നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

വിനയവിനിച്ഛയടീകാ

(പഠമോ ഭാഗോ)

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ

(ക)

ആദിച്ചവംസമ്ബരപാതുഭൂതം ;
ബ്യാമപ്പഭാമണ്ഡലദേവചാപം;
ധമ്മമ്ബുനിജ്ഝാപിതപാപഘമ്മം;
വന്ദാമഹം **ബുദ്ധ** മഹമ്ബുവന്തം.

(ഖ)

പസന്നഗമ്ഭീരപദാളിസോതം;
നാനാനയാനന്തതരങ്ഗമാലം;
സീലാദിഖന്ധാമിതമച്ഛഗുമ്ബം ;
വന്ദാമഹം **ധമ്മ** മഹാസവന്തിം.

(ഗ)

സീലോരുവേലം ധുതസങ്ഖമാലം;
സന്തോസതോയം സമഥൂമിചിത്തം;
പധാനകിച്ചം അധിചിത്തസാരം;
വന്ദാമഹം **സങ്ഘ** മഹാസമുദ്ദം.

(ഘ)

യേ തന്തിധമ്മം മുനിരാജപുത്താ;
യാവജ്ജകാലം പരിപാലയന്താ;
സംവണ്ണനം നിമ്മലമാനയിംസു;
തേ പുബ്ബകേ ചാചരിയേ നമാമി.

(ങ)

യോ ധമ്മസേനാപതിതുല്യനാമോ;
തഥൂപമോ സീഹളദീപദീപോ;
മമം മഹാസാമിമഹായതിന്ദോ;
പാപേസി വുഡ്ഢിം ജിനസാസനമ്ഹി.

(ച)

ടീകാ കതാ അട്ഠകഥായ യേന;
സമന്തപാസാദികനാമികായ;
അങ്ഗുത്തരായട്ഠകഥായ ചേവ;
സത്ഥന്തരസ്സാപി ച **ജോതിസത്ഥം**.

(ഛ)

നികായസാമഗ്ഗിവിധായകേന;

രഞ്ഞാ **പരക്കന്തിഭുജേന** സമ്മാ;
ലങ്കിസ്സരേനാപി കതോപഹാരം;
വന്ദേ **ഗരും** ഗാരവഭാജനം തം.

(ജ)

നമസ്സമാനോഹമലത്ഥമേവം ;
വത്ഥുത്തയം വന്ദിതവന്ദനേയ്യം;
യം പുഞ്ഞസന്ദോഹമമന്ദഭൂതം;
തസ്സാനുഭാവേന ഹതന്തരായോ.

(ഝ)

യോ **ബുദ്ധഘോസാ**ചരിയാസഭേന;
വിഞ്ഞുപ്പസത്ഥേനപി സുപ്പസത്ഥോ;
സോ **ബുദ്ധദത്താ**ചരിയാഭിധാനോ;
മഹാകവീ ഥേരിയവംസദീപോ.

(ഞ)

അകാസി യം **വിനയവിനിച്ഛയ**വ്ഹയം;
സഉത്തരം പകരണമുത്തമം ഹിതം;
അപേക്ഖതം വിനയനയേസു പാടവം;
പുരാസി യം വിവരണമസ്സ സീഹളം.

(ട)

യസ്മാ ന ദീപന്തരികാനമത്ഥം;
സാധേതി ഭിക്ഖൂനമസേസതോ തം;
തസ്മാ ഹി സബ്ബത്ഥ യതീനമത്ഥം;
ആസീസമാനേന ദയാലയേന.

(ഠ)

സുമങ്ഗലഥേരവരേന യസ്മാ;
സക്കച്ച കല്യാണമനോരഥേന;
നയഞ്ഞുനാരഞ്ഞനിവാസികേന;
അജ്ഝേസിതോ സാധുഗുണാകരേന.

(ഡ)

ആകങ്ഖമാനേന ചിരപ്പവത്തിം;
ധമ്മസ്സ ധമ്മിസ്സരദേസിതസ്സ;
ചോളപ്പദീപേന ച **ബുദ്ധമിത്ത-**
ഥേരേന സദ്ധാദിഗുണോദിതേന.

(ഢ)

തഥാ **മഹാകസ്സപ**അവ്ഹയേന;
ഥേരേന സിക്ഖാസു സഗാരവേന;
കുദിട്ഠിമത്തേഭവിദാരകേന;
സീഹേന ചോളാവനിപൂജിതേന.

(ണ)

യോ **ധമ്മകിത്തീ**തി പസത്ഥനാമോ;
തേനാപി സദ്ധേന ഉപാസകേന;
സീലാദിനാനാഗുണമണ്ഡിതേന;
സദ്ധമ്മകാമേനിധ പണ്ഡിതേന.

(ത)

സദ്ധേന പഞ്ഞാണവതാ വളത്താ-;
മങ്ഗല്യവംസേന മഹായസേന;
ആയാചിതോ **വാണിജഭാണുനാ**പി;
വരഞ്ഞുനാ സാധുഗുണോദയേന.

(ഥ)

തസ്മാ തമാരോപിയ പാളിഭാസം;
നിസ്സായ പുബ്ബാചരിയോപദേസം;
ഹിത്വാ നികായന്തരലദ്ധിദോസം;
കത്വാതിവിത്ഥാരനയം സമാസം.

(ദ)

അവുത്തമത്ഥഞ്ച പകാസയന്തോ;
പാഠക്കമഞ്ചാപി അവോക്കമന്തോ;
സംവണ്ണയിസ്സാമി തദത്ഥസാരം;
ആദായ ഗന്ഥന്തരതോപി സാരം.

(ധ)

ചിരട്ഠിതിം പത്ഥയതാ ജനാനം;
ഹിതാവഹസ്സാമലസാസനസ്സ;
മയാ സമാസേന വിധീയമാനം;
സംവണ്ണനം സാധു സുണന്തു സന്തോതി.

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ

൧-൫

. സുവിപുലാമലസദ്ധാപഞ്ഞാദിഗുണസമുദയാവഹം സകലജനഹിതേകഹേതുജിനസാസനട്ഠിതിമൂലഭൂതം വിനയപ്പകരണമിദമാരഭന്തോയമാചരിയോ പകരണാരമ്ഭേ രതനത്തയപ്പണാമപകരണാഭിധാനാഭിധേയ്യകരണപ്പകാരപയോജനനിമിത്തകത്തുപരിമാണാദീനി ദസ്സേതുമാഹ **''വന്ദിത്വാ''**തിആദി. തത്ഥ **രതനത്തയം** നാമ.

''ചിത്തീകതം മഹഗ്ഘഞ്ച, അതുലം ദുല്ലഭദസ്സനം;
അനോമസത്തപരിഭോഗം, രതനം തേന വുച്ചതീ''തി. (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൩; സം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൩.൫.൨൨൩; ഖു॰ പാ॰ അട്ഠ॰ ൬.൩; സു॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൨൨൬; മഹാനി॰ അട്ഠ॰ ൫൦) -

നിദ്ദിട്ഠസഭാവം

''ബുദ്ധോ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം, ധമ്മോ ലോകുത്തരോ നവ;
സങ്ഘോ മഗ്ഗഫലട്ഠോ ച, ഇച്ചേതം രതനത്തയ''ന്തി. -

വിഭാവിതപ്പഭേദം സകലഭവദുക്ഖവിനിവാരണം തിഭവേനേകപടിസരണം വത്ഥുത്തയം.

തസ്സ **പണാമോ** നാമ പണാമകിരിയാനിപ്ഫാദികാ ചേതനാ. സാ തിവിധാ കായപണാമോ വചീപണാമോ മനോപണാമോതി. തത്ഥ **കായപണാമോ** നാമ രതനത്തയഗുണാനുസ്സരണപുബ്ബികാ അഞ്ജലികമ്മാദികായകിരിയാവസപ്പവത്തികാ കായവിഞ്ഞത്തിസമുട്ഠാപികാ ചേതനാ. **വചീപണാമോ** നാമ തഥേവ പവത്താ നാനാവിധഗുണവിസേസവിഭാവനസഭാവഥോമനാകിരിയാവസപ്പവത്തികാ വചീവിഞ്ഞത്തിസമുട്ഠാപികാ ചേതനാ. **മനോപണാമോ** നാമ ഉഭയവിഞ്ഞത്തിയോ അസമുട്ഠാപേത്വാ കേവലം ഗുണാനുസ്സരണേന ചിത്തസന്താനസ്സ തന്നിന്നതപ്പോണതപ്പബ്ഭാരതായ ഗാരവബഹുമാനനവസപ്പവത്തിസാധികാ ചേതനാ.

ഇമസ്സ താവ രതനത്തയപണാമസ്സ ദസ്സനം യഥാധിപ്പേതത്ഥസാധനത്ഥം. ഗുണാതിസയയോഗേന ഹി പണാമാരഹേ രതനത്തയേ കതോ പണാമോ പുഞ്ഞവിസേസഭാവതോ ഇച്ഛിതത്ഥാഭിനിപ്ഫത്തിവിബന്ധകേന ഉപഘാതകേന, ഉപപീളകേന ച അപുഞ്ഞകമ്മേന ഉപനീയമാനസ്സ ഉപദ്ദവജാലസ്സ വിനിവാരണേന യഥാലദ്ധസമ്പത്തിനിമിത്തകസ്സ പുഞ്ഞകമ്മസ്സ അനുബലപ്പദാനേന ച തബ്ബിപാകസന്തതിയാ ആയുസുഖബലാദിവഡ്ഢനേന ച ചിരകാലപ്പവത്തിഹേതുകോതി യഥാധിപ്പേതപകരണനിപ്ഫത്തിനിബന്ധനകോ ഹോതി. അഥാപി സോതൂനഞ്ച വന്ദനീയവന്ദനാപുബ്ബകേനാരമ്ഭേന അനന്തരായേന ഉഗ്ഗഹണധാരണാദിക്കമേന പകരണാവബോധപ്പയോജനസാധനത്ഥം. അപിച സോതൂനമേവ വിഞ്ഞാതസത്ഥുകാനം ഭഗവതോ യഥാഭൂതഗുണവിസേസാനുസ്സവനേന സമുപജാതപ്പസാദാനം പകരണേ ഗാരവുപ്പാദനത്ഥം, അവിഞ്ഞാതസത്ഥുകാനം പന പകരണസ്സ സ്വാഖ്യാതതായ തപ്പഭവേ സത്ഥരി ഗാരവുപ്പാദനത്ഥഞ്ച സോതുജനാനുഗ്ഗഹമേവ പധാനം കത്വാ ആചരിയേഹി ഗന്ഥാരമ്ഭേ ഥുതിപ്പണാമപരിദീപകാനം ഗാഥാവാക്യാനം നിക്ഖേപോ വിധീയതി. ഇതരഥാ വിനാപി തന്നിക്ഖേപം കായമനോപണാമേനാപി യഥാധിപ്പേതപ്പയോജനസിദ്ധിതോ കിമേതേന ഗന്ഥഗാരവകരേനാതി അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ. വിത്ഥാരതോ പന പണാമപ്പയോജനം **സാരത്ഥദീപനിയാ**ദീസു (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൧.ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ; വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ) ദസ്സിതനയേനേവ ഞാതബ്ബം.

അഭിധാനകഥനം പന വോഹാരസുഖത്ഥം. **അഭിധേയ്യസ്സ** സമുദിതേന പകരണേന പടിപാദേതബ്ബസ്സ കഥനം പകരണസ്സ ആരഭിതബ്ബസഭാവദസ്സനത്ഥം. വിദിതാനിന്ദിതസാത്ഥകസുകരാനുട്ഠാനാഭി ധേയ്യമേവ ഹി പകരണം പരിക്ഖകജനാ ആരഭിതബ്ബം മഞ്ഞന്തീതി. **കരണപ്പകാര**സന്ദസ്സനം സോതുജനസമുസ്സാഹനത്ഥം. അനാകുലമസംകിണ്ണതാദിപ്പകാരേന ഹി വിരചിതം പകരണം സോതാരോ സോതുമുസ്സഹന്തീതി. **പയോജന**കഥനം പന പകരണജ്ഝായനേ സോതുജനസമുത്തേജനത്ഥം. അസതി ഹി പയോജനകഥനേ അവിഞ്ഞാതപ്പയോജനാ അജ്ഝായനേ ബ്യാവടാ ന ഹോന്തീതി. **നിമിത്ത**കഥനം സരിക്ഖകജനാനം പകരണേ ഗാരവുപ്പാദനത്ഥം. പസത്ഥകാരണുപ്പന്നേയേവ ഹി പകരണേ സരിക്ഖകാ ഗാരവം ജനേന്തീതി.

കത്തുകഥനം പുഗ്ഗലഗരുകസ്സ പകരണേ ഗാരവോ പുഗ്ഗലഗാരവേനപി ഹോതൂതി. **പരിമാണ**കഥനം അസജ്ഝായനാദിപസുതാനം സമ്പഹംസനത്ഥം. പകരണപരിമാണസ്സവനേന ഹി തേ സമ്പഹട്ഠാ "കിത്തകമിദമപ്പകം ന ചിരേനേവ പരിസമാപേസ്സാമാ"തി സജ്ഝായനാദീസു വത്തന്തീതി. **ആദി**-സദ്ദേന സക്കച്ചസവനനിയോജനം സങ്ഗഹിതം, തം സബ്ബസമ്പത്തിനിദാനസുതമയഞാണനിപ്ഫാദനത്ഥം. അസക്കച്ചം സുണമാനസ്സ ച സവനാഭാവതോ തംഹേതുകസ്സ സുതമയഞാണസ്സാപി അഭാവോതി. തഥാ ഹി വിക്ഖിത്തചിത്തോ പുഗ്ഗലോ സബ്ബസമ്പത്തിയാ വുച്ചമാനോപി "ന മയാ സുതം, പുന ഭണിതബ്ബ"ന്തി ഭണതി.

തത്ഥ പഠമഗാഥായം താവ **"വന്ദിത്വാ"**തി ഇമിനാ തിവിധോപി പണാമോ അവിസേസതോ ദസ്സിതോ. വിസേസതോ പന **"സേട്ഠം, അപ്പടിപുഗ്ഗലം, ഭവാഭാവകരം, നിരങ്ഗണ"**ന്തി ഇമേഹി ചതൂഹി പദേഹി വചീപണാമോ, **"സിരസാ"**തി ഇമിനാ കായപ്പണാമോ, **"ബുദ്ധം, ധമ്മം, ഗണഞ്ചാ"**തി ഇമേഹി പന തീഹി പദേഹി പണാമകിരിയായ കമ്മഭൂതം രതനത്തയം ദസ്സിതന്തി ദട്ഠബ്ബം.

“വിനയസ്സവിനിച്ഛയ”ന്തി ഇമിനാ അഭിധാനം ദസ്സിതം അലുത്തസമാസേന വിനയവിനിച്ഛയനാമസ്സ ദസ്സനതോ. തസ്സ അന്വത്ഥഭാവേന സദ്ദപ്പവത്തിനിമിത്തഭൂതം സകലേനാനേന പകരണേന പടിപാദേതബ്ബമഭിധേയ്യമ്പി തേനേവ ദസ്സിതം. **“സമാസേനാ”**തി ച **“അനാകുലമസംകിണ്ണം, മധുരത്ഥപദക്കമ”**ന്തി ച ഏതേഹി കരണപ്പകാരോ ദസ്സിതോ. **“ഹിതത്ഥായാ”**തി ച **“പടുഭാവകരം വിനയക്കമേ”**തി ച **“അപാരം ഓതരന്താന”**ന്തിആദിനാ ച പയോജനം. **“ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീന”**ന്തി ഇമിനാ ബാഹിരനിമിത്തം ദസ്സിതം. അബ്ഭന്തരനിമിത്തം പന ബാഹിരനിമിത്തഭൂതഭിക്ഖുഭിക്ഖുനിവിസയാ കരുണാ, സാ ആചരിയസ്സ പകരണാരമ്ഭേനേവ വിഞ്ഞായതീതി വിസും ന വുത്താ. **“പവക്ഖാമീ”**തി ഇമിനാ സമാനാധികരണഭാവേന ലബ്ഭമാനോ “അഹ”ന്തി സുദ്ധകത്താ സാമഞ്ഞേന ദസ്സിതോ. വിസേസതോ പന പകരണാവസാനേ -

“രചിതോ **ബുദ്ധദത്തേന,** സുദ്ധചിത്തേന ധീമതാ;
സുചിരട്ഠിതികാമേന, സാസനസ്സ മഹേസിനോ”തി. (ഉ॰ വി॰ ൯൬൫) -

ഇമായ ഗാഥായ ചേവ “ഇതി തമ്ബപണ്ണിയേന പരമവേയ്യാകരണേന തിപിടകനയവിധികുസലേന പരമകവിവരജന ഹദയപദുമവനവികസനകരേന കവിവരാസഭേന പരമരതികരവരമധുരവചനുഗ്ഗാരേന ഉരഗപുരേന **ബുദ്ധദത്തേന** രചിതോയം വിനയവിനിച്ഛയോ”തി (വി॰ വി॰ ൩൧൮൩) ഇമിനാ വാക്യേന ച ദസ്സിതോ - “മാദിസാപി കവീ ഹോന്തി, ബുദ്ധദത്തേ ദിവങ്ഗതേ”തിആദിനാ പച്ഛിമകേഹി ച പസത്ഥതരേഹി കവിവരേഹി അഭിത്ഥുതഗുണോ **ഭദന്തബുദ്ധദത്താചരിയോ** വേദിതബ്ബോ. ഹേതുകത്താ ച തത്ഥേവ വക്ഖമാനോ പകരണജ്ഝേസനേ കതാധീനോ **ബുദ്ധസീഹമഹാഥേരോ**, സോ -

“വുത്തസ്സ ബുദ്ധസീഹേന;
വിനയസ്സ വിനിച്ഛയോ;
ബുദ്ധസീഹം സമുദ്ദിസ്സ;
മമ സദ്ധിവിഹാരികം;
കതോയം പന ഭിക്ഖൂനം;
ഹിതത്ഥായ സമാസതോ”തി. (വി॰ വി॰ ൩൧൭൭-൩൧൭൮) -

ഏവം ദസ്സിതോ.

ഉത്തരപ്പകരണസ്സ ഹേതുകത്താ പന **സങ്ഘപാല**മഹാഥേരോ, സോപി -

“ഖന്തിസോരച്ചസോസില്യ-ബുദ്ധിസദ്ധാദയാദയോ;
പതിട്ഠിതാ ഗുണാ യസ്മിം, രതനാനീവ സാഗരേ.

“വിനയാചാരയുത്തേന, തേന സക്കച്ച സാദരം;
യാചിതോ **സങ്ഘപാലേന,** ഥേരേന ഥിരചേതസാ.

“സുചിരട്ഠിതികാമേന , വിനയസ്സ മഹേസിനോ;
ഭിക്ഖൂനം പാടവത്ഥായ, വിനയസ്സവിനിച്ഛയേ;
അകാസിം പരമം ഏതം, **ഉത്തരം** നാമ നാമതോ”തി. (ഉ॰ വി॰ ൯൬൬-൯൬൮) -

ഏവം ദസ്സിതോ. ന കേവലമേതേ ദ്വേയേവ മഹാഥേരാ ഹേതുകത്താരോ, അഥ ഖോ **മഹാവംസാ**ദീസു -

“ബുദ്ധസ്സ വിയ ഗമ്ഭീര-
ഘോസത്താ തം വിയാകരും;
‘ബുദ്ധഘോസോ’തി യോ സോ ഹി;
ബുദ്ധോ വിയ മഹീതലേ”തി. -

ആദിനാ നയേന അഭിത്ഥുതഗുണോ തിപിടകപരിയത്തിയാ അട്ഠകഥാകാരോ **ഭദന്തബുദ്ധഘോസാ**ചരിയോ ച അനുസ്സുതിവസേന "ഹേതുകത്താ"തി വേദിതബ്ബോ.

കഥം? അയം കിര **ഭദന്തബുദ്ധദത്താ**ചരിയോ ലങ്കാദീപതോ സജാതിഭൂമിം ജമ്ബുദീപമാഗച്ഛന്തോ **ഭദന്തബുദ്ധഘോസാചരി**യം ജമ്ബുദീപവാസികേഹി പടിപത്തിപരായനേഹി യുത്തബ്യത്തഗുണോപേതേഹി മഹാഥേരവരേഹി കതാരാധനം സീഹളട്ഠകഥം പരിവത്തേത്വാ സകലജനസാധാരണായ മൂലഭാസായ തിപിടകപരിയത്തിയാ അട്ഠകഥം ലിഖിതും ലങ്കാദീപം ഗച്ഛന്തം അന്തരാമഗ്ഗേ ദിസ്വാ സാകച്ഛായ സമുപപരിക്ഖിത്വാ സബ്ബലോകാതീതേന അസദിസേന പണ്ഡിച്ചഗുണേന രതനനിധിദസ്സനേ പരമദലിദ്ദോ വിയ ബലവപരിതോസം പത്വാ അട്ഠകഥമസ്സ കാതുകാമതം ഞത്വാ "തുമ്ഹേ യഥാധിപ്പേതപരിയന്തലിഖിതമട്ഠകഥം അമ്ഹാകം പേസേഥ, മയമസ്സാ പകരണം ലിഖാമാ"തി തസ്സ സമ്മുഖാ പടിജാനിത്വാ തേന ച "സാധു തഥാ കാതബ്ബ"ന്തി അജ്ഝേസിതോ അഭിധമ്മട്ഠകഥായ **അഭിധമ്മാവതാരം,** വിനയട്ഠകഥായ **സഉത്തരം വിനയവിനിച്ഛയപകരണഞ്ച** അകാസീതി അനുസ്സുയ്യതേതി.

"സമാസേനാ"തി ഇമിനാ ച പരിമാണമ്പി സാമഞ്ഞേന ദസ്സിതം വിത്ഥാരപരിമാണേ തസ്സ പരിമാണസാമഞ്ഞസ്സ വിഞ്ഞായമാനത്താ. വിസേസതോ പന പരിച്ഛേദപരിമാണം ഗന്ഥപരിമാണന്തി ദുവിധം. തത്ഥ പരിച്ഛേദപരിമാണം ഇമസ്മിം പകരണേ കഥാവോഹാരേന വുച്ചതി.

സേയ്യഥിദം? - പാരാജികകഥാ സങ്ഘാദിസേസകഥാ അനിയതകഥാ നിസ്സഗ്ഗിയകഥാ പാചിത്തിയകഥാ പാടിദേസനീയകഥാ സേഖിയകഥാതി ഭിക്ഖുവിഭങ്ഗകഥാ സത്തവിധാ, തതോ അനിയതകഥം വജ്ജേത്വാ തഥേവ ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗകഥാ ഛബ്ബിധാ, മഹാഖന്ധകകഥാദികാ ഭിക്ഖുനിക്ഖന്ധകകഥാവസാനാ വീസതിവിധാ ഖന്ധകകഥാ, കമ്മകഥാ, കമ്മവിപത്തികഥാ, പകിണ്ണകവിനിച്ഛയോ, കമ്മട്ഠാനഭാവനാവിധാനന്തി **വിനയവിനിച്ഛയേ കഥാപരിച്ഛേദോ സത്തതിംസ**.

ഉത്തരപ്പകരണേ ച വുത്തനയേന ഭിക്ഖുവിഭങ്ഗേ സത്തവിധാ കഥാ, ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ ഛബ്ബിധാ, തദനന്തരാ വിപത്തികഥാ, അധികരണപച്ചയകഥാ, ഖന്ധകപഞ്ഹാകഥാ, സമുട്ഠാനസീസകഥാ, ആപത്തിസമുട്ഠാനകഥാ, ഏകുത്തരനയകഥാ, സേദമോചനകഥാ, വിഭങ്ഗദ്വയനിദാനാദികഥാ, സബ്ബങ്ഗലക്ഖണകഥാ, പരിവാരസങ്കലനകഥാതി **ഛത്തിംസ കഥാപരിച്ഛേദാ**.

നിസ്സന്ദേഹേ പന "അട്ഠതിംസ കഥാപരിച്ഛേദാ"തി വുത്തം, തം ഏകുത്തരനയേ അദസ്സിതേഹിപി ദ്വാദസകപന്നരസകനയേഹി സഹ സോളസപരിച്ഛേദേ ഗഹേത്വാ അപ്പകം ഊനമധികം ഗണനൂപഗം ന ഹോതീതി കത്വാ വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. ഉഭയത്ഥ കഥാപരിച്ഛേദപരിമാണം **തേസത്തതിവിധം** ഹോതി. **നിസ്സന്ദേഹേ** "പഞ്ചസത്തതിവിധാ"തി വചനേ പരിഹാരോ വുത്തനയോവ. ഗന്ഥപരിമാണം പന വിനയവിനിച്ഛയേ **അസീതിഗന്ഥാധികാനി ചത്താരി ഗന്ഥസഹസ്സാനി** , ഉത്തരേ **പഞ്ഞാസഗന്ഥാധികാനി നവ ഗന്ഥസതാനി** ഹോന്തി. തേന വുത്തം **ഉത്തരാവസാനേ** -

"ഗാഥാ ചതുസഹസ്സാനി, സതഞ്ച ഊനവീസതി;
പരിമാണതോതി വിഞ്ഞേയ്യോ, വിനയസ്സവിനിച്ഛയോ.

പഞ്ഞാസാധികസങ്ഖാനി, നവ ഗാഥാസതാനി ഹി;
ഗണനാ ഉത്തരസ്സായം, ഛന്ദസാനുട്ഠുഭേന തൂ"തി. (ഉം വിം ൻന്ന-ൻ൭൦);

ഇച്ചേവം വിനയവിനിച്ഛയോ ഉത്തരോ ചാതി ദ്വേ പകരണാനി തിംസാധികാനി പഞ്ചഗാഥാസഹസ്സാനി. ഏത്ഥ ച **വിനയവിനിച്ഛയോ** നാമ ഉഭതോവിഭങ്ഗഖന്ധകാഗതവിനിച്ഛയസങ്ഗാഹകപകരണം. തതോ പരം പരിവാരത്ഥസങ്ഗാഹകപകരണം **ഉത്തരോ** നാമ. തേനേവ വക്ഖതി -

"യോ മയാ രചിതോ സാരോ, വിനയസ്സവിനിച്ഛയോ;

തസ്സ ദാനി കരിസ്സാമി, സബ്ബാനുത്തരമുത്തര''ന്തി. (ഉ॰ വി॰ ൨)

തം കസ്മാ ഉത്തരനാമേന വോഹരിയതീതി? പഞ്ഹുത്തരവസേന ഠിതേ പരിവാരേ തഥേവ സങ്ഗഹേതബ്ബേപി തേന പകാരേന പാരാജികകഥാമത്തം ദസ്സേത്വാ -

''ഇതോ പട്ഠായ മുഞ്ചിത്വാ, പഞ്ഹാപുച്ഛനമത്തകം;
വിസ്സജ്ജനവസേനേവ, ഹോതി അത്ഥവിനിച്ഛയോ''തി. (ഉ॰ വി॰ ൧൮) -

വത്വാ പഞ്ഹം പഹായ തതോ പട്ഠായ ഉത്തരമത്തസ്സേവ ദസ്സിതത്താ തഥാ വോഹരീയന്തി.

''തസ്മാ വിനയനൂപായ''ന്തിആദിനാ പന സോതുജനം സക്കച്ചസവനേ നിയോജേതി. സക്കച്ചസവനപടിബദ്ധാ ഹി സബ്ബാപി ലോകിയലോകുത്തരസമ്പത്തീതി അയമേത്ഥ സമുദായത്ഥോ. അയം പന അവയവത്ഥോ - സോ യസ്മാ അത്ഥയോജനക്കമേന പദയോജനം കത്വാ വണ്ണിതേ സുവിഞ്ഞേയ്യോ ഹോതി, തസ്മാ തഥാ പദയോജനം കത്വാ അത്ഥവണ്ണനം കരിസ്സാമ -

സേട്ഠം അപ്പടിപുഗ്ഗലം ബുദ്ധഞ്ചേവ ഭവാഭാവകരം ധമ്മഞ്ചേവ നിരങ്ഗണം ഗണഞ്ചേവ സിരസാ വന്ദിത്വാ ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീനഞ്ച ഹിതത്ഥായ സമാസേന സമാഹിതോ വിനയസ്സവിനിച്ഛയം വക്ഖാമീതി യോജനാ.

തത്ഥ **സേട്ഠ**ന്തി സബ്ബേ ഇമേ പസത്ഥാ അയമേതേസം അതിസയേന പസത്ഥോതി സേട്ഠോ. തഥാ ഹി സോ ഭഗവാ ''അഹഞ്ഹി ബ്രാഹ്മണ ജേട്ഠോ സേട്ഠോ ലോകസ്സാ''തി (പാരാ॰ ൧൧) വേരഞ്ജബ്രാഹ്മണസ്സ അത്തനോ ജേട്ഠസേട്ഠഭാവസ്സ പരിജാനനവിനിച്ഛയഹേതുഭൂതാഹി ഝാനാദീഹി നിരതിസയഗുണസമ്പത്തീഹി സമന്നാഗതത്താ -

''ത്വമേവ അസി സമ്ബുദ്ധോ, തുവം സത്ഥാ അനുത്തരോ;
സദേവകസ്മിം ലോകസ്മിം, നത്ഥി തേ പടിപുഗ്ഗലോ. (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൭൦);

തുവം ബുദ്ധോ തുവം സത്ഥാ, തുവം മാരാഭിഭൂ മുനി;
തുവം അനുസയേ ഛേത്വാ, തിണ്ണോ താരേസിമം പജം.

ഉപധീ തേ സമതിക്കന്താ, ആസവാ തേ പദാലിതാ;
സീഹോസി അനുപാദാനോ, പഹീനഭയഭേരവോ. (മ॰ നി॰ ൨.൪൦൦; സു॰ നി॰ ൫൪൦-൫൪൧; ഥേരഗാ॰ ൮൩൮-൮൩൯);

മഹാവീര മഹാപഞ്ഞ, ഇദ്ധിയാ യസസാ ജല;
സബ്ബവേരഭയാതീത, പാദേ വന്ദാമി ചക്ഖുമാ''തി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൫൯; ധ॰ പ॰ അട്ഠ॰ ൧.൭൬); -

ആദീഹി നാനാനയേഹി സദേവകേന ലോകേന അഭിത്ഥവിയതായ പസത്ഥതമോ, തമേവ സേട്ഠം പസത്ഥതമന്തി അത്ഥോ.

അപ്പടിപുഗ്ഗലന്തി നത്ഥി ഏതസ്സ പടിപുഗ്ഗലോ അധികോ, സദിസോ വാതി അപ്പടിപുഗ്ഗലോ. തഥാ ഹി ഗുണവസേന അനന്താപരിമാണാസു ലോകധാതൂസു അത്തനാ അധികസ്സ, സദിസസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ അഭാവതോ -

''ന മേ ആചരിയോ അത്ഥി, സദിസോ മേ ന വിജ്ജതി;
സദേവകസ്മിം ലോകസ്മിം, നത്ഥി മേ പടിപുഗ്ഗലോ''തി. (മഹാവ॰ ൧൧) -

അത്തനാവ അത്തനോ അവിപരീതോ അപ്പടിപുഗ്ഗലഭാവോ പടിഞ്ഞാതോ, തസ്മാ തം അപ്പടിപുഗ്ഗലം സബ്ബലോകുത്തമന്തി അത്ഥോ.

ബുദ്ധന്തി അനന്തമപരിമേയ്യം ഞേയ്യമണ്ഡലമനവസേസം ബുദ്ധവാതി ബുദ്ധോ, ഏതേന അനേകകപ്പകോടിസതസഹസ്സം സമ്ഭതപുഞ്ഞഞാണസമ്ഭാരാനുഭാവസിദ്ധിധമ്മരൂപകായസിരിവിലാസപടിമണ്ഡിതോ സദ്ധമ്മവരചക്കവത്തീ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ദസ്സിതോ. അഥ വാ ചത്താരി സച്ചാനി സയം വിചിതോപചിതപാരമിതാപരിപാചിതേന സവാസനാനവസേസകിലേസപ്പഹായകേന സയമ്ഭുഞാണേന ബുജ്ഝീതി **ബുദ്ധോ**. യഥാഹ -

"അഭിഞ്ഞേയ്യം അഭിഞ്ഞാതം, ഭാവേതബ്ബഞ്ച ഭാവിതം;
പഹാതബ്ബം പഹീനം മേ, തസ്മാ ബുദ്ധോസ്മി ബ്രാഹ്മണാ"തി. (മ॰ നി॰ ൨.൩൯൯, ൩൯൯; സു॰ നി॰ ൫൬൨; ഥേരഗാ॰ ൮൨൮);

വിത്ഥാരോ പനസ്സ "ബുജ്ഝിതാ സച്ചാനീതി ബുദ്ധോ, ബോധേതാ പജായാതി ബുദ്ധോ"തിആദിനാ (മഹാനി॰ ൧൯൨; ചൂളനി॰ പാരായനത്ഥുതിഗാഥാനിദ്ദേസ ൯൭; പടി॰ മ॰ ൧.൧൬൨) **നിദ്ദേസാ**ദീസു വുത്തനയേന വേദിതബ്ബോ. സദ്ദസിദ്ധി സാസനികാനം അവഗമനത്ഥേ വത്തമാനാ ബുധ-ധാതുതോ "ഭാവകമ്മേസു ത" ഇതി ഇതോ താതിവത്തമാനേ "ബുധഗമാദിത്ഥേ കത്തരീ"തി ഇമിനാ **കച്ചായന**സുത്തേന കത്തരി തപ്പച്ചയവിധാനതോ വേദിതബ്ബാ. ലോകിയാനം പന ബോധനത്ഥധാതൂനമ്പി ഗമനത്ഥതായ വുത്തത്താ ഗത്യത്ഥാകമ്മകാദി സുത്തതോ കത്തരി ത-പ്പച്ചയകരണേന വേദിതബ്ബാ.

അഥ വാ ധാതൂനം അനേകത്ഥതായ ബുധ-ഇച്ചയം ധാതു ജാഗരണവികസനത്ഥേസു വത്തമാനോ അകമ്മകോതി "പബുദ്ധോ പുരിസോ, പബുദ്ധം പദുമ"ന്തിആദീസു വിയ ബുദ്ധവാ അഞ്ഞാണനിദ്ദാവിഗമേന ഞാണചക്ഖൂനി ഉമ്മീലന്തോ പബുദ്ധോ, ഗുണേഹി വാ വികസിതോതി കത്തരി സിദ്ധേന ബുദ്ധ-സദ്ദേന "ബുദ്ധോ"തി തിഭവനേകചൂളാമണിപാദപങ്കജരാഗരതനോ ഭഗവാ ലോകനാഥോ വുച്ചതി, ഇമസ്മിം പക്ഖേപി ഗത്യത്ഥാദിസുത്തേ അകമ്മകഗ്ഗഹണേന പച്ചയവിധാനം ദട്ഠബ്ബം.

അഥ വാ സകമ്മകാനം ധാതൂനം കമ്മവചനിച്ഛായ അഭാവേ അകമ്മകഭാവതോ "ഫലം സയമേവ പക്ക"ന്തിആദീസു വിയ ബോധനത്ഥേയേവ ബുധ-ധാതുതോ കത്തരി വിധാനം സിജ്ഝതി. അഥ വാ നീലഗുണയോഗേന പടാദീസു നീലവോഹാരോ വിയ ഭാവസാധനം ബുദ്ധ-സദ്ദം ഗഹേത്വാ ബുദ്ധഗുണയോഗതോ "ബുദ്ധോ"തി വോഹരീയതി. ഏവമനേകധാ സിദ്ധേന ബുദ്ധ-സദ്ദേന വുച്ചമാനം തം ഭഗവന്തം തം ധമ്മരാജന്തി അത്ഥോ.

"സേട്ഠം അപ്പടിപുഗ്ഗല"ന്തി പദദ്വയം "ബുദ്ധ"ന്തി ഏതസ്സ വിസേസനം. ഏത്ഥ ച "ബുദ്ധം, സേട്ഠം, അപ്പടിപുഗ്ഗല"ന്തി ഇമേഹി തീഹി പദേഹി നയതോ "ഇതിപി സോ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ"തിആദിനാ (ദീ॰ നി॰ ൧.൧൫൭; ൩.൩; മ॰ നി॰ ൧.൧൪൭, ൧൪൪; ൩.൪൩൪; സം॰ നി॰ ൧.൨൪൯; ൫.൪൭൯; അ॰ നി॰ ൫.൧൪, ൩൦; ൩.൨൫, ൨൩; നേത്തി॰ ൯൩), "യോ വദതം പവരോ മനുജേസു, സക്യമുനീ ഭഗവാ കതകിച്ചോ"തിആദീഹി (വി॰ വ॰ ൮൮൩) ച അനേകേഹി സുത്തപദേഹി ദസ്സിതദൂരാവിദൂരസന്തികനിദാനഹേതുഫലസത്തോപകാരാവത്ഥാധമ്മത്ഥ-ലോകുദ്ധാരത്തികത്തയസങ്ഗഹിതം സുപരിസുദ്ധം ബുദ്ധഗുണസമുദയം നിരവസേസം ദസ്സേതി. അയമേവ ഹി ബുദ്ധഗുണാനം നിരവസേസതോ ദസ്സനൂപായോ, യദിദം നയദസ്സനം. ഇതരഥാ പടിപദവണ്ണനായ അപരിമിതാനം ബുദ്ധഗുണാനം കോ ഹി നാമ സമത്ഥോ പരിയന്തം ഗന്തും. യഥാഹ -

"ബുദ്ധോപി ബുദ്ധസ്സ ഭണേയ്യ വണ്ണം;
കപ്പമ്പി ചേ അഞ്ഞമഭാസമാനോ;
ഖീയേഥ കപ്പോ ചിരദീഘമന്തരേ;
വണ്ണോ ന ഖീയേഥ തഥാഗതസ്സാ"തി. (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൩.൧൪൧; മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൨൫; ഉദാ॰ അട്ഠ॰ ൫൩; അപ॰ അട്ഠ॰ ൨.൭.൨൦; ബു॰ വം॰ അട്ഠ॰ ൪.൪; ചരിയാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനകഥാ, പകിണ്ണകകഥാ; ദീ॰ നി॰ ടീ॰ ൧.ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ; മ॰ നി॰ ടീ॰ ൧.ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ; സം॰ നി॰ ടീ॰ ൧.൧.ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ;

അം നി॰ ടീ॰ ൧.൧.ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ; വജിരം ടീ॰ ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ; സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൧.ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ; നേത്തി॰ ടീ॰ ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ);

ഏവമേതേഹി തീഹി പദേഹി നിരവസേസഗുണസംകിത്തനഥുതിയാ വസേന ''വന്ദിത്വാ''തി ഇമിനാ പണാമസ്സ ച വുത്തത്താ ഇമായ അഡ്ഢഗാഥായ ബുദ്ധരതനസങ്ഖാതപഠമവന്ദനീയവത്ഥുവിസയാ ഥുതിപണാമസഭാവാ വന്ദനാ ദസ്സിതാതി ദട്ഠബ്ബം.

തദനന്തരം ധമ്മരതനസ്സ പണാമം ദസ്സേതുമാഹ **''ഭവാഭാവകരം ധമ്മ''**ന്തി. ഏത്ഥ **ഭവ-**സദ്ദേന ദ്വേ ഭവാ വുത്താ കമ്മഭവോ, ഉപപത്തിഭവോതി. തത്ഥ കമ്മഭവോ ഭവതി ഏതസ്മാ ഫലന്തി **''ഭവോ''**തി വുച്ചതി. വിപാകക്ഖന്ധകടത്താരൂപസങ്ഖാതോ പന ഉപപത്തിഭവോ അവിജ്ജാതണ്ഹുപാദാനസങ്ഖാരാദിസഹകാരികാരണയുത്തേന കുസലാകുസലചേതനാസങ്ഖാതകമ്മഭവപച്ചയേന യഥാരഹം ഭവതീതി **''ഭവോ''**തി വുച്ചതി. സോ പന കാമഭവരൂപഭവഅരൂപഭവസഞ്ഞീഭവഅസഞ്ഞീഭവനേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞീഭവ-ഏകവോകാരഭവചതുവോകാരഭവപഞ്ചവോകാരഭവവസേന നവവിധോ. ഏവമേതേസു നവസു ഭവേസു ദസവിധോപി ധമ്മോ അത്താനം ധാരേന്തസ്സ പുഗ്ഗലസന്താനസ്സ അനുപാദിസേസനിബ്ബാനധാതുയാ പരം അപ്പടിസന്ധികതാസാധനേന ഭവേസു , ഭവസ്സ വാ അഭാവം കരോതീതി **ഭവാഭാവകരോ,** തം, അപരാപരജാതിപ്പബന്ധസ്സ ഹേതുസമുഗ്ഘാതേന അപ്പവത്തിധമ്മതാപാദകന്തി അത്ഥോ.

ധമ്മന്തി അത്താനം ധാരേന്തേ ചതൂസു അപായേസു, സംസാരേ ച അപതമാനേ ധാരേതീതി ധമ്മോ, സോ ചതുമഗ്ഗഫലനിബ്ബാനസങ്ഖാതനവലോകുത്തരധമ്മോ ച തപ്പടിപാദകോ നവങ്ഗസാസനാപരനാമധേയ്യചതുരാസീതിസഹസ്സധമ്മക്ഖന്ധപ്പഭേദഭിന്നോ പരിയത്തിധമ്മോ ചാതി ദസവിധോ. സോപി നിപ്പരിയായധമ്മോ, പരിയായധമ്മോ ചാതി ദുവിധോ. തത്ഥ നിപ്പരിയായധമ്മോ നാമ അപായേ, സംസാരേ വാ പധാനഹേതുഭൂതാനം ഉദ്ധമ്ഭാഗിയാനം, ഓരമ്ഭാഗിയാനഞ്ച ദസന്നം സംയോജനാനം സമുച്ഛിന്ദനേന മഗ്ഗധമ്മോ, തസ്സ തംകിച്ചനിപ്ഫത്തിനിമിത്തഭാവേന നിബ്ബാനധമ്മോ ചാതി പഞ്ചവിധോപി നിപ്പരിയായേന പുഗ്ഗലസന്താനം ധാരേതീതി കത്വാ ''നിപ്പരിയായധമ്മോ''തി വുച്ചതി. ചത്താരി പന സാമഞ്ഞഫലാനി പടിപ്പസ്സദ്ധിപഹാനേന മഗ്ഗാനുഗുണപ്പവത്തിയാ, പരിയത്തി ച മഗ്ഗനിബ്ബാനാധിഗമസ്സ മൂലകാരണഭാവതോതി പഞ്ചവിധോപി **പരിയായധമ്മോ** നാമ.

ഏത്താവതാ ''സ്വാക്ഖാതോ ഭഗവതാ ധമ്മോ''തിആദിനാ (സം॰ നി॰ ൧.൨൪൯; അം॰ നി॰ ൩.൭൬; ദീ॰ നി॰ ൩.൬; അം॰ നി॰ ൬.൧൦, ൨൫, ൨൬), ''രാഗവിരാഗമനേജമസോക''ന്തിആദീഹി (വി॰ വ॰ ൮൮൭) ച സുത്തന്തേഹി വുത്തസ്സ, **തദട്ഠകഥാദീസു** ച വണ്ണിതസ്സ സരണാനുസ്സരണവസേനാപി സഗ്ഗമോക്ഖസമ്പത്തിപടിലാഭകാരണസ്സ അനവസേസസ്സ ധമ്മരതനഗുണസ്സ നയതോ ഉദ്ദിട്ഠത്താ ച ''വന്ദിത്വാ''തി ഇമിനാ പണാമസ്സ ദസ്സിതത്താ ച ധമ്മരതനസങ്ഖാതസ്സ ദുതിയസ്സ വന്ദനീയസ്സ ഥുതിപണാമസഭാവാ വന്ദനാ ദസ്സിതാതി ദട്ഠബ്ബം.

തദനന്തരം സങ്ഘരതനസ്സ വന്ദനാസന്ദസ്സനത്ഥം വുത്തം **''ഗണഞ്ചേവ നിരങ്ഗണ''**ന്തി. ഏത്ഥ ''രാഗോ അങ്ഗണം ദോസോ അങ്ഗണം മോഹോ അങ്ഗണ''ന്തി (വിഭ॰ ൯൨൪) വുത്തേഹി രാഗാദിഅങ്ഗണേഹി തദങ്ഗവിക്ഖമ്ഭനസമുച്ഛേദപടിപ്പസ്സദ്ധിനിസ്സരണവിമുത്തിവസേന നിഗ്ഗതോ വിമുത്തോതി **നിരങ്ഗണോ,** തം നിരങ്ഗണം. അരിയവംസേ സീലസമാധിപഞ്ഞാവിമുത്തിവിമുത്തിഞാണദസ്സനസങ്ഖാതേഹി ഗുണഗണേഹി ഗണീയതീതി **ഗണോ,** തം.

ഏത്താവതാ ''സുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ''തിആദിനാ (സം॰ നി॰ ൧.൨൪൯; അം॰ നി॰ ൩.൭൬; ദീ॰ നി॰ ൩.൬; അം॰ നി॰ ൬.൧൦, ൨൫, ൨൬;), ''യത്ഥ ച ദിന്നം മഹപ്ഫലമാഹു, ചതൂസു സുചീസു പുരിസയുഗേസൂ''തിആദീഹി (വി॰ വ॰ ൮൮൮) ച

തേഹി തേഹി സുത്തപദേഹി വുത്താനം, **തദട്ഠകഥാ**ദീസു ച വണ്ണിതാനം വിമലാതുലനിഖിലവിസാലപേസലസീലാദിനാനപ്പകാരാനഗ്ഘസങ്ഘരതനഗുണാനം സംകിത്തനസഭാവായ ഥുതിയാ ച "വന്ദിത്വാ"തി ഏതേന യഥാവുത്തസരൂപപഭേദപണാമസ്സ വുത്തത്താ ച സങ്ഘരതനസങ്ഖാതതതിയവന്ദനീയവത്ഥുവിസയാ ഥുതിപ്പണാമസങ്ഖാതാ വന്ദനാ ദസ്സിതാതി വേദിതബ്ബാ. **സിരസാ**തി അത്തപ്പസാദഗാരവാവഹന്തേന മുദ്ധനാ. **വന്ദിത്വാ**തി പണമിത്വാ ഥോമിത്വാ വാ.

ഏവം പഠമഗാഥായ വന്ദനീയസ്സ രതനത്തയസ്സ ഥുതിപ്പണാമസങ്ഖാതം വന്ദനം ദസ്സേത്വാ തദനന്തരായ സന്ദസ്സേതബ്ബപയോജനാദിപടിപാദികായ ഗാഥായ "ഭിക്ഖൂന"ന്തി ഇമിനാ കിഞ്ചാപി സംസാരേ ഭയം ഇക്ഖതീതി "ഭിക്ഖൂ"തി കല്യാണപുഥുജ്ജനേന സദ്ധിം അട്ഠ അരിയപുഗ്ഗലാ വുച്ചന്തി, **പാളിയം** (പാരാ॰ ൪൫-൪൬; വിഭ॰ ൫൧൦) പന "ഭിന്നപടം ധാരേതീതി ഭിക്ഖു, ഭിക്ഖനസീലോതി ഭിക്ഖൂ"തിആദിനാ ഭിക്ഖുസദ്ദസ്സ അത്ഥുദ്ധാരവസേന നിബ്ബചനന്തരാനി ദസ്സേത്വാ പാതിമോക്ഖസംവരസംവരണാരഹസ്സേവ അധിപ്പേതഭാവം ദസ്സേതും "സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന ഞത്തിചതുത്ഥേന കമ്മേന അകുപ്പേന ഠാനാരഹേന ഉപസമ്പന്നോ, അയം ഇമസ്മിം അത്ഥേ അധിപ്പേതോ ഭിക്ഖൂ"തി ദസ്സിതാ സിക്ഖാകാമാ സാസനാവചാരാ കുലപുത്താ ഇധാധിപ്പേതാ, തേസം ഭിക്ഖൂനഞ്ച. **ഭിക്ഖുനീനഞ്ചാ**തി അട്ഠവാചികഉപസമ്പദാകമ്മേന ഉഭതോസങ്ഘേ ഉപസമ്പന്നാതാദിസായേവ കുലധീതരോ ദസ്സിതാ. ഏകതോപസമ്പന്നാപി സാമഞ്ഞേന ഗയ്ഹന്തി. **ഏകതോപസമ്പന്നാ**തി ച ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേ ഉപസമ്പജ്ജിത്വാ യാവ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ന ഉപസമ്പജ്ജന്തി, താവ, ഭിക്ഖുനീ ച ലിങ്ഗപരിവത്തനേന ഭിക്ഖുനിഭാവപ്പത്താ അധിപ്പേതാ, താസം ഭിക്ഖുനീനഞ്ച.

ഹിതത്ഥായാതി സബ്ബസമ്പത്തിനിപ്ഫാദകരണത്ഥായ ഹിനോതി ഗച്ഛതി യഥാധിപ്പേതഫലസാധനേ പവത്തതീതി ഹിതന്തി അരോഗതാദികാരണം അമതോസധാദി വുച്ചതി. ഇധ പന സഗ്ഗമോക്ഖസമ്പത്തിസിദ്ധികാരണം പാതിമോക്ഖസംവരസീലരക്ഖനം വുച്ചതി, തദത്ഥായ.

സമാഹിതോ സമ്മാ ആഹിതോ പവത്തിതോ വിനിച്ഛയമഗ്ഗോ ഏതേനാതി "സമാഹിതോ"തി പകരണകാരകോ ദസ്സിതോ. അഥ വാ സമ്മാ ആഹിതം വിനയവിനിച്ഛയേ ഠപിതം പവത്തിതം ചിത്തമേതസ്സാതി "സമാഹിതചിത്തോ"തി വത്തബ്ബേ ഉത്തരപദലോപേന **"സമാഹിതോ"**തി വുത്തോ. പരമഗമ്ഭീരസുദുത്തരവിനയപിടകത്ഥവിനിച്ഛയേ പവത്തനാരഹസ്സ ഇമിനാ വിസേസനേന അത്തനി സമാഹിതചിത്തപ്പവത്തിനിമിത്തഭൂതോ അത്തനോ ഞാണസ്സ പദട്ഠാനഭൂതോ സമാധി ദസ്സിതോ തേന സമാധിനാ സമാഹിതോ ഹുത്വാതി അത്ഥോ.

പവക്ഖാമീതി പകാരേന വക്ഖാമി, യേന പകാരേന വിനയവിനിച്ഛയേ വുത്തേ അജ്ജതനാ മന്ദസതിമതിവീരിയാ പടിപജ്ജനകാ ഗമ്ഭീരതരം വിനയപിടകത്ഥവിനിച്ഛയം സുഖേന ഉഗ്ഗണ്ഹിതും, ധാരേതുഞ്ച സക്കോന്തി, താദിസേന പകാരവിസേസേന വക്ഖാമീതി അത്ഥോ. **സമാസേനാ**തി സമസനം സംഖിപനം സമാസോ, തേന, സംഖിത്തരുചികാനമുഗ്ഘാടിതഞ്ഞൂനം കതാധികാരാനം ഞാണുത്തരാനം പുഗ്ഗലാനഞ്ച പപഞ്ചഭീരുകാനം ഗഹണധാരണേ മന്ദയന്താനം മന്ദബുദ്ധീനഞ്ച ഉപകാരകേന നാതിവിത്ഥാരക്കമേനാതി അത്ഥോ. **വിനയസ്സാ**തി വിനയപിടകസ്സ. തഞ്ഹി -

"വിവിധവിസേസനയത്താ;
വിനയനതോ ചേവ കായവാചാനം;
വിനയത്ഥവിദൂഹി അയം;
വിനയോ 'വിനയോ'തി അക്ഖാതോ"തി. (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.പഠമസങ്ഗീതികഥാ;
പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.പഠമമഹാസങ്ഗീതികഥാ; ധ॰ സ॰ അട്ഠ॰ നിദാനകഥാ) -

വുത്തേഹി അത്ഥവിസേസേഹി "വിനയോ"തി വുച്ചതി. തസ്സ ഏവം സന്ദസ്സിതസഭാവസ്സ "വിനയോ നാമ സാസനസ്സ ആയൂ"തി (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.പഠമസങ്ഗീതികഥാ; പാരാ॰

അട്ഠ॰ ൧.പഠമസങ്ഗീതികഥാ; ഖു॰ പാ॰ അട്ഠ॰ ൫.പഠമമഹാസങ്ഗീതികഥാ) സങ്ഗീതികാരകേഹി മഹാകസ്സപാദീഹി അഭിത്ഥുതഗുണസ്സ വിനയപിടകുത്തമസ്സ. **വിനിച്ഛയ**ന്തി വിസേസേന, വിവിധേന വാ ആകാരേന വിപ്പടിപത്തിനീഹരണവസേന ചീയതി വിഭജീയതീതി ''വിനിച്ഛയോ''തി ലദ്ധനാമം വിഭജനം, വിനയവിനിച്ഛയം നാമ പകരണന്തി വുത്തം ഹോതി. **''വിനയസ്സവിനിച്ഛയ''**ന്തി ച അലുത്തസമാസോയം ''ദേവാനംപിയതിസ്സോ, കണ്ഠേകാളോ''തിആദീസു വിയ.

ഏവം ദുതിയഗാഥായ കത്തുനിമിത്തപയോജനാഭിധാനാഭിധേയ്യപകരണപ്പകാരേകദേസം ദസ്സേത്വാ സക്കച്ചസവനകാരണനിദസ്സനമുഖേനാപി പകരണപ്പകാരാദിം ദസ്സേതുമാഹ **''അനാകുല''**മിച്ചാദി. തത്ഥ **അനാകുല**ന്തി നത്ഥി ഏത്ഥ സദ്ദതോ, അത്ഥതോ, വിനിച്ഛയതോ വാ ആകുലം പുബ്ബാപരവിരോധോ, മിസ്സതാ വാതി അനാകുലോ, വിനയവിനിച്ഛയോ, തം വദതോ മേ നിബോധഥാതി സമ്ബന്ധോ. **അസംകിണ്ണ**ന്തി നികായന്തരലദ്ധീഹി അസമ്മിസ്സം.

മധുരത്ഥപദക്കമന്തി പദാനം കമോ പദക്കമോ, പദഗതി, സദ്ദാനമുച്ചാരണന്തി അത്ഥോ. മധുരോ അത്ഥോ ച പദക്കമോ ച യസ്സ സോ മധുരത്ഥപദക്കമോ, തം -

> ''പദാസത്തം പദത്ഥാനം, മധുരത്ഥമുദീരിതം;
> യേന മജ്ജന്തി ധീമന്തോ, മധുനേവ മധുബ്ബതാ''തി. -

ഇമിനാ ലക്ഖണേന സദ്ദാനമത്ഥാനഞ്ച വസേന പദാസത്താപരനാമധേയ്യമാധുരിയാലങ്കാരേന സമലങ്കതത്താ മധുരത്ഥപദക്കമം.

പടുഭാവകരന്തി പടതി ഗച്ഛതി പജാനാതീതി പടു, പഞ്ഞവാ, പടുനോ ഭാവോ, സദ്ദപ്പവത്തിനിമിത്തഭൂതാ പഞ്ഞാ, തം പടുഭാവം പഞ്ഞാവിസേസം കരോതി ജനേതീതി പടുഭാവകരോ, തം, പഞ്ഞാവിസേസജനകന്തി അത്ഥോ. ഏതം വിനയസ്സ വിനിച്ഛയന്തി യോജനാ. **പരമ**ന്തി ഉത്തമം. **വിനയക്കമേ**തി വിനയപിടകേ, തദത്ഥേ ച, പവത്തിക്കമേ പടുഭാവകരന്തി അത്ഥോ.

ഏവം തതിയഗാഥായ പകരണഗുണാപദേസേന സോതുജനം സമുസ്സാഹേത്വാ ഇദാനി **''അപാര''**ന്തിആദിചതുത്ഥഗാഥായ പകരണഞ്ച തന്നിസ്സയം വിനയപിടകഞ്ച നാവാസാഗരഭാവേന ദസ്സേത്വാ തിരോഭൂതോപമേയ്യോപമാനഭേദേന രൂപകാലങ്കാരേന പകരണഗുണം പകാസേന്തോ സോതുജനം സമുത്തേജേതി. തത്ഥ **അപാര**ന്തി നത്ഥി പാരം ഏതസ്സാതി അപാരോ, വിനയസാഗരോ. സോ ഹി പുരിമബുദ്ധുപ്പാദേസു സാസനം പസീദിത്വാ വിനയപിടകേ ഉഗ്ഗഹണധാരണപടിപാദനപടിപത്തിവസേന അകതാധികാരേഹി പുഗ്ഗലേഹി ദുരധിഗമനീയധമ്മത്ഥനിരുത്തിപടിഭാനപരിയന്തതായ ''അപാരോ''തി വുച്ചതി.

ഓതരന്താനന്തി സജ്ഝായനസവനധാരണാദിവസേന അജ്ഝോഗാഹന്താനം. **സാര**ന്തി നിബ്ബാനസമ്പാപകഭാവേന സാരഭൂതായ അരിയമഗ്ഗസമ്ഭാരായ പുബ്ബഭാഗപടിപത്തിയാ മൂലഭൂതപാതിമോക്ഖസംവരസങ്ഖാതസീലസാരപ്പകാസകതായ സാരം. **വിനയസാഗര**ന്തി വിനയപിടകസങ്ഖാതം സാഗരം. വിനയോ ഹി സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാ കാലപ്പത്തജാനനസ്സാപി ധമ്മസേനാപതിആദീനമ്പി അവിസയത്താ അതിഗമ്ഭീരാതിവിത്ഥിണ്ണഭാവേന സാഗരോ വിയാതി സാഗരോ, വിനയോ ച സോ സാഗരോ ചാതി വിനയസാഗരോ, തം, അഗാധാപാരഗുണയോഗതോ സാഗരോപമം വിനയപിടകന്തി അത്ഥോ.

ദുതിയഗാഥായ ''ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീന''ന്തി വത്വാപി ''ഹിതത്ഥായാ''തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധത്താ ച വാക്യന്തരേഹി അന്തരിതഭാവേന ദൂരത്താ ച തം അനാദിയിത്വാ ഏത്ഥ വിനയസാഗരജ്ഝോഗാഹനതദത്ഥപടിപജ്ജനാരഹകത്തുവിസേസസന്ദസ്സനത്ഥായ **''ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീന''**ന്തി പുന വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. നാവാ വിയ ഭൂതോ **നാവാഭൂതോ,** തം, നാവാട്ഠാനിയം മഹാനാവാസദിസന്തി അത്ഥോ. **മനോരമ**ന്തി മനോ രമതി ഏത്ഥ, ഏതേനാതി വാ മനോരമോ, തം, അജ്ഝായനവോഹാരപസുതാനം പടിപത്തിപരായനാനഞ്ച സാധൂനം മനോരമന്തി അത്ഥോ.

ഏത്താവതാ പകരണഗുണസംകിത്തനേന സോതുജനം സമുത്തേജേത്വാ ഇദാനി സക്കച്ചസവനേ നിയോജേന്തോ **“തസ്മാ വിനയനൂപായ”**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **തസ്മാ**തി യസ്മാ യഥാവുത്തം അനാകുലതാദിവിവിധാനഗ്ഘഗുണാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതം, തേന ഹേതുനാതി അത്ഥോ. **വിനയനൂപായ**ന്തി വിവിധാകാരേന, വിസേസനയതോ വാ കായവാചാനം നയനം ദമനം അകത്തബ്ബതോ നിവത്തേത്വാ കത്തബ്ബേസു നിയോജനം വിനയനം, ഉപേച്ച തം ഫലം ആയതി ഉപ്പജ്ജതീതി ഉപായോ, ഹേതു, വിനയനസ്സ ഉപായോ വിനയനൂപായോ, തം, കായജീവിതാനപേക്ഖാനം സിക്ഖാകാമാനം പേസലാനം ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീനം കായവാചാനം അനനുലോമികവിപ്ഫന്ദിതാപനയനസങ്ഖാതദമനസ്സ കാരണഭൂതന്തി വുത്തം ഹോതി.

ഏത്താവതാ അത്തനാ കത്തുമിച്ഛിതേ പകരണേ പണ്ഡിതാനം പവത്തിഹേതുഭൂതാനം അനാകുലതാദിഗുണാനം വിഭാവനവസേന “അനാകുല”ന്തിആദിവിസേസനാനി വത്വാ ഇദാനി സക്കച്ചസവനാവബോധേ വിസയം വിസേസിതബ്ബം ദസ്സേതുമാഹ **“വിനയസ്സവിനിച്ഛയ”**ന്തി. ഏത്ഥ ച ദുതിയഗാഥായ “വിനയസ്സവിനിച്ഛയ”ന്തി “പവക്ഖാമീ”തി കിരിയായ കമ്മദസ്സനവസേന വുത്തം, തം ഇധ ആനേത്വാ സമ്ബന്ധിയമാനമ്പി ദൂരസമ്ബന്ധം ഹോതീതി തമനാനേത്വാ “നിബോധഥാ”തി ഇമിസ്സാ കിരിയായ കമ്മസന്ദസ്സനത്ഥം “വിനയസ്സവിനിച്ഛയ”ന്തി വുത്തത്താ പുനരുത്തിദോസാഭാവോതി ദട്ഠബ്ബം.

അവിക്ഖിത്തേന ചിത്തേനാതി ഏത്ഥ വിവിധേ ആരമ്മണേ ഖിത്തം പേസിതം വിക്ഖിത്തം, ഉദ്ധച്ചവിചികിച്ഛാദിപരേതം അസമാഹിതം ചിത്തം, ന വിക്ഖിത്തം അവിക്ഖിത്തം, തപ്പടിപക്ഖം സമാഹിതം കുസലചിത്തം, തേന, ഏതസ്സ പകരണുത്തമസ്സ സവനാദിബ്യാപാരം വിനാ നാനാരമ്മണേസു പവത്തിവസേന വിക്ഖേപമനാപന്നേന സമാഹിതേന ചിത്തേനാതി അത്ഥോ. “അവിക്ഖിത്തേന…പേ॰… നിബോധഥാ”തി വദന്തേന ച “അവിക്ഖിത്തസ്സായം ധമ്മോ, നായം ധമ്മോ വിക്ഖിത്തസ്സാ”തി വചനതോ വിക്ഖിത്തസ്സ ധമ്മേസു ദായാദാഭാവതോ അത്തനോ പകരണത്ഥഭൂതായ അധിസീലസിക്ഖായ സമ്മാപടിപജ്ജനാപദേസോ കതോ ഹോതി.

വദതോ മേതി ഏത്ഥ “ഗാരവേന ചാ”തി പാഠസേസോ. തത്ഥായമത്ഥോ - ഭാസമാനേ മയി ഗാരവേന, യഥാവുത്തേന കാരണേന ചാതി സാമിഭുമ്മാനമവിസേസതായ “മേ”തി സാമിവചനസ്സ “മയീ”തി അത്ഥസമ്ഭവതോ അയമത്ഥോ വുത്തോ. പകരണസ്സ അനാകുലതാദിഗുണസമന്നാഗതത്താ ച വത്തരി മയി ഗാരവേന ച സമാഹിതേന ചേതസാതി അധിപ്പായോ. **നിബോധഥാ**തി വാക്യത്ഥപദത്ഥം സന്ധായഭാസിതത്ഥഭാവത്ഥാദിവസേന നിസേസതോ ബോധഥ, സക്കച്ചം സുത്വാ വിനയവിനിച്ഛയം ബുജ്ഝഥ വിജാനാഥാതി അത്ഥോ, ചിന്താഭാവനാമയഞാണാനം മൂലഭൂതപകരണവിസയം സുതമയഞാണം നിപ്ഫാദേഥാതി അധിപ്പായോ.

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഭിക്ഖുവിഭങ്ഗോ

പാരാജികകഥാ

പഠമപാരാജികകഥാവണ്ണനാ

൩. ഏവം പഞ്ചഹി ഗാഥാഹി രതനത്തയപണാമാദിം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി യഥാപടിഞ്ഞാതവിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"തിവിധേ"**തിആദി. തത്ഥ **"തിവിധേ"**തിആദിനാ പഠമപാരാജികസിക്ഖാപദവിനിച്ഛയം ദസ്സേതി. **തിവിധേ**തി വച്ചപസ്സാവമുഖമഗ്ഗാനം വസേന തിപ്പകാരേ **മഗ്ഗേ**തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. **തിലമത്തമ്പീ**തി തിലബീജമത്തമ്പി അങ്ഗജാതന്തി സമ്ബന്ധോ. **മഗ്ഗേ**തി വച്ചപസ്സാവാനം നിക്ഖമനദ്വാരതായ, അന്നപാനപിത്തസേമ്ഹാദീനം പവേസനനിക്ഖമനദ്വാരതായ ച മഗ്ഗവോഹാരഗതേ സരീരപ്പദേസേ, അല്ലോകാസേതി സമ്ബന്ധോ. ''മഗ്ഗേസു തിലമത്തമ്പി, തീസു സേവനചേതനോ''തി വത്തബ്ബേപി ''തിവിധേ''തി പകാരവാചിവിധസദ്ദോപാദാനേന സജാതിസങ്ഗഹവസേന തീഹി രാസീഹി സങ്ഗഹേത്വാ പഭേദവസേന തിംസവിധോ മഗ്ഗോ ദസ്സിതോ ഹോതി.

സേയ്യഥിദം? പാരാജികവത്ഥുഭൂതമുഖാദിമഗ്ഗാനം നിസ്സയഭൂതേ സത്തേ ദസ്സേതും ''തിസ്സോ ഇത്ഥിയോ മനുസ്സിത്ഥീ അമനുസ്സിത്ഥീ തിരച്ഛാനഗതിത്ഥീ''തിആദിനാ (പാരാ॰ ൫൬) നയേന **പാളിയം** ദസ്സിതമനുസ്സാമനുസ്സതിരച്ഛാനഗതിത്ഥീനം പച്ചേകം തിണ്ണം മഗ്ഗാനം വസേന നവ മഗ്ഗാ, തഥേവ ദസ്സിതാനം തിണ്ണം ഉഭതോബ്യഞ്ജനകാനം വസേന നവ മഗ്ഗാ, തിണ്ണം പന പണ്ഡകാനം മുഖമഗ്ഗവച്ചമഗ്ഗാനം വസേന പച്ചേകം ദ്വേ ദ്വേ മഗ്ഗാതി ഛ മഗ്ഗാ, തഥാ തിണ്ണം പന പുരിസാനന്തി ഏവം തിംസവിധോ ഹോതി.

സേവനചേതനോതി സേവനേ മേഥുനപയോഗേ ചേതനാ അസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ, മേഥുനരാഗൂപസംഹിതായ ചേതനായ സമന്നാഗതോതി അത്ഥോ. **അല്ലോകാസേ**തി തിംസമഗ്ഗാനമഞ്ഞതരേ മഗ്ഗേ പകതിവാതേന അസംഫുട്ഠേ അല്ലപദേസേ, ഇമിനാ ബാഹിരം പാരാജികക്ഖേത്തം ന ഹോതീതി ദീപേതി. വിസേസനസ്സ വിസേസാപേക്ഖത്താ ദുതിയഗാഥായ ''സസിക്ഖോ സോ''തി പദദ്വയം ആഹരിത്വാ ''സേവനചേതനോ സസിക്ഖോ സോ ഭിക്ഖൂ''തി യോജേതബ്ബം.

അങ്ഗേ സരീരേ ജാതന്തി **അങ്ഗജാതം,** പുരിസനിമിത്തം. സതിപി അവസേസസരീരാവയവാനം തഥാഭാവേ രുള്ഹിവസേന തദേവ തഥാ വുത്തം. **പവേസേന്തോ**തി ദ്വയംദ്വയസമാപത്തിസങ്ഖാതകായികകിരിയം നിപ്ഫാദേന്തോ. **പരാജിതോ**തി ദുല്ലഭായ ഖണസമ്പത്തിയാ ലദ്ധബ്ബതോ ദുല്ലഭാ ലോകിയലോകുത്തരഗുണസമ്പത്തിസുഖതോ പരിഹാപേത്വാ കിലേസസപത്തേഹി പരാജയമാപാദിതോതി അത്ഥോ.

അയമേത്ഥ യോജനാ - സസിക്ഖോ സേവനചേതനോ തിവിധേ മഗ്ഗേ അല്ലോകാസേ അങ്ഗജാതം തിലമത്തമ്പി പവേസേന്തോ സോ ഭിക്ഖു പരാജിതോ ഹോതീതി. ഏത്താവതാ -

> ''യോ പന ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ സിക്ഖം അപച്ചക്ഖായ ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവേയ്യ, അന്തമസോ തിരച്ഛാനഗതായപി, പാരാജികോ ഹോതി അസംവാസോ''തി (പാരാ॰ ൪൨) -

ഭഗവതാ പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദം സങ്ഗഹിതന്തി ദട്ഠബ്ബം.

൭. ഏവം ഇമിസ്സാ ഗാഥായ അത്തൂപക്കമമൂലകം പാരാജികം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി "ഭിക്ഖുപച്ചത്ഥികാ മനുസ്സിത്ഥിം ഭിക്ഖുസ്സ സന്തികേ ആനേത്വാ വച്ചമഗ്ഗേന (പാരാ॰ ൫൮) അങ്ഗജാതേ അഭിനിസീദേന്തീ"തിആദിനയപ്പവത്തം പരോപക്കമമൂലകം പാരാജികഞ്ച ദസ്സേതുമാഹ **"പവേസന"**ന്തിആദി. തത്ഥ **പവേസന**ന്തി ഭിക്ഖുപച്ചത്ഥികേഹി സുത്തപമത്താദിമനുസ്സിത്ഥിആദീനമഞ്ഞതരം ആനേത്വാ യഥാവുത്തമഗ്ഗാനമഞ്ഞതരം മഗ്ഗം യഥാ പവിസതി, തഥാ ഭിക്ഖുനോ അങ്ഗജാതേ അഭിനിസീദാപനേ സമ്ഭവന്തം മഗ്ഗപ്പവേസനമാഹ. പവേസനം സാദിയന്തോ സസിക്ഖോ സോതി യോജനാ. ഏത്ഥ "പവേസനം സാദിയതി അധിവാസേതി, തസ്മിം ഖണേ സേവനചിത്തം ഉപട്ഠാപേതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൫൮) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ അഗ്ഗതോ യാവ മൂലം പവേസേന്തേസു അസ്സാദചിത്തം ഉപട്ഠാപേന്തോ തങ്ഖണേയേവ സാസനതോ ചുതോതി അത്ഥോ. **പവിട്ഠ**ന്തിആദീസു പദേസുപി ഏവമേവ യോജനാ.

പവിട്ഠന്തി പവിട്ഠക്ഖണോ. "പവിട്ഠ"ന്തിആദിനാ തായ തായ കിരിയായ ഉപലക്ഖിതോ ഖണോ ഗഹേതബ്ബോ. തേനേവേത്ഥ അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം കതം. **ഠിത**ന്തി ഏത്ഥ "സുക്കവിസ്സട്ഠിസമയേ"തി അട്ഠകഥാവചനസ്സ സബ്ബഥാ ബ്യാപാരരഹിതം കാലം സന്ധായ വുത്തത്താ സുക്കവിസ്സട്ഠിസമയോപി ഗഹേതബ്ബോ. തേനേവ **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തനയേന പവിട്ഠസ്സ ച യാവ ഉദ്ധരണാരമ്ഭോ, താവ സമ്ഭവന്തോ ഠിതകാലോപി ഗഹേതബ്ബോ. **ഉദ്ധരണ**ന്തി നീഹരണകാലോ.

വാതി വികപ്പേ, **അപീ**തി സമുച്ചയേ, സോ **വാ**-സദ്ദേന വികപ്പിതാനം പക്ഖാനം തുല്യബലതം ജോതേതി. ഇതി ഇമേഹി ദീഹിപി "സോ ചേ പവേസനം സാദിയതി, പവിട്ഠം സാദിയതീ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ൫൮) **പാളിയം** ആഗതനയേന ലബ്ഭമാനം പവേസനാദിഏകക്ഖണമ്പി സാദിയനപച്ചയാ ആപജ്ജമാനം പാരാജികം ദസ്സേതി. **സസിക്ഖോ**തി സിക്ഖായ സഹ വത്തതീതി സസിക്ഖോ, അപച്ചക്ഖാതസിക്ഖോതി അത്ഥോ. **സാദിയന്തോ**തി സേവനചിത്തം ഉപട്ഠാപേന്തോ. **സോ** ഭിക്ഖു. **ഠപേത്വാ കിരിയ**ന്തി അത്തൂപക്കമനം വിനാ. **ചുതോ**തി "ഭിക്ഖുപച്ചത്ഥികേഹി കതമിദം, ന മയാ"തി ലേസേന ന മുച്ചതി, സാദിയനചിത്തേ സതി സാസനതോ ചുതോയേവ ഹോതീതി അധിപ്പായോ.

ഏത്ഥ ച **സസിക്ഖോ**തി ഇദം "സിക്ഖം അപച്ചക്ഖായ ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ"തി (പാരാ॰ ൪൪) സിക്ഖാപദപാഠസ്സ അത്ഥദസ്സനവസേന നിദ്ദിട്ഠം. തസ്സ **പദഭാജനേ** (പാരാ॰ ൪൫), **തദട്ഠകഥായ** ച വിഭത്തം സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം സങ്ഖേപതോ ഏവം വേദിതബ്ബം - ചിത്തഖേത്തകാലപയോഗപുഗ്ഗലവിജാനനവസേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി, ന തദഭാവേന. ഉപസമ്പന്നഭാവതോ ചവിതുകാമതാചിത്തേനേവ ഹി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി, ന ദവാ വാ രവാ വാ വദന്തസ്സ. ഏവം ചിത്തവസേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി, ന തദഭാവേന.

തഥാ "ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമി, ധമ്മം പച്ചക്ഖാമി, സങ്ഘം പച്ചക്ഖാമി, സിക്ഖം, വിനയം, പാതിമോക്ഖം, ഉദ്ദേസം, ഉപജ്ഝായം, ആചരിയം, സദ്ധിവിഹാരികം, അന്തേവാസികം, സമാനുപജ്ഝായകം, സമാനാചരിയകം, സബ്രഹ്മചാരിം പച്ചക്ഖാമീ"തി ഏവം വുത്താനം ബുദ്ധാദീനം ചതുദ്ദസന്നം,

“ഗിഹീതി മം ധാരേഹി, ഉപാസകോ, ആരാമികോ, സാമണേരോ, തിത്ഥിയോ, തിത്ഥിയസാവകോ, അസ്സമണോ, അസക്യപുത്തിയോതി മം ധാരേഹീ”തി ഏവം വുത്താനം ഗിഹിആദീനം അട്ഠന്നഞ്ചാതി ഇമേസം ബാവീസതിയാ വേവചനപദാനം യസ്സ കസ്സചി സവേവചനസ്സ വസേന തേസു യം കിഞ്ചി വത്തുകാമസ്സ യം കിഞ്ചി വദതോ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി, ന രുക്ഖാദീനം അഞ്ഞതരസ്സ നാമം ഗഹേത്വാ സിക്ഖം പച്ചക്ഖന്തസ്സ. ഏവം വേവചനവസേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി, ന തദഭാവേന.

തത്ഥ യദേതം “പച്ചക്ഖാമീ”തി ച “മം ധാരേഹീ”തി ചാതി വുത്തം വത്തമാനകാലവചനം, യാനി ച “അലം മേ ബുദ്ധേന, കിം നു മേ ബുദ്ധേന, ന മമത്ഥോ ബുദ്ധേന, സുമുത്താഹം ബുദ്ധേനാ”തിആദിനാ നയേന ആഖ്യാതവസേന കാലം അനാമസിത്വാ പുരിമേഹി ചുദ്ദസഹി പദേഹി സദ്ധിം യോജേത്വാ വുത്താനി “അലം മേ”തിആദീനി ചത്താരി പദാനി, തേസംയേവ സവേവചനാനം വസേന പച്ചക്ഖാനം ഹോതി, ന “പച്ചക്ഖാസി”ന്തി വാ “പച്ചക്ഖിസ്സ”ന്തി വാ “മം ധാരേസീ”തി വാ “മം ധാരേസ്സതീ”തി വാ “യം നൂനാഹം പച്ചക്ഖേയ്യ”ന്തി വാതിആദീനി അതീതാനാഗതപരികപ്പവചനാനി ഭണന്തസ്സ. ഏവം വത്തമാനകാലവസേന ചേവ അനാമട്ഠകാലവസേന ച പച്ചക്ഖാനം ഹോതി, ന തദഭാവേന.

പയോഗോ പന ദുവിധോ കായികോ ച വാചസികോ ച. തത്ഥ “ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ”തിആദിനാ നയേന യായ കായചി ഭാസായ വചീഭേദം കത്വാ വാചസികപയോഗേനേവ പച്ചക്ഖാനം ഹോതി, ന അക്ഖരലിഖനം വാ ഹത്ഥമുദ്ദാദിദസ്സനം വാ കായപയോഗം കരോന്തസ്സ. ഏവം വാചസികപയോഗേനേവ പച്ചക്ഖാനം ഹോതി, ന തദഭാവേന.

പുഗ്ഗലോ പന ദുവിധോ യോ ച പച്ചക്ഖാതി, യസ്സ ച പച്ചക്ഖാതി. തത്ഥ യോ പച്ചക്ഖാതി, സോ സചേ ഉമ്മത്തകഖിത്തചിത്തവേദനട്ടാനം അഞ്ഞതരോ ന ഹോതി. യസ്സ പന പച്ചക്ഖാതി, സോ സചേ മനുസ്സജാതികോ ഹോതി, ന ച ഉമ്മത്തകാദീനം അഞ്ഞതരോ, സമ്മുഖീഭൂതോ ച സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി. ന ഹി അസമ്മുഖീഭൂതസ്സ ദൂതേന വാ പണ്ണേന വാ ആരോചനം രുഹതി. ഏവം യഥാവുത്തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ വസേന പച്ചക്ഖാനം ഹോതി, ന തദഭാവേന.

വിജാനനമ്പി നിയമിതാനിയമിതവസേന ദുവിധം. തത്ഥ യസ്സ, യേസം വാ നിയമേത്വാ “ഇമസ്സ, ഇമേസം വാ ആരോചേമീ”തി വദതി. സചേ തേ യഥാ പകതിയാ ലോകേ മനുസ്സാ വചനം സുത്വാ ആവജ്ജനസമയേ ജാനന്തി, ഏവം തസ്സ വചനാനന്തരമേവ തസ്സ “അയം ഉക്കണ്ഠിതോ”തി വാ “ഗിഹിഭാവം പത്ഥയതീ”തി വാ യേന കേനചി ആകാരേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനഭാവം ജാനന്തി, പച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി സിക്ഖാ. അഥ അപരഭാഗേ “കിം ഇമിനാ വുത്ത”ന്തി ചിന്തേത്വാ ജാനന്തി, അഞ്ഞേ വാ ജാനന്തി, അപച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി സിക്ഖാ. അനിയമേത്വാ ആരോചേന്തസ്സ പന സചേ വുത്തനയേന യോ കോചി മനുസ്സജാതികോ വചനത്ഥം ജാനാതി, പച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി സിക്ഖാ. ഏവം വിജാനനവസേന പച്ചക്ഖാനം ഹോതി, ന തദഭാവേന. യോ പന അന്തമസോ ദവായപി പച്ചക്ഖാതി, തേന അപച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി സിക്ഖാ.

ഇതി ഇമേസം വുത്തപ്പകാരാനം ചിത്താദീനം വസേന അപച്ചക്ഖാതസിക്ഖോ “സസിക്ഖോ”തി വുത്തോ.

വു-ഫം. "ഇദാനി സന്ഥതേന സന്ഥതസ്സ ഘട്ടനേ ഉപാദിന്നകഘട്ടനാഭാവതോ ദോസോ നത്ഥീ"തി പാപഭിക്ഖൂനം ലേസകപ്പനം പടിക്ഖിപിതും "ഭിക്ഖുപച്ചത്ഥികാ മനുസ്സിത്ഥിം ഭിക്ഖുസ്സ സന്തികേ ആനേത്വാ വച്ചമഗ്ഗേന, പസ്സാവമഗ്ഗേന, മുഖേന അങ്ഗജാതം അഭിനിസീദേന്തി സന്ഥതായ അസന്ഥതസ്സാ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ന്റ൫) നയേന **പാളിയം** വുത്തസന്ഥതവാരാനമത്ഥം സങ്ഗണ്ഹന്തോ ആഹ **"സന്ഥതേനാ"**തിആദി. തത്ഥ **സന്ഥതേനാ**തി ചമ്മചോളതിപുപട്ടാദീഹി പടിച്ഛാദിതേന. **"പവേസേന്തോ"**തി ഇമിനാ സന്ഥതവാരസ്സ പരോപക്കമം നിസ്സായ ദസ്സനമുപലക്ഖണന്തി അത്തൂപക്കമേപി യോജേതബ്ബതം ദസ്സേതി, തസ്സ വക്ഖമാനേന "പരാജിതോ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. **"തഥേവാ"**തി ഇമിനാ പവേസേന്തോതിആദിപ്പകാരം പരാമസതി.

ഏവം പവേസേന്തോ കദാ പരാജിതോ ഹോതീതി ആഹ **"ഉപാദിന്നേനാ"**തിആദി. ഏത്ഥ **ഉപാദിന്നേനാ**തി തണ്ഹാദിട്ഠീഹി ഉപേതേന കമ്മുനാ അത്തനോ ഫലഭാവേനേവ ആദിന്നം ഗഹിതന്തി ഉപാദിന്നം, ഏതേന അത്തനോ അങ്ഗജാതസ്സ, വത്ഥുപുഗ്ഗലാനം മഗ്ഗസ്സ ച ഘട്ടനട്ഠാനഗതം കായപ്പസാദം ദസ്സേതി. ഇമിനാവ അങ്ഗജാതഗതം അനട്ഠകായപ്പസാദം ചമ്മഖിലം, പിളകാദി ച ഗഹേതബ്ബം. "ഉപാദിന്നകം നാമ കായിന്ദ്രിയ"ന്തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. തബ്ബിപരിയായേന "അനുപാദിന്നക"ന്തി തപ്പടിച്ഛാദകം ചോളാദി വുത്തം. ഉപാദിന്നേന ഉപാദിന്നേ, അനുപാദിന്നേ വാ പാരാജികക്ഖേത്തേ ഘട്ടിതേ, അനുപാദിന്നകേന വാ ഉപാദിന്നേ അനുപാദിന്നേ വാ പാരാജികക്ഖേത്തേ ഘട്ടിതേതി യോജനാ. ഏത്ഥ ച കരണവചനന്താനി പദാനി "അങ്ഗജാതേനാ"തി ഇമസ്സ വിസേസനാനി.

ഏത്താവതാ സന്ഥതചതുക്കവസേന അത്തൂപക്കമേ സതി പാരാജികക്ഖേത്തേ പാരാജികം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി പരൂപക്കമേപി ദസ്സേതുമാഹ **"സചേ"**തിആദി. **ഏത്ഥാ**തി ഏതേസു ചതൂസു വികപ്പേസു. **പാരാജികക്ഖേത്തേ പവിട്ഠേ തൂ**തി ഏത്ഥ **തു**-സദ്ദേന പവേസനട്ഠിതുദ്ധാരക്ഖണത്തയം സമുച്ചിനോതി. യംതം-സദ്ദാനം നിച്ചസമ്ബന്ധത്താ ഹി "സോ"തി തം-സദ്ദോപാദാനേ "യോ"തി യം-സദ്ദോപി അജ്ഝാഹരിതബ്ബോ, സാമത്ഥിയേന സമ്പിണ്ഡനത്ഥോ അപിസദ്ദോ ച. അയമേത്ഥ അത്ഥയോജനാ - ഭിക്ഖുപച്ചത്ഥികേഹി ആനേത്വാ ഭിക്ഖുനോ അങ്ഗജാതേ അഭിനിസീദാപിതമനുസ്സിത്ഥിആദീനം തീസു മഗ്ഗേസു അഞ്ഞതരമഗ്ഗസങ്ഖാതം പാരാജികക്ഖേത്തം പവിട്ഠേ വാ **തു**-സദ്ദേന സമ്പിണ്ഡിതപവേസനട്ഠിതുദ്ധാരാനമഞ്ഞതരക്ഖണേ വാ സചേ യോ **സാദിയതി,** സപ്പമുഖാദിപ്പവേസനകാലേ വിയ അനുത്തസിത്വാ കാമരാഗപിപാസാഭിഭൂതോ യദി സാദിയതി, സോപി ഭിക്ഖു പരാജിതോ ഹോതീതി യോജനാ. **"സചേ സാദിയതീ"**തി ഇമിനാ സാസങ്കവചനേന ന സാദിയതി, അനാപത്തീതി സൂചിതം ഹോതി.

"പാരാജികക്ഖേത്തേ"തി ഇമിനാ ബ്യവച്ഛിന്നേ അഞ്ഞസ്മിം ഠാനേ വീതിക്കമന്തസ്സ ഇമസ്മിംയേവ വികപ്പേ സമ്ഭവന്തിയോ ഇതരാപത്തിയോ ദസ്സേതുമാഹ **"ഖേത്തേ"**തിആദി. "ഏത്ഥാ"തി ആനേത്വാ സമ്ബന്ധനീയം. **"ഖേത്തേ"**തി സാമഞ്ഞനിദ്ദേസേപി ഹേട്ഠാ "പാരാജികക്ഖേത്തേ"തി വിസേസിതത്താ, ഉപരിഥുല്ലച്ചയാദീനഞ്ച വിധീയമാനത്താ അഞ്ഞഥാനുപപത്തിലക്ഖണായ സാമത്ഥിയാ ഥുല്ലച്ചയദുക്കടാനം ഖേത്തേതി

അയമത്ഥോ ലബ്ഭതി. ‘‘കണ്ണച്ഛിദ്ദക്ഖിനാസാസൂ’’തിആദിനാ നയേന വക്ഖമാനേസു ജീവമാനകസരീരഗതഥുല്ലച്ചയദുക്കടക്ഖേത്തേസൂതി വുത്തം ഹോതി.

ഇമേസു ദ്വീസു ഖേത്തേസു ‘‘സന്ഥതാദിനാ സന്ഥതാദിം പവേസേന്തസ്സ ഉപാദിന്നാദീഹി ഉപാദിന്നാദീനം ഘട്ടനേ അധിവാസേന്തസ്സ അനാപത്തീ’’തി വത്തുമസക്കുണേയ്യതായ പാരാജികക്ഖേത്തേ വുത്തസബ്ബവികപ്പേ ഏത്ഥ യോജേന്തേഹി ഏവം യോജേതബ്ബം - ഥുല്ലച്ചയക്ഖേത്തേ സന്ഥതേ വാ അസന്ഥതേ വാ സന്ഥതേന വാ അസന്ഥതേന വാ അങ്ഗജാതേന സേവന്തസ്സ ഉപാദിന്നേ വാ അനുപാദിന്നേ വാ ഉപാദിന്നേന, തഥാ അനുപാദിന്നേന വാ ഘട്ടിതേ ഥുല്ലച്ചയം തസ്സ വിനിദ്ദിസേതി. ഏവം ദുക്കടക്ഖേത്തേ സന്ഥതേ വാ... പേ... ഘട്ടിതേ ദുക്കടഞ്ച തസ്സ വിനിദ്ദിസേതി യോജേതബ്ബം.

ഇഹ സബ്ബത്ഥ തീസുപി ഖേത്തേസു **ഉപാദിന്ന**-സദ്ദേന അനട്ഠകായപ്പസാദം അങ്ഗജാതഞ്ച തത്ഥജാതചമ്മഖിലപിളകാ ച ഗയ്ഹന്തി, ദുക്കടക്ഖേത്തേ പന അങ്ഗുലിആദിഇതരാവയവാപി. തീസുപി ഖേത്തേസു **അനുപാദിന്ന**-സദ്ദേന അങ്ഗജാതാദിപടിച്ഛാദിതവത്ഥാദയോ ച ഗയ്ഹന്തി, ദുക്കടക്ഖേത്തേ പന നിമിത്തേ നട്ഠകായപ്പസാദചമ്മഖിലപിളകരോമാദീനി. ഇമാനി ച അനുപാദിന്നാനി. അങ്ഗജാതേതരോപാദിന്നാവയവേ ച തീസുപി ഖേത്തേസു പവേസേന്തസ്സ ദുക്കടമേവ.

൧൧. ഏത്താവതാ ജീവമാനസരീരേ സന്ഥതാസന്ഥതവസേന പച്ചേകം തിവിധേസുപി പാരാജികഥുല്ലച്ചയദുക്കടക്ഖേത്തേസു സന്ഥതാസന്ഥതവസേനേവ ദുവിധേന നിമിത്തേന സേവന്തസ്സ പരോപക്കമേ സതി സാദിയന്തസ്സ ലബ്ഭമാനപാരാജികഥുല്ലച്ചയദുക്കടാപത്തിയോ യഥാസമ്ഭവം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ‘‘മതസരീരേ പന തഥാ തഥാ സേവന്താനം ദോസോ നത്ഥീ’’തി പാപഭിക്ഖൂനം ലേസോകാസപടിബാഹനത്ഥം **പാളിയം** ദസ്സിതേസു യഥാവുത്തേസു തീസു ഖേത്തേസു ലബ്ഭമാനാ തിസ്സോ ആപത്തിയോ ദസ്സേതുമാഹ **‘‘മതേ’’**തിആദി.

തത്ഥ **‘‘മതേ’’**തി ഏതസ്സ ‘‘മനുസ്സിത്ഥിആദീനം സരീരേ’’തി അജ്ഝാഹരിത്വാ അത്ഥയോജനാ കാതബ്ബാ. ഇമിനാ **‘‘അക്ഖായിതേ’’**തിആദിനാ ദസ്സിതാനം നിമിത്താനം നിസ്സയം ദസ്സിതം ഹോതി. ‘‘നിമിത്തമത്തം സേസേത്വാ’’തിആദിനാ നയേന വക്ഖമാനഗാഥായം വിയ സകലസരീരേ ഖാദിതേപി നിമിത്തസ്സ വിജ്ജമാനാവിജ്ജമാനഭാവോയേവ ആപത്തിയാഭാവാഭാവസ്സ പമാണന്തി ‘‘അക്ഖായിതേ’’തി ഏതേന ‘‘മതേ’’തി ഏതം അവിസേസേത്വാ ‘‘നിമിത്തേ’’തി അജ്ഝാഹരിത്വാ തം തേന വിസേസിതബ്ബം. അഥ വാ ‘‘നിമിത്തമത്ത’’ന്തിആദിനാ വക്ഖമാനഗാഥായ ‘‘നിമിത്തേ’’തി പദം ആനേത്വാ യോജേതബ്ബം.

അക്ഖായിതേതി സബ്ബഥാ അക്ഖായിതേ പാരാജികവത്ഥുഭൂതേ നിമിത്തേ. **യേഭുയ്യക്ഖായിതേപി** ചാതി കിഞ്ചി കിഞ്ചി ഖാദിത്വാ ബഹുകാവസിട്ഠേ നിമിത്തേ. ‘‘യസ്സ ചതൂസു ഭാഗേസു തിഭാഗമത്തം ഖാദിതം, തം നിമിത്തം യേഭുയ്യക്ഖായിതം നാമാ’’തി വദന്തി. **മേഥുന**ന്തി രാഗപരിയുട്ഠാനേന സദിസഭാവാപത്തിയാ മിഥുനാനം ഇദം മേഥുനം, മതിത്ഥിആദീനം രാഗപരിയുട്ഠാനേന സദിസത്താഭാവേപി തത്ഥ വീതിക്കമോ രുള്ഹിയാ ‘‘മേഥുന’’ന്തി വുച്ചതി.

പാരാജികോതിപരാജിതോ, പരാജയമാപന്നോതി അത്ഥോ. അയഞ്ഹി പാരാജിക-സദ്ദോ സിക്ഖാപദാപത്തിപുഗ്ഗലേസു വത്തതി. തത്ഥ "അട്ഠാനമേതം ആനന്ദ അനവകാസോ, യം തഥാഗതോ വജ്ജീനം വാ വജ്ജിപുത്തകാനം വാ കാരണാ സാവകാനം പാരാജികം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം സമൂഹനേയ്യാ"തി (പാരാ॰ ൪൩) ഏവം സിക്ഖാപദേ വത്തമാനോ വേദിതബ്ബോ. "ആപത്തിം ത്വം ഭിക്ഖു ആപന്നോ പാരാജിക"ന്തി (പാരാ॰ ൬൭) ആപത്തിയാ. "ന മയം പാരാജികാ, യോ അവഹടോ, സോ പാരാജികോ"തി (പാരാ॰ ൧൫൫) ഏവം പുഗ്ഗലേ. "പാരാജികേന ധമ്മേന അനുദ്ധംസേയ്യാ"തിആദീസു (പാരാ॰ ൩൮൪) പന ധമ്മേ വത്തതീതി വദന്തി. യസ്മാ പന തത്ഥ ധമ്മോതി കത്ഥചി ആപത്തി, കത്ഥചി സിക്ഖാപദമേവ അധിപ്പേതം, തസ്മാ സോ വിസും ന വത്തബ്ബോ.

തത്ഥ സിക്ഖാപദം യോ തം അതിക്കമതി തം പരാജേതി, തസ്മാ "പാരാജിക"ന്തി വുച്ചതി. ആപത്തി പന യോ നം അജ്ഝാപജ്ജതി തം പരാജേതി, തസ്മാ "പാരാജികാ"തി വുച്ചതി. പുഗ്ഗലോ യസ്മാ പരാജിതോ പരാജയമാപന്നോ, തസ്മാ "പാരാജികോ"തി വുച്ചതി. സിക്ഖാപദാപത്തീസു പാരാജിക-സദ്ദോ പരാജേതീതി "പാരാജികോ"തി കത്തുസാധനോ, പുഗ്ഗലേ പന പരാജീയതീതി കമ്മസാധനോതി വേദിതബ്ബോ. **"നരോ"**തി ഇമിനാ പുബ്ബേ വുത്തഭിക്ഖുയേവ അധിപ്പേതോ. സാമഞ്ഞജോതനാ വിസേസേ അവതിട്ഠതീതി.

൧൨. യേഭുയ്യക്ഖായിതേതി ചതൂസു കോട്ഠാസേസു ഏകകോട്ഠാസാവസേസം കത്വാ ഖാദിതേ. **ഉപഡ്ഢക്ഖായിതേ**തി സമഭാഗാവസേസം ഖാദിതേ. ഥൂലോ അച്ചയോ **ഥുല്ലച്ചയോ,** സോയേവ ആപജ്ജീയതീതി **ആപത്തീതി ഥുല്ലച്ചയാപത്തി**. പാചിത്തിയാദയോ സന്ധായേത്ഥ ഥുല്ലച്ചയവോഹാരോ, ന പാരാജികസങ്ഘാദിസേസേതി ദട്ഠബ്ബം. **സേസേ**തി അവസേസേ ഉപകച്ഛകാദീസു. വുത്തഞ്ഹി **അട്ഠകഥായം** "അവസേസസരീരേ ഉപകച്ഛകാദീസു ദുക്കട"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൫൯-൬൦). ദുട്ഠു കതന്തി **ദുക്കടം, ദുക്കട**-സദ്ദോ നിയതനപുംസകത്താ ഇത്ഥിലിങ്ഗസ്സാപി **ആപത്തി**-സദ്ദസ്സ സലിങ്ഗേന വിസേസനം ഹോതി.

൧൩. നിമിത്തമത്തം സേസേത്വാ ഖായിതേപീതി ഏത്ഥ തിണ്ണമഞ്ഞതരം നിമിത്തം സേസേത്വാ സകലസരീരേ ഖാദിതേപി. **പി**-സദ്ദോ ബ്യതിരേകേ, പഗേവ ഇതരേതി ദീപേതി. തസ്മിം **നിമിത്തേ** അക്ഖായിതേ വാ യേഭുയ്യക്ഖായിതേ വാതി ദ്വിധാ വുത്തേസു തീസു നിമിത്തേസു അഞ്ഞതരസ്മിം നിമിത്തേ മേഥുനം സേവതോപി **പരാജയോ** പാരാജികാപത്തി ഹോതീതി അധിപ്പായോ . **സേവതോപീ**തി ഏത്ഥ **പി**-സദ്ദോ അപേക്ഖായം. തസ്മാ ന കേവലം ഹേട്ഠാ വുത്താനമേവാതി അപേക്ഖതി. സന്ഥതാദയോ വികപ്പാ യഥാവുത്തനയേന ഏത്ഥാപി യോജേതബ്ബാ.

൧൪. "ഉദ്ധുമാതാദിസമ്പത്തേ"തി ഏത്ഥ "യദാ പന സരീരം ഉദ്ധുമാതകം ഹോതി കുഥിതം നീലമക്ഖികാസമാകിണ്ണം കിമികുലസമാകുലം നവഹി വണമുഖേഹി പഗ്ഘരിതപുബ്ബകുണപഭാവേന ഉപഗന്തുമ്പി അസക്കുണേയ്യം, തദാ പാരാജികവത്ഥുഞ്ച ഥുല്ലച്ചയവത്ഥുഞ്ച ജഹതി, താദിസേ സരീരേ യത്ഥ കത്ഥചി ഉപക്കമതോ ദുക്കടമേവാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൫൯-൬൦) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ **സബ്ബത്ഥാപി ചാ**തി അക്ഖായിതാദിസബ്ബവികപ്പോപഗതാനി പാരാജികഥുല്ലച്ചയദുക്കടക്ഖേത്താനി ഗഹിതാനീതി ദട്ഠബ്ബം. തത്ഥാപി വീതിക്കമോ അനാപത്തി ന ഹോതീതി ദസ്സേതുമാഹ **"ദുക്കട"**ന്തി.

“ഖായിതക്ഖായിത”ന്തിആദീസു ഖായിതക്ഖായിതഞ്ച നാമേതം സബ്ബം മതസരീരകേയേവ വേദിതബ്ബം, ന ജീവമാനേതി യോജേതബ്ബം.

൧൭. ജീവമാനേ കഥന്തി ആഹ **“ഛിന്ദിത്വാ പനാ”**തിആദി. തത്ഥ **വണസങ്ഖേപതോ**തി വണസങ്ഗഹതോ. **തസ്മി**ന്തി യത്ഥ ഠിതം നിമിത്തം ഉപ്പാടിതം, തസ്മിം പദേസേ. എത്ഥ ദുതിയോ **പന**-സദ്ദോ ഇധ അദസ്സിതം അട്ഠകഥായം ആഗതനയേന വിഞ്ഞായമാനം അത്ഥവിസേസം ജോതേതി. **അട്ഠകഥായ**ഹി “യദിപി നിമിത്തം സബ്ബസോ ഖായിതം, ഛവിചമ്മമ്പി നത്ഥി, നിമിത്തസണ്ഠാനം പഞ്ഞായതി, പവേസനം ജായതി, പാരാജികമേവാ”തി ഏവം അജീവമാനേ വുത്തവിനിച്ഛയാനുസാരേന ജീവമാനേപി ഛവിചമ്മമത്തം ചേ സബ്ബസോ ഉപ്പാടിതം, നിമിത്തസണ്ഠാനം പഞ്ഞായതി, പവേസനക്ഖമം ഹോതി, തത്ഥ സേവന്തസ്സ പാരാജികമേവാതി വിഞ്ഞായമാനമത്ഥം ജോതേതീതി വുത്തം ഹോതി.

൧൮. തതോ നിമിത്തതോതി സമ്ബന്ധോ. **പതിതായാ**തി പതിതായം, അയമേവ വാ പാഠോ. **നിമിത്തതോ**തി നിമിത്തപ്പദേസതോ പതിതായം മംസപേസിയന്തി സമ്ബന്ധോ. ഛിന്ദിത്വാ വാ തച്ഛേത്വാ വാ പതിതായം തസ്സം നിമിത്തമംസപേസിയന്തി അത്ഥോ. മേഥുനരാഗേന ഉപക്കമന്തസ്സ ദുക്കടം വിനിദ്ദിസേതി യോജനാ.

൧൯. **“നഖപിട്ഠിപ്പമാണേപീ”**തിആദിഗാഥായ “ഛിന്ദിത്വാ”തിആദികാ അട്ഠകഥാ ആനേത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബാ. **സതീ**തി എത്ഥ “അവസിട്ഠേ”തി പാഠസേസോ. **ജീവമാനേ**തി എത്ഥ “സരീരേ”തി പാഠസേസോ. ജീവമാനസരീരേ പന ഛിന്ദിത്വാ തച്ഛേത്വാ നിമിത്തേ ഉപ്പാടിതേ നഖപിട്ഠിപ്പമാണേപി മംസേ, ന്ഹാരുമ്ഹി വാ അവസിട്ഠേ സതി മേഥുനം പടിസേവന്തോ പരാജിതോതി യോജനാ.

൨൦. “കണ്ണച്ഛിദ്ദക്ഖീ”തി ഗാഥായ “ജീവമാനേ”തി ആനേത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം, “സരീരേ”തി പാഠസേസോ. “അസ്സഗോമഹിസാദീന”ന്തിആദിനാ അസ്സാദീനം വക്ഖമാനത്താ പാരിസേസതോ “മനുസ്സാന”ന്തി ലബ്ഭതി. മനുസ്സാനം ജീവമാനസരീരേ കണ്ണ…പേ॰… വണേസു വാതി യോജനാ. **വത്ഥികോസേ**തി മുത്തപഥബ്ഭന്തരേ. **വണേസു വാ**തി സത്ഥകാദീഹി കതവണേസു. **അങ്ഗജാത**ന്തി തിലമത്തമ്പി അങ്ഗജാതേകദേസം. **രാഗാ**തി മേഥുനരാഗേന.

൨൧. **അവസേസസരീരസ്മി**ന്തി കണ്ണച്ഛിദ്ദാദിയഥാവുത്തസരീരാവയവവജ്ജിതസരീരപ്പദേസേ. തേനാഹ **“ഉപകച്ഛൂരുകാദിസൂ”**തി **ഉപകച്ഛം** നാമ ബാഹുമൂലന്തരം. **ഊരുകാദിസൂ**തി ഊരുവേമജ്ഝാദീസു. **ആദി**-സദ്ദേന വുത്താവസേസം സരീരപ്പദേസം സങ്ഗണ്ഹാതി. “അങ്ഗജാത”ന്തി ആനേത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. “പവേസേത്വാ”തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി, അങ്ഗജാതം തിലബീജമത്തം പവേസേത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **വസാ മേഥുനരാഗസ്സ സേവമാനസ്സാ**തി മേഥുനരാഗേന വീതിക്കമന്തസ്സാതി അത്ഥോ. “സന്ഥതേനാ”തിആദിനാ വുത്തപ്പകാരോ എത്ഥാപി യോജേതബ്ബോ.

൨൨. **അസ്സഗോമഹിസാദീന**ന്തി **ആദി**-സദ്ദേന ഗോകണ്ണഗവജാദയോ സങ്ഗഹിതാ. അസ്സാദയോ പാകടായേവ. “മതാന”ന്തി വക്ഖമാനത്താ “ജീവമാനാന”ന്തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി. **സേവ**ന്തി “വസാ മേഥുനരാഗസ്സാ”തി അനുവത്തമാനത്താ മേഥുനരാഗവസേന തിലബീജമത്തമ്പി അങ്ഗജാതപ്പദേസം

പവേസേന്തോ ഥുല്ലച്ചയം ഫുസേതി യോജനാ. ഏത്ഥ ച "ഓട്ഠഗദ്രഭദന്തീനം, അസ്സഗോമഹിസാദീന"ന്തി പാഠേന ഭവിതബ്ബം. ഏവഞ്ഹി സതി അട്ഠകഥാവസാനേ നിദ്ദിട്ഠേന പകാരത്ഥവാചിനാ **ആദി**-സദ്ദേന ഥുല്ലച്ചയവീതിക്കമാരഹനാസാവത്ഥികോസവന്തോ അവുത്താ സബ്ബേപി സത്താ ഗയ്ഹന്തി. "അസ്സഗോമഹിസാദീന"ന്തി പഠമപാദാവസാനേ നിദ്ദിട്ഠേന **ആദി**-സദ്ദേന ഓട്ഠഗദ്രഭദന്തീനമ്പി സങ്ഗഹോ ഹോതീതി തേസം പുനവചനം നിരത്ഥകം സിയാതി.

൨൧. തഥാ സേവമാനസ്സ ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബതിരച്ഛാന**ന്തി തിരിയം അഞ്ചന്തി വഡ്ഢന്തീതി തിരച്ഛാ, സബ്ബേ ച തേ തിരച്ഛാചാതി സബ്ബതിരച്ഛാ, തേസം സബ്ബതിരച്ഛാനം. **"തഥാ"**തി ഇമിനാ "വസാ മേഥുനരാഗസ്സാ"തിആദീനം പരാമട്ഠത്താ സബ്ബതിരച്ഛാനാനം അക്ഖിആദീസു തിലബീജമത്തമ്പി അങ്ഗജാതപ്പദേസം മേഥുനരാഗേന പവേസേന്തസ്സ ദുക്കടന്തി വുത്തം ഹോതി. ഏത്ഥാപി സന്ഥതാദിവികപ്പേ നിദ്ദോസഭാവോ ന സക്കാ വത്തുന്തി തമ്പി യോജേതബ്ബം.

൨൨. ഏവം തിരച്ഛാനാനം ജീവമാനകസരീരേ ലബ്ഭമാനാ ആപത്തിയോ ദസ്സേത്വാ തേസംയേവ മതസരീരേപി സമ്ഭവനകആപത്തിയോ ദസ്സേതുമാഹ **"തേസ"**ന്തിആദി. **"തേസ"**ന്തി ഇമിനാ മനുസ്സതിരച്ഛാനഗതാനം ഗഹണന്തി വദന്തി. മനുസ്സാനം മതാമതസരീരേ പാരാജികഥുല്ലച്ചയദുക്കടക്ഖേത്തേസു തിസ്സന്നം ആപത്തീനം ദസ്സിതത്താ, പുന ഗഹണേ പയോജനാഭാവാ തേ വജ്ജേത്വാ അനുവത്തമാനസബ്ബതിരച്ഛാനന്തി ഇമിനാ യോജേതബ്ബം, തേസം സബ്ബതിരച്ഛാനഗതാനന്തി അത്ഥോ. **അല്ലസരീരേസൂ**തി ഉദ്ധുമാതകാദിഭാവമസമ്പത്തേസു അല്ലമതസരീരേസു **തിവിധേ ഖേത്തസ്മിം** അസന്ഥതേ, സന്ഥതേ വാ സതി മേഥുനരാഗസ്സ വസാ സേവതോ തിവിധാപി ആപത്തി സിയാതി അനുവത്തമാനപദേഹി സഹ യോജനാ.

തിവിധേ ഖേത്തസ്മിന്തി മതമനുസ്സസരീരേ വുത്തനയേന അക്ഖായിതയേഭുയ്യക്ഖായിതഭേദേ മഗ്ഗത്തയസങ്ഖാതേ പാരാജികക്ഖേത്തേ ച യേഭുയ്യക്ഖായിതഉപഡ്ഢക്ഖായിതഭേദേ തസ്മിംയേവ മഗ്ഗത്തയസങ്ഖാതേ ച, അക്ഖായിതയേഭുയ്യക്ഖായിതഭേദേ കണ്ണച്ഛിദ്ദക്ഖിനാസാവത്ഥികോസവണസങ്ഖാതേ ച ഥുല്ലച്ചയക്ഖേത്തേ ഉപഡ്ഢക്ഖായിതയേഭുയ്യക്ഖായിതഭേദേ തസ്മിംയേവ കണ്ണച്ഛിദ്ദക്ഖിനാസാവത്ഥികോസവണസങ്ഖാതേ ച, അക്ഖായിതയേഭുയ്യക്ഖായിതഉപഡ്ഢക്ഖായിത യേഭുയ്യക്ഖായിതഭേദേ അവസേസസരീരസങ്ഖാതേ ദുക്കടക്ഖേത്തേ ചാതി തിവിധേപി ഖേത്തേ. **സതീ**തി വിജ്ജമാനേ. സന്ഥതേ വാ അസന്ഥതേ വാ മേഥുനരാഗസ്സ വസാ സേവതോ യഥാരഹം പാരാജികഥുല്ലച്ചയദുക്കടസങ്ഖാതാ തിവിധാ ആപത്തി ഭവേയ്യാതി അത്ഥോ.

ഏതേസമേവ ച ഉദ്ധുമാതാദിഭാവം സമ്പത്തേ സരീരേ സന്ഥതാദിവുത്തവികപ്പയുത്തേസു തീസു മഗ്ഗേസു യത്ഥ കത്ഥചി മേഥുനരാഗേന സേവതോ ആപജ്ജിതബ്ബദുക്കടഞ്ച ഉദ്ധുമാതാദിസമ്പത്തേ സബ്ബത്ഥാപി ച ദുക്കടന്തി മനുസ്സസരീരേ വുത്തനയേന വിഞ്ഞാതും സക്കാതി ഇമസ്മിം തിരച്ഛാനഗതസരീരേ വിസേസമത്തം ദസ്സേതും "തേസം അല്ലസരീരേസൂ"തിആദീനം

വുത്തത്താ ദുക്കടം പുബ്ബേ വുത്തനയേന വേദിതബ്ബം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** “കുഥിതകുണപേ പന പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ സബ്ബത്ഥ ദുക്കട”ന്തി.

൨൩. ബഹി ഛുപന്തസ്സാതി യോജനാ. **നിമിത്തം** മുത്തകരണം. **“ഇത്ഥിയാ”**തി സാമഞ്ഞേന വുത്തേപി ചതുത്ഥഗാഥായ “തിരച്ഛാനഗതിത്ഥിയാ”തി വക്ഖമാനത്താ പാരിസേസതോ ഇമിനാ മനുസ്സാമനുസ്സിത്ഥീനമേവ ഗഹണം, ഇമിനാ അമനുസ്സിത്ഥിയാപി ഗഹണസ്സ. ഇമിസ്സാനന്തരഗാഥായ ഇതോ “ഇത്ഥിയാ”തി അനുവത്തിതേ തത്രാപി അമനുസ്സിത്ഥിയാപി ഗഹണം സിയാതി തമ്പി വജ്ജേത്വാ കായസംസഗ്ഗസങ്ഘാദിസേസസ്സ വത്ഥുഭൂതം മനുസ്സിത്ഥിമേവ ദസ്സേതും തത്ഥ വുത്തം “ഇത്ഥിയാ”തിഅധികവചനമേവ ഞാപകന്തി വേദിതബ്ബം.

മഹാഅട്ഠകഥായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൬൬-൬൭) “ഇത്ഥിനിമിത്തം മേഥുനരാഗേന മുഖേന ഛുപതി, ഥുല്ലച്ചയ”ന്തി സാമഞ്ഞേന വുത്തത്താ ച **ധമ്മക്ഖന്ധകേ** “ന ച ഭിക്ഖവേ രത്തചിത്തേന അങ്ഗജാതം ഛുപിതബ്ബം, യോ ഛുപേയ്യ, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ”തി (മഹാവ॰ ൨൫൨) സാമഞ്ഞവചനതോ ച ഉദ്ധുമാതാദിഭാവമസമ്പത്തായ അല്ലമതമനുസ്സിത്ഥിയാ ച അക്ഖായിതേ വാ യേഭുയ്യക്ഖായിതേ വാ നിമിത്തേ സതി പാരാജികവത്ഥുഭാവതോ തത്ഥാപി ബഹി ഛുപന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയന്തി അയമത്ഥോപി മതാമതവിസേസം അകത്വാ “ഇത്ഥിയാ”തി ഇമിനാവ സാമഞ്ഞവചനേന ഗഹേതബ്ബോ.

൨൪. **നിമിത്തേനാ**തി അത്തനോ അങ്ഗജാതേന. **മുഖേനാ**തി പകതിമുഖേന. **നിമിത്തം ഇത്ഥിയാ**തി ജീവമാനകമനുസ്സിത്ഥിയാ അങ്ഗജാതം. യസ്മാ പന കായസംസഗ്ഗസിക്ഖാപദവിനീതവത്ഥൂസു **മതിത്ഥിവത്ഥുമ്ഹി** മതിത്ഥിയാ സരീരേ കായസംസഗ്ഗരാഗേന യോ ഛുപതി, തസ്സ “അനാപത്തി ഭിക്ഖു സങ്ഘാദിസേസസ്സ, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ”തി (പാരാ॰ ൨൮൧) വുത്തത്താ മതമനുസ്സിത്ഥീ ന ഗഹേതബ്ബാ. തഥേവ **യക്ഖിവത്ഥുമ്ഹി** കായസംസഗ്ഗരാഗേന യക്ഖിനിയാ സരീരം യേന ഫുട്ഠം, തസ്സ “അനാപത്തി ഭിക്ഖു സങ്ഘാദിസേസസ്സ, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ”തി വുത്തത്താ, ഇധേവ ഉപരി ദുതിയസങ്ഘാദിസേസേ “പണ്ഡകേ യക്ഖിപേതീസു, തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം സിയാ”തി (വി॰ വി॰ ൩൮൧) വക്ഖമാനത്താ ച അമനുസ്സിത്ഥീപി ന ഗഹേതബ്ബാ. തേന വുത്തം “ജീവമാനകമനുസ്സിത്ഥിയാ അങ്ഗജാത”ന്തി. അന്തോ പവേസേതുകാമതായ സതി കായസംസഗ്ഗരാഗാസമ്ഭവതോ “കായസംസഗ്ഗരാഗേനാ”തി ഇമിനാ ച ബഹി ഛുപിതുകാമതാ വിഞ്ഞായതീതി “ബഹീ”തി അനുവത്തനം വിനാപി തദത്ഥോ ലബ്ഭതി. **ഗരുക**ന്തി സങ്ഘാദിസേസോ.

൨൫. തഥേവ ബഹി ഛുപന്തസ്സാതി യോജനാ, അന്തോ അപ്പവേസേത്വാ ബഹിയേവ ഛുപന്തസ്സാതി വുത്തം ഹോതി. **ഉഭയരാഗേനാ**തി കായസംസഗ്ഗരാഗേന, മേഥുനരാഗേന വാ. **പുരിസസ്സാപീ**തി ജീവമാനകപുരിസസ്സപി. **പി**-സദ്ദോ ന കേവലം വുത്തനയേന ഇത്ഥിയാ നിമിത്തം ഫുസന്തസ്സേവ ആപത്തി, അഥ ഖോ പുരിസസ്സാപീതി ദീപേതി. **“നിമിത്ത”**ന്തി മുത്തകരണമേവ വുച്ചതി. “ജീവമാനകപുരിസസ്സാ”തി അയം വിസേസോ കുതോ ലബ്ഭതീതി ചേ? “കായസംസഗ്ഗരാഗേന വാ മേഥുനരാഗേന വാ ജീവമാനകപുരിസസ്സ വത്ഥികോസം അപ്പവേസേന്തോ നിമിത്തേന നിമിത്തം ഛുപതി, ദുക്കട”ന്തി ഇതോ **അട്ഠകഥാ**വചനതോ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൬൬-൬൭) ലബ്ഭതി.

൨൬. അചിരവതിതരന്താനം ഗുന്നം പിട്ഠിം അഭിരുഹന്താ ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ മേഥുനരാഗേന അങ്ഗജാതേന അങ്ഗജാതം ഛുപിംസൂതി ഇമസ്മിം വത്ഥുമ്ഹി ''ന ച ഭിക്ഖവേ രത്തചിത്തേന അങ്ഗജാതം ഛുപിതബ്ബം, യോ ഛുപേയ്യ, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ''തി (മഹാവ॰ ൨൫൨) ആഗതനയം ദസ്സേതുമാഹ **''നിമിത്തേനാ''**തിആദി. ഏത്ഥാപി ''തഥാ''തി ഇമസ്സാനുവത്തനതോ ''ബഹീ''തി ലബ്ഭതി. അത്തനോ **നിമിത്തേന** തിരച്ഛാനഗതിത്ഥിയാ നിമിത്തം മേഥുനരാഗതോ ബഹി ഛുപന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം ഹോതീതി യോജനാ.

൨൭. ''മേഥുനരാഗതോ''തി ഇമിനാ ബ്യവച്ഛിന്നമത്ഥം ദസ്സേതുമാഹ **''കായസംസഗ്ഗരാഗേനാ''**തിആദി. ഏത്ഥാപി **''കായസംസഗ്ഗരാഗേനാ''**തിവചനസാമത്ഥിയാ ബഹി ഛുപനം വേദിതബ്ബം. **നിമിത്തസ്സാ**തി പസ്സാവമഗ്ഗസ്സ. **ഛുപനേ**തി ഫുസനേ.

൨൮. **തമാവട്ടകതേ**തി ഏത്ഥ ''തം ആവട്ടകതേ''തി പദച്ഛേദോ. **ആവട്ടകതേ**തി വിവടേ. ''മുഖേ''തി സമ്ബന്ധിസദ്ദത്താ, അഞ്ഞസ്സ സമ്ബന്ധിനോ ച അനിദ്ദിട്ഠത്താ സുതാനുലോമികാനം സുതസമ്ബന്ധസ്സേവ ബലവത്താ ച പുരിമാനന്തരഗാഥായ ''തിരച്ഛാനഗതിത്ഥിയാ മുഖേ''തി കിഞ്ചാപി സുതസ്സേവ സമ്ബന്ധോ വിഞ്ഞായതി, തഥാപി ഇമായ ഗാഥായ **വിനീതവത്ഥുമ്ഹി** (പാരാ॰ ൭൩) **''അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു സിവഥികം ഗന്ത്വാ ഛിന്നസീസം പസ്സിത്വാ വട്ടകതേ മുഖേ അച്ഛുപന്തം അങ്ഗജാതം പവേസേസീ''**തി ദസ്സിതഛിന്നസീസവത്ഥുസ്സ സങ്ഗഹിതത്താ മനുസ്സമുഖമേവ ഗഹേതബ്ബം സിയാ. തിരച്ഛാനഗതാനം, പന അമനുസ്സാനഞ്ച മുഖേ തഥാ പവേസോ നിദ്ദോസോതി വത്തുമസക്കുണേയ്യത്താ തത്ഥാപി ഇദമേവ ഉപലക്ഖണന്തി പാരാജികപ്പഹോനകാനം സബ്ബേസം മുഖേതി ദട്ഠബ്ബം. തം അങ്ഗജാതം. തത്ഥ ആവട്ടകതേ പാരാജികപ്പഹോനകാനം **മുഖേ ആകാസഗതം കത്വാ** കത്ഥചി അഫുസാപേത്വാ **നീഹരന്തസ്സ** ഉക്ഖിപന്തസ്സ ദുക്കടന്തി യോജനാ. അഥ വാ തിരച്ഛാനാനം ആവട്ടകതേ മുഖേതി യോജേത്വാ തദഞ്ഞസങ്ഗഹോ ഉപലക്ഖണവസേന കാതബ്ബോ.

൨൯. **തഥാ**തി ''ആകാസഗതം കത്വാ''തി യഥാവുത്തപ്പകാരം പരാമസതി. **ചതൂഹി പസ്സേഹീ**തി സഹത്ഥേ കരണവചനം. **''പസ്സേഹീ''**തി സമ്ബന്ധിസദ്ദത്താ ''നിമിത്തസ്സാ''തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി. **''ഇത്ഥിയാ''**തി സാമഞ്ഞസദ്ദത്താ ''സബ്ബസ്സാ''തി പാഠസേസോ. ജാതിവാചകത്താ ഏകവചനം. **''ചതൂഹി പസ്സേഹി, ഹേട്ഠിമത്തല''**ന്തി ച ഇമേസം സമ്ബന്ധിപദസ്സ അനിദ്ദേസേപി മേഥുനപാരാജികാധികാരത്താ ച സന്ഥതചതുക്കസ്സ അട്ഠകഥാവസാനേ ഇമായ ഗാഥായ സങ്ഗഹിതസ്സ ഇമസ്സ വിനിച്ഛയസ്സ പരിയോസാനേ ''യഥാ ച ഇത്ഥിനിമിത്തേ വുത്തം, ഏവം സബ്ബത്ഥ ലക്ഖണം വേദിതബ്ബ''ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൫൮-൫൯) നിമിത്തവിനിച്ഛയസ്സാതിദേസസ്സ കതത്താ ച സാമത്ഥിയേന ''നിമിത്തസ്സാ''തി ലബ്ഭതി. ഇദമേവ **''പവേസേത്വാ''**തി ഏതസ്സ ആധാരവസേന ഗഹേതബ്ബം. ''അങ്ഗജാത''ന്തി അനുവത്തതി.

ഏവം വാക്യം പൂരേത്വാ ''യഥാ ആവട്ടകതേ മുഖേ അങ്ഗജാതം പവേസേത്വാ തമാകാസഗതം കത്വാ നീഹരന്തസ്സ ദുക്കടം, തഥാ സബ്ബസ്സാ **ഇത്ഥിയാ** നിമിത്തേ പസ്സാവമഗ്ഗസങ്ഖാതേ അങ്ഗജാതം പവേസേത്വാ തസ്സ ചതൂഹി പസ്സേഹി സഹ **ഹേട്ഠിമത്തലം** ചത്താരോ പസ്സേ, ഹേട്ഠിമത്തലഞ്ച അച്ഛുപന്തം ആകാസഗതം കത്വാ നീഹരന്തസ്സ ദുക്കട''ന്തി യോജേത്വാ അത്ഥോ വത്തബ്ബോ.

൩൦. ഉപ്പാടിതോട്ഠമംസേസൂതി ഉപ്പാടിതം ഓട്ഠമംസം യേസന്തി വിഗ്ഗഹോ. **തേസു** ദന്തേസു. **ബഹിനിക്ഖന്തകേസു** വാതി പകതിയാ ഓട്ഠമംസതോ ബഹി നിക്ഖമിത്വാ ഠിതേസു വാ ദന്തേസു. **വായമന്തസ്സാ**തി അങ്ഗജാതേന ഛുപന്തസ്സ.

൩൧. അട്ഠിസങ്ഘട്ടനം കത്വാതി നിമിത്തമംസസന്നിസ്സയാനി അട്ഠീനി സങ്ഘട്ടേത്വാ. **മഗ്ഗേ**തി അട്ഠിസങ്ഘാതമയേ മഗ്ഗേ. **ദുവിധരാഗതോ**തി മേഥുനരാഗേന വാ കായസംസഗ്ഗരാഗേന വാ. **വായമന്തസ്സാ**തി അങ്ഗജാതം പവേസേത്വാ ചാരേന്തസ്സ.

൩൨. ആലിങ്ഗന്തസ്സാതി പരിസ്സജന്തസ്സ. **ഹത്ഥഗാഹാദീസു ഹത്ഥോ** നാമ കപ്പരതോ പട്ഠായ യാവ അഗ്ഗനഖാ. ഹത്ഥസ്സ, തപ്പടിബന്ധസ്സ ച ഗഹണം **ഹത്ഥഗ്ഗാഹോ**. അവസേസസരീരസ്സ, തപ്പടിബന്ധസ്സ ച പരാമസനം **പരാമാസോ. നിസ്സന്ദേഹേ** പന "മാതുഗാമസ്സ സരീരസ്സ വാ തപ്പടിബന്ധസ്സ വാ ഹത്ഥേന ഗഹണം ഹത്ഥഗ്ഗാഹോ"തി വുത്തം, തം അട്ഠകഥായ ന സമേതി. തസ്മാ യഥാവുത്തനയസ്സേവ അട്ഠകഥാസു ആഗതത്താ സോയേവ സാരതോ പച്ചേതബ്ബോ. പരാമസേപി "ഹത്ഥേന സരീരസ്സ, തപ്പടിബന്ധസ്സ ച പരാമസന"ന്തി യം തത്ഥ വുത്തം, തമ്പി ന യുജ്ജതി. അവസേസസരീരാവയവേനാപി പരാമസതോ ദുക്കടമേവ ഹോതീതി. **ചുമ്ബനാദീസൂ**തി **ആദി**-സദ്ദേന വേണിഗ്ഗാഹാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **"അയം നയോ"**തി ഏതേന "ഇത്ഥിയാ മേഥുനരാഗേന ഹത്ഥഗ്ഗാഹാദീസു ദുക്കട"ന്തി ഇമമത്ഥം അതിദിസതി.

൩൩. മനുസ്സാമനുസ്സേഹി അഞ്ഞേസു തിരച്ഛാനഗതേസു ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദേന മേഥുനധമ്മപാരാജികവത്ഥുഭൂതേ സത്തേ ദസ്സേതുമാഹ **"അപദേ"**തിആദി. **"അപദേ, ദ്വിപദേ, ചതുപ്പദേ"**തി ഇമേഹി വിസേസനേഹി വിസേസിതബ്ബം "സത്തനികായേ"തി ഇദം വത്തബ്ബം. **അപദേ** സത്തനികായേ. **അഹയോ**തി ഥലചരേസു ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദതോ ഹത്ഥിഗിലനകേ അജഗരേ ഉപാദായ ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദേന നാഗാ ച. **മച്ഛാ**തി ജലജേസു ഉപരിമകോടിയാ പഞ്ചസതയോജനികാനി തിമിരപിങ്ഗലാദിമച്ഛേ ഉപാദായ ഹേട്ഠിമന്തതോ പാഠീനപാവുസാദയോ മച്ഛാ ച. **ദ്വിപദേ** സത്തനികായേ. **കപോതാ**തി ഉപരിമകോടിയാ ഗരുളേ ഉപാദായ ഹേട്ഠിമന്തതോ കപോതാകപോതപക്ഖീ ച. പാരാവതാതി കേചി. **ചതുപ്പദേ** സത്തനികായേ. **ഗോധാ**തി ഉപരിമകോടിയാ ഹത്ഥിം ഉപാദായ ഹേട്ഠിമന്തതോ ഗോധാ ചാതി **ഇമേ** സത്താ. **ഹേട്ഠാ**തി ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദതോ. **പാരാജികസ്സവത്ഥൂ**തി മേഥുനധമ്മപാരാജികസ്സ വത്ഥൂനീതി പാഠസേസോ.

൩൪. സേവേതുകാമതാ മേഥുനസേവായ തണ്ഹാ, തായ മേഥുനരാഗസങ്ഖാതായ സമ്പയുത്തം ചിത്തം **സേവേതുകാമതാചിത്തം. മഗ്ഗേ**തി വച്ചമഗ്ഗാദീനം അഞ്ഞതരേ **മഗ്ഗേ**. മഗ്ഗസ്സ അത്തനോ മുത്തകരണസ്സ പവേസനം. പബ്ബജ്ജായ, പാതിമോക്ഖസംവരസീലസ്സ വാ അന്തേ വിനാസേ ഭവോതി **അന്തിമോ,** പാരാജികാപന്നോ പുഗ്ഗലോ, തസ്സ വത്ഥു അന്തിമഭാവസ്സ കാരണത്താ പാരാജികാപത്തി **അന്തിമവത്ഥൂ**തി വുച്ചതി, തദേവ പഠമം ചതുന്നം പാരാജികാനം ആദിമ്ഹി ദേസിതത്താ പഠമന്തിമവത്ഥു, തസ്സ **പഠമന്തിമവത്ഥുനോ,** പഠമപാരാജികസ്സാതി വുത്തം ഹോതി.

൩൫. സാമന്താ ആപത്തിസമീപേ ഭവം **സാമന്തം,** പാരാജികാപത്തിയാ സമീപേ പുബ്ബഭാഗേ ഭവന്തി അത്ഥോ. **സേസാനം പന തിണ്ണമ്പീ**തി അവസേസാനം

അദിന്നാദാനാദീനം തിണ്ണം പാരാജികധമ്മാനം. ഥുല്ലച്ചയം സാമന്തമിതി ഉദീരിതന്തി സമ്ബന്ധോ. കഥമുദീരിതം? “ഫന്ദാപേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ”തി (പാരാ॰ ൯൪) ദുതിയേ, “മനുസ്സം ഉദ്ദിസ്സ ഓപാതം ഖണതി, പതിത്വാ ദുക്ഖവേദനം ഉപ്പാദേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ”തി, തതിയേ, “പടിവിജാനന്തസ്സ ആപത്തി പാരാജികസ്സ, അപ്പടിവിജാനന്തസ്സ ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ”തി (പാരാ॰ ൨൧൫) ചതുത്ഥേ സമുദീരിതം.

ഏത്ഥ ച ചതുത്ഥപാരാജികസ്സ ഥുല്ലച്ചയാപത്തിയാ സാമന്താപത്തിഭാവോ യസ്സ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം സമുല്ലപതി, സോ യാവ ന പടിവിജാനാതി, താവ സമുല്ലപനപച്ചയാ ഥുല്ലച്ചയാപത്തിസമ്ഭാവേ, സമുല്ലപിതേ തസ്മിം സമുല്ലപിതമത്ഥേ പടിവിജാനന്തേ പാരാജികാപത്തിസമ്ഭാവേ ച യുജ്ജതി. സോ ച “അപ്പടിവിജാനന്തസ്സ വുത്തേ ഥുല്ലച്ചയ”ന്തി ഇമിനാവ സങ്ഗഹിതോതി ദട്ഠബ്ബം.

൩൬. അജാനന്തസ്സ വാതൂപത്ഥദ്ധം അങ്ഗജാതം ദിസ്വാ അത്തനോ രുചിയാ വീതിക്കമം കത്വാ മാതുഗാമേസു ഗച്ഛന്തേസു അജാനമാനസ്സ, മഹാവനേ ദിവാ നിദ്ദുപഗതഭിക്ഖുനോ വിയ പരേഹി കിരിയമാനം അജാനന്തസ്സാതി വുത്തം ഹോതി. **തഥേവാ**തി ഇമിനാ “അനാപത്തീതി ഞാതബ്ബ”ന്തി ഇദമാകഡ്ഢതി. **അസ്സാദിയന്തസ്സാ**തി ഭിക്ഖുപച്ചത്ഥികേസു അഭിഭവിത്വാ വീതിക്കമം കരോന്തേസു ച കാരാപേന്തേസു ച, സപ്പമുഖം പവിട്ഠകാലേ വിയ ഉത്തസിത്വാ അനധിവാസേന്തസ്സ ച, മഹാവനേ ദിവാവിഹാരോപഗതഭിക്ഖുനോ വിയ പരോപക്കമം ഞത്വാപി കായേ ആദിത്തഅഗ്ഗിനാ വിയ ഉത്തസിത്വാ അനധിവാസേന്തസ്സാതി അത്ഥോ. “അജാനന്തസ്സാ”തി ഏത്ഥ അപി-സദ്ദോ യോജേതബ്ബോ. ബുദ്ധസാസനേ ഖീരസാഗരസലിലനിമ്മലേ സബ്ബപഠമം പാതുഭൂതത്താ ആദി ച തം വീതിക്കമസങ്ഖാതം കമ്മഞ്ചാതി **ആദികമ്മം,** തം ഏതസ്സ അത്ഥീതി ആദികമ്മീ, ഏത്ഥ സുദിന്നോ ഭിക്ഖു, തസ്സ **ആദികമ്മിനോ**തി ഗഹേതബ്ബോ. ഉപരിപി ഇമേസം പദാനം ആഗതാഗതട്ഠാനേ ഇമിനാവ നയേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. ഇധ ച ഉപരി സബ്ബസിക്ഖാപദേസു ച നിദാനാദിവസേന സത്തരസവിധോ സാധാരണവിനിച്ഛയോ പകിണ്ണകേ സങ്ഖേപതോ, ഉത്തരേ വിത്ഥാരതോ ച ആവി ഭവിസ്സതി. തസ്മാ ഏത്ഥ ന ദസ്സിതോതി വേദിതബ്ബം.

൩൭-൩൮. വിനയേതി വിനയപിടകേ. **അനയൂപരമേ**തി നേതി പാപേതി സീലസമ്പദം സമാധിസമ്പദം പഞ്ഞാസമ്പദഞ്ചാതി **നയോ,** കായവചീദ്വാരേഹി അവീതിക്കമസങ്ഖാതോ സംവരോ, തപ്പടിപക്ഖോ അസംവരോ **അനയോ** നാമ, തസ്സ ഉപരമോ നിവത്തി ഏത്ഥാതി അനയൂപരമോ, വിനയോ, തത്ഥ അനയൂപരമേ വിനയേ.

തതോ ഏവ **പരമേ** ഉക്കട്ഠേ. അനയസ്സ വാ ഉപരമേ നിവത്തനേ **പരമേ** ഉക്കട്ഠേതി ഗഹേതബ്ബം. പരാ ഉത്തമാ മാ സാസനസിരീ ഏത്ഥാതി **പരമോ,** വിനയോതി ഏവമ്പി ഗഹേതബ്ബം. “വിനയോ നാമ സാസനസ്സ ആയൂ”തി (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.പഠമസങ്ഗീതികഥാ; പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.പഠമസങ്ഗീതികഥാ; ഖു॰ പാ॰ അട്ഠ॰ ൫.മഹാസങ്ഗീതികഥാ; ഥേരഗാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൨൫൧) വചനതോ ഉത്തമസാസനസമ്പത്തിയുത്തേതി അത്ഥോ.

സുജനസ്സാതി സോഭണോ ജനോ സുജനോ, സിക്ഖാകാമോ അധിസീലസിക്ഖായ സോഭമാനോ പിയസീലോ കുലപുത്തോ, തസ്സ നയനേ

നയനൂപമേ വിനയേതി സമ്ബന്ധോ. അനയൂപരമത്താ, പരമത്താ ച സുജനസ്സ കുലപുത്തസ്സ **നയനേ** നയനൂപമേ. **സുഖാനയനേ**തി ലോകിയലോകുത്തരഭേദം സുഖം ആനേതീതി സുഖാനയനം, തസ്മിം. ഇദഞ്ച "നയനേ"തി ഏതസ്സ വിസേസനം.

ഏതം വിസേസനം കിമത്ഥന്തി ചേ? ഉപമാഭാവേന ഗഹിതപകതിനയനതോ ഇധ സമ്ഭവന്തം വിസേസം ദസ്സേതുന്തി വേദിതബ്ബം. കതരോ സോ വിസേസോതി ചേ? പകതിനയനം രാഗദോസാദികിലേസൂപനിസ്സയോ ഹുത്വാ ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികദുക്ഖസ്സ ച പച്ചയോ ഹോതി. ഇദം പന വിനയനയനം ഇമസ്സ കുലപുത്തസ്സ ഏവം അഹുത്വാ ഏകംസേന മോക്ഖാവഹനസുഖസ്സേവ പച്ചയോ ഹോതീതി ഇമസ്സ വിസേസസ്സ ദസ്സനത്ഥം. യഥാ വിനയമവിരാധേത്വാ പടിപജ്ജനേന സിജ്ഝനകസീലസംവരമൂലകഅവിപ്പടിസാരാദിഅനുപാദിസേസപരിനിബ്ബാനാവസാ-നഫലസമ്പത്തിവസേന ഉപ്പജ്ജനകലോകിയലോകുത്തരസുഖാവഹനേ വിനയേതി വുത്തം ഹോതി.

പധാനരതോതി ഏത്ഥ "അപീ"തി പാഠസേസോ. പധാനേ വിനയാഭിയോഗേ രതോപി, വിനയേ അജ്ഝായനസവനചിന്തനാദിവസേന വായമന്തോപീതി അത്ഥോ. അഥ വാ "വിരാഗോ സേട്ഠോ ധമ്മാന"ന്തി (ധ॰ പ॰ ൨൭൩; നേത്തി॰ ൧൭൦; കഥാ॰ ൮൭൨) വചനതോ **പധാനം** നിബ്ബാനം, തസ്മിം രതോതി അത്ഥോ . **സാരമതേ**തി "സാര"ന്തി അധിമതേ. അഥ വാ സാരം അഫേഗ്ഗുമതം മഹാവിഹാരവാസീനം ആചരിയമതം ഏത്ഥാതി **"സാരമതോ"**തി വിനയവിനിച്ഛയോ വുത്തോ, തസ്മിം. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം വിനയവിനിച്ഛയേ. **രതോ**തി അച്ചന്താഭിരതോ. **"ന രതോ"**തി ഏത്ഥ ന-കാരം "രമതേ"തി ഓസാനപദേന യോജേത്വാ യോ പന ന രമതേതി സമ്ബന്ധോ.

ഥേരനവമജ്ഝിമഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീനം അന്തരേ **യോ പന** പുഗ്ഗലോ നിച്ചപരിവത്തനസവനാനുസ്സരണചിന്തനവസേന **ന രമതേ ന** കീളതി, സോ പുഗ്ഗലോ **വിനയേ പധാനരതോപി** വിനയപിടകേ അജ്ഝയനസവനാദിവസേന യുത്തപയുത്തോപി പടു ഹോതി കിം, ന ഹോതേവാതി ദസ്സേതി. വിനയപിടകേ പാടവമാകങ്ഖന്തേഹി പഠമം താവേത്ഥ സക്കച്ചം അഭിയോഗോ കാതബ്ബോതി അധിപ്പായോ.

ഇമമേവത്ഥം ആനിസംസപാരംപരിയപയോജനേന സഹ ദസ്സേതുമാഹ **"ഇമ"**ന്തിആദി. **ഇമ**ന്തി വുച്ചമാനം വിനയവിനിച്ഛയം, "അവേദീ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. "യോ"തി പാഠസേസോ. യോ കുലപുത്തോ സതിസമ്പജഞ്ഞസദ്ധാസമ്പന്നോ **ഇമം** വിനയവിനിച്ഛയം സമ്മാ **അവേദി** അഞ്ഞാസി. കിം ഭൂതന്തി ആഹ **"ഹിതവിഭാവന"**ന്തി. ലോകിയലോകുത്തരസമ്പത്തിയാ മൂലസാധനത്താ സീലമിധ ഹിതം നാമ, തം വിഭാവേതി പകാസേതീതി ഹിതവിഭാവനോതി വിഗ്ഗഹോ. "സീലേ പതിട്ഠായ... പേ॰... വിജടയേ ജട"ന്തി (സം॰ നി॰ ൧.൨൩, ൧൯൨; മി॰ പ॰ ൨.൧.൯) വുത്തത്താ സബ്ബകിലേസജടാവിജടനലോകുത്തരഞാണസ്സ പദട്ഠാനസോപചാരസാഭിഞ്ഞാരൂപാരൂപഅട്ഠസമാധീനം പദട്ഠാനതായ സബ്ബലോകിയലോകുത്തരഗുണസമ്പദാനം മൂലഭൂതേസു ചതുപാരിസുദ്ധിസീലേസു പധാനം പാതിമോക്ഖസംവരസീലം, തപ്പകാസകത്താ അയം വിനയവിനിച്ഛയോ "ഹിതവിഭാവനോ"തി വുത്തോ.

ഭാവനന്തി ഭാവീയതി പുനപ്പുനം ചേതസി നിവേസീയതീതി ഭാവനോ, ഭാവനീയോതി വുത്തം ഹോതി. ഹിതവിഭാവകത്തായേവ ഹിതത്ഥീഹി പുനപ്പുനം ചിത്തേ വാസേതബ്ബോതി വുത്തം ഹോതി, തം ഏവംവിധം വിനയവിനിച്ഛയം. **സുരസമ്ഭവ**ന്തി രസീയതി അസ്സാദീയതീതി രസോ, സദ്ദരസോ അത്ഥരസോ കരുണാദിരസോ വിമുത്തിരസോ ച, സോഭണോ രസോ ഏതസ്സാതി **സുരസോ,** വിനയവിനിച്ഛയോ, തം സുരസം. **ഭവം** ഭവന്തം, സന്തന്തി വുത്തം ഹോതി, സുരസം സമാനം, സുരസം ഭൂതന്തി അത്ഥോ. കിം വുത്തം ഹോതി? "സിലേസോ പസാദോ സമതാ മധുരതാ സുഖുമാലതാ അത്ഥബ്യത്തി ഉദാരതാ ഓജോ കന്തി സമാധീ"തി ഏവം വുത്തേഹി കവിജനേഹി അസ്സാദേതബ്ബസിലേസാദിദസവിധസദ്ദജീവിതഗുണസങ്ഖാതസദ്ദരസസമ്പത്തീഹി ച സഭാവാഖ്യാനം ഉപമാ രൂപകം ദീപകം ആവുത്തീതി ഏവമാദിക്കമനിദ്ദിട്ഠപഞ്ചതിംസഅത്ഥാലങ്കാരേസു അനുരൂപസഭാവാഖ്യാനാദിപ്പധാനഅത്ഥാലങ്കാരസങ്ഖാതഅത്ഥരസസമ്പത്തീഹി ച യഥാസമ്ഭവം പകാസിതബ്ബകരുണാരസഅബ്ഭുതരസസന്തരസാദീഹി ച യുത്തത്താ സുരസം ഇമം വിനയവിനിച്ഛയന്തി വുത്തം ഹോതി.

അഥ വാ ഇമിനാ പകരണേന പധാനതോ വിധീയമാനപാതിമോക്ഖസംവരസീലസ്സ ഏകന്തേന സമാധിസംവത്തനികത്താ സമാധിസ്സ ച പഞ്ഞായ പദട്ഠാനത്താ പഞ്ഞായ ച നിബ്ബാനപാപനതോ മൂലകാരണം ഹുത്വാ കമേന നിബ്ബാനാമതഫലരസസമ്പദായകം ഇമം വിനയവിനിച്ഛയം പരമസ്സാദനീയരൂപേന ധിതിവിമുത്തിരസേന സുരസഭൂതന്തി വുത്തം ഹോതീതി ച വേദിതബ്ബം. **സമ്ഭവ**ന്തി ഏത്ഥ **സം** വുച്ചതി സുഖം കായികം ചേതസികഞ്ച, തം ഭവതി ഏതസ്മാതി സമ്ഭവോ, വിനയവിനിച്ഛയോ, തം, കായചിത്തസുഖാനം മൂലകാരണഭൂതം, വുത്തനയേന സുരസത്താ ച യഥാവുത്തരസസമ്പദസാരമഹുസ്സവേന സമ്ഭൂതമാനസികസുഖസ്സ, തംസമുട്ഠാനരൂപനിസ്സയകായികസുഖസ്സ ച പഭവഭൂതന്തി അത്ഥോ. ഏത്താവതാ ഇമസ്സ വിനയവിനിച്ഛയസ്സ സമ്മാ വിഞ്ഞാതബ്ബതായ കാരണം ദസ്സിതം ഹോതി.

ഏവം നാനാഗുണരതനാകരം ഇമം വിനയവിനിച്ഛയം സമ്പജാനന്തോ സോ കുലപുത്തോ കിം ഹോതീതി ചേ? പാലിനാ ഉപാലിനാ സമോ ഭവതി. **പാലിനാ**തി സാസനം പാലേതീതി **"പാലോ"**തി വിനയോ വുച്ചതി, വുത്തഞ്ഹി "വിനയോ നാമ സാസനസ്സ ആയൂ"തി (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.പഠമസങ്ഗീതികഥാ; പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.പഠമസങ്ഗീതികഥാ; ഖു॰ പാ॰ അട്ഠ॰ ൫.മഹാസങ്ഗീതികഥാ; ഥേരഗാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൨൫൧) സോ അസ്സ അത്ഥീതി **പാലീ,** പരിയത്തിപടിപത്തിപടിവേധവസേന തിവിധസാസനസ്സ ജീവിതഭൂതവിനയപഞ്ഞത്തിസങ്ഖാതസാസനധരത്താ "പാലീ"തി ലദ്ധനാമേന ഉപാലിനാ, "ഏതദഗ്ഗം ഭിക്ഖവേ മമ സാവകാനം ഭിക്ഖൂനം വിനയധരാനം യദിദം ഉപാലീ"തി (അ॰ നി॰ ൧.൨൧൯, ൨൨൮) ചതുപരിസമജ്ഝേ നിസിന്നേന സദ്ധമ്മവരചക്കവത്തിനാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന മുഖപദുമം വികാസേത്വാ പകാസിതഏതദഗ്ഗട്ഠാനേന വിസേസതോ സായനരക്ഖനകഭാവേന പടിലദ്ധപാലീതിനാമധേയ്യേന ഉപാലിമഹാഥേരേന സമോ ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി.

കസ്മിം വിസയേ സമോ ഭവതീതി ചേ? സാസനേ. **സാസനേ**തി യഥാവുത്തേ തിവിധേ സാസനേ, തത്രാപി ഥാവരജങ്ഗമസകലവത്ഥുവിത്ഥാരാധരമണ്ഡലസദിസേ

പടിപത്തിപടിവേധദ്വയധാരേ പരിയത്തിസാസനേ, തത്ഥാപി വിനയകഥാധികാരത്താ ലബ്ഭമാനേ വിനയപിടകസങ്ഖാതപരിയത്തിസാസനേകദേസേ സമോ ഭവതീതി അത്ഥോ.

കിംഭൂതേ സാസനേ? മാരബലിസാസനേ. മാരസ്സ ബലി **മാരബലി,** മാരഗോചരോ, തസ്സ സാസനം ഹിംസകം **മാരബലിസാസനം,** തസ്മിം. ഖന്ധാദീസു പഞ്ചസു മാരേസു പധാനഭൂതകാമരാഗാദിപഭവകിലേസമാരസ്സ ഗോചരഭാവേന ബലിസങ്ഖാതഇത്ഥിസരീരാദിനിസ്സയഫോട്ഠബ്ബാദിവിസയസ്സ പരിച്ചജാപനത്ഥം "യോ പന ഭിക്ഖു...പേ... അസംവാസോ"തിആദിനാ (പാരാം ൪൪) നയേന വുത്തത്താ തസ്സ മാരബലിസ്സ ഹിംസകം ഹോതീതി മാരബലിസാസനനാമധേയ്യവിനയപഞ്ഞത്തിസങ്ഖാതസാസനേതി അത്ഥോ.

അഥ വാ "ബളിസേനപി ജാലേന, ഹത്ഥേന കുമിനേന വാ"തി **ഉദകട്ഠകഥായ** വക്ഖമാനത്താ ബളിസ-സദ്ദേന മച്ഛമാരണകണ്ടകമാഹ, തം മാരസ്സ ബളിസം അസതി ഖിപതി വജ്ജേതീതി **മാരബളിസാസനം,** തസ്മിം, "സമന്തപാസോ മാരസ്സാ"തി വുത്തത്താ സംസാരസാഗരേ പരിവത്തമാനകസംകിലേസദാസപുഥുജ്ജനസങ്ഖാതമച്ഛേ ഗണ്ഹിതും മാരമഹാകേവട്ടേന പക്ഖിത്തബളിസസങ്ഖാതഇത്ഥിരൂപസദ്ദാദിപഞ്ചകാമഗുണാ-മിസാവുതകാമരാഗാദികിലേസമഹാബളിസം തദങ്ഗപ്പഹാനവീതിക്കമപ്പഹാനാദിവസേന പജഹന്തേ വിനയപഞ്ഞത്തിസങ്ഖാതേ സാസനേതി അധിപ്പായോ.

ഏത്ഥ ച സാരമതേ **ഇധ** ഇമസ്മിം വിനയവിനിച്ഛയേ യോ പന ന രമതേ, സോ പുഗ്ഗലോ അനയൂപരമേ തതോ ഏവ **പരമേ** ഉത്തമേ സുജനസ്സ സുഖാനയനേ **നയനേ** നയനുപമേ വിനയേ **രതോ** അഭിരതോ **പധാനരതോപി** വിനയേ അജ്ഝായനാദീസു യോഗമാപജ്ജന്തോപി **പടു ഹോതി** പടുതരോ ഹോതി കിം, ന ഹോതേവ. തസ്മാ വിനയേ പാടവത്ഥിനാ ഏത്ഥേവ സക്കച്ചാഭിയോഗോ കാതബ്ബോതി സങ്ഖേപതോ സാധിപ്പായാ അത്ഥയോജനാ വേദിതബ്ബാ. അഥ വാ പധാനേ ചതുബ്ബിധേ സമ്മപ്പധാനേ വീരിയേ **രതോ** അഭിരതോ **യോ പന** നരോ സാരമതേ **ഇധ** ഇമസ്മിം വിനയവിനിച്ഛയേ യതോ രമതേ, അതോ തസ്മാ സോ അനയൂപരമേ സുജനസ്സ സുഖാനയനേ വിനയേ **പടു ഹോതി** കുസലോ ഹോതീതി യോജനാതി നോ ഖന്തി.

ഹിതവിഭാവനം ഹിതപ്പകാസകം **ഭാവനം** ഭാവനീയം ആസേവിതബ്ബം **സുരസമ്ഭവം** സുരസം സമാനം സുരസം ഭൂതം **സമ്ഭവം** സുഖഹേതുകം **ഇമം** വിനയവിനിച്ഛയം യോ **അവേദി** അഞ്ഞാസി, സോ പുഗ്ഗലോ **മാരബളിസാസനേ** മാരവിസയപ്പഹാനകരേ, അഥ വാ മാരബളിസസ്സ മാരസ്സ വത്ഥുകാമാമിസാവുതകിലേസകാമബളിസസ്സ അസനേ വജ്ജമാനേ **സാസനേ** തിവിധേപി ജിനസാസനേ, തത്ഥാപി പടിപത്തിപടിവേധാനം പതിട്ഠാനഭൂതേ പരിയത്തിസാസനേ, തത്രാപി സകലസാസനസ്സ ജീവിതസമാനേ വിനയപഞ്ഞത്തിസങ്ഖാതപരിയത്തിസാസനേകദേസേ **പാലിനാ** വിനയപരിയത്തിയം ഏതദഗ്ഗേ ഠപനേന സാസനപാലനേ തംമൂലഭാവതോ പാലസങ്ഖാതവിനയപരിയത്തിയാ പസത്ഥതരേന **ഉപാലിനാ** ഉപാലിമഹാഥേരേന സമോ ഭവതീതി യോജനാ.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ

വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

പഠമപാരാജികകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ദുതിയപാരാജികകഥാവണ്ണനാ

൩൯. ഇദാനി ദുതിയം പാരാജികവിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"ആദിയന്തോ"**തിആദി. തത്ഥ "ഥേയ്യചിത്തേനാ"തി പാഠസേസോ. സോ ച പച്ചത്തേകവചനന്തേഹി സബ്ബപദേഹി യോജേതബ്ബോ, ഥേയ്യചിത്തേന **ആദിയന്തോ** പരാജിതോതി സമ്ബന്ധോ. പരസന്തകം ആരാമാദിം അഭിയുഞ്ജിത്വാ സാമികം പരാജേത്വാ ഥേയ്യചിത്തേന ഗണ്ഹന്തോ തദത്ഥായ കതേ പുബ്ബപയോഗേ ദുക്കടം, സാമികസ്സ വിമതുപ്പാദനേ ഥുല്ലച്ചയഞ്ച ആപജ്ജിത്വാ തസ്സ ച അത്തനോ ച ധുരനിക്ഖേപേന പാതിമോക്ഖസംവരസീലസമ്പത്തിയാ അദായാദോ ഹുത്വാ പരാജിതോ ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി.

"തഥാ"തി ച **"അപീ"**തി ച **"പരാജിതോ"**തി ച "ഥേയ്യചിത്തേനാ"തി ഇമിനാ സഹ ഏകതോ കത്വാ **"ഹരന്തോ"**തിആദീഹി ചതൂഹിപി പദേഹി യോജേതബ്ബം. ഥേയ്യചിത്തേന **ഹരന്തോപി** തഥാ പരാജിതോതി യോജനാ സീസാദീഹി പരസന്തകം ഭണ്ഡം ഹരന്തോ ഥേയ്യചിത്തേന ഭണ്ഡസ്സ ആമസനേ ദുക്കടഞ്ച ഫന്ദാപനേ ഥുല്ലച്ചയഞ്ച ആപജ്ജിത്വാ സീസതോ ഖന്ധോഹരണാദിപയോഗം കരോന്തോപി തഥാ പരാജിതോ ഹോതീതി അത്ഥോ.

ഥേയ്യചിത്തേന **അവഹരന്തോപി** തഥാ പരാജിതോതി യോജനാ. അയം പനേത്ഥ അത്ഥോ - അഞ്ഞേഹി സങ്ഗോപനാദിം സന്ധായ അത്തനി ഉപനിക്ഖിത്തഭണ്ഡം "ദേഹി മേ ഭണ്ഡ"ന്തി ചോദിയമാനോ "ന മയാ ഗഹിത"ന്തിആദിനാ മുസാ വത്വാ ഥേയ്യചിത്തേന ഗണ്ഹന്തോപി തസ്സ വിമതുപ്പാദനേ ഥുല്ലച്ചയമാപജ്ജിത്വാ തഥേവ ധുരനിക്ഖേപേന പരാജിതോ ഹോതീതി. "നാഹം അഗ്ഗഹേസി"ന്തിആദിനാ അവജാനിത്വാ പടിക്ഖിപിത്വാ ഹരന്തോ "അവഹരന്തോ"തി വുത്തോ.

ഥേയ്യചിത്തേന **ഇരിയാപഥം വികോപേന്തോപി** തഥാ പരാജിതോതി യോജനാ. യം പന അഞ്ഞേസം ഭണ്ഡഹരണകമനുസ്സാദീനമഞ്ഞതരം "തേന ഭണ്ഡേന സഹ ഗണ്ഹാമീ"തി ഭണ്ഡം ഹരന്തം ഥേയ്യചിത്തേന നിവാരേത്വാ അത്തനാ ഇച്ഛിതദിസാഭിമുഖം കത്വാ തസ്സ പകതിഇരിയാപഥം വികോപേന്തോപി പഠമപാദുദ്ധാരേന ഥുല്ലച്ചയമാപജ്ജിത്വാ ദുതിയപദവാരാതിക്കമേന തഥേവ പരാജിതോ ഹോതീതി അത്ഥോ.

ഥേയ്യചിത്തേന **ഠാനാ ചാവേന്തോപി** തഥാ പരാജിതോതി യോജനാ. ഥലാദീസു ഠിതം ഭണ്ഡം ഥേയ്യചിത്തേന അവഹരിതുകാമതായ ഠിതട്ഠാനതോ അപനേന്തോപി ദുതിയപരിയേസനാദീസു ആമസനാവസാനേസു സബ്ബേസുപി പയോഗേസു ദുക്കടാനി ച ഫന്ദാപനേ ഥുല്ലച്ചയഞ്ച ആപജ്ജിത്വാ ഉപരി വക്ഖമാനപ്പകാരേസു വിയ ഠിതട്ഠാനതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അപനേന്തോ തഥേവ പരാജിതോ ഹോതീതി അത്ഥോ.

ഏവമേതായ ഗാഥായ "ആദിയേയ്യ ഹരേയ്യ അവഹരേയ്യ ഇരിയാപഥം വികോപേയ്യ ഠാനാചാവേയ്യ സങ്കേതം വീതിനാമേയ്യാ"തി (പാരാ॰ ൯൨) പദഭാജനാഗതേസു ഛസു പദേസു ആദോ പഞ്ച പദാനി സങ്ഗഹേത്വാ ഛട്ഠം

പദം കസ്മാ ന സങ്ഗഹിതന്തി ചേ? അയം ഗാഥാ ന തംപദഭാജനം ദസ്സേതും വുത്താ, അഥ ഖോ തേസം പദാനം വിനിച്ഛയം സന്ധായ **അട്ഠകഥാസു** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൯൨) വുത്തപഞ്ചവീസതിഅവഹാരേ ദസ്സേതും തദവയവഭൂതപഞ്ചപഞ്ചകാനി ദസ്സേതുകാമേന വുത്താ, തസ്മാ ഏത്ഥ ഛട്ഠം പദം ന വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. അഥ വാ വക്ഖമാനേ തതിയപഞ്ചകേ നിസ്സഗ്ഗിയാവഹാരപദേന, പഞ്ചമപഞ്ചകേ പരികപ്പാവഹാരപദേന ച സങ്ഗയ്ഹമാനത്താ ഏത്ഥ നാനേകഭണ്ഡപഞ്ചകദ്വയം അസങ്കരതോ ദസ്സേതും ഛട്ഠം പദം ന ഗഹിതന്തി വേദിതബ്ബം.

൪൦. ഇമസ്മിം അദിന്നാദാനപാരാജികേ വത്ഥുമ്ഹി ഓതിണ്ണേ കത്തബ്ബവിനിച്ഛയസ്സ പഞ്ചവീസതിഅവഹാരാനം അങ്ഗാനി ഹോന്തി, തേ ച നാനാഭണ്ഡപഞ്ചകം ഏകഭണ്ഡപഞ്ചകം സാഹത്ഥികപഞ്ചകം പുബ്ബപയോഗപഞ്ചകം ഥേയ്യാവഹാരപഞ്ചകന്തി നിദ്ദിട്ഠാ പഞ്ചപഞ്ചകഭേദാ, തത്ഥ ഇമായ ഗാഥായ നാനേകഭണ്ഡപഞ്ചകദ്വയപ്പഭേദേ ദസ അവഹാരേ സങ്ഗഹേത്വാ അവസേസപഞ്ചകത്തയം ദസ്സേതും **"തത്ഥാ"**തി ആരദ്ധം. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി തിസ്സം ഗാഥായം. **നാനേകഭണ്ഡാന**ന്തി നാനാ, ഏകോ ച ഭണ്ഡോ യേസന്തി വിഗ്ഗഹോ. സവിഞ്ഞാണകഅവിഞ്ഞാണകഭണ്ഡവസേന നാനാഭണ്ഡപഞ്ചകഞ്ച സവിഞ്ഞാണകഭണ്ഡവസേനേവ ഏകഭണ്ഡപഞ്ചകഞ്ച വേദിതബ്ബം. പഞ്ച പരിമാണാ യേസന്തേ **പഞ്ചകാ,** തേസം. **അവഹാരാ**തി അവഹരണാനി, ചോരകമ്മാനീതി വുത്തം ഹോതി. **ഏതേ**തി അനന്തരഗാഥായ "ആദിയന്തോ"തിആദിനാ നിദ്ദിട്ഠാ ആദിയന്താദയോ. പടിപത്തിസന്താനേ വിസേസം വിനിച്ഛയം ഭാവേതി ഉപ്പാദേതീതി വിഭാവീ, വിനയധരോ, തേന **വിഭാവിനാ. വിഞ്ഞാതബ്ബാ**തി പരേസം ആരാമാദിസവിഞ്ഞാണകവത്ഥൂനി വാ ദാസമയൂരാദിം കേവലം സവിഞ്ഞാണകവത്ഥുമത്തം വാ അവഹരിതും കതാ യഥാവുത്തസരൂപാ ആദിയനാദയോ ഠാനാചാവനപരിയോസാനാ പഞ്ച അവഹാരാ യഥാവുത്തനാനാഭണ്ഡഏകഭണ്ഡവിസയാ ഹുത്വാ പവത്തന്തീതി നാനാഭണ്ഡപഞ്ചകം ഏകഭണ്ഡപഞ്ചകന്തി ദസ അവഹാരാ ഭവന്തീതി വിനയധരേന ഓതിണ്ണസ്സ വത്ഥുനോ വിനിച്ഛയോപകാരകത്താ തഥതോ ഞാതബ്ബാതി അത്ഥോ.

൪൧. ഏവം പഞ്ചവീസതി അവഹാരേ ദസ്സേതും വത്തബ്ബേസു പഞ്ചസു പഞ്ചകേസു നാനേകഭണ്ഡപഞ്ചകാനി ദ്വേ ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അവസേസപഞ്ചകത്തയം ദസ്സേതുമാഹ **"സാഹത്ഥാ"**തിആദി. തത്ഥ **സാഹത്ഥോ**തി സകോ ഹത്ഥോ, തേന നിബ്ബത്തോ, തസ്സ വാ സമ്ബന്ധീതി സാഹത്ഥോ, അവഹാരോ, ചോരേന സഹത്ഥാ കതോ അവഹാരോതി അത്ഥോ. **ആണത്തികോ ചേവാ**തി ആണത്തിയാ നിബ്ബത്തോ ആണത്തികോ, അവഹാരോ, ചോരസ്സ "ഇമം നാമ ഭണ്ഡം ഗണ്ഹാ"തി യസ്സ കസ്സചി ആണാപനേന സിദ്ധോ അവഹാരോ ച. **നിസ്സഗ്ഗോ**തി നിസ്സജ്ജനം നിസ്സഗ്ഗോ, അവഹാരോ, സുങ്കഘാതട്ഠാനേ, പരികപ്പിതോകാസേ വാ ഠത്വാ ഭണ്ഡസ്സ ബഹി പാതനന്തി വുത്തം ഹോതി.

അത്ഥസാധകോതി പാരാജികാപത്തിസങ്ഖാതം അത്ഥം സാധേതീതി അത്ഥസാധകോ, സോ അവഹാരോ ച യഥാണത്തികം അവിരാധേത്വാ ഏകംസേന അവഹരന്തസ്സ "അസുകസ്സ ഭണ്ഡം അവഹരാ"തി അവിസേസേന വാ അവഹരിതബ്ബവത്ഥുവിസേസോ ഗഹണകാലോ ഗഹണദേസോ ഗഹണാകാരോ ചാതി ഏവമാദിവിസേസാനമഞ്ഞതരേന വിസേസേത്വാ വാ ആണാപനഞ്ച

ഏകംസേന പാദഗ്ഘനകതേലപിവനകം ഉപാഹനാദികിഞ്ചിവത്ഥും തേലഭാജനാദീസു പാതനാദിപ്പയോഗോ ചാതി ഏവമാദിപ്പയോഗോ ച കിരിയാസിദ്ധിയാ പുരേതരമേവ പാരാജികസങ്ഖാതസ്സ അത്ഥസ്സ സാധനതോ അത്ഥസാധകോ അവഹാരോ ചാതി വുത്തം ഹോതി.

ധുരനിക്ഖേപനഞ്ചാതി ധുരസ്സ നിക്ഖേപനം ധുരനിക്ഖേപനം, തഞ്ച അവഹാരോ, പരസന്തകാനം ആരാമാദീനം അഭിയോഗവിസയേ ച ഉപനിക്ഖിത്തസ്സ ഭണ്ഡാദിനോ വിസയേ ച ചോരസ്സ സാമിനോ വിസ്സജ്ജനേ ച സാമിനോ ച, യദാ കദാചി യഥാകഥഞ്ചി ഗണ്ഹിസ്സാമീതി ഗഹണേ നിരുസ്സാഹഭാവസങ്ഖാതോ ധുരനിക്ഖേപാവഹാരോ ചാതി വുത്തം ഹോതി. ഇതി ഇദം ധുരനിക്ഖേപനഞ്ച യഥാവുത്തപ്പകാരം സാഹത്ഥാദിചതുക്കഞ്ച പഞ്ചന്നം അവഹാരാനം സമൂഹോ **പഞ്ചകം,** സാഹത്ഥാദിപഞ്ചകം **"സാഹത്ഥപഞ്ചക"**ന്തി വുച്ചതി. **ആദി**-സദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോതി വേദിതബ്ബം.

൪൨. പുബ്ബസഹപയോഗാ ചാതി ഏത്ഥ "പുബ്ബപയോഗോ സഹപയോഗോ"തി പയോഗ-സദ്ദോ പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ. "ആണത്തിവസേന പുബ്ബപയോഗോ വേദിതബ്ബോ"തി **അട്ഠകഥാ**വചനതോ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൩൨) യഥാണത്തികമവിരാധേത്വാ ഗണ്ഹതോ "അസുകസ്സ ഇത്ഥന്നാമം ഭണ്ഡം അവഹരാ"തി ആണാപനം **പുബ്ബപയോഗോ** നാമ അവഹാരോ. കായേന, വാചായ വാ പയുജ്ജനം ആണാപനം **പയോഗോ,** ആണത്തസ്സ ഭണ്ഡഗ്ഗഹണതോ പുബ്ബത്താ പുബ്ബോ ച സോ പയോഗോ ചാതി **പുബ്ബപയോഗോ** അവഹാരോതി ദട്ഠബ്ബം. "ഠാനാചാവനവസേന സഹപയോഗോ വേദിതബ്ബോ"തി **അട്ഠകഥാ**വചനസ്സ ഉപലക്ഖണപദത്താ ഠാനാചാവനഞ്ച പരായത്തഭൂമിഗഹണേ ഖീലസങ്കമനാദികഞ്ച സഹപയോഗോ അവഹാരോതി വേദിതബ്ബോ.

സംവിദാഹരണന്തി ബഹൂഹി ഏകതോ ഹുത്വാ "ഇദം നാമ ഭണ്ഡം അവഹരിസ്സാമാ"തി സംവിദഹിത്വാ സബ്ബേഹി, ഏകതോ വാ സബ്ബേസം അനുമതിയാ ഏകേന വാ ഗന്ത്വാ പരസന്തകസ്സ ഥേയ്യചിത്തേന ഹരണസങ്ഖാതോ സംവിദാവഹാരോ ച. സമം ഏകീ ഹുത്വാ വിസും ഏകേനാപി ഥേയ്യചിത്തേന പാദേ വാ പാദാരഹേ വാ ഗഹിതേ കതമന്തനാനം സബ്ബേസമ്പി പാരാജികം ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം . സംവിദഹിത്വാ മന്തേത്വാ അവഹരണം **സംവിദാഹരണം**. നിരുത്തിനയേന സദ്ദസിദ്ധി വേദിതബ്ബാ. "സംവിദാഹരണ"ന്തി "സംവിദാവഹാരോ"തി ഇമസ്സ വേവചനം. "സമ്ബഹുലാ സംവിദഹിത്വാ ഏകോ ഭണ്ഡം അവഹരതി, ആപത്തി സബ്ബേസം പാരാജികസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൧൧൮) വചനതോ ഏവം സഹകതമന്തനേസു ഏകേനാപി ഥേയ്യചിത്തേന പാദേ വാ പാദാരഹേ വാ ഗഹിതേ കതമന്തനാനം സബ്ബേസം പാരാജികം ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം.

സങ്കേതകമ്മന്തി പുബ്ബണ്ഹാദികാലപരിച്ഛേദേന സഞ്ജാനനം **സങ്കേതോ,** തേന കതം കമ്മം അവഹരണം സങ്കേതകമ്മം നാമ. തം പന പുരേഭത്താദീസു കഞ്ചി കാലം പരിച്ഛിന്ദിത്വാ "ഇമസ്മിം കാലേ ഇത്ഥന്നാമം ഭണ്ഡം അവഹരാ"തി വുത്തേ തസ്മിംയേവ കാലേ തംയേവ യഥാവുത്തം ഭണ്ഡം അവഹരതി ചേ, സങ്കേതകാരകസ്സ സങ്കേതക്ഖണേയേവ പാരാജികന്തി സങ്ഖേപതോ വേദിതബ്ബം.

നേമിത്തന്തി പരഭണ്ഡാവഹാരസ്സ ഹേതുത്താ അക്ഖിനിഖണനാദി **നിമിത്തം** നാമ, തേന നിബ്ബത്തം നേമിത്തം, അവഹരണസങ്ഖാതകമ്മം അവഹാരോ.

“മയാ അക്ഖിമ്ഹി നിഖണിതേ വാ ഭമുമ്ഹി ഉക്ഖിത്തേ വാ ഇത്ഥന്നാമം ഭണ്ഡം അവഹരാ”തി ആണത്തേന തം നിമിത്തം ദിസ്വാ വുത്തമേവ ഭണ്ഡം വുത്തനിയാമമവിരാധേത്വാ ഗഹിതം ചേ, നിമിത്തകാരകസ്സ നിമിത്തകരണക്ഖണേയേവ പാരാജികം ഹോതി. വുത്തനിയാമം വിരാധേത്വാ ഗഹിതം ചേ, നിമിത്തകാരകോ മുച്ചതി, അവഹാരകസ്സേവ പാരാജികം. പുബ്ബപയോഗോ ആദി യസ്സ തം **പുബ്ബപയോഗാദി,** പുബ്ബപയോഗാദി ച തം പഞ്ചകഞ്ചാതി വിഗ്ഗഹോ.

൪൩. ഥേയ്യഞ്ച പസയ്ഹഞ്ച പരികപ്പോ ച പടിച്ഛന്നോ ച കുസോ ച **ഥേയ്യപസയ്ഹപരികപ്പപടിച്ഛന്നകുസാ,** തേ ആദീ ഉപപദഭൂതാ യേസം അവഹാരാനം തേ **ഥേയ്യ…പേ॰… കുസാദികാ** , അവഹാരാ, ഇമിനാ ഥേയ്യാവഹാരോ ച…പേ॰… കുസാവഹാരോ ചാതി വുത്തം ഹോതി. തത്ഥ **ഥേയ്യാവഹാരോതി ഥേനോ** വുച്ചതി ചോരോ, തസ്സ ഭാവോ **ഥേയ്യം,** ഏത്ഥ ന-കാരലോപോ നിരുത്തിനയേന ദട്ഠബ്ബോ, തേന അവഹരണം ഥേയ്യാവഹാരോ, സന്ധിച്ഛേദാദിവസേന അദിസ്സമാനേന ഗഹണഞ്ച കൂടമാനകൂടകഹാപണാദീഹി വഞ്ചേത്വാ ഗഹണഞ്ച ഥേയ്യാവഹാരോ.

പസയ്ഹ അഭിഭവിത്വാ അവഹരണം **പസയ്ഹാവഹാരോ,** ഗാമവിലോപകാ വിയ സാമികേ അഭിഭവിത്വാ ഗഹണഞ്ച രാജഭടാദയോ വിയ അഭിഭവിത്വാ നിബദ്ധകരഗ്ഗഹണേ അധികഗ്ഗഹണഞ്ച പസയ്ഹാവഹാരോ.

വത്ഥസുത്താദികം പരിച്ഛിജ്ജ കപ്പേത്വാ അവഹരണം **പരികപ്പാവഹാരോ,** സോ ച ഭണ്ഡോകാസപരികപ്പവസേന ദുവിധോ ഹോതി. തത്ഥ നിക്ഖിത്തഭണ്ഡം അന്ധകാരപ്പദേസം പവിസിത്വാ സുത്താദിഭണ്ഡാനി തത്ഥ നിക്ഖിത്താനി, തേ പേളാദയോ ഗണ്ഹന്തസ്സ “വത്ഥാനി ചേ ഗണ്ഹിസ്സാമി, സുത്താനി ചേ ന ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തിആദിനാ നയേന പരികപ്പേത്വാ ഉക്ഖിപനം ഭണ്ഡപരികപ്പപുബ്ബകത്താ **ഭണ്ഡപരികപ്പാവഹാരോ** നാമ. ആരാമപരിവേണാദീനി പവിസിത്വാ ലോഭനീയം ഭണ്ഡം ദിസ്വാ ഗബ്ഭപാസാദതലപമുഖമാളകപാകാരദ്വാരകോട്ഠകാദിം യം കിഞ്ചി ഠാനം പരികപ്പേത്വാ “ഏത്ഥന്തരേ ദിട്ഠോ ചേ, ഓലോകേതും ഗഹിതം വിയ ദസ്സാമി, നോ ചേ, ഹരിസ്സാമീ”തി പരികപ്പേത്വാ ആദായ ഗന്ത്വാ പരികപ്പിതട്ഠാനാതിക്കമോ ഓകാസപരികപ്പപുബ്ബകത്താ **ഓകാസപരികപ്പാവഹാരോ** നാമാതി സങ്ഖേപതോ വേദിതബ്ബോ.

തിണപണ്ണാദീഹി പടിച്ഛന്നസ്സ ഭണ്ഡസ്സ അവഹരണം **പടിച്ഛന്നാവഹാരോ,** ഉയ്യാനാദീസു കീളമാനേഹി വാ സങ്ഘപരിവിസന്തേഹി വാ മനുസ്സേഹി ഓമുഞ്ചിത്വാ ഠപിതം അലങ്കാരാദികം യം കിഞ്ചി ഭണ്ഡം ദിസ്വാ “ഓണമിത്വാ ഗണ്ഹന്തേ ആസങ്കന്തീ”തി ഠത്വാ തിണപണ്ണപംസുവാലുകാദീഹി പടിച്ഛാദേത്വാ സാമികേസു പരിയേസിത്വാ അദിസ്വാ സാലയേസു ഗതേസു പച്ഛാ ഥേയ്യചിത്തേന ഗഹണഞ്ച തദേവ ഭണ്ഡം കദ്ദമാദീസു ഥേയ്യചിത്തേന അങ്ഗുട്ഠാദീഹി പീളേത്വാ ഓസീദാപേത്വാ ഹേട്ഠാഭാഗേന ഫുട്ഠട്ഠാനം ഉപരിഭാഗേന അതിക്കമനഞ്ച പടിച്ഛന്നാവഹാരോതി വുത്തം ഹോതി.

കുസേന അവഹാരോ **കുസാവഹാരോ,** ഥേയ്യചിത്തേന കുസം സങ്കാമേത്വാ പരകോട്ഠാസസ്സ അഗ്ഘേന മഹന്തസ്സ വാ സമസമസ്സ വാ ഗഹണന്തി അത്ഥോ. യോ പന ഭിക്ഖു കുസപാതനേന സങ്ഘസ്സ ചീവരേസു ഭാജിയമാനേസു

അത്തനോ കോട്ഠാസേന സമം വാ അധികം വാ ഊനകം വാ അഗ്ഘേന പഞ്ചമാസകം വാ അതിരേകപഞ്ചമാസകം വാ അഗ്ഘനകം അഞ്ഞസ്സ കോട്ഠാസം അവഹരിതുകാമോ അത്തനോ കോട്ഠാസേ പതിതം കുസം പരകോട്ഠാസേ പാതേതുകാമോ ഉദ്ധരതി, തങ്ഖണേ ച പരസ്സ കോട്ഠാസേ പാതിതക്ഖണേ ച ന പാരാജികം അനാപജ്ജിത്വാ പരകോട്ഠാസതോ പരനാമലിഖിതം കുസം ഉക്ഖിപേന്തോ തതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അപനാമേതി, പാരാജികോ ഹോതി. യദി പഠമം പരകോട്ഠാസതോ കുസം ഉദ്ധരതി, ഉദ്ധടക്ഖണേ ച അത്തനോ കോട്ഠാസേ പാതിതക്ഖണേ ച സകനാമലിഖിതം കുസം ഉദ്ധരണക്ഖണേ ച പാരാജികം അനാപജ്ജിത്വാ പരകോട്ഠാസേ പാതനക്ഖണേ ഹത്ഥതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി മുത്തേ പാരാജികോ ഹോതി.

യദി ദ്വേപി കുസേ പടിച്ഛാദേത്വാ സബ്ബേസു ഭിക്ഖൂസു സകസകകോട്ഠാസം ആദായ ഗതേസു യസ്മിം കുസം പടിച്ഛാദേസി, തസ്സ സാമികേന ആഗന്ത്വാ “മയ്ഹം കുസോ കസ്മാ ന ദിസ്സതീ”തി വുത്തേ ചോരോ “മയ്ഹമ്പി കുസോ ന ദിസ്സതീ”തി വത്വാ അത്തനോ കോട്ഠാസം തസ്സ സന്തകം വിയ ദസ്സേത്വാ തസ്മിം വിവദിത്വാ വാ അവിവദിത്വാ വാ ഗഹേത്വാ ഗതേ ഇതരം കോട്ഠാസം ഉദ്ധരതി ചേ, ഉദ്ധടക്ഖണേയേവ പാരാജികോ ഹോതി. യദി പരോ “മയ്ഹം കോട്ഠാസം തുയ്ഹം ന ദേമി, ത്വം തുയ്ഹം കോട്ഠാസം വിചിനിത്വാ ഗണ്ഹാഹീ”തി വദതി, ഏവം വുത്തേ സോ അത്തനോ അസ്സാമികഭാവം ജാനന്തോപി പരസ്സ കോട്ഠാസം ഉദ്ധരതി, ഉദ്ധടക്ഖണേ പാരാജികോ ഹോതി. യദി പരോ വിവാദഭീരുകത്താ “കിം വിവാദേനാ”തി ചിന്തേത്വാ “മയ്ഹം വാ പത്തം ഹോതു തുയ്ഹം വാ, വരകോട്ഠാസം ത്വം ഗണ്ഹാഹീ”തി വദേയ്യ, ദിന്നകം നാമ ഗഹിതം ഹോതീതി പാരാജികം ന ഹോതീതി. യദി “തവ രുച്ചനകം ഗണ്ഹാഹീ”തി വുത്തോ വിവാദഭയേന അത്തനോ പത്തം വരഭാഗം ഠപേത്വാ ലാമകഭാഗം ഗഹേത്വാ ഗതോ, ചോരോ പച്ഛാ ഗണ്ഹന്തോ വിചിതാവസേസം നാമ അഗ്ഗഹേസീതി പാരാജികോ ന ഹോതി. ഏവം കുസാവഹാരവിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. അയമേത്ഥ പഞ്ചവീസതിയാ അവഹാരേസു സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന **സമന്തപാസാദികായ** വിനയസംവണ്ണനായ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

ർർ. ഏത്താവതാ അദിന്നാദാനപാരാജികസ്സ വിനിച്ഛയാവയവരൂപേന ഉഗ്ഗഹേതബ്ബേ പഞ്ചവീസതി അവഹാരേ ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അദിന്നാദാനവിനിച്ഛയേ സമ്പത്തേ സഹസാ ആപത്തിം അനാരോപേത്വാ പഠമം ഓലോകേതബ്ബാനി പഞ്ച ഠാനാനി ദസ്സേതും **“വത്ഥുകാലഗ്ഘദേസേ ചാ”**തിആദി ആരദ്ധം.

തത്ഥ **വത്ഥു** നാമ അവഹടഭണ്ഡം. കിം വുത്തം ഹോതി? അവഹാരകേന “മയാ ഇത്ഥന്നാമം ഭണ്ഡം അവഹട”ന്തി വുത്തേപി തസ്സ ഭണ്ഡസ്സ സസ്സാമികഅസ്സാമികഭാവം ഉപപരിക്ഖിത്വാ സസ്സാമികം ചേ, അവഹാരകാലേ തേസം സാലയഭാവം വാ നിരാലയഭാവം വാ നിയമേത്വാ സാലയകാലേ ചേ ഗഹിതം, ഭണ്ഡം അഗ്ഘാപേത്വാ മാസകം വാ ഊനമാസകം വാ ഹോതി, ദുക്കടേന, അതിരേകമാസകം വാ ഊനപഞ്ചമാസകം വാ ഹോതി, ഥുല്ലച്ചയേന, പഞ്ചമാസകം വാ അതിരേകപഞ്ചമാസകം വാ ഹോതി, പാരാജികേന കാതബ്ബോ. സാമികാനം നിരാലയകാലേ ചേ ഗഹിതം, നത്ഥി പാരാജികം. ഭണ്ഡസാമികേ പന ഭണ്ഡം ആഹരാപേന്തേ തം വാ ഭണ്ഡം തദഗ്ഘനകം വാ ദാതബ്ബന്തി.

കാലോ നാമ അവഹാരകാലോ. ഭണ്ഡം നാമേതം കദാചി മഹഗ്ഘം ഹോതി, കദാചി സമഗ്ഘം. തസ്മാ അവഹടഭണ്ഡസ്സ അഗ്ഘം പരിച്ഛിന്ദന്തേഹി അവഹടകാലാനുരൂപം കത്വാ പരിച്ഛിന്ദനത്ഥം കാലവിനിച്ഛയോ കാതബ്ബോതി വുത്തം ഹോതി.

അഗ്ഘോ നാമ അവഹടഭണ്ഡസ്സ അഗ്ഘോ. ഏത്ഥ ച സബ്ബദാ ഭണ്ഡാനം അഗ്ഘോ സമാനരൂപോ ന ഹോതി, നവഭണ്ഡം മഹഗ്ഘം ഹോതി, പുരാണം ചേ സമഗ്ഘം. തസ്മാ അവഹാരകാലേ ഭണ്ഡസ്സ നവഭാവം വാ പുരാണഭാവം വാ നിയമേത്വാ അഗ്ഘോ പരിച്ഛിന്ദിതബ്ബോതി അധിപ്പായോ.

ദേസോ ചാതി ഭണ്ഡാവഹാരദേസോ. ഏത്ഥ ച സബ്ബസ്സാപി ഭണ്ഡസ്സ ഉട്ഠാനദേസേ സമഗ്ഘം ഹുത്വാ അഞ്ഞത്ഥ മഹഗ്ഘത്താ അവഹടഭണ്ഡേ അഗ്ഘം പരിച്ഛിന്ദിത്വാ തദനുരൂപാ ആപത്തിയോ നിയമന്തേഹി അഗ്ഘം പരിച്ഛിന്ദനത്ഥായ അവഹാരദേസം നിയമേത്വാ തസ്മിം ദേസേ അഗ്ഘവസേന തദനുരൂപാ ആപത്തിയോ കാരേതബ്ബാതി അധിപ്പായോ.

പരിഭോഗോ നാമ അവഹടഭണ്ഡേ അവഹാരതോ പുബ്ബേ പരേഹി കതപരിഭോഗോ. ഏത്ഥ ച യസ്സ കസ്സചി ഭണ്ഡസ്സ പരിഭോഗേന അഗ്ഘോ പരിഹായതീതി ഭണ്ഡസാമികം പുച്ഛിത്വാ തസ്മിം ഭണ്ഡേ നവേപി ഏകവാരമ്പി യേന കേനചി പകാരേന പരിഭുത്തേ പരിഹാപേത്വാ അഗ്ഘോ പരിച്ഛിന്ദിതബ്ബോതി വുത്തം ഹോതി.

ഏവമാദിനാ നയേന ഏതാനി പഞ്ച ഠാനാനി ഉപപരിക്ഖിത്വാവ വിനിച്ഛയോ കാതബ്ബോതി ദസ്സേതുമാഹ **"പഞ്ചപി ഞത്വാ ഏതാനി കത്തബ്ബോ പണ്ഡിതേന വിനിച്ഛയോ"**തി.

൪൭. ഏത്താവതാ അദിന്നാദാനവിനിച്ഛയാവയവഭൂതേ പഞ്ചവീസതി അവഹാരേ ച പഞ്ചട്ഠാനാവലോകനഞ്ച ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അനാഗതേ പാപഭിക്ഖൂനം ലേസോകാസപിദഹനത്ഥം പരസന്തകം യം കിഞ്ചി വത്ഥും യത്ഥ കത്ഥചി ഠിതം യേന കേനചി പകാരേന ഗണ്ഹതോ മോക്ഖാഭാവം ദസ്സേതുകാമേന തഥാഗതേന യാ പനേതാ -

ഭൂമട്ഠഞ്ച ഥലട്ഠഞ്ച;
ആകാസട്ഠ മഥാപരം;
വേഹാസട്ഠോ ദകട്ഠഞ്ച;
നാവാ യാനട്ഠമേവ ച.

ഭാരാ രാമ വിഹാരട്ഠം;
ഖേത്ത വത്ഥുട്ഠമേവ ച;
ഗാമാ രഞ്ഞട്ഠ മുദകം;
ദന്തപോനോ വനപ്പതി.

ഹരണകോ പനിധി ചേവ;
സുങ്കഘാതകം പാണകാ;
അപദം ദ്വിപദഞ്ചേവ;
ചതുപ്പദം ബഹുപ്പദം.

ഓചരകോണിരക്ഖോ ച;
സംവിദാഹരണമ്പി ച;
സങ്കേതകമ്മം നിമിത്ത-
മിതി തിം സേത്ഥ മാതികാ. -

നിക്ഖിത്താ , താസം യഥാക്കമം **പദഭാജനേ, തദട്ഠകഥായ** ച ആഗതനയേന വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുകാമോ പഠമം താവ ഭൂമട്ഠേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"ദുതിയം വാപീ"**തിആദി.

തത്ഥ ദുതിയം ഥേയ്യചിത്തേന പരിയേസതോ ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. ഏവം സബ്ബപദേസു. ഉപരി സഞ്ജാതാഹി രുക്ഖലതാഹി, ഇട്ഠകപാസാണാദീഹി ച സഞ്ഛന്നം മഹാനിധിം ഉദ്ധരിതുകാമേന "മയാ ഏകേനേവ ന സക്കാ"തി അത്തനോ അഞ്ഞം സഹായം പരിയേസിതും ഥേയ്യചിത്തേന സയിതട്ഠാനാ ഉട്ഠാനാദീസു സബ്ബപയോഗേസു ദുക്കടം ഹോതീതി അത്ഥോ. **കുദാലം** ഭൂമിഖണനത്ഥായ **പിടകം വാപി** പംസുഉദ്ധരണത്ഥായ യം കിഞ്ചി ഭാജനം. ഇമേസു ദ്വീസു കുദാലസ്സ ചേ ദണ്ഡോ നത്ഥി, ദണ്ഡത്ഥായ രുക്ഖതോ ദണ്ഡം ഛിന്ദതോ ച കുദാലോ ചേ ന ഹോതി, കുദാലകരണത്ഥായ അയോബീജം ഉദ്ധരണത്ഥായ അകപ്പിയപഥവിം ഖണന്തസ്സപി പച്ഛികരണത്ഥായ പണ്ണാനി ഛിന്ദതോപി പിടകവായനത്ഥായ വല്ലിം ഛിന്ദതോപി ഉഭയത്ഥാപി പരിയേസനേ മുസാ ഭണതോപി ദുക്കടഞ്ചേവ പാചിത്തിയഞ്ച, ഇതരപയോഗേസു ദുക്കടമേവാതി വേദിതബ്ബം.

ഗച്ഛതോതി ദുതിയാദിം പരിയേസിത്വാ ലദ്ധാ വാ അലദ്ധാ വാ നിധിട്ഠാനം ഗച്ഛന്തസ്സ പദേ പദേ **ദുക്കട**ന്തി അത്ഥോ. ഏത്ഥ ച "ഥേയ്യചിത്തോ ദുതിയം വാ പരിയേസതീ"തിആദി **പാളിയം** (പാരാ॰ ൻ൪) "ഥേയ്യചിത്തോ"തി വുത്തത്താ, ഇധ "ഥേയ്യചിത്തേനാ"തി വചനതോ "ഇമം നിധിം ലഭിത്വാ ബുദ്ധപൂജം വാ കരിസ്സാമി, സങ്ഘഭത്തം വാ കരിസ്സാമീ"തി ഏവമാദിനാ നയേന കുസലചിത്തപ്പവത്തിയാ സതി അനാപത്തീതി ദട്ഠബ്ബം. **പുബ്ബയോഗതോ**തി അദിന്നാദാനസ്സ പുബ്ബപയോഗഭാവതോ, ദുതിയപരിയേസനാദീസു പുബ്ബപയോഗേസു ദുക്കടന്തി അത്ഥോ.

ദുക്കടഞ്ച അട്ഠവിധം ഹോതി പുബ്ബപയോഗദുക്കടം സഹപയോഗദുക്കടം അനാമാസദുക്കടം ദുരുപചിണ്ണദുക്കടം വിനയദുക്കടം ഞാതദുക്കടം ഞത്തിദുക്കടം പടിസ്സവദുക്കടന്തി. തത്ഥ "ഥേയ്യചിത്തോ ദുതിയം വാ കുദാലം വാ പിടകം വാ പരിയേസതി ഗച്ഛതി വാ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി വുത്തം **പുബ്ബപയോഗദുക്കടം** നാമ. ഇധ പാചിത്തിയട്ഠാനേ പാചിത്തിയം, ഇതരേസു പുബ്ബപയോഗേസു ദുക്കടം. "തത്ഥജാതകം കട്ഠം വാ ലതം വാ ഛിന്ദതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി വുത്തം **സഹപയോഗദുക്കടം**. ഇധ അദിന്നാദാനസഹിതപയോഗത്താ പാചിത്തിയവത്ഥുമ്ഹി, ഇതരത്ര ച ദുക്കടമേവാതി അയമേത്ഥ വിസേസോ. മുത്താമണിആദീസു ദസസു രതനേസു, സാലിആദീസു സത്തസു ധഞ്ഞേസു, സബ്ബേസു ച ആവുധഭണ്ഡാദീസു ആമസനപച്ചയാ ദുക്കടം **അനാമാസദുക്കടം**. കദലിനാളികേരപനസാദിരുക്ഖട്ഠമേവ ഫലം ആമസന്തസ്സ വുത്തം ദുക്കടം **ദുരുപചിണ്ണദുക്കടം**. ഉപചരണം **ഉപചിണ്ണം,** പരാമസനന്തി അത്ഥോ. ദുട്ഠു ഉപചിണ്ണം ദുരുപചിണ്ണം, ദുരുപചിണ്ണേ ദുക്കടം ദുരുപചിണ്ണദുക്കടം. ഭിക്ഖാചാരകാലേ പത്തേ രജസ്മിം പതിതേ പത്തം അപ്പടിഗ്ഗഹേത്വാ വാ അധോവിത്വാ വാ ഭിക്ഖാപടിഗ്ഗഹണേന ദുക്കടം **വിനയദുക്കടം,** വിനയേ

പഞ്ഞത്തം ദുക്കടം വിനയദുക്കടം. കിഞ്ചാപി അവസേസദുക്കടാനിപി വിനയേ പഞ്ഞത്താനേവ, തഥാപി രുള്ഹിയാ മയൂരാദിസദ്ദേഹി മോരാദയോ വിയ ഇദമേവ തഥാ വുച്ചതി. "സുത്വാ ന വദന്തി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി വുത്തം **ഞാതദുക്കടം** നാമ. ഏകാദസസു സമനുഭാസനാസു "ഞത്തിയാ ദുക്കട"ന്തി വുത്തം **ഞത്തിദുക്കടം**. "തസ്സ ഭിക്ഖവേ ഭിക്ഖുനോ പുരിമികാ ച ന പഞ്ഞായതി, പടിസ്സവേ ച ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൨൦൭) വുത്തം **പടിസ്സവദുക്കടം** നാമ. ഇമേസു അട്ഠസു ദുക്കടേസു ഇധ ആപജ്ജിതബ്ബം ദുക്കടം പുബ്ബപയോഗദുക്കടം നാമ. തേനാഹ "പുബ്ബയോഗതോ"തി. ഗാഥാബന്ധസുഖത്ഥം ഉപസഗ്ഗം അനാദിയിത്വാ "പുബ്ബപയോഗതോ"തി വത്തബ്ബേ "പുബ്ബയോഗതോ"തി വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം.

ഏത്ഥ ച കിഞ്ചാപി ഇമേസു ദുക്കടേസു അസങ്ഗഹിതാനി ഉഭതോവിഭങ്ഗാഗതാനി ദിവാസേയ്യാദിദുക്കടാനി ചേവ ഖന്ധകാഗതാനി ച ബഹൂനി ദുക്കടാനി സന്തി, താനി പനേത്ഥ വിനയദുക്കടേയേവ സങ്ഗഹിതബ്ബാനി. "വിനയേ പഞ്ഞത്തം ദുക്കടം വിനയദുക്കട"ന്തി ഹി **സാരത്ഥദീപനിയം** (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൫൮) വുത്തന്തി. **അട്ഠകഥായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൫൮) പന രജോകിണ്ണദുക്കടസ്സേവ "വിനയദുക്കട"ന്തി ഗഹണം ഉപലക്ഖണമത്തം. ഇതരഥാ അട്ഠ ദുക്കടാനീതി ഗണനാപരിച്ഛേദോയേവ നിരത്ഥകോ സിയാതി പുബ്ബപയോഗേ ദുക്കടാദീനമ്പി വിനയദുക്കടേയേവ സങ്ഗഹേതബ്ബഭാവേപി കതിപയാനി ദസ്സേത്വാ ഇതരേസമേകതോ ദസ്സനത്ഥം തേസം വിസും ഗഹണം സുത്തങ്ഗസങ്ഗഹിതത്തേപി ഗേയ്യഗാഥാദീനം അട്ഠന്നം വിസും ദസ്സനം വിയാതി വേദിതബ്ബം.

൪൬. **തത്ഥജാതകം കട്ഠം വാ**തി തസ്മിം ചിരനിഹിതനിധൂപരി ജാതം അല്ലം സുക്ഖം കട്ഠം വാ. **ലതം വാ**തി താദിസം വല്ലിം വാ. ഇദം ഉപലക്ഖണം തിണാദീനം ഖുദ്ദകഗച്ഛാനഞ്ച ഗഹേതബ്ബത്താ. **ഉഭയത്ഥാപീ**തി അല്ലേ ച സുക്ഖേ ചാതി വുത്തം ഹോതി. അല്ലരുക്ഖാദീനി ഛിന്ദതോ പാചിത്തിയം അഹുത്വാ ദുക്കടമത്തസ്സ ഭവനേ കാരണം ദസ്സേതി **"സഹപയോഗതോ"**തി. അവഹാരേന സഹിതപയോഗത്താ പാചിത്തിയട്ഠാനേപി ദുക്കടമേവാതി വുത്തം ഹോതി. "സഹപയോഗതോ ഉഭയത്ഥാപി ദുക്കട"ന്തി വദന്തോ പഠമഗാഥായ ദസ്സിതപുബ്ബപയോഗതോ ഇമായ ദസ്സിതസഹപയോഗസ്സ വിസേസം ദസ്സേതി.

൪൭. **പഥവി**ന്തി കപ്പിയം വാ അകപ്പിയം വാ പഥവിം. അകപ്പിയപഥവിം ഖണതോ സഹപയോഗത്താ ദുക്കടമേവ. **ബ്യൂഹതോ**തി പംസും ഏകതോ രാസിം കരോന്തസ്സ. "വിയൂഹതി ഏകപസ്സേ രാസിം കരോതീ"തി **അട്ഠകഥാ**വചനതോ ഊഹ-ഇച്ചേതസ്സ ധാതുനോ വിതക്കേ ഉപ്പന്നത്തേപി ധാതൂനമനേകത്ഥത്താ വി-ഉപസഗ്ഗവസേന ഇധ രാസികരണേ വത്തതീതി ഗഹേതബ്ബം. രാസിഭൂതം പംസും കുദാലേന വാ ഹത്ഥേന വാ പച്ഛിയാ വാ ഉദ്ധരന്തസ്സ ച അപനേന്തസ്സ ച പയോഗഗണനായ ദുക്കടം **പംസുമേവ വാ**തി ഏത്ഥ അവുത്തസമുച്ചയത്ഥേന **വാ**-സദ്ദേന സങ്ഗഹിതന്തി ദട്ഠബ്ബം. **ആമസന്തസ്സാ**തി നിധികുമ്ഭിം ഹത്ഥേന പരാമസന്തസ്സ. **വാ**തി സമുച്ചയേ. **ദുക്കട**ന്തി ദുട്ഠു കതം കിരിയം സത്ഥാരാ വുത്തം വിരാധേത്വാ ഖലിത്വാ കതത്താതി ദുക്കടം. വുത്തഞ്ചേതം **പരിവാരേ** (പരി॰ ൩൩൯) -

"ദുക്കടന്തി ഹി യം വുത്തം, തം സുണോഹി യഥാതഥം;
അപരദ്ധം വിരദ്ധഞ്ച, ഖലിതം യഞ്ച ദുക്കട"ന്തി.

ദുട്ഠു വാ വിരൂപം കതം കിരിയാതി ദുക്കടം. വുത്തമ്പി ചേതം **പരിവാരേ** (പരി॰ ౩౩౯) -

> ‘‘യം മനുസ്സോ കരേ പാപം, ആവി വാ യദി വാ രഹോ;
> ‘ദുക്കട’ന്തി പവേദേന്തി, തേനേതം ഇതി വുച്ചതീ’’തി.

ഏവം ‘‘തത്ഥജാതക’’ന്തിആദിഗാഥാദ്വയാഗതം ഛേദനദുക്കടം ഖണനദുക്കടം ബ്യൂഹനദുക്കടം ഉദ്ധരണദുക്കടം ആമസനദുക്കടന്തി പഞ്ചസു സഹപയോഗദുക്കടേസു പുരിമപുരിമപയോഗേഹി ആപന്നാ ദുക്കടാപത്തിയോ പച്ഛിമം പച്ഛിമം ദുക്കടം പത്വാ പടിപസ്സമ്ഭന്തി, തംതംപയോഗാവസാനേ ലജ്ജിധമ്മം ഓക്കമിത്വാ ഓരമതി ചേ, തംതംദുക്കടമത്തം ദേസേത്വാ പരിസുദ്ധോ ഹോതി. ധുരനിക്ഖേപമകത്വാ ഫന്ദാപേന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം പത്വാ ആമസനദുക്കടം പടിപസ്സമ്ഭതീതി **മഹാഅട്ഠകഥായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൯൪) വുത്തം. യഥാപാളിയാ ഗയ്ഹമാനേ പുരിമപുരിമാപത്തീനം പടിപസ്സദ്ധി ‘‘ഞത്തിയാ ദുക്കടം, ദ്വീഹി കമ്മവാചാഹി ഥുല്ലച്ചയാ പടിപസ്സമ്ഭന്തീ’’തി **പാളിയം** (പാരാ॰ ൪൧൪, ൪൨൧, ൪൨൨, ൪൩൩) ആഗതത്താ അനുസ്സാവനായ ഏവ ലബ്ഭതീതി ദട്ഠബ്ബം. ഇമസ്സ പന സുത്തസ്സ അനുലോമവസേന **മഹാഅട്ഠകഥായം** വുത്താ ഇമസ്മിം അദിന്നാദാനസിക്ഖാപദേപി ആപത്തിപടിപസ്സദ്ധി പമാണന്തി നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം.

൪൨. ‘‘ഫന്ദാപേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. ഠാനാ ചാവേതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സാ’’തി (പാരാ॰ ൯൪) വുത്തം ഠാനാചാവനേ പാരാജികഞ്ച തസ്സ സാമന്താപത്തിഭൂതം ഥുല്ലച്ചയഞ്ച ഠാനഭേദവിഞ്ഞാപനമുഖേന വത്തബ്ബന്തി ഇദാനി തം ദസ്സേതുമാഹ **‘‘മുഖേപാസ’’**ന്തിആദി. തത്ഥ **മുഖേ** കുമ്ഭിമുഖവട്ടിയം. **പാസം പവേസേത്വാ**തി ബന്ധനം പാസം പക്ഖിപിത്വാ. **ഖാണുകേ**തി അയോഖാണുമ്ഹി, ഖദിരഖാണുകേ വാ. ബദ്ധകുമ്ഭിയാ ഠാനഭേദോ ബന്ധനാനം വസാ ഞേയ്യോതി സമ്ബന്ധോ.

൪൩. ഇദാനി ഠാനഭേദം ദസ്സേതി **‘‘ദ്വേ’’**തിആദിനാ. **‘‘ഏകസ്മിം ഖാണുകേ’’**തി ഇമിനാ ദ്വീസു ദിസാസു വാ തീസു ചതൂസു വാ ദിസാസു ഖാണുകേ ഖണിത്വാ ബദ്ധഖാണുഗണനായ സമ്ഭവന്തോ ഠാനഭേദോ ഉപലക്ഖിതോ ഹോതി. വലയം... പേ॰... കതായ വാ ദ്വേ ഠാനാനീതി യോജനാ. **വാ**തി സമുച്ചയേ ഉപലക്ഖിതോ ഹോതി.

൪൪. ഏവം ഠാനഭേദം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ഠാനവസേന ആപജ്ജിതബ്ബാ ആപത്തിയോ ദസ്സേതുമാഹ **‘‘ഉദ്ധരന്തസ്സാ’’**തിആദി. **സങ്ഖലി**ന്തി ദാമം. **ഥുല്ലച്ചയ**ന്തി ഏകസ്സ സന്തികേ ദേസേതബ്ബാസു ആപത്തീസു ഥൂലത്താ, അച്ചയത്താ ച ഥുല്ലച്ചയം നാമ. വുത്തഞ്ഹേതം **പരിവാരേ** -

> ‘‘ഥുല്ലച്ചയന്തി യം വുത്തം;
> തം സുണോഹി യഥാതഥം;
> ഏകസ്സ മൂലേ യോ ദേസേതി;
> യോ ച തം പടിഗണ്ഹതി;
> അച്ചയോ തേന സമോ നത്ഥി;
> തേനേതം ഇതി വുച്ചതീ’’തി. (പരി॰ ౩౩౯);

ഏത്ഥ ച ഥൂലച്ചയന്തി വത്തബ്ബേ "സമ്പരായേ ച (സം॰ നി॰ ൧.൪൯) സുഗ്ഗതി, തം ഹോതി കടുകപ്ഫല"ന്തിആദീസു (ധ॰ പ॰ ൬൬) വിയ ലകാരസ്സ ദ്വിത്തം, സംയോഗേ ഊകാരസ്സ രസ്സോ ച വേദിതബ്ബോ. **തതോ** സങ്ഖലികഭേദതോ പരം. **ഠാനാ ചാവേതീ**തി ഠിതട്ഠാനതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അപനേതി. ഏത്ഥ ച **നാവട്ഠകഥായം** "ഉദ്ധം വാ അധോ വാ തിരിയം വാ അന്തമസോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി സങ്കാമേതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൯൯) വുത്തനയേന "തിരിയ"ന്തി വുത്താ ചതസ്സോ ദിസാ, ഉദ്ധമധോ ചാതി ഛട്ഠാനാനി. താസു ഏകം ദിസം അപനീയമാനായ കുമ്ഭിയാ തംദിസാഭിമുഖം ഇതരദിസായം ഠിതപസ്സേ ഓരിമദിസായ ഠിതപസ്സേന ഫുട്ഠോകാസസ്സ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അനതിക്കന്തേ ഫന്ദാപനവസേന ഥുല്ലച്ചയം ഹോതി, അതിക്കന്തേ ഠാനാ ചാവിതത്താ പാരാജികം ഹോതീതി വേദിതബ്ബോ. ഇമമേവ സന്ധായാഹ **"ഠാനാ ചാവേതി ചേ ചുതോ"**തി. ഏസേവ നയോ ഫന്ദനരഹിതായ നിധികുമ്ഭിയാ ഠാനാചാവനേപി.

൭൧. ഏവം പഠമം ബന്ധനം ഛിന്ദിത്വാ പച്ഛാ കുമ്ഭിഗ്ഗഹണേ നയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി പഠമം കുമ്ഭിം അപനേത്വാ പച്ഛാ ബന്ധനാപനയനേ നയം ദസ്സേതുമാഹ **"പഠമ"**ന്തിആദി. **സോ നയോ**തി "പഠമുദ്ധാരേ ഥുല്ലച്ചയം, ദുതിയുദ്ധാരേ പാരാജിക"ന്തി തമേവത്ഥമതിദിസതി.

൭൨. **വലയ**ന്തി കുമ്ഭിയാ ബദ്ധസങ്ഖലികായ മൂലേ പവേസിതം വലയം. മൂലേ ഘംസന്തോ ഇതോ ചിതോ ച സാരേതീതി യോജനാ. **ഘംസന്തോ**തി ഫുസാപേന്തോ. **ഇതോ ചിതോ ച സാരേതീ**തി ഓരതോ ച പാരതോ ച സഞ്ചാലേതി. **രക്ഖതീ**തി ഏത്ഥ "സീലം ഭിക്ഖു"ന്തി പാഠസേസോ, പാരാജികം നാപജ്ജതീതി വുത്തം ഹോതി. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം മൂലേ. **ഖേഗതം കരോന്തോവാ**തി സബ്ബപസ്സതോ മൂലം അഫുസാപേത്വാ ആകാസഗതം കരോന്തോവ. **പരാജിതോ**തി ഠാനാചാവനസ്സ കതത്താ പരാജയമാപന്നോ ഹോതി.

൭൩. കുമ്ഭിമത്ഥകേ ജാതന്തി യോജനാ. ചിരകാലം നിഹിതത്താ മൂലേഹി കുമ്ഭിം വിനന്ധിത്വാ ഠിതന്തി അത്ഥോ. സമീപേ ജാതം രുക്ഖം ഛിന്ദതോതി യോജനാ. ഏത്ഥ ച "തത്ഥജാതകം കട്ഠം വാ"തിആദികായ ഗാഥായ നിധിമത്ഥകേ ഭൂമിയം ഠിതരുക്ഖലതാദിം ഛിന്ദന്തസ്സ ആപത്തി വുത്താ, ഇമായ പന ഗാഥായ ഭൂമിം നിഖണിത്വാ ഓതിണ്ണകാലേ നിധിം വിനന്ധിത്വാ ഠിതമൂലം അല്ലരുക്ഖം, ഖാണുകം വാ ഗഹേത്വാ ആഹാതി പുനരുത്തിദോസാഭാവോ വേദിതബ്ബോ. **"അതത്ഥജ"**ന്തി ഇമിനാ സഹപയോഗാഭാവമാഹ. ഇമിനാവ പുരിമഗാഥായ വുത്തം കട്ഠലതാദീനി നിധിസമ്ബന്ധാനി ചേ, യഥാവുത്തദുക്കടസ്സ വത്ഥൂനി, സമീപാനി ചേ, പാചിത്തിയസ്സേവ വത്ഥൂനീതി ദീപേതി.

൭൪. ഇദാനി ഏവം പരിയേസിത്വാ ദിട്ഠനിധിഭാജനം ഠിതട്ഠാനതോ അചാലേത്വാ അന്തോഠിതം ഭണ്ഡമത്തം ഗണ്ഹതോ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"അന്തോകുമ്ഭിഗത"**ന്തിആദി. തത്ഥ **ഫന്ദാപേതീ**തി അന്തോചാടിയാ പക്ഖിത്തേ അത്തനോ ഭാജനേ പക്ഖിപിതും രാസികരണാദിവസേന ഫന്ദാപേതി. **അപബ്യൂഹതി വാ**തി ഹേട്ഠാ ഠിതം ഗണ്ഹിതും ഉപരി ഠിതാനി അപനേന്തോ വിയൂഹതി വാ. അഥ വാ അപബ്യൂഹന്തോതി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൯൪) അട്ഠകഥാവചനസ്സ ദ്വിധാ കരോന്തോതി **ഗണ്ഠിപദേ** അത്ഥോ വുത്തോതി

അത്തനോ ഭാജനേ പക്ഖിപിതും ഇതോ ചിതോ ച രാസിം കരോന്തോതി അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. **തഥേവാ**തി അന്തോകുമ്ഭിയമേവ.

൭൭. ഹരന്തോതി അവഹരന്തോ. **മുട്ഠിം ഛിന്ദതീ**തി അത്തനോ ഭാജനം പക്ഖിപിത്വാ ഗണ്ഹിതും അസക്കുണേയ്യോ അന്തോകുമ്ഭിമ്ഹി ഹത്ഥം ഓതാരേത്വാ കുമ്ഭിഗതഭണ്ഡേന യഥാ അബദ്ധം ഹോതി, തഥാ മുട്ഠിയാ പരിച്ഛിന്ദതി, കുമ്ഭിഗതം മുട്ഠിയാ ഗണ്ഹന്തോ കുമ്ഭിഗതേന മുട്ഠിഗതം യഥാ അസമ്മിസ്സം ഹോതി, തഥാ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ പാദഗ്ഘനകം വാ അതിരേകപാദഗ്ഘനകം വാ ഗണ്ഹാതീതി വുത്തം ഹോതി. അത്തനോ ഭാജനേ ഗതം കത്വാ വാ ഛിന്ദതീതി യോജനാ. അത്തനോ ഭാജനഗതം കത്വാ കുമ്ഭിഗതേന യഥാ അസമ്മിസ്സം ഹോതി, തഥാ പരിച്ഛിന്ദതീതി അത്ഥോ, സചേ അത്തനോ ഭാജനഗതം ഹുത്വാ കുമ്ഭിഗതേന അസമ്മിസ്സം ഭണ്ഡം പഞ്ചമാസകം വാ അതിരേകപഞ്ചമാസകം വാ അഗ്ഘതി, പാരാജികോതി വുത്തം ഹോതി.

൭൮. ഹാരം വാതി മുത്താഹാരം വാ. **പാമങ്ഗം വാ**തി സുവണ്ണമയം, രജതമയം വാ പാമങ്ഗം ദാമം. **സുത്താരുള്**ഹന്തി സുത്തേ ആരുള്ഹം സുത്താരുള്ഹം, സുത്തഞ്ച സുത്താരുള്ഹഞ്ച സുത്താരുള്ഹന്തി ഏകദേസസരൂപേകസേസോ ദട്ഠബ്ബോ. "സുത്തേന ആവുതസ്സാപി സുത്തമയസ്സാപി ഏതം അധിവചന"ന്തി **അട്ഠകഥാ**വചനതോ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൯൪) പഠമമുത്താഹാരം വിനാ സുവണ്ണരജതപവാളാദിമണികം വാ സുത്തേസു ആവുണിത്വാ കതാ നാനാവലിയോ ചേവ സുത്തമയാനി ച ഭണ്ഡാനി ഗഹേതബ്ബാനി. കുമ്ഭിയാ ഠിതന്തി പാഠസേസോ. **ഫന്ദാപേതീ**തി ഥേയ്യചിത്തേന ഗണ്ഹിതുകാമതായ ചാലേതി. **യഥാവത്ഥു**ന്തി വീതിക്കമാനുരൂപം ഥുല്ലച്ചയം ഹോതീതി അധിപ്പായോ. **ഠാനാ ചാവേതീ**തി ഠിതട്ഠാനതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അതിക്കാമേതി . **ചുതോ**തി പാതിമോക്ഖസംവരസീലാ പരിഹീനോതി അത്ഥോ.

അപരിപുണ്ണായ കുമ്ഭിയാഏകദേസട്ഠം ഭണ്ഡം തതോ തതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഠാനം അപനേത്വാ തത്ഥേവ അന്തോകുമ്ഭിയാ അഞ്ഞം ഠാനം നേന്തസ്സ ച തത്ഥേവ ആകാസഗതം കരോന്തസ്സ ച "അത്തനോ ഭാജനഗതം വാ കരോതി, മുട്ഠിം വാ ഛിന്ദതീ"തി (പാരാ॰ ൯൪) ഏതേഹി സദിസത്താ വത്ഥുമ്ഹി പാദം അഗ്ഘന്തേ പാരാജികാ ഹോതീതി **മഹാഅട്ഠകഥായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൯൪) ഇദം സന്നിട്ഠാനം. ഭാജനതലേ കോടിം ഠപേത്വാ കമേന സകലഭാജനകുച്ഛിം തേനേവ പൂരേത്വാ മുഖവട്ടിയാ ഏകാ കോടി നിക്ഖിത്താ ചേ, തഥാഠപിതസ്സ ഹാരാദിനോ സകലഭാജനം അട്ഠാനന്തി കോടിം ഗഹേത്വാ ഉജുകം ഉക്ഖിപന്തസ്സ ഓസാനകോടി ഭാജനതലതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ആകാസഗതം കരോതോ ച മുഖവട്ടിയം ഘംസിത്വാ ആകഡ്ഢന്തസ്സ സകലഭാജനോദരം ഥേപേത്വാ മുഖവട്ടിയാ ഠപിതകോടിയാ ഫുട്ഠട്ഠാനം അപരായ കോടിയാ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അതിക്കാമയതോ ച ഭാജനകുച്ഛിയാ ഉപഡ്ഢം വത്ഥാദിനാ കേനചി പൂരേത്വാ തസ്സോപരി ഠപിതഹാരാദിസുത്താരുള്ഹസ്സ ഠിതോകാസമേവ ഠാനന്തി തതോ കേസഗ്ഗമത്തം അപനേന്തസ്സപി പാരാജികം ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി.

൭൯. സപ്പിആദീസൂതി ഭാജനഗതേസു സപ്പിആദിദ്രവവത്ഥൂസു യം കിഞ്ചി. **പാദപൂരണ**ന്തി പാദം പൂരേതീതി പാദപൂരണം, പാദഗ്ഘനകന്തി അത്ഥോ. പിവതോ പരാജയോതി സമ്ബന്ധോ. കദാതി ചേ? ഏകേനേവ പയോഗേന പീതമത്തേ പാദപൂരണേതി യോജനാ. "മുഖഗതം വിനാ"തി പാഠസേസോ. തത്ഥ **ഏകേനേവ പയോഗേനാ**തി ധുരനിക്ഖേപമകത്വാ ഏകാബദ്ധം കത്വാ

ആകഡ്ഢേത്വാ പിവനപയോഗേന. “മുഖഗതം വിനാ”തി ഇമിനാ സചേ ഗലഗതേനേവ പാദോ പൂരതി, അന്തോഗലം പവിട്ഠേതി വുത്തം ഹോതി. മുഖഗതേന പൂരതി, മുഖഗതം ഭാജനഗതേന വിയോജേത്വാ ഓട്ഠേസു പിഹിതേസൂതി വുത്തം ഹോതി. വേളുനളാദീഹി ആകഡ്ഢേത്വാ പിവന്തസ്സ നാളഗതേന പൂരതി, നാളഗതം ഭാജനഗതേന വിയോജേത്വാ നാളികോടിയം അങ്ഗുലിയാ പിഹിതായന്തി വുത്തം ഹോതി. ഇദം “അത്തനോ ഭാജനഗതം വാ കരോതി, മുട്ഠിം വാ ഛിന്ദതീ”തി (പാരാ॰ ൻർ) വുത്തനയസ്സ അനുലോമവസേന മഹാപച്ചരിയാദീസു (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.ൻർ) അട്ഠകഥാസു വുത്തനയേന ഗഹേതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ.

“ഏകേനേവ പയോഗേന പീതമത്തേ പരാജയോ”തി ഇമിനാ സപ്പിആദീസു മഹഗ്ഘേസു തത്തകേനേവ പാദപൂരണഞ്ചേ ഹോതി, ഏകവാരമേവ മുഖേന വാ സപ്പിആദിനാ വാ ഭാജനഗതേന ഏകാബദ്ധഭാവേ ഛിന്നമത്തേപി അത്തനോ ഭാജനേ കുമ്ഭിം പണാമേത്വാ പക്ഖിത്തേന കുമ്ഭിഗതേ ഛിന്നമത്തേപി പാരാജികോ ഹോതീതി ഗഹേതബ്ബം.

൭൪. “ധുരനിക്ഖേപം കത്വാ പുനപ്പുനം പിവന്തസ്സ ന പരാജയോ”തി ഇമിനാ ധുരനിക്ഖേപമകത്വാ പുനപ്പുനം പിവതോ പരാജയോതി സാമത്ഥിയാ വുത്തം ഹോതി. ധുരനിക്ഖേപം അകത്വാ പുനപ്പുനം മുഖേന ഗഹേത്വാ വാ പുടാദീഹി വാ ഗഹേത്വാ പാദപൂരണമത്തം പിവന്തസ്സ പരാജയോ ഹോതീതി ഗഹേതബ്ബം.

൭൫-൭൬. സചേ ഖിപതി ഥേയ്യചിത്തോതി സമ്ബന്ധോ. **യം കിഞ്ചി ഭണ്ഡക**ന്തി തേലപിവനാരഹം ദുകൂലസാടകചമ്മഖണ്ഡാദികം ഭണ്ഡം. **തേലകുമ്ഭിയം** പരസ്സാതി ലബ്ഭതി. **തം** നിക്ഖിത്തഭണ്ഡം. **ധുവ**ന്തി ഏകംസേന. താവദേ വിനസ്സതീതി സമ്ബന്ധോ. **താവദേ**തി തസ്മിം ഖണേയേവ. കതരസ്മിം ഖണേതി ആഹ **“ഹത്ഥതോ മുത്തമത്തേ”**തി, തേലസ്സ പീതകാലം അനാഗമ്മ പുബ്ബപയോഗത്താ പഠമമേവ ഹോതീതി അധിപ്പായോ. **വിനസ്സതീ**തി സീലവിനാസം പാപുണാതി. **ആവിഞ്ജേത്വാ**തി പണാമേത്വാ. **ഗാളേതീ**തി പഗ്ഘരാപേതി. “സാളേതീ”തിപി പഠന്തി, സോയേവ അത്ഥോ. സാള സവനേതി ധാതു. **തഥാ**തി “ഥേയ്യചിത്തോ വിനസ്സതീ”തി ആകഡ്ഢതി, ഥേയ്യചിത്തേന ഏവം കരോന്തസ്സ പാരാജികോ ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി.

൭൭. **ത**ന്തി തേലസ്സ ഓകിരണഭാവം ഞത്വാ പഠമമേവ തുച്ഛഭാജനേ ഥേയ്യചിത്തേന നിക്ഖിത്തം പാദഗ്ഘനകതേലപിവനകം തം വത്ഥാദിഭണ്ഡം. **“ഉദ്ധരന്തോവാ”**തി സാവധാരണവചനേന “പീതമത്തേ പരാജയോ”തി ദസ്സിതം മഹാഅട്ഠകഥാമതം പടിക്ഖിത്തം ഹോതി. **ധംസിതോ**തി “സാസനകപ്പരുക്ഖാ പാതിതോ, പാരാജികാപന്നോതി അധിപ്പായോ. “ഥേയ്യചിത്തോ”തി ആകഡ്ഢനത്ഥം “തഥാ”തി ആനേത്വാ സമ്ബന്ധനീയം. ഇമിനാ സുദ്ധചിത്തേന ഗോപനത്ഥായ തുച്ഛഭാജനേ വത്ഥാദിം നിക്ഖിപിത്വാ അഞ്ഞേന തം അനോലോകേത്വാ തേലേ ആസിത്തേ പച്ഛാ സുദ്ധചിത്തേനേവ ഉദ്ധരതോ ന ദോസോതി ദീപിതം ഹോതി.

൭൮. **തത്ഥേവാ**തി ഠിതട്ഠാനേയേവ. **ഭിന്ദതോ**തി ഠാനാ അചാവേത്വാ തിണജ്ഝാപകസ്സ വിയ ഭിക്ഖുനോ ഠാനാചാവനാധിപ്പായം വിനാ പാസാണാദിനാ കേനചി പഹരിത്വാ ഭിന്ദതോ. “മന്തോസധാനുഭാവേന

ഭിന്ദതോ"തി ച വദന്തി. **ഛഡ്ഡേന്തസ്സാതി** അഛഡ്ഡേതുകാമസ്സാപി സതോ പരിപുണ്ണതേലഘടാദീസു ചാപല്ലേന വാലുകം വാ ഉദകം വാ ഓകിരിത്വാ ഉത്തരാപേന്തസ്സാതി അത്ഥോ. "ഉദകമാതികം ഘടാഭിമുഖം കത്വാ ഓപിലാപേന്തസ്സാ"തി വദന്തി. ഠാനാചാവനാധിപ്പായേ സതിപി ഥേയ്യചിത്താഭാവേന പാരാജികാ ന വിജ്ജതി, ഭണ്ഡദേയ്യം പന ഹോതീതി സന്നിട്ഠാനം. **ഝാപേന്തസ്സാതി** കട്ഠാനി പക്ഖിപിത്വാ ഝാപേന്തസ്സ. **അപരിഭോഗം കരോന്തസ്സാതി** ഉച്ചാരപസ്സാവാദിമോകിരിത്വാ അപരിഭോഗം കരോന്തസ്സ. **ദുക്കടന്തി** ഏതേസു ഭിന്ദനാദീസു ചതൂസുപി ഠാനേസു **പദഭാജനിയം** ദുക്കടമേവ ആഗതത്താ വുത്തം.

ഭൂമട്ഠകഥാവണ്ണനാ.

൯൪. ഇദാനി ഥലട്ഠേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"ഠപിത"**ന്തിആദി. തത്ഥ **പത്ഥരിത്വാതി** അത്ഥരിത്വാ. ഏത്ഥ **ച**-സദ്ദോ അവുത്തസമ്പിണ്ഡനത്ഥോ, തേന ഥലേ രാസികതധഞ്ഞാദീസു വിനിച്ഛയോ നിമികുമ്ഭിയാ വുത്തവിനിച്ഛയാനുസാരേന വിഞ്ഞാതും സക്കാതി തം സരൂപതോ അവുത്തം സമുച്ചിനോതി. **അത്ഥരണാദികന്തി** പച്ചത്ഥരണാദികം. **വേഠേത്വാ ഉദ്ധരന്തസ്സാതി** കിലഞ്ജസംഹരണനിയാമേന വട്ടേത്വാ സംഹരിത്വാ ഉദ്ധരന്തസ്സ. **മുത്തേ ഠാനാതി** കമേന സംഹരിത്വാ ഠിതട്ഠാനതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി മുത്തേ സതി. **പരാഭവോതി** സാസനതോ പരിഹീനോ.

൯൫. ഏവം അത്ഥരിത്വാ ഠപിതവത്ഥാദീനം സംഹരിത്വാ ഗഹണേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ തിരിയതോ ആകഡ്ഢനേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"ഓരിമന്തേനാ"**തിആദി. **പി, വാതി** പകാരന്തരമേവ സമുച്ചിനോതി. **ഉജുകം കഡ്ഢതോപി വാതി** അത്ഥരിത്വാ ഠപിതവത്ഥാദികം ചതൂസു ദിസാസു ഏകം ദിസം ഉജുകമാകഡ്ഢതോ ച പാരാജികം ഹോതി. കദാതി ചേ? ഏത്ഥാപി ഓരിമന്തേന ഫുട്ഠമോകാസം പാരിമന്തതോ അതിക്കന്തേ പാരാജികന്തി യോജനാ. **ഓരിമന്തേന ഫുട്ഠമോകാസന്തി** ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢന്തസ്സ അത്തനോ ഠിതദിസാഗതപരിയന്തേന ഫുസിത്വാ ഠിതട്ഠാനം. **പാരിമന്തതോതി** പാരിമന്തേന, കരണത്ഥേ തോ-പച്ചയോ.

ഥലം നാമ പടിച്ഛന്നാപടിച്ഛന്നഭൂമിപാസാദപബ്ബതതലാദീനി, തത്രട്ഠം ധഞ്ഞാദിഭണ്ഡം **ഥലട്ഠം** നാമ ഹോതി. തത്ഥ സബ്ബത്ഥ വിനിച്ഛയോ വുത്തനയേന വേദിതബ്ബോ.

ഥലട്ഠകഥാവണ്ണനാ.

൯൬-൯. പരിച്ഛേദാതി ഠാനപരിച്ഛേദാ. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

൯൭-൮. ഖേഗതന്തി ആകാസഗതം. **അസ്സാതി** മോരസ്സ. **തന്തി** മോരം.

൯൯. ഠാനാതി യഥാപരിച്ഛിന്നാ ഛബ്ബിധാ ഠാനാ. **തസ്സാതി** മോരസ്സ ഫന്ദാപനേതി യോജനാ. **തസ്സാതി** വാ ഭിക്ഖുസ്സ ഥുല്ലച്ചയമുദീരിതം.

൧൦൦. അഗ്ഗഹേത്വാ ഹത്ഥേന ലേഡ്ഡുഖിപനാദിപയോഗേന മോരം താസേത്വാ ഠിതട്ഠാനതോ അപനേതി. **അത്തനോ ഠാനാതി** മോരസ്സ അത്തനോ

ഛപ്പകാരട്ഠാനാ. **സയം ഠാനാ**തി ഭിക്ഖു സകട്ഠാനാ, സമണഭാവതോതി വുത്തം ഹോതി.

൭൧-൨. ഇദാനി "ഠാനാ ചാവേതി ചേ മോര"ന്തി ദസ്സിതം ഠാനാചാവനം വിഭാവേതുമാഹ **"ഫുട്ഠോകാസ"**ന്തിആദി.

൭൩. കരേ നിലീയതീതി പസാരിതഹത്ഥതലേ നിസീദതി.

൭൪. ഉഡ്ഡേത്വാതി ആകാസം ഉപ്പതിത്വാ.

൭൫. അങ്ഗേ നിലീനന്തി അംസകൂടാദിസരീരാവയവേ നിലീനം. **പാദേ**തി അത്തനോ പഠമുദ്ധാരപാദേ. **ദുതിയേ** പാദേ.

൭൬. പാദാനന്തി ദ്വിന്നം പാദാനം. **കലാപസ്സാ**തി ഭൂമിയം ഫുസിയമാനസ്സ കലാപഗ്ഗസ്സ.

൭൭. തതോ പഥവിതോതി തീഹി അവയവേഹി പതിട്ഠിതപഥവിപ്പദേസതോ, ന പഠമതോ തത്ഥ ദുക്കടത്താ, ന ദുതിയതോ തത്ഥ ഥുല്ലച്ചയത്താ, തതിയാ പന ഠാനാ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ചാവയതോ പാരാജികന്തി വുത്തം ഹോതി.

ഏത്താവതാ -

> "പഞ്ജരേ ഠിതം മോരം സഹ പഞ്ജരേന ഉദ്ധരതി, പാരാജികം. യദി പന പാദം നഗ്ഘതി, സബ്ബത്ഥ അഗ്ഘവസേന കത്തബ്ബം. അന്തോവത്ഥുമ്ഹി ചരന്തം മോരം ഥേയ്യചിത്തോ പദസാ ബഹിവത്ഥും നീഹരന്തോ ദ്വാരപരിച്ഛേദം അതിക്കാമേതി, പാരാജികം. വജേ ഠിതബലിബദ്ദസ്സ ഹി വജോ വിയ അന്തോവത്ഥു തസ്സ ഠാനം. ഹത്ഥേന പന ഗഹേത്വാ അന്തോവത്ഥുസ്മിമ്പി ആകാസഗതം കരോന്തസ്സ പാരാജികമേവ. അന്തോഗാമേ ചരന്തമ്പി ഗാമപരിച്ഛേദം അതിക്കാമേന്തസ്സ പാരാജികം. സയമേവ നിക്ഖമിത്വാ ഗാമൂപചാരേ വാ വത്ഥൂപചാരേ വാ ചരന്തം പന ഥേയ്യചിത്തോ കട്ഠേന വാ കഥലായ വാ ഉത്രാസേത്വാ അടവീഭിമുഖം കരോതി, മോരോ ഉഡ്ഡേത്വാ അന്തോഗാമേ വാ അന്തോവത്ഥുമ്ഹി വാ ഛദനപിട്ഠേ വാ നിലീയതി, രക്ഖതി. സചേ പന അടവീഭിമുഖോ ഉഡ്ഡേതി വാ ഗച്ഛതി വാ, 'അടവിം പവേസേത്വാ ഗഹേസ്സാമീ'തി പരികപ്പേ അസതി പഥവിതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഉപ്പതിതമത്തേ വാ ദുതിയപദവാരേ വാ പാരാജികം. കസ്മാ? യസ്മാ ഗാമതോ നിക്ഖമന്തസ്സ ഠിതട്ഠാനമേവ ഠാനം ഹോതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൯൫) -

അട്ഠകഥാഗതോ വിനിച്ഛയോ ഉപലക്ഖിതോതി വേദിതബ്ബം. കപിഞ്ജരാദിപരസന്തകസകുണേസു ച ഏസേവ വിനിച്ഛയോ ദട്ഠബ്ബോ.

൭൯. പത്തേതി ദ്വാരേ ഭിക്ഖായ ഠിതം ഭിക്ഖുനോ ഹത്ഥഗതേ പത്തേ. **തസ്സ** ഥേയ്യചിത്തസ്സ.

൮൦. അനുദ്ധരിത്വാവാതി പത്തേ പതിതം സുവണ്ണാദിം ഹത്ഥേന അനുക്ഖിപിത്വാവ പഠമപദവാരേ ഥുല്ലച്ചയം ഗമ്മമാനത്താ ന വുത്തം.

൮൧. **ഹത്ഥേ**തി ഹത്ഥതലേ. **വത്ഥേ**തി ചീവരേ. **മത്ഥകേ**തി സിരസി. ഗാഥാഛന്ദവസേന വാ-സദ്ദേ ആകാരസ്സ രസ്സത്തം. **പതിട്ഠിത**ന്തി പതിതം. **ത**ന്തി ഛരിജ്ജമാനം തം സുവണ്ണഖണ്ഡാദി. യദി ആകാസേ ഗച്ഛന്തം, പതന്തം വാ ഹത്ഥേന ഗണ്ഹാതി. ഗഹിതഹത്ഥേ ഠിതട്ഠാനമേവ ഠാനം, തതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അപനേന്തസ്സ പാരാജികം. തഥാ ഗഹേത്വാ ഥേയ്യചിത്തേന ഗച്ഛതോ ദുതിയപാദുദ്ധാരേ. വത്ഥാദീസു പതിതേപി ഏസേവ നയോ.

ആകാസട്ഠകഥാവണ്ണനാ.

൮൨. **മഞ്ചപീഠാദീസൂ**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന മഞ്ചപീഠസദിസേ വേഹാസഭൂതേ അട്ടവിതാനാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **ആമാസമ്പീ**തി ഹത്ഥേന വാ കായേന വാ ആമസിതബ്ബം വത്ഥാദിഞ്ച. **അനാമാസമ്പീ**തി തഥാ അപരാമസിതബ്ബം സുവണ്ണാദിം. **ആമസന്തസ്സാ**തി ഹത്ഥാദീഹി പരാമസന്തസ്സ. **"ദുക്കട"**ന്തി ഇമിനാ ഫന്ദാപനേ ഥുല്ലച്ചയഞ്ച ഠാനാചാവനേ പാരാജികഞ്ച ഹേട്ഠാ ഥലട്ഠേ വുത്തനയേന വിഞ്ഞാതും സക്കാതി അതിദിസതി. ഠാനപരിച്ഛേദോ പന മഞ്ചാദീഹി ഏവ ഉക്ഖിപന്തസ്സ ചതുന്നം പാദാനം വസേന, തത്രട്ഠമേവ ഗണ്ഹന്തസ്സ മഞ്ചസ്സ ചതൂസു പാദസീസേസു ഫുസിത്വാ മജ്ഝേ അഫുസിത്വാ ഠിതസ്സ ഖലിമക്ഖിതഥദ്ധസാടകസ്സ ചതുന്നം പാദസീസാനം വസേന, അടനീസു ഫുസിത്വാ ഠിതസ്സ അടനീനം വസേന വാ വേദിതബ്ബോ.

൮൩. **വംസേ**തി ചീവരവംസേ, ഇമിനാ ചീവരനിക്ഖേപനത്ഥായ ഠപിതരുക്ഖദണ്ഡസലാകാരജ്ജുആദയോ ഉപലക്ഖിതാ. **ഓരതോ**തി അത്തനോ ഠിതദിസാഭിമുഖതോ. **ഭോഗ**ന്തി സംഹരിത്വാ ചീവരം തസ്സ നാമേത്വാ ഠപിതമജ്ഝട്ഠാനം. **അന്ത**ന്തി നാമേത്വാ ഏകതോ കതം, ഉഭയാനം വാ അന്തം. **പാരതോ കത്വാ**തി വംസതോ പരഭാഗേ കത്വാ.

൮൪. **ചീവരേന ഫുട്ഠോകാസോ**തി ചീവരേന ഫുട്ഠട്ഠാനം. **തസ്സാ**തി തഥാ ഠപിതസ്സ ചീവരസ്സ. **സോ സകലോ** ചീവരവംസോ ഠാനം ന തു ഹോതീതി മതോതി സമ്ബന്ധോ.

൮൫-൬. ഓരിമന്തേന ഫുട്ഠം വാ തം ഓകാസന്തി സമ്ബന്ധോ. ചീവരഭോഗം ഗഹേത്വാ ഥേയ്യചിത്തേന അത്തനോ അഭിമുഖം ആകഡ്ഢതോ അത്തനോ ഠിതദിസായ ചീവരവംസേ ചീവരേന ഫുസിത്വാ ഠിതട്ഠാനപരിയന്തം ഇതരേന അതിക്കാമയതോ ചുതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഇതരേന** പാരിമന്തേന ഭിത്തിദിസായ ചീവരസ്സ ഫുട്ഠോകാസപരിയന്തം ഇതരേന ഫുട്ഠം തം ഓകാസം ഓരിമന്തേന അതിക്കാമയതോ വാ ചുതീതി യോജനാ. **ഇതരേനാ**തി പാരിമന്തേന ഭിത്തിപസ്സേ ചീവരവംസേ ഫുസിത്വാ ഠിതചീവരപരിയന്തേന. **ഫുട്ഠം** ചീവരവംസോകാസം. **ഓരിമന്തേനാ**തി അത്തനോ ഠിതദിസായ ചീവരവംസേ ഫുസിത്വാ ഠപിതചീവരപ്പദേസേന. **അതിക്കാമയതോ**തി കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അതിക്കാമേന്തസ്സ.

ഏവം ദീഘന്താകഡ്ഢനേ സമ്ഭവന്തം വികപ്പം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി തിരിയന്തേന അതിക്കമനവിധിം ദസ്സേതുമാഹ **"ദക്ഖിണന്തേനാ"**തിആദി. **പുനാ**തി അഥ വാ. ദക്ഖിണന്തേന ഫുട്ഠട്ഠാനം വാമന്തേന അതിക്കാമയതോ ചുതീതി യോജനാ. ചീവരം ഹരിതും ചീവരാഭിമുഖം ഠിതസ്സ അത്തനോ ദക്ഖിണപസ്സേ ചീവരകോടിയാ ഫുട്ഠം ചീവരട്ഠിതപ്പദേസം വാമപസ്സേ ചീവരന്തേന അതിക്കാമയതോ പാരാജികമേവാതി അത്ഥോ. വാമന്തേന ഫുട്ഠട്ഠാനം ഇതരേന അതിക്കാമയതോ വാ ചുതീതി യോജനാ. **വാമന്തേന ഫുട്ഠട്ഠാന**ന്തി

ചീവരാഭിമുഖം ഠിതസ്സ വാമപസ്സേ ചീവരന്തേന ഫുട്ഠം ചീവരട്ഠിതപ്പദേസം. **ഇതരേന** ദക്ഖിണപസ്സേ ചീവരന്തേന അതിക്കാമയതോ വാ **ചുതി** പാരാജികാ ഹോതീതി അത്ഥോ.

൮൭. വംസതോതി ചീവരേന ഫുസിത്വാ ഠിതചീവരവംസപ്പദേസതോ. ''കേസഗ്ഗമത്ത''ന്തി കത്ഥചി പോത്ഥകേ ലിഖന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം. **''ഉക്ഖിത്തേ''**തി ഭുമ്മേകവചനന്തേന സമാനാധികരണത്താ പച്ചത്തേകവചനന്തതാ ന യുജ്ജതീതി. ''കേസഗ്ഗമത്തേ ഉക്ഖിത്തേ''തി കത്ഥചി പാഠോ ദിസ്സതി, സോ ച പമാണം.

൮൮. വിമോചേന്തോ ഥുല്ലച്ചയം ഫുസേതി യോജനാ. ചീവരവംസേ ഫുസാപേത്വാ, അഫുസാപേത്വാ വാ രജ്ജുയാ ബന്ധിത്വാ ഠപിതചീവരം ഗണ്ഹിതുകാമോ ഥേയ്യചിത്തേന ബന്ധനം മോചേന്തോ ഥുല്ലച്ചയം ആപജ്ജതീതി അത്ഥോ. **മുത്തേ**തി മുത്തമത്തേ. പാരാജികോ ഹോതി ഠാനാ ചുതഭാവതോതി അധിപ്പായോ.

൮൯. വേഠേത്വാതി ഏത്ഥ ''വംസമേവാ''തി സാമത്ഥിയതോ ലബ്ഭതി. ചീവരവംസം പലിവേഠേത്വാ തത്ഥേവ ഠപിതചീവരം നിബ്ബേഠേന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോപി അയം നയോതി സമ്ബന്ധോ. **നിബ്ബേഠേന്തസ്സാ**തി വിനിവേഠേന്തസ്സ. **അയം നയോ**തി ''നിബ്ബേഠേന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം, നിബ്ബേഠിതേ പാരാജിക''ന്തി യഥാവുത്തനയമതിദിസതി . വലയം ഛിന്ദതോ വാപി അയം നയോതി സമ്ബന്ധോ. ''ഭിക്ഖുനോ, വംസേ, ഠപിതം, ചീവര''ന്തി ച ആനേത്വാ യോജേതബ്ബം. ചീവരവംസേ പവേസേത്വാ ഠപിതം ചീവരവലയം യഥാ ഛിന്നമത്തേ ഠാനാ ചവതി, തഥാ ഛിന്ദന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഛേദനേ ഥുല്ലച്ചയം, ഛിന്നേ പാരാജികന്തി അത്ഥോ. **മോചേന്തസ്സാപ്യയം നയോ**തി ഏത്ഥാപി ''വലയ''ന്തി ഇമിനാ സദ്ധിം ''ഭിക്ഖുനോ''തിആദിപദാനി യോജേതബ്ബാനി. ചീവരവംസേ ഠപിതം ചീവരം വലയം മോചേന്തസ്സാപി ഥുല്ലച്ചയപാരാജികാനി പുബ്ബേ വുത്തനയാനേവ.

ഇഹ പുരിമേന **അപി**-സദ്ദേന യഥാവുത്തപകാരദ്വയേ സമ്പിണ്ഡിതേ ഇതരേന **അപി**-സദ്ദേന അവുത്തസമ്പിണ്ഡനമന്തരേന അത്ഥവിസേസാഭാവതോ അവുത്തമത്ഥം സമ്പിണ്ഡേതി, തേന ''ആകാസഗതം വാ കരോതി, നീഹരതി വാ''തി പകാരദ്വയം സങ്ഗണ്ഹാതി. തേന രുക്ഖമൂലേ പവേസേത്വാ ഠപിതനിധിസങ്ഖലികവലയമിവ ചീവരവംസേ സബ്ബട്ഠാനേഹിപി അഫുസാപേത്വാ ചീവരവലയം ആകാസഗതം കരോന്തസ്സാപി ചീവരവംസകോടിയാ ബഹി നീഹരന്തസ്സാപി ഥുല്ലച്ചയപാരാജികാനി വുത്തനയേനേവ ഞാതബ്ബാനീതി ഏതേയേവ സങ്ഗണ്ഹാതി. ''വലയം ഛിന്ദതോ വാപി, മോചേന്തസ്സ വാപി, വലയം ആകാസഗതം വാ കരോതി, നീഹരതി വാ''തി ഇമേസു ചതൂസു വികപ്പേസു ഏകമ്പി തഥാ അകത്വാ ചീവരവലയം ചീവരവംസേ ഘംസേത്വാ ഇതോ ചിതോ ച സഞ്ചാരേന്തസ്സ ചീവരവലയസ്സ സബ്ബോപി ചീവരവംസോ ഠാനന്തി ''ഠാനാചാവനം നത്ഥീ''തി വുത്തബ്യതിരേകവസേന ദസ്സിതബ്ബന്തി ഗഹേതബ്ബം.

൯൦. ഠപിതസ്സ ഹീതി ഏത്ഥ പസിദ്ധിസൂചകം **ഹി**-സദ്ദം ആനേത്വാ ''ചീവരേ വിയ ഹീ''തി യോജേത്വാ വിസേസത്ഥജോതകം **തു**-സദ്ദം ആനേത്വാ ''ഠപിതസ്സ തൂ''തി യോജേതബ്ബം. അഥ വാ നിപാതാനമനേകത്ഥത്താ യഥാഠാനേ ഠിതാനമേവ

വിസേസത്ഥേ **ഹി**-സദ്ദോ, പസിദ്ധിയം **തു**-സദ്ദോ ച യോജേതബ്ബോ. വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. ദീഘതോ വാ തിരിയതോ വാ പസാരേത്വാ ചീവരവംസേ നിക്ഖിത്തസ്സ ചീവരസ്സ വിനിച്ഛയോ പന സംഹരിത്വാ ചീവരവംസേ ഠപിതചീവരവിനിച്ഛയോ വിയ വുത്തോ, ''ഓരിമന്തേന...പേ॰... പാരാജികം ഭവേ''തി ഗാഥാത്തയേ വുത്തനയേന വേദിതബ്ബോതി അത്ഥോ.

൯൧. സിക്കായാതി ഓലമ്ബികാധാരേ. യം ഭണ്ഡകന്തി സമ്ബന്ധോ. **പക്ഖിപിത്വാ**തി നിവേസേത്വാ. **ലഗ്ഗിതം ഹോതീ**തി ഓലമ്ബിതം ഹോതി. **''സിക്കാതോ തം ഹരന്തോ വാ ചുതോ''**തി ഏതസ്മിം വികപ്പേ സിക്കായ ഫുട്ഠട്ഠാനവസേന ഠാനാചാവനം വേദിതബ്ബം. ദുതിയവികപ്പേ സിക്കായ, ബന്ധനട്ഠാനസ്സ ച ഭിത്തിപസ്സേ ഫുട്ഠട്ഠാനം യദി സിയാ, തസ്സ ച വസേന ഠാനാചാവനം വേദിതബ്ബം.

൯൨-൩. കുന്താദീതി ആദി-സദ്ദേന ഭിന്ദിവാലാദി ദീഘവത്ഥു ഗഹേതബ്ബം. തട്ടികാഖാണുകാ വിയ ഭിത്തിയം പടിപാടിയാ നിവേസിതാനി മിഗസിങ്ഗാനി വാ സൂലാനി വാ **നാഗദന്താ** നാമ. **അഗ്ഗേ വാ**തി കുന്തഫലകോടിയം വാ. **ബുന്ദേ വാ**തി കുന്തദന്തമൂലേ വാ. **പരികഡ്ഢതോ**തി ഉജുകം ആകഡ്ഢതോ.

ഫുട്ഠോകാസന്തി തസ്മിം തസ്മിം നാഗദന്തേ ഫുട്ഠട്ഠാനം അതിക്കാമയതോ കേസഗ്ഗമത്തേന പരാജയോ സിയാതി സമ്ബന്ധോ, ഠപിതട്ഠപിതട്ഠാനം വിഹായ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അതിക്കാമയതോ പാരാജികന്തി അത്ഥോ. കേസഗ്ഗേന അന്തരേന ഹേതുനാ പരാജയോതി ഗഹേതബ്ബം, കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അപനയനഹേതു പാരാജികം ഹോതീതി അത്ഥോ.

൯൪-൭. ഏവം ദീഘതോ ആകഡ്ഢനേ, ഉക്ഖിപനേ ച വിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ തിരിയം ആകഡ്ഢനേ, പരതോ നയനേ ച വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **''പാകാരാഭിമുഖോ''**തിആദി. **ആകഡ്ഢതീ**തി അത്തനോ ഠിതട്ഠാനാഭിമുഖം ആവിഞ്ഛതി. **ഓരിമന്തഫുട്ഠോകാസ**ന്തി ഓരിമന്തേന ഫുട്ഠോകാസം, അത്തനോ ദിസായ കുന്തദണ്ഡേന ഫുട്ഠോകാസന്തി അത്ഥോ. ഏത്ഥ അച്ചയനകിരിയാസമ്ബന്ധേ സാമിവചനപ്പസങ്ഗേ ഉപയോഗവചനം. ''സകമ്മകധാതുപ്പയോഗേ ഉപയോഗവചനസ്സ മാഗധികവോഹാരേ ദസ്സനതോ കമ്മത്ഥേയേവ ഉപയോഗവചന''ന്തി ഏകേ വദന്തി, ഏതം കച്ചായനലക്ഖണേന സമാനം. **ഇതരന്തച്ചയേ**തി ഇതരന്തേന കതോ അച്ചയോതി ഇതരന്തച്ചയോ, മജ്ഝേപദലോപസമാസോ, പാരിമന്തേന കത്തബ്ബാതിക്കമേ കതേതി അത്ഥോ. കേസഗ്ഗേന ചുതോതി യോജനാ. യഥാവുത്തോയേവ അത്ഥോ.

പരതോ പേല്ലന്തസ്സാതി പരതോ കത്വാ പേല്ലന്തസ്സ, ഭിത്തിപസ്സാഭിമുഖം കത്വാ നിപ്പീളേന്തസ്സാതി അത്ഥോ. **തഥേവാ**തി ''കേസഗ്ഗേന ചുതോ''തി ആകഡ്ഢതി. **ഠപിതേപി ച** കുന്താദിമ്ഹി അയം നയോതി യോജനാ. ''കേസഗ്ഗേനാ''തിആദിനാ അയമേവ വിനിച്ഛയനയോ വത്തബ്ബോതി അത്ഥോ.

൯൮. താലസ്സ ഫലം ചാലേന്തസ്സ **അസ്സ** ഭിക്ഖുനോ **യേന** ഫലേന **വത്ഥു** പഞ്ചമാസകം പൂരതി, **തസ്മിം** ഫലേ ബന്ധനാ മുത്തേ പാരാജികം ഭവേതി യോജനാ.

൯൯. താലസ്സ പിണ്ഡിം ഛിന്ദതീതി താലഫലകണ്ണികം ഛിന്ദതി. യായ വത്ഥു പൂരതി, തസ്സാ ഛിന്നമത്തായ ''അസ്സ പാരാജികം സിയാ''തി ഹേട്ഠാ

വുത്തനയോ ഇധാപി യോജേതബ്ബോ. താലപിണ്ഡി സചേ ആകാസഗതാ ഹോതി, പിണ്ഡിമൂലമേവ ഠാനം. പണ്ണദണ്ഡേ വാ പണ്ണേ വാ അപസ്സായ ഠിതാ ചേ, ഠിതട്ഠാനേഹി സഹ പിണ്ഡിമൂലം ഗഹേത്വാ ഠാനഭേദം ഞത്വാ ഠാനാചാവനേന പാരാജികമ്പി ദട്ഠബ്ബം. **ഏസേവ നയോ**തി "യേന വത്ഥു പൂരതി, തസ്മിം ബന്ധനാ മുത്തേ അസ്സ പാരാജികം സിയാ"തി യഥാവുത്തോ ഏവ നയോ. ഏതേസു സബ്ബേസു ഠാനേസു പാരാജികവീതിക്കമതോ പുബ്ബഭാഗാനന്തരപ്പയോഗേ ഥുല്ലച്ചയഞ്ച സഹപയോഗേ പാചിത്തിയട്ഠാനേ ദുക്കടഞ്ച തതോപി പുബ്ബപയോഗേ പാചിത്തിയട്ഠാനേ പാചിത്തിയഞ്ച ദുക്കടഞ്ച ഗമനദുതിയപരിയേസനാദിഅവസേസപയോഗേസു അദിന്നാദാനപുബ്ബകത്താ ദുക്കടഞ്ച അസമ്മുയ്ഹന്തേഹി വേദിതബ്ബം.

വേഹാസട്ഠകഥാവണ്ണനാ.

൯൮. ഉദകേ നിധിട്ഠാനം ഗച്ഛതോതി സമ്ബന്ധോ. അഗമ്ഭീരോദകേ നിധിട്ഠാനം പദവാരേന ഗച്ഛതോ പദേ പദേ പുബ്ബപയോഗേ **ദുക്കടം** ഹോതീതി യോജനാ. **ഗമ്ഭീരേ പന തഥാ**തി "പദവാരേന ഗച്ഛതോ ദുക്കട"ന്തി യഥാവുത്തമതിദിസതി. **ഗച്ഛതോ**തി തരതോ, ഹത്ഥം അചാലേത്വാ തരന്തസ്സ പദവാരഗണനായ, ഹത്ഥേന ച വായമന്തസ്സ "പദവാരേനാ"തി ഇദം ഉപലക്ഖണന്തി കത്വാ ഹത്ഥവാരഗണനായ പദവാരഗണനായ ദുക്കടാനി വേദിതബ്ബാനി. തേന വുത്തം **അട്ഠകഥായം** "ഗമ്ഭീരേ ഹത്ഥേഹി വാ പാദേഹി വാ പയോഗം കരോന്തസ്സ ഹത്ഥവാരേഹി വാ പദവാരേഹി വാ പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കട"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൯൮).

ഉമ്മുജ്ജനാദിസൂതി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന നിമുജ്ജനം സങ്ഗണ്ഹാതി. ഏത്ഥാപി "തഥാ"തി അനുവത്തമാനത്താ പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടന്തി അയമത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. നിഹിതകുമ്ഭിയാ ഗഹണത്ഥം നിമുജ്ജനുമ്മുജ്ജനേസുപി ഹത്ഥവാരേന, പദവാരേന, ഹത്ഥപദവാരേഹി ച ദുക്കടമേവാതി വുത്തം ഹോതി. തേനാഹ **അട്ഠകഥായം** "ഏസേവ നയോ കുമ്ഭിഗഹണത്ഥം നിമുജ്ജനുമ്മുജ്ജനേസൂ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൯൮).

ഇമിസ്സാ ഗാഥായ "നിധിട്ഠാനം ഗച്ഛതോ ദുക്കട"ന്തി വചനതോ തഥാ ഗച്ഛന്തസ്സ ഉദകസപ്പചണ്ഡമച്ഛദസ്സനേന ഭായിത്വാ പലായന്തസ്സ ഗമനസ്സ അതദത്ഥത്താ അനാപത്തീതി ബ്യതിരേകേന വിഞ്ഞായതി. ഏത്ഥ ദുതിയപരിയേസനാദിസബ്ബപയോഗേസു പാചിത്തിയട്ഠാനേ പാചിത്തിയഞ്ച പാചിത്തിയേന സഹ ദുക്കടഞ്ച അവസേസപയോഗേസു സുദ്ധദുക്കടഞ്ച സഹപയോഗേ ഭാജനാമസനേ അനാമാസദുക്കടഞ്ച ഫന്ദാപനേ ഥുല്ലച്ചയഞ്ച ഠാനാചാവനേ പാരാജികഞ്ച നിധികുമ്ഭിയാ വുത്തനയേന വിഞ്ഞാതും സക്കാതി ന വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. തത്ഥ ഠാനഭേദോ പഞ്ചധാ ഹോതി, ഇധ പീളേത്വാ ഓസാരേതും സക്കുണേയ്യത്താ അധോദിസായ സഹ ഛബ്ബിധം ഹോതീതി അയമേതേസം വിസേസോ.

൯൯. **തത്ഥ ജാതകപുപ്ഫേസൂ**തി തസ്മിം ജലേ രുള്ഹേസു ഉപ്പലാദികുസുമേസു, നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. **യേന പുപ്ഫേനാ**തി നിദ്ധാരിതബ്ബം. **ഛിന്ദതോ**തി ഏത്ഥ വത്തമാനകാലവസേന അത്ഥം അഗ്ഗഹേത്വാ "ഛിന്നവതോ"തി ഭൂതവസേന അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. ഏവം അഗ്ഗഹിതേ അന്തിമസ്സ പയോഗസ്സ യാവ അനുപരമോ, ഥുല്ലച്ചയാരഹത്താ പാരാജികവചനസ്സ വത്ഥുവിരോധിതായ

ച ഇമസ്സേവ പച്ഛിമകുസുമസ്സ കന്തനകാലേ പുപ്ഫനാളപസ്സേ തചമത്തേപി അച്ഛിന്നേ പാരാജികം നത്ഥീതി ദസ്സേതും "ഏകനാള...പേ॰... പരിരക്ഖതീ"തി ഏത്ഥേവ അനന്തരേ വുച്ചമാനനയസ്സ വിരുദ്ധത്താ ച ഇമം വിനിച്ഛയം ദസ്സേതും ലിഖിതസ്സ "യസ്മിം പുപ്ഫേ വത്ഥു പൂരതി, തസ്മിം ഛിന്നമത്തേ പാരാജിക"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൯൨) **അട്ഠകഥാ**വചനസ്സ വിരുദ്ധത്താ ച വത്തമാനകാലമഗഹേത്വാ ഭൂതകാലസ്സേവ ഗഹേതബ്ബത്താ "കദാ ദേവദത്ത ആഗതോസീ"തി പഞ്ഹസ്സ "ഏസോഹമാഗച്ഛാമി, ആഗച്ഛന്തം മാ മം വിജ്ഝാ"തി ഉത്തരേ വിയ വത്തമാനസമീപേ വത്തമാനേവാതി ഭൂതേ വത്തമാനബ്യപദേസതോ വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

൯൦. **"ഉപ്പലജാതിയാ"**തി ഇമിനാ "പദുമജാതിയാ"തി ബ്യതിരേകതോ വുത്തത്താ "പദുമജാതികാനം പന ദണ്ഡേ ഛിന്നേ അബ്ഭന്തരേ സുത്തം അച്ഛിന്നമ്പി രക്ഖതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൯൨) **അട്ഠകഥാ**നയോ സങ്ഗഹിതോതി ദട്ഠബ്ബം. **ഏകനാളസ്സ വാ പസ്സേ**തി "നാളസ്സ ഏകപസ്സേ"തി വത്തബ്ബേ ഗാഥാബന്ധസുഖത്ഥം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. **തതോ**തി നാളതോ.

൯൧. ഭാരബദ്ധകുസുമേസു വിനിച്ഛയസ്സ വക്ഖമാനത്താ **ഛിന്ദിത്വാ ഠപിതേസൂ**തി അബദ്ധകുസുമവസേന ഗഹേതബ്ബം. **പുബ്ബേ വുത്തനയേനാ**തി തത്രജാതകകുസുമേസു വുത്തവിനിച്ഛയാനുസാരേന. "യേന പുപ്ഫേന പൂരതി, തസ്മിം ഛിന്നമത്തേ"തി അവത്വാ ഗഹിതമത്തേ പാരാജികന്തി യോജനാ ചേത്ഥ വിസേസോ.

൯൨. ഭാരം കത്വാ ബദ്ധാനി **ഭാരബദ്ധാനീ**തി മജ്ഝപദലോപീസമാസോ. **പുപ്ഫാനീ**തി പാദഗ്ഘനകാനി ഉപ്പലാദികുസുമാനി. **ഛസ്വാകാരേസൂ**തി ഉദകേ ഓസീദാപേതും സക്കുണേയ്യത്താ അധോദിസായ സഹ ചതസ്സോ ദിസാ, ഉദ്ധന്തി ഇമാസു ഛസു ദിസാസു, നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. **കേനചി ആകാരേനാ**തി നിദ്ധാരേതബ്ബദസ്സനം. ഠാനാചാവനസ്സ സാധകതമത്താ കരണേയേവ കരണവചനം. **നസ്സതീ**തി പാദഗ്ഘനകപുപ്ഫാനം ഠാനാചാവനേന പാരാജികമാപജ്ജിത്വാ ലോകിയലോകുത്തരാനം അനവസേസഗുണാനം പതിട്ഠാനഭൂതം പാതിമോക്ഖസംവരസീലം നാസേത്വാ സയം ഗുണമരണേന മീയതീതി അത്ഥോ.

൯൩. **പുപ്ഫാനം കലാപ**ന്തി പാദഗ്ഘനകഉപ്പലാദികുസുമകലാപം. **ഉദകം ചാലേത്വാ**തി യഥാ വീചി ഉട്ഠാതി, തഥാ ചാലേത്വാ. **പുപ്ഫട്ഠാനാ**തി പുപ്ഫാനം ഠിതട്ഠാനാ. **ചാവേതീ**തി കലാപം കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അപനേതി. "പുപ്ഫം ഠാനാ ചാവേതീ"തി കത്ഥചി പോത്ഥകേസു പാഠോ ദിസ്സതി. പുപ്ഫകലാപസ്സേവ ഗഹിതത്താ പുരിമോയേവ ഗഹേതബ്ബോ.

൯൪. **"ഏത്ഥ ഗതം ഗഹേസ്സാമീ"**തി സഹ പാഠസേസേന യോജനാ. **പരികപ്പേതീ**തി "ഏത്ഥ ഗതം ഗഹേസ്സാമീ"തി ഠാനം പരിച്ഛിന്ദിത്വാ തക്കേതി. **രക്ഖതീ**തി ഠാനാചാവനേപി സതി സോ പരികപ്പോ പാരാജികാപത്തിതോ തം ഭിക്ഖും രക്ഖതി. **ഗതട്ഠാനാ**തി പുപ്ഫകലാപേന ഗതം സമ്പത്തഞ്ച തം ഠാനഞ്ചാതി വിഗ്ഗഹോ. **"ഉദ്ധരന്തോ"**തി ഏതേന "പുപ്ഫാനം കലാപ"ന്തി ആനേത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **"കതട്ഠാനാ"**തിപി പാഠോ, കതാ പുപ്ഫാനം ഠാനാ ഉദ്ധരന്തോതി സമ്ബന്ധോ. ഉദകം ചാലേത്വാ വീചിയോ ഉട്ഠാപേത്വാ വീചിപ്പഹാരേന ഉദകപിട്ഠേന പരികപ്പിതട്ഠാനം സമ്പത്തം പുപ്ഫകലാപം ഠിതട്ഠാനാ ഉദ്ധരന്തോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഠാനാ ചാവേന്തോതി അത്ഥോ. **"ഠാനാ"**തി

ഇദം "ഭട്ഠോ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധനീയം. **ഭട്ഠോ നാമ പവുച്ചതീ**തി അത്തനാ സമാദായ രക്ഖിയമാനാ പാതിമോക്ഖസംവരസീലസങ്ഖാതസബ്ബഗുണരതനങ്കുരാഭിനിബ്ബത്തട്ഠാനാ പതിതോ നാമ ഹോതീതി പവുച്ചതി.

൫൦. ജലതോ അച്ചുഗ്ഗതസ്സാതി ഏത്ഥ "പുപ്ഫസ്സാ"തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി. ജലപിട്ഠിതോ അച്ചുഗ്ഗതസ്സ പുപ്ഫസ്സ സകലജലം ഠാനം, കദ്ദമപിട്ഠിതോ പട്ഠായ ഉദകപിട്ഠിപരിയന്തം പുപ്ഫദണ്ഡേന ഫരിത്വാ ഠിതം സബ്ബമുദകം ഠാനന്തി വുത്തം ഹോതി. **ഉപ്പാടേത്വാ**തി പുപ്ഫഗ്ഗം ആകഡ്ഢിത്വാ ഉപ്പീളേത്വാ. **തതോ**തി തസ്മാ പുപ്ഫട്ഠാനഭൂതസകലജലരാസിതോ. **ഉജുന്തി** ഉജും കത്വാ. **ഉദ്ധരതോ**തി ഉപ്പാടേന്തസ്സ.

൫൧. നാളന്തേതി ഉപ്പാടിതപുപ്ഫനാളസ്സ മൂലകോടിയാ. **ജലതോ**തി ഉദകപിട്ഠിതോ. മുത്തമത്തേ കേസഗ്ഗമത്തം ദൂരം കത്വാതി പാഠസേസയോജനാ കാതബ്ബാ. "ജലതോ"തി പഠമതതിയപാദേസു ദ്വിക്ഖത്തും വചനം അത്ഥാവിസേസേപി പദാവുത്തിഅലങ്കാരേ അഡ്ഢയമകവസേന വുത്തത്താ പുനരുത്തിദോസോ ന ഹോതീതി വേദിതബ്ബം. "മുത്തമത്തേ, അമുത്തേ"തി ച സമ്ബന്ധിതബ്ബം, അത്ഥാനം വാ വിസേസതോ ഉഭയത്ഥ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. തസ്മിം നാളന്തേതി സമ്ബന്ധോ.

൫൨. തസ്സ നാമേത്വാ ഉപ്പാടിതസ്സ. സഹ ഗച്ഛേന ഉപ്പാടിതസ്സാപി അയമേവ വിനിച്ഛയോ. ഇധ പന സബ്ബപുപ്ഫപണ്ണനാളാനി മൂലതോ പഭുതി പഠമം ഠിതട്ഠാനതോ അപനാമനവസേന ഠാനാചാവനം വേദിതബ്ബം. ഏവം പുപ്ഫാദീനി ഉപ്പാടേന്തസ്സ ഭൂതഗാമവികോപനാപത്തിയാ ഠാനേ സഹപയോഗദുക്കടം ഹോതീതി വേദിതബ്ബം.

൫൩-൪. ബളിസാദിമച്ഛഗ്ഗഹണോപകരണാനം വചനതോ, ജലേ ഠിതമതമച്ഛാനം വിനിച്ഛയസ്സ ച വക്ഖമാനത്താ **മച്ഛേ**തി ജീവമാനകമച്ഛാനം ഗഹണം. ഉപലക്ഖണവസേന വാ അവുത്തസമുച്ചയത്ഥ **വാ**-സദ്ദേന വാ ഖിപകാദീനി മച്ഛവധോപകരണാനി വുത്താനേവാതി ദട്ഠബ്ബം. **വത്ഥൂ**തി പാദോ. **തസ്മിം** മച്ഛേ. ഉദ്ധടോയേവ **ഉദ്ധടമത്തോ,** മച്ഛോ, തസ്മിം. **ജലാ**തി ഉദകതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അപനേത്വാ ഉക്ഖിത്തമത്തേതി വുത്തം ഹോതി.

൫൫. പുപ്ഫാനം വിയ മച്ഛാനമ്പി ഠിതട്ഠാനമേവ ഠാനന്തി അഗ്ഗഹേത്വാ സകലജലം ഠാനം കത്വാ കസ്മാ വുത്തന്തി ആഹ **"ഠാനം സലിലജാനം ഹീ"**തിആദി. സലിലേ ജാതാ **സലിലജാ,** ഇതി പകരണതോ മച്ഛായേവ വുച്ചന്തി. അത്ഥപ്പകരണസദ്ദന്തരസന്നിധാനാദീഹി സദ്ദാ വിസേസത്ഥം വദന്തീതി. **ഹീ**തി പസിദ്ധിയം. **കേവല**ന്തി അവധാരണേ, ജലമേവാതി വുത്തം ഹോതി. ഇമിനാ ബഹിഉദകം നിവത്തിതം ഹോതി. സകലം ജലമേവ ഠാനം യസ്മാ, തസ്മാ സലിലട്ഠം ജലാ വിമോചേന്തോ പാരാജികോ ഹോതീതി ഹേതുഹേതുമന്തഭാവേന യോജനാ വേദിതബ്ബാ. ആപന്നം പരാജേതീതി **പാരാജികാ,** ആപത്തി, സാ ഏതസ്സ അത്ഥീതി **പാരാജികോ,** പുഗ്ഗലോ.

൫൬. നീരം ഉദകം. വാരിമ്ഹി ജലേ ജാതോ **വാരിജോ,** ഇതി പകരണതോ മച്ഛോവ ഗയ്ഹതി. ഏതേനേവ ആകാസേ ഉപ്പതിതമച്ഛോ , ഗോചരത്ഥായ ച ഥലമുഗ്ഗതകുമ്മാദയോ ഉപലക്ഖിതാതി വേദിതബ്ബം. തേസം ഗഹണേ വിനിച്ഛയോ ആകാസട്ഠഥലട്ഠകഥായ വുത്തനയേന വേദിതബ്ബോ. **ഭണ്ഡഗ്ഘേന വിനിദ്ദിസേ**തി

ദുക്കടാദിവത്ഥുനോ ഭണ്ഡസ്സ അഗ്ഘവസേന ദുക്കടഥുല്ലച്ചയപാരാജികാപത്തിയോ വദേയ്യാതി അത്ഥോ.

൧൧൨. **തളാകേ**തി സരസ്മിം, ഇമിനാ ച വാപിപോക്ഖരണിസോബ്ഭാദിജലാസയാ സങ്ഗയ്ഹന്തി. **നദിയാ**തി നിന്നഗായ, ഇമിനാ ച കന്ദരാദയോ സങ്ഗയ്ഹന്തി. **നിന്നേ**തി ആവാടേ. **മച്ഛവിസം നാമാ**തി ഏത്ഥ **നാമ**-സദ്ദോ സഞ്ഞായം. മച്ഛവിസനാമകം മദനഫലാദികം ദട്ഠബ്ബം. **ഗതേ**തി വിസപക്ഖിപകേ മച്ഛഘാതകേ ഗതേ.

൧൧൪. **സാമികേസൂ**തി വിസം യോജേത്വാ ഗതേസു മച്ഛസാമികേസു. **ആഹരന്തേസൂ**തി ആഹരാപേന്തേസു. **ഭണ്ഡദേയ്യ**ന്തി ഭണ്ഡഞ്ച തം ദേയ്യഞ്ചാതി വിഗ്ഗഹോ, അത്തനാ ഗഹിതവത്ഥും വാ തദഗ്ഘനകം വാ ഭണ്ഡം ദാതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

൧൧൬. **മച്ഛേ**തി മതമച്ഛേ. **സേസേ**തി നമതമച്ഛേ.

൧൧൭. **അമതേസു** ഗഹിതേസൂതി പകരണതോ ലബ്ഭതി, നിമിത്തത്ഥേ ചേതം ഭുമ്മം. **അനാപത്തിം വദന്തീ**തി അദിന്നാദാനാപത്തിയാ അനാപത്തിം വദന്തി, മാരണപ്പത്തിയാ പാചിത്തിയം ഹോതേവ. അയഞ്ച വിനിച്ഛയോ അരക്ഖിതഅഗോപിതേസു അസ്സാമികതളാകാദീസു വേദിതബ്ബോ.

ഉദകട്ഠകഥാവണ്ണനാ.

൧൧൮. **നാവ**ന്തി ഏത്ഥ ''നാവാ നാമ യായ തരതീ''തി (പാരാ॰ ൻൻ) വചനതോ ജലതാരണാരഹം അന്തമസോ ഏകമ്പി വഹന്തം രജനദോണിവേണുകലാപാദികം വേദിതബ്ബം. **നാവട്ഠം** നാമ **ഭണ്ഡം** യം കിഞ്ചി ഇന്ദ്രിയബദ്ധം വാ അനിന്ദ്രിയബദ്ധം വാ. **''ഥേനേത്വാ ഗണ്ഹിസ്സാമീ''**തി ഇമിനാ ''ഥേയ്യചിത്തസ്സാ''തി ഇമമത്ഥം വിഞ്ഞാപേതി. **പാദുദ്ധാരേ**തി ദുതിയപരിയേസനാദിഅത്ഥം ഗച്ഛന്തസ്സ പദേ പദേ. **ദോസാ**തി ദുക്കടാപത്തിയോ. **വുത്താ**തി ''നാവട്ഠം ഭണ്ഡം അവഹരിസ്സാമീ'തി ഥേയ്യചിത്തോ ദുതിയം വാ പരിയേസതി ഗച്ഛതി വാ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (പാരാ॰ ൻൻ) **പദഭാജനിയം** ഭഗവതാ വുത്താ, ഇമിനാ പുബ്ബപയോഗസഹപയോഗദുക്കടാനി, ഫന്ദാപനേ ഥുല്ലച്ചയം, ഠാനാചാവനേ പാരാജികഞ്ച ഉപലക്ഖണവസേന ദസ്സിതന്തി വേദിതബ്ബം.

൧൧൯. **ചണ്ഡസോതേ**തി വേഗേന ഗച്ഛന്തേ ഉദകപ്പവാഹേ, ''ചണ്ഡസോതേ''തി ഇമിനാ ബന്ധനം വിനാ സഭാവേന അട്ഠിതഭാവസ്സ സൂചനതോ **''ബന്ധനമേവ ഠാന''**ന്തി വുത്തട്ഠാനപരിച്ഛേദസ്സ കാരണം ദസ്സിതന്തി വേദിതബ്ബം. യസ്മാ ചണ്ഡസോതേ ബദ്ധാ, തസ്മാ ബന്ധനമേകമേവ ഠാനം മതന്തി വുത്തം ഹോതി. **തസ്മി**ന്തി ബന്ധനേ. **ധീരാ** വിനയധരാ.

൧൧ൻ-൧൨൦. **''നിച്ചലേ ഉദകേ നാവ-മബന്ധനമവട്ഠിത''**ന്തി ഇമിനാ ഛധാ ഠാനപരിച്ഛേദസ്സ ലബ്ഭമാനത്തേ കാരണം ദസ്സേതി. നാവം കഡ്ഢതോ തസ്സ പാരാജികന്തി സമ്ബന്ധോ. പുനപി കിം കരോന്തോതി ആഹ **''ഏകേനന്തേന സമ്ഫുട്ഠ''**ന്തിആദി. തം നാവം അതിക്കാമയതോതി സമ്ബന്ധോ. ഏത്ഥാപി ''കഡ്ഢിതവതോ അതിക്കമിതവതോ''തി ഭൂതവസേന അത്ഥോ യോജേതബ്ബോ. യമേത്ഥ വത്തബ്ബം, തം ഹേട്ഠാ വുത്തനയമേവ.

൧൨൧. ഏവං ചതുപസ്സാകഡ്ഢനേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ഉദ്ധം, അധോ ച ഉക്ഖിപനഓസീദാപനേസു വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"തഥാ"**തിആദി. **തഥാ**തി "തസ്സ പാരാജിക"ന്തി ആകഡ്ഢതി. കസ്മിം കാലേതി ആഹ **"ഉദ്ധം കേസഗ്ഗമത്തമ്പീ"**തിആദി. **അധോനാവാതല**ന്തി നാവാതലസ്സ അധോ അധോനാവാതലം, തസ്മിം ഉദ്ധം കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഉദകമ്ഹാ വിമോചിതേതി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. തേന ഫുട്ഠം കേസഗ്ഗമത്തമ്പി മുഖവട്ടിയാ വിമോചിതേതി യോജനാ. **തേനാ**തി അധോനാവാതലേന ഫുട്ഠേ ഉദകേ മുഖവട്ടിയാ കരണഭൂതായ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി വിമോചിതേതി ഗഹേതബ്ബം.

൧൨൨. തീരേ ബന്ധിത്വാ പന നിച്ചലേ ജലേ ഠപിതാ **യാ** നാവാ, **തസ്സാ** നാവായ **ഠാനം** ബന്ധനഞ്ച ഠിതോകാസോ ചാതി ദ്വിധാ മതന്തി യോജനാ.

൧൨൩. **പുബ്ബം** പഠമം ബന്ധനസ്സ വിമോചനേ ഥുല്ലച്ചയം ഹോതീതി യോജനാ. **കേനചുപായേനാ**തി "പുരതോ പച്ഛതോ വാപീ"തിആദിക്കമേന യഥാവുത്തോപായഛക്കേസു യേന കേനചി ഉപായേനാതി അത്ഥോ. **ഠാനാ ചാവേതി** നാവം.

൧൨൪. **പഠമം ഠാനാ ചാവേത്വാ**തി "പുരതോ പച്ഛതോ വാ"തിആദിനാ യഥാവുത്തേസു ഛസു ആകാരേസു അഞ്ഞതരേന ആകാരേന നാവം ഠപിതട്ഠാനതോ പഠമം ചാവേത്വാ. **ഏസേവ ച നയോ**തി നാവായ പഠമം ഠിതട്ഠാനതോ ചാവനേ ഥുല്ലച്ചയം, പച്ഛാ ബന്ധനമോചനേ പാരാജികന്തി ഏസേവ നയോ നേതബ്ബോതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ ച "തീരേ ബന്ധിത്വാ നിച്ചലേ ഉദകേ ഠപിതനാവായ ബന്ധനഞ്ച ഠിതോകാസോ ചാതി ദ്വേ ഠാനാനി, തം പഠമം ബന്ധനാ മോചേതി, ഥുല്ലച്ചയം. പച്ഛാ ഛന്നം ആകാരാനം അഞ്ഞതരേന ഠാനാ ചാവേതി, പാരാജികം. പഠമം ഠാനാ ചാവേത്വാ പച്ഛാ ബന്ധനമോചനേപി ഏസേവ നയോ"തി (പാരാ॰ ൻൻ) **അട്ഠകഥായം** വുത്തവിനിച്ഛയോ സങ്ഗഹിതോ. ആമസനഫന്ദാപനേസു ദുക്കടഥുല്ലച്ചയാനി ഹേട്ഠാ കുമ്ഭിയം വുത്തനയേനേവ ഞാതും സക്കുണേയ്യത്താ ന വുത്താനീതി വേദിതബ്ബം. ഏവമുപരിപി.

൧൨൫. **ഉസ്സാരേത്വാ**തി ഉദകതോ ഥലം ആരോപേത്വാ. **നികുജ്ജിത്വാ**തി അധോമുഖം കത്വാ. ഥലേ ഠപിതായ നാവായ മുഖവട്ടിയാ ഫുട്ഠോകാസോ ഏവ ഠാനന്തി യോജനാ. **ഹീ**തി വിസേസോ, തേന ജലട്ഠതോ ഥലട്ഠായ നാവായ വുത്തം വിസേസം ജോതേതി.

൧൨൬. ഏത്ഥ അധോ ഓസീദാപനസ്സ അലബ്ഭമാനതായ തം വിനാ ഇതരേസം പഞ്ചന്നം ആകാരാനം വസേന ഠാനാചാവനം ദസ്സേതുമാഹ **"ഞേയ്യോ"**തിആദി. **യതോ കുതോചീ**തി തിരിയം ചതസ്സന്നം, ഉപരിദിസായ ച വസേന യം കിഞ്ചി ദിസാഭിമുഖം കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അതിക്കമേന്തോ.

൧൨൭. **ഉക്കുജ്ജിതായപീ**തി ഉദ്ധംമുഖം ഠപിതായപി. **ഘടികാന**ന്തി ദാരുഖണ്ഡാനം. **"തഥാ"**തി ഇമിനാ "ഞേയ്യോ ഠാനപരിച്ഛേദോ"തിആദിനാ വുത്തനയം അതിദിസതി. സോ പന ഉക്കുജ്ജിത്വാ ഭൂമിയം ഠപിതനാവായ യുജ്ജതി. ഘടികാനം ഉപരി ഠപിതായ പന നാഗദന്തേസു ഠപിതകുന്തേ വുത്തവിനിച്ഛയോ യുജ്ജതി.

൧൨൭. **“ഥേയ്യാ”**തി ഇദം ‘‘പാജേന്തസ്സാ’’തി വിസേസനം. **തിത്ഥേ**തി തിത്ഥാസന്നജലേ. **അരിത്തേനാ**തി കേനിപാതേന. **ഫിയേനാ**തി പാജനഫലകേന. **പാജേന്തസ്സാ**തി പേസേന്തസ്സ. **“തം പാജേതീ”**തിപി പാഠോ ദിസ്സതി, **തം** നാവം യോ **പാജേതി,** തസ്സ **പരാജയോ**തി അത്ഥോ.

൧൨൮-൩൦. **ഛത്ത**ന്തി ആതപവാരണം. **പണാമേത്വാ**തി യഥാ വാതം ഗണ്ഹാതി, തഥാ പണാമേത്വാ. **ഉസ്സാപേത്വാവ ചീവര**ന്തി ചീവരം ഉദ്ധം ഉച്ചാരേത്വാ വാ. ഗാഥാഛന്ദവസേന ‘വ’ഇതി രസ്സത്തം. **ലങ്കാരസദിസ**ന്തി പസാരിതപടസരിക്ഖകം. **സമീരണ**ന്തി മാലുതം. **ന ദോസോ തസ്സ വിജ്ജതീ**തി ഇദം വാതസ്സ അവിജ്ജമാനക്ഖണേ ഏവം കരോതോ പച്ഛാ ആഗതേന വാതേന നീതനാവായ വസേന വുത്തം. വായമാനേ പന വാതേ ഏവം കരോന്തസ്സ ആപത്തിയേവാതി ദട്ഠബ്ബം.

൧൩൧-൨. സയമേവ ഉപാഗതന്തി സമ്ബന്ധോ. ഗാമസമീപേ തിത്ഥം **ഗാമതിത്ഥം. ത**ന്തി നാവം. **ഠാനാ**തി ഛത്തേന വാ ചീവരേന വാ ഗഹിതവാതേന ഗന്ത്വാ ഗാമതിത്ഥേ ഠിതട്ഠാനാ. **അചാലേന്തോ**തി ഫന്ദാപനമ്പി അകരോന്തോ, ഇമിനാ ഥുല്ലച്ചയസ്സാപി അഭാവം ദസ്സേതി. **“അചാവേന്തോ”**തിപി പാഠോ, ഠിതട്ഠാനതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അനപനേന്തോതി അത്ഥോ, ഇമിനാ പാരാജികാഭാവം ദസ്സേതി. **കിണിത്വാ**തി മൂലേന വിക്കിണിത്വാ. **സയമേവ ച ഗച്ഛന്തി**ന്തി ഏത്ഥ **ച**-കാരോ വത്തബ്ബന്തരസമുച്ചയേ. തഥാ പണാമിതഛത്തേന വാ ഉസ്സാപിതചീവരേന വാ ഗഹിതവാതേന അത്തനാ ഗച്ഛന്തിം. **ഠാനാ ചാവേതീ**തി അത്തനാ ഇച്ഛിതദിസാഭിമുഖം കത്വാ പാജനവസേന ഗമനട്ഠാനാ ചാവേതി.

നാവട്ഠകഥാവണ്ണനാ.

൧൩൩-൪. യന്തി ഏതേനാതി **യാനം**. രമയതീതി **രഥോ**. വഹതി, വുയ്ഹതി, വഹന്തി ഏതേനാതി വാ **വയ്ഹം**. ‘‘ഉപരി മണ്ഡപസദിസം പദരച്ഛന്നം, സബ്ബപാലിഗുണ്ഠിമം വാ ഛാദേത്വാ’’തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൦൦) **അട്ഠകഥായം** വുത്തനയേന കതം സകടം വയ്ഹം നാമ. **സന്ദമാനികാ**തി ‘‘ഉഭോസു പസ്സേസു സുവണ്ണരജതാദിമയാ ഗോപാനസിയോ ദത്വാ ഗരുളപക്ഖകനയേന കതാ സന്ദമാനികാ’’തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൦൦) **അട്ഠകഥായം** വുത്തനയേന കതയാനവിസേസോ. **ഠാനാ ചാവനയോഗസ്മി**ന്തി ഠാനാ ചാവനപ്പയോഗേ.

൧൩൫-൬. ദസട്ഠാനാചാവനവസേന പാരാജികം വദന്തേഹി പഠമം ഠാനഭേദസ്സ ഞാതബ്ബത്താ തം ദസ്സേത്വാ ആപത്തിഭേദം ദസ്സേതുമാഹ **“യാനസ്സ ദുകയുത്തസ്സാ”**തിആദി. **ദുകയുത്തസ്സാ**തി ദുകം ഗോയുഗം യുത്തസ്സ യസ്സാതി, യുത്തേ യസ്മിന്തി വാ വിഗ്ഗഹോ. **ദസ ഠാനാനീ**തി ദ്വിന്നം ഗോണാനം അട്ഠ പാദാ, ദ്വേ ച ചക്കാനീതി ഏതേസം ദസന്നം പതിട്ഠിതട്ഠാനാനം വസേന ദസ ഠാനാനി വദേയ്യാതി അത്ഥോ. ഏതേനേവ നയേന ചതുയുത്താദിയാനേ അട്ഠാരസാതി ഠാനഭേദസ്സ നയോ ദസ്സിതോ ഹോതി. **യാനം പാജയതോ**തി സകടാദിയാനം പേസയതോ. ‘‘ധുരേതി യുഗാസന്നേ’’തി അട്ഠകഥായ **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. രഥീസായ യുഗേന സദ്ധിം ബന്ധനട്ഠാനാസന്നേതി വുത്തം ഹോതി. **“ധുര”**ന്തി ച യുഗസ്സേവ നാമം. ‘‘ധുരം ഛഡ്ഡേത്വാ, ധുരം ആരോപേത്വാ’’തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൦൦) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ തംസഹചരിയായ

സമ്ബന്ധനട്ഠാനമ്പി ധുരം നാമ. ഇധ പന ഗങ്ഗാ-സദ്ദോ വിയ ഗങ്ഗാസമീപേ ധുരസമീപേ പാജകസ്സ നിസജ്ജാരഹട്ഠാനേ ധുരസ്സ വത്തമാനതാ ലബ്ഭതി.

ഗോണാനം പാദുദ്ധാരേ തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം വിനിദ്ദിസേതി യോജനാ. ഇദഞ്ച ഗോണാനം അവിലോമകാലം സന്ധായ വുത്തം. വിലോമകാലേ സമ്ഭവന്തം വിസേസം ജോതേതും **"ഥുല്ലച്ചയം തു"** ഇച്ചത്ര **തു**-സദ്ദേന **അട്ഠകഥായം** "സചേ പന ഗോണാ 'നായം അമ്ഹാകം സാമികോ'തി ഞത്വാ ധുരം ഛഡ്ഡേത്വാ ആകഡ്ഢന്താ തിട്ഠന്തി വാ ഫന്ദന്തി വാ, രക്ഖതി താവ. ഗോണേ പുന ഉജുകം പടിപാദേത്വാ ധുരം ആരോപേത്വാ ദള്ഹം യോജേത്വാ പാചനേന വിജ്ഝിത്വാ പാജേന്തസ്സ വുത്തനയേനേവ തേസം പാദുദ്ധാരേന ഥുല്ലച്ചയ"ന്തി വുത്തവിസേസോ സങ്ഗഹിതോതി ദട്ഠബ്ബോ. **ചക്കാനം ഹീ**തി എത്ഥ അധികേന **ഹി**-സദ്ദേന "സചേപി സകദ്ദമേ മഗ്ഗേ എകം ചക്കം കദ്ദമേ ലഗ്ഗം ഹോതി, ദുതിയം ചക്കം ഗോണാ പരിവത്തേന്താ പവത്തേന്തി, എകസ്സ പന ഠിതത്താ ന താവ അവഹാരോ ഹോതി. ഗോണേ പന പുന ഉജുകം പടിപാദേത്വാ പാജേന്തസ്സ ഠിതചക്കേ കേസഗ്ഗമത്തം ഫുട്ഠോകാസം അതിക്കന്തേ പാരാജിക"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ၁.၉၈) **അട്ഠകഥായം** വുത്തവിസേസോ ദസ്സിതോ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം.

൧൩൭-ൻ. എത്താവതാ യുത്തയാനവിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അയുത്തയാനവിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"അയുത്തകസ്സാ"**തിആദി. ധുരേന ഉപത്ഥമ്ഭനിയം ഠിതസ്സ തസ്സ അയുത്തകസ്സാപി ച യാനകസ്സ ഉപത്ഥമ്ഭനിചക്കകാനം വസേന തീണേവ ഠാനാനി ഭവന്തീതി യോജനാ. തത്ഥ **അയുത്തകസ്സാ**തി ഗോണേഹി അയുത്തകസ്സ. **ധുരേനാ**തി യഥാവുത്തനയേന ധുരയുത്തട്ഠാനസമീപദേസേന, സകടസീസേനാതി വുത്തം ഹോതി. **ഉപത്ഥമ്ഭനിയ**ന്തി സകടസീസോപത്ഥമ്ഭനിയാ ഉപരി ഠിതസ്സ. ഉപത്ഥമ്ഭയതി ധുരന്തി ഉപത്ഥമ്ഭനീ. സകടസ്സ പച്ഛിമഭാഗോപത്ഥമ്ഭനത്ഥം ദീയമാനം ദണ്ഡദ്വയം പച്ഛിമോപത്ഥമ്ഭനീ നാമ, പുരിമഭാഗസ്സ ദീയമാനസ്സ ഉപത്ഥമ്ഭനീ പുരിമോപത്ഥമ്ഭനീ നാമാതി അയമുപത്ഥമ്ഭനീനം വിസേസോ. ഇധ പുരിമോപത്ഥമ്ഭനീ അധിപ്പേതാ. **"ഉപത്ഥമ്ഭനിചക്കകാനം വസേന തീണേവ ഠാനാനീ"**തി ഇദം ഹേട്ഠാ അകപ്പകതായ ഉപത്ഥമ്ഭനിയാ വസേന വുത്തം, കപ്പകതായ പന വസേന "ചത്താരീ"തി വത്തബ്ബം.

"തഥാ"തി ഇമിനാ "ഠാനാനി തീണേവാ"തി ആകഡ്ഢതി, ദാരുചക്കദ്വയവസേന തീണി ഠാനാനീതി അത്ഥോ. **"ദാരൂന"**ന്തി ഇമിനാ ബഹുവചനനിദ്ദേസേന രാസികതദാരൂനം ദാരുകസ്സ എകസ്സാപി ഫലകസ്സാപി ഗഹണം വേദിതബ്ബം. **"ഭൂമിയമ്പി ധുരേനേവ, തഥേവ ഠപിതസ്സ ചാ"**തി ഇമിനാ തീണിയേവ ഠാനാനീതി അതിദിസതി. എത്ഥ ധുരചക്കാനം പതിട്ഠിതോകാസവസേന തീണി ഠാനാനി. എത്ഥ ച **ഉപരിട്ഠപിതസ്സ ചാതി ച**-കാരം "ഭൂമിയം ഠപിതസ്സാ"തി എത്ഥാപി യോജേത്വാ സമുച്ചയം കാതും സക്കാതി. തത്ഥ അധികവചനേന ച-കാരേന **അട്ഠകഥായം** "യം പന അയുത്തകം ധുരേ എകായ, പച്ഛതോ ച ദ്വീഹി ഉപത്ഥമ്ഭനീഹി ഉപത്ഥമ്ഭേത്വാ ഠപിതം, തസ്സ തിണ്ണം ഉപത്ഥമ്ഭനീനം, ചക്കാനഞ്ച വസേന പഞ്ച ഠാനാനി. സചേ ധുരേ ഉപത്ഥമ്ഭനീ ഹേട്ഠാഭാഗേ കപ്പകതാ ഹോതി, ഛ ഠാനാനീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ၁.၉၈) വുത്തവിനിച്ഛയം സങ്ഗണ്ഹാതി.

പുരതോ പച്ഛതോ വാപീതി ഏത്ഥ “കഡ്ഢിത്വാ”തി പാഠസേസോ. **അപി**-സദ്ദേന “ഉക്ഖിപിത്വാപീ”തി അവുത്തം സമുച്ചിനോതി. യോ പന പുരതോ കഡ്ഢിത്വാ ഠാനാ ചാവേതി, യോ വാ പന പച്ഛതോ കഡ്ഢിത്വാ ഠാനാ ചാവേതി, യോ വാ പന ഉക്ഖിപിത്വാ ഠാനാ ചാവേതീതി യോജനാ. **തിണ്ണന്തി** ഇമേ തയോ ഗഹിതാ, “തേസ”ന്തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി, തേസം തിണ്ണം പുഗ്ഗലാനന്തി വുത്തം ഹോതി. കദാ കിം ഹോതീതി ആഹ **“ഥുല്ലച്ചയം തു…പേ॰… പരാജയോ”**തി. **“ഠാനാ ചാവേ”**തി ഇദം “ഥുല്ലച്ചയ”ന്തി ഇമിനാപി സമ്ബന്ധനീയം. **തു**-സദ്ദസ്സ വിസേസജോതനത്ഥം ഉപാത്തത്താ സാവസേസട്ഠാനാചാവനേ ഥന്ദാപനഥുല്ലച്ചയം, നിരവസേസട്ഠാനാചാവനേ പന കതേ ഠാനാചാവനപാരാജികാ വുത്താ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം.

൧൪൦. അക്ഖാനം സീസകേഹീതി അക്ഖസ്സ ഉഭയകോടീഹി. “ജാത്യാഖ്യായമേകസ്മിം ബഹുവചനമഞ്ഞതരായ”മിതി വചനതോ ഏകസ്മിം അത്ഥേ ബഹുവചനം യുജ്ജതി. **“ഠിതസ്സാ”**തി ഏതസ്സ വിസേസനസ്സ “യാനസ്സാ”തി വിസേസിതബ്ബം സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി. “ഠാനാനി ദ്വേ”തി വുത്തത്താ യഥാ സകടധുരം ഭൂമിം ന ഫുസതി, ഏവം ഉച്ചതരേസു ദ്വീസു തുലാദിദാരൂസു ദ്വേ അക്ഖസീസേ ആരോപേത്വാ ഠപിതം യാനമേവ ഗയ്ഹതി.

൧൪൧. കഡ്ഢന്തോതി ദ്വിന്നം അക്ഖസീസാനം ആധാരഭൂതേസു ദാരൂസു ഘംസിത്വാ ഇതോ ചിതോ ച കഡ്ഢന്തോ. **ഉക്ഖിപന്തോ**തി ഉജും ഠിതട്ഠാനതോ ഉച്ചാരേന്തോ. **ഫുട്ഠോകാസച്ചയേ**തി ഫുട്ഠോകാസതോ കേസഗ്ഗമത്താതിക്കമേ. **അഞ്ഞസ്സാ**തി യഥാവുത്തപ്പകാരതോ ഇതരസ്സ. **യസ്സ കസ്സചി** രഥാദികസ്സ യാനസ്സ.

൧൪൨. അക്ഖുദ്ധീനന്തി ചതുന്നം അക്ഖരുദ്ധനകആണീനം. അക്ഖസ്സ ഉഭയകോടീസു ചക്കാവുണനട്ഠാനതോ അന്തോ ദ്വീസു സകടബാഹാസു അക്ഖരുദ്ധനത്ഥായ ദ്വേ അങ്ഗുലിയോ വിയ ആകോടിതാ ചതസ്സോ ആണിയോ അക്ഖുദ്ധി നാമ. **ധുരസ്സാ**തി ധുരബന്ധനട്ഠാനാസന്നസ്സ രഥസീസഗ്ഗസ്സ. **തം** യാനം. **വാ**-സദ്ദേന പസ്സേ വാ ഗഹേത്വാ കഡ്ഢന്തോ, മജ്ഝേ വാ ഗഹേത്വാ ഉക്ഖിപേന്തോതി കിരിയന്തരം വികപ്പേതി. **ഗഹേത്വാ**തി ഏത്ഥ “കഡ്ഢന്തോ”തി പാഠസേസോ. **ഠാനാ ചാവേതീ**തി **ഉദ്ധീസു** ഗഹേത്വാ കഡ്ഢന്തോ അത്തനോ ദിസായ ഉദ്ധിഅന്തേന ഫുട്ഠട്ഠാനം ഇതരേന ഉദ്ധിപരിയന്തേന കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അതിക്കാമേതി.

“ഉദ്ധീസു വാ”തി സാസങ്കവചനേന അനുദ്ധികയാനസ്സാപി വിജ്ജമാനത്തം സൂചിതം ഹോതി. **അട്ഠകഥായം** “അഥ ഉദ്ധിഖാണുകാ ന ഹോന്തി, സമമേവ ബാഹം കത്വാ മജ്ഝേ വിജ്ഝിത്വാ അക്ഖസീസാനി പവേസിതാനി ഹോന്തി, തം ഹേട്ഠിമതലസ്സ സമന്താ സബ്ബം പഥവിം ഫുസിത്വാ തിട്ഠതി, തത്ഥ ചതൂസു ദിസാസു, ഉദ്ധഞ്ച ഫുട്ഠട്ഠാനാതിക്കമവസേന പാരാജികം വേദിതബ്ബ”ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൦൦) വുത്തവിനിച്ഛയഞ്ച ബ്യതിരേകവസേന സങ്ഗണ്ഹാതി.

൧൪൩. നാഭിയാതി നാഭിമുഖേന. **ഏകമേവ സിയാ ഠാന**ന്തി ഏകം നാഭിയാ ഫുട്ഠട്ഠാനമേവ ഠാനം ഭവതീതി അത്ഥോ. “ഏകമസ്സ സിയാ ഠാന”ന്തി പോത്ഥകേസു ദിസ്സതി, തതോ പുരിമപാഠോവ സുന്ദരതരോ. **പരിച്ഛേദോപീ**തി ഏത്ഥ **പി**-സദ്ദോ വിസേസത്ഥജോതകോ, പരിച്ഛേദോ പനാതി അത്ഥോ. **പഞ്ചധാ**തി നാഭിയാ ചതുപസ്സപരിയന്തം, ഉദ്ധഞ്ച പഞ്ചധാ, ഠാനാചാവനാകാരോ ഹോതീതി അത്ഥോ.

൮൪. **ഠാനാനി ദേതി** നേമിയാ, നാഭിയാ ച ഫുട്ഠട്ഠാനവസേന ദേ ഠാനാനി. **അസ്സാതി** ചക്കസ്സ. **തേസം** ദ്വിന്നം ഠാനാനം. ഭിത്തിആദിം അപസ്സായ ഠപിതചക്കസ്സാപി ഹി **അട്ഠകഥായം** വുത്തോ അയമ്പി വിനിച്ഛയോ വുത്തോ, യോപി ഇമിനാ ച പാഠേന ദസ്സിതോ ഹോതി.

൮൫. **അനാരക്ഖന്തി** സാമികേന അസംവിഹിതാരക്ഖം. **അധോദേത്വാതി** ഗോണേ അപേസേത്വാ. **വട്ടതി,** പാരാജികം ന ഹോതീതി അധിപ്പായോ. സാമികേ ആഹരാപേന്തേ പന ഭണ്ഡദേയ്യം ഹോതി.

യാനട്ഠകഥാവണ്ണനാ.

൮൬. ഭാരട്ഠകഥായ **സീസക്ഖന്ധകടോലമ്ബവസാതി** ഏവംനാമകാനം സരീരാവയവാനം വസേന ഭാരോ ചതുബ്ബിധോ ഹോതി. തത്ഥ സീസഭാരാദീസു അസമ്മോഹത്ഥം സീസാദീനം പരിച്ഛേദോ വേദിതബ്ബോ - സീസസ്സ താവ പുരിമഗലേ ഗലവാടകോ പിട്ഠിഗലേ കേസഞ്ചി കേസന്തേ ആവട്ടോ ഹോതി, ഗലസ്സേവ ഉഭോസു പസ്സേസു കേസഞ്ചി കേസാവട്ടാ ഓരുയ്ഹ ജായന്തി, യേ "കണ്ണചൂളികാ"തി വുച്ചന്തി, തേസം അധോഭാഗോ ചാതി അയം ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദോ, തതോ ഉപരി **സീസം,** ഏത്ഥന്തരേ ഠിതഭാരോ **സീസഭാരോ** നാമ.

ഉഭോസു പസ്സേസു കണ്ണചൂളികാഹി പട്ഠായ ഹേട്ഠാ, കപ്പരേഹി പട്ഠായ ഉപരി, പിട്ഠിഗലാവട്ടതോ ച ഗലവാടകതോ ച പട്ഠായ ഹേട്ഠാ, പിട്ഠിവേമജ്ഝാവട്ടതോ ച ഉരപരിച്ഛേദമജ്ഝേ ഹദയആവാടതോ ച പട്ഠായ ഉപരി **ഖന്ധോ,** ഏത്ഥന്തരേ ഠിതഭാരോ **ഖന്ധഭാരോ** നാമ.

പിട്ഠിവേമജ്ഝാവട്ടതോ , പന ഹദയആവാടതോ ച പട്ഠായ ഹേട്ഠാ യാവ പാദനഖസിഖാ, അയം **കടി**പരിച്ഛേദോ, ഏത്ഥന്തരേ സമന്തതോ സരീരേ ഠിതഭാരോ **കടിഭാരോ** നാമ.

കപ്പരതോ പട്ഠായ പന ഹേട്ഠാ യാവ ഹത്ഥനഖസിഖാ, അയം **ഓലമ്ബക**പരിച്ഛേദോ, ഏത്ഥന്തരേ ഠിതഭാരോ **ഓലമ്ബകോ** നാമ.

ഭരതീതി **ഭാരോ,** ഭരതി ഏതേന, ഏതസ്മിന്തി വാ **ഭാരോ,** ഇതി യഥാവുത്തസീസാദയോ അവയവാ വുച്ചന്തി. ഭാരേ തിട്ഠതീതി **ഭാരട്ഠം**. ഇതി സീസാദീസു ഠിതം ഭണ്ഡം വുച്ചതി. "ഭാരോയേവ ഭാരട്ഠ"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൦൧) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ ഭരീയതീതി **ഭാരോ,** കമ്മനി സിദ്ധേന ഭാര-സദ്ദേന ഭണ്ഡമേവ വുച്ചതി.

൮൭. **സിരസ്മിംയേവാതി** യഥാപരിച്ഛിന്നേ സിരസി ഏവ. **സാരേതീതി** അനുക്ഖിപന്തോ ഇതോ ചിതോ ച സാരേതി. **ഥുല്ലച്ചയം സിയാതി** ഫന്ദാപനഥുല്ലച്ചയം ഭവേയ്യ.

൮൮. **ഖന്ധന്തി** യഥാപരിച്ഛിന്നമേവ ഖന്ധം. **ഓരോപിതേതി** ഓഹാരിതേ. **സീസതോതി** ഏത്ഥ "ഉദ്ധ"ന്തി പാഠസേസോ, യഥാപരിച്ഛിന്നസീസതോ ഉപരീതി അത്ഥോ. **കേസഗ്ഗമത്തമ്പീതി** കേസഗ്ഗമത്തം ദൂരം കത്വാ. **പി**-സദ്ദോ പഗേവ തതോ അധികന്തി ദീപേതി. **മോചേന്തോപീതി** കേസഗ്ഗേന അഫുസന്തം അപനേന്തോ. ഏത്ഥാപി **പി**-സദ്ദേന ന കേവലം ഖന്ധം ഓരോപേന്തസ്സേവ പാരാജികം,

അപിച ഖോ മോചേന്തോപി പരാജിതോതി ഹേട്ഠാ വുത്തമപേക്ഖതി. പസിബ്ബകാദിയമകഭാരം പന സീസേ ച പിട്ഠിയഞ്ചാതി ദ്വീസു ഠാനേസു ഠിതത്താ ദ്വീഹി ഠാനേഹി അപനയനേന പാരാജികം ഹോതി, തഞ്ച **"സീസതോ മോചേന്തോ"**തി ഇമിനാവ ഏകദേസവസേന സങ്ഗഹിതന്തി ദട്ഠബ്ബം.

൧൦൬-൭. ഏവം സീസഭാരേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ തദനന്തരം ഉദ്ദേസക്കമേസു ഖന്ധഭാരാദീസു വിനിച്ഛയേ ദസ്സേതബ്ബേപി അവസാനേ വുത്തഓലമ്ബകഭാരേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ ആദ്യന്തഭാരാനം വുത്തനയാനുസാരേന സേസേസുപി വിനിച്ഛയം അതിദിസിതുമാഹ **"ഭാര"**ന്തിആദി. **സുദ്ധമാനസോ**തി പാതരാസാദികാരണേന അഥേയ്യചിത്തോ, ഹത്ഥഗതഭാരം ഥേയ്യചിത്തേന ഭൂമിയം ഠപനനിസ്സജ്ജനാദിം കരോന്തസ്സ ഹത്ഥതോ മുത്തമത്തേ പാരാജികന്തി ഇദമേതേന ഉപലക്ഖിതന്തി ദട്ഠബ്ബം.

ഏത്ഥ വുത്തനയേനേവാതി സീസഭാരഓലമ്ബകഭാരേസു വുത്താനുസാരേന. **സേസേസുപി ഭാരേസൂ**തി ഖന്ധഭാരാദികേസുപി. **മതിസാരേന** സാരമതിനാ. **വേദിതബ്ബോ വിനിച്ഛയോ**തി യഥാപരിച്ഛിന്നേസു ഠാനേസു ഠിതം പാദഗ്ഘനകം യം കിഞ്ചി വത്ഥും ഥേയ്യചിത്തേന "ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ആമസന്തസ്സ ദുക്കടം, ഠാനാ അചാവേത്വാ ഫന്ദാപേന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം, യഥാപരിച്ഛിന്നട്ഠാനാതിക്കമനവസേന വാ ഉദ്ധംഉക്ഖിപനവസേന വാ ഠാനാ ചാവേന്തസ്സ പാരാജികം ഹോതീതി അയം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി അത്ഥോ.

ഭാരട്ഠകഥാവണ്ണനാ.

൧൦൮-൯. ഇദാനി ആരാമട്ഠവിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"ദുക്കട"**ന്തിആദി. **ആരാമ**ന്തി ചമ്പകാദിപുപ്ഫാരാമഞ്ച അമ്ബാദിഫലാരാമഞ്ചാതി ദ്വീസു ആരാമേസു യം കഞ്ചി ആരാമം. ആരമന്തി ഏത്ഥ പുപ്ഫാദികാമിനോതി വിഗ്ഗഹോ, തം **ആരാമം, അഭി**-സദ്ദയോഗേ ഉപയോഗവചനം. **അഭിയുഞ്ജതോ**തി പരായത്തഭാവം ജാനന്തോ "മമ സന്തക"ന്തി അട്ടം കത്വാ ഗണ്ഹിതും ഥേയ്യചിത്തേന സഹായാദിഭാവത്ഥം ദുതിയകപരിയേസനാദിവസേന അഭിയുഞ്ജന്തസ്സ ദുക്കടം മുനിനാ വുത്തന്തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധനീയം, അദിന്നാദാനസ്സ പുബ്ബപയോഗത്താ സഹപയോഗഗണനായ ദുക്കടന്തി ഭഗവതാ വുത്തന്തി അത്ഥോ. **ധമ്മം ചരന്തോ**തി അട്ടം കരോന്തോ. **പരം** സാമികം **പരാജേതി ചേ,** സയം സാസനതോ **പരാജിതോ**തി യോജനാ.

തസ്സാതി ഭണ്ഡസാമിനോ. **വിമതിം ജനയന്തസ്സാ**തി "ഇമിനാ സഹ അട്ടം കത്വാ മമ സന്തകം ലഭിസ്സാമി വാ, ന വാ"തി സംസയം ഉപ്പാദേന്തസ്സ ചോരസ്സ. യോപി ധമ്മം ചരന്തോ സയം പരജ്ജതി, തസ്സ ച ഥുല്ലച്ചയന്തി യോജനാ.

സാമിനോ ധുരനിക്ഖേപേതി "അയം ഥദ്ധോ കക്ഖളോ ജീവിതബ്രഹ്മചരിയന്തരായമ്പി മേ കരേയ്യ, അലം ദാനി മയ്ഹം ഇമിനാ ആരാമേനാ"തി സാമിനോ ധുരനിക്ഖേപേ സതി, അത്തനോ "ന ദസ്സാമീ"തി ധുരനിക്ഖേപേ ചാതി യോജനാ. ഏവം ഉഭിന്നം ധുരനിക്ഖേപേ പാരാജികം. **തസ്സാ**തി അഭിയുഞ്ജന്തസ്സ. **സബ്ബേസം കൂടസക്ഖീനഞ്ചാ**തി ച-കാരോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോതി വേദിതബ്ബോ. ചോരസ്സ അസ്സാമികഭാവം ഞത്വാപി തദായത്തകരണത്ഥം യം കിഞ്ചി വദന്താ കൂടസക്ഖിനോ, തേസം സബ്ബേസമ്പി ഭിക്ഖൂനം പാരാജികം ഹോതീതി അത്ഥോ.

ആരാമട്ഠകഥാവണ്ണനാ.

൧൫൪. വിഹാരട്ഠകഥായം **വിഹാരന്തി** ഉപലക്ഖണത്താ "പരിവേണം വാ, ആവാസം വാ"തി ച ഗഹേതബ്ബം. **സങ്ഘികന്തി** ചാതുദ്ദിസം സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ ഭിക്ഖൂനം ദിന്നത്താ സങ്ഘസന്തകം. **കഞ്ചീ**തി ഖുദ്ദകം, മഹന്തം വാതി അത്ഥോ. അച്ഛിന്ദിത്വാന ഗണ്ഹിതും അഭിയുഞ്ജന്തസ്സ പാരാജികാ ന സിജ്ഝതീതിപി പാഠസേസയോജനാ. ഹേതും ദസ്സേതി **"സബ്ബേസം ധുരനിക്ഖേപാഭാവതോ"**തി, സബ്ബസ്സേവ ചാതുദ്ദിസികസങ്ഘസ്സ ധുരനിക്ഖേപസ്സ അസമ്ഭവതോതി അത്ഥോ. "വിഹാര"ന്തി ഏത്തകമേവ അവത്വാ "സങ്ഘിക"ന്തി വിസേസനേന ദീഘഭാണകാദിഭേദസ്സ ഗണസ്സ, ഏകപുഗ്ഗലസ്സ വാ ദിന്നവിഹാരാദിം അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗണ്ഹന്തേ ധുരനിക്ഖേപസമ്ഭവാ പാരാജികന്തി വുത്തം ഹോതി. ഏത്ഥ വിനിച്ഛയോ ആരാമേ വിയ വേദിതബ്ബോ. ഇമേസു തത്രട്ഠഭണ്ഡേ വിനിച്ഛയോ ഭൂമട്ഠഥലട്ഠആകാസട്ഠവേഹാസട്ഠേസു വുത്തനയേന ഞാതും സക്കാതി ന വുത്തോതി വേദിതബ്ബോ.

വിഹാരട്ഠകഥാവണ്ണനാ.

൧൫൫-൬. ഖേത്തട്ഠേ **സീസാനീ**തി വല്ലിയോ. **നിദമ്പിത്വാനാ**തി യഥാ ധഞ്ഞമത്തം ഹത്ഥഗതം ഹോതി, തഥാ കത്വാ. **അസിതേനാ**തി ദാത്തേന. **ലായിത്വാ**തി ദായിത്വാ. സബ്ബകിരിയാപദേസു **"സാലിആദീനം സീസാനീ"**തി സമ്ബന്ധനീയം. സാലിആദീനം സീസാനി നിദമ്പിത്വാ ഗണ്ഹതോ യസ്മിം ബീജേ ഗഹിതേ വത്ഥു പൂരതി, തസ്മിം ബന്ധനാ മോചിതേ തസ്സ പാരാജികം ഭവേതി യോജനാ. അസിതേന ലായിത്വാ ഗണ്ഹതോ യസ്മിം സീസേ ഗഹിതേ...പേ... ഭവേ, കരേന ഛിന്ദിത്വാ ഗണ്ഹതോ യസ്സം മുട്ഠിയം ഗഹിതായം...പേ... ഭവേതി യോജനാ. **ബീജേ**തി വീഹാദിഫലേ. **വത്ഥു പൂരതീ**തി പാദഗ്ഘനകം ഹോതീതി. **മുട്ഠിയന്തി** സീസമുട്ഠിയം, ബീജമുട്ഠിയം വാ. **ബന്ധനാ മോചിതേ**തി ബന്ധനട്ഠാനതോ മോചിതേ.

൧൫൭. **ദണ്ഡോ വാ**തി വത്ഥുപൂരകവീഹിദണ്ഡോ വാ. അച്ഛിന്നോ രക്ഖതീതി സമ്ബന്ധോ. **തചോ വാ**തി തസ്സ ദണ്ഡസ്സ ഏകപസ്സേ ഛല്ലി വാ അച്ഛിന്നോ രക്ഖതിച്ചേവ സമ്ബന്ധോ. **വാ**-ഗ്ഗഹണേന ഇധാവുത്തം **അട്ഠകഥാ**ഗതം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൦൪) "വാകോ"തി ഇദം സങ്ഗണ്ഹാതി. **വാകോ** നാമ ദണ്ഡേ വാ തചേ വാ ബാഹിരം. ഇധാപി തചോ വാ അച്ഛിന്നോ രക്ഖതീതി യോജനാ. **വീഹിനാളമ്പി വാ**തി ഗഹിതധഞ്ഞസാലിസീസേന പതിട്ഠിതം വീഹികുദ്രൂസാദിഗച്ഛാനം നാളം, തചഗബ്ഭോതി വുത്തം ഹോതി. **ദീഘന്തി** ദീഘം ചേ ഹോതി. **"അനിക്ഖന്തോവാ"**തി ഇമിനാ "ദണ്ഡോ"തി സമ്ബന്ധോ. "തതോ"തി പാഠസേസോ. തതോ ദീഘവീഹിനാളതോ സബീജവീഹിസീസദണ്ഡോ സബ്ബസോ ഛിന്നോ ഛിന്നകോടിയാ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ബഹി അനിക്ഖന്തോതി അത്ഥോ. **രക്ഖതീ**തി തം ഭിക്ഖും ദുക്കടഥുല്ലച്ചയപാരാജികവത്ഥൂനം അനുരൂപാപത്തിതോ പാലേതി. മുത്തോ ചേ, ന രക്ഖതീതി അത്ഥോ.

വുത്തഞ്ചേതം **അട്ഠകഥായം** "വീഹിനാളം ദീഘമ്പി ഹോതി, യാവ അന്തോനാളതോ വീഹിസീസദണ്ഡകോ ന നിക്ഖമതി, താവ രക്ഖതി. കേസഗ്ഗമത്തമ്പി നാളതോ ദണ്ഡകസ്സ ഹേട്ഠിമതലേ നിക്ഖന്തമത്തേ ഭണ്ഡഗ്ഘവസേന കാരേതബ്ബോ"തി (പാരാ॰ ൧.൧൦൪). തഥാ ഇമിനാവ വിനിച്ഛയേന **അട്ഠകഥായം** "ലായിതബ്ബവത്ഥുപൂരകവീഹിസീസമുട്ഠിയാ മൂലേ

ഛിന്നേപി സീസേസു അച്ഛിന്നവീഹിസീസഗ്ഗേഹി സദ്ധിം ജടേത്വാ ഠിതേസു രക്ഖതി, ജടം വിജടേത്വാ വിയോജിതേസു യഥാവുത്തപാരാജികാദിആപത്തിയോ ഹോന്തീ”തി ഏവമാദികോ വിനിച്ഛയോ ച സൂചിതോതി ഗഹേതബ്ബോ.

൫൭. **മദ്ദിത്വാ**തി വീഹിസീസാനി മദ്ദിത്വാ. **പപ്ഫോടേത്വാ**തി ഭുസാദീനി ഓഫുനിത്വാ. ഇതോ സാരം ഗണ്ഹിസ്സാമീതി പരികപ്പേതീതി യോജനാ. **ഇതോ**തി വീഹിസീസതോ. **സാരം ഗണ്ഹിസ്സാമീ**തി സാരഭാഗം ആദിയിസ്സാമി. സചേ പരികപ്പേതീതി യോജനാ. **രക്ഖതീ**തി വത്ഥുപഹോനകപ്പമാണം ദാത്തേന ലായിത്വാ വാ ഹത്ഥേന ഛിന്ദിത്വാ വാ ഠാനാ ചാവേത്വാ ഗഹിതമ്പി യാവ പരികപ്പോ ന നിട്ഠാതി, താവ ആപത്തിതോ രക്ഖതീതി അത്ഥോ.

൫൮. **മദ്ദനേപീ**തി വീഹിസീസമദ്ദനേപി. **ഉദ്ധരണേപീ**തി പലാലാപനയനേപി. **പപ്ഫോടനേപീ**തി ഭുസാദികചവരാപനയനേപി . **ദോസോ നത്ഥീ**തി അഗ്ഘവസേന പാരാജികാദിആപത്തിയോ ന ഭവന്തി, സഹപയോഗദുക്കടം പന ഹോതേവ. **അത്തനോ...പേ॰... പരാജയോ**തി അത്തനോ പഠമം പരികപ്പിതാകാരേന സബ്ബം കത്വാ സാരഭാഗം ഗണ്ഹിതും അത്തനോ ഭാജനേ പക്ഖിത്തമത്തേ യഥാവുത്തപാരാജികാദയോ ഹോന്തീതി അത്ഥോ.

൫൯. ഏത്താവതാ “ഖേത്തട്ഠം നാമ ഭണ്ഡം ഖേത്തേ ചതൂഹി ഠാനേഹി നിക്ഖിത്തം ഹോതി ഭൂമട്ഠം ഥലട്ഠം ആകാസട്ഠം വേഹാസട്ഠ”ന്തി (പാരാ॰ ൫൮) വുത്താനി ഖേത്തട്ഠാനി ചത്താരി യഥാവുത്തസദിസാനീതി താനി പഹായ “തത്ഥജാതക”ന്തിആദി **പാളിയം** ആഗതേ തത്രജാതേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി “ഖേത്തം നാമ യത്ഥ പുബ്ബണ്ണം വാ അപരണ്ണം വാ ജായതീ”തി (പാരാ॰ ൫൮) ഏവമാഗതേ ഖേത്തേപി വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **“ജാന”**ന്തിആദി. **ജാന**ന്തി പരസന്തകഭാവം ജാനന്തോ. **ഖീല**ന്തി അപ്പിതക്ഖരം വാ ഇതരം വാ പാസാണാദിഖീലം. **സങ്കാമേതീ**തി പരായത്തഭൂമിം സാമികാ യഥാ പസ്സന്തി, തഥാ വാ അഞ്ഞഥാ വാ അത്തനോ സന്തകം കാതുകാമതായ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഠാനം യഥാ സസന്തകം ഹോതി, തഥാ ഥേയ്യചിത്തേന നിഖണതീതി അത്ഥോ.

൫൯൧. തം പാരാജികത്തം തസ്സ കദാ ഹോതീതി ആഹ **“സാമികാനം തു ധുരനിക്ഖേപനേ സതീ”**തി. “ഹോതീ”തി പാഠസേസോ. **തു**-സദ്ദേന “അത്തനോ വാ”തി വിസേസസ്സ സങ്ഗഹിതത്താ സാമിനോ നിരാലയഭാവസങ്ഖാതധുരനിക്ഖേപേ ച “സാമികസ്സ ന ദസ്സാമീ”തി അത്തനോ ധുരനിക്ഖേപേ ച തസ്സ പാരാജികത്തം ഹോതീതി അത്ഥോ. **ഏവമുദീരിത**ന്തി “കേസഗ്ഗമത്തമ്പീ”തി ഏവം നിയമിതം കഥിതം.

൫൯൨. **യാ പനാ**തി യാ ഭൂമി പന. **തേസു** ദ്വീസു ഖീലേസു. **ആദോ ഥുല്ലച്ചയ**ന്തി പഠമേ ഖീലേ സങ്കാമിതേ സോ ഭിക്ഖു ഥുല്ലച്ചയം ആപജ്ജതി. **ദുതിയേ**തി ദുതിയേ ഖീലേ സങ്കാമിതേ പരാജയോ ഹോതീതി യോജനാ. ബഹൂഹി ഖീലേഹി ഗഹേതബ്ബട്ഠാനേ പരിയന്തഖീലേസു ദ്വീസു വിനിച്ഛയോ ച ഏതേനേവ വുത്തോ ഹോതി. ഏത്ഥ പന അന്തേ ഖീലദ്വയം വിനാ അവസേസഖീലനിഖണനേ ച ഇതരേസു തദത്ഥേസു സബ്ബപയോഗേസു ച ദുക്കടം ഹോതീതി വിസേസോ.

൫൯൩-൪. “മമേദം സന്തക”ന്തി ഞാപേതുകാമോതി സമ്ബന്ധോ. പരസന്തകായ ഭൂമിയാ പരായത്തഭാവം ഞത്വാവ ഥേയ്യചിത്തേന കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഠാനം

ഗണ്ഹിതുകാമതായ "ഏത്തകം ഠാനം മമ സന്തക"ന്തി രജ്ജുയാ വാ യട്ഠിയാ വാ മിനിത്വാ പരസ്സ ഞാപേതുകാമോതി അത്ഥോ. **യേഹി ദ്വീഹി പയോഗേഹീ**തി സബ്ബപച്ഛിമകേഹി രജ്ജുപസാരണയട്ഠിപാതനാനമഞ്ഞതരേഹി ദ്വീഹി പയോഗേഹി. **തേസൂ**തി നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം.

ഇധ **രജ്ജും വാപീ**തി വികപ്പത്ഥവാ-സദ്ദേന "യട്ഠിം വാ"തി യോജേതബ്ബേപി അവുത്തസമുച്ചയത്ഥം അധികവചനഭാവേന വുത്ത**പി**-സദ്ദേന ഇധാവുത്തമരിയാദവതീനം വിനിച്ഛയസ്സ ഞാപിതത്താ യഥാവുത്തരജ്ജുയട്ഠിവിനിച്ഛയേസു വിയ പരസന്തകായ ഭൂമിയാ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഠാനം ഥേയ്യചിത്തേന ഗണ്ഹിതുകാമതായ വതിപാദേ നിഖണിത്വാ വാ സാഖാമത്തേന വാ വതിം കരോന്തസ്സ മരിയാദം വാ ബന്ധന്തസ്സ പാകാരം വാ ചിനന്തസ്സ പംസുമത്തികാ വാ വഡ്ഢേന്തസ്സ പുബ്ബപയോഗേ പാചിത്തിയട്ഠാനേ പാചിത്തിയഞ്ച ദുക്കടഞ്ച സഹപയോഗേ കേവലദുക്കടഞ്ച പച്ഛിമപയോഗേസു ദ്വീസു പഠമപയോഗേ ഥുല്ലച്ചയഞ്ച അവസാനപയോഗേ പാരാജികഞ്ച ഹോതീതി വിനിച്ഛയോപി സങ്ഗഹിതോതി ദട്ഠബ്ബം.

ഖേത്തട്ഠകഥാവണ്ണനാ.

൮൩. വത്ഥട്ഠാദീസു **വത്ഥട്ഠസ്സാ**തി ഏത്ഥ "വത്ഥു നാമ ആരാമവത്ഥു വിഹാരവത്ഥൂ"തി (പാരാ॰ ൧൦൪) **പദഭാജനേ** വുത്തത്താ പുപ്ഫാദിആരാമേ കാതും സങ്ഖരിത്വാ ഠപിതഭൂമി ച പുബ്ബകതാരാമാനം വിനാസേ തുച്ഛഭൂമി ച വിഹാരം കാതും അഭിസങ്ഖതാ ഭൂമി ച നട്ഠവിഹാരഭൂമി ചാതി ഏവം വിഭാഗവതി വസതി ഏത്ഥ ഉപരോപോ വാ വിഹാരോ വാതി "വത്ഥൂ"തി വുച്ചതി ഇച്ചേവം ദുവിധം വത്ഥുഞ്ച "വത്ഥുട്ഠം നാമ ഭണ്ഡം വത്ഥുസ്മിം ചതൂഹി ഠാനേഹി നിക്ഖിത്തം ഹോതി ഭൂമട്ഠം ഥലട്ഠം ആകാസട്ഠം വേഹാസട്ഠ"ന്തി (പാരാ॰ ൧൦൪) വചനതോ ഏവം ചതുബ്ബിധം ഭണ്ഡഞ്ചാതി ഇദം ദ്വയം വത്ഥു ച വത്ഥുട്ഠഞ്ച വത്ഥുവത്ഥുട്ഠന്തി വത്തബ്ബേ ഏകദേസസരൂപേകസേസവസേന സമാസേത്വാ, ഉ-കാരസ്സ ച അകാരം കത്വാ "വത്ഥട്ഠസ്സാ"തി ദസ്സിതന്തി ഗഹേതബ്ബം. യഥാവുത്തദുവിധവത്ഥുനോ, വത്ഥട്ഠസ്സ ച ഭണ്ഡസ്സാതി അത്ഥോ. **ഖേത്തട്ഠേ**തി ഏത്ഥാപി അയമേവ സമാസോതി ഖേത്തേ ച ഖേത്തട്ഠേ ചാതി ഗഹേതബ്ബം. നാവട്ഠാദിവോഹാരേപി ഏസേവ നയോ. **ഗാമട്ഠേപി ചാ**തി "ഗാമട്ഠം നാമ ഭണ്ഡം ഗാമേ ചതൂഹി ഠാനേഹി നിക്ഖിത്തം ഹോതി ഭൂമട്ഠം…പേ॰… വേഹാസട്ഠ"ന്തി (പാരാ॰ ൧൦൫) വുത്തേ ചതുബ്ബിധേ ഗാമട്ഠഭണ്ഡേപീതി അത്ഥോ.

വത്ഥട്ഠഗാമട്ഠകഥാവണ്ണനാ.

൮൪. അരഞ്ഞട്ഠകഥായം **"തിണം വാ"**തിആദിപദാനം "തത്ഥജാതക"ന്തി പദേന സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥജാതക**ന്തി "അരഞ്ഞം നാമ യം മനുസ്സാനം പരിഗ്ഗഹിതം ഹോതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൦൭) വചനതോ തത്ഥജാതം യം കിഞ്ചി മനുസ്സസന്തകം സാമികാനം അകാമാ അഗഹേതബ്ബതോ സാരക്ഖേ അരഞ്ഞേ ഉപ്പന്നന്തി അത്ഥോ. **തിണം വാ**തി പരേഹി ലായിത്വാ ഠപിതം വാ അത്തനാ ലായിതബ്ബം വാ ഗേഹച്ഛാദനാരഹം തിണം വാ. **പണ്ണം വാ**തി ഏവരൂപമേവ ഗേഹച്ഛാദനാരഹം താലപണ്ണാദിപണ്ണം വാ. **ലതം വാ**തി തഥാരൂപമേവ വേത്തലതാദികം വല്ലിം വാ. യാ പന ദീഘാ ഹോതി ,

മഹാരുക്ഖേ ച ഗച്ഛേ ച വിനിവിജ്ഝിത്വാ വാ വേഠേത്വാ വാ ഗതാ, സാ മൂലേ ഛിന്നാപി അവഹാരം ന ജനേതി, അഗ്ഗേ ഛിന്നാപി. യദാ പന അഗ്ഗേപി മൂലേപി ഛിന്നാ ഹോതി, തദാ അവഹാരം ജനേതി. സചേ പന വേഠേത്വാ ഠിതാ ഹോതി, വേഠേത്വാ ഠിതാ പന രുക്ഖതോ മോചിതമത്താ അവഹാരം ജനേതീതി അയമേത്ഥ വിസേസോ. സാമികേന അവിസ്സജ്ജിതാലയം ഛല്ലിവാകാദിഅവസേസഭണ്ഡഞ്ച ഇമിനാവ ഉപലക്ഖിത്വാ സങ്ഗഹിതന്തി വേദിതബ്ബം. **കട്ഠമേവ വാ**തി ദാരും വാ. **ഭണ്ഡഗ്ഘേനേവ കാതബ്ബോ**തി എത്ഥ അന്തോഭൂതഹേതുഅത്ഥവസേന കാരേതബ്ബോതി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. തേനാഹ **അട്ഠകഥായം** ''ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ''തി. അവഹടതിണാദിഭണ്ഡേസു അഗ്ഘവസേന മാസകം വാ ഊനമാസകം വാ ഹോതി, ദുക്കടം. അതിരേകമാസകം വാ ഊനപഞ്ചമാസകം വാ ഹോതി, ഥുല്ലച്ചയം. പഞ്ചമാസകം വാ അതിരേകപഞ്ചമാസകം വാ ഹോതി, പാരാജികം. പാരാജികം ചേ അനാപന്നോ, ആമസനദുക്കടം, ഫന്ദാപനഥുല്ലച്ചയഞ്ച കാരേതബ്ബോതി അത്ഥോ. **ഗണ്ഹന്തോ**തി അവഹരന്തോ.

൯൩-൯൪. ഇദാനി ''കട്ഠമേവ വാ''തി വുത്തരുക്ഖദാരൂസു വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **''മഹഗ്ഘേ''**തിആദി. **മഹഗ്ഘേ**തി പഞ്ചമാസകം വാ അതിരേകപഞ്ചമാസകം വാ അഗ്ഘകം ഹുത്വാ മഹഗ്ഘേ. **നസ്സതീ**തി ഥേയ്യചിത്തസമങ്ഗീ ഹുത്വാ ഛിന്നമത്തേപി പാരാജികം ആപജ്ജതി. **പി**-സദ്ദോ അവധാരണേ. **''കോചിപീ''**തി ഇമിനാ അദ്ധഗതോപി അല്ലം വാ ഹോതു പുരാണം വാ, തച്ഛേത്വാ ഠപിതം ന ഗഹേതബ്ബമേവാതി അത്ഥോ.

മൂലേതി ഉപലക്ഖണമത്തം. ''അഗ്ഗേ ച മൂലേ ച ഛിന്നോ ഹോതീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൦൭) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ മൂലഞ്ച അഗ്ഗഞ്ച ഛിന്ദിത്വാതി ഗഹേതബ്ബോ. **അദ്ധഗത**ന്തി ജിണ്ണഗളിതപതിതതചം, ചിരകാലം ഠിതന്തി വുത്തം ഹോതി.

ലക്ഖണേതി അത്തനോ സന്തകം ഞാപേതും രുക്ഖക്ഖന്ധേ തചം ഛിന്ദിത്വാ കതസല്ലക്ഖണേ. **ഛല്ലിയോനദ്ധേ**തി സമന്തതോ അഭിനവുപ്പന്നാഹി ഛല്ലീഹി പരിയോനന്ധിത്വാ അദസ്സനം ഗമിതേ. **അജ്ഝാവുത്ഥഞ്ചാ**തി എത്ഥ ''ഗേഹ''ന്തി പാഠസേസോ. ഗേഹം കതഞ്ച അജ്ഝാവുത്ഥഞ്ചാതി യോജനാ. ഗേഹം കാതും അരഞ്ഞസാമികാനം മൂലം ദത്വാ രുക്ഖേ കിണിത്വാ ഛിന്നദാരൂഹി തം ഗേഹം കതഞ്ച പരിഭുത്തഞ്ചാതി അത്ഥോ. **വിനസ്സന്തഞ്ചാ**തി എത്ഥാപി ''അവസിട്ഠം ദാരു''ന്തി പാഠസേസോ. തം ഗേഹം കത്വാ അവസിട്ഠം വസ്സാതപാദീഹി വിവിധാ ജീരിത്വാ വിനസ്സമാനം, വിപന്നദാരുന്തി വുത്തം ഹോതി. ഗണ്ഹതോ ന ദോസോ കോചീതി സമ്ബന്ധോ. ''സാമികാ നിരാലയാ''തി ഗണ്ഹതോ കാചിപി ആപത്തി നത്ഥീതി അത്ഥോ. കിംകാരണന്തി ചേ? അരഞ്ഞസാമികേഹി മൂലം ഗഹേത്വാ അഞ്ഞേസം ദിന്നത്താ, തേസഞ്ച നിരാലയം ഛഡ്ഡിതത്താതി ഇദമേത്ഥ കാരണം.

വുത്തഞ്ഹേതം **അട്ഠകഥായം** ''ഗേഹാദീനം അത്ഥായ രുക്ഖേ ഛിന്ദിത്വാ യദാ താനി കതാനി, അജ്ഝാവുത്ഥാനി ച ഹോന്തി, ദാരൂനിപി അരഞ്ഞേ വസ്സേന ച ആതപേന ച വിനസ്സന്തി, ഈദിസാനിപി ദിസ്വാ 'ഛഡ്ഡിതാനീ'തി ഗഹേതും വട്ടതി. കസ്മാ? യസ്മാ അരഞ്ഞസാമികാ എതേസം അനിസ്സരാ. യേഹി അരഞ്ഞസാമികാനം ദേയ്യധമ്മം ദത്വാ ഛിന്നാനി, തേ എവ ഇസ്സരാ, തേഹി ച താനി ഛഡ്ഡിതാനി, നിരാലയാ തത്ഥ ജാതാ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰

൧.൧൩൭). ഏവമ്പി സതി പച്ഛാ സാമികേസു ആഹരാപേന്തേസു ഭണ്ഡദേയ്യം ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം.

യോ ചാതി അരഞ്ഞസാമികാനം ദേയ്യധമ്മം പവിസന്തോ അദത്വാ "നിക്ഖമന്തോ ദസ്സാമീ"തി രുക്ഖേ ഗാഹാപേത്വാ നിക്ഖമന്തോ യോ ച ഭിക്ഖു. **ആരക്ഖട്ഠാനം പത്വാ**തി അരഞ്ഞപാലകാ യത്ഥ നിസിന്നാ അരഞ്ഞം രക്ഖന്തി, തം ഠാനം പത്വാ. **"ചിന്തേന്തോ"**തി കിരിയന്തരസാപേക്ഖത്താ "അതിക്കമേയ്യാ"തി സാമത്ഥിയതോ ലബ്ഭതി. തസ്മാ **ചിത്തേ കമ്മട്ഠാനാദീനി കത്വാ**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന പകാരത്ഥേന കുസലപക്ഖിയാ വിതക്കാ സങ്ഗയ്ഹന്തി. അഞ്ഞം ചിന്തേന്തോ വാ ആരക്ഖനട്ഠാനം പത്വായേവ അതിക്കാമേയ്യാതി യോജേത്വാ അത്ഥോ വത്തബ്ബോ. തത്ഥ **അഞ്ഞം ചിന്തേന്തോ വാ**തി അഞ്ഞം വിഹിതോ വാ, ഇമിനാ യഥാവുത്തവിതക്കാനം സങ്ഗഹോ. **അസ്സാ**തി ഏത്ഥ "ദേയ്യ"ന്തി കിതയോഗേ കത്തരി സാമിവചനത്താ അനേനാതി അത്ഥോ.

"യോ ചാ"തി ഏത്ഥ അവുത്തസമുച്ചയത്ഥേന ച-സദ്ദേന അരഞ്ഞപവിസനകാലേ യഥാവുത്തനയേന മൂലം അദത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ദാരൂനി ഗഹേത്വാ ഗമനകാലേ "അരഞ്ഞപാലകാ സചേ യാചന്തി, ദസ്സാമീ"തി പരികപ്പേത്വാ ഗന്ത്വാ തേഹി അയാചിതത്താ അദത്വാ ഗച്ഛന്തോപി തഥേവ ആഗന്ത്വാ ആരക്ഖകേസു കീളാപസുതേസു വാ നിദ്ദായന്തേസു വാ ബഹി നിക്ഖന്തേസു വാ തത്ഥ ഠത്വാ ആരക്ഖകേ പരിയേസിത്വാ അദിസ്വാ ഗച്ഛന്തോപി തഥേവ ആഗന്ത്വാ തത്ഥ നിയുത്തഇസ്സരജനേഹി അത്തനോ ഹത്ഥതോ ദാതബ്ബം ദത്വാ വാ അത്താനം സമ്മാനം കത്വാ വാ പാലകേ സഞ്ഞാപേത്വാ വാ പാലകേ ഓകാസം യാചിത്വാ തേഹി ദിന്നോകാസോ വാ ഗച്ഛന്തോപീതി ഏത്തകാ വുത്തേന സദിസത്താ സങ്ഗഹിതാതി ദട്ഠബ്ബാ.

വരാഹാതി സൂകരാ. **വഗ്ഘാ**തി ബ്യഗ്ഘാ. **അച്ഛാ**തി ഇസ്സാ. **തരച്ഛാ**തി കാളസീഹാ. **ആദി**-സദ്ദേന ദീപിമത്തഹത്ഥിസീഹാദയോ വാളമിഗാ സങ്ഗയ്ഹന്തി. ഏതേയേവ വരാഹാദയോ സമാഗമവസേന മരണാദിഅനിട്ഠസമീപചാരിതായ ഉപ അനിട്ഠസമീപേ ദവന്തി പവത്തന്തീതി **"ഉപദ്ദവാ"**തി വുച്ചന്തി. ആരക്ഖട്ഠാനം ആഗതകാലേ ദിട്ഠവരാഹാദിഉപദ്ദവതോതി വുത്തം ഹോതി. **മുച്ചിതുകാമതായാ**തി മോക്ഖാധിപ്പായേന. **"തഥേവാ"**തി ഇമിനാ പവിസനകാലേ ദേയ്യധമ്മം അദത്വാ "നിക്ഖമനകാലേ ദസ്സാമീ"തി പവിസിത്വാ ദാരും ഗഹേത്വാ ആരക്ഖട്ഠാനം പത്തോതി പുരിമഗാഥായ സാമത്ഥിയതോ ലബ്ഭമാനോയേവത്ഥോ ദസ്സിതോ. **തം ഠാന**ന്തി തം ആരക്ഖട്ഠാനം. **അതിക്കാമേതീ**തി "ഇദം തം ഠാന"ന്തിപി അസല്ലക്ഖണമത്തഭയുപദ്ദവോ ഹുത്വാ പലായന്തോ അതിക്കമതി, ഭണ്ഡദേയ്യം പന ഹോതീതി യോജനാ.

സുങ്കഘാതതോതി ഏത്ഥാപി **പി**-സദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോതി വേദിതബ്ബോ, സുങ്കഗഹണട്ഠാനതോപീതി അത്ഥോ. സുങ്കസ്സ രഞ്ഞോ ദാതബ്ബഭാഗസ്സ ഘാതോ മുസിത്വാ ഗഹണമത്തോ, സുങ്കോ ഹഞ്ഞതി ഏത്ഥാതി വാ സുങ്കഘാതോതി വിഗ്ഗഹോ. സുങ്കഘാതസരൂപം പരതോ ആവി ഭവിസ്സതി. **തസ്മാ**തി സുങ്കഘാതതോ തസ്സ ഗരുകത്താ ഏവ. **ത**ന്തി തം സുങ്കഘാതട്ഠാനം. **അനോക്കമ്മ ഗച്ഛതോ**തി അപവിസിത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സ. **ദുക്കടം ഉദ്ദിട്ഠം** "സുങ്കം പരിഹരതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൧൧൩).

ഏതന്തി യഥാവുത്തആരക്ഖട്ഠാനം. **ഥേയ്യചിത്തേന പരിഹരന്തസ്സാ**തി ഥേയ്യചിത്തേന പരിഹരിത്വാ ദൂരതോ ഗച്ഛന്തസ്സ. ആകാസേനപി ഗച്ഛതോ പാരാജികമനുദ്ദിട്ഠം സത്ഥുനാതി സമ്ബന്ധോ.

നനു ച "ഇദം പന ഥേയ്യചിത്തേന പരിഹരന്തസ്സ ആകാസേന ഗച്ഛതോപി പാരാജികമേവാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൭) **അട്ഠകഥായം** വുത്തവചനം വിനാ **പാളിയം** "അരഞ്ഞട്ഠ"ന്തി മാതികാപദസ്സ **വിഭങ്ഗേ** "തത്ഥജാതകം കട്ഠം വാ ലതം വാ തിണം വാ പഞ്ചമാസകം വാ അതിരേകപഞ്ചമാസകം വാ അഗ്ഘനകം ഥേയ്യചിത്തോ ആമസതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ഫന്ദാപേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. ഠാനാ ചാവേതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൧൦൩) സാമഞ്ഞവചനതോ സുങ്കഘാതേ "സുങ്കം പരിഹരതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി വചനം വിയ ഏത്ഥ ആരക്ഖട്ഠാനം പരിഹരന്തസ്സ വിസും വുത്തപാരാജികാപത്തിവചനേ അസതിപി "അട്ഠകഥായ"ന്തി അവത്വാ "സത്ഥുനാ"തി കസ്മാ ആഹാതി? വുച്ചതേ - അട്ഠകഥാചരിയേന തഥേവ വുത്തത്താ ആഹ. കസ്മാ പന അട്ഠകഥാചരിയേന "അപഞ്ഞത്തം ന പഞ്ഞപേസ്സാമ, പഞ്ഞത്തം ന സമുച്ഛിന്ദിസ്സാമാ"തി (പാരാ॰ ൫൬൫) പാളിപാഠം ജാനന്തേനപി പാളിയം അവുത്തപാരാജികം നിദ്ദിട്ഠന്തി? ഏത്ഥ വിനിച്ഛയം ഭിക്ഖൂഹി പുട്ഠേന ഭഗവതാ വുത്തനയസ്സ മഹാഅട്ഠകഥായ ആഗതത്താ തസ്സേവ നയസ്സ സമന്തപാസാദികായം നിദ്ദിട്ഠഭാവം ജാനന്തേന ഇമിനാപി ആചരിയേന ഇധ "സത്ഥുനാ"തി വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം.

അഥ വാ "സുങ്കം പരിഹരതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി വത്വാ ആരക്ഖട്ഠാനവിനിച്ഛയേ അവചനം യഥാവുത്തവിസയസ്സ അദിട്ഠഭാവേന വാ സിയാ, ഇമസ്സ തഥാ അനവജ്ജതാ വാ സിയാ, വുത്താനുസാരേന സുവിഞ്ഞേയ്യതാ വാ സിയാതി തയോ വികപ്പാ. തേസു പഠമവികപ്പോ സബ്ബഞ്ഞുഭാവബാധനതോ ദുബ്ബികപ്പമത്തം ഹോതി. ദുതിയവികപ്പോ ലോകവജ്ജസ്സ ഇമസ്സ അനവജ്ജഭാവോ നാമ അനുപപന്നോതി അനാദാതബ്ബോ. പാരിസേസതോ തതിയവികപ്പോ യുജ്ജതി.

തത്ഥ "വുത്താനുസാരേനാ"തി കിമേത്ഥ വുത്തം നാമ, തദനുസാരേന ഇമസ്സാപി സുവിഞ്ഞേയ്യതാ കഥന്തി ചേ? പഠമനിദ്ദിട്ഠേ അരഞ്ഞട്ഠനിദ്ദേസേ സാമഞ്ഞേന "ഠാനാ ചാവേതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൧൦൩) ഇദം വുത്തം, ന പന ഥേയ്യചിത്തേന ആരക്ഖട്ഠാനപരിഹരണഞ്ച. "ഗമനകാലേ 'മൂലം ദത്വാ ഗമിസ്സാമീ'തി പുബ്ബപരികപ്പിതനിയാമേന അദത്വാ ഗച്ഛതോ പരികപ്പാവഹാരോവ ഹോതീ"തി ച "തം പന യേന കേനചി ആകാരേന പരികപ്പിതട്ഠാനം പഹായ ഗമനം ഠാനാചാവനം നാമ ഹോതേവാതി തേന വത്ഥുനാ പാരാജികമേവ ഹോതീ"തി ച "ഠാനാ ചാവേതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സാ'തി ഇമിനാ ച വിഞ്ഞാതത്ഥമേവ ഹോതീ"തി ച വിസും ന വുത്തം. സുങ്കട്ഠാനപരിഹരണം പന ഠാനപരിഹരണസഭാവത്താ സഭാവതോ ഈദിസംവ സന്തമ്പി ഇദം വിയ പരികപ്പിതട്ഠാനം ന ഹോതീതി വക്ഖമാനരാജസമ്മതട്ഠാനതോ അഞ്ഞം പരികപ്പിതട്ഠാനം സമാനമ്പി ഥേയ്യചിത്തുപ്പത്തിമത്തേന തം പരിഹരിത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സ ഥേയ്യചിത്തേന അത്തനോ പത്തം ഗണ്ഹന്തസ്സ വിയ പാരാജികായ അവത്ഥുതഞ്ച ദുക്കടസ്സേവ വത്ഥുഭാവഞ്ച വിഞ്ഞാപേതും "സുങ്കം പരിഹരതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി വുത്തന്തി ഭഗവതോ അധിപ്പായഞ്ഞുനാ അട്ഠകഥാചരിയേന "പാരാജികമേവാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൭) വുത്തത്താ തേന അട്ഠകഥായം

വുത്തനീഹാരമേവ ദസ്സേതും അയമാചരിയോപി “സത്ഥുനാ പാരാജികമനുദ്ദിട്ഠ”ന്തി ആഹാതി നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം.

തസ്മാതി യസ്മാ ഏവം പരിഹരിത്വാ ഥേയ്യചിത്തേന ദൂരതോ വജ്ജേത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സാപി പാരാജികപ്പഹോനകതായ അച്ചന്തഭാരിയം ഹോതി, തസ്മാ. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം അരഞ്ഞാരക്ഖട്ഠാനേ. **“വിസേസേനാ”**തി ഇദം “അപ്പമത്തേന ഹോതബ്ബ”ന്തി ഇമിനാ ഹേതുഭാവേന സമ്ബന്ധനീയം. **സതിസമ്പന്നചേതസാ**തി ച **പിയസീലേനാ**തി ച “ഭിക്ഖുനാ”തി ഏതസ്സ വിസേസനം. അസിക്ഖാകാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഇമസ്സ ഓവാദസ്സ അഭാജനതായ തം പരിവജ്ജേതുമാഹ **“പിയസീലേനാ”**തി. പിയസീലസ്സാപി സതിവിരഹിതസ്സ പമത്തട്ഠാനേ സരണാസമ്ഭവാ ഇമസ്സ അഭാജനതായ തം വജ്ജേതുമാഹ **“സതിസമ്പന്നചേതസാ”**തി.

അരഞ്ഞട്ഠകഥാവണ്ണനാ.

൭൭൭-ന്റ. തോയദുല്ലഭകാലസ്മിന്തി തോയം ദുല്ലഭം യസ്മിം സോ തോയദുല്ലഭോ, തോയദുല്ലഭോ ച സോ കാലോ ചാതി തോയദുല്ലഭകാലോ, തസ്മിം. **ആവജ്ജേത്വാ വാ**തി ഉദകഭാജനം നാമേത്വാ വാ. **പവേസേത്വാ വാ**തി അത്തനോ ഭാജനം തസ്മിം പക്ഖിപിത്വാ വാ. **ഛിദ്ദം കത്വാപി വാ**തി ഉദകഭാജനേ ഓമട്ഠാദിഭേദം ഛിദ്ദം കത്വാ വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ ഭണ്ഡഗ്ഘേന വിനിദ്ദിസേതി വക്ഖമാനേന സമ്ബന്ധനീയം.

തഥാതി യഥാ തോയദുല്ലഭകാലസ്മിം ഭാജനേ രക്ഖിതഗോപിതം ഉദകം അവഹരന്തസ്സ പാരാജികം വുത്തം, തേനേവ നീഹാരേന. **വാപിയം വാ**തി പരസന്തകായ സാരക്ഖായ വാപിയം വാ. **തളാകേ വാ**തി താദിസേ ജാതസ്സരേ വാ. ഏവം സാരക്ഖാനം പോക്ഖരണിആദീനം ഏതേഹി വാ അവുത്തസമുച്ചയേന **വാ**-സദ്ദേന വാ ഗഹണം വേദിതബ്ബം. **അത്തനോ ഭാജനം പവേസേത്വാ ഗണ്ഹന്തസ്സാ**തി ഉപലക്ഖണപദന്തി ഭാജനഗതജലേ ച ഇധ ച തേലഭാജനേ വിയ മുഖേന വാ വംസാദീഹി വാ ആകഡ്ഢിത്വാ ഥേയ്യചിത്തേന പിവന്തസ്സ യഥാവത്ഥുകമാപത്തിവിധാനം വേദിതബ്ബം.

൭൭൭. മരിയാദന്തി വാപിആദീനം പാളിവട്ടബന്ധം. **ഛിന്ദതോ**തി കുദാലാദീഹി പംസുആദീനി ഉദ്ധരിത്വാ ദ്വിധാ കരോന്തസ്സ. വിസേസത്ഥാവജോതകേന **തു**-സദ്ദേന “മരിയാദം ഛിന്ദിത്വാ ദുബ്ബലം കത്വാ തസ്സ ഛിന്ദനത്ഥായ വീചിയോ ഉട്ഠാപേതും ഉദകം സയം ഓതരിത്വാ വാ ഗോമഹിംസേ വാ അഞ്ഞേ മനുസ്സേ വാ കീളന്തേ ദാരകേ വാ ഓതാരേത്വാ വാ അത്തനോ ധമ്മതായ ഓതിണ്ണേ താസേത്വാ വാ ഉദകേ ഠിതം രുക്ഖം ഛിന്ദിത്വാ വാ ഛേദാപേത്വാ വാ പാതേത്വാ വാ പാതാപേത്വാ വാ ജലം ഖോഭേതി, തതോ ഉട്ഠിതാഹി വീചീഹി മരിയാദേ ഛിന്നേപി തേനേവ ഛിന്നോ ഹോതി. ഏവമേവ ഗോമഹിംസാദയോ മരിയാദം ആരോഹന്തേനാപി അഞ്ഞേഹി ആരോഹാപേന്തേനാപി തേസം ഖുരേഹി മരിയാദേ ഛിന്നേപി, ഉദകനിദ്ധമനാദിം പിദഹിത്വാ വാ പിദഹാപേത്വാ വാ വാപിമരിയാദായ നീചട്ഠാനം ബന്ധിത്വാ വാ ബന്ധാപേത്വാ വാ അതിരേകജലാപഗമനമഗ്ഗതോ നീഹരിതബ്ബോദകം വാരേത്വാ വാ ബാഹിരതോ ഉദകം പവേസേത്വാ വാ പൂരേതി, ഓഘേന മരിയാദേ ഛിന്നേപി തേനേവ ഛിന്നം ഹോതീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൦൨ അത്ഥതോ സമാനം) ഏവമാദികം **അട്ഠകഥാ**ഗതവിസേസം

സങ്ഗണ്ഹാതി. **അദിന്നാദാനപുബ്ബതോതി** അദിന്നാദാനസ്സ പുബ്ബപയോഗത്താ. **ഭൂതഗാമേന സദ്ധിമ്പീ**തി ഭൂതഗാമേനപി സദ്ധിം. **അപി**-സദ്ദേന പഥവിഖണനം സമ്പിണ്ഡേതി. മരിയാദം ഛിന്ദന്തോ തത്ഥജാതം തിണാദിം ഛിന്ദതി, ഭൂതഗാമപാചിത്തിയേന സദ്ധിം ദുക്കടം. ജാതപഥവിം ഛിന്ദതി, പഥവിഖണനപാചിത്തിയേന സദ്ധിം ദുക്കടം ആപജ്ജതീതി അധിപ്പായോ.

൧൩൮. **കാതബ്ബോ**തി എത്ഥ "ഭണ്ഡഗ്ഘേന ആപത്തിയാ"തി പാഠസേസോ. അന്തോഭൂതഹേതുഅത്ഥവസേന കാരേതബ്ബോതി ഗഹേതബ്ബോ. അന്തോ ഠത്വാ ഛിന്ദന്തോ ബഹിഅന്തേന, ബഹി ഠത്വാ ഛിന്ദന്തോ അന്തോഅന്തേന, ഉഭയത്ഥാപി ഠത്വാ ഛിന്ദന്തോ മജ്ഝതോ ഭണ്ഡഗ്ഘേന ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോതി യോജനാ. അയം പനേത്ഥ അത്ഥോ - അന്തോവാപിയം ഠത്വാ മരിയാദം ഛിന്ദിത്വാ ഉദകേ ബഹി നിക്ഖമിതേ നിക്ഖന്തഉദകഗ്ഘേന ദുക്കടഥുല്ലച്ചയപാരാജികാസു യഥാപന്നായ ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോ. ബഹി ഠത്വാ മരിയാദം ഛിന്ദിത്വാ അന്തോവാപിയം പവിസന്തോദകസ്സ ഠിതട്ഠാനതോ ചാവിതക്ഖണേ നിക്ഖന്തഉദകഗ്ഘേന ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോ. കദാചി അന്തോ കദാചി ബഹി ഠത്വാ മരിയാദം മജ്ഝേ ഠപേത്വാ ഛിന്ദന്തോ മജ്ഝേ ഠിതട്ഠാനം ഛിന്ദിത്വാ ഉദകസ്സ നീഹടക്ഖണേ നീഹടഉദകസ്സ അഗ്ഘേന ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോതി.

ഉദകട്ഠകഥാവണ്ണനാ.

൧൩൯-൧൪൦. **വാരേനാ**തി വാരേന വാരേന സാമണേരാ അരഞ്ഞതോ യം ദന്തകട്ഠം സങ്ഘസ്സത്ഥായ ആനേത്വാ സചേ ആചരിയാനമ്പി ആഹരന്തി, യാവ തേ ദന്തകട്ഠം പമാണേന **ഛിന്ദിത്വാ** സങ്ഘസ്സ ച ആചരിയാനഞ്ച **ന നിയ്യാദേന്തി,** താവ അരഞ്ഞതോ ആഭതത്താ **തം സബ്ബം** സങ്ഘസ്സ ച സകസകആചരിയാനഞ്ച **ആഭതം** ദന്തകട്ഠം **തേസമേവ ച** ദന്തകട്ഠഹാരകാനം സാമണേരാനം **സന്തകം** ഹോതീതി അത്ഥയോജനാ.

൧൪൧. **തസ്മാ**തി യസ്മാ തേസമേവ സാമണേരാനം സന്തകം ഹോതി, തസ്മാ. **തം** അരഞ്ഞതോ ആഭതം ദന്തകട്ഠഞ്ച സങ്ഘസ്സ ഗരുഭണ്ഡഞ്ച ദന്തകട്ഠന്തി സമ്ബന്ധോ. സങ്ഘികായ ഭൂമിയം ഉപ്പന്നം സങ്ഘേന രക്ഖിതഗോപിതത്താ ഗരുഭണ്ഡഭൂതം ദന്തകട്ഠഞ്ചാതി വുത്തം ഹോതി. **ഗണ്ഹന്തസ്സ ചാ**തി അധികച-കാരേന ഇഹാവുത്തസ്സ **അട്ഠകഥാ**ഗതസ്സ ഗണപുഗ്ഗലഗിഹിപരിബദ്ധ ആരാമുയ്യാനസഞ്ജാതഛിന്നാഛിന്നരക്ഖിതഗോപിതദന്തകട്ഠസ്സ സമുച്ചിതത്താ തഞ്ച ഥേയ്യചിത്തേന ഗണ്ഹന്തസ്സ അവഹടദന്തകട്ഠസ്സ അഗ്ഘവസേന ആപത്തിയോ വത്തബ്ബാതി അയമത്ഥോ ദീപിതോ ഹോതി.

൧൪൨. **തേഹി** ദന്തകട്ഠഹാരകേഹി സാമണേരേഹി. **നിയ്യാദിത**ന്തി മഹാസങ്ഘസ്സ പടിപാദിതം.

൧൪൩. സങ്ഘികകാലതോ പട്ഠായ ഥേയ്യചിത്തേന ഗണ്ഹതോപി അവഹാരാഭാവേ കാരണം ദസ്സേതുമാഹ **"അരക്ഖത്താ"**തിആദി. തത്ഥ **അരക്ഖത്താ**തി സങ്ഘികഭാവേന ലദ്ധേപി രക്ഖിതഗോപിതദന്തകട്ഠേ വിയ സങ്ഘേന കതാരക്ഖായാഭാവാ. **യഥാവുഡ്ഢമഭാജേതബ്ബതോ**തി സങ്ഘികത്തസ്സാപി സതോ യഥാവുഡ്ഢം പടിപാടിമനതിക്കമ്മ

ഭാജേതബ്ബഫലപുപ്ഫാദീനം വിയ ഭാജേതബ്ബതാഭാവതോ. **സബ്ബസാധാരണത്താ ചാ**തി സങ്ഘപരിയാപന്നാനം സബ്ബേസമേവ സാധാരണത്താ.

ഇദന്തി സങ്ഘസ്സ നിയ്യാദിതദന്തകട്ഠം. **അഞ്ഞം വിയാ**തി അഞ്ഞം ഗണപുഗ്ഗലാദിസന്തകം രക്ഖിതഗോപിതദന്തകട്ഠം വിയ. ഏവം ചോരികായ ഗണ്ഹതോ അവഹാരാഭാവേ കാരണേന സാധിതേപി ഥേയ്യചിത്തേന സകപരിക്ഖാരമ്പി ഗണ്ഹതോ ദുക്കടസ്സ വുത്തത്താ തഥാ ഗണ്ഹന്തോ ദുക്കടാ ന മുച്ചതീതി ദട്ഠബ്ബം. വത്തം പന ജാനിതബ്ബം - സങ്ഘികദന്തകട്ഠം ഗണ്ഹന്തേന പധാനഘരാദീസു പവിസിത്വാ ചിരേന ഓസരന്തേന ബഹി വീതിനാമേതബ്ബദിവസേ ഗണേത്വാ തംപമാണേന ഗഹേതബ്ബം, മഗ്ഗം ഗച്ഛന്തേന ഏകം ദ്വേ ദന്തകട്ഠാനി ഥവികായ പക്ഖിപിത്വാ ഗന്തബ്ബം, തഥേവ വസന്തേന ദിവസേ ഖാദിതബ്ബദന്തകട്ഠം ഗഹേതബ്ബന്തി.

ദന്തകട്ഠകഥാവണ്ണനാ.

൧൮൪. **"അഗ്ഗിം വാ ദേതീ"**തിആദീസു "രുക്ഖേ"തി പകരണതോ ലബ്ഭതി "രുക്ഖോ വിനസ്സതീ"തി വക്ഖമാനത്താ, രുക്ഖോ ച "വനപ്പതി നാമ യോ മനുസ്സാനം പരിഗ്ഗഹിതോ ഹോതി രുക്ഖോ പരിഭോഗോ"തി (പാരാ॰ ൧൮൩) **പാളിയം** ആഗതത്താ ച **അട്ഠകഥായ** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൮൩) ച വുത്തനയേന അമ്ബലബുജപനസാദികോ മനുസ്സാനം പരിഭോഗാരഹോ മനുസ്സായത്തോ രക്ഖിതഗോപിതോയേവ ഗഹേതബ്ബോ. **അഗ്ഗിം വാ ദേതീ**തി ചോരികായ അഗ്ഗിം ആലിമ്പേതി വാ. **സത്ഥേന** രുക്ഖേ **സമന്തതോ ആകോടേതീ**തി വാസിഫരസുആദിസത്ഥേന രുക്ഖതചം ഛിന്ദന്തോ സമന്തതോ ആവാടം ദസ്സേതി. **മണ്ഡൂകകണ്ടകനാമകം വിസം വാ** രുക്ഖേ **ആകോടേതീ**തി ചോരികായ രുക്ഖം നാസേതുകാമോ രുക്ഖേ മണ്ഡൂകകണ്ടകനാമകം വിസം പവേസേതി.

൧൮൫. **യേന വാ തേന വാ**തി യഥാവുത്തേന വാ അവുത്തേന വാ യേന കേനചി ഉപായേന. **രുക്ഖോ വിനസ്സതീ**തി അഗ്ഗിം ദത്വാ ഝാപിതോ ധഞ്ഞകലാപോ വിയ, തേലകുമ്ഭീ വിയ ച വിനാവ ഠാനാചാവനേന യഥാട്ഠിതമേവനസ്സതി. **"ഡയ്ഹതീ"**തി ഇദം "അഗ്ഗിം ദേതീ"തി ഇദം സന്ധായ വുത്തം. **വിനസ്സതീ**തി മണ്ഡൂകകണ്ടകാകോടനാദിഅവസേസപയോഗം സന്ധായ വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം "ഥേയ്യചിത്തോ ഛിന്ദതി, പഹാരേ പഹാരേ ആപത്തി ദുക്കടസ്സ, ഏകം പഹാരം അനാഗതേ ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ, തസ്മിം പഹാരേ ആഗതേ ആപത്തി പാരാജികസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൧൮൩) ഠാനാചാവനേന പാരാജികസ്സ ആഗതത്താ. **പകാസിത**ന്തി ഏത്ഥ "അട്ഠകഥായ"ന്തി ലബ്ഭതി. പാഠാഗതം പാരാജികം പന പാരിസേസതോ ച സൂചീയതീതി തബ്ബാചകസ്സ വാ സങ്ഗാഹകസ്സ വാ വചനസ്സ ഇഹാവിജ്ജമാനത്താ തത്ഥ വിനിച്ഛയോ പാസംസികോപി ഇഹാവുത്തോ.

വനപ്പതികഥാവണ്ണനാ.

൧൮൬-൭. "ഹരണകം നാമ അഞ്ഞസ്സ ഹരണകം ഭണ്ഡം. ഥേയ്യചിത്തോ ആമസതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ഫന്ദാപേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. ഠാനാ ചാവേതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൧൮൪) വുത്തഹരണകനിദ്ദേസേ "ഠാനാ ചാവേതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൧൮൪) പാഠേ "ഠാന"ന്തി ഗഹിതസീസാദിട്ഠാനപ്പഭേദവസേന **അട്ഠകഥായ** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൮൪)

ആഗതവിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **“ഛിന്ദിത്വാ മോചേത്വാ ഗണ്ഹതോ”**തി. കിരിയാനം സകമ്മകത്താ “അലങ്കാര”ന്തി പാഠസേസോ. **ഛിന്ദിത്വാ**തി ഗീവേയ്യകാദിം. **മോചേത്വാ**തി കണ്ണപിളന്ധനാദിം.

സീസാദീഹി മോചിതമത്തസ്മിന്തി ഏത്ഥാപി വിസേസിതബ്ബദസ്സനത്ഥം “അലങ്കാരസ്മി”ന്തി തമേവ ഭുമ്മേകവചനന്തവസേന ഗഹേതബ്ബം. **ആകഡ്ഢനവികഡ്ഢന**ന്തി ഏത്ഥ അഭിമുഖം കഡ്ഢനം ആകഡ്ഢനന്തി കത്വാ അത്തനോ സമീപമാവിഞ്ഛനം **ആകഡ്ഢനം,** വിപരീതം കഡ്ഢനം വികഡ്ഢനന്തി കത്വാ തബ്ബിപരീതം **വികഡ്ഢനം**.

൧൮൯-൯൦. വലയന്തി അവങ്കം മട്ഠഹത്ഥൂപഗം. **കടകമ്പി വാ**തി അനേകവങ്കേ യോജേത്വാ ബുബ്ബുളാദീനി ദസ്സേത്വാ വാ അദസ്സേത്വാ വാ കതം ഹത്ഥൂപഗം. **അഗ്ഗബാഹു**ന്തി കപ്പരതോ പട്ഠായ അഗ്ഗഹത്ഥം. **അപരാപരം ചാരേതീ**തി ഇതോ ചിതോ ച സഞ്ചാരേതി. **“സാരേതീ”**തി വാ പാഠോ, സോയേവ അത്ഥോ. **തം** വലയം വാ കടകം വാ. **ആകാസഗതം കരോതീ**തി സബ്ബദിസാഹി യഥാ ഹത്ഥം ന ഫുസതി, തഥാ ആകാസഗതം കരോതി. നിധിവലയസ്സ പവേസിതരുക്ഖമൂലേ സബ്ബദിസാഹി അഫുസന്തം ആകാസഗതകരണേ പാരാജികം ഹോതി, ഇധ “രക്ഖതീ”തി കസ്മാ വുത്തന്തി ആഹ **“സവിഞ്ഞാണകതോ”**തിആദി. **ഇദ**ന്തി വലയം കടകഞ്ച.

൧൯൦. “നിവത്ഥം വത്ഥ”ന്തി ഇമിനാ ചീവരമ്പി ഗയ്ഹതി. **പരസ്സ** വത്ഥസാമികസ്സ. **പരോപീ**തി വത്ഥസാമികോപി. **ത**ന്തി ചോരേന അച്ഛിജ്ജമാനം അത്തനാ നിവത്ഥവത്ഥം. **ലജ്ജായ സഹസാ ന മുഞ്ചതീ**തി ലജ്ജായ സീഘതരം ന പരിച്ചജതി.

൧൯൧. ചോരോപി ആകഡ്ഢതി, സോ പരോപി ആകഡ്ഢതീതി യോജനാ. **സോ പരോ** ചോരതോ അഞ്ഞോ, വത്ഥസാമികോതി അത്ഥോ. **പരസ്സാ**തി വത്ഥസാമികസ്സ.

൧൯൨. “ഠാനാ ചാവേയ്യാ”തി പാഠേ **ഠാന**-സദ്ദേന സങ്ഗഹിതസീസാദിട്ഠാനതോ ഹരീയതേതി ഹരണകന്തി വുത്താലങ്കാരാദിഭണ്ഡസ്സ ചാവനേന പാരാജികം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി തദേവ ഹരണകം ഹാരകേന സഹ ഹരന്തസ്സ ഹാരകസ്സ ഠിതട്ഠാനതോ അപനയനേന ഠാനാചാവനഞ്ച “ഠാനാ ചാവേയ്യാ”തി ഇമിനാവ സങ്ഗയ്ഹതീതി തത്ഥാപി വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **“സഭണ്ഡഹാരക”**ന്തിആദി. ഭണ്ഡം ഹരതി നേതീതി **ഭണ്ഡഹാരകോ,** പുരിസാദികോ, തേന സഹാതി **സഭണ്ഡഹാരകം,** അലങ്കാരവത്ഥാദീനി ആദായ ഗച്ഛന്തേഹി ഇത്ഥിപുരിസാദിപാണേഹി സഹേവ. **ഭണ്ഡ**ന്തി തേഹി ഹരിയമാനത്താ ഹരണകസങ്ഖാതവത്ഥാഭരണാദിഭണ്ഡം . **നേന്തസ്സാ**തി “നേന്തോ അസ്സാ”തി പദച്ഛേദോ. **നേന്തോ**തി ഠിതട്ഠാനതോ ചാവേത്വാ അത്തനാ ഇച്ഛിതദിസാഭിമുഖം പാപേന്തോ. അസ്സ പഠമേ പാദേ അതിക്കന്തേ ഥുല്ലച്ചയം ആപജ്ജിത്വാതി പാഠസേസയോജനാ. **അസ്സാ**തി ഇമസ്സ ഭണ്ഡഹാരകസ്സ. പഠമപാദേ അതിക്കന്തേ അത്തനാ പഠമം ഗന്തബ്ബദിസതോ ചോരസ്സാഭിമതദിസം ഗതേ ഥുല്ലച്ചയം ആപജ്ജിത്വാ ദുതിയേ അതിക്കന്തേ ചുതോ സിയാതി യോജനാ.

൧൯൩. ഥേയ്യചേതനോ സചേ തജ്ജേത്വാ പരസ്സ ഹത്ഥതോ ഭണ്ഡം പാതാപേതി, പരസ്സ ഹത്ഥതോ ഭണ്ഡേ മുത്തമത്തേ തജ്ജേത്വാ പാതാപകസ്സ

പരാജയോതി യോജനാ. **ഭണ്ഡേ മുത്തമത്തേ**തി ഭണ്ഡേ ഹത്ഥതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി മുത്തക്ഖണേ.

൯൮. **അഥാപീ**തി അഥ വാ. **പരികപ്പേത്വാ പാതാപേതി** വാതി എത്ഥ "യം മയ്ഹം രുച്ചതി, തം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി വാ "എവരൂപം ചേ ഹോതി, ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി വിസേസേത്വാ വാ പരികപ്പേത്വാ തജ്ജേത്വാ പാതേതി, ദുക്കടം. എവം പാതിതം ഭണ്ഡം **തസ്സ** ചോരസ്സ ആമസനേ ദുക്കടം വുത്തന്തി യോജനാ.

൯൯. **യഥാവത്ഥു**ന്തി ഭണ്ഡസ്സ അഗ്ഘാനുരൂപം, ഥുല്ലച്ചയം ഹോതീതി അധിപ്പായോ. **ഛഡ്ഡിതേപീ**തി തസ്സ ചോരഭാവം ജാനിത്വാ ഭീതതസിതേന അത്തനാ നീയമാനേ ഭണ്ഡേ ഛഡ്ഡിതേപി സതി. തേനേവ ഠാനാചാവനം കാരാപിതന്തി പാരാജികന്തി ന ഗഹേതബ്ബന്തി ആഹ **"ന ദോസോ"**തി. "തിട്ഠ തിട്ഠാ"തി വുത്തേ പന ഉത്തസിത്വാ ഛഡ്ഡനം തസ്സ ആണത്തിയാ വിനാ ഹോതീതി തത്ഥ തസ്സ അനാപത്തീതി അധിപ്പായോ. തഥാ വദതോ പന അദിന്നാദാനപുബ്ബപയോഗത്താ ദുക്കടമേവ.

൯൬. **ത**ന്തി തം ഛഡ്ഡിതം ഭണ്ഡം. **തദുദ്ധാരേ**തി തസ്സ ഛഡ്ഡിതസ്സ ഭണ്ഡസ്സ ഉദ്ധാരേ പാരാജികം. പാരാജികം കദാ സിയാതി ആഹ **"സാമികേ സാലയേ ഗതേ"**തി. നിരാലയം ഛഡ്ഡിതം പന ഗണ്ഹതോ അസതി ഥേയ്യചിത്തേ ന ദോസോതി ബ്യതിരേകതോ ദസ്സേതി.

൯൭. സാമികസ്സ സാലയകാലേ ഗണ്ഹന്തസ്സാപി പാരാജികാഭാവപ്പകാരം ദസ്സേതുമാഹ **"ഗണ്ഹതോ"**തി. പുബ്ബഗാഥായ "ത"ന്തി ഇധാനുവത്തതേ. **സകസഞ്ഞായഗണ്ഹതോ**തി "തിട്ഠ തിട്ഠാ"തി വചനതോ ഉത്തസിത്വാ സാലയം ഛഡ്ഡിതം തം വത്ഥും സകസഞ്ഞായ ഗണ്ഹന്തസ്സ. **ഗഹണേ**തി സകസഞ്ഞായ ഗഹണഹേതു, സകസഞ്ഞായ ഗഹിതഭണ്ഡം അത്തനോ ഗഹണകാരണാ ഭിക്ഖും അവഹാരാപത്തിതോ രക്ഖതീതി അധിപ്പായോ . തേനാഹ **"ഗഹണേ പന രക്ഖതീ"**തി. ഭണ്ഡദേയ്യം പന ഹോതീതി യോജനാ. **"തഥാ"**തി ഇമിനാ ഗഹണേ രക്ഖതീതി അതിദിസതി.

൯൮-൯. **ധുരനിക്ഖേപം കത്വാ**തി "മയ്ഹം കിമേതേന ഭണ്ഡേന, ജീവിതരക്ഖനമേവ വരതര"ന്തി നിരാലയോ ഹുത്വാ. തേനാഹ **"ഭീതോ ചോരാ പലായതീ"**തി. **ചോരാ**തി എത്ഥ ച ഹേതുമ്ഹി നിസ്സക്കം. **ഗണ്ഹതോ**തി എത്ഥ "ത"ന്തി പാഠസേസോ, തഥാ ഛഡ്ഡിതം തം ഭണ്ഡന്തി അത്ഥോ. **ഉദ്ധാരേ ദുക്കട**ന്തി വത്ഥുമ്ഹി അനവജ്ജേപി ഥേയ്യചിത്തവസേന ദുക്കടം ഹോതി, അസതി ഥേയ്യചിത്തേ ദുക്കടമ്പി ന ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി. **ആഹരാപേന്തേ**തി എത്ഥ ഭാവലക്ഖണേ ഭുമ്മം, തസ്മിം ഭണ്ഡസാമിനി ആഹരാപേന്തേ സതീതി അത്ഥോ.

൧൦൦. നിരാലയേന ഛഡ്ഡിതവത്ഥുനോ ഗഹണേ ഭണ്ഡദേയ്യഞ്ച അദേന്തസ്സ പരാജയോ ച കസ്മാതി ആഹ **"തസ്സാ"**തിആദി. **അഞ്ഞാസൂ**തി മഹാപച്ചരിയാദീസു ഇതരാസു അട്ഠകഥാസു.

ഹരണകകഥാവണ്ണനാ.

൧൦൧. ഉപനിധികഥായ "ന ഗണ്ഹാമീ"തി സമ്പജാനമുസാവാദം ഭാസതോതി യോജനാ. യേന കേനചി രഹസി "ഇദം മയ്ഹം ഭണ്ഡം പടിസാമേത്വാ ദേഹീ"തി നിയ്യാദിതം ഭണ്ഡം പച്ഛാ സാമികേന "ദേഹി മേ തം ഭണ്ഡ"ന്തി

വുത്തേ അച്ചന്തമുപഗന്തും "നാഹം ഗണ്ഹാമീ"തി സമ്പജാനമുസാവാദം ഭാസതോതി അത്ഥോ. **ഗണ്ഹാമീ**തി അഗ്ഗഹേസിം. അച്ചന്താ ഹേസോ അതീതേ വത്തമാനപ്പയോഗോയം. "സമ്പജാനമുസാവാദേ പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൨) ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ വിസയേ കസ്മാ ദുക്കടം വുത്തന്തി ആഹ **"അദിന്നാദാനപുബ്ബകത്താ"**തിആദി. തത്ഥ **അദിന്നാദാനപുബ്ബകത്താ**തി അദിന്നാദാനസ്സ സഹപയോഗവസേന പുബ്ബങ്ഗമത്താ, ന പുബ്ബപയോഗത്താ. ന ഹി അദിന്നാദാനസ്സ പുബ്ബപയോഗേ പാചിത്തിയട്ഠാനേ ദുക്കടമത്ഥീതി. തേനേവാഹ **അട്ഠകഥായം** "അദിന്നാദാനസ്സ പയോഗത്താ"തി.

൨൦൨. ഏതസ്സാതി ഏതസ്സ സമീപേ. **കിം നു ദസ്സതീ**തി ദസ്സതി കിം നു. **വിമതുപ്പാദേ**തി ഹേതുമ്ഹി ഭുമ്മം. **തസ്സാ**തി യസ്സ ഭിക്ഖുനോ സന്തികേ ഉപനിക്ഖിത്തം, തസ്സ.

൨൦൩. തസ്മിന്തി യസ്മിം ഉപനിക്ഖിത്തം, തസ്മിം ഭിക്ഖുമ്ഹി. **ദാനേ നിരുസ്സാഹേ**തി അത്തനി നിക്ഖിത്തസ്സ ഭണ്ഡസ്സ സാമികസ്സ ദാനവിസയേ ഉസ്സാഹരഹിതേ സതി, "ന ദാനി തം ദസ്സാമീ"തി ധുരനിക്ഖേപേ കതേതി അധിപ്പായോ. തേനേവാഹ **"ഉഭിന്നം ധുരനിക്ഖേപേ"**തി. **പരോ**തി ഭണ്ഡസാമികോ. **ധുര**ന്തി "യേന കേനചി ആകാരേന ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ഉസ്സാഹം. **നിക്ഖിപേ**തി നിക്ഖിപേയ്യ.

൨൦൪. ചിത്തേനാദാതുകാമോവാതി ഏത്ഥ "യോ തസ്സാ"തി പാഠസേസോ. **ചേ**തി അപി-സദ്ദത്ഥേ. യോ ചോരോ ചിത്തേന അദാതുകാമോവ, തസ്സ ചോരസ്സ "ദസ്സാമീ"തി മുഖേന വദതോപീതി യോജനാ. അഥ വാ **അദാതുകാമോ**തി ഏത്ഥ "ഹുത്വാ"തി പാഠസേസോ. **ചേ**തി വുത്തത്ഥോ. **ഏവാ**തി "പരാജയോ"തി ഇമിനാ യുജ്ജതി. **ചിത്തേന അദാതുകാമോ** ഹുത്വാ മുഖേന "ദസ്സാമീ"തി വദതോപി **സാമിനോ ധുരനിക്ഖേപേ** സതി **പരാജയോ** ഹോതേവാതി യോജനാ.

ഉപനിധികഥാവണ്ണനാ.

൨൦൫. സുങ്കഘാതസ്സാതി "സുങ്കഘാതം നാമ രഞ്ഞാ ഠപിതം ഹോതി പബ്ബതഖണ്ഡേ വാ നദീതിത്ഥേ വാ ഗാമദ്വാരേ വാ"തി (പാരാ॰ ൧൧൩) **പാളിയം** ആഗതസ്സ "സുങ്കം തതോ ഹനന്തി...പേ॰... വിനാസേന്തീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൧൩) **അട്ഠകഥായം** നിരുത്തസ്സ "ഇതോ പട്ഠായ നീയമാനേ ഭണ്ഡേ ഏത്തകതോ ഏത്തകം രാജഭാഗം ഗഹേതബ്ബ"ന്തി രാജാദീഹി തംതംപദേസസാമികേഹി നിയമിതസ്സ പബ്ബതഖണ്ഡാദിട്ഠാനസ്സ. **ബഹീ**തി സുങ്കഗഹണത്ഥായ പരികപ്പിതസീമതോ ബഹി. **പാതേതീ**തി ഏത്ഥ "ഥേയ്യചിത്തോ"തി പകരണതോ ലബ്ഭതി. "രാജാരഹം ഭണ്ഡ"ന്തി പാഠസേസോ. യതോ കുതോചി ഭണ്ഡതോ പഞ്ചമാസകം വാ അതിരേകപഞ്ചമാസകം വാ അഗ്ഘനകോ ഭാഗോ രാജാദിദേസസാമികസ്സ ദാതബ്ബോ ഹോതി, താദിസം ഭണ്ഡം ഥേയ്യചിത്തോ യഥാ ബഹി പതതി, ഏവം ഖിപതീതി അത്ഥോ. **ധുവം പതതീ**തി ഏത്ഥാപി "ത"ന്തി പാഠസേസോ, "ഭണ്ഡ"ന്തി പകരണതോ ലബ്ഭതി. യഥാ ഖിത്തം തം ഭണ്ഡം ഏകന്തേന ബഹി പതതീതി. ഹത്ഥതോ **മുത്തമത്തേ** തസ്മിം ഭണ്ഡേ.

൨൦൬. "ധുവം പതതീ"തി ഏത്ഥ ബ്യതിരേകം ദസ്സേതുമാഹ **"തം രുക്ഖേ"**തിആദി. **ത**ന്തി ഥേയ്യായ ബഹി പാതേതും ഖിത്തം ഭണ്ഡം പടിഹതം

ഹുത്വാതി യോജനാ. **വാതക്ഖിത്തമ്പി വാ**തി പാഠോ ഗഹേതബ്ബോ. ''വാതക്ഖിത്തോ''തി ലിങ്ഗവിപല്ലാസോ വാ ദട്ഠബ്ബോ.

൧൦൭. **പച്ഛാ**തി പതിതട്ഠാനേ ഥോകം ചിരായിത്വാ, ഇമിനാ ഥോകമ്പി ചിരായിതമത്തേ പയോഗസാധിയം കാരിയം സിദ്ധമേവാതി പാരാജികസ്സ കാരണം സമ്പന്നമേവാതി ദസ്സേതി. തേനാഹ **"പാരാജികം സിയാ"**തി.

൧൦൮. **"ഠത്വാ"**തിആദിനാ പതിതട്ഠാനേ അചിരായിത്വാ ഗതേപി തസ്മിം ബഹി പതിതട്ഠാനതോ ഇതരത്രാപി ചിരായിതേന ബഹി പാതനപ്പയോഗേന സാധിയം കാരിയം സിദ്ധമേവാതി പാരാജികകാരണസ്സ സിദ്ധതം ദസ്സേതി. തേനേവാഹ **"പരാജയോ"**തി. **"അതിട്ഠമാന"**ന്തിആദിനാ യത്ഥ കത്ഥചി അചിരായനേന പയോഗസ്സ നിരത്ഥകതം ദസ്സേതി. തേനേവാഹ **"രക്ഖതീ"**തി.

൧൦൯. **ത**ന്തി അട്ഠകഥാവചനം.

൧൧൦. **സയം വാ വട്ടേതീ**തി അന്തോ ഠിതോ സയം വാ ഹത്ഥേന വാ പാദേന വാ യട്ഠിയാ വാ ബഹിസീമായ നിന്നട്ഠാനം പരിവട്ടേതി. **അട്ഠത്വാ**തി പവട്ടിതമത്തേ അന്തോ കത്ഥചിപി അട്ഠത്വാ. **വട്ടമാന**ന്തി പവട്ടന്തം. **ഗത**ന്തി ബഹിസീമം കേസഗ്ഗമത്തട്ഠാനമ്പി അന്തോസീമമതിക്കമമത്തം.

൧൧൧. തം ഭണ്ഡം സചേ അന്തോ ഠത്വാ ഠത്വാ ബഹി ഗച്ഛതീതി യോജനാ. യദി അന്തോസീമായ ഠത്വാ ഠത്വാ ബഹിസീമം ഗച്ഛതീതി അത്ഥോ. **രക്ഖതീ**തി അന്തോസീമായ പഠമഗതിനിവത്തനേനേവ ഏതസ്സ ഭിക്ഖുനോ പയോഗവേഗസ്സ നിവത്തത്താ, തതോ ഉപരി നിവത്തനാരഹകാരണസ്സ അലദ്ധഭാവേന അത്തനാ ച ഗതത്താ തഥാ ബഹിസീമപ്പത്തം തം ഭണ്ഡം തംമൂലകപയോജകം ഭിക്ഖും ആപത്തിയാ രക്ഖതീതി അധിപ്പായോ. **സുദ്ധചിത്തേന ഠപിതേ**തി ''ഏവം ഠപിതേ വട്ടിത്വാ ഗമിസ്സതീ''തി ഥേയ്യചിത്തേന വിനാ ''കേവലം ഠപേസ്സാമീ''തി ചിത്തേന ബഹിസീമാഭിമുഖം നിന്നട്ഠാനം ഓതാരേത്വാ ഠപിതേ. **സയം വട്ടതീ**തി ഭണ്ഡം സയമേവ നിന്നട്ഠാനം നിന്നം ഹുത്വാ ബഹിസീമം ചേ പവട്ടന്തം ഗച്ഛതി. **വട്ടതീ**തി ആപത്തിയാ അകരണതോ വട്ടതി.

൧൧൨. **ഗച്ഛന്തേ**തി ചോരസ്സ പയോഗം വിനാ അത്തനാവ ഗച്ഛന്തേ. **ത**ന്തി രാജദേയ്യപഞ്ചമാസകഅതിരേകപഞ്ചമാസകമത്തം സുങ്കവന്തം ഭണ്ഡം. നീഹടേപി നാവഹാരോതി യോജനാ. കേവലം ഥേയ്യചിത്തസ്സ ആപത്തിയാ അനങ്ഗഭാവതോ, യാനാദിപയോജകകായവചീപയോഗസ്സ അഭാവതോ, ഭണ്ഡട്ഠപിതയാനാദിനോ അത്തനാവ ബഹിസീമപ്പത്തത്താ, തേനേവ ഭണ്ഡസ്സാപി ഗതത്താ ച ഭിക്ഖുനോ അവഹാരോ നത്ഥീതി അത്ഥോ.

൧൧൩. **പയോഗേന വിനാ**തി ചോരസ്സ സകപയോഗമന്തരേന. **അവഹാരോ ന വിജ്ജതീ**തി ഏത്ഥ യുത്തി വുത്തനയാവ.

൧൧൪. **മണി**ന്തി പാദാരഹം സുങ്കദാതബ്ബമണിരതനം, ഏതേനേവ ഉപലക്ഖണപദത്താ യംകിഞ്ചി ഭണ്ഡം സങ്ഗഹിതമേവ. **പാരാജികം സിയാ**തി യാനസ്സ അത്തനാ പാജിതത്താതി അധിപ്പായോ. **സീമാതിക്കമനേ**തി സുങ്കഗ്ഗഹണസ്സ നിയമിതട്ഠാനാതിക്കമനേ.

൨൫൬. മതന്തി "ഏത്തകഭണ്ഡതോ ഏത്തകം ഗഹേതബ്ബ"ന്തി രാജൂഹി അനുമതം. **സേസോ കഥാമഗ്ഗോ**തി "സുങ്കട്ഠാനം പത്വാ സുങ്കികേസു നിദ്ദായമാനേസു, കീളന്തേസു, ബഹിഗതേസു വാ പരിയേസിത്വാ അദിസ്വാ ഗച്ഛതോ ന ദോസോ, ഭണ്ഡദേയ്യം ഹോതീ"തി ഏവമാദികോ വിനിച്ഛയകഥാമഗ്ഗോ. **അരഞ്ഞട്ഠകഥാസമോ**തി "യോ ചാരക്ഖട്ഠാനം പത്വാ"തിആദിനാ (വി॰ വി॰ ൭൭) യഥാവുത്തഅരഞ്ഞട്ഠകഥായ സദിസോ,

"കമ്മട്ഠാനം ചിത്തേ കത്വാ;
ചിന്തേന്തോ അഞ്ഞവിഹിതോ;
സുങ്കട്ഠാനം പത്വാ ഗച്ഛേ;
ഭണ്ഡദേയ്യം ഹോതേവസ്സാ"തി. -

ആദിനാ നയേന വുച്ചമാനസദിസോയേവ. തേനേവ ഗതത്ഥതായ ഇദാനി ന വിചാരീയതീതി അധിപ്പായോ.

സുങ്കഘാതകഥാവണ്ണനാ.

൨൫൭. "പാണോ നാമ മനുസ്സപാണോ വുച്ചതീ"തി (പാരാ॰ ൧൪൭) **പാളിതോ** ച "തമ്പി ഭുജിസ്സം ഹരന്തസ്സ അവഹാരോ നത്ഥീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൪൭) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ ച പരദാസമനുസ്സോയേവ അധിപ്പേതോതി തമേവ ദസ്സേതുമാഹ **"അന്തോജാത"**ന്തിആദി. ഗേഹദാസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി ദാസസ്സ ജാതോ **അന്തോജാതോ** നാമ, തം വാ. ധനേന കീതോ **ധനക്കീതോ,** തം വാ. **ദിന്നം വാ പന കേനചീ**തി മാതുലഅയ്യകാദീസു യേന കേനചി ദാസം കത്വാ ദിന്നം വാ. **ദാസ**ന്തി പച്ചേകം സമ്ബന്ധനീയം. **കരമരാനീതം വാ ദാസ**ന്തി പരവിസയം വിലുമ്പിത്വാ ആനേത്വാ ദാസഭാവായ ഗഹിതസങ്ഖാതം കരമരാനീതദാസം വാ. **ഹരന്തസ്സ പരാജയോ**തി ഏത്ഥ "ചോരികായ ഹരിസ്സാമീ"തി ആമസനേ ദുക്കടം, ഫന്ദാപനേ ഥുല്ലച്ചയം ആപജ്ജിത്വാ ഠിതട്ഠാനതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അതിക്കാമയതോ പാരാജികം ഹോതീതി അധിപ്പായോ.

൨൫൮. ഭുജിസ്സം വാതി യസ്സ കസ്സചി മനുസ്സസ്സ അദാസഭൂതം. **മാനുസ**ന്തി മനുസ്സജാതികം സത്തം. **ആഠപിത**ന്തി ഉപനിക്ഖിത്തം.

൨൫൯. തന്തി അന്തോജാതാദീസു ദാസേസു യം കഞ്ചി ദാസം. **പലായിതുകാമോവാ**തി പലാപേതുകാമോ നീഹരിതുകാമോ. അഥ വാ തം ദാസം ഭുജേഹി ഉക്ഖിപിത്വാ അയം പലായിതുകാമോതിപി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. **ഭുജേഹീ**തി ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി. **തം ഠിതട്ഠാനതോ**തി തസ്സ ഠിതട്ഠാനം തംഠിതട്ഠാനം, തതോ തംഠിതട്ഠാനതോ, ചോരേന അത്തനാ ഠിതട്ഠാനതോതി അത്ഥോ ന ഗഹേതബ്ബോതി ദസ്സേതുമേവം വുത്തം. **കിഞ്ചി സങ്കാമേതീ**തി കേസഗ്ഗമത്തമ്പി തതോ അഞ്ഞം ഠാനം പാപേതി. **ഭുജേഹി വാ**തി ഏത്ഥ **വാ**-സദ്ദോ വക്ഖമാനപകാരന്തരാപേക്ഖോ, "സങ്കാമേതി വാ"തി യോജേതബ്ബം.

൨൬൦. തജ്ജേത്വാതി ഭയകരേന വചനേന ലേസേന, ഇങ്ഗിതേന വാ താസേത്വാ നേന്തസ്സ തസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. **പദവാരതോ**തി പദവാരേന യുത്താ ഥുല്ലച്ചയാദയോ ആപത്തിയോ ഹോന്തീതി യോജനാ. പഠമപദവാരയുത്താ ഥുല്ലച്ചയാപത്തി, ദുതിയപദവാരയുത്താ പാരാജികാപത്തി ഹോതീതി അത്ഥോ.

൨൨൦. ഹത്ഥാദീസൂതി **ആദി**-സദ്ദേന കേസവത്ഥാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **തന്തി** ദാസം. **കഡ്ഢതോപീ**തി ആകഡ്ഢതോപി. **പരാജയോ**തി ''പദവാരതോ''തി അനുവത്തമാനത്താ പഠമപദവാരേ ഥുല്ലച്ചയം, ദുതിയപദവാരേ അതിക്കന്തേ പാരാജികന്തി അത്ഥോ. **അയം നയോ**തി ''പദവാരതോ യുത്താ ഥുല്ലച്ചയാദയോ ആപത്തിയോ ഹോന്തീ''തി വുത്തനയോ.

൨൨൧. വേഗസാവാതി വേഗേനേവ, ചോരസ്സ വചനേന കാതബ്ബവിസേസരഹിതേന ബലവഗമനവേഗേനാതി വുത്തം ഹോതി. ഇമിനാ അനാപത്തിഭാവസ്സ കാരണം ദസ്സേതി.

൨൨൨. സണികന്തി മന്ദഗതിയാ. **വദതീ**തി ''ഗച്ഛ, യാഹി, പലായാ''തിആദികം വചനം കഥേതി. **സോപി ചാ**തി യോ മന്ദഗതിയാ ഗച്ഛന്തോ ഏവം വുത്തോ, സോപി ച.

൨൨൩. പലായിത്വാതി സാമികം പഹായ ഗന്ത്വാ. **അഞ്ഞന്തി** സാമികായത്തട്ഠാനതോ അഞ്ഞം ഠാനം. സാപണം വീഥിസന്നിവേസയുത്തം **നിഗമമ്പി വാ**. **തതോ**തി പലായിത്വാ പവിട്ഠഗാമാദിതോ. **തന്തി** പലായിത്വാ പവിട്ഠം തം ദാസം.

പാണകഥാവണ്ണനാ.

൨൨൪. ഥേയ്യാതി ഥേയ്യചിത്തേന. **സപ്പകരണ്ഡന്തി** സപ്പസയനപേളം. **യഥാവത്ഥുന്തി** ഥുല്ലച്ചയമാഹ. **ഠാനതോ**തി സപ്പപേളായ ഠിതട്ഠാനതോ. **ചാവനേ**തി കേസഗ്ഗമത്താതിക്കമേ.

൨൨൫. കരണ്ഡന്തി സപ്പപേളം. **ഉഗ്ഘാടേത്വാ**തി വിവരിത്വാ. **കരണ്ഡതലതോ**തി അന്തോപേളായ തലതോ. **നങ്ഗുട്ഠേ**തി നങ്ഗുട്ഠപരിയന്തേ.

൨൨൬. ഘംസിത്വാതി പേളാപസ്സേ ഘുസാപേത്വാ. **സപ്പകരണ്ഡസ്സ മുഖവട്ടിതോ**തി കരണ്ഡപുടമുഖവട്ടിതോ. തസ്സ നങ്ഗുട്ഠേ മുത്തമത്തേതി യോജനാ.

൨൨൭. നാമതോതി നാമേന, നാമം വത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **പക്കോസന്തസ്സാ**തി അവ്ഹായന്തസ്സ. **തസ്സാ**തി പക്കോസകസ്സ.

൨൨൮. തഥാതി കരണ്ഡം വിവരിത്വാ. മണ്ഡൂകമൂസികാനം രവം കത്വാ നാമേന പക്കോസന്തസ്സാതി യോജനാ. **വാ**-സദ്ദേന ലാജാവികിരണഅച്ഛരപഹാരാദികം സങ്ഗണ്ഹാതി.

൨൨൯. മുഖന്തി സപ്പകരണ്ഡസ്സ മുഖം. **ഏവമേവ ച കരോന്തസ്സാ**തി മണ്ഡൂകസഞ്ഞം, മൂസികസഞ്ഞം കത്വാ വാ ലാജാ വികിരിത്വാ വാ അച്ഛരം പഹരിത്വാ വാ നാമം വത്വാ പക്കോസന്തസ്സ. **യേന കേനചീ**തി വുത്തനിഹാരതോ യേന വാ തേന വാ.

൨൩൦. ന പക്കോസതി ചേതി യഥാവുത്തനയേന യോജേത്വാ നാമം വത്വാ ന പക്കോസതി. **തസ്സാ**തി കരണ്ഡമുഖവിവരകസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ.

അപദകഥാവണ്ണനാ.

൨൩൧. ഹത്ഥിന്തി ഹത്ഥിമ്ഹി, ഭുമ്മത്ഥേ ഏവ ഉപയോഗവചനം.

൨൩൨. സാലായന്തി ഹത്ഥിസാലായം. വസതി ഏത്ഥാതി **വത്ഥു,** രാജാഗാരം, തസ്സ അന്തോ **അന്തോവത്ഥു,** അന്തോരാജഗേഹന്തി അത്ഥോ. **അങ്ഗണേ**തി അന്തോരാജങ്ഗണേ. **പി**-സദ്ദോ "അന്തോനഗരേ"തി അവുത്തമ്പി സമ്പിണ്ഡേതി. **വത്ഥു ചാ**തി ച-സദ്ദേന അങ്ഗണം സമുച്ചിനോതി. **സകലം അങ്ഗണം ഠാന**ന്തി ഹത്ഥിനോ വിചരണയോഗ്ഗം അങ്ഗണട്ഠാനം സന്ധായാഹ, സകലസാലാതി ഗഹേതബ്ബം.

൨൩൩. അബദ്ധസ്സാതി യഥാവുത്തസാലാരാജവത്ഥങ്ഗണാപേക്ഖായ വുത്തം. അബദ്ധസ്സ ഹി ഹത്ഥിനോ സകലസാലാദയോ ഠാനം, തദതിക്കമേ ഠാനാചാവനം ഹോതീതി അത്ഥോ. **ഹീ**തി അവധാരണേ വാ. **"ബദ്ധസ്സ ഹീ"**തി യോജനായ വിസേസത്ഥോവ ദട്ഠബ്ബോ, ബദ്ധസ്സ പനാതി വുത്തം ഹോതി. **ബദ്ധസ്സ പനാ**തി സാലാദീസു സന്നിഹിതസ്സ പന. **ഠിതട്ഠാനഞ്ചാ**തി സാലാദീസു ഠിതട്ഠാനഞ്ച, ചതൂഹി പാദേഹി അക്കന്തട്ഠാനന്തി വുത്തം ഹോതി. **ബന്ധനഞ്ചാ**തി ഗീവായ വാ പച്ഛാ പാദദ്വയബന്ധനവലയേ വാ ഉഭയത്ഥ വാ ബന്ധനട്ഠാനഞ്ച. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഠിതട്ഠാനഞ്ച ബന്ധനഞ്ച ഠാനന്തി ഛ വാ പഞ്ച വാ ഠാനാനി ലബ്ഭന്തി, തസ്മാ. **തേസം** ഠാനാനം. **കാരയേ**തി ഏത്ഥ "ആപത്തി"ന്തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതീതി. **ഹരതോ**തി ഹത്ഥിസാലാദിതോ ചോരികായ ഹരന്തസ്സ . **കാരയേ**തി ആമസനേ ദുക്കടം, ഠാനഭേദഗണനായ യാവ പച്ഛിമട്ഠാനാ പുരിമേസു ഥുല്ലച്ചയാനി, അന്തിമട്ഠാനാ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ചാവനേ പാരാജികം കാരേയ്യാതി അത്ഥോ.

൨൩൪. ഠിതട്ഠാനന്തി ചതൂഹി പാദേഹി അക്കന്തട്ഠാനം, ഇദഞ്ച അബദ്ധഹത്ഥിം സന്ധായ വുത്തം. ബദ്ധസ്സ വിനിച്ഛയോ സാലാദീസു ബദ്ധസ്സ വുത്തവിനിച്ഛയസദിസോതി ഗതത്ഥതായ ന വുത്തോ.

൨൩൫. ഏകം ഠാനന്തി സയിതട്ഠാനമത്തം. **തസ്മി**ന്തി ഗജേ. **തസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ. തുരങ്ഗമഹിസാദീസു ദ്വിപദേ ച ബഹുപ്പദേ ച.

൨൩൬. ഏസേവ നയോ ഞേയ്യോ, വത്തബ്ബം കിഞ്ചിപി നത്ഥീതി യോജനാ. തത്ഥ **തുരങ്ഗാ** അസ്സാ. **മഹിസാ** ലുലായാ. **ആദി**-സദ്ദേന ഗോഗദ്രഭഓട്ഠാദിചതുപ്പദാനം സങ്ഗഹോ. **നത്ഥി കിഞ്ചിപി വത്തബ്ബ**ന്തി അസ്സസാലാരാജാഗാരങ്ഗണബഹിനഗരാദീസു അബന്ധിതസയനഅസ്സാദീനം ഠാനഭേദോ യഥാവുത്തസദിസത്താ ന വുത്തോ.

ബന്ധിത്വാ ഠപിതഅസ്സസ്സ പന സചേ സോ ചതൂസു പാദേസു ബദ്ധോ ഹോതി, ബന്ധനാനം, ഖുരാനഞ്ച ഗണനായ അട്ഠ ഠാനാനി, സചേ മുഖേ ച ബദ്ധോ ഹോതി, നവ ഠാനാനി, മുഖേയേവ ബദ്ധോ, പഞ്ച ഠാനാനീതി ഠാനഭേദോ ച തഥേവ സസമിഗസൂകരാദിചതുപ്പദേസു ബന്ധിത്വാ ഠപിതേസു ബദ്ധബദ്ധട്ഠാനേഹി സഹ ചതൂഹി പാദേഹി അക്കന്തട്ഠാനവസേന ലബ്ഭമാനോ ഠാനഭേദോ ച ഗോമഹിസേസു ബദ്ധേസു ഏവമേവ ലബ്ഭമാനോ ഠാനഭേദോ ച വജാദീസു പദേസേസു പവേസിതേസു ദ്വാരേസു രുക്ഖസൂചിയോ അപനേത്വാ വാ അനപനേത്വാ വാ നാമം വത്വാ വാ അവത്വാ വാ പക്കോസന്തസ്സ, സാഖാഭങ്ഗതിണാദീനി ദസ്സേത്വാ പക്കോസിത്വാ വാ അപക്കോസിത്വാ വാ പലോഭേന്തസ്സ താസേത്വാ നിക്ഖമന്തസ്സ സപ്പകരണ്ഡകേ സപ്പസ്സ വുത്തനയേന ലബ്ഭമാനോ വിസേസോ ച നേതബ്ബോ. ഇഹ സബ്ബത്ഥ

ഠാനഭേദേസു ബഹുകേസുപി ഉപന്തട്ഠാനേസു ഥുല്ലച്ചയം, അന്തട്ഠാനേ പാരാജികം വുത്തസദിസന്തി ഇമസ്സ സബ്ബസ്സ വിനിച്ഛയസ്സ “ഏസേവ നയോ”തി ഇമിനാവ ഗതത്താ, ആഹടതോ അവിഞ്ഞായമാനസ്സ കസ്സചി വിസേസസ്സാഭാവാ ച വുത്തം “നത്ഥി കിഞ്ചിപി വത്തബ്ബ”ന്തി.

ദ്വിപദേപീതി “ദ്വിപദം നാമ മനുസ്സാ പക്ഖജാതാ”തി (പാരാ॰ ൧൧൪) **പാളിയം** വുത്താ മനുസ്സാ ച മയൂരാദിലോമപക്ഖാ ച വഗ്ഗുലിആദിചമ്മപക്ഖാ ച ഭമരാദിഅട്ഠിപക്ഖാ ചാതി ഏവമാദികേ സത്തേ ച. **ബഹുപ്പദേ**തി “ബഹുപ്പദം നാമ വിച്ഛികാ സതപദീ ഉച്ചാലിങ്ഗപാണകാ”തി (പാരാ॰ ൧൧൭) **പാളിയം** വുത്തബഹുപ്പദസത്തേ ചാതി അത്ഥോ.

ഏത്താവതാ പാപഭിക്ഖൂനം ലേസോകാസപിദഹനത്ഥം പദഭാജനേ വുത്തഭൂമട്ഠാദിതിംസവിനിച്ഛയമാതികാകഥാസു പഞ്ചവീസതി മാതികാകഥാ ദസ്സേത്വാ അവസിട്ഠാസു പഞ്ചമാതികാകഥാസു സംവിദാവഹാരോ, സങ്കേതകമ്മം, നിമിത്തകമ്മന്തി മാതികത്തയകഥാ പഠമമേവ അദിന്നാദാനവിനിച്ഛയസമ്ഭാരഭൂതാനം പഞ്ചവീസതിയാ അവഹാരാനം ദസ്സനട്ഠാനേ ഠത്വാ -

> “പുബ്ബസഹപയോഗോ ച, സംവിദാഹരണമ്പി ച;
> സങ്കേതകമ്മം നേമിത്തം, പുബ്ബയോഗാദിപഞ്ചക”ന്തി. (വി॰ വി॰ ൪൨) -

ഇമിനാ സങ്ഗഹിതാതി തം പഹായ അവസേസേ ഓചരകോ, ഓണിരക്ഖകോതി കഥാദ്വയേ ഓചരണകകഥായ ആണത്തികപ്പയോഗത്താ, തഞ്ച ഓണിരക്ഖകേന കരിയമാനം ഠാനാചാവനം സാഹത്ഥികേന വാ ആണത്തികേന വാ പയോഗേന ഹോതീതി തസ്സാപി “സാഹത്ഥാണത്തികോ ചേവാ”തി സാഹത്ഥികപഞ്ചകേ പഠമമേവ സങ്ഗഹിതത്താ ച ഥലട്ഠവേഹാസട്ഠകഥാദീസു സങ്ഗഹിതത്താ ച തഞ്ച ദ്വയം ന വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

തത്ഥ “ഓചരകോ നാമ ഭണ്ഡം ഓചരിത്വാ ആചിക്ഖതീ”തി (പാരാ॰ ൧൧൮) **പാളിയം** വുത്തോ ചോരാപനപുരിസോ “ഓചരകോ”തി വേദിതബ്ബോ. ഓചരതീതി **ഓചരകോ,** തത്ഥ തത്ഥ ഗന്ത്വാ അന്തോ അനുപവിസതീതി വുത്തം ഹോതീതി. “ഓണിരക്ഖോ നാമ ആഹടം ഭണ്ഡം ഗോപേന്തോ”തി (പാരാ॰ ൧൧൮) **പാളിയം** വുത്തോ മുഹുത്തം അത്തനി ഠപിതസ്സ പരഭണ്ഡസ്സ രക്ഖകോ “ഓണിരക്ഖോ”തി വേദിതബ്ബോ. ഓണിതം രക്ഖതീതി **ഓണിരക്ഖോ,** യോ പരേന അത്തനോ വസനട്ഠാനേ ആഭതം ഭണ്ഡം “ഇദം താവ ഭന്തേ മുഹുത്തം ഓലോകേഥ, യാവാഹം ഇദം നാമ കിച്ചം കത്വാ ആഗച്ഛാമീ”തി വുത്തോ രക്ഖതി, തസ്സേതം അധിവചനം.

ദ്വിചതുബഹുപ്പദകഥാവണ്ണനാ.

൨൩൭. “പഞ്ചഹി ആകാരേഹി അദിന്നം ആദിയന്തസ്സ ആപത്തി പാരാജികസ്സാ”തിആദിനാ (പാരാ॰ ൧൨൨) നയേന **പാളിയം** ആഗതാനി പഞ്ചങ്ഗാനി സങ്ഗഹേതുമാഹ **“പരേസ”**ന്തിആദി. തത്ഥ **“പരേസം സന്തകം ധന”**ന്തി ഇമിനാ പരമനുസ്സസന്തകതാ, **“പരേസന്തി വിജാനിത്വാ”**തി ഇമിനാ പരായത്തഭാവസ്സ ജാനനം, **“ഗരുക”**ന്തി ഇമിനാ പാദം വാ അതിരേകപാദം വാ അഗ്ഘനകതാ, **“ഥേയ്യചിത്തേനാ”**തി ഇമിനാ ഥേയ്യചിത്തതാ, **“ഠാനാ ചാവേതീ”**തി

ഇമിനാ പഞ്ചവീസതിയാ അവഹാരാനം അഞ്ഞതരസ്സ സമങ്ഗിതാതി ഏവമേത്ഥ പഞ്ചങ്ഗസങ്ഗഹോ വേദിതബ്ബോ.

൨൩൭. ഏത്താവതാ തിംസമാതികാകഥാവിനിച്ഛയം സങ്ഗഹേത്വാ ഇദാനി "അനാപത്തി സസഞ്ഞിസ്സ വിസ്സാസഗ്ഗാഹേ താവകാലികേ പേതപരിഗ്ഗഹേ തിരച്ഛാനഗതപരിഗ്ഗഹേ പംസുകൂലസഞ്ഞിസ്സാ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ൧൩൧) നയേന **പാളിയം** ആഗതം അനാപത്തിവാരം സങ്ഗഹേതുമാഹ **"അനാപത്തീ"**തിആദി. തത്ഥ **സസഞ്ഞിസ്സാ**തി പരസന്തകമ്പി "സസന്തക"ന്തി സുദ്ധസഞ്ഞായ ഗണ്ഹന്തസ്സ അനാപത്തീതി സബ്ബത്ഥ യോജേതബ്ബം. ഏവം ഗഹിതം സാമികേഹി ദിസ്വാ യാചിതേ അദേന്തസ്സ ഉഭിന്നം ധുരനിക്ഖേപേന പാരാജികം.

തിരച്ഛാനപരിഗ്ഗഹേതി തിരച്ഛാനേഹി പരിഗ്ഗഹിതവത്ഥുമ്ഹി. സചേപി ഹി നാഗഗരുളമാണവകമാണവികാപി മനുസ്സവേസേന ആപണം പസാരേത്വാ നിസിന്നാ ഹോന്തി, ഭിക്ഖു ച ഥേയ്യചിത്തേന തേസം സന്തകം ഗണ്ഹാതി, അനാപത്തീതി വുത്തം ഹോതി. സീഹബ്യഗ്ഘദീപിപഭുതീഹി വാളമിഗേഹി ഗഹിതഗോചരം പഠമം മോചാപേന്തസ്സ തം മുഞ്ചിത്വാ അത്തനോപി ഹിംസനതോ ഥോകം ഖായിതേ വാരേന്തസ്സ ദോസോ നത്ഥി. സേനാദീസു തിരച്ഛാനേസു യേന കേനചി ഗഹിതം ഗോചരം മോചാപേതും വട്ടതി. വുത്തഞ്ഹേതം **അട്ഠകഥായം** "സേനാദയോപി ആമിസം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തേ പാതാപേത്വാ ഗണ്ഹിതും വട്ടതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൩൧). ഏവമേവ ധമ്മനിദ്ദേസ്ലുഭാദീഹി ഗഹിതമണ്ഡൂകാദയോ ജീവിതരക്ഖനത്ഥായ മോചാപേതും വട്ടതീതി വേദിതബ്ബം.

താവകാലികഗ്ഗാഹേതി "പടികരിസ്സാമീ"തി താവകാലികം ഗണ്ഹന്തസ്സ ഏവം ഗഹിതം സചേ ഭണ്ഡസാമികോ പുഗ്ഗലോ വാ ഗണോ വാ "തുമ്ഹേവ ഗണ്ഹഥാ"തി അനുജാനേയ്യ, വട്ടതി. നാനുജാനേയ്യ, ന ഗണ്ഹേയ്യ, ദാതബ്ബം. അദേന്തസ്സ ഉഭിന്നം ധുരനിക്ഖേപേന പാരാജികം. "സങ്ഘസന്തകം പന പടിദാതുമേവ വട്ടതീ"തി **അട്ഠകഥായം** വുത്തം.

വിസ്സാസഗ്ഗാഹേതി "അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ പഞ്ചഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതസ്സ വിസ്സാസം ഗഹേതും, സന്ദിട്ഠോ ച ഹോതി, സമ്ഭത്തോ ച, ആലപിതോ ച, ജീവതി ച, ഗഹിതേ ച അത്തമനോ ഹോതീ"തി (മഹാവ॰ ൩൫൬) **പാളിയം** ആഗതം പഞ്ചഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതസ്സ സന്തകം വിസ്സാസേന ഗണ്ഹന്തസ്സ ഗഹണേ വിനിച്ഛയോ യഥാവുത്തസുത്തവണ്ണനായം വേദിതബ്ബോ. യഥാഹ **സമന്തപാസാദികായം** -

> തത്ഥ സന്ദിട്ഠോതി ദിട്ഠമത്തകമിത്തോ. സമ്ഭത്തോതി ദള്ഹമിത്തോ. ആലപിതോതി "മമ സന്തകം യം ഇച്ഛസി, തം ഗണ്ഹേയ്യാസി, ആപുച്ഛിത്വാ ഗഹണേ കാരണം നത്ഥീ"തി വുത്തോ. ജീവതീതി അനുട്ഠാനസേയ്യായ സയിതോപി യാവ ജീവിതിന്ദ്രിയുപച്ഛേദം ന പാപുണാതി. ഗഹിതേ ച അത്തമനോതി ഗഹിതേ തുട്ഠചിത്തോ ഹോതി, ഏവരൂപസ്സ സന്തകം "ഗഹിതേ മേ അത്തമനോ ഭവിസ്സതീ"തി ജാനന്തേന ഗഹേതും വട്ടതി. അനവസേസപരിയാദാനവസേന ചേതാനി പഞ്ചങ്ഗാനി വുത്താനി, വിസ്സാസഗ്ഗാഹോ പന തീഹങ്ഗേഹി രുഹതി - സന്ദിട്ഠോ, ജീവതി, ഗഹിതേ അത്തമനോ, സമ്ഭത്തോ, ജീവതി, ഗഹിതേ അത്തമനോ, ആലപിതോ, ജീവതി, ഗഹിതേ അത്തമനോതി.

യോ പന ജീവതി, ന ച ഗഹിതേ അത്തമനോ ഹോതി, തസ്സ സന്തകം വിസ്സാസഗ്ഗാഹേന ഗഹിതമ്പി പുന ദാതബ്ബം. ദദമാനേന ച മതകധനം താവ യേ തസ്സ ധനേ ഇസ്സരാ ഗഹട്ഠാ വാ പബ്ബജിതാ വാ, തേസം ദാതബ്ബം. അനത്തമനസ്സ സന്തകം തസ്സേവ ദാതബ്ബം. യോ പന പഠമംയേവ "സുട്ഠു കതം തയാ മമ സന്തകം ഗണ്ഹന്തേനാ"തി വചീഭേദേന വാ ചിത്തുപ്പാദമത്തേന വാ അനുമോദിത്വാ പച്ഛാ കേനചി കാരണേന കുപിതോ പച്ചാഹരാപേതും ന ലഭതി. യോപി അദാതുകാമോവ, ചിത്തേന പന അധിവാസേതി, ന കിഞ്ചി വദതി, സോപി പുന പച്ചാഹരാപേതും ന ലഭതി. യോ പന "മയാ തുമ്ഹാകം സന്തകം ഗഹിതം വാ പരിഭുത്തം വാ"തി വുത്തേ "ഗഹിതം വാ ഹോതു പരിഭുത്തം വാ, മയാ പന തം കേനചിദേവ കരണീയേന ഠപിതം, തം പാകതികം കാതും വട്ടതീ"തി വദതി, അയം പച്ചാഹരാപേതും ലഭതീതി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൩൧).

പേതപരിഗ്ഗഹേതി പേത്തിവിസയുപ്പന്നാ ച മരിത്വാ തസ്മിംയേവ അത്തഭാവേ നിബ്ബത്താ ച ചാതുമഹാരാജികാദയോ ദേവാ ച ഇമസ്മിം അത്ഥേ പേതാ നാമ, തേസം സന്തകം ഗണ്ഹന്തസ്സ ച അനാപത്തീതി അത്ഥോ. സചേപി ഹി സക്കോ ദേവരാജാ ആപണം പസാരേത്വാ നിസിന്നോ ഹോതി, ദിബ്ബചക്ഖുകോ ച ഭിക്ഖു തം ഞത്വാ സതസഹസ്സഗ്ഘനകമ്പി വത്ഥം തസ്സ വിരവന്തസ്സേവ അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗണ്ഹിതും വട്ടതി. ദേവപൂജത്ഥം രുക്ഖാദീസു മട്ഠവത്ഥാദീനി ഗണ്ഹതോ നിദ്ദോസതായ കിമേവ വത്തബ്ബം. പംസുകൂലസഞ്ഞായ ഗണ്ഹതോപി അനാപത്തി. തഥാ ഗഹിതമ്പി സചേ സസ്സാമികം ഹോതി, സാമികേ ആഹരാപേന്തേ ദാതബ്ബന്തി ഉപലക്ഖണതോ വേദിതബ്ബം.

൨൩൯. ഏത്ഥാതി ദുതിയപാരാജികവിനിച്ഛയേ. **ച**-സദ്ദേന അവുത്തസമുച്ചയത്ഥേന അവസേസസിക്ഖാപദവിനിച്ഛയേ സങ്ഗണ്ഹാതി. **വത്തബ്ബോ**തി മാതികട്ഠകഥാദീസു വിയ അവസാനേ കഥേതബ്ബോ. **പാളിമുത്തവിനിച്ഛയോ**തി സമുട്ഠാനാദികോ തംതംസിക്ഖാപദപാളിയം അനാഗതോ ഉപാലിത്ഥേരാദീഹി ഠപിതോ വിനിച്ഛയോ.

൨൪൦. പരാജിതാനേകമലേനാതി അപരിമേയ്യകപ്പകോടിസതസഹസ്സോപചിതപാരമിതാസമ്ഭൂതേന സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണപദട്ഠാനേന ആസവക്ഖയഞാണേന സഹ വാസനായ സമുച്ഛേദപ്പഹാനേന പരാജിതാ രാഗാദയോ അനേകകിലേസമലാ യേന സോ പരാജിതാനേകമലോ, തേന പരാജിതാനേകമലേന . ജിനേന യം ദുതിയം പാരാജികം വുത്തം, **അസ്സ** ദുതിയപാരാജികസ്സ ച അത്ഥോ മയാ സമാസേന വുത്തോ. **അസേസേന** അതിവിത്ഥാരനയേന **വത്തും** തസ്സ അത്ഥം കഥേതും കോ ഹി സമത്ഥോതി യോജനാ. ഏത്ഥ **ച**-സദ്ദോ പഠമപാരാജികസമുച്ചയത്ഥോ. **ഹി**-സദ്ദോ അവധാരണേ, തേന അസേസേന തദത്ഥം വത്തും സമത്ഥോ നത്ഥേവ അഞ്ഞത്ര തഥാഗതാതി ദീപേതി.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ

വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

ദുതിയപാരാജികകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

തതിയപാരാജികകഥാവണ്ണനാ

൧൭൨-൧. ഏവമതിസുഖുമനയസമാകുലം ദുതിയപാരാജികം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി തതിയപാരാജികം ദസ്സേതുമാഹ **"മനുസ്സജാതി"**ന്തിആദി. തത്ഥ **മനുസ്സജാതി**ന്തി ജായതീതി ജാതി, രൂപാരൂപപടിസന്ധി, മനുസ്സേസു ജാതി യസ്സ സോ മനുസ്സജാതി, മനുസ്സജാതികോ മനുസ്സവിഗ്ഗഹോതി വുത്തം ഹോതി, തം മനുസ്സജാതിം.

ഏത്ഥ ച **മനുസ്സേസൂ**തി കുസലാകുസലമനസ്സ ഉസ്സന്നത്താ മനുസ്സസങ്ഖാതേസു നരേസു. "യം മാതുകുച്ഛിസ്മിം പഠമം ചിത്തം ഉപ്പന്ന"ന്തി (പാരാ· ൧൭൨) **പദഭാജനേ** വുത്തനയേന മാതുകുച്ഛിമ്ഹി പഠമം ഉപ്പജ്ജമാനപടിസന്ധിചിത്തഞ്ച തംസമ്പയുത്തവേദനാസഞ്ഞാസങ്ഖാരസങ്ഖാതഖന്ധത്തയഞ്ച തംസഹജാതാനി -

> "തിലതേലസ്സ യഥാ ബിന്ദു, സപ്പിമണ്ഡോ അനാവിലോ;
> ഏവം വണ്ണപ്പടിഭാഗം, 'കലല'ന്തി പവുച്ചതീ"തി. (പാരാ· അട്ഠ· ൨.൧൭൨; വിഭ· അട്ഠ· ൨൬) -

വുത്താനി ജാതിഉണ്ണംസുമ്ഹി പസന്നതിലതേലേ വാ സപ്പിമണ്ഡേ വാ ഓതാരേത്വാ ഉക്ഖിപിത്വാ വിധുനിതേ അഗ്ഗേ ലമ്ബമാനബിന്ദുപ്പമാണകലലസങ്ഖാതാനി സഭാവകാനം കായഭാവവത്ഥുദസകവസേന തിംസ രൂപാനി ച അഭാവകാനം കായവത്ഥുദസകവസേന വീസതി രൂപാനി ചാതി അയം നാമരൂപപടിസന്ധി ഇധ **"ജാതീ"**തി ഗഹിതാ. **"യസ്സാ"**തി ഇമിനാ അഞ്ഞപദേന "യാവ മരണകാലാ ഏത്ഥന്തരേ ഏസോ മനുസ്സവിഗ്ഗഹോ നാമാ"തി (പാരാ· ൧൭൨) **പദഭാജനേ** വുത്തനയേന പഠമഭവങ്ഗതോ പട്ഠായ ചുതിചിത്താസന്നഭവങ്ഗപരിയന്തസന്താനസങ്ഖാതസത്തോ ഗഹിതോ. ഇമിനാ മനുസ്സവിഗ്ഗഹസ്സ പടിസന്ധിതോ പട്ഠായ പാരാജികവത്ഥുഭാവം ദസ്സേതി.

ജാനന്തോതി "സത്തോ അയ"ന്തി ജാനന്തോ. **ജീവിതാ യോ വിയോജയേ**തി യോ ഭിക്ഖു ജീവിതിന്ദ്രിയാ വിയോജേയ്യ വോരോപേയ്യ, തസ്സ ജീവിതിന്ദ്രിയം ഉപച്ഛിന്ദേയ്യ ഉപരോധേയ്യാതി വുത്തം ഹോതി. തേനാഹ **പദഭാജനേ** "ജീവിതാ വോരോപേയ്യാതി ജീവിതിന്ദ്രിയം ഉപച്ഛിന്ദതി ഉപരോധേതീ"തി (പാരാ· ൧൭൨).

തഞ്ച ജീവിതിന്ദ്രിയം രൂപാരൂപവസേന ദുവിധം ഹോതി. തത്ഥ അരൂപജീവിതിന്ദ്രിയം അവിഗ്ഗഹത്താ ഉപക്കമവിസയം ന ഹോതി. രൂപജീവിതിന്ദ്രിയുപച്ഛേദേന പന തദായത്തവുത്തിതായ തംസമകാലമേവ ഓച്ഛിജ്ജമാനതായ ഏത്ഥ സാമഞ്ഞേന ഉഭയമ്പി ഗഹേതബ്ബം. ഇദഞ്ച അതീതാനാഗതം ന ഗഹേതബ്ബം തസ്സ അവിജ്ജമാനത്താ. ഉപക്കമവിസയാരഹം പന പച്ചുപ്പന്നമേവ ഗഹേതബ്ബം. തഞ്ച ഖണസന്തതിഅദ്ധാവസേന തിവിധം ഹോതി.

തത്ഥ ഉപ്പാദട്ഠിതിഭങ്ഗവസേന ഖണത്തയപരിയാപന്നോ ഭാവോ **ഖണപച്ചുപ്പന്നം** നാമ. തം സരസഭങ്ഗഭൂതത്താ സയം ഭിജ്ജമാനം ഉപക്കമസാധിയം വിനാസവന്തം ന ഹോതി. ആതപേ ഠത്വാ ഗബ്ഭം പവിട്ഠസ്സ അന്ധകാരവിഗമന്തരഞ്ച സീതേന ഓവരകം പവിട്ഠസ്സ വിസഭാഗഉതുസമുട്ഠാനേന സീതപനൂദന്തരഞ്ച രൂപസന്തതി **സന്തതിപച്ചുപ്പന്നം** നാമ. പടിസന്ധിചുതീനമന്തരാളപ്പവത്തി ഖന്ധസന്തതി **അദ്ധാപച്ചുപ്പന്നം** നാമ.

ഇമസ്മിം ദ്വയേ ഉപക്കമസമ്ഭവോ, തംവസേന ഉപച്ഛിജ്ജമാനം ജീവിതം സന്താനപരിഹാനിപച്ചയഭാവതോ സന്തതിഅദ്ധാപച്ചുപ്പന്നദ്വയം യഥാപരിച്ഛിന്നകാലമപ്പത്വാ ഉപക്കമവസേന അന്തരായേവ നിരുജ്ഝതി, തസ്മാ സന്തതിഅദ്ധാപച്ചുപ്പന്നരൂപജീവിതിന്ദ്രിയഞ്ച തംനിരോധേന നിരുജ്ഝമാനഅരൂപജീവിതിന്ദ്രിയഞ്ചാതി ഉഭയം എത്ഥ “ജീവിതാ”തി ഗഹിതന്തി വേദിതബ്ബം. ഇദമേവ സന്ധായാഹ **പദഭാജനേ** “സന്തതിം വികോപേതീ”തി (പാരാ॰ ൧൭൨).

ഇമിസ്സാവ പാണാതിപാതഭാവേ ആപത്തിഭാവതോ എത്ഥ ഠത്വാ **അട്ഠകഥായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧൭൨) പാണപാണാതിപാതപാണാതിപാതീപാണാതിപാതപ്പയോഗാനം വിഭാഗോ ദസ്സിതോ. തത്ഥ **പാണോ**തി വോഹാരതോ സത്തോ, പരമത്ഥതോ ഉപച്ഛിജ്ജമാനം ജീവിതിന്ദ്രിയം, തം “ജീവിതാ”തി ഇമിനാ വുത്തം. **പാണാതിപാതോ** നാമ വധകചേതനാ, സോ ച “വിയോജയേ”തി ഇമിനാ സന്ദസ്സിതോ. **പാണാതിപാതീ** നാമ പുഗ്ഗലോ, സോ ച “യോ”തി ഇമിനാ സന്ദസ്സിതോ. **പാണാതിപാതപ്പയോഗോ** പന -

“വുത്താ പാണാതിപാതസ്സ;
പയോഗാ ഛ മഹേസിനാ”തി -

ആദിനാ നയേന ഇധേവ വക്ഖമാനവിഭാഗത്താ വക്ഖമാനനയേനേവ ദട്ഠബ്ബോ.

അസ്സ സത്ഥം നിക്ഖിപേയ്യ വാതി യോജനാ. **അസ്സാ**തി മനുസ്സജാതികസ്സ. “ഹത്ഥപാസേ”തി പാഠസേസോ. **ഹത്ഥപാസോ** നാമ സമീപോതി. **അസ്സാ**തി സമീപസമ്ബന്ധേ സാമിവചനം. **സത്ഥ**ന്തി എത്ഥ ജീവിതവിഹിംസനുപകരണഭാവേന സമ്മതാ ധാരാവന്തഅസിആദി ച ധാരാരഹിതയട്ഠിഭിന്ദിവാലലഗുളാദി ച ഉപലക്ഖണവസേന ഗഹേതബ്ബാ. സസതി ഹിംസതീതി സത്ഥം. തേനേവാഹ **പദഭാജനേ** “അസിം വാ സത്തിം വാ ഭിന്ദിവാലം വാ ലഗുളം വാ പാസാണം വാ സത്ഥം വാ വിസം വാ രജ്ജും വാ”തി. ഇധാവുത്തം കരപാലികാഛുരികാദി സമുഖം “സത്ഥം വാ”തി ഇമിനാ സങ്ഗഹിതം. **നിക്ഖിപേയ്യാ**തി യഥാ ഭോഗഹേതും ലഭതി, തഥാ ഉപനിക്ഖിപേയ്യ, അത്തവധായ ഇച്ഛിതക്ഖണേ യഥാ ഗണ്ഹാതി, തഥാ സമീപേ തേനേവ ചിത്തേന ഠപേയ്യാതി വുത്തം ഹോതി. ഇമിനാ ഥാവരപ്പയോഗോ സന്ദസ്സിതോ.

മരണേ ഗുണം വാ വദേയ്യാതി യോജനാ, മരണത്ഥായ മരണേ ഗുണം വണ്ണേതീതി അത്ഥോ. “ജീവിതേ ആദീനവം ദസ്സേതി, മരണേ ഗുണം ഭണതീ”തി (പാരാ॰ ൧൭൨) **പദഭാജനേ** വുത്തത്താ “കിം തുയ്ഹിമിനാ പാപകേന ദുജ്ജീവിതേന, യോ ത്വം ന ലഭസി പണീതഭോജനാനി ഭുഞ്ജിതു”മിച്ചാദിനാ നയേന മരണത്ഥായ ജീവിതേ അവണ്ണം വദന്തോ ച “ത്വം ഖോസി ഉപാസക കതകല്യാണോ അകതപാപോ, മതം തേ ജീവിതാ സേയ്യോ, ഇതോ ത്വം കാലകതോ വിവിധവിഹങ്ഗമവികൂജിതേ പരമസുരഭികുസുമഭൂസിതതരുവരനിചിതേ പരമരതികരലളിതഗതിഭാസിതവിലപിതസുരയുവതിഗണവിചരിതേ വരനന്ദനേ അച്ഛരാസങ്ഘപരിവാരിതോ വിചരിസ്സസീ”തിആദിനാ നയേന മരണത്ഥായ മരണാനിസംസം ദസ്സേന്തോ ച “മരണേ ഗുണം വദേയ്യ”ഇച്ചേവ വുച്ചതി.

മരണൂപായം ദേസേയ്യാതി യോജനാ. മരണാധിപ്പായേനേവ "സത്ഥം വാ ആഹര, വിസം വാ ഖാദ, രജ്ജുയാ വാ ഉബ്ബന്ധിത്വാ കാലങ്കരോഹീ"തി **പദഭാജനേ** വുത്തസത്ഥഹരണാനി ച അവുത്തമ്പി സോബ്ഭനരകപപാതാദീസു പപതനഞ്ചാതി ഏവമാദികം മരണൂപായം ആചിക്ഖേയ്യ. "ഹോതി അയമ്പീ"തി പദച്ഛേദോ, **അപീ**തി പുബ്ബേ വുത്തദ്വയം സമുച്ചിനോതി. **ദ്വേധാ ഭിന്നസിലാ വിയ അസന്ധേയ്യോവ സോ ഞേയ്യോ**തി ദ്വിധാ ഭിന്നപാസാണോ വിയ ഭഗവതോ പടിപത്തിപടിവേധസാസനദ്വയേന സോ പച്ചുപ്പന്നേ അത്തഭാവേ സന്ധാതുമസക്കുണേയ്യോവാതി ഞാതബ്ബോതി അത്ഥോ.

൧൮൫. **ഥാവരാദയോ**തി **ആദി**-സദ്ദേന വിജ്ജാമയഇദ്ധിമയപയോഗദ്വയം സങ്ഗഹിതം.

൧൮൬. **തത്ഥാ**തി തേസു ഛസു പയോഗേസു. സകോ ഹത്ഥോ **സഹത്ഥോ,** തേന നിബ്ബത്തോ **സാഹത്ഥികോ,** പയോഗോ. ഇധ **ഹത്ഥ**ഗ്ഗഹണം ഉപലക്ഖണം, തസ്മാ ഹത്ഥാദിനാ അത്തനോ അങ്ഗപച്ചങ്ഗേന നിപ്ഫാദിതോ വധപ്പയോഗോ സാഹത്ഥികോതി വേദിതബ്ബോ.

൧൮൭. "ത്വം തം ഏവം പഹരിത്വാ മാരേഹീ"തി ഭിക്ഖുനോ പരസ്സ യം ആണാപനം, അയമാണത്തികോ നയോതി യോജനാ. **ആണത്തികോ നയോ**തി ആണത്തിയേവ ആണത്തികോ. നേതി പവത്തേതീതി നയോ, പയോഗസ്സേതം നാമം.

൧൮൮. **ദൂര**ന്തി ദൂരട്ഠം. **കായേന പടിബദ്ധേനാ**തി ഏത്ഥ കായേകദേസോ ഹത്ഥാദി കായോ അവയവേ സമുദായോപചാരതോ "ഗാമോ ദഡ്ഢോ"തി യഥാ. കായപടിബദ്ധം ചാപാദികം പടിബദ്ധം നാമ പുബ്ബപദലോപേന "ദേവദത്തോ ദത്തോ"തി യഥാ. വാ-സദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ, കായേന വാ കായപടിബദ്ധേന വാതി വുത്തം ഹോതി, "ഉസുആദിനിപാതന"ന്തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. വിധാനം **വിധി,** പയോഗോതി അത്ഥോ.

൧൮൯. **അസഞ്ചാരിമുപായേനാ**തി അസഞ്ചാരിമേന നിച്ചലേന ഉപായേന. ഓപതന്തി ഏത്ഥാതി **ഓപാതോ,** സോ ആദി യേസം അപസ്സേനവിസഭേസജ്ജസംവിധാനാദീനം തേ **ഓപാതാദയോ,** തേസം വിധാനം **ഓപാതാദിവിധാനം,** ഓപാതക്ഖണനാദികിരിയാ.

൧൯൦. **വിജ്ജായാ**തി ആഥബ്ബനവേദാഗതമരണമന്തസങ്ഖാതവിജ്ജായ. **ജപ്പന**ന്തി യഥാ പരോ ന സുണാതി, തഥാ പുനപ്പുനം വചനം.

൧൯൧. മാരണേ സമത്ഥാ യാ കമ്മവിപാകജാ ഇദ്ധി, അയം ഇദ്ധിമയോ പയോഗോ നാമാതി സമുദീരിതോതി യോജനാ. കമ്മവിപാകേ ജാതാ **കമ്മവിപാകജാ,** ഇദ്ധി, യാ "നാഗാനം നാഗിദ്ധി സുപണ്ണാനം സുപണ്ണിദ്ധി യക്ഖാനം യക്ഖിദ്ധീ"തിആദിനാ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧൮൭) ബഹുധാ **അട്ഠകഥായം** വുത്താ. തത്ഥ ദിട്ഠദട്ഠഫുട്ഠവിസാനം നാഗാനം ദിസ്വാ, ഡംസിത്വാ, ഫുസിത്വാ ച പരൂപഘാതകരണേ **നാഗിദ്ധി** വേദിതബ്ബാ. ഏവം സേസാനമ്പി. ഇദ്ധിയേവ **ഇദ്ധിമയോ,** ഭാവനാമയോ ഇദ്ധിപ്പയോഗോ പനേത്ഥ ന ഗഹേതബ്ബോ. വുത്തഞ്ഹേതം **അട്ഠകഥായം** -

“കേചി പന ഭാവനാമയിദ്ധിയാപി പരൂപഘാതകരണം വദന്തി. സഹ പരൂപഘാതകരണേന ച ആദിത്തഘരൂപരി ഖിത്തസ്സ ഉദകഘടസ്സ ഭേദനം വിയ ഇദ്ധിവിനാസഞ്ച ഇച്ഛന്തി, തം തേസം ഇച്ഛാമത്തമേവ. കസ്മാ? യസ്മാ തം കുസലവേദനാവിതക്കപരിത്തത്തികാദീഹി ന സമേതി. കഥം? അയഞ്ഹി ഭാവനാമയിദ്ധി നാമ ചതുത്ഥജ്ഝാനമയാ കുസലത്തികേ കുസലാ ചേവ അബ്യാകതാ ച, പാണാതിപാതോ അകുസലോ. വേദനാത്തികേ അദുക്ഖമസുഖസമ്പയുത്താ, പാണാതിപാതോ ദുക്ഖസമ്പയുത്തോ. വിതക്കത്തികേ അവിതക്കഅവിചാരാ, പാണാതിപാതോ സവിതക്കസവിചാരോ. പരിത്തത്തികേ മഹഗ്ഗതാ, പാണാതിപാതോ പരിത്തോയേവാ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧൮൨).

൨൭൦. **തത്ഥാ**തി തേസു ഛബ്ബിധേസു പയോഗേസു. **ഉദ്ദേസോപീ**തി ഉദ്ദിസനം ഉദ്ദേസോ, തംസഹിതോ പയോഗോപി ഉദ്ദേസോതി വുത്തം ഹോതി “കുന്തേ പവേസേഹീ”തി യഥാ. ഏവം വത്തബ്ബതായ ച **അനുദ്ദേസോ**തി തബ്ബിപരീതവചനമേവ ഞാപകന്തി വേദിതബ്ബം. ഏത്ഥ ഏകേകോ ഉദ്ദേസോപി അനുദ്ദേസോപി ഹോതീതി തേസമയം ഭേദോ പന ദുവിധോ ഹോതീതി പരിദീപിതോതി യോജനാ. ഇമേസു ഛസു പയോഗേസ്വേവ ഏകേകസ്സേവ ഉദ്ദിസ്സാനുദ്ദിസ്സകിരിയമാനതായ ദുവിധഭാവതോ തേസം ദ്വാദസവിധോ ഭേദോ **പദഭാജനേ ച അട്ഠകഥായ** ച ദീപിതോ, തത്ഥ വിനിച്ഛയമിദാനി ദസ്സയിസ്സാമീതി അധിപ്പായോ.

൨൭൧. **ബഹൂസുപീ**തി മനുസ്സേസു ബഹൂസുപി. **തേന കമ്മേനാ**തി പഹാരദാനസങ്ഖാതേന കമ്മേന. **ബജ്ഝതീ**തി അപായം നേതും കമ്മപാസേന കമ്മന്തരം നിവാരേത്വാ ബജ്ഝതീതി അത്ഥോ.

൨൭൨. **പഹാരേപീ**തി പഹരണേപി. **ദേഹിനോ**തി മനുസ്സവിഗ്ഗഹസ്സ. **തസ്സാ**തി പഹടസ്സ.

൨൭൩. **പഹടമത്തേ വാ**തി പഹടക്ഖണേ വാ. **പച്ഛാ**തി തപ്പച്ചയാ കാലന്തരേ വാ. **ഉഭയഥാപി ച മതേ**തി ദ്വിന്നം ആകാരാനമഞ്ഞതരേന മതേപി. **ഹന്താ** വധകോ. **പഹടമത്തസ്മി**ന്തി തസ്മിം മരണാരഹപഹാരസ്സ ലദ്ധക്ഖണേയേവ, മരണതോ പുബ്ബഭാഗേയേവാതി മത്തസദ്ദേന ദീപേതി. മരണത്ഥായ ച അഞ്ഞത്ഥായ ച ദിന്നേസു അനേകേസു പഹാരേസു മരണത്ഥായ ദിന്നപ്പഹാരേനേവ യദാ കദാചി മരിസ്സതി, പഹാരദാനക്ഖണേയേവ പാരാജികം ഹോതി. അമരണാധിപ്പായേന ദിന്നപ്പഹാരബലേന ചേ മരേയ്യ, ന ഹോതീതി വുത്തം ഹോതീതി.

൨൭൪. **ദ്വേ പയോഗാ**തി ഉദ്ദിസ്സാനുദ്ദിസ്സകിരിയാഭേദഭിന്നാ സാഹത്ഥികാണത്തികാ ദ്വേ പയോഗാ.

൨൭൫. **കരണസ്സാ**തി കിരിയായ. **വിസേസോ**തി നാനത്തം. **ആണത്തിനിയാമകാ**തി ആണത്തിം നിയാമേന്തി വവത്ഥാപേന്തീതി ആണത്തിനിയാമകാ.

൨൭൬. **തത്ഥാ**തി തേസു ആണത്തിനിയാമകേസു ഛസു ആകാരേസു. **യോബ്ബനാദി ചാ**തി **ആദി**-സദ്ദേന ഥാവരിയമന്ദഖിഡ്ഡവുദ്ധാദിഅവത്ഥാവിസേസോ സങ്ഗഹിതോ.

൨൭. യം മാതികായ നിദ്ദിട്ഠം **സത്ഥം, തം** കതമം?. **സത്ഥമാരണ**ന്തി സത്ഥേ മാരേന്തി ഏതേനാതി സത്ഥമാരണം, അസിആദിവധോപകരണം.

൨൮. **വിജ്ഝന**ന്തി ഉസുആദീഹി വിജ്ഝനം. **ഭേദന**ന്തി കകചാദീഹി ദ്വിധാകരണം. **ഛേദന**ന്തി ഖഗ്ഗാദീഹി ദ്വിധാകരണം. **താളന**ന്തി മുഗ്ഗരാദീഹി ആഘാതനം. **ഏവമാദിവിധോ**തി ഏവമാദിപ്പകാരോ. **അനേകോ**തി ബഹുകോ ഭേദോ. **കരണസ്സ വിസേസോ** കിരിയാവിസേസോതി അത്ഥോ.

൨൯-൩൦. "പുരതോ പഹരിത്വാന മാരേഹീ"തി യോ **ഭാസിതോ** ആണാപകേന, തേന ആണത്തേന പച്ഛതോ...പേ॰... മാരിതേതി യോജനാ. **വത്ഥാണത്തി വിസങ്കേതാ**തി ഏത്ഥ "യം 'മാരേഹീ'തി...പേ॰... തതോ"തി വത്ഥുവിസങ്കേതോ ദസ്സിതോ. "പുരതോ...പേ॰... മാരിതേ"തി ആണത്തിവിസങ്കേതോ ദസ്സിതോ. **മൂലട്ഠോ**തി ആണാപകോ. **മൂല**ന്തി ഹി പുബ്ബകിരിയാനുരൂപം ആണാപനം, തത്ഥ ഠിതോതി **മൂലട്ഠോ**.

൩൧. ഇമിനാ വിസങ്കേതേ ആണാപകസ്സ അനാപത്തിം ദസ്സേത്വാ സങ്കേതേ അവിരാധിതേ ഉഭിന്നമ്പി പാരാജികം ദസ്സേതുമാഹ **"വത്ഥു"**ന്തിആദി. തം വത്ഥും അവിരജ്ഝിത്വാ മാരിതേ ഉഭയേസം...പേ॰... ഉദീരിതോ, യഥാണത്തി ച മാരിതേ... പേ॰... ഉദീരിതോതി യോജനാ. **മാരിതേ** വത്ഥുസ്മിന്തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി. **ഉഭയേസ**ന്തി ആണാപകആണത്താനം. **യഥാകാല**ന്തി ആണാപകസ്സ ആണത്തിക്ഖണം, ആണത്തസ്സ മാരണക്ഖണഞ്ച അനതിക്കമിത്വാ. ബന്ധനം ബന്ധോ, കമ്മുനാ ബന്ധോ **കമ്മബന്ധോ**. അഥ വാ ബജ്ഝതി ഏതേനാതി ബന്ധോ, കമ്മമേവ ബന്ധോ **കമ്മബന്ധോ**.

൩൨. **വിസങ്കേതോ നാ**തി വിസങ്കേതോ നത്ഥി, ദ്വിന്നമ്പി യഥാകാലപരിച്ഛേദം കമ്മബന്ധോയേവാതി അത്ഥോ.

൩൩. **സബ്ബസോ**തി സബ്ബേസു കാലഭേദേസു, സബ്ബസോ വേദിതബ്ബോതി വാ സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബസോ**തി സബ്ബപ്പകാരേന. **വിഭാവിനാ**തി പണ്ഡിതേന. സോ ഹി അത്ഥം വിഭാവേതീതി തഥാ വുത്തോ.

൩൪-൩൫. **"ഇമം ഗാമേ ഠിത"**ന്തി ഇദം തം സഞ്ജാനിതും വുത്തം, ന മാരണക്ഖണട്ഠാനനിയമത്ഥായാതി "യത്ഥ കത്ഥചി ഠിത"ന്തി വത്വാപി **"നത്ഥി തസ്സ വിസങ്കേതോ"**തി ആഹ. **തസ്സാ**തി ആണാപകസ്സ. **"തത്ഥാ"**തി വാ പാഠോ, തസ്സം ആണത്തിയന്തി അത്ഥോ. **"ഗാമേയേവ** ഠിതം വേരിം മാരേഹീ"തി സാവധാരണം ആണത്തോ വനേ ചേ ഠിതം മാരേതി വാ **"വനേയേവ** ഠിതം വേരിം മാരേഹീ"തി സാവധാരണം വുത്തോ ഗാമേ ഠിതം ചേ മാരേതി വാതി യോജനാ. "ഭിക്ഖുനാ സാവധാരണ"ന്തി ച പോത്ഥകേസു ലിഖന്തി, തം അഗ്ഗഹേത്വാ **"വനേ വാ സാവധാരണ"**ന്തി പാഠോയേവ ഗഹേതബ്ബോ. വിഗതോ സങ്കേതോ ആണത്തിനിയാമോ ഏത്ഥാതി **വിസങ്കേതോ**.

൩൬. **സബ്ബദേസേസൂ**തി ഗാമവനഅങ്ഗണഗേഹാദീസു സബ്ബേസു ഠാനേസു. **ഭേദതോ**തി നാനത്തതോ.

൩൭. "സത്ഥേന പന മാരേഹീ"തി യേന കേനചി യോ **ആണത്തോ,** തേന യേന കേനചി സത്ഥേന മാരിതേ വിസങ്കേതോ നത്ഥീതി യോജനാ.

൨൬൧-൨. ഇമിനാ വാസിനാ ഹീതി ഏത്ഥ ഹീതി പദപൂരണേ. **"ഇമിനാ അസിനാ** മാരേയ്യാ"തി വുത്തോ **അഞ്ഞേന അസിനാ** മാരേതി വാ "ത്വം ഇമസ്സ അസിസ്സ ഏതായ ധാരായ മാരയ" ഇതി വുത്തോ തം **വേരിം** സചേ **ഇതരായ ധാരായ** മാരേതി **വാ ഥരുനാ** മാരേതി **വാ തുണ്ഡേന** മാരേതി **വാ,** തഥാ മാരിതേ വിസങ്കേതോയേവ ഹോതീതി യോജനാ. **ഥരുനാതി** ഖഗ്ഗമുട്ഠിനാ. **തുണ്ഡേനാതി** ഖഗ്ഗതുണ്ഡേന. **"വിസങ്കേതോവാ"**തി സങ്കേതവിരാധേനേവ പാരാജികം ന ഹോതീതി ദസ്സനപദമേതം.

൨൬൩. സബ്ബാവുധകജാതിസൂതി ഇധാവുത്തകരപാലികാഛുരികാദിസബ്ബപഹരണസാമഞ്ഞേസു. **വിസേസതോതി** ഭേദതോ.

൨൬൪. പരേനാതി ഭിക്ഖുനാ. **സോതി** ആണത്തോ. **നിസിന്നം നം മാരേതി, വിസങ്കേതോ ന വിജ്ജതീ**തി "ഗച്ഛന്തമേവ മാരേഹീ"തി സാവധാരണം അവുത്തത്താ "നിസിന്നോപി സോയേവാ"തി തം മാരേന്തസ്സ വിസങ്കേതോ ന ഹോതി, അവധാരണം അന്തരേന കഥനം തം സഞ്ജാനാപേതും വുച്ചതീതി ഇരിയാപഥനിയാമകം ന ഹോതീതി അധിപ്പായോ.

൨൬൫-൬. അസതി സാവധാരണേ വിസങ്കേതാഭാവം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി സാവധാരണേ ഇരിയാപഥന്തരേസു വിസങ്കേതം ദസ്സേതുമാഹ **"നിസിന്നംയേവാ"**തിആദി. "നിസിന്നംയേവ മാരേഹീ"തി വുത്തോ ഗച്ഛന്തം മാരേതി, വിസങ്കേതന്തി ഞാതബ്ബം. "ഗച്ഛന്തംയേവ മാരേഹീ"തി വുത്തോ നിസിന്നം മാരേതി, വിസങ്കേതന്തി ഞാതബ്ബന്തി യോജനാ. ഇമമേവ യോജനാക്കമം സന്ധായാഹ **"യഥാക്കമ"**ന്തി.

൨൬൭. വിജ്ഝിത്വാതി സരാദീഹി വിജ്ഝിത്വാ.

൨൬൮. ഛിന്ദിത്വാതി അസിആദീഹി ഛിന്ദിത്വാ. പുന **സോതി** പയോഗോ.

൨൬൯. കരണേസൂതി വിജ്ഝനാദികിരിയാവിസേസേസു.

൨൭൦-൧. ഏത്താവതാ ആണത്തിനിയാമകനിദ്ദേസം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ദീഘാദിലിങ്ഗവസേനാപി സമ്ഭവന്തം വിസങ്കേതം ദസ്സേതുമാഹ **"ദീഘ"**ന്തിആദി. "ദീഘം...പേ॰... ഥൂലം മാരേഹീതി അനിയമേത്വാ ആണാപേതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧൭൪) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ ഏവ-കാരം വിനാ "ദീഘം മാരേഹീ"തി അനിയമേത്വാ കേനചി യോ **ആണത്തോ** ഹോതി, സോപി ആണത്തോ യം കിഞ്ചി താദിസം സചേ മാരേതി, നത്ഥി തത്ഥ വിസങ്കേതോ, ഉഭിന്നമ്പി പരാജയോതി യോജനാ. ഏവം **"രസ്സ"**ന്തിആദിസബ്ബപദേഹിപി പച്ചേകം യോജനാ കാതബ്ബാ. **അനിയമേത്വാതി** വിസങ്കേതാഭാവസ്സ ഹേതുദസ്സനം. **ഏവ**കാരോ വാക്യാലങ്കാരോ. **തത്ഥാതി** ആണത്തികപ്പയോഗേ. "ഉഭിന്നമ്പി പരാജയോ"തി വുത്തത്താ ആണാപകം വിനാ അഞ്ഞം യഥാവുത്തക്ഖണം മനുസ്സവിഗ്ഗഹം **"യം കിഞ്ചി താദിസ"**ന്തി ഇമിനാ ദസ്സേതി.

സചേ ആണാപകോ ആണാപേത്വാ അത്താനമേവ മാരേതി, ആണാപകോ ദുക്കടം ആപജ്ജിത്വാ മരതി, ആണത്തസ്സ പാരാജികം. ആണാപകേന അത്താനമുദ്ദിസ്സ ആണത്തിയാ കതായ ആണത്തോ അജാനിത്വാ താദിസം അഞ്ഞം മാരേതി, ഓകാസസ്സ അനിയമിതത്താ ആണാപകോ മുച്ചതി, ഇതരോ കമ്മുനാ

ബജ്ഝതി. യദി ‘‘അമുകസ്മിം രത്തിട്ഠാനേ വാ ദിവാട്ഠാനേ വാ നിസിന്നം ഈദിസം മാരേഹീ’’തി ഓകാസം നിയമേത്വാ ആണാപേതി, തത്ഥ ആണാപകതോ അഞ്ഞസ്മിം മാരിതേ ഉഭിന്നമ്പി പാരാജികം. തതോ ബഹി മാരിതേ വധകസ്സേവ കമ്മബന്ധോ. ആണാപകോ അത്താനമേവ ഉദ്ദിസ്സ ആണാപേതി, ഇതരോ ച തമേവ തത്ഥ മാരേതി, ആണാപകസ്സ ദുക്കടം, ആണത്തസ്സ പാരാജികം. സചേ അഞ്ഞത്ഥ മാരേതി, മൂലട്ഠോ മുച്ചതി. അജാനിത്വാ അഞ്ഞം തത്ഥ വാ അഞ്ഞത്ഥ വാ മാരേതി, വധകോ പാരാജികം ആപജ്ജതി, മൂലട്ഠോ മുച്ചതി. ആനന്തരിയവത്ഥുമ്ഹി ആനന്തരിയേന സദ്ധിം യോജേതബ്ബം.

൨൮൨. യോ മനുസ്സം കഞ്ചി ഉദ്ദിസ്സ സചേ ഓപാതം ഖണതി, തഥാ ഓപാതം ഖണന്തസ്സ തസ്സ ദുക്കടം നാമ ആപത്തി ഹോതീതി അജ്ഝാഹാരയോജനാ. യോജനാ ച നാമേസാ യഥാരുതയോജനാ, അജ്ഝാഹാരയോജനാതി ദുവിധാ. തത്ഥ പാഠാഗതപദാനമേവ യോജനാ **യഥാരുതയോജനാ,** ഊനപൂരണത്ഥമജ്ഝാഹാരപദേഹി സഹ പാഠാഗതപദാനം യോജനാ **അജ്ഝാഹാരയോജനാ**തി വേദിതബ്ബാ. **‘‘ഖണന്തസ്സ ച ഓപാത’’**ന്തി പോത്ഥകേസു പാഠോ ദിസ്സതി. **‘‘ഖണന്തസ്സ തഥോപാത’ന്തി** പാഠോ സുന്ദരോ’’തി **നിസ്സന്ദേഹേ** വുത്തം. **‘‘ആവാട**ന്തി ഏതസ്സ ‘ഓപാത’ന്തി പരിയായോ’’തി ച വുത്തം. തതോപി -

> ‘‘മനുസ്സം കഞ്ചി ഉദ്ദിസ്സ;
> യോ ചേ ഖണതിവാടകം;
> ഖണതോ തം തഥാ തസ്സ;
> ഹോതി ആപത്തി ദുക്കട’’ന്തി. -

പാഠോ സുന്ദരതരോ. ജാതപഥവിം ഖണന്തസ്സ പാരാജികപയോഗത്താ പയോഗഗണനായ ദുക്കടം.

൨൮൩. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം ആവാടേ. **തസ്സാ**തി പതിതസ്സ മനുസ്സവിഗ്ഗഹസ്സ. **ദുക്ഖസ്സുപ്പത്തിയാ**തി ദുക്ഖുപ്പത്തിഹേതു. **തസ്സാ**തി യേന ആവാടോ ഖതോ, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ. **പതിത്വാ** സോ ചേ മരതി, തസ്മിം **മതേ തസ്സ** ഭിക്ഖുനോ പാരാജികം ഭവേതി യോജനാ.

൨൮൪. **അഞ്ഞസ്മി**ന്തി യം സമുദ്ദിസ്സ ആവാടോ ഖതോ, തതോ അഞ്ഞസ്മിം. **അനുദ്ദിസ്സക**ന്തി കിരിയാവിസേസനം, അനുദ്ദിസ്സകം കത്വാതി അത്ഥോ. ഓപാതവിസേസനം ചേ, ‘‘അനുദ്ദിസ്സകോ ഓപാതോ’’തി പദച്ഛേദോ. ‘‘അഗ്ഗമക്ഖായതീ’’തിആദീസു (സം॰ നി॰ ൫.൱൩൯; അ॰ നി॰ ൪.൩൪; ൱ം.൱൪; ഇതിവു॰ ൯൦; നേത്തി॰ ൱൭൦) വിയ ഓ-കാരട്ഠാനേ അ-കാരോ, മ-കാരാഗമോ ച ദട്ഠബ്ബോ, അനോദിസ്സകോ ഓപാതോ ഖതോ ഹോതീതി അത്ഥോ.

൨൮൫. ‘‘ഏത്ഥ പതിത്വാ യോ കോചി മരതൂ’’തി അനോദിസ്സകോ ഓപാതോ സചേ ഖതോ ഹോതി, യത്തകാ നിപതിത്വാ മരന്തി ചേ, അസ്സ തത്തകാ ദോസാ ഹോന്തീതി യോജനാ. **‘‘യോ കോചീ’’**തി ഇമിനാ അത്തനോ മാതാപിതരോ ച സങ്ഗഹിതാ. **ദോസാ**തി കമ്മബന്ധദോസാ, പാരാജികം പന ഏകമേവ. **അസ്സാ**തി യേന അനോദിസ്സ ഓപാതോ ഖതോ, തസ്സ.

൨൮൬. **ആനന്തരിയവത്ഥുസ്മിം** മതേതി പാഠസേസോ, ‘‘തത്ഥ പതിത്വാ’’തി അധികാരോ, അരഹന്തേ, മാതരി, പിതരി ച തസ്മിം പതിത്വാ മതേ

കാലകതേതി അത്ഥോ. **ആനന്തരിയക**ന്തി എത്ഥ സകത്ഥേ, കുച്ഛിതേ , സഞ്ഞായം വാ ക-പച്ചയോ ദട്ഠബ്ബോ. **"തഥാ"**തി ഇമിനാ "ആനന്തരിയവത്ഥുസ്മി"ന്തി ഇമസ്മിം സമാസപദേ അവയവഭൂതമ്പി "വത്ഥുസ്മി"ന്തി ഇദഞ്ച "തത്ഥ പതിത്വാ മതേ"തി ഇദഞ്ച ആകഡ്ഢതി. **ഥുല്ലച്ചയാദീനം** വത്ഥുസ്മിം തത്ഥ പതിത്വാ മതേ **ഥുല്ലച്ചയാദയോ ഹോന്തീ**തി യോജനാ. തസ്മിം ആവാടേ പതിത്വാ യക്ഖാദീസു മതേസു, പാരാജികവത്ഥുനോ ദുക്ഖുപ്പത്തിയഞ്ച ഥുല്ലച്ചയം, മനുസ്സവിഗ്ഗഹേ മതേ പാരാജികം, തിരച്ഛാനേ മതേ പാചിത്തിയന്തി വുത്തം ഹോതി.

൮൭. **പാണാതിപാതാ ദ്വേ**തി ദ്വിന്നം മതത്താ ദ്വേ പാണാതിപാതാ, ഏകേന പാരാജികം, ഇതരേന കമ്മബന്ധോയേവ. **ഏകോവേകേകധംസനേ**തി മാതു വാ ദാരകസ്സ വാ മരണേ ഏകോ പാണാതിപാതോവ.

൮൮. ചോരേഹി അനുബദ്ധോ **ഏത്ഥ** ആവാടേ പതിത്വാ മരിസ്സതി ചേ, ഓപാതഖണകസ്സേവ പാരാജികം ഹോതി കിരാതി യോജനാ. **കിരാ**തി അനുസ്സവനേ അരുചിസൂചകം.

൮൯-൯൦. **വേരിനോ** ഭിക്ഖുതോ അഞ്ഞേ വേരിപുഗ്ഗലാ. **തത്ഥ** തസ്മിം ഓപാതേ സചേ മനുസ്സം **പാതേത്വാ മാരേന്തി,** തഥാ വേരിനോ തത്ഥ സയമേവ പതിതം മനുസ്സം ബഹി നീഹരിത്വാ സചേ മാരേന്തി, തത്ഥ **ഓപപാതികാ** മനുസ്സാ ഓപാതേ നിബ്ബത്തിത്വാ തതോ **നിക്ഖന്തും അസക്കോന്താ മതാ ചേ** സിയും, **സബ്ബത്ഥ ച** യഥാവുത്തസബ്ബവാരേസു ഓപാതഖണകസ്സേവ പരാജയോതി യോജനാ. **നിബ്ബത്തിത്വാ ഹീ**തി എത്ഥ **ഹീ**തി പദപൂരണേ. യത്ഥ യത്ഥ നിപാതസദ്ദാനം അത്ഥോ ന ദസ്സിതോ, തത്ഥ തത്ഥ പദപൂരണമത്തതാ വേദിതബ്ബാ.

൯൧. **യക്ഖാദയോ**തി **ആദി**-സദ്ദേന തിരച്ഛാനാനം സങ്ഗഹോ. **വത്ഥുവസാ**തി ഥുല്ലച്ചയപാചിത്തിയാനം വത്ഥുഭൂതയക്ഖതിരച്ഛാനാനം വസാ. **ഥുല്ലച്ചയാദയോ**തി **ആദി**-സദ്ദേന പാചിത്തിയസങ്ഗഹോ.

൯൨. **അയം നയോ**തി "അനാപത്തീ"തി യഥാവുത്തോ നയോ.

൯൩-൪. **ബജ്ഝന്തീ**തി സചേ അവസ്സം ബജ്ഝന്തി. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം പാസേ. **"ഹത്ഥതോ മുത്തമത്തസ്മി"**ന്തി ഇമിനാ പയോഗസ്സ അത്ഥസാധകതം ദീപേതി.

൯൫. യം പന ഉദ്ദിസ്സ പാസോ **ഓഡ്ഡിതോ,** തതോ അഞ്ഞസ്സ ബന്ധനേ തു അനാപത്തി പകാസിതാതി യോജനാ.

൯൬. **മുധാ വാപീ**തി അമൂലേന വാപി. **മൂലട്ഠസ്സേവാ**തി പാസകാരകസ്സേവ. **കമ്മബന്ധോ**തി പാണാതിപാതോ. ബജ്ഝതി ഏതേനാതി ബന്ധോ, കമ്മമേവ ബന്ധോ കമ്മബന്ധോ. പാരാജികമത്ഥേ വത്തബ്ബേപി യാവ സോ വത്തതി, താവ തത്ഥ ബജ്ഝിത്വാ മതസത്തേസു പഠമമതസ്സ വസേന പാരാജികം, അവസേസാനം പാണാതിപാതസങ്ഖാതസ്സ അകുസലരാസിനോ സമ്ഭവതോ തം സബ്ബം സങ്ഗഹേത്വാ സാമഞ്ഞേന ദ്വയമ്പി ദസ്സേതുമാഹ "കമ്മബന്ധോ"തി.

൨൯൮. "സചേ യേന ലദ്ധോ, സോ ഉഗ്ഗളിതം വാ പാസം സണ്ഠപേതി, തസ്സ പസ്സേന വാ ഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ വതിം കത്വാ സമ്മുഖേ പവേസേതി, ഥദ്ധതരം വാ പാസയട്ഠിം ഠപേതി, ദള്ഹതരം വാ പാസരജ്ജും ബന്ധതി, ഥിരതരം വാ ഖാണുകം ആകോടേതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧൭൪) **അട്ഠകഥാ**ഗതം വിനിച്ഛയം സങ്ഗഹിതുമാഹ **"പാസമുഗ്ഗളിതമ്പി വാ"**തി. ഏത്ഥ അവുത്തസമുച്ചയത്ഥേന **പി**-സദ്ദേന "സണ്ഠപേതീ"തിആദികാ "ബന്ധതീ"തി ദസ്സിതകിരിയാവസാനാ പയോഗാ ദസ്സിതാ. **ഥിരം വാപീ**തി ഏത്ഥ **അപി**-സദ്ദോ അട്ഠകഥായ അവസിട്ഠം "ഖാണുകം ആകോടേതീ"തി കിരിയം സമുച്ചിനോതി ഉഭയത്ഥപി പകാരന്തരവികപ്പത്ഥത്താതി ഗഹേതബ്ബോ. **ഏവ**ന്തി ഏവം സതി. യേന പാസോ ലദ്ധോ, തേനാപി ഏവം പാസേ കതവിസേസേ സതീതി വുത്തം ഹോതി. **ഉഭിന്ന**ന്തി പാസകാരകസ്സ ച ഇദാനി ലഭിത്വാ പടിജഗ്ഗന്തസ്സ ചാതി ഉഭയേസം.

൨൯൯-൩൦൦. **യോ**തി പാസകാരകോ, ലദ്ധപാസകോതി ഇമേസം യോ കോചി. **ഉഗ്ഗളാപേത്വാ**തി വിഘാടേത്വാ, യഥാ തത്ഥ പാണിനോ ന ബജ്ഝന്തി, ഏവം കത്വാതി അത്ഥോ. **തത്ഥ ചാ**തി പുന സണ്ഠപിതേ പാസേ ച. കോ വിമുച്ചതി? യേന ലദ്ധോ, സോ.

൩൦൧-൨. **ഗോപേത്വാ**തി ഗോപനഹേതു മോക്ഖോ ന ഹോതീതി യോജനാ. "സീഹം ദിസ്വാ ഭയം ഹോതീ"തിആദീസു വിയ ഹേതുമ്ഹി ത്വാ-പച്ചയോ ദട്ഠബ്ബോ. **തമഞ്ഞോ...പേ॰... ന ച മുച്ചതീ**തി ഏത്ഥ **ന ചാ**തി നേവ. **നാസേത്വാ സബ്ബസോ വാ**തി സോ യഥാ യസ്സ കസ്സചി സത്തസ്സ വിനാസോപകരണം ന ഹോതി, തഥാ ഛിന്ദനാദീഹി നാസേത്വാ. **തം** പാസയട്ഠിം. കോ വിമുച്ചതി? പാസകാരകോ.

൩൦൩. **സൂലം രോപേന്തസ്സാ**തി സൂലം നിഖണന്തസ്സ. **സജ്ജേന്തസ്സാ**തി സണ്ഠപേന്തസ്സ.

൩൦൪. **അസഞ്ചിച്ചാ**തി ഏത്ഥ "കതേന പയോഗേനാ"തി പാഠസേസോ, "മതേപി അനാപത്തീ"തി ഏതേഹി സമ്ബന്ധോ. "ഇമിനാഹം ഉപക്കമേന ഇമം മാരേസ്സാമീ"തി അചേതേത്വാ അപകപ്പേത്വാ അവധകചേതനോ ഹുത്വാ കതേന അഞ്ഞത്ഥികേനപി ഉപക്കമേന പരേ മതേപി ആപത്തി നത്ഥീതി അത്ഥോ, **മുസലുസ്സാപനാദിവത്ഥൂസു** (പാരാ॰ ൧൮൦) വിയ അയം സത്തോതിസഞ്ഞീ ഹുത്വാ "ഇമിനാ ഉപക്കമേന ഇമം മാരേസ്സാമീ"തി വീതിക്കമസമുട്ഠാപകചേതനാസമ്പയുത്തവികപ്പരഹിതോ ഹുത്വാ അഞ്ഞത്ഥികേന പയോഗേന മനുസ്സേ മതേപി പാരാജികം നത്ഥീതി വുത്തം ഹോതി.

അജാനന്തസ്സാതി "ഇമിനാ അയം മരിസ്സതീ"തി അജാനന്തസ്സ ഉപക്കമേന പരേ മതേപി അനാപത്തി, **വിസഗതപിണ്ഡപാതവത്ഥുമ്ഹി** (പാരാ॰ ൧൮൧) വിയ "ഇദം കാരണ"ന്തി അജാനിത്വാ കതേന മനുസ്സേ മതേപി അനാപത്തീതി വുത്തം ഹോതി. **"തഥാ"**തി ഇമിനാ "അനാപത്തീ"തി ആകഡ്ഢതി. **അമരണചിത്തസ്സ** അമരണിച്ഛാസഹിതചിത്തസ്സ ഉപക്കമേന പരേ മതേപി അനാപത്തി **വുദ്ധപബ്ബജിതാദിവത്ഥൂസു** (പാരാ॰ ൧൮൦) വിയാതി അത്ഥോ. ഉമ്മത്തകാദയോ വുത്തസരൂപായേവ.

൩൦൫. **"മനുസ്സപാണിമ്ഹീ"**തി ഇമിനാ മനുസ്സഭാവോ അങ്ഗഭാവേന ദസ്സിതോ. **"സചസ്സ ചിത്തം മരണൂപസംഹിത"**ന്തി ഇമിനാ മരണൂപസംഹിതചിത്തതാ

ദസ്സിതാ.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ

വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

തതിയപാരാജികകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ചതുത്ഥപാരാജികകഥാവണ്ണനാ

൩൦൬-൭. ഏവം നാതിസങ്ഖേപവിത്ഥാരനയേന തതിയപാരാജികവിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ചതുത്ഥപാരാജികവിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"അസന്ത"**ന്തിആദി. തത്ഥ "അസന്ത"ന്തി അപേക്ഖിത്വാ "അത്തനീ"തി ച "ഝാനാദിഭേദ"ന്തി അപേക്ഖിത്വാ "ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മ"ന്തി ച "സമുദാചരേയ്യാ"തി അപേക്ഖിത്വാ "യോ ഭിക്ഖൂ"തി ച സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതീതി അജ്ഝാഹരിത്വാ "അത്തനി അസന്ത"ന്തിആദിനാ നയേന യോജേതബ്ബം.

അത്തനി അസന്തന്തി തസ്മിം അത്തഭാവേ അത്തനോ സന്താനേ അനുപ്പാദിതതായ അവിജ്ജമാനം. **അത്തസ്സിതമേവ കത്വാ**തി അത്തുപനായികം കത്വാ അത്തനി വിജ്ജമാനം വിയ കത്വാ തം ഉപനേത്വാ . **ഭവം അധിട്ഠായ ച വത്തമാന**ന്തി പടിസന്ധിതോ പട്ഠായ ച വത്തന്തം ഭവം ചിത്തേന അധിട്ഠഹിത്വാ തക്കേത്വാ, ചിത്തേ ഠപേത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **അഞ്ഞാപദേസഞ്ച വിനാ**തി "യോ തേ വിഹാരേ വസതീധ ഭിക്ഖൂ"തിആദിനാ നയേന വക്ഖമാനം പരിയായകഥം ഠപേത്വാ. **അധിമാനഞ്ച വിനാ**തി അദിട്ഠേ ദിട്ഠസഞ്ഞിതാദിസഭാവം അധിഗതമാനസങ്ഖാതം "അധിഗതഉത്തരിമനുസ്സധമ്മോ അഹമ്ഹീ"തി അധിമാനഞ്ച ഠപേത്വാ. **ഝാനാദിഭേദ**ന്തി ഝാനാദയോ ഭേദാ വിസേസാ യസ്സ തം ഝാനാദിഭേദം, "ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മോ നാമ ഝാനം വിമോക്ഖോ സമാധി സമാപത്തി ഞാണദസ്സനം മഗ്ഗഭാവനാ ഫലസച്ഛി കിരിയാ കിലേസപ്പഹാനം വിനീവരണതാ ചിത്തസ്സ സുഞ്ഞാഗാരേ അഭിരതീ"തി (പാരാ॰ ൧൯൮, ൨൦൦) **പദഭാജനേ** വുത്തം ഝാനാദിധമ്മവിസേസന്തി അത്ഥോ. "ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മന്തി ഉത്തരിമനുസ്സാനം ഝായീനഞ്ചേവ അരിയാനഞ്ച ധമ്മ"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൦൭) **അട്ഠകഥായ** വുത്തം ഝാനലാഭീഹി ചേവ അട്ഠഹി അരിയപുഗ്ഗലേഹി ച അധിഗതത്താ തേസം സന്തകന്തി സങ്ഖ്യം ഗതം **ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം**.

വിഞ്ഞത്തിപഥേ ഠിതസ്സ കായേന വാ വാചായ വാ യോ ഭിക്ഖു സമുദാചരേയ്യാതി അജ്ഝാഹരിത്വാ യോജേതബ്ബം. **വിഞ്ഞത്തിപഥേ ഠിതസ്സാ**തി ദ്വാദസഹത്ഥബ്ഭന്തരേ പദേസേ ഠിതസ്സ "ഇത്ഥിയാ വാ പുരിസസ്സ വാ ഗഹട്ഠസ്സ വാ പബ്ബജിതസ്സ വാ"തി (പാരാ॰ ൧൯൮) **പദഭാജനേ** വുത്തസ്സ യസ്സ കസ്സചി. **കായേന വാ**തി ഹത്ഥമുദ്ദാദിവസേന കായേന വാ. "സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹത്ഥമുദ്ദായ സീസം ന ഓതരതി, ഇദം അഭൂതാരോചനം ഹത്ഥമുദ്ദായപി ഓതരതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨.൧൫) **അട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ ഇധ ഹത്ഥമുദ്ദാദിഹത്ഥവികാരോ ച അങ്ഗപച്ചങ്ഗചോപനഞ്ച "കായേനാ"തി ഇമിനാ ഗഹേതബ്ബം. **വാചായ വാ**തി യോ സവനൂപചാരേ ഠിതോ തേന വിഞ്ഞാതും സക്കുണേയ്യേന യേന കേനചി വോഹാരേന വാ. **യോ ഭിക്ഖൂ**തി യോ ഉപസമ്പന്നോ ഥേരോ വാ നവോ വാ മജ്ഝിമോ വാ. **സമുദാചരേയ്യാ**തി "പഠമം ഝാനം സമാപജ്ജാമീ"തിആദിവചനപ്പകാരേസു യം കഞ്ചി പകാരം

വദേയ്യ. **തദത്ഥേ**തി തേന വുത്തവാക്യസ്സ അത്ഥേ. **ഞാതേവാ**തി ഞാതേ ഏവ. മാതുഗാമം വാ പുരിസം വാ യം കിഞ്ചി ഉദ്ദിസ്സ വുത്തേ, തേനേവ വാ അനുദ്ദിസ്സ വുത്തേ സവനൂപചാരേ ഠിതേന യേന കേനചി മനുസ്സഭൂതേന വചനസമനന്തരമേവ "അയം പഠമജ്ഝാനലാഭീ"തിആദികേ യഥാവുത്തേ അത്ഥപ്പകാരേ ഞാതേയേവ. "സോ"തി അജ്ഝാഹരിത്വാ "സോ പുന രുള്ഹിഭാവേ അഭബ്ബോ"തി യോജേതബ്ബം, അത്തനി അവിജ്ജമാനഗുണം സന്തം വിയ കത്വാ ഇച്ഛാചാരേ ഠത്വാ ഏവം കഥിതപുഗ്ഗലോ സീലേ പതിട്ഠായ ഉപരൂപരി ലബ്ഭമാനലോകിയലോകുത്തരഗുണേഹി ബുദ്ധിസങ്ഖാതം സാസനേ ബുദ്ധിമധിഗന്തും അനരഹോതി അത്ഥോ . കിം വിയാതി ആഹ **"യഥേവ...പേ॰... രുളിഭാവേ"**തി. **"യഥാ"**തി ഏതേന സമ്ബന്ധോ "തഥാ"തി, യഥാ താലോ മത്ഥകച്ഛിന്നോ അഭബ്ബോ പുന വിരുള്ഹിയാ, സോപി പാരാജികം ആപന്നോ തഥേവ ദട്ഠബ്ബോതി അത്ഥോ.

സം॰വ്വ-ൻ. ഇദാനി "ഞാതേവ അഭബ്ബോ"തി ച "അഞ്ഞാപദേസഞ്ച വിനാ"തി ച ഏതസ്മിം വാക്യദ്വയേ ബ്യതിരേകത്ഥവസേന സമ്ഭവന്തം ആപത്തിഭേദം ദസ്സേതുമാഹ **"അസന്തമേവാ"**തിആദി.

അനന്തരന്തി "പഠമം ഝാനം സമാപജ്ജാമീ"തിആദിവചനസമനന്തരമേവ. **സോ**തി ദ്വാദസഹത്ഥബ്ഭന്തരേ ഠത്വാ യേന തം വചനം സുതം, സോ പരോ പുഗ്ഗലോ. **ജാനാതി ചേ**തി "അയം പഠമജ്ഝാനലാഭീ"തിആദിവസേന തേന വുത്തവചനപ്പകാരേന അത്ഥം അവിരാധേത്വാ അചിരേനേവ സചേ ജാനാതീതി അത്ഥോ. യോ പന ഝാനാദീനം അത്തനാ അലദ്ധഭാവേന വാ ആഗമേ ഉഗ്ഗഹപരിപുച്ഛാദിവസേന അപരിചിതത്താ വാ ഝാനാദിസരൂപം അജാനന്തോപി കേവലം "ഝാനം വിമോക്ഖോ സമാധി സമാപത്തീ"തിആദിവചനാനം സുതപുബ്ബത്താ തേന "പഠമം ഝാനം സമാപജ്ജാമീ"തിആദിവചനേ വുത്തേ "ഝാനം കിര ഏസ സമാപജ്ജതീ"തി യദി ഏത്തകമത്ഥമ്പി ജാനാതി, സോപി "ജാനാതി"ച്ചേവ **അട്ഠകഥായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൧൫) വുത്തോതി ഗഹേതബ്ബോ. **ചുതോ ഹീ**തി **ഹി**-സദ്ദോ അവധാരണേ, അത്തനാ വുത്തേ തേന തത്തകേയേവ ഞാതേ സോ അസന്തഗുണദീപകോ പാപപുഗ്ഗലോ ഫലസമ്പത്തിസമ്പന്നം ഇമം സാസനാമതമഹാപാദപം ആരുയ്ഹാപി ഫലം അപരിഭുഞ്ജിത്വാ വിരാധേത്വാ പതിത്വാ മതോ നാമ ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി. ഇമസ്സേവത്ഥസ്സ "അസന്ത"മിച്ചാദിനാ പഠമം വുത്തസ്സപി ബ്യതിരേകത്ഥം ദസ്സേതും അനുവാദവസേന വുത്തത്താ പുനരുത്തിദോസോ ന ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം.

ഇദാനി തം ബ്യതിരേകത്ഥം ദസ്സേതുമാഹ **"നോ ചേ...പേ॰... ഹോതീ"**തി. യസ്സ സോ ആരോചേതി, സോ **ചേ** ന **ജാനാതി, അസ്സ** അസന്തഗുണദീപകസ്സ മുസാവാദിനോ.

"അഞ്ഞാപദേസഞ്ച വിനാ"തി ഇമിനാ ദസ്സിതബ്യതിരേകത്ഥസ്സ ഭാവാഭാവേ സമ്ഭവന്തം ആപത്തിഭേദം ദസ്സേതുമാഹ **"യോ തേ"**തിആദി. യോ ഭിക്ഖു **തേ** തവ **ഇധ** ഇമസ്മിം വിഹാരേ വസതീതി യോജനാ. **ദീപിതേ**തി അത്തനോ അധിപ്പായേ പകാസിതേ. **ജാനാതി ചേ**തി യോ തഥാ വുത്തവചനം അസ്സോസി, സോ "ഏസ അഞ്ഞാപദേസേന അത്തനോ ഝാനലാഭിതം ദീപേതീ"തി വാ "ഏസോ ഝാനലാഭീ"തി വാ വചനസമനന്തരമേവ സചേ ജാനാതി. **അസ്സാ**തി ഏവം കഥിതവചനവതോ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ. **തം** തേന വുത്തവചനം.

ദുക്കടമേവ ഹോതി, ന ഥുല്ലച്ചയന്തി അത്ഥോ. അത്തനോ ആവാസകാരാനം ദായകാനം അഞ്ഞസ്സ പവത്തിം കഥേന്തസ്സ വിയ അത്തനോയേവ അസന്തഗുണം സന്തമിവ കത്വാ കഥനാകാരോ ഇമായ ഗാഥായ അത്ഥതോ വുത്തോതി ദട്ഠബ്ബോ.

ഏത്ഥ ച **ഝാനലാഭീതി ചാ**തി അവുത്തസമുച്ചയത്ഥേന ച-സദ്ദേന **പാളിയം** (പാരാ॰ ൨൨൦) ആഗതാ അവസേസപരിയായവാരാ ച സങ്ഗഹിതാതി ദട്ഠബ്ബം. തഥാ **ഝാനലാഭീ**തി ഏത്ഥ **ഝാന**ഗ്ഗഹണേന വിമോക്ഖാദീനമ്പി ഉപലക്ഖിതത്താ ഝാനാദിദസവിധഉത്തരിമനുസ്സധമ്മവിസയപരിയായകഥം സുതവതാ തങ്ഖണേ തദത്ഥേ ഞാതേ പരിയായസമുല്ലാപകേന ആപജ്ജിതബ്ബം ഥുല്ലച്ചയഞ്ച അവിഞ്ഞാതേ വാ ചിരേന വിഞ്ഞാതേ വാ ആപജ്ജിതബ്ബം ദുക്കടഞ്ച ഇമായ ഗാഥായ അത്ഥതോ ദസ്സിതമേവാതി ദട്ഠബ്ബം.

൩൮൫. ഏതന്തി യഥാവുത്തപ്പകാരം ഝാനാദിഭേദം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം. **അധിമാനാ**തി "അധിഗതോഹ"ന്തി ഏവം ഉപ്പന്നമാനാ, അധികമാനാതി അത്ഥോ, "അയം ധമ്മോ മയാ അധിഗതോ"തി ദള്ഹമുപ്പന്നേന മാനേന കഥേന്തസ്സാതി വുത്തം ഹോതി. **വുത്തോ അനാപത്തിനയോ**തി ആപത്തിയാ അഭാവോ **അനാപത്തി,** സാ ഏവ നയോ നേതബ്ബോ ബുജ്ഝിതബ്ബോതി കത്വാ, അനാപത്തീതി വുത്തം ഹോതി. "അധിമാനേനാ"തി **ഏവം വുത്തോ** ഭഗവതാതി അത്ഥോ, "അധിഗതധമ്മോഹ"ന്തി അധിമാനേന "അഹം പഠമജ്ഝാനലാഭീ"തിആദീനി വദന്തസ്സ അനാപത്തീതി വുത്തം ഹോതി.

അയമധിമാനോ കസ്സ ഹോതി, കസ്സ ന ഹോതീതി ചേ? അരിയാനം ന ഹോതി മഗ്ഗപച്ചവേക്ഖണാദീഹി പഞ്ചഹി പച്ചവേക്ഖണാഹി സഞ്ജാതസോമനസ്സാനം വിതിണ്ണകങ്ഖത്താ. ദുസ്സീലസ്സാപി ന ഹോതി തസ്സ അരിയഗുണാധിഗമേ നിരുസ്സാഹത്താ. സുസീലസ്സാപി കമ്മട്ഠാനാനുയോഗരഹിതസ്സ നിദ്ദാരാമതാദിമനുയുത്തസ്സ ന ഹോതി വിസ്സട്ഠഭാവനാഭിയോഗത്താ. സുപരിസുദ്ധായ സീലസമ്പത്തിയാ പതിട്ഠായ സമഥഭാവനാമനുയുത്തസ്സ രൂപാരൂപസമാപത്തിയം പത്താസിനോ വാ വിപസ്സനാഭിയുത്തസ്സ സോപക്കിലേസോദയബ്ബയഞാണലാഭിനോ വാ ഉപ്പജ്ജതി. സോ സമഥവിപസ്സനാഭാവനാഹി കിലേസസമുദാചാരസ്സ അഭാവേ ഉപ്പന്നേ തേ വിസേസഭാഗിനോ ഭവിതും അദത്വാ ഠിതിഭാഗിനോ കത്വാ ഠപേതീതി വേദിതബ്ബോ.

പനാതി അപി-സദ്ദത്ഥോ. **"ഏവ"**ന്തി ഇമിനാ "അനാപത്തിനയോ വുത്തോ"തി പച്ചാമസതി. **"അവത്തുകാമസ്സാ"**തി ഇദഞ്ച **പാളിയം** ആഗതം "അനുല്ലപനാധിപ്പായസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൨൨൨, ൨൨൪) ഇദഞ്ച അനത്ഥന്തരം. അവത്തുകാമസ്സാതി ഏവം വുത്തോതി യോജനാ. കോഹഞ്ഞേന പാപിച്ഛാപകതസ്സ "ഝാനാദീനം ലാഭിമ്ഹീ"തി വദന്തസ്സ അജ്ഝാസയോ ഉല്ലപനാധിപ്പായോ നാമ, തഥാ അഹുത്വാ സബ്രഹ്മചാരീസു അഞ്ഞം ബ്യാകരോന്തസ്സ ഏവമേവ അനാപത്തിഭാവോ വുത്തോ ഭഗവതാതി അത്ഥോ. **ആദികസ്സാപി** ഏവം വുത്തോതി യോജനാ. "അനാപത്തി ആദികമ്മികസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൨൨൨) ആദികമ്മികസ്സാപി അനാപത്തിഭാവോ വുത്തോ ഭഗവതാതി അത്ഥോ. ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ വഗ്ഗുമുദാതീരിയാ ഭിക്ഖൂ ആദികമ്മികാ. അവുത്തസമുച്ചയത്ഥേന **തഥാ**-സദ്ദേന ഇധ അവുത്തഉമ്മത്തകഖിത്തചിത്തവേദനട്ടാ ഗഹിതാ.

൯൧൧. **പാപിച്ഛതാ**തി ‘‘ഏവം മം ജനോ സമ്ഭാവേസ്സതീ’’തി ഝാനലാഭിതാദിഹേതുകായ സമ്ഭാവനായ സമ്ഭാവനാനിമിത്തസ്സ പച്ചയപടിലാഭസ്സ പത്ഥനാസങ്ഖാതായ പാപികായ ലാമികായ ഇച്ഛായ സമന്നാഗതഭാവോ ച. **തസ്സാ**തി യം ഝാനാദിഭേദഭിന്നം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം സമുല്ലപി, തസ്സ ധമ്മസ്സ. **അസന്തഭാവോ**തി അത്തസന്താനേ പച്ചുപ്പന്നജാതിയം അനുപ്പാദിതഭാവേന അവിജ്ജമാനഭാവോ. **മനുസ്സകസ്സ ആരോചനഞ്ചേവാ**തി വുത്തവചനസ്സ അത്ഥം തങ്ഖണേ ജാനനകസ്സ മനുസ്സജാതികസ്സ ‘‘പഠമം ഝാനം സമാപജ്ജി’’ന്തിആദിനാ നയേന സവനൂപചാരേ ഠത്വാ ആരോചനഞ്ച. നഞ്ഞാപദേസേന ആരോചനഞ്ചാതി സമ്ബന്ധോ. ‘‘യോ തേ വിഹാരേ വസതി, സോ ഭിക്ഖു പഠമം ഝാനം സമാപജ്ജീ’’തിആദിനാ (പാരാ॰ ൨൨൦) നയേന പവത്തഅഞ്ഞാപദേസം വിനാ ഉജുകമേവ ആരോചനഞ്ച. **തദേവ ഞാണ**ന്തി തദാ ഏവ ഞാണം, അചിരായിത്വാ വുത്തക്ഖണേയേവ ജാനനന്തി അത്ഥോ. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം ചതുത്ഥപാരാജികാപത്തിയം. **ധീരാ** വിനയധരാ.

൯൧൨. **പഠമേ ദുതിയേ ചന്തേ**തി മനുസ്സവിഗ്ഗഹപാരാജികവജ്ജിതേ യഥാവുത്തപാരാജികത്തയേ. **പരിയായോ ന വിജ്ജതീ**തി പാരാജികാപത്തിപഥം പരിയായവചനം ന ലഭതി. ‘‘ന പനേതരേ’’തി ഇദം ഏത്ഥാപി യോജേതബ്ബം, ഇതരേ പന തതിയപാരാജികേ പരിയായോ ന വിജ്ജതീതി അത്ഥോ. ‘‘മരണവണ്ണം വാ സംവണ്ണേയ്യാ’’തി (പാരാ॰ ൧൭൨) ച ‘‘അമ്ഭോ പുരിസ കിം തുയ്ഹിമിനാ’’തിആദിനാ (പാരാ॰ ൧൭൧) ച ‘‘യോ ഏവം മരതി, സോ ധനം വാ ലഭതീ’’തിആദിനാ (പാരാ॰ ൧൭൫) ച പരിയായേന വദന്തസ്സ പാരാജികമേവാതി വുത്തം ഹോതി. **ആണത്തി** പാരാജികഹേതുആണത്തികപ്പയോഗോ. **ന പനേതരേ**തി പഠമചതുത്ഥപാരാജികദ്വയേ പന പാരാജികഹേതുഭൂതാ ആണത്തി ന ലഭതീതി അത്ഥോ.

൯൧൩. **ആദീ**തി പഠമപാരാജികം. **ഏകസമുട്ഠാന**ന്തി ഏകകാരണം. സമുട്ഠാതി ആപത്തി ഏതസ്മാതി സമുട്ഠാനം, കാരണം കായാദി. തം പന ഛബ്ബിധം കായോ, വാചാ, കായവാചാ, കായചിത്തം, വാചാചിത്തം, കായവാചാചിത്തന്തി. തേസം വിനിച്ഛയം **ഉത്തരേ** (ഉ॰ വി॰ ൯൨൫ ആദയോ) യഥാഗതട്ഠാനേയേവ ച വണ്ണയിസ്സാമ. തത്രിദം ഏകസമുട്ഠാനം ഏകം കായചിത്തം സമുട്ഠാനം ഏതസ്സാതി കത്വാ. തേനാഹ **‘‘ദുവങ്ഗം കായചിത്തതോ’’**തി. ‘‘തം സമുട്ഠാന’’ന്തി അജ്ഝാഹാരോ. യേന സമുട്ഠാനേന പഠമപാരാജികാപത്തി ഉപ്പജ്ജതി, തംസമുട്ഠാനസങ്ഖാതം കാരണം. അങ്ഗജാതസങ്ഖാതം കായഞ്ച സേവനചിത്തഞ്ചാതി ദ്വയം അങ്ഗം അവയവം ഏതസ്സാതി **ദുവങ്ഗം,** തദുഭയസഭാവന്തി അത്ഥോ യഥാ ‘‘ദുവങ്ഗം ചതുത്ഥജ്ഝാന’’ന്തി. **സേസാ**തി അവസിട്ഠാനി തീണി പാരാജികാനി. **തിസമുട്ഠാനാ**തി കായചിത്തം, വാചാചിത്തം, കായവാചാചിത്തന്തി തിസമുട്ഠാനാ തീണി സമുട്ഠാനാനി ഏതേസന്തി കത്വാ. **തേസ**ന്തി തേസം തിണ്ണം സമുട്ഠാനാനം. **അങ്ഗാനീ**തി അവയവാനി. **സത്ത** കായോ, ചിത്തം, വാചാ, ചിത്തം, കായോ, വാചാ, ചിത്തന്തി, തംസഭാവാതി വുത്തം ഹോതി.

൯൧൪. **ആദീ**തി മേഥുനധമ്മപടിസേവനചിത്തസമ്പയുത്തചേതനാസഭാവം പഠമപാരാജികം. സുഖോപേക്ഖായുതം ഉദീരിതന്തി യോജനാ. ഇട്ഠാലമ്ബണപടിലാഭാദിസോമനസ്സഹേതുമ്ഹി സതി സുഖവേദനാസമ്പയുത്തം ഹോതി, തസ്മിം അസതി ഉപേക്ഖാവേദനായ സമ്പയുത്തം ഹോതീതി വുത്തന്തി അത്ഥോ.

തതിയം ദുക്ഖവേദനന്തി തതിയം മനുസ്സവിഗ്ഗഹപാരാജികം ദോസചിത്തസമ്പയുത്തചേതനാസഭാവത്താ ദുക്ഖവേദനായ സമ്പയുത്തന്തി അത്ഥോ.

ദുതിയന്തി അദിന്നാദാനചേതനാലക്ഖണം ദുതിയപാരാജികം. ലോഭേന പരസന്തകം ചോരികായ ഗണ്ഹന്തസ്സ സോമനസ്സസമ്പയുത്തം ഹോതി, കോധേന അഭിഭൂതസ്സ വിലുമ്പിത്വാ വാ വിലുമ്പാപേത്വാ വാ ഗണ്ഹതോ ദോമനസ്സസമ്പയുത്തം ഹോതി, സോമനസ്സം, ദോമനസ്സഞ്ച വിനാ അഗ്ഗഹേതുകാമോ വിയ ഹുത്വാ ഉദാസീനസ്സ ഗണ്ഹതോ ഉപേക്ഖാസമ്പയുത്തം ഹോതീതി **"തിവേദനമുദീരിത"**ന്തി ആഹ.

ചതുത്ഥഞ്ചാതി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മസമുല്ലപനചേതനാലക്ഖണം ചതുത്ഥപാരാജികഞ്ച. സമ്ഭാവനിച്ഛായ പച്ചയാസായ വാ തുട്ഠതുട്ഠസ്സേവ "അഹം പഠമം ഝാനം സമാപജ്ജാമീ"തിആദിനാ നയേന അത്തനോ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മലാഭിതം വദന്തസ്സ സോമനസ്സസമ്പയുത്തം ഹോതി, അഞ്ഞപുഗ്ഗലേസു പടിഹതചിത്തസ്സ കലഹപുരേക്ഖാരതായ വദതോ ദോമനസ്സസമ്പയുത്തം ഹോതി, പച്ചയാലാഭേന ജിഘച്ഛാദിദുക്ഖം സഹിതുമസക്കുണേയ്യതായ ഉദാസീനസ്സ വദതോ ഉപേക്ഖാസമ്പയുത്തം ഹോതീതി **"തിവേദനമുദീരിത"**ന്തി ആഹ.

൧൬൫. അട്ഠ ചിത്താനീതി ലോഭസഹഗതാനി അട്ഠ ചിത്താനി ലബ്ഭരേതി യോജനാ, ലബ്ഭന്തീതി അത്ഥോ, ചേതനാസഭാവേന പഠമപാരാജികേന സമ്പയുത്താനീതി വുത്തം ഹോതി. ഏവമുപരിപി. **ദുവേ**തി പടിഘസമ്പയുത്താനി ദ്വേ ചിത്താനി. **ദസ ചിത്താനീ**തി ലോഭസഹഗതാനി അട്ഠ, ദ്വേ പടിഘസമ്പയുത്താനീതി. **ലബ്ഭരേ**തി സമ്പയുത്തഭാവേന ലബ്ഭന്തി.

൧൬൭. തസ്മാതി യസ്മാ യഥാവുത്തചിത്തേഹി സമ്പയുത്തം, തേന ഹേതുനാ. **ക്രിയാ**തി കരണേന ആപജ്ജിതബ്ബത്താ കിരിയാ. വീതിക്കമസഞ്ഞായ അഭാവേന മുച്ചനതോ സഞ്ഞായ വിമോക്ഖോ ഏതസ്സാതി **സഞ്ഞാവിമോക്ഖം. ലോകവജ്ജന്തി** ലോകേന അകുസലഭാവതോ വജ്ജനീയന്തി **ദീപിതം** പകാസിതം.

൧൬൭. ആപത്തിയംയേവാതി **ഏവ**കാരേന ന സിക്ഖാപദേതി ദസ്സേതി. **ഇദം വിധാന**ന്തി സമുട്ഠാനാദികം ഇദം യഥാവുത്തം വിധാനം. **വിഭാവിനാ**തി പഞ്ഞവതാ വിനയധരേന.

൧൬൮-൯. മുദുപിട്ഠി ചാതി ലതാ വിയ നമിത്വാ കരണം ദസ്സേത്വാ നച്ചിതും സമവാഹിത്വാ മുദുകതപിട്ഠികോ ച. **ലമ്ബീ ചാ**തി പലമ്ബമാനേന ദീഘേന അങ്ഗജാതേന യുത്തോ. ലമ്ബതീതി **ലമ്ബം,** അങ്ഗജാതം, തം യസ്സ അത്ഥി സോ ലമ്ബീ. ഇമേ ദ്വേപി കാമപരിളാഹാതുരഭാവേ സതി അത്തനോ അങ്ഗജാതം അത്തനോ മുഖം, വച്ചമഗ്ഗഞ്ച പവേസേത്വാ വീതിക്കമിതുമരഹത്താ പാരാജികാപന്നസദിസത്താ പരിവജ്ജിതാ. **മുഖഗ്ഗാഹീ**തി മുഖേന ഗഹണം **മുഖഗ്ഗാഹോ,** സോ ഏതസ്സ അത്ഥീതി മുഖഗ്ഗാഹീ, പരസ്സ അങ്ഗജാതം മുഖേന ഗണ്ഹന്തോതി അത്ഥോ. **നിസീദകോ**തി പരസ്സ അങ്ഗജാതേ അത്തനോ വച്ചമഗ്ഗേന നിസീദന്തോ. ഇമേ ദ്വേ സഹവാസികാനം സീലവിനാസനതോ അഞ്ഞേഹി സംവസിതും അനരഹാതി പാരാജികാപന്നസദിസത്താ വിവജ്ജിതാ. **തേസ**ന്തി അസംവാസതാസാമഞ്ഞേന ചത്താരോ പാരാജികാപന്നേ സങ്ഗണ്ഹാതി. "തേസഞ്ച മഗ്ഗേനമഗ്ഗപടിപത്തിസാമഞ്ഞേന

പഠമപാരാജികാപന്നസ്സേവ അനുലോമികാതി ഗഹേതബ്ബാ'' ഇച്ചേവം **നിസ്സന്ദേഹേ** വുത്തം. ഇമിനാ ച അകതവീതിക്കമാനമ്പി മുദുപിട്ഠിആദീനം ചതുന്നം അനുലോമപാരാജികഭാവോ വുത്തോതി വിഞ്ഞായതി.

സമന്തപാസാദികായം പന -

> ''അപരാനിപി ലമ്ബീ, മുദുപിട്ഠികോ, പരസ്സ അങ്ഗജാതം മുഖേന ഗണ്ഹാതി, പരസ്സ അങ്ഗജാതേ അഭിനിസീദതീതി ഇമേസം ചതുന്നം വസേന ചത്താരി അനുലോമപാരാജികാനീതി വദന്തി. ഏതാനി ഹി യസ്മാ ഉഭിന്നം രാഗവസേന സദിസഭാവൂപഗതാനം ധമ്മോ 'മേഥുനധമ്മോ'തി വുച്ചതി, തസ്മാ ഏതേന പരിയായേന മേഥുനം ധമ്മം അപ്പടിസേവിത്വായേവ കേവലം മഗ്ഗേന മഗ്ഗപ്പവേസനവസേന ആപജ്ജിതബ്ബത്താ മേഥുനധമ്മപാരാജികസ്സ അനുലോമേന്തീതി 'അനുലോമപാരാജികാനീ'തി വുച്ചന്തീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൩൩) -

വുത്തത്താ ച തബ്ബണ്ണനായ ച **സാരത്ഥദീപനിയം** -

> ''ലമ്ബംദീഘതായ പലമ്ബമാനം അങ്ഗജാതമേതസ്സാതി ലമ്ബീ. സോ ഏത്താവതാ ന പാരാജികോ, അഥ ഖോ യദാ അനഭിരതിയാ പീളിതോ അത്തനോ അങ്ഗജാതം മുഖേ വാ വച്ചമഗ്ഗേ വാ പവേസേതി, തദാ പാരാജികോ ഹോതി. മുദുകാ പിട്ഠി ഏതസ്സാതി മുദുപിട്ഠികോ, കതപരികമ്മായ മുദുകായ പിട്ഠിയാ സമന്നാഗതോ. സോപി യദാ അനഭിരതിയാ പീളിതോ അത്തനോ അങ്ഗജാതം അത്തനോ മുഖേ പവേസേതി തദാ പാരാജികോ ഹോതി. പരസ്സ അങ്ഗജാതം മുഖേന ഗണ്ഹാതീതി യോ അനഭിരതിയാ പീളിതോ പരസ്സ സുത്തസ്സ വാ പമത്തസ്സ വാ അങ്ഗജാതം അത്തനോ മുഖേന ഗണ്ഹാതി. പരസ്സ അങ്ഗജാതേ അഭിനിസീദതീതി യോ അനഭിരതിയാ പീളിതോ പരസ്സ അങ്ഗജാതം കമ്മനിയം ദിസ്വാ അത്തനോ വച്ചമഗ്ഗേന തസ്സൂപരി അഭിനിസീദതി, തം അത്തനോ വച്ചമഗ്ഗം പവേസേതീതി അത്ഥോ. ലമ്ബീആദയോ ചത്താരോ കിഞ്ചാപി പഠമപാരാജികേന സങ്ഗഹിതാ, യസ്മാ പന ഉഭിന്നം രാഗപരിയുട്ഠാനസങ്ഖാതേന പരിയായേന മേഥുനം ധമ്മം അപ്പടിസേവിനോ ഹോന്തി, തസ്മാ വിസും വുത്താ''തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൨൩൩) -

വുത്തത്താ ച കതവീതിക്കമായേവേതേ ''പാരാജികാ''തി ഗഹേതബ്ബാ.

ഭിക്ഖുനീനഞ്ച ചത്താരീതി ഏത്ഥ ''അസാധാരണാനീ''തി പാഠസേസോ, ഭിക്ഖൂഹി അസാധാരണാനി ഭിക്ഖുനീനമേവ നിയതാനി ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലികാ, വജ്ജപടിച്ഛാദികാ, ഉക്ഖിത്താനുവത്തികാ, അട്ഠവത്ഥുകാതി ചത്താരി പാരാജികാനി ച. **വിബ്ഭന്താ ഭിക്ഖുനീ സയ**ന്തി ഏത്ഥ ''തേസം അനുലോമികാ''തി ആനേത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. തേസം ചതുന്നം പാരാജികാനം അനുലോമികാ സയം വിബ്ഭന്താ ഭിക്ഖുനീ ചാതി യോജനാ. ചിത്തവസികാ ഹുത്വാ അത്തനാ നിവത്ഥചീവരമ്പി ഹി മാതുഗാമാനം നിവാസനനീഹാരേന സയമേവ നിവാസേത്വാ ഗിഹിവേസം രോചേത്വാ ഗഹിതമത്തേ സാസനതോ ചുതാ ഭിക്ഖുനീ ചാതി വുത്തം ഹോതി. ഏവംകരണേന

ഗിഹിഭാവാപന്നതാസാമഞ്ഞേന സംവാസാരഹാ ന ഹോന്തീതി ഇമേസം ചതുന്നം പാരാജികാനം അനുലോമികാ ജാതാ.

തഥാതി യഥാ ഇമേ ദസ്സിതാ തേന അസംവാസാരഹതായ, ഭിക്ഖുഭാവായ അഭബ്ബതായ ച പാരാജികാവ, തഥാ ഏകാദസ അഭബ്ബപുഗ്ഗലാപി ഹോന്തീതി അത്ഥോ. **ഏകാദസാഭബ്ബാ**തി മാതുഘാതകോ, പിതുഘാതകോ, അരഹന്തഘാതകോ, സങ്ഘഭേദകോ, ലോഹിതുപ്പാദകോ, പണ്ഡകോ, തിരച്ഛാനഗതോ, ഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ, ഥേയ്യസംവാസകോ, ഭിക്ഖുനിദൂസകോ, തിത്ഥിയപക്കന്തകോതി ഏകാദസ. **സബ്ബേതേ ചതുവീസതി** ഏതേ സബ്ബേ ചതുവീസതി പുഗ്ഗലാ സമോധാനതോ വേദിതബ്ബാതി അധിപ്പായോ.

൩൨൦. ഇമേ ചതുവീസതി പാരാജികാ പുഗ്ഗലാ സീസച്ഛിന്നോവ ജീവിതും ഇധ ഭിക്ഖുഭാവായ അഭബ്ബാതി വുത്താതി യോജനാ.

൩൨൧. ഇമേസം ഏകാദസന്നം അഭബ്ബതായ ഹേതുദസ്സനത്ഥമാഹ **"പണ്ഡകോ ചാ"**തിആദി. **പണ്ഡകോ ചാ**തി ആസിത്തപണ്ഡകോ, ഉസൂയപണ്ഡകോ, പക്ഖപണ്ഡകോ, ഓപക്കമികപണ്ഡകോ, നപുംസകപണ്ഡകോതി വുത്തോ പഞ്ചവിധോ പണ്ഡകോ ച. **തിരച്ഛാനോ**തി തിരിയം അഞ്ഛതി ഗച്ഛതീതി "തിരച്ഛാനോ"തി ഗഹിതോ നാഗസുപണ്ണാദികോ സബ്ബതിരച്ഛാനയോനികോ ച. യക്ഖാദയോ സബ്ബേ അമനുസ്സാപി ഇധ തിരച്ഛാനേയേവ സങ്ഗഹിതാതി വേദിതബ്ബാ. **ഉഭതോബ്യഞ്ജനോപി ചാ**തി ഇത്ഥിപുരിസബ്യഞ്ജനസാധകേഹി ഉഭതോ കമ്മതോ ജാതാനി ഥനാദികാനി ബ്യഞ്ജനാനി യസ്സാതി നിരുത്തോ ഇത്ഥിഉഭതോബ്യഞ്ജനോ , പുരിസഉഭതോബ്യഞ്ജനോതി ദുവിധോ ഉഭതോബ്യഞ്ജനോ ച. **വത്ഥുവിപന്നാ**തി തബ്ഭാവഭാവിതായ ഭിക്ഖുഭാവോ വസതി ഏത്ഥാതി **വത്ഥു,** പുഗ്ഗലാനം ഭിക്ഖുഭാവാരഹതാ, സാ പന പബ്ബജ്ജാക്ഖന്ധകാഗതസബ്ബദോസവിരഹിതഗുണസമ്പയുത്തതാ, തം വിപന്നം പണ്ഡകഭാവാദിയോഗേന യേസം തേ "വത്ഥുവിപന്നാ"തി ഗഹേതബ്ബാ. **ഹി**-സദ്ദോ ഹേതുമ്ഹി. യസ്മാ വത്ഥുവിപന്നാ, തസ്മാ ഇധ അത്തഭാവേ പബ്ബജ്ജായ അഭബ്ബാതി വുത്തം ഹോതി. **"അഹേതുപടിസന്ധികാ"**തി വചനേന ഇമേസം വിപാകാവരണയുത്തഭാവമാഹ, ഇമിനാ ഏതേസം മഗ്ഗാധിഗമസ്സ വാരിതഭാവോ ദസ്സിതോതി വേദിതബ്ബം.

൩൨൨. **പഞ്ചാനന്തരികാ**തി കമ്മാവരണേന യുത്തതായ സഗ്ഗമോക്ഖസമ്പത്തിതോ പരിഹായിത്വാ മരണാനന്തരം അപായപടിസന്ധിയം നിയതാ മാതുഘാതകാദയോ പഞ്ചാനന്തരികാ ച. **ഥേയ്യസംവാസോപി ചാ**തി ലിങ്ഗത്ഥേനകോ, സംവാസത്ഥേനകോ, ഉഭയത്ഥേനകോതി തിവിധോ ഥേയ്യസംവാസകോ ച. **ദൂസകോ**തി പകതത്തായ ഭിക്ഖുനിയാ മേഥുനം പടിസേവിത്വാ തസ്സാ ദൂസിതത്താ ഭിക്ഖുനിം ദൂസേതീതി "ഭിക്ഖുനിദൂസകോ"തി വുത്തോ ച. **തിത്ഥിപക്കന്തകോ ചാ**തി തിത്ഥിയാനം ലദ്ധിം, വേസഞ്ച രോചേത്വാ തം ഗഹേത്വാ തേസമന്തരം പവിട്ഠോ ച. ഇതി അട്ഠ പന കിരിയാനട്ഠാതി യോജനാ. **ഇതീ**തി ഇദമത്ഥത്താ ഇമേതി വുത്തം ഹോതി. തേ ഇമേതി സമ്ബന്ധോ. തേ ഇമേ അട്ഠ പന മാതുവധാദികിരിയായ ഇഹത്തഭാവേ ഭിക്ഖുഭാവായ അനരഹാ ഹുത്വാ നട്ഠാതി അത്ഥോ. ഏത്താവതാ ഏകാദസഅഭബ്ബാനം അഭബ്ബതായ കാരണം ദസ്സിതം ഹോതി.

൩൨൩. മയാ പാരാജികാനം സാരഭൂതോ യോ അയം വിനിച്ഛയോ വുത്തോ, **തസ്സ** വിനിച്ഛയസ്സ **അനുസാരേന** അനുഗമനേന **സേസോപി** വിനിച്ഛയോ **ബുധേന** പണ്ഡിതേന അസേസതോവ വിഞ്ഞാതും സക്കാതി യോജനാ.

൩൨൪. പടുഭാവകരേ പരമേ വിവിധേഹി നയേഹി യുത്തേ വിനയപിടകേ പരമത്ഥനയം അഭിപത്ഥയതാ അയം സതതം പരിയാപുണിതബ്ബോതി യോജനാ. തത്ഥ **വിവിധേഹി** നാനപ്പകാരേഹി. **നയേഹീ**തി നീയന്തി വുത്താനുസാരേന ഉദീരിയന്തീതി ''നയാ''തി വുത്തേഹി ചക്കപേയ്യാലാദീഹി നയേഹി. **പരമത്ഥനയ**ന്തി പരമോ ച സോ അത്ഥോ ചാതി **പരമത്ഥോ,** പരമോ വാ വിസേസേന നിച്ഛിതബ്ബോ അത്ഥോ **പരമത്ഥോ,** സോയേവ വിനിച്ഛയത്ഥികാനം ബുദ്ധിയാ നേതബ്ബോതി പരമത്ഥനയോ, വിനിച്ഛയൂപായോ നീയതി ഏതേനാതി കത്വാ ''പരമത്ഥനയോ''തി വുച്ചതി, തം പരമത്ഥനയം. **അഭിപത്ഥയതാ**തി വിനയപിടകേ വിനിച്ഛയം വാ തദുപായം വാ പത്ഥയതാ, ഇച്ഛന്തേനാതി അത്ഥോ. ''പരിയാപുണിതബ്ബോ അയ''ന്തി പദച്ഛേദോ. മ-കാരോ ആഗമസന്ധിജോ, ഓ-കാരസ്സ അ-കാരാദേസോ. **പരിയാപുണിതബ്ബോ**തി പഠിതബ്ബോ, സോതബ്ബോ ചിന്തേതബ്ബോ ധാരേതബ്ബോതി വുത്തം ഹോതി. **അയ**ന്തി വിനയവിനിച്ഛയോ.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ

വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

ചതുത്ഥപാരാജികകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സങ്ഘാദിസേസകഥാവണ്ണനാ

൩൨൭. ഏവം നാനാനയപടിമണ്ഡിതസ്സ പാരാജികകണ്ഡസ്സ വിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി തദനന്തരമുദ്ദിട്ഠസ്സ തേരസകണ്ഡസ്സ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"മോചേതുകാമതാ"**തിആദി. മോചേതും കാമേതീതി **മോചേതുകാമോ,** തസ്സ ഭാവോ **മോചേതുകാമതാ,** തായ സമ്പയുത്തം ചിത്തം **മോചേതുകാമതാചിത്തം**. ഏത്ഥ "മോചേതുകാമതാ"തി ഇമിനാ ഏകാദസസു രാഗേസു "മോചനസ്സാദോ"തി വുത്തം ഇമസ്സ സങ്ഘാദിസേസസ്സ മൂലകാരണം സുക്കമോചനവിസയം രാഗമാഹ.

ഏകാദസ രാഗാ നാമ "മോചനസ്സാദോ, മുച്ചനസ്സാദോ, മുത്തസ്സാദോ, മേഥുനസ്സാദോ, ഫസ്സസ്സാദോ, കണ്ഡുവനസ്സാദോ, ദസ്സനസ്സാദോ, നിസജ്ജസ്സാദോ, വാചസ്സാദോ, ഗേഹസ്സിതപേമം, വനഭങ്ഗിയ"ന്തി ഏവമാഗതാ. ഇധ **മോചനം** നാമ സമ്ഭവധാതുമോചനം, തദത്ഥായ തബ്ബിസയരാഗസമ്പയുത്തവേദനാ **മോചനസ്സാദോ** നാമ. തേനാഹ **അട്ഠകഥായം** "മോചേതും അസ്സാദോ മോചനസ്സാദോ"തി. മുച്ചമാനേ അസ്സാദോ മുച്ചനസ്സാദോ, സമ്ഭവധാതുമ്ഹി മുച്ചമാനേ തംരാഗസമ്പയുത്താ വേദനാ **മുച്ചനസ്സാദോ** നാമ. ഏതേനേവ നയേന മുത്തസ്സാദാദിവാചസ്സാദാവസാനേസു പദേസു അത്ഥക്കമോ വേദിതബ്ബോ. ഇമേഹി നവഹി പദേഹി അസ്സാദസീസേന കുന്തയട്ഠിഞായേന തംസഹചരിതോ രാഗോ ദസ്സിതോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "നവഹി പദേഹി സമ്പയുത്തഅസ്സാദസീസേന രാഗോ വുത്തോ"തി.

ഗേഹസ്സിതപേമന്തി ഏത്ഥ ഗേഹട്ഠാ മാതുആദയോ ആധേയ്യആധാരവോഹാരേന **"ഗേഹാ"**തി വുച്ചന്തി. "മഞ്ചാ ഉക്കുട്ഠിം കരോന്തീ"തിആദീസു വിയ തന്നിസ്സിതോ സിനേഹപരിയായോ രാഗോ "ഗേഹസ്സിതപേമ"ന്തി വുത്തോ. ഇമിനാ പദേന രാഗസ്സ സഭാവോ സന്ദസ്സിതോ. വനതോ ഭഞ്ജിത്വാ ആഭതം യം കിഞ്ചി ഫലപുപ്ഫാദി **വനഭങ്ഗിയം** നാമ. ഇധ പന രാഗവസേന പടിബദ്ധചിത്തം മാതുഗാമേഹി വിരഹദുക്ഖാപനയനത്ഥം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൭൦) തേസം ഠാനേ ഠപേത്വാ ദസ്സനഫുസനവസേന വിന്ദിതും രാഗീഹി ഗഹേതബ്ബതോ തേഹി പിളന്ധിതമാലസഹിതം തമ്ബൂലന്തി ഏവമാദി "വനഭങ്ഗിയ"ന്തി അധിപ്പേതം. ഇമിനാ പത്ഥിതവിസയഗോചരോ രാഗോ തദായത്തവത്ഥുവസേന സന്ദസ്സിതോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "ഏകേന പദേന സരൂപേനേവ രാഗോ, ഏകേന പദേന വത്ഥുനാ വുത്തോ. വനഭങ്ഗോ ഹി രാഗസ്സ വത്ഥു, ന രാഗോയേവാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൩൭).

"മോചേതുകാമതാ"തി ഇദമേവ അവത്വാ "ചിത്ത"ന്തി വചനേന വീതിക്കമസാധികായ കായവിഞ്ഞത്തിയാ സമുട്ഠാപകം രാഗസമ്പയുത്തം ചിത്തവിസേസം ദസ്സേതി. തേന ചിത്തേന സമുട്ഠാപിയമാനം വിഞ്ഞത്തിസങ്ഖാതം വീതിക്കമം **"വായാമോ"**തി ഇമിനാ ദസ്സേതി. **വായാമോ** നാമ തംചിത്തസമ്പയുത്തവീരിയം. ഏത്ഥ പന "സേമ്ഹോ ഗുളോ"തിആദീസു വിയ ഫലേ ഹേതൂപചാരഞായേന വീതിക്കമസ്സ വിസേസഹേതുഭൂതവീരിയവാചകേന ച പദേന വീതിക്കമോവ വുത്തോതി ദട്ഠബ്ബം. അജ്ഝത്തബാഹിരവത്ഥുഘട്ടനം, ആകാസേ കടികമ്പനന്തി സുക്കമോചനത്ഥോ വായാമോതി അത്ഥോ. സുക്കസ്സ മോചനം സുക്കമോചനം.

ഏത്ഥ ച **സുക്കസ്സാ**തി "സുക്കന്തി ദസ സുക്കാനി നീലം പീതകം ലോഹിതകം ഓദാതം തക്കവണ്ണം ദകവണ്ണം തേലവണ്ണം ഖീരവണ്ണം ദധിവണ്ണം സപ്പിവണ്ണ"ന്തി (പാരാ॰ ൨൩൭) **പദഭാജനേ** വുത്താനി സത്താനം പിത്താദിആസയഭേദേന, പഥവിധാതുആദീനം ചതുന്നം വാ രസസോണിതമംസമേദഅട്ഠിഅട്ഠിമിഞ്ജാനം ഛന്നം ദേഹധാതൂനം വാ ഭേദേന അനേകധാ ഭിന്നേ ദസവിധേ സുക്കേ അഞ്ഞതരസ്സ സുക്കസ്സാതി അത്ഥോ. മോചനം വിസ്സട്ഠീതി പരിയായം, പകതിയാ ഠിതസകട്ഠാനതോ മോചനന്തി അത്ഥോ. യഥാഹ **പദഭാജനേ** "വിസ്സട്ഠീതി ഠാനതോ ചാവനാ വുച്ചതീ"തി (പാരാ॰ ൨൩൭). ഇഹ "ഠാനം നാമ വത്ഥിസീസസങ്ഖാതം മുത്തകരണമൂല"ന്തി കേചി. "കടീ"തി അപരേ. "സകലകായോ"തി അഞ്ഞേ. ഇമേസം തിണ്ണം വചനേസു "തതിയസ്സ ഭാസിതം

സുഭാസിത”ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൩൭) **അട്ഠകഥായം** തതിയവാദസ്സ കതപാസംസത്താ കേസലോമനഖദന്താനം മംസവിനിമുത്തട്ഠാനഞ്ച മുത്തകരീസഖേളസിങ്ഘാണികാഥദ്ധസുക്ഖചമ്മഞ്ച വജ്ജേത്വാ അവസേസം സകലസരീരം കായപ്പസാദഭാവജീവിതിന്ദ്രിയഅബദ്ധപിത്താനം വിയ സമ്ഭവധാതുയാ ച ഠാനന്തി വേദിതബ്ബം.

“സുക്കമോചന”ന്തി ഇമിനാകിം വുത്തം ഹോതീതി? “ആരോഗ്യത്ഥായ, സുഖത്ഥായ, ഭേസജ്ജത്ഥായ, ദാനത്ഥായ, പുഞ്ഞത്ഥായ, യഞ്ഞത്ഥായ, സഗ്ഗത്ഥായ, ബീജത്ഥായ, വീമംസത്ഥായ, ദവത്ഥായ മോചേതീ”തി (പാരാ॰ ൨൩൭) വുത്തദസവിധഅധിപ്പായന്തോഗധഅഞ്ഞതരഅധിപ്പായോ ഹുത്വാ “രാഗൂപത്ഥമ്ഭേ, വച്ചൂപത്ഥമ്ഭേ, പസ്സാവൂപത്ഥമ്ഭേ, വാതൂപത്ഥമ്ഭേ, ഉച്ചാലിങ്ഗപാണകദട്ഠൂപത്ഥമ്ഭേ മോചേതീ”തി (പാരാ॰ ൨൩൭) വുത്തപഞ്ചവിധകാലാനമഞ്ഞതരകാലേ “അജ്ഝത്തരൂപേ, ബഹിദ്ധാരൂപേ, അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാരൂപേ, ആകാസേ കടിം കമ്പേന്തോ മോചേതീ”തി (പാരാ॰ ൨൩൭) വുത്തചതുരുപായാനമഞ്ഞതരേന ഉപായേന യഥാവുത്തരാഗപിസാചവസേന വിവസോ ഹുത്വാ യഥാവുത്തനീലാദിദസവിധസമ്ഭവധാതൂനമഞ്ഞതരം യഥാവുത്തട്ഠാനതോ ഖുദ്ദകമക്ഖികായ പിവനമത്തമ്പി സചേ മോചേതീതി സങ്ഖേപതോ ഗഹേതബ്ബം. എത്ഥ ച **ഉച്ചാലിങ്ഗപാണകാ** നാമ ലോമസപാണാ, യേസം ലോമേ അല്ലിനേ അങ്ഗജാതം കമ്മനിയം ഹോതി.

അഞ്ഞത്ര സുപിനന്തേനാതി സുപിനോ ഏവ സുപിനന്തോ, നിസ്സക്കവചനപ്പസങ്ഗേ കരണവചനതോ സുപിനന്താതി അത്ഥോ. **സുപിനാ** നാമ “വാതാദിധാതുക്ഖോഭവസേന വാ പുബ്ബാനുഭൂതഇത്ഥിരൂപാദിവിസയവസേന വാ ഇട്ഠാനിട്ഠദേവതാനുഭാവേന വാ പുഞ്ഞേന പടിലഭിതബ്ബഅത്ഥസ്സ, അപുഞ്ഞേന പത്തബ്ബാനത്ഥസ്സ ച പുബ്ബനിമിത്തവസേന വാ ഹോതീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൩൭) വുത്തേസു ചതൂസു കാരണേസു ഏകേന കാരണേന കപിനിദ്ദായ സുപിനേ ദിസ്സമാനാരമ്മണതോ യം സുക്കമോചനം ഹോതി, തം അവിസയം സുക്കമോചനം വിനാതി വുത്തം ഹോതി.

സങ്ഘാദിസേസോവ **സങ്ഘാദിസേസതാ**. സങ്ഘാദിസേസം ആപജ്ജിത്വാ തതോ വുട്ഠാതുകാമസ്സ കുലപുത്തസ്സ ആദിമ്ഹി പരിവാസദാനത്ഥം , മജ്ഝേ ച മൂലായപടികസ്സനേന വിനാ വാ സഹ വാ മാനത്തദാനത്ഥം, അവസാനേ അബ്ഭാനത്ഥഞ്ച സങ്ഘോ ഏസിതബ്ബോതി “സങ്ഘോ ആദിമ്ഹി ചേവ സേസേ ച ഇച്ഛിതബ്ബോ അസ്സാതി സങ്ഘാദിസേസോ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൩൭; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ സുക്കവിസ്സട്ഠിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) വുത്തത്താ സങ്ഘാദിസേസോ നാമ, സുക്കവിസ്സട്ഠിസങ്ഘാദിസേസാപത്തി ഹോതീതി അത്ഥോ. യഥാഹ **പദഭാജനേ** “സങ്ഘോവ തസ്സാ ആപത്തിയാ പരിവാസം ദേതി, മൂലായ പടികസ്സതി, മാനത്തം ദേതി, അബ്ഭേതി, ന സമ്ബഹുലാ, ന ഏകപുഗ്ഗലോ, തേന വുച്ചതി ‘സങ്ഘാദിസേസോ’തി. തസ്സേവ ആപത്തിനികായസ്സ നാമം നാമകമ്മം അധിവചനം, തേനപി വുച്ചതി ‘സങ്ഘാദിസേസോ”തി (പാരാ॰ ൨൩൭). ഏത്ഥ ച പരിവാസാദികഥാ സങ്ഘാദിസേസാവസാനേ ആഗതട്ഠാനേയേവ ആവി ഭവിസ്സതി.

൩൨൫. ഏത്താവതാ മൂലസിക്ഖാപദാഗതം അത്തൂപക്കമമൂലകം ആപത്തിം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ഇമിസ്സാ സങ്ഘാദിസേസാപത്തിയാ പരൂപക്കമേനപി ആപജ്ജനം ദസ്സേതുമാഹ **“പരേനാ”**തിആദി. **ഉപക്കമാപേത്വാ**തി അങ്ഗജാതസ്സ ഗഹണം വാ ഘട്ടനം വാ കാരേത്വാ.

൩൨൭. **സഞ്ചിച്ചാ**തി “ഉപക്കമാമി മോചേസ്സാമീ”തി ചേതേത്വാ പകപ്പേത്വാ. **ഉപക്കമന്തസ്സാ**തി അജ്ഝത്തരൂപാദീസു തീസു യത്ഥ കത്ഥചി ഘട്ടേന്തസ്സ. **സമുദ്ദിട്ഠ**ന്തി “ചേതേതി ഉപക്കമതി ന മുച്ചതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ”തി (പാരാ॰ ൨൬൨) **പദഭാജനേ** ഭഗവതാ വുത്തന്തി അധിപ്പായോ.

൩൨൮. ഇമിസ്സം ഗാഥായം "അത്തനോ അങ്ഗജാതം ഉപക്കമന്തസ്സാ"തി ഇമിനാ അജ്ഝത്തരൂപേ വാ ബഹിദ്ധാരൂപേ വാ അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാരൂപേ വാ അത്തനോ അങ്ഗജാതം ഘട്ടേന്തസ്സാതി ഇമസ്സ അത്ഥസ്സ വുത്തത്താ അങ്ഗജാതഘട്ടനേന വിനാഭാവതോ ഇമിനാ അസങ്ഗയ്ഹമാനസ്സാപി ആകാസേ കടികമ്പനേന സുക്കമോചനേ സങ്ഘാദിസേസസ്സ പഠമഗാഥായം "വായാമോ"തി സാമഞ്ഞവചനേന സങ്ഗഹിതത്താ തം ഠപേത്വാ "തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരസ്സ ഭിക്ഖുനോ മോചനാധിപ്പായസ്സ ആകാസേ കടിം കമ്പേന്തസ്സ അസുചി മുച്ചി...പേ॰... അസുചി ന മുച്ചി. തസ്സ കുക്കുച്ചം അഹോസി...പേ॰... അനാപത്തി ഭിക്ഖു സങ്ഘാദിസേസസ്സ, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ"തി **ആകാസേകടികമ്പനവത്ഥുമ്ഹി** വുത്തത്താ അമുത്തേ ഥുല്ലച്ചയം സങ്ഗഹേതുമാഹ **"സഞ്ചിച്ചാ"**തിആദി.

തത്ഥ **സഞ്ചിച്ചാ**തി "ഉപക്കമാമി മോചേസ്സാമീ"തി ജാനിത്വാ സഞ്ജാനിത്വാതി അത്ഥോ. "ഉപക്കമന്തസ്സാ"തി സാമഞ്ഞതോ തം വിസേസേതും **"ആകാസേ കമ്പനേനപീ"**തി ആഹ, കടികമ്പനേനാതി ഗഹേതബ്ബം. കഥമിദം ലബ്ഭതീതി ചേ? ഇമായ കഥായ സങ്ഗഹേതബ്ബവത്ഥുമ്ഹി "ആകാസേ കടിം കമ്പേന്തസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൨൬൬) പാഠേ "കടിം കമ്പേന്തസ്സാ"തി വചനസഹചരസ്സ "ആകാസേ"തി വചനസ്സ സന്നിധാനബലേന ലബ്ഭതി അത്ഥപ്പകരണസദ്ദന്തരസന്നിധാനാ സദ്ദാനം വിസേസത്ഥദീപനതോ.

൩൨൯. **വത്ഥി**ന്തി മുത്തവത്ഥിം, മുത്തകരണസ്സ വത്ഥിന്തി അത്ഥോ. **കീളായ പൂരേത്വാ**തി ഗാമദാരകോ വിയ കീളിതുകാമതായ മുത്തവത്ഥിം ദള്ഹം ഗഹേത്വാ പൂരേത്വാതി അത്ഥോ. യഥാഹ **വത്ഥിവത്ഥുമ്ഹി അട്ഠകഥായം** "തേ ഭിക്ഖൂ വത്ഥിം ദള്ഹം ഗഹേത്വാ പൂരേത്വാ പൂരേത്വാ വിസ്സജ്ജേന്താ ഗാമദാരകാവിയ പസ്സാവമകംസൂ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൬൭). "ന വട്ടതീ"തി സാമഞ്ഞേന കസ്മാ വുത്തന്തി? തസ്മിം വത്ഥുസ്മിം വുത്തനയേന മോചനാധിപ്പായേന ദള്ഹം ഗഹേത്വാ പൂരേത്വാ പൂരേത്വാ വിസ്സജ്ജേന്തസ്സ സുക്കേ മുത്തേ മോചനാധിപ്പായോ ചേതേതി, ഉപക്കമതി, മുച്ചതീതി അങ്ഗാനം സമ്പന്നത്താ സങ്ഘാദിസേസസ്സ , അമുത്തേ ഥുല്ലച്ചയസ്സ സമ്ഭവതോ ഉഭയസങ്ഗഹത്ഥമാഹ.

൩൩൦. **ഉപനിജ്ഝായനവത്ഥുമ്ഹി** "ന ച ഭിക്ഖവേ സാരത്തേന മാതുഗാമസ്സ അങ്ഗജാതം ഉപനിജ്ഝായിതബ്ബം, യോ ഉപനിജ്ഝായേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൨൬൬) **പാളിയം** "മാതുഗാമസ്സാ"തി സാമഞ്ഞേന വുത്തത്താ **"തിസ്സന്ന"**ന്തി വദതി. **തിസ്സന്നം പന ഇത്ഥീന**ന്തി മനുസ്സാമനുസ്സതിരച്ഛാനഗതവസേന തിസ്സന്നം ഇത്ഥീനം. "അങ്ഗജാത"ന്തി വിസേസേത്വാ വുത്തത്താ **"നിമിത്ത"**ന്തി മുത്തകരണമേവ വുച്ചതി, പടസതേനാപി പടിച്ഛാദിതം വാ അപ്പടിച്ഛാദിതം വാ യോനിമഗ്ഗന്തി അത്ഥോ. തേനാഹ **അട്ഠകഥായം** "സചേപി പടസതം നിവത്ഥാ ഹോതി, പുരതോ വാ പച്ഛതോ വാ ഠത്വാ 'ഇമസ്മിം നാമ ഓകാസേ നിമിത്ത'ന്തി ഉപനിജ്ഝായന്തസ്സ ദുക്കടമേവ. അനിവത്ഥാനം ഗാമദാരികാനം നിമിത്തം ഉപനിജ്ഝായന്തസ്സ പന കിമേവ വത്തബ്ബ"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൬൬). **പുരതോ വാ**തി ഏത്ഥ "ഠത്വാ"തി പാഠസേസോ.

൩൩൧. ഏകേന...പേ॰... പസ്സതോ **ഏകം** ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. "ഏകേന പയോഗേന ഏകം ദുക്കട"ന്തി വചനതോ അനേകേഹി പയോഗേഹി അനേകാനി ദുക്കടാനീതി ബ്യതിരേകതോ ലബ്ഭതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "ഇതോ ചിതോ ച വിലോകേത്വാ പുനപ്പുനം ഉപനിജ്ഝായന്തസ്സ പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കട"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൬൬). ഇമിസ്സാ അട്ഠകഥായ "ഇതോ ചിതോ ചാ"തി വുത്തത്താ **ഉമ്മീലനനിമീലന**ന്തി ഏത്ഥ "വിവിധാ തം അനോലോകേത്വാ തമേവ ഓലോകേന്തസ്സാ"തി ലബ്ഭതി.

൩൩൨. അമോചനാധിപ്പായസ്സ മുത്തസ്മിം അനാപത്തി പകാസിതാതി യോജനാ. മോചനാധിപ്പായം വിനാ ഭേസജ്ജകരണത്ഥം സുദ്ധചിത്തേന അങ്ഗജാതേ ഭേസജ്ജലേപം കരോന്തസ്സ വാ സുദ്ധചിത്തേനേവ ഉച്ചാരപസ്സാവാദിം കരോന്തസ്സ വാ മുത്തേപി

അനാപത്തീതി ഇദം “അനാപത്തി സുപിനന്തേന നമോചനാധിപ്പായസ്സാ”തിആദിനാ (പാരാം ൨൬൨) നയേന **അനാപത്തിവാരേ** വുത്തമേവാതി അത്ഥോ.

ഇമസ്മിം പാഠേ “അനുപക്കമന്തസ്സാ”തി അവുത്തേപി ഇമസ്സ പാഠസ്സ പുരതോ “ചേതേതി ന ഉപക്കമതി മുച്ചതി, അനാപത്തീ”തി (പാരാം ൨൬൨) ച “ന ചേതേതി ന ഉപക്കമതി മുച്ചതി, അനാപത്തീ”തി (പാരാം ൨൬൨) ച വചനതോ തം സങ്ഗഹേതുമാഹ **“അനുപക്കമതോപി ച മുത്തസ്മിം അനാപത്തി പകാസിതാ”**തി. മോചനസ്സാദരാഗേന പീളിതോ ഹുത്വാ “അഹോ വത മേ മുച്ചേയ്യാ”തി ചിന്തേത്വാ വാ ഏവരൂപമോചനസ്സാദരാഗപീളാപുബ്ബങ്ഗമചിത്തേ അസതിപി കേവലം കാമവിതക്കമത്തേന ഉപഹതോ ഹുത്വാ താദിസഅജ്ഝത്തികബാഹിരവത്ഥൂസു ഘട്ടനവസേന വാ ആകാസേ കടികമ്പനവസേന വാ ഉപക്കമം അകരോന്തസ്സ താദിസചിന്താബലേന വാ കാമവിതക്കബലേന വാ സുക്കേ മുത്തേപി അനാപത്തീതി ഇദം യഥാവുത്തപാഠവസേന പകാസിതന്തി അത്ഥോ.

സുപിനന്തേന മുത്തസ്മിം, അനാപത്തി പകാസിതാതി ഏത്ഥ അന്തസദ്ദസ്സ അഭാവതോ സുപിനേതി അത്ഥോ. സുപിനേ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തസ്സ വാ മാതുഗാമേഹി കായസംസഗ്ഗം ആപജ്ജന്തസ്സ വാ സുക്കേ മുത്തേപി അവിസയത്താ അനാപത്തി **പാളിയം** “അനാപത്തി ഭിക്ഖു സുപിനന്തേനാ”തി (പാരാം ൨൩൫) ഇമിനാ പകാസിതാതി അത്ഥോ.

ഏത്ഥ ഠത്വാ **അട്ഠകഥായം** “സുപിനേ പന ഉപ്പന്നായ അസ്സാദചേതനായ സചസ്സ വിസയോ ഹോതി, നിച്ചലേന ഭവിതബ്ബം. ന ഹത്ഥേന നിമിത്തം കീളാപേതബ്ബം. കാസാവപച്ചത്ഥരണരക്ഖനത്ഥം പന ഹത്ഥപുടേന ഗഹേത്വാ ജഗ്ഗനത്ഥായ ഉദകട്ഠാനം ഗന്തും വട്ടതീ”തി (പാരാം അട്ഠം ൨.൨൬൨) വുത്തത്താ അണ്ഡപാലികാ കികീസകുണാ വിയ, വാലപാലികാ ചമരീ വിയ, ഏകനേത്തപാലകോ പുരിസോ വിയ ച കായജീവിതേപി അപേക്ഖം പഹായ സീലം രക്ഖിതുകാമേന സിക്ഖാകാമേന നിബ്ബാനഗാമിനിപടിപത്തിം പൂരേതുകാമേന കുലപുത്തേന “അഞ്ഞത്ര സുപിനന്താ”തി (പാരാം ൨൩൭) വദതോ തഥാഗതസ്സ അധിപ്പായാനുകൂലം അട്ഠകഥാതോ ഞത്വാ അപ്പമത്തേന പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി അയമത്രാനുസാസനീ.

സുക്കവിസ്സട്ഠികഥാവണ്ണനാ.

൩൩൩. **മനുസ്സിത്ഥി**ന്തി മനുസ്സജാതികം ഇത്ഥിം, “മാതുഗാമോ നാമ മനുസ്സിത്ഥീ, ന യക്ഖീ, ന പേതീ, ന തിരച്ഛാനഗതാ, അന്തമസോ തദഹുജാതാപി ദാരികാ, പഗേവ മഹത്തരീ”തി (പാരാം ൨൭൦) **പദഭാജനേ** വുത്തത്താ തദഹുജാതകുമാരികാഭാവേനപി ഠിതം ജീവമാനകമനുസ്സമാതുഗാമന്തി വുത്തം ഹോതി. “മനുസ്സിത്ഥി”ന്തി സാമഞ്ഞവചനേന ജീവമാനകമനുസ്സിത്ഥിന്തി അയം വിസേസോ കുതോ ലബ്ഭതീതി? **വിനീതവത്ഥുമ്ഹി** (പാരാം ൨൮൧ ആദയോ) മതിത്ഥിയാ കായം ഫുസന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയവചനതോ പാരിസേസതോ ലബ്ഭതി. **ആമസന്തോ**തി “ഹത്ഥഗ്ഗാഹം വാ വേണിഗ്ഗാഹം വാ അഞ്ഞതരസ്സ വാ അഞ്ഞതരസ്സ വാ അങ്ഗസ്സ പരാമസന”ന്തി (പാരാം ൨൭൦) വുത്തത്താ ഹത്ഥാദിഅങ്ഗപച്ചങ്ഗഫുസനാദിനാനപ്പകാരാനം അഞ്ഞതരേന പകാരേന ആമസന്തോതി അത്ഥോ. അത്തനോ കായേന ഇത്ഥിയാ കായസ്സ സംസഗ്ഗേ മിസ്സീഭാവേ രാഗോ **കായസംസഗ്ഗരാഗോ**. സങ്ഘാദിസേസോ ഏതസ്സ അത്ഥീതി **സങ്ഘാദിസേസികോ,** കായസംസഗ്ഗസങ്ഘാദിസേസോ ആപന്നോ ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി.

൩൩൪. കായസംസഗ്ഗരാഗേന ഇത്ഥിയാ അന്തമസോ ലോമമ്പി അത്തനോ സരീരേ **ലോമേന** ഫുസന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ സങ്ഘാദിസേസാപത്തി ഹോതീതി യോജനാ. ഏത്ഥ (പാരാം അട്ഠം ൨.൨൭൩) “ലോമഗണനായ സങ്ഘാദിസേസാ ഹോന്തീ”തി കുരുന്ദട്ഠകഥാമതസ്സ അട്ഠിതത്താ , “കോട്ഠാസഗണനായ ന ഹോതി, ഇത്ഥിഗണനായ ഹോതീ”തി മഹാഅട്ഠകഥാമതസ്സ ഠിതത്താ സങ്ഘസന്തകേ മഞ്ചപീഠേ പച്ചത്ഥരണാദിനാ കേനചി അപ്പടിച്ഛാദിതേ ഫുസന്തസ്സ വിയ ലോമഗണനായ അഹുത്വാ ഫുട്ഠലോമാനം

ബഹുത്തേപി ഏകസ്മിം പയോഗേ ഏകാ ഏവ ആപത്തി, ബഹൂസു പയോഗേസു പയോഗഗണനായ ആപത്തിയോ ഹോന്തീതി സന്നിട്ഠാനം.

൩.൩.൧. ഇത്ഥിയാതി മനുസ്സിത്ഥിയാ. **സമ്ഫുട്ഠോ**തി ഹത്ഥാദിസരീരാവയവേ സംസഗ്ഗം സമാപന്നോ. സേവനചേതനോ **വായമിത്വാ** കായസംസഗ്ഗരാഗേന അത്തനോ കായം ചാലേത്വാതി അത്ഥോ. **സങ്ഘാദിസേസതാ**തി ഏത്ഥ സകത്ഥേ തദ്ധിതപ്പച്ചയോ. **"സങ്ഘാദിസേസിതാ"**തി പന പാഠോ സുന്ദരോ, സങ്ഘാദിസേസസ്സ അത്ഥിതാ വിജ്ജമാനഭാവോതി അത്ഥോ. സങ്ഘാദിസേസാപത്തിയാ സബ്ഭാവസങ്ഖാതാ അത്ഥിതാ ഈപച്ചയത്ഥേ പുഗ്ഗലേ സങ്ഘാദിസേസീസദ്ദപവത്തിനിമിത്തം ഹോതീതി ഭാവപച്ചയോ തംഅത്ഥവസേന ലബ്ഭതി. യഥാഹു "യസ്സ ഗുണസ്സ ഹി ഭാവാ ദബ്ബേ സദ്ദസന്നിവേസോ, തദഭിധാനേ ത്തതാദയോ"തി.

൩.൩.൩. ഏകേന ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാതി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ കായസംസഗ്ഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ഏത്ഥ "കായസംസഗ്ഗരാഗേനാ"തി ആനേത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. "മനുസ്സിത്ഥി"ന്തി അജ്ഝാഹാരോ. **തം** മനുസ്സിത്ഥിം. **തത്ഥ തത്ഥാ**തി ഇത്ഥിയാ തസ്മിം തസ്മിം സരീരാവയവേ. **"ഏകാവാപത്തീ"**തി പഠമം ഗഹിതഹത്ഥസ്സ അനപനീതത്താ വുത്തം. ഗഹിതഹത്ഥം പന മോചേത്വാ പുനപ്പുനം ഫുസന്തസ്സ പയോഗഗണനായ ആപത്തി ഹോതീതി ബ്യതിരേകതോ ലബ്ഭതി.

൩.൩.൪. ഏകേന ഹത്ഥേന **അഗ്ഗഹേത്വാ** സീസതോ യാവ പാദം, പാദതോ യാവ സീസഞ്ച കായാ ഹത്ഥം അമോചേത്വാ ദിവസമ്പി തം ഇത്ഥിം ഫുസന്തസ്സ ഏകാവാപത്തീതി യോജനാ. ഏത്ഥാപി "അമോചേത്വാ"തി ബ്യതിരേകതോ മോചേത്വാ ഫുസന്തസ്സ പയോഗഗണനായ അനേകാപത്തിയോതി ലബ്ഭതി.

൩.൩.൫. ഏകതോ ഗഹിതപഞ്ചങ്ഗുലീനം ഗണനായ സചേ ആപത്തി സിയാ, ഏകസ്സ മാതുഗാമസ്സ സരീരം രാഗചിത്തേന ഫുസന്തസ്സ ദ്വത്തിംസകലാപകോട്ഠാസതോ ബ്യതിരേകസ്സ സരീരസ്സാഭാവാ ദ്വത്തിംസകലാപകോട്ഠാസഗണനായ ആപത്തിയാ ഭവിതബ്ബം, തഥാ അഭാവതോ ഇദമ്പി ന ഹോതീതി ദസ്സനത്ഥം **"ന ഹി കോട്ഠാസതോ സിയാ"**തി ആഹ.

൩.൮-൯. ഇത്ഥിയാ വിമതിസ്സാപി അത്തനോ **കായേന ഇത്ഥിയാ** കായം ഫുസതോ തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം സിയാ, ഇത്ഥിയാ പണ്ഡകാദിസഞ്ഞിനോപി അത്തനോപി **കായേന ഇത്ഥിയാ** കായം ഫുസതോ തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം സിയാ. **ആദി**-സദ്ദേന പുരിസതിരച്ഛാനഗതാനം സങ്ഗഹോ. ഇത്ഥിയാ ഇത്ഥിസഞ്ഞിനോ അത്തനോ **കായേന** ഇത്ഥിയാ കായസമ്ബദ്ധം ഫുസതോ തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം സിയാ. **പണ്ഡകേ** പണ്ഡകസഞ്ഞിനോ അത്തനോ **കായേന** പണ്ഡകസ്സ കായം ഫുസതോ തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം സിയാ. **യക്ഖിപേതീസു** യക്ഖിപേതിസഞ്ഞിനോ അത്തനോ **കായേന** താസം കായം ഫുസതോ തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം സിയാതി യോജനാ. ഏത്ഥ "പണ്ഡകഗ്ഗഹണേന ഉഭതോബ്യഞ്ജനകോപി ഗയ്ഹതീ"തി **വജിരബുദ്ധിടീകായം** വുത്തം. "ഇത്ഥിയാ വേമതികസ്സാപി പണ്ഡകാദിസഞ്ഞിനോപി അത്തനോ **കായേന** ഇത്ഥിയാ കായസമ്ബദ്ധം ഫുസതോ തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം സിയാ"തി ന യോജേതബ്ബം. കസ്മാ? തഥാ യോജനായം പാളിയം ദുക്കടം വുത്തം, ന ഥുല്ലച്ചയന്തി അനിട്ഠപ്പസങ്ഗതോ.

"ദുക്കടം കായസംസഗ്ഗേ, തിരച്ഛാനഗതിത്ഥിയാ"തി ഇമിനാ **വിനീതവത്ഥുമ്ഹി** ആഗതനയേ സങ്ഗഹിതേപി തേനേവ നയേന പണ്ഡകേ വിമതിഇത്ഥിസഞ്ഞിതാദിഅഞ്ഞമതിപക്ഖേ ച പുരിസതിരച്ഛാനഗതേസു പുരിസതിരച്ഛാനഗതസഞ്ഞിവിമതിപണ്ഡകാദിഅഞ്ഞമതിപക്ഖേ ച ഇതി ഇമേസം തിണ്ണം കായപടിബദ്ധാമസനാദീസു ച **പദഭാജനേ** വുത്തസബ്ബദുക്കടാപത്തിയോ ഉപലക്ഖിതാതി ദട്ഠബ്ബം.

൩.൮൦. അത്തനോ കായേന പടിബദ്ധേന ഇത്ഥിയാ കായേന പടിബദ്ധം ഫുസന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പന ദുക്കടന്തി യോജനാ. ഏത്ഥ **പി**-സദ്ദോ വുത്തദുക്കടാനം സമുച്ചയത്ഥോ.

ച-സദ്ദേന പന അവുത്തസമുച്ചയത്ഥേന "നിസ്സഗ്ഗിയേന കായം ആമസതി. നിസ്സഗ്ഗിയേന കായപടിബദ്ധം ആമസതി. നിസ്സഗ്ഗിയേന നിസ്സഗ്ഗിയം ആമസതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൨൭൫) **പാളിയം** ആഗതദുക്കടാനം സങ്ഗഹോ വേദിതബ്ബോ.

൩൪൩-൪. ന കേവലം പദഭാജനാഗതഇത്ഥിസരീരാദികമേവ അനാമാസം, **വിനീതവത്ഥൂസു** ദാരുധീതലികവത്ഥുഅനുലോമതോ പോത്ഥലികാദിഇത്ഥിരൂപകഞ്ച നിസ്സഗ്ഗിയവാരാനുലോമതോ അസരീരട്ഠം മാതുഗാമേഹി പരിഭുത്തവത്ഥാഭരണാദിഞ്ച വിഭങ്ഗക്ഖന്ധകാദീസു വുത്തനയാനുസാരേന അട്ഠകഥാഗതം അവസേസം അനാമാസവത്ഥുഞ്ച ആമസന്തസ്സ ആപത്തിം സങ്ഗഹേതുമാഹ **"ഇത്ഥീന"**ന്തിആദി.

"ഇത്ഥീനം ഇത്ഥിരൂപഞ്ചാ"തി ഇദം "ഇത്ഥികായ ഇത്ഥിധനം (പാരാ॰ ൩൪), സദ്ധാനം സദ്ധാപരായന"ന്തിആദീസു വിയ ലോകവോഹാരവസേന വുത്തം. ഇത്ഥീനം ദാരുലോഹമയാദികം ഇത്ഥിരൂപഞ്ചാതി യോജനാ. **ആദി**-സദ്ദേന ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദതോ മത്തികായ, പിട്ഠേന വാ കതം മാതുഗാമരൂപം സങ്ഗണ്ഹാതി. മാതുഗാമരൂപം യേന കേനചി ദിന്നം സബ്ബരതനമയം വിനാ അവസേസം സാദിയിത്വാ ഭിന്ദിത്വാ സമണസാരുപ്പപരിക്ഖാരം കാരാപേതും, അഫുസിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബേ വാ യോജേതും വട്ടതി.

"വത്ഥ"ന്തി ഇമിനാ നിവാസനപാരുപനദ്വയമ്പി സാമഞ്ഞേന ഗഹിതം. ഇദഞ്ച മാതുഗാമേന പരിഭുഞ്ജിതും ഠപിതമ്പി അനാമാസമേവ, ചീവരത്ഥായ ദിന്നം സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഗണ്ഹിതും വട്ടതി. ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദേന തിണചുമ്ബടകം, അങ്ഗുലിയാ പണ്ണമുദ്ദികം ഉപാദായ **അലങ്കാരമേവ**. ഏത്ഥ ച വാലകേസവട്ടകേസേസു പവേസനകദന്തസൂചിആദി കപ്പിയഭണ്ഡം ദിയ്യമാനം സമണസാരുപ്പപരിക്ഖാരത്ഥായ ഗഹേതബ്ബം.

തത്ഥജാതഫലം ഖജ്ജന്തി രുക്ഖേ ഠിതം ഖാദിതബ്ബം പനസനാളികേരാദിഫലഞ്ച മനുസ്സേഹി രാസികതം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബഫലഞ്ച "മനുസ്സേഹി രാസികതേസുപി ഏസേവ നയോ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൮൧) **അട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ അനാമാസന്തി ഉപലക്ഖണതോ ഇമിനാവ ഗഹേതബ്ബം. അരഞ്ഞേ രുക്ഖതോ പതിതം ഫലം "അനുപസമ്പന്നസ്സ ദസ്സാമീ"തി ഗഹേതും വട്ടതി. **"മുഗ്ഗാദിം തത്ഥജാതക"**ന്തി ഉപലക്ഖണപദത്താ ഗച്ഛതോ വിയുത്തമ്പി ഗഹേതബ്ബം. **മുഗ്ഗാദി**ന്തി ഏത്ഥ "അപരണ്ണ"ന്തി പാഠസേസോ.

സബ്ബാനി ധഞ്ഞാനീതി "സാലി വീഹി യവോ കങ്ഗു, കുദ്രൂസവരകഗോധുമാ"തി വുത്താനി സത്ത ധഞ്ഞാനി. ഖേത്തമഗ്ഗേന ഗച്ഛതാ സാലിസീസേ ഹത്ഥേന അഫുസന്തേന ഗന്തബ്ബം. സചേ മഗ്ഗോ സമ്ബാധോ ഹോതി, സരീരേ ധഞ്ഞം ഫുസന്തേപി മഗ്ഗത്താ ന ദോസോ. വീഥിയം, ഗേഹങ്ഗണേ വാ ധഞ്ഞേസു പസാരിതേസു അപസക്കിത്വാ ചേ ഗന്തും ന സക്കാ, "മഗ്ഗം അധിട്ഠായ ഗന്തബ്ബ"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൮൧) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ "ഇമം മഗ്ഗം ഗമിസ്സാമീ"തി ഗന്തും വട്ടതി. "കുലഗേഹേ ധഞ്ഞമത്ഥകേ ചേ ആസനം പഞ്ഞാപേത്വാ ദിന്നം ഹോതി, നിസീദിതും വട്ടതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൮൧ അത്ഥതോ സമാനം) **അട്ഠകഥായം** വുത്തം. "ആസനസാലായം ധഞ്ഞേ വിപ്പകിണ്ണേ അനുക്കമിത്വാ ഏകമന്തേ പീഠകം പഞ്ഞാപേത്വാ നിസീദിതബ്ബം. സചേ മനുസ്സാ തസ്മിം ധഞ്ഞമത്ഥകേ ആസനം പഞ്ഞാപേത്വാ ദേന്തി, നിസീദിതും വട്ടതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൮൧ അത്ഥതോ സമാനം) **അട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ അത്തനാ തത്ഥ ആസനം പഞ്ഞാപേത്വാ നിസീദിതും ന വട്ടതി.

൩൪൫. ധമനസങ്ഖാദിം സബ്ബം പഞ്ചങ്ഗതുരിയമ്പി ചാതി സമ്ബന്ധോ. **ധമനസങ്ഖോ** നാമ സദ്ദകരണസങ്ഖോ . **ആദി**-സദ്ദേന വംസസിങ്ഗതാളാദീനം സങ്ഗഹോ. **പഞ്ചങ്ഗതുരിയ**ന്തി ആതതം, വിതതം, ആതതവിതതം, ഘനം, സുസിരന്തി പഞ്ചങ്ഗസങ്ഖാതം തുരിയം. തത്ഥ **ആതതം** നാമ ചമ്മപരിയോനദ്ധേസു ഭേരിആദീസു ഏകതോ ആകഡ്ഢിത്വാ ഓനദ്ധം ഏകതലതുരിയം. **വിതതം** നാമ ഉഭതോ ആകഡ്ഢിത്വാ

ഓനദ്ധം ഉഭയതലതുരിയം. **ആതതവിതതം** നാമ ഉഭയതോ ച മജ്ഝതോ ച സബ്ബതോ പരിയോനദ്ധിതം. **ഘനം** സമ്മാദി. **സമ്മ**ന്തി താളം, ഘണ്ടാകിങ്കണിആദീനമ്പി ഏത്ഥേവ സങ്ഗഹോ. **സുസിര**ന്തി വംസാദി.

ഇധ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൮൧) **കുരുന്ദട്ഠകഥായം** വുത്തനയേന ഭേരിപോക്ഖരഞ്ച ഭേരിതലചമ്മഞ്ച വീണാ ച വീണാപോക്ഖരചമ്മഞ്ച ദണ്ഡോ ച അനാമാസം. ''പൂജം കത്വാ ചേതിയങ്ഗണാദീസു ഠപിതഭേരിയോ അചാലേന്തേന അവസേസട്ഠാനം സമ്മജ്ജിതബ്ബം. കചവരഛഡ്ഡനകാലേ കചവരം വിയ ഗഹേത്വാ ഏകസ്മിം ഠാനേ ഠപേതബ്ബ''ന്തി **മഹാപച്ചരിയം** വുത്തം. തുരിയഭണ്ഡേസു യം കിഞ്ചി അത്തനോ ദീയമാനം തം പരിവത്തേത്വാ കപ്പിയപരിക്ഖാരം ഗഹേതും അധിവാസേതബ്ബം. ദോണി വാ പോക്ഖരം വാ ദന്തകട്ഠനിക്ഖിപനത്ഥായ, ചമ്മഞ്ച സത്ഥകോസകരണത്ഥായ ഗഹേതബ്ബം.

രതനാനി ച സബ്ബാനീതി മുത്താ മണി വേളുരിയോ സങ്ഖോ സിലാ പവാളം രജതം ജാതരൂപം ലോഹിതങ്കോ മസാരഗല്ലന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൮൧) വുത്താനി സബ്ബാനി രതനാനി ച. ഏത്ഥ ച വിദ്ധാ, അവിദ്ധാ വാ സാമുദ്ദികാദീ സബ്ബാപി **മുത്താ** അനാമാസാ. ഭണ്ഡമൂലത്ഥഞ്ച ഗണ്ഹിതും ന വട്ടതി. അന്തമസോ ജാതിഫലികം ഉപാദായ നീലപീതാദിഭേദോ സബ്ബോപി **മണി** ധോതവിദ്ധോ അനാമാസോ. ആഹതാകാരേനേവ ഠിതോ അവിദ്ധാധോതോ മണി പത്താദി ഭണ്ഡമൂലത്ഥം അധിവാസേതും വട്ടതീതി വുത്തം. മഹാപച്ചരിയം പന പടിക്ഖിത്തം. പചിത്വാ കതോ കാചമണിയേവേകോ വട്ടതി. **വേളുരിയേ** ച മണിസദിസോയേവ വിനിച്ഛയോ.

ധമനസങ്ഖോ ''സബ്ബം ധമനസങ്ഖാദി''ന്തിആദിഗാഥായ തുരിയേസു ഗഹിതോ. രതനഖചിതോ സങ്ഖോ അനാമാസോ. പാനീയസങ്ഖോ ധോതോപി അധോതോപി ആമാസോ. അവസേസസങ്ഖോ പന അഞ്ജനാദിഭേസജ്ജത്ഥം, പത്താദിഭണ്ഡമൂലഭാവേന ച അധിവാസേതും വട്ടതി. സുവണ്ണേന ഏകതോ വിലിയാപേത്വാ കതാ മുഗ്ഗവണ്ണാ **സിലാ** അനാമാസാ. സേസാ സിലാ ഖുദ്ദകനിസാനാദികമ്മത്ഥം അധിവാസേതും വട്ടതി. **''പവാളം** ധോതമധോതഞ്ച വിദ്ധമവിദ്ധഞ്ച സബ്ബഥാ അനാമാസം, നാപി അധിവാസേതബ്ബ''ന്തി **മഹാപച്ചരിയം** വുത്തത്താ **പവാള**പടിമാചേതിയാനി ചേവ പോത്ഥകേസു പവേസേതബ്ബആണിയാ മൂലേ, അഗ്ഗേ ച പവേസേതബ്ബം പദുമാദിആകാരേന കതം വട്ടഞ്ച ന ഗഹേതബ്ബം ന ഫുസിതബ്ബം.

ബീജതോ പട്ഠായ **രജതം, ജാതരൂപഞ്ച** കതം വാ ഹോതു അകതം വാ, സബ്ബസോ അനാമാസം, ന ച സാദിതബ്ബം. ഇമിനാ കതം പടിമാദികഞ്ച ആരകൂടലോഹഞ്ച അനാമാസന്തി വക്ഖതി. കതാകതസുവണ്ണരജതാനം അസാദിയിതബ്ബതായ ഇധ അട്ഠകഥായ ആഗതത്താ ഉത്തരേന രാജപുത്തേന കാരേത്വാ ആഹടം സുവണ്ണചേതിയം ന വട്ടതീതി **മഹാപദുമത്ഥേരേന** പടിക്ഖിത്തന്തി സുവണ്ണപടിമാചേതിയപോത്ഥകാവച്ഛാദകമണിപദുമവട്ടാദി യം കിഞ്ചി ന സാദിതബ്ബമേവ, ന ച ആമസിതബ്ബം. ഏതേന കതം സേനാസനോപകരണം പന പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. ധമ്മമണ്ഡപേ കതമ്പി പടിജഗ്ഗിതും വട്ടതി. ലോഹിതവണ്ണോ മണി, **മസാരഗല്ല**മണി ച സബ്ബഥാ അനാമാസോ, ന ച അധിവാസേതബ്ബോതി **മഹാപച്ചരിയം** വുത്തം.

൩൮൩. സബ്ബമാവുധഭണ്ഡന്തി ഖഗ്ഗാദി സബ്ബം ആവുധോപകരണം പത്താദികപ്പിയപരിക്ഖാരമൂലത്ഥായ ദീയമാനം സത്ഥവാണിജായ അകാതബ്ബത്താ ന ഗഹേതബ്ബം, ''ഇമം ഗണ്ഹഥാ''തി ദിന്നം ഭിന്ദിത്വാ ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം കത്വാ ''ഖുരാദികപ്പിയപരിക്ഖാരം കാരേസ്സാമീ''തി സാദിതും വട്ടതി. സങ്ഗാമഭൂമിയം മഗ്ഗേ പതിതഖഗ്ഗാദിം ദിസ്വാ പാസാണേന ഭിന്ദിത്വാ ''ഖുരാദികപ്പിയഭണ്ഡാനി കാരേസ്സാമീ''തി ഗണ്ഹിതും വട്ടതി. ഉസുസത്തിആദികം ഫലതോ ദണ്ഡം അപനേത്വാ കപ്പിയപരിക്ഖാരകാരാപനത്ഥായ ഗഹേതബ്ബം.

ജിയാതി ധനുഗുണോ. **ച**-കാരേന ഇമിസ്സാ ഗാഥായ അവുത്തം അങ്കുസതോമരാദിം പരഹിം സോപകരണം സങ്ഗണ്ഹാതി. **ധനുദണ്ഡകോ**തി ജിയാവിരഹിതോ

ധനുദണ്ഡകോ. ഇദം പരഹിംസോപകരണഭണ്ഡാദികം വിഹാരേ സമ്മജ്ജിതബ്ബട്ഠാനേ ഠപിതം ചേ, സാമികാനം വത്വാ തേഹി അഗ്ഗഹിതം ചേ, അചാലേന്തേന സമ്മജ്ജിതബ്ബം.

ജാലഞ്ചാതി മച്ഛജാലപക്ഖിജാലാദിജാലഞ്ച. ജാലം ദീയമാനം ഛത്തവേഠനത്ഥം, ആസനചേതിയാദിമത്ഥകേ ബന്ധനാദിപയോജനേ സതി തദത്ഥഞ്ച ഗഹേതബ്ബം. **സരവാരണം** നാമ ഫലകാദികം അഞ്ഞേഹി അത്തനോ വിജ്ഝനത്ഥായ വിസ്സട്ഠസരനിവാരണം വിനാസനോപരോധകാരണം ഹോതീതി ഭണ്ഡമൂലത്ഥം സാദിതും വട്ടതി. "ദന്തകട്ഠാധാരഫലകാദി യദിച്ഛിതം കരോമീ"തി മുട്ഠിം അപനേത്വാ ഗഹേതും വട്ടതി.

൩൮൭. ചേതിയന്തി ഏത്ഥ "സുവണ്ണചേതിയ"ന്തി ഇദം "സുവണ്ണപടിബിമ്ബാദീ"തി അനന്തരം വുത്തത്താ ലബ്ഭതി. സുവണ്ണഗ്ഗഹണഞ്ചുപലക്ഖണന്തി രജതമയഞ്ച ഗഹേതബ്ബം. **ആരകൂടക**ന്തി സുവണ്ണവണ്ണം ലോഹവിസേസമാഹ . **"അനാമാസ"**ന്തി ഇദം "അസമ്പടിച്ഛിയം വാ"തി ഏതസ്സ ഉപലക്ഖണം.

൩൮൮. സബ്ബം വാദിതമിതി സമ്ബന്ധോ. **ഓനഹിതു**ന്തി ചമ്മവരത്തതന്തീഹി ബന്ധിതും. **ഓനഹാപേതു**ന്തി തഥേവ അഞ്ഞേഹി കാരാപേതും. **വാദാപേതു**ന്തി അഞ്ഞേഹി വാദാപേതും. **വാദേതു**ന്തി അത്തനാ വാദേതും. **വാദിത**ന്തി വാദനീയം യഥാ "കരണീയം കാരിത"ന്തി, വാദനാരഹം തുരിയഭണ്ഡന്തി അത്ഥോ. ഇദഞ്ച ഓനഹനാദികിരിയായ കമ്മം.

൩൮൯. ഉപഹാരം കരിസ്സാമാതി പൂജം കരിസ്സാമ. ഇതി അനുമതിഗ്ഗഹണത്ഥായ. **വത്തബ്ബാ**തി തേ വത്താരോ വത്തബ്ബാതി യോജനാ.

൩൯൦-൧. ധുത്തിയാ ഇത്ഥിയാതി വിപന്നാചാരായ ലോളിത്ഥിയാ. **സയം ഫുസിയമാനസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനോ പയോഗം വിനാ ഇത്ഥിയാ അത്തനാവ ഫുസിയമാനസ്സ. **കായേന അവായമിത്വാ**തി തസ്സാ സരീരസമ്ഫസ്സാനുഭവനത്ഥം അത്തനോ കായം അചാലേത്വാ. **ഫസ്സം പടിവിജാനതോ**തി ഫസ്സം അനുഭവന്തസ്സ.

അസഞ്ചിച്ചാതി ഏത്ഥ "ഫുസനേ"തി പാഠസേസോ, "ഇമിനാ ഉപായേന ഇമം ഫുസാമീ"തി അചേതേത്വാ. കിം വുത്തം ഹോതി? "ഇമിനാ പത്തപടിഗ്ഗഹണാദിനാ ഉപായേന ഏതിസ്സാ സരീരസമ്ഫസ്സം അനുഭവിസ്സാമീ"തി അചിന്തേത്വാ പത്തഥാലകതട്ടകപണ്ണപുടഭേസജ്ജാദിം പടിഗ്ഗണ്ഹാപേന്തിയാ ഹത്ഥേ അത്തനോ ഹത്ഥേന ഫുസനാദീസു അനാപത്തീതി വുത്തം ഹോതി. "അസ്സതിയാ"തി ഇദം പന ഇമിനാവ സങ്ഗഹിതത്താ ഇധ വിസും ന വുത്തം, മാതുഗാമസ്സ സരീരേ ഫുസനഭാവം അജാനിത്വാ അഞ്ഞവിഹിതോ ഹുത്വാ സതിം അനുപട്ഠപേത്വാ ഹത്ഥപാദപസാരണാദീസു ഫുസന്തസ്സാതി അത്ഥോ.

അജാനന്തസ്സാതി ദാരകാകാരം ദാരികം "മാതുഗാമോ"തി അജാനിത്വാ കേനചി കരണീയേന ഫുസന്തസ്സ . **മോക്ഖാധിപ്പായിനോ ചാ**തി "മോക്ഖാധിപ്പായോ കായേന വായമതി, ഫസ്സം പടിവിജാനാതി, അനാപത്തി. മോക്ഖാധിപ്പായോ കായേന വായമതി, ന ച ഫസ്സം പടിവിജാനാതി, അനാപത്തി. മോക്ഖാധിപ്പായോ ന ച കായേന വായമതി, ഫസ്സം പടിവിജാനാതി, അനാപത്തി. മോക്ഖാധിപ്പായോ ന ച കായേന വായമതി, ന ച ഫസ്സം പടിവിജാനാതി, അനാപത്തീ"തി (പാരാ॰ ൨൭൯) വുത്തമോക്ഖാധിപ്പായവതോ ചതുബ്ബിധസ്സ പുഗ്ഗലസ്സാതി വുത്തം ഹോതി. "അനാപത്തീ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ.

ഇമേസു യോ മാതുഗാമേന ആലിങ്ഗനാദിപയോഗേന അജ്ഝോത്ഥരയമാനോ തം അത്തനോ സരീരതോ അപനേത്വാ മുഞ്ചിതുകാമോ ഹത്ഥചാലേന, മുട്ഠിആദീഹി വാ പടിപണാമനം, പഹരണാദികഞ്ച പയോഗം കരോതി, അയം **പഠമോ പുഗ്ഗലോ**. അത്താനമജ്ഝോത്ഥരിതും ആഗച്ഛന്തിം ഇത്ഥിം ദിസ്വാ പഹരണാകാരാദിസബ്ബപയോഗം ദസ്സേത്വാ താസേത്വാ അത്തനോ സരീരം ഫുസിതും അദേന്തോ **ദുതിയോ**. ഇത്ഥിയാ അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ ആലിങ്ഗിതോ ചോപനരഹിതം മം "അനത്ഥികോ"തി മന്ത്വാ "സയമേവ പലായിസ്സതീ"തി, "അചോപനമേവ മോക്ഖോപായോ"തി ഞത്വാ നിച്ചലോവ

ഹുത്വാ ഫസ്സം പടിവിജാനന്തോ **തതിയോ**. അത്താനം അജ്ഝോത്ഥരിതുമാഗച്ഛന്തിം ഇത്ഥിം ദിസ്വാ ദുതിയോ വിയ താസേതും കായപ്പയോഗം അകത്വാ "അഗതേ പാതേസ്സാമി, പഹരിത്വാ താസേസ്സാമീ"തി വാ ചിന്തേത്വാ നിച്ചലോവ ഹുത്വാ തിട്ഠന്തോ **ചതുത്ഥോ**തി വേദിതബ്ബോ.

൩൮൨. പഠമേനാതി ഏത്ഥ "പാരാജികേനാ"തി പാഠസേസോ, കായചിത്തസമുട്ഠാനന്തി വുത്തം ഹോതി. ഇധ ചിത്തം നാമ കായസംസഗ്ഗരാഗസമ്പയുത്തം ചിത്തം, സുക്കവിസ്സട്ഠിമ്ഹി മോചേതുകാമതായ സമ്പയുത്തം ചിത്തം.

കായസംസഗ്ഗകഥാവണ്ണനാ.

൩൮൩-൪. ദുട്ഠുല്ലവാചസ്സാദേനാതി ദുട്ഠു കുച്ഛിതഭാവം ഉലതി ഗച്ഛതീതി **ദുട്ഠുല്ലാ,** ദുട്ഠുല്ലാ ച സാ വാചാ ചാതി **ദുട്ഠുല്ലവാചാ,** വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗേ മേഥുനധമ്മപടിസംയുത്താ വാചാ, യഥാഹ "ദുട്ഠുല്ലാ നാമ വാചാ വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗമേഥുനധമ്മപടിസംയുത്താ വാചാ"തി (പാരാ൦ ൨൮൫), ദുട്ഠുല്ലവാചായ അസ്സാദോ ദുട്ഠുല്ലവാചസ്സാദോ, തഥാപവത്തവചീവിഞ്ഞത്തിസമുട്ഠാപകചിത്തസമ്പയുത്താ ചേതനാ, തേന സമ്പയുത്തോ രാഗോ ഇധ സഹചരിയേന "ദുട്ഠുല്ലവാചസ്സാദോ"തി വുത്തോ, തേന, ദുട്ഠുല്ലവാചസ്സാദസമ്പയുത്തേന രാഗേനാതി അത്ഥോ. ഇമിനാ "ഓഭാസന്തസ്സാ"തി വക്ഖമാനഓഭാസനസ്സ ഹേതു ദസ്സിതോ.

ഇത്ഥിയാ ഇത്ഥിസഞ്ഞിനോ ഭിക്ഖുനോതി യോജനാ. **ഇത്ഥിയാ ഇത്ഥിസഞ്ഞിനോ**തി "മാതുഗാമോ നാമ മനുസ്സിത്ഥീ, ന യക്ഖീ, ന പേതീ, ന തിരച്ഛാനഗതാ, വിഞ്ഞൂ പടിബലാ സുഭാസിതദുബ്ഭാസിതം ദുട്ഠുല്ലാദുട്ഠുല്ലം ആജാനിതു"ന്തി **പദഭാജനേ** നിദ്ദിട്ഠസരൂപായ സുഭാസിതദുബ്ഭാസിതം ജാനന്തിയാ മനുസ്സിത്ഥിയാ ഇത്ഥിസഞ്ഞിനോ ഭിക്ഖുനോതി അത്ഥോ. **"ദ്വിന്നം മഗ്ഗാന"**ന്തി ഏതസ്സ സമ്ബന്ധീവസേന "ഇത്ഥിയാ"തി ഇദം സാമിവസേന യോജേതബ്ബം, യഥാവുത്തസരൂപസ്സ മാതുഗാമസ്സ വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗന്തി അത്ഥോ. **വണ്ണാവണ്ണവസേന ചാ**തി "വണ്ണം ഭണതി നാമ ദ്വേ മഗ്ഗേ ഥോമേതി വണ്ണേതി പസംസതി. അവണ്ണം ഭണതി നാമ ദ്വേ മഗ്ഗേ ഖുംസേതി വമ്ഭേതി ഗരഹതീ"തി നിദ്ദേസേ വുത്തനയേന ഉഭോ മഗ്ഗേ ഉദ്ദിസ്സ ഥോമനഗരഹണവസേനാതി വുത്തം ഹോതി.

മേഥുനസ്സ യാചനാദയോ മേഥുനയാചനാദയോ, തേഹി **മേഥുനയാചനാദീഹി,** "യാചതിപി ആയാചതിപി പുച്ഛതിപി പടിപുച്ഛതിപി ആചിക്ഖതിപി അനുസാസതിപി അക്കോസതിപീ"തി (പാരാ൦ ൨൮൫) ഉദ്ദേസേ വുത്തമേഥുനയാചനാദിവസേനാതി വുത്തം ഹോതി. ഇമേഹി ദ്വീഹി "ഓഭാസന്തസ്സാ"തി വുത്തഓഭാസനാ ദസ്സിതാ. **ഓഭാസന്തസ്സാ**തി ഉദ്ദേസയന്തസ്സ, പകാസേന്തസ്സാതി അത്ഥോ. **"വിഞ്ഞു"**ന്തി ഇമിനാ ഓഭാസനകിരിയായ കമ്മമാഹ, ഇമിനാ വിസേസിതബ്ബം "മനുസ്സിത്ഥി"ന്തി ഇദം പകരണതോ ലബ്ഭതി, യഥാദസ്സിതപദഭാജനാഗതസരൂപം വിഞ്ഞും പടിബലം മനുസ്സിത്ഥിന്തി വുത്തം ഹോതി. **അന്തമസോ ഹത്ഥമുദ്ദായപീ**തി ഓഭാസനേ അന്തിമപരിച്ഛേദദസ്സനം. ദുട്ഠുല്ലവചനസ്സാദഭാവേ സതി യോ വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗപടിബദ്ധം ഗുണദോസം വാ മേഥുനധമ്മയാചനാദിവസേന വാ ദുട്ഠുല്ലാദുട്ഠുല്ലം ജാനന്തിം മനുസ്സിത്ഥിം ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദേന ഹത്ഥമുദ്ദായപി വദേയ്യാതി അത്ഥോ.

ഇമസ്മിം ഗാഥാദ്വയേ ദുട്ഠുല്ലവാചസ്സാദേന ഇത്ഥിയാ ഇത്ഥിസഞ്ഞിനോ വിഞ്ഞും തം ഇത്ഥിം ദ്വിന്നം മഗ്ഗാനം വണ്ണവസേന അന്തമസോ ഹത്ഥമുദ്ദായപി ഓഭാസന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഗരുകം സിയാതി ഏകം വാക്യം, തഥാ "ദ്വിന്നം മഗ്ഗാനം അവണ്ണവസേനാ"തി ഇമിനാ ച "മേഥുനയാചനാദീഹീ"തി ഇമിനാ ച യോജനായ വാക്യദ്വയന്തി ഏവം യോജനാവസേന തീണി വാക്യാനി ഹോന്തി.

തത്ഥ പഠമവാക്യേ **വണ്ണ**വചനേന സങ്ഗഹിതം ഥോമനാദികഥം കഥേന്തസ്സ സങ്ഘാദിസേസോ ഹോതി. "ഇത്ഥിലക്ഖണേന സുഭലക്ഖണേന സമന്നാഗതാസീ"തി ഏത്തകമേവ ഥോമനത്ഥം വദതോ സങ്ഘാദിസേസോ ന ഹോതി, "തവ വച്ചമഗ്ഗോ ച പസ്സാവമഗ്ഗോ ച ഈദിസോ സുഭോ സുസണ്ഠാനോ, തേന നാമ ഈദിസേന

ഇത്ഥിലക്ഖണേന സുഭലക്ഖണേന സമന്നാഗതാസീ”തി വദന്തസ്സ ഹോതി. “വണ്ണേതി, പസംസതീ”തി പദദ്വയഞ്ച “ഥോമേതീ”തി പദസ്സ പരിയായോ.

ദുതിയവാക്യേ **അവണ്ണ**പദസങ്ഗഹിതം ഖുംസനാദിത്തയേ **ഖുംസനം** നാമ പതോദോപമേഹി ഫരുസവചനേഹി തുദനം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** “ഖുംസേതീതി വാചാപതോദേന ഘട്ടേതീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൮൭). പതുജ്ജതേനേനാതി **“പതോദോ”**തിഅഗച്ഛന്തേ അസ്സാദയോ പവത്തേതും വിജ്ഝനകപാചനദണ്ഡോ വുച്ചതി. **വമ്ഭനം** നാമ അപസാദനം. **അപസാദനം** നാമ ഗുണതോ പരിഹാപനം. യഥാഹ “വമ്ഭേതീതി അപസാദേതീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൮൭). **ഗരഹാ** നാമ ദോസാരോപനം. യഥാഹ “ഗരഹതീതി ദോസം ദേതീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൮൭). ഇമം ഖുംസനാദിപടിസംയുത്തവചനം വക്ഖമാനേസു “സിഖരണീസി, സമ്ഭിന്നാസി, ഉഭതോബ്യഞ്ജനാസീ”തി ഇമേസു തീസു പദേസു അഞ്ഞതരേന യോജേത്വാ കഥേന്തസ്സേവ സങ്ഘാദിസേസോ, ന ഇതരസ്സ.

തതിയവാക്യേ **മേഥുനയാചനാ**ദിവചനേഹി സങ്ഗഹിതം ആയാചനാദിം കരോന്തസ്സാപി സങ്ഘാദിസേസോ. “യാചതി നാമ ദേഹി മേ അരഹസി മേ ദാതു”ന്തിആദിനാ (പാരാ॰ ൨൮൭) നയേന ഏകേകം പദം “ദേഹി മേ മേഥുനം ധമ്മ”ന്തിആദിവസേന മേഥുനധമ്മപദേന സഹ ഘടേത്വാ മേഥുനധമ്മം യാചന്തസ്സേവ ഹോതി.

“കദാ തേ മാതാ പസീദിസ്സതി, കദാ തേ പിതാ പസീദിസ്സതി, കദാ തേ ദേവതായോ പസീദിസ്സന്തി, കദാ തേ സുഖണോ സുലയോ സുമുഹുത്തോ ഭവിസ്സതീ”തിആദിആയാചനപദനിദ്ദേസേ ഏകേകം പദം തഥേവ ഓസാനേ വുത്തേന “കദാ തേ മേഥുനം ധമ്മം ലഭിസ്സാമീ”തി പദേന ഘടേത്വാ മേഥുനം യാചന്തസ്സേവ ഹോതി.

“കഥം ത്വം സാമികസ്സ ദേസി, കഥം ജാരസ്സ ദേസീ”തി (പാരാ॰ ൨൮൭) പുച്ഛാനിദ്ദേസവചനേസു ച അഞ്ഞതരം മേഥുനധമ്മപദേന ഘടേത്വാ പുച്ഛന്തസ്സേവ ഹോതി.

“ഏവം കിര ത്വം സാമികസ്സ ദേസി, ഏവം ജാരസ്സ ദേസീ”തി (പാരാ॰ ൨൮൭) പടിപുച്ഛാനിദ്ദേസവചനേസു അഞ്ഞതരം മേഥുനധമ്മപദേന ഘടേത്വാ വിസേസേത്വാ പടിപുച്ഛന്തസ്സേവ ഹോതി.

“കഥം ദദമാനാ സാമികസ്സ പിയാ ഹോതീ”തി പുച്ഛതോ മാതുഗാമസ്സ “ഏവം ദേഹി, ഏവം ദേന്തീ സാമികസ്സ പിയാ ഭവിസ്സതി മനാപാ ചാ”തി ആണത്തിവചനേ, അനുസാസനിവചനേ ച ഏസേവ നയോ.

൩൭൭. അക്കോസനിദ്ദേസാഗതേസു “അനിമിത്താസി നിമിത്തമത്താസി അലോഹിതാസി ധുവലോഹിതാസി ധുവചോളാസി പഗ്ഘരന്തീസി സിഖരണീസി ഇത്ഥിപണ്ഡകാസി വേപുരിസികാസി സമ്ഭിന്നാസി ഉഭതോബ്യഞ്ജനാസീ”തി ഏകാദസസു പദേസു “സിഖരണീസി സമ്ഭിന്നാസി ഉഭതോബ്യഞ്ജനാസീ”തി പദത്തയം പച്ചേകം ആപത്തികരം, ഇമിനാ പദത്തയേന സഹ പുബ്ബേ വുത്താനി വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗമേഥുനധമ്മപദാനി തീണി ചാതി ഛപ്പദാനം പച്ചേകം ആപത്തികരത്താ ഇതോ പരാനി അനിമിത്താദീനി അട്ഠ പദാനി “അനിമിത്താസി മേഥുനധമ്മം ദേഹീ”തിആദിനാ നയേന മേഥുനധമ്മപദേന സഹ ഘടേത്വാ വുത്താനേവ ആപത്തികരാനീതി വേദിതബ്ബാനി, “മേഥുനയാചനാദീഹീ”തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദസങ്ഗഹിതേസു “അനിമിത്താസീ”തിആദീസു ഏകാദസസു അക്കോസപദേസു അന്തോഗധത്തേപി കേവലം ആപത്തികരത്താ ഗരുതരം പദത്തയം വിസും സങ്ഗഹേതബ്ബന്തി ഞാപേതുമാഹ **“സിഖരണീസീ”**തിആദി.

സിഖരണീസീതി ഏത്ഥ “സിഖരണീ അസീ”തി പദച്ഛേദോ. “അസീ”തി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം. **തു**-സദ്ദോ കേവലയുത്തമ്പി ആപത്തികരം ഹോതീതി വിസേസം ജോതേതി. കേവലേനാപി അക്കോസവചനേനാതി യോജനാ. **സിഖരണീസീ**തി ബഹി

നിക്ഖന്തആണിമംസാ ഭവസി. **സമ്ഭിന്നാസീ**തി മിസ്സീഭൂതവച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗാ. **ഉഭതോബ്യഞ്ജനാസീ**തി ഇത്ഥിനിമിത്തേന, പുരിസനിമിത്തേന ചാതി ഉഭതോബ്യഞ്ജനേഹി സമന്നാഗതാ. "അയം ഇത്ഥീ, അയം പുരിസോ"തി ബ്യഞ്ജയതീതി **ബ്യഞ്ജനം,** മുത്തകരണാനി. **സുണന്തിയാ**തി എത്ഥ "വിഞ്ഞുമനുസ്സിത്ഥിയാ"തി അധികാരതോ ലബ്ഭതി, ഇമിനാ അക്കോസിതബ്ബവത്ഥു ദസ്സിതം ഹോതി. ഭാസിതം **സുണന്തിയാ** സുഭാസിതദുബ്ഭാസിതം ജാനന്തിയാ മനുസ്സിത്ഥിയാ വിസയേ പവത്തഅക്കോസവചനേന സങ്ഘാദിസേസോ ഹോതീതി അത്ഥോ.

൩൮൩. പുനപ്പുനം ഓഭാസന്തസ്സ വാചാനം ഗണനായ ഗരുകാ സിയുന്തി യോജനാ. എത്ഥ "ഏകം ഇത്ഥി"ന്തി അജ്ഝാഹരിതബ്ബം. ഏകവാചായ ബഹൂ ഓഭാസന്തസ്സ ച ഇത്ഥീനം ഗണനായ ഗരുകാ സിയുന്തി യോജനാ. എത്ഥാപി "ഇത്ഥിയോപീ"തി ലബ്ഭതി.

൩൮൪. സാ ചേ നപ്പടിജാനാതീതി എത്ഥ "യം സുണന്തിം മനുസ്സിത്ഥിം ദ്വിന്നം മഗ്ഗാനം വണ്ണാവണ്ണവസേന ഓഭാസതി, സാ ചേ ന പടിജാനാതീ"തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭമാനം ആദായ യോജേതബ്ബം. അത്തനോ ഭാസിതം ദുട്ഠുല്ലം വുത്തസമനന്തരമേവ അത്ഥവസേന സചേ ന ജാനാതീതി അത്ഥോ. **തസ്സാ**തി തസ്സ ദുട്ഠുല്ലഭാസിതഭിക്ഖുസ്സ. ഉബ്ഭജാണും, അധക്ഖകം വാ ആദിസ്സ ഭണനേ ചാപി തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം സിയാതി യോജനാ. **ഭണനേ**തി ദ്വിന്നം മഗ്ഗാനം വണ്ണാദികഥനേ, "ഭണതോ"തിപി ലിഖന്തി, ഭണന്തസ്സ, ഭണനഹേതൂതി അത്ഥോ. ഹേതുമ്ഹി അയമന്തപച്ചയോ "അസമ്ബുധ"ന്തിആദീസു (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ) വിയ. **ഉബ്ഭജാണു**ന്തി ജാണുതോ ഉദ്ധം. **അക്ഖേക**ന്തി അക്ഖകതോ ഹേട്ഠാ.

൩൮൫. ഉബ്ഭക്ഖകന്തി അക്ഖകതോ ഉദ്ധം. **അധോജാണുമണ്ഡല**ന്തി ജാണുമണ്ഡലതോ അധോ. **ഉദ്ദിസ**ന്തി ഉദ്ദിസ്സ. "ഉദ്ദിസ്സുബ്ഭക്ഖം വാ തഥാ, അധോജാണുമണ്ഡല"ന്തി ച ലിഖന്തി, സോ പാഠോ സുന്ദരോ. വണ്ണാദിഭണനേ ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. "വിഞ്ഞുമനുസ്സിത്ഥിയാ"തി അധികാരതോ ലബ്ഭതി. **കായപടിബദ്ധേ വണ്ണാദിഭണനേ ദുക്കട**ന്തി എത്ഥാപി എസേവ നയോ. വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗാ സങ്ഘാദിസേസക്ഖേത്തം, അധക്ഖകം ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലം ഥുല്ലച്ചയക്ഖേത്തം, ഉദ്ധക്ഖകം അധോജാണുമണ്ഡലം ദുക്കടക്ഖേത്തന്തി ഇമേസു തീസു ഖേത്തേസു അക്ഖകഞ്ചേവ ജാണുമണ്ഡലഞ്ച ഥുല്ലച്ചയദുക്കടാനം ദ്വിന്നം അവധിഭൂതം കത്ഥ സങ്ഗയ്ഹതീതി? ദുക്കടക്ഖേത്തേയേവ സങ്ഗയ്ഹതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "അക്ഖകം, പന ജാണുമണ്ഡലഞ്ച എത്ഥേവ ദുക്കടക്ഖേത്തേ സങ്ഗഹം ഗച്ഛതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൮൫).

൩൮൬. പണ്ഡകേ യക്ഖിപേതീസു ദ്വിന്നം മഗ്ഗാനം വണ്ണാദിഭണനേ **തസ്സ** ഭണന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം ഭവേതി അധികാരവസേന ആഗതപദേഹി സഹ യോജേതബ്ബം. **പണ്ഡകാദീസൂ**തി **ആദി**-സദ്ദേന യക്ഖിപേതീനം ഗഹണം.

൩൮൭. ഉബ്ഭക്ഖക...പേ॰... അയം നയോതി "പണ്ഡകാദീസൂ"തി ഇമിനാ യോജേതബ്ബം. **അയം നയോ**തി "ദുക്കടമേവ ഹോതീ"തി വുത്തോ നയോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സങ്ഘാദിസേസഥുല്ലച്ചയദുക്കടക്ഖേത്തവസേന സബ്ബേസു ഖേത്തേസു.

൩൮൮. അത്ഥപുരേക്ഖാരോ ഹുത്വാ ഓഭാസതോപി അനാപത്തീതി യോജനാ. മാതുഗാമാനം "അനിമിത്താസീ"തിആദീസു പദേസു അത്ഥകഥനം പുരേക്ഖത്വാ "അനിമിത്താസീ"തിആദിപദം ഭണന്തസ്സ വാ മാതുഗാമേഹി സഹ അട്ഠകഥം സജ്ഝായന്താനം വാ അനാപത്തീതി അത്ഥോ. ധമ്മപുരേക്ഖാരോ ഹുത്വാ ഓഭാസതോ അനാപത്തീതി യോജനാ. പാളിധമ്മം വാചേന്തസ്സ വാ താസം സുണന്തീനം സജ്ഝായനം വാ പുരേക്ഖത്വാ "അനിമിത്താസീ"തിആദീസു പദേസു യം കിഞ്ചി പബ്ബജിതസ്സ വാ ഇതരസ്സ വാ മാതുഗാമസ്സ കഥേന്തസ്സ അനാപത്തീതി. **പുരേക്ഖത്വാനുസാസനി**ന്തി "ഇദാനി അനിമിത്താസി...പേ॰... ഉഭതോബ്യഞ്ജനാസി, അപ്പമാദം ദാനി കരേയ്യാസി, യഥാ ആയതിമ്പി എവരൂപാ നാഹേസീ"തി അനുസാസനിം പുരേക്ഖത്വാ.

൩൯൮. ഉമ്മത്തകാദീനന്തി പിത്തുമ്മത്തകയക്ഖുമ്മത്തകവസേന ദ്വിന്നം ഉമ്മത്തകാനഞ്ച **ആദി**-സദ്ദസങ്ഗഹിതസ്സ ഇമസ്മിം ആദികമ്മികസ്സ ഉദായിത്ഥേരസ്സ ച അനാപത്തീതി വുത്തം ഹോതി. ''ഇദം സിക്ഖാപദം തിസമുട്ഠാനം കായചിത്തതോ ച വാചാചിത്തതോ ച കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതി. കിരിയം, സഞ്ഞാവിമോക്ഖം, സചിത്തകം, ലോകവജ്ജം, കായകമ്മം, വചീകമ്മം, അകുസലചിത്ത''ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൯൭) **അട്ഠകഥായം** വുത്തപകിണ്ണകവിനിച്ഛയം ദസ്സേതി **''സമുട്ഠാനാദയോ…പേ॰… തുല്യാവാ''**തി. വേദനായ അദിന്നാദാനേന അസമത്താ **''വേദനേത്ഥ ദ്വിധാ മതാ''**തി ആഹ, സുഖോപേക്ഖാവേദനാവസേന ദ്വിധാ മതാതി അത്ഥോ.

ദുട്ഠുല്ലവാചാകഥാവണ്ണനാ.

൩൯൯. കാമപാരിചരിയായാതി മേഥുനധമ്മസങ്ഖാതേന കാമേന പാരിചരിയായ, മേഥുനധമ്മേന പാരിചരിയായാതി അത്ഥോ. അഥ വാ കാമിതാ പത്ഥിതാതി **കാമാ,** മേഥുനരാഗവസേന പത്ഥിതാതി അത്ഥോ, കാമാ ച സാ പാരിചരിയാ ചാതി കാമപാരിചരിയാ, തസ്സാ **കാമപാരിചരിയായാ**തിപി ഗഹേതബ്ബം, മേഥുനരാഗചിത്തേന അഭിപത്ഥിതപാരിചരിയായാതിഅത്ഥോ. ''വണ്ണം ഭാസതോ''തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ, ''ഏതദഗ്ഗം ഭഗിനി പാരിചരിയാനം യാ മാദിസം സീലവന്തം കല്യാണധമ്മം ബ്രഹ്മചാരിം ഏതേന ധമ്മേന പരിചരേയ്യാ''തി അത്തനോ മേഥുനധമ്മേന പാരിചരിയായ ഗുണം ആനിസംസം കഥേന്തസ്സാതി വുത്തം ഹോതി. **തസ്മിംയേവ ഖണേ**തി തസ്മിം ഭണിതക്ഖണേയേവ. **സാ ചേ ജാനാതീ**തി യം ഉദ്ദിസ്സ അഭാസി, സചേ സാ വചനസമനന്തരമേവ ജാനാതി.

൩൯൮. സാ മനുസ്സിത്ഥീ നോ ജാനാതി ചേ, തസ്സ ഥുല്ലച്ചയന്തി സമ്ബന്ധോ. **യക്ഖിപേതിദേവീസു** ജാനന്തീസു, പണ്ഡകേ ച ജാനന്തേ അത്തകാമപാരിചരിയായ വണ്ണം ഭാസതോ **തസ്സ** ഭിക്ഖുനോ ഥുല്ലച്ചയം ഹോതീതി യോജനാ. **സേസേ**തി പുരിസതിരച്ഛാനഗതവിസയേ, യക്ഖിആദീനം അജാനനവിസയേ ച അത്തകാമപാരിചരിയായ വണ്ണം ഭാസതോ തസ്സ ആപത്തി ദുക്കടം ഹോതീതി യോജനാ.

൩൯൬. ചീവരാദീഹീതി ചീവരപിണ്ഡപാതാദീഹി. **വത്ഥുകാമേഹീ**തി തണ്ഹായ വത്ഥുഭാവേന വത്ഥൂ ച കാമിതത്താ കാമാതി ച സങ്ഖാതേഹി പച്ചയേഹി.

൩൯൯. രാഗോ ഏവ **രാഗതാ. ''രാഗിതാ''**തി വാ പാഠോ, രാഗോ അസ്സ അത്ഥീതി രാഗീ, തസ്സ ഭാവോ **രാഗിതാ,** അത്തകാമപാരിചരിയായ രാഗോതി അത്ഥോ. **ഓഭാസോ**തി അത്തകാമപാരിചരിയായ ഗുണഭണനം. **തേന രാഗേനാ**തി കാമപാരിചരിയായ രാഗേന. **ഖണേ തസ്മി**ന്തി ഭണിതക്ഖണേ. **വിജാനന**ന്തി യം മനുസ്സിത്ഥിം ഉദ്ദിസ്സ അത്തകാമപാരിചരിയായ വണ്ണം ഭണതി, തായ തസ്സ വചനത്ഥസ്സ വിജാനനന്തി വുത്തം ഹോതി.

൩൯൭. പഞ്ചങ്ഗാനീതി മനുസ്സിത്ഥിതാ, തംസഞ്ഞിതാ, പാരിചരിയായ രാഗിതാ, തേന രാഗേന ഓഭാസനം, ഖണേ തസ്മിം വിജാനനന്തി ഇമാനി **ഏത്ഥ** അത്തകാമപാരിചരിയസിക്ഖാപദേ പഞ്ച അങ്ഗാനി , പഞ്ച ആപത്തികാരണാനീതി അത്ഥോ. **അസ്സാ**തി അത്തകാമപാരിചരിയസിക്ഖാപദസ്സ.

അത്തകാമപാരിചരിയകഥാവണ്ണനാ.

൩൯൮. ''പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ''തിആദികിരിയാത്തയോപാദാനസാമത്ഥിയേന തിക്ഖത്തും പടിപാദനകം ''യോ ഭിക്ഖൂ''തി ച ''ഗരു ഹോതീ''തി പദസാമത്ഥിയേന ''തസ്സാ''തി ച ലബ്ഭമാനത്താ തിവിധേഹി സഹ ''യോ ഭിക്ഖു പുരിസസ്സ സന്ദേസം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, വീമംസതി പച്ചാഹരതി ചേ, തസ്സ ഗരു ഹോതീ''തി ഏകം വാക്യം ഹോതി. ഏവം ''ഇത്ഥിയാപി വാ''തി ഇമിനാ യോജനായപി ഏകം വാക്യം ഹോതീതി ഇമിസ്സാ ഗാഥായ വാക്യദ്വയം യുജ്ജതി.

ഇധ സന്ദേസക്കമഞ്ച യോജനാക്കമഞ്ച ഞാനനത്ഥം പഠമം താവ ഇത്ഥീനഞ്ച ഭരിയാനഞ്ച പഭേദോ ച സരൂപഞ്ച വിഭാവീയതി - തേസു **ഇത്ഥിയോ** ദസവിധാ ഹോന്തി. യഥാഹ **പദഭാജനേ** "ദസ ഇത്ഥിയോ മാതുരക്ഖിതാ പിതുരക്ഖിതാ മാതാപിതുരക്ഖിതാ ഭാതുരക്ഖിതാ ഭഗിനിരക്ഖിതാ ഞാതിരക്ഖിതാ ഗോത്തരക്ഖിതാ ധമ്മരക്ഖിതാ സാരക്ഖാ സപരിദണ്ഡാ"തി. **ഭരിയാ ച** ദസവിധാ ഹോന്തി. യഥാഹ **പദഭാജനേ** "ദസ ഭരിയായോ ധനക്കീതാ ഛന്ദവാസിനീ ഭോഗവാസിനീ ഓദപത്തകിനീ ഓഭടചുമ്ബടാ ദാസീ ച ഭരിയാ ച കമ്മകാരീ ച ഭരിയാ ച ധജാഹടാ മുഹുത്തികാ"തി (പാരാ॰ ന॰൩). ഇമാസം പഭേദോ ച സരൂപാനി ച സങ്ഖേപതോ ഏവം വേദിതബ്ബാനി -

പുരിസേഹി സഹ യഥാ സംവാസം ന കരോതി, ഏവം മാതരാ രക്ഖിതാ **മാതുരക്ഖിതാ**. യഥാഹ "മാതുരക്ഖിതാ നാമ മാതാ രക്ഖതി ഗോപേതി ഇസ്സരിയം കാരേതി വസം വത്തേതീ"തി. **പിതുരക്ഖിതാദീ**സുപി ഏസേവ നയോ. തഥ യസ്മിം കോണ്ഡഞ്ഞാദിഗോത്തേ ജാതാ, തസ്മിംയേവ ഗോത്തേ ജാതേഹി രക്ഖിതാ **ഗോത്തരക്ഖിതാ**. യഥാഹ "ഗോത്തരക്ഖിതാ നാമ സഗോത്താ രക്ഖന്തീ"തിആദി. ഏകം സത്ഥാരം ഉദ്ദിസ്സ പബ്ബജിതേഹി വാ ഏകഗണപരിയാപന്നേഹി വാ രക്ഖിതാ **ധമ്മരക്ഖിതാ** നാമ. യഥാഹ "ധമ്മരക്ഖിതാ നാമ സഹധമ്മികാ രക്ഖന്തീ"തിആദി (പാരാ॰ ന॰ർ). **സാരക്ഖാ** നാമ "ഗബ്ഭേപി പരിഗ്ഗഹിതാ ഹോതി 'മയ്ഹം ഏസാ'തി അന്തമസോ മാലാഗുളപരിക്ഖിത്താപീ"തി **പാളിയം** വുത്തസരൂപാ. **സപരിദണ്ഡാ** നാമ "കേഹിചി ദണ്ഡോ ഠപിതോ ഹോതി 'യോ ഇത്ഥന്നാമം ഇത്ഥിം ഗച്ഛതി, തസ്സ ഏത്തകോ ദണ്ഡോ"തി വുത്തസരൂപാതി അയം ദസന്നം ഇത്ഥീനം സരൂപസങ്ഖേപോ. ഇമാസു ദസസു സാരക്ഖസപരിദണ്ഡാനം ദ്വിന്നം പരപുരിസസേവായം മിച്ഛാചാരോ ഹോതി, ഇതരാസം ന ഹോതി. ഇമാ ദസപി പഞ്ചസീലം രക്ഖന്തേഹി അഗമനീയാ.

ദസസു ഭരിയാസു "ധനക്കീതാ നാമ ധനേന കിണിത്വാ വാസേതീ"തി വുത്തത്താ ഭരിയഭാവായ അപ്പകം വാ ബഹും വാ ധനം ദത്വാ ഗഹിതാ **ധനക്കീതാ** നാമ. "ഛന്ദവാസിനീ നാമ പിയോ പിയം വാസേതീ"തി വുത്തത്താ അത്തരുചിയാ സംവസിതേന പുരിസേന സമ്പടിച്ഛിതാ **ഛന്ദവാസിനീ** നാമ. "ഭോഗവാസിനീ നാമ ഭോഗം ദത്വാ വാസേതീ"തി വുത്തത്താ ഉദുക്ഖലമുസലാദിഗേഹോപകരണം ലഭിത്വാ ഭരിയഭാവം ഗച്ഛന്തീ ജനപദിത്ഥീ **ഭോഗവാസിനീ** നാമ. "പടവാസിനീ നാമ പടം ദത്വാ വാസേതീ"തി വുത്തത്താ നിവാസനമത്തം വാ പാരുപനമത്തം വാ ലദ്ധാ ഭരിയഭാവം ഗച്ഛന്തീ ദലിദ്ദിത്ഥീ **പടവാസിനീ** നാമ. **ഓദപത്തകിനീ** നാമ "ഉദകപത്തം ആമസിത്വാ വാസേതീ"തി (പാരാ॰ ന॰ർ) വുത്തത്താ "ഇദം ഉദകം വിയ സംസട്ഠാ അഭേജ്ജാ ഹോഥാ"തി വത്വാ ഏകസ്മിം ഉദകപത്തേ പുരിസേന സദ്ധിം ഹത്ഥം ഓതാരേത്വാ ഭരിയഭാവം നീതോ മാതുഗാമോ വുച്ചതി. "ഓഭടചുമ്ബടാ നാമ ചുമ്ബടം ഓരോപേത്വാ വാസേതീ"തി (പാരാ॰ ന॰ർ) വുത്തത്താ സീസതോ ചുമ്ബടം ഓരോപേത്വാ ഭരിയഭാവമുപനീതാ കട്ഠഹാരികാദിഇത്ഥീ **ഓഭടചുമ്ബടാ** നാമ. **ദാസീ ച ഭരിയാ ച** നാമ "ദാസീ ചേവ ഹോതി ഭരിയാ ചാ"തി (പാരാ॰ ന॰ർ) വുത്തത്താ ഭരിയം കത്വാ വാസിതാ "തസ്സേവ ദാസീ ച ഭരിയാ ചാ"തി വുത്താ. **കമ്മകാരീ ച ഭരിയാ ച** നാമ "കമ്മകാരീ ചേവ ഹോതി ഭരിയാ ചാ"തി (പാരാ॰ ന॰ർ) വുത്തത്താ പധാനിത്ഥിനിരപേക്ഖേന കുടുമ്ബകിച്ചം കാരേത്വാ ഭരിയഭാവം നീതാ ഭരിയാ കതകമ്മാ "കമ്മകാരീ ച ഭരിയാ ചാ"തി വുത്താ. "ധജാഹടാ നാമ കരമരാനീതാ വുച്ചതീ"തി (പാരാ॰ ന॰ർ) വുത്തത്താ ധജം ഉസ്സാപേത്വാ ഗച്ഛന്തിയാ മഹാസേനായ സദ്ധിം ഗന്ത്വാ പരവിസയം വിലുമ്പന്തേന പച്ഛിന്ദിത്വാ ആനേത്വാ ഭരിയഭാവമുപനീതാ ഇത്ഥീ **ധജാഹടാ** നാമ. "മുഹുത്തികാ നാമ തങ്ഖണികാ വുച്ചതീ"തി (പാരാ॰ ന॰ർ) വുത്തത്താ അചിരകാലം സംവാസത്ഥായ ഗഹിതാ ഇത്ഥീ **മുഹുത്തികാ** നാമാതി അയം ദസന്നം ഭരിയാനം സരൂപസങ്ഖേപോ. യഥാവുത്താസു ദസസു ഇത്ഥീസു അഞ്ഞതരം ദസന്നം ഭരിയാനം അഞ്ഞതരട്ഠാനേ ഠപനത്ഥമധിപ്പേതഭാവം വത്തും പുരിസേന "ഗച്ഛ ഭന്തേ ഇത്ഥന്നാമം മാതുരക്ഖിതം ബ്രൂഹി 'ഹോഹി കിര ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭരിയാ ധനക്കീതാ'തി"ആദിനാ നയേന ദിന്നസന്ദേസം "സാധു ഉപാസകാ"തിആദിനാ നയേന വചീഭേദം കത്വാ വാ സീസകമ്പനാദിവസേന വാ പടിഗ്ഗണ്ഹാതീതി ആഹ **"പടിഗ്ഗണ്ഹാതി സന്ദേസം പുരിസസ്സാ"**തി.

ഏത്ഥ **പുരിസസ്സാ**തി ഉപലക്ഖണത്താ "പുരിസസ്സ മാതാ ഭിക്ഖും പഹിണതീ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ൩൨൭) നയേന **പാളിയം** വുത്തപുരിസസ്സ മാതാപിതുആദയോ ച ഗഹേതബ്ബാ. **വീമംസതീ**തി ഏവം പടിഗ്ഗഹിതസാസനം തസ്സായേവ ഏകംസേന അവിരാധേത്വാ വദന്തസ്സ മാതാപിതുആദീനമഞ്ഞതരസ്സ വാ ആരോചേതീതി അത്ഥോ. ഏത്ഥാപി **വീമംസതീ**തി ഉപലക്ഖണത്താ "പടിഗ്ഗണ്ഹാതി അന്തേവാസിം വീമംസാപേത്വാ അത്തനാ പച്ചാഹരതി, ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൩൩൮) വുത്തത്താ വീമംസാപേതീതിപി ഗഹേതബ്ബം. **പച്ചാഹരതീ**തി തഥാ ആഹടം സാസനം സുത്വാ തസ്സാ ഇത്ഥിയാ സമ്പടിച്ഛിതേ ച അസമ്പടിച്ഛിതേ ച ലജ്ജായ തുണ്ഹീഭൂതായ ച തം പവത്തിം പച്ചാഹരിത്വാ ആചിക്ഖതീതി വുത്തം ഹോതി. ഇധാപി **പച്ചാഹരതീ**തി ഉപലക്ഖണത്താ "പടിഗ്ഗണ്ഹാതി വീമംസതി അന്തേവാസിം പച്ചാഹരാപേതി, ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൩൩൮) വുത്തത്താ പച്ചാഹരാപേതീതി ച ഗഹേതബ്ബം.

"ഇത്ഥിയാപി വാ"തി ഇമിനാ യോജേത്വാ ഗഹിതദുതിയവാക്യേ ച ഏവമേവ അത്ഥോ വത്തബ്ബോ. തത്ഥ സന്ദേസക്കമോ പന "മാതുരക്ഖിതാ ഭിക്ഖും പഹിണതി 'ഗച്ഛ ഭന്തേ ഇത്ഥന്നാമം ബ്രൂഹി 'ഹോമി ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭരിയാ ധനക്കീതാ'തി"ആദിപാളിനയേന (പാരാ॰ ൩൩൦) ദട്ഠബ്ബോ. ഏത്ഥാപി "വീമംസാപേതി പച്ചാഹരാപേതീ"തി ഇദഞ്ച വുത്തനയേനേവ ഗഹേതബ്ബം. ഇമിനാ നിയാമേന ദസന്നം ഇത്ഥീനം നാമം വിസും വിസും വത്വാ ദസന്നം ഭരിയാനം അഞ്ഞതരത്ഥായ ദീയമാനസന്ദേസക്കമോ യോജേതബ്ബോ. ഇധാപി **ഇത്ഥിയാപി വാ**തി ഉപലക്ഖണത്താ "മാതുരക്ഖിതായ മാതാ ഭിക്ഖും പഹിണതി 'ഗച്ഛ ഭന്തേ ഇത്ഥന്നാമം ബ്രൂഹി 'ഹോതു ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭരിയാ ധനക്കീതാ"തിആദിപാളിവസേന (പാരാ॰ ൩൨ർ) ഇത്ഥിയാ മാതുപിതുആദീനഞ്ച സന്ദേസക്കമോ യോജേതബ്ബോ.

൩൭൦. തം പവത്തിം. **സഞ്ചരിത്താ** സഞ്ചരണഹേതു. **ന മുച്ചതീ**തി ഇത്ഥിപുരിസാനം അന്തരേ സാസനം പടിഗ്ഗഹേത്വാ സഞ്ചരണഹേതു ആപജ്ജിതബ്ബസങ്ഘാദിസേസതോ ന മുച്ചതീതി അത്ഥോ.

൩൭൧. അഞ്ഞം വാതി മാതാപിതുരക്ഖിതാദീസു അഞ്ഞതരം വാ. **"ഭാസതോ"**തി ലിഖന്തി. "പേസിതോ"തി ഇമിനാ വിരുദ്ധത്താ തം പഹായ "ഭാസതീ"തി പാഠോ ഗഹേതബ്ബോ. പാഠസേസോ വാ കാതബ്ബോ. "യോ അഞ്ഞം ഭാസതി ചേ, തസ്സ ഭാസതോതി യോജനാ"തി **നിസ്സന്ദേഹേ** വുത്തം. "മാതരാ രക്ഖിതം ഇത്ഥിം 'ഗച്ഛ ബ്രൂഹീ'തി യോ പേസിതോ ഹോതി, തസ്സ പിതുരക്ഖിതം വാ അഞ്ഞം വാ ഭാസതോ വിസങ്കേതോവാ"തി, "മാതരാ...പേ॰... ബ്രൂഹീ'തി പേസിതോ ഹുത്വാ പിതുരക്ഖിതം വാ അഞ്ഞം വാ ഭാസതോ വിസങ്കേതോവാ"തി യോജനാ യുത്തതരാതി അമ്ഹാകം ഖന്തി.

൩൭൨. പടിഗ്ഗണ്ഹനതാദീഹീതി പടിഗ്ഗണ്ഹനമേവ പടിഗ്ഗണ്ഹനതാ. **ആദി**-സദ്ദേന വീമംസനപച്ചാഹരണാനി ഗഹിതാനി. **സഞ്ചരിത്തേ**തി സഞ്ചരണേ. **സമാപന്നേ**തി ഗതേ സതി. **ഗരുകാപത്തിമാദിസേ**തി ഏത്ഥ "തസ്സാ"തി സേസോ. **ആദിസേ**തി കഥേയ്യ.

൩൭൩. ദ്വീഹി ഥുല്ലച്ചയം വുത്തന്തി ഏത്ഥ ദ്വീഹി ദ്വീഹി അങ്ഗേഹി സഞ്ചരിത്തേ സമാപന്നേ ഥുല്ലച്ചയം വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം. "പടിഗ്ഗണ്ഹാതി വീമംസതി ന പച്ചാഹരതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. പടിഗ്ഗണ്ഹാതി ന വീമംസതി പച്ചാഹരതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. ന പടിഗ്ഗണ്ഹാതി വീമംസതി പച്ചാഹരതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൩൩൮) ദ്വീഹി ദ്വീഹി അങ്ഗേഹി ഥുല്ലച്ചയം വുത്തന്തി അത്ഥോ. **പണ്ഡകാദീസൂ**തി പണ്ഡകയക്ഖിപേതീസു. **തീഹിപി** അങ്ഗേഹി സഞ്ചരിത്തേ സമാപന്നേ ഥുല്ലച്ചയം വുത്തന്തി യോജനാ.

ഏകേനേവാതി ഏകേനേവ അങ്ഗേന. **സബ്ബത്ഥാ**തി മാതുരക്ഖിതാദീസു സബ്ബമാതുഗാമേസു ച **വിനീതവത്ഥുമ്ഹി** "തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരോ പുരിസോ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആണാപേസി 'ഗച്ഛ ഭന്തേ ഇത്ഥന്നാമം ഇത്ഥിം

വീമംസാ’തി. സോ ഗന്ത്വാ മനുസ്സേ പുച്ഛി ‘കഹം ഇത്ഥന്നാമാ’തി. സുത്താ ഭന്തേതി...പേ... മതാ ഭന്തേതി. നിക്ഖന്താ ഭന്തേതി. അനിത്ഥീ ഭന്തേതി. ഇത്ഥിപണ്ഡകാ ഭന്തേതി. തസ്സ കുക്കുച്ചം അഹോസി. അനാപത്തി ഭിക്ഖു സങ്ഘാദിസേസസ്സ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ’’തി (പാരാ° ൩൨൧) ആഗതാസു സുത്താദീസു പഞ്ചസു ച.

൩൭൪. അനാപത്തി പകാസിതാതി ചേതിയാദീസു കത്തബ്ബം നിസ്സായ ഇത്ഥിയാ പുരിസസ്സ, പുരിസേന ച ഇത്ഥിയാ ദിന്നസാസനം പടിഗ്ഗഹേത്വാ വീമംസിത്വാ പച്ചാഹരിത്വാ ആരോചേന്തസ്സ അനാപത്തിഭാവോ ‘‘അനാപത്തി സങ്ഘസ്സ വാ ചേതിയസ്സ വാ ഗിലാനസ്സ വാ കരണീയേന ഗച്ഛതി, ഉമ്മത്തകസ്സ ആദികമ്മികസ്സാ’’തി (പാരാ° ൩൨൦) **പാളിയം** വുത്താതി അത്ഥോ.

൩൭൫. തഥാ തസ്സാതി മനുസ്സജാതികായ തസ്സാ. **നനാലംവചനീയതാ**തി ‘‘മമായ’’ന്തി വാ നിഗ്ഗഹപഗ്ഗഹേ വാ നിരാസങ്കം വത്തും നാഹരതീതി **അലംവചനീയാ,** അസ്സാമികാ, സാ ഹി കേനചി ‘‘മയ്ഹം ഏസാ’’തി വത്തും വാ നിരാസങ്കേന നിഗ്ഗഹപഗ്ഗഹവചനം വാ വത്തും അസക്കുണേയ്യാ, അലംവചനീയാ ന ഭവതീതി **നാലംവചനീയാ,** സസ്സാമികാ, സാ ഹി സാമികേന തഥാ കാതും സക്കുണേയ്യാതി **നാലംവചനീയാ,** നാലംവചനീയാ ന ഭവതീതി **നനാലംവചനീയാ,** അലംവചനീയപദേന വുത്താ അസ്സാമികാ ഏവ, പടിസേധാദ്വേ പകതിമത്ഥം ഗമയന്തീതി, നനാലംവചനീയായ ഭാവോ നനാലംവചനീയതാ, നിരാസങ്കേന അവചനീയതാ അസ്സാമികഭാവോതി വുത്തം ഹോതി. സഞ്ചരിത്തവസേന ഭിക്ഖുനാ വചനീയാ ന ഹോതീതി വാ ‘‘അലംവചനീയാ’’തിപി ഗഹേതബ്ബമേവ. **പടിഗ്ഗണ്ഹനതാദീനം വസാ**തി ഏത്ഥ ചകാരോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ. തതോ പടിഗ്ഗണ്ഹനവീമംസനപച്ചാഹരണസങ്ഖാതാനം തിണ്ണം അങ്ഗാനം വസേന ച പുബ്ബേ വുത്തമനുസ്സിത്ഥിതാ നനാലംവചനീയതാതി വുത്താനം ദ്വിന്നം അങ്ഗാനം വസേന ച ഇദം സിക്ഖാപദം ആപത്തികാരണേഹി പഞ്ചഹി അങ്ഗേഹി യുത്തന്തി അത്ഥോ.

൩൭൬. ഇദം സഞ്ചരിത്തസിക്ഖാപദം. അഥ വാ ലിങ്ഗവിപല്ലാസേന ച അയം സങ്ഘാദിസേസോതി ഗഹേതബ്ബോ. കായതോ, വാചതോ, കായവാചതോ, കായചിത്തതോ, വാചാചിത്തതോ, കായവാചാചിത്തതോ വാ ഉപ്പജ്ജനതോ **ഛസമുട്ഠാനം**. തതോ ഏവ **അചിത്തകമുദീരിതം**. മിസ്സകസമുട്ഠാനഞ്ഹി അചിത്തകം. അവസേസചിത്തേസുപി യസ്മിം ചിത്തേ അസതി അചിത്തകം നാമ ഹോതി, തം ദസ്സേതുമാഹ **‘‘അലംവചനിയത്തം വാ’’**തിആദി. ഗാഥാബന്ധവസേന രസ്സോ, ‘‘അലംവചനീയത്ത’’ന്തി ഗഹേതബ്ബം. യോ സന്ദേസം പേസേതി, തസ്മിം പടിബദ്ധഭാവന്തി അത്ഥോ. **പണ്ണത്തിം വാ**തി സഞ്ചരിത്തസിക്ഖാപദസങ്ഖാതം പണ്ണത്തിം വാ അജാനതോ അചിത്തകമുദീരിതന്തി സമ്ബന്ധോ.

൩൭൭. സാസനന്തി മാതുഗാമസ്സ, പുരിസസ്സ വാ സാസനം. **കായവികാരേനാ**തി സീസകമ്പനാദിനാ കായവികാരേന. **ഗഹേത്വാ**തി പടിഗ്ഗഹേത്വാ. **തം ഉപഗമ്മാ**തി പടിഗ്ഗഹിതസാസനം യസ്സ വത്തബ്ബം ഹോതി, തം മാതുഗാമം, പുരിസം വാ ഉപഗമ്മ. **വീമംസിത്വാ**തി തം കിച്ചം തീരേത്വാ. **ഹരന്തസ്സാ**തി പച്ചാഹരന്തസ്സ. **കായതോ സിയാ**തി വചീഭേദം വിനാ പടിഗ്ഗഹണാദീനം കായേനേവ കതത്താ കായസമുട്ഠാനതോവ സങ്ഘാദിസേസോ ഹോതീതി അത്ഥോ.

൩൭൮. ഇത്ഥിയാ വചനം സുത്വാതി യോജനാ. **യഥാ നിസിന്നോവാ**തി പകതിയാ നിസിന്നട്ഠാനേയേവ നിസിന്നോ. **തം** വചനം. **തത്ഥേവാഗതസ്സേവാ**തി യത്ഥ നിസിന്നോ ഇത്ഥിയാ സാസനം പടിഗ്ഗണ്ഹി, തമേവ ആസനം അവിജഹിത്വാ അത്തനാ നിസിന്നട്ഠാനമേവ ആഗതസ്സ സന്നിസിതബ്ബപുരിസസ്സേവ, ഏത്ഥ ‘‘ആരോചേത്വാ’’തി പാഠസേസോ. പുന **‘‘ആരോചേന്തസ്സാ’’**തി ഇദം തത്ഥേവാഗതായ തസ്സാ ഏവ ഇത്ഥിയാ ഏവം യോജേതബ്ബം. സാസനം ദത്വാ ഗന്ത്വാ പുന തത്ഥേവ ആഗതസ്സ മാതുഗാമസ്സേവ ഞാതമനന്തരം കായികകിരിയം വിനാ വചനേനേവ ആരോചേന്തസ്സാതി അത്ഥോ. ഇദം ഇത്ഥിയാ സാസനം പടിഗ്ഗഹണാദിവസേന വുത്തം.

അഥ വാ പുരിസസ്സ വചനം സുത്വാ യഥാനിസിന്നോവ തം വചനം ഇത്ഥിയാ ആരോചേത്വാ പുന തത്ഥേവാഗതസ്സേവ പുരിസസ്സ ആരോചേന്തസ്സാതി ഏവം പുരിസസന്ദേസം പടിഗ്ഗഹണാദിവസേനാപി യോജനാ കാതബ്ബാ. ഏത്ഥ ച **തത്ഥേവാഗതസ്സാ**തി ഉപലക്ഖണം. സാസനവചനമത്തേനേവ പടിഗ്ഗഹേത്വാ, കിച്ചന്തരേന ഗന്ത്വാ വാ യദിച്ഛാവസേന ദിട്ഠട്ഠാനേ വാ വത്വാ പുനപി തത്ഥേവ ദിട്ഠട്ഠാനേ പുന ആരോചേന്തസ്സ ച വചനേനേവ സമുട്ഠാനഭാവോ വേദിതബ്ബോ.

൩൦൫. "അലം...പേ॰... അജാനതോ"തി അചിത്തകത്തകാരണം വുത്തമേവ, കസ്മാ പുന "അജാനന്തസ്സ പണ്ണത്തി"ന്തി വുത്തന്തി ചേ? തദുഭയസ്സാപി വിസും കാരണാഭാവം വിഞ്ഞാപേതും വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. **നം വിധി**ന്തി സാസനം പടിഗ്ഗഹേത്വാ ആഹരിത്വാ ആരോചേത്വാ പച്ചാഹരിത്വാ ആരോചനസങ്ഖാതം വിധാനം. **അരഹതോപീ**തി ഖീണാസവസ്സപി, സേഖപുഥുജ്ജനാനം പഗേവാതി അയമത്ഥോ സമ്ഭാവനത്ഥേന **അപി**-സദ്ദേന ജോതിതോ.

൩൦൭. **ജാനിത്വാ**തി അലംവചനീയഭാവം വാ പണ്ണത്തിം വാ ഉഭയമേവ വാ ജാനിത്വാ. **തഥാ**തി കായവാചതോ കരോന്തസ്സാതി ഇമിനാ യോജേതബ്ബം. **സചിത്തകേഹീ**തി യഥാവുത്തചിത്തേന സചിത്തകേഹി. **തേഹേവാ**തി കായാദീഹി തേഹി ഏവ, **"തീഹേവാ"**തിപി പാഠോ.

സഞ്ചരിത്തകഥാവണ്ണനാ.

൩൦൮-൯. സയംയാചിതകേഹേവാതി ഏത്ഥ "ഉപകരണേഹീ"തി പാഠസേസോ, "പുരിസം ദേഥാ"തിആദിനാ നയേന അത്തനാവ യാചിത്വാ ഗഹിതേഹി ഉപകരണേഹേവാതി അത്ഥോ. യഥാഹ "സഞ്ഞാചികാ നാമ സയം യാചിത്വാ പുരിസമ്പി പുരിസത്തകരമ്പി ഗോണമ്പി സകടമ്പി വാസിമ്പി പരസുമ്പി കുഠാരിമ്പി കുദാലമ്പി നിഖാദനമ്പീ"തി . ഏത്ഥ ഏവ-കാരേന അയാചിതം നിവത്തേതി. തേന അസ്സാമികന്തി ദീപിതം ഹോതി. **"കുടിക"**ന്തി ഇമിനാ "കുടി നാമ ഉല്ലിത്താ വാ ഹോതി അവലിത്താ വാ ഉല്ലിത്താവലിത്താ വാ"തി (പാരാ॰ ൩൪൯) വുത്തത്താ ഭൂമിതോ പട്ഠായ ഭിത്തിച്ഛദനാനി പടിച്ഛാദേത്വാ മത്തികായ വാ സുധായ വാ ദ്വാരവാതപാനാദിഅലേപോകാസം ഠപേത്വാ അന്തോ ലിത്തഭാവേന ഉല്ലിത്താനാമകം വാ തഥാ ബഹി ലിത്തഭാവേന അവലിത്താനാമകം വാ അന്തോ ച ബഹി ച ലിത്തഭാവേന ഉല്ലിത്താവലിത്താനാമകം വാ കുടിന്തി വുത്തം ഹോതി.

അപ്പമാണികന്തി "തത്രിദം പമാണം, ദീഘസോ ദ്വാദസവിദത്ഥിയോ സുഗതവിദത്ഥിയാ, തിരിയം സത്തന്തരാ"തി (പാരാ॰ ൩൪൮) ദീഘപുഥുലാനം വുത്തപ്പമാണേന അതിരേകത്താ അപ്പമാണികന്തി അത്ഥോ.

ഏത്ഥ ച തിലക്ഖണം പടിവിജ്ഝിത്വാ തീണി കിലേസമൂലാനി ഉപ്പാടേത്വാ കാലത്തയവത്ത സബ്ബധമ്മേ പടിവിജ്ഝിത്വാ തിഭുവനേകപടിസരണഭൂതസ്സ ഭഗവതോ ധമ്മരാജസ്സ അങ്ഗുലം പമാണമജ്ഝിമപുരിസസ്സ അങ്ഗുലതോ തിവങ്ഗുലം ഹോതി, ഏകാ വിദത്ഥി തിസ്സോ വിദത്ഥിയോ ഹോന്തി, ഏകം രതനം തീണി രതനാനി ഹോന്തീതി ഏവം നിയമിതാ സുഗതവിദത്ഥി ച വഡ്ഢകിരതനേന ദിയഡ്ഢരതനപ്പമാണാ ഹോതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "സുഗതവിദത്ഥി നാമ ഇദാനി മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ തിസ്സോ വിദത്ഥിയോ വഡ്ഢകിഹത്ഥേന ദിയഡ്ഢോ ഹത്ഥോ ഹോതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൪൮-൩൪൯). തസ്മാ സുഗതവിദത്ഥിയാ ദ്വാദസ വഡ്ഢകിഹത്ഥേന അട്ഠാരസ ഹത്ഥാ ഹോന്തി. "ദീഘസോ ദ്വാദസ വിദത്ഥിയോ സുഗതവിദത്ഥിയാതി ബാഹിരിമേന മാനേനാ"തി (പാരാ॰ ൩൪൯) **പദഭാജനേ** വുത്തത്താ അന്തിമം സുധാലേപം അഗ്ഗഹേത്വാ ഥുസമത്തികപരിയന്തേന വാ മഹാമത്തികപരിയന്തേന വാ ബാഹിരന്തതോ അട്ഠാരസഹത്ഥപ്പമാണം, "തിരിയം സത്തന്തരാതി അബ്ഭന്തരിമേന മാനേനാ"തി (പാരാ॰ ൩൪൯) **പദഭാജനേ** വുത്തത്താ അബ്ഭന്തരിമേന പുഥുലതോ ദ്വാദസങ്ഗുലാധികദസഹത്ഥപ്പമാണഞ്ച കുടിയാ പമാണന്തി ഗഹേതബ്ബം. ഏവം

ഠിതപമാണതോ ദീഘതോ പുഥുലതോ വാ ഉഭതോ വാ കേസഗ്ഗമത്താധികാപി കുടി ആപത്തിയാ അങ്ഗം ഹോതീതി ദസ്സേതും "അപ്പമാണിക"ന്തി ആഹാതി സങ്ഖേപതോ വേദിതബ്ബം.

അത്തുദ്ദേസന്തി ഉദ്ദിസിതബ്ബോതി **ഉദ്ദേസോ,** അത്താ ഉദ്ദേസോ ഏതിസ്സാതി അത്തുദ്ദേസാ, കുടി, തം അത്തുദ്ദേസം. "അത്തുദ്ദേസന്തി അത്തനോ അത്ഥായാ"തി **പദഭാജനേ** വുത്തത്താ "മയ്ഹം ഏസാ വാസത്ഥായ ഭവിസ്സതീ"തി അത്താനം ഉദ്ദിസിത്വാതി അത്ഥോ. **"കരോന്തസ്സാ"**തി ഇദം "കാരയമാനേനാതി കരോന്തോ വാ കാരാപേന്തോ വാ"തി **പദഭാജനേ** വുത്തനയേന പയോജകകത്തുനോ ച ഗഹേതബ്ബത്താ ഉപലക്ഖണന്തി ഗഹേതബ്ബം. **തഥാ**തി തേനേവ പകാരേന, യേഹി അസ്സാമികതാദീഹി പകാരേഹി യുത്തം പമാണാതിക്കന്തം കുടിം കരോന്തസ്സ ആപത്തി, തേഹേവ പകാരേഹി യുത്തം അദേസിതവത്ഥുകമ്പി കുടിം കരോന്തസ്സാതി. ഇമിനാ അപ്പമാണികം വിയ അദേസിതവത്ഥുകമ്പി വിസുംയേവ ആപത്തിയാ പധാനങ്ഗന്തി. വസതി ഏത്ഥാതി **വത്ഥു,** ഭൂമി, സാ അദേസിതാ ഏതിസ്സാതി അദേസിതവത്ഥുകാ, കുടി, തം **അദേസിതവത്ഥുകം**.

കിം വുത്തം ഹോതി? തേന കുടികാരേന ഭിക്ഖുനാ കുടിവത്ഥും സോധേത്വാ സമതലം കാരേത്വാ സങ്ഘം ഉപസങ്കമിത്വാ വുഡ്ഢാനം ഭിക്ഖൂനം പാദേ വന്ദിത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ "അഹം ഭന്തേ സഞ്ഞാചികായ കുടിം കത്തുകാമോ അസ്സാമികം അത്തുദ്ദേസം, സോഹം ഭന്തേ സങ്ഘം കുടിവത്ഥുഓലോകനം യാചാമീ"തി തിക്ഖത്തും വത്വാ യാചിതേന സങ്ഘേന വാ സങ്ഘേന ഞത്തിദുതിയായ കമ്മവാചായ സമ്മതേഹി ബ്യത്തേഹി പടിബലേഹി ദ്വീഹി ഭിക്ഖൂഹി വാ തേന സദ്ധിം ഗന്ത്വാ കുടിവത്ഥും ഓലോകേത്വാ സാരമ്ഭഭാവം വാ അപരിക്കമനഭാവം വാ ഉഭയമേവ വാ പസ്സന്തേഹി "മായിധ കരീ"തി നിവാരേത്വാ അനാരമ്ഭം ചേ ഹോതി സപരിക്കമനം, ആഗന്ത്വാ സങ്ഘസ്സ ആരോചിതേ കുടികാരകേനേവ ഭിക്ഖുനാ പുബ്ബേ വുത്തനയേന സങ്ഘം ഉപസങ്കമിത്വാ വുഡ്ഢാനം ഭിക്ഖൂനം പാദേ വന്ദിത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ "അഹം ഭന്തേ സഞ്ഞാചികായ കുടിം കത്തുകാമോ അസ്സാമികം അത്തുദ്ദേസം, സോഹം ഭന്തേ സങ്ഘം കുടിവത്ഥുദേസനം യാചാമീ"തി തിക്ഖത്തും വത്വാ യാചിതേ വുഡ്ഢാനുമതേന ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന ഞത്തിദുതിയായ കമ്മവാചായ ദേസേത്വാ നിയ്യാദിതകുടിവത്ഥുസ്സ അഭാവാ അദേസിതവത്ഥുകം, തേനേവ അസ്സാമികതാദിപകാരേന യുത്തം യഥാവുത്തപ്പകാരം കുടികം അത്തനാ യാചിതേഹി ഉപകരണേഹി കരോന്തസ്സ, കാരാപേന്തസ്സ ചാതി വുത്തം ഹോതി.

ദ്വേ സങ്ഘാദിസേസാ ഹോന്തീതി "ഭിക്ഖൂ വാ അനഭിനേയ്യ വത്ഥുദേസനായ, പമാണം വാ അതിക്കാമേയ്യ, സങ്ഘാദിസേസോ"തി (പാരാ° ൩൪൮) തുല്യബലതാസൂചകേന **വാ**-സദ്ദേന സമ്പിണ്ഡിത്വാ വുത്തഅങ്ഗദ്വയസഹിതത്താ ദ്വേ സങ്ഘാദിസേസാ ഹോന്തീതി അത്ഥോ. യഥാഹ "ഭിക്ഖു കുടിം കരോതി അദേസിതവത്ഥുകം പമാണാതിക്കന്തം അനാരമ്ഭം സപരിക്കമനം, ആപത്തി ദ്വിന്നം സങ്ഘാദിസേസാന"ന്തി (പാരാ° ൩൫൩) ച "ഭിക്ഖുകുടിം കരോതി അദേസിതവത്ഥുകം അനാരമ്ഭം സപരിക്കമനം, ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സാ"തി (പാരാ° ൩൫൨) ച "ഭിക്ഖു കുടിം കരോതി പമാണാതിക്കന്തം അനാരമ്ഭം സപരിക്കമനം, ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സാ"തി (പാരാ° ൩൫൩) ച വുത്തത്താ ദ്വീസു അങ്ഗേസു ഏകം ചേ, ഏകോവ സങ്ഘാദിസേസോ ഹോതീതി. തം പന "സചേ ഏകവിപന്നാ സാ, ഗരുകം ഏകകം സിയാ"തി വക്ഖതി.

സാരമ്ഭാദീസൂതി ഏത്ഥ **സാരമ്ഭ**-സദ്ദോ സോപദ്ദവപരിയായോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "സാരമ്ഭം അനാരമ്ഭന്തി സഉപദ്ദവം അനുപദ്ദവ"ന്തി (പാരാ° അട്ഠ° ൨.൩൪൮-൩൪൯). ഏത്ഥ "സേതം ഛാഗമാരഭേഥ യജമാനോ"തി പയോഗേ വിയ ആ-പുബ്ബസ്സ രഭസ്സ ഹിംസത്ഥേപി ദിസ്സമാനത്താ കത്തുസാധനോ **ആരമ്ഭ**-സദ്ദോ ഹിംസകാനം കിപില്ലികാദിസത്താനം വാചകോ ഭവതീതി തംസഹിതട്ഠാനം സാരമ്ഭം നാമ ഹോതി. തേനേവ **പദഭാജനേ**പി വുത്തം "സാരമ്ഭം നാമ കിപില്ലികാനം വാ ആസയോ ഹോതി,

ഉപചികാനം വാ, ഉന്ദൂരാനം വാ, അഹീനം വാ, വിച്ഛികാനം വാ, സതപദീനം വാ, ഹത്ഥീനം വാ, അസ്സാനം വാ, സീഹാനം വാ, ബ്യഗ്ഘാനം വാ...പേ॰... ആസയോ ഹോതീ''തി (പാരാ॰ ൩൫൫).

ആദി-സദ്ദേന അപരിക്കമനം സങ്ഗണ്ഹാതി. ''സപരിക്കമനം നാമ സക്കാ ഹോതി യഥായുത്തേന സകടേന അനുപരിഗന്തും, സമന്താ നിസ്സേണിയാ അനുപരിഗന്തും, ഏതം സപരിക്കമനം നാമാ''തി (പാരാ॰ ൩൫൫) വുത്തലക്ഖണവിപരിയായതോ നിബ്ബകോസസ്സ ഉദകപാതട്ഠാനേ ഏകം ചക്കം ഠപേത്വാ ഇതരം ചക്കം ബഹി ഠപേത്വാ കുടിം പരിക്ഖിപിത്വാ ആവജ്ജിയമാനസ്സ ഗോയുത്തസകടസ്സ വാ നിസ്സേണിയം ഠത്വാ കുടിം ഛാദയമാനാനം നിസ്സേണിയാ വാ പരതോ ഗമിതുമസക്കുണേയ്യത്താ അപരിക്കമനന്തി വേദിതബ്ബം.

ഏവം വുത്തസാരമ്ഭഅപരിക്കമനസങ്ഖാതഅങ്ഗദ്വയേന യുത്തം ചേ, ദ്വേ ദുക്കടാനി ഹോന്തി. യഥാഹ ''ഭിക്ഖു കുടിം കരോതി ദേസിതവത്ഥുകം പമാണികം സാരമ്ഭം അപരിക്കമനം, ആപത്തി ദ്വിന്നം ദുക്കടാന''ന്തി (പാരാ॰ ൩൬൭). ഏകം ചേ, ഏകമേവ ഹോതി. യഥാഹ ''ഭിക്ഖു കുടിം കരോതി ദേസിതവത്ഥുകം പമാണികം സാരമ്ഭം സപരിക്കമനം, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ഭിക്ഖു കുടിം കരോതി ദേസിതവത്ഥുകം പമാണികം അനാരമ്ഭം അപരിക്കമനം, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (പാരാ॰ ൩൬൭) ഏതം തയമ്പി ''സാരമ്ഭാദീസു ദുക്കട''ന്തി സാമഞ്ഞേന സങ്ഗഹിതന്തി ദട്ഠബ്ബം.

ഏകം അങ്ഗം പമാണികത്തം വാ ദേസിതവത്ഥുകത്തം വാ വിപന്നം ഏതിസ്സാതി **ഏകവിപന്നാ**. പുബ്ബേ വുത്തത്ഥാനം സങ്ഘാദിസേസാദിപദാനമത്ഥോ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ. **സാതി** യഥാവുത്തലക്ഖണകുടി.

൩൮൪. ഇദാനി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ അട്ഠുപ്പത്തിയം ''തേ യാചനബഹുലാ വിഞ്ഞത്തിബഹുലാ വിഹരന്തി 'പുരിസം ദേഥ പുരിസത്തകരം ദേഥാ''തിആദി**പാളിയാ** (പാരാ॰ ൩൪൨) **അട്ഠകഥായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൪൨) ആഗതം കപ്പിയാകപ്പിയവിനിച്ഛയം സങ്ഖേപതോ ദസ്സേതുമാഹ **''പുരിസ''**ന്തിആദി. **കമ്മസഹായത്ഥായാ**തി കിസ്മിഞ്ചി കമ്മേ സഹായഭാവായ, കമ്മകരണത്ഥായാതി വുത്തം ഹോതി. ''ഇത്ഥന്നാമം കമ്മം കാതും പുരിസം ലദ്ധും വട്ടതീ''തി യാചിതും വട്ടതീതി അത്ഥോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''കമ്മകരണത്ഥായ 'പുരിസം ദേഥാ'തി യാചിതും വട്ടതീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൪൨). **മൂലച്ഛേജ്ജവസേനാ**തി സാമികാനം ആയത്തഭാവസങ്ഖാതമൂലസ്സ ഛിന്ദനവസേന, അത്തനോ ആയത്തഭാവകരണവസേനാതി വുത്തം ഹോതി.

൩൮൫. **അവജ്ജ**ന്തി വജ്ജരഹിതം, നിദ്ദോസന്തി അത്ഥോ. മിഗലുദ്ദകമച്ഛബന്ധകാദീനം സകകമ്മം വജ്ജകമ്മം നാമ. തസ്മാ മിഗലുദ്ദകാദയോ ഹത്ഥകമ്മം യാചന്തേന പന ''തുമ്ഹാകം ഹത്ഥകമ്മം ദേഥാ''തി, ''ഹത്ഥകമ്മം ദാതബ്ബ''ന്തി സാമഞ്ഞേന അവത്വാ ''ഇത്ഥന്നാമം കമ്മം ദാതബ്ബ''ന്തി വിസേസേത്വായേവ യാചിതബ്ബം. ലുദ്ദകേ വാ ഇതരേ വാ നിക്കമ്മേ അയാചിത്വാപി യഥാരുചി കമ്മം കാരാപേതും വട്ടതി. ഹത്ഥകമ്മയാചനായ സബ്ബഥാപി കപ്പിയഭാവം ദീപേതും തംതംസിപ്പികേ യാചിത്വാ മഹന്തമ്പി പാസാദം കാരാപേന്തേന ഹത്ഥകമ്മേ യാചിതേ അത്തനോ അനോകാസഭാവം ഞത്വാ അഞ്ഞേസം കരോന്താനം ദാതബ്ബം മൂലം ദിയ്യമാനം അധിവാസേതും വട്ടതീതി വിത്ഥാരതോ **അട്ഠകഥായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൪൨ അത്ഥതോസമാനം) വുത്തത്താ കുസലാനം അത്ഥം അപരിഹാപേന്തേന കപ്പിയേന സാരുപ്പേന പയോഗേന യാചിതബ്ബം. യാചിതകമ്മം കാതും അസമത്ഥേഹി കരോന്താനം ദിയ്യമാനം ഹത്ഥകമ്മമൂലം കമ്മം കാരാപേത്വാ കമ്മകാരകേ ദസ്സേത്വാ ദാപേതബ്ബം. ഏവം യാചനായ അനവജ്ജഭാവേ അട്ഠകഥാഗതം കാരണം ദസ്സേതുമാഹ **''ഹത്ഥകമ്മമ്പീ''**തിആദി. **പി**-സദ്ദോ അവധാരണേ, പദപൂരണേ വാ. **ഹി**-സദ്ദോ ഹേതുമ്ഹി. യസ്മാ ഇദം ഹത്ഥകമ്മം കിഞ്ചി വത്ഥു ന ഹോതി, തസ്മാ അനവജ്ജമേവ ഹത്ഥകമ്മം യാചിതും പന വട്ടതീതി.

൩൭൪. ഞാതകാദികേതി ഞാതകപവാരിതേ. **ഠപേത്വാ**തി വജ്ജേത്വാ. **ഗോണമായാചമാനസ്സാ**തി അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതേ താവകാലികം വിനാ കേവലം കമ്മകരണത്ഥായ ഗോണം യാചന്തസ്സ. **തേസുപീ**തി ഞാതകാദീസുപി മൂലച്ഛേജ്ജേന ഗോണമായാചനസ്സ ദുക്കടന്തി യോജനാ. ''താവകാലികനയേന സബ്ബത്ഥ വട്ടതീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൪൨) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ യാവ കമ്മകരണകാലം, താവ നിയമേത്വാ ഞാതകഅഞ്ഞാതകപവാരിതഅപ്പവാരിതേ സബ്ബേപി യാചിതും വട്ടതി. തഥാ യാചിത്വാ വാ അയാചിത്വാ വാ ഗഹിതോ ചേ, രക്ഖിത്വാ പടിജഗ്ഗിത്വാ സാമികാനം നിയ്യാദേതബ്ബോ, ഗോണേ വാ നട്ഠേ വിസാണേ വാ ഭിന്നേ സാമികേസു അസമ്പടിച്ഛന്തേസു ഭണ്ഡദേയ്യം.

൩൭൫. ദേമാതി എത്ഥ ''തുമ്ഹാക''ന്തി പാഠസേസോ. ''വിഹാരസ്സ ദേമാ'തി വുത്തേ പന 'ആരാമികാനം ആചിക്ഖഥ പടിജഗ്ഗനത്ഥായാ'തി വത്തബ്ബ''ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൪൨) **അട്ഠകഥായം** വുത്തം. സകടവിനിച്ഛയസ്സാപി ഗോണവിനിച്ഛയേന സമാനത്താ തം അവത്വാ വിസേസമത്തമേവ ദസ്സേതുമാഹ **''സകടം…പേ॰… വട്ടതീ''**തി. ''തുമ്ഹാകം ദേമാതി വുത്തേ''തി ആനേത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''തുമ്ഹാകമേവ ദേമാതി വുത്തേ ദാരുഭണ്ഡം നാമ സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൪൨).

൩൭൬. കുഠാരാദീസൂതി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന നിഖാദനം സങ്ഗണ്ഹാതി. അയം നയോ വേദിതബ്ബോതി പാഠസേസോ. ''സകടം ഗോണോ വിയ താവകാലികം അകത്വാ അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതേ ന യാചിതബ്ബം, മൂലച്ഛേജ്ജവസേന അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതേ ന യാചിതബ്ബം, താവകാലികം യാചിതബ്ബ''ന്തി വിനിച്ഛയോ ച ''സകടം…പേ॰… വട്ടതീ''തി വിസേസവിനിച്ഛയോ ചാതി അയം നയോ വാസിആദീസു ച വേദിതബ്ബോതി അത്ഥോ. **അനജ്ഝാവുത്ഥക**ന്തി കേനചി ''മമേത''ന്തി അപരിഗ്ഗഹിതം, ''രക്ഖിതഗോപിതട്ഠാനേയേവ ഹി വിഞ്ഞത്തി നാമ വുച്ചതീ''തി **അട്ഠകഥാ**വചനതോ അരക്ഖിതാഗോപിതകന്തി വുത്തം ഹോതി. **അട്ഠകഥായ** വല്ലിആദിവിനിച്ഛയമ്പി വത്വാ ''അനജ്ഝാവുത്ഥകം പന യം കിഞ്ചി ആഹരാപേതും വട്ടതീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൪൨) വുത്തത്താ **സബ്ബ**ന്തി ഇധ വുത്തഗോണാദികഞ്ച വക്ഖമാനവല്ലിആദികഞ്ച ഗഹേതബ്ബം. ഇമിനാ പുബ്ബേ വുത്തവിനിച്ഛയസ്സ രക്ഖിതഗോപിതവിസയത്തം ദീപിതം ഹോതി. **ഹരാപേതുമ്പി വട്ടതീ**തി എത്ഥ **അപി**-സദ്ദേന പഗേവ കേനചി ഹരിത്വാ ദിന്നന്തി ദീപേതി.

൩൭൭. വല്ലിആദിമ്ഹീതി **ആദി**-സദ്ദേന വേത്തമുഞ്ജതിണമത്തികാ സങ്ഗണ്ഹാതി. എത്ഥ മുഞ്ജപബ്ബജതിണം വിനാ ഗേഹച്ഛാദനതിണം **തിണം** നാമ. **ഗരുഭണ്ഡപ്പഹോനകേ**തി ''വല്ലി അഡ്ഢബാഹുമത്താപീ''തിആദിനാ നയേന വുത്തലക്ഖണേ ഗരുഭണ്ഡപ്പഹോനകേ. **പരേസം സന്തകേയേവാ**തി അവധാരണേന ന അനജ്ഝാവുത്ഥകേ ദുക്കടന്തി ബ്യതിരേകതോ ദീപേതി.

൩൭൮. പച്ചയേസൂതി ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനസങ്ഖാതേസു തീസു പച്ചയേസു. എവ-കാരേന ഗിലാനപച്ചയസങ്ഖാതേ ചതുത്ഥപച്ചയേ വിഞ്ഞത്തി വട്ടതീതി ദീപേതി. **വിഞ്ഞത്തി** നാമ ''ആഹര, ദേഹീ''തി ഇച്ഛിതപച്ചയേ നാമം വത്വാ യാചനാ. **അട്ഠകഥായം** വുത്തം ''സബ്ബേന സബ്ബം ന വട്ടതീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൪൨) സാവധാരണത്ഥം ദസ്സേതും **''ന ച വട്ടതീ''**തി വുത്തത്താ നേവ വട്ടതീതി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ.

വിഞ്ഞത്തിയാ അലബ്ഭമാനഭാവേന സമത്താ പച്ചയേസു തീസു അനന്തരം സഹനിദ്ദിട്ഠപച്ചയത്തയതോ തതിയപച്ചയേയേവ ലബ്ഭമാനവിസേസം ദസ്സേതും **''തതിയേ പരികഥോഭാസ**നിമിത്താനി ച ലബ്ഭരേ''തി വുത്തത്താ അവസിട്ഠദ്വയേ പന പരികഥാദയോ ന ലബ്ഭന്തീതി വുത്തം ഹോതി. അവുത്തേ ചതുത്ഥപച്ചയേപി സമുച്ചയത്ഥേന ച-കാരേന പരികഥാദിത്തയം ലബ്ഭതീതി സിദ്ധത്താ ''തീസ്വേവാ''തി എവ-കാരേന ബ്യതിരേകമുഖേന വിഞ്ഞത്തിയാ ച അനുഞ്ഞാതത്താ ചതുത്ഥേ ഗിലാനപച്ചയേ പരികഥോഭാസനിമിത്തകമ്മവിഞ്ഞത്തിയോ വട്ടന്തീതി സിദ്ധം. എത്താവതാ ചതുത്ഥേ

പച്ചയേ പരികഥാദയോ ചത്താരോപി വട്ടന്തി, തതിയപച്ചയേ വിഞ്ഞത്തിം വിനാ സേസത്തയം വട്ടതി, പുരിമപച്ചയദ്വയേ സബ്ബമ്പി ന വട്ടതീതി വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

സേനാസനപച്ചയേ **പരികഥാദികന്തി** ഉപോസഥാഗാരാദികരണാരഹട്ഠാനം ഓലോകേത്വാ ഉപാസകാനം സുണന്താനം "ഇമസ്മിം വത ഓകാസേ ഏവരൂപം സേനാസനം കാതും വട്ടതീ"തി വാ "യുത്ത"ന്തി വാ "അനുരൂപ"ന്തി വാ പവത്താ കഥാ **പരികഥാ** നാമ. "ഉപാസകാ തുമ്ഹേ കത്ഥ വസഥാ"തി പുച്ഛിത്വാ "പാസാദേ ഭന്തേ"തി വുത്തേ "ഭിക്ഖൂനം പന ഉപാസകാ പാസാദോ ന വട്ടതീ"തിആദിനാ നയേന പവത്താ കഥാ **ഓഭാസോ** നാമ. ഉപാസകേസു പസ്സമാനേസു ഭൂമിയം രജ്ജും പസാരേത്വാ ഭൂമിം ഭാജേത്വാ ഖാണുകേ ആകോടേത്വാ "കിമിദം ഭന്തേ"തി വുത്തേ "ഏത്ഥ ആവാസം കരോമ ഉപാസകാ"തിആദികാ കഥാ **നിമിത്തകഥാ** നാമ. ഗിലാനപച്ചയേ ച ഇമിനാ നയേന യഥാരഹം വേദിതബ്ബം. സബ്ബമേതം **അട്ഠകഥായ** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൪൨) വുത്തം.

൩൬൪-൫. ഇദാനി കുടികാരസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആപത്തിദസ്സനത്ഥമാഹ **"അദേസിതേ"**തിആദി. തം ഉത്താനത്ഥമേവ. **നിസേന്തസ്സാതി** പാസാണേ ഘംസിത്വാ തിഖിണം കരോന്തസ്സ. **പാചിത്തിയാ സഹാതി** "ഭൂതഗാമപാതബ്യതായ പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൯൦) വുത്തപാചിത്തിയേന സദ്ധിം.

ആപത്തിന്തി പാചിത്തിയട്ഠാനേ പാചിത്തിയഞ്ചേവ ദുക്കടഞ്ച ഇതരത്ര സുദ്ധപയോഗദുക്കടഞ്ചാതി ആപത്തിം.

യാ പനാതി യാ കുടി. **പഠമേ ദുതിയേതി** ഏത്ഥ "പിണ്ഡേഹീ"തി കരണബഹുവചനം വിഭത്തിവചനവിപരിണാമവസേന "പിണ്ഡേ"തി ഭുമ്മേകവചനന്തം കത്വാ യോജേതബ്ബം, "നിക്ഖിത്തേ"തി അജ്ഝാഹരിതബ്ബം, ഭാവലക്ഖണേ ഭുമ്മം, നിക്ഖിത്തേ സതീതി അത്ഥോ.

൩൬൮. "സചേ അഞ്ഞസ്സാ"തി പദച്ഛേദോ. **വിപ്പകതന്തി** ആരദ്ധമനിട്ഠിതം. **"അനാപത്തീ"**തി ഇദം നിട്ഠിതേ ആപജ്ജിതബ്ബസങ്ഘാദിസേസാഭാവം സന്ധായാഹ. പുബ്ബപയോഗമത്തേന ഹി പാചിത്തിയദുക്കടാനിപി ഹോന്തി, താനി പന ദേസേതബ്ബാനി. **"തഥാ"**തി ഇമിനാ "അനാപത്തീ"തി ആകഡ്ഢതി, തേന സങ്ഘാദിസേസാപത്തിയാ അഭാവതോ പുബ്ബഭാഗേ ആപന്നാനം പാചിത്തിയദുക്കടാനം ദേസേതബ്ബതാ ച ദീപിതാ ഹോതി. **തം കുടിന്തി** തം വിപ്പകതകുടിം.

൩൬൯. **അഞ്ഞം** ഭോജനസാലാദിം. **തഥാതി** അനാപത്തിമാഹ.

൩൭൦. **"കരോതോ"**തി ഇമിനാ "കാരാപയതോ"തിപി ലബ്ഭതി. ഉഭയേനാപി **"ക്രിയതോ"**തി ഇമസ്സ കാരണം ദസ്സേതി. **"അപ്പമാണിക"**ന്തി ഇമിനാ സങ്ഘാദിസേസസ്സ അങ്ഗം ദസ്സേതി.

൩൭൧. തന്തി "അപ്പമാണിക"ന്തി ഏവം പച്ചാമസതി. **"ക്രിയാക്രിയതോ"**തി ഇദം കുടിയാ കരണഞ്ച വത്ഥുദേസനായ അകരണഞ്ച ഉപാദായ വുത്തം.

കുടികാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ.

൩൭൨. വത്ഥും അദേസേത്വാതി സമ്ബന്ധോ, "തേന വിഹാരകാരകേന ഭിക്ഖുനാ വിഹാരവത്ഥും സോധേത്വാ സങ്ഘം ഉപസങ്കമിത്വാ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ൩൬൭) **പദഭാജനേ** ആഗതനയേന വിഹാരം കാരാപേന്തേന ഭിക്ഖുനാ വിഹാരവത്ഥും സോധേത്വാ സമതലം കാരേത്വാ സങ്ഘം ഉപസങ്കമ്മ വുഡ്ഢാനം ഭിക്ഖൂനം പാദേ വന്ദിത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ "അഹം ഭന്തേ മഹല്ലകം വിഹാരം കത്തുകാമോ സസ്സാമികം അത്തുദ്ദേസം, സോഹം ഭന്തേ സങ്ഘം വിഹാരവത്ഥുഓലോകനം യാചാമീ"തി തിക്ഖത്തും യാചിത്വാ ലദ്ധേ വുഡ്ഢേ വാ ഭിക്ഖൂ ഞത്തിദുതിയായ കമ്മവാചായ സങ്ഘേന സമ്മതേ വാ ഭിക്ഖൂ നേത്വാ

കതപരികമ്മം വിഹാരവത്ഥും ദസ്സേത്വാ കുടിവത്ഥുഓലോകനേ വിയ ഗതഭിക്ഖൂഹി ഓലോകേത്വാ സാരമ്ഭാദിഭാവം ഉപപരിക്ഖിത്വാ അനാരമ്ഭസപരിക്കമനഭാവം ഞത്വാ ആഗന്ത്വാ സങ്ഘസ്സ ആരോചിതേ പുന തേന സങ്ഘം ഉപസങ്കമിത്വാ വുഡ്ഢാനം ഭിക്ഖൂനം പാദേ വന്ദിത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ "അഹം ഭന്തേ മഹല്ലകം വിഹാരം കത്തുകാമോ സസ്സാമികം അത്തുദ്ദേസം, സോഹം ഭന്തേ സങ്ഘം വിഹാരവത്ഥുദേസനം യാചാമീ"തി തിക്ഖത്തും യാചിത്വാ സങ്ഘേന ഞത്തിദുതിയായ കമ്മവാചായ വിഹാരവത്ഥു ദേസേതബ്ബം , തഥാ അകത്വാതി വുത്തം ഹോതി. ഇഹ സാരമ്ഭാദി പഠമസിക്ഖാപദേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

മഹല്ലകന്തി "സസ്സാമികഭാവേന സഞ്ഞാചികകുടിതോ മഹന്തഭാവോ ഏതസ്സ അത്ഥീതി മഹല്ലകോ. യസ്മാ വാ വത്ഥും ദേസാപേത്വാ പമാണാതിക്കമേനാപി കാതും വട്ടതി, തസ്മാ പമാണമഹന്തതായപി മഹല്ലകോ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൬൬) **അട്ഠകഥായം** വുത്തനയേന മഹന്തഭാവേന യുത്തന്തി അത്ഥോ. **വിഹാര**ന്തി "വിഹാരോ നാമ ഉല്ലിത്തോ വാ ഹോതി അവലിത്തോ വാ ഉല്ലിത്താവലിത്തോ വാ"തി (പാരാ॰ ൩൬൫) **പദഭാജനേ** വുത്തപ്പകാരം സേനാസനന്തി അത്ഥോ. വിഹരന്തി അസ്മിന്തി വിഗ്ഗഹോ. ഉല്ലിത്താദിസരൂപം പുരിമസിക്ഖാപദേ വുത്തനയമേവ. തം വിഹാരം യോ കരേയ്യാതി യോജനാ. കരേയ്യ വാ കാരാപേയ്യ വാതി പുബ്ബേ വുത്തനയമേവ. **അത്തവാസത്ഥ**ന്തി അത്തനോ വാസം പടിച്ച, ഇമിനാ പരസ്സ വാസത്ഥായ കരോതി, അനാപത്തീതി ബ്യതിരേകതോ വിഞ്ഞായതി. **"ഗരുക"**ന്തി ഏത്ഥ വത്ഥുദേസനായ അകാരാപനേന "ഏകോവ സങ്ഘാദിസേസോ ഹോതീ"തി പുബ്ബേ വുത്തവികപ്പത്തയം ന ഗഹേതബ്ബം. ഇദഞ്ച വക്ഖതി "പമാണാ...പേ॰... സങ്ഘാദിസേസതാ"തി (വി॰ വി॰ ൩൯൧ ആദയോ).

൩൯൧. ക്രിയാസമുട്ഠാനാഭാവന്തി പമാണാതിക്കമേപി ആപത്തിയാ അസമ്ഭവതോ കിരിയാസമുട്ഠാനസ്സ ഇധ അഭാവോ ഞാതബ്ബോ. **ക്രിയ...പേ॰... ലക്ഖയേ**തി ഏത്ഥ ബ്യതിരേകതോ അദേസിതവത്ഥുകതായ അകിരിയാസമുട്ഠാനതാ അനുഞ്ഞാതാ.

മഹല്ലകവിഹാരകഥാവണ്ണനാ.

൪൦൫-൬. തേസൂതി ചതുവീസതിയാ പാരാജികേസു. **ഭിക്ഖുനോ അനുരൂപാനി ഏകൂനവീസതീ**തി ഭിക്ഖുനീനം പടിനിയതാ ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലികാദയോ ചത്താരോ തദനുലോമായ വിബ്ഭന്തഭിക്ഖുനിയാ സഹ പഞ്ച പാരാജികേ വിനാ ഭിക്ഖുനോ അനുരൂപാ സേസാ ഏകൂനവീസതി പാരാജികാ.

ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ **പദഭാജനേ** "പാരാജികേന ധമ്മേനാതി ചതുന്നം അഞ്ഞതരേനാ"തി (പാരാ॰ ൩൮൬) വുത്തനയസ്സ ഇധ "ഏകൂനവീസതീ"തി വചനം വിരുജ്ഝതീതി ചേ? ന വിരുജ്ഝതി. കസ്മാ? യസ്മാ പദഭാജനം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസാഗതമത്തം ഗഹേത്വാ പവത്തം, ഇദം പന ബുദ്ധാനുമതിം ഗഹേത്വാ വിനയപരിയത്തിപവത്തകാനം ആചരിയാനം മതം ഗഹേത്വാ പവത്തം, തസ്മാ ന വിരുജ്ഝതീതി ഗഹേതബ്ബം. ആചരിയോ സബ്ബപാരാജികാനം "ബ്രഹ്മചരിയാ ചാവേയ്യ"ന്തി (പാരാ॰ ൩൮൭) വുത്തഅനുദ്ധംസനസ്സ ഏകന്തസാധനത്താ ഭിക്ഖുനീനം പടിനിയതസാനുലോമപാരാജികപഞ്ചകം വിനാ അവസേസം സബ്ബം സങ്ഗണ്ഹി, തേനേവ വിനയട്ഠകഥായ **ഗണ്ഠിപദവിവരണേ** "ചതുന്നം അഞ്ഞതരേനാതി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസേ ഏവ ആഗതേ ഗഹേത്വാ വുത്തം, ഇതരേസം അഞ്ഞതരേനാപി അനുദ്ധംസേന്തസ്സ സങ്ഘാദിസേസോവാ"തി വുത്തം. തസ്മാ "അനുദ്ധംസേയ്യാ"തി (പാരാ॰ ൩൮൪) പാഠേ അധിപ്പായം ഗഹേത്വാ പവത്തത്താ ഇമേസം ആചരിയാനം മതം പമാണന്തി ഗഹേതബ്ബം. "തേസു അഞ്ഞതരേനാ"തി വക്ഖമാനത്താ "ഏകൂനവീസതീ"തി ഏത്ഥ "യാനീ"തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി.

അഞ്ഞതരേന അമൂലകേനാതി യോജനാ. **അമൂലകേനാ**തി ചോദകസ്സ ദസ്സനാദീഹി ചോദനാമൂലേഹി വിരഹിതത്താ അമൂലകം, പാരാജികം, തേന. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "യം പാരാജികം ചോദകേന ചുദിതകമ്ഹി പുഗ്ഗലേ നേവ ദിട്ഠം ന സുതം ന

പരിസങ്കിതം, ഇദം ഏതേസം ദസ്സനസവനപരിസങ്കാസങ്ഖാതാനം മൂലാനം അഭാവേന അമൂലകം നാമാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൮൫-൩൮൬). ഏത്ഥ ച മംസചക്ഖുനാ വാ ദിബ്ബചക്ഖുനാ വാ ദിട്ഠം **ദിട്ഠം** നാമ . പകതിസോതേന വാ ദിബ്ബസോതേന വാ സുതം **സുതം** നാമ. ചിത്തേന പരിസങ്കിതം **പരിസങ്കിതം** നാമ. തം തിവിധം ദിട്ഠസുതമുതപരിസങ്കിതവസേന.

തത്ഥ താദിസേ കമ്മനിയേ ഓകാസേ മാതുഗാമേന സദ്ധിം ഭിക്ഖുനോ അഞ്ഞഥിയം പയോഗം ദിസ്വാ അഞ്ഞഥാ ഗഹേത്വാ "വീതിക്കമനം നു ഖോയമകാസീ"തി ഗഹണം **ദിട്ഠപരിസങ്കിതം** നാമ. കുട്ടതിരോഹിതേ ഭിക്ഖുമ്ഹി മാതുഗാമസ്സ സദ്ദം സുത്വാ തത്ഥ അഞ്ഞസ്സ വിഞ്ഞുപുരിസസ്സ സബ്ഭാവം അജാനിത്വാ "വീതിക്കമനം നു ഖോയമകാസീ"തി ഏവം ഗഹണം **സുതപരിസങ്കിതം** നാമ. വിഹാരപരിയന്തേ തരുണമാതുഗാമപുരിസാനം ദിവസം വീതിനാമേത്വാ ഗതട്ഠാനേ വിപ്പകിണ്ണപുപ്ഫാനി ഓലോകേത്വാ, മംസസുരഗന്ധഞ്ച ഘായിത്വാ "ഇദം കസ്സ കമ്മ"ന്തി ഉപപരിക്ഖന്തേന ഭിക്ഖുനോ ചേതിയപൂജിതമാലാഗന്ധസ്സ പീതാരിട്ഠസ്സ ഭിക്ഖുനോ സരീരഗന്ധം ഘായിത്വാ "തം ഏതസ്സ കമ്മം നു ഖോ"തി കിരിയമാനസംസയോ **മുതപരിസങ്കിതം** നാമ. ഏവരൂപസ്സ ദിട്ഠസുതപരിസങ്കിതമൂലകസ്സ അഭാവതോ അമൂലകേന പാരാജികേനാതി അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന **സമന്തപാസാദികായ** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൮൫-൩൮൬) വുത്തനയേന ദട്ഠബ്ബോ.

ചോദേതീതി "പാരാജികം ധമ്മം ആപന്നോസീ"തിആദിവചനേന സയം ചോദേതി. ചോദാപനം പന വക്ഖതി. **ചാവനചേതനോ ഹുത്വാ**തി "അപ്പേവ നാമ നം ഇമമ്ഹാ ബ്രഹ്മചരിയാ ചാവേയ്യ"ന്തി ഉപ്പന്നേന പരം സാസനാ ചാവേതുകാമേന ചിത്തേന സമന്നാഗതോ ഹുത്വാ. **"സുദ്ധം വാ അസുദ്ധം വാ"**തി ഇദം "ചോദേതീ"തി ഇമിനാ വുത്തചോദനാകിരിയായ കമ്മനിദ്ദേസോ, "അഞ്ഞം ഭിക്ഖു"ന്തി സേസോ, പാരാജികമനാപന്നം വാ ആപന്നം വാ അഞ്ഞം ഭിക്ഖുന്തി അത്ഥോ. **യോ**തി മാതികാഗതഭിക്ഖു, "ദുട്ഠോ ദോസോ അപ്പതീതോ"തി ഇദം അജ്ഝാഹരിതബ്ബം, ഉപ്പന്നേന ദോസലേസേന സയം ദൂസിതോ, പരഞ്ച ദൂസേന്തോ പീതിസുഖാദീഹി അപഗതോ യോ ഭിക്ഖൂതി അത്ഥോ. വക്ഖമാനേന "തസ്സാ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ.

"കതേ ഓകാസമ്ഹീ"തി പദച്ഛേദോ, ഓകാസം "കാരാപേത്വാ"തി (പാരാ॰ ൩൮൯) പാഠതോ അന്തോനീതഹേതുത്ഥതായ **"കതേ"**തി "കാരിതേ"തി ഏതസ്സ പരിയായോ ഹോതി, "ഓകാസം മേ കരോഹി, അഹം തം വത്തുകാമോ"തി ഓകാസേ കാരാപിതേതി അത്ഥോ. "അകതേ ഓകാസേ"തി പദച്ഛേദോ , പുബ്ബേ വുത്തോയേവത്ഥോ. **ദുക്കടാപത്തിയാ സഹാ**തി ഓകാസസ്സ അകാരാപിതത്താ ദുക്കടാപത്തിയാ സദ്ധിം.

൪൪൭-൮. കോണ്ഠോസീതി ധുത്തോസി. **ജേട്ഠബ്ബതികോസീ**തി കാലീദേവീവതനിയുത്തോസി. കാലീദേവീ കിര സിരിദേവിയാ ജേട്ഠാ, തസ്മാ തസ്സാ വതധരോ ജേട്ഠബ്ബതികോ വുച്ചതി. തം പന വതം സമാദിയിത്വാ പൂരേന്തോ സകലസരീരേ മസിം മക്ഖേത്വാ കാകപത്താനി മുട്ഠിയം കത്വാ കാലീദേവിം ഫലകേ ലിഖാപേത്വാ തം കാജകോടിയം ബന്ധിത്വാ ഉച്ഛിട്ഠോദകാദിഅസുചിസന്നിചിതഓലിഗല്ലം പവിസിത്വാ "ദുസ്സീലോസി നിസ്സീലോസി സീലവിരഹിതോസീ"തി ഘോസേന്തോ വിചരതീതി.

ദുസ്സീലത്താ ഏവ ഹീനജ്ഝാസയതായ **പാപധമ്മോ** ലാമകസഭാവോസി. പൂതിനാ കമ്മേന സീലവിപത്തിയാ അന്തോ പവിട്ഠത്താ **അന്തോപൂതി**. ഛഹി ദ്വാരേഹി രാഗാദികിലേസാനുസ്സവനേന തിന്തത്താ **അവസ്സുതോ**. സേസമേത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവ. **ഗരുകം നിദ്ദിസേ**തി ഏത്ഥ "കതോകാസമ്ഹീ"തി ച "തഥേവ അകതോകാസേ, ദുക്കടാപത്തിയാ സഹാ"തി ച ആനേത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. ഏവമുത്തരത്രാപി.

൪൪൯. സമ്മുഖാതി ചുദിതകസ്സ സമ്മുഖാ, അവിദൂരേതി അത്ഥോ. **ഹത്ഥമുദ്ദായാ**തി മുത്തപാണാദിവസേന. **തം** ഹത്ഥമുദ്ദായ കഥിതം. **പരോ**തി യം ചോദേസി, സോ ചുദിതകോ പരോ. **ഭിക്ഖുനോ**തി ചോദകസ്സ ഭിക്ഖുനോ.

൪൦൭. **സമ്മുഖേ ഠത്വാ**തി ചുദിതകസ്സ ആസന്നേ ഠത്വാ. **“ചോദാപേന്തസ്സാ”**തി ഏതസ്സ കമ്മഭാവതോ പരോതി ഇദം ഉപയോഗന്തവസേന സമ്ബന്ധിതബ്ബം. ഏവമുത്തരത്ര. **കേനചീ**തി അഞ്ഞേന കേനചി പുഗ്ഗലേന. **തസ്സ** ചോദകസ്സ. **“ചോദാപേന്തസ്സാ”**തി പുന വചനം നിയമത്ഥം.

൪൦൮. **സോപീ**തി ഉഗ്ഗഹാപിതത്താ ചോദനം കരോന്തോ ഇതരോ പയോജ്ജകപുഗ്ഗലോപി. **തേസം ഭിന്നമ്പീ**തി പയോജകപയോജ്ജകാനം ഭിന്നമ്പി.

൪൦൯. വുത്തട്ഠാനം പണ്ണം വാ സന്ദേസം വാ ഹരന്തോ ദൂതോ നാമ, സോ **“പണ്ണം വാ സാസനം വാ പേസേത്വാ”**തി ഇമിനാ സങ്ഗയ്ഹതീതി തസ്മിം വിസും അവത്തബ്ബേപി **“ദൂത”**ന്തി വചനേന നിസ്സട്ഠദൂതമാഹ . പണ്ണം വാ അദത്വാ “ഏവഞ്ച ഏവഞ്ച വദാ”തി സാസനഞ്ച അദത്വാ “തം ചോദേഹീ”തി അത്ഥമത്തമേവ ദത്വാ നിസ്സട്ഠോ ഭിക്ഖു ഇധ “നിസ്സട്ഠദൂതോ”തി ഗഹേതബ്ബോ.

അഥ വാ **“ദൂത”**ന്തി ഇമിനാ ചോദേതും ഉഗ്ഗഹാപേത്വാ, തമനുഗ്ഗഹാപേത്വാ വാ നിസ്സട്ഠോ ഭിക്ഖു ദൂതോയേവ ഗഹേതബ്ബോ. **“പണ്ണ”**ന്തി ഇമിനാ പബ്ബജിതസ്സ വാ അപബ്ബജിതസ്സ വാ കസ്സചി ഹത്ഥേ ചോദനം ലിഖിത്വാ ദിന്നപണ്ണം ഗഹേതബ്ബം. **സാസന**ന്തി “പാരാജികം ആപന്നോ”തിആദിനാ നയേന വത്വാ പേസിയമാനം സാസനം ഗഹേതബ്ബം. ഇദം തയമ്പി ദൂരേ നിസീദിത്വാ അഞ്ഞേഹി കാരാപനതോ **“ചോദാപേന്തസ്സാ”**തി ആഹ. “പര”ന്തി ആനേത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. ഏത്ഥ ഓകാസകാരാപനം നത്ഥി.

൪൧൦. **തഥാ**തി യഥാ അമൂലകേന പാരാജികേന സമ്മുഖാ ഓകാസേ കാരിതേ, അകാരിതേ ച, തഥാ അമൂലകേഹി സങ്ഘാദിസേസേഹീതി വുത്തം ഹോതി. “വുത്തേ സമ്മുഖാ പരേ”തി ഭുമ്മവസേന അധികതേന യോജേതബ്ബം, ചോദേതി ചോദാപേതീതി വുത്തം ഹോതീതി. **പാചിത്തിയാപത്തീ**തി ഓകാസേ കാരിതേ കേവലാ, അകാരിതേ ദുക്കടേന സഹാതി ഗഹേതബ്ബം. സമ്മുഖാ സേസാപത്തീഹി പരേ വുത്തേ ചാവനസഞ്ഞിനോ ദുക്കടം ഹോതീതി യോജനാ. ഓകാസാകാരാപനേനപി ദുക്കടമേവ ഹോതി.

൪൧൧. **അക്കോസനാധിപ്പായസ്സാ**തി ഖുംസനാധിപ്പായസ്സ. **അകതോകാസ**ന്തി അകാരിതോകാസം, “പര”ന്തി ഇമിനാ യോജേതബ്ബം. **അത്തനാ**തി ചോദകേന, “സയം അകാരിതോകാസ”ന്തി ഇമിനാ യോജേതബ്ബം. **സഹ പാചിത്തിയേനാ**തി “ഓമസവാദേ പാചിത്തിയ”ന്തി (പാരാ° ൧൪) വുത്തപാചിത്തിയേന സഹ. **വദന്തസ്സാ**തി ചോദേന്തസ്സ വാ ചോദാപേന്തസ്സ വാ, ഏത്ഥ “സമ്മുഖാ”തി ഇദം വക്ഖമാനസ്സ “അസമ്മുഖാ”തി ഏതസ്സ വിപരിയായതോ ലബ്ഭതി, ച-കാരേന കാരിതോകാസപക്ഖേ ദുക്കടേന പാചിത്തിയസമ്ബന്ധീ.

൪൧൨. **അസമ്മുഖാ വദന്തസ്സാ**തി ഏത്ഥ “അക്കോസനാധിപ്പായസ്സാ”തി ആനേത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. “അകതോകാസമത്തനാ”തി നാനുവത്തതി. **സത്തഹി ആപത്തീഹീ**തി പാരാജികസങ്ഘാദിസേസഥുല്ലച്ചയപാചിത്തിയപാടിദേസനീയദുക്കടദുബ്ഭാസിതസങ്ഖാതേസു സത്തസു ആപത്തിക്ഖന്ധേസു യേന കേനചീതി വുത്തം ഹോതി. **“തഥാ”**തി ഇമിനാ “അസമ്മുഖാ”തി ഇദം സങ്ഗണ്ഹാതി. **കമ്മ**ന്തി തജ്ജനീയാദിസത്തവിധം കമ്മം.

൪൧൩. **ഉമ്മത്തകാദീന**ന്തി **ആദി**-സദ്ദേന “അനാപത്തി സുദ്ധേ അസുദ്ധദിട്ഠിസ്സ അസുദ്ധേ അസുദ്ധദിട്ഠിസ്സ ഉമ്മത്തകസ്സ ആദികമ്മികസ്സാ”തി (പാരാ° ൩൯൦) വുത്തേ സങ്ഗണ്ഹാതി. **പഞ്ചങ്ഗസംയുത**ന്തി യം ചോദേതി, തസ്സ “ഉപസമ്പന്നോ”തി സങ്ഖ്യൂപഗമനം, തസ്മിം സുദ്ധസഞ്ഞിതാ, യേന പാരാജികേന ചോദേതി, തസ്സ ദിട്ഠാദിവസേന അമൂലകതാ, ചാവനാധിപ്പായേന സമ്മുഖാ ചോദനാ, തസ്സ തങ്ഖണവിജാനനന്തി ഇമേഹി പഞ്ചഹി അങ്ഗേഹി യുത്തം ഹോതി.

൪൧൭. **ഇദന്തി** "സിക്ഖാപദ"ന്തി സേസോ, "സിക്ഖാപദ"ന്തി ച ഇമിനാ തപ്പടിപാദനീയാ ആപത്തിയേവ ഗയ്ഹതി. **തിസമുട്ഠാന**ന്തി കായചിത്തതോ, വാചാചിത്തതോ, കായവാചാചിത്തതോതി സചിത്തകേഹി തീഹി സമുട്ഠാനതോ തിസമുട്ഠാനം. തേനേവാഹ **"സചിത്ത"**ന്തി. പടിഘചിത്താനം ഭിന്നം അഞ്ഞതരേന സഹിതത്താ സചിത്തകം. തംസമ്പയുത്തായ ദോമനസ്സവേദനായ വസേന **ദുക്ഖവേദനം**.

ദുട്ഠദോസകഥാവണ്ണനാ.

൪൧൮. **ലേസമത്ത**ന്തി "അഞ്ഞമ്പി വത്ഥും ലിസ്സതി സിലിസ്സതി വോഹാരമത്തേനേവ ഈസകം അല്ലീയതീതി ലേസോ, ജാതിആദീനംയേവ അഞ്ഞതരകോട്ഠാസസ്സേതം അധിവചന"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൮൧) അട്ഠകഥായ ദസ്സിതനിബ്ബചനേസു "ലേസോ നാമ ദസ ലേസാ ജാതിലേസോ നാമലേസോ"തിആദിനാ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൩൯൪) നയേന **പദഭാജനേ** വുത്തേസു ജാതിനാമഗോത്താദീസു ദസസു ലേസേസു അഞ്ഞതരലേസമത്തന്തി വുത്തം ഹോതി.

തത്ഥ **ജാതി** നാമ ഖത്തിയബ്രാഹ്മണാദിജാതി. **നാമം** നാമ ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ "ഛഗലകോ ദബ്ബോ മല്ലപുത്തോ നാമ, ഛഗലികാ മേത്തിയാ ഭിക്ഖുനീ നാമാ"തി ഠപിതം നാമം വിയ ചോദകേഹി ഠപിതനാമഞ്ച ബുദ്ധരക്ഖിതാദിസകനാമഞ്ചാതി ദുവിധം നാമം. **ഗോത്തം** നാമ ഗോതമമോഗ്ഗല്ലാനാദിഗോത്തം. **ലിങ്ഗം** നാമ ദീഘതാദിസണ്ഠാനനാനത്തഞ്ച കണ്ഹതാദിവണ്ണനാനത്തഞ്ചാതി ഇദം ദുവിധലിങ്ഗം. **ആപത്തിലേസോ** നാമ ലഹുകാദിരൂപേന ഠിതപാചിത്തിയാദിആപത്തി. **പത്തോ** നാമ ലോഹപത്താദി. **ചീവരം** നാമ പംസുകൂലാദി. **ഉപജ്ഝായോ** നാമ ചുദിതകസ്സ ഉപജ്ഝായോ. **ആചരിയോ** നാമ ചുദിതകസ്സ പബ്ബജ്ജാചരിയാദികോ. **സേനാസനം** നാമ ചുദിതകസ്സേവ നിവാസപാസാദാദികം.

ചോദേയ്യാതി അഞ്ഞഖത്തിയജാതികം പുഗ്ഗലം പാരാജികം അജ്ഝാപജ്ജന്തം ദിസ്വാ അത്തനോ വേരിഖത്തിയജാതികം പുഗ്ഗലം "ഖത്തിയോ മയാ ദിട്ഠോ, പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപന്നോസീ"തിആദിനാ നയേന ചോദേതി. **ഗരുകാപത്തി** നാമ സങ്ഘാദിസേസോ. **സചേ ചാവനചേതനോ**തി "അപ്പേവ നാമ നം ഇമമ്ഹാ ബ്രഹ്മചരിയാ ചാവേയ്യ"ന്തി (പാരാ॰ ൩൮൨) വുത്തത്താ സചേ ഇമം സാസനാ ചാവേയ്യാമീതി അധിപ്പായോ ഹുത്വാ ചോദേതീതി വുത്തം ഹോതി, ഇമിനാ ബ്യതിരേകവസേന ന അഞ്ഞാധിപ്പായോതി വുത്തമേവ ഹോതീതി പുരിമസിക്ഖാപദട്ഠകഥായം ദസ്സിതേസു "ചാവനാധിപ്പായോ അക്കോസാധിപ്പായോ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൮൫) ഏവമാദിനാനപ്പകാരാധിപ്പായേസു ആപത്തിയാ അങ്ഗഭൂതം ചാവനാധിപ്പായം ദസ്സേത്വാ സേസാധിപ്പായേ പടിക്ഖിപതി.

൪൧൯. **തഥാസഞ്ഞീ**തി അയം പാരാജികമജ്ഝാപന്നോയേവാതി തഥാസഞ്ഞീ. "ചോദേതി വാ ചോദാപേതി വാ"തി വുത്തത്താ "തഥാസഞ്ഞീ"തി ഇദം "ചോദാപേതീ"തി ഇമിനാപി യോജേതബ്ബം. **സേസോ**തി ഏത്ഥ "പാരാജികാനി വുത്താനീ"തിആദിം കത്വാ "സചിത്തം ദുക്ഖവേദന"ന്തി പരിയന്തം കത്വാ ദസ്സിതപഠമസിക്ഖാപദവിനിച്ഛയസങ്ഗാഹകകഥാപബന്ധേന വുത്തസബ്ബവിനിച്ഛയേസു തംസിക്ഖാപദനിയതം "അമൂലകേനാ"തി ഇദഞ്ച ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ "ഭിക്ഖുമന്തിമവത്ഥുനാ...പേ॰... അനാപത്തി സിയാ"തി വുത്തമത്ഥഞ്ച ഠപേത്വാ അവസിട്ഠസബ്ബവിനിച്ഛയോതി അത്ഥോ. **അനന്തരസമോ മതോ** ഹേട്ഠാ അനന്തരം വുത്തസിക്ഖാപദേനേവ സദിസോതി വേദിതബ്ബോ.

ദുതിയദുട്ഠദോസകഥാവണ്ണനാ.

൪൨൦. **സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സാ**തി "സമഗ്ഗോ നാമ സങ്ഘോ സമാനസംവാസകോ സമാനസീമായം ഠിതോ"തി **പദഭാജനേ** വുത്തത്താ ചിത്തേന ച കായേന ച ഏകീഭൂതസ്സ സങ്ഘസ്സാതി വുത്തം ഹോതി. **ച**-കാരോ പദപൂരണോ, ഏവ-കാരത്ഥോ വാ, നസമഗ്ഗസ്സാതി ബ്യതിരേകത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. **ഭേദത്ഥം വായമേയ്യാ**തി "ഇമേ കഥം കദാ ഭിജ്ജിസ്സന്തീ"തി രത്തിന്ദിവം ചിന്തേത്വാ ഉപായം ഗവേസിത്വാ പക്ഖപരിയേസനാദിം

കരേയ്യാതി അത്ഥോ. വുത്തഞ്ഹി **പാളിയം** "ഭേദായ പരക്കമേയ്യാതി കഥം ഇമേ നാനാ അസ്സു വിനാ അസ്സു വഗ്ഗാ അസ്സൂതി പക്ഖം പരിയേസതി ഗണം ബന്ധതീ"തി (പാരാ॰ ൪൧൧).

ഭേദഹേതുന്തി "ഇധുപാലി ഭിക്ഖു അധമ്മം 'ധമ്മോ'തി ദീപേതി, ധമ്മം 'അധമ്മോ'തി ദീപേതീ"തിആദിനാ (പരി॰ ൪൬൯) നയേന **ഖന്ധകേ** വുത്തം അട്ഠാരസഭേദകരവത്ഥുസങ്ഖാതം സങ്ഘഭേദകാരണമാഹ . ഇദമേവ ഹി **പദഭാജനേ** വുത്തം "ഭേദനസംവത്തനികം വാ അധികരണന്തി അട്ഠാരസഭേദകരവത്ഥൂനീ"തി. **ഗഹേത്വാ**തി പഗ്ഗയ്ഹ. **തിട്ഠേയ്യാ**തി നപ്പടിനിസ്സജ്ജേയ്യ. **പരിദീപയ**ന്തി ഏത്ഥ പരിദീപേന്തോ, ന പടിനിസ്സജ്ജന്തോതി അത്ഥോ. യഥാഹ "തിട്ഠേയ്യാതി ന പടിനിസ്സജ്ജേയ്യാ"തി.

൪൧൯. **ഭിക്ഖൂഹീ**തി തസ്സ സങ്ഘഭേദകസ്സ പരക്കമനം പസ്സന്തേഹി വാ ദൂരേ ചേ, ഠിതം പവത്തിം സുണന്തേഹി വാ ലജ്ജീഹി സുപേസലേഹി സേസഭിക്ഖൂഹി. വുത്തഞ്ഹേതം "ഭിക്ഖൂഹീതി അഞ്ഞേഹി ഭിക്ഖൂഹി. യേ പസ്സന്തി യേ സുണന്തി, തേഹി വത്തബ്ബോ"തി (പാരാ॰ ൪൧൧). തസ്സ വദന്തേഹി ഏവം വത്തബ്ബന്തി വചനാകാരദസ്സനത്ഥമാഹ "മായസ്മാ സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സ ഭേദായ പരക്കമി, ഭേദനസംവത്തനികം വാ അധികരണം സമാദായ പഗ്ഗയ്ഹ അട്ഠാസി, സമേതായസ്മാ സങ്ഘേന, സമഗ്ഗോ ഹി സങ്ഘോ സമ്മോദമാനോ അവിവദമാനോ ഏകുദ്ദേസോ ഫാസു വിഹരതീ"തി (പാരാ॰ ൪൧൦) പാഠം, തം ഏകദേസസങ്ഗഹവസേന ഉപലക്ഖേതുമാഹ **"ഭേദത്ഥം…പേ॰… ഭേദകാരണ"**ന്തി. ഇതി വത്തബ്ബോതി യോജനാ.

൪൨൦. **വുച്ചമാനോ ഹീ**തി ഏത്ഥ **ഹി**-സദ്ദോ അപി-സദ്ദത്ഥോ. **"പീ"**തി വാ പാഠോ, തേഹി ലജ്ജിഭിക്ഖൂഹി "മായസ്മാ"തിആദിനാ നയേന വിസും തിക്ഖത്തും വുത്തോപീതി അത്ഥോ. **നിസ്സജ്ജേയ്യ ന ചേവ ന**ന്തി തം ഭേദായ പരക്കമനം അപ്പടിനിസ്സജ്ജനപച്ചയാ ദുക്കടാപത്തിം ആപജ്ജിത്വാപി ന വിസ്സജ്ജേയ്യാതി അത്ഥോ. വുത്തഞ്ഹേതം "നോ ചേ പടിനിസ്സജ്ജതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൪൧൧). തഥാ ഹി അപ്പടിനിസ്സജ്ജന്തോ ഹത്ഥേസു, പാദേസു ച ഗഹേത്വാ സങ്ഘമജ്ഝേ ആനേത്വാ തഥേവ തിക്ഖത്തും വുത്തോപി തം അവിസ്സജ്ജേത്വാ ദുക്കടാപത്തിം ആപന്നോതി ഇമിനാ ച സങ്ഗഹിതോ. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ "സോ ഭിക്ഖു സങ്ഘമജ്ഝമ്പി ആകഡ്ഢിത്വാ വത്തബ്ബോ 'മായസ്മാ…പേ॰… ഫാസു വിഹരതീ'തി. ദുതിയമ്പി വത്തബ്ബോ. തതിയമ്പി വത്തബ്ബോ. സചേ പടിനിസ്സജ്ജതി, ഇച്ചേതംകുസലം. നോ ചേ പടിനിസ്സജ്ജതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി. ഇദം ഉഭയത്ഥ ദുക്കടം സാമഞ്ഞേന വക്ഖതി "തിക്ഖത്തും പന വുത്തസ്സ, അപരിച്ചജതോപി ത"ന്തി.

സമനുഭാസിതബ്ബോതി ഏത്ഥ "സോ ഭിക്ഖൂ"തി ആനേത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം, "യാവതതിയ"ന്തി സേസോ, യഥാഹ "സോ ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂഹി യാവതതിയം സമനുഭാസിതബ്ബോ"തി (പാരാ॰ ൪൧൧), തഥാ സങ്ഘമജ്ഝേപി തിക്ഖത്തും വുച്ചമാനോപി നോ വിസ്സജ്ജേത്വാ ദുക്കടം ആപന്നോ സോ ആധാനഗ്ഗാഹീ ഭിക്ഖു സങ്ഘേന തിക്ഖത്തും വുത്തം കമ്മവാചം വത്വാ സമനുഭാസിതബ്ബോതി അത്ഥോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "യാവതതിയം സമനുഭാസിതബ്ബോതി യാവ തതിയം സമനുഭാസനം, താവ സമനുഭാസിതബ്ബോ, തീഹി സമനുഭാസനകമ്മവാചാഹി കമ്മം കാതബ്ബ"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൧൧). **ത**ന്തി ഭേദായ പരക്കമനം, ഭേദനസംവത്തനികം അധികരണം പഗ്ഗഹേത്വാ ഠാനഞ്ച. **അച്ചജ**ന്തി, ഞത്തിചതുത്ഥായ കമ്മവാചായ വുച്ചമാനായപി അച്ചജന്തോ. **ഗരുകം ഫുസേ**തി തതിയായ കമ്മവാചായ "സോ ഭാസേയ്യാ"തി **യ്യ**കാരപ്പത്തായ സങ്ഘാദിസേസം ആപജ്ജതി.

൪൨൧. സങ്ഘസ്സ ഭേദായ പരക്കമന്തം ഭിക്ഖും ദിസ്വാ, സുത്വാ, ഞത്വാ ച അവദന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടന്തി യോജനാ.

൪൨൨. കീവദൂരേ വസന്തേഹി സുത്വാ ഗന്ത്വാ വത്തബ്ബന്തി ആഹ **“ഗന്ത്വാ”**തിആദി. അഡ്ഢയോജനമേവ **അഡ്ഢയോജനതാ,** തതോ അധികം വാ. ഗിലാനം പടിച്ച അഡ്ഢയോജനം വുത്തം, ഇതരം പടിച്ച **“അധികം ദൂരമ്പി പന ഗന്തബ്ബ”**ന്തി വുത്തം. തേനേവാഹ **“സചേ സക്കോതീ”**തി. **താവദേതി** തദാ ഏവ, അചിരായിത്വാതി അത്ഥോ.

൪൨൩. **തിക്ഖത്തും പന വുത്തസ്സാതി** “മായസ്മാ”തിആദിനാ നയേന വിസുഞ്ച സങ്ഘമജ്ഝേ ച തിക്ഖത്തും വുത്തസ്സാപി അപരിച്ചജന്തസ്സ. **തം** ഭേദായ പരക്കമാദികം. ഭേദപ്പവത്തിയാ സുതക്ഖണേ സയം അഗന്ത്വാ പണ്ണം വാ സാസനം വാ പേസേന്തസ്സ ആപത്തിം ദസ്സേതുമാഹ **“ദൂതം വാ”**തിആദി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൧൧) “ദൂതം വാ പണ്ണം വാ പേസേത്വാ വദതോപി ആപത്തിമോക്ഖോ നത്ഥീ”തിആദി.

൪൨൪. **യ്യകാരേ പന സമ്പത്തേ**തി “യസ്സ നക്ഖമതി, സോ ഭാസേയ്യാ”തി (പാരാ॰ ൪൧൩) തതിയകമ്മവാചായ അന്തേ **യ്യ**കാരേ ഉച്ചാരിതേ. **പസ്സമ്ഭന്തീ**തി പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തി, വൂപസമന്തീതി അത്ഥോ. **ദുക്കടാദയോ**തി ഞത്തിയാ ദുക്കടം, ദ്വീഹി കമ്മവാചാഹി ദ്വേ ച ഥുല്ലച്ചയാ. യഥാഹ “സങ്ഘാദിസേസം അജ്ഝാപജ്ജന്തസ്സ ഞത്തിയാ ദുക്കടം, ദ്വീഹി കമ്മവാചാഹി ഥുല്ലച്ചയാ പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തീ”തി (പാരാ॰ ൪൧൪). തസ്മാ ഞത്തിയാ പുബ്ബേ ബഹി ച സങ്ഘമജ്ഝേ ച തിക്ഖത്തും വുത്തേപി അപ്പടിനിസ്സജ്ജനേന ആപന്നാനി ദ്വേ ദുക്കടാനി ദേസേതബ്ബാനീതി വിഞ്ഞായതി.

ഇമിസ്സാ കമ്മവാചായ കിം ആപന്നാപത്തിയോ പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തി, ഉദാഹു അനാപന്നാതി വിചാരണായ “യോ അവസാനേ പടിനിസ്സജ്ജിസ്സതി, സോ താ ആപത്തിയോ ന ആപജ്ജതി, തസ്മാ അനാപന്നാ പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൧൪) **മഹാസുമത്ഥേരസ്സ** വാദം “കിമനാപന്നാനം പടിപ്പസ്സദ്ധിയാ”തി പടിബാഹിത്വാ “ലിങ്ഗപരിവത്തനേ അസാധാരണാപത്തിയോ വിയ ആപന്നാ പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തീ”തി **മഹാപദുമത്ഥേരസ്സ** വാദോ ഠിതോ.

൪൨൫. **അകതേ പന കമ്മസ്മി**ന്തി യഥാവുത്തസമനുഭാസനകമ്മേ അകതേ. **അപരിച്ചജതോപി ചാ**തി തം സങ്ഘഭേദായ പരക്കമനം അപരിച്ചജന്തസ്സാപി. **“സങ്ഘാദിസേസേനാ”**തി ഇമിനാ കമ്മം അകത്വാ സങ്ഘമജ്ഝേ ച ബഹി ച തിക്ഖത്തും വുച്ചമാനസ്സ അപ്പടിനിസ്സജ്ജനേന ദുക്കടം പന ഹോതീതി ബ്യതിരേകതോവ ദസ്സേതി.

൪൨൬. **പുബ്ബേ വാ**തി ഞത്തിയാ പുബ്ബേ വിസും, സങ്ഘമജ്ഝേ വാ തിക്ഖത്തും വുച്ചമാനേപി. **തങ്ഖണേപീ**തി ഞത്തിക്ഖണേ വാ. ഞത്തിയാ അനിട്ഠിതായപി **പച്ഛാപി,** ഇമസ്സ അവധിം ദസ്സേതി **“അസമ്പത്തേ യ്യകാരസ്മി”**ന്തി. **പടിനിസ്സജ്ജതോപി ച** തസ്സ സങ്ഘാദിസേസേന അനാപത്തി പകാസിതാതി പഠമഗാഥായ പച്ഛിമഡ്ഢം ഇധാനേത്വാ യോജേതബ്ബം.

൪൨൭. ഏത്താവതാ “അനാപത്തി അസമനുഭാസന്തസ്സ പടിനിസ്സജ്ജന്തസ്സ ഉമ്മത്തകസ്സ ഖിത്തചിത്തസ്സ വേദനാട്ടസ്സ ആദികമ്മികസ്സാ”തി (പാരാ॰ ൪൧൫) പാഠേ “പടിനിസ്സജ്ജന്തസ്സാ”തി പദേന ഗഹിതേസു “ഞത്തിതോ”തിആദീസു വിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ തം നിഗമേതും **“പടിനിസ്സജ്ജതോ വാപി ത”**ന്തി ആഹ. നിഗമനത്ഥജോതകോ ഏവം-സദ്ദോ സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി, ഏവം “ഞത്തിതോ”തിആദിനാ യഥാവുത്തനയേന പടിനിസ്സജ്ജന്തസ്സ വാതി അത്ഥോ. **ത**ന്തി സങ്ഘഭേദപ്പയോഗം. **അസമനുഭാസതോ വാ**തി അസമനുഭാസിയമാനസ്സ. “അസമനുഭാസിയതോ”തി വത്തബ്ബേ വികരണപച്ചയലോപേന “അസമനുഭാസതോ”തി വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** “അസമനുഭാസന്തസ്സാതി അസമനുഭാസിയമാനസ്സാ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൧൫). “സങ്ഘാദിസേസേന അനാപത്തി പകാസിതാ”തി അനുവത്തമാനത്താ ഇച്ഛിതത്ഥേ സിദ്ധേപി പുന “അനാപത്തി പകാസിതാ”തി വചനേ പുനരുത്തതാ ആപജ്ജതീതി? നാപജ്ജതി, പദാവുത്തി നാമ അലംകാരോ ഹോതീതി.

ർ൨ൻ. ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ അത്ഥുപ്പത്തിയം സങ്ഘഭേദത്ഥം പഞ്ച വത്ഥൂനി യാചന്തേന ദേവദത്തേന "സാധു ഭന്തേ ഭിക്ഖൂ യാവജീവം മച്ഛമംസം ന ഖാദേയ്യും, യോ മച്ഛമംസം ഖാദേയ്യ, വജ്ജം നം ഫുസേയ്യാ"തി (പാരാ॰ ർ൩ൻ) വുത്തേ "അലം ദേവദത്ത മയാ തികോടിപരിസുദ്ധം മച്ഛമംസം അനുഞ്ഞാതം അദിട്ഠം അസുതം അപരിസങ്കിത"ന്തി (പാരാ॰ ർ൩ൻ) അനുഞ്ഞാതേസു മച്ഛമംസേസു കപ്പിയാകപ്പിയവിനിച്ഛയം പുബ്ബേ അനോകാസാഭാവേന അവത്വാ പകതം സിക്ഖാപദവിനിച്ഛയം നിട്ഠാപേത്വാ ഇദാനി പത്താവസേസം തം ദസ്സേതും **"യഞ്ഹീ"**തിആദി ആരദ്ധം . "തം തസ്സാ"തി വക്ഖമാനത്താ **"യ"**ന്തി ഇദം "ഭിക്ഖു"ന്തി ഇമിനാ ച "മച്ഛമംസ"ന്തി ഏതേന ച യോജേതബ്ബം. **മച്ഛ**ന്തി ഓദകം. **മംസ**ന്തി ഥലജാനം മംസം. **നിബ്ബേമതികോ**തി "മം ഉദ്ദിസ്സ കത"ന്തി വാ "സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ കത"ന്തി വാ ഉപ്പന്നായ വിമതിയാ വിരഹിതോ.

ർ൩൦. **സമുദ്ദിസ്സ കത**ന്തി സങ്ഘം വാ അത്താനം വാ ഉദ്ദിസ്സ കതം. **"ഞത്വാ"**തി ഇമിനാ അജാനിത്വാ ഭുഞ്ജന്തസ്സ അനാപത്തിഭാവമാഹ.

ർ൩൧. ഹത്ഥീനം അസ്സാനം അച്ഛാനം മനുസ്സാനം അഹീനം കുക്കുരാനം ദീപീനം സീഹാനം ബ്യഗ്ഘാനം തരച്ഛാനം മംസം അകപ്പിയം ഹോതീതി യോജനാ.

ർ൩൨. സചിത്തകതാ ആപത്തിയായേവ യുജ്ജതി, ഇധ പന തംഹേതുകം മംസമേവ ഹേതുമ്ഹി ഫലൂപചാരേന **സചിത്തക**ന്തി ഗഹിതം. ഏത്ഥ ചിത്തം നാമ അത്താനം വാ സങ്ഘം വാ ഉദ്ദിസ്സ കതഭാവജാനനചിത്തം. **സേസ**ന്തി അനുദ്ദിസ്സകതം അകപ്പിയമംസം. **അചിത്തക**ന്തി വുത്തനയമേവ.

ർ൩൩. **പുച്ഛിത്വായേവാ**തി അകപ്പിയമംസപരിഹാരത്ഥം ദസസു മംസേസു നാമഞ്ച ഉദ്ദിസ്സകതസ്സ പരിഹാരത്ഥം ഉഭയസ്സാപി പടിലദ്ധാകാരഞ്ച പുച്ഛിത്വായേവാതി അത്ഥോ. ഓദകേസു മച്ഛേസു അകപ്പിയാഭാവതോ ലദ്ധാകാരോവ ഞാതബ്ബോ. മംസേ ദിട്ഠമത്തേയേവ "ഇദം അസുകമംസ"ന്തി ജാനന്തി ചേ, അപുച്ഛിതേപി ദോസോ നത്ഥി. ദായകേസു മംസസ്സാഭാവേ ലദ്ധനിയാമേ അപുച്ഛിതേപി ദോസോ നത്ഥി. യഥാ വാ തഥാ വാ വിമതിയാ ഉപ്പന്നായ അപ്പടിഗ്ഗാഹേത്വാ നിസിന്നേ "കസ്മാ ന പടിഗ്ഗണ്ഹഥാ"തി പുച്ഛിതേ വിമതിയാ ഉപ്പന്നാകാരം വത്വാ "മയം തുമ്ഹേ വാ ഇതരേ ഭിക്ഖൂ വാ ഉദ്ദിസ്സ ന കരിമ്ഹാ"തി വത്വാ "അമ്ഹാകമേവ സന്ധായ കതം, പണ്ണാകാരത്ഥായ കതം, അതിഥീനം വാ അത്ഥായ കത"ന്തിആദിനാ അത്തനാ ലദ്ധപ്പകാരം വത്വാ "സംസയം അകത്വാ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബ"ന്തി വദേയ്യും ചേ, പടിഗ്ഗഹേതും വട്ടതീതി സബ്ബമിദം **അട്ഠകഥായ** വുത്തം.

ഭിക്ഖൂനം ഏതം വത്തന്തി യോജനാ. **വത്തട്ഠാ**തി സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന മഹാകരുണായ ദേസിതം പാതിമോക്ഖസംവരസീലം വിസോധേത്വാ പടിപജ്ജനേ പതിട്ഠിതാ. **"വിനയഞ്ഞുനോ"**തി ഇമിനാ വിനയം അജാനിത്വാ ഉപദേസപ്പമാണേനേവ വത്തം പൂരേന്തേഹി വത്തസ്സ വിരോധോപി സിയാതി തേ നിവത്തേതി. **"വത്തട്ഠാ"**തി വിസേസനേന വിനയം ഞത്വാപി അപൂരണേ നിവത്തേതി. ഉഭയേനപി അത്തനാ വുത്തവിനിച്ഛയസ്സ പരിസുദ്ധഭാവം ദീപേതി.

ർ൩ർ. **ഇദം സമനുഭാസന**ന്തി യഥാവുത്തസിക്ഖാപദമാഹ. സമനുഭാസനേന സാധേതബ്ബാ ആപത്തി സമനുഭാസനാ കാരണൂപചാരേന. അഞ്ഞഥാ ഏകസമുട്ഠാനാദിഭാവോ ന യുജ്ജതി. **ഏകസമുട്ഠാനം** കായവാചാചിത്തസങ്ഖാതം ഏകം സമുട്ഠാനം ഏതസ്സാതി കത്വാ. **കായകമ്മ**ന്തി ഹത്ഥമുദ്ദാവസേന കായേന കാതബ്ബസ്സ പടിനിസ്സജ്ജനസ്സ അകതത്താ കായകമ്മം. **വചീകമ്മ**ന്തി വചസാ കാതബ്ബസ്സ അകതത്താ വചീകമ്മം. **അക്രിയ**ന്തി യഥാവുത്തനയേന "സങ്ഘഭേദോപക്കമനിവാരണായ പരക്കമേനം പടിനിസ്സജ്ജാമീ"തി കായവികാരേന വാ വചീഭേദേന വാ അവിഞ്ഞാപനതോ അകിരിയം നാമ ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി.

സങ്ഘഭേദകഥാവണ്ണനാ.

൪൩൧. കിഞ്ചിപി വത്തബ്ബന്തി ''ഏകോ വാ ദ്വേ വാ തയോ വാ'തി വുത്തസങ്ഘഭേദാനുവത്തകഭിക്ഖും പസ്സന്തേഹി സുണന്തേഹി ലജ്ജിഭിക്ഖൂഹി വിസുഞ്ച സങ്ഘമജ്ഝേ ച നേത്വാ തിക്ഖത്തുംയേവ സങ്ഘഭേദാനുവത്തനസ്സ അകത്തബ്ബതം വത്വാ തതോ അനോരമന്താനം ഞത്തിചതുത്ഥായ കമ്മവാചായ സമനുഭാസനകമ്മം കാതബ്ബ''ന്തി ഇദഞ്ച ''തതിയാനുസ്സാവനായ **യ്യ**-കാരപ്പത്തായ ആപജ്ജനകസങ്ഘാദിസേസതോ പുബ്ബേ ആപന്നാ ദുക്കടഥുല്ലച്ചയാ പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തീ''തി ഇദഞ്ച അനാപത്തിപകാരോ ചാതി ഇമം സാധാരണവിനിച്ഛയം സന്ധായാഹ. വചനപ്പകാരഭേദോ പന അത്ഥേവ, സോ സങ്ഖേപതോ **മാതികായ** (പാരാ॰ ൪൧൫-൪൧൬) വിത്ഥാരതോ **പദഭാജനേ** (പാരാ॰ ൪൧൫-൪൧൬) ആഗതനയേന വത്തബ്ബോ. **അസ്സാ**തി ദുതിയസങ്ഘഭേദസിക്ഖാപദസ്സ. **''സമുട്ഠാനാ...പേ॰... മതാ''**തി ഇമിനാ സാധാരണവിനിച്ഛയോ അതിദിട്ഠോതി ദട്ഠബ്ബം.

ദുതിയസങ്ഘഭേദകഥാവണ്ണനാ.

൪൩൨. ഉദ്ദേസപരിയാപന്നേതി ഏത്ഥ ''സിക്ഖാപദേ''തി സേസോ, നിദാനപാരാജികസങ്ഘാദിസേസഅനിയതവിത്ഥാരസങ്ഖാതേ പഞ്ചവിധഉദ്ദേസലക്ഖണപാതിമോക്ഖേ അന്തോഗധസിക്ഖാപദവിസയേതി അത്ഥോ. **''ഉദ്ദേസപരിയാപന്നേ സിക്ഖാപദേ''**തി ഇമിനാ ''അവചനീയമത്താനം കരോതീ''തി ഇമസ്സ വിസയം ദസ്സേതി. **ഭിക്ഖു ദുബ്ബചജാതികോ**തി ഏത്ഥ ''യോ''തി അജ്ഝാഹാരോ. ''ദുബ്ബചജാതികോതി ദുബ്ബചസഭാവോ, വത്തും അസക്കുണേയ്യോതി അത്ഥോ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൩൪-൪൩൨) **അട്ഠകഥായ** വുത്തദോവചസ്സതായ ഹേതുഭൂതപാപിച്ഛതാദീഹി ഏകൂനവീസതിയാ ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ ഹുത്വാ അത്തനി വുത്തം അനുസിട്ഠിം സാദരമഗ്ഗഹണേന നാസനതാ ദോവചസ്സസഭാവോതി അത്ഥോ. വുത്തഞ്ഹേതം **പദഭാജനേ** ''ദുബ്ബചജാതികോ ഹോതീതി ദുബ്ബചോ ഹോതി ദോവചസ്സകരണേഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ അക്ഖമോ അപ്പദക്ഖിണഗ്ഗാഹീ അനുസാസനി''ന്തി (പാരാ॰ ൪൩൨).

അവചനീയമത്താനം കരോതീതി ''മാ മം ആയസ്മന്തോ കിഞ്ചി അവചുത്ഥ കല്യാണം വാ പാപകം വാ, അഹമ്പായസ്മന്തേ ന കിഞ്ചി വക്ഖാമി കല്യാണം വാ പാപകം വാ, വിരമഥായസ്മന്തോ മമ വചനായാ''തി (പാരാ॰ ൪൨൪) വുത്തനയേന അത്താനം അവചനീയം കരോതി. **ഗരുകം സിയാ**തി ഏത്ഥ ''തസ്സാ''തി ഇദം അജ്ഝാഹാരനയസമ്ബന്ധേന ലബ്ഭതി. തത്രായം യോജനാ - ദുബ്ബചജാതികോ യോ ഭിക്ഖു ഉദ്ദേസപരിയാപന്നേ സിക്ഖാപദേ അത്താനം അവചനീയം കരോതി, തസ്സ ഗരുകം സിയാതി.

കിം വുത്തം ഹോതി? യോ ഭിക്ഖു അത്തനോ ദോവചസ്സതം പസ്സന്തേഹി, സുണന്തേഹി ച ലജ്ജിഭിക്ഖൂഹി ''മാ ആയസ്മാ അത്താനം അവചനീയം അകാസി... പേ॰... അഞ്ഞമഞ്ഞവുട്ഠാപനേനാ''തി (പാരാ॰ ൪൨൪) വുത്തനയേന തിക്ഖത്തും വുത്തോപി ദുക്കടം ആപജ്ജിത്വാപി ന വിസ്സജ്ജേതി, ''സോ ഭിക്ഖു സങ്ഘമജ്ഝമ്പി ആകഡ്ഢിത്വാ വത്തബ്ബോ''തി (പാരാ॰ ൪൩൨) വുത്തത്താ ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢിത്വാപി സങ്ഘമജ്ഝം നേത്വാ തഥേവ തിക്ഖത്തും വുത്തേ ദുക്കടം ആപജ്ജിത്വാപി ന വിസ്സജ്ജേതി, തസ്സ ദുബ്ബചജാതികസ്സ ഞത്തിചതുത്ഥായ കമ്മവാചായ കരിയമാനേ സമനുഭാസനകമ്മേ തതിയായ കമ്മവാചായ **യ്യ**കാരപ്പത്തായ പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ ഞത്തിയാ ദുക്കടം, ദ്വീഹി കമ്മവാചാഹി ഥുല്ലച്ചയേ ച പടിപ്പസ്സമ്ഭയമാനോ സങ്ഘാദിസേസോ ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി.

൪൩൭. ദുബ്ബചേതി ഏത്ഥ ''സിക്ഖാപദേ''തി സേസോ, തഥാ **സങ്ഘഭേദകവണ്ണനേ**തി ഏത്ഥാപി. സങ്ഘഭേദോ ഏവ **സങ്ഘഭേദകോ,** തം വണ്ണേതി കഥേതീതി സങ്ഘഭേദകവണ്ണനം, കിം തം? സിക്ഖാപദം, തഞ്ച പഠമമേവ സങ്ഘഭേദകസിക്ഖാപദം ഗഹേതബ്ബം, തസ്മിം വുത്തനയേനാതി യോജനാ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''സമുട്ഠാനാദീനി പഠമസങ്ഘഭേദസദിസാനേവാ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൨൬-൪൩൭). **''സബ്ബോ വിനിച്ഛയോ''**തി ഏതേന ഇധ ദസ്സിതേന ''ഗരുകം സിയാ''തി ഏതേന സങ്ഗഹിതം

സങ്ഘാദിസേസാവസാനവിനിച്ഛയം വജ്ജേത്വാ "അകതേ പനാ"തിആദിഗാഥാത്തയേന വുത്തഅനാപത്തിപ്പകാരേ ച "ഇദമേകസമുട്ഠാന"ന്തിആദിഗാഥായ വുത്തസമുട്ഠാനാദികേ ച അതിദിസതി.

ദുബ്ബചകഥാവണ്ണനാ.

൪൩൭. യോ കുലദൂസകോ ഭിക്ഖു, സോ ഛന്ദഗാമിതാദീഹി പാപേന്തോ ഭിക്ഖുഹി **കമ്മേ കരിയമാനേ തം** ഛന്ദഗാമിതാദീഹി പാപനം അച്ചജന്തോ **ഗരുകം ഫുസേ** സങ്ഘാദിസേസം ആപജ്ജതീതി യോജനാ. "കുലദൂസകോതി കുലാനി ദൂസേതി പുപ്ഫേന വാ ഫലേന വാ ചുണ്ണേന വാ മത്തികായ വാ ദന്തകട്ഠേന വാ വേളുയാ വാ വേജ്ജികായ വാ ജങ്ഘപേസനികേന വാ"തി (പാരാ॰ ൪൩൭) വചനതോ സദ്ധാസമ്പന്നകുലാനി ലാഭം നിസ്സായ പുപ്ഫദാനാദീഹി സങ്ഗണ്ഹിത്വാ തഥാ അകരോന്തേസു ലജ്ജിഭിക്ഖൂസു കുലാനം സദ്ധാദൂസനതോ **കുലദൂസകോ,** ഭിക്ഖു.

ഛന്ദഗാമിതാദീഹി പാപേന്തോതി കുലദൂസനകമ്മം കരോന്തം ദിസ്വാ വാ സുത്വാ വാ അവചനതോ ആപജ്ജിതബ്ബദുക്കടതോ മുച്ചനത്ഥായ "ആയസ്മാ ഖോ…പേ॰… അലന്തേ ഇധ വാസേനാ"തി വദന്തേ ലജ്ജീ പേസലേ ഭിക്ഖൂ "ഛന്ദഗാമിനോ ച ഭിക്ഖൂ…പേ॰… ഏകച്ചം ന പബ്ബാജേന്തീ"തി ഛന്ദഗാമിതാദീഹി ചതൂഹി അഗതിഗമനേഹി യോജേന്തോതി അത്ഥോ. **കമ്മേ കരിയമാനേ**തി യഥാവുത്തനയേന അത്താനം ഗരഹന്താനം ഭിക്ഖൂനം കരിയമാനം അക്കോസനഞ്ച പരിഭാസനഞ്ച യേ പസ്സന്തി, യേ ച സുണന്തി, തേഹി "മായസ്മാ ഏവം അവച, ന ച ഭിക്ഖൂ ഛന്ദഗാമിനോ…പേ॰… അലന്തേ ഇധ വാസേനാ"തി തിക്ഖത്തും വുച്ചമാനോപി ദുക്കടം ആപജ്ജിത്വാപി അപ്പടിനിസ്സജ്ജന്തം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢിത്വാ സങ്ഘമജ്ഝം ആനേത്വാ "മായസ്മാ ഏവം അവചാ"തിആദിനാ നയേനേവ പുനപി തിക്ഖത്തും വുത്തേ ദുക്കടം ആപജ്ജിത്വാപി അപ്പടിനിസ്സജ്ജന്തസ്സ ഞത്തിചതുത്ഥായ കമ്മവാചായ സമനുഭാസനകമ്മേ കരിയമാനേതി വുത്തം ഹോതി. **ഗരുകം ഫുസേ**തി ഞത്തിയാ ദുക്കടം, ദ്വീഹി കമ്മവാചാഹി ഥുല്ലച്ചയേ ച പടിപ്പസ്സമ്ഭേന്തോ തതിയകമ്മവാചായ അന്തേ **യ്യ**കാരേ സമ്പത്തേ സങ്ഘാദിസേസം ആപജ്ജതീതി വുത്തം ഹോതി.

൪൩൮-൪൦. "കുലാനി ദൂസേതി പുപ്ഫേന വാ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ൪൩൭) നയേന വുത്തകുലദൂസനോപകരണഭൂതചുണ്ണപണ്ണാദീസു വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"ചുണ്ണ"**ന്തിആദി. **ചുണ്ണ**ന്തി സിരീസപണ്ണാദിചുണ്ണം. **പണ്ണ**ന്തി തമ്ബൂലപണ്ണതാലപണ്ണാദിഖാദിതബ്ബാഖാദിതബ്ബപണ്ണം. **ഫല**ന്തി താലപനസാദിഫലം. **പുപ്ഫ**ന്തി ചമ്പകാദിപുപ്ഫം. **വേളു**ന്തി അന്ദോളികാപാടം കിരണ്ഡാദികം വേളും. **കട്ഠ**ന്തി ഗേഹദാരും, ഇന്ധനഞ്ച. **മത്തിക**ന്തി പാകതികം, പഞ്ചവണ്ണം വാ മത്തികം.

അത്തനോ സന്തകം, താവകാലികാദിവസേന ഗഹിതം വാ ചുണ്ണം…പേ॰… മത്തികം കുലസങ്ഗഹണത്ഥായ ദദതോ കുലദൂസനദുക്കടം ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഥേയ്യാ**തി ചോരികാ. **"ദദതോ"**തി ഇദം സാമിവചനം **"കാതബ്ബോ"**തി പച്ചത്തവചനന്തം വിസേസിതബ്ബമപേക്ഖിത്വാ "ദദന്തോ"തി വിഭത്തിവിപരിണാമേന പച്ചത്തവചനന്തം അനുവത്തേതബ്ബം. **കാതബ്ബോ**തി ഏത്ഥ കാരേതബ്ബോതി അത്ഥോ. ഇമിനാ സങ്ഘസന്തകം, ഗണസന്തകം, അഞ്ഞപുഗ്ഗലസന്തകഞ്ച ചുണ്ണാദിം കുലസങ്ഗഹത്ഥം ചോരികായ ദേന്തോ ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോതി ഇമം വിനിച്ഛയം ദസ്സേതി. **സങ്ഘഞ്ഞസന്തകേ**തി സങ്ഘഞ്ഞസന്തകചുണ്ണാദികേതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ **അഞ്ഞ**-സദ്ദേന ഗണപുഗ്ഗലാനം ഗഹണം.

൪൪൧. സങ്ഘികം ഗരുഭണ്ഡം വാതി സങ്ഘസന്തകം ഗരുഭണ്ഡപഹോനകം വാ പണ്ണാദികം. **സേനാസനനിയാമിത**ന്തി "ഏത്തകാ ഫലരുക്ഖാദയോ സേനാസനേ നവകമ്മത്ഥായാ"തി ഏവം നിയമിതം വാ. **ഇസ്സരവതായേ വാ**തി **ഏവ**കാരേന "ഥേയ്യാ"തി ഇദം നിവത്തിതം.

൧൧൨. ഹരിത്വാ വാതി അത്തനായേവ ഹരിത്വാ വാ. ‘‘പുപ്ഫം ദേന്തസ്സാ’’തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. ഏസ നയോ ഉപരിപി. **ഹരാപേത്വാ വാ**തി അഞ്ഞസ്സ ഹത്ഥേ പേസേത്വാ വാ. **പക്കോസിത്വാ വാ**തി ആമന്തേത്വാ വാ പക്കോസാപേത്വാ വാതി ഉപലക്ഖണതോ ലബ്ഭതി. **ആഗതസ്സ വാ**തി അത്തനാ ഏവ ആഗതസ്സ വാ. **‘‘കുലസങ്ഗഹണത്ഥായാ’’**തി വചനേന ‘‘ഏവരൂപേ അധിപ്പായേ അസതി വട്ടതീ’’തി വുത്തത്താ ‘‘ചേതിയം പൂജം കരോന്താപി ‘പൂജേസ്സാമാ’തി പുപ്ഫാനി ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്താപി തത്ഥ തത്ഥ സമ്പത്താനം ചേതിയപൂജനത്ഥായ ദേന്തി, ഏതമ്പി പുപ്ഫദാനം നാമ ന ഹോതീ’’തിആദികം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧൩൬-൧൩൭) **അട്ഠകഥാ**ഗതം സബ്ബം വിനിച്ഛയം ദസ്സിതം ഹോതി.

൧൧൩. ഏവം ഉസ്സഗ്ഗം ദസ്സേത്വാ അപവാദം ദസ്സേതുമാഹ **‘‘ഹരിത്വാ വാ’’**തിആദി. **‘‘ഹരാപേത്വാ’’**തി ഇമിനാ യോജേതബ്ബസ്സ **വാ**-സദ്ദസ്സ അവുത്തസമ്പിണ്ഡനത്ഥതായ ‘‘പക്കോസിത്വാ വാ പക്കോസാപേത്വാ വാ, ആഗതാനം വാ’’തി ച സങ്ഗയ്ഹതി. **ആഗതസ്സേവാ**തി **ഏവ**കാരേന ഹരിത്വാ ദാനാദിം നിവത്തേതി.

൧൧൪. തഞ്ചാതി മാതാപിതുആദീനം തം പുപ്ഫദാനഞ്ച. **വത്ഥുപൂജത്ഥ**ന്തി രതനത്തയപൂജനത്ഥം. **ന പനഞ്ഞഥാ**തി അഞ്ഞേന പകാരേന ദാതും ന വട്ടതി. യേന പകാരേന ദാതും ന വട്ടതി, കോയം പകാരോതി ആഹ **‘‘സിവാദീ’’**തിആദി. **സിവാദിപൂജനത്ഥ**ന്തി മഹിസ്സരാദിദേവതാപൂജനത്ഥഞ്ച. **മണ്ഡനത്ഥ**ന്തി പിളന്ധനത്ഥം. ഏവം അദാതബ്ബപ്പകാരനിയമനേന ‘‘ഇമം വിക്കിണിത്വാ ജീവികം കപ്പേസ്സന്തീ’’തി മാതാപിതുആദീനം ദാതും വട്ടതീതി വദന്തി.

൧൧൫. **‘‘ഫലാദീസു ...പേ॰... വിനിച്ഛയോ’’**തി ഇമിനാ ‘‘ഹരിത്വാ വാ ഹരാപേത്വാ വാ’’തിആദിനാ പുബ്ബേ വുത്തവിനിച്ഛയോ ഫലപണ്ണാദീസു സബ്ബത്ഥ സമാനോതി ദസ്സേതി.

൧൧൬. **‘‘പുപ്ഫാദിഭാജനേ’’**തി പുപ്ഫഫലാദീനം ഭാജനകാലേ. **സമ്മതേനാ**തി പുപ്ഫാദിഭാജനത്ഥം **ഖന്ധകേ** വുത്തനയേന സങ്ഘേന സമ്മതേന ഭിക്ഖുനാ. **അസ്സാ**തി ഭാജനട്ഠാനം ആഗതസ്സ. **ഇതരേനാ**തി സങ്ഘസമ്മുതിം വിനാ പുപ്ഫാദീനി ഭാജാപേന്തേന. **ഞാപേത്വാ ദാതബ്ബ**ന്തി സബ്ബം സങ്ഘം ജാനാപേത്വാ ദാതബ്ബം.

൧൧൭. **ഉപഡ്ഢഭാവ**ന്തി ഏകേന ഭിക്ഖുനാ ലദ്ധബ്ബഭാഗതോ ഉപഡ്ഢം. **‘‘ഥോകം ഥോക’’**ന്തി ഇമിനാ ഉപഡ്ഢതോപി അപ്പതരം ഗഹിതം.

൧൧൮. **പരിബ്ബയവിഹീനസ്സാ**തി തണ്ഡുലാദിജീവിതവുത്തിവയമൂലരഹിതസ്സ. **സമ്പത്തിസ്സരിയസ്സാപീ**തി അത്തനോ സമീപമുപഗതസ്സ ഇസ്സരസ്സ ച. ‘‘ദാതബ്ബം തു സകം ഫല’’ന്തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. ‘‘പരിബ്ബയവിഹീനാനം, ദാതും സപരസന്തക’’ന്തി **ഖുദ്ദസിക്ഖായ** ആഗതം, ഇധ ‘‘സകം ഫല’’ന്തി വുത്തം. തത്ഥ പരവചനേന വിസ്സാസികാനം ഗഹണം, ഇധ പന വിസ്സാസഗ്ഗാഹേന ഗഹേത്വാ ദീയമാനമ്പി സസന്തകമേവാതി ‘‘സക’’ന്തി വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം.

൧൧൯-൫൦. യത്ര സങ്ഘാരാമേ സങ്ഘേന ഫലരുക്ഖപരിച്ഛേദം കത്വാ കതികാ കതാതി യോജനാ, ‘‘ആഗന്തുകാനം ഏത്തകം ഫലം ദാതബ്ബ’’ന്തി ഫലപരിച്ഛേദം കത്വാ വാ ‘‘ഏത്തകേസു രുക്ഖേസു ഫലം ദാതബ്ബ’’ന്തി രുക്ഖപരിച്ഛേദം കത്വാ വാ സങ്ഘേന കതികാ യേന പകാരേന കതാതി അത്ഥോ. **തത്രാഗതസ്സപീ**തി ഏവം ഠപിതകതികവത്തം തം സങ്ഘാരാമം ഫലത്ഥായ ആഗതസ്സാപി.

യഥാപരിച്ഛേദന്തി സങ്ഘേന തഥാകതഫലരുക്ഖപരിച്ഛേദമനതിക്കമ്മ. **ദദതോ**തി ഓചിനിത്വാ ഠപിതഫലം, കപ്പിയകാരകേഹി ഓചിനാപേത്വാ വാ ദേന്തസ്സ. ഓചിതഫലേ ച കപ്പിയകാരകേ ച അസതി ഫലത്ഥായ ആഗതേസു വത്തിതബ്ബവിധിം ദസ്സേതുമാഹ **‘‘ദസ്സേതബ്ബാപി വാ’’**തിആദി. ‘‘വത്വാ’’തി സേസോ. **ച**-കാരം **അപി**-സദ്ദേന ഏകതോ കത്വാ ‘‘അപിചാ’’തി യോജനാ. ഏവം വത്വാ സങ്ഘേന പരിച്ഛിന്നരുക്ഖാ ദസ്സേതബ്ബാതി ഇമിനാ ‘‘ഇധ ഫലാനി സുന്ദരാനി, ഇതോ ഗണ്ഹഥാ’തി ഏവം പന ന വത്തബ്ബ’’ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧൩൬-൧൩൭) **അട്ഠകഥാ** ബ്യതിരേകതോ ദസ്സിതാ ഹോതി.

൪൮൧. "ഖണിത്വാ"തി ഏതേന "ഖണാപേത്വാ"തി ഇദമ്പി സങ്ഗഹിതം, "കപ്പിയഭൂമി"ന്തി വക്ഖമാനത്താ **പഥവി**ന്തി ഏത്ഥ "അകപ്പിയ"ന്തി ലബ്ഭതി. തേനേവാഹ **"പാചിത്തിയേനാ"**തി. **"മാലാഗച്ഛ"**ന്തി ഇമിനാ പുപ്ഫൂപഗേ തരുണഗച്ഛേ ച മല്ലികാസുമനാദിഗുമ്ബഗാഗച്ഛേ ച സങ്ഗണ്ഹാതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായ** "തരുണകാ ഹി പുപ്ഫരുക്ഖാപി പുപ്ഫഗച്ഛാപി 'മാലാവച്ഛാ'ത്വേവ വുച്ചന്തീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൩൧). **ആദി**-സദ്ദേന ഫലൂപഗരുക്ഖേ ച ഭേസജ്ജരസേ ഓസധഗച്ഛേ ച സങ്ഗണ്ഹാതി. "രോപാപനേ"തി വക്ഖമാനത്താ **"സയ"**ന്തി ഇദം "രോപനേ"തി ഇമിനാ യുജ്ജതി.

"സയം ഖണിത്വാ"തി കസ്മാ ന യുജ്ജതീതി? "ഖണാപേത്വാ"തി വക്ഖമാനസ്സ അഭാവാ ച "യോ പന ഭിക്ഖു പഥവിം ഖണേയ്യ വാ ഖണാപേയ്യ വാ, പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൮൬) വചനതോ ഖണാപനേ പാചിത്തിയേന ഭവിതബ്ബത്താ ച "ഖണിത്വാ"തി ഇമിനാ ച ഖണനഖണാപനാനം ദ്വിന്നമേവ ഗഹേതബ്ബത്താ ന യുജ്ജതി. **കുലദൂസനേ**തി കുലദൂസനനിമിത്തം. അകപ്പിയപഥവിം ഖണിത്വാ, ഖണാപേത്വാ ച സയം മാലാഗച്ഛാദിരോപനേ കതേ **അസ്സ** മാലാഗച്ഛാദിരോപകസ്സ ഭിക്ഖുനോ അകപ്പിയപഥവീഖണനപച്ചയേന **പാചിത്തിയേന** സദ്ധിം **കുലദൂസനേ** കുലദൂസനനിമിത്തം ദുക്കടം ഹോതീതി യോജനാ.

൪൮൨. "തഥാ"തി ഇമിനാ "സയം രോപനേ"തി ഇദം വിനാ അവസേസപ്പകാരം സങ്ഗണ്ഹാതി. **"അകപ്പിയേന വാക്യേനാ"**തി ഇദം "അകപ്പിയപഥവിം ഖണാപേത്വാ"തി ഇമിനാ ച "രോപാപനേ"തി ഇമിനാ ച യുജ്ജതി. "ഇമം ഭൂമിം ഖണ, ഇമം ഗച്ഛം രോപേഹീ"തിആദികം അകപ്പിയം വോഹാരം വത്വാ അകപ്പിയപഥവിം ഖണാപേത്വാ മാലാഗച്ഛാദിരോപനം കാരാപേന്തസ്സാപി തഥേവ പാചിത്തിയഞ്ച ദുക്കടഞ്ച ഹോതീതി അത്ഥോ.

ഖണനരോപനേഹി ദ്വീഹി പാചിത്തിയദുക്കടാനി അവസിട്ഠേഹി തദത്ഥികേഹി സബ്ബവോഹാരപയോഗഭേദേഹി കിം ഹോതീതി ആഹ **"സബ്ബത്ഥാ"**തിആദി. **കുലദൂസനേ**തി നിമിത്തേ, വിസയേ വാ ഭുമ്മം. അകപ്പിയേന വാക്യേന പന പഥവിം ഖണാപേത്വാ അകപ്പിയേന വാക്യേന രോപാപനേപി തഥാ പാചിത്തിയേന സഹ കുലദൂസനേ ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടം വുത്തം. **സബ്ബത്ഥ** ഇതോ പരേസുപി തദത്ഥികേന സബ്ബവോഹാരബ്യാപാരേസു കുലദൂസനനിമിത്തം ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടം വുത്തന്തി യോജനാ.

൪൮൩. കപ്പിയഭൂമിയാ അത്തനാ ഖണനേ, അകപ്പിയവോഹാരേന ഖണാപനേ ച പാചിത്തിയാഭാവതോ ദുക്കടംയേവ വുത്തന്തി ആഹ **"ഉഭയത്ഥ ചാ"**തിആദി. ഏത്ഥ "ഏവ"ന്തി സേസോ, സോ യഥാവുത്തമത്ഥം നിഗമേതി. ഏവം യഥാവുത്തനയേന കപ്പിയഭൂമിയമ്പി മാലാഗച്ഛാദിരോപനരോപാപനസങ്ഖാതേസു ദ്വീസു ഠാനേസു ച ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടം വുത്തന്തി യോജനാ.

൪൮൪. സദുക്കടാ പാചിത്തീതി "ആവാടം ഖണ, ഗച്ഛം രോപേഹീ"തി ഏകവാരം ആണത്തേ ബഹൂ ആവാടേ ഖണിത്വാ ബഹൂസു ഗച്ഛേസു രോപിതേസുപി ആണത്തിയാ ഏകത്താ ദുക്കടേന സഹ പാചിത്തിയം ഹോതീതി അയമത്ഥോ അകപ്പിയഭൂമിം സന്ധായ വുത്തോ. **"സുദ്ധം വാ ദുക്കട"**ന്തി ഇദം അകപ്പിയഭൂമിയം കപ്പിയേന വോഹാരേന ആവാടം ഖണാപകസ്സ ച കപ്പിയഭൂമിയം അകപ്പിയവോഹാരേന ആവാടം ഖണാപകസ്സ ച "ഇമം ഗച്ഛം രോപേഹീ"തി ഏകവാരാണത്തപച്ചയാ ആപജ്ജിതബ്ബം കുലദൂസനദുക്കടം സന്ധായ വുത്തം.

൪൮൫. കപ്പിയേനേവ വാക്യേനാതി ഏത്ഥ **കപ്പിയവാക്യം** നാമ "ഏത്ഥ ആവാടം ജാന, ഏത്ഥ ആവാടം ജാനിതബ്ബം, ഏത്ഥ ആവാടേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി ഏവരൂപം വാക്യഞ്ച "ഇമം ഗച്ഛം ഏത്ഥ ജാന, അയം ഗച്ഛോ ഏത്ഥ ജാനിതബ്ബോ"തിആദിവാക്യഞ്ച. **ഏവ**കാരേന അകപ്പിയവോഹാരഞ്ച കപ്പിയാകപ്പിയമിസ്സകവോഹാരഞ്ച നിവത്തേതി.

പരിയായോഭാസനിമിത്തകമ്മം പന “ഇതരത്തയം വട്ടതീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൩൧) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ വട്ടതി. **ഉഭയത്ഥ ച ഭൂമിയാ**തി കപ്പിയാകപ്പിയഭൂമീസു ദ്വീസു. **രോപനേ**തി ഏത്ഥ സമ്ബന്ധതോ, പകരണതോ ച “മാലാഗച്ഛാദീന”ന്തി ലബ്ഭതി.

“വാക്യേനാ”തി വുത്തത്താ “രോപാപനേ”തി വത്തബ്ബോ, “രോപനേ”തി കിമത്ഥമാഹാതി ചേ? സുദ്ധകത്തുനിദ്ദേസേന പയോജകസ്സാപി സങ്ഗഹേതബ്ബതോ ഗാഥാബന്ധവസേന വുത്തം. ഇമിനാ ഉപരിഗാഥായ “സയം രോപേതു”ന്തി ഏത്ഥ “സയ”ന്തി ഇമിനാ വിസേസേത്വാ “രോപാപേതു”ന്തി ഇദം നിവത്തേതി. “പരിഭോഗത്ഥായ ഹി കപ്പിയഭൂമിയം വാ അകപ്പിയഭൂമിയം വാ കപ്പിയവോഹാരേന രോപാപനേ അനാപത്തീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൩൧) **അട്ഠകഥാവിനിച്ഛയോ** ഇമായ ഗാഥായ സങ്ഗഹിതോതി വേദിതബ്ബോ. **കോചി ദോസോ**തി പാചിത്തിയഞ്ച ദുക്കടഞ്ചാതി വുത്തദോസേസു ഏകോപി ദോസോ ന വിജ്ജതീതി അത്ഥോ.

൪൩൭. **“സയം രോപേതു”**ന്തി ഇദം “ആരാമാദീനമത്ഥായാ”തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം.

ആദി-സദ്ദേന വനാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **സയം രോപിതസ്സ വാ**തി ഏത്ഥ **വാ**-സദ്ദേന “രോപാപിതസ്സാ”തി ഇദം സങ്ഗണ്ഹാതി, ഏതസ്സ വിസേസനത്ഥം “കപ്പിയേന വോഹാരേനാ”തി പാഠസേസോ. അയം പന വിനിച്ഛയോ “ആരാമത്ഥായ പന വനത്ഥായ ച ഛായത്ഥായ ച അകപ്പിയവോഹാരമത്തമേവ ന വട്ടതി, സേസം വട്ടതീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൩൧) **അട്ഠകഥാ**ഗതനയേന വേദിതബ്ബോ. അന്തോ ആരാമഭൂസനത്ഥായ, ബഹി അരഞ്ഞത്ഥായ വിയ ഛായത്ഥായ സുദ്ധചിത്തേന “ഇമം ജാനാ”തിആദികപ്പിയവോഹാരേന രോപാപിതരുക്ഖേ ച കപ്പിയഭൂമിയഞ്ച അത്തനാ കതേ വാ അകപ്പിയവോഹാരേന കാരാപിതേ വാ അകപ്പിയഭൂമിയഞ്ച കപ്പിയവോഹാരേന അത്തനാ കാരാപിതേ വാ അഞ്ഞേഹി കതേ വാ ആവാടേ അത്തനാ രോപിതേ രുക്ഖേ ച ഫലം പരിഭുഞ്ജിതും ഇച്ഛതി ചേ, പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീതി അത്ഥോ.

ആരാമാദീനമത്ഥായ കപ്പിയഭൂമിയം സയം രോപിതസ്സ വാ കപ്പിയഭൂമിയം വാ അകപ്പിയഭൂമിയം വാ കപ്പിയവോഹാരേന രോപാപിതസ്സ വാ രുക്ഖസ്സ യഞ്ച ഫലം, തം ഫലം പരിഭുഞ്ജിതും ഭിക്ഖൂനം വട്ടതീതി യോജനാ. കത്ഥചി പോത്ഥകേസു “ആരാമാദീനമത്ഥായാ”തി ഗാഥായ ലിഖിതട്ഠാനേ “കുലസങ്ഗഹണത്ഥായാ”തിആദിഗാഥാ ദിസ്സതി. സാ പാളിക്കമവിരുദ്ധത്താ അട്ഠാനപ്പയുത്താ, “പുപ്ഫാന”ന്തിആദിഗാഥായ പുരതോ വുച്ചമാനാ പന ഠാനപ്പയുത്താ ഹോതി.

൪൩൮. **സബ്ബത്ഥാ**തി ആരാമാദിഅത്ഥായ പുബ്ബേ വിയ അത്തനാ രോപിതേസു, രോപാപിതേസു ച സബ്ബേസു മാലാഗച്ഛാദീസു. **അകപ്പിയോദകേനേവ പാചിത്തീ**തി “യോ പന ഭിക്ഖു ജാനം സപ്പാണകം ഉദകം തിണം വാ മത്തികം വാ സിഞ്ചേയ്യ വാ സിഞ്ചാപേയ്യ വാ, പാചിത്തിയ”ന്തി (പാചി॰ ൧൪൦) വുത്താ പാചിത്തി ഏവ, ന ദുക്കടന്തി അത്ഥോ.

൪൩൯. ഇദാനി ദുക്കടേന സദ്ധിം പാചിത്തിയവിസയം ദസ്സേതി **“കുല…പേ॰… ദുക്കട”**ന്തി. **സിഞ്ചതോ**തി കപ്പിയോദകേനേവ സിഞ്ചതോ, സിഞ്ചാപയതോ ച.

൪൪൦. **തേസംയേവ ദ്വിന്നം പന അത്ഥായാ**തി കുലദൂസനപരിഭോഗാനം ദ്വിന്നമത്ഥായ. **സിഞ്ചനേ സിഞ്ചാപനേ**തി ഏത്ഥ “മാലാഗച്ഛാദീന”ന്തി പകരണതോ ലബ്ഭതി. **ദുക്കട**ന്തി ഏത്ഥ “കേവല”ന്തി സേസോ.

൪൪൧. ഓചിനാപനേതി അഞ്ഞേഹി പുപ്ഫാനം ഓചിനാപനേ. **സയമോചിനനേ ചാപീ**തി അത്തനാവ ഓചിനനേ ച. **സപാചിത്തിയദുക്കട**ന്തി “ഭൂതഗാമപാതബ്യതായ പാചിത്തിയ”ന്തി (പാചി॰ ൯൦) വുത്തത്താ പുപ്ഫോചിനനഹേതു പാചിത്തിയഞ്ച കുലദൂസനദുക്കടഞ്ച ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി.

൪൬൨. പൂജാദിഅത്ഥായ, കുലസങ്ഗഹത്ഥായ ച പുപ്ഫാനം ഓചിനനഓചിനാപനാനി കാരാപേന്തസ്സ ആപത്തിയാ ആപജ്ജനപ്പകാരം ദസ്സേതുമാഹ **"പുപ്ഫാന"**ന്തി. "പുപ്ഫാനം ഗണനായ പാചിത്തിയം ഹോതീ"തി വുത്തത്താ **പുപ്ഫമോചിനതോ**തി എത്ഥ "വിസും വിസു"ന്തി സേസോ. എകേകപുപ്ഫം ഓചിനന്തസ്സ പുപ്ഫഗണനായ പാചിത്തിയം ഹോതീതി അത്ഥോ. "എകേന പയോഗേന ബഹൂനി പുപ്ഫാനി ഓചിനന്തസ്സ പന പയോഗഗണനായ ഹോതീ"തി **അട്ഠകഥായം** വുത്തം ഇധ ബ്യതിരേകതോ ലബ്ഭതി. **"ഓചിനതോ"**തി ഇമിനാ "ഓചിനാപയതോ"തി ഇദഞ്ച കിരിയാസാമഞ്ഞേ വിസേസസ്സ അന്തോഗധഭാവതോ വാ ഉപലക്ഖണതോ വാ ദസ്സിതന്തി.

തത്ഥ ച പുപ്ഫാനി വിസും വിസും വത്വാ ഓചിനാപേന്തസ്സ പുപ്ഫാനം ഗണനായ ഹോതീതി ഇദമേവ ആപജ്ജതി. എകവാരമാണത്തേന ബഹൂനി പുപ്ഫാനി ബഹൂസു ച വാരേസു ഓചിതേസു ആണത്തിഗണനായ ഹോതീതി വിനിച്ഛയോ ദട്ഠബ്ബോ. ഇദം സബ്ബപ്പകാരം അനന്തരവുത്തഗാഥായ ദസ്സിതവിധിമ്ഹി ച ദട്ഠബ്ബന്തി ഞാപേതുമാഹ **"കുലത്ഥം ചേ സദുക്കടാ"**തി. **കുലത്ഥ**ന്തി കുലസങ്ഗഹത്ഥം. "സദുക്കടാ"തി വുത്തത്താ പാചിത്തിയഞ്ച ദുക്കടഞ്ച പുപ്ഫഗണനായ ഹോതീതി സിദ്ധം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "പുപ്ഫഗണനായ ദുക്കടപാചിത്തിയാനീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൩൧).

൪൬൩. ഗന്ഥനം **ഗന്ഥോ,** തേന നിബ്ബത്തം **ഗന്ഥിമം**. എസ നയോ സബ്ബത്ഥ. ഗന്ഥിമാദിസരൂപം സയമേവ വക്ഖതി. സങ്ഗഹണം **സങ്ഗഹോ,** പുപ്ഫാനം സങ്ഗഹോതി വിഗ്ഗഹോ.

൪൬൪. ഇമാനി ഗന്ഥിമാദീനി സരൂപതോ ദസ്സേതുമാഹ **"തത്ഥ ദണ്ഡേന ദണ്ഡം വാ"**തിആദി. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി തേസു ഛസു പുപ്ഫസങ്ഗഹേസു. **"ദണ്ഡേന ദണ്ഡം വാ"**തി ഇദം സദണ്ഡഉപ്പലാദികുസുമം സന്ധായാഹ. **"വണ്ടേനപി ച വണ്ടക"**ന്തി ഇദം സവണ്ടകരത്തകുസുമാദിം സന്ധായാഹ. **കരണം സബ്ബ**ന്തി കതം സബ്ബം. ഇധ സബ്ബത്ഥ കപ്പിയവിധിവിഭാഗം "സബ്ബമേത"മിച്ചാദിഗാഥായം വക്ഖതി.

൪൬൫. **സുത്താദീഹി ഗോപ്ഫേത്വാ**തി എത്ഥ "വസ്സികപുപ്ഫാദീനീ"തി സേസോ. സുത്തേന വാ കദലിവാകാദീഹി വാ വസ്സികാദിപുപ്ഫേ ഗന്ഥിത്വാ കതപുപ്ഫവികാരോ **ഗോപ്ഫിമം** നാമ. എകതോ വണ്ടാനി യസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ. **ഉഭതോവണ്ടികാ**തി എത്ഥാപി എസേവ നയോ. അപ്പത്ഥേ വാ സകത്ഥേ വാ **ക**-കാരോ ദട്ഠബ്ബോ. ഇത്ഥിലിങ്ഗവിസയേ **ക**-കാരതോ പുബ്ബാകാരസ്സ **ഇ**-കാരാദേസോ.

സബ്ബപുപ്ഫാനം വണ്ടാനി എകദിസായ കത്വാ ഗന്ഥിതപുപ്ഫാവലി **എകതോവണ്ടികാ** നാമ, വണ്ടാനി ഉഭയദിസായ കത്വാ ഗന്ഥിതപുപ്ഫാവലി **ഉഭതോവണ്ടികാ** നാമാതി **തം** ഗോപ്ഫിമം എവം ദുവിധം ഹോതീതി അത്ഥോ. "വാകം വാ വല്ലിം വാ രജ്ജും വാ ദിഗുണം കത്വാ തത്ഥ നീപകദമ്ബാദിവണ്ടരഹിതാനി പുപ്ഫാനി വേഠേത്വാ ഗഹണം ഗോപ്ഫിമം നാമാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൩൧ അത്ഥതോ സമാനം) **അട്ഠകഥായ** വുത്തം.

൪൬൬. **ബുന്ദേസൂ**തി മൂലേസു. **മകുലാദിക**ന്തി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന വണ്ടരഹിതമധുകാദിപുപ്ഫഞ്ച വണ്ടസഹിതമല്ലികാദിപുപ്ഫഞ്ച സങ്ഗഹിതം. **സൂചിആദീഹീ**തി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന താലഹീരാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി . **മാലാവികതീ**തി പുപ്ഫമാലാവികതി. സൂചിആദീഹി **മകുലാദികം** പുപ്ഫം ബുന്ദേസു വിജ്ഝിത്വാ ആവുതാ മാലാവികതി **വേധിമം** നാമാതി വുച്ചതീതി യോജനാ.

൪൬൭. **"വേഠിമം** നാമ പുപ്ഫദാമപുപ്ഫഹത്ഥകേസു ദട്ഠബ്ബ"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൩൧) **അട്ഠകഥായ** ദസ്സിതപ്പകാരേസു പഠമപ്പകാരം ദസ്സേതി **"വേഠേത്വാ കതം മാലാഗുണേഹി വാ"**തി. ധമ്മദേസനായ വാ പടിമായ വാ ധാതുയാ വാ പൂജം കത്തുകാമാ മുദ്ധനി ഉജുകം കത്വാ മാലാദാമകലാപം ഓലമ്ബിത്വാ അഗ്ഗേ ഘടികാകാരദസ്സനത്ഥം മാലാവലിയോ അനേകക്ഖത്തും പരിക്ഖിപന്താ വേഠേന്തി, ഇദം എവരൂപം മാലാഗുണകരണമ്പി വേഠിമം നാമാതി വുത്തം ഹോതി.

അഞ്ഞപ്പകാരം ദസ്സേതി **“വാകാദീഹി ച ബദ്ധം വാ”**തി, “ബന്ധിത്വാ”തിപി പാഠോ, “കത”ന്തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. ഏകച്ചേ ഉപ്പലാദിദീഘദണ്ഡകുസുമാനി അട്ഠ വാ നവ വാ ദസ വാ കലാപം കത്വാ തേസമേവ ദണ്ഡാനം വാകേഹി വാ അഞ്ഞേന യേന കേനചി ദണ്ഡകഗ്ഗേ ഠപേത്വാ വാ വിസും വാ ബന്ധിത്വാ ഉപ്പലഹത്ഥാദിം കരോന്തി, തഞ്ച വേഠിമം നാമാതി വുത്തം ഹോതി. ഏതം ദ്വയമ്പി ന വട്ടതി.

കപ്പിയകാരകേഹി ഓചിനിത്വാ ഠപിതപുപ്ഫാനി സാടകേ പക്ഖിപിത്വാ ഭണ്ഡികം കത്വാ ബന്ധിതും ന വട്ടതി. തേസുയേവ പുപ്ഫേസു അച്ഛിന്നേന ദണ്ഡേന വാ തസ്മിംയേവ ദണ്ഡേ അച്ഛിന്നവാകേന വാ കലാപം കത്വാ ബന്ധിതും, അംസഭണ്ഡികായ പക്ഖിപിത്വാ ഗഹേതുഞ്ച വട്ടതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** “തേസംയേവ പന വാകേന വാ ദണ്ഡേന ബന്ധിതും അംസഭണ്ഡികം വാ കാതും വട്ടതീ”തി. “വാകേന വാ ദണ്ഡേന വാ”തി ച ഇദം അച്ഛിന്ദിത്വാ പരിക്ഖിപിത്വാ ബന്ധനം സന്ധായ വദന്തീ”തി **സീഹളഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. പദുമാദിപുപ്ഫാനി പദുമാദിപണ്ണേസു നാളേഹി പവേസേത്വാ നാളേഹി ബഹി കത്വാ പണ്ണേന പുപ്ഫാനി പടിച്ഛാദേത്വാ പണ്ണഗ്ഗേ ബന്ധിതും വട്ടതി. “ദണ്ഡേ പന ബന്ധിതും ന വട്ടതീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൩൧) ച **അട്ഠകഥായ**മേവ വുത്തം.

൪൩൨. പുപ്ഫമാലാഹി പൂരണേതി പുപ്ഫാവലീഹി പൂരണേ. ഇദം കഥ ലബ്ഭതീതി ആഹ **“ബോധി”**ന്തിആദി. **പുപ്ഫപടം** നാമ മാലാവലിയോ തന്തം വിയ പസാരേത്വാ വത്ഥം വായന്തേഹി വിയ തിരിയഞ്ച മാലാവലീഹി വായിതപടം വുച്ചതി. ഇദം പുപ്ഫപടം മാലാവലീഹി ദീഘസോ പൂരണം സന്ധായ പുരിമേ ഗഹിതം, തിരിയതോ വായനം സന്ധായ വക്ഖമാനേ വായിമേപി ഗഹിതന്തി പുനരുത്താഭാവോ വേദിതബ്ബോ. **പടാദീന**ന്തി **ആദി**-സദ്ദേന ചേതിയധാതുകരണ്ഡകവേദികാദീനം ഗഹണം.

പരിക്ഖേപേസു ലബ്ഭതീതി ബോധിക്ഖന്ധാദീനം പുനപ്പുനം പരിക്ഖിപനേസു ലബ്ഭതി. ബോധിക്ഖന്ധാദയോ പുപ്ഫാവലീഹി പരിക്ഖിപന്തേഹി പഠമവദ്ധട്ഠാനേ പുപ്ഫാവലിയാ അനതിക്കാമിതേ പുരിമം നാമ ഠാനം യാവ പാപുണാതി, താവ അഞ്ഞേന ഗഹേത്വാ പരിക്ഖിപന്തേന ആഹരിത്വാ പുനപി തസ്മിം ഠാനേ പത്തേ അഞ്ഞസ്സ ദാനവസേന ബോധിക്ഖന്ധം, ചേതിയം, ധാതുകരണ്ഡകം വാ പുപ്ഫകഞ്ചുകേന ഛാദേതും വട്ടതീതി **അട്ഠകഥായ** വുത്തം. സചേപി ദ്വേയേവ ഭിക്ഖൂ ഉഭോസു പസ്സേസു ഠത്വാ പരിയായേന ഹരന്തി, വട്ടതിയേവാതി വദന്തി. പുപ്ഫപടവായനത്ഥം പസാരിയമാനപുപ്ഫാവലീസു ച ഏസേവ വിനിച്ഛയോ.

ദീഘപുപ്ഫാവലിം നാഗദന്തേസു പക്ഖിപിത്വാ പുന പക്ഖിപിതും ന വട്ടതി. “നാഗദന്തേസു പന പുപ്ഫവലയം പവേസേതും വട്ടതീ”തി വുത്തത്താ അഞ്ഞേഹി വലയം കത്വാ ദിന്നപുപ്ഫാവലിവലയം ധാതുകരണ്ഡഥൂപികായ പവേസേതും വട്ടതി. “മാലാഗുണേഹി പന ബഹൂഹിപി കതം പുപ്ഫദാമം ലഭിത്വാ ആസനമത്ഥകാദീസു ബന്ധിതും വട്ടതീ”തി വുത്തത്താ പുപ്ഫദാമപുപ്ഫാവലീനം പുപ്ഫരഹിതായ സുത്തകോടിയാ രജ്ജുദണ്ഡാദീസു ബന്ധിതും വട്ടതി.

൪൩൩. പുപ്ഫരൂപം നാമ “ഗോപ്ഫിമപുപ്ഫേഹേവ ഹത്ഥിഅസ്സാദിരൂപകാനി കരോന്തി, താനിപി വായിമട്ഠാനേ തിട്ഠന്തീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൩൧) വുത്തത്താ തംതംരൂപസണ്ഠാനം കത്വാ പുപ്ഫാവലിയോ നിവേസേത്വാ കരിയമാനം ഹത്ഥിഅസ്സാദിരൂപം. ഇമസ്മിം **അട്ഠകഥാ**പാഠേ “താനിപി വായിമട്ഠാനേ തിട്ഠന്തീ”തി വുത്തത്താ ച “അഞ്ഞേഹി കതപരിച്ഛേദേ പന പുപ്ഫാനി ഠപേന്തേന ഹത്ഥിഅസ്സാദിരൂപകമ്പി കാതും വട്ടതീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൩൧) **അട്ഠകഥാ**പാഠസ്സ **സാരത്ഥദീപനിയം** “പുപ്ഫാനി ഠപേന്തേനാതി അഗന്ഥിതാനി പാകതികപുപ്ഫാനി ഠപേന്തേന. പുപ്ഫദാമം പന പൂജനത്ഥായ ഭൂമിയം ഠപേന്തേന ഘുസാപേത്വാ വാ അഘുസാപേത്വാ വാ ദിഗുണം കത്വാ ഠപേതും ന വട്ടതീ”തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൪൩൧) വുത്തത്താ ച ഇമം ഹത്ഥിആദിരൂപം പൂരേന്തേന മാലാവലിം അഞ്ഞേഹി

കതപരിച്ഛേദേ സമ്ബന്ധിത്വാ പാസാണആസനമഞ്ചപീഠഹത്ഥിരൂപാദിമത്ഥകേ ഠപേത്വാ പൂജനപ്പകാരോ **വായിമ**ന്തി വിഞ്ഞായതി.

പുപ്ഫപടന്തി പുബ്ബേ വുത്തപ്പകാരം പുപ്ഫപടം പൂരേന്തേന ഏകാപി പുപ്ഫാവലി പരിവത്തേത്വാ ന ഠപേതബ്ബാ, വായന്തേന അഞ്ഞേഹി പൂരിതേപി ഏകാപി പുപ്ഫാവലി ന പാതേതബ്ബാ, ഇദം പൂരിമവായിമാനം നാനാകരണം. **ആദി**ഗ്ഗഹണേന പുപ്ഫജാലം സങ്ഗണ്ഹാതി, തം കരോന്തസ്സ ജാലച്ഛിദ്ദഗണനായ ദുക്കടം ഹോതി. "ഭിത്തിച്ഛത്തബോധിത്ഥമ്ഭാദീസുപി ഏസേവ നയോ"തി വുത്തത്താ ഛത്താദീസു ച പുപ്ഫജാലം ന ദാതബ്ബം.

൪൩൦. ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ സാധാരണത്താ **"ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീനഞ്ചാ"**തി ആഹ. **ബുദ്ധസ്സപീ**തി ഏത്ഥ **പി**-സദ്ദോ സമ്ഭാവനേ, "പൂജത്ഥ"ന്തി വത്തബ്ബം, ബുദ്ധസ്സ പൂജത്ഥായപി കാതും വാ കാരാപേതും വാ ന വട്ടതീതി അത്ഥോ. ധമ്മസങ്ഘരതനാനിപി ഉപലക്ഖണതോ സങ്ഗയ്ഹന്തി. സേസേ കിമേവ വത്തബ്ബന്തി ബ്യതിരേകത്ഥോ.

൪൩൧. **"തഥാ"**തി ഇമിനാ "സയം പരേഹി വാ കാരാപേതും ഭിക്ഖൂനഞ്ച ഭിക്ഖുനീനഞ്ച ബുദ്ധസ്സപീ"തി അനന്തരഗാഥായ വുത്തമതിദിസതി. **കലമ്ബക**ന്തി ദ്വിന്നം ധനുകാനമന്തരേ ഓലമ്ബകദാമം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "കലമ്ബകോതി അഡ്ഢചന്ദനാഗദന്തന്തരേ ഘടികാദാമഓലമ്ബകോ വുത്തോ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൩൩). ഏത്ഥ ച **ഘടികാദാമഓലമ്ബകോ** നാമ അന്തേ ഘടികാകാരയുത്തോ യമകദാമഓലമ്ബകോ. **കാതു**ന്തി ബന്ധിതും ന വട്ടതീതി യോജനാ. ഏകേകപുപ്ഫദാമം പന നിക്ഖന്തസുത്തകോടിയാ പബന്ധിത്വാ ഓലമ്ബിതും വട്ടതി. പുപ്ഫദാമദ്വയം സങ്ഘടിതുകാമേനപി നിക്ഖന്തസുത്തകോടിയാവ സുത്തകോടി സങ്ഘടിതും വട്ടതി. **അഡ്ഢചന്ദകമേവ വാ**തി "അഡ്ഢചന്ദാകാരേന മാലാഗുണപരിക്ഖേപോ"തി **അട്ഠകഥായ** വുത്തസരൂപം വാ.

ഏത്ഥ ച **അഡ്ഢചന്ദാകാരേന മാലാഗുണപരിക്ഖേപോ** നാമ അഡ്ഢചന്ദാകാരേന മാലാഗുണസ്സ പുനപ്പുനം ഹരണപച്ചാഹരണവസേന പൂരേത്വാ പരിക്ഖിപനം. തേനേവ തം പൂരിമേ പവിട്ഠം. തസ്മാ ഏതമ്പി അഡ്ഢചന്ദാകാരം പുനപ്പുനം ഹരണപച്ചാഹരണവസേന പൂരിതം ന വട്ടതി, ഏകവാരം പന അഡ്ഢചന്ദാകാരേന മാലാഗുണം ഹരിതും വട്ടതീതി വദന്തി. കാതും ന വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. "തദുഭയമ്പി പൂരിമേയേവ പവിട്ഠ"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൩൩) **അട്ഠകഥായം** വുത്തം. **അഞ്ഞേഹി പൂരിത**ന്തി അഞ്ഞേഹി ആയതം പസാരേത്വാ പൂരിതം പുപ്ഫപടം. **വായിതുമ്പി ചാ**തി തിരിയം ഏകപുപ്ഫാവലിമ്പി വായിതും "ന വട്ടതീ"തി ഇമിനാവ സമ്ബന്ധോ.

൪൩൨. **പിട്ഠകാചമയ**ന്തി തണ്ഡുലപിട്ഠാദീഹി കതഞ്ചേവ കാചമത്തികായ ച കതം പുപ്ഫദാമം. **ഭേണ്ഡുപുപ്ഫമയമ്പി ചാ**തി ഭേണ്ഡുദണ്ഡകേഹി മല്ലികാസുമനചമ്പകാദിസദിസം കത്വാ ഛിദ്ദേഹി കതദാമഞ്ച. "ഗേണ്ഡുപുപ്ഫമയ"ന്തിപി ലിഖന്തി. **ഖരപത്തമയ**ന്തി ഏത്ഥ **ഖരപത്തം** നാമ കുങ്കുട്ഠഖചിതം പുപ്ഫപടന്തി വദന്തി. **കാതു**ന്തി ഗന്ധനഗന്ധാപനാദിനി കാതും. ഭേണ്ഡുഖരപത്തദാമാനം പടിക്ഖിത്തത്താ ചേലാദീഹി കതദാമമ്പി ന വട്ടതി അകപ്പിയാനുലോമത്താതി വദന്തി.

൪൩൩. **ഹീരാദീഹീ**തി താലനാളികേരഹീരാദീഹി. **ആദി**-സദ്ദേന തിണസലാകാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **പടാകത്ഥ**ന്തി പടാകാകാരേന പൂജനത്ഥം. **"വിജ്ഝന്തസ്സാ"**തി ഇമിനാ കണ്ടകേഹി വിജ്ഝനം, ഹീരാദീഹി ആവുണനഞ്ച സങ്ഗഹിതം.

൪൩൪. **അസോകപിണ്ഡിആദീന**ന്തി അസോകപുപ്ഫമഞ്ജരികാദീനം. **ആദി**-സദ്ദേന **അട്ഠകഥായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൩൩) ഏതേഹേവ സദ്ധിം ദസ്സിതം ജാലവിതാനം, ഛിദ്ദാനി ദസ്സേത്വാ കതവേദികാ, നാഗദന്തകം, പുപ്ഫചങ്കോടകാപിധാനം, താലപണ്ണവലയാദിഞ്ച സങ്ഗണ്ഹാതി. **ധമ്മരജ്ജുയാ**തി ഏത്ഥ **സാരത്ഥദീപനിയം** "ധമ്മരജ്ജു നാമ ചേതിയം വാ ബോധിം വാ പുപ്ഫപവേസനത്ഥ ആവജ്ജിത്വാ

ബദ്ധരജ്ജൂ'തി **മഹാഗണ്ഠിപദേ, മജ്ഝിമഗണ്ഠിപദേ** ച വുത്തം, തസ്മാ തഥാ ബദ്ധായ രജ്ജുയാ ചേതിയസ്സ ച അന്തരേ പുപ്ഫാനി പവേസേതും വട്ടതീതി വിഞ്ഞായതി. **ഗണ്ഠിപദേ** പന **'ധമ്മരജ്ജു**ന്തി സിഥിലവട്ടിതം രജ്ജും കത്വാ ബോധിം വാ ചേതിയം വാ പരിക്ഖിപിത്വാ ധമ്മാസനേ വാ ലമ്ബിത്വാ തത്ഥ പുപ്ഫാനി പവേസേന്തീ'തി വുത്തം, തസ്മാ സിഥിലവട്ടിതായ രജ്ജുയാ അന്തരേപി പുപ്ഫാനി പവേസേതും വട്ടതീതി വിഞ്ഞായതി, വീമംസിത്വാ യുത്തതരം ഗഹേതബ്ബം. ഉഭയത്ഥാപി പനേത്ഥ നേവത്ഥി വിരോധോതി അമ്ഹാകം ഖന്തീ"തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൪൩൧) ലിഖിതം.

൪൩൫. വിജ്ഝന്തസ്സപീതി **പി**-സദ്ദേന ധമ്മാസനവിതാനാദീസു പുപ്ഫപൂജനത്ഥം സയം കണ്ടകഹീരാദിപ്പവേസനം സങ്ഗണ്ഹാതി. "വിതാനാദീസു പുപ്ഫപൂജനത്ഥം കണ്ടകഹീരാദിപ്പവേസനം ന വട്ടതീ'തി ഇദം അട്ഠകഥാചരിയപ്പമാണതോ ഗഹേതബ്ബ"ന്തി **സാരത്ഥദീപനിയം** വുത്തം.

൪൩൬. കപ്പിയവചനം നാമ "ഏവം ജാന, ഏവം കതേ സോഭേയ്യ, യഥാ ഏതാനി പുപ്ഫാനി ന വികിരിയന്തി, തഥാ കരോഹീ"തിആദി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൩൧) **അട്ഠകഥാ**ഗതം കപ്പിയവചനം. **വത്ഥുപൂജനേ**തി രതനത്തയപൂജനേ. നിമിത്താദീസു **നിമിത്തം** നാമ പുപ്ഫാനി ച ഗന്ഥനവാകേ ച ഗഹേത്വാ ഗന്ഥിതും ജാനന്താനം സമീപേ ഠപനം. **ഓഭാസോ** നാമ "തുമ്ഹേഹി പിളന്ധിതകുസുമാനി കസ്മാ ന വികിരന്തീ"തി വുത്തേ "ഗന്ഥിതത്താ"തി ചേ വദതി, നനു പൂജനകപുപ്ഫാനി ഗന്ഥിതും ന വട്ടതീതിആദിവചനാനി. **പരിയായോ** നാമ പണ്ഡിതേഹി പുപ്ഫാനി യഥാ ന വികിരിയന്തി, തഥാ ഗന്ഥിത്വാ പൂജേതും മനാപന്തിആദിവചനം. **പകാസിതാ** അട്ഠകഥായം.

൪൩൭. "കുലാനി ദൂസേതി പുപ്ഫേന വാ"തിആദിപാഠേ (പാരാ॰ ൪൩൭) "വേജ്ജികായ വാ ജങ്ഘപേസനികേന വാ"തി (പാരാ॰ ൪൩൭) വുത്തം വേജ്ജകമ്മാദിം കുലദൂസനതോ വിസും കത്വാ "ന കേവലം...പേ॰... കുദാചന"ന്തി കസ്മാ വുത്തന്തി? വിസും കാതും ന വുത്തം. യോജനാ പനേത്ഥ ഏവം വേദിതബ്ബാ "ന കേവലമിദമേവ വുത്തപ്പകാരം പുപ്ഫദാനാദികുലദൂസനം കുദാചനം അകത്തബ്ബം, അഥ ഖോ വേജ്ജകമ്മാദി കുലദൂസനമ്പി കുദാചനം ന കത്തബ്ബ"ന്തി. **വേജ്ജകമ്മാദീ**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന വക്ഖമാനപരിത്തോദകസുത്തദാനഅനാമട്ഠപിണ്ഡദാനദൂതേയ്യജങ്ഘപേസനികേ സങ്ഗണ്ഹാതി.

൪൩൯. "കുദാചനം ന കത്തബ്ബ"ന്തി സാമഞ്ഞേന നിസേധേത്വാ ഇദാനി **"കത്തബ്ബ"**മിച്ചാദിനാ അപവാദവിധിം ദസ്സേതി. **പഞ്ചന്നം സഹധമ്മിന**ന്തി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനിസിക്ഖമാനസാമണേരസാമണേരീനം പഞ്ചന്നം സഹ സദ്ധിം ചരിതബ്ബോ പബ്ബജ്ജാസാസനധമ്മോ ഏതേസം അത്ഥീതി "സഹധമ്മികാ"തി സങ്ഖം ഗതാനം. **അകതവിഞ്ഞത്തിം കത്വാപീ**തി അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതേ ഭേസജ്ജം യാചിത്വാപി "വദേയ്യാഥ ഭന്തേ യേനത്ഥോ"തി ഏവം അകതട്ഠാനേ വിഞ്ഞത്തി **അകതവിഞ്ഞത്തി. അത്തനോ ധനേ**തി സസന്തകവിസയേ.

൪൪൦. **"തഥാ"**തി സഹധമ്മികാനം വുത്തമതിദിസതി. **തദുപട്ഠാകജന്തുനോ**തി തേസം ദ്വിന്നം മാതാപിതൂനം വേയ്യാവച്ചകരസ്സ. **ഭണ്ഡുകസ്സാ**തി ഗിഹിലിങ്ഗേ ഠിതസ്സാപി പബ്ബജ്ജാപേക്ഖസ്സ. **അത്തനോ വേയ്യാവച്ചകരസ്സപീ**തി അത്തനോ കമ്മകരസ്സപി. ഏത്തകാനഞ്ച ജനാനം പഞ്ചസഹധമ്മികാനം വിയ അകതവിഞ്ഞത്തിയാപി ഭേസജ്ജം കാതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി.

൪൪൧. ജേട്ഠഭാതാതി അത്തനോ പുബ്ബജോ ഭാതാ. **കനിട്ഠോ**തി അനുജോ ഭാതാ. **തഥാ ഭഗിനിയോ ദുവേ**തി ജേട്ഠകനിട്ഠാ ദ്വേ ഭഗിനിയോ. **ചൂളമാതാ**തി മാതു കനിട്ഠാ. **ചൂളപിതാ**തി പിതു കനിട്ഠോ. **മഹാമാതാ**തി മാതു ജേട്ഠാ. **മഹാപിതാ** പിതു ജേട്ഠഭാതാ.

൪൫൨. **പിതുച്ഛാതി** പിതുഭഗിനീ ജേട്ഠകനിട്ഠാ. **മാതുലോതി** മാതു ഭാതാ. ജേട്ഠകനിട്ഠേ ദ്വേ പിതുച്ഛാ , ദ്വേ മാതുലേ ച ഏകതോ കത്വാ **"ദസാ"**തി വുത്തം. ഭേസജ്ജം കാതും വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ.

൪൫൩. "ദസ്സന്തി മേ ഇമേ"തി ആഭോഗം കത്വാ വാ ദാതബ്ബന്തി യോജനാ.

൪൫൪. **ഏതേസം** ദസന്നം ഞാതീനം. **യാവ സത്തമാ കുലാ**തി ഏത്ഥ കുലപരിച്ഛേദോ കഥം ഗഹേതബ്ബോതി? "സപുത്തദാരം ഭാതു കുടുമ്ബം ഏകം കുലം, ഏവം തസ്സ പുത്തസ്സ വാ ധീതു വാ കുടുമ്ബം ഏകം കുല"ന്തി ഏവമാദിനാ നയേന യാവ സത്തമാ കുലപരിവട്ടാ ഗഹേതബ്ബാ. "സപുത്തപതിഭഗിനിയാ കുടുമ്ബം ഏകം കുലം, തഥാ തസ്സ പുത്തസ്സ വാ ധീതു വാ കുടുമ്ബം ഏകം കുല"ന്തിആദിനാ നയേന യാവ സത്തമാ കുലപരിവട്ടാ ഗഹേതബ്ബാ. ചൂളമാതാദീനമ്പി കുലപരമ്പരാ ഇമിനാ നിയാമേന ഗഹേതബ്ബാതി വദന്തി. **കുലദൂസനം ന രൂഹതീ**തി "ദാതും പുപ്ഫം പനഞ്ഞസ്സ, ആഗതസ്സേവ ഞാതിനോ"തിആദിനാ (വിം വിം ൪൭൬) നയേന കഥിതവിധിനാ ഏതേസു പവത്തന്തസ്സ കുലദൂസനം ന രുഹതീതി വുത്തം ഹോതി.

൪൫൫. **ഭാതുജായാ**തി അത്തനോ ജേട്ഠസ്സ വാ കനിട്ഠസ്സ വാ ഭാതു ഭരിയാ. **ഭഗിനിസാമികോ**തി അത്തനോ ജേട്ഠായ വാ കനിട്ഠായ വാ ഭഗിനിയാ സാമികോ.

൪൫൬. **ഭാതുനോ**തി ജേട്ഠസ്സ, കനിട്ഠസ്സ ച ഭാതുനോ. അനു പച്ഛാ ജാതാതി **അനുജാ,** കനിട്ഠഭഗിനീ. "അനുജാ"തി ഉപലക്ഖണന്തി ജേട്ഠായപി സങ്ഗഹോ. ജേട്ഠകനിട്ഠഭാതൂനം ഭരിയാ ച ജേട്ഠകനിട്ഠഭഗിനീനം സാമികാ ച സചേ അഞ്ഞാതകാ ഹോന്തീതി യോജനാ. **ദേഥാ**തി ഏത്ഥ "ഇമം ഭേസജ്ജ"ന്തി പാഠസേസോ.

൪൫൭. **തേസമ്പി** ഭാതുഭഗിനീനം. **"പുത്താന"**ന്തി ഇമിനാ ധീതൂനമ്പി സങ്ഗഹോ. **കത്വാ**തി വത്വാ. **തുമ്ഹാകം മാതാപിതൂനം ദേഥാ**തി ഏത്ഥാപി "ഇമം ഭേസജ്ജ"ന്തി പകരണതോ ലബ്ഭതി. **മാതാപിതൂന**ന്തി ഉഭയസങ്ഗാഹകവചനതോ "തുയ്ഹം മാതു വാ, തുയ്ഹം പിതു വാ"തി യഥാസമ്ഭവം വിസും വിസുഞ്ച വത്തബ്ബം. **തേസ**ന്തി ച **തുമ്ഹാക**ന്തി ച സാമിവചനം. **പുത്താന**ന്തി ച **മാതാപിതൂന**ന്തി ച സമ്പദാനവചനം.

൪൫൮. ഭേസജ്ജകരണാരഹാനം വത്തബ്ബതായ **"അകല്ലകോ"**തി ഇദം ഇസ്സരാദിപദേഹി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം. **അകല്ലകോ**തി ആതുരോ. **കല്ലം** വുച്ചതി സുഖം, തം ഏതസ്സ അത്ഥീതി **കല്ലകോ,** ന കല്ലകോ അകല്ലകോ. **ഞാതിജനുജ്ഝിതോ വാ**തി ഞാതിജനേന പരിച്ചത്തോ വാ.

൪൬൦. **ഏതേസം സബ്ബേസ**ന്തി ഇസ്സരാദിആതുരാനം സബ്ബേസമേതേസം ജനാനം. **"സാധുനാ"**തി വക്ഖമാനത്താ **അപച്ചാസീസതാ സതാ**തി ഏത്ഥ **സതാ**തി കിരിയാപദം. "ഇമസ്മിം കതേ ഇമേ മയ്ഹം ഏവരൂപം ദസ്സന്തീ"തി അത്തനോ അത്ഥായ പച്ചാസീസനം അകരോന്തേനാതി അത്ഥോ. ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഉപകാരതം പച്ചാസീസന്തേന കാതും വട്ടതി. **പടിസന്ഥാരോ**തി ആമിസപടിസന്ഥാരോ, ധമ്മപടിസന്ഥാരോതി ദുവിധോ പടിസന്ഥാരോ. ഏത്ഥ ആമിസപടിസന്ഥാരോ ഗയ്ഹതി. ഭേസജ്ജം ആമിസേനപി ഹോതീതി ധമ്മകഥായ സങ്ഗഹോപി യുജ്ജതേവ. പടിസന്ഥരണം പടിസന്ഥാരോ. പടിലദ്ധാമിസസ്സ ച ധമ്മസ്സ ച തേസു ച അത്തനി ച പതിരൂപേനാകാരേന സമം അത്ഥരണം പവത്തനന്തി അത്ഥോ.

അപരോ നയോ - ആമിസസ്സ ച ധമ്മസ്സ ച അലാഭേന അത്തനോ, പരസ്സ ച അന്തരേ സമ്ഭവന്തസ്സ ഛിദ്ദസ്സ വിവരസ്സ ഭേദസ്സ പടിസന്ഥരണം പിദഹനം സങ്ഗഹണം **പടിസന്ഥാരോ**. അയഞ്ഹി ലോകസന്നിവാസോ അലബ്ഭമാനേന ആമിസേന ച ധമ്മേന ചാതി ദ്വീഹി ഛിദ്ദോ, തസ്സ തം ഛിദ്ദം യഥാ ന പഞ്ഞായതി, ഏവം പീഠസ്സ വിയ പച്ചത്ഥരണേന ആമിസേന, ധമ്മേന ച പടിസന്ഥരണം "ആമിസപടിസന്ഥാരോ, ധമ്മപടിസന്ഥാരോ"തി വുച്ചതീതി. **സാധുനാ**തി സാമീചിപ്പടിപന്നതാദിഅരിയധമ്മേ പതിട്ഠിതുകാമേന അരിയാചാരേന ഭിക്ഖുനാതി അത്ഥോ. **"അധുനാ"**തി ഇദം ഇമിസ്സാ

പടിപത്തിയാ സബ്ബകാലം പടിപജ്ജിതബ്ബതായപി പാപജനകണ്ഹകസംഗാമേ ഇമസ്മിം വിപന്നകാലേ വിസേസേന അപ്പമത്തേന പവത്തേതബ്ബന്തി അധിപ്പായേന വുത്തം.

൪൯൧-൨. കേനചീതി ഉപലക്ഖണത്താ ഉപാസകേന വാ ഉപാസികായ വാതി അത്ഥോ. **ഹത്ഥേനാ**തി ഹത്ഥാവയവാ അങ്ഗുലിയോ വുത്താ സമുദായേ പവത്തസ്സ വോഹാരസ്സ അവയവേ പവത്തനതോ. **കത്വാ**തി ഏത്ഥ “പരിത്ത”ന്തി പാഠസേസോ, കരോതിസ്സ കിരിയാസാമഞ്ഞേ വത്തനതോ ഭണിത്വാതി അത്ഥോ. **തേസമേവ ച സന്തക**ന്തി പരിത്തം ഭണാപേന്താനമേവ സന്തകം സുത്തോദകം. ഏവം വുത്തത്താ “അത്തനോ സുത്തോദകം ആഹരിത്വാ പുഞ്ഞത്ഥായ ഇദം ഹത്ഥേന ചാലേത്വാ, ആമസിത്വാ വാ പരിത്തം ഭണഥാ”തി വുത്തേ കേനചി പരിത്തോദകം സുത്തം കാതബ്ബം. കേനചി “പരിത്തോദകസുത്താനി ദേഥാ”തി വുത്തേ ഭിക്ഖുനാ തേസമേവ സന്തകം ജലം ഹത്ഥേന ചാലേത്വാ സുത്തകം മദ്ദിത്വാ പരിത്തം കത്വാ ദാതബ്ബന്തി യോജനാ.

൪൯൩. അനാമട്ഠോപീതി ഹത്ഥേന അനാമസിതോപി, അപബ്ബജിതസ്സ ഹത്ഥതോ ലദ്ധാ അത്തനാ വാ അഞ്ഞേന വാ ഭിക്ഖുനാ അഗഹിതഗ്ഗോതി വുത്തം ഹോതി.

൪൯൪. ചോരദാമരികസ്സ ചാതി ഗാമവിലോപകസ്സ ചോരസ്സ ച.

൪൯൫. പണ്ഡുപലാസസ്സാതി പബ്ബജ്ജാപേക്ഖസ്സ ഭണ്ഡുകസ്സ, പണ്ഡുവണ്ണോ പലാസോ **പണ്ഡുപലാസോ,** സോ വിയാതി പണ്ഡുപലാസോ, തംസദിസേ തബ്ബോഹാരോ “സീഹോയം മാണവകോ”തിആദീസു വിയ. യഥാ പണ്ഡുപലാസോ രുക്ഖാ പതനാഭിമുഖോ തിട്ഠതി നിയതപാതോ, ഏവമയമ്പി ഗിഹിലിങ്ഗതോ അപഗമാഭിമുഖോ പബ്ബജ്ജൂപഗമനേ നിയതോവ തിട്ഠതീതി “പണ്ഡുപലാസസദിസോ”തി വേദിതബ്ബോ.

ഥാലകേപി ചാതി അത്തനോ പരിഭോഗഥാലകേപി. ഇദഞ്ച നിദസ്സനമത്തം, പത്തോപി ഗഹിതോയേവാതി ദട്ഠബ്ബം. **ഠപേത്വാ**തി ഏത്ഥ “പിണ്ഡപാത”ന്തി ഉപയോഗവസേന സമ്ബന്ധനീയം. **തം പനാ**തി അത്തനോ പരിഭോഗഥാലകേ ഠപേത്വാ ദിയ്യമാനം പിണ്ഡപാതം. “മാതാപിതൂന”ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൩൭-൪൩൯) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ ഏത്ഥ “പിതുനോ”തി ഉപലക്ഖണന്തി മാതാപിതൂനമ്പീതി അത്ഥോ. സചേ ഏകസേസോ ഇച്ഛിതോ, “പിതൂനമ്പീ”തി പാഠോ യുജ്ജതി.

൪൯൭. ജങ്ഘപേസനിയന്തി ഗിഹീനം ദൂതേയ്യസാസനഹരണകമ്മം “ജങ്ഘപേസനിയ”ന്തി വുച്ചതി. **അപി ചാ**തി വുത്തസമുച്ചയോ.

൪൯൮. ഏത്താവതാ സാമഞ്ഞവിധിം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അപവാദവിധിം ദസ്സേതും **“ഭണ്ഡൂ”**തിആദി വുത്തം. **സാസന**ന്തി സന്ദേസം. **ഹരിതു**ന്തി വുത്തട്ഠാനം നേതും.

൪൯൯. അട്ഠവിധേനപീതി പുപ്ഫദാനാദിജങ്ഘപേസനിയാവസാനേന അട്ഠപ്പകാരേനപി. **കുലദൂസനകമ്മേനാ**തി കുലാനം സദ്ധാവിനാസകേന അനാചാരകമ്മേന. **ലദ്ധ**ന്തി ഏത്ഥ “ഭോജന”ന്തി ഇദം “ഭുഞ്ജിതു”ന്തി ച “അജ്ഝോഹാരേസൂ”തി ച വുത്തത്താ, “സേസേസുപി അയം നയോ”തി വക്ഖമാനത്താ ച ലബ്ഭതി. പഞ്ചസു സഹധമ്മികേസു ഏകേനാപി കുലദൂസനേന കമ്മേന ഉപ്പാദിതപച്ചയോ സബ്ബേസമ്പി ന വട്ടതീതി **“പഞ്ചന്നം സഹധമ്മീനം ന ച വട്ടതീ”**തി സബ്ബപടിസേധോ കതോ.

൫൦൦. സബ്ബത്ഥാതി “അജ്ഝോഹാരേസൂ”തി ഏതസ്സ വിസേസനം, സബ്ബേസൂതി അത്ഥോ. “അജ്ഝോഹാരേ അജ്ഝോഹാരേ”തി **അട്ഠകഥാ**ഗതം സങ്ഗണ്ഹാതി. **“അജ്ഝോഹാരേസൂ”**തി ഇദം പരഗലം കാതബ്ബം ആമിസം സന്ധായാഹ. സേസപച്ചയേ പടിച്ച പരിഭോഗവസേനേവ **“സേസേസൂ”**തി ആഹ, അനജ്ഝോഹരണീയേസു സേസപച്ചയേസൂതി അത്ഥോ. കിം വുത്തം ഹോതി? ചീവരപച്ചയേ സരീരതോ മോചേത്വാ പരിഭോഗഗണനായ, സേനാസനപച്ചയേ നിബ്ബകോസേ ഉദകപതനട്ഠാനതോ അബ്ഭന്തരം പവിട്ഠവാരഗണനായ, മഞ്ചപീഠാദിസേനാസനേ നിസീദനസയനാദിപരിഭോഗഗണനായ, അനജ്ഝോഹരിത്വാ അബ്ഭഞ്ജനാലേപനാദിവസേന

കാതബ്ബഭേസജ്ജേ സരീരതോ മോചേത്വാ വാരഗണനായാതി വുത്തം ഹോതി. **അയം നയോ**തി “ദുക്കടം പരിദീപിത”ന്തി വുത്തോ നയോ.

൬൦൦. **“ഉപ്പന്നപച്ചയാ”**തി ഇദം “അഭൂതാരോചനേനാ”തി ഇദമപേക്ഖിത്വാ വുത്തം. **“കത്വാ രൂപിയവോഹാര”**ന്തി ഇദമപേക്ഖിത്വാ “ഉപ്പാദിതപച്ചയാ”തി യോജനാ കാതബ്ബാ. രൂപിയവോഹാരവിനിച്ഛയോ നിസ്സഗ്ഗിയേ ആവി ഭവിസ്സതി. അഭൂതാരോചനവിനിച്ഛയോ ചതുത്ഥപാരാജികേ വുത്തോ. **സമാനാതി പകാസിതാ**തി കുലദൂസനകമ്മേന ഉപ്പാദിതപച്ചയേഹി സദിസാതി അട്ഠകഥായം വുത്താതി അത്ഥോ. ഇമിനാ തത്ഥാപി വിനിച്ഛയോ ഏത്തകോയേവാതി അതിദിസതി.

൬൦൧. “സംസാരവാസോ ദുക്ഖ”ന്തി ഞത്വാ നിബ്ബാനാധിഗമേ മാനസം ബന്ധിത്വാ നിബ്ബാനഗാമിനിം പടിപദം സന്ധായ സാസനാവതിണ്ണേന സിക്ഖാകാമേന കുലപുത്തേന സേവിതക്ഖണേയേവ ജീവിതഹരണസമത്ഥവിസമിസ്സപൂതിമുത്തം വിയ വജ്ജനീയം അകപ്പിയപച്ചയം ഉപ്പാദേതും കരിയമാനം അകപ്പിയോപായപ്പകാരം ഏകതോ ദസ്സേതുമാഹ **“വിഞ്ഞത്തീ”**തിആദി. തത്ഥ **വിഞ്ഞത്തി** യാചനാ. **അനുപ്പദാന**ന്തി പിണ്ഡപടിപിണ്ഡദാനം. **വേജ്ജകമ്മം** വുത്തനയമേവ. **അനേസനം** നാമ അപ്പിച്ഛതായ അനനുരൂപേന പയോഗേന പച്ചയപരിയേസനം.

പാരിഭട്യതാ നാമ ഇസ്സരേ സേവിതും പരിവാരേത്വാ തേസം ചിത്തരുചിതം വിലപന്താനം പരിഭടാനം സേവകജനാനം വിയ ലാഭത്ഥികസ്സ ഭിക്ഖുനോ പച്ചയദായകേസു പവത്തീതി വേദിതബ്ബോ. പരി സമന്തതോ ഭടതി സേവതീതി **പരിഭടോ,** ഇസ്സരജനാനം സമീപാവചരോ സേവകജനോ, പരിഭടോ വിയാതി **പരിഭടോ,** ഭിക്ഖു, പരിഭടസ്സ കമ്മം **പാരിഭട്യം,** തസ്സ ഭാവോ പാരിഭട്യതാ. അഥ വാ പരിഭടതി ധാതി വിയ കുലദാരകേ അങ്കേ കരണാദിവസേന ധാരേതീതി **പരിഭടോ,** പരിഭടസ്സ കമ്മം **പാരിഭട്യം,** തസ്സ ഭാവോ പാരിഭട്യതാതി ലാഭാസായ ഭിക്ഖുനോ കുലദാരകേസു അനനുലോമികാ പവത്തി വുച്ചതി.

മുഗ്ഗസൂപതാ നാമ പക്കമുഗ്ഗാ വിയ പക്കാപക്കബീജമിസ്സാ ലാഭാസായ ദായകാനം ചിത്താരാധനത്ഥായ സച്ചാലീകമിസ്സകതാ. യഥാ മുഗ്ഗേസു പച്ചമാനേസു കോചിദേവ ന പച്ചതി, ബഹവോ പച്ചന്തി, ഏവമേവ യസ്സ ദായകേഹി സദ്ധിം കഥേന്തസ്സ കിഞ്ചിദേവ സച്ചം ഹോതി, അസച്ചമേവ ബഹുകം ഹോതി, അയം വുച്ചതി മുഗ്ഗസൂപസദിസത്താ **“മുഗ്ഗസൂപോ”**തി, തസ്സ കമ്മം **മുഗ്ഗസൂപം,** തസ്സ ഭാവോ മുഗ്ഗസൂപതാ. **വത്ഥുവിജ്ജകം** നാമ കൂപവത്ഥുഗേഹവത്ഥുആദീനം ആചിക്ഖനം. വത്ഥുവിജ്ജായകാനം കതം വത്ഥുവിജ്ജകം.

൬൦൨. **ജങ്ഘപേസനിയം, ദൂതകമ്മഞ്ച** വുത്തനയമേവ. **കുലദൂസന**ന്തി വുത്താവസേസം. **അഭൂതാരോചനഞ്ച** വുത്തനയമേവ. **ബുദ്ധപടികുട്ഠ**ന്തി ബുദ്ധേഹി പടിക്കോസിതം ഗരഹിതം യഥാവുത്തം മിച്ഛാജീവഞ്ച അവുത്തഞ്ച അങ്ഗവിജ്ജാനക്ഖത്തവിജ്ജാഉക്കാപാതദിസാഡാഹഭൂമിചാലാദിഭേദം മിച്ഛാജീവനൂപായം സബ്ബം. **വിവജ്ജയേ**തി വിസമിവ, ഗൂഥമുത്തം വിയ ച ആരകാ പരിവജ്ജേയ്യാതി അത്ഥോ. “സിക്ഖാകാമോ കുലപുത്തോ”തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി.

൬൦൩. **പടിനിസ്സജ്ജതോപി ത**ന്തി സമനുഭാസനകമ്മതോ പുബ്ബേ വാ ഞത്തിചതുത്ഥാസു കമ്മവാചാസു അന്തകമ്മവാചായ **യ്യ**-കാരം അപ്പത്തായ വാ കുലദൂസനകമ്മം പജഹന്തസ്സാതി വുത്തം ഹോതി. **സങ്ഘഭേദസമ**ന്തി പഠമസങ്ഘഭേദേന സമന്തി.

കുലദൂസനകഥാവണ്ണനാ.

൬൦൪. **“ജാന”**ന്തി ഇമസ്സ “ഭിക്ഖുനാ”തി ഏതസ്സ വിസേസനത്താ ജാനതാതി ഗഹേതബ്ബം. പാളിയാ ലിഖിതേ **സീഹളഗണ്ഠിപദേ** പന ഏവരൂപം ആപത്തിം ആപന്നോസ്മീതി ഞത്വാതി അത്ഥോ വുത്തോ. **യാവതീഹ**ന്തി യത്തകാനി അഹാനി, “ഛാദിതാ”തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ, ഛാദനകിരിയാഅച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം. **ഛാദിതാ**തി “അഹം

ഇത്ഥന്നാമം ആപത്തിം ആപന്നോ''തി സബ്രഹ്മചാരീനം അനാരോചനദിവസേന പടിച്ഛാദിതാ. **ആപത്തീ**തി സങ്ഘാദിസേസാപത്തി. **അകാമാ**തി അരുചിയാവ സങ്ഘാദിസേസം ആപജ്ജിത്വാ അകതപടികമ്മസ്സ സഗ്ഗമോക്ഖാനം അന്തരായകരത്താതി അധിപ്പായോ. **പരിവത്ഥബ്ബ**ന്തി പരിവാസം സമാദായ വത്ഥബ്ബം. കിത്തകം കാലന്തി ആഹ **"താവതീഹ"**ന്തി, തത്തകാനി അഹാനീതി വുത്തം ഹോതി. ആപജ്ജിത്വാ യത്തകാനി അഹാനി പടിച്ഛാദേതി, തത്തകാനേവ അഹാനീതി അത്ഥോ.

൭൦-൭൨. ആപത്തി കിത്തകേന പടിച്ഛന്നാ ഹോതീതി ആഹ **"ആപത്തി ചാ"**തിആദി. തത്ഥ **ആപത്തി ചാ**തി സങ്ഘാദിസേസാപത്തി ച. **അനുക്ഖിത്തോ ചാ**തി ഉക്ഖേപനീയകമ്മേന സയം അനിസ്സാരിതോ ച. **പഹൂ ചാ**തി സയം സബ്രഹ്മചാരീനം സന്തികം ഗന്ത്വാ ആരോചേതും പഹോതി ച. **അനന്തരായികോ ചാ**തി ഗമനവിബന്ധകേന രാജചോരാദിഅന്തരായേന വിരഹിതോ ച. **ചതുസ്വ പീ**തി ഏത്ഥ ''ഏതേസൂ''തി സേസോ, ഏതേസു ചതൂസൂതി അത്ഥോ. **തംസഞ്ഞീ**തി ആപത്തിസഞ്ഞീ അനുക്ഖിത്തസഞ്ഞീ പഹുസഞ്ഞീ അനന്തരായികസഞ്ഞീതി വുത്തം ഹോതി. **തസ്സ** ഏവംസഞ്ഞിനോ ഇമേസു ചതൂസു തഥാസഞ്ഞിനോ പുഗ്ഗലസ്സ. **ഛാദേതുകാമതാ**തി ആചരിയാദീസു ഗാരവേന വാ ഗരഹാദിഭയാ വാ ''ന ആരോചേസ്സാമീ''തി പടിച്ഛാദേതുകാമതാ ച. **ഛാദന**ന്തി തഥാ ചിന്തേത്വാ ''അഹം ഇത്ഥന്നാമം ആപന്നോ''തി അവത്വാ പടിച്ഛാദനഞ്ചാതി ഇമേഹി ദസഹി അങ്ഗേഹി. **"ഭിക്ഖുനാ"**തി കത്തുനിദ്ദേസത്താ **ഛന്നാ**തി ഏത്ഥ ഛാദിതാതി അത്ഥോ. കാലവിധിം ദസ്സേതി **"അരുണുഗ്ഗമനേനാ"**തി, ആപത്തിആപന്നദിവസം ഖേപേത്വാ അരുണുട്ഠാനേന സദ്ധിം ഛന്നാ ഹോതീതി അത്ഥോ.

ദുതിയഭാണവാരവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭൩. ഏവം പടിച്ഛന്നസങ്ഘാദിസേസപടികമ്മത്ഥം ''അകാമാ പരിവത്ഥബ്ബ''ന്തി വിഹിതസ്സ പരിവാസസ്സ കോ ഭേദോ, കോ പവത്തിക്കമോതി ആഹ **"തിവിധോ"**തിആദി. സോ പരിവാസോ തിവിധോ ദീപിതോതി സമ്ബന്ധോ. കേനാതി ആഹ **"തിവിധാപേതചേതസാ"**തി. ''തിസ്സോ വിധാ, സേയ്യോഹമസ്മീതി വിധാ, സദിസോഹമസ്മീതി വിധാ, ഹീനോഹമസ്മീതി വിധാ''തി (ദീ॰ നി॰ ൩.൩൦൫) വുത്തവിധായ മാനനാമധേയ്യതോ തിവിധമാനതോ അപഗതചിത്തേന സമ്മാസമ്ബുദ്ധേനാതി അത്ഥോ.

പടിച്ഛന്നാ ആപത്തി ഏതസ്സാതി **പടിച്ഛന്നോ**. അരിസാദീനം ആഗതിഗണത്താ തത്ഥ പക്ഖിപനേന അ-കാരപച്ചയോ ദട്ഠബ്ബോ. തേനേവ വക്ഖതി ''പടിച്ഛന്നായ ദാതബ്ബോ''തിആദി.

സുദ്ധന്തോതി ''ഉഭോ കോടിയോ സോധേത്വാ ദാതബ്ബപരിവാസോ സുദ്ധന്തോ നാമാ''തി **പാളിഗണ്ഠിപദേ** വുത്തത്താ ഉപസമ്പദാകാലസങ്ഖാതോ സുദ്ധോ പുബ്ബന്തോ, ആരോചിതകാലസങ്ഖാതോ സുദ്ധോ അപരന്തോ ച പരിവാസസമാദാനകാലേ വാ പരിവസനകാലേ വാ ഉപപരിക്ഖിത്വാ ദിട്ഠാ സുദ്ധാ അന്താ അനാപത്തികാലസങ്ഖാതാ ഉഭോ കോടിയോ അസ്സാതി കത്വാ **സുദ്ധന്ത**നാമകോ പരിവാസോ ച. ഏത്ഥ ച ഭേദാദിം വക്ഖതി.

സമ്മാ ദിവസാദീനം ഓധാനം പക്ഖേപോ യത്ഥ സോ **സമോധാനോ,** പരിവാസോ. ദിവസേസു ദിവസേ വാ ആപത്തീസു ആപത്തിയോ വാ സബ്ബാ നാനാവത്ഥുകാ ആപത്തിയോ ഏകതോ കത്വാ ഓധായ ദാതബ്ബപരിവാസോതി അത്ഥോ. ഏത്ഥാപി ഭേദാദിം വക്ഖതി.

൭൪. **തത്രാ**തി തേസു തീസു പരിവാസേസു. ''യോ''തി സേസോ. **ഇതീ**തി ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. യോ പടിച്ഛന്നപരിവാസോ, അയന്തി ഏവം പകാസിതോതി യോജനാ.

൭൫-൬. പരിവാസദാനകാലേ വുച്ചമാനായ കമ്മവാചായ പധാനലക്ഖണം ദസ്സേതുമാഹ **"വത്ഥുഗോത്തവസേനാ"**തിആദി. തത്ഥ **"വത്ഥൂ"**തി സുക്കമോചനാദികോ

വീതിക്കമോ വുച്ചതി. അയമേവ സുക്കവിസ്സട്ഠിആദികം ഗം വാചം സഞ്ഞഞ്ച തായതി രക്ഖതീതി കത്വാ "ഗോത്ത"ന്തി വുച്ചതി. തഞ്ഹി സജാതിയസാധാരണവിജാതിയവിനിവത്തനവസേന അഞ്ഞത്ഥ ഗന്തും അദത്വാ വാചം സദ്ദം, തബ്ബിസയം സഞ്ഞഞ്ച രക്ഖതി. ഇദം വത്ഥുഗോത്തദ്വയവാചകം സുക്കവിസ്സട്ഠികായസംസഗ്ഗവിസേസവചനഞ്ച "നാനാവത്ഥുകാ"തി സാമഞ്ഞവചനഞ്ചാതി ഇമിനാ വചനദ്വയേനാതി വുത്തം ഹോതി. വുത്തഞ്ഹേതം **അട്ഠകഥായം** "സുക്കവിസ്സട്ഠിം കായസംസഗ്ഗ'ന്തിആദിവചനേനാപി 'നാനാവത്ഥുകായോ'തിആദിവചനേനാപി വത്ഥു ചേവ ഗോത്തഞ്ച സങ്ഗഹിത"ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨). **നാമാപത്തിവസേന വാ**തി എത്ഥ സങ്ഘാദിസേസോതി സജാതിസാധാരണനാമം, ആപത്തീതി സബ്ബസാധാരണനാമന്തി ദ്വീഹി നാമേഹി തം തം വീതിക്കമവസേന ആപജ്ജിതബ്ബതോ തദേവ ആപത്തീതി ഏവമുഭിന്നം നാമാപത്തീനം വസേന വാതി അത്ഥോ.

കമ്മവാചാ ഹി കാതബ്ബാതി "വത്ഥുഗോത്തവസേനാപീ"തി എത്ഥ **അപി**-സദ്ദോ "നാമാപത്തിവസേന വാ"തി എത്ഥ സങ്ഘാദിസേസോതി സജാതിസാധാരണനാമം, ആപത്തീതി സബ്ബസാധാരണനാമന്തി ദ്വീഹി നാമേഹീതി ഇദം സമുച്ചിനോതീതി ഉഭയം ഏകതോ യോജേത്വാ കമ്മവാചാ കാതബ്ബാതി. "നാമാപത്തിവസേന വാ"തി എത്ഥ വികപ്പത്ഥേന **വാ**-സദ്ദേന, "അഹം ഭന്തേ സമ്ബഹുലാ സങ്ഘാദിസേസാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജിം ഏകാഹപടിച്ഛന്നായോ'തി ഏവം നാമമത്തവസേന വാ യോജനാ കാതബ്ബാ"തി **അട്ഠകഥായ** വുത്തവിസേസനിവത്തനത്ഥമത്തസദ്ദവസേന ച വത്ഥുഗോത്തവിരഹിതേന കേവലേന നാമാപത്തിമത്തേന പയോജേത്വാ കാതബ്ബായേവാതി വുത്തം ഹോതി. കമ്മവാചായ കരണപ്പകാരോ പന **സമുച്ചയക്ഖന്ധകേ** ആഗതനയേന ആപന്നപുഗ്ഗലനാമേന ച ഏകാഹപടിച്ഛന്നാദിവചനേന ച യോജേത്വാ ദട്ഠബ്ബോ. തസ്സ ദാതബ്ബോതി യോജനാ. "പരിവാസോ"തി പകരണതോ ലബ്ഭതി, പടിച്ഛന്നാപത്തികസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ പരിവാസോ ദാതബ്ബോതി അത്ഥോ.

തേന ചാതി ലദ്ധപരിവാസേന അന്തോസീമായ ഉക്കുടികം നിസിന്നേന പഗ്ഗഹിതഞ്ജലിനാ ഭിക്ഖുനാ ച. **സമാദിയിത്വാ**തി എത്ഥാപി "വത്ത"ന്തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി. "സമാദാനേപ്യയം നയോ"തി (വി॰ വി॰ ൭൫൪) വക്ഖമാനത്താ "വത്തം സമാദിയാമി, പരിവാസം സമാദിയാമീ"തി ഇമേസം ദ്വിന്നം അഞ്ഞതരം വാ ദ്വയമേവ വാ തിക്ഖത്തും വത്വാ **പാരിവാസികക്ഖന്ധകേ** വുത്തവത്തപൂരണത്ഥം സമാദിയിത്വാതി വുത്തം ഹോതി. ആദിതോ സങ്ഘസ്സ ആരോചേതബ്ബന്തി യോജനാ. തഥാ വത്തം സമാദിയിത്വാ നിസിന്നേന പഠമം **സങ്ഘസ്സ** "അഹം ഭന്തേ ഏകം ആപത്തിം ആപജ്ജിം സഞ്ചേതനികം സുക്കവിസ്സട്ഠിം ഏകാഹപടിച്ഛന്നം, സോഹം സങ്ഘം ഏകിസ്സാ ആപത്തിയാ സഞ്ചേതനികായ സുക്കവിസ്സട്ഠിയാ ഏകാഹപടിച്ഛന്നായ ഏകാഹപരിവാസം യാചിം, തസ്സ മേ സങ്ഘോ ഏകിസ്സാ ആപത്തിയാ സഞ്ചേതനികായ സുക്കവിസ്സട്ഠിയാ ഏകാഹപടിച്ഛന്നായ ഏകാഹപരിവാസം അദാസി, സോഹം പരിവസാമി, വേദയാമാഹം ഭന്തേ, വേദയതീതി മം സങ്ഘോ ധാരേതൂ"തി ഏവം **ആരോചേതബ്ബം**.

"ഇമഞ്ച പനത്ഥം ഗഹേത്വാ യായ കായചി വാചായ ആരോചേതും വട്ടതിയേവാ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ യായ കായചി ഭാസായപി ആരോചേതും വട്ടതി.

൭൧. പുനപ്പുനാഗതാനന്തി എത്ഥ "ഭിക്ഖൂന"ന്തി സേസോ. പുബ്ബേ ആരോചനട്ഠാനം അസമ്പത്താനം ആഗന്തുകാനം ഭിക്ഖൂനമ്പി. **ആരോചേന്തോവാ**തി ഏകസ്സ ആരോചനേ സോ ചേ വുഡ്ഢതരോ ഹോതി, "ഭന്തേ"തി വത്വാ പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ വത്വാ, നവകോ ചേ, "ആവുസോ"തി വത്വാ അവസാനേ "മം ആയസ്മാ ധാരേതൂ"തി, ദ്വേ ചേ ഹോന്തി, "മം ആയസ്മന്താ ധാരേന്തൂ"തി, തയോ ചേ, "മം ആയസ്മന്തോ ധാരേന്തൂ"തി വത്വാ ആരോചേന്തോവ. **രത്തിയാ ഛേദം അകത്വാ**തി "പകതത്തേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം ഏകച്ഛന്നേ"തിആദിനാ (ചൂളവ॰ ൮൧) നയേന വുത്തഏകസേനാസനേ പകതത്തേന

ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം അരുണുട്ഠാപനവസേന കരിയമാനേന സഹവാസേന വാ “പകതത്തഭിക്ഖൂഹി വിനാ ഏകകേന വാസോ”തി വുത്തവിപ്പവാസേന വാ “ആഗന്തുകാനം ആരോചനായ അകരണ”ന്തി വുത്തഅനാരോചനേന വാ സമ്ഭവന്തം രത്തിച്ഛേദമകത്വാ. **വത്തഭേദം അകത്വാ വാ** പാരിവാസികക്ഖന്ധകേ പാരിവാസികസ്സ പഞ്ഞത്തവത്തതോ ഏകമ്പി അഹാപേത്വാ ച. **സദാ വസേ**തി പരിവാസം വസിതും പരികപ്പിതാ സബ്ബദിവസാ യാവ ഖിണന്തി, താവ വസേയ്യാതി അത്ഥോ.

൫൧൨. തത്ഥ പരിവാസോ വിസോധേതും ന സക്കാ ചേതി തസ്സ വിഹാരസ്സ മഹന്തത്താ ആഗതേ ആഗന്തുകഭിക്ഖൂ പരിയേസിത്വാ ആരോചേന്തേന രത്തിച്ഛേദം അകത്വാ പരിവാസം സോധേതും ന സക്കാ ചേ ഹോതി. **തം വത്തം നിക്ഖിപിത്വാനാ**തി തഥാ സമാദിന്നം വത്തം ഉപരി വക്ഖമാനനയേന നിക്ഖിപിത്വാ.

൫൧൩. കത്ഥ നിക്ഖിപേയ്യാതി ആഹ **“തത്ഥാ”**തിആദി. **തത്ഥേവ സങ്ഘമജ്ഝേ വാ**തി അത്തനോ യസ്മിം വത്തം സമാദിന്നം, തസ്മിംയേവ സങ്ഘമജ്ഝേ വാ. **പുഗ്ഗലേ വാ**തി ഭിക്ഖൂസു ഉട്ഠായ തത്ഥ തത്ഥ ഗതേസു അന്തോസീമായയേവ ഓഹീനേ ഏകഭിക്ഖുമ്ഹി വാ അസതിയാ ബഹിസീമം ഗതേന സരിതക്ഖണേ അത്തനാ സദ്ധിം ഗച്ഛന്തേ തസ്സായേവ പരിസായ പരിവാസദാനേ സമ്മുഖീഭൂതേ പുഗ്ഗലേ വാ ആഗന്തുകഭിക്ഖു ചേ, തസ്സ വാ സന്തികേ ആരോചേത്വാ വത്തം നിക്ഖിപിതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി. കഥം നിക്ഖിപേ’തി ആഹ **“നിക്ഖിപാമീ”**തിആദി. **“തഥാ”**തി ഇമിനാ “നിക്ഖിപാമീ”തി ഏതം പച്ചാമസതി. **തം വത്ത**ന്തി അത്തനാ സമാദിന്നം തം വത്തം.

൫൧൪. അയം നയോതി “ഏകപദേനാപി ദ്വീഹി പദേഹി വാ പനാ”തി ഏവം അനന്തരോദിതനയോ.

൫൧൫-൬. പകതത്തോതി വുച്ചതീതി സഗ്ഗമോക്ഖാവരണാഭാവേന പകതോ പുബ്ബസരൂപേനേവ ഠിതോ അത്താ ഏതസ്സാതി “പകതത്തോ”തി കഥീയതി. **പച്ചൂസകാലസ്മി**ന്തി അരുണതോ പുരിമകാലേ.

പരിക്ഖിത്തവിഹാരസ്സാതി ഏത്ഥ പാകാരാദീഹി പരിക്ഖിത്തം ഏകമ്പി സേനാസനം വിഹരന്തി അസ്മിന്തി കത്വാ തഥാ വുച്ചതി. ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമ്മാതി യോജനാ. ലേഡ്ഡുപാതദ്വയസ്സ അവധിം ദസ്സേതി **“പരിക്ഖേപതോ ബഹീ”**തി, **“അപരിക്ഖിത്തതോ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനാ ബഹീ”**തി ച.

പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനം നാമ കതമന്തി? **വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ** (വിസുദ്ധി॰ ൧.൩൧) ധുതങ്ഗനിദ്ദേസേ “മജ്ഝിമട്ഠകഥായം പന വിഹാരസ്സാപി ഗാമസ്സേവ ഉപചാരം നീഹരിത്വാ ഉഭിന്നം ലേഡ്ഡുപാതാനം അബ്ഭന്തരാ മിനിതബ്ബ’ന്തി വുത്തം. ഇദമേത്ഥപമാണ”ന്തി വുത്തത്താ അപരിക്ഖിത്തസ്സ പഠമലേഡ്ഡുപാതം ഹോതി, ഗാമേ വുത്തേന വിധിനാ വിഹാരപരിയന്തേ ഠിതഭത്തസാലഗിലാനസാലാദിസേനാസനേ ചേ പരിക്ഖേപോ അത്ഥി, തത്ഥ വാ, നത്ഥി ചേ, നിബ്ബകോസസ്സ ഉദകപാതട്ഠാനേ ഠിതേന മാതുഗാമേന ഛഡ്ഡിതഭാജനധോവനോദകപതനട്ഠാനേ വാ സേനാസനതോ ദൂരേ ചേതിയങ്ഗണേ, ബോധിയങ്ഗണേ വാ ഠത്വാ ബലമജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ഹത്ഥം പസാരേത്വാ അത്തനോ ബലപ്പമാണേന ഖിത്തസ്സ മുട്ഠിയാ ഗഹിതപാസാണസ്സ പതനട്ഠാനം വിഹാരൂപചാരോ നാമ, തദേവ പാകാരാദീഹി **പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനം** നാമ. തത്ഥ ഠത്വാ തഥേവ ഖിത്തസ്സ പാസാണസ്സ പതനട്ഠാനം ഏകോ ലേഡ്ഡുപാതോ, തത്ഥാപി ഠത്വാ തഥേവ ഖിത്തസ്സ പാസാണസ്സ പതനട്ഠാനം ഏകോ ലേഡ്ഡുപാതോതി ഏവം ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതാ ഗഹേതബ്ബാ.

മഗ്ഗതോ ഓക്കമിത്വാതി മഗ്ഗതോ അപസക്കിത്വാ. **ഗുമ്ബേനാ**തി രുക്ഖഗഹനേന വാ ലതാഗഹനേന വാ. **വതിയാ**തി കണ്ടകസാഖാദീഹി കതായ വതിയാ.

വത്തമാദായാതി പുബ്ബേ വുത്തനയേന വത്തം സമാദിയിത്വാ. **ആരോചേത്വാ**തി യഥാവുത്തനയേന ആരോചേത്വാ.

നിക്ഖിപിത്വാതി പുബ്ബേ വുത്തനയേന വത്തം നിക്ഖിപിത്വാ. **ഭിക്ഖൂ**തി അത്തനാ സദ്ധിം ഹത്ഥപാസദാനത്ഥായ ആഗതോ ഭിക്ഖു. **യസ്സ കസ്സചീ**തി എത്ഥ "സന്തികേ"തി സേസോ.

ആരോചേത്വാ വാതി അത്തനോ നവകതരോ ചേ, "ആവുസോ"തി, വുഡ്ഢോ ചേ, "ഭന്തേ"തി വത്വാ യഥാവുത്തനയേനേവ ആരോചേത്വാ. **സേസ**ന്തി അവസേസവിനിച്ഛയം. **സമുച്ചയസ്സാ**തി ചൂളവഗ്ഗാഗതസ്സ തതിയസമുച്ചയക്ഖന്ധകസ്സ. **അട്ഠകഥായ ചാ**തി "സചേ അഞ്ഞോ കോചി ഭിക്ഖു കേനചിദേവ കരണീയേനാ"തിആദിനാ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൭൫) **അട്ഠകഥാ**ഗതവിനിച്ഛയേനാപി.

വിഭാവയേതി "സചേ യം ഭിക്ഖും തത്ഥ ആഗതം പസ്സതി, ഭാസമാനസ്സ സദ്ദം സുണാതി, തസ്സ ആരോചേതബ്ബം. തഥാ അകരോന്തസ്സ രത്തിച്ഛേദോ ച വത്തഭേദോ ച ഹോതി ദുക്കടം ആപജ്ജതി. സചേ സോ ദ്വാദസരതനബ്ഭന്തരം പത്വാ തസ്സ അജാനന്തസ്സേവ പക്കന്തോ ഹോതി, രത്തിച്ഛേദോവ ഹോതി, ന വത്തഭേദോ . സചേ അത്തനാ സദ്ധിം ആഗതോ കേനചിദേവ കരണീയേന ഗതോ ഹോതി, വിഹാരം ഗന്ത്വാ യം പഠമം പസ്സതി, തസ്സ സന്തികേ ആരോചേത്വാ വത്തം നിക്ഖിപിതബ്ബം. ഏവം പരികപ്പിതദിവസേ പുണ്ണേ കുക്കുച്ചവിനോദനത്ഥം അതിരേകേ ച ദിവസേ വത്തം പൂരേത്വാ പരിയോസാനേ വത്തേ അസമാദിന്നേ മാനത്താരഹോ ന ഹോതീതി സങ്ഘം ഉപസങ്കമ്മ വത്തം സമാദിയിത്വാ **ഖന്ധകേ** ആഗതനയേനേവ മാനത്തം യാചിതബ്ബം. അനിക്ഖിത്തവത്തേന ചരിതുകാമസ്സ പുന വത്തസമാദാനം കാതബ്ബം ന ഹോതീ"തി ഏത്തകോ വിസേസോ, ഇമം **അട്ഠകഥാ**ഗതം വിനിച്ഛയം പകാസേയ്യാതി വുത്തം ഹോതീതി.

പടിച്ഛന്നപരിവാസകഥാവണ്ണനാ.

൨൭൫. ന ജാനതീതി ഏത്ഥ ഛന്ദവസേന രസ്സോ കതോ. **ആപത്തീനഞ്ച രത്തീനം, പരിച്ഛേദം ന ജാനതീ**തി ബഹൂ സങ്ഘാദിസേസേ ആപജ്ജിത്വാപി "ഏത്തകാഹം ആപത്തിയോ ആപന്നോ"തി അത്തനോ ആപന്നസങ്ഘാദിസേസാപത്തീനം പരിച്ഛേദം ന ജാനാതി, "മയാ ആപന്നാപത്തി ഏത്തകേ ദിവസേ പടിച്ഛന്നാ"തി ദിവസപരിച്ഛേദം ന ജാനാതി.

൨൭൬. ഇദാനി തസ്സ പഭേദം ദസ്സേതുമാഹ **"ഏസേവാ"**തിആദി. **പരിസുദ്ധേഹീ**തി സകലസംകിലേസപ്പഹാനേന പരിസുദ്ധസന്താനേഹി ഉപാലിത്ഥേരാദിപുബ്ബാചരിയേഹി. **ഏസോവ സുദ്ധന്തോ**തി ഏസോ യഥാവുത്തസരൂപോ സുദ്ധന്തപരിവാസോ. **ചൂളസുദ്ധന്തനാമോ ചാ**തി "യോ ഉപസമ്പദതോ പട്ഠായ അനുലോമക്കമേന വാ"തിആദിനാ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൭൫) **അട്ഠകഥായം** വുത്തനയേന ഉപസമ്പദമാളകതോ പട്ഠായ അനുലോമവസേന വാ ആരോചിതദിവസതോ പട്ഠായ പടിലോമവസേന വാ സരന്തേ "കിത്തകാനി ദിവസാനി പരിസുദ്ധോതി സരസീ"തി വിനയധരേഹി പുച്ഛിതേ "ഏത്തകം കാലം പരിസുദ്ധോസ്മീ"തി വുത്തവതോ തേന വുത്തസുദ്ധദിനാനി പരിയന്തം കത്വാ ദിന്നോ യാവ ഉപസമ്പന്നദിവസോ, താവ ബഹുദിവസേസു നേതബ്ബം മഹാസുദ്ധന്തം സന്ധായ ഇതരദിനാനം പൂരേതബ്ബത്താ ചൂളസുദ്ധന്തോ നാമാതി വുത്തം ഹോതി.

"അയഞ്ഹി സുദ്ധന്തപരിവാസോ നാമ ഉദ്ധമ്പി ആരോഹതി, ഹേട്ഠാപി ഓരോഹതി, ഇദമസ്സ ലക്ഖണ"ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൭൫) വുത്തത്താ ഇമം പരിവാസം പരിവസനതോ പച്ഛാ ദിവസം സരന്തോ പരികപ്പേത്വാ യോജേത്വാ ഗഹിതദിവസതോ വഡ്ഢേതി വാ ഹാപേതി വാ, ഉഭയത്ഥാപി "പുന പരിവാസദാനകിച്ചം നത്ഥീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൭൫) വചനതോ പുബ്ബേ ദിന്നപരിവാസോയേവ പമാണം . "ഏതസ്സ അപ്പടിച്ഛന്നം 'പടിച്ഛന്നാ'തി വാ അചിരപടിച്ഛന്നം 'ചിരപടിച്ഛന്നാ'തി വാ അസമ്ബഹുലമ്പി 'സമ്ബഹുലാ'തി വാ വിപരീതതോ ഗഹേത്വാ വിനയകമ്മം കരോന്തസ്സ ആപത്തിതോ വുട്ഠാനം ഹോതി, പടിച്ഛന്നം 'അപ്പടിച്ഛന്നാ'തിആദിവിപരിയായേന ന ഹോതീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൭൫ അത്ഥതോ സമാനം) **അട്ഠകഥാ**ഗതനയോ വേദിതബ്ബോ.

മഹാസുദ്ധന്തനാമകോതി "യോ പന യഥാവുത്തേന അനുലോമപടിലോമനയേന പുച്ഛിയമാനോപി രത്തിപരിയന്തം ന ജാനാതി, നേവ സരതി, വേമതികോ വാ ഹോതി, തസ്സ ദിന്നോ സുദ്ധന്തപരിവാസോ മഹാസുദ്ധന്തോതി വുച്ചതീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨) **അട്ഠകഥായം** നിദ്ദിട്ഠസരൂപോ മഹാസുദ്ധന്തോ നാമ. "അയം ഉദ്ധം നാരോഹതി, ഹേട്ഠാ പന ഓരോഹതീ"തി വുത്തത്താ അയം പരിവാസോ യാവ ഉപസമ്പന്നദിവസോ, താവ പൂരേതബ്ബതോ തതോ ഉദ്ധം നാരോഹതി. അന്തരാളേ അത്തനോ സുദ്ധകാലം പരികപ്പേത്വാ സരതി ചേ, തതോ പട്ഠായ നിവത്തനതോ ദിവസഹാനം പന ഹോതേവ.

൧൨൩. "അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു സമ്ബഹുലാ സങ്ഘാദിസേസാ ആപത്തിയോ ആപന്നോ ഹോതി, സോ ആപത്തിപരിയന്തം ന ജാനാതി, രത്തിപരിയന്തം ന ജാനാതീ"തി (ചൂളവ॰ ൧൫൬) ആഗതവത്ഥുമ്ഹി ഇമസ്സ പരിവാസസ്സ അനുഞ്ഞാതത്താ തം വത്ഥും സങ്ഗഹേതും "ആപത്തീനം ചാ"തിആദിം വത്വാപി "ആപത്തിപരിയന്തം പന 'ഏത്തകാ അഹം ആപത്തിയോ ആപന്നോ'തി ജാനാതു വാ മാ വാ, അകാരണമേത"ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨) പടിസേധേത്വാ **അട്ഠകഥായം** പധാനഭാവേന വുത്തരത്തിപരിയന്തസ്സ അപരിജാനനമത്തമേവ പമാണന്തി ദസ്സേതുമാഹ **"ദുവിധോപീ"**തിആദി. **ദുവിധോപി അയം** സുദ്ധന്തപരിവാസോ ഏകച്ചം രത്തിപരിച്ഛേദം, സകലം വാ രത്തിപരിച്ഛേദം അജാനതോ വാ വിമതിസ്സ വാ ദാതബ്ബോതി യോജനാ.

സുദ്ധന്തപരിവാസകഥാവണ്ണനാ.

൧൨൪. ഇതരോപി സോ സമോധാനപരിവാസോ തിധാ മതോതി യോജനാ. ധാതുസദ്ദാനം അനേകത്ഥത്താ "ഓധാന"ന്തി മക്ഖനം വുച്ചതി. തേനാഹ **അട്ഠകഥായം** "ഓധുനിത്വാ മക്ഖേത്വാ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨). **"സമോധാന"**ന്തി പക്ഖേപോ വുച്ചതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "സമോദഹിത്വാ"തി. ഓധാനഞ്ച സമോധാനഞ്ച **ഓധാനസമോധാനം,** തം യത്ഥ സോ പരിവാസോ **"ഓധാനസമോധാനോ"**തി വേദിതബ്ബോ. അരിസാദിഗണേ അന്തോഗധത്താ ഹേത്ഥ, ഉപരി ച ഏവരൂപേ ഠാനേ അ-കാരപച്ചയോ ദട്ഠബ്ബോ . പരിവുത്ഥദിവസാനം മക്ഖനഞ്ച മൂലാപത്തിയം അന്തരാപത്തീനം പക്ഖിപനഞ്ച യസ്മിം സോ പരിവാസോതി വുത്തം ഹോതി. തേനേവേത്ഥ "ദിവസേ പരിവുത്ഥേ തു, ഓധുനിത്വാ പദീയതേ"തി വക്ഖതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "പരിവുത്ഥദിവസേ ഓധുനിത്വാ മക്ഖേത്വാ പുരിമായ ആപത്തിയാ മൂലദിവസപരിച്ഛേദേ പച്ഛാ ആപന്നം ആപത്തിം സമോദഹിത്വാ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨).

അഗ്ഘപുബ്ബകോ മിസ്സകപുബ്ബകോ സമോധാനപരിവാസോതി യോജനാ, അഗ്ഘസമോധാനപരിവാസോ മിസ്സകസമോധാനപരിവാസോതി വുത്തം ഹോതി. അഗ്ഘോ ച മിസ്സകോ ച **അഗ്ഘമിസ്സകാ,** തേ പുബ്ബകാ ഏതസ്സാതി **അഗ്ഘമിസ്സകപുബ്ബകോ,** സമോധാനോ. അഗ്ഘേന സമോധാനം **അഗ്ഘസമോധാനം,** തം യത്ഥ സോ **അഗ്ഘസമോധാനോ,** ആപന്നാസു ബഹൂസു സബ്ബചിരപടിച്ഛന്നാപത്തീനം ദിവസഗണനഗ്ഘേനേവ പച്ഛാ ആപന്നആപത്തീനം പക്ഖേപയുത്തപരിവാസോതി അത്ഥോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "അഗ്ഘസമോധാനോ നാമ സമ്ബഹുലാസു ആപത്തീസു യാ ഏകാ വാ ദ്വേ വാ തിസ്സോ വാ സമ്ബഹുലാ വാ ആപത്തിയോ സബ്ബചിരപടിച്ഛന്നായോ, താസം അഗ്ഘേന സമോധായ താസം രത്തിപരിച്ഛേദവസേന അവസേസാനം ഊനതരപടിച്ഛന്നാനം ആപത്തീനം പരിവാസോ ദിയ്യതി, അയം വുച്ചതി അഗ്ഘസമോധാനോ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨). മിസ്സകാനം നാനാവത്ഥുകാനം ആപത്തീനം സമോധാനം **മിസ്സകസമോധാനം,** തം യത്ഥ സോ പരിവാസോ **മിസ്സകസമോധാനോ**. മിസ്സകാനം നാനാവത്ഥുകാനം ആപത്തീനം ഏകതോ പക്ഖേപയുത്തോ പരിവാസോതി അത്ഥോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "മിസ്സകസമോധാനോ നാമ യോ നാനാവത്ഥുകാ ആപത്തിയോ ഏകതോ കത്വാ ദിയ്യതീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨).

൧൨൫-൭. ഏവം തിവിധേ സമോധാനപരിവാസേ പഠമപരിവാസസ്സ വിസേസനഭൂതതായ അവയവാനം ഭിന്നം ഓധാനസമോധാനസദ്ദാനം അത്ഥാനുവാദേന

തദുഭയഓധാനസമോധാനസരൂപം വിധാതുമാഹ **“ആപജ്ജിത്വാ…പേ॰… പകാസിതോ”**തി. തത്ഥ പഠമസ്സ ഓധാന-സദ്ദസങ്ഖാതസ്സ അവയവസ്സ അത്ഥസരൂപാനുവാദമാഹ **“ആപജ്ജിത്വാ…പേ॰… പദീയതേ”**തി. ദുതിയാവയവസങ്ഖാതസമോധാന-സദ്ദസ്സ അത്ഥസരൂപാനുവാദമാഹ **“പുരിമാപത്തിയാ…പേ॰… ഭിക്ഖുനോ”**തി. തേനേവ ഉഭയത്ഥാനുവാദേ **“ഭിക്ഖുനോ”**തി പദദ്വയസ്സ, **“പദീയതേ ദാതബ്ബോ”**തി കിരിയാപദദ്വയസ്സ ച വിസും വിസും ഗഹിതത്താ പുനരുത്തിദോസാഭാവോ വേദിതബ്ബോ. ഏവം അവയവത്ഥാനുവാദേന വിധാതബ്ബസമുദായം ദസ്സേതുമാഹ **“ഏസോധാനസമോധാനപരിവാസോ പകാസിതോ”**തി. ഏത്ഥ **ഛാദേന്തസ്സ ഹീതി ഹി**-സദ്ദോ ഹേതുമ്ഹി. **ഏസോധാനസമോധാനോ**തി ഏത്ഥ ഏത-സദ്ദസമ്ബന്ധേന ‘‘യോ’’തി ലബ്ഭതി.

തത്രായം യോജനാ - ആപജ്ജിത്വാ…പേ॰… ഓധുനിത്വാ യോ യസ്മാ പദീയതേ, പുരിമാപത്തിയാ…പേ॰… യോ യസ്മാ ദാതബ്ബോ, തസ്മാ ഏസോധാനസമോധാനപരിവാസോ പകാസിതോതി.

തത്ഥ **അന്തരാപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ**തി പടിച്ഛന്നാപത്തിയാ പരിവസന്തോ വാ മാനത്താരഹോ വാ മാനത്തം ചരന്തോ വാ അബ്ഭാനാരഹോ വാ ഹുത്വാ കദാചി അഞ്ഞം സങ്ഘാദിസേസാപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ. **ഛാദേന്തസ്സാ**തി പഠമം ആപന്നാപത്തിയാപടിച്ഛാദിതകാലേന സമം വാ ഊനം വാ കാലം പടിച്ഛാദേന്തസ്സ. ‘‘മൂലായപടികസ്സനേന തേ പരിവുത്ഥദിവസേ ച മാനത്തചിണ്ണദിവസേ ച സബ്ബേ ഓധുനിത്വാ’’തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨) **അട്ഠകഥാവചനതോ** ഏത്ഥ **“പരിവുത്ഥേ”**തി ഉപലക്ഖണത്താ ‘‘മാനത്തചിണ്ണേ ചാ’’തി ഗഹേതബ്ബം. **ഓധുനിത്വാ**തി ച മൂലായപടികസ്സനവസേന മക്ഖേത്വാ, അദിവസേ കത്വാതി അധിപ്പായോ.

യോ യസ്മാ പദീയതേ, സോ പരിവാസോ സട്ഠിവസ്സാനി പരിവസിത്വാ മാനത്താരഹോ ഹുത്വാപി അന്തരാപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ ഏകാഹമ്പി പടിച്ഛാദിതേ മൂലായപടികസ്സനേന തേ ദിവസേ സബ്ബേ മക്ഖേത്വാ താനേവ സട്ഠിവസ്സാനി പുനപി യസ്മാ പദീയതേതി അത്ഥോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ‘‘സട്ഠിവസ്സാനി പരിവസിത്വാ മാനത്താരഹോ ഹുത്വാപി ഹി ഏകദിവസം അന്തരാപത്തിം പടിച്ഛാദേത്വാ പുനപി സട്ഠിവസ്സാനി പരിവാസാരഹോ ഹോതീ’’തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨).

പുരിമാപത്തിയാതി തേന ആപന്നാസു സമ്ബഹുലാസു ആപത്തീസു സബ്ബാപത്തീനം പുരേതരമേവ പടിച്ഛന്നായ ആപത്തിയാ. **മൂലദിവസേ**തി പഠമം വീതിക്കമദിവസേ. **വിനിച്ഛിതേ**തി ‘‘അസുകസംവച്ഛരേ അസുകമാസേ അസുകദിവസേ’’തി നിയമിതേ. **സമോധായ** പക്ഖിപിത്വാ ദാതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. **വിധാനതോ യാചമാനസ്സാ**തി വിധാനതോ സങ്ഘേന ദാതബ്ബോതി യോജേതബ്ബം, **സമുച്ചയക്ഖന്ധകേ** വുത്തേന വിധിനാ യാചമാനസ്സ തഥേവ വുത്തവിധിനാ സങ്ഘേന ദാതബ്ബോതി അത്ഥോ. ‘‘ഏസോ ഓധാനസമോധാനപരിവാസോ’’തി പദച്ഛേദോ.

൧൦൨-൩. തഥാ വുച്ചതീതി സമ്ബന്ധോ. **താസം അഗ്ഘവസേന ഹീതി ഹി**-സദ്ദോ ഹേതുമ്ഹി. **“സോ**തി തംസദ്ദസമ്ബന്ധേന ‘‘യോ’’തി ലബ്ഭതി. തത്രായം യോജനാ - സമ്ബഹുലാ…പേ॰… താസം അഗ്ഘവസേന തതോ ഊനപടിച്ഛന്നാനം ആപത്തീനം സമോധായ യോ യസ്മാ പദാതബ്ബോ പരിവാസോ, തസ്മാ സോ യഥാ അവയവത്ഥവസേന ‘‘ഓധാനസമോധാനോ’’തി പരിവാസോ വുത്തോ, തഥാ ‘‘അഗ്ഘസമോധാനോ’’തി വുച്ചതീതി.

തത്ഥ **സമ്ബഹുലാസൂ**തി യാസം ആപത്തീനം പരിവസിതുകാമോ, താസു സമ്ബഹുലാസു ആപത്തീസു, നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. **“ഏകാ വാ”**തിആദി നിദ്ധാരിയനിദ്ദേസോ. **താസം** ആപത്തീനം. **അഗ്ഘവസേനാ**തി ഗണനവസേന, രത്തിപരിച്ഛേദവസേനാതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ‘‘താസം രത്തിപരിച്ഛേദവസേനാ’’തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨). ‘‘പദാതബ്ബോ’’തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ.

തതോതി ചിരപടിച്ഛന്നാപത്തിതോ. **ഊനപടിച്ഛന്നാനം ആപത്തീന**ന്തി ഏത്ഥ ഉപയോഗത്ഥേ സാമിവചനം, ഊനപടിച്ഛന്നായോ ആപത്തിയോ സമോധായാതി വുത്തം ഹോതി.

൧൩൦. നാനാ സുക്കവിസ്സട്ഠിആദീനി വത്ഥൂനി യാസം താ **നാനാവത്ഥുകാ,** നാനാവത്ഥുകാ സഞ്ഞാ യാസം ആപത്തീനം താ **നാനാവത്ഥുകസഞ്ഞായോ. സബ്ബാ**തി ഏത്ഥ "യാ"തി സേസോ, സുക്കവിസ്സട്ഠിആദികുലദൂസനാവസാനാ യാ സബ്ബാ തേരസ സങ്ഘാദിസേസാ ആപത്തിയോതി അത്ഥോ. **താ സബ്ബാ**തി ഏത്ഥ പി-സദ്ദോ വത്തബ്ബോ. **ദാതബ്ബോ**തി ഏത്ഥ "പരിവാസോ"തി ആനേത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. താ സബ്ബാപി ഏകതോ കത്വാ ദാതബ്ബോ പരിവാസോതി യോജനാ. തസ്സ തേരസ സങ്ഘാദിസേസാപത്തിയോപി ഏകതോ കത്വാതി അത്ഥോ. "അഹം ഭന്തേ സമ്ബഹുലാ സങ്ഘാദിസേസാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജിം ഏകം സുക്കവിസ്സട്ഠിം...പേ॰... ഏകം കുലദൂസകം, സോഹം ഭന്തേ സങ്ഘം താസം ആപത്തീനം സമോധാനപരിവാസം യാചാമീ"തി തിക്ഖത്തും യാചനായ ച തദനുരൂപായ ഞത്തിയാ ച കമ്മവാചാസു ച നാമം വത്വാ ദാതബ്ബപരിവാസോ **മിസ്സകോ മതോ** "മിസ്സകസമോധാനപരിവാസോ"തി ഞാതോ. ദ്വേ, തിസ്സോ, ചതസ്സോ, അതിരേകാ ച ആപന്നസ്സാപി പരിവാസം ദേന്തേന ഇമിനാ നിയാമേന വത്ഥും, നാമം വിസേസേത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

സമോധാനപരിവാസകഥാവണ്ണനാ.

൧൩൧. **പരിവുത്ഥപരിവാസസ്സാ**തി തിവിധേ പരിവാസേ അഞ്ഞതരസ്സ വസേന പരിവുത്ഥപരിവാസസ്സ. **ഉത്തരി ഛ രത്തിയോ**തി പരിവാസതോ ഉത്തരി ഛ രത്തിയോ, ഛ ദിവസേതി വുത്തം ഹോതി, "ചരിതു"ന്തി സേസോ, ചരണകിരിയായ അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം. മാനത്തം ദേയ്യന്തി യോജനാ, "സങ്ഘേനാ"തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി. **സമുച്ചയക്ഖന്ധകേ** വുത്തനയേന യോജേത്വാ ഛാരത്തഞ്ച ദാതബ്ബോ, ഭിക്ഖുമാനനവിധി ഭിക്ഖുസ്സ ദാതബ്ബോതി അത്ഥോ.

"പരിവുത്ഥപരിവാസസ്സാ"തി ഇമിനാ പടിച്ഛന്നമാനത്തം പകതം, തത്ഥ പഭേദേ അസതി കസ്മാ "പടിച്ഛന്നാപടിച്ഛന്നവസാ ദുവേ"തി വുത്തന്തി? പകതഭേദമനപേക്ഖിത്വാ ഛാരത്തമാനത്തേ ലബ്ഭമാനവിസയഭേദം ദസ്സേതും വുത്തം. ഏവഞ്ഹി സതി സമോധാനമാനത്തേ ച "ഛാരത്തം മാനത്തം ദേതൂ"തി (ചൂളവ॰ ൧൦൨) **പാളിയം** വുത്തത്താ തമ്പി ഗഹേത്വാ "തിധാ"തി കസ്മാ ന വുത്തന്തി? തമ്പി പടിച്ഛന്നാപത്തിയാ പരിവുത്ഥപരിവാസസ്സേവ ദാതബ്ബമാനത്തന്തി പടിച്ഛന്നമാനത്തവചനേനേവ സങ്ഗഹിതത്താ വിസും ന വുത്തം. തേനേവ ചതുബ്ബിധേ മാനത്തേ ഇമേഹി ദ്വീഹി വിനാ ദസ്സേതബ്ബേസു ദ്വീസു മാനത്തേസു പക്ഖമാനത്തമത്തം "ഛാദേന്തിയാ"തിആദിഗാഥായ ദസ്സേത്വാ സമോധാനമാനത്തം വിസും ന ദസ്സിതന്തി ദട്ഠബ്ബം.

൧൩൨-൩. **വിനിദ്ദിട്ഠപ്പകാര**ന്തി "പരിക്ഖിത്തവിഹാരസ്സാ"തിആദിനാ യഥാവുത്തഗാഥാദ്വയേന നിദ്ദിട്ഠപ്പകാരം. **ആദിയിത്വാന തം തേസ**ന്തി ഏത്ഥ "സന്തികേ"തി വക്ഖമാനതോ ലബ്ഭതി. **തേസം** ചതുന്നം സമ്മുഖാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ തം വത്തം സമാദിയിത്വാതി അത്ഥോ. "തം തേസം സന്തികേ"തി ഇദം "ആരോചേത്വാ"തി ഇമിനാപി യുജ്ജതി. തേസമേവ സമ്മുഖാ നിസിന്നേന "അഹം ഭന്തേ ഏകം ആപത്തിം ആപജ്ജിം സഞ്ചേതനികം സുക്കവിസ്സട്ഠി"ന്തിആദിനാ നയേന **സമുച്ചയക്ഖന്ധകാ**ഗതം ആരോചനം കത്വാ. ഇമിനാ അന്തോഅരുണേ ദിട്ഠാനം അഞ്ഞേസമ്പി ആരോചനം ഉപലക്ഖിതം.

നിക്ഖിപേ സന്തികേ തേസം വത്തന്തി ഏത്ഥ "അരുണേ ഉട്ഠിതേ"തി അജ്ഝാഹരിതബ്ബം. അരുണേ ഉഗ്ഗതേ തേസം ഭിക്ഖൂനം സമ്മുഖാ യഥാവുത്തനയേനേവ നിസീദിത്വാ "വത്തം നിക്ഖിപാമി, മാനത്തം നിക്ഖിപാമീ"തി ഇമേസു ദ്വീസു ഏകം വാ ദ്വയമേവ വാ വത്വാ വത്തം നിക്ഖിപേ.

൩൩൭. **തസ്സ** മാനത്തസ്സ. **രത്തിച്ഛേദാദികോ**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന വത്തഭേദോ ഗഹിതോ. അട്ഠകഥാവസേന പാളിവസേനാതി യോജനാ.

൩൩൮. വീസതിയാ ഭിക്ഖൂനം വഗ്ഗോ സമൂഹോ **വീസതിവഗ്ഗോ,** സോ ഏവ **വീസതിവഗ്ഗികോ. അബ്ഭേയ്യാ**തി ഓസാരേയ്യ, അബ്ഭന്തരം കരേയ്യാതി അത്ഥോ. **വിധിനാ**തി സമുച്ചയക്ഖന്ധകാഗതക്കമേന. **അബ്ഭിതോ**തി സംവാസേന അന്തോ കതോ, **പകതത്തോ**തി പകതിസഭാവോ, ആപത്തിം അനാപന്നകാലസദിസോ ഹോതീതി അത്ഥോ.

൩൩൯. ആപത്തിം ഛാദേന്തിയാ ഭിക്ഖുനിയാതി യോജനാ, ''ആപജ്ജിത്വാ''തി സേസോ, ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ ''ആപത്തി ചാ''തിആദിനാ (വി॰ വി॰ ൩൦൪) നയേന പുബ്ബേ ദസ്സിതേഹി ദസഹി അങ്ഗേഹി പടിച്ഛാദേന്തിയാ ഭിക്ഖുനിയാ അത്തനോ ആപത്തിം ഛാദേന്തിയാ ഭിക്ഖുനിയാ. **ന ച ആപത്തീ**തി ഏത്ഥ **"അത്തനോ"**തി ഇമിനാ അഞ്ഞിസ്സാ ആപത്തിം പടിച്ഛാദേന്തിയാ വജ്ജപടിച്ഛാദികാസങ്ഖാതപാരാജികാപത്തീതി ദീപിതം ഹോതി. **"ഭിക്ഖുനിയാ"**തി ഇമിനാ ഭിക്ഖുസ്സ ദുക്കടാപത്തിഭാവം ദീപേതി.

൩൪൦. വിരുദ്ധമത്ഥം നയതി പജഹതീതി **വിനയോ,** വിനിച്ഛയോ, തം വിനയപിടകത്ഥവിനിച്ഛയവിസേസവിസയം സമ്മോഹസങ്ഖാതം വിരുദ്ധം പച്ചത്ഥികം തദങ്ഗവസേന പജഹന്തോ **വിനയനയ**സങ്ഖാതം തതോ ഏവ അതിബുദ്ധിദീപനം, അതിസയേന ബുദ്ധിം ദീപേതീതി **അതിബുദ്ധിദീപനം,** തം വിനയത്ഥവിനിച്ഛയകം ഞാണപദീപം വിസേസേന ജാലേന്തം. വിവിധേഹി നയേഹി യുത്തതായ **വിവിധനയയുതം. വിനയനയേ**തി വിനയപിടകസ്സ പരസന്താനപാപനേ, വിനയവണ്ണനായന്തി വുത്തം ഹോതി.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ

വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

സങ്ഘാദിസേസകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അനിയതകഥാവണ്ണനാ

൪൫൨-൩. ഇദാനി സങ്ഘാദിസേസകഥാനന്തരം അനിയതകഥം ദസ്സേതുമാഹ **"രഹോനിസജ്ജസ്സാദേനാ"**തിആദി. രഹസി നിസജ്ജാ **രഹോനിസജ്ജാ,** തസ്സാ അസ്സാദോ രഹോനിസജ്ജസ്സാദോ, തേന **രഹോനിസജ്ജസ്സാദേന,** മേഥുനധമ്മസന്നിസ്സിതേന കിലേസേനാതി അത്ഥോ. വുത്തഞ്ഹി **അട്ഠകഥായം** "രഹോനിസജ്ജസ്സാദോതി മേഥുനധമ്മസന്നിസ്സിതകിലേസോ വുച്ചതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൪൪). "രഹോ നാമ ചക്ഖുസ്സ രഹോ സോതസ്സ രഹോ. ചക്ഖുസ്സ രഹോ നാമ ന സക്കാ ഹോതി അക്ഖിം വാ നിഖണിയമാനേ ഭമുകം വാ ഉക്ഖിപിയമാനേ സീസം വാ ഉക്ഖിപിയമാനേ പസ്സിതും. സോതസ്സ രഹോ നാമ ന സക്കാ ഹോതി പകതികഥാ സോതു"ന്തി (പാരാ॰ ൪൪൫) **പദഭാജനേ** വുത്തരഹേസു ചക്ഖുസ്സ രഹോ ഏവ ഇധാധിപ്പേതോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "കിഞ്ചാപി പാളിയം 'സോതസ്സ രഹോ'തി ആഗതം, ചക്ഖുസ്സ രഹേനേവ പന പരിച്ഛേദോ വേദിതബ്ബോ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൪൪-൪൪൫).

ചക്ഖുസ്സ രഹത്താ "പടിച്ഛന്ന"ന്തി ഇമമ്പി പടിച്ഛന്നത്താ ഏവ "അലംകമ്മനിയ"ന്തി ഇമമ്പി സങ്ഗണ്ഹാതി. നിസജ്ജസദ്ദോപാദാനേന "ആസനേ"തി ഇദമ്പി ഗഹിതമേവ. **"മാതുഗാമസ്സ സന്തികം ഗന്തുകാമോ"**തി ഇമിനാ "മാതുഗാമേന സദ്ധി"ന്തി ഇദമ്പി ഗഹിതമേവ. ഏവം സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭമാനപദോപാദാനേന യോ പന ഭിക്ഖു മാതുഗാമേന സദ്ധിം ഏകോ ഏകായ രഹോ പടിച്ഛന്നേ ആസനേ അലംകമ്മനിയേ നിസജ്ജസ്സാദേനാതി വുത്തം ഹോതി. ചക്ഖുസ്സ രഹഭാവേന കുട്ടാദിപടിച്ഛന്നേ തേനേവ മേഥുനസേവനകമ്മസ്സ അനുരൂപേ ആസനേ തദഹുജാതായപി മനുസ്സിത്ഥിയാ സഹ നിസജ്ജസ്സാദരാഗേന സമന്നാഗതോ ഹുത്വാതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ "മാതുഗാമസ്സാ"തി തദഹുജാതമ്പി ഇത്ഥിം ഗണ്ഹാതീതി കുതോ ലബ്ഭതീതി? "മാതുഗാമോ നാമ മനുസ്സിത്ഥീ, ന യക്ഖീ, ന പേതീ, ന തിരച്ഛാനഗതാ, അന്തമസോ തദഹുജാതാപി ദാരികാ, പഗേവ മഹത്തരീ"തി (പാരാ॰ ൪൪൫) **പദഭാജനതോ** ലബ്ഭതി.

"നിവാസേതീ"തി ഇമിനാ "കായബന്ധനം ബന്ധതി, ചീവരം പാരുപതീ"തി ഇദം ലക്ഖീയതി. **സബ്ബത്ഥാ**തി യഥാവുത്തം പയോഗതോ പുബ്ബാപരപയോഗേ സങ്ഗണ്ഹാതി. തേനേവ **"പയോഗേ ച പയോഗേ ചാ"**തി വിച്ഛാപയോഗോ കതോ. നിസീദതോ ചസ്സ ദുക്കടന്തി യോജനാ. "ഉഭിന്നമ്പി നിസജ്ജായ പാചിത്തിയ"ന്തി വക്ഖമാനത്താ ദുക്കടം സന്ധായ ഏകകസ്സ നിസീദതോതി ഗഹേതബ്ബം.

൪൫൪. **നിസജ്ജായ ഉഭിന്നമ്പീ**തി ഏത്ഥ "സകി"ന്തി സേസോ, ഉഭിന്നം നിസജ്ജാപൂരണവസേന അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ പുരേ വാ പച്ഛാ വാ ഏകക്ഖണേ വാ മാതുഗാമസ്സ വാ ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഏകവാരം നിസജ്ജായാതി വുത്തം ഹോതി. വുത്തഞ്ഹേതം **പാളിയം** "മാതുഗാമേ നിസിന്നേ ഭിക്ഖു ഉപനിസിന്നോ വാ ഹോതീ"തിആദി (പാരാ॰ ൪൪൫). ഹോതി പാചിത്തിയന്തി യോജനാ. പയോഗഗണനായ ച ഹോന്തി പാചിത്തിയാനീതി ഗഹേതബ്ബം, മാതുഗാമസ്സ വാ ഭിക്ഖുനോ വാ ഉഭിന്നം വാ ഉട്ഠായുട്ഠായ പുനപ്പുനം ഉപനിസീദനപയോഗഗണനായ ചാതി അത്ഥോ. "ആപത്തീഹിപി തീഹിപീ"തി വക്ഖമാനത്താ **പാചിത്തിയ**ഗ്ഗഹണം പാരാജികസങ്ഘാദിസേസാനം

ഉപലക്ഖണം ഹോതി, തീസു ഏകം ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി. ഏത്ഥ **"പയോഗഗണനായാ"**തി ഇദം പാരാജികായ ന ലബ്ഭതി ഏകപയോഗേനേവ സിജ്ഝനതോ. കായസംസഗ്ഗസങ്ഘാദിസേസോ, പന സരീരതോ പുനപ്പുനം വിയുജ്ജിത്വാ ഫുസനേന പാചിത്തിയഞ്ച യഥാവുത്തനയേനേവ ലബ്ഭതി.

ബഹൂസുപി മാതുഗാമേസു **ബഹുകാനി** പാചിത്തിയാനി ഹോന്തീതി യോജനാ. ബഹൂസു മാതുഗാമേസു നിസിന്നേസു നിസിന്നാനം ഗണനായ ഏകേനേവ പയോഗേന ബഹൂനി പാചിത്തിയാനി ച സങ്ഘാദിസേസാ ച ഹോന്തി. "പയോഗഗണനായ ചാ"തി ഇമസ്സ ഏത്ഥാപി യുജ്ജമാനത്താ താസു വിസും വിസും ഉട്ഠായുട്ഠായ പുനപ്പുനം നിസീദന്തീസു, സയഞ്ച ഉട്ഠായുട്ഠായ പുനപ്പുനം നിസീദതോ താസം ഗണനായ ആപജ്ജിതബ്ബാപത്തിയോ പയോഗഗണനായ ച ബഹൂ ഹോന്തീതി ഇദം ലബ്ഭതി. ഏത്ഥാപി പന പാരാജികം ന ലബ്ഭതി, സങ്ഘാദിസേസോ, പാചിത്തിയഞ്ച ലബ്ഭതി.

൫൪. സമീപേ ഠിതോപി അന്ധോ അനാപത്തിം ന കരോതീതി സോതസ്സ രഹഭാവേ അസതിപി പധാനഭൂതസ്സ "ചക്ഖുസ്സ രഹോ"തി ഇമസ്സ അങ്ഗസ്സ വിജ്ജമാനത്താ വുത്തം **"അന്തോദ്വാദസഹത്ഥകേ"**തി, ഇമിനാ സവനൂപചാരേ വിജ്ജമാനേപീതി വുത്തം ഹോതി. ഇത്ഥീനം തു സതമ്പി ച ന കരോതി അനാപത്തിന്തി യോജനാ, വിഞ്ഞുനോ പുരിസസ്സ അസന്നിഹിതഭാവേനാതി അധിപ്പായോ. **"ഇത്ഥീനമ്പി സതമ്പി ചാ"**തി ലിഖന്തി, തതോപി അയമേവ പാഠോ സുന്ദരോ. **പി**-സദ്ദോ വാ തു-സദ്ദത്ഥേ ദട്ഠബ്ബോ.

൫൫. **നിപജ്ജിത്വാതി** ഏത്ഥ "സമീപേ"തി സേസോ, "നിദ്ദായന്തോപീ"തി ഏതസ്സ വിസേസകേന **"നിപജ്ജിത്വാ"**തി ഇമിനാ നിസീദിത്വാ നിദ്ദായന്തോതി ഇമസ്സ നിവത്തിതത്താ സമീപേ നിസീദിത്വാ നിദ്ദായന്തോപി അനന്ധോ മനുസ്സപുരിസോ അനാപത്തിം കരോതീതി ലബ്ഭതി. **"കേവല"**ന്തി വിസേസനേന ബലവനിദ്ദൂപഗതോ ഗഹിതോതി തഥാ അഹുത്വാ അന്തരന്തരാ ആപന്നാപന്നേ വിനിച്ഛിനിത്വാ പവത്തമാനായ കപിനിദ്ദായ നിദ്ദായന്തോപി അനാപത്തിം കരോതീതി അയമത്ഥോ ലബ്ഭതി. "പിഹിതദ്വാരഗബ്ഭസ്സാ"തി വത്തബ്ബേ മജ്ഝപദലോപീസമാസവസേന **"പിഹിതഗബ്ഭസ്സാ"**തി വുത്തം. **"ദ്വാരേ"**തി ഇമിനാ ദ്വാരേകദേസഭൂതം ഉമ്മാരം വാ തംസമീപം വാ ഉപചാരേന വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. സചേ ഗബ്ഭോ പിഹിതദ്വാരോ ന ഹോതി, അനാപത്തീതി ബ്യതിരേകതോ ദസ്സിതം.

൫൬. ഇമസ്മിം അനിയതസിക്ഖാപദേ **പാളിയം** അനാപത്തിവാരേ അസതിപി "യോ പന ഭിക്ഖു മാതുഗാമേന സദ്ധിം രഹോ പടിച്ഛന്നേ ആസനേ നിസജ്ജം കപ്പേയ്യ, പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൨൮൦) പഞ്ചമസ്സ അചേലകവഗ്ഗസ്സ ചതുത്ഥസിക്ഖാപദേ അനാപത്തിവാരേ "അനാപത്തി യോ കോചി വിഞ്ഞൂ പുരിസോ ദുതിയോ ഹോതി, തിട്ഠതി ന നിസീദതി, അരഹോപേക്ഖോ, അഞ്ഞവിഹിതോ നിസീദതി, ഉമ്മത്തകസ്സ ആദികമ്മികസ്സാ"തി (പാചി॰ ൨൮൭) വുത്തേ അനാപത്തിവാരേ സങ്ഗഹേതുമാഹ **"അനന്ധേ സതീ"**തിആദി. "ഏതസ്സ സമീപേ"തി പകരണതോ ലബ്ഭതി. ഇധ പുല്ലിങ്ഗനിദ്ദേസേന പുരിസോ ലബ്ഭതി, "തേനാപി അബാലേന ഭവിതബ്ബം, മനുസ്സജാതികേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി ഇദഞ്ച **"വിഞ്ഞുസ്മി"**ന്തി ഇമിനാ ലബ്ഭതി.
അന്ധസദിസനിദ്ദൂപഗതപടിപക്ഖവാചിഅനന്ധപദേന "അനിദ്ദായന്തേ"തി

ലബ്ഭതി, മനാപാമനാപം ജാനന്തേ അനിദ്ദായന്തേ മനുസ്സപുരിസേ ദസ്സനൂപചാരസ്സ അന്തോ വിജ്ജമാനേതി അത്ഥോ.

"നിസജ്ജപച്ചയാ ദോസോ നത്ഥീ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ, ഏവരൂപേ രഹോ ആസനേ മാതുഗാമേന സദ്ധിം നിസിന്നപച്ചയാ ആപത്തി നത്ഥീതി അത്ഥോ. **"ഠിതസ്സാ"**തി ഇമിനാപി തദേവ പദം യോജേതബ്ബം. വിഞ്ഞുമ്ഹി പടിബലേ മനുസ്സപുരിസേ അസന്നിഹിതേപി തഥാവിധേ രഹോ ആസനേ മാതുഗാമേ ആസനേ നിസിന്നേപി സയാനേപി ഠിതേപി സയം ഠിതസ്സ നിസജ്ജായ അഭാവാ തപ്പച്ചയാ ആപത്തി ന ഹോതീതി അത്ഥോ. **അരഹസഞ്ഞിനോ നിസജ്ജപച്ചയാ ദോസോ നത്ഥീ**തി രഹോ ആസനേ മാതുഗാമേന സദ്ധിം നിസജ്ജന്തസ്സാപി "രഹോ"തി സഞ്ഞാരഹിതസ്സ നിസീദതോ നിസജ്ജപച്ചയാ അനാപത്തീതി അത്ഥോ. വിക്ഖിത്തചേതസോ നിസജ്ജപച്ചയാ ദോസോ നത്ഥീതി യോജനാ.

൪൪൭. ഏത്താവതാ പാചിത്തിയാപത്തിമത്തതോ അനാപത്തിപ്പകാരം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ അനിയതവോഹാരഹേതുഭൂതാഹി തീഹി ആപത്തീഹി അനാപത്തിപകാരം ദസ്സേതുമാഹ **"ന ദോസോ"**തിആദി. **ആപത്തീഹിപി തീഹിപീ**തി "നിസജ്ജം ഭിക്ഖു പടിജാനമാനോ തിണ്ണം ധമ്മാനം അഞ്ഞതരേന കാരേതബ്ബോ പാരാജികേന വാ സങ്ഘാദിസേസേന വാ പാചിത്തിയേന വാ"തി (പാരാ॰ ൪൪൪) **പാളിയം** വുത്താഹി "പഠമപാരാജികാപത്തികായസംസഗ്ഗസങ്ഘാദിസേസാപത്തിപാചിത്തിയാപത്തീ"തി ഇമാഹി തീഹിപി ആപത്തീഹീതി വുത്തം ഹോതീതി.

പഠമാനിയതകഥാവണ്ണനാ.

൪൪൮. വത്തബ്ബഭാവേനാധികതദുതിയാനിയതവിനിച്ഛയതോ പഠമാനിയതേ വുത്തവിനിച്ഛയേഹി സമം വിനിച്ഛയം പഹായ തത്ഥ അവുത്തം ഇമസ്സേവ വിനിച്ഛയവിസേസം ദസ്സേതുമാഹ **"അനന്ധാ"**തിആദി. ഇധ ദുട്ഠുല്ലവാചാസങ്ഘാദിസേസസ്സാപി ഗഹിതത്താ തതോ അനാപത്തികരം ദസ്സേതും **"അബധിരോ"**തി വുത്തം. **അനന്ധോ അബധിരോ**തി "പുരിസോ"തി ഇദം സന്ധായ വുത്തം. "ഇത്ഥീ"തി ഇദം സന്ധായ "അനന്ധാബധിരാ"തി ഗഹേതബ്ബം. ഏവമുപരിപി. തേനാപി സവനൂപചാരന്തോഗധേന ഭവിതബ്ബന്തി ദസ്സേതും **"അന്തോദ്വാദസഹത്ഥട്ഠോ"**തി വുത്തം.

൪൪൯. **"അന്ധോ അബധിരോ അനാപത്തിം ന കരോതീ"**തി ഇദം കായസംസഗ്ഗസങ്ഘാദിസേസം സന്ധായ വുത്തം. **"ബധിരോ വാപി ചക്ഖുമാ, ന കരോതി അനാപത്തി"**ന്തി ഇദം പന ദുട്ഠുല്ലവാചാസങ്ഘാദിസേസം സന്ധായ വുത്തന്തി ഏവമേത്ഥ സന്ധായ ഭാസിതത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

പുരിമാനിയതകഥായ അവുത്തവിസേസസ്സ ദുതിയാനിയതകഥായ വത്തുമിച്ഛിതത്താ അയമ്പി വിസേസോ ഇധ വത്തബ്ബോ. കോയം വിസേസോ, യോ ഇധ വത്തബ്ബോതി ചേ? തത്ഥ "പടിച്ഛന്നേ ആസനേ അലംകമ്മനിയേ"തി (പാരാ॰ ൪൪൪) വുത്തം ആസനങ്ഗദ്വയം ഇധ "ന ഹേവ ഖോ പന പടിച്ഛന്നം ആസനം ഹോതി നാലംകമ്മനിയ"ന്തി (പാരാ॰ ൪൫൨) നിസേധേത്വാ "അലഞ്ച ഖോ ഹോതി മാതുഗാമം ദുട്ഠുല്ലാഹി വാചാഹി ഓഭാസിതു"ന്തി (പാരാ॰ ൪൫൨) ഇദം അപുബ്ബങ്ഗം വുത്തം. തത്ര മാതുഗാമോതി അന്തമസോ

തദഹുജാതാപി ദാരികാ ഗഹിതാ, ഇധ ''മാതുഗാമോ നാമ മനുസ്സിത്ഥീ, ന യക്ഖീ, ന പേതീ, ന തിരച്ഛാനഗതാ, വിഞ്ഞൂ പടിബലാ സുഭാസിതദുബ്ഭാസിതം ദുട്ഠുല്ലാദുട്ഠുല്ലം ആജാനിതു''ന്തി (പാരാ॰ ൪൪൪) വിഞ്ഞൂ പടിബലോ മാതുഗാമോവ വുത്തോ. തത്ഥ ''പാരാജികേന വാ സങ്ഘാദിസേസേന വാ പാചിത്തിയേന വാ''തി (പാരാ॰ ൪൪൪) തിസ്സോ ആപത്തിയോ വുത്താ, ഇധ ''നിസജ്ജം ഭിക്ഖു പടിജാനമാനോ ദ്വിന്നം ധമ്മാനം അഞ്ഞതരേന കാരേതബ്ബോ സങ്ഘാദിസേസേന വാ പാചിത്തിയേന വാ''തി (പാരാ॰ ൪൫൩) ദ്വേയേവ ആപത്തിയോ വുത്താ. സങ്ഘാദിസേസേസു ച തത്ഥ ''സാ ചേ ഏവം വദേയ്യ 'അയ്യോ മയാ ദിട്ഠോ നിസിന്നോ മാതുഗാമേന സദ്ധിം കായസംസഗ്ഗം സമാപജ്ജന്തോ'തി, സോ ച തം പടിജാനാതി, ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോ''തി (പാരാ॰ ൪൪൭) കായസംസഗ്ഗസങ്ഘാദിസേസോവ വുത്തോ, ഇധ സോ ച വുത്തോ, ''സാ ചേ ഏവം വദേയ്യ 'അയ്യസ്സ മയാ സുതം നിസിന്നസ്സ മാതുഗാമം ദുട്ഠുല്ലാഹി വാചാഹി ഓഭാസേന്തസ്സാ'തി, സോ ച തം പടിജാനാതി, ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോ''തി (പാരാ॰ ൪൫൫) ദുട്ഠുല്ലവാചാസങ്ഘാദിസേസോ ച വുത്തോ. ഏത്തകോ ഉഭിന്നമനിയതാനം വിസേസോ.

അയം കസ്മാ ന വുത്തോതി? അയം സമ്ബോധവത്ഥുവിസേസോ വത്ഥുമിച്ഛിതോ പന അട്ഠകഥാഗതവിനിച്ഛയവിസേസതോതി തസ്മാ ന വുത്തോതി ദട്ഠബ്ബോ. **തിസമുട്ഠാനമേവിദം** കായചിത്തവാചാചിത്തകായവാചാചിത്തവസേന തീണി സമുട്ഠാനാനി ഏതസ്സാതി കത്വാ.

ഇമേഹിപി ദ്വീഹി അനിയതസിക്ഖാപദേഹി സിക്ഖാപദന്തരേസു പഞ്ഞത്തായേവ ആപത്തിയോ, അനാപത്തിയോ ച ദസ്സിതാ, ന കോചി ആപത്തിവിസേസോ വുത്തോ, തസ്മാ കിമേതേസം വചനേനാതി? വുച്ചതേ - വിനയവിനിച്ഛയലക്ഖണം ഠപേതും ഭഗവതാ ഉപ്പന്നേ വത്ഥുമ്ഹി ദ്വേ അനിയതാ പഞ്ഞത്താ. കഥം? ഏവരൂപായപി സദ്ധേയ്യവചനായ ഉപാസികായ വുച്ചമാനോ പടിജാനമാനോവ ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോ, ന അപ്പടിജാനമാനോ, തസ്മാ ''യായ കായചി ആപത്തിയാ യേന കേനചി ചോദിതേ പടിഞ്ഞാതകരണംയേവങ്ഗം കാതബ്ബ''ന്തി ഇമേഹി സിക്ഖാപദേഹി വിനിച്ഛയലക്ഖണം ഠപിതന്തി വേദിതബ്ബം. അഥ കസ്മാ ഭിക്ഖുനീനം അനിയതം ന വുത്തന്തി? ഇദമേവ ലക്ഖണം സബ്ബത്ഥ അനുഗതന്തി ന വുത്തം.

ദുതിയാനിയതകഥാവണ്ണനാ.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ

വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

അനിയതകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിസ്സഗ്ഗിയകഥാവണ്ണനാ

൭൫. ഏവം അനിയതകഥം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി നിസ്സഗ്ഗിയകഥം ദസ്സേതുമാഹ **"ഖോമ"**ന്തിആദി . **ഖോമ**ന്തി ഏവംനാമകം ചീവരം. **ഖോമ**ന്തി ഗച്ഛവിസേസസ്സ നാമം, തസ്സ വാകേഹി കതചീവരം കാരണോപചാരവോഹാരവസേന "ഖോമ"ന്തി വുത്തം. **കപ്പാസ**ന്തി കപ്പാസസുത്തമയം ചീവരം, ഇദമ്പി വുത്തനയേനേവ "കപ്പാസ"ന്തി വുച്ചതി. **കോസേയ്യം** നാമ കോസകാരകിമികോസം, കോസേന നിബ്ബത്തം സുത്തം കോസേയ്യം. ഇധ പന തേന കോസേയ്യസുത്തേന നിബ്ബത്തം ചീവരം "കോസേയ്യ"ന്തി വുത്തം. **സാണ**ന്തി സാണവാകസുത്തേഹി വായിത്വാ കതചീവരം. ഇദഞ്ച ഖോമം വിയ ദട്ഠബ്ബം. **ഭങ്ഗ**ന്തി ഖോമസുത്താദീനി സബ്ബാനി, ഏകച്ചാനി വാ മിസ്സേത്വാ കതചീവരം. ഇദമ്പി കരണപ്പകാരേന ലദ്ധനാമകം. "ഭങ്ഗം നാമ ഏകാ ഗച്ഛജാതി, തസ്സാ വാകമയസുത്തേഹി വായിത്വാ കതചീവര"ന്തി കേചി. ഇമസ്മിം പക്ഖേ ഖോമം വിയ ഗഹേതബ്ബം. **കമ്ബല**ന്തി മനുസ്സലോമവാളലോമം വിനാ സേസലോമേഹി വായിത്വാ കതചീവരം വുത്തന്തി. ഇദം "ചീവരം നാമ ഛന്നം ചീവരാനം അഞ്ഞതരം ചീവര"ന്തി (പാരാ॰ ൪൬൨) **പദഭാജനേ** ച "ഖോമം കപ്പാസികം കോസേയ്യം കമ്ബലം സാണം ഭങ്ഗ"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൨-൪൬൩) **അട്ഠകഥായ** ച വുത്തം സന്ധായാഹ. **"ജാതിതോ"**തി ഇദം പമാണാദിഭേദസ്സ വക്ഖമാനത്താ വുത്തം. **ജാതിതോ**തി ഖോമാദിസാമഞ്ഞതോ. സാമഞ്ഞഞ്ഹി "ജാതീ"തി വുച്ചതി. ദീഘരസ്സഥൂലസുഖുമനീലപീതാദിഭേദഭിന്നാനം സബ്ബേസം വത്ഥാവയവാനം സങ്ഗാഹികഖോമസുത്തമയതാസാമഞ്ഞം ജാതീതി വുത്തം ഹോതി. ഏവം സേസേസുപി.

൭൬. **ദുകൂല**ന്തി ഏവംനാമകം രുക്ഖവാകമയചീവരം. **പത്തുണ്ണ**ന്തി പത്തുണ്ണദേസേ സഞ്ജാതവത്ഥം. "പത്തുണ്ണം കോസേയ്യവിസേസോ"തി **അഭിധാനകോസേ** വുത്തം. **ചീന**ന്തി ചീനദേസേ ഉപ്പന്നവത്ഥം. **സോമാരപട്ടക**ന്തി സോമാരദേസേ ഉപ്പന്നവത്ഥം. **"സോമാരചീനപടക"**ന്തിപി ലിഖന്തി, സോയേവത്ഥോ. **ഇദ്ധിജ**ന്തി ഏഹിഭിക്ഖൂനം പുഞ്ഞിദ്ധിയാ നിബ്ബത്തം ചീവരം. **ദേവദിന്ന**ന്തി ദേവതാഹി ദിന്നം ചീവരം. തഞ്ഹി കപ്പരുക്ഖേ നിബ്ബത്തം, ജാലിനിയാ ദേവകഞ്ഞായ അനുരുദ്ധത്ഥേരസ്സ ദിന്നവത്ഥസദിസം. **തസ്സാ**തി ജാതിതോ ഛബ്ബിധസ്സ കപ്പിയചീവരസ്സ. **ഇദം** ഛബ്ബിധചീവരം യഥാരഹം അനുലോമികം വുത്തന്തി അത്ഥോ. ദുകൂലഞ്ഹി സാണസ്സ അനുലോമം വാകമയത്താ, പത്തുണ്ണാദീനി കോസേയ്യസ്സ അനുലോമാനി പാണകേഹി കതസുത്തമയത്താ, ഇദ്ധിജമ്പി ഖോമാദീനംയേവ അഞ്ഞതരം ഹോതീതി തേസം അനുലോമം, ദേവദിന്നമ്പി ഖോമാദീനംയേവ അനുലോമം ഹോതി തേസം അഞ്ഞതരഭാവതോ. യഥാഹ -

> "സാണസ്സ തു ദുകൂലഞ്ഹി, ഇദ്ധിജം ദേവദിന്നകം;
> ഖോമാദീനംവസിട്ഠംതു, കോസേയ്യസ്സാനുലോമിക"ന്തി.

൭൭. തിണ്ണം ചീവരാനം സമാഹാരോ **തിചീവര**ന്തി പമാണയുത്തം സങ്ഘാടിആദിനാമേന അധിട്ഠിതചീവരസ്സേവ നാമത്താ തദേവ വുച്ചതി. ഗണനവസേന യം കിഞ്ചി ചീവരത്തയം ന വത്തബ്ബം. സമുദ്ദേകദേസോപി യഥാ "സമുദ്ദോ"തി വുച്ചതി, ഏവം അധിട്ഠിതേസു തീസു ചീവരേസു അഞ്ഞതരം "തിചീവര"ന്തി വുച്ചതി. **പരിക്ഖാരചോള**ന്തി സങ്ഘാടിആദിവിസിട്ഠനാമേഹി

അനധിട്ഠിതം "അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ ആയാമേന അട്ഠങ്ഗുലം സുഗതങ്ഗുലേന ചതുരങ്ഗുലവിത്ഥതം പച്ഛിമം ചീവര"ന്തി (പാരാ॰ ൩൫൮) അനുഞ്ഞാതം പച്ഛിമചീവരപരിയന്തം കത്വാ കതാകതസ്സ യസ്സ കസ്സചി ചീവരസ്സ രുള്ഹിസഞ്ഞാ.

മുഖം സന്ദമാനലാലം പുഞ്ഛതി ഏതേനാതി **മുഖപുഞ്ഛന**ന്തി കപോലതോ നിച്ചം സന്ദമാനലാലാനം പുഞ്ഛനത്ഥായ അനുഞ്ഞാതസ്സ ചീവരവിസേസസ്സ നാമം. നിസീദന്തി ഏത്ഥാതി **നിസീദന**ന്തി ച ഭിക്ഖൂനം അത്ഥരിത്വാ നിസീദിതും അനുഞ്ഞാതസ്സ ചീവരസ്സ നാമം. **അധിട്ഠേയ്യാ**തി "ഇമം കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദി"ന്തിആദിനാ (വി॰ വി॰ ൭൫൭) വക്ഖമാനനയേന നാമം ഗഹേത്വാ അധിട്ഠേയ്യാതി അത്ഥോ. **പച്ചത്ഥരണമേവ ചാ**തി സങ്ഘികേ മഞ്ചപീഠേ സരീരസമ്ഫുസനേന ആപജ്ജിതബ്ബായ ആപത്തിയാ മോചനത്ഥായ തത്ഥ അത്ഥരിത്വാ പരിഭോഗത്ഥായ അനുഞ്ഞാതം പച്ചത്ഥരണചീവരഞ്ച.

൭൪. **ഏകാഹ**ന്തി വസനകിരിയായ അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം. **തിചീവര**ന്തി തിചീവരേന. **വിപ്പവസേയ്യാ**തി "സങ്ഘാടിയാ വാ ഉത്തരാസങ്ഗേന വാ അന്തരവാസകേന വാ"തി (പാരാ॰ ൪൭൮) വുത്തത്താ ഏകദേസേ സമുദായോപചാരവസേന അവയവസ്സ വചനതോ തിണ്ണം ചീവരാനം അഞ്ഞതരേനാതിപി വുത്തം ഹോതി. **"തഥാ"**തി ഇമിനാ "വിനാ"തി ഇദം പച്ചാമസതി. **അധിട്ഠാ**തി അധിട്ഠായാതി ഗഹേതബ്ബം "പടിസങ്ഖാ യോനിസോ"തി (മ॰ നി॰ ൧.൨൨, ൨൩; അ॰ നി॰ ൬.൫൮) യഥാ, ഏത്ഥ "വളഞ്ജിയമാന"ന്തി സേസോ, അധിട്ഠായ വളഞ്ജിയമാനം നിസീദനം തഥാ വിനാ ചതുമാസം ന വസേയ്യാതി യോജനാ.

൭൫. **കപ്പിയ**ന്തി കപ്പിയകാരണം നീലാദിവണ്ണഭേദകരണം. **കപ്പിയ**ന്തി ച കാരണേ കാരിയൂപചാരേന ഗഹേതബ്ബം. **ബിന്ദും ദത്വാ**തി "നീലം വാ കദ്ദമം വാ കാളസാമം വാ"തി (പാചി॰ ൩൬൮) വുത്തലോഹമലാദിനാ യേന കേനചിപി മങ്ഗുലപിട്ഠിപ്പമാണാദികം ബിന്ദും ദത്വാ. **തത്ഥാ**തി തേസു അധിട്ഠാതബ്ബേസു തിചീവരാദീസു, നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. **തിചീവര**ന്തി നിദ്ധാരിതബ്ബം. **ഉപപന്ന**ന്തി യുത്തം. **പമാണേനാ**തി അനന്തരം വക്ഖമാനേന പമാണേന. **അധിട്ഠാതബ്ബ**ന്തി "ഇമം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ"തിആദിനാ വക്ഖമാനനയേന നാമം വത്വാ അധിട്ഠാതബ്ബം. **ഏവ**കാരേന പന നാമം വത്വാ ന വികപ്പേതബ്ബന്തി ദസ്സേതി. ഏസ നയോ സേസചീവരേസുപി. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ "അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ തിചീവരം അധിട്ഠാതും, ന വികപ്പേതു"ന്തിആദി (മഹാവ॰ ൩൫൮). തസ്മാ തിചീവരാദീനി അധിട്ഠഹന്തേന "ഇമം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ"തിആദിനാ നാമം വത്വാ അധിട്ഠാതബ്ബം. വികപ്പേന്തേന പന "ഇമം സങ്ഘാടി"ന്തിആദിനാ തസ്സ ചീവരസ്സ നാമം അഗ്ഗഹേത്വാ "ഇമം ചീവരം തുയ്ഹം വികപ്പേമീ"തി വികപ്പേതബ്ബം. തിചീവരം വാ ഹോതു അഞ്ഞം വാ, യദി തം തം നാമം ഗഹേത്വാ വികപ്പേതി, അവികപ്പിതം ഹോതി അതിരേകചീവരട്ഠാനേ തിട്ഠതി. തം ചീവരന്തി സമ്ബന്ധോ.

൭൬-൭. "ഉപപന്നം പമാണേനാ"തി ഏത്ഥ വുത്തപ്പമാണം ദസ്സേതുമാഹ **"പച്ഛിമന്തേനാ"**തിആദി. സങ്ഘടിതട്ഠേന **സങ്ഘാടി**. വത്ഥഖണ്ഡാനി സിബ്ബനകമ്മേന സങ്ഘടേത്വാ കതത്താ "സങ്ഘാടീ"തി ചീവരാനം സാമഞ്ഞനാമം. ഇധ പന രുള്ഹിയാ അന്തരവാസകാദിവിസേസനാമബ്യതിരിത്തേ ചീവരവിസേസേ വത്തതി. **മുട്ഠിപഞ്ചകാ**തി ഏത്ഥ ഏകാദീനമട്ഠാരസന്താനം

സങ്ഖ്യാസദ്ദാനം സങ്ഖ്യേയ്യേ വത്തമാനത്താ പഞ്ചസദ്ദോ ചീവരപ്പമാണപ്പകരണതോ ലബ്ഭമാനഹത്ഥസങ്ഖാതരതനേയേവ പവത്തതി, തേനേവ മുട്ഠിസദ്ദോപി ഉത്തരപദലോപേന മുട്ഠിരതനേ വത്തതി. പഞ്ചന്നം പൂരണോ **പഞ്ചമോ,** മുട്ഠിയാ പഞ്ചമോ **മുട്ഠിപഞ്ചമോ**. മുട്ഠിപഞ്ചമോ പരിമാണമേതിസ്സാതി "മുട്ഠിപഞ്ചമകാ"തി വത്തബ്ബേ മ-കാരലോപേന "മുട്ഠിപഞ്ചകാ"തി സങ്ഘാടി വുത്താ.

മുട്ഠിത്തികാതി ഏത്ഥ വുത്തനയേന സങ്ഖ്യേയ്യേ വത്തമാനോ **തി**-സദ്ദോ ചീവരപ്പമാണപ്പകരണതോ ലബ്ഭമാനഹത്ഥസങ്ഖാതരതനേയേവ വത്തതി, തേനേവ മുട്ഠിസദ്ദോപി ഉത്തരപദലോപേന മുട്ഠിരതനേ വത്തതി. തിണ്ണം പൂരണോ **തതിയോ,** മുട്ഠിയാ തതിയോ **മുട്ഠിതതിയോ,** മുട്ഠിതതിയോ പരിമാണമേതിസ്സാതി "മുട്ഠിതതിയകാ"തി വത്തബ്ബേ തിയ-പച്ചയലോപേന "മുട്ഠിത്തികാ"തി സങ്ഘാടിയേവ വുച്ചതി. ഏവമുപരിപി. **തിരിയ**ന്തി തിരിയതോ.

ഉത്തമന്തേനാതി ഉക്കട്ഠപരിമാണന്തേന. **സത്ഥുനോ ചീവരൂനാപീ**തി "തത്രിദം സുഗതസ്സ സുഗതചീവരപ്പമാണം, ദീഘസോ നവ വിദത്ഥിയോ സുഗതവിദത്ഥിയാ, തിരിയം ഛ വിദത്ഥിയോ"തി (പാചി॰ ൫൪൮) വുത്തപ്പമാണസുഗതചീവരതോ ഊനാപി. **പി**-സദ്ദോ സമ്ഭാവനേ, ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേന തത്തകമ്പി വട്ടതി, തതോ ചേ ഊനം വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി അത്ഥോ. അന്തദ്വയസന്ദസ്സനേന ഉഭയമജ്ഝേ യം പഹോനകരുച്ചനകപ്പമാണം, തം ഗഹേതബ്ബന്തി ദസ്സേതി.

൭൪൭. മുട്ഠിപഞ്ചകസദ്ദോ പുബ്ബേ വുത്തനയേനിധ ദീഘന്തേ വത്തതി. മുട്ഠിപഞ്ചകോ ദീഘന്തോ യസ്സ, യസ്മിം വാ പമാണേതി വിഗ്ഗഹോ, ദീഘന്തതോ മുട്ഠിപഞ്ചകപ്പമാണേനാതി വുത്തം ഹോതി. **"മുട്ഠിപഞ്ചമ"**ന്തിപി ലിഖന്തി. **തിരിയന്തതോ**തി വിത്ഥാരന്തതോ. അഡ്ഢഹത്ഥോ **അഡ്ഢോ** ഉത്തരപദലോപേന, സോ തേയ്യോ തതിയോ യസ്സ പമാണസ്സാതി ഗഹേതബ്ബം, തം, അഡ്ഢതേയ്യരതനപ്പമാണം ഹോതീതി അത്ഥോ. **ദ്വിഹത്ഥം വാ**തി ദ്വേ ഹത്ഥാ യസ്സ പമാണസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ, ദ്വിരതനപ്പമാണം വാ ഹോതീതി അത്ഥോ. ഇദഞ്ച "തിരിയം ദ്വിഹത്ഥോപി വട്ടതി. പാരുപനേനപി ഹി സക്കാ നാഭിം പടിച്ഛാദേതു"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯) **അട്ഠകഥാ**ഗതത്താ വുത്തം. **"സേസേ അന്തരവാസകേ"**തി ഇദം യഥാവുത്തപരിമാണേന പരിമിതചീവരനിദസ്സനം.

൭൪൮. അഹതാഹതകപ്പാനന്തി ഏത്ഥ "വത്ഥാന"ന്തി സേസോ. **അഹതാനം വത്ഥാന**ന്തി നവവത്ഥാനം. അഹതതോ കിഞ്ചി ഊനാനി **അഹതകപ്പാനി,** തേസം നവവോഹാരൂപഗാനം കതിപയധോതാനം വത്ഥാനന്തി വുത്തം ഹോതി. **സങ്ഘാടീ**തി സങ്ഘാടിനാമകചീവരം. **ദിഗുണാ**തി ദുപട്ടകതാ.

൭൪൯. ഉതുദ്ധടാനന്തി അതിക്കന്തദിവസാനം, ബഹുകാലം നിവാസേത്വാ പരിച്ചത്താനന്തി വുത്തം ഹോതി. അഥ വാ യാനി ഉതുതോ ഉദ്ധടാനി, തേസം വത്ഥാനന്തി ഗഹേതബ്ബം, തിണ്ണം ഉതൂനമഞ്ഞതരം അതിക്കമിത്വാ ഠിതാനം പുരാണവത്ഥാനന്തി വുത്തം ഹോതി. **ചീവരാന**ന്തി ചീവരത്ഥാനി വത്ഥാനേവ ഗഹിതാനി. **ചതുഗ്ഗുണാ**തി ചതുപട്ടാ. **സേസാ ദുവേ**തി അന്തരവാസകഉത്തരാസങ്ഗാ ദ്വേ. **യഥാസുഖ**ന്തി യഥാരുചി. **പംസുകൂല**ന്തി സുസാനാദീസു പതിതപിലോതികചീവരം.

൩൯൧. **“തീണിപീ”**തിആദീസു “തിചീവരേ കയിരമാനേ സബ്ബം ഛിന്നകം നപ്പഹോതീ”തി **പാളിയം** ആഗതവത്ഥുമ്ഹി “അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ ദ്വേ ഛിന്നകാനി ഏകം അഛിന്നക”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൬൦) ആദിവചനതോ “ചീവര”ന്തി സേസോ. **ഛിന്ദിതബ്ബ**ന്തി വത്ഥാനി ഛിന്ദിത്വാ സിബ്ബേത്വാ കാതബ്ബം. **പഹോതി ചേ**തി വത്ഥാനി ഛിന്ദിത്വാ കരണേ യദി ചീവരസ്സ പഹോതി. **സബ്ബേസൂ**തി തീസു ചീവരേസു. **അപ്പഹോന്തേസൂ**തി വത്ഥാനം ഛിന്ദിത്വാ സിബ്ബനേന അപ്പഹോന്തേസു. **അനാധിക**ന്തി വത്ഥേ ഊനാതിരേകം അപനേത്വാ ആഗന്തുകപത്തസങ്ഖാതം അനുവാതം ചീവരസ്സ പരിയന്തേ, മജ്ഝേ ച യഥാരഹം ദീഘരസ്സപരിമാണയുത്തം അല്ലിയാപേതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി.

൩൯൨. **അച്ഛിന്നം വാ**തി യഥാവുത്തനയേന അച്ഛിന്നം വാ. **അനാദിന്ന**ന്തി അനാദിന്നആഗന്തുകപത്തം . **തിചീവര**ന്തി തീസു ചീവരേസു ഏകേകന്തി വുത്തം ഹോതി. **ദുബ്ഭോഗേനാ**തി ദുട്ഠു പരിഭോഗേന . യഥാ പരിഭുത്തം നസ്സതി, തഥാ കിലിട്ഠാനം ധോവനാദിമകത്വാ നിവാസനാദിനാ പരിഭോഗേന.

൩൯൩-൪. **കുസി**ന്തി ആയാമതോ ച വിത്ഥാരതോ ച അനുവാതം ചീവരമജ്ഝേ താദിസമേവ ദീഘപത്തഞ്ച. വുത്തഞ്ഹേതം **ചീവരക്ഖന്ധഅട്ഠകഥായം** “കുസീതി ആയാമതോ ച വിത്ഥാരതോ ച അനുവാതാദീനം ദീഘപത്താനമേതം അധിവചന”ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൪൫). **അഡ്ഢകുസി**ന്തി അനുവാതസദിസം ചീവരമജ്ഝേ തത്ഥ തത്ഥ രസ്സപത്തം. വുത്തമ്പി ചേതം “അഡ്ഢകുസീതി അന്തരന്തരാ രസ്സപത്താനം നാമ”ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൪൫). **മണ്ഡല**ന്തി ഏകേകസ്മിം ഖണ്ഡേ മഹാമണ്ഡലം. വുത്തമ്പി ചേതം “മണ്ഡലന്തി പഞ്ചഖണ്ഡികചീവരസ്സ ഏകേകസ്മിം ഖണ്ഡേ മഹാമണ്ഡല”ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൪൫). **അഡ്ഢമണ്ഡല**ന്തി മണ്ഡലസ്സ അന്തോ നിവേസിയമാനം ഖുദ്ദകമണ്ഡലം. വുത്തമ്പി ചേതം “അഡ്ഢമണ്ഡലന്തി ഖുദ്ദകമണ്ഡല”ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൪൫). **വിവട്ട**ന്തി മണ്ഡലം, അഡ്ഢമണ്ഡലഞ്ചാതി ദ്വേ ഏകതോ കത്വാ സിബ്ബിതം വേമജ്ഝേ ഖണ്ഡം. വുത്തമ്പി ചേതം “വിവട്ടന്തി മണ്ഡലഞ്ച അഡ്ഢമണ്ഡലഞ്ച ഏകതോ കത്വാ സിബ്ബിതം മജ്ഝിമഖണ്ഡ”ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൪൫). **അനുവിവട്ട**ന്തി മജ്ഝിമഖണ്ഡസ്സ ഉഭോസു പസ്സേസു സിബ്ബിതം തഥേവ ദ്വിമണ്ഡലപത്തം ഖണ്ഡദ്വയം. വുത്തമ്പി ചേതം “അനുവിവട്ടന്തി തസ്സ ഉഭോസു പസ്സേസു ദ്വേ ഖണ്ഡാനീ”തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൪൫). **ബാഹന്ത**ന്തി തേസം അനുവിവട്ടാനം ബാഹിരപസ്സേ സിബ്ബിതം ബാഹിരഖണ്ഡദ്വയം. വുത്തമ്പി ചേതം “ബാഹന്തന്തി തേസം അനുവിവട്ടാനം ബഹി ഏകേകം ഖണ്ഡ”ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൪൫).

പഞ്ചന്നം സമാഹാരോ **പഞ്ചകം,** ദസ്സിതപ്പകാരപഞ്ചഖണ്ഡേഹി സിബ്ബിതചീവരം പഞ്ചകം നാമ. **ആദി**-സദ്ദേന സത്തഖണ്ഡാദീഹി സിബ്ബിതചീവരാനം ഗഹണം. തേനേവേത്ഥാഹ **“കത്തബ്ബം തു തിചീവര”**ന്തി. സത്തഖണ്ഡസ്സ ചീവരസ്സ ഏകം മജ്ഝിമഖണ്ഡം വിവട്ടനാമമേവ ഹോതി, തസ്സ ഉഭോസു പസ്സേസു ദ്വേ ദ്വേ ഖണ്ഡാനി ചൂളാനുവിവട്ടമഹാനുവിവട്ടസങ്ഖാതാനി അനുവിവട്ടനാമാനേവ ഹോന്തി. വുത്തഞ്ചേതം **അട്ഠകഥായം** “അഥ വാ അനുവിവട്ടന്തി വിവട്ടസ്സ ഏകപസ്സതോ ദ്വിന്നം, ഏകപസ്സതോ ദ്വിന്നന്തി ചതുന്നമ്പി ഖണ്ഡാനമേതം നാമ”ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൪൫). **ബാഹന്ത**ന്തി ദ്വീസു പരിയന്തേസു സിബ്ബനീയം ബാഹിരഖണ്ഡദ്വയം, തഞ്ച സങ്ഘടേത്വാ ബാഹമത്ഥകേ ഠപിയമാനത്താ “മഞ്ചാ ഉക്കുട്ഠിം കരോന്തീ”തിആദീസു വിയ

ആധേയ്യേ ആധാരോപചാരവസേന ബാഹാതി ച ചീവരസ്സ പരിയന്താവയവത്താ "അന്ത"ന്തി ച വുച്ചതി. വുത്തമ്പി ചേതം "ബാഹന്തന്തി സുപ്പമാണം ചീവരം പാരുപന്തേന സംഹരിത്വാ ബാഹായ ഉപരി ഠപിതാ ഉഭോ അന്താ ബഹിമുഖാ തിട്ഠന്തി, തേസം ഏതം നാമ"ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൮൫). ഇദം സത്തഖണ്ഡചീവരമേവ **മഹാഅട്ഠകഥായം** വിഹിതന്തി ഇദാനിപി തദേവ വട്ടതി. വുത്തമ്പി ചേതം "അയമേവ ഹി നയോ മഹാഅട്ഠകഥായം വുത്തോ"തി. ഭിക്ഖുനാ കുസിം...പേ॰... ബാഹന്തമ്പിചാതി സബ്ബം വിധിം ദസ്സേത്വാവ ഛിന്നം പഞ്ചകാദിപ്പഭേദകം സമണസാരുപ്പം തിചീവരം കത്തബ്ബന്തി യോജനാ.

൬൩൬-൭. യഥാവുത്തവിധിം അവിരാധേത്വാ ചീവരം കപ്പബിന്ദും ദത്വാ സങ്ഘാടിആദിനാമേന അധിട്ഠായ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ അധിട്ഠാനം കഥം ഭിജ്ജതീതി ആഹ **"ദാനേനാ"**തിആദി. **ദാനേനാ**തി അഞ്ഞസ്സ ദാനേന. **അച്ഛിജ്ജഗാഹേനാ**തി അഞ്ഞേന അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗഹണേന. **വിസ്സാസസഗ്ഗഹണേന ചാ**തി അത്തനി വിസ്സാസേന അഞ്ഞസ്സ ഗഹണേന. **ഹീനായാവത്തനേനാ**തി സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായ ഗിഹിഭാവൂപഗമനേന അഞ്ഞസ്സ ദാനേ വിയ ചീവരേ നിരാലയഭാവേനേവ പരിച്ചത്താ.

കേചി പന **"ഹീനായാവത്തനേനാ"**തി ഭിക്ഖുനിയാ ഗിഹിഭാവൂപഗമനേനാതി ഏവമത്ഥം ഗഹേത്വാ ഭിക്ഖു പന വിബ്ഭന്തോപി യാവ സിക്ഖം ന പച്ചക്ഖാതി, താവ ഭിക്ഖുയേവാതി അധിട്ഠാനം ന വിജഹതീ"തി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം "ഭിക്ഖുനിയാ ഹീനായാവത്തനേനാ"തി വിസേസേത്വാ അവുത്തത്താ, ഭിക്ഖുനിയാ ച ഗിഹിഭാവൂപഗമനേ അധിട്ഠാനവിജഹനം വിസും വത്തബ്ബന്തി നത്ഥി തസ്സാ വിബ്ഭമനേനേവ അസ്സമണിഭാവതോ.

സിക്ഖായാതി ഭിക്ഖുസിക്ഖായ. **പഹാനേനാ**തി പച്ചക്ഖാനേന. സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം പനേത്ഥ സചേ ഭിക്ഖുലിങ്ഗേ ഠിതോ സിക്ഖം പച്ചക്ഖാതി, തസ്സ കായലഗ്ഗമ്പിചീവരം അധിട്ഠാനം വിജഹതീതി ദസ്സനത്ഥം ഗഹിതം. **"സിക്ഖായ ച പഹാനതോ"**തി ച ലിഖന്തി, തം "ഹീനായാവത്തനേനാപി, സിക്ഖായ ച പഹാനതോ"തി പാഠക്കമേ സതി യുജ്ജതി. യഥാവുത്തോ പന പാഠോ "സിക്ഖായ ച പഹാനേന, ഹീനായാവത്തനേനപീ"തി പാഠക്കമേ യുജ്ജതി. യഥാ തഥാ വാ ഹോതു, ന കോചി വിരോധോ.

പച്ചുദ്ധാരേനാതി ചീവരസ്സ പച്ചുദ്ധരണേന. "കാലകിരിയായാ"തി **അട്ഠകഥാ**വചനതോ **വിനാസേനാ**തി ചീവരസാമികസ്സ ജീവിതവിനാസോവ വുച്ചതീതി. **ലിങ്ഗസ്സ പരിവത്തനാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗപരിവത്തനാ, ഭിക്ഖുനിയാ പുരിസലിങ്ഗപരിവത്തനാതി ഏവം ഉഭയഥാ ലിങ്ഗസ്സ പരിവത്തനേന. **സബ്ബം** നവവിധമ്പി ചീവരം. **അധിട്ഠാന**ന്തി ഏത്ഥ "ഇമേഹി അട്ഠഹീ"തി സേസോ. വുത്തോവായമത്ഥോ **അട്ഠകഥായം** "തത്ഥ പുരിമേഹി അട്ഠഹി സബ്ബചീവരാനി അധിട്ഠാനം വിജഹന്തീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯). **ഭിജ്ജതീ**തി പജഹതി. ഛിദ്ദസ്സ ഭാവോ **ഛിദ്ദഭാവോ,** തസ്മിം, ഛിദ്ദേ സതി ഛിദ്ദേ ജാതേതി വുത്തം ഹോതി. **തിചീവര**ന്തി തീസു ചീവരേസു അഞ്ഞതരന്തി വുത്തം ഹോതി. തിചീവരമേവ വാതി ഗഹേതബ്ബം. വുത്തഞ്ച "ഛിദ്ദഭാവേന പന തിചീവരസ്സേവാ"തി.

൫൩൭. കീവപ്പമാണേ ഛിദ്ദേ ജാതേതി ആഹ **"കനിട്ഠസ്സാ"**തിആദി. **"കനിട്ഠ... പേ॰... മാണക"**ന്തി ഇമിനാ ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദം ദസ്സേതി.

൫൩൮. ഏകോ തന്തുപീതി ദീഘതോ വാ തിരിയതോ വാ ഏകമ്പി സുത്തം.

൫൩൯. ജിണ്ണട്ഠാനേ അഗ്ഗളം ദേന്തേന തേചീവരികേന വത്തിതബ്ബവിധിം ദസ്സേതുമാഹ **"പഠമ"**ന്തിആദി. **പഠമ**ന്തി ഛിന്നട്ഠാനസ്സ ഛിന്ദനതോ പുബ്ബേയേവ. **അഗ്ഗളം ദത്വാ**തി വത്ഥഖണ്ഡം അല്ലിയാപേത്വാ. **രക്ഖതീ**തി ഏത്ഥ ''അധിട്ഠാന''ന്തി അനുവത്തതേ, ''തേചീവരികോ ഭിക്ഖൂ''തി ലബ്ഭതി, ഏവം വത്ഥഖണ്ഡം അല്ലിയാപേന്തോ തേചീവരികോ ഭിക്ഖു അധിട്ഠാനം രക്ഖതീതി വുത്തം ഹോതി. വിപരിയായേന അധിട്ഠാനം ഭിന്ദതീതി ലബ്ഭതി. പഠമം ദ്വേ കോടിയോ ഘടേത്വാതി യോജനാ. മജ്ഝേ ജിണ്ണം അധിട്ഠിതചീവരം മജ്ഝേ ഛിന്ദന്തോ തതോ പുബ്ബേയേവ ദ്വേ കോടിയോ ഏകതോ ഘടേത്വാ സിബ്ബിത്വാ. **പച്ഛാ**തി കോടിഘടനതോ പച്ഛാ. **ഛിന്ദതീ**തി മജ്ഝം ഉഭയകോടിം കാതും ഛിന്ദതി. **രക്ഖതീ**തി വുത്തപ്പകാരമേവ.

൫൪൦. തിചീവരേ കത്ഥ ജാതം ഛിദ്ദമധിട്ഠാനം ഭിന്ദതീതി ആഹ **"ചതുരങ്ഗുലാ"**തിആദി. ചത്താരി ച അട്ഠ ച **ചതുരട്ഠം,** ചതുന്നം അട്ഠന്നം വാ അങ്ഗുലാനം സമാഹാരോ **ചതുരട്ഠങ്ഗുലം,** തസ്മാതി ഗഹേതബ്ബം. ചതുരങ്ഗുലാ അട്ഠങ്ഗുലാതി യോജനാ. **ഓര**ന്തി അബ്ഭന്തരം. ഏകഞ്ച ദ്വേ ച ഏകദ്വേ, തേസം **ഏകദ്വിന്നം,** ''ചീവരാന''ന്തി പകരണതോ ലബ്ഭതി, ഏകസ്സ ചീവരസ്സ, ദ്വിന്നഞ്ച ചീവരാനന്തി യോജനാ. യഥാസങ്ഖ്യാനുദ്ദേസവസേന ഏകസ്സ തിരിയതോ ചതുരങ്ഗുലതോ ഓരം, ദ്വിന്നം തിരിയതോ അട്ഠങ്ഗുലതോ ഓരന്തി യോജനാ. വാക്യദ്വയേപി ''ഛിദ്ദം ഭിന്ദതേവാ''തി യോജേതബ്ബം.

ഏകസ്സ ചീവരസ്സാതി അന്തരവാസകചീവരസ്സ. **തിരിയതോ**തി വിത്ഥാരതോ. **ചതുരങ്ഗുലം ഓര**ന്തി ചതുരങ്ഗുലതോ അബ്ഭന്തരേ ഛിദ്ദം അധിട്ഠാനം ഭിന്ദതി. **ദ്വിന്ന**ന്തി ഉത്തരാസങ്ഗസങ്ഘാടീനം. **തിരിയതോ**തി വിത്ഥാരതോ. **അട്ഠങ്ഗുലതോ ഓര**ന്തി അട്ഠങ്ഗുലതോ അബ്ഭന്തരേ. തിണ്ണമ്പി ദീഘതോ വിദത്ഥിയാ ഓരം ഛിദ്ദം അധിട്ഠാനം ഭിന്ദതേവാതി യോജനാ. ഏത്ഥ **വിദത്ഥി** വഡ്ഢകിവിദത്ഥി ഗഹേതബ്ബാ. ഏവം വുത്തപരിച്ഛേദബ്ഭന്തരേ ഛിദ്ദേ ജാതേ തസ്സ ചീവരസ്സ അതിരേകചീവരത്താ ദസാഹമനതിക്കമിത്വാ സൂചികമ്മം കത്വാ അധിട്ഠാതബ്ബം. തഥാ അകരോന്തേന പന പരിക്ഖാരചോളം അധിട്ഠാതബ്ബം.

൫൪൧. **"നിസീദനസ്സാ"**തി ''നിസീദനചീവരസ്സാ''തി വത്തബ്ബേ ഉത്തരപദലോപേന വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. **ദിയഡ്ഢാ**തി ഏത്ഥ വിസേസിതബ്ബാ വിദത്ഥി ''ദ്വേ വിദത്ഥിയോ''തി ച ''സുഗതസ്സ വിദത്ഥിയാ''തി ച വുത്തസാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി. അഡ്ഢേന ദുതിയാ **ദിയഡ്ഢാ,** ദുതിയം അഡ്ഢമേതസ്സാതി ''ദുതിയഡ്ഢാ''തി വത്തബ്ബേ തിയ-പച്ചയലോപേന **"ദിയഡ്ഢാ"**തി വുത്തം, അഡ്ഢദുതിയാതി വുത്തം ഹോതി. **"സുഗതസ്സ വിദത്ഥിയാ"**തി പമാണനിയമസ്സ കതത്താ വഡ്ഢകിവിദത്ഥിയാ തിസ്സോ വിദത്ഥിയോ ഏകാ സുഗതവിദത്ഥി ഹോതി. ഇദം നിസീദനചീവരം ദീഘതോ വഡ്ഢകിഹത്ഥേന തിഹത്ഥം, വിത്ഥാരതോ ഛളങ്ഗുലാധികദ്വിഹത്ഥപ്പമാണം ഹോതി. ''ദസാ വിദത്ഥീ''തി (പാചി॰ ൫൩൧) വുത്തത്താ ദിയഡ്ഢഹത്ഥാ ദസാതി വേദിതബ്ബാ.

൧൩൮. ചതസ്സോതി ഏത്ഥാപി "വിദത്ഥിയോ"തി സാമത്ഥിയാവ ലബ്ഭതി. "കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദിയാ"തി വിഭത്തിപരിണാമേന ദീഘതോതി യോജനാ.

൧൩൯. അഡ്ഢം തേയ്യം തതിയം യസ്സാ സാ **അഡ്ഢതേയ്യാ,** അഡ്ഢതതിയാതി വുത്തം ഹോതി.

൧൪൦. തതോ ഉത്തരിം **തദുത്തരിം,** തസ്സ തസ്സ വുത്തപ്പമാണതോ അതിരേകം. **അധികച്ഛേദന**ന്തി അധികസ്സ പമാണാതിരിത്തട്ഠാനസ്സ ഛേദനം അസ്സ പാചിത്തിയസ്സ ദേസനായാതി അധികച്ഛേദനം, വുത്തപ്പമാണതോ അധികട്ഠാനം ഛിന്ദിത്വാ ദേസേതബ്ബം പാചിത്തിയം. **ഉദീരിതം** വുത്തം പാളിയാതി അത്ഥോ.

൧൪൧. അപ്പമാണേനാതി ഗുണവസേന അപ്പമാണേന സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന.

൧൪൨. സബ്ബം വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **"സബ്ബ"**ന്തി ഇമിനാ **അട്ഠകഥായ** ആഗതം നീലാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. മഹന്താദിഭേദം സബ്ബം പച്ചത്ഥരണചീവരം വട്ടതി.

൧൪൩. "മുഖപുഞ്ഛനചോളം ഏക"ന്തി പദച്ഛേദോ. ഏകം ധോവിത്വാ യാവ സുക്ഖാപീയതി, താവ അഞ്ഞേന മുഖപുഞ്ഛനേന ഭവിതബ്ബത്താ ആഹ **"ദ്വേപി വട്ടന്തി സബ്ബഥാ"**തി.

൧൪൪. പമാണതോ, ഗണനതോ ച അതീതാതി **പമാണഗണനാതീതാ**. "പമാണാതീതാ"തി വചനേന വിനയധരാനം അപ്പമാണഗുണതം ദസ്സേതി, "ഗണനാതീതാ"തി ഇമിനാ അതിക്കന്തഗണനതം. പകതം വിനയേ പഠമം കതം ബുദ്ധേന ഭഗവതാ പഞ്ഞത്തം ജാനന്തീതി പകതഞ്ഞൂ, വിനയധരാ, തേ **പകതഞ്ഞുനോ**. അപരിമാണഗുണമണിഗണഭൂസിതഉപാലിദാസകാദിമഹാഥേരാചരിയപരമ്പരാഗതാ സങ്ഖ്യാപഥാതീതാ വിനയധരാതി വുത്തം ഹോതി.

൧൪൫. സുഗതട്ഠങ്ഗുലായാമന്തി വഡ്ഢകിരതനപ്പമാണദീഘം. **ചതുരങ്ഗുലവിത്ഥത**ന്തി വഡ്ഢകിവിദത്ഥിപ്പമാണവിത്ഥാരം. വികപ്പനുപഗം പച്ഛിമം ചീവരം നാമ ഹോതി. **പച്ഛിമം ചീവര**ന്തി പരിസ്സാവനപടാദീനം വിസേസനം, പച്ഛിമചീവരപ്പമാണന്തി വുത്തം ഹോതി.

൧൪൬. പരിസ്സാവപടന്തി ഉദകപരിസ്സാവനത്ഥം പടം. **പത്തത്ഥവിക**ന്തി പത്തകഞ്ചുകം. **പോത്ഥകത്ഥവിക**ന്തി പോത്ഥകകഞ്ചുകം . **ആദി**ഗ്ഗഹണേന പച്ഛിമപ്പമാണാദിം യം കിഞ്ചി പടം, ദണ്ഡപടഞ്ച സങ്ഗണ്ഹാതി.

൧൪൭. അധിട്ഠാതുന്തി പരിക്ഖാരചോളം അധിട്ഠാതും. **ഠപിതേ**തി അനധിട്ഠായ ഠപിതേ. **മഹാപച്ചരിയം** പന "അനാപത്തീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯) ആഹ. **നത്ഥി ദോസതാ**തി ദോസോ ഏവ ദോസതാ. "അത്തനോ സന്തകഭാവതോ മോചേത്വാ ഠപിതം സന്ധായ **മഹാപച്ചരിയം** അനാപത്തി വുത്താ"തി വദന്തി. "ഇമിനാ ഭേസജ്ജം ചേതാപേസ്സാമി, ഇദം മാതുയാ ദസ്സാമീ"തി ഠപേന്തേന അധിട്ഠാതബ്ബം. "ഇദം ഭേസജ്ജസ്സ, മാതുയാ"തി വിഭജിത്വാ സസന്തകഭാവതോ മോചിതേ അധിട്ഠാനകിച്ചം നത്ഥീതി അധിപ്പായോ. ഹോതി ചേത്ഥ -

“യം വത്ഥം ഭിക്ഖുനാ ലദ്ധം, കതം മാതാദിസന്തകം;
നിസ്സഗ്ഗിയം ന ഹോതീതി, തമാഹു വിനയഞ്ഞുനോ”തി.

൭൯൮. വസ്സമാസേ ചതുരോതി വസ്സാനേ ചതുരോ മാസേ, അധിട്ഠാനകിരിയായ ചത്താരോ മാസേ അവിച്ഛേദോതി അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം. വസ്സികേ ചത്താരോ മാസേ നിവാസേതബ്ബാ സാടികാ **വസ്സികസാടികാ**.

൭൯൯. കണ്ഡും പടിച്ഛാദേതീതി **കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദി,** കണ്ഡുരോഗാതുരസ്സ ഭിക്ഖുനോ തപ്പടിച്ഛാദനത്ഥമനുഞ്ഞാതചീവരസ്സേതമധിവചനം. ഹോന്തി ചേത്ഥ -

“മാതികട്ഠകഥായസ്സാ, കണ്ഡുച്ഛാദികസാടിയാ;
ന കാലാതിക്കമേ വുത്തം, അധിട്ഠാനവിവട്ടനം.

അധിട്ഠാനപഹാനങ്ഗേ-സു വുത്തത്താ വിസേസതോ;
വീമംസിതബ്ബം വിഞ്ഞൂഹി, തത്ഥ യം കാരണം സിയാ”തി.

൮൦൦. “അസമ്മുഖേ എതന്തി ചാ”തി വചനേനേവ സമ്മുഖേ “ഇമ”ന്തി വിഞ്ഞായതി. വിചക്ഖണോ പച്ചുദ്ധരേയ്യാതി യോജനാ.

൮൦൧. അധിട്ഠിതന്തി **അധിട്ഠാനം**.

൮൦൨. ഇതി സബ്ബമിദന്തി എവം വുത്തം ഇദം തിചീവരാദീനം പമാണാദിസബ്ബവിധാനം. **തേചീവരികഭിക്ഖുനോ**തി തിചീവരാധിട്ഠാനേന അധിട്ഠിതതേചീവരികസ്സ വിനയതേചീവരികസ്സ. തിണ്ണം ചീവരാനം സമാഹാരോ **തിചീവരം,** തിണ്ണം തിചീവരാനം സമാഹാരോതി “തിതിചീവര”ന്തി വത്തബ്ബേ എകദേസസരൂപേകസേസനയേന “തിചീവര”ന്തി നവചീവരാനി സങ്ഗഹിതാനി, തിചീവരേ നിയുത്തോ തേചീവരികോതി വിനയതേചീവരികോ വുച്ചതി. ധുതങ്ഗതേചീവരികസ്സാപി തിചീവരേ ഇദമേവ വിധാനന്തി സോപി സങ്ഗയ്ഹതി. അഞ്ഞേസു വാ പന ഛസു ചീവരേസു പരിക്ഖാരചോളം എകം അംസകാസാവമേവ വട്ടതി. **തഥാ വത്വാ**വാതി “ഇമം പരിക്ഖാരചോളം അധിട്ഠാമീ”തിആദിനാ നയേന വത്വാ. **തം** പരിക്ഖാരചോളം. പരിക്ഖാരചോളമസ്സ അത്ഥി, തത്ഥ വാ നിയുത്തോതി **പരിക്ഖാരചോളികോ**.

൮൦൩. “തിചീവരം പന പരിക്ഖാരചോളം അധിട്ഠാതും വട്ടതി, ന വട്ടതീ”തി അനുയോഗം കത്വാ “വട്ടതീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯) **അട്ഠകഥായ** വുത്തത്താ ഇധ **“തിചീവര”**ന്തി ചീവരത്തയമേവ വുത്തം. “സുഖപരിഹാരത്ഥം എകമ്പി വികപ്പേതബ്ബ”ന്തി വചനതോ എകദേസേ സമുദായോപചാരവസേന എകമ്പി വികപ്പേതബ്ബമേവ ഹോതി.

പരിക്ഖാരചോളം കാതുമ്പി വട്ടതീതി ബദ്ധസീമതോ ബഹി വസന്തേന എകകേന തേചീവരികേന അന്തോഅരുണേ അസതിയാ തീസു ചീവരേസു ഹത്ഥപാസേ അകതേസു നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം ഹോതീതി, വിനയകമ്മം കാതും സഭാഗപുഗ്ഗലാനം ദുല്ലഭത്താ ച സുഖപരിഹാരത്ഥം തീസു എകം വാ സബ്ബാനി എവ വാ തിചീവരനാമേന കതാധിട്ഠാനാനി പച്ചുദ്ധരിത്വാ പരിക്ഖാരചോളനാമേന അധിട്ഠാതുമ്പി വട്ടതീതി വുത്തം ഹോതി.

ഏവം അഗ്ഗഹേത്വാ "സചേ തിചീവരം പരിക്ഖാരചോളാധിട്ഠാനം ലഭേയ്യ, ഉദോസിതസിക്ഖാപദേ പരിഹാരോ നിരത്ഥകോ ഭവേയ്യാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൭൩) വുത്തം മഹാപദുമത്ഥേരസ്സ മതം ദസ്സേതുമാഹ **"ഏവം ചുദോസിതേ"**തിആദി. **ഏവം ചേ**തി ഏവം തിചീവരം പരിക്ഖാരചോളം അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഹരിതും വട്ടതി ചേ. **ഉദോസിതേ**തി ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ അനന്തരേ ദുതിയകഥിനസിക്ഖാപദേ. **വുത്തോ പരിഹാരോ**തി "ഏകകുലസ്സ ഗാമോ ഹോതി പരിക്ഖിത്തോ ച. അന്തോഗാമേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ അന്തോഗാമേ വത്ഥബ്ബ"ന്തിആദിനാ (പാരാ॰ ൪൭൮) നയേന **പദഭാജനാ**വസാനേ വുത്തോ, ഇധ ച "ഗാമാദീസു പദേസേസൂ"തിആദിനാ നയേന അനന്തരം വക്ഖമാനോ തിചീവരസ്സ പരിഹരണവിധി. **നിരത്ഥകോ**തി പരിക്ഖാരചോളനാമേന അധിട്ഠിതചീവരസ്സ തേന വിധിനാ തിചീവരം അപരിഹരന്തസ്സാപി ഭിക്ഖുനോ അനാപത്തിഭാവതോ നിപ്പയോജനോതി അത്ഥോ.

൪൪. തപ്പരിഹരിതുമാഹ **"ന"**ഇച്ചാദി. ന നിരത്ഥകോതി യോജനാ. ഹേതും ദസ്സേതുമാഹ **"തേചീവരികസ്സേവാ"**തിആദി. യോ തിചീവരനാമേന അധിട്ഠാനം അപച്ചുദ്ധരിത്വാ സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ അന്തോഅരുണേ ചീവരം ഹത്ഥപാസതോ അമോചേത്വാ അരുണം ഉട്ഠാപേതി, താദിസസ്സ **തേചീവരികസ്സേവ** തസ്മിം സിക്ഖാപദേ ഉദോസിതപരിഹാരസ്സ ഭഗവതാ ദേസിതത്താതി അത്ഥോ. യസ്മാ താദിസസ്സേവ തേചീവരികസ്സ ഉദോസിതസിക്ഖാപദേ പരിഹാരോ വുത്തോ, **തസ്മാ. തം സബ്ബമ്പീ**തി തം നവവിധം സബ്ബമ്പി ചീവരം. **പരിക്ഖാരചോളസ്സാ**തി പരിക്ഖാരചോളനാമേന അധിട്ഠഹിത്വാ ചീവരം പരിഭുഞ്ജിതുകാമസ്സ പരിക്ഖാരചോളനാമേന അധിട്ഠാതും **വട്ടതി**.

൪൫. ഇമിനാ ഉദോസിതപരിഹാരസ്സ അനിരത്ഥകഭാവം സാധേത്വാ ഇദാനി "തിചീവരം പരിക്ഖാരചോളനാമേനാപി അധിട്ഠാതും വട്ടതീ"തി ഇമസ്സ അധികത്ഥസ്സ മഹാകാരുണികേന അനുഞ്ഞാതഭാവേ കിരിയന്തരാനുജാനനസങ്ഖാതഅധികവചനസ്സ ഞാപകഹേതുഭാവം ദസ്സേതുമാഹ **"അധിട്ഠേതീ"**തിആദി. ഇമസ്മിംയേവ സിക്ഖാപദേ അനാപത്തിവാരേ "അനാപത്തി അന്തോദസാഹം അധിട്ഠേതി, വികപ്പേതീ"തി പാഠേ അനാപത്തിഭാവേ "അധിട്ഠേതീ"തി ഏത്തകേനേവ പരിയത്തേ (പാരാ॰ ൪൭൩) "വികപ്പേതീ"തി കിരിയന്തരാനുജാനനേന പകാരന്തരേനാപി ദോസോ നത്ഥീതി അധിപ്പായസ്സ വിഞ്ഞാപിതത്താതി അത്ഥോ.

൪൬. ഏവം കരോന്തസ്സാതി തിചീവരനാമേന അധിട്ഠാനം പച്ചുദ്ധരിത്വാ പരിക്ഖാരചോളനാമേന അധിട്ഠഹന്തസ്സ. ഇദാനി അതിപ്പസങ്ഗം ദസ്സേതുകാമസ്സ ചോദകസ്സ അധിപ്പായം ദസ്സേതുമാഹ **"ഏവ"**ന്തിആദി. മൂലാധിട്ഠാനം പഹായ കാതബ്ബപ്പകാരന്തരസ്സാപി വിജ്ജമാനത്താ തിചീവരം പച്ചുദ്ധരിത്വാ മുഖപുഞ്ഛനാദികം കത്വാ അധിട്ഠഹതോപി ദോസോ ന സിയാതി കസ്മാ നാപജ്ജതീതി അത്ഥോ. നളിതി അതിപ്പസങ്ഗനിവാരണേ.

൪൭. കിച്ചവിധാനതോതി തേസം മുഖപുഞ്ഛനാദീനം അത്തനോ അത്തനോ കിച്ചസ്സ സാധനതോ, താദിസം കിച്ചവിസേസാപേക്ഖം വിനാ തംതംനാമേന അധിട്ഠാതും ന യുജ്ജതീതി അധിപ്പായോ. **അകിച്ചസ്സാ**തി മുഖപുഞ്ഛനാദികിച്ചരഹിതസ്സ. **അധികസ്സാ**തി പച്ചുദ്ധരിത്വാ പഠമം അധിട്ഠാനസ്സ വിജഹിതത്താ അതിരേകസ്സ. **അസ്സാ**തി തിചീവരസ്സ. **അധിട്ഠാനം**

തു യുജ്ജതീതി ദസാഹം അനതിക്കമിത്വാ പരിക്ഖാരചോളനാമേന അധിട്ഠാനം പന യുജ്ജതി.

൧൩൪. നിധാനസ്സ മുഖം ഉപായോതി **നിധാനമുഖം,** അന്തരവാസകാദിതംതംചീവരനാമേന അധിട്ഠാനതോ അതിരേകം യം കിഞ്ചി ചീവരം യഥാ ഠപിതം ആപത്തിം ന കരോതി, തഥാ നിധാനസ്സ ഉപായോതി അത്ഥോ. **ഏതം** പരിക്ഖാരചോളാധിട്ഠാനം. **മഹാപച്ചരിയ**ന്തി ബ്രാഹ്മണതിസ്സഭയേ ഭിക്ഖുസങ്ഘം ജമ്ബുദീപം നേതും സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ ആണത്തിയാ വിസുകമ്മേന നിമ്മിതമഹാപച്ചരിയം നിസീദിത്വാ ലിഖിതത്താ തംനാമകായം വിനയട്ഠകഥായം, "മഹാപച്ചരിയാദിസൂ"തിപി ലിഖന്തി.

൧൩൫. പരിക്ഖാരചോളനാമേന അധിട്ഠാനവിധാനസ്സ വുത്തപ്പമാണം കതമന്തി ആഹ **"ചീവര"**ന്തിആദി. "നിദാനേ ഉപ്പത്തിതോ"തി പദച്ഛേദോ. **"ചീവരം പരിപുണ്ണ"**ന്തി **നിദാനേ** "തിചീവരം സമ്പുണ്ണം വിജ്ജതി, ഇദമതിരേകചീവരം കിം കാതബ്ബ"ന്തി ഭിക്ഖൂഹി ഭഗവതോ ആരോചിതവത്ഥുമ്ഹി . **ഉപ്പത്തിതോ**തി പരിക്ഖാരചോളാധിട്ഠാനസ്സ ഉപ്പന്നത്താ, അനുഞ്ഞാതത്താതി അത്ഥോ. "തേന ഖോ പന സമയേന ഭിക്ഖൂനം പരിപുണ്ണം ഹോതി തിചീവരം, അത്ഥോ ച ഹോതി പരിസ്സാവനേഹിപി ഥവികാഹിപി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും. അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ പരിക്ഖാരചോളക"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൫൭) ഏത്ഥ **പാളിയം** ഏവം വിപ്പവാസസുഖത്ഥം നാമേനാധിട്ഠിതതിചീവരം അധിട്ഠാനം പച്ചുദ്ധരിത്വാ പരിക്ഖാരചോളനാമേന അധിട്ഠാതും വട്ടതീതി സാധനേന തദേകസാധനത്താ ഏവ ഏകമ്പി ചീവരം വികപ്പേതും വട്ടതീതി വുത്തമേവ ഹോതി. തേനേവാഹ **അട്ഠകഥായം** "ഏവഞ്ച സതി യോ തിചീവരേ ഏകേന ചീവരേന വിപ്പവസിതുകാമോ ഹോതി, തസ്സ തിചീവരാധിട്ഠാനം പച്ചുദ്ധരിത്വാ വിപ്പവാസസുഖത്ഥം വികപ്പനായ ഓകാസോ ദിന്നോ ഹോതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯).

൧൩൬-൭. ഏത്താവതാ കപ്പിയചീവരഞ്ച തത്ഥ കത്തബ്ബഞ്ച ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അകപ്പിയചീവരം ദസ്സേതുമാഹ **"കുസവാകാദീ"**തിആദി. **കുസ**ന്തി ദബ്ബതിണം. **വാക**ന്തി രുക്ഖാദീനം വാകം. **ആദി**-സദ്ദേന ഫലകം ഗഹിതം, **ചീര**-സദ്ദോ ചീവരപരിയായോ, ഇമസ്മിം കുസാദയോ ഗന്ഥേത്വാ കതേ ചീവരേയേവ വത്തതി. **കേസജം കമ്ബല**ന്തി മനുസ്സകേസേഹി വീതകമ്ബലഞ്ച. **വാലജം കമ്ബല**ന്തി അസ്സവാലചമരവാലേഹി വീതകമ്ബലഞ്ച. **ഉലൂകപക്ഖ**ന്തി കോസിയസകുണപത്തം. ഇധ പന തം ഗന്ഥേത്വാ കതചീവരമേവ ഗഹേതബ്ബം. **അജിനക്ഖിപേ**തി അജിനദീപിചമ്മേ. "ധാരയതോ ഥുല്ലച്ചയ"ന്തി പച്ചേകം സമ്ബന്ധോ.

കദലിദുസ്സേതി കദലിവാകമയവത്ഥേ. **ഏരകദുസ്സേ**തി ഏരകമയവത്ഥേ. **അക്കദുസ്സേ**തി അക്കദണ്ഡേ വാ തേസം സുത്താനി വാ ഗഹേത്വാ കതവത്ഥേ. **പോത്ഥകേ**തി മകചിവാകമയവത്ഥേ. **തിരീടേ വാ**തി ഏവംനാമകേ രുക്ഖതചേ. **വേഠനേ**തി സീസവേഠനേ. **കഞ്ചുകേ**തി കവചേ.

സബ്ബനീലകേതി കേവലനീലകേ. ഏസ നയോ **മഞ്ജേട്ഠാ**ദീസു. **മഹാനാമരത്തേ**തി തനുപദുമദലവണ്ണരത്തേ. **മഹാരങ്ഗരത്തേ**തി സതപദിവണ്ണരത്തേ.

൪൯. **അച്ഛിന്നദസകേ**തി അച്ഛിന്നാ ദസാ യസ്സ, തസ്മിം ചീവരേ. ഏസ നയോ **ദീഘദസേ**പി. **ഫലദസേ**തി ഫലസദിസഗന്ഥിതാ ദസാ യസ്സ, തസ്മിം. **പുപ്ഫദസേ**തി കണ്ണികം ബന്ധിത്വാ വികാസേത്വാ കതാ ദസാ യസ്സ, തസ്മിം ചീവരേതി അത്ഥോ. **അച്ഛിന്നചീവരസ്സാ**തി നഗ്ഗം കത്വാ ചോരേഹി വിലുത്തചീവരസ്സ . **ഏത്ഥാ**തി കുസവാകാദീസു, സബ്ബനീലാദീസു ച. **കിഞ്ചീ**തി ഏകമ്പി അകപ്പിയം നത്ഥി അനനുലോമികം നത്ഥി. "നഗ്ഗേന ഏതേസു അകപ്പിയചീവരേസു യംകിഞ്ചി ലദ്ധം, തേന ഹിരികോപിനം പടിച്ഛാദേത്വാ പച്ഛാ കപ്പിയചീവരേ ലദ്ധേ തം അധിവാസേത്വാ ഇദം അകപ്പിയചീവരം പരിച്ചജിതബ്ബം. സബ്ബനീലകാദിവത്ഥേസു ലദ്ധേസു കപ്പിയരജനേന രജിത്വാ, തം വണ്ണം നാസേത്വാ വാ കപ്പിയവത്ഥാനി ഉഭയപസ്സേസു അല്ലിയാപേത്വാ, പടിച്ഛാദേത്വാ വാ നിവാസേതും വട്ടതീ"തി **അട്ഠകഥായം** വുത്തം.

൫൦. **"അഞ്ഞോദസാഹ"**ന്തി ഇദം "അധിട്ഠേതീ"തിആദീഹി സബ്ബപദേഹിപി യോജേതബ്ബം. **വിസ്സജ്ജേതീ**തി അഞ്ഞസ്സ ദേതി. ഇധ ദാനം ദുവിധം സമ്മുഖാദാനം, പരമ്മുഖാദാനന്തി. പടിഗ്ഗാഹകം ദിസ്വാ "ഇദം തുയ്ഹം ദമ്മീ"തി ദാനം **സമ്മുഖാദാനം** നാമ. പരമ്മുഖാ "ഇദം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദമ്മീ"തി ദിന്നം **പരമ്മുഖാദാനം**. "ഇദം ത്വം ഗണ്ഹാഹീ"തി വാ "തുയ്ഹം ഗണ്ഹാഹീ"തി വാ വുത്തേ "മയ്ഹം ഗണ്ഹാമീ"തി സചേ വദതി, ദാനഗഹണദ്വയമ്പി സുദ്ധം. "ഇദം തവ സന്തകം കരോഹി, തവ സന്തകം ഹോതു, തവ സന്തകം ഹോതീ"തി ദായകേന വുത്തേ ഗണ്ഹന്തോപി "മമ സന്തകം കരോമി, മമ സന്തകം ഹോതു, മമ സന്തകം ഹോതീ"തി വദതി ചേ, ദാനം, ഗഹണഞ്ച അസുദ്ധം ഹോതി. "തവ സന്തകം കരോഹീ"തി വുത്തേ പന "സാധു ഭന്തേ മയ്ഹം ഗണ്ഹാമീ"തി വത്വാ ഗണ്ഹാതി, ഗഹണം സുദ്ധം. "ഇദം തുയ്ഹം ഗണ്ഹാഹീ"തി വുത്തേ "അഹം ന ഗണ്ഹാമീ"തി വദതി, പുന "ദിന്നം മയാ, തുയ്ഹം ഗണ്ഹാഹീ"തി വുത്തേ ഇതരോപി പുന പടിക്ഖിപതി, തം ചീവരം കസ്സചി അസന്തകത്താ ദസാഹാതിക്കമേനാപി നിസ്സഗ്ഗിയം ന ഹോതീതി പച്ഛാ തേസു ദ്വീസു യോ ഇച്ഛതി, തേന അധിട്ഠായ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി സബ്ബമിദം **അട്ഠകഥായ** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯ അത്ഥതോ സമാനം) വുത്തം.

അധിട്ഠിതചീവരേ അധിട്ഠാനേ വേമതികേന അത്തനോ വിമതിം പഠമം ആവി കത്വാ "സചേ അനധിട്ഠിതം, ഏവം കതേ കപ്പിയം ഹോതീ"തി ചിന്തേത്വാ നിസ്സജ്ജേത്വാ വിനയകമ്മം കരോന്തസ്സ മുസാവാദദോസോ നാപജ്ജതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "ന ഹി ഏവം ജാനാപേത്വാ വിനയകമ്മം കരോന്തസ്സ മുസാവാദോ ഹോതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯). "കേചി 'തഥാ വേമതികചീവരം അഞ്ഞേന വിസ്സാസേന ഗഹേത്വാ പുന ദാതബ്ബ'ന്തി വദന്തി, തം ന സുന്ദര"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯ ഥോകം വിസദിസം) തത്ഥേവ വുത്തം.

വിനസ്സതീതി ചോരാദീഹി വിനസ്സതി. "നസ്സതി, ഡയ്ഹതി, അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗണ്ഹന്തീ"തി ഇമാനിപി വിനാസപ്പകാരത്താ "വിനസ്സതീ"തി ഇമിനാവ സങ്ഗയ്ഹന്തി. തത്ഥ **"നസ്സതീ"**തി ഇദം ചോരാദീഹി ഹടം സന്ധായ വുത്തം, **"വിനസ്സതീ"**തി ഇദം ഉന്ദൂരഖായിതാദിം സന്ധായ വുത്തം, **"ഡയ്ഹതീ"**തി അഗ്ഗിനാ ദഡ്ഢം സന്ധായ. **വിസ്സാസേ**തി ഏത്ഥ സന്ദിട്ഠോ ച സമ്ഭത്തോ ച ആലപിതോ ച ജീവതി ച ഗഹിതേ ചത്തമനോ ഹോതീതി പഞ്ചങ്ഗസമന്നാഗതേന അത്തനി വിസ്സാസേന അഞ്ഞേന ഗഹിതേതി അത്ഥോ.

പകാസിതാതി ‘‘അനാപത്തി അന്തോദസാഹം അധിട്ഠേതീ’’തിആദിനാ (പാരാ॰ ർന്നൻ) നയേന വുത്താ.

ന്നം൧. ഇദം പന സമുട്ഠാനം നാമേന കഥിനസമുട്ഠാനം നാമാതി അത്ഥോ. ഇദം കഥിനസമുട്ഠാനം നാമ കായവാചതോ ച കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതി. അതിരേകചീവരഭാവസ്സ ജാനനചിത്തേന പണ്ണത്തിജാനനചിത്തേ അസതിപി ആപത്തിസമ്ഭവതോ **അചിത്തം**. അനധിട്ഠാനതോ, അവികപ്പനതോ ച **അക്രിയം**. കമ്മട്ഠാനമനുയുഞ്ജന്തോ വാ ചേതിയാദിം വന്ദന്തോ വാ ഏകാദസമം അരുണം ഉട്ഠാപേതി, കുസലചിത്തോ ആപജ്ജതി, കലഹാദിപസുതോ വാ വീതിക്കമം ജാനന്തോ വാ ഉട്ഠാപേതി, അകുസലചിത്തോ ആപജ്ജതി, ഖീണാസവോ പന അസതിയാ വാ പണ്ണത്തിം അജാനന്തോ വാ തഥാ കരോന്തോ അബ്യാകതചിത്തോ ആപജ്ജതീതി **തിചിത്തം**. വുത്തനയേന കമ്മട്ഠാനാദിമനുയുഞ്ജന്തസ്സ സോമനസ്സചിത്തസമങ്ഗിനോ സുഖവേദനാ, ഉപേക്ഖാചിത്തസമങ്ഗിനോ ഉപേക്ഖാവേദനാ, കലഹാദിപസുതസ്സ ദോമനസ്സചിത്തസമങ്ഗിനോ ദുക്ഖവേദനാ ഹോതീതി **തിവേദനം**. ഏസ നയോ ഉപരിപി ഏവരൂപേ ഠാനേ യോജേതബ്ബോ.

പഠമകഥിനകഥാവണ്ണനാ.

ന്നം൨. ഗാമാദീസു പദേസേസു തിപഞ്ചസൂതി തിചീവരാനി നിക്ഖിപിത്വാ വിപ്പവാസേന ദോസം, ഉപ്പജ്ജനട്ഠാനഞ്ച ദസ്സേതും ‘‘ഗാമോ ഏകൂപചാരോ’’തിആദിനാ (പാരാ॰ ർ൭൭) നയേന **പാളിയം** വുത്തഗാമനിവേസനഉദോസിതഅട്ടമാളപാസാദഹമ്മിയനാവാസത്ഥഖേത്തധഞ്ഞകരണആരാമവിഹാരരുക്ഖമൂലഅജ്ഝോകാസസങ്ഖാതേസു പന്നരസസു ചീവരനിക്ഖേപട്ഠാനേസൂതി വുത്തം ഹോതി. ഏത്ഥ **ഗാമോ** നാമ ഏകകുടികാദിഗാമോ.

നിവേസനം നാമ ഗാമതോ ബഹി ചതുസാലാദികോ ഗേഹോ. തേനാഹ **ഗണ്ഠിപദേ** ‘‘ഗാമനിവേസനാനം വിസേസം വദന്താ ‘പുന ഏകപരിച്ഛേദം കത്വാ നിവേസിതാ ബഹുഗേഹാ നിവേസനം നാമ ഹോന്തീ’തി വദന്തി, തസ്മാ ഇദം നിവേസനാദി സബ്ബം ‘ഗാമതോ ബഹീ’തി ഗഹേതബ്ബ’’ന്തി. ഇദഞ്ച തഥേവ വുത്തം ‘‘നിവേസനാദികം അന്തോഗാമേ ചേ ഹോതി, ഗാമേ വുത്തപരിഹാരസ്സേവ ലബ്ഭനതോ അന്തോഗാമതോ ബഹീ’തി ഗഹേതബ്ബ’’ന്തി.

അട്ഠകഥായം ‘‘ഉദോസിതോതി യാനാദീനം ഭണ്ഡാനം സാലാ’’തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.ർ൭൨-ർ൭൭) വുത്തസരൂപം **ഉദോസിതം** നാമ. ‘‘അട്ടോതി പടിരാജാദിപടിബാഹനത്ഥം ഇട്ഠകാഹി കതോ ബഹലഭിത്തികോ ചതുപഞ്ചഭൂമികോ പതിസ്സയവിസേസോ’’തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.ർ൭൨-ർ൭൭) വുത്തസരൂപോ **അട്ടോ** നാമ. ‘‘മാളോതി ഏകകൂടസങ്ഗഹിതോ ചതുരസ്സപാസാദോ’’തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ർ൭൨-ർ൭൭) വുത്തോ ഏകകണ്ണികസങ്ഗഹിതോ ചതുരസ്സഗേഹോ **മാളോ** നാമ. **പാസാദോ**തി ദീഘപാസാദോ. **ഹമ്മിയ**ന്തി മുണ്ഡച്ഛദനപാസാദോ. **നാവാ**തി യാനപത്തി. **സത്ഥ**ന്തി ജങ്ഘസത്ഥസകടസത്ഥവസേന ദുവിധോ ജനസമൂഹോ, സോ ച നിവിട്ഠാനിവിട്ഠവസേന പച്ചേകം ദുവിധോ. തത്ഥ നിവിട്ഠേ വതിആദിപരിക്ഖേപോപി ഹോതേവ.

ഖേത്തന്തി യവഖേത്താദിഖേത്തം. **ധഞ്ഞകരണം** ഖലം. **ആരാമോ** പുപ്ഫാരാമോ, ഫലാരാമോ ച. **വിഹാരോ**തി ഏകമ്പി സേനാസനം വുച്ചതി. ''രുക്ഖോ നാമ യം മജ്ഝന്തികേ കാലേ സമന്താ ഛായാ ഫരതീ''തി (പാരാ॰ ൪൯൪) വുത്തപ്പമാണപരിച്ഛന്നോ **രുക്ഖോ. അജ്ഝോകാസോ** നാമ സത്തബ്ഭന്തരോ, സോ വിഞ്ഝാടവിആദിഅഗാമകാരഞ്ഞേ ച മച്ഛബന്ധാനം അഗമനപഥേ സമുദ്ദദീപേ ച ലബ്ഭതി. **മച്ഛബന്ധാനം അഗമനപഥോ** നാമ ഉദകപിട്ഠിയാ ഗന്ത്വാ പുന തദഹേവ ഗേഹം ആഗന്തും അസക്കുണേയ്യതായ ദൂരോ സമുദ്ദപ്പദേസോ വുച്ചതി.

അയം ഗാമാദികോ പച്ചേകം ഏകൂപചാരോ, നാനൂപചാരോതി ദുവിധോ. തത്ഥ അജ്ഝോകാസം വിനാ ഗാമാദികോ തംതംരാജാദിസാമികകുലാനം ഏകത്ഥനാനത്ഥവസേന ഏകകുലസന്തകോ ചേ ഹോതി, ഏകൂപചാരോ. നാനാകുലസന്തകോ ചേ, നാനൂപചാരോ ഹോതി. വുത്തഞ്ഹേതം ''ഗാമോ ഏകൂപചാരോ നാമ ഏകകുലസ്സ ഗാമോ ഹോതീ''തിആദി (പാരാ॰ ൪൭൮). **അട്ഠകഥായമ്പി** വുത്തം ''ഏകകുലസ്സ ഗാമോതി ഏകസ്സ രഞ്ഞോ വാ ഭോജകസ്സ വാ ഗാമോ''തി ച ''നാനാകുലസ്സ ഗാമോതി നാനാരാജൂനം വാ ഭോജകാനം വാ ഗാമോ വേസാലീകുസിനാരാദിസദിസോ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൭൭) ച.

ഏകകുലേന കാരാപിതോ വിഹാരോ ഏകൂപചാരോ, നാനാകുലേഹി കാരാപിതോ നാനൂപചാരോ ഹോതി. യഥാഹ **ഗണ്ഠിപദേ** ''വിഹാരേ ഏകകുലനാനാകുലവോഹാരോ കാരാപകാനം വസേന വുത്തോ''തി. അജ്ഝോകാസേ പന ഉപചാരഭേദോ അബ്ഭന്തരവസേന വേദിതബ്ബോ. വുത്തഞ്ചേതം **പാളിയം** ''അജ്ഝോകാസോ ഏകൂപചാരോ നാമ അഗാമകേ അരഞ്ഞേ സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരാ ഏകൂപചാരോ. തതോ പരം നാനൂപചാരോ''തി. ഇധ ഏകം **അബ്ഭന്തരം** അട്ഠവീസതിരതനം ഹോതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''ഏകം അബ്ഭന്തരം അട്ഠവീസതിഹത്ഥ''ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൯൪). ഏവം സങ്ഖേപതോ വുത്തസരൂപപ്പഭേദാനി പന്നരസ ഠാനാനി ദസ്സേതുമാഹ ''ഗാമാദീസു പദേസേസു തിപഞ്ചസൂ''തി. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന പാളിഅട്ഠകഥാവണ്ണനതോ വേദിതബ്ബോ.

''തിചീവരേന വിപ്പവാസേയ്യാതി സങ്ഘാടിയാ വാ ഉത്തരാസങ്ഗേന വാ അന്തരവാസകേന വാ. അന്തോഗാമേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ''തി (പാരാ॰ ൪൭൫, ൪൭൮) വചനതോ ഏത്ഥ **തിചീവര**ന്തി തിണ്ണം ചീവരാനമഞ്ഞതരമേവ ചീവരം വത്തബ്ബം. **ഏകരത്ത**ന്തി വിപ്പവാസകിരിയായ അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം. **അപി**-സദ്ദേന കിം പന ദിരത്താദികന്തി ദസ്സേതി.

സങ്ഘസമ്മുതിയാ വിനാതി തിചീവരം പരിഹരിതും അസമത്ഥേന ഗിലാനേന ഭിക്ഖുനാ സങ്ഘം വന്ദിത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ ''അഹം ഭന്തേ ഗിലാനോ, ന സക്കോമി തിചീവരം ആദായ പക്കമിതും, സോഹം ഭന്തേ സങ്ഘം തിചീവരേന അവിപ്പവാസസമ്മുതിം യാചാമീ''തി തിക്ഖത്തും യാചിതേന സങ്ഘേന തസ്സ ഞത്തിദുതിയായ കമ്മവാചായ ദിന്നം അവിപ്പവാസസമ്മുതിം വിനാതി വുത്തം ഹോതി. തഥാ ലദ്ധസമ്മുതികസ്സ ഗിലാനസ്സ ഭിക്ഖുനോ തസ്മിം ഗേലഞ്ഞേ അവൂപസന്തേ വാ വൂപസന്തേപി ചീവരനിക്ഖേപട്ഠാനം ആഗമനകാലേ വാ ഉപ്പന്നേ അഞ്ഞേപി രോഗേ അവൂപസന്തേ തായയേവ സമ്മുതിയാ ന ദോസോ.

൬൦൬. ഭിക്ഖുനോതി അലദ്ധസമ്മുതികസ്സ ഭിക്ഖുനോ. **തേന** ചീവരേന. **വിപ്പവത്ഥും ന വട്ടതീ**തി വിനാ വസിതും ന വട്ടതി. കിം വുത്തം ഹോതി? ''ഏകകുലസ്സ ഗാമോ ഹോതി പരിക്ഖിത്തോ ച, അന്തോഗാമേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ അന്തോഗാമേ വത്ഥബ്ബം. അപരിക്ഖിത്തോ ഹോതി, യസ്മിം ഘരേ ചീവരം നിക്ഖിത്തം ഹോതി, തസ്മിം ഘരേ വത്ഥബ്ബം, ഹത്ഥപാസാ വാ ന വിജഹിതബ്ബം. നാനാകുലസ്സ ഗാമോ ഹോതി പരിക്ഖിത്തോ ച, യസ്മിം ഘരേ ചീവരം നിക്ഖിത്തം ഹോതി, തസ്മിം ഘരേ വത്ഥബ്ബം സഭായേ വാ ദ്വാരമൂലേ വാ, ഹത്ഥപാസാ വാ ന വിജഹിതബ്ബ''ന്തിആദിനാ (പാരാ॰ ൪൭൮) നയേന **പാളിയാ** വുത്തട്ഠാനതോ ബഹി അരുണം ഉട്ഠാപേതും ന വട്ടതീതി വുത്തം ഹോതി.

ഇമസ്മിം പാഠേ **''പരിക്ഖിത്തോ''**തി ഇദം പാകാരേന വാ വതിയാ വാ പരിഖായ വാ പരിക്ഖിത്തം സന്ധായ വുത്തം. **ഹത്ഥപാസാ വാ**തി ഏത്ഥ **ഹത്ഥപാസാ** നാമ അഡ്ഢതിയരതനം ഹോതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''തം ഘരം സമന്തതോ ഹത്ഥപാസാ ന വിജഹിതബ്ബം, അഡ്ഢതേയ്യരതനപ്പമാണാ പദേസാ ഉദ്ധം ന വിജഹിതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൭൭-൪൭൮).

വിപ്പവസന്തസ്സ കോ ദോസോതി ആഹ **''ഹോതി...പേ॰... അരുണുഗ്ഗമേ''**തി. അനുഞ്ഞാതട്ഠാനതോ ഹി ബഹി ചീവരേന വിനാ അരുണം ഉട്ഠാപേന്തസ്സ തം ചീവരം നിസ്സജ്ജിതബ്ബം ഹോതി, തംഹേതുകാ പാചിത്തിയാപത്തിപി ഹോതീതി അത്ഥോ. തേനേവ വക്ഖതി ''നിസ്സജ്ജിത്വാ...പേ॰... വിഞ്ഞുനാ''തി.

൬൦൪. ന്ഹായന്തസ്സേവാതി ചീവരസ്സ ഹത്ഥപാസതോ ദൂരേ നഹായന്തസ്സേവ, അനാദരേ സാമിവചനം.

൬൦൫. അച്ഛിന്നം വിലുത്തം ചീവരം യസ്സ സോ **അച്ഛിന്നചീവരോ,** ഭിക്ഖു, തസ്സ ഠാനം **അച്ഛിന്നചീവരട്ഠാനം,** തസ്മിം.

൬൦൭. നിവാസേത്വാതി ഏത്ഥ ''അന്തരവാസക''ന്തി ച **ഗഹേത്വാ**തി ഏത്ഥ ''ഇതരാനീ''തി ച സേസോ. ഇദഞ്ച ഗന്തബ്ബട്ഠാനേ, ആസന്നേ മഗ്ഗേ ച മനുസ്സസമ്ബാധേ അസതി കത്തബ്ബദസ്സനം. ഇതരത്ഥ നിവാസേത്വാ, പാരുപിത്വാ ച സങ്ഘാടിം അംസേ കത്വാവ ഗന്തബ്ബം ഹോതി. വിഹാരേ സഭാഗേസു അലബ്ഭമാനേസു ആസനസാലമ്പി ഗന്ത്വാ സഭാഗസ്സ സന്തികേ വിനയകമ്മം കത്തബ്ബന്തി **അട്ഠകഥായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൮൯ അത്ഥതോ സമാനം) വുത്തം. **''നിസ്സജ്ജിത്വാ''**തി ഇമിനാ ''ഇദം മേ ഭന്തേ ചീവരം രത്തിവിപ്പവുത്ഥം അഞ്ഞത്ര ഭിക്ഖുസമ്മുതിയാ നിസ്സഗ്ഗിയം, ഇമാഹം സങ്ഘസ്സ നിസ്സജ്ജാമീ''തി സങ്ഘേ വാ ''ഇദം മേ ഭന്തേ ചീവരം...പേ॰... അഹം ആയസ്മന്താനം നിസ്സജ്ജാമീ''തി തിണ്ണം, ദ്വിന്നം വാ സന്തികേ വാ ''ഇദം മേ ആവുസോ...പേ॰... ഇമാഹം ആയസ്മതോ നിസ്സജ്ജാമീ''തി ഏകസ്സ സന്തികേ വാ വത്വാ നിസ്സജ്ജിത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **വിഞ്ഞുനാ**തി ഏവം നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുനിസ്സജ്ജനാദിനാനപ്പകാരവിധിജാനനകേന ഞാണവതാതി അത്ഥോ.

൬൦൮. തം നിസ്സഗ്ഗിയചീവരം.

൹൦൯. **"അദേന്തസ്സ ച നിസ്സട്ഠം ദുക്കട"**ന്തി ഇമിനാ "ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന ആപത്തി പടിഗ്ഗഹേതബ്ബാ, നിസ്സട്ഠചീവരം ദാതബ്ബ"ന്തി വുത്തത്താ ഇമം വിധിം ജാനനതായ **ബ്യത്തേന** യഥാവിധിം കാതും സമത്ഥതായ **പടിബലേന ഖന്ധകേ** (ചൂളവ॰ ൨൯൬) ആഗതനയേന ആപത്തിം പടിഗ്ഗഹേത്വാ നിസ്സട്ഠചീവരം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ നിസീദാപേത്വാ സചേ സങ്ഘോ ഹോതി, "സുണാതു മേ ഭന്തേ സങ്ഘോ, ഇദം ചീവരം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ നിസ്സഗ്ഗിയം സങ്ഘസ്സ നിസ്സട്ഠം, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ ഇമം ചീവരം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദദേയ്യാ"തി, സചേ തയോ ഹോന്തി, "സുണന്തു മേ ആയസ്മന്താ, ഇദം ചീവരം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ നിസ്സഗ്ഗിയം ആയസ്മന്താനം നിസ്സട്ഠം, യദായസ്മന്താനം പത്തകല്ലം, ആയസ്മന്താ ഇമം ചീവരം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദദേയ്യു"ന്തി, സചേ ഏകകോ ഹോതി, "ഇമം ചീവരം ആയസ്മതോ ദമ്മീ"തി ദാതബ്ബം, നിസ്സട്ഠചീവരം "അത്തനോയേവ ദിന്ന"ന്തി സുദ്ധസഞ്ഞായ ഗഹേത്വാ അദേന്തസ്സ ദുക്കടം ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി.

തസ്സ സന്തകഭാവം ഞത്വാ ലേസേന വിലുമ്പന്തസ്സ പന ഭണ്ഡഗ്ഘവസേന ദുക്കടഥുല്ലച്ചയപാരാജികാപത്തിയോ ഹോന്തി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "തസ്സ സന്തകഭാവം പന ഞത്വാ ലേസേന അച്ഛിന്ദന്തോ ഭണ്ഡം അഗ്ഘാപേത്വാ കാരേതബ്ബോ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൭൯). **പരിയാപുത**ന്തി "ന ഭിക്ഖവേ നിസ്സട്ഠചീവരം ന ദാതബ്ബം, യോ ന ദദേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൪൭൦) **പാളിയം** വുത്തന്തി അത്ഥോ.

൹൧൦-൧. ഥേരേ ദഹരേ ചാതി ഏതേസു ഉഭോസുപി മഗ്ഗം ഗച്ഛന്തേസൂതി യോജനാ. **"ഥേരേ"**തി ഇമിനാ അനിസ്സിതഭാവമാഹ, **"ദഹരേ ചാ"**തി ഇമിനാ നിസ്സിതഭാവം. **ഓഹീനേ**തി ഓസക്കിതേ. സചേ സോ ഥേരോ നിസ്സയാചരിയോ ഭവേയ്യാതി അധിപ്പായേനാഹ **"ഗരു"**ന്തി. **തസ്മിം** ദഹരേ. **വത്ഥ**ന്തി തസ്സ ഹത്ഥേ ഠിതചീവരം. **ന പസ്സമ്ഭതീ**തി ധുരനിക്ഖേപം അകത്വാ ഗമനേ സഉസ്സാഹത്താ നിസ്സയപടിപ്പസ്സദ്ധി ന ഹോതീതി അധിപ്പായോ. തേനേവ "മുഹുത്ത"ന്തിആദിമാഹ.

൹൧൨. പച്ചുദ്ധാരേ അന്തോയേവാരുണേതി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ, ദഹരഭിക്ഖുനോ ദൂരഭാവഞ്ച അരുണുഗ്ഗമനഞ്ച ഞത്വാ ചീവരസ്സ അനിസ്സഗ്ഗിയത്ഥം തസ്സ ഹത്ഥേ ഠിതഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാ പുരാരുണാ പച്ചുദ്ധരേതി അത്ഥോ. **വിസ്സജ്ജേതീ**തി അഞ്ഞസ്സ ദേതി. **വിനസ്സതീ**തി ചോരാദീഹി നസ്സതി.

ദുതിയകഥിനകഥാവണ്ണനാ.

൹൧൩. **അകാലചീവര**ന്തി "അകാലചീവരം നാമ അനത്ഥതേ കഥിനേ ഏകാദസമാസേ ഉപ്പന്നം, അത്ഥതേ കഥിനേ സത്തമാസേ ഉപ്പന്നം, കാലേപി ആദിസ്സ ദിന്ന"ന്തി (പാരാ॰ ൫൦൦) വചനതോ അനത്ഥതകഥിനേ വിഹാരേ "ചീവരമാസോ"തി യോ പുബ്ബകത്തികകാളപക്ഖപാടിപദതോ പട്ഠായ യാവ അപരകത്തികപുണ്ണമീ, താവ മാസോ വുച്ചതി, തതോ പരേസു ഏകാദസസു മാസേസു ഉപ്പന്നഞ്ച അത്ഥതകഥിനേ വിഹാരേ യോ ചീവരമാസോ, ഹേമന്താ ച ചത്താരോ മാസാതി പഞ്ചമാസതോ ബഹി സത്തസു മാസേസു ഉപ്പന്നഞ്ച അത്ഥതകഥിനേ പഞ്ച മാസാ യഥാപരിച്ഛിന്നകാലേ സങ്ഘസ്സ ച "ഇദം

അകാലചീവരം ദമ്മീ''തി പുഗ്ഗലസ്സ ച ''ഇദം തുയ്ഹം ദമ്മീ''തി ദിന്നഞ്ചേതി ഇദം അകാലചീവരന്തി അത്ഥോ. ''ഉപ്പന്ന''ന്തി സേസോ, ''ഉപ്പജ്ജേയ്യ സങ്ഘതോ വാ ഗണതോ വാ ഞാതിതോ വാ മിത്തതോ വാ പംസുകൂലതോ വാ അത്തനോ വാ ധനേനാ''തി (പാരാ॰ ൫൦൦) വചനതോ സങ്ഘസ്സ വാ ''ഇദം സുത്തന്തികഗണസ്സ ദേമ, ഇദം ആഭിധമ്മികഗണസ്സ ദേമാ''തിആദിനാ നയേന ഗണസ്സ വാ ദിന്നതോ അത്തനോ വസ്സഗ്ഗേന വാ ഞാതിആദിതോ വാ സുസാനാദിപംസുകൂലഖേത്തതോ വാ അത്തനോ സന്തകേന സുത്തകപ്പാസാദികപ്പിയവത്ഥുതോ വാ ഉപ്പന്നചീവരന്തി അത്ഥോ.

മാസപരമം നിക്ഖിപേതി മാസോ പരമം പമാണം ഏതസ്സ നിക്ഖിപനസ്സാതി മാസപരമം, നിക്ഖിപനന്തി കിരിയാവിസേസനം കാതബ്ബം, മാസപരമം നിക്ഖിപനം കരേയ്യാതി വുത്തം ഹോതി. ''ആകങ്ഖമാനേന ഭിക്ഖുനാ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം, പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഖിപ്പമേവ കാരേതബ്ബം, നോ ചസ്സ പാരിപൂരീ, മാസപരമം തേന ഭിക്ഖുനാ തം ചീവരം നിക്ഖിപിതബ്ബം ഊനസ്സ പാരിപൂരിയാ''തി (പാരാ॰ ൫൦൦) വചനതോ ഏവം ഉപ്പന്നം ചീവരം ഇച്ഛന്തേന പടിഗ്ഗഹേത്വാ സചേ പഹോതി, ദസാഹമനതിക്കാമേത്വാ കാരേതബ്ബം. സചേ നപ്പഹോതി, ഊനസ്സ പരിപൂരണത്ഥം മാസപരമം ഠപേതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

കദാ ഏവം നിക്ഖിപിതബ്ബന്തി ആഹ **''സതി പച്ചാസായാ''**തി, ''പച്ചാസാ ഹോതി സങ്ഘതോ വാ ഗണതോ വാ ഞാതിതോ വാ മിത്തതോ വാ പംസുകൂലതോ വാ അത്തനോ വാ ധനേനാ''തി (പാരാ॰ ൫൦൦) വുത്തസങ്ഘാദിതോ അത്തനോ വസ്സഗ്ഗാദിതോ ലഭേയ്യ, തേന ''ഇമസ്സ ഊനേ പരിപുണ്ണേ കാരേസ്സാമീ''തി പച്ചാസായ സതി ഏവം നിക്ഖിപിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **തതോ ഉദ്ധം ഠപേതും ന വട്ടതീ**തി മാസതോ അതിരേകകാലം നിക്ഖിപിതും ന വട്ടതി, നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയം ഹോതീതി അത്ഥോ.

യദി ഏവം ''തദഹുപ്പന്നേ മൂലചീവരേ പച്ചാസാചീവരം ഉപ്പജ്ജതി, ദസാഹാ കാരേതബ്ബം...പേ॰... വീസേ ഉപ്പന്നേ മൂലചീവരേ പച്ചാസാചീവരം ഉപ്പജ്ജതി, ദസാഹാ കാരേതബ്ബ''ന്തി (പാരാ॰ ൫൦൦) കസ്മാ ആഹാതി? പച്ചാസാചീവരസ്സ ദസദിവസേ അതിക്കമ്മ ഠപേതും അയുത്തത്താ, മൂലചീവരസ്സ തഗ്ഗതികത്താ ഏവം വുത്തം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''മൂലചീവരസ്സ ഉപ്പന്നദിവസതോ യാവ വീസതിമോ ദിവസോ, താവ ഉപ്പന്നം പച്ചാസാചീവരം മൂലചീവരം അത്തനോ ഗതികം കരോതീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൦൦).

തതിയകഥിനകഥാവണ്ണനാ.

൬൫൦-൧. ഭിക്ഖുനിയാ യോ ധോവാപേതീതി സമ്ബന്ധോ. ''ഭിക്ഖുനീ നാമ ഉഭതോസങ്ഘേ ഉപസമ്പന്നാ''തി (പാരാ॰ ൫൦൦) വചനതോ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേ ഞത്തിചതുത്ഥായ കമ്മവാചായ, ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ഞത്തിചതുത്ഥായ കമ്മവാചായാതി അട്ഠവാചികായ ഉപസമ്പന്നാ **ഭിക്ഖുനീ** നാമ. **ഭുത്ത**ന്തി ഭിക്ഖുനാ അത്തനാ പരിഭുത്തം രജിതം ആദിന്നകപ്പം, ''പരിഭോഗം കരിസ്സാമീ''തി അന്തമസോ സീസം ഠപേത്വാ സയനമത്തേനാപി പുരാണഭൂതം ചീവരന്തി അത്ഥോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''രജിത്വാ കപ്പം കത്വാ ഏകവാരമ്പി നിവത്ഥം വാ പാരുതം വാ അന്തമസോ പരിഭോഗസീസേന അംസേ വാ മത്ഥകേ വാ കത്വാ മഗ്ഗം ഗതോ ഹോതി, ഉസ്സീസകം വാ കത്വാ നിപന്നോ

ഹോതി, ഏതമ്പി പുരാണചീവരമേവാ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൦൩-൫൦൫). **വത്ഥ**ന്തി കാരിയേ കാരണോപചാരവസേന ചീവരമേവ ആഹ.

അഞ്ഞാതികായാതി ''അഞ്ഞാതികാ നാമ മാതിതോ വാ പിതിതോ വാ യാവ സത്തമാ പിതാമഹയുഗാ അസമ്ബദ്ധാ''തി വചനതോ അത്തനോ വാ തസ്സാ വാ മാതു വാ പിതു വാ പരമ്പരായ യാവ സത്തമാ യുഗാ, ഏത്ഥന്തരേ യേന കേനചി ഞാതകേന അസമ്ബദ്ധഭാവേന അഞ്ഞാതികായാതി അത്ഥോ. യഥാ ചാഹ **അട്ഠകഥായം** ''പിതാമഹോയേവ പിതാമഹയുഗം. തതോ ഉദ്ധം സബ്ബേപി പുബ്ബപുരിസാ പിതാമഹഗ്ഗഹണേനേവ ഗഹിതാ. ഏവം യാവ സത്തമോ പുരിസോ, താവ യാ അസമ്ബദ്ധാ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൦൩-൫൦൫). **ആകോടാപേതീ**തി പഹരാപേതി.

തതോ ധോവാപനാദിതോ. **നിസ്സഗ്ഗിയാപത്തീ**തി നിസ്സഗ്ഗിയസ്സ ആപത്തി നിസ്സഗ്ഗിയാപത്തി, നിസ്സഗ്ഗിയസ്സ ചീവരസ്സ നാമേന വിസിട്ഠാ പാചിത്തിയാപത്തി ഹോതീതി അത്ഥോ. ഇദഞ്ച തിണ്ണം പയോഗാനം അന്തേ ആപജ്ജിതബ്ബായ ആപത്തിയാ ദസ്സനം. തസ്സ നിയോഗേന ധോവനാദിം കരോന്തിയാ ഭിക്ഖുനിയാ തദത്ഥം സബ്ബപുബ്ബപയോഗഗണനായ ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടം ഹോതീതി ഗഹേതബ്ബോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''യാവ നം ധോവിത്വാ ഉക്ഖിപതി, താവ ഭിക്ഖുനിയാ പയോഗേ പയോഗേ ഭിക്ഖുസ്സ ദുക്കട''ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൦൩-൫൦൫). **പഠമേനാ**തി തീണിപി കാരാപേന്തസ്സ യം പഠമം കാരാപേതി, തേനാതി അത്ഥോ. **ദീപിത**ന്തി ''അഞ്ഞാതികായ അഞ്ഞാതികസഞ്ഞീ പുരാണചീവരം ധോവാപേതി രജാപേതി ആകോടാപേതി, നിസ്സഗ്ഗിയേന ആപത്തി ദ്വിന്നം ദുക്കടാന''ന്തിആദിനാ (പാരാ॰ ൫൦൬) ദേസിതം. ഇമിനാ നയേന ദ്വേ കാരാപേന്തസ്സ പഠമേന നിസ്സഗ്ഗിയാപത്തി, ദുതിയേന ദുക്കടന്തി അയമത്ഥോ സങ്ഗയ്ഹതി.

൩൨൭. **''ധോവനത്ഥായ ദേതീ''**തി ഇമിനാ ''ഭുത്തം വത്ഥ''ന്തി അധികാരതോ ലബ്ഭതി.

൩൨൮. **സാമണേരനിദ്ദേസേപീ**തി ''സാമണേരാ''തി നിദ്ദേസോ നാമ യസ്സ, തസ്മിമ്പി, അത്തനാ പരിഭുത്തം വത്ഥം ധോവനത്ഥായ ദേതീതി യോജനാ, അത്തനോ പരിഭുത്തം ചീവരം ധോവനത്ഥായ സാമണേരസ്സ ദേതീതി അത്ഥോ. **പി**-സദ്ദോ സമുച്ചയത്ഥോ. **ഉപസമ്പജ്ജാ**തി പുബ്ബകിരിയായ ''ധോവതീ''തി അപരകിരിയാ സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി.

൩൨൨. **ദഹരാനഞ്ച ഭിക്ഖൂന**ന്തി അത്തനോ നവകതരാനം ഭിക്ഖൂനം. **നിയ്യാദിതേ** ദിന്നേ. **ഏസ നയോ**തി ''ഏകേന പാചിത്തിയം, അവസിട്ഠേഹി ദ്വീഹി വാ ഏകേന വാ സബ്ബപയോഗേസു ദുക്കടം ഹോതീ''തി നയോ.

൩൨൩. **ചീവരേ**തി പരിഭുത്തചീവരേ.

൩൨൪. **''ധോവനപ്പച്ചയായേവാ''**തി ഇമിനാ ഇതരദ്വയസ്സ തസ്സ അനാണത്തിയാ കതത്താ തതോ അനാപത്തിഭാവമാഹ.

൩൨൫. **ഞാതികാ**തി ഏത്ഥ ''പടിസങ്ഖാ യോനിസോ''തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൨൨-൨൩, ൪൨൨; അ॰ നി॰ ൩.൧൬; ൬.൫൮; മഹാനി॰ ൨൦൬; ധ॰ സ॰ ൧൩൫൫;

വിഭ॰ ൧൮൮) വിയ ഗാഥാബന്ധവസേന യ-കാരലോപോ, ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാതി അത്ഥോ. ''ഞാതികാ അഞ്ഞാതിസഞ്ഞിസ്സാ''തി പദച്ഛേദോ. **പച്ചത്ഥരണ**ന്തി മഞ്ചപീഠേ അത്ഥരിതബ്ബം പച്ചത്ഥരണചീവരഞ്ച.

൬൮൭. ''ഭിക്ഖുനീനം വസേനാ''തി ഇദം ഭിക്ഖുസങ്ഘേപി ഉപസമ്പന്നാ ചേ, പാചിത്തിയസമ്ഭവാ വുത്തം . യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ഉപസമ്പന്നായ പന യഥാവത്ഥുകമേവാ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൦൩). ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേ പഠമം ഉപസമ്പജ്ജിത്വാ പച്ഛാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ചേ ഉപസമ്പജ്ജതി, കേവലം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ഉപസമ്പന്നാതി ന വുച്ചതീതി താ ഭഗവതി ധരമാനേ പഠമം പബ്ബജിതാ പഞ്ചസതാ സാകിയാനിയോ വുച്ചന്തി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ഉപസമ്പന്നാ നാമ പഞ്ചസതാ സാകിയാനിയോ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൦൩). ഭിക്ഖുനോ ലിങ്ഗേ പരിവത്തേ തസ്സേവ ഉപസമ്പന്നകമ്മസ്സ അനുഞ്ഞാതത്താ സോപി ഗഹേതബ്ബോയേവ.

൬൮൮. അവുത്താ ധോവതീതി ''ഇമം ചീവരം ധോവാ''തി അവുത്താ ചീവരം കിലിട്ഠം ദിസ്വാ അവത്വാ ഠപിതട്ഠാനതോ ചീവരം ഗഹേത്വാ വാ സയമേവ വത്വാ യാചനാദിനയേന വാ അനാണത്തിയാ ച ഗഹേത്വാ ചീവരധോവനാദിം കരേയ്യ ചേ. **അപരിഭുത്തം വാ**തി ഹേട്ഠാ വുത്തനയേന അപരിഭുത്തം ചീവരം. **അഞ്ഞം വാ**തി ഉപാഹനത്ഥവികപത്തത്ഥവികപോത്ഥകത്ഥവികമഞ്ചപീഠാദിം യം കിഞ്ചി പരിക്ഖാരം.

പുരാണചീവരധോവാപനകഥാവണ്ണനാ.

൬൮൯. വികപ്പനുപഗം പച്ഛിമം ഉപാദായ കിഞ്ചി ചീവരം ഗണ്ഹതോതി യോജനാ, എത്ഥ ''അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ ഹത്ഥതോ''തി ച ''ഞാതികായ അഞ്ഞാതികസഞ്ഞിസ്സാ''തി ച ''എകതോഉപസമ്പന്നായ ഹത്ഥതോ ഗണ്ഹാതീ''തി ച വക്ഖമാനവചനസാമത്ഥിയാ ലബ്ഭമാനതോ പുബ്ബേ വുത്തനയേന അഞ്ഞാതികായ ഉഭതോസങ്ഘേ ഉപസമ്പന്നായ ഭിക്ഖുനിയാ ഹത്ഥതോ വികപ്പനുപഗരതനവിദത്ഥിപ്പമാണവത്ഥതോ പട്ഠായ യം കിഞ്ചി ചീവരം ഗണ്ഹന്തസ്സാതി അത്ഥോ. **''ആപത്തീ''**തി സാമഞ്ഞേന വുത്തേപി ''നിസ്സഗ്ഗിയാ പാചിത്തിയാപത്തീ''തി പകരണതോ ച ''നിസ്സഗ്ഗിയാപത്തീ''തി വക്ഖമാനതോ ച ലബ്ഭതി. **ഠപേത്വാ പാരിവത്തക**ന്തി ''പാരിവത്തകം പരിത്തേന വാ വിപുലം, വിപുലേന വാ പരിത്ത''ന്തി (പാരാ॰ ൫൧൮) വചനതോ **മഹാപച്ചരിയം** ''അന്തമസോ ഹരീതകഖണ്ഡേനാപീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൧൮) വുത്തത്താ ച ഹേട്ഠിമന്തതോ ഹരീതകഖണ്ഡമ്പി ദത്വാ ഗഹേതബ്ബം തിചീവരഞ്ച പാരിവത്തകം നാമ ഹോതി, തം ഠപേത്വാതി വുത്തം ഹോതി. പരിവത്തനം **പരിവത്തം,** തം എതസ്സ അത്ഥീതി **പാരിവത്തകം,** കയവിക്കയേന ഗഹേതബ്ബം ചീവരന്തി അത്ഥോ.

൬൯൦. ഗഹണത്ഥായ പയോഗേതി ഗണ്ഹിതും ഹത്ഥപസാരണാദിപ്പയോഗേ. **പരിയാപുത**ന്തി ''പടിഗ്ഗണ്ഹാതി പയോഗേ ദുക്കട''ന്തി (പാരാ॰ ൫൧൭) ദേസിതം.

൬൯൧. അനുപസമ്പന്നഹത്ഥേതി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനിതോ അഞ്ഞേ സബ്ബേ അനുപസമ്പന്നാ ഗഹിതാ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''സചേ പന

സിക്ഖമാനാസാമണേരസാമണേരിഉപാസകഉപാസികാനം ഹത്ഥേ പേസിതം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, അനാപത്തീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൧൨).

൬൩൨. ഏകതോതി ഏത്ഥ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘതോതി ഗഹേതബ്ബം. അഞ്ഞസ്മിം പക്ഖേ പാചിത്തിയമേവ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ഉപസമ്പന്നായ പന പാചിത്തിയമേവാ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൧൩).

൬൩൩. ''പാരിവത്തകം ദസ്സാമീ''തി ആഭോഗം കത്വാ ഗണ്ഹാതി, ദോസോ ന വിജ്ജതീതി യോജനാ.

൬൩൪. അഞ്ഞം പരിക്ഖാരന്തി ഥവികകായബന്ധനാദി അവികപ്പിയം വാ അവികപ്പനുപഗം വാ പരിക്ഖാരമേവ ഗഹേതബ്ബം. വികപ്പനുപഗം പന ന വട്ടതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''വികപ്പനുപഗം പച്ഛിമചീവരപ്പമാണം പന പടപരിസ്സാവനമ്പി ന വട്ടതീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൧൪). ചീവരപടിഗ്ഗണ്ഹനം കിരിയാ, പാരിവത്തകസ്സ അദാനം അകിരിയാതി കിരിയായ ച അകിരിയായ ച ആപജ്ജിതബ്ബതോ **ക്രിയാക്രിയം**.

ചീവരപടിഗ്ഗഹണകഥാവണ്ണനാ.

൬൩൫. ''അഞ്ഞാതകം അപ്പവാരിത''ന്തി പദച്ഛേദോ. ''ഗഹപതിം വാ ഗഹപതാനിം വാ''തി പാഠസേസോ. വുത്തഞ്ഹി ഭഗവതാ ''അഞ്ഞാതകം ഗഹപതിം വാ ഗഹപതാനിം വാ''തി (പാരാ॰ ൫൧൬, ൫൧൭). പുബ്ബേ വുത്തനയേന യാവ സത്തമാ പിതാമഹയുഗാ സമ്ബന്ധഞ്ഞാതികതായ അഭാവതോ **അഞ്ഞാതകം**. ''യം മയ്ഹം ഗേഹേ അത്ഥി, തം പവാരേമീ''തിആദിനാ നയേന **അപ്പവാരിതം**. ''ഗഹപതി നാമ യോ കോചി അഗാരം അജ്ഝാവസതീ''തി (പാരാ॰ ൫൧൮) **പാളിയം** വുത്തം **ഗഹപതിം വാ**. ''ഗഹപതാനീ നാമ യാ കാചി അഗാരം അജ്ഝാവസതീ''തി (പാരാ॰ ൫൧൮) **പാളിയം** വുത്തം ഘരണിം വാതി അത്ഥോ.

ഹോതി നിസ്സഗ്ഗിയാപത്തീതി ''അഞ്ഞത്ര സമയാ വിഞ്ഞാപേതി, പയോഗേ ദുക്കടം, പടിലാഭേന നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതീ''തി (പാരാ॰ ൫൧൮) **പാളിയം** വുത്തേസു സബ്ബേസു പുബ്ബപയോഗേസു ദുക്കടേന സദ്ധിം നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയം ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി. **അഞ്ഞത്ര സമയാതി** ''തത്ഥായം സമയോ, അച്ഛിന്നചീവരോ വാ ഹോതി ഭിക്ഖു നട്ഠചീവരോ വാ''തി (പാരാ॰ ൫൧൭) **മാതികായ,** ''അച്ഛിന്നചീവരോ നാമ ഭിക്ഖുസ്സ ചീവരം അച്ഛിന്നം ഹോതി രാജൂഹി വാ ചോരേഹി വാ ധുത്തേഹി വാ യേഹി കേഹിചി വാ അച്ഛിന്നം ഹോതി. നട്ഠചീവരോ നാമ ഭിക്ഖുസ്സ ചീവരം അഗ്ഗിനാ വാ ദഡ്ഢം ഹോതി, ഉദകേന വാ വൂള്ഹം ഹോതി, ഉന്ദൂരേഹി വാ ഉപചികാഹി വാ ഖായിതം ഹോതീ''തി (പാരാ॰ ൫൧൮) **പദഭാജനേ** ച നിദ്ദിട്ഠസരൂപകാലതോ അഞ്ഞത്രാതി അത്ഥോ.

൬൩൬. തികപാചിത്തിയം വുത്തന്തി ''അഞ്ഞാതകേ അഞ്ഞാതകസഞ്ഞീ, വേമതികോ, ഞാതകസഞ്ഞീ അഞ്ഞത്ര സമയാ ചീവരം വിഞ്ഞാപേതി, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ''ന്തി (പാരാ॰ ൫൨൦) പാചിത്തിയത്തയം ഭഗവതാ വുത്തം. ''ഞാതകേ അഞ്ഞാതിസഞ്ഞിസ്സാ''തി പദച്ഛേദോ. **തത്ഥാതി** തസ്മിം ഞാതകേ. **വേമതികസ്സാതി** ''ഞാതകോ നു ഖോ, അഞ്ഞാതകോ''തി വേമതികസ്സ.

ദ്വികദുക്കടം തഥേവാതി യോജനാ. **“തഥേവാ”**തി “വുത്ത”ന്തി ഇദം ആകഡ്ഢതി, “ഞാതകേ അഞ്ഞാതകസഞ്ഞീ, വേമതികോ അഞ്ഞത്ര സമയാ ചീവരം വിഞ്ഞാപേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (പാരാ॰ ൫൧൭) ദേസിതന്തി അത്ഥോ.

൫൧൭-൮. സമയേ വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ അനാപത്തീതി യോജനാ. എത്ഥ “ചീവരം അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിത”ന്തി ആനേത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം, യഥാപരിച്ഛിന്നകാലദ്വയതോ അഞ്ഞതരസ്മിം കാലേ അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതം ചീവരം വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ അനാപത്തീതി അത്ഥോ. **ഞാതകേ വാ പവാരിതേ**തി എത്ഥാപി “അത്തനോ”തി അജ്ഝാഹാരോ, “സമയേ”തി ഇമിനാ യോജേതബ്ബം, അത്തനോ ഞാതകപവാരിതേ അസമയേപി ചീവരം വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ അനാപത്തീതി അത്ഥോ. **അഞ്ഞസ്സത്ഥായാ**തി എത്ഥ “അത്തനോ”തി സേസോ, അത്തനോ ഞാതകേ, പവാരിതേ വാ വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ അനാപത്തീതി യോജനാ, അഞ്ഞം ഭിക്ഖും നിസ്സായ അത്തനോ ഞാതകേ വാ പവാരിതേ വാ ചീവരം വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ അനാപത്തീതി വുത്തം ഹോതി. ഇതരം പക്ഖം ദസ്സേതി **“തസ്സ ഞാതകേ വാ പവാരിതേ വാ”**തി. **തസ്സാ**തി “അഞ്ഞസ്സാ”തി വുത്തസ്സ, “വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ അനാപത്തീ”തി ഇമിനാ യോജേതബ്ബം. **വാ**തി പുരിമവികപ്പാപേക്ഖം. യം സന്ധായ ചീവരം വിഞ്ഞാപേതി, തസ്സ ഞാതകേ വാ പവാരിതേ വാ തംയേവ സന്ധായ ചീവരം വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ അനാപത്തീതി വുത്തം ഹോതി.

“അത്തനോ വാ ധനേനാ”തി വുത്തം അനാപത്തിഅങ്ഗം **ഉമ്മത്തകാദിനോ**തി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന സങ്ഗയ്ഹതി , അത്തനോ സന്തകം സുത്തകപ്പാസാദികം കപ്പിയവത്ഥും ദത്വാ ഗണ്ഹിതുകാമതായ അകപ്പിയവോഹാരേന യാചന്തസ്സ ച അനാപത്തീതി അത്ഥോ.

അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തികഥാവണ്ണനാ.

൫൧൯. അപ്പവാരിതമഞ്ഞാതിന്തി എത്ഥ “ഗഹപതിം വാ ഗഹപതാനിം വാ”തി ഇദം സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി. **തതുത്തരി**ന്തി തതോ സന്തരുത്തരപരമതോ ഉത്തരിന്തി ഗഹേതബ്ബം, “സന്തരുത്തരപരമം തേന ഭിക്ഖുനാ തതോ ചീവരം സാദിതബ്ബ”ന്തി (പാരാ॰ ൫൨൨) വുത്തത്താ അച്ഛിന്നചീവരേന സാദിതബ്ബഅന്തരവാസകഉത്തരാസങ്ഗമത്തേന അധികന്തി അത്ഥോ.

“തതോ ചേ ഉത്തരി സാദിയേയ്യാ”തി (പാരാ॰ ൫൨൨) വചനതോ “സാദിയന്തസ്സാ”തി വത്തബ്ബം, എവം വത്തബ്ബേ “വിഞ്ഞാപേന്തസ്സാ”തി കസ്മാ വുത്തന്തി? അച്ഛിന്നചീവരാനം ഭിക്ഖൂനം ഛബ്ബഗ്ഗിയേഹി ഭിക്ഖൂഹി ചീവരവിഞ്ഞാപനവത്ഥുസ്മിം “കഥഞ്ഹി നാമ തുമ്ഹേ മോഘപുരിസാ ന മത്തം ജാനിത്വാ ബഹും ചീവരം വിഞ്ഞാപേസ്സഥാ”തി (പാരാ॰ ൫൨൧) ഛബ്ബഗ്ഗിയേ ഭിക്ഖൂ ഗരഹിത്വാ ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ പഞ്ഞത്തത്താ “സാദിതബ്ബ”ന്തി എത്ഥ വിഞ്ഞാപേതബ്ബന്തി അത്ഥോ ഹോതി, തേനേവ ഇമസ്മിം **പദഭാജനേ** “തതോ ചേ ഉത്തരി സാദിയേയ്യാതി തതുത്തരി വിഞ്ഞാപേതീ”തി (പാരാ॰ ൫൨൪) ച **ആപത്തിഭേദസന്ദസ്സനട്ഠാനേ** “അഞ്ഞാതകേ അഞ്ഞാതകസഞ്ഞീ തതുത്തരി ചീവരം വിഞ്ഞാപേതി, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ”ന്തിആദിവചനതോ (പാരാ॰ ൫൨൬) ച വുത്തം. യദി എവം സിക്ഖാപദേയേവ “സാദിതബ്ബം, സാദിയേയ്യാ”തി ച ഉഭയത്ഥ “വിഞ്ഞാപേതബ്ബം, വിഞ്ഞാപേയ്യാ”തി ച കസ്മാ ന വുത്തന്തി? അച്ഛിന്നചീവരഭാവം ഞത്വാ

അവിഞ്ഞാപിതേപി അഭിഹരിത്വാ ദിയ്യമാനമ്പി അധിവാസേന്തേന ഏവമേവ സാദിതബ്ബന്തി ന വുത്തം. ഇമസ്സേവ ച അധികവിഞ്ഞാപനനിസേധനത്ഥം വദന്തേനാപി "തഞ്ചേ അഞ്ഞാതകോ ഗഹപതി വാ ഗഹപതാനീ വാ ബഹൂഹി ചീവരേഹി അഭിഹട്ഠും പവാരേയ്യ, സന്തരുത്തരപരമം തേന ഭിക്ഖുനാ തതോ ചീവരം സാദിതബ്ബ"ന്തി സാദിതബ്ബനിയമപ്പധാനം വുത്തം. തസ്മാ അച്ഛിന്നചീവരേന അത്തനാ വാ തം സന്ധായ അഞ്ഞേന വാ വിഞ്ഞാപേന്തേനപി അവിഞ്ഞാപേന്തേപി ദിയ്യമാനം സാദിയന്തേനാപി സന്തരുത്തരപരമതം നാതിക്കമിതബ്ബന്തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ സന്ധായ ഭാസിതത്ഥോതി സല്ലക്ഖേതബ്ബന്തി ഏത്തകം ഞാപേതും "സാദിയന്തസ്സാ"തി അവത്വാ "വിഞ്ഞാപേന്തസ്സാ"തി വുത്തന്തി ആചരിയാഭിസന്ധി വേദിതബ്ബാ.

൬൩൪. ഇദാനി വിഞ്ഞാപനേ ച അധിവാസനേ ച ഉഭയത്ഥേവ നിയമം ദസ്സേതും "സചേ തീണി നട്ഠാനി ഹോന്തി, ദ്വേ സാദിതബ്ബാനി. ദ്വേ നട്ഠാനി, ഏകം സാദിതബ്ബം. ഏകം നട്ഠം, ന കിഞ്ചി സാദിതബ്ബ"ന്തി (പാരാ॰ ൫൨൪) **പദഭാജനേ** വുത്തവിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"യസ്സാ"**തിആദി. "യസ്സ തീണിപി നട്ഠാനി, ദ്വേ വാ നട്ഠാനി, ഏകം വാ നട്ഠ"ന്തി സമ്ബന്ധിത്വാ യഥാക്കമം "തേന ദ്വേ സാദിതബ്ബാനി, ഏകം സാദിതബ്ബം, ന കിഞ്ചിപി സാദിതബ്ബ"ന്തി യോജനാ കാതബ്ബാ. യസ്സ തീണിപി ചീവരാനി നട്ഠാനി, ബഹു ച ദിയ്യതി, തേന ദ്വേയേവ ചീവരാനി സാദിതബ്ബാനി. ദ്വേ ചീവരാനി നട്ഠാനി, ഏകം സാദിതബ്ബം. ഏകഞ്ചേ നട്ഠം, ന സാദിതബ്ബം, അവസിട്ഠം പച്ഛാ ധമ്മേന സമേന ലദ്ധനീഹാരേന ഗഹേതബ്ബന്തി അത്ഥോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "സേസം സഭാഗട്ഠാനതോ പരിയേസിസ്സതീ"തി. "ഭിക്ഖുനിയാ പന പഞ്ചസുപി നട്ഠേസു ദ്വേ സാദിതബ്ബാനി, ചതൂസു നട്ഠേസു ഏകം സാദിതബ്ബം, തീസു നട്ഠേസു കിഞ്ചി ന സാദിതബ്ബ"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ၂.൫൨၂-൫൨൪) **അട്ഠകഥായം** വുത്തം.

൬൩൫-၆. സേസകം ആഹരന്തസ്സ അനാപത്തീതി ഞാതബ്ബന്തി യോജനാ. ഏവമുപരിപി യോജേതബ്ബം. ചീവരം യോജേത്വാ അതിരേകം വത്ഥം പച്ചാഹരിത്വാ "ദസ്സാമീ"തി ബഹുമ്പി ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സ അനാപത്തീതി അത്ഥോ. അതിരേകമ്പി തുമ്ഹേയേവ ഗണ്ഹഥാതി ദിന്നം ഗണ്ഹതോപി അനാപത്തി. ന അച്ഛിന്നകാരണാ ദിന്നേതി യോജനാ, അച്ഛിന്നചീവരഭാവം അനുദ്ദിസ്സ ബഹൂനം ചീവരാനം ഗഹണനിമിത്തേനാപി അനാപത്തീതി അത്ഥോ. ഏവമേവ "ന നട്ഠകാരണാ ദേന്തീ"തി ഇദമ്പി ദസ്സിതമേവ. അച്ഛിന്നചീവരേ നിസ്സായ തതുത്തരിചീവരവിഞ്ഞാപനവത്ഥുമ്ഹി ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ പഞ്ഞത്തത്താ **അനാപത്തിവാരേ** "അഞ്ഞസ്സത്ഥായാ"തി ന ഗഹിതം.

തതുത്തരികഥാവണ്ണനാ.

൬൩൭. കല്യാണകമ്യതാഹേതൂതി സുന്ദരസ്സ മഹഗ്ഘസ്സ കാമതം പടിച്ച ചീവരേ വികപ്പനം ആപജ്ജേയ്യാതി യോജനാ, "കീദിസേന തേ ഭന്തേ ചീവരേന അത്ഥോ"തി പുബ്ബേ അപ്പവാരിതോ "ആയതം വാ ഹോതു വിത്ഥതം വാ അപ്പിതം വാ സണ്ഹം വാ"തി (പാരാ॰ ൫൨൯) **പദഭാജനേ** വുത്തവിസിട്ഠകപ്പം അധികവിധാനം കരോതീതി അത്ഥോ. **തസ്സ ലാഭാ നിസ്സഗ്ഗിയം ഭവേ**തി തഥാ അപ്പവാരിതേന ഹുത്വാ കതേന അധികവിധാനേന നിപ്ഫന്നചീവരസ്സ ലാഭപ്പയോഗേന ദുക്കടനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയാ ഹോന്തി.

൫൪൪. മഹഗ്ഘം ...പേ॰... വിഞ്ഞാപേതീതി വീസതിഅഗ്ഘനകം ചീവരം ദാതുകാമമ്ഹി ഉപാസകേ, ''അലം മയ്ഹം ഏത്തേന, ദസഗ്ഘനകം വാ അപ്പഗ്ഘനകം വാ ദേഹീ''തി വദതി.

൫൪൫. ''ഞാതകേ അഞ്ഞാതിസഞ്ഞിസ്സാ''തി പദച്ഛേദോ.

പഠമോപക്ഖടകഥാവണ്ണനാ.

൫൪൬. പഠമസിക്ഖാപദേ ഏകേന ഉപാസകേന പീളാ ലദ്ധാ, ഇധ ദ്വീഹീതി ഏത്തകം നാനാകരണം. സേസം പഠമസിക്ഖാപദസദിസമേവാതി ആഹ **''ദുതിയോ...പേ॰... വിനിച്ഛയോ''**തി. ഉപക്ഖടപദേന ലക്ഖിതം സിക്ഖാപദം **ഉപക്ഖടം,** ദുതിയഞ്ച തം ഉപക്ഖടഞ്ചാതി ദുതിയോപക്ഖടം, തസ്മിം **ദുതിയോപക്ഖടേ. അസ്സാ**തി ദുതിയോപക്ഖടസ്സ.

ദുതിയോപക്ഖടകഥാവണ്ണനാ.

൫൪൭. രഞ്ഞാ വാതി രാജതോ വാ. രാജതോ ഭോഗ്ഗം ഭുഞ്ജിതബ്ബം അസ്സ അത്ഥീതി **''രാജഭോഗ്ഗോ''**തി വുത്തോ, രാജതോ ഭത്തവേത്തനലാഭിതോ യതോ കുതോചി ദായകാ ആഭതന്തി സമ്ബന്ധോ. **ന ച വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ ''നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയഭാവതോ''തി അജ്ഝാഹരിതബ്ബം. ഇധ ഉത്തരികരണീയം ''തിക്ഖത്തു''ന്തിആദിഗാഥായ (വി॰ വി॰ ൫൭൧) വക്ഖതി.

൫൪൮. ചീവരചേതാപന്നവസേന അധിഗതരജതാദി യേന കേനചി പരിയായേനാപി ന സാദിതബ്ബന്തി ദസ്സേതുമാഹ **''രജതം വാ''**തിആദി. ധവലസഭാവതായ രാജതീതി **രജതം,** സജ്ഝു. ജാതം രൂപം വണ്ണായതനമേതസ്സാതി **ജാതരൂപം,** സുവണ്ണം. **കിഞ്ചീ**തി അപ്പമത്തകമ്പി. അത്തനോ വാ അത്ഥായ പരസ്സ വാ അത്ഥായ ദിയ്യമാനം കിഞ്ചി ഗണ്ഹിതും ന വട്ടതീതി യോജനാ.

൫൪൯. അത്തനോ പടിഗ്ഗഹണേ ആപത്തിയാ രൂപിയഗഹണസിക്ഖാപദേ വക്ഖമാനത്താ അഞ്ഞസ്സ അത്ഥായ ഗഹണേ ആപത്തിദസ്സനത്ഥമാഹ **''അഞ്ഞസ്സത്ഥായാ''**തിആദി. തത്ഥ **അഞ്ഞസ്സത്ഥായാ**തി അഞ്ഞസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ, ഗണസ്സ, സങ്ഘസ്സ, ചേതിയസ്സ, നവകമ്മസ്സ വാ അത്ഥായ. **നിദ്ദിട്ഠ**ന്തി ആഹരിത്വാ ''ഇമം ഗണ്ഹഥാ''തി വുത്തം രജതം, ജാതരൂപം വാ അഞ്ഞം വാ യം കിഞ്ചി നിസ്സഗ്ഗിയദുക്കടവത്ഥും പടിഗ്ഗണ്ഹതോ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടം ഹോതീതി **മഹാപച്ചരിയം** വുത്തന്തി യോജനാ.

൫൫൦-൧. വുത്തമേവത്ഥം സരൂപതോ വിഭാവേതുമാഹ **''നേത്വാ''**തിആദി. **നേത്വാ**തി ആനേത്വാ. **അകപ്പിയം ഭണ്ഡ**ന്തി ''രജതം ജാതരൂപം വാ''തി യഥാവുത്തമേവ അകപ്പിയഭണ്ഡം. **ഇത്ഥ**ന്തി വക്ഖമാനപ്പകാരേന. **ന ച വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ ച-കാരേന വട്ടതി ചാതി അനുഞ്ഞാതം കതന്തി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** -

> ''സചേ പന 'നയിദം ഭിക്ഖൂനം സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതീ'തി പടിക്ഖിത്തേ 'വഡ്ഢകീനം വാ കമ്മകരാനം വാ ഹത്ഥേ ഭവിസ്സതി, കേവലം തുമ്ഹേ സുകതദുക്കടം ജാനാഥാ'തി വത്വാ തേസം ഹത്ഥേ ദത്വാ പക്കമതി, വട്ടതി. അഥാപി 'മമ മനുസ്സാനം ഹത്ഥേ ഭവിസ്സതി, മയ്ഹമേവ വാ ഹത്ഥേ ഭവിസ്സതി, കേവലം തുമ്ഹേ യം യസ്സ ദാതബ്ബം, തദത്ഥായ

പേസേയ്യാഥാ’തി വദതി, ഏവമ്പി വട്ടതീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൩൭-൫൩൮).

൩൨൭. വിഹാരസ്സാതി ഏത്ഥ “നവകമ്മസ്സാ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൩൭-൫൩൮) **അട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ വത്തബ്ബം ഗാഥാബന്ധവസേന ന വുത്തം.

൩൨൮. രജതം ജാതരൂപം വാ സങ്ഘസ്സാതി ഏത്ഥ “ചത്താരോ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജഥാതി ദിന്ന”ന്തി സേസോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** “സചേ പന കോചി ബഹുമ്പി ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം ആനേത്വാ ‘ഇദം സങ്ഘസ്സ ദമ്മി, ചത്താരോ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജഥാ’തി വദതി, തം ചേ സങ്ഘോ സമ്പടിച്ഛതി, പടിഗ്ഗഹണേപി പരിഭോഗേപി ആപത്തീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൩൭-൫൩൮). ഏവം ആഭതം തസ്മിം സങ്ഘേ യോ കോചി ഭിക്ഖു “നയിദം കപ്പതീ”തി സചേ പടിക്ഖിപതി, “അയം സങ്ഘസ്സ ലാഭന്തരായം കരോതീ”തി വദന്തസ്സേവ ആപത്തി ഹോതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** “യോ ഹി തം ചോദേതി, സ്വേവ സാപത്തികോ ഹോതി, തേന പന ഏകേന ബഹൂ അനാപത്തികാ കതാ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൩൭-൫൩൮). ഇധ **സ്വേവ സാപത്തികോ**തി ഏത്ഥ “ദുക്കടാപത്തികോതി വുത്തം ഹോതീ”തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. ഇമിസ്സാ ഗാഥായ **“സങ്ഘസ്സാ”**തി അലിഖിത്വാ “ഭിക്ഖുനോ”തി ച ലിഖന്തി, തം ന സുന്ദരം. ഇദാനി ദസ്സിതഅട്ഠകഥാപാഠേ “സങ്ഘോ സമ്പടിച്ഛതീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൩൭-൫൩൮) വുത്തത്താ “സങ്ഘസ്സാ”തി പാഠോ സുന്ദരോ.

൩൨൯. തളാകസ്സാതി വാപിയാ. സസ്സുപ്പത്തിനിദാനതോ തളാകം ഖേത്തം, തതോ തസ്സ ഗഹണം വാ പരിഭോഗോ വാ ന ച വട്ടതീതി യോജനാ. **തളാകസ്സ ചാ**തി ഏത്ഥ ച-കാരേന ഖേത്തവത്ഥു സങ്ഗഹിതം. **ന ച വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ ചകാരേന വട്ടതി ചാതി ദസ്സിതം ഹോതി.

൩൩൦. തം കതമന്തി ആഹ **“ചത്താരോ”**തിആദി. **സബ്ബമ്പീ**തി തളാകപോക്ഖരണിഖേത്താദി സബ്ബമ്പി.

൩൩൧-൩. അപരിച്ഛിന്നഭാഗസ്മിന്തി “ഇമസ്മിം ഭൂമിഭാഗേ കതസ്സ കമ്മേഹി ഏത്തകോ ഭാഗോ ദേയ്യോ”തി ഏവം പുബ്ബേ അനിയമിതആയേ ഭൂമിഭാഗേ. അകതപുബ്ബം **നവസസ്സം** നാമ. **ഏത്തകം ഭാഗം ദേഥാ**തി ഏത്തകം കഹാപണഭാഗം ദേഥ. **ഉട്ഠാപേതീ**തി ഉപ്പാദേതി.

“കസഥ വപഥാ”തി അകപ്പിയം വാചം വത്വാതി യോജനാ. **വപഥാതി ചാ**തി ഏത്ഥ ച-സദ്ദോ ഇധ അവുത്തം തംകത്തുയോഗകാലേ വുച്ചമാനം അകപ്പിയവചനന്തരം സമുച്ചിനോതി. **ഉപ്പാദിതഞ്ചാ**തി ഏത്ഥ ച-സദ്ദോ കഹാപണം സമുച്ചിനോതി. **സബ്ബ**ന്തി തഥാ ഉപ്പാദിതകഹാപണഞ്ച ഏവം അകപ്പിയവോഹാരേന ഉപ്പാദിതഞ്ചാതി സബ്ബം.

൩൩൪. കസഥാദികം വചനം അവത്വാ “ഏത്തികായ ഭൂമിയാ ഏത്തകോ നാമ ഭാഗോ”തി ഭൂമിം യോ ച പതിട്ഠാപേതി, തസ്സേവേതമകപ്പിയന്തി വക്ഖമാനേന യോജേതബ്ബം. ച-സദ്ദോ “യോ പനാ”തി വക്ഖമാനപുഗ്ഗലന്തരാപേക്ഖോ.

൬൬൧-൨. ഭൂമിയാ സയമേവ പമാണസ്സ ജാനനത്ഥം തൂതി യോജനാ, "ഏത്തകേ ഭൂമിഭാഗേ അമ്ഹേഹി സസ്സം കതം, ഏത്തകം നാമ ഭാഗം ഗണ്ഹഥാ"തി കസകേഹി വുത്തേ തേസം വചനം അസദ്ദഹിത്വാ സയമേവ ഖേത്തഭൂമിയാ പമാണം ഞാതുകാമതായാതി അത്ഥോ. **തു**-സദ്ദോ ഇമമേവ വിസേസം ജോതേതി. യോ പന മിനാതി, തസ്സേവേതമകപ്പിയന്തി വക്ഖമാനേന യോജേതബ്ബം. **രജ്ജുയാപി ച ദണ്ഡേനാ**തി ഏത്ഥ പാദേനാപി മിനിതും ന വട്ടതീതി വദന്തി. "രക്ഖതീ"തിആദികിരിയാപദേഹിപി ഏവമേവ യോജേതബ്ബം.

ഖലേ ഠത്വാ രക്ഖതീതി ധഞ്ഞകരണേ ഠത്വാ അഞ്ഞേ ഗണ്ഹിതും അദത്വാ പാലേതി. കഥം രക്ഖിതും വട്ടതി, കഥം രക്ഖിതും ന വട്ടതീതി? തം പന വീഹിം "ഇദം വാ ഏത്തകം വാ മാ ഗണ്ഹ, ഇദം ഗഹേതും ന ലബ്ഭതീ"തി വാ "ഇതോ അപനേഹി, ഇധ പുഞ്ജം കരോഹീ"തി വാ ഏവമാദിനാ പയോഗേന ചേ രക്ഖതി, തം അകപ്പിയം. സചേ "മയി ഠിതേ രക്ഖിതം ഹോതീ"തി രക്ഖതി, ഗണ്ഹന്തേ വാ പസ്സിത്വാ "കിം കരോഥാ"തി ഭണതി, വട്ടതി. രൂപിയപടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദേ ദ്വാരം പിദഹിത്വാ രക്ഖന്തേന വസിതബ്ബന്തി ഹി വുത്തന്തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തനയേന വേദിതബ്ബോ. അഞ്ഞസ്മിമ്പി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം "ഥേനേത്വാ ഗണ്ഹന്തേ സതി ഏതം ഭോ പവത്തിം ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ കിം ആരോചേസ്സാമീതി പടിപുച്ഛിതും വട്ടതീതി വദന്തീ"തി. **നീഹരാപേതീ**തി ഏത്ഥാപി സചേ പരിയായേന വദതി, വട്ടതീതി വദന്തി. **തസ്സേവേതമകപ്പിയ**ന്തി ഇദം ഖേത്തമിനനാദിം കരോന്തേന ലദ്ധബ്ബതോ അഞ്ഞസ്സ അഭിനവുപ്പാദിതസ്സ അഭാവാ അഞ്ഞേസം വട്ടതീതി ദ്വീസു **ഗണ്ഠിപദേസു** വുത്തം.

൬൬൩. "ഏത്തകേഹി വീഹീഹി ഇദം ആഹരഥാ"തി വുത്താ സചേ ആഹരന്തീതി യോജനാ. ഏത്ഥ **"തസ്സേവേതമകപ്പിയ"**ന്തി ഇദം ധഞ്ഞസ്സ വിചാരിതത്താ വുത്തം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "തസ്സേവ അകപ്പിയം. കസ്മാ? ധഞ്ഞസ്സ വിചാരിതത്താ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൪൨-൬൪൩).

൬൬൪. **ഹിരഞ്ഞേനാ**തി കഹാപണേന. **"തമകപ്പിയ"**ന്തി ഇദം കഹാപണാനം വിചാരിതത്താ വുത്തം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "സബ്ബേസം അകപ്പിയം. കസ്മാ? കഹാപണാനം വിചാരിതത്താ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൪൨-൬൪൩).

൬൬൫. **പേസകാരകദാസം വാ**തി പേസകാരകസങ്ഖാതം ദാസം വാ, **പേസകാരോ** തന്തവായോ. **ആരാമികാനം നാമേന ദേന്തേ**തി "ആരാമികം ദമ്മി, വേയ്യാവച്ചകരം ദമ്മീ"തിആദിനാ നയേന ദേന്തേ.

൬൬൬. ഖീരം ദധി തക്കം സപ്പി നവനീതന്തി **പഞ്ചഗോരസാ**.

൬൬൭. **അജികാദീസൂ**തി **ആദി**-സദ്ദേന മഹിസം സങ്ഗണ്ഹാതി.

൬൬൮. **പടിസിദ്ധേപീ**തി പടിക്ഖിത്തേപി. **മൂലം ദത്വാ**തി കപ്പിയഭണ്ഡമൂലം ദത്വാ. കുക്കുടാദയോ പന "സുഖേന വസന്തൂ"തി അരഞ്ഞേയേവ വിസ്സജ്ജേതബ്ബം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "കുക്കുടസൂകരേ 'സുഖം ജീവന്തൂ'തി അരഞ്ഞേ വിസ്സജ്ജേതും വട്ടതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൪൨-൬൪൩). സൂകരമയൂരാദീസുപി ലദ്ധേസു തേസം അനുരൂപേയേവ വിസയേ വിസ്സജ്ജേതബ്ബാ.

൩൭൧. "തിക്ഖത്തു"ന്തിആദിഗാഥായ കോ സമ്ബന്ധോ? "രഞ്ഞോ വാ രാജഭോഗ്ഗേനാ"തിആദിഗാഥായ സങ്ഗഹിതനയേന രാജരാജാമച്ചബ്രാഹ്മണഗഹപതാദീസു യേന കേനചി അത്തനാ വാ ചീവരചേതാപന്നേന ചീവരം ചേതാപേത്വാ "ഇത്ഥന്നാമം ഭിക്ഖും ചീവരേന അച്ഛാദേഹീ"തി വത്വാ തം ചീവരചേതാപന്നസങ്ഖാതം ചീവരമൂലം ദത്വാ പഹിതദൂതേന വാ ഭിക്ഖും ഉപസങ്കമിത്വാ "ഇദം ഖോ ഭന്തേ ആയസ്മന്തം ഉദ്ദിസ്സ ചീവരചേതാപന്നം ആഭതം, പടിഗ്ഗണ്ഹാതു ആയസ്മാ ചീവരചേതാപന്ന"ന്തി യദി വുച്ചേയ്യ, ഭിക്ഖുനാ "ന ഖോ മയം ആവുസോ ചീവരചേതാപന്നം പടിഗ്ഗണ്ഹാമ, ചീവരഞ്ച ഖോ മയം പടിഗ്ഗണ്ഹാമ കാലേന കപ്പിയ"ന്തി വുത്തേ സചേ തേന "അത്ഥി പനായസ്മതോ കോചി വേയ്യാവച്ചകരോ"തി വുത്തേ ചീവരത്ഥികേന ഭിക്ഖുനാ "ഏസോ ഖോ ആവുസോ ഭിക്ഖൂനം വേയ്യാവച്ചകരോ"തി ആരാമികേ വാ ഉപാസകേ വാ ദസ്സിതേ യദി സോ തസ്സ അത്തനാ ആഹരിത്വാ "ഇമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ചീവരേന അത്ഥേ സതി ഇമിനാ ചീവരം ചേതാപേത്വാ അച്ഛാദേഹീ"തി വത്വാ തം ഭിക്ഖും ഉപസങ്കമിത്വാ "യം ഖോ ഭന്തേ ആയസ്മാ വേയ്യാവച്ചകരം നിദ്ദിസി, സഞ്ഞത്തോ സോ മയാ, ഉപസങ്കമതു ആയസ്മാ കാലേന, ചീവരേന തം അച്ഛാദേസ്സതീ"തി യദി വദേയ്യ, തേന ചീവരത്ഥികേന ഭിക്ഖുനാ കിം കാതബ്ബന്തി ഭഗവതാ വുത്തന്തി ആഹാതി അയമിമിസ്സാ ഗാഥായ സമ്ബന്ധോ.

തിക്ഖത്തും ചോദനാ വുത്താതി "ചീവരത്ഥികേന ഭിക്ഖവേ ഭിക്ഖുനാ വേയ്യാവച്ചകരോ ഉപസങ്കമിത്വാ ദ്വത്തിക്ഖത്തും ചോദേതബ്ബോ സാരേതബ്ബോ 'അത്ഥോ മേ ആവുസോ ചീവരേനാ"തി തിക്ഖത്തും ചോദനാ കാതബ്ബാതി വുത്താ.

ഛക്ഖത്തും ഠാനമബ്രവീതി "ദ്വത്തിക്ഖത്തും ചോദയമാനോ സാരയമാനോ തം ചീവരം അഭിനിപ്ഫാദേയ്യ, ഇച്ചേതം കുസലം, നോ ചേ അഭിനിപ്ഫാദേയ്യ, ചതുക്ഖത്തും പഞ്ചക്ഖത്തും ഛക്ഖത്തുപരമം തുണ്ഹീഭൂതേന ഉദ്ദിസ്സ ഠാതബ്ബ"ന്തി (പാരാ॰ ൫൩൯) വുത്തത്താ തിക്ഖത്തും ഉപസങ്കമിത്വാ "അത്ഥോ മേ ആവുസോ ചീവരേനാ"തി കതായ ചോദനായ ന നിപ്ഫജ്ജേയ്യ, തേന പുന ഗന്ത്വാ യം കിഞ്ചി അവത്വാ "ന ആസനേ നിസീദിതബ്ബം, ന ആമിസം പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം, ന ധമ്മോ ഭാസിതബ്ബോ"തി (പാരാ॰ ൫൩൯) വചനതോ ഠാനഭഞ്ജനകം നിസജ്ജാദിം കിഞ്ചി അകത്വാ "കിം കാരണം ആഗതോസീ"തി പുച്ഛിതേ "ജാനാഹി , ആവുസോ"തി ഏത്തകമത്തം വത്വാ ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേന ഛക്ഖത്തും ഠാനം സദ്ധമ്മവരചക്കവത്തിനാ ഭഗവതാ ദേസിതന്തി വുത്തം ഹോതി.

യദി ചോദേതിയേവാതി സചേ ഠാനം അകത്വാ ചോദനാമത്തം കരോതി, ഛ അബ്രവീതി യോജനാ, "ചോദനാ"തി സാമത്ഥിയതോ ലബ്ഭതി, ഛക്ഖത്തും ചോദേത്വാ സകിമ്പി ന ഠാതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി.

ഛചോദനം അകത്വാ യോ ഠാനമേവ കരോതി, തേന കതി ഠാനാനി കാതബ്ബാനീതി ആഹ **"ചോദനാദിഗുണാ ഠിതീ"**തി, "കാതബ്ബാ"തി സേസോ, "അബ്രവീ"തി ഇമിനാ യോജേതബ്ബം, "ചതുക്ഖത്തും ചോദേത്വാ ചതുക്ഖത്തും ഠാതബ്ബം, പഞ്ചക്ഖത്തും ചോദേത്വാ ദ്വിക്ഖത്തും ഠാതബ്ബം, ഛക്ഖത്തും ചോദേത്വാ ന ഠാതബ്ബ"ന്തി (പാരാ॰ ൫൩൯) വചനതോ, "ഛക്ഖത്തുപരമ"ന്തി (പാരാ॰ ൫൩൯) വചനതോ ച ഛക്ഖത്തും ചോദനായ ദിഗുണാ

ദ്വാദസക്ഖത്തുകാ ഠിതി ഹോതീതി സിദ്ധത്താ ചോദനമേവ അകത്വാ ഠാനമത്തമേവ കരോന്തസ്സ ദ്വാദസക്ഖത്തും വുത്തനയേന ഠാതബ്ബമേവാതി വുത്തം ഹോതി. തതോ പരം കാതബ്ബം അദസ്സേത്വാ ഏത്തകേനേവ നിവത്തേതബ്ബന്തി ഞാപേന്തോ "തതോ ചേ ഉത്തരി വായമമാനോ തം ചീവരം അഭിനിപ്ഫാദേതി, പയോഗേ ദുക്കടം, പടിലാഭേന നിസ്സഗ്ഗിയ"ന്തി (പാരാ॰ ൬൩൯) വുത്തനയാ ആപത്തി ഹോതീതി ദസ്സേതി.

൩൭൨. "അചോദേത്വാ ലദ്ധേ"തി ഇദം ഉപലക്ഖണം "അട്ഠത്വാ ലദ്ധേ"തി ച ഗയ്ഹമാനത്താ.

രാജസിക്ഖാപദകഥാവണ്ണനാ.

ചീവരവഗ്ഗോ പഠമോ.

൩൭൩. "ഏകേനാപീ"തി ഇമിനാ കിം പന ദ്വീഹി, ബഹൂഹി വാതി വുത്തം ഹോതി. **മിസ്സേത്വാ**തി അന്തമസോ വാതേന ആഹടേനാപി കോസിയംസുനാ മിസ്സേത്വാ. **സന്ഥത**ന്തി "സന്ഥതം നാമ സന്ഥരിത്വാ കതം ഹോതി അവായിമ"ന്തി (പാരാ॰ ൫൪൨) **പദഭാജനേ** ച "സമേ ഭൂമിഭാഗേ കോസിയംസൂനി ഉപരൂപരി സന്ഥരിത്വാ കഞ്ജികാദീഹി സിഞ്ചിത്വാ കതം ഹോതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൪൨) **അട്ഠകഥായ** ച വുത്തസരൂപം കഞ്ജികം സിഞ്ചിത്വാ കോസിയംസൂനി അത്ഥരിത്വാ യാവ ബഹലമിച്ഛതി, താവ വഡ്ഢേത്വാ നിസീദനനിപജ്ജനാദിഅത്ഥം കാതബ്ബം സന്ഥതന്തി അത്ഥോ. **കോസിയംസുനാ**തി കോസിയകിമികോസിയസ്സ ഇദന്തി **കോസിയം,** സുത്തം, തസ്സ സുത്തസ്സ അംസു, തേന കോസിയംസുനാതി അത്ഥോ . **കാരാപേന്തസ്സാ**തി ഉപലക്ഖണത്താ "കരോന്തസ്സാ"തിപി ഗഹേതബ്ബം. വുത്തഞ്ഹേതം "കാരാപേയ്യാതി ഏകേനാപി കോസിയംസുനാ മിസ്സേത്വാ കരോതി വാ കാരാപേതി വാ"തി (പാരാ॰ ൫൪൨). തേനേവാഹ "പരത്ഥായ കരോന്തസ്സ കാരാപേന്തസ്സാ"തി.

൩൭൪. ഭൂമത്ഥരണന്തി പരികമ്മകതായ ഭൂമിയാ ഛവിരക്ഖനത്ഥായ അത്ഥരിതബ്ബം അത്ഥരണം. **ഭിസി** നാമ മഞ്ചഭിസി, പീഠഭിസീതി ദ്വയം. **ബിബ്ബോഹനം** ഉപധാനം.

കോസിയകഥാവണ്ണനാ.

൩൭൫. കാളകേളകലോമാനന്തി "കാളകം നാമ ദ്വേ കാളകാനി ജാതിയാ കാളകം വാ രജനകാളകം വാ"തി (പാരാ॰ ൫൪൭) വചനതോ ഏവം കാളകാനം ഏളകലോമാനം. **സുദ്ധാന**ന്തി ഇതരവണ്ണേഹി ഏളകലോമേഹി അമിസ്സാനം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "സുദ്ധകാളകാനന്തി സുദ്ധാനം കാളകാനം, അഞ്ഞേഹി അമിസ്സിതകാളകാനന്തി അത്ഥോ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൪൭). **കരേയ്യാ**തി കരോന്തസ്സ ച കാരാപേന്തസ്സ ചാതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ "കാരാപേയ്യാതി കരോതി വാ കാരാപേതി വാ"തി. **ആപത്തി ഹോതീ**തി "പയോഗേ ദുക്കടം, പടിലാഭേന നിസ്സഗ്ഗിയ"ന്തി **പാളിയം** വുത്തം പുബ്ബപയോഗദുക്കടഞ്ച നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയഞ്ച ആഹ.

സുദ്ധകാളകകഥാവണ്ണനാ.

൱൭൭. ഓദാതം തുലം വാ ബഹും വാ സബ്ബമേവ വാ ഗഹേത്വാനാതി യോജനാ. **കപിലമ്പി വാ**തി ഏത്ഥാപി ഏവമേവ യോജേതബ്ബം. ഏത്ഥ **സബ്ബമേവ വാ**തി സന്ഥതസ്സ ഗഹേതബ്ബം സബ്ബമേവ വാ ലോമം. **കരോന്തസ്സാ**തി ഏത്ഥ ''സന്ഥത''ന്തി അധികാരതോ ലബ്ഭതി. ''നവ''ന്തി ഇദം ''കരോന്തസ്സാ''തി പദസാമത്ഥിയേന ലബ്ഭതി, നവം സന്ഥതം കരോന്തസ്സാതി അത്ഥോ, ''അനാപത്തീ''തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. **കപിലമ്പി വാ**തി **വാ**കാരേന പകാരന്തരേനാപി കരോന്തസ്സ അനാപത്തിം സങ്ഗണ്ഹാതി. സേയ്യഥിദം? ''നവം പന ഭിക്ഖുനാ സന്ഥതം കാരയമാനേന ദ്വേ ഭാഗാ സുദ്ധകാളകാനം ഏളകലോമാനം ആദാതബ്ബാ തതിയം ഓദാതാനം ചതുത്ഥം ഗോചരിയാന''ന്തി (പാരാ° ൫൫൮) **മാതികായ** അനുഞ്ഞാതപ്പകാരോ വേദിതബ്ബോ.

ഏത്ഥ **''ഓദാതം കപിലമ്പി വാ''**തി ഏതസ്സ ''ബഹും വാ''തി വിസേസനേന കാളകാനം ഏളകലോമാനം യഥാവുത്തഭാഗദ്വയതോ അധികം ഏളകലോമമ്പി ന ഗഹേതബ്ബന്തി ദീപേതി കേവലാനം കാളകാനം ഏളകലോമാനം അഗ്ഗഹേതബ്ബതായ പഠമസിക്ഖാപദേനേവ വുത്തത്താ. **''സബ്ബമേവ വാ''**തി ഇമിനാപി പുരിമസിക്ഖാപദേ വിയ ഇമേ ഓദാതാദയോ സബ്ബേ കേവലാ ന ഗഹേതബ്ബാ ന ഹോന്തീതി ദസ്സിതം ഹോതി. **''അനാപത്തീ''**തി ഇമിനാ ഏവം അകത്വാ അഞ്ഞേന പകാരേന കരോന്തസ്സ ആപത്തി ഹോതീതി ബ്യതിരേകതോ ദീപിതം ഹോതി.

സേയ്യഥിദം? വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ ''അനാദാ ചേ ഭിക്ഖു ദ്വേ ഭാഗേ സുദ്ധകാളകാനം ഏളകലോമാനം തതിയം ഓദാതാനം ചതുത്ഥം ഗോചരിയാനം നവം സന്ഥതം കാരാപേയ്യ, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ''ന്തി. യത്തകപ്പമാണേഹി ഏളകലോമേഹി നവം സന്ഥതം കാതുകാമോ ഹോതി, തേ ലോമേ ചതുഭാഗം തുലയിത്വാ ദ്വേ തുലേ വാ ഊനേ വാ കാളകലോമേ ഗഹേത്വാ ഏകം തുലം ഓദാതേഹി വാ ഏകം തുലം ഗോചരിയേഹി വാ കാളകേഹി വാ ഊനേ കത്വാ ദ്വീഹിപി അധികേ വാ കത്വാ കാളകലോമേ വജ്ജേത്വാ ദ്വീസു ഏകം വാ ദ്വേ ഏവ വാ ഗഹേത്വാ കാതുഞ്ച കാരാപേതുഞ്ച വട്ടതീതി വുത്തം ഹോതി . ഏവം അനാപത്തിദസ്സനേന സബ്ബോപി സിക്ഖാപദത്ഥോ സങ്ഗഹിതോതി ദട്ഠബ്ബോ.

൱൭൮. **''അനുക്കമേനാ''**തി ഇമിനാ ഇമമേവ അഗ്ഗഹേത്വാ പുരിമാനന്തരം വുത്തസിക്ഖാപദദ്വയഞ്ച ഗഹേതബ്ബന്തി ദീപേതി. നിസ്സജ്ജിത്വാ ലദ്ധാനിപീതി യോജനാ. ''അപീ''തി ഇമിനാ ''അഞ്ഞേന കതം പടിലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (പാരാ° ൫൫) വുത്തദുക്കടഞ്ച ''നിസ്സഗ്ഗിയം ചീവരം അനിസ്സജ്ജിത്വാ പരിഭുഞ്ജതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (പാരാ° ർ൱൮) പഠമനിസ്സഗ്ഗിയസിക്ഖാപദേ വുത്തനയേന ഇഹാപി ''നിസ്സഗ്ഗിയം സന്ഥതം അനിസ്സജ്ജിത്വാ പരിഭുഞ്ജതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി വുത്തമ്പി ധമ്മസങ്ഗഹകാരകേഹി പേയ്യാലവസേന സംഖിത്തം തം ദുക്കടഞ്ചാതി ഇദം ദ്വയം സങ്ഗഹിതന്തി ദട്ഠബ്ബം.

൱൭൯. **തതിയം തു ക്രിയാക്രിയ**ന്തി ഇദം തതിയസിക്ഖാപദം പന ''ദ്വേ ഭാഗാ സുദ്ധകാളകാന''ന്തിആദിനാ (പാരാ° ൫൮) വുത്തനയേന അഗ്ഗഹേത്വാ കാളകാനം അതിരേകഗ്ഗഹണവസേന അനനുഞ്ഞാതപ്പകാരേന കരണതോ കിരിയാകിരിയം നാമ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''ആദായ ച അനാദായ ച കരണതോ കിരിയാകിരിയ''ന്തി (പാരാ° അട്ഠ° ൨.൫൬).

ദ്വേഭാഗകഥാവണ്ണനാ.

൬൮൩. ഛന്നം വസ്സാനം ഓരേനാതി പുബ്ബേ സന്ഥതസ്സ കതദിവസതോ പട്ഠായ ഉപരി ഛന്നം വസ്സാനം അബ്ഭന്തരേതി അത്ഥോ. **ഹോതി നിസ്സഗ്ഗിയാപത്തീ**തി ഛബ്ബസ്സന്തരേ കതസന്ഥതം നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി, കാരകസ്സ ച പാചിത്തിയം ഹോതീതി അത്ഥോ. **ഭിക്ഖുസമ്മുതിം ഠപേത്വാ**തി സന്ഥതം ഗഹേത്വാ അദ്ധാനമഗ്ഗം പടിപജ്ജിതും അസമത്ഥസ്സ ഗിലാനസ്സ "അഹം ഭന്തേ ഗിലാനോ ന സക്കോമി സന്ഥതം ആദായ പക്കമിതും, സോഹം ഭന്തേ സങ്ഘം സന്ഥതസമ്മുതിം യാചാമീ"തി (പാരാ॰ ൫൬൯) സങ്ഘമജ്ഝേ നിസജ്ജ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ തിക്ഖത്തും യാചിതേ ഞത്തിദുതിയായ കമ്മവാചായ ഗതട്ഠാനേ ഛബ്ബസ്സാനം അന്തോപി സന്ഥതം കാതും സങ്ഘേന ദിന്നസമ്മുതിം വിനാതി അത്ഥോ.

൬൮൪. ഛബ്ബസ്സാനി കരോന്തസ്സാതി എത്ഥ "യദാ പരിപുണ്ണാനി, തദാ"തി സേസോ, ഛബ്ബസ്സേസു പരിപുണ്ണേസു സന്ഥതം കരോന്തസ്സാതി അത്ഥോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "യദാ ഛബ്ബസ്സാനി പരിപുണ്ണാനി ഹോന്തി, തദാ സന്ഥതം കരോതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൭൭). **തദുദ്ധമ്പീ**തി ഛബ്ബസ്സതോ ഉപരിപി. **വിതാനേ**തി വിതാനനിമിത്തം കരോന്തസ്സ. **സാണിപാകാരേ**തി പാകാരസദിസതിരോകരണീയനിമിത്തം കരോന്തസ്സ. **നിസ്സജ്ജിത്വാ കതേപി ചാ**തി പുരാണസന്ഥതേ അഞ്ഞസ്സ ദത്വാ അഞ്ഞസ്മിം സന്ഥതേ ഓരതോ ഛന്നം വസ്സാനം കതേപി ച അനാപത്തീതി യോജനാ. അയമനാപത്തിവാരോ നേവ പാളിയം, ന അട്ഠകഥാസു ദിസ്സതി, തസ്മാ സോ ആചരിയപരമ്പരാഭതോ ആചരിയേന ദസ്സിതോതി വിഞ്ഞായതി. സാധാരണവിനിച്ഛയം പന "അനന്തരസ്സിമസ്സാപി, വിസേസോ നുപലബ്ഭതീ"തി വക്ഖതി.

ഛബ്ബസ്സകഥാവണ്ണനാ.

൬൮൫. അനാദായാതി നവം നിസീദനസന്ഥതം കരോന്തേന ഭിക്ഖുനാ തസ്സ വിവണ്ണകരണത്ഥായ **പാളിയം** "പുരാണസന്ഥതസ്സ സാമന്താ സുഗതവിദത്ഥി ആദാതബ്ബാ ദുബ്ബണ്ണകരണായാ"തി (പാരാ॰ ൫൭൨) യാ ആദാതും വുത്താ, തം പുരാണസന്ഥതസ്സ ഛിന്നമുഖാവത്തതോ സുഗതവിദത്ഥിം അദത്വാ. എവമേതം വുത്തന്തി കഥം വിഞ്ഞായതീതി? "അനാദാനവസേനസ്സ, സുഗതസ്സ വിദത്ഥിയാ"തി വക്ഖമാനേന വിഞ്ഞായതി. **സന്ഥതേ**തി എത്ഥ "പുരാണേ"ഇതി ച **കാരേതും കതഞ്ചാ**തി എത്ഥ "നവം നിസീദനം സന്ഥത"ന്തി ച സേസോ , പുരാണേ സന്ഥതേ അസന്തേ സാമന്താ സുഗതവിദത്ഥിം അനാദായ നവം നിസീദനസന്ഥതം കരോന്തസ്സ അനാപത്തി. അഞ്ഞസ്സത്ഥായ നവം നിസീദനസന്ഥതം കാരേതും, നവം നിസീദനസന്ഥതം അഞ്ഞേന കതം പടിലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതുഞ്ച അനാപത്തീതി യോജനാ.

"അഞ്ഞസ്സത്ഥായ കാരേതു"ന്തി ഇദമേത്ഥ പാചിത്തിയേനേവ അനാപത്തിദസ്സനന്തി ഗഹേതബ്ബം. തസ്മാ "അഞ്ഞസ്സത്ഥായ കരോതി വാ കാരാപേതി വാ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൫൭൪) വുത്തത്താ ച **അട്ഠകഥായ,** തബ്ബണ്ണനാസു ച അദിസ്സമാനത്താ വാ തം ന വത്തബ്ബം. "അനാപത്തി ഛബ്ബസ്സാനി കരോതി...പേ॰... അഞ്ഞസ്സത്ഥായ കരോതി വാ കാരാപേതി വാ"തി (പാരാ॰ ൫൭൮) അനന്തരസിക്ഖാപദേ വുത്തമോലോകേത്വാ വാ ദുക്കടസ്സ ച വിഹിതത്താ പാചിത്തിയേന അനാപത്തിഭാവം സന്ധായ

ലിഖിതന്തി വിഞ്ഞായതി. **കതഞ്ച പരിഭുഞ്ജിതു**ന്തി എത്ഥ "അഞ്ഞേനാ"തി വത്തബ്ബം, ഇമിനാ "അഞ്ഞേന കതം പടിലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജതി, അനാപത്തീ"തി പാഠോവ ദസ്സിതോ.

൬൮൪. സുഗതസ്സ വിദത്ഥിയാ അനാദാനവസേന ച **അസ്സ** സന്ഥതസ്സ കരണേന ച സത്ഥാരാ **ഏതം** സിക്ഖാപദം കിരിയാകിരിയം വുത്തന്തി യോജനാ.

൬൮൫. നനു ച ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ **അട്ഠകഥായ** "സമുട്ഠാനാദീനി കിരിയാകിരിയത്താ ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ ദ്വേഭാഗസിക്ഖാപദസദിസാനീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൬൭) വുത്താനി, ഇഹ "സഞ്ചരിത്തസമാ"തി കസ്മാ വുത്താനീതി? വുച്ചതേ - ദ്വേഭാഗസിക്ഖാപദേ "സമുട്ഠാനാദീനിപി കോസിയസിക്ഖാപദസദിസാനേവാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൫൨) **അട്ഠകഥായ** വുത്താനി, കോസിയസിക്ഖാപദേ സമുട്ഠാനാദീനം സഞ്ചരിത്തേന സമഭാവസ്സ വുത്തത്താ, മൂലമേവ സരിത്വാ കിരിയാകിരിയസങ്ഖാതവിസേസസ്സ വിസും ദസ്സിതത്താ അവസിട്ഠവിനിച്ഛയമത്തം സന്ധായ ഏവം വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം. ഇമം വിസേസം മുഞ്ചിത്വാ അവസിട്ഠവിനിച്ഛയേന ദ്വീസു സിക്ഖാപദേസു സാധാരണവിനിച്ഛയസ്സ അവിസേസതം ദസ്സേതുമാഹ **"അനന്തരസ്സാ"**തിആദി.

നിസീദനസന്ഥതകഥാവണ്ണനാ.

൬൮൬-൭. **ഗച്ഛന്തേ**തി തിയോജനപൂരണട്ഠാനം അതിക്കമ്മ ഗച്ഛന്തേ. **യാനേ**തി സകടാദികേ. **ലോമാനീ**തി എളകലോമാനി. **സാമികസ്സാ**തി യാനാദിസാമിനോ. **അജാനതോ**തി അനാദരേ സാമിവചനം. അദ്ധാനമഗ്ഗപടിപന്നോ യോ പന ഭിക്ഖു എളകലോമം ലഭിത്വാ "തിയോജനപരമം സഹത്ഥാ ഹാരേതബ്ബാനീ"തി (പാരാ॰ ൫൭൪) അനുഞ്ഞാതത്താ തിയോജനബ്ഭന്തരേ സഹത്ഥേനാപി ഹരിത്വാ തിയോജനാതിക്കമേ പരേസം യാനാദീസു സാമികേസു അജാനന്തേസു "ഏതേ ഹരിസ്സന്തീ"തി ചിന്തേത്വാ യദി ഠപേയ്യാതി അത്ഥോ. **തേസൂ**തി യേസു എളകലോമാനി ഠപിതാനി, തേസു യാനാദീസു **തിയോജനമതീതേസു** ഭിക്ഖുസ്സ പയോഗം വിനാപി തിയോജനം അതിക്കന്തേസു തസ്സ **ഭിക്ഖുനോ ആപത്തി** ഹോതീതി യോജനാ, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ "പഠമം പാദം തിയോജനം അതിക്കാമേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ദുതിയം പാദം അതിക്കാമേതി, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ"ന്തി (പാരാ॰ ൫൭൫) വുത്തത്താ ദുക്കടപാചിത്തിയാ ഹോന്തീതി അത്ഥോ.

അയം നയോതി ഭിക്ഖുനോ പയോഗം വിനാ യത്ഥ എളകലോമാനി ഠപിതാനി, **തേസു** യാനാദീസു തിയോജനം അതിക്കമന്തേസു ആപത്തി ഹോതീതി അയമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോതി അത്ഥോ.

൬൮൮. **അഗച്ഛന്തേ**തി തിയോജനബ്ഭന്തരേ ഠിതേ. **"അഭിരൂഹിത്വാ"**തി ഇദം അനാപത്തികാരണേസു എകം ദസ്സേതുമാഹ. "ഭൂമിയഞ്ഹി ഠത്വാ ദേന്തോ, അവ്ഹായന്തോ വാ പുരതോ ഗച്ഛതി, എസേവനയോ"തി **അട്ഠകഥായം** വുത്തം. അനാപത്തിവാരേ "അഞ്ഞം ഹരാപേതീ"തി വചനതോ അത്തനാ പേസിതേ അഞ്ഞസ്മിം ഹരന്തേ വട്ടതീതി ദസ്സേതുമാഹ **"സചേ സാരേതി വട്ടതീ"**തി. തേനേവാഹ "തം പനഞ്ഞം ഹരാപേതി, വചനേന വിരുജ്ഝതീ"തി.

൩൯൦. കണ്ണച്ഛിദ്ദേസൂതി അത്തനോ കണ്ണബിലേസു.

൩൯൧. അനാപത്തിവാരേ "കതഭണ്ഡ"ന്തി വുത്തത്താ തത്ഥ അന്തമസോ സുത്തകേന ബദ്ധമത്തമ്പി കതഭണ്ഡമേവാതി ആഹ **"സുത്തകേന ച ബന്ധിത്വാ"**തി. **വേണിം കത്വാ**തി കുദ്രൂസസീസപലാലവേണിസദിസം വേണിം കത്വാ. **ആപത്തി പരിദീപിതാ**തി "വേണിം കത്വാ ഹരതി, ഇദം നിധാനമുഖം നാമ, ആപത്തിയേവാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൭൭) **അട്ഠകഥായം** വുത്തം.

൩൯൨. സുങ്കഘാതന്തി എത്ഥ "തം ഠാന"ന്തി സേസോ, യദി തം ഠാനം സുങ്കഘാതന്തി യോജനാ, തിയോജനോസാനട്ഠാനം യദി സുങ്കഘാതട്ഠാനം ഭവേയ്യാതി അത്ഥോ. **അനുപ്പത്വാ**തി തം ഠാനം പത്വാ. ചോരാദീഹി ഉപദ്ദുതോ വാ ഗച്ഛതി, യോ അഞ്ഞവിഹിതോ വാ ഗച്ഛതീതി യോജനാ. **ആപത്തീ**തി എത്ഥ ആപത്തി തസ്സ ഗച്ഛതോതി ലബ്ഭതി. എത്ഥ **"ആപത്തീ"**തി ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന ആപത്തിമാഹ. ഇമിസ്സാ അചിത്തകതായ തേസം ദ്വിന്നമ്പി ഹോതി. അദിന്നാദാനപാരാജികം പന സചിത്തകതായ എതേസം ന ഹോതി. തേനാഹ **അട്ഠകഥായം** "യാ ഹി തത്ഥ ആപത്തി, സാ ഇധ അനാപത്തി. യാ ഇധ ആപത്തി, സാ തത്ഥ അനാപത്തീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൭൨). ഥേയ്യചിത്തേന ഹരതോ ഭണ്ഡഗ്ഘവസേന പാരാജികഥുല്ലച്ചയദുക്കടേസു ഏകം ഹോതി. തേനാഹ **അട്ഠകഥായം** "അദിന്നാദാനേ പന സുങ്കഘാതേ ആപത്തി ഹോതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൭൨).

൩൯൩. തിയോജനന്തി എത്ഥ ഹരണകിരിയായ അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം. **"ഹരന്തസ്സാ"**തി ഇമസ്സ കമ്മദീപകം "ലോമാനീ"തി ഇദം പകരണതോ ലബ്ഭതി. "അനാപത്തി പകാസിതാ"തി ഇദം സബ്ബത്ഥ വക്ഖമാനേന സമ്ബന്ധനീയം. താനിയേവ പച്ചാഹരന്തസ്സാതി യോജനാ. **തിയോജന**ന്തി എത്ഥ തംയേവ തിയോജനന്തി ലബ്ഭതി. അത്തനാ ഗതം തിയോജനം പുന താനേവ ലോമാനി ഗഹേത്വാ പച്ചാഗച്ഛന്തസ്സാതി അത്ഥോ.

൩൯൪. നിവാസത്ഥായ വാ ഗന്ത്വാതി തിയോജനബ്ഭന്തരേ വാ സീമായ വാ ആവാസേ വസിതുകാമതായ ഗന്ത്വാ. **തതോ പരം ഹരന്തസ്സാ**തി തസ്മിം ആവാസേ ഉദ്ദേസാദിം അലഭിത്വാ തതോ പരം അഞ്ഞസ്മിം ആവാസേ വസിതുകാമതായ പുനപി തിയോജനം ഹരന്തസ്സാതി അത്ഥോ. ഇമിനാവ നയേന തതോപി അഞ്ഞം ഠാനം, തതോപി അഞ്ഞന്തി സുദ്ധചിത്തേന ഗതഗതട്ഠാനതോ പുനപി പരമ്പരം ഠാനം ഗമനവസേന യോജനസതമ്പി ഹരതോ ദോസോ നത്ഥീതി ഇദമ്പി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "ഏവം യോജനസതമ്പി ഹരന്തസ്സ അനാപത്തീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൭൭). **അച്ഛിന്നം വാപി ലഭിത്വാ ഹരതോപീ**തി "ചോരാവഹടപരിച്ചത്തം ലഭിത്വാ ഹരന്തസ്സ. ഇധ സബ്ബത്ഥേവ "നിവാസത്ഥായ വാ ഗന്ത്വാ"തിആദികേ അനാപത്തിവാരേ പഠമലദ്ധട്ഠാനതോ പഭുതി അതിരേകതിയോജനമ്പി ഹരന്തസ്സ അനാപത്തീതി അത്ഥോ വിഞ്ഞായതി. **നിസ്സട്ഠം ലഭിത്വാ**തി നിസ്സജ്ജിത്വാ വിനയകമ്മം കത്വാ ദിന്നം ലഭിത്വാ.

൩൯൫. അഞ്ഞേനാതി താനി ഹാരിനാ അഞ്ഞേന. **കതഭണ്ഡക**ന്തി "കമ്ബലകോജവസന്ഥതാദിം യം കിഞ്ചി അന്തമസോ സുത്തകേന ബദ്ധമത്തമ്പീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൭൭) **അട്ഠകഥായം** വുത്തഏളകലോമേഹി കതഭണ്ഡകം.

൫൯൯. ഇദം സമുട്ഠാനന്തി ഇദം എളകലോമസമുട്ഠാനം. പണ്ണത്തിം അജാനനതായ വാ ഞത്വാപി ചീവരാദിപരിക്ഖാരേസു ലോമസ്സ അല്ലീനഭാവം അജാനിത്വാപി വാ തിയോജനം അതിക്കാമേന്തസ്സ അരഹതോപി ഇമായ ആപത്തിയാ സമ്ഭവതോ **"അചിത്ത"**ന്തി ആഹ.

എളകലോമകഥാവണ്ണനാ.

൫൬൦. എളകലോമധോവാപനകഥാ ഉത്താനായേവ.

എളകലോമധോവാപനകഥാവണ്ണനാ.

൫൬൨. ഗണ്ഹേയ്യ വാതി എത്ഥ "യോ"തി സേസോ. **"ഗണ്ഹേയ്യ വാ ഗണ്ഹാപേയ്യ വാ"**തി ഇമിനാ "തത്ഥത്തനോ പനത്ഥായാ"തി വക്ഖമാനത്താ ച "നിസ്സജ്ജിത്വാ"തിആദിവചനതോ ച അത്തനോ അത്ഥായ ഉഗ്ഗണ്ഹേയ്യ വാ ഉഗ്ഗണ്ഹാപേയ്യ വാതി വുത്തം ഹോതി. **വാ**കാരേന "ഉപനിക്ഖിത്തം വാ സാദിയേയ്യാ"തി ഇദം സങ്ഗണ്ഹാതി, "ഇദം അയ്യസ്സ ഹോതൂ"തി ഉപനിക്ഖിത്തം ചേ സാദിയതീതി അത്ഥോ.

രജതന്തി അഞ്ഞത്ഥ സജ്ഝു വുച്ചതി, ഇധ പന വോഹാരൂപഗകഹാപണാദി വുച്ചതി. വുത്തഞ്ഹേതം **പാളിയം** "രജതം നാമ കഹാപണോ ലോഹമാസകോ ദാരുമാസകോ ജതുമാസകോ, യേ വോഹാരം ഗച്ഛന്തീ"തി (പാരാ॰ ൫൮൪). ഇധ കഹാപണാദീനം സരൂപം **അട്ഠകഥായം** -

> "തത്ഥ കഹാപണോതി സോവണ്ണമയോ വാ രൂപിയമയോ വാ പാകതികോ വാ. ലോഹമാസകോതി തമ്ബലോഹാദീഹി കതമാസകോ. ദാരുമാസകോതി സാരദാരുനാ വാ വേളുപേസികായ വാ അന്തമസോ താലപണ്ണേപി രൂപം ഛിന്ദിത്വാ കതമാസകോ. ജതുമാസകോതി ലാഖായ വാ നിയ്യാസേന വാ രൂപം സമുട്ഠാപേത്വാ കതമാസകോ. 'യേ വോഹാരം ഗച്ഛന്തീ'തി ഇമിനാ പന പദേന യോ യോ യത്ഥ യത്ഥ ജനപദേ യദാ യദാ വോഹാരം ഗച്ഛതി, അന്തമസോ അട്ഠിമയോപി ചമ്മമയോപി രുക്ഖഫലബീജമയോപി സമുട്ഠാപിതരൂപോപി അസമുട്ഠാപിതരൂപോപി സബ്ബോ സങ്ഗഹിതോ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൮൩-൫൮൪) -

വുത്തനയേന വേദിതബ്ബം.

എത്ഥ ച **പാകതികോ** നാമ എതരഹി പകതികഹാപണോ. **രുക്ഖഫലബീജമയോ**തി തിന്തിണികാദിരുക്ഖാനം ഫലബീജേന കതോ.

ജാതരൂപകം സുവണ്ണം. യഥാഹ **പാളിയം** "ജാതരൂപം നാമ സത്ഥുവണ്ണോ വുച്ചതീ"തി (പാരാ॰ ൫൮൪). **നിസ്സജ്ജിത്വാ**തി എത്ഥ "തേനാ"തി ലബ്ഭതി, "ഭിക്ഖുനാ"തി ഇമിനാ യുജ്ജതി, ഏവം സാദിതഭിക്ഖുനാതി അത്ഥോ. **നിസ്സജ്ജിത്വാ**തി അത്തനാ ഉഗ്ഗഹിതം വാ പരേന ഉഗ്ഗഹാപിതം വാ ഉപനിക്ഖിപിതസ്സ സാദിയനവസേന സാദിതം വാ രജതം വാ ജാതരൂപം വാ "തേന ഭിക്ഖുനാ സങ്ഘം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ വുഡ്ഢാനം ഭിക്ഖൂനം പാദേ വന്ദിത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ"തി (പാരാ॰ ൫൮൪) വചനതോ സങ്ഘമജ്ഝേ ഉപസങ്കമിത്വാ

വുഡ്ഢാനം ഭിക്ഖൂനം പാദേ വന്ദിത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ "അഹം ഭന്തേ രൂപിയം പടിഗ്ഗഹേസിം, ഇദം മേ നിസ്സഗ്ഗിയം, ഇമാഹം നിസ്സജ്ജാമീ"തി നിസ്സജ്ജിത്വാതി വുത്തം ഹോതി.

ആപത്തി ദേസേതബ്ബാവാതി അത്തനാ ഏവ ആപന്നം നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം തസ്മിം സങ്ഘമജ്ഝേ ഏവമേവ നിസീദിത്വാ ദേസേതബ്ബാ. ഏവം ദേസിതാ ആപത്തി സങ്ഘാനുമതേന ബ്യത്തേന പടിബലേന ഭിക്ഖുനാ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബാ. വുത്തഞ്ഹേതം "ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന ആപത്തി പടിഗ്ഗഹേതബ്ബാ"തി (പാരാ॰ ൫൮൪).

൫൮൫. **രജത**ന്തി രൂപിയം. **ജാതരൂപ**ന്തി സുവണ്ണം. ഇമിനാ പദദ്വയേന കതാകതം സബ്ബം സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഉഭിന്നം മാസകോ**തി ജാതരൂപമാസകോ, രജതമാസകോപി ചാതി വുത്തം ഹോതി. ഇധ **രജതമാസകോ**തി "രജത"ന്തി **പദഭാജനേ** (പാരാ॰ ൫൮൪) വുത്തകഹാപണാദി പഞ്ചപ്പകാരോ മാസകോ ഗഹിതോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "വുത്തപ്പകാരോ സബ്ബോപി രജതമാസകോ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൮൩-൫൮൪). ഇധ "ജാതരൂപമാസകോ"തി വിസും ഗഹിതത്താ കഹാപണപദേന സുവണ്ണകഹാപണം വജ്ജേത്വാ ഇതരദ്വയമേവ വത്തബ്ബം. **"നിസ്സഗ്ഗിയാവഹ"**ന്തി ഇദം അത്തനോ അത്ഥായ ഉഗ്ഗണ്ഹനഉഗ്ഗണ്ഹാപനസാദിയനാനി കരോന്തം സന്ധായാഹ. "തഥാ"തിആദിനാ വക്ഖമാനനയേന ദുക്കടാവഹഞ്ച ഹോതേവ.

൫൮൬-൭. മുത്താദീനം ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദവിഭങ്ഗേ അവുത്തത്തേപി **പാചിത്തിയകണ്ഡേ നവമവഗ്ഗേ** ദുതിയസ്സ രതനസിക്ഖാപദസ്സ **പദഭാജനേ** "രതനം നാമ മുത്താ മണി വേളുരിയോ സങ്ഖോ സിലാ പവാലം രജതം ജാതരൂപം ലോഹിതങ്കോ മസാരഗല്ല"ന്തി (പാചി॰ ൫൦൬) വുത്താനം ദസന്നം രതനാനം ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥും കത്വാ വുത്തം രജതം, ജാതരൂപഞ്ച വജ്ജേത്വാ അവസിട്ഠാനം അട്ഠന്നം രതനാനം ദുക്കടവത്ഥുഭാവോ ഇമസ്സ അട്ഠകഥായം വവത്ഥാപിതോതി ദസ്സേതുമാഹ **"മുത്താ...പേ॰... മസാരഗല്ല"**ന്തി. ഏത്ഥ വേളുരിയോ ഗാഥാബന്ധവസേന ന വുത്തോ , സോ ഏകയോഗനിദ്ദിട്ഠാനം സത്തന്നം രതനാനം ഗഹണേനേവ ഗയ്ഹതി. **മുത്താ**ദയോ യഥാദസ്സിതസരൂപായേവ. ബ്രഹ്മജാലാദിസുത്തന്തവസേനാപി "അകപ്പിയാ"തി സിദ്ധാനം സത്തധഞ്ഞാദീനം പടിഗ്ഗഹണേ ആപത്തിം ദസ്സേതുമാഹ **"ധഞ്ഞാനീ"**തിആദി.

൫൮൮. രതനസിക്ഖാപദേയേവ "രതനസമ്മത"ന്തി ആഗതം കപ്പിയവത്ഥും പടിഗ്ഗണ്ഹതോ അനാപത്തിഭാവം ദസ്സേതുമാഹ **"മുഗ്ഗമാസാദിക"**ന്തിആദി.

൫൮൯-൯൦. ഏവം തിപ്പകാരേന ഠിതം വത്ഥും ഗണ്ഹതോ അധിപ്പായനാനത്തേന സമ്ഭവന്തം ആപത്തിപ്പഭേദം ദസ്സേതുമാഹ **"തത്ഥാ"**തിആദി. **തത്ഥാ**തി തേസു തീസു നിസ്സഗ്ഗിയാദിവത്ഥൂസു. **സങ്ഘാദീന**ന്തി സങ്ഘഗണപുഗ്ഗലചേതിയാദീനം. **ത**ന്തി നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥും. **സബ്ബത്ഥായാ**തി സബ്ബേസം അത്ഥായാതി വിഗ്ഗഹോ. അത്തനോ അത്ഥായ ച സങ്ഘാദീനമത്ഥായ ച ദുക്കടവത്ഥും ഗണ്ഹന്തസ്സാപി ദുക്കടമേവ ഹോതീതി അത്ഥോ. അവുത്തസമുച്ചയേനേത്ഥ **ച**-സദ്ദേന "സബ്ബമ്പി നിക്ഖിപനത്ഥായ ഭണ്ഡാഗാരികസീസേന സമ്പടിച്ഛതോ ഉപരി രതനസിക്ഖാപദേ ആഗതവസേന

പാചിത്തിയ''ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൮൩-൫൮൪) **അട്ഠകഥായ** വുത്തവിനിച്ഛയവിസേസസ്സ സങ്ഗഹോ കതോ.

൨൦൧. കഹാപണാദീനന്തി **ആദി**-സദ്ദേന സുവണ്ണാദീനം സങ്ഗഹോ. **"സഹസ്സ"**ന്തി ഇദം ഉപലക്ഖണം, സഹസ്സമ്പീതി വുത്തം ഹോതി.

൨൦൩. ഥവികാദീസൂതി **ആദി**-സദ്ദേന സിഥിലപൂരിതാനി ഭാജനാനി ഗഹിതാനി. **"സിഥിലബദ്ധേസൂ"**തി വിസേസനേന ബ്യതിരേകവസേന ''ഘനബദ്ധേ, പന ഘനപൂരിതേ വാ ഏകാവ ആപത്തീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൮൩-൫൮൪) **അട്ഠകഥാ**സേസം ദീപേതി.

൨൦൭. ഉപനിക്ഖിത്തസാദിയനകമ്മം ദസ്സേതുമാഹ **"ഇദ"**ന്തിആദി. **ഗണ്ഹിതുകാമോപീ**തി ഏത്ഥ ''ഹോതൂ''തി സേസോ. **നിസേധേതബ്ബമേവാ**തി കായേന വാ വാചായ വാ ''ഇദം ന കപ്പതീ''തി പടിക്ഖിപിതബ്ബമേവ, ഏവം സതി അനാപത്തിയേവാതി അത്ഥോ. അയമത്ഥോ **അട്ഠകഥായം** ''കായവാചാഹി വാ അപ്പടിക്ഖിപിത്വാപി സുദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ 'നയിദം അമ്ഹാകം കപ്പതീ'തി ന സാദിയതി, അനാപത്തിയേവാ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൮൩-൫൮൪) ആഗതോയേവ.

൨൦൮. തം വത്ഥുന്തി തഥാ പടിക്ഖിത്തം വത്ഥും. **ഠപേത്വാ യദി ഗച്ഛതീ**തി ''തുമ്ഹേ ഗണ്ഹഥ വാ, മാ വാ, ദിന്നം ദിന്നമേവാ''തി സചേ സോ ഠപേത്വാവ ഗച്ഛതി. യഥാ തം ന വിനസ്സതി, തഥാ തം ഗോപയിതബ്ബന്തി യോജനാ. ''അഞ്ഞോ തത്ഥ ആഗന്ത്വാ പുച്ഛതീ''തിആദിനാ **അട്ഠകഥായ** വുത്തനയേന തത്ഥാഗതേന കപ്പിയകാരകേന ''കിമിദ''ന്തി പുച്ഛിതേ സരൂപം ആവി കത്വാ ''ഗോപയിസ്സാമഹം ഭന്തേ, ഗുത്തട്ഠാനം ദസ്സേഥാ''തി വുത്തേ ''ഇമം ഗഹേത്വാ ഏഹീ''തി അവത്വാ സത്തഭൂമികമ്പി പാസാദം അഭിരുഹിത്വാ ''ഇധ ഠപേഹീ''തി അവത്വാ ''ഇദം ഗുത്തട്ഠാന''ന്തി സുരക്ഖിതട്ഠാനം ദസ്സേത്വാ തത്ഥ ഠപിതേ അഗ്ഗളം ദത്വാ രക്ഖിതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി.

൨൦൯. ഗുത്തട്ഠാനം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സ കപ്പിയകാരകസ്സ അവത്തബ്ബവോഹാരം ദസ്സേതുമാഹ **"ആഹരേദമിദ"**ന്തിആദി. **അകപ്പിയ**ന്തി ഏത്ഥ ''വചന''ന്തി ലബ്ഭതി. ഏവം അകപ്പിയവചനം അവത്വാ സുരക്ഖിതട്ഠാനേ ആഹരിത്വാ ഠപിതേ കിം കാതബ്ബന്തി? വിക്കായികേ പത്തചീവരാദികപ്പിയഭണ്ഡേ ആഹടേ ''അമ്ഹാകം ഇമിനാ അത്ഥോ, ഇമസ്സ ഏവരൂപം മൂലമ്പി അത്ഥി, കപ്പിയകാരകോ ഏവ നത്ഥീ''തി വത്വാ തേന ''അഹം കപ്പിയകാരകോ, മയ്ഹം ദസ്സേഥാ''തി വുത്തേ സചേ രുച്ചതി, ദ്വാരം വിവരിത്വാ ''ഇദം ഗണ്ഹാ''തി അവത്വാ ''ഏത്ഥ ഠപിത''ന്തി ദസ്സേത്വാ തസ്മിം തസ്സ അഗ്ഘപ്പമാണം ഗഹേത്വാ ദേന്തേ അധിവാസേതബ്ബം. അതിരേകം ഗണ്ഹന്തേ ''മയം തുമ്ഹാകം ഭണ്ഡം ന ഗണ്ഹാമ, ഗച്ഛഥാ''തി നീഹരിത്വാ അഗ്ഗളം ദത്വാ കപ്പിയകാരകേ ലദ്ധേ ''അമ്ഹാകം ഏവരൂപേന അത്ഥോ, ഇദം നാമ മൂലം അത്ഥീ''തി വത്വാ തേന കിണിത്വാ ദിന്നേ അധിവാസേതബ്ബന്തി **അട്ഠകഥായം** വുത്തനയേന പടിപജ്ജിതബ്ബം.

൨൧൦. ഠപേത്വാ രൂപിയഗ്ഗാഹന്തി അനന്തരസിക്ഖാപദേ വക്ഖമാനസരൂപം സുവണ്ണാദിരൂപിയം പടിഗ്ഗഹേത്വാ നിസ്സജ്ജിത്വാ ദേസിതാപത്തികം പുഗ്ഗലം ഠപേത്വാ. **നിസ്സട്ഠപരിവത്തിത**ന്തി ഏത്ഥ നിസ്സജ്ജിത്വാ ആപത്തിയാ ദേസിതായ

“സചേ തത്ഥ ആഗച്ഛതി ആരാമികോ വാ ഉപാസകോ വാ”തിആദിനാ (പാരാ॰ ൫൮൪) **പദഭാജനേ** വുത്തനയേന തത്ഥാഗതം കപ്പിയകാരകം “ആവുസോ ഇമം ജാനാ”തി വത്വാ “ഇമിനാ കിം ആഹരിയ്യതൂ”തി തേന വുത്തേ “ഇമം വാ ഇമം വാ ആഹരാ”തി അവത്വാ “കപ്പിയം ആചിക്ഖിതബ്ബം സപ്പി വാ തേലം വാ മധു വാ ഫാണിതം വാ”തി (പാരാ॰ ൫൮൪) വുത്തത്താ ഭിക്ഖൂനം കപ്പിയവത്ഥുമത്തേ ആചിക്ഖിതേ തേന നിസ്സട്ഠവത്ഥും പരിവത്തേത്വാ ആഹടം കപ്പിയഭണ്ഡന്തി അത്ഥോ.

൭൯൯. **അത്തനോ പത്തഭാഗമ്പീ**തി തഥാ ആഹടേ കപ്പിയഭണ്ഡേ സങ്ഘസ്സ ഭാജിയമാനേ അത്തനോ വസ്സഗ്ഗേന അത്തനോ പത്തകോട്ഠാസമ്പി. **പടിഗ്ഗാഹകഭിക്ഖുനോ**തി രൂപിയം പടിഗ്ഗഹേത്വാ ആപജ്ജിത്വാ നിസ്സജ്ജിത്വാ ദേസിതാപത്തികസ്സ ഭിക്ഖുനോ ന വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **അഞ്ഞതോ**തി അത്തതോ അഞ്ഞസ്മാ പബ്ബജിതമനുസ്സാമനുസ്സതിരച്ഛാനഗതിത്ഥിപുരിസാനം അഞ്ഞതരതോ. **ലദ്ധ**ന്തി തേഹി അത്തനാ ലദ്ധകോട്ഠാസതോ ദിന്നവസേനപി ലദ്ധം തം വത്ഥും.

൭൯൨. **യം കിഞ്ചി പച്ചയ**ന്തി തം വത്ഥും പരിവത്തേത്വാ ഗഹിതേസു ചതൂസു പച്ചയേസു അഞ്ഞതരമ്പി പച്ചയം. അന്തമസോ പഥവിം ഖണിത്വാ ഉപ്പാദിതോദകമ്പി ദാരൂഹി ആദിത്തഅഗ്ഗിമ്പി തേലേന ജലിതപദീപമ്പി രുക്ഖേ വാ ഗേഹേ വാ പകതിഛായമ്പി താലപണ്ണമ്പി ഉപഭോഗപരിഭോഗാരഹം അഞ്ഞമ്പി യം കിഞ്ചീതി **അട്ഠകഥായ** വുത്തനയം ഇമിനാവ സങ്ഗഹിതന്തി ഗഹേതബ്ബം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** “അന്തമസോ മക്കടാദീഹി തതോ ഹരിത്വാ അരഞ്ഞേ ഠപിതം വാ തേസം ഹത്ഥതോ ഗളിത്വാ തിരച്ഛാനപരിഗ്ഗഹിതമ്പി പംസുകൂലമ്പി ന വട്ടതിയേവാ”തിആദി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൮൩-൫൮൪), “രൂപിയപടിഗ്ഗാഹകസ്സ പന കേനചി പരിയായേന തതോ ഉപ്പന്നപച്ചയപരിഭോഗോ ന വട്ടതീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൮൫) ചാതി. **ഭിക്ഖുനോ**തി രൂപിയപടിഗ്ഗാഹകസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ.

൭൯൩. **അജ്ഝാരാമേ വാ**തി ഉപരി വക്ഖമാനലക്ഖണേന പരിച്ഛിന്നേ അജ്ഝാരാമേ വാ. **തം** രൂപിയം, “പതിതം ദിസ്വാ”തി സേസോ. **അജ്ഝാവസഥേപി വാ**തി വക്ഖമാനലക്ഖണേ അന്തോആവാസേ ച. **നിക്ഖിപന്തസ്സാ**തി “യസ്സ ഭവിസ്സതി, സോ ഹരിസ്സതീ”തി വുത്തേ ഠാനേ തസ്മിം വത്ഥുസ്മിം ഗണനഞ്ച ഉപലക്ഖണഞ്ച സല്ലക്ഖേത്വാ ഠപേന്തസ്സ.

൭൯൪. **തികപാചിത്തിയം വുത്ത**ന്തി “രൂപിയേ രൂപിയസഞ്ഞീ, വേമതികോ, അരൂപിയസഞ്ഞീ രൂപിയം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ”ന്തി (പാരാ॰ ൫൮൬) ഭഗവതാ പാചിത്തിയം വുത്തം. **ദുക്കട**ന്തി എത്ഥ “ദ്വികദുക്കട”ന്തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി.

൭൯൫. **ക്രിയാക്രിയ**ന്തി ഗഹണേന ആപജ്ജനതോ കിരിയം. പടിക്ഖേപസ്സ അകരണതോ അകിരിയന്തി.

രൂപിയപടിഗ്ഗഹണകഥാവണ്ണനാ.

൭൯൬-൭. **നിസ്സഗ്ഗിയസ്സാപി വത്ഥു**ന്തി “നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസ്സ വത്ഥൂ”തി പഠമസിക്ഖാപദേ നിദ്ദിട്ഠേസു രജതാദീസു ചതൂസു അഞ്ഞതരം വത്ഥും.

ദുക്കടസ്സ ച വത്ഥും വാതി പഠമം ദസ്സിതമുത്താദിദുക്കടവത്ഥൂസു അഞ്ഞതരം വാ, ഇഹോഭയത്ഥ ഹേതുഫലസമ്ബന്ധേ സാമിവചനം. **കപ്പിയസ്സ ച വത്ഥും വാ**തി യഥാദസ്സിതേസു ഏവ മുഗ്ഗമാസാദികപ്പിയവത്ഥൂസു അഞ്ഞതരം വാ, ഇഹ അവയവാവയവിസമ്ബന്ധേ സാമിവചനം. അവയവാവയവീനം അഭേദേപി ഭേദൂപചാരവസേന യഥാ ''സിലാപുത്തകസ്സ സരീര''ന്തി കപ്പിയവത്ഥുന്തി വുത്തം ഹോതി ''കപ്പിയേന വത്ഥുനാ''തി വക്ഖമാനത്താ. ഇദാനേത്ഥ ദുക്കടവത്ഥുനോ, കപ്പിയവത്ഥുനോ ച നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുനാ പരിവത്തിതത്താ ആപത്തി ഹോതീതി ഗഹേതബ്ബം. നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുനാ യോ പരിവത്തേതി, തസ്സ ആപത്തീതി യോജനാ.

ദുക്കടസ്സ വത്ഥുനാ, കപ്പിയേന ച വത്ഥുനാ വത്ഥും നിസ്സഗ്ഗിയസ്സ പരിവത്തേതി, ആപത്തീതി യോജനാ. ഇധ ഉഭയത്ഥാപി പരിവത്തിതസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുത്താ ആപത്തി ഹോതി. ഏവം തീസുപി ഠാനേസു ''ആപത്തീ''തി സാമഞ്ഞവചനേന നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയമേവ വുത്തന്തി പകരണതോ ലബ്ഭതി.

൭൯൮. ദുക്കടസ്സേവ വത്ഥുനാ ദുക്കടസ്സ ച വത്ഥും വാ പരിവത്തേതി, ദുക്കടന്തി യോജനാ. **''വത്ഥും വാ കപ്പിയസ്സാ''**തി ഇദം വുത്തനയമേവ, കപ്പിയവത്ഥുന്തി വുത്തം ഹോതി. ഇമസ്സ കപ്പിയവത്ഥുനോപി ദുക്കടവത്ഥുനാ പരിവത്തിതത്താ ദുക്കടം ഹോതീതി ഗഹേതബ്ബം.

൭൯൯. **''വത്ഥുനാ കപ്പിയസ്സാ''**തി ഇദമ്പി വുത്തനയമേവ. കപ്പിയവത്ഥുനാപി പരിവത്തിതേ ദുക്കടവത്ഥുവസേന ദുക്കടം ഹോതീതി ആഹ **''തഥാ''**തി.

൮൦൦. ''തഥാ''തി ഇമിനാ ''വത്ഥുനോ''തി ഇദം ആകഡ്ഢതി. **''നിസ്സഗ്ഗിയസ്സാ''**തി ഇമിനാ പാചിത്തിയമാഹ. **പുബ്ബ**ന്തി പഠമം, പുബ്ബേ വുത്തരൂപിയപടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദേതി വുത്തം ഹോതി. **ഇമിനാ**തി രൂപിയസംവോഹാരസിക്ഖാപദേന. പരിവത്തനം വാരിതന്തി സമ്ബന്ധോ.

൮൦൧. രൂപിയന്തി ച സഞ്ഞിസ്സാതി ''രൂപിയം നാമ സത്ഥുവണ്ണോ കഹാപണോ ലോഹമാസകോ ദാരുമാസകോ ജതുമാസകോ, യേ വോഹാരം ഗച്ഛന്തീ''തി (പാരാ॰ ൫൮൯) **പദഭാജനേ** വുത്തേസു രൂപിയസഞ്ഞിതേസു വത്ഥൂസു ''അഞ്ഞതര''ന്തി സഞ്ഞിസ്സ. **അരൂപിയേ**തി ഖരപത്താദിമ്ഹി. **തേന** അരൂപിയേന. ''ചേതാപേന്തസ്സ അരൂപിയ''ന്തി പദച്ഛേദോ. ''അരൂപിയേ രൂപിയസഞ്ഞീ രൂപിയം ചേതാപേതി , നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ''ന്തി (പാരാ॰ ൫൯൨) വുത്തത്താ രൂപിയപരിവത്തനേ ദുക്കടസ്സ അഭാവതോ, പാചിത്തിയസ്സ ച സമ്ഭവതോ രൂപിയം ന ഗഹേതബ്ബം. അരൂപിയേ രൂപിയം ഇതി സഞ്ഞിസ്സ ച വിമതിസ്സ ച അരൂപിയം ചേതാപേന്തസ്സ തേന ദ്വേ ദുക്കടാനി ഹോന്തീതി യോജനാ.

൮൦൨. അരൂപിയേ അരൂപിയന്തി സഞ്ഞിസ്സാതി ഏത്ഥ ''അരൂപിയം പരിവത്തേന്തസ്സാ''തി സേസോ. **പഞ്ചഹീ**തി സഹത്ഥേ കരണവചനം, ''സഹധമ്മികേഹീ''തി സേസോ, പഞ്ചഹി സഹധമ്മികേഹി സദ്ധിന്തി അത്ഥോ. **വദതോ**തി വോഹരതോ, കയവിക്കയം കരോന്തസ്സാതി അത്ഥോ. ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനിസാമണേരസാമണേരിസിക്ഖമാനാസങ്ഖാതേഹി പഞ്ചഹി സഹധമ്മികേഹി അരൂപിയം പരിവത്തേന്തസ്സ അനാപത്തീതി അത്ഥോ.

൮൦൩. സംവോഹാരേന സമുട്ഠാനതോ **ക്രിയസമുട്ഠാനം**.

രൂപിയസംവോഹാരകഥാവണ്ണനാ.

൭൨൮. കപ്പിയം നാമ "ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാ, അന്തമസോ ചുണ്ണപിണ്ഡോപി ദന്തകട്ഠമ്പി ദസികസുത്തമ്പീ"തി **പദഭാജനേ** വുത്താനി കപ്പിയവത്ഥൂനി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "ചീവരാദീനം കപ്പിയഭണ്ഡാനം വസേന അനേകവിധ"ന്തി. **കപ്പിയേനേവാ**തി തേനേവ കപ്പിയേന വത്ഥുനാ. "കയവിക്കയം സമാപജ്ജേയ്യാതി 'ഇമിനാ ഇമം ദേഹി, ഇമിനാ ഇമം ആഹര, ഇമിനാ ഇമം പരിവത്തേഹി, ഇമിനാ ഇമം ചേതാപേഹീ'തി അജ്ഝാചരതീ"തി (പാരാ॰ ൬൯൭) വചനതോ **"പരിവത്തയതോ"**തി ഇമസ്സ "കയവിക്കയം സമാപജ്ജതോ"തി പരിയായോ.

തത്ഥ അഞ്ഞസ്സ ഹത്ഥതോ കപ്പിയവത്ഥുനാ പരിവത്തേത്വാ ഗഹണം **കയോ** നാമ. അത്തനോ ഹത്ഥതോ കപ്പിയവത്ഥും പരിവത്തേത്വാ ദാനം **വിക്കയോ**. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "ഇമിനാ ഇമം ദേഹീ'തിആദിനാ ഹി നയേന പരസ്സ കപ്പിയഭണ്ഡം ഗണ്ഹന്തോ കയം സമാപജ്ജതി, അത്തനോ കപ്പിയം ദേന്തോ വിക്കയ"ന്തി. "ഠപേത്വാ സഹധമ്മികേ"തി വുത്തത്താ **പരിവത്തയതോ**തി എത്ഥ അഞ്ഞേഹി സദ്ധിന്തി ലബ്ഭതി. എത്ഥ **അഞ്ഞേ** നാമ ഗിഹിനോ ഇത്ഥിപുരിസാ, സാസനതോ ബാഹിരാ പബ്ബജിതാ ച. തസ്മാ അയം കയവിക്കയോ അന്തമസോ മാതാപിതൂഹിപി ന കാതബ്ബോയേവ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "അയഞ്ഹി കയവിക്കയോ ഠപേത്വാ പഞ്ച സഹധമ്മികേ അവസേസേഹി ഗിഹിപബ്ബജിതേഹി അന്തമസോ മാതാപിതൂഹിപി സദ്ധിം ന വട്ടതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൯൭).

൭൨൯. അകപ്പിയസ്സ വത്ഥുസ്സാതി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ വുത്തചീവരാദികപ്പിയവത്ഥുതോ അഞ്ഞസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയദുക്കടവത്ഥുസ്സ. **തേനേവാ**തി അകപ്പിയവത്ഥുനായേവ. "കപ്പിയസ്സ ചാ"തി പാഠസേസോ, തേനേവ അകപ്പിയേന വത്ഥുനാ കപ്പിയസ്സ വത്ഥുസ്സ പരിവത്തനഞ്ചാതി യോജനാ. ഏവഞ്ഹി പാഠസേസേ അകതേ അകപ്പിയേന വത്ഥുനാ കപ്പിയസ്സ പരിവത്തനം കയവിക്കയേ സങ്ഗഹേതബ്ബം സിയാ, തം ന യുജ്ജതി തസ്സ രൂപിയസംവോഹാരേയേവ സങ്ഗഹിതത്താ, ഇധ ച "കപ്പിയവത്ഥുസ്സേവ കപ്പിയവത്ഥുനാ പരിവത്തനം കയവിക്കയോ"തി നിയമിതത്താ. **നിദ്ദിട്ഠ**ന്തി "അകപ്പിയഭണ്ഡപരിവത്തനഞ്ഹി കയവിക്കയസങ്ഗഹം ന ഗച്ഛതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൯൮) **അട്ഠകഥായം** നിദ്ദിട്ഠന്തി അത്ഥോ.

൭൩൦. തസ്മാതി യസ്മാ അഞ്ഞത്ര സഹധമ്മികേഹി കപ്പിയവത്ഥുസ്സാപി കയവിക്കയോ ന വട്ടതി, അകപ്പിയസ്സ, കപ്പിയസ്സ ച വത്ഥുനോ അകപ്പിയേനേവ വത്ഥുനാ പരിവത്തനഞ്ച രൂപിയസംവോഹാരേ സങ്ഗഹിതത്താ കയവിക്കയസങ്ഗഹം ന ഗച്ഛതി, തസ്മാ.

൭൩൧. ഇദം നാമാതി ഓദനാദികപ്പിയവത്ഥുമേവ ആഹ.

൭൩൨-൩. "ഗഹേത്വാ"തിആദിഗാഥായ വത്ഥുലക്ഖണസ്സ ഉദാഹരണം ദസ്സേത്വാവ ആപത്തിഭേദം ദസ്സേതുമാഹ **"വിഘാസാദ"**ന്തിആദി. **ഛല്ലി**ന്തി രുക്ഖതചം. **വല്ലി**ന്തി ലതം. **കട്ഠ**ന്തി ഇന്ധനദാരും. **ദാരു**ന്തി ഗേഹസമ്ഭാരാദിദാരും. വിപല്ലാസേനാപി വത്തബ്ബം "വല്ലിം വാ പന ഛല്ലിം

വാ, ദാരും വാ കട്ഠമേവ വാ''തി. **വത്ഥൂന**ന്തി തഥാ വത്വാ ആഹരാപിതാനം ഛല്ലിആദിവത്ഥൂനം. കയവിക്കയേ ആപത്തിയോ ഹോന്തീതി യോജനാ, നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയാപത്തിയോ ഹോന്തീതി വുത്തം ഹോതി.

൩൩൨. ''ഇതി ഏവാ''തി പദച്ഛേദോ, ''പിവിത്വാ''തിആദിനാ നയേന പുബ്ബകാലേ വിഹിതപച്ചയന്തം അകത്വാ വുത്തനയേനേവാതി അത്ഥോ.

൩൩൩. **ഭൂമിയാ ലിമ്പനേ**തി യോജനായം പന സേനാസനഭൂമിയം പരിഭണ്ഡകരണകാളകാദിവണ്ണകരണവസേന ലേപനേ. **വത്ഥുധോവനേ**തി ചീവരാദിവത്ഥൂനം ധോവനേ. **ഏത്ഥാ**തി തേസു വുത്തപ്പകാരേസു. ഏതേസം ഗഹണസ്സ ഉപലക്ഖണത്താ ഏവരൂപേസു അഞ്ഞേസു ഠാനേസു.

൩൩൪. **അയ**ന്തി ഭൂമിസോധനാദിവസേന ആപന്നാ പാചിത്തിയാപത്തി.

൩൩൫. **ഠപേത്വാ ഭണ്ഡസാമിക**ന്തി ഏത്ഥ ബ്യതിരേകവസേന അഞ്ഞസ്സ കപ്പിയകാരസ്സാതി ലബ്ഭതി.

൩൩൬. ഭാസതോ അനാപത്തീതി യോജനാ. സേസമേത്ഥ ഉത്താനമേവ.

കയവിക്കയകഥാവണ്ണനാ.

കോസിയവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

൩൩൭. കപ്പിയാ പത്താ മത്തികായോമയാ ജാതിതോ ദുവേതി യോജനാ. **വണ്ണാ**തി പമാണാനി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''തയോ പത്തസ്സ വണ്ണാതി തീണി പത്തസ്സ പമാണാനീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൦൨). തേനാഹ **''ഉക്കട്ഠോ മജ്ഝിമോമകോ''**തി.

൩൩൮. **ദ്വിന്നം തണ്ഡുലനാളീന**ന്തി സുകോട്ടിതാനം അഖണ്ഡാനം പുരാണസാലിതണ്ഡുലാനം ദ്വേ നാളിയോ ഗഹേതബ്ബാ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''അനുപഹതപുരാണസാലിതണ്ഡുലാനം സുകോട്ടിതപരിസുദ്ധാന''ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൦൨). **ഭത്ത**ന്തി അവസ്സാവിതം അനുത്തണ്ഡുലം അകിലിന്നം അപിണ്ഡിതം സുവിസദം കുന്ദമകുലരാസിസദിസം സുപക്കോദനമേവ ഗഹേതബ്ബം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''അനുത്തണ്ഡുലം അകിലിന്നം അപിണ്ഡിതം സുവിസദം കുന്ദമകുലരാസിസദിസം അവസ്സാവിതോദന''ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൦൨). **മഗധനാളിയാ**തി മഗധരട്ഠേ നാളിയാ, സാ നാളി തിലാനം അട്ഠപസതാനി ഗണ്ഹാതി. തേനാഹു പോരാണാ -

> ''ഖാരിദസദ്വയം വാഹോ, ഖാരീ ദോണട്ഠകദ്വയം;
> ദ്വിഅട്ഠനാളിയോ ദോണോ, നാളേകാ പസതട്ഠകം;
> ലക്ഖം തിലാനം പസതം, ഏതം വുത്തം പമാണതോ''തി.

''മഗധനാളി നാമ അഡ്ഢതേരസപലാ ഹോതീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൦൨) **അന്ധകട്ഠകഥായം** വുത്തം. തബ്ബണ്ണനായ ''അഡ്ഢതേരസപലാനി മാസേഹി ഗഹേതബ്ബാനീ''തി വുത്തം. കേചി പനാഹു -

> ''ചതുപ്പസതികാ മുട്ഠി, പലഞ്ചേതം ചതുഗ്ഗുണം;

കുഡുവപ്പസതഞ്ചേവ, ചത്താരി ചേവ നാളി തു.

“സോയേവ പത്ഥോ ചത്താരോ, പത്ഥാ അള്ഹകമുച്ചതേ;
അള്ഹകാനമ്പി ചത്താരി, ‘ദോണോ’തി പരികിത്തിതോ”തി.

ആചരിയാ പന “അട്ഠപസതാ മാഗധനാളീ”തി പുബ്ബപക്ഖമേവ രോചയന്തി.

ഖാദനഞ്ച ചതുബ്ഭാഗന്തി തസ്മിം ഭത്തേ ചതുധാ വിഭത്തേ ഏകഭാഗമത്തം ഹത്ഥഹാരിയഘനമുഗ്ഗസൂപന്തി അത്ഥോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** “തസ്സ ഓദനസ്സ ചതുത്ഥഭാഗപ്പമാണോ നാതിഘനോ നാതിതനുകോ ഹത്ഥഹാരിയോ സബ്ബസമ്ഭാരസങ്ഖതോ മുഗ്ഗസൂപോ പക്ഖിപിതബ്ബോ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൦൨).

ബ്യഞ്ജനഞ്ച തദൂപിയന്തി യാവ ചരിമാലോപം, താവ സബ്ബാലോപാനുരൂപം മച്ഛമംസാദിബ്യഞ്ജനഞ്ച. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** “ആലോപസ്സ ആലോപസ്സ അനുരൂപം യാവചരിമാലോപപ്പഹോനകം മച്ഛമംസാദിബ്യഞ്ജനം പക്ഖിപിതബ്ബ”ന്തി. ഏത്ഥ ച **ആലോപസ്സ ആലോപസ്സ അനുരൂപ**ന്തി “ബ്യഞ്ജനസ്സ മത്താ നാമ ഓദനചതുത്ഥഭാഗോ”തി (മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൮൭) **ബ്രഹ്മായുസുത്തസ്സ അട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ ആലോപസ്സ ചതുത്ഥഭാഗപ്പമാണം ബ്യഞ്ജനം ആലോപസ്സ അനുരൂപന്തി ഗഹേതബ്ബം. ഇധ പന സൂപസ്സേവ ഓദനചതുത്ഥഭാഗപ്പമാണം ദസ്സേത്വാ ഏതസ്സ ലക്ഖണേ ദസ്സിതേ ഇതരസ്സാപി ദസ്സിതമേവ ഹോതീതി ബ്യഞ്ജനസ്സ തഥാ വിസേസേത്വാ പമാണം ന ദസ്സിതം. ഓദനേ പക്ഖിപിതബ്ബാനി സപ്പിതേലതക്കരസകഞ്ജികാദീനി ഗണനൂപഗാനി ന ഹോന്തി.

൭൩൯. **തം സബ്ബ**ന്തി യഥാവുത്തഭത്താദിനിരവസേസം. **ഗണ്ഹതീ**തി വക്ഖമാനേഹി തീഹി പകാരേഹി ഗണ്ഹാതി. **തസ്സാ**തി ഉക്കട്ഠസ്സ പത്തസ്സ. **ഉപഡ്ഢോ**തി തസ്മിം പത്തേ ഗണ്ഹനകദബ്ബസമ്ഭാരഗാഹീ പത്തോ തംസഹചരിയേന “ഉപഡ്ഢോ”തി വുത്തോ. **തദുപഡ്ഢോ ചാ**തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. തസ്സ മജ്ഝിമസ്സ പത്തസ്സ ഉപഡ്ഢോ തദുപഡ്ഢോതി ഗഹേതബ്ബം.

൭൪൦. ഇമേസു തീസു പത്തേസു ഉക്കട്ഠസ്സ വുത്തം ഓദനാദി സബ്ബം യസ്മിം പത്തേ പക്ഖിത്തം, തസ്സ മുഖവട്ടിമത്ഥകേ പുഞ്ജിയമാനം ഹീരകം ഹേട്ഠാഭാഗേ ഫുസതി, സോ **ഉക്കട്ഠമജ്ഝിമോ** നാമ, ഹീരതോ അതിരേകം തിട്ഠതി, സോ **ഉക്കട്ഠോമകോ** നാമ, അന്തോപത്തേ മുഖവട്ടിയാ ഹേട്ഠിമന്തം അപ്പത്വാ തിട്ഠതി, സോ **ഉക്കട്ഠുക്കട്ഠോ** നാമ, ഏവം മജ്ഝിമോ ച ഓമകോ ച പച്ചേകം തിവിധോ ഹോതീതി സബ്ബേ നവ പത്താ ഹോന്തീതി ദസ്സേതുമാഹ **“ഉക്കട്ഠസ്സാ”**തിആദി. **തസ്സേവാ**തി ഉക്കട്ഠസ്സേവ. ഓമകോ ച മജ്ഝിമോ ചാതി **ഓമകമജ്ഝിമാ**. ഇധ മജ്ഝിമോ ച ഓമകോ ച ഉക്കട്ഠസ്സേവ ഭേദോ. ഏസ നയോ ഇതരദ്വയേപി. “ഏവ”ന്തി ഇമിനാ യഥാ “ഉക്കട്ഠുക്കട്ഠോ ഉക്കട്ഠോമകോ ഉക്കട്ഠമജ്ഝിമോ”തി യോജേതബ്ബോ, ഏവം മജ്ഝിമോമകാനമ്പി യഥാക്കമയോജനം ദസ്സേതി “മജ്ഝിമോ മജ്ഝിമുക്കട്ഠോ മജ്ഝിമോമകോ, ഓമകുക്കട്ഠോ ഓമകമജ്ഝിമോ ഓമകോമകോ ചാ”തി.

൩൪൮. തേസൂതി നവസു പത്തേസു. **തസ്മാ**തി അപത്തഭാവതോ. **ന ഗച്ഛന്തീ**തി ഉക്കട്ഠുക്കട്ഠഞ്ച ഓമകോമകഞ്ചാതി ദ്വേ അപേക്ഖിത്വാ ബഹുവചനം കതം. ഏതേ ഭാജനസങ്ഖേപേന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "തസ്മാ ഏതേ ഭാജനപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൦൨).

൩൪൯. പത്തലക്ഖണസംയുതന്തി ഏത്ഥ **പത്തലക്ഖണം** നാമ യഥാവുത്തപമാണയുത്തതാ, "അയോപത്തോ പഞ്ചഹി പാകേഹി പക്കോ മത്തികാപത്തോ ദ്വീഹി പാകേഹി പക്കോ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൦൮) വുത്താ പാകസമ്പത്തി, കിണിത്വാ ഗണ്ഹാതി ചേ, തസ്സ ദാതബ്ബമൂലസ്സ അസേസേത്വാ ദിന്നഭാവോ, ഛിദ്ദാഭാവോ, ഛിന്നരാജീനം അഭാവോതി പഞ്ചവിധം. ഹോതി ചേത്ഥ -

"പമാണയുത്തതാ പാക-സമ്പത്തി ദിന്നമൂലതാ;
അച്ഛിദ്ദാരാജിതാ ചേതി, പത്തലക്ഖണപഞ്ചക"ന്തി.

"അധിട്ഠായ വാ വികപ്പേത്വാ വാ"തി **വാ**-സദ്ദോ യോജേതബ്ബോ. **അധിട്ഠായാ**തി പഠമം പരിഭുത്തേ പത്തേ സതി തം പച്ചുദ്ധരിത്വാ അധിട്ഠാതബ്ബപത്തോ ഹത്ഥപാസേ ചേ ഹോതി, വക്ഖമാനനയേന "ഇമം പത്തം അധിട്ഠാമീ"തി വചീഭേദകരണവസേന വാചായ വാ വചീഭേദം അകത്വാ ഏവമേവ ചിന്തേത്വാ ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ ഫന്ദാപേന്തേന കായേന വാ ദൂരേ ചേ ഹത്ഥപാസാ ഹോതി, ഠപിതട്ഠാനം സല്ലക്ഖേത്വാ "ഏതം പത്തം അധിട്ഠാമീ"തി വാചാ ഭിന്ദിതബ്ബാതി **അട്ഠകഥായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൦൮ അത്ഥതോ സമാനം) വുത്തനയേന ഏകകേന വാ പച്ഛാ സതിസമ്മോസേ സരാപേത്വാ കുക്കുച്ചം വൂപസമേതും സമത്ഥസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ സന്നിധാനേ വാ അധിട്ഠായാതി വുത്തം ഹോതി. "അഞ്ഞസ്സ സന്തികേ അധിട്ഠാനേ അയമാനിസംസോ - സചസ്സ 'അധിട്ഠിതോ നു ഖോ മേ, നോ'തി വിമതി ഉപ്പജ്ജതി, ഇതരോ സാരേത്വാ വിമതിം ഛിന്ദിസ്സതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൦൮) അയമത്ഥോ **അട്ഠകഥായം** വുത്തോ. "ദ്വേ പത്തേ അധിട്ഠാതും ന ലഭതീ"തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം.

വികപ്പേത്വാതി (പാചി॰ ൩൭൩; പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൦൮; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ വികപ്പനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ഥ വികപ്പേതബ്ബസ്സ പത്തസ്സ ഏകത്തബഹുത്തം, സന്നിഹിതാസന്നിഹിതത്തഞ്ച സല്ലക്ഖേത്വാ ഏകം ചേ സന്നിഹിതം, "ഇമം പത്തം തുയ്ഹം വികപ്പേമീ"തി വാ "ഇമം പത്തം തിസ്സസ്സ ഭിക്ഖുനോ വികപ്പേമീ"തി വാ ആദിനാ നയേന ഏകം വികപ്പേത്വാതി വുത്തം ഹോതി. ഏത്ഥ "പരിഭുഞ്ജേയ്യാ"തി വുത്തത്താ, "മയ്ഹം സന്തകം പരിഭുഞ്ജേഹി വാ വിസ്സജ്ജേഹി വാ യഥാപച്ചയം വാ കരോഹീ"തി തേന അപച്ചുദ്ധടേ പരിഭുഞ്ജിതും അയുത്തത്താ "വികപ്പേത്വാ"തി പച്ചുദ്ധടവിസേസോ ഗഹേതബ്ബോ.

൩൫൦. ധാരേയ്യാതി അനധിട്ഠഹിത്വാ, അവികപ്പേത്വാ ച പരിഭുഞ്ജിതബ്ബോ. **തം** കാലം പത്തം അതിക്കാമയതോതി യോജനാ. **"നിസ്സഗ്ഗിയ"**ന്തി ഇമിനാപി "പത്ത"ന്തി ഇദം യുജ്ജതി. **പത്ത**-സദ്ദോ മാഗധികാനം ദ്വിലിങ്ഗകോ, തസ്മാ ഏവം വുത്തോ.

൧൪൪. അധിട്ഠിതവികപ്പിതേസു അനന്തോഗധത്താ അതിരേകഭാവം ദസ്സേതുമാഹ **"യം പത്ത"**ന്തിആദി.

൧൪൫. **സമ്മുഖേതി** അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥപ്പദേസതോ അന്തോ ഠിതം പത്തം. **ദൂരസ്മി**ന്തി അഡ്ഢതേയ്യരതനതോ പരഭാഗേ "അന്തോഗബ്ഭേ വാ ഉപരിപാസാദേ വാ സാമന്തവിഹാരേ വാ"തി **അട്ഠകഥായം** വുത്തപ്പകാരേ ദൂരേപി. യഥ കത്ഥചി വികപ്പനകാലേപി സന്തികദൂരവചനഭേദോ ഏവമേവ യോജേത്വാ വത്തബ്ബോ. "വികപ്പേതും പന ബഹൂനിപി ലബ്ഭതീ"തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. **അയം നയോ**തി "ഇമം പത്തം പച്ചുദ്ധരാമീ"തിആദിനയോ.

൧൪൬. വാചാകായവസേന ദുവിധേ അധിട്ഠാനേ വാചാധിട്ഠാനം ദസ്സേത്വാ കായാധിട്ഠാനം ദസ്സേതുമാഹ **"ആഭോഗ"**ന്തിആദി. **ആഭോഗ**ന്തി "ഇമം പത്തം അധിട്ഠാമീ"തി ആഭോഗം. **"മനസാ"**തി ഇമിനാ ന വചസാതി വുത്തം ഹോതി. കായവികാരോവ **കായവികാരകം,** ഹത്ഥേന ഫന്ദാപനാദികായകിരിയാതി അത്ഥോ. ഏതേനേവ കായാധിട്ഠാനം ഹത്ഥേന അപത്തബ്ബേ ദൂരേ ന കാതബ്ബന്തി ദസ്സേതി.

൧൪൭-൮. "ജഹതി അധിട്ഠാന"ന്തി പദച്ഛേദോ. **ദാനതോ**തി അഞ്ഞസ്സ ദാനേന. **ഭേദകതോ**തി ഭിജ്ജനേന. **നാസതോ**തി പത്തസാമികസ്സ കാലകിരിയായ. **വിബ്ഭമതോ**തി സിക്ഖം അപച്ചക്ഖായ ഗിഹിഭാവൂപഗമനേന. **ഉദ്ധാരതോ**തി പച്ചുദ്ധരണേന. **പച്ചക്ഖതോ**തി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനേന. **പരിവത്തനതോ**തി ലിങ്ഗപരിവത്തനേന. **ഗാഹതോ**തി വിസ്സാസഗ്ഗഹണേന, അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗഹണേന ച.

കങ്ഗുസിത്ഥപ്പമാണേനാതി സത്തന്നം ധഞ്ഞാനം ഖുദ്ദകതരസ്സ കങ്ഗുനോ സിത്ഥപ്പമാണേന. **ഖേനാ**തി മുഖവട്ടിയാ ദ്വങ്ഗുലതോ ഹേട്ഠാ ആകാസപരിയായേന ഛിദ്ദേന. **ആണിയാ വാ**തി അയോമയായ ആണിയാ വാ.

൧൪൯-൫൦. **മണിപത്തോ**തി മണിനാ കതോ. **വേളുരിയുബ്ഭവോ**തി മരകതമണിമയോ. **ഫലികുബ്ഭവോ**തി ഫലികപാസാണേന കതോ. **കാചമയോ**തി കാചമത്തികാമയോ. **കംസമയോ**തി കംസലോഹേന കതോ. **തിപുമയോ**തി കാളതിപുമയോ. **സീസമയോ**തി സേതതിപുമയോ. വിപല്ലാസേന ച വദന്തി. **സജ്ഝുമയോ**തി രജതമയോ.

൧൫൧. **ഘടകടാഹോ**തി ഘടകപാലം. **സീസകടാഹോ**തി ഛവസീസകപാലം. **തുമ്ബ**ന്തി അലാബു. **അസ്സാ**തി ഏകാദസവിധസ്സ പത്തസ്സ. **അനുലോമിക**ന്തി അകപ്പിയവസേന അനുലോമം. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം ഏകാദസവിധേ. തമ്ബമയം ലോഹമയം ഥാലകം പന വട്ടതീതി യോജനാ, പത്തോയേവ ന വട്ടതി, തമ്ബലോഹമയാ ഥാലകാ പന വട്ടന്തീതി അത്ഥോ.

൧൫൨. **തട്ടികാദീനീ**തി **ആദി**-സദ്ദേന വട്ടകാദീനം സങ്ഗഹോ. **വട്ടക**ന്തി ച അഡ്ഢചന്ദാകാരോ ലോഹാദിമയോ ഭാജനിയവിസേസോ. **പുഗ്ഗലസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ. ഗിഹീ ച സങ്ഘോ ച **ഗിഹിസങ്ഘാ,** തേസം സന്തകാ **ഗിഹിസങ്ഘികാ**.

൧൫൪. **യം കിഞ്ചി പത്ത**ന്തി സത്തസു പത്തേസു യം കിഞ്ചി പത്തം. **വോദകം കത്വാ**തി വിഗതോദകം കത്വാ. **പടിസാമേയ്യാ**തി നിക്ഖേപാരഹട്ഠാനേ

നിക്ഖിപനവസേന, ഥവികായ പക്ഖിപിത്വാ ബന്ധനവസേന വാ സങ്ഗോപേയ്യ.

൩൭൫. **ഓതാപേതുന്തി** ആതപേ, അഗ്ഗിമ്ഹി വാ താപേതും. **ഉണ്ഹേ**തി തസ്മിംയേവ ഉണ്ഹേ. **ന നിദഹേതബ്ബോ**തി ന ഝാപേതബ്ബോ. സിസാപനയനമേവ ന വട്ടതീതി ന നിദഹേതബ്ബോതി അത്ഥോ അധികനിവാരണേനേവ വിഞ്ഞായതി.

൩൭൬. **മിഡ്ഢന്തേ**തി മിഡ്ഢിയാ അന്തേ. **പരിഭണ്ഡന്തേ**തി പമുഖേ മഹാമിഡ്ഢിയാ അന്തേ. **"വിത്ഥിണ്ണേ**തി അന്തമസോ ദ്വിപത്തമത്തോകാസവിത്ഥാരേ"തി കേചി. ഠപേതും പന വട്ടതീതി യോജനാ, വലയാദിആധാരേന വിനാപി ഠപേതും വട്ടതീതി അത്ഥോ. "മിഡ്ഢിയാ പമുഖേ മിഡ്ഢിയാ ച ഖരഭൂമിപദേസാദീസു ച വലയമത്ഥകേ ഠപേതും വട്ടതീ"തി വദന്തി.

൩൭൭. **ദാരുആധാരകേ**തി ഉദുക്ഖലസദിസേ ദാരുമയേ ആധാരേ. **ദ്വേ പത്തേ ഠപേതുമ്പി വട്ടതീ**തി പത്തമത്ഥകേ അപരസ്സാപി പത്തസ്സ ഠപനവസേന ദ്വേ പത്തേ ഠപേതുമ്പി വട്ടതി. **അപി**-സദ്ദേന ഏകസ്മിം വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി ദസ്സേതി. **അയമേവ നയോ**തി "ദ്വേപി പത്തേ ഠപേതും വട്ടതീ"തി അയം നയോ. **ദണ്ഡഭൂമിആധാരകേസൂ**തി ഏത്ഥ **ദണ്ഡാധാരോ** നാമ ബഹൂഹി ദണ്ഡേഹി കതോ. **ഭൂമിആധാരകോ** നാമ ഭൂമിയം കതോ ആലവാലവലയാകാരോ സിലിട്ഠാധാരോ. "ദന്തവേത്തലതാദിമയോ ഭൂമിആധാരകോ"തി കേചി.

൩൭൮-൯. **തട്ടികായാ**തി താലപണ്ണാദീഹി കതതട്ടികായ. **പോത്ഥകേ**തി മകചിവാകമയേ വാ രുക്ഖവാകമയേ വാ അത്ഥരണേ. **കടസാരകേ**തി താലപണ്ണാദീഹി വീതേ അത്ഥരണേ. **പരിഭണ്ഡകതായാ**തി കതഗോമയപരിഭണ്ഡായ. **അപി**-സദ്ദേന സുധാകമ്മം കത്വാ പാസാണേന ഘംസിത്വാ മട്ഠംകതായ ഭൂമിയാ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി ദസ്സേതി. **വാലുകാസു വാ**തി ലേഡ്ഡുപാസാണസക്ഖരകപാലാദിഅമിസ്സാസു സണ്ഹസുഖുമവാലുകാസൂതി വുത്തം ഹോതി. തേനേവാഹ **"തഥാരൂപാസൂ"**തിആദി. രജമ്ഹി സന്തേപി അസന്തേപി വിസുംയേവ "ഖരഭൂമിയാ ന ഠപേതബ്ബ"ന്തി വുത്തത്താ **"സരജായാ"**തി ഇമിനാ രജോകിണ്ണം സണ്ഹഭൂമിമാഹ. **ഖരഭൂമിയാ**തി ഫരുസഭൂമിയാ.

൩൮൦. **ലഗ്ഗേതുന്തി** ഓലമ്ബേതും. ദണ്ഡകോടിയാ, നാഗദന്തകോടിയാ ച പത്തമുഖേന പക്ഖിപിത്വാ ഠപനമ്പി **ലഗ്ഗനം** നാമ. **ഛത്തങ്കമഞ്ചപീഠേസൂ**തി ഛത്തേ, അങ്കേ, മഞ്ചപീഠേ ച.

൩൮൧. **അടനീസൂ**തി അങ്ഗേസു. **ബന്ധിത്വാ**തി ഥവികായ അംസവദ്ധനകാദിനാ യേന കേനചി ബന്ധിത്വാ. **ഓലമ്ബേതുമ്പീ**തി ലഗ്ഗേതുമ്പി. "ഠപേതും ഉപരീ"തി പദച്ഛേദോ.

൩൮൨. **മഞ്ചപീഠട്ടകേ**തി മഞ്ചപീഠേസു ഠപിതപത്താ യഥാ ന പതന്തി, തഥാ അടനിമത്ഥകേ ദാരുനാ പരിക്ഖേപേ കതേ മഞ്ചപീഠട്ടകാ നാമ ഹോന്തി, താദിസേ മഞ്ചപീഠട്ടകേ ഠപേതും വട്ടതീതി അത്ഥോ. **ഭത്തപൂരോപീ**തി ഭത്തസ്സ പൂരോപി. **അപി**-സദ്ദേന യാഗുതേലപരിപൂരിതസ്സാപി സങ്ഗഹോ. തുച്ഛപത്തേ വിനിച്ഛയോ യഥാവുത്തോയേവ. പൂരണം പൂരോ, ഭത്തസ്സ പൂരോ ഭത്തപൂരോ.

തിഭാണവാരവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൩൯. **കവാടന്തി** ദ്വാരകവാടഫലകം. ‘‘സേനാസനേ ദ്വാരകവാടവാതപാനകവാടാദീ’’തിആദീസു ദ്വാരഫലകം ‘‘കവാട’’ന്തി ഹി വുത്തം. **ന പണാമേയ്യാ**തി ന നാമേയ്യ ന ചാലേയ്യ, ന ച പിദഹേയ്യാതി അത്ഥോ. പത്തം ഹത്ഥേ യസ്സ സോ **പത്തഹത്ഥോ**തി ഭിന്നാധികരണോയം ബാഹിരത്ഥസമാസോ ‘‘വജിരപാണീ’’തിആദീസു വിയ. ‘‘പണാമേയ്യ അസ്സാ’’തി പദച്ഛേദോ.

൩൪൦. **ന നീഹരേയ്യ പത്തേന ചലകാനീ**തി രസം പിവിത്വാ പാതിതമധുകഫലട്ഠികാദി ഛഡ്ഡിതാനി ബഹി ഛഡ്ഡേതും പത്തേന ന നീഹരേയ്യ. **അട്ഠികാനി വാ**തി പനസട്ഠികോലട്ഠിആദിഅട്ഠികാനി വാ. **ഉച്ഛിട്ഠമുദക**ന്തി മുഖധോവനാദികം ഉച്ഛിട്ഠമുദകം. പത്തേന നീഹരന്തസ്സാതി യോജനാ, ബഹി ഛഡ്ഡേതും തം പത്തേ ആസിഞ്ചിത്വാ ഹരന്തസ്സാതി വുത്തം ഹോതി. ഇതരഥാ ഉച്ഛിട്ഠപത്തധോവനോദകമ്പി തേനേവ പത്തേന ബഹി ന നീഹരിതബ്ബം സിയാ.

൩൪൧. പടിഗ്ഗഹേതി മുഖധോവനോദകന്തി **പടിഗ്ഗഹോ,** ഖേളമല്ലകോവ. **മുഖതോ നീഹട**ന്തി മുഖേന ഛഡ്ഡിതം മംസഖണ്ഡാദി യം കിഞ്ചി.

൩൪൨. **വിനസ്സതീ**തി വിബ്ഭമേന വാ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനേന വാ കാലകിരിയായ വാ വിനസ്സതി. അഥ വാ **യോ**തി പച്ചത്തവചനം ‘‘യസ്സാ’’തി സാമിവസേന പരിണാമേത്വാ യസ്സ ഭിക്ഖുനോ പത്തോ ഭേദേന വാ അച്ഛേദേന വാ ചോരികായ ഹരണേന വാ നസ്സതി, തസ്സ അനാപത്തീതി യോജനാ.

൩൪൩. **പഠമസ്സാ**തി പത്തവഗ്ഗസ്സ പഠമം സങ്ഗഹിതത്താ പഠമസ്സ. **പത്തസ്സാ**തി പത്തസിക്ഖാപദസ്സ. **പഠമേനാ**തി ചീവരവഗ്ഗസ്സ പഠമം സങ്ഗഹിതത്താ പഠമേന കഥിനേനാതി സമ്ബന്ധോ. **മഹേസിനാ**തി മഹന്തേ സീലക്ഖന്ധാദയോ ഗുണേ ഏസി ഗവേസീതി മഹേസി. പഠമസ്സ പത്തസ്സ **സമുട്ഠാനാദയോ സബ്ബേ** ഇധ അനിദ്ദിട്ഠവിനിച്ഛയാ പഠമേന കഥിനേന **സമാ** സദിസാ ഇതി മഹേസിനാ **മതാ** അനുമതാ അനുഞ്ഞാതാതി യോജനാ.

പഠമപത്തകഥാവണ്ണനാ.

൩൪൪. പഞ്ച ബന്ധനാനി ഊനാനി യസ്സ സോ **പഞ്ചബന്ധനഊനോ,** പത്തോ, തസ്മിം, അബന്ധനഞ്ച ഏകദ്വിതിചതുബന്ധനഞ്ച ‘‘പഞ്ചബന്ധനഊന’’ന്തി ഗഹിതം. യഥാഹ **പാളിയം** ‘‘ഊനപഞ്ചബന്ധനോ നാമ പത്തോ അബന്ധനോ വാ ഏകബന്ധനോ വാ ദ്വിബന്ധനോ വാ തിബന്ധനോ വാ ചതുബന്ധനോ വാ’’തി (പാരാ॰ ൬൧൩). ബന്ധനേ അകതേപി ബന്ധനാരഹോ വക്ഖമാനലക്ഖണരാജിയുത്തോപി ‘‘ഊനപഞ്ചബന്ധനോയേവാ’’തി ഗഹേതബ്ബോ. ഏത്ഥ **അബന്ധനോ** നാമ യസ്സ ബന്ധനമേവ നത്ഥി, സോ. തേനേവാഹ **അട്ഠകഥായം** ‘‘യസ്മാ അബന്ധനസ്സപി പത്തസ്സ പഞ്ച ബന്ധനാനി ന പൂരേന്തി സബ്ബസോ നത്ഥിതായാ’’തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൧൨-൬൧൩). ദ്വങ്ഗുലപ്പമാണതോ ഊനരാജിയുത്തോ അബന്ധനോകാസോപി ‘‘അബന്ധനോയേവാ’’തി ഗഹേതബ്ബോ. യഥാഹ **പാളിയം** ‘‘അബന്ധനോകാസോ നാമ പത്തോ യസ്സ ദ്വങ്ഗുലാ രാജി ന ഹോതീ’’തി (പാരാ॰ ൬൧൩).

൭ന്നൻ. ഉദ്ദിട്ഠന്തി "ബന്ധനോകാസോ നാമ പത്തോ യസ്സ ദ്വങ്ഗുലാ രാജി ഹോതീ"തി (പാരാ॰ ൬൧൩) **പദഭാജനേ** വുത്തം. ദ്വങ്ഗുലായ രാജിയാ ഏകഞ്ച ബന്ധനന്തി യോജനാ. "മുഖവട്ടിതോ ഹേട്ഠാ ഭട്ഠാ"തി **അട്ഠകഥാ**വചനതോ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൧൨-൬൧൩) "സബ്ബാപി രാജിയോ മുഖവട്ടിതോ പട്ഠായ ഹേട്ഠാ ഭട്ഠായേവ ഗഹേതബ്ബാ"തി **നിസ്സന്ദേഹേ** വുത്തം. മുഖവട്ടിം വിനാ അഞ്ഞത്ഥാപി ഊനപഞ്ചബന്ധനേ വാ ഊനപഞ്ചബന്ധനോകാസേ വാ സതി സോപി പത്തോ ഊനപഞ്ചബന്ധനോ ന ഹോതീതി ന സക്കാ വത്തും, തസ്മാ "മുഖവട്ടിതോ പട്ഠായാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൧൨-൬൧൩) **അട്ഠകഥായം** നിയമേത്വാ വചനം വീമംസിതബ്ബം. ഇധ പന തഥാ നിയമോ ന ദസ്സിതോ, തസ്മാ അയമേവ വിനിച്ഛയോ സാമഞ്ഞേന വുത്തായ പാളിയാ അഞ്ഞദത്ഥു സംസന്ദതി സമേതി. **ച**-കാരസ്സ അവുത്തസമുച്ചയത്ഥത്താ ദ്വങ്ഗുലദ്വങ്ഗുലാഹി ദ്വീഹി ദ്വേ ബന്ധനാനി ച തീണി ബന്ധനാനി ചാതി ഇദമ്പി വുത്തമേവ ഹോതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "യസ്സ പന ദ്വേ രാജിയോ, ഏകായേവ വാ ചതുരങ്ഗുലാ, തസ്സ ദ്വേ ബന്ധനാനി ദാതബ്ബാനി. യസ്സ തിസ്സോ, ഏകായേവ വാ ഛളങ്ഗുലാ, തസ്സ തീണി ബന്ധനാനി ദാതബ്ബാനീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൧൨-൬൧൩).

ഊനപഞ്ചബന്ധനപത്തേസു അന്തിമപത്തസ്സ വിഭാഗം ദസ്സേതുമാഹ **"ബന്ധനാനി ചാ"**തിആദി. മുഖവട്ടിയാ അട്ഠങ്ഗുലപ്പമാണാനം ചതുന്നം രാജീനം ചത്താരി ബന്ധനാനി ചാതി വുത്തം ഹോതി. ചകാരോ പുബ്ബേ വുത്തസ്സേവ സമുച്ചയം കരോതി. **അട്ഠങ്ഗുലരാജിയാ തഥാ**തി മുഖവട്ടിതോ പട്ഠായ അട്ഠങ്ഗുലായാമം ഭട്ഠായ രാജിയാ ദ്വങ്ഗുലദ്വങ്ഗുലമത്തേ ഠാനേ തേനേവ നീഹാരേന ബദ്ധാനി ചത്താരി ബന്ധനാനി ചാതി അത്ഥോ.

൭൭൦. ഏവം ഊനപഞ്ചബന്ധനപത്തം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി പരിപുണ്ണപഞ്ചബന്ധനപത്തം ദസ്സേതുമാഹ **"പഞ്ച വാ"**തിആദി. മുഖവട്ടിയാ ദ്വങ്ഗുലദ്വങ്ഗുലായാമം ഓതിണ്ണാ പഞ്ച രാജിയോ ച. **വാ**-സദ്ദേന പഞ്ചബന്ധനവികപ്പാ ദസ്സിതാ. **ഏകാ വാപി ദസങ്ഗുലാ**തി മുഖവട്ടിതോ ദസങ്ഗുലായാമാ ഏകാ വാ രാജി ഹോതി. **അപി**-സദ്ദേന തസ്സാ രാജിയാ ബന്ധനോ പഞ്ചബന്ധനപക്ഖോ ദസ്സിതോ. **അയം പത്തോ**തി യസ്സ പഞ്ച രാജിയോ വാ തത്ഥ ബന്ധനാനി പഞ്ചബന്ധനാനി വാ, ദസങ്ഗുലാ ഏകാ രാജി വാ തത്ഥ ബന്ധനാനി പഞ്ചബന്ധനാനി വാ സന്തി, അയം പത്തോ പഞ്ചബന്ധനോ നാമ.

൭൭൧. ഏത്താവതാ മത്തികാപത്തേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അയോപത്തേ ദസ്സേതുമാഹ **"അയോപത്തോ"**തിആദി. ഛിദ്ദാനി പടിച്ഛാദേതും ബന്ധിതബ്ബാനി അയോപട്ടാനി **ലോഹമണ്ഡലകാനി** നാമ. "ഭണ്ഡീ"തിപി തസ്സേവ പരിയായോ. ഭണ്ഡിതബ്ബം ബന്ധിത്വാ ഛിദ്ദേ പടിച്ഛാദിതേപി യത്ഥ അസണ്ഹതായ ആമിസം തിട്ഠതി, താദിസോപി അപത്തോയേവാതി ആഹ **"മട്ഠോ വട്ടതീ"**തി. **അയോചുണ്ണേന വാണിയാ**തി ഏത്ഥാപി "മട്ഠോ വട്ടതീ"തി സമ്ബന്ധനീയം.

൭൭൨. തസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയം സങ്ഘസ്സ നിസ്സട്ഠം തം പത്തം തസ്മിം അനുകമ്പായ അഗണ്ഹന്തസ്സാതി യോജനാ, "സങ്ഘമജ്ഝേ നിസ്സജ്ജിതബ്ബോ"തി (പാരാ॰ ൬൧൩) വചനതോ സങ്ഘമജ്ഝേ നിസ്സട്ഠം തസ്സ തം പത്തം **തസ്മിം** പത്തനിസ്സജ്ജകേ പുഗ്ഗലേ അനുകമ്പായ അഗണ്ഹന്തസ്സ.

൭൩൩. ദീയമാനേ തു പത്തസ്മിന്തി ഊനപഞ്ചബന്ധനേന പത്തേന വിഞ്ഞാപിതനവപത്തേ ഭിക്ഖുമ്ഹി തം പത്തം സങ്ഘമജ്ഝേ നിസ്സജ്ജിത്വാ ആപത്തിം ദേസേത്വാ നിസിന്നേ ചതസ്സോ അഗതിയോ അഗമനം, ഗഹിതാഗഹിതജാനനന്തി ഇമേഹി പഞ്ചഹി അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതേന ഭിക്ഖുനാ പഠമം സങ്ഘം യാചിത്വാ ഞത്തിദുതിയായ കമ്മവാചായ സങ്ഘേന പത്തഗാഹകം കത്വാ സമ്മതേന നിസ്സട്ഠപത്തം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ തസ്മിം സങ്ഘേ സങ്ഘത്ഥേരതോ പട്ഠായ അനുക്കമേന ഉപസങ്കമ്മ വിഞ്ഞായമാനം ഗുണം വത്വാ പണാമിതേ. **യസ്സാ**തി തസ്മിം സങ്ഘമജ്ഝേ നിസിന്നസ്സ യസ്സ ഭിക്ഖുനോ, രോചനത്ഥയോഗേ സമ്പദാനവചനം. **സോ** ദീയമാനോ പത്തോ. **തം** ദീയമാനം പത്തം.

൭൩൪. ദീപിതോതി "അപത്തകസ്സ ന ഗാഹേതബ്ബോ"തി (പാരാ॰ ൬൧൫) വുത്തോ. **തത്ഥാ**തി തസ്സം ഭിക്ഖുപരിസായം. **പത്തപരിയന്തോ**തി എത്ഥ "ഏവം പരിവത്തേത്വാ പരിയന്തേ ഠിതപത്തോ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൧൫) **അട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ തേന പത്തപരിവത്തനേന ആഗതോ വാ സബ്ബേഹി അഗ്ഗഹിതത്താ ആഗതോ സോ ഏവ വാ പത്തോ പരിയന്തോ നാമ ഹോതീതി അത്ഥോ. **തസ്സ ഭിക്ഖുനോ**തി പത്തം നിസ്സജ്ജിത്വാ നിസിന്നസ്സ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ.

൭൩൫. തന്തി അത്തനോ ദിന്നം തം പരിയന്തപത്തം. **അപ്പദേസേ**തി മഞ്ചപീഠാദിഅട്ഠാനേ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "മഞ്ചപീഠഛത്തനാഗദന്താദികേ അദേസേ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൧൫). **വിസ്സജ്ജേതീ**തി അഞ്ഞസ്സ ദേതി. അത്തനാ അദാപേത്വാ അഞ്ഞേന തം പത്തം സയമേവ അത്തനോ ഗഹേത്വാ അഞ്ഞം അനുരൂപം പത്തം ദിയ്യമാനം ഗണ്ഹിതും വട്ടതീതി **അട്ഠകഥായം** വുത്തം. **അഭോഗേന പരിഭുഞ്ജതീ**തി യാഗുരന്ധനാദിവസേന പരിഭുഞ്ജതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "അഭോഗേനാതി യാഗുരന്ധനരജനപചനാദിനാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൧൫). "അന്തരാമഗ്ഗേ പന ബ്യാധിമ്ഹി ഉപ്പന്നേ അഞ്ഞസ്മിം ഭാജനേ അസതി മത്തികായ ലിമ്പിത്വാ യാഗും വാ പചിതും ഉദകം വാ താപേതും വട്ടതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൧൫) **അട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ താദിസേ ഠാനേ തഥാപി പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീതി എത്ഥ വിസേസോ.

൭൩൬. നട്ഠേതി അത്തനോ പരിഭുഞ്ജിയമാനേ പത്തേ ചോരഗ്ഗഹണാദിനാ നട്ഠേ. **ഭിന്നേ**തി ഭേദമുപഗതേ. **അനാപത്തീ**തി അഞ്ഞം പത്തം വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ അനാപത്തി. **പകാസിതാ**തി "അനാപത്തി നട്ഠപത്തസ്സ ഭിന്നപത്തസ്സ ഞാതകാനം പവാരിതാനം അഞ്ഞസ്സത്ഥായ അത്തനോ ധനേനാ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ൬൧൭) നയേന **പാളിയം** ദേസിതാ. ഇധ "അഞ്ഞസ്സത്ഥായാ"തി വുത്തത്താ അത്തനോ വളഞ്ജിയമാനേ പത്തേ സതിപി അഞ്ഞസ്സത്ഥായ പത്തം വിഞ്ഞാപേതും വട്ടതി. **ഞാതകാദീനം ഗണ്ഹതോ**തി എത്ഥ "സന്തക"ന്തി ലബ്ഭതി. അത്തനോ ധനേനാതി യോജനാ. എത്ഥ ധനം നാമ സുത്തവത്ഥാദി കപ്പിയവത്ഥു.

൭൩൭. എത്ഥ വിഞ്ഞാപനം **ക്രിയം**.

ദുതിയപത്തകഥാവണ്ണനാ.

൭൩൮. സപ്പിആദിം ഭേസജ്ജന്തി എത്ഥ **പാളിയം** "സേയ്യഥിദം? സപ്പി നവനീതം തേലം മധു ഫാണിത"ന്തി (പാരാ॰ ൬൨൨) ഉദ്ദിസിത്വാ "സപ്പി നാമ ഗോസപ്പി വാ അജികാസപ്പി വാ മഹിംസസപ്പി വാ, യേസം മംസം കപ്പതി, തേസം

സപ്പീ”തി (പാരാ॰ ൫൨൩) നിദ്ദിട്ഠം ഘതഞ്ച “തേസംയേവ നവനീത”ന്തി (പാരാ॰ ൫൨൩) നിദ്ദിട്ഠം നവനീതഞ്ച “തിലതേലം സാസപതേലം മധുകതേലം ഏരണ്ഡകതേലം വസാതേല”ന്തി (പാരാ॰ ൫൨൩) നിദ്ദിട്ഠം തേലഞ്ച “മധു നാമ മക്ഖികാമധൂ”തി (പാരാ॰ ൫൨൩) നിദ്ദിട്ഠം മധുഞ്ച “ഫാണിതം നാമ ഉച്ഛുമ്ഹാ നിബ്ബത്ത”ന്തി (പാരാ॰ ൫൨൩) നിദ്ദിട്ഠം ഗുളാദിഫാണിതഞ്ചാതി ഏതസ്മിം പഞ്ചഭേസജ്ജരാസിമ്ഹി യം യം ഭേസജ്ജന്തി അത്ഥോ. **പുരേഭത്തന്**തി പുരേഭത്തേ. **പടിഗയ്ഹാ**തി പടിഗ്ഗഹേത്വാ.

൩൭൯. **തം** പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം ഭേസജ്ജം. **സത്താഹന്**തി ഏത്ഥ “വട്ടതീ”തി കിരിയായ അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം. “സത്താഹം അതിക്കമന്തസ്സാ”തി പദച്ഛേദോ. **“സത്താഹാതിക്കമേ തസ്സാ”**തി വാ പാഠോ. സത്താഹസ്സ അതിക്കമോ സത്താഹാതിക്കമോ, തസ്മിം **സത്താഹാതിക്കമേ. തസ്സാ**തി ഭേസജ്ജപടിഗ്ഗാഹകസ്സ ഭിക്ഖുനോ. **“നിസ്സഗ്ഗിയ”**ന്തി ഇമിനാ പാചിത്തിയമേവ ദസ്സിതം. നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥു ഭാജനഗണനായ ആപത്തിം കരോതി. ഏകസ്മിം ഭാജനേപി വിസും വിസും ഠപിതാനി നവനീതപിണ്ഡഗുളപിണ്ഡസക്കരമധുപടലാനിപി അത്തനോ ഗണനായ ആപത്തിം കരോന്തി.

൩൮൦. **ഗണ്ഹിത്വാ**തി പടിഗ്ഗഹേത്വാ. സന്നിധീയതീതി **സന്നിധി,** സന്നിഹിതവത്ഥു, തസ്സ **കാരകം** കരണം അപരാപരദിവസത്ഥായ ഠപനം, തം കത്വാ, പച്ഛാഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം യഥാ അപരം ദിവസം ഗച്ഛതി, തഥാ കത്വാ നിക്ഖിപിത്വാതി അത്ഥോ. **നിരാമിസം സായതോ**തി ആമിസേന അമിസ്സേത്വാ ഭുഞ്ജന്തസ്സ.

൩൮൧. **ഉഗ്ഗഹിതന്**തി അപ്പടിഗ്ഗഹാപേത്വാ ഹത്ഥേന ഗഹിതം. **സരീരഭോഗേ**തി ബഹി സരീരപരിഭോഗേനേവ.

൩൮൨. **ഗഹിതം** പടിഗ്ഗഹിതം. **താപേത്വാ**തി വിലീയാപേത്വാ.

൩൮൩. **“സയം താപേതി…പേ॰… ന ഹോതി സോ”**തി ഇദം സുധോതനവനീതം സന്ധായ വുത്തം, ദുദ്ധോതേന പന ദധിഗുളികാദിസഹിതേന സാമംപാകോ ഹോതേവ. നവനീതസ്സ യം സയം താപനം, സോ സാമംപാകോ ന ഹോതീതി യോജനാ.

൩൮൪. **യേന കേനചീ**തി ഉപസമ്പന്നേന, അനുപസമ്പന്നേന വാ.

൩൮൫. **“സയം കരോതീ”**തി ഇമിനാ അനുപസമ്പന്നം നിവത്തേതി. തേന കതം പന തദഹു പുരേഭത്തം സാമിസമ്പി വട്ടതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** “പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതഖീരേന വാ ദധിനാ വാ കതസപ്പി അനുപസമ്പന്നേന കതം സാമിസമ്പി തദഹു പുരേഭത്തം വട്ടതീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൨).

൩൮൬. **സവത്ഥുകസ്സാ**തി ഏത്ഥ വത്ഥു നാമ ഖീരദധി.

൩൮൭. **അസ്സാ**തി പടിഗ്ഗഹിതഖീരദധീഹി കതസപ്പിമാഹ. **“പടിഗ്ഗഹേത്വാ താനീ”തി വുത്തത്താ**തി ഇദം “യാനി ഖോ പന താനി ഗിലാനാനം ഭിക്ഖൂനം പടിസായനീയാനി ഭേസജ്ജാനി, സേയ്യഥിദം? സപ്പി നവനീതം തേലം മധു ഫാണിതം, താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ”തി (പാരാ॰ ൬൨൨) ഇമസ്മിം **മാതികാപാഠേ**

‘‘യാനീ’’തി വുത്തസപ്പിആദീനമേവ ‘‘താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ’’തി വുത്തത്താതി വുത്തം ഹോതി, തത്ഥ ഖീരദധീനം അവുത്തത്താതി അധിപ്പായോ.

൩൮൭. **കപ്പിയസപ്പിമ്ഹീ**തി കപ്പിയമംസാനം സത്താനം ഘതേ. **അകപ്പിയസപ്പിമ്ഹീ**തി അകപ്പിയമംസാനം സത്താനം ഘതേ, പടിഗ്ഗഹേത്വാ സത്താഹേ അതിക്കന്തേതി വുത്തം ഹോതി.

൩൮൯. തേന സപ്പിനാ അകപ്പിയേന ഭവിതബ്ബന്തി ഇദം ദുക്കടം കഥം ഹോതീതി ആഹ **‘‘സബ്ബാ’’**തിആദി. അകപ്പിയം മംസം യേസം തേ **അകപ്പിയമംസാ,** മനുസ്സാദയോ, സബ്ബേ ച തേ അകപ്പിയമംസാ ചാതി **സബ്ബാകപ്പിയമംസാ,** തേസം.

൩൯൦-൧. ഏവം ചേ വട്ടതി, ‘‘യേസം മംസം കപ്പതി, തേസം സപ്പീ’’തി കസ്മാ പാളിയം വുത്തന്തി ചോദനം സമുട്ഠാപേത്വാ തം പരിഹരിതുമാഹ **‘‘യേസ’’**ന്തിആദി. തത്ഥ ‘‘യേസഞ്ഹി കപ്പതി മംസം, തേസം സപ്പീ’’തി **ഇദം** വചനം **കിം** പയോജനം സാധേതീതി വുത്തം ഹോതി. ഇദാനി പരിച്ഛേദനിയമനസങ്ഖാതം തംപയോജനഞ്ച തബ്ബിസയഞ്ച ദസ്സേതുമാഹ **‘‘പണീതഭോജനസ്സാ’’**തിആദി. പണീതഭോജനസ്സ പരിച്ഛേദനിയാമനന്തി യോജനാ. സത്താഹകാലികേ പഞ്ചവിധേ ഭേസജ്ജേതി വുത്തം ഹോതി, നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. **നിസ്സഗ്ഗിയസ്സ വത്ഥൂന**ന്തി നിദ്ധാരിതബ്ബദസ്സനം. **നിസ്സഗ്ഗിയസ്സാ**തി ഏത്ഥ തംഹേതുകസ്സ പാചിത്തിയസ്സാതി അത്ഥോ. **വത്ഥൂന**ന്തി സപ്പിനവനീതദ്വയമേവ വുത്തം. സത്താഹകാലികേ നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസ്സ വത്ഥു നാമ ഏതേസമേവ സപ്പിനവനീതാനി, പണീതഭോജനഞ്ച തേസമേവ ഖീരദധിസപ്പിനവനീതാനീതി ദസ്സേതും തഥാ വുത്തം, ന അകപ്പിയമംസസത്താനം സപ്പിആദിനിവാരണത്ഥം വുത്തന്തി അയം പാളിയം തഥാഗതാ ധിപ്പേതോ അത്ഥോതി വുത്തം ഹോതി.

൩൯൨. **ഗഹിതുഗ്ഗഹിതാദികേ** ഉഗ്ഗഹിതപടിഗ്ഗഹിതാദികേ നവനീതേപി സബ്ബോ വിനിച്ഛയോ സപ്പിമ്ഹി വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **ആദി**-സദ്ദേന പുരേഭത്തം, പച്ഛാഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതഖീരദധീഹി, ഉഗ്ഗഹിതഖീരദധീഹി ച കതം നവനീതം, താദിസമേവ അകപ്പിയമംസനവനീതഞ്ച സങ്ഗഹിതം. **സബ്ബോ വിനിച്ഛയോ**തി ആപത്തിആദികം സബ്ബവിനിച്ഛയം സങ്ഗണ്ഹാതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ‘‘സബ്ബോ ആപത്താനാപത്തിപരിഭോഗാപരിഭോഗനയോ’’തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൨).

൩൯൩-൪. **ഭിക്ഖൂനം ആകിരന്തീ**തി ഏത്ഥ ‘‘പത്തേ’’തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി. **ആദിച്ചപക്ക**ന്തി ആതപേ വിലീനം. **സംസട്ഠം** പരിസ്സാവിതം.

൩൯൫-൬. തിലതേലം സാസപതേലം മധുകതേലം ഏരണ്ഡകതേലം. **ഗഹിത**ന്തി പടിഗ്ഗഹിതം. പുരേഭത്തം സാമിസമ്പി നിരാമിസമ്പി സായിതബ്ബന്തി യോജനാ. **തേസം വസാ**തി സത്താഹാതിക്കന്താനം തേസം തേലാനം വസേന, തേലഭാജനഗണനായാതി വുത്തം ഹോതി.

൩൯൭. **തേസം തിണ്ണമ്പീ**തി ഏരണ്ഡമധുകസാസപബീജാനം തിണ്ണം.

൩൯൮. **നിസ്സഗ്ഗിയം** പാചിത്തിയം.

൮൦. **സാസപാദീന**ന്തി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന പടിലോമേന മധുകേരണ്ഡകാനം ഗഹണം. **ഗഹേത്വാ**തി പടിഗ്ഗഹേത്വാ. ഭിക്ഖുനാ തേലത്ഥായേവ ഗഹേത്വാ ഠപിതാനം സാസപാദീനം സത്താഹാതിക്കമേ ദുക്കടം സിയാതി യോജനാ.

൮൧-൨. നാളികേരഞ്ച കരഞ്ജഞ്ച **നാളികേരകരഞ്ജാനി,** തേസം, നാളികേരഫലാനം, നത്തമാലട്ഠീനഞ്ച തേലന്തി സമ്ബന്ധോ. **കുരുവകസ്സാ**തി അതസിബീജസ്സ. നിമ്ബഞ്ച കോസമ്ബകഞ്ച **നിമ്ബകോസമ്ബകാനി,** തേസം, പുചിമന്ദബീജസ്സ ച ഫന്ദനബീജസ്സ ച തേലന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഭല്ലാതകസ്സാ**തി ഏവംനാമകസ്സ രുക്ഖബീജസ്സ. **സമയച്ചയേ**തി സത്താഹാതിക്കമേ.

൮൩. **യാവകാലികഭേദഞ്ചാ**തി എത്ഥ ''യാവകാലിക''ന്തി ഭേദോ വിസേസനം യസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ, ''ഇദം വത്ഥു''ന്തി ഏതസ്സ അജ്ഝോഹരണീയവിസേസിതബ്ബസ്സ വിസേസനം. **യാവജീവിക**ന്തിപി തസ്സേവ വിസേസനം. **സേസ**ന്തി ''സാമംപാകസവത്ഥുക പുരേഭത്തപച്ഛാഭത്തപടിഗ്ഗഹിതഉഗ്ഗഹിതകവത്ഥുവിധാനം സബ്ബ''ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൨) **അട്ഠകഥായം** ദസ്സിതം സേസം വിസേസപ്പകാരജാതമാഹ. **ഏത്ഥാപീ**തി ഇമസ്മിം തേലവിനിച്ഛയേപി.

൮൪. **അച്ഛസ്സ** ഇസസ്സ. **മച്ഛസ്സ** ജലജസ്സ. **വരാഹസ്സ** സൂകരസ്സ. **സുസുകാ**സങ്ഖാതസ്സ മകരസ്സ. മച്ഛവചനേനേവ മകരസ്സ സങ്ഗഹിതത്തേപി വാളമച്ഛഭാവേന വിസും ഗഹണന്തി **അട്ഠകഥായം** വുത്തം. **ഗദ്രഭസ്സ** ഖരസ്സ. ഇമേസം **പഞ്ചന്നം** സത്താനം വസേന പഞ്ചവിധാനം **വസാനം** തേലഞ്ച പഞ്ചപ്പകാരം ഹോതീതി അത്ഥോ.

൮൫. **കപ്പിയാകപ്പിയസ്സ** ചാതി കപ്പിയാകപ്പിയമംസസ്സ സത്തസ്സാതി വുത്തം ഹോതി, സബ്ബമേവ വസാതേലം വട്ടതീതി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. എത്ഥ ''അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ വസാനി ഭേസജ്ജാനി അച്ഛവസം മച്ഛവസം സുസുകാവസം സൂകരവസം ഗദ്രഭവസ''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൨) അനുഞ്ഞാതപാഠേ **അച്ഛവസാ**ഗ്ഗഹണേന മനുസ്സേഹി അഞ്ഞേസം സബ്ബാകപ്പിയമംസസത്താനം വസായ അനുഞ്ഞാതത്താ തം സങ്ഗഹേതും **അകപ്പിയ**ഗ്ഗഹണം കതന്തി ദട്ഠബ്ബം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''അച്ഛവസ'ന്തി വചനേന ഠപേത്വാ മനുസ്സവസം സബ്ബേസം അകപ്പിയമംസാനം വസാ അനുഞ്ഞാതാ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൩). എത്ഥ അകപ്പിയമംസസത്താനം മംസാനം അകപ്പിയഭാവോ ''മംസേസു ഹി ദസ മനുസ്സഹത്ഥിഅസ്സസുനഖഅഹിസീഹബ്യഗ്ഘദീപിഅച്ഛതരച്ഛാനം മംസാനി അകപ്പിയാനി. വസാസു ഏകാ മനുസ്സവസാവ. ഖീരാദീസു അകപ്പിയം നാമ നത്ഥീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൩) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ വേദിതബ്ബോ. അകപ്പിയവചനേന മനുസ്സവസായപി ഗയ്ഹമാനത്താ തസ്മിം നീഹരിതുമാഹ **''ഠപേത്വാ''**തി.

൮൬. **പുരേഭത്ത**ന്തി പുരേഭത്തേ. **സംസട്ഠം** പരിസ്സാവിതം. ''പുരേഭത്തേ''ന്തി ഇദം ''പടിഗ്ഗഹേത്വാന, പക്കം, സംസട്ഠ''ന്തി ഇമേഹി പദേഹി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം. യഥാഹ **പാളിയം** ''കാലേ പടിഗ്ഗഹിതം കാലേ നിപ്പക്കം കാലേ സംസട്ഠം തേലപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൨).

വ്വ൦൭. തം കത്വാ ദേതീതി അപടിഗ്ഗഹിതവസം ഗഹേത്വാ പചിത്വാ തേലം ദേതീതി അത്ഥോ. തേനാഹ **അട്ഠകഥായം** "അനുപസമ്പന്നേഹി കതം നിബ്ബട്ടിതവസാതേലം പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം പുരേഭത്തം സാമിസമ്പി വട്ടതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൩). തതോ ഉദ്ധം സത്താഹമനതിക്കമ്മാതി ഗഹേതബ്ബം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ സത്താഹം നിരാമിസമേവ വട്ടതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൩). ഇധ ഉഭയത്ഥാപി കാലേ, വികാലേ ച കപ്പിയാകപ്പിയമംസവസാനം തേലം ദിയ്യമാനം സുഖുമമംസചുണ്ണാദികം അബ്ബോഹാരികം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "യം പന തത്ഥ സുഖുമരജസദിസം മംസം വാ ന്ഹാരു വാ അട്ഠി വാ ലോഹിതം വാ ഹോതി, തം അബ്ബോഹാരിക"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൩).

വ്വ൦൮. പടിഗ്ഗഹേതുന്തി എത്ഥ "വസ"ന്തി ച **കാതു**ന്തി എത്ഥ "തേല"ന്തി ച പകരണതോ ലബ്ഭതി. **കാതു**ന്തി എത്ഥ പചിതും പരിസ്സാവിതുന്തി ഉഭയമേവാതി അത്ഥോ. **"ന വട്ടതീ"**തി ഇദം പടിഗ്ഗഹണാദിപയോഗത്തയേ വിസും വിസും ദുക്കടത്താ വുത്തം. യഥാഹ **പാളിയം** "വികാലേ ചേ ഭിക്ഖവേ പടിഗ്ഗഹിതം വികാലേ നിപ്പക്കം വികാലേ സംസട്ഠം, തം ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി തിണ്ണം ദുക്കടാന"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൨). ഇമാനി ഹി തീഹി പയോഗേഹി തീണി ദുക്കടാനി ഹോന്തി. **സേസോ**തി ഉഗ്ഗഹിതകപടിഗ്ഗഹിതകസവത്ഥുകവിസയോ വിനിച്ഛയോ ച ഭാജനഗണനായ ആപത്തിഭേദോ ചാതി ഏവംപകാരോ വത്തബ്ബവിസേസോ.

വ്വ൦൯. ഗഹിതന്തി പടിഗ്ഗഹിതം. **മധുകരീകത**ന്തി മധുമക്ഖികാഖുദ്ദകമക്ഖികാഭമരമക്ഖികാസങ്ഖാതാഹി തീഹി മധുകരീഹി കതം.

വ്വ൧൦. വത്ഥൂനം ഗണനാതി മധുപടലേന ഠിതം ചേ, പടലഗണനായ, പീളേത്വാ ഭാജനേ പക്ഖിപിത്വാ ഠപിതം ചേ, ഭാജനഗണനായ, സിലേസമിവ പത്ഥിന്നം ചേ, മഹാഭമരമധുഖണ്ഡപിണ്ഡവസേന, വിസും വിസും കതേ തേസം ഗണനായാതി അത്ഥോ.

വ്വ൧൧. ഘനാഘനന്തി എത്ഥ ഗുളഞ്ച നാനപ്പകാരാ സക്കരാ ച ഘനപക്കം നാമ. പക്കതനുകം ഫാണിതം അഘനപക്കം നാമ. ഉച്ഛുസിലേസോ അപക്കഘനം നാമ. ഉച്ഛുദണ്ഡതോ പീളിതരസോ അപക്കാഘനം നാമ. "ഫാണിതം നാമ ഉച്ഛുമ്ഹാ നിബ്ബത്ത"ന്തി (പാരാ॰ ൬൨൩) സാധാരണപാളിവചനതോ, "ഫാണിതം നാമ ഉച്ഛുരസം ഉപാദായാ"തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ; വി॰ സങ്ഗ അട്ഠ॰ ൻവ്വ) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ ച ഇഹ രസാദീഹി ഉച്ഛുപാനമ്പി സങ്ഗഹിതം. കേചി ഉച്ഛുനോ ചതുകാലികത്തം വണ്ണയന്തി, തം ന സാരതോ പച്ചേതബ്ബം.

വ്വ൧൨. ഫാണിതന്തി വുത്തപ്പകാരേ തസ്മിം ഫാണിതേ അഞ്ഞതരം. **ഗഹിതം** പടിഗ്ഗഹിതം.

വ്വ൧൩. അസംസട്ഠേനാതി അപരിസ്സാവിതേന. **കതഫാണിത**ന്തി പരിസ്സാവേത്വാ അത്തനാ കതഫാണിതം. **പുരേഭത്തം ഗഹിതേനാ**തി പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതേന. "സയം കത"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൩) വുത്തത്താ **കത**ന്തി ഉച്ഛുരസോ ഗഹേതബ്ബോ.

൮൫. **കത്വാ**തി പചിത്വാ ഫാണിതം കത്വാ.

൮൭. പച്ഛാഭത്തം കതഞ്ചാപീതി പച്ഛാഭത്തം അത്തനാ ച കതം അനുപസമ്പന്നേന ച കതം ഫാണിതമ്പി.

൮൮. കതം ...പേ॰... സീതവാരിനാതി സീതുദകേ മധുകപുപ്ഫാനി പക്ഖിപിത്വാ ഠപേത്വാ മദ്ദിത്വാ പരിസ്സാവിതരസേന കതം മധുകഫാണിതം.

൮൯. അസ്സാതി മധുകഫാണിതസ്സ. **ദുക്കട**ന്തി തദാധാരഭാജനഗണനായ ദുക്കടം. ഖീരം പക്ഖിപിത്വാ കതം മധുകഫാണിതം യാവകാലികം ചേ ഹോതി, കഥം ഖണ്ഡസക്കരാകതം സത്താഹകാലികം ഹോതീതി വിചാരണായം ഖീരജല്ലികം ധോവിത്വാ ധോവിത്വാ ഗയ്ഹമാനത്താ വട്ടതീതി പരിഹരന്തി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''ഖണ്ഡസക്കരം പന ഖീരജല്ലികം അപനേത്വാ അപനേത്വാ സോധേന്തി, തസ്മാ വട്ടതീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൩). ''ബീജതോ പട്ഠായ ന വട്ടതീ''തി പടിക്ഖിത്തമധുകപുപ്ഫമേരയം വിനാ ആമകഞ്ച പക്കഞ്ച മധുകപുപ്ഫം പുരേഭത്തം വട്ടതീതി **അട്ഠകഥായം** വുത്തം.

൯൦. സബ്ബേസം പന ഫലാനന്തി കദലിഖജ്ജൂരിആദിഫലാനം.

൯൧. സാമഞ്ഞജോതനായ വിസേസേപി അവട്ഠാനതോ **''കാലികാ''**തി ഇമിനാ ''പച്ഛാഭത്തം സതി പച്ചയേ''തി വചനസാമത്ഥിയാ യാവകാലികവജ്ജാ തയോ കാലികാ ഗഹേതബ്ബാ , ''പുരേഭത്തം യഥാസുഖ''ന്തി വചനസാമത്ഥിയാ ചത്താരോപി ഗഹേതബ്ബാ. യാവകാലികവജ്ജാ തയോ **കാലികാ പച്ഛാഭത്തം** വികാലേ **പച്ചയേ** പിപാസാദികാരണേ സതി കേവലമ്പി പച്ചേകമ്പി മിസ്സേത്വാപി പരിഭുഞ്ജിതും ഭിക്ഖുസ്സ വട്ടന്തി. **കാലികാ** ചത്താരോപി **പുരേഭത്തം** കാലേ യാവമജ്ഝന്ഹാ കേവലമ്പി മിസ്സേത്വാപി യഥാസുഖം അസതിപി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജിതും ഭിക്ഖുസ്സ വട്ടന്തീതി യോജനാ.

൯൨. അരുആദീനീതി വണാദീനി. **''മക്ഖേതും ന വട്ടതീ''**തി ഇമിനാ ബാഹിരപരിഭോഗോപി നിവാരിതോ.

൯൩. അനാപത്തിവാരേ ''അന്തോസത്താഹ''ന്തി അധികാരേ ''അനുപസമ്പന്നസ്സ ചത്തേന വന്തേന മുത്തേന അനപേക്ഖോ ദത്വാ പടിലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജതീ''തി (പാരാ॰ ൬൨൮) വുത്തത്താ **ചജിത്വാ**തി എത്ഥ ''അന്തോസത്താഹം അനുപസമ്പന്നസ്സാ''തി വത്തബ്ബം. **ലഭിത്വാ**തി എത്ഥ ''സത്താഹാതിക്കമേപീ''തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി. തേനാഹ **മഹാപദുമത്ഥേരോ** ''അന്തോസത്താഹേ ദിന്നസ്സ ഹി പുന പരിഭോഗേ ആപത്തിയേവ നത്ഥി, സത്താഹാതിക്കന്തസ്സ പന പരിഭോഗേ അനാപത്തീതി ദസ്സനത്ഥമിദം വുത്ത''ന്തി. **ലഭിത്വാ**തി ഗഹിതതേലേന അനുപസമ്പന്നേന സക്കച്ചം, അസക്കച്ചം വാ ദിന്നം ലഭിത്വാ. **സായിതു**ന്തി എത്ഥ ''ലഭതീ''തി സേസോ.

൯൪. ''അനാപത്തി അധിട്ഠേതീ''തി ദ്വിന്നം പദാനം അന്തരേ ''അന്തോസത്താഹ''ന്തി സേസോ, സബ്ബപദേഹിപി യുജ്ജതി. **അധിട്ഠേതീ**തി സത്താഹബ്ഭന്തരേ സപ്പിഞ്ച തേലഞ്ച വസഞ്ച മുദ്ധനി തേലം വാ അബ്ഭഞ്ജനം വാ, മധും അരുമക്ഖനം, ഫാണിതം ഘരധൂപനം ഭവിസ്സതീതി അധിട്ഠേതി. അധിട്ഠിതേന അനധിട്ഠിതം ചേ മിസ്സം ഹോതി, പുനപി അധിട്ഠാതബ്ബം. **വിസ്സജ്ജേതീ**തി അന്തോസത്താഹേ അഞ്ഞസ്സ ഉപസമ്പന്നസ്സ ദേതി.

സചേ തഥാ ദിന്നം അഞ്ഞേന അപ്പടിഗ്ഗഹിതത്താ , തേന പടിഗ്ഗഹിതമ്പി ഇതരസ്സ ദിന്നത്താ തേസം അനാപത്തീതി **അട്ഠകഥായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൫൩ അത്ഥതോ സമാനം) വുത്തം.

വിനസ്സതീതി സത്താഹബ്ഭന്തരേ യേന കേനചി ആകാരേന യഥാ അപരിഭോഗം ഹോതി, തഥാ ചോരികായ ഹരണാദിവസേന നസ്സതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''വിനസ്സതീതി അപരിഭോഗം ഹോതീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൫൩). **അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗണ്ഹതീ**തി അഞ്ഞോ തസ്മിം സത്താഹബ്ഭന്തരേ വിലുമ്പിത്വാ ഗണ്ഹാതി. **വിസ്സാസം ഗണ്ഹതീ**തി തസ്മിംയേവ സത്താഹബ്ഭന്തരേ അഞ്ഞോ വിസ്സാസം ഗണ്ഹാതി.

൪൭൩. അകഥിനചിത്തേന സത്ഥുനാ സമുട്ഠാനാദയോ സബ്ബേവ പഠമേന കഥിനേന സമാ പകാസിതാതി യോജനാ. **അകഥിനചിത്തേനാ**തി മഹാകരുണാരസേന തിന്തതായ അകക്കസചിത്തേന, അവിഹിംസാഭിരതചിത്തേനാതി വുത്തം ഹോതി. **സത്ഥുനാ**തി ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികാദീഹി അത്ഥേഹി സദേവകം ലോകം അനുസാസതീതി സത്ഥാ, തേന സബ്ബഞ്ഞുനാ ദസബലേന സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന.

ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദകഥാവണ്ണനാ.

൪൭൪. **ഗിമ്ഹാന**ന്തി ഏത്ഥ ''മാസാന''ന്തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി, നിദ്ധാരണേ സാമിവചനം, ഗിമ്ഹേസു ചതൂസു മാസേസൂതി അത്ഥോ. നിദ്ധാരിതബ്ബം ദസ്സേതി **''മാസോ സേസോ''**തി, ഏത്ഥ ''വത്തബ്ബേ കാലേ''തി സേസോ. ഫഗ്ഗുനമാസകണ്ഹപക്ഖപാടിപദതോ പട്ഠായ ജേട്ഠമാസപുണ്ണമിപരിയോസാനേസു തീസു മാസേസു അതിക്കന്തേസൂതി അത്ഥോ. **സേസമാസോ** നാമ ജേട്ഠമാസസ്സ കണ്ഹപക്ഖപാടിപദതോ പട്ഠായ ആസാള്ഹിമാസപുണ്ണമിപരിയോസാനോ. ഗിമ്ഹാനം മാസോ സേസോതി വത്തബ്ബേ കാലേതി അത്ഥോ.

ഇമസ്മിം പച്ഛിമേ ഗിമ്ഹമാസേ ജേട്ഠമാസസ്സ കണ്ഹപക്ഖോ വസ്സികസാടികാ ചേ ന ലദ്ധാ, പരിയേസിതും ലദ്ധം കാതും വട്ടതി, അധിട്ഠാനനിവാസനാനം അവട്ടതി. ആസാള്ഹിപുരിമപക്ഖോ പരിയേസനകരണനിവാസനാനം വട്ടതി, അധിട്ഠാതും അവട്ടതി. ആസാള്ഹികണ്ഹപക്ഖപാടിപദതോ യാവ പച്ഛിമകത്തികപുണ്ണമീ, ഇദം ചതുന്നമ്പി വട്ടതീതി അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ.

പരിയേസേയ്യാതി ''യേ മനുസ്സാ പുബ്ബേ വസ്സികസാടികം ദേന്തീ''തിആദിനാ (പാരാ॰ ൬൨൮) **പദഭാജനേ** വുത്തനയേന പുബ്ബേ വസ്സികസാടികദായകം ഉപസങ്കമ്മ ''ദേഥ മേ വസ്സികസാടികചീവര''ന്തിആദിനാ വചനേന അവിഞ്ഞാപേത്വാ ''കാലോ വസ്സികസാടികായ സമയോ വസ്സികസാടികായ, അഞ്ഞേപി മനുസ്സാ വസ്സികസാടികം ദേന്തീ''തി ഏവം സതുപ്പാദമത്തകരണേന പരിയേസേയ്യ.

സാടികന്തി വസ്സികസാടികം. **''അദ്ധമാസോ സേസോ''**തി ഇദം ''ഗിമ്ഹാന''ന്തി ഇമിനാവ യുജ്ജതി. തത്ഥ ''വത്തബ്ബേ കാലേ''തി അജ്ഝാഹരിതബ്ബം, ആസാള്ഹിമാസസ്സ പുരിമപക്ഖേതി അത്ഥോ. **കത്വാ**തി ഏത്ഥ ''ലദ്ധ''ന്തി

സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി. യഥാവുത്തനയേന സതുപ്പാദേന വാ അവസേസാനം സദ്ധാസമ്പന്നകുലാനം വാ സന്തികാ ലദ്ധം സിബ്ബനരജനകപ്പബിന്ദുദാനവസേന നിട്ഠാപേത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **പരിദഹേ**തി നിവാസേയ്യ.

൭൨൭-൭. പിട്ഠിസമ്മതേ സമയേതി "കത്തികപുണ്ണമാസിയാ പന പച്ഛിമപാടിപദദിവസതോ പട്ഠായ യാവ ജേട്ഠമൂലപുണ്ണമാ ഇമേ സത്ത മാസാ പിട്ഠിസമയോ നാമാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൭) ഏവം ദസ്സിതേസു സത്തസു മാസേസു. ഞാതകാഞ്ഞാതകാദിനോ സതുപ്പാദം കത്വാതി യോജനാ. **ആദി**-സദ്ദേന പവാരിതാപവാരിതാനം സങ്ഗഹോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതട്ഠാനതോ"തി.

തേസുയേവാതി ഞാതകഅഞ്ഞാതകപവാരിതഅപ്പവാരിതേസു. **"തഥാ"**തി ഇമിനാ "ഹോതി നിസ്സഗ്ഗിയാപത്തീ"തി ഇദം ദസ്സിതം. സാ ആപത്തി അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതേസു അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദേന ഹോതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "ദേഥ മേ വസ്സികസാടികചീവര'ന്തിആദിനാ നയേന വിഞ്ഞത്തിം കത്വാ നിപ്ഫാദേന്തസ്സ അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദേന നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൭). ഞാതകപവാരിതേസു തേന സിക്ഖാപദേന അനാപത്തി, പിട്ഠിസമയത്താ ഇമിനാ ആപത്തി ഹോതി. അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതേസു ച വക്ഖമാനനയേന വത്തഭേദദുക്കടേന സദ്ധിം ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം.

൭൨൯-൩൦. അഞ്ഞാതകാദിനോ കത്വാ പന സതുപ്പാദന്തി യോജനാ. **ആദി**-സദ്ദേന അപ്പവാരിതാനം സങ്ഗഹോ. **കുച്ഛിസഞ്ഞിതേ സമയേ**തി യഥാവുത്തപിട്ഠിസമയേ സത്തമാസേ വിനാ ഇതരേ പഞ്ച മാസാ വുത്താ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "ജേട്ഠമൂലപുണ്ണമാസിയാ പന പച്ഛിമപാടിപദദിവസതോ പട്ഠായ യാവ കത്തികപുണ്ണമാ ഇമേ പഞ്ച മാസാ കുച്ഛിസമയോ നാമാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൭). **വത്ഥ**ന്തി വസ്സികസാടികം. **അദിന്നപുബ്ബേസൂ**തി യേഹി വസ്സികസാടികാ ന ദിന്നപുബ്ബാ, തേസു, ഇമിനാ വത്തഭേദസ്സ കാരണമാഹ. ഇഹ **വത്തഭേദോ** നാമ "യേ മനുസ്സാ പുബ്ബേ വസ്സികസാടികചീവരം ദേന്തീ"തിആദിവചനതോ (പാരാ॰ ൬൨൭) ദിന്നപുബ്ബേസു കാതബ്ബസ്സ സതുപ്പാദസ്സ അദിന്നപുബ്ബേസു കരണം. ബ്യതിരേകതോ ദിന്നപുബ്ബേസു നത്ഥീതി ദീപിതം ഹോതി.

തത്രാതി അഞ്ഞാതകാദിമ്ഹി. **"നിസ്സഗ്ഗിയ"**ന്തി ഇമിനാ അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദേന ആപത്തിം ആഹ. യഥാഹ കുച്ഛിസമയചതുക്കേ "വിഞ്ഞത്തിമ്പി കത്വാ നിപ്ഫാദേന്തസ്സ അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദേന നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ"ന്തി. അയം പാചിത്തിയാപത്തി പകതിയാ വസ്സികസാടികദായകേസുപി ഹോതീതി ഇദം **അട്ഠകഥായം** "ഇദം പന പകതിയാ വസ്സികസാടികദായകേസുപി ഹോതിയേവാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൭) വചനതോ വിഞ്ഞായതി.

൭൩൧-൨. ഓവസ്സാപേതീതി ആകാസതോ പതിതഉദകേനേവ കായം തേമേതി, ഇമിനാ "ഘടാദീഹി ഓസിഞ്ചിതും വട്ടതീ"തി ദീപിതം ഹോതി. "നിബ്ബകോസമ്ബുനാ നഹായിതും വട്ടതീ"തി **ഗണ്ഠിപദേസു** വുത്തം. **സതിപി ചീവരേ**തി വസ്സികസാടികായ സതിയാപി. **"പരിയോസാനേ ദുക്കട"**ന്തി ഇമിനാ

ബിന്ദുഗണനായാതി ദീപേതി. **വിവടങ്ഗണേ**തി രുക്ഖാദിനാ കേനചി അനാവടട്ഠാനേ.

വ്വ൯൨. മാസസ്മിന്തി ഗിമ്ഹാനം പച്ഛിമമാസസ്മിം.

വ്വ൯൯. "അച്ഛിന്നചീവരസ്സാതി ഏതം വസ്സികസാടികമേവ സന്ധായ വുത്ത"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൩൯) **അട്ഠകഥായം** വുത്തം. വസ്സികസാടികം നിവാസേത്വാ നഹായന്തസ്സ ചോരുപദ്ദവോ **ആപദാ** നാമ. **ന്ഹാനകോട്ഠക**ന്തി നഹാനത്ഥായ കതകോട്ഠകം. **"വാപീ"**തി ഇമിനാ പോക്ഖരണിജാതസ്സരാദയോ ഉപലക്ഖിതാ. **ന്ഹായന്തസ്സാ**തി നഗ്ഗോ ഹുത്വാ നഹായന്തസ്സാതി പകരണതോ ലബ്ഭതി. "ആകാസതോ പതിതഉദകേനേവാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൩൨) **അട്ഠകഥായമേവ** വുത്തം.

വ്വ൯൪. ക്രിയന്തി അകാലേ പരിയേസനകരണഅധിട്ഠാനനിവാസനേഹി ആപജ്ജിതബ്ബതോ കിരിയം. കായേന ച വാചായ ച വിഞ്ഞാപനാദിം കരോന്തസ്സ **കായകമ്മം വചീകമ്മം** ഹോതി.

വസ്സികസാടികകഥാവണ്ണനാ.

വ്വ൯൫. "യോ പന ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുസ്സ സാമം ചീവരം ദത്വാ"തി (പാരാ॰ ൬൩൨) വചനതോ **സാമ**ന്തി ഏത്ഥ "ഭിക്ഖൂ"തി ച **ദത്വാ**തി ഏത്ഥ "ഭിക്ഖുസ്സ"ഇതി ച ലബ്ഭതി. **ചീവര**ന്തി ഛന്നം ചീവരാനം അഞ്ഞതരം ചീവരം വികപ്പനുപഗം പച്ഛിമം. "കുപിതോ അനത്തമനോ അച്ഛിന്ദേയ്യാ"തി (പാരാ॰ ൬൩൨) വചനതോ **അച്ഛിന്ദന്തസ്സാ**തി ഏത്ഥ "കുപിതസ്സ അനത്തമനസ്സാ"തി സേസോ, കുപിതസ്സ അനത്തമനസ്സ അച്ഛിന്ദന്തസ്സ വാ അച്ഛിന്ദാപേന്തസ്സ വാതി അത്ഥോ. **ത**ന്തി അത്തനാ ദിന്നചീവരം. **"സകസഞ്ഞായാ"**തി ഇമിനാ പാരാജികായ അവത്ഥുഭാവം ദീപേതി.

വ്വ൯൬. തഥാതി ഏകായേവ ആപത്തീതി ദീപേതി.

വ്വ൯൭. വത്ഥാനന്തി ചീവരാനം. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ.

വ്വ൪൮. സങ്ഘാടിം ഗണ്ഹ, ഉത്തരാസങ്ഗം ഗണ്ഹാതി യോജനാ.

വ്വ൪൨. വികപ്പനുപഗം പച്ഛിമന്തി ഏത്ഥ "ചീവര"ന്തി ലബ്ഭതി. ആയാമതോ വഡ്ഢകിഹത്ഥം തിരിയം തഥാ വിദത്ഥിപ്പമാണം വത്ഥഖണ്ഡം ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദതോ വികപ്പനുപഗം നാമ. അഞ്ഞം കിഞ്ചി പരിക്ഖാരന്തി യോജനാ, അന്തമസോ സുചിമ്പീതി വുത്തം ഹോതി. **പരം** പുഗ്ഗലം. **ഛിന്ദാപേന്തസ്സാ**തി അച്ഛിന്ദാപേന്തസ്സ. കാരിതന്തസ്സ ദ്വികമ്മകത്താ "പര"ന്തി ച "പരിക്ഖാര"ന്തി ച കമ്മദ്വയഗഹണം. **അഞ്ഞ**ന്തി പരിക്ഖാരവിസേസനം. **ദുക്കടം** വത്ഥുഗണനായ, വചനഗണനായ ച.

വ്വ൪൪. ഏവന്തി യഥാ അനുപസമ്പന്നേ അനുപസമ്പന്നസഞ്ഞിനോ ദുക്കടം, ഏവം അനുപസമ്പന്നേ…പേ॰… വേമതികസ്സാപി ദുക്കടന്തി യോജനാ. **അച്ഛിന്ദന്തസ്സാ**തി ഏത്ഥ യഥാവുത്തം "അനുപസമ്പന്നേ"തി ഇദം വിഭത്തിവിപരിണാമേന സാമിവചനം കത്വാ "ദിന്ന"ന്തി അജ്ഝാഹാരേന സഹ

യോജേതബ്ബം, ''ചീവര''ന്തി പകരണതോ ലബ്ഭതി, അനുപസമ്പന്നസ്സ ദിന്നം ചീവരം അച്ഛിന്ദന്തസ്സാതി വുത്തം ഹോതി.

൮൪൭. **സോ വാതി** യസ്സ ചീവരം ദിന്നം, സോ ഏവ വാ ഭിക്ഖു. തുട്ഠോ വാ ദുട്ഠോ വാ സോ ദേതീതി യോജനാ. **വിസ്സാസമേവ വാതി** വിസ്സാസം കത്വാ ഗണ്ഹതോതി യോജനാ.

൮൪൯. **ഏത്ഥാതി** ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ.

ചീവരച്ഛിന്ദനകഥാവണ്ണനാ.

൮൫൦. **വിഞ്ഞാപേത്വാതി** വത്ഥവായാപനം സന്ധായ യാചിത്വാ. **ഛബ്ബിധം സുത്തന്തി പദഭാജനേ** ''ഖോമം കപ്പാസികം കോസേയ്യം കമ്ബലം സാണം ഭങ്ഗ''ന്തി (പാരാ॰ ൬൩൮) ആഗതം ഛപ്പകാരം സുത്തം. **കമ്ബലന്തി** ഏളകലോമസുത്തം. സാനുലോമാനി ഛപ്പകാരസുത്താനി ഹേട്ഠാ ചീവരവിനിച്ഛയേ വുത്താനുസാരേന വേദിതബ്ബാനി. ചീവരത്ഥം വത്ഥം **''ചീവര''**ന്തി വുത്തം. **തന്തവായേഹീതി** കപ്പിയാകപ്പിയേഹി പേസകാരേഹി. പോത്ഥകേസു **''വായാപേതും ന വട്ടതീ''**തി പാഠോ ദിസ്സതി, ''സചേ''തി ഇമിനാ അയുജ്ജമാനത്താ സോ അപാഠോ. **''വായാപേതി ന വട്ടതീ''**തി പാഠോ യുജ്ജതീതി സചേ വായാപേതീതി യോജനാ, അത്തനോ അത്ഥായ യദി വായാപേയ്യാതി അത്ഥോ.

൮൫൧. **തഥാ** അകപ്പിയോ. കീദിസോതി ആഹ **''അഞ്ഞാതകാദികോ''**തി. **അഞ്ഞാതകാദികോതി** അഞ്ഞാതകോ ആദി യസ്സ സോ അഞ്ഞാതകാദികോ. **ആദി**-സദ്ദേന അപ്പവാരിതോ ഗഹിതോ. യോ ഭിക്ഖു തന്തവായസ്സ അഞ്ഞാതകോ, തേന അപ്പവാരിതോ ച, തസ്സ അഞ്ഞാതകാദികോ ഭിക്ഖുനാ വിഞ്ഞത്തോ സോ തന്തവായോ അകപ്പിയോതി അത്ഥോ.

൮൫൨. **അകപ്പിയേനാതി** വിഞ്ഞാപിതേന. **വായാപേന്തസ്സാതി** ഏത്ഥ ''പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം, പടിലാഭേനാ''തി സേസോ. യഥാഹ ''വായാപേതി, പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം. പടിലാഭേന നിസ്സഗ്ഗിയ''ന്തി (പാരാ॰ ൬൩൮).

൮൫൩. കിത്തകേ വീതേ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതീതി ആഹ **''വിദത്ഥിമത്തേ''**തിആദി. **ഹത്ഥമത്തേതി** രതനമത്തേ. **പദഭാജനേ** ''പടിലാഭേന നിസ്സഗ്ഗിയ''ന്തി വുത്തം, ഇധ ''വീതേ നിസ്സഗ്ഗിയ''ന്തി കസ്മാ ആഹാതി? **അട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ. തത്ഥാപി തഥാ കസ്മാ വുത്തന്തി? തദനന്തരം അത്തനോ സന്തകത്താ വീതവീതട്ഠാനം പടിലദ്ധമേവ ഹോതി, **പദഭാജനേപി** ഇമിനാ അധിപ്പായേന പടിലാഭേന നിസ്സഗ്ഗിയം വുത്തം, തസ്മാ യാവ ചീവരം വഡ്ഢതി, താവ ഇമിനാ പമാണേന ആപത്തിയോ വഡ്ഢന്തി. **ഫലകേപി ചാതി** ഏത്ഥ **ഫലകം** നാമ തുരിവീതട്ഠാനം, യത്ഥ സംഹരിത്വാ ഠപേന്തി. ഫലകേ ഫലകേപി ച നിസ്സഗ്ഗിയം വുത്തന്തി യോജനാ.

൮൫൪. **തേനേവാതി** വിഞ്ഞത്തതന്തവായേനേവ. **കപ്പിയം സുത്തന്തി** അവിഞ്ഞത്തിയാ ലദ്ധസുത്തം. കപ്പിയേന തന്തവായേന അകപ്പിയസുത്തം വായാപേന്തസ്സ തഥേവ ദുക്കടന്തി യോജനാ.

൬൩൨. ഏകന്തരികതോ വാ കപ്പിയാകപ്പിയേഹേവ സുത്തേഹി വീതേ ദുക്കടന്തി യോജനാ, അന്തരന്തരാ അകപ്പിയസുത്താനം പസാരണേന, വായനേന ച ദുക്കടം ഹോതീതി അത്ഥോ. ദീഘതോ വാ തിരിയതോ വാ കപ്പിയാകപ്പിയേഹേവ സുത്തേഹി വീതേ ദുക്കടന്തി യോജനാ, ദീഘതോ കപ്പിയസുത്തം പസാരേത്വാ തിരിയം അകപ്പിയസുത്തേന വീതേ ദുക്കടം ഹോതീതി അത്ഥോ. **വാഗ്ഗഹണേന** വുത്തവിപരിയായതോപി യോജേതബ്ബം. ദീഘതോ അകപ്പിയസുത്തം പസാരേത്വാ തിരിയതോ കപ്പിയസുത്തേന വീതേതി അയമേത്ഥ വിപരിയായോ. **വീതേതി** ഏത്ഥ ''ഫലകേ ഫലകേ''തി അനുവത്തേതബ്ബം.

൬൩൩. കപ്പിയാകപ്പിയേഹി തന്തവായേഹി കപ്പിയാകപ്പിയസുത്തം മിസ്സേത്വാ **കതേ** വീതേ ഫലകേ ഫലകേ **തസ്സ** ഭിക്ഖുസ്സ ദുക്കടന്തി യോജനാ. **വേതി** നിപാതമത്തം, അഥ വാ വേ തസ്മിം **കതേ** വീതേതി അത്ഥോ.

൬൩൪-൫. തേ കപ്പിയാകപ്പിയതന്തവായാ പരിച്ഛേദം ദസ്സേത്വാ വാരേനേവ അകപ്പിയസുത്തം സചേ വിനന്തീതി യോജനാ. അകപ്പിയേന തന്തവായേന വീതേ. ഛന്ദാനുരക്ഖനത്ഥം **''വിതേ''**തി വുത്തം. **പമാണസ്മി**ന്തി വികപ്പനുപഗപച്ഛിമപ്പമാണസ്മിം. **തദൂനേതി** തതോ വികപ്പനുപഗപച്ഛിമപ്പമാണതോ ഊനേ. **ഇതരേനാ**തി കപ്പിയതന്തവായേന. **ഉഭയത്ഥാ**തി പമാണസ്മിം, തദൂനേ ച ദുക്കടം ഏവാതി യോജനാ.

൬൩൬. സചേ കപ്പിയാകപ്പിയതന്തവായാ **ദ്വേപി** വേമം ഉഭയകോടിയാ **ഗഹേത്വാ** ഏകതോവ വിനന്തി വാതി യോജനാ. തിരിയം സുത്തം പവേസേത്വാ യേന ആകോടേന്തോ ഘനഭാവം സമ്പാദേന്തി, തം **വേമം** വുച്ചതി.

൬൩൭. സബ്ബത്ഥ ഭേദേതി കപ്പിയാകപ്പിയസുത്തതന്തവായേഹി കതേ പമാണതദൂനഏകന്തരികദീഘതിരിയപ്പകാരേ സബ്ബത്ഥ വാരഭേദേ. **ആപത്തിഭേദോതി** അകപ്പിയസുത്തേഹി ആയാമവിത്ഥാരതോ അകപ്പിയതന്തവായേന വീതപ്പദേസേ പമാണയുത്തേ പാചിത്തിയം, ഇതരത്ര ദുക്കടന്തി ഭേദോ.

൬൩൮. കപ്പിയോ തന്തവായോ നാമ ഞാതകോ വാ പവാരിതോ വാ കപ്പിയമൂലേന പയോജിതോ വാ.

൬൩൯. ''അനാപത്തി ചീവരം സിബ്ബേതും, ആയോഗേ, കായബന്ധനേ, അംസബദ്ധകേ, പത്തത്ഥവികായ, പരിസ്സാവനേ, ഞാതകാനം, പവാരിതാനം, അഞ്ഞസ്സത്ഥായ, അത്തനോ ധനേനാ''തിആദികം (പാരാ॰ ൬൪൫) അനാപത്തിവാരം ദസ്സേതുമാഹ **''അനാപത്തീ''**തിആദി. ഇധ നിദ്ദിട്ഠോവ ലക്ഖണേന അനിദ്ദിട്ഠമ്പി വേദിതബ്ബം. ഏത്ഥ ചീവരം സിബ്ബേതും സുത്തം വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ അനാപത്തീതി യോജനാ. **ധനം** നാമ തണ്ഡുലാദി കപ്പിയവത്ഥു. **''പരിസ്സാവനേ''**തിആദീസു നിമിത്തത്ഥേ ഭുമ്മം, പരിസ്സാവനാദിനിമിത്തം സുത്തഞ്ച തന്തവായേ ച വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ അനാപത്തീതി വുത്തം ഹോതി.

സുത്തവിഞ്ഞത്തികഥാവണ്ണനാ.

൬൪൦. അപ്പവാരിതഞ്ഞാതീനന്തി അപ്പവാരിതാനം അഞ്ഞാതീനം, ''കീദിസേന തേ ഭന്തേ ചീവരേന അത്ഥോ, കീദിസം തേ ചീവരം വായാപേമീ''തി (പാരാ॰

ന്ന൬) **പദഭാജനേ** വുത്തനയേന അപ്പവാരിതാനം അഞ്ഞാതീനന്തി അത്ഥോ. **സമേച്ചാ**തി ഉപഗന്ത്വാ. **വികപ്പ**ന്തി വിസിട്ഠം കപ്പം അധികവിധാനം. **ആപജ്ജതീ**തി കരോതി, ''ഇദം ഖോ ആവുസോ ചീവരം മം ഉദ്ദിസ്സ വിയ്യതി, ആയതഞ്ച കരോഥ, വിത്ഥതഞ്ച അപ്പിതഞ്ച സുവീതഞ്ച സുപ്പവായിതഞ്ച സുവിലേഖിതഞ്ച സുവിതച്ഛിതഞ്ച കരോഥാ''തിആദിനാ (പാരാ॰ ന്ന൪) നയേന ദായകാനം അധിപ്പായതോ അധികതരആയതാദികരണത്ഥം വിധാനം കരോതീതി വുത്തം ഹോതി.

തത്ഥ **ആയത**ന്തി ദീഘം. **വിത്ഥത**ന്തി പുഥുലം. **അപ്പിത**ന്തി ഘനം. **സുവീത**ന്തി സുട്ഠു വീതം സബ്ബട്ഠാനേസു സമം കത്വാ വീതം. **സുപ്പവായിത**ന്തി സുട്ഠു പവായിതം സബ്ബട്ഠാനേ സമം കത്വാ തന്തേ പസാരിതം. **സുവിലേഖിത**ന്തി ലേഖനിയാ സുട്ഠു വിലിഖിതം. **സുവിതച്ഛിത**ന്തി കോച്ഛേന സുട്ഠു വിതച്ഛിതം, സുവിനിദ്ധോതന്തി അത്ഥോ.

ന്ന൫. സുത്തവഡ്ഢനപ്പകാരം ദസ്സേതുമാഹ **''ദീഘായതപ്പിതത്ഥായാ''**തി. തേന ച **പദഭാജനേ** ''തസ്സ വചനേന ആയതം വാ വിത്ഥതം വാ അപ്പിതം വാ കരോതി, പയോഗേ ദുക്കടം, പടിലാഭേന നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതീ''തി (പാരാ॰ ന്ന൬) ഏതം ആയതാദിത്തയമേവ വുത്തം. **സുത്തവഡ്ഢനകേ കതേ**തി ഏത്ഥ അനന്തരം വത്തബ്ബേന ''പയോഗേ ദുക്കടം പടിലാഭേനാ''തി പാഠസേസേന സഹ യോജനാ കാതബ്ബാ, ദായകേഹി തുലയിത്വാ ദിന്നപ്പമാണതോ സുത്തം വഡ്ഢിതും തേന കതേന സബ്ബേനാപി പയോഗേന ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടഞ്ച പടിലാഭേന നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയഞ്ച ഹോതീതി അത്ഥോ.

ന്ന൬. ഞാതകാദീനം തന്തവായേസു ചീവരേ വികപ്പം ആപജ്ജന്തസ്സ അനാപത്തിം വിനിദ്ദിസേതി യോജനാ. **അത്തനോ ധനേനാ**തി ഏത്ഥ ''പയോജിതേസൂ''തി സേസോ, **തന്തവായേസൂ**തി ഏതസ്സ വിസേസനം. അത്തനോ ധനേന പയോജിതേസു തന്തവായേസു ചീവരേ വികപ്പം ആപജ്ജന്തസ്സ അനാപത്തിം വിനിദ്ദിസേതി യോജനാ, അത്തനോ സന്തകം കപ്പിയവത്ഥും ഗഹേത്വാ വിനന്തേസു വികപ്പം ആപജ്ജന്തസ്സാതി അത്ഥോ. അഞ്ഞസ്സത്ഥായ വിനന്തേസു വികപ്പം ആപജ്ജന്തസ്സാതി സഹ പാഠസേസേന യോജനാ ദട്ഠബ്ബാ.

ന്ന൭. മഹഗ്ഘം കത്തുകാമിനോ തന്തവായേഹി അപ്പഗ്ഘം വായാപേന്തസ്സ അനാപത്തിം വിനിദ്ദിസേതി യോജനാ.

പേസകാരകഥാവണ്ണനാ.

ന്ന൮. **വസ്സംവുത്ഥേ ഭിക്ഖൂ ഉദ്ദിസ്സാ**തി പുരിമികായ വസ്സൂപഗതേ ഭിക്ഖൂ ഉദ്ദിസിത്വാ. പവാരണായ പുബ്ബേവ യം ചീവരം ദീയതീതി സമ്ബന്ധോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ''ദസാഹാനാഗതം കത്തികതേമാസികപുണ്ണമ''ന്തി (പാരാ॰ ന്ന൪) പാളിയം വുത്തം മഹാപവാരണാഉപോസഥദിവസസ്സ പുരേതരമേവ പുബ്ബകത്തികമാസസ്സ ജുണ്ഹപക്ഖപഞ്ചമിയം യം ചീവരം ''അച്ചേകചീവരം നാമ സേനായ വാ ഗന്തുകാമോ ഹോതീ''തിആദിനാ (പാരാ॰ ന്ന൯) **പദഭാജനാ**ഗതേസു ഗമികഗിലാനഗബ്ഭിനിഅഭിനവുപ്പന്നസദ്ധാദീസു അഞ്ഞതരേന ദൂതം പേസേത്വാ വാ അത്തനാ വാ ആഗന്ത്വാ ''വസ്സാവാസികം ദമ്മീ''തി വത്വാ ദിയ്യതീതി. **തം ഹോതച്ചേകചീവര**ന്തി തം അച്ചായികചീവരം നാമ ഹോതി.

൰൬൫. **പുരേ പവാരണായേവാ**തി മഹാപവാരണായ പുരേതരമേവ പഞ്ചമിതോ പട്ഠായ യസ്മിം കിസ്മിഞ്ചി ദിവസേ. **ഭാജേത്വാ യദി ഗയ്ഹതീ**തി ഏത്ഥ ''യേനാ''തി ച **ന കാതബ്ബോ**തി ഏത്ഥ ''തേനാ''തി ച **കരോതി ചേ**തി ഏത്ഥ ''സോ വസ്സച്ഛേദ''ന്തി ച സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി. ഭാജേത്വാ യദി യേന ഗയ്ഹതി, തേന വസ്സച്ഛേദോ ന കാതബ്ബോ. സോ വസ്സച്ഛേദം കരോതി ചേ, തം ഭാജേത്വാ ഗഹിതചീവരം സങ്ഘികം ഹോതീതി യോജനാ, ഛിന്നവസ്സേന തം ചീവരം സങ്ഘസ്സേവ ദാതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി.

൰൬൬. **''അന്തോസമയമേവാ''**തി ഇദം ''അധിട്ഠേതീ''തിആദീഹി പദേഹി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം. **പദഭാജനേ** ''ചീവരകാലസമയോ നാമ അനത്ഥതേ കഥിനേ വസ്സാനസ്സ പച്ഛിമോ മാസോ, അത്ഥതേ കഥിനേ പഞ്ചമാസാ''തി വുത്തസമയബ്ഭന്തരേയേവ തം അച്ചേകചീവരം.

൰൬൭. **കഥിനേ തു അനത്ഥതേ**തി യസ്മിം കഥിനം അനത്ഥതം, തസ്മിം വിഹാരേതി വുത്തം ഹോതി. **തു**-സദ്ദോ വിസേസത്ഥജോതകോ. അനധിട്ഠായ അവികപ്പേത്വാ പരിഹരീയതി ഏത്ഥ അച്ചേകചീവരന്തി **പരിഹാരോ,** മാസോ, ഏകോ ച സോ മാസോ ചാതി **ഏകമാസോ,** പുബ്ബകത്തികമാസസ്സ പാടിപദദിവസതോ പട്ഠായ യാവ അപരകത്തികമാസസ്സ പുണ്ണമീ, അയം ചീവരകാലസമയോതി വുത്തോ മാസോ. ദസന്നം അഹാനം സമാഹാരോ **ദസാഹം,** തം പരമം അധികം ഏതസ്സാതി **ദസാഹപരമോ,** മാസോ. ''ദസാഹാനാഗതം കത്തികതേമാസികപുണ്ണമ''ന്തി (പാരാ॰ ൬൪൯) **പാളിയം** വുത്തപുബ്ബകത്തികപുണ്ണമിപരിയന്തദസാഹാധികോതി അത്ഥോ. കഥിനേ അനത്ഥതേ തു ദസാഹപരമോ ഏകമാസോവ തസ്സ അച്ഛായികവത്ഥസ്സ പരിഹാരോ മതോതി യോജനാ.

൰൬൮. **അത്ഥതേ കഥിനേ**തി കഥിനത്ഥതവിഹാരേതി വുത്തം ഹോതി. തസ്സ അച്ഛായികവത്ഥസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. ദസാഹപരമാ പഞ്ച മാസാതി സമ്ബന്ധോ. അനത്ഥതകഥിനേ വിഹാരേ
യഥാവുത്തചീവരകാലസമയസങ്ഖാതവസ്സാനാവസാനമാസോ ച
കഥിനുദ്ധാരദിവസസങ്ഖാതപച്ഛിമകത്തികകാളപക്ഖപാടിപദതോ യാവ ഫഗ്ഗുനമാസപുണ്ണമീ, താവ ഹേമന്താ ചത്താരോ മാസാ ചാതി **പഞ്ച മാസാ.** **പകാസിതാ**തി ''അനത്ഥതേ കഥിനേ വസ്സാനസ്സ പച്ഛിമോ മാസോ, അത്ഥതേ കഥിനേ പഞ്ച മാസാ''തി (പാരാ॰ ൬൫൦) ദീപിതാ. **ദസാഹപരമാ**തി വുത്തത്ഥോയേവ. അത്ഥതേ കഥിനേ ദസാഹപരമാ പഞ്ച മാസാ **തസ്സ** അച്ഛായികവത്ഥസ്സ **പരിഹാരോ** കാലോതി മുനിന്ദേന പകാസിതാതി യോജനാ.

അയമുഭയത്ഥ വുത്താ ദസാഹപരമതാ **അട്ഠകഥായം** ''അനത്ഥതേ കഥിനേ ഏകാദസദിവസാധികോ മാസോ, അത്ഥതേ കഥിനേ ഏകാദസദിവസാധികാ പഞ്ച മാസാ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൫൦) വുത്തപാഠേന യഥാ ന വിരുജ്ഝതി, തഥാ വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബാ. ഏവഞ്ഹി പാഠേ സതി ന വിരുജ്ഝതി -

> ''തസ്സച്ഛായികവത്ഥസ്സ , കഥിനേ തു അനത്ഥതേ;
> പരിഹാരേകമാസേകാ-ദസാഹപരമോ മതോ.
>
> അത്ഥതേ കഥിനേ തസ്സ, പഞ്ച മാസാ പകാസിതാ;
> പരിഹാരോ ദിനേനേകാ-ദസാഹപരമാ പനാ''തി.

വുന്നൻ. പഠമേന കഥിനേനാതി യോജനാ. ''അക്രിയം അചിത്ത''ന്തി പദച്ഛേദോ. **അക്രിയ**ന്തി അന്തോസമയേ അധിട്ഠാനാദിഅകരണം.

അച്ചേകചീവരകഥാവണ്ണനാ.

വൃ൦൦-൧. ഭിക്ഖൂതി സാസങ്കസമ്മതേ സപ്പടിഭയേ ആരഞ്ഞകസേനാസനേ വസന്തം ഭിക്ഖുമാഹ. യഥാഹ ''യാനി ഖോ പന താനി ആരഞ്ഞകാനി സേനാസനാനി സാസങ്കസമ്മതാനി സപ്പടിഭയാനി, തഥാരൂപേസു ഭിക്ഖു സേനാസനേസു വിഹരന്തോ''തി (പാരാ॰ ൬൫൩). പുബ്ബകത്തികപുണ്ണമം വസിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **പുബ്ബകത്തികപുണ്ണമാ** നാമ അസ്സയുജമാസസ്സ ജുണ്ഹപക്ഖപന്നരസീ, എത്ഥ പന സഹചരിയനയേന തദുപലക്ഖിതാ പുരിമികാ തയോ വസ്സാനമാസാ വുച്ചന്തി. **പുണ്ണമ**ന്തി എത്ഥ വാസകിരിയായ അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം. പുരിമികായ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ അച്ഛിന്നവസ്സോ ഹുത്വാ തയോ മാസേ വസിത്വാതി അത്ഥോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''യസ്മാ പന യോ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ യാവ പഠമകത്തികപുണ്ണമം വസതീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൫൨-൬൫൪).

''ചീവര''ന്തി തിണ്ണം ചീവരാനം അഞ്ഞതരം വുച്ചതി. ഗാമേ ഠപേത്വാതി സമ്ബന്ധോ, എത്ഥ ''കത്തികപുണ്ണമ''ന്തി ച ''ആകങ്ഖമാനോ''തി ച സേസോ, അപരകത്തികമാസേ കത്തികചോരഭയേന ചീവരം പടിസാമേതുകാമോ ഭിക്ഖു ആരഞ്ഞകസേനാസനസ്സ സാമന്താ ഗോചരഗാമേ നിക്ഖിപിത്വാതി അത്ഥോ. യഥാഹ ''ഉപവസ്സം ഖോ പന കത്തികപുണ്ണമം...പേ॰... ആകങ്ഖമാനോ തിണ്ണം ചീവരാനം അഞ്ഞതരം ചീവരം അന്തരഘരേ നിക്ഖിപേയ്യാ''തി (പാരാ॰ ൬൫൩).

''സമന്താ ഗോചരഗാമേ''തി ഇദം ''അന്തരഘരേ നിക്ഖിപേയ്യാതി സമന്താ ഗോചരഗാമേ നിക്ഖിപേയ്യാ''തി (പാരാ॰ ൬൫൪) **പദഭാജനേ** വുത്തത്താ വുത്തം. **''അപരകത്തികമാസേ''**തി ച ''കത്തികപുണ്ണമന്തി കത്തികചാതുമാസിനീ വുച്ചതീ''തി (പാരാ॰ ൬൫൪) **പദഭാജനിയ**വസേന വുത്തം. ഇധാപി ഹി ''കത്തികപുണ്ണമ''ന്തി അപരകത്തികജുണ്ഹപക്ഖപന്നരസിയാ വുച്ചമാനായാപി സഹചരിയനയേന തംസഹചരിതോ ചതുത്ഥോ മാസോ വുത്തോ.

എത്താവതാ പുരിമികായ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ മഹാപവാരണായ പവാരേത്വാ വുത്തലക്ഖണേ ആരഞ്ഞകസേനാസനേ വസന്തസ്സ ആരഞ്ഞകസ്സ ഭിക്ഖുനോ പച്ഛിമകത്തികമാസേ കത്തികചോരഭയേ സതി തിണ്ണം ചീവരാനം അഞ്ഞതരം ഗോചരഗാമേ ഠപേത്വാ ആരഞ്ഞകങ്ഗം പൂരയതോ ചീവരേന വിപ്പവാസോ തസ്മിം മാസേ ന ഹോതീതി അനുഞ്ഞാതഭാവോ ദീപിതോ. തദേവ പകാസേതും നിക്ഖേപോപായസന്ദസ്സനമുഖേന വക്ഖതി ''കത്തികേയേവ മാസസ്മിം...പേ॰... വട്ടതീ''തി.

ഇദാനി അസ്മിംയേവ മാസേ തതോ അഞ്ഞത്ഥ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ കേനചി കരണീയേന ഗച്ഛതോ ഗാമേ ഠപിതേന തേന ചീവരേന വിപ്പവസതോ നിദ്ദോസഭാവം അനുജാനന്തേന ഭഗവതാ ''സിയാ ച തസ്സ ഭിക്ഖുനോ...പേ॰... തേന ചീവരേന വിപ്പവസിതബ്ബ''ന്തി (പാരാ॰ ൬൫൩) വുത്തമത്ഥം ദസ്സേതുമാഹ **''പച്ചയേ...പേ॰... സമ്മുതി''**ന്തി. **പച്ചയേ സതി താദിസേ**തി ''സിയാ പച്ചയോ, സിയാ കരണീയ''ന്തി (പാരാ॰ ൬൫൪) വചനതോ താദിസേ കിച്ചേ സതീതി അത്ഥോ. **ഛാരത്തപരമ**ന്തി ഛ രത്തിയോ പരമാ യസ്സ വാസകമ്മസ്സ തം ഛാരത്തപരമം,

കിരിയാവിസേസനം, ഛാരത്തപരമം വാസകമ്മം കാതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **തേന വിനാ വസിതബ്ബ**ന്തി ഗാമേ നിക്ഖിത്തേന തേന ചീവരേന വിനാ തമ്ഹാ ആവാസാ അഞ്ഞത്ഥ വസിതബ്ബം. തദേവ പാകടം കാതും വക്ഖതി “അഞ്ഞത്ഥേവ വസന്തസ്സ, ഛാരത്തപരമം മത”ന്തി.

തതോതി ഛാരത്തതോ. **ഉത്തരി വസതോ**തി സത്തമം അരുണം ഉട്ഠാപേത്വാ വസന്തസ്സാതി അത്ഥോ. യഥാഹ “തതോ ചേ ഉത്തരി വിപ്പവസേയ്യാതി സത്തമേ അരുണുഗ്ഗമനേ നിസ്സഗ്ഗിയ”ന്തി (പാരാ॰ ൬൫൪). **ദോസോ**തി നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയം. **“വിനാ സങ്ഘസ്സ സമ്മുതി”**ന്തി ഇമിനാ കിം വുത്തം ഹോതി? ഉദോസിതസിക്ഖാപദേ അനുപഞ്ഞത്തിം കത്വാ കോസമ്ബിയം ഗിലാനഭിക്ഖുനോ “അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ ഗിലാനസ്സ ഭിക്ഖുനോ തിചീവരേന അവിപ്പവാസസമ്മുതിം ദാതു”ന്തി (പാരാ॰ ൪൭൩) അനുഞ്ഞാതത്താ ഗിലാനസ്സ ഭിക്ഖുനോ സങ്ഘേന ഞത്തിദുതിയായ കമ്മവാചായ പുരിമമേവ യാ അവിപ്പവാസസമ്മുതി ദിന്നാ, തം വിനാതി വുത്തം ഹോതി. തേന ലദ്ധസമ്മുതികേന യാവ രോഗോ വൂപസമ്മതി, താവ ചിരമ്പി തേന ചീവരേന വിനാ വസിതും വട്ടതീതി അധിപ്പായോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** “അഞ്ഞത്ര ഭിക്ഖുസമ്മുതിയാതി യാ ഉദോസിതസിക്ഖാപദേ കോസമ്ബകസമ്മുതി അനുഞ്ഞാതാ, തസ്സാ സമ്മുതിയാ അഞ്ഞത്ര. സചേ സാ ലദ്ധാ ഹോതി, ഛാരത്താതിരേകമ്പി വിപ്പവസിതും വട്ടതീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൫൩-൬൫൪).

൮൭൨-൩. ചീവരനിക്ഖേപം ദസ്സേതുമാഹ **“കത്തികേയേവ...പേ॰... പകാസിതോ”**തി. **കത്തികേയേവ മാസസ്മി**ന്തി ചതുന്നം വസ്സാനാനം മാസാനം പച്ഛിമേ കത്തികമാസേയേവ ഇദമേകങ്ഗം. **പഠമായ പവാരിതോ**തി ദുതിയമങ്ഗം, ഇധ പഠമായ വസ്സൂപനായികായ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ പവാരിതോതി യോജനാ, മഹാപവാരണായ പവാരിതോതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** “പുരിമികായ ഉപഗന്ത്വാ മഹാപവാരണായ പവാരിതോ ഹോതീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൫൩-൬൫൪). **പച്ഛിമേന പമാണേന യുത്തേ**തി തതിയമങ്ഗം. **സേനാസനേ**തി ഏതസ്സ വിസേസനം. ഇഹ ആരഞ്ഞകസേനാസനസ്സ **പച്ഛിമപ്പമാണം** നാമ പാകാരേന വാ വതിയാ വാ പരിഖായ വാ പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഇന്ദഖീലസങ്ഖാതഗാമദ്വാരകോട്ഠകുമ്മാരതോ വാ അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനസങ്ഖാതേ പരിയന്തഗേഹസ്സ ഉപചാരേ ഠിതസ്സ ഥാമമജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ബലപ്പമാണേന വിസ്സട്ഠലേഡ്ഡുപാതദ്വയതോ വാ പട്ഠായ പരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ സപരിക്ഖേപം വാ അപരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ യസ്സം ദിസായം ഗാമോ ഹോതി, തത്ഥ ഗാമപരിയന്തസേനാസനം വാ ചേതിയം വാ ബോധിം വാ അവധിം കത്വാ വിഹാരഗമനീയേന പകതിമഗ്ഗേന വിദത്ഥിഗമ്ഭീരം ആരോപിതേന ആചരിയധനുനാ പമിതപഞ്ചധനുസതപമാണദൂരന്തി സങ്ഖേപതോ ഗഹേതബ്ബം.

സാസങ്കസമ്മതേതി ചതുത്ഥമങ്ഗം, “ഇഹ സപ്പടിഭയേ”തി സേസോ. “സാസങ്കസമ്മതാനി സപ്പടിഭയാനീ”തി (പാരാ॰ ൬൫൪) ഹി പാളി. ഇദം ദ്വയമ്പി “സേനാസനേ”തി ഏതസ്സ വിസേസനം. ആരാമആരാമൂപചാരേസു ചോരാനം നിസിന്നസയിതട്ഠിതഭുത്തപീതട്ഠാനാദീനം ദിസ്സമാനതായ ആസങ്കാസഹിതേ തഥേവ ആരാമാദീസു പഹടമാരിതവിലുത്തമനുസ്സാനം ദിസ്സമാനതായ വിസേസേന സഹഭയതായ **സപ്പടിഭയേ** ആരഞ്ഞകേ സേനാസനേതി അത്ഥോ. **വസന്തോ** ഭിക്ഖു. **വസന്തോവാ**തി ഏത്ഥ **ഏവ**കാരോ അട്ഠാനപ്പയുത്തോ.

തസ്മാ തതോ ആനേത്വാ ചതുരങ്ഗസമായോഗേ ഏവാതി യോജേതബ്ബോ. **ചതുരങ്ഗസമായോഗേ ഏവാ**തി യഥാവുത്താനം ചതുന്നം അങ്ഗാനം സമായോഗേ സന്നിപാതേ സതി ഏവ. ഏത്ഥ **ഏവ**കാരേന തസ്സ അങ്ഗസ്സ അഭാവേ അലബ്ഭമാനതം ദീപേതി. **പകാസിതോ**തി "തത്രായം അങ്ഗസമ്പത്തീ"തിആദികായ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൧-൬൨൨) **അട്ഠകഥായ** വുത്തോ.

൮൨൨. **തം** ചീവരം. **മാസമേക**ന്തി വസ്സാനസ്സ പച്ഛിമമാസസങ്ഖാതം ഏകം മാസം. യോ ഗാമോ സചേ പുരിമബദ്ധായ അവിപ്പവാസസീമായ അന്തോ ഹോതി, തത്ഥ മാസതോ അതിരേകമ്പി ഠപേതും വട്ടതീതി (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൬൨൧ അത്ഥതോ സമാനം) **വജിരബുദ്ധി**ത്ഥേരേന വുത്തം.

൮൨൩. **അഞ്ഞത്ഥേവാ**തി യസ്സ ആരഞ്ഞകസേനാസനസ്സ ഗോചരഗാമേ ചീവരം നിക്ഖിത്തം, തതോ ആരഞ്ഞകസേനാസനതോ ബഹി ഏവ. **അയം അധിപ്പായോ**തി "യം ഗാമ"ന്തിആദികായ ദിയഡ്ഢഗാഥായ പടിപാദിതത്ഥദ്വയസങ്ഖാതോ അധിപ്പായോ. **അസ്സാ**തി സാസങ്കസിക്ഖാപദസ്സ. ഏവം ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന "ചീവരേന വിനാ കത്തികമാസേ അരഞ്ഞേ വസേയ്യാ"തി അനുഞ്ഞാതത്താ "ഛാരത്തപരമം തേന ഭിക്ഖുനാ തേന ചീവരേന വിപ്പവസിതബ്ബ"ന്തി (പാരാ॰ ൬൫൩) ഇമിനാ ഗോചരഗാമേ തം ഠപേത്വാ തസ്മിം ആരഞ്ഞകാവാസേ വസിത്വാ കേനചി കരണീയേന തതോ ആവാസതോ ഗന്ത്വാ ബഹി വസതോ ദിവസപരിച്ഛേദസ്സ വിഞ്ഞായമാനത്തായേവാഹ **"പടിച്ഛന്നോ പകാസിതോ"**തി.

൮൨൪. "സചേ ഗോചരഗാമതോ പുരത്ഥിമായ ദിസായ സേനാസനം, അയഞ്ച പച്ഛിമം ദിസം ഗതോ ഹോതീ"തിആദിനാ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൫൩) **അട്ഠകഥായം** കഥിതനിയാമേന വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"സേനാസനമഥാഗന്ത്വാ"**തിആദി. **സേനാസന**ന്തി അത്തനാ നിവുത്ഥം ആരഞ്ഞകസേനാസനം. **ആഗന്ത്വാ**തി ബഹി ഗതട്ഠാനതോ ആഗന്ത്വാ. ഗോചരഗാമേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ തതോ പുരത്ഥിമായ ദിസായ ആരഞ്ഞകസേനാസനേ വിഹരതോ വിഹാരാ നിക്ഖമ്മ തതോ ഗോചരഗാമതോ പച്ഛിമദിസായ ദൂരട്ഠാനം ഗതസ്സ ആഗതട്ഠാനതോ തം സേനാസനം ആഗന്ത്വാ വിദൂരത്താ സത്തമം അരുണം ഉട്ഠാപേതും അസക്കോന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ കിം വിഹിതന്തി അയമേത്ഥ യോജനാ.

൮൨൫. **ഗാമസീമമ്പി വാഗന്ത്വാ**തി യത്ഥ ചീവരം നിക്ഖിത്തം, തം ഗാമസീമമ്പി പുരാരുണായേവ ആഗന്ത്വാ. **യത്ഥ കത്ഥചീ**തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൫൩) സഭാദേവാലയദ്വാരകോട്ഠകാദീസു യത്ഥ കത്ഥചി കപ്പിയട്ഠാനേ . "യത്ഥ കത്ഥചീ"തി സാമഞ്ഞേന വുത്തത്താ തസ്സാ ഗാമസീമായ അന്തോ ആരഞ്ഞകങ്ഗാരക്ഖനാരഹം ദൂരട്ഠാനം ലദ്ധം ചേ, അങ്ഗഭേദം അകത്വാ തത്ഥ അരുണം ഉട്ഠാപേതബ്ബം. ധുതങ്ഗേ വിജ്ജമാനേപി ആപത്തിം അനാപജ്ജിതും അന്തോഗാമേപി അരുണം ഉട്ഠാപേത്വാ ചീവരപവത്തിയേവ ഞാതബ്ബോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "ഗാമസീമമ്പി ഓക്കമിത്വാ സഭായം വാ യത്ഥ കത്ഥചി വാ വസിത്വാ ചീവരപ്പവത്തിം ഞത്വാ പക്കമിതും വട്ടതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൫൩).

൮൭൮. ഏവഞ്ചാപി അസക്കോന്തോതി അങ്ഗഭേദം അകത്വാ, കത്വാ വാ അന്തോഗാമസീമായ അരുണം ഉട്ഠാപേതുമ്പി ഗന്തും അസക്കോന്തോ. **ഞത്വാ**തി അത്തനോ ചീവരസ്സ ഠപിതട്ഠാനം സല്ലക്ഖേത്വാ. **തഥേവാ**തി ഏത്ഥ "ഠിതോ"തി ലബ്ഭതി. **ഖിപ്പ**ന്തി സീഘം, പുരാരുണാതി വുത്തം ഹോതി. അതിരേകേ ഠാനേതി യോജനാ, യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "അതിരേകചീവരട്ഠാനേ ഠസ്സതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൩൭), "അതിരേകചീവരട്ഠാനേ തിട്ഠതീ"തി ചിന്തേത്വാതി അത്ഥോ.

൮൭൯. വിസ്സജ്ജേതീതി സത്തമഅരുണുട്ഠാനതോ പുരേതരമേവ അഞ്ഞസ്സ ദേതി. ഉപരിപി ഏവമേവ വത്തബ്ബം.

൮൮൦. സാസങ്കസമ്മതേ ഏവംനാമകേ സിക്ഖാപദേ സമുട്ഠാനാദയോ സബ്ബേ തേന ദുതിയേന കഥിനേന സമാ ഇതി മുനിന്ദേന **മതാ** അനുമതാ അനുഞ്ഞാതാതി യോജനാ.

സാസങ്കകഥാവണ്ണനാ.

൮൮൧. ജാനന്തി "സങ്ഘസ്സ ദേമാ"തി വചനേന പരിണാമിതഭാവം യേന കേനചി ആകാരേന ജാനന്തോ. യഥാഹ **പദഭാജനേ** "സാമം വാ ജാനാതീ"തിആദി (പാരാ॰ ൬൫൯). **പരിണത**ന്തി ഏത്ഥ **പദഭാജനേ** "പരിണതം നാമ 'ദസ്സാമ കരിസ്സാമാ'തി വാചാ ഭിന്നാ ഹോതീ"തി വുത്തനിയാമേന സങ്ഘസ്സ പരിണതന്തി അത്ഥോ. **ലാഭ**ന്തി ലഭിതബ്ബം ചീവരാദി യം കിഞ്ചി. യഥാഹ "ലാഭോ നാമ ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാ, അന്തമസോ ചുണ്ണപിണ്ഡോപി ദന്തകട്ഠമ്പി ദസികസുത്തമ്പീ"തി. **അത്തനോ പരിണാമേയ്യാ**തി "ബഹൂ ആവുസോ സങ്ഘസ്സ ദായകാ, ബഹൂ സങ്ഘസ്സ ഭത്താ, മയം തുമ്ഹേ നിസ്സായ തുമ്ഹേ സമ്പസ്സന്താ ഇധ വിഹരാമ. തുമ്ഹേ ചേ അമ്ഹാകം ന ദസ്സഥ, അഥ കോ ചരഹി അമ്ഹാകം ദസ്സതി. ദേഥാവുസോ അമ്ഹാകം ഇമാനി ചീവരാനീ"തി (പാരാ॰ ൬൫൭) പാളിയാ ആഗതനയേന അത്തനോ പരിണാമേയ്യാതി വുത്തം ഹോതി. **തസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയ**ന്തി ഏത്ഥ "പയോഗേ ദുക്കടം, പടിലാഭേനാ"തി സേസോ. **നിസ്സഗ്ഗിയ**ന്തി ഇദം പരിണതേ പരിണതസഞ്ഞിം സന്ധായ വുത്തം. വേമതികസ്സ പന ദുക്കടം ഹോതി. യഥാഹ "പരിണതേ വേമതികോ അത്തനോ പരിണാമേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി. അപരിണതസഞ്ഞിനോ അനാപത്തി. യഥാഹ "പരിണതേ അപരിണതസഞ്ഞീ അത്തനോ പരിണാമേതി, അനാപത്തീ"തി.

൮൮൨. "അഞ്ഞസ്സ ദേഹീ"തി സചേ പരിണാമേതീതി തഥാ സങ്ഘസ്സ പരിണതഭാവം ജാനന്തോ "അഞ്ഞസ്സ ദേഹീ"തി യദി പരിണാമേതി. **സുദ്ധികം പാചിത്തിയ**ന്തി നിസ്സജ്ജിതബ്ബവത്ഥുരഹിതം കേവലം പാചിത്തിയമത്തന്തി അത്ഥോ. **സുദ്ധചിത്തേനാ**തി സവാസനാനവസേസകിലേസപ്പഹാനേന പരിസുദ്ധചിത്തേന ഭഗവതാ. **പാചിത്തിയമുദീരിത**ന്തി പാചിത്തിയേസു അട്ഠമസ്സ **സഹധമ്മികവഗ്ഗസ്സ** അവസാനേ "യോ പന ഭിക്ഖു ജാനം സങ്ഘികം ലാഭം പരിണതം പുഗ്ഗലസ്സ പരിണാമേയ്യ, പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൪൯൦) ദേസിതം.

൮൮൩. ഏകം ചീവരന്തി സങ്ഘസ്സ പരിണതചീവരതോ ഏകം ചീവരം. **ചീവരം വാ**തി ഏത്ഥ വാ-സദ്ദോ പച്ചയന്തരവികപ്പത്ഥോ. **വാ പനാ**തി ഏത്ഥ

വാ-സദ്ദോ അത്ഥവികപ്പത്ഥോ. ഏകം ചീവരം വാ അഞ്ഞം വാ പച്ചയം പരസ്സ, ഏകം പന അത്തനോ വാ പരിണാമേയ്യ ചേതി യോജനാ. **സദ്ധി**ന്തി ഏകതോ, ഏകക്ഖണേതി വുത്തം ഹോതി. ദ്വേ പാചിത്തിയോ സദ്ധിം സിയുന്തി യോജനാ, അഞ്ഞസ്സ പരിണാമനേന സുദ്ധപാചിത്തിയഞ്ച അത്തനോ പരിണാമനേന നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയഞ്ചാതി ദ്വേ പാചിത്തിയോ ഏകക്ഖണേ ഹോന്തീതി അത്ഥോ.

൮൮൪. പരിണാമേത്വാ ഠപിതേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ പരിച്ചജിത്വാ ദിന്നേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"സങ്ഘസ്സാ"**തിആദി. **"പരാജയോ"**തി ഇദം പാദപ്പഹോനകം വത്ഥും സന്ധായ വുത്തം. യഥാവത്ഥുവസേന പന ദുക്കടഥുല്ലച്ചയാപി വത്തബ്ബാ.

൮൮൫. അഞ്ഞസ്സ ചേതിയസ്സ **പോണം** പരിണതം അഞ്ഞസ്സ ചേതിയസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാപി പന പരിണാമേയ്യാതി യോജനാ. **സങ്ഘസ്സ പുഗ്ഗലസ്സാ**തി പദദ്വയേപി ഏവമേവ യോജേതബ്ബം. യഥാഹ "സങ്ഘസ്സ പരിണതം അഞ്ഞസങ്ഘസ്സ വാ ചേതിയസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ പരിണാമേതി , ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തിആദി (പാചി॰ ൪൯൨). അഞ്ഞസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ പോണം അഞ്ഞസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ പരിണാമേയ്യാതി.

൮൮൬. ഇമസ്സ സബ്ബസത്തവിസയതം ദസ്സേതുമാഹ **"യോ പനാ"**തിആദി.

൮൮൭. **ഇദം** പരിണതസിക്ഖാപദം. **തിസമുട്ഠാന**ന്തി കായചിത്തവാചാചിത്തകായവാചാചിത്തസങ്ഖാതേഹി തീഹി സചിത്തകസമുട്ഠാനേഹി സമുട്ഠാനതോ തിസമുട്ഠാനം. പരിണാമനപച്ചയാ ആപജ്ജിതബ്ബതോ **ക്രിയം**. സങ്ഘാദീനം പരിണതന്തിസഞ്ഞായ അഭാവേന വിമുച്ചനതോ **സഞ്ഞാവിമോക്ഖം**. കായവിഞ്ഞത്തിവചീവിഞ്ഞത്തീഹി പരിണാമേതബ്ബതോ **കായകമ്മം വചീകമ്മം**.

പരിണതകഥാവണ്ണനാ.

പത്തവഗ്ഗോ തതിയോ.

൮൮൮. യേ ഇമം വിനിച്ഛയം തരന്തി, തേ പഞ്ഞത്തിമഹാസമുദ്ദം തരന്തീതി യോജനാ. പഞ്ഞത്തിസങ്ഖാതം വിനയപിടകമേവ മഹാസമുദ്ദോ വിയാതി **പഞ്ഞത്തിമഹാസമുദ്ദോ,** തം. ഏവം സമുദായം ദസ്സേത്വാ തദവയവേ ദസ്സേതുമാഹ **"നേകാ"**തിആദി. നേകാനി നാനപ്പകാരാനി വത്ഥാനി സേനാസനവത്ഥാദീനി ഖന്ധകാഗതാനി ഉഗ്ഗാ ഉത്തുങ്ഗാ തരങ്ഗമാലാ മഹാവീചിപരമ്പരാ യസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ, നാനപ്പകാരഖന്ധകവത്ഥസങ്ഖാതമഹാതരങ്ഗപരമ്പരായ സജ്ജിതന്തി അത്ഥോ. സീലം പാതിമോക്ഖസംവരാദികമേവ അന്തോ വേലാവലയോ യസ്സ സോ **സീലന്തോ,** തം, പാതിമോക്ഖസംവരസീലാദിചതുപാരിസുദ്ധിസീലമേവ പടിപാദേതബ്ബതായ അന്തം വേലാവലയഭൂതന്തി അത്ഥോ. ആപത്തിയോ സത്താപത്തിക്ഖന്ധാ, സീലാചാരദിട്ഠിആജീവവിപത്തിയോ ച ഗാഹകാ മകരാദയോ യസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ, സീലാചാരാജീവദിട്ഠിസമ്പത്തിസങ്ഖാതമുദുസത്തനാസകആപത്തിവിപത്തിസങ്ഖാ-

തമാതങ്ഗമകരാദിചണ്ഡസത്തവന്തന്തി അത്ഥോ. ഏവം അയം ഗാഥാ സമുദായാവയവാനം സബ്ബേസമേവ രൂപകാലങ്കാരേന വിരചിതാതി ദട്ഠബ്ബാ.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ

വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

നിസ്സഗ്ഗിയകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പാചിത്തിയകഥാവണ്ണനാ

൧൮൧. ഏവം നാതിവിത്ഥാരസങ്ഖേപതോ നിസ്സഗ്ഗിയവിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി തദനന്തരം നിദ്ദിട്ഠസ്സ പാചിത്തിയകണ്ഡസ്സ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതും **"സമ്പജാനമുസാവാദേ"**തിആദി ആരദ്ധം. **സമ്പജാനമുസാവാദേ**തി അത്തനോ വചനസ്സ മുസാഭാവം ഞത്വാ, അദിട്ഠം "ദിട്ഠ"ന്തിആദിനാ നയേന മുസാവാദേ സമ്പജാനന്തസ്സ മുസാഭണനേതിപി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "ജാനിത്വാ ജാനന്തസ്സ ച മുസാഭണനേ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨). "മുസാവാദേ"തി ഹി നിമിത്തത്ഥേ ഭുമ്മം, മുസാവാദനിമിത്തന്തി അത്ഥോ.

ദവാ ഭണന്തസ്സാതി യോജനാ. അനുപപരിക്ഖിത്വാ വേഗേന ദിട്ഠമ്പി "അദിട്ഠം മേ"തി വദന്തസ്സാതി അത്ഥോ. യഥാഹ "ദവാ ഭണതി നാമ സഹസാ ഭണതീ"തി പദഭാജനീ**അട്ഠകഥായം** "സഹസാ ഭണതീതി അവീമംസിത്വാ അനുപധാരേത്വാ വേഗേന ദിട്ഠമ്പി 'അദിട്ഠം മേ'തി ഭണതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧). **രവാ ഭണന്തസ്സാ**തി "ചീവര"ന്തി വത്തുകാമസ്സ "ചീര"ന്തി വചനം വിയ മന്ദത്താ മോമൂഹത്താ "അഞ്ഞം ഭണിസ്സാമീ"തി അഞ്ഞം ഭണന്തസ്സ. യഥാഹ "രവാ ഭണതി നാമ 'അഞ്ഞം ഭണിസ്സാമീ'തി അഞ്ഞം ഭണതീ"തി.

൧൮൦. **അഞ്ഞതത്ഥാ**തി ചതുത്ഥപാരാജികാദീസു. അത്തനാ അലദ്ധം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം "ലദ്ധം മയാ"തി മുസാ യസ്സ ഭണതി, തേന തങ്ഖണമേവ സുത്വാ തദത്ഥേ ഞാതേ പാരാജികസ്സ, അഞ്ഞാതേ കാലന്തരേന ഞാതേ ച പരിയായവചനേ ച ഞാതേ ഥുല്ലച്ചയസ്സ, പരിയായവചനേ അവിഞ്ഞാതേ ദുക്കടസ്സ, ദുട്ഠദോസസിക്ഖാപദേ പാരാജികം അനാപന്നസ്സ "ആപന്നോ"തി മുസാഭണനേ സങ്ഘാദിസേസസ്സ, ഓമസവാദസിക്ഖാപദേ ദുബ്ഭാസിതസ്സ ച വുത്തത്താ ആഹ **"മുസാവാദസ്സ കാരണാ പഞ്ച ആപത്തിയോ"**തി. ഇമായ പാചിത്തിയാ സദ്ധിം ഛ ആപത്തിക്ഖന്ധാ ഹോന്തി.

സമ്പജാനമുസാവാദകഥാവണ്ണനാ.

൧൮൧-൩. വുത്തേസു ജാതിആദീസു ദസസു അക്കോസവത്ഥൂസൂതി യോജനാ, **പദഭാജനേ** വുത്തേസു ജാതിനാമഗോത്തകമ്മസിപ്പആബാധലിങ്ഗകിലേസആപത്തിഅക്കോസാനം വസേന ദസസു അക്കോസവത്ഥൂസൂതി അത്ഥോ . തേസു കിലേസം വിനാ സബ്ബേതേ ഹീനുക്കട്ഠവസേന ദ്വിപ്പകാരാ ഹോന്തി. യഥാഹ **പദഭാജനേ** "ജാതി നാമ ദ്വേ ജാതിയോ ഹീനാ ച ജാതി ഉക്കട്ഠാ ച ജാതീ"തിആദി.

തത്ഥ ചണ്ഡാലാദിജാതി ഹീനാ, ഖത്തിയബ്രാഹ്മണജാതിയോ ഉക്കട്ഠാ. നാമേസു അവകണ്ണകജവകണ്ണകാദിനാമാനി ദാസനാമത്താ ഹീനാനി, ബുദ്ധരക്ഖിതാദിനാമാനി ഉക്കട്ഠാനി. കോസിയാദിഗോത്തം ഹീനം, ഗോതമാദിഗോത്തം ഉക്കട്ഠം. കമ്മേസു വഡ്ഢകിമണികാരാദികമ്മാനി ഹീനാനി, കസിവാണിജ്ജാഗോരക്ഖകമ്മാനി ഉക്കട്ഠാനി. സിപ്പേസു നളകാരകുമ്ഭകാരാദിസിപ്പം ഹീനം, മുദ്ദാഗണനാദിസിപ്പം ഉക്കട്ഠം. ആബാധേസു സബ്ബേപി ആബാധാ ഹീനാ, അപിച മധുമേഹോ പീളാജനകത്താഭാവാ ഉക്കട്ഠോ. ലിങ്ഗേസു അതിദീഘതാദയോ ഹീനാ, നാതിദീഘതാദയോ ഉക്കട്ഠാ. സബ്ബേപി കിലേസാ ഹീനാ. സബ്ബാപത്തിയോപി ഹീനാ, അപിച

സോതാപത്തിസമാപത്തി ഉക്കട്ഠാ. അക്കോസേസു ‘‘ഓട്ഠോസി മേണ്ഡോസി ഗോണോസീ’’തിആദികോ ഹീനോ, ‘‘പണ്ഡിതോസി ബ്യത്തോസീ’’തിആദികോ ഉക്കട്ഠോ.

അഞ്ഞത്രഞ്ഞാപദേസേനാതി പരിയായകഥനേന വിനാ. **ഓമസന്തസ്സാ**തി വചനപതോദേന ഓവിജ്ഝന്തസ്സ. **സമ്ബുദ്ധേന പകാസിതാ**തി ‘‘ചണ്ഡാലോസി വേനോസി നേസാദോസി രഥകാരോസി പുക്കുസോസീ’തി ഭണതി, ആപത്തി വാചായ വാചായ പാചിത്തിയസ്സാ’’തി സാമം സബ്ബധമ്മാവബോധതോ ‘‘സമ്ബുദ്ധോ’’തി പഞ്ഞാതേന ഭഗവതാ ദേസിതാ.

൮൯൪. തേഹേവാതി ജാതിആദീഹി അക്കോസവത്ഥൂഹേവ. അഞ്ഞാപദേസേന ഭൂതേന വാ…പേ… ആപന്നമേവ വാ അനുപസമ്പന്നം അക്കോസന്തസ്സ ദുക്കടം സമ്ബുദ്ധേന പകാസിതന്തി സമ്ബന്ധോ. ഇധ ഭൂതാഭൂതപദാനി **തേഹീ**തി അപേക്ഖിത്വാ ബഹുവചനന്താനി യോജേതബ്ബാനി. ഏതേന ‘‘സന്തി ഇധേകച്ചേ’’തിആദിദുതിയവാരത്ഥം (പാചി॰ ൨൬) ദസ്സേന്തേന ദുക്കടസാധനത്ഥേന തദേകകാരിയം തതിയം **യേനൂനവാരഞ്ച** ചതുത്ഥം **ന മയ**ന്തിആദിവാരഞ്ച സങ്ഗഹിതന്തി ദട്ഠബ്ബം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ‘‘സന്തി ഇധേകച്ചേ’തി വാരേ പന പരിഹരിത്വാ വുത്തഭാവേന ദുക്കടം. ഏസേവ നയോ **‘യേനൂന…പേ॰… ന മയ’**ന്തി വാരേസുപീ’’തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬).

പാളിമുത്തപദേഹിപീതി ഏത്ഥാപി തഥേവ ‘‘ഭൂതേന വാ’’തിആദീനി പദാനി സമ്ബന്ധിതബ്ബാനി. ‘‘ചോരോസി, ഗണ്ഠിഭേദകോസീ’’തിആദി **പാളിമുത്തപദം** നാമ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു ചതൂസു വാരേസു, പാളിമുത്തപദേസു ച. വുത്തഞ്ഹി ‘‘അനുപസമ്പന്നേ പന ചതൂസുപി വാരേസു ദുക്കടമേവ. ‘ചോരോസി, ഗണ്ഠിഭേദകോസീ’തിആദിവചനേഹി പന ഉപസമ്പന്നേപി അനുപസമ്പന്നേപി സബ്ബവാരേസു ദുക്കടമേവാ’’തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬). **‘‘അനുപസമ്പന്ന’’**ന്തി ഇമിനാ ‘‘ഇമസ്മിഞ്ച സിക്ഖാപദേ ഠപേത്വാ ഭിക്ഖും ഭിക്ഖുനിആദയോ സബ്ബേ സത്താ അനുപസമ്പന്നട്ഠാനേ ഠിതാ’’തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬) **അട്ഠകഥായം** വുത്താ അനുപസമ്പന്നാ സങ്ഗഹിതാ. തേനേവേത്ഥാപി വക്ഖതി ‘‘പവിട്ഠാനുപസമ്പന്നട്ഠാനേ ഇധ ച ഭിക്ഖുനീ’’തി.

൮൯൫. ദവകമ്യതാതി ഏത്ഥ ‘‘പടിസങ്ഖാ യോനിസോ’’തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൨൨, ൨൩, ൪൨൨; അ॰ നി॰ ൬.൫൮; ൮.൮; മഹാനി॰ ൨൦൬; വിഭ॰ ൫൧൮) വിയ യ-കാരലോപോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു വുത്തപാചിത്തിയവത്ഥൂസു ച ദുക്കടവത്ഥൂസു ചാതി സബ്ബത്ഥേവ. **ദുബ്ഭാസിതമുദീരിത**ന്തി ‘‘ചണ്ഡാലോസി… പേ॰… പുക്കുസോസീ’തി ഭണതി, ആപത്തി വാചായ വാചായ ദുബ്ഭാസിതസ്സാ’’തി (പാചി॰ ൩൨) വുത്തന്തി അത്ഥോ. പരമ്മുഖാ പന പാചിത്തിയവത്ഥൂഹി ച ദുക്കടവത്ഥൂഹി ച അക്കോസനേ ദുക്കടമേവ. തഥാ ദവകമ്യതായ പരമ്മുഖാ വദന്തസ്സാപി ദുബ്ഭാസിതമേവാതി ആചരിയാ വദന്തി.

൮൯൬-൭. അത്ഥം പുരക്ഖത്വാ വദതോ ഭിക്ഖുസ്സ അനാപത്തീതി യോജനാ. **ധമ്മോ** നാമ ‘‘ചണ്ഡാലോസീ’’തിആദിപാളിയേവ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ‘‘പാളിം വാചേന്തോ ധമ്മപുരേക്ഖാരോ’’തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൫). **അനുസാസനീ** നാമ ‘‘ഇദാനിപി ചണ്ഡാലോസി, മാ പാപധമ്മം അകാസി, മാ തമോ തമപരായനോ അഹോസീ’’തിആദിനാ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൫) നയേന **അട്ഠകഥായം**

വുത്തസരൂപായേവ അനുസാസനീപുരേക്ഖതായ ഠത്വാ വദന്തസ്സ ചിത്തസ്സ ലഹുപരിവത്തിതഭാവതോ അന്തരാ കോധേ ഉപ്പന്നേപി അനാപത്തി.

ഏത്ഥാതി ഇമസ്മിം ഓമസവാദസിക്ഖാപദേ. പടിഘസമ്പയുത്തചിത്തേനേവ ആപജ്ജിതബ്ബത്താ മാനസികദുക്ഖവേദനാവ ഹോതി.

ഓമസവാദകഥാവണ്ണനാ.

വ്യൻവ്യ. ദുവിധാകാരതോ ഭിക്ഖുപേസുഞ്ഞേ ആപത്തി സിയാതി യോജനാ. പിസതീതി **പിസുണാ,** വാചാ , സമഗ്ഗേ സത്തേ അവയവഭൂതേ വഗ്ഗേ ഭിന്നേ കരോതീതി അത്ഥോ. പിസുണാ ഏവ **പേസുഞ്ഞം,** തായ വാചായ സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ സഹചരിയനയേന **പിസുണോ,** തസ്സ കമ്മം **പേസുഞ്ഞം,** ഭിക്ഖൂനം പേസുഞ്ഞം ഭിക്ഖുപേസുഞ്ഞം, തസ്മിം **ഭിക്ഖുപേസുഞ്ഞേ. പദഭാജനേ** ''ഉപസമ്പന്നോ ഉപസമ്പന്നസ്സ സുത്വാ ഉപസമ്പന്നസ്സ പേസുഞ്ഞം ഉപസംഹരതി 'ഇത്ഥന്നാമോ തം 'ചണ്ഡാലോ...പേ॰... പുക്കുസോ'തി ഭണതീ'തി ആപത്തി...പേ॰... പാചിത്തിയസ്സാ''തി (പാചി॰ ൩൯) വുത്തത്താ സയം ഉപസമ്പന്നോ ഹുത്വാ ഉപസമ്പന്നസ്സ ജാതിആദീസു ദസസു അക്കോസവത്ഥൂസു അഞ്ഞതരേന അഞ്ഞം ഉപസമ്പന്നം പരമ്മുഖാ അക്കോസന്തസ്സ സുത്വാ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വക്ഖമാനസരൂപേസു അത്തനോ പിയകാമതാഭേദാധിപ്പായസങ്ഖാതേസു ദ്വീസു കാരണേസു അഞ്ഞതരകാരണം പടിച്ച ''അസുകോ തുയ്ഹം ഏവം വദതീ''തി പേസുഞ്ഞം ഹരതി, തസ്സ പേസുഞ്ഞകഥനനിമിത്തം പാചിത്തിയം ഹോതീതി അത്ഥോ.

ദുവിധാകാരതോതി ഏത്ഥ **ആകാര**-സദ്ദോ കാരണപരിയായോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''ദ്വീഹാകാരേഹീതി ദ്വീഹി കാരണേഹീ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൭). ഏത്ഥ **കാരണം** നാമ അധിപ്പായവിസേസോ. തം കാരണം അധിപ്പായമുഖേന ദസ്സേതുമാഹ **''അത്തനോ''**തിആദി. **അത്തനോ പിയകാമസ്സാ**തി അത്തനോ പിയഭാവകാമസ്സ പേസുഞ്ഞം ഭണന്തസ്സ, അത്തനോ പിയഭാവം കാമയന്തസ്സാതി അത്ഥോ, താദിസേന അധിപ്പായേനാതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''ഏവം അഹം ഏതസ്സ പിയോ ഭവിസ്സാമീ''തി അത്തനോ പിയഭാവം പത്ഥയമാനസ്സാ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൭). **പരഭേദത്ഥിനോപി വാ**തി അക്കോസകസ്സ ച അത്തനോ പേസുഞ്ഞവചനം സുണന്തസ്സ ചാതി ഉഭിന്നം ഭേദം ഇച്ഛന്തസ്സാതി അത്ഥോ, ഭേദാധിപ്പായേനാതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''പരസ്സ പരേന ഭേദം ഇച്ഛന്തസ്സാ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൭).

വ്യൻൻ. പരിയായനയേന അക്കോസന്തസ്സ വചനസ്സ...പേ॰... ദുക്കടന്തി യോജനാ, പരിയായഅക്കോസവചനം സുത്വാ പരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വദന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടം ഹോതീതി അത്ഥോ. യഥാഹ ''ഇത്ഥന്നാമോ സന്തി ഇധേകച്ചേ ചണ്ഡാലാ...പേ॰... ഭണതി, ന സോ അഞ്ഞം ഭണതി, തംയേവ ഭണതീതി ആപത്തി വാചായ വാചായ ദുക്കടസ്സാ''തിആദി (പാചി॰ ൪൧). പാളിമുത്തനയേന അക്കോസന്തസ്സ വചനസ്സ...പേ॰... ദുക്കടന്തി യോജനാ. ഏത്ഥ ''ചോരോസി, ഗണ്ഠിഭേദകോസീ''തിആദിനാ ദസ്സിതോ **പാളിമുത്തനയോ** നാമ.

൩൦൦. അനുപസമ്പന്നസ്സ അക്കോസം ഉപസമ്പന്നം ഹരതോപി ച തഥാ ദുക്കടന്തി യോജനാ. **ച**-സദ്ദേന ഉപസമ്പന്നസ്സ അക്കോസം അനുപസമ്പന്നം ഹരതോപി ച, അനുപസമ്പന്നസ്സ അക്കോസം അനുപസമ്പന്നം ഹരതോപി ച

തഥാ ദുക്കടന്തി വികപ്പദ്വയഞ്ച സമുച്ചിനോതി. “ഇധാപി ഭിക്ഖുനിം ആദിം കത്വാ സബ്ബേ അനുപസമ്പന്നാ നാമാ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൫) **അട്ഠകഥാവചനതോ “ഭിക്ഖുനീ”**തി ഉപലക്ഖണം.

൩൦൫. ന ചേവ പിയകാമസ്സാതി പിയഭാവം അകാമയന്തസ്സ ച. **ന ഭേദത്ഥിനോപി ചാ**തി ഭേദം അനിച്ഛന്തസ്സ ച. **പാപാനം ഗരഹത്ഥായാ**തി എത്ഥ “കേവല”ന്തി സേസോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** “ഏകം അക്കോസന്തം, ഏകഞ്ച ഖമന്തം ദിസ്വാ ‘അഹോ നില്ലജ്ജോ, ഈദിസമ്പി നാമ ആയസ്മന്തം പുന വത്തബ്ബം മഞ്ഞിസ്സതീ’തി ഏവം കേവലം പാപഗരഹിതായ ഭണന്തസ്സ അനാപത്തീ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൫).

പേസുഞ്ഞകഥാവണ്ണനാ.

൩൦൬. അഞ്ഞേനാതി സാമണേരാദിനാ. “യഞ്ച പദം യഞ്ച അനുപദം യഞ്ച അന്വക്ഖരം യഞ്ച അനുബ്യഞ്ജനം, സബ്ബമേതം പദസോ നാമാ”തി (പാചി॰ ൪൬) **പദഭാജനേ** വുത്തത്താ അവയവേ സമുദായോപചാരവസേന **“പിടകത്തയ”**ന്തി തദേകദേസപദാദി ഏവ വുത്തോതി ഗഹേതബ്ബോ. ഏത്ഥ പദാദിസരൂപം **അട്ഠകഥായ** വേദിതബ്ബം. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ “പദന്തി ഏകോ ഗാഥാപാദോ അധിപ്പേതോ. അനുപദന്തി ദുതിയോ പാദോ. അന്വക്ഖരന്തി ഏകേകമക്ഖരം. അനുബ്യഞ്ജനന്തി പുരിമബ്യഞ്ജനേന സദിസം പച്ഛാബ്യഞ്ജന”ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൫). ഇദം ഗാഥാമയദേസനം സന്ധായ വുത്തം. “യം കിഞ്ചി വാ ഏകമക്ഖരം അന്വക്ഖരം, അക്ഖരസമൂഹോ അനുബ്യഞ്ജനം, അക്ഖരാനുബ്യഞ്ജനസമൂഹോ പദം, പഠമപദം പദമേവ, ദുതിയം അനുപദന്തി ഏവമേത്ഥ നാനാകരണം വേദിതബ്ബ”ന്തിപി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൫) വുത്തം. ഇദം ചുണ്ണിയദേസനം സന്ധായ വുത്തം.

ധമ്മന്തി ബുദ്ധഭാസിതാദിപാളിധമ്മം. **പടിസമ്ഭിദായ**ഞ്ഹി ധമ്മപഞ്ചകേ പാളിപി ധമ്മോതി വുത്താ. **ധമ്മപഞ്ചകം** നാമ ഫലനിബ്ബത്തകോ ഹേതു, അരിയമഗ്ഗോ, ഭാസിതം, കുസലാകുസലം ചേതി ഏതേ ധമ്മസഞ്ഞിതാതി നിദ്ദിട്ഠം. ഏത്ഥ ഹി **ഭാസിത**ന്തി പാളി വുത്താ. അട്ഠകഥാനിസ്സിതോപി ഏത്ഥേവ സങ്ഗഹം ഗച്ഛതി. സോ ച പുബ്ബേ മഗധഭാസായ ഠിതോ സങ്ഗീതിത്തയാരുള്ഹോ ഗഹേതബ്ബോ.

“സഹ ഭണന്തസ്സ പാചിത്തിയം സിയാ”തി ഇമിനാ “ഏകതോ പട്ഠപേത്വാ ഏകതോ ഓസാപേന്തീ”തിആദിനാ (പാചി॰ ൪൬) **പദഭാജനാ**ഗതനയേന അനുപസമ്പന്നേന സദ്ധിം ആരഭിത്വാ ഏകതോ ഉച്ചാരണവസേന പദം വാ അനുപദം വാ അന്വക്ഖരം വാ അനുബ്യഞ്ജനം വാ വദതോ പദാദിഗണനാവസേന പാചിത്തിയന്തി വുത്തം ഹോതി.

൩൦൭. സങ്ഗീതിം അനാരുള്ഹേസു ധമ്മേസു **രാജോവാദാദയോ** സുത്തന്താ ആപത്തിജനകായേവാതി മഹാപച്ചരിയാദിസു വുത്താതി യോജനാ. **രാജോവാദോ** നാമ ഏകോ സുത്തന്തോ. **ആദി**-സദ്ദേന തിക്ഖിന്ദ്രിയാദിസുത്തന്താ ഗഹിതാ.

൩൦൮. ഭിക്ഖുസ്മിമ്പി ഭിക്ഖുനിയാപി ച അനുപസമ്പന്നസഞ്ഞിനോ, വിമതിസ്സ വാ ഭിക്ഖുസ്സ തഥാ പദസോധമ്മേ ദുക്കടം ഹോതീതി യോജനാ.

൯൦൩-൭. ഏകതോ ഉദ്ദിസാപേതീതി ഏകതോ ഉദ്ദേസം ഗണ്ഹന്തേഹി അനുപസമ്പന്നേഹി സദ്ധിം ഉച്ചാരണവസേന ഉദ്ദിസാപേതി. **സജ്ഝായം വാ കരോതീ**തി തഥാ ഏകതോ സജ്ഝായതി.

''സചേ ഏകഗാഥായ ഏകോ പാദോ ന ആഗച്ഛതി, സേസം ആഗച്ഛതി, അയം യേഭുയ്യേന പഗുണഗന്ഥോ നാമ. ഏസ നയോ സുത്തേപി വേദിതബ്ബോതീ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൮) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ **പഗുണഗന്ഥ**ന്തി എത്ഥ ''യേഭുയ്യേനാ''തി സേസോ. **ഓപാതേതീ**തി ''ഏവം ഭണാഹീ''തി ഏകതോ ഭണതി. **ഉദ്ദേസ**ന്തി ഉദ്ദിസിതബ്ബം. **തേനാ**തി അനുപസമ്പന്നേന.

൯൦൮. യസ്മാ ഇദം പദസോധമ്മസിക്ഖാപദം വാചതോ ച സമുട്ഠാതി, വാചാചിത്തദ്വയാപി ച സമുട്ഠാതി, തസ്മാ ഇദം സമുട്ഠാനം പദസോധമ്മസഞ്ഞിതന്തി വുത്തന്തി യോജനാ.

പദസോധമ്മകഥാവണ്ണനാ.

൯൦൯-൧൦. സബ്ബച്ഛന്നസബ്ബപരിച്ഛന്നേ സേനാസനേ തിസ്സന്നം പന രത്തീനം **യോ പന** ഭിക്ഖു രത്തിയം ഠപേത്വാ ഭിക്ഖും അഞ്ഞേന സചേ നിപജ്ജേയ്യ, തസ്സ പാചിത്തിയം സിയാതി യോജനാ. ''യം കിഞ്ചി പടിച്ഛാദനസമത്ഥം ഇധ ഛദനഞ്ച പരിച്ഛന്നഞ്ച വേദിതബ്ബ''ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൧) **അട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ ഛദനാരഹം ഇട്ഠകാസിലാസുധാതിണപണ്ണാദീനം യേന കേനചി സബ്ബസോ ഛാദിതം സേനാസനം **സബ്ബച്ഛന്നം**. ''ഭൂമിതോ പട്ഠായ യാവ ഛദനം ആഹച്ച പാകാരേന വാ അഞ്ഞേന വാ കേനചി അന്തമസോ വത്ഥേനപി പരിക്ഖിത്ത''ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൧) **അട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ യേന കേനചി പരിക്ഖിപിത്വാ പടിച്ഛാദിതസേനാസനം **സബ്ബപരിച്ഛന്നം**. ''ഛദനം അനാഹച്ച സബ്ബന്തിമേന പരിയായേന ദിയഡ്ഢഹത്ഥുബ്ബേധേന പാകാരാദിനാ പരിക്ഖിത്താപി സബ്ബപരിച്ഛന്നായേവാ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൧) **കുരുന്ദട്ഠകഥായം** വുത്തം, തം ''ദിയഡ്ഢാ''തിആദിനാ വക്ഖതി.

ഏവം സബ്ബച്ഛന്നസബ്ബപരിച്ഛന്നേ ഏകസ്മിം സേനാസനേ യോ ഭിക്ഖു ഉപസമ്പന്നതോ അഞ്ഞേന ഏകേന വാ അനേകേഹി വാ തിരത്തം സഹസേയ്യം കപ്പേത്വാ ചതുത്ഥരത്തിം ആദിം കത്വാ സബ്ബരത്തീസു സൂരിയത്ഥങ്ഗമതോ പട്ഠായ സകലരത്തിയം പഠമം വാ പച്ഛാ വാ അപുബ്ബാചരിമം വാ പിട്ഠിം പസാരേത്വാ സചേ ഏകസേനാസനേ സേയ്യം കപ്പേതി, തസ്സ ദേവസികം പാചിത്തിയം ഹോതീതി ഇദം വിധാനം ''അപിചേത്ഥ ഏകാവാസാദികമ്പി ചതുക്കം വേദിതബ്ബ''ന്തിആദിനാ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൧) **അട്ഠകഥായം** വുത്തം.

''യേഭുയ്യേന പരിച്ഛന്നേ ഛന്നേ''തി ഇമിനാപി ഏവമേവ യോജേത്വാ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. ''യസ്സാ പന ഉപരി ബഹുതരം ഠാനം ഛന്നം, അപ്പം അച്ഛന്നം, സമന്തതോ ച ബഹുതരം പരിക്ഖിത്തം, അപ്പം അപരിക്ഖിത്തം, അയം യേഭുയ്യേനഛന്നാ യേഭുയ്യേനപരിച്ഛന്നാ നാമാ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൧) **അട്ഠകഥായം** വുത്തനയേന യേഭുയ്യേന ഛന്നപരിച്ഛന്നം വേദിതബ്ബം. അത്ഥോ വുത്തനയോയേവ. ''യേഭുയ്യേന പംസുകാ''തി ഏതസ്സ **അട്ഠകഥായം** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൮൬) തീസു ദ്വേ യേഭുയ്യം നാമ, ഇധ പന പദസോധമ്മേ ''യേഭുയ്യേന പഗുണം ഗന്ഥ''ന്തി ഏതസ്സ **അട്ഠകഥായം** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൮)

“ഏകഗാഥായാ”തിആദിവിവരണേ വിയ ചതൂസു തയോപി ഭാഗാ യേഭുയ്യം നാമാതി വേദിതബ്ബം.

൯൧൧. മേഥുനസ്സ പഹോനകം യം പന വത്ഥു പഠമപാരാജികായ നിദ്ദിട്ഠം അന്തമസോ തിരച്ഛാനഗതേനപി, **തേന** പഠമപാരാജികവത്ഥുനാ പുഗ്ഗലേന സഹ നിപജ്ജിത്വാ **ആപത്തി** സഹസേയ്യാപത്തി ഹോതീതി യോജനാ.

൯൧൨-൩. “ഉഭോ വാ നിപജ്ജന്തീ”തി വികപ്പസ്സ പഠമഗാഥാദ്വയേനേവ അത്ഥതോ ദസ്സിതത്താ പുബ്ബാപരിയവസേനപി സമ്ഭവന്തം ദസ്സേതും “അനുപസമ്പന്നേ”തിആദിനാ (പാചി॰ ൫൨-൫൪) നയേന ദസ്സിതപക്ഖദ്വയം നിദസ്സേതുമാഹ **“നിപന്നേ”**തിആദി. **“ഉട്ഠഹിത്വാ”**തി ഇദം വിച്ഛാവസേന ഗഹേതബ്ബം. **അനുപസമ്പന്നഗണനായപി** വാതി ബഹൂസു അനുപസമ്പന്നേസു തേസം ഗണനായ ച. അനുപസമ്പന്നേസു ബഹൂസു തേസം ഗണനായ ഏകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ബഹൂ ആപത്തിയോ ഹോന്തീതി ഏവം ദസ്സനേന ഉപസമ്പന്നേസു ബഹൂസു ഏകസ്മിം അനുപസമ്പന്നേ സതി തേസഞ്ച തസ്സ പയോഗഗണനായ ആപജ്ജിതബ്ബാ ബഹൂ ആപത്തിയോ ച ഉഭോസുപി ബഹൂസു ഏകേകസ്സേവ ഉപസമ്പന്നസ്സ അനുപസമ്പന്നഗണനായ ബഹൂ ആപത്തിയോ ച ഹോന്തീതിപി ദസ്സിതം ഹോതി.

൯൧൪. ഏകേനേവ ദ്വാരേന വളഞ്ജിതബ്ബതോ ഏകൂപചാരേ സതഗബ്ഭേപി സേനാസനേ ഉപസമ്പന്നോ ഏകസ്മിം ഗബ്ഭേ വസന്തോ അത്തനാ സയനഗബ്ഭേ ദ്വാരം പിദഹിത്വാ വാ അപിദഹിത്വാ വാ ചതുത്ഥരത്തിയം സയതി ചേ, ഉപരിമതലേ, അവസേസഗബ്ഭേസു ച സയന്തേഹി അനുപസമ്പന്നേഹി പുബ്ബേ വുത്തആപത്തിനിയമോയേവാതി ദസ്സനത്ഥമാഹ **“സചേ പിധായാ”**തിആദി. ഗബ്ഭദ്വാരം ഉത്തരപദലോപേന **“ഗബ്ഭ”**ന്തി വുത്തം. ചതുത്ഥദിവസേ അത്ഥങ്ഗതേ സൂരിയേ നിപജ്ജതി, ആപത്തി സിയാതി യോജനാ. “അനുപസമ്പന്നേന സഹാ”തി പകരണതോ ലബ്ഭതി. **ആപത്തി** പാചിത്തിയം.

൯൧൫. **ദിയഡ്ഢഹത്ഥുബ്ബേധേനാ**തി വഡ്ഢകിരതനേന ദിയഡ്ഢരതനുബ്ബേധേന. **പാകാരോ** നാമ നിട്ഠിതോ. **ചയനം** നാമ വിപ്പകതപാകാരോതിപി വദന്തി. ഇമിനാ ച ആളിന്ദസ്സ അഗ്ഗഹണത്ഥം “ദസഹത്ഥുബ്ബേധാപി ജഗതി പരിക്ഖേപസങ്ഖ്യം ന ഗച്ഛതീ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൧) അട്ഠകഥാ പമാണന്തി വദന്തി. **ജഗതീ**തി ആളിന്ദം. **ആദി**-സദ്ദേന ഭിത്തിപണ്ണാവരണാദിഗഹണം.

൯൧൬. **ദുസ്സകുടിയ**ന്തി വത്ഥകുടിയം.

൯൧൭. “സബ്ബച്ഛന്നപരിച്ഛന്നാദിപ്പഭേദതോ യേഭുയ്യാദിപ്പഭേദതോ”തി **ആദി**-സദ്ദോ പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ. പഠമേന **ആദി**-സദ്ദേന സബ്ബച്ഛന്നയേഭുയ്യപരിച്ഛന്നസബ്ബച്ഛന്നഉപഡ്ഢപരിച്ഛന്നസബ്ബപരിച്ഛന്നയേഭുയ്യച്ഛന്ന-സബ്ബപരിച്ഛന്നഉപഡ്ഢച്ഛന്നസങ്ഖാതാനി ചത്താരി സേനാസനാനി ഗഹിതാനി. **ഗാഥായ** സരൂപേന വുത്തസബ്ബച്ഛന്നസബ്ബപരിച്ഛന്നേന സദ്ധിം പഞ്ച സേനാസനാനി ദസ്സിതാനി ഹോന്തി. ദുതിയേന **ആദി**-സദ്ദേന യേഭുയ്യച്ഛന്നയേഭുയ്യപരിച്ഛന്ന യേഭുയ്യച്ഛന്നഉപഡ്ഢപരിച്ഛന്ന യേഭുയ്യപരിച്ഛന്നഉപഡ്ഢച്ഛന്നസങ്ഖാതാനി തീണി സേനാസനാനി ഗഹിതാനി.

ഇമേ അട്ഠ വികപ്പാ ലബ്ഭന്തി. കസ്മാ വുത്തം ''സത്ത പാചിത്തിയാനീ''തി? **മഹാഅട്ഠകഥായ** വുത്തത്താ. യഥാഹ **''മഹാഅട്ഠകഥായം** പന 'സബ്ബച്ഛന്നേ യേഭുയ്യേനപരിച്ഛന്നേ പാചിത്തിയം, സബ്ബച്ഛന്നേ ഉപഡ്ഢപരിച്ഛന്നേ പാചിത്തിയം, യേഭുയ്യേനച്ഛന്നേ ഉപഡ്ഢപരിച്ഛന്നേ പാചിത്തിയം, സബ്ബപരിച്ഛന്നേ യേഭുയ്യേനച്ഛന്നേ പാചിത്തിയം, സബ്ബപരിച്ഛന്നേ ഉപഡ്ഢച്ഛന്നേ പാചിത്തിയം , യേഭുയ്യേനപരിച്ഛന്നേ ഉപഡ്ഢച്ഛന്നേ പാചിത്തിയം, പാളിയം വുത്തപാചിത്തിയേന സദ്ധിം സത്ത പാചിത്തിയാനീ'തി വുത്ത''ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൩൧).

കസ്മാ പന **അട്ഠകഥായം** ''അട്ഠ പാചിത്തിയാനീ''തി വത്വാ ''സത്താ''തി ഗണനപരിച്ഛേദോ കതോതി? **നിസ്സന്ദേഹേ** താവ ''സേയ്യാ നാമ സബ്ബച്ഛന്നാ സബ്ബപരിച്ഛന്നാ, യേഭുയ്യേനച്ഛന്നാ യേഭുയ്യേനപരിച്ഛന്നാ'തി (പാചി॰ ൧൩൦) **പാളിയം** ആഗതേസു ദ്വീസു വികപ്പേസു ഏകസ്മിം വുത്തപാചിത്തിയം ഗഹേത്വാ പാളിയം വുത്തേന പാചിത്തിയേന 'സത്താ'തി വുത്ത''ന്തി പരിഹാരോ ദസ്സിതോ. **സാരത്ഥദീപനിയ**ഞ്ച ''സത്ത പാചിത്തിയാനീ'തി പാളിയം വുത്തപാചിത്തിയദ്വയം സാമഞ്ഞതോ ഏകത്തേന ഗഹേത്വാ വുത്തം. വിസും പന ഗയ്ഹമാനേ സബ്ബച്ഛന്നേ സബ്ബപരിച്ഛന്നേ പാചിത്തിയം, യേഭുയ്യേനച്ഛന്നേ യേഭുയ്യേനപരിച്ഛന്നേ പാചിത്തിയന്തി അട്ഠേവ പാചിത്തിയാനി ഹോന്തീ''തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൧൩൧) പരിഹാരോ വുത്തോ.

സബ്ബയേഭുയ്യഉപഡ്ഢപദേസു ഛന്നപരിച്ഛന്നപദേഹി യോജിതേസു നവ വികപ്പാ സമ്ഭവന്തി, തേസു നവമേ ഉപഡ്ഢച്ഛന്നഉപഡ്ഢപരിച്ഛന്നവികപ്പേ ദുക്കടസ്സ ദസ്സിതത്താ പാരിസേസതോ ഇതരേസു അട്ഠസു അട്ഠ പാചിത്തിയാനേവ സമ്ഭവന്തി. **അട്ഠകഥായം** പന അപ്പകം ഊനമധികം വാ ഗുണനൂപഗം ന ഹോതീതി കത്വാ ''സത്താ''തി വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ.

൯൧൨. ''അഡ്ഢച്ഛന്നേ അഡ്ഢപരിച്ഛന്നേ''തി യോജനാ. ''സബ്ബപരിച്ഛന്നേ ചൂളച്ഛന്നേ''തി യഥാക്കമേന യോജനാ. ഇമിനാ **അട്ഠകഥാ**ഗതേസു പഞ്ചസു വികപ്പേസു തതിയവികപ്പം ദസ്സേത്വാ **ആദി**-സദ്ദേന സബ്ബച്ഛന്നാദയോ സേസവികപ്പാ ഗഹിതാ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''സബ്ബച്ഛന്നേ ചൂളകപരിച്ഛന്നേ ദുക്കടം, യേഭുയ്യേനച്ഛന്നേ ചൂളകപരിച്ഛന്നേ ദുക്കടം, സബ്ബപരിച്ഛന്നേ ചൂളകച്ഛന്നേ ദുക്കടം, യേഭുയ്യേനപരിച്ഛന്നേ ചൂളകച്ഛന്നേ ദുക്കടം, പാളിയം ആഗതദുക്കടേന സഹ പഞ്ച ദുക്കടാനീഹി വുത്ത''ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൩൧). **പാളിയം ആഗതദുക്കടം** നാമ ഇമിസ്സായേവ ഗാഥായ ആദിമ്ഹിയേവ വുത്തദുക്കടം. യഥാഹ ''ഉപഡ്ഢച്ഛന്നേ ഉപഡ്ഢപരിച്ഛന്നേ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (പാചി॰ ൧൩൧).

ചൂളച്ഛന്നാദീനി ചേത്ഥ ഏവം വേദിതബ്ബാനി - യസ്സ ചതൂസു ഭാഗേസു ഏകോ ഛന്നോ, സേസാ അച്ഛന്നാ, ഇദം **ചൂളകച്ഛന്നം**. യസ്സ തീസു ഭാഗേസു ദ്വേ ഛന്നാ, ഏകോ അച്ഛന്നോ, ഇദം **യേഭുയ്യേനച്ഛന്നം**. യസ്സ ദ്വീസു ഭാഗേസു ഏകോ ഛന്നോ, ഏകോ അച്ഛന്നോ, ഇദം **ഉപഡ്ഢച്ഛന്നം** നാമ സേനാസനം. **ചൂളപരിച്ഛന്നാ**ദീനി ഇമിനാ നയേന വേദിതബ്ബാനി. **ഛന്നാദീഹിപീ**തി സഹത്ഥേ കരണവചനം. **പി**-സദ്ദോ സമുച്ചയത്ഥോ. സബ്ബചൂളപരിച്ഛന്നഛന്നാദീഹി

ചതൂഹിപി സഹ അഡ്ഢച്ഛന്നപരിച്ഛന്നേ പഞ്ചധാ ദുക്കടം പരിദീപിതന്തി യോജനാ.

൪൨൦. **സബ്ബച്ഛന്നാദികേതി** എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന "സബ്ബപരിച്ഛന്നേ സബ്ബഅച്ഛന്നേ യേഭുയ്യേനഅച്ഛന്നേ യേഭുയ്യേനഅപരിച്ഛന്നേ"തി (പാചി॰ ൫൨) **പാളിയം** വുത്താ അനാപത്തിവാരസേസാ ച **അട്ഠകഥായം** വുത്താ "ഉപഡ്ഢച്ഛന്നേ ചൂളകപരിച്ഛന്നേ, ഉപഡ്ഢപരിച്ഛന്നേ ചൂളകച്ഛന്നേ , ചൂളകച്ഛന്നേ ചൂളകപരിച്ഛന്നേ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൧) തയോ അനാപത്തിവാരാ ച ഗഹിതാ.

൪൨൧. **നിപന്നേപീതി** എത്ഥ **പി**-സദ്ദേന "ഭിക്ഖു നിപന്നേ അനുപസമ്പന്നോ നിസീദതി, ഉഭോ വാ നിസീദന്തീ"തി (പാചി॰ ൫൨) **പാളിയം** വുത്തപകാരന്തരേ സമുച്ചിനോതി.

സഹസേയ്യകഥാവണ്ണനാ.

൪൨൨. **അപി**-സദ്ദേന പഗേവ മഹത്തരിയാതി ദസ്സേതി. **സഹസേയ്യം പകപ്പേയ്യാതി** യഥാവുത്തലക്ഖണം സബ്ബച്ഛന്നസബ്ബപരിച്ഛന്നാദിസേനാസനം പവിസിത്വാ സൂരിയത്ഥങ്ഗമതോ പട്ഠായ പുബ്ബേ വുത്തപ്പകാരേനേവ പിട്ഠിപ്പസാരണലക്ഖണം സേയ്യം കപ്പേയ്യ.

൪൨൩-൫. **ദേവിയാതി** ദേവിത്ഥിയാ. **തിരച്ഛാനഗതിത്ഥിയാതി** ഗോധാദികായ. **"മേഥുനവത്ഥുഭൂതായാ"തി** ഇമിനാ മേഥുനധമ്മസ്സ അവത്ഥുഭൂതായ സഹസേയ്യായ ദോസാഭാവം ദസ്സേതി. **വത്ഥൂനം ഗണനായാതി** മാതുഗാമസ്സ ഗണനായ ച താസഞ്ച അത്തനോ ച പയോഗഗണനായ ച. **അസ്സാതി** ഭിക്ഖുസ്സ. മാതുഗാമേന തയോ ദിവസേ സഹസേയ്യായ ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ ചതുത്ഥദിവസേ സഹസേയ്യായ ദ്വീഹിപി സിക്ഖാപദേഹി ആപത്തിം ആപജ്ജതീതി എത്ഥ ദുക്കടവത്ഥുഭൂതായ ഇത്ഥിയാ തഥേവ സഹസേയ്യായ ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന ദുക്കടം ആപജ്ജിത്വാ ചതുത്ഥദിവസേ രത്തിയം സഹസേയ്യായ ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന ആപജ്ജിതബ്ബദുക്കടേന സഹ പുരിമസിക്ഖാപദേന പാചിത്തിയം ആപജ്ജതീതി വേദിതബ്ബം.

ദുതിയസഹസേയ്യകഥാവണ്ണനാ.

൪൨൬. ഛപ്പഞ്ചവാചാഹി ഉദ്ധം ഇത്ഥിയാ ധമ്മം ഭണന്തസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. **ഇത്ഥിയാതി** "മാതുഗാമോ നാമ മനുസ്സിത്ഥീ, ന യക്ഖീ, ന പേതീ, ന തിരച്ഛാനഗതാ, വിഞ്ഞൂ പടിബലാ ഹോതി സുഭാസിതദുബ്ഭാസിതം ദുട്ഠുല്ലാദുട്ഠുല്ലം ആജാനിതു"ന്തി **പാളിയം** വുത്തമനുസ്സിത്ഥിയാ. **ഭണന്തസ്സാതി** വക്ഖമാനലക്ഖണം ധമ്മം ഛഹി പദേഹി ഉത്തരി ഭണന്തസ്സ. **വിഞ്ഞും പുരിസവിഗ്ഗഹം വിനാതി** "വിഞ്ഞൂ നാമ പുരിസവിഗ്ഗഹോ പടിബലോ ഹോതി സുഭാസിതദുബ്ഭാസിതം ദുട്ഠുല്ലാദുട്ഠുല്ലം ആജാനിതു"ന്തി (പാചി॰ ൬൨) **പാളിയം** വുത്തസവനൂപചാരഗതമനുസ്സപുരിസം വിനാ. **ധമ്മന്തി** വക്ഖമാനപ്പകാരസരൂപം ദേസനാധമ്മം.

൩൨൭. ഗാഥാമയാ, ചുണ്ണിയഗന്ഥമയാതി ദുവിധാ ദേസനാ, തത്ഥ **ഗാഥാമയദേസനായ** വാചാ നാമ ഗാഥാപാദലക്ഖണാതി ദസ്സേതുമാഹ **"ഗാഥാപാദോ"**തിആദി. ചുണ്ണിയദേസനായം പന വാചാപരിച്ഛേദോ വിഭത്യന്തവസേന വേദിതബ്ബോ. തേനാഹ **ഗണ്ഠിപദേ** "ഏകോ ഗാഥാപാദോ'തി ഇദം ഗാഥാബന്ധമേവ സന്ധായ വുത്തം, അഞ്ഞത്ഥ പന വിഭത്തിഅന്തപദമേവ ഗഹേതബ്ബ"ന്തി. **പദസോധമ്മം നിദ്ദിട്ഠം ധമ്മ**ന്തി പിടകത്തയം. **"അട്ഠകഥ"**ന്തി ഇമിനാ സങ്ഗീതിത്തയാരുള്ഹം പോരാണട്ഠകഥം ഗഹേതബ്ബം. തേനേവ **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം "അട്ഠകഥം ധമ്മപദജാതകാദിവത്ഥുഞ്ചാ"തി. ഇമിനാപി പോരാണകം സങ്ഗീതിആരുള്ഹമേവ അട്ഠകഥം വുത്തന്തി വദന്തി. അട്ഠകഥാദിപാഠം ഠപേത്വാ ദമിളാദിഭാസന്തരേന യഥാരുചി കഥേതും വട്ടതീതി.

൩൨൮. പദാദീനം വസാ ഛന്നം വാചാനം ഉപരി ധമ്മം ദേസേന്തസ്സാതി യോജനാ. **ദേസേന്തസ്സാ**തി പദസോധമ്മേ വുത്തലക്ഖണപദാദിസരൂപാഹി ഛഹി വാചാഹി ഉത്തരി ധമ്മം ദേസേന്തസ്സ. **പദാദിഗണനായാ**തി യഥാവുത്തലക്ഖണപദഅനുപദഅന്വക്ഖരഅനുബ്യഞ്ജനഗണനായ.

൩൨൯. **പുരിസവിഗ്ഗഹ**ന്തി മനുസ്സപുരിസവേസം. ഏത്ഥ **തിരച്ഛാനഗതാ** നാമ വേസനിമ്മാനാരഹാ ഇദ്ധിമന്താ നാഗസുപണ്ണാ.

൩൩൦. **വദതോ**തി അധികം ധമ്മം ഭാസതോ.

൩൩൨. **ഇത്ഥിരൂപ**ന്തി മനുസ്സിത്ഥിവേസം. **തിരച്ഛാനഗതിത്ഥിയാ**തി വുത്തസരൂപായ തിരച്ഛാനഗതിത്ഥിയാ.

൩൩൩. സയം ഉട്ഠായ നിസീദിത്വാ പുന ധമ്മം ദേസേന്തസ്സ അനാപത്തി പകാസിതാതി സമ്ബന്ധോ. **മാതുഗാമസ്സ വാ തഥാ**തി ഏത്ഥ **"തഥാ"**തി ഇമിനാ വുത്തപ്പകാരസ്സ ഗഹിതത്താ ഉട്ഠായ നിസിന്നസ്സ മാതുഗാമസ്സ പുന ധമ്മം ദേസേന്തസ്സ അനാപത്തി പകാസിതാതി വുത്തം ഹോതി. **"ഉട്ഠായാ"**തിആദിനാ ഇരിയാപഥപരിവത്തനദസ്സനേന നാനാഇരിയാപഥേപി അനാപത്തിം ദീപേതി.

൩൩൪. **അഞ്ഞിസ്സാ പുന അഞ്ഞിസ്സാ**തി ഏത്ഥ "ആഗതാഗതായാ"തി സേസോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "അഞ്ഞസ്സ മാതുഗാമസ്സാതി ഏകിസ്സാ ദേസേത്വാ പുന ആഗതാഗതായ അഞ്ഞിസ്സാപി ദേസേതീതി ഏവം ഏകാസനേ നിസിന്നോ മാതുഗാമസതസഹസ്സന്നമ്പി ദേസേതീതി അത്ഥോ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൬). അവുത്തസമുച്ചയത്ഥേന **ച**-സദ്ദേന "പഞ്ഹം പുട്ഠോ കഥേതീ"തി (പാചി॰ ൬൬) ഇദം സമുച്ചിനോതി. "ദീഘനികായോ കിമത്ഥിയോ ഭന്തേ"തി പഞ്ഹം പുച്ഛതോ മാതുഗാമസ്സ സബ്ബം ദീഘനികായം വദതോപി അനാപത്തി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "പഞ്ഹം പുച്ഛതി, പഞ്ഹം പുട്ഠോ കഥേതീതി മാതുഗാമോ 'ദീഘനികായോ നാമ ഭന്തേ കിമത്ഥം ദീപേതീ'തി പുച്ഛതി, ഏവം പഞ്ഹം പുട്ഠോ ഭിക്ഖു സബ്ബം ചേപി ദീഘനികായം കഥേതി, അനാപത്തീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൬). ഏത്ഥ ച **സബ്ബം ചേപി ദീഘനികായം കഥേതീ**തി യാവ ന നിട്ഠാതി, താവ പുനദിവസേപി കഥേതി.

൩൩൫. ധമ്മസ്സ ദേസനായ, വിഞ്ഞുമനുസ്സപുരിസസ്സ അസന്നിഹിതകരണേന ച ആപജ്ജിതബ്ബതോ **ക്രിയാക്രിയം**.

ധമ്മദേസനാകഥാവണ്ണനാ.

൯൩൫. മഹഗ്ഗതം രൂപാരൂപജ്ഝാനം. **പണീതം** ലോകുത്തരധമ്മം. പധാനഭാവം നീതന്തി പണീതം. **ആരോചേന്തസ്സാ**തി ‘‘പഠമം ഝാനം സമാപജ്ജാമീ’’തിആദിനാ (പാരാ॰ ൨൦൭) നയേന **ചതുത്ഥപാരാജികേ** വുത്തനയേന വദന്തസ്സ. പരിനിബ്ബാനകാലേ ച പുട്ഠകാലേ ച ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീനം അത്തനാ ലദ്ധസ്സ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മസ്സ ആരോചേതബ്ബത്താ **‘‘ഠപേത്വാ ഭിക്ഖുനിം ഭിക്ഖു’’**ന്തി വുത്തം. ‘‘അഞ്ഞസ്സാ’’തി സേസോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ‘‘ഉപസമ്പന്നസ്സ ഭൂതം ആരോചേതീതി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മമേവ സന്ധായ വുത്തം. പരിനിബ്ബാനകാലേ, ഹി അന്തരാ വാ അതികഡ്ഢിയമാനേന ഉപസമ്പന്നസ്സ ഭൂതം ആരോചേതും വട്ടതീ’’തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൭൭). **ഭൂതേ**തി ഏത്ഥ ‘‘ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മേ ആരോചിതേ’’തി വത്തബ്ബം, നിമിത്തത്ഥേ ഭുമ്മം, അത്തനോ സന്താനേ ഇമസ്മിം അത്തഭാവേ സിദ്ധഉത്തരിമനുസ്സധമ്മസ്സ ആരോചനനിമിത്തന്തി അത്ഥോ.

൯൩൭. നോ ചേ ജാനാതി സോ വുത്തന്തി യസ്സ ആരോചേതി, സോ സചേ സുതക്ഖണേയേവ വുത്തനയേനേവ ‘‘ഏസ പഠമജ്ഝാനസ്സ ലാഭീ’’തിആദിനാ നയേന വുത്തം നോ ജാനാതി. **പരിയായവചനേ**തി ‘‘യോ തേ വിഹാരേ വസതി, സോ പഠമസ്സ ഝാനസ്സ ലാഭീ’’തി ഏവമാദിപരിയായവചനേ. യസ്സ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം ആരോചേതി, സോ സചേ സുതസമനന്തരം ‘‘ഏസ ഏവം വദതീ’’തി വുത്തം നോ ജാനാതി, താദിസസ്സ ആരോചേന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഹോതി ആപത്തി ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. **അസ്സ** ഭൂതസ്സ പരിയായവചനേ ച ഭിക്ഖുനോ ആപത്തി ദുക്കടം ഹോതീതി യോജനാ.

൯൩൮. തഥാരൂപേ കാരണേ സതീതി പരസ്സ കാരണഭാവം ഞത്വാപി പടിപത്തിയാ അമോഘഭാവദസ്സനസമുത്തേജനസമ്പഹംസനാദികരസങ്ഖാതേ കാരണേ സതി. **സബ്ബസ്സാപീ**തി ഉപസമ്പന്നാനുപസമ്പന്നസ്സ സബ്ബസ്സ. **സീലാദി**ന്തി സീലസുതപരിയത്തിഗുണം. **വദതോ**തി ഏത്ഥ ‘‘ഭിക്ഖുനോ’’തി പകരണതോ ലബ്ഭതി.

൯൩൯. തദസമ്ഭവാതി ദിട്ഠിസമ്പന്നസ്സ ഉമ്മാദാദീനം അസമ്ഭവാ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ‘‘ദിട്ഠിസമ്പന്നാനം ഉമ്മാദസ്സ വാ ചിത്തക്ഖേപസ്സ വാ അഭാവാതി. മഹാപച്ചരിയമ്പി ഹി വിചാരിത’’ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൭൭). ഉമ്മത്തകപദസ്സ അവചനേ കാരണം വദന്തേനേവ ഖിത്തചിത്താദിപദാനം അവചനേ കാരണഞ്ച ഉപലക്ഖണതോ ദസ്സിതമേവാതി ദട്ഠബ്ബം. ഏത്ഥ ച മഗ്ഗഫലദിട്ഠിയാ സമന്നാഗതാനം അരിയാനമേവ ഹി ഉമ്മത്തകാദിഭാവോ നത്ഥി. ഝാനലാഭിനോ പന തസ്മിം സതി ഝാനാ പരിഹായന്തി, തസ്മാ തേസം അഭൂതാരോചനപച്ചയാ അനാപത്തി വത്തബ്ബാ, ന ഭൂതാരോചനപച്ചയാ.

൯൪൦. ഇമിസ്സാപത്തിയാ അഞ്ഞത്ര ഝാനമഗ്ഗാദിലാഭീനം അഞ്ഞസ്സ അസമ്ഭവാ **‘‘കുസലാബ്യാകതേഹേവ ദ്വിചിത്ത’’**ന്തി വുത്തം. ഇദഞ്ച ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേന അരിയപുഗ്ഗലേയേവ സന്ധായ വുത്തം. പണ്ണത്തിം അജാനന്താ പന ഝാനലാഭീ പുഥുജ്ജനാ നാനാവത്ഥുമ്ഹി ലോഭവസേന അകുസലചിത്തേനാപി ന ആരോചേന്തീതി നത്ഥി, തസ്മാ ‘‘തിചിത്ത’’ന്തി വത്തബ്ബം സിയാ, തഥാപി ബഹുലേന കുസലാബ്യാകതാനമേവ സമ്ഭവോതി ഏവം വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. **ദ്വിവേദനം** സുഖോപേക്ഖാവസേന. ഇദഞ്ച

സിക്ഖാപദം പണ്ണത്തിഅജാനനവസേന അചിത്തകസമുട്ഠാനം ഹോതി. അരിയാ ചേത്ഥ പണ്ണത്തിം ജാനന്താ വീതിക്കമം ന കരോന്തി, പുഥുജ്ജനാ പന പണ്ണത്തിം ജാനിത്വാപി വീതിക്കമം കരോന്തി. തേ ച സത്ഥുനോ ആണാവീതിക്കമചേതനായ ബലവഅകുസലഭാവതോ ഝാനാ പരിഹായന്തീതി ദട്ഠബ്ബം.

ഭൂതാരോചനകഥാവണ്ണനാ.

൯൮൫. ഭിക്ഖുനോ ദുട്ഠുല്ലം ആപത്തിം ഭിക്ഖുസമ്മുതിം ഠപേത്വാ അനുപസമ്പന്നേ ആരോചേന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആപത്തീതി യോജനാ. **ദുട്ഠുല്ലം ആപത്തി**ന്തി സങ്ഘാദിസേസോ. നനു ച "ദുട്ഠുല്ലാ നാമ ആപത്തി ചത്താരി ച പാരാജികാനി തേരസ ച സങ്ഘാദിസേസാ"തി (പാചി॰ ൩൯) **പദഭാജനേ** പാരാജികസങ്ഘാദിസേസാ ദസ്സിതാ, കസ്മാ ഇധ സങ്ഘാദിസേസോവ ഗഹിതോതി? വുച്ചതേ - പാരാജികം ദുട്ഠുല്ലസദ്ദത്ഥദസ്സനത്ഥം വുത്തം, ഇധ പന സങ്ഘാദിസേസോയേവ ഭഗവതാ അധിപ്പേതോതി **അട്ഠകഥായം** വിചാരിതമേതം. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ "പാരാജികാനി ദുട്ഠുല്ലസദ്ദത്ഥദസ്സനത്ഥം വുത്താനി, സങ്ഘാദിസേസം പന ഇധ അധിപ്പേത"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൭൮). വക്ഖതി ച "ഇധ സങ്ഘാദിസേസാവ, ദുട്ഠുല്ലാപത്തിയോ മതാ"തി. **അനുപസമ്പന്നേ**തി "ഭിക്ഖുഞ്ച ഭിക്ഖുനിഞ്ച ഠപേത്വാ അവസേസോ അനുപസമ്പന്നോ"തി (പാചി॰ ৭൯) **പദഭാജനേ** നിദ്ദിട്ഠഅനുപസമ്പന്നസ്സ ആരോചേന്തസ്സാതി വുത്തം ഹോതി.

ഠപേത്വാ ഭിക്ഖുസമ്മുതിന്തി "അത്ഥി ഭിക്ഖുസമ്മുതി ആപത്തിപരിയന്താ ന കുലപരിയന്താ"തിആദിനാ (പാചി॰ ৭൯) **പദഭാജനേ** ദസ്സിതം അഭിണ്ഹാപത്തികസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആയതിം സംവരത്ഥം ഹിരോത്തപ്പജനനത്ഥം ആപത്തിയോ വാ ഉപാസകകുലാനി വാ ഉഭയമേവ വാ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ വാ അപരിച്ഛിന്ദിത്വാ വാ ആപത്തിയോ ആരോചേതും സങ്ഘേന സങ്ഘമജ്ഝേ തിക്ഖത്തും സാവേത്വാ കതസമ്മുതിം ഠപേത്വാതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "അഭിണ്ഹാപത്തികം ഭിക്ഖും ദിസ്വാ 'ഏവമേസ പരേസു ഹിരോത്തപ്പേനാപി ആയതിം സംവരം ആപജ്ജിസ്സതീ'തി തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഹിതേസിതായ തിക്ഖത്തും അപലോകേത്വാ സങ്ഘേന കാതബ്ബാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ৭൯).

൯൮൬. ഘടേത്വാ വദന്തസ്സേവാതി ഏവകാരോ യഥാഠാനേ യോജേതബ്ബോ. **ഏവ**കാരേന ബ്യവച്ഛിന്നമത്ഥം വക്ഖതി "വത്ഥു"ന്തിആദിനാ. **"അസുചിം മോചേത്വാ"**തി ഇമിനാ വത്ഥുമാഹ, **"സങ്ഘാദിസേസ"**ന്തി ഇമിനാ ആപത്തിം. വജ്ജമേവ **വജ്ജതാ**. "പാചിത്തിയാപത്തീ"തി ഇമസ്സായം പരിയായോ. "അയം അസുചിം മോചേത്വാ സങ്ഘാദിസേസം ആപന്നോ"തി വത്ഥുനാ സദ്ധിം ഘടേത്വാ ആപത്തിം വദന്തസ്സ **വജ്ജതാ** പാചിത്തിയാപത്തി ഹോതീതി യോജനാ.

൯൮൭. സുദ്ധസ്സാതി പാരാജികമനാപന്നസ്സ. **വദ**ന്തി വദനഹേതു, വത്ഥുനാ സദ്ധിം സങ്ഘാദിസേസസ്സ കഥനതോതി അത്ഥോ.

൯൮൮. അദുട്ഠുല്ലായാതി സങ്ഘാദിസേസതോ അഞ്ഞായ ആപത്തിയാ. **ദുട്ഠുല്ലസഞ്ഞിനോ**തി സങ്ഘാദിസേസസഞ്ഞിനോ. **സേസാ ആപത്തിയോപി വാ**തി

സങ്ഘാദിസേസം വിനാ സേസേ ഛളാപത്തിക്ഖന്ധേ.

൯൭. **തഥാ**തി ദുക്കടം അതിദിസതി. പഞ്ചധാ മതം അനുപസമ്പന്നസ്സ ദുട്ഠുല്ലം അജ്ഝാചാരം ആരോചേന്തസ്സ തഥാ ദുക്കടന്തി യോജനാ. **അനുപസമ്പന്നസ്സ പഞ്ചധാ മതം ദുട്ഠുല്ലം അജ്ഝാചാര**ന്തി ച പാണാതിപാതാദിപഞ്ചസിക്ഖാപദവീതിക്കമൊ ഗഹിതാ. കേചി പന "സുക്കവിസ്സട്ഠിആദയോ പഞ്ചാ"തി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം. പാണാതിപാതാദീനി ഹി ദസേവ സിക്ഖാപദാനി സാമണേരാനം പഞ്ഞത്താനി. തേസം പഞ്ഞത്തേസുയേവ ച സിക്ഖാപദേസു ദുട്ഠുല്ലാദുട്ഠുല്ലവിചാരണാ കാതബ്ബാ, ന ച സുക്കവിസ്സട്ഠിആദീനി വിസും തേസം പഞ്ഞത്താനി അത്ഥീതി.

അഥ ഭിക്ഖുനോ ദുട്ഠുല്ലസങ്ഖാതാനി സുക്കവിസ്സട്ഠിആദീനി അനുപസമ്പന്നസ്സ കിം നാമ ഹോന്തീതി? അജ്ഝാചാരോ നാമ ഹോന്തീതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "സുക്കവിസ്സട്ഠി...പേ॰... അജ്ഝാചാരോ നാമാതി വുത്ത"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ വ്വ). ഇമിനാപി ചേതം സിദ്ധം "അനുപസമ്പന്നസ്സ സുക്കവിസ്സട്ഠിആദി ദുട്ഠുല്ലം നാമ ന ഹോതീ"തി. "അജ്ഝാചാരോ നാമാ"തി ഹി വദന്തോ അനുപസമ്പന്നസ്സ സുക്കവിസ്സട്ഠിആദി കേവലം അജ്ഝാചാരോ നാമ ഹോതി, ന പന ദുട്ഠുല്ലോ നാമ അജ്ഝാചാരോതി ദീപേതി. "അജ്ഝാചാരോ നാമാ"തി ച അട്ഠകഥായം വുത്തത്താ, അകത്തബ്ബരൂപത്താ ച അനുപസമ്പന്നസ്സ സുക്കവിസ്സട്ഠിആദീനി ദണ്ഡകമ്മവത്ഥുപക്ഖം ഭജന്തി. താനി ച അഞ്ഞസ്സ അനുപസമ്പന്നസ്സ അവണ്ണകാമതായ ആരോചേന്തോ ഭിക്ഖു ദുക്കടം ആപജ്ജതീതി വദന്തി. ഇധ പന **അനുപസമ്പന്ന**ഗ്ഗഹണേന സാമണേരസാമണേരിസിക്ഖമാനാനം ഗഹണം വേദിതബ്ബം.

അദുട്ഠുല്ലം അജ്ഝാചാരന്തി യോജനാ. "അനുപസമ്പന്നസ്സാ"തി ച അജ്ഝാഹരിതബ്ബാനി. അനുപസമ്പന്നസ്സ യഥാവുത്തേഹി പഞ്ചസിക്ഖാപദേഹി അഞ്ഞം വികാലഭോജനാദിം **അദുട്ഠുല്ലം അജ്ഝാചാരം** വാ. യഥാഹ "അനുപസമ്പന്നസ്സ ദുട്ഠുല്ലം വാ അദുട്ഠുല്ലം വാ അജ്ഝാചാര"ന്തിആദി (പാചി॰ വ്വ).

൯൮. **കേവലം വത്ഥും വാ ആരോചേന്തസ്സാ**തി "അയം സുക്കവിസ്സട്ഠിം ആപന്നോ"തിആദിനാ നയേന വത്ഥുമത്തം ആരോചേന്തസ്സ. **കേവലം ആപത്തിം വാ ആരോചേന്തസ്സാ**തി "അയം പാരാജികം ആപന്നോ, അയം സങ്ഘാദിസേസം ആപന്നോ"തിആദിനാ നയേന ആപത്തിമത്തം ആരോചേന്തസ്സ ച. **ഭിക്ഖുസമ്മുതിയാ**തി എത്ഥ വത്ഥുനാ ഘടേത്വാ ആപത്തിം ആരോചേന്തസ്സാതി ഗഹേതബ്ബം. **"തഥാ"**തി ഇമിനാ "അനാപത്തീ"തി എതം പരാമസതി.

ദുട്ഠുല്ലാരോചനകഥാവണ്ണനാ.

൯൯. അകപ്പിയം പഥവിന്തി പദഭാജനേ "ദ്വേ പഥവിയോ ജാതാ ച പഥവീ അജാതാ ച പഥവീ"തി (പാചി॰ വ്വ) ഉദ്ദിസിത്വാ -

"ജാതാ നാമ പഥവീ സുദ്ധപംസു സുദ്ധമത്തികാ അപ്പപാസാണാ അപ്പസക്ഖരാ അപ്പകഥലാ അപ്പമരുമ്ബാ അപ്പവാലികാ യേഭുയ്യേനപംസുകാ യേഭുയ്യേനമത്തികാ, അദഡ്ഢാപി വുച്ചതി ജാതാ പഥവീ. യോപി പംസുപുഞ്ജോ വാ മത്തികാപുഞ്ജോ വാ

അതിരേകചാതുമാസം ഓവട്ഠോ, അയമ്പി വുച്ചതി ജാതാ പഥവീ”തി (പാചി॰ വ്വന്ന) ച,

“അജാതാ നാമ പഥവീ സുദ്ധപാസാണാ സുദ്ധസക്ഖരാ സുദ്ധകഥലാ സുദ്ധമരുമ്ബാ സുദ്ധവാലികാ അപ്പപംസു അപ്പമത്തികാ യേഭുയ്യേനപാസാണാ യേഭുയ്യേനസക്ഖരാ യേഭുയ്യേനകഥലാ യേഭുയ്യേനമരുമ്ബാ യേഭുയ്യേനവാലികാ, ദഡ്ഢാപി വുച്ചതി അജാതാ പഥവീ. യോപി പംസുപുഞ്ജോ വാ മത്തികാപുഞ്ജോ വാ ഊനചാതുമാസം ഓവട്ഠോ, അയമ്പി വുച്ചതി അജാതാ പഥവീ”തി (പാചി॰ വ്വന്ന) ച -

നിദ്ദിട്ഠാസു ദ്വീസു പഥവീസു ജാതപഥവിസങ്ഖാതം അകപ്പിയപഥവിം.

ഏത്ഥ പാസാണാദീനം ലക്ഖണം **അട്ഠകഥായം** “മുട്ഠിപ്പമാണതോ ഉപരി പാസാണാതി വേദിതബ്ബാ, മുട്ഠിപ്പമാണാ സക്ഖരാ. കഥലാതി കപാലഖണ്ഡാനി. മരുമ്ബാതി കടസക്ഖരാ. വാലികാതി വാലുകായേവാ”തി വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. യേഭുയ്യേനപംസുകാദീനം ലക്ഖണം “യേഭുയ്യേനപംസുകാതി തീസു കോട്ഠാസേസു ദ്വേ കോട്ഠാസാ പംസു, ഏകോ പാസാണാദീസു അഞ്ഞതരോ കോട്ഠാസോ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ വ്വന്ന) ച “അദഡ്ഢാപീതി ഉദ്ധനപത്തപചനകുമ്ഭകാരാവാപാദിവസേന തഥാ തഥാ അദഡ്ഢാ”തിആദി **അട്ഠകഥാതോ** ച വേദിതബ്ബം. **“അപ്പപംസുഅപ്പമത്തികാ”**തി ദ്വീസുപി പദേസു നിദ്ദേസരൂപേന യേഭുയ്യേനപാസാണാദിപദപഞ്ചകം വുത്തം, തത്ഥാപി അത്ഥോ **യേഭുയ്യേനപംസുപദാ**ദീസു വുത്തവിപല്ലാസേന വേദിതബ്ബോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** “തേസംയേവ ഹി ദ്വിന്നം പഭേദദസ്സനമേത”ന്തി (പാചി॰ വ്വന്ന).

ഖണേയ്യ വാതി ഏവരൂപം അകപ്പിയപഥവിപദേസം അന്തമസോ പാദങ്ഗുട്ഠേനാപി സമ്മുഞ്ജനിസലാകായപി സയം വാ ഖണതി. **ഖണാപേയ്യ വാ**തി അഞ്ഞേന വാ “ഇദം ഖണാഹീ”തിആദിനാ അകപ്പിയവോഹാരേന ഖണാപേയ്യ. **ഭേദാപേയ്യാ**തി തഥേവ ഭേദാപേയ്യ. **ഭിന്ദേയ്യ വാ**തി പസ്സാവധാരാദീഹിപി ഭിന്ദേയ്യ. അധികാരവസേന **വാ**-സദ്ദസ്സ സബ്ബകിരിയാപദേഹി സമ്ബന്ധോ ലബ്ഭതീതി **ഭേദാപേയ്യ ചാ**തി ഏത്ഥ **ച**-സദ്ദോ ഇധ അവുത്തസ്സ “ദഹതി വാ, ദഹാപേതി വാ”തി പദദ്വയസ്സ സമുച്ചയകോതി വേദിതബ്ബോ. അന്തമസോ പത്തമ്പി പചന്തോ സയം വാ ദഹതി, അഞ്ഞേന വാ ദഹാപേതീതിആദി ഇമേസം പദാനം **അട്ഠകഥാ**വസേന (പാചി॰ അട്ഠ॰ വ്വ൭) വേദിതബ്ബം. **പാചിത്തിയം സിയാ**തി ഖണന്തസ്സ, ഭിന്ദന്തസ്സ ച പഹാരേ പഹാരേ പാചിത്തിയം.

൯൯. ആണാപേന്തസ്സ ആണത്തിഗണനായ, ദഹന്തസ്സ അഗ്ഗിപാതഗണനായ ഹോതീതി ഇദം “പഹാരേ പഹാരേ പാചിത്തിയ”ന്തിആദിഅട്ഠകഥാവചനവസേന വേദിതബ്ബം, ഇമമേവ ദസ്സേതുമാഹ **“സയമേവാ”**തിആദി.

൯൦൦. **ആണാപേന്തസ്സാ**തി സകിം ആണാപേന്തസ്സ.

൯൦൧. “ഖണാപേയ്യാ”തി സാമഞ്ഞവചനസ്സ അപവാദദസ്സനത്ഥം **“ഖണ പോക്ഖരണി”**ന്തിആദിമാഹ. **കോചി ദോസോ ന വിജ്ജതീ**തി ഏത്ഥ

പോക്ഖരണിആവാടാദിസദ്ദാനം പഥവിപരിയായത്താഭാവതോ ഏവംവചനേന അനാപത്തീതി അധിപ്പായോ.

൯൨൨. ''ഇമം ഇധാ''തിആദീനം പദാനം പച്ചക്ഖഭൂതാധിപ്പേതഭൂമിവാചകത്താ തേഹി യോജേത്വാ വുത്തസ്സ തസ്സേവ പയോഗസ്സ ആപത്തികരഭാവം ദസ്സേതുമാഹ **''ഇമ''**ന്തിആദി.

൯൨൩. **കന്ദ**ന്തി താലാദികന്ദം. **കുരുന്ദ**ന്തി കുലചോചരുക്ഖം. **ഥൂണ**ന്തി ഥമ്ഭം. **ഖാണുക**ന്തി സാഖാവിടപരഹിതം രുക്ഖാവയവം. **മൂല**ന്തി പഥവിയാ സുപ്പതിട്ഠിതഭാവകരം രുക്ഖാവയവം. **വട്ടതീ**തി അനിയമേത്വാ വചനേന അനാപത്തിഭാവതോ വട്ടതി.

൯൨൪. **ഇമ**ന്തി പച്ചക്ഖപരാമാസപദേന നിയമേത്വാ വചനതോ **ആപത്തി** ഹോതീതി ആഹ **''നിയമേത്വാന വത്തും പന ന വട്ടതീ''**തി.

൯൨൫. **ഘടേഹി ഉസ്സിഞ്ചിതു**ന്തി ഘടേഹി ഗഹേത്വാ അവസിഞ്ചിതും. **തനുകദ്ദമോ**തി ജമ്ബാലോ. **ബഹലം** കദ്ദമം ഭിക്ഖുനാ അപനേതും **ന ച വട്ടതീ**തി യോജേതബ്ബം.

൯൨൬. **നദിയാദീന**ന്തി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന ഗങ്ഗാകന്ദരാദീനം ഗഹണം. ''തട''ന്തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. **വട്ഠ**ന്തി വുട്ഠിഹി ഓവട്ഠഞ്ച. **ചാതുമാസ**ന്തി വികോപനകിരിയായ അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം, ചാതുമാസബ്ഭന്തരേ വികോപേതും വട്ടതീതി അത്ഥോ.

൯൨൭. സചേ തോയസ്മിം പതതി തടന്തി യോജനാ, സചേ കൂലം ഭിജ്ജിത്വാ അന്തോഉദകേ പതതീതി. **ദേവേ വുട്ഠേപീ**തി പജ്ജുന്നദേവേ വുട്ഠേപി. വുട്ഠ-സദ്ദോ കത്തുസാധനോ. ചാതുമാസമതിക്കന്തേപീതി യോജനാ. തത്ഥ ഹേതുദസ്സനത്ഥമാഹ **''തോയേ ദേവോ ഹി വസ്സതീ''**തി.

൯൨൮. **സോണ്ഡി**ന്തി പാസാണപോക്ഖരണിം. **തത്ഥ തൂ**തി ഉദകരഹിതേ തസ്മിം സോണ്ഡിആവാടേ.

൯൨൯. അന്തോചാതുമാസം സോധേതും ഭിന്ദിതുന്തി യോജനാ. **''സോധേതും ഭിന്ദിതും വികോപേതു''**ന്തി കിരിയാപദേഹി ''രജ''ന്തി കമ്മപദം ആനേത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. തം രജോരാസിം ദേവേ വുട്ഠേ പച്ഛാ ഉദകസ്സ ഛിന്നത്താ ബഹലഭൂമിസുക്ഖമ്പി വുട്ഠിപാതദിവസതോ പട്ഠായ അന്തോചാതുമാസേ കോപേതും ഭിന്ദിതും വട്ടതീതി അത്ഥോ.

൯൩൦. **പുണ്ണേ** സോണ്ഡിമ്ഹി **തം രജം** വികോപേതും വട്ടതി ചാതുമാസതോ ഉദ്ധന്തി യോജനാ.

൯൩൧. **''ഫുസായന്തേ''**തി എതേന ''ദേവോ''തി ഇദം ഭുമ്മവസേന വിപരിണാമേത്വാ ''ദേവേ ഫുസായന്തേ''തി യോജേതബ്ബം, പജ്ജുന്നദേവേ വുട്ഠിപാതം കരോന്തേതി അത്ഥോ. **പിട്ഠിപാസാണകേ**തി പാസാണപിട്ഠേ. **തമ്പീ**തി തഥാ പാസാണപിട്ഠേ ലഗ്ഗം തമ്പി രജം.

൱൨൳. **അകതപബ്ഭാരോ** നാമ യഥാ ഹേട്ഠാഭാഗോ വുട്ഠിഫുസിതേഹി ന തേമീയതി, തഥാ നമിത്വാ ഠിതപബ്ബതപ്പദേസോ. ഇദം അനോവസ്സകട്ഠാനേ ഉട്ഠിതവമ്മികാനം ഉപലക്ഖണം.

൱൨൴. അബ്ഭോകാസേ വുട്ഠിതോ വമ്മികോ സചേ ഓവട്ഠോ, കം ചാതുമാസം വികോപേതും വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **ചാതുമാസ**ന്തി വികോപനകിരിയായ അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം. **രുക്ഖേ**തി ച ഥമ്ഭപാസാണാദീനം ഉപലക്ഖണം. **ഉപചികാദീന**ന്തി **ആദി**-സദ്ദേന കാളകിപില്ലികാദീനം ഗഹണം. **സോ നയോ**തി "ഓവട്ഠദിവസതോ ഉത്തരി ചാതുമാസബ്ഭന്തരേ കോപേതും വട്ടതീ"തി യഥാവുത്തോ നയോ.

൱൨൵. **മൂസികുക്കിരം** നാമ മൂസികാഹി ഉദ്ധടപംസു. മൂസികാനം ഉക്കിരോ മൂസികുക്കിരോതി വിഗ്ഗഹോ. **ഗോകണ്ടകം** നാമ ഗുന്നം ഖുരാനം ഉട്ഠിതമത്തികാ. **ഗണ്ഡുപ്പാദമലം** നാമ ഭൂലതായ മലമത്തികാ. സമ്ബന്ധം പന പകതിഭൂമിം അകോപേന്തേന മത്ഥകതോ ഗണ്ഹിതും വട്ടതി.

൱൨൶. **കസീ**തി കസിതട്ഠാനം, തത്ഥ നങ്ഗലേന ഉദ്ധടമത്തികാ **കസിനങ്ഗലമത്തികാ. "അച്ഛിന്നാ"**തിഇമിനാ ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം കത്വാ ആയതം ഹുത്വാ ഠിതമത്തികാപടലമ്പി അജാതപഥവീ സിയാതി ആസങ്കാനിവത്തനത്ഥമാഹ **"ഭൂമിസമ്ബന്ധാ"**തി. **സാ**തി കസിനങ്ഗലമത്തികാ.

൱൨൭. **സേനാസന**ന്തി എത്ഥ "പുരാണ"ന്തി പാഠസേസോ ഗഹേതബ്ബോ. ഓവട്ഠം ചാതുമാസതോ ഉദ്ധം ന വികോപയേതി യോജനാ.

൱൨൮. **തതോതി** ഓവട്ഠദിവസതോ പട്ഠായ ചാതുമാസാതിക്കന്തഗേഹതോ. **"ഗോപാനസി"**ന്തി ഇമിനാ ഗോപാനസിമത്ഥകേ ഠിതഉപചികാപംസുമ്ഹി ഭിജ്ജന്തേപി അനാപത്തിഭാവം ദീപേതി. **"ഭിത്തി"**ന്തി ഇമിനാ തദേകദേസം ഭിത്തിപാദാദിദാരുമാഹ. ഇദമ്പി ഭിത്തിമത്തികം ഉപചികാമത്തികം സന്ധായ വുത്തം. **"ഥമ്ഭ"**ന്തി ഇദമ്പി തംസമ്ബന്ധപാകാരഭൂമിമത്തികാഉപചികാദിപംസും സന്ധായ വുത്തം. **പദരത്ഥര**ന്തി അത്ഥതപദരം. ഇദമ്പി പദരാനം ഉപരി മത്തികാഉപചികാപംസും സന്ധായ വുത്തം. **"ഗോപാനസി"**ന്തിആദീഹി പദേഹി "ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി പച്ചേകം യോജനീയം. **"ഗണ്ഹിസ്സാമീ"**തി ഇമിനാ വികോപനാധിപ്പായാഭാവം ദീപേതി.

൱൨൯. **ഗണ്ഹന്തസ്സാ**തി എത്ഥ അനാദരേ സാമിവചനം, "സുദ്ധചിത്തേനാ"തി പാഠസേസോ. **ഇട്ഠകാ**തി ഛദനിട്ഠകാ. **ആദി**-സദ്ദേന പാസാണസമുദ്ദഫേണാദീനം ഗഹണം. **പതതീ**തി സുദ്ധചിത്തേന ഗണ്ഹന്തേ സചേ മത്തികാ ഛിജ്ജിത്വാ പതതി, അനാപത്തീതി അത്ഥോ. **മത്തിക**ന്തി ഭിത്തിയം, ഛദനേ ച ചാതുമാസാധികോവട്ഠമത്തികം, അനോവട്ഠം ചേ, ഗണ്ഹിതും വട്ടതീതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "സചേ യാ യാ അതിന്താ, തം തം ഗണ്ഹാതി, അനാപത്തീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൮൬). യദി ഗണ്ഹതി, ആപത്തി സിയാതി യോജനാ.

൱൩൦. **അതിന്തോ**തി വസ്സോദകേന അതിന്തോ, ഇമിനാ വിനിച്ഛിതബ്ബവത്ഥും ദസ്സേതി. തസ്സ അന്തോഗേഹേ ച ബഹി ച സമ്ഭവതോ അന്തോഗേഹേ ഠിതസ്സ താവ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"അന്തോഗേഹേ സചേ സിയാ"**തി. വസ്സോദകേന

തിന്താതിന്തേസു ദ്വീസു മത്തികാപുഞ്ജേസു അതിന്തം താവ ദസ്സേതുമാഹ **"അനോവട്ഠോ ചാ"**തി.

൯൭൦. വസ്സോദകേന തിന്തേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"വുട്ഠേ പുന ചാ"**തിആദി. **"വുട്ഠേ"**തി ഇമിനാ "മത്തികാപുഞ്ജോ"തി പദം ഭുമ്മവസേന വിപരിണാമേത്വാ വുട്ഠേ മത്തികാപുഞ്ജേതി യോജേതബ്ബം, "ഏകദിവസമ്പീ"തി സേസോ, **ഗേഹസ്മി**ന്തി ഏത്ഥ "ഠിതേ"തി വത്തബ്ബം, ഗേഹസ്മിം ഠിതേ മത്തികാപുഞ്ജേ വസ്സോദകേന ഏകദിവസമ്പി തിന്തേതി വുത്തം ഹോതി. വക്ഖമാനനയേന അഞ്ഞത്ഥ പഹരിത്വാ ഉട്ഠിതേന തേന അതേമിത്വാ ഉജുകം പതിതേഹി വസ്സഫുസിതേഹി തിന്തേതി ഗഹേതബ്ബം. സചേ സബ്ബോ തിന്തോ ഹോതീതി യോജനാ. "മത്തികാപുഞ്ജോ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ.

൯൭൧. "സബ്ബോ"തി ഇമിനാ വിസേസനേന ബ്യവച്ഛിന്നം ഏകദേസതിന്തേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"യത്തക"**ന്തിആദി. **തു**-സദ്ദോ ഇമമേവ വിസേസം ജോതേതി. **യത്തക**ന്തി ഹേട്ഠാ അനോതരിത്വാ മത്ഥകതോ, പരിയന്തകതോ ച യത്തകപ്പമാണം. **തത്ഥാ**തി മത്തികാപുഞ്ജേ. **"അകപ്പിയ"**ന്തി ഏതസ്സ "ചാതുമാസച്ചയേനാ"തി അനുവത്തതി. **"അതിന്തം...പേ॰... കപ്പിയ"**ന്തി ഇമിനാ അകപ്പിയട്ഠാനം പരിഹരിത്വാ വാ കപ്പിയകാരകേഹി കപ്പിയവചനേന ഹരാപേത്വാ വാ അതിന്തം ഠാനം യഥാകാമം വളഞ്ജേതബ്ബന്തി അയമത്ഥോ ദസ്സിതോ ഹോതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "കപ്പിയകാരകേഹീ"തിആദി (പാചി॰ അട്ഠ॰ വുന്ന).

൯൭൨. **വാരിനാ**തി ഉജുകം ആകാസതോ പതിതവസ്സോദകേന. അഞ്ഞത്ഥ പഹരിത്വാ തത്ഥ പതിത്വാ തേമിതേ വട്ടതി. **സോ** മത്തികാപുഞ്ജോ. **തതോ പര**ന്തി ഏകാബദ്ധകാലതോ ഉത്തരിം **സോ** മത്തികാപുഞ്ജോ വാരിനാ തേമിതോ ഭൂമിയാ ഏകാബദ്ധോ ചേ ഹോതി, തതോ പരം സാ ജാതാ പഥവീ ഏവ, കോപേതും ന വട്ടതീതി യോജനാ.

൯൭൩. **"ഓവട്ഠോ"**തി ഇമിനാ അനോവട്ഠപാകാരോ കപ്പിയോതി ബ്യതിരേകവസേന ദസ്സേതി. **"മത്തികാമയോ"**തി വിസേസനേന ഇട്ഠകപാകാരാദിം ബ്യവച്ഛിന്ദതി. തസ്സ പന കപ്പിയഭാവം വക്ഖതി "സചേ ഇട്ഠകപാകാരോ"തിആദിനാ. **"ചാതുമാസച്ചയേ"**തി ഇമിനാ തതോ അന്തോ വികോപനീയഭാവം ദസ്സേതി.

൯൭൪. **തത്ഥാ**തി ഓവട്ഠേ മത്തികപാകാരേ. **അഘംസന്തോവാ**തി പാകാരമത്തികം അകോപേന്തോ. **മത്തസോ ഛുപിത്വാ**തി പമാണതോ മുദുകം കത്വാ ഹത്ഥതലം ഠപേത്വാ. **അല്ലഹത്ഥേനാ**തി ഉദകതിന്തേന ഹത്ഥതലേന. ഹത്ഥേകദേസോ **ഹത്ഥോ** നാമ.

൯൭൫. **യേഭുയ്യകഥലേ ഠാനേ**തി പുബ്ബേ വുത്തനയേന യസ്സാ തീസു ഭാഗേസു ദ്വേ ഭാഗാ കഥലാ ഹോന്തി, താദിസേ കപ്പിയപഥവിട്ഠാനേ.

൯൭൬. **അബ്ഭോകാസേ**തി ഉപലക്ഖണത്താ അന്തോഗേഹേപി ഥമ്ഭം ചാലേത്വാ ജാതപഥവിം വികോപേതും ന വട്ടതീതി ദട്ഠബ്ബം. ദ്വീസുപി ഠാനേസു സുദ്ധചിത്തേന നിദ്ദോസഭാവം യഥാവുത്തേന "ഥമ്ഭം വാ പദരത്ഥരം.

ഗണ്ഹിസ്സാമീ'തി സഞ്ഞായ, ഗഹേതും പന വട്ടതീ"തി ഇമിനാ നയേനാഹ. **പഥവിന്തി** അകപ്പിയപഥവിം.

൯൭൭. ഉജുമുദ്ധരതോ ന ദോസോതി യോജനാ.

൯൭൮. ഉച്ചാലേത്വാതി ഉക്ഖിപിത്വാ ചാലേത്വാ പരിവത്തേത്വാ. **പവട്ടതീതി** പവട്ടേത്വാ പവട്ടേത്വാ നേതീതി അത്ഥോ. **സുദ്ധചിത്തസ്സാതി** "ഭൂമി ഭിജ്ജതീ"തി അസല്ലക്ഖേത്വാ "പാസാണം പവട്ടേത്വാ പവട്ടേത്വാ ഹരിസ്സാമീ"തി സുദ്ധചിത്തവതോ.

൯൭൯. ഭൂമിയം ദാരൂനി ഫാലേന്താനമ്പി ഭൂമിയം സാഖാദീനി കഡ്ഢതോ ചാതി യോജനാ.

൯൮൦. കണ്ടകന്തി രുക്ഖകണ്ടകം, മച്ഛകണ്ടകഞ്ച. **സൂചി** നാമ അയോമയദന്തമയതമ്ബമയകട്ഠമയാദിസൂചീനം അഞ്ഞതരാ. **അട്ഠിം വാതി** ഗോമഹിംസാദീനം അട്ഠിം വാ. **ഹീരം വാതി** നാളികേരാദിഹീരം വാ. **ആകോടേതുന്തി** യഥാ ഏകകോടി ഭൂമിം പവിസതി, തഥാ താളേതും. **പവേസേതുന്തി** ഭൂമിം ഗമയിതും.

൯൮൧. പസ്സാവം മുത്തം. **മേദനിന്തി** ഏത്ഥ അകപ്പിയപഥവിമാഹ. **ഭിന്ദിസ്സാമീതി** ഏത്ഥ "ഏവം ചിന്തേത്വാ"തി സേസോ.

൯൮൨. കരോന്തസ്സാതി സുദ്ധചിത്തേന പസ്സാവം കരോന്തസ്സാതിയോജേതബ്ബം. **"സമ്മജ്ജതോ"**തി ഇദം "സമ്മജ്ജന്തേനാ"തി ഗഹേതബ്ബം , "സമ്മജ്ജനിയാ"തി സേസോ, അനന്തരം മേദനീപദം ഉപയോഗവസേന "മേദനി"ന്തി ഗഹേതബ്ബം, **"വിസമ"**ന്തി സേസോ, **"സമം കാതു"**ന്തി ഇമിനാ യോജേതബ്ബം, സമ്മജ്ജന്തേന ഉച്ചട്ഠാനം മദ്ദിത്വാ, ആവാടട്ഠാനം പവേസേത്വാ സമം കാതും സമ്മജ്ജനിയാ ഘംസേതും ന വട്ടതീതി അത്ഥോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "വിസമം ഭൂമിം സമം കരിസ്സാമീതി സമ്മജ്ജനിയാ ഘംസിതുമ്പി ന വട്ടതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൮൬).

൯൮൩. പാദങ്ഗുട്ഠേന വാതി ഏത്ഥ സമുച്ചയത്ഥേന **വാ**-സദ്ദേന **അട്ഠകഥായം** വുത്തം "കത്തരയട്ഠിയാ ഭൂമിം കോട്ടേന്തീ"തി ഇദം സങ്ഗണ്ഹാതി. **ലിഖിതുമ്പീതി** രാജിം കാതുമ്പി ഭൂമിം ഭിന്ദന്തേനാതി യോജനാ. **പാദേഹീതി** പാദതലേഹി.

൯൮൪. ഭൂമിന്തി അകപ്പിയഭൂമിം. **ദഹതി ദഹാപേതീതി** ഏത്ഥ "യോ"തി ച "തസ്സാ"തി ച സമ്ബന്ധവസേന ലബ്ഭതി. **പത്തം ദഹന്തസ്സാതി** ഛവിയാ ഥിരഭാവത്ഥം ധൂമം ഗാഹാപേത്വാ തിണുക്കാദീഹി പത്തം ഗണ്ഹന്തസ്സ.

൯൮൫. തത്തകാനേവാതി ഠാനപ്പമാണാനേവ. ഇധാപി "യോ"തി ച "തസ്സാ"തി ച സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി.

൯൮൬. ഭൂമിയന്തി അകപ്പിയഭൂമിയം. പത്തം പചീയതി ഏത്ഥാതി **പത്തപചനം,** കപാലം, തസ്മിം കപാലേ.

൯൮൭. സോ അഗ്ഗി **താനി** ദാരൂനി ദഹന്തോ ഗന്ത്വാ **ചേ** ഏകംസേന ഭൂമിം ദഹതി, തസ്മാ ദാരൂനം ഉപരി അഗ്ഗിം ഠപേതും ന വട്ടതീതി യോജനാ.

൯൩൯. ഇട്ഠകാ ആവപീയന്തി പച്ചന്തി ഏത്ഥാതി **ഇട്ഠകാവാപോ,** സോ ഏവ **ഇട്ഠകാവാപകോ,** ഇട്ഠകാപചനട്ഠാനം. **ആദി**-സദ്ദേന കുമ്ഭകാരാവാപാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി.

൯൯൦. ഉപാദീയതീതി **ഉപാദാനം,** ഇന്ധനം, ന ഉപാദാനം അനുപാദാനം, ഇന്ധനതോ അഞ്ഞം, തതോ **അനുപാദാനതോ**തി അത്ഥോ. **ഖാണുകേ**തി മതഖാണുകേ ച സുക്ഖരുക്ഖേ ച ഭൂമിഗതം അദത്വാ ''നിബ്ബാപേസ്സാമീ''തി അഗ്ഗിദാനം വട്ടതി. പച്ഛാ ഉസ്സാഹേ കതേപി ന നിബ്ബായതി, ന ദോസോതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''സചേ പന ഭൂമിം അപ്പത്തമേവാ''തിആദി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൮൬).

൯൯൧. **തിണുക്ക**ന്തി തിണേന ബദ്ധഉക്കം. **തിണുക്ക**ന്തി ഉപലക്ഖണം. നാളികേരപണ്ണാദീഹി ബദ്ധാപി സങ്ഗയ്ഹന്തി.

൯൯൨. **തസ്സ** അഗ്ഗിസ്സ പതിതട്ഠാനേ ഇന്ധനം ദത്വാ പുന തം അഗ്ഗിം കാതും വട്ടതീതി മഹാപച്ചരിയം **രുതം** കഥിതന്തി യോജനാ.

൯൯൩. ''തസ്സ അപഥവിയ''ന്തി പദച്ഛേദോ. **വിമതിസ്സുഭയത്ഥാപീ**തി പഥവിഅപഥവിദ്വയേപി വേമതികസ്സ. തത്ഥ ജാതാ **പഥവീ,** ഇതരാ **അപഥവീ**.

൯൯൪. **ഇമ**ന്തി ആവാടം, മത്തികം, പംസും വാ.

പഥവീഖണനകഥാവണ്ണനാ.

മുസാവാദവഗ്ഗോ പഠമോ.

൯൯൫. **ഭവന്തസ്സാ**തി ജായന്തസ്സ, വഡ്ഢമാനസ്സ ച. **ഭൂതസ്സാ**തി ജാതസ്സ, വഡ്ഢിതസ്സ ചാതി അത്ഥോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''ഭവന്തി അഹുവുഞ്ചാതി ഭൂതാ, ജായന്തി വഡ്ഢന്തി, ജാതാ വഡ്ഢിതാ ചാ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൦). ഏത്ഥ ച **''ഭവന്തീ''**തി ഇമിനാ വിരുള്ഹമൂലേ നീലഭാവം ആപജ്ജിത്വാ വഡ്ഢമാനകേ തരുണഗച്ഛേ ദസ്സേതി. **''അഹുവു''**ന്തി ഇമിനാ പന വഡ്ഢിത്വാ ഠിതേ മഹന്തേ രുക്ഖഗച്ഛാദികേ ദസ്സേതി. **''ഭവന്തീ''**തി ഇമസ്സ വിവരണം ''ജയന്തി വഡ്ഢന്തീ''തി, **''അഹുവു''**ന്തി ഇമസ്സ ''ജാതാ വഡ്ഢിതാ''തി. ഏവം ഭൂത-സദ്ദോ പച്ചുപ്പന്നാതീതവിസയോതി ദസ്സേതി. ''ഭവന്തസ്സ ഭൂതസ്സാ''തി ഇമിനാ പദദ്വയേന **''ഭൂതഗാമസ്സാ''**തി പദസ്സ തുല്യാധികരണതാദസ്സനേന ഗാമ-സദ്ദസ്സ ദിട്ഠിഗതവനന്താദിസദ്ദാനം ദിട്ഠിവനാദിസദ്ദത്ഥേ വിയ ഭൂതസദ്ദത്ഥേ വുത്തിപക്ഖമാഹ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൦) ''ഭൂതാ ഏവ വാ ഗാമോ ഭൂതഗാമോ, പതിട്ഠിതഹരിതതിണരുക്ഖാദീനമേതം അധിവചന''ന്തി. ഭൂതാനം ദേവതാനം ഗാമോ നിവാസോതി വാ **ഭൂതഗാമോ**. ഭൂമിയം പതിട്ഠഹിത്വാ ഹി ഹരിതഭാവമാപന്നാ തിണരുക്ഖഗച്ഛാദയോ ദേവതാഹി പരിഗയ്ഹന്തീതി. ജായന്തസ്സ വഡ്ഢന്തസ്സ വാ സമ്പത്തവുദ്ധിമരിയാദസ്സ വാ രുക്ഖാദിനോതി അത്ഥോ.

പാതബ്യതാനിമിത്തന്തി ഏത്ഥ പാതബ്യഭാവോ **പാതബ്യതാ,** ''ഛേദനഭേദനാദീഹി യഥാരുചി പരിഭുഞ്ജിതബ്ബതാതി അത്ഥോ''തി **അട്ഠകഥാ**വചനതോ പാതബ്യതാ-സദ്ദസ്സ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബതാതി അത്ഥോ

വേദിതബ്ബോ, സാ നിമിത്തം ഹേതു യസ്സ പാചിത്തിയസ്സ തം പാതബ്യതാനിമിത്തം. രുക്ഖാദീനം ഛേദനഫാലനാദിവസേന വികോപനീയതാസങ്ഖാതപാതബ്യതാനിമിത്തം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബതാഹേതു പാചിത്തിയം **ഉദീരിതം** വുത്തന്തി അത്ഥോ.

൯൯-൭. സോതി ഭൂതഗാമോ. **തിലബീജാദികോതി** തിലബീജമേത്ഥ സുഖുമപണ്ണസേവാലാദികോ. **ആദി**-സദ്ദേന ച താദിസാ ഇതരാ സേവാലജാതി ഗഹിതാ. "ഉപരി ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകപണ്ണങ്കുരോ, ഹേട്ഠാ ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകമൂലങ്കുരോ സേവാലോ തിലബീജം നാമാ"തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തന്തി. **വികോപേന്തസ്സ തം സബ്ബന്തി** ഭൂമിയം പതിട്ഠായ ഉദകേ ജായമാനകസേവാലാദിം ഭൂമിയാ ഉപ്പാടനച്ഛേദനവസേന ജലേ ഏവ പതിട്ഠിതം സുഖുമപണ്ണനീലികാദിം ഉദകതോ ഉദ്ധരണച്ഛേദനവസേന തം സബ്ബം സേവാലം വികോപേന്തസ്സാതി അത്ഥോ.

൯൮. ഹത്ഥേന വിയൂഹിത്വാതി ജലതോ അമോചേത്വാ ഹത്ഥേന ദൂരതോ അപനേത്വാ. **"ഹോതീ"**തിആദി തസ്സ ഹേതുസന്ദസ്സനത്ഥം. **സകലം** അനവസേസം സബ്ബം ജലം തസ്സ യസ്മാ ഠാനം ഹോതി, തസ്മാതി അത്ഥോ.

൯൯. ചേച്ചാതി ജാനന്തോ. **തം** സേവാലജാതികം ജലാ ഉദ്ധരിതും ഉദകേന വിനാ ഭിക്ഖുസ്സ ന വട്ടതീതി യോജനാ. **ഠാനസങ്കമനഞ്ഹി തന്തി** ഹേതുദസ്സനം. **തം** തഥാകരണം യസ്മാ ഠാനസങ്കമനം ഠാനതോ ചാവനം, തസ്മാ തം ന വട്ടതീതി യോജനാ.

൧൦൦. യഥാവുത്തസ്സ ബ്യതിരേകം ദസ്സേതുമാഹ **"ഉദകേനാ"**തിആദി. തത്ഥ **ഉദകേനാതി** സഹത്ഥേ കരണവചനം. **തം** സേവാലജാതികം. **വാരിസൂതി** ഏത്ഥ വാസം വാരയന്തീതി വാരീ, തേസു.

൧൦൧. ജലേ വല്ലിതിണാദീനീതി ജലമത്ഥകേ വല്ലിഞ്ച ജായമാനകരവല്ലിതിണാദിനി ച. **ഉദ്ധരന്തസ്സാതി** ഭൂമിയം പതിട്ഠിതം ഭൂമിതോ, ഉദകേ പതിട്ഠിതം ഉദകതോ ച ഉദ്ധരന്തസ്സ. തത്ഥ അന്തപക്ഖം ദസ്സേതുമാഹ **"തോയതോ"**തി. **വികോപേന്തസ്സാതി** ഖണ്ഡനാദിവസേന കോപേന്തസ്സ. **തത്ഥാതി** തസ്മിം ഉദകേ, ഏവ-കാരോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ "തത്ഥേവാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൨) **അട്ഠകഥാവചനതോ**.

൧൦൨. ഏത്ഥാതി ഉദകേ ഏവ. **വികോപേന്തസ്സാതി** കപ്പിയം അകാരാപേത്വാ ഛേദനാദിം കരോന്തസ്സ. **താനീതി** തഥാ പരേഹി ഉപ്പാടിതത്താ ഭൂതഗാമഭാവതോ മുത്താനി വല്ലിതിണാദീനി. **ബീജഗാമേനാതി** മൂലബീജഗാമാദിവസേന.

൧൦൩. ഏവം ഉദകട്ഠേ സങ്ഖേപതോ വിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ഇതരത്രാപി വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"ഥലട്ഠേ"**തിആദി. **ഹരിതഖാണുകോതി** ഏത്ഥ "യോ"തി സേസോ. "തസ്സാ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ, കകുധകരഞ്ജാദീനം ഛിന്നാവസിട്ഠഖാണുകോതി വുത്തം ഹോതി. **"ഭൂതഗാമേന സങ്ഗഹോ"**തി ഇമിനാ തംവികോപനേ പാചിത്തിയഭാവം ദീപേതി. ഏവമുപരിപി.

൧൦൪. നാളികേരാദികാനം ഖാണൂതി ഏത്ഥാപി "ഉപരിഹരിതോ"തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി. **"ബീജഗാമേന സങ്ഗഹോ"**തി ഇമിനാ ദുക്കടവത്ഥുതമാഹ.

ഏവമുപരിപി. കിഞ്ചാപി ഹി താലനാളികേരാദീനം ഖാണു ഉദ്ധം അവഡ്ഢനകോ ഭൂതഗാമസ്സ കാരണം ന ഹോതി, തഥാപി ഭൂതഗാമസങ്ഖാതനിബ്ബത്തപണ്ണമൂലബീജതോ സമ്ഭൂതത്താ ഭൂതഗാമതോ ഉപ്പന്നോ നാമ ഹോതീതി ബീജഗാമേന സങ്ഗഹം ഗച്ഛതി.

൭൦൭. തഥാപകാസിതോതി "ബീജഗാമോ"തി വുത്തോ.

൭൦൮. ഫലിതാ കദലീ യാവ നീലപണ്ണാ, താവ സാ ച ഭൂതഗാമോതി പകാസിതാതി യോജനാ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "കദലീ പന ഫലിതാ യാവ നീലപണ്ണാ, താവ ഭൂതഗാമേനേവ സങ്ഗഹിതാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൨). **നളന്തി** ഖുദ്ദകവേളു. **വേളൂ**തി മഹാവേളു. **തിണാദീനന്തി ആദി**-സദ്ദേന സസ്സാദയോ ഗഹിതാ.

൭൦൯. യോ അയം പന വേളു അഗ്ഗതോ പട്ഠായ യദാ സുസ്സതി, തദാ സോ ബീജഗാമേന സങ്ഗഹിതോ നാമ ഹോതീതി യോജനാ. **ബീജഗാമേനാ**തി ഫളുബീജഗാമേന. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "കതരബീജഗാമേന? ഫളുബീജഗാമേനാ"തി.

൭൧൦. ഇന്ദസാലോ സല്ലകീ. **ആദി**-സദ്ദേന സോഭഞ്ജനാദീനം സങ്ഗഹോ. **തു**-സദ്ദേന **അട്ഠകഥായം** "കിഞ്ചാപി രാസികതദണ്ഡകേഹി രതനപ്പമാണാപി സാഖാ നിക്ഖമന്തീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൨) വുത്തവിസേസം ജോതേതി. ഛിന്ദിത്വാ ഠപിതദണ്ഡകേസു രതനമത്താസുപി സാഖാസു ഉട്ഠിതാസു ഭൂതഗാമം അഹുത്വാ ബീജഗാമമേവ ഹോതി അവിരുള്ഹമൂലകത്താതി അയം വിനിച്ഛയോ വിനയഞ്ഞുനാ ഞാതോ കുക്കുച്ചകാനമുപകാരായ ഹോതീതി ആഹ **"വിഞ്ഞേയ്യോ വിനയഞ്ഞുനാ"**തി. ഇമമേവത്ഥം "മൂലമത്തേപി വാ"തിആദിനാ വക്ഖതി.

൭൧൧. മണ്ഡപാദീനമത്ഥായാതി മണ്ഡപവതിപാകാരാദീനമത്ഥായ. **സചേ തേ നിക്ഖണന്തീ**തി യദി തേ ഇന്ദസാലാദിദണ്ഡകേ ഭൂമിയം നിഖണന്തി. **നിഗ്ഗതേ മൂലപണ്ണസ്മി**ന്തി തഥാ നിഖാതദണ്ഡതോ മൂലേ ച പണ്ണേ ച ജാതേ. **ഭൂതഗാമേന സങ്ഗഹോ**തി ഏത്ഥ "തേസ"ന്തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി, "വിഞ്ഞേയ്യോ"തി അധികാരോ.

൭൧൨. നിഗ്ഗതേപീതി തതിയേന **പി**-സദ്ദേന അതിഖുദ്ദകതം സൂചേതി.

൭൧൩. സകന്ദാ താലട്ഠീതി സകന്ദതാലബീജം. **പത്തവട്ടീ**തി സൂചിസണ്ഠാനാ അങ്കുരപത്തവട്ടി. ന ച ബീജഗാമോതി വുച്ചതീതി യോജനാ. "ഭൂതഗാമോ"തി ഇദം യഥാവുത്തസ്സ ബ്യതിരേകവസേന ദസ്സേതി.

൭൧൪. നാളികേരതചന്തി നാളികേരഫലഛല്ലിം. **ദന്തസൂചീവാ**തി ദന്തമയസൂചി ഇവ. **സോപീ**തി നാളികേരോപി. രുക്ഖതചസദ്ദാനം ഫലേസു വത്തമാനകാലേസുപി തംലിങ്ഗതാ ന വിരുജ്ഝതീതി **"സോ"**തി ആഹാതി വിഞ്ഞായതി.

൭൧൫. മിഗസിങ്ഗസമാനായാതി ഹരിതവിസാണസദിസായ. **പത്തവട്ടിയാ**തി അങ്കുരപത്തവട്ടിയാ. **സതിയാ**തി വിജ്ജമാനായ. **ഭൂതഗാമോതി വുച്ചതീ**തി

അമൂലകഭൂതഗാമോതി വുച്ചതി. ഇദം നാളികേരസ്സ ആവേണികം കത്വാ വുത്തം.

ചതുഭാണവാരവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൲൭൫-൬. **അമ്ബട്ഠീ**തി അമ്ബബീജം. **ജമ്ബുട്ഠീ**തി ജമ്ബുബീജം. **ആദി**-സദ്ദേന മധുകപനസാദിബീജാനം ഗഹണം. **വന്ദാകാ**തി രുക്ഖാദനീ. **അഞ്ഞം വാ**തി **ഭണ്ഡകദലിമനോരഹം വാ. അസ്സാ**തി വന്ദാകാദിനോ. **അമൂലവല്ലീ**തി ഏവംനാമികാ വല്ലി.

൲൭൭. സോ സേവാലോതി യോജനാ.

൲൭൮. **ഘംസിത്വാ**തി യേന കേനചി ഘംസിത്വാ. **തം** സേവാലം. **തസ്മാ**തി തസ്മാ പാകാരാ.

൲൭൯. **സേവാലേ** അപനീതേ. **അന്തോ**തി പാനീയഘടാദീനം അന്തോകുച്ഛിമ്ഹി. കണ്ണകം അബ്ബോഹാരന്തി യോജനാ. പാനീയഘടാദീനം ബഹി സേവാലോ ഉദകേ അട്ഠിതത്താ, ബീജഗാമാനുലോമത്താ ച ദുക്കടവത്ഥൂതി വദന്തി. കണ്ണകം നീലവണ്ണമ്പി അബ്ബോഹാരികമേവ.

൲൮൦. **പാസാണദദ്ദൂ**തി മനുസ്സസരീരേ രോഗാകാരേന പാസാണേ ജായമാനസ്സേതം അധിവചനം. **സേവാല**ന്തി പാസാണസേവാലം. **സേലേയ്യകാ** നാമ സിലായ സമ്ഭൂതാ ഏകാ സുഗന്ധജാതി. **അപത്താനീ**തി പണ്ണരഹിതാനി.

൲൮൧. **പുപ്ഫിത**ന്തി വികസിതം. **തം** അഹിച്ഛത്തം. **മകുല**ന്തി അവികസിതം.

൲൮൨. അല്ലസ്മിം രുക്ഖേ തചം വികോപേത്വാ യഥാ ഗഹേതും ന വട്ടതി, തഥാ പപ്പടികമ്പി നിയ്യാസമ്പി വികോപേത്വാ ഗഹേതും ന വട്ടതീതി യോജനാ, പാചിത്തിയമേവാതി അധിപ്പായോ. **പപ്പടികമ്പീ**തി അല്ലതചമത്ഥകേ സുക്ഖതചപടലമ്പി. **"അല്ലസ്മി"**ന്തി ഇമിനാ ബ്യതിരേകേന മതരുക്ഖേ ദോസാഭാവം ദീപേതി. **"തചം വികോപേത്വാ"**തി വചനതോ രുക്ഖതചമ്പി പപ്പടികമ്പി സാലകപിത്ഥാദിനിയ്യാസമ്പി രുക്ഖേ അല്ലതചം അവികോപേത്വാ മത്ഥകതോ ഛിന്ദിത്വാ ഗഹേതും വട്ടതി.

൲൮൩. അക്ഖരച്ഛിന്ദനാരഹേസു നുഹികദലിആദീസു രുക്ഖേസു, തത്ഥജാതേസു താലപണ്ണാദികേസു വാ അക്ഖരം ലിഖതോ പാചിത്തിയമുദീരയേതി യോജനാ. **"തത്ഥജാതേസൂ"**തി ഇമിനാ രുക്ഖതോ അപനീതപണ്ണേസു ലിഖിതും വട്ടതീതി ബ്യതിരേകതോ ദീപേതി.

൲൮൪. **"പക്കമേവ വാ"**തി വിസും വചനതോ **"ഫലം വാ"**തി ഇമിനാ അപക്കം ഫലം ഗഹിതം.

൲൮൫. **ഫലിനിംസാഖ**ന്തി ഖാദനാരഹഫലവതിം ജമ്ബുസാഖാദികം സാഖം. **ഗണ്ഹതോ** അനുപസമ്പന്നസ്സാതി ഗഹേതബ്ബം. **സയം ഖാദിതുകാമോ ചേ**തി തഥാ ഓനമിത്വാ സാഖതോ ഓചിനിത്വാ ദിന്നഫലം സചേ സയം ഖാദിതുകാമോ ഹോതി. **ഏവം ദാതു**ന്തി യഥാവുത്തപ്പകാരം നാമേത്വാ ദാതും.

൧൦൨൬. പരം കഞ്ചി ഉക്ഖിപിത്വാതി അഞ്ഞം കഞ്ചി അനുപസമ്പന്നം ഉക്ഖിപിത്വാ. **പുപ്ഫാനി ഓചിനന്തേസൂ**തി കുസുമാനി ലുനന്തേസു. **അയമേവ വിനിച്ഛയോ**തി സാമഞ്ഞനിദ്ദേസേപി ഏത്ഥ അത്തനോ നാമേത്വാ ദിന്നസാഖായ പുപ്ഫാനി പാനീയവാസത്ഥായ ന ഗഹേതബ്ബാനി. അനുപസമ്പന്നം ഉക്ഖിപിത്വാ പുപ്ഫാനി ഓചിനാപേത്വാ ഗഹിതപുപ്ഫാനി ഗഹേതബ്ബാനീതി അയമേത്ഥ വിസേസോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "തേഹി പന പുപ്ഫേഹി പാനീയം ന വാസേതബ്ബം. പാനീയവാസത്ഥികേന സാമണേരം ഉക്ഖിപിത്വാ ഓചിനാപേതബ്ബാനീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൨).

൧൦൨൭. **"സാഖാ"**തി ഭിന്ദിത്വാ വാ ഛിന്ദിത്വാ വാ മോചിതാ വുച്ചതി. **സാഖീന**ന്തി രുക്ഖാനം. **ത**ന്തി യഥാവുത്തരുക്ഖതോ മോചിതസാഖം. യേസം രുക്ഖാനം സാഖാ രുഹതി, തേസം സാഖീനം **തം** സാഖം കപ്പിയം അകാരാപേത്വാ വികോപേന്തസ്സ ദുക്കടന്തി യോജനാ. **"യേസം രുക്ഖാനം സാഖാ രുഹതീ"**തി വുത്തത്താ യേസം സാഖാ ന രുഹതി, തേസം തസ്സാ കപ്പിയകരണകിച്ചം നത്ഥീതി വദന്തി.

൧൦൨൮. **അല്ലസിങ്ഗിവേരാദികേസുപീ**തി **ആദി**-സദ്ദേന വചലസുണാദീനം ഗഹണം.

൧൦൨൯. അനിയാമതോ വട്ടതേവാതി യോജനാ. നിയാമസരൂപം ദസ്സേതും "ഇമം രുക്ഖ"ന്തിആദിവക്ഖമാനത്താ **അനിയാമതോ**തി സാമഞ്ഞനിദ്ദേസേ "ഇമ"ന്തി നിയാമവചനാഭാവതോതി ഗഹേതബ്ബം.

൧൦൩൦. ഉച്ഛുഖണ്ഡാനന്തി പൂരണയോഗേ സാമിവചനം, ഉച്ഛുഖണ്ഡേഹീതി വുത്തം ഹോതി. **സബ്ബമേവാ**തി പച്ഛിയം ഠിതം സബ്ബം ഖണ്ഡം. **കതം ഹോതീ**തി കതം കപ്പിയം ഹോതി. **ഏകസ്മിം കപ്പിയേ കതേ**തി പച്ഛിയം സബ്ബഖണ്ഡേസു ഫുസിത്വാ ഠിതേസു ഏകസ്മിം ഖണ്ഡേ കപ്പിയേ കതേ. "അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ പഞ്ചഹി സമണകപ്പേഹി ഫലം പരിഭുഞ്ജിതും അഗ്ഗിപരിജിതം സത്ഥപരിജിതം നഖപരിജിതം അബീജം നിബ്ബട്ടബീജംയേവ പഞ്ചമ"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൫൦) ഇതി വുത്തേസു അഗ്ഗിസത്ഥനഖേസു അഞ്ഞതരേന തത്ത അയോഖണ്ഡേന വാ ജലിതഗ്ഗിനാ വാ സൂചിമുഖേന വാ നഖച്ഛേദനേന വാ സത്ഥകധാരായ വാ മനുസ്സസീഹാദീനം ഉപ്പാടിതാനുപ്പാടിതഅപൂതിനഖേന വാ വിജ്ഝിത്വാ വാ ഛിന്ദിത്വാ വാ കപ്പിയം കാതബ്ബം. കരോന്തേന ച അനുപസമ്പന്നേന ഭിക്ഖുനാ "കപ്പിയം കരോഹീ"തി വുത്തേയേവ "കപ്പിയ"ന്തി പഠമം വത്വാ പച്ഛാ അഗ്ഗിപരിജിതാദി കാകബ്ബന്തി ഗഹേതബ്ബം. വക്ഖതി ച "കപ്പിയന്തി...പേ॰... വട്ടതീ"തി. "കപ്പിയ"ന്തി വചനം പന യായ കായചി വാചായ വത്തും വട്ടതീതി വദന്തി. പഠമം അഗ്ഗിം നിക്ഖിപിത്വാ നഖാദീഹി വാ വിജ്ഝിത്വാ വാ ഛിന്ദിത്വാ വാ കപ്പിയം കാതബ്ബം. കരോന്തേന ച തം അനുദ്ധരിത്വാവ "കപ്പിയ"ന്തി വത്വാ പച്ഛാ ഉദ്ധരിതും വട്ടതീതി വദന്തി, "കപ്പിയ"ന്തി വത്തുകാമോ "കപ്പ"ന്തി ചേ വദതി, വട്ടതീതി കേചി.

൧൦൩൧. ദാരുന്തി ഉച്ഛൂഹി സദ്ധിം ഏകതോബദ്ധദാരും. **ദാരും വിജ്ഝതീ**തി ഏത്ഥ ജാനിത്വാപി വിജ്ഝതി വാ വിജ്ഝാപേതി വാ, വട്ടതിയേവ. "ഏകസിത്ഥേപീ"തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ.

൧൦൩൪. താനി ഉച്ഛുദാരൂനി. **ത**ന്തി വല്ലിം, രജ്ജും വാ.

൭൦൬. മരിചപക്കേഹീതി പരിണതേഹി മരിചപക്കേഹി. അപരിണതാനം പന അബീജത്താ കപ്പിയേ അകതേപി വട്ടതി. ഇദഞ്ച സേതലസുണതചലസുണാദീഹി മിസ്സഭത്തസ്സ ഉപലക്ഖണം. ഏത്ഥ ച ഭത്തസിത്ഥസമ്ബന്ധവസേന ഏകാബദ്ധതാ വേദിതബ്ബാ, ന ഫലാദീനമേവ അഞ്ഞമഞ്ഞസമ്ബന്ധവസേന.

൭൦൭. തിലതണ്ഡുലകാദിസൂതി കപ്പിയം കാതബ്ബതിലേഹി മിസ്സതണ്ഡുലാദീസു. **ആദി**-സദ്ദേന കപ്പിയം കാതബ്ബവത്ഥൂഹി മിസ്സിതാനി ഇതരവത്ഥൂനി ഗഹിതാനി. **ഏകാബദ്ധേ കപിത്ഥേപീ**തി കടാഹേന ബദ്ധബീജേ പരിണതകപിത്ഥഫലേപി. **കടാഹേ**തി ബദ്ധമിഞ്ജേ കപാലേ.

൭൦൮. കടാഹം മുഞ്ചിത്വാതി സുക്ഖത്താ സമന്തതോ കടാഹം മുഞ്ചിത്വാ. **മിഞ്ജക**ന്തി പരിണതകപിത്ഥഫലമിഞ്ജം. **തം കപിത്ഥം ഭിന്ദാപേത്വാ**തി കപിത്ഥകടാഹം ഭിന്ദാപേത്വാ, ഇദം ബീജതോ മുത്തസ്സ കടാഹസ്സ ഭാജനഗതികത്താ വുത്തം.

൭൦൯. "അഭൂതഗാമഅബീജേസൂ"തി പദച്ഛേദോ, അഭൂതഗാമേ ച അബീജേ ചാതി അത്ഥോ. നനു ച "അബീജേ ബീജസഞ്ഞീ, വേമതികോ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാചി॰ ൯൨) പാഠം വിനാ "അഭൂതഗാമേ ഭൂതഗാമസഞ്ഞീ"തി പാഠോ നത്ഥീതി അഭൂതഗാമഗ്ഗഹണം കസ്മാ കതന്തി? വുച്ചതേ - തസ്മിം പാഠേ ബീജം ഭൂതഗാമഞ്ച ബീജഗാമം ബീജഞ്ച ബീജബീജന്തി വത്തബ്ബേ ഏകസേസനയേന "ബീജ"ന്തി ഗഹേത്വാ വിനിച്ഛിതന്തി ഉഭയം വിഭജിത്വാ ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. **തത്ഥ** തസ്മിം അഭൂതഗാമഅബീജഗാമദ്വയേ. ഇമിസ്സാ ഗാഥായ "അഭൂതഗാമേ ഭൂതഗാമസഞ്ഞിനോ ദുക്കടം, വേമതികസ്സ ദുക്കടം, അബീജഗാമേ ബീജഗാമസഞ്ഞിനോ ദുക്കടം, വേമതികസ്സ ദുക്കട"ന്തി ചത്താരി ദുക്കടാനി ദസ്സിതാനി. തത്ഥ **അഭൂതഗാമ**ന്തി ബീജഗാമം ഗഹേതബ്ബം. **അബീജഗാമ**ന്തി നോ ബീജം.

൭൧൦. തത്ഥ തസ്മിം ഭൂതഗാമബീജഗാമദ്വയേ. **"അതഥാസഞ്ഞിനോ"**തിആദീസു "ഭൂതഗാമം വികോപേന്തസ്സാ"തി സേസോ, അനാപത്തി പകാസിതാതി സമ്ബന്ധോ, അഭൂതഗാമം, അബീജന്തി വാ സഞ്ഞിനോ ഭൂതഗാമം ബീജമ്പി വികോപേന്തസ്സ അനാപത്തി പകാസിതാതി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. യഥാഹ **പാളിയം** "ബീജേ അബീജസഞ്ഞീ ഛിന്ദതി വാ... പേ॰... അനാപത്തീ"തി.

അസഞ്ചിച്ച ഭൂതഗാമം വികോപേന്തസ്സ അനാപത്തീതി യോജനാ. ഏവമുപരിപി യോജേതബ്ബം. ഗച്ഛന്തസ്സ പാദേസു ഗഹേത്വാ വാ ആലമ്ബണകത്തരയട്ഠിയാ ഘംസിത്വാ വാ തിണാദീസു ഛിജ്ജേസുപി "ഇമം ഛിന്ദിസ്സാമീ"തി അമനസികതത്താ അനാപത്തീതി അത്ഥോ. **അസതിസ്സാ**തി അഞ്ഞവിഹിതസതിസ്സ വാ അഞ്ഞേന കഥയതോ വാ പാദങ്ഗുട്ഠാദീഹി തിണാദീനി ഛിന്ദന്തസ്സ. **ച**-കാരേന ഇധ അവുത്തം "അജാനന്തസ്സാ"തി ഇദം സമുച്ചിതം. "ഇമം ഭൂതഗാമ"ന്തി വാ "ഇമസ്മിം അഗ്ഗിമ്ഹി പതിതേ ഇമം ഡയ്ഹതീ"തി വാ "ഇമിനാ ഇദം ഭിജ്ജതി ഛിജ്ജതീ"തിആദിം വാ അജാനന്തസ്സ അനാപത്തീതി അത്ഥോ.

൭൦൩. **ഇദം ചാതി** ഇദം ഭൂതഗാമസിക്ഖാപദഞ്ച. **തിസമുട്ഠാന**ന്തി കായചിത്തവാചാചിത്തകായവാചാചിത്തവസേന തിസമുട്ഠാനം. ഛേദനാദികിരിയായ ആപജ്ജനതോ **ക്രിയം. തിചിത്ത**ന്തി പണ്ണത്തിം അജാനിത്വാ ഛേതിയാദീസു തിണഗഹനാദികം കരോന്തസ്സ അഖീണാസവസ്സ കുസലം, ഖീണാസവസ്സ കിരിയം, ഫലപുപ്ഫാദിലോഭേന വികോപേന്താനം സേഖപുഥുജ്ജനാനം അകുസലന്തി തിചിത്തം.

ഭൂതഗാമകഥാവണ്ണനാ.

൭൦൪. അഞ്ഞവാദവിഹേസകേ കമ്മസ്മിം സങ്ഘേന കതേതി യോജനാ, അഞ്ഞവാദകവിഹേസകാരോപനകമ്മേ ഞത്തിദുതിയായ കമ്മവാചായ പച്ചേകം സങ്ഘേന കതേതി അത്ഥോ. ''അഞ്ഞം വദതീതി അഞ്ഞവാദകം, അഞ്ഞേനഞ്ഞം പടിചരണസ്സേതം നാമം. വിഹേസേതീതി വിഹേസകം, തുണ്ഹീഭൂതസ്സേതം നാമ''ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൮) വചനതോ സങ്ഘമജ്ഝേ വത്ഥുനാ, ആപത്തിയാ വാ ചോദനായ കതായ തം അവത്തുകാമോ ഹുത്വാ ''കോ ആപന്നോ, കിം ആപന്നോ, കിസ്മിം ആപന്നോ''തിആദിനാ (പാചി॰ ൯൪) **പദഭാജനാ**നുക്കമേന പുച്ഛിതം ഠപേത്വാ അഞ്ഞസ്സ അവചനം അഞ്ഞേനഞ്ഞം പടിചരണം, തം കരോന്തോ **അഞ്ഞവാദകോ**. ഇധ പന ഭാവപ്പധാനവസേന കിരിയാ ഗഹിതാ.

തഥേവ ചോദിയമാനോ ഹുത്വാ പുച്ഛിതം അവത്തുകാമോ ഹുത്വാ ആപത്തിഭീരുകതായ അഞ്ഞേനഞ്ഞം പടിചരണം അകത്വാ സങ്ഘം വിഹേസേതും തുണ്ഹീഭൂതോ **വിഹേസകോ** നാമ. ഏത്ഥാപി ഭാവപ്പധാനവസേന കിരിയാവ ഗഹേതബ്ബാ. ഇധ പന തബ്ഭാവാരോപനകമ്മം വുച്ചതീതി സംഖേപോ. **പുന തഥാ കരോന്തസ്സാ**തി പുനപി തേനേവ പകാരേന അഞ്ഞവാദകവിഹേസകാനി വിസും വിസും കരോന്തസ്സ. **പാചിത്തിയദ്വയം ഹോതീതി പദഭാജനേ** ''രോപിതേ അഞ്ഞവാദകേ''തിആദിനാ (പാചി॰ ൧൦൦) നയേന ച ''രോപിതേ വിഹേസകേ''തിആദിനാ (പാചി॰ ൧൦൦) നയേന ച വിസും വിസും പാചിത്തിയസ്സ വുത്തത്താ ഏകേകസ്മിം വത്ഥുമ്ഹി ഏകേകായ ആപത്തിയാ സമ്ഭവതോ പാചിത്തിയദ്വയം ഹോതീതി ഗഹേതബ്ബം.

൭൦൫. **ധമ്മേ**തി ഏത്ഥ ''കമ്മേ''തി സേസോ. ധമ്മകമ്മേ ധമ്മകമ്മസഞ്ഞീ, വേമതികോ, അധമ്മകമ്മസഞ്ഞീതി തീസു വികപ്പേസു. **അധമ്മേ**തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **കമ്മേ അരോപിതേ**തി അഞ്ഞവാദകകമ്മാരോപനേ അകതേ. **ഏവം വദന്തസ്സാ**തി ''കോ ആപന്നോ''തിആദീനി വദന്തസ്സ. **വദന്തസ്സ ചാ**തി ഏത്ഥ ചകാരേന കമ്മേ അരോപിതേ ഏവം വിഹേസന്തസ്സ ച ദുക്കടന്തി സമുച്ചിനോതി. ഇമസ്മിം പക്ഖേ **കമ്മേ അരോപിതേ**തി വിഹേസകകാലമാഹ.

൭൦൬. **ആപന്ന**ന്തി അത്തനാ ആപന്നം. **ഭണ്ഡനം ഭവിസ്സതീതി സഞ്ഞിസ്സാ**തി മയാ ഇമസ്മിം വുത്തേ സങ്ഘസ്സ ഭണ്ഡനകലഹാദയോ ഹോന്തീതി സഞ്ഞായ തുണ്ഹീ ഭവന്തസ്സ. **ഗിലാനസ്സാ**തി വത്തും അസക്കുണേയ്യമുഖരോഗാദിയുത്തസ്സ.

൭൦൭. **ക്രിയാക്രിയ**ന്തി അഞ്ഞേനഞ്ഞപടിചരണം ക്രിയം. തുണ്ഹീഭാവോ അക്രിയം.

അഞ്ഞവാദകകഥാവണ്ണനാ.

൧൬൪-൬൭. സമ്മതസ്സാതി ഖണ്ഡകാഗതസേനാസനപഞ്ഞാപകസമ്മുതിആദീസു തേരസസു സമ്മുതീസു ഏകം വാ കതിപയാ വാ സബ്ബാ വാ ദാതും സങ്ഘേന ഞത്തിം ഠപേത്വാ കമ്മവാചം വത്വാ ദിന്നസമ്മുതികസ്സ. ''ഉപസമ്പന്നം സങ്ഘേന സമ്മത''ന്തി (പാചി॰ ൧൬൫) വചനതോ **ഭിക്ഖുനോ**തി ഉപസമ്പന്നമാഹ, അയസം കത്തുകാമോതി സമ്ബന്ധോ. **വദന്തോ**തി ''ഛന്ദേന ഇത്ഥന്നാമോ സേനാസനം പഞ്ഞാപേതി, ഛന്ദേന ഭത്താനി ഉദ്ദിസതീ''തിആദിം ഭണന്തോ. **''ഉപസമ്പന്നേ''**തി ഇദം **''ഉജ്ഝാപേതീ''**തി കിരിയമപേക്ഖിത്വാ കമ്മനി ഉപയോഗബഹുവചനം. അയഞ്ഹേത്ഥ അത്ഥോ - **ഉജ്ഝാപേതി** അവഞ്ഞായ ഓലോകാപേതി, ലാമകതോ വാ ചിന്താപേതി, ഖീയതീതി ''ഛന്ദേന ഇത്ഥന്നാമോ സേനാസനം പഞ്ഞപേതീ''തിആദിം കഥേന്തോ പകാസേതീതി. ഇമസ്മിം പക്ഖേ ''ഉപസമ്പന്നാന''ന്തി വത്തബ്ബേ സാമിഅത്ഥേ ഉപയോഗവസേന ''ഉപസമ്പന്നേ''തി വുത്തം, ഉപസമ്പന്നാനം സന്തികേ പകാസേതീതി അത്ഥോ.

''പാചിത്തിയദ്വയം ഹോതീ''തി ഇദം ''ഉജ്ഝാപനകേ ഖിയ്യനകേ പാചിത്തിയ''ന്തി (പാചി॰ ൧൬൬) ദ്വിന്നം വത്ഥൂനം ഏകതോ വുത്തത്താ ഇധാപി ഏകതോ വുത്തം, വിസും വിസും പന ഗഹേതബ്ബം. **ധമ്മേ**തി ഏത്ഥ ''കമ്മേ''തി സേസോ, ഉപസമ്പന്നസ്സ സമ്മതസ്സ സങ്ഘേന ദിന്നസമ്മുതികമ്മം സചേ ധമ്മകമ്മം ഹോതീതി അത്ഥോ. **അധമ്മേ**തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ.

൧൬൭-൮. ഭിക്ഖുനോതി സമ്മതസ്സ ഭിക്ഖുനോ. അസമ്മതസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ അവണ്ണം ഭാസതോതി യോജനാ. **യസ്സ കസ്സചീ**തി ഏത്ഥ ''സന്തികേ''തി സേസോ, ഉപസമ്പന്നസ്സ ച അനുപസമ്പന്നസ്സ ച യസ്സ കസ്സചി സന്തികേതി അത്ഥോ. ഉപസമ്പന്നകാലേ സമ്മതം പച്ഛാ സാമണേരഭാവം ഉപഗതം സന്ധായ ''സമ്മതസ്സ സാമണേരസ്സാ''തി വുത്തം. അവണ്ണം വദതോതി യോജനാ.

൧൬൯. കരോന്തം സമ്മതം. **ഭണതോ**തി ഉജ്ഝാപയതോ, ഖീയതോ. അത്ഥോ പന വുത്തനയോവ. ഉജ്ഝാപനഖീയനകിരിയാഹി ആപജ്ജനതോ **ക്രിയം**. യസ്മാ ഉജ്ഝാപനം, ഖീയനഞ്ച മുസാവാദവസേനേവ പവത്തം, തസ്മാ ''ആദികമ്മികസ്സ അനാപത്തീ''തി പാചിത്തിയട്ഠാനേ, ദുക്കടട്ഠാനേ ച ഇമിനാ ച അനാപത്തിദസ്സനത്ഥം വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം. ഏവഞ്ച കത്വാ ഉജ്ഝാപേന്തസ്സ, ഖീയന്തസ്സ ച ഏകക്ഖണേ ദ്വേ ദ്വേ ആപത്തിയോ ഹോന്തീതി ആപന്നം.

ഉജ്ഝാപനകകഥാവണ്ണനാ.

൧൭൦. സങ്ഘസ്സ മഞ്ചാദിന്തി സമ്ബന്ധോ. ''സങ്ഘികം മഞ്ചം വാ പീഠം വാ ഭിസിം വാ കോച്ഛം വാ''തി **പാളിയം** ദസ്സിതം സങ്ഘസന്തകം മഞ്ചാദിം. ഏത്ഥ ച **മഞ്ചോ** നാമ **പാളിയം** ''ചത്താരോ മഞ്ചാ മസാരകോ ബുന്ദികാബദ്ധോ കുളീരപാദകോ ആഹച്ചപാദകോ''തി (പാചി॰ ൧൧൧) ച ദസ്സിതോ ചതുബ്ബിധോ മഞ്ചോ. തത്ഥ **മസാരകോ** നാമ മഞ്ചപാദേ വിജ്ഝിത്വാ തത്ഥ അടനിസിഖാഹി ആവുണിത്വാ കതമഞ്ചോ. സോ ഇദാനി വത്തമാനോ വേത്തമഞ്ചോ. **ബുന്ദികാബദ്ധോ** നാമ അടനിസീസേസു ബുന്ദികരന്തരതോ മഞ്ചപാദേ ഡംസാപേത്വാ കതോ വേത്തമഞ്ചപദരമഞ്ചോ ദട്ഠബ്ബോ. **കുളീരപാദകോ** നാമ പാദബുന്ദേ അസ്സഖുരാദിആകാരം ദസ്സേത്വാ കക്കടപാദേഹി വിയ വങ്കപാദേഹി യോജിതമഞ്ചോ. **ആഹച്ചപാദകോ** നാമ അടനിയോ വിജ്ഝിത്വാ അടനിഛിദ്ദേ പാദസീസേ സിഖം കത്വാ തം

പവേസേത്വാ അടനിയാ ഉപരി നിക്ഖന്തേ പാദസിഖാമത്ഥകേ തിരിയം വിജ്ഝിത്വാ ആണിം പവേസേത്വാ കതമഞ്ചോ.

പീഠം നാമ ഏവമേവ കതം തന്നാമകമേവ ചതുബ്ബിധം;

ഭിസി നാമ "പഞ്ച ഭിസിയോ ഉണ്ണഭിസി ചോളഭിസി വാകഭിസി തിണഭിസി പണ്ണഭിസീ"തി ഗബ്ഭവസേന ദസ്സിതാ പഞ്ച ഭിസിയോ. തത്ഥ **ഉണ്ണാ** നാമ മനുസ്സലോമം ഠപേത്വാ അവസേസലോമാനി. **ചോളാ** നാമ പിലോതികാ. **വാകം** നാമ മകചിവാകാദികം. **തിണം** നാമ ദബ്ബതിണാദി. **പണ്ണം** നാമ തമാലപണ്ണം ഠപേത്വാ അവസേസപണ്ണം.

കോച്ഛന്തി പാളിയം "കോച്ഛം നാമ വാകമയം വാ ഉസീരമയം വാ മുഞ്ജമയം വാ പബ്ബജമയം വാ അന്തോ സംവേഠേത്വാ ബദ്ധം ഹോതീ"തി (പാചി॰ ൧൧൧) ദസ്സിതം വാകം വാ ഉസീരം വാ മുഞ്ജതിണം വാ ഏളകലോമാനി വാ പബ്ബജതിണം വാ ആദായ ഉഭോഹി കോടീഹി വിത്ഥതം കത്വാ മജ്ഝേ പീളേത്വാ സങ്കുചിത്വാ തം ബന്ധിത്വാ സീഹചമ്മാദീഹി വേഠനബന്ധനാനി പടിച്ഛാദേത്വാ പാദപുഞ്ഛനീ വിയ നിസജ്ജത്ഥായ കതം ആസനന്തി വദന്തി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "ഹേട്ഠാ ച ഉപരി ച വിത്ഥതം, മജ്ഝേ സംഖിത്തം, പണവസണ്ഠാനം കത്വാ ബദ്ധം ഹോതി, തം കിര മജ്ഝേ സീഹബ്യഗ്ഘചമ്മപരിക്ഖിത്തമ്പി കരോന്തി. അകപ്പിയചമ്മം നാമേത്ഥ നത്ഥീ"തിആദി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൧). **സന്ഥരാപേത്വാ**തി ഉപസമ്പന്നേന വാ അനുപസമ്പന്നേന വാ സന്ഥരാപേത്വാ. ഏത്ഥ വിനിച്ഛയം വക്ഖതി. **സന്ഥരിത്വാ**തി സയം സന്ഥരിത്വാ വാ.

൧൦൭. നേവുദ്ധരേയ്യാതി പഞ്ഞത്തട്ഠാനതോ ഉദ്ധരിത്വാ ന പടിസാമേയ്യ. **ന ഉദ്ധരാപേയ്യ വാ**തി അഞ്ഞേന വാ തഥാ ന കാരാപേയ്യ. **തന്തി** മഞ്ചാദിം. **പക്കമന്തോ**തി ഏത്ഥ "യോ ഭിക്ഖൂ"തി ലബ്ഭതി, മഞ്ചാദീനം അത്ഥതട്ഠാനതോ ഥാമമജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ഥാമപ്പമാണേന ഹത്ഥം പസാരേത്വാ ഖിത്തപാസാണസ്സ പതനട്ഠാനം അതിക്കമ്മ ഗച്ഛന്തോതി അത്ഥോ. യഥാഹ **പാളിയം** "മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ലേഡ്ഡുപാതം അതിക്കമന്തസ്സാ"തി.

൧൦൮. വസ്സികേ ചതുരോ മാസേതി അന്തോവസ്സം ചാതുമാസേ. **സചേ ദേവോ ന വസ്സതീ**തി ഏത്ഥ "കത്ഥചി ജനപദേ"തി സേസോ. തേനേവ **"സചേ"**തി സാസങ്കമാഹ. "യേസു ജനപദേസു വസ്സകാലേ ന വസ്സതി, തേസുപി ചത്താരോ മാസേ നിക്ഖിപിതും ന വട്ടതിയേവാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൦) **അട്ഠകഥായം** വുത്തം. **തഥാ ചാപീ**തി തേ ചത്താരോ മാസേ അവസ്സന്തേപി.

൧൦൯. യത്ഥാതി യസ്മിം ലങ്കാദീപസദിസേ ദേസേ. യത്ഥ അപരേപി ഹേമന്തേ ചത്താരോ മാസേ ദേവോ വസ്സതി, തത്ഥ അട്ഠ മാസേ അജ്ഝോകാസേ മഞ്ചാദിം ഠപേതും ന വട്ടതീതി യോജനാ. ഗിമ്ഹാനേ പന ചത്താരോ മാസേ ബഹി ഠപേതും വട്ടതീതി ബ്യതിരേകതോ ദസ്സേതി.

൧൧൦. നിവാസസ്മിന്തി രുക്ഖേ കുലാവകം കത്വാ നിരന്തരവാസേ സതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "യസ്മിം പന ധുവനിവാസേന കുലാവകേ കത്വാ വസന്തീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൦). **കദാചിപീ**തി അനോവസ്സകാലേപി.

൧൦൭-൯. സങ്ഘികം യം കിഞ്ചി മഞ്ചാദീതി യോജനാ. **സന്ഥതം യദീതി** അനാണത്തേന യദി അത്ഥതം, പഞ്ഞത്തന്തി വുത്തം ഹോതി. **യത്ഥ കത്ഥചി ഠാനേതി** രുക്ഖമൂലമണ്ഡപഅബ്ഭോകാസാദിമ്ഹി യത്ഥ കത്ഥചി ഠാനേ. **യേന കേനചീതി** സദ്ധിവിഹാരികേന വാ അന്തേവാസികേന വാ അഞ്ഞേന വാ. **ഭിക്ഖുനാതി** ഉപസമ്പന്നേന. **സോതി** യസ്സത്ഥായ പഞ്ഞത്തം, സോ ഭിക്ഖു.

൧൦൮. **തന്തി** തം സങ്ഘികം വേത്തമഞ്ചാദിം. **സന്ഥരാപിത**-സദ്ദോ കത്തുസാധനോ, സന്ഥരിതും നിയോജകസ്സേവ ഭിക്ഖുനോതി അത്ഥോ.

൧൦൯. **ഭിക്ഖുനാതി** എത്ഥ "ആണാപകോ"തി വക്ഖമാനത്താ ആണത്തേന ഭിക്ഖുനാ ഉപസമ്പന്നേനാതി ലബ്ഭതി. **തസ്സേവാതി** ആണത്തിയാ ആസനപഞ്ഞാപകസ്സ തസ്സേവ ഭിക്ഖുനോ. **"നിസീദതീ"**തി വചനസ്സ ഉപലക്ഖണത്താ ആഗന്ത്വാ ഥവികം വാ ചീവരം വാ യം കിഞ്ചിദേവ ഠപേതി, "മയ്ഹമേവ ഭാരോ"തി വാ വദതി, പഞ്ഞാപകോ മുച്ചതീതി ഗഹേതബ്ബോ.

൧൧൦-൯൦. അനാപുച്ഛാതി എത്ഥ "യോ ഭിക്ഖു വാ സാമണേരോ വാ ആരാമികോ വാ ലജ്ജീ ഹോതി, അത്തനോ പലിബോധം വിയ മഞ്ഞതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൬) **അട്ഠകഥായ** വുത്തസരൂപം യം കഞ്ചി അനാപുച്ഛാതി അത്ഥോ. "ഭിക്ഖു വാ സാമണേരോ വാ ആരാമികോ വാ ലജ്ജീ ഹോതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൬) വുത്തത്താ അലജ്ജിം ആപുച്ഛിത്വാ ഗന്തും ന വട്ടതീതി വദന്തി. "മയം ഗമിസ്സാമാ"തി വത്വാ അനുമതിഗഹണം ആപുച്ഛനം നാമ, തം അനാപത്തിയാ കഥം അങ്ഗം ഹോതീതി ചേ? ഗമനസ്സ അനുമതിയാ ലദ്ധത്താ. "കപ്പം ലഭിത്വാ ഗന്തബ്ബ"ന്തി വചനതോ അനുമതിദായകേന വത്താവത്തം സമ്പടിച്ഛിതം വിയ ഹോതീതി ലദ്ധകപ്പത്താ എവം ഗച്ഛതി ചേ, വട്ടതി. **അനിയ്യാതേത്വാതി** നിയ്യാതനം അകത്വാ വത്താവത്തം അപ്പടിയാദേത്വാ, അസമ്പടിച്ഛാപേത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **വാരേതി** പദവാരേ.

൯൨൮. **തസ്മാ ഠാനാതി** അത്തനാ ഠത്വാ ആണാപിതഭോജനസാലതോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "ഭോജനസാലതോ നിക്ഖമിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൧).

൯൨൯. സങ്ഘികേ സങ്ഘികസഞ്ഞിവേമതികപുഗ്ഗലികസഞ്ഞീനം വസേന **തികപാചിത്തിയം. തികാതീതേനാതി** അകുസലമൂലത്തികാദിതോ സവാസനസമുച്ഛേദപ്പഹാനവസേന അതിക്കന്തേന. **തികദുക്കടന്തി** "പുഗ്ഗലികേ സങ്ഘികസഞ്ഞീ, വേമതികോ, പുഗ്ഗലികസഞ്ഞീ അഞ്ഞസ്സ പുഗ്ഗലികേ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാചി॰ ൧൧൮) വചനതോ ദുക്കടത്തയം ഹോതി.

൯൩൪-൫. ചിമിലികം നാമ പരികമ്മകതായ ഭൂമിയാ ഛവിരക്ഖനത്ഥം അത്ഥരിതബ്ബപിലോതികം. **തട്ടികാ** നാമ താലപണ്ണാദീഹി കതതട്ടികാ. **ചമ്മം** സീഹചമ്മാദി. സേനാസനപരിക്ഖാരേ അകപ്പിയചമ്മം നാമ നത്ഥി. യഥാഹ **"അട്ഠകഥാസു** ഹി സേനാസനപരിഭോഗേ പടിക്ഖിത്തചമ്മം നാമ ന ദിസ്സതി, തസ്മാ സീഹചമ്മാദീനം പരിഹരണേയേവ പടിക്ഖേപോ വേദിതബ്ബോ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൮). ഇമസ്സ ച അട്ഠകഥാപാഠസ്സ **സാരത്ഥദീപനിയാ** (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൧൧൮) എവം അത്ഥോ വണ്ണിതോ -

“സീഹചമ്മാദീനം പരിഹരണേയേവ പടിക്ഖേപോ വേദിതബ്ബോ”തി ഇമിനാ “ന ഭിക്ഖവേ മഹാചമ്മാനി ധാരേതബ്ബാനി സീഹചമ്മം ബ്യഗ്ഘചമ്മം ദീപിചമ്മം, യോ ധാരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി ഏവം വുത്തായ **ഖന്ധകപാളിയാ** അധിപ്പായം വിഭാവേതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - “അന്തോപി മഞ്ചേ പഞ്ഞത്താനി ഹോന്തി, ബഹിപി മഞ്ചേ പഞ്ഞത്താനി ഹോന്തീ”തി (മഹാവ॰ ൨൫൫) ഇമസ്മിം വത്ഥുസ്മിം സിക്ഖാപദസ്സ പഞ്ഞത്തത്താ മഞ്ചപീഠേസു അത്ഥരിത്വാ പരിഭോഗോയേവ പടിക്ഖിത്തോ, ഭൂമത്ഥരണവസേന പരിഭോഗോ പന അപ്പടിക്ഖിത്തോതി. യദി ഏവം “പരിഹരണേയേവ പടിക്ഖേപോ”തി ഇദം കസ്മാ വുത്തന്തി? യഥാ “അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ സബ്ബം പാസാദപരിഭോഗ”ന്തി (ചൂളവ॰ ൩൨൦) വചനതോ പുഗ്ഗലികേപി സേനാസനേ സേനാസനപരിഭോഗവസേന നിയമിതം സുവണ്ണഘടാദികം പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടമാനമ്പി കേവലം അത്തനോ സന്തകം കത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതി, ഏവമിദം ഭൂമത്ഥരണവസേന പരിഭുഞ്ജിയമാനമ്പി അത്തനോ സന്തകം കത്വാ തം തം വിഹാരം ഹരിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതീതി ദസ്സനത്ഥം “പരിഹരണേയേവ പടിക്ഖേപോ വേദിതബ്ബോ”തി വുത്തന്തി.

“ഫലക”ന്തി ഇമിനാ പാഠാഗതം ഫലകപീഠമേവ ദസ്സിതം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** “ഫലകപീഠം നാമ ഫലകമയം പീഠ”ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൨). **പാദപുഞ്ഛനി**ന്തി കദലിവാകാദീഹി കതം പാദപുഞ്ഛനികം. **ഭൂമത്ഥരണം** നാമ ചിമിലികായ സതി തസ്സാ ഉപരി, അസതി സുദ്ധഭൂമിയം അത്ഥരിതബ്ബാ കടസാരകാദിവികതി. **ഉത്തരത്ഥരണം** നാമ സങ്ഘികമഞ്ചപീഠാദീനം ഉപരി അത്ഥരിതബ്ബപച്ചത്ഥരണം.

പത്താധാരകന്തി പത്തവലയാധാരകം. തം യഥാവുത്തപരിക്ഖാരം. **ഗച്ഛതോ**തി ലേഡ്ഡുപാതം അതിക്കമ്മ ഗച്ഛതോ. സചേ പന ദായകേഹി ദാനകാലേയേവ സഹസ്സഗ്ഘനകമ്പി കമ്ബലം “പാദപുഞ്ഛനിം കത്വാ പരിഭുഞ്ജഥാ”തി ദിന്നം, തഥേവ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. തസ്മാ ഇമം മഞ്ചപീഠാദിസേനാസനമ്പി “അബ്ഭോകാസേപി യഥാസുഖം പരിഭുഞ്ജഥാ”തി ദായകേഹി ദിന്നം ചേ, സബ്ബസ്മിമ്പി കാലേ അബ്ഭോകാസേ നിക്ഖിപിതും വട്ടതീതി വദന്തി.

൧൧൫. ആരഞ്ഞകേനാപി സചേ ഗന്തബ്ബം ഹോതി, അനോവസ്സകേ നോസതി മഞ്ചപീഠാദിം രുക്ഖസ്മിം ലഗ്ഗേത്വാ യഥാസുഖം ഗന്തബ്ബന്തി യോജനാ.

൧൧൭. **ഉപചികാദീഹീ**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന മൂസികാ ഗഹിതാ. **ന ലുജ്ജതീ**തി ന നസ്സതി. **തം സബ്ബ**ന്തി മഞ്ചാദികം സകലം.

൧൧൮. **അത്തനോ സന്തകേ**തി അത്തനോ പുഗ്ഗലികേ മഞ്ചാദിവിസയേ. **രുദ്ധേ**തി വുഡ്ഢഭിക്ഖുനാ വാ ഇസ്സരാദീഹി വാ യക്ഖസീഹാദീഹി വാ മഞ്ചാദികേ രുദ്ധേ അജ്ഝാവുത്ഥേ, അഭിഭവിത്വാ ഗഹിതേതി അത്ഥോ . **ആപദാസുപീ**തി ബ്രഹ്മചരിയന്തരായാദീസു ച സന്തേസു. ഗച്ഛതോ ഭിക്ഖുനോ അനാപത്തീതി യോജനാ.

൧൧൯. കായവാചതോ, കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാനം കഥിനസമുട്ഠാനം നാമ. പഞ്ഞത്തിം അജാനിത്വാ സയം അനുദ്ധരന്തസ്സ കായേന ഹോതി, അനാപുച്ഛന്തസ്സ വാചായ ഹോതി, പഞ്ഞത്തിം ജാനിത്വാ ഏവം

അകരോന്തസ്സ സചിത്തകേന തേനേവ ദ്വയേന സമുട്ഠാതീതി വേദിതബ്ബം. ലേഡ്ഡുപാതാതിക്കമോ **ക്രിയം**. മഞ്ചാദീനം അനുദ്ധരണാദി **അക്രിയം**.

പഠമസേനാസനകഥാവണ്ണനാ.

൧൦൮-൯. ഭിസീതി പഠമസിക്ഖാപദേ വുത്തപഞ്ചപ്പകാരാ ഇമിസ്സാ **അട്ഠകഥായ** "മഞ്ചകഭിസി വാ പീഠകഭിസി വാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൨) ഏവം ദസ്സിതഭിസി ച. **പച്ചത്ഥരണം** നാമ പാവാരോ കോജവോ വാ. "ഏത്തകമേവ വുത്തന്തി **അട്ഠകഥാസു** വുത്തം. 'ഇദഞ്ച അട്ഠകഥാസു തഥാവുത്തഭാവദസ്സനത്ഥം വുത്തം, അഞ്ഞമ്പി താദിസം മഞ്ചപീഠേസു അത്ഥരിതബ്ബം പച്ചത്ഥരണമേവാ'തി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്ത"ന്തി (സാരത്ഥ॰ അട്ഠ॰ പാചിത്തിയ ൩.൧൧൨) **സാരത്ഥദീപനിയാ** ലിഖിതം. **നിസീദന**ന്തി നിസീദനചീവരം.

തിണസന്ഥാരോ ഏരകാദീനി തിണാനി ദ്വീസു തീസു ഠാനേസു ഗോപേത്വാ കതസന്ഥാരോ. **പണ്ണസന്ഥാരോ** നാമ നാളികേരാദിപണ്ണേ തഥേവ ഗോപേത്വാ കതസന്ഥാരോ. സയന്തി ഏത്ഥാതി **സേയ്യാ. "സബ്ബച്ഛന്നപരിച്ഛന്നേ"**തി ഇദം സഹസേയ്യകഥായ വുത്തത്ഥമേവ.

ദസവിധം സേയ്യന്തി ദസവിധാസു സേയ്യാസു അഞ്ഞതരന്തി വുത്തം ഹോതി. **സന്ഥരിത്വാപി വാ**തി ഏത്ഥ **പി**-സദ്ദോ സമ്പിണ്ഡനത്ഥോ, സോ സന്ഥരാപേത്വാപീതി ഇമം സമ്പിണ്ഡേതി. **വാ**-സദ്ദം "സയം അനുദ്ധരിത്വാ"തി ഏത്ഥ "അനുദ്ധരിത്വാ വാ"തി യോജേത്വാ "അനുദ്ധരാപേത്വാ വാ"തി അയം വികപ്പോ സങ്ഗയ്ഹതി. **തം** സേയ്യം.

ആരാമസ്സൂപചാരന്തി "അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഉപചാരോ നാമ സേനാസനതോ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതാ"തി **അട്ഠകഥായം** വുത്തം ഉപചാരമാഹ. **അസ്സാ**തി വിഹാരസ്സ പരിക്ഖിത്തസ്സ.

൧൧൦. ഉഭയേസന്തി സേനാസനസേയ്യാനം. അന്തോഗബ്ഭേ സന്ഥരിത്വാ ഗച്ഛതോതി സമ്ബന്ധോ.

൧൧൧. ഉപചാരേ വിഹാരസ്സാതി ഏത്ഥ **വിഹാരോ** നാമ അന്തോഗബ്ഭാദിസബ്ബപരിച്ഛന്നഗുത്തസേനാസനം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "വിഹാരോതി അന്തോഗബ്ഭോ വാ അഞ്ഞം വാ സബ്ബപരിച്ഛന്നം ഗുത്തസേനാസനം വേദിതബ്ബ"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൬). തത്ഥ **ഉപചാരോ** നാമ തംസമീപം ഠാനം. യഥാഹ "ഉപചാരേതി തസ്സ ബഹി ആസന്നേ ഓകാസേ"തി. **മണ്ഡപോ** നാമ പരിച്ഛന്നാപരിച്ഛന്നസന്നിപാതമണ്ഡപോ. യഥാഹ "മണ്ഡപേ വാതി അപരിച്ഛന്നേ പരിച്ഛന്നേ വാപി ബഹൂനം സന്നിപാതമണ്ഡപേ"തി. **ആദി-**സദ്ദേന ഉപട്ഠാനസാലാരുക്ഖമൂലാനി സങ്ഗഹിതാനി. **ഉപട്ഠാനസാലാ** നാമ അഗുത്താ ഭോജനസാലാ. യഥാഹ "ഉപട്ഠാനസാലായം വാതി ഭോജനസാലായം വാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൬). **അഗുത്തതാ** ച "ഠാനസ്സ അഗുത്തതായാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൬) അട്ഠകഥാവചനതോ വേദിതബ്ബാതി.

൧൧൨. തികപാചിത്തിയം വുത്തന്തി "സങ്ഘികേ സങ്ഘികസഞ്ഞീ, വേമതികോ, പുഗ്ഗലികസഞ്ഞീ"തി വാരത്തയേ പാചിത്തിയത്തയം വുത്തം.

ദസവത്ഥൂസു ഭവം തദന്തോഗധത്താതി **ദസവത്ഥുകം,** ദസന്നം വാ വത്ഥു ദസവത്ഥു, തംയേവ **ദസവത്ഥുക**ന്തി ഭിസിആദികം അഞ്ഞതരം സേയ്യാഭണ്ഡം. **തസ്സാ**തി സന്ഥാരകസ്സ. "പുഗ്ഗലികേ സങ്ഘികസഞ്ഞീ, വേമതികോ, പുഗ്ഗലികസഞ്ഞീ അഞ്ഞസ്സ പുഗ്ഗലികേ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാചി॰ ൧൧൭) **തികദുക്കടം ദീപിതം.**

൧൦൭. **ഉദ്ധരിത്വാ**തി അത്ഥതസേയ്യം യഥാ ഉപചികാഹി ന ഖജ്ജതി, തഥാ പടിസാമേത്വാ, "ഗച്ഛതോ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. **അഞ്ഞേന** വുഡ്ഢഭിക്ഖുഇസ്സരാദിനാ. **പലിബുദ്ധേ**തി സേനാസനേ പരിബുദ്ധേ നിവാരിതേ.

൧൦൮. **സാപേക്ഖോവ ച ഗന്ത്വാ**തി "അജ്ജേവ ഗന്ത്വാ ഇദം പടിസാമേസ്സാമീ"തി അപേക്ഖാസഹിതോവ ഗാമന്തരാദിം ഗന്ത്വാ. യഥാഹ "അജ്ജേവ ആഗന്ത്വാ പടിജഗ്ഗിസ്സാമീ'തി ഏവം സാപേക്ഖോ നദീപാരം വാ ഗാമന്തരം വാ ഗന്ത്വാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൮). **തത്ഥ ഠത്വാ**തി ഗതട്ഠാനേ ഠത്വാ, തതോ ബഹി ഗച്ഛാമീതി ചിത്തേ ഉപ്പന്നേതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ "യത്ഥസ്സ ഗമനചിത്തം ഉപ്പന്നം, തത്ഥേവ ഠിതോ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൮). തം പുച്ഛതീതി സമ്ബന്ധോ. **തം സേയ്യം കഞ്ചി പേസേത്വാ** ആപുച്ഛതീതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ "കഞ്ചി പേസേത്വാ ആപുച്ഛതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൮). ഏത്ഥ ച പുരിമസിക്ഖാപദേ മഞ്ചാദീനം പഞ്ഞത്തട്ഠാനതോ അന്തോവിഹാരേ വാ ഹോതു ബഹി വാ, ലേഡ്ഡുപാതാതിക്കമേന, ഇധ ഉപചാരാതിക്കമേന പാചിത്തിയന്തി അയം വിസേസോ വേദിതബ്ബോ.

> അബ്ഭോകാസമ്ഹി മഞ്ചാദിം, വിഹാരേ സേയ്യമത്തകം;
> ഹിത്വാ വജന്തസ്സ ദോസോ, ലേഡ്ഡുപാതൂപചാരതോതി.

ദുതിയസേനാസനകഥാവണ്ണനാ.

൧൦൯. **യോ** ഭിക്ഖു സങ്ഘികാവാസേ പുബ്ബുപഗതം ഭിക്ഖും ജാനം അനുപഖജ്ജ സേയ്യം കപ്പേയ്യ ചേ, **അസ്സ** ഭിക്ഖുനോ പാചിത്തിയം സിയാതി യോജനാ. **പുബ്ബുപഗതോ** നാമ വസ്സഗ്ഗേന പാപേത്വാ ദിന്നം സേനാസനം ഗഹേത്വാ വസന്തോ. **ജാന**ന്തി "അനുട്ഠാപനീയോ അയ"ന്തി ജാനന്തോ. **അനുട്ഠാപനീയാ** നാമ വുഡ്ഢാദയോ. യഥാഹ **പദഭാജനേ** "ജാനാതി നാമ വുഡ്ഢോതി, ഗിലാനോതി, സങ്ഘേന ദിന്നോതി ജാനാതീ"തി (പാചി॰ ൧൨൧). **അനുപഖജ്ജാ**തി അനുപവിസിത്വാ, തസ്സ പഠമം പഞ്ഞത്തം മഞ്ചാദീനം ആസന്നതരം വക്ഖമാനലക്ഖണം ഉപചാരം പവിസിത്വാതി അത്ഥോ. **സേയ്യം കപ്പേയ്യാ**തി ദസവിധാസു സേയ്യാസു അഞ്ഞതരം അത്ഥരിത്വാ സയനം കരേയ്യ, നിപജ്ജേയ്യാതി വുത്തം ഹോതി. വക്ഖതി ച "ദസസ്വഞ്ഞതരം സേയ്യ"ന്തിആദി. "നിസജ്ജം വാ"തി സേസോ. യഥാഹ **പദഭാജനേ** "അഭിനിസീദതി വാ അഭിനിപജ്ജതി വാ"തി.

൧൧൦-൧. ഉദ്ദിട്ഠമത്ഥം നിദ്ദിസിതുകാമോ പഠമം "അനുപഖജ്ജസേയ്യം കപ്പേയ്യാ"തി ഏത്ഥ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"പാദധോവനപാസാണാ…പേ॰… ദുക്കട"**ന്തി. സേനാസനം പവിസന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാദധോവനപാസാണാ യാവ തം മഞ്ചം വാ പീഠം വാ നിക്ഖമന്തസ്സ പന മഞ്ചപീഠതോ യാവ പസ്സാവട്ഠാനം, ഏത്ഥന്തരേ തു യം ഠാനം, ഇദമേവ ഉപചാരോതി വുച്ചതീതി യോജനാ. തത്ഥ ഉപചാരേതി യോജനാ. **ബാധേതുകാമസ്സാ**തി "യസ്സ സമ്ബാധോ

ഭവിസ്സതി, സോ പക്കമിസ്സതീ''തി ഏവം ഉപ്പന്നചിത്തസ്സ. സയന്തി ഏത്ഥാതി വിഗ്ഗഹോ.

൧൯൬. ''പാചിത്തിയസ്സാ''തി ഉദ്ദേസതോ വുത്തം നിദ്ദിസിതുമാഹ **''നിസീദന്തസ്സാ''**തിആദി. **തത്ഥാ**തി തഥാ അനുപഖജ്ജ അത്ഥതായ സേയ്യായ. **''പാചിത്തിയദ്വയ''**ന്തി ഇദം ''ദ്വേപി കരോന്തസ്സാ''തി ഇമം പച്ഛിമവികപ്പം സന്ധായ വുത്തം. പുരിമവികപ്പദ്വയേ പന ''നിസീദന്തസ്സ വാ പാചിത്തിയം, നിപജ്ജന്തസ്സ വാ പാചിത്തിയ''ന്തി വത്തബ്ബം. ഇമസ്മിം വികപ്പത്തയേ പച്ചേകം ''തികപാചിത്തിയം തികദുക്കട''ന്തി ഉഭയസ്സാപി വത്തബ്ബതാ **അട്ഠകഥായം** വുത്താ. കഥം? സങ്ഘികേ സങ്ഘികസഞ്ഞീ, വേമതികോ, പുഗ്ഗലികസഞ്ഞീ നിസജ്ജം കപ്പേതി, പാചിത്തിയന്തി നിസജ്ജായ തികപാചിത്തിയം, ഏവം സേയ്യായ തികപാചിത്തിയം, ഉഭയത്ഥ തികപാചിത്തിയദ്വയന്തി ഏവം വികപ്പദ്വയേ ദ്വാദസ പാചിത്തിയാനി. പുഗ്ഗലികേ സങ്ഘികസഞ്ഞീ, വേമതികോ, പുഗ്ഗലികസഞ്ഞീ അഞ്ഞസ്സ പുഗ്ഗലികേ നിസജ്ജം കപ്പേതി, ദുക്കടന്തി നിസജ്ജായ തികദുക്കടം, ഏവം സേയ്യായ തികദുക്കടം, ഉഭയത്ഥ തികദുക്കടദ്വയന്തി ദ്വാദസ ദുക്കടാനി ച വേദിതബ്ബാനി.

൧൯൭. **കരോന്തസ്സാ**തി ഏത്ഥ ''നിസീദനാദി''ന്തി പകരണതോ ലബ്ഭതി. **തികപാചിത്തിയം വുത്ത**ന്തി ''സങ്ഘികേ സങ്ഘികസഞ്ഞീ, വേമതികോ, പുഗ്ഗലികസഞ്ഞീ''തി വികപ്പത്തയേ തികപാചിത്തിയം **പാളിയം** (പാചി॰ ൧൧൨) വുത്തം. ഏവം പുഗ്ഗലികേപി തികദുക്കടം വുത്തം. തേനാഹ **''പുഗ്ഗലേ തികദുക്കട''**ന്തി. ഇമിനാ യഥാവുത്തപാചിത്തിയദുക്കടാനി സാമഞ്ഞേന തികേ പക്ഖിപിത്വാ ഏവം വുത്താനീതി വേദിതബ്ബം.

൧൯൮-൯. **''വുത്തൂപചാര''**ന്തിആദിഗാഥാദ്വയേ വിഹാരസ്സ വുത്തൂപചാരം മുഞ്ചിത്വാ ഉപചാരേ വാ അബ്ഭോകാസേപി വാ സന്ഥരതോപി വാ സന്ഥരാപയതോപി വാ തത്ഥ നിസീദതോ വാ ദുക്കടം വുത്തം. തത്ഥ സബ്ബത്ഥേവ തസ്സ നിവാസോ വാരിതോതി യോജനാ. തത്ഥ **വിഹാരസ്സാ**തി യഥാവുത്തസേനാസനസ്സ. **ഉപചാരേ**തി അവിദൂരേ. **അബ്ഭോകാസേ**തി തസ്സ സേനാസനസ്സ നച്ചാസന്നേ അങ്ഗണപ്പദേസേ.

നിസീദതോ വാതി **വാ**ഗ്ഗഹണേന നിപജ്ജതോ വാ ദ്വേപി കരോന്തസ്സ വാതി സങ്ഗണ്ഹാതി. യഥാഹ **പാളിയം** ''അഭിനിസീദതി വാ അഭിനിപജ്ജതി വാ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (പാചി॰ ൧൧൨). **തത്ഥാ**തി തസ്മിം പുബ്ബൂപഗതസ്സ പത്തേ സേനാസനേ. **സബ്ബത്ഥേവാ**തി യഥാവുത്തൂപചാരതോ അന്തോ ച ബഹി ച അന്തമസോ അജ്ഝോകാസേപീതി സബ്ബത്ഥേവ. **തസ്സാ**തി അനത്തമനസ്സ അനുപഖജ്ജ സേയ്യം കപ്പയതോ തസ്സ വിസഭാഗപുഗ്ഗലസ്സ. **നിവാസോ വാരിതോ** പരവിഹേഠകേന സഹവാസസ്സ മഹാനത്ഥകരത്താതി അധിപ്പായോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''ഏവരൂപേന ഹി വിസഭാഗപുഗ്ഗലേന ഏകവിഹാരേ വാ ഏകങ്ഗണേ വാ വസന്തേന അത്ഥോ നത്ഥി, തസ്മാ സബ്ബത്ഥേവസ്സ നിവാസോ വാരിതോ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൨൨).

൨൦൦. ''സീതാദിഉപപീളിതസ്സാ''തി പദച്ഛേദോ, സീതാദീഹി ഉപപീളിതസ്സ ബാധിതസ്സാതി അത്ഥോ. **ആദി**-സദ്ദേന ''ഉണ്ഹേന വാ''തിആദികം

സങ്ഗണ്ഹാതി. യഥാഹ ‘‘സീതേന വാ ഉണ്ഹേന വാ പീളിതോ പവിസതീ’’തി. ഏത്ഥ **ആപദാ** നാമ ബഹി സയന്തസ്സ ജീവിതബ്രഹ്മചരിയന്തരായാപജ്ജനം.

൨൦൮൮. **ഇദം** സിക്ഖാപദം ദുക്ഖവേദനം ഹോതീതി യോജനാ.

അനുപഖജ്ജകഥാവണ്ണനാ.

൨൦൮൯. **നിക്കഡ്ഢേയ്യാ**തി നീഹരേയ്യ. **നിക്കഡ്ഢാപേയ്യ വാ**തി നീഹരാപേയ്യ വാ.

൨൯൯൦. ബഹൂ ഭൂമിയോ വാലികാതലസങ്ഖാതാ യസ്സ സോ **ബഹുഭൂമോ,** പാസാദോ. സമാസന്തവിധിവസേന ‘‘ബഹുഭൂമോ’’തി വുച്ചതി.

൨൦൯൨. **ഠപേത്വാ ഠപേത്വാ**തി തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ ഗതിനിവത്തിം കത്വാ കത്വാ.

൨൦൯൩. **അയം നയോ**തി ‘‘നിക്ഖമാ’തി ഏകവചനേന ഗച്ഛന്തേ അനേകേപി ദ്വാരകോട്ഠകേ അതിക്കന്തേ ആണാപകസ്സ ഏകാവ ആപത്തി ഹോതി, ഠിതട്ഠാനതോ ഠത്വാ ഠത്വാ നീഹരന്തസ്സ ദ്വാരകോട്ഠഗണനായ ഹോതീ’’തി അയം നയോ. **ആണത്തിയാ ഖണേയേവാ**തി ‘‘ഇമം നിക്കഡ്ഢാഹീ’’തി ആണത്തിക്ഖണേയേവ.

൨൦൯൪. **ഏകാവാ**തി ഏത്ഥ ‘‘പാചിത്തി ഹോതീ’’തി വത്തബ്ബോ. **ബഹുകാനി ചേ**തി ഏത്ഥ ‘‘ദ്വാരാനീ’’തി വത്തബ്ബം, അതിക്കാമേതീതി സമ്ബന്ധോ. ‘‘ഏത്തകേ ദ്വാരകോട്ഠകേ അതിക്കമാപേത്വാ നിക്കഡ്ഢാഹീ’’തി ച ‘‘യാവ പരിയന്തദ്വാരകോട്ഠകാ നിക്കഡ്ഢാഹീ’’തി ച ‘‘ബഹൂ ദ്വാരകോട്ഠകേ അതിക്കാമേത്വാ നിക്കഡ്ഢാഹീ’’തി ച ആണത്തത്താ ബഹൂ ദ്വാരകോട്ഠകേ അതിക്കാമേത്വാ സചേ നിക്കഡ്ഢതീതി അത്ഥോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ‘‘സചേ പന ഏത്തകാനി ദ്വാരാനി നിക്കഡ്ഢാഹീ’തി വാ ‘യാവ മഹാദ്വാരം, താവ നിക്കഡ്ഢാഹീ’തി വാ ഏവം നിയമേത്വാ ആണത്തോ ഹോതി, ദ്വാരഗണനായ പാചിത്തിയാനീ’’തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൨൬). ബഹൂനി പാചിത്തിയാനി ഹോന്തീതി യോജനാ.

൨൦൯൫. **ഉപട്ഠാനസാലാദീ**തി ഏത്ഥ നിസ്സക്കത്ഥേ പച്ചത്തവചനതോ ഉപട്ഠാനസാലാദിതോതി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. **‘‘ഉപചാരതോ’’**തി ഇമിനാ സമാനാധികരണത്താ വിഹാരസ്സ ഉപട്ഠാനസാലാദിതോ ഉപചാരതോതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ **ഗണ്ഠിപദേ** ‘‘ഉപചാരോ നാമ ഉപട്ഠാനസാലാദിമത്തമേവാ’’തി. കായേനപി വാചായപി തഥാ നിക്കഡ്ഢനേ ച ദുക്കടന്തി വക്ഖമാനേന സഹ യോജനാ. **തസ്സാ**തി ഉപസമ്പന്നസ്സ. **ആദി-**സദ്ദേന മണ്ഡപാദയോ ഗഹിതാ. യഥാഹ ‘‘വിഹാരസ്സ ഉപചാരാ വാ ഉപട്ഠാനസാലായ വാ മണ്ഡപാ വാ രുക്ഖമൂലാ വാ അജ്ഝോകാസാ വാ നിക്കഡ്ഢതി വാ നിക്കഡ്ഢാപേതി വാ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ’’തി (പാചി॰ ൧൨൭). **‘‘വാചായാ’’**തി ഇമിനാ ‘‘നിക്ഖമാ’’തി ച ‘‘ഇമം നിക്കഡ്ഢാഹീ’’തി ആണാപനഞ്ച ഗഹിതം. **‘‘തഥാ’’**തി ഇമിനാ ഏകേന പയോഗേന ഏകാപത്തി, നാനാപയോഗേസു പയോഗഗണനായ, ദ്വാരഗണനായ വാ ഹോതീതി വുത്തമേവ പകാരം ഉപസംഹരതി.

൬൩൫. "തഥാ"തി ഇദം "ഇതരം നിക്കഡ്ഢന്തസ്സ ദുക്കട"ന്തി ഇമിനാപി യോജേതബ്ബം. യഥാ വിഹാരൂപചാരതോ ഉപട്ഠാനസാലാദിതോ ഉപസമ്പന്നം നിക്കഡ്ഢന്തസ്സ, നിക്കഡ്ഢാപേന്തസ്സ ച ദുക്കടം ഹോതി, തഥാ അനുപസമ്പന്നസ്സ വിഹാരതോ ച വിഹാരൂപചാരതോ ച നിക്കഡ്ഢനാദിം കരോന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടം ഹോതീതി അത്ഥോ. തഥാ വിഹാരസ്സൂപചാരാ വാ വിഹാരാ വാ സബ്ബേസമ്പി പരിക്ഖാരം നിക്കഡ്ഢന്തസ്സ ദുക്കടന്തി യോജനാ. **സബ്ബേസ**ന്തി ഉപസമ്പന്നാനുപസമ്പന്നാനം. **പരിക്ഖാര**ന്തി അന്തമസോ രജനഛല്ലിപി സങ്ഗയ്ഹതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "അന്തമസോ രജനഛല്ലിമ്പീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൨൬).

൬൩൬. **"അസമ്ബദ്ധേസൂ"**തി ഇമിനാ ബ്യതിരേകതോ അസിഥിലബദ്ധേസു പരിക്ഖാരേസു ഏകിസ്സായേവ ആപത്തിയാ സമ്ഭവം ദസ്സേതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "ഗാള്ഹം ബന്ധിത്വാ ഠപിതേസു പന ഏകാവ ആപത്തീ'തി മഹാപച്ചരിയം വുത്ത"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൨൬). സിഥിലബന്ധനം പന സമ്മാ ബന്ധനം ന ഹോതീതി അസമ്ബദ്ധവചനേന ഗഹിതന്തി ദട്ഠബ്ബം. **അസ്സ** ഭിക്ഖുസ്സ വത്ഥൂനം ഗണനായ ദുക്കടം പരിദീപയേതി യോജനാ, പരിക്ഖാരം നീഹരന്തസ്സ, നീഹരാപേന്തസ്സ ച അസ്സ ഭിക്ഖുനോതി വുത്തം ഹോതി.

൬൩൭-൮. **അന്തേവാസി**ന്തി ച **സദ്ധിവിഹാരിക**ന്തി ച ഏത്ഥ "അസമ്മാവത്തന്ത"ന്തി സേസോ. യഥാഹ **അനാപത്തിവാരേ** "അന്തേവാസികം വാ സദ്ധിവിഹാരികം വാ ന സമ്മാ വത്തന്തം നിക്കഡ്ഢതീ"തിആദി (പാചി॰ ൧൨൮). **നിക്കഡ്ഢന്തസ്സാ**തി ഏത്ഥ "നിക്കഡ്ഢാപേന്തസ്സാ"തി സേസോ. അസമ്മാവത്തന്തം അന്തേവാസിം വാ അലജ്ജിം വാ തഥാ അസമ്മാവത്തന്തം സദ്ധിവിഹാരികം വാ ഉമ്മത്തകം വാ **തേസം** അന്തേവാസിആദീനം പരിക്ഖാരം വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനാ വാ തഥാ വിസ്സാസികസ്സ വസനട്ഠാനാ വാ നിക്കഡ്ഢന്തസ്സ, നിക്കഡ്ഢാപേന്തസ്സ വാ ഉപസമ്പന്നം വാ അനുപസമ്പന്നം വാ സങ്ഘികവിഹാരാ നിക്കഡ്ഢന്തസ്സ സയം ഉമ്മത്തകസ്സ വാ അനാപത്തി പകാസിതാതി യോജനാ.

അട്ഠകഥായം "അലജ്ജീആദയോ പന അത്തനോ വസനട്ഠാനതോയേവ നിക്കഡ്ഢിതബ്ബാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൨൮) വുത്തം, **പാളിയഞ്ച** "അത്തനോ പുഗ്ഗലികേ അനാപത്തീ"തി (പാചി॰ ൧൨൭) വുത്തം, "അത്തനോ വിസ്സാസികസ്സ വസനട്ഠാനാ"തി ഇദം കസ്മാ വുത്തന്തി ചേ? ഇമസ്സേവ പാഠസ്സ അനുലോമതോ വുത്തം. അന്തേവാസികന്തിആദീസു പഠമം അസമ്മാവത്തനാദിഭാവേന "നിക്കഡ്ഢിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ നിക്കഡ്ഢന്തസ്സ ചിത്തലഹുപരിവത്തിതായ കോപേ ഉപ്പന്നേപി അനാപത്തി.

൬൩൯. **"തഥാ"**തി ഇമിനാ "നിക്കഡ്ഢന്തസ്സാ"തി ച തഥേവ സേസം "നിക്കഡ്ഢാപേന്തസ്സാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൨൬) ച "തസ്സ പരിക്ഖാരം വാ"തി ച യഥാവുത്തം ഉപസംഹരതി. **"സങ്ഘാരാമാപി സബ്ബസ്മാ"**തി ഇദം കലഹകാരകേനേവ യോജേതബ്ബം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "ഭണ്ഡനകാരകകലഹകാരകമേവ സകലസങ്ഘാരാമതോ നിക്കഡ്ഢിതും ലഭതി. സോ ഹി പക്ഖം ലഭിത്വാ സങ്ഘമ്പി ഭിന്ദേയ്യാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൨൮). **ഇദം തൂ**തി ഏത്ഥ വിസേസത്ഥജോതകേന **തു**-സദ്ദേന വുത്തവിസേസനം വിനാ

അവസേസവിനിച്ഛയോ അനന്തരസദിസോയേവാതി ദീപേതി. **തിസമുട്ഠാനം** കായചിത്തവാചാചിത്തകായവാചാചിത്തതോ സമുട്ഠാനതോതി.

നിക്കഡ്ഢനകഥാവണ്ണനാ.

൧൩൦-൧. **മജ്ഝിമാസീസഘട്ടായാ**തി സീസം ന ഘട്ടേതീതി **അസീസഘട്ടാ,** മജ്ഝിമസ്സ അസീസഘട്ടാ മജ്ഝിമാസീസഘട്ടാ, തായ, പമാണമജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ സീസാഘട്ടനപ്പമാണുബ്ബേധഹേട്ഠിമതലായാതി അത്ഥോ. **വേഹാസകുടിയാ**തി പദരാദീഹി ഉപരി അച്ഛന്നതലായ ദ്വിഭൂമികാദിഭേദായ കുടിയാ. **ഉപരീ**തി മത്ഥകേ, അകതപദരാദിഅത്ഥരണായ തുലാമത്തയുത്തായ ഉപരിമതലേതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''യാഹി കാഹിചി ഉപരി അച്ഛന്നതലാ ദ്വിഭൂമികകുടി വാ തിഭൂമികാദികുടി വാ 'വേഹാസകുടീ'തി വുച്ചതി, ഇധ പന അസീസഘട്ടാ അധിപ്പേതാ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൩൧). **ആഹച്ചപാദകേ മഞ്ചേ**തി ''ആഹച്ചപാദകോ നാമ മഞ്ചോ അങ്ഗേ വിജ്ഝിത്വാ ഠിതോ ഹോതീ''തി **പാളിയം** ദസ്സിതേ അടനിസീസാനി വിജ്ഝിത്വാ പാദസിഖം ആവുണിത്വാ ഉപരിസിഖായ അനാകോടിതആണിമ്ഹി ഠിതമഞ്ചേതി അത്ഥോ. ആഹച്ചപാദകേ പീഠേതി സമ്ബന്ധോ. യഥാഹ **പാളിയം** ''ആഹച്ചപാദകം നാമ പീഠം അങ്ഗേ വിജ്ഝിത്വാ ഠിതം ഹോതീ''തി (പാചി॰ ൧൩൧). സോയേവത്ഥോ.

തസ്മിം ആഹച്ചപാദകേ മഞ്ചേ വാ പീഠേ വാ നിസീദന്തസ്സ വാ നിപജ്ജന്തസ്സ വാ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പയോഗഗണനായ പാചിത്തിയോ സിയുന്തി യോജനാ.

൧൩൨-൩. സങ്ഘികേ സങ്ഘികസഞ്ഞിവേമതികപുഗ്ഗലികസഞ്ഞീനം വസേന **തികപാചിത്തിയം. പുഗ്ഗലേ**തി പുഗ്ഗലികേ വിഹാരേ. വേഹാസകുടിയാ... പേ॰... ഗണനായേവ തസ്സ തികദുക്കടന്തി യോജനാ. പുഗ്ഗലികേ സങ്ഘികസഞ്ഞിവേമതികഅഞ്ഞപുഗ്ഗലികസഞ്ഞീനം വസേന **തികദുക്കടം.**

ഹേട്ഠാ അപരിഭോഗേ വാതി ദാരുസമ്ഭാരാദീനം വസേന ഹേട്ഠിമതലേ അവലഞ്ജേ വാ. **സീസഘട്ടായ വാ**തി സീസഘട്ടനപ്പമാണതലായ കുടിയാ വാ. **അവേഹാസവിഹാരേ വാ**തി അവേഹാസകുടിയാ ഭൂമിയം കതപണ്ണസാലാദീസു. ഏത്ഥാപി **''വിസ്സാസികവിഹാരേ''**തി ഇദം ''അത്തനോ പുഗ്ഗലികേ അനാപത്തീ''തി (പാചി॰ ൧൩൨) ഇമസ്സ അനുലോമനതോ വുത്തം.

൧൩൪. **യത്ഥ പടാണി വാ ദിന്നാ**തി യസ്മിം മഞ്ചേ പാദസീസാനം ഉപരി അടനിമത്ഥകതോ തിരിയം ആണി പവേസിതാ ഹോതി, തത്ഥ അഭിനിസീദതോ, അഭിനിപജ്ജതോ വാ ന ദോസോതി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി പുബ്ബേ വുത്തഅപവേസിതപടാണിമ്ഹി മഞ്ചേ വാ പീഠേ വാ. **''ഠത്വാ''**തി ഇമിനാ നിപജ്ജനം നിവത്തേതി. **ലഗേതീ**തി ഉപരിബദ്ധഅങ്കുസസിക്കാദീസു യം കിഞ്ചി പരിക്ഖാരം ലഗേതി. **ഇദം** സിക്ഖാപദം സമുട്ഠാനതോ **ഏളകലോമേന** സിക്ഖാപദേന സമം മതന്തി യോജനാ.

വേഹാസകുടികഥാവണ്ണനാ.

൧൩൬. യാവ ദ്വാരസ്സ കോസമ്ഹാതി എത്ഥ ‘‘മഹല്ലകസ്സ വിഹാരസ്സാ’’തി സേസോ, ‘‘മഹല്ലകോ നാമ വിഹാരോ സസ്സാമികോ വുച്ചതീ’’തി (പാചി॰ ൩൬൨) **പാളിയം** വുത്തത്താ കാരാപേതാനം ദായകാനം സമ്ഭവതോ മഹല്ലകസ്സ ‘‘വിഹാരോ നാമ ഉല്ലിത്തോ വാ ഹോതി അവലിത്തോ വാ ഉല്ലിത്താവലിത്തോ വാ’’തി ദസ്സിതഭേദസ്സ വിഹാരസ്സ ദ്വാരകോസസങ്ഖാതപിട്ഠസങ്ഘാടസ്സ ‘‘സമന്താ ഹത്ഥപാസാ’’തി (പാചി॰ ൩൬൨) **പാളിയം** വുത്തദ്വാരകവാടപുഥുലപ്പമാണദ്വാരബാഹസമീപം അവധിം കത്വാതി അത്ഥോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ‘‘ദ്വാരകോസോ നാമ പിട്ഠസങ്ഘാടസ്സ സമന്താ കവാടവിത്ഥാരപ്പമാണോ ഓകാസോ’’തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൬൬).

അഗ്ഗളട്ഠപനായാതി എത്ഥ അഗ്ഗളസഹചരിയേന തംസഹിതദ്വാരകവാടേന യുത്തദ്വാരബാഹാനമേവ വുത്തത്താ ദ്വാരബാഹാനം നിച്ചലത്ഥായാതി അത്ഥോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ‘‘സകവാടസ്സ ദ്വാരബന്ധസ്സ നിച്ചലഭാവത്ഥായാതി അത്ഥോ’’തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൬൬). **ലിമ്പിതബ്ബ**ന്തി എത്ഥ ‘‘പുനപ്പുന’’ന്തി സേസോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ‘‘പുനപ്പുനം ലിമ്പിതബ്ബോ വാ ലേപാപേതബ്ബോ വാ’’തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൬൬). തിണമത്തികാനം ഉപരി പുനപ്പുനം മത്തികാലേപോ കാതബ്ബോതി അത്ഥോ.

൧൩൭-൮. യോ ഞേയ്യോ, അയം നയോതി സമ്ബന്ധോ, ‘‘പുനപ്പുനം ലിമ്പിതബ്ബം വാ ലേപാപേതബ്ബമേവ വാ’’തി യോ വുത്തോ, **അയം നയോ** വേദിതബ്ബോതി അത്ഥോ. ആലോകം സന്ധേതി പിധേതീതി **ആലോകസന്ധി,** വാതപാനകവാടാനമേതം അധിവചനം. യഥാഹ ‘‘ആലോകസന്ധീതി വാതപാനകവാടകാ വുച്ചന്തീ’’തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൬൬). എത്ഥ കവാടസ്സ സാമന്താ കവാടദ്വാരഫലകവിത്ഥാരപ്പമാണം ലേപട്ഠാനം. യഥാഹ ‘‘സബ്ബദിസാസു കവാടവിത്ഥാരപ്പമാണോ ഓകാസോ’’തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൬൬).

എത്ഥായമധിപ്പായോ - വാതപാനകവാടസ്സ സാമന്താ ദ്വാരഫലകവിത്ഥാരപ്പമാണേ ഠാനേ തിണ്ണം മത്തികാനം ഉപരിപി യത്തകം ബഹലം ഇച്ഛതി, തത്തകേ ഠാനേ ആലോകസന്ധി പരികമ്മത്ഥായ ലിമ്പിതബ്ബോ വാ ലേപാപേതബ്ബോ വാതി. ‘‘പുനപ്പുനം ഛാദാപേസി പുനപ്പുനം ലേപാപേസീ’’തി (പാചി॰ ൩൫൮) ഇമസ്മിം വത്ഥുസ്മിം ഉപ്പന്നദോസേന സിക്ഖാപദസ്സ പഞ്ഞത്തത്താ ലേപം അനുജാനന്തേന ച ദ്വാരബന്ധനസ്സ സാമന്താ അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥപ്പമാണേയേവ പദേസേ പുനപ്പുനം ലേപസ്സ അനുഞ്ഞാതത്താ തതോ അഞ്ഞത്ഥ പുനപ്പുനം ലിമ്പേന്തസ്സ വാ ലിമ്പാപേന്തസ്സ വാ ഭിത്തിയം മത്തികാഹി കത്തബ്ബകിച്ചം നിട്ഠാപേത്വാ പുന ചതുത്ഥലേപേ ദിന്നേ പാചിത്തിയേന ഭവിതബ്ബന്തി വദന്തി. **ഗണ്ഠിപദേസു** പന തീസുപി പുനപ്പുനം ലേപദാനസ്സ വുത്തപ്പമാണതോ അഞ്ഞത്ഥ പടിക്ഖിത്തമത്തം ഠപേത്വാ പാചിത്തിയസ്സ അവുത്തത്താ ദുക്കടം അനുരൂപന്തി വുത്തം.

ഛദനസ്സാതി പദഭാജനേ വുത്താനം ഇട്ഠകാസിലാസുധാതിണപണ്ണച്ഛദനാനം അഞ്ഞതരസ്സ. **ദ്വത്തിപരിയായ**ന്തി എത്ഥ **അട്ഠകഥായം** ‘‘പരിയായേനാതി പരിക്ഖേപേന, ഏവം ഛദനം പന തിണപണ്ണേഹി ലബ്ഭതീ’’തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൬൫) വുത്തത്താ **പരിയായ**ന്തി തിണേഹി വാ പണ്ണേഹി വാ പരിക്ഖിപിത്വാ ഛദനമേവ ഗഹേതബ്ബം. ഇട്ഠകായ വാ സിലായ വാ സുധായ

വാ ഛദനേ ലബ്ഭമാനം മഗ്ഗേന ഛദനം പന ഉപലക്ഖണവസേന ലബ്ഭതി. ദ്വത്തിപരിയായേന ഛദനഞ്ച "സബ്ബമ്പി ചേതം ഛദനം ഛദനൂപരി വേദിതബ്ബ"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൩൫) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ ഉപരൂപരി ഛദനവസേന വേദിതബ്ബം. **ഹരിതം** നാമ പുബ്ബണ്ണാദി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "ഹരിതന്തി ചേത്ഥ സത്തധഞ്ഞഭേദം പുബ്ബണ്ണം, മുഗ്ഗമാസതിലകുലത്ഥഅലാബുകുമ്ഭണ്ഡാദിഭേദഞ്ച അപരണ്ണം അധിപ്പേത"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൩൬). ഇമേസു അഞ്ഞതരസ്സാഭാവേന അഹരിതം നാമ.

അധിട്ഠേയ്യന്തി വിധാതബ്ബം. **തതോ ഉദ്ധ**ന്തി തീഹി പരിയായേഹി വാ തീഹി മഗ്ഗേഹി വാ ഉദ്ധം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "തിണ്ണം മഗ്ഗാനം വാ പരിയായാനം വാ ഉപരീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൩൫). **പാചിത്തിയം ഹോതീ**തി വക്ഖമാനദൂരതായ യുത്തേ അഹരിതട്ഠാനേ ഠത്വാ സംവിദഹിത്വാ തിക്ഖത്തും ഛാദാപേത്വാ തതിയവാരേ "ഏവം കരോഹീ"തി ആണാപേത്വാ പക്കമിതബ്ബം. അപക്കമന്തേന തുണ്ഹീഭൂതേന ഠാതബ്ബം, തതോ ഉത്തരി ചതുത്ഥവാരേ ഛദനത്ഥം വിദഹന്തസ്സ ഇട്ഠകാദിഗണനായ, തിണേസു തിണഗണനായ, പണ്ണേസു പണ്ണഗണനായ പാചിത്തിയന്തി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ **പാളിയം** "മഗ്ഗേന ഛാദേന്തസ്സ ദ്വേ മഗ്ഗേ അധിട്ഠഹിത്വാ തതിയായ മഗ്ഗം ആണാപേത്വാ പക്കമിതബ്ബ"ന്തിആദി (പാചി॰ ൧൩൫). **തതിയായ മഗ്ഗ**ന്തി ഏത്ഥ **തതിയായാ**തി ഉപയോഗത്ഥേ സമ്പദാനവചനം, തതിയം മഗ്ഗന്തി അത്ഥോ. **തത്ഥാ**തി ഹരിതേ, "സചേ ഹരിതേ ഠിതോ അധിട്ഠാതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാചി॰ ൧൩൭) വചനതോ അധിട്ഠാനായ തിട്ഠതോതി ലബ്ഭതി. ബീജരോപനതോ പട്ഠായ യാവ സസ്സം തിട്ഠതി, താവ **ഹരിതം** നാമ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "യസ്മിമ്പി ഖേത്തേ വുത്തം ബീജം ന താവ സമ്പജ്ജതി, വസ്സേ പന പതിതേ സമ്പജ്ജിസ്സതീ"തിആദി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൩൬).

൧൫൦൮. അഹരിതട്ഠാനേപി തിട്ഠതോ പരിച്ഛേദം ദസ്സേതുമാഹ **"പിട്ഠിവംസേ"**തിആദി. **"പിട്ഠിവംസേ"**തി ഇദം വംസയുത്തസേനാസനവസേന വുത്തം. കണ്ണികം ഗാഹാപേത്വാ കതസേനാസനസ്സാപി ഉപലക്ഖണം ഹോതി. **പിട്ഠിവംസേ**തി ച "ഗങ്ഗായം ഘോസോ"തിആദീസു വിയ സാമീപികാധാരേ ഭുമ്മം. കുതോയം വിസേസോ ലബ്ഭതീതി? **അട്ഠകഥായം** "പിട്ഠിവംസസ്സ വാ കൂടാഗാരകണ്ണികായ വാ ഉപരി, ഥുപികായ വാ പസ്സേ നിസിന്നോ ഹോതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൩൬) വുത്തവിധാനതോ ലബ്ഭതി. "നിസിന്നോ"തി **അട്ഠകഥാ**വചനതോ **ഠിതോ**തി ഏത്ഥ ഗതിനിവത്തിസാമഞ്ഞേന നിസിന്നോ ച വുത്തോതി ഗഹേതബ്ബോ. **യസ്മിം ഠാനേ**തി ഏത്ഥ "അഹരിതേ"തി പകരണതോ ലബ്ഭതി. **"ഠാതു"**ന്തി ഇദം അധിട്ഠാനകരണത്ഥായ ഠാനം ഗഹേത്വാ വുത്തന്തി "തസ്സ അന്തോ അഹരിതേപി ഠത്വാ അധിട്ഠാതും ന ലബ്ഭതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൩൫) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ വിഞ്ഞായതി.

പതനോകാസതോതി ഏത്ഥ പഠമത്ഥേ തോ-പച്ചയോ. **തഞ്ഹി** ഠാനം വിഹാരസ്സ പതനോകാസോതി യോജനാ. **ഹീ**തി ഹേതുഅത്ഥേ വത്തമാനതോ യസ്മാ അഹരിതേ പതന്തസ്സ വിഹാരസ്സേതം ഠാനം പതനോകാസോ, തസ്മാ തത്ഥ ഠാതും ന വട്ടതീതി ഗഹേതബ്ബം.

൧൫൦൯. ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ ആദോ താവ വിഹാരപദസ്സ **പദഭാജനേ** "വിഹാരോ നാമ ഉല്ലിത്തോ വാ"തിആദിവുത്തത്താ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൩൫)

തബ്ബിപരിയായതോ തിണേഹേവ കതഛദനഭിത്തികാ കുടി തിണകുടികാതി വിഞ്ഞായതീതി തിണഛദനാ കുടികാ **തിണകുടികാ**.

ദ്വത്തിപരിയായകഥാവണ്ണനാ.

൧൧൧൨. ജാനന്തി തോയസ്സ സപ്പാണകഭാവം ജാനന്തോ. **സിഞ്ചേയ്യ സിഞ്ചാപേയ്യാ**തി ഏത്ഥ ''തേന ഉദകേനാ''തി വത്തബ്ബം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''തേന ഉദകേന സയം വാ സിഞ്ചേയ്യാ''തിആദി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൪൦).

൧൧൧൩. യോ പന ധാരം അച്ഛിന്ദിത്വാ സചേ മത്തികം സിഞ്ചേയ്യ, ഏവം സിഞ്ചതോ തസ്സാതി യോജനാ.

൧൧൧൪-൫. സന്ദമാനകന്തി തോയവാഹിനിം. **മാതികം** ആളിം. **സമ്മുഖം കരോന്തസ്സാ**തി ഉദകം ന്ഹായിതുമിച്ഛിതം യദി, സയം അഭിമുഖം കരോന്തസ്സ. തത്ഥ തത്ഥ ബന്ധതോ **അസ്സ** ഭിക്ഖുസ്സ പയോഗഗണനായ ആപത്തി സിയാതി യോജനാ. **പയോഗഗണനാ**തി പയോഗഗണനായ, ഉദകം ബന്ധിത്വാ ബന്ധിത്വാ യഥിച്ഛിതദിസാഭിമുഖകരണപയോഗാനം ഗണനായാതി അത്ഥോ.

൧൧൧൬-൭. യം ജലം തിണാദിമ്ഹി പക്ഖിത്തേ സചേ ഖയം വാ ആവിലത്തം വാ ഗച്ഛതി, താദിസേ ഉദകേ മത്തികം, തിണമേവ വാ സചേ സകടപുണ്ണമ്പി ഏകതോ പക്ഖിപേയ്യ, ഏവം പക്ഖിപന്തസ്സ ഏകാ പാചിത്തി. **ഏകേകം** മത്തികം, തിണമേവ വാ. **വാ**-സദ്ദേന കട്ഠഗോമയാദിം വാ പക്ഖിപന്തസ്സ പയോഗഗണനായ പാചിത്തിയന്തി യോജനാ. **ആവിലത്ത**ന്തി പാണകാ യഥാ നസ്സന്തി, തഥാ ആലുളിതഭാവം. ഇമിനാ ഏവം അവിനസ്സമാനപാണകേ മഹാഉദകേ തിണാദിം പക്ഖിപന്തസ്സ അനാപത്തിഭാവം ദീപേതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''ഇദം പന മഹാഉദകം...പേ॰... സന്ധായ വുത്ത''ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൪൦).

൧൧൧൮. ദുക്കടം ഹോതീതി ആണാപനപച്ചയാ ദുക്കടം ഹോതി. **ഏകാ** പാചിത്തി.

൧൧൧൯. സബ്ബത്ഥാതി സപ്പാണകേ ച അപ്പാണകേ ച. **വിമതിസ്സാ**തി സഹചരിയേന വിമതിസഹിതമാഹ.

൧൧൨൦. ''സബ്ബത്ഥാപാണസഞ്ഞിസ്സാ''തിആദീസു അധികാരതോ ലബ്ഭമാനം ''സിഞ്ചനാദീസു യം കിഞ്ചി കരോന്തസ്സാ''തി ഇദം പച്ചേകം സമ്ബന്ധനീയം. **സബ്ബത്ഥാ**തി സപ്പാണകേ, അപ്പാണകേ ച. **അപാണസഞ്ഞിസ്സാ**തി ഏവം കതേന പയോഗേന നസ്സമാനാ പാണകാ ന സന്തീതിസഞ്ഞിസ്സ. **അസഞ്ചിച്ചാ**തി യഥാ പാണകാ ന നസ്സന്തി, ഏവം ഘടാദീഹി ഗഹിതം സപ്പാണകഉദകം ഉദകേയേവ ഓസിഞ്ചന്തസ്സ വാ ഓസിഞ്ചാപേന്തസ്സ വാ വട്ടിത്വാ തസ്മിം ഉദകേ തിണാദിമ്ഹി പതിതേ അസഞ്ചിച്ച കതം നാമ ഹോതി. **അസതിസ്സാ**തി അസതിയാ കരോന്തസ്സ. **അജാനതോ**തി പാണകാനം അത്ഥിഭാവം അജാനിത്വാ കരോന്തസ്സ.

൧൧൨൧-൨. വധകചിത്തേ സതി സത്തമേ സപ്പാണകവഗ്ഗേ **പഠമസിക്ഖാപദസ്സ** വിസയഭാവതോ തതോ വിസേസേതുമാഹ **''വിനാ**

വധകചിത്തേനാ"തി. ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ **പാളിയം** (പാചി॰ ൪൮൦) "സപ്പാണകം ഉദക"ന്തി ഇമിനാ **അട്ഠകഥാ**ഗതം പഠമങ്ഗഞ്ച "ജാന"ന്തി ഇമിനാ ദുതിയങ്ഗഞ്ച "സിഞ്ചേയ്യ വാ സിഞ്ചാപേയ്യ വാ"തി ഇമിനാ ചതുത്ഥങ്ഗഞ്ച വുത്തം, ന വുത്തം തതിയങ്ഗം. തഞ്ച ഖോ വധകചിത്തസ്സ സത്തമവഗ്ഗേ **പഠമസിക്ഖാപദേന** പാചിത്തിയവചനതോ ഏത്ഥ തദഭാവലക്ഖണം തതിയങ്ഗം വുത്തമേവ ഹോതീതിഅധിപ്പായേന **അട്ഠകഥായം** വുത്തന്തി ആഹ "വിനാ വധകചിത്തേനാ"തി. തേനേവാഹ **"ചത്താരേവസ്സ അങ്ഗാനി, നിദ്ദിട്ഠാനി മഹേസിനാ"**തി. **അസ്സാ**തി ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ.

൧൧൮൯. സപ്പാണകസഞ്ഞിസ്സ "പരിഭോഗേന പാണകാ മരിസ്സന്തീ"തി പുബ്ബഭാഗേ ജാനന്തസ്സാപി സിഞ്ചനസിഞ്ചാപനം "പദീപേ നിപതിത്വാ പടങ്ഗാദിപാണകാ മരിസ്സന്തീ"തി ജാനന്തസ്സ പദീപുജ്ജലനം വിയ വിനാപി വധകചേതനായ ഹോതീതി ആഹ **"പണ്ണത്തിവജ്ജം തിചിത്ത"**ന്തി. ഏത്ഥ കിസ്മിഞ്ചി കുപിതസ്സ വാ കീളാപസുതസ്സ വാ സിഞ്ചതോ അകുസലചിത്തം, മാലാഗച്ഛാദിം സിഞ്ചതോ കുസലചിത്തം, പണ്ണത്തിം അജാനതോ ഖീണാസവസ്സ അബ്യാകതചിത്തന്തി തിചിത്തം വേദിതബ്ബം. **തസ്സാ**തി സത്തമവഗ്ഗേ പഠമസിക്ഖാപദസ്സ. **അസ്സ ചാ**തി ഇമസ്സ സിഞ്ചനസിക്ഖാപദസ്സ ച. **ഇദം വിസേസന**ന്തി ഇദം നാനാകരണം. **ഏത്ഥ** ഇമസ്മിം പകരണേ **നിദ്ദിട്ഠം** പകാസിതന്തി അത്ഥോ. തം ലോകവജ്ജം, ഇദം പണ്ണത്തിവജ്ജം. തം അകുസലചിത്തം, ഇദം തിചിത്തം. തം ദുക്ഖവേദനം, ഇദം തിവേദനന്തി വുത്തം ഹോതി.

സത്തമവഗ്ഗേ ദുതിയസ്സ ഇമസ്സ ച കോ വിസേസോതി ചേ? ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ "സിഞ്ചേയ്യ വാ സിഞ്ചാപേയ്യ വാ"തി ബാഹിരപരിഭോഗവസേന പഠമം പഞ്ഞത്തത്താ "സപ്പാണകം ഉദകം പരിഭുഞ്ജേയ്യാ"തി (പാചി॰ ൩൮൭) സിക്ഖാപദം അത്തനോ നഹാനപാനാദിപരിഭോഗവസേന പഞ്ഞത്തന്തി വേദിതബ്ബം. തസ്മിം വാ പഠമം പഞ്ഞത്തേപി അത്തനോ പരിഭോഗവസേനേവ പഞ്ഞത്തത്താ പുന ഇദം സിക്ഖാപദം ബാഹിരപരിഭോഗവസേന പഞ്ഞത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം.

സപ്പാണകകഥാവണ്ണനാ.

സേനാസനവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

൧൧൯൦-൩. **അട്ഠങ്ഗയുത്തസ്സാ**തി ഏത്ഥ "സീലവാ"തിആദി ഏകമങ്ഗം, "ബഹുസ്സുതോ"തിആദി ദുതിയം, "ഉഭയാനി ഖോ പനസ്സാ"തിആദി തതിയം, "കല്യാണവാചോ ഹോതീ"തിആദി ചതുത്ഥം, "യേഭുയ്യേന ഭിക്ഖുനീനം പിയോ ഹോതി മനാപോ"തി പഞ്ചമം, "പടിബലോ ഹോതി ഭിക്ഖുനിയോ ഓവദിതു"ന്തി ഛട്ഠം, "ന ഖോ പനേതം ഭഗവന്തം ഉദ്ദിസ്സാ"തിആദി സത്തമം, "വീസതിവസ്സോ വാ ഹോതി അതിരേകവീസതിവസ്സോ വാ"തി അട്ഠമന്തി ഏതാനി പാഠാഗതാനി അട്ഠ അങ്ഗാനി നാമ. ഭിക്ഖുനീനം ഓവാദോ, തദത്ഥായ സമ്മുതീതി വിഗ്ഗഹോ. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. ഞത്തി ചതുത്ഥീ യസ്സ കമ്മസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ. "കമ്മേനാ"തി സേസോ.

അട്ഠങ്ഗയുത്തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ മഹേസിനാ **ഞത്തിചതുത്ഥേന** കമ്മേന യാ ഭിക്ഖുനോവാദകസമ്മുതി ഇധ അനുഞ്ഞാതാ, തായ അസമ്മതോ യോ

ഭിക്ഖൂതി യോജനാ.

ഗരുധമ്മേഹി അട്ഠഹീതി "വസ്സസതൂപസമ്പന്നായ ഭിക്ഖുനിയാ തദഹുപസമ്പന്നസ്സ ഭിക്ഖുനോ അഭിവാദനം പച്ചുപട്ഠാനം അഞ്ജലികമ്മം സാമീചികമ്മം കാതബ്ബ"ന്തിആദീഹി (പാചി॰ ൧൪൯) **പാളിയം** ആഗതേഹി അട്ഠഹി ഗരുധമ്മേഹി. **ഏകം** ഭിക്ഖുനിം, **സമ്ബഹുലാ** വാ ഭിക്ഖുനിയോതി ഇദം പകരണതോ ലബ്ഭതി. **ഓസാരേന്തോവാ**തി പാളിം ഉച്ചാരേന്തോവ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "ഓസാരേതബ്ബാതി പാളി വത്തബ്ബാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൪൯). **തേ ധമ്മേ**തി പുബ്ബേ വുത്തേ തേ അട്ഠ ഗരുധമ്മേ. **ഓവദേയ്യാ**തി അട്ഠഗരുധമ്മപാളിഭാസനസങ്ഖാതം ഓവാദം കരേയ്യ.

കിം വുത്തം ഹോതി? പാടിപദേ ഓവാദത്ഥായ ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഭിക്ഖുനിയോ "തേന ഭിക്ഖുനാ"തിആദിനാ പാഠാഗതനയേന "സമഗ്ഗത്ഥ ഭഗിനിയോ"തി പുച്ഛിത്വാ "സമഗ്ഗമ്ഹയ്യാ"തി യദി വദേയ്യും, "വത്തന്തി ഭഗിനിയോ അട്ഠ ഗരുധമ്മാ"തി പുനപി പുച്ഛിത്വാ "വത്തന്തയ്യാ"തി യദി വദേയ്യും, "ഏസോ ഭഗിനിയോ ഓവാദോ"തി നിയ്യാദേയ്യ. "ന വത്തന്തയ്യാ"തി യദി വദേയ്യും, "വസ്സസതൂപസമ്പന്നായാ"തിആദിനാ അട്ഠഗരുധമ്മപാളിഭാസനവസേന ഓവാദം കരേയ്യാതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ "ഓസാരേന്തോവ തേ ധമ്മേ ഓവദേയ്യാ"തി.

൧൧൪൭. **അഞ്ഞേന ധമ്മേനാ**തി സുത്തന്തേന വാ അഭിധമ്മേന വാ. **ഏകതോഉപസമ്പന്ന**ന്തി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേയേവ ഉപസമ്പന്നം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ ഏകതോഉപസമ്പന്നായാ"തി. **തഥാ**തി ഓവദന്തസ്സ ദുക്കടന്തി ദസ്സേതി.

൧൧൪൮. **ഭിക്ഖൂനം സന്തികേയേവ ഉപസമ്പന്ന**ന്തി മഹാപജാപതിയാ ഗോതമിയാ സദ്ധിം പബ്ബജിതാ പഞ്ചസതാ സാകിയാനിയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **ലിങ്ഗവിപല്ലാസേ** ഉപസമ്പന്നഭിക്ഖുനോ ലിങ്ഗപരിവത്തനേ സതി തഥാ പാചിത്തി ഏവ പകാസിതാതി അത്ഥോ.

൧൧൪൯. **ഓവാദം അനിയ്യാദേത്വാ**തി "വത്തന്തി ഭഗിനിയോ അട്ഠ ഗരുധമ്മാ"തി പുച്ഛിത്വാ "വത്തന്തയ്യാ"തി വുത്തേതി ഏത്ഥാപി സോയേവത്ഥോ.

൧൧൫൦. ഗരുധമ്മേഹി ഓവദതോ ദുക്കടന്തി യോജനാ.

൧൧൫൧. **അഗണ്ഹന്തസ്സ ഓവാദ**ന്തി ഏത്ഥ ഓവാദത്ഥം യാചനസന്ദേസോ തദത്ഥതായ ഓവാദോതി ഗഹിതോതി ഓവാദസാസനം അസമ്പടിച്ഛന്തസ്സാതി അത്ഥോ. **അപച്ചാഹരതോപി ത**ന്തി തം അത്തനാ ഗഹിതം ഓവാദസാസനം ഉപോസഥഗ്ഗേ ആരോചേത്വാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകേന ദിന്നം പടിസാസനം ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ നേത്വാ അവദന്തസ്സാപി. **ബാല**ന്തി സാസനസമ്പടിച്ഛനഞ്ച ഉപോസഥഗ്ഗം നേത്വാ ആരോചനഞ്ച പടിസാസനം ഹരിത്വാ പാടിപദേ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘഗണപുഗ്ഗലാനം യഥാനുരൂപം പച്ചാരോചനഞ്ച കാതും അജാനനതായ ബാലം. **ഗിലാന**ന്തി ഉപോസഥഗ്ഗം ഗന്ത്വാപി ആരോചനസ്സ ബാധകേന ഗേലഞ്ഞേന സമന്നാഗതം ഗിലാനം. **ഗമിക**ന്തി പാടിപദം അനിസീദിത്വാ ഗന്തബ്ബം അച്ചായികഗമനം ഗമികഞ്ച ഠപേത്വാ ദുക്കടം സിയാതി സമ്ബന്ധോ.

൧൧൩൨. **കമ്മസ്മി**ന്തി എത്ഥ **കമ്മ**-സദ്ദേന ഭിക്ഖുനോവാദകസ്സ ഞത്തിചതുത്ഥേന കമ്മേന ദിന്നം സമ്മുതികമ്മം അധിപ്പേതന്തി **അട്ഠകഥായം** വുത്തം. ഞത്തിം, കമ്മവാചഞ്ച പരിഹാപേത്വാ, പരിവത്തേത്വാ വാ കതം ചേ, അധമ്മകമ്മം നാമ. **വഗ്ഗേ**തി ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദസ്സ അനാഹരണേന വാ സന്നിപതിതാനം ഉക്കോടേന വാ വഗ്ഗേ സതി. **തികപാചിത്തിയം സിയാ**തി ''അധമ്മകമ്മേ അധമ്മകമ്മസഞ്ഞീ വഗ്ഗം ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം വഗ്ഗസഞ്ഞീ ഓവദതി, വേമതികോ ഓവദതി, സമഗ്ഗസഞ്ഞീ ഓവദതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ''തി (പാചി॰ ൧൫൦) അധമ്മകമ്മേ അധമ്മകമ്മസഞ്ഞിപക്ഖേ വുത്തപാചിത്തിയത്തയം ഹോതി.

൧൧൩൩. അധമ്മേ പന കമ്മസ്മിം വേമതികസ്സാപീതി യോജനാ. **''തഥാ''**തി ഇമിനാ ''വഗ്ഗേ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്മിം, തികപാചിത്തിയം സിയാ''തി ഇദം സങ്ഗണ്ഹാതി. കിം വുത്തം ഹോതി? അധമ്മകമ്മേ വേമതികപക്ഖേ ''വഗ്ഗം ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം വഗ്ഗസഞ്ഞീ, വേമതികോ, സമഗ്ഗസഞ്ഞീ ഓവദതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ''തി (പാചി॰ ൧൫൦) അധമ്മികകമ്മേയേവ വിമതിവാരേ വുത്തതികപാചിത്തിയം ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി. **''ധമ്മകമ്മന്തി സഞ്ഞിനോ''**തി ഇമിനാപി ''അധമ്മേ പന കമ്മസ്മി''ന്തി ഇദം യോജേതബ്ബം, ''തഥാ''തി സമ്ബന്ധോ, തേന ''വഗ്ഗേ''തിആദികം സങ്ഗണ്ഹാതി. ''അധമ്മകമ്മേ ധമ്മകമ്മസഞ്ഞീ വഗ്ഗം ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം വഗ്ഗസഞ്ഞീ ഓവദതി, വേമതികോ, സമഗ്ഗസഞ്ഞീ ഓവദതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ''തി (പാചി॰ ൧൫൦) വുത്തം തികപാചിത്തിയം ഹോതി. ഏവമേതാ പാചിത്തിയോ സന്ധായാഹ **''നവ പാചിത്തിയോ വുത്താ''**തി.

ഇമസ്മിം വിയ അധമ്മകമ്മവാരേ ''സമഗ്ഗേ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്മി''ന്തി വികപ്പേ ച ഏവമേവ നവ പാചിത്തിയോ ഹോന്തീതി അതിദിസന്തോ **''സമഗ്ഗേപി ച തത്തകാ''**തി ആഹ. യഥാഹ ''അധമ്മകമ്മേ അധമ്മകമ്മസഞ്ഞീ സമഗ്ഗം ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം വഗ്ഗസഞ്ഞീ, വേമതികോ, സമഗ്ഗസഞ്ഞീ ഓവദതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സ. അധമ്മകമ്മേ വേമതികോ സമഗ്ഗം ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം വഗ്ഗസഞ്ഞീ, വേമതികോ, സമഗ്ഗസഞ്ഞീ ഓവദതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സ. അധമ്മകമ്മേ ധമ്മകമ്മസഞ്ഞീ സമഗ്ഗം ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം വഗ്ഗസഞ്ഞീ, വേമതികോ, സമഗ്ഗസഞ്ഞീ ഓവദതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ''തി (പാചി॰ ൧൫൦).

൧൧൩൪. **ദ്വിന്നം നവകാനം വസാ**തി യഥാദസ്സിതം വഗ്ഗനവകം, സമഗ്ഗനവകന്തി ദ്വിന്നം നവകാനം വസേന. **താ**തി പാചിത്തിയോ.

''ധമ്മകമ്മേ അധമ്മകമ്മസഞ്ഞീ വഗ്ഗം ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം വഗ്ഗസഞ്ഞീ, വേമതികോ, സമഗ്ഗസഞ്ഞീ ഓവദതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ധമ്മകമ്മേ വേമതികോ വഗ്ഗം ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം വഗ്ഗസഞ്ഞീ, വേമതികോ, സമഗ്ഗസഞ്ഞീ ഓവദതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ധമ്മകമ്മേ ധമ്മകമ്മസഞ്ഞീ വഗ്ഗം ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം വഗ്ഗസഞ്ഞീ, വേമതികോ, സമഗ്ഗസഞ്ഞീ ഓവദതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി **വഗ്ഗപക്ഖേ** നവ ദുക്കടാനി. ''ധമ്മകമ്മേ അധമ്മകമ്മസഞ്ഞീ സമഗ്ഗം ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം വഗ്ഗസഞ്ഞീ, വേമതികോ, സമഗ്ഗസഞ്ഞീ ഓവദതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ധമ്മകമ്മേ വേമതികോ സമഗ്ഗം ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം വഗ്ഗസഞ്ഞീ, വേമതികോ, സമഗ്ഗസഞ്ഞീ ഓവദതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ധമ്മകമ്മേ ധമ്മകമ്മസഞ്ഞീ സമഗ്ഗം ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം വഗ്ഗസഞ്ഞീ, വേമതികോ ഓവദതി,

ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ധമ്മകമ്മേ ധമ്മകമ്മസഞ്ഞീ സമഗ്ഗം ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം സമഗ്ഗസഞ്ഞീ ഓവദതി, അനാപത്തീ''തി (പാചി॰ ൧൪൭) എത്ഥ അന്തേ വുത്തം അനാപത്തിവാരം വിനാ അവസേസേസു അട്ഠസു വാരേസു **സമഗ്ഗപക്ഖേ** അട്ഠ ദുക്കടാനി. ഏവം പുരിമാനി നവ, ഇമാനി അട്ഠാതി ധമ്മകമ്മപക്ഖേ സത്തരസ ദുക്കടാനി ഹോന്തീതി ആഹ **"ദുക്കടം ധമ്മകമ്മേപി, സത്തരസവിധം സിയാ"**തി.

൧൭൩൪. ''ഓസാരേഹീ''തി വുത്തോ കഥേതി വാതി യോജനാ. ''അട്ഠഗരുധമ്മം കഥേഹീ''തി വുത്തോ തം കഥേതി വാ. **പഞ്ഹം പുട്ഠോ കഥേതി** വാതി അട്ഠഗരുധമ്മവിസയേ പഞ്ഹം പുട്ഠോ തമേവ വദതി വാ. സിക്ഖമാനായ കഥേതി വാതി സമ്ബന്ധോ. സിക്ഖമാനായ അട്ഠഗരുധമ്മേ കഥേതി വാ, നേവ ദോസോതി അത്ഥോ. ഉമ്മത്തകാദിനോ കഥയതോ നേവ ദോസോതി യോജനാ.

൧൭൩൫. ഇദാനി തിണ്ണമ്പി ബഹുസ്സുതാനം ലക്ഖണേ ഏകതോ ദസ്സിതേ ഭിക്ഖുനോവാദകസ്സ വിസേസോ സുവിഞ്ഞേയ്യോ ഹോതീതി തം ദസ്സേതുമാഹ **"വാചുഗ്ഗതാവ കാതബ്ബാ"**തിആദി. ദ്വേ മാതികാ പഗുണാ വാചുഗ്ഗതാ കാതബ്ബാതി യോജനാ. ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ മാതികാ പഗുണാ വാചുഗ്ഗതാവ കാതബ്ബാതി യോജനാ, ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗമാതികാ പഗുണാ കത്വാ താസം അട്ഠകഥം ഉഗ്ഗഹേത്വാ പാളിതോ, അത്ഥതോ ച വചനപഥാരുള്ഹാ വോഹാരക്ഖമായേവ കാതബ്ബാതി വുത്തം ഹോതി. ചത്താരോ ഭാണവാരാ പഗുണാ വാചുഗ്ഗതാവ കാതബ്ബാതി പകാസിതാതി യോജനാ. **"പഗുണാ"**തി ഇമിനാ പാളിയം പഗുണം കത്വാ ധാരേത്വാ പരിപുച്ഛിതബ്ബന്തി ദസ്സേതി. **"വാചുഗ്ഗതാവ കാതബ്ബാ"**തി ഇമിനാ തദത്ഥം സുത്വാ ധാരേത്വാ പരിപുച്ഛിതബ്ബമേവാതി ദസ്സേതി.

൧൭൩൬. പരികഥത്ഥായാതി സമ്പത്താനം ധമ്മകഥനത്ഥായ. **കഥാമഗ്ഗോ**തി മഹാസുദസ്സനകഥാമഗ്ഗോ. **മങ്ഗല...പേ॰... അനുമോദനാ**തി അഗ്ഗസ്സ ദാനാദിമങ്ഗലേസു ഭത്താനുമോദനാസങ്ഖാതാ ദാനകഥാ ച, കുമാരമങ്ഗലാദീസു മഹാമങ്ഗലസുത്താദിമങ്ഗലാനുമോദനാ ച, **അമങ്ഗലം** നാമ കാലകിരിയാ, തത്ഥ മതകഭത്താദീസു തിരോകുട്ടാദികഥാ ചാതി ഏവം തിസ്സോയേവാനുമോദനാ.

൧൭൩൭. ഉപോസഥാദിഅത്ഥായാതി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന പവാരണാദീനം സങ്ഗഹോ. **കമ്മാകമ്മവിനിച്ഛയോ**തി കമ്മവഗ്ഗേ വുത്തവിനിച്ഛയോ, പരിവാരേ കമ്മവഗ്ഗേ ആഗതഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകകമ്മവിനിച്ഛയോതി വുത്തം ഹോതി. **"കമ്മട്ഠാന"**ന്തി ഇമിനാ ''ഉത്തമത്ഥസ്സ പാപക''ന്തി വക്ഖമാനത്താ വിപസ്സനാകമ്മട്ഠാനമാഹ. വിപസ്സനാവസേന ഉഗ്ഗണ്ഹന്തേന ച ധാതുവവത്ഥാനമുഖേന ഉഗ്ഗഹേതബ്ബന്തി **ഗണ്ഠിപദേസു** വുത്തം. **ഉത്തമത്ഥസ്സാ**തി അരഹത്തസ്സ.

൧൭൩൮. ഏത്തകം ഉഗ്ഗഹേത്വാന ബഹുസ്സുതോതി യഥാവുത്തധമ്മാനം ഉഗ്ഗഹിതത്താ ബഹുസ്സുതോ. **പഞ്ചവസ്സോ**തി ഉപസമ്പദതോ പട്ഠായ പരിപുണ്ണപഞ്ചസംവച്ഛരോ. ''ദസവസ്സോ''തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. സംവച്ഛരവസേന പഞ്ചവസ്സേസു പരിപുണ്ണേസു വുത്ഥവസ്സവസേന അപരിപുണ്ണേസുപി പഞ്ചവസ്സോയേവ. ഇതരഥാ ഊനപഞ്ചവസ്സോതി

വേദിതബ്ബോ. പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സൂപസമ്പദാദീസു വിയ കേചി സംവച്ഛരഗണനം അവിചാരേത്വാ ''പഞ്ചവസ്സോ''തിവചനസാമഞ്ഞേന വുത്ഥവസ്സഗണനമേവ ഗണ്ഹന്തി, തദയുത്തം. തഥാ ഗഹണേസു യുത്തി വാ മഗ്ഗിതബ്ബാ. **മുഞ്ചിത്വാ നിസ്സയ**ന്തി നിസ്സയവാസം ജഹിത്വാ. **ഇസ്സരോ**തി നിസ്സയാചരിയവിരഹേന ഇസ്സരോ, ഇമിനാ നിസ്സയമുത്തലക്ഖണം ദസ്സിതം.

൧൪൦. ദ്വേ വിഭങ്ഗാതി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗദ്വയം. ഇധ **"വാചുഗ്ഗതാ"**തി ഇദം പരിപുച്ഛമ്പി സന്ധായാഹാതിപി വുത്തം. തേനാഹ **സാരത്ഥദീപനിയം** ''ദ്വേ വിഭങ്ഗാ പഗുണാ വാചുഗ്ഗതാ കാതബ്ബാ'തിഇദം പരിപുച്ഛാവസേന ഉഗ്ഗഹണമ്പി സന്ധായ വുത്ത'ന്തി വദന്തീ''തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൧൪൬-൧൪൭). **ബ്യഞ്ജനാദിതോ**തി ഏത്ഥ **ബ്യഞ്ജനം** നാമ പദം, **ആദി**-സദ്ദേന സങ്ഗഹിതം **അനുബ്യഞ്ജനം** നാമ അക്ഖരം, പദക്ഖരാനി അപരിഹാപേത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **ചതൂസ്വപി നികായേസൂ**തി ദീഘമജ്ഝിമസംയുത്ത അങ്ഗുത്തരനികായേസു, നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. ഏകോ വാ നികായോ പോത്ഥകോപി ച ഏകോതി യോജനാ. **അപി**-സദ്ദേന ഖുദ്ദകനികായസ്സാപി സങ്ഗഹോ വേദിതബ്ബോ. **"പി വാ"**തി ഇമിനാ ഖുദ്ദകനികായേ ജാതകഭാണകേന സാട്ഠകഥം ജാതകം ഉഗ്ഗഹേത്വാപി ധമ്മപദം സഹ വത്ഥുനാ ഉഗ്ഗഹേതബ്ബമേവാതി ദസ്സിതേ ദ്വേ പോത്ഥകേ സമുച്ചിനോതി, ചത്താരി ഖന്ധകവത്താനി വാ.

൧൪൫. ദിസാപാമോക്ഖോ യത്ഥ യത്ഥ വസതി, തസ്സാ തസ്സാദിസായ പാമോക്ഖോ പധാനോ. **യേനകാമംഗമോ**തി യത്ഥ കത്ഥചി ദിസാഭാഗേ യഥാകാമം വുത്തികോ ഹോതീതി അത്ഥോ . പരിസം ഉപട്ഠാപേതും കാമം ലഭതേ ഇസ്സരോതി യോജനാ, ഇസ്സരോ ഹുത്വാ ഭിക്ഖുപരിസായ അത്താനം ഉപട്ഠാപേതും യഥാരുചിയാ ലഭതീതി അത്ഥോ. ഏത്താവതാ പരിസൂപട്ഠാപകലക്ഖണം വുത്തം.

൧൪൬. വാചുഗ്ഗന്തി വാചുഗ്ഗതം. ഏത്ഥ ച ''ഇദാനി അയം ഭണ്ഡപാഥാവിധി ന ഹോതീതി മിഹകപരിപുച്ഛനകഥാനുരൂപതോ അത്ഥകരണം ന വാചുഗ്ഗതകരണം നാമാതി വിഞ്ഞായതീ''തി **നിസ്സന്ദേഹേ** വുത്തം. ഇമിനാ യഥാവുത്തം ദുതിയങ്ഗമേവ സങ്ഗഹിതം.

൧൪൮. അസ്സാതി ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ. **അസമ്മതതാദീനി തീണി അങ്ഗാനീ**തി അത്തനോ അസമ്മതതാ, ഭിക്ഖുനിയാ പരിപുണ്ണൂപസമ്പന്നതാ, ഓവാദവസേന അട്ഠഗരുധമ്മഭണനന്തി ഇമാനി തീണി അങ്ഗാനി.

ഓവാദകഥാവണ്ണനാ.

൧൪൯. തികപാചിത്തിയന്തി ''അത്ഥങ്ഗതേ സൂരിയേ അത്ഥങ്ഗതസഞ്ഞീ, വേമതികോ, അനത്ഥങ്ഗതസഞ്ഞീ''തി വികപ്പത്തയേ. **ഏകതോഉപസമ്പന്ന**ന്തി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേ ഉപസമ്പന്നം. ''ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ഉപസമ്പന്നം പന ഓവദതോ പാചിത്തിയമേവാ''തി **അട്ഠകഥായം** വുത്തം.

൧൫൨. ഉദ്ദേസാദിനയേനാതി ''അനാപത്തി ഉദ്ദേസം ദേന്തോ, പരിപുച്ഛം ദേന്തോ''തിആദിനാ അനാപത്തിവാരനയേന. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ.

അത്ഥങ്ഗതസൂരിയകഥാവണ്ണനാ.

൧൪൭. "സചേ അസമ്മതോ"തി വക്ഖമാനത്താ **ഓവദന്തസ്സാ**തി ഏത്ഥ "സമ്മതസ്സാ"തി ലബ്ഭതി. **ഭിക്ഖുനുപസ്സയ**ന്തി ഭിക്ഖുനിവിഹാരം. **അഞ്ഞത്ര കാലാ**തി "തത്ഥായം സമയോ , ഗിലാനാ ഹോതി ഭിക്ഖുനീ"തി വുത്തകാലതോ അഞ്ഞത്ര. "ഗിലാനാ നാമ ഭിക്ഖുനീ ന സക്കോതി ഓവാദായ വാ സംവാസായ വാ ഗന്തു"ന്തി (പാചി॰ ൧൬൧) ദസ്സിതേ ഗിലാനകാലേ അനാപത്തീതി വുത്തം ഹോതി.

൧൪൯. **പാചിത്തിയദ്വയം ഹോതീ**തി പഠമസിക്ഖാപദേന, ഇമിനാ ച സിക്ഖാപദേന ദ്വേ പാചിത്തിയാനി ഹോന്തീതി. "തീണിപി പാചിത്തിയാനീ"തി യോജേതബ്ബോ, പഠമദുതിയതതിയേഹി സിക്ഖാപദേഹി തീണി പാചിത്തിയാനി ഹോന്തീതി അത്ഥോ.

൧൫൦. **അഞ്ഞേന ധമ്മേനാ**തി ഗരുധമ്മതോ അഞ്ഞേന ബുദ്ധവചനേന. **ദുക്കടദ്വയ**ന്തി അസമ്മതഭിക്ഖുനുപസ്സയഗമനമൂലകം ദുക്കടദ്വയം. **ഭിക്ഖുനോ**തി അസമ്മതസ്സ "സമ്മതസ്സാപീ"തി വക്ഖമാനത്താ. "അട്ഠഹി വാ ഗരുധമ്മേഹി അഞ്ഞേന വാ ധമ്മേന ഓവദതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തി (പാചി॰ ൧൫൦) **അത്ഥങ്ഗതസിക്ഖാപദേ** വുത്തത്താ **"രത്തിഹേതുക"**ന്തി ആഹ, രത്തിഓവാദനമൂലന്തി അത്ഥോ.

൧൫൨. **പാചിത്തിയദ്വയ**ന്തി ദുതിയതതിയമൂലകം. ഗരുധമ്മേന ഓവാദോ **ഗരുധമ്മോ,** സോ നിദാനം യസ്സ പാചിത്തിയസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ. സമ്മതത്താ ഗരുധമ്മനിദാനസ്സ പാചിത്തിയസ്സ അഭാവതോതി സമ്ബന്ധോ. ഇമിനാ പഠമസിക്ഖാപദേന അനാപത്തിഭാവം ദസ്സേതി.

൧൫൩. **തസ്സേവാ**തി സമ്മതസ്സേവ. **ദുക്കടം** ഇമിനാ തതിയസിക്ഖാപദേന. **അനാപത്തി** പഠമസിക്ഖാപദേന, തേനേവാഹ **"സമ്മതത്താ"**തി. **പാചിത്തി** ദുതിയസിക്ഖാപദേന, തേനേവാഹ **"രത്തിയ"**ന്തി.

൧൫൪. **തികപാചിത്തിയം വുത്ത**ന്തി "ഉപസമ്പന്നായ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞീ, വേമതികോ, അനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീ ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഉപസങ്കമിത്വാ അഞ്ഞത്ര സമയാ ഓവദതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തി (പാചി॰ ൧൬൨) തികപാചിത്തിയം വുത്തം. **ഇതരദ്വയേ**തി "അനുപസമ്പന്നായ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞീ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. അനുപസമ്പന്നായ വേമതികോ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാചി॰ ൧൬൨) ദസ്സിതേ ഇതരദ്വയേ. **ഓവദന്തസ്സാ**തി യേന കേനചി ഓവദന്തസ്സ.

൧൫൫. തികപാചിത്തിയം, ദുക്കടട്ഠാനേ ദുക്കടമേവ ഹോതീതി ദസ്സേതുമാഹ **"തഥാ"**തി. ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഗന്ത്വാ അഞ്ഞേന ധമ്മേന ഓവദന്തസ്സ തഥാതി യോജനാ.

ഭിക്ഖുനുപസ്സയകഥാവണ്ണനാ.

൧൫൬. **ചീവരാദീന**ന്തി **ആദി**-സദ്ദേന പിണ്ഡപാതാദിഇതരപച്ചയത്തയഞ്ച സക്കാരഗരുകാരമാനനവന്ദനപൂജനാനി ച സങ്ഗഹിതാനി. **സമ്മതേ**തി

ഭിക്ഖുനോവാദകസമ്മുതിയാ സമ്മതേ.

൧൧൭. **തികപാചിത്തിയം വുത്ത**ന്തി "ധമ്മകമ്മേ ധമ്മകമ്മസഞ്ഞീ, വേമതികോ, അധമ്മകമ്മസഞ്ഞീ ഏവം വദതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തി (പാചി॰ ൧൬൭) തികപാചിത്തിയം **പാളിയം** ദസ്സിതമേവ. ഇധ **കമ്മം** നാമ യഥാവുത്തം സമ്മുതികമ്മം. അധമ്മകമ്മേ ധമ്മകമ്മസഞ്ഞിവേമതികഅധമ്മകമ്മസഞ്ഞീനം വസേന **തികദുക്കടം**. വീസതിവസ്സോ വാ അതിരേകവീസതിവസ്സോ വാതി സമ്മുതിയാ അങ്ഗാനി.

൧൧൮. "സമ്മതം അനുപസമ്പന്ന"ന്തി കം സന്ധായാഹാതി ചേ? സമ്മതേന ഹുത്വാ സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ സാമണേരഭാവമുപഗതം സന്ധായ വുത്തം. **ആമിസത്ഥായ**ാതി ചീവരാദീനമത്ഥായ.

ആമിസകഥാവണ്ണനാ.

൧൬൨. **ഭിക്ഖുനിയാ ദിന്ന**ന്തി ഏത്ഥ "ഭിക്ഖുസ്സാ"തി വത്തബ്ബം. ഭിക്ഖുനാ ദിന്നന്തി യോജനാ. "ഭിക്ഖുനിയാ"തി സേസോ . **തത്ഥാ**തി ചീവരപടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദേ. **സൂചിതാ**തി പകാസിതാ.

ചീവരദാനകഥാവണ്ണനാ.

൧൬൩. അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ ചീവരന്തി യോജനാ.

൧൬൪. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ.

൧൬൫. സൂചിം ചീവരം പവേസേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **സൂചിനീഹരണേ**തി ചീവരതോ.

൧൬൬. **പയോഗസ്സ വസാ**തി ഏകക്ഖണേ ബഹൂ ആവുണിത്വാ സൂചിയാ നീഹരണപയോഗഗണനായ. ബഹൂ പാചിത്തിയോതി യോജനാ, പയോഗപ്പമാണാപത്തിയോ ഹോന്തീതി അത്ഥോ.

൧൬൭. അനേകാ പാചിത്തിയാപത്തീ ഹോന്തീതി യോജനാ. **ആരപഥേ**തി സൂചിമഗ്ഗേ. ദുതിയേ **പഥേ**തി ഏത്ഥ ആര-സദ്ദോ ഗാഥാബന്ധസുഖത്ഥം ലുത്തോതി വേദിതബ്ബോ.

൧൧൦. **കാ ഹി നാമ കഥാ**തി "അനേകാപത്തിയോ ഹോന്തീ"തി ഏത്ഥ കിം വത്തബ്ബന്തി അത്ഥോ. **തികപാചിത്തിയ**ന്തി "അഞ്ഞാതികായ അഞ്ഞാതികസഞ്ഞീ, വേമതികോ, ഞാതികസഞ്ഞീ ചീവരം സിബ്ബതി വാ സിബ്ബാപേതി വാ, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തി (പാചി॰ ൧൭൮) വുത്തം തികപാചിത്തിയം.

൧൧൨. **അഞ്ഞം പരിക്ഖാര**ന്തി ഉപാഹനത്ഥവികാദിം. **സിബ്ബതോ**തി ഏത്ഥ "സിബ്ബാപയതോ"തി അധികാരതോ ലബ്ഭതി. സിക്ഖമാനസാമണേരിയോ **സിക്ഖമാനാദികാ** നാമ.

൧൧൩. സിബ്ബനകിരിയായ ആപജ്ജിതബ്ബതോ **ക്രിയം**.

ചീവരസിബ്ബനകഥാവണ്ണനാ.

൧൧൭൪-൫. സംവിധായാതി "അജ്ജ യാമ, സ്വേ യാമാ"തിആദിനാ നയേന സംവിദഹിത്വാ. യഥാഹ "അജ്ജ വാ ഹിയ്യോ വാ പരേ വാ ഗച്ഛാമാതി സംവിദഹതീ"തി (പാചി॰ ൧൮൩). **മഗ്ഗ**ന്തി ഏകദ്ധാനമഗ്ഗം, അന്തമസോ ഗാമന്തരമ്പി. **അഞ്ഞത്ര സമയാ**തി "തത്ഥായം സമയോ, സത്ഥഗമനീയോ ഹോതി മഗ്ഗോ സാസങ്കസമ്മതോ സപ്പടിഭയോ"തി (പാചി॰ ൧൮൨) വുത്തകാലവിസേസാ അഞ്ഞത്രാതി വുത്തം ഹോതി. സത്ഥവാഹേഹി വിനാ അഗമനീയോ മഗ്ഗോ **സത്ഥഗമനീയോ** നാമ. ചോരാനം സയിതനിസിന്നട്ഠിതഖാദിതപീതട്ഠാനാനി യത്ഥ ദിസ്സന്തി, താദിസോ മഗ്ഗോ **സാസങ്കോ** നാമ. ചോരേഹി ഹതമാരിതഘാതവിലുത്തമനുസ്സാ യത്ഥ പഞ്ഞായന്തി, സോ **സപ്പടിഭയോ** നാമ. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുനിയാ സദ്ധിം കതസംവിധാനം അവിരാധേത്വാ തായ ഏകദ്ധാനമഗ്ഗം പടിപജ്ജനകാലേതി അത്ഥോ.

അഞ്ഞോ ഗാമോ **ഗാമന്തരം,** തത്ഥ ഓക്കമനം ഉപഗമനം **ഗാമന്തരോക്കമോ,** തസ്മിം കതേതി അത്ഥോ. അഗാമകേ അരഞ്ഞേ അദ്ധയോജനാതിക്കമേ വാതി യോജനാ, ഗാമരഹിതം അരഞ്ഞമഗ്ഗമ്പി ദ്വിഗാവുതം അതിക്കന്തേ വാതി അത്ഥോ.

൧൧൭൬. "ആപത്തി ഹോതീ"തി സാമഞ്ഞതോ ദസ്സിതആപത്തിയാ ഭേദാഭേദം ദസ്സേതുമാഹ **"ഏത്ഥാ"**തിആദി. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദവിനിച്ഛയേ, പകരണേ വാ. ദുക്കടം ദീപിതന്തി സമ്ബന്ധോ. **അകപ്പിയഭൂമട്ഠോ**തി ഏത്ഥ **അകപ്പിയാ ഭൂമി** നാമ അന്തോഗാമേ ഭിക്ഖുനുപസ്സയദ്വാരകോട്ഠകോതി ഏവമാദി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "സചേ പന അന്തോഗാമേ ഭിക്ഖുനുപസ്സയദ്വാരേ രഥികായ, അഞ്ഞേസു വാ ചതുക്കസിങ്ഘാടകഹത്ഥിസാലാദീസു സംവിദഹന്തി, ഭിക്ഖുനോ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൮൨-൧൮൩). ഏത്ഥ ച ചതുന്നം മഗ്ഗാനം സമ്ബന്ധട്ഠാനം **ചതുക്കം**. തിണ്ണം മഗ്ഗാനം സമ്ബന്ധട്ഠാനം **സിങ്ഘാടകം**.

൧൧൭൭. **കപ്പിയഭൂമി** നാമ ഭിക്ഖുനുപസ്സയാദി. യഥാഹ "സചേ ഉഭോപി ഭിക്ഖുനുപസ്സയേ വാ അന്തരാരാമേ വാ ആസനസാലായ വാ തിത്ഥിയസേയ്യായ വാ ഠത്വാ സംവിദഹന്തി, അനാപത്തി. കപ്പിയഭൂമി കിരായം. തസ്മാ ഏത്ഥ സംവിദഹനപച്ചയാ ദുക്കടാപത്തിം ന വദന്തീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൮൨-൧൮൩). തേനേവാഹ **"ന വദന്തസ്സ ദുക്കട"**ന്തി. "ന വദന്തി അസ്സാ"തി പദച്ഛേദോ.

൧൧൭൮. **ഉഭയത്ഥാ**തി അകപ്പിയഭൂമിയം ഠത്വാ സംവിധായ ഗമനേ, കപ്പിയഭൂമിയം ഠത്വാ സംവിധായ ഗമനേ ചാതി ഉഭയവികപ്പേ. **ഗച്ഛന്തസ്സേവാ**തി **ഏവ**കാരേന നിക്ഖന്തസ്സ ജോതകം. യഥാഹ "നിക്ഖമനേ അനാപത്തീ"തി. **"ഭിക്ഖുനോ"**തി ഇമിനാ ഭിക്ഖുനിയാ അനാപത്തിഭാവം ദീപേതി. ആപത്തിഖേത്തനിയമനത്ഥമാഹ **"അനന്തരസ്സാ"**തിആദി.

൧൧൭൯. **തത്രാപീ**തി കപ്പിയഭൂമിഉപചാരോക്കമനേപി. **ഉദീരിത**ന്തി മഹാപച്ചരിയം. യഥാഹ "മഹാപച്ചരിയം വുത്ത"ന്തി.

൧൯൪. **അന്തരാ**തി അത്തനോ നിക്ഖന്തഗാമസ്സ, അനന്തരഗാമസ്സ ച വേമജ്ഝേ. യഥാഹ "ഗാമതോ നിക്ഖമിത്വാ പന യാവ അനന്തരഗാമസ്സ ഉപചാരം ന ഓക്കമതി, എത്ഥന്തരേ സംവിദഹിതേപി ഭിക്ഖുനോ ദുക്കട"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൮൧-൧൮൩). ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ കാലദ്വാരമഗ്ഗാനം വസേന തയോ സങ്കേതവിസങ്കേതാതി തേസു മഗ്ഗദ്വാരവിസങ്കേതേപി ആപത്തി ഹോതേവാതി ദസ്സേതുമാഹ **"ദ്വാര...പേ॰... വുച്ചതീ"**തി. കാലവിസങ്കേതേ പന അനാപത്തിം വക്ഖതി. **ആപത്തി** പാചിത്തി.

൧൯൫. **അസംവിദഹിതേ കാലേ**തി "പുരേഭത്തം ഗമിസ്സാമാ"തിആദിനാ കതസംവിധാനാനം പച്ഛാഭത്താദി അസംവിദഹിതകാലം നാമ, തസ്മിം. **ഭിക്ഖുസ്സേവ വിധാനസ്മി**ന്തി ഭിക്ഖുനിയാ സംവിധാനം വിനാ ഭിക്ഖുസ്സേവ വിധാനേ സതി ആപത്തി ദുക്കടം.

൧൯൬. സമയേ വിദഹിത്വാ ഗച്ഛതോ വാ അസമയേ വിദഹിത്വാ വിസങ്കേതേന ഗച്ഛതോ വാ ആപദാസു വിദഹിത്വാ ഗച്ഛതോ വാ അനാപത്തീതി യോജനാ. **തഥാ**തി "വിദഹിത്വാ ഗച്ഛതോ അനാപത്തീ"തി ഇദം അതിദിസതി.

തത്ഥ **സമയോ** നാമ യഥാവുത്തകാലവിസേസോ. **വിസങ്കേതോ** നാമ കാലവിസങ്കേതോ, "അസുകസ്മിം ദിവസേ അസുകവേലായ ഗമിസ്സാമാ"തി സംവിദഹിത്വാ ഗമനകാലേ തസ്സ കാലസങ്കേതസ്സ വിഭവനന്തി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ "കാലവിസങ്കേതേയേവ അനാപത്തീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൮൪). **ആപദാ** നാമ രട്ഠഭേദേ ജനപദാനം പലായനകാലോ. യഥാഹ "രട്ഠഭേദേ ചക്കസമാരുള്ഹാ ജനപദാ പരിയായന്തി, ഏവരൂപാസു ആപദാസൂ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൮൪). എത്ഥ ച **രട്ഠഭേദേ**തി രട്ഠവിലോപേ. **ചക്കസമാരുള്ഹാ**തി ഇരിയാപഥചക്കം, സകടചക്കം വാ സമാരുള്ഹാ. **ഉമ്മത്തകാദിനോ**തി **ആദി**-സദ്ദേന ഖിത്തചിത്താദയോ ഗഹിതാ.

൧൯൭. **കായവാചാദികത്തയാ**തി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന ചിത്തം ഗഹിതം, കായവാചാചിത്താതി വുത്തം ഹോതി.

സംവിധാനകഥാവണ്ണനാ.

൧൯൮. ഉദ്ധം ജവതീതി **ഉജ്ജവനീ,** പടിസോതഗാമിനീ നാവാ, തം. അധോ ജവനതോ **ഓജവനീ,** അനുസോതഗാമിനീ നാവാ, തം. **അഭിരുഹേയ്യാ**തി എത്ഥ "സംവിധായാ"തി സേസോ. യഥാഹ "യോ പന ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുനിയാ സദ്ധിം സംവിധായ ഏകം നാവം അഭിരുഹേയ്യാ"തി (പാചി॰ ൧൮൮). ലോകസ്സാദസങ്ഖാതമിത്തസന്ഥവേന തം നാവം ആരുയ്ഹ കീളനചിത്തം പുബ്ബങ്ഗമം കത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സംവിധായാതി അത്ഥോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "ലോകസ്സാദമിത്തസന്ഥവവസേന കീളാപുരേക്ഖാരോ സംവിദഹിത്വാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൮൮).

൧൯൯. സഗാമതീരപസ്സേന ഗമനേ ഗാമന്തരവസേന വാ പാചിത്തി, അഗാമതീരപസ്സേന ഗമനേ അദ്ധയോജനേ പാചിത്തി അദ്ധയോജനാതിരേകേ ഠാനേ ഗാമേ വിജ്ജമാനേപി അവിജ്ജമാനേപി.

൧൧൬. യോജനപുഥുലായ നദിയാ മജ്ഝേന ഗച്ഛതോ അഡ്ഢയോജനവസേന ആപത്തിദസ്സനത്ഥമാഹ **"തഥാ"**തിആദി. "ഊനയോജനപുഥുലായ നദിയാ മജ്ഝം ഉഭയഭാഗം ഭജതീതി താദിസികായ നദിയാ മജ്ഝേന ഗച്ഛന്തസ്സ ഗാമന്തരഗണനായ, അഡ്ഢയോജനഗണനായ ച ആപത്തീ"തി വദന്തി.

൧൧൭. **യഥാസുഖം സമുദ്ദസ്മി**ന്തി ഏത്ഥ "ഗന്തബ്ബ"ന്തി സേസോ. **"സബ്ബഅട്ഠകഥാസൂ"**തിആദിനാ യഥാസുഖഗമനാനുഞ്ഞായ ഹേതും ദസ്സേതി. ഇമിനാവ അസന്ദമാനോദകേസു വാപിതളാകാദീസു അനാപത്തീതി വിഞ്ഞായതി.

൧൧൯. **തിത്ഥസമ്പാദനത്ഥായാ**തി പരതിത്ഥം പാപേതും. **തം** നാവം. **യുത്താ**തി നാവാപാജകാ.

൧൧൯. **"തഥാ"**തി ഇമിനാ "അനാപത്തി പകാസിതാ"തി ഇമം സങ്ഗണ്ഹാതി. അസംവിദഹിത്വാ ഭിക്ഖുനിയാ സദ്ധിം ഏകം നാവം അഭിരുഹേയ്യ വാ, **തിരിയം തരണായ** ഭിക്ഖുനിയാ സദ്ധിം സംവിദഹിത്വാപി ഏകം നാവം അഭിരുഹേയ്യ വാ, ആപദാസു ഭിക്ഖുനിയാ സദ്ധിം സംവിദഹിത്വാപി ഏകം നാവം അഭിരുഹേയ്യ വാ, തഥാ അനാപത്തി പകാസിതാതി യോജനാ.

"അനന്തരസമോ"തി ഇമിനാ "അസംവിദഹിതേ കാലേ"തിആദിനാ വുത്തവിനിച്ഛയം സങ്ഗണ്ഹാതി. ഇധാപി കാലവിസങ്കേതേ അനാപത്തി, തിത്ഥനാവാവിസങ്കേതേ ആപത്തിയേവ. യഥാഹ "ഇധാപി കാലവിസങ്കേതേനേവ അനാപത്തീ"തിആദി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൮൧). "ലോകസ്സാദമിത്തസന്ഥവവസേന കീളാപുരേക്ഖാരോ സംവിദഹിത്വാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൮൮) വചനതോ കേചി "ഇമം സിക്ഖാപദം അകുസലചിത്തം ലോകവജ്ജ"ന്തി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം. കീളാപുരേക്ഖാരതായ ഹി അഭിരുഹിത്വാ ഗാമന്തരോക്കമനേ, അഡ്ഢയോജനാതിക്കമേ വാ കുസലാബ്യാകതചിത്തസമങ്ഗീപി ഹുത്വാ ആപത്തിം ആപജ്ജതി. യദി ഹി സോ സംവേഗം പടിലഭിത്വാ അരഹത്തം വാ സച്ഛികരേയ്യ, നിദ്ദം വാ ഓക്കമേയ്യ, കമ്മട്ഠാനം വാ മനസി കരോന്തോ ഗച്ഛേയ്യ, കുതോ തസ്സ അകുസലചിത്തസമങ്ഗിതാ, യേനിദം സിക്ഖാപദം "അകുസലചിത്തം, ലോകവജ്ജ"ന്തി വുച്ചതി, തസ്മാ പണ്ണത്തിവജ്ജം, തിചിത്തന്തി സിദ്ധം.

നാവാഭിരുഹനകഥാവണ്ണനാ.

൧൨൦. ഗിഹിസമാരമ്ഭം ഹിത്വാ ഭിക്ഖുനിയാ പരിപാചിതം ഭത്തം ഞത്വാ ഭുഞ്ജതോ ഭിക്ഖുനോ പാചിത്തി ഹോതീതി യോജനാ. **പരിപാചിതം** നാമ ഭിക്ഖുനോ സീലസുതാദിഗുണം കുലാനം വത്വാ നിപ്ഫാദിതം. യഥാഹ "ഭിക്ഖുനിയാ പരിപാചിതം, ഗുണപ്പകാസനേന നിപ്ഫാദിതം ലദ്ധബ്ബം കതന്തി അത്ഥോ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൯൪). **ഗിഹിസമാരമ്ഭ**ന്തി ഭിക്ഖുനിയാ പരിപാചനതോ പുബ്ബേയേവ ഗിഹിപടിയത്തം. യഥാഹ "ഭിക്ഖുനിയാ പരിപാചനതോ പഠമമേവ യം ഗിഹീനം പടിയാദിതം ഭത്ത"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൯൪). വക്ഖതി ഹി "ഗിഹിസമ്പാദിതമ്പി വാ വിനാ"തി.

൧൧൯൧. “തസ്സാ”തി വക്ഖമാനത്താ “യം ഭോജന”ന്തി യോജേതബ്ബം. **തസ്സാതി** പഞ്ചധാ വുത്തസ്സ ഭോജനസ്സ. **സബ്ബേസു അജ്ഝോഹാരേസൂ**തി സബ്ബേസു പരഗലകരണപ്പയോഗേസു.

൧൧൯൨. ഭിക്ഖുനിയാ പരിപാചിതം ഭുഞ്ജതോ ദോസോതി യോജനാ.

൧൧൯൩. **ഉഭോസൂ**തി പരിപാചിതേപി അപരിപാചിതേപി. **സബ്ബത്ഥാതി** ഇമേസു ദ്വീസു പരിഭുഞ്ജതോ അജ്ഝോഹാരവസേനേവ ദുക്കടന്തി യോജനാ.

൧൧൯൪. പഞ്ചഭോജനം ഠപേത്വാ അഞ്ഞം പന യം കിഞ്ചി യാഗുഖജ്ജഫലാദികം ഭുഞ്ജന്തസ്സ അനാപത്തീതി യോജനാ.

പരിപാചിതകഥാവണ്ണനാ.

൧൧൯൭. ഇദം സബ്ബം ദസമം സിക്ഖാപദം സമുട്ഠാനനയാദിനാ ദുതിയാനിയതേനേവ സദിസം മതന്തി യോജനാ. **ഇദം സിക്ഖാപദ**ന്തി “യോ പന ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുനിയാ സദ്ധിം ഏകോ ഏകായ രഹോ നിസജ്ജം കപ്പേയ്യ, പാചിത്തിയ”ന്തി (പാചി॰ ൧൯൯) വുത്തം രഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദം.

രഹോനിസജ്ജകഥാവണ്ണനാ.

ഭിക്ഖുനിവഗ്ഗോ തതിയോ.

൧൧൯൮. **ഏകോതി** ഏകദിവസികോ. **ആവസഥോ പിണ്ഡോതി** പുഞ്ഞത്ഥികേഹി ഏകം പാസണ്ഡം അനുദ്ദിസ്സ യാവദത്ഥം ദാതും സാലാദീസു പഞ്ഞത്തം പഞ്ചസു ഭോജനേസു അഞ്ഞതരം ഭോജനം. യഥാഹ “ആവസഥപിണ്ഡോ നാമ പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരം ഭോജനം സാലായ വാ മണ്ഡപേ വാ രുക്ഖമൂലേ വാ അജ്ഝോകാസേ വാ അനോദിസ്സ യാവദത്ഥോ പഞ്ഞത്തോ ഹോതീ”തി (പാചി॰ ൨൦൩). **അഗിലാനേനാതി** ഏത്ഥ “അഗിലാനോ നാമ സക്കോതി തമ്ഹാ ആവസഥാ പക്കമിതു”ന്തി വുത്ത **പദഭാജനിയഅട്ഠകഥായം** “അദ്ധയോജനം വാ യോജനം വാ ഗന്തും സക്കോതീ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൦൩) വുത്തത്താ തമ്ഹാ ആവസഥാ അദ്ധയോജനം വാ യോജനം വാ ഗന്തും സമത്ഥേന അഗിലാനേനാതി അത്ഥോ. **തതോ ഉദ്ധ**ന്തി ദുതിയദിവസതോ ഉത്തരി.

൧൧൯൯. അനോദിസ്സേവ **പഞ്ഞത്തേ** പിണ്ഡേതി യോജനാ, “ഇമേസംയേവ വാ”തി അഞ്ഞതരം പാസണ്ഡം വാ “ഏത്തകാനംയേവ വാ”തി തത്ഥ പുഗ്ഗലപരിച്ഛേദം വാ അകത്വാ സബ്ബസാധാരണം കത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആവസഥപിണ്ഡേതി അത്ഥോ. **യാവദത്ഥേ** ഏവ പിണ്ഡേ പഞ്ഞത്തേതി യോജനാ, യാവതാ അത്ഥോ കുച്ഛിപൂരണാദികം പയോജനമേത്ഥ പിണ്ഡേതി വിഗ്ഗഹോ, “ഏത്തകം ദാതബ്ബ”ന്തി അപരിച്ഛിന്ദിത്വാ “ഭുഞ്ജന്താനം യാവദത്ഥം ദാതബ്ബ”ന്തി പഞ്ഞത്തേ പിണ്ഡേ ഏവാതി അത്ഥോ. **ഭുഞ്ജിതബ്ബ**ന്തി കമ്മസാധനം വാ ഭാവസാധനം വാ. “ഭോജന”ന്തി അജ്ഝാഹരണീയം. **സകി**ന്തി ഏകവാരം. **തത്ഥാതി** ആവസഥേ.

൧൨൦൦. **തസ്സ** പിണ്ഡസ്സ. **അജ്ഝോഹാരേസു സബ്ബേസൂ**തി സബ്ബേസു അജ്ഝോഹാരപ്പയോഗേസു കതേസു. **തസ്സ** അജ്ഝോഹാരകസ്സ. **പാചിത്തിയോ**

പയോഗഗണനായ.

൧൨൦൧. "ഏകേന കുലേന നാനേകട്ഠാനഭേദേസു പഞ്ഞത്തേ"തി, "നാനാകുലേഹി വാ നാനേകട്ഠാനഭേദേസു പഞ്ഞത്തേ"തി ചാതി യോജനാ. "പിണ്ഡേ"തി അധികാരോ. നാനാ ച ഏകോ ച **നാനേകാ,** ഠാനാനം ഭേദാ **ഠാനഭേദാ,** നാനേകാ ച തേ ഠാനഭേദാ ചാതി വിഗ്ഗഹോ, തേസു. **ഏകഭോഗോ**തി ഏകപിണ്ഡപരിഭോഗോ. **ഏവ**കാരേന ദുതിയദിവസാദിപരിഭോഗം നിവത്തേതി.

൧൨൦൪. **ഗിലാനസ്സാ**തി വുത്തലക്ഖണേന ഗിലാനോ ഹുത്വാ പുനപ്പുനം ഭുഞ്ജന്തസ്സ ഗച്ഛതോ വാ ആഗച്ഛന്തസ്സ വാ അനാപത്തീതി യോജനാ, അന്തമസോ അദ്ധയോജനമ്പി ഗച്ഛതോ, ഗന്ത്വാ ആഗച്ഛതോ വാ അന്തരാമഗ്ഗേ ച ഗതട്ഠാനേ ച ഏകസ്മിം ദിവസേ ഭുഞ്ജന്തസ്സ അനാപത്തീതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ "യോ ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകദിവസം, ഗതട്ഠാനേ ച ഏകദിവസം ഭുഞ്ജതി, തസ്സാപി അനാപത്തി. ആഗച്ഛന്തേപി ഏസേവ നയോ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൦൫). **ഓദിസ്സ പഞ്ഞത്തേ**തി ഏത്ഥ "ഭിക്ഖൂ"തി സേസോ. യഥാഹ "ഭിക്ഖൂനംയേവ അത്ഥായ ഉദ്ദിസിത്വാ പഞ്ഞത്തോ ഹോതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൦൫). **പരിത്തേ**തി ഉദരപൂരണായ അപ്പഹോനകേ ഥോകേ ഭോജനേ. യഥാഹ "യാവദത്ഥം പഞ്ഞത്തോ ന ഹോതി, ഥോകം ഥോകം ലബ്ഭതി, താദിസം നിച്ചമ്പി പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൦൫). **സകി**ന്തി യാവദത്ഥം പഞ്ഞത്തം വുത്തനയേന ഏകവാരം ഭുഞ്ജതോ അനാപത്തി.

൧൨൦൬. **യാഗുആദീനീ**തി **ആദി**-സദ്ദേന പഞ്ചഭോജനതോ അഞ്ഞേസം അജ്ഝോഹരണിയാനം ഗഹണം.

ആവസഥകഥാവണ്ണനാ.

൧൨൦൬. വുത്താ സമയാ അഞ്ഞത്രാതി യോജനാ, "തത്ഥായം സമയോ, ഗിലാനസമയോ ചീവരദാനസമയോ ചീവരകാരസമയോ അദ്ധാനഗമനസമയോ നാവാഭിരുഹനസമയോ മഹാസമയോ സമണഭത്തസമയോ"തി (പാചി॰ ൨൧൭) വുത്താ സത്തവിധകാലാ അഞ്ഞത്ര.

തത്ഥ യദാ പാദാനം ഫലിതത്താ ന സക്കോതി പിണ്ഡായ ചരിതും, അയം **ഗിലാനസമയോ**. അത്ഥതകഥിനാനം പഞ്ച മാസാ, ഇതരേസം കത്തികമാസോതി അയം **ചീവരദാനസമയോ**. യദാ ചീവരേ കരിയമാനേ കിഞ്ചിദേവ ചീവരേ കത്തബ്ബം കരോതി, അയം **ചീവരകാരസമയോ**. യദാ അദ്ധയോജനമ്പി ഗന്തുകാമോ വാ ഹോതി, ഗച്ഛതി വാ, ഗതോ വാ, അയം **അദ്ധാനഗമനസമയോ. നാവാഭിരുഹനസമയേ**പി ഏസേവ നയോ. യദാ ഗോചരഗാമേ ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ന യാപേന്തി, അയം **മഹാസമയോ**. യദാ യോ കോചി പബ്ബജിതോ ഭത്തേന നിമന്തേതി, അയം **സമണഭത്തസമയോ**. ഗണോ കതമോതി ആഹ **"ഗണോ"**തിആദി.

൧൨൦൭. ഗണഭോജനം നാമ കിന്തി ആഹ **"യ"**ന്തിആദി. യം പഞ്ചന്നം അഞ്ഞതരം നിമന്തനതോ, വിഞ്ഞത്തിതോ വാ ലദ്ധം, തം ഇധ ഭോജനന്തി അധിപ്പേതം ഹോതീതി യോജനാ. **നിമന്തനതോ**തി "ഭോജനാന"ന്തിആദിനാ വക്ഖമാനപ്പകാരേന കതം അകപ്പിയനിമന്തനമാഹ. **വിഞ്ഞത്തിതോപി വാ**തി "സചേപീ"തിആദിനാ വക്ഖമാനനയേന കതമകപ്പിയവിഞ്ഞത്തിമാഹ.

൨൨൭-൨൮. ഭോജനാനന്തി നിദ്ധാരണേ സാമിവചനം, "അഞ്ഞതരസ്സാ"തി സേസോ, "ഓദനോ സത്തു കുമ്മാസോ, മച്ഛോ മംസഞ്ച ഭോജന"ന്തി സങ്ഗഹിതാനം പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരസ്സ. **നാമ**ന്തി വക്ഖമാനം ഓദനാദിനാമം. **ഭിക്ഖൂ നിമന്തേതീ**തി ഏത്ഥ "ഏകതോ, നാനതോ വാ"തി സേസോ. യഥാഹ "ഏകതോ നിമന്തിതാ. നാനതോ നിമന്തിതാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൧൭-൨൧൮). **ഏകതോ നിമന്തനം** നാമ സബ്ബേസം ഭിക്ഖൂനം ഏകതോ ഠിതാനം നിമന്തനം. **നാനതോ നിമന്തനം** നാമ ഭിക്ഖൂനം വിസും വിസും വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ വാ ഏകതോ ഠിതട്ഠാനം ഗന്ത്വാ വാ അനേകേഹി നിമന്തനം. യഥാഹ "ചത്താരി പരിവേണാനി വാ വിഹാരേ വാ ഗന്ത്വാ നാനതോ നിമന്തിതാ, ഏകട്ഠാനേ ഠിതേസുയേവ വാ ഏകോ പുത്തേന, ഏകോ പിതരാതി ഏവമ്പി നാനതോ നിമന്തിതാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൧൭-൨൧൮).

വേവചനം നാമ ഓദനാദിസബ്ബപദാനം, സമ്പടിച്ഛഥാതിആദികിരിയാപദാനഞ്ച പരിയായവചനം. **ഭാസന്തരം** നാമ മാഗധവചനതോ അഞ്ഞം സീഹളദമിളാദിവോഹാരന്തരം. വേവചനേഹി ഏവ വാ ഭാസന്തരേന വാ നിമന്തേതീതി സമ്ബന്ധോ.

തതോ നിമന്തനാനന്തരം. **നിമന്തന**ന്തി യഥാവുത്തം അകപ്പിയനിമന്തനം. **ഏകതോ ഗണ്ഹന്തീ**തി അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ദ്വാദസഹത്ഥം അമുഞ്ചിത്വാ ഠിതാ വാ നിസിന്നാ വാ ഏകതോ ഗണ്ഹന്തി.

"ഗണഭോജനകാരണ"ന്തി ഇദം ഭോജനപച്ചയാ പാചിത്തിയം ഏവം ഗഹണമന്തരേന ന ഹോതീതി വുത്തം.

൨൨൯. ഏകതോ, നാനതോ വാപി യം ഗമനം, ഭോജനമ്പി വാ, തം ഗണഭോജനേ ന കാരണന്തിപി വിഞ്ഞൂ ഭണന്തീതി യോജനാ. **ഏകതോ നാനതോ വാപീ**തി ഏത്ഥ "ഠിതാ വാ നിസിന്നാ വാ"തി സേസോ.

൨൩൦-൧. **വിഞ്ഞാപേത്വാ**തി "അമ്ഹാകം ചതുന്നമ്പി ഭത്തം ദേഹീ"തിആദിനാ ഏകതോ വാ "മയ്ഹം ദേഹി, മയ്ഹം ദേഹീ"തി പാടേക്കം വാ വിഞ്ഞാപേത്വാ. **ഏവമ്പീ**തി വിഞ്ഞത്തിതോപി.

൨൩൨. **ദുവിധസ്സാ**തി നിമന്തകസ്സ, വിഞ്ഞാപകസ്സ ച.

൨൩൩. സത്തസുപി സമയേസു ഭുഞ്ജതം അനാപത്തീതി യോജനാ, "ഗണഭോജന"ന്തി പകരണതോ ലബ്ഭതി, യഥാവുത്തേസു ഗിലാനാദീസു സത്തസു കാലേസു ലേസം വിനാ ഭുഞ്ജന്താനന്തി അത്ഥോ. **"ഏകതോ"**തി ഇദം "ഗഹേത്വാ"തി ഇമിനാ യോജേതബ്ബം. **ഭുഞ്ജത**ന്തി ഭുഞ്ജന്താനം. **തഥാ**തി "അനാപത്തീ"തി ഇദം പച്ചാമസതി.

൨൩൭. അനുപസമ്പന്നോ ച ചാരീ ച പത്തോ ച അനിമന്തിതോ ച **അനുപസമ്പന്ന...പേ॰... നിമന്തിതാ,** തേ ചതുത്ഥേ കത്വാതി അത്ഥോ , അനുപസമ്പന്നം വാ പിണ്ഡചാരിം വാ ചതുത്ഥസ്സ പത്തം വാ അനിമന്തിതം വാ ചതുത്ഥം കത്വാ ഏകതോ ഗഹേത്വാ ഭുഞ്ജന്താനം ഗണഭേദോ മുനിനാ പകാസിതോ, ഗണസ്സ അപരിപുണ്ണതാ ദീപിതാതി വുത്തം ഹോതി. പിണ്ഡായ ചരതി സീലേനാതി പിണ്ഡചാരീ, സോ ഇധ പുബ്ബപദലോപേന **"ചാരീ"**തി

വുത്തോ, പിണ്ഡപാതികോ. സോ ഹി നിമന്തനം അസാദിയന്തോ ഗണഭോജനകോ ഗണഖാദകോ ന ഹോതീതി അധിപ്പായോ. **പത്തോ** നാമ വിഹാരേ നിസീദിത്വാ ചതുത്ഥേന അത്തനാ ലദ്ധബ്ബഭോജനത്ഥായ പേസിതോ പത്തോ. **അനിമന്തിതോ** നാമ പഠമം അകപ്പിയനിമന്തനായ നിമന്തിതേ അനന്തോഗധോ ഉപസമ്പന്നോ. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. **അപി**-സദ്ദോ ഹേട്ഠാ ദസ്സിതം ഭിന്നം, തിണ്ണം വാ വസേന വുത്തവിനിച്ഛയം അപേക്ഖതി.

൨൨൭. **സമയലദ്ധാന**ന്തി ഗിലാനാദയോ സത്തസമയാ ലദ്ധാ യേഹി തേ സമയലദ്ധാ, തേസം, നിദ്ധാരണേ സാമിവചനം. ''അഞ്ഞതരസ്സാ''തി സേസോ, **''വസേനാ''**തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. നേവ ഗണഭേദോതി യോജനാ. സമയലദ്ധകസ്സ അത്തനോ അനാപത്തിഭാവമന്തരേന തം ചതുത്ഥം കത്വാ ഗണഭോജനം ഗണ്ഹന്താനം പന ആപത്തിസമ്ഭവതോ ആഹ **''ആപത്തി പന വേദിതബ്ബാ''**തി. യഥാഹ **മഹാപച്ചരിയം** ''സമയലദ്ധകോ സയമേവ മുച്ചതി, സേസാനം ഗണപൂരകത്താ ആപത്തികരോ ഹോതീ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൨൦).

൨൨൮. പഞ്ചഭോജനേസു അഞ്ഞതരസ്സ നാമം ഗഹേത്വാ നിമന്തേത്വാ തേസുയേവ അഞ്ഞം ദിയ്യമാനം ഗണ്ഹന്തസ്സ വിസങ്കേതാഭാവം ദസ്സേതുമാഹ **''ഭോജനാനഞ്ചാ''**തിആദി. **ഭോജനാന**ന്തി നിദ്ധാരണേ സാമിവചനം, അഞ്ഞതരസ്സ വസേനാതി വുത്തം ഹോതി. **തം** വിസങ്കേതം, ഓദനാദീനം നാമേന നിമന്തേത്വാ ദിയ്യമാനം യാഗുആദിം ഗണ്ഹന്തസ്സ ഗണഭോജനം ന ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി.

൨൨൯. **''നിച്ചഭത്ത''**ന്തി ധുവഭത്തം വുച്ചതി. ''നിച്ചഭത്തം ഗണ്ഹഥാ''തി വദന്തി, ബഹൂനമ്പി ഏകതോ ഗഹേതും വട്ടതി. സലാകഭത്താദീസുപി ഏസേവ നയോ.

ഗണഭോജനകഥാവണ്ണനാ.

൨൩൦-൧. **ബഹൂഹി മനുസ്സകേഹീ**തി വിസും വിസും നിമന്തിതേഹി അനേകേഹി മനുസ്സേഹി. **പഞ്ചസു യസ്സ കസ്സാ**തി ഏത്ഥ ''സഹധമ്മികേസൂ''തി സേസോ, നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം, പഞ്ചസു സഹധമ്മികേസു യസ്സ കസ്സചീതി അത്ഥോ. **''ഹിത്വാ''**തിആദിനാ കിമാഹാതി? യസ്സ വികപ്പേതി, തസ്മിം സന്നിഹിതേ ''മയ്ഹം ഭത്തപച്ചാസം തുയ്ഹം ദമ്മീ''തി സമ്മുഖാ വികപ്പനവസേന വാ തസ്മിം അസന്നിഹിതേ തസ്സ നാമം ഗഹേത്വാ ''മയ്ഹം ഭത്തപച്ചാസം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദമ്മീ''തി അസമ്മുഖാ വികപ്പനവസേന വാ പഠമനിമന്തനായ വികപ്പനം ഹിത്വാ, തം അവികപ്പേത്വാതി വുത്തം ഹോതി.

ഭത്തന്തി ഏത്ഥ ''യോ ഭുഞ്ജതീ''തി സേസോ. നിമന്തിതോ യോ പച്ഛാ നിമന്തിതം ഭത്തം ഭുഞ്ജതി, തസ്സ പാചിത്തിയന്തി യോജനാ. ഉപ്പടിപാടിയാ ഏകസിത്ഥമ്പി ഭുഞ്ജതോ തസ്സ പാചിത്തിയം സിയാതി യോജനാതി. കിം വുത്തം ഹോതി? പച്ഛാ നിമന്തിതാനം ഭോജനം പഠമം ഭുഞ്ജിത്വാ പഠമം നിമന്തിതാനം ഭോജനം പച്ഛാ ഭുഞ്ജന്തസ്സ ച ഏകപത്തേയേവ ഹേട്ഠാ പഠമം നിമന്തിതാനം ഭോജനം പക്ഖിപിത്വാ ഇതരം ഉപരി പക്ഖിപിത്വാ ഹേട്ഠാ ഹത്ഥം ഓതാരേത്വാ ഹേട്ഠാ ഠിതഭോജനേ ഏകസിത്ഥമ്പി പഠമം അഭുഞ്ജിത്വാ ഉപരി ഠിതം പഠമം ഭുഞ്ജന്തസ്സ ചാതി വുത്തം ഹോതി. തേനേവ യഥാ ഉപ്പടിപാടി ന ഹോതി, തഥാ മിസ്സീകതം ഭോജനം ഭുഞ്ജന്തസ്സ ന ദോസോതി

മഹാപച്ചരിയം വിനിച്ഛയോ ബ്യതിരേകതോ ദസ്സിതോ ഹോതി. യഥാഹ "ദ്വേ തീണി കുലാനി നിമന്തേത്വാ ഏകസ്മിം ഠാനേ നിസീദാപേത്വാ ഇതോ ചിതോ ച ആഹരിത്വാ ഭത്തം ആകിരന്തി, സൂപബ്യഞ്ജനം ആകിരന്തി, ഏകമിസ്സകം ഹോതി, ഏത്ഥ അനാപത്തീതി മഹാപച്ചരിയം വുത്ത"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൨൯).

൨൨൮-൯. പരമ്പരഭോജനസ്സ സരൂപം **പദഭാജനേ** വുത്തനയേന ദസ്സേതുമാഹ **"ഭോജനാനമ്പീ"**തിആദി. തേസമേവ പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരം ഭോജനം പരിഭുഞ്ജതീതി യോജനാ. **മഹേസിനാ പരിദീപിത**ന്തി **പദഭാജനേ** "പരമ്പരഭോജനം നാമ പഞ്ചന്നം ഭോജനാന"ന്തിആദിനാ (പാചി॰ ൨൨൭) നയേന വുത്തം.

൨൨൭. യത്ഥാതി അനേകേഹി ഏകഭാജനേ പക്ഖിത്തേ യസ്മിം ഭോജനേതി വുത്തം ഹോതി ഏകേനേവ ദിന്നേ വിചാരണാഭാവാ. **സബ്ബമേകരസം സിയാ**തി വിസും വിസും വിഞ്ഞായമാനരസം അഹുത്വാ ഏകരസമേവ ഹോതി.

൨൩൦. **"ഗാമേനാ"**തി ഇമിനാ ഗാമട്ഠായേവ വുത്താ. **"നിമന്തിതസ്സ ദോസോ ന വിജ്ജതീ"**തി ഇദം ഗാമപൂഗനിഗമേഹി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം. **ഗാമ**-സദ്ദേന "ഗാമാ വാ അരഞ്ഞാ വാ"തി (പാരാ॰ ൻ൧) ഏത്ഥ വിയ നഗരമ്പി സങ്ഗഹിതം. **പൂഗോ** നാമ വിസും വിസും സമൂഹാ ഹുത്വാ പുഞ്ഞകാരിനോ ധമ്മികമനുസ്സാ. **നിഗമോ** നാമ സാപണോ മഹാഗാമോ. സകലഗാമേന നിമന്തിതോ ഹുത്വാ സമ്പത്തേ യത്ഥ കത്ഥചി ഗേഹേ ഭുഞ്ജന്തസ്സ അനാപത്തീതി അത്ഥോ. **പൂഗാദീസുപി** ഏസേവ നയോ. യഥാഹ "സകലേന ഗാമേന ഏകതോ ഹുത്വാ നിമന്തിതസ്സേവ യത്ഥ കത്ഥചി ഭുഞ്ജതോ അനാപത്തി. പൂഗേപി ഏസേവ നയോ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൨൯). **നിച്ചഭത്തേ ദോസോ ന വിജ്ജതീ**തി അനേകട്ഠാനതോ ദിയ്യമാനം നിച്ചഭത്തമ്പി ഉപ്പടിപാടിയാ ഭുഞ്ജന്തസ്സ ന ദോസോതി വുത്തം ഹോതി.

൨൩൧. കായോ വാചാ കായവാചാചിത്തന്തി ഇമേഹി ആപജ്ജനം കഥിനസമുട്ഠാനം നാമ. **ഇധ ക്രിയം** നാമ ഭോജനം, **അക്രിയം** നാമ പഠമനിമന്തനസ്സ അവികപ്പനം, ഇദം ദ്വയമേവാഹ **"ഭോജനഞ്ചാവികപ്പന"**ന്തി.

പരമ്പരഭോജനകഥാവണ്ണനാ.

൨൩൨-൩. **പൂവാ**തി അതിരസാദയോ രസാ. **പഹേണകത്ഥായാ**തി പണ്ണാകാരത്ഥായ. **പടിയത്താ**തി സമ്പാദിതാ. **പാഥേയ്യത്ഥായാ**തി ഗമികസ്സ സമ്ബലത്ഥായ. പടിയത്താ മന്ഥാ വാതി സമ്ബന്ധോ. **മന്ഥാ** നാമ ബദ്ധസത്തുഅബദ്ധസത്തുതിലതണ്ഡുലാദയോ. യഥാഹ "ബദ്ധസത്തുഅബദ്ധസത്തുതിലതണ്ഡുലാദി സബ്ബം ഇധ മന്ഥോത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൩). യേ പൂവാ, മന്ഥാ വാതി യോജനാ. **ഹീ**തി നിപാതമത്തം. **തത്ഥ** പടിയത്തേസു തേസു പൂവേസു വാ മന്ഥേസു വാ. **ഭിക്ഖുനാ**തി ഏത്ഥ "ആകങ്ഖമാനേനാ"തി സേസോ.

ദ്വത്തിപത്താതി ദ്വേ വാ തയോ വാ പത്താതി വിഗ്ഗഹോ. **പൂരാ**തി മുഖവട്ടിയാ ഹേട്ഠിമരാജിസമം പുണ്ണാ. യഥാഹ "മുഖവട്ടിയാ

ഹേട്ഠിമലേഖായ സമപൂരേ പത്തേ ഗഹേത്വാ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൩).
''ദ്വത്തിപത്താ പൂരാ''തി ചേത്ഥ പരിമാണം ദസ്സിതം, പരിമാണപരിമേയ്യാനം
അഭേദോപചാരേന പൂവമന്ഥാ ഗഹേതബ്ബാ യഥാ ''ദ്വേ തിസ്സോ
തണ്ഡുലനാളിയോ''തി. പൂവേഹി വാ സത്തൂഹി വാതി യോജനാ. **സത്തൂ**തി
ബദ്ധസത്തുഅബദ്ധസത്തൂനം ഗഹണം, ഇമിനാവ തിലാദീനി ഉപലക്ഖിതാനി.
തതിയപത്തസ്സ മുഖവട്ടിയാ ഹേട്ഠാരാജിയാ ഉദ്ധം കത്വാ പക്ഖിത്തഞ്ചേതം
''തതോ ഉത്തരി''ന്തി ഇമിനാ ച ഗയ്ഹതി. യഥാഹ ''സചേ തതിയം പത്തം
ഥൂപീകതം ഗണ്ഹാതി, പൂവഗണനായ പാചിത്തിയ''ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰
൨൩൩).

൭൨൩. തത്ഥ തേസു പൂവേസു വാ മന്ഥേസു വാ ദ്വേ ചേ പത്തപൂരാ
ലദ്ധാതി യോജനാ. ഏകോ പത്തപൂരോ പദാതബ്ബോതി യോജനാ. **ഏകതോ**തി
ഏകപത്തപൂരതോ ന പദാതബ്ബോതി യോജനാ, കിഞ്ചിപി അകാമാ ന
ദാതബ്ബന്തി അത്ഥോ. യഥാഹ ''യേന ഏകോ ഗഹിതോ, ന തേന കിഞ്ചി
അകാമാ ദാതബ്ബം. യഥാരുചി കാതബ്ബ''ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൩). ഏവം
ദദന്തേന ആസനസാലായ വാ അത്തനോ നിബദ്ധവാസട്ഠാനേ വാ ദിട്ഠസ്സ
ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സാധാരണം കത്വാ ദാനമന്തരേന ന മിത്താനമേവ ദാതബ്ബം.
യഥാഹ ''യഥാമിത്തം പന ദാതും ന ലബ്ഭതീ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൩).

൭൨൪-൫. അപഹേണകം അപാഥേയ്യം ദേന്താനന്തി സമ്ബന്ധോ. യഥാഹ
''ന പഹേണകത്ഥായ ന പാഥേയ്യത്ഥായ പടിയത്തം ദേന്തീ''തി (പാചി॰ ൨൩൪).
തതോതി പഹേണകപാഥേയ്യതോ. **വാ**-സദ്ദേന ഇധ അവുത്തം ''ഗമനേ
പടിപ്പസ്സദ്ധേ ദേന്തീ''തി (പാചി॰ ൨൩൪) **അനാപത്തിവാരേ** വുത്തം
സങ്ഗണ്ഹാതി. **തദൂനക**ന്തി തതോ ദ്വത്തിപത്തതോ ഊനകം. യഥാഹ
''ഊനകദ്വത്തിപത്തപൂരേ പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ''തി (പാചി॰ ൨൩൪).
അപാഥേയ്യാദിഅത്ഥായ പടിയാദിതന്തി സഞ്ഞായ പാഥേയ്യാദിം ഗണ്ഹന്തസ്സാപി
ആപത്തിയേവ അചിത്തകത്താ സിക്ഖാപദസ്സ. അത്തനോയേവ ഗഹണത്ഥം
''ഇമസ്സ ഹത്ഥേ ദേഹീ''തി വചനേനാപി ആപജ്ജനതോ വചീകമ്മം.

കാണമാതുകഥാവണ്ണനാ.

൭൨൬. അഞ്ഞേനാതി തദ്ധിതലോപേന നിദ്ദേസോ, അഞ്ഞതരേനാതി
അത്ഥോ, പവാരിതോതി സമ്ബന്ധോ. **ഭോജനാന**ന്തി നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം.
പവാരിതോതി ''ഗണ്ഹഥ ഭന്തേ യാവ ഇച്ഛഥാ'തി ഏവം
യാവദത്ഥപവാരണായ, സയഞ്ച 'അലം ആവുസോ ഥോകം ഥോകം ദേഹീ'തി
ഏവം പടിക്ഖേപപവാരണായാ''തി **അട്ഠകഥായ** വുത്തപ്പകാരദ്വയേന
പവാരിതോതി അത്ഥോ . വികപ്പദ്വയേ പകാരദ്വയേ പവാരിത-സദ്ദേ വര-
ധാതുസ്സ പത്ഥനവാരണത്ഥവസേനായമത്ഥോ വേദിതബ്ബോ, ''പാചിത്തി
അനതിരിത്ത''ന്തി പദച്ഛേദോ. **''അനതിരിത്തം ഭോജന''**ന്തി
വിസേസിതബ്ബമപേക്ഖിത്വാ **''അഞ്ഞേനാ''**തി ഏത്ഥ വിഭത്തിം വിപരിണാമേത്വാ
''പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരം ഭോജന''ന്തി യോജേതബ്ബം, വക്ഖമാനേ
അനതിരിത്തകതഭോജനനിദ്ദേസേ വുത്തേസു പഞ്ചസു ഭോജനേസു അഞ്ഞതരം
ഭോജനന്തി അത്ഥോ. ''ഖാദനീയം വാ ഭോജനീയം വാ''തി (പാചി॰ ൨൩൮,
൨൩൯) സഹ ദേസിതത്താ ഏകയോഗഞ്ഞായേന ''ഖാദനീയം വാ''തി ച

ഗഹേതബ്ബം. പഞ്ച ഭോജനാനി, കാലികത്തയഞ്ച ഠപേത്വാ സബ്ബം യാവകാലികം ഖാദനീയന്തി വുത്തം.

൧൨൩൭. **അസനന്തി** ഏത്ഥ വിപ്പകതഭോജനം ദിസ്സതി, ഭുഞ്ജമാനോ ചേ പുഗ്ഗലോ ഹോതി, ഭോജനകിരിയാനുപച്ഛിന്നാ വത്തതീതി അത്ഥോ. **ഭോജനന്തി** പവാരണപഹോനകഓദനാദി ഹത്ഥാദീസു ദിസ്സതി. **ഹത്ഥപാസോതി** പവാരണപഹോനകം ഭോജനം ദാതും അഭിഹരിത്വാ ഠിതോകാസോ അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥപ്പമാണോ ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി. അഭിഹരണം **അഭിഹാരോ,** സോ ഏവ **അഭിഹാരതാ,** തഥാ ദാതും ഠിതസ്സ കായേന കതോ അഭിഹാരോ ദിസ്സതീതി വുത്തം ഹോതി. **കായവാചാപടിക്ഖേപോതി** തഥാ അഭിഹടേ ഭോജനേ പടിഗ്ഗാഹകസ്സ ഹത്ഥവികാരാദികോ കായികോ വാ "അല"ന്തിആദികോ വാചസികോ വാ പടിക്ഖേപോ പഞ്ഞായതീതി അത്ഥോ.

൧൨൩൮. **നിപ്പപഞ്ചേനാതി** സഹ വാസനായ പഹീനതണ്ഹാദിപപഞ്ചത്തയരഹിതേന തഥാഗതേന.

൧൨൩൯. **തത്ഥാതി** ഓദനാദീസു. **സത്തന്നന്തി** "സാലീ"തിആദിനാ വക്ഖമാനാനുരൂപാനം.

൧൨൪൦. **ഓദകോതി** ഉദകേ ഭവോ. **ഏത്ഥാതി** പഞ്ചങ്ഗപവാരണായ. **അയംനിച്ഛയോതി** വക്ഖമാനവിധിപ്പകാരം വിനിച്ഛയം ദസ്സേതി.

൧൨൪൧. **സാലീതി** സബ്ബസാലിജാതി. **വീഹീതി** സബ്ബവീഹിജാതി. **കങ്ഗൂതി** സേതരത്തകാളഭേദാ സബ്ബാ കങ്ഗുജാതി. **വരകോ** സേതവരകോ. **ധഞ്ഞേന** സമ്ഭതപുഞ്ഞസമ്ഭാരേന ഭഗവതാ.

൧൨൪൨. **തിണന്തി** തിണബീജമേവ വുത്തം. **ദീപിതം** സങ്ഗഹിതം. **വരകചോരകോതി** സുഖുമവരകോ.

൧൨൪൩. അങ്ഗസമ്പത്തിം ദസ്സേതുമാഹ **"ഹത്ഥേനാ"**തിആദി.

൧൨൪൪. **തനൂതി** തനുകാ.

൧൨൪൫. **ന രക്ഖതി** പവാരണം.

൧൨൪൬-൭. **ധഞ്ഞരസാദീനീതി** **ആദി**-സദ്ദേന ദധിആദയോ ഗഹിതാ. **ആരോപേത്വാതി** ഉദ്ധനം ആരോപേത്വാ. **ഫലന്തി** ഏലാളുകാദിഫലം. **പണ്ണന്തി** സൂപസാകം. **കളീരന്തി** വേളുആദീനം കളീരം. **ബഹൂനീതി** തേസമേവ വിസേസനം. **തത്ഥ ചാതി** പക്ഖിത്തപണ്ണാദിമ്ഹി തക്കാദികേ. **ഓധിം ദസ്സേതീതി** ഏത്ഥ "പരിഭോഗകാലേ"തി സേസോ. **സഞ്ജനേതീതി** ഏത്ഥ "ഫലാദിയാഗൂ"തി ലബ്ഭതി.

൧൨൪൮-൯. **രസേതി** മംസാദിരസേ. "യാഗും ഗണ്ഹഥാ"തി വാ "യാഗു"ന്തി വാ വത്വാതി യോജേതബ്ബാ. **യാഗു സങ്ഗഹിതാതി** ഏത്ഥ ഓധിപഞ്ഞായനഅപഞ്ഞായനവികപ്പദ്വയേ യാഗുയാ സമോ വിനിച്ഛയോതി അധിപ്പായോ.

൧൨൫. ഛുപന്തീതി സമ്ഫുസന്തി. ഛുപ സമ്ഫസ്സേതി ധാതു, പക്ഖിപന്തീതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ "യത്ഥ മച്ഛമംസം പക്ഖിപന്തീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൭-൨൩൮). സാസപമത്തമ്പി മച്ഛമംസം വാ സചേ പഞ്ഞായതീതി യോജനാ. **പവാരണ**ന്തി ഏത്ഥ "ജനേതീ"തി സേസോ. **യാഗുയാ**തി പദം പച്ചത്തവസേന വിപരിണാമേത്വാ യാഗു ജനേതീതി യോജേതബ്ബം.

൧൨൬. സംസട്ഠോതി പരിസ്സാവിതോ ന സഞ്ജനേതീതി യോജനാ.

൧൨൭. സബ്ബസോ ഠപേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. മംസാദിപക്ഖിത്തഓദനാദിപ്പകരണാവസേസതോ അങ്ഗം ദസ്സേതുമാഹ **"സബ്ബസോ"**തി. സബ്ബസോ ന പവാരേതീതി യോജനാ. **വേളുതണ്ഡുല**ന്തി വേളുവീഹീനം തണ്ഡുലം. **ആദി**-സദ്ദേന കന്ദമൂലം സങ്ഗഹിതം. യഥാഹ "വേണുതണ്ഡുലാദീഹി വാ കന്ദമൂലഫലേഹി വാ യേഹി കേഹിചി കതഭത്ത"ന്തി.

൧൨൮. തതോതി സാലിആദിതോ, വേളുആദിതോ ച, തതോ നിബ്ബത്താ പുഥുകാ വാതി അത്ഥോ. **താഹീ**തി പുഥുകാഹി. **സുദ്ധാ**തി പുഥുകാദീഹി അമിസ്സാ ന പവാരേന്തീതി സമ്ബന്ധോ.

൧൨൯. ഭട്ഠാനന്തി ഭജ്ജിതാനം. സത്തൂഹി സങ്ഗഹിതം **സത്തുസങ്ഗഹിതം**.

൧൩൦. സത്തൂനം മോദകോതി സത്തുബദ്ധം, ബദ്ധസത്തൂതി അത്ഥോ.

൧൩൧. തേഹേവാതി ലാജേഹി ഏവ. **സുദ്ധം ഖജ്ജകം വാ**തി വക്ഖമാനനയേന മച്ഛാദീഹി അസമ്മിസ്സം ഖജ്ജകം.

൧൩൨. "പൂരിത"ന്തിആദിനാ തബ്ബിപരിയായം ദസ്സേതി. **ത**ന്തി കുണ്ഡകാദി.

൧൩൩. അകപ്പിയം മംസം. **അവത്ഥുത്താ**തി അകപ്പിയമംസാനം വാരേതബ്ബത്താ പവാരണായ അവത്ഥുത്താ.

൧൩൪. വത്ഥുകത്താതി കപ്പിയമംസസ്സ പവാരണായ വത്ഥുഭൂതത്താ. **പവാരേതീ**തി ഏത്ഥ "ഖാദിയമാനസ്സ ച മംസത്താ"തി സേസോ ദട്ഠബ്ബോ. യഥാഹ "യം പന ഖാദതി, തം കിഞ്ചാപി പടിക്ഖിപിതബ്ബട്ഠാനേ ഠിതം, ഖാദിയമാനം പന മംസഭാവം ന ജഹതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൭-൨൩൮).

൧൩൫. കിഞ്ചി കപ്പിയഭോജനന്തി പഞ്ചസു ഭോജനേസു യം കിഞ്ചി കപ്പിയഭോജനം.

൧൩൬. അകപ്പിയം മംസം അഞ്ഞന്തി അകപ്പിയമംസതോ അവസേസം കുലദൂസനാദിവസേന ഉപ്പന്നഭോജനം ഗഹിതം. യഥാഹ "കുലദൂസനവേജ്ജകമ്മഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാരോചനസാദിതരൂപിയാദീഹി നിബ്ബത്തം ബുദ്ധപടികുട്ഠം അനേസനായ ഉപ്പന്നം അകപ്പിയഭോജനം പടിക്ഖിപതി, ന പവാരേതീ"തി.

൧൨൦-൧. അസനം ഭോജനന്തി അങ്ഗദ്വയേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"സചേ അജ്ഝോഹട"**ന്തിആദി. **അജ്ഝോഹട**ന്തി പരഗലഗതം ഹോതി. **"പത്തേ"**തി ഇമിനാ ഥാലകാദിഭാജനഞ്ച ഗഹിതം. കത്ഥചി ഭോജനം നത്ഥീതി യോജനാ. പത്തേ, ഹത്ഥേ, മുഖേ വാ യത്ഥ കത്ഥചി പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം കിഞ്ചി ന വിജ്ജതി, ഗന്ധമത്തം പഞ്ഞായതീതി വുത്തം ഹോതി.

൧൨൨. **ആദായാ**തി ഏത്ഥ "അഞ്ഞത്ര ഭുഞ്ജിതു"ന്തി സേസോ. "യോപി അഞ്ഞത്ര ഗന്ത്വാ ഭുഞ്ജിതുകാമോ മുഖേ ഭത്തം ഗിലിത്വാ സേസം ആദായാ"തിആദിനാ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൮-൨൩൯) **മഹാപച്ചരിയട്ഠകഥായം** വുത്തവചനസ്സ പമാണത്താ ആഹ **"ന പവാരേതീ"**തി.

൧൨൩. "മുഖേ ഭത്തം ഗിലിതം, ഹത്ഥേ ഭത്തം വിഘാസാദസ്സ ദാതുകാമോ, പത്തേ ഭത്തം ഭിക്ഖുസ്സ ദാതുകാമോ, സചേ തസ്മിം ഖണേ പടിക്ഖിപതി, ന പവാരേതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൮-൨൩൯) ഏവമാഗതം **കുരുന്ദട്ഠകഥം** സങ്ഗഹേതും "മുഖേ ച ഭത്ത"ന്തിആദിവചനതോ ച "അസനസ്സ ഉപച്ഛേദാ"തിആദിനാ വക്ഖമാനായ യുത്തിയാ അസനാവസാനേ യുജ്ജമാനത്താ ച ഇമിസ്സാ ഗാഥായ "ഭോത്തുകാമോ"തി പാഠം അഗ്ഗഹേത്വാ **"ദാതുകാമോ"**തി പാഠോ ഗഹേതബ്ബോ.

൧൨൪. **"അസനസ്സ ഉപച്ഛേദാ"**തി ഇമിനാ തസ്മിംയേവ ആസനേ യഥാനിസിന്നേനേവ കാതബ്ബേ അസനേ ആസാവച്ഛേദോ ദീപിതോ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "തസ്മിം പന ആസനേ ന ഭുഞ്ജിതുകാമോ, വിഹാരം പവിസിത്വാ ഭുഞ്ജിതുകാമോ, അഞ്ഞസ്സ വാ ദാതുകാമോ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൮-൨൩൯). **കുരുന്ദട്ഠകഥായം** തസ്സ വിനിച്ഛയസ്സ ദസ്സിതത്താ **"മഹാപഞ്ഞാ"**തി കുരുന്ദട്ഠകഥാചരിയം സന്ധായാഹ. **കാരണാകാരണഞ്ഞുനോ**തി "പവാരണസ്സ ഇദം കാരണം, ഇദം അകാരണ"ന്തി ജാനന്താ. "കാരണാകാരണഞ്ഞുനാ"തി കത്ഥചി പോത്ഥകേ ലിഖന്തി. തത്ഥ മഹാപഞ്ഞാ കാരണാകാരണഞ്ഞുനോ ആചരിയാ അസനസ്സ...പേ॰... സോതി ഹി കാരണം കഥയന്തീതി യോജനാ.

൧൨൫. ഹത്ഥപാസങ്ഗേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"ഗണ്ഹതോ...പേ॰... പസാരിത"**ന്തി. **ഗണ്ഹതോ**തി യേന ഇരിയാപഥേന സമന്നാഗതോ ഹുത്വാ ഗണ്ഹാതി, ഏവം ഗണ്ഹതോ. **പച്ഛിമം അങ്ഗ**ന്തി ദായകേന ദിന്നസ്സ പടിഗ്ഗാഹകസ്സ യോ അവയവോ പരഭാഗേ ഹോതി , തം ഠാനാദിഇരിയാപഥസമന്നാഗതസ്സ പടിഗ്ഗാഹകസ്സ പണ്ഹിആദിം പച്ഛിമം അങ്ഗം. ദദതോ പസാരിതം ഹത്ഥം വിനാ പുരിമം അങ്ഗന്തി യോജനാ. **പസാരിതം ഹത്ഥ**ന്തി ഏത്ഥ "ദാതു"ന്തി സേസോ. **ഉഭിന്ന**ന്തി ഏത്ഥ "അന്തരേ"തി സേസോ. പടിഗ്ഗാഹകദായകാനം പച്ഛിമപുരിമാനം ഉഭിന്നം അങ്ഗാനം അന്തരേ ഓകാസേ. അഡ്ഢം ഉപഡ്ഢം ഹത്ഥം തേയ്യം തതിയം യസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ, അതിരേകവിദത്ഥിദ്വിരതനപ്പമാണന്തി അത്ഥോ.

൧൨൬. അഭിഹാരങ്ഗേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"തസ്മി"**ന്തിആദി. അഡ്ഢതേയ്യേ **തസ്മിം ഠാനേ** ഠത്വാതി യോജനാ, ദ്വിരതനവിദത്ഥിപമാണേ തസ്മിം ഠാനേ ഠത്വാതി അത്ഥോ. **അഭിഹട**ന്തി ഉപനീതം. **താദിസ**ന്തി അഭിഹടസദിസം, പവാരണപഹോനകാനം പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരന്തി അത്ഥോ.

൧൨൭-൮. ആധാരകേ വാപീതി വലയാദിപത്താധാരകേപി. **ഊരൂസൂ**തി ഭിന്നം ഊരൂനം മജ്ഝേ, അങ്കേതി അത്ഥോ. **ആഹരിത്വാ**തി അഭിഹരിത്വാ. **ഭത്തം ഗണ്ഹാതീ**തി ഏത്ഥ “ഇതോ”തി സേസോ, “ഇതോ ഭത്തം ഗണ്ഹാ”തി അനന്തരേ നിസിന്നോ ച ഭാസതീതി യോജനാ. **ഭത്ത**ന്തി ഉപലക്ഖണം, പഞ്ചസു ഭോജനേസു യം കിഞ്ചീതി അത്ഥോ. **ത**ന്തി തഥാ ഗണ്ഹിതും വുത്തഭത്താദിഭോജനം. **അഭിഹാരസ്സ ചാ**തി ഏത്ഥ **ച**-സദ്ദോ പദപൂരണത്ഥോ, ഏവകാരത്ഥോ വാ, അഭാവാ ഏവാതി യോജനാ.

൧൨൯. “ഭത്തപച്ഛി”ന്തി ഇദം ഉപലക്ഖണം.

൧൩൦. ദീയമാനേതി ഏത്ഥ “ഭോജനേ”തി സേസോ. **ഇതരോ**തി ഹത്ഥപാസേ നിസിന്നോ. അഭിഹാരങ്ഗസ്സ അഭാവാ സോ **ന പവാരിതോ**തി.

൧൩൧. പടിക്ഖേപങ്ഗേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **“കായേനാ”**തിആദി. വാചാഭിഹാരസ്സ അനങ്ഗത്താ ആഹ **“കായേനാഭിഹട”**ന്തി. യഥാഹ “വാചായ അഭിഹടം പടിക്ഖിപതോ പവാരണാ നത്ഥീ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൮-൨൩൯). അഭിഹടഭോജനം പടിക്ഖിപിതും അങ്ഗുലിയോ വാ ഹത്ഥം വാ ഹത്ഥഗതസ്സ കസ്സചി ചലനാദിം യം കഞ്ചി കായവികാരം കരോന്തോ, ഭമും ഉക്ഖിപന്തോ, കുജ്ഝിത്വാ ഓലോകേന്തോ വാ കായേന പടിക്ഖിപതീതി വുച്ചതി. “അല”ന്തി വാ “ന ഗണ്ഹാമീ”തി വാ “ആഗമേഹീ”തി വാ “അധിവാസേഹീ”തി വാ “മാ ആകിരാ”തി വാ “അപഗച്ഛാഹീ”തി വാ ഏവമാദികം വദന്തോ വാചായ പടിക്ഖിപതീതി വുച്ചതി.

൧൩൨-൩. ആകിരാതി ഏത്ഥാപി “ഇതി ചാ”തി യോജേതബ്ബം. ഏവം വദന്തസ്സ നിവാരേതുകാമതായിത്തേ സതിപി നിവാരണവചനേന ഹോന്തം പവാരണം ആകിരാതിആദിവിധിവചനേ ന ഹോതീതി ആഹ **“ന പന’ത്ഥി പവാരണാ”**തി. പവാരണാ പന ന അത്ഥീതി യോജനാ.

൧൩൪. “രസം ഗണ്ഹഥാ”തി വദേതി സമ്ബന്ധോ. **തം സുത്വാ**തി തം വചനം സുത്വാ.

൧൩൫. “സാര”ന്തി ഇദം വണ്ണഭണനമത്തം. **“ഇദ”**ന്തി സാമഞ്ഞേന മച്ഛമംസം വദതി, പവാരണങ്ഗം ഹോതി. **മച്ഛരസം മംസരസ**ന്തി ഏത്ഥ ദ്വന്ദസമാസസ്സാപി സമ്ഭവതോ “മച്ഛം, മംസം ഗണ്ഹാ”തി ച വുത്തം ഹോതി, തഞ്ച അങ്ഗം ഹോതി.

൧൩൬. “രസം ഗണ്ഹാ”തി വുത്തേ പനസ്സ വികപ്പസ്സ അഭാവാ പവാരണസ്സ അങ്ഗം ന ഹോതി. തേനേവാഹ **“അത്ഥി ച മംസം ചേ”**തി.

൧൩൭. മുഹുത്തം ആഗമേഹീതി കഞ്ചി കാലം ഓലോകേഹി.

൧൩൮. പനസാദീഹീതി **ആദി**-സദ്ദേന വേത്തങ്ഗാദീനം ഗഹണം.

൧൩൯. മച്ഛസൂപം മംസസൂപന്തി ഏത്ഥ സമാസവികപ്പാ “മച്ഛരസം മംസരസ”ന്തി ഏത്ഥ വിയ ദട്ഠബ്ബാ.

൧൨൪. കരമ്ബകന്തി മച്ഛമംസേന വാ അഞ്ഞേന വാ മിസ്സസ്സേവ സൂപവിസേസസ്സ നാമം. തേനേവ ച “മംസകരമ്ബകം ഗണ്ഹഥ, മച്ഛകരമ്ബകം ഗണ്ഹഥാ”തി വുത്തേ നിസേധേന പവാരണാ ഹോതി, “കരമ്ബകം ഗണ്ഹഥാ”തി വുത്തേ അനിയതവചനത്താ ന ഹോതി. കളീരസൂപാദീഹി സമാനവിനിച്ഛയഭാവം ദസ്സേതുമാഹ **“ഏസേവ നയോ വുത്തോ”**തി.

൧൨൫. വുത്തസ്മിന്തി വുത്തേ.

൧൨൬. യേനാതി ഭത്തേന. **ആപുച്ഛിതോതി** “ഗണ്ഹഥാ”തി വുത്തോ. **തസ്സ** ഭത്തസ്സ. **അത്ഥിതായ** യാഗുയാ വിജ്ജമാനത്താ. **ഇതി കാരണന്തി** ഇദം പവാരണകാരണം.

൧൨൭. “യാഗുമിസ്സകം ഗണ്ഹാ”തി വുത്തേ സാ യാഗു **തത്ഥ** തസ്മിം അഭിഹടേ ഭാജനേ പക്ഖിത്തഭത്തേന സമാ വാ ബഹുതരാ വാ ചേ ഹോതി, **സോ** ഏവം വത്വാ അഭിഹടം പടിക്ഖേപം ഭിക്ഖു ന പവാരേതി കിരാതി യോജനാ. **കിരാതി** അരുചിം സൂചേതി. തേനേവ വക്ഖതി “കാരണം പന ദുദ്ദസ”ന്തി.

൧൨൮. സബ്ബത്ഥാതി സബ്ബഅട്ഠകഥാസു.

൧൨൯. വിസും കത്വാതി ഏകസിത്ഥമ്പി യഥാ ന ഹോതി, തഥാ രസം വാ ഖീരം വാ ഭത്തതോ വിയോജേത്വാ.

൧൩൦. ഗച്ഛന്തേനേവാതി യാവ ഭോജനനിട്ഠാനം, താവ ഗച്ഛന്തേനേവ. യഥാഹ “ഗച്ഛന്തേന നദിപൂരം പത്തേനപി അട്ഠത്വാ നദിതീരേ ഗുമ്ബം പരിക്ഖിപിത്വാ വിചരന്തേന നാവം വാ സേതും വാ ആരുള്ഹേന അട്ഠത്വാ വട്ടേത്വാ വിചരന്തേനാ”തി.

൧൩൧. സോതി ഗച്ഛന്തോ. **തതോതി** ഠാനതോ, ഗമനഇരിയാപഥസ്സ വികോപിതത്താതി അധിപ്പായോ.

൧൩൨. ആസനം അവിചാലേത്വാതി നിസജ്ജാവസേന ഫുട്ഠട്ഠാനം അചാലേത്വാ, അനുട്ഠഹിത്വാതി വുത്തം ഹോതി. “അദിന്നാദാനേ വിയ ഠാനാചാവനം ഗഹേതബ്ബ”ന്തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം.

൧൩൩. തതോതി പവാരിതകാലതോ ഉദ്ധം, **തതോ** നിസിന്നട്ഠാനതോ വാ. ഇതോ, ഏത്തോ വാ. **ഈസകമ്പി സംസരിതുന്തി** നിസിന്നട്ഠാനതോ ഇതോ ചിതോ ച ഥോകമ്പി സംസരിതും, അപഗന്തുന്തി അത്ഥോ.

൧൩൪. സബ്ബത്ഥാതി പീഠകാദിസംഹാരിമേ സബ്ബസ്മിം ആസനേ. **“വിനയഞ്ഞുനാ”**തി ഇമിനാ “സചേ പന നം സഹ മഞ്ചേന ഉക്ഖിപിത്വാ അഞ്ഞത്ര നേന്തി, വട്ടതീ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൮-൨൩൯) **അട്ഠകഥായം** “പീഠകാദീസുപി അയമേവ വിനിച്ഛയോ”തി വുത്തഭാവം ജാനന്തേനാതി വുത്തം ഹോതി.

൧൩൫. നിപജ്ജിത്വാതി ഏത്ഥ “പരിവത്തന്തേന യേന പസ്സേന നിപന്നോ, തസ്സ ഠാനം നാതിക്കമേതബ്ബ”ന്തി വചനതോ പുബ്ബസയിതട്ഠാനം അവിജഹിത്വാ

സയിത്വായേവാതി അത്ഥോ. **തഥേവാ**തി ഉക്കുടികോ ഹുത്വാവാതി വുത്തം ഹോതി. "തസ്സ പന ഹേട്ഠാ പലാലപീഠം വാ കിഞ്ചി വാ നിസീദനകം ദാതബ്ബ"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൮-൨൩൯) **അട്ഠകഥായം** വുത്തം.

൧൯൦. അതിരിത്തം കരോന്തേന സിക്ഖുനാ ഭാജനം ഓനമേത്വാന ഭോജനേ ദസ്സിതേ അഥ "അലമേതം സബ്ബ"ന്തി വത്തബ്ബന്തി യോജനാ. തത്ഥ **അതിരിത്തം കരോന്തേനാ**തി "അതിരിത്തം നാമ കപ്പിയകതം ഹോതി, പടിഗ്ഗഹിതകതം ഹോതി, ഉച്ചാരിതകതം ഹോതി, ഹത്ഥപാസേ കതം ഹോതി, ഭുത്താവിനാ കതം ഹോതി, ഭുത്താവിനാ പവാരിതേന ആസനാ അവുട്ഠിതേന കതം ഹോതി, 'അലമേതം സബ്ബ'ന്തി വുത്തം ഹോതി, ഗിലാനാതിരിത്തം ഹോതീ"തി (പാചി॰ ൨൩൯) വുത്തേസു അട്ഠസു ആകാരേസു അന്തം വിനാ പുരിമേഹി സത്തഹി വിനയകമ്മാകാരേഹി അതിരിത്തം കരോന്തേനാതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ "ഇമേഹി സത്തഹി വിനയകമ്മാകാരേഹി യം അതിരിത്ത"ന്തിആദി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൮-൨൩൯).

ഇധ അതിരിത്തം കാതും അഭിഹടഭോജനം കപ്പിയഞ്ച നാമ ഹോതി, കപ്പിയകതേന സിങ്ഗിവേരലസുണാദിവത്ഥുനാ യുത്തതായ ച അകപ്പിയമംസാഭാവേന ച കുലദൂസനാദീഹി അനുപ്പന്നഭാവേന ച കതഞ്ച നാമ ഹോതി. "അലമേതം സബ്ബ"ന്തി അതിരിത്തകതഭാവതോ ഏവം കപ്പിയഞ്ച തം കതം ചാതി **കപ്പിയകത**ന്തി വുത്തം ഹോതി. ഏവമുപരിപി **കത**-സദ്ദസ്സ അത്ഥോ ച സമാസവിഗ്ഗഹോ ച വേദിതബ്ബോ . അവസിട്ഠപദേസു ഭിക്ഖുനാ പടിഗ്ഗഹിതം **പടിഗ്ഗഹിതം** നാമ. തം കാരാപേത്വാ ആഗതേന ഭിക്ഖുനാ ഥോകം ഉച്ചാരേത്വാ, ഓതാരേത്വാ വാ ദസ്സിതം **ഉച്ചാരിതകതം** നാമ. കപ്പിയം കാരാപേതുമാഗതസ്സ അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥപ്പമാണഹത്ഥപാസബ്ഭന്തരഗതേന അതിരിത്തകതം **"ഹത്ഥപാസേ കത"**ന്തി വുച്ചതി. അന്തമസോ പവാരണജനകം യം കിഞ്ചി ഭോജനം കുസഗ്ഗേനാപി ഗഹേത്വാ ഭുത്തത്താ **ഭുത്താവിനാ**. യഥാഹ "പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരം ഭോജനം അന്തമസോ കുസഗ്ഗേനാപി ഭുത്തം ഹോതീ"തി. ഭുഞ്ജന്തോ പവാരിതോ ഹുത്വാ യോ ആസനം ന കോപേതി, സോ ഭുത്താവീ പവാരിതോ "ആസനാ അവുട്ഠിതോ"തി വുച്ചതി, തേന കതം **"ഭുത്താവിനാ...പേ॰... അവുട്ഠിതേന കത"**ന്തി വുത്തം. "അലമേതം സബ്ബ"ന്തി വചീഭേദം കത്വാ വുത്തം **"അലമേതം സബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതീ"**തി ദസ്സിതം. അയം സത്തവിധോ വിനയകമ്മാകാരോ നാമ.

ഗിലാനാതിരിത്തകം പന ഇമിസ്സാ ഗാഥായ അവുത്തമ്പി അനതിരിത്തസന്ദസ്സനത്ഥം വക്ഖമാനായ "കത"ന്തിആദിഗാഥായ "ന ഗിലാനാതിരിത്തഞ്ചാ"തി ഇമസ്സ വിപരിയായതോ വേദിതബ്ബം. ഗിലാനതോ അതിരിത്തം, തസ്സ അഞ്ഞദിനേസു ഭുഞ്ജനത്ഥായ ഉപട്ഠാപിതമ്പി **ഗിലാനാതിരിത്തം** നാമ.

"തേന ഭിക്ഖുനാ"തി ഇമിനാ "ഭുത്താവിനാ"തി ച "ഭുത്താവിനാ പവാരിതേന ആസനാ വുട്ഠിതേനാ"തി ച വുത്തപ്പകാരേന വിസിട്ഠം തേനേവ പാകടം ഭിക്ഖും പരാമസതി, പവാരണജനകാനം പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരം അപ്പമത്തകമ്പി ഭുത്താവിനാ, ഭുത്താവീ പവാരിതോപി ഹുത്വാ ആസനാ അവുട്ഠിതേന വാ ഭിക്ഖുനാതി വുത്തം ഹോതി. **ഓനമിത്വാന ഭാജനേ**തി ഏത്ഥ "ദസ്സിതേ ഭോജനേ"തി സേസോ, "അഥാ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. കപ്പിയകരണാരഹാനി സിങ്ഗിവേരാദീനി കപ്പിയം കാരേത്വാ

പടിഗ്ഗഹാപേത്വാ ആഗന്ത്വാ ഹത്ഥപാസബ്ഭന്തരേ പത്വാ അതിരിത്തം കാരാപേന്തേന ഭിക്ഖുനാ ഭാജനം ഥോകം ഓനാമേത്വാ ഉച്ചാരേത്വാ ദസ്സിതകാലാനന്തരാതി വുത്തം ഹോതി. ഉത്തരി കാതബ്ബം ദസ്സേതുമാഹ **"അല"**ന്തിആദി.

ഏത്താവതാ **"തേന ഭിക്ഖുനാ"**തി ഇമിനാ "ഭുത്താവിനാ കതം, ഭുത്താവിനാ പവാരിതേന ആസനാ അവുട്ഠിതേന കത"ന്തി അങ്ഗദ്വയം സങ്ഗഹിതം. **"ഓനമേത്വാന ഭാജന"**ന്തി ഇമിനാ "ഉച്ചാരിതകതം ഹോതീ"തി ഇദം സങ്ഗഹിതം. "കപ്പിയകതം, പടിഗ്ഗഹിതകതം, ഹത്ഥപാസേകത"ന്തി ഇദം തയം അനന്തരിയവാചിനാ **അഥ**-സദ്ദേന സങ്ഗഹിതം. "അലമേതം സബ്ബ"ന്തി ഇദം പനേത്ഥ സരൂപേനേവ ദസ്സിതന്തി ദട്ഠബ്ബം.

൫൩൪. പത്തേ ഠിതഭോജനമേവ അതിരിത്തം കാതബ്ബന്തി നത്ഥി, പച്ഛിആദീസു യത്ഥ കത്ഥചി ഭാജനേ ഠിതമ്പി കാതബ്ബന്തി ദസ്സേതുമാഹ **"കപ്പിയം പനാ"**തി. **കുണ്ഡേ**തി ഭണ്ഡുക്ഖലിയം. **ഭാജനേ**തി യം കിഞ്ചി ഭാജനം ഗഹിതം.

൫൩൫. **ഏത**ന്തി അതിരിത്തകതം ഏതം ഭോജനം. തം ഏകമേവ ഠപേത്വാതി യോജനാ. "വട്ടതേവാ"തി വുത്തേപി അബ്ഭങ്ഗാദീനമത്ഥായാതി ഗണ്ഹേയ്യുന്തി ആഹ **"ഭുഞ്ജിതബ്ബ"**ന്തി, തമേകം വിനാ പരേഹി പരിഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

൫൩൬-൭. **കപ്പിയം കാരേത്വാ**തി അതിരിത്തം കാരേത്വാ. **ആകിരന്തി ചേ**തി യദി പക്ഖിപന്തി. പുന തഥാ അതിരിത്തം കാരേത്വാ ഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി യോജനാ.

തം കേന അതിരിത്തം കാതബ്ബന്തി ആഹ **"യേനാ"**തിആദി. **ത**ന്തി അതിരിത്തകതം ഭോജനം. **യേന അകത**ന്തി യേന ഭിക്ഖുനാ പഠമം അതിരിത്തം ന കതം, തേന കാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. യഥാഹ "യേന അകതന്തി അഞ്ഞേന ഭിക്ഖുനാ യേന പഠമം ന കതം, തേന കാതബ്ബ"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൮-൨൩൯). യം വാ അകതം, തം വിസും തേന വാ കാതബ്ബന്തി യോജനാ. **യം വാ അകത**ന്തി തസ്മിം അതിരിത്തകതഭോജനേ അപക്ഖിത്തം യം ഭോജനം അതിരിത്തം ന കതം. **തം വിസും തേന വാ കാതബ്ബ**ന്തി പച്ഛാ പക്ഖിത്തം ഭോജനം അതിരിത്തം കതേന യഥാ അമിസ്സം ഹോതി, തഥാ അഞ്ഞസ്സ ഭാജനസ്സ ഗഹണവസേന വിസും കാരേത്വാ തേന പഠമം കതാതിരിത്തേനാപി അതിരിത്തം കാതബ്ബം. യഥാഹ - "യഞ്ച അകതന്തി യേന പഠമം കപ്പിയം കതം, തേനാപി യം അകതം, തം കാതബ്ബം. പഠമഭാജനേ പന കാതും ന ലബ്ഭതി. തത്ഥ ഹി കരിയമാനം പഠമം കതേന സദ്ധിം കതം ഹോതി, തസ്മാ അഞ്ഞസ്മിം ഭാജനേ കാതും വട്ടതീതി അധിപ്പായോ"തി.

൫൩൮. അകപ്പിയാദീഹി സത്തഹീതി "അനതിരിത്തം നാമ അകപ്പിയകതം ഹോതി, അപ്പടിഗ്ഗഹിതകതം ഹോതി, അനുച്ചാരിതകതം ഹോതി, അഹത്ഥപാസേ കതം ഹോതി, അഭുത്താവിനാ കതം ഹോതി, ഭുത്താവിനാ ച പവാരിതേന ആസനാ വുട്ഠിതേന കതം ഹോതി, 'അലമേതം സബ്ബ'ന്തി അവുത്തം ഹോതീ"തി (പാചി॰ ൨൩൯) വുത്തേഹി സത്തഹി

വിനയകമ്മാകാരേഹി. അതിരിത്തം കതന്തി യോജനാ. ''ഹോതി അനതിരിത്തക''ന്തി പദച്ഛേദോ.

൩൩൦. ഉപകട്ഠവേലായപി അതിരിത്തം കരോന്തേന ''അഹം പാതോവ ഭുഞ്ജി''ന്തി വാ ''ഥോകം പരിഭുഞ്ജി''ന്തി വാ അചിന്തേത്വാ കാതബ്ബന്തി ദസ്സേതുമാഹ **''യോപീ''**തിആദി. **ഉപകട്ഠൂപനീതമ്പീ**തി ഉപകട്ഠവേലായ ഉപനീതമ്പി ഭോജനം.

൩൩൧. **യാമാദികാലിക**ന്തി യാമസത്താഹയാവജീവികകാലികം. **അനാമിസ്സ**ന്തി ആമിസേന അമിസ്സം. **തം** യാമാദികാലികം പരിഭുഞ്ജതോതി സമ്ബന്ധോ.

൩൩൨. ഗിലാനസ്സ ഭുത്താതിരിത്തം വിയ കദാചി ഭുഞ്ജിസ്സതീതി ഉദ്ദിസ്സ ഠപിതമ്പി ഗിലാനാതിരിത്തം നാമാതി **അട്ഠകഥായം** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൩൮-൩൩൯ അത്ഥതോ സമാനം) വുത്തം. ''വിഹാരാദീസു ഗിലാനസ്സ പാപുണനകോട്ഠാസമ്പി ഗിലാനാതിരിത്തം നാമാ''തി വദന്തി.

൩൩൩. കഥിനേനാതി പഠമകഥിനേന.

പഠമപവാരണകഥാവണ്ണനാ.

൩൩൪. **അനതിരിത്തേനാ**തി എത്ഥ ''ഖാദനീയേന വാ ഭോജനീയേന വാ''തി സേസോ. എത്ഥ **''ഖാദനീയം** നാമ പഞ്ചഭോജനാനി യാമകാലികം സത്താഹകാലികം യാവജീവികം ഠപേത്വാ അവസേസ''ന്തി (പാചി॰ ൩൩൯) വുത്തം പഞ്ചഭോജനതോ അഞ്ഞം സബ്ബം യാവകാലികം ഖാദനീയം നാമ. ''ഭോജനീയം നാമ പഞ്ച ഭോജനാനി ഓദനോ കുമ്മാസോ സത്തു മച്ഛോ മംസ''ന്തി (പാചി॰ ൩൩൯) വുത്തം. എത്ഥ വിനിച്ഛയോ അനന്തരസിക്ഖാപദേ വുത്തോ. **പവാരേയ്യാ**തി എത്ഥ ''അഭിഹട്ഠു''ന്തി സേസോ. **അഭിഹട്ഠും പവാരേയ്യാ**തി അഭിഹരിത്വാ ''ഹന്ദ ഭിക്ഖു യാവതകം ഇച്ഛസി, താവതകം ഗഹേത്വാ ഖാദ വാ ഭുഞ്ജ വാ''തി എവം പവാരേയ്യ. **''പവാരിത''**ന്തിപദം വുത്തത്ഥമേവ. **ജാന**ന്തി സുത്വാ വാ ദിസ്വാ വാ തസ്സ പവാരിതഭാവം ജാനന്തോ. **ആസാദനാപേക്ഖോ**തി ആസാദനം ചോദനം മങ്കുകരണഭാവം അപേക്ഖമാനോ. **ഭുത്തേ**തി തസ്സ പയോഗേന ഇതരേന ഭുഞ്ജിത്വാ പരിയോസാപിതേ. **തസ്സാ**തി യോ തസ്സ പവാരിതഭാവം ഞത്വാ ''ഭുഞ്ജാ''തി നിയോജേസി, തസ്സ.

൩൩൫-൬. എകസ്സ ഭുഞ്ജനേന അഞ്ഞസ്സ പാചിത്തി ഹോതീതി കഥമേതന്തി ആസങ്കായ തഥാ വുത്തത്താ പരിഹരിതുമാഹ **''ദുക്കടം...പേ॰... ദസ്സിത''**ന്തി. **ഇതരസ്സ ഗഹണേ**തി പവാരിതഭിക്ഖുനോ ഭുഞ്ജനത്ഥായ പടിഗ്ഗഹണേ. **അജ്ഝോഹാരപയോഗേസു ചാ**തി എത്ഥാപി ''ഇതരസ്സാ''തി സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബം** ദുക്കടം, പാചിത്തിയഞ്ച. **ദസ്സിത**ന്തി ''അഭിഹരതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. തസ്സ വചനേന 'ഖാദിസ്സാമി ഭുഞ്ജിസ്സാമീ'തി പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. അജ്ഝോഹാരേ അജ്ഝോഹാരേ ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ഭോജനപരിയോസാനേ ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ''തി (പാചി॰ ൨൪൨) ദേസിതം ഭഗവതാതി അത്ഥോ.

൬൩൭. ഉഭയത്ഥാപി വിമതിസ്സാതി പവാരിതേ ച അപവാരിതേ ച വിമതിസ്സ. **ദുക്കടം പരിദീപിത**ന്തി "പവാരിതേ വേമതികോ. അപ്പവാരിതേ വേമതികോ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാചി॰ ൨൪൧) ദേസിതം.

൬൩൮. കാരാപേത്വാതി ഏത്ഥ "ഭുഞ്ജാഹീ"തി സേസോ. **അഞ്ഞസ്സത്ഥായാ**തി ഏത്ഥ "അഭിഹരന്തോ ഗച്ഛാഹീ"തി സേസോ.

൬൩൯. ഓമസവാദതുല്യാവാതി ഇദം അദിന്നാദാനസമുട്ഠാനം സന്ധായാഹ.

ദുതിയപവാരണകഥാവണ്ണനാ.

൬൪൦. ഖാദനീയം വാതി പഞ്ച ഭോജനാനി ച കാലികത്തയഞ്ച വിനാ അവസേസേസു യം കിഞ്ചി വാ. **ഭോജനീയം വാ**തി പഞ്ചസു ഭോജനേസു അഞ്ഞതരമ്പി. **വികാലേ**തി വിഗതേ കാലേ. കാലോ നാമ അരുണുഗ്ഗമനതോ യാവ മജ്ഝന്തികാ, തദഞ്ഞോ വികാലോ. യഥാഹ "വികാലോ നാമ മജ്ഝന്തികേ വീതിവത്തേ യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ"തി (പാചി॰ ൨൪൯). ഠിതമജ്ഝന്തികോപി കാലേയേവ സങ്ഗയ്ഹതി. യഥാഹ "ഠിതമജ്ഝന്തികോപി കാലസങ്ഗഹം ഗച്ഛതി. തതോ പട്ഠായ പന ഖാദിതും വാ ഭുഞ്ജിതും വാ ന സക്കാ, സഹസാ പിവിതും പന സക്കാ ഭവേയ്യ. കുക്കുച്ചകേന പന ന കാതബ്ബം. കാലപരിച്ഛേദജാനനത്ഥഞ്ച കാലത്ഥമ്ഭോ യോജേതബ്ബോ, കാലബ്ഭന്തരേവ ഭത്തകിച്ചം കാതബ്ബ"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൪൮-൨൪൯). **ദോസ**ന്തി പാചിത്തിയം.

൬൪൧. "ഖാദനീയം വാ ഭോജനീയം വാ"തി ഏത്ഥ ഭോജനീയസ്സ പവാരണസിക്ഖാപദേ ദസ്സിതസരൂപത്താ ഖാദനീയം താവ സരൂപതോ ദസ്സേതുമാഹ **"യമാമിസഗത"**ന്തിആദി. **ഏത്ഥാ**തി ഏതേസു ഖാദനീയഭോജനീയേസു. യം പന വനമൂലഫലാദികം **ആമിസഗതം** ആമിസേ യാവകാലികേ പരിയാപന്നം, തം ഖാദനീയന്തി യോജനാ. **കാലികേസ്വസമോഹത്ഥ**ന്തി ഏത്ഥ ഗാഥാബന്ധവസേന മ-കാരലോപോ, അസമ്മോഹത്ഥന്തി വുത്തം ഹോതി. **ഇദ**ന്തി വക്ഖമാനം സന്ധായാഹ.

൬൪൪. മൂലന്തി യം കിഞ്ചി രുക്ഖലതാനം മൂലം. **കന്ദ**ന്തി രുക്ഖലതാനമേവ കന്ദം. **മുളാല**ന്തി പദുമഗച്ഛമൂലകന്ദം. **മത്ഥക**ന്തി താലനാളികേരാദീനം മത്ഥകം, വേളുകളീരപല്ലവങ്കുരാനഞ്ച ഏത്ഥേവ സങ്ഗഹോ. **ഖന്ധക**ന്തി ഉച്ഛുആദിഖന്ധകം. **തച**ന്തി ഛല്ലി. **പത്ത**ന്തി പണ്ണം. **പുപ്ഫ**ന്തി കുസുമം. **ഫല**ന്തി രുക്ഖലതാദീനം ഫലം. **അട്ഠി**തി രുക്ഖലതാദിബീജം. **പിട്ഠ**ന്തി ധഞ്ഞാദിപിട്ഠം. **നിയ്യാസ**ന്തി സിലേസം. "ഖാദനീയ"ന്തി സബ്ബത്ഥ പകരണതോ ലബ്ഭതി.

൬൪൫. ഏവം ഖാദനീയാനം മാതികം നിക്ഖിപിത്വാ തേ സരൂപതോ ദസ്സേതുമാഹ **"മൂലഖാദനീയാദീന"**ന്തിആദി. തത്ഥ രുക്ഖമൂലമേവ ഖാദനീയം, തം ആദി യേസന്തി വിഗ്ഗഹോ. **മുഖമത്തനിദസ്സനം നിബോധഥാ**തി ഏത്ഥ "മയാ കരിയമാന"ന്തി സേസോ. **മുഖമത്ത**ന്തി പവേസദ്വാരമത്തം, നിരവസേസതോ ദസ്സനേ പപഞ്ചഭീരുകാനം പുബ്ബേ ഭയം ഹോതീതി സങ്ഖേപതോ ഖാദനീയാനി ദസ്സിസ്സന്തി വുത്തം ഹോതി. തഥാ ദസ്സനേ പയോജനമാഹ **"നാമത്ഥേസു**

ഭിക്ഖൂനം പാടവത്ഥായാ"തി, മൂലഖാദനീയാദീനം നാമേസു ച തദത്ഥേസു ച ഭിക്ഖൂനം പാടവുപ്പാദനത്ഥന്തി അത്ഥോ.

൨൩൨൪. മൂലകമൂലാദീനി ഉപദേസതോയേവ വേദിതബ്ബാനി. ന ഹി താനി പരിയായന്തരേന വുച്ചമാനാനിപി സക്കാ വിഞ്ഞാതും. പരിയായന്തരേനപി ഹി വുച്ചമാനേ തം തം നാമം അജാനന്താനം സമ്മോഹോയേവ സിയാ, തസ്മാ തത്ഥ ന കിഞ്ചി വക്ഖാമ. **സാകാനന്**തി സൂപേയ്യപണ്ണാനം. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. **ആഹാരത്ഥന്**തി ആഹാരേന കത്തബ്ബപയോജനം, ആഹാരകിച്ചന്തി വുത്തം ഹോതി. "ആമിസത്ഥ"ന്തിപി ലിഖന്തി. **ഫരന്തീ**തി വിത്ഥാരേന്തി.

൨൩൨൫. **ജരട്ഠന്**തി പുരാണകന്ദം. യം തം ജരട്ഠന്തി സമ്ബന്ധോ. സേസാനം ജരട്ഠം യാവകാലികന്തി യോജനാ. **സേസാനന്**തി മൂലകാദീനി വുത്താനി. യഥാഹ "മൂലകഖാരകജജ്ഝരീമൂലാനം പന ജരട്ഠാനിപി ആമിസഗതികാനേവാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൪൭-൨൪൮).

൨൩൨൬. **ധോതോ**തി നിബ്ബത്തിതപിട്ഠോ.

൨൩൨൭. അധോതോ ഖീരവല്ലിയാ കന്ദോതി യോജനാ. **വാക്യപഥാതീതാ**തി "അസുകോ വാ അസുകോ വാ"തി വത്വാ പരിയന്തം പാപേതും അസക്കുണേയ്യത്താ വചനപഥാതീതാ.

൨൩൨൮. **പുണ്ഡരീകം** സേതം. **പദുമം** രത്തം.

൨൩൨൯. **സമ്ഭവം** ജാതം.

൨൩൩൦. **ജരട്ഠബുന്ദോ**തി കന്ദസ്സ ഹേട്ഠാ അതീവ പരിണതട്ഠാനം.

൨൩൩൧. **പഥവിയം ഗതോ**തി അന്തോപഥവിയം ഗതോ, പഥവിയം നിമുജ്ജിത്വാ ഗതതരുണദണ്ഡോതി വുത്തം ഹോതി.

൨൩൩൨. ഏവം അന്തോഭൂമിയം ഗതോ. "പണ്ണദണ്ഡോ ഉപ്പലാദീന"ന്തി പദച്ഛേദോ. **സബ്ബോ**തി തരുണോപി പരിണതോപി. ഉപ്പലാദീനം, പദുമജാതിയാ ച സബ്ബോ പണ്ണദണ്ഡോ യാവകാലികോതി യോജനാ.

൨൩൩൩. **പത്തഖാദനീയംനാമാ**തി പത്തസങ്ഖാതം ഖാദനീയം നാമ.

൨൩൩൪. **മൂലകാദീനന്**തി "മൂലകം ഖാരകഞ്ചേവാ"തിആദികായ ഗാഥായ വുത്തമൂലകാദീനം.

൨൩൩൫. **കണ്ണികാ**തി പദുമകണ്ണികാ.

൨൩൩൬. **കേതകാദീനന്**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന തിമ്ബരുസകം ഗഹിതം. **താലഫലട്ഠീ**തി തരുണഫലാനം അട്ഠി.

൨൩൩൭. **"പുന്നാഗമധുകട്ഠീനീ"**തി ച **"പുന്നാഗമധുകട്ഠിചാ"**തി ച പോത്ഥകേസു ഉഭയഥാ പാഠോ ദിസ്സതി, അത്ഥോ പന ഏകോയേവ. "സേലു അട്ഠീ"തി പദച്ഛേദോ. **അനാമിസേ**തി യാവജീവികേ.

൧൩൯. **ധോതം താലപിട്ഠന്തി** താലഫേഗ്ഗും കോട്ടേത്വാ ഉദകേ മദ്ദിത്വാ പരിസ്സാവേത്വാ കലലേ ഭാജനതലം ഓതിണ്ണേ പസന്നോദകം അപനേത്വാ ഗഹിതതാലപിട്ഠന്തി വുത്തം ഹോതി. തഥാ ഖീരവല്ലിയാ പിട്ഠന്തി യോജനാ, തഥേവ കോട്ടേത്വാ പരിസ്സാവേത്വാ ഗഹിതഖീരവല്ലിയാ പിട്ഠന്തി അത്ഥോ.

൧൩൮. **അധോതം** വുത്തവിപരിയായതോ ഗഹേതബ്ബം. ''ആഹാരത്ഥമസാധേന്തം, സബ്ബം തം യാവജീവിക''ന്തി വചനതോ തേസു തേസു ജനപദേസു മനുസ്സാനം ആഹാരകിച്ചം അകരോന്തം മൂലാദി യാവജീവികം, തദഞ്ഞം യാവകാലികന്തി സങ്ഖേപലക്ഖണം കാതബ്ബന്തി.

വികാലഭോജനകഥാവണ്ണനാ.

൧൩൯. **ഭോജനം സന്നിധിം കത്വാ ഖാദനം വാ**തി ഏത്ഥ ഭോജനഖാദനീയാനി യഥാവുത്തഭേദസരൂപാനേവ. **സന്നിധിം കത്വാ**തി പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഏകരത്തമ്പി അതിക്കാമേത്വാ, സന്നിദഹിത്വാതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ ''പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഏകരത്തമ്പി വീതിനാമിതസ്സേതം അധിവചന''ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൫൩). തദേവ വക്ഖതി ''സയ''ന്തിആദിനാ. **ഖാദന**ന്തി കമ്മസാധനോയം, ''ഖജ്ജ''ന്തി ഇമിനാ സമാനത്ഥോ.

൧൪൦. ''സന്നിധിം കത്വാ''തി ഏത്ഥ നിദ്ദേസം ദസ്സേതുമാഹ **''സയ''**ന്തിആദി.

൧൪൧. ''തം ന വട്ടതീ''തി ഏത്ഥ അത്ഥം ദസ്സേതുമാഹ **''തതോ''**തിആദി. **തതോ**തി സന്നിധികതഭോജനതോ. **സുദ്ധചിത്തേനാ**തി സവാസനസകലകിലേസപ്പഹാനതോ നിമ്മലചിത്തേന. **താദിനാ**തി അട്ഠസു ലോകധമ്മേസു നിബ്ബികാരഭാവേന താദിനാ. അഥ വാ യാദിസാ പുരിമകാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ രൂപാരൂപഗുണേഹി അഹേസും, താദിസേന ഭഗവതാ.

൧൪൨. ഓദനാദീസു പഞ്ചസു ഭോജനേസു താവ അകപ്പിയമംസേന സന്നിധിവസേന പാചിത്തിയഞ്ച ആപത്തിവിസേസഞ്ച ദസ്സേതുമാഹ **''അകപ്പിയേസൂ''**തിആദി. **പാചിത്തീ**തി സന്നിധിപാചിത്തിയമാഹ. **ഇതരേ**തി സീഹാദിമംസമ്ഹി. ദുക്കടേന സഹ പാചിത്തീതി യോജനാ.

൧൪൩. **യാമകാലികസങ്ഖാതം പരിഭുഞ്ജതോ**തി ഏത്ഥ ''സന്നിധിം കത്വാ''തി അധികാരതോ ലബ്ഭതി . ''ദുക്കടേന സഹാ''തി അവത്വാ **''പാചിത്തീ''**തി വുത്തത്താ സതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജതോതി ഗഹേതബ്ബം. യഥാഹ ''യാമകാലികം സതി പച്ചയേ അജ്ഝോഹാരതോ പാചിത്തിയം. ആഹാരത്ഥായ അജ്ഝോഹാരതോ ദുക്കടേന സദ്ധിം പാചിത്തിയ''ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൫൩).

൧൪൪. അന്നന്തി ഏത്ഥാപി ''സന്നിധികത''ന്തി ഇദം പുരേ വിയ ലബ്ഭതി, **''പകതി''**ന്തി ഇദം ''അന്ന''ന്തി ഏതസ്സ വിസേസനം, മനുസ്സമംസാദീഹി അസമ്മിസ്സം നാതിരിത്തകതം അന്നമത്തന്തി അത്ഥോ. **പാചിത്തിയദ്വയ**ന്തി അനതിരിത്തപച്ചയാ ച സന്നിധിപച്ചയാ ച ദ്വേ പാചിത്തിയാനി.

൧൪൫. ''ദ്വേ , ദ്വയ''ന്തി ഉഭയത്ഥാപി അയമേവത്ഥോ.

൧൩൭. **സാമിസേന മുഖേന ദ്വേ**തി എത്ഥ "പഞ്ച ഭോജനാനി യാമകാലികം സത്താഹകാലികം യാവജീവികം ഠപേത്വാ അവസേസം ഖാദനീയം നാമാ"തി (പാചി॰ ൨൫൦) വുത്തത്താ ഖാദനീയാസങ്ഗഹിതേന യാമകാലികേന ച തേന സമ്മിസ്സത്താ സന്നിധിനാമേന മുഖഗതആമിസമൂലകേന ച സന്നിധിപാചിത്തിയാനി ദ്വേ ഹോന്തീതി അത്ഥോ. **സാമിസേന മുഖേനാ**തി ഉപലക്ഖണത്താ യഥാകഥഞ്ചി ആമിസേ മിസ്സീഭൂതേ ഏത്തകാ ആപത്തിയോതി ദട്ഠബ്ബം. നിരാമിസം യാമകാലികം ഭുഞ്ജതോ ഏകമേവ പാചിത്തിയന്തി യോജനാ, യേന കേനചി ആകാരേന അസമ്മിസ്സം യാമകാലികം പരിഭുഞ്ജതോ ഏകമേവ പാചിത്തിയം ഹോതീതി അത്ഥോ.

൧൩൮. **തമേവാ**തി സന്നിഹിതമേവ കാലികം. **തേസു ദ്വീസു വികപ്പേസൂ**തി സാമിസനിരാമിസവികപ്പദ്വയേ. **കേവലം ദുക്കടം വഡ്ഢതീ**തി പഠമവികപ്പേ ദ്വീഹി പാചിത്തിയേഹി സദ്ധിം ദുക്കടം, ദുതിയവികപ്പേ പാചിത്തിയേന സദ്ധിം ദുക്കടം ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി.

൧൩൯. **സുദ്ധ**ന്തി എത്ഥ "സന്നിധികതം ഭോജന"ന്തി സേസോ. ഇദം "പകതിഭോജനേ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൫൩) **അട്ഠകഥായം,** ഇധ ച "ന ദോസോ യാമകാലികേ"തി യാമകാലികസ്സ വിസും വക്ഖമാനത്താ വിഞ്ഞായതി, അകപ്പിയമംസയാമകാലികേഹി അമിസ്സം ഭോജനന്തി വുത്തം ഹോതി.

൧൪൦. **മംസേ**തി എത്ഥ "അകപ്പിയേ"തി ഇദം ഥുല്ലച്ചയാദിവചനേനേവ ലബ്ഭതി. **വഡ്ഢതീ**തി പുബ്ബേ വുത്തേഹി പാചിത്തിയദ്വയേഹി സദ്ധിം മനുസ്സമംസേ ഥുല്ലച്ചയഞ്ച സീഹാദിമംസേ ദുക്കടഞ്ച വഡ്ഢതി. മനുസ്സമംസേ ച **സേസേ** സീഹമംസാദികേ അകപ്പിയമംസേ ച യഥാനുക്കമതോ ഥുല്ലച്ചയഞ്ചേവ ദുക്കടഞ്ചാതി ദ്വയം വഡ്ഢതീതി യോജനാ.

൧൪൧. **അനതിരിത്തമ്പി** ഭോജനം വികാലേ പരിഭുഞ്ജതോ ഭിക്ഖുനോ തന്നിമിത്തകോ ദോസോ യഥാവുത്തേസു **സബ്ബവികപ്പേസു** നത്ഥീതി യോജനാ. "വികാല...പേ॰... കാലികേ"തി യാമകാലികസ്സ വിസും വക്ഖമാനത്താ ച അതിരിത്തകാരാപനഞ്ച ഭോജനേയേവ സമ്ഭവതീതി **അനതിരിത്ത**ന്തി എത്ഥ "നിഹിതഭോജന"ന്തി സേസോ. "അനതിരിത്തപച്ചയാ പന വികാലേ സബ്ബവികപ്പേസു അനാപത്തീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൫൩) അട്ഠകഥാവചനതോ **ദോസോ**തി അനതിരിത്തപച്ചയാ പാചിത്തിയമാഹ. തേനേവ വക്ഖതി **"തന്നിമിത്തകോ"**തി, അനതിരിത്തനിമിത്തകോതി അത്ഥോ. **സബ്ബവികപ്പേസൂ**തി "സുദ്ധം വാ മനുസ്സമംസമിസ്സം വാ സീഹാദിമംസമിസ്സം വാ യാമകാലികമിസ്സം വാ"തി സബ്ബേസു വികപ്പേസു. **"തന്നിമിത്തകോ"**തി വചനേനേവ വാരിതവികാലാദിനിമിത്തസ്സ ദോസസ്സ സമ്ഭവം ദസ്സേതി.

൧൪൨-൩. **വികാലപച്ചയാ വാ**തി എത്ഥ **വാ**-സദ്ദേന "അനതിരിത്തപച്ചയാ"തി ഇദം സമുച്ചിതം. **അപി**-സദ്ദോ "യാമകാലികേപീ"തി യോജേതബ്ബോ. സത്താഹകാലികം, യാവജീവികം ആഹാരത്ഥായ പടിഗ്ഗണ്ഹതോ ഗഹണേ, യഥാവുത്തസ്സ സത്താഹകാലികയാവജീവികഭേദേന **ദുവിധസ്സ തു** അജ്ഝോഹാരപയോഗേസു നിരാമിസേ വാ ദുക്കടന്തി യോജനാ. **തു**-സദ്ദോ ഏവ-കാരത്ഥോ.

൧൩൮൪. **അഥാ**തി വാക്യാരമ്ഭേ നിപാതോ. **ആമിസസംസട്ഠം** സത്താഹകാലികം, യാവജീവികം വാതി യോജനാ. **ഗഹേത്വാ**തി പടിഗ്ഗഹേത്വാ. **ഠപിത**ന്തി അരുണം അതിക്കാമേത്വാ ഠപിതം. **പാചിത്തീ**തി സന്നിധിപാചിത്തി.

൧൩൮൫. **കാലോ**തി അരുണുഗ്ഗമനാദിമജ്ഝന്തികാവസാനോ കാലോ. **യാമോ**തി മജ്ഝന്തികാദിദുതിയഅരുണുഗ്ഗമനാവസാനോ. തം തം കാലം കാലികം അതിക്കാമയതോ തു ദോസോതി യോജനാ. **തു**-സദ്ദോ ഏവകാരത്ഥോ. **തം** വാ **കാലിക**ന്തി യഥാക്കമം യാവകാലികം യാമകാലികം സത്താഹകാലികന്തി വുത്തം ഹോതി.

൧൩൮൬. യാവകാലികം അത്തനാ സമ്ഭിന്നാനി ഇതരാനി **തീണി** കാലികാനി അത്തനോയേവ സഭാവം ഉപനേതീതി യോജനാ. സകോ ഭാവോ **സഭാവോ,** തം.

൧൩൮൭-൮. **ഏവമേവ വിനിദ്ദിസേ**തി "പുരിമം പുരിമം കാലികം അത്തനാ സമ്മിസ്സം പച്ഛിമം പച്ഛിമം അത്തനോ സഭാവമേവ ഗാഹാപേതീ"തി കഥേയ്യാതി വുത്തം ഹോതി.

ഇമേസൂതിആദീസു നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. **അന്തോവുത്ഥം ഹോതീ**തി അകപ്പിയകുടിയം ഠപേത്വാ അരുണുട്ഠാപനേന അന്തോവുത്ഥം നാമ ഹോതി. **സന്നിധി ച ഹോതീ**തി പടിഗ്ഗഹേത്വാ പടിഗ്ഗഹണം അവിജഹിത്വാ അരുണുട്ഠാപനേന സന്നിധി ച നാമ ഹോതി. പോത്ഥകേസു **"സന്നിധി"**ന്തി സാനുനാസികോ പാഠോ ദിസ്സതി, "ഹോതീ"തി കിരിയായ സമ്ബന്ധത്താ **സന്നിധി**-സദ്ദോ പഠമേകവചനന്തോതി അനുനാസികോ ആഗമസന്ധിജോതി വേദിതബ്ബോ. **ഉഭയമ്പീ**തി യഥാവുത്തം അന്തോവുത്ഥം, സന്നിധി ചാതി ഉഭയമ്പി. **ന ഹോതേവാ**തി പുരിമകാലികദ്വയേന അമിസ്സം ന ഹോതേവ.

൧൩൮൯. കപ്പിയകുടിനാമേന അകതം, അസമ്മതം, അപരിഗ്ഗഹം, പാകാരാദീഹി പരിക്ഖിത്തം സേനാസനം **അകപ്പിയകുടി നാമാ**തി സങ്ഖേപതോ ഗഹേതബ്ബം. **അന്തദ്വയേനാ**തി സത്താഹകാലികയാവജീവികേന, സഹത്ഥേ കരണവചനം. **"മിസ്സിത"**ന്തി സേസോ. **ഗഹിത**ന്തി പടിഗ്ഗഹിതം. **തം പുബ്ബം ദ്വയ**ന്തി യാവകാലികയാമകാലികദ്വയം. പുരിമകാലികദ്വയേ യം കിഞ്ചി തദഹുപടിഗ്ഗഹിതമ്പി അകപ്പിയകുടിയായേവ ഠപേത്വാ അരുണം ഉട്ഠാപിതേന പച്ഛിമകാലികദ്വയേ യേന കേനചി സമ്മിസ്സം അന്തോവുത്ഥം നാമ ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി.

൧൩൯൦. അന്തോവുത്ഥേന പച്ഛിമകാലികദ്വയേന സംസട്ഠം യദിദം പുരിമകാലികദ്വയം, അയം മുഖസന്നിധി നാമ ഹോതീതി **അട്ഠകഥായം** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൯൫ അത്ഥതോ സമാനം) വുത്തം. മഹാപച്ചരിയം പന അന്തോവുത്ഥം ഹോതി, ന കപ്പതി ഇതി ദള്ഹം കത്വാ വുത്തന്തി യോജനാ.

തത്ഥ **"മുഖസന്നിധീ"**തി ച **"അന്തോവുത്ഥ"**ന്തി ച നാമമത്തമേവ നാനാകരണം, സോയേവത്ഥോതി ഉഭിന്നം അട്ഠകഥാവചനാനം അനത്ഥന്തരതാ വേദിതബ്ബാ. തഥാ ഹി **മുഖ**-സദ്ദോ **അന്തോ**-സദ്ദപരിയായോ, **സന്നിധി**-സദ്ദോ പരിവുത്ഥ-സദ്ദപരിയായോ. മുഖേ സന്നിധി മുഖസന്നിധീതി കമ്മസാധനം. ബഹിസന്നിധിനിവത്തനത്ഥം അട്ഠകഥാസു **മുഖ**-ഗ്ഗഹണം, **അന്തോ**-ഗഹണഞ്ച കതം.

ബഹീതി ച പടിഗ്ഗഹേത്വാ അകപ്പിയകുടിയാ ബഹി യത്ഥ കത്ഥചി പരിവുത്ഥം പച്ഛിമകാലികദ്വയം പുരിമേന കാലികദ്വയേന സംസട്ഠം അധിപ്പേതം. മുഖസന്നിധിഅന്തോവുത്ഥപദാനം അനത്ഥന്തരഭാവോ **സമന്തപാസാദികായം** വുത്തോ.

യഥാഹ "സാമണേരോ ഭിക്ഖുസ്സ തണ്ഡുലാദികം ആമിസം ആഹരിത്വാ കപ്പിയകുടിയം നിക്ഖിപിത്വാ പുനദിവസേ പചിത്വാ ദേതി, അന്തോവുത്ഥം ന ഹോതി. തത്ഥ അകപ്പിയകുടിയം നിക്ഖിത്തസപ്പിആദീസു യം കിഞ്ചി പക്ഖിപിത്വാ ദേതി, മുഖസന്നിധി നാമ ഹോതി. മഹാപച്ചരിയം പന 'അന്തോവുത്ഥം ഹോതീ'തി വുത്തം, തത്ഥ നാമമത്തമേവ നാനാകരണ"ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൭൪). **നിസ്സന്ദേഹേ** പന അഞ്ഞഥാ വുത്തോ വിയ വിഞ്ഞായതി, തഥാപി അയമേവ നയോ വേദിതബ്ബോ.

൨൫൨. ന ദോസോതി സന്നിധിദോസോ ന ഹോതി. **നിദഹിത്വാ**തി പടിഗ്ഗഹേത്വാ പടിഗ്ഗഹണം അവിജഹിത്വാ സകസകകാലബ്ഭന്തരേയേവ നിദഹിത്വാ. എത്ഥ ച ഹേട്ഠിമന്തതോ സന്നിധിം ദസ്സേതും "പത്തം ധോവിത്വാ പുന തത്ഥ അച്ഛോദകം വാ ആസിഞ്ചിത്വാ അങ്ഗുലിയാ വാ ഘംസിത്വാ നിസ്നേഹഭാവോ ജാനിതബ്ബോ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൫൩) **അട്ഠകഥായം** വുത്തം. എതേന നിരപേക്ഖേന പടിഗ്ഗഹണം അവിസ്സജ്ജേത്വാവ സയം വാ അഞ്ഞേന വാ തുച്ഛം കത്വാന സമ്മാ ധോവിത്വാ നിട്ഠാപിതേ പത്തേ ലഗ്ഗമ്പി അവിജഹിതപടിഗ്ഗഹിതമേവ ഹോതീതി തത്ഥ ആപത്തി വുത്താതി **ഗണ്ഠിപദേസു** വുത്തം. എതേന നിരപേക്ഖേന പടിഗ്ഗഹണേ വിസ്സട്ഠേ താദിസേപി പത്തേ ദോസോ നത്ഥീതി സിദ്ധം.

സന്നിധികഥാവണ്ണനാ.

൨൫൩. പണീതാനി ഭോജനാനീതി **പാളിയം** "സേയ്യഥിദം? സപ്പി നവനീതം തേലം മധു ഫാണിതം മച്ഛോ മംസം ഖീരം ദധീ"തി (പാചി॰ ൨൫൯) ഉദ്ദിസിത്വാ -

> "സപ്പി നാമ ഗോസപ്പി വാ അജികാസപ്പി വാ മഹിംസസപ്പി വാ, യേസം മംസം കപ്പതി, തേസം സപ്പി. നവനീതം നാമ തേസഞ്ഞേവ നവനീതം. തേലം നാമ തിലതേലം സാസപതേലം മധുകതേലം എരണ്ഡകതേലം വസാതേലം. മധു നാമ മക്ഖികാമധു. ഫാണിതം നാമ ഉച്ഛുമ്ഹാ നിബ്ബത്തം. മച്ഛോ നാമ ഓദകോ വുച്ചതി. മംസം നാമ യേസം മംസം കപ്പതി, തേസം മംസം. ഖീരം നാമ ഗോഖീരം വാ അജികാഖീരം വാ മഹിംസഖീരം വാ, യേസം മംസം കപ്പതി, തേസം ഖീരം. ദധി നാമ തേസഞ്ഞേവ ദധീ"തി (പാചി॰ ൨൬൦) -

നിദ്ദിട്ഠാനി നവ പണീതഭോജനാനീതി അത്ഥോ. **അഗിലാനോ**തി "അഗിലാനോ നാമ യസ്സ വിനാ പണീതഭോജനാനി ഫാസു ഹോതീ"തി (പാചി॰ ൨൬൦) വുത്തോ. **അഗിലാനോ**തി എത്ഥ "ഹുത്വാ"തി സേസോ.

൨൫൪. സപ്പിനാ ദേഹീതിആദി വിഞ്ഞാപനപ്പകാരോ. **സപ്പിഭത്ത**ന്തി എത്ഥ കിഞ്ചാപി സപ്പിസംസട്ഠം ഭത്തം, സപ്പി ച ഭത്തഞ്ച സപ്പിഭത്തന്തി വിഞ്ഞായതി, **അട്ഠകഥാസു** പന "സാലിഭത്തം വിയ സപ്പിഭത്തം നാമ

നത്ഥീ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൫൯) കാരണം വത്വാ ദുക്കടസ്സേവ ദള്ഹതരം കത്വാ വുത്തത്താ ന സക്കാ അഞ്ഞം വത്തും. **അട്ഠകഥാചരിയാ** ഏവ ഹി ഈദിസേസു ഠാനേസു പമാണം.

൫൯൭. പാചിത്തി പരിയാപുതാതി ''അജ്ഝോഹാരേ അജ്ഝോഹാരേ ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ''തി (പാചി॰ ൨൬൨) ഏവം അജ്ഝോഹാരഗണനായ പാചിത്തി വുത്താ.

൫൯൮. സുദ്ധാനീതി അന്നേന അമിസ്സാനി. **സേഖിയേസൂ**തി സിക്ഖാകരണീയേ വുത്തന്തി അത്ഥോ.

൫൯൯. യസ്മാ സുദ്ധാനം പണീതഭോജനാനം വിഞ്ഞാപേത്വാ പരിഭുഞ്ജനം ദുക്കടവിസയം, **തസ്മാ. സത്തധഞ്ഞമയ**ന്തി സാലിആദീനം സത്തന്നം ധഞ്ഞാനം അഞ്ഞതരസ്സ വികാരഭൂതം.

൬൦൦. സചേ ദദാതീതി യോജനാ. **വിസങ്കേത**ന്തി അനാപത്തി ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി.

൬൦൧. ദേതി ചേതി സമ്ബന്ധോ. **അഞ്ഞതരേനാ**തി സഹത്ഥേ കരണവചനം. ''ഭത്ത''ന്തി അധികാരതോ ലബ്ഭതി. **അസ്സ** ഭിക്ഖുസ്സ. **വിസങ്കേത**ന്തി അഞ്ഞം യാചിതസ്സ അഞ്ഞസ്സ ദിന്നത്താ സങ്കേതസ്സ വിരാധനേന അനാപത്തീതി വുത്തം ഹോതി.

൬൦൨. യേന യേന ഹീതി ഏത്ഥാപി തഥേവ കരണവചനം. **''വിഞ്ഞത്ത''**ന്തി ഇദം അധികതസ്സ ''ഭത്ത''ന്തി ഏതസ്സ വിസേസനം. **യേന യേനാ**തി അനിയമേന പണീതേന. തേന സപ്പിആദി വിസും വിസും ഗഹിതമേവ, സപ്പിആദീനം ഗോസപ്പിആദിഭേദോ ച സങ്ഗഹിതോ. **തസ്മിം ലദ്ധേപീ**തി യാചിതേയേവ ലദ്ധേ സതി. തസ്സ തസ്സ മൂലേപി ലദ്ധേതി വിച്ഛാവസേന യോജനാ.

കിം വുത്തം ഹോതി? ''സപ്പിനാ ഭത്തം ദേഹീ''തി സാമഞ്ഞേന വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ തമേവ വാ ''ഇമിനാ സപ്പിം കത്വാ ഗണ്ഹഥാ''തി നവനീതാദീസു അഞ്ഞതരം വാ ധേനും വാ മൂലം വാ ദേതി ചേ, ''ഗോസപ്പിനാ ഭത്തം ദേഹീ''തി വിസേസയുത്തം കത്വാ വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ തമേവ വാ ഗോനവനീതാദീനി വാ ഗാവിം വാ ''ഇദം ദത്വാ സപ്പിം ഗണ്ഹഥാ''തി മൂലം വാ സചേ ദേതി, വിസങ്കേതം ന ഹോതി, യഥാവത്ഥുകമേവ ആപത്തിം ആപജ്ജതീതി വുത്തം ഹോതി.

ന അഞ്ഞഥാതി സപ്പിം യാചിതവതോ ''ഇമം ഗഹേത്വാ സപ്പിം കത്വാ ഗണ്ഹഥാ''തി അവത്വാ ''സപ്പി നത്ഥി, ഇദം ഗണ്ഹഥാ''തി വത്വാ വാ തുണ്ഹീഭൂതേന വാ നവനീതാദീസു കിസ്മിഞ്ചി ദിന്നേ വിസേസവിഞ്ഞാപകസ്സ തദഞ്ഞദാനേപി വിസങ്കേതമേവ ഹോതീതി അത്ഥോ. പാളിയാ അനാഗതേപി ദിന്നേ വിസങ്കേതമേവ ഹോതി. ''സചേ പന അഞ്ഞം പാളിയാ ആഗതം വാ അനാഗതം വാ ദേതി, വിസങ്കേത''ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൫൯) **അട്ഠകഥായം** വുത്തം.

൪൦൩. **പാളിയ**ന്തി പുബ്ബേ ദസ്സിതം “സപ്പി നാമ ഗോസപ്പീ”തിആദിം നിദ്ദേസപാളിമാഹ. യഥാഹ “പാളിയം ആഗതനവനീതാദീനി ഠപേത്വാ”തിആദി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൫൯). **അഞ്ഞേഹി** നവനീതാദീഹി. സഹത്ഥേ കരണവചനം.

൪൦൨. **“വിഞ്ഞാപേത്വാ”**തി ഇമസ്സ കമ്മഭൂതം “ഭത്ത”ന്തി അധികതം. ഗാഥാബന്ധവസേന **വാ**-സദ്ദസ്സ രസ്സോ കതോ. ഏകതോ വാതി യോജനാ, “നാനതോ”തിപി ഗഹിതമേവ, ഏകട്ഠാനതോ വാ നാനട്ഠാനതോ വാതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ “സചേ പന സബ്ബേഹിപി സപ്പിആദീഹി ഏകട്ഠാനേ വാ നാനട്ഠാനേ വാ വിഞ്ഞാപേത്വാ”തിആദി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൫൯). തേനേവ **ഭുഞ്ജതീ**തി ഏത്ഥ പരികപ്പസൂചകം “ചേ”തി ഇദഞ്ച അവകംസസന്ദസ്സനത്ഥം “കുസഗ്ഗേന ഏകബിന്ദുമ്പീ”തി ഇദഞ്ച അജ്ഝാഹരിതബ്ബം. **മതാതി അട്ഠകഥായം** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൫൯) വുത്തം സന്ധായാഹ. ഏകതോ വാ നാനതോ വാ ഠാനാ ഭത്തം വിഞ്ഞാപേത്വാ ഏകരസം കത്വാ അന്തമസോ കുസഗ്ഗേന ഏകബിന്ദുമ്പി ഭുഞ്ജതി ചേ, നവ പാചിത്തിയോ മതാതി യോജനാ.

൪൦൩. അകപ്പിയേന സപ്പിനാ ദേഹീതി വുത്തേപീതി യോജനാ, സഹത്ഥേ കരണവചനം. “ഭത്ത”ന്തി അധികതം. “യേസം മംസം കപ്പതി, തേസം സപ്പീ”തി (പാചി॰ ൨൬൦) വുത്തപ്പകാരസ്സ വിപരിയായതോ **അകപ്പിയം** ദട്ഠബ്ബം. **തേന ചേ ദേതീ**തി യദി തേന യാചിതേന തേനേവ അകപ്പിയേന സദ്ധിം ഓദനം ദേതീതി.

൪൦൪. **തഥാസഞ്ഞിസ്സാ**തി തഥാസഞ്ഞിനോ, ഗിലാനോമ്ഹീതിസഞ്ഞിനോതി അത്ഥോ. യഥാഹ “ഗിലാനോ ഗിലാനസഞ്ഞീ, അനാപത്തീ”തി (പാചി॰ ൨൬൩).

൪൦൫. ഗിലാനകാലേ വിഞ്ഞത്തം അഗിലാനസ്സ ഭുഞ്ജതോ അനാപത്തി പകാസിതാതി യോജനാ. ഏവമിതരേഹിപി ദീഹി പദേഹി യോജേതബ്ബം. യഥാഹ “അനാപത്തി ഗിലാനോ ഹുത്വാ വിഞ്ഞാപേത്വാ അഗിലാനോ ഭുഞ്ജതീ”തിആദി (പാചി॰ ൨൬൨). **ഞാതകാദീന**ന്തി ഏത്ഥ “ആയത്ത”ന്തി സേസോ. **ആദി**-സദ്ദേന “പവാരിതാനം അഞ്ഞസ്സത്ഥായ അത്തനോ ധനേന ഉമ്മത്തകസ്സ ആദികമ്മികസ്സാ”തി ഇദം സങ്ഗണ്ഹാതീതി.

൪൦൬. ചത്താരി സമുട്ഠാനാനി ദസ്സേതുമാഹ **“കായതോ”**തിആദി.

പണീതഭോജനകഥാവണ്ണനാ.

൪൦൭. **“അദിന്ന”**ന്തി ഇമിനാ **അദിന്നാദാനസിക്ഖാപദേ** (പാരാ॰ ൯൨ ആദയോ) വിയ പരപരിഗ്ഗഹിതം അവത്വാ അപ്പടിഗ്ഗഹിതമേവ വത്തബ്ബം. യഥാഹ “അദിന്നം നാമ അപ്പടിഗ്ഗഹിതകം വുച്ചതീ”തി (പാചി॰ ൨൬൬). **മുഖദ്വാര**ന്തി മുഖേ ദ്വാരം **മുഖദ്വാരം,** ഗലനാളികാ, ഇമിനാ പന വചനേന യം കിഞ്ചി അജ്ഝോഹരണീയം, തം മുഖേന വാ പവിസതു നാസികായ വാ, ഗലബിലം പവിട്ഠമേവ ആപത്തികരന്തി ദീപേതി. **ആഹാര**ന്തി ഉദകദന്തപോനേഹി അഞ്ഞം അജ്ഝോഹരിതബ്ബം യം കിഞ്ചി യാവകാലികാദിം. യഥാഹ “ആഹാരോ നാമ ഉദകദന്തപോനം ഠപേത്വാ യം കിഞ്ചി അജ്ഝോഹരണീയ”ന്തി (പാചി॰ ൨൬൬).

ആഹരേയ്യാതി മുഖദ്വാരം പവേസേയ്യ, ഇമിനാ പരഗലം അകത്വാ മുഖേന പടിഗ്ഗഹിതഗ്ഗഹണേപി നത്ഥി ദോസോതി സൂചിതം. തേനേവാഹ **"ദന്തപോനോദകം ഹിത്വാ"**തി. തേനേവ വുത്തം **ഗണ്ഠിപദേ** "ഭഗവതോ ദന്തകട്ഠസ്സ മുഖദ്വാരംപനേ അനാപത്തിവചനേനേവ യം കിഞ്ചി വത്ഥും പരഗലം അകത്വാ മുഖേ ഠപനേ അനാപത്തിഭാവോ വുത്തോ"തി. ഉദകഞ്ഹി യഥാസുഖം പാതും, ദന്തകട്ഠഞ്ച ദന്തപോനപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി, തസ്സ പന രസം ഗിലിതും ന വട്ടതി. സചേപി ദന്തകട്ഠരസോ അജാനന്തസ്സ അന്തോ പവിസതി, പാചിത്തിയമേവ. ദന്തേ പുനന്തി നിമ്മലേ കരോന്തി ഏതേനാതി **ദന്തപോനം**.

൪൭൰-൯. ബ്യതിരേകമുഖേന അദിന്നലക്ഖണം, പദഭാജനേ ച വുത്തനയേന പഠമം ദിന്നലക്ഖണം ദസ്സേന്തോ ആഹ **"ഹത്ഥപാസോ"**തിആദി. **ഹത്ഥപാസോ**തി പവാരണസിക്ഖാപദേ -

> "ഗണ്ഹതോ പച്ഛിമം അങ്ഗം, ദദതോ പുരിമം പന;
> ഉഭിന്നം അഡ്ഢതേയ്യം ചേ, വിനാ ഹത്ഥം പസാരിത"ന്തി. (വിഃ വിഃ ൪൨൭൫) -

വുത്തലക്ഖണോ ഹത്ഥപാസോ. **അഭിനീഹാരോ**തി തത്ഥേവ വുത്തനയേന അഭിമുഖം കത്വാ ഹരണഞ്ച. **മജ്ഝിമുച്ചാരണക്ഖമോ**തി പടിഗ്ഗഹേതബ്ബഭാരസ്സ ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേന ഥാമമജ്ഝിമേന പുരിസേന ഉക്ഖിപനാരഹതാ. ഭാവപ്പധാനോയം നിദ്ദേസോ. അവകംസോ പന "അന്തമസോ രഥരേണുമത്തമ്പീ"തി (പാചിഃ അട്ഠഃ ൨൬൫) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ വേദിതബ്ബോ. **ഉച്ചാരണം** ഉക്ഖിപനം. **"അമനുസ്സോ"**തി ഇമിനാ തദഞ്ഞസത്തസാമഞ്ഞേന തിരച്ഛാനഗതാപി വേദിതബ്ബാ. "പക്ഖീ വാ"തിആദിവക്ഖമാനേന വാ വേദിതബ്ബാ. **കായാദിനാ**തി കായകായപടിബദ്ധനിസ്സഗ്ഗിയാനം അഞ്ഞതരേന. തേനേവാഹ **"തിധാ"**തി.

ദ്വിധാതി കായേന വാ കായപടിബദ്ധേന വാ. **പഞ്ചങ്ഗസംയോഗേ**തി ഏത്ഥ "ഹത്ഥപാസോ"തി പഠമങ്ഗം, "അഭിനീഹാരോ"തി ദുതിയം, "മജ്ഝിമുച്ചാരണക്ഖമോ"തി തതിയം, "മനുസ്സോ...പേഃ... തിധാ"തി ചതുത്ഥം, "പടിഗ്ഗണ്ഹാതി...പേഃ... ദ്വിധാ"തി പഞ്ചമന്തി ഇമാനി പഞ്ച അങ്ഗാനി, പഞ്ചന്നം അങ്ഗാനം സംയോഗോ സമാഗമോ സന്നിപാതോ പഞ്ചങ്ഗസംയോഗോ, തസ്മിം. **ഗഹണ**ന്തി പടിഗ്ഗഹണം. **തസ്സ** ഭിക്ഖുനോ. **രൂഹതി** സമ്പജ്ജതി.

൪൮൦-൪൮൧. **ഇതരോ**തി പടിഗ്ഗാഹകോ. **തസ്സ** അങ്ഗസ്സ. ന ഗച്ഛതീതി **നഗോ, "നഗോ"**തി രുക്ഖോപി പബ്ബതോപി വുച്ചതി. **ഏവരൂപേ**തി ഈദിസേ ഉച്ചനീചട്ഠാനേ.

൪൮൨. **സോണ്ഡായാ**തി ഹത്ഥേന.

൪൮൩-൪. **ഈസകം ഓനത്വാ** ഥോകം നാമേത്വാ തേന ഭിക്ഖുനാ തം ഹേട്ഠിമം ഭാജനം ഏകദേസേനാപി പടിച്ഛിതബ്ബന്തി യോജനാ.

൪൮൫. **ഉഗ്ഘാടേത്വാ** ഉച്ചാരേത്വാ, ഭാജനാനി വിസും വിസും ഓരോപേത്വാതി വുത്തം ഹോതി.

൪൪൮. കാജഭത്തന്തി ഭത്തകാജം, ഭത്തഭരിതം പിടകന്തി വുത്തം ഹോതി. **ഓനത്വാ ദേതീ**തി സയം ഓനമിത്വാ ബ്യാഭങ്ഗിം ദേതി.

൪൪൯. "തിംസഹത്ഥോ"തി ഇദം തിംസരതനമത്തോ ചേ ഹോതി, "ദൂര"ന്തി ന പരിസങ്കിതബ്ബോതി ദസ്സനത്ഥമാഹ. **ഗഹിതേകസ്മി**ന്തി ഉഭയകോടീസു ഠപിതേ ദ്വേ ഘടേ പടിഗ്ഗഹാപേതും ഹത്ഥപാസേ ഠിതേന ദായകേന ദിയ്യമാനം തിംസഹത്ഥവേണും പടിഗ്ഗണ്ഹന്തേന യേന കേനചി കായപ്പദേസേന വാ കായപടിബദ്ധേന വാ "ഇമം ഗണ്ഹാമീ"തി ആഭോഗം കത്വാ മഞ്ചാദീസു യത്ഥ കത്ഥചി ഫുസിത്വാ പടിഗ്ഗഹിതേതി വുത്തം ഹോതി. **തം സബ്ബ**ന്തി തേസു ദ്വീസു ഘടേസു പക്ഖിത്തം സബ്ബമേവ. **ഗഹിതമേവാ**തി പടിഗ്ഗഹിതമേവ ഹോതി, ദായകസ്സ ഹത്ഥപാസബ്ഭന്തരേ ഗതത്താ ഇദം തസ്സ കായപടിബദ്ധന്തി "ദൂര"ന്തി സങ്കാ ന കാതബ്ബാതി **ഏവ**കാരേന ദീപേതി. "ദ്വീസു ഘടേസു ഭൂമിയം ഠപിതേസുപി തത്ഥ ബന്ധനവേളുയം പടിഗ്ഗണ്ഹനമത്തേനേവ പടിഗ്ഗഹിതം ഹോതീ"തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം.

൪൫൦-൫൧. "കടസാരകേ"തി ഇമിനാ ദോണിഫലകാദയോ ഉപലക്ഖിതാ. **"നിസീദതീ"**തി ഇദം "തിട്ഠതീ"തിആദീനം ഉപലക്ഖണം. **മഞ്ചാദീനി ഫുസിത്വാ**തി ഏത്ഥ "അങ്ഗുലിയാപീ"തി സേസോ. യഥാഹ "പടിഗ്ഗഹണസഞ്ഞായ മഞ്ചാദീനി അങ്ഗുലിയാപി ഫുസിത്വാ ഠിതേന വാ നിസിന്നേന വാ നിപന്നേന വാ"തിആദി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൫). **പത്തേസൂ**തി തഥാ ഠപിതേസു സബ്ബേസു പത്തേസുയേവ. **യഞ്ച ദീയതീ**തി ഏത്ഥ "തഥാ ഠിതേനാ"തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി.

മഞ്ചാദീസു അങ്ഗുലിആദിനാ യേന കേനചി ഫുട്ഠമത്തേപി പടിഗ്ഗഹണസ്സ രുഹണഭാവം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി തദാരോഹണേനാപി സിജ്ഝതീതി ദസ്സേതുമാഹ **"പടിഗ്ഗഹേസ്സാമീ"**തിആദി. സചേ പന പടിഗ്ഗഹേസ്സാമിച്ചേവ മഞ്ചാദീനി ആരുഹിത്വാ നിസീദതി, ദായകോപി ഹത്ഥപാസേ ഠത്വാന ദേതി ചേ, തം സബ്ബം ഗഹിതം ഹോതീതി യോജനാ.

കുച്ഛിയാ കുച്ഛിം ആഹച്ച യേ പത്താ ഭൂമിയം ഠിതാ, തേസു **യം യം** പത്തം അങ്ഗുലിയാപി വാ സൂചിയാപി വാ ഫുസിത്വാ നിസിന്നോ, തത്ഥ തത്ഥേവ ദീയമാനമ്പി പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, വട്ടതീതി യോജനാ.

൪൫൨. കടസാരാദയോ സചേ മഹന്താ, പടിഗ്ഗഹണം ന രുഹേയ്യാതി വികപ്പോ സിയാതി തന്നിവത്തനത്ഥമാഹ **"കടസാരകേ"**തിആദി. **"മഹന്തസ്മി"**ന്തി ഇമിനാ കടസാരകസ്സ പുന വചനേ ഹേതുമാഹ. **ഹത്ഥത്ഥരം** നാമ ഹത്ഥിപിട്ഠേ അത്ഥരിതബ്ബം അത്ഥരണം. **ആദി**-സദ്ദേന അസ്സത്ഥരരഥത്ഥരാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. ഠിതപത്തേസു ദിയ്യമാനം ഗണ്ഹതോ പടിഗ്ഗഹണരുഹണഹേതും ദസ്സേതി **"ഹത്ഥപാസസ്മിം വിജ്ജമാനേ തൂ"**തി. **തു**-സദ്ദോ വുത്തവിസേസമേവ ജോതേതി.

൪൫൩. തത്ഥജാതകപണ്ണേസൂതി രുക്ഖേയേവ ഠിതേസു പണ്ണേസു. **ഗഹേതു**ന്തി പടിഗ്ഗഹേതും. **"ന പനേതാനീ"**തിആദി യേന ഹേതുനാ ന വട്ടതി, തസ്സ ദസ്സനം. **ഹി**-സദ്ദോ പസിദ്ധിം സൂചേതി.

൪൨൭. ഥാമമജ്ഝിമേന പുരിസേന ഉക്ഖിപിതും അസക്കുണേയ്യം **അസംഹാരിയം. താദിസേ**തി തഥാരൂപേ, അസംഹാരിയേതി വുത്തം ഹോതി. **ഖാണുബദ്ധേ**തി ഭൂമിയം നിഖാതഖാണുകേ ബദ്ധേ.

൪൨൮. തിന്തിണികാതി ചിഞ്ചാ. **ആദി**-സദ്ദേന തഥാ ഖുദ്ദകാനം കദമ്ബപുപ്ഫപണ്ണാദീനം ഗഹണം. "തിന്തിണികാദിപണ്ണേസൂ"തി വചനതോ സാഖാസു പടിഗ്ഗഹണം രുഹതീതി ദട്ഠബ്ബം. ഭൂമിയം പത്ഥടേസൂതി യോജേതബ്ബം. യഥാഹ "ഭൂമിയം അത്ഥതേസു സുഖുമേസു തിന്തിണികാദിപണ്ണേസുപി പടിഗ്ഗഹണം ന രുഹതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൫).

൪൨൯. പരിവേസകോതി ദായകോ.

൪൩൦. അസേസതോ പുഞ്ഛിത്വാതി യോജനാ.

൪൩൧. പടിഗ്ഗഹേത്വാവാതി പത്തം പടിഗ്ഗഹേത്വാവ. ഭിക്ഖാ ഗഹേതബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ.

൪൩൨. അപടിഗ്ഗഹിതേതി എത്ഥ "പത്തേ"തി സേസോ. തം പച്ഛാ പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജതോ അനാപത്തീതി യോജനാ.

൪൩൩. അനാദിയിത്വാതി അഗ്ഗഹേത്വാ, തസ്മിം വചനേ ആദരം അകത്വാതി വുത്തം ഹോതി.

൪൩൪. അഞ്ഞസ്സ അനുപസമ്പന്നസ്സ.

൪൩൫. പുബ്ബാഭോഗസ്സ അനുരൂപവസേന **"സാമണേരസ്സ തം ദത്വാ…പേ॰… പന വട്ടതീ"**തി വുത്തം. യസ്മാ പന തം "അഞ്ഞസ്സ ദസ്സാമീ"തി ചിത്തുപ്പാദമത്തേന പരസന്തകം നാമ ന ഹോതി, തസ്മാ തസ്സ അദത്വാപി പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി.

൪൩൭-൮. ഭിക്ഖുനോതി അഞ്ഞസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ. **ഭത്തസ്സാ**തി കഞ്ജികാദിദ്രവമിസ്സഭത്തമാഹ. **ഉപ്ലവതീ**തി ഉപരി പ്ലവതി. **കഞ്ജിക**ന്തി ആരനാലം, ഇമസ്സ ഉപലക്ഖണത്താ ഖീരതക്കാദിദ്രവം സങ്ഗഹിതം. **പവാഹേത്വാ**തി മത്ഥകതോ പലാപേത്വാ. **അന്തോ പവിട്ഠം സചേ ത**ന്തി തം രജം യദി ഭത്തസ്സ അന്തോ പവിട്ഠം ഹോതി. **പടിഗ്ഗഹേതബ്ബ**ന്തി അനുപസമ്പന്നേ അസതി ഹത്ഥതോ അമോചേന്തേനേവ യത്ഥ അനുപസമ്പന്നോ അത്ഥി, തം തത്ഥ നേത്വാ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം.

൪൪൦. അപനീയാവാതി എത്ഥ "ഥൂല"ന്തി ഇദം "സുഖുമം ചേ"തി വക്ഖമാനവിപരിയായതോ ലബ്ഭതി. സഭത്തം അപനീയാതി സമ്ബന്ധോ. യഥാഹ "ഉപരിഭത്തേന സദ്ധിം അപനേതബ്ബം, പടിഗ്ഗഹേത്വാ വാ ഭുഞ്ജിതബ്ബ"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൫).

൪൪൧. ഥേവോതി ബിന്ദു. **ഥേവോ…പേ॰… വട്ടതീ**തി എത്ഥ യഥാ പഠമതരം പതിതഥേവേ ദോസോ നത്ഥി, തഥാ ആകിരിത്വാ അപനേന്താനം പച്ഛാ പതിതഥേവേപി അഭിഹടത്താ നേവത്ഥി ദോസോ.

൪൪൫-൪. **ചരുകേനാ**തി ഖുദ്ദകഉക്ഖലിയാ. **തതോ** ചരുകതോ. **മസീ**തി ജല്ലികാആദികാ ഭസ്മാ. **ഭാജനേ**തി ഭാജനപത്താദിഭാജനേ. **തസ്സ ചാ**തി തസ്സ മസിആദിനോ ച.

അനന്തരസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ ദീയമാനം യം പത്തതോ ഉപ്പതിത്വാ ഇതരസ്സ ഭിക്ഖുനോ പത്തേ സചേ പതതി, തം പടിഗ്ഗഹിതമേവ ഹോതി, തസ്മാ വട്ടതേവാതി യോജനാ. **"ദീയമാന"**ന്തി എത്ഥ "ഭത്താദികം യം കിഞ്ചീ"തി പകരണതോ ലബ്ഭതി. **വട്ടതേവാ യ**ന്തി എത്ഥ "വട്ടതേവ അയ"ന്തി പദച്ഛേദോ ന കാതബ്ബോ "അയ"ന്തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധനീയസ്സ അഭാവതോ. തസ്മാ **വ**-കാരോ ഗാഥാഛന്ദവസേന ദീഘം കത്വാ വുത്തോതി വേദിതബ്ബോ.

൪൪൬-൭. **പായാസസ്സാ**തി എത്ഥ പൂരണയോഗേ സാമിവചനം, പായാസേനാതി വുത്തം ഹോതി. **ഉണ്ഹതോ**തി ഉണ്ഹത്താ. **ന സക്കതീ**തി ന സക്കോതി. **മുഖവട്ടിയം വട്ടതീ**തി മുഖവട്ടിം ഉക്ഖിപിത്വാ ഹത്ഥേ ഫുസാപിതേ ഗണ്ഹിതും വട്ടതി. തഥാ മുഖവട്ടിയാ ഗഹേതും ന സക്കാ ചേ, ആധാരകേനപി ഗഹേതബ്ബോതി യോജനാ.

൪൪൮-൯. ആഹരിയമാനം വാ നേവ ജാനാതി, ദീയമാനം വാ ന ജാനാതീതി യോജനാ. ഗാഥാബന്ധവസേന **"ജാനതീ"**തി രസ്സോ കതോ. **ആഭോഗ**ന്തി "ഗണ്ഹാമീ"തി ആഭോഗം. യഥാഹ **മഹാപച്ചരിയം** "ആഭോഗമത്തമേവ ഹി എത്ഥ പമാണ"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൫). "കായേന വാ കായപടിബദ്ധേന വാ പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൫) വുത്തത്താ പത്തം ഗഹേത്വാ നിസിന്നത്താ "കായപടിബദ്ധേന ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ആഭോഗം കത്വാതിപി യുജ്ജതേവ.

൪൫൦. **"ഹത്ഥേന മുഞ്ചിത്വാ"**തി ഇദം **"ആധാരകമ്പി വാ"**തി ഇമിനാപി യോജേതബ്ബം. **"പാദേന പേല്ലേത്വാ"**തി ഇമിനാ പന **"ആധാരക"**ന്തി ഇദമേവ യോജേതബ്ബം. യഥാഹ "ഹത്ഥേന ആധാരകം മുഞ്ചിത്വാ പാദേന പേല്ലേത്വാ നിദ്ദായതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൫). **പേല്ലേത്വാ**തി പീളേത്വാ, അക്കമിത്വാതി വുത്തം ഹോതി.

൪൫൧. കമി-ധാതുസ്സ മജ്ഝേ "അക്ക"ഇതി പദച്ഛേദോ യതിഹീനദോസോതി.

"സിലോകേ നിയതട്ഠാനം, പദച്ഛേദം യതിം വിദൂ;
തദപേതം യതിബ്ഭട്ഠം, സവനുബ്ബേജനം യഥാ"തി. -

ദണ്ഡിനാ വുത്തലക്ഖണതോ സിദ്ധതായ ദോസോ യഥാ ന ഹോതി, തഥാ വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. കേചി പനേത്ഥ ഇ-കാരാഗമസ്സ പച്ചയഭാവത്താ തംസഹിതോ മ-കാരോ തഗ്ഗഹണേന സങ്ഗയ്ഹതീതി ഉഭയപക്ഖഭാഗീതി ധാതുപച്ചയാനം മജ്ഝേ യതിയാ ഇച്ഛിതത്താ ന ദോസോതി പരിഹരന്തി. **ജാഗരസ്സാപീ**തി അനിദ്ദായന്തസ്സാപി. **അനാദരോ**തി അനാദരഭാവോ.

൪൫൨. **തസ്മാ**തി തഥാ ഗഹണസ്സ അനാദരഭാവതോ. **ത**ന്തി തം ആധാരകം പാദേന അക്കമിത്വാ പടിഗ്ഗഹണഞ്ച. **ദീയമാന**ന്തി ദായകേന പടിഗ്ഗഹാപിയമാനം. **പതതീ**തി പടിഗ്ഗാഹകസ്സ ഹത്ഥം അഫുസിത്വാ രജോരഹിതായ സുദ്ധഭൂമിയാ വാ പദുമിനിപണ്ണാദീസു വാ പതതി. യഥാഹ

“യം ദിയ്യമാനം ദായകസ്സ ഹത്ഥതോ പരിഗളിത്വാ സുദ്ധായ ഭൂമിയാ വാ പദുമിനിപണ്ണവത്ഥകടസാരകാദീസു വാ പതതി, തം സാമം ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ೨൬൫). സരജായ ഭൂമിയാ പതിതേ രജം പുഞ്ഛിത്വാ വാ ധോവിത്വാ വാ പടിഗ്ഗഹാപേത്വാ വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി ഇദം **അട്ഠകഥായം** പന “സരജായ ഭൂമിയം പതതീ”തിആദിനാ ദസ്സിതം. **ഗഹേതു**ന്തി എത്ഥ “ഭുഞ്ജിതു”ന്തി ച **വട്ടതീ**തി എത്ഥ “പരിച്ചത്തം ദായകേഹീ”തി ച സേസോ. യഥാഹ “അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ യം ദിയ്യമാനം പതതി, തം സാമം ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും. പരിച്ചത്തം തം ഭിക്ഖവേ ദായകേഹീ”തി (ചൂളവ॰ ೨൭൩). “യം ദിയ്യമാനം പതതീ”തി അവിസേസേന വുത്തത്താ ചതൂസുപി കാലികേസു അയം നയോ വേദിതബ്ബോ.

൧൪൪. അബ്ബോഹാരികനയം ദസ്സേതുമാഹ **“ഭുഞ്ജന്താന”**ന്തി.

൧൪൫-൬. **തം** മലം. **തേസൂ**തി ഉച്ഛുആദീസു വത്ഥൂസു. **ത**ന്തി മലമിസ്സകം ഉച്ഛുആദികം വത്ഥു. **ന പഞ്ഞായതീ**തി ന പന പഞ്ഞായതി. **തസ്മി**ന്തി ഉച്ഛുആദിവത്ഥുസ്മിം.

൧൪൭. **നിസദോദുക്ഖലാദീന**ന്തി **ആദി**-സദ്ദേന നിസദപോതമുസലാദീനം ഗഹണം.

൧൪൮. വാസിയാ ഉപലക്ഖണത്താ തജ്ജാതികം യം കിഞ്ചി സത്ഥമ്പി ഗഹേതബ്ബം. **ഖീരേ**തി അനുപസമ്പന്നേന താപിതഖീരേ, ഇദം ഉപരി ആമകസ്സ വിസും ഗഹണേന വിഞ്ഞായതി. **നീലികാ**തി നീലവണ്ണം. **സത്ഥകേ വിയ നിച്ഛയോ**തി സത്ഥേന ഉട്ഠിതമലേ ഉച്ഛുഖണ്ഡേ വിയ പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ.

൧൪൯. **ത**ന്തി തം അഗ്ഗിസന്തത്തവാസിആദിം, താപവത്ഥുതോ വാസി ഗഹേതബ്ബാ.

൧൫൦. **ത**ന്തി തം ഹത്ഥാദികായാവയവം വാ ചീവരം വാ ധോവിത്വാ പതിതകിലിട്ഠജലമിസ്സമോദനം. രുക്ഖമൂലാദീസു നിസീദിത്വാ ഭുഞ്ജന്തസ്സ പത്താദീസു രുക്ഖപണ്ണാദിം ധോവിത്വാ പതിതകിലിട്ഠോദകേപി എസേവ വിനിച്ഛയോതി ദസ്സേതുമാഹ **“എസേവാ”**തിആദി.

൧൫൧. ജലം സചേ സുദ്ധം പതതി, വട്ടതീതി യോജനാ, “രുക്ഖതോ”തി ലബ്ഭതി. അബ്ഭോകാസേ ച സചേ സുദ്ധം തോയം പതതി, വട്ടതീതി എത്ഥ “ആകാസതോ”തി ലബ്ഭതി. ഉഭയത്ഥാപി രുക്ഖപണ്ണേസു, ആകാസേ ച രജസ്സ പഠമമേവ വസ്സോദകേന ധോവിതത്താ ആഹ **“സുദ്ധ”**ന്തി.

൧൫൨. **അച്ഛുപന്തേനാ**തി അഫുസന്തേന. **തസ്സ** സാമണേരസ്സ.

൧൫൩. **പത്ത**ന്തി അനുപസമ്പന്നസ്സ പത്തം. **ഛുപിത്വാ**തി അനുപസമ്പന്നപത്തഗതോദനം ഫുസിത്വാ. **തം** അത്തനോ പത്തേ ഭത്തം. യഥാഹ “അപ്പടിഗ്ഗഹിതേ ഓദനം ഛുപിത്വാ പുന അത്തനോ പത്തേ ഓദനം ഗണ്ഹന്തസ്സ ഉഗ്ഗഹിതകോ ഹോതീ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ೨൬൫).

൪൬൮. പച്ഛാതി തസ്മിം ഗഹിതേപി അഗഹിതേപി പച്ഛാ. **തം** പടിഗ്ഗഹിതഭോജനം.

൪൬൯. തസ്സ അത്തനോ പത്തഗതസ്സ ഭത്തസ്സ.

൪൬൭. പരേനാതി അപ്പടിഗ്ഗഹിതപത്തേന.

൪൬൮-൭൦. "യാഗുആദീനം പചനേ ഭിക്ഖൂനം ഭാജനേ"തി സമ്ബന്ധോ. പചന്തി ഏത്ഥാതി **പചനം,** ഭാജനം. **ഭാജനൂപരി ഹത്ഥേസു സാമണേരസ്സാ**തി ഭാജനസ്സ ഉപരി കതേസു സാമണേരസ്സ ഹത്ഥേസു. **പതിതം ഹത്ഥതോ തസ്മി**ന്തി തസ്സ സാമണേരസ്സ ഹത്ഥതോ പരിഗളിത്വാ തസ്മിം ഭാജനേ പതിതം.

൪൭൧. "ന കരോതി അകപ്പിയ"ന്തി ഏത്ഥ കാരണമാഹ **"പരിച്ചത്തഞ്ഹി ത"**ന്തി. തഞ്ഹി യസ്മാ പരിച്ചത്തം, തസ്മാ അകപ്പിയം ന കരോതീതി വുത്തം ഹോതി. **ഏവം അകത്വാ**തി യഥാവുത്തപകാരേന അകത്വാ. **ആകിരതേവ ചേ**തി സചേ ഭാജനേ ആകിരതി ഏവ. **തം** തഥാ പക്ഖിത്തം ഭത്തഭാജനം. **നിരാമിസം കത്വാ**തി തത്ഥ പതിതം ആമിസം യഥാ ന തിട്ഠതി, ഏവം ധോവിത്വാ ഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ.

൪൭൨-൩. കുടന്തി ഘടം. **ആവജ്ജേതീ**തി കുടം നാമേത്വാ യാഗും ആസിഞ്ചതി.

൪൭൪. ഹത്ഥേതി ദ്വേ ഹത്ഥേ. **തത്ഥാ**തി തത്ഥ ഭൂമിയം ഠപിതേസു ദ്വീസു ഹത്ഥതലേസു.

൪൭൫-൬. ഏകസ്സ ഗഹണൂപഗം ചേ ഭാരന്തി ഥാമമജ്ഝിമേന ഏകേന പുരിസേന ഉക്ഖിപനപ്പമാണം ഭാരം സചേ ഭവേയ്യ. **"തഥാ"**തി ഇമിനാ "ഏകസ്സ ഗഹണൂപഗം ഭാര"ന്തി ഇദം പച്ചാമസതി.

൪൭൭. ലഗ്ഗേന്തീതി ഓലമ്ബന്തി. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം മഞ്ചപീഠേ. **വട്ടതേവാ**തി ഉഗ്ഗഹിതകം ന ഹോതീതി ദീപേതി.

൪൭൮. സമ്മുജ്ജന്തോതി സമ്മജ്ജന്തോ. **ഘട്ടേതീ**തി അസഞ്ചിച്ച സമ്മജ്ജനിയാ ഫുസതി.

൪൭൯. തം ഞത്വാതി പടിഗ്ഗഹിതഭാവം ഞത്വാ. **ഠപേതും വട്ടതി** ഉഗ്ഗഹിതകം ന ഹോതീതി അധിപ്പായോ.

൪൮൦. **ത**ന്തി പടിഗ്ഗഹിതസഞ്ഞായ ഗഹിതം തം അപ്പടിഗ്ഗഹിതം. **അഞ്ഞഥാ പന ന കത്തബ്ബ**ന്തി അപിഹിതം പിധാതുഞ്ച പിഹിതം വിവരിതുഞ്ച ന വട്ടതീതി അത്ഥോ.

൪൮൧. ബഹി ഠപേതി ചേതി യദി പുബ്ബേ ഠപിതട്ഠാനതോ ബഹി ഠപേതി. **തേനാ**തി ബഹി ഠപേത്വാ മുത്തഹത്ഥേന തേന ഭിക്ഖുനാ. **ത**ന്തി ബഹി ഠപിതം ഹത്ഥതോ മുത്തം. **ഞത്വാ**തി അപ്പടിഗ്ഗഹിതഭാവം ഞത്വാ. **തം** തഥാ ഞത്വാ ഠപിതം.

൧൯൬-൭. ഉട്ഠേതി യദി കണ്ണികാതി സചേ കണ്ണികാ സഞ്ജായതി. **സിങ്ഗിവേരാദികേതി** എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന പിപ്ഫലിആദീനം ഗഹണം. **മൂലേതി** പഞ്ചമൂലാദികേ മൂലേ. **ഘുണചുണ്ണന്തി** ഘുണപാണകേഹി ഉപ്പാദിതചുണ്ണം. **"തഥാ"**തി ഇമിനാ "ഉട്ഠേതീ"തി കിരിയം പച്ചാമസതി. **തംസമുട്ഠാനതോതി** പടിഗ്ഗഹിതതേലാദീസു സമുപ്പന്നത്താ. **തഞ്ഞേവാതി പവുച്ചതീതി** പഠമപടിഗ്ഗഹിതം തമേവ തേലാദികന്തി വുച്ചതി. തേനാഹ **"പടിഗ്ഗഹണ...പേ॰... ന വിജ്ജതീ"**തി.

൧൯൮-൯. കോചി പുഗ്ഗലോതി സാമണേരഗമികാദീസുപി യോ കോചി സത്തോ. **താലപിണ്ഡിന്തി** താലകണ്ണികം ഫലം. **അഞ്ഞോ ഭൂമട്ഠോതി** ഭൂമിയം ഠിതോ അഞ്ഞോ കോചി പുഗ്ഗലോ ഇത്ഥീ വാ പുരിസോ വാ.

൧൯൭. ഛിന്ദിത്വാതി ഛിന്ദം കത്വാ. **വതിന്തി** ഹത്ഥപാസപ്പഹോനകബഹലവതിം. യഥാഹ "ഹത്ഥപാസേ സതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൫). **ദണ്ഡകേ അഫുസിത്വാവാതി** യത്തകേന ഗമനവേഗോ നിബ്ബായതി, എത്തകം, പഹരണതോ വതിദണ്ഡകേ വാ അപ്പഹരിത്വാതി വുത്തം ഹോതി. പഹരിത്വാ ഠത്വാ ഗച്ഛതി ചേ, ന വട്ടതി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** "മയം പന 'യം ഠാനം പഹടം, തതോ സയം പതിതമിവ ഹോതീ'തി തക്കയാമ. തസ്മിമ്പി അട്ഠത്വാ ഗച്ഛന്തേ യുജ്ജതി സുങ്കഘാതകതോ പവട്ടേത്വാ ബഹി പതിതഭണ്ഡം വിയാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൫).

൧൯൭-൮. പാകാരോതി എത്ഥ "വതിം വാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൫) **അട്ഠകഥായം** ആഗതത്താ ഇദം അധികാരതോ ഗഹേതബ്ബം. "ന പുഥുലോ"തി എത്ഥ അധിപ്പേതപ്പമാണം ദസ്സേതുമാഹ **"അന്തോ...പേ॰... പഹോതി ചേ"**തി. **"ഉദ്ധം ഹത്ഥസതം ഗന്ത്വാ"**തി ഇമിനാ ദായകസ്സ ദാതുമിച്ഛായ ആകാസം തം ഉക്ഖിപിത്വാ വിസ്സട്ഠഭാവം ഞാപേതി. **സമ്പത്തന്തി** ഹത്ഥപ്പത്തം. **ഗണ്ഹതോതി** പടിഗ്ഗഹണസഞ്ഞായ ഗണ്ഹതോ.

൧൯൯. "സാമണേര"ന്തി ഇദം ഉപലക്ഖണന്തി ഗിഹിനോപി ഗഹണം. **തഥേവാതി** ഖന്ധേ ഏവ. **നിസിന്നോ** സാമണേരോ.

൨൦൦-൧. ഫലിനിം സാഖന്തി ഫലവതിം സാഖം. **"ഖാദിതു"**ന്തി ഇദം "ചിത്തേ സമുപ്പന്നേ"തി ഇമിനാ യോജേതബ്ബം. സചേ ഫലം ഖാദതി, ഏവം ഖാദിതും വട്ടതീതി യോജനാ. **മക്ഖികാനം നിവാരത്ഥന്തി** മക്ഖികാനം നിവാരേതും.

൨൦൨. ഛായത്ഥഞ്ച മക്ഖികാ നിവാരേതുഞ്ച ഗയ്ഹമാനാ ഫലസാഖാ സുഖപരിഭോഗത്ഥായ കപ്പിയം കാരാപേത്വാ പടിഗ്ഗഹിതാ ചേ, ഖാദിതുമിച്ഛായ സതി പുന അപ്പടിഗ്ഗഹിതാപി വട്ടതീതി ദസ്സേതുമാഹ **"കപ്പിയം പന കാരേത്വാ"**തിആദി.

൨൦൩-൪. "തം സോ പടിഗ്ഗഹാപേത്വാ"തി വക്ഖമാനത്താ **"ഗഹേത്വാ"**തി ഇദം അപ്പടിഗ്ഗഹാപേത്വാ ഗഹണം സന്ധായ വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം. **തം പടിഗ്ഗഹിതന്തി** എത്ഥ "ചേ പുബ്ബമേവാ"തി സേസോ.

൧൩൯൮-൯. ഭിക്ഖുസ്സ പാഥേയ്യതണ്ഡുലേതി സമ്ബന്ധോ. **സോതി** സാമണേരോ. **ഇതരേഹീ**തി ഭിക്ഖുനാ ഗഹിതേഹി അത്തനോ തണ്ഡുലേഹി.

ദ്വീസു പത്തേസൂതി ഉപലക്ഖണം. ബഹൂസുപി ഏസേവ നയോ. അത്തനാ ലദ്ധം ഭിക്ഖൂനം ദത്വാ തേഹി ലദ്ധം അത്തനാ ഗഹേത്വാ അഞ്ഞേസം ദാനവസേന ബഹുന്നമ്പി ദാതും വട്ടതീതി **അട്ഠകഥായം** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൫) അത്ഥതോ സമാനം) വുത്തം തമേവ ദസ്സേതുമാഹ **“യാഗും ഭിക്ഖുസ്സാ”**തിആദി. ‘‘ആവുസോ തുയ്ഹം യാഗും മയ്ഹം ദേഹീ’തി ഏവം ഥേരേഹി പടിപാടിയാ യാചിത്വാപി പിവിതും വട്ടതി, സബ്ബേഹി സാമണേരസ്സ സന്തകമേവ ഭുത്തം ഹോതീ’’തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൫) **അട്ഠകഥായം** വുത്തം. **സാമണേരസ്സ പീതത്താ**തി ഏത്ഥ ‘‘യാഗുയാ’’തിഇദം അധികാരതോ ലബ്ഭതി.

൧൪൦൦. **ഇമസ്സാ**തി പാഥേയ്യതണ്ഡുലഹാരകസ്സ. **“ന വിസേസതാ”**തി ഇമിനാ വിസും അവത്തബ്ബതം ദീപേതി.

൧൪൦൧. **അസ്സ വിസേസസ്സാ**തി യഥാവുത്തവിനിച്ഛയവിസേസസ്സ വിസും വത്തബ്ബഭാവേതി സേസോ. **തസ്സാ**തി സാമണേരതണ്ഡുലഹാരകസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ. **സാലയഭാവ**ന്തി അത്തനാ ഹടതണ്ഡുലേസു പരിക്ഖീണേസു ‘‘ഇദം അമ്ഹാകമ്പി പദസ്സതീ’’തി സാലയഭാവോ. ഛായാദീനമത്ഥായ ഗയ്ഹമാനായ സാഖായ ഇമിസ്സാ ഫലം ഖാദിതുകാമതായ സതി ഖാദനാരഹന്തി ആലയസ്സ കാതും സക്കുണേയ്യത്താ അയമ്പി അവിസേസോതി വിഞ്ഞായതി, തത്ഥ സമ്ഭവന്തം പന വിസേസം ദസ്സേതുമാഹാതി വത്തും യുജ്ജതി.

൧൪൦൨-൩. **നിച്ചാലേതും ന സക്കോതീ**തി നിച്ചാലേത്വാ സക്ഖരാ അപനേതും ന സക്കോതി. **ചേലകോ**തി ചൂളസാമണേരോ. പക്കകാലസ്മിം വിവരിത്വാ പക്കതാ ഞാതബ്ബാതി യോജനാ. **പി**-സദ്ദോ പന-സദ്ദത്ഥേ. **ഓരോപേത്വാ**തി ഉദ്ധനതോ ഓരോപേത്വാ. പുബ്ബതണ്ഡുലധോവനത്ഥായ കതപടിഗ്ഗഹണസ്സേവ പമാണത്താ ആഹ **“ന പച്ഛസ്സ പടിഗ്ഗഹണകാരണ”**ന്തി. **അസ്സാ**തി ഭോജനസ്സ.

൧൪൦൪. കാരിതന്തസ്സ ദ്വികമ്മകത്താ ആഹ **“ഉദ്ധനം സുദ്ധഭാജന”**ന്തി, ഉദ്ധനേതി വുത്തം ഹോതി.

൧൪൦൫. **കോചീ**തി അനുപസമ്പന്നോ. **തേന ഭിക്ഖുനാ**തി ഉദ്ധനം സുദ്ധഭാജനം ആരോപേത്വാ യേന അഗ്ഗി കതോ, തേന ഭിക്ഖുനാ. ഇദഞ്ച ഉപലക്ഖണം അഞ്ഞേനപി ന കാതബ്ബത്താ.

൧൪൦൬. **പച്ഛാ**തി തണ്ഡുലപക്ഖേപതോ പച്ഛാ. **തം** യാഗും. **സചേ പചതീ**തി അഗ്ഗിം കരോന്തോ പചതി. **സാമപാകാ ന മുച്ചതീ**തി തം യാഗും പിവന്തോ സാമപാകദുക്കടതോ ന മുച്ചതി.

൧൪൦൭. വല്ലിയാ സഹ **തത്ഥ** വല്ലിയം ജാതം ഫലം **കിഞ്ചി** ഈസകമ്പി ചാലേതി, തതോ ലദ്ധം കിഞ്ചി ഫലം **തസ്സേവ** ഭിക്ഖുനോ ന വട്ടതീതി യോജനാ, തം പരിഭുഞ്ജതോ ദുരുപചിണ്ണദുക്കടം ഹോതീതി അധിപ്പായോ. **തസ്സേവാ**തി **ഏവ**കാരേന അഞ്ഞേസം വട്ടതീതി ദീപേതി.

൧൭൪. **പരാമട്ഠ**ന്തി ആമസിതും. **അപസ്സയിതു**ന്തി അവലമ്ബിതും, അപസ്സനം വാ കാതും. **"കിരാ"**തി ഇമിനാ കേവലം **മഹാപച്ചരിയം** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൫) വുത്തഭാവം സൂചേതി.

൧൭൭-൮. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം തേലേ. ഹത്ഥേന സണ്ഡാസഗ്ഗഹണം **അമുഞ്ചന്തേന**. **തം** തേലം.

൧൭൯-൮൦. **ലോണകിച്ച**ന്തി അലവണട്ഠാനേ ലോണേന കാതബ്ബകിച്ചം. സന്നിഹിതസേസകാലികസമ്മിസ്സം യാവജീവികം വിയ സമുദ്ദോദകസ്സ അസന്നിധിഭാവം ദസ്സേതുമാഹ **"യാവജീവികസങ്ഖാത"**ന്തിആദി. **കാലവിനിമ്മുത്ത**ന്തി അകാലികം, ചതൂസു കാലികേസു അസങ്ഗഹിതന്തി അത്ഥോ.

൧൭൯. **ഹിമസ്സ കരകാ**തി ഹിമോദകസ്സ മുത്താ വിയ പത്ഥിനസക്ഖരാ. **ബഹലമ്പി ചാ**തി പക്ഖിത്തട്ഠാനേ മുഖേ വാ കദ്ദമവണ്ണസ്സ അപഞ്ഞായനപ്പമാണബഹലം പാനീയഞ്ച. അപ്പടിഗ്ഗഹിതം **വട്ടതി**. സചേ കദ്ദമവണ്ണം പഞ്ഞായതി, ന വട്ടതീതി. യഥാഹ "സചേ പന മുഖേ ച ഹത്ഥേ ച ലഗ്ഗതി, ന വട്ടതി, പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബ"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൫).

൧൭൮൨. **കസിതട്ഠാനേ**തി കട്ഠട്ഠാനേ. **ന വട്ടതി** അപ്പടിഗ്ഗഹിതം. ഏവം സബ്ബത്ഥ.

൧൭൮൩. **സോബ്ഭോ** ദുക്ഖോഗാഹനജലാസയോ. "ആവാടോ"തി കേചി. **കകുധോ**തി അജ്ജുനോ.

൧൭൮൪. **പാനീയസ്സ ഘടേ**തി പാനീയഘടേ. **തം** പാനീയഘടം.

൧൭൮൫. വാസത്ഥായ പുപ്ഫാനി **വാസപുപ്ഫാനി. തത്ഥാ**തി തസ്മിം പാനീയഘടേ. **കമല്ലികാസൂ**തി പാടലികുസുമാദീഹിപി സഹ കണ്ടകമല്ലികാസു. **ദിന്നാസൂ**തി പാനീയേ പക്ഖിത്താസു.

൧൭൮൬. **വിസതീ**തി അന്തോഗലം പവിസതി. തേനേവ **അട്ഠകഥായം** "അപ്പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഠപിതം പടിഗ്ഗഹേതബ്ബ"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൫) വുത്തം. ഇദം അട്ഠകഥാവചനം "അഞ്ഞത്ര ഉദകദന്തപോനാ"തി (പാചി॰ ൨൬൬) **പാളിയാ** വിരുജ്ഝതീതി ചേ? ന വിരുജ്ഝതി. സാ ഹി കേവലം ദന്തകിച്ചം സന്ധായ വുത്താ, ഇദം രസം സന്ധായ വുത്തന്തി. തേനേവ തദനന്തരം "അജാനന്തസ്സ രസേ പവിട്ഠേപി ആപത്തിയേവ. അചിത്തകഞ്ഹി ഇദം സിക്ഖാപദ"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൫) വുത്തം. തസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ അചിത്തകതാ "അപ്പടിഗ്ഗഹിതകേ പടിഗ്ഗഹിതസഞ്ഞീ"തിആദികായ **പാളിയാ** കപ്പിയസഞ്ഞിനോപി പാചിത്തിയസ്സ വുത്തത്താ വിഞ്ഞായതി. പസന്നോദകസ്സ പന അപ്പടിഗ്ഗഹേത്വാപി പാതബ്ബതായ ദന്തകട്ഠേന സദിസത്താ ഏകയോഗനിദ്ദിട്ഠാനം സഹേവ പവത്തീതി വിഞ്ഞായതി. ഉദകസ്സ ച ദന്തപോനസ്സ ച തുല്യദോസേന ഭവിതബ്ബന്തി.

൨൫൨-൩. മുത്തോദകസിങ്ഘാണികാദിദ്രവഅസ്സുഖീരാദിദ്രവസ്സ ആപോധാതുപ്പകാരത്താ, കണ്ണമലാദിനോ ഘനദബ്ബസ്സ പഥവിധാതുപ്പകാരത്താ **"സരീരട്ഠേസു ഭൂതേസൂ"**തി ഇമിനാ ഖീരാദിമാഹ. **"കി"**ന്തി ഇദം ന വട്ടതീതി പദേനപി യോജേതബ്ബം. **കപ്പാകപ്പിയമംസാന**ന്തി എത്ഥ "സത്താന"ന്തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി.

൨൫൪. **ലോണ**ന്തി എത്ഥ "എതം സബ്ബമ്പീ"തി ഇദം അധികാരതോ ലബ്ഭതി.

൨൫൬. **എത്ഥാ**തി എതേസു യഥാവുത്തേസു കണ്ണമലാദീസു.

൨൫൭. **ചത്താരി വികടാനീ**തി മഹാവികടം നാമ ഗൂഥം, മത്തികാ, മുത്തം, ഛാരികാ ചാതി വുത്താനി ചത്താരി വികടാനി. താനി ഹി വിരുദ്ധാനി സപ്പവിസാനി കതാനി വിഹതാനീതി **"വികടാനീ"**തി വുച്ചന്തി. നത്ഥി ദായകോ എത്ഥാതി **നദായകം,** ഠാനം, തസ്മിം. "ന അ നോ മാ അലം പടിസേധേ"തി വുത്തത്താ പടിസേധവാചിനാ **ന**-സദ്ദേന സമാസോ, "അദായകേ"തി ഇമിനാ അനത്ഥന്തരം. ഇധ ദുബ്ബചോ ച അസമത്ഥോ ച അസന്തോ നാമാതി **അട്ഠകഥായം** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൫; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ദന്തപോനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ, അത്ഥതോ സമാനം) വുത്തം. ഇദം കാലോദിസ്സം നാമ.

൨൫൯. **പഥവി**ന്തി അകപ്പിയപഥവിം. **തരു**ന്തി അല്ലരുക്ഖം. ഇമിനാ സപ്പദട്ഠകാലേ അസതി കപ്പിയകാരകേ വികടത്ഥായ അത്തനാ ച കത്തബ്ബന്തി ദസ്സേതി.

൨൬൦. **അച്ഛേദഗാഹതോ**തി വിലുമ്പിത്വാ ഗണ്ഹനതോ. **"തസ്സാ"**തി ഇദം സബ്ബേഹി ഹേതുപദേഹി യുജ്ജതി. **തസ്സാ**തി അപ്പടിഗ്ഗഹിതസ്സാതി അത്ഥോ. അപരസ്സ അഭിക്ഖുകസ്സ ദാനേന ചാതി യോജനാ. **"അഭിക്ഖുകസ്സാ"**തി പന വിസേസനേന ഉപസമ്പന്നസ്സ ദിന്നേ പടിഗ്ഗഹണം ന വിജഹതീതി ദീപേതി. **സബ്ബ**ന്തി യഥാവുത്തം കായേന ഗഹണാദിപ്പകാരസ്സ കല്യം ഗഹിതം. **എവ**ന്തി ഇമിനാ നിയാമേന.

൨൬൧. **ദുരുപചിണ്ണേ**തി ദുട്ഠു ഉപചിണ്ണേ ദുരാമട്ഠേ, അപ്പടിഗ്ഗഹിതസ്സ ആമിസഭത്തഭാജനാദിനോ കീളാവസേന ഹത്ഥേന പരാമസനേ ച തത്ഥജാതകഫലിനിം സാഖായ വാ വല്ലിയാ വാ ഗഹേത്വാ ചാലനേ ചാതി അത്ഥോ. **ഉഗ്ഗഹിതസ്സ ഗഹണേ**തി അപ്പടിഗ്ഗഹിതഭാവം ഞത്വാവ ഗഹിതസ്സ കസ്സചി വത്ഥുനോ പടിഗ്ഗഹണേ ച. **അന്തോവുത്ഥേ ചാ**തി അകപ്പിയകുടിയാ അന്തോ ഠപേത്വാ അരുണം ഉട്ഠാപിതേ ച. **സയംപക്കേ ചാ**തി യത്ഥ കത്ഥചി അത്തനാ പക്കേ ച. **അന്തോപക്കേ ചാ**തി അകപ്പിയകുടിയാ അന്തോയേവ പക്കേ ച. ദുക്കടം നിദ്ദിട്ഠന്തി സമ്ബന്ധോ.

൨൬൨-൩. പടിഗ്ഗഹിതകേ തസ്മിം പടിഗ്ഗഹിതസഞ്ഞിസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. **ദന്തപോനം** ദന്തകട്ഠം.

൨൬൪. **ഭിക്ഖുനീന**ന്തി ഭിക്ഖുനോ ച ഭിക്ഖുനിയാ ച ഭിക്ഖുനീനം, എകദേസസരൂപേകസേസോ. **എത്ഥ** ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. വിനിച്ഛയോ

നവമജ്ഝിമഥേരഭിക്ഖുനീനം യതോ അവിസേസേന ഇച്ഛിതബ്ബകോ, **തതോ** തസ്മാ ഹേതുനാ സകലോ അയം വിനിച്ഛയോ അസമാസതോ മയാ കഥിതോതി യോജനാ. കുസലത്തികാദീസു വിയ അത്ഥസാകല്യസ്സ അത്ഥസങ്ഖേപതോവ വത്തും സക്കുണേയ്യത്താ ''സകലോ''തി വത്വാപി കഥായ വിത്ഥാരിതഭാവം ദസ്സേതുമാഹ **''അസമാസതോ''**തി.

ദന്തപോനകഥാവണ്ണനാ.

ഭോജനവഗ്ഗോ ചതുത്ഥോ.

൧൯൮. **''അചേലകാദീന''**ന്തിആദീസു ''അചേലകോ നാമ യോ കോചി പരിബ്ബാജകസമാപന്നോ നഗ്ഗോ''തി (പാചി॰ ൨൭൧) **പദഭാജനേ** വുത്തം, **തദട്ഠകഥായ** ''പരിബ്ബാജകസമാപന്നോതി പബ്ബജ്ജം സമാപന്നോ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൯) വുത്തം, തസ്മാ അചേലകപബ്ബജ്ജമുപഗതോയേവേത്ഥ അചേലകോ നാമ. **ആദി**-സദ്ദേന ''പരിബ്ബാജകസ്സ വാ പരിബ്ബാജികായ വാ''തി (പാചി॰ ൨൭൦) **മാതികാ**-ഗതേ ദ്വേ സങ്ഗണ്ഹാതി. ഇമേസു ച ദ്വീസു ''പരിബ്ബാജകോ നാമ ഭിക്ഖുഞ്ച സാമണേരഞ്ച ഠപേത്വാ യോ കോചി പരിബ്ബാജകസമാപന്നോ''തി (പാചി॰ ൨൭൧) വുത്തോ **പരിബ്ബാജകോ** നാമ. ''ഭിക്ഖുനിഞ്ച സിക്ഖമാനഞ്ച സാമണേരിഞ്ച ഠപേത്വാ യാ കാചി പരിബ്ബാജികസമാപന്നാ''തി (പാചി॰ ൨൭൧) വുത്താ **പരിബ്ബാജികാ** നാമാതി ഗഹേതബ്ബാ. പരിബ്ബാജകാ പനേത്ഥ ഛന്നായേവ ഗഹേതബ്ബാ. **ദേന്തസ്സാ**തി എത്ഥ ''ഭിക്ഖുസ്സാ''തി പകരണതോ ലബ്ഭതി, എത്ഥ ''കായാദിനാ''തി സേസോ. യഥാഹ ''ദദേയ്യാതി കായേന വാ കായപടിബദ്ധേന വാ നിസ്സഗ്ഗിയേന വാ ദേതീ''തി (പാചി॰ ൨൭൧).

൧൯൯. **തികപാചിത്തിയ**ന്തി തിത്ഥിയേ തിത്ഥിയസഞ്ഞീ, വേമതികോ, അതിത്ഥിയസഞ്ഞീതി തികേ പാചിത്തിയത്തയം.

൨൦൦. അതിത്ഥിയേ തിത്ഥിയസഞ്ഞിസ്സ, വേമതികസ്സ ച തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടന്തി യോജനാ.

൨൦൧-൨. **തേസ**ന്തി തിത്ഥിയാനം. **ബഹിലേപന**ന്തി ബഹിസരീരേ ലിമ്പിതബ്ബം കിഞ്ചി ദേന്തസ്സ. **തേസം** തിത്ഥിയാനം **സന്തികേ** സമീപേ അത്തനോ ഭത്തപത്താദികം **ഭോജനം** ഠപേത്വാ ''ഭോജനം ഗണ്ഹഥാ''തി വദന്തസ്സ ച അനാപത്തീതി യോജനാ. ''സമുട്ഠാനം എളകൂപമ''ന്തി പദച്ഛേദോ.

അചേലകകഥാവണ്ണനാ.

൨൦൩-൪. ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുനോ യം കിഞ്ചി ആമിസം ദാപേത്വാ വാ അദാപേത്വാ വാതി യോജനാ. കിം വുത്തം ഹോതി? ''എഹാവുസോ, ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ പവിസിസ്സാമാ''തി (പാചി॰ ൨൭൪) **സിക്ഖാപദേ** വുത്തനയേനേവ വത്വാ യേന സദ്ധിം ഗാമം പിണ്ഡായ പവിട്ഠോ, തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ ഖാദനീയാദിഭേദം യം കിഞ്ചി ആമിസം ദാപേത്വാ വാ അദാപേത്വാ വാതി.

തം ഭിക്ഖും "ഗച്ഛാ"തി വത്വാ ഉയ്യോജേതീതി യോജനാ. കിം വുത്തം ഹോതി? ഏവം യോ ഭിക്ഖു തേന സദ്ധിം ഗാമം പവിട്ഠോ, തം "ഗച്ഛാവുസോ, ന മേ തയാ സദ്ധിം കഥാ വാ നിസജ്ജാ വാ ഫാസു ഹോതി, ഏകകസ്സ മേ കഥാ വാ നിസജ്ജാ വാ ഫാസു ഹോതീ"തി (പാചി॰ ൨൭൪) വത്വാ **തപ്പച്ചയാ** തേസം ഇത്ഥിയാസദ്ധിം വചനാദീനം അനാചാരാനം പച്ചയാ ഗന്തും നിയോജേതീതി. **തപ്പച്ചയാ**തി "ഉയ്യോജനമത്തസ്മി"ന്തി വിസേസനം. **പഠമേന ചാ**തി ഏത്ഥ **ച**-സദ്ദോ അട്ഠാനപ്പയുത്തോ "ഉയ്യോജനമത്തസ്മിഞ്ചാ"തി യോജേതബ്ബോ. **തസ്സാ**തി ഉയ്യോജകസ്സ.

അസ്സാതി ഉയ്യോജിതസ്സ, അവയവസമ്ബന്ധേ സാമിവചനം. **ഉപചാരസ്മിം അതിക്കന്തേ**തി വക്ഖമാനലക്ഖണേ ദസ്സനൂപചാരേ വാ സവനൂപചാരേ വാ അതിക്കന്തേതി അത്ഥോ, ഭാവലക്ഖണേ ഭുമ്മം. പുന **അസ്സാ**തി ഉപചാരസ്സ. ദ്വാദസരതനപരിയോസാനം, തദന്തോഗധം പാകാരാദി ഏവ വാ ഉപചാരസ്സ **സീമാ** നാമ.

൧൮൭൩. തം സരൂപതോ ദസ്സേതുമാഹ **"ദസ്സനേ"**തിആദി. അജ്ഝോകാസേ ദസ്സനേ ഉപചാരസ്സ ദ്വാദസ ഹത്ഥാ പമാണം ദേസിതാതി യോജനാ. സവനേ ച അജ്ഝോകാസേ ഏവം സവനൂപചാരസ്സ അജ്ഝോകാസേ ദ്വാദസ ഹത്ഥാ പമാണം ദേസിതാതി യോജനാ, സവനേ ച ഉപചാരസ്സ അവധി ദ്വാദസഹത്ഥപ്പമാണമേവാതി വുത്തന്തി അത്ഥോ. **ന ചേതരേ**തി ഇതരസ്മിം അനജ്ഝോകാസേ ഏവം ഉപചാരസ്സ പമാണം ദ്വാദസഹത്ഥാ ന ച ദേസിതാ, കിം നു ബ്യാവധാകരാ കുട്ടാദയോ ഉപചാരസ്സ പമാണന്തി ദേസിതാതി വുത്തം ഹോതി. വുത്തഞ്ചേതം **അട്ഠകഥായം** "സചേ പന അന്തരാ കുട്ടദ്വാരപാകാരാദയോ ഹോന്തി, തേഹി അന്തരിതഭാവോയേവ ദസ്സനൂപചാരാതിക്കമോ, തസ്സ വസേന ആപത്തി വേദിതബ്ബാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൭൬). ഇധ ഉപചാരദ്വയേ സമാനേപി ഉയ്യോജിതമവധിഅന്തം സന്ധായ അസവനൂപചാരം വുത്തന്തി വിഞ്ഞായതി.

൧൮൭൪. **"തികപാചിത്തീ**തി ഉപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞിവേമതികഅനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീഹി തികപാചിത്തിയം . **ഇതരേ**തി അനുപസമ്പന്നേ. **തികദുക്കട**ന്തി അനുപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞിവേമതികഅനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീനം വസേന തികദുക്കടം. "ഇതരേതി സാമണേരേയേവാ"തി **നിസ്സന്ദേഹേ** ലിഖിതം. ഏതസ്സേവത്ഥസ്സ വജിരബുദ്ധിനാപി വുത്തഭാവോ ദസ്സിതോ. തഥാദസ്സനം പഞ്ചസഹധമ്മികേസു ഇധാധിപ്പേതമനുപസമ്പന്നം സന്ധായ വുത്തം ചേ, യുജ്ജതി. അഞ്ഞഥാ **പാളിഅട്ഠകഥാസു** "അനുപസമ്പന്നേ"തി സാമഞ്ഞേന നിദ്ദിട്ഠത്താ ഗഹട്ഠാനുപസമ്പന്നമ്പി തഥാ ഉയ്യോജേന്തസ്സ അനാപത്തി ന വത്തബ്ബാതി അമ്ഹാകം ഖന്തി.

ഉഭിന്നന്തി ഉപസമ്പന്നാനുപസമ്പന്നാനം. **നിസ്സന്ദേഹേ** പന "ഭിക്ഖുസാമണേരാന"ന്തി ലിഖിതം. **കലിസാസനാരോപനേ**തി ഏത്ഥ **കലീ**തി കോധോ, തസ്സ സാസനം ആണാ **കലിസാസനം,** തസ്സ ആരോപനം പവത്തനം കലിസാസനാരോപനം, തസ്മിം, കോധവസേന ഠാനനിസജ്ജാദീസു ദോസം ദസ്സേത്വാ "പസ്സഥ ഭോ ഇമസ്സ ഠാനം നിസജ്ജം ആലോകിതം വിലോകിതം, ഖാണുകോ വിയ തിട്ഠതി, സുനഖോ വിയ നിസീദതി, മക്കടോ വിയ ഇതോ

ചിതോ ച വിലോകേതീ''തി ഏവം ''അപ്പേവ നാമ ഇമിനാപി ഉബ്ബാള്ഹോ പക്കമേയ്യാ''തി അമനാപവചനസ്സ ഭണനേതി വുത്തം ഹോതി.

൨൭൪. ഉയ്യോജേന്തസ്സ കിച്ചേനാതി വിഹാരപാലകാദീനം ഭോജനഹരണാദികിച്ചേന പേസേന്തസ്സ, ഇമസ്സ ഉപലക്ഖണത്താ ''അനാപത്തി 'ഉഭോ ഏകതോ ന യാപേസ്സാമാ'തി ഉയ്യോജേതീ''തിആദിനാ (പാചി॰ ൨൭൭) അനാപത്തിവാരാഗതാ സബ്ബേപി പകാരാ ഗഹേതബ്ബാ.

ഉയ്യോജനകഥാവണ്ണനാ.

൨൭൫. ഖുദ്ദകേതി ഏത്ഥ ''സയനിഘരേ''തി സേസോ ഉപരി ''അസയനിഘരേ തസ്സ, സയനിഘരസഞ്ഞിനോ''തി വക്ഖമാനത്താ ലബ്ഭതി. ''മഹല്ലകേ''തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. പിട്ഠിസങ്ഘാടതോ അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥപ്പമാണം യസ്സ വേമജ്ഝേ ഹോതി, ഈദിസേ ഖുദ്ദകേ സയനിഘരേതി അത്ഥോ. **പിട്ഠിവംസ**ന്തി പിട്ഠിവംസേന നിയമിതം ഗേഹമജ്ഝം. തേനാഹ **അട്ഠകഥായം** ''പിട്ഠിവംസം അതിക്കമിത്വാ'തി ഇമിനാ മജ്ഝാതിക്കമം ദസ്സേതീ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൮൦). **സഭോജനേ**തി സഹ ഭോജനേഹീതി സഭോജനം, തസ്മിം സഭോജനേ. അഥ വാ **സഭോജനേ**തി സഭോഗേ. രാഗപരിയുട്ഠിതസ്സ പുരിസസ്സ ഹി ഇത്ഥീ ഭോഗോ, ഇത്ഥിയാ ച പുരിസോ, മേഥുനരാഗേന സാരത്തപുരിസിത്ഥിസഹിതേതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ **പദഭാജനേ** ''സഭോജനം നാമ കുലം ഇത്ഥീ ചേവ ഹോതി പുരിസോ ച, ഇത്ഥീ ച പുരിസോ ച ഉഭോ അനിക്ഖന്താ ഹോന്തി, ഉഭോ അവീതരാഗാ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൮൧). ഇമിനാ പരിയുട്ഠിതസ്സ മേഥുനരാഗഗ്ഗിനോ തങ്ഖണേ നിബ്ബത്തഭാവോ ദീപിതോ. **കുലേ**തി ഘരേ.

൨൭൬. ഹത്ഥപാസന്തി അഡ്ഢതേയ്യരതനപ്പമാണദേസം. **പിട്ഠിസങ്ഘാടകസ്സ ചാ**തി ദ്വാരസബന്ധസ്സ ച. **സയനസ്സാ**തി സയന്തി ഏത്ഥാതി സയനം, തസ്സ, ആസന്നേ ഠാനേ യോ നിസീദതി സഭോജനേ കുലേ, ''തസ്സാ''തി ഇമിനാ യോജേതബ്ബം, സയനസ്സ സമീപേ ഠാനേ യോ നിസീദതീതി അത്ഥോ. **മഹല്ലകേ**തി പുബ്ബേ വുത്തപ്പമാണതോ മഹന്തേ സയനിഘരേ. ''ഈദിസഞ്ച സയനിഘരം മഹാചതുസാലാദീസു ഹോതീ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൮൦) **അട്ഠകഥായം** വുത്തം.

൨൭൭. സയനമേതസ്സ അത്ഥീതി **സയനീ,** സയനീ ച തം ഘരഞ്ചാതി വിഗ്ഗഹോ. **തത്ഥാ**തി സയനിഘരേ.

൨൭൮-൯. ദുതിയേ സതീതി ദുതിയേ ഭിക്ഖുമ്ഹി സതി. യഥാഹ **അനാപത്തിവാരേ** ''ഭിക്ഖു ദുതിയോ ഹോതീ''തി (പാചി॰ ൨൮൩). **വീതരാഗേസൂ**തി വീതരാഗപരിയുട്ഠാനേസു. **വുത്തലക്ഖണം പദേസ**ന്തി ഖുദ്ദകമഹന്തസേനാസനേ വുത്തലക്ഖണപദേസേ. **അനതിക്കമ്മ നിസിന്നസ്സാ**തി അനതിക്കമിത്വാ നിസീദതോ.

സഭോജനകഥാവണ്ണനാ.

൨൮൦. തേസന്തി ദ്വിന്നം അനിയതസിക്ഖാപദാനം. **ഏസ**ന്തി ഇമേസം ദ്വിന്നം രഹോപടിച്ഛന്നരഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദാനം, **അയമേവ വിസേസോ**തി

അനന്തരസിക്ഖാപദേന സമുട്ഠാനഭാവസങ്ഖാതോ അയം വിസേസോ ദീപിതോതി യോജനാ.

രഹോപടിച്ഛന്നരഹോനിസജ്ജകഥാവണ്ണനാ.

൩൦൨-൩. **വുത്തോതി** നിമന്തിതോ. **സന്തം ഭിക്ഖുന്തി** "കുലം ഉപസങ്കമിസ്സാമീ"തി യസ്മിം പദേസേ ചിത്തം ഉപ്പന്നം, തസ്സ സാമന്താ ദ്വാദസഹത്ഥബ്ഭന്തരേ ഠിതം ഭിക്ഖുന്തി അത്ഥോ. യഥാഹ "യത്ഥ ഠിതസ്സ കുലാനി പയിരുപാസനചിത്തം ഉപ്പന്നം, തതോ പട്ഠായ യം പസ്സേ വാ അഭിമുഖേ വാ പസ്സതി, യസ്സ ച സക്കാ ഹോതി പകതിവചനേന ആരോചേതും, അയം സന്തോ നാമാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൯൭). ഏത്ഥ യം ദ്വാദസഹത്ഥബ്ഭന്തരേ ഠിതേന സോതും സക്കാ ഭവേയ്യ, തം **പകതിവചനം** നാമ. **അനാപുച്ഛാതി** "അഹം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഘരം ഗച്ഛാമീ"തി വാ "ചാരിത്തം ആപുച്ഛാമീ"തി വാ ഈദിസേന വചനേന അനാപുച്ഛിത്വാ. **ചാരിത്തം ആപജ്ജേയ്യ ചേതി** യദി സഞ്ചരേയ്യാതി വുത്തം ഹോതി. **അഞ്ഞത്ര സമയാതി** "തത്ഥായം സമയോ, ചീവരദാനസമയോ ചീവരകാരസമയോ"തി (പാചി॰ ൨൯൫) **സിക്ഖാപദേ** അനുപഞ്ഞത്തിവസേന വുത്താ ദുവിധാ സമയാ അഞ്ഞസ്മിം കാലേ.

ആപത്തിഭേദം ദസ്സേതുമാഹ **"ഠപേത്വാ"**തിആദി. **"അവീതിവത്തേ മജ്ഝന്ഹേ"**തി ഇമിനാ പുരേഭത്തം, പച്ഛാഭത്തഞ്ച സങ്ഗഹിതം. ഏത്ഥ ച **പുരേഭത്തം പച്ഛാഭത്തന്തി** യേന ഭത്തേന നിമന്തിതോ, തസ്മിം അഭുത്തേ വാ ഭുത്തേ വാതി അത്ഥോ. യഥാഹ "പുരേഭത്തം നാമ യേന നിമന്തിതോ, തം അഭുത്താവീ. പച്ഛാഭത്തം നാമ യേന നിമന്തിതോ, തം അന്തമസോ കുസഗ്ഗേനപി ഭുത്തം ഹോതീ"തി (പാചി॰ ൩൦൦) **പദഭാജനേ** വുത്തം. **അഞ്ഞസ്സ ഘരന്തി** നിമന്തിതതോ അഞ്ഞസ്സ ഗേഹം. ഘരൂപചാരോക്കമനേ ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ, അത്തനാ ഗതഗേഹസ്സ ഉപചാരോക്കമനേ ദുക്കടന്തി അത്ഥോ. പഠമേന പാദേനാതി സമ്ബന്ധോ.

ഘരുമ്മാരേതി അഞ്ഞസ്സ ഗേഹുമ്മാരേ. ഘരൂപചാരേ ദുക്കടം സന്ധായ **"അപരമ്പി ചാ"**തി വുത്തം. "സമതിക്കമേ"തി ഇമിനാ സഹ "ഘരുമ്മാരേ"തി പദം "ഘരുമ്മാരസ്സാ"തി വിഭത്തിവിപരിണാമേന യോജേതബ്ബം.

൩൦൪. **ഠിതട്ഠാനേതി** യത്ഥ ഠിതസ്സ ഗമനചിത്തം ഉപ്പന്നം, തസ്മിം ഠാനേ ദ്വാദസഹത്ഥബ്ഭന്തരേതി ഇദം യഥാവുത്തനിയാമേനേവ ഗഹേതബ്ബം. **ഓലോകേത്വാതി** ഉഭയപസ്സം, അഭിമുഖഞ്ച ഓലോകേത്വാ. "യം പസ്സേ വാ അഭിമുഖേ വാ പസ്സതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൯൭) **അട്ഠകഥായം** വുത്തം.

൩൦൫. **ദൂരേതി** ദ്വാദസഹത്ഥതോ ദൂരമേവാഹ. ഇതോ ചിതോ ച ഗവേസിത്വാ ആരോചനേ കിച്ചം നത്ഥീതി യോജനാ.

൩൦൬. **ന ദോസോതി** അനാപത്തി. **സമയേതി** ഏത്ഥ "അനാപുച്ഛതോ"തി സേസോ. ഏത്ഥ ച ഉപരി ച "ന ദോസോ"തി പച്ചേകം യുജ്ജതി. സന്തം ഭിക്ഖുന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഘരേനാതി** അഞ്ഞസ്സ ഘരേന, ഏത്ഥ "ഘരൂപചാരേന ചാ"തി സേസോ. **ആരാമം ഗച്ഛതോതി** ഏത്ഥ തേന മഗ്ഗേനാതി വുത്തം ഹോതി.

൧൬൦. “തേന മഗ്ഗേനാ”തി ച “ഗച്ഛതോ”തി ച പദദ്വയം “തിത്ഥിയാനം പസ്സയ”ന്തി ച “ഭിക്ഖുനിപസ്സയ”ന്തി ച ഉഭയത്ഥ **തഥാ**-സദ്ദേന ലബ്ഭതി. തേന ഘരേന, ഘരൂപചാരേന വാ ഗന്തബ്ബമഗ്ഗേന തിത്ഥിയാരാമം വാ ഭിക്ഖുനിപസ്സയം വാ ഗച്ഛതോ അനാപത്തീതി അത്ഥോ. ആപദായ ഗച്ഛതീതി യോജനാ. ജീവിതബ്രഹ്മചരിയന്തരായാ **ആപദാ. ആസനസാലം വാ**തി സീഹളദീപേ വിയ ഭിക്ഖൂനം ഭുഞ്ജനത്ഥായ യത്ഥ ദാനപതീഹി ആസനാനി പഞ്ഞാപീയന്തി, തം ആസനസാലം വാ, ഭോജനസാലന്തി അത്ഥോ. “ആപദായാസനസാല”ന്തി വത്തബ്ബേ ഗാഥാബന്ധവസേന യകാരലോപോ. **ഭത്തിയസ്സ ഘര**ന്തി നിമന്തിതഘരം വാ സലാകഭത്തദായകാനം വാ ഘരം.

൧൬൧. പവേസനം **ക്രിയം**. അനാപുച്ഛനം **അക്രിയം**. അചിത്തകസമുട്ഠാനമിസ്സകത്താ **“അചിത്ത”**ന്തി വുത്തം. കുസലാകുസലാബ്യാകതാനം അഞ്ഞതരചിത്തസമങ്ഗിനാ ആപജ്ജിതബ്ബം സന്ധായ **“തിചിത്തഞ്ചാ”**തി വുത്തം.

ചാരിത്തകഥാവണ്ണനാ.

൧൬൨. **“സബ്ബാ”**തി ഇദം വിവരന്തോ “ചതുമാസപവാരണാ പുനപവാരണാ നിച്ചപവാരണാ”തി പവാരണത്തയം ദസ്സേതി. ഏത്ഥ ച “ചതുമാസപച്ചയപവാരണാ സാദിതബ്ബാതി ഗിലാനപച്ചയപവാരണാ സാദിതബ്ബാ”തി (പാചി॰ ൩൦൭) **പദഭാജനേ** വുത്തം. **പുനപവാരണാ** ച ചത്താരോയേവ മാസേ ഭേസജ്ജേന പവാരണം. തേനാഹ **അട്ഠുപ്പത്തിയം** “തേന ഹി ത്വം മഹാനാമ സങ്ഘം അപരമ്പി ചതുമാസം ഭേസജ്ജേന പവാരേഹീ”തി. **നിച്ചപവാരണാ** നാമ യാവജീവം ഭേസജ്ജേഹേവ പവാരണാ. വുത്തമ്പി ചേതം ഭഗവതാ **അട്ഠുപ്പത്തിയം** “തേന ഹി ത്വം മഹാനാമ സങ്ഘം യാവജീവം ഭേസജ്ജേന പവാരേഹീ”തി (പാചി॰ ൩൦൬).

സബ്ബാ ചേതാ പവാരണാ ഭേസജ്ജപരിയന്തരത്തിപരിയന്തതദുഭയപരിയന്തഅപരിയന്തവസേന ചതുബ്ബിധാ ഹോന്തി. യഥാഹ -

> “ഭേസജ്ജപരിയന്താ നാമ ഭേസജ്ജാനി പരിഗ്ഗഹിതാനി ഹോന്തി ‘ഏത്തകേഹി ഭേസജ്ജേഹി പവാരേമീ’തി. രത്തിപരിയന്താ നാമ രത്തിയോ പരിഗ്ഗഹിതായോ ഹോന്തി ‘ഏത്തകാസു രത്തീസു പവാരേമീ’തി. ഭേസജ്ജപരിയന്താ ച രത്തിപരിയന്താ ച നാമ ഭേസജ്ജാനി ച പരിഗ്ഗഹിതാനി ഹോന്തി രത്തിയോ ച പരിഗ്ഗഹിതായോ ഹോന്തി ‘ഏത്തകേഹി ഭേസജ്ജേഹി ഏത്തകാസു രത്തീസു പവാരേമീ’തി. നേവഭേസജ്ജപരിയന്താ നരത്തിപരിയന്താ നാമ ഭേസജ്ജാനി ച അപരിഗ്ഗഹിതാനി ഹോന്തി രത്തിയോ ച അപരിഗ്ഗഹിതായോ ഹോന്തീ”തി (പാചി॰ ൩൦൭).

൧൬൩. “സാദിതബ്ബാ”തി വുത്തേ സാദിയനപ്പകാരേ ദസ്സേതുമാഹ **“വിഞ്ഞാപേസ്സാമീ”**തിആദി. ഭേസജ്ജമ്പി സതി മേ പച്ചയേ വിഞ്ഞാപേസ്സാമീതി യോജനാ, “സാദിതബ്ബാ”തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. തദേവ ബ്യതിരേകതോ ദസ്സേതുമാഹ **“ന പടിക്ഖിപിതബ്ബാ”**തി. പടിക്ഖേപകാരണം ദസ്സേതുമാഹ **“രോഗോ ദാനി ന മേതി ചാ”**തി. **സാ** തിവിധാ പവാരണാ.

൧൭൭൪. തികപാചിത്തിയം വുത്തന്തി ''തദുത്തരി തദുത്തരിസഞ്ഞീ, വേമതികോ, നതദുത്തരിസഞ്ഞീ ഭേസജ്ജം വിഞ്ഞാപേതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ''തി (പാചി॰ ൩൧൯) വുത്തം പാചിത്തിയത്തയം. ഇധ **തദുത്തരീ**തി എത്ഥ യേഹി ഭേസജ്ജേഹി പവാരിതോ, യാസു ച രത്തീസു പവാരിതോ, തതോ ചേ ഉത്തരി അധികന്തി അത്ഥോ. യഥാഹ ''ഭേസജ്ജപരിയന്തേ യേഹി ഭേസജ്ജേഹി പവാരിതോ ഹോതി, താനി ഭേസജ്ജാനി ഠപേത്വാ അഞ്ഞാനി ഭേസജ്ജാനി വിഞ്ഞാപേതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ''തി ച ''രത്തിപരിയന്തേ യാസു രത്തീസു പവാരിതോ ഹോതി, താ രത്തിയോ ഠപേത്വാ അഞ്ഞാസു രത്തീസു വിഞ്ഞാപേതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ''തി (പാചി॰ ൩൧൮) ച. തത്ഥ വേമതികസ്സ ച ദുക്കടം വുത്തന്തി യോജനാ.

൧൭൭൫. തതോ ചതുമാസതോ ഉത്തരി അതിരേകം **തദുത്തരി,** തദുത്തരി ന ഹോതീതി **നതദുത്തരി,** നതദുത്തരീതി സഞ്ഞാ അസ്സ അത്ഥീതി **നതദുത്തരിസഞ്ഞീ,** ഭിക്ഖു, തസ്സ അനാപത്തീതി യോജനാ. **യേഹി** ഭേസജ്ജേഹി പവാരിതോ, താനി വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ അനാപത്തീതി സഹ സേസേന യോജേതബ്ബം. യഥാഹ ''അനാപത്തി യേഹി ഭേസജ്ജേഹി പവാരിതോ ഹോതി, താനി ഭേസജ്ജാനി വിഞ്ഞാപേതീ''തി (പാചി॰ ൩൨൦). യേന വാ യേഹി ഭേസജ്ജേഹി യാസു വാ രത്തീസു പവാരിതോ, തതോ അഞ്ഞമ്പി യഥാതഥം ആചിക്ഖിത്വാ ഭിയ്യോ വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ അനാപത്തീതി സഹ സേസേന യോജേതബ്ബം. **യഥാതഥം ആചിക്ഖിത്വാ ഭിയ്യോ വിഞ്ഞാപേന്തസ്സാ**തി എത്ഥ ''ഇമേഹി തയാ ഭേസജ്ജേഹി പവാരിതമ്ഹ, അമ്ഹാകഞ്ച ഇമിനാ ച ഇമിനാ ച ഭേസജ്ജേന അത്ഥോ'തി ആചിക്ഖിത്വാ വിഞ്ഞാപേതി, 'യാസു തയാ രത്തീസു പവാരിതമ്ഹ, തായോ ച രത്തിയോ വീതിവത്താ, അമ്ഹാകഞ്ച ഭേസജ്ജേന അത്ഥോ'തി ആചിക്ഖിത്വാ വിഞ്ഞാപേതീ''തി (പാചി॰ ൩൨൦) വചനതോ യഥാതഥം വത്വാ അധികം വിഞ്ഞാപേന്തസ്സാതി അത്ഥോ.

൧൭൭൬. അഞ്ഞസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ അത്ഥായ വാ വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ അനാപത്തീതി യോജനാ. **ഞാതകാനം വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ അനാപത്തീ**തി എത്ഥ ഞാതകാനം സന്തകം വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ അനാപത്തീതി അത്ഥോ. അത്തനോ വാ ധനേന വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ അനാപത്തീതി യോജനാ. എത്ഥ ധനം നാമ തണ്ഡുലാദി കപ്പിയവത്ഥു.

൧൭൭൭. ''തഥാ''തി ഇമിനാ ''വിഞ്ഞാപേന്തസ്സാ''തി ഇദം പച്ചാമസതി. **ഉമ്മത്തകാദീന**ന്തി വിസേസിതബ്ബമപേക്ഖിത്വാ ''വിഞ്ഞാപേന്താന''ന്തി ബഹുവചനം കാതബ്ബം.

ഭേസജ്ജകഥാവണ്ണനാ.

൧൭൭൮. ഉയ്യുത്തന്തി സങ്ഗാമത്ഥായ കതഉയ്യോഗം, ഗാമതോ നിക്ഖമ്മ ഗച്ഛന്തം വാ എകത്ഥ സന്നിവിട്ഠം വാ. യഥാഹ ''ഉയ്യുത്താ നാമ സേനാ ഗാമതോ നിക്ഖമിത്വാ നിവിട്ഠാ വാ ഹോതി പയാതാ വാ''തി (പാചി॰ ൩൧൪). **അഞ്ഞത്ര പച്ചയാ**തി ഠപേത്വാ തഥാരൂപപച്ചയം.

൧൭൭൯. ദസ്സനസ്സുപചാരസ്മിന്തി എത്ഥ **ദസ്സനൂപചാരം** നാമ യസ്മിം ഠാനേ ഠിതസ്സ സേനാ പഞ്ഞായതി, തം ഠാനം. യഥാഹ ''യത്ഥ ഠിതോ പസ്സതി,

ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ''തി (പാചി॰ ൩൭൪). **ഉപചാരം വിമുഞ്ചിത്വാ പസ്സന്തസ്സാ**തി യഥാവുത്തദസ്സനോപചാരട്ഠാനം ഏത്ഥ ഠത്വാ ഓലോകേതും ന സുകരന്തിആദിനാ കാരണേന തം ഠാനം പഹായ അഞ്ഞത്ഥ വിലോകേന്തസ്സാതി വുത്തം ഹോതി. കേനചി പടിച്ഛന്നം ഹുത്വാ അദിസ്സമാനമ്പി നിന്നം ഠാനം ഓതിണ്ണം അപഞ്ഞായമാനമ്പി പഞ്ഞായന്തമ്പി ഓലോകേതും ന സക്കാ ഏവമേവ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. യഥാഹ ''കേനചി അന്തരിതാ വാ നിന്നം ഓരുള്ഹാ വാ ന ദിസ്സതീ''തിആദി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൧൪). **പയോഗതോ**തി യഥാവുത്തദസ്സനപയോഗഗണനായ.

൧൭൦. ഇദാനി ചതുരങ്ഗസേനാലക്ഖണം ദസ്സേതുമാഹ **''ആരോഹാ പന ചത്താരോ''**തിആദി. **ആരോഹാ**തി ഏത്ഥ ഹത്ഥാരോഹാ ദട്ഠബ്ബാ. **തപ്പാദരക്ഖകാ**തി തസ്സ പാദരക്ഖകാതി വിഗ്ഗഹോ. **ദ്വേ ദ്വേ**തി ഏകേകം പാദം രക്ഖന്താ ദ്വേ ദ്വേ. **ദ്വാദസപോസോ**തി ദ്വാദസ പോസാ ഏതസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ. ദ്വാദസപുരിസയുത്തോ ഏകോ ഹത്ഥീ നാമ.

൧൭൧. **ആരോഹോ**തി ഏത്ഥ അസ്സാരോഹോ വുച്ചതി. **തിപുരിസോ**തി തയോ പുരിസാ അസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ. **ഹയോ**തി അസ്സോ. **ഏകോ സാരഥീ**തി രഥചാരികോ. ''യോധോ ഏകോ''തി പദച്ഛേദോ. **ആണിരക്ഖാ**തി രഥചക്കദ്വയസ്സ അഗളനത്ഥം അക്ഖകസ്സ ഉഭോസു കോടീസു ആകോടിതാ ദ്വേ ആണിയോ രക്ഖനകാ.

൧൭൨. **ചതുപോസോ**തി ചത്താരോ പോസാ യസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ. **ചതുസച്ചവിഭാവിനാ**തി ചതുന്നം അരിയസച്ചാനം ദേസകേന ഭഗവതാ. **പദഹത്ഥാ**തി ആവുധഹത്ഥാ. പജ്ജതേ ഗമ്യതേ അനേന പരേ ഹനിതുന്തി **പദം,** ആവുധം, പദാനി ഹത്ഥേസു യേസം തേ പദഹത്ഥാതി ഭിന്നാധികരണോ ബാഹിരത്ഥസമാസോ യഥാ ''വജിരപാണീ''തി. പത്തിപദാതി-സദ്ദോ അനത്ഥന്തരാ, മനുസ്സസേനായ അധിവചനം.

൧൭൩. **ചതുരങ്ഗസമായുത്താ**തി ചതൂഹി അങ്ഗേഹി അവയവേഹി സമായുത്താതി വിഗ്ഗഹോ.

൧൭൪. **ഹത്ഥിആദീസൂ**തി യഥാവുത്തലക്ഖണഹത്ഥിഅസ്സരഥപദാതിനാമകേസു ചതൂസു അങ്ഗേസു, നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. **ഏകേകന്തി** ഏകേകം അങ്ഗം. ഏതേസു അവകംസതോ ഏകം പുരിസാരുള്ഹമപി ഹത്ഥിഞ്ച തഥാ അസ്സഞ്ച ഏകം പദഹത്ഥപുരിസഞ്ച ഏകമേകം കത്വാ ആഹ **''ഏകേകം ദസ്സനത്ഥായ ഗച്ഛതോ''**തി. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''അന്തമസോ ഏകപുരിസാരുള്ഹം ഏകമ്പി ഹത്ഥിമ്പീ''തിആദി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൧൦). **അനുയ്യുത്തേപീ**തി സങ്ഗാമം വിനാ അഞ്ഞേന കാരണേന നിക്ഖന്തേ. യഥാഹ ''അനുയ്യുത്താ നാമ രാജാ ഉയ്യാനം വാ നദിം വാ ഗച്ഛതി, ഏവം അനുയ്യുത്താ ഹോതീ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൧൦).

൧൭൫. **സമ്പത്തന്തി** ഏത്ഥ ''സേന''ന്തി പകരണതോ ലബ്ഭതി. **ആപദാസൂ**തി ജീവിതബ്രഹ്മചരിയന്തരായേ സതി ''ഏത്ഥ ഗതോ മുച്ചിസ്സാമീ''തി ഗച്ഛതോ അനാപത്തി. **തഥാരൂപേ പച്ചയേ** ഗിലാനാവലോകനാദികേ ഗമനാനുരൂപപച്ചയേ സതി അനാപത്തീതി യോജനാ.

ഉയ്യുത്തകഥാവണ്ണനാ.

൧൭൩-൭. ''സിയാ ച തസ്സ ഭിക്ഖുനോ കോചിദേവ പച്ചയോ സേനം ഗമനായ, ദിരത്തതിരത്തം തേന ഭിക്ഖുനാ സേനായ വസിതബ്ബ''ന്തി (പാചി॰ ൩൧൯) അനുഞ്ഞാതത്താ കേനചി കരണീയേന സങ്ഗാമത്ഥം ഉയ്യുത്തായ സേനായ ദിരത്തതിരത്തം പടിപാടിയാ വസിത്വാ ചതുത്ഥരത്തിയം വസന്തസ്സ പന ഭിക്ഖുനോ ആപത്തിം ദസ്സേതുമാഹ **''ചതുത്ഥേ''**തിആദി. **അനാപത്തിവാരേ** ''ഗിലാനോ വസതീ''തി (പാചി॰ ൩൨൧) വുത്തത്താ ആഹ **''അരോഗവാ''**തി. **സേനായാ**തി ഏത്ഥ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനേന വാ സഞ്ചരണപരിയന്തേന വാ സേനാ പരിച്ഛിന്ദിതബ്ബാ, ഏവം പരിച്ഛിന്നായ സേനായ അന്തോവാതി അത്ഥോ.

തികപാചിത്തിയന്തി ''അതിരേകതിരത്തേ അതിരേകസഞ്ഞീ, വേമതികോ, ഊനകസഞ്ഞീ സേനായ വസതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ''തി (പാചി॰ ൩൨൦) പാചിത്തിയത്തയം വുത്തം.

സേനാവാസകഥാവണ്ണനാ.

൧൭൪. **ഉയ്യോധികം** നാമ സങ്ഗാമട്ഠാനം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** ''ഉഗ്ഗന്ത്വാ ഉഗ്ഗന്ത്വാ ഏത്ഥ യുജ്ഝന്തീതി ഉയ്യോധികം, സമ്പഹാരട്ഠാനസ്സേതം അധിവചന''ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൨൨). **ബലഗ്ഗ**ന്തി ''ഏത്തകാ ഹത്ഥീ''തിആദിനാ (പാചി॰ ൩൨൪) **പദഭാജനാ**ഗതനയേന ബലസ്സ ഗണനട്ഠാനം ബലഗ്ഗം. യഥാഹ ''ബലസ്സ അഗ്ഗം ജാനന്തി ഏത്ഥാതി ബലഗ്ഗം, ബലഗണനട്ഠാനന്തി അത്ഥോ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൨൨). **സേനാബ്യൂഹ**ന്തി ''ഇതോ ഹത്ഥീ ഹോന്തു, ഇതോ അസ്സാ, ഇതോ രഥാ, ഇതോ പത്തീ ഹോന്തൂ''തി (പാചി॰ ൩൨൪) **പദഭാജനേ** വുത്തസേനാസന്നിവേസട്ഠാനം സേനാബ്യൂഹം. യഥാഹ ''സേനായ വിയൂഹം സേനാബ്യൂഹം, സേനാസന്നിവേസസ്സേതം അധിവചന''ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൨൨).

൧൭൫. **പുരിമേ**തി അനന്തരസിക്ഖാപദേ. ''ദ്വാദസപുരിസോ ഹത്ഥീ''ഇതി **യോ** ഹത്ഥീ വുത്തോതി യോജനാ. **തേനാ**തി തേന ഹത്ഥിനാ ഹേതുഭൂതേന.

൧൭൬. **''സേസേസൂ''**തി ഇമിനാ അസ്സാനീകരഥാനീകപത്താനീകാ ഗഹിതാ. **പത്താനീകം** നാമ ''ചത്താരോ പുരിസാ പദഹത്ഥാ പത്തീ പച്ഛിമം പത്താനീക''ന്തി (പാചി॰ ൩൨൪) സേനങ്ഗേസു പടിനിദ്ദേസേന നിബ്ബിസേസം കത്വാ വുത്തം. **തിണ്ണ**ന്തി ഏതേസം ഉയ്യുത്താദീനം.

ഉയ്യോധികകഥാവണ്ണനാ.

അചേലകവഗ്ഗോ പഞ്ചമോ.

൧൭൭. **പിട്ഠാദീഹീ**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന പൂവാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. യഥാഹ ''സുരാ നാമ പിട്ഠസുരാ പൂവസുരാ ഓദനസുരാ കിണ്ണപക്ഖിത്താ സമ്ഭാരസംയുത്താ''തി (പാചി॰ ൩൨൮). ഏത്ഥ ച പിട്ഠം ഭാജനേ പക്ഖിപിത്വാ തജ്ജം ഉദകം ദത്വാ പക്ഖിപിത്വാ കതാ **പിട്ഠസുരാ**. ഏവം പൂവേ, ഓദനേ ച ഭാജനേ പക്ഖിപിത്വാ തജ്ജം ഉദകം ദത്വാ മദ്ദിത്വാ കതാ **''പൂവസുരാ, ഓദനസുരാ''**തി വുച്ചതി. **''കിണ്ണാ''**തി പന തസ്സാ സുരായ ബീജം

വുച്ചതി, യേ "സുരാമോദകാ"തിപി വുച്ചന്തി, തേ പക്ഖിപിത്വാ കതാ **കിണ്ണപക്ഖിത്താ**. ഹരീതകിസാസപാദിനാനാസമ്ഭാരേഹി സംയോജിതാ **സമ്ഭാരസംയുത്താ**.

പുപ്ഫാദീഹീതി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന ഫലാദീനം ഗഹണം. യഥാഹ "മേരയോ നാമ പുപ്ഫാസവോ ഫലാസവോ മധ്വാസവോ ഗുളാസവോ സമ്ഭാരസംയുത്തോ"തി (പാചി॰ ൩൨൮). തത്ഥ ച **പുപ്ഫാസവോ** നാമ മധുകപുപ്ഫാദീനം ജാതിരസകതോ ചേവ താലനാളികേരപുപ്ഫാനഞ്ച രസോ ചിരപരിവാസിതോ. **ഫലാസവോ** പന മുദ്ദികാപനസഫലാദീനി മദ്ദിത്വാ തേസം രസേന കതോ. **മധ്വാസവോ** നാമ മുദ്ദികാനം ജാതിരസേന കതോ. മക്ഖികാമധുനാപി കരീയതീതി വദന്തി. ഉച്ഛുരസോ **ഗുളാസവോ**. ഹരീതകാമലകകടുകഭണ്ഡാദിനാനാസമ്ഭാരാനം രസോ ചിരപരിവാസിതോ **സമ്ഭാരസംയുത്തോ**. ആസവോ മേരയം ഹോതീതി യോജനാ.

൭൪൯. ബീജതോ പട്ഠായാതി സമ്ഭാരേ പടിയാദിത്വാ ചാടിയം പക്ഖിത്തകാലതോ പട്ഠായ താലനാളികേരാദീനം പുപ്ഫരസേ പുപ്ഫതോ ഗളിതാഭിനവകാലതോയേവ ച പട്ഠായ. **പിവന്തസ്സാ**തി എത്ഥ "കുസഗ്ഗേനാ"തിപി സേസോ. **ഉഭയമ്പി ചാ**തി സുരം, മേരയഞ്ചാതി ഉഭയമ്പി. ബീജതോ പന പട്ഠായ കുസഗ്ഗേന പിവന്തസ്സപി ഭിക്ഖുനോ പാചിത്തിയം ഹോതീതി യോജേതബ്ബം. പയോഗബാഹുല്ലേന ആപത്തിബാഹുല്ലം ദസ്സേതുമാഹ **"പയോഗേ ച പയോഗേ ചാ"**തി. ഇദഞ്ച വിച്ഛിന്ദിത്വാ വിച്ഛിന്ദിത്വാ പിവന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പയോഗേ ച പയോഗേ ച പാചിത്തിയം ഹോതീതി യോജേതബ്ബം. യഥാഹ "വിച്ഛിന്ദിത്വാ വിച്ഛിന്ദിത്വാ പിവതോ പയോഗഗണനായ ആപത്തിയോ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൨൮). ഏകേനേവ പയോഗേന ബഹുമ്പി പിവന്തസ്സ ഏകം ഏവ ആപത്തിം ബ്യതിരേകതോ ദീപേതി. യഥാഹ "ഏകേന പന പയോഗേന ബഹുമ്പി പിവന്തസ്സ ഏകാ ആപത്തീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൨൮).

൭൫൦. തികപാചിത്തിയം വുത്തന്തി "മജ്ജേ മജ്ജസഞ്ഞീ, മജ്ജേ വേമതികോ, മജ്ജേ അമജ്ജസഞ്ഞീ പിവതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തി (പാചി॰ ൩൨൮) തികപാചിത്തിയം വുത്തം.

൭൫൧. "അനാപത്തി നമജ്ജം ഹോതി മജ്ജവണ്ണം മജ്ജഗന്ധം മജ്ജരസം, തം പിവതീ"തി (പാചി॰ ൩൨൮) വുത്തത്താ ആഹ **"അമജ്ജം മജ്ജവണ്ണ"**ന്തിആദി. **അരിട്ഠം** നാമ ആമലകഫലരസാദീഹി കതോ ആസവവിസേസോ. **ലോണസോവീരകം** നാമ **അട്ഠകഥായം** -

> "ഹരീതകാമലകവിഭീതകകസാവേ, സബ്ബധഞ്ഞാനി, സബ്ബഅപരണ്ണാനി, സത്തന്നമ്പി ധഞ്ഞാനം ഓദനം, കദലിഫലാദീനി സബ്ബഫലാനി, വേത്തകേതകഖജ്ജൂരികളീരാദയോ സബ്ബകളീരേ, മച്ഛമംസഖണ്ഡാനി, അനേകാനി ച മധുഫാണിതസിന്ധവലോണതികടുകാദീനി ഭേസജ്ജാനി പക്ഖിപിത്വാ കുമ്ഭിമുഖം ലിമ്പിത്വാ ഏകം വാ ദ്വേ വാ തീണി വാ സംവച്ഛരാനി ഠപേന്തി, തം പരിപച്ചിത്വാ ജമ്ബുരസവണ്ണം ഹോതി. വാതകാസകുട്ഠപണ്ഡുഭഗന്ദലാദീനഞ്ച സിനിദ്ധഭോജനഭുത്താനഞ്ച ഉത്തരപാനം ഭത്തജീരണകഭേസജ്ജം താദിസം നത്ഥി. തം പനേതം ഭിക്ഖൂനം പച്ഛാഭത്തമ്പി വട്ടതി, ഗിലാനാനം പാകതികമേവ.

അഗിലാനാനം പന ഉദകസമ്ഭിന്നം പാനപരിഭോഗേനാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൯൨) -

വിഭാവിതോ ഭേസജ്ജവിസേസോ. **സുത്തം** നാമ അനേകേഹി ഭേസജ്ജേഹി അഭിസങ്ഖതോ അമജ്ജഭൂതോ ആസവവിസേസോ.

൫൭൭. **വാസഗാഹാപനത്ഥായാ**തി സുഗന്ധിഭാവഗാഹാപനത്ഥം. **ഈസക**ന്തി മജ്ജവണ്ണഗന്ധരസാ യഥാ ന പഞ്ഞായന്തി, ഏവം അപ്പമത്തകം. യഥാഹ "അനതിക്ഖിത്തമജ്ജേയേവ അനാപത്തി. യം പന അതിക്ഖിത്തമജ്ജം ഹോതി, യത്ഥ മജ്ജസ്സ വണ്ണഗന്ധരസാ പഞ്ഞായന്തി, തസ്മിം ആപത്തിയേവാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൨൬). **സൂപാദീനം തു പാകേ**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന മംസപാകാദയോ സങ്ഗഹിതാ. യഥാഹ "സൂപസമ്പാകേ മംസസമ്പാകേ തേലസമ്പാകേ"തി (പാചി॰ ൩൨൮).

൫൭൮. വത്ഥുഅജാനനാ അചിത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. യഥാഹ "വത്ഥുഅജാനനതായ ചേത്ഥ അചിത്തകതാ വേദിതബ്ബാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൨൬). **വത്ഥുഅജാനനതാ** ച നാമ "മജ്ജ"ന്തി അജാനനഭാവോ. **ഇദ**ന്തി ഇദം സിക്ഖാപദം. **ച**-സദ്ദേന അഞ്ഞാനി ച ഗിരഗ്ഗസമജ്ജാദിസിക്ഖാപദാനി സമുച്ചിനോതി. **അകുസലേനേവാ**തി അകുസലചിത്തേനേവ. **പാനതോ**തി പാതബ്ബതോ. **ലോകവജ്ജക**ന്തി സാധുലോകേന വജ്ജേതബ്ബന്തി അത്ഥോ. ലോകവജ്ജമേവ **ലോകവജ്ജകം**.

നനു ചേത്ഥ വത്ഥുഅജാനനതായ അചിത്തകത്തേ തംവത്ഥുഅജാനനം കുസലാബ്യാകതചിത്തസമങ്ഗിനോപി സമ്ഭവതി, കസ്മാ "അകുസലേനേവ പാനതോ ലോകവജ്ജക"ന്തി വുത്തന്തി? വുച്ചതേ - യസ്മാ അമജ്ജസഞ്ഞായ പിവതോ, മജ്ജസഞ്ഞായ ച പിവതോ മജ്ജം വത്ഥുനിയാമേന കിലേസുപ്പത്തിയാവ പച്ചയോ ഹോതി, യഥാ മജ്ജം പീതം അജാനന്തസ്സാപി അകുസലാനമേവ പച്ചയോ ഹോതി, ന കുസലാനം, തഥാ അജ്ഝോഹരണകാലേപി വത്ഥുനിയാമേന അകുസലസ്സേവ പച്ചയോ ഹോതീതി കത്വാ വുത്തം "അകുസലേനേവ പാനതോ ലോകവജ്ജക"ന്തി. യഥാ തം **നിളിനിജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൧൭.൧ ആദയോ; ജാ॰ അട്ഠ॰ ൭.൧൭.൧ ആദയോ) ഭേസജ്ജസഞ്ഞായ ഇത്ഥിയാ മഗ്ഗേ അങ്ഗജാതം പവേസേന്തസ്സ കുമാരസ്സ "ഇത്ഥീ"തി വാ "തസ്സാ മഗ്ഗേ മേഥുനം പടിസേവാമീ"തി വാ സഞ്ഞായ അഭാവേപി കാമരാഗുപ്പത്തിയാ സീലാദിഗുണപരിഹാനി വത്ഥുനിയാമതോ ച അഹോസി, ഏവമിധാപി ദട്ഠബ്ബോ.

കേചി പന "അകുസലേനേവ പാനതോ"തി ഇദം ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ സചിത്തകപക്ഖം സന്ധായ വുത്തം, അഞ്ഞഥാ പാണാതിപാതാദീസുപി അതിപ്പസങ്ഗോതി മഞ്ഞമാനാ ബഹുകാരണം, നിയമനഞ്ച ദസ്സേസും. **വിനയട്ഠകഥായം** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൨൬), പന **ഖുദ്ദകപാഠട്ഠകഥായം** (ഖു॰ പാ॰ അട്ഠ॰ സിക്ഖാപദവണ്ണനാ), **വിഭങ്ഗട്ഠകഥാദീസു** ച "തിചിത്ത"ന്തി അവത്വാ "അകുസലചിത്ത"മിച്ചേവ വുത്തത്താ, സിക്ഖാപദസ്സ സാമഞ്ഞലക്ഖണം ദസ്സേന്തേന പക്ഖന്തരലക്ഖണദസ്സനസ്സ അയുത്തത്താ ച **അട്ഠകഥാസു** യഥാരുതവസേനേവ അത്ഥഗ്ഗഹണേ ച കസ്സചി വിരോധസ്സ അസമ്ഭവതോ സചിത്തകപക്ഖമേവ സന്ധായ അകുസലചിത്തതാ, ലോകവജ്ജതാ ചേത്ഥ ന വത്തബ്ബാ. "വത്ഥും ജാനിത്വാപി അജാനിത്വാപി മജ്ജം

പിവതോ ഭിക്ഖുസ്സ പാചിത്തിയം. സാമണേരസ്സ പന ജാനിത്വാവ പിവതോ സീലഭേദോ, ന അജാനിത്വാ''തി (മാഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൮ അത്ഥതോ സമാനം) യം വുത്തം, തത്ഥ കാരണം മഗ്ഗിതബ്ബം. സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാ ബുദ്ധാനമേവ വിസയത്താ ന തം മഗ്ഗിതബ്ബം, യഥാപഞ്ഞത്തേയേവ വത്തിതബ്ബം. ഇദം പന സിക്ഖാപദം അകുസലചിത്തം, സുഖോപേക്ഖാവേദനാനം വസേന ദ്വിവേദനഞ്ച ഹോതി. **വിനയട്ഠകഥായം** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൨൯), പന **മാതികട്ഠകഥായഞ്ച** (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ സുരാപാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ''തിവേദന''ന്തി പാഠോ ദിസ്സതി, **ഖുദ്ദകപാഠവണ്ണനായ** (ഖു॰ പാ॰ അട്ഠ॰ സിക്ഖാപദവണ്ണനാ), **വിഭങ്ഗട്ഠകഥാദീസു** (വിഭ॰ അട്ഠ॰ ൭൦൩ ആദയോ) ച ''സുഖമജ്ഝത്തവേദനാവസേന ദ്വിവേദന''ന്തി ച ''ലോഭമോഹമൂലവസേന ദ്വിമൂലക''ന്തി ച വുത്തത്താ സോ ''പമാദപാഠോ''തി ഗഹേതബ്ബോ.

സുരാപാനകഥാവണ്ണനാ.

൧൦൭൪. **യേന കേനചി അങ്ഗേനാ**തി അങ്ഗുലിആദിനാ യേന കേനചി സരീരാവയവേന. **ഹസാധിപ്പായിനോ**തി ഹസേ അധിപ്പായോ **ഹസാധിപ്പായോ,** സോ ഏതസ്സ അത്ഥീതി വിഗ്ഗഹോ, തസ്സ, ഇമിനാ കീളാധിപ്പായരഹിതസ്സ അനാപത്തിം ബ്യതിരേകതോ ദീപേതി. വക്ഖതി ച ''അനാപത്തി നഹസാധിപ്പായസ്സാ''തി. **ഫുസതോ** ഫുസന്തസ്സ.

൧൦൭൫. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു ഉപസമ്പന്നാനുപസമ്പന്നേസു. **കായപടിബദ്ധാദികേ നയേ**തി ''കായേന കായപടിബദ്ധം ആമസതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തിഏവമാദിനാ (പാചി॰ ൩൩൨) ദസ്സിതേ നയേ. അനുപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞിവേമതികഅനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീനം വസേന തീണി ദുക്കടാനി വുത്താനീതി ആഹ **''തഥേവാനുപസമ്പന്നേ, ദീപിതം തികദുക്കട''**ന്തി. ഏത്ഥ ച **''തഥേവാ''**തി ഇമിനാ ഉപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞിവേമതികഅനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീനം വസേന തികപാചിത്തിയസ്സ വുത്തഭാവോ ദീപിതോ ഹോതി. യഥാ ഉപസമ്പന്നേ തികപാചിത്തിയം ദീപിതം, തഥേവ അനുപസമ്പന്നേ തികദുക്കടം ദീപിതന്തി യോജനാ.

൧൦൭൬. **ഏത്ഥ…പേ॰… ഭിക്ഖുനീ**തി ഏത്ഥ ഭിക്ഖുപി ഭിക്ഖുനിയാ അനുപസമ്പന്നട്ഠാനേ ഠിതോതി വേദിതബ്ബോ.

൧൦൭൭. **നഹസാധിപ്പായസ്സ ഫുസതോ**തി ഹസാധിപ്പായം വിനാ വന്ദനാദീസു പാദാദിസരീരാവയവേന പരം ഫുസന്തസ്സ. **കിച്ചേ സതീ**തി പിട്ഠിപരികമ്മാദികിച്ചേ സതി.

അങ്ഗുലിപതോദകകഥാവണ്ണനാ.

൧൦൭൮. **ജലേ**തി ഏത്ഥ ''ഉപരിഗോപ്ഫകേ''തി സേസോ. യഥാഹ ''ഉപരിഗോപ്ഫകേ ഉദകേ''തി (പാചി॰ ൩൩൭). **നിമുജ്ജനാദീന**ന്തി ഏത്ഥ **ആദി-**സദ്ദേന ഉമ്മുജ്ജനപ്ലവനാനി ഗഹിതാനി. യഥാഹ ''ഉപരിഗോപ്ഫകേ ഉദകേ ഹസാധിപ്പായോ നിമുജ്ജതി വാ ഉമ്മുജ്ജതി വാ പലവതി വാ''തി (പാചി॰ ൩൩൭). **''കേവല''**ന്തി ഇമിനാ നഹാനാദികിച്ചേന ഓതരന്തസ്സ അനാപത്തീതി ദീപേതി.

൧൬൪. **ഉപരിഗോപ്ഫകേ ജലേ**തി ഗോപ്ഫകാനം ഉപരിഭാഗപ്പമാണേ ജലേ. **നിമുജ്ജേയ്യപി** വാതി അന്തോജലം പവിസന്തോ നിമുജ്ജേയ്യ വാ. **തരേയ്യ വാ**തി പ്ലവേയ്യ വാ.

൧൬൪-൫. അന്തോയേവോദകേ നിമുജ്ജിത്വാന ഗച്ഛതോ തസ്സ ഹത്ഥപാദപയോഗേഹി പാചിത്തിം പരിദീപയേതി യോജനാ.

൧൬൭. ഹത്ഥാദിസകലസരീരാവയവം സങ്ഗണ്ഹിതും **"യേന യേനാ"**തി അനിയമാമേഢിതമാഹ. ജലം തരതോ ഭിക്ഖുനോ യേന യേന പന അങ്ഗേന തരണം ഹോതീതി യോജനാ.

൧൬൮. **തരുതോ വാപീ**തി രുക്ഖതോപി വാ. **തികപാചിത്തിയ**ന്തി ഉദകേ ഹസധമ്മേ ഹസധമ്മസഞ്ഞിവേമതികഅഹസധമ്മസഞ്ഞീനം വസേന തികപാചിത്തിയം. **"തികദുക്കട"**ന്തി പാഠോ ദിസ്സതി, "ഉദകേ അഹസധമ്മേ ഹസധമ്മസഞ്ഞീ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ഉദകേ അഹസധമ്മേ വേമതികോ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാചി॰ ൩൩൭) വത്വാ "ഉദകേ അഹസധമ്മേ അഹസധമ്മസഞ്ഞീ, അനാപത്തീ"തി (പാചി॰ ൩൩൭) തതിയവികപ്പേ **പാളിയം** അനാപത്തി വുത്താതി സോ പമാദപാഠോ, **"ദ്വികദുക്കട"**ന്തി പാഠോയേവ ഗഹേതബ്ബോ.

൧൬൯. നാവം തീരേ ഉസ്സാരേന്തോപി വാതി സമ്ബന്ധോ. **ഉസ്സാരേന്തോ**തി തീരമാരോപേന്തോ. **"കീളതീ"**തി ഇദം "പാജേന്തോ"തി ഇമിനാപി യോജേതബ്ബം.

൧൭൦. **കഥലായ വാ**തി ഖുദ്ദകകപാലികായ വാ. **ഉദക**ന്തി എത്ഥ "ഭാജനഗതം വാ"തി സേസോ. "ഭാജനഗതം ഉദകം വാ"തി (പാചി॰ ൩൩൭) ഹി **പദഭാജനേ** വുത്തം.

൧൭൧. **കഞ്ജികം വാ**തി ധഞ്ഞരസം വാ. **അപി**-സദ്ദോ "ഖീരം വാ തക്കം വാ രജനം വാ പസ്സാവം വാ"തി (പാചി॰ ൩൩൭) **പാളിയം** ആഗതേ സമ്പിണ്ഡേതി. **ചിക്ഖല്ലം വാപീ**തി ഉദകകദ്ദമം വാ. എത്ഥ വിസേസജോതകേന **അപി**-സദ്ദേന "അപിച ഉപരിഗോപ്ഫകേ വുത്താനി ഉമ്മുജ്ജനാദീനി ഠപേത്വാ അഞ്ഞേന യേന കേനചി ആകാരേന ഉദകം ഓതരിത്വാ വാ അനോതരിത്വാ വാ യത്ഥ കത്ഥചി ഠിതം ഉദകം അന്തമസോ ബിന്ദും ഗഹേത്വാ ഖിപനകീളായപി കീളന്തസ്സ ദുക്കടമേവാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൩൬) **അട്ഠകഥാ**ഗതം വിനിച്ഛയവിസേസം സമ്പിണ്ഡേതി. **വിക്ഖിപ**ന്തി വിക്ഖിപിത്വാ.

൧൭൨. സതി കിച്ചേ ജലം വിഗാഹിത്വാ നിമുജ്ജനാദികം കരോന്തസ്സ അനാപത്തീതി യോജനാ. **കിച്ചം** നാമ നഹാനാദികം.

൧൭൩. **അനന്തരസ്സാ**തി അങ്ഗുലിപതോദകസിക്ഖാപദസ്സ. വിസേസോവ **വിസേസതാ,** കോചി വിസേസോ നത്ഥീതി അത്ഥോ.

ഹസധമ്മകഥാവണ്ണനാ.

൧൭൪-൫. യോ ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുനാ പഞ്ഞത്തേന വുച്ചമാനോ അസ്സ വചനം അകത്തുകാമതായ ആദരം പന സചേ ന കരോതി, തസ്സ തസ്മിം അനാദരിയേ

പാചിത്തിയമുദീരയേതി യോജനാ, ഇമിനാ വാക്യേന പുഗ്ഗലാനാദരമൂലകം പാചിത്തിയം വുത്തം. യഥാഹ "അനാദരിയം നാമ ദ്വേ അനാദരിയാനി പുഗ്ഗലാനാദരിയഞ്ച ധമ്മാനാദരിയഞ്ചാ"തി (പാചി॰ ൩൮൫), "പുഗ്ഗലാനാദരിയം നാമ ഉപസമ്പന്നേന പഞ്ഞത്തേന വുച്ചമാനോ 'അയം ഉക്ഖിത്തകോ വാ വമ്ഭിതോ വാ ഗരഹിതോ വാ ഇമസ്സ വചനം അകതം ഭവിസ്സതീ'തി അനാദരിയം കരോതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തി (പാചി॰ ൩൮൫) ച.

ധമ്മമേവ വാ അസിക്ഖിതുകാമോ യോ ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുനാ പഞ്ഞത്തേന വുച്ചമാനോ അസ്സ വചനം അകത്തുകാമതായ ആദരം പന സചേ ന കരോതി, തസ്സ തസ്മിം അനാദരിയേ പാചിത്തിയമുദീരയേതി യോജനാ, ഇമിനാ ധമ്മാനാദരിയമൂലകം പാചിത്തിയം വുത്തം. യഥാഹ "ധമ്മാനാദരിയം നാമ ഉപസമ്പന്നേന പഞ്ഞത്തേന വുച്ചമാനോ കഥായം നസ്സേയ്യ വാ വിനസ്സേയ്യ വാ അന്തരധായേയ്യ വാ, തം നസിക്ഖിതുകാമോ അനാദരിയം കരോതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തി (പാചി॰ ൩൮൫). **അനാദരിയേ**തി നിമിത്തത്ഥേ ഭുമ്മം.

൩൬൬൭. തികപാചിത്തിയം വുത്തന്തി "ഉപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞീ, വേമതികോ, അനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീ അനാദരിയം കരോതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തി (പാചി॰ ൩൮൬) തികപാചിത്തിയം വുത്തം. **തികാതീതേനാ**തി ലോകത്തികമതിക്കന്തേന. **അനുപസമ്പന്നാനാദരേ തികദുക്കട**ന്തി അനുപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞിവേമതികഅനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീനം വസേന തികദുക്കടം.

൩൬൬൮. സുത്തേനേവാഭിധമ്മേനാതി എത്ഥ **എവ**കാരോ "ദുക്കട"ന്തി ഇമിനാ യോജേതബ്ബോ. **"സുത്തേന അഭിധമ്മേനാ"**തി പദദ്വയേന അഭേദോപചാരതോ സുത്താഭിധമ്മാഗതോ പരിയത്തിധമ്മോ വുത്തോ. **അപഞ്ഞത്തേനാ**തി പഞ്ഞത്തസങ്ഖാതവിനയതോ അഞ്ഞത്താ അപഞ്ഞത്തേന. **"അപഞ്ഞത്തേനാ"**തി ഇദം "സുത്തേന അഭിധമ്മേനാ"തി പദദ്വയവിസേസനം. ഭിക്ഖുനാ വുത്തസ്സ തസ്മിം ഭിക്ഖുമ്ഹി വാ ധമ്മേ വാ അനാദരം കരോതോ ദുക്കടമേവ. സാമണേരേന **ഉഭയേനപി** പഞ്ഞത്തേന വാ അപഞ്ഞത്തേന വാ വുത്തസ്സ തസ്മിം സാമണേരേ വാ പഞ്ഞത്തേ വാ അപഞ്ഞത്തേ വാ ധമ്മേ അനാദരം കരോതോ ഭിക്ഖുസ്സ ദുക്കടമേവാതി യോജനാ.

൩൬൬൯. ദോസോതി പാചിത്തിയദുക്കടസങ്ഖാതോ കോചി ദോസോ.

൩൬൭൦. എത്ഥാതി ഇമസ്മിം ആചരിയാനം ഗാഹേ. ഗാരയ്ഹോ ആചരിയുഗ്ഗഹോ നേവ ഗഹേതബ്ബോതി യോജനാ. ***ഗാരയ്ഹോ* ആചരിയുഗ്ഗഹോ**തി എത്ഥ "യസ്മാ ഉച്ഛുരസോ സത്താഹകാലികോ, തസ്സ കസടോ യാവജീവികോ, ദ്വിന്നംയേവ സമവായോ ഉച്ഛുയട്ഠി, തസ്മാ വികാലേ ഉച്ഛുയട്ഠിം ഖാദിതും വട്ടതി ഗുളഹരീതകേ വിയാ"തി എവമാദികോ സമ്പതി നിബ്ബത്തോ ഗാരയ്ഹാചരിയവാദോ. കതരോ പന ഗഹേതബ്ബോതി? പവേണിയാ ആഗതോ ആചരിയുഗ്ഗഹോവ ഗഹേതബ്ബോ.

കുരുന്ദിയം പന "ലോകവജ്ജേ ആചരിയുഗ്ഗഹോ ന വട്ടതി, പണ്ണത്തിവജ്ജേ പന വട്ടതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൮൭) വുത്തം. **മഹാപച്ചരിയം** "സുത്തം, സുത്താനുലോമഞ്ച ഉഗ്ഗഹിതകാനംയേവ ആചരിയാനം ഉഗ്ഗഹോ പമാണം, അജാനന്താനം കഥാ അപ്പമാണ"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൮൭) വുത്തം. "തം സബ്ബം

പവേണിയാ ആഗതേ സമോധാനം ഗച്ഛതീ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ന൮൮) **അട്ഠകഥായം** വുത്തം. ഏത്ഥ **ലോകവജ്ജേ ആചരിയുഗ്ഗഹോ ന വട്ടതീ**തി ലോകവജ്ജസിക്ഖാപദേ ആപത്തിട്ഠാനേ യോ ആചരിയവാദോ, സോ ന ഗഹേതബ്ബോ, ലോകവജ്ജമതിക്കമിത്വാ ''ഇദം അമ്ഹാകം ആചരിയുഗ്ഗഹോ''തി വദന്തസ്സ ഉഗ്ഗഹോ ന വട്ടതീതി അധിപ്പായോ. **സുത്താനുലോമം** നാമ അട്ഠകഥാ. **പവേണിയാ ആഗതേ സമോധാനം ഗച്ഛതീ**തി ''പവേണിയാ ആഗതോ ആചരിയുഗ്ഗഹോവ ഗഹേതബ്ബോ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ന൮൮) ഏവം വുത്തേ മഹാഅട്ഠകഥാവാദേയേവ സങ്ഗഹം ഗച്ഛതീതി അധിപ്പായോ.

അനാദരിയകഥാവണ്ണനാ.

൩൪൫-൬. ''യോ പന ഭിക്ഖു ഭിക്ഖും ഭിംസാപേയ്യ, പാചിത്തിയ''ന്തി (പാചി॰ ന൮൩) **മാതികാവചനതോ ഭയസഞ്ജനനത്ഥായാ**തി ഏത്ഥ ''ഭിക്ഖുസ്സാ''തി സേസോ. തേനേവ വക്ഖതി ''ഇതരസ്സ തു ഭിക്ഖുസ്സാ''തി. **രൂപാദി**ന്തി രൂപസദ്ദഗന്ധാദിം. **ഉപസംഹരേ**തി ഉപട്ഠപേതി , ദസ്സേതീതി വുത്തം ഹോതി. **ഭയാനകം കഥ**ന്തി ചോരകന്താരാദികഥം. യഥാഹ ''ചോരകന്താരം വാ വാളകന്താരം വാ പിസാചകന്താരം വാ ആചിക്ഖതീ''തി (പാചി॰ ന൮൭). **പരസന്തികേ**തി ഏത്ഥ **''പരോ''**തി വുത്തനയേന ലബ്ഭമാനോ ഉപസമ്പന്നോ ഗഹേതബ്ബോ.

ദിസ്വാ വാതി ഉപട്ഠാപിതം തം രൂപാദിം ദിസ്വാ വാ. **സുത്വാ വാ**തി തം ഭയാനകം കഥം സുത്വാ വാ. യസ്സ ഭയദസ്സനത്ഥായ തം ഉപട്ഠാപേസി, സോ **ഭായതു വാ മാ വാ ഭായതു. ഇതരസ്സാ**തി തദുപട്ഠാപകസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ. **തങ്ഖണേ**തി ഉപട്ഠാപിതക്ഖണേ.

൩൪൭. **തികപാചിത്തിയം വുത്ത**ന്തി ''ഉപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞീ, വേമതികോ, അനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീ ഭിംസാപേതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ''തി (പാചി॰ ന൮൭) തികപാചിത്തിയം വുത്തം. **തികദുക്കട**ന്തി അനുപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞിവേമതികഅനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീനം വസേന തികദുക്കടം. ''അനുപസമ്പന്നം ഭിംസാപേതുകാമോ''തിആദികേ **ദുക്കടവാരേ** അനുപസമ്പന്നഗ്ഗഹണേന ഗിഹിനോപി സങ്ഗയ്ഹമാനത്താ **''സാമണേരം ഗഹട്ഠം വാ''**തി ആഹ. സാമണേരം…പേ॰… ഭിക്ഖുനോ തഥേവ ഭിംസാപേന്തസ്സ തികദുക്കടം വുത്തന്തി യോജനാ.

ഭിംസാപനകഥാവണ്ണനാ.

൩൪൮. **ജോതി**ന്തി അഗ്ഗിം. **തപ്പേതുകാമോ**തി വിസിബ്ബേതുകാമോ. ''തേന ഖോ പന സമയേന ഭിക്ഖൂ പദീപേപി ജോതികേപി ജന്താഘരേപി കുക്കുച്ചായന്തീ''തി (പാചി॰ ന൯൨) **ഉപ്പന്നവത്ഥുമ്ഹി** ''അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ തഥാരൂപപച്ചയാ ജോതിം സമാദഹിതും സമാദഹാപേതു''ന്തി (പാചി॰ ന൯൨) വുത്തത്താ ഏത്ഥ **''തഥാരൂപം പച്ചയ''**ന്തി ഇമിനാ പദീപുജ്ജലനഞ്ച പത്തപചനസരീരസേദനാദികമ്മഞ്ച ജന്താഘരവത്തഞ്ച ഗഹേതബ്ബം. ഏത്ഥ ച **ജോതികേപീ**തി പത്തപചനസേദനകമ്മാദീസു ജോതികരണേതി അത്ഥോ.

൩൪൯. **സയംസമാദഹന്തസ്സാ**തി അത്തനാ ജാലേന്തസ്സ.

൨൩൨൩. ജാലാപേന്തസ്സ ...പേ॰... ദുക്കടന്തി ആണത്തിയാ ആപജ്ജിതബ്ബം ദുക്കടം സന്ധായാഹ. ആണത്തിയാ ജലിതേ ആപജ്ജിതബ്ബാപത്തി ''ജാലുട്ഠാനേ പനാപത്തി, പാചിത്തി പരികിത്തിതാ''തി അനുവത്തമാനത്താ സിദ്ധാതി വിസും ന വുത്താ.

൨൩൨൭. ഗിലാനസ്സാതി ''ഗിലാനോ നാമ യസ്സ വിനാ അഗ്ഗിനാ ന ഫാസു ഹോതീ''തി (പാചി॰ ൩൫൭) വുത്തസ്സ ഗിലാനസ്സ. **അവിജ്ഝാതം അലാതം ഉക്ഖിപന്തസ്സാതി** ഗഹണേന ഭട്ഠം അനിബ്ബുതാലാതം അഗ്ഗിനോ സമീപം കരോന്തസ്സ, യഥാഠാനേ ഠപേന്തസ്സാതി വുത്തം ഹോതി.

൨൩൨൮-൯. വിജ്ഝാതം അലാതന്തി നിബ്ബുതാലാതം. **യഥാവത്ഥുകം** പാചിത്തിയന്തി വുത്തം ഹോതി. അഞ്ഞേന വാ കതം വിസിബ്ബേന്തസ്സ അനാപത്തീതി യോജനാ. **വിസിബ്ബേന്തസ്സാതി** തപ്പേന്തസ്സ. **അങ്ഗാരന്തി** വീതച്ചികം അങ്ഗാരം. **പദീപുജ്ജലനാദികേതി ആദി**-സദ്ദേന ''ജോതികേ ജന്താഘരേ തഥാരൂപപച്ചയാ''തി (പാചി॰ ൩൫൮) ആഗതം സങ്ഗണ്ഹാതി. ഏത്ഥ ച **തഥാരൂപപച്ചയാതി** ഠപേത്വാ പദീപാദീനി അഞ്ഞേനപി തഥാരൂപേന പച്ചയേന.

ജോതിസമാദഹനകഥാവണ്ണനാ.

൨൩൩൦-൨. മജ്ഝിമേ ദേസേതി ജമ്ബുദീപേ യത്ഥ ബോധിമണ്ഡലം ഹോതി, തസ്മിം നവയോജനസതാവട്ടേ മജ്ഝിമമണ്ഡലേ, ഇമിനാ ഇദം സിക്ഖാപദം തത്ഥേവ ദേസോദിസ്സകതായ നിയതന്തി ദസ്സേതി. തേനേവ വക്ഖതി **അനാപത്തിവാരേ** ''പച്ചന്തിമേപി വാ ദേസേ''തി. ചുണ്ണന്തി സിരീസചുണ്ണാദികം ചുണ്ണം. **അഭിസങ്ഖരതോതി** പടിയാദേന്തസ്സ.

൨൩൩൩-൬. ''മാസേ ഊനസഞ്ഞിനോ''തി പദച്ഛേദോ. അതിരേകദ്ധമാസേ ഊനസഞ്ഞിനോ വാ അതിരേകദ്ധമാസേ വിമതിസ്സ വാ ദുക്കടന്തി യോജനാ. അതിരേകദ്ധമാസേ ന്ഹായന്തസ്സ അനാപത്തീതി യോജനാ. **സമയേസു ച ന്ഹായന്തസ്സ അനാപത്തീതി** ഏത്ഥ ''ഉണ്ഹസമയോ പരിളാഹസമയോ ഗിലാനസമയോ കമ്മസമയോ അദ്ധാനഗമനസമയോ വാതവുട്ഠിസമയോ''തി (പാചി॰ ൩൬൬) ദസ്സിതേസു ഛസു സമയേസു അഞ്ഞതരേ സമ്പത്തേ സമയേ സതിം പച്ചുപട്ഠപേത്വാ ഊനമാസേപി നഹായന്തസ്സ അനാപത്തീതി അത്ഥോ.

തത്ഥ ജേട്ഠമാസോ ച ആസാള്ഹിമാസസ്സ പുരിമപക്ഖോ ചാതി ദിയഡ്ഢമാസോ **ഉണ്ഹസമയോ** നാമ. യഥാഹ ''ഉണ്ഹസമയോ നാമ ദിയഡ്ഢോ മാസോ സേസോ ഗിമ്ഹാന''ന്തി (പാചി॰ ൩൬൭), വസ്സാനസ്സ പഠമോ മാസോ **പരിളാഹസമയോ** നാമ. യഥാഹ ''പരിളാഹസമയോ നാമ വസ്സാനസ്സ പഠമോ മാസോ''തി (പാചി॰ ൩൬൭). ''യസ്സ വിനാ നഹാനാ ന ഫാസു ഹോതീ''തി (പാചി॰ ൩൬൭) വുത്തോ സമയോ **ഗിലാനസമയോ** നാമ. ''അന്തമസോ പരിവേണമ്പി സമ്മട്ഠം ഹോതീ''തി (പാചി॰ ൩൬൭) വുത്തോ **കമ്മസമയോ** നാമ. ''അദ്ധയോജനം ഗച്ഛിസ്സാമീ'തി നഹായിതബ്ബ''ന്തി (പാചി॰ ൩൬൭) വുത്തോ **അദ്ധാനഗമനസമയോ** നാമ. ''ഭിക്ഖൂ സരജേന വാതേന ഓകിണ്ണാ ഹോന്തി, ദ്വേ വാ തീണി വാ ഉദകഫുസിതാനി കായേ പതിതാനി ഹോന്തീ''തി (പാചി॰ ൩൬൭) വുത്തോ **വാതവുട്ഠിസമയോ** നാമ.

നദീപാരം ഗച്ഛതോപി ഊനകദ്ധമാസേ ന്ഹായന്തസ്സ അനാപത്തീതി യോജനാ. **വാലികം ഉക്കിരിത്വാനാ**തി ഏത്ഥ സുക്ഖായ നദിയാ വാലികം ഉക്കിരിത്വാ. കതാവാടേസുപി ഊനകദ്ധമാസേ ന്ഹായന്തസ്സപി അനാപത്തീതി. **"തഥാ"**തി ഇമിനാ "ന്ഹായന്തസ്സ അനാപത്തീ"തി ഇദം പച്ചാമസതി.

൩൬൮. പച്ചന്തിമേപി വാ ദേസേതി ജമ്ബുദീപേ യഥാവുത്തമജ്ഝിമദേസതോ ബഹി പച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു, ഖുദ്ദകേസു ച ദീപേസു. **സബ്ബേസ**ന്തി ലദ്ധസമയാനം, അലദ്ധസമയാനഞ്ച സബ്ബേസം ഭിക്ഖൂനം. **ആപദാസൂ**തി ഭമരഅനുബന്ധാദിആപദാസു. യഥാഹ "ഭമരാദീഹി അനുബദ്ധസ്സ ഉദകേ നിമുജ്ജിതും വട്ടതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൬൭). കായചിത്തസമുട്ഠാനം **ഏളകലോമസമുട്ഠാനം** നാമ.

ന്ഹാനകഥാവണ്ണനാ.

൩൬൯-൭. "നവം നാമ അകതകപ്പം വുച്ചതീ"തി (പാചി॰ ൩൬൮) പാളിവചനതോ ച "പടിലദ്ധനവചീവരേനാതി അത്ഥോ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൬൮) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ ച **ചീവര**ന്തി ഏത്ഥ "നവ"ന്തി സേസോ. കപ്പിയം ബിന്ദും അദത്വാ നവം ചീവരം ഭിക്ഖു പരിഭുഞ്ജതി, തസ്സേവം പരിഭുഞ്ജതോ പാചിത്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ഛന്ന**ന്തി ഖോമാദീനം, നിദ്ധാരണേ സാമിവചനം. അഞ്ഞതരം നവം ചീവരന്തി നിദ്ധാരേതബ്ബം. **യത്ഥ കത്ഥചീ**തി "ചതൂസു വാ കോണേസു തീസു വാ ദ്വീസു വാ ഏകസ്മിം വാ കോണേ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൬൮) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ ചീവരകോണേസു യത്ഥ കത്ഥചി.

കംസനീലേനാതി ചമ്മകാരനീലേന. **ചമ്മകാരനീലം** നാമ പകതിനീലം. **ഗണ്ഠിപദേ** പന "ചമ്മകാരാ ഉദകേ തിഫലം, അയോഗൂഥഞ്ച പക്ഖിപിത്വാ ചമ്മം കാളം കരോന്തി, തം ചമ്മകാരനീല"ന്തി വുത്തം. **മഹാപച്ചരിയം** പന "അയോമലം ലോഹമലം, ഏതം കംസനീലം നാമാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൬൮) വുത്തം. **പത്തനീലേന വാ**തി "യോ കോചി നീലവണ്ണോ പണ്ണരസോ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൬൮) **അട്ഠകഥായ** വുത്തേന നീലപണ്ണരസേന. **യേന കേനചി കാളേനാ**തി അങ്ഗാരജല്ലികാദീസു അഞ്ഞതരേന യേന കേനചി കാളവണ്ണേന. "കദ്ദമോ നാമ ഓദകോ വുച്ചതീ"തി (പാചി॰ ൩൬൮) വുത്തത്താ **കദ്ദമേനാ**തി ഉദകാനുകദ്ദമസുക്ഖകദ്ദമാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി.

"മങ്ഗുലസ്സ പിട്ഠിപ്പമാണകം മയൂരസ്സ അക്ഖിപ്പമാണക"ന്തി യഥാക്കമേന യോജനാ.

൩൭൨. "പാളികപ്പോ കണ്ണികാകപ്പോ"തി യോജനാ, മുത്താവലി വിയ പാളിം കത്വാ അപ്പിതകപ്പോ ച കണ്ണികാകാരേന അപ്പിതകപ്പോ ചാതി അത്ഥോ. **കത്ഥചീ**തി ഏത്ഥ "യഥാവുത്തപ്പദേസേ"തി സേസോ. "ചതൂസു വാ കോണേസു തീസു വാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൬൮) വുത്തത്താ **"അനേകം വാ"**തി ആഹ. വട്ടമേവ **വട്ടകം,** ഇമിനാ അഞ്ഞം വികാരം ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി. യഥാഹ "ഠപേത്വാ ഏകം വട്ടബിന്ദും അഞ്ഞേന കേനചിപി വികാരേന കപ്പോ ന കാതബ്ബോ"തി (പാചി॰ ൩൬൮).

൩൭൩. **"അനാപത്തി പകാസിതാ"**തി ഇദം "വിമതിസ്സചാ"തി ഏത്ഥ **ച**-സദ്ദേന സമുച്ചിതം "ആദിന്നേ ആദിന്നസഞ്ഞിനോ"തി തതിയവികപ്പം സന്ധായ

വുത്തം. യഥാഹ "ആദിന്നേ ആദിന്നസഞ്ഞീ, അനാപത്തീ"തി.

൧൬൩. **"കപ്പേ നട്ഠേപി വാ"**തിആദീഹി ച യോജേതബ്ബം. **പി**-സദ്ദേന "കപ്പകതോകാസേ ജിണ്ണേ"തി ഇദം സമ്പിണ്ഡേതി. യഥാഹ "കപ്പകതോകാസോ ജിണ്ണോ ഹോതീ"തി. **തേന** കപ്പകതേനാതി സഹത്ഥേ കരണവചനം. **സംസിബ്ബിതേസൂ**തി ഏത്ഥ "അകപ്പകതേസൂ"തി സേസോ. യഥാഹ "കപ്പകതേന അകപ്പകതം സംസിബ്ബിതം ഹോതീ"തി. നിവാസനപാരുപനം **ക്രിയം**. കപ്പബിന്ദുഅനാദാനം **അക്രിയം**.

ദുബ്ബണ്ണകരണകഥാവണ്ണനാ.

൧൬൪-൫. "വികപ്പനാ നാമ ദ്വേ വികപ്പനാ സമ്മുഖാവികപ്പനാ ച പരമ്മുഖാവികപ്പനാ ചാ"തി (പാചി॰ ൩൭൪) വുത്തത്താ **"വികപ്പനാ ദുവേ"**തിആദിമാഹ. **ഇതീ**തി നിദസ്സനേ, ഏവന്തി അത്ഥോ. കഥം സമ്മുഖാവികപ്പനാ ഹോതീതി ആഹ **"സമ്മുഖായ…പേ॰… നിദ്ദിസേ"**തി. **ഏകസ്സാ**തി ഏത്ഥ "ബ്യത്തസ്സാ"തി സേസോ. ഇധ **ബ്യത്തോ** നാമ വികപ്പനപച്ചുദ്ധാരണവിധിം ജാനന്തോ.

യഥാവചനയോഗതോതി "ഇമം ചീവര"ന്തി വാ, 'ഇമാനി ചീവരാനീ'തി വാ, 'ഏതം ചീവര'ന്തി വാ, 'ഏതാനി ചീവരാനീ'തി വാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯) **അട്ഠകഥായ** വുത്തം അനതിക്കമ്മ, വചനസമ്ബന്ധക്കമേനാതി അത്ഥോ. തദേകദേസസരൂപം ദസ്സേതി **"ഇമം ചീവര"**ന്തി.

"അപച്ചുദ്ധടതോ"തി ഇമിനാ "ന കപ്പതീ"തി ഏതസ്സ ഹേതും ദസ്സേതി.

൧൬൬. **"സന്തക"**മിച്ചാദി പച്ചുദ്ധരണപ്പകാരോ. **യഥാപച്ചയം കരോഹീ**തി തുയ്ഹം രുച്ചനകം കരോഹീതി അത്ഥോ.

൧൬൭. സമ്മുഖാവികപ്പന്തരം ദസ്സേതുമാഹ **"അപരാ സമ്മുഖാ വുത്താ"**തിആദി. അത്തനാ അഭിരുചിതസ്സ യസ്സ കസ്സചി നാമം ഗഹേത്വാതി യോജനാ. **സഹധമ്മിന**ന്തി ഏത്ഥ "പഞ്ചന്ന"ന്തി സേസോ, നിദ്ധാരണേ സാമിവചനം.

൧൬൯. **ഏവ**ന്തി വക്ഖമാനാപേക്ഖം. **അപി**-സദ്ദോ പന സദ്ദസ്സത്ഥേ.

൧൭൦. **മിത്തോ**തി ദള്ഹമിത്തോ, "തേന വത്തബ്ബം 'കോ തേ മിത്തോ വാ സന്ദിട്ഠോ വാ"തി (പാചി॰ ൩൭൪) വചനതോ ഇദം ഉപലക്ഖണം. പുന തേനപി ഭിക്ഖുനാ വത്തബ്ബന്തി യോജനാ.

൧൭൧-൨. "അഹം തിസ്സസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദമ്മീ'തി വാ…പേ॰… 'തിസ്സായ സാമണേരിയാ ദമ്മീ'തി വാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯) സേസഅട്ഠകഥാപാഠേന **"ഇദ"**മിച്ചാദിപാഠോ യോജേതബ്ബോ.

൧൭൩. **ദ്വീസൂ**തി നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം, ഏത്ഥ "വികപ്പനാസൂ"തി പകരണതോ ലബ്ഭതി.

൫൯൪-൭. ഇധ പന ഇമസ്മിം സാസനേ **യേന പന ഭിക്ഖുനാ** സഹ ചീവരസാമികേന തം വിനയകമ്മം കതം, തസ്സ **അവിസ്സാസേന** വിസ്സാസഭാവം വിനാ സോ വിനയകമ്മകതോ ഭിക്ഖു തം ചീവരം പരിഭുഞ്ജേയ്യ, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാചിത്തീതി യോജനാ. ഛന്ദാനുരക്ഖനത്ഥം ''വിനയംകമ്മ''ന്തി അനുസ്സാരാഗമോ വേദിതബ്ബോ, വിനയകമ്മന്തി അത്ഥോ. തം ചീവരം അധിട്ഠഹന്തസ്സ വാ വിസ്സജ്ജന്തസ്സ വാ ദുക്കടന്തി യോജനാ.

൫൯൮. പച്ചുദ്ധാരകവത്ഥേസൂതി പച്ചുദ്ധടവത്ഥേസു. **അപച്ചുദ്ധാരസഞ്ഞിനോ**തി അപച്ചുദ്ധടസഞ്ഞിനോ. **തത്ഥാ**തി അപച്ചുദ്ധടവത്ഥേസു. **വേമതികസ്സാ**തി ''പച്ചുദ്ധടാനി നു ഖോ മയാ, അപച്ചുദ്ധടാനീ''തി സംസയാപന്നസ്സ.

൫൯൯. പച്ചുദ്ധാരണസഞ്ഞിസ്സാതി പച്ചുദ്ധടമിദന്തി സഞ്ഞിസ്സ. **വിസ്സാസാ**തി യസ്സ വാ ചീവരം വികപ്പേസി, തേന അപച്ചുദ്ധടമ്പി തസ്സ വിസ്സാസാ പരിഭുഞ്ജതോ ച. യഥാഹ ''തസ്സ വാ വിസ്സസന്തോ പരിഭുഞ്ജതീ''തി (പാചി॰ ൩൭൮).

വികപ്പനകഥാവണ്ണനാ.

൬൦൦-൧. ''പത്തോ നാമ ദ്വേ പത്താ അയോപത്തോ മത്തികാപത്തോ''തി (പാചി॰ ൩൭൧) ജാതിയാ കപ്പിയപത്താനം വുത്തത്താ ആഹ **''അധിട്ഠാനുപഗം പത്ത''**ന്തി. **താദിസ**ന്തി അധിട്ഠാനുപഗം. **സൂചിഘരം** നാമ സസൂചികം വാ അസൂചികം വാ. **കായബന്ധനം** നാമ പട്ടികാ വാ സൂകരന്തകം വാ. **നിസീദനം** നാമ സദസം വുച്ചതി.

''പത്തം വാ''തിആദീഹി ഉപയോഗന്തപദേഹി ''അപനേത്വാ നിധേന്തസ്സാ''തി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം. **നിധേന്തസ്സാ**തി ഏതസ്സ **''ഹസാപേക്ഖസ്സാ''**തി വിസേസനം. യഥാഹ ''ഹസാപേക്ഖോപീതി കീളാധിപ്പായോ''തി (പാചി॰ ൩൭൧). **''കേവല''**ന്തി ഇമിനാ ദുന്നിക്ഖിത്തസ്സ പടിസാമനാധിപ്പായാദിഅഞ്ഞാധിപ്പായാഭാവം ദീപേതി. വക്ഖതി ച ''ദുന്നിക്ഖിത്തമനാപത്തി, പടിസാമയതോ പനാ''തി.

൬൦൨. തേനാപീതി ആണത്തേന. **തസ്സാ**തി ആണാപകസ്സ. **തികദുക്കടം വുത്ത**ന്തി അനുപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞിവേമതികഅനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീനം വസേന തികദുക്കടം വുത്തം, ഇമിനാ ച ഉപസമ്പന്നസന്തകേ തികപാചിത്തിയന്തി ഇദഞ്ച വുത്തമേവ ഹോതി.

൬൦൩. അഞ്ഞന്തി പാളിയം അനാഗതം പത്തത്ഥവികാദിപരിക്ഖാരം.

൬൦൪. സബ്ബേസൂതി പാളിയം ആഗതേസു ച അനാഗതേസു ച സബ്ബേസു പരിക്ഖാരേസു.

൬൦൫. ധമ്മകഥം കത്വാതി ''സമണേന നാമ അനിഹിതപരിക്ഖാരേന ഭവിതും ന വട്ടതീ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൭൩) **അട്ഠകഥാ**ഗതനയേന ധമ്മകഥം കത്വാ. **അനിഹിതപരിക്ഖാരേനാ**തി അപ്പടിസാമിതപരിക്ഖാരേന. നിധേതി ചേ, തഥാ അനാപത്തീതി യോജനാ. **അവിഹേസേതുകാമസ്സാ**തി

വിഹേസാധിപ്പായരഹിതസ്സ. **അകീളസ്സാ**തി കീളാധിപ്പായരഹിതസ്സ കേവലം വത്ഥസീസേന ''പടിസാമേത്വാ ദസ്സാമീ''തി അപനിധേന്തസ്സ.

൬൩൫. അദിന്നാദാനസമുട്ഠാനാപത്തീനം അകുസലാദിവസേനപി സചിത്തകത്താ ആഹ **''ഇദം അകുസലേനേവ സചിത്ത''**ന്തി.

ചീവരാപനിധാനകഥാവണ്ണനാ.

സുരാപാനവഗ്ഗോ ഛട്ഠോ.

൬൩൬. **''തിരച്ഛാനഗതം പാണ''**ന്തി ഇമിനാ ''യോ പന ഭിക്ഖു സഞ്ചിച്ച പാണം ജീവിതാ വോരോപേയ്യ, പാചിത്തിയ''ന്തി (പാചി॰ ൬൪൭) ഇമസ്മിം **സിക്ഖാപദേ** അധിപ്പേതം പാണം ദസ്സേതി. ആപത്തിനാനത്താഭാവാ ആഹ **''മഹന്തം ഖുദ്ദകമ്പി വാ''**തി. യഥാഹ ''ഇമസ്മിഞ്ച സിക്ഖാപദേ തിരച്ഛാനഗതോയേവ 'പാണോ'തി വേദിതബ്ബോ, തം ഖുദ്ദകമ്പി മഹന്തമ്പി മാരേന്തസ്സ ആപത്തിനാനാകരണം നത്ഥി, മഹന്തേ പന ഉപക്കമമഹന്തത്താ അകുസലം മഹന്തം ഹോതീ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൪൯). ''മാരേന്തസ്സ അസ്സാ''തി പദച്ഛേദോ. **''ഖുദ്ദകമ്പി വാ മാരേന്തസ്സാ''**തി ഇമിനാ **അട്ഠകഥായം** ''അന്ധകാരേ മഞ്ചപീഠം സോധേന്തോ മങ്ഗുലബീജകേപി പാണസഞ്ഞീ നിക്കാരുണികതായ തം ഭിന്ദന്തോ അപനേതി, പാചിത്തിയം. തസ്മാ ഏവരൂപേസു ഠാനേസു കാരുഞ്ഞം ഉപട്ഠപേത്വാ അപ്പമത്തേന വത്തം കാതബ്ബ''ന്തി വുത്തവിനിച്ഛയോപി സങ്ഗഹിതോ.

൬൩൭. **ഉഭയത്ഥ ചാ**തി പാണേ വാ അപാണേ വാതി ഉഭയത്ഥാപി. അവസേസവിനിച്ഛയോ പനേത്ഥ മനുസ്സവിഗ്ഗഹേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

സഞ്ചിച്ചപാണകഥാവണ്ണനാ.

൬൩൮. **സപ്പാണക**ന്തി സഹ പാണകേഹീതി സപ്പാണകം. യേ പരിഭോഗേന മരന്തി, ഏവരൂപാ ഇധ ''പാണകാ''തി അധിപ്പേതാ. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനോ.

൬൩൯. **''അവിച്ഛിജ്ജാ''**തി ഇമിനാ വിച്ഛേദേനേവ പയോഗനാനത്തം ഹോതീതി ദീപേതി. **പത്തപൂരമ്പീ**തി ഏത്ഥ **പി**-സദ്ദോ ബ്യതിരേകേ.

൬൪൦-൧. അസ്സ പാചിത്തി പരിദീപിതാതി സമ്ബന്ധോ. **താദിസേനാ**തി സപ്പാണകേന. **ആവിഞ്ഛിത്വാനാ**തി പരിബ്ഭമിത്വാ. **യാഗുയോ**തി ഏത്ഥ ''ഉണ്ഹാ''തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി. ഇദഞ്ച പാണീനം മാരണത്ഥം യം കിഞ്ചി ഉണ്ഹവത്ഥും സപ്പാണകേന ഉദകേന അനിബ്ബാപേതും ഉപലക്ഖണം. **തം** സപ്പാണകം ഉദകം. **ന്ഹായതോപി വാ**തി ഏത്ഥ **പി**-സദ്ദേന **അട്ഠകഥായം** -

> ''ഉദകസോണ്ഡിം വാ പോക്ഖരണിം വാ പവിസിത്വാ ബഹി നിക്ഖമനത്ഥായ വീചിം ഉട്ഠാപയതോപി. സോണ്ഡിം വാ പോക്ഖരണിം വാ സോധേന്തേഹി തതോ ഗഹിതഉദകം ഉദകേയേവ ആസിഞ്ചിതബ്ബം. സമീപമ്ഹി ഉദകേ അസതി കപ്പിയഉദകസ്സ അട്ഠ വാ ദസ വാ ഘടേ ഉദകസണ്ഠാനകപ്പദേസേ ആസിഞ്ചിത്വാ തത്ഥ ആസിഞ്ചിതബ്ബം. 'പവട്ടിത്വാ ഉദകേ പതിസ്സതീ'തി ഉണ്ഹപാസാണേ ഉദകം നാസിഞ്ചിതബ്ബം.

കപ്പിയഉദകേന പന പാസാണം നിബ്ബാപേത്വാ ആസിഞ്ചിതും വട്ടതീ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൮൭) -

വുത്തവിനിച്ഛയം സമ്പിണ്ഡേതി.

൩൮൮. **ഉഭയത്ഥപീ**തി സപ്പാണകേപി അപ്പാണകേപീതി ഉഭയത്ഥേവ.

൩൮൯-൩൯൦. പാണപടിബദ്ധതായ കാരണം ദസ്സേതുമാഹ **“പതന”**ന്തിആദി. **സലഭാദീന**ന്തി പടങ്ഗാദീനം . **ഞത്വാ**തി എത്ഥ പി-സദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ. ഏവമുപരിപി. **പദീപുജ്ജലന**ന്തി എത്ഥ “വിയാ”തി സേസോ. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. സപ്പാണഭാവോവ **സപ്പാണഭാവതാ,** തം. **ഭുഞ്ജതോ**തി ഭുഞ്ജിതബ്ബതോ.

സലഭാദീനം പതനം ഞത്വാപി സുദ്ധേന ചേതസാ പദീപുജ്ജലനം വിയ സപാണഭാവം ഞത്വാപി ജലസഞ്ഞായ ഭുഞ്ജിതബ്ബതോ എത്ഥ പണ്ണത്തിവജ്ജതാ ഞേയ്യാതി യോജനാ.

ഏവം സന്തേ സിഞ്ചനസപ്പാണകസിക്ഖാപദാനം ഉഭിന്നമ്പി കോ വിസേസോതി ആഹ **“സിഞ്ചനേ”**തിആദി. **സിഞ്ചനം** സിഞ്ചനസിക്ഖാപദം **സിഞ്ചനേ വുത്തം** സിഞ്ചനവിസയേ പഞ്ഞത്തം, **ഇദം പന** സപ്പാണകസിക്ഖാപദം **പരിഭോഗേ വുത്തം** അജ്ഝോഹാരവിസയേ പഞ്ഞത്തന്തി അയമേവ തസ്സ ചേവ അസ്സ ച വിസേസോതി യോജനാ.

സപ്പാണകകഥാവണ്ണനാ.

൩൯൧. **യഥാധമ്മ**ന്തി യോ യസ്സ അധികരണസ്സ വൂപസമനായ ധമ്മോ വുത്തോ, തേനേവ ധമ്മേനാതി അത്ഥോ. **“കിച്ചാധികരണ”**ന്തി ഇമിനാ ഇതരാനി അധികരണാനി ഉപലക്ഖിതാനി. യഥാഹ “അധികരണം നാമ ചത്താരി അധികരണാനി വിവാദാധികരണം അനുവാദാധികരണം ആപത്താധികരണം കിച്ചാധികരണ”ന്തി (പാചി॰ ൩൯൪). അപലോകനകമ്മാദീനി ചത്താരി സങ്ഘകിച്ചം നാമ, തദേവ സമഥേഹി അധികരണീയത്താ വൂപസമേതബ്ബത്താ അധികരണന്തി **കിച്ചാധികരണം. പുന നീഹാതബ്ബ**ന്തി പുന നീഹരിതബ്ബം, വൂപസമേതബ്ബന്തി അത്ഥോ. ഇമിനാ “അകതം കമ്മ”ന്തിആദിനാ **പാളിയം** ദസ്സിതാ ദ്വാദസ ഉക്കോടാ ഉപലക്ഖിതാതി ദട്ഠബ്ബാ. **ഉക്കോടേന്തസ്സാ**തി തസ്സ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ സന്തികം ഗന്ത്വാ “അകതം കമ്മ”ന്തിആദീനി വത്വാ ഉച്ചാലേന്തസ്സ യഥാപതിട്ഠിതഭാവേന പതിട്ഠാതും ന ദേന്തസ്സ. ഏത്ഥ ച **പതിട്ഠാതും ന ദേന്തസ്സാ**തി തസ്സ പവത്തിആകാരദസ്സനത്ഥം വുത്തം. യം പന ധമ്മേന അധികരണം നിഹടം, തം സുനിഹടമേവ.

൩൯൨. “അകതം കമ്മം, ദുക്കടം കമ്മം, പുന കാതബ്ബം കമ്മ”ന്തി **വദതാ** വദന്തേന ഭിക്ഖുനാ തം കമ്മം ഉച്ചാലേതും ന വട്ടതീതി യോജനാ.

൩൯൩. **വിപ്പകതേ**തി ആരദ്ധാനിട്ഠിതേ. **ത**ന്തി പടിക്കോസന്തം. **സഞ്ഞാപേത്വാ**തി കതകമ്മസ്സ അനവജ്ജഭാവം ഞാപേത്വാ. **ന പനഞ്ഞഥാ**തി തഥാ അസഞ്ഞാപേത്വാ.

൩൯൦. അധമ്മേ പന കമ്മസ്മിന്തി യഥാപാളിആഗതേ കമ്മസ്മിം. **ഉഭയത്ഥാപീ**തി ധമ്മകമ്മേ, അധമ്മകമ്മേ വാതി ഉഭയത്ഥ.

൩൯൧. ന ച കമ്മാരഹസ്സ വാതി ഏത്ഥ ച-സദ്ദോ ''വഗ്ഗേന ചാ''തി യോജേതബ്ബോ. ച-സദ്ദോ വാ-സദ്ദത്ഥേ ദട്ഠബ്ബോ. ''അധമ്മേന, വഗ്ഗേന വാ ന കമ്മാരഹസ്സ വാ കത''ന്തി ജാനതോ ഉക്കോടനേ ദോസോ നത്ഥീതി യോജനാ.

ഉക്കോടനകഥാവണ്ണനാ.

൩൯൨. ''ദുട്ഠുല്ലാ നാമ ആപത്തി ചത്താരി ച പാരാജികാനി തേരസ ച സങ്ഘാദിസേസാ''തി (പാചി॰ ൩൯൯) വചനതോ പാരാജികാനമ്പി ദുട്ഠുല്ലത്താ, ഇധ ച പാരാജികസ്സ അനധിപ്പേതത്താ ഇധാധിപ്പേതമേവ ദസ്സേതും **''സങ്ഘാദിസേസ''**ന്തി ഇമിനാ ദുട്ഠുല്ല-പദം വിസേസിതം. യഥാഹ ''ഏത്ഥ ചത്താരി പാരാജികാനി അത്ഥുദ്ധാരവസേന ദസ്സിതാനി, സങ്ഘാദിസേസാപത്തി പന അധിപ്പേതാ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൯൯). **ഞത്വാ**തി സാമം വാ അഞ്ഞതോ വാ ജാനിത്വാ. **ഛാദയതോ തസ്സ പരിയാപുതാ**തി ''ഇമം ജാനിത്വാ ചോദേസ്സന്തി, സാരേസ്സന്തി, നാരോചേസ്സാമീ''തി പടിച്ഛാദേന്തസ്സ തസ്സ പരിയാപുതാ ദേസിതാ.

൩൯൩-൪. ധുരം നിക്ഖിപിത്വാതി ''അഞ്ഞസ്സ ന ആരോചേസ്സാമീ''തി ധുരനിക്ഖേപം കത്വാ. **തസ്സാ**തി ദുട്ഠുല്ലസ്സ. പടിച്ഛാദനം ഹേതു കാരണം യസ്സ ആരോചനസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ. **പടിച്ഛാദനഹേതുക**ന്തി ആരോചനകിരിയായ വിസേസനം, ''ഇത്ഥന്നാമോ ഇത്ഥന്നാമം സങ്ഘാദിസേസം ആപന്നോ, അഞ്ഞസ്സ ന ആരോചേഹീ''തി വത്വാ ആരോചനം കരോതീതി വുത്തം ഹോതി. **ഇതീ**തി വുത്തനിദസ്സനേ, **ഹീ**തി ഏവകാരത്ഥേ, ഏവമേവ വദതീതി അത്ഥോ.

യാവ കോടി ന ഛിജ്ജതി, താവ ഏവം ഭിക്ഖൂനം സതമ്പി സഹസ്സമ്പി തം ആപത്തിം ആപജ്ജതി ഏവാതി യോജനാ.

൩൯൫. മൂലേനാതി സങ്ഘാദിസേസം ആപന്നപുഗ്ഗലേന. **ആരോചിതസ്സ ദുതിയസ്സാ**തി സമാനാധികരണം. മൂലേന ''മമ ആപത്തിം ആപന്നഭാവം അഞ്ഞസ്സ ന ആരോചേഹീ''തി ആരോചിതസ്സ **ദുതിയ**ഭിക്ഖുസ്സ സന്തികാ സുണന്തേന **തതിയേന** നിവത്തിത്വാ തസ്സേവ ദുതിയസ്സ **പകാസിതേ** ആരോചനസ്സ **കോടി** ഛിന്നാതി വുച്ചതീതി യോജനാ. **കോടീ**തി ആരോചനകിരിയാവസാനം വുച്ചതി.

൩൯൬. ദുട്ഠുല്ലായ ച ദുട്ഠുല്ലസഞ്ഞീതി ഏത്ഥ ''ആരോചേന്തോ''തി പകരണതോ ലബ്ഭതി. **ഇതരേസു പന ദ്വീസൂ**തി ദുട്ഠുല്ലായ വേമതികോ, അദുട്ഠുല്ലസഞ്ഞീതി ദ്വീസു.

൩൯൭. അദുട്ഠുല്ലായാതി പഞ്ചവിധായ ലഹുകാപത്തിയാ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു വികപ്പേസു. **തികദുക്കടം നിദ്ദിട്ഠ**ന്തി അദുട്ഠുല്ലായ ദുട്ഠുല്ലസഞ്ഞിവേമതികഅദുട്ഠുല്ലസഞ്ഞീനം വസേന ദുക്കടത്തയം **പാളിയം** (പാചി॰ ൪൦൦) ദസ്സിതന്തി അത്ഥോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു. **അനുപസമ്പന്നവാരേസൂ**തി തീസു അനുപസമ്പന്നവികപ്പേസു. **ദുക്കട**ന്തി അനുപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞിവേമതികഅനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീനം വസേന തികദുക്കടന്തി അത്ഥോ.

൫൯൨൩-൫൪. “സങ്ഘസ്സ ഭേദനാദീനി ഭവിസ്സന്തീ”തിആദീഹി സബ്ബേഹി പദേഹി “ന ആരോചേതി ചേ, ദോസോ നത്ഥീ”തി ഇദം പച്ചേകം യോജേതബ്ബം. **സഭാഗം വാ ന പസ്സതീ**തി തഥാ അപസ്സന്തോ ന ആരോചേതി ചേ, ദോസോ നത്ഥി. കക്ഖളോ അയന്തി ന ആരോചേതി ചേ, ദോസോ നത്ഥി.

൫൯൨൫. അഞ്ഞസ്സ അനാരോചനേന ആപജ്ജിതബ്ബതോ **“അക്രിയ”**ന്തി വുത്തം. “ആരോചേതബ്ബ”ന്തി അനുഞ്ഞാതസ്സ അനാരോചനം അനാദരമന്തരേന ന ഹോതീതി ആഹ **“ദുക്ഖവേദന”**ന്തി. എത്ഥ ച **മാതികട്ഠകഥായം** “സമനുഭാസനസദിസാനേവാ”തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ദുട്ഠുല്ലസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) വുത്തം, ഇധ **“ധുരനിക്ഖേപതുല്യാവാ”**തി, ഉഭയത്ഥ നാമമത്തമേവ വിസേസോ, ഏകമേവ സമുട്ഠാനന്തി വേദിതബ്ബം.

ദുട്ഠുല്ലകഥാവണ്ണനാ.

൫൯൨൬. **ഊനവീസതിവസ്സ**ന്തി എത്ഥ “ജാന”ന്തി സേസോ, “ഊനവീസതിവസ്സോ”തി ജാനന്തോതി അത്ഥോ. **ഊനവീസതിവസ്സോ** നാമ പടിസന്ധിതോ പട്ഠായ അപരിപുണ്ണവീസതിസംവച്ഛരോ. **യോ**തി യോ ഭിക്ഖു ഉപജ്ഝായോ ഹുത്വാ. **കരേയ്യാ**തി കാരാപേയ്യ. ഉപസമ്പജ്ജതീതി **ഉപസമ്പദോ,** തം. യോ ജാനം ഊനവീസതിവസ്സം പുഗ്ഗലം **ഉപസമ്പദം** ഉപസമ്പന്നം കരേയ്യ, **തസ്സ** ഏവം ഉപസമ്പാദേന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാചിത്തിയം ഹോതീതി യോജനാ. **സേസാന**ന്തി “ഗണസ്സ ച ആചരിയസ്സ ച ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (പാചി॰ ൪൦൪) **പാളിയം** ദസ്സിതാനം ഗഹണം.

൫൯൨൭. ഊനവീസതിവസ്സഭാവം **ജാനതാ വാ അജാനതാ വാ** ഭിക്ഖുനാ യോ പുഗ്ഗലോ ചേ ഉപസമ്പാദിതോ, സോ അനുപസമ്പന്നോവ ഹോതി, പുന **സോ** പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സോ സമാനോ ഉപസമ്പന്നോ **കാതബ്ബോ** ഉപസമ്പാദേതബ്ബോയേവാതി യോജനാ.

൫൯൨൮. **ദസവസ്സച്ചയേന** പരിപുണ്ണദസവസ്സോ ഹുത്വാ ഉപജ്ഝായസ്സ സതോ **അസ്സ** ഭിക്ഖുപടിഞ്ഞസ്സ അഞ്ഞേസം ഉപസമ്പാദനേ കോചി ദോസോ **ചേ** ഏകംസേന **നത്ഥി** ന വിജ്ജതീതി യോജനാ.

൫൯൨൯. **തം ഭിക്ഖു**ന്തി ഊനവീസതിവസ്സോ ഹുത്വാ ഉപസമ്പജ്ജിത്വാ പരിപുണ്ണദസവസ്സോ ഉപജ്ഝായോ ഹുത്വാ ഉപസമ്പാദേന്തം തം ഭിക്ഖുപടിഞ്ഞം. **ഗണോ ചേ പരിപൂരതീ**തി മജ്ഝിമദേസേ ദസവഗ്ഗോ, പച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു പഞ്ചവഗ്ഗോ ഗണോ സചേ അനൂനോ ഹോതി. **തേ**തി ഉപസമ്പാദിതാ. **സൂപസമ്പന്നാ**തി സുട്ഠു ഉപസമ്പന്നാ.

൫൯൩൦-൧. യോ ഭിക്ഖു ഉപജ്ഝായോ ഹുത്വാ “ഊനവീസതിവസ്സപുഗ്ഗലം ഉപസമ്പാദയിസ്സാമീ”ഇതി ഗണമ്പി വാ ആചരിയമ്പി വാ പത്തമ്പി വാ പരിയേസതി, **മാളകഞ്ച സമ്മന്നതി** ബദ്ധസീമം ബന്ധതി, തസ്സ **സബ്ബേസു** പയോഗേസു ദുക്കടം. തഥാ ഞത്തിയാ ദുക്കടം. തഥാ ദ്വീസു കമ്മവാചാസുപി ദുക്കടന്തി യോജനാ.

൫൯൩൨-൪. വീസതി ച താനി വസ്സാനി ചാതി വീസതിവസ്സാനി, ഊനാനി വീസതിവസ്സാനി യസ്സ സോ ഊനവീസതിവസ്സോ, ഊനവീസതിവസ്സോതി സഞ്ഞാ

ഊനവീസതിവസ്സസഞ്ഞാ, സാ ഏതസ്സ അത്ഥീതി “ഊനവീസതിവസ്സസഞ്ഞീ”ഇതി വത്തബ്ബേ നിപാതനലക്ഖണേന വസ്സ-സദ്ദലോപം കത്വാ “ഊനവീസതിസഞ്ഞീ”തി വുത്തം, തസ്സ **ഊനവീസതിസഞ്ഞിസ്സ**. പരിപുണ്ണാനി വീസതിവസ്സാനി ഏതസ്സാതി “പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സോ”തി വത്തബ്ബേ നിപാതനലക്ഖണേന വീസതിവസ്സ-സദ്ദലോപം കത്വാ “പരിപുണ്ണോ”തി പുഗ്ഗലോ വുച്ചതി, തസ്മിം **പരിപുണ്ണേ,** പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സേ പുഗ്ഗലേതി അത്ഥോ. **ഉഭയത്ഥാ**തി ഊനവീസതിപരിപുണ്ണവീസതിവസ്സേസു ഉഭോസു പുഗ്ഗലേസു.

ഊനവീസതിവസ്സകഥാവണ്ണനാ.

൬൬൮. **ഥേയ്യസത്ഥേന സദ്ധി**ന്തി “ഥേയ്യസത്ഥോ നാമ ചോരാ കതകമ്മാ വാ ഹോന്തി അകതകമ്മാ വാ”തിആദിനാ (പാചി॰ ൪൦൯) **പദഭാജനേ** വുത്തസരൂപേന സത്ഥസങ്ഖാതേന ജനസമൂഹേന സഹാതി വുത്തം ഹോതി. സഹാദിയോഗേ കരണവചനം. **ജാനന്തോ**തി “ഥേയ്യസത്ഥോ”തി ജാനന്തോ. **സംവിധായാ**തി “ഗച്ഛാമാവുസോ, ഗച്ഛാമ ഭന്തേ, ഗച്ഛാമാവുസോ, അജ്ജ വാ ഹിയ്യോ വാ പരേ വാ അപരേ വാ ഗച്ഛാമാ”തി **പദഭാജനേ** വുത്തനയേന സംവിദഹിത്വാതി അത്ഥോ. **മഗ്ഗ**ന്തി ഏകദ്ധാനമഗ്ഗം, ഏത്ഥ “അന്തമസോ ഗാമന്തരമ്പീ”തി സേസോ. യഥാഹ “ഏകദ്ധാനമഗ്ഗം പടിപജ്ജേയ്യ അന്തമസോ ഗാമന്തരമ്പീ”തി. **പാചിത്തിയം സിയാ**തി “ഗാമേ ഗാമന്തരേ ഗാമന്തരേ ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സ. അഗാമകേ അരഞ്ഞേ അദ്ധയോജനേ അദ്ധയോജനേ ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ”തി വുത്തപ്പകാരം പാചിത്തിയം ഭവേയ്യ.

൬൬൯. **ന ഉദ്ധടോ**തി ഇധ ന വുത്തോ.

൬൭൦-൧. **മഗ്ഗാടവിവിസങ്കേതേ**തി മഗ്ഗവിസങ്കേതേ, അടവിവിസങ്കേതേ ച. **യഥാവത്ഥുകമേവാ**തി പാചിത്തിയമേവ. **തേസൂ**തി സത്ഥികേസു. **അസംവിദഹന്തേസൂ**തി സംവിധാനം അകരോന്തേസു. **സയം വിദഹതോപി ചാ**തി അത്തനാ സംവിദഹന്തസ്സ ച. **ഉഭയത്ഥാ**തി ഥേയ്യസത്ഥേ വാ അഥേയ്യസത്ഥേ വാതി ദ്വീസു.

൬൭൨. **അഥേയ്യസത്ഥസഞ്ഞിസ്സാ**തി ഏത്ഥ “ഉഭയത്ഥാ”തി അനുവത്തേതബ്ബം. കാലസ്സായന്തി **കാലികോ,** വിസങ്കേതോ, തസ്മിം, കാലസമ്ബന്ധിനി വിസങ്കേതേ ച അനാപത്തീതി അത്ഥോ. **“കാലികേ”**തി ഇമിനാ വിസങ്കേതവിസേസനേന മഗ്ഗാടവിവിസങ്കേതേപി ആപത്തിയേവാതി ദീപേതി.

൬൭൩. കായചിത്തതോ , കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാനതോ ഇദം സിക്ഖാപദം ഥേയ്യസത്ഥസമുട്ഠാനം കഥിതന്തി യോജനാ.

ഥേയ്യസത്ഥകഥാവണ്ണനാ.

൬൭൪. **സത്തമ**ന്തി “യോ പന ഭിക്ഖു മാതുഗാമേന സദ്ധിം സംവിധായാ”തിആദിനാ (പാചി॰ ൪൧൩) ഉദ്ദിട്ഠം സത്തമസിക്ഖാപദം. **ഭിക്ഖുനിയാ സദ്ധിം സംവിധാനേനാ**തി ഭിക്ഖുനിയാ സദ്ധിം സംവിധാനസിക്ഖാപദേന. **സമുട്ഠാനാദിനാ**തി സമുട്ഠാനാദിനാ വിനിച്ഛയേന. **തുല്യ**ന്തി സദിസം. **കോചിപീ**തി അപ്പമത്തകോപി.

സംവിധാനകഥാവണ്ണനാ.

൧൩൪. ഏതേ പഞ്ച ധമ്മാ അന്തരായകരാതി പകാസിതാതി യോജനാ. ഇധ അയം **അന്തരായകര**-സദ്ദോ **പാളിയം** ആഗതേന അന്തരായിക-സദ്ദേന സമാനത്ഥോ. തസ്മാ കമ്മന്തരായികാ, കിലേസന്തരായികാ, വിപാകന്തരായികാ, ഉപവാദന്തരായികാ, ആണാവീതിക്കമന്തരായികാതി ഇമേ പഞ്ച അന്തരായികാ ധമ്മാ ഭഗവതാ പകാസിതാതി വുത്തം ഹോതി.

തത്ഥ തംതംസമ്പത്തിയാ വിബന്ധനവസേന സത്തസന്താനസ്സ അന്തരേ വേമജ്ഝേ ഏതി ആഗച്ഛതീതി **അന്തരായോ,** ദിട്ഠധമ്മികാദിഅനത്ഥോ, അനതിക്കമനട്ഠേന തസ്മിം അന്തരായേ നിയുത്താ, അന്തരായം വാ ഫലം അരഹന്തി, അന്തരായസ്സ വാ കരണസീലാതി **അന്തരായികാ** (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൪൧൭; കങ്ഖാ॰ അഭി॰ ടീ॰ അരിട്ഠസിക്ഖാപദവണ്ണനാ).

പഞ്ചാനന്തരിയകമ്മാനേവ **കമ്മന്തരായികാ,** തഥാ ഭിക്ഖുനിദൂസകകമ്മം. തം പന മോക്ഖസ്സേവ അന്തരായം കരോതി, ന സഗ്ഗസ്സ. ഇദഞ്ച മിച്ഛാചാരലക്ഖണസ്സ അഭാവതോ വുത്തം. ന ഹി ഭിക്ഖുനിയാ ധമ്മരക്ഖിതഭാവോ അത്ഥി. പാകതികഭിക്ഖുനിവസേന ചേതം വുത്തം. അരിയായ പന പവത്തം അപായസംവത്തനികമേവ. നന്ദമാണവകോ (മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൩.൭; ധ॰ പ॰ അട്ഠ॰ ൧.ഉപ്പലവണ്ണത്ഥേരീവത്ഥു; അം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൩.൩൪) ചേത്ഥ നിദസ്സനം. ഉഭിന്നം സമാനച്ഛന്ദതാവസേന വാ ന സഗ്ഗന്തരായികതാ, മോക്ഖന്തരായികതാ പന മോക്ഖത്ഥായ പടിപത്തിയാ വിദൂസനതോ. അഭിഭവിത്വാ പന പവത്തിയാ സഗ്ഗന്തരായികതാപി ന സക്കാ നിവാരേതുന്തി വദന്തി.

അഹേതുകദിട്ഠിഅകിരിയദിട്ഠിനത്ഥികദിട്ഠിസങ്ഖാതാ മിച്ഛാദിട്ഠിധമ്മാ നിയതഭാവപ്പത്താ **കിലേസന്തരായികാ** നാമ. പണ്ഡകതിരച്ഛാനഗതഉഭതോബ്യഞ്ജനകാനം പടിസന്ധിചിത്തുപ്പാദധമ്മാ **വിപാകന്തരായികാ** നാമ. പണ്ഡകാദിഗ്ഗഹണഞ്ചേത്ഥ നിദസ്സനമത്തം സബ്ബായപി അഹേതുകപടിസന്ധിയാ വിപാകന്തരായികഭാവതോ . അരിയൂപവാദാ **ഉപവാദന്തരായികാ** നാമ. തേ പന യാവ അരിയേ ന ഖമാപേന്തി, താവദേവ, ന തതോ പരം. സഞ്ചിച്ച ആപന്നാ സത്താപത്തിക്ഖന്ധാ **ആണാവീതിക്കമന്തരായികാ** നാമ. തേപി യാവ ഭിക്ഖുഭാവം വാ പടിജാനാതി, ന വുട്ഠാതി വാ ന ദേസേതി വാ, താവദേവ, ന തതോ പരം.

൧൩൫-൬. “അന്തരായികാ ഏതേ;
യഥാ ഹോന്തി തഥാ അഹം;
ദേസിതം മുനിനാ ധമ്മം;
ആജാനാമീതി യോ വദേ”തി. -

ഏവം ദുതിയഗാഥാ വത്തബ്ബാ. തഥാ അവുത്തേ “തിക്ഖത്തു”ന്തിആദിഗാഥാ പഠമഗാഥായ സദ്ധിം ഘടനാ ഏവ ന സിയാ. തസ്മാ ഏത്ഥായം ഗാഥാ പരിഹീനാതി വിഞ്ഞായതി.

ഏതേതി “അന്തരായികാ”തി ഭഗവതാ പകാസിതാ പഞ്ച ധമ്മാ “യഥാ അനന്തരായികാ ഹോന്തി, തഥാ അഹം മുനിനാ ദേസിതം ധമ്മം ആജാനാമീ”തി

യോ ഭിക്ഖു വദേയ്യ, **സോ പന** ഭിക്ഖു തിക്ഖത്തും വത്തബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. കേഹി കഥം വത്തബ്ബോതി ആഹ **“യേ പസ്സന്തീ”**തിആദി. യേ തഥാവാദിതം ഭിക്ഖും **പസ്സന്തി,** “അസുകോ ആയസ്മാ ഏവംവാദീ”തി പരതോ **സുണന്തി ച,** തേഹി. **സോ പന** ഭിക്ഖു “മാ ആയസ്മാ ഏവം അവചാ”തി തിക്ഖത്തും വത്തബ്ബോതി യോജനാ.

൧൭൦൧. **അവദന്തസ്സാ**തി തം ദിസ്വാ വാ സുത്വാ വാ യഥാവുത്തനയേന അവദന്തസ്സ. **ദുക്കട**ന്തി ഞാതദുക്കടം. **തം** ദുലദ്ധിം. **അനിസ്സജതോ**തി ഭിക്ഖൂഹി ഏവം വുത്തേപി അനിസ്സജന്തസ്സ. തഥാ ദുക്കടന്തി അതിദിസതി.

൧൭൦൨. **കമ്മവാചായാ**തി തതിയായ കമ്മവാചായ. **ഓസാനേ**തി പരിയോസാനേ, **യ്യ**കാരേ പത്തേതി അധിപ്പായോ. **തികപാചിത്തിയം വുത്ത**ന്തി “ധമ്മകമ്മേ ധമ്മകമ്മസഞ്ഞീ ന പടിനിസ്സജ്ജതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സ. ധമ്മകമ്മേ വേമതികോ ന പടിനിസ്സജ്ജതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സ. ധമ്മകമ്മേ അധമ്മകമ്മസഞ്ഞീ ന പടിനിസ്സജ്ജതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ”തി (പാചി॰ ൪൨൧) തികപാചിത്തിയം വുത്തം. **അധമ്മേ തികദുക്കടം വുത്ത**ന്തി അധമ്മകമ്മേ ധമ്മകമ്മസഞ്ഞിവേമതികഅധമ്മകമ്മസഞ്ഞീനം വസേന തികദുക്കടം വുത്തം.

൧൭൦൩. “അനാപത്തി അകതകമ്മസ്സാ”തി പദച്ഛേദോ. **കമ്മം** നാമ സമനുഭാസനകമ്മം. യഥാഹ “അനാപത്തി അസമനുഭാസന്തസ്സാ”തി (പാചി॰ ൪൨൨).

അരിട്ഠകഥാവണ്ണനാ.

൧൭൦൪. **ഞത്വാ**തി അനോസാരിതഭാവം സയമേവ വാ പരതോ വാ തസ്സ വാ സന്തികാ ഞത്വാ. **അകതാനുധമ്മേനാ**തി അകതോ ഓസാരണസങ്ഖാതോ അനുധമ്മോ യസ്സ സോ അകതാനുധമ്മോ, തേന, സഹയോഗേ കരണവചനം. **തഥാവാദികഭിക്ഖുനാ**തി “തഥാഹം ഭഗവതാ ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാമീ”തിആദിം വദന്തേന ഭിക്ഖുനാ. “അകതാനുധമ്മേനാ”തി ഇമിനാ സമാനാധികരണം. **സംവസേയ്യാ**തി ഉപോസഥാദികം സങ്ഘകമ്മം കരേയ്യ. **ഭുഞ്ജേയ്യ ചാ**തി ആമിസസമ്ഭോഗം വാ ധമ്മസമ്ഭോഗം വാ കരേയ്യ. **സഹ സേയ്യ വാ**തി നാനൂപചാരേപി ഏകച്ഛന്നേ നിപജ്ജേയ്യ.

൧൭൦൫. ഇദാനി യഥാവുത്തപാചിത്തിയസ്സ ഖേത്തനിയമം ദസ്സേതുമാഹ **“ഉപോസഥാദികം കമ്മ”**ന്തിആദി. **ആദി**-സദ്ദേന പവാരണം ഗഹിതം. യഥാഹ “ഉപോസഥം വാ പവാരണം വാ”തി (പാചി॰ ൪൨൫). **തേന സഹാ**തി ഉക്ഖിത്തകേന സഹ. **“കമ്മസ്സ പരിയോസാനേ”**തി ഇദം സംവാസേന ആപത്തിഖേത്തനിദസ്സനം.

൧൭൦൬. ഏകേനേവ പയോഗേന ബഹും യാമകാലികാദി**ആമിസം** ഗണ്ഹതോ **ഏകം** പാചിത്തിയം. തഥാ ഏകേനേവ പയോഗേന ബഹും ആമിസം ദദതോപി **ഏകം** പാചിത്തിയം. **ബഹൂസു** പയോഗേസു **ബഹൂനി** പാചിത്തിയാനീതി യോജനാ. ഇമിനാ ച ആമിസസമ്ഭോഗേന തുല്യഫലം ധമ്മസമ്ഭോഗമ്പി സഹചരിയേന ആഹാതി വേദിതബ്ബം. തത്ഥ പന പദാദീഹി ഉദ്ദിസന്തസ്സ വാ ഉദ്ദിസാപേന്തസ്സ വാ പദസോധമ്മേ വുത്തനയേന ആപത്തി വേദിതബ്ബാ.

൭൦൭. **ഇതരോ**തി പകതത്തോ. **ഇതരസ്മി**ന്തി ഉക്ഖിത്തകേ. **പരോ**തി പകതത്തോ. **ഉഭോപി വാ**തി പകതത്തഉക്ഖിത്താ ദ്വേപി വാ. “ഏകതഥ ഏകതോ നിപജ്ജന്തീ”തി സേസോ. ഇമേസു തീസുപി ഠാനേസു “പാചിത്തീ”തി പകരണതോ ലബ്ഭതി.

൭൦൮. ഉട്ഠഹിത്വാ പുനപ്പുനം നിപജ്ജന്തസ്സ നിപജ്ജനപയോഗാനം വസേന ആപത്തിയോ സിയുന്തി അജ്ഝാഹാരയോജനാ കാതബ്ബാ. “ഉക്ഖിത്തകേ നിപന്നസ്മി”ന്തിആദിനാ വുത്താപത്തിവിനിച്ഛയോ കഥ ഹോതീതി ആഹ **“ഏകനാനൂപചാരേസു, ഏകച്ഛന്നേ വിനിച്ഛയോ”**തി. **നാനൂപചാരേസൂ**തി ഏത്ഥ പി-സദ്ദോ ച “വിനിച്ഛയോ”തി ഏത്ഥ അയന്തി ച യോജേതബ്ബോ. ഏകോ ഉപചാരോ അസ്സാതി ഏകൂപചാരം, നാനാ ഉപചാരോ അസ്സാതി നാനൂപചാരം, ഏകൂപചാരഞ്ച നാനൂപചാരഞ്ച **ഏകനാനൂപചാരാനി** ഏകദേസസരൂപേകസേസേന, തേസു. ഏകതോ ഛന്നാനി ഏകച്ഛന്നാനി, തേസു ഏകച്ഛന്നേസൂതി വത്തബ്ബേ വണ്ണലോപേന വാ വചനവിപല്ലാസേന വാ **“ഏകച്ഛന്നേ”**തി വുത്തം. ഏകനാനൂപചാരേസുപി സേനാസനേസു ഏകച്ഛന്നേസു അയം യഥാവുത്തആപത്തിവിനിച്ഛയോ ദട്ഠബ്ബോതി അത്ഥോ.

൭൦൯. **ഉഭയത്ഥാപീ**തി ഉക്ഖിത്താനുക്ഖിത്തേസു ദ്വീസുപി.

൭൧൦. “സഞ്ഞിസ്സ ഓസാരിതോതി ചാ”തി പദച്ഛേദോ.

ഉക്ഖിത്തകഥാവണ്ണനാ.

൭൧൨. **തഥാ വിനാസിത**ന്തി “അജ്ജതഗ്ഗേ തേ ആവുസോ സമണുദ്ദേസ ന ചേവ സോ ഭഗവാ സത്ഥാ അപദിസിതബ്ബോ, യമ്പി ചഞ്ഞേ സമണുദ്ദേസാ ലഭന്തി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ദിരത്തതിരത്തം സഹസേയ്യം, സാപി തേ നത്ഥി, ചര പിരേ വിനസ്സാ”തി (പാചി॰ ൪൨൮) വുത്തനയേന നാസിതം. “തഥാ നാസിതം സമണുദ്ദേസ”ന്തി (പാചി॰ ൪൨൯) വചനതോ “സമണുദ്ദേസ”ന്തി സേസോ. **ജാന**ന്തി വുത്തനയേന “നാസിതോ അയ”ന്തി ജാനന്തോ. **ഉപലാപേയ്യാ**തി “ഉപലാപേയ്യ വാതി തസ്സ പത്തം വാ ചീവരം വാ ഉദ്ദേസം വാ പരിപുച്ഛം വാ ദസ്സാമീ”തി (പാചി॰ ൪൩൦) **പദഭാജനേ** ആഗതനയേന സങ്ഗണ്ഹേയ്യ. **തേനാ**തി നാസിതേന. **ഉപട്ഠാപേയ്യ വാ**തി തേന ദിയ്യമാനാനി ചുണ്ണമത്തികാദീനി സാദിയന്തോ തേന അത്തനോ ഉപട്ഠാനം കാരാപേയ്യ വാ. **“തേനാ”**തി ഇദം സഹത്ഥേ കരണവസേന “സമ്ഭുഞ്ജേയ്യാ”തിആദീഹി ച യോജേതബ്ബം. **വാ**തി ഏത്ഥ ഗാഥാബന്ധവസേന രസ്സോ. സമ്ഭോഗസഹസേയ്യാ അനന്തരസിക്ഖാപദേ വുത്തനയാ ഏവ. തസ്മാ ആപത്തിപരിച്ഛേദോപേത്ഥ തസ്മിം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

൭൧൩. അത്ഥുദ്ധാരവസേന **അട്ഠകഥായം** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൨൯) വുത്താ തിസ്സോ നാസനാ ദസ്സേതുമാഹ **“സംവാസേന...പേ॰... തിസ്സോ”**തി. തത്ഥ തീസു കതമാ അധിപ്പേതാതി ആഹ **“ഏത്ഥാ”**തിആദി. ദണ്ഡകമ്മേന നാസനാ ഏത്ഥ അധിപ്പേതാതി യോജനാ. ഏതാസം വിഭാഗോ ച “തത്ഥ ആപത്തിയാ അദസ്സനാദീസു ഉക്ഖേപനാ സംവാസനാസനാ നാമ. ‘ദൂസകോ നാസേതബ്ബോ, മേത്തിയം ഭിക്ഖുനിം നാസേഥാ’തി അയം ലിങ്ഗനാസനാ നാമ. ‘അജ്ജതഗ്ഗേ തേ ആവുസോ സമണുദ്ദേസ ന ചേവ സോ ഭഗവാ സത്ഥാ അപദിസിതബ്ബോ’തി

അയം ദണ്ഡകമ്മനാസനാ നാമാ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൨൭) **അട്ഠകഥായ** വുത്തോ.

൨൭൬. ''വുത്താ സമനുഭാസനേ''തി (വി॰ വി॰ ൨൭൦൩) തത്ഥ വുത്തത്താ ആഹ **''അരിട്ഠേന സമാ മതാ''**തി.

കണ്ടകകഥാവണ്ണനാ.

സപ്പാണകവഗ്ഗോ സത്തമോ.

൨൭൭-൭. **യോ ഭിക്ഖു** സിക്ഖാപദം വീതിക്കമന്തോ തം വീതിക്കമം യേ പസ്സന്തി, സുണന്തി ച, തേഹി **ഭിക്ഖൂഹി സിക്ഖാപദേന വുച്ചമാനോ** ''മാവുസോ ഏവം അകാസി, ന കപ്പതി ഏതം ഭിക്ഖുസ്സാ''തി സിക്ഖാപദേ വുത്തനയേന വുച്ചമാനോ ''ഏതസ്മിം സിക്ഖാപദേ യേന മം തുമ്ഹേ വദേഥ, ഏതസ്മിം സിക്ഖാപദത്ഥേ യാവ അഞ്ഞം വിയത്തം ബഹുസ്സുതം പകതഞ്ഞും വിനയധരം ന പുച്ഛാമി, താവ അഹം ന സിക്ഖിസ്സാമീ''തി ഭണതി, **തസ്സ** ഏവം ഭണന്തസ്സ പാചിത്തിയം സിയാതി സാധിപ്പായയോജനാ.

൨൭൯-൨൮൦. അനുപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞിവേമതികഅനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീനം വസേന **അനുപസമ്പന്നേ സത്ഥുനാ തികദുക്കടം ദീപിത**ന്തി യോജനാ, ഇമിനാ ച ഉപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞിവേമതികഅനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീനം വസേന ഉപസമ്പന്നേ തികപാചിത്തിയം ദീപിതം ഹോതി. അപഞ്ഞത്തേന ഓവദനപ്പകാരം ദസ്സേതുമാഹ **''ന സല്ലേഖായിദം ഹോതീ''**തി. **ഉഭോഹിപി** ഉപസമ്പന്നാനുപസമ്പന്നേഹി . ''ഇദം സല്ലേഖായ ന ഹോതീ''തി അപഞ്ഞത്തേന വുച്ചമാനസ്സ ''ന താവാഹ''ന്തിആദീനി **വദതോ തസ്സ** ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടം ഹോതീതി യോജനാ. ''ന ദോസോ ഉമ്മത്തകാദീന''ന്തി പദച്ഛേദോ.

സഹധമ്മികകഥാവണ്ണനാ.

൨൮൧. ''യോ പന ഭിക്ഖു പാതിമോക്ഖേ ഉദ്ദിസ്സമാനേ ഏവം വദേയ്യാ''തിആദിസിക്ഖാപദപാഠതോ (പാചി॰ ൪൩൯) **ഉദ്ദിട്ഠേഹീ**തി ഏത്ഥ ''ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകേഹി സിക്ഖാപദേഹീ''തി സേസോ. പാരാജികം ഠപേത്വാ അവസേസാ ഉപാദായുപാദായ ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകാതി നിദ്ദിട്ഠാ. ഏത്ഥ **കിന്തി** പടിക്ഖേപേ, ഏതേഹി കിം, പയോജനം നത്ഥീതി വുത്തം ഹോതി. **ഏതേഹീ**തി സമീപത്ഥേ വചനസാമഞ്ഞേന ''ഇമേഹീ''തി ഏതസ്സ പരിയായോ. ''കിം പനിമേഹീ''തി (പാചി॰ ൪൩൯) സിക്ഖാപദപാഠേ പടിക്ഖേപസ്സ കാരണം ദസ്സേതി **''കുക്കുച്ചാദിനിദാനതോ''**തി. ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന വിഹേസാവിലേഖാ ഗഹിതാ. ഏത്ഥ **കുക്കുച്ചം** നാമ ''കപ്പതി നു ഖോ, ന കപ്പതി നു ഖോ''തി കുക്കുച്ചകരണം. **വിഹേസാ** നാമ വിപ്പടിസാരോ. **വിലേഖാ** നാമ വിചികിച്ഛാസങ്ഖാതാ മനോവിലേഖതാ മനോവിലേഖാ, ഇമേഹി സകലേഹി പദേഹി സിക്ഖാപദവിവണ്ണകപ്പകാരോ ദസ്സിതോ. ''ഇതി സിക്ഖാപദവിവണ്ണനേ''തി ഇതി-സദ്ദോ അജ്ഝാഹരിത്വാ യോജേതബ്ബോ. **വിവണ്ണനേ**തി നിമിത്തത്ഥേ ഭുമ്മം.

കുക്കുച്ചാദിനിദാനതോ ഏതേഹി ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകേഹി സിക്ഖാപദേഹി ഉദ്ദിട്ഠേഹി കിം ഇതി സിക്ഖാപദവിവണ്ണനേ പാചിത്തിയാപത്തി ഹോതീതി യോജനാ.

൪൩൨൪. **തികപാചിത്തിയം വുത്ത**ന്തി "ഉപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞീ വിനയം വിവണ്ണേതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സ. ഉപസമ്പന്നേ വേമതികോ...പേ॰... അനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീ...പേ॰... പാചിത്തിയസ്സാ"തി (പാചി॰ ൪൩൪) തീണി പാചിത്തിയാനി വുത്താനി. **തം** വിനയം സചേ പന അനുപസമ്പന്നസ്സ സന്തികേ വിവണ്ണേതി, തികദുക്കടന്തി യോജനാ.

൪൩൨൫-൪. **ഉഭിന്നമ്പീ**തി ഉപസമ്പന്നാനം, അനുപസമ്പന്നാനം ഉഭിന്നമ്പി, "സന്തികേ"തി സേസോ. **അഞ്ഞധമ്മവിവണ്ണനേ**തി വിനയതോ അഞ്ഞേസം സുത്താഭിധമ്മാനം വിവണ്ണനേ.

അനാപത്തിവിസയം ദസ്സേതുമാഹ **"നവിവണ്ണേതുകാമസ്സാ"**തിആദി. നവിവണ്ണേതുകാമസ്സ "ഹന്ദ സുത്തന്തം പരിയാപുണ, പച്ഛാപി വിനയം പരിയാപുണിസ്സസീ" ഇതി ഏവം വദന്തസ്സ അനാപത്തീതി യോജനാ. സദിസാ ഏവ **സാദിസാ**.

വിലേഖനകഥാവണ്ണനാ.

൪൩൨൭. മോഹനകഥായം താവ -

"അന്വദ്ധമാസം യോ ഭിക്ഖു;
പാതിമോക്ഖേ അസേസതോ;
ഉദ്ദിസ്സമാനേ അഞ്ഞാണ-
തായ പുച്ഛതി അത്തനോ"തി. -

പഠമഗാഥായ ഭവിതബ്ബം. ഏവഞ്ഹി സതി "അഞ്ഞാണേനാ"തിആദിഗാഥാ പരിപുണ്ണസമ്ബന്ധാ സിയാതി വിഞ്ഞായതി.

അഞ്ഞാണേനാതി ഏത്ഥ വാ "ആപന്നത്താ"തി സേസോ. **ആപത്തിമോക്ഖോ**തി ആപത്തിയാ മോക്ഖോ. അഞ്ഞാണേന ആപന്നത്താ ആപത്തിമോക്ഖോ നേവ വിജ്ജതീതി യോജനാ. കിം കാതബ്ബന്തി ആഹ **"കാരേതബ്ബോ"**തിആദി. യഥാ ധമ്മോ ഠിതോ, തഥാ ഭിക്ഖു കാരേതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. **ധമ്മ**-സദ്ദോ പാളിവാചകോ, പാളിയം യഥാ വുത്തം, തഥാ കാരേതബ്ബോതി അത്ഥോ, ദേസനാഗാമിനീ ആപത്തി ചേ, ദേസാപേതബ്ബോ, വുട്ഠാനഗാമിനീ ചേ, വുട്ഠാപേതബ്ബോതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ "യഥാധമ്മോ കാരേതബ്ബോ"തി (പാചി॰ ൪൪൪). അഞ്ഞാണേന ആപന്നത്താ തസ്സ ആപത്തിയാ മോക്ഖോ നത്ഥി. യഥാ പന ധമ്മോ ച വിനയോ ച ഠിതോ, തഥാ ഭിക്ഖു കാരേതബ്ബോ, ദേസനാഗാമിനിം ചേ ആപന്നോ ഹോതി, ദേസാപേതബ്ബോ, വുട്ഠാനഗാമിനിം ചേ, വുട്ഠാപേതബ്ബോതി അത്ഥോ.

൪൩൨൯. **ഉത്തരി**ന്തി യഥാധമ്മകരണതോ ഉത്തരിം. **ദുതിയേനേവാ**തി ഞത്തിദുതിയേനേവ. **നിന്ദിതാ**തി "തസ്സ തേ ആവുസോ അലാഭാ"തിആദിനാ ഗരഹിതാ.

൧൭൨൭. ഏവം ആരോപിതേ മോഹേതി യഥാധമ്മകരണതോ ഉപരി യഥാവുത്തനയേന തം പുഗ്ഗലം ഗരഹിത്വാ ഞത്തിദുതിയായ കമ്മവാചായ തസ്സ ഏവം മോഹേ ആരോപിതേ. പുന യദി മോഹേതീതി യോജനാ. തസ്മിം മോഹനകേ പുഗ്ഗലേ പാചിത്തി വുത്താതി യോജനാ.

൧൭൨൮. ദീപിതം തികദുക്കടന്തി "അധമ്മകമ്മേ ധമ്മകമ്മസഞ്ഞീ മോഹേതി, വേമതികോ, അധമ്മകമ്മസഞ്ഞീ മോഹേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാചി॰ ൪൪൭) തികദുക്കടം ദസ്സിതം. ഏതസ്സ വിപരിയായതോ തികപാചിത്തിയം വേദിതബ്ബം. യഥാഹ "ധമ്മകമ്മേ ധമ്മകമ്മസഞ്ഞീ മോഹേതി, വേമതികോ, അധമ്മകമ്മസഞ്ഞീ മോഹേതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തി (പാചി॰ ൪൪൭). ഏത്ഥ **കമ്മ**ന്തി മോഹാരോപനകമ്മം അധിപ്പേതം. യഥാഹ "ധമ്മകമ്മേതിആദീസു മോഹാരോപനകമ്മം അധിപ്പേത"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൪൭).

൧൭൨൯-൩൦. "ന ച മോഹേതുകാമസ്സാ"തിആദീഹി "അനാപത്തീതി വിഞ്ഞേയ്യ"ന്തി ഇദം പച്ചേകം യോജേതബ്ബം. "വിത്ഥാരേന അസുതസ്സാ"തി പദച്ഛേദോ. ഏത്ഥ "പാതിമോക്ഖ"ന്തി കമ്മപദം അപേക്ഖിതബ്ബം. വിത്ഥാരേന ഊനകദ്വത്തിക്ഖത്തും സുതസ്സ ചാതി യോജനാ. **തഥാ**തി ഇമിനാ "അനാപത്തീതി വിഞ്ഞേയ്യ"ന്തി ഇദം പച്ചാമസതി.

മോഹനകഥാവണ്ണനാ.

൧൭൩൧-൨. കുദ്ധോതി കുപിതോ. **പഹാരം ദേതീ**തി കായേന വാ കായപടിബദ്ധേന വാ നിസ്സഗ്ഗിയേന വാ അന്തമസോ ഉപ്പലപത്തേനാപി പഹാരം ദേതി. യഥാഹ "പഹാരം ദദേയ്യാതി കായേന വാ കായപടിബദ്ധേന വാ നിസ്സഗ്ഗിയേന വാ അന്തമസോ ഉപ്പലപത്തേനാപി പഹാരം ദേതീ"തി (പാചി॰ ൪൫൧). ഏത്ഥ "അഞ്ഞസ്സ ഭിക്ഖുസ്സാ"തി സേസോ. **തസ്സാ**തി അപേക്ഖിത്വാ "യോ"തി ലബ്ഭതി.

അട്ഠകഥാഗതം വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"സമ്പഹരിതുകാമേനാ"**തിആദി, ഇമിനാ മരണാധിപ്പായേന പഹടേ പാരാജികന്തി വുത്തം ഹോതി.

൧൭൩൩. "ഇതി ഏവം കതേ അയം സങ്ഘമജ്ഝേ വിരോചതീ"തി **വിരൂപകരണാപേക്ഖോ** വിരൂപകരണേ അപേക്ഖവാ **തസ്സ** ച അപേക്ഖിതസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ കണ്ണം വാ നാസം വാ യദി ഛിന്ദതി, ദുക്കടന്തി യോജനാ.

൧൭൩൪. അനുപസമ്പന്നേതി സാമിവചനത്ഥേ ഭുമ്മം. "ഇത്ഥിയാ"തിആദീഹി പദേഹി യഥാരഹം യോജേതബ്ബം "അനുപസമ്പന്നായ ഇത്ഥിയാ അനുപസമ്പന്നസ്സ പുരിസസ്സാ"തി. **തിരച്ഛാനഗതസ്സപീ**തി ഏത്ഥ "അന്തമസോ"തി സേസോ. യഥാഹ "അന്തമസോ തിരച്ഛാനഗതസ്സപീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൫൨).

൧൭൩൫. "സചേ പഹരതി ഇത്ഥിഞ്ചാ"തി പദച്ഛേദോ. **രത്തേന ചേതസാ**തി കായസംസഗ്ഗരാഗേന രത്തേന ചിത്തേന. **വിനിദ്ദിട്ഠാ**തി "യോ പന ഭിക്ഖു ഓതിണ്ണോ വിപരിണതേന ചിത്തേന മാതുഗാമേന സദ്ധിം കായസംസഗ്ഗം സമാപജ്ജേയ്യാ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ൨൭൦) ദസ്സിതാ.

൧൩൩. മോക്ഖാധിപ്പായോതി തതോ അത്തനോ മോക്ഖം പത്ഥേന്തോ. **ദോസോ ന വിജ്ജതീ**തി ദുക്കടാദികോപി ദോസോ നത്ഥി.

൧൩൪-൫. ഹേഠേതുകാമമായന്തം ചോരമ്പി വാ പച്ചത്ഥികമ്പി വാ അന്തരാമഗ്ഗേ പസ്സിത്വാതി യോജനാ. ദിസ്വാ കഥം പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി ആഹ **"മാ ഇധാഗച്ഛുപാസകാ"**തിആദി, ആഗമനപടിക്ഖേപേന തത്ഥേവ തിട്ഠാതി വുത്തം ഹോതി. **ആയന്ത**ന്തി ഏവം വുത്തേ തം അനാദിയിത്വാ ആഗച്ഛന്തം. യഥാഹ "വചനം അനാദിയിത്വാ ആഗച്ഛന്ത"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൫൨).

ഏസേവ നയോതി "മാ ആഗച്ഛാ'തി വുത്തേപി ആഗച്ഛന്തം പഹടേ മതേപി അനാപത്തീ"തി അയം നയോ.

൧൩൬. തികപാചിത്തിയം വുത്തന്തി "ഉപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞീ, വേമതികോ, അനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീ പഹാരം ദേതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തി (പാചി॰ ൪൫൧) തികപാചിത്തിയം വുത്തം. **സേസേ**തി അനുപസമ്പന്നേ. **തികദുക്കട**ന്തി "അനുപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞീ, വേമതികോ , അനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീ പഹാരം ദേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാചി॰ ൪൫൧) തികദുക്കടം വുത്തം. അനാണത്തികത്താ ആഹ **"കായചിത്തസമുട്ഠാന"**ന്തി. കായചിത്താനം സുഖോപേക്ഖാപി സമ്ഭവന്തീതി തതോ വിസേസേതുമാഹ **"ദുക്ഖവേദന"**ന്തി.

പഹാരകഥാവണ്ണനാ.

൧൩൭. കായന്തി കായേകദേസം ഹത്ഥാദിഅവയവമാഹ. **വാ**തി ദുതിയത്ഥസമ്പിണ്ഡനേ. **കായബദ്ധ**ന്തി കായപടിബദ്ധം പഹരണയോഗ്ഗായോഗ്ഗേസു കത്തരയട്ഠിസത്ഥാദീസു അഞ്ഞതരം. **സചേ ഉച്ചാരേയ്യാ**തി സചേ പഹരണാകാരം ദസ്സേത്വാ ഉക്ഖിപേയ്യ, ഇദം "കായം വാ കായപടിബദ്ധം വാ"തി ഇമേഹി പദേഹി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം. **തസ്സാ**തി ഉച്ചാരിതകായാദികസ്സ. **ഉഗ്ഗിരണപച്ചയാ**തി ഉക്ഖിപനകാരണാ.

൧൩൮. അസമ്പഹരിതുകാമേനാതി പഹാരദാനം അനിച്ഛന്തേന. **ദിന്നത്താ**തി പഹാരസ്സ ദിന്നത്താ. അപ്പഹരിതുകാമത്താ പുരിമസിക്ഖാപദേന പാചിത്തിയം ന ഹോതി, ഉഗ്ഗിരിതുകാമതായ കതപയോഗസ്സ ഉഗ്ഗിരണമത്തേ അട്ഠത്വാ പഹാരസ്സ ദിന്നത്താ ഇമിനാപി പാചിത്തിയം ന ഹോതി, അജ്ഝാസയസ്സ, പയോഗസ്സ ച അസുദ്ധത്താ അനാപത്തിയാപി ന ഭവിതബ്ബന്തി ദുക്കടം വുത്തം.

൧൩൯. സചേ തേന പഹാരേന ഭിക്ഖുനോ ഹത്ഥാദീസുപി യം കിഞ്ചി അങ്ഗം ഭിജ്ജതി, **പഹടസ്സ** പഹാരദായകസ്സ ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ.

൧൪൦. സേസോ വിനിച്ഛയോ "മോക്ഖാധിപ്പായോ"തിആദികോ ഇധ അവുത്തോ വിനിച്ഛയോ സമുട്ഠാനാദിനാ സദ്ധിം അനന്തരേ വുത്തനയേന വിനയഞ്ഞുനാ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. "തിരച്ഛാനാദീനം വച്ചകരണാദിം ദിസ്വാന പലാപേതുകാമതായ കുജ്ഝിത്വാപി ഉഗ്ഗിരന്തസ്സ മോക്ഖാധിപ്പായോ ഏവാ"തി വദന്തി.

തലസത്തികഥാവണ്ണനാ.

൩൨൪. **അമൂലകേനാ**തി ദിട്ഠാദിമൂലവിരഹിതേന, ഏത്ഥ “ഭിക്ഖു”ന്തി സേസോ. **സങ്ഘാദിസേസേനാ**തി തേരസന്നം അഞ്ഞതരേന. **തസ്സാ**തി ചോദകസ്സ, ചോദാപകസ്സ വാ പാപഭിക്ഖുനോ. സചേ ചുദിതകോ തസ്മിം ഖണേ “ഏസ മം ചോദേതീ”തി ജാനാതി, പാചിത്തിയം സിയാതി യോജനാ, ഇമിനാ “സചേ ഏവം ന ജാനാതി, ചിരേന വാ ജാനാതി, ദുക്കടം ഹോതീ”തി സിദ്ധം.

൩൨൫. **തത്ഥാ**തി ഉപസമ്പന്നേ. **തികപാചിത്തിയ**ന്തി “ഉപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞീ അമൂലകേന സങ്ഘാദിസേസേന അനുദ്ധംസേതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സ. വേമതികോ…പേ॰… അനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീ അമൂലകേന സങ്ഘാദിസേസേന അനുദ്ധംസേതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ”തി (പാചി॰ ൨൫൨) തികപാചിത്തിയം . **ദിട്ഠാചാരവിപത്തിയാ ചോദകോ ദുക്കടാപത്തീ**തി അമൂലികായ ദിട്ഠിവിപത്തിയാ വാ ആചാരവിപത്തിയാ വാ അനുദ്ധംസേന്തസ്സ ദുക്കടാപത്തി ഹോതീതി അത്ഥോ. **സേസേ ചാ**തി അനുപസമ്പന്നേ. **തികദുക്കട**ന്തി അനുപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞിവേമതികഅനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീനം വസേന തീണി ദുക്കടാനി ഹോന്തീതി അത്ഥോ.

൩൨൬. “തഥാസഞ്ഞിസ്സ അനാപത്തീ”തി പദച്ഛേദോ. **തഥാസഞ്ഞിസ്സാ**തി സമൂലകസഞ്ഞിസ്സ.

അമൂലകകഥാവണ്ണനാ.

൩൨൭-൮. **സഞ്ചിച്ചാ**തി തസ്സ പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സാദിഭാവം ജാനന്തോയേവ. **ഭിക്ഖുനോ**തി ഏത്ഥ “അഞ്ഞസ്സാ”തി സേസോ . **ഊനവീസതിവസ്സോ ത്വം മഞ്ഞേ**തി ഏത്ഥ **“മഞ്ഞേ”**തി ഇമിനാ പരികപ്പത്ഥവാചിനാ നിപാതേന “ഉദകം മഞ്ഞേ ആദിത്ത”ന്തിആദീസു (പാരാ॰ ൩൯൫) വിയ മുസാവാദാപത്തിയാ അവിസയതം ദീപേതി. ഹിതേസിതായ അനുസിട്ഠിദാനാദികേ തഥാരൂപേ അഞ്ഞസ്മിം **പച്ചയേ** കാരണേ അസതി “ഊനവീസതിവസ്സോ ത്വം മഞ്ഞേ” ഇതി ഏവമാദിനാ അഞ്ഞസ്സ **ഭിക്ഖുനോ** യോ ഭിക്ഖു സചേ സഞ്ചിച്ച കുക്കുച്ചം ഉപ്പാദേയ്യ, തസ്സ ഏവം കുക്കുച്ചം ഉപ്പാദേന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ വാചായ വാചായ പാചിത്തി ഹോതീതി യോജനാ.

൩൨൯. **തികപാചിത്തിയം വുത്ത**ന്തി “ഉപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞീ സഞ്ചിച്ച കുക്കുച്ചം ഉപദഹതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സ. വേമതികോ…പേ॰… അനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീ സഞ്ചിച്ച കുക്കുച്ചം ഉപദഹതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ”തി (പാചി॰ ൨൫൭) തികപാചിത്തിയം വുത്തം. **സേസേ ചാ**തി അനുപസമ്പന്നേ ച. **തികദുക്കട**ന്തി അനുപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞിവേമതികഅനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീനം വസേന തികദുക്കടം. വജ്ജമേവ **വജ്ജതാ**.

൩൩൦. ഹിതേസിതായ ഭാസതോതി സമ്ബന്ധോ. **മാ ഏവ**ന്തി ഏത്ഥ “കരോഹീ”തി സേസോ, പുനപി മാ ഏവം കരോഹീതി അത്ഥോ. “അഹം തം ഇത്ഥിയാ സഹ നിസിന്നം മഞ്ഞേ, തയാ വികാലേ ഭുത്തം മഞ്ഞേ, പുന മാ ഏവം കരോഹി” ഇതി ഹിതേസിതായ ഭാസതോ അനാപത്തി പകാസിതാതി യോജനാ.

സഞ്ചിച്ചകഥാവണ്ണനാ.

൬൭൩. **ഭണ്ഡനം** നാമ കലഹോ, ഭണ്ഡനം ജാതം യേസന്തി വിഗ്ഗഹോ, ജാതഭണ്ഡനാനന്തി അത്ഥോ, “വചന”ന്തി സേസോ. സോതും ഉപസ്സുതിം തിട്ഠേയ്യാതി യോജനാ. ഉപേച്ച സുയ്യതി ഏത്ഥാതി ഹി **ഉപസ്സുതി,** ഠാനം, യം ഠാനം ഉപഗതേന സക്കാ ഹോതി കഥേന്താനം സദ്ദം സോതും, തത്ഥാതി അത്ഥോ. യോ പന ഭിക്ഖു ഭണ്ഡനജാതാനം ഭിക്ഖൂനം വചനം സോതും ഉപസ്സുതിം സചേ തിട്ഠേയ്യ, തസ്സ പാചിത്തിയം സിയാതി യോജനാ.

൬൭൪. ചോദേതുകാമതായ ഗച്ഛതോ അസ്സാതി യോജനാ.

൬൭൫. **സോതു**ന്തി പച്ഛതോ ഗച്ഛന്താനം ഭണ്ഡനജാതാനം വചനം സോതും. **ഓഹീയന്തസ്സാ**തി പകതിഗമനം ഹാപേത്വാ ഓസക്കന്തസ്സ. പുരതോ **ഗച്ഛതോ** ഭിക്ഖുസ്സ ദുക്കടന്തി യോജനാ. **ഗച്ഛതോ തുരിതം വാപീ**തി പുരതോ ഗച്ഛന്താനം ഭണ്ഡനജാതാനം വചനം സോതും പച്ഛതോ സീഘം ഗച്ഛന്തസ്സാപി. **അയമേവ വിനിച്ഛയോ**തി പദേ പദേ അയം ഏവ വിനിച്ഛയോ.

൬൭൬. അത്തനോ ഠിതോകാസന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഉക്കാസിത്വാപി വാ**തി ഉക്കാസിതസദ്ദം കത്വാ വാ. ഏത്ഥ അഹന്തി വാ വത്വാ ഞാപേതബ്ബന്തി യോജനാ.

൬൭൭. **തികപാചിത്തിയം വുത്തം** ഉപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞിവേമതികഅനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീനം വസേന. **സേസേ ചാ**തി അനുപസമ്പന്നേ. **തികദുക്കടം** അനുപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞിവേമതികഅനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീനം വസേന.

൬൭൮. **ഓരമിസ്സ**ന്തി മയാ ഗഹിതദുഗ്ഗാഹതോ വിരമിസ്സാമി.

൬൭൯. കായചിത്തതോ ച കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാനതോ **ഥേയ്യസത്ഥസമുട്ഠാനം**. സിയാ കിരിയം സോതുകാമതായ ഗമനവസേന, സിയാ അകിരിയം ഠിതട്ഠാനം ആഗന്ത്വാ മന്തയമാനം അജാനാപനവസേന, തേനാഹ **“ഇദം ഹോതി ക്രിയാക്രിയ”**ന്തി. ഗമനേന സിജ്ഝനതോ **കായകമ്മം** . തുണ്ഹീഭാവേന സിജ്ഝനതോ **വചീകമ്മം. സദോസ**ന്തി സാവജ്ജം, അകുസലചിത്തന്തി വുത്തം ഹോതി.

ഉപസ്സുതികഥാവണ്ണനാ.

൬൮൦. **ധമ്മികാന**ന്തി ധമ്മേന വിനയേന സത്ഥുസാസനേന കതാനം. **കമ്മാന**ന്തി അപലോകനകമ്മം, ഞത്തികമ്മം, ഞത്തിദുതിയകമ്മം, ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മന്തി ഇമേസം ചതുന്നം കമ്മാനം. **ഖീയതീ**തി അരുചിം പകാസേതി.

൬൮൧. **ഉഭയത്ഥാ**തി അധമ്മേ, ധമ്മേ ച.

൬൮൨. **അധമ്മേനാ**തി ഏത്ഥ “കമ്മേനാ”തി സേസോ, ധമ്മവിരുദ്ധേന കമ്മേനാതി അത്ഥോ. “കമ്മസ്മി”ന്തി ഇദം വിഭത്തിം വിപരിണാമേത്വാ “കമ്മേനാ”തി അനുവത്തേതബ്ബം. **വഗ്ഗേനാ**തി “ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദോ ആഹടോ

ഹോതി, സമ്മുഖീഭൂതാ ന പടിക്കോസന്തീ''തി (മഹാവ॰ ൩൮൭) വുത്തസാമഗ്ഗിലക്ഖണസ്സ വിരുദ്ധത്താ അസമഗ്ഗേന, ഏത്ഥ ''സങ്ഘേനാ''തി സേസോ. ''തഥാ അകമ്മാരഹസ്സാ''തി പദച്ഛേദോ. ''അധമ്മേന കമ്മേന ഇമേ കമ്മം കരോന്തീ''തി ച ''അസമഗ്ഗേന സങ്ഘേന ഇമേ കമ്മം കരോന്തീ''തി ച ''അധമ്മേന കമ്മേന വഗ്ഗേന സങ്ഘേന ഇമേ കമ്മം കരോന്തീ''തി ച തഥാ ''അകമ്മാരഹസ്സ ഇമേ കമ്മം കരോന്തീ''തി ച ഞത്വാ യോ ഖീയതി, തസ്സ ച അനാപത്തി പകാസിതാതി യോജനാ.

കമ്മപടിബാഹനകഥാവണ്ണനാ.

൧൭൩൪-൫. ആരോചിതം വത്ഥു യാവ ന വിനിച്ഛിതം വാതി യോജനാ, ''ചോദകേന ച ചുദിതകേന ച അത്തനോ കഥാ കഥിതാ, അനുവിജ്ജകോ സമ്മതോ, ഏത്താവതാപി വത്ഥുമേവ ആരോചിതം ഹോതീ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൮൧) **അട്ഠകഥായ** വുത്തത്താ ആരോചിതം വത്ഥു യാവ ന വിനിച്ഛിതം ഹോതീതി അത്ഥോ. ഞത്തി വാ ഠപിതാ , കമ്മവാചാ നിട്ഠം യാവ ന ഗച്ഛതി, ഏതസ്മിം…പേ॰…ഹോതി ആപത്തി ദുക്കടന്തി യോജനാ.

൧൭൩൬. ഛന്ദം അദത്വാ ഹത്ഥപാസേ **ജഹിതേ** തസ്സ പാചിത്തിയം സിയാതി യോജനാ.

൧൭൩൭-൯. അധമ്മേപി കമ്മസ്മിം ധമ്മകമ്മന്തി സഞ്ഞിനോ ദുക്കടന്തി യോജനാ. ധമ്മകമ്മേ ച അധമ്മകമ്മസഞ്ഞിനോ അനാപത്തി ഇധ ന വുത്താ, പാളിയം പന വുത്തത്താ ഇധാപി യോജേതബ്ബാ. ''സങ്ഘസ്സ ഭണ്ഡനാദീനി ഭവിസ്സന്തീ''തി സഞ്ഞിനോ ഗച്ഛതോ ച യോ വാ ഗിലാനോ ഹോതി, തസ്സ ഗച്ഛതോ ച ഗിലാനസ്സ കരണീയേ സതി ഗച്ഛതോ ച കമ്മം നകോപേതുകാമസ്സ ഗച്ഛതോ ച പസ്സാവനാദിനാ പീളിതസ്സ ഗച്ഛതോ ച ''ആഗമിസ്സാമി''ഇതി ഏവം ഗച്ഛതോപി ന ദോസതാതി യോജനാ. തത്ഥ ദോസോ ഏവ **ദോസതാ,** ആപത്തി, **നദോസതാ** അനാപത്തി. ഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാ ഗമനേന, ഛന്ദസ്സ അദാനേന ച ആപജ്ജനതോ **ക്രിയാക്രിയം**.

ഛന്ദംഅദത്വാഗമനകഥാവണ്ണനാ.

൧൭൪൦-൨. സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന സദ്ധിന്തി സമാനസംവാസകേന സമാനസീമായം ഠിതേന സങ്ഘേന സദ്ധിം. വുത്തഞ്ഹി ''സമഗ്ഗോ നാമ സങ്ഘോ സമാനസംവാസകോ സമാനസീമായം ഠിതോ''തി (പാചി॰ ൪൮൬). **ചീവര**ന്തി വികപ്പനുപഗമാഹ. യഥാഹ ''ചീവരം നാമ ഛന്നം ചീവരാനം അഞ്ഞതരം ചീവരം വികപ്പനുപഗം പച്ഛിമ''ന്തി (പാചി॰ ൪൮൬). **സമ്മതസ്സാ**തി സേനാസനപഞ്ഞാപകാദിസമ്മുതിം പത്തേസു അഞ്ഞതരസ്സ. **ഖീയതീ**തി ''യോ യോ മിത്തോ, തസ്സ തസ്സ ദേന്തീ''തിആദിനാ നയേന അവണ്ണം ഭണതി.

ധമ്മകമ്മേ ധമ്മകമ്മസഞ്ഞിവേമതികഅധമ്മകമ്മസഞ്ഞീനം വസേന **തികപാചിത്തിയം വുത്തം**.

൧൭൪൩-൪. സങ്ഘേനാസമ്മതസ്സാപി ചീവരം, അഞ്ഞമേവ വാ തഥേവ സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന ദത്വാ ഖീയതി, തസ്സ ദുക്കടന്തി യോജനാ. അനുപസമ്പന്നേ തഥേവ സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന ദിന്നേ **സബ്ബത്ഥ** ചീവരേ, അഞ്ഞപരിക്ഖാരേ ച

ദുക്കടന്തി യോജനാ. **അനുപസമ്പന്നേ**തി സമ്പദാനത്ഥേ ഭുമ്മം, അനുപസമ്പന്നസ്സാതി അത്ഥോ.

സഭാവതോ ഛന്ദാദീനം വസേനേവ കരോന്തം ഖീയന്തസ്സ ച അനാപത്തീതി യോജനാ. **നയാ** വിനിച്ഛയക്കമാ.

ദുബ്ബലകഥാവണ്ണനാ.

൬൭൭. ഇദം ദ്വാദസമന്തി സമ്ബന്ധോ, ''യോ പന ഭിക്ഖു ജാനം സങ്ഘികം ലാഭം പരിണതം പുഗ്ഗലസ്സ പരിണാമേയ്യ, പാചിത്തിയ''ന്തി (പാചി॰ ർ൯൰) **ഇമം ദ്വാദസമം** സിക്ഖാപദന്തി അത്ഥോ. **തിംസകകണ്ഡസ്മിം** നിസ്സഗ്ഗിയകണ്ഡേ. **അന്തിമേനാ**തി ഏത്ഥ ''സിക്ഖാപദേനാ''തി പകരണതോ ലബ്ഭതി. **ച**-സദ്ദോ ഏവകാരത്ഥോ. ''യോ പന ഭിക്ഖു ജാനം സങ്ഘികം ലാഭം പരിണതം അത്തനോ പരിണാമേയ്യ, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ''ന്തി (പാരാ॰ ൬൫൯) ഇമിനാ അന്തിമേനേവ സിക്ഖാപദേന സബ്ബഥാ **സബ്ബം** വത്തബ്ബം തുല്യന്തി യോജനാ. **അയമേവ വിസേസതാ**തി ഏത്ഥ വിസേസോയേവ **വിസേസതാ,** അയമേവ വിസേസോതി അത്ഥോ.

൬൭൮. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം നിസ്സഗ്ഗിയാവസാനേ സിക്ഖാപദേ. **അത്തനോ പരിണാമനാ**തി അത്തനോ പരിണാമനഹേതു.

പരിണാമനകഥാവണ്ണനാ.

സഹധമ്മികവഗ്ഗോ അട്ഠമോ.

൬൭൭-൯. യോ പന ഭിക്ഖു ദേവിയാ വാപി രഞ്ഞോ വാപി അവിദിതാഗമനോ അപ്പടിസംവിദിതാഗമനോ സയനീയഘരാ രാജസ്മിം അനിക്ഖന്തേ, ദേവിയാ അനിക്ഖന്തായ **തസ്സ** സയനീയഘരസ്സ **ഉമ്മാരം** ഇന്ദഖീലം സചേ അതിക്കമേയ്യ, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പഠമേ പാദേ ദുക്കടം സിയാ, ദുതിയേ പാദേ പാചിത്തിയം സിയാതി യോജനാ.

൬൭൯. പടിസംവിദിതേതി അത്തനോ ആഗമനേ നിവേദിതേ. **നേവപടിസംവിദിതസഞ്ഞിനോ**തി അനിവേദിതസഞ്ഞിനോ. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം പടിസംവിദിതാഗമനേ. **വേമതികസ്സാ**തി ''പടിസംവിദിതം നു ഖോ, ന പടിസംവിദിതം നു ഖോ''തി സംസയമാപന്നസ്സ.

൬൯൦-൧. നേവ ഖത്തിയസ്സ അപ്പടിസംവിദിതേപി വാ ന ഖത്തിയാഭിസേകേന അഭിസിത്തസ്സ അപ്പടിസംവിദിതേപി വാ പവിസതോ ന ദോസോതി യോജനാ, ഏവരൂപാനം അനിവേദിതേപി പവിസന്തസ്സ അനാപത്തീതി അത്ഥോ.

ഉഭോസു രാജിനി ച ദേവിയാ ച സയനിഘരതോ ബഹി നിക്ഖന്തേസു പവിസതോപി വാ ഉഭിന്നം അഞ്ഞതരസ്മിം നിക്ഖന്തേ പവിസതോപി വാ ന ദോസോതി യോജനാ. **കഥിനേനാ**തി ഏത്ഥ ''സമുട്ഠാനാദിനാ സമ''ന്തി സേസോ, ഇദം സിക്ഖാപദം സമുട്ഠാനാദിവസേന കഥിനസിക്ഖാപദേന സമാനന്തി വുത്തം ഹോതി. സയനീയഘരപ്പവേസോ **ക്രിയം**. അപ്പടിസംവേദനം **അക്രിയം**.

അന്തേപുരകഥാവണ്ണനാ.

൧൭൮൨. രജതം , ജാതരൂപം വാ **അത്തനോ** അത്ഥായ ഉഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ, ഉഗ്ഗണ്ഹാപയതോപി വാ തസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയാപത്തീതി യോജനാ.

൧൭൮൩. ഗണപുഗ്ഗലസങ്ഘാനം അത്ഥായ ചേതിയേ നവകമ്മസ്സ അത്ഥായ ഉഗ്ഗണ്ഹാപയതോ, ഉഗ്ഗണ്ഹതോപി വാ ദുക്കടം ഹോതീതി യോജനാ. ജാതരൂപരജതാനം സരൂപം നിസ്സഗ്ഗിയേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

൧൭൮൪. മുത്താദിരതനമ്പി വുത്തസരൂപമേവ. **സങ്ഘാദീനമ്പീ**തി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന ഗണപുഗ്ഗലചേതിയാനം സങ്ഗഹോ.

൧൭൮൫-൬. യം കിഞ്ചി ഗിഹിസന്തകം സചേ കപ്പിയവത്ഥു വാ ഹോതു, അകപ്പിയവത്ഥു വാപി ഹോതു, മാതുകണ്ണപിളന്ധനം താലപണ്ണമ്പി വാ ഹോതു, ഭണ്ഡാഗാരികസീസേന പടിസാമയതോ തസ്സ പാചിത്തിയാപത്തി ഹോതീതി യോജനാ.

൧൭൮൭. **ന നിധേതബ്ബമേവാ**തി ന പടിസാമേതബ്ബമേവ.

൧൭൮൮. എസോ **ഹി** യസ്മാ പലിബോധോ നാമ, തസ്മാ ഠപേതും പന വട്ടതീതി യോജനാ.

൧൭൮൯. **അനുഞ്ഞാതേ ഠാനേ**തി എത്ഥ ''പതിത''ന്തി സേസോ. എത്ഥ **അനുഞ്ഞാതട്ഠാനം** നാമ അജ്ഝാരാമോ വാ അജ്ഝാവസഥോ വാ. യഥാഹ ''അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ രതനം വാ രതനസമ്മതം വാ അജ്ഝാരാമേ വാ അജ്ഝാവസഥേ വാ ഉഗ്ഗഹേത്വാ വാ ഉഗ്ഗഹാപേത്വാ വാ നിക്ഖിപിതും 'യസ്സ ഭവിസ്സതി, സോ ഹരിസ്സതീ''തി (പാചി॰ ൫൦൪). എത്ഥ ച **അജ്ഝാരാമോ** നാമ പരിക്ഖിത്തസ്സ അന്തോപരിക്ഖേപോ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ ദ്വിന്നം ലേഡ്ഡുപാതാനം അന്തോ. **അജ്ഝാവസഥോ** നാമ പരിക്ഖിത്തസ്സ അന്തോപരിക്ഖേപോ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ മുസലപാതബ്ഭന്തരം. **''ഉഗ്ഗഹേത്വാ''**തി ഇദം ഉപലക്ഖണം, ഉഗ്ഗഹാപേത്വാതിപി വുത്തം ഹോതി.

൧൭൯൦-൧. **അനുഞ്ഞാതേ പന ഠാനേ** യഥാവുത്തഅജ്ഝാരാമാദികേ ഠാനേ രതനം വാ രതനസമ്മതം വാ മനുസ്സാനം ഉപഭോഗപരിഭോഗം വാ സയനഭണ്ഡം വാ ഗഹേത്വാ നിക്ഖിപന്തസ്സ, രതനസമ്മതം വിസ്സാസം ഗണ്ഹന്തസ്സ ച താവകാലികമേവ വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ ഉഭയത്ഥ ഉമ്മത്തകാദീനഞ്ച ന ദോസോതി യോജനാ.

സഞ്ചരിത്തസമോദയന്തി എത്ഥ ''സമുട്ഠാനാദിനാ ഇദം സിക്ഖാപദ''ന്തി വത്തബ്ബം, ഇദം സിക്ഖാപദം സമുട്ഠാനാദിനാ സഞ്ചരിത്തസമജാതികന്തി അത്ഥോ.

രതനകഥാവണ്ണനാ.

൧൭൯൨. **പുരേ**തി പുബ്ബഭാഗേ.

൫൬൯-൪. സന്തന്തി ചാരിത്തസിക്ഖാപദേ വുത്തസരൂപം. **അനാപുച്ഛാതി** “വികാലേ ഗാമപ്പവേസനം ആപുച്ഛാമീ”തി അനാപുച്ഛിത്വാ. **പച്ചയം വിനാതി** താദിസം അച്ചായികം കരണീയം വിനാ. **പരിക്ഖേപോക്കമേതി** പരിക്ഖേപസ്സ അന്തോപവേസേ. **ഉപചാരോക്കമേതി** ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ.

൫൬൯. അഥാതി വാക്യന്തരാരമ്ഭേ.

൫൬൭. തതോ അഞ്ഞന്തി പഠമം വികാലേ ഗാമപ്പവേസനം ആപുച്ഛിത്വാ തതോ പവിട്ഠഗാമതോ അഞ്ഞം ഗാമം. പുന **തതോതി** ദുതിയഗാമമാഹ. കത്ഥചി പോത്ഥകേ **“ആപുച്ഛനേ കിച്ച”**ന്തി പാഠോ ദിസ്സതി, **“ആപുച്ഛനകിച്ച”**ന്തി പാഠോയേവ പന യുത്തതരോ. യഥാആകങ്ഖിതപമാണം ദസ്സേതുമാഹ **“ഗാമസതേപി വാ”**തി.

൫൬൮. പസ്സമ്ഭേത്വാനാതി പടിവിനോദേത്വാ. അന്തരാ **അഞ്ഞം** ഗാമം പവിസന്തി ചേതി യോജനാ.

൫൬൯-൯. കുലഘരേ വാ **അഞ്ഞത്ഥ** ആസനസാലായ വാ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ **യോ** ഭിക്ഖു സപ്പിഭിക്ഖായ വാ തേലഭിക്ഖായ വാ സചേ ചരിതുകാമോ സിയാതി യോജനാ.

പസ്സേതി പകതിവചനസവനാരഹേ അത്തനോ സമീപേ, ഏതേനേവ ഏത്തകാ ഠാനാ ദൂരീഭൂതോ അസന്തോ നാമ ഹോതീതി ബ്യതിരേകതോ ലബ്ഭതീതി ദസ്സേതി. **അസന്തേതി** അവിജ്ജമാനേ വാ വുത്തപ്പമാണതോ ദൂരീഭൂതേ വാ. **നത്ഥീതി** ഏത്ഥ “ചിന്തേത്വാ”തി സേസോ.

൫൭൦-൧. അനോക്കമ്മാതി അനുപസക്കിത്വാ. **മഗ്ഗാതി** ഗന്തബ്ബമഗ്ഗാ.

൫൭൦-൨. തികപാചിത്തിയന്തി വികാലേ വികാലസഞ്ഞിവേമതികകാലസഞ്ഞീനം വസേന തികപാചിത്തിയം വുത്തം.

൫൭൦-൪. അച്ചായികേ കിച്ചേ വാപീതി സപ്പദട്ഠാദീനം ഭേസജ്ജപരിയേസനാദികേ അചിരായിതബ്ബകിച്ചേ സതി ഗച്ഛതോ.

൫൭൦-൫. അന്തരാരാമന്തി ഗാമബ്ഭന്തരേ സങ്ഘാരാമം. **ഭിക്ഖുനീനം ഉപസ്സയന്തി** ഭിക്ഖുനിവിഹാരം. **തിത്ഥിയാനം ഉപസ്സയന്തി** തിത്ഥിയാരാമം.

൫൭൦-൬-൭. അന്തരാരാമാദിഗമനേ ന കേവലം അനാപുച്ഛാ ഗച്ഛതോയേവ, കായബന്ധനം അബന്ധിത്വാ, സങ്ഘാടിം അപാരുപിത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സാപി അനാപത്തി.

ആപദാസുപീതി സീഹോ വാ ബ്യഗ്ഘോ വാ ആഗച്ഛതി, മേഘോ വാ ഉട്ഠേതി, അഞ്ഞോ വാ കോചി ഉപദ്ദവോ ഉപ്പജ്ജതി, ഏവരൂപാസു ആപദാസുപി ബഹിഗാമതോ അന്തോഗാമം ഗച്ഛതോ അനാപത്തീതി അത്ഥോ.

വികാലഗാമപ്പവേസനകഥാവണ്ണനാ.

൧൪൯. അട്ഠിദന്തമയം വാപി വിസാണജം വാപി സൂചിഘരന്തി യോജനാ. **അട്ഠി** നാമ യം കിഞ്ചി അട്ഠി. **ദന്തോ**തി ഹത്ഥിദന്തോ. **വിസാണം** നാമ യം കിഞ്ചി വിസാണം.

൧൫൦. **ലാഭേ**തി പടിലാഭേ. **ഭേദനക**ന്തി ഭേദനമേവ ഭേദനകം, തം അസ്സ അത്ഥീതി ഭേദനകം, പഠമം ഭിന്ദിത്വാ പച്ഛാ ദേസേതബ്ബത്താ തം ഭേദനകം അസ്സ പാചിത്തിയസ്സ അത്ഥീതി ഭേദനകം, പാചിത്തിയം, അസ്സത്ഥിഅത്ഥേ അ-കാരപച്ചയോ.

൧൫൧-൨. ''അനാപത്തി അരണികേ''തി പദച്ഛേദോ. **അരണികേ**തി അരണിധനുകേ. **വിധേ**തി കായബന്ധനസ്സ വിധകേ. **അഞ്ജനികാ**തി അഞ്ജനിനാളികാ. **ദകപുഞ്ഛനിയാ**തി നഹാതസ്സ ഗത്തേ ഉദകപുഞ്ഛനപേസികായ. **വാസിജടേ**തി വാസിദണ്ഡകേ.

സൂചിഘരകഥാവണ്ണനാ.

൧൫൩-൬. മഞ്ചപീഠസരൂപം ദുതിയേ ഭൂതഗാമവഗ്ഗേ ചതുത്ഥസിക്ഖാപദേ വുത്തമേവ. ''സുഗതങ്ഗുലേന അട്ഠങ്ഗുലപാദക''ന്തി അട്ഠങ്ഗുലപാദകസ്സ ആഗതത്താ ''അട്ഠങ്ഗുലപ്പമാണേനാ''തി എത്ഥ ''പാദേനാ''തി സേസോ.

ഹേട്ഠിമാടനിന്തി അടനിയാ ഹേട്ഠിമതലം. അടനിയാ ഹേട്ഠിമം ഹേട്ഠിമാടനീ, തം ഠപേത്വാ, അഞ്ഞത്ര ഹേട്ഠിമായ അടനിയാതി വുത്തം ഹോതി. ദേസനാപുബ്ബഭാഗിയേന മഞ്ചപാദച്ഛേദേന സഹ വത്തതീതി **സച്ഛേദാ**. **തം** പമാണം. **അതിക്കമതോ**തി അതിക്കാമയതോ, ഗാഥാബന്ധവസേന യ-കാരലോപോ.

൧൫൭. **പമാണേന കരോന്തസ്സാ**തി അടനിയാ ഹേട്ഠാ വഡ്ഢകിരതനപ്പമാണേന പാദേന യോജേത്വാ കരോന്തസ്സ, എതേനേവ ''ഊനകം കരോന്തസ്സാ''തി ഇദം ഉപലക്ഖിതം. **തസ്സാ**തി തസ്സ അപ്പമാണികസ്സ. **ഛിന്ദിത്വാ**തി അടനിതോ ഹേട്ഠാ വഡ്ഢകിരതനാതിരിത്തം ഠാനം ഛിന്ദിത്വാ.

൧൫൮. **പമാണതോ നിഖണിത്വാ**തി എത്ഥ ''അധിക''ന്തി സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി, പമാണതോ അധികം ഠാനം നിഖണിത്വാ, അന്തോഭൂമിം പവേസേത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **ഉത്താനം വാപീ**തി ഉദ്ധം പാദം കത്വാ ഭൂമിയം വാ ദാരുഘടികാസു വാ ഠപേത്വാ. **അട്ടം വാ ബന്ധിത്വാ പരിഭുഞ്ജതോ**തി ഉക്ഖിപിത്വാ തുലാസങ്ഘാടേ ഠപേത്വാ അട്ടം ബന്ധിത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ അനാപത്തി.

മഞ്ചകഥാവണ്ണനാ.

൧൫൯. തൂലം ഓനദ്ധമേത്ഥാതി **തൂലോനദ്ധം,** തൂലം പക്ഖിപിത്വാ ഉപരി ചിമിലികായ ഓനദ്ധം, ''തൂലം നാമ തീണി തൂലാനി രുക്ഖതൂലം ലതാതൂലം പോടകിതൂല''ന്തി (പാചി॰ ൨൯൭) വുത്തതൂലാനം അഞ്ഞതരം പക്ഖിപിത്വാ ഉപരി പിലോതികായ സിബ്ബിത്വാ കതന്തി വുത്തം ഹോതി. **പോടകിതൂല**ന്തി എരകതൂലാദി യം കിഞ്ചി തിണജാതീനം തൂലം. ഉദ്ദാലനമേവ ഉദ്ദാലനകം, തം അസ്സ അത്ഥീതി **ഉദ്ദാലനക**ന്തി വുത്തനയമേവ. അതിക്കന്താ ഈതി ഉപദ്ദവോ യേന സോ അനീതി, ഭഗവാ, തേന **അനീതിനാ**.

൧൮൧൭. **ആയോഗേതി** ആയോഗപത്തേ. **ബന്ധനേതി** കായബന്ധനേ. **അംസബദ്ധകേതി** അംസബന്ധനകേ. **ബിബ്ബോഹനേതി** ഉപധാനേ. **ഥവികാതി** പത്തഥവികാ. **ഥവികാദീസൂതി** **ആദി**-സദ്ദേന സിപാടികാദീനം സങ്ഗഹോ. ഥവികാദീസു തൂലോനദ്ധേസു പരിഭുത്തേസു ഭിക്ഖുനോ അനാപത്തീതി യോജനാ.

൧൮൧൯. **അഞ്ഞേന ച കതന്തി** ഏത്ഥ "മഞ്ചം വാ പീഠം വാ"തി പകരണതോ ലബ്ഭതി. **ഉദ്ദാലേത്വാതി** പിലോതികം ഉപ്പാടേത്വാ തൂലം അപനേത്വാ. **നയാതി** സമുട്ഠാനാദയോ.

തൂലോനദ്ധകഥാവണ്ണനാ.

൧൮൨൦. **നിസീദനന്തി** നിസീദനചീവരം. **പമാണതോതി** "തത്രിദം പമാണം, ദീഘസോ ദ്വേ വിദത്ഥിയോ സുഗതവിദത്ഥിയാ, തിരിയം ദിയഡ്ഢം , ദസാ വിദത്ഥീ"തി (പാചി॰ ൫൩൧) വുത്തപമാണതോ. പമാണാതിക്കമേ പയോഗേ തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി യോജനാ.

൧൮൨൧. **സച്ഛേദന്തി** പമാണതോ അതിരിത്തപദേസസ്സ ഛേദനകിരിയാസഹിതപടികമ്മം പാചിത്തിയമുദീരിതന്തി അത്ഥോ. **തസ്സാതി** നിസീദനസ്സ. ദ്വീസു ഠാനേസു ഫാലേത്വാ തിസ്സോ ദസാ കാതബ്ബാ സിയുന്തി യോജനാ.

൧൮൨൨. **തദൂനകന്തി** തതോ പമാണതോ ഊനകം. **വിതാനാദിം കരോന്തസ്സാതി** ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന അത്ഥരണസാണിപാകാരഭിസിബിബ്ബോഹനാനം സങ്ഗഹോ. **"സഞ്ചരിത്തസമാനയാ"**തി ഇദം വുത്തത്ഥമേവ.

നിസീദനകഥാവണ്ണനാ.

൧൮൨൩. **രോഗേതി** കണ്ഡുപിളകാദിരോഗേ സതി. യഥാഹ "അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ യസ്സ കണ്ഡു വാ പിളകാവാ അസ്സാവോ വാ ഥുല്ലകച്ഛു വാ ആബാധോ, തസ്സ കണ്ഡുപടിച്ഛാദി"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൫൪). ഏത്ഥ **കണ്ഡൂതി** കച്ഛു. **പിളകാതി** ലോഹിതതുണ്ഡികാ സുഖുമപിളകാ. **അസ്സാവോതി** അരിസഭഗന്ദലമധുമേഹാദിവസേന അസുചിപഗ്ഘരണം. **ഥുല്ലകച്ഛു വാ ആബാധോതി** മഹാപിളകാബാധോ വുച്ചതി. **പമാണതോതി** "തത്രിദം പമാണം, ദീഘസോ ചതസ്സോ വിദത്ഥിയോ സുഗതവിദത്ഥിയാ, തിരിയം ദ്വേ വിദത്ഥിയോ"തി (പാചി॰ ൫൩൭) വുത്തപ്പമാണതോ.

കണ്ഡുപടിച്ഛാദികഥാവണ്ണനാ.

൧൮൨൪. **പമാണേനേവാതി** "തത്രിദം പമാണം, ദീഘസോ ഛ വിദത്ഥിയോ സുഗതവിദത്ഥിയാ, തിരിയം അഡ്ഢതേയ്യാ"തി (പാചി॰ ൫൪൩) വുത്തപ്പമാണേനേവ. **പമാണാതിക്കമേതി** വസ്സികസാടികായ യഥാവുത്തപമാണതോ അതിക്കമനേ, നിമിത്തത്ഥേ ചേതം ഭുമ്മം. **തസ്സ** ഭിക്ഖുസ്സ. **നയോതി** ഛേദനപാചിത്തിയാദികോ വിനിച്ഛയനയോ.

വസ്സികസാടികകഥാവണ്ണനാ.

൩൨൩൫. സുഗതസ്സ ചീവരേന തുല്യപ്പമാണം ചീവരം യോ ഭിക്ഖു സചേ കാരേയ്യ, തസ്സ ചീവരസ്സ **കരണേ** തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ **ദുക്കടം സിയാ**തി യോജനാ. തുല്യം പമാണം യസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ.

൩൨൩൭. അത്തനോ വഡ്ഢനം കരണകാരാപനം വിനാ അഞ്ഞതോ പടിലാഭോ നാമ നത്ഥി, സൂചികമ്മപരിയോസാനേ ചീവരസരൂപസ്സ പടിലാഭോയേവേത്ഥ **പടിലാഭോ**തി വിഞ്ഞായതി.

൩൨൩൮. **തസ്സാ**തി യം "സുഗതസ്സ ചീവരേനാ"തി വുത്തം, തസ്സ സുഗതചീവരസ്സ. ദീഘസോ പമാണേന സുഗതസ്സ വിദത്ഥിയാ നവ വിദത്ഥിയോ, തിരിയം പമാണേന ഛ വിദത്ഥിയോ **വിനിദ്ദിട്ഠാ** സിക്ഖാപദേയേവ കഥിതാതി യോജനാ.

നന്ദകഥാവണ്ണനാ.

രാജവഗ്ഗോ നവമോ.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

പാചിത്തിയകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പഠമോ ഭാഗോ നിട്ഠിതോ.

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

വിനയപിടകേ

വിനയവിനിച്ഛയ-ടീകാ (ദുതിയോ ഭാഗോ)

പാടിദേസനീയകഥാവണ്ണനാ

൫൫൩-൫. ഏവം നാതിസങ്ഖേപവിത്ഥാരനയേന ദ്വേനവുതി പാചിത്തിയാനി ദസ്സേത്വാ തദനന്തരം നിദ്ദിട്ഠേ പാടിദേസനീയേ ദസ്സേതുമാഹ **"യോ ചന്തരഘര"**ന്തിആദി. തത്ഥ **അന്തരഘര**ന്തി രഥികാദിമാഹ. യഥാഹ "അന്തരഘരം നാമ രഥികാ ബ്യൂഹം സിങ്ഘാടകം ഘര"ന്തി.

യോ പന ഭിക്ഖു അന്തരഘരം പവിട്ഠായ അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ ഹത്ഥതോ യം കിഞ്ചി ഖാദനം, ഭോജനമ്പി വാ സഹത്ഥാ പടിഗ്ഗണ്ഹേയ്യ, **തസ്സ** ഭിക്ഖുനോ ഗഹണേ ദുക്കടം, **ഭോഗേ** അജ്ഝോഹാരേ പാടിദേസനീയം സിയാതി യോജനാ.

ഇതോ പട്ഠായ ചതസ്സോ ഗാഥാ ഉപ്പടിപാടിയാ പോത്ഥകേസു ലിഖിതാ, താസം അയം പടിപാടി - "ഏത്ഥന്തരഘര"ന്തി തതിയാ, "തസ്മാ ഭിക്ഖുനിയാ"തി ചതുത്ഥീ, "രഥികാദീസൂ"തി പഞ്ചമീ , "രഥികായപി വാ"തി ഛട്ഠീ. പടിപാടി പനായം മാതികട്ഠകഥക്കമേന വേദിതബ്ബാ. ഇമായ പടിപാടിയാ താസം അത്ഥവണ്ണനാ ഹോതി -

൫൫൭-൮. പുരിമഗാഥാദ്വയേന പദഭാജനാഗതസാമഞ്ഞവിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അട്ഠകഥാഗതം വിസേസം ദസ്സേതുമാഹ **"ഏത്ഥാ"**തിആദി. തത്ഥ **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം പഠമപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദേ. **തസ്സാ**തി അഞ്ഞാതികഭിക്ഖുനിയാ. **വാക്യതോ**തി "അന്തരഘരം പവിട്ഠായാ"തി വചനതോ. **ഹി**-സദ്ദോ ഹേതുമ്ഹി. യസ്മാ ഭിക്ഖുസ്സ ഠിതട്ഠാനം നപ്പമാണന്തി **അട്ഠകഥായ** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൫൩) വണ്ണിതം, തസ്മാ ആരാമാദീസു ഠത്വാ ദേന്തിയാ **ഭിക്ഖുനിയാ** ഹത്ഥതോ വീഥിആദീസു ഠത്വാ യോ പടിഗ്ഗണ്ഹേയ്യ ചേ, ഏവം **പടിഗ്ഗണ്ഹതോ** തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ന ദോസോതി യോജനാ. പരിഭോഗസ്സ പടിഗ്ഗഹണമൂലകത്താ **ന ദോസോ**. **"പടിഗ്ഗണ്ഹതോ"**തി ഇമിനാ പരിഭോഗേ പാടിദേസനീയാഭാവോ ച ദീപിതോ ഹോതി.

൫൫൪. സചേ ഭിക്ഖുനീ രഥികാദീസു ഠത്വാ ഭോജനം ദേതി, ഭിക്ഖു അന്തരാരാമേ ഠത്വാ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി ചേ, തസ്സ ആപത്തീതി യോജനാ. ഗാഥാബന്ധവസേന **"ഭിക്ഖുനി ഭോജന"**ന്തി രസ്സത്തം. **ആപത്തീ**തി ച പടിഗ്ഗഹണപരിഭോഗേസു ദുക്കടപാടിദേസനീയാപത്തിയോ സന്ധായ വുത്തം.

൫൫൬. രഥികാദീസു ഠത്വാ ഭിക്ഖുനീ ഭോജനം ദേതി ചേ, തം രഥികായപി വാ…പേ॰… അയം നയോതി യോജനാ. തത്ഥ **രഥികാ**തി രച്ഛാ. **ബ്യൂഹ**ന്തി അനിബ്ബിജ്ഝിത്വാ ഠിതാ ഗതപച്ചാഗതരച്ഛാ. **സന്ധി** നാമ ഘരസന്ധി. **സിങ്ഘാടക**ന്തി ചതുക്കോണം വാ തികോണം വാ മഗ്ഗസമോധാനട്ഠാനം. **അയം നയോ**തി "ആപത്തീ"തി അനന്തരഗാഥായ വുത്തനയോ.

൫൫൯. ആമിസേന അസമ്ഭിന്നരസം സന്ധായ ഇദം ദുക്കടം ഭാസിതം. ആമിസേന സമ്ഭിന്നേ ഏകരസേ യാമകാലികാദിമ്ഹി പടിഗ്ഗഹേത്വാ അജ്ഝോഹാരേ പാടിദേസനീയാപത്തി സിയാതി യോജനാ.

൮൭൩൮. ഏകതോഉപസമ്പന്നഹത്ഥതോതി ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ ഉപസമ്പന്നായ ഹത്ഥതോ. യഥാഹ ‘‘ഏകതോഉപസമ്പന്നായാതി ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ ഉപസമ്പന്നായാ’’തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൭൩൫). ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ഉപസമ്പന്നായ പന യഥാവത്ഥുകമേവാതി.

൮൭൩൯. അഞ്ഞാതികായ ഞാതികസഞ്ഞിസ്സ, തഥേവ വിമതിസ്സ ച ദുക്കടന്തി യോജനാ.

൮൭൪൦. അഞ്ഞാതികായ ദാപേന്തിയാ ഭൂമിയാ നിക്ഖിപിത്വാ ദദമാനായ വാ അന്തരാരാമാദീസു ഠത്വാ ദേന്തിയാ പടിഗ്ഗണ്ഹതോ ഭിക്ഖുസ്സ അനാപത്തീതി യോജനാ. **അന്തരാരാമാദീസൂ**തി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന ഭിക്ഖുനുപസ്സയതിത്ഥിയസേയ്യാപടിക്കമനാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **പടിക്കമനം** നാമ ഭോജനസാലാ.

൮൭൪൧. ഗാമതോ ബഹി നീഹരിത്വാ ദേതീതി യോജനാ.

൮൭൪൨. ഹത്ഥതോതി എത്ഥ ‘‘ഗഹണേ’’തി സേസോ. **തഥാ**തി അനാപത്തി. സമുട്ഠാനം ഇദം സിക്ഖാപദം ഏളകലോമേന സമം മതന്തി യോജനാ.

പഠമപാടിദേസനീയകഥാവണ്ണനാ.

൮൭൪൩-൪. അവുത്തേതി വക്ഖമാനനയേന അവുത്തേ. ഏകേനപി ച ഭിക്ഖുനാതി സമ്ബന്ധോ. **അപസക്കാ**തി അപഗച്ഛ. ആദി-അത്ഥവാചിനാ **ഇതി**-സദ്ദേന ‘‘അപസക്ക താവ, ഭഗിനി, യാവ ഭിക്ഖൂ ഭുഞ്ജന്തീ’’തി വാക്യസേസോ സങ്ഗഹിതോതി ദട്ഠബ്ബോ. ഇമിനാ അപസാദനാകാരോ സന്ദസ്സിതോ. **‘‘ഏകേനപി ച ഭിക്ഖുനാ’’**തി ഇമിനാ അവകംസോ ദസ്സിതോ. ഉക്കംസോ പന ‘‘തേഹി ഭിക്ഖൂഹി സാ ഭിക്ഖുനീ അപസാദേതബ്ബാ’’തി പാളിതോപി ദട്ഠബ്ബോ. **‘‘ആമിസ’’**ന്തി സാമഞ്ഞവചനേപി പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരസ്സേവ ഗഹണം. യഥാഹ ‘‘പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരേനാ’’തി. **ഭോഗേ**തി ച **ഏകതോഉപസമ്പന്ന**ന്തി ച വുത്തത്ഥമേവ.

൮൭൪൫. തഥേവാതി ദുക്കടം. **തത്ഥാ**തി അനുപസമ്പന്നായ.

൮൭൪൬. അത്തനോ ഭത്തേ ദിന്നേപി ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന അനാപത്തി, പുരിമസിക്ഖാപദേന പന ആപത്തിസമ്ഭവാ **‘‘ന ദേതീ’’**തി വുത്തം. യഥാഹ ‘‘അത്തനോ ഭത്തം ദാപേതി, ന ദേതീതി എത്ഥ സചേപി അത്തനോ ഭത്തം ദേതി, ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന അനാപത്തിയേവ, പുരിമസിക്ഖാപദേന ആപത്തീ’’തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൭൪൨). **തഥാ**തി അനാപത്തി. ഉഭയസിക്ഖാപദേഹിപി അനാപത്തിം ദസ്സേതുമാഹ **‘‘പദേതി ചേ’’**തി. യഥാഹ ‘‘അഞ്ഞേസം ഭത്തം ദേതി, ന ദാപേതീതി എത്ഥ പന സചേപി ദാപേയ്യ, ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന ആപത്തി ഭവേയ്യ, ദേന്തിയാ പന നേവ ഇമിനാ, ന പുരിമേന ആപത്തീ’’തി.

൮൭൪൭. ഭിക്ഖുനീ യം ന ദിന്നം, തം ദാപേതി, യത്ഥ വാ ന ദിന്നം, തത്ഥ ദാപേതി, തമ്പി **സബ്ബേസം** മിത്താമിത്താനം സമം ദാപേതി, തഥാപി അനാപത്തി.

൧൮൭. സിക്ഖമാനാ വാ സാമണേരികാ വാ "ഇധ സൂപം ദേഥ, ഓദനം ദേഥാ"തി **വോസാസന്തീ** വിധാനം കരോന്തീ ഠിതാ, തം അനപസാദേന്തസ്സ അനാപത്തി. പഞ്ചേവ ഭോജനാനി വിനാ അഞ്ഞം വോസാസന്തിം ഭിക്ഖുനിം അനപസാദേന്തസ്സ അനാപത്തി. അനപസാദേന്തസ്സ ഉമ്മത്തകാദിനോപി അനാപത്തീതി യോജനാ.

൧൮൯. **സമുട്ഠാനന്തി** ഏത്ഥ "ഇമസ്സാ"തി സേസോ. ഭോജനം കിരിയം, വോസാസന്തിയാ അനിവാരണം അകിരിയന്തി ഏവമിദം **ക്രിയാക്രിയം**.

ദുതിയപാടിദേസനീയകഥാവണ്ണനാ.

൧൯൦-൧. **സേക്ഖന്തി സമ്മതേതി** "സേക്ഖസമ്മതം നാമ കുലം യം കുലം സദ്ധായ വഡ്ഢതി, ഭോഗേന ഹായതി, ഏവരൂപസ്സ കുലസ്സ ഞത്തിദുതിയേന കമ്മേന സേക്ഖസമ്മുതി ദിന്നാ ഹോതീ"തി (പാചി॰ ൫൬൯) വുത്തം ഇദം കുലം സേക്ഖസമ്മതം നാമ. തേനാഹ **"ലദ്ധസമ്മുതികേ കുലേ"**തി. ലദ്ധാ സമ്മുതി യേനാതി വിഗ്ഗഹോ. ഘരൂപചാരം ഓക്കന്തേ നിമന്തിതോപി അനിമന്തിതോവ ഹോതീതി ആഹ **"ഘരൂപചാരോക്കമനാ പുബ്ബേവാ"**തി. യഥാഹ "അനിമന്തിതോ നാമ അജ്ജതനായ വാ സ്വാതനായ വാ അനിമന്തിതോ, ഘരൂപചാരം ഓക്കമന്തേ നിമന്തേതി, ഏസോ അനിമന്തിതോ നാമാ"തി (പാചി॰ ൫൬൯).

"അഗിലാനോ നാമ യോ സക്കോതി പിണ്ഡായ ചരിതു"ന്തി വുത്തത്താ ഭിക്ഖായ ചരിതും സമത്ഥോ അഗിലാനോ നാമ. **ഗഹേത്വാതി** സഹത്ഥാ പടിഗ്ഗഹേത്വാ. **"ആമിസ"**ന്തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. യഥാഹ "ഖാദനീയം വാ ഭോജനീയം വാ സഹത്ഥാ പടിഗ്ഗഹേത്വാ"തി (പാചി॰ ൫൬൯). **ഗഹണേതി** ഏത്ഥ "ആഹാരത്ഥായാ"തി സേസോ.

൧൯൨. **തത്ഥാതി** അസേക്ഖസമ്മതേ കുലേ. **തഥേവ പരിദീപിതന്തി** ദുക്കടം പരിദീപിതം.

൧൯൪. **നിമന്തിതസ്സ വാതി** ഏത്ഥ **വാ**-സദ്ദേന നിമന്തിതസ്സ അവസേസം ഗണ്ഹാതി. യഥാഹ "നിമന്തിതസ്സ വാ ഗിലാനസ്സ വാ സേസകം ഭുഞ്ജതീ"തി. അഞ്ഞേസം ഭിക്ഖാ തത്ഥ ദീയതീതി യോജനാ. **തത്ഥാതി** തസ്മിം സേക്ഖസമ്മതേ കുലേ.

൧൯൫. **യത്ഥ കത്ഥചീതി** ആസനസാലാദീസു യത്ഥ കത്ഥചി. **നിച്ചഭത്താദികേ വാപീതി** ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന സലാകഭത്തപക്ഖികഉപോസഥികപാടിപദികഭത്താനം ഗഹണം.

൧൯൬. **ദ്വാരേതി** ഏത്ഥ "ഠപേത്വാ"തി സേസോ. **സമ്പത്തേതി** ഏത്ഥ "പച്ഛാ"തി സേസോ. യഥാഹ "സചേപി അനാഗതേ ഭിക്ഖുമ്ഹി പഠമംയേവ നീഹരിത്വാ ദ്വാരേ ഠപേത്വാ പച്ഛാ സമ്പത്തസ്സ ദേന്തി, വട്ടതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൭൦).

൧൯൭. **മഹാപച്ചരിയാ**(പഞ്ചാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൭൦) ഗതവിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"ഭിക്ഖു"**ന്തിആദി. **സമുട്ഠാനേളകൂപമന്തി** സമുട്ഠാനതോ

ഏളകലോമസിക്ഖാപദസദിസന്തി അത്ഥോ.

തതിയപാടിദേസനീയകഥാവണ്ണനാ.

ഫവൃദവൃ-ൻ. ‘‘പഞ്ചന്നം പടിസംവിദിതം, ഏതം അപ്പടിസംവിദിതം നാമാ’’തി വചനതോ ച ഇധാപി ‘‘സഹധമ്മികഞാപിത’’ന്തി വക്ഖമാനത്താ ച **അഗഹട്ഠ**-സദ്ദേന പരിബ്ബാജകാനം ഗഹണം. വുത്തമേവ നയം വോഹാരന്തരേന ദസ്സേതുമാഹ **‘‘ഇത്ഥിയാ പുരിസേന വാ’’**തി. ‘‘യാനി ഖോ പന താനി ആരഞ്ഞകാനി സേനാസനാനീ’’തി (പാചി॰ ദൗന്ന) വചനതോ **ആരാമ**ന്തി ആരഞ്ഞകാരാമമാഹ. സചേ ഏവമാരോചിതം പടിസംവിദിതന്തി ഹി **വുത്തം** പദഭാജനേതി (പാചി॰ ദൗന്ന) യോജനാ. **പടിസംവിദിത**ന്തി പഗേവ നിവേദിതം.

ഫവൃന്നം. പച്ഛാ യഥാരോചിതം തമേവ വാ തസ്സ ച പരിവാരം കത്വാ അഞ്ഞം ബഹും വാ ആഹരീയതു, തമ്പി പടിസംവേദിതം നാമാതി യോജനാ.

ഫവൃന്നഫ. **യാഗുയാ വിദിതം കത്വാ**തി ഏത്ഥ ‘‘തം ഠപേത്വാ’’തി ഇദം സാമത്ഥിയാ ലബ്ഭതി. ഇദമ്പി വിദിതം കുരുന്ദിയം വട്ടതീതി വുത്തന്തി യോജനാ.

ഫവൃന്നവ. **പനാ**തി അപി-സദ്ദത്ഥോ. അഞ്ഞാനിപി കുലാനീതി യോജനാ. ഏത്ഥ ‘‘അസുകം നാമ കുലം പടിസംവേദിതം കത്വാ ഖാദനീയാദീനി ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതീതി സുത്വാ’’തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ദൗന്ന) **അട്ഠകഥാ**സേസോ. **തേനാ**തി കതപടിസംവേദിതേന. തമ്പി ച സബ്ബം വട്ടതീതി യോജനാ.

ഫവൃന്നന. **ഏവം യം അനാരോചിത**ന്തി ‘‘ആരാമം വാ ഉപചാരം വാ പവിസിത്വാ’’തിആദിനാ നയേന യം പഠമം അനിവേദിതം. **‘‘ഏവ’’**ന്തി ഇദം ‘‘യം ആരാമമനാഭത’’ന്തി ഇമിനാപി യോജേതബ്ബം. **ഏവ**ന്തി ‘‘തസ്സ പരിവാരം കത്വാ’’തിആദിനാ പകാരേന. **‘‘തം അസംവിദിതം നാമാ’’**തി ഇദം ‘‘സഹധമ്മികഞാപിത’’ന്തി ഇമിനാപി യോജേതബ്ബം. യഥാഹ ‘‘പഞ്ചന്നം പടിസംവിദിതം, ഏതം അപ്പടിസംവിദിതം നാമാ’’തി (പാചി॰ ദൗന്ന). **അട്ഠകഥായഞ്ച** ‘‘പഞ്ചന്നം പടിസംവിദിതന്തി പഞ്ചസു സഹധമ്മികേസു യം കിഞ്ചി പേസേത്വാ ‘ഖാദനീയം വാ ഭോജനീയം വാ ആഹരിസ്സാമാ’തി പടിസംവിദിതം കതമ്പി അപ്പടിസംവിദിതമേവാതി അത്ഥോ’’തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ദൗന്ന) വുത്തം.

ഫവൃന്നർ. **കാരാപേത്വാ**തി ഏത്ഥ ‘‘പടിസംവിദിത’’ന്തി സേസോ.

ഫവൃന്നദ. ഭിക്ഖുനാ വാ ഗന്ത്വാ അന്തരാമഗ്ഗേ ഗഹേതബ്ബന്തി യോജനാ. **ഏവമകത്വാ**തി ‘‘ബഹിആരാമം പേസേത്വാ’’തിആദിനാ വുത്തവിധാനം അകത്വാ. **ഉപചാരതോ**തി ഏത്ഥ ഭുമ്മത്ഥേ തോ-പച്ചയോ വേദിതബ്ബോ.

ഫവൃന്നവൃ. **‘‘പടിസംവിദിതേ’’**തിആദീനം പദാനം ‘‘അനാപത്തേ വാ’’തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. **പടിസംവിദിതേ**തി ഏത്ഥ ‘‘ഗിലാനസ്സാ’’തി സേസോ. പടിസംവിദിതേ അനാപത്തി, ഗിലാനസ്സാപി അനാപത്തി, അപ്പടിസംവിദിതേപി **തസ്സ** പടിസംവിദിതസ്സ അവസേസകേ വാ ഗിലാനസ്സ അവസേസകേ വാ അനാപത്തി ഏവാതി സമ്ബന്ധോ . യഥാഹ **അനാപത്തിവാരേ**

‘‘പടിസംവിദിതസ്സ വാ ഗിലാനസ്സ വാ സേസകം ഭുഞ്ജതീ’’തി (പാചി॰ ൩൭൩). ബഹാരാമേ പടിഗ്ഗഹേത്വാ അന്തോയേവ ഭുഞ്ജതോ അസ്സ അനാപത്തീതി യോജനാ. **ഗഹേത്വാ വാ**തി എത്ഥ **വാ**-സദ്ദോ ‘‘തസ്സാ’’തിആദീസുപി യോജേതബ്ബോ.

ഉപ്പന്നൻ. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം ആരഞ്ഞകാരാമേ. ഖാദതോ അനാപത്തി എവാതി യോജനാ, തത്ഥ ‘‘അഞ്ഞേന കപ്പിയം കത്വാ ദിന്നാനീ’’തി സേസോ.

ചതുത്ഥപാടിദേസനീയകഥാവണ്ണനാ.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

പാടിദേസനീയകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സേഖിയകഥാവണ്ണനാ

൫൭൬. ഏവം പാടിദേസനീയവിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ തദനന്തരം ഉദ്ദിട്ഠാനം സേഖിയാനം വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"യോ അനാദരിയേനേവാ"**തിആദി. **യോ**തി ഥേരോ വാ നവോ വാ മജ്ഝിമോ വാ. ഏത്ഥ **അനാദരിയം** നാമ സഞ്ചിച്ച ആപത്തിആപജ്ജനം, നിവാസനാദിവത്ഥസ്സ ഉഗ്ഗഹണേ നിരുസ്സാഹഞ്ച. **പച്ഛതോപി വാ**തി ഏത്ഥ **വാ**-സദ്ദേന "പസ്സതോപി വാ"തി ഇദം സങ്ഗണ്ഹാതി. **തസ്സ ചാ**തി ഏത്ഥ **ച**-സദ്ദോ വക്ഖമാനസമുച്ചയോ.

൫൭൭. ന കേവലം വുത്തനയേന നിവാസേന്തസ്സേവ ഹോതി, **ഖന്ധകാ**ഗതഹത്ഥിസോണ്ഡാദിആകാരേനാപി നിവാസേന്തസ്സ ദുക്കടം ഹോതീതി ആഹ **"ഹത്ഥിസോണ്ഡാദീ"**തിആദി. ഹത്ഥിസോണ്ഡാദിനിവാസനം പരതോ **ഖുദ്ദകവത്ഥുക്ഖന്ധകേ** (ചൂളവ॰ ൨൮൦) ആവി ഭവിസ്സതി. **പരിമണ്ഡല**ന്തി സമന്തതോ മണ്ഡലം കത്വാ. **വത്ഥബ്ബ**ന്തി നിവത്ഥബ്ബം നിവാസേതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

൫൭൮. **ജാണുമണ്ഡലതോ ഹേട്ഠാ**തി ഏത്ഥ "ജങ്ഘട്ഠിസീസതോ പട്ഠായാ"തി സേസോ. **അട്ഠങ്ഗുലപ്പമാണക**ന്തി വഡ്ഢകിഅങ്ഗുലേന അട്ഠങ്ഗുലമത്തന്തി ആചരിയാ. "യോ പന സുക്ഖജങ്ഘോ വാ മഹാപിണ്ഡികമംസോ വാ ഹോതി, തസ്സ സാരുപ്പത്ഥായ ജാണുമണ്ഡലതോ അട്ഠങ്ഗുലാധികമ്പി ഓതാരേത്വാ നിവാസേതും വട്ടതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൭൬) **അട്ഠകഥം** സങ്ഗണ്ഹിതുമാഹ **"തതോ ഊനം ന വട്ടതീ"**തി.

൫൭൯. അസഞ്ചിച്ച അപരിമണ്ഡലം നിവാസേന്തസ്സ അനാപത്തീതി യോജനാ. ഏവമുപരിപി. **അസഞ്ചിച്ചാ**തി "അപരിമണ്ഡലം നിവാസേസ്സാമീ"തി ഏവം അസഞ്ചിച്ച, അഥ ഖോ "പരിമണ്ഡലംയേവ നിവാസേസ്സാമീ"തി വിരജ്ഝിത്വാ അപരിമണ്ഡലം നിവാസേന്തസ്സ അനാപത്തി. **അസതിസ്സാപീ**തി അഞ്ഞവിഹിതസ്സാപി തഥാ നിവാസേന്തസ്സ അനാപത്തി. **അജാനന്തസ്സാ**തി കേവലം പരിമണ്ഡലം നിവാസേതും അജാനന്തസ്സ അനാപത്തി. അപിച നിവാസനവത്തം ഉഗ്ഗഹേതബ്ബം. ഉഗ്ഗഹിതവത്തോപി സചേ "ആരുള്ഹ"ന്തി വാ "ഓരുള്ഹ"ന്തി വാ ന ജാനാതി, തസ്സാപി അനാപത്തിയേവ. **ഗിലാനസ്സാ**തി യസ്സ ജങ്ഘായ വാ പാദേ വാ വണോ ഹോതി, തസ്സ ഉക്ഖിപിത്വാ വാ ഓതാരേത്വാ വാ നിവാസേന്തസ്സ അനാപത്തി. **പാദോ**തി ചേത്ഥ പാദസമീപം അധിപ്പേതം. **ആപദാസൂ**തി വാളാ വാ ചോരാ വാ അനുബന്ധന്തി, ഏവരൂപാസു ആപദാസു അനാപത്തി.

പരിമണ്ഡലകഥാവണ്ണനാ.

൫൮൦. **ഉഭോ കോണേ സമം കത്വാ**തി പാരുപനസ്സ ഏകംസേ കതസ്സ പിട്ഠിപസ്സേ, ഉദരപസ്സേ ച ഓലമ്ബമാനേ ഉഭോ കണ്ണേ ഹത്ഥിപിട്ഠേ ഗണ്ഡാ വിയ സമം കത്വാ. **പരിമണ്ഡലം കത്വാ**തി ഏതസ്സേവ അത്ഥപദം. **സാദര**ന്തി ഭാവനപുംസകനിദ്ദേസോ. സാദരം വാ പാരുപിതബ്ബന്തി യോജനാ, സാദരം പാരുപനം കത്തബ്ബന്തി അത്ഥോ. **ഏവം അകരോന്തസ്സാ**തി പാരുപനവത്തേ ആദരം ജനേത്വാ ഏവം അപാരുപന്തസ്സ.

൧൮൭. “പരിമണ്ഡലം നിവാസേസ്സാമീതി സിക്ഖാ കരണീയാ”തി (പാചി॰ ൭൬൬) വാ “പരിമണ്ഡലം പാരുപിസ്സാമീതി സിക്ഖാ കരണീയാ”തി (പാചി॰ ൭൬൭) വാ “അന്തരഘരേ”തി അവിസേസേത്വാ വുത്തത്താ ആഹ **“അവിസേസേന വുത്ത”**ന്തി. ഇദം സിക്ഖാപദദ്വയം യസ്മാ അവിസേസേന വുത്തം, തസ്മാ ഘരേ, വിഹാരേ വാ കാതബ്ബം പരിമണ്ഡലന്തി യോജനാ. **ഘരേതി** അന്തരഘരേ. **വിഹാരേ വാതി** ബുദ്ധുപട്ഠാനാദികാലം സന്ധായ വുത്തം. **പരിമണ്ഡലം കത്തബ്ബ**ന്തി പരിമണ്ഡലമേവ നിവാസേതബ്ബം പാരുപിതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

ദുതിയം.

൧൮൬. ഉഭോ കോണേ സമം കത്വാതി സമ്ബന്ധോ. ഗീവമേവ ച അനുവാതേന ഛാദേത്വാതി യോജനാ.

൧൮൭. **തഥാ അകത്വാതി** യഥാവുത്തവിധാനം അകത്വാ. **ജത്തൂനിപീതി** ഉഭോ അംസകൂടാനിപി. **ഉരമ്പി ചാതി** ഹദയമ്പി. **വിവരിത്വാതി** അപ്പടിച്ഛാദേത്വാ. **യഥാകാമന്തി** ഇച്ഛാനുരൂപം. **ഗച്ഛതോതി** എത്ഥ “അന്തരഘരേ”തി സേസോ. **അന്തരഘരം** നാമ ഗാമേ വാ ഹോതു വിഹാരേ വാ, പചിത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ ഗിഹീനം വസനട്ഠാനം.

തതിയം.

൧൮൮-൯. **“മണിബന്ധതോ”**തി ഇമിനാപി “ഹേട്ഠാ”തി യോജേതബ്ബം. **വാസൂപഗസ്സാതി** എത്ഥ “കായം വിവരിത്വാ നിസീദതോ”തി സേസോ. **വാസൂപഗോ** നാമ രത്തിവാസത്ഥായ ഉപഗതോ, എതേന വാസത്ഥായ അന്തരഘരം ഉപഗച്ഛന്തേന സുപ്പടിച്ഛന്നേനേവ ഉപഗന്തബ്ബന്തി ദീപിതം ഹോതി, എതേനേവ വാസൂപഗതസ്സ സന്തികം ഉപഗതസ്സ യഥാകാമം ഗമനേ ന ദോസോതി ച വുത്തമേവ ഹോതി. തേനാഹ **ഗണ്ഠിപദേ** “എകദിവസമ്പി വാസൂപഗതസ്സ സന്തികം യഥാസുഖം ഗന്തും വട്ടതി, കോ പന വാദോ ചതുപഞ്ചാഹം വാസമധിട്ഠായ വസിതഭിക്ഖൂനം സന്തിക”ന്തി.

ചതുത്ഥം.

൧൯൦. **സുവിനീതേനാതി** ഹത്ഥപാദാനം അകീളാപനേനേവ സുട്ഠു വിനീതേന.

പഞ്ചമം.

൧൯൧. ഗാഥാബന്ധവസേന **“സതീമതാ”**തി ദീഘോ കതോ. **അവികാരേനാതി** തംതദവലോകാസഹിതേന . യുഗം മത്താ പമാണം എതസ്സാതി **യുഗമത്തം,** രഥയുഗം ചതുഹത്ഥപ്പമാണം, തത്തകം പദേസം. **പേക്ഖിനാതി** ഓലോകേന്തേന. “ഭിക്ഖുനാ ഓക്ഖിത്തചക്ഖുനാ”തി പദച്ഛേദോ.

൧൯൨. അന്തരഘരേ യത്ഥ കത്ഥചിപി എകസ്മിമ്പി ഠാനേ ഠത്വാതി യോജനാ. എവം വുത്തേപി തഥാരൂപേ അന്തരായേ സതി ഗച്ഛതോപി ഓലോകേതും ലബ്ഭതി. **എകസ്മിം പന ഠാനേ ഠത്വാതി** എത്ഥ ഗച്ഛന്തോപി പരിസ്സയാഭാവം ഓലോകേതും ലബ്ഭതിയേവ. “തഥാ ഗാമേ പൂജ”ന്തി

ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. പി-സദ്ദോ പന-സദ്ദത്ഥോ, ഓലോകേതും പന വട്ടതീതി വുത്തം ഹോതി.

൧൪൭൩. **ഓലോകേന്തോ തഹം തഹന്തി** യോ അനാദരിയം പടിച്ച തം തം ദിസാഭാഗം പാസാദം കൂടാഗാരം വീഥിം ഓലോകേന്തോ.

സത്തമം.

൧൪൭൫. **ഏകതോ വാപീതി** ഏകഅംസകൂടതോ വാ. **ഉഭതോ വാപീതി** ഉഭയംസകൂടതോ വാ. **ഇന്ദഖീലകതോ അന്തോ**തി ഗാമദ്വാരിന്ദഖീലതോ അന്തോ, ഘരേതി വുത്തം ഹോതി.

നവമം.

൧൪൭൯. **തഥാ നിസിന്നകാലേപീ**തി ഇന്ദഖീലസ്സ അന്തോ നിസിന്നകാലേപി. കുണ്ഡികം നീഹരന്തേന ച ചീവരം **അനുക്ഖിപിത്വാ ദാതബ്ബാ** കുണ്ഡികാതി യോജനാ. **കുണ്ഡിക**ന്തി ച ഉപലക്ഖണമത്തം. ധമ്മകരണാദീസുപി ഏസേവ നയോ.

ദസമം.

പഠമോ വഗ്ഗോ.

൧൪൮൧. ഗന്തുഞ്ചേവ നിസീദിതുഞ്ച ന വട്ടതീതി യോജനാ. **ച**-സദ്ദോ കിരിയാസമുച്ചയോ. **ഹസനീയസ്മിം വത്ഥുസ്മി**ന്തി ഹാസജനകേ കാരണേ. **സിതമത്ത**ന്തി മന്ദഹാസം.

പഠമദുതിയാനി.

൧൪൮൩. **അപ്പസദ്ദേനാ**തി "കിത്താവതാ അപ്പസദ്ദോ ഹോതി? ദ്വാദസഹത്ഥേ ഗേഹേ ആദിമ്ഹി സങ്ഘത്ഥേരോ, മജ്ഝേ ദുതിയത്ഥേരോ, അന്തേ തതിയത്ഥേരോതി ഏവം നിസിന്നേസുയം സങ്ഘത്ഥേരോ ദുതിയത്ഥേരേന സദ്ധിം മന്തേതി, ദുതിയത്ഥേരോ തസ്സ സദ്ദഞ്ചേവ സുണാതി, കഥഞ്ച വവത്ഥപേതി. തതിയത്ഥേരോ പന സദ്ദമേവ സുണാതി, കഥം ന വവത്ഥപേതി. ഏത്താവതാ അപ്പസദ്ദോ ഹോതീ"തി (പാചി॰ ൫൮൮) വുത്തഅപ്പസദ്ദയുത്തേന. സചേ പന തതിയത്ഥേരോ കഥഞ്ച വവത്ഥപേതി, മഹാസദ്ദോ നാമ ഹോതീതി.

തതിയം.

൧൪൮൫. **കായപ്പചാലകം കത്വാ**തി കായം ചാലേത്വാ ചാലേത്വാ. ഉപരിപി ഏസേവ നയോ. ഹത്ഥസ്സ വുത്തലക്ഖണത്താ **"ബാഹൂ"**തി മണിബന്ധതോ യാവ അംസകൂടാ ഗഹേതബ്ബാ.

൧൪൮൬. **ഉജും പഗ്ഗഹേത്വാ**തി ഉജും ഠപേത്വാ. **ആസിതബ്ബ**ന്തി നിസീദിതബ്ബം. "സമേന ഇരിയാപഥേന തൂ"തി പദച്ഛേദോ.

൬൫൯. ഇത്ഥമ്ഭൂതേ കരണവചനം. ഗമനപടിസംയുത്തേസു സിക്ഖാപദേസു ഗമനസ്സ അസമ്ഭവോതി ആഹ **"നിസീദനേന യുത്തേസൂ"**തി.

പഞ്ചമഛട്ഠസത്തമട്ഠമനവമാനി.

ദുതിയോ വഗ്ഗോ.

൬൫൬. ഖമ്ഭം കത്വാതി കടിയാ ഏകപസ്സേ വാ ദ്വീസു വാ പസ്സേസു കപ്പരസന്ധിതോ ആഭുജിത്വാ ഹത്ഥം ഠപേത്വാ. യഥാഹ - "ഖമ്ഭകതോ നാമ കടിയം ഹത്ഥം ഠപേത്വാ കതഖമ്ഭോ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൬൩). ഉക്കുടികായ വാ ഗച്ഛതോതി യോജനാ. **ഉക്കുടികാ** വുച്ചതി പണ്ഹിയോ ഉക്ഖിപിത്വാ അഗ്ഗപാദേഹി വാ അഗ്ഗപാദേ ഉക്ഖിപിത്വാ പണ്ഹീഹി ഏവ വാ ഭൂമിം ഫുസന്തസ്സ ഗമനം.

൬൫൭. ദുസ്സപല്ലത്ഥികായാതി ആയോഗപല്ലത്ഥികായ. അന്തരഘരേ നിസീദന്തസ്സ തസ്സ ദുക്കടം ഹോതീതി യോജനാ.

൬൫൮. ദുതിയേ ചാതി "ന ഖമ്ഭകതോ അന്തരഘരേ നിസീദിസ്സാമീ"തി (പാചി॰ ൬൩൭) സിക്ഖാപദേ ച. **ചതുത്ഥേ ചാ**തി "ന ഓഗുണ്ഠിതോ അന്തരഘരേ നിസീദിസ്സാമീ"തി (പാചി॰ ൬൩൯) സിക്ഖാപദേ ച. **ഛട്ഠേ**തി "ന പല്ലത്ഥികായ അന്തരഘരേ"ഇച്ചാദി (പാചി॰ ൬൪൧) സിക്ഖാപദേ ച. **ഇതി** ഏവം **സാരുപ്പാ** സമണാചാരാനുച്ഛവികാ **ഛബ്ബീസതി** സിക്ഖാപദാനി പകാസിതാനി.

പഠമദുതിയതതിയചതുത്ഥപഞ്ചമഛട്ഠാനി.

൬൫൯. വിഞ്ഞുനാ ഭിക്ഖുനാ സക്കച്ചം സതിയുത്തേന, പത്തസഞ്ഞിനാ ച ഹുത്വാ സമസൂപോവ പിണ്ഡപാതോ ഗഹേതബ്ബോതി യോജനാ. ഏവം ഏതായ ഗാഥായ സിക്ഖാപദത്തയം സങ്ഗഹിതം. **സക്കച്ച**ന്തി സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ. **"സതിയുത്തേനാ"**തി ഇദം "സക്കച്ച"ന്തി ഏതസ്സ അത്ഥപദം. "സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൦൨) ഹി **അട്ഠകഥായം** വുത്തം. പത്തേ സഞ്ഞാ **പത്തസഞ്ഞാ,** സാ അസ്സ അത്ഥീതി **പത്തസഞ്ഞീ,** അനഞ്ഞവിഹിതേന അത്തനോ ഭാജനേയേവ ഉപനിബദ്ധസഞ്ഞിനാതി അത്ഥോ.

൬൬൦. ഭത്തചതുബ്ഭാഗോതി ഭത്തസ്സ ചതുബ്ഭാഗപ്പമാണോ. തതോ അധികം ഗണ്ഹതോ ദുക്കടം.

൬൬൧. "രസരസേ"തി വത്തബ്ബേ **"രസേരസേ"**തി ഗാഥാബന്ധവസേന വുത്തം. ദ്വേ സൂപേ ഠപേത്വാ അവസേസാനി ഓലോണിസാകസൂപേയ്യമച്ഛരസമംസരസാദീനി രസരസാതി വേദിതബ്ബാനി. ഏത്ഥ ച **"ഓലോണീ**തി ദധികതം ഗോരസ"ന്തി കേചി. "ഏകാ ബ്യഞ്ജനവികതീ"തി അപരേ. "യോ കോചി സുദ്ധോ കഞ്ജികതക്കാദിരസോ"തി അഞ്ഞേ. **സാകസൂപേയ്യ**ഗ്ഗഹണേന യാ കാചി സൂപേയ്യസാകേഹി കതാ ബ്യഞ്ജനവികതി വുത്താ. **മംസരസാദീനീ**തി **ആദി**-സദ്ദേന അവസേസാ സബ്ബാപി ബ്യഞ്ജനവികതി സങ്ഗഹിതാതി ദട്ഠബ്ബം. **ഞാതകാദീന**ന്തി ഏത്ഥ "സന്തകം ഗണ്ഹന്തസ്സാ"തി സേസോ. **അഞ്ഞത്ഥായാ**തി ഏത്ഥ "കതം ഗണ്ഹന്തസ്സാ"തി സേസോ. **ധനേനാ**തി

ഏത്ഥ “അത്തനോ”തി ച “കീത”ന്തി ച “ഗണ്ഹന്തസ്സാ”തി ച സേസോ. ഞാതകാദീനം സന്തകം ഗണ്ഹന്തസ്സ, അഞ്ഞത്ഥായ കതം ഗണ്ഹന്തസ്സ, അത്തനോ ധനേന കീതം ഗണ്ഹന്തസ്സ അനാപത്തീതി അത്ഥോ.

സത്തമട്ഠമനവമാനി.

൧൮൭. അധിട്ഠാനൂപഗസ്സ പത്തസ്സ മുഖവട്ടിയാ അന്തോലേഖാപമാണേന പൂരിതോവ ഗഹേതബ്ബോതി യോജനാ.

൧൮൮. അനാപത്തിവിസയം ദസ്സേത്വാ ആപത്തിവിസയം ദസ്സേതുമാഹ **“തത്ഥാ”**തിആദി. **തത്ഥാതി** അധിട്ഠാനൂപഗേ പത്തേ. **ഥൂപീകതം കത്വാതി** ഏത്ഥ “ദിയ്യമാന”ന്തി സേസോ. യഥാവുത്തലേഖാതിക്കമോ യഥാ ഹോതി, ഏവം ഥൂപീകതം ദിയ്യമാനം ഗണ്ഹതോ ആപത്തി ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. ഇമിനാ പഠമം ഥൂപീകതസ്സ അധിട്ഠാനൂപഗപത്തസ്സ പച്ഛാ പടിഗ്ഗഹണഞ്ച പഠമപടിഗ്ഗഹിതപത്തേ പച്ഛാ ഭോജനസ്സ ഥൂപീകതസ്സ പടിഗ്ഗഹണഞ്ച നിവാരിതന്തി വേദിതബ്ബം.

൧൮൯. കാലികത്തയമേവ ച ഥൂപീകതം വട്ടതേവാതി യോജനാ. **സേസേതി** അനധിട്ഠാനൂപഗേ പത്തേ. **സബ്ബന്തി** ചതുബ്ബിധം കാലികം ഥൂപീകതം വട്ടതീതി യോജനാ.

൧൯൦. പേസേതീതി ഏത്ഥ “ഭിക്ഖൂ”തി സേസോ. ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂനം യദി പേസേതീതി യോജനാ. “വിഹാരം പേസേതും വട്ടതീ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൦൪) **അട്ഠകഥായ** അധിപ്പായം ദസ്സേതും **“ഭിക്ഖൂന”**ന്തി വചനേന പടിഗ്ഗഹണം അവിജഹിത്വാ ഭിക്ഖുനാ ഏവ പേസിതം ഗണ്ഹന്താനം ഭിക്ഖൂനം അനാപത്തീതി ദീപിതം ഹോതി. അഞ്ഞഥാ “പൂരേതും വട്ടതീ”തി ഏത്തകമേവ വത്തബ്ബന്തി വിഞ്ഞായതി.

൧൯൧. പക്ഖിപ്പമാനന്തി മുഖവട്ടിതോ ഉച്ചം കത്വാ മജ്ഝേ പക്ഖിപിയമാനം. **ഫലാദികന്തി ആദി**-സദ്ദേന ഓദനാദിമ്പി സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഹേട്ഠാ ഓരോഹതീതി** സമന്താ ഓകാസസമ്ഭവതോ ചാലിയമാനം മുഖവട്ടിപ്പമാണതോ ഹേട്ഠാ ഭസ്സതി.

൧൯൨. തക്കോലകാദീനന്തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന പൂഗഫലാദീനം സങ്ഗഹോ. **ഠപേത്വാതി** ഭത്തമത്ഥകേ നിക്ഖിപിത്വാ. **വടംസകന്തി** അവടംസകം.

൧൯൩. പൂവസ്സാതി വികാരസമ്ബന്ധേ സാമിവചനം, പൂവവടംസകന്തി വുത്തം ഹോതി. പൂവസ്സ യാവകാലികത്താ ആഹ **“ഇദം ഥൂപീകതം സിയാ”**തി.

൧൯൪. പണ്ണാനം വിസും ഭാജനത്താ ആഹ **“വട്ടതീ”**തി.

൧൯൫. അസ്സാതി ഭിക്ഖുസ്സ. **തം തു സബ്ബന്തി** “ഥൂപീകതത്താ ന വട്ടതീ”തി വുത്തം തം പന സബ്ബം. **ഗഹിതം സുഗഹിതന്തി** വിരാധേത്വാ പടിഗ്ഗഹിതം ചേ, സുപ്പടിഗ്ഗഹിതം.

ദസമം.

തതിയോ വഗ്ഗോ.

൬൯൦. ''ഉപരി ഓധി''ന്തി പദച്ഛേദോ. **ഉപരീ**തി ഭത്തസ്സ ഉപരി. **ഓധി**ന്തി പരിച്ഛേദം. **പടിപാടിയാ**തി അത്തനോ ദിസായ പരിയന്തതോ പട്ഠായ അനുക്കമേന.

൬൯൩. **അഞ്ഞേസ**ന്തി എത്ഥ ''ദേന്തോ''തി സേസോ. അത്തനോ ഭത്തം അഞ്ഞേസം ദേന്തോ അഞ്ഞസ്സ ഭാജനേ **ആകിരം** ആകിരന്തോ പന പടിപാടിം വിനാപി തഹിം തഹിം ഓമസതി ചേ, നത്ഥി ദോസോതി യോജനാ. ഉത്തരിഭങ്ഗകം തഥാ ആകിരന്തോ തത്ഥ തത്ഥ ഓമസതി, നത്ഥി ദോസോതി യോജനാ . ഭുഞ്ജനത്ഥായ ഗണ്ഹന്തോപി ചേത്ഥ വത്തബ്ബോ. **ഉത്തരിഭങ്ഗം** നാമ ബ്യഞ്ജനം.

തതിയം.

൬൯൪. മത്ഥകം ഓമദ്ദിത്വാ പരിഭുഞ്ജതോ ദോസോതി യോജനാ. ''ഥൂപകതോതി മത്ഥകതോ, വേമജ്ഝതോ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൧൭) **അട്ഠകഥാവചനതോ** **മത്ഥക**ന്തി എത്ഥ ഭത്തമത്ഥകമാഹ. **ഓമദ്ദിത്വാ**തി ഹത്ഥേന ഭത്തം അവമദ്ദിത്വാ.

൬൯൫. **സേസകേ പരിത്തേപി ചാ**തി അവസിട്ഠേ അപ്പകേപി ച. **സംകഡ്ഢിത്വാനാ**തി തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ ഠിതം സംഹരിത്വാ. ഏകതോ പന മദ്ദിത്വാ ഭുഞ്ജതോ അനാപത്തീതി യോജനാ.

പഞ്ചമം.

൬൯൬. **ഭിയ്യോകമ്യതാഹേതൂ**തി പുന ഗണ്ഹിതുകാമതാഹേതു. **സൂപം വാ**തി മുഗ്ഗാദിസൂപം വാ. **ബ്യഞ്ജനം വാ**തി ഉത്തരിഭങ്ഗം വാ.

ഛട്ഠം.

൬൯൯. **വിഞ്ഞത്തിയ**ന്തി സൂപോദനവിഞ്ഞത്തിയം. ''ഞാതകാനം വാ പവാരിതാനം വാ അഞ്ഞസ്സ അത്ഥായ വാ അത്തനോ ധനേന വാ''തി ഇദം അനാപത്തിയം അധികം. ഗിലാനോപി ഹുത്വാ പരേസം പത്തം ഉജ്ഝാനസഞ്ഞായ ഓലോകേന്തസ്സ ആപത്തി ഹോതീതി ആഹ **''ഉജ്ഝാനേ ഗിലാനോപി ന മുച്ചതീ''**തി. **ഉജ്ഝാനേ**തി നിമിത്തത്ഥേ ഭുമ്മം.

൬൯൭. **ദസ്സാമീ**തി ഇമസ്സ ഭത്തം ഓലോകേത്വാ ''യം തത്ഥ നത്ഥി, തം ദസ്സാമീ''തി വാ ''ദാപേസ്സാമീ''തി വാ. അവമഞ്ഞിത്വാ ഉജ്ഝായനചിത്തം **ഉജ്ഝാനം,** ഉജ്ഝാനേ സഞ്ഞാ **ഉജ്ഝാനസഞ്ഞാ,** സാ അസ്സ അത്ഥീതി വിഗ്ഗഹോ. നഉജ്ഝാനസഞ്ഞിനോ ച അനാപത്തീതി ഞാതബ്ബന്തി യോജനാ.

സത്തമട്ഠമാനി.

൬൯൮. **''തേസം മജ്ഝപ്പമാണേനാ''**തി ഇമിനാ അസാരുപ്പവസേന ഖുദ്ദകപടിക്ഖേപോ കതോതി വേദിതബ്ബോ. ''നാതിമഹന്ത''ന്തി ച

അതിമഹന്തസ്സേവ പടിക്ഖിത്തത്താ ഖുദ്ദകേ ആപത്തി ന ദിസ്സതീതി. **കബളോ**തി ആലോപോ.

൬൩൮. മൂലഖാദനീയാദികേ സബ്ബത്ഥ വജ്ജകേ പനാതി യോജനാ. **ഫലാഫലേ**തി ഖുദ്ദകേ, മഹന്തേ ച ഫലേ.

നവമം.

൬൩൯. ദസമേ നത്ഥി കിഞ്ചി വത്തബ്ബം.

ദസമം.

ചതുത്ഥോ വഗ്ഗോ.

൬൪൦. **"അനാഹടേ"**തി ഏതസ്സ അത്ഥപദം "മുഖദ്വാരം അപ്പത്തേ"തി. യഥാഹ "അനാഹടേതി അനാഹരിതേ, മുഖദ്വാരം അസമ്പാപിതേതി അത്ഥോ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൧൮). "മുഖദ്വാരം വിവരന്തസ്സാ"തി ഏത്തകേ വുത്തേ **മുഖദ്വാര**-സദ്ദസ്സ സമ്ബന്ധിസദ്ദത്താ കസ്സാതി അപേക്ഖായ "മുഖദ്വാരം വിവരിസ്സാമീ"തി അത്തനോപദേകവചനേന ബ്യഞ്ജിതമേവത്ഥം പകാസേതും **അത്തനോ**-ഗഹണം കതന്തി വേദിതബ്ബം. **ച**-സദ്ദോ ഏവകാരത്ഥോ, അപ്പത്തേ വാതി യോജേതബ്ബോ, അസമ്പത്തേയേവാതി അത്ഥോ.

പഠമം.

൬൪൧. സകലം ഹത്ഥന്തി ഏത്ഥ **ഹത്ഥ**-സദ്ദോ തദേകദേസേസു അങ്ഗുലീസു ദട്ഠബ്ബോ. "ഹത്ഥമുദ്ദാ"തിആദീസു വിയ സമുദായേ പവത്തവോഹാരസ്സ അവയവേപി പവത്തനതോ ഏകങ്ഗുലിമ്പി മുഖേ പക്ഖിപിതും ന വട്ടതി.

൬൪൨. അസ്സാതി ഭിക്ഖുനോ. **ബ്യാഹരന്തസ്സാ**തി കഥേന്തസ്സ.

ദുതിയതതിയാനി.

൬൪൩. പിണ്ഡുക്ഖേപകന്തി പിണ്ഡം ഉക്ഖിപിത്വാ ഉക്ഖിപിത്വാ. ഇധാപി വജ്ജകഫലാഫലേസു അനാപത്തി. **കബളച്ഛേദകമ്പി വാ**തി കബളം ഛിന്ദിത്വാ. ഇധ വജ്ജകഫലാഫലേഹി സദ്ധിം ഉത്തരിഭങ്ഗേപി അനാപത്തി. **ഗണ്ഡേ കത്വാ**തി ഏത്ഥ ഫലാഫലമത്തേയേവ അനാപത്തി.

ചതുത്ഥപഞ്ചമഛട്ഠാനി.

൬൪൪-൫. ഹത്ഥം നിദ്ധുനിത്വാനാതി ഹത്ഥം നിദ്ധുനിത്വാ ഭത്തം ഭുഞ്ജതോതി ച സമ്ബന്ധോ. **സിത്ഥാവകാരക**ന്തി സിത്ഥാനി അവകിരിത്വാ അവകിരിത്വാ. **ജിവ്ഹാനിച്ഛാരകം വാപീ**തി ജിവ്ഹം നിച്ഛാരേത്വാ നിച്ഛാരേത്വാ. **ചപു ചപൂതി വാ**തി "ചപു ചപൂ"തി ഏവം സദ്ദം കത്വാ. **സത്തമേ**തി "ന ഹത്ഥനിദ്ധുനക"ന്തി സിക്ഖാപദേ. **അട്ഠമേ**തി "ന സിത്ഥാവകാരക"ന്തി സിക്ഖാപദേ. **കചവരുജ്ഝനേ**തി കചവരാപനയനേ.

സത്തമട്ഠമനവമദസമാനി.

പഞ്ചമോ വഗ്ഗോ.

൧൯൨൩. "സുരു സുരൂ"തി ഏവം സദ്ദം കത്വാ ന ഭോത്തബ്ബന്തി യോജനാ. **ഹത്ഥനില്ലേഹകം വാപീ**തി ഹത്ഥം നില്ലേഹിത്വാ നില്ലേഹിത്വാ.

൧൯൨൪. ഫാണിതം , ഘനയാഗും വാ അങ്ഗുലീഹി ഗഹേത്വാ അങ്ഗുലിയോ മുഖേ പവേസേത്വാപി തം ഭോത്തും വട്ടതീതി യോജനാ.

൧൯൨൫. ഏകായ അങ്ഗുലികായപി പത്തോ ന ലേഹിതബ്ബോവ. ജിവ്ഹായ ഏകഓട്ഠോപി ന നില്ലേഹിതബ്ബകോതി യോജനാ. ബഹി ഓട്ഠഞ്ച ജിവ്ഹായ ന ലേഹിതബ്ബം. ഓട്ഠേ ലഗ്ഗം സിത്ഥാദിം യം കിഞ്ചി ഉഭോഹി ഓട്ഠമംസേഹിയേവ ഗഹേത്വാ അന്തോ കാതും വട്ടതി.

പഠമദുതിയതതിയചതുത്ഥാനി.

൧൯൨൬-൭. **ന** ച ഗഹേതബ്ബം, പടിക്കൂലവസേന പടിക്ഖിത്തന്തി യോജനാ. **ഹി**-ഇതി "യസ്മാ"തി ഏതസ്സ അത്ഥേ, തേനേവ വക്ഖതി "തസ്മാ"തി. **"പാനീയഥാലക"**ന്തി ഇദം ഉപലക്ഖണമത്തം സങ്ഖാദീനമ്പി തഥാ നഗഹേതബ്ബത്താ. **സരാവം വാ**തി തട്ടകം വാ.

അനാമിസേന ഹത്ഥേനാതി ആമിസരഹിതേന ഹത്ഥേകദേസേന. യഥാഹ "സചേ പന ഹത്ഥസ്സ

ഏകദേസോ ആമിസമക്ഖിതോ ന ഹോതി, തേന പദേസേന ഗഹേതും വട്ടതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൧൫). ആമിസമക്ഖിതേനേവ ഹത്ഥേന "ധോവിസ്സാമീ"തി വാ "ധോവാപേസ്സാമീ"തി വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ പന അനാപത്തി.

പഞ്ചമം.

൧൯൨൮. **ഉദ്ധരിത്വാ**തി സസിത്ഥകാ പത്തധോവനാ സിത്ഥകാനി ഉദ്ധരിത്വാ തം പത്തധോവനോദകം ഘരാ ബഹി അന്തരഘരേ ഛഡ്ഡേന്തസ്സ അനാപത്തി. **ഭിന്ദിത്വാ**തി സസിത്ഥകേ പത്തധോവനേ സിത്ഥകാനി മദ്ദിത്വാ ഉദകേന സമ്ഭിന്ദിത്വാ ഉദകഗതികാനേവ കത്വാ തം ഉദകം ഘരാ ബഹി അന്തരഘരേ ഛഡ്ഡേന്തസ്സ അനാപത്തി. **ഗഹേത്വാ**തി സസിത്ഥകം പത്തധോവനോദകം ഗഹേത്വാ പടിഗ്ഗഹേ ഛഡ്ഡേന്തസ്സ അനാപത്തി. സസിത്ഥകം പത്തധോവനോദകം ഘരാ ബഹി നീഹരിത്വാ അന്തരഘരേ ഛഡ്ഡേന്തസ്സ അനാപത്തീതി അജ്ഝാഹാരയോജനാ വേദിതബ്ബാ. ഏത്ഥ **പടിഗ്ഗഹോ** നാമ ഖേളമല്ലാദികോ ഉച്ഛിട്ഠഹത്ഥധോവനഭാജനവിസേസോ.

ഛട്ഠം.

൧൯൨൯. **ഛത്തം യം കിഞ്ചീ**തി "ഛത്തം നാമ തീണി ഛത്താനി സേതച്ഛത്തം കിലഞ്ജച്ഛത്തം പണ്ണച്ഛത്തം മണ്ഡലബദ്ധം സലാകബദ്ധ"ന്തി (പാചി॰ ൬൨൪) വുത്തേസു തീസു ഛത്തേസു അഞ്ഞതരം. ഏത്ഥ ച **സേതച്ഛത്ത**ന്തി വത്ഥപലിഗുണ്ഠിതം പണ്ഡരച്ഛത്തം. **കിലഞ്ജച്ഛത്ത**ന്തി വിലീവച്ഛത്തം. **പണ്ണച്ഛത്ത**ന്തി താലപണ്ണാദീഹി യേഹി കേഹിചി കതം. **"മണ്ഡലബദ്ധം സലാകബദ്ധ"**ന്തി ഇദം പന തിണ്ണമ്പി ഛത്താനം പഞ്ജരദസ്സനത്ഥം വുത്തം.

താനി ഹി മണ്ഡലബദ്ധാനി ചേവ ഹോന്തി സലാകബദ്ധാനി ച. **“യം കിഞ്ചീ”**തി അനവസേസപരിഗ്ഗഹവചനേന “യമ്പി ച തത്ഥജാതദണ്ഡേന കതം ഏകപണ്ണച്ഛത്തം ഹോതി, തമ്പി ഛത്തമേവാ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ന്ധ്ന്മ) **അട്ഠകഥായ** വുത്തം ഛത്തവിസേസം ഗണ്ഹാതി. **ഹത്ഥേനാ**തി ഏത്ഥ “അമുഞ്ചിത്വാ”തി സേസോ. **സരീരാവയവേനാ**തി ഏത്ഥ “ഗഹേത്വാ”തി സേസോ. **വാ**-സദ്ദോ അപി-സദ്ദത്ഥോ. അംസകൂടാദിസരീരാവയവേന ഗഹേത്വാപി ഹത്ഥേന അമുഞ്ചിത്വാ ധാരേന്തസ്സാതി അത്ഥോ.

സചേ പനസ്സ അഞ്ഞോ ഛത്തം ധാരേതി, ഛത്തപാദുകായ വാ ഠിതം ഹോതി, പസ്സേ വാ ഠിതം ഹോതി,

ഹത്ഥതോ അപഗതമത്തേ ഛത്തപാണി നാമ ന ഹോതി, തസ്സ ധമ്മം ദേസേതും വട്ടതി. “ന ഛത്തപാണിസ്സ അഗിലാനസ്സാ”തി വചനതോ, ഇധ “സബ്ബത്ഥ അഗിലാനസ്സാ”തി വക്ഖമാനത്താ ച ഏത്ഥ “അഗിലാനസ്സാ”തി ലബ്ഭതി. ധമ്മപരിച്ഛേദോ ചേത്ഥ പദസോധമ്മേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ. ഏവമുപരിപി.

സത്തമം.

ന്ധ്ന്മ്ധ. ദണ്ഡപാണിമ്ഹീതി ഏത്ഥ ദണ്ഡോ പാണിമ്ഹി അസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ. കിത്തകപ്പമാണോ ദണ്ഡോതി ആഹ **“ചതുഹത്ഥപ്പമാണോ”**തിആദി. **മജ്ഝിമഹത്ഥതോ**തി പമാണമജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ഹത്ഥതോ, യോ “വഡ്ഢകിഹത്ഥോ”തി വുച്ചതി.

അട്ഠമം.

ന്ധ്ന്മ്വ. സത്ഥപാണിസ്സാതി ഏത്ഥാപി വിഗ്ഗഹോ വുത്തനയോവ. വക്ഖമാനം സകലം ധനുവികതിം, സരവികതിഞ്ച ഠപേത്വാ അവസേസം ഖഗ്ഗാദി **സത്ഥം** നാമ. ഖഗ്ഗം സന്നഹിത്വാ ഠിതോപി സത്ഥപാണി നു ഖോതി ആസങ്കായ നിവത്തനത്ഥമാഹ **“സത്ഥപാണീ”**തിആദി. “ന ഹോതി അസി”ന്തി പദച്ഛേദോ.

നവമം.

ന്ധ്ന്മ്ന്മ-൧. സരേന സദ്ധിം ധനും വാ സുദ്ധധനും വാ സുദ്ധസരം വാ സജിയം ധനുദണ്ഡം വാ നിജിയം ധനുദണ്ഡം വാ ഗഹേത്വാ ഠിതസ്സാപി വാ നിസിന്നസ്സാപി വാ നിപന്നസ്സാപി വാ സചേ യോ തഥാ പദസോധമ്മേ വുത്തലക്ഖണം സദ്ധമ്മം ദേസേതി, തസ്സ ആപത്തി ദുക്കടം ഹോതീതി യോജനാ. സചേ പനസ്സ ധനു ഖന്ധേ പടിമുക്കം ഹോതി, യാവ ന ഗണ്ഹാതി, താവ വട്ടതി. ജിയായ സഹ വത്തതീതി **സജിയം**.

ദസമം.

ഛട്ഠോ വഗ്ഗോ.

ന്ധ്ന്മ്ന്ധ. പാദുകാരുള്ഹകസ്സാതി പാദുകം ആരുള്ഹോ **പാദുകാരുള്ഹോ,** സോയേവ പാദുകാരുള്ഹകോ, തസ്സ. കഥം ആരുള്ഹസ്സാതി ആഹ

“അക്കമിത്വാ”തിആദി. **അക്കമിത്വാ ഠിതസ്സാ**തി ഛത്തദണ്ഡകേ അങ്ഗുലന്തരം അപ്പവേസേത്വാ കേവലം പാദുകം അക്കമിത്വാ ഠിതസ്സ. **പടിമുക്കസ്സ വാ**തി പടിമുഞ്ചിത്വാ ഠിതസ്സ. ഏതം ദ്വയമ്പി “പാദുകാരുള്ഹകസ്സാ”തി ഏതസ്സ അത്ഥപദം. യഥാഹ “ന പാദുകാരുള്ഹസ്സ അഗിലാനസ്സ ധമ്മോ ദേസേതബ്ബോ. യോ അനാദരിയം പടിച്ച അക്കന്തസ്സ വാ പടിമുക്കസ്സ വാ ഓമുക്കസ്സ വാ അഗിലാനസ്സ ധമ്മം ദേസേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (പാചി॰ ൬൩൪).

പഠമം.

൬൩൭-ർം. ഉപാഹനഗതസ്സാപീതി അക്കന്താദിആകാരേന ഉപാഹനാരുള്ഹസ്സ ച. യഥാഹ “അക്കന്തസ്സ വാ പടിമുക്കസ്സ വാ”തി. **സബ്ബത്ഥാ**തി ഛത്തപാണിആദീസു സബ്ബസിക്ഖാപദേസു. **അഗിലാനസ്സാ**തി ഇദം യോജേതബ്ബന്തി സേസോ. യാനേ വാ ഗതസ്സ അഗിലാനസ്സ ധമ്മം ദേസേതി, ദുക്കടന്തി യോജനാ. തത്ഥ **യാനേ വാ ഗതസ്സാ**തി സചേ ദ്വീഹി ജനേഹി ഹത്ഥസങ്ഘാതേന ഗഹിതോ, സാടകേ വാ ഠപേത്വാ വംസേന വയ്ഹതി, അയുത്തേ വാ വയ്ഹാദികേ യാനേ, വിസങ്ഖരിത്വാ വാ ഠപിതേ ചക്കമത്തേപി നിസിന്നോ ഹോതി, യാനഗതോത്വേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി.

സയനേപി വാ അന്തമസോ കടസാരകേ വാ ഛമായ വാ നിപന്നസ്സാപി അഗിലാനസ്സാതി യോജനാ. യഥാഹ “സയനഗതസ്സാതി അന്തമസോ കടസാരകേപി പകതിഭൂമിയമ്പി നിപന്നസ്സാ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൪൧). ഉച്ചേ പീഠേ വാ ഉച്ചേ മഞ്ചേപി വാ നിസിന്നേന, ഠിതേന വാ നിപന്നസ്സ ദേസേതും ന വട്ടതീതി യോജനാ. **“ഠത്വാ”**തി ഇമിനാ “നിസീദിത്വാ”തി ഇദഞ്ച സങ്ഗഹിതമേവ. സയനേസു ഗതസ്സ ച ദേസേന്തേന സയനേസു ഗതേനാപി സമാനേ വാപി ഉച്ചേ വാ നിപന്നേനേവ വട്ടതീതി യോജനാ.

൬൪൧. **“തഥേവ ചാ”**തി ഇമിനാ “വട്ടതീ”തി ഇദം ഗഹിതം.

ദുതിയതതിയചതുത്ഥാനി.

൬൪൨. “പല്ലത്ഥികായ നിസിന്നസ്സാ”തി വത്തബ്ബേ ഗാഥാബന്ധവസേന യകാരസ്സ ലോപം കത്വാ **“പല്ലത്ഥികാ നിസിന്നസ്സാ”**തി വുത്തം, ആയോഗപല്ലത്ഥികായ വാ ഹത്ഥപല്ലത്ഥികായ വാ ദുസ്സപല്ലത്ഥികായ വാ യായ കായചി പല്ലത്ഥികായ നിസിന്നസ്സാതി അത്ഥോ. **വേഠിതസീസസ്സാ**തി ദുസ്സവേഠനേന വാ മോലിആദീഹി വാ യഥാ കേസന്തോ ന ദിസ്സതി, ഏവം വേഠിതസീസസ്സ.

൬൪൩. യദി കേസന്തം വിവരാപേത്വാ ദേസേതി, വട്ടതീതി യോജനാ. **“അയമേവ വിനിച്ഛയോ”**തി ഇമിനാ “സീസം വിവരാപേത്വാ ദേസേതി, വട്ടതീ”തി അനാപത്തിവാരോപി വുത്തോ ഹോതി.

പഞ്ചമഛട്ഠസത്തമാനി.

൬൪൪-൫. അട്ഠമേ “ആസനേ നിസിന്നസ്സാതി അന്തമസോ വത്ഥമ്പി തിണാനിപി സന്ഥരിത്വാ നിസിന്നസ്സാ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൪൫) ഇദഞ്ച നവമേ “ഉച്ചേ ആസനേതി അന്തമസോ ഭൂമിപ്പദേസേപി ഉന്നതേ ഠാനേ നിസിന്നസ്സ

ദേസേതും ന വട്ടതീ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൮൭) ഇദഞ്ച ദസമേ ''സചേപീ''തിആദിനാ വക്ഖമാനവിനിച്ഛയഞ്ച ഠപേത്വാ വത്തബ്ബവിസേസാഭാവാ ആഹ **''അട്ഠമേ നവമേ വാപി, ദസമേ നത്ഥി കിഞ്ചിപീ''**തി. എത്ഥ ''വത്തബ്ബ''ന്തി സേസോ. ഥേരുപട്ഠാനം ഗന്ത്വാന ഠിതം ദഹരം ആസനേ നിസിന്നോ ഥേരോ ചേ പഞ്ഹം പുച്ഛതീതി അജ്ഝാഹാരയോജനാ. കഥേതബ്ബമുപായം ദസ്സേതുമാഹ **''തസ്സ പസ്സേ പനഞ്ഞസ്സ, കഥേതബ്ബം വിജാനതാ''**തി. എത്ഥ ''ഠിതസ്സാ''തി സേസോ . തസ്സ സമീപവത്തിനോ കസ്സചി അഭാവേ സജ്ഝായം അധിട്ഠഹിത്വാപി വത്തും വട്ടതി.

അട്ഠമനവമദസമാനി.

സത്തമോ വഗ്ഗോ.

൯൮൬. ഗച്ഛതോ പുരതോതി എത്ഥ ''പച്ഛതോ ഗച്ഛന്തേനാ''തി സേസോ. പച്ഛതോ ഗച്ഛന്തേന പുരതോ ഗച്ഛതോ പഞ്ഹം ന വത്തബ്ബന്തി യോജനാ. സചേ പുരതോ ഗച്ഛന്തോ പഞ്ഹം പുച്ഛതി, കിം കാതബ്ബന്തി ആഹ **''പച്ഛിമസ്സാ''**തിആദി.

൯൮൭. ഉഗ്ഗഹിതം ധമ്മം പുരതോ ഗച്ഛന്തേന സദ്ധിം പച്ഛതോ ഗച്ഛന്തോ സജ്ഝായതി, വട്ടതീതി യോജനാ. സമമേവ ഗച്ഛതോ യുഗഗ്ഗാഹം കഥേതും വട്ടതീതി യോജനാ. **യുഗഗ്ഗാഹ**ന്തി അഞ്ഞമഞ്ഞം. അഞ്ഞമഞ്ഞ-സദ്ദപരിയായോ ഹി **യുഗഗ്ഗാഹ**-സദ്ദോ.

പഠമം.

൯൮൮. സകടമഗ്ഗേ ഏകേകസ്സ ചക്കസ്സ പഥേന ഗച്ഛന്തോ ഏകേകസ്സ ചക്കസ്സ പഥേന സമം ഗച്ഛതോ ധമ്മം ദേസേതും വട്ടതി. ഉപ്പഥേനാപി ഗച്ഛന്തോ ഉപ്പഥേന സമം ഗച്ഛന്തസ്സ ധമ്മം ദേസേതും വട്ടതീതി അജ്ഝാഹാരയോജനാ. **ഉപ്പഥേനാ**തി അമഗ്ഗേന. ഏവം അനാപത്തിവിസയേ ദസ്സിതേ തബ്ബിപരിയായതോ ആപത്തിവിസയോ ദസ്സിതോയേവാതി വേദിതബ്ബോ.

ദുതിയം.

൯൮൯. തതിയേ നത്ഥി വത്തബ്ബന്തി ''ന ഠിതോ അഗിലാനോ ഉച്ചാരം വാ പസ്സാവം വാ കരിസ്സാമീ''തി (പാചി॰ ൯൯൨) ഏതസ്സ വിനിച്ഛയോ യഥാരുതവസേന സുവിഞ്ഞേയ്യോതി കത്വാ വുത്തം. സചേ പടിച്ഛന്നം ഠാനം ഗച്ഛന്തസ്സ സഹസാ ഉച്ചാരോ വാ പസ്സാവോ വാ നിക്ഖമതി, അസഞ്ചിച്ച കതോ നാമ, അനാപത്തി. അയമേത്ഥ വിസേസോ ദട്ഠബ്ബോ. സിങ്ഘാണികായ ഖേളേനേവ സങ്ഗഹിതത്തേപി ബാത്തിംസകോട്ഠാസേസു വിസുംയേവ ദസ്സിതോ ഏകോ കോട്ഠാസോതി സിക്ഖാപദേസു അവുത്തമ്പി സങ്ഗഹേത്വാ ആഹ **''ഉച്ചാരാദിചതുക്ക''**ന്തി.

൯൯൦. ഏത്ഥ ഹരിതം നാമ ഇദന്തി ദസ്സേതുമാഹ **''ജീവരുക്ഖസ്സാ''**തിആദി. **രുക്ഖസ്സാ**തി ഉപലക്ഖണം ജീവമാനകതിണലതാദീനമ്പി ഹരിതേയേവ സങ്ഗഹിതത്താ. **''ദിസ്സമാനം ഗച്ഛതീ''**തി വചനേനേവ അദിസ്സമാനഗതം

അഹരിതന്തി ബ്യതിരേകതോ വിഞ്ഞായതി. സാഖാ വാ ഭൂമിലഗ്ഗാ ദിസ്സമാനാ ഗച്ഛതി, തം സബ്ബം ഹരിതമേവാതി യോജനാ.

൩൯൧. സഹസാ വച്ചം നിക്ഖമതേവാതി സമ്ബന്ധോ. **അസ്സ** ഭിക്ഖുനോ. **വച്ച**ന്തി ഉപലക്ഖണം പസ്സാവാദീനമ്പി ദസ്സിതത്താ. **വട്ടതീ**തി എത്ഥ ''ഗിലാനട്ഠാനേ ഠിതത്താ''തി സേസോ.

൩൯൨. പലാലണ്ഡുപകേ വാപീതി പലാലചുമ്ബടകേപി. എത്ഥ ''അപ്പഹരിതം അലഭന്തേനാ''തി സേസോ. **കിസ്മിഞ്ചീ**തി സുക്ഖതിണാദിമ്ഹി കിസ്മിഞ്ചി. **തം** വച്ചം പച്ഛാ ഹരിതം ഓത്ഥരതി, വട്ടതീതി യോജനാ.

൩൯൩. ഏതീതി പവിസതി. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. ''ഖേളേന ഏവ ചാ''തി പദച്ഛേദോ.

തതിയചതുത്ഥാനി.

൩൯൪. വച്ചകുടിസമുദ്ദാദിഉദകേസൂതി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന സബ്ബം അപരിഭോഗജലം സങ്ഗണ്ഹാതി. തേനേവ **''തേസം അപരിഭോഗത്താ''**തി അപരിഭോഗത്തമേവ കാരണമാഹ.

൩൯൫. ഉദകോഘേതി എത്ഥ ''ജാതേ''തി സേസോ. **അജല**ന്തി അജലട്ഠാനം. **ജലേ**തി പരിഭോഗാരഹജലേ. ഇധാപി ഥലകതോ ഉദകം ഓത്ഥരതി, അനാപത്തി.

പഞ്ചമം.

അട്ഠമോ വഗ്ഗോ.

൩൯൬-൭. പകിണ്ണകവിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **''സമുട്ഠാനാദയോ''**തിആദി. **ഞേയ്യാ**തി വക്ഖമാനനയേന വേദിതബ്ബാ. **ഏത്ഥാ**തി ഏതേസു സേഖിയേസു. ഉജ്ജഗ്ഘികാ ആദി യേസന്തി വിഗ്ഗഹോ, തഗ്ഗുണസംവിഞ്ഞാണോയം ബാഹിരത്ഥസമാസോ, ഉജ്ജഗ്ഘികാഅപ്പസദ്ദപടിസംയുത്താനി ചത്താരി സിക്ഖാപദാനീതി അത്ഥോ. ഛമാ ച നീചാസനഞ്ച ഠാനഞ്ച പച്ഛാ ച ഉപ്പഥോ ച **ഛമാനീചാസനട്ഠാനപച്ഛാഉപ്പഥാ,** തേ സദ്ദാ ഏതേസം സിക്ഖാപദാനം അത്ഥീതി തപ്പടിസംയുത്താനി സിക്ഖാപദാനി **ഛമാ...പേ॰... ഉപ്പഥവാ,** ഛമാദിപദവന്താനി പഞ്ച സിക്ഖാപദാനീതി അത്ഥോ. എത്ഥ **ഠാന**-സദ്ദേന ഠാ-ധാതുസ്സേവ രൂപത്താ സിക്ഖാപദാഗതോ ഠിത-സദ്ദോ ഗഹിതോ. ''ദസസൂ''തി വത്തബ്ബേ വണ്ണലോപേന, വിഭത്തിവിപല്ലാസേന വാ **''ദസാ''**തി വുത്തം. സമനുഭാസനേ സമുട്ഠാനാദീഹി ഏതേസു ദസസു സിക്ഖാപദേസു സമുട്ഠാനാദയോ തുല്യാ വുത്താതി യോജനാ.

കിം വുത്തം ഹോതി? ഇമാനി ദസ സിക്ഖാപദാനി സമനുഭാസനസമുട്ഠാനാനി, ഏകേകമേത്ഥ കിരിയം, സഞ്ഞാവിമോക്ഖം, സചിത്തകം, ലോകവജ്ജം, കായകമ്മം, വചീകമ്മം, അകുസലചിത്തം, ദുക്ഖവേദനന്തി വുത്തം ഹോതി.

൩൯൮-൯. **''ഛത്തേ''**ന്തിആദീനി സിക്ഖാപദാനം ഉപലക്ഖണപദാനി. ഏതാനി ഏകാദസ സിക്ഖാപദാനി സമുട്ഠാനാദിനാ പന ധമ്മദേസനേന

തുല്യാവ സദിസാ ഏവാതി യോജനാ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഇമാനി ഏകാദസ സിക്ഖാപദാനി ധമ്മദേസനാസമുട്ഠാനാനി, കിരിയാകിരിയാനി, സഞ്ഞാവിമോക്ഖാനി, സചിത്തകാനി, ലോകവജ്ജാനി, വചീകമ്മാനി, അകുസലചിത്താനി, ദുക്ഖവേദനാനീതി.

സൂപോദനേന വിഞ്ഞത്തീതി **സൂപോദന**-സദ്ദേന ലക്ഖിതം വിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദം. വിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദാനം ബഹുത്താ ഇദമേവ വിസേസിതം. **ഥേയ്യസത്ഥസമം മത**ന്തി സമുട്ഠാനാദീഹി ഥേയ്യസത്ഥസിക്ഖാപദേന സമാനം മതന്തി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സൂപോദനവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദം ഥേയ്യസത്ഥസമുട്ഠാനം, കിരിയം, സഞ്ഞാവിമോക്ഖം, സചിത്തകം, ലോകവജ്ജം, കായകമ്മം, വചീകമ്മം, അകുസലചിത്തം, ദുക്ഖവേദനന്തി.

൧൯൩൦. **അവസേസാ തിപഞ്ഞാസാ**തി അവസേസാനി തേപഞ്ഞാസസിക്ഖാപദാനി. **സമാനാ പഠമേന തൂ**തി പഠമേന പാരാജികേന സമുട്ഠാനാദിതോ സമാനാനീതി അത്ഥോ, പഠമപാരാജികസദിസസമുട്ഠാനാനീതി വുത്തം ഹോതി. ''അനാപത്തി ആപദാസൂ''തി പദച്ഛേദോ. പരിമണ്ഡലം നിവാസേത്വാ, പാരുപിത്വാ ചരന്താനം ചോരുപദ്ദവാദി **ആപദാ** നാമ. **അപി**-സദ്ദേന നദിസന്തരണാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **സേഖിയേസു സബ്ബേസൂ**തി യേഭുയ്യവസേന വുത്തം.

൧൯൩൧. ''ന ഉജ്ഝാനസഞ്ഞീ പരേസം പത്തം ഓലോകേസ്സാമീ''തിആദീനം (പാചി॰ ൬൧൪) ഇമസ്സ അനാപത്തിവാരസ്സ അസമ്ഭവതോ ന പനാഗതോതി **പാളിയം** ന വുത്തോ. തസ്സാപി യഥാവത്ഥുകാവ ആപത്തിയോ ദട്ഠബ്ബാ.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ

വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

സേഖിയകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൯൩൨. യോ ഇമം വിനിച്ഛയം വിദിത്വാ ഠിതോ, സോ **ഹി** യസ്മാ വിനയേ വിസാരദോ ഹോതി, വിനീതമാനസോ ച ഹോതി, പരേഹി ദുപ്പധംസിയോ ച ഹോതി, **തതോ** തസ്മാ കാരണാ സമാഹിതോ സതതം ഇമം വിനയവിനിച്ഛയം സിക്ഖേയ്യാതി യോജനാ.

തത്ഥ **ഇമം വിനിച്ഛയം വിദിത്വാ**തി സബ്ബലോകിയലോകുത്തരഗുണസമ്പത്തിനിദാനം ഇമം വിനയവിനിച്ഛയം അത്ഥതോ, ഗന്ഥതോ, വിനിച്ഛയതോ ച സക്കച്ചം ഞത്വാ. **വിസാരദോ**തി സാരജ്ജനം **സാരദോ,** വിഗതോ സാരദോ അസ്സാതി വിസാരദോ, വിനയപരിയത്തിയാ, ആപത്താദിവിഭാഗേ ച നിബ്ഭയോ നിരാസങ്കോതി വുത്തം ഹോതി. ന കേവലം ഇമസ്സ ജാനനേ ഏസോവ ആനിസംസോ, അഥ ഖോ **വിനീതമാനസോ ച ഹോതി,** സംയതചിത്തോ ഹോതീതി അത്ഥോ. **സോ**തി ഇമം വിനിച്ഛയം സക്കച്ചം വിദിത്വാ ഠിതോ ഭിക്ഖു. **പരേഹീ**തി ഇമം അജാനന്തേഹി അഞ്ഞേഹി. **ദുപ്പധംസിയോ ച ഹോതീ**തി അനഭിഭവനീയോ ച ഹോതി.

തതോതി തസ്മാ വിനയേ വിസാരദതാദിസബ്ബഗുണസമ്പന്നഹേതുത്താ. **ഹീ**തി യസ്മാതി അത്ഥോ. **സിക്ഖേ**തി സജ്ഝായനസവനാദിവസേന സിക്ഖേയ്യ, ഉഗ്ഗണ്ഹേയ്യാതി അത്ഥോ. **"സതത"**ന്തി ഇമിനാ സബ്ബത്ഥകകമ്മട്ഠാനേ വിയ ഏത്ഥാപി സതതാഭിയോഗോ കാതബ്ബോതി ദസ്സേതി. വിക്ഖിത്തസ്സ യഥാഭൂതപടിവേധാഭാവതോ തപ്പടിപക്ഖായ ഏകഗ്ഗതായ നിയോജേന്തോ ആഹ **"സമാഹിതോ"**തി, സമ്മാ വിനയവിനിച്ഛയേ ആഹിതോ പതിട്ഠിതോ ഏകഗ്ഗചിത്തോതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ "അവിക്ഖിത്തസ്സായം ധമ്മോ, നായം ധമ്മോ വിക്ഖിത്തസ്സാ"തി.

ഏൻന്തന. ഏവം ഇമായ ഗാഥായ വുത്തമേവത്ഥം പകാരന്തരേനാപി ദസ്സേതുമാഹ **"ഇമ"**ന്തിആദി. **തേ**തി അപേക്ഖിത്വാ "യേ"തി ലബ്ഭതി. യേ ഥേരാ വാ നവാ വാ മജ്ഝിമാ വാ. **പരമ**ന്തി അമതമഹാനിബ്ബാനപ്പത്തിയാ മൂലകാരണസ്സ സീലസ്സ പകാസനതോ ഉത്തമം. **അസംകര**ന്തി നികായന്തരലദ്ധീഹി അസമ്മിസ്സം. **സംകര**ന്തി വുത്തപ്പകാരഗുണോപേതത്താ കായചിത്തസുഖകാരണം സമ്മുഖം കരോതീതി സംകരം. **സവനാമത**ന്തി സദ്ദരസാദിയോഗേന കണ്ണരസായനം. **അമത**ന്തി തതോയേവ അമതം സുമധുരം. അമതമഹാനിബ്ബാനാവഹത്താ വാ ഫലൂപചാരേന **അമതം. ഇമം** വിനയവിനിച്ഛയം. **അവേച്ചാ**തി സക്കച്ചം വിദിത്വാ. **അധികേ**തി അധിസീലാദിസിക്ഖത്തയപ്പകാസനേന ഉക്കട്ഠേ. **ഹിതേ**തി ലോകിയലോകുത്തരസുഖഹേതുത്തേന ഹിതേ. ഹിനോതി അത്തനോ ഫലന്തി **"ഹിത"**ന്തി സുഖഹേതു വുച്ചതി. **കലിസാസനേ**തി ലോഭാദികിലേസവിദ്ധംസനേ. **സാസനേ**തി വിനയപരിയത്തിസങ്ഖാതസാസനേകദേസേ. **പടുത്ത**ന്തി ബ്യത്തഭാവം. **ന യന്തി** ന ഗച്ഛന്തി. **കേ തേ**തി കതമേ തേ. "ന കേചി സന്തി ചാ"തി **നിസ്സന്ദേഹേ** ഇമിസ്സാ ഗാഥായ അത്ഥോ ലിഖിതോ.

ഏവം ഏത്ഥ അത്ഥയോജനാ വേദിതബ്ബാ - **പരമം** ഉത്തമം **അസംകരം** നികായന്തരലദ്ധീഹി അസമ്മിസ്സം **സംകരം** സകലലോകിയലോകുത്തരസുഖാഭിനിപ്ഫാദകം **സവനാമതം** സോതരസായനം **ഇമം** വിനിച്ഛയപ്പകരണം **അവേച്ച** സക്കച്ചം വിദിത്വാ **അധികേ** അധിസീലാദിസിക്ഖത്തയപ്പകാസനേന ഉക്കട്ഠേ **ഹിതേ** ലോകിയലോകുത്തരസുഖഹേതുഭൂതേ **കലിസാസനേ** സകലസംകിലേസവിദ്ധംസകേ **സാസനേ** വിനയപിടകസങ്ഖാതേ പരിയത്തിസാസനേ യേ പടുത്തം ന യന്തി, തേ കേ നാമാതി യോജനാ, യേ ഇമം പകരണം അവേച്ച വിദിത്വാ ഠിതാ, തേ ഏകംസതോ വിനയപിടകേ പടുത്തം പാപുണന്തി യേവാതി അധിപ്പായോ.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ

വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

ഭിക്ഖുവിഭങ്ഗകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗോ

൬൫൯. ഏവം ഭിക്ഖുവിഭങ്ഗപാളിയാ, അട്ഠകഥായ ച ആഗതം വിനിച്ഛയസാരം നാതിസങ്ഖേപവിത്ഥാരനയേന ദസ്സേത്വാ ഇദാനി തദനന്തരായ ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗപാളിയാ, തദട്ഠകഥായ ച ആഗതവിനിച്ഛയസാരം ദസ്സേതുമാരഭന്തോ ആഹ **"ഭിക്ഖുനീന"**ന്തിആദി. **തസ്മിം അപീ**തി ഏത്ഥ **അപി**-സദ്ദോ വുത്താപേക്ഖായം. **"സമാസേനാ"**തി ഇദം ഗന്ഥവസേന സങ്ഖിപനം സന്ധായ വുത്തം. **"കിഞ്ചിമത്ത"**ന്തി ഇദം അത്ഥവസേനാതി വേദിതബ്ബം.

പാരാജികകഥാവണ്ണനാ

൬൯൭. **ഛന്ദസോ**തി മേഥുനസേവനരാഗപടിസംയുത്തേന ഛന്ദേന. ഏതേന ‘‘ഛന്ദേ പന അസതി ബലക്കാരേന പധംസിതായ അനാപത്തീ’’തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ മേഥുനധമ്മസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) **അട്ഠകഥാ** സൂചിതാ ഹോതി. സാ സമണീ പാരാജികാ നാമ ഹോതീതി പവുച്ചതീതി യോജനാ.

൬൯൮-൯. ‘‘സജീവസ്സ അപി അജീവസ്സാ’’തി പദച്ഛേദോ. **‘‘സന്ഥതം വാ അസന്ഥത’’**ന്തി ഇദം ‘‘അങ്ഗജാത’’ന്തി ഇമസ്സ വിസേസനം. **അത്തനോ തിവിധേ മഗ്ഗേ**തി അത്തനോ വച്ചപസ്സാവമുഖമഗ്ഗാനം അഞ്ഞതരസ്മിം മഗ്ഗേ. ഏത്ഥ ‘‘സന്ഥതേ വാ അസന്ഥതേ വാ’’തി സേസോ, **‘‘അല്ലോകാസേ’’**തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. ‘‘യേഭുയ്യഅക്ഖായിതാദിക’’ന്തി പദച്ഛേദോ. **ആദി**-സദ്ദേന അക്ഖായിതം സങ്ഗണ്ഹാതി.

മനുസ്സപുരിസാദീനം നവന്നം സജീവസ്സപി അജീവസ്സപി യസ്സ കസ്സചി സന്ഥതം വാ അസന്ഥതം വാ യേഭുയ്യക്ഖായിതാദികം അങ്ഗജാതം അത്തനോ സന്ഥതേ വാ അസന്ഥതേ വാ തിവിധേ മഗ്ഗേ അല്ലോകാസേ തിലഫലമത്തമ്പി പവേസേന്തീ പരാജിതാതി യോജനാ.

൭൦൦. **സാധാരണവിനിച്ഛയ**ന്തി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീനം സാധാരണസിക്ഖാപദവിനിച്ഛയം.

൭൦൧-൩. **അധക്ഖക**ന്തി ഏത്ഥ അക്ഖകാനം അധോതി വിഗ്ഗഹോ. **ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡല**ന്തി ജാണുമണ്ഡലാനം ഉബ്ഭന്തി വിഗ്ഗഹോ. **ഉബ്ഭ**-സദ്ദോ ഉദ്ധം-സദ്ദപരിയായോ. ഇധ ‘‘അത്തനോ’’തി സേസോ. **അവസ്സുതസ്സാ**തി കായസംസഗ്ഗരാഗേന തിന്തസ്സ. **അവസ്സുതാ**തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **യാ**തി വുത്തത്താ ‘‘സാ’’തി ലബ്ഭതി. **സരീര**ന്തി ഏത്ഥ ‘‘യം കിഞ്ചീ’’തി സേസോ. പരോപക്കമമൂലകം പാരാജികം ദസ്സേതുമാഹ **‘‘തേന വാ ഫുട്ഠാ’’**തി. ഏത്ഥ ‘‘യഥാപരിച്ഛിന്നേ കായേ’’തി ച ‘‘സാദിയേയ്യാ’’തി ച വത്തബ്ബം.

യാ പന ഭിക്ഖുനീ അവസ്സുതാ അവസ്സുതസ്സ മനുസ്സപുഗ്ഗലസ്സ യം കിഞ്ചി **സരീരം** അത്തനോ **അധക്ഖകം ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലം** യം സരീരകം, തേന സരീരകേന ഛുപേയ്യ, **തേന** മനുസ്സപുരിസേന യഥാപരിച്ഛിന്നേ കായേ **ഫുട്ഠാ** സാദിയേയ്യ വാ, സാ പാരാജികാ സിയാതി യോജനാ.

൭൦൪-൫. **‘‘ഗഹിതം ഉബ്ഭജാണുനാ’’**തി ഇമിനാ കപ്പരതോ ഉദ്ധം പാരാജികക്ഖേത്തമേവാതി ദീപേതി. അത്തനോ യഥാവുത്തപ്പകാരേന കായേനാതി യോജനാ, അത്തനോ ‘‘അധക്ഖക’’ന്തിആദിവുത്തപ്പകാരേന കായേനാതി അത്ഥോ. തഥാ അവസ്സുതായ അവസ്സുതസ്സ **പുരിസസ്സ** കായപടിബദ്ധം ഫുസന്തിയാ ഥുല്ലച്ചയം ഹോതി. അത്തനോ യഥാപരിച്ഛിന്നകായപടിബദ്ധേന തഥാ അവസ്സുതായ അവസ്സുതസ്സ പുരിസസ്സ കായം ഫുസന്തിയാ ഥുല്ലച്ചയം ഹോതി.

൭൦൬. അത്തനോ അവസേസേന കായേന അവസ്സുതായ അവസ്സുതസ്സ പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ **കായം** ഫുസന്തിയാ ഥുല്ലച്ചയം ഹോതി. ഏവം അത്തനോ

പയോഗേ ച പുരിസസ്സ പയോഗേ ച തസ്സാ ഭിക്ഖുനിയായേവ ഥുല്ലച്ചയം ഹോതീതി യോജനാ.

൧൯൭൪. യക്ഖപേതതിരച്ഛാനപണ്ഡകാനം കായം ''അധക്ഖകം ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡല''ന്തി യഥാപരിച്ഛിന്നം തഥേവ അത്തനോ കായേന ഉഭതോഅവസ്സവേ സതി ഫുസന്തിയാ **അസ്സാ** ഭിക്ഖുനിയാ ഥുല്ലച്ചയം, തഥേവ യക്ഖാദീനം പയോഗേപി തസ്സായേവ ഥുല്ലച്ചയം ഹോതീതി യോജനാ.

൧൯൭൫. ഏകതോവസ്സവേ ചാപീതി ഭിക്ഖുനിയാ വസേന ഏകതോഅവസ്സവേ ചാപി. **ഥുല്ലച്ചയമുദീരിത**ന്തി പാരാജികക്ഖേത്തഭൂതേന അത്തനോ കായേന മനുസ്സപുരിസസ്സ കായം ഫുസന്തിയാ ഥുല്ലച്ചയം **അട്ഠകഥായം** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൬൮) വുത്തന്തി അത്ഥോ. **അവസേസേ ച സബ്ബത്ഥാ**തി യഥാവുത്തപാരാജികക്ഖേത്തതോ അവസേസേ ഥുല്ലച്ചയക്ഖേത്തേ സബ്ബത്ഥ ഏകതോഅവസ്സവേ സതി ദുക്കടം ഹോതീതി അത്ഥോ. കായപടിബദ്ധേന കായപടിബദ്ധാമസനാദീസു സബ്ബത്ഥ ഉഭതോഅവസ്സവേ വാ ഏകതോഅവസ്സവേ വാ ദുക്കടമേവ ഹോതി.

൧൯൭൬. ''ഉബ്ഭക്ഖകമധോജാണുമണ്ഡല''ന്തി **യം** അപാരാജികക്ഖേത്തം ഇധ ദസ്സിതം, ഏത്ഥ ഏകതോഅവസ്സവേ ദുക്കടം ഹോതി. കപ്പരസ്സ ച ഹേട്ഠാപി **ഏത്ഥേവ** അധോജാണുമണ്ഡലേ സങ്ഗഹം ഗതന്തി യോജനാ.

൧൯൭൭-൮. ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുനിയാ സദ്ധിം സചേ കായസംസഗ്ഗം **കേലായതി** സേവതീതി യോജനാ. **ഭിക്ഖുനിയാ നാസോ സിയാ**തി സീലവിനാസോ പാരാജികാപത്തി സിയാതി അത്ഥോ. **ഗേഹപേമ**ന്തി ഏത്ഥ ''ഗേഹസിതപേമ''ന്തി വത്തബ്ബേ ഗാഥാബന്ധവസേന സിത-സദ്ദലോപോ, അത്ഥോ പനസ്സ ഭിക്ഖുവിഭങ്ഗേ വുത്തനയോവ.

൧൯൭൯. അവിസേസേനാതി ''ഭിക്ഖുനിയാ''തി വാ ''ഭിക്ഖുസ്സാ''തി വാ വിസേസം അകത്വാ.

൧൯൮൦. യസ്സാതി ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ. **യത്ഥാ**തി ഭിക്ഖുനിയം വാ ഭിക്ഖുസ്മിം വാ. **മനോസുദ്ധ**ന്തി കായസംസഗ്ഗാദിരാഗരഹിതം. **തസ്സ** ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ **തത്ഥ** ഭിക്ഖുനിയം വാ ഭിക്ഖുസ്മിം വാ വിസയേ **നദോസതാ** അനാപത്തീതി അത്ഥോ.

൧൯൮൧. ഭിന്ദിത്വാതി സീലഭേദം കത്വാ. ഭിക്ഖുനിയാ അപകതത്താ ആഹ **''നേവ ഹോതി ഭിക്ഖുനിദൂസകോ''**തി.

൧൯൮൨. അഥാതി വാക്യാരമ്ഭേ. **ന ഹോതാപത്തി ഭിക്ഖുനോ**തി ഏത്ഥ ഭിക്ഖുനീഹി കായസംസഗ്ഗസങ്ഘാദിസേസമാഹ.

൧൯൮൩. ''ഖേത്തേ''തി വക്ഖമാനം ''ഫുട്ഠാ''തി ഇമിനാ യോജേത്വാ **''പാരാജിക''**ന്തിആദീഹി, ''ഥുല്ലച്ചയം ഖേത്തേ''തിആദീഹി ച സമ്ബന്ധിതബ്ബം. ''പാരാജിക''ന്തി വക്ഖമാനത്താ **ഫുട്ഠാ**തി ഏത്ഥ ''പാരാജികക്ഖേത്തേ''തി സേസോ.

൬൯൭. **തഥാതി** നിച്ചലാപി സാദിയതി. **വേത്തേതി** ഥുല്ലച്ചയാദീനം വേത്തേ. കായേന നിച്ചലായപി ചിത്തേന സാദിയന്തിയാ ആപത്തി കസ്മാ വുത്താതി ആഹ **"വുത്തത്താ…പേ॰… സത്ഥുനാ"**തി , ഭിക്ഖുപാതിമോക്ഖേ വിയ "കായസംസഗ്ഗം സമാപജ്ജേയ്യാ"തി അവത്വാ ഇധ "കായസംസഗ്ഗം സാദിയേയ്യാ"തി വുത്തത്താതി അധിപ്പായോ.

൬൯൮. **തസ്സാ** ആപത്തിയാ. **ക്രിയസമുട്ഠാനന്തി** കിരിയായ സമുട്ഠാനം. **ഏവം സതീ**തി സാദിയനമത്തേനേവ ആപജ്ജിതബ്ബഭാവേ സതി. **ഇദന്തി** "കിരിയസമുട്ഠാന"മിതിവിധാനം. **തബ്ബഹുലേനേവ നയേനാ**തി കിരിയസമുട്ഠാനബാഹുല്ലേന നയേന ഖദിരവനാദിവോഹാരോ വിയാതി ദട്ഠബ്ബം.

൬൯൯. **തസ്സാ** ഭിക്ഖുനിയാ **അസഞ്ചിച്ച** വിരജ്ഝിത്വാ ആമസന്തിയാ അനാപത്തി, "അയം പുരിസോ"തി വാ "ഇത്ഥീ"തി വാ **അജാനിത്വാ** ആമസന്തിയാ അനാപത്തി, പുരിസസ്സ ആമസനേ സതി ഫസ്സം അസാദിയന്തിയാ വാ അനാപത്തീതി യോജനാ.

൬൯൯. **ഖിത്തചിത്തായാ**തി യക്ഖുമ്മത്തായ. **ഉമ്മത്തികായ വാ**തി പിത്തകോപേന ഉമ്മാദപ്പത്തായ. ഇദഞ്ച "അസുചീ"തി വാ "ചന്ദന"ന്തി വാ വിസേസതം അജാനനമേവ പമാണം.

ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലകഥാവണ്ണനാ.

൬൯൯-൭൦. **"പാരാജികത്തം ജാനന്തീ"**തി ഇമിനാ അവസേസാപത്തിം ജാനിത്വാ ഛാദേന്തിയാ പാരാജികാഭാവം ദീപേതി. **സലിങ്ഗേ തു ഠിതായാ**തി പബ്ബജ്ജാലിങ്ഗേയേവ ഠിതായ. ഇതി ധുരേ നിക്ഖിത്തമത്തസ്മിന്തി യോജനാ. **ഇതി**-സദ്ദോ നിദസ്സനേ. ഇതരായ പുബ്ബേയേവ ആപന്നത്താ തമപേക്ഖിത്വാ **"സാ ചാ"**തി ആഹ.

൭൦൧. വുത്താവിസിട്ഠം സബ്ബം വിനിച്ഛയം സങ്ഗഹേതുമാഹ **"സേസ"**ന്തിആദി. **തത്ഥാ**തി ദുട്ഠുല്ലപടിച്ഛാദനേ.

വജ്ജപടിച്ഛാദികഥാവണ്ണനാ.

൭൦൨-൩. **സങ്ഘേനാ**തി സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന. **ഉക്ഖിത്തകോ**തി ആപത്തിയാ അദസ്സനാദീസു ഉക്ഖിത്തകോ. **"ഉക്ഖേപനേ ഠിതോ"**തി ഇമിനാ ഉക്ഖേപനീയകമ്മകതസ്സ അനോസാരിതഭാവം ദീപേതി. യാ ദിട്ഠി ഏതസ്സാതി **യംദിട്ഠികോ,** സോ ഉക്ഖിത്തകോ ഭിക്ഖു യായ ദിട്ഠിയാ സമന്നാഗതോ ഹോതീതി അധിപ്പായോ . **"തസ്സാ ദിട്ഠിയാ ഗഹണേനാ"**തി ഇമിനാ അനുവത്തപ്പകാരോ ദസ്സിതോ. തം ഉക്ഖിത്തകം ഭിക്ഖുന്തി യോജനാ. സാ ഭിക്ഖുനീ **അഞ്ഞാഹി** ഭിക്ഖുനീഹി വിസുമ്പി ച സങ്ഘമജ്ഝേപി "ഏസോ ഖോ അയ്യേ ഭിക്ഖു സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന ഉക്ഖിത്തോ"തിആദിനാ (പാചി॰ ൬൬൫) നയേന തിക്ഖത്തും വുച്ചമാനാതി യോജനാ. തം വത്ഥും അചജന്തീ ഗഹേത്വാ യദി തഥേവ തിട്ഠതീതി യോജനാ. ഏത്ഥ "യാവതതിയം സമനുഭാസിതബ്ബാ"തി സേസോ. **തസ്സ കമ്മസ്സ ഓസാനേ**തി തതിയായ കമ്മവാചായ യ്യകാരപ്പത്തവസേന അസ്സ സമനുഭാസനകമ്മസ്സ പരിയോസാനേ.

അസാകിയധീതരാതി അസാകിയധീതാ, പച്ചത്തേ കരണവചനം. **“പുന അപ്പടിസന്ധേയാ”**തി ഇമിനാ പുന തേനേവ ച അത്തഭാവേന ഭിക്ഖുനിഭാവേ പടിസന്ധാതും അനരഹതാ വുത്താ.

൬൯൬. തികദുക്കടം നിദ്ദിട്ഠന്തി അധമ്മകമ്മേ അധമ്മകമ്മസഞ്ഞാ, വേമതികാ, ധമ്മകമ്മസഞ്ഞാതി ഏതാസം വസേന തികദുക്കടം വുത്തം. സമനുഭാസനേ വുത്താ സമുട്ഠാനാദയോ സബ്ബേ ഇധ വത്തബ്ബാതി യോജനാ.

ഉക്ഖിത്താനുവത്തികകഥാവണ്ണനാ.

൬൯൭. “ഹത്ഥഗ്ഗഹണം വാ സാദിയേയ്യാതി ഹത്ഥോ നാമ കപ്പരം ഉപാദായ യാവ അഗ്ഗനഖാ. ഏതസ്സ അസദ്ധമ്മസ്സ പടിസേവനത്ഥായ ഉബ്ഭക്ഖകം അധോജാണുമണ്ഡലം ഗഹണം സാദിയതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ”തി (പാചി॰ ൬൭൬) വുത്തത്താ ആഹ **“അപാരാജികഖേത്തസ്സാ”**തിആദി. “ത”ന്തി വക്ഖമാനത്താ “യ”ന്തി ലബ്ഭതി. അപാരാജികക്ഖേത്തസ്സ യസ്സ കസ്സചി അങ്ഗസ്സ യം ഗഹണം, തം ഹത്ഥഗ്ഗഹണന്തി പവുച്ചതീതി യോജനാ. ഹത്ഥേ ഗഹണം **ഹത്ഥഗ്ഗഹണം**.

൬൯൮. യസ്സ കസ്സചീതി വുത്തപ്പകാരേന യസ്സ കസ്സചി ചീവരസ്സ യം ഗഹണന്തി യോജനാ.

൬൯൯. അസദ്ധമ്മ-സദ്ദേന മേഥുനസ്സാപി വുച്ചമാനത്താ തതോ വിസേസേതുമാഹ **“കായസംസഗ്ഗ …പേ॰… കാരണാ”**തി. ഭിക്ഖുനീ കായസംസഗ്ഗസങ്ഖാതസ്സ അസദ്ധമ്മസ്സ കാരണാ പുരിസസ്സ ഹത്ഥപാസസ്മിം തിട്ഠേയ്യ വാതി യോജനാ.

൭൦൦. തതോതി തസ്സ അസദ്ധമ്മസ്സ കാരണാ. **തത്ഥാ**തി ഹത്ഥപാസേ. **പുരിസേനാ**തി ഏത്ഥ “കത”ന്തി സേസോ, “സങ്കേത”ന്തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. “ആഗമനം അസ്സാ”തി പദച്ഛേദോ. ഇച്ഛേയ്യാതി വുത്തേപി ന ഗമനിച്ഛാമത്തേന, അഥ ഖോ ഭിക്ഖുനിയാ പുരിസസ്സ ഹത്ഥപാസം, പുരിസേന ച ഭിക്ഖുനിയാ ഹത്ഥപാസം ഓക്കന്തകാലേയേവ വത്ഥുപൂരണം ദട്ഠബ്ബം. യഥാഹ “സങ്കേതം വാ ഗച്ഛേയ്യാതി ഏതസ്സ അസദ്ധമ്മസ്സ പടിസേവനത്ഥായ പുരിസേന ‘ഇത്ഥന്നാമം ആഗച്ഛാ’തി വുത്താ ഗച്ഛതി, പദേ പദേ ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. പുരിസസ്സ ഹത്ഥപാസം ഓക്കന്തമത്തേ ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ”തി (പാചി॰ ൬൭൬) ച “പുരിസസ്സ അബ്ഭാഗമനം സാദിയതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ഹത്ഥപാസം ഓക്കന്തമത്തേ ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ”തി (പാചി॰ ൬൭൬) ച. ഏത്ഥ ച **ഇത്ഥന്നാമം ആഗച്ഛാ**തി ഇത്ഥന്നാമം ഠാനം ആഗച്ഛാതി അത്ഥോ.

൭൦൧. തദത്ഥായാതി തസ്സേവ കായസംസഗ്ഗസങ്ഖാതഅസദ്ധമ്മസ്സ സേവനത്ഥായ. **പടിച്ഛന്നട്ഠാനഞ്ചാ**തി വത്ഥാദിനാ യേന കേനചി പടിച്ഛന്നഓകാസം. പുരിസസ്സ ഹത്ഥപാസേ ഠിതാ തദത്ഥായ കായം ഉപസംഹരേയ്യ വാതി യോജനാ.

൭൦൨. ഹത്ഥഗ്ഗഹണാദീനം വുത്തപ്പകാരാനം അട്ഠന്നം വത്ഥൂനം പൂരണേന **“അട്ഠവത്ഥുകാ”**തി സങ്ഖാതാ **അയം** ഭിക്ഖുനീ **വിനട്ഠാ ഹോതി**

സീലവിനാസേന, തതോയേവ **അസ്സമണീ ഹോതി** അഭിക്ഖുനീ ഹോതീതി യോജനാ.

൨൦൩. **അനുലോമേന വാ**തി ഹത്ഥഗ്ഗഹണാദിപടിപാടിയാ വാ. **പടിലോമേന വാ**തി തബ്ബിപരിയതോ പടിലോമേന വാ. **ഏകന്തരികായ വാ**തി ഏകമേകം അന്തരിത്വാ പുന തസ്സാപി കരണവസേന ഏകന്തരികായ വാ. അനുലോമേന വാ പടിലോമേന വാ തഥേകന്തരികായ വാ അട്ഠമം വത്ഥും പരിപൂരേന്തീ ചുതാതി യോജനാ.

൨൦൪. ഏതദേവ അത്ഥം ബ്യതിരേകമുഖേന സമത്ഥേതുമാഹ **"അഥാദിതോ"**തിആദി. **സതക്ഖത്തുമ്പീ**തി ബഹുക്ഖത്തുമ്പി. **സത**-സദ്ദോ ഹേത്ഥ ബഹു-സദ്ദപരിയായോ. പാരാജികാ നേവ സിയാതി യോജനാ, ഇമിനാ തംതംവത്ഥുമൂലകം ദുക്കടഥുല്ലച്ചയം ആപജ്ജതീതി വുത്തം ഹോതി.

൨൦൫. യാ പന ആപത്തിയോ ആപന്നാ, ദേസേത്വാ താഹി മുച്ചതീതി യോജനാ. **ധുരനിക്ഖേപനം കത്വാ**തി "ന പുനേവം കരിസ്സാമീ"തി ധുരം നിക്ഖിപിത്വാ. **ദേസിതാ ഗണനൂപികാ**തി ദേസിതാ ദേസിതഗണനമേവ ഉപേതി, പാരാജികസ്സ അങ്ഗം ന ഹോതീതി അത്ഥോ. തസ്മാ യാ ഏകം ആപന്നാ, ധുരനിക്ഖേപം കത്വാ ദേസേത്വാ പുന കിലേസവസേന ആപജ്ജതി, പുന ദേസേതി, ഏവം അട്ഠ വത്ഥൂനി പൂരേന്തീപി പാരാജികാ ന ഹോതി.

൨൦൬. **സഉസ്സാഹായ ദേസിതാ**തി പുന ആപജ്ജനേ അനിക്ഖിത്തധുരായ ഭിക്ഖുനിയാ ദേസിതാപി ആപത്തി ദേസനാഗണനം ന ഉപേതി. കിം ഹോതീതി ആഹ **"ദേസിതാപി അദേസിതാ"**തി, തസ്മാ പാരാജികാപത്തിയാ അങ്ഗമേവ ഹോതീതി അധിപ്പായോ.

൨൦൭. **അയം അത്ഥോ**തി "അസദ്ധമ്മോ നാമ കായസംസഗ്ഗോ"തി അയം അത്ഥോ. **ഉദ്ദിസിതോ**തി പകാസിതോ.

൨൦൮. അയമത്ഥോ കേന വചനേന ഉദ്ദിസിതോതി ആഹ **"വിഞ്ഞൂ…പേ॰… സാധകം വചനം ഇദ"**ന്തി. **ഇദം വചന**ന്തി "വിഞ്ഞൂ പടിബലോ കായസംസഗ്ഗം സമാപജ്ജിതു"ന്തി (പാചി॰ ൬൭൫) ഇദം വചനം. **സാധകം** പമാണം.

അട്ഠവത്ഥുകകഥാവണ്ണനാ.

൨൦൯. അവസ്സുതാ, വജ്ജപടിച്ഛാദികാ, ഉക്ഖിത്താനുവത്തികാ, അട്ഠവത്ഥുകാതി ഇമാ **ചതസ്സോ** പാരാജികാപത്തിയോ മഹേസിനാ അസാധാരണാ ഭിക്ഖുനീനമേവ പഞ്ഞത്താതി യോജനാ.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ

വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

പാരാജികകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സങ്ഘാദിസേസകഥാവണ്ണനാ

൨൦൭. ഏവം ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ ആഗതം പാരാജികവിനിച്ഛയം വത്വാ ഇദാനി തദനന്തരുദ്ദിട്ഠം സങ്ഘാദിസേസവിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"യാ പന ഭിക്ഖുനീ"**തിആദി. **ഉസ്സയവാദാ**തി കോധുസ്സയമാനുസ്സയവസേന വിവദമാനാ. തതോയേവ അട്ടം കരോതി സീലേനാതി **അട്ടകാരീ**. ഏത്ഥ ച **"അട്ടോ"**തി വോഹാരികവിനിച്ഛയോ വുച്ചതി, യം പബ്ബജിതാ ''അധികരണ''ന്തിപി വദന്തി. സബ്ബത്ഥ വത്തബ്ബേ മുഖമസ്സാ അത്ഥീതി **മുഖരീ,** ബഹുഭാണീതി അത്ഥോ. **യേന കേനചി നരേന സദ്ധി**ന്തി ''ഗഹപതിനാ വാ ഗഹപതിപുത്തേന വാ''തിആദിനാ (പാചി॰ ൬൭൯) ദസ്സിതേന യേന കേനചി മനുസ്സേന സദ്ധിം. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം സാസനേ. **കിരാ**തി പദപൂരണേ, അനുസ്സവനേ വാ.

൨൦൮. സക്ഖിം വാതി പച്ചക്ഖതോ ജാനനകം വാ. അട്ടം കാതും ഗച്ഛന്തിയാ പദേ പദേ തഥാ ദുക്കടന്തി യോജനാ.

൨൦൯. **വോഹാരികേ**തി വിനിച്ഛയാമച്ചേ.

൨൧൦. **അനന്തര**ന്തി തസ്സ വചനാനന്തരം.

൨൧൧. **ഇതരോ**തി അട്ടകാരകോ. **പുബ്ബസദിസോവ വിനിച്ഛയോ**തി പഠമാരോചനേ ദുക്കടം, ദുതിയാരോചനേ ഥുല്ലച്ചയന്തി വുത്തം ഹോതി.

൨൧൨. ''തവ, മമാപി ച കഥം തുവമേവ ആരോചേഹീ''തി ഇതരേന **വുത്താ** ഭിക്ഖുനീതി യോജനാ. **യഥാകാമ**ന്തി തസ്സാ ച അത്തനോ ച വചനേ യം പഠമം വത്തുമിച്ഛതി, തം ഇച്ഛാനുരൂപം ആരോചേതു.

൨൧൩-൪. ഉഭിന്നമ്പി യഥാ തഥാ ആരോചിതകഥം സുത്വാതി യോജനാ. **യഥാ തഥാ**തി പുബ്ബേ വുത്തനയേന കേനചി പകാരേന. **തേഹീ**തി വോഹാരികേഹി. **അട്ടേ പന ച നിട്ഠിതേ**തി അട്ടകാരകേസു ഏകസ്മിം പക്ഖേ പരാജിതേ. യഥാഹ ''പരാജിതേ അട്ടകാരകേ അട്ടപരിയോസാനം നാമ ഹോതീ''തി. **അട്ടസ്സ പരിയോസാനേ**തി ഏത്ഥ ''തസ്സാ''തി സേസോ. തസ്സ അട്ടസ്സ പരിയോസാനേതി യോജനാ.

൨൧൫-൨൦. അനാപത്തിവിസയം ദസ്സേതുമാഹ **"ദൂതം വാപീ"**തിആദി. പച്ചത്ഥികമനുസ്സേഹി ദൂതം വാപി പഹിണിത്വാ സയമ്പി വാ ആഗന്ത്വാ യാ പന ആകഡ്ഢീയതീതി യോജനാ. **അഞ്ഞേഹീ**തി ഗാമദാരകാദീഹി അഞ്ഞേഹി. കിഞ്ചി പരം അനോദിസ്സാതി യോജനാ. ഇമിസ്സാ ഓദിസ്സ വുത്തേ തേഹി ഗഹിതദണ്ഡേ തസ്സാ ച ഗീവാതി സൂചിതം ഹോതി. യാ രക്ഖം യാചതി , **തത്ഥ** തസ്മിം രക്ഖായാചനേ തസ്സാ അനാപത്തി പകാസിതാതി യോജനാ. അഞ്ഞതോ സുത്വാതി യോജനാ. **ഉമ്മത്തികാദീന**ന്തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന ആദികമ്മികാ ഗഹിതാ.

സമുട്ഠാനം കഥിനേന തുല്യന്തി യോജനാ. സേസം ദസ്സേതുമാഹ **"സകിരിയം ഇദ"**ന്തി. **ഇദം** സിക്ഖാപദം. കിരിയായ സഹ വത്തതീതി **സകിരിയം** അട്ടകരണേന ആപജ്ജനതോ. **"സമുട്ഠാന"**ന്തി ഇമിനാ ച സമുട്ഠാനാദിവിനിച്ഛയോ ഉപലക്ഖിതോതി ദട്ഠബ്ബോ.

അട്ടകാരികാകഥാവണ്ണനാ.

൨൦൨-൫. ജാനന്തീതി “സാമം വാ ജാനാതി, അഞ്ഞേ വാ തസ്സാ ആരോചേന്തീ”തി (പാചി॰ ൬൮൨) വുത്തനയേന ജാനന്തീ. **ചോരി**ന്തി യായ പഞ്ചമാസഗ്ഘനകതോ പട്ഠായ യം കിഞ്ചി പരസന്തകം അവഹരിതം, അയം ചോരീ നാമ. **വജ്ഝം വിദിത**ന്തി “തേന കമ്മേന വധാരഹാ അയ”ന്തി ഏവം വിദിതം. **സങ്ഘ**ന്തി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം. **അനപലോകേത്വാ**തി അനാപുച്ഛാ. **രാജാനം വാ**തി രഞ്ഞാ അനുസാസിതബ്ബട്ഠാനേ തം രാജാനം വാ. യഥാഹ “രാജാ നാമ യത്ഥ രാജാ അനുസാസതി, രാജാ അപലോകേതബ്ബോ”തി. **ഗണമേവ വാ**തി “തുമ്ഹേവ തത്ഥ അനുസാസഥാ”തി രാജൂഹി ദിന്നം ഗാമനിഗമമല്ലഗണാദികം ഗണം വാ. **മല്ലഗണം** നാമ പാനീയട്ഠപനപോക്ഖരണിഖണനാദിപുഞ്ഞകമ്മനിയുത്തോ ജനസമൂഹോ. ഏതേനേവ ഏവമേവ ദിന്നഗാമവരാ പൂഗാ ച സേനിയോ ച സങ്ഗഹിതാ. **വുട്ഠാപേയ്യാ**തി ഉപസമ്പാദേയ്യ. **കപ്പ**ന്തി ച വക്ഖമാനലക്ഖണം കപ്പം. സാ ചോരിവുട്ഠാപനന്തി സമ്ബന്ധോ. ഉപജ്ഝായാ ഹുത്വാ യാ ചോരിം ഉപസമ്പാദേതി, സാ ഭിക്ഖുനീതി അത്ഥോ. ഉപജ്ഝായസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ ദുക്കടം.

൨൦൬. പഞ്ചമാസഗ്ഘനന്തി ഏത്ഥ പഞ്ചമാസഞ്ച പഞ്ചമാസഗ്ഘനകഞ്ച പഞ്ചമാസഗ്ഘനന്തി ഏകദേസസരൂപേകസേസനയേന പഞ്ചമാസസ്സാപി ഗഹണം. **അതിരേകഗ്ഘനം വാപീ**തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ.

൨൦൭. പബ്ബജിതം പുബ്ബം യായ സാ **പബ്ബജിതപുബ്ബാ**. വുത്തപ്പകാരം ചോരകമ്മം കത്വാപി തിത്ഥായതനാദീസു യാ പഠമം പബ്ബജിതാതി അത്ഥോ.

൨൦൮-൯. ഇദാനി പുബ്ബപയോഗദുക്കടാദിആപത്തിവിഭാഗം ദസ്സേതുമാഹ **“വുട്ഠാപേതി ച യാ ചോരി”**ന്തിആദി. ഇധ “ഉപജ്ഝായാ ഹുത്വാ”തി സേസോ. ഇദം കപ്പം ഠപേത്വാതി യോജനാ. **സീമം സമ്മന്നതി ചാ**തി അഭിനവം സീമം സമ്മന്നതി, ബന്ധതീതി വുത്തം ഹോതി. **അസ്സാ**തി ഭവേയ്യ. “ദുക്കട”ന്തി ഇമിനാ ച “ഥുല്ലച്ചയം ദ്വയ”ന്തി ഇമിനാ ച യോജേതബ്ബം.

കമ്മന്തേതി ഉപസമ്പദകമ്മസ്സ പരിയോസാനേ, തതിയായ കമ്മവാചായ യ്യകാരപ്പത്തായാതി വുത്തം ഹോതി.

൨൧൦. അജാനന്തീതി ചോരിം അജാനന്തീ. (ഇദം സിക്ഖാപദം.)

൨൧൧. ചോരിവുട്ഠാപനം നാമാതി ഇദം സിക്ഖാപദം ചോരിവുട്ഠാപനസമുട്ഠാനം നാമ. **വാചചിത്തതോ**തി ഖണ്ഡസീമം അഗന്ത്വാ കരോന്തിയാ വാചാചിത്തേഹി. **കായവാചാദിതോ ചേവാ**തി ഗന്ത്വാ കരോന്തിയാ കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതി. യഥാഹ “കേനചിദേവ കരണീയേന പക്കന്താസു ഭിക്ഖുനീസു അഗന്ത്വാ ഖണ്ഡസീമം വാ നദിം വാ യഥാനിസിന്നട്ഠാനേയേവ അത്തനോ നിസ്സിതകപരിസായ സദ്ധിം വുട്ഠാപേന്തിയാ വാചാചിത്തതോ സമുട്ഠാതി, ഖണ്ഡസീമം വാ നദിം വാ ഗന്ത്വാ വുട്ഠാപേന്തിയാ കായവാചാചിത്തതോ സമുട്ഠാതീ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൮൩). **ക്രിയാക്രിയ**ന്തി അനാപുച്ഛാവുട്ഠാപനവസേന കിരിയാകിരിയം.

ചോരിവുട്ഠാപനകഥാവണ്ണനാ.

൨൩൩-൪. ഗാമന്തരന്തി അഞ്ഞം ഗാമം. യാ ഏകാ സചേ ഗച്ഛേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **നദീപാരന്തി** ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. നദിയാ പാരം **നദീപാരം. "ഏകാ വാ"**തി ഉപരിപി യോജേതബ്ബം. **ഓഹീയേയ്യാ**തി വിനാ ഭവേയ്യ. ഇധ "അരഞ്ഞേ"തി സേസോ. അരഞ്ഞലക്ഖണം "ഇന്ദഖീല"ഇച്ചാദിനാ വക്ഖതി. "ഏകാ വാ രത്തിം വിപ്പവസേയ്യ, ഏകാ വാ ഗണമ്ഹാ ഓഹീയേയ്യാ"തി സിക്ഖാപദക്കമോ, ഏവം സന്തേപി ഗാഥാബന്ധവസേന **"രത്തിം വിപ്പവസേയ്യാ"**തി അന്തേ വുത്തം . തേനേവ വിഭാഗവിനിച്ഛയേ ദേസനാരുള്ഹക്കമേനേവ "പുരേരുണോദയായേവാ"തിആദിം വക്ഖതി. സാ പഠമാപത്തികം ഗരുകം ധമ്മം ആപന്നാ സിയാതി യോജനാ. പഠമം ആപത്തി ഏതസ്സാതി **പഠമാപത്തികോ,** വീതിക്കമക്ഖണേയേവ ആപജ്ജിതബ്ബോതി അത്ഥോ. "ഗരുകം ധമ്മ"ന്തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. **സകഗാമാ നിക്ഖമന്തിയാ**തി ഭിക്ഖുനിയാ അത്തനോ വസനഗാമതോ നിക്ഖമന്തിയാ.

൨൩൫. തതോ സകഗാമതോ.

൨൩൬-൭. ഏകേന പദവാരേന ഇതരസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപേ അതിക്കന്തേ, ഉപചാരോക്കമേ വാ ഥുല്ലച്ചയന്തി യോജനാ. **അതിക്കന്തേ ഓക്കന്തേ**തി ഏത്ഥ "പരിക്ഖേപേ ഉപചാരേ"തി അധികാരതോ ലബ്ഭതി.

൨൩൮-൯. നിക്ഖമിത്വാതി അത്തനോ പവിട്ഠഗാമതോ നിക്ഖമിത്വാ. **അയമേവ നയോ**തി "ഏകേന പദവാരേന ഥുല്ലച്ചയം, ദുതിയേന ഗരുകാപത്തീ"തി അയം നയോ.

വതിച്ഛിദ്ദേന വാ ഖണ്ഡപാകാരേന വാതി യോജനാ. **"തഥാ"**തി ഇമിനാ "പാകാരേനാ"തി ഏത്ഥാപി **വാ**-സദ്ദസ്സ സമ്ബന്ധനീയതം ദസ്സേതി. "ഭിക്ഖുവിഹാരസ്സ ഭൂമി താസമകപ്പിയാ"തി വക്ഖമാനത്താ **വിഹാരസ്സ ഭൂമി**ന്തി ഭിക്ഖുനിവിഹാരഭൂമി ഗഹിതാ. **"കപ്പിയന്തി പവിട്ഠത്താ"**തി ഇമിനാ വക്ഖമാനസ്സ കാരണം ദസ്സേതി. **കോചി ദോസോ**തി ഥുല്ലച്ചയസങ്ഘാദിസേസോ വുച്ചമാനോ യോ കോചി ദോസോ.

൨൪൦. താസന്തി ഭിക്ഖുനീനം. **"അകപ്പിയാ"**തി ഇമിനാ തത്ഥാപി പവിട്ഠായ ഗാമന്തരപച്ചയാ ആപത്തിസമ്ഭവമാഹ.

൨൪൧. "പഠമം പാദം അതിക്കാമേന്തിയാ"തി (പാചി॰ ൬൯൨) വുത്തത്താ **"ഹത്ഥി…പേ॰… അനാപത്തി സിയാപത്തി, പദസാ ഗമനേ പനാ"**തി വുത്തം.

൨൪൨. "യം കിഞ്ചി…പേ॰… ആപത്തി പവിസന്തിയാ"തി വുത്തസ്സേവത്ഥസ്സ ഉപസംഹാരത്താ ന പുനരുത്തിദോസോ.

൨൪൩-൪. ലക്ഖണേനുപപന്നായാതി "നദീ നാമ തിമണ്ഡലം പടിച്ഛാദേത്വാ യത്ഥ കത്ഥചി ഉത്തരന്തിയാ ഭിക്ഖുനിയാ അന്തരവാസകോ തേമിയതീ"തി (പാചി॰ ൬൯൨) വുത്തലക്ഖണേന സമന്നാഗതായ നദിയാ. യാ പാരം തീരം ഗച്ഛതീതി യോജനാ.

പഠമം പാദം ഉദ്ധരിത്വാന തീരേ ഠപേന്തിയാതി "ഇദാനി പദവാരേന അതിക്കമതീ"തി വത്തബ്ബകാലേ പഠമം പാദം ഉക്ഖിപിത്വാ പരതീരേ

ഠപേന്തിയാ. "ദുതിയപാദുദ്ധാരേ സങ്ഘാദിസേസോ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൯൨) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ **"അതിക്കമേ"**തി ഇമിനാ ഉദ്ധാരോ ഗഹിതോ.

൨൦൪. അന്തരനദിയന്തി നദിവേമജ്ഝേ. **ഭണ്ഡിത്വാ**തി കലഹം കത്വാ. **ഓരിമം തീര**ന്തി ആഗതദിസായ തീരം. തഥാ പഠമേ ഥുല്ലച്ചയം , ദുതിയേ ഗരു ഹോതീതി അത്ഥോ. ഇമിനാ സകലേന വചനേന "ഇതരിസ്സാ പന അയം പക്കന്തട്ഠാനേ ഠിതാ ഹോതി, തസ്മാ പരതീരം ഗച്ഛന്തിയാപി അനാപത്തീ"തി **അട്ഠകഥാപി** ഉല്ലിങ്ഗിതാ.

൨൦൫. രജ്ജുയാതി വല്ലിആദികായ യായ കായചി രജ്ജുയാ.

൨൦൬. പിവിതുന്തി ഏത്ഥ "പാനീയ"ന്തി പകരണതോ ലബ്ഭതി. അവുത്തസമുച്ചയത്ഥേന **അപി**-സദ്ദേന ഭണ്ഡധോവനാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **അഥാ**തി വാക്യാരമ്ഭേ നിപാതോ. "നഹാനാദികിച്ചം സമ്പാദേത്വാ ഓരിമമേവ തീരം ആഗമിസ്സാമീ"തി ആലയസ്സ വിജ്ജമാനത്താ ആഹ **"വട്ടതീ"**തി.

൨൦൭. പദസാനദിം ഓതരിത്വാനാതി യോജനാ. സേതും ആരോഹിത്വാ തഥാ പദസാ ഉത്തരന്തിയാ അനാപത്തീതി യോജനാ.

൨൦൮. ഗന്ത്വാനാതി ഏത്ഥ "നദി"ന്തി സേസോ. ഉത്തരണകാലേ പദസാ യാതീതി യോജനാ.

൨൦൯. വേഗേനാതി ഏകേനേവ വേഗേന, അന്തരാ അനിവത്തിത്വാതി അത്ഥോ.

൨൧൦. "നിസീദിത്വാ"തി ഇദം "ഖന്ധേ വാ"തിആദീഹിപി യോജേതബ്ബം. ഖന്ധാദയോ ചേത്ഥ സഭാഗാനമേവ ഗഹേതബ്ബാ. **ഹത്ഥസങ്ഘാതനേ വാ**തി ഉഭോഹി ബദ്ധഹത്ഥവലയേ വാ.

൨൧൧-൨. പാസന്തി ഹത്ഥപാസം. **"ആഭോഗം വിനാ"**തി ഇമിനാ "ഗമിസ്സാമീ"തി ആഭോഗേ കതേ അജാനന്തിയാ അരുണേ ഉട്ഠിതേപി അനാപത്തീതി ദീപിതം ഹോതി. യഥാഹ "സചേ സജ്ഝായം വാ സവനം വാ അഞ്ഞം വാ കിഞ്ചി കമ്മം കുരുമാനാ 'പുരേഅരുണേയേവ ദുതിയികായ സന്തികം ഗമിസ്സാമീ'തി ആഭോഗം കരോതി, അജാനന്തിയാ ഏവ ചസ്സാ അരുണോ ഉഗ്ഗച്ഛതി, അനാപത്തീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൯൨). നാനാഗബ്ഭേ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി ദസ്സേതുമാഹ **"ഏകഗബ്ഭേപി വാ"**തി. ഏകഗബ്ഭേപി വാ ദുതിയികായ ഹത്ഥപാസം അതിക്കമ്മ അരുണം ഉട്ഠപേന്തിയാ ഭിക്ഖുനിയാ ആപത്തി സിയാതി യോജനാ.

൨൧൪. ദുതിയാപാസന്തി ദുതിയികായ ഹത്ഥപാസം. "ഗമിസ്സാമീ"തി ആഭോഗം കത്വാ ഗച്ഛന്തിയാ സചേ അരുണം ഉട്ഠേതി, ന ദോസോതി യോജനാ.

൨൧൫-൬. അഞ്ഞത്ഥ പഞ്ചധനുസതികസ്സ (പാരാ॰ ൬൫൪) പച്ഛിമസ്സ ആരഞ്ഞകസേനാസനസ്സ വുത്തത്താ തതോ നിവത്തേതുമാഹ **"ഇന്ദഖീലമതിക്കമ്മാ"**തിആദി. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. **ദീപിത**ന്തി **അട്ഠകഥായ** "അരഞ്ഞേതി ഏത്ഥ നിക്ഖമിത്വാ ബഹി ഇന്ദഖീലാ സബ്ബമേതം

അരഞ്ഞ’’ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ന്നൻവ) ഏവം വുത്തലക്ഖണമേവ **അരഞ്ഞം** ദസ്സിതന്തി അത്ഥോ.

ദുതിയികായ ദസ്സനൂപചാരം വിജഹന്തിയാ തസ്സാതി യോജനാ. **“ജഹിതേ”**തി ഇദം അപേക്ഖിത്വാ “ഉപചാരേ”തി വിഭത്തിവിപരിണാമോ കാതബ്ബോ.

൨൦൬. സാണിപാകാരപാകാരതരുഅന്തരിതേ ഠാനേ അസതി ദസ്സനൂപചാരേ സതിപി സവനൂപചാരേ ആപത്തി ഹോതീതി യോജനാ.

൨൦൭-൯൦. ഏത്ഥ കഥന്തി യത്ഥ ദൂരേപി ദസ്സനം ഹോതി, ഏവരൂപേ അജ്ഝോകാസേ ആപത്തിനിയമോ കഥം കാതബ്ബോതി അത്ഥോ. അനേകേസു ഠാനേസു “സവനൂപചാരാതിക്കമേ”തി വുച്ചമാനത്താ തത്ഥ ലക്ഖണം ഠപേതുമാഹ **“മഗ്ഗ…പേ॰… ഏവരൂപകേ”**തി. ഏത്ഥ “ഠാനേ”തി സേസോ. **കൂജന്തിയാ**തി യഥാവണ്ണവവത്ഥാനം ന ഹോതി, ഏവം അബ്യത്തസദ്ദം കരോന്തിയാ.

ഏവരൂപകേ ഠാനേ ധമ്മസ്സവനാരോചനേ വിയ ച മഗ്ഗമൂള്ഹസ്സ സദ്ദേന വിയ ച “അയ്യേ”തി കൂജന്തിയാ തസ്സാ സദ്ദസ്സ സവനാതിക്കമേ ഭിക്ഖുനിയാ ഗരുകാ ആപത്തി ഹോതീതി യോജനാ. **“ഭിക്ഖുനിയാ ഗരുകാ ഹോതീ”**തി ഇദം “ദുതിയികം ന പാപുണിസ്സാമീ”തി നിരുസ്സാഹവസേന വേദിതബ്ബം. തേനേവ വക്ഖതി “ഓഹീയിത്വാഥ ഗച്ഛന്തീ”തിആദി. **ഏത്ഥാ**തി “ഗണമ്ഹാ ഓഹീയേയ്യാ”തി ഇമസ്മിം.

൨൯൧. അഥ ഗച്ഛന്തീ ഓഹീയിത്വാതി യോജനാ. “ഇദാനി അഹം പാപുണിസ്സാമി” ഇതി ഏവം സഉസ്സാഹാ അനുബന്ധതി, വട്ടതി, ദുതിയോപചാരാതിക്കമേപി അനാപത്തീതി വുത്തം ഹോതി.

൨൯൨. “ഗച്ഛതു അയം” ഇതി ഉസ്സാഹസ്സച്ഛേദം കത്വാ ഓഹീനാ ചേ, തസ്സാ ആപത്തീതി അജ്ഝാഹാരയോജനാ.

൨൯൩. ഇതരാപീതി ഗന്തും സമത്ഥാപി. **ഓഹീയതു അയന്തി ചാ**തി നിരുസ്സാഹപ്പകാരോ സന്ദസ്സിതോ. വുത്തത്ഥമേവ സമത്ഥയിതുമാഹ **“സഉസ്സാഹാ ന ഹോതി ചേ”**തി.

൨൯൪-൫. പുരിമാ ഏകകം മഗ്ഗം യാതീതി യോജനാ. ഏകമേവ **ഏകകം. തസ്മാ**തി യസ്മാ ഏകിസ്സാ ഇതരാ പക്കന്തട്ഠാനേ തിട്ഠതി, തസ്മാ. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം ഗണമ്ഹാഓഹീയനേ. **പി**-സദ്ദോ ഏവകാരത്ഥോ. അനാപത്തി ഏവ പകാസിതാതി യോജനാ.

൨൯൬-൭. ഗാമന്തരഗതായാതി ഗാമസീമഗതായ. “നദിയാ”തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. **ആപത്തിയോ ചതസ്സോപീ**തി രത്തിവിപ്പവാസ ഗാമന്തരഗമന നദിപാരഗമന ഗണമ്ഹാഓഹീയന സങ്ഖാതാ ചതസ്സോ സങ്ഘാദിസേസാപത്തിയോ. ഗണമ്ഹാഓഹീയനമൂലകാപത്തിയാ ഗാമതോ ബഹി ആപജ്ജിതബ്ബത്തേപി ഗാമന്തരോക്കമനമൂലകാപത്തിയാ അന്തോഗാമേ ആപജ്ജിതബ്ബത്തേപി **ഏകക്ഖണേ**തി ഗാമൂപചാരം സന്ധായാഹ.

൨൩൯-൫൩. യാ സദ്ധിം യാതാ ദുതിയികാ, സാ ച പക്കന്താ വാ സചേ ഹോതി, വിബ്ഭന്താ വാ ഹോതി, പേതാനം ലോകം യാതാ വാ ഹോതി, കാലകതാ വാ ഹോതീതി അധിപ്പായോ, പക്ഖസങ്കന്താ വാ ഹോതി, തിത്ഥായതനസങ്കന്താ വാ ഹോതീതി അധിപ്പായോ, നട്ഠാ വാ ഹോതി, പാരാജികാപന്നാ വാ ഹോതീതി അധിപ്പായോ. ഏവരൂപേ കാലേ ഗാമന്തരോക്കമനാദീനി...പേ॰... അനാപത്തീതി ഞാതബ്ബന്തി യോജനാ. ഉമ്മത്തികായപി ഏവം ചത്താരിപി കരോന്തിയാ അനാപത്തീതി യോജനാ.

൨൩൦. **"അഗാമകേ അരഞ്ഞേ"**തി ഇദം ഗാമാഭാവേന വുത്തം, ന വിഞ്ഝാടവിസദിസതായ.

൨൩൧. ഗാമഭാവതോ നദിപാരഗമനഗണമ്ഹാഓഹീയനാപത്തി ന സമ്ഭവതി, തസ്സാപി സകഗാമത്താ ഗാമന്തരഗമനമൂലികാപത്തി ച ദിവസഭാഗത്താ രത്തിവിപ്പവാസമൂലികാപത്തി ച ന സമ്ഭവതീതി ആഹ **"സകഗാമേ...പേ॰... ന വിജ്ജരേ"**തി. **യഥാകാമ**ന്തി യഥിച്ഛിതം, ദുതിയികായ അസന്തിയാപീതി അത്ഥോ.

൨൩൨. സമുട്ഠാനാദയോ പഠമന്തിമവത്ഥുനാ തുല്യാതി യോജനാ.

ഗാമന്തരഗമനകഥാവണ്ണനാ.

൨൩൩. **സീമാസമ്മുതിയാ ചേവാ**തി "സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന ധമ്മേന വിനയേന ഉക്ഖിത്തം ഭിക്ഖുനിം കാരകസങ്ഘം അനാപുച്ഛാ തസ്സേവ കാരകസങ്ഘസ്സ ഛന്ദം അജാനിത്വാ ഓസാരേസ്സാമീ"തി നവസീമാസമ്മന്നനേ ച. ദ്വീഹി കമ്മവാചാഹി ദുവേ ഥുല്ലച്ചയാ ഹോന്തീതി യോജനാ.

൨൩൪. **കമ്മസ്സ പരിയോസാനേ**തി ഓസാരണകമ്മസ്സ അവസാനേ. **തികസങ്ഘാദിസേസ**ന്തി "ധമ്മകമ്മേ ധമ്മകമ്മസഞ്ഞാ ഓസാരേതി, ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സ. ധമ്മകമ്മേ വേമതികാ, ധമ്മകമ്മേ അധമ്മകമ്മസഞ്ഞാ ഓസാരേതി, ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സാ"തി (പാചി॰ ൬൮൪) തികസങ്ഘാദിസേസം വുത്തം. **കമ്മ**ന്തി ച ഉക്ഖേപനീയകമ്മം. **അധമ്മേ തികദുക്കട**ന്തി "അധമ്മകമ്മേ ധമ്മകമ്മസഞ്ഞാ ഓസാരേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. അധമ്മകമ്മേ വേമതികാ, അധമ്മകമ്മസഞ്ഞാ ഓസാരേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി തികദുക്കടം വുത്തം.

൨൩൫. **ഗണസ്സാ**തി തസ്സേവ കാരകഗണസ്സ. **വത്തേ വാ പന വത്തന്തി**ന്തി തേചത്താലീസപ്പഭേദേ നേത്താരവത്തേ വത്തമാനം. തേചത്താലീസപ്പഭേദം പന **വത്തക്ഖന്ധകേ** (ചൂളവ॰ ൩൭൬) ആവി ഭവിസ്സതി. **നേത്താരവത്തേ**തി കമ്മതോ നിത്ഥരണസ്സ ഹേതുഭൂതേ വത്തേ.

൨൩൬. ഓസാരണം **ക്രിയം**. അനാപുച്ഛനം **അക്രിയം**.

ചതുത്ഥം.

൨൩൭-൫൩. **അവസ്സുതാ**തി മേഥുനരാഗേന തിന്താ. ഏവമുപരിപി. **"മനുസ്സപുഗ്ഗലസ്സാ"**തി ഇമിനാ യക്ഖാദീനം പടിക്ഖേപോ. "ഉദകേ...പേ॰...

ദുക്കട''ന്തി വക്ഖമാനത്താ **ആമിസ**ന്തി അഞ്ഞത്ര ദന്തപോനാ അജ്ഝോഹരണീയസ്സ ഗഹണം. **പയോഗതോ**തി പയോഗഗണനായ.

൨൦൪൩. ഏകതോവസ്സുതേതി പുമിത്ഥിയാ സാമഞ്ഞേന പുല്ലിങ്ഗനിദ്ദേസോ. കഥമേതം വിഞ്ഞായതീതി? ''ഏകതോഅവസ്സുതേതി ഏത്ഥ ഭിക്ഖുനിയാ അവസ്സുതഭാവോ ദട്ഠബ്ബോതി മഹാപച്ചരിയം വുത്തം. മഹാഅട്ഠകഥായം പനേതം ന വുത്തം, തം പാളിയാ സമേതീ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൭൦൧) വുത്തത്താ വിഞ്ഞായതി. ഏത്ഥ ച **ഏതം ന വുത്ത**ന്തി ''ഭിക്ഖുനിയാ അവസ്സുതഭാവോ ദട്ഠബ്ബോ''തി ഏതം നിയമനം ന വുത്തം. **ത**ന്തി തം നിയമേത്വാ അവചനം. **പാളിയാ സമേതീ**തി ''ഏകതോഅവസ്സുതേ''തി (പാചി॰ ൭൦൧-൭൦൨) അവിസേസേത്വാ വുത്തപാളിയാ, ''അനവസ്സുതോതി ജാനന്തീ പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ''തി (പാചി॰ ൭൦൩) ഇമായ ച പാളിയാ സമേതി. യദി ഹി പുഗ്ഗലസ്സ അവസ്സുതഭാവോ നപ്പമാണം, കിം ''അനവസ്സുതോതി ജാനന്തീ''തി ഇമിനാ വചനേന. ''അനാപത്തി ഉഭോ അനവസ്സുതാ ഹോന്തി, അനവസ്സുതാ പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ''തി ഏത്തകമേവ വത്തബ്ബം സിയാ. **അജ്ഝോഹാരപയോഗേസു** ബഹൂസു **ഥുല്ലച്ചയചയോ** ഥുല്ലച്ചയാനം സമൂഹോ സിയാ, പയോഗഗണനായ ബഹൂനി ഥുല്ലച്ചയാനി ഹോന്തീതി അധിപ്പായോ.

൨൦൪൫. സമ്ഭവേ, ബ്യഭിചാരേ ച വിസേസനം സാത്ഥകം ഭവതീതി **''മനുസ്സവിഗ്ഗഹാന''**ന്തി ഇദം വിസേസനം യക്ഖപേതതിരച്ഛാനപദേഹി യോജേതബ്ബം. ഉഭതോഅവസ്സുതേ സതി മനുസ്സവിഗ്ഗഹാനം യക്ഖപേതതിരച്ഛാനാനം ഹത്ഥതോ ച പണ്ഡകാനം ഹത്ഥതോ ച തഥാതി യോജനാ. **തഥാ**-സദ്ദേനേത്ഥ ''യം കിഞ്ചി ആമിസം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ദുക്കടം. അജ്ഝോഹാരപയോഗേസു ഥുല്ലച്ചയചയോ സിയാ''തി യഥാവുത്തമതിദിസതി.

൨൦൪൬. ഏത്ഥാതി ഇമേസു യക്ഖാദീസു. ഏകതോഅവസ്സുതേ സതി ആമിസം പടിഗ്ഗണ്ഹന്തിയാ ദുക്കടം. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു മനുസ്സാമനുസ്സേസു ഏകതോ, ഉഭതോ വാ അനവസ്സുതേസു. **ഉദകേ ദന്തകട്ഠകേ**തി ഉദകസ്സ, ദന്തകട്ഠസ്സ ച ഗഹണേ. **പരിഭോഗേ ചാ**തി പടിഗ്ഗഹണേ ചേവ പരിഭോഗേ ച.

൨൦൪൭-൮. ഉഭയാവസ്സുതാഭാവേതി ഭിക്ഖുനിയാ, പുഗ്ഗലസ്സ ച ഉഭിന്നം അവസ്സുതത്തേ അസതി യദി ആമിസം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി , ന ദോസോതി യോജനാ. **അയം** പുരിസപുഗ്ഗലോ. **ന ച അവസ്സുതോ**തി നേവ അവസ്സുതോതി ഞത്വാ. യാ പന ആമിസം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, തസ്സാ ച ഉമ്മത്തികാദീനഞ്ച അനാപത്തി പകാസിതാതി യോജനാ. ''യാ ഗണ്ഹാതി, തസ്സാ അനാപത്തീ''തി വുത്തേപി പരിഭുഞ്ജന്തിയാവ അനാപത്തിഭാവോ ദട്ഠബ്ബോ.

പഞ്ചമം.

൨൦൪൯. ഉയ്യോജനേതി ''കിം തേ അയ്യേ ഏസോ പുരിസപുഗ്ഗലോ കരിസ്സതി അവസ്സുതോ വാ അനവസ്സുതോ വാ, യതോ ത്വം അനവസ്സുതാ, ഇങ്ഘ അയ്യേ യം തേ ഏസോ പുരിസപുഗ്ഗലോ ദേതി ഖാദനീയം വാ ഭോജനീയം വാ, തം ത്വം സഹത്ഥാ പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഖാദ വാ ഭുഞ്ജ വാ''തി (പാചി॰ ൭൦൫) വുത്തനയേന നിയോജനേ. **ഏകിസ്സാ**തി ഉയ്യോജികായ. **ഇതരിസ്സാ**തി ഉയ്യോജിതായ. **പടിഗ്ഗഹേ**തി അവസ്സുതസ്സ ഹത്ഥതോ ആമിസപടിഗ്ഗഹണേ. **ദുക്കടാനി ചാ**തി ഉയ്യോജികായ ദുക്കടാനി. **ഭോഗേസൂ**തി ഉയ്യോജിതായ തഥാ

പടിഗ്ഗഹിതസ്സ ആമിസസ്സ പരിഭോഗേസു. **ഥുല്ലച്ചയഗണോ സിയാ**തി ഉയ്യോജികായ ഥുല്ലച്ചയസമൂഹോ സിയാതി അത്ഥോ.

൨൦൬൩-൭. ഭോജനസ്സാവസാനസ്മിന്തി ഉയ്യോജിതായ ഭോജനപരിയന്തേ. **സങ്ഘാദിസേസതാ**തി ഉയ്യോജികായ സങ്ഘാദിസേസാപത്തി ഹോതി.

യക്ഖാദീനന്തി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന പേതപണ്ഡകതിരച്ഛാനഗതാ ഗഹിതാ. **തഥേവ പുരിസസ്സ ചാ**തി അവസ്സുതസ്സ മനുസ്സപുരിസസ്സ. ''ഗഹണേ ഉയ്യോജനേ''തി പദച്ഛേദോ. **ഗഹണേ**തി ഉയ്യോജിതായ ഗഹണേ. **ഉയ്യോജനേ**തി ഉയ്യോജികായ അത്തനോ ഉയ്യോജനേ. **തേസ**ന്തി ഉദകദന്തപോനാനം. **പരിഭോഗേ**തി ഉയ്യോജിതായ പരിഭുഞ്ജനേ. **ദുക്കടം പരികിത്തിത**ന്തി ഉയ്യോജികായ ദുക്കടം വുത്തം.

൨൦൬൮. സേസസ്സാതി ഉദകദന്തപോനതോ അഞ്ഞസ്സ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാമിസസ്സ. **''ഗഹണുയ്യോജനേ''**തിആദി വുത്തനയമേവ.

൨൦൬൯-൭൦. യാ പന ഭിക്ഖുനീ ''അനവസ്സുതോ''തി ഞത്വാ ഉയ്യോജേതി, ''കുപിതാ വാ ന പടിഗ്ഗണ്ഹതീ''തി ഉയ്യോജേതി, ''കുലാനുദ്ദയതാ വാപി ന പടിഗ്ഗണ്ഹതീ''തി ഉയ്യോജേതി, തസ്സാ ച ഉമ്മത്തികാദീനഞ്ച അനാപത്തി പകാസിതാതി യോജനാ. യഥാഹ ''അനാപത്തി 'അനവസ്സുതോ'തി ജാനന്തീ ഉയ്യോജേതി, 'കുപിതാ ന പടിഗ്ഗണ്ഹതീ'തി ഉയ്യോജേതി, 'കുലാനുദ്ദയതായ ന പടിഗ്ഗണ്ഹതീ'തി ഉയ്യോജേതീ''തിആദി (പാചി॰ ൭൦൮).

ഛട്ഠം.

൨൦൭൧. സത്തമന്തി ''യാ പന ഭിക്ഖുനീ കുപിതാ അനത്തമനാ ഏവം വദേയ്യ ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ''തിആദിനയപ്പവത്തം (പാചി॰ ൭൧൦) സത്തമസിക്ഖാപദഞ്ച. **അട്ഠമ**ന്തി ''യാ പന ഭിക്ഖുനീ കിസ്മിഞ്ചിദേവ അധികരണേ പച്ചാകതാ''തിആദിനയപ്പവത്തം (പാചി॰ ൭൧൬) അട്ഠമസിക്ഖാപദഞ്ച.

സത്തമട്ഠമാനി.

൨൦൭൨. നവമേതി ''ഭിക്ഖുനിയോ പനേവ സംസട്ഠാ വിഹരന്തീ''തിആദിസിക്ഖാപദേ (പാചി॰ ൭൨൨) ച. **ദസമേ**തി ''യാ പന ഭിക്ഖുനീ ഏവം വദേയ്യ സംസട്ഠാവ അയ്യേ തുമ്ഹേ വിഹരഥ, മാ തുമ്ഹേ നാനാ വിഹരിത്ഥാ''തിആദിസിക്ഖാപദേ (പാചി॰ ൭൨൮) ച.

നവമദസമാനി.

൨൦൭൩. തേന മഹാവിഭങ്ഗാഗതേന **ദുട്ഠദോസദ്വയേന** ച തഥേവ ആഗതേന തേന സഞ്ചരിത്തസിക്ഖാപദേന ചാതി ഇമേഹി തീഹി സദ്ധിം ഇധാഗതാനി ഛ സിക്ഖാപദാനീതി ഏവം നവ പഠമാപത്തികാ . **ഇതോ** ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗതോ **ചത്താരി** യാവതതിയകാനി **തതോ** മഹാവിഭങ്ഗതോ **ചത്താരി** യാവതതിയകാനീതി ഏവം **അട്ഠ** യാവതതിയകാനി, പുരിമാനി നവ ചാതി സത്തരസ സങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദാനി മയാ ചേത്ഥ ദസ്സിതാനീതി അധിപ്പായോ.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

സങ്ഘാദിസേസകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിസ്സഗ്ഗിയകഥാവണ്ണനാ

൳൯൪-൫. ഏവം സത്തരസസങ്ഘാദിസേസേ ദസ്സേത്വാ ഇദാനി തദനന്തരാനി നിസ്സഗ്ഗിയാനി ദസ്സേതുമാഹ **“അധിട്ഠാനുപഗം പത്ത”**ന്തിആദി. **“അധിട്ഠാനുപഗം പത്ത”**ന്തി ഇമിനാ പദേന കേനചി കാരണേന അനധിട്ഠാനുപഗേ പത്തേ അനാപത്തിഭാവം ദീപേതി. “തസ്സാ”തി ത-സദ്ദാപേക്ഖായ **ഭിക്ഖുനീ**തി ഏത്ഥ “യാ”തി ലബ്ഭതി. **പത്തസന്നിധികാരണാ**തി അനധിട്ഠായ, അവികപ്പേത്വാ ഏകരത്തമ്പി പത്തസ്സ നിക്ഖിത്തകാരണാ.

൳൯൬. ഇധ ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ സേസോ സബ്ബോ വിനിച്ഛയോ കഥാമഗ്ഗോതി യോജനാ, അവസേസസബ്ബവിനിച്ഛയകഥാമഗ്ഗോതി അത്ഥോ. **പത്തസിക്ഖാപദേ**തി മഹാവിഭങ്ഗപഠമപത്തസിക്ഖാപദേ.

൳൯൭. വിസേസോവ **വിസേസതാ**.

പഠമം.

൳൯൮. അകാലേതി “അനത്ഥതകഥിനേ വിഹാരേ ഏകാദസ മാസാ, അത്ഥതകഥിനേ വിഹാരേ സത്ത മാസാ”തി (പാചി॰ ൯൩൰ അത്ഥതോ സമാനം) ഏവം വുത്തേ അകാലേ. വികപ്പന്തരം ദസ്സേതുമാഹ **“ദിന്നം കാലേപി കേനചീ”**തിആദി. വുത്തവിപരിയായേന കാലനിയമോ വേദിതബ്ബോ. കേനചി അകാലേ യം ചീവരം ദിന്നം, കാലേപി യം ചീവരം ആദിസ്സ ദിന്നം, തം അകാലചീവരം നാമാതി യോജനാ. ആദിസ്സ ദാനപ്പകാരം ദസ്സേതുമാഹ **“സമ്പത്താ ഭാജേന്തൂ”**തി. **നിയാമിത**ന്തി “സമ്പത്താ ഭാജേന്തൂ”തി ഏവം വത്വാ ദിന്നഞ്ച “ഇദം ഗണസ്സ, ഇദം തുയ്ഹം ദമ്മീ”തി വത്വാ വാ ദാതുകാമതായ പാദമൂലേ ഠപേത്വാ വാ ദിന്നഞ്ച ആദിസ്സ ദിന്നം നാമാതി അത്ഥോ. യഥാഹ “സമ്പത്താ ഭാജേന്തൂ’തി വത്വാ വാ ‘ഇദം ഗണസ്സ, ഇദം തുമ്ഹാകം ദമ്മീ’തി വത്വാ വാ ദാതുകമ്യതായ പാദമൂലേ ഠപേത്വാ വാ ദിന്നമ്പി ആദിസ്സ ദിന്നം നാമ ഹോതീ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൩൰).

൳൯൯. അകാലചീവരന്തി വുത്തപ്പകാരം അകാലചീവരം.

൴൦൦. അത്തനാ പടിലദ്ധന്തി തതോ യം ചീവരം അത്തനാ വസ്സഗ്ഗേന പടിലദ്ധം. നിസ്സജ്ജിത്വാ പടിലദ്ധകാലേ കത്തബ്ബവിധിം ദസ്സേതുമാഹ **“ലഭിത്വാ… പേ॰… നിയോജയേ”**തി. **യഥാദാനേ നിയോജയേ**തി യഥാ ദായകേന ദിന്നം, തഥാ ഉപനേതബ്ബം, അകാലചീവരപക്ഖേയേവ ഠപേതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി.

൴൦൧. തസ്സാതി “യഥാദാനേ നിയോജയേ”തി വചനസ്സ. വിനയകമ്മം കത്വാ പടിലദ്ധമ്പി തം പുന സേവിതും ന ച വട്ടതീതി അയമധിപ്പായോതി യോജനാ.

൴൦൨. കാലചീവരേ അകാലവത്ഥസഞ്ഞായ ദുക്കടന്തി യോജനാ. **ഉഭയത്ഥപീ**തി അകാലചീവരേപി കാലചീവരേപി. വേമതികായ തഥാ ദുക്കടന്തി യോജനാ.

൴൦൩. ഉഭയത്ഥപി ചീവരേ കാലചീവരേ ച അകാലചീവരേ ചാതി ഉഭയചീവരേപി കാലചീവരസഞ്ഞായ ഭാജാപേന്തിയാ നദോസോതി യോജനാ.

സചിത്തകസമുട്ഠാനത്തയം സന്ധായാഹ **“തിസമുട്ഠാനതാ”**തി.

ദുതിയം.

൮൧൪. **സചേ സയം അച്ഛിന്ദതി** അഞ്ഞായ ഭിക്ഖുനിയാ സദ്ധിം ചീവരം പരിവത്തേത്വാ പച്ഛാ “തുയ്ഹം ചീവരം ത്വമേവ ഗണ്ഹ, മയ്ഹം ചീവരം ദേഹീ”തി ഏവം യദി സയം അച്ഛിന്ദതി. ഏത്ഥ “സകസഞ്ഞായാ”തി സേസോ. സകസഞ്ഞായ ഗഹിതത്താ പാചിത്തിയം, ദുക്കടഞ്ച വുത്തം, ഇതരഥാ ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ.

൮൧൫. **ഇതരേസൂ**തി അബന്ധനഞ്ച ആണത്തിബഹുത്തഞ്ച സങ്ഗണ്ഹാതി. തേനാഹ **“വത്ഥൂനം പയോഗസ്സ വസാ സിയാ”**തി.

൮൧൬. **“തികപാചിത്തീ”**തി ഇദമപേക്ഖിത്വാ “ഉദ്ദിട്ഠാ”തി സമ്ബന്ധനീയം, ഉപസമ്പന്നായ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞാ, വേമതികാ, അനുപസമ്പന്നസഞ്ഞാതി ഏതാസം വസേന തികപാചിത്തി വുത്താതി അത്ഥോ. **അഞ്ഞസ്മിം പരിക്ഖാരേ**തി ഉപസമ്പന്നാനുപസമ്പന്നാനം അഞ്ഞസ്മിം പരിക്ഖാരേ. **ഇതരിസ്സാ**തി അനുപസമ്പന്നായ. **തികദുക്കട**ന്തി അനുപസമ്പന്നായ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞാവേമതികാഅനുപസമ്പന്നസഞ്ഞാനം വസേന തികദുക്കടം ഉദ്ദിട്ഠം.

൮൧൭. **തായ വാ ദീയമാനം** തായ അഞ്ഞായ ഭിക്ഖുനിയാ ദുട്ഠായ വാ തുട്ഠായ വാ ദീയമാനം ഗണ്ഹന്തിയാ, തസ്സാ വിസ്സാസമേവ വാ ഗണ്ഹന്തിയാ അനാപത്തീതി യോജനാ. **“തിസമുട്ഠാനതാ മതാ”**തി ഇദം വുത്തത്ഥമേവ.

തതിയം.

൮൧൮. യാ പന ഭിക്ഖുനീ “കിം തേ, അയ്യേ, അഫാസു, കിം ആഹരീയതൂ”തി വുത്താ അഞ്ഞം വിഞ്ഞാപേത്വാ തം ആഹടം പടിക്ഖിപിത്വാ തഞ്ച അഞ്ഞഞ്ച ഗണ്ഹിതുകാമാ സചേ അഞ്ഞം വിഞ്ഞാപേതി, തസ്സാ വിഞ്ഞത്തിദുക്കടം, ലാഭാ നിസ്സഗ്ഗിയം സിയാതി സാധിപ്പായയോജനാ. വിഞ്ഞത്തിയാ ദുക്കടം **വിഞ്ഞത്തിദുക്കടം**.

൮൧൯-൨൨. **തികപാചിത്തിയം വുത്ത**ന്തി “അഞ്ഞേ അഞ്ഞസഞ്ഞാ, അഞ്ഞേ വേമതികാ, അഞ്ഞേ അനഞ്ഞസഞ്ഞാ അഞ്ഞം വിഞ്ഞാപേത്വാ അഞ്ഞം വിഞ്ഞാപേതി, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ”ന്തി (പാചി॰ ൭൪൫) തികപാചിത്തിയം വുത്തം. **അനഞ്ഞേ ദ്വികദുക്കട**ന്തി അനഞ്ഞേ അഞ്ഞസഞ്ഞായ, വേമതികായ ച വസേന ദ്വികദുക്കടം. **“അനഞ്ഞേനഞ്ഞസഞ്ഞായാ”**തിആദിനാ അനാപത്തിവിസയോ ദസ്സിതോ. “അനഞ്ഞേ അനഞ്ഞസഞ്ഞായാ”തി പദച്ഛേദോ. അനഞ്ഞേ അനഞ്ഞസഞ്ഞായ വിഞ്ഞാപേന്തിയാ അനാപത്തി. **തസ്മിം** പഠമവിഞ്ഞാപിതേ അപ്പഹോന്തേ വാ തഞ്ഞേവ വാ വിഞ്ഞാപേന്തിയാ അനാപത്തി. അഞ്ഞേനപി അത്ഥേ സതി തേന സദ്ധിം അഞ്ഞം വിഞ്ഞാപേന്തിയാ അനാപത്തി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സചേ പഠമം സപ്പി വിഞ്ഞത്തം, “ആമകമംസം പചിതബ്ബ”ന്തി ച വേജ്ജേന വുത്തത്താ തേലേന അത്ഥോ ഹോതി, തതോ “തേലേനാപി മേ അത്ഥോ”തി ഏവം അഞ്ഞഞ്ച വിഞ്ഞാപേതീതി. ആനിസംസഞ്ച ദസ്സേത്വാ തതോ അഞ്ഞം വിഞ്ഞാപേന്തിയാപി

അനാപത്തീതി ഞാതബ്ബന്തി യോജനാ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സചേ കഹാപണസ്സ സപ്പി ആഭതം ഹോതി, ഇമിനാ മൂലേന ദിഗുണം തേലം ലബ്ഭതി, തേലേനാപി ച ഇദം കിച്ചം നിപ്പജ്ജതി, തസ്മാ തേലമാഹരാതി ഏവം ആനിസംസം ദസ്സേത്വാ വിഞ്ഞാപേതീതി.

ചതുത്ഥം.

൨൧൨൨-൩. പുബ്ബം അഞ്ഞം ചേതാപേത്വാതി യോജനാ, അത്തനോ കപ്പിയഭണ്ഡേന "ഇദം നാമ ആഹരാ"തി പുബ്ബം അഞ്ഞം പരിവത്താപേത്വാതി അത്ഥോ. **ഏവ**ന്തി ഏത്ഥ "വുത്തേ"തി സേസോ. ധനേന നിബ്ബത്തം **ധഞ്ഞം,** അത്തനോ ധനേന നിപ്ഫാദിതത്താ തേലാദി ഇധ "ധഞ്ഞ"ന്തി അധിപ്പേതം, ന വീഹാദി. ഏവം വുത്തേ മയ്ഹം അഞ്ഞം ധഞ്ഞം ആനേത്വാ ദേതി ഇതി സഞ്ഞായ പച്ഛാ അഞ്ഞം ചേതാപേയ്യാതി യോജനാ, ന മേ ഇമിനാ അത്ഥോ, അഞ്ഞം ആഹരാതി വുത്തേ ഇദഞ്ച ദത്വാ അഞ്ഞഞ്ച ആഹരിത്വാ ദേതീതി സഞ്ഞായ "ന മേ ഇദം രുച്ചതി, അഞ്ഞം ആഹരാ"തി പച്ഛാ അഞ്ഞം പരിവത്താപേയ്യാതി അത്ഥോ. **ചേതാപനപയോഗേനാ**തി ആണത്തായ ചേതാപനവസേന. **മൂലട്ഠായാ**തി ആണാപികായ. തേന ച അഞ്ഞേന വാ മൂലേന ആഭതം ഹോതു, തസ്സ ലാഭേ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതീതി യോജനാ.

൨൧൨൪. സേസന്തി തികപാചിത്തിയാദികം വിനിച്ഛയവിസേസം.

പഞ്ചമം.

൨൧൨൫-൬. അഞ്ഞദത്ഥായ ദിന്നേനാതി ഉപാസകേഹി "ഏവരൂപം ഗഹേത്വാ ഭാജേത്വാ പരിഭുഞ്ജഥാ"തി അഞ്ഞസ്സത്ഥായ ദിന്നേന. **"സങ്ഘികേന പരിക്ഖാരേനാ"**തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. **പരിക്ഖാരേനാ**തി കപ്പിയഭണ്ഡേന. **സങ്ഘികേനാ**തി സങ്ഘസ്സ പരിച്ചത്തേന. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം സാസനേ. **തസ്സാ**തി യായ ചേതാപിതം. **നിസ്സഗ്ഗിയം സിയാ**തി ഏത്ഥ നിസ്സട്ഠംപടിലദ്ധം യഥാദാനേ ഉപനേതബ്ബന്തി വത്തബ്ബം. യഥാഹ "നിസ്സട്ഠം പടിലഭിത്വാ യഥാദാനേ ഉപനേതബ്ബ"ന്തി (പാചി॰ ൭൩൩). ഇദം ഹേട്ഠാ വുത്തത്ഥാധിപ്പായമേവ. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. "അനഞ്ഞദത്ഥികേ അഞ്ഞദത്ഥികസഞ്ഞാ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. അനഞ്ഞദത്ഥികേ വേമതികാ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി വുത്തത്താ ആഹ **"അനഞ്ഞദത്ഥികേ നിദ്ദിട്ഠം ദ്വികദുക്കട"**ന്തി. ഇമിനാ ച "അഞ്ഞദത്ഥികേ തികപാചിത്തിയ"ന്തി ഇദം വുത്തമേവ. "അഞ്ഞദത്ഥികേ അഞ്ഞദത്ഥികസഞ്ഞാ, വേമതികാ, അനഞ്ഞദത്ഥികസഞ്ഞാ അഞ്ഞം ചേതാപേതി, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൭൩൩) ഹി വുത്തം.

൨൧൨൭. സേസകന്തി യദത്ഥായ ദിന്നം, തം ചേതാപേത്വാ ആഹരിത്വാ അതിരിത്തം മൂലം അഞ്ഞദത്ഥായ ഉപനേന്തിയാ അനാപത്തീതി യോജേതബ്ബം. **സാമികേ പുച്ഛിത്വാ**തി "തുമ്ഹേഹി ചീവരത്ഥായ ദിന്നം, അമ്ഹാകഞ്ച ചീവരം സംവിജ്ജതി, തേലാദീഹി പന അത്ഥോ"തി ഏവം സാമികേ പുച്ഛിത്വാ. **ത**ന്തി തം ചേതാപന്നം. **ആപദാസൂ**തി ഭിക്ഖുനീഹി വിഹാരം പഹായ ഗമനാരഹമുപദ്ദവോ ഗഹിതോ. യഥാഹ "ആപദാസൂതി തഥാരൂപേസു ഉപദ്ദവേസു ഭിക്ഖുനിയോ വിഹാരം ഛഡ്ഡേത്വാ പക്കമന്തി, ഏവരൂപാസു ആപദാസു യം വാ തം വാ ചേതാപേതും വട്ടതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൭൩൪).

൨൧൯. സയം യാചിതകം വിനാതി "സംയാചിതക"ന്തി പദം വിനാ, ഏത്തകമേവ വിസദിസന്തി വുത്തം ഹോതി.

ഛട്ഠസത്തമാനി.

൨൨൦. അധികവചനം ദസ്സേതുമാഹ **"മഹാജനികസഞ്ഞാചികേനാ"**തി. **പദതാധികാ**തി പദമേവ **പദതാ. മഹാജനികേനാ**തി ഗണസ്സ പരിച്ചത്തേന. **സഞ്ഞാചികേനാ**തി സയം യാചിതകേന.

൨൨൧. അനന്തരസമാ മതാതി ഇധ "പുഗ്ഗലികേനാ"തി പദം വിനാ സമുട്ഠാനാദിനാ സദ്ധിം സബ്ബേ വിനിച്ഛയാ അനന്തരസിക്ഖാപദസദിസാ മതാതി അത്ഥോ. "യാ പന ഭിക്ഖുനീ അഞ്ഞദത്ഥികേന പരിക്ഖാരേന അഞ്ഞുദ്ദിസികേന പുഗ്ഗലികേനാ"തി ഹി സിക്ഖാപദം. **പുഗ്ഗലികേനാ**തി ഏകഭിക്ഖുനിയാ പരിച്ചത്തേന. "കിഞ്ചിപീ"തി ലിഖന്തി. **"കോചിപീ"**തി പാഠോ സുന്ദരോ "വിസേസോ"തി ഇമിനാ തുല്യാധികരണത്താ.

അട്ഠമനവമദസമാനി.

പഠമോ വഗ്ഗോ.

൨൨൨-൩. ചത്താരി കംസാനി സമാഹടാനി, ചതുന്നം കംസാനം സമാഹാരോ വാ **ചതുക്കംസം,** ചതുക്കംസതോ അതിരേകം അതിരേകചതുക്കംസം, തേന അതിരേകചതുക്കംസഗ്ഘനകം പാവുരണമാഹ, ഉപചാരേന **"അതിരേകചതുക്കംസ"**ന്തി വുത്തം. കംസപരിമാണം പനേത്ഥ സയമേവ വക്ഖതി "കഹാപണചതുക്കം തു, കംസോ നാമ പവുച്ചതീ"തി. തസ്മാ അതിരേകസോളസകഹാപണഗ്ഘനകന്തി അത്ഥോ. **ഗരുപാവുരണ**ന്തി സീതകാലേ പാരുപിതബ്ബപാവുരണം. **ചേതാപേയ്യാ**തി വിഞ്ഞാപേയ്യ. ചത്താരി സച്ചാനി സമാഹടാനി, ചതുന്നം വാ സച്ചാനം സമാഹാരോ **ചതുസച്ചം,** തം പകാസേതി സീലേനാതി **ചതുസച്ചപ്പകാസീ,** തേന, ചതുന്നം അരിയസച്ചാനം നിദ്ദിസകേന സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന. **പയോഗേ**തി "ദേഹീ"തി ഏവം വിഞ്ഞാപനപയോഗേ. **ലാഭേ**തി പടിലാഭേ.

ചതുന്നം സമൂഹോ **ചതുക്കം,** കഹാപണാനം ചതുക്കം കഹാപണചതുക്കം. കഹാപണോ ചേത്ഥ തംതംകാലേ, തംതംപദേസേ ച വോഹാരൂപഗോ ഗഹേതബ്ബോ. ഇമാ വുത്തപ്പകാരാ നിസ്സഗ്ഗിയാവസാനാപത്തിയോ "ഞാതകാനഞ്ച സന്തകേ"തി അനാപത്തിവിസയേ വക്ഖമാനത്താ "യദാ യേന അത്ഥോ, തദാ തം വദേയ്യാഥാ"തി ഏവം നിച്ചപവാരണം അകത്വാ തസ്മിം കാലേ കിസ്മിഞ്ചി ഗുണേ പസീദിത്വാ "വദേയ്യാഥ യേന അത്ഥോ"തി ഏവം പവാരിതട്ഠാനേ സമ്ഭവന്തീതി ദട്ഠബ്ബാ.

൨൨൪-൫. ഊനകചതുക്കംസേ അതിരേകസഞ്ഞാ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ഊനകചതുക്കംസേ വേമതികാ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി വുത്തത്താ ആഹ **"ഊനകേ തു ചതുക്കംസേ, ഉദ്ദിട്ഠം ദ്വികദുക്കട"**ന്തി. ഇമിനാ "അതിരേകചതുക്കംസേ അതിരേകസഞ്ഞാ, വേമതികാ, ഊനകസഞ്ഞാ ചേതാപേതി, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ"ന്തി തികപാചിത്തിയഞ്ച ദസ്സിതം ഹോതി.

ഗരുകന്തി ഗരുപാവുരണം. **തദൂനം വാ**തി ചതുക്കംസതോ ഊനകം വാ. **ഞാതകാനഞ്ചാ**തി എത്ഥ **ച**-സദ്ദേന പവാരിതാനം സങ്ഗഹോ. യഥാഹ അനാപത്തിവാരേ ''ഞാതകാനം, പവാരിതാന''ന്തി (പാചി॰ ൭൮൭). എത്ഥ ച ''അതിരേകചതുക്കംസമ്പീ''തി വത്തബ്ബം **''തദൂനം വാ''**തി ഇമിനാ ചതുക്കംസൂനസ്സ വുത്തത്താ. **''അപ്പമേവ വാ''**തി ഇമിനാ അതിരേകചതുക്കംസേപി മഹഗ്ഘതരം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

ഏകാദസമം.

൮൧൨-൩. ''ലഹുപാവുരണം പന ഭിക്ഖുനിയാ ചേതാപേന്തിയാ അഡ്ഢതേയ്യകംസപരമം ചേതാപേതബ്ബ''ന്തി (പാചി॰ ൭൮൯) വചനതോ **ലഹുപാവുരണ**ന്തി എത്ഥ ''ചേതാപേന്തിയാ ഭിക്ഖുനിയാ''തി ച **അഡ്ഢതേയ്യകംസഗ്ഘന**ന്തി എത്ഥ ''ചേതാപേതബ്ബ''ന്തി ച സേസോ. **ലഹുപാവുരണ**ന്തി ഉണ്ഹകാലേ പാവുരണം. തിണ്ണം പൂരണോ **തേയ്യോ,** അഡ്ഢോ തേയ്യോ അസ്സാതി **അഡ്ഢതേയ്യോ,** അഡ്ഢതേയ്യോ ച സോ കംസോ ചാതി **അഡ്ഢതേയ്യകംസോ,** തം അഗ്ഘതീതി **അഡ്ഢതേയ്യകംസഗ്ഘനം,** ദസകഹാപണഗ്ഘനകന്തി അത്ഥോ. **തതോ**തി അഡ്ഢതേയ്യകംസഗ്ഘനകതോ. യം പന പാവുരണം അഡ്ഢതേയ്യകംസഗ്ഘനകം, തം ലഹുപാവുരണം . **തതോ** അഡ്ഢതേയ്യകംസഗ്ഘനകതോ ലഹുപാവുരണതോ. **ഉത്തരി**ന്തി അതിരേകം. അഡ്ഢതേയ്യകംസഗ്ഘനകം യം പാവുരണം യാ ഭിക്ഖുനീ ചേതാപേതി , തസ്സ പാവുരണസ്സ പടിലാഭേ **തസ്സാ** ഭിക്ഖുനിയാ നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയാ വുത്താതി യോജനാ.

''അനന്തരസമം സേസ''ന്തി ഇദം സമത്ഥേതുമാഹ **''നത്ഥി കാചി വിസേസതാ''**തി. വിസേസോയേവ **വിസേസതാ**.

ദ്വാദസമം.

൮൧൪. ഇദാനി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസേ ആഗതേസു സമതിംസനിസ്സഗ്ഗിയേസു കേസഞ്ചി അത്തനോ അവചനേ കാരണഞ്ച അവുത്തേഹി സദ്ധിം വുത്താനം ഗഹണഞ്ച ദസ്സേതുമാഹ **''സാധാരണാനീ''**തിആദി. ഹി യസ്മാ ഭിക്ഖുനീനം ഭിക്ഖൂഹി **സാധാരണാനി** യാനി സിക്ഖാപദാനി **സേസാനി** ഇധ വുത്തേഹി അഞ്ഞാനി, **താനി അട്ഠാരസ** സിക്ഖാപദാനി ചേവ ഇധ വുത്തസരൂപാനി ദ്വാദസ സിക്ഖാപദാനി ചേതി ഇച്ചേവം നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദാനി സമതിംസേവ ഹോന്തീതി യോജനാ.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

നിസ്സഗ്ഗിയകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പാചിത്തിയകഥാവണ്ണനാ

൨൭൯൯-൩൦. ഏവം തിംസ നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയാനി ദസ്സേത്വാ ഇദാനി സുദ്ധപാചിത്തിയാനി ദസ്സേതുമാഹ **"ലസുണ"**ന്തിആദി. **ലസുണ**ന്തി ഏത്ഥ ഇതി-സദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ. "ലസുണം"ഇതി ഭണ്ഡികം **വുത്തം** അട്ഠകഥായം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൭൯൩-൭൯൫). ചതുപഞ്ചമിഞ്ജാദിപ്പഭേദം ഭണ്ഡികം **ലസുണം** നാമ, ന തതോ ഊനം. തേനാഹ **"ന ഏകദ്വിതിമിഞ്ജക"**ന്തി. പക്കലസുണതോ, സീഹളദീപസമ്ഭവതോ ച വിസേസമാഹ **"ആമകം മാഗധംയേവാ"**തി. മഗധേസു ജാതം **മാഗധം,** "വുത്ത"ന്തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. യഥാഹ "മഗധരട്ഠേ ജാതലസുണമേവ ഹി ഇധ ലസുണന്തി അധിപ്പേത"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൭൯൫). തം "ഖാദിസ്സാമീ"തി ഗണ്ഹതീതി സമ്ബന്ധോ. വുത്തപ്പകാരം പാചിത്തിയഞ്ച അജ്ഝോഹാരവസേനാതി ദസ്സേതുമാഹ **"അജ്ഝോഹാരവസേനേവ, പാചിത്തിം പരിദീപയേ"**തി.

൨൭൯൧. തദേവ വക്ഖതി **"ദ്വേ തയോ"**തിആദിനാ. **സദ്ധി**ന്തി ഏകതോ. **സങ്ഖാദിത്വാ**തി ഗലബിലം അപ്പവേസേത്വാ ദന്തേഹി സംചുണ്ണിയന്തീ ഖാദിത്വാ. **അജ്ഝോഹരതി** പരഗലം കരോതി.

൨൭൯൨. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം ഭണ്ഡികലസുണേ. **"മിഞ്ജാനം ഗണനായാ"**തി ഇമിനാ അജ്ഝോഹാരപയോഗഗണനായേവ ദീപിതാ. യഥാഹ "ഭിന്ദിത്വാ ഏകേകം മിഞ്ജം ഖാദന്തിയാ പന പയോഗഗണനായ പാചിത്തിയാനീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൭൯൫).

൨൭൯൩. സഭാവതോ വട്ടന്തേവാതി യോജനാ.

൨൭൯൫. യഥാവുത്തപലണ്ഡുകാദീനം നാനത്തം ദസ്സേതുമാഹ **"ഏകാ മിഞ്ജാ"**തിആദി. ഇധ മിഞ്ജാനം വസേനേവ നാനത്തം ദസ്സിതം. **അട്ഠകഥായം** പന വണ്ണവസേനാപി. യഥാഹ "പലണ്ഡുകോ പണ്ഡുവണ്ണോ ഹോതി. ഭഞ്ജനകോ ലോഹിതവണ്ണോ. ഹരിതകോ ഹരിതപണ്ണവണ്ണോ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൭൯൭).

൨൭൯൬. "സാളവേ ഉത്തരിഭങ്ഗകേ"തി പദച്ഛേദോ. "ബദരസാളവാദീസൂ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൭൯൭) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ ഏത്ഥ ബദര-സദ്ദോ സേസോ. **ബദരസാളവം** നാമ ബദരഫലാനി സുക്ഖാപേത്വാ ചുണ്ണേത്വാ കാതബ്ബാ ഖാദനീയവികതി. **ഉമ്മത്തികാദീന**ന്തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന ആദികമ്മികാ ഗഹിതാ. യഥാഹ "ഉമ്മത്തികായ ആദികമ്മികായാ"തി (പാചി॰ ൭൯൭).

പഠമം.

൨൭൯൭. **സമ്ബാധേ**തി പടിച്ഛന്നോകാസേ. തസ്സ വിഭാഗം ദസ്സേതുമാഹ **"ഉപകച്ഛേസു മുത്തസ്സ കരണേപി വാ"**തി.

൨൭൯൮. അസ്സാ തഥാ പാചിത്തീതി സമ്ബന്ധോ. **"ന ലോമഗണനായാ"**തി ഇമിനാ "പയോഗഗണനായാ"തി ഇദമേവ സമത്ഥയതി.

൨൬൩. **ആബാധേതി** കണ്ഡുആദികേ രോഗേ. യഥാഹ - "ആബാധപച്ചയാതി കണ്ഡുകച്ഛുആദിആബാധപച്ചയാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൧). **മഗ്ഗസംവിധാനസമാ മതാ**തി ഭിക്ഖുനിയാ സംവിധായ ഏകദ്ധാനസിക്ഖാപദേന സദിസാ മതാ ഞാതാതി അത്ഥോ.

ദുതിയം.

൨൬൪. പദുമസ്സ വാ പുണ്ഡരീകസ്സ വാ അന്തമസോ കേസരേനാപി കാമരാഗേന **മുത്തകരണസ്സ തലഘാതനേ** മുത്തകരണമ്പി പഹാരദാനേ പാചിത്തി ഹോതീതി യോജനാ. **കേസരേനാപീ**തി **അപി**-സദ്ദേന മഹാപദുമപണ്ണേഹി വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി ദീപേതി. യഥാഹ - "അന്തമസോ ഉപ്പലപത്തേനാപീതി ഏത്ഥ പത്തം താവ മഹന്തം, കേസരേനാപി പഹാരം ദേന്തിയാ ആപത്തിയേവാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൫).

൨൬൫. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം മുത്തകരണതലേ.

തതിയം.

൨൬൬. യാ പന ഭിക്ഖുനീ **കാമരാഗപരേതാ** കാമരാഗേന പീളിതാ അത്തനോ **ബ്യഞ്ജനേ** മുത്തപഥേ ഉപ്പലപത്തമ്പി പവേസേതി, **ന വട്ടതി** പാചിത്തി ഹോതീതി യോജനാ. **പി**-സദ്ദേന "കേസരമത്തമ്പി പന പവേസേന്തിയാ ആപത്തിയേവാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൬) **അട്ഠകഥാ** ഉല്ലിങ്ഗിതാ.

൨൬൭-൮. യദ്യേവം "ജതുമട്ഠകേ പാചിത്തിയ"ന്തി കസ്മാ വുത്തന്തി ആഹ **"ഇദം...പേ॰... ജതുമട്ഠക"**ന്തി. **ഇദം ജതുമട്ഠകം വത്ഥുവസേനേവ വുത്ത**ന്തി "അഥ ഖോ സാ ഭിക്ഖുനീ ജതുമട്ഠകം ആദിയിത്വാ ധോവിതും വിസ്സരിത്വാ ഏകമന്തം ഛഡ്ഡേസി. ഭിക്ഖുനിയോ മക്ഖികാഹി സമ്പരികിണ്ണം പസ്സിത്വാ ഏവമാഹംസു 'കസ്സിദം കമ്മ'ന്തി. സാ ഏവമാഹ 'മയ്ഹിദം കമ്മ'ന്തി. യാ താ ഭിക്ഖുനിയോ അപ്പിച്ഛാ, താ ഉജ്ഝായന്തി ഖിയ്യന്തി വിപാചേന്തി 'കഥഞ്ഹി നാമ ഭിക്ഖുനീ ജതുമട്ഠകം ആദിയിസ്സതീ"തി (പാചി॰ ൨൬൮) ആഗതവത്ഥുവസേനേവ വുത്തം, ന തം വിനാ അഞ്ഞസ്സ വട്ടകസ്സ സമ്ഭവതോതി അധിപ്പായോ. **ജതുമട്ഠകം** നാമ ജതുനാ കതോ മട്ഠദണ്ഡകോ.

ദണ്ഡന്തി ഏത്ഥ "യം കിഞ്ചീ"തി സേസോ. യഥാഹ "അന്തമസോ ഉപ്പലപത്തമ്പി മുത്തകരണം പവേസേതീ"തി (പാചി॰ ൨൬൯). ഏതമ്പി ച അതിമഹന്തം, കേസരമത്തമ്പി പന പവേസേന്തിയാ ആപത്തി ഏവ. **ഏളാലുക**ന്തി കക്കാരിഫലം വാ. **തസ്മി**ന്തി അത്തനോ മുത്തകരണേ.

൨൬൯. **ആബാധപച്ചയാ**തി മുത്തകരണപ്പദേസേ ജാതവണാദിമ്ഹി വണട്ഠാനനിരുപനാദിപച്ചയാ.

ചതുത്ഥം.

൨൭൦. **അഗ്ഗപബ്ബദ്വയാധിക**ന്തി അഗ്ഗപബ്ബദ്വയതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അധികം. യഥാഹ "അന്തമസോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അതിക്കാമേതി, ആപത്തി

പാചിത്തിയസ്സാ’’തി (പാചി॰ ൮൧൧). **ദകസുദ്ധിം കരോന്തിയാ**തി മുത്തകരണട്ഠാനേ ധോവനം കരോന്തിയാ. യഥാഹ ‘‘ഉദകസുദ്ധികം നാമ മുത്തകരണസ്സ ധോവനാ വുച്ചതീ’’തി (പാചി॰ ൮൧൧).

൮൧൨. **‘‘തീണീ’’**തി ഇമിനാ ഏകങ്ഗുലിയാ പബ്ബദ്വയസ്സ പവേസേത്വാ ധോവനേ ദോസാഭാവം ദീപേതി. **ദീഘതോ**തി അങ്ഗുലിയാ ദീഘതോ. തീണി പബ്ബാനി ഗമ്ഭീരതോ മുത്തകരണേ പവേസേത്വാ ഉദകസുദ്ധിം ആദിയന്തിയാ പാചിത്തിയം ഭവേതി യോജനാ.

൮൧൩. തിസ്സോ, ചതസ്സോ വാ അങ്ഗുലിയോ ഏകതോ കത്വാ വിത്ഥാരേന പവേസനേ ഏകപബ്ബേപി പവിട്ഠേ ‘‘ദ്വങ്ഗുലപബ്ബപരമ’’ന്തി നിയമിതപ്പമാണാതിക്കമതോ ആഹ **‘‘ഏകപബ്ബമ്പി യാ പനാ’’**തി. **യാ പന** ഭിക്ഖുനീ ചതുന്നം വാപി അങ്ഗുലീനം തിസ്സന്നം വാപി അങ്ഗുലീനം ഏകപബ്ബമ്പി വിത്ഥാരതോ പവേസേതി, തസ്സാ പാചിത്തിയം സിയാതി യോജനാ.

൮൧൪. **ഇതീ**തി ഏവം. **സബ്ബപ്പകാരേനാ**തി ഗമ്ഭീരപവേസനാദിനാ സബ്ബേന പകാരേന. **അഭിബ്യത്തതരം കത്വാ**തി സുപാകടതരം കത്വാ. **അയമത്ഥോ**തി ‘‘ഏകിസ്സങ്ഗുലിയാ തീണീ’’തിആദിനാ വുത്തോ അയമത്ഥോ.

൮൧൫. ദ്വങ്ഗുലപബ്ബേ ദോസോ നത്ഥീതി യോജനാ. ഉദകസുദ്ധിപച്ചയേ പന സതിപി ഫസ്സസാദിയനേ യഥാവുത്തപരിച്ഛേദേ അനാപത്തി. **അധികമ്പീ**തി ദ്വങ്ഗുലപബ്ബതോ അധികമ്പി. ഉദകസുദ്ധിം കരോന്തിയാ ദോസോ നത്ഥീതി യോജനാ.

൮൧൬. തഥാ ഉദകസുദ്ധിം കരോന്തീനം ഉമ്മത്തികാദീനം അനാപത്തി പകാസിതാതി യോജനാ.

പഞ്ചമം.

൮൧൭. **ഭുഞ്ജതോ പന ഭിക്ഖുസ്സാ**തി പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരം ഭുഞ്ജതോ ഭിക്ഖുസ്സ. യഥാഹ ‘‘ഭുഞ്ജന്തസ്സാതി പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരം ഭോജനം ഭുഞ്ജന്തസ്സാ’’തി (പാചി॰ ൮൧൭). **പാനീയം വാ വിധൂപനം വാ**തി വക്ഖമാനം പാനീയം, ബീജനീയഞ്ച. **ഉപതിട്ഠേയ്യാ**തി ‘‘ഹത്ഥപാസേ തിട്ഠതീ’’തി (പാചി॰ ൮൧൭) വചനതോ ഏത്ഥ **ഉപ**-സദ്ദോ ഹത്ഥപാസസങ്ഖാതം സമീപം വദതീതി വേദിതബ്ബം.

൮൧൮. വത്ഥകോണാദി യാ കാചി ‘‘ബീജനീ’’തി വുച്ചതീതി യോജനാ, ഇമിനാ ‘‘ബീജനികിച്ചം സമ്പാദേസ്സാമീ’’തി അധിട്ഠായ ഗഹിതചീവരകോണപ്പകാരം യം കിഞ്ചി ‘‘ബീജനീ’’തി വുച്ചതീതി അത്ഥോ.

൮൧൯. ‘‘അഥ ഖോ സാ ഭിക്ഖുനീ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഭുഞ്ജന്തസ്സ പാനീയേന ച വിധൂപനേന ച ഉപതിട്ഠിത്വാ അച്ചാവദതി. അഥ ഖോ സോ ഭിക്ഖു തം ഭിക്ഖുനിം അപസാദേതി ‘മാ, ഭഗിനി, ഏവരൂപം അകാസി, നേതം കപ്പതീ’തി. ‘പുബ്ബേ മം ത്വം ഏവഞ്ച ഏവഞ്ച കരോസി, ഇദാനി ഏത്തകം ന സഹസീ’തി പാനീയഥാലകം മത്ഥകേ ആസുമ്ഭിത്വാ വിധൂപനേന

പഹാരം അദാസീ''തി (പാചി॰ ൮൧൭) ഇമസ്മിം **വത്ഥുമ്ഹി** ഭിക്ഖൂഹി ആരോചിതേ ''കഥഞ്ഹി നാമ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനീ ഭിക്ഖുസ്സ പഹാരം ദസ്സതീ''തിആദീനി (പാചി॰ ൮൧൭) വത്വാ ''യാ പന ഭിക്ഖുനീ ഭിക്ഖുസ്സ ഭുഞ്ജന്തസ്സ പാനീയേന വാ വിധൂപനേന വാ ഉപതിട്ഠേയ്യ, പാചിത്തിയ''ന്തി (പാചി॰ ൮൧൮) വുത്തത്താ പഹാരപച്ചയാ നു ഖോതി ആസങ്കം നിവത്തേതുമാഹ **''ഹത്ഥപാസേ ഇധ ഠാനപച്ചയാപത്തി ദീപിതാ''**തി. ഏത്ഥ ച **ആസുമ്ഭിത്വാ**തി പാതേത്വാ. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനിയാ ഭിക്ഖുസ്സ പഹാരോ ദാതബ്ബോ. യാ ദദേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (ചൂളവ॰ ൪൨൦) **ഭിക്ഖുനിക്ഖന്ധകേ** വുത്തം ഗഹേത്വാ ആഹ **''പഹാരപച്ചയാ വുത്തം, ഖന്ധകേ ദുക്കടം വിസു''**ന്തി. ഇമിനാ വുത്തസ്സേവത്ഥസ്സ കാരണം ദസ്സിതം ഹോതി.

൨൧൭൯. ഹത്ഥപാസം ജഹിത്വാതി ഏത്ഥ ''ഭോജനം ഭുഞ്ജതോ''തി ച **ഖാദനം ഖാദതോ**തി ഏത്ഥ ''ഹത്ഥപാസേ''തി ച വത്തബ്ബം . ഭോജനം ഭുഞ്ജതോ ഹത്ഥപാസം ജഹിത്വാ ഉപതിട്ഠന്തിയാ വാ ഖാദനം ഖാദതോ ഹത്ഥപാസേ ഉപതിട്ഠന്തിയാ വാ ഹോതി ആപത്തി ദുക്കടന്തി യോജനാ.

൨൧൮൦. ദേതീതി പാനീയം വാ സൂപാദിം വാ ''ഇമം പിവഥ, ഇമിനാ ഭുഞ്ജഥാ''തി ദേതി. താലവണ്ടം ''ഇമിനാ ബീജന്താ ഭുഞ്ജഥാ''തി ദേതി. **ദാപേതീ**തി അഞ്ഞേന ഉഭയമ്പി ദാപേതി. **ഇദം** സിക്ഖാപദം സമുട്ഠാനതോ ഏളകലോമേന സമം മതന്തി യോജനാ.

ഛട്ഠം.

൨൧൮൧. വിഞ്ഞത്വാതി സയം വിഞ്ഞത്വാ, അഞ്ഞായ വാ വിഞ്ഞാപേത്വാ. ''വിഞ്ഞത്വാ വാ വിഞ്ഞാപേത്വാ വാ''തി (പാചി॰ ൮൨൨) ഹി സിക്ഖാപദം. **ആമകം ധഞ്ഞ**ന്തി അപക്കം അഭട്ഠം സാലിആദികം സത്തവിധം ധഞ്ഞം. യഥാഹ - ''ആമകധഞ്ഞം നാമ സാലി വീഹി യവോ ഗോധുമോ കങ്ഗു വരകോ കുദ്രൂസകോ''തി (പാചി॰ ൮൨൨). **കോട്ടേത്വാ**തി മുസലേഹി കോട്ടേത്വാ. യദി പരിഭുഞ്ജതീതി യോജനാ.

൨൧൮൨-൩. ''ഭുഞ്ജിസ്സാമീതി പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി ഇദം പയോഗദുക്കടം നാമ, തസ്മാ ന കേവലം പടിഗ്ഗഹണേയേവ ദുക്കടം ഹോതീ''തിആദിനാ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൮൨൨) **അട്ഠകഥാഗതം** വിഭാഗം ദസ്സേതുമാഹ **''ന കേവലം തു ധഞ്ഞാന''**ന്തിആദി. **പനാ**തി അപി-സദ്ദത്ഥേ, സുക്ഖാപനേപീതി അത്ഥോ. **ഭജ്ജനത്ഥായാ**തി ഏത്ഥ ''വദ്ദലിദിവസേ''തി സേസോ. ''കപല്ലസജ്ജനേ ഉദ്ധനസജ്ജനേ''തി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം. **ദബ്ബിസജ്ജനേ**തി കടച്ഛുസമ്പാദനേ. തത്ഥ കപല്ലകേ ധഞ്ഞപക്ഖിപനേതി യോജനാ. ''ഘട്ടനകോട്ടനേ''തി വത്തബ്ബേ ഗാഥാബന്ധവസേന ന-കാരലോപം കത്വാ **''ഘട്ടകോട്ടനേ''**തി വുത്തം.

൨൧൮൪-൫. പമാണ-സദ്ദസ്സ ആവത്തലിങ്ഗസങ്ഖ്യത്താ ആഹ **''ഭോജനഞ്ചേവ വിഞ്ഞത്തിപമാണ''**ന്തി . **ആവത്തലിങ്ഗസങ്ഖ്യത്തം** നാമ നിയതലിങ്ഗേകത്തബഹുത്തം. തഥാ ഹേത്ഥ **പമാണ**-സദ്ദോ നിയതനപുംസകലിങ്ഗേ നിയതേകത്തം വുച്ചതി. **ഏത്ഥ** ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ ഭോജനഞ്ചേവ വിഞ്ഞത്തി ചാതി ഇദം ദ്വയം **ഹി** യസ്മാ പമാണം, തസ്മാ

സയം വിഞ്ഞത്വാ വാ അഞ്ഞതോ ഭജ്ജനാദീനി കാരാപേത്വാ വാ അഞ്ഞായ പന വിഞ്ഞാപേത്വാ സയം ഭജ്ജനാദീനി കത്വാ വാ **യാ പന** ഭിക്ഖുനീ അജ്ഝോഹരതി, തസ്സാ അജ്ഝോഹാരപയോഗേസു പാചിത്തിയോ സിയുന്തി യോജനാ.

മഹാപച്ചരിയം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൱൨൩) വുത്തം വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"മാതരം വാ"**തിആദി. **മാതരം വാപി യാചിത്വാ**തി ഏത്ഥ **വാ**-സദ്ദോ അത്ഥന്തരവികപ്പനേ. **പി**-സദ്ദോ സമ്ഭാവനേ. മാതരം വാ പിതരം വാ അഞ്ഞം വാ ഞാതകം വാ പവാരിതം വാ ആമകധഞ്ഞം യാചിത്വാ വാ അഞ്ഞായ കാരാപേത്വാ വാ യാ പരിഭുഞ്ജതി, തസ്സാ പാചിത്തീതി യോജനാ.

൨൫൪൪. അവിഞ്ഞത്തിയാ ലദ്ധം സയം വാ ഭജ്ജനാദീനി കത്വാ വാ അഞ്ഞായ കാരാപേത്വാ വാ യാ പരിഭുഞ്ജതി, തസ്സാ ദുക്കടന്തി യോജനാ.

൨൫൪൫. അഞ്ഞായ പന വിഞ്ഞത്തിയാ ലദ്ധം തായ കാരാപേത്വാപി സയം കത്വാ വാ അജ്ഝോഹരന്തിയാ തഥാ ആപത്തി ദുക്കടന്തി യോജനാ. ഇദഞ്ച **മഹാപച്ചരിയാ**ഗതനയം ഗഹേത്വാ വുത്തം. **മഹാഅട്ഠകഥായം** പന "അഞ്ഞായ വിഞ്ഞത്തം ഭുഞ്ജന്തിയാ ദുക്കട"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൱൨൨) വുത്തത്താ വിഞ്ഞത്തിയാപി അഞ്ഞായ ലദ്ധം ആമകം ധഞ്ഞം തായ കാരാപേത്വാ വാ സയം കത്വാ വാ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സാപി ദുക്കടമേവ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

൨൫൪൬-൭. **സേദകമ്മാദിഅത്ഥായാ**തി വാതരോഗാദിനാ ആതുരാനം സേദനാദിപടികാരത്ഥായ. ഇധ "അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതട്ഠാനേപീ"തി സേസോ. ഭിക്ഖൂനമ്പി ഏസേവ നയോ. ഠപേത്വാ സത്ത ധഞ്ഞാനി ഞാതകപവാരിതട്ഠാനേ സേസവിഞ്ഞത്തിയാപി അനാപത്തീതി ഞാതബ്ബന്തി യോജനാ. **സേസവിഞ്ഞത്തിയാ**തി മുഗ്ഗമാസഅലാബുകുമ്ഭണ്ഡകാദീനം വുത്തധഞ്ഞാവസേസാനം വിഞ്ഞത്തിയാ.

സാലിആദീനം സത്തന്നം ധഞ്ഞാനം ദുക്കടസ്സ വുത്തത്താ, അനാമാസത്താ ച സബ്ബേന സബ്ബം ന വട്ടന്തീതി ദസ്സേതുമാഹ **"ഞാതകാനമ്പീ"**തിആദി.

൨൫൪൯. **ലദ്ധ**ന്തി ലബ്ഭമാനം. **നവകമ്മേസൂ**തി നവകമ്മത്ഥായ, നിമിത്തത്ഥേ ഭുമ്മം. ഏത്ഥ "സമ്പടിച്ഛിതു"ന്തി സേസോ. "അവിഞ്ഞത്തിയാ ലബ്ഭമാനം പന നവകമ്മത്ഥായ സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൱൨൩) **മഹാപച്ചരിയം** വുത്തം.

സത്തമം.

൨൫൫൦. **സങ്കാര**ന്തി കചവരം. **വിഘാസകം വാ**തി ഉച്ഛിട്ഠകമച്ഛകണ്ടകമംസട്ഠിചലകമുഖധോവനാദികം യം കിഞ്ചി. **ഛഡ്ഡേയ്യ വാ**തി ഏത്ഥ "സയ"ന്തി സേസോ "ഛഡ്ഡാപേയ്യ പരേഹീ"തി വക്ഖമാനത്താ. കുട്ടസ്സ തിരോ **തിരോകുട്ടം,** തസ്മിം, കുട്ടസ്സ പരഭാഗേതി അത്ഥോ. "പാകാരേപി അയം നയോ"തി വക്ഖമാനത്താ കുട്ടന്തി വാ ബ്യതിരിത്താ ഭിത്തി ഗഹേതബ്ബാ.

൨൫൫൧. **ഏകാ**തി ഏത്ഥ ആപത്തീതി സേസോ. "തസ്സാ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ.

൨൭൨. **ഛഡ്ഡനേ**തി ഏത്ഥ **പി**-സദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ. ദന്തകട്ഠസ്സ ഛഡ്ഡനേപി ഭിക്ഖുനിയാ പാചിത്തി പരിദീപിതാതി യോജനാ.

൨൭൩-൪. **സബ്ബത്ഥാ**തി വുത്തപ്പകാരേസു സബ്ബേസു വികപ്പേസു. അനാപത്തിവിസയം ദസ്സേതുമാഹ **"അവലഞ്ജേപീ"**തിആദി. അവലഞ്ജേ ഠാനേ അനോലോകേത്വാ ഛഡ്ഡേന്തിയാപി വാ വലഞ്ജേ ഠാനേ ഓലോകേത്വാപി വാ പന ഛഡ്ഡേന്തിയാ അനാപത്തീതി യോജനാ. ഛഡ്ഡനം **ക്രിയം**. അനോലോകനം **അക്രിയം**.

അട്ഠമം.

൨൭൫-൬. യാ പന ഭിക്ഖുനീ ഖേത്തേ വാ നാളികേരാദിആരാമേ വാ യത്ഥ കത്ഥചി രോപിമേ ഹരിതട്ഠാനേ **താനി** വിഘാസുച്ചാരസങ്കാരമുത്തസങ്ഖാതാനി **ചത്താരി വത്ഥൂനി** സചേ സയം ഛഡ്ഡേതി വാ, തഥാ പരേ ഛഡ്ഡാപേതി വാ, തസ്സാ ഭിക്ഖുനിയാ ആപത്തിവിനിച്ഛയോ **വുത്തനയോ** "ഏകേക"മിച്ചാദിനാ യഥാവുത്തപകാരോതി യോജനാ.

൨൭൭-൮. **യാ പന** ഭിക്ഖുനീ ഹരിതേ ഖേത്തേ നിസീദിത്വാ ഭുഞ്ജമാനാ വാ തഥാ ഹരിതേ **തത്ഥ** ഖേത്തേ ഉച്ഛുആദീനി **ഖാദന്തീ** ഖാദമാനാ ഗച്ഛന്തീ വാ യദി ഉച്ഛിട്ഠം ഉദകം വാ ചലകാദിം വാ ഛഡ്ഡേതി, തസ്സാ പാചിത്തിയം ഹോതീതി യോജനാ. **ചലകം** നാമ വമികരം.

൨൭൯. **താദിസേ** ഹരിതേ ഠാനേ അന്തമസോ മത്ഥകഛിന്നം നാളികേരമ്പി ജലം പിവിത്വാ ഛഡ്ഡേന്തിയാ ആപത്തി സിയാതി യോജനാ.

൨൮൦. **സബ്ബേസ**ന്തി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീനം.

൨൮൧. ലായിതമ്പി ഖേത്തം പുന രോഹണത്ഥായ മനുസ്സാ രക്ഖന്തി ചേ, **തത്ഥ** തസ്മിം ഖേത്തേ വിഘാസുച്ചാരാദീനി ഛഡ്ഡേന്തിയാ **അസ്സാ** ഭിക്ഖുനിയാ **യഥാവത്ഥുകമേവ ഹി** പാചിത്തിയമേവാതി യോജനാ. **"അസ്സാ യഥാവത്ഥുക"**ന്തി ഇമിനാ ഭിക്ഖുസ്സ ദുക്കടന്തി വുത്തമേവ ഹോതി.

൨൮൨. **ഛഡ്ഡിതേ ഖേത്തേ**തി മനുസ്സേഹി ഉദ്ധടസസ്സേ ഖേത്തേ. യഥാഹ - "മനുസ്സേസു സസ്സം ഉദ്ധരിത്വാ ഗതേസു ഛഡ്ഡിതഖേത്തം നാമ ഹോതി, തത്ഥ വട്ടതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൮൨൪). ഏവം അകതേപി ഖേത്തേ സാമികേ ആപുച്ഛിത്വാ കാതും വട്ടതി. യഥാഹ "സാമികേ അപലോകേത്വാ ഛഡ്ഡേതീ"തി (പാചി॰ ൮൨൨). ഇധ ഖേത്തപാലകാ, ആരാമാദിഗോപകാ ച **സാമികാ** ഏവ. സങ്ഘസ്സ ഖേത്തേ, ആരാമേ ച സചേ "തത്ഥ കചവരം ന ഛഡ്ഡേതബ്ബ"ന്തി കതികാ നത്ഥി, ഭിക്ഖുസ്സ ഛഡ്ഡേതും വട്ടതി സങ്ഘപരിയാപന്നത്താ, ന ഭിക്ഖുനീനം. താസം പന ഭിക്ഖുസങ്ഘേ വുത്തനയേന ന വട്ടതി, ന തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ, ഏവം സന്തേപി സാരുപ്പവസേന കാതബ്ബന്തി. **സബ്ബ**ന്തി ഉച്ചാരാദി ചതുബ്ബിധം.

നവമം.

൧൨൮൩. ഏത്ഥ ‘‘നച്ചം നാമ യം കിഞ്ചി നച്ചം. ഗീതം നാമ യം കിഞ്ചി ഗീതം. വാദിതം നാമ യം കിഞ്ചി വാദിത’’ന്തി (പാചി॰ ൮൩൫) വചനതോ ‘‘യം കിഞ്ചീ’’തി സേസോ. യാ പന ഭിക്ഖുനീ യം കിഞ്ചി നച്ചം വാ യം കിഞ്ചി ഗീതം വാ യം കിഞ്ചി വാദിതം വാ ദസ്സനത്ഥായ ഗച്ഛേയ്യാതി യോജനാ. തത്ഥ **യം കിഞ്ചി നച്ച**ന്തി നടാദയോ വാ നച്ചന്തു സോണ്ഡാ വാ, അന്തമസോ മോരസുകമക്കടാദയോപി, സബ്ബമ്പേതം നച്ചമേവ. **യം കിഞ്ചി ഗീത**ന്തി നടാദീനം വാ ഗീതം ഹോതു അരിയാനം പരിനിബ്ബാനകാലേ രതനത്തയഗുണൂപസംഹിതം സാധുകീളിതഗീതം വാ അസഞ്ഞതഭിക്ഖൂനം ധമ്മഭാണകഗീതം വാ, സബ്ബമ്പേതം ഗീതമേവ. **യം കിഞ്ചി വാദിത**ന്തി ഘനാദിവാദനീയഭണ്ഡവാദിതം വാ ഹോതു കുടഭേരിവാദിതം വാ അന്തമസോ ഉദരഭേരിവാദിതമ്പി , സബ്ബമ്പേതം വാദിതമേവ. ‘‘ദസ്സനസവനത്ഥായാ’’തി വത്തബ്ബേ വിരൂപേകസേസനയേന **‘‘ദസ്സനത്ഥായാ’’**തി വുത്തം. പഞ്ചന്നം വിഞ്ഞാണാനം യഥാസകം വിസയസ്സ ആലോചനസഭാവതായ വാ **‘‘ദസ്സനത്ഥായ’’** ഇച്ചേവ വുത്തം.

൧൨൮൪. പുബ്ബപയോഗദുക്കടേന സഹ പാചിത്തിയം ദസ്സേതുമാഹ **‘‘ദസ്സനത്ഥായ നച്ചസ്സാ’’**തിആദി. **ഗീതസ്സാ**തി ഏത്ഥ ‘‘വാദിതസ്സാ’’തി പകരണതോ ലബ്ഭതി.

൧൨൮൫. **ഏകപയോഗേനാ**തി ഏകദിസാവലോകനപയോഗേന. തേനേവ വക്ഖതി ‘‘അഞ്ഞസ്മിമ്പി…പേ॰… സിയു’’ന്തി. **പസ്സതീ**തി ഏത്ഥ ‘‘നച്ച’’ന്തി സേസോ. **തേസ**ന്തി യേസം നച്ചം പസ്സതി. **പി**-സദ്ദേന വാദിതമ്പി സമ്പിണ്ഡേതി. യഥാഹ ‘‘തേസംയേവ ഗീതവാദിതം സുണാതി, ഏകമേവ പാചിത്തിയ’’ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൮൩൬).

൧൨൮൬. **അഞ്ഞതോ**തി അഞ്ഞസ്മിം ദിസാഭാഗേ.

൧൨൮൭. ‘‘വിസും പാചിത്തിയോ സിയു’’ന്തി ഇദമേവ പകാസേതുമാഹ **‘‘പയോഗഗണനായേത്ഥ, ആപത്തിഗണനാ സിയാ’’**തി. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം നാനാദിസാഭാഗേ. നച്ചഗീതവാദിതാനം ദസ്സനസവനേ **അട്ഠകഥാ**ഗതം വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **‘‘നച്ചിതു’’**ന്തിആദി.

൧൨൮൮. ‘‘നച്ച ഇതീ’’തി പദച്ഛേദോ, ‘‘നച്ചാഹീ’’തിപി പാഠോ. **ഉപട്ഠാന**ന്തി ഭേരിസദ്ദപൂജം. **സമ്പടിച്ഛിതു**ന്തി ‘‘സാധൂ’’തി അധിവാസേതും. ഇമസ്സ ഉപലക്ഖണവസേന വുത്തത്താ നച്ചഗീതേപി ഏസേവ നയോ.

൧൨൮൯-൯൦. **സബ്ബത്ഥാ**തി നച്ചനാദീസു സബ്ബത്ഥ. **ഉപട്ഠാനം കരോമാതി** തുമ്ഹാകം ചേതിയസ്സ നച്ചാദീഹി ഉപഹാരം കരോമാതി. **ഉപട്ഠാനം പസത്ഥ**ന്തി ഉപട്ഠാനകരണം നാമ സുന്ദരന്തി.

യാ ആരാമേയേവ ച ഠത്വാ പസ്സതി വാ സുണാതി വാതി യോജനാ, ഇധ ‘‘അന്തരാരാമേ വാ’’തിആദി സേസോ. ‘‘ആരാമേ ഠത്വാ അന്തരാരാമേ വാ ബഹിആരാമേ വാ നച്ചാദീനി പസ്സതി വാ സുണാതി വാ, അനാപത്തീ’’തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൮൩൭) **അട്ഠകഥായ** വുത്തം. **‘‘ഠത്വാ’’**തി വുത്തേപി സബ്ബേസുപി ഇരിയാപഥേസു ലബ്ഭതി. **ആരാമേ ഠത്വാ**തി ന കേവലം ഠത്വാവ, തതോ ഗന്ത്വാപി സബ്ബിരിയാപഥേഹിപി ലഭതി. ‘‘ആരാമേ ഠിതാ’’തി (പാചി॰

വ്സ൩) പന ആരാമപരിയാപന്നദസ്സനത്ഥം വുത്തം. ഇതരഥാ നിസിന്നാപി ന ലഭേയ്യാതി **ഗണ്ഠിപദാ**ദീസു വുത്തം. ഭിക്ഖൂനമ്പി ഏസേവ നയോ.

൨൧൪. യാ അത്തനോ ഠിതോകാസം ആഗന്ത്വാ പയോജിതം പസ്സതി വാ സുണാതി വാതി യോജനാ. **ഠിതോകാസ**ന്തി ഏത്ഥ ഗതിനിവത്തിസാമഞ്ഞേന സയിതനിസിന്നമ്പി ഗയ്ഹതി. തഥാരൂപാ ഹി കാരണാ ഗന്ത്വാ പസ്സന്തിയാ വാപീതി യോജനാ. **കാരണം** നാമ സലാകഭത്താദികാരണം. യഥാഹ "സതി കരണീയേതി സലാകഭത്താദീനം വാ അത്ഥായ അഞ്ഞേന വാ കേനചി കരണീയേന ഗന്ത്വാ ഗതട്ഠാനേ പസ്സതി വാ സുണാതി വാ, അനാപത്തീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ വ്സ൩).

൨൧൫. മഗ്ഗം ഗച്ഛന്തീ പടിപഥേ നച്ചം അട്ഠത്വാ പസ്സതീതി ഏവം പസ്സന്തിയാപി ച തഥാ അനാപത്തീതി അജ്ഝാഹാരയോജനാ. **പടിപഥേ**തി ഗമനമഗ്ഗാഭിമുഖേ. **ആപദാസുപീ**തി താദിസേന ഉപദ്ദവേന ഉപദ്ദുതാ സമജ്ജട്ഠാനം പവിസതി, ഏവം പവിസിത്വാ പസ്സന്തിയാ വാ സുണന്തിയാ വാ അനാപത്തി.

൨൧൬. **ഇദം** സിക്ഖാപദം സമുട്ഠാനതോ ഏളകലോമസിക്ഖാപദേന **സമം മതം** "സമാന"ന്തി വിഞ്ഞാതം.

ദസമം.

ലസുണവഗ്ഗോ പഠമോ.

൨൧൭-൮. **ഇധ** ഇമസ്മിം സാസനേ യാ പന ഭിക്ഖുനീ രത്തന്ധകാരസ്മിം അപ്പദീപേ പുരിസേന സദ്ധിം ഏകികാ സചേ സന്തിട്ഠതി, തസ്സാ പാചിത്തിയം വുത്തന്തി യോജനാ. **രത്തന്ധകാരസ്മി**ന്തി രത്തിയം. രത്തിപരിയായോ ഹി **രത്തന്ധകാര**-സദ്ദോ. യഥാഹ **പദഭാജനേ** "രത്തന്ധകാരേതി ഓഗ്ഗതേ സൂരിയേ"തി (പാചി॰ വ്൪൦). **അപ്പദീപേ**തി പജ്ജോതചന്ദസൂരിയഅഗ്ഗീസു ഏകേനാപി അനോഭാസിതേ, ഇമിനാ രത്തിക്ഖേത്തം ദസ്സേതി. **"സന്തിട്ഠതീ"**തി ഇമിനാ ഗമനനിസിന്നസയനസങ്ഖാതം ഇരിയാപഥത്തികഞ്ച ഉപലക്ഖിതന്തി ദട്ഠബ്ബം. വുത്തഞ്ഹി വജിരബുദ്ധിനാ "സന്തിട്ഠേയ്യാതി ഏത്ഥ ഠാനാപദേസേന ചതുബ്ബിധോപി ഇരിയാപഥോ സങ്ഗഹിതോ, തസ്മാ പുരിസേന സദ്ധിം ചങ്കമനാദീനി കരോന്തിയാപി പാചിത്തിയഞ്ച ഉപലബ്ഭതീ"തി (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ വ്സ൯ ഥോകം വിസദിസം). **പുരിസേന സദ്ധി**ന്തി സന്തിട്ഠിതും, സല്ലപിതുഞ്ച വിഞ്ഞുനാ മനുസ്സപുരിസേന സദ്ധിം.

രഹസ്സാദവസേന പുരിസസ്സ **ഹത്ഥപാസം** സമാഗന്ത്വാ തേന **സദ്ധിം** സല്ലപന്തിയാ വാ പാചിത്തിയം വുത്തന്തി യോജനാ.

൨൧൯-൨൦. യാ പന ഭിക്ഖുനീ സചേ മനുസ്സപുരിസസ്സ ഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാ സന്തിട്ഠതി വാ സല്ലപതി വാ, യക്ഖപേതതിരച്ഛാനഗതാനം ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ സന്തിട്ഠതി വാ സല്ലപതി വാ, തസ്സാ ദുക്കടം പരിദീപിതന്തി യോജനാ.

വിഞ്ഞുഗ്ഗഹണേന അവിഞ്ഞൂ പുരിസോ അനാപത്തിം ന കരോതീതി ദീപേതി.

൨൯൭. അഞ്ഞവിഹിതായാതി രഹോഅസ്സാദതോ അഞ്ഞം ചിന്തേന്തിയാ. യഥാഹ "രഹോഅസ്സാദതോ അഞ്ഞവിഹിതാവ ഹുത്വാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൮൭൭). ചതുത്ഥേന, ഛട്ഠേന ച സമുട്ഠാനേന സമുട്ഠാനതോ **ഥേയ്യസത്ഥസമുട്ഠാനം**. സന്തിട്ഠനസല്ലപനവസേന **ക്രിയം**. സഞ്ഞായ വിമോക്ഖോ ഏതസ്മിന്തി **സഞ്ഞാവിമോക്ഖകം**.

പഠമം.

൨൯൮. പടിച്ഛന്നേ ഓകാസേതി കുട്ടാദീസു യേന കേനചി പടിച്ഛന്നേ ഓകാസേ. **ഇദം** വചനം.

ദുതിയം.

൩൦൦. തതിയേ "അജ്ഝോകാസേ"തി ച ചതുത്ഥേ "രഥികായ, ബ്യൂഹേ, സിങ്ഘാടകേ"തി പദാനി ച വജ്ജേത്വാ അവസേസം സന്ധായാഹ "അപുബ്ബം നത്ഥി കിഞ്ചിപീ"തി. ഏത്ഥ "വത്തബ്ബ"ന്തി സേസോ. ഏത്ഥ ച **രഥികായാ**തി രച്ഛായ. **ബ്യൂഹേ**തി അനിബ്ബിദ്ധരച്ഛായ. **സിങ്ഘാടകേ**തി ചച്ചരേ ഓകാസേ, തികോണം വാ ചതുകോണം വാ മഗ്ഗസമോധാനട്ഠാനേതി വുത്തം ഹോതി.

തതിയചതുത്ഥാനി.

൩൦൩-൫. "യാ പന ഭിക്ഖുനീ പുരേഭത്തം കുലാനി ഉപസങ്കമിത്വാ ആസനേ നിസീദിത്വാ സാമികേ അനാപുച്ഛാ പക്കമേയ്യ, പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൮൯൨) വചനതോ യാ പന ഭിക്ഖുനീ പുരേഭത്തം കുലാനി ഉപസങ്കമിത്വാ ഛദനന്തോ ആസനേ നിസീദിത്വാ സാമികേ അനാപുച്ഛാ അനോവസ്സകപ്പദേസം അതിക്കമേതി, **യാ** ച അജ്ഝോകാസേ വാ നിസീദിത്വാ സചേ ഉപചാരം അതിക്കമേതി, തസ്സാ പഠമേ പദേ ദുക്കടം ഹോതി, ദുതിയേ പദേ പാചിത്തി പരിയാപുതാതി യോജനാ. **"ആസനേ"**തി ഇമിനാ പല്ലങ്കമാഭുജിത്വാ നിസീദനാരഹമാസനം അധിപ്പേതം. യഥാഹ - "ആസനം നാമ പല്ലങ്കസ്സ ഓകാസോ വുച്ചതീ"തി (പാചി॰ ൮൯൩). **അനോവസ്സപ്പദേസ**ന്തി നിബ്ബകോസബ്ഭന്തരം. അബ്ഭോകാസേ ആപത്തിഖേത്തം ദസ്സേതുമാഹ **"ഉപചാരമ്പി വാ സചേ"**തി. **ഉപചാര**ന്തി ദ്വാദസഹത്ഥപ്പമാണം പദേസം. യഥാഹ **ഗണ്ഠിപദേ** "ഉപചാരോ ദ്വാദസഹത്ഥോ"തി.

൩൦൬. "തഥാ"തി ഇമിനാ "ദുക്കടം സമുദീരിത"ന്തി ഇദം പച്ചാമസതി. ആപുട്ഠേ അനാപുട്ഠസഞ്ഞായ ആപുട്ഠേ വിചികിച്ഛതോ പക്കമന്തിയാ തഥാ ദുക്കടന്തി യോജനാ. ഏത്ഥ ച "ഭിക്ഖുനിയാ"തി സമ്ബന്ധിനിയാ സമാനത്താ "വിചികിച്ഛന്തിയാ"തി വത്തബ്ബേ ലിങ്ഗവിപല്ലാസവസേന **"വിചികിച്ഛതോ"**തി വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

൩൦൮. ഗിലാനായാതി യാ താദിസേന ഗേലഞ്ഞേന ആപുച്ഛിതും ന സക്കോതി. **ആപദാസൂ**തി ഘരേ അഗ്ഗി ഉട്ഠിതോ ഹോതി ചോരാ വാ, ഏവരൂപേ ഉപദ്ദവേ അനാപുച്ഛാ പക്കമന്തിയാ അനാപത്തി.

പഞ്ചമം.

൨൨൦-൬. **“ഗച്ഛന്തിയാ വജന്തിയാ”**തി ച നിസീദനനിപജ്ജനാവസാനദസ്സനത്ഥം വുത്തം. പാചിത്തിയം പന പച്ഛാഭത്തം സാമികേ “ഇധ നിസീദാമ വാ സയാമ വാ”തി അനാപുച്ഛിത്വാ നിസിന്നനിപന്നപച്ചയാ ഹോതീതി വേദിതബ്ബം. പച്ഛാഭത്തം സാമികേ അനാപുച്ഛാ ആസനേ **നിസീദിത്വാ** ഗച്ഛന്തിയാ ഏകാ പാചിത്തി ഹോതീതി യോജനാ. ഏസ നയോ **“നിപജ്ജിത്വാ”**തിആദീസുപി.

യഥാ പന തത്ഥ അസംഹാരിമേ അനാപത്തി, ഏവമിധ ധുവപഞ്ഞത്തേ വാ അനാപത്തീതി.

ഛട്ഠം.

൨൨൭. തിസമുട്ഠാനന്തി സചിത്തകേഹി തീഹി സമുട്ഠാനേഹി സമുട്ഠാനതോ.

അട്ഠമം.

൨൨൮. യാ പന ഭിക്ഖുനീ അത്താനമ്പി വാ പരമ്പി വാ നിരയബ്രഹ്മചരിയേഹി അഭിസപേയ്യ, തസ്സാ വാചതോ വാചതോ സിയാ പാചിത്തീതി യോജനാ. തത്ഥ **അഭിസപേയ്യാ**തി സപഥം കരേയ്യ, “നിരയേ നിബ്ബത്താമി, അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്താമീ”തി അത്താനം വാ “നിരയേ നിബ്ബത്തതു, അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തതൂ”തി പരം വാ “ഗിഹിനീ ഹോമി, ഓദാതവത്ഥാ ഹോമീ”തി അത്താനം വാ “ഗിഹിനീ ഹോതു, ഓദാതവത്ഥാ ഹോതൂ”തി പരം വാ അഭിസപേയ്യാതി വുത്തം ഹോതി.

൨൨൯. അക്കോസതി അത്താനം വാ പരം വാതി സമ്ബന്ധോ. **തികപാചിത്തിയ**ന്തി ഉപസമ്പന്നായ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞാവേമതികാഅനുപസമ്പന്നസഞ്ഞാവസേന. **സേസായാ**തി അനുപസമ്പന്നായ. അനുപസമ്പന്നായ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞാ, വേമതികാ, അനുപസമ്പന്നസഞ്ഞാ അക്കോസതി, ദുക്കടന്തി ഏവം **തികദുക്കടം**.

൨൩൦. അത്ഥധമ്മാനുസാസനിം പുരക്ഖത്വാ വദന്തീനം അനാപത്തീതി യോജനാ. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** “അത്ഥപുരേക്ഖാരായാതി അട്ഠകഥം കഥേന്തിയാ. ധമ്മപുരേക്ഖാരായാതി പാളിം വാചേന്തിയാ. അനുസാസനിപുരേക്ഖാരായാതി ‘ഇദാനിപി ത്വം ഏദിസാ, സാധു വിരമസ്സു, നോ ചേ വിരമസി, അദ്ധാ പുന ഏവരൂപാനി കമ്മാനി കത്വാ നിരയേ ഉപ്പജ്ജിസ്സസി, തിരച്ഛാനയോനിയാ ഉപ്പജ്ജിസ്സസീ’തി ഏവം അനുസാസനിയം ഠത്വാ വദന്തിയാ അനാപത്തീ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൮൭൮).

നവമം.

൨൩൧. വധിത്വാതി സത്ഥാദീഹി പഹരിത്വാ. **വധിത്വാ വാ**തി ഏത്ഥ **വാ**-സദ്ദോ **പാളിയം** “വധിത്വാ വധിത്വാ”തി (പാചി॰ ൮൮൦) വുത്തം ആമേഡിതം സൂചേതി.

൨൨൩൩. **ഏത്ഥാതി** ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. കായവാചാചിത്തസമുട്ഠാനം **ധുരനിക്ഖേപസമുട്ഠാനം** നാമ, സമനുഭാസനസമുട്ഠാനന്തിപി ഏതസ്സേവ നാമം.

ദസമം.

അന്ധകാരവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

൨൨൩൪. യാ പന ഭിക്ഖുനീ **നഗ്ഗാ** അനിവത്ഥാ അപാരുതാ ഹുത്വാ നഹായതി, അസ്സാ സബ്ബപയോഗേ ദുക്കടം. **തസ്സ** നഹാനസ്സ **വോസാനേ** പരിയോസാനേ സാ ഭിക്ഖുനീ **ജിനവുത്തം** ജിനേന ഭഗവതാ ഭിക്ഖുനീനം പഞ്ഞത്തം **ദോസം** പാചിത്തിയാപത്തിം **സമുപേതി** ആപജ്ജതീതി യോജനാ. **ഭിക്ഖുനി ദോസ**ന്തി ഏത്ഥ ഗാഥാബന്ധവസേന രസ്സോ കതോ.

൨൨൩൫. **അച്ഛിന്നചീവരാ**തി അച്ഛിന്നഉദകസാടികചീവരാ. **നട്ഠചീവരാ**തി ചോരാദീഹി നട്ഠഉദകസാടികചീവരാ. **ആപദാസു വാ**തി ''മഹഗ്ഘം ഇമം ദിസ്വാ ചോരാപി ഹരേയ്യു''ന്തി ഏവരൂപാസു ആപദാസു വാ നഗ്ഗായ നഹായന്തിയാ ന ദോസോ.

പഠമം.

൨൨൩൬. **ദുതിയേ**തി ''ഉദകസാടികം പന ഭിക്ഖുനിയാ കാരയമാനായാ''തിആദിസിക്ഖാപദേ (പാചി॰ ൮൮൮).

ദുതിയം.

൨൨൩൭-൮. **ദുസ്സിബ്ബിതം ചീവര**ന്തി അസക്കച്ചസിബ്ബിതം ചീവരം. **വിസിബ്ബേത്വാ**തി ദുസ്സിബ്ബിതം പുന സിബ്ബനത്ഥായ സയം വാ വിഗതസിബ്ബനം കത്വാ. ''വിസിബ്ബാപേത്വാ''തി സേസോ. യഥാഹ ''വിസിബ്ബേത്വാ വാ വിസിബ്ബാപേത്വാ വാ''തി (പാചി॰ ൮൯൩). **അനന്തരായാ**തി ദസസു അന്തരായേസു അഞ്ഞതരന്തരായരഹിതാ. **തം** വിസിബ്ബിതം, വിസിബ്ബാപിതം വാ ചീവരം. ''അനന്തരായാ തം പച്ഛാ''തി വത്തബ്ബേ ഗാഥാബന്ധവസേന രസ്സോ കതോ. **ന സിബ്ബേയ്യാ**തി ഏത്ഥാപി ''ന സിബ്ബാപേയ്യാ''തി സേസോ. യഥാഹ ''നേവ സിബ്ബേയ്യ, ന സിബ്ബാപനായ ഉസ്സുക്കം കരേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൮൯൩).

ചതുപഞ്ചാഹന്തി ഏത്ഥ ''ഉത്തരിഛപ്പഞ്ചവാചാഹി (പാചി॰ ൬൩-൬൪), ഉത്തരിദിരത്തതിരത്ത''ന്തിആദീസു (പാചി॰ ൫൧-൫൨) വിയ അപ്പസങ്ഖ്യായ ബഹുസങ്ഖ്യായം അന്തോഗധത്തേപി ഉഭയവചനം ലോകവോഹാരവസേന വചനസിലിട്ഠതായാതി ദട്ഠബ്ബം. **ധുരേ**തി സിബ്ബനുസ്സാഹേ. **നിക്ഖിത്തമത്തേ**തി വിസ്സട്ഠമത്തേ.

൨൨൩൯. **തികപാചിത്തിയം വുത്ത**ന്തി ഉപസമ്പന്നായ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞാ, വേമതികാ, അനുപസമ്പന്നസഞ്ഞാതി തീസു വാരേസു തികപാചിത്തിയം വുത്തം. **സേസായാ**തി അനുപസമ്പന്നായ. **തികദുക്കട**ന്തി വാരത്തയേ ദുക്കടത്തയം.

൨൨൪൦. **ഉഭിന്ന**ന്തി ഉപസമ്പന്നാനുപസമ്പന്നാനം. **അഞ്ഞസ്മി**ന്തി ചീവരതോ അഞ്ഞസ്മിം. **അന്തരായേപി വാ സതീ**തി രാജചോരാദിഅന്തരായാനം ദസന്നം

അഞ്ഞതരേ സതി.

൨൨൨. **"ധുരനിക്ഖേപനം നാമ, സമുട്ഠാനമിദം മത"**ന്തി ഇദം **അട്ഠകഥായ** "ധുരനിക്ഖേപസമുട്ഠാന"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൮൯൩) വുത്തമേവ ഗഹേത്വാ വുത്തം, തേരസസു സമുട്ഠാനസീസേസു "ധുരനിക്ഖേപസമുട്ഠാന"ന്തി വിസും സമുട്ഠാനസീസം നാമ നത്ഥി. **മാതികട്ഠകഥായഞ്ച** "സമനുഭാസനസമുട്ഠാന"ന്തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ചീവരസിബ്ബനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ, അത്ഥതോ സമാനം) വുത്തം, തം സമുട്ഠാനസീസേസു അന്തോഗധമേവ. തസ്മാ "ധുരനിക്ഖേപസമുട്ഠാന"ന്തി ഇദം സമനുഭാസനസമുട്ഠാനസ്സേവ പരിയായോതി ഗഹേതബ്ബം.

തതിയം.

൨൨൩. പഞ്ച അഹാനി **പഞ്ചാഹം,** പഞ്ചാഹമേവ **പഞ്ചാഹികം.** **"അതിക്കമേയ്യാ"**തി കിരിയായ ദ്വികമ്മകത്താ **"പഞ്ചാഹിക"**ന്തി ച **"സങ്ഘാടിചാര"**ന്തി ച ഉപയോഗത്ഥേ ഏവ ഉപയോഗവചനം. സങ്ഘടിതട്ഠേന **സങ്ഘാടി,** ഇതി വക്ഖമാനാനം പഞ്ചന്നം ചീവരാനമേവാധിവചനം, സങ്ഘാടീനം ചാരോ **സങ്ഘാടിചാരോ,** പരിഭോഗവസേന വാ ഓതാപനവസേന വാ പരിവത്തനന്തി അത്ഥോ. "പഞ്ചാഹികം സങ്ഘാടിചാരം അതിക്കമേയ്യാതി പഞ്ചമം ദിവസം പഞ്ച ചീവരാനി നേവ നിവാസേതി ന പാരുപതി ന ഓതാപേതി പഞ്ചമം ദിവസം അതിക്കാമേതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തി (പാചി॰ ൮൯൯) വചനതോ പഞ്ചദിവസബ്ഭന്തരേ യം കിഞ്ചി അകത്വാ അതിക്കാമേന്തിയാ ചീവരഗണനായ പാചിത്തി ഹോതീതി ദസ്സേതുമാഹ **"യാതിക്കമേയ്യാ"**തിആദി.

൨൨൪. **തിചീവര**ന്തി അന്തരവാസകഉത്തരാസങ്ഗസങ്ഘാടിസങ്ഖാതം തിചീവരഞ്ച. **സംകച്ച്ചീ**തി ഥനവേഠനസങ്ഖാതം ചീവരഞ്ച. **ദകസാടീ**തി ഉതുനികാലേ നിവാസേതബ്ബഉദകസാടിചീവരഞ്ച. **ഇതി** ഇമേ പഞ്ച. **പഞ്ച തൂ**തി പഞ്ച ചീവരാനി നാമ.

൨൨൫-൬. **തികപാചിത്തീ**തി പഞ്ചാഹാതിക്കന്തസഞ്ഞാ, വേമതികാ, അനതിക്കന്തസഞ്ഞാതി വികപ്പത്തയേ പാചിത്തിയത്തയം ഹോതി. **പഞ്ചാഹാനതിക്കന്തേ** അതിക്കന്തസഞ്ഞാവേമതികാനം വസേന ദ്വികദുക്കടം.

"പഞ്ചമേ ദിവസേ"തിആദി അനാപത്തിവാരസന്ദസ്സനം. **നിസേവതീ**തി നിവാസേതി വാ പാരുപതി വാ. **ഓതാപേതീ**തി ഏത്ഥ വാ-സദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ, ഓതാപേതി വാതി അത്ഥോ. **ആപദാസുപീ**തി മഹഗ്ഘം ചീവരം, ന സക്കാ ഹോതി ചോരഭയാദീസു പരിഭുഞ്ജിതും, ഏവരൂപേ ഉപദ്ദവേ അനാപത്തി.

ചതുത്ഥം.

൨൨൭. അഞ്ഞിസ്സാ സങ്കമേതബ്ബചീവരം അനാപുച്ഛാ ഗഹേത്വാ യാ പരിഭുഞ്ജതി, തസ്സാ പാചിത്തിയം സിയാതി യോജനാ, **അഞ്ഞിസ്സാ** ഉപസമ്പന്നായ സന്തകം പഞ്ചന്നം ചീവരാനം അഞ്ഞതരം തസ്സാ അവത്വാ ആദായ പുന തസ്സാ ദാതബ്ബം, അദത്വാ **യാ** ഭിക്ഖുനീ പടിസേവതി, തസ്സാ പാചിത്തിയം ഹോതീതി അത്ഥോ. "സങ്കമേതബ്ബചീവരം സങ്കമനീയ"ന്തി

പരിയായസദ്ദാ ഏതേ. യഥാഹ “ചീവരസങ്കമനീയന്തി സങ്കമേതബ്ബചീവരം, അഞ്ഞിസ്സാ സന്തകം അനാപുച്ഛാ ഗഹിതം പുന പടിദാതബ്ബചീവരന്തി അത്ഥോ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൻ൦൫).

൨൨൭. തികപാചിത്തിയം വുത്തന്തി “ഉപസമ്പന്നായ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞാ... പേ॰... വേമതികാ ...പേ॰... അനുപസമ്പന്നസഞ്ഞാ ചീവരസങ്കമനീയം ധാരേതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ”തി (പാചി॰ ൻ൦൭) ഏവം തികപാചിത്തിയം **പാളിയം** വുത്തം. **സേസായാ**തി അനുപസമ്പന്നായ. **“തികദുക്കട”**ന്തി ഇദഞ്ച വുത്തനയമേവ. **ആപദാസൂ**തി സചേ അപാരുതം വാ അനിവത്ഥം വാ ചോരാ ഹരന്തി, ഏവരൂപാസു ആപദാസു വാ.

൨൨൮. ഏതം സമുട്ഠാനം കഥിനേന തുല്യന്തി യോജനാ. ഗഹണം, പരിഭോഗോ ച **ക്രിയം**. അനാപുച്ഛനം **അക്രിയം**.

പഞ്ചമം.

൨൨൯. ലഭിതബ്ബം തു ചീവരന്തി ലഭിതബ്ബം വികപ്പനുപഗം ചീവരം. **നിവാരേതീ**തി യഥാ തേ ദാതുകാമാ ന ദേന്തി, ഏവം അന്തരായം പരക്കമതി. **പാചിത്തിം പരിദീപയേ**തി സചേ തസ്സാ വചനേന തേ ന ദേന്തി, ഭിക്ഖുനിയാ പാചിത്തിയം വദേയ്യാതി അത്ഥോ.

൨൩൦. ഏത്ഥ പഠമം “സങ്ഘസ്സാ”തി വുത്തത്താ **ഗണസ്സാ**തി ദ്വേ തയോവ ഗഹേതബ്ബാ. **ലാഭേ**തി ഏത്ഥ “നിവാരിതേ”തി സേസോ. സചേ അഞ്ഞം പരിക്ഖാരം നിവാരേതി, തഥേവ ദുക്കടന്തി യോജനാ. **അഞ്ഞ**ന്തി വികപ്പനുപഗചീവരതോ അഞ്ഞം. **പരിക്ഖാര**ന്തി യം കിഞ്ചി ഥാലകാദീനം വാ സപ്പിതേലാദീനം വാ അഞ്ഞതരം.

൨൩൧. ആനിസംസം നിദസ്സേത്വാതി “കിത്തകം അഗ്ഘനകം ദാതുകാമത്ഥാതി പുച്ഛതി, ‘ഏത്തകം നാമാ’തി വദന്തി, ‘ആഗമേഥ താവ, ഇദാനി വത്ഥു മഹഗ്ഘം, കതിപാഹേന കപ്പാസേ ആഗതേ സമഗ്ഘം ഭവിസ്സതീ’”തി ഏവം ആനിസംസം ദസ്സേത്വാ. **ന ദോസതാ**തി ന ദോസോ, അനാപത്തീതി അത്ഥോ.

ഛട്ഠം.

൨൩൨-൩. ധമ്മികം സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന സന്നിപതിത്വാ കരിയമാനം ചീവരാനം **വിഭങ്ഗം** ഭാജനം **യാ** ഭിക്ഖുനീ **പടിസേധേയ്യ** പടിബാഹേയ്യ, **തസ്സാ** ഏവം പടിസേധേന്തിയാ പാചിത്തിയം ഹോതീതി യോജനാ. അധമ്മേ ധമ്മസഞ്ഞായ ദുക്കടം പരിദീപിതന്തി യോജനാ. **ഉഭോ വേമതികായ വാ**തി ഉഭോസു വേമതികായ. ഗാഥാബന്ധവസേന സു-സദ്ദലോപോ. ധമ്മികേ അധമ്മികേ ചീവരവിഭങ്ഗേ വേമതികായ പടിബാഹന്തിയാ ദുക്കടം പരിദീപിതന്തി യോജനാ. യഥാഹ “ധമ്മികേ വേമതികാ പടിബാഹതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. അധമ്മികേ വേമതികാ പടിബാഹതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി. **ആനിസംസം നിദസ്സേത്വാ**തി “ഏകിസ്സാ ഏകം സാടകം നപ്പഹോതി, ആഗമേഥ താവ, കതിപാഹേനേവ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, തതോ ഭാജേസ്സാമീ”തി (പാചി॰ ൻ൧ർ) ഏവം ആനിസംസം ദസ്സേത്വാ.

സത്തമം.

൨൨൩൫-൬. നിവാസനുപഗം വാ തഥാ പാരുപനുപഗം വാ കപ്പബിന്ദുകതം വാ യം കിഞ്ചി ചീവരം പഞ്ച **സഹധമ്മികേ** ച മാതാ**പിതരോപി** മുഞ്ചിത്വാ **അഞ്ഞസ്സ യസ്സ കസ്സചി** ഗഹട്ഠസ്സ വാ പരിബ്ബാജകസ്സ വാ യദി ദദേയ്യ, തസ്സാപി പാചിത്തിയം പരിയാപുതന്തി യോജനാ. ഏത്ഥ ച **"പിതരോ"**തി മാതാ ച പിതാ ച മാതാപിതരോതി വത്തബ്ബേ വിരൂപേകസേസവസേന നിദ്ദേസോ ദട്ഠബ്ബോ.

൨൨൩൭. **ഏത്ഥ** ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ താ പന പാചിത്തിയോ ചീവരാനം ഗണനായ വസേന ഗണേതബ്ബാതി യോജനാ.

൨൨൩൮. താവ സമ്പടിച്ഛിതോ കാലോ ഏതസ്സാതി **താവകാലികം,** ചീവരം. ''അഞ്ഞസ്സാ''തി പുബ്ബേ വുത്തസ്സ ദൂരത്താ പുനപി **"അഞ്ഞേസ"**ന്തി ആഹ, സോയേവത്ഥോ.

അട്ഠമം.

൨൨൩൯. യാ പന ഭിക്ഖുനീ ''സചേ മയം സക്കോമ, ദസ്സാമ കരിസ്സാമാതി ഏവം വാചാ ഭിന്നാ ഹോതീ''തി വുത്തായ ദുബ്ബലായ ചീവരപച്ചാസായ ചീവരസ്സ വിഭങ്ഗം നിസേധേത്വാ ചീവരേ കാലം അതിക്കമേയ്യ, അസ്സാ **ദോസതാ** പാചിത്തിയാപത്തി ഹോതീതി യോജനാ. **ചീവരേ കാല**ന്തി ''ചീവരകാലസമയോ നാമ അനത്ഥതേ കഥിനേ വസ്സാനസ്സ പച്ഛിമോ മാസോ, അത്ഥതേ കഥിനേ പഞ്ചമാസാ''തി (പാചി॰ ൯൨൨) **പദഭാജനേ** വുത്തം ചീവരകാലം. **അതിക്കമേയ്യാ**തി ''അനത്ഥതേ കഥിനേ വസ്സാനസ്സ പച്ഛിമം ദിവസം, അത്ഥതേ കഥിനേ കഥിനുദ്ധാരദിവസം അതിക്കാമേതീ''തി വുത്തവിധിം അതിക്കാമേയ്യ.

൨൨൪൦. ''അദുബ്ബലചീവരേ ദുബ്ബലചീവരസഞ്ഞാ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി വചനതോ **സുദുബ്ബലന്തി ചേതസാ**തി ഏത്ഥ **സു**-സദ്ദോ പദപൂരണേ. **ഉഭോസൂ**തി ദുബ്ബലേ, അദുബ്ബലേ ച. **കങ്ഖിതായ വാ**തി വേമതികായ വാ.

൨൨൪൧. **ആനിസംസം നിദസ്സേത്വാ**തി ''കിഞ്ചാപി 'ന മയം അയ്യേ സക്കോമാ'തി വദന്തി, ഇദാനി പന തേസം കപ്പാസോ ആഗമിസ്സതി, സദ്ധോ പസന്നോ പുരിസോ ആഗമിസ്സതി , അദ്ധാ ദസ്സതീ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൨൧) ഏവം **അട്ഠകഥായ** വുത്തനയേന ആനിസംസം ദസ്സേത്വാ.

നവമം.

൨൨൪൨. ധമ്മികം കഥിനുദ്ധാരന്തി ''ധമ്മികോ നാമ കഥിനുദ്ധാരോ സമഗ്ഗോ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ സന്നിപതിത്വാ ഉദ്ധരതീ''തി (പാചി॰ ൯൨൯) വുത്തം കഥിനുദ്ധാരം.

൨൨൪൩. യസ്സാതി യസ്സ കഥിനസ്സ. **അത്ഥാരമൂലകോ ആനിസംസോ** നാമ ''യോ ച തത്ഥ ചീവരുപ്പാദോ, സോ നേസം ഭവിസ്സതീ''തി (മഹാവ॰ ൩൦൬) അനുഞ്ഞാതോ തസ്മിം വിഹാരേ ഉപ്പജ്ജനകചീവരവത്ഥാനിസംസോ.

ഉദ്ധാരമൂലകോ നാമ അന്തരുബ്ഭാരം കാരാപേന്തേഹി ഉപാസകേഹി ദിയ്യമാനചീവരവത്ഥാനിസംസോ.

൨൨൪. സമാനിസംസോപീതി അത്ഥാരആനിസംസേന സമാനിസംസോപി ഉബ്ഭാരോ. **സദ്ധാപാലനകആരണാ**തി പസാദാനുരക്ഖനത്ഥായ ദാതബ്ബോതി യോജനാ. **ആനിസംസം നിദസ്സേത്വാ**തി "ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ ജിണ്ണചീവരോ, കഥിനാനിസംസമൂലകോ മഹാലാഭോ"തി ഏവരൂപം ആനിസംസം ദസ്സേത്വാ.

൨൨൫. സമുട്ഠാനാദിനാ സദ്ധിം **സേസം പന** വിനിച്ഛയജാതം **അസേസേന** സബ്ബാകാരേന **സത്തമേന** സിക്ഖാപദേന **സമം മതം** "സദിസ"ന്തി വിഞ്ഞാതം. **കിഞ്ചിപി** അപ്പകമ്പി **അപുബ്ബം** തത്ഥ വുത്തനയതോ അഞ്ഞം നത്ഥീതി യോജനാ.

ദസമം.

നഗ്ഗവഗ്ഗോ തതിയോ.

൨൨൬. "യാ പന ഭിക്ഖുനിയോ ദ്വേ ഏകമഞ്ചേ തുവട്ടേയ്യും, പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൯൩൩) പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"ഏകായാ"**തിആദി. **ഏകായാ**തി ഏകായ ഭിക്ഖുനിയാ. **അപരാ**തി അഞ്ഞാ ഉപസമ്പന്നാ. **നിപജ്ജേയ്യു**ന്തി ഏത്ഥ "ഏകമഞ്ചേ"തി സേസോ. **ദ്വേ**തി ദ്വേ ഭിക്ഖുനിയോ.

൨൨൭-൮. "ഏകായ ചാ"തിആദി അനാപത്തിവാരനിദ്ദേസോ. ഉഭോ വാപി സമം നിസീദന്തീതി യോജനാ. **ഏളകേനാ**തി ഏളകലോമസിക്ഖാപദേന.

പഠമം.

൨൨൯-൩൦. പാവാരകടസാരാദിന്തി ഏത്ഥ ഭുമ്മേകവചനം. **"സംഹാരിമേസൂ"**തി ഇമിനാ സമാനാധികരണത്താ ബഹുവചനപ്പസങ്ഗേ വചനവിപല്ലാസേനേത്ഥ ഏകവചനനിദ്ദേസോതി ദട്ഠബ്ബോ. പാവാരോ ച കടസാരോ ച തേ ആദി യസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ, നിദ്ധാരണേ ചേതം ഭുമ്മം. **ഏകക**ന്തി നിദ്ധാരിതബ്ബനിദസ്സനം. ഏകമേവ **ഏകകം**. സംഹാരിമേസു പാവാരാദീസു അഞ്ഞതരന്തി അത്ഥോ. **"പാവാരോ**തി കോജവാദയോ"തി വദന്തി. **കടസാരോ**തി കടോയേവ. **ആദി**-സദ്ദേന അത്ഥരിത്വാ സയനാരഹം സബ്ബം സങ്ഗണ്ഹാതി. **തേനേവാ**തി യം അത്ഥതം, തേനേവ. പാരുപിത്വാ സചേ യാ പന ദ്വേ സഹേവ നിപജ്ജന്തി, താസം പാചിത്തിയം സിയാതി യോജനാ. ഏത്ഥ ച അത്ഥരണപാവുരണകിച്ചേ ഏകസ്സേവ നിദ്ദിട്ഠത്താ ഏകസ്സ അന്തസ്സ അത്ഥരണഞ്ച ഏകസ്സ അന്തസ്സ പാരുപനഞ്ച വിഞ്ഞായതി. യഥാഹ "സംഹാരിമാനം പാവാരത്ഥരണകടസാരകാദീനം ഏകം അന്തം അത്ഥരിത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ തുവട്ടേന്തീനമേതം അധിവചന"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൩൭).

ഏകസ്മിം ഏകത്ഥരണേ വാ ഏകപാവുരണേ വാ നിപജ്ജനേ സതി താസം ദിന്നം ഭിക്ഖുനീനം ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. **ദ്വികദുക്കടം വുത്ത**ന്തി "നാനത്ഥരണപാവുരണേ ഏകത്ഥരണപാവുരണസഞ്ഞാ…പേ॰… വേമതികാ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാചി॰ ൯൩൯) വുത്തം ദുക്കടദ്വയം.

൨൨൭. ഥവത്ഥാനം നിദസ്സേത്വാതി മജ്ഝേ കാസാവം വാ കത്തരയട്ഠിം വാ അന്തമസോ കായബന്ധനമ്പി ഠപേത്വാ നിപജ്ജന്തി, അനാപത്തീതി അത്ഥോ. **സേസം** സമുട്ഠാനാദിവിധാനം. **ആദിനാ**തി ഇമസ്മിംയേവ വഗ്ഗേ പഠമസിക്ഖാപദേന. **തുല്യ**ന്തി സമാനം.

ദുതിയം.

൨൨൮. അഞ്ഞിസ്സാ ഭിക്ഖുനിയാ. **അഫാസുകാരണാ**തി അഫാസുകരണഹേതു. **അനാപുച്ഛാ**തി അനാപുച്ഛിത്വാ. തസ്സാ പുരതോ ച ചങ്കമനാദയോ യദി കരേയ്യ, ഏവം കരോന്തിയാ പാചിത്തിയാപത്തി ഹോതീതി യോജനാ. **ചങ്കമനാദയോ**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന "തിട്ഠതി വാ നിസീദതി വാ സേയ്യം വാ കപ്പേതി ഉദ്ദിസതി വാ ഉദ്ദിസാപേതി വാ സജ്ഝായം വാ കരോതീ"തി (പാചി॰ ൯൪൩) **പദഭാജനേ** വുത്താനം സങ്ഗഹോ.

൨൨൯. നിവത്തനാനം ഗണനായാതി ചങ്കമന്തിയാ ചങ്കമസ്സ ഉഭയകോടിം പത്വാ നിവത്തന്തിയാ നിവത്തനഗണനായ. **പയോഗതോയേവാ**തി പയോഗഗണനായേവ, ഇരിയാപഥപരിവത്തനഗണനായേവാതി വുത്തം ഹോതി. **ദോസാ**തി പാചിത്തിയാപത്തിയോ.

൨൩൦. പദാനം ഗണനാവസാതി ഏത്ഥ ആദി-സദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ. യഥാഹ "പദാദിഗണനായാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൪൩). **തികപാചിത്തിയം വുത്ത**ന്തി ഉപസമ്പന്നായ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞാ, വേമതികാ, അനുപസമ്പന്നസഞ്ഞാതി വികപ്പത്തയസ്സ വസേന പാചിത്തിയത്തയം വുത്തം. **സേസായാ**തി അനുപസമ്പന്നായ.

൨൩൧. ന ച അഫാസുകാമായാതി ആപുച്ഛിത്വാ **തസ്സാ** ഭിക്ഖുനിയാ പുരതോ ചങ്കമനാദീനി കരോന്തിയാ അനാപത്തീതി യോജനാ.

൨൩൨. ക്രിയാക്രിയന്തി ചങ്കമനാദികരണം കിരിയം. ആപുച്ഛായ അകരണം അകിരിയം. **പാപമാനസ**ന്തി അകുസലചിത്തം.

തതിയം.

൨൩൩-൪. അനന്തരായാതി വക്ഖമാനേസു രാജന്തരായാദീസു ദസസു അന്തരായേസു അഞ്ഞതരരഹിതാ ഭിക്ഖുനീ. **ദുക്ഖിത**ന്തി ഗിലാനം. യഥാഹ "ദുക്ഖിതാ നാമ ഗിലാനാ വുച്ചതീ"തി (പാചി॰ ൯൪൭). **സഹജീവിനി**ന്തി സദ്ധിവിഹാരിനിം. യഥാഹ "സഹജീവിനീ നാമ സദ്ധിവിഹാരിനീ വുച്ചതീ"തി. **അഞ്ഞായ വാ നുപട്ഠാപേയ്യാ**തി അഞ്ഞായ ഭിക്ഖുനിയാ, സിക്ഖമാനായ, സാമണേരിയാ വാ ഗിഹിനിയാ വാ ഉപട്ഠാനം ന കാരാപേയ്യ. **നുപട്ഠേയ്യ സയമ്പി വാ**തി യാ ഉപട്ഠാനം ന കരേയ്യ. **ധുരേ നിക്ഖിത്തമത്തേ വാ**തി "നേവ ഉപട്ഠേസ്സാമി, ന ഉപട്ഠാപനായ ഉസ്സുക്കം കരിസ്സാമീ"തി ധുരേ ഉസ്സാഹേ നിക്ഖിത്തമത്തേയേവ. **തസ്സാ**തി ഉപജ്ഝായായ.

അന്തേവാസിനിയാ വാപീതി പബ്ബജ്ജാഉപസമ്പദാധമ്മനിസ്സയവസേന ചതുബ്ബിധാസു അന്തേവാസിനീസു അഞ്ഞതരായ. **ഇതരായാ**തി

അനുപസമ്പന്നായ.

൨൨൬൩. ഗിലാനായാതി സയം ഗിലാനായ. ‘‘ഗവേസിത്വാ അലഭന്തിയാ’’തി പദച്ഛേദോ, അഞ്ഞം ഉപട്ഠായികം പരിയേസിത്വാ അലഭമാനായാതി അത്ഥോ. ‘‘ആപദാസു ഉമ്മത്തികാദീന’’ന്തി പദച്ഛേദോ. ഗാഥാബന്ധവസേന വണ്ണലോപോപി ദട്ഠബ്ബോ. **ആപദാസൂ**തി തഥാരൂപേ ഉപദ്ദവേ സതി. **ധുരനിക്ഖേപനോദയ**ന്തി ധുരനിക്ഖേപസമുട്ഠാനം. യദേത്ഥ വത്തബ്ബം, തം ഹേട്ഠാ വുത്തമേവ.

ചതുത്ഥം.

൨൨൬൪-൫. പുഗ്ഗലികസ്സ അത്തായത്തപരായത്തവസേന അനിയമിതത്താ **‘‘സക’’**ന്തി ഇമിനാ നിയമേതി. **സകം പുഗ്ഗലിക**ന്തി അത്തനോ പുഗ്ഗലികം. **ദത്വാ**തി എത്ഥ ‘‘ഭിക്ഖുനിയാ’’തി സേസോ. **സകവാട**ന്തി പരിവത്തകദ്വാരകവാടസഹിതം. **ഉപസ്സയ**ന്തി ഗേഹം. **ദ്വാരാദീസൂ**തി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന ഗബ്ഭപമുഖാനം സങ്ഗഹോ, നിദ്ധാരണേ ചേതം ഭുമ്മം. **ബഹൂനിപീ**തി നിദ്ധാരേതബ്ബനിദസ്സനം. ബഹൂനിപി ദ്വാരാനി വാ ബഹൂ ഗബ്ഭേ വാ ബഹൂനി പമുഖാനി വാ. **ത**ന്തി യസ്സാ ഉപസ്സയോ ദിന്നോ, തം ഭിക്ഖുനിം. **നിക്ഖമന്തിയാ**തി അതിക്കാമേന്തിയാ. **തസ്സാ**തി യാ നിക്ഖമതി, തസ്സാ.

൨൨൬൬. എത്ഥാതി നിക്ഖമനേ. **എസേവ നയോ**തി ‘‘പയോഗഗണനായ ആപത്തീ’’തി ദസ്സിതനയോ. എത്ഥ **പയോഗോ** നാമ ആണാപനം, ഇമിനാ ‘‘എകായാണത്തിയാ അനേകേസു ദ്വാരേസു അതിക്കാമിതേസുപി എകാവ ആപത്തി ഹോതീ’’തി എവമാദികം അട്ഠകഥാഗതവിനിച്ഛയം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൭൬, ൯൭൮ അത്ഥതോ സമാനം) സങ്ഗണ്ഹാതി.

൨൨൬൭. തേസു വിനിച്ഛയേസു എകം വിനിച്ഛയവിസേസം ദസ്സേതുമാഹ **‘‘എത്തകാവ ഇമം ദ്വാരാ’’**തിആദി. ദ്വാരഗണനായ ആപത്തിയോ **ദ്വാരഗണനാപത്തിയോ**.

൨൨൬൮. അകവാടമ്ഹാതി അകവാടബന്ധതോ ഉപസ്സയാ നിക്ഖമന്തിയാ ദുക്കടന്തി യോജനാ. **സേസായാ**തി അനുപസമ്പന്നായ. **തികദുക്കട**ന്തി അനുപസമ്പന്നായ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞായ, വേമതികായ, അനുപസമ്പന്നസഞ്ഞായ ച വസേന തികദുക്കടം. **ഉഭിന്ന**ന്തി ഉപസമ്പന്നാനുപസമ്പന്നാനം. **പരിക്ഖാരേസൂ**തി പത്തചീവരാദീസു പരിക്ഖാരേസു . **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു പയോഗേസു, നിക്ഖമിയമാനേസു, നിക്ഖാമിയമാനേസു ചാതി വുത്തം ഹോതി.

൨൨൬൯. എത്ഥ ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ **സമുട്ഠാനാദി**വിനിച്ഛയേന സഹ **സേസം** വിനിച്ഛയജാതം **അസേസേന** സബ്ബപ്പകാരേന സങ്ഘികാ വിഹാരസ്മാ നിക്കഡ്ഢനസിക്ഖാപദേന **സമം മതം** ‘‘സദിസ’’ന്തി സല്ലക്ഖിതന്തി യോജനാ.

പഞ്ചമം.

൨൨൭൦. ഛട്ഠേതി ‘‘യാ പന ഭിക്ഖുനീ സംസട്ഠാ വിഹരേയ്യ ഗഹപതിനാ വാ ഗഹപതിപുത്തേന വാ’’തിആദിമാതികായ (പാചി॰ ൯൭൯)

നിട്ഠിട്ഠേ ഛട്ഠസിക്ഖാപദേ. **ഇധ വത്തബ്ബ**ന്തി ഇമസ്മിം വിനയവിനിച്ഛയേ കഥേതബ്ബം. **അരിട്ഠസ്സ സിക്ഖാപദേനാ**തി അരിട്ഠസിക്ഖാപദേന. **വിനിച്ഛയോ**തി സമുട്ഠാനാദികോ.

ഛട്ഠം.

൨൨൬൮. സാസങ്കസമ്മതേതി ഏത്ഥ ''സപ്പടിഭയേ''തി സേസോ. ഉഭയമ്പി ഹേട്ഠാ വുത്തത്ഥമേവ. **അന്തോരട്ഠേ**തി യസ്സ വിജിതേ വിഹരതി, തസ്സേവ രട്ഠേ. സാസങ്കസമ്മതേ സപ്പടിഭയേ അന്തോരട്ഠേ സത്ഥേന വിനാ ചാരികം ചരന്തിയാ ഭിക്ഖുനിയാ ആപത്തി സിയാതി യോജനാ.

൨൨൬൯. ഏവം ചരന്തിയാ സഗാമകട്ഠാനേ ഗാമന്തരപ്പവേസേ ച അഗാമകേ അരഞ്ഞേ അദ്ധയോജനേ ച വിനയഞ്ഞുനാ ഭിക്ഖുനാ **പാചിത്തിയനയോ** പാചിത്തിയാപത്തിവിധാനക്കമോ ഞേയ്യോ ഞാതബ്ബോതി യോജനാ.

൨൨൭൦. സഹ സത്ഥേന ചരന്തിയാ ന ദോസോതി യോജനാ. ഖേമട്ഠാനേ ചരന്തിയാ, ആപദാസു വാ ചരന്തിയാ ന ദോസോതി യോജനാ.

സത്തമം.

൨൨൭൧. അട്ഠമേ നവമേ വാപീതി ''യാ പന ഭിക്ഖുനീ തിരോരട്ഠേ''തിആദികേ (പാചി॰ ൯൨൨) അട്ഠമസിക്ഖാപദേ ച ''യാ പന ഭിക്ഖുനീ അന്തോവസ്സം ചാരികം ചരേയ്യ, പാചിത്തിയ''ന്തി (പാചി॰ ൯൨൬) വുത്തനവമസിക്ഖാപദേ ച. **അനുത്താനം ന വിജ്ജതി,** സബ്ബം ഉത്താനമേവ, തസ്മാ ഏത്ഥ മയാ ന വിചാരീയതീതി അധിപ്പായോ.

അട്ഠമനവമാനി.

൨൨൭൨. ''യാ പന ഭിക്ഖുനീ വസ്സംവുത്ഥാ ചാരികം ന പക്കമേയ്യ അന്തമസോ ഛപ്പഞ്ചയോജനാനിപി, പാചിത്തിയ''ന്തി (പാചി॰ ൯൩൦) വുത്തസിക്ഖാപദേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **''പാചിത്തീ''**തിആദി. അഹം **ന ഗമിസ്സാമി** ന പക്കമിസ്സാമീതി **ധുരനിക്ഖേപേ** കതേ പാചിത്തീതി യോജനാ. **തഥാ**തി പാചിത്തി.

൨൨൭൩. വസ്സംവുത്ഥായ പവാരേത്വാ അന്തമസോ പഞ്ച യോജനാനി ഗന്തും വട്ടതി. ഏത്ഥ **അപി**-സദ്ദസ്സ സമ്ഭാവനത്ഥതം ദസ്സേതുമാഹ **''ഛസൂ''**തിആദി. **ഇധ** ഇമസ്മിം അനാപത്തിവാരേ **ഛസു** യോജനേസു യദത്ഥി വത്തബ്ബം, തം കിന്നു നാമ സിയാ, നത്ഥി കിഞ്ചി വത്തബ്ബന്തി അത്ഥോ. പവാരേത്വാ ഛ യോജനാനി ഗച്ഛന്തിയാ അനാപത്തിഭാവോ അവുത്തസിദ്ധോവാതി ദീപേതി.

൨൨൭൪. തീണി യോജനാനി. **തേനേവാ**തി യേന ഗതാ, തേനേവ മഗ്ഗേന. **അഞ്ഞേന മഗ്ഗേനാ**തി ഗതമഗ്ഗതോ അഞ്ഞേന പഥേന.

൨൨൭൫. ദസവിധേ അന്തരായസ്മിം സതീതി വക്ഖമാനേസു അന്തരായേസു അഞ്ഞതരസ്മിം സതി. തസ്സാ അനാപത്തീതി യോജനാ. **ആപദാസൂ**തി

അട്ടാദികാരണേന കേനചി പലിബുദ്ധാദിഭാവസങ്ഖാതാസു ആപദാസു. **ഗിലാനായാ**തി സയം ഗിലാനായ. **ദുതിയായ** ഭിക്ഖുനിയാ അലാഭേ വാ അപക്കമന്തിയാ അനാപത്തി.

൧൧൩൬. രാജാ ച ചോരാ ച അമനുസ്സാ ച അഗ്ഗി ച തോയഞ്ച വാളാ ച സരീസപാ ചാതി വിഗ്ഗഹോ. **മനുസ്സോ**തി ഏത്ഥ ഗാഥാബന്ധവസേന പുബ്ബപദലോപോ ''ലാബൂനി സീദന്തീ''തിആദീസു (ജാ॰ ൧.൧.൭൭) വിയ. ജീവിതഞ്ച ബ്രഹ്മചരിയാ ച ജീവിതബ്രഹ്മചരിയന്തി സമാഹാരദ്വന്ദേ സമാസോ, തസ്സ **ജീവിതബ്രഹ്മചരിയസ്സ**. അന്തരായാ ഏവ **അന്തരായികാ**. ഏതേസം ദസന്നം അഞ്ഞതരസ്മിം അപക്കമന്തിയാ അനാപത്തി. യഥാഹ ''അന്തരായേതി ദസവിധേ അന്തരായേ. 'പരം ഗച്ഛിസ്സാമീ'തി നിക്ഖന്താ, നദിപൂരോ പന ആഗതോ, ചോരാ വാ മഗ്ഗേ ഹോന്തി, മേഘോ വാ ഉട്ഠാതി, നിവത്തിതും വട്ടതീ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൬൩).

൧൧൩൭. അപക്കമനം **അക്രിയം**. അനാദരിയേന ആപജ്ജനതോ ആഹ **''ദുക്ഖവേദന''**ന്തി.

ദസമം.

തുവട്ടവഗ്ഗോ ചതുത്ഥോ.

൧൧൩൮-൯. രാജാഗാരന്തി രഞ്ഞോ കീളനഘരം. **ചിത്താഗാര**ന്തി കീളനചിത്തസാലം. **ആരാമ**ന്തി കീളനഉപവനം. **കീളുയ്യാന**ന്തി കീളനത്ഥായ കതം ഉയ്യാനം. **കീളാവാപി**ന്തി ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി **പാളിയം** (പാചി॰ ൯൭൮) പോക്ഖരണീ വുത്താ, സാ പന സബ്ബജലാസയാനം കീളായ കതാനം ഉപലക്ഖണവസേന വുത്താതി ആഹ ''കീളാവാപി''ന്തി, കീളനത്ഥായ കതവാപിന്തി അത്ഥോ. **''നാനാകാര''**ന്തി ഇദം യഥാവുത്തപദേഹി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം. സബ്ബസങ്ഗാഹികവസേന **''താനീ''**തി വുത്തം. നാനാകാരം രാജാഗാരം ചിത്താഗാരം ആരാമം കീളുയ്യാനം വാ കീളാവാപിം **ദട്ഠും ഗച്ഛന്തീനം താനി** സബ്ബാനി ഏകതോ ദട്ഠും ഗച്ഛന്തീനം **താസം** ഭിക്ഖുനീനം പദേ പദേ ദുക്കടം മുനിനാ നിദ്ദിട്ഠന്തി യോജനാ.

പഞ്ചപീതി രാജാഗാരാദീനി പഞ്ചപി. ഏകായേവ പാചിത്തി ആപത്തി പരിദീപിതാതി യോജനാ. **തം തം** ദിസാഭാഗം ഗന്ത്വാ പസ്സന്തി ചേ, പാടേക്കാപത്തിയോ പയോഗഗണനായ സിയുന്തി യോജനാ.

൧൧൪൦. ഗമനബാഹുല്ലേന ആപത്തിബാഹുല്ലം പകാസേത്വാ ഗീവാപരിവത്തനസങ്ഖാതേന പയോഗബാഹുല്ലേനാപി ആപത്തിബാഹുല്ലം പകാസേതുമാഹ **''പയോഗബഹുതായാപി, പാചിത്തിബഹുതാ സിയാ''**തി. **സബ്ബത്ഥാ**തി യത്ഥ ഭിക്ഖുനിയാ പാചിത്തിയം വുത്തം, തത്ഥ സബ്ബത്ഥ.

൧൧൪൧. ''അവസേസോപി അനാപത്തീ''തി പദച്ഛേദോ. അനാപത്തി ച കഥാമഗ്ഗോ ച **അനാപത്തികഥാമഗ്ഗോ,** തേസം വിനിച്ഛയോ **അനാപത്തികഥാമഗ്ഗവിനിച്ഛയോ,** ''അനാപത്തി ആരാമേ ഠിതാ പസ്സതീ''തിആദികോ (പാചി॰ ൯൮൧) അനാപത്തിവിനിച്ഛയോ ച **അട്ഠകഥാ**ഗതോ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൮൧) അവസേസവിനിച്ഛയോ ചാതി

അത്ഥോ. **“ആരാമേ ഠിതാ”**തി ഏതേന അജ്ഝാരാമേ രാജാഗാരാദീനി കരോന്തി, താനി പസ്സന്തിയാ അനാപത്തീതി അയമനാപത്തിവാരോ ദസ്സിതോ. ഏതേനേവ അന്തോആരാമേ തത്ഥ തത്ഥ ഗന്ത്വാ നച്ചാദീനി വിയ രാജാഗാരാദീനിപി പസ്സിതും ലഭതീതിപി സിദ്ധം. **ആദി**-സദ്ദേന “പിണ്ഡപാതാദീനം അത്ഥായ ഗച്ഛന്തിയാ മഗ്ഗേ ഹോന്തി, താനി പസ്സതി, അനാപത്തി. രഞ്ഞോ സന്തികം കേനചി കരണീയേന ഗന്ത്വാ പസ്സതി, അനാപത്തി. കേനചി ഉപദ്ദുതാ പവിസിത്വാ പസ്സതി, അനാപത്തീ”തി ഏതേ അനാപത്തിവാരാ സങ്ഗഹിതാ. **നച്ചദസ്സന…പേ॰… സഹാ**തി സമുട്ഠാനാദിനാ വിനിച്ഛയേന സഹ നച്ചദസ്സനസിക്ഖാപദസദിസോവ.

പഠമം.

൨൨൮൩. മാനതോ പമാണതോ അതീതാ അപേതാ **മാനാതീതാ,** ആസന്ദീ, തം. വാളേഹി ഉപേതോ **വാളൂപേതോ,** പല്ലങ്കോ, തം. “ആസന്ദീ നാമ അതിക്കന്തപ്പമാണാ വുച്ചതീ”തി വചനതോ ഹേട്ഠാ അട്ടനിയാ വഡ്ഢകിഹത്ഥതോ ഉച്ചതരപാദോ ആയാമചതുരസ്സോ മഞ്ചപീഠവിസേസോ ആസന്ദീ നാമ സമചതുരസ്സാനം അതിക്കന്തപ്പമാണാനമ്പി അനുഞ്ഞാതത്താ. “പല്ലങ്കോ നാമ ആഹരിമേഹി വാളേഹി കതോ”തി (പാചി॰ ൯൭൪) വചനതോ പമാണയുത്തോപി ഏവരൂപോ ന വട്ടതി. ആഹരിത്വാ യഥാനുരൂപട്ഠാനേ ഠപേതബ്ബവാളരൂപാനി **ആഹരിമവാളാ** നാമ, സംഹരിമവാളരൂപയുത്തോതി വുത്തം ഹോതി. മാനാതീതം ആസന്ദിം വാ വാളൂപേതം പല്ലങ്കം വാ **സേവന്തീനം** അഭിനിസീദന്തീനം, അഭിനിപജ്ജന്തീനഞ്ച **യാസം** ഭിക്ഖുനീനം സത്ഥാ പാചിത്തിയാപത്തിം ആഹ.

൨൨൮൪. താസം നിസീദനസ്സാപി നിപജ്ജനസ്സാപി പയോഗബാഹുല്ലവസേന പാചിത്തിയാനം ഗണനാ ഹോതി ഇതി ഏവം നിദ്ദിട്ഠാ **ഏവം** അയം ഗണനാ **അച്ചന്തയസേന** അനന്തപരിവാരേന ഭഗവതാ വുത്താതി യോജനാ. ഏത്ഥ ച **ഇച്ചേവ**ന്തി നിപാതസമുദായോ, **ഇതി**-സദ്ദോ നിദസ്സനേ, **ഏവം**-സദ്ദോ ഇദമത്ഥേ ദട്ഠബ്ബോ.

൨൨൮൫. **പാദേ ആസന്ദിയാ ഛേത്വാ**തി ആസന്ദിയാ പാദേ പമാണതോ അധികട്ഠാനഛിന്ദനേന ഛേത്വാ. പല്ലങ്കസ്സ പാദേ വാളകാ **പല്ലങ്കവാളകാ,** തേ **ഹിത്വാ** അപനേത്വാ, **അനാപത്തീ**തി സേവന്തീനം അനാപത്തി.

ദുതിയം.

൨൨൮൬-൭. **ഛന്ന**ന്തി ഖോമാദീനം ഛന്നം, നിദ്ധാരണേ സാമിവചനം. **അഞ്ഞതരം സുത്ത**ന്തി നിദ്ധാരിതബ്ബനിദസ്സനം. **ഹത്ഥാ**തി ഹത്ഥേന, കരണത്ഥേ ചേതം നിസ്സക്കവചനം. **അഞ്ചിത**ന്തി ഹത്ഥായാമേന ആകഡ്ഢിതം . **തസ്മി**ന്തി തസ്മിം അഞ്ഛിതേ സുത്തപ്പദേസേ. **തക്കമ്ഹീ**തി കന്തനസൂചിമ്ഹി. **വേഠിതേ**തി പലിവേഠിതേ.

സുത്തകന്തനതോ സബ്ബപുബ്ബപയോഗേസൂതി സുത്തകന്തനതോ പുബ്ബേസു കപ്പാസവിചിനനാദിസബ്ബപയോഗേസു. **ഹത്ഥവാരതോ**തി ഹത്ഥവാരഗണനായ. യഥാഹ “കപ്പാസവിചിനനം ആദിം കത്വാ സബ്ബപുബ്ബപയോഗേസു ഹത്ഥവാരഗണനായ ദുക്കട”ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൭൭).

൨൨൮൮. **കന്തിതം സുത്ത**ന്തി പഠമമേവ കന്തിതം ദസികസുത്താദിം. **പുന കന്തന്തിയാ**തി കോടിയാ കോടിം സങ്ഘാടേത്വാ പുന കന്തന്തിയാ.

തതിയം.

൨൨൮൯. തണ്ഡുലാനം കോട്ടനം തു ആദിം കത്വാ ഗിഹീനം **വേയ്യാവച്ചം** കരോന്തിയാ സബ്ബപുബ്ബപയോഗേസു ദുക്കടന്തി യോജനാ.

൨൨൯൦. **യാഗുആദിസു** നിപ്ഫാദേതബ്ബേസു തദാധാരാനി **ഭാജനാനി** ഗണേത്വാവ പാചിത്തിം പരിദീപയേ, ഖജ്ജകാദീസു രൂപാനം ഗണനായ പാചിത്തിം പരിദീപയേതി യോജനാ. **യാഗുആദിസൂ**തി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന ഭത്തസൂപാദീനം സങ്ഗഹോ. **ഖജ്ജകാദീസൂ**തി **ആദി**-സദ്ദേന മച്ഛമംസാദിഉത്തരിഭങ്ഗാനം സങ്ഗഹോ.

൨൨൯൧. "സചേപി മാതാപിതരോ ആഗച്ഛന്തി, യംകിഞ്ചി ബീജനിം വാ സമ്മജ്ജനിദണ്ഡം വാ കാരാപേത്വാ വേയ്യാവച്ചകരട്ഠാനേ ഠപേത്വാവ യം കിഞ്ചി പചിതും വട്ടതീ"തി **അട്ഠകഥാഗതം** വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"സചേ"**തിആദി. **സചേ**തി എത്ഥ "മാതാപിതരോ ആഗച്ഛന്തീ"തി സേസോ. അത്തനോ ഏവമാഗതാനം മാതാപിതൂനമ്പി കിഞ്ചി കമ്മം അകാരേത്വാ കിഞ്ചി കമ്മം കാതും ന വട്ടതീതി യോജനാ. **അപി**-സദ്ദോ സമ്ഭാവനേ, തേന അഞ്ഞേസം കഥായേവ നത്ഥീതി ദീപേതി.

൨൨൯൨-൩. സങ്ഘസ്സ യാഗുപാനേ വേയ്യാവച്ചം കരോന്തിയാ അനാപത്തീതി യോജനാ. **"സങ്ഘഭത്തേപീ"**തിആദീസുപി ഏസേവ നയോ. അത്തനോ വേയ്യാവച്ചകരസ്സ വാതി സമ്ബന്ധോ. യഥാഹ "യാഗുപാനേതി മനുസ്സേഹി സങ്ഘസ്സത്ഥായ കരിയമാനേ യാഗുപാനേ വാ സങ്ഘഭത്തേ വാ തേസം സഹായികഭാവേന യം കിഞ്ചി പചന്തിയാ അനാപത്തി. ചേതിയപൂജായ സഹായികാ ഹുത്വാ ഗന്ധമാലാദീനി പൂജേതി, വട്ടതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൩൩).

ചതുത്ഥം.

൨൨൯൪. "യാ പന ഭിക്ഖുനീ 'ഏഹായ്യേ ഇമം അധികരണം വൂപസമേഹീ'തി വുച്ചമാനാ 'സാധൂ'തി പടിസ്സുണിത്വാ സാ പച്ഛാ അനന്തരായികിനീ നേവ വൂപസമേയ്യ ന വൂപസമായ ഉസ്സുക്കം കരേയ്യ, പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൯൪൫) സിക്ഖാപദസ്സ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"പാചിത്തി ധുരനിക്ഖേപേ"**തിആദി. **ധുരനിക്ഖേപേ**തി ന ദാനി തം വൂപസമേസ്സാമി, അഞ്ഞാഹി വാ ന വൂപസമാപേസ്സാമീ"തി ഏവം ധുരസ്സ ഉസ്സാഹസ്സ നിക്ഖേപേ പാചിത്തീതി യോജനാ. ചീവരസിബ്ബനേ യഥാ പഞ്ചാഹപരിഹാരോ ലബ്ഭതി, ഇധ പന തഥാ ഏകാഹമ്പി പരിഹാരോ ന ലബ്ഭതീതി യോജനാ.

൨൨൯൫. **സേസ**ന്തി "ധുരം നിക്ഖിപിത്വാ പച്ഛാ വിനിച്ഛിനന്തീ ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാവ വിനിച്ഛിനാതീ"തിആദികം വിനിച്ഛയജാതം. തത്ഥ ചീവരസിബ്ബനേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബന്തി യോജനാ.

പഞ്ചമം.

൳൳൯-൭. യാ പന ഭിക്ഖുനീ ഗിഹീനം വാ സഹധമ്മികേ ഠപേത്വാ **അഞ്ഞേസം** പരിബ്ബാജകപരിബ്ബാജികാനം വാ ദന്തപോനോദകം വിനാ അഞ്ഞം യം കിഞ്ചി **അജ്ഝോഹരണീയം** ഖാദനീയം, ഭോജനീയം വാ കായേന വാ കായപടിബദ്ധേന വാ നിസ്സഗ്ഗിയേന വാ ദദാതി, തസ്സാ പാചിത്തിയം ഹോതീതി യോജനാ.

൳൳൮-൯. ഇധ ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ മുനിനാ ദന്തകട്ഠോദകേ ദുക്കടം വുത്തന്തി യോജനാ. **യാ** പന ഭിക്ഖുനീ കായാദീഹി സയം **ന ദേതി** അഞ്ഞേന **ദാപേതി,** തസ്സാ ച കായാദീഹി അദത്വാ ഭൂമിയം **നിക്ഖിപിത്വാ** ദേന്തിയാപി യാ ബാഹിരലേപം വാ ദേതി, തസ്സാപി ഉമ്മത്തികായ ച **ന ദോസോ** അനാപത്തീതി യോജനാ.

ഛട്ഠം.

൳൬൦-൧. ആവസഥചീവരന്തി ''ഉതുനിയോ ഭിക്ഖുനിയോ പരിഭുഞ്ജന്തൂ''തി ദിന്നം ചീവരം. **യാ** ഭിക്ഖുനീ യം ''ആവസഥചീവര''ന്തി നിയമിതം ചീവരം, **തം** ചതുത്ഥേ ദിവസേ ധോവിത്വാ അന്തമസോ ഉതുനിയാ സാമണേരായ വാ അദത്വാ സചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, തസ്സാ പാചിത്തിയം വുത്തന്തി യോജനാ. **തികപാചിത്തിയം സിയാ**തി ''അനിസ്സജ്ജിതേ അനിസ്സജ്ജിതസഞ്ഞാ...പേ॰... വേമതികാ...പേ॰... നിസ്സജ്ജിതസഞ്ഞാ പരിഭുഞ്ജതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ''തി (പാചി॰ ൧൦൦൯) വുത്തം പാചിത്തിയം ഹോതീതി യോജനാ.

൳൬൨-൩. തസ്മിം ചീവരേ നിസ്സജ്ജിതേ അനിസ്സജ്ജിതസഞ്ഞായ വാ വേമതികായ വാ **തസ്സാ** ഭിക്ഖുനിയാ ദ്വികദുക്കടം വുത്തന്തി യോജനാ. അഞ്ഞാസം ഉതുനീനം അഭാവേ അദത്വാപി പരിഭുഞ്ജന്തിയാ അനാപത്തി. **പുന പരിയയേ**തി പുന ഉതുനിവാരേ യഥാകാലം പരിഭുഞ്ജന്തിയാ അനാപത്തി. അച്ഛിന്നചീവരാദീനഞ്ച അനാപത്തീതി യോജനാ. **പരിയയേ**തി ഗാഥാബന്ധവസേന രസ്സത്തം . **അച്ഛിന്നചീവരാദീന**ന്തി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന നട്ഠചീവരാദീനം സങ്ഗഹോ. **ആപദാസുപീ**തി മഹഗ്ഘചീവരം സരീരതോ മോചേത്വാ സുപ്പടിസാമിതമ്പി ചോരാ ഹരന്തി, എവരൂപാസു ആപദാസു പരിഭുഞ്ജന്തിയാ അനാപത്തീതി യോജനാ.

സത്തമം.

൳൬൪. സകവാടകം വിഹാരന്തി കവാടബന്ധവിഹാരം, ദ്വാരകവാടയുത്തം സുഗുത്തസേനാസനന്തി വുത്തം ഹോതി. **രക്ഖനത്ഥായ അദത്വാ**തി ''ഇമം ജഗ്ഗേയ്യാസീ''തി എവം അനാപുച്ഛിത്വാ.

൳൬൫-൭. ''ഹോതി പാചിത്തിയം തസ്സാ, ചാരികം പക്കമന്തിയാ''തി വുത്തമേവ പകാസേതുമാഹ **''അത്തനോ ഗാമതോ''**തിആദി. **അത്തനോ ഗാമതോ**തി അത്തനോ വസനകഗാമതോ. **തഥാ ഇതരസ്സാ**തി അപരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപം ഉപചാരം. **തന്തി**ആദിപദത്തയേ ഭുമ്മത്ഥേ ഉപയോഗവചനം വേദിതബ്ബം. പരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപേ

പഠമേന പദേന സമതിക്കന്തേ ദുക്കടം, തഥാ **ഇതരസ്സ** അപരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ തസ്മിം ഉപചാരേ അതിക്കന്തേ ദുക്കടം. ദുതിയേന പദേന പരിക്ഖേപേ, ഉപചാരേ സമതിക്കന്തമത്തേ പാചിത്തീതി യോജനാ.

൨൩൦. അകവാടബന്ധനസ്മിം കവാടബന്ധരഹിതേ വിഹാരേ തഥാ അനിസ്സജ്ജന്തിയാ ദുക്കടം പരിദീപിതം. **ജഗ്ഗികം അലഭന്തിയാ**തി എത്ഥ “പരിയേസിത്വാ”തി സേസോ. **ജഗ്ഗികന്തി** വിഹാരപടിജഗ്ഗികം.

൨൩൧. ആപദാസൂതി രട്ഠേ ഭിജ്ജന്തേ ആവാസേ ഛഡ്ഡേത്വാ ഗച്ഛന്തി, ഏവരൂപാസു ആപദാസു. **ഗിലാനായാ**തി വചീഭേദം കാതും അസമത്ഥായാതി.

അട്ഠമം.

൨൩൨-൩. ഹത്ഥീ ച അസ്സോ ച രഥോ ച ഹത്ഥിഅസ്സരഥാ, തേ ആദി യേസം തേ **ഹത്ഥിഅസ്സരഥാദയോ,** തേഹി. **ആദി**-സദ്ദേന ധനു ഥരൂതി പദദ്വയം ഗഹിതം. **സംയുത്ത**ന്തി യഥാവുത്തേഹി ഹത്ഥിഅസ്സാദിപദേഹി സംയോജിതം, “ഹത്ഥീനം സിപ്പം ഹത്ഥിസിപ്പ”ന്തിആദിനാ കതസമാസന്തി അത്ഥോ, “ഹത്ഥിസിപ്പം അസ്സസിപ്പം രഥസിപ്പം ധനുസിപ്പം ഥരുസിപ്പ”ന്തി ഏവം വുത്തം യം കിഞ്ചി സിപ്പന്തി വുത്തം ഹോതി. ഹത്ഥിസിക്ഖാദിസിപ്പം സന്ദീപകോ ഗന്ഥോ വച്ചവാചകാനം അഭേദോപചാരേന ഏവം വുത്തോതി ഗഹേതബ്ബം. തേനേവ വക്ഖതി “പദാദീനം വസേനിധാ”തി. **പരൂപഘാതകം മന്താഗദയോഗപ്പഭേദകം കിഞ്ചീ**തി പരേസം അന്തരായകരം ഖിലനവസീകരണസോസാപനാദിഭേദം ആഥബ്ബണമന്തഞ്ച വിസയോഗാദിപ്പഭേദകഞ്ച യം കിഞ്ചി സിപ്പന്തി അത്ഥോ.

എത്ഥ ച **ഖിലനമന്തോ** നാമ ദാരുസാരഖിലം മന്തേത്വാ പഥവിയം പവേസേത്വാ മാരണമന്തോ. **വസീകരണമന്തോ** നാമ പരം അത്തനോ വസേ വത്താപനകമന്തോ. **സോസാപനകമന്തോ** നാമ പരസരീരം രസാദിധാതുക്ഖയേന സുക്ഖഭാവം പാപനകമന്തോ. **ആദി**-സദ്ദേന വിദേസ്സനാദിമന്താനം സങ്ഗഹോ. **വിദേസ്സനം** നാമ മിത്താനം അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ വേരിഭാവാപാദനം. **ഇധ** ഇമസ്മിം സാസനേ യാ ഭിക്ഖുനീ ഹത്ഥി…പേ… കിഞ്ചി യസ്സ കസ്സചി സന്തികേ പദാദീനം വസേന **പരിയാപുണേയ്യ** അധീയേയ്യ ചേ, തസ്സാ പാചിത്തിയം ഹോതീതി യോജനാ.

൨൩൪. ലേഖേതി ലിഖിതസിപ്പേ. **ധാരണായ ചാ**തി ധാരണസത്ഥേ, യസ്മിം വുത്തനയേന പടിപജ്ജന്താ ബഹൂനിപി ഗന്ഥാനി ധാരേന്തി. **ഗുത്തിയാ**തി അത്തനോ വാ പരേസം വാ ഗുത്തത്ഥായ. **പരിത്തേസു ച സബ്ബേസൂ**തി യക്ഖപരിത്തചോരവാളാദിസബ്ബേസു പരിത്തേസു ച.

നവമം.

൨൩൫. ദസമേതി “യാ പന ഭിക്ഖുനീ തിരച്ഛാനവിജ്ജം വാചേയ്യ, പാചിത്തിയ”ന്തി (പാചി॰ ൧൦൨൨) സമുദ്ദിട്ഠേ ദസമസിക്ഖാപദേ. **ഇദം** ദസമസിക്ഖാപദം.

ദസമം.

ചിത്താഗാരവഗ്ഗോ പഞ്ചമോ.

൨൩൧൩. **സഭിക്ഖുകം ആരാമ**ന്തി യത്ഥ ഭിക്ഖൂ രുക്ഖമൂലേപി വസന്തി, തം പദേസം. **ജാനിത്വാ**തി "സഭിക്ഖുക"ന്തി ജാനിത്വാ. **യം കിഞ്ചീ**തി ഭിക്ഖും വാ സാമണേരം വാ ആരാമികം വാ യം കിഞ്ചി.

൨൩൧൪-൫. "സഭിക്ഖുകോ നാമ ആരാമോ യത്ഥ ഭിക്ഖൂ രുക്ഖമൂലേപി വസന്തീ"തി (പാചി॰ ൧൦൨൬) വചനതോ ആഹ **"സചേ അന്തമസോ"**തിആദി. യാ പന ഭിക്ഖുനീ അന്തമസോ രുക്ഖമൂലസ്സപി അനാപുച്ഛാ സചേ പരിക്ഖേപം അതിക്കാമേതി, തസ്സാ പഠമേ പാദേ ദുക്കടം, അപരിക്ഖിത്തേ തസ്സ വിഹാരസ്സ ഉപചാരോക്കമേ വാപി ഭിക്ഖുനിയാ ദുക്കടം, ദുതിയേ പാദേ അതിക്കാമിതേ പാചിത്തി സിയാതി യോജനാ.

൨൩൧൬. **അഭിക്ഖുകേ** ആരാമേ സഭിക്ഖൂതി സഞ്ഞായ **ഉഭോസുപി** സഭിക്ഖുകാഭിക്ഖുകേസു ആരാമേസു **ജാതകങ്ഖായ** സഞ്ജാതവിചികിച്ഛായ, വേമതികായാതി അത്ഥോ. തസ്സാ ആപത്തി ദുക്കടം ഹോതീതി യോജനാ.

൨൩൧൭. സീസാനുലോകികാ യാ ഭിക്ഖുനീ ഗച്ഛതി, തസ്സാ ച അനാപത്തി പകാസിതാതി യോജനാ. ഏവമുപരിപി. **താ** ഭിക്ഖുനിയോ യത്ഥ **സന്നിപതിതാ** ഹോന്തി, താസം സന്തികം "ഗച്ഛാമീ"തി **ഗച്ഛതി**. യഥാഹ "യത്ഥ ഭിക്ഖുനിയോ പഠമതരം പവിസിത്വാ സജ്ഝായം വാ ചേതിയവന്ദനാദീനി വാ കരോന്തി, തത്ഥ താസം സന്തികം ഗച്ഛാമീതി ഗന്തും വട്ടതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨൭).

൨൩൧൮. **"സന്തം ഭിക്ഖും അനാപുച്ഛാ"**തി വചനേനേവ അഭിക്ഖുകം ആരാമം കിഞ്ചി അനാപുച്ഛാ പവിസന്തിയാ അനാപത്തീതി ദീപിതം ഹോതി. ആരാമമജ്ഝതോ വാ മഗ്ഗോ ഹോതി, തേന ഗച്ഛന്തിയാപി. **ആപദാസൂ**തി യേന കേനചി ഉപദ്ദുതാ ഹോതി, ഏവരൂപാസു ആപദാസു പവിസന്തിയാ.

പഠമം.

൨൩൨൦. **അക്കോസേയ്യാ**തി ദസന്നം അക്കോസവത്ഥൂനം അഞ്ഞതരേന സമ്മുഖാ, പരമ്മുഖാ വാ അക്കോസേയ്യ വാ. **പരിഭാസേയ്യ വാ**തി ഭയ'മസ്സ ഉപദംസേയ്യ വാ. **തികപാചിത്തിയ**ന്തി "ഉപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞാ…പേ॰… വേമതികാ…പേ॰… അനുപസമ്പന്നസഞ്ഞാ അക്കോസതി വാ പരിഭാസതി വാ, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തി (പാചി॰ ൧൦൩൧) തികപാചിത്തിയം വുത്തം. **സേസേ**തി അനുപസമ്പന്നേ. തികദുക്കടം തസ്സാ ഹോതീതി യോജനാ.

൨൩൨൧. **"പുരക്ഖത്വാ"**തിആദീസു യം വത്തബ്ബം, തം "അഭിസപേയ്യാ"തി (പാചി॰ ൮൭൫) വുത്തസിക്ഖാപദേ വുത്തനയമേവ.

ദുതിയം.

൨൨൨൨-൩. **സങ്ഘ**ന്തി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം. **പരിഭാസേയ്യാ**തി "ബാലാ ഏതാ, അബ്യത്താ ഏതാ, നേതാ ജാനന്തി കമ്മം വാ കമ്മദോസം വാ കമ്മവിപത്തിം വാ കമ്മസമ്പത്തിം വാ"തി (പാചി॰ ൧൦൩൫) ആഗതനയേന

പരിഭാസേയ്യാതി അത്ഥോ. **ഇതരായാ**തി ഏത്ഥ ഉപയോഗത്ഥേ കരണവചനം. ഏകം ഭിക്ഖുനിം വാ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖുനിയോ വാ തഥേവ ഇതരം അനുപസമ്പന്നം വാ പരിഭാസന്തിയാ തസ്സാ ദുക്കടം പരിദീപിതന്തി യോജനാ.

തതിയം.

൨൩൨൪-൫. യാ നിമന്തനപവാരണാ ഉഭോപി **ഗണഭോജനസിക്ഖാപദേ** (പാചി॰ ൨൧൭-൨൧൮), **പവാരണസിക്ഖാപദേ** (പാചി॰ ൨൩൮-൨൩൯) ച വുത്തലക്ഖണാ, താഹി ഉഭോഹി നിമന്തനപവാരണാഹി യാ ച ഭിക്ഖുനീ സചേ നിമന്തിതാപി വാ പവാരിതാപി വാ ഭവേയ്യ, സാ പുരേഭത്തം യാഗുഞ്ച യാമകാലികാദി**കാലികത്തയഞ്ച** ഠപേത്വാ യം കിഞ്ചി **ആമിസം** യാവകാലികം അജ്ഝോഹരണത്ഥായ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി ചേ, തസ്സാ ഗഹണേ ദുക്കടം സിയാ, അജ്ഝോഹാരവസേന **ഏത്ഥ** ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ പാചിത്തി പരിദീപിതാതി യോജനാ.

ഏത്ഥ ച **നിമന്തിതാ** നാമ ''പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരേന ഭോജനേന നിമന്തിതാ''തി **ഗണഭോജനസിക്ഖാപദേ** വുത്തലക്ഖണാ. **പവാരണാ** ച ''പവാരിതോ നാമ അസനം പഞ്ഞായതി, ഭോജനം പഞ്ഞായതി, ഹത്ഥപാസേ ഠിതോ അഭിഹരതി, പടിക്ഖേപോ പഞ്ഞായതീ''തി **പവാരണസിക്ഖാപദേ** വുത്തലക്ഖണാതി വേദിതബ്ബാ.

൨൩൨൬. കാലികാനി ച തീണേവാതി യാമകാലികാദീനി തീണി കാലികാനി ഏവ.

൨൩൨൭-൮. നിമന്തിതപവാരിതാനം ദ്വിന്നം സാധാരണാപത്തിം ദസ്സേത്വാ അനാപത്തിം ദസ്സേതുമാഹ **''നിമന്തിതാ''**തിആദി. **ഇധ** ഇമസ്മിം സാസനേ **യാ പന** ഭിക്ഖുനീ നിമന്തിതാ അപ്പവാരിതാ സചേ യാഗും പിവതി, **വട്ടതി** അനാപത്തീതി അത്ഥോ. **സാമികസ്സാ**തി യേന നിമന്തിതാ, തസ്സ നിമന്തനസാമികസ്സേവ. **അഞ്ഞഭോജന**ന്തി യേന നിമന്തിതാ, തതോ അഞ്ഞസ്സ ഭോജനം. സചേ സാ ഭുഞ്ജതി, തഥാ വട്ടതീതി യോജനാ.

കാലികാനി ച തീണേവാതി യാമകാലികാദീനി തീണി കാലികാനേവ. **പച്ചയേ സതീ**തി പിപാസാദിപച്ചയേ സതി.

൨൩൨൯. ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ ഇദം സമുട്ഠാനം അദ്ധാനേന തുല്യന്തി യോജനാ. പവാരിതായ, അപ്പവാരിതായ വാ നിമന്തിതായ വസേന കിരിയാകിരിയതം ദസ്സേതുമാഹ **''നിമന്തിതാ''**തിആദി. നിമന്തിതാ പന സാമികം അനാപുച്ഛാ ഭുഞ്ജതി ചേ, തസ്സാ വസേന **ഇദം** സിക്ഖാപദം കിരിയാകിരിയം ഹോതി. ഏത്ഥ ഭുഞ്ജനം **ക്രിയം**. സാമികസ്സ അനാപുച്ഛനം **അക്രിയം**.

൨൩൩൧. ''കപ്പിയം കാരാപേത്വാ''തിആദിം പവാരിതമേവ സന്ധായാഹ. യാ യദി പരിഭുഞ്ജതി, തസ്സാ ച പാചിത്തി സിയാ കിരിയതോ ഹോതീതി യോജനാ. **സിയാ**തി അവസ്സം. **പവാരണസിക്ഖാപദേ** വുത്തനയേന കപ്പിയം കാരേത്വാ വാ അകാരാപേത്വാ വാ പരിഭുഞ്ജന്തിയാ തസ്സാ പരിഭോഗേനേവ ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന അവസ്സം ആപത്തി ഹോതീതി അത്ഥോ.

ചതുത്ഥം.

൨൩൩൨. "യാ പന ഭിക്ഖുനീ കുലമച്ഛരിനീ അസ്സ, പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൧൦൩൩) ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"ഭിക്ഖുനീന"**ന്തിആദി. കുലസന്തികേ ഭിക്ഖുനീനം അവണ്ണം വദന്തിയാ പാചിത്തീതി സമ്ബന്ധോ, കുലസ്സ സന്തികേ "ഭിക്ഖുനിയോ ദുസ്സീലാ പാപധമ്മാ"തി ഭിക്ഖുനീനം അവണ്ണം ഭാസന്തിയാതി അത്ഥോ. **കുലസ്സാവണ്ണനം വാപീ**തി "തം കുലം അസ്സദ്ധം അപ്പസന്ന"ന്തി ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ കുലസ്സ അവണ്ണം അഗുണം വദന്തിയാ പാചിത്തീതി സമ്ബന്ധോ.

൨൩൩൩. **സന്തം ഭാസന്തിയാ ദോസ**ന്തി അമച്ഛരായിത്വാ കുലസ്സ വാ ഭിക്ഖുനീനം വാ സന്തം ദോസം ആദീനവം കഥേന്തിയാ.

പഞ്ചമം.

൨൩൩൪-൫. **ഓവാദദായകോ**തി അട്ഠഹി ഗരുധമ്മേഹി ഓവാദം ദേന്തോ. **വസ്സം ഉപഗച്ഛന്തിയാ**തി വസ്സം വസന്തിയാ.

൨൩൩൬. **ഭിക്ഖൂ**തി ഓവാദദായകാ ഭിക്ഖൂ.

ഛട്ഠം.

൨൩൩൭. യാ സാ ഭിക്ഖുനീ **വസ്സം വുത്ഥാ** പുരിമം വാ പച്ഛിമം വാ തേമാസം വുത്ഥാ **തതോ** അനന്തരം **ഉഭതോസങ്ഘേ** ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേ ച ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ച "നാഹം പവാരേസ്സാമീ"തി ധുരം നിക്ഖിപതി ചേതി യോജനാ.

സത്തമം.

൨൩൪൧. **ഓവാദാദീനമത്ഥായാ**തി അട്ഠഗരുധമ്മസ്സവനാദീനമത്ഥായ. **ആദി-**സദ്ദേന ഉപോസഥപുച്ഛനപവാരണാനം ഗഹണം.

൨൩൪൨. ഓവാദാദീനമത്ഥായ അഗമനേന **അക്രിയം. കായിക**ന്തി കായകമ്മം.

അട്ഠമം.

൨൩൪൩. "അന്വദ്ധമാസം ഭിക്ഖുനിയാ ഭിക്ഖുസങ്ഘതോ ദ്വേ ധമ്മാ പച്ചാസീസിതബ്ബാ ഉപോസഥപുച്ഛനഞ്ച ഓവാദൂപസങ്കമനഞ്ച, തം അതിക്കാമേന്തിയാ പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൧൦൫൯) ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"ന യാചിസ്സാമീ"**തിആദി. തം ഉത്താനത്ഥമേവ.

നവമം.

൨൩൪൬-൭. **പസാഖോ** നാമ നാഭിയാ ഹേട്ഠാ, ജാണുമണ്ഡലാനം ഉപരി പദേസോ. തഥാ ഹി യസ്മാ രുക്ഖസ്സ സാഖാ വിയ ഉഭോ ഊരൂ പഭിജ്ജിത്വാ ഗതാ, തസ്മാ സോ പസാഖോതി വുച്ചതി, തസ്മിം പസാഖേ. **സഞ്ജാത**ന്തി ഉട്ഠിതം. **ഗണ്ഡ**ന്തി യം കിഞ്ചി ഗണ്ഡം. **രുധിത**ന്തി യം കിഞ്ചി വണം. **സങ്ഘം വാ**തി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം വാ. **ഗണം വാ**തി സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖുനിയോ വാ. **ഏകേനാ**തി ഏത്ഥ "പുരിസേനാ"തി സേസോ, സഹത്ഥേ ഇദം കരണവചനം.

യഥാഹ "പുരിസേന സദ്ധിം ഏകേനേകാ"തി. **പുരിസോതി** ച മനുസ്സപുരിസോവ ഗഹേതബ്ബോ.

ധോവാതി ഏത്ഥ ആദി-അത്ഥേ വത്തമാനേന **ഇതി**-സദ്ദേന "ആലിമ്പാപേയ്യ വാ ബന്ധാപേയ്യ വാ മോചാപേയ്യ വാ"തി (പാചി॰ ൧൦൩൩) സിക്ഖാപദാഗതാനം ഇതരേസം തിണ്ണം സങ്ഗണ്ഹനതോ "ആലിമ്പ ബന്ധ മോചേഹീ"തി ആണത്തിത്തയം സങ്ഗഹിതം. തേനേവ വക്ഖതി "ദുക്കടാനിച്ഛ പാചിത്തിയോ ഛ ചാ"തി.

യാ പന ഭിക്ഖുനീ പസാഖേ ജാതം ഗണ്ഡം വാ രുധിതം വാ സങ്ഘം വാ ഗണം വാ അനാപുച്ഛിത്വാ **ഏകേന** പുരിസേന ഏകികാ "ഭിന്ദ ഫാലേഹി ധോവ ആലിമ്പ ബന്ധ മോചേഹീ"തി **സബ്ബാനി** കാതബ്ബാനി ആണാപേതി, തസ്സാ ഛ ദുക്കടാനി, **കതേസു** ഭിന്ദനാദീസു ഛസു കിച്ചേസു തസ്സാ ഛ പാചിത്തിയോ ഹോന്തീതി യോജനാ.

൨൩൪൮-൯. ഏത്ഥാതി ഗണ്ഡേ വാ വണേ വാ. "യം കാതബ്ബം അത്ഥി, തം സബ്ബം ത്വം കരോഹി"ഇതി സചേ ഏവം യാ ആണാപേതീതി യോജനാ. തസ്സാ ഏകായ ആണാപന**വാചായ** ഛ ദുക്കടാനി ച പാചിത്തിയച്ഛക്കഞ്ചേതി ദ്വാദസാപത്തിയോ സിയുന്തി യോജനാ.

൨൩൫൦. ആപുച്ഛിത്വാ വാതി സങ്ഘം വാ ഗണം വാ ആപുച്ഛിത്വാ. **ദുതിയ**ന്തി ദുതിയികം. വിഞ്ഞും ദുതിയം ഗഹേത്വാപി വാതി യോജനാ.

ദസമം.

ആരാമവഗ്ഗോ ഛട്ഠോ.

൨൩൫൧. "ഗണപരിയേസനാദിസ്മി"ന്തി വത്തബ്ബേ ഛന്ദാനുരക്ഖനത്ഥം നിഗ്ഗഹിതാഗമോ. **ഗബ്ഭിനി**ന്തി ആപന്നസത്തം, കുച്ഛിപവിട്ഠസത്തന്തി അത്ഥോ. **വുട്ഠാപേന്തിയാ**തി ഉപസമ്പാദേന്തിയാ. **കമ്മവാചാഹീ**തി ദ്വീഹി കമ്മവാചാഹി.

൨൩൫൨-൩. കമ്മവാചായ ഓസാനേതി തതിയകമ്മവാചായ പരിയോസാനേ, **യ്യ**കാരപ്പത്തേതി അത്ഥോ. **ഗബ്ഭിനിസഞ്ഞായ ന ച ഗബ്ഭിനിയാ**തി അഗബ്ഭിനിയാ ഗബ്ഭിനിസഞ്ഞായ ച. **ഉഭോ സഞ്ജാതകങ്ഖായാ**തി ഉഭോസു സമുപ്പന്നസംസയായ, ഗബ്ഭിനിയാ, അഗബ്ഭിനിയാ ച വേമതികായാതി അത്ഥോ. ഗാഥാബന്ധവസേനേത്ഥ **സു**-സദ്ദലോപോ. തഥാ വുട്ഠാപേന്തിയാ ഉപജ്ഝായായ ആപത്തി ദുക്കടം ഹോതീതി യോജനാ. **ആചരിനിയാ തസ്സാ**തി ഉപജ്ഝായാ ഗബ്ഭിനിം വുട്ഠാപേതി, തസ്സാ കമ്മവാചം സാവേന്തിയാ ആചരിനിയാ ച. **ഗണസ്സാ**തി ഉപജ്ഝായാചരിനീഹി അഞ്ഞസ്സ ഭിക്ഖുനിഗണസ്സ ച. തഥാ ദുക്കടം ദീപിതന്തി യോജനാ.

൨൩൫൪. "ദ്വീസു അഗബ്ഭിനിസഞ്ഞായാ"തി പദച്ഛേദോ. **ദ്വീസൂ**തി ഗബ്ഭിനിയാ, അഗബ്ഭിനിയാ ച.

പഠമം.

൨൩൭. ദുതിയേതി ‘‘യാ പന ഭിക്ഖുനീ പായന്തിം വുട്ഠാപേയ്യ, പാചിത്തിയ’’ന്തി (പാചി॰ ൧൦൭൩) സിക്ഖാപദേ. ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ പായന്തീ നാമ മാതാ വാ ഹോതി ധാതി വാതി അയം വിസേസോ.

ദുതിയം.

൨൩൮. യാ പന ഭിക്ഖുനീ ദ്വേ വസ്സാനി ഛസു ധമ്മേസു **അസിക്ഖിതസിക്ഖം** സിക്ഖമാനം സചേ വുട്ഠാപേയ്യ, പാചിത്തി സിയാതി യോജനാ. തത്ഥ **ദ്വേ വസ്സാനീ**തി പവാരണവസേന ദ്വേ സംവച്ഛരാനി. **ഛസു ധമ്മേസൂ**തി പാണാതിപാതാവേരമണിആദീസു വികാലഭോജനാവേരമണിപരിയോസാനേസു ഛസു ധമ്മേസു. **അസിക്ഖിതസിക്ഖ**ന്തി ‘‘പാണാതിപാതാവേരമണിം ദ്വേ വസ്സാനി അവീതിക്കമ്മ സമാദാനം സമാദിയാമീ’’തിആദിനാ (പാചി॰ ൧൦൭൯) നയേന അനാദിന്നസിക്ഖാപദം വാ ഏവം സമാദിയിത്വാപി കുപിതസിക്ഖം വാ. **സിക്ഖമാനം** തേസു ഛസു ധമ്മേസു സിക്ഖനതോ വാ തേ വാ സിക്ഖാസങ്ഖാതേ ധമ്മേ മാനനതോ ഏവം ലദ്ധനാമം അനുപസമ്പന്നം. **വുട്ഠാപേയ്യാ**തി ഉപസമ്പാദേയ്യ. **ആപത്തി സിയാ**തി പഠമസിക്ഖാപദേ വുത്തനയേനേവ കമ്മവാചാപരിയോസാനേ പാചിത്തി ആപത്തി സിയാ, പാചിത്തി ഹോതീതി അത്ഥോ.

൨൩൯. ‘‘ധമ്മകമ്മേ ധമ്മകമ്മസഞ്ഞാ വുട്ഠാപേതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സ. ധമ്മകമ്മേ വേമതികാ വുട്ഠാപേതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സ. ധമ്മകമ്മേ അധമ്മകമ്മസഞ്ഞാ വുട്ഠാപേതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ’’തി ഏവം **ധമ്മകമ്മേ സത്ഥുനാ തികപാചിത്തിയം വുത്തം**. ‘‘അധമ്മകമ്മേ ധമ്മകമ്മസഞ്ഞാ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. അധമ്മകമ്മേ വേമതികാ ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. അധമ്മകമ്മേ അധമ്മകമ്മസഞ്ഞാ വുട്ഠാപേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ’’തി (പാചി॰ ൧൦൮൨) ഏവം **അധമ്മേ പന കമ്മസ്മിം സത്ഥുനാ തികദുക്കടം ദീപിതം**.

൨൪൦. അഖണ്ഡതോ ഖണ്ഡം അകത്വാ.

൨൪൧. സചേ ഉപസമ്പദാപേക്ഖാ പബ്ബജ്ജായ സട്ഠിവസ്സാപി ഹോതി, തസ്സാ ഇമാ ഛ സിക്ഖായോ ദ്വേ വസ്സാനി അവീതിക്കമനീയാ പദാതബ്ബാ, ഇമാ അദത്വാ **ന കാരയേ** നേവ വുട്ഠാപേയ്യാതി യോജനാ.

തതിയം.

൨൪൨. ചതുത്ഥേ നത്ഥി വത്തബ്ബന്തി വക്ഖമാനവിസേസതോ അഞ്ഞം വത്തബ്ബം നത്ഥീതി യഥാവുത്തനയമേവാതി അധിപ്പായോ. **‘‘ഇധാ’’**തിആദിനാ ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ ലബ്ഭമാനവിസേസം ദസ്സേതി. ഇധ ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ സങ്ഘേന സമ്മതം തം സിക്ഖമാനം **വുട്ഠാപേന്തിയാ** ഭിക്ഖുനിയാ അനാപത്തി ഹോതീതി യോജനാ.

൨൪൩. ദ്വേ വസ്സാനി ഛസു ധമ്മേസു സിക്ഖിതസിക്ഖായ സിക്ഖമാനായ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേന ഉപസമ്പദതോ പഠമം ഞത്തിദുതിയായ കമ്മവാചായ യാ വുട്ഠാനസമ്മുതി ദാതബ്ബാ ഹോതി, സാ വുട്ഠാനസമ്മുതി

സചേ പഠമം അദിന്നാ ഹോതി. തത്ഥ തസ്മിം ഉപസമ്പദമാളകേപി പദാതബ്ബായേവാതി യോജനാ.

൨൩൫൪. തതിയഞ്ചാതി തതിയസിക്ഖാപദഞ്ച. **ചതുത്ഥഞ്ചാതി** ഇദം ചതുത്ഥസിക്ഖാപദഞ്ച. **പഠമേന സമം ഞേയ്യ**ന്തി പഠമേന സിക്ഖാപദേന സമുട്ഠാനാദിനാ വിനിച്ഛയേന സമാനന്തി ഞാതബ്ബം. **ചതുത്ഥം** പന സിക്ഖാപദം വുട്ഠാപനസമ്മുതിം അദാപേത്വാ വുട്ഠാപനവസേന **ക്രിയാക്രിയം** ഹോതി.

ചതുത്ഥം.

൨൩൫൫. ഗിഹിഗതന്തി പുരിസന്തരഗതം, പുരിസസമാഗമപ്പത്തന്തി അത്ഥോ. പരിപുണ്ണദ്വാദസവസ്സാ **പരിപുണ്ണാ** ഉത്തരപദലോപേന. കിഞ്ചാപി ന ദോസോതി യോജനാ. **വുട്ഠാപേന്തിയാ**തി ഉപജ്ഝായാ ഹുത്വാ ഉപസമ്പാദേന്തിയാ.

൨൩൫൬. സേസന്തി വുത്തം. **അസേസേന** സബ്ബസോ.

പഞ്ചമം.

൨൩൫൭. ദുക്ഖിതം സഹജീവിനിന്തി എത്ഥ ‘‘സിക്ഖാപദ’’ന്തി സേസോ. തുവട്ടകവഗ്ഗസ്മിം ‘‘ദുക്ഖിതം സഹജീവിനി’’ന്തി ഇമേഹി പദേഹി യുത്തം **യം** സിക്ഖാപദം വുത്തം, **തേന** സിക്ഖാപദേന അട്ഠമം സമം ഞേയ്യം, **ന വിസേസതാ** വിസേസോ നത്ഥീതി യോജനാ. **അട്ഠമ**ന്തി ‘‘യാ പന ഭിക്ഖുനീ സഹജീവിനിം വുട്ഠാപേത്വാ ദ്വേ വസ്സാനി നേവ അനുഗ്ഗണ്ഹേയ്യ ന അനുഗ്ഗണ്ഹാപേയ്യ, പാചിത്തിയ’’ന്തി (പാചി॰ ൧൧൩൭) വുത്തസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **സഹജീവിനി**ന്തി സദ്ധിവിഹാരിനിം. **നേവ അനുഗ്ഗണ്ഹേയ്യാ**തി സയം ഉദ്ദേസാദീഹി നാനുഗ്ഗണ്ഹേയ്യ. **ന അനുഗ്ഗണ്ഹാപേയ്യാ**തി ‘‘ഇമിസ്സാ അയ്യേ ഉദ്ദേസാദീനി ദേഹീ’’തി ഏവം ന അഞ്ഞായ അനുഗ്ഗണ്ഹാപേയ്യ. **പാചിത്തിയ**ന്തി ധുരേ നിക്ഖിത്തമത്തേ പാചിത്തിയം.

അട്ഠമം.

൨൩൫൮. യാ കാചി ഭിക്ഖുനീ വുട്ഠാപിതപവത്തിനിം ദ്വേ വസ്സാനി നാനുബന്ധേയ്യ ചേ, തസ്സാ പാചിത്തി **പരിയാപുതാ** കഥിതാതി യോജനാ. വുട്ഠാപേതീതി **വുട്ഠാപിതാ,** പവത്തേതി സുസിക്ഖാപേതീതി പവത്തിനീ, വുട്ഠാപിതാ ച സാ പവത്തിനീ ചാതി **വുട്ഠാപിതപവത്തിനീ,** ഉപജ്ഝായായേതം അധിവചനം, തം, ഉപജ്ഝായം. **നാനുബന്ധേയ്യാ**തി ചുണ്ണേന, മത്തികായ, ദന്തകട്ഠേന, മുഖോദകേനാതി ഏവം തേന തേന കരണീയേന ഉപട്ഠഹേയ്യ.

൨൩൫൯. ‘‘ദ്വേ വസ്സാനി അഹം നാനുബന്ധിസ്സാമീ’’തി ധുരം നിക്ഖിപതി ചേ, ഏവം ധുരേ നിക്ഖിത്തമത്തസ്മിം പന തസ്സാ പാചിത്തിയം സിയാതി യോജനാ.

൨൩൬൦. യാ പന ഭിക്ഖുനീ ഉപജ്ഝായം ബാലം വാ അലജ്ജിം വാ നാനുബന്ധതി, തസ്സാ, ഗിലാനായ വാ ആപദാസു വാ ഉമ്മത്തികായ വാ

നാനുബന്ധന്തിയാ ന ദോസോതി യോജനാ.

൨൩൭൨. അനുപട്ഠാനേന ഹോതീതി ആഹ **“അക്രിയം വുത്ത”**ന്തി.

നവമം.

൨൩൭൩-൪. യാ കാചി ഭിക്ഖുനീ **സഹജീവിനിം** സദ്ധിവിഹാരിനിം **വുട്ഠാപേത്വാ** ഉപസമ്പാദേത്വാ തം ഗഹേത്വാ അന്തമസോ ഛപ്പഞ്ചയോജനാനിപി **ന ഗച്ഛേയ്യ ന ചഞ്ഞം ആണാപേയ്യ** “ഇമം, അയ്യേ, ഗഹേത്വാ ഗച്ഛാ”തി അഞ്ഞഞ്ച ന നിയോജേയ്യ ചേ, **ധുരേ നിക്ഖിത്തമത്തസ്മിം** “ന ദാനി ഗച്ഛിസ്സാമി, അഞ്ഞഞ്ച ഗഹേത്വാ ഗന്തും ന നിയോജേസ്സാമീ”തി ഉസ്സാഹേ വിസ്സട്ഠമത്തേ തസ്സാ പാചിത്തിയം സിയാതി യോജനാ.

അന്തരായസ്മിം സതി വാ ദുതിയം അലഭന്തിയാ വാ ആപദാസു വാ ഗിലാനായ വാ ഉമ്മത്തികായ വാ ന ദോസോതി യോജനാ.

ദസമം.

ഗബ്ഭിനിവഗ്ഗോ സത്തമോ.

൨൩൭൫. **ഗിഹിഗതേഹി തീഹേവാ**തി അനന്തരേ ഗബ്ഭിനിവഗ്ഗേ ഗിഹിഗതപദയുത്തേഹി പഞ്ചമഛട്ഠസത്തമേഹി തീഹേവ സിക്ഖാപദേഹി. **സദിസാനീ**തി ഇധ വീസതിവസ്സവചനഞ്ച കുമാരിഭൂതവചനഞ്ച തഥ ദ്വാദസവസ്സവചനഞ്ച ഗിഹിഗതവചനഞ്ച ഠപേത്വാ അവസേസേഹി വിനിച്ഛയേഹി യഥാക്കമം സദിസാനേവാതി.

൨൩൭൬. **മഹൂപപദാ**തി മഹാ ഉപപദോ യാസം സിക്ഖമാനാനം താ മഹൂപപദാ. **ഉപപദം** നാമ പദാനമേവ യുജ്ജതി, ന അത്ഥാനന്തി “യാസ”ന്തി അഞ്ഞപദേന സിക്ഖമാനാദിപദാനം ഗഹണം, സദ്ദത്ഥാനമഭേദോപചാരസ്സ പന ഇച്ഛിതത്താ സിക്ഖമാനപദഗഹിതാനമേത്ഥ ഗഹണം വേദിതബ്ബം, മഹാസിക്ഖമാനാതി വുത്തം ഹോതി. **ആദിതോ**തി ഏത്ഥ “വുത്താ”തി സേസോ, ഗബ്ഭിനിവഗ്ഗേ തിസ്സന്നം ഗിഹിഗതാനം പുരിമേസു തതിയചതുത്ഥസിക്ഖാപദേസു ആഗതാ ദ്വേ സിക്ഖമാനാതി അത്ഥോ. ഗിഹിഗതായ “പരിപുണ്ണദ്വാദസവസ്സാ”തി ച കുമാരിഭൂതായ “പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സാ”തി ച വസ്സവസേന നാനാകരണസ്സ വുത്തത്താ താഹി ദ്വീഹി മഹാസിക്ഖമാനായ വസ്സവസേനേവ നാനാകരണം ദസ്സേതുമാഹ **“ഗതാ വീസതിവസ്സാതി, വിഞ്ഞാതബ്ബാ വിഭാവിനാ”**തി, അതിക്കന്തവീസതിവസ്സാ മഹാസിക്ഖമാനാ നാമ ഹോതീതി അത്ഥോ.

൨൩൭൭. **താ** ദ്വേ മഹാസിക്ഖമാനാ സചേ ഗിഹിഗതാ വാ ഹോന്തു, ന ച പുരിസഗതാ വാ ഹോന്തു , **സമ്മുതിആദിസു** കമ്മവാചായ “സിക്ഖമാനാ”തി വത്തബ്ബാതി യോജനാ. ഏത്ഥ ച **സമ്മുതി** നാമ ഞത്തിദുതിയായ കമ്മവാചായ കാതബ്ബായ സിക്ഖായ സമ്മുതി ചേവ വുട്ഠാനസമ്മുതി ച. **ആദി**-സദ്ദേന ഉപസമ്പദാകമ്മം ഗഹിതം.

൨൩൭൮. ഇമാസം ദ്വിന്നം സമ്മുതിദാനാദീസു ഞത്തിയാ ച കമ്മവാചായ ച വത്തബ്ബം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അവത്തബ്ബം ദസ്സേതുമാഹ **“ന താ”**തിആദി. **താ**

ഏതാ ഉഭോപി മഹാസിക്ഖമാനാ ''കുമാരിഭൂതാ''തി വാ തഥാ ''ഗിഹിഗതാ''തി വാ കമ്മവാചായ **ന വത്തബ്ബാ** യസ്മാ, തസ്മാ **ഏവം വത്തും ന വട്ടതീ**തി യോജനാ. **''ന വത്തബ്ബാ''**തി ഇമിനാ തഥാ ചേ കമ്മവാചാ വുച്ചേയ്യ, തം കമ്മം കുപ്പതീതി ദീപേതി. ഇധ **പന**-സദ്ദോ യസ്മാ-പദത്ഥോതി തദത്ഥവസേന യോജനാ ദസ്സിതാ.

൨൩൮൦. **സമ്മുതി**ന്തി സിക്ഖമാനസമ്മുതിം. **ദസവസ്സായാ**തി ഏത്ഥ ''ഗിഹിഗതായാ''തി സേസോ. യഥാഹ - ''ഗിഹിഗതായ ദസവസ്സകാലേ സിക്ഖാസമ്മുതിം ദത്വാ ദ്വാദസവസ്സകാലേ ഉപസമ്പദാ കാതബ്ബാ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൧൯). **സേസാസുപീ**തി ഏകാദസവസ്സകാലേ ദത്വാ തേരസവസ്സകാലേ കാതബ്ബാ, ദ്വാദസ, തേരസ, ചുദ്ദസ, പന്നരസ, സോളസ, സത്തരസ, അട്ഠാരസവസ്സകാലേ സിക്ഖാസമ്മുതിം ദത്വാ വീസതിവസ്സകാലേ കാതബ്ബാതി ഏവം അട്ഠാരസവസ്സപരിയന്താസു സേസാസുപി സിക്ഖമാനാസു. **അയം നയോ**തി ''സമ്മുതിയാ ദിന്നസംവച്ഛരതോ ആഗാമിനി ദുതിയേ സംവച്ഛരേ ഉപസമ്പാദേതബ്ബാ''തി അയം നയോ. തേനേവ വുത്തം ''ഏകാദസവസ്സകാലേ ദത്വാ തേരസവസ്സകാലേ കാതബ്ബാ''തിആദി.

൨൩൮൧. ''കുമാരിഭൂതാ''തിപി ''ഗിഹിഗതാ''തിപി വത്തും വട്ടതീതി അട്ഠകഥായം **വുത്താ**തി യോജനാ.

൨൩൮൨. **യാ പന** പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സാ **സാമണേരീ** ''കുമാരിഭൂതാ''തി വുത്താ, സാ കമ്മവാചായ ''കുമാരിഭൂതാ''ഇച്ചേവ വത്തബ്ബാ, **അഞ്ഞഥാ പന ന വത്തബ്ബാ** ''ഗിഹിഗതാ''തി വാ ''പുരിസന്തരഗതാ''തി വാ ന വത്തബ്ബാതി യോജനാ. യഥാഹ ''കുമാരിഭൂതാ പന 'ഗിഹിഗതാ'തി ന വത്തബ്ബാ, 'കുമാരിഭൂതാ'ഇച്ചേവ വത്തബ്ബാ''തി.

൨൩൮൩. **ഏതാ തു പന തിസ്സോപീ**തി മഹാസിക്ഖമാനാ ഗിഹിഗതാ, കുമാരിഭൂതാതി വുത്താ പന ഏതാ തിസ്സോപി. **അപി**-സദ്ദേന ഗിഹിഗതാ കുമാരിഭൂതാ ദ്വേ സകസകനാമേനാപി വത്തും വട്ടന്തീതി ദീപേതി. ''കുമാരിഭൂതസിക്ഖമാനായാ''തി **പാളിയം** അവുത്തത്താ ന വട്ടതീതി കോചി മഞ്ഞേയ്യാതി ആഹ **''ന സംസയോ''**തി. തഥാ വത്തബ്ബതാഹേതുദസ്സനത്ഥമാഹ **''സിക്ഖാസമ്മുതിദാനതോ''**തി.

പഠമദുതിയതതിയാനി.

൨൩൮൪-൫. യാ പന ഭിക്ഖുനീ **ഊനദ്വാദസവസ്സാവ** ഉപസമ്പദാവസേന അപരിപുണ്ണദ്വാദസവസ്സാ ഏവ സയം ഉപജ്ഝായാ ഹുത്വാ പരം സിക്ഖമാനം സചേ വുട്ഠാപേതി, പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ ഗണപരിയേസനാദിദുതിയാനുസ്സാവനപരിയോസാനേസു ആപന്നാനം **ദുക്കടാനം** അനന്തരം **കമ്മവാചാനം ഓസാനേ** തതിയാനുസ്സാവനായ **യ്യ**താരപ്പത്തായ തസ്സാ പാചിത്തി പരിദീപിതാതി യോജനാ.

ചതുത്ഥം.

൨൩൮൬. **പഞ്ചമേ**തി ''യാ പന ഭിക്ഖുനീ പരിപുണ്ണദ്വാദസവസ്സാ സങ്ഘേന അസമ്മതാ വുട്ഠാപേയ്യ, പാചിത്തിയ''ന്തി (പാചി॰ ൧൧൪൨)

സിക്ഖാപദേ. കായചിത്തവാചാചിത്തകായവാചാചിത്തവസേന **തിസമുട്ഠാനം. ക്രിയാക്രിയ**ന്തി വുട്ഠാപനം കിരിയം, സങ്ഘസമ്മുതിയാ അഗ്ഗഹണം അകിരിയം.

പഞ്ചമം.

൨൩൨൭. സങ്ഘേനാതി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേന. **ഉപപരിക്ഖിത്വാ**തി അലജ്ജിഭാവാദിം ഉപപരിക്ഖിത്വാ. **അലം താവാ**തി എത്ഥ "തേ അയ്യേ"തി സേസോ. **വാരിതാ**തി **എത്ഥ** "സാധൂതി പടിസ്സുണിത്വാ"തി സേസോ. "അലം താവ തേ, അയ്യേ, ഉപസമ്പാദിതേനാ"തി വാരിതാ "സാധൂ"തി പടിസ്സുണിത്വാ **എത്ഥ** എതസ്മിം പവാരണേ **പച്ഛാ ഖീയതി** "അഹമേവ നൂന ബാലാ, അഹമേവ നൂന അലജ്ജിനീ"തിആദിനാ അവണ്ണം പകാസേതി, ദോസതാ പാചിത്തിയാപത്തി ഹോതീതി യോജനാ.

൨൩൨൮. ഛന്ദദോസാദീഹി കരോന്തിയാതി എത്ഥ "പകതിയാ"തി സേസോ. പകതിയാ **ഛന്ദദോസാദീഹി** അഗതിഗമനേഹി നിവാരണം **കരോന്തിയാ** സചേ ഉജ്ഝായതി, ന ദോസോതി യോജനാ.

ഛട്ഠം.

൨൩൨൯-൩൦. ലദ്ധേ ചീവരേതി സിക്ഖാമാനായ "സചേ മേ ത്വം, അയ്യേ, ചീവരം ദസ്സസി, എവാഹം തം വുട്ഠാപേസ്സാമീ"തി വത്വാ യാചിതേ തസ്മിം ചീവരേ ലദ്ധേ. **പച്ഛാ**തി ചീവരലാഭതോ പച്ഛാ. **അസന്തേ അന്തരായികേ**തി ദസന്നം അന്തരായാനം അഞ്ഞതരസ്മിം അന്തരായേ അവിജ്ജമാനേ. **വുട്ഠാപേസ്സാമിനാഹ**ന്തി അഹം തം ന സമുട്ഠാപേസ്സാമീതി ധുരനിക്ഖേപനേ തസ്സാ പാചിത്തിയം ഹോതീതി യോജനാ.

൨൩൩൧. ഇദന്തി ഇദം സിക്ഖാപദം. അവുട്ഠാപനേന **അക്രിയം**.

സത്തമം.

൨൩൩൨. അട്ഠമന്തി "യാ പന ഭിക്ഖുനീ സിക്ഖമാനം 'സചേ മം ത്വം, അയ്യേ, ദ്വേ വസ്സാനി അനുബന്ധിസ്സസി, എവാഹം തം വുട്ഠാപേസ്സാമീ"തിആദി (പാചി॰ ൧൧൪൫) സിക്ഖാപദം. **നവമേ**തി "യാ പന ഭിക്ഖുനീ പുരിസസംസട്ഠം കുമാരകസംസട്ഠം ചണ്ഡിം സോകാവാസം സിക്ഖമാനം വുട്ഠാപേയ്യ, പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൧൧൪൯) വുത്തസിക്ഖാപദേ. **"വത്തബ്ബം നത്ഥീ"**തി ഇദം സദ്ദത്ഥവിസേസമന്തരേന വിനിച്ഛയസ്സ സുവിഞ്ഞേയ്യത്താ വുത്തം. തേനേവാഹ **"ഉത്താനമേവിദ"**ന്തി.

സദ്ദത്ഥോ പന എവം വേദിതബ്ബോ - **പുരിസസംസട്ഠ**ന്തി പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സേന പുരിസേന അനനുലോമികേന കായവചീകമ്മേന സംസട്ഠം. **കുമാരകസംസട്ഠ**ന്തി ഊനവീസതിവസ്സേന കുമാരേന തഥേവ സംസട്ഠം. **ചണ്ഡി**ന്തി കോധനം. **സോകാവാസ**ന്തി സങ്കേതം കത്വാ ആഗച്ഛമാനാ പുരിസാനം അന്തോ സോകം പവേസേതീതി സോകാവാസാ, തം സോകാവാസം. അഥ വാ ഘരം വിയ ഘരസാമികാ, അയമ്പി പുരിസസമാഗമം അലഭമാനാ സോകം ആവിസതി, ഇതി യം ആവിസതി, സ്വാസ്സാ ആവാസോ

ഹോതീതി **സോകാവാസാ**. തേനേവസ്സ **പദഭാജനേ** "സോകാവാസാ നാമ പരേസം ദുക്ഖം ഉപ്പാദേതി, സോകം ആവിസതീ"തി (പാചി॰ ൧൧൨൬) ദ്വേധാ അത്ഥോ വുത്തോ. **പാചിത്തിയ**ന്തി ഏവരൂപം വുട്ഠാപേന്തിയാ വുത്തനയേനേവ കമ്മവാചാപരിയോസാനേ ഉപജ്ഝായായ പാചിത്തിയം.

൨൩൯൭. "നത്ഥി അജാനന്തിയാ"തി പച്ഛേദോ, സിക്ഖമാനായ പുരിസസംസട്ഠാദിഭാവം അജാനന്തിയാതി അത്ഥോ.

അട്ഠമനവമാനി.

൨൩൯൮. വിജാത**മാതരാ വാ** ജനക**പിതരാ വാ സാമിനാ** പരിഗ്ഗാഹകസാമിനാ വാ **നാനുഞ്ഞാതം** ഉപസമ്പദത്ഥായ അനനുഞ്ഞാതം **തം** സിക്ഖമാനം വുട്ഠാപേന്തിയാ തസ്സാ പാചിത്തിയാപത്തി സിയാതി യോജനാ.

൨൩൯൯. **ന ഭിക്ഖുനാ**തി ഭിക്ഖുനാ ദ്വിക്ഖത്തും ന പുച്ഛിതബ്ബം, സകിമേവ പുച്ഛിതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ "ഭിക്ഖുനീഹി ദ്വിക്ഖത്തും ആപുച്ഛിതബ്ബം പബ്ബജ്ജാകാലേ ച ഉപസമ്പദാകാലേ ച, ഭിക്ഖൂനം പന സകിം ആപുച്ഛിതേപി വട്ടതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൩൨).

൨൪൦൦-൧. **അത്ഥിത**ന്തി അത്ഥിഭാവം. ചതൂഹി സമുട്ഠാതി, ചത്താരി വാ സമുട്ഠാനാനി ഏതസ്സാതി **ചതുസമുട്ഠാനം**. കതമേഹി ചതൂഹി സമുട്ഠാതീതി ആഹ **"വാചതോ…പേ॰… കായവാചാദിതോപി ചാ"**തി. കഥം വാചാദീഹി ചതൂഹി സമുട്ഠാതി? അബ്ഭാനകമ്മാദീസു കേനചിദേവ കരണീയേന ഖണ്ഡസീമായം നിസിന്നാ "പക്കോസഥ സിക്ഖമാനം, ഇധേവ നം ഉപസമ്പാദേസ്സാമാ"തി ഉപസമ്പാദേതി, ഏവം വാചതോ സമുട്ഠാതി. "ഉപസ്സയതോ പട്ഠായ ഉപസമ്പാദേസ്സാമീ"തി വത്വാ ഖണ്ഡസീമം ഗച്ഛന്തിയാ കായവാചതോ സമുട്ഠാതി. ദ്വീസുപി ഠാനേസു പണ്ണത്തിം ജാനിത്വാ വീതിക്കമം കരോന്തിയാ വാചാചിത്തതോ, കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതി. ഉപസമ്പാദനം **ക്രിയം,** അനാപുച്ഛനം **അക്രിയം**.

ദസമം.

൨൪൦൨. **ഏത്ഥ** ഇമസ്മിം സാസനേ യാ ഭിക്ഖുനീ പാരിവാസികേന ഛന്ദദാനേന സിക്ഖമാനം സചേ വുട്ഠാപേതി, തസ്സാ പാചിത്തിയം സിയാതി യോജനാ. തത്ഥ **പാരിവാസികേന ഛന്ദദാനേനാ**തി ചതുബ്ബിധം പാരിവാസിയം പരിസപാരിവാസിയം, രത്തിപാരിവാസിയം, ഛന്ദപാരിവാസിയം, അജ്ഝാസയപാരിവാസിയന്തി.

തത്ഥ **പരിസപാരിവാസിയം** നാമ ഭിക്ഖൂ കേനചിദേവ കരണീയേന സന്നിപതിതാ ഹോന്തി, അഥ മേഘോ വാ ഉട്ഠഹതി, ഉസ്സാരണാ വാ കരീയതി, മനുസ്സാ വാ അജ്ഝോത്ഥരന്താ ആഗച്ഛന്തി, ഭിക്ഖൂ "അനോകാസോ അയം, അഞ്ഞത്ര ഗച്ഛാമാ"തി ഛന്ദം അവിസ്സജ്ജേത്വാവ ഉട്ഠഹന്തി. ഇദം പരിസപാരിവാസിയം. കിഞ്ചാപി പരിസപാരിവാസിയം, ഛന്ദസ്സ പന അവിസ്സട്ഠത്താ കമ്മം കാതും വട്ടതി.

പുന ഭിക്ഖൂ "ഉപോസഥാദീനി കരിസ്സാമാ"തി രത്തിം സന്നിപതിത്വാ "യാവ സബ്ബേ സന്നിപതന്തി, താവ ധമ്മം സുണിസ്സാമാ"തി ഏകം അജ്ഝേസന്തി, തസ്മിം ധമ്മകഥം കഥേന്തേയേവ അരുണോ ഉഗ്ഗച്ഛതി. സചേ "ചാതുദ്ദസികം ഉപോസഥം കരിസ്സാമാ"തി നിസിന്നാ, "പന്നരസോ"തി കാതും വട്ടതി. സചേ പന്നരസികം കാതും നിസിന്നാ, പാടിപദേ അനുപോസഥേ ഉപോസഥം കാതും ന വട്ടതി. അഞ്ഞം പന സങ്ഘകിച്ചം കാതും വട്ടതി. ഇദം പന രത്തിപാരിവാസിയം നാമ.

പുന ഭിക്ഖൂ "കിഞ്ചിദേവ അബ്ഭാനാദിസങ്ഘകമ്മം കരിസ്സാമാ"തി നിസിന്നാ ഹോന്തി, തത്രേകോ നക്ഖത്തപാഠകോ ഭിക്ഖു ഏവം വദതി "അജ്ജ നക്ഖത്തം ദാരുണം, മാ ഇദം കമ്മം കരോഥാ"തി, തേ തസ്സ വചനേന ഛന്ദം വിസ്സജ്ജേത്വാ തത്ഥേവ നിസിന്നാ ഹോന്തി, അഥഞ്ഞോ ആഗന്ത്വാ -

> "നക്ഖത്തം പടിമാനേന്തം, അത്ഥോ ബാലം ഉപച്ചഗാ"തി. (ജാ॰ ൧.൧.൪൯) -

വത്വാ "കിം നക്ഖത്തേന, കരോഥാ"തി വദതി. ഇദം ഛന്ദപാരിവാസിയഞ്ചേവ അജ്ഝാസയപാരിവാസിയഞ്ച. ഏതസ്മിം പാരിവാസിയേ പുന ഛന്ദപാരിസുദ്ധിം അനാഹരിത്വാ കമ്മം കാതും ന വട്ടതി. ഇദം സന്ധായ വുത്തം "പാരിവാസികേന ഛന്ദദാനേനാ"തി.

പാചിത്തിയം സിയാതി ഏവം വുട്ഠാപേന്തിയാ വുത്തനയേനേവ കമ്മവാചാപരിയോസാനേ പാചിത്തിയം സിയാതി അത്ഥോ.

൨൯൪. ഛന്ദം **അവിഹായ വാ** അവിസ്സജ്ജേത്വാവ **അവുട്ഠിതായ പരിസായ തു** യഥാനിസിന്നായ പരിസായ വുട്ഠാപേന്തിയാ അനാപത്തീതി യോജനാ. **വാ**-സദ്ദോ ഏവകാരത്ഥോ.

ഏകാദസമം.

൨൯൫. **ദ്വാദസേ**തി "യാ പന ഭിക്ഖുനീ അനുവസ്സം വുട്ഠാപേയ്യ, പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൧൧൭൫) സിക്ഖാപദേ. **തേരസേ**തി "യാ പന ഭിക്ഖുനീ ഏകം വസ്സം ദ്വേ വുട്ഠാപേയ്യ, പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൧൧൭൯) സിക്ഖാപദേ.

ദ്വാദസമതേരസമാനി.

കുമാരിഭൂതവഗ്ഗോ അട്ഠമോ.

൨൯൬. **അഗിലാനാ**തി ഛത്തുപാഹനേന വൂപസമേതബ്ബരോഗരഹിതാ. യഥാഹ "അഗിലാനാ നാമ യസ്സാ വിനാ ഛത്തുപാഹനാ ഫാസു ഹോതീ"തി. ഛത്തഞ്ച ഉപാഹനാ ച **ഛത്തുപാഹനം**. തത്ഥ ഛത്തം വുത്തലക്ഖണം, ഉപാഹനാ വക്ഖമാനലക്ഖണാ. **ധാരേയ്യാ**തി ഉഭയം ഏകതോ ധാരേയ്യ. വിസും ധാരേന്തിയാ ഹി ദുക്കടം വക്ഖതി.

൨൯൭. **ദിവസ**ന്തി അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം. സചേ ധാരേതീതി യോജനാ.

൨൪൭. കദ്ദമാദീനീതി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന മഹാവാലുകാദീനം ഗഹണം.

൨൪൮. സചേ ഗച്ഛതീതി സമ്ബന്ധോ. **ദിസ്വാ ഗച്ഛാദിക**ന്തി ഛത്തേ ലഗ്ഗനയോഗ്ഗം നീചതരം ഗച്ഛാദികം ദിസ്വാ. **ആദി**-സദ്ദേന ഗുമ്ബാദീനം ഗഹണം. **ദുക്കട**ന്തി ഉപാഹനമത്തസ്സേവ ധാരണേ ദുക്കടം.

൨൪൯. അപനാമേത്വാതി സീസതോ അപനാമേത്വാ. **ഓമുഞ്ചിത്വാ**തി പാദതോ ഓമുഞ്ചിത്വാ. **ഹോതി പാചിത്തിയ**ന്തി പുന പാചിത്തിയം ഹോതി.

൨൫൦. പയോഗഗണനായേവാതി ഛത്തുപാഹനസ്സ അപനേത്വാ അപനേത്വാ എകതോ ധാരണപയോഗഗണനായ. **തികപാചിത്തിയം വുത്ത**ന്തി "അഗിലാനാ അഗിലാനസഞ്ഞാ, വേമതികാ, ഗിലാനസഞ്ഞാ ഛത്തുപാഹനം ധാരേതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തി (പാചി॰ ൧൧൪൩) എവം തികപാചിത്തിയം വുത്തം. "ഗിലാനാ അഗിലാനസഞ്ഞാ, ഗിലാനാ വേമതികാ, ഛത്തുപാഹനം ധാരേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാചി॰ ൧൧൪൪) എവം **ദ്വികദുക്കടം തഥേവ വുത്ത**ന്തി സമ്ബന്ധോ.

൨൫൧. യത്ഥ ഭിക്ഖൂ വാ ഭിക്ഖുനിയോ വാ നിവസന്തി, തസ്മിം **ആരാമേ വാ ഉപചാരേ വാ** അപരിക്ഖിത്തസ്സ ആരാമസ്സ **ഉപചാരേ വാ. ആപദാസൂ**തി രട്ഠഭേദാദിആപദാസു.

പഠമം.

൨൫൨. ഭിക്ഖുനിയാതി എത്ഥ "അഗിലാനായാ"തി സേസോ, പാദേന ഗന്തും സമത്ഥായ അഗിലാനായ ഭിക്ഖുനിയാതി അത്ഥോ. യഥാഹ "അഗിലാനാ നാമ സക്കോതി പദസാ ഗന്തു"ന്തി (പാചി॰ ൧൧൪൭). **യാനം** നാമ രഥാദി, തം ഹേട്ഠാ വുത്തസരൂപമേവ.

൨൫൩. ആപദാസൂതി രട്ഠഭേദാദിആപദാസു. ഛത്തുപാഹനസിക്ഖാപദേ ആരാമേ, ആരാമൂപചാരേ ച അനാപത്തി വുത്താ, ഇധ തഥാ അവുത്തത്താ സബ്ബത്ഥാപി ആപത്തിയേവ വേദിതബ്ബാ.

ദുതിയം.

൨൫൪. "യം കിഞ്ചിപി കടൂപിയ"ന്തി ഇദം "സങ്ഘാണി"ന്തി എതസ്സ അത്ഥപദം. യഥാഹ - "സങ്ഘാണി നാമ യാ കാചി കടൂപഗാ"തി. **സങ്ഘാണി** നാമ മേഖലാദികടിപിളന്ധനം. **കടൂപിയ**ന്തി കടിപ്പദേസോപഗം.

൨൫൫. കടിസുത്തം നാമ കടിയം പിളന്ധനരജ്ജുസുത്തകം.

൨൫൬. ഇധ ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ ചിത്തം അകുസലം, ഇദം പന സിക്ഖാപദം ലോകവജ്ജം, ഇതി ഇദം ഉഭയമേവ **വിസേസതാ** പുരിമസിക്ഖാപദതോ ഇമസ്സ നാനാകരണം.

തതിയം.

൮൪൪. സീസൂപഗാദിസു യം കിഞ്ചി സചേ യാ ധാരേതി, തസ്സാ തസ്സ വത്ഥുസ്സ ഗണനായ ആപത്തിയോ സിയുന്തി യോജനാ. സീസം ഉപഗച്ഛതീതി **സീസൂപഗം,** സീസേ പിളന്ധനാരഹന്തി അത്ഥോ. **ആദി**-സദ്ദേന ഗീവൂപഗാദീനം ഗഹണം. യഥാഹ - "ഇത്ഥാലങ്കാരോ നാമ സീസൂപഗോ ഗീവൂപഗോ ഹത്ഥൂപഗോ പാദൂപഗോ കടൂപഗോ"തി.

൮൪൫. ന ച ദോസോതി യോജനാ. "സദിസന്തി പരിദീപിത"ന്തി വത്തബ്ബേ ഇതി-സദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ.

ചതുത്ഥം.

൮൪൬. **യേന കേനചി ഗന്ധേനാ**തി ചന്ദനതഗരാദിനാ യേന കേനചി ഗന്ധകക്കേന. **സവണ്ണാവണ്ണകേന ചാ**തി വണ്ണേന സഹ വത്തതീതി **സവണ്ണകം,** ഹലിദ്ദികക്കാദി, നത്ഥി ഏതസ്സ ഉബ്ബട്ടനപച്ചയാ ദിസ്സമാനോ വണ്ണവിസേസോതി **അവണ്ണകം,** സാസപകക്കാദി, സവണ്ണകഞ്ച അവണ്ണകഞ്ച സവണ്ണാവണ്ണകം, തേന **സവണ്ണാവണ്ണകേന ച**. ഉബ്ബട്ടേത്വാ ന്ഹായന്തിയാ ന്ഹാനോസാനേ പാചിത്തിയാപത്തി പകാസിതാതി യോജനാ.

൮൪൭. **സബ്ബപയോഗേ**തി സബ്ബസ്മിം പുബ്ബപയോഗേ. **ആബാധപച്ചയാ**തി ദദ്ദുകുട്ഠാദിരോഗപച്ചയാ.

൮൪൮. **ഛട്ഠ**ന്തി "യാ പന ഭിക്ഖുനീ വാസിതകേന പിഞ്ഞാകേന നഹായേയ്യ, പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൮൮൩) സിക്ഖാപദം.

പഞ്ചമഛട്ഠാനി.

൮൪൯. യാ പന ഭിക്ഖുനീ അഞ്ഞായ ഭിക്ഖുനിയാ സചേ ഉബ്ബട്ടാപേയ്യ വാ സമ്ബാഹാപേയ്യ വാ, തസ്സാ **ഭിക്ഖുനിയാ** തഥാ പാചിത്തിയാപത്തി ഹോതീതി യോജനാ.

൮൫൦. **ഏത്ഥ** ഇമസ്മിം ഉബ്ബട്ടനേ, സമ്ബാഹനേ ച ഹത്ഥം അമോചേത്വാ ഉബ്ബട്ടനേ **ഏകാ** ആപത്തി സിയാ, ഹത്ഥം മോചേത്വാ മോചേത്വാ ഉബ്ബട്ടനേ പയോഗഗണനായ സിയാതി യോജനാ.

൮൫൧. **ആപദാസൂ**തി ചോരഭയാദീഹി സരീരകമ്പനാദീസു. **ഗിലാനായാ**തി അന്തമസോ മഗ്ഗഗമനപരിസ്സമേനാപി ആബാധികായ.

൮൫൨. അട്ഠമസിക്ഖാപദേ "സിക്ഖമാനായാ"തി ച നവമസിക്ഖാപദേ "സാമണേരിയാ"തി ച ദസമസിക്ഖാപദേ "ഗിഹിനിയാ"തി ച വിസേസം വജ്ജേത്വാ അവസേസവിനിച്ഛയോ സത്തമേനേവ സമാനോതി ദസ്സേതുമാഹ **"അട്ഠമാദീനി തീണിപീ"**തി.

സത്തമട്ഠമനവമദസമാനി.

൮൫൩. **അന്തോഉപചാരസ്മി**ന്തി ദ്വാദസരതനബ്ഭന്തരേ. **"ഭിക്ഖുസ്സ പുരതോ"**തി ഇദം ഉപലക്ഖണം. തസ്മാ പുരതോ വാ ഹോതു പച്ഛതോ വാ പസ്സതോ വാ, സമന്തതോ ദ്വാദസരതനബ്ഭന്തരേതി നിദസ്സനപദമേതം.

ഛമായപീതി അനന്തരഹിതായ ഭൂമിയാപി. യാ നിസീദേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **ന വട്ടതി** പാചിത്തിയാപത്തി ഹോതീതി അത്ഥോ.

൮൪൮. തികപാചിത്തിയം വുത്തന്തി അനാപുച്ഛിതേ അനാപുച്ഛിതസഞ്ഞാ, വേമതികാ, ആപുച്ഛിതസഞ്ഞാതി തീസു വികപ്പേസു പാചിത്തിയത്തയം വുത്തം. ആപുച്ഛിതേ അനാപുച്ഛിതസഞ്ഞാ, വേമതികാ വാ ഭിക്ഖുസ്സ പുരതോ നിസീദേയ്യാതി വികപ്പദ്വയേ **ദുക്കടദ്വയം** ഹോതി. **ആപദാസൂ**തി രട്ഠഭേദാദിആപദാസു. ആപുച്ഛിതുഞ്ച ഠാതുഞ്ച അസക്കോന്തിയാ **ഗിലാനായ**.

൮൪൯. നിപജ്ജനം **ക്രിയം**. അനാപുച്ഛനം **അക്രിയം**.

ഏകാദസമം.

൮൫൦. ഓകാസോ കതോ യേന സോ **ഓകാസകതോ,** ന ഓകാസകതോ **അനോകാസകതോ,** തം, അകതോകാസന്തി അത്ഥോ, "അസുകസ്മിം നാമ ഠാനേ പുച്ഛാമീ"തി അത്തനാ പുച്ഛിതബ്ബവിനയാദീനം നാമം ഗഹേത്വാ ഓകാസം കാരാപനകാലേ അധിവാസനവസേന അകതോകാസന്തി വുത്തം ഹോതി. **ദോസതാ**തി പാചിത്തിയാപത്തി. ഏകസ്മിം പിടകേ ഓകാസം കാരാപേത്വാ അഞ്ഞസ്മിം പിടകേ പഞ്ഹം പുച്ഛന്തിയാപി പാചിത്തിയം ഹോതീതി ദസ്സേതുമാഹ **"വിനയേ ചാ"**തിആദി.

പുച്ഛന്തിയാപി ചാതി ഏത്ഥ **പി**-സദ്ദേന "അഭിധമ്മം പുച്ഛന്തിയാപീ"തി ഇദഞ്ച അനുത്തസമുച്ചയത്ഥേന **ച**-സദ്ദേന "സുത്തന്തേ ഓകാസം കാരാപേത്വാ വിനയം വാ അഭിധമ്മം വാ പുച്ഛതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സ. അഭിധമ്മേ ഓകാസം കാരാപേത്വാ സുത്തന്തം വാ വിനയം വാ പുച്ഛതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തി ഇദഞ്ച സങ്ഗഹിതം.

൮൫൧. അനോദിസ്സാതി "അസുകസ്മിം നാമ പുച്ഛാമീ"തി ഏവം അനിയമേത്വാ കേവലം "പുച്ഛിതബ്ബം അത്ഥി, പുച്ഛാമി അയ്യാ"തി ഏവം വത്വാ.

ദ്വാദസമം.

൮൫൨-൩. സംകച്ചികന്തി ഥനവേഠനചീവരം, തം പന പാരുപന്തിയാ അധക്ഖകം ഉബ്ഭനാഭിമണ്ഡലം പടിച്ഛാദേന്തിയാ പാരുപിതബ്ബം. തേനാഹ **മാതികട്ഠകഥായം** "അസംകച്ചികാതി അധക്ഖകഉബ്ഭനാഭിമണ്ഡലസങ്ഖാതസ്സ സരീരസ്സ പടിച്ഛാദനത്ഥം അനുഞ്ഞാതസംകച്ചികചീവരരഹിതാ"തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ അസംകച്ചികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ). "സംകച്ചികായ പമാണം തിരിയം ദിയഡ്ഢഹത്ഥന്തി പോരാണഗണ്ഠിപദേ വുത്ത"ന്തി (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൧൨൪൪-൧൨൫൦) വജിരബുദ്ധിത്ഥേരോ. **പരിക്ഖേപോക്കമേ**തി പരിക്ഖേപസ്സ അന്തോപവേസനേ. **ഉപചാരോക്കമേപീ**തി അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ദുതിയലേഡ്ഡുപാതബ്ഭന്തരപവേസനേപി. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. **ഏസേവ നയോ**തി "പഠമേ പാദേ ദുക്കടം, ദുതിയേ പാചിത്തിയ"ന്തി യഥാവുത്തോയേവ നയോ **മതോ** വിഞ്ഞാതോതി അത്ഥോ.

൮൫൪. ആപദാസുപീതി മഹഗ്ഘം ഹോതി സംകച്ചികം, പാരുപിത്വാ ഗച്ഛന്തിയാ ച ഉപദ്ദവോ ഉപ്പജ്ജതി, ഏവരൂപാസു ആപദാസു അനാപത്തി.

വ൪ന്മ. **സേസ**ന്തി ഇധ സരൂപതോ അദസ്സിതഞ്ച. **വുത്തനയേനേവാ**തി മാതികാപദഭാജനാദീസു വുത്തനയേനേവ. സുനിപുണസ്മിം ധമ്മജാതം, അത്ഥജാതഞ്ച വിഭാവേതി വിവിധേനാകാരേന പകാസേതീതി വിഭാവീ, തേന **വിഭാവിനാ**.

തേരസമം.

ഛത്തുപാഹനവഗ്ഗോ നവമോ.

ഏവം നവഹി വഗ്ഗേഹി ഭിക്ഖുനീനം ഭിക്ഖൂഹി അസാധാരണാനി ഛന്നവുതി സിക്ഖാപദാനി ദസ്സേത്വാ ഇതോ പരേസു മുസാവാദവഗ്ഗാദീസു സത്തസു വഗ്ഗേസു ഭിക്ഖൂഹി സാധാരണസിക്ഖാപദാനി ഭിക്ഖുപാതിമോക്ഖവിനിച്ഛയകഥായ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബാനീതി താനി ഇധ ന ദസ്സിതാനി.

സബ്ബാനേവ ഭിക്ഖുനീനം ഖുദ്ദകേസു ഛന്നവുതി, ഭിക്ഖൂനം ദ്വേനവുതീതി അട്ഠാസീതിസതം സിക്ഖാപദാനി. തതോ പരം സകലം ഭിക്ഖുനിവഗ്ഗം, പരമ്പരഭോജനം, അനതിരിത്തഭോജനം, അനതിരിത്തേന അഭിഹട്ഠും പവാരണം, പണീതഭോജനവിഞ്ഞത്തി, അചേലകസിക്ഖാപദം, ദുട്ഠുല്ലപഅച്ഛാദനം, ഊനവീസതിവസ്സഉപസമ്പാദനം, മാതുഗാമേന സദ്ധിം സംവിധായ അദ്ധാനഗമനം, രാജന്തേപുരപ്പവേസനം , സന്തം ഭിക്ഖും അനാപുച്ഛാ വികാലേ ഗാമപ്പവേസനം, നിസീദനം, വസ്സികസാടികന്തി ഇമാനി ബാവീസതി സിക്ഖാപദാനി അപനേത്വാ സേസാനി സതഞ്ച ഛസട്ഠി ച സിക്ഖാപദാനി ഭിക്ഖുനിപാതിമോക്ഖുദ്ദേസമഗ്ഗേന ഉദ്ദിട്ഠാനീതി വേദിതബ്ബാനി.

തത്രായം സങ്ഖേപതോ അസാധാരണസിക്ഖാപദേസു സമുട്ഠാനവിനിച്ഛയോ - ഗിരഗ്ഗസമജ്ജാ, ചിത്താഗാരസിക്ഖാപദം, സങ്ഘാണി, ഇത്ഥാലങ്കാരോ, ഗന്ധവണ്ണകോ, വാസിതകപിഞ്ഞാകോ, ഭിക്ഖുനിആദീഹി ഉമ്മദ്ദനപരിമദ്ദനാനീതി ഇമാനി ദസ സിക്ഖാപദാനി അചിത്തകാനി, ലോകവജ്ജാനി, അകുസലചിത്താനി. അയം പനേത്ഥ അധിപ്പായോ - വിനാപി ചിത്തേന ആപജ്ജിതബ്ബത്താ **അചിത്തകാനി,** ചിത്തേ പന സതി അകുസലേനേവ ആപജ്ജിതബ്ബത്താ **ലോകവജ്ജാനി** ചേവ **അകുസലചിത്താനി** ച. അവസേസാനി അചിത്തകാനി പണ്ണത്തിവജ്ജാനേവ. ചോരിവുട്ഠാപനം, ഗാമന്തരം, ആരാമസിക്ഖാപദം, ഗബ്ഭിനിവഗ്ഗേ ആദിതോ പട്ഠായ സത്ത, കുമാരിഭൂതവഗ്ഗേ ആദിതോ പട്ഠായ പഞ്ച, പുരിസസംസട്ഠം, പാരിവാസിയഛന്ദദാനം, അനുവസ്സവുട്ഠാപനം, ഏകന്തരികവുട്ഠാപനന്തി ഇമാനി ഏകൂനവീസതി സിക്ഖാപദാനി സചിത്തകാനി, പണ്ണത്തിവജ്ജാനി. അവസേസാനി സചിത്തകാനി ലോകവജ്ജാനേവാതി.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

പാചിത്തിയകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പാടിദേസനീയകഥാവണ്ണനാ

൨൪൩൨. ഏവം പാചിത്തിയവിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി പാടിദേസനീയം ദസ്സേതുമാഹ **"അഗിലാനാ"**തിആദി. യാ പന ഭിക്ഖുനീ അഗിലാനാ സയം അത്തനാ വിഞ്ഞത്തിയാ ലദ്ധം സപ്പിം സചേ "ഭുഞ്ജിസ്സാമീ"തി ഗണ്ഹതി, തസ്സാ ഏവം ഗഹണേ ദുക്കടം പരിദീപിതന്തി യോജനാ. തത്ഥ യസ്സാ വിനാ സപ്പിനാ ഫാസു ഹോതി, സാ **അഗിലാനാ** നാമ. **സപ്പി**ന്തി പുബ്ബേ വുത്തവിനിച്ഛയം പാളിആഗതം ഗോസപ്പിആദികമേവ.

൨൪൩൩. **തിപാടിദേസനീയ**ന്തി അഗിലാനാ അഗിലാനസഞ്ഞാ, വേമതികാ, ഗിലാനസഞ്ഞാതി തീസു വികപ്പേസു തീണി പാടിദേസനീയാനി. **ഗിലാനാ ദ്വികദുക്കട**ന്തി ഗിലാനായ ദ്വികദുക്കടം. ഗിലാനാ അഗിലാനസഞ്ഞാ, വേമതികാ വാതി ദ്വീസു വികപ്പേസു ദ്വേ ദുക്കടാനി.

൨൪൩൪-൫. ഗിലാനാ ഹുത്വാ സപ്പിം വിഞ്ഞാപേത്വാ പച്ഛാ വൂപസന്തഗേലഞ്ഞാ ഹുത്വാ **സേവന്തിയാ** പരിഭുഞ്ജന്തിയാപി ച ഗിലാനായ അവസേസം പരിഭുഞ്ജന്തിയാ വാ **ഞാതകാദിതോ** ഞാതകപവാരിതട്ഠാനതോ വിഞ്ഞത്തം ഭുഞ്ജന്തിയാ വാ അഞ്ഞസ്സത്ഥായ വിഞ്ഞത്തം പരിഭുഞ്ജന്തിയാ വാ അത്തനോ ധനേന ഗഹിതം ഭുഞ്ജന്തിയാ വാ ഉമ്മത്തികായ വാ അനാപത്തീതി യോജനാ.

പഠമം.

൨൪൩൬. **സേസേസു ദുതിയാദീസൂ**തി "യാ പന ഭിക്ഖുനീ അഗിലാനാ തേലം…പേ॰… മധും…പേ॰… ഫാണിതം…പേ॰… മച്ഛം…പേ॰… മംസം…പേ॰… ഖീരം…പേ॰… ദധിം വിഞ്ഞാപേത്വാ ഭുഞ്ജേയ്യ, പടിദേസേതബ്ബം തായ ഭിക്ഖുനിയാ ഗാരയ്ഹം അയ്യേ ധമ്മം ആപജ്ജിം അസപ്പായം പാടിദേസനീയം, തം പടിദേസേമീ"തി (പാചി॰ ൧൨൩൬) ഏവം ദുതിയാദീസു സത്തസു പാടിദേസനീയേസു. **നത്ഥി കാചി വിസേസതാ**തി തേലാദിപദാനി വിനാ അഞ്ഞോ കോചി വിസേസോ നത്ഥീതി അത്ഥോ.

൨൪൩൭. പാളിയം അനാഗതേസു സബ്ബേസു സപ്പിആദീസു അട്ഠസു അഞ്ഞതരം വിഞ്ഞാപേത്വാ ഭുഞ്ജന്തിയാപി ദുക്കടന്തി യോജനാ.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

പാടിദേസനീയകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സിക്ഖാകരണീയകഥാവണ്ണനാ

൨൪൩൮. പാടിദേസനീയാനന്തരം ഉദ്ദിട്ഠാനി പഞ്ചസത്തതി സേഖിയാനി മഹാവിഭങ്ഗേ വുത്തവിനിച്ഛയാനേവാതി തദേവ അതിദിസന്തോ ആഹ **"സേഖിയാ പന യേ ധമ്മാ"**തിആദി. യേ പന പഞ്ചസത്തതി സേഖിയാ ധമ്മാ പാടിദേസനീയാനന്തരം **ഉദ്ദിട്ഠാ,** തേസം അത്ഥവിനിച്ഛയോ മഹാവിഭങ്ഗേ വുത്തോവാതി യോജനാ, അത്ഥികേഹി തതോവ ഗഹേതബ്ബോ, ന പുന ഇധ ദസ്സേസ്സാമീതി അധിപ്പായോ.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

സിക്ഖാകരണീയകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൪൩൯-൪൦. സവിഭങ്ഗാനം ഉഭതോവിഭങ്ഗസഹിതാനം **ഉഭതോപാതിമോക്ഖാനം** ഭിക്ഖൂനം, ഭിക്ഖുനീനഞ്ച പാതിമോക്ഖാനം **അട്ഠകഥാസാരോ** സബ്ബട്ഠകഥാനം സാരഭൂതോ യോ സോ അത്ഥോ വിസേസതോ സമന്തപാസാദികായം **വുത്തോ. തം സബ്ബം** സാരഭൂതം അത്ഥം സമാദായ യോ വിനയസ്സവിനിച്ഛയോ ഭിക്ഖൂനം, ഭിക്ഖുനീനഞ്ച ഹിതത്ഥായ മയാ **കതോ** വിരചിതോതി സമ്ബന്ധോ.

൨൪൪൧. നോ അമ്ഹാകം **പടിഭാണജം** പടിഭാണതോ ജാതം **ഇമം തു** ഇമം വിനയവിനിച്ഛയം പന **യേ ജന്തുനോ** സത്താ സുണന്തി , **തേ** ജന്തുനോ **ജനസ്സ** സത്തലോകസ്സ **ഹിതേ** അധിസീലസിക്ഖാപകാസകത്താ ഉപകാരകേ സുമതസ്സ സോഭണന്തി ബുദ്ധാദീഹി മതസ്സ, സോഭണേഹി വാ ബുദ്ധാദീഹി മതസ്സ പടിവിദ്ധസ്സ അമതമഹാനിബ്ബാനസ്സ അയനേ അഞ്ജസഭൂതേ **ജനസ്സ തായനേ** കായികവാചസികവീതിക്കമപടിപക്ഖത്താ അപായഭയനിവാരണട്ഠേന താണഭൂതേ **വിനയേ** വിനയപിടകേ **പകതഞ്ഞുനോ** യഥാസഭാവം ജാനന്താ **തഞ്ഞുനോ ഭവന്തി** തം തം കപ്പിയാകപ്പിയം സേവിതബ്ബാസേവിതബ്ബം ജാനന്താ ഭവന്തേവാതി അത്ഥോ.

൨൪൪൨. ബഹവോ സാരഭൂതാ നയാ ഏത്ഥാതി ബഹുസാരനയോ, തസ്മിം **ബഹുസാരനയേ. പരമേ** ഉത്തമേ **വിനയേ** വിനയപിടകേ **വിസാരദതം** വേസാരജ്ജം അസംഹീരഞാണം **അഭിപത്ഥയതാ** വിസേസതോ ഇച്ഛന്തേന **ബുദ്ധിമതാ** ഞാണാതിസയമന്തേന **യതിനാ** സബ്ബകാലം തിവിധസിക്ഖാപരിപൂരണേ അസിഥിലപവത്തസമ്മാവായാമേന ഭിക്ഖുനാ ഇമസ്മിം വിനയവിനിച്ഛയേ **പരമാ** ഉത്തരിതരാ മഹതീ ആദരതാ **കരണീയതമാ** വിസേസേന കാതബ്ബായേവാതി അത്ഥോ.

൨൪൪൩. ഇച്ചേവം സീലവിസുദ്ധിസാധനേ വിനയപിടകേ വേസാരജ്ജഹേതുതായ ഇമസ്സ വിനയവിനിച്ഛയസ്സ സീലവിസുദ്ധിആദിസത്തവിസുദ്ധിപരമ്പരായ അധിഗന്തബ്ബസ്സ അമതമഹാനിബ്ബാനസ്സ പത്തിയാപി മൂലഭൂതതം ദസ്സേതുമാഹ **"അവഗച്ഛതീ"**തിആദി.

യോ പന ഭിക്ഖു അത്ഥയുത്തം മഹതാ പയോജനത്ഥേന, അഭിധേയ്യത്ഥേന ച സമന്നാഗതം **ഇമം** വിനയസ്സവിനിച്ഛയം **അവഗച്ഛതി** അവേച്ച യാഥാവതോ

ജാനാതി, സോ അപരമ്പരം മരണാഭാവാ **അമരം** ജരായാഭാവാ **അജരം** രാഗാദികിലേസരജപടിപക്ഖത്താ **അരജം** അനേകപ്പകാരരോഗാനം അപ്പവത്തിഹേതുത്താ **അരുജം സന്തിപദം** സബ്ബകിലേസദരഥപരിളാഹാനം വൂപസമഹേതുത്താ സന്തിസങ്ഖാതം നിബ്ബാനപദം **അധിഗച്ഛതി** സീലവിസുദ്ധിആദിസത്തവിസുദ്ധിപരമ്പരായ ഗന്ത്വാ പടിവിജ്ഝതീതി യോജനാ.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഖന്ധകകഥാ

മഹാവഗ്ഗോ

മഹാഖന്ധകകഥാ

പബ്ബജ്ജാകഥാവണ്ണനാ

൨൪൪. ഇച്ചേവം നാതിസങ്ഖേപവിത്ഥാരവസേന വിഭങ്ഗദ്വയേ, തദട്ഠകഥായ ച ആഗതം വിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ഖന്ധകാഗതം വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാരഭന്തോ ആഹ **"സീലക്ഖന്ധാദീ"**തിആദി. തത്ഥ **സീലക്ഖന്ധാദിയുത്തേനാ**തി സീലസമാധിപഞ്ഞാവിമുത്തിവിമുത്തിഞാണദസ്സനസങ്ഖാതേഹി പഞ്ചഹി ഖന്ധേഹി ഗുണരാസീഹി യുത്തേന സമന്നാഗതേന. **സുഭക്ഖന്ധേനാ**തി സുവണ്ണാലിങ്ഗസദിസവട്ടക്ഖന്ധതായ സുഭോ സുന്ദരോ ഖന്ധോ ഏതസ്സാതി സുഭക്ഖന്ധോ, ഭഗവാ, തേന. ഇമിനാ ബാത്തിംസലക്ഖണാനമേകദേസഭൂതസ്സ സമവട്ടക്ഖന്ധതാലക്ഖണസ്സ പരിദീപകേന വചനേന ലക്ഖണാഹാരനയേന ബാത്തിംസലക്ഖണാദികാ സബ്ബാപി രൂപകായസിരീ സന്ദസ്സിതാതി വേദിതബ്ബാ.

ഖന്ധകേതി ഖന്ധാനം സമൂഹോ ഖന്ധകോ, ഖന്ധാനം വാ കായനതോ ദീപനതോ ഖന്ധകോ. **"ഖന്ധാ"**തി ചേത്ഥ പബ്ബജ്ജൂപസമ്പദാദിവിനയകമ്മസങ്ഖാതാ, ചാരിത്തവാരിത്തസിക്ഖാപദസങ്ഖാതാ ച പഞ്ഞത്തിയോ അധിപ്പേതാ. പബ്ബജ്ജാദീനി ഹി ഭഗവതാ പഞ്ഞത്തത്താ "പഞ്ഞത്തിയോ"തി വുച്ചന്തി. പഞ്ഞത്തിയഞ്ച **ഖന്ധ**-സദ്ദോ ദിസ്സതി "ദാരുക്ഖന്ധോ (സം॰ നി॰ ൪.൨൪൧) അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ (പടി॰ മ॰ ൧.൧൧൭) ഉദകക്ഖന്ധോ"തിആദീസു (അ॰ നി॰ ൬.൩൭) വിയ. അപിച ഭാഗരാസത്ഥതാ ചേത്ഥ യുജ്ജതിയേവ താസം പഞ്ഞത്തീനം ഭാഗസോ, രാസിതോ ച വിഭത്തത്താ. തസ്മിം **ഖന്ധകേ**. **പി**-സദ്ദോ വുത്താപേക്ഖായ പഞ്ചസതികസത്തസതികക്ഖന്ധകേ ദ്വേ വജ്ജേത്വാ പബ്ബജ്ജക്ഖന്ധകാദികേ ഭിക്ഖുനിഖന്ധകപരിയോസാനേ വീസതിവിധേ ഖന്ധകേ വുത്തവിനിച്ഛയസ്സ ഇധ വക്ഖമാനത്താ. തദേവ സന്ധായാഹ **"ഖന്ധകേപി പവക്ഖാമി, സമാസേന വിനിച്ഛയ"**ന്തി.

൨൪൫. **"മാതരാ പിതരാ"**തി ഇമിനാ ജനകായേവ അധിപ്പേതാ. "ഭണ്ഡുകമ്മം, സമണകരണം, പബ്ബാജനന്തി ച പരിയായ-സദ്ദാ"തി "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഘം അപലോകേതും ഭണ്ഡുകമ്മായാ"തി (മഹാവ॰ ൧൦൮) ഇമിസ്സാ **പാളിയാ അട്ഠകഥായ** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൮) വുത്തം. **ആപുച്ഛിത്വാ**തി ഏത്ഥ "സങ്ഘ"ന്തി സേസോ.

൨൪൬. വാവടോതി പസുതോ, യുത്തപയുത്തോതി അത്ഥോ. "പബ്ബാജേത്വാ ആനയ ഇതി ചാ"തി പദച്ഛേദോ. ഏത്ഥ ച തിധാ പബ്ബാജനം വേദിതബ്ബം കേസച്ഛേദനം, കാസായഅച്ഛാദനം, സരണദാനന്തി, ഇമാനി തീണി കരോന്തോ "പബ്ബാജേതീ"തി വുച്ചതി. തേസു ഏകം, ദ്വേ വാപി കരോന്തോ തഥാ വോഹരീയതിയേവ. തസ്മാ **"പബ്ബാജേത്വാനയാ"**തി ഇമിനാ കേസേ ഛിന്ദിത്വാ കാസായാനി അച്ഛാദേത്വാ ആനേഹീതി അയമത്ഥോ ദീപിതോതി ദട്ഠബ്ബോ.

൨൪൭. **അവുത്തോ**തി ഉപജ്ഝായേന അനുയ്യോജിതോ. സോ ദഹരോ സചേ തം സയമേവ കേസച്ഛേദനകാസായച്ഛാദനേഹി പബ്ബാജേതി, വട്ടതീതി യോജനാ.

൨൪൮. **തത്ഥാ**തി അത്തനോ സമീപേ. **ഖണ്ഡസീമം നേത്വാ**തി ഭണ്ഡുകമ്മാരോചനപരിഹാരത്ഥം വുത്തം. തേന സഭിക്ഖുകേ വിഹാരേ അഞ്ഞമ്പി ഭിക്ഖും "ഏതസ്സ കേസേ ഛിന്ദാ"തി വത്തും ന വട്ടതി. **പബ്ബാജേത്വാ**തി കേസച്ഛേദനം സന്ധായ വദതി.

൨൪൯. **"പുരിസം ഭിക്ഖുതോ അഞ്ഞോ, പബ്ബാജേതി ന വട്ടതീ"**തി ഇദം സരണദാനം സന്ധായ വുത്തം. തേനേവാഹ "സാമണേരോ"തിആദി.

൨൫൦. **ഉഭിന്നമ്പി** ഥേരഥേരീനം "ഇമേഹി ചീവരേഹി ഇമം അച്ഛാദേഹീ"തി **ആണത്തിയാ** സാമണേരോപി വാ ഹോതു, തഥാ സാമണേരീ വാ ഹോതു, **തേ** ഉഭോ സാമണേരസാമണേരീ കാസായാനി ദാതും ലഭന്തീതി യോജനാ.

൨൫൧-൨. **പബ്ബാജേന്തേന ഭിക്ഖുനാ**തി ഏത്ഥ "തചപഞ്ചകകമ്മട്ഠാനം ദത്വാ"തി വത്തബ്ബം ഏവഞ്ഹി കത്വാ കേസാപനയനസ്സ **അട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ "ആവുസോ, സുട്ഠു ഉപധാരേഹി, സതിം ഉപട്ഠാപേഹീതി വത്വാ തചപഞ്ചകകമ്മട്ഠാനം ആചിക്ഖിതബ്ബം. ആചിക്ഖന്തേന ച വണ്ണസണ്ഠാനഗന്ധാസയോകാസവസേന അസുചിജേഗുച്ഛപടിക്കൂലഭാവം, നിജ്ജീവനിസ്സത്തഭാവം വാ പാകടം കരോന്തേന ആചിക്ഖിതബ്ബ"ന്തിആദി. കിമത്ഥമേവം കരീയതീതി ചേ? സചേ ഉപനിസ്സയസമ്പന്നോ ഹോതി, തസ്സ ഖുരഗ്ഗേയേവ അരഹത്തപാപുണനത്ഥം. വുത്തഞ്ചേതം **അട്ഠകഥായം** -

> "യേ ഹി കേചി ഖുരഗ്ഗേ അരഹത്തം പത്താ, സബ്ബേ തേ ഏവരൂപം സവനം ലഭിത്വാ കല്യാണമിത്തേന ആചരിയേന ദിന്നനയം നിസ്സായ, നോ അനിസ്സായ, തസ്മാസ്സ ആദിതോവ ഏവരൂപീ കഥാ കഥേതബ്ബാ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൪).

ഏതേനേവ ബ്യതിരേകതോ ഇതോ അഞ്ഞാ അനിയ്യാനികകഥാ ന കഥേതബ്ബാതി ദീപിതം ഹോതി. **ഗോമയാദിനാ**തി ഗോമയചുണ്ണാദിനാ. **ആദി**-സദ്ദേന മത്തികാദീനം ഗഹണം. **പീളകാ വാ**തി ഥുല്ലപീളകാ വാ. **കച്ഛു വാ**തി സുഖുമകച്ഛു വാ. **നിയംപുത്ത**ന്തി അത്തനോ പുത്തം. "ഭിക്ഖുനാ"തി ഇമസ്സ പദസ്സ ദൂരത്താ **"യതിനാ"**തി ആഹ.

൨൫൩-൪. കസ്മാ പന ഏവം നഹാപേതബ്ബോതി ആഹ **"ഏത്തകേനാപീ"**തിആദി. **സോ**തി പബ്ബജ്ജാപേക്ഖോ. **ഉപജ്ഝായകാദിസൂ**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന ആചരിയസമാനുപജ്ഝായകാദീനം ഗഹണം. **പാപുണന്തി ഹീ**തി ഏത്ഥ **ഹി**-സദ്ദോ യസ്മാ-പദത്ഥേ വത്തതി. യസ്മാ ഏത്തകേനാപി ഉപജ്ഝായാദീസു സഗാരവോ ഹോതി, യസ്മാ ച ഏവരൂപം ഉപകാരം ലഭിത്വാ കുലപുത്താ ഉപ്പന്നം അനഭിരതിം പടിവിനോദേത്വാ സിക്ഖായോ പരിപൂരേത്വാ നിബ്ബാനം പാപുണിസ്സന്തി, തസ്മാ ഏവരൂപോ ഉപകാരോ കാതബ്ബോതി അത്ഥോ.

൨൫൫. **ഏകതോ**തി സബ്ബാനി ചീവരാനി ഏകതോ കത്വാ.

൨൫൬. **അഥാ**തി അധികാരന്തരാരമ്ഭേ നിപാതോ. തസ്സ ഹത്ഥേ അദത്വാപി ഉപജ്ഝായോ വാ ആചരിയോ വാപി സയമേവ **തം** പബ്ബജ്ജാപേക്ഖം അച്ഛാദേതി, വട്ടതീതി യോജനാ.

൨൫൭. അദിന്നചീവരസ്സ അഗ്ഗഹേതബ്ബത്താ ആഹ **"അപനേത്വാ തതോ സബ്ബം, പുന ദാതബ്ബമേവ ത"**ന്തി. **തതോ**തി തസ്സ സരീരതോ. **ത**ന്തി ചീവരം.

൧൪൯-൧. ഏതദേവ ആഹ **"ഭിക്ഖുനാ"**തിആദിനാ. **അദിന്നം ന വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ പബ്ബജ്ജാ ന രുഹതീതി വദന്തി. തസ്സേവ **സന്തകം വാപി** ചീവരം അദിന്നം ന വട്ടതി **അത്തസന്തകേ** ആചരിയുപജ്ഝായാനം അത്തനോ സന്തകേ ചീവരേ **കാ കഥാ** വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി അത്ഥോ. **ഭിക്ഖൂ**തി യേ തത്ഥ സന്നിപതിതാ. **കാരാപേത്വാന ഉക്കുടി**ന്തി ഏത്ഥ സബ്ബധാത്വത്ഥാനുഗതോ കരോതി-സദ്ദോ ഗഹിതോതി ഉക്കുടികം നിസീദാപേത്വാതി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ, "ഉക്കുടിക"ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൪) **അട്ഠകഥാ**പാഠോ ഗാഥാബന്ധസുഖത്ഥം ഇധ ക-കാരലോപേന നിദ്ദിട്ഠോ.

൧൪൩. **ഏകപദം വാപീ**തി ബുദ്ധമിച്ചാദികം ഏകമ്പി വാ പദം. **ഏകക്ഖരമ്പി** വാതി ബുകാരാദിഅക്ഖരേസു ഏകമ്പി വാ അക്ഖരം. **പടിപാടി**ന്തി "ബുദ്ധ"മിച്ചാദികം പദപന്തിം.

൧൪൪. അകത്തബ്ബപ്പകാരന്തരം ദസ്സേതുമാഹ **"തിക്ഖത്തും യദി വാ"**തിആദി. **തഥാ സേസേസൂ**തി യദി വാ "ധമ്മം സരണ"ന്തി തിക്ഖത്തും ദേതി, "സങ്ഘം സരണ"ന്തി യദി വാ തിക്ഖത്തും ദേതി, **ഏവമ്പി** തീണി സരണാനി അദിന്നാനേവ ഹോന്തി.

൧൪൫. അനുനാസികന്താനി കത്വാ ദാതബ്ബാനീതി സമ്ബന്ധോ. അനുനാസികന്തം കത്വാ ദാനകാലേ അന്തരാവിച്ഛേദം അകത്വാ ദാതബ്ബാനീതി ദസ്സേതും **"ഏകാബദ്ധാനി വാ പനാ"**തി വുത്തം. **വിച്ഛിന്ദിത്വാ** പദപടിപാടിതോ മ-കാരന്തം കത്വാ ദാനസമയേ വിച്ഛേദം കത്വാ. **മന്താനീ**തി "ബുദ്ധം സരണം ഇച്ചാദിനാ മ-കാരന്താനി. "ബുദ്ധം സരണം ഗച്ഛാമീ"തിആദിനാ നയേന നിഗ്ഗഹിതന്തമേവ കത്വാ ന ദാതബ്ബന്തി **"അഥാ"**തി ആഹ.

൧൪൬. **സുദ്ധി** നാമ ആചരിയസ്സ ഞത്തിയാ, കമ്മവാചായ ച ഉച്ചാരണവിസുദ്ധി. **പബ്ബജ്ജാ**തി സാമണേരസാമണേരിപബ്ബജ്ജാ. **ഉഭതോസുദ്ധിയാ വിനാ**തി ഉഭതോസുദ്ധിം വിനാ ആചരിയന്തേവാസീനം ഉഭിന്നം തീസു സരണത്തയദാനഗ്ഗഹണേസു ഉച്ചാരണസുദ്ധിം വിനാ, ഏകസ്സാപി അക്ഖരസ്സ വിപത്തിസബ്ഭാവേ ന ഹോതീതി അത്ഥോ.

൧൪൭-൮. **"പബ്ബജ്ജാഗുണമിച്ഛതാ"**തി ഇദം "ആചരിയേന, അന്തേവാസികേനാ"തി പദദ്വയസ്സ വിസേസനം ദട്ഠബ്ബം, അന്തേവാസികസ്സ പബ്ബജ്ജാഗുണം ഇച്ഛന്തേന ആചരിയേന, അത്തനോ പബ്ബജ്ജാഗുണം ഇച്ഛന്തേന അന്തേവാസികേന ച **ബു-ദ്ധ-കാരാദയോ വണ്ണാ** ബു-കാര ധ-കാരാദയോ വണ്ണാ അക്ഖരാ **ഠാനകരണസമ്പദം** കണ്ഠതാലുമുദ്ധദന്തഓട്ഠനാസികാഭേദം ഠാനസമ്പദഞ്ച അക്ഖരുപ്പത്തിസാധകതമജിവ്ഹാമജ്ഝാദികരണസമ്പദഞ്ച **അഹാപേന്തേന** അപരിഹാപേന്തേന വത്തബ്ബാതി യോജനാ. കസ്മാ ഇദമേവ ദള്ഹം കത്വാ വുത്തന്തി ആഹ **"ഏകവണ്ണവിനാസേനാ"**തിആദി. **ഹി**-സദ്ദോ യസ്മാ-പദത്ഥേ, യസ്മാ ഏകസ്സാപി വണ്ണസ്സ **വിനാസേന** അനുച്ചാരണേന വാ ദുരുച്ചാരണേന വാ പബ്ബജ്ജാ ന രുഹതി, തസ്മാ ഏവം വുത്തന്തി അധിപ്പായോ.

൧൪൯. **യദി സിദ്ധാ**തി സാസങ്കവചനേന ഉഭതോഉച്ചാരണസുദ്ധിയാ ദുക്കരത്തം ദീപേത്വാ "അപ്പമത്തേഹി ഭവിതബ്ബ"ന്തി ഉഭിന്നം ആചരിയന്തേവാസികാനം അനുസിട്ഠി ദിന്നാ ഹോതി. **സരണഗമനതോവാ**തി അവധാരണേന സാമണേരപബ്ബജ്ജാ ഉപസമ്പദാ വിയ ഞത്തിചതുത്ഥേന കമ്മേന ന ഹോതി, ഇദാനിപി സരണഗമനേനേവ സിജ്ഝതീതി ദീപേതി. **ഹി**-സദ്ദോ പസിദ്ധിയം. യഥാഹ -

> "യസ്മാ സരണഗമനേന ഉപസമ്പദാ പരതോ പടിക്ഖിത്താ, തസ്മാ സാ ഏതരഹി സരണഗമനമത്തേനേവ ന രുഹതി. സാമണേരസ്സ പബ്ബജ്ജാ പന യസ്മാ പരതോപി 'അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഇമേഹി തീഹി സരണഗമനേഹി സാമണേരപബ്ബജ്ജ'ന്തി (മഹാവ॰ ൧൦൫) അനുഞ്ഞാതാ ഏവ, തസ്മാ സാ ഏതരഹിപി സരണഗമനമത്തേനേവ രുഹതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൪).

സരണഗമനതോ ഏവ പബ്ബജ്ജാ **യദിപി** കിഞ്ചാപി **സിദ്ധാ** നിപ്ഫന്നാ, തഥാപി അസ്സ സാമണേരസ്സ "ഇദഞ്ചിദഞ്ച മയാ പൂരേതബ്ബം സീല"ന്തി ഞത്വാ **പരിപൂരണത്ഥായ** ഭിക്ഖുനാ ദസ സീലാനി ദാതബ്ബാനീതി യോജനാ. യഥാഹ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സാമണേരാനം ദസ സിക്ഖാപദാനി, തേസു ച സാമണേരേഹി സിക്ഖിതും. പാണാതിപാതാ വേരമണീ"തിആദി (മഹാവ॰ ൧൦൬).

പബ്ബജ്ജാകഥാവണ്ണനാ.

൧൫൦-൧. **ഉപജ്ഝായ**ന്തി വജ്ജാവജ്ജേ ഉപനിജ്ഝായതീതി ഉപജ്ഝായോ, തം, ഭഗവതാ വുത്തേഹി അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ പരിപുണ്ണദസവസ്സോ പുഗ്ഗലോ. നിവാസേത്വാ ച പാരുപിത്വാ ച സിരസി അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ അത്തനോ അഭിമുഖേ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ "ഉപജ്ഝായോ മേ, ഭന്തേ, ഹോഹീ"തി തിക്ഖത്തും വത്വാ ആയാചനായ കതായ "സാഹു, ലഹു, ഓപായികം, പടിരൂപം, പാസാദികേന സമ്പാദേഹീ"തി ഇമേസു പഞ്ചസു പദേസു അഞ്ഞതരം കായേന വാ വാചായ വാ ഉഭയേന വാ വിഞ്ഞാപേത്വാ തസ്മിം സമ്പടിച്ഛിതേ പിതുട്ഠാനേ ഠത്വാ അത്രജമിവ തം ഗഹേത്വാ വജ്ജാവജ്ജം ഉപപരിക്ഖിത്വാ ദോസേന നിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ സദ്ധിവിഹാരികേ സിക്ഖാപേന്തോ ഉപജ്ഝായോ നാമ.

വിജ്ജാസിപ്പം, ആചാരസമാചാരം വാ സിക്ഖിതുകാമേഹി ആദരേന ചരിതബ്ബോ ഉപട്ഠാതബ്ബോതി **ആചരിയോ,** തം, ഉപജ്ഝായേ വുത്തലക്ഖണസമന്നാഗതോയേവ പുഗ്ഗലോ. വുത്തനയേനേവ നിസീദിത്വാ "ആചരിയോ മേ, ഭന്തേ, ഹോഹി, ആയസ്മതോ നിസ്സായ വച്ഛാമീ"തി തിക്ഖത്തും വത്വാ ആയാചനായ കതായ "സാഹൂ"തിആദീസു പഞ്ചസു അഞ്ഞതരം വത്വാ തസ്മിം സമ്പടിച്ഛിതേ പിതുട്ഠാനേ ഠത്വാ പുത്തട്ഠാനിയം അന്തേവാസിം സിക്ഖാപേന്തോ ആചരിയോ നാമ.

ഏത്ഥ ച **സാഹൂ**തി സാധു. **ലഹൂ**തി അഗരു, മമ തുയ്ഹം ഉപജ്ഝായഭാവേ ഭാരിയം നത്ഥീതി അത്ഥോ. **ഓപായിക**ന്തി ഉപായപടിസംയുത്തം, തം ഉപജ്ഝായഗ്ഗഹണം ഇമിനാ ഉപായേന ത്വം മേ ഇതോ പട്ഠായ ഭാരോ ജാതോസീതി വുത്തം ഹോതി. **പടിരൂപ**ന്തി അനുരൂപം തേ ഉപജ്ഝായഗ്ഗഹണന്തി അത്ഥോ. **പാസാദികേനാ**തി പസാദാവഹേന കായവചീപയോഗേന. **സമ്പാദേഹീ**തി തിവിധം സിക്ഖം നിപ്ഫാദേഹീതി അത്ഥോ. **കായേന വാ**തി ഹത്ഥമുദ്ദാദിം ദസ്സേന്തോ കായേന വാ. നാമവിസേസം വിനാ പൂരേതബ്ബവത്താനം സമതായ ഉഭോപി ഏകതോ വുത്താ.

ഏതാനി വത്താനി ഉപജ്ഝായസ്സ സദ്ധിവിഹാരികേന, ആചരിയസ്സ അന്തേവാസികേനാപി ഏവമേവ കാതബ്ബാനേവാതി. **വസതാ**തി വസന്തേന. **പിയസീലേനാ**തി പിയം സീലമേതസ്സാതി പിയസീലോ, തേന, സീലം പരിപൂരിതുകാമേനാതി വുത്തം ഹോതി.

൨൭൨-൩. ആസനം പഞ്ഞപേതബ്ബന്തി എത്ഥ "കാലസ്സേവ വുട്ഠായ ഉപാഹനാ ഓമുഞ്ചിത്വാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ"തി (മഹാവ॰ ൬൬) വുത്താ പുബ്ബകിരിയാ വത്തബ്ബാ. **ആസനം പഞ്ഞപേതബ്ബന്തി** ദന്തകട്ഠഖാദനട്ഠാനം സമ്മജ്ജിത്വാ നിസീദനത്ഥായ ആസനം പഞ്ഞപേതബ്ബം. ഇമിനാ ച യാഗുപാനട്ഠാനാദീസുപി ആസനാനി പഞ്ഞപേതബ്ബാനേവാതി ദസ്സിതം ഹോതി.

ദന്തകട്ഠം ദാതബ്ബന്തി മഹന്തം, മജ്ഝിമം, ഖുദ്ദകന്തി തീണി ദന്തകട്ഠാനി ഉപനേത്വാ തതോ യം തീണി ദിവസാനി ഗണ്ഹാതി, ചതുത്ഥദിവസതോ പട്ഠായ താദിസമേവ ദാതബ്ബം. സചേ അനിയമം കത്വാ യം വാ തം വാ ഗണ്ഹാതി, അഥ യാദിസം ലഭതി, താദിസം ദാതബ്ബം.

മുഖോദകം ദാതബ്ബന്തി മുഖധോവനോദകം മുഖോദകന്തി മജ്ഝേപദലോപീസമാസോ, തം ദേന്തേന സീതഞ്ച ഉണ്ഹഞ്ച ഉദകം ഉപനേത്വാ തതോ യം തീണി ദിവസാനി വളഞ്ജേതി, ചതുത്ഥദിവസതോ പട്ഠായ താദിസമേവ മുഖധോവനോദകം ദാതബ്ബം. സചേ അനിയമം കത്വാ യം വാ തം വാ ഗണ്ഹാതി, അഥ യാദിസം ലഭതി, താദിസം ദാതബ്ബം. സചേ ദുവിധമ്പി വളഞ്ജേതി, ദുവിധമ്പി ഉപനേതബ്ബം. "മുഖോദകം മുഖധോവനട്ഠാനേ ഠപേത്വാ അവസേസട്ഠാനാനി സമ്മജ്ജിതബ്ബാനി. സമ്മജ്ജന്തേന ച വച്ചകുടിതോ പട്ഠായ സമ്മജ്ജിതബ്ബം. ഥേരേ വച്ചകുടിം ഗതേ പരിവേണം സമ്മജ്ജിതബ്ബം, ഏവം പരിവേണം അസുഞ്ഞം ഹോതീ"തി **അട്ഠകഥായം** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൬൪ അത്ഥതോ സമാനം) വുത്തനയേനേവ സമ്മജ്ജിതബ്ബം.

തതോ ഉത്തരിം കത്തബ്ബം ദസ്സേതുമാഹ **"തസ്സ കാലേനാ"**തിആദി. **തസ്സാതി** ഉപജ്ഝായസ്സ വാ ആചരിയസ്സ വാ. **കാലേനാതി** യാഗുപാനകാലേ. ഇധാപി "ആസനം പഞ്ഞപേതബ്ബ"ന്തി സേസോ. യഥാഹ "ഥേരേ വച്ചകുടിതോ അനിക്ഖന്തേയേവ ആസനം പഞ്ഞപേതബ്ബം. സരീരകിച്ചം കത്വാ ആഗന്ത്വാ തസ്മിം നിസിന്നസ്സ 'സചേ യാഗു ഹോതീ'തിആദിനാ നയേന വുത്തം വത്തം കാതബ്ബ"ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൬൪).

യാഗു തസ്സുപനേതബ്ബാതി എത്ഥ "ഭാജനം ധോവിത്വാ"തി സേസോ. യഥാഹ - "ഭാജനം ധോവിത്വാ യാഗു ഉപനാമേതബ്ബാ"തി (മഹാവ॰ ൬൬). **സങ്ഘതോ വാതി** സലാകാദിവസേന സങ്ഘതോ ലബ്ഭമാനാ വാ. **കുലതോപി വാതി** ഉപാസകാദികുലതോ വാ.

"പത്തേ വത്തഞ്ച കാതബ്ബ"ന്തി ഇദം "യാഗും പീതസ്സ ഉദകം ദത്വാ ഭാജനം പടിഗ്ഗഹേത്വാ നീചം കത്വാ സാധുകം അപ്പടിഘംസന്തേന ധോവിത്വാ പടിസാമേതബ്ബം, ഉപജ്ഝായമ്ഹി വുട്ഠിതേ ആസനം ഉദ്ധരിതബ്ബം . സചേ സോ ദേസോ ഉക്ലാപോ ഹോതി, സോ ദേസോ സമ്മജ്ജിതബ്ബോ"തി (മഹാവ॰ ൬൬) ആഗതവത്തം സന്ധായാഹ. ദിവാ ഭുത്തപത്തേപി കാതബ്ബം ഏതേനേവ ദസ്സിതം ഹോതി.

വത്തം "ഗാമപ്പവേസനേ"തി ഇദം "സചേ ഉപജ്ഝായോ ഗാമം പവിസിതുകാമോ ഹോതി, നിവാസനം ദാതബ്ബം, പടിനിവാസനം പടിഗ്ഗഹേതബ്ബ"ന്തിആദിനയപ്പവത്തം (മഹാവ॰ ൬൬) വത്തം സന്ധായാഹ. **"കാതബ്ബ"**ന്തി ഇദം സബ്ബപദേഹി യോജേതബ്ബം.

൨൭൪. ചീവരേ യാനി വത്താനീതി ഗാമം പവിസിതുകാമസ്സ ചീവരദാനേ, പടിനിവത്തസ്സ ചീവരഗ്ഗഹണസങ്ഘരണപടിസാമനേസു മഹേസിനാ യാനി വത്താനി വുത്താനി, താനി ച കാതബ്ബാനി. **സേനാസനേ തഥാതി** "യസ്മിം വിഹാരേ ഉപജ്ഝായോ വിഹരതീ"തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൬൬) വുത്തനയേന "സേനാസനേ കത്തബ്ബ"ന്തി ദസ്സിതം സേനാസനവത്തഞ്ച.

പാദപീഠകഥലികാദീസു തഥാതി യോജനാ. ഉപജ്ഝായേ ഗാമതോ പടിനിവത്തേ ച ജന്താഘരേ ച "പാദോദകം പാദപീഠം പാദകഥലികം ഉപനിക്ഖിപിതബ്ബ"ന്തി (മഹാവ॰ ൬൬) ഏവമാഗതം വത്തഞ്ച കാതബ്ബം. **ആദി**-സദ്ദേന "ഉപജ്ഝായോ പാനീയേന പുച്ഛിതബ്ബോ"തിആദിവത്തം (മഹാവ॰ ൬൬) സങ്ഗണ്ഹാതി.

൨൭൫. ഏവം സബ്ബത്ഥ വത്തേസു പാടിയേക്കം ദസ്സിയമാനേസു പപഞ്ചോതി ഖന്ധകം ഓലോകേത്വാ സുഖഗ്ഗഹണത്ഥായ ഗണനം ദസ്സേതുകാമോ ആഹ **"ഏവമാദീനീ"**തിആദി. **രോഗതോ വുട്ഠാനാഗമനന്താനീതി** ആചരിയുപജ്ഝായാനം രോഗതോ വുട്ഠാനാഗമനപരിയോസാനാനി. **സത്തതിംസസതം സിയുന്തി** സത്തതിംസാധികസതവത്താനീതി അത്ഥോ.

താനി പന വത്താനി **ഖന്ധകപാളിയാ** (മഹാവ॰ ൬൬) ആഗതക്കമേന ഏവം യഥാവുത്തഗണനായ സമാനേതബ്ബാനി - ദന്തകട്ഠദാനം, മുഖോദകദാനം, ആസനപഞ്ഞാപനം, സചേ യാഗു ഹോതി, ഭാജനം ധോവിത്വാ യാഗുയാ ഉപനാമനം, യാഗും പീതസ്സ ഉദകം ദത്വാ ഭാജനം പടിഗ്ഗഹേത്വാ നീചം കത്വാ സാധുകം അപ്പടിഘംസന്തേന ധോവിത്വാ പടിസാമനം, ഉപജ്ഝായമ്ഹി വുട്ഠിതേ ആസനസ്സ ഉദ്ധരണം, സചേ സോ ദേസോ ഉക്ലാപോ ഹോതി, തസ്സ സമ്മജ്ജനം, സചേ ഉപജ്ഝായോ ഗാമം പവിസിതുകാമോ ഹോതി, തസ്സ നിവാസനദാനം, പടിനിവാസനപടിഗ്ഗഹണം, കായബന്ധനദാനം, സഗുണം കത്വാ സങ്ഘാടിദാനം, ധോവിത്വാ സോദകപത്തസ്സ ദാനം, സചേ ഉപജ്ഝായോ പച്ഛാസമണം ആകങ്ഖതി, തിമണ്ഡലം പടിച്ഛാദേന്തേന പരിമണ്ഡലം നിവാസേത്വാ കായബന്ധനം ബന്ധിത്വാ സഗുണം കത്വാ സങ്ഘാടിയോ പാരുപിത്വാ ഗണ്ഠികം പരിമുഞ്ചിത്വാ ധോവിത്വാ പത്തം ഗഹേത്വാ ഉപജ്ഝായസ്സ പച്ഛാസമണേന ഗമനം, നാതിദൂരനച്ചാസന്നേ ഗമനം, പത്തപരിയാപന്നസ്സ പടിഗ്ഗഹണം, ന ഉപജ്ഝായസ്സ ഭണമാനസ്സ അന്തരന്തരാ കഥാഓപാതനം, ഉപജ്ഝായസ്സ ആപത്തിസാമന്താ ഭണമാനസ്സ ച നിവാരണം, നിവത്തന്തേന പഠമതരം ആഗന്ത്വാ ആസനപഞ്ഞാപനം, പാദോദകപാദപീഠപാദകഥലികാനം ഉപനിക്ഖിപനം, പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ പത്തചീവരപടിഗ്ഗഹണം, പടിനിവാസനദാനം, നിവാസനപടിഗ്ഗഹണം, സചേ ചീവരം സിന്നം ഹോതി, മുഹുത്തം ഉണ്ഹേ ഓതാപനം, നേവ ഉണ്ഹേ ചീവരസ്സ നിദഹനം, മജ്ഝേ യഥാ ഭങ്ഗോ ന ഹോതി, ഏവം ചതുരങ്ഗുലം കണ്ണം ഉസ്സാരേത്വാ ചീവരസ്സ സങ്ഘരണം, ഓഭോഗേ കായബന്ധനസ്സ കരണം, സചേ പിണ്ഡപാതോ ഹോതി, ഉപജ്ഝായോ ച ഭുഞ്ജിതുകാമോ ഹോതി, ഉദകം ദത്വാ പിണ്ഡപാതസ്സ ഉപനാമനം, ഉപജ്ഝായസ്സ പാനീയേന പുച്ഛനം, ഭുത്താവിസ്സ ഉദകം ദത്വാ പത്തം പടിഗ്ഗഹേത്വാ നീചം കത്വാ സാധുകം അപ്പടിഘംസന്തേന ധോവിത്വാ വോദകം കത്വാ മുഹുത്തം ഉണ്ഹേ ഓതാപനം, ന ച ഉണ്ഹേ പത്തസ്സ നിദഹനം, പത്തചീവരം നിക്ഖിപിതബ്ബം -

പത്തം നിക്ഖിപന്തേന ഏകേന ഹത്ഥേന പത്തം ഗഹേത്വാ ഏകേന ഹത്ഥേന ഹേട്ഠാമഞ്ചം വാ ഹേട്ഠാപീഠം വാ പരാമസിത്വാ പത്തസ്സ നിക്ഖിപനം, ന ച അനന്തരഹിതായ ഭൂമിയാ പത്തസ്സ നിക്ഖിപനം, ചീവരം നിക്ഖിപന്തേന

ഏകേന ഹത്ഥേന ചീവരം ഗഹേത്വാ ഏകേന ഹത്ഥേന ചീവരവംസം വാ ചീവരരജ്ജും വാ പമജ്ജിത്വാ പാരതോ അന്തം ഓരതോ ഭോഗം കത്വാ ചീവരസ്സ നിക്ഖിപനം, ഉപജ്ഝായമ്ഹി വുട്ഠിതേ ആസനസ്സ ഉദ്ധരണം, പാദോദകപാദപീഠപാദകഥലികാനം പടിസാമനം, സചേ സോ ദേസോ ഉക്ലാപോ ഹോതി, തസ്സ സമ്മജ്ജനം, സചേ ഉപജ്ഝായോ ന്ഹായിതുകാമോ ഹോതി, ന്ഹാനസ്സ പടിയാദനം, സചേ സീതേന അത്ഥോ ഹോതി, സീതസ്സ സചേ ഉണ്ഹേന അത്ഥോ ഹോതി, ഉണ്ഹസ്സ പടിയാദനം, സചേ ഉപജ്ഝായോ ജന്താഘരം പവിസിതുകാമോ ഹോതി, ചുണ്ണസ്സ സന്നയനം, മത്തികാതേമനം, ജന്താഘരപീഠം ആദായ ഉപജ്ഝായസ്സ പിട്ഠിതോ പിട്ഠിതോ ഗന്ത്വാ ജന്താഘരപീഠം ദത്വാ ചീവരം പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഏകമന്തം നിക്ഖിപനം, ചുണ്ണദാനം, മത്തികാദാനം, സചേ ഉസ്സഹതി, ജന്താഘരം പവിസിതബ്ബം -

ജന്താഘരം പവിസന്തേന മത്തികായ മുഖം മക്ഖേത്വാ പുരതോ ച പച്ഛതോ ച പടിച്ഛാദേത്വാ ജന്താഘരപ്പവേസോ, ന ഥേരാനം ഭിക്ഖൂനം അനുപഖജ്ജ നിസീദനം, ന നവാനം ഭിക്ഖൂനം ആസനേന പടിബാഹനം, ജന്താഘരേ ഉപജ്ഝായസ്സ പരികമ്മസ്സ കരണം, ജന്താഘരാ നിക്ഖമന്തേന ജന്താഘരപീഠം ആദായ പുരതോ ച പച്ഛതോ ച പടിച്ഛാദേത്വാ ജന്താഘരാ നിക്ഖമനം, ഉദകേപി ഉപജ്ഝായസ്സ പരികമ്മകരണം, ന്ഹാതേന പഠമതരം ഉത്തരിത്വാ അത്തനോ ഗത്തം വോദകം കത്വാ നിവാസേത്വാ ഉപജ്ഝായസ്സ ഗത്തതോ ഉദകസ്സ പമജ്ജനം, നിവാസനദാനം, സങ്ഘാടിദാനം, ജന്താഘരപീഠം ആദായ പഠമതരം ആഗന്ത്വാ ആസനസ്സ പഞ്ഞാപനം, പാദോദകപാദപീഠപാദകഥലികാനം ഉപനിക്ഖിപനം, ഉപജ്ഝായസ്സ പാനീയേന പുച്ഛനം, സചേ ഉദ്ദിസാപേതുകാമോ ഹോതി, ഉദ്ദിസാപനം, സചേ പരിപുച്ഛിതുകാമോ ഹോതി, പരിപുച്ഛനം, യസ്മിം വിഹാരേ ഉപജ്ഝായോ വിഹരതി, സചേ സോ വിഹാരോ ഉക്ലാപോ ഹോതി, സചേ ഉസ്സഹതി, തസ്സ സോധനം, വിഹാരം സോധേന്തേന പഠമം പത്തചീവരസ്സ നീഹരിത്വാ ഏകമന്തം നിക്ഖിപനം, നിസീദനപച്ചത്ഥരണസ്സ നീഹരിത്വാ ഏകമന്തം നിക്ഖിപനം, ഭിസിബിബ്ബോഹനസ്സ നീഹരിത്വാ ഏകമന്തം നിക്ഖിപനം, മഞ്ചസ്സ നീചം കത്വാ സാധുകം അപ്പടിഘംസന്തേന അസങ്ഘട്ടേന്തേന കവാടപീഠം നീഹരിത്വാ ഏകമന്തം നിക്ഖിപനം, പീഠസ്സ നീചം കത്വാ സാധുകം അപ്പടിഘംസന്തേന അസങ്ഘട്ടേന്തേന കവാടപീഠം നീഹരിത്വാ ഏകമന്തം നിക്ഖിപനം, മഞ്ചപടിപാദകാനം നീഹരിത്വാ ഏകമന്തം നിക്ഖിപനം, ഖേളമല്ലകസ്സ നീഹരിത്വാ ഏകമന്തം നിക്ഖിപനം, അപസ്സേനഫലകസ്സ നീഹരിത്വാ ഏകമന്തം നിക്ഖിപനം, ഭൂമത്ഥരണസ്സ യഥാപഞ്ഞത്തസ്സ സല്ലക്ഖേത്വാ നീഹരിത്വാ ഏകമന്തം നിക്ഖിപനം , സചേ വിഹാരേ സന്താനകം ഹോതി, ഉല്ലോകാ പഠമം ഓഹാരണം, ആലോകസന്ധികണ്ണഭാഗാനം പമജ്ജനം, സചേ ഗേരുകപരികമ്മകതാ ഭിത്തി കണ്ണകിതാ ഹോതി, ചോളകം തേമേത്വാ പീളേത്വാ പമജ്ജനം, സചേ കാളവണ്ണകതാ ഭൂമി കണ്ണകിതാ ഹോതി, ചോളകം തേമേത്വാ പീളേത്വാ പമജ്ജനം, സചേ അകതാ ഹോതി ഭൂമി, ഉദകേന പരിപ്ഫോസിത്വാ പമജ്ജനം "മാ വിഹാരോ രജേന ഉഹഞ്ഞീ"തി, സങ്കാരം വിചിനിത്വാ ഏകമന്തം ഛഡ്ഡനം, ഭൂമത്ഥരണസ്സ ഓതാപേത്വാ സോധേത്വാ പപ്ഫോടേത്വാ അതിഹരിത്വാ യഥാപഞ്ഞത്തം പഞ്ഞാപനം, മഞ്ചപടിപാദകാനം ഓതാപേത്വാ പമജ്ജിത്വാ അതിഹരിത്വാ യഥാട്ഠാനേ ഠപനം, മഞ്ചസ്സ ഓതാപേത്വാ സോധേത്വാ പപ്ഫോടേത്വാ നീചം കത്വാ സാധുകം അപ്പടിഘംസന്തേന അസങ്ഘട്ടേന്തേന കവാടപീഠം അതിഹരിത്വാ യഥാപഞ്ഞത്തം പഞ്ഞാപനം, പീഠസ്സ ഓതാപേത്വാ സോധേത്വാ പപ്ഫോടേത്വാ നീചം കത്വാ സാധുകം അപ്പടിഘംസന്തേന അസങ്ഘട്ടേന്തേന കവാടപീഠം അതിഹരിത്വാ യഥാപഞ്ഞത്തം പഞ്ഞാപനം, ഭിസിബിബ്ബോഹനസ്സ ഓതാപേത്വാ സോധേത്വാ പപ്ഫോടേത്വാ അതിഹരിത്വാ യഥാപഞ്ഞത്തം പഞ്ഞാപനം, നിസീദനപച്ചത്ഥരണസ്സ ഓതാപേത്വാ സോധേത്വാ പപ്ഫോടേത്വാ അതിഹരിത്വാ യഥാപഞ്ഞത്തം പഞ്ഞാപനം, ഖേളമല്ലകസ്സ ഓതാപേത്വാ പമജ്ജിത്വാ അതിഹരിത്വാ യഥാട്ഠാനേ ഠപനം, അപസ്സേനഫലകസ്സ ഓതാപേത്വാ പമജ്ജിത്വാ അതിഹരിത്വാ യഥാട്ഠാനേ ഠപനം, പത്തചീവരം നിക്ഖിപിതബ്ബം -

പത്തം നിക്ഖിപന്തേന ഏകേന ഹത്ഥേന പത്തം ഗഹേത്വാ ഏകേന ഹത്ഥേന ഹേട്ഠാമഞ്ചം വാ ഹേട്ഠാപീഠം വാ പരാമസിത്വാ പത്തസ്സ നിക്ഖിപനം, ന ച അനന്തരഹിതായ ഭൂമിയാ പത്തസ്സ നിക്ഖിപനം, ചീവരം നിക്ഖിപന്തേന ഏകേന ഹത്ഥേന ചീവരം ഗഹേത്വാ ഏകേന ഹത്ഥേന ചീവരവംസം വാ ചീവരരജ്ജും വാ പമജ്ജിത്വാ പാരതോ അന്തം ഓരതോ ഭോഗം കത്വാ ചീവരസ്സ നിക്ഖിപനം, സചേ പുരത്ഥിമായ സരജാ വാതാ വായന്തി, പുരത്ഥിമാനം വാതപാനാനം ഥകനം, തഥാ പച്ഛിമാനം, തഥാ ഉത്തരാനം, തഥാ ദക്ഖിണാനം വാതപാനാനം ഥകനം, സചേ സീതകാലോ ഹോതി, ദിവാ വാതപാനാനം വിവരണം, രത്തിം ഥകനം, സചേ ഉണ്ഹകാലോ ഹോതി, ദിവാ വാതപാനാനം ഥകനം, രത്തിം വിവരണം, സചേ പരിവേണം ഉക്ലാപം ഹോതി, പരിവേണസ്സ സമ്മജ്ജനം, സചേ കോട്ഠകോ ഉക്ലാപോ ഹോതി, കോട്ഠകസ്സ സമ്മജ്ജനം, സചേ ഉപട്ഠാനസാലാ ഉക്ലാപാ ഹോതി, തസ്സാ സമ്മജ്ജനം, സചേ അഗ്ഗിസാലാ ഉക്ലാപാ ഹോതി, തസ്സാ സമ്മജ്ജനം, സചേ വച്ചകുടി ഉക്ലാപാ ഹോതി, തസ്സാ സമ്മജ്ജനം, സചേ പാനീയം ന ഹോതി, പാനീയസ്സ ഉപട്ഠാപനം, സചേ പരിഭോജനീയം ന ഹോതി, പരിഭോജനീയസ്സ ഉപട്ഠാപനം, സചേ ആചമനകുമ്ഭിയാ ഉദകം ന ഹോതി, ആചമനകുമ്ഭിയാ ഉദകസ്സ ആസിഞ്ചനം, സചേ ഉപജ്ഝായസ്സ അനഭിരതി ഉപ്പന്നാ ഹോതി, സദ്ധിവിഹാരികേന വൂപകാസനം വൂപകാസാപനം വാ, ധമ്മകഥായ വാ തസ്സ കരണം, സചേ ഉപജ്ഝായസ്സ കുക്കുച്ചം ഉപ്പന്നം ഹോതി, സദ്ധിവിഹാരികേന വിനോദനം വിനോദാപനം വാ, ധമ്മകഥായ വാ തസ്സ കരണം, സചേ ഉപജ്ഝായസ്സ ദിട്ഠിഗതം ഉപ്പന്നം ഹോതി, സദ്ധിവിഹാരികേന വിവേചനം വിവേചാപനം വാ, ധമ്മകഥായ വാ തസ്സ കരണം, സചേ ഉപജ്ഝായോ ഗരുധമ്മം അജ്ഝാപന്നോ ഹോതി പരിവാസാരഹോ, സദ്ധിവിഹാരികേന ഉസ്സുക്കകരണം "കിന്തി നു ഖോ സങ്ഘോ ഉപജ്ഝായസ്സ പരിവാസം ദദേയ്യാ"തി, സചേ ഉപജ്ഝായോ മൂലായപടികസ്സനാരഹോ ഹോതി, സദ്ധിവിഹാരികേന ഉസ്സുക്കകരണം "കിന്തി നു ഖോ സങ്ഘോ ഉപജ്ഝായം മൂലായ പടികസ്സേയ്യാ"തി, സചേ ഉപജ്ഝായോ മാനത്താരഹോ ഹോതി, സദ്ധിവിഹാരികേന ഉസ്സുക്കകരണം "കിന്തി നു ഖോ സങ്ഘോ ഉപജ്ഝായസ്സ മാനത്തം ദദേയ്യാ"തി, സചേ ഉപജ്ഝായോ അബ്ഭാനാരഹോ ഹോതി, സദ്ധിവിഹാരികേന ഉസ്സുക്കകരണം "കിന്തി നു ഖോ സങ്ഘോ ഉപജ്ഝായം അബ്ഭേയ്യാ"തി, സചേ സങ്ഘോ ഉപജ്ഝായസ്സ കമ്മം കത്തുകാമോ ഹോതി തജ്ജനീയം വാ നിയസ്സം വാ പബ്ബാജനീയം വാ പടിസാരണീയം വാ ഉക്ഖേപനീയം വാ, സദ്ധിവിഹാരികേന ഉസ്സുക്കകരണം "കിന്തി നു ഖോ സങ്ഘോ ഉപജ്ഝായസ്സ കമ്മം ന കരേയ്യ, ലഹുകായ വാ പരിണാമേയ്യാ"തി, കതം വാ പനസ്സ ഹോതി സങ്ഘേന കമ്മം തജ്ജനീയം വാ നിയസ്സം വാ പബ്ബാജനീയം വാ പടിസാരണീയം വാ ഉക്ഖേപനീയം വാ, സദ്ധിവിഹാരികേന ഉസ്സുക്കകരണം "കിന്തി നു ഖോ ഉപജ്ഝായോ സമ്മാ വത്തേയ്യ, ലോമം പാതേയ്യ, നേത്ഥാരം വത്തേയ്യ, സങ്ഘോ തം കമ്മം പടിപ്പസ്സമ്ഭേയ്യാ"തി, സചേ ഉപജ്ഝായസ്സ ചീവരം ധോവിതബ്ബം ഹോതി , സദ്ധിവിഹാരികേന ധോവനം ഉസ്സുക്കകരണം വാ "കിന്തി നു ഖോ ഉപജ്ഝായസ്സ ചീവരം ധോവിയേഥാ"തി, സചേ ഉപജ്ഝായസ്സ ചീവരം കാതബ്ബം ഹോതി, സദ്ധിവിഹാരികേന കരണം ഉസ്സുക്കകരണം വാ "കിന്തി നു ഖോ ഉപജ്ഝായസ്സ ചീവരം കരിയേഥാ"തി, സചേ ഉപജ്ഝായസ്സ രജനം പചിതബ്ബം ഹോതി, സദ്ധിവിഹാരികേന പചനം ഉസ്സുക്കകരണം വാ "കിന്തി നു ഖോ ഉപജ്ഝായസ്സ രജനം പചിയേഥാ"തി, സചേ ഉപജ്ഝായസ്സ ചീവരം രജേതബ്ബം ഹോതി, സദ്ധിവിഹാരികേന രജനം ഉസ്സുക്കകരണം വാ "കിന്തി നു ഖോ ഉപജ്ഝായസ്സ ചീവരം രജിയേഥാ"തി, ചീവരം രജന്തേന സാധുകം സമ്പരിവത്തകം സമ്പരിവത്തകം രജനം, ന ച

അച്ഛിന്നേ ഥേവേ പക്കമനം, ഉപജ്ഝായം അനാപുച്ഛാ ന ഏകച്ചസ്സ പത്തദാനം, ന ഏകച്ചസ്സ പത്തപടിഗ്ഗഹണം, ന ഏകച്ചസ്സ ചീവരദാനം, ന ഏകച്ചസ്സ ചീവരപടിഗ്ഗഹണം, ന ഏകച്ചസ്സ പരിക്ഖാരദാനം, ന ഏകച്ചസ്സ പരിക്ഖാരപടിഗ്ഗഹണം, ന ഏകച്ചസ്സ കേസച്ഛേദനം, ന ഏകച്ചേന കേസാനം ഛേദാപനം, ന ഏകച്ചസ്സ പരികമ്മകരണം, ന ഏകച്ചേന പരികമ്മസ്സ കാരാപനം, ന ഏകച്ചസ്സ വേയ്യാവച്ചകരണം, ന ഏകച്ചേന വേയ്യാവച്ചസ്സ കാരാപനം, ന ഏകച്ചസ്സ പച്ഛാസമണേന ഗമനം, ന ഏകച്ചസ്സ പച്ഛാസമണസ്സ ആദാനം, ന ഏകച്ചസ്സ പിണ്ഡപാതസ്സ നീഹരണം, ന ഏകച്ചേന പിണ്ഡപാതനീഹരാപനം, ന ഉപജ്ഝായം അനാപുച്ഛാ ഗാമപ്പവേസനം, ന സുസാനഗമനം, ന ദിസാപക്കമനം, സചേ ഉപജ്ഝായോ ഗിലാനോ ഹോതി, യാവജീവം ഉപട്ഠാനം, വുട്ഠാനമസ്സ ആഗമനന്തി തേസു കാനിചി വത്താനി സവിഭത്തികാനി, കാനിചി അവിഭത്തികാനി, തേസു അവിഭത്തികാനം വിഭാഗേ വുച്ചമാനേ യഥാവുത്തഗണനായ അതിരേകതരാനി ഹോന്തി, തം പന വിഭാഗം അനാമസിത്വാ പിണ്ഡവസേന ഗഹേത്വാ യഥാ അയം ഗണനാ ദസ്സിതാതി വേദിതബ്ബാ.

൨൪൩൩. **അകരോന്തസ്സാതി** ഏത്ഥ "വത്ത"ന്തി സേസോ. അനാദരവസേനേവ വത്തം അകരോന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ തേന **വത്തഭേദേന** വത്താകരണേന **സബ്ബത്ഥ** സത്തതിംസാധികസതപ്പഭേദട്ഠാനേ തത്തകംയേവ **ദുക്കടം** പകാസിതന്തി യോജനാ.

ഉപജ്ഝായാചരിയവത്തകഥാവണ്ണനാ.

൨൪൩൭. ഏവം ഉപജ്ഝായാചരിയവത്താനി സങ്ഖേപേന ദസ്സേത്വാ ഉപജ്ഝായാചരിയേഹി സദ്ധിവിഹാരികന്തേവാസീനം കാതബ്ബവത്താനി ദസ്സേതുമാഹ **"ഉപജ്ഝായസ്സ വത്താനീ"**തിആദി. **ഉപജ്ഝായസ്സ വത്താനീതി** ഉപജ്ഝായേന സദ്ധിവിഹാരികസ്സ യുത്തപത്തകാലേ കത്തബ്ബത്താ ഉപജ്ഝായായത്തവത്താനീതി അത്ഥോ. **തഥാ സദ്ധിവിഹാരികേതി** യഥാ സദ്ധിവിഹാരികേന ഉപജ്ഝായസ്സ കാതബ്ബാനി, തഥാ ഉപജ്ഝായേന സദ്ധിവിഹാരികേ കാതബ്ബാനി.

ഉപജ്ഝായാചരിയവത്തേസു ഗാമപ്പവേസേ പച്ഛാസമണേന ഹുത്വാ നാതിദൂരനച്ചാസന്നഗമനം, ന അന്തരന്തരാ കഥാഓപാതനം, ആപത്തിസാമന്താ ഭണമാനസ്സ നിവാരണം, പത്തപരിയാപന്നപടിഗ്ഗഹണന്തി ചത്താരി വത്താനി, ന ഏകച്ചസ്സ പത്തദാനാദിഅനാപുച്ഛാദിസാപക്കമനാവസാനാനി വീസതി പടിക്ഖേപാ ചേതി ഏതാനി ചതുവീസതി വത്താനി ഠപേത്വാ അവസേസാനി തേരസാധികസതവത്താനി സന്ധായാഹ **"സതം തേരസ ഹോന്തേവാ"**തി, തേരസാധികസതവത്താനി ഹോന്തീതി അത്ഥോ. ആചരിയേന അന്തേവാസികേപി ച കാതബ്ബവത്താനി തഥാ തത്തകാനേവാതി അത്ഥോ.

സദ്ധിവിഹാരികന്തേവാസികവത്തകഥാവണ്ണനാ.

൨൪൩൮. ഉപജ്ഝായാചരിയേഹി സദ്ധിവിഹാരികന്തേവാസികാനം നിസ്സയപടിപ്പസ്സദ്ധിപ്പകാരം ദസ്സേതുമാഹ **"പക്കന്തേ വാപീ"**തിആദി. പക്കന്തേ വാപി വിബ്ഭന്തേ വാപി പക്ഖസങ്കന്തേ വാപി മതേ വാപി ആണത്തിയാ വാപി ഏവം പഞ്ചധാ ഉപജ്ഝായാ സദ്ധിവിഹാരികേന ഗഹിതോ **നിസ്സയോ** പടിപ്പസ്സമ്ഭതീതി യോജനാ. **പക്കന്തേതി** തദഹു അപച്ചാഗന്തുകാമതായ ദിസം ഗതേ. **വിബ്ഭന്തേതി** ഗിഹിഭാവം പത്തേ. **പക്ഖസങ്കന്തകേതി** തിത്ഥിയായതനം ഗതേ. **മതേതി** കാലകതേ. **ആണത്തിയാതി** നിസ്സയപണാമനേന.

൨൪൩൯-൪൦. ആചരിയമ്ഹാപി അന്തേവാസികേന ഗഹിതനിസ്സയസ്സ ഭേദനം **ഛധാ** ഛപ്പകാരേന ഹോതീതി യോജനാ. കഥന്തി ആഹ **"പക്കന്തേ ചാ"**തിആദി. തം ഉപജ്ഝായതോ നിസ്സയഭേദേ വുത്തനയമേവ. വിസേസം പന സയമേവ വക്ഖതി **"ആണത്തിയ"**ന്തിആദിനാ. **ആണത്തിയന്തി** ഏത്ഥ വിസേസത്ഥജോതകോ പന-സദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ. **ഉഭിന്നമ്പി ധുരനിക്ഖേപനേപി ചാതി** ആചരിയസ്സ നിസ്സയപണാമനേ പന ഉഭിന്നം ആചരിയന്തേവാസികാനംയേവ അഞ്ഞമഞ്ഞനിരാലയഭാവേ സതി നിസ്സയഭേദോ ഹോതി, ന ഏകസ്സാതി അത്ഥോ. തമേവത്ഥം ബ്യതിരേകതോ ദള്ഹീകരോതി **"ഏകേകസ്സാ"**തിആദിനാ. ഏകേകസ്സ വാ ഉഭിന്നം വാ ആലയേ സതി ന ഭിജ്ജതീതി യോജനാ. യഥാഹ -

> "ആണത്തിയം പന സചേപി ആചരിയോ മുഞ്ചിതുകാമോവ ഹുത്വാ നിസ്സയപണാമനായ പണാമേതി, അന്തേവാസികോ ച 'കിഞ്ചാപി മം ആചരിയോ പണാമേതി, അഥ ഖോ ഹദയേന മുദുകോ'തി സാലയോവ ഹോതി, നിസ്സയോ ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതിയേവ. സചേപി ആചരിയോ സാലയോ, അന്തേവാസികോ നിരാലയോ 'ന ദാനി ഇമം നിസ്സായ വസിസ്സാമീ'തി ധുരം നിക്ഖിപതി, ഏവമ്പി ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. ഉഭിന്നം സാലയഭാവേ പന ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതിയേവ. ഉഭിന്നം ധുരനിക്ഖേപേന പടിപ്പസ്സമ്ഭതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൮൩).

അയം പന വിസേസോ ആചരിയാണത്തിയാ നിസ്സയഭേദേയേവ ദസ്സിതോ, ന ഉപജ്ഝായാണത്തിയാ. **സാരത്ഥദീപനിയം** പന "സചേപി ആചരിയോ മുഞ്ചിതുകാമോവ ഹുത്വാ നിസ്സയപണാമനായ പണാമേതീതിആദി സബ്ബം ഉപജ്ഝായസ്സ ആണത്തിയമ്പി വേദിതബ്ബ"ന്തി വുത്തം.

൨൪൪൧. ഏവം പഞ്ച സാധാരണങ്ഗാനി ദസ്സേത്വാ അസാധാരണങ്ഗം ദസ്സേതുമാഹ **"ഉപജ്ഝായസമോധാനഗതസ്സാപി ച ഭിജ്ജതീ"**തി. തത്ഥ സമോധാനഗമനം സരൂപതോ, പഭേദതോ ച ദസ്സേതുമാഹ **"ദസ്സനം സവനഞ്ചാതി, സമോധാനം ദ്വിധാ മത"**ന്തി. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന **സമന്തപാസാദികായം** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൮൩) ഗഹേതബ്ബോ. ഗന്ഥവിത്ഥാരഭീരൂനം അനുഗ്ഗഹായ പന ഇധ ന വിത്ഥാരിതോ.

൨൪൪൨-൩. സഭാഗേ ദായകേ അസന്തേ അദ്ധികസ്സ ച ഗിലാനസ്സ ച "ഗിലാനേന മം ഉപട്ഠഹാ"തി **യാചിതസ്സ** ഗിലാനുപട്ഠാകസ്സ ച നിസ്സയം വിനാ വസിതും ദോസോ നത്ഥീതി യോജനാ . "ഗിലാനുപട്ഠാകസ്സാ"തി വത്തബ്ബേ ഗാഥാബന്ധവസേന രസ്സത്തം. ഇമിനാ സഭാഗേ നിസ്സയദായകേ സന്തേ ഏകദിവസമ്പി പരിഹാരോ ന ലബ്ഭതീതി ദീപേതി. **അത്തനോ വനേ ഫാസുവിഹാരതം ജാനതാതി** അത്തനോ സമഥവിപസ്സനാപടിലാഭസ്സ വനേ ഫാസുവിഹാരം ജാനന്തേനപി. "സഭാഗേ ദായകേ അസന്തേ"തി പദച്ഛേദോ. സബ്ബമേതം വിധാനം അന്തോവസ്സതോ അഞ്ഞസ്മിം കാലേ വേദിതബ്ബം. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന **സമന്തപാസാദികായ** ഗഹേതബ്ബോ.

നിസ്സയപടിപ്പസ്സമ്ഭനകഥാവണ്ണനാ.

൨൪൪൪. കുട്ഠമസ്സ അത്ഥീതി **കുട്ഠീ,** തം. **"ഗണ്ഡീ"**ന്തിആദീസുപി ഏസേവ നയോ. രത്തസേതാദിഭേദേന യേന കേനചി കുട്ഠേന വേവണ്ണിയം പത്തസരീരന്തി അത്ഥോ. യഥാഹ -

"രത്തകുട്ഠം വാ ഹോതു കാളകുട്ഠം വാ, യം കിഞ്ചി കിടിഭദദ്ദുകച്ഛുആദിപ്പഭേദമ്പി സബ്ബം കുട്ഠമേവാതി വുത്തം. തഞ്ചേ നഖപിട്ഠിപ്പമാണമ്പി വഡ്ഢനകപക്ഖേ ഠിതം ഹോതി, ന പബ്ബാജേതബ്ബോ. സചേ പന നിവാസനപാരുപനേഹി പകതിപടിച്ഛന്നട്ഠാനേ നഖപിട്ഠിപ്പമാണം അവഡ്ഢനകപക്ഖേ ഠിതം ഹോതി, വട്ടതി. മുഖേ, പന ഹത്ഥപാദപിട്ഠേസു വാ സചേപി അവഡ്ഢനകപക്ഖേ ഠിതം നഖപിട്ഠിതോ ഖുദ്ദകപമാണമ്പി ന വട്ടതിയേവാതി കുരുന്ദിയം വുത്തം. തം തികിച്ഛാപേത്വാ പബ്ബാജേന്തേനാപി പകതിവണ്ണേ ജാതേയേവ പബ്ബാജേതബ്ബോ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൮൮).

നഖപിട്ഠിപ്പമാണന്തി എത്ഥ "കനിട്ഠങ്ഗുലിനഖപിട്ഠി അധിപ്പേതാ"തി തീസുപി **ഗണ്ഠിപദേസു** വുത്തം.

ഗണ്ഡിന്തി മേദഗണ്ഡാദിഗണ്ഡഭേദവന്തം. യഥാഹ "മേദഗണ്ഡോ വാ ഹോതു അഞ്ഞോ വാ, യോ കോചി കോലട്ഠിമത്തകോപി ചേ വഡ്ഢനകപക്ഖേ ഠിതോ ഗണ്ഡോ ഹോതി, ന പബ്ബാജേതബ്ബോ"തിആദി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൮൮). **കോലട്ഠീ**തി ബദരട്ഠി. **കിലാസി**ന്തി കിലാസവന്തം. യഥാഹ - "കിലാസോതി നഭിജ്ജനകം നപഗ്ഘരണകം പദുമപുണ്ഡരീകപത്തവണ്ണം കുട്ഠം, യേന ഗുന്നം വിയ സബലം സരീരം ഹോതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൮൮). **ച**-സദ്ദോ സബ്ബേഹി ഉപയോഗവന്തേഹി പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ. **സോസി**ന്തി ഖയരോഗവന്തം. യഥാഹ - "സോസോതി സോസബ്യാധി. തസ്മിം സതി ന പബ്ബാജേതബ്ബോ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൮൮). **അപമാരിക**ന്തി അപമാരവന്തം. യഥാഹ - "അപമാരോതി പിത്തുമ്മാരോ വാ യക്ഖുമ്മാരോ വാ. തത്ഥ പുബ്ബവേരികേന അമനുസ്സേന ഗഹിതോ ദുത്തികിച്ഛോ ഹോതി, അപ്പമത്തകേപി പന അപമാരേ സതി ന പബ്ബാജേതബ്ബോ"തി.

രാജഭടന്തി രഞ്ഞോ ഭത്തവേതനഭടം വാ ഠാനന്തരം പത്തം വാ അപ്പത്തം വാ രാജപുരിസം. യഥാഹ - "അമച്ചോ വാ ഹോതു മഹാമത്തോ വാ സേവകോ വാ കിഞ്ചി ഠാനന്തരം പത്തോ വാ അപ്പത്തോ വാ, യോ കോചി രഞ്ഞോ ഭത്തവേതനഭടോ. സബ്ബോ 'രാജഭടോ'തി സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതീ"തി. **ചോര**ന്തി മനുസ്സേഹി അപ്പമാദനം ഗാമഘാതപന്ഥഘാതാദികമ്മേന പാകടം ചോരഞ്ച. **ലിഖിതക**ന്തി യം കഞ്ചി ചോരികം വാ അഞ്ഞം വാ ഗരും രാജാപരാധം കത്വാ പലാതം, രാജാ ച നം പണ്ണേ വാ പോത്ഥകേ വാ "ഇത്ഥന്നാമോ യത്ഥ ദിസ്സതി, തത്ഥ ഗഹേത്വാ മാരേതബ്ബോ"തി വാ "ഹത്ഥപാദാദീനിസ്സ ഛിന്ദിതബ്ബാനീ"തി വാ "എത്തകം നാമ ദണ്ഡം ഹരാപേതബ്ബോ"തി വാ ലിഖാപേതി, എവരൂപം ലിഖിതകം.

"കാരഭേദക"ന്തി ഗാഥാബന്ധവസേന രസ്സോ കതോ. **കാരഭേദക**ന്തി ദാതബ്ബകരസ്സ വാ കതചോരകമ്മസ്സ വാ കാരണാ കാരാഘരേ പക്ഖിത്തോ വാ നിഗളബന്ധനാദീഹി ബദ്ധോ വാ, തതോ സോ മുച്ചിത്വാ പലായതി, എവരൂപം കാരാഭേദകഞ്ച. യഥാഹ - "കാരാ വുച്ചതി ബന്ധനാഗാരം, ഇധ പന അന്ദുബന്ധനം വാ ഹോതു സങ്ഖലികബന്ധനം വാ രജ്ജുബന്ധനം വാ ഗാമബന്ധനം വാ നിഗമബന്ധനം വാ നഗരബന്ധനം വാ പുരിസഗുത്തി വാ ജനപദബന്ധനം വാ ദീപബന്ധനം വാ, യോ എതേസു യം കിഞ്ചി ബന്ധനം ഛിന്ദിത്വാ ഭിന്ദിത്വാ മുഞ്ചിത്വാ വിവരിത്വാ വാ പസ്സമാനാനം വാ അപസ്സമാനാനം വാ പലായതി, സോ 'കാരാഭേദകോ'തി സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൯൨).

൪൮൮. **കസാഹത**ന്തി ഇണം ഗഹേത്വാ ദാതും അസമത്ഥത്താ "അയമേവ തേ ദണ്ഡോ ഹോതൂ"തി കസാദിനാ ദിന്നപ്പഹാരം അവൂപസന്തവണം. യഥാഹ -

> "യോ വചനപേസനാദീനി അകരോന്തോ ഹഞ്ഞതി, ന സോ കതദണ്ഡകമ്മോ. യോ പന കേണിയാ വാ അഞ്ഞഥാ വാ കിഞ്ചി ഗഹേത്വാ ഖാദിത്വാ പുന ദാതും അസക്കോന്തോ 'അയമേവ തേ ദണ്ഡോ ഹോതൂ'തി കസാഹി ഹഞ്ഞതി, അയം കസാഹതോ കതദണ്ഡകമ്മോ. യോ ച കസാഹി വാ ഹതോ ഹോതു അദ്ധദണ്ഡകാദീനം വാ അഞ്ഞതരേന, യാവ അല്ലവണോ ഹോതി, താവ ന പബ്ബാജേതബ്ബോ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൯൪).

ലക്ഖണാഹതന്തി എകംസം കത്വാ പാരുതേന ഉത്തരാസങ്ഗേന അപ്പടിച്ഛാദനീയട്ഠാനേ തത്തേന ലോഹേന ആഹതം അസച്ഛവിഭൂതലക്ഖണേന സമന്നാഗതം. യഥാഹ -

> "യസ്സ പന നലാടേ വാ ഉരാദീസു വാ തത്തേന ലോഹേന ലക്ഖണം ആഹതം ഹോതി, സോ സചേ ഭുജിസ്സോ, യാവ അല്ലവണോ ഹോതി, താവ ന പബ്ബാജേതബ്ബോ. സചേപിസ്സ വണാ രുള്ഹാ ഹോന്തി ഛവിയാ സമപരിച്ഛേദാ, ലക്ഖണം പന പഞ്ഞായതി, തിമണ്ഡലം നിവത്ഥസ്സ ഉത്തരാസങ്ഗേ കതേ പടിച്ഛന്നോകാസേ ചേ ഹോതി, പബ്ബാജേതും വട്ടതി. അപ്പടിച്ഛന്നോകാസേ ചേ, ന വട്ടതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൯൫).

ഇണായികഞ്ചാതി മാതാപിതുപിതാമഹാദീഹി വാ അത്തനാ വാ ഗഹിതഇണം. യഥാഹ -

> "ഇണായികോ നാമ യസ്സ പിതിപിതാമഹേഹി വാ ഇണം ഗഹിതം ഹോതി, സയം വാ ഇണം ഗഹിതം ഹോതി, യം വാ ആഠപേത്വാ മാതാപിതൂഹി കിഞ്ചി ഗഹിതം ഹോതി, സോ തം ഇണം പരേസം ധാരേതീതി ഇണായികോ. യം പന അഞ്ഞേ ഞാതകാ ആഠപേത്വാ കിഞ്ചി ഗണ്ഹന്തി, സോ ന ഇണായികോ. ന ഹി തേ തം ആഠപേതും ഇസ്സരാ. തസ്മാ തം പബ്ബാജേതും വട്ടതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൯൬).

ദാസന്തി അന്തോജാതോ, ധനക്കീതോ, കരമരാനീതോ, സയം വാ ദാസബ്യം ഉപഗതോതി ചതുന്നം ദാസാനം അഞ്ഞതരം. ദാസവിനിച്ഛയോ പനേത്ഥ **സമന്തപാസാദികായ** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൯൭) വിത്ഥാരതോ ഗഹേതബ്ബോ. **പബ്ബാജേന്തസ്സ ദുക്കട**ന്തി "കുട്ഠി"ന്തിആദീഹി ഉപയോഗവന്തപദേഹി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം.

൪൮൯. **ഹത്ഥച്ഛിന്ന**ന്തി ഹത്ഥതലേ വാ മണിബന്ധേ വാ കപ്പരേ വാ യത്ഥ കത്ഥചി ഛിന്നഹത്ഥം. **അട്ഠച്ഛിന്ന**ന്തി യഥാ നഖം ന പഞ്ഞായതി, എവം ചതൂസു അങ്ഗുട്ഠകേസു അഞ്ഞതരം വാ സബ്ബേ വാ യസ്സ ഛിന്നാ ഹോന്തി, എവരൂപം. **പാദച്ഛിന്ന**ന്തി യസ്സ അഗ്ഗപാദേസു വാ ഗോപ്ഫകേസു വാ ജങ്ഘായ വാ യത്ഥ കത്ഥചി എകോ വാ ദ്വേ വാ പാദാ ഛിന്നാ ഹോന്തി. ഹത്ഥപാദഛിന്നസ്സാപി **പാളിയം** (മഹാവ॰ ൧൧൯) ആഗതത്താ സോപി ഇധ വത്തബ്ബോ, യഥാവുത്തനയേനേവ തസ്സ ദുക്കടവത്ഥുതാ പഞ്ഞായതീതി ന വുത്തോതി ദട്ഠബ്ബം.

കണ്ണനാസങ്ഗുലിച്ഛിന്നന്തി എത്ഥ "കണ്ണച്ഛിന്നം നാസച്ഛിന്നം കണ്ണനാസച്ഛിന്നം അങ്ഗുലിച്ഛിന്ന"ന്തി യോജനാ. **കണ്ണച്ഛിന്ന**ന്തി യസ്സ കണ്ണമൂലേ വാ കണ്ണസക്ഖലികായ വാ എകോ വാ ദ്വേ വാ കണ്ണാ ഛിന്നാ ഹോന്തി. യസ്സ പന കണ്ണാവട്ടേ ഛിന്നാ ഹോന്തി, സക്കാ ച ഹോന്തി സങ്ഘാടേതും, സോ കണ്ണം സങ്ഘാടേത്വാ പബ്ബാജേതബ്ബോ.

നാസച്ഛിന്നന്തി യസ്സ അജപദകേ വാ അഗ്ഗേ വാ ഏകപുടേ വാ യത്ഥ കത്ഥചി നാസാ ഛിന്നാ ഹോതി. യസ്സ പന നാസികാ സക്കാ ഹോതി സന്ധേതും, സോ തം ഫാസുകം കത്വാ പബ്ബാജേതബ്ബോ. **കണ്ണനാസച്ഛിന്നന്തി** തദുഭയച്ഛിന്നം. **അങ്ഗുലിച്ഛിന്നന്തി** യസ്സ നഖസേസം അദസ്സേത്വാ ഏകാ വാ ബഹൂ വാ അങ്ഗുലിയോ ഛിന്നാ ഹോന്തി. യസ്സ പന സുത്തതന്തുമത്തമ്പി നഖസേസം പഞ്ഞായതി, തം പബ്ബാജേതും വട്ടതി. **കണ്ഡരച്ഛിന്നമേവ ചാതി** യസ്സ കണ്ഡരനാമകാ മഹാന്ഹാരൂ പുരതോ വാ പച്ഛതോ വാ ഛിന്നാ ഹോന്തി, യേസു ഏകസ്സാപി ഛിന്നത്താ അഗ്ഗപാദേന വാ ചങ്കമതി, മൂലേന വാ ചങ്കമതി, ന വാ പാദം പതിട്ഠാപേതും സക്കോതി.

൨൮൭. **കാണന്തി** പസന്നന്ധോ വാ ഹോതു പുപ്ഫാദീഹി വാ ഉപഹതപസാദോ, യോ ദ്വീഹി വാ ഏകേന വാ അക്ഖിനാ ന പസ്സതി, തം കാണം. **കുണിന്തി** ഹത്ഥകുണീ വാ പാദകുണീ വാ അങ്ഗുലികുണീ വാ, യസ്സ ഏതേസു ഹത്ഥാദീസു യം കിഞ്ചി വങ്കം പഞ്ഞായതി, സോ കുണീ. **ഖുജ്ജഞ്ചാതി** യോ ഉരസ്സ വാ പിട്ഠിയാ വാ പസ്സസ്സ വാ നിക്ഖന്തത്താ ഖുജ്ജസരീരോ, തം ഖുജ്ജം. യസ്സ പന കിഞ്ചി കിഞ്ചി അങ്ഗപച്ചങ്ഗം ഈസകം വങ്കം, തം പബ്ബാജേതും വട്ടതി. മഹാപുരിസോ ഏവ ഹി ബ്രഹ്മുജുഗത്തോ, അവസേസോ സത്തോ അഖുജ്ജോ നാമ നത്ഥി.

വാമനന്തി യോ ജങ്ഘവാമനോ വാ കടിവാമനോ വാ ഉഭയവാമനോ വാ, തം. തത്ഥ ജങ്ഘവാമനസ്സ കടിതോ പട്ഠായ ഹേട്ഠിമകായോ രസ്സോ ഹോതി, ഉപരിമകായോ പരിപുണ്ണോ. കടിവാമനസ്സ കടിതോ പട്ഠായ ഉപരിമകായോ രസ്സോ ഹോതി, ഹേട്ഠിമകായോ പരിപുണ്ണോ ഹോതി. ഉഭയവാമനസ്സ ഉഭോപി കായാ രസ്സാ ഹോന്തി. യേസം കായരസ്സത്താ ഭൂതാനം വിയ പരിവടുമോ മഹാകുച്ഛിഘടസദിസോ അത്തഭാവോ ഹോതി. തം തിവിധമ്പി പബ്ബാജേതും ന വട്ടതി.

ഫണഹത്ഥകന്തി യസ്സ വഗ്ഗുലിപക്ഖകാ വിയ അങ്ഗുലിയോ സമ്ബദ്ധാ ഹോന്തി, തം. ഏതം പബ്ബാജേതുകാമേന അങ്ഗുലന്തരികായോ ഫാലേത്വാ സബ്ബം അന്തരചമ്മം അപനേത്വാ ഫാസുകം കത്വാ പബ്ബാജേതബ്ബോ. യസ്സാപി ഛ അങ്ഗുലിയോ ഹോന്തി, തം പബ്ബാജേതുകാമേന അധികം അങ്ഗുലിം ഛിന്ദിത്വാ ഫാസുകം കത്വാ പബ്ബാജേതബ്ബോ.

ഖഞ്ജന്തി യോ നതജാണുകോ വാ ഭിന്നജങ്ഘോ വാ മജ്ഝേ സംകുടിതപാദത്താ കുണ്ഡപാദകോ വാ പിട്ഠിപാദമജ്ഝേന ചങ്കമന്തോ അഗ്ഗേ സംകുടിതപാദത്താ കുണ്ഡപാദകോ വാ പിട്ഠിപാദഗ്ഗേന ചങ്കമന്തോ അഗ്ഗപാദേനേവ ചങ്കമനഖഞ്ജോ വാ പണ്ഹികായ ചങ്കമനഖഞ്ജോ വാ പാദസ്സ ബാഹിരന്തേന ചങ്കമനഖഞ്ജോ വാ പാദസ്സ അബ്ഭന്തരന്തേന ചങ്കമനഖഞ്ജോ വാ ഗോപ്ഫകാനം ഉപരി ഭഗ്ഗത്താ സകലേന പിട്ഠിപാദേന ചങ്കമനഖഞ്ജോ വാ, തം പബ്ബാജേതും ന വട്ടതി. ഏത്ഥ **നതജാണുകോതി** അന്തോപവിട്ഠആനതപാദോ. **പക്ഖഹതന്തി** യസ്സ ഏകോ ഹത്ഥോ വാ പാദോ വാ അഡ്ഢസരീരം വാ സുഖം ന വഹതി.

സീപദിന്തി ഭാരപാദം. യസ്സ പാദോ ഥൂലോ ഹോതി സഞ്ജാതപീളകോ ഖരോ, സോ ന പബ്ബാജേതബ്ബോ. യസ്സ പന ന താവ ഖരഭാവം ഗണ്ഹാതി, സക്കാ ഹോതി ഉപനാഹം ബന്ധിത്വാ ഉദകആവാടേ പവേസേത്വാ ഉദകവാലികായ പൂരേത്വാ യഥാ സിരാ പഞ്ഞായന്തി, ജങ്ഘാ ച തേലനാളികാ വിയ ഹോന്തി, ഏവം മിലാപേതും സക്കാ, തസ്സ പാദം ഈദിസം കത്വാ തം പബ്ബാജേതും വട്ടതി. സചേ പുന വഡ്ഢതി, ഉപസമ്പാദേന്തേനാപി തഥാ കത്വാവ ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ. **പാപരോഗിനന്തി** യോ അരിസഭഗന്ദരപിത്തസേമ്ഹകാസസോസാദീസു യേന കേനചി രോഗേന നിച്ചാതുരോ അതേകിച്ഛരോഗോ ജേഗുച്ഛോ അമനാപോ, തം.

൨൮൮. **ജരായ ദുബ്ബലന്തി** യോ ജിണ്ണഭാവേന ദുബ്ബലോ അത്തനോ ചീവരരജനാദികമ്മമ്പി കാതും അസമത്ഥോ, തം. യോ പന മഹല്ലകോപി ബലവാ ഹോതി അത്താനം പടിജഗ്ഗിതും സക്കോതി, സോ പബ്ബാജേതബ്ബോ. **അന്ധന്തി** ജച്ചന്ധം. **പധിരഞ്ചേവാതി** യോ സബ്ബേന സബ്ബം ന സുണാതി, തം. യോ പന മഹാസദ്ദം സുണാതി, തം പബ്ബാജേതും വട്ടതി. **മമ്മനന്തി** യസ്സ വചീഭേദോ വത്തതി, സരണഗമനം പരിപുണ്ണം ഭാസിതും ന സക്കോതി, താദിസം മമ്മനമ്പി പബ്ബാജേതും ന വട്ടതി. യോ പന സരണഗമനമത്തം പരിപുണ്ണം ഭാസിതും സക്കോതി, തം പബ്ബാജേതും വട്ടതി. അഥ വാ **മമ്മനന്തി** ഖലിതവചനം, യോ ഏകമേവ അക്ഖരം ചതുപഞ്ചക്ഖത്തും വദതി, തസ്സേതമധിവചനം. **പീഠസപ്പിന്തി** ഛിന്നിരിയാപഥം. **മൂഗന്തി** യസ്സ വചീഭേദോ നപ്പവത്തതി.

൨൮൯. അത്തനോ വിരൂപഭാവേന പരിസം ദൂസേന്തേന പരിസദൂസകേ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൯) ദസ്സേതുമാഹ **"അതിദീഘോ"**തിആദി. **അതിദീഘോതി** അഞ്ഞേസം സീസപ്പമാണനാഭിപ്പദേസോ. **അതിരസ്സോതി** വുത്തപ്പകാരോ ഉഭയവാമനോ വിയ അതിരസ്സോ. **അതികാളോ വാതി** ഝാപിതഖേത്തേ ഖാണുകോ വിയ അതികാളവണ്ണോ. മട്ഠതമ്ബലോഹനിദസ്സനോ അച്ചോദാതോപി വാതി സമ്ബന്ധോ, ദധിതക്കാദീഹി മജ്ജിതമട്ഠതമ്ബലോഹവണ്ണോ അതീവ ഓദാതസരീരോതി അത്ഥോ.

൨൯൦. **അതിഥൂലോ വാതി** ഭാരിയമംസോ മഹോദരോ മഹാഭൂതസദിസോ. **അതികിസോതി** മന്ദമംസലോഹിതോ അട്ഠിസിരാചമ്മസരീരോ വിയ. അതിമഹാസീസോ വാതി യോജനാ. **അതിമഹാസീസോ വാതി** പച്ഛിം സീസേ കത്വാ ഠിതോ വിയ. "അതിഖുദ്ദകസീസേന അസഹിതേനാ"തി പദച്ഛേദോ. **അസഹിതേനാതി** സരീരസ്സ അനനുരൂപേന. **"അതിഖുദ്ദകസീസേനാ"**തി ഏതസ്സ വിസേസനം. അസഹിതേന അതിഖുദ്ദകസീസേന സമന്നാഗതോതി യോജനാ. യഥാഹ - "അതിഖുദ്ദകസീസോ വാ സരീരസ്സ അനനുരൂപേന അതിഖുദ്ദകേന സീസേന സമന്നാഗതോ"തി.

൨൯൧. **കുടകുടകസീസോതി** താലഫലപിണ്ഡിസദിസേന സീസേന സമന്നാഗതോ. **സിഖരസീസകോതി** ഉദ്ധം അനുപുബ്ബതനുകേന സീസേന സമന്നാഗതോ, മത്ഥകതോ സംകുടികോ മൂലതോ വിത്ഥതോ ഹുത്വാ ഠിതപബ്ബതസിഖരസദിസസീസോതി അത്ഥോ. **വേളുനാളിസമാനേനാതി** മഹാവേളുപബ്ബസദിസേന. **സീസേനാതി** ദീഘസീസേന. യഥാഹ - "നാളിസീസോ വാ മഹാവേളുപബ്ബസദിസേന സീസേന സമന്നാഗതോ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൯).

൨൯൨. **കപ്പസീസോപീതി** മജ്ഝേ ദിസ്സമാനആവാടേന ഹത്ഥികുമ്ഭസദിസേന ദ്വിധാഭൂതസീസേന സമന്നാഗതോ. **പബ്ഭാരസീസോ വാതി** ചതൂസു പസ്സേസു യേന കേനചി പസ്സേന ഓണതേന സീസേന സമന്നാഗതോ. **വണസീസകോതി** വണേഹി സമന്നാഗതസീസോ. **കണ്ണികകേസോ വാതി** പാണകേഹി ഖായിതകേദാരേ സസ്സസദിസേഹി തഹിം തഹിം ഉട്ഠിതേഹി കേസേഹി സമന്നാഗതോ. **ഥൂലകേസോപി വാതി** താലഹീരസദിസേഹി കേസേഹി സമന്നാഗതോ.

൨൯൩. **പൂതിസീസോതി** ദുഗ്ഗന്ധസീസോ. **നില്ലോമസീസോ വാതി** ലോമരഹിതസീസോ. **ജാതിപണ്ഡരകേസകോതി** ജാതിഫലിതേഹി പണ്ഡരകേസോ വാ. **ജാതിയാ തമ്ബകേസോ വാതി** ആദിത്തേഹി വിയ തമ്ബവണ്ണേഹി കേസേഹി

സമന്നാഗതോ. **ആവട്ടസീസകോ**തി ഗുന്നം സരീരേ ആവട്ടസദിസേഹി ഉദ്ധഗ്ഗേഹി കേസാവട്ടേഹി സമന്നാഗതോ.

൧൪൯൪. **സീസലോമേകബദ്ധേഹി ഭമുകേഹി യുതോപീ**തി സീസലോമേഹി സദ്ധിം ഏകാബദ്ധലോമേഹി ഭമുകേഹി സമന്നാഗതോ. **സമ്ബദ്ധഭമുകോ** വാതി ഏകാബദ്ധഉഭയഭമുകോ, മജ്ഝേ സഞ്ജാതലോമേഹി ഭമുകേഹി സമന്നാഗതോതി അത്ഥോ. **നില്ലോമഭമുകോപി** വാതി ഭമുലോമരഹിതോ. **നില്ലോമഭമുകോപി** വാതി പി-സദ്ദേന അവുത്തസമുച്ചയത്ഥേന മക്കടഭമുകോ സങ്ഗഹിതോ.

൧൪൯൫. **മഹന്തഖുദ്ദനേത്തോ** വാതി ഏത്ഥ **നേത്ത**-സദ്ദോ മഹന്തഖുദ്ദ-സദ്ദേഹി പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ, മഹന്തനേത്തോ വാ ഖുദ്ദകനേത്തോ വാതി അത്ഥോ. **മഹന്തനേത്തോ** വാതി അതിമഹന്തേഹി നേത്തേഹി സമന്നാഗതോ. **ഖുദ്ദകനേത്തോ** വാതി മഹിംസചമ്മേ വാസികോണേന പഹരിത്വാ കതഛിദ്ദസദിസേഹി അതിഖുദ്ദകക്ഖീഹി സമന്നാഗതോ. **വിസമലോചനോ**തി ഏകേന മഹന്തേന, ഏകേന ഖുദ്ദകേന അക്ഖിനാ സമന്നാഗതോ. **കേകരോ വാപീ**തി തിരിയം പസ്സന്തോ. ഏത്ഥ **അപി**-സദ്ദേന നിക്ഖന്തക്ഖിം സമ്പിണ്ഡേതി, യസ്സ കക്കടകസ്സേവ അക്ഖിതാരകാ നിക്ഖന്താ ഹോന്തി. **ഗമ്ഭീരനേത്തോ**തി യസ്സ ഗമ്ഭീരേ ഉദപാനേ ഉദകതാരകാ വിയ അക്ഖിതാരകാ പഞ്ഞായന്തി. ഏത്ഥ ച **ഉദകതാരകാ** നാമ ഉദകപുബ്ബുളം. **അക്ഖിതാരകാ**തി അക്ഖിഗേണ്ഡകാ. **വിസമചക്കലോ**തി ഏകേന ഉദ്ധം, ഏകേന അധോതി ഏവം വിസമജാതേഹി അക്ഖിചക്കേഹി സമന്നാഗതോ.

൧൪൯൬. **ജതുകണ്ണോ** വാതി അതിഖുദ്ദികാഹി കണ്ണസക്ഖലീഹി സമന്നാഗതോ. **മൂസികകണ്ണോ** വാതി മൂസികാനം കണ്ണസദിസേഹി കണ്ണേഹി സമന്നാഗതോ. **ഹത്ഥികണ്ണോപി** വാതി അനനുരൂപാഹി മഹന്താഹി ഹത്ഥികണ്ണസദിസാഹി കണ്ണസക്ഖലീഹി സമന്നാഗതോ. **ഛിദ്ദമത്തകകണ്ണോ** വാതി യസ്സ വിനാ കണ്ണസക്ഖലീഹി കണ്ണച്ഛിദ്ദമേവ ഹോതി. **അവിദ്ധകണ്ണകോ**തി കണ്ണബന്ധത്ഥായ അവിദ്ധേന കണ്ണേന സമന്നാഗതോ.

൧൪൯൭. **ടങ്കിതകണ്ണോ** വാതി ഗോഭത്തനാളികായ അഗ്ഗസദിസേഹി കണ്ണേഹി സമന്നാഗതോ, ഗോഹനുകോടിസണ്ഠാനേഹി കണ്ണേഹി സമന്നാഗതോതി അത്ഥോ. **പൂതികണ്ണോപി** വാതി സദാ പഗ്ഘരിതപുബ്ബേന കണ്ണേന സമന്നാഗതോ. **പൂതികണ്ണോപീ**തി **അപി**-സദ്ദേന കണ്ണഭഗന്ദരികോ ഗഹിതോ. **കണ്ണഭഗന്ദരികോ**തി നിച്ചപൂതിനാ കണ്ണേന സമന്നാഗതോ. അവിദ്ധകണ്ണോ പരിസദൂസകോ വുത്തോ, കഥം യോനകജാതീനം പബ്ബജ്ജാതി ആഹ **"യോനകാദിപ്പഭേദോപി, നായം പരിസദൂസകോ"**തി, കണ്ണാവേധനം യോനകാനം സഭാവോ, അയം യോനകാദിപ്പഭേദോ പരിസദൂസകോ ന ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി.

൧൪൯൮. **അതിപിങ്ഗലനേത്തോ**തി അതിസയേന പിങ്ഗലേഹി നേത്തേഹി സമന്നാഗതോ. മധുപിങ്ഗലം പന പബ്ബാജേതും വട്ടതി. **നിപ്പഖുമക്ഖി** വാതി അക്ഖിദലരോമേഹി വിരഹിതഅക്ഖികോ. **പഖുമ**-സദ്ദോ ഹി ലോകേ അക്ഖിദലരോമേസു നിരുള്ഹോ. **അസ്സുപഗ്ഘരനേത്തോ** വാതി പഗ്ഘരണസ്സൂഹി നേത്തേഹി സമന്നാഗതോ. **പക്കപുപ്ഫിതലോചനോ**തി പക്കലോചനോ പുപ്ഫിതലോചനോതി യോജനാ. പരിപക്കനേത്തോ സഞ്ജാതപുപ്ഫനേത്തോതി അത്ഥോ.

൧൪൯൯. **മഹാനാസോ**തി സരീരസ്സ അനനുരൂപായ മഹതിയാ നാസായ സമന്നാഗതോ. **അതിഖുദ്ദകനാസികോ**തി തഥാ അതിഖുദ്ദികായ നാസായ സമന്നാഗതോ. **ചിപിടനാസോ** വാതി ചിപിടായ അന്തോ പവിട്ഠായ വിയ അല്ലിനാസായ സമന്നാഗതോ. **ചിപിടനാസോ** വാതി അവുത്തവികപ്പത്ഥേന **വാ**-സദ്ദേന ദീഘനാസികോ സങ്ഗയ്ഹതി. സോ ച സുകതുണ്ഡസദിസായ ജിവ്ഹായ ലേഹിതും സക്കുണേയ്യായ നാസികായ സമന്നാഗതോ. **കുടിലനാസികോ**തി മുഖമജ്ഝേ അപ്പതിട്ഠഹിത്വാ ഏകപസ്സേ ഠിതനാസികോ.

൧൫൦൦. **നിച്ചവിസ്സവനാസോ** വാതി നിച്ചപഗ്ഘരിതസിങ്ഘാണികനാസോ വാ. **മഹാമുഖോ**തി യസ്സ പടങ്ഗമണ്ഡുകസ്സേവ മുഖനിമിത്തംയേവ മഹന്തം ഹോതി, മുഖം പന ലാബുസദിസം അതിഖുദ്ദകം. **പടങ്ഗമണ്ഡുകോ** നാമ മഹാമുഖമണ്ഡുകോ. **വങ്കഭിന്നമുഖോ വാപീ**തി ഏത്ഥ "വങ്കമുഖോ വാ ഭിന്നമുഖോ വാപീ"തി യോജനാ. **വങ്കമുഖോ**തി ഭമുകസ്സ, നലാതസ്സ വാ ഏകപസ്സേ നിന്നതായ വങ്കമുഖോ. **ഭിന്നമുഖോ** വാതി മക്കടസ്സേവ ഭിന്നമുഖോ. **മഹാഓട്ഠോപി** വാതി ഉക്ഖലിമുഖവട്ടിസദിസേഹി ഓട്ഠേഹി സമന്നാഗതോ.

൧൫൦൧. **തനുകഓട്ഠോ** വാതി ഭേരിചമ്മസദിസേഹി ദന്തേ പിദഹിതും അസമത്ഥേഹി ഓട്ഠേഹി സമന്നാഗതോ. **ഭേരിചമ്മസദിസേഹീ**തി ഭേരിമുഖചമ്മസദിസേഹി. **തനുകഓട്ഠോ** വാതി ഏത്ഥ **വാ**-സദ്ദേന മഹാധരോട്ഠോ വാ തനുകഉത്തരോട്ഠോ വാ തനുകഅധരോട്ഠോ വാതി തയോ വികപ്പാ സങ്ഗഹിതാ. **വിപുലുത്തരഓട്ഠകോ**തി മഹാഉത്തരോട്ഠോ. **ഓട്ഠഛിന്നോ**തി യസ്സ ഏകോ വാ ദ്വേ വാ ഓട്ഠാ ഛിന്നാ ഹോന്തി. **ഉപ്പക്കമുഖോ**തി പക്കമുഖോ. **ഏളമുഖോപി** വാതി നിച്ചപഗ്ഘരണമുഖോ.

൧൫൦൨-൩. **സങ്ഖതുണ്ഡോപീ**തി ബഹി സേതേഹി അന്തോ അതിരത്തേഹി ഓട്ഠേഹി സമന്നാഗതോ. **ദുഗ്ഗന്ധമുഖോ**തി ദുഗ്ഗന്ധകുണപമുഖോ. **മഹാദന്തോപീ**തി അട്ഠകദന്തസദിസേഹി സമന്നാഗതോ . **അച്ചന്ത**ന്തി അതിസയേന. **"ഹേട്ഠാ ഉപരിതോ വാപി, ബഹി നിക്ഖന്തദന്തകോ"**തി ഇദം "അസുരദന്തകോ"തി ഏതസ്സ അത്ഥപദം. **അസുരോ**തി ദാനവോ. "സിപ്പിദന്തോ വാ ഓട്ഠദന്തോ വാ"തി **ഗണ്ഠിപദേ** ലിഖിതോ. യസ്സ പന സക്കാ ഹോന്തി ഓട്ഠേഹി പിദഹിതും, കഥേന്തസ്സേവ പഞ്ഞായതി, നോ അകഥേന്തസ്സ, തം പബ്ബാജേതും വട്ടതി. **അദന്തോ**തി ദന്തരഹിതോ. **പൂതിദന്തോ**തി പൂതിഭൂതേഹി ദന്തേഹി സമന്നാഗതോ.

൧൫൦൪. "അതിഖുദ്ദകദന്തകോ"തി ഇമസ്സ **"യസ്സാ"**തിആദി അപവാദോ. യസ്സ ദന്തന്തരേ **കാളകദന്തസന്നിഭോ** കലന്ദകദന്തസദിസോ ദന്തോ സുഖുമോവ ഠിതോ ചേ, തം തു പബ്ബാജേതും വട്ടതീതി യോജനാ. **പബ്ബാജേതുമ്പീ**തി ഏത്ഥ പി-സദ്ദോ തു-സദ്ദത്ഥോ.

൧൫൦൫. യോ പോസോതി സമ്ബന്ധോ. **മഹാഹനുകോ**തി ഗോഹനുസദിസേന ഹനുനാ സമന്നാഗതോ. **"രസ്സേന ഹനുനാ യുതോ"**തി ഇദം "ചിപിടഹനുകോ വാ"തി ഇമസ്സ അത്ഥപദം. യഥാഹ - "ചിപിടഹനുകോ വാ അന്തോപവിട്ഠേന വിയ അതിരസ്സേന ഹനുകേന സമന്നാഗതോ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൯). **ചിപിടഹനുകോ വാപീ**തി ഏത്ഥ പി-സദ്ദേന "ഭിന്നഹനുകോ വാ വങ്കഹനുകോ വാ"തി വികപ്പദ്വയം സങ്ഗണ്ഹാതി.

൧൫൦൬. **നിമ്മസ്സുദാഠികോ വാപീ**തി ഭിക്ഖുനിസദിസമുഖോ. **അതിദീഘഗലോപി** വാതി ബകഗലസദിസേന ഗലേന സമന്നാഗതോ. **അതിരസ്സഗലോപി** വാതി അന്തോപവിട്ഠേന വിയ ഗലേന സമന്നാഗതോ. ഭിന്നഗലോ വാ ഗണ്ഡഗലോപി

വാതി യോജനാ, ഭിന്നഗലട്ഠികോ വാ ഗണ്ഡേന സമന്നാഗതഗലോപി വാതി അത്ഥോ.

൨൪൦൭. ഭട്ഠംസകൂടോ വാതി മാതുഗാമസ്സ വിയ ഭട്ഠേന അംസകൂടേന സമന്നാഗതോ. ഭിന്നപിട്ഠി വാ ഭിന്നഉരോപി വാതി യോജനാ, സുദീഘഹത്ഥോ വാ സുരസ്സഹത്ഥോ വാതി യോജനാ, അതിദീഘഹത്ഥോ വാ അതിരസ്സഹത്ഥോ വാതി അത്ഥോ. **വാ**-സദ്ദേന അഹത്ഥഏകഹത്ഥാനം ഗഹണം. കച്ഛുസമായുതോ വാ കണ്ഡുസമായുതോ വാതി യോജനാ. **വാ**-സദ്ദേന "ദദ്ദുഗത്തോ വാ ഗോധാഗത്തോ വാ"തി ഇമേ ദ്വേ സങ്ഗണ്ഹാതി. തത്ഥ **ഗോധാഗത്തോ വാതി** യസ്സ ഗോധായ വിയ ഗത്തതോ ചുണ്ണാനി പതന്തി.

൨൪൦൮. മഹാനിസദമംസോതി ഇമസ്സ അത്ഥപദം "ഉദ്ധനഗ്ഗുപമായുതോ"തി. യഥാഹ - "മഹാആനിസദോ വാ ഉദ്ധനകൂടസദിസേഹി ആനിസദമംസേഹി അച്ചുഗ്ഗതേഹി സമന്നാഗതോ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൯). **മഹാനിസദമംസോ വാതി** ഏത്ഥ **വാ**-സദ്ദേന ഭട്ഠകടികോ സങ്ഗഹിതോ. **വാതണ്ഡികോതി** അണ്ഡകോസേസു വുദ്ധിരോഗേന സമന്നാഗതോ. **മഹാഊരൂതി** സരീരസ്സ അനനുരൂപേഹി മഹന്തേഹി സത്ഥീഹി സമന്നാഗതോ. **സങ്ഘട്ടനകജാണുകോതി** അഞ്ഞമഞ്ഞം സങ്ഘട്ടേഹി ജാണൂഹി സമന്നാഗതോ.

൨൪൦൯. ഭിന്നജാണൂതി യസ്സ ഏകോ വാ ദ്വേ വാ ജാണൂ ഭിന്നാ ഹോന്തി. **മഹാജാണൂതി** മഹന്തേന ജാണുനാ സമന്നാഗതോ. **ദീഘജങ്ഘോതി** യട്ഠിസദിസജങ്ഘോ. **വികടോ വാതി** തിരിയം ഗമനപാദേഹി സമന്നാഗതോ, യസ്സ ചങ്കമതോ ജാണുകാ ബഹി നിഗ്ഗച്ഛന്തി. **പണ്ഹോ വാതി** പച്ഛതോ പരിവത്തപാദേഹി സമന്നാഗതോ, യസ്സ ചങ്കമതോ ജാണുകാ അന്തോ പവിസന്തി. "പന്തോ"തി ച "സണ്ഹോ"തി ച ഏതസ്സേവ വേവചനാനി. **ഉബ്ബദ്ധപിണ്ഡികോതി** ഹേട്ഠാ ഓരുള്ഹാഹി വാ ഉപരി ആരുള്ഹാഹി വാ മഹതീഹി ജങ്ഘപിണ്ഡികാഹി സമന്നാഗതോ.

൨൪൧൦. യട്ഠിജങ്ഘോതി യട്ഠിസദിസായ ജങ്ഘായ സമന്നാഗതോ. **മഹാജങ്ഘോതി** സരീരസ്സ അനനുരൂപായ മഹതിയാ ജങ്ഘായ സമന്നാഗതോ. **മഹാപാദോപി വാതി** സരീരസ്സ അനനുരൂപേഹി മഹന്തേഹി പാദേഹി സമന്നാഗതോ. **അപി**-സദ്ദേന ഥൂലജങ്ഘപിണ്ഡികോ സങ്ഗഹിതോ, ഭത്തപുടസദിസായ ഥൂലായ ജങ്ഘപിണ്ഡിയാ സമന്നാഗതോതി അത്ഥോ. **പിട്ഠികപാദോ വാതി** പാദവേമജ്ഝതോ ഉട്ഠിതജങ്ഘോ. **മഹാപണ്ഹിപി വാതി** അനനുരൂപേഹി അതിമഹന്തേഹി പണ്ഹീഹി സമന്നാഗതോ.

൨൪൧൧. വങ്കപാദോതി അന്തോ വാ ബഹി വാ പരിവത്തപാദവസേന ദുവിധോ വങ്കപാദോ. **ഗണ്ഠികങ്ഗുലികോതി** സിങ്ഗിവേരഫണസദിസാഹി അങ്ഗുലീഹി സമന്നാഗതോ. **"അന്ധനഖോ വാപീ"തി** ഏതസ്സ അത്ഥപദം "കാളപൂതിനഖോപി ചാ"തി. യഥാഹ - "അന്ധനഖോ വാ കാളവണ്ണേഹി പൂതിനഖേഹി സമന്നാഗതോ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൯).

൨൪൧൨. ഇച്ചേവന്തി യഥാവുത്തവചനീയനിദസ്സനത്ഥോയം നിപാതസമുദായോ. അങ്ഗവേകല്ലതായ ബഹുവിധത്താ അനവസേസം വേകല്ലപ്പകാരം സങ്ഗണ്ഹിതുമാഹ **"ഇച്ചേവമാദിക"ന്തി.**

പരിസദൂസകകഥാവണ്ണനാ.

൨൪൧൩. പത്തചീവരന്തി ഏത്ഥ "സാമണേരസ്സാ"തി അധികാരതോ ലബ്ഭതി. **അന്തോ നിക്ഖിപതോതി** ഓവരകാദീനം അന്തോ നിക്ഖിപന്തസ്സ. **സബ്ബപയോഗേസൂതി** പത്തചീവരസ്സ ആമസനാദിസബ്ബപയോഗേസു.

൨൪൧൪-൫. ദണ്ഡകമ്മം കത്വാതി ദണ്ഡകമ്മം യോജേത്വാ. ദണ്ഡേന്തി വിനേന്തി ഏതേനാതി **ദണ്ഡോ,** സോയേവ കത്തബ്ബത്താ കമ്മന്തി ദണ്ഡകമ്മം, ആവരണാദി. **അനാചാരസ്സ** ദുബ്ബചസാമണേരസ്സ കേവലം ഹിതകാമേന ഭിക്ഖുനാ **ദണ്ഡകമ്മം കത്വാ** ദണ്ഡകമ്മം യോജേത്വാ യാഗും വാ ഭത്തം വാ **വാ**-സദ്ദേന പത്തം വാ ചീവരം വാ ദസ്സേത്വാ "ദണ്ഡകമ്മേ ആഹടേ ത്വം ഇദം ലച്ഛസി" ഇതി ഭാസിതും വട്ടതീതി യോജനാ. **കിരാതി** പദപൂരണത്ഥേ നിപാതോ.

൨൪൧൭. ധമ്മസങ്ഗാഹകത്ഥേരേഹി ഠപിതദണ്ഡകമ്മം ദസ്സേതുമാഹ **"അപരാധാനുരൂപേനാ"തിആദി. തം** അപരാധാനുരൂപദണ്ഡകമ്മം നാമ വാലികാസലിലാദീനം ആഹരാപനമേവാതി യോജേതബ്ബം. **ആദി**-സദ്ദേന ദാരുആദീനം ആഹരാപനം ഗണ്ഹാതി. തഞ്ച ഖോ "ഓരമിസ്സതീ"തി അനുകമ്പായ, ന "നസ്സിസ്സതി വിബ്ഭമിസ്സതീ"തിആദിനയപ്പവത്തേന പാപജ്ഝാസയേന.

൨൪൧൮-൯. അകത്തബ്ബം ദണ്ഡകമ്മം ദസ്സേതുമാഹ **"സീസേ വാ"**തിആദി. **സീസേ വാതി** ഏത്ഥ "സാമണേരസ്സാ"തി അധികാരതോ ലബ്ഭതി. **പാസാണാദീനീതി** ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന ഇട്ഠകാദീനം ഗഹണം. സാമണേരം ഉണ്ഹേ പാസാണേ നിപജ്ജാപേതും വാ ഉണ്ഹായ ഭൂമിയാ നിപജ്ജാപേതും വാ ഉദകം പവേസേതും വാ ഭിക്ഖുനോ ന വട്ടതീതി യോജനാ.

ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതദണ്ഡകമ്മം ദസ്സേതുമാഹ **"ഇധാ"**തിആദി. **ഇധാതി** ഇമസ്മിം ദണ്ഡകമ്മാധികാരേ. **ആവരണമത്തന്തി** "മാ ഇധ പാവിസീ"തി നിവാരണമത്തം. **പകാസിതന്തി** "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യത്ഥ വാ വസതി, യത്ഥ വാ പടിക്കമതി, തത്ഥ ആവരണം കാതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൧൦൭) ഭാസിതം.

"യത്ഥ വാ വസതി, യത്ഥ വാ പടിക്കമതീതി യത്ഥ വസതി വാ പവിസതി വാ, ഉഭയേനാപി അത്തനോ പരിവേണഞ്ച വസ്സഗ്ഗേന പത്തസേനാസനഞ്ച വുത്ത"ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൭) **അട്ഠകഥായ** വുത്തത്താ യാവ യോജിതം ദണ്ഡകമ്മം കരോന്തി, താവ അത്തനോ പുഗ്ഗലികപരിവേണം വാ വസ്സഗ്ഗേന പത്തസേനാസനം വാ പവിസിതും അദത്വാ നിവാരണം **ആവരണം** നാമ. **അട്ഠകഥായം** "അത്തനോ"തി വചനം യേ ആവരണം കരോന്തി, തേ ആചരിയുപജ്ഝായേ സന്ധായ വുത്തന്തി വിഞ്ഞായതി. കേചി പനേത്ഥ "അത്തനോ"തി ഇദം യസ്സ ആവരണം കരോന്തി, തം സന്ധായ വുത്തന്തി ഗഹേത്വാ തത്ഥ വിനിച്ഛയം വദന്തി. കേചി ഉഭയത്ഥാപി അത്ഥം ഗഹേത്വാ ഉഭയത്ഥാപി ആവരണം കാതബ്ബന്തി വദന്തി. വീമംസിത്വാ യമേത്ഥ യുത്തതരം, തം ഗഹേതബ്ബം.

നിവാരണകഥാവണ്ണനാ.

൨൪൨൦. പക്ഖോ ച ഓപക്കമികോ ച ആസിത്തോ ചാതി വിഗ്ഗഹോ. ഏത്ഥ ച "അനുപോസഥേ ഉപോസഥം കരോതീ"തിആദീസു യഥാ ഉപോസഥദിനേ കത്തബ്ബകമ്മം "ഉപോസഥോ"തി വുച്ചതി, തഥാ മാസസ്സ പക്ഖേ

പണ്ഡകഭാവമാപജ്ജന്തോ **“പക്ഖോ”**തി വുത്തോ. അഥ വാ പക്ഖപണ്ഡകോ **പക്ഖോ** ഉത്തരപദലോപേന യഥാ “ഭീമസേനോ ഭീമോ”തി. ഇദഞ്ച പാപാനുഭാവേന കണ്ഹപക്ഖേയേവ പണ്ഡകഭാവമാപജ്ജന്തസ്സ അധിവചനം. യഥാഹ “അകുസലവിപാകാനുഭാവേന കാളപക്ഖേ കാളപക്ഖേ പണ്ഡകോ ഹോതി, ജുണ്ഹപക്ഖേ പനസ്സ പരിളാഹോ വൂപസമ്മതി, അയം പക്ഖപണ്ഡകോ”തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൯).

യസ്സ ഉപക്കമേന ബീജാനി അപനീതാനി, അയം **ഓപക്കമികപണ്ഡകോ**. യസ്സ പരേസം അങ്ഗജാതം മുഖേന ഗഹേത്വാ അസുചിനാ ആസിത്തസ്സ പരിളാഹോ വൂപസമ്മതി, അയം **ആസിത്തപണ്ഡകോ. ഉസൂയകോ**തി യസ്സ പരേസം അജ്ഝാചാരം പസ്സതോ ഉസൂയായ ഉപ്പന്നായ പരിളാഹോ വൂപസമ്മതി, അയം ഉസൂയപണ്ഡകോ. യോ പടിസന്ധിയംയേവ അഭാവകോ ഉപ്പന്നോ, അയം **നപുംസകപണ്ഡകോ**.

൨൭൨൧. **തേസൂ**തി തേസു പഞ്ചസു പണ്ഡകേസു. “പക്ഖപണ്ഡകസ്സ യസ്മിംപക്ഖേ പണ്ഡകോ ഹോതി, തസ്മിംയേവസ്സ പക്ഖേ പബ്ബജ്ജാ വാരിതാ”തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൯) കുരുന്ദിയം വുത്തത്താ **“തിണ്ണം നിവാരിതാ”**തി ഇദം തസ്സ പണ്ഡകസ്സ പണ്ഡകപക്ഖം സന്ധായ വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം.

൨൭൨൨. **“നാസേതബ്ബോ”**തി ഇദം ലിങ്ഗനാസനം സന്ധായ വുത്തം. യഥാഹ “സോപി ലിങ്ഗനാസനേനേവ നാസേതബ്ബോ”തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൯). ഏസ നയോ ഉപരിപി ഈദിസേസു ഠാനേസു.

പണ്ഡകകഥാവണ്ണനാ.

൨൭൨൩. ഥേനേതീതി **ഥേനോ,** ലിങ്ഗസ്സ പബ്ബജിതവേസസ്സ ഥേനോ **ലിങ്ഗഥേനോ**. സംവാസസ്സ ഭിക്ഖുവസ്സഗണനാദികസ്സ ഥേനോ **സംവാസഥേനോ. തദുഭയസ്സ ചാ**തി തസ്സ ലിങ്ഗസ്സ, സംവാസസ്സ ച ഉഭയസ്സ ഥേനോതി സമ്ബന്ധോ. ഏസ തിവിധോപി ഥേയ്യസംവാസകോ നാമ പവുച്ചതീതി യോജനാ.

൨൭൨൪-൫. **തത്ഥ** തേസു തീസു ഥേയ്യസംവാസകേസു യോ സയമേവ പബ്ബജിത്വാ ഭിക്ഖുവസ്സാനി ന ഗണ്ഹതി, യഥാവുഡ്ഢം വന്ദനമ്പി നേവ ഗണ്ഹതി, **അപി**-സദ്ദേന ആസനേന നേവ പടിബാഹതി ഉപോസഥപവാരണാദീസു നേവ സന്ദിസ്സതീതി സങ്ഗണ്ഹനതോ തദുഭയമ്പി ന കരോതി, അയം **ലിങ്ഗമത്തസ്സ** പബ്ബജിതവേസമത്തസ്സ **ഥേനതോ** ചോരികായ ഗഹണതോ ലിങ്ഗത്ഥേനോ സിയാതി യോജനാ.

യോ ച പബ്ബജിതോ ഹുത്വാ ഭിക്ഖുവസ്സാനി ഗണ്ഹതി, സോ യഥാവുഡ്ഢവന്ദനാദികം **സംവാസം** സാദിയന്തോവ സംവാസത്ഥേനകോ മതോതി യോജനാ. യഥാഹ - “ഭിക്ഖുവസ്സഗണനാദികോ ഹി സബ്ബോപി കിരിയഭേദോ ഇമസ്മിം അത്ഥേ ‘സംവാസോ’തി വേദിതബ്ബോ”തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൦).

വുത്തനയോയേവാതി ഉഭിന്നം പച്ചേകം വുത്തലക്ഖണമേവ ഏതസ്സ ലക്ഖണന്തി കത്വാ വുത്തം. അയം തിവിധോപി ഥേയ്യസംവാസകോ അനുപസമ്പന്നോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, ഉപസമ്പന്നോ നാസേതബ്ബോ, പുന പബ്ബജ്ജം യാചന്തോപി ന പബ്ബാജേതബ്ബോ. ബ്യതിരേകമുഖേന ഥേയ്യസംവാസലക്ഖണം നിയമേതും **അട്ഠകഥായ** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൦) വുത്തഗാഥാദ്വയം ഉദാഹരന്തോ ആഹ **“യഥാഹ ചാ”**തി. യഥാ അട്ഠകഥാചരിയോ രാജദുബ്ഭിക്ഖാദിഗാഥാദ്വയമാഹ, തഥായമത്ഥോ ബ്യതിരേകതോ വേദിതബ്ബോതി അധിപ്പായോ.

൨൭൨൬-൮. **രാജദുബ്ഭിക്ഖകന്താര-രോഗവേരിഭയേഹി വാ**തി ഏത്ഥ **ഭയ**-സദ്ദോ പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ “രാജഭയേന ദുബ്ഭിക്ഖഭയേനാ”തിആദിനാ. **ചീവരാഹരണത്ഥം വാ**തി അത്തനാ പരിച്ചത്തചീവരം പുന വിഹാരം ആഹരണത്ഥായ. **ഇധ** ഇമസ്മിം സാസനേ. **സംവാസം നാധിവാസേതി, യാവ സോ സുദ്ധമാനസോ**തി രാജഭയാദീഹി ഗഹിതലിങ്ഗതായ സോ സുദ്ധമാനസോ യാവ സംവാസം നാധിവാസേതീതി അത്ഥോ.

യോ ഹി രാജഭയാദീഹി വിനാ കേവലം ഭിക്ഖൂ വഞ്ചേത്വാ തേഹി സദ്ധിം വസിതുകാമതായ ലിങ്ഗം ഗണ്ഹാതി, സോ അസുദ്ധചിത്തതായ ലിങ്ഗഗ്ഗഹണേനേവ ഥേയ്യസംവാസകോ നാമ ഹോതി. അയം പന താദിസേന അസുദ്ധചിത്തേന ഭിക്ഖൂ വഞ്ചേതുകാമതായ അഭാവതോ യാവ സംവാസം നാധിവാസേതി, താവ ഥേയ്യസംവാസകോ നാമ ന ഹോതി. തേനേവ “രാജഭയാദീഹി ഗഹിതലിങ്ഗാനം ‘ഗിഹീ മം സമണോതി ജാനന്തൂ’തി വഞ്ചനാചിത്തേ സതിപി ഭിക്ഖൂനം വഞ്ചേതുകാമതായ അഭാവാ ദോസോ ന ജാതോ”തി തീസുപി **ഗണ്ഠിപദേസു** വുത്തം.

കേചി പന “വൂപസന്തഭയതാ ഇധ സുദ്ധചിത്തതാ”തി വദന്തി, ഏവഞ്ച സതി സോ വൂപസന്തഭയോ യാവ സംവാസം നാധിവാസേതി, താവ ഥേയ്യസംവാസകോ നാമ ന ഹോതീതി അയമത്ഥോ വിഞ്ഞായതി. ഇമസ്മിഞ്ച അത്ഥേ വിഞ്ഞായമാനേ അവൂപസന്തഭയസ്സ സംവാസസാദിയനേപി ഥേയ്യസംവാസകതാ ന ഹോതീതി ആപജ്ജേയ്യ, ന ച **അട്ഠകഥായം** അവൂപസന്തഭയസ്സ സംവാസസാദിയനേ അഥേയ്യസംവാസകതാ ദസ്സിതാ. “സബ്ബപാസണ്ഡിയഭത്താനി ഭുഞ്ജന്തോ”തി ച ഇമിനാ അവൂപസന്തഭയേനാപി സംവാസം അസാദിയന്തേനേവ വസിതബ്ബന്തി ദീപേതി. തേനേവ തീസുപി **ഗണ്ഠിപദേസു** വുത്തം “യസ്മാ വിഹാരം ആഗന്ത്വാ സങ്ഘികം ഗണ്ഹന്തസ്സ സംവാസം പരിഹരിതും ദുക്കരം, തസ്മാ ‘സബ്ബപാസണ്ഡിയഭത്താനി ഭുഞ്ജന്തോ’തി ഇദം വുത്ത”ന്തി. തസ്മാ രാജഭയാദീഹി ഗഹിതലിങ്ഗതാ ചേത്ഥ സുദ്ധചിത്തതാതി ഗഹേതബ്ബം.

താവ ഏസ ഥേയ്യസംവാസകോ നാമ ന വുച്ചതീതി യോജനാ. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന “തത്രായം വിത്ഥാരനയോ”തി **അട്ഠകഥായം** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൦) ആഗതനയേന വേദിതബ്ബോ.

ഥേയ്യസംവാസകകഥാവണ്ണനാ.

൨൭൨൯-൩൦. യോ ഉപസമ്പന്നോ ഭിക്ഖു “അഹം തിത്ഥിയോ ഭവിസ്സ”ന്തി **സലിങ്ഗേനേവ** അത്തനോ ഭിക്ഖുവേസേനേവ തിത്ഥിയാനം ഉപസ്സയം യാതി ചേതി സമ്ബന്ധോ. തിത്ഥിയേസു പക്കന്തകോ പവിട്ഠോ **തിത്ഥിയപക്കന്തകോ. തേസം ലിങ്ഗേ നിസ്സിതേ**തി തേസം തിത്ഥിയാനം വേസേ ഗഹിതേ.

൨൭൩൧. “അഹം തിത്ഥിയോ ഭവിസ്സ”ന്തി കുസചീരാദികം യോ സയമേവ നിവാസേതി, സോപി **പക്കന്തകോ** തിത്ഥിയപക്കന്തകോ സിയാതി യോജനാ.

൨൫൯൨-൪. നഗ്ഗോ തേസം ആജീവകാദീനം ഉപസ്സയം ഗന്ത്വാതി യോജനാ. **കേസേ ലുഞ്ചാപേതീ**തി അത്തനോ കേസേ ലുഞ്ചാപേതി. തേസം വതാനി ആദിയതി വാതി യോജനാ. **വതാനി ആദിയതീ**തി ഉക്കുടികപ്പധാനാദീനി വാ വതാനി ആദിയതി. **തേസം** തിത്ഥിയാനം മോരപിഞ്ഛാദികം **ലിങ്ഗം** സഞ്ഞാണം സചേ ഗണ്ഹാതി വാ തേസം പബ്ബജ്ജം, ലദ്ധിമേവ വാ സാരതോ വാ **ഏതി** ഉപഗച്ഛതി വാതി യോജനാ. ''അയം പബ്ബജ്ജാ സേട്ഠാതി സേട്ഠഭാവം വാ ഉപഗച്ഛതീ''തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൦ തിത്ഥിയപക്കന്തകകഥാ) **അട്ഠകഥായം** വുത്തം. ഏസ തിത്ഥിയപക്കന്തകോ ഹോതി ഏവ, **ന പന വിമുച്ചതി** തിത്ഥിയപക്കന്തഭാവതോ. **നഗ്ഗസ്സ ഗച്ഛതോ**തി ''ആജീവകോ ഭവിസ്സ''ന്തി കാസായാദീനി അനാദായ നഗ്ഗസ്സ ആജീവകാനം ഉപസംഗച്ഛതോ.

൨൫൯൫. **ഥേയ്യസംവാസകോ അനുപസമ്പന്നവസേന വുത്തോ,** നോ ഉപസമ്പന്നവസേന. ഇമിനാ ''ഉപസമ്പന്നോ ഭിക്ഖു കൂടവസ്സം ഗണ്ഹന്തോപി അസ്സമണോ ന ഹോതി. ലിങ്ഗേ സഉസ്സാഹോ പാരാജികം ആപജ്ജിത്വാ ഭിക്ഖുവസ്സാദീനി ഗണേന്തോപി ഥേയ്യസംവാസകോ ന ഹോതീ''തി **അട്ഠകഥാ**ഗതവിനിച്ഛയം ദീപേതി. തഥാ വുത്തോതി യോജനാ. **''ഉപസമ്പന്നഭിക്ഖുനാ''**തി ഇമിനാ അനുപസമ്പന്നം നിവത്തേതി. തേന ച ''സാമണേരോ സലിങ്ഗേന തിത്ഥായതനം ഗതോപി പുന പബ്ബജ്ജഞ്ച ഉപസമ്പദഞ്ച ലഭതീ''തി **കുരുന്ദട്ഠകഥാ**ഗതവിനിച്ഛയം ദസ്സേതി.

തിത്ഥിയപക്കന്തകസ്സ കിം കാതബ്ബന്തി? ന പബ്ബാജേതബ്ബോ, പബ്ബാജിതോപി ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, ഉപസമ്പാദിതോ ച കാസായാനി അപനേത്വാ സേതകാനി ദത്വാ ഗിഹിഭാവം ഉപനേതബ്ബോ. അയമത്ഥോ ച ''തിത്ഥിയപക്കന്തകോ ഭിക്ഖവേ അനുപസമ്പന്നോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, ഉപസമ്പന്നോ നാസേതബ്ബോ''തി (മഹാവ॰ ൧൧൦) **പാളിതോ** ച ''സോ ന കേവലം ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, അഥ ഖോ ന പബ്ബാജേതബ്ബോപീ''തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൦ തിത്ഥിയപക്കന്തകകഥാ) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ ച വേദിതബ്ബോ.

തിത്ഥിയപക്കന്തകകഥാവണ്ണനാ.

൨൫൯൬. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം പബ്ബജ്ജൂപസമ്പദാധികാരേ. മനുസ്സജാതികതോ അഞ്ഞസ്സ തിരച്ഛാനഗതേയേവ അന്തോഗധത്തം ദസ്സേതുമാഹ **''യക്ഖോ സക്കോപി വാ''**തി. **തിരച്ഛാനഗതോ വുത്തോ**തി ഏത്ഥ ഇതി-സദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ. ''തിരച്ഛാനഗതോ, ഭിക്ഖവേ, അനുപസമ്പന്നോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, ഉപസമ്പന്നോ നാസേതബ്ബോ''തി (മഹാവ॰ ൧൧൧) വചനതോ പബ്ബജ്ജാപി ഉപലക്ഖണതോ നിവാരിതായേവാതി കത്വാ വുത്തം **''പബ്ബാജേതും ന വട്ടതീ''**തി. തേന തിരച്ഛാനഗതോ ച ഭഗവതോ അധിപ്പായഞ്ഞൂഹി **അട്ഠകഥാചരിയേഹി** ന പബ്ബാജേതബ്ബോതി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൧) വുത്തം.

തിരച്ഛാനകഥാവണ്ണനാ.

൨൫൯൭. **പഞ്ചാനന്തരികേ പോസേ**തി മാതുഘാതകോ, പിതുഘാതകോ, അരഹന്തഘാതകോ, ലോഹിതുപ്പാദകോ, സങ്ഘഭേദകോതി ആനന്തരിയകമ്മേഹി സമന്നാഗതേ പഞ്ച പുഗ്ഗലേ.

തത്ഥ **മാതുഘാതകോ** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൨) നാമ യേന മനുസ്സിത്ഥിഭൂതാ ജനികാ മാതാ സയമ്പി മനുസ്സജാതികേനേവ സതാ സഞ്ചിച്ച ജീവിതാ വോരോപിതാ, അയം ആനന്തരിയേന മാതുഘാതകകമ്മേന മാതുഘാതകോ, ഏതസ്സ പബ്ബജ്ജാ ച ഉപസമ്പദാ ച പടിക്ഖിത്താ. യേന പന മനുസ്സിത്ഥിഭൂതാപി അജനികാ പോസാവനികമാതാ വാ ചൂളമാതാ വാ മഹാമാതാ വാ ജനികാപി വാ നമനുസ്സിത്ഥിഭൂതാ മാതാഘാതിതാ, തസ്സ പബ്ബജ്ജാ ന വാരിതാ, ന ച ആനന്തരിയോ ഹോതി. യേന സയം തിരച്ഛാനഭൂതേന മനുസ്സിത്ഥിഭൂതാ മാതാ ഘാതിതാ, സോപി ആനന്തരിയോ ന ഹോതി, തിരച്ഛാനഗതത്താ പനസ്സ പബ്ബജ്ജാ പടിക്ഖിത്താവ. **പിതുഘാതകേപി** ഏസേവ നയോ. സചേപി ഹി വേസിയാ പുത്തോ ഹോതി, ''അയം മേ പിതാ''തി ന ജാനാതി, യസ്സ സമ്ഭവേന നിബ്ബത്തോ, സോ ചേ അനേന ഘാതിതോ, ''പിതുഘാതകോ''ത്വേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി, ആനന്തരിയഞ്ച ഫുസതി.

അരഹന്തഘാതകോപി മനുസ്സഅരഹന്തവസേനേവ വേദിതബ്ബോ. മനുസ്സജാതിയഞ്ഹി അന്തമസോ അപബ്ബജിതമ്പി ഖീണാസവം ദാരകം വാ ദാരികം വാ സഞ്ചിച്ച ജീവിതാ വോരോപേന്തോ അരഹന്തഘാതകോവ ഹോതി, ആനന്തരിയഞ്ച ഫുസതി, പബ്ബജ്ജാ ചസ്സ വാരിതാ. അമനുസ്സജാതികം പന അരഹന്തം, മനുസ്സജാതികം വാ അവസേസം അരിയപുഗ്ഗലം ഘാതേത്വാ ആനന്തരിയോ ന ഹോതി, പബ്ബജ്ജാപിസ്സ ന വാരിതാ, കമ്മം പന ബലവം ഹോതി. തിരച്ഛാനോ മനുസ്സഅരഹന്തമ്പി ഘാതേത്വാ ആനന്തരിയോ ന ഹോതി, കമ്മം പന ഭാരിയം.

യോ ദേവദത്തോ വിയ ദുട്ഠചിത്തേന വധകചിത്തേന തഥാഗതസ്സ ജീവമാനകസരീരേ ഖുദ്ദകമക്ഖികായ പിവനകമത്തമ്പി ലോഹിതം ഉപ്പാദേതി, അയം **ലോഹിതുപ്പാദകോ** നാമ, ഏതസ്സ പബ്ബജ്ജാ ച ഉപസമ്പദാ ച വാരിതാ. യോ പന രോഗവൂപസമനത്ഥം ജീവകോ വിയ സത്ഥേന ഫാലേത്വാ പൂതിമംസഞ്ച ലോഹിതഞ്ച നീഹരിത്വാ ഫാസും കരോതി, ബഹും സോ പുഞ്ഞം പസവതി.

യോ ദേവദത്തോ വിയ സാസനം ഉദ്ധമ്മം ഉബ്ബിനയം കത്വാ ചതുന്നം കമ്മാനം അഞ്ഞതരവസേന സങ്ഘം ഭിന്ദതി, അയം **സങ്ഘഭേദകോ** നാമ, ഏതസ്സ പബ്ബജ്ജാ ച ഉപസമ്പദാ ച വാരിതാ. ''മാതുഘാതകോ, ഭിക്ഖവേ, അനുപസമ്പന്നോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, ഉപസമ്പന്നോ നാസേതബ്ബോ''തിആദികായ (മഹാവ॰ ൧൧൨) **പാളിയാ** ഉപസമ്പദാപടിക്ഖേപോ പബ്ബജ്ജാപടിക്ഖേപസ്സ ഉപലക്ഖണന്തി ആഹ **''പബ്ബാജേന്തസ്സ ദുക്കട''**ന്തി.

ഉഭതോബ്യഞ്ജനഞ്ചേവ ഭിക്ഖുനിദൂസകഞ്ച തഥാ പബ്ബാജേന്തസ്സ ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഉഭതോബ്യഞ്ജന**ന്തി ക-കാരലോപേന നിദ്ദേസോ. ഇത്ഥിനിമിത്തുപ്പാദനകമ്മതോ ച പുരിസനിമിത്തുപ്പാദനകമ്മതോ ച ഉഭതോ ബ്യഞ്ജനമസ്സ അത്ഥീതി **ഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ**. സോ ദുവിധോ ഹോതി ഇത്ഥിഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ, പുരിസഉഭതോബ്യഞ്ജനകോതി.

തത്ഥ ഇത്ഥിഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൬) ഇത്ഥിനിമിത്തം പാകടം ഹോതി, പുരിസനിമിത്തം പടിച്ഛന്നം. പുരിസഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സ പുരിസനിമിത്തം പാകടം ഹോതി, ഇത്ഥിനിമിത്തം പടിച്ഛന്നം. ഇത്ഥിഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സ ഇത്ഥീസു പുരിസത്തം കരോന്തസ്സ ഇത്ഥിനിമിത്തം പടിച്ഛന്നം ഹോതി, പുരിസനിമിത്തം പാകടം ഹോതി. പുരിസഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സ പുരിസാനം ഇത്ഥിഭാവം ഉപഗച്ഛന്തസ്സ പുരിസനിമിത്തം പടിച്ഛന്നം ഹോതി, ഇത്ഥിനിമിത്തം പാകടം ഹോതി. ഇത്ഥിഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ സയഞ്ച ഗബ്ഭം ഗണ്ഹാതി, പരഞ്ച ഗബ്ഭം ഗണ്ഹാപേതി. പുരിസഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ സയം ന ഗണ്ഹാതി, പരം ഗണ്ഹാപേതീതി ഇദമേതേസം നാനാകരണം.

ഇമസ്സ പന ദുവിധസ്സാപി ഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സനേവ പബ്ബജ്ജാ അത്ഥി, ന ഉപസമ്പദാതി ഇദമിധ സന്നിട്ഠാനം വേദിതബ്ബം.

യോ പകതത്തം ഭിക്ഖുനിം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൫) തിണ്ണം മഗ്ഗാനം അഞ്ഞതരസ്മിം ദൂസേതി, അയം **ഭിക്ഖുനിദൂസകോ** നാമ, ഏതസ്സ പബ്ബജ്ജാ ച ഉപസമ്പദാ ച വാരിതാ. യോ പന കായസംസഗ്ഗേന സീലവിനാസം പാപേതി, തസ്സ പബ്ബജ്ജാ ച ഉപസമ്പദാ ച ന വാരിതാ. ബലക്കാരേന പന ഓദാതവത്ഥവസനം കത്വാ അനിച്ഛമാനംയേവ ദൂസേന്തോപി ഭിക്ഖുനിദൂസകോയേവ. ബലക്കാരേന പന ഓദാതവത്ഥവസനം കത്വാ ഇച്ഛമാനം ദൂസേന്തോ ഭിക്ഖുനിദൂസകോ ന ഹോതി. കസ്മാ? യസ്മാ ഗിഹിഭാവേ സമ്പടിച്ഛിതമത്തേയേവ സാ അഭിക്ഖുനീ ഹോതി. സകിം സീലവിപന്നം പന പച്ഛാ ദൂസേന്തോ നേവ ഭിക്ഖുനിദൂസകോ ഹോതി, പബ്ബജ്ജമ്പി ഉപസമ്പദമ്പി ലഭതി.

൨൩൮. പാളിഅട്ഠകഥാവിമുത്തം ആചരിയപരമ്പരാഭതവിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"ഏകതോ"**തിആദി. **"ഏകതോ"**തി ഇമിനാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സാപി ഗഹണം ഭവേയ്യാതി തം പരിവജ്ജേതും **"ഭിക്ഖുനീനം തു സന്തികേ"**തി വുത്തം. ഏതേന തംദൂസകസ്സ ഭബ്ബതം ദീപേതി. സോ നേവ ഭിക്ഖുനിദൂസകോ സിയാ, "ഉപസമ്പദം ലഭതേവ ച പബ്ബജ്ജം, സാ ച നേവ പരാജിതാ"തി ഇദം ദുതിയഗാഥായ ഇധാനേത്വാ യോജേതബ്ബം. കേവലം ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേ ഉപസമ്പന്നാ നാമ ന ഹോതീതി അധിപ്പായേനേവ വുത്തം. **"സാ ച നേവ പരാജിതാ"**തി ഇമിനാ തസ്സാ ച പുന പബ്ബജ്ജൂപസമ്പദായ ഭബ്ബതം ദീപേതി. അയമത്ഥോ അട്ഠകഥാ**ഗണ്ഠിപദേപി** വുത്തോയേവ "ഭിക്ഖുനീനം വസേന ഏകതോഉപസമ്പന്നം ദൂസേത്വാ ഭിക്ഖുനിദൂസകോ ന ഹോതി, പബ്ബജ്ജാദീനി ലഭതി, സാ ച പാരാജികാ ന ഹോതീതി വിനിച്ഛയോ"തി.

൨൩൯. "സിക്ഖമാനാസാമണേരീസു ച വിപ്പടിപജ്ജന്തോ നേവ ഭിക്ഖുനിദൂസകോ ഹോതി, പബ്ബജ്ജമ്പി ഉപസമ്പദമ്പി ലഭതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൫) **അട്ഠകഥാ**ഗതവിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"സചേ അനുപസമ്പന്നദൂസകോ"**തി. **"ഉപസമ്പദം ലഭതേവ ച പബ്ബജ്ജ"**ന്തി ഇദം യഥാഠാനേപി യോജേതബ്ബം. **സാ ച നേവ പരാജിതാ**തി ഇദം പന **അട്ഠകഥായ** അനാഗതത്താ ച അനുപസമ്പന്നായ ഉപസമ്പന്നവികപ്പാഭാവാ ച ന യോജേതബ്ബം. അസതി ഹി ഉപസമ്പന്നവികപ്പേ പരാജിതവികപ്പാസങ്ഗഹോ പടിസേധോ നിരത്ഥകോതി സാ പബ്ബജ്ജൂപസമ്പദാനം ഭബ്ബായേവാതി ദട്ഠബ്ബാ. ഇമേ പന പണ്ഡകാദയോ ഏകാദസ പുഗ്ഗലാ "പണ്ഡകോ, ഭിക്ഖവേ, അനുപസമ്പന്നോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, ഉപസമ്പന്നോ നാസേതബ്ബോ"തിആദിവചനതോ (മഹാവ॰ ൧൦൯) അഭബ്ബായേവ, നേസം പബ്ബജ്ജാ ച ഉപസമ്പദാ ച ന രുഹതി, തസ്മാ ന പബ്ബാജേതബ്ബാ. ജാനിത്വാ പബ്ബാജേന്തോ, ഉപസമ്പാദേന്തോ ച ദുക്കടം ആപജ്ജതി. അജാനിത്വാപി പബ്ബാജിതാ, ഉപസമ്പാദിതാ ച ജാനിത്വാ ലിങ്ഗനാസനായ നാസേതബ്ബാ.

ഏകാദസഅഭബ്ബപുഗ്ഗലകഥാവണ്ണനാ.

൨൪൦. **നൂപസമ്പാദനീയോവാ**തി ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോവ. **അനുപജ്ഝായകോ**തി അസന്നിഹിതഉപജ്ഝായോ വാ അഗ്ഗഹിതഉപജ്ഝായഗ്ഗഹണോ വാ. **കരോതോ**തി അനുപജ്ഝായകം ഉപസമ്പാദയതോ. **ദുക്കടം ഹോതീ**തി ആചരിയസ്സ ച ഗണസ്സ ച ദുക്കടാപത്തി ഹോതി. **ന കുപ്പതി സചേ കത**ന്തി സചേ അനുപജ്ഝായകസ്സ ഉപസമ്പദാകമ്മം കതം ഭവേയ്യ, തം ന കുപ്പതി സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന അകുപ്പേന ഠാനാരഹേന കതത്താ.

൨൪൧. **ഏകേ**തി അഭയഗിരിവാസിനോ. **"ന ഗഹേതബ്ബമേവാ"**തി **അട്ഠകഥായ** ദള്ഹം വുത്തത്താ വുത്തം. **തം** വചനം. ഏത്ഥ ച ഉപജ്ഝായേ അസന്നിഹിതേപി ഉപജ്ഝായഗ്ഗഹണേ അകതേപി കമ്മവാചായം പന ഉപജ്ഝായകിത്തനം കതംയേവാതി ദട്ഠബ്ബം. അഞ്ഞഥാ "പുഗ്ഗലം ന പരാമസതീ"തി വുത്തായ കമ്മവിപത്തിയാ സമ്ഭവതോ കമ്മം കുപ്പേയ്യ. തേനേവ "ഉപജ്ഝായം അകിത്തേത്വാ"തി അവത്വാ "ഉപജ്ഝം അഗ്ഗാഹാപേത്വാ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൭) **അട്ഠകഥായം** വുത്തം. യഥാ ച അപരിപുണ്ണപത്തചീവരസ്സ ഉപസമ്പദാകാലേ കമ്മവാചായം "പരിപുണ്ണസ്സ പത്തചീവര"ന്തി അസന്തം വത്ഥും കിത്തേത്വാ കമ്മവാചായ കതായപി ഉപസമ്പദാ രുഹതി, ഏവം "അയം ബുദ്ധരക്ഖിതോ ആയസ്മതോ ധമ്മരക്ഖിതസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ"തി അസന്തം പുഗ്ഗലം കിത്തേത്വാ കേവലം സന്തപദനീഹാരേന കമ്മവാചായ കതായ ഉപസമ്പദാ രുഹതിയേവാതി ദട്ഠബ്ബം. തേനേവാഹ "ന കുപ്പതി സചേ കത"ന്തി. "ന, ഭിക്ഖവേ, അനുപജ്ഝായകോ ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, യോ ഉപസമ്പാദേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൧൧൭) ഏത്തകമേവ വത്വാ "സോ ച പുഗ്ഗലോ അനുപസമ്പന്നോ"തി അവുത്തത്താ, കമ്മവിപത്തിലക്ഖണസ്സ ച അസമ്ഭവതോ "ന ഗഹേതബ്ബമേവ ത"ന്തി വുത്തം.

സേസേസു സബ്ബത്ഥപീതി
സങ്ഘഗണപണ്ഡകഥേയ്യസംവാസകതിത്ഥിയപക്കന്തകതിരച്ഛാനഗതമാതുപിതുഅരഹന്തഘാതകഭിക്ഖുനിദൂസകസങ്ഘഭേദകലേ ഉപജ്ഝായേഹി ഉപസമ്പാദിതേസു സബ്ബേസു തേരസസു വികപ്പേസു. വുത്തഞ്ഹി ഭഗവതാ "ന, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഘേന ഉപജ്ഝായേന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, യോ ഉപസമ്പാദേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തിആദി. ന കേവലം ഏതേസുയേവ തേരസസു, അഥ "അപത്തകഅചീവരകഅചീവരപത്തകയാചിതകപത്തയാചിതകചീവരയാചിതകപത്തചീവരകാ"തി ഏതേസു ഛസു വികപ്പേസു അയം നയോ യോജേതബ്ബോതി. **സേസ**-ഗ്ഗഹണേന ഏതേസമ്പി സങ്ഗഹോ. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ "ന, ഭിക്ഖവേ, അപത്തകോ ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, യോ ഉപസമ്പാദേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തിആദി (മഹാവ॰ ൧൧൮). **അയം നയോ**തി "ന കുപ്പതി സചേ കത"ന്തി വുത്തനയോ.

൨൪൨. **പഞ്ചവീസതീ**തി ചതുവീസതി പാരാജികാ, ഊനവീസതിവസ്സോ ചാതി പഞ്ചവീസതി. വുത്തഞ്ഹി "ന, ഭിക്ഖവേ, ജാനം ഊനവീസതിവസ്സോ പുഗ്ഗലോ ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ. യോ ഉപസമ്പാദേയ്യ, യഥാധമ്മോ കാരേതബ്ബോ"തി (മഹാവ॰ ൯൯). **ഓസാരോ**തി ഉപസമ്പദാസങ്ഖാതോ ഓസാരോ. തേനേവ **ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകേ** "തഞ്ചേ സങ്ഘോ ഓസാരേതി, ഏകച്ചോ സോസാരിതോ"തിആദിപാഠസ്സ (മഹാവ॰ ൩൯൬) **അട്ഠകഥായം** "ഓസാരേതീതി ഉപസമ്പദാകമ്മവസേന പവേസേതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൯൬) വുത്തം. **"നാസനാരഹോ"**തി ഇമിനാ "പണ്ഡകോ, ഭിക്ഖവേ, അനുപസമ്പന്നോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ"തിആദിവചനതോ (മഹാവ॰ ൧൦൯) ഉപസമ്പാദിതസ്സാപി സേതകാനി ദത്വാ ഗിഹിഭാവം പാപേതബ്ബതം ദീപേതി.

൨൪൩. **ഹത്ഥച്ഛിന്നാദി ബാത്തിംസാതി ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകേ** -

"ഹത്ഥച്ഛിന്നോ, ഭിക്ഖവേ, അപ്പത്തോ ഓസാരണം, തഞ്ചേ സങ്ഘോ ഓസാരേതി, സോസാരിതോ. പാദച്ഛിന്നോ... പേ॰... ഹത്ഥപാദച്ഛിന്നോ... കണ്ണച്ഛിന്നോ... നാസച്ഛിന്നോ... കണ്ണനാസച്ഛിന്നോ... അങ്ഗുലിച്ഛിന്നോ... അളച്ഛിന്നോ...

കണ്ഡരച്ഛിന്നോ… ഫണഹത്ഥകോ… ഖുജ്ജോ… വാമനോ… ഗലഗണ്ഡീ… ലക്ഖണാഹതോ… കസാഹതോ… ലിഖിതകോ… സീപദികോ… പാപരോഗീ… പരിസദൂസകോ… കാണോ… കുണീ… ഖഞ്ജോ… പക്ഖഹതോ… ഛിന്നിരിയാപഥോ… ജരാദുബ്ബലോ… അന്ധോ… മൂഗോ… പധിരോ… അന്ധമൂഗോ… അന്ധപധിരോ… മൂഗപധിരോ… അന്ധമൂഗപധിരോ, ഭിക്ഖവേ, അപ്പത്തോ ഓസാരണം, തഞ്ചേ സങ്ഘോ ഓസാരേതി, സോസാരിതോ"തി (മഹാവ॰ ൱൯) ബാത്തിംസ.

കുട്ഠിആദി ച തേരസാതി മഹാഖന്ധകേ ആഗതാ -

"കുട്ഠിം ഗണ്ഡിം കിലാസിഞ്ച, സോസിഞ്ച അപമാരികം;
തഥാ രാജഭടം ചോരം, ലിഖിതം കാരഭേദകം.

"കസാഹതം നരഞ്ചേവ, പുരിസം ലക്ഖണാഹതം;
ഇണായികഞ്ച ദാസഞ്ച, പബ്ബാജേന്തസ്സ ദുക്കട"ന്തി. -

യഥാവുത്താ തേരസ.

ഏവമേതേ പഞ്ചചത്താലീസ വുത്താ. തേസു കസാഹതലക്ഖണാഹതലിഖിതകാനം തിണ്ണം ഉഭയത്ഥ ആഗതത്താ അഗ്ഗഹിതഗ്ഗഹണേന ദ്വാചത്താലീസേവ ദട്ഠബ്ബാ.

"ഹത്ഥച്ഛിന്നാദിബാത്തിംസ , കുട്ഠിആദി ച തേരസാ"തി യേ പുഗ്ഗലാ വുത്താ, **തേസം. ഓസാരോ അപ്പത്തോതി** ഉപസമ്പദാഅനനുരൂപാതി അത്ഥോ. **കതോ ചേതി** അകതത്ത്ബ്ബഭാവമസല്ലക്ഖന്തേഹി ഭിക്ഖൂഹി യദി ഉപസമ്പദാസങ്ഖാതോ ഓസാരോ കതോ ഭവേയ്യ. **രൂഹതീതി** സിജ്ഝതി, തേ പുഗ്ഗലാ ഉപസമ്പന്നായേവാതി അധിപ്പായോ. ആചരിയാദയോ പന ആപത്തിം ആപജ്ജന്തി. യഥാഹ **ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകട്ഠകഥായം** - "ഹത്ഥച്ഛിന്നാദയോ പന ദ്വത്തിംസ സുഓസാരിതാ, ഉപസമ്പാദിതാ ഉപസമ്പന്നാവ ഹോന്തി, ന തേ ലബ്ഭാ കിഞ്ചി വത്തും. ആചരിയുപജ്ഝായാ, പന കാരകസങ്ഘോ ച സാതിസാരാ, ന കോചി ആപത്തിതോ മുച്ചതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൱൯).

൨൪൪-൭. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ തയോ ഏകാനുസ്സാവനേ കാതും, തഞ്ച ഖോ ഏകേന ഉപജ്ഝായേനാ"തി (മഹാവ॰ ൧൨൩) വചനതോ സചേ തയോ ആചരിയാ ഏകസീമായം നിസിന്നാ ഏകസ്സ ഉപജ്ഝായസ്സ നാമം ഗഹേത്വാ തിണ്ണം ഉപസമ്പദാപേക്ഖാനം വിസും വിസുംയേവ കമ്മവാചം ഏകക്ഖണേ വത്വാ തയോ ഉപസമ്പാദേന്തി, വട്ടതീതി ദസ്സേതുമാഹ **"ഏകൂപജ്ഝായകോ ഹോതീ"**തിആദി.

"തയോ"തി ഇദം **അട്ഠുപ്പത്തിയം** "സമ്ബഹുലാനം ഥേരാന"ന്തി (മഹാവ॰ ൧൨൩) ആഗതത്താ വുത്തം. **ഏകതോതി** ഏകക്ഖണേ. **അനുസാവനന്തി** കമ്മവാചം. **ഓസാരേത്വാതി** വത്വാ. **കമ്മന്തി** ഉപസമ്പദാകമ്മം. **ന ച കുപ്പതീതി** ന വിപജ്ജതി. **കപ്പതീതി** അവിപജ്ജനതോ ഏവം കാതും വട്ടതി.

൨൪൮-൭. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ തയോ ഏകാനുസ്സാവനേ കാതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൧൨൩) വചനതോ സചേ ഏകോ ആചരിയോ "ബുദ്ധരക്ഖിതോ ച ധമ്മരക്ഖിതോ ച സങ്ഘരക്ഖിതോ ച ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ"തി ഉപസമ്പദാപേക്ഖാനം പച്ചേകം നാമം ഗഹേത്വാ കമ്മവാചം വത്വാ ദ്വേ തയോപി ഉപസമ്പാദേതി, വട്ടതീതി ദസ്സേതുമാഹ **"ഏകൂപജ്ഝായകോ ഹോതീ"**തിആദി.

ഉപസമ്പദം അപേക്ഖന്തീതി **"ഉപസമ്പദാപേക്ഖാ"**തി ഉപസമ്പജ്ജനകാ വുച്ചന്തി. **തേസം നാമന്തി** തേസം ഉപസമ്പജ്ജന്താനഞ്ചേവ ഉപജ്ഝായാനഞ്ച നാമം. അനുപുബ്ബേന സാവേത്വാതി യോജനാ, "ബുദ്ധരക്ഖിതോ"തിആദിനാ യഥാവുത്തനയേന കമ്മവാചായം സകട്ഠാനേ വത്വാ സാവേത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **തേനാതി** ഏകേന ആചരിയേന. **ഏകതോതി** ദ്വേ തയോ ജനേ ഏകതോ കത്വാ. **അനുസാവേത്വാതി** കമ്മവാചം വത്വാ. **കതം** ഉപസമ്പദാകമ്മം.

൨൪൯. അഞ്ഞമഞ്ഞാനുസാവേത്വാതി അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ നാമം അനുസാവേത്വാ, ഗഹേത്വാതി അത്ഥോ, അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ നാമം ഗഹേത്വാ കമ്മവാചം വത്വാതി വുത്തം ഹോതി.

൨൫൦. തം വിധിം ദസ്സേതുമാഹ **"സുമനോ"**തിആദി. **സുമനോതി** ആചരിയോ. **തിസ്സഥേരസ്സ** ഉപജ്ഝായസ്സ. **സിസ്സകം** സദ്ധിവിഹാരികം. **അനുസാവേതീതി** കമ്മവാചം സാവേതി. **തിസ്സോതി** പഠമം ഉപജ്ഝായഭൂതസ്സ ഗഹണം. **സുമനഥേരസ്സാതി** പഠമം ആചരിയത്ഥേരമാഹ. ഇമേ ദ്വേ ഏകസീമായം നിസീദിത്വാ ഏകക്ഖണേ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ സദ്ധിവിഹാരികാനം കമ്മവാചം വദന്താ അത്തനോ അത്തനോ സദ്ധിവിഹാരികം പടിച്ച ഉപജ്ഝായാപി ഹോന്തി, അന്തേവാസികേ പടിച്ച ആചരിയാപി ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഗണപൂരകാ ച ഹോന്തീതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ -

"സചേ പന നാനാചരിയാ നാനാഉപജ്ഝായാ ഹോന്തി, തിസ്സത്ഥേരോ സുമനത്ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികം, സുമനത്ഥേരോ തിസ്സത്ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികം അനുസ്സാവേതി , അഞ്ഞമഞ്ഞഞ്ച ഗണപൂരകാ ഹോന്തി, വട്ടതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൨൩).

൨൫൧. ഇധാതി ഇമസ്മിം ഉപസമ്പദാധികാരേ. **പടിക്ഖിത്താതി** "ന ത്വേവ നാനുപജ്ഝായേനാ"തി (മഹാവ॰ ൧൨൩) പടിസിദ്ധാ. ലോകിയേഹി ആദിച്ചപുത്തോ മനൂതി യോ പഠമകപ്പികോ മനുസ്സാനം ആദിരാജാ വുച്ചതി, തസ്സ വംസേ ജാതത്താ ആദിച്ചോ ബന്ധു ഏതസ്സാതി **ആദിച്ചബന്ധു,** ഭഗവാ, തേന.

മഹാഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ.

ഉപോസഥക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ

൨൪൭-൨. യാ ഏകാദസഹി സീമാവിപത്തീഹി വജ്ജിതാ തിസമ്പത്തിസംയുതാ നിമിത്തേന നിമിത്തം ഘടേത്വാ സമ്മതാ, സാ അയം ബദ്ധസീമാ നാമ സിയാതി യോജനാ. തത്ഥ അതിഖുദ്ദകാ, അതിമഹതീ, ഖണ്ഡനിമിത്താ, ഛായാനിമിത്താ, അനിമിത്താ, ബഹിസീമേ ഠിതസമ്മതാ, നദിയാ സമ്മതാ, സമുദ്ദേ സമ്മതാ, ജാതസ്സരേ സമ്മതാ, സീമായ സീമം സമ്ഭിന്ദന്തേന സമ്മതാ, സീമായ സീമം അജ്ഝോത്ഥരന്തേന സമ്മതാതി "ഇമേഹി ഏകാദസഹി ആകാരേഹി സീമതോ കമ്മാനി വിപജ്ജന്തീ"തി (പരി॰ ർവ്വ൩) വചനതോ ഇമാ ഏകാദസ **വിപത്തിസീമായോ** നാമ, വിപന്നസീമാതി വുത്തം ഹോതി.

തത്ഥ **അതിഖുദ്ദകാ** നാമ യത്ഥ ഏകവീസതി ഭിക്ഖൂ നിസീദിതും ന സക്കോന്തി. **അതിമഹതീ** നാമ യാ അന്തമസോ കേസഗ്ഗമത്തേനാപി തിയോജനം അതിക്കമിത്വാ സമ്മതാ. **ഖണ്ഡനിമിത്താ** നാമ അഘടിതനിമിത്താ വുച്ചതി. പുരത്ഥിമായ ദിസായ നിമിത്തം കിത്തേത്വാ അനുക്കമേനേവ ദക്ഖിണായ, പച്ഛിമായ, ഉത്തരായ ദിസായ കിത്തേത്വാ പുന പുരത്ഥിമായ ദിസായ പുബ്ബകിത്തിതം പടികിത്തേത്വാ ഠപേതും വട്ടതി, ഏവം അഖണ്ഡനിമിത്താ ഹോതി. സചേ പന അനുക്കമേന ആഹരിത്വാ ഉത്തരായ ദിസായ നിമിത്തം കിത്തേത്വാ തത്ഥേവ ഠപേതി, ഖണ്ഡനിമിത്താ നാമ ഹോതി. അപരാപി **ഖണ്ഡനിമിത്താ** നാമ യാ അനിമിത്തുപഗം തചസാരരുക്ഖം വാ ഖാണുകം വാ പംസുപുഞ്ജവാലികാപുഞ്ജാനം വാ അഞ്ഞതരം അന്തരാ ഏകം നിമിത്തം കത്വാ സമ്മതാ. **ഛായാനിമിത്താ** നാമ പബ്ബതച്ഛായാദീനം യം കിഞ്ചി ഛായം നിമിത്തം കത്വാ സമ്മതാ. **അനിമിത്താ** നാമ സബ്ബേന സബ്ബം നിമിത്താനി അകിത്തേത്വാ സമ്മതാ. **ബഹിസീമേ ഠിതസമ്മതാ** നാമ നിമിത്താനി കിത്തേത്വാ നിമിത്താനം ബഹി ഠിതേന സമ്മതാ.

നദിയാ സമുദ്ദേ ജാതസ്സരേ സമ്മതാ നാമ ഏതേസു നദിആദീസു സമ്മതാ. സാ ഹി ഏവം സമ്മതാപി "സബ്ബാ, ഭിക്ഖവേ, നദീ അസീമാ, സബ്ബോ സമുദ്ദോ അസീമോ, സബ്ബോ ജാതസ്സരോ അസീമോ"തി (മഹാവ॰ ൧ർവ്വ) വചനതോ അസമ്മതാവ ഹോതി. **സീമായ സീമം സമ്ഭിന്ദന്തേന സമ്മതാ** നാമ അത്തനോ സീമായ പരേസം സീമം സമ്ഭിന്ദന്തേന സമ്മതാ. സചേ ഹി പോരാണകസ്സ വിഹാരസ്സ പുരത്ഥിമായ ദിസായ അമ്ബോ ചേവ ജമ്ബൂ ചാതി ദ്വേ രുക്ഖാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സംസട്ഠവിടപാ ഹോന്തി, തേസു അമ്ബസ്സ പച്ഛിമദിസാഭാഗേ ജമ്ബൂ, വിഹാരസീമാ ച ജമ്ബും അന്തോ കത്വാ അമ്ബം കിത്തേത്വാ ബദ്ധാ ഹോതി, അഥ പച്ഛാ തസ്സ വിഹാരസ്സ പുരത്ഥിമായ ദിസായ വിഹാരേ കതേ സീമം ബന്ധന്താ ഭിക്ഖൂ തം അമ്ബം അന്തോ കത്വാ ജമ്ബും കിത്തേത്വാ ബന്ധന്തി, സീമായ സീമം സമ്ഭിന്നാ ഹോതി. **സീമായ സീമം അജ്ഝോത്ഥരന്തേന സമ്മതാ** നാമ അത്തനോ സീമായ പരേസം സീമം അജ്ഝോത്ഥരന്തേന സമ്മതാ. സചേ ഹി പരേസം ബദ്ധസീമം സകലം വാ തസ്സാ പദേസം വാ അന്തോ കത്വാ അത്തനോ സീമം സമ്മന്നതി, സീമായ സീമാ അജ്ഝോത്ഥരിതാ നാമ ഹോതീതി. ഇതി ഇമാഹി ഏകാദസഹി വിപത്തിസീമാഹി വജ്ജിതാതി അത്ഥോ.

തിസമ്പത്തിസംയുതാതി നിമിത്തസമ്പത്തി, പരിസാസമ്പത്തി, കമ്മവാചാസമ്പത്തീതി ഇമാഹി തീഹി സമ്പത്തീഹി സമന്നാഗതാ. തത്ഥ **നിമിത്തസമ്പത്തിയുത്താ** നാമ "പബ്ബതനിമിത്തം, പാസാണനിമിത്തം, വനനിമിത്തം, രുക്ഖനിമിത്തം, മഗ്ഗനിമിത്തം, വമ്മികനിമിത്തം, നദിനിമിത്തം, ഉദകനിമിത്ത"ന്തി (മഹാവ॰ ൧൩൮) ഏവം വുത്തേസു അട്ഠസു നിമിത്തേസു തസ്മിം തസ്മിം ദിസാഭാഗേ യഥാലദ്ധാനി നിമിത്തുപഗാനി നിമിത്താനി "പുരത്ഥിമായ ദിസായ കിം നിമിത്തം? പബ്ബതോ, ഭന്തേ, ഏസോ പബ്ബതോ നിമിത്ത"ന്തിആദിനാ നയേന സമ്മാ കിത്തേത്വാ സമ്മതാ.

പരിസാസമ്പത്തിയുത്താ നാമ സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന ചതൂഹി ഭിക്ഖൂഹി സന്നിപതിത്വാ യാവതികാ തസ്മിം ഗാമഖേത്തേ ബദ്ധസീമം വാ നദിസമുദ്ദജാതസ്സരേ വാ അനോക്കമിത്വാ ഠിതാ ഭിക്ഖൂ, തേ സബ്ബേ ഹത്ഥപാസേ വാ കത്വാ, ഛന്ദം വാ ആഹരിത്വാ സമ്മതാ.

കമ്മവാചാസമ്പത്തിയുത്താ നാമ "സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, യാവതാ സമന്താ നിമിത്താ കിത്തിതാ"തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൧൩൯) നയേന വുത്തായ പരിസുദ്ധായ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായ സമ്മതാ. ഏവം ഏകാദസ വിപത്തിസീമായോ അതിക്കമിത്വാ തിവിധസമ്പത്തിയുത്താ നിമിത്തേന നിമിത്തം ഘടേത്വാ സമ്മതാ സീമാ ബദ്ധസീമാതി വേദിതബ്ബാ.

൨൭൭-൮. ഖണ്ഡസമാനസംവാസഅവിപ്പവാസാ ആദയോ ആദിഭൂതാ, ആദിമ്ഹി വാ യാസം സീമാനം താ **ഖണ്ഡസമാനസംവാസാവിപ്പവാസാദീ,** താസം, താഹി വാ പഭേദോ ഖണ്ഡസമാനസംവാസാദിഭേദോ, തതോ **ഖണ്ഡസമാനസംവാസാദിഭേദതോ,** ഖണ്ഡസീമാ, സമാനസംവാസസീമാ, അവിപ്പവാസസീമാതി ഇമാസം സീമാനം ഏതാഹി വാ കരണഭൂതാഹി, ഹേതുഭൂതാഹി വാ ജാതേന വിഭാഗേനാതി വുത്തം ഹോതി. സമാനസംവാസാവിപ്പവാസാനമന്തരേ ഖണ്ഡാ പരിച്ഛിന്നാ താഹി അസങ്കരാ സീമാ **ഖണ്ഡസീമാ** നാമ. സമാനസംവാസേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഏകതോ ഉപോസഥാദികോ സംവാസോ ഏത്ഥ കരീയതീതി **സമാനസംവാസാ** നാമ. **അവിപ്പവാസായ** ലക്ഖണം "ബന്ധിത്വാ"തിആദിനാ വക്ഖതി. **ഇതി ബദ്ധാ തിധാ വുത്താ**തി ഏവം ബദ്ധസീമാ തിപ്പഭേദാ വുത്താ.

ഉദകുക്ഖേപാതി ഹേതുമ്ഹി നിസ്സക്കവചനം. സത്തന്നം അബ്ഭന്തരാനം സമാഹാരാ **സത്തബ്ഭന്തരാ,** തതോപി ച. അബദ്ധാപി തിവിധാതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി താസു തീസു അബദ്ധസീമാസു. **ഗാമപരിച്ഛേദോ**തി സബ്ബദിസാസു സീമം പരിച്ഛിന്ദിത്വാ "ഇമസ്സ പദേസസ്സ ഏത്തകോ കരോ"തി ഏവം കരേന നിയമിതോ ഗാമപ്പദേസോ. യഥാഹ - "യത്തകേ പദേസേ തസ്സ ഗാമസ്സ ഭോജകാ ബലിം ഹരന്തി , സോ പദേസോ അപ്പോ വാ ഹോതു മഹന്തോ വാ, 'ഗാമസീമാ'ത്വേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. യമ്പി ഏകസ്മിംയേവ ഗാമക്ഖേത്തേ ഏകം പദേസം 'അയം വിസും ഗാമോ ഹോതൂ'തി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ രാജാ കസ്സചി ദേതി, സോപി വിസുംഗാമസീമാ ഹോതിയേവാ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൪൭).

"ഗാമപരിച്ഛേദോ"തി ഇമിനാ ച നഗരപരിച്ഛേദോ ച സങ്ഗഹിതോ. യഥാഹ - "ഗാമഗ്ഗഹണേന ചേത്ഥ നഗരമ്പി ഗഹിതമേവ ഹോതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൪൭). നിഗമസീമായ വിസുംയേവ വുത്തത്താ തസ്സാ ഇധ സങ്ഗഹോ

ന വത്തബ്ബോ. വുത്തഞ്ഹി **പാളിയം** ''യം ഗാമം വാ നിഗമം വാ ഉപനിസ്സായ വിഹരതി. യാ തസ്സ വാ ഗാമസ്സ ഗാമസീമാ, നിഗമസ്സ വാ നിഗമസീമാ, അയം തത്ഥ സമാനസംവാസാ ഏകുപോസഥാ''തി (മഹാവ॰ ൧൪൭). ഇമിസ്സാ വിസുംയേവ ലക്ഖണസ്സ വുത്തത്താ ഗാമസീമാലക്ഖണേനേവ ഉപലക്ഖിതാ.

൨൭൭. **''ജാതസ്സരേ''**തിആദീസു ജാതസ്സരാദീനം ലക്ഖണം ഏവം വേദിതബ്ബം - യോ പന കേനചി ഖണിത്വാ അകതോ സയംജാതോ സോബ്ഭോ സമന്തതോ ആഗതേന ഉദകേന പൂരിതോ തിട്ഠതി, യത്ഥ നദിയം വക്ഖമാനപ്പകാരേ വസ്സകാലേ ഉദകം സന്തിട്ഠതി, അയം **ജാതസ്സരോ** നാമ. യോപി നദിം വാ സമുദ്ദം വാ ഭിന്ദിത്വാ നിക്ഖന്തഉദകേന ഖണിതോ സോബ്ഭോ ഏതം ലക്ഖണം പാപുണാതി, അയമ്പി **ജാതസ്സരോയേവ. സമുദ്ദോ** പാകടോയേവ.

യസ്സാ ധമ്മികാനം രാജൂനം കാലേ അന്വഡ്ഢമാസം അനുദസാഹം അനുപഞ്ചാഹം അനതിക്കമിത്വാ ദേവേ വസ്സന്തേ വലാഹകേസു വിഗതമത്തേസു സോതം പച്ഛിജ്ജതി, അയം നദിസങ്ഖ്യം ന ഗച്ഛതി. യസ്സാ പന ഈദിസേ സുവുട്ഠികാലേ വസ്സാനസ്സ ചതുമാസേ സോതം ന പച്ഛിജ്ജതി, യത്ഥ തിത്ഥേന വാ അതിത്ഥേന വാ **സിക്ഖാകരണീയേ** ആഗതലക്ഖണേന തിമണ്ഡലം പടിച്ഛാദേത്വാ അന്തരവാസകം അനുക്ഖിപിത്വാ ഉത്തരന്തിയാ ഭിക്ഖുനിയാ ഏകദ്വങ്ഗുലമത്തമ്പി അന്തരവാസകോ തേമിയതി, അയം സമുദ്ദം വാ പവിസതു തളാകം വാ, പഭവതോ പട്ഠായ **നദീ** നാമ.

സമന്തതോതി സമന്താ. **മജ്ഝിമസ്സാ**തി ഥാമമജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ. **ഉദകുക്ഖേപോ**തി വക്ഖമാനേന നയേന ഥാമപ്പമാണേന ഖിത്തസ്സ ഉദകസ്സ വാ വാലുകായ വാ പതിതട്ഠാനേന പരിച്ഛിന്നോ അന്തോപദേസോ. യഥാ അക്ഖധുത്താ ദാരുഗുളം ഖിപന്തി, ഏവം ഉദകം വാ വാലുകം വാ ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ ഥാമമജ്ഝിമേന പുരിസേന സബ്ബഥാമേന ഖിപിതബ്ബം, തത്ഥ യത്ഥ ഏവം ഖിത്തം ഉദകം വാ വാലുകാ വാ പതതി, അയം **ഉദകുക്ഖേപോ** നാമാതി. **ഉദകുക്ഖേപസഞ്ഞിതോ**തി ''ഉദകുക്ഖേപോ''തി സല്ലക്ഖിതോ.

൨൭൮. **അഗാമകേ അരഞ്ഞേ**തി വിഞ്ഝാടവിസദിസേ ഗാമരഹിതേ മഹാഅരഞ്ഞേ. **സമന്തതോ സത്തേവബ്ഭന്തരാ**തി അത്തനോ ഠിതട്ഠാനതോ പരിക്ഖിപിത്വാ സത്തേവ അബ്ഭന്തരാ യസ്സാ സീമായ പരിച്ഛേദോ, അയം സത്തബ്ഭന്തരനാമികാ സീമാ നാമ.

൨൭൯. **ഗുളുക്ഖേപനയേനാ**തി അക്ഖധുത്തകാനം ദാരുഗുളുക്ഖിപനാകാരേന. **ഉദകുക്ഖേപകാ**തി ഉദകുക്ഖേപസദിസവസേന.

൨൮൦. ഇമാസം ദ്വിന്നം സീമാനം വഡ്ഢനക്കമം ദസ്സേതുമാഹ **''അബ്ഭന്തരൂദകുക്ഖേപാ, ഠിതോകാസാ പരം സിയു''**ന്തി. **ഠിതോകാസാ പര**ന്തി പരിസായ ഠിതട്ഠാനതോ പരം, പരിസപരിയന്തതോ പട്ഠായ സത്തബ്ഭന്തരാ ച മിനിതബ്ബാ, ഉദകുക്ഖേപോ ച കാതബ്ബോതി അത്ഥോ.

൨൮൧-൨. **അന്തോപരിച്ഛേദേ**തി ഉദകുക്ഖേപേന വാ സത്തബ്ഭന്തരേഹി വാ പരിച്ഛിന്നോകാസസ്സ അന്തോ. ഹത്ഥപാസം വിഹായ ഠിതോ വാ പരം തത്തകം പരിച്ഛേദം അനതിക്കമ്മ ഠിതോ വാതി യോജനാ, സീമന്തരികത്ഥായ

ഠപേതബ്ബം ഏകം ഉദകുക്ഖേപം വാ സത്തബ്ഭന്തരം ഏവ വാ അനതിക്കമ്മ ഠിതോതി അത്ഥോ.

കമ്മം വികോപേതീതി അന്തോ ഠിതോ കമ്മസ്സ വഗ്ഗഭാവകരണതോ, ബഹി തത്തകം പദേസം അനതിക്കമിത്വാ ഠിതോ അഞ്ഞസ്സ സങ്ഘസ്സ ഗണപൂരണഭാവം ഗച്ഛന്തോ സീമായ സങ്കരഭാവകരണേന കമ്മം വികോപേതി. ഇതി യസ്മാ അട്ഠകഥാനയോ, **തസ്മാ സോ** അന്തോസീമായ ഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാ ഠിതോ ഹത്ഥപാസേ വാ കാതബ്ബോ, സീമന്തരികത്ഥായ പരിച്ഛിന്നോകാസതോ **ബഹി വാ** കാതബ്ബോ. തത്തകം പരിച്ഛേദം അനതിക്കമിത്വാ ഠിതോ യഥാഠിതോവ സചേ അഞ്ഞസ്സ കമ്മസ്സ ഗണപൂരകോ ന ഹോതി, കമ്മം ന കോപേതീതി ഗഹേതബ്ബം.

൧൩൮-൯. സണ്ഠാനന്തി തികോടിസണ്ഠാനം. **നിമിത്ത**ന്തി പബ്ബതാദിനിമിത്തം. **ദിസകിത്തന**ന്തി "പുരത്ഥിമായ ദിസായ കിം നിമിത്ത"ന്തിആദിനാ ദിസാകിത്തനം. **പമാണ**ന്തി തിയോജനപരമം പമാണം . **സോധേത്വാ**തി യസ്മിം ഗാമക്ഖേത്തേ സീമം ബന്ധതി, തത്ഥ വസന്തേ ഉപസമ്പന്നഭിക്ഖൂ ബദ്ധസീമവിഹാരേ വസന്തേ സീമായ ബഹി ഗന്തും അദത്വാ, അബദ്ധസീമവിഹാരേ വസന്തേ ഹത്ഥപാസം ഉപനേതബ്ബേ ഹത്ഥപാസം നേത്വാ അവസേസേ ബഹിസീമായ കത്വാ സബ്ബമഗ്ഗേസു ആരക്ഖം വിദഹിത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **സീമ**ന്തി ഖണ്ഡസീമം.

കീദിസന്തി ആഹ **"തികോണ"**ന്തിആദി. **പണവൂപമ**ന്തി പണവസണ്ഠാനം മജ്ഝേ സംഖിത്തം ഉഭയകോടിയാ വിത്ഥതം. "വിതാനാകാരം ധനുകാകാര"ന്തി **ആകാര**-സദ്ദോ പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ. **ധനുകാകാര**ന്തി ആരോപിതധനുസണ്ഠാനം, "മുദിങ്ഗൂപമം സകടൂപമ"ന്തി **ഉപമാ**-സദ്ദോ പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ. **മുദിങ്ഗൂപമ**ന്തി മജ്ഝേ വിത്ഥതം ഉഭയകോടിയാ തനുകം തുരിയവിസേസം മുദിങ്ഗന്തി വദന്തി, താദിസന്തി അത്ഥോ. സീമം ബന്ധേയ്യാതി യോജനാ.

൧൪൦. പബ്ബതാദിനിമിത്തുപഗനിമിത്താനി ദസ്സേതുമാഹ **"പബ്ബത"**ന്തിആദി. ഇതി അട്ഠ നിമിത്താനി ദീപയേതി യോജനാ. തത്രേവം സങ്ഖേപതോ നിമിത്തുപഗതാ വേദിതബ്ബാ - സുദ്ധപംസുസുദ്ധപാസാണഉഭയമിസ്സകവസേന (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ; മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൱൮) തിവിധോപി ഹി **പബ്ബതോ** ഹത്ഥിപ്പമാണതോ പട്ഠായ ഉദ്ധം നിമിത്തുപഗോ, തതോ ഓമകതരോ ന വട്ടതി. അന്തോസാരേഹി വാ അന്തോസാരമിസ്സകേഹി വാ രുക്ഖേഹി ചതുപഞ്ചരുക്ഖമത്തമ്പി **വനം** നിമിത്തുപഗം, തതോ ഊനതരം ന വട്ടതി. **പാസാണനിമിത്തേ** അയഗുളമ്പി പാസാണസങ്ഖ്യമേവ ഗച്ഛതി, തസ്മാ യോ കോചി പാസാണോ ഉക്കംസേന ഹത്ഥിപ്പമാണതോ ഓമകതരം ആദിം കത്വാ ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദേന ദ്വത്തിംസപലഗുളപിണ്ഡപരിമാണോ നിമിത്തുപഗോ, ന തതോ ഖുദ്ദകതരോ. പിട്ഠിപാസാണോ പന അതിമഹന്തോപി വട്ടതി. **രുക്ഖോ** ജീവന്തോയേവ അന്തോസാരോ ഭൂമിയം പതിട്ഠിതോ അന്തമസോ ഉബ്ബേധതോ അട്ഠങ്ഗുലോ പരിണാഹതോ സൂചിദണ്ഡപ്പമാണോപി നിമിത്തുപഗോ, ന തതോ ഓരം വട്ടതി. **മഗ്ഗോ** ജങ്ഘമഗ്ഗോ വാ ഹോതു സകടമഗ്ഗോ വാ, യോ വിനിവിജ്ഝിത്വാ ദ്വേ തീണി ഗാമക്ഖേത്താനി ഗച്ഛതി, താദിസോ ജങ്ഘസകടസത്ഥേഹി വളഞ്ജിയമാനോയേവ നിമിത്തുപഗോ, അവളഞ്ജോ ന വട്ടതി. ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദേന തംദിവസം ജാതോ അട്ഠങ്ഗുലുബ്ബേധോ

ഗോവിസാണമത്തോപി **വമ്മികോ** നിമിത്തുപഗോ, തതോ ഓരം ന വട്ടതി. **ഉദകം** യം അസന്ദമാനം ആവാടപോക്ഖരണിതളാകജാതസ്സരലോണിസമുദ്ദാദീസു ഠിതം, തം ആദിം കത്വാ അന്തമസോ തങ്ഖണംയേവ പഥവിയം ഖതേ ആവാടേ ഘടേഹി ആഹരിത്വാ പൂരിതമ്പി യാവ കമ്മവാചാപരിയോസാനാ സണ്ഠഹനകം നിമിത്തുപഗം, ഇതരം സന്ദമാനകം, വുത്തപരിച്ഛേദകാലം അതിട്ഠന്തം, ഭാജനഗതം വാ ന വട്ടതി. യാ അബദ്ധസീമാലക്ഖണേ **നദീ** വുത്താ, സാ നിമിത്തുപഗാ, അഞ്ഞാ ന വട്ടതീതി.

൨൬൪. **തേസൂ**തി നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. **തീണീ**തി നിദ്ധാരിതബ്ബദസ്സനം, ഇമിനാ ഏകം വാ ദ്വേ വാ നിമിത്താനി ന വട്ടന്തീതി ദസ്സേതി. യഥാഹ - ''സാ ഏവം സമ്മന്നിത്വാ ബജ്ഝമാനാ ഏകേന, ദ്വീഹി വാ നിമിത്തേഹി അബദ്ധാ ഹോതീ''തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൩൮). **സതേനാപീ**തി ഏത്ഥ **പി**-സദ്ദോ സമ്ഭാവനായം ദട്ഠബ്ബോ, തേന വീസതിയാ, തിംസായ വാ നിമിത്തേഹി വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി ദീപേതി.

൨൬൫. തിയോജനം പരം ഉക്കട്ഠോ പരിച്ഛേദോ ഏതിസ്സാതി **തിയോജനപരാ**. ''വീസതീ''തിആദീനം സങ്ഖ്യാനേ, സങ്ഖ്യേയ്യേ ച വത്തനതോ ഇധ സങ്ഖ്യാനേ വത്തമാനം **വീസതി**-സദ്ദം ഗഹേത്വാ **ഏകവീസതി ഭിക്ഖൂന**ന്തി ഭിന്നാധികരണനിദ്ദേസോ കതോതി ദട്ഠബ്ബം. ''ഏകവീസതി''ന്തി വത്തബ്ബേ ഗാഥാബന്ധവസേന നിഗ്ഗഹീതലോപോ, വീസതിവഗ്ഗകരണീയപരമത്താ സങ്ഘകമ്മസ്സ കമ്മാരഹേന സദ്ധിം ഭിക്ഖൂനം ഏകവീസതിം ഗണ്ഹന്തീതി അത്ഥോ, ഇദഞ്ച നിസിന്നാനം വസേന വുത്തം. ഹേട്ഠിമന്തതോ ഹി യത്ഥ ഏകവീസതി ഭിക്ഖൂ നിസീദിതും സക്കോന്തി, തത്തകേ പദേസേ സീമം ബന്ധിതും വട്ടതീതി.

൨൬൬. യാ ഉക്കട്ഠായപി യാ ച ഹേട്ഠിമായപി കേസഗ്ഗമത്തതോപി അധികാ വാ ഊനാ വാ, **ഏതാ ദ്വേപി** സീമായോ ''അസീമാ''തി ആദിച്ചബന്ധുനാ വുത്താതി യോജനാ.

൨൬൭. **സമന്തതോ സബ്ബമേവ നിമിത്തം കിത്തേത്വാതി** പുബ്ബദിസാനുദിസാദീസു പരിതോ സബ്ബദിസാസു യഥാലദ്ധം നിമിത്തോപഗം സബ്ബനിമിത്തം ''വിനയധരേന പുച്ഛിതബ്ബം 'പുരത്ഥിമായ ദിസായ കിം നിമിത്ത'ന്തി? 'പബ്ബതോ, ഭന്തേ'തി. പുന വിനയധരേന 'ഏസോ പബ്ബതോ നിമിത്ത''ന്തിആദിനാ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൩൮) **അട്ഠകഥായം** വുത്തനയേന നിമിത്തേന നിമിത്തം ഘടേത്വാ കിത്തേത്വാ. ഞത്തി ദുതിയാ യസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ, ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, യാവതാ സമന്താ നിമിത്താ കിത്തിതാ''തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൧൩൯) **പദഭാജനേ** വുത്തേന ഞത്തിദുതിയേന കമ്മേനാതി അത്ഥോ. **അരഹതി** പഹോതി വിനയധരോതി അധിപ്പായോ.

൨൬൮. **ബന്ധിത്വാ**തി യഥാവുത്തലക്ഖണനയേന സമാനസംവാസസീമം പഠമം ബന്ധിത്വാ. **അനന്തര**ന്തി കിച്ചന്തരേന ബ്യവഹിതം അകത്വാ, കാലക്ഖേപം അകത്വാതി വുത്തം ഹോതി, സീമം സമൂഹനിതുകാമാനം പച്ഛത്തികാനം ഓകാസം അദത്വാതി അധിപ്പായോ. **പച്ഛാ**തി സമാനസംവാസസമ്മുതിതോ പച്ഛാ. ചീവരാവിപ്പവാസകം സമ്മന്നിത്വാന യാ ബദ്ധാ, സാ ''അവിപ്പവാസാ''തി വുച്ചതീതി യോജനാ.

തത്ഥ **ചീവരാവിപ്പവാസകം സമ്മന്നിത്വാന യാ ബദ്ധാ**തി "സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, യാ സാ സങ്ഘേന സീമാ സമ്മതാ സമാനസംവാസാ ഏകുപോസഥാ...പേ°... ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ച, ഖമതി സങ്ഘസ്സ, തസ്മാ തുണ്ഹീ, ഏവമേതം ധാരയാമീ"തി (മഹാവ° ൧൪൪) വുത്തനയേന ചീവരേന അവിപ്പവാസം സമ്മന്നിത്വാ യാ ബദ്ധാ. **സാ അവിപ്പവാസാതി വുച്ചതീ**തി തത്ഥ വസന്താനം ഭിക്ഖൂനം ചീവരേന വിപ്പവാസനിമിത്താപത്തിയാ അഭാവതോ തഥാ വുച്ചതി, "അവിപ്പവാസസീമാ"തി വുച്ചതീതി വുത്തം ഹോതി.

൨൩൯. "യാ കാചി നദിലക്ഖണപ്പത്താ നദീ നിമിത്താനി കിത്തേത്വാ 'ഏതം ബദ്ധസീമം കരോമാ'തി കതാപി അസീമാവ ഹോതീ"തിആദികം (മഹാവ° അട്ഠ° ൧൪൭) **അട്ഠകഥാ**നയം ദസ്സേതുമാഹ **"നദീ...പേ°... ന വോത്ഥരതീ"**തി, ന പത്ഥരതി സീമാഭാവേന ബ്യാപിനീ ന ഹോതീതി അത്ഥോ. **തേനേവാ**തി യേന ന വോത്ഥരതി, തേനേവ കാരണേന. **അബ്രവീ**തി "സബ്ബാ, ഭിക്ഖവേ, നദീ അസീമാ, സബ്ബോ സമുദ്ദോ അസീമോ, സബ്ബോ ജാതസ്സരോ അസീമോ"തി (മഹാവ° ൧൪൭) അവോച.

സീമാകഥാവണ്ണനാ.

൨൪൦. അട്ഠമിയാപി ഉപോസഥവോഹാരത്താ ദിനവസേന ഉപോസഥാനം അതിരേകത്തേപി ഇധ അധിപ്പേതേയേവ ഉപോസഥേ ഗഹേത്വാ ആഹ **"നവേവാ"**തി.

൨൪൧-൨. തേ സരൂപതോ ദസ്സേതുമാഹ **"ചാതുദ്ദസോ...പേ°... കമ്മേനുപോസഥാ"**തി. ചതുദ്ദസന്നം പൂരണോ **ചാതുദ്ദസോ**. പന്നരസന്നം പൂരണോ **പന്നരസോ**. യദാ പന **കോസമ്ബക്ഖന്ധകേ** (മഹാവ° ൪൫൧ ആദയോ) ആഗതനയേന ഭിന്നേ സങ്ഘേ ഓസാരിതേ തസ്മിം ഭിക്ഖുസ്മിം സങ്ഘോ തസ്സ വത്ഥുസ്സ വൂപസമായ സങ്ഘസാമഗ്ഗിം കരോതി, തദാ "താവദേവ ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ, പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതബ്ബ"ന്തി (മഹാവ° ൪൭൫) വചനതോ ഠപേത്വാ ചാതുദ്ദസപന്നരസേ അഞ്ഞോപി യോ കോചി ദിവസോ **സാമഗ്ഗീ ഉപോസഥോ**തി. ഏത്ഥ ഇതി-സദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ. ചാതുദ്ദസോ, പന്നരസോ, സാമഗ്ഗീ ച ഉപോസഥോതി ഏതേ തയോപി ഉപോസഥാ **ദിവസേനേവ നിദ്ദിട്ഠാ** ദിവസേനേവ വുത്താതി യോജനാ.

സങ്ഘേഉപോസഥോതി സങ്ഘേന കാതബ്ബഉപോസഥോ. **ഗണേപുഗ്ഗലുപോസഥോ**തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. സാധ്യസാധനലക്ഖണസ്സ സമ്ബന്ധസ്സ ലബ്ഭമാനത്താ "സങ്ഘേ"തിആദീസു സാമിവചനപ്പസങ്ഗേ ഭുമ്മനിദ്ദേസോ. ഉപോസഥോ സാധ്യോ കമ്മഭാവതോ, സങ്ഘഗണപുഗ്ഗലാ സാധനം കാരകഭാവതോ.

സുത്തസ്സ ഉദ്ദേസോ **സുത്തുദ്ദേസോ,** സുത്തുദ്ദേസോതി അഭിധാനം നാമം യസ്സ സോ **സുത്തുദ്ദേസാഭിധാനോ. കമ്മേനാ**തി കിച്ചവസേന.

൨൪൩. "അധിട്ഠാന"ന്തി വാച്ചലിങ്ഗമപേക്ഖിത്വാ **"നിദ്ദിട്ഠ"**ന്തി നപുംസകനിദ്ദേസോ. വാച്ചലിങ്ഗാ ഹി തബ്ബാദയോതി പാതിമോക്ഖോ നിദ്ദിട്ഠോ, പാരിസുദ്ധി നിദ്ദിട്ഠാതി പുമിത്ഥിലിങ്ഗേന യോജേതബ്ബാ.

൨൭൮. വുത്താതി "പഞ്ചിമേ, ഭിക്ഖവേ, പാതിമോക്ഖുദ്ദേസാ, നിദാനം ഉദ്ദിസിത്വാ അവസേസം സുതേന സാവേതബ്ബം, അയം പഠമോ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ"തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൧൫൦) ദേസിതാ, സയഞ്ച തേസഞ്ച ഉദ്ദേസേ സങ്ഖേപതോ ദസ്സേതുമാഹ **"നിദാന"**ന്തിആദി. **സാവേതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ "സുതേനാ"തി സേസോ. **സേസക**ന്തി അനുദ്ദിട്ഠട്ഠാനം -

"സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ…പേ॰… ആവികതാ ഹിസ്സ ഫാസു ഹോതീതി ഇമം നിദാനം ഉദ്ദിസിത്വാ 'ഉദ്ദിട്ഠം ഖോ ആയസ്മന്തോ നിദാനം, തത്ഥായസ്മന്തേ പുച്ഛാമി കച്ചിത്ഥ പരിസുദ്ധാ, ദുതിയമ്പി പുച്ഛാമി…പേ॰… ഏവമേതം ധാരയാമീ'തി വത്വാ 'ഉദ്ദിട്ഠം ഖോ ആയസ്മന്തോ നിദാനം. സുതാ ഖോ പനായസ്മന്തേഹി ചത്താരോ പാരാജികാ ധമ്മാ…പേ॰… അവിവദമാനേഹി സിക്ഖിതബ്ബ"ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൫൦) -

അട്ഠകഥായ വുത്തനയേന അവസേസം സുതേന സാവേതബ്ബം.

൨൭൯. സേസേസുപീതി ഉദ്ദിട്ഠാപേക്ഖായ സേസേസു പാരാജികുദ്ദേസാദീസുപി. **"അയമേവ നയോ ഞേയ്യോ"**തി സാമഞ്ഞേന വുത്തേപി "വിത്ഥാരേനേവ പഞ്ചമോ"തി വചനതോ വിത്ഥാരുദ്ദേസേ "സാവേതബ്ബം തു സേസക"ന്തി അയം നയോ ന ലബ്ഭതി. "സാവേതബ്ബം തു സേസക"ന്തി വചനതോ പാരാജികുദ്ദേസാദീസു യസ്മിം വിപ്പകതേ അന്തരായോ ഉപ്പജ്ജതി, തേന സദ്ധിം അവസേസം സുതേന സാവേതബ്ബം. നിദാനുദ്ദേസേ പന അനുദ്ദിട്ഠേ സുതേന സാവേതബ്ബം നാമ നത്ഥി. ഭിക്ഖുനിപാതിമോക്ഖേ അനിയതുദ്ദേസസ്സ പരിഹീനത്താ **"ഭിക്ഖുനീനഞ്ച ചത്താരോ"**തി വുത്തം. **ഉദ്ദേസാ നവിമേ പനാ**തി ഭിക്ഖൂനം പഞ്ച, ഭിക്ഖുനീനം ചത്താരോതി ഉഭതോപാതിമോക്ഖേ ഇമേ നവ ഉദ്ദേസാ വുത്താതി അത്ഥോ.

൨൮൦. ഉപോസഥേതി സങ്ഘുപോസഥേ. **അന്തരായ**ന്തി രാജന്തരായാദികം ദസവിധം അന്തരായം. യഥാഹ - "രാജന്തരായോ ചോരന്തരായോ അഗ്യന്തരായോ ഉദകന്തരായോ മനുസ്സന്തരായോ അമനുസ്സന്തരായോ വാളന്തരായോ സരീസപന്തരായോ ജീവിതന്തരായോ ബ്രഹ്മചരിയന്തരായോ"തി (മഹാവ॰ ൧൫൦).

തത്ഥ സചേ ഭിക്ഖൂസു "ഉപോസഥം കരിസ്സാമാ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൫൦) നിസിന്നേസു രാജാ ആഗച്ഛതി, അയം **രാജന്തരായോ**. ചോരാ ആഗച്ഛന്തി , അയം **ചോരന്തരായോ**. ദവദാഹോ ആഗച്ഛതി വാ, ആവാസേ വാ അഗ്ഗി ഉട്ഠഹതി, അയം **അഗ്യന്തരായോ**. മേഘോ വാ ഉട്ഠേതി, ഓഘോ വാ ആഗച്ഛതി, അയം **ഉദകന്തരായോ**. ബഹൂ മനുസ്സാ ആഗച്ഛന്തി, അയം **മനുസ്സന്തരായോ**. ഭിക്ഖും യക്ഖോ ഗണ്ഹാതി, അയം **അമനുസ്സന്തരായോ**. ബ്യഗ്ഘാദയോ ചണ്ഡമിഗാ ആഗച്ഛന്തി, അയം **വാളന്തരായോ**. ഭിക്ഖും സപ്പാദയോ ഡംസന്തി, അയം **സരീസപന്തരായോ**. ഭിക്ഖു ഗിലാനോ വാ ഹോതി, കാലം വാ കരോതി, വേരിനോ വാ തം മാരേതും ഗണ്ഹന്തി, അയം **ജീവിതന്തരായോ**. മനുസ്സാ ഏകം വാ ബഹും വാ ഭിക്ഖൂ ബ്രഹ്മചരിയാ ചാവേതുകാമാ ഗണ്ഹന്തി, അയം **ബ്രഹ്മചരിയന്തരായോ**.

“ചേവാ”തി ഇമിനാ അന്തരായേവ അന്തരായസഞ്ഞിനാ വിത്ഥാരുദ്ദേസേ അകതേപി അനാപത്തീതി ദീപേതി. **അനുദ്ദേസോ**തി വിത്ഥാരേന അനുദ്ദേസോ. **നിവാരിതോ**തി “ന, ഭിക്ഖവേ, അസതി അന്തരായേ സംഖിത്തേന പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതബ്ബ”ന്തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൧൫൦) പടിസിദ്ധോ. ഇമിനാ “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സതി അന്തരായേ സംഖിത്തേന പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതു”ന്തി (മഹാവ॰ ൧൫൦) ഇദമ്പി വിഭാവിതം ഹോതി.

൨൭൭. **തസ്സാ**തി പാതിമോക്ഖസ്സ. ഇസ്സരണസ്സ ഹേതുമാഹ **“‘ഥേരാധേയ്യ’ന്തി പാഠതോ”**തി. **ഥേരാധേയ്യ**ന്തി ഥേരാധീനം, ഥേരായത്തന്തി അത്ഥോ. **പാഠതോ**തി പാളിവചനതോ. “യോ തത്ഥ ഭിക്ഖു ബ്യത്തോ പടിബലോ, തസ്സാധേയ്യം പാതിമോക്ഖ”ന്തി (മഹാവ॰ ൧൫൫) വചനതോ ആഹ **“അവത്തന്തേനാ”**തിആദി. **അവത്തന്തേനാ**തി അന്തമസോ ദ്വേപി ഉദ്ദേസേ ഉദ്ദിസിതും അസക്കോന്തേന. ഥേരേന യോ **അജ്ഝിട്ഠോ,** ഏവമജ്ഝിട്ഠസ്സ **യസ്സ പന** ഥേരസ്സ, നവസ്സ, മജ്ഝിമസ്സ വാ **സോ** പാതിമോക്ഖോ **വത്തതി** പഗുണോ ഹോതി, സോ ഇസ്സരോതി സമ്ബന്ധോ.

അജ്ഝിട്ഠോതി “ത്വം, ആവുസോ, പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസാ”തി ആണത്തോ, ഇമിനാ അനാണത്തസ്സ ഉദ്ദിസിതും സാമത്ഥിയാ സതിപി അനിസ്സരഭാവോ ദീപിതോ ഹോതി. യഥാഹ - “സചേ ഥേരസ്സ പഞ്ച വാ ചത്താരോ വാ തയോ വാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസാ നാഗച്ഛന്തി, ദ്വേ പന അഖണ്ഡാ സുവിസദാ വാചുഗ്ഗതാ ഹോന്തി, ഥേരായത്തോവ പാതിമോക്ഖോ. സചേ പന ഏത്തകമ്പി വിസദം കാതും ന സക്കോതി, ബ്യത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആയത്തോ ഹോതീ”തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൫൫).

൨൭൮. **ഉദ്ദിസന്തേ**തി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകേ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസന്തേ. **സമാ വാ**തി ആവാസികേഹി ഗണനേന സമാ വാ. **അപ്പാ വാ**തി ഊനാ വാ. **ആഗച്ഛന്തി സചേ പനാ**തി സചേ പന ആഗന്തുകാ ഭിക്ഖൂ ആഗച്ഛന്തി. **സേസക**ന്തി അനുദ്ദിട്ഠട്ഠാനം.

൨൭൯. **ഉദ്ദിട്ഠമത്തേ**തി ഉദ്ദിട്ഠക്ഖണേയേവ കഥാരമ്ഭതോ പുബ്ബമേവ. “വാ”തി ഇദം ഏത്ഥാപി യോജേതബ്ബം, ഇമിനാ അവുത്തം “അവുട്ഠിതായ വാ”തി ഇമം വികപ്പം സമ്പിണ്ഡേതി. **അവുട്ഠിതായ പരിസായാ**തി ച ഭിക്ഖുപരിസായ അഞ്ഞമഞ്ഞം സുഖകഥായ നിസിന്നായയേവാതി അത്ഥോ. **പരിസായാ**തി ഏത്ഥ “ഏകച്ചായാ”തി ച “സബ്ബായാ”തി ച സേസോ. ഭിക്ഖൂനം ഏകച്ചായ പരിസായ വുട്ഠിതായ വാ സബ്ബായ പരിസായ വുട്ഠിതായ വാതി യോജനാ. **തേസ**ന്തി വുത്തപ്പകാരാനം ആവാസികാനം. **മൂലേ**തി സന്തികേ. പാരിസുദ്ധി കാതബ്ബാതി യോജനാ. “ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ...പേ॰... ആഗച്ഛന്തി ബഹുതരാ, തേഹി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂഹി പുന പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതബ്ബ”ന്തി വുത്തനയം ദസ്സേതുമാഹ **“സചേ ബഹൂ”**തി. ഏത്ഥ “പുന പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതബ്ബ”ന്തി സേസോ. സബ്ബവികപ്പേസു പുബ്ബകിച്ചം കത്വാ പുന പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. അയം പനേത്ഥ സേസവിനിച്ഛയോ -

“പന്നരസോവാസികാനം, ഇതരാനം സചേതരോ;
സമാനേതരേനുവത്തന്തു, പുരിമാനം സചേധികാ;
പുരിമാ അനുവത്തന്തു, തേസം സേസേപ്യയം നയോ.

“പാടിപദോവാസികാനം ,
ഇതരാനം ഉപോസഥോ;
സമഥോകാനം സാമഗ്ഗിം,
മൂലട്ഠാ ദേന്തു കാമതോ.

ബഹി ഗന്ത്വാന കാതബ്ബോ,
നോ ചേ ദേന്തി ഉപോസഥോ;
ദേയ്യാനിച്ഛായ സാമഗ്ഗീ,
ബഹൂസു ബഹി വാ വജേ.

“പാടിപദേഗന്തുകാനം, ഏവമേവ അയം നയോ;
സാവേയ്യ സുത്തം സഞ്ചിച്ച, അസ്സാവേന്തസ്സ ദുക്കടന്തി.

൨൭൩. **വിനിദ്ദിട്ഠസ്സാ**തി ആണത്തസ്സ, ഇമിനാ ഇതരേസം അനാപത്തീതി ദീപേതി. ഇധ “അഗിലാനസ്സാ”തി സേസോ. ഥേരേന ആണാപേന്തേന “കിഞ്ചി കമ്മം കരോന്തോ വാ സദാകാലമേവ ഏകോ വാ ഭാരനിത്ഥരണകോ വാ സരഭാണകധമ്മകഥികാദീസു അഞ്ഞതരോ വാ ന ഉപോസഥാഗാരസമ്മജ്ജനത്ഥം ആണാപേതബ്ബോ, അവസേസാ പന വാരേന ആണാപേതബ്ബാ”തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൬൩) **അട്ഠകഥായ** വുത്തവിധിനാ ആണാപേതബ്ബോ. സചേ ആണത്തോ സമ്മജ്ജനിം താവകാലികമ്പി ന ലഭതി, സാഖാഭങ്ഗം കപ്പിയം കാരേത്വാ സമ്മജ്ജിതബ്ബം. തമ്പി അലഭന്തസ്സ ലദ്ധകപ്പിയം ഹോതി.

ആസനപഞ്ഞാപനാണത്തിയമ്പി വുത്തനയേനേവ ആണാപേതബ്ബോ. ആണാപേന്തേന ച സചേ ഉപോസഥാഗാരേ ആസനാനി നത്ഥി, സങ്ഘികാവാസതോപി ആഹരിത്വാ പഞ്ഞപേത്വാ പുന ആഹരിതബ്ബാനി. ആസനേസു അസതി കടസാരകേപി തട്ടികായോപി പഞ്ഞപേതും വട്ടതി, തട്ടികാസുപി അസതി സാഖാഭങ്ഗാനി കപ്പിയം കാരേത്വാ പഞ്ഞപേതബ്ബാനി, കപ്പിയകാരകം അലഭന്തസ്സ ലദ്ധകപ്പിയം ഹോതി.

പദീപകരണേപി വുത്തനയേനേവ ആണാപേതബ്ബോ. ആണാപേന്തേന ച “അസുകസ്മിം നാമ ഓകാസേ തേലം വാ വട്ടി വാ കപല്ലികാ വാ അത്ഥി, തം ഗഹേത്വാ കരോഹീ”തി വത്തബ്ബോ. സചേ തേലാദീനി നത്ഥി , ഭിക്ഖാചാരേനപി പരിയേസിതബ്ബാനി. പരിയേസിത്വാ അലഭന്തസ്സ ലദ്ധകപ്പിയം ഹോതി. അപിച കപാലേ അഗ്ഗിപി ജാലേതബ്ബോ.

൨൭൪. **ദീപ**ന്തി ഏത്ഥ “ജാലേത്വാ”തി സേസോ. അഥ വാ “കത്വാ”തി ഇമിനാ ച യോജേതബ്ബം. **ഗണഞത്തിം ഠപേത്വാ**തി “സുണന്തു മേ, ആയസ്മന്താ, അജ്ജുപോസഥോ പന്നരസോ, യദായസ്മന്താനം പത്തകല്ലം, മയം അഞ്ഞമഞ്ഞം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കരേയ്യാമാ”തി ഏവം ഗണഞത്തിം നിക്ഖിപിത്വാ. **കത്തബ്ബോ തീഹുപോസഥോ**തി തീഹി ഭിക്ഖൂഹി ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ. തീസു ഥേരേന ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ദ്വേ ഏവം തിക്ഖത്തുമേവ വത്തബ്ബോ “പരിസുദ്ധോ അഹം, ആവുസോ, ‘പരിസുദ്ധോ’തി മം ധാരേഥാ”തി (മഹാവ॰ ൧൬൮). ദുതിയേന, തതിയേന ച യഥാക്കമം “പരിസുദ്ധോ അഹം, ഭന്തേ, ‘പരിസുദ്ധോ’തി മം ധാരേഥാ”തി തിക്ഖത്തുമേവ വത്തബ്ബം.

൨൭൩. പുബ്ബകിച്ചാദീനി കത്വാ ഞത്തിം അട്ഠപേത്വാ ഥേരേന നവോ ഏവം തിക്ഖത്തുമേവ വത്തബ്ബോ ''പരിസുദ്ധോ അഹം, ആവുസോ , 'പരിസുദ്ധോ'തി മം ധാരേഹീ''തി (മഹാവ॰ ൧൬൮), നവേന ഥേരോപി ''പരിസുദ്ധോ അഹം, ഭന്തേ, 'പരിസുദ്ധോ'തി മം ധാരേഥാ''തി (മഹാവ॰ ൧൬൮) തിക്ഖത്തും വത്തബ്ബോ. ഇമസ്മിം പന വാരേ ഞത്തിയാ അട്ഠപനഞ്ച ''ധാരേഹീ''തി ഏകവചനനിദ്ദേസോ ചാതി ഏത്തകോവ വിസേസോതി തം അനാദിയിത്വാ പുഗ്ഗലേന കാതബ്ബം ഉപോസഥവിധിം ദസ്സേതുമാഹ **''പുബ്ബകിച്ചം സമാപേത്വാ, അധിട്ഠേയ്യ പനേകകോ''**തി. **അധിട്ഠേയ്യാ**തി ''അജ്ജ മേ ഉപോസഥോ, പന്നരസോ'തി വാ 'ചാതുദ്ദസോ'തി വാ അധിട്ഠാമീ''തി അധിട്ഠേയ്യ. **അസ്സാ**തി അവസാനേ വുത്തപുഗ്ഗലം സന്ധായ ഏകവചനനിദ്ദേസോ. യഥാവുത്തോ സങ്ഘോപി തയോപി ദ്വേപി അത്തനോ അത്തനോ അനുഞ്ഞാതം ഉപോസഥം അന്തരായം വിനാ സചേ ന കരോന്തി, ഏവമേവ ആപത്തിമാപജ്ജന്തീതി വേദിതബ്ബോ.

൨൭൪-൫. ഇദാനി ''ചത്താരിമാനി, ഭിക്ഖവേ, ഉപോസഥകമ്മാനി, അധമ്മേന വഗ്ഗം ഉപോസഥകമ്മ''ന്തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൧൪൯) നയേന വുത്തം കമ്മചതുക്കം ദസ്സേതുമാഹ **''അധമ്മേന ച വഗ്ഗേനാ''**തിആദി. അധമ്മേന വഗ്ഗേന കമ്മം, അധമ്മതോ സമഗ്ഗേന കമ്മം, ധമ്മേന വഗ്ഗേന കമ്മം, ധമ്മതോ സമഗ്ഗേന കമ്മന്തി ഏതാനി ചത്താരി ഉപോസഥസ്സ കമ്മാനീതി ജിനോ അബ്രവീതി യോജനാ. **ചതൂസ്വപി പനേതേസൂ**തി ഏതേസു ചതൂസു കമ്മേസു പന. **ചതുത്ഥ**ന്തി ''സമഗ്ഗേന ച ധമ്മതോ''തി വുത്തം ചതുത്ഥം ഉപോസഥകമ്മം ''ധമ്മകമ്മ''ന്തി അധിപ്പേതം.

൨൭൬-൭. താനി കമ്മാനി വിഭാവേതുമാഹ **''അധമ്മേനിധാ''**തിആദി. **ഇധ** ഇമസ്മിം സാസനേ **ഏത്ഥ** ഏതേസു ചതൂസു ഉപോസഥേസു. അധമ്മേന വഗ്ഗോ ഉപോസഥോ കതമോതി കഥേതുകാമതാപുച്ഛാ. **യത്ഥ** യസ്സം ഏകസീമായം ഭിക്ഖുനോ ചത്താരോ വസന്തീതി യോജനാ.

തത്ര ഏകസ്സ പാരിസുദ്ധിം ആനയിത്വാ തേ തയോ ജനാ **പാരിസുദ്ധിം** ഉപോസഥം കരോന്തി ചേ, ഏവം കതോ ഉപോസഥോ അധമ്മോ വഗ്ഗുപോസഥോ നാമാതി യോജനാ, ഏകസീമട്ഠേഹി ചതൂഹി സങ്ഘുപോസഥേ കാതബ്ബേ ഗണുപോസഥസ്സ കതത്താ **അധമ്മോ** ച സങ്ഘമജ്ഝം വിനാ ഗണമജ്ഝം പാരിസുദ്ധിയാ അഗമനതോ തസ്സ ഹത്ഥപാസം അനുപഗമനേന **വഗ്ഗോ** ച ഹോതീതി അത്ഥോ.

൨൭൮. **അധമ്മേന സമഗ്ഗോ**തി ഏത്ഥ ''ഉപോസഥോ കതമോ''തി അനുവത്തേതബ്ബം. ''ഭിക്ഖുനോ ഏകതോ''തി പദച്ഛേദോ. ''ഹോതി അധമ്മികോ''തി പദച്ഛേദോ. ചതൂഹി സമഗ്ഗേഹി സങ്ഘുപോസഥേ കാതബ്ബേ ഗണുപോസഥകരണം **അധമ്മോ,** ഹത്ഥപാസുപഗമനതോ **സമഗ്ഗോ** ഹോതി.

൨൭൯-൮൦. യോ ഉപോസഥോ ധമ്മേന വഗ്ഗോ ഹോതി, സോ കതമോതി യോജനാ. **യത്ഥ** യസ്സം ഏകസീമായം ചത്താരോ ഭിക്ഖുനോ വസന്തി, തത്ര ഏകസ്സ പാരിസുദ്ധിം ആനയിത്വാ തേ തയോ ജനാ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസന്തേ ചേ, ധമ്മേന വഗ്ഗോ ഉപോസഥോ ഹോതീതി യോജനാ. ഏകസീമട്ഠേഹി ചതൂഹി സങ്ഘുപോസഥസ്സ കതത്താ **ധമ്മോ,** ഏകസ്സ ഹത്ഥപാസം അനുപഗമനേന **വഗ്ഗോ** ച ഹോതീതി അത്ഥോ.

൨൫൭. യോ ധമ്മതോ സമഗ്ഗോ, സോ കതമോതി യോജനാ. **ഇധ** ഇമസ്മിം സാസനേ ചത്താരോ ഭിക്ഖുനോ ഏകതോ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസന്തി ചേ, അയം ധമ്മതോ സമഗ്ഗോ ഉപോസഥോതി **മതോ** അധിപ്പേതോതി യോജനാ. ചതൂഹി സങ്ഘുപോസഥസ്സ കതത്താ **ധമ്മോ,** ഏകസ്സാപി ഹത്ഥപാസം അവിജഹനേന **സമഗ്ഗോ**തി അധിപ്പായോ.

൨൫൮. വഗ്ഗേ സങ്ഘേ വഗ്ഗോതി സഞ്ഞിനോ, **സമഗ്ഗേ** ച സങ്ഘേ വഗ്ഗോതി സഞ്ഞിനോ ഉഭയത്ഥ വിമതിസ്സ വാ ഉപോസഥം കരോന്തസ്സ ദുക്കടം ആപത്തി ഹോതീതി യോജനാ.

൨൫൯. ഭേദാധിപ്പായതോതി ''നസ്സന്തേതേ, വിനസ്സന്തേതേ, കോ തേഹി അത്ഥോ''തി ഏവം ഭേദപുരേക്ഖാരതായ ''ഉപോസഥം കരോന്തസ്സാ''തി ആനേത്വാ യോജേതബ്ബം. **തസ്സ** ഭിക്ഖുനോ **ഥുല്ലച്ചയം ഹോതി** അകുസലബലവതായ ച ഥുല്ലച്ചയം ഹോതീതി. യഥാഹ - ''ഭേദപുരേക്ഖാരപന്നരസകേ അകുസലബലവതായ ഥുല്ലച്ചയം വുത്ത''ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൭൨). **വഗ്ഗേ വാ സമഗ്ഗേ** വാ സങ്ഘേ സമഗ്ഗോ ഇതി സഞ്ഞിനോ ഉപോസഥം കരോന്തസ്സ അനാപത്തീതി യോജനാ. അവസേസോ പനേത്ഥ വത്തബ്ബവിനിച്ഛയോ പവാരണവിനിച്ഛയാവസാനേ ''പാരിസുദ്ധിപ്പദാനേനാ''തിആദീഹി (വി॰ വി॰ ൨൭൪൮) ഏകതോ വത്തുമിച്ഛന്തേന ന വുത്തോ.

൨൬൦-൧. ''ഉക്ഖിത്തേനാ''തിആദികാനി കരണവചനന്താനി പദാനി ''സഹാ''തി ഇമിനാ സദ്ധിം ''ഉപോസഥോ ന കാതബ്ബോ''തി പദേന പച്ചേകം യോജേതബ്ബാനി. **ഉക്ഖിത്തേനാ**തി ആപത്തിയാ അദസ്സനേ ഉക്ഖിത്തകോ, ആപത്തിയാ അപ്പടികമ്മേ ഉക്ഖിത്തകോ, പാപികായ ദിട്ഠിയാ അപ്പടിനിസ്സഗ്ഗേ ഉക്ഖിത്തകോതി തിവിധേന ഉക്ഖിത്തേന. ഏതേസു ഹി തിവിധേ ഉക്ഖിത്തകേ സതി ഉപോസഥം കരോന്തോ സങ്ഘോ പാചിത്തിയം ആപജ്ജതി.

''ഗഹട്ഠേനാ''തി ഇമിനാ തിത്ഥിയോപി സങ്ഗഹിതോ. **സേസേഹി സഹധമ്മിഹീ**തി ഭിക്ഖുനീ, സിക്ഖമാനാ, സാമണേരോ, സാമണേരീതി ചതൂഹി സഹധമ്മികേഹി. **ചുതനിക്ഖിത്തസിക്ഖേഹീ**തി ഏത്ഥ ചുതോ ച നിക്ഖിത്തസിക്ഖോ ചാതി വിഗ്ഗഹോ. **ചുതോ** നാമ അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നകോ. **നിക്ഖിത്തസിക്ഖോ** നാമ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകോ.

ഏകാദസഹീതി പണ്ഡകോ, ഥേയ്യസംവാസകോ, തിത്ഥിയപക്കന്തകോ, തിരച്ഛാനഗതോ, മാതുഘാതകോ, പിതുഘാതകോ, അരഹന്തഘാതകോ, ഭിക്ഖുനിദൂസകോ, സങ്ഘഭേദകോ , ലോഹിതുപ്പാദകോ, ഉഭതോബ്യഞ്ജനകോതി ഇമേഹി ഏകാദസഹി അഭബ്ബേഹി.

സഭാഗാപത്തികേന വാ സഹ ഉപോസഥോ ന കാതബ്ബോ, പാരിവുത്ഥേന ഛന്ദേന ഉപോസഥോ ന കാതബ്ബോ, കരോതോ ദുക്കടം ഹോതീതി യോജനാ. ഏവം ഉക്ഖിത്തവജ്ജിതേസു സബ്ബവികപ്പേസു ദുക്കടമേവ വേദിതബ്ബം. ''യം ദ്വേപി ജനാ വികാലഭോജനാദിനാ സഭാഗവത്ഥുനാ ആപത്തിം ആപജ്ജന്തി, ഏവരൂപാ വത്ഥുസഭാഗാ 'സഭാഗാ'തി വുച്ചതീ''തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൬൯) വചനതോ **''സഭാഗാപത്തീ''**തി വത്ഥുസഭാഗാപത്തിയേവ ഗഹേതബ്ബാ.

ഉപോസഥദിവസേ സബ്ബോവ സങ്ഘോ സചേ സഭാഗാപത്തിം ആപന്നോ ഹോതി,

> “ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞതരസ്മിം ആവാസേ തദഹുപോസഥേ സബ്ബോ സങ്ഘോ സഭാഗം ആപത്തിം ആപന്നോ ഹോതി, തേഹി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂഹി ഏകോ ഭിക്ഖു സാമന്താ ആവാസാ സജ്ജുകം പാഹേതബ്ബോ ‘ഗച്ഛാവുസോ, തം ആപത്തിം പടികരിത്വാ ആഗച്ഛ, മയം തേ സന്തികേ തം ആപത്തിം പടികരിസ്സാമാ’തി. ഏവഞ്ചേതം ലഭേഥ, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ ലഭേഥ, ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന സങ്ഘോ ഞാപേതബ്ബോ - ‘സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, അയം സബ്ബോ സങ്ഘോ സഭാഗം ആപത്തിം ആപന്നോ, യദാ അഞ്ഞം ഭിക്ഖും സുദ്ധം അനാപത്തികം പസ്സിസ്സതി, തദാ തസ്സ സന്തികേ തം ആപത്തിം പടികരിസ്സതീ”തി (മഹാവ॰ ൧൭൧) ച,

വേമതികോ ചേ ഹോതി,

> “സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, അയം സബ്ബോ സങ്ഘോ സഭാഗായ ആപത്തിയാ വേമതികോ, യദാ നിബ്ബേമതികോ ഭവിസ്സതി, തദാ തം ആപത്തിം പടികരിസ്സതീ”തി (മഹാവ॰ ൧൭൧) ച,

വുത്തനയേന ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ.

ഏത്ഥ ച **സജ്ജുക**ന്തി തദഹേവാഗമനത്ഥായ. **ഗണുപോസഥാ**ദീസുപി ഏസേവ നയോ. വുത്തഞ്ഹി **അട്ഠകഥാഗണ്ഠിപദേ** “യഥാ സങ്ഘോ സഭാഗം ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ സുദ്ധം അലഭിത്വാ ‘യദാ സുദ്ധം പസ്സിസ്സതി, തദാ തസ്സ സന്തികേ തം ആപത്തിം പടികരിസ്സതീ’തി വത്വാ ഉപോസഥം കാതും ലഭതി, ഏവം ദ്വീഹിപി അഞ്ഞമഞ്ഞം ആരോചേത്വാ ഉപോസഥം കാതും വട്ടതി. ഏകേനാപി ‘പരിസുദ്ധം ലഭിത്വാ പടികരിസ്സാമീ’തി ആഭോഗം കത്വാ കാതും വട്ടതി കിരാ”തി. **കിരാ**തി ചേത്ഥ അനുസ്സവത്ഥേ ദട്ഠബ്ബോ, ന പനാരുചിയം.

പാരിവുത്ഥേന ഛന്ദേനാതി ഛന്ദം ആഹരിത്വാ കമ്മം കാതും നിസിന്നേനപി “അസുഭലക്ഖണതാദിനാ കേനചി കാരണേന ന കരിസ്സാമീ”തി വിസ്സട്ഠേ ഛന്ദേ സചേ പുന കരിസ്സതി, പുന ഛന്ദപാരിസുദ്ധിം ആഹരിത്വാ കാതബ്ബം. യഥാഹ - “ഏതസ്മിം പാരിവാസിയേ പുന ഛന്ദപാരിസുദ്ധിം അനാനേത്വാ കമ്മം കാതും ന വട്ടതീ”തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൬൭).

൨൪൩. അദേസേത്വാ പനാപത്തിന്തി ആപന്നം ആപത്തിം അദേസേത്വാ. **നാവികത്വാന വേമതി**ന്തി “അഹം, ഭന്തേ, സമ്ബഹുലാസു ആപത്തീസു വേമതികോ, യദാ നിബ്ബേമതികോ ഭവിസ്സാമി, തദാ താ ആപത്തിയോ പടികരിസ്സാമീ”തി വിമതിം അനാരോചേത്വാ. **“യദാ നിബ്ബേമതികോ**തി ഏത്ഥ സചേ പനേസ നിബ്ബേമതികോ ന ഹോതി, വത്ഥും കിത്തേത്വാവ ദേസേതും വട്ടതീ”തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൬൯) **അന്ധകട്ഠകഥായം** വുത്തം. തത്രായം ദേസനാവിധി - സചേ മേഘച്ഛന്നേ സൂരിയേ “കാലോ നു ഖോ, വികാലോ”തി വേമതികോ ഭുഞ്ജതി, തേന ഭിക്ഖുനാ “അഹം, ഭന്തേ, വേമതികോ ഭുഞ്ജിം, സചേ കാലോ അത്ഥി, സമ്ബഹുലാ ദുക്കടാ ആപത്തിയോ ആപന്നോമ്ഹി. നോ ചേ അത്ഥി, സമ്ബഹുലാ പാചിത്തിയാപത്തിയോ ആപന്നോമ്ഹീ”തി

ഏവം വത്ഥും കിത്തേത്വാ "അഹം, ഭന്തേ, യാ തസ്മിം വത്ഥുസ്മിം സമ്ബഹുലാ ദുക്കടാ വാ പാചിത്തിയാ വാ ആപത്തിയോ ആപന്നോ, താ തുമ്ഹമൂലേ പടിദേസേമീ"തി വത്തബ്ബം. ഏസേവ നയോ സബ്ബാപത്തീസൂതി.

ഗണ്ഠിപദേസു പനേവം വിനിച്ഛയോ വുത്തോ - "അഹം, ആവുസോ, ഇത്ഥന്നാമായ ആപത്തിയാ വേമതികോ, യദാ നിബ്ബേമതികോ ഭവിസ്സാമി, തദാ തം ആപത്തിം പടികരിസ്സാമീ'തി വത്വാ ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ, പാതിമോക്ഖം സോതബ്ബ"ന്തി (മഹാവ॰ ൧൭൦) വചനതോ യാവ നിബ്ബേമതികോ ന ഹോതി, താവ സഭാഗാപത്തിം പടിഗ്ഗഹേതും ന ലഭതി. അഞ്ഞേസഞ്ച കമ്മാനം പരിസുദ്ധോ നാമ ഹോതി. "പുന നിബ്ബേമതികോ ഹുത്വാ ദേസേതബ്ബമേവാ"തി (കങ്ഖാ॰ അഭി॰ ടീ॰ നിദാനവണ്ണനാ) നേവ പാളിയം, ന അട്ഠകഥായം അത്ഥി, ദേസിതേ പന ന ദോസോ. "ഇതോ വുട്ഠഹിത്വാ തം ആപത്തിം പടികരിസ്സാമീ"തി (മഹാവ॰ ൧൭൦) ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോതി.

൨൪൭. ഉപോസഥേതി ദിനകാരകകത്തബ്ബാകാരവസേന പന്നരസീ, സങ്ഘുപോസഥോ, സുത്തുദ്ദേസോതി ഇമേഹി തീഹി ലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതേ ഉപോസഥേ. **സഭിക്ഖുമ്ഹാ ച ആവാസാ**തി "യസ്മിം ഉപോസഥേ കിച്ച"ന്തിആദിനാ വക്ഖമാനപ്പകാരാ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ. ഇധ "അനാവാസാ"തി സേസോ. **ആവാസോ വാ അനാവാസോ വാ**തി ഏത്ഥ "അഭിക്ഖുകോ വാ നാനാസംവാസകേഹി സഭിക്ഖുകോ വാ"തി ച **ന ഗന്തബ്ബോ**തി ഏത്ഥ "അഞ്ഞത്ര സങ്ഘേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ"തി ച സേസോ. **"അനാവാസോ"**തി ഉദോസിതാദയോ വുത്താ. ഭിക്ഖുനാ ഉപോസഥേ സഭിക്ഖുമ്ഹാ ആവാസാ വാ അനാവാസാ വാ അഭിക്ഖുകോ വാ നാനാസംവാസകേഹി സഭിക്ഖുകോ വാ ആവാസോ വാ അനാവാസോ വാ അഞ്ഞത്ര സങ്ഘേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ **കുദാചനം** കദാചിപി ന ഗന്തബ്ബോതി യോജനാ.

൨൪൮. യസ്മിം ആവാസേ പന ഉപോസഥേ കിച്ചം സചേ വത്തതി, സോ ആവാസോ "സഭിക്ഖുകോ നാമാ"തി പകാസിതോതി യോജനാ, ഇമിനാ സചേ യത്ഥ ഉപോസഥോ ന വത്തതി, സോ സന്തേസുപി ഭിക്ഖൂസു അഭിക്ഖുകോ നാമാതി ദീപേതി.

൨൪൯. ഉപോസഥസ്സ പയോജനം, തപ്പസങ്ഗേന പവാരണായ ച നിദ്ധാരേതുകാമതായാഹ **"ഉപോസഥോ കിമത്ഥായാ"**തിആദി.

൨൫൦. പടിക്കോസേയ്യാതി നിവാരേയ്യ. **അദേന്തസ്സപി ദുക്കട**ന്തി ഏത്ഥ "കോപേതും ധമ്മികം കമ്മ"ന്തി ആനേത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം.

൨൫൧. സോ ചാതി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) ചതുവഗ്ഗാദിപ്പഭേദേന പഞ്ചവിധോ സോ സങ്ഘോ ച. ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദേന **കത്തബ്ബകമ്മാനം വസേന പരിദീപിതോ,** ന ഛബ്ബഗ്ഗാദീനം കാതും അയുത്തതാദസ്സനവസേന.

൨൫൨. ചതുവഗ്ഗാദിഭേദനിബന്ധനം കമ്മം ദസ്സേതുമാഹ **"പവാരണ"**ന്തിആദി. പവാരണഞ്ച തഥാ അബ്ഭാനഞ്ച ഉപസമ്പദഞ്ച ഠപേത്വാ ചതുവഗ്ഗേന അകത്തബ്ബം കമ്മം ന വിജ്ജതീതി യോജനാ.

൨൬൦൩. മജ്ഝദേസേ ഉപസമ്പദാ **മജ്ഝദേസൂപസമ്പദാ,** തം. അബ്ഭാനം, മജ്ഝദേസൂപസമ്പദഞ്ച വിനാ പഞ്ചവഗ്ഗേന **സബ്ബം** കമ്മം കാതും വട്ടതീതി യോജനാ.

൨൬൦൪. കിഞ്ചിപി കമ്മം ന ന കത്തബ്ബന്തി യോജനാ, സബ്ബമ്പി കമ്മം കത്തബ്ബമേവാതി അത്ഥോ. ദ്വേ പടിസേധാ പകതത്ഥം ഗമയന്തീതി. വീസതിവഗ്ഗേന സങ്ഘേന സബ്ബേസമ്പി കമ്മാനം കത്തബ്ബഭാവേ കിമത്ഥം അതിരേകവീസതിവഗ്ഗസ്സ ഗഹണന്തി ആഹ **"ഊനേ ദോസോതി ഞാപേതും, നാധികേ അതിരേകതാ"**തി. യഥാവുത്തേ ചതുബ്ബിധേ സങ്ഘേ ഗണനതോ **ഊനേ ദോസോ** ഹോതി, അധികേ ദോസോ ന ഹോതീതി ഞാപേതും **അതിരേകതാ ദസ്സിതാ,** അതിരേകവീസതിവഗ്ഗസങ്ഘോ ദസ്സിതോതി അധിപ്പായോ.

൨൬൦൫. ചതുവഗ്ഗേന കത്തബ്ബേ പകതത്താവ ചത്താരോ കമ്മപ്പത്താതി ദീപിതാതി യോജനാ. സേസാ പകതത്താ ഛന്ദാരഹാതി സേസോ. **പകതത്താ**തി അനുക്ഖിത്താ ചേവ അന്തിമവത്ഥും അനജ്ഝാപന്നാ ച ഗഹേതബ്ബാ. **സേസേസു ചാ**തി പഞ്ചവഗ്ഗാദീസുപി.

൨൬൦൬. **ചതുവഗ്ഗാദികത്തബ്ബകമ്മം** അസംവാസപുഗ്ഗലം ഗണപൂരം കത്വാ കരോന്തസ്സ ദുക്കടം ഹോതി. ന കേവലം ദുക്കടമേവ, കതഞ്ച കമ്മം കുപ്പതീതി യോജനാ.

൨൬൦൭. **പരിവാസാദീ**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന മൂലായപടികസ്സനാദീനം ഗഹണം. **തത്രട്ഠ**ന്തി പരിവാസാദീസു ഠിതം. **"തഥാ"**തി ഇമിനാ "കതം കുപ്പതി ദുക്കട"ന്തി ഇദം അനുവത്തേതി. **സേസം തൂ**തി പരിവാസാദികമ്മതോ അഞ്ഞം പന ഉപോസഥാദികമ്മം . **വട്ടതീ**തി തേ പാരിവാസികാദയോ ഗണപൂരകേ കത്വാ കാതും വട്ടതി.

ഉപോസഥക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ.

വസ്സൂപനായികക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ

൨൦൭. വസ്സൂപനായികാ വുത്താതി സേസോ. **പച്ഛിമാ ചാ**തി ഏത്ഥ **ഇതി**-സദ്ദോ നിദസ്സനേ. **വസ്സൂപനായികാ**തി വസ്സൂപഗമനാ. ആലയോ, വചീഭേദോ വാ കാതബ്ബോ ഉപഗച്ഛതാതി ഇമിനാ വസ്സൂപഗമനപ്പകാരോ ദസ്സിതോ. ഉപഗച്ഛതാ ആലയോ കത്തബ്ബോ, വചീഭേദോ വാ കത്തബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. ഉപഗച്ഛന്തേന ച സേനാസനേ അസതി "ഇധ വസ്സം വസിസ്സാമീ"തി ചിത്തുപ്പാദമത്തം വാ കാതബ്ബം, സേനാസനേ സതി "ഇമസ്മിം വിഹാരേ ഇമം തേമാസം വസ്സം ഉപേമീ"തി ച "ഇധ വസ്സം ഉപേമീ"തി ച വചീഭേദോ വാ കാതബ്ബോതി അത്ഥോ.

൨൦൮. ജാനം വസ്സൂപഗമനം അനുപഗച്ഛതോ വാപീതി യോജനാ. **തേമാസ**ന്തി ഏത്ഥ "പുരിമം വാ പച്ഛിമം വാ"തി സേസോ. **ചരന്തസ്സാപീ**തി ഏത്ഥ "ചാരിക"ന്തി സേസോ. പുരിമം വാ **തേമാസം** പച്ഛിമം വാ **തേമാസം** അവസിത്വാവ ചാരികം ചരന്തസ്സാപി ദുക്കടന്തി യോജനാ. **തേമാസ**ന്തി അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം. യഥാഹ - "ന, ഭിക്ഖവേ, വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ പുരിമം വാ തേമാസം പച്ഛിമം വാ തേമാസം അവസിത്വാ ചാരികാ പക്കമിതബ്ബാ, യോ പക്കമേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ· ൧൮൭).

൨൦൯. രുക്ഖസ്സ സുസിരേതി ഏത്ഥ "സുദ്ധേ"തി സേസോ. യഥാഹ - "രുക്ഖസുസിരേതി ഏത്ഥ സുദ്ധേ രുക്ഖസുസിരേയേവ ന വട്ടതി, മഹന്തസ്സ പന രുക്ഖസുസിരസ്സ അന്തോ പദരച്ഛദനം കുടികം കത്വാ പവിസനദ്വാരം യോജേത്വാ ഉപഗന്തും വട്ടതീ"തി. **"രുക്ഖസ്സ സുസിരേ"**തി ഇമിനാ രുക്ഖേകദേസോ വിടപോപി സങ്ഗഹിതോ, സോപി സുദ്ധോവ ന വട്ടതി. യഥാഹ - "രുക്ഖവിടഭിയാതി ഏത്ഥാപി സുദ്ധേ വിടപമത്തേ ന വട്ടതി, മഹാവിടപേ പന അട്ടകം ബന്ധിത്വാ തത്ഥ പദരച്ഛദനം കുടികം കത്വാ ഉപഗന്തും വട്ടതീ"തി (മഹാവ· അട്ഠ· ൨൦൩).

"ഛത്തേതി ഏത്ഥാപി ചതൂസു ഥമ്ഭേസു ഛത്തം ഠപേത്വാ ആവരണം കത്വാ ദ്വാരം യോജേത്വാ ഉപഗന്തും വട്ടതി, ഛത്തകുടികാ നാമേസാ ഹോതി. **ചാടിയാ**തി ഏത്ഥാപി മഹന്തേന കപല്ലേന ഛത്തേ വുത്തനയേന കുടിം കത്വാവ ഉപഗന്തും വട്ടതീ"തി **അട്ഠകഥാ**വചനതോ ഏവമകതാസു സുദ്ധഛത്തചാടീസു നിവാരണം വേദിതബ്ബം. **ഛവകുടീ**തി ടങ്കിതമഞ്ചാദയോ വുത്താ. യഥാഹ - "ഛവകുടികാ നാമ ടങ്കിതമഞ്ചാദിഭേദാ കുടി, തത്ഥ ഉപഗന്തും **ന** വട്ടതീ"തി (മഹാവ· അട്ഠ· ൨൦൩).

സുസാനേ പന അഞ്ഞം കുടികം കത്വാ ഉപഗന്തും വട്ടതി. "ഛവസരീരം ഝാപേത്വാ ഛാരികായ, അട്ഠികാനഞ്ച അത്ഥായ കുടികാ കരീയതീ"തി **അന്ധകട്ഠകഥായം** ഛവകുടി വുത്താ. "ടങ്കിതമഞ്ചോതി കസികുടികാപാസാണഘരന്തി ലിഖിത"ന്തി (വജിര· ടീ· മഹാവഗ്ഗ ൨൦൩) **വജിരബുദ്ധിത്ഥേരോ**. ചതുന്നം പാസാണാനം ഉപരി പാസാണം അത്ഥരിത്വാ കതോ ഗേഹോപി **"ടങ്കിതമഞ്ചോ"**തി വുച്ചതി. ദീഘേ മഞ്ചപാദേ മജ്ഝേ വിജ്ഝിത്വാ അടനിയോ പവേസേത്വാ മഞ്ചം കരോന്തീതി തസ്സ ഇദം ഉപരി,

ഇദം ഹേട്ഠാതി നത്ഥി, പരിവത്തേത്വാ അത്ഥതോപി താദിസോവ ഹോതി, തം സുസാനേ, ദേവട്ഠാനേ ച ഠപേന്തി, അയമ്പി **ടങ്കിതമഞ്ചോ** നാമ.

൨൬൫. "സതി പച്ചയവേകല്ലേ, സരീരാഫാസുതായ വാ"തി അവസേസന്തരായാനം വക്ഖമാനത്താ **"അന്തരായോ"**തി ഇമിനാ രാജന്തരായാദി ദസവിധോ ഗഹേതബ്ബോ.

൨൬൭-൮. "അനുജാനാമി , ഭിക്ഖവേ, സത്തന്നം സത്താഹകരണീയേന അപ്പഹിതേപി ഗന്തും, പഗേവ പഹിതേ ഭിക്ഖുസ്സ ഭിക്ഖുനിയാ സിക്ഖമാനായ സാമണേരസ്സ സാമണേരിയാ മാതുയാ ച പിതുസ്സ ചാ"തി (മഹാവ॰ ൧൯൮) വുത്തനയം ദസ്സേതുമാഹ **"മാതാപിതൂന"**ന്തിആദി.

മാതാപിതൂനം ദസ്സനത്ഥം, പഞ്ചന്നം സഹധമ്മികാനം ദസ്സനത്ഥം വാ നേസം അത്ഥേ സതി വാ നേസം അന്തരേ ഗിലാനം ദട്ഠും വാ തദുപട്ഠാകാനം ഭത്താദിം പരിയേസനത്ഥം വാ നേസം ഭത്താദിം പരിയേസനത്ഥം വാ തഥാ നേസം പഞ്ചന്നം സഹധമ്മികാനം അഞ്ഞതരം **അനഭിരതം** ഉക്കണ്ഠിതം അഹം ഗന്ത്വാ വൂപകാസേസ്സം വാ വൂപകാസാപേസ്സാമി വാ ധമ്മകഥമസ്സ കരിസ്സാമീതി വാ **തസ്സ** പഞ്ചന്നം സഹധമ്മികാനം അഞ്ഞതരസ്സ **ഉട്ഠിതം** ഉപ്പന്നം ദിട്ഠിം വിവേചേസ്സാമി വാ വിവേചാപേസ്സാമി വാ ധമ്മകഥമസ്സ കരിസ്സാമീതി വാ തഥാ ഉപ്പന്നം കുക്കുച്ചം വിനോദേസ്സാമീതി വാ വിനോദാപേസ്സാമീതി വാ ധമ്മകഥമസ്സ കരിസ്സാമീതി വാ ഏവം വിനയഞ്ഞുനാ ഭിക്ഖുനാ സത്താഹകിച്ചേന അപേസിതേപി ഗന്തബ്ബം, പഗേവ പഹിതേതി യോജനാ.

ഭത്താദീതി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന ഭേസജ്ജപരിയേസനാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. യഥാഹ - "ഗിലാനഭത്തം വാ പരിയേസിസ്സാമി, ഗിലാനുപട്ഠാകഭത്തം വാ പരിയേസിസ്സാമി, ഗിലാനഭേസജ്ജം വാ പരിയേസിസ്സാമി, പുച്ഛിസ്സാമി വാ ഉപട്ഠഹിസ്സാമി വാ"തി. **വൂപകാസേസ്സ**ന്തി യത്ഥ അനഭിരതി ഉപ്പന്നാ, തതോ അഞ്ഞത്ഥ ഗഹേത്വാ ഗമിസ്സാമീതി അത്ഥോ.

വിനോദേസ്സാമഹന്തി വാതി ഏത്ഥ **വാ**-സദ്ദേന "ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഗരുധമ്മം അജ്ഝാപന്നോ ഹോതി പരിവാസാരഹോ, സോ ചേ ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ദൂതം പഹിണേയ്യ 'അഹഞ്ഹി ഗരുധമ്മം അജ്ഝാപന്നോ പരിവാസാരഹോ, ആഗച്ഛന്തു ഭിക്ഖൂ, ഇച്ഛാമി ഭിക്ഖൂനം ആഗത'ന്തി. ഗന്തബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, സത്താഹകരണീയേന അപ്പഹിതേപി, പഗേവ പഹിതേ 'പരിവാസദാനം ഉസ്സുക്കം കരിസ്സാമി വാ അനുസ്സാവേസ്സാമി വാ ഗണപൂരകോ വാ ഭവിസ്സാമീ"തിആദിനയം (മഹാവ॰ ൧൯൩) സങ്ഗണ്ഹാതി. ഏവം സത്താഹകിച്ചേന ഗച്ഛന്തേന അന്തോഉപചാരസീമായ ഠിതേനേവ "അന്തോസത്താഹേ ആഗച്ഛിസ്സാമീ"തി ആഭോഗം കത്വാ ഗന്തബ്ബം. സചേ ആഭോഗം അകത്വാ ഉപചാരസീമം അതിക്കമതി, ഛിന്നവസ്സോ ഹോതീതി വദന്തി.

൨൬൯. "അയം പനേത്ഥ പാളിമുത്തകരത്തിച്ഛേദവിനിച്ഛയോ"തി **അട്ഠകഥാ**ഗതം രത്തിച്ഛേദവിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"വസ്സം ഉപഗതേനേത്ഥാ"**തിആദി. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം സത്താഹകിച്ചാധികാരേ. അയം പാളിമുത്തകവിനിച്ഛയോ ദട്ഠബ്ബോതി അത്ഥോ.

൨൬൭. **"അസുകം നാമ ദിവസ"**ന്തിആദിനാ നിമന്തനാകാരം വക്ഖതി. **പുബ്ബ**ന്തി പഠമം. **വട്ടതീ**തി സത്താഹകിച്ചേന ഗന്തും വട്ടതി. യഥാഹ - "സചേ ഏകസ്മിം മഹാവാസേ പഠമംയേവ കതികാ കതാ ഹോതി 'അസുകദിവസം നാമ സന്നിപതിതബ്ബ'ന്തി, നിമന്തിതോയേവ നാമ ഹോതി, ഗന്തും വട്ടതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൮൭). "ഉപാസകേഹി 'ഇമസ്മിം നാമ ദിവസേ ദാനാദീനി കരോമ, സബ്ബേ ഏവ സന്നിപതന്തൂ'തി കതികായപി കതായ ഗന്തും വട്ടതി, നിമന്തിതോയേവ നാമ ഹോതീ"തി കേചി.

൨൬൮. **ഭണ്ഡക**ന്തി അത്തനോ ചീവരഭണ്ഡം. **ന വട്ടതീ**തി സത്താഹകിച്ചേന ഗന്തും ന വട്ടതി. **പഹിണന്തീ**തി ചീവരധോവനാദികമ്മേന പഹിണന്തി. ആചരിയുപജ്ഝായാനം ആണത്തിയേന കേനചി അനവജ്ജകിച്ചേന സത്താഹകരണീയേന ഗന്തും വട്ടതീതി ഇമിനാവ ദീപിതം ഹോതി.

൨൬൯. **ഉദ്ദേസാദീനമത്ഥായാ**തി പാളിവാചനാനി സന്ധായ. **ആദി**-സദ്ദേന പരിപുച്ഛാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഗരൂന**ന്തി അഗിലാനാനമ്പി ആചരിയുപജ്ഝായാനം. **ഗന്തും ലഭതീ**തി സത്താഹകരണീയേന ഗന്തും ലഭതി. **പുഗ്ഗലോ**തി പകരണതോ ഭിക്ഖുംയേവ ഗണ്ഹാതി.

൨൭൦. **ആചരിയോ**തി നിദസ്സനമത്തം, ഉപജ്ഝായേന നിവാരിതേപി ഏസേവ നയോ. "സചേ പന നം ആചരിയോ 'അജ്ജ മാ ഗച്ഛാ'തി വദതി, വട്ടതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൮൭) **അട്ഠകഥാ**നയം ദസ്സേതുമാഹ **"രത്തിച്ഛേദേ അനാപത്തി, ഹോതീതി പരിദീപിതാ"**തി. **രത്തിച്ഛേദേ**തി വസ്സച്ഛേദനിമിത്തം. "രത്തിച്ഛേദേ"തി സബ്ബത്ഥ വസ്സച്ഛേദോതി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ വദന്തി, ഏവം സത്താഹകരണീയേന ഗതം നം അന്തോസത്താഹേയേവ പുന ആഗച്ഛന്തം സചേ ആചരിയോ വാ ഉപജ്ഝായോ വാ "അജ്ജ മാ ഗച്ഛാ"തി വദതി, സത്താഹാതിക്കമേപി അനാപത്തീതി അധിപ്പായോ, വസ്സച്ഛേദോ പന ഹോതിയേവാതി ദട്ഠബ്ബം സത്താഹസ്സ ബഹിദ്ധാ വീതിനാമിതത്താ.

൨൭൧. **യസ്സ കസ്സചി ഞാതിസ്സാ**തി മാതാപിതൂഹി അഞ്ഞസ്സ ഞാതിജനസ്സ. **"ഗച്ഛതോ ദസ്സനത്ഥായാ"**തി ഇമിനാ സേസഞാതികേഹി "മയം ഗിലാനാ ഭദന്താനം ആഗമനം ഇച്ഛാമാ"തി ച "ഉപട്ഠാകകുലേഹി ദാനം ദസ്സാമ, ധമ്മം സോസ്സാമ, ഭിക്ഖൂനം ദസ്സനം ഇച്ഛാമാ"തി ച ഏവം കത്തബ്ബം നിദ്ദിസിത്വാ ദൂതേ വാ പേസിതേ സത്താഹകരണീയേന ഗച്ഛതോ രത്തിച്ഛേദോ ച ദുക്കടഞ്ച ന ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ "ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുസ്സ ഞാതകോ ഗിലാനോ ഹോതി…പേ॰… ഗന്തബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, സത്താഹകരണീയേന പഹിതേ, ന ത്വേവ അപ്പഹിതേ"തി (മഹാവ॰ ൧൮൭) ച "ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, ഉപാസകേന സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ വിഹാരോ കാരാപിതോ ഹോതി…പേ॰… ഇച്ഛാമി ദാനഞ്ച ദാതും ധമ്മഞ്ച സോതും ഭിക്ഖൂ ച പസ്സിതുന്തി. ഗന്തബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, സത്താഹകരണീയേന പഹിതേ, ന ത്വേവ അപ്പഹിതേ"തി (മഹാവ॰ ൧൭൭) ച.

൨൭൨. "അഹം ഗാമകം ഗന്ത്വാ അജ്ജേവ ആഗമിസ്സാമീ"തി **ആഗച്ഛം** ആഗച്ഛന്തോ സചേ പാപുണിതും ന സക്കോതേവ, വട്ടതീതി യോജനാ. **വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ "അജ്ജേവ ആഗമിസ്സാമീ"തി ഗന്ത്വാ ആഗച്ഛന്തസ്സ അന്തരാമഗ്ഗേ സചേ അരുണുഗ്ഗമനം ഹോതി, വസ്സച്ഛേദോപി ന ഹോതി, രത്തിച്ഛേദദുക്കടഞ്ച നത്ഥീതി അധിപ്പായോ.

൨൯൨. **വജേതി** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൦൩) ഗോപാലകാനം നിവാസനട്ഠാനേ. **സത്ഥേതി** ജങ്ഘസത്ഥസകടസത്ഥാനം സന്നിവിട്ഠോകാസേ. **തീസു ഠാനേസു ഭിക്ഖുനോ, വസ്സച്ഛേദേ അനാപത്തീ**തി തേഹി സദ്ധിം ഗച്ഛന്തസ്സേവ നത്ഥി ആപത്തി, തേഹി വിയുഞ്ജിത്വാ ഗമനേ പന ആപത്തിയേവ, പവാരേതുഞ്ച ന ലഭതി.

വജാദീസു വസ്സം ഉപഗച്ഛന്തേന വസ്സൂപനായികദിവസേ തേന ഭിക്ഖുനാ ഉപാസകാ വത്തബ്ബാ ''കുടികാ ലദ്ധും വട്ടതീ''തി. സചേ കരിത്വാ ദേന്തി, തത്ഥ പവിസിത്വാ ''ഇധ വസ്സം ഉപേമീ''തി തിക്ഖത്തും വത്തബ്ബം. നോ ചേ ദേന്തി, സാലാസങ്ഖേപേന ഠിതസകടസ്സ ഹേട്ഠാ ഉപഗന്തബ്ബം. തമ്പി അലഭന്തേന ആലയോ കാതബ്ബോ. സത്ഥേ പന കുടികാദീനം അഭാവേ ''ഇധ വസ്സം ഉപേമീ''തി വചീഭേദം കത്വാ ഉപഗന്തും ന വട്ടതി, ആലയകരണമത്തമേവ വട്ടതി. **ആലയോ** നാമ ''ഇധ വസ്സം വസിസ്സാമീ''തി ചിത്തുപ്പാദമത്തം.

സചേ മഗ്ഗപ്പടിപന്നേയേവ സത്ഥേ പവാരണദിവസോ ഹോതി, തത്ഥേവ പവാരേതബ്ബം. അഥ സത്ഥോ അന്തോവസ്സേയേവ ഭിക്ഖുനാ പത്ഥിതട്ഠാനം പത്വാ അതിക്കമതി. പത്ഥിതട്ഠാനേ വസിത്വാ തത്ഥ ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം പവാരേതബ്ബം. അഥാപി സത്ഥോ അന്തോവസ്സേയേവ അന്തരാ ഏകസ്മിം ഗാമേ തിട്ഠതി വാ വിപ്പകിരതി വാ, തസ്മിംയേവ ഗാമേ ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം വസിത്വാ പവാരേതബ്ബം, അപ്പവാരേത്വാ തതോ പരം ഗന്തും ന വട്ടതി.

നാവായ വസ്സം ഉപഗച്ഛന്തേനാപി കുടിയംയേവ ഉപഗന്തബ്ബം. പരിയേസിത്വാ അലഭന്തേ ആലയോ കാതബ്ബോ . സചേ അന്തോതേമാസം നാവാ സമുദ്ദേയേവ ഹോതി, തത്ഥേവ പവാരേതബ്ബം. അഥ നാവാ കൂലം ലഭതി, സയഞ്ച പരതോ ഗന്തുകാമോ ഹോതി, ഗന്തും ന വട്ടതി. നാവായ ലദ്ധഗാമേയേവ വസിത്വാ ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം പവാരേതബ്ബം. സചേപി നാവാ അനുതീരമേവ അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛതി, ഭിക്ഖു ച പഠമം ലദ്ധഗാമേയേവ വസിതുകാമോ, നാവാ ഗച്ഛതു, ഭിക്ഖുനാ തത്ഥേവ വസിത്വാ ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം പവാരേതബ്ബം.

ഇതി വജേ, സത്ഥേ, നാവായന്തി തീസു ഠാനേസു നത്ഥി വസ്സച്ഛേദേ ആപത്തി, പവാരേതുഞ്ച ലഭതി.

൨൯൩. **സതി പച്ചയവേകല്ലേ**തി പിണ്ഡപാതാദീനം പച്ചയാനം ഊനത്തേ സതി. **സരീരാഫാസുതായ വാ**തി സരീരസ്സ അഫാസുതായ ആബാധേ വാ സതി. **വസ്സം ഛേത്വാപി പക്കമേ**തി വസ്സച്ഛേദം കത്വാപി യഥാഫാസുകട്ഠാനം ഗച്ഛേയ്യ. **അപി**-സദ്ദേന വസ്സം അഛേത്വാ വസ്സച്ഛേദകാരണേ സതി സത്താഹകരണീയേന ഗന്തുമ്പി വട്ടതീതി ദീപേതി.

൨൯൪. **യേന കേനന്തരായേനാ**തി രാജന്തരായാദീസു യേന കേനചി അന്തരായേന. **യോ** ഭിക്ഖു വസ്സം നോപഗതോ, തേനാപി ഛിന്നവസ്സേന വാപി **ദുതിയാ** വസ്സൂപനായികാ ഉപഗന്തബ്ബാതി യോജനാ.

൨൯൫-൬. **സത്താഹ**ന്തി അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം. **''വീതിനാമേതീ''**തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. ഉപഗന്ത്വാപി വാ ബഹിദ്ധാ ഏവ സത്താഹം വീതിനാമേതി ചേ. യോ ഗച്ഛതി, യോ ച വീതിനാമേതി, **തസ്സ**

ഭിക്ഖുസ്സ. പുരിമാപി ന വിജ്ജതീതി അനുപഗതത്താ, ഛിന്നവസ്സത്താ ച പുരിമാപി വസ്സൂപനായികാ ന വിജ്ജതി ന ലഭതി. ഇമേസം ദ്വിന്നം യഥാക്കമം ഉപചാരാതിക്കമേ, സത്താഹാതിക്കമേ ച ആപത്തി വേദിതബ്ബാ.

പടിസ്സവേ ച ഭിക്ഖുസ്സ, ഹോതി ആപത്തി ദുക്കടന്തി "ഇധ വസ്സം വസഥാ"തി വുത്തേ "സാധൂ"തി പടിസ്സുണിത്വാ തസ്സ വിസംവാദേ അസച്ചാപനേ ആപത്തി ഹോതി. കതമാതി ആഹ **"ദുക്കട"**ന്തി. ന കേവലം ഏതസ്സേവ വിസംവാദേ ആപത്തി ഹോതി, അഥ ഖോ ഇതരേസമ്പി പടിസ്സവാനം വിസംവാദേ ആപത്തി വേദിതബ്ബാ. യഥാഹ - "പടിസ്സവേ ച ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി ഏത്ഥ ന കേവലം 'ഇമം തേമാസം ഇധ വസ്സം വസഥാ'തി ഏതസ്സേവ പടിസ്സവസ്സ വിസംവാദേ ആപത്തി, 'ഇമം തേമാസം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥ, ഉഭോപി മയം ഇധ വസ്സം വസിസ്സാമ, ഏകതോവ ഉദ്ദിസാപേസ്സാമാ'തി ഏവമാദിനാപി തസ്സ തസ്സ പടിസ്സവസ്സ വിസംവാദേ ദുക്കട"ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൦൭). തഞ്ച ഖോ പടിസ്സവകാലേ സുദ്ധചിത്തസ്സ പച്ഛാ വിസംവാദനപച്ചയാ ഹോതി. പഠമം അസുദ്ധചിത്തസ്സ പന പടിസ്സവേ പാചിത്തിയം, വിസംവാദേന ദുക്കടന്തി പാചിത്തിയേന സദ്ധിം ദുക്കടം യുജ്ജതി.

൨൬൨൭. "വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ പന അരുണം അനുട്ഠാപേത്വാ തദഹേവ സത്താഹകരണീയേന പക്കമന്തസ്സാപി അന്തോസത്താഹേ നിവത്തന്തസ്സ അനാപത്തീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൦൭) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ, "കോ വാദോ വസിത്വാ ബഹി ഗച്ഛതോ"തി വക്ഖമാനത്താ ച **"നുട്ഠാപേത്വാ പനാരുണ"**ന്തി പാഠോ ഗഹേതബ്ബോ. കത്ഥചി പോത്ഥകേസു "ഉട്ഠാപേത്വാ പനാരുണ"ന്തി പാഠോ ദിസ്സതി, സോ ന ഗഹേതബ്ബോ.

൨൬൨൮. വസിത്വാതി ദ്വീഹതീഹം വസിത്വാ. യഥാ വസ്സം വസിത്വാ അരുണം അനുട്ഠാപേത്വാവ സത്താഹകരണീയേന ഗച്ഛതോ അനാപത്തി, തഥാ ഗതട്ഠാനതോ അന്തോസത്താഹേ ആഗന്ത്വാ പുനപി അരുണം അനുട്ഠാപേത്വാവ സത്താഹകരണീയേന ഗച്ഛതോ അനാപത്തി. "സത്താഹവാരേന അരുണോ ഉട്ഠാപേതബ്ബോ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൦൫) **അട്ഠകഥാവചനം** സത്തമാരുണേന പടിബദ്ധദിവസം സത്തമേന അരുണേനേവ സങ്ഗഹേത്വാ സത്തമഅരുണബ്ഭന്തരേ അനാഗന്ത്വാ അട്ഠമം അരുണം ബഹി ഉട്ഠാപേന്തസ്സ രത്തിച്ഛേദദസ്സനപരം, ന സത്തമഅരുണസ്സേവ തത്ഥ ഉട്ഠാപേതബ്ബഭാവദസ്സനപരന്തി ഗഹേതബ്ബം **സിക്ഖാഭാജനഅട്ഠകഥായ,** സീഹളഗണ്ഠിപദേസു ച തഥാ വിനിച്ഛിതത്താ.

൨൬൨൯. "നോപേതി അസതിയാ"തി പദച്ഛേദോ, **നോപേതീ**തി "ഇമസ്മിം വിഹാരേ ഇമം തേമാസം വസ്സം ഉപേമീ"തി വചീഭേദേന ന ഉപഗച്ഛതി.

൨൬൩൦. വുത്തമേവത്ഥം സമത്ഥേതുമാഹ **"ന ദോസോ കോചി വിജ്ജതീ"**തി.

൨൬൩൧. "ഇമസ്മിം വിഹാരേ ഇമം തേമാസം വസ്സം ഉപേമീ"തി തിക്ഖത്തും വചനേ **നിച്ഛാരിതേ** ഏവ വസ്സം ഉപഗതോ സിയാതി യോജനാ. **"നിച്ഛാരിതേവ തിക്ഖത്തു"**ന്തി ഇദം ഉക്കംസവസേന വുത്തം, സകിം, ദ്വിക്ഖത്തും വാ നിച്ഛാരിതേപി വസ്സൂപഗതോ നാമ ഹോതീതി. യഥാഹ - "ഇമസ്മിം വിഹാരേ ഇമം തേമാസം വസ്സം ഉപേമീതി സകിം വാ

ദത്തിക്ഖത്തും വാ വാചം നിച്ഛാരേത്വാവ വസ്സം ഉപഗന്തബ്ബ’’ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൮൭).

൨൦൭. നവമിതോ പട്ഠായ ഗന്തും വട്ടതി, ആഗച്ഛതു വാ മാ വാ, അനാപത്തീ’’തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൦൭) **അട്ഠകഥാ**നയം ദസ്സേതുമാഹ **‘‘ആദിം തു നവമിം കത്വാ’’**തിആദി. നവമിം പഭുതി ആദിം കത്വാ, നവമിതോ പട്ഠായാതി വുത്തം ഹോതി. **ഗന്തും വട്ടതീ**തി സത്താഹകരണീയേനേവ ഗന്തും വട്ടതി, തസ്മാ പവാരണദിവസേപി തദഹേവ ആഗന്തും അസക്കുണേയ്യട്ഠാനം പവാരണത്ഥായ ഗച്ഛന്തേന ലബ്ഭമാനേന സത്താഹകരണീയേന ഗന്തും വട്ടതി. ‘‘പവാരേത്വാ പന ഗന്തും വട്ടതി പവാരണായ തംദിവസസന്നിസ്സിതത്താ’’തി (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨൦൭) ഹി **വജിരബുദ്ധിത്ഥേരോ**. സോ പച്ഛാ ആഗച്ഛതു വാ മാ വാ, ദോസോ ന വിജ്ജതീതി യോജനാ.

വസ്സൂപനായികക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ.

പവാരണക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ

൨൩൪. **"പവാരണാ"**തി ഇദം "ചാതുദ്ദസീ"തിആദീഹി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം. തസ്മിം തസ്മിം ദിനേ കാതബ്ബാ പവാരണാ അഭേദോപചാരേന തഥാ വുത്താ. **സാമഗ്ഗീ** ഉപോസഥക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനായ വുത്തസരൂപാവ. സാമഗ്ഗിപവാരണം കരോന്തേഹി ച പഠമം പവാരണം ഠപേത്വാ പാടിപദതോ പട്ഠായ യാവ കത്തികചാതുമാസിപുണ്ണമാ ഏത്ഥന്തരേ കാതബ്ബാ, തതോ പച്ഛാ വാ പുരേ വാ ന വട്ടതി. **തേവാചീ ദ്വേകവാചീ**തി "സുണാതു മേ, ഭന്തേ...പേ॰... തേവാചികം പവാരേയ്യ, ദ്വേവാചികം പവാരേയ്യ, ഏകവാചികം പവാരേയ്യാ"തി തം തം ഞത്തിം ഠപേത്വാ കാതബ്ബാ പവാരണാ വുച്ചതി.

൨൩൮. **തീണി കമ്മാനി മുഞ്ചിത്വാ, അന്തേനേവ പവാരയേ**തി "ചത്താരിമാനി, ഭിക്ഖവേ, പവാരണകമ്മാനി, അധമ്മേന വഗ്ഗം പവാരണകമ്മം...പേ॰... ധമ്മേന സമഗ്ഗം പവാരണകമ്മ"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൧൨) വത്വാ "തത്ര, ഭിക്ഖവേ , യദിദം അധമ്മേന വഗ്ഗം പവാരണകമ്മം, ന, ഭിക്ഖവേ, ഏവരൂപം പവാരണകമ്മം കാതബ്ബം...പേ॰... തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യദിദം ധമ്മേന സമഗ്ഗം പവാരണകമ്മം, ഏവരൂപം, ഭിക്ഖവേ, പവാരണകമ്മം കാതബ്ബ"ന്തിആദിവചനതോ (മഹാവ॰ ൨൧൨) തീണി അകത്തബ്ബാനി പവാരണകമ്മാനി മുഞ്ചിത്വാ കാതും അനുഞ്ഞാതേന ചതുത്ഥേന പവാരണകമ്മേന പവാരേയ്യാതി അത്ഥോ. തസ്സ വിഭാഗേകദേസം "പഞ്ച യസ്മിം പനാവാസേ"തിആദിനാ വക്ഖതി.

൨൩൯. **പുബ്ബകിച്ചം സമാപേത്വാ**തി -

"സമ്മജ്ജനീ പദീപോ ച, ഉദകം ആസനേന ച;
പവാരണായ ഏതാനി, 'പുബ്ബകരണ'ന്തി വുച്ചതി.

"ഛന്ദപാരിസുദ്ധിഉതുക്ഖാനം, ഭിക്ഖുഗണനാ ച ഓവാദോ;
പവാരണായ ഏതാനി, 'പുബ്ബകിച്ച'ന്തി വുച്ചതീ"തി. -

വുത്തം നവവിധം പുബ്ബകിച്ചം നിട്ഠാപേത്വാ.

പത്തകല്ലേ സമാനിതേതി -

"പവാരണാ യാവതികാ ച ഭിക്ഖൂ കമ്മപ്പത്താ,
സഭാഗാപത്തിയോ ച ന വിജ്ജന്തി;
വജ്ജനീയാ ച പുഗ്ഗലാ തസ്മിം ന ഹോന്തി,
'പത്തകല്ല'ന്തി വുച്ചതീ"തി. -

വുത്തേ ചതുബ്ബിധേ പത്തകല്ലേ സമോധാനിതേ പരിസമാപിതേ.

ഞത്തിം ഠപേത്വാതി "സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, അജ്ജ പവാരണാ, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ പവാരേയ്യാ"തി (മഹാവ॰ ൨൧൦) ഏവം സബ്ബസങ്ഗാഹികവസേന ച "തേവാചികം പവാരേയ്യാ"തി ച ദാനാദികരണേന യേഭുയ്യേന രത്തിയാ ഖേപിതായ ച രാജാദിഅന്തരായേ സതി ച തദനുരൂപതോ "ദ്വേവാചികം, ഏകവാചികം, സമാനവസ്സികം പവാരേയ്യാ"തി

ച ഞത്തിം ഠപേത്വാ , താസം വിസേസോ **അട്ഠകഥായം** ദസ്സിതോയേവ. യഥാഹ -

> “ഏവഞ്ഹി വുത്തേ തേവാചികഞ്ച ദ്വേവാചികഞ്ച ഏകവാചികഞ്ച പവാരേതും വട്ടതി, സമാനവസ്സികം ന വട്ടതി. ‘തേവാചികം പവാരേയ്യാ’തി വുത്തേ പന തേവാചികമേവ വട്ടതി, അഞ്ഞം ന വട്ടതി, ‘ദ്വേവാചികം പവാരേയ്യാ’തി വുത്തേ ദ്വേവാചികഞ്ച തേവാചികഞ്ച വട്ടതി, ഏകവാചികഞ്ച സമാനവസ്സികഞ്ച ന വട്ടതി. ‘ഏകവാചികം പവാരേയ്യാ’തി വുത്തേ പന ഏകവാചികദ്വേവാചികതേവാചികാനി വട്ടന്തി, സമാനവസ്സികമേവ ന വട്ടതി. ‘സമാനവസ്സിക’ന്തി വുത്തേ സബ്ബം വട്ടതീ”തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൧൦).

കാതബ്ബാതി ഥേരേന ഭിക്ഖുനാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ഏവമസ്സ വചനീയോ “സങ്ഘം, ആവുസോ, പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ…പേ॰… തതിയമ്പി ആവുസോ, സങ്ഘം പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ…പേ॰… പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമീ”തി (മഹാവ॰ ൨൧൦) വുത്തനയേന കാതബ്ബാ. നവകേന ഭിക്ഖുനാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ…പേ॰… തതിയമ്പി, ഭന്തേ, സങ്ഘം പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ…പേ॰… പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമീതി (മഹാവ॰ ൨൧൦) വുത്തനയേന കാതബ്ബാ.

൨൯൯൯. ഥേരേസു പവാരേന്തേസു യോ പന നവോ, സോ സയം യാവ പവാരേതി, താവ ഉക്കുടികം നിസീദേയ്യാതി യോജനാ.

൩൦൦൦. ചത്താരോ വാ തയോപി വാ **ഏകാവാസേ** ഏകസീമായം വസന്തി ചേ, **ഞത്തിം വത്വാ** “സുണന്തു മേ, ആയസ്മന്തോ, അജ്ജ പവാരണാ, യദായസ്മന്താനം പത്തകല്ലം, മയം അഞ്ഞമഞ്ഞം പവാരേയ്യാമാ”തി (മഹാവ॰ ൨൧൬) ഗണഞത്തിം ഠപേത്വാ പവാരേയ്യുന്തി യോജനാ.

പവാരേയ്യുന്തി ഏത്ഥ ഥേരേന ഭിക്ഖുനാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ തേ തയോ വാ ദ്വേ വാ ഭിക്ഖൂ ഏവമസ്സു വചനീയാ “അഹം, ആവുസോ, ആയസ്മന്തേ പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദന്തു മം ആയസ്മന്തോ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമി. ദുതിയമ്പി…പേ॰… തതിയമ്പി അഹം, ആവുസോ, ആയസ്മന്തേ പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദന്തു മം ആയസ്മന്തോ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമീ”തി (മഹാവ॰ ൨൧൬) പവാരേതബ്ബം. നവേനപി “അഹം, ഭന്തേ, ആയസ്മന്തേ പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദന്തു മം ആയസ്മന്തോ അനുകമ്പം ഉപാദായ , പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമി. ദുതിയമ്പി…പേ॰… തതിയമ്പി അഹം, ഭന്തേ, ആയസ്മന്തേ പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദന്തു മം ആയസ്മന്തോ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമീ”തി പവാരേതബ്ബം.

൩൦൦൧. അഞ്ഞമഞ്ഞം പവാരേയ്യും, വിനാ ഞത്തിം ദുവേ ജനാ. തേസു ഥേരേന “അഹം, ആവുസോ, ആയസ്മന്തം പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദതു മം ആയസ്മാ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമി. ദുതിയമ്പി…പേ॰… തതിയമ്പി അഹം, ആവുസോ, ആയസ്മന്തം

പവാരേമി…പേ॰… പടികരിസ്സാമീ’’തി (മഹാവ॰ ၂၁၀) പവാരേതബ്ബം. നവേനപി ‘‘അഹം, ഭന്തേ, ആയസ്മന്തം പവാരേമി…പേ॰… വദതു മം ആയസ്മാ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമി. ദുതിയമ്പി…പേ॰… തതിയമ്പി അഹം, ഭന്തേ, ആയസ്മന്തം പവാരേമി…പേ॰… പടികരിസ്സാമീ’’തി പവാരേതബ്ബം.

അധിട്ഠേയ്യാതി പുബ്ബകിച്ചം സമാപേത്വാ ‘‘അജ്ജ മേ പവാരണാ ചാതുദ്ദസീ’’തി വാ ‘‘പന്നരസീ’’തി വാ വത്വാ ‘‘അധിട്ഠാമീ’’തി അധിട്ഠേയ്യ . യഥാഹ ‘‘അജ്ജ മേ പവാരണാതി ഏത്ഥ സചേ ചാതുദ്ദസികാ ഹോതി, ‘അജ്ജ മേ പവാരണാ ചാതുദ്ദസീ’തി, സചേ പന്നരസികാ, ‘അജ്ജ മേ പവാരണാ പന്നരസീ’തി ഏവം അധിട്ഠാതബ്ബ’’ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ၂၄၇), ഇമിനാ സബ്ബസങ്ഗാഹാദിഞത്തീസു ച തസ്മിം തസ്മിം ദിവസേ സോ സോ വോഹാരോ കാതബ്ബോതി ദീപിതമേവ.

സേസാ സങ്ഘപവാരണാതി പഞ്ചഹി, അതിരേകേഹി വാ ഭിക്ഖൂഹി കത്തബ്ബാ പവാരണാ സങ്ഘപവാരണാ.

၂၈၉. **പവാരിതേ**തി പഠമപവാരണായ പവാരിതേ. **അനാഗതോ**തി കേനചി അന്തരായേന പുരിമികായ ച പച്ഛിമികായ ച വസ്സൂപനായികായ വസ്സം അനുപഗതോ. **അവുത്ഥോ**തി പച്ഛിമികായ ഉപഗതോ. വുത്തഞ്ഹി **ഖുദ്ദസിക്ഖാവണ്ണനായ** ‘‘അവുത്ഥോതി പച്ഛിമികായ ഉപഗതോ അപരിനിട്ഠിതത്താ ‘അവുത്ഥോ’തി വുച്ചതീ’’തി. പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കരേയ്യാതി യോജനാ. ഏത്ഥ ‘‘തേസം സന്തികേ’’തി സേസോ.

၂၉၀-၁. യസ്മിം പനാവാസേ പഞ്ച വാ ചത്താരോ വാ തയോ വാ സമണാ വസന്തി, തേ തത്ഥ ഏകേകസ്സ പവാരണം ഹരിത്വാന സചേ അഞ്ഞമഞ്ഞം പവാരേന്തി, ആപത്തി ദുക്കടന്തി യോജനാ.

സേസന്തി ‘‘അധമ്മേന സമഗ്ഗ’’ന്തിആദികം വിനിച്ഛയം. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം പവാരണാധികാരേ. **ബുധോ**തി വിനയധരോ. **ഉപോസഥേ വുത്തനയേനാ**തി ഉപോസഥവിനിച്ഛയേ വുത്തക്കമേന. **നയേ**തി ജാനേയ്യ.

၂၉၂. **സമ്പാദേതത്തനോ സുചി**ന്തി അത്തനോ ഉപോസഥം സമ്പാദേതി. **സബ്ബം സാധേതീ**തി ഉപോസഥാദിസബ്ബം കമ്മം നിപ്ഫാദേതി. **നത്തനോ**തി അത്തനോ ഉപോസഥം ന നിപ്ഫാദേതി.

၂၉၃. **തസ്മാ**തി യസ്മാ അത്തനോ സുചിം ന സാധേതി, തസ്മാ. **ഉഭിന്ന**ന്തി അത്തനോ ച സങ്ഘസ്സ ച. **കിച്ചസിദ്ധത്ഥമേവിധാ**തി ഉപോസഥാദികമ്മനിപ്പജ്ജനത്ഥം ഇധ ഇമസ്മിം ഉപോസഥകമ്മാദിപകരണേ. **പാരിസുദ്ധിപീ**തി ഏത്ഥ **പി**-സദ്ദേന പവാരണാ സങ്ഗഹിതാ. തേനേവ വക്ഖതി ‘‘ഛന്ദം വാ പാരിസുദ്ധിം വാ, ഗഹേത്വാ വാ പവാരണ’’ന്തി.

ഛന്ദപാരിസുദ്ധിപവാരണം ദേന്തേന സചേ സാപത്തികോ ഹോതി, ആപത്തിം ദേസേത്വാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ഛന്ദാദിഹാരകോ ഭിക്ഖു വത്തബ്ബോ ‘‘ഛന്ദം ദമ്മി, ഛന്ദം മേ ഹര, ഛന്ദം മേ ആരോചേഹീ’’തി (മഹാവ॰ ၁၆၅), ‘‘പാരിസുദ്ധിം ദമ്മി, പാരിസുദ്ധിം മേ ഹര, പാരിസുദ്ധിം മേ ആരോചേഹീ’’തി (മഹാവ॰

៩൩൪), "പവാരണം ദമ്മി, പവാരണം മേ ഹര, പവാരണം മേ ആരോചേഹി, മമത്ഥായ പവാരേഹീ"തി (മഹാവ॰ ൨൧൩).

൨൩൪. "ഛന്ദോ ഏകേനാ"തി പദച്ഛേദോ. ഏകേന ബഹൂനമ്പി ഛന്ദോ ഹാതബ്ബോ, തഥാ പാരിസുദ്ധി ഹാതബ്ബാ. **പി**-സദ്ദേന പവാരണാ ഹാതബ്ബാതി യോജനാ. **പരമ്പരാഹടോ ഛന്ദോ**തി ബഹൂനം വാ ഏകസ്സ വാ ഛന്ദാദിഹാരകസ്സ ഹത്ഥതോ അന്തരാ അഞ്ഞേന ഗഹിതാ ഛന്ദപാരിസുദ്ധിപവാരണാ. **വിസുദ്ധിയാ ന ഗച്ഛതി** അനവജ്ജഭാവായ ന പാപുണാതി ബിളാലസങ്ഖലികഛന്ദാദീനം സങ്ഘമജ്ഝം അഗമനേന വഗ്ഗഭാവകരണതോ.

ഏത്ഥ ച യഥാ ബിളാലസങ്ഖലികായ പഠമവലയം ദുതിയവലയം പാപുണാതി, ന തതിയം, ഏവമിമേപി ഛന്ദാദയോ ദായകേന യസ്സ ദിന്നാ, തതോ അഞ്ഞത്ഥ ന ഗച്ഛന്തീതി ബിളാലസങ്ഖലികാസദിസത്താ "ബിളാലസങ്ഖലികാ"തി വുത്താ. ബിളാലസങ്ഖലികാഗ്ഗഹണഞ്ചേത്ഥ യാസം കാസഞ്ചി സങ്ഖലികാനം ഉപലക്ഖണമത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

൨൩൫-൬. ഛന്ദം വാ പാരിസുദ്ധിം വാ പവാരണം വാ ഗഹേത്വാ ഛന്ദാദിഹാരകോ സങ്ഘമപ്പത്വാ സചേ സാമണേരാദിഭാവം പടിജാനേയ്യ വാ വിബ്ഭമേയ്യ വാ മരേയ്യ വാ, തം സബ്ബം ഛന്ദാദിഭാവം നാഹടം ഹോതി, സങ്ഘം പത്വാ **ഏവം സിയാ** സാമണേരാദിഭാവം പടിജാനന്തോ, വിബ്ഭന്തോ, കാലകതോ വാ ഭവേയ്യ, തം സബ്ബം **ഹടം** ആനീതം ഹോതീതി യോജനാ.

തത്ഥ **സാമണേരാദിഭാവം വാ പടിജാനേയ്യാ**തി "അഹം സാമണേരോ"തിആദിനാ ഭൂതം സാമണേരാദിഭാവം കഥേയ്യ, പച്ഛാ സാമണേരഭൂമിയം പതിട്ഠഹേയ്യാതി അത്ഥോ. **ആദി**-സദ്ദേന അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നോ ഗഹിതോ.

൨൩൭. **സങ്ഘം പത്വാ**തി അന്തമസോ തംതംകമ്മപ്പത്തസ്സ ചതുവഗ്ഗാദിസങ്ഘസ്സ ഹത്ഥപാസം പത്വാതി അത്ഥോ. **പമത്തോ**തി പമാദം സതിസമ്മോസം പത്തോ. **സുത്തോ**തി നിദ്ദൂപഗതോ. **ഖിത്തചിത്തകോ**തി യക്ഖാദീഹി വിക്ഖേപമാപാദിതചിത്തോ. **നാരോചേതീ**തി അത്തനോ ഛന്ദാദീനം ആഹടഭാവം ഏകസ്സാപി ഭിക്ഖുനോ ന കഥേതി. **സഞ്ചിച്ചാ**തി സഞ്ചേതേത്വാ ജാനന്തോയേവ അനാദരിയോ നാരോചേതി, ദുക്കടം ഹോതി.

൨൩൮. **യേ തേ**തി യേ തേ ഭിക്ഖൂ ഥേരാ വാ നവാ വാ മജ്ഝിമാ വാ. **വിപസ്സനാ**തി സഹചരിയേന സമഥോപി ഗയ്ഹതി. സമഥവിപസ്സനാ ച ഇധ തരുണായേവ അധിപ്പേതാ, തസ്മാ **വിപസ്സനായുത്താ**തി ഏത്ഥ തരുണാഹി സമഥവിപസ്സനാഹി സമന്നാഗതാതി അത്ഥോ. **രത്തിന്ദിവ**ന്തി അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം. **അതന്ദിതാ**തി അനലസാ.

"രത്തിന്ദിവ"ന്തി ഏത്ഥ **രത്തി**-സദ്ദേന രത്തിയായേവ ഗഹണം, ഉദാഹു ഏകദേസസ്സാതി ആഹ **"പുബ്ബരത്താപരരത്ത"**ന്തി. പുബ്ബാ ച സാ രത്തി ചാതി **പുബ്ബരത്തി,** പഠമയാമോ, അപരാ ച സാ രത്തി ചാതി **അപരരത്തി,** പച്ഛിമയാമോ, പുബ്ബരത്തി ച അപരരത്തി ചാതി സമാഹാരദ്വന്ദേ സമാസന്തേ അ-കാരപച്ചയം കത്വാ **"പുബ്ബരത്താപരരത്ത"**ന്തി വുത്തം. ഇധാപി

അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം. മജ്ഝിമയാമേ കായദരഥവൂപസമനത്ഥായ സുപനം അനുഞ്ഞാതന്തി തം വജ്ജേത്വാ പുരിമപച്ഛിമയാമേസു നിരന്തരഭാവനാനുയോഗോ കാതബ്ബോതി ദസ്സനത്ഥമേവ വുത്തം. വിപസ്സനാ പരായനാ സമഥവിപസ്സനാവ പരം അയനം പതിട്ഠാ ഏതേസന്തി **വിപസ്സനാപരായനാ,** സമഥവിപസ്സനായ യുത്തപയുത്താ ഹോന്തീതി വുത്തം ഹോതി.

൨൧൩. ലദ്ധോ ഫാസുവിഹാരോ യേഹി തേ **ലദ്ധഫാസുവിഹാരാ,** തേസം. **ഫാസുവിഹാരോ**തി ച സുഖവിഹാരസ്സ മൂലകാരണത്താ തരുണാ സമഥവിപസ്സനാ അധിപ്പേതാ, പടിലദ്ധതരുണസമഥവിപസ്സനാനന്തി അത്ഥോ. **സിയാ ന പരിഹാനീതി** പരിഹാനി നാമ ഏവം കതേ ന ഭവേയ്യ.

കത്തികമാസകേതി ചീവരമാസസങ്ഖാതേ കത്തികമാസേ പവാരണായ സങ്ഗഹോ വുത്തോതി യോജനാ. ഗാഥാബന്ധവസേന **"സങ്ഗാഹോ"**തി ദീഘോ കതോ, പവാരണാസങ്ഗഹോ വുത്തോതി അത്ഥോ. യഥാഹ -

> "പവാരണാസങ്ഗഹോ ച നാമായം വിസ്സട്ഠകമ്മട്ഠാനാനം ഥാമഗതസമഥവിപസ്സനാനം സോതാപന്നാദീനഞ്ച ന ദാതബ്ബോ. തരുണസമഥവിപസ്സനാലാഭിനോ പന സബ്ബേ വാ ഹോന്തു, ഉപഡ്ഢാ വാ, ഏകപുഗ്ഗലോ വാ, ഏകസ്സപി വസേന ദാതബ്ബോയേവ. ദിന്നേ പവാരണാസങ്ഗഹേ അന്തോവസ്സേ പരിഹാരോവ ഹോതി, ആഗന്തുകാ തേസം സേനാസനം ഗഹേതും ന ലഭന്തി. തേഹിപി ഛിന്നവസ്സേഹി ന ഭവിതബ്ബം, പവാരേത്വാ പന അന്തരാപി ചാരികം പക്കമിതും ലഭന്തീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൪൧).

പവാരണാസങ്ഗഹസ്സ ദാനപ്പകാരോ പന **പാളിതോ** ഗഹേതബ്ബോ.

പവാരണക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ.

ചമ്മക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ

൨൫൯. ഏളകാ ച അജാ ച മിഗാ ചാതി വിഗ്ഗഹോ. പസൂനം ദ്വന്ദേ ഏകത്തനപുംസകത്തസ്സ വിഭാസിതത്താ ബഹുവചനനിദ്ദേസോ. ഏളകാനഞ്ച അജാനഞ്ച മിഗാനം രോഹിതേണികുരുങ്ഗാനഞ്ച. പസദാ ച മിഗമാതാ ച **പസദമിഗമാതാ,** ''പസദമിഗമാതുയാ''തി വത്തബ്ബേ ഗാഥാബന്ധവസേന **''പസദ''**ന്തി നിഗ്ഗഹിതാഗമോ. പസദമിഗമാതുയാ ച ചമ്മം ഭിക്ഖുനോ വട്ടതീതി യോജനാ. ''മിഗാന''ന്തി ഇമിനാ ഗഹിതാനമേവേത്ഥ വിഭാഗദസ്സനം **''രോഹിതേണീ''**തിആദി. **രോഹിതാദയോ** മിഗവിഭാഗവിസേസാ.

൨൬൦. ഏതേസം യഥാവുത്തസത്താനം ചമ്മം ഠപേത്വാ അഞ്ഞം ചമ്മം ദുക്കടാപത്തിയാ വത്ഥുഭൂതന്തി അത്ഥോ. **അഞ്ഞ**ന്തി ച -

> ''മക്കടോ കാളസീഹോ ച, സരഭോ കദലീമിഗോ;
> യേ ച വാളമിഗാ ഹോന്തി, തേസം ചമ്മം ന വട്ടതീ''തി. (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൫൯) -

അട്ഠകഥായ പടിക്ഖിത്തം ചമ്മമാഹ. **മക്കടോ** നാമ സാഖമിഗോ. **കാളസീഹോ** നാമ മഹാമുഖവാനരജാതികോ. **വാളമിഗാ** നാമ സീഹബ്യഗ്ഘാദയോ. യഥാഹ - ''തത്ഥ വാളമിഗാതി സീഹബ്യഗ്ഘഅച്ഛതരച്ഛാ, ന കേവലഞ്ച ഏതേയേവ, യേസം പന ചമ്മം വട്ടതീതി വുത്തം, തേ ഠപേത്വാ അവസേസാ അന്തമസോ ഗോമഹിംസസ്സമിളാരാദയോപി സബ്ബേ ഇമസ്മിം അത്ഥേ 'വാളമിഗാ'ത്വേവ വേദിതബ്ബാ''തി.

ഥവികാ ച ഉപാഹനാ ച **ഥവികോപാഹനം. അമാനുസം** മനുസ്സചമ്മരഹിതം സബ്ബം ചമ്മം ഥവികോപാഹനേ വട്ടതീതി യോജനാ. ഏത്ഥ **ഥവികാ**തി ഉപാഹനാദികോസകസ്സ ഗഹണം. യഥാഹ ''മനുസ്സചമ്മം ഠപേത്വാ യേന കേനചി ചമ്മേന ഉപാഹനാ വട്ടതി. ഉപാഹനാകോസകസത്ഥകകോസകകുഞ്ജികാകോസകേസുപി ഏസേവ നയോ''തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൫൯).

൨൬൧. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബപച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു ഗുണങ്ഗുണൂപാഹന''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൫൯) വചനതോ **''വട്ടന്തി മജ്ഝിമേ ദേസേ, ന ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനാ''**തി വുത്തം. **മജ്ഝിമേ ദേസേ**തി ''പുരത്ഥിമായ ദിസായ ഗജങ്ഗലം നാമ നിഗമോ''തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൨൫൯) വുത്തസീമാപരിച്ഛേദേ മജ്ഝിമദേസേ. **ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനാ**തി ചതുപടലതോ പട്ഠായ ബഹുപടലാ ഉപാഹനാ. യഥാഹ - ''ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനാതി ചതുപടലതോ പട്ഠായ വുച്ചതീ''തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൪൫). മജ്ഝിമദേസേ ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനാ ന വട്ടന്തീതി യോജനാ. **അന്തോആരാമേ**തി ഏത്ഥ പകരണതോ ''സബ്ബേസ''ന്തി ലബ്ഭതി, ഗിലാനാനമിതരേസഞ്ച സബ്ബേസന്തി അത്ഥോ. **സബ്ബത്ഥാപി ചാ**തി അന്തോആരാമേ, ബഹി ചാതി സബ്ബത്ഥാപി. **രോഗിനോ**തി ഗിലാനസ്സ വട്ടന്തീതി യോജനാ.

൨൬൨. പുടബദ്ധാ ഖല്ലകബദ്ധാചാതി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം. വിസേസോ പനേതാസം **അട്ഠകഥായമേവ** വുത്തോ ''പുടബദ്ധാതി യോനകഉപാഹനാ

വുച്ചതി, യാ യാവജങ്ഘതോ സബ്ബപാദം പടിച്ഛാദേതി. ഖല്ലകബദ്ധാതി പണ്ഹിപിധാനത്ഥം തലേ ഖല്ലകം ബന്ധിത്വാ കതാ''തി. **പാലിഗുണ്ഠിമാ** ച ''പലിഗുണ്ഠിത്വാ കതാ, യാ ഉപരി പാദമത്തമേവ പടിച്ഛാദേതി, ന ജങ്ഘ''ന്തി **അട്ഠകഥായം** ദസ്സിതാവ. **തൂലപുണ്ണാ**തി തൂലപിചുനാ പൂരേത്വാ കതാ.

സബ്ബാവ നീലാ **സബ്ബനീലാ,** സാ ആദി യാസം താ **സബ്ബനീലാദയോ. ആദി**-സദ്ദേന മഹാനാമരത്തപരിയന്താനം ഗഹണം. ഏതാസം സരൂപം **അട്ഠകഥായമേവ** വുത്തം ''നീലികാ ഉമാപുപ്ഫവണ്ണാ ഹോതി, പീതികാ കണികാരപുപ്ഫവണ്ണാ, ലോഹിതികാ ജയസുമനപുപ്ഫവണ്ണാ, മഞ്ജിട്ഠികാ മഞ്ജിട്ഠവണ്ണാ ഏവ, കണ്ഹാ അദ്ദാരിട്ഠകവണ്ണാ, മഹാരങ്ഗരത്താ സതപദിപിട്ഠിവണ്ണാ, മഹാനാമരത്താ സമ്ഭിന്നവണ്ണാ ഹോതി പണ്ഡുപലാസവണ്ണാ. **കുരുന്ദിയം** പന 'പദുമപുപ്ഫവണ്ണാ'തി വുത്ത''ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൪൬). **സബ്ബനീലാദയോപി ചാ**തി **അപി**-സദ്ദേന നീലാദിവദ്ധികാനം ഗഹണം.

൨൪൬. **ചിത്രാ**തി വിചിത്രാ. **മേണ്ഡവിസാണൂപമവദ്ധികാ**തി മേണ്ഡാനം വിസാണസദിസവദ്ധികാ, കണ്ണികട്ഠാനേ മേണ്ഡസിങ്ഗസണ്ഠാനേ വദ്ധേ യോജേത്വാ കതാതി അത്ഥോ. ''മേണ്ഡവിസാണൂപമവദ്ധികാ''തി ഇദം അജവിസാണൂപമവദ്ധികാനം ഉപലക്ഖണം. **മോരസ്സ പിഞ്ഛേന പരിസിബ്ബിതാ**തി തലേസു വാ വദ്ധേസു വാ മോരപിഞ്ഛേഹി സുത്തകസദിസേഹി പരിസിബ്ബിതാ. ഉപാഹനാ ന ച വട്ടന്തീതി യോജനാ.

൨൪൭. **മജ്ജാരാ**തി ബിളാരാ. **കാളകാ** രുക്ഖകണ്ടകാ. **ഊലൂകാ** പക്ഖിബിളാലാ. **സീഹാ**തി കേസരസീഹാദയോ സീഹാ. **ഉദ്ദാ**തി ചതുപ്പദജാതികാ. **ദീപീ** സദ്ദുലാ. **അജിനസ്സാ**തി ഏവംനാമികസ്സ. **പരിക്ഖടാ**തി ഉപാഹനപരിയന്തേ ചീവരേ അനുവാതം വിയ വുത്തപ്പകാരം ചമ്മം യോജേത്വാ കതാ.

൨൪൮. സചേ ഈദിസാ ഉപാഹനാ ലഭന്തി, താസം വളഞ്ജനപ്പകാരം ദസ്സേതുമാഹ **''പുടാദിം അപനേത്വാ''**തിആദി. പുടാദിം സബ്ബസോ ഛിന്ദിത്വാ വാ അപനേത്വാ വാ ഉപാഹനാ ധാരേതബ്ബാതി യോജനാ. ഏവമകത്വാ ലദ്ധനീഹാരേനേവ ധാരേന്തസ്സ ദുക്കടം. യഥാഹ - ''ഏതാസു യം കിഞ്ചി ലഭിത്വാ സചേ താനി ഖല്ലകാദീനി അപനേത്വാ സക്കാ ഹോന്തി വളഞ്ജിതും, വളഞ്ജേതബ്ബാ, തേസു പന സതി വളഞ്ജന്തസ്സ ദുക്കട''ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൪൬).

വണ്ണഭേദം തഥാ കത്വാതി ഏത്ഥ ''ഏകദേസേനാ''തി സേസോ. ''സബ്ബസോ വാ''തി ആഹരിത്വാ സബ്ബസോ വാ ഏകദേസേന വാ വണ്ണഭേദം കത്വാ സബ്ബനീലാദയോ **ഉപാഹനാ** ധാരേതബ്ബാതി യോജനാ. തഥാ അകത്വാ ധാരേന്തസ്സ ദുക്കടം. യഥാഹ ''ഏതാസു യം കിഞ്ചി ലഭിത്വാ രജനം ചോളകേന പുഞ്ഛിത്വാ വണ്ണം ഭിന്ദിത്വാ ധാരേതും വട്ടതി. അപ്പമത്തകേപി ഭിന്നേ വട്ടതിയേവാ''തി. നീലവദ്ധികാദയോപി വണ്ണഭേദം കത്വാ ധാരേതബ്ബാ.

൨൪൯. **തത്ഥ** ഠാനേ പസ്സാവപാദുകാ, വച്ചപാദുകാ, ആചമനപാദുകാതി തിസ്സോ പാദുകായോ ഠപേത്വാ **സബ്ബാപി പാദുകാ** താലപത്തികാദിഭേദാ സബ്ബാപി സങ്കമനീയാ പാദുകാ ധാരേതും ന വട്ടന്തീതി യോജനാ.

൨൩൭. അതിക്കന്തപമാണം ഉച്ചാസയനസഞ്ഞിതം ആസന്ദിഞ്ചേവ പല്ലങ്കഞ്ച സേവമാനസ്സ ദുക്കടന്തി യോജനാ. **ആസന്ദീ** വുത്തലക്ഖണാവ. **പല്ലങ്കോ**തി പാദേസു ആഹരിമാനി വാളരൂപാനി ഠപേത്വാ കതോ, ഏകസ്മിംയേവ ദാരുമ്ഹി കട്ഠകമ്മവസേന ഛിന്ദിത്വാ കതാനി അസംഹാരിമാനി തത്രട്ഠാനേവ വാളരൂപാനി യസ്സ പാദേസു സന്തി, ഏവരൂപോ പല്ലങ്കോ കപ്പതീതി ''ആഹരിമേനാ''തി ഇമിനാവ ദീപിതം. ''അകപ്പിയരൂപകതോ അകപ്പിയമഞ്ചോ പല്ലങ്കോ''തി ഹി **സാരസമാസേ** വുത്തം.

൨൩൮. **ഗോനക**ന്തി ദീഘലോമകമഹാകോജവം. ചതുരങ്ഗുലാധികാനി കിര തസ്സ ലോമാനി, കാളവണ്ണഞ്ച ഹോതി. ''ചതുരങ്ഗുലതോ ഊനകപ്പമാണലോമോ കോജവോ വട്ടതീ''തി വദന്തി. **കുത്തക**ന്തി സോളസന്നം നാടകിത്ഥീനം ഠത്വാ നച്ചനയോഗ്ഗം ഉണ്ണാമയത്ഥരണം. **ചിത്ത**ന്തി ഭിത്തിച്ഛിദ്ദാദികവിചിത്രം ഉണ്ണാമയത്ഥരണം. **പടിക**ന്തി ഉണ്ണാമയം സേതത്ഥരണം. **പടലിക**ന്തി ഘനപുപ്ഫകം ഉണ്ണാമയം ലോഹിതത്ഥരണം, യോ ''ആമലകപത്തോ''തിപി വുച്ചതി.

ഏകന്തലോമിന്തി ഉഭതോ ഉഗ്ഗതലോമം ഉണ്ണാമയത്ഥരണം. **വികതി**ന്തി സീഹബ്യഗ്ഘാദിരൂപവിചിത്രം ഉണ്ണാമയത്ഥരണം. ''ഏകന്തലോമീതി ഏകതോദസം ഉണ്ണാമയത്ഥരണ''ന്തി ദീഘനികാ. **തൂലിക**ന്തി രുക്ഖതൂലലതാതൂലപോടകിതൂലസങ്ഖാതാനം തിണ്ണം തൂലാനം അഞ്ഞതരപുണ്ണം പകതിതൂലികം. **ഉദ്ദലോമിക**ന്തി ഏകതോ ഉഗ്ഗതലോമം ഉണ്ണാമയത്ഥരണം. ''ഉദ്ദലോമീതി ഉഭതോദസം ഉണ്ണാമയത്ഥരണം. ഏകന്തലോമീതി ഏകതോദസം ഉണ്ണാമയത്ഥരണ''ന്തി (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൫) **ദീഘനികായട്ഠകഥായം** വുത്തം. **സാരസമാസേ** പന ''ഉദ്ദലോമീതി ഏകതോ ഉഗ്ഗതപുപ്ഫം. ഏകന്തലോമീതി ഉഭതോ ഉഗ്ഗതപുപ്ഫ''ന്തി വുത്തം.

൨൩൯. **കട്ടിസ്സ**ന്തി രതനപരിസിബ്ബിതം കോസേയ്യകട്ടിസ്സമയം പച്ചത്ഥരണം. ''കോസേയ്യകട്ടിസ്സമയന്തി കോസേയ്യകസടമയ''ന്തി (ദീ॰ നി॰ ടീ॰ ൧.൧൫) **ആചരിയധമ്മപാലത്ഥേരേന** വുത്തം, കന്തിതകോസേയ്യപുടമയന്തി അത്ഥോ. **കോസേയ്യ**ന്തി രതനപരിസിബ്ബിതം കോസിയസുത്തമയം പച്ചത്ഥരണം. രതനപരിസിബ്ബനരഹിതം സുദ്ധകോസേയ്യം പന വട്ടതി.

ദീഘനികായട്ഠകഥായം പനേത്ഥ ''ഠപേത്വാ തൂലികം സബ്ബാനേവ ഗോനകാദീനി രതനപരിസിബ്ബിതാനി ന വട്ടന്തീ''തി (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൫) വുത്തം. തത്ഥ **''ഠപേത്വാ തൂലിക''**ന്തി ഏതേന രതനപരിസിബ്ബനരഹിതാപി തൂലികാ ന വട്ടതീതി ദീപേതി. **''രതനപരിസിബ്ബിതാനി ന വട്ടന്തീ''**തി ഇമിനാ പന യാനി രതനപരിസിബ്ബിതാനി, താനി ഭൂമത്ഥരണവസേന യഥാനുരൂപം മഞ്ചാദീസു ച ഉപനേതും വട്ടതീതി ദീപിതന്തി വേദിതബ്ബം. ഏത്ഥ ച വിനയപരിയായം പത്വാ ഗരുകേ ഠാതബ്ബത്താ ഇധ വുത്തനയേനേവേത്ഥ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. സുത്തന്തികദേസനായം പന ഗഹട്ഠാനമ്പി വസേന വുത്തത്താ നേസം സങ്ഗണ്ഹനത്ഥം ''ഠപേത്വാ തൂലികം...പേ॰... വട്ടന്തീതി വുത്ത''ന്തി (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൫) അപരേ.

ഹത്ഥിഅസ്സരഥത്ഥരന്തി ഹത്ഥിപിട്ഠേ അത്ഥരിതം അത്ഥരണം ഹത്ഥത്ഥരണം നാമ. അസ്സരഥത്ഥരേപി ഏസേവ നയോ. **കദലിമിഗപവര-പച്ചത്ഥരണകമ്പി ചാ**തി കദലിമിഗചമ്മം നാമ അത്ഥി, തേന കതം പവരപച്ചത്ഥരണന്തി അത്ഥോ. തം

കിര സേതവത്ഥസ്സ ഉപരി കദലിമിഗചമ്മം പത്ഥരിത്വാ സിബ്ബേത്വാ കരോന്തി. **പി**-സദ്ദേന അജിനപ്പവേണി ഗഹിതാ. **അജിനപ്പവേണീ** നാമ അജിനചമ്മേഹി മഞ്ചപമാണേന സിബ്ബേത്വാ കതാ പവേണി. താനി കിര ചമ്മാനി സുഖുമതരാനി, തസ്മാ ദുപട്ടതിപട്ടാനി കത്വാ സിബ്ബന്തി. തേന വുത്തം "അജിനപ്പവേണീ"തി.

൨൫൭. **രത്തവിതാനസ്സ ഹേട്ഠാ**തി കുസുമ്ഭാദിരത്തസ്സ ലോഹിതവിതാനസ്സ ഹേട്ഠാ കപ്പിയപച്ചത്ഥരണേഹി അത്ഥതം സയനാസനഞ്ച. കസാവരത്തവിതാനസ്സ പന ഹേട്ഠാ കപ്പിയപച്ചത്ഥരണേന അത്ഥതം വട്ടതി. തേനേവ വക്ഖതി "ഹേട്ഠാ അകപ്പിയേ"തിആദി.

ദ്വിധാ രത്തൂപധാനകന്തി സീസപസ്സേ, പാദപസ്സേ ചാതി ഉഭതോപസ്സേ പഞ്ഞത്തരത്തബിബ്ബോഹനവന്തഞ്ച സയനാസനം. ഇദം സബ്ബം അകപ്പിയം പരിഭുഞ്ജതോ ദുക്കടം ഹോതി. "യം പന ഏകമേവ ഉപധാനം ഉഭോസു പസ്സേസു രത്തം വാ ഹോതി പദുമവണ്ണം വാ വിചിത്രം വാ, സചേ പമാണയുത്തം, വട്ടതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൫൪) **അട്ഠകഥാവിനിച്ഛയോ** ഏതേനേവ ബ്യതിരേകതോ വുത്തോ ഹോതി. "യേഭുയ്യരത്താനിപി ദ്വേ ബിബ്ബോഹനാനി ന വട്ടന്തീ"തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. തേനേവ യേഭുയ്യേന രത്തവിതാനമ്പി ന വട്ടതീതി വിഞ്ഞായതി.

ഏത്ഥ ച കിഞ്ചാപി **ദീഘനികായട്ഠകഥായം** "അലോഹിതകാനി ദ്വേപി വട്ടന്തിയേവ, തതോ ഉത്തരി ലഭിത്വാ അഞ്ഞേസം ദാതബ്ബാനി, ദാതും അസക്കോന്തോ മഞ്ചേ തിരിയം അത്ഥരിത്വാ ഉപരി പച്ചത്ഥരണം ദത്വാ നിപജ്ജിതുമ്പി ലഭതീ"തി (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൫) അവിസേസേന വുത്തം. **സേനാസനക്ഖന്ധകസംവണ്ണനായം** പന "അഗിലാനസ്സ സീസൂപധാനഞ്ച പാദൂപധാനഞ്ചാതി ദ്വയമേവ വട്ടതി, ഗിലാനസ്സ ബിബ്ബോഹനാനി സന്ഥരിത്വാ ഉപരി പച്ചത്ഥരണം ദത്വാ നിപജ്ജിതുമ്പി വട്ടതീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൯൭) വുത്തത്താ ഗിലാനോയേവ മഞ്ചേ തിരിയം അത്ഥരിത്വാ നിപജ്ജിതും ലഭതീതി വേദിതബ്ബം.

൨൫൮. ഉദ്ധം സേതവിതാനമ്പി ഹേട്ഠാ അകപ്പിയേ പച്ചത്ഥരണേ സതി ന വട്ടതീതി യോജനാ. **തസ്മി**ന്തി അകപ്പിയപച്ചത്ഥരണേ.

൨൫൯. **"ഠപേത്വാ"**തി ഇമിനാ ആസന്ദാദിത്തയസ്സ വട്ടനാകാരോ നത്ഥീതി ദീപേതി. **സേസം സബ്ബ**ന്തി ഗോനകാദി ദ്വിധാരത്തൂപധാനകപരിയന്തം സബ്ബം. **ഗിഹിസന്തക**ന്തി ഗിഹീനം സന്തകം തേഹിയേവ പഞ്ഞത്തം, ഇമിനാ പഞ്ചസു സഹധമ്മികേസു അഞ്ഞതരേന വാ തേസം ആണത്തിയാ വാ പഞ്ഞത്തം ന വട്ടതീതി ദീപേതി. **ലഭതേ**തി നിസീദിതും ലഭതി.

൨൬൦. തം കത്ഥ ലഭതീതി പദേസനിയമം ദസ്സേതുമാഹ **"ധമ്മാസനേ"**തിആദി. **ധമ്മാസനേ**തി ഏത്ഥ **അട്ഠകഥായം** "യദി ധമ്മാസനേ സങ്ഘികമ്പി ഗോനകാദിം ഭിക്ഖൂഹി അനാണത്താ ആരാമികാദയോ സയമേവ പഞ്ഞാപേന്തി ചേവ നീഹരന്തി ച, ഏതം ഗിഹിവികതനീഹാരം നാമ. ഇമിനാ ഗിഹിവികതനീഹാരേന വട്ടതീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൦; വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ പകിണ്ണകവിനിച്ഛയകഥാ ഒന്ന അത്ഥതോ സമാനം) വുത്തം. **ഭത്തഗ്ഗേ വാ**തി വിഹാരേ നിസീദാപേത്വാ പരിവേസനട്ഠാനേ വാ ഭോജനസാലായം വാ.

അപിസദ്ദേന ഗിഹീനം ഗേഹേപി തേഹി പഞ്ഞത്തേ ഗോനകാദിമ്ഹി നിസീദിതും അനാപത്തീതി ദീപേതി. **ധമ്മാസനാ**ദിപദേസനിയമനേന തതോ അഞ്ഞത്ഥ ഗിഹിപഞ്ഞത്തേപി തത്ഥ നിസീദിതും ന വട്ടതീതി ബ്യതിരേകതോ വിഞ്ഞായതി.

ഭൂമത്ഥരണകേതി ഏത്ഥ "കതേ"തി സേസോ. **തത്ഥാ**തി സങ്ഘികേ വാ ഗിഹിസന്തകേ വാ ഗോനകാദിമ്ഹി സഹധമ്മികേഹി അനാണത്തേഹി ഗിഹീഹി ഏവ ഭൂമത്ഥരണേ കതേ. **സയിതു**ന്തി ഉപരി അത്തനോ പച്ചത്ഥരണം ദത്വാ നിപജ്ജിതും വട്ടതി. **അപി**-സദ്ദേന നിസീദിതുമ്പി വാതി സമുച്ചിനോതി. "ഭൂമത്ഥരണകേ"തി ഇമിനാ ഗിഹീഹി ഏവ മഞ്ചാദീസു സയനത്ഥം അത്ഥതേ ഉപരി അത്തനോ പച്ചത്ഥരണം ദത്വാ സയിതും വാ നിസീദിതും വാ ന വട്ടതീതി ദീപേതി.

ചമ്മക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ.

ഭേസജ്ജക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ

൨൬൨. ഗഹപതിസ്സ ഭൂമി, സമ്മുതിഭൂമി, ഉസ്സാവനന്തികാഭൂമി, ഗോനിസാദിഭൂമീതി കപ്പിയഭൂമിയോ ചതസ്സോ ഹോന്തീതി വുത്താ ഭഗവതാതി യോജനാ.

൨൬൩. കഥം കപ്പിയം കത്തബ്ബന്തി ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ചതസ്സോ കപ്പിയഭൂമിയോ ഉസ്സാവനന്തികം ഗോനിസാദികം ഗഹപതിം സമ്മുതി''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൯൫) ഏവം ചതസ്സോ ഭൂമിയോ ഉദ്ധരിത്വാ താസം സാമഞ്ഞലക്ഖണം ദസ്സേതുമാഹ **''സങ്ഘസ്സാ''**തിആദി. സങ്ഘസ്സ സന്തകം വാസത്ഥായ കതം ഗേഹം വാ ഭിക്ഖുനോ സന്തകം വാസത്ഥായ കതം ഗേഹം വാതി യോജനാ. **കപ്പിയം കത്തബ്ബ**ന്തി കപ്പിയട്ഠാനം കത്തബ്ബം. **സഹസേയ്യപ്പഹോനക**ന്തി സബ്ബച്ഛന്നപരിച്ഛന്നാദിലക്ഖണേന സഹസേയ്യാരഹം.

൨൬൪. ഇദാനി ചതസ്സോപി ഭൂമിയോ സരൂപതോ ദസ്സേതുമാഹ **''ഠപേത്വാ''**തിആദി. ഭിക്ഖും ഠപേത്വാ അഞ്ഞേഹി കപ്പിയഭൂമിയാ അത്ഥായ ദിന്നം വാ തേസം സന്തകം വാ യം ഗേഹം, ഇദം ഏവ **ഗഹപതി**ഭൂമി നാമാതി യോജനാ.

൨൬൫. **യാ** പന കുടി സങ്ഘേന **സമ്മതാ** ഞത്തിദുതിയായ കമ്മവാചായ, സാ സമ്മുതികാ നാമ. തസ്സാ സമ്മന്നനകാലേ കമ്മവാചം അവത്വാ അപലോകനം വാ കാതും വട്ടതേവാതി യോജനാ.

൨൬൬-൭. പഠമങ്ഗട്ഠകായ വാ പഠമപാസാണസ്സ വാ പഠമത്ഥമ്ഭസ്സ വാ **ആദി**-ഗ്ഗഹണേന പഠമഭിത്തിപാദസ്സ വാ ഠപനേ **പരേസു** മനുസ്സേസു ഉക്ഖിപിത്വാ ഠപേന്തേസു സമന്തതോ പരിവാരേത്വാ ''കപ്പിയകുടിം കരോമ, കപ്പിയകുടിം കരോമാ''തി അഭിക്ഖണം വദന്തേഹി ആമസിത്വാ വാ സയമേവ ഉക്ഖിപിത്വാ വാ ഇട്ഠകാ **ഠപേയ്യ** പാസാണോ വാ ഥമ്ഭോ വാ ഭിത്തിപാദോ വാ ഠപേയ്യ ഠപേതബ്ബോ, അയം ഉസ്സാവനന്തികാ കുടീതി യോജനാ.

൨൬൮. **ഇട്ഠകാദിപതിട്ഠാന**ന്തി പഠമിട്ഠകാദീനം ഭൂമിയം പതിട്ഠാനം. **വദത**ന്തി ''കപ്പിയകുടിം കരോമ, കപ്പിയകുടിം കരോമാ''തി വദന്താനം. **സമകാലം തു വട്ടതീ**തി ഏകകാലം വട്ടതി, ഇമിനാ ''സചേ ഹി അനിട്ഠിതേ വചനേ ഥമ്ഭോ പതിട്ഠാതി, അപ്പതിട്ഠിതേ വാ തസ്മിം വചനം നിട്ഠാതി, അകതാ ഹോതി കപ്പിയകുടീ''തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൯൫) **അട്ഠകഥാവിനിച്ഛയോ** സൂചിതോ.

൨൬൯. ആരാമോ സകലോ അപരിക്ഖിത്തോ വാ യേഭുയ്യതോ അപരിക്ഖിത്തോ വാതി ദുവിധോപി **വിഞ്ഞൂഹി** വിനയധരേഹി ''ഗോനിസാദീ''തി വുച്ചതി. പവേസനിവാരണാഭാവേന പവിട്ഠാനം ഗുന്നം നിസജ്ജായോഗതോ തഥാ വുച്ചതീതി യോജനാ.

൨൭൦. പയോജനം ദസ്സേതുമാഹ **''ഏത്ഥ പക്കഞ്ചാ''**തിആദി. **ആമിസ**ന്തി പുരിമകാലികദ്വയം. ''ആമിസ''ന്തി ഇമിനാ നിരാമിസം ഇതരകാലികദ്വയം അകപ്പിയകുടിയം വുത്ഥമ്പി പക്കമ്പി കപ്പതീതി ദീപേതി.

൨൩൪-൫. ഇമാ കപ്പിയകുടിയോ കദാ ജഹിതവത്ഥുകാ ഹോന്തീതി ആഹ **"ഉസ്സാവനന്തികാ യാ സാ"**തിആദി. യാ ഉസ്സാവനന്തികാ യേസു ഥമ്ഭാദീസു അധിട്ഠിതാ, സാ തേസു ഥമ്ഭാദീസു അപനീതേസു തദഞ്ഞേസുപി ഥമ്ഭാദീസു തിട്ഠതീതി യോജനാ.

സബ്ബേസു ഥമ്ഭാദീസു അപനീതേസു സാ ജഹിതവത്ഥുകാ സിയാതി യോജനാ. ഗോനിസാദികുടി **പരിക്ഖിത്താ** വതിആദീഹി ജഹിതവത്ഥുകാ സിയാ. **പരിക്ഖിത്താ**തി ച "ആരാമോ പന ഉപഡ്ഢപരിക്ഖിത്തോപി ബഹുതരം പരിക്ഖിത്തോപി പരിക്ഖിത്തോയേവ നാമാ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൯൫) **കുരുന്ദിമഹാപച്ചരിയാദീസു** വുത്തത്താ ന കേവലം സബ്ബപരിക്ഖിത്താവ, ഉപഡ്ഢപരിക്ഖിത്താപി യേഭുയ്യപരിക്ഖിത്താപി ഗഹേതബ്ബാ.

സേസാതി ഗഹപതിസമ്മുതികുടിയോ. ഛദനനാസതോ ജഹിതവത്ഥുകാ സിയുന്തി യോജനാ. **ഛദനനാസതോ**തി എത്ഥ "ഗോപാനസിമത്തം ഠപേത്വാ"തി സേസോ. സചേ ഗോപാനസീനം ഉപരി എകമ്പി പക്ഖപാസമണ്ഡലം അത്ഥി, രക്ഖതി. യത്ര പനിമാ ചതസ്സോപി കപ്പിയഭൂമിയോ നത്ഥി, തത്ഥ കിം കാതബ്ബം? അനുപസമ്പന്നസ്സ ദത്വാ തസ്സ സന്തകം കത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം.

൨൩൬. ഭിക്ഖും ഠപേത്വാ അഞ്ഞേസം ഹത്ഥതോ പടിഗ്ഗഹോ ച തേസം സന്നിധി ച തേസം അന്തോവുത്ഥഞ്ച ഭിക്ഖുസ്സ വട്ടതീതി യോജനാ.

൨൩൭. ഭിക്ഖുസ്സ സന്തകം സങ്ഘികമ്പി വാ അകപ്പിയഭൂമിയം സഹസേയ്യപ്പഹോനകേ ഗേഹേ അന്തോവുത്ഥഞ്ച അന്തോപക്കഞ്ച ഭിക്ഖുസ്സ ന വട്ടതി. ഭിക്ഖുനിയാ സന്തകം സങ്ഘികമ്പി വാ അകപ്പിയഭൂമിയം സഹസേയ്യപ്പഹോനകേ ഗേഹേ അന്തോവുത്ഥഞ്ച അന്തോപക്കഞ്ച ഭിക്ഖുനിയാ ന വട്ടതീതി എവം **ഉഭിന്നം** ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീനം ന വട്ടതീതി യോജനാ.

൨൩൮. അകപ്പകുടിയാതി അകപ്പിയകുടിയാ, "അകപ്പിയഭൂമിയം സഹസേയ്യപ്പഹോനകേ ഗേഹേ"തി **അട്ഠകഥായം** വുത്തായ അകപ്പിയഭൂമിയാതി അത്ഥോ. **ആദി**-സദ്ദേന നവനീതതേലമധുഫാണിതാനം ഗഹണം.

൨൩൯. **തേഹേവ** അന്തോവുത്ഥേഹി **സപ്പിആദീഹി** സത്താഹകാലികേഹി സഹ ഭിക്ഖുനാ പക്കം തം യാവജീവികം നിരാമിസം സത്താഹം പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതേവാതി യോജനാ.

൨൪൦. പക്കം സാമംപക്കം **തം** യാവജീവികം സചേ ആമിസസംസട്ഠം പരിഭുഞ്ജതി, അന്തോവുത്ഥഞ്ച ഭുഞ്ജതി, കിഞ്ച ഭിയ്യോ സാമംപക്കഞ്ച ഭുഞ്ജതീതി യോജനാ. യാവജീവികസ്സ ആമിസസംസട്ഠസ്സ ആമിസഗതികത്താ **"അന്തോവുത്ഥ"**ന്തി വുത്തം.

൨൪൧. ഉദകം **ന ഹോതി കാലികം** ചതൂസു കാലികേസു അസങ്ഗഹിതത്താ.

൨൪൨. തികാലികാ യാവകാലികാ യാമകാലികാ സത്താഹകാലികാതി തയോ കാലികാ പടിഗ്ഗഹവസേനേവ അത്തനോ അത്തനോ കാലം

അതിക്കമിത്വാ ഭുത്താ ദോസകരാ ഹോന്തി, തതിയം സത്താഹാതിക്കമേ നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയവത്ഥുത്താ അഭുത്തമ്പി ദോസകരന്തി യോജനാ.

“ഭുത്താ ദോസകരാ”തി ഇമിനാ പുരിമകാലികദ്വയം പടിഗ്ഗഹേത്വാ കാലാതിക്കമനമത്തേന ആപത്തിയാ കാരണം ന ഹോതി, ഭുത്തമേവ ഹോതി. സത്താഹകാലികം കാലാതിക്കമേന അപരിഭുത്തമ്പി ആപത്തിയാ കാരണം ഹോതീതി ദീപേതി. തേസു സത്താഹകാലികേയേവ വിസേസം ദസ്സേതുമാഹ **“അഭുത്തം തതിയമ്പി ചാ”**തി. ച-സദ്ദോ തു-സദ്ദത്ഥേ. യാവജീവികം പന പടിഗ്ഗഹേത്വാ യാവജീവം പരിഭുഞ്ജിയമാനം ഇതരകാലികസംസഗ്ഗം വിനാ ദോസകരം ന ഹോതീതി ന ഗഹിതം.

൨൬൮. അമ്ബാദയോ സദ്ദാ രുക്ഖാനം നാമഭൂതാ തംതംഫലേപി വത്തമാനാ ഇധ ഉപചാരവസേന തജ്ജേ പാനകേ വുത്താ, തേനേവാഹ **“പാനകം മത”**ന്തി. **ചോചം** അട്ഠികകദലിപാനം. **മോചം** ഇതരകദലിപാനം. **മധൂ**തി മുദ്ദികഫലാനം രസം. **മുദ്ദികാ**തി സീതോദകേ മദ്ദിതാനം മുദ്ദികഫലാനം പാനം. “സാലൂകപാനന്തി രത്തുപ്പലനീലുപ്പലാദീനം സാലൂകേ മദ്ദിത്വാ കതപാന”ന്തി **പാളിയം, അട്ഠകഥായ** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൦) ച സാലൂക-സദ്ദസ്സ ദീഘവസേന സംയോഗദസ്സനതോ **“സാലു ഫാരുസകഞ്ചാ”**തി ഗാഥാബന്ധവസേന രസ്സോ കതോ.

സാലൂകം കുമുദുപ്പലാനം ഫലരസം. **ഖുദ്ദസിക്ഖാവണ്ണനായം** പന “സാലൂകപാനം നാമ രത്തുപ്പലനീലുപ്പലാദീനം കിഞ്ജക്ഖരേണൂഹി കതപാന”ന്തി വുത്തം. “ഫാരുസക’ന്തിആദീസു ഏകോ രുക്ഖോ”തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. തസ്സ ഫലരസോ **ഫാരുസകം** നാമ. ഏതേസം അട്ഠന്നം ഫലാനം രസോ ഉദകസമ്ഭിന്നോ വട്ടതി, സീതുദകേ മദ്ദിതോ പസന്നോ നിക്കസടോവ വട്ടതി, ഉദകേന പന അസമ്ഭിന്നോ രസോ യാവകാലികോ.

൨൬൯. **ഫല**ന്തി അമ്ബാദിഫലം. **സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹോ**തി പാനവത്ഥുകാനം ഫലാനം പടിഗ്ഗഹോ. വസതി ഏത്ഥ പാനന്തി **വത്ഥു,** ഫലം, വത്ഥുനാ സഹ വട്ടതീതി **സവത്ഥുകം,** പാനം, സവത്ഥുകസ്സ പടിഗ്ഗഹോ സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹോ. സവത്ഥുകസ്സ പടിഗ്ഗഹം നാമ വത്ഥുപടിഗ്ഗഹണമേവാതി കത്വാ വുത്തം “പാനവത്ഥുകാനം ഫലാനം പടിഗ്ഗഹോ”തി.

൨൭൦. “സുകോട്ടേത്വാ”തി വുച്ചമാനത്താ **“അമ്ബപക്ക”**ന്തി ആമകമേവ അമ്ബഫലം വുച്ചതി . **ഉദകേ**തി സീതോദകേ. **പരിസ്സവം** പരിസ്സാവിതം. **കത്വാ**തി മധുആദീഹി അഭിസങ്ഖരിത്വാ. യഥാഹ - “തദഹുപടിഗ്ഗഹിതേഹി മധുസക്കരകപ്പൂരാദീഹി യോജേത്വാ കാതബ്ബ”ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൦). **പാതും വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ വിനിച്ഛയോ “ഏവം കതം പുരേഭത്തമേവ കപ്പതി, അനുപസമ്പന്നേഹി കതം ലഭിത്വാ പന പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം പുരേഭത്തം സാമിസപരിഭോഗേനാപി വട്ടതി, പച്ഛാഭത്തം നിരാമിസപരിഭോഗേന യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ വട്ടതിയേവ. ഏസ നയോ സബ്ബപാനേസൂ”തി **അട്ഠകഥായം** വുത്തോ.

൨൭൧. **സേസപാനകേസുപീ**തി ജമ്ബുപാനകാദീസുപി.

൨൯൮. ഉച്ഛുരസോ അന്തോഗധത്താ ഇധ വുത്തോ, ന പന യാമകാലികത്താ, സോ പന സത്താഹകാലികോയേവ.

൨൯൯. മധുകസ്സ രസന്തി മധുകപുപ്ഫസ്സ രസം. ഏത്ഥ മധുകപുപ്ഫരസോ അഗ്ഗിപാകോ വാ ഹോതു ആദിച്ചപാകോ വാ, പച്ഛാഭത്തം ന വട്ടതി. പുരേഭത്തമ്പി യം പാനം ഗഹേത്വാ മജ്ജം കരോന്തി, സോ ആദിതോ പട്ഠായ ന വട്ടതി. മധുകപുപ്ഫം പന അല്ലം വാ സുക്ഖം വാ ഭജ്ജിതം വാ തേന കതഫാണിതം വാ യതോ പട്ഠായ മജ്ജം ന കരോന്തി, തം സബ്ബം പുരേഭത്തം വട്ടതി.

പക്കഡാകരസന്തി പക്കസ്സ യാവകാലികസ്സ രസം. സബ്ബോ പത്തരസോ യാമകാലികോ വുത്തോതി യോജനാ. **അട്ഠകഥായം** ''യാവകാലികപത്താനഞ്ഹി പുരേഭത്തംയേവ രസോ കപ്പതീ''തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൦) ഇമമേവ സന്ധായ വുത്തം.

൩൦൦. സാനുലോമാനം സത്തന്നം ധഞ്ഞാനം ഫലജം രസം ഠപേത്വാ സബ്ബോ ഫലജോ രസോ **വികാലേ** യാമസഞ്ഞിതേ അനുലോമതോ പരിഭുഞ്ജിതും അനുഞ്ഞാതോതി യോജനാ.

൩൦൧. യാവകാലികപത്താനം സീതുദകേ മദ്ദിത്വാ കതോ രസോപി അപക്കോ, ആദിച്ചപാകോപി വികാലേ പന വട്ടതീതി യോജനാ.

൩൦൨-൩. സത്തധഞ്ഞാനുലോമാനി സരൂപതോ ദസ്സേതുമാഹ **''താലഞ്ച നാളികേരഞ്ചാ''**തിആദി. **അപരണ്ണം** മുഗ്ഗാദി. **''സത്തധഞ്ഞാനുലോമിക''**ന്തി ഇമിനാ ഏതേസം രസോ യാവകാലികോ യാമകാലസങ്ഖാതേ വികാലേ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി.

൩൦൪. ഏവമാദീനം ഖുദ്ദകാനം ഫലാനം രസോ പന അട്ഠപാനാനുലോമത്താ **അനുലോമികേ** യാമകാലികാനുലോമികേ **നിദ്ദിട്ഠോ** കഥിതോതി യോജനാ.

൩൦൫. ഇധ ഇമസ്മിം ലോകേ സാനുലോമസ്സ ധഞ്ഞസ്സ ഫലജം രസം ഠപേത്വാ അയാമകാലികോ അഞ്ഞോ ഫലരസോ നത്ഥീതി യോജനാ, സബ്ബോ യാമകാലികോയേവാതി ദീപേതി.

ഭേസജ്ജക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ.

കഥിനക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ

൨൬൩. **വുത്ഥവസ്സാനം** പുരിമികായ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ യാവ മഹാപവാരണാ, താവ രത്തിച്ഛേദം അകത്വാ വുത്ഥവസ്സാനം **ഭിക്ഖൂനം** ഏകസ്സ വാ ദ്വിന്നം തിണ്ണം ചതുന്നം പഞ്ചന്നം അതിരേകാനം വാ ഭിക്ഖൂനം **പഞ്ചന്നം ആനിസംസാനം** വക്ഖമാനാനം അനാമന്തചാരാദീനം പഞ്ചന്നം ആനിസംസാനം പടിലാഭ**കാരണാ മുനിപുങ്ഗവോ** സബ്ബേസം അഗാരികാദിമുനീനം സകലഗുണഗണേഹി ഉത്തമോ ഭഗവാ കഥിനത്ഥാരം "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വസ്സംവുത്ഥാനം ഭിക്ഖൂനം കഥിനം അത്ഥരിതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൦൬) **അബ്രവി** കഥേസീതി യോജനാ.

ഏത്ഥായം വിനിച്ഛയോ - "കഥിനത്ഥാരം കേ ലഭന്തി, കേ ന ലഭന്തീതി? ഗണനവസേന താവ പച്ഛിമകോടിയാ പഞ്ച ജനാ ലഭന്തി, ഉദ്ധം സതസഹസ്സമ്പി, പഞ്ചന്നം ഹേട്ഠാ ന ലഭന്തീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൬) ഇദം **അട്ഠകഥായ** അത്ഥാരകസ്സ ഭിക്ഖുനോ സങ്ഘസ്സ കഥിനദുസ്സദാനകമ്മം സന്ധായ വുത്തം. "വുത്ഥവസ്സവസേന പുരിമികായ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ പഠമപവാരണായ പവാരിതാ ലഭന്തി, ഛിന്നവസ്സാ വാ പച്ഛിമികായ ഉപഗതാ വാ ന ലഭന്തി. അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ വുത്ഥവസ്സാപി ന ലഭന്തീതി മഹാപച്ചരിയം വുത്ത"ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൬) ഇദം **അട്ഠകഥായ** ആനിസംസലാഭം സന്ധായ വുത്തം, ന കമ്മം.

ഇദാനി തദുഭയം വിഭജിത്വാ ദസ്സേതി -

> "പുരിമികായ ഉപഗതാനം പന സബ്ബേ ഗണപൂരകാ ഹോന്തി, ആനിസംസം ന ലഭന്തി, ആനിസംസോ ഇതരേസംയേവ ഹോതി. സചേ പുരിമികായ ഉപഗതാ ചത്താരോ വാ ഹോന്തി, തയോ വാ ദ്വേ വാ ഏകോ വാ, ഇതരേ ഗണപൂരകേ കത്വാ കഥിനം അത്ഥരിതബ്ബം. അഥ ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ ഉപഗതാ, ഏകോ പരിപുണ്ണവസ്സോ സാമണേരോ, സോ ചേ പച്ഛിമികായ ഉപസമ്പജ്ജതി, ഗണപൂരകോ ചേവ ഹോതി, ആനിസംസഞ്ച ലഭതി . തയോ ഭിക്ഖൂ ദ്വേ സാമണേരാ, ദ്വേ ഭിക്ഖൂ തയോ സാമണേരാ, ഏകോ ഭിക്ഖു ചത്താരോ സാമണേരാതി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. സചേ പുരിമികായ ഉപഗതാ കഥിനത്ഥാരകുസലാ ന ഹോന്തി, അത്ഥാരകുസലാ ഖന്ധകഭാണകഥേരാ പരിയേസിത്വാ ആനേതബ്ബാ, കമ്മവാചം സാവേത്വാ കഥിനം അത്ഥരാപേത്വാ ദാനഞ്ച ഭുഞ്ജിത്വാ ഗമിസ്സന്തി, ആനിസംസോ പന ഇതരേസംയേവ ഹോതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൬).

കഥിനം കേന ദിന്നം വട്ടതീതി? യേന കേനചി ദേവേന വാ മനുസ്സേന വാ പഞ്ചന്നം വാ സഹധമ്മികാനം അഞ്ഞതരേന ദിന്നം വട്ടതി. കഥിനദായകസ്സ വത്തം അത്ഥി, സചേ സോ തം അജാനന്തോ പുച്ഛതി "ഭന്തേ, കഥം കഥിനം ദാതബ്ബ"ന്തി, തസ്സ ഏവം ആചിക്ഖിതബ്ബം "തിണ്ണം ചീവരാനം അഞ്ഞതരപ്പഹോനകം സൂരിയുഗ്ഗമനസമയേ വത്ഥം 'കഥിനചീവരം ദേമാ'തി ദാതും വട്ടതി, തസ്സ പരികമ്മത്ഥം ഏത്തകാ നാമ സൂചിയോ, ഏത്തകം സുത്തം, ഏത്തകം രജനം, പരികമ്മം കരോന്താനം ഏത്തകാനം ഭിക്ഖൂനം യാഗുഭത്തഞ്ച ദാതും വട്ടതീ"തി.

കഥിനത്ഥാരകേനാപി ധമ്മേന സമേന ഉപ്പന്നം കഥിനം അത്ഥരന്തേന വത്തം ജാനിതബ്ബം. തന്തവായഗേഹതോ ഹി ആഭതസന്താനേനേവ ഖലിമക്ഖിതസാടകോപി ന വട്ടതി, മലീനസാടകോപി ന വട്ടതി, തസ്മാ കഥിനത്ഥാരസാടകം ലഭിത്വാ സുദ്ധം ധോവിത്വാ സൂചിആദീനി ചീവരകമ്മൂപകരണാനി സജ്ജേത്വാ ബഹൂഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം തദഹേവ സിബ്ബിത്വാ നിട്ഠിതസൂചികമ്മം രജിത്വാ കപ്പബിന്ദും ദത്വാ കഥിനം അത്ഥരിതബ്ബം. സചേ തസ്മിം അനത്ഥതേയേവ അഞ്ഞോ കഥിനസാടകം അത്ഥരിതബ്ബകം ആഹരതി, അഞ്ഞാനി ച ബഹൂനി കഥിനാനിസംസവത്ഥാനി ദേതി, യോ ആനിസംസം ബഹും ദേതി, തസ്സ സന്തകേനേവ അത്ഥരിതബ്ബം. ഇതരോ യഥാ തഥാ ഓവദിത്വാ സഞ്ഞാപേതബ്ബോ.

കഥിനം പന കേന അത്ഥരിതബ്ബം? യസ്സ സങ്ഘോ കഥിനചീവരം ദേതി. സങ്ഘേന പന കസ്സ ദാതബ്ബം? യോ ജിണ്ണചീവരോ ഹോതി. സചേ ബഹൂ ജിണ്ണചീവരാ ഹോന്തി, വുഡ്ഢസ്സ ദാതബ്ബം. വുഡ്ഢേസുപി യോ മഹാപരിവാരോ തദഹേവ ചീവരം കത്വാ അത്ഥരിതും സക്കോതി, തസ്സ ദാതബ്ബം. സചേ വുഡ്ഢോ ന സക്കോതി, നവകതരോ സക്കോതി, തസ്സ ദാതബ്ബം. അപി ച സങ്ഘേന മഹാഥേരസ്സ സങ്ഗഹം കാതും വട്ടതി, തസ്മാ "തുമ്ഹേ, ഭന്തേ, ഗണ്ഹഥ, മയം കത്വാ ദസ്സാമാ"തി വത്തബ്ബം.

തീസു ചീവരേസു യം ജിണ്ണം ഹോതി, തദത്ഥായ ദാതബ്ബം. പകതിയാ ദുപട്ടചീവരസ്സ ദുപട്ടത്ഥായേവ ദാതബ്ബം. സചേപിസ്സ ഏകപട്ടചീവരം ഘനം ഹോതി, കഥിനസാടകോ ച പേലവോ, സാരുപ്പത്ഥായ ദുപട്ടപ്പഹോനകമേവ ദാതബ്ബം. "അഹം അലഭന്തോ ഏകപട്ടം പാരുപാമീ"തി വദന്തസ്സാപി ദുപട്ടം ദാതും വട്ടതി. യോ പന ലോഭപകതികോ ഹോതി, തസ്സ ന ദാതബ്ബം. തേനാപി കഥിനം അത്ഥരിത്വാ "പച്ഛാ വിസിബ്ബിത്വാ ദ്വേ ചീവരാനി കരിസ്സാമീ"തി ന ഗഹേതബ്ബം.

യസ്സ പന ദിയ്യതി, തസ്സ -

"സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, ഇദം സങ്ഘസ്സ കഥിനദുസ്സം ഉപ്പന്നം, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ ഇമം കഥിനദുസ്സം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദദേയ്യ കഥിനം അത്ഥരിതും, ഏസാ ഞത്തി.

"സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, ഇദം സങ്ഘസ്സ കഥിനദുസ്സം ഉപ്പന്നം, സങ്ഘോ ഇമം കഥിനദുസ്സം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദേതി കഥിനം അത്ഥരിതും, യസ്സായസ്മതോ ഖമതി ഇമസ്സ കഥിനദുസ്സസ്സ ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദാനം കഥിനം അത്ഥരിതും, സോ തുണ്ഹസ്സ, യസ്സ നക്ഖമതി, സോ ഭാസേയ്യ.

"ദിന്നം ഇദം സങ്ഘേന കഥിനദുസ്സം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ കഥിനം അത്ഥരിതും, ഖമതി സങ്ഘസ്സ, തസ്മാ തുണ്ഹീ, ഏവമേതം ധാരയാമീ"തി (മഹാവ॰ ൩൦൭) -

ഏവം ഞത്തിദുതിയായ കമ്മവാചായ ദാതബ്ബന്തി ഏവം ദിന്നം.

൨൬൯-൬. ന ഉല്ലിഖിതമത്താദി-ചതുവീസതിവജ്ജിതന്തി പാളിയം ആഗതേഹി "ന ഉല്ലിഖിതമത്തേന അത്ഥതം ഹോതി കഥിന"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൦൮) ഉല്ലിഖിതമത്താദീഹി ചതുവീസതിയാ ആകാരേഹി വജ്ജിതം. **ചീവര**ന്തി "അഹതേന അത്ഥതം ഹോതി കഥിന"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൦൯) **പാളിയം** ആഗതാനം സോളസന്നം ആകാരാനം അഞ്ഞതരേന യുത്തം കതപരിയോസിതം ദിന്നം കപ്പബിന്ദും തിണ്ണം ചീവരാനം അഞ്ഞതരചീവരം. തേ പന ചതുവീസതി ആകാരാ, സോളസാകാരാ ച **പാളിതോ** (മഹാവ॰ ൩൦൮), **അട്ഠകഥാതോ** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൮) ച ഗഹേതബ്ബാ. ഗന്ഥഗാരവപരിഹാരത്ഥമിധ ന വുത്താ.

ഭിക്ഖുനാ വക്ഖമാനേ അട്ഠധമ്മേ ജാനന്തേന അത്ഥാരകേന **ആദായ** ഗഹേത്വാ **പുരാണകം** അത്തനാ പരിഭുഞ്ജിയമാനം അത്ഥരിതബ്ബചീവരേന ഏകനാമകം പുരാണചീവരം **ഉദ്ധരിത്വാ** പച്ചുദ്ധരിത്വാ **നവം** അത്ഥരിതബ്ബം ചീവരം **അധിട്ഠഹിത്വാ** പുരാണപച്ചുദ്ധടചീവരസ്സ നാമേന അധിട്ഠഹിത്വാവ തം അന്തരവാസകം ചേ, "ഇമിനാ അന്തരവാസകേന കഥിനം അത്ഥരാമി"ഇതി വചസാ വത്തബ്ബന്തി യോജനാ. സചേ ഉത്തരാസങ്ഗോ ഹോതി, "ഇമിനാ ഉത്തരാസങ്ഗേന കഥിനം അത്ഥരാമി", സചേ സങ്ഘാടി ഹോതി, "ഇമായ സങ്ഘാടിയാ കഥിനം അത്ഥരാമീ"തി വത്തബ്ബം.

൨൭൦-൧. ഇച്ചേവം തിക്ഖത്തും വുത്തേ കഥിനം അത്ഥതം ഹോതീതി യോജനാ. **തേന പന ഭിക്ഖുനാ** നവകേന കഥിനചീവരം **ആദായ** സങ്ഘം ഉപസങ്കമ്മ "അത്ഥതം, ഭന്തേ, സങ്ഘസ്സ കഥിനം, ധമ്മികോ കഥിനത്ഥാരോ, അനുമോദഥ"ഇതി വത്തബ്ബന്തി യോജനാ.

൨൭൨. അനുമോദകേസു ച ഥേരേഹി "അത്ഥതം, ആവുസോ, സങ്ഘസ്സ കഥിനം, ധമ്മികോ കഥിനത്ഥാരോ, അനുമോദാമാ"തി വത്തബ്ബം, നവേന പന "അത്ഥതം, ഭന്തേ, സങ്ഘസ്സ കഥിനം, ധമ്മികോ കഥിനത്ഥാരോ, അനുമോദാമീ"തി ഇതി പുന **ഈരയേ** കഥേയ്യാതി യോജനാ. ഗാഥായ പന അനുമോദനപാഠസ്സ അത്ഥദസ്സനമുഖേന **"സുഅത്ഥതം തയാ ഭന്തേ"**തി വുത്തം, ന പാഠക്കമദസ്സനവസേനാതി വേദിതബ്ബം.

അത്ഥാരകേസു ച അനുമോദകേസു ച നവേഹി വുഡ്ഢാനം വചനക്കമോ വുത്തോ, വുഡ്ഢേഹി നവാനം വചനക്കമോ പന തദനുസാരേന യഥാരഹം യോജേത്വാ വത്തബ്ബോതി ഗാഥാസു ന വുത്തോതി വേദിതബ്ബോ. അത്ഥാരകേന ഥേരേന വാ നവേന വാ ഗണപുഗ്ഗലാനം വചനക്കമോ ച ഗണപുഗ്ഗലേഹി അത്ഥാരകസ്സ വചനക്കമോ ച വുത്തനയേന യഥാരഹം യോജേതും സക്കാതി ന വുത്തോ.

ഏവം അത്ഥതേ പന കഥിനേ സചേ കഥിനചീവരേന സദ്ധിം ആഭതം ആനിസംസം ദായകാ "യേന അമ്ഹാകം കഥിനം ഗഹിതം, തസ്സേവ ച ദേമാ"തി ദേന്തി, ഭിക്ഖുസങ്ഘോ അനിസ്സരോ. അഥ അവിചാരേത്വാവ ദത്വാ ഗച്ഛന്തി, ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ഇസ്സരോ. തസ്മാ സചേ കഥിനത്ഥാരകസ്സ സേസചീവരാനിപി ദുബ്ബലാനി ഹോന്തി, സങ്ഘേന അപലോകേത്വാ തേസമ്പി അത്ഥായ വത്ഥാനി ദാതബ്ബാനി, കമ്മവാചായ പന ഏകായേവ വട്ടതി. അവസേസേ കഥിനാനിസംസേ ബലവവത്ഥാനി വസ്സാവാസികഠിതികായ ദാതബ്ബാനി, ഠിതികായ അഭാവേ ഥേരാസനതോ പട്ഠായ ദാതബ്ബാനി, ഗരുഭണ്ഡം

ന ഭാജേതബ്ബം. സചേ പന ഏകസീമായ ബഹൂ വിഹാരാ ഹോന്തി, സബ്ബേ ഭിക്ഖൂ സന്നിപാതേത്വാ ഏകത്ഥ കഥിനം അത്ഥരിതബ്ബം, വിസും വിസും അത്ഥരിതും ന വട്ടതി.

൨൭൦൩. **"കഥിനസ്സ ച കിം മൂല"**ന്തിആദീനി സയമേവ വിവരിസ്സതി.

൨൭൦൪. അട്ഠധമ്മുദ്ദേസഗാഥായ പുബ്ബകിച്ചം **പുബ്ബ**-വചനേനേവ ഉത്തരപദലോപേന വുത്തം. തേനേവ വക്ഖതി "പുബ്ബകിച്ചന്തി വുച്ചതീ"തി. "പച്ചുദ്ധാര"ഇതി വത്തബ്ബേ **"പച്ചുദ്ധര"**ഇതി ഗാഥാബന്ധവസേന രസ്സോ. തേനേവ വക്ഖതി **"പച്ചുദ്ധാരോ"**തി. അധിട്ഠഹനം **അധിട്ഠാനം**. പച്ചുദ്ധാരോ ച അധിട്ഠാനഞ്ച **പച്ചുദ്ധരാധിട്ഠാനാ**. ഇതരീതരയോഗേന ദ്വന്ദസമാസോ. **അത്ഥാരോ**തി ഏത്ഥ "കഥിനത്ഥാരോ"തി പകരണതോ ലബ്ഭതി.

"മാതികാ"തി ഇമിനാ "അട്ഠ കഥിനുബ്ഭാരമാതികാ"തി പകരണതോ വിഞ്ഞായതി. യഥാഹ - "അട്ഠിമാ, ഭിക്ഖവേ, മാതികാ കഥിനസ്സ ഉബ്ഭാരായാ"തി (മഹാവ॰ ൩൧൦). **മാതികാ**തി മാതരോ ജനേത്തിയോ, കഥിനുബ്ഭാരം ഏതാ അട്ഠ ജനേന്തീതി അത്ഥോ. **ഉദ്ധാരോ**തി കഥിനസ്സ ഉദ്ധാരോ. **ആനിസംസാ**തി ഏത്ഥ "കഥിനസ്സാ"തി പകരണതോ ലബ്ഭതി. കഥിനസ്സ ആനിസംസാതി **ഇമേ അട്ഠ** ധമ്മാതി യോജനാ. യഥാഹ "അത്ഥതകഥിനാനം വോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ച കപ്പിസ്സന്തീ"തിആദി (മഹാവ॰ ൩൦൬). **"ആനിസംസേനാ"**തിപി പാഠോ. ആനിസംസേന സഹ ഇമേ അട്ഠ ധമ്മാതി യോജനാ.

൨൭൦൫. "ന ഉല്ലിഖിതമത്താദി-ചതുവീസതിവജ്ജിത"ന്തിആദിനാ കഥിനം അത്ഥരിതും കതപരിയോസിതം ചീവരം ചേ ലദ്ധം, തത്ഥ പടിപജ്ജനവിധിം ദസ്സേത്വാ സചേ അകതസിബ്ബനാദികമ്മം വത്ഥമേവ ലദ്ധം, തത്ഥ പടിപജ്ജനവിധിം പുബ്ബകിച്ചവസേന ദസ്സേതുമാഹ **"ധോവന"**ന്തിആദി. തത്ഥ **ധോവന**ന്തി കഥിനദുസ്സസ്സ സേതഭാവകരണം. **വിചാരോ**തി "പഞ്ചകം വാ സത്തകം വാ നവകം വാ ഏകാദസകം വാ ഹോതൂ"തി വിചാരണം. **ഛേദന**ന്തി യഥാവിചാരിതസ്സ വത്ഥസ്സ ഛേദനം. **ബന്ധന**ന്തി മോഘസുത്തകാരോപനം. **സിബ്ബന**ന്തി സബ്ബസൂചികമ്മം. **രജന**ന്തി രജനകമ്മം. **കപ്പ**ന്തി കപ്പബിന്ദുദാനം. **"പുബ്ബകിച്ച"ന്തി വുച്ചതി** ഇദം സബ്ബം കഥിനത്ഥാരസ്സ പഠമമേവ കത്തബ്ബത്താ.

൨൭൦൬. **അന്തരവാസകോ**തി ഏത്ഥ **ഇതി**-സദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ. സങ്ഘാടി, ഉത്തരാസങ്ഗോ, അഥോ അന്തരവാസകോതി ഏസമേവ തു പച്ചുദ്ധാരോപി അധിട്ഠാനമ്പി അത്ഥാരോപി വുത്തോതി യോജനാ.

൨൭൦൯. അട്ഠമാതികാ (മഹാവ॰ ൩൧൦-൩൧൧; പരി॰ ൪൧൫; മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൧൦-൩൧൧) ദസ്സേതുമാഹ **"പക്കമനഞ്ചാ"**തിആദി. പക്കമനം അന്തോ ഏതസ്സാതി പക്കമനന്തികാതി വത്തബ്ബേ ഉത്തരപദലോപേന "പക്കമന"ന്തി വുത്തം. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ. **അട്ഠിമാ**തി ഏത്ഥ "മാതികാ"തി പകരണതോ ലബ്ഭതി. ഇമാ അട്ഠ മാതികാതി യോജനാ.

൨൭൧൦. ഉദ്ദേസാനുക്കമേന നിദ്ദിസിതുമാഹ **"കതചീവരമാദായാ"**തിആദി. **"കതചീവരമാദായാ"**തി ഇമിനാ ചീവരപലിബോധുപച്ഛേദോ ദസ്സിതോ.

“ആവാസേ നിരപേക്ഖകോ”തി ഇമിനാ ദുതിയോ ആവാസപലിബോധുപച്ഛേദോ ദസ്സിതോ. ഏത്ഥ സബ്ബവാക്യേസു “അത്ഥതകഥിനോ യോ ഭിക്ഖു സചേ പക്കമതീ”തി സേസോ. **അതിക്കന്തായ സീമായാ**തി വിഹാരസീമായ അതിക്കന്തായ. **ഹോതി പക്കമനന്തികാ**തി ഏത്ഥ “തസ്സ ഭിക്ഖുനോ”തി സേസോ, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പക്കമനന്തികാ നാമ മാതികാ ഹോതീതി അത്ഥോ.

൨൭൧൧-൨. **ആനിസംസം** നാമ വുത്ഥവസ്സേന ലദ്ധം അകതസൂചികമ്മവത്ഥം. തേനേവ വക്ഖതി “കരോതീ”തിആദി. **“വിഹാരേ അനപേക്ഖകോ”**തി ഇമിനാ ഏത്ഥ പഠമം ആവാസപലിബോധുപച്ഛേദോ ദസ്സിതോ. സുഖവിഹരണം പയോജനമസ്സാതി **സുഖവിഹാരികോ,** വിഹാരോതി. **തത്ഥ** തസ്മിം വിഹാരേ വിഹരന്തോവ തം ചീവരം യദി കരോതി, തസ്മിം ചീവരേ നിട്ഠിതേ **നിട്ഠാനന്താ** നിട്ഠാനന്തികാതി വുച്ചതീതി യോജനാ. **“നിട്ഠിതേ ചീവരേ”**തി ഇമിനാ ചീവരപലിബോധുപച്ഛേദോ ദസ്സിതോ.

൨൭൧൩. **തമസ്സമ**ന്തി തം വുത്ഥവസ്സാവാസം. **ധുരനിക്ഖേപേ**തി ഉഭയധുരനിക്ഖേപവസേന ചിത്തപ്പവത്തക്ഖണേ. **സന്നിട്ഠാനം** നാമ ധുരനിക്ഖേപോ. ഏത്ഥ പലിബോധദ്വയസ്സ ഏകക്ഖണേയേവ ഉപച്ഛേദോ **അട്ഠകഥായം** വുത്തോ “സന്നിട്ഠാനന്തികേ ദ്വേപി പലിബോധാ ‘നേവിമം ചീവരം കാരേസ്സം, ന പച്ചേസ്സ’ന്തി ചിന്തിതമത്തേയേവ ഏകതോ ഛിജ്ജന്തീ”തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൧൧).

൨൭൧൪. **കഥിനച്ഛാദന**ന്തി കഥിനാനിസംസം ചീവരവത്ഥും. **ന പച്ചേസ്സ**ന്തി ന പച്ചാഗമിസ്സാമി. **കരോന്തസ്സേവാ**തി ഏത്ഥ “ചീവര”ന്തി പകരണതോ ലബ്ഭതി. **“കഥിനച്ഛാദന”**ന്തി ഇദം വാ സമ്ബന്ധനീയം. **കരോന്തസ്സാ**തി അനാദരേ സാമിവചനം. **നട്ഠ**ന്തി ചോരേഹി ഹടത്താ വാ ഉപചികാദീഹി ഖാദിതത്താ വാ നട്ഠം. **ദഡ്ഢം വാ**തി അഗ്ഗിനാ ദഡ്ഢം വാ. **നാസനന്തികാ**തി ഏവം ചീവരസ്സ നാസനന്തേ ലബ്ഭമാനാ അയം മാതികാ നാസനന്തികാ നാമാതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ “ന പച്ചേസ്സ”ന്തി ഇമിനാ പഠമം ആവാസപലിബോധുപച്ഛേദോ ദസ്സിതോ. “കരോന്തസ്സേവാ”തി ഇമിനാ ദുതിയം ചീവരപലിബോധുപച്ഛേദോ ദസ്സിതോ.

൨൭൧൫. **ലദ്ധാനിസംസോ**തി ലദ്ധകഥിനാനിസംസചീവരോ. ആനിസംസേ ചീവരേ **സാപേക്ഖോ** അപേക്ഖവാ **ബഹിസീമഗതോ** വസ്സംവുത്ഥസീമായ ബഹിസീമഗതോ തം ചീവരം കരോതി, **സോ** കതചീവരോ **അന്തരുബ്ഭാരം** അന്തരാ ഉബ്ഭാരം സുണാതി ചേ, സവനന്തികാ നാമ ഹോതീതി യോജനാ. “ബഹിസീമഗതോ”തിആദിനാ ദുതിയപലിബോധുപച്ഛേദോ ദസ്സിതോ. ഏത്ഥ “കതചീവരോ”തി വുത്തത്താ ചീവരപലിബോധുപച്ഛേദോ പഠമം ഹോതി, ഇതരോ പന “സഹ സവനേന ആവാസപലിബോധോ ഛിജ്ജതീ”തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൧൧) **അട്ഠകഥായ** വുത്തത്താ പച്ഛാ ഹോതി.

൨൭൧൬-൭. ചീവരാസായ വസ്സംവുത്ഥോ ആവാസതോ **പക്കന്തോ** “തുയ്ഹം ചീവരം ദസ്സാമീ”തി കേനചി വുത്തോ ബഹിസീമഗതോ പന സവതി, പുന “തവ ചീവരം ദാതും ന സക്കോമീ”തി വുത്തോ **ആസായ ഛിന്നമത്തായ** ചീവരേ പച്ചാസായ ഉപച്ഛിന്നമത്തായ **ആസാവച്ഛേദികാ** നാമ മാതികാതി **മതാ** ഞാതാതി യോജനാ. ആസാവച്ഛാദികേ കഥിനുബ്ഭാരേ ആവാസപലിബോധോ പഠമം ഛിജ്ജതി, ചീവരാസായ ഉപച്ഛിന്നായ ചീവരപലിബോധോ ഛിജ്ജതി.

൨൭൯൮-൯. യോ വസ്സംവുത്ഥവിഹാരമ്ഹാ അഞ്ഞം വിഹാരം ഗതോ ഹോതി, സോ **ആഗച്ഛം** ആഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ കഥിനുദ്ധാരം അതിക്കമേയ്യ, തസ്സ സോ കഥിനുദ്ധാരോ സീമാതിക്കന്തികോ മതോതി യോജനാ. തത്ഥ സീമാതിക്കന്തികേ കഥിനുബ്ഭാരേ ചീവരപലിബോധോ പഠമം ഛിജ്ജതി, തസ്സ ബഹിസീമേ ആവാസപലിബോധോ ഛിജ്ജതി.

ഏത്ഥ ച ''സീമാതിക്കന്തികോ നാമ ചീവരകാലസീമാതിക്കന്തികോ''തി **കേനചി** വുത്തം. ''ബഹിസീമായം ചീവരകാലസമയസ്സ അതിക്കന്തത്താ സീമാതിക്കന്തികോ''തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവ॰ ൩൧൧) **സാരത്ഥദീപനിയം** വുത്തം. ''ആഗച്ഛം അന്തരാമഗ്ഗേ, തദുദ്ധാരമതിക്കമേ''തി വുത്തത്താ പന സങ്ഘേന കരിയമാനം അന്തരുബ്ഭാരം ആഗച്ഛന്തോ വിഹാരസീമം അസമ്പത്തേയേവ കഥിനുബ്ഭാരസ്സ ജാതത്താ തം ന സമ്ഭുണേയ്യ, തസ്സേവം സീമമതിക്കന്തസ്സേവ സതോ പുന ആഗച്ഛതോ അന്തരാമഗ്ഗേ ജാതോ കഥിനുബ്ഭാരോ സീമാതിക്കന്തികോതി അമ്ഹാകം ഖന്തി.

കഥിനാനിസംസചീവരം ആദായ സചേ ആവാസേ സാപേക്ഖോവ ഗതോ ഹോതി, പുന ആഗന്ത്വാ **കഥിനുദ്ധാരം** കഥിനസ്സ അന്തരുബ്ഭാരമേവ **സമ്ഭുണാതി ചേ** യദി പാപുണേയ്യ, തസ്സ സോ കഥിനുദ്ധാരോ ഹോതി, സോ ''സഹുബ്ഭാരോ''തി വുച്ചതീതി യോജനാ. സഹുബ്ഭാരേ ദ്വേ പലിബോധാ അപുബ്ബം അചരിമം ഛിജ്ജന്തി.

൨൭൨൧. ''സീമാതിക്കന്തികേനാ''തി വത്തബ്ബേ ഉത്തരപദലോപേന **''സീമതോ''**തി വുത്തം. പക്കമനഞ്ച നിട്ഠാനഞ്ച സന്നിട്ഠാനഞ്ച **സീമതോ** സീമാതിക്കന്തികേന സഹ ഇമേ **ചത്താരോ** കഥിനുബ്ഭാരാ **പുഗ്ഗലാധീനാ** പുഗ്ഗലായത്താ സഹുബ്ഭാരസങ്ഖാതോ **അന്തരുബ്ഭാരോ** സങ്ഘാധീനോതി യോജനാ. **''അന്തരുബ്ഭരോ''**തി ഗാഥാബന്ധവസേന രസ്സത്തം.

൨൭൨൨. **നാസന**ന്തി നാസനന്തികോ. **സവന**ന്തി സവനന്തികോ. ആസാവച്ഛേദികാപി ചാതി തയോപി കഥിനുബ്ഭാരാ. **ന തു സങ്ഘാ ന ഭിക്ഖുതോ**തി സങ്ഘതോപി ന ഹോന്തി, പുഗ്ഗലതോപി ന ഹോന്തീതി അത്ഥോ. ചീവരസ്സ വിനാസോ സങ്ഘസ്സ വാ ചീവരസാമികസ്സ വാ പയോഗേന ന ജാതോതി നാസനകോ താവ കഥിനുബ്ഭാരോ ഉഭതോപി ന ഹോതീതി വുത്തോ. സവനഞ്ച ഉഭയേസം പയോഗതോ ന ജാതന്തി തഥാ വുത്തം. തഥാ ആസാവച്ഛേദികാപി.

൨൭൨൩. ആവാസോയേവ പലിബോധോതി വിഗ്ഗഹോ. **പലിബോധോ ച ചീവരേ**തി ഏത്ഥ **ചീവരേ**തി ഭേദവചനിച്ഛായ നിമിത്തത്ഥേ ഭുമ്മം, ചീവരനിമിത്തപലിബോധോതി അത്ഥോ, ചീവരസങ്ഖാതോ പലിബോധോതി വുത്തം ഹോതി. സച്ചാദിഗുണയുത്തം മുസാവാദാദിദോസവിമുത്തം അത്ഥം വദതി സീലേനാതി **യുത്തമുത്തത്ഥവാദീ,** തേന.

൨൭൨൪. **അട്ഠന്നം മാതികാന**ന്തി ബഹിസീമഗതാനം വസേന വുത്താ പക്കമനന്തികാദയോ സത്ത മാതികാ, ബഹിസീമം ഗന്ത്വാ അന്തരുബ്ഭാരം സമ്ഭുണന്തസ്സ വസേന വുത്തോ സഹുബ്ഭാരോതി ഇമാസം അട്ഠന്നം മാതികാനം വസേന ച. **അന്തരുബ്ഭാരതോപി വാ**തി ബഹിസീമം അഗന്ത്വാ തത്ഥേവ വസിത്വാ കഥിനുബ്ഭാരകമ്മേന ഉബ്ഭാരകഥിനാനം വസേന

ലബ്ഭനതോ അന്തരുബ്ഭാരതോ ചാതി മഹേസിനാ കഥിനസ്സ ദുവേ ഉബ്ഭാരാപി വുത്താതി യോജനാ. ബഹിസീമം ഗന്ത്വാ ആഗതസ്സ വസേന സഹുബ്ഭാരോ, ബഹിസീമം ആഗതാനം വസേന അന്തരുബ്ഭാരോതി ഏകോയേവ ഉബ്ഭാരോ ദ്വിധാ വുത്തോ, തസ്മാ അന്തരുബ്ഭാരം വിസും അഗ്ഗഹേത്വാ അട്ഠേവ മാതികാ **പാളിയം** (മഹാവ॰ ൩൧൦) വിഭത്താതി വേദിതബ്ബാ.

൨൭൨. അനാമന്തചാരോ ഉത്തരപദലോപവസേന **"അനാമന്താ"** ഇതി വുത്തോ. യാവ കഥിനം ന ഉദ്ധരീയതി, താവ അനാമന്തേത്വാ ചരണം കപ്പിസ്സതി, ചാരിത്തസിക്ഖാപദേന അനാപത്തി ഭവിസ്സതീതി അത്ഥോ.

അസമാദാനചാരോ **"അസമാദാന"**ന്തി ഉത്തരപദലോപേന വുത്തോ. **അസമാദാനചാരോ**തി തിചീവരം അസമാദായ ചരണം, ചീവരവിപ്പവാസോ കപ്പിസ്സതീതി അത്ഥോ.

"ഗണതോ"തി ഇമിനാ ഉത്തരപദലോപേന ഗണഭോജനം ദസ്സിതം. ഗണഭോജനമ്പി കപ്പിസ്സതി, തം സരൂപതോ പാചിത്തിയകണ്ഡേ വുത്തം.

"യാവദത്ഥിക"ന്തി ഇമിനാ യാവദത്ഥചീവരം വുത്തം. **യാവദത്ഥചീവര**ന്തി യാവതകേന ചീവരേന അത്ഥോ, താവതകം അനധിട്ഠിതം അവികപ്പിതം കപ്പിസ്സതീതി അത്ഥോ.

"തത്ഥ യോ ചീവരുപ്പാദോ"തി ഇമിനാ "യോ ച തത്ഥ ചീവരുപ്പാദോ"തി (മഹാവ॰ ൩൦൬) വുത്തോ ആനിസംസോ ദസ്സിതോ. **യോ ച തത്ഥ ചീവരുപ്പാദോ**തി തത്ഥ കഥിനത്ഥതസീമായം മതകചീവരം വാ ഹോതു സങ്ഘസ്സ ഉദ്ദിസ്സ ദിന്നം വാ സങ്ഘികേന തത്രുപ്പാദേന ആഭതം വാ, യേന കേനചി ആകാരേന യം സങ്ഘികം ചീവരം ഉപ്പജ്ജതി, തം തേസം ഭവിസ്സതീതി അത്ഥോ. ഇമേ പഞ്ച കഥിനാനിസംസാ ച വുത്താതി സമ്ബന്ധോ.

കഥിനക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ.

ചീവരക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ

൨൭൨-൩. ചീവരം ഉപ്പജ്ജതി ഏതാസൂതി **"ഉപ്പാദാ"**തി ജനികാവ വുച്ചന്തി, ചീവരവത്ഥപരിലാഭക്ഖേത്തന്തി അത്ഥോ. യഥാഹ - "യഥാവുത്താനം ചീവരാനം പടിലാഭായ ഖേത്തം ദസ്സേതും അട്ഠിമാ ഭിക്ഖവേ മാതികാതിആദിമാഹാ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯). **ചീവരമാതികാ**തി ചീവരുപ്പാദഹേതുഭൂതമാതരോ. തേനാഹ **കഥിനക്ഖന്ധകവണ്ണനായം** "മാതികാതി മാതരോ, ജനേത്തിയോതി അത്ഥോ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൬). **മാതികാ**തി ചേത്ഥ ചീവരദാനമധിപ്പേതം. യഥാഹ "സീമായ ദാനം ഏകാ മാതികാ, കതികായ ദാനം ദുതിയാ"തിആദി. സീമായ ദേതി, കതികായ ദേതി, ഭിക്ഖാപഞ്ഞത്തിയാ ദേതി, സങ്ഘസ്സ ദേതി, ഉഭതോസങ്ഘേ ദേതി, വസ്സംവുത്ഥസങ്ഘസ്സ ദേതി, ആദിസ്സ ദേതി, പുഗ്ഗലസ്സ ദേതി. **"ഇമാ പന അട്ഠ മാതികാ"**തി വുത്തമേവ നിഗമനവസേന വുത്തം.

൨൭൨വ. തത്ഥാതി താസു അട്ഠമാതികാസു. **സീമായ ദേതീ**തി "സീമായ ദമ്മീ"തി ഏവം സീമം പരാമസിത്വാ ദേന്തോ സീമായ ദേതി, ഏവം ദിന്നം അന്തോസീമഗതേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഭാജേതബ്ബന്തി വണ്ണിതന്തി യോജനാ. തത്ഥ **അന്തോസീമഗതേഹീ**തി ദായകോ യം സീമം അപേക്ഖിത്വാ ഏവമാഹ, തസ്സാ സീമായ അന്തോഗതേഹി സബ്ബേഹി. **ഭാജേതബ്ബന്തി** തം ചീവരം ഭാജേതബ്ബം. **വരവണ്ണിനാ**തി "ഇതിപി സോ ഭഗവാ അരഹ"ന്തിആദിനാ സകലലോകബ്യാപിഗുണാതിസയയുത്തേന ബ്യാമപ്പഭായ, ഛബ്ബണ്ണാനം രംസീനഞ്ച വസേന ഉത്തമപ്പഭാതിസയയുത്തേന വരവണ്ണിനാ **വണ്ണിതം** കഥിതം. അയമേത്ഥ പദവണ്ണനാ, അയം പന വിനിച്ഛയോ - **സീമായ ദേതീ**തി ഏത്ഥ താവ ഖണ്ഡസീമാ ഉപചാരസീമാ സമാനസംവാസസീമാ അവിപ്പവാസസീമാ ലാഭസീമാ ഗാമസീമാ നിഗമസീമാ നഗരസീമാ അബ്ഭന്തരസീമാ ഉദകുക്ഖേപസീമാ ജനപദസീമാ രട്ഠസീമാ രജ്ജസീമാ ദീപസീമാ ചക്കവാളസീമാ ഇതി പന്നരസ സീമാ വേദിതബ്ബാ.

തത്ഥ **ഖണ്ഡസീമാ** സീമാകഥായം വുത്താ. **ഉപചാരസീമാ** പരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപേന, അപരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനേന പരിച്ഛിന്നാ ഹോതി. അപിച ഭിക്ഖൂനം ധുവസന്നിപാതട്ഠാനതോ വാ പരിയന്തേ ഠിതഭോജനസാലതോ വാ നിബദ്ധവസനകആവാസതോ വാ ഥാമമജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ദ്വിന്നം ലേഡ്ഡുപാതാനം അന്തോ ഉപചാരസീമാ വേദിതബ്ബാ. സാ പന ആവാസേസു വഡ്ഢന്തേസു വഡ്ഢതി, പരിഹായന്തേസു പരിഹായതി. **മഹാപച്ചരിയം** പന "ഭിക്ഖൂസുപി വഡ്ഢന്തേസു വഡ്ഢതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) വുത്തം. തസ്മാ സചേ വിഹാരേ സന്നിപതിതഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഏകാബദ്ധാ ഹുത്വാ യോജനസതമ്പി പൂരേത്വാ നിസീദന്തി, യോജനസതമ്പി ഉപചാരസീമാവ ഹോതി, സബ്ബേസം ലാഭോ പാപുണാതി. **സമാനസംവാസഅവിപ്പവാസസീമാ**ദ്വയമ്പി വുത്തമേവ.

ലാഭസീമാ നാമ നേവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന അനുഞ്ഞാതാ, ന ധമ്മസങ്ഗാഹകത്ഥേരേഹി ഠപിതാ, അപിച ഖോ രാജരാജമഹാമത്താ വിഹാരം കാരേത്വാ ഗാവുതം വാ അഡ്ഢയോജനം വാ യോജനം വാ സമന്തതോ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ "അയം അമ്ഹാകം വിഹാരസ്സ ലാഭസീമാ"തി

നാമലിഖിതകേ ഥമ്ഭേ നിഖണിത്വാ “യം ഏത്ഥന്തരേ ഉപ്പജ്ജതി, സബ്ബം തം അമ്ഹാകം വിഹാരസ്സ ദേമാ”തി സീമം ഠപേന്തി, അയം ലാഭസീമാ നാമ. **ഗാമനിഗമനഗരഅബ്ഭന്തരഉദകുക്ഖേപസീമാപി** വുത്താ ഏവ.

ജനപദസീമാ നാമ കാസികോസലരട്ഠാദീനം അന്തോ ബഹൂ ജനപദാ ഹോന്തി, ഏത്ഥ ഏകേകോ ജനപദപരിച്ഛേദോ ജനപദസീമാ. **രട്ഠസീമാ** നാമ കാസികോസലാദിരട്ഠപരിച്ഛേദോ. **രജ്ജസീമാ** നാമ മഹാചോളഭോഗോ കേരളഭോഗോതി ഏവം ഏകേകസ്സ രഞ്ഞോ ആണാപവത്തിട്ഠാനം. **ദീപസീമാ** നാമ സമുദ്ദന്തേന സമുച്ഛിന്നമഹാദീപാ ച അന്തരദീപാ ച. **ചക്കവാളസീമാ** നാമ ചക്കവാളപബ്ബതേനേവ പരിച്ഛിന്നാ.

ഏവമേതാസു സീമാസു ഖണ്ഡസീമായ കേനചി കമ്മേന സന്നിപതിതം സങ്ഘം ദിസ്വാ “ഏത്ഥേവ സീമായ സങ്ഘസ്സ ദേമീ”തി വുത്തേ യാവതികാ ഭിക്ഖൂ അന്തോഖണ്ഡസീമഗതാ, തേഹി ഭാജേതബ്ബം. തേസംയേവ ഹി തം പാപുണാതി, അഞ്ഞേസം സീമന്തരികായ വാ ഉപചാരസീമായ വാ ഠിതാനമ്പി ന പാപുണാതി. ഖണ്ഡസീമായ ഠിതേ പന രുക്ഖേ വാ പബ്ബതേ വാ ഠിതസ്സ ഹേട്ഠാ വാ പഥവിയാ വേമജ്ഝം ഗതസ്സ പാപുണാതിയേവ.

“ഇമിസ്സാ ഉപചാരസീമായ സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ”തി ദിന്നം പന ഖണ്ഡസീമാസീമന്തരികാസു ഠിതാനമ്പി പാപുണാതി. “സമാനസംവാസസീമായ ദമ്മീ”തി ദിന്നം പന ഖണ്ഡസീമാസീമന്തരികാസു ഠിതാനം ന പാപുണാതി. അവിപ്പവാസസീമാലാഭസീമാസു ദിന്നം താസു സീമാസു അന്തോഗതാനംയേവ പാപുണാതി. ഗാമസീമാദീസു ദിന്നം താസം സീമാനം അബ്ഭന്തരേ ബദ്ധസീമായ ഠിതാനമ്പി പാപുണാതി. അബ്ഭന്തരസീമാഉദകുക്ഖേപസീമാസു ദിന്നം തത്ഥ അന്തോഗതാനംയേവ പാപുണാതി. ജനപദരട്ഠരജ്ജദീപചക്കവാളസീമാസുപി ഗാമസീമാദീസു വുത്തസദിസോയേവ വിനിച്ഛയോ.

സചേ പന ജമ്ബുദീപേ ഠിതോ “തമ്ബപണ്ണിദീപേ സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ”തി വദതി, തമ്ബപണ്ണിദീപതോ ഏകോപി ഗന്ത്വാ സബ്ബേസം ഗണ്ഹിതും ലഭതി. സചേപി തത്രേവ ഏകോ സഭാഗഭിക്ഖു സഭാഗാനം ഭാഗം ഗണ്ഹാതി, ന വാരേതബ്ബോ. ഏവം താവ യോ സീമം പരാമസിത്വാ ദേതി, തസ്സ ദാനേ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ.

യോ പന “അസുകസീമായാ”തി വത്തും ന ജാനാതി, കേവലം “സീമാ”തി വചനമത്തമേവ ജാനന്തോ വിഹാരം ആഗന്ത്വാ “സീമായ ദമ്മീ”തി വാ “സീമട്ഠകസങ്ഘസ്സ ദമ്മീ”തി വാ ഭണതി, സോ പുച്ഛിതബ്ബോ “സീമാ നാമ ബഹുവിധാ, കതരം സീമം സന്ധായ ഭണസീ”തി, സചേ വദതി “അഹം ‘അസുകസീമാ’തി ന ജാനാമി, സീമട്ഠകസങ്ഘോ ഭാജേത്വാ ഗണ്ഹതൂ”തി, കതരസീമായ ഭാജേതബ്ബം? മഹാസീവത്ഥേരോ കിരാഹ “അവിപ്പവാസസീമായാ”തി. തതോ നം ആഹംസു “അവിപ്പവാസസീമാ നാമ തിയോജനാപി ഹോതി, ഏവം സന്തേ തിയോജനേ ഠിതാ ലാഭം ഗണ്ഹിസ്സന്തി, തിയോജനേ ഠത്വാ ആഗന്തുകവത്തം പൂരേത്വാ ആരാമം പവിസിതബ്ബം ഭവിസ്സതി, ഗമികോ തിയോജനം ഗന്ത്വാ സേനാസനം ആപുച്ഛിസ്സതി, നിസ്സയപടിപന്നസ്സ തിയോജനാതിക്കമേ നിസ്സയോ പടിപ്പസ്സമ്ഭിസ്സതി, പാരിവാസികേന തിയോജനം അതിക്കമിത്വാ അരുണം ഉട്ഠാപേതബ്ബം ഭവിസ്സതി, ഭിക്ഖുനിയാ തിയോജനേ ഠത്വാ ആരാമപ്പവേസനം ആപുച്ഛിതബ്ബം

ഭവിസ്സതി, സബ്ബമ്പേതം ഉപചാരസീമാപരിച്ഛേദവസേനേവ കത്തും വട്ടതി. തസ്മാ ഉപചാരസീമായമേവ ഭാജേതബ്ബ”ന്തി.

൨൭൨൯. യേ വിഹാരാ സങ്ഘേന കതികായ **ഏകലാഭകാ** സമാനലാഭകാ **ഏത്ഥ** ഏതേസു വിഹാരേസു **ദിന്നം** “കതികായ ദമ്മീ”തി ദിന്നം **സബ്ബേഹി** ഭിക്ഖൂഹി സഹ **ഭാജേതബ്ബം** ചീവരം കതികായ വുച്ചതീതി യോജനാ.

അയമേത്ഥ വിനിച്ഛയോ - കതികാ നാമ സമാനലാഭകതികാ, തത്രേവം കതികാ കാതബ്ബാ - ഏകസ്മിം വിഹാരേ സന്നിപതിതേഹി ഭിക്ഖൂഹി യം വിഹാരം സങ്ഗണ്ഹിതുകാമാ സമാനലാഭം കാതും ഇച്ഛന്തി, അസ്സ നാമം ഗഹേത്വാ “അസുകോ നാമ വിഹാരോ പോരാണകോ”തി വാ “ബുദ്ധാധിവുത്ഥോ”തി വാ “അപ്പലാഭോ”തി വാ യം കിഞ്ചി കാരണം വത്വാ “തം വിഹാരം ഇമിനാ വിഹാരേന സദ്ധിം ഏകലാഭം കാതും സങ്ഘസ്സ രുച്ചതീ”തി തിക്ഖത്തും സാവേതബ്ബം. ഏത്താവതാ തസ്മിം വിഹാരേ നിസിന്നോപി ഇധ നിസിന്നോവ ഹോതി. തസ്മിം വിഹാരേപി സങ്ഘേന ഏവമേവ കാതബ്ബം. ഏത്താവതാ ഇധ നിസിന്നോപി തസ്മിം വിഹാരേ നിസിന്നോവ ഹോതി. ഏകസ്മിം ലാഭേ ഭാജിയമാനേ ഇതരസ്മിം ഠിതസ്സ ഭാഗം ഗഹേതും വട്ടതി. ഏവം ഏകേന വിഹാരേന സദ്ധിം ബഹൂപി ആവാസാ ഏകലാഭാ കാതബ്ബാതി.

൨൭൩൦. ചീവരദായകേന ധുവകാരാ പാകവത്താദിനിച്ചസക്കാരാ യത്ഥ സങ്ഘസ്സ **ക്രീയന്തി** കരീയന്തി **തത്ഥ** തസ്മിം വിഹാരേ തേനേവ ദായകേന സങ്ഘസ്സ **ദിന്നം** വിഹാരം “ഭിക്ഖാപഞ്ഞത്തിയാ ദിന്ന”ന്തി മഹേസിനാ വുത്തന്തി യോജനാ.

തത്രായം വിനിച്ഛയോ - യസ്മിം വിഹാരേ ഇമസ്സ ചീവരദായകസ്സ സന്തകം സങ്ഘസ്സ പാകവത്തം വാ വത്തതി, യസ്മിം വാ വിഹാരേ ഭിക്ഖൂ അത്തനോ ഭാരം കത്വാ സദാ ഗേഹേ ഭോജേതി, യത്ഥ വാ തേന ആവാസോ കാരിതോ, സലാകഭത്താദീനി വാ നിബദ്ധാനി, യേന പന സകലോപി വിഹാരോ പതിട്ഠാപിതോ, തത്ഥ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥി, ഇമേ ധുവകാരാ നാമ. തസ്മാ സചേ സോ “യത്ഥ മയ്ഹം ധുവകാരാ കരീയന്തി, ഏത്ഥ ദമ്മീ”തി വാ “തത്ഥ ദേഥാ”തി വാ ഭണതി, ബഹൂസു ചേപി ഠാനേസു ധുവകാരാ ഹോന്തി, സബ്ബത്ഥ ദിന്നമേവ ഹോതി.

സചേ പന ഏകസ്മിം വിഹാരേ ഭിക്ഖൂ ബഹുതരാ ഹോന്തി, തേഹി വത്തബ്ബം “തുമ്ഹാകം ധുവകാരേ ഏകത്ഥ ഭിക്ഖൂ ബഹൂ, ഏകത്ഥ അപ്പകാ”തി, സചേ “ഭിക്ഖുഗണനായ ഗണ്ഹഥാ”തി ഭണതി, തഥാ ഭാജേത്വാ ഗണ്ഹിതും വട്ടതി. ഏത്ഥ ച വത്ഥഭേസജ്ജാദി അപ്പകമ്പി സുഖേന ഭാജീയതി, യദി പന മഞ്ചോ വാ പീഠകം വാ ഏകമേവ ഹോതി, തം പുച്ഛിത്വാ യസ്സ വാ വിഹാരസ്സ ഏകവിഹാരേപി വാ യസ്സ സേനാസനസ്സ സോ വിചാരേതി, തത്ഥ ദാതബ്ബം. സചേ “അസുകഭിക്ഖു ഗണ്ഹതൂ”തി വദതി, വട്ടതി.

അഥ “മയ്ഹം ധുവകാരേ ദേഥാ”തി വത്വാ അവിചാരേത്വാവ ഗച്ഛതി, സങ്ഘസ്സപി വിചാരേതും വട്ടതി. ഏവം പന വിചാരേതബ്ബം - “സങ്ഘത്ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനേ ദേഥാ”തി വത്തബ്ബം. സചേ തത്ഥ സേനാസനം പരിപുണ്ണം ഹോതി. യത്ഥ നപ്പഹോതി, തത്ഥ ദാതബ്ബം. സചേ ഏകോ ഭിക്ഖു

“മയ്ഹം വസനട്ഠാനേ സേനാസനപരിഭോഗഭണ്ഡം നത്ഥീ”തി വദതി, തത്ഥ ദാതബ്ബന്തി.

൨൭൩൯. **സങ്ഘസ്സ പന യം ദിന്നന്**തി വിഹാരം പവിസിത്വാ “ഇമാനി ചീവരാനി സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ”തി യം ചീവരം ദിന്നം. “സമ്മുഖീഭൂതേനാ”തി വത്തബ്ബേ ഗാഥാബന്ധേന രസ്സത്തം. **സമ്മുഖിഭൂതേനാ**തി ച ഉപചാരസീമായ ഠിതേന. **ഭാജേതബ്ബന്**തി ഘണ്ടിം പഹരിത്വാ കാലം ഘോസേത്വാ ഭാജേതബ്ബം. ഇദമേത്ഥ മുഖമത്തദസ്സനം. വിനിച്ഛയോ **അട്ഠകഥായ** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) വേദിതബ്ബോ. സേയ്യഥിദം - ചീവരദായകേന വിഹാരം പവിസിത്വാ “ഇമാനി ചീവരാനി സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ”തി ദിന്നേസു ഭാജിയമാനേസു സീമട്ഠസ്സ അസമ്പത്തസ്സപി ഭാഗം ഗണ്ഹന്തോ ന വാരേതബ്ബോ. വിഹാരോ മഹാ ഹോതി, ഥേരാസനതോ പട്ഠായ വത്ഥേസു ദിയ്യമാനേസു അലസജാതികാ മഹാഥേരാ പച്ഛാ ആഗച്ഛന്തി, “ഭന്തേ, വീസതിവസ്സാനം ദിയ്യതി, തുമ്ഹാകം ഠിതികാ അതിക്കന്താ”തി ന വത്തബ്ബാ, ഠിതികം ഠപേത്വാ തേസം ദത്വാ പച്ഛാ ഠിതികായ ദാതബ്ബം.

“അസുകവിഹാരേ കിര ബഹും ചീവരം ഉപ്പന്ന”ന്തി സുത്വാ യോജനന്തരികവിഹാരതോപി ഭിക്ഖൂ ആഗച്ഛന്തി, സമ്പത്തസമ്പത്താനം ഠിതട്ഠാനതോ പട്ഠായ ദാതബ്ബം. അസമ്പത്താനമ്പി ഉപചാരസീമം പവിട്ഠാനം അന്തേവാസികാദീസു ഗണ്ഹന്തേസു ദാതബ്ബമേവ. “ബഹി ഉപചാരസീമായ ഠിതാനം ദേഥാ”തി വദന്തി, ന ദാതബ്ബം. സചേ പന ഉപചാരസീമം ഓക്കന്തേഹി ഏകാബദ്ധാ ഹുത്വാ അത്തനോ വിഹാരദ്വാരേ വാ അന്തോവിഹാരേയേവ വാ ഹോന്തി, പരിസവസേന വഡ്ഢിതാ നാമ സീമാ ഹോതി, തസ്മാ ദാതബ്ബം. സങ്ഘനവകസ്സ ദിന്നേപി പച്ഛാ ആഗതാനം ദാതബ്ബമേവ. ദുതിയഭാഗേ പന ഥേരാസനം ആരുള്ഹേ ആഗതാനം പഠമഭാഗോ ന പാപുണാതി, ദുതിയഭാഗതോ വസ്സഗ്ഗേന ദാതബ്ബം.

ഏകസ്മിം വിഹാരേ ദസ ഭിക്ഖൂ ഹോന്തി, ദസ വത്ഥാനി “സങ്ഘസ്സ ദേമാ”തി ദേന്തി, പാടേക്കം ഭാജേതബ്ബാനി. സചേ “സബ്ബാനേവ അമ്ഹാകം പാപുണന്തീ”തി ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തി, ദുപ്പാപിതാനി ചേവ ദുഗ്ഗഹിതാനി ച, ഗതഗതട്ഠാനേ സങ്ഘികാനേവ ഹോന്തി. ഏകം പന ഉദ്ധരിത്വാ “ഇദം തുമ്ഹാകം പാപുണാതീ”തി സങ്ഘത്ഥേരസ്സ ദത്വാ സേസാനി “ഇമാനി അമ്ഹാകം പാപുണന്തീ”തി ഗഹേതും വട്ടതി.

ഏകമേവ വത്ഥം “സങ്ഘസ്സ ദേമാ”തി ആഹരന്തി, അഭാജേത്വാവ “അമ്ഹാകം പാപുണാതീ”തി ഗണ്ഹന്തി, ദുപ്പാപിതഞ്ചേവ ദുഗ്ഗഹിതഞ്ച, സത്ഥകേന, പന ഹലിദ്ദിആദിനാ വാ ലേഖം കത്വാ ഏകം കോട്ഠാസം “ഇമം ഠാനം തുമ്ഹാകം പാപുണാതീ”തി സങ്ഘത്ഥേരസ്സ പാപേത്വാ സേസം “അമ്ഹാകം പാപുണാതീ”തി ഗഹേതും വട്ടതി. യം പന വത്ഥസ്സേവ പുപ്ഫം വാ വലി വാ, തേന പരിച്ഛേദം കാതും ന വട്ടതി. സചേ ഏകം തന്തം ഉദ്ധരിത്വാ “ഇദം ഠാനം തുമ്ഹാകം പാപുണാതീ”തി സങ്ഘത്ഥേരസ്സ ദത്വാ സേസം “അമ്ഹാകം പാപുണാതീ”തി ഗണ്ഹന്തി, വട്ടതി. ഖണ്ഡം ഖണ്ഡം ഛിന്ദിത്വാ ഭാജിയമാനം വട്ടതിയേവ.

ഏകഭിക്ഖുകേ വിഹാരേ സങ്ഘസ്സ ചീവരേസു ഉപ്പന്നേസു സചേ പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ സോ ഭിക്ഖു “സബ്ബാനി മയ്ഹം പാപുണന്തീ”തി ഗണ്ഹാതി,

സുഗ്ഗഹിതാനി, ഠിതികാ പന ന തിട്ഠതി. സചേ ഏകേകം ഉദ്ധരിത്വാ "ഇദം മയ്ഹം പാപുണാതീ"തി ഗണ്ഹാതി, ഠിതികാ തിട്ഠതി. തത്ഥ ഠിതികായ അട്ഠിതായ പുന അഞ്ഞസ്മിം ചീവരേ ഉപ്പന്നേ സചേ ഏകോ ഭിക്ഖു ആഗച്ഛതി, മജ്ഝേ ഛിന്ദിത്വാ ദ്വീഹിപി ഗഹേതബ്ബം. ഠിതായ ഠിതികായ പുന അഞ്ഞസ്മിം ചീവരേ ഉപ്പന്നേ സചേ നവകതരോ ആഗച്ഛതി, ഠിതികാ ഹേട്ഠാ ഓരോഹതി. സചേ വുഡ്ഢതരോ ആഗച്ഛതി, ഠിതികാ ഉദ്ധം ആരോഹതി. അഥ അഞ്ഞോ നത്ഥി, പുന അത്തനോ പാപേത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

"സങ്ഘസ്സ ദേമാ"തി വാ "ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദേമാ"തി വാ യേന കേനചി ആകാരേന സങ്ഘം ആമസിത്വാ ദിന്നം പന പംസുകൂലികാനം ന വട്ടതി "ഗഹപതിചീവരം പടിക്ഖിപാമി, പംസുകൂലികങ്ഗം സമാദിയാമീ"തി വുത്തത്താ, ന പന അകപ്പിയത്താ. ഭിക്ഖുസങ്ഘേന അപലോകേത്വാ ദിന്നമ്പി ന ഗഹേതബ്ബം. യം പന ഭിക്ഖു അത്തനോ സന്തകം ദേതി, തം ഭിക്ഖുദത്തിയം നാമ വട്ടതി. പംസുകൂലം പന ന ഹോതി. ഏവം സന്തേപി ധുതങ്ഗം ന ഭിജ്ജതി. "ഭിക്ഖൂനം ദേമ, ഥേരാനം ദേമാ"തി വുത്തേ പന പംസുകൂലികാനമ്പി വട്ടതി. "ഇദം വത്ഥം സങ്ഘസ്സ ദേമ, ഇമിനാ ഉപാഹനത്ഥവികപത്തത്ഥവികആയോഗഅംസബദ്ധകാദീനി കരോഥാ"തി ദിന്നമ്പി വട്ടതി.

പത്തത്ഥവികാദീനം അത്ഥായ ദിന്നാനി ബഹൂനിപി ഹോന്തി, ചീവരത്ഥായപി പഹോന്തി, തതോ ചീവരം കത്വാ പാരുപിതും വട്ടതി. സചേ പന സങ്ഘോ ഭാജിതാതിരിത്താനി വത്ഥാനി ഛിന്ദിത്വാ ഉപാഹനത്ഥവികാദീനം അത്ഥായ ഭാജേതി, തതോ ഗഹേതും ന വട്ടതി. സാമികേഹി വിചാരിതമേവ ഹി വട്ടതി, ന ഇതരം.

"പംസുകൂലികസങ്ഘസ്സ ധമ്മകരണഅംസബദ്ധാദീനം അത്ഥായ ദേമാ"തി വുത്തേപി ഗഹേതും വട്ടതി. പരിക്ഖാരോ നാമ പംസുകൂലികാനമ്പി ഇച്ഛിതബ്ബോ. യം തത്ഥ അതിരേകം ഹോതി, തം ചീവരേപി ഉപനേതും വട്ടതി. സുത്തം സങ്ഘസ്സ ദേന്തി, പംസുകൂലികേഹിപി ഗഹേതബ്ബം. അയം താവ വിഹാരം പവിസിത്വാ "ഇമാനി ചീവരാനി സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ"തി ദിന്നേസു വിനിച്ഛയോ.

സചേ പന ബഹി ഉപചാരസീമായ അദ്ധാനപടിപന്നേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ "സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ"തി സങ്ഘത്ഥേരസ്സ വാ സങ്ഘനവകസ്സ വാ ആരോചേതി, സചേപി യോജനം ഫരിത്വാ പരിസാ ഠിതാ ഹോതി, ഏകാബദ്ധാ ചേ, സബ്ബേസം പാപുണാതി. യേ പന ദ്വാദസഹി ഹത്ഥേഹി പരിസം അസമ്പത്താ, തേസം ന പാപുണാതീതി.

൨൭൯. ഇദാനി "ഉഭതോസങ്ഘേ ദേതീ"തി മാതികം വിവരന്തോ ആഹ **"ഉഭതോസങ്ഘമുദ്ദിസ്സാ"**തിആദി. **ഉഭതോസങ്ഘമുദ്ദിസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസങ്ഘം, ഭിക്ഖുനിസങ്ഘഞ്ച ഉദ്ദിസിത്വാ. **ദേതീ**തി "ഉഭതോസങ്ഘസ്സ ദേമീ"തി ദേതി. **"ബഹു വാ"**തി ഏത്ഥ "ബഹൂ വാ"തി വത്തബ്ബേ ഗാഥാബന്ധവസേന രസ്സത്തം. ഭിക്ഖുനീനം ഭിക്ഖൂ ഥോകാ വാ ഹോന്തു ബഹൂ വാ, പുഗ്ഗലഗ്ഗേന അകത്വാ ഉഭതോസങ്ഘവസേന സമഭാഗോവ കാതും വട്ടതീതി യോജനാ.

തത്രായം വിനിച്ഛയോ - “ഉഭതോസങ്ഘസ്സ ദമ്മീ”തി വുത്തേപി “ദ്വേധാസങ്ഘസ്സ ദമ്മി, ദ്വിന്നം സങ്ഘാനം ദമ്മി, ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ ച ദമ്മീ”തി വുത്തേപി ഉഭതോസങ്ഘസ്സ ദിന്നമേവ ഹോതി, ദ്വേ ഭാഗേ സമേ കത്വാ ഏകോ ദാതബ്ബോ.

“ഉഭതോസങ്ഘസ്സ ച തുയ്ഹഞ്ച ദമ്മീ”തി വുത്തേ സചേ ദസ ദസ ഭിക്ഖൂ, ഭിക്ഖുനിയോ ച ഹോന്തി, ഏകവീസതി പടിവീസേ കത്വാ ഏകോ പുഗ്ഗലസ്സ ദാതബ്ബോ, ദസ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ, ദസ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ. യേന പുഗ്ഗലികോ ലദ്ധോ, സോ സങ്ഘതോപി അത്തനോ വസ്സഗ്ഗേന ഗഹേതും ലഭതി. കസ്മാ? **ഉഭതോസങ്ഘ**ഗ്ഗഹണേന ഗഹിതത്താ.

“ഉഭതോസങ്ഘസ്സ ച ചേതിയസ്സ ച ദമ്മീ”തി വുത്തേപി ഏസേവ നയോ. ഇധ പന ചേതിയസ്സ സങ്ഘതോ പാപുണനകോട്ഠാസോ നാമ നത്ഥി, ഏകപുഗ്ഗലസ്സ പത്തകോട്ഠാസസമോവ കോട്ഠാസോ ഹോതി.

“ഉഭതോസങ്ഘസ്സ ച തുയ്ഹഞ്ച ചേതിയസ്സ ചാ”തി വുത്തേ പന ദ്വാവീസതി കോട്ഠാസേ കത്വാ ദസ ഭിക്ഖൂനം, ദസ ഭിക്ഖുനീനം, ഏകോ പുഗ്ഗലസ്സ, ഏകോ ചേതിയസ്സ ദാതബ്ബോ. തത്ഥ പുഗ്ഗലോ സങ്ഘതോപി അത്തനോ വസ്സഗ്ഗേന പുന ഗഹേതും ലഭതി. ചേതിയസ്സ ഏകോയേവ.

“ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച ഭിക്ഖുനീനഞ്ച ദമ്മീ”തി വുത്തേ പന മജ്ഝേ ഭിന്ദിത്വാ ന ദാതബ്ബം, ഭിക്ഖൂ ച ഭിക്ഖുനിയോ ച ഗണേത്വാ ദാതബ്ബം.

“ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച ഭിക്ഖുനീനഞ്ച തുയ്ഹഞ്ചാ”തി വുത്തേ പന പുഗ്ഗലോ വിസും ന ലഭതി, പാപുണനട്ഠാനതോ ഏകമേവ ലഭതി. കസ്മാ? **ഭിക്ഖുസങ്ഘ**ഗ്ഗഹണേന ഗഹിതത്താ.

“ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച ഭിക്ഖുനീനഞ്ച തുയ്ഹഞ്ച ചേതിയസ്സ ചാ”തി വുത്തേപി ചേതിയസ്സ ഏകപുഗ്ഗലപടിവീസോ ലബ്ഭതി, പുഗ്ഗലസ്സ വിസും ന ലബ്ഭതി. തസ്മാ ഏകം ചേതിയസ്സ ദത്വാ അവസേസം ഭിക്ഖൂ ച ഭിക്ഖുനിയോ ച ഗണേത്വാ ഭാജേതബ്ബം.

“ഭിക്ഖൂനഞ്ച ഭിക്ഖുനീനഞ്ച ദമ്മീ”തി വുത്തേപി ന മജ്ഝേ ഭിന്ദിത്വാ ദാതബ്ബം, പുഗ്ഗലഗണനായ ഏവ വിഭജിതബ്ബം.

“ഭിക്ഖൂനഞ്ച ഭിക്ഖുനീനഞ്ച തുയ്ഹഞ്ച ചേതിയസ്സ ചാ”തി ഏവം വുത്തേപി ചേതിയസ്സ ഏകപുഗ്ഗലപടിവീസോ ലബ്ഭതി, പുഗ്ഗലസ്സ വിസും നത്ഥി, ഭിക്ഖൂ ച ഭിക്ഖുനിയോ ച ഗണേത്വാ ഏവ ഭാജേതബ്ബം. യഥാ ച ഭിക്ഖുസങ്ഘം ആദിം കത്വാ നയോ നീതോ, ഏവം ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം ആദിം കത്വാപി നേതബ്ബോ.

“ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച തുയ്ഹഞ്ചാ”തി വുത്തേ പുഗ്ഗലസ്സ വിസും ന ലബ്ഭതി, വസ്സഗ്ഗേനേവ ഗഹേതബ്ബം.

“ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച ചേതിയസ്സ ചാ”തി വുത്തേ പന ചേതിയസ്സ വിസും പടിവീസോ ലബ്ഭതി.

“ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച തുയ്ഹഞ്ച ചേതിയസ്സ ചാ”തി വുത്തേപി ചേതിയസ്സേവ ലബ്ഭതി, ന പുഗ്ഗലസ്സ.

“ഭിക്ഖൂനഞ്ച തുയ്ഹഞ്ചാ”തി വുത്തേപി വിസും ന ലബ്ഭതി.

“ഭിക്ഖൂനഞ്ച ചേതിയസ്സ ചാ”തി വുത്തേ പന ചേതിയസ്സ ലബ്ഭതി.

“ഭിക്ഖൂനഞ്ച തുയ്ഹഞ്ച ചേതിയസ്സ ചാ”തി വുത്തേപി ചേതിയസ്സേവ വിസും ലബ്ഭതി, ന പുഗ്ഗലസ്സ. ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം ആദിം കത്വാപി ഏവമേവ യോജേതബ്ബം.

പുബ്ബേ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഉഭതോസങ്ഘസ്സ ദാനം ദേന്തി, ഭഗവാ മജ്ഝേ നിസീദതി, ദക്ഖിണതോ ഭിക്ഖൂ, വാമതോ ഭിക്ഖുനിയോ നിസീദന്തി, ഭഗവാ ഉഭിന്നം സങ്ഘത്ഥേരോ, തദാ ഭഗവാ അത്തനോ ലദ്ധപച്ചയേ അത്തനാപി പരിഭുഞ്ജതി, ഭിക്ഖൂനമ്പി ദാപേതി. ഏതരഹി പന പണ്ഡിതമനുസ്സാ സധാതുകം പടിമം വാ ചേതിയം വാ ഠപേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഉഭതോസങ്ഘസ്സ ദാനം ദേന്തി, പടിമായ വാ ചേതിയസ്സ വാ പുരതോ ആധാരകേ പത്തം ഠപേത്വാ ദക്ഖിണോദകം ദത്വാ “ബുദ്ധാനം ദേമാ”തി തത്ഥ യം പഠമം ഖാദനീയം ഭോജനീയം ദേന്തി, വിഹാരം വാ ആഹരിത്വാ “ഇദം ചേതിയസ്സ ദേമാ”തി പിണ്ഡപാതഞ്ച മാലാഗന്ധാദീനി ച ദേന്തി, തത്ഥ കഥം പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി? മാലാഗന്ധാദീനി താവ ചേതിയേ ആരോപേതബ്ബാനി, വത്ഥേഹി പടാകാ, തേലേന പദീപാ കാതബ്ബാ. പിണ്ഡപാതമധുഫാണിതാദീനി പന യോ നിബദ്ധം ചേതിയസ്സ ജഗ്ഗകോ ഹോതി പബ്ബജിതോ വാ ഗഹട്ഠോ വാ, തസ്സ ദാതബ്ബാനി. നിബദ്ധജഗ്ഗകേ അസതി ആഹടപത്തം ഠപേത്വാ വത്തം കത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. ഉപകട്ഠേ കാലേ ഭുഞ്ജിത്വാ പച്ഛാപി വത്തം കാതും വട്ടതിയേവ.

മാലാഗന്ധാദീസു ച യം കിഞ്ചി “ഇദം ഹരിത്വാ ചേതിയസ്സ പൂജം കരോഥാ”തി വുത്തേ ദൂരമ്പി ഹരിത്വാ പൂജേതബ്ബം. “ഭിക്ഖം സങ്ഘസ്സ ഹരാ”തി വുത്തേപി ഹരിതബ്ബം. സചേ പന “അഹം പിണ്ഡായ ചരാമി, ആസനസാലായ ഭിക്ഖൂ അത്ഥി, തേ ഹരിസ്സന്തീ”തി വുത്തേ “ഭന്തേ, തുയ്ഹംയേവ ദമ്മീ”തി വദതി, ഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. അഥ പന “ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദസ്സാമീ”തി ഹരന്തസ്സ ഗച്ഛതോ അന്തരാവ കാലോ ഉപകട്ഠോ ഹോതി, അത്തനോ പാപേത്വാ ഭുഞ്ജിതും വട്ടതി.

൨൩൮൭. യം പന ചീവരം “യസ്മിം ആവാസേ വസ്സംവുത്ഥസ്സ സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ”തി ദേതി, **തസ്മിം**യേവ ആവാസേ **വുത്ഥവസ്സേന** സങ്ഘേന വാ ഗണേന വാ പുഗ്ഗലേന വാ **തം** ചീവരം ഭാജേതബ്ബന്തി **വണ്ണിതം** ദേസിതന്തി യോജനാ.

തത്രായം വിനിച്ഛയോ - വിഹാരം പവിസിത്വാ “ഇമാനി ചീവരാനി വസ്സംവുത്ഥസങ്ഘസ്സ ദമ്മീ”തി ദേതി, യാവതികാ ഭിക്ഖൂ തസ്മിം ആവാസേ വസ്സംവുത്ഥാ, യത്തകാ വസ്സച്ഛേദം അകത്വാ പുരിമവസ്സംവുത്ഥാ, തേഹി ഭാജേതബ്ബം, അഞ്ഞേസം ന പാപുണാതി. ദിസാപക്കന്തസ്സാപി സതി ഗാഹകേ യാവ കഥിനസ്സ ഉബ്ഭാരാ ദാതബ്ബം. അനത്ഥതേ പന കഥിനേ അന്തോഹേമന്തേ ഏവഞ്ച വത്വാ ദിന്നം പച്ഛിമവസ്സംവുത്ഥാനമ്പി പാപുണാതീതി ലക്ഖണഞ്ഞൂ വദന്തി. അട്ഠകഥാസു പനേതം അവിചാരിതം.

സചേ പന ബഹി ഉപചാരസീമായം ഠിതോ “വസ്സംവുത്ഥസങ്ഘസ്സ ദമ്മീ”തി വദതി, സമ്പത്താനം സബ്ബേസം പാപുണാതി. അഥ “അസുകവിഹാരേ വസ്സംവുത്ഥസങ്ഘസ്സാ”തി വദതി, തത്ര വസ്സംവുത്ഥാനമേവ യാവ കഥിനസ്സുബ്ഭാരാ പാപുണാതി. സചേ പന ഗിമ്ഹാനം പഠമദിവസതോ പട്ഠായ ഏവം വദതി, തത്ര സമ്മുഖീഭൂതാനംയേവ സബ്ബേസം പാപുണാതി. കസ്മാ? പിട്ഠിസമയേ ഉപ്പന്നത്താ. അന്തോവസ്സേയേവ “വസ്സം വസന്താനം ദമ്മീ”തി വുത്തേ ഛിന്നവസ്സാ ന ലഭന്തി, വസ്സം വസന്താവ ലഭന്തി. ചീവരമാസേ പന “വസ്സം വസന്താനം ദമ്മീ”തി വുത്തേ പച്ഛിമികായ വസ്സൂപഗതാനംയേവ പാപുണാതി, പുരിമികായ വസ്സൂപഗതാനഞ്ച ഛിന്നവസ്സാനഞ്ച ന പാപുണാതി.

ചീവരമാസതോ പട്ഠായ യാവ ഹേമന്തസ്സ പച്ഛിമോ ദിവസോ, താവ “വസ്സാവാസികം ദേമാ”തി വുത്തേ കഥിനം അത്ഥതം വാ ഹോതു അനത്ഥതം വാ, അതീതവസ്സംവുത്ഥാനമേവ പാപുണാതി. ഗിമ്ഹാനം പഠമദിവസതോ പട്ഠായ വുത്തേ പന മാതികാ ആരോപേതബ്ബാ “അതീതവസ്സാവാസസ്സ പഞ്ച മാസാ അഭിക്കന്താ, അനാഗതേ ചാതുമാസച്ചയേന ഭവിസ്സതി, കതരവസ്സാവാസസ്സ ദേസീ”തി. സചേ “അതീതവസ്സംവുത്ഥാനം ദമ്മീ”തി വദതി, തം അന്തോവസ്സം വുത്ഥാനമേവ പാപുണാതി. ദിസാപക്കന്താനമ്പി സഭാഗാ ഗണ്ഹിതും ലഭന്തി.

സചേ “അനാഗതേ വസ്സാവാസികം ദമ്മീ”തി വദതി, തം ഠപേത്വാ വസ്സൂപനായികദിവസേ ഗഹേതബ്ബം. അഥ “അഗുത്തോ വിഹാരോ, ചോരഭയം അത്ഥി, ന സക്കാ ഠപേതും, ഗണ്ഹിത്വാ വാ ആഹിണ്ഡിതു”ന്തി വുത്തേ “സമ്പത്താനം ദമ്മീ”തി വദതി, ഭാജേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. സചേ വദതി “ഇതോ മേ, ഭന്തേ, തതിയേ വസ്സേ വസ്സാവാസികം ന ദിന്നം, തം ദമ്മീ”തി, തസ്മിം അന്തോവസ്സേ വുത്ഥഭിക്ഖൂനം പാപുണാതി. സചേ തേ ദിസാപക്കന്താ, അഞ്ഞോ വിസ്സാസികോ ഗണ്ഹാതി, ദാതബ്ബം. അഥ ഏകോയേവ അവസിട്ഠോ, സേസാ കാലകതാ, സബ്ബം ഏകസ്സേവ പാപുണാതി. സചേ ഏകോപി നത്ഥി, സങ്ഘികം ഹോതി, സമ്മുഖീഭൂതേഹി ഭാജേതബ്ബന്തി.

൨൭൯. **യാഗുയാ പന** പീതായ വാ **ഭത്തേ വാ** ഭുത്തേ സചേ **പന ആദിസ്സ** “യേന മേ യാഗു പീതാ, തസ്സ ദമ്മി, യേന മേ ഭത്തം ഭുത്തം, തസ്സ ദമ്മീ”തി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ചീവരം ദേതി, വിനയധരേന തഥ തഥേവ ദാനം ദാതബ്ബന്തി യോജനാ. ഏസ നയോ ഖാദനീയചീവരസേനാസനഭേസജ്ജാദീസു.

തത്രായം വിനിച്ഛയോ - ഭിക്ഖൂ അജ്ജതനായ വാ സ്വാതനായ വാ യാഗുയാ നിമന്തേത്വാ തേസം ഘരം പവിട്ഠാനം യാഗും ദേതി, യാഗും ദത്വാ പീതായ യാഗുയാ “ഇമാനി ചീവരാനി യേഹി മയ്ഹം യാഗു പീതാ, തേസം ദമ്മീ”തി ദേതി, യേഹി നിമന്തിതേഹി യാഗു പീതാ, തേസംയേവ പാപുണന്തി, യേഹി പന ഭിക്ഖാചാരവത്തേന ഘരദ്വാരേന ഗച്ഛന്തേഹി വാ ഘരം പവിട്ഠേഹി വാ യാഗു ലദ്ധാ, യേസം വാ ആസനസാലതോ പത്തം ആഹരിത്വാ മനുസ്സേഹി നീതാ, യേ വാ ഥേരേഹി പേസിതാ, തേസം ന പാപുണന്തി.

സചേ പന നിമന്തിതഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം അഞ്ഞേപി ബഹൂ ആഗന്ത്വാ അന്തോഗേഹഞ്ച ബഹിഗേഹഞ്ച പൂരേത്വാ നിസിന്നാ, ദായകോ ച ഏവം

വദതി ‘‘നിമന്തിതാ വാ ഹോന്തു അനിമന്തിതാ വാ, യേസം മയാ യാഗു ദിന്നാ, സബ്ബേസം ഇമാനി വത്ഥാനി ഹോന്തൂ’’തി, സബ്ബേസം പാപുണന്തി. യേഹി പന ഥേരാനം ഹത്ഥതോ യാഗു ലദ്ധാ, തേസം ന പാപുണന്തി. അഥ സോ ‘‘യേഹി മയ്ഹം യാഗു പീതാ, സബ്ബേസം ഹോന്തൂ’’തി വദതി, സബ്ബേസം പാപുണന്തി. ഭത്തഖാദനീയേസുപി ഏസേവ നയോ.

ചീവരേ വാതി പുബ്ബേപി യേന വസ്സം വാസേത്വാ ഭിക്ഖൂനം ചീവരം ദിന്നപുബ്ബം ഹോതി, സോ ചേ ഭിക്ഖൂ ഭോജേത്വാ വദതി ‘‘യേസം മയാ പുബ്ബേ ചീവരം ദിന്നം, തേസംയേവ ഇമം ചീവരം വാ സുത്തം വാ സപ്പിമധുഫാണിതാദീനി വാ ഹോന്തൂ’’തി, സബ്ബം തേസംയേവ പാപുണാതി.

സേനാസനേ വാതി ‘‘യോ മയാ കാരിതേ വിഹാരേ വാ പരിവേണേ വാ വസതി, തസ്സിദം ഹോതൂ’’തി വുത്തേ തസ്സേവ ഹോതി.

ഭേസജ്ജേ വാതി ‘‘മയം കാലേന കാലം ഥേരാനം സപ്പിആദീനി ഭേസജ്ജാനി ദേമ, യേഹി താനി ലദ്ധാനി, തേസംയേവിദം ഹോതൂ’’തി വുത്തേ തേസംയേവ ഹോതീതി.

൨൭൩൬. ദീയതേതി **ദാന**ന്തി കമ്മസാധനേന ചീവരം വുച്ചതി. **യം**-സദ്ദേന ചീവരസ്സ പരാമട്ഠത്താ **തം**-സദ്ദേനാപി തദേവ പരാമസിതബ്ബന്തി.

തത്രായം വിനിച്ഛയോ - ‘‘ഇമം ചീവരം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദമ്മീ’’തി ഏവം പരമ്മുഖാ വാ ‘‘ഇദം മേ, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം ദമ്മീ’’തി ഏവം സമ്മുഖാ വാ പാദമൂലേ ഠപേത്വാ വാ ദേതി, തം തസ്സേവ ഹോതി. സചേ പന ‘‘ഇദം തുമ്ഹാകഞ്ച തുമ്ഹാകം അന്തേവാസികാനഞ്ച ദമ്മീ’’തി ഏവം വദതി, ഥേരസ്സ ച അന്തേവാസികാനഞ്ച പാപുണാതി. ഉദ്ദേസം ഗഹേതും ആഗതോ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തോ ച അത്ഥി, തസ്സാപി പാപുണാതി. ‘‘തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം നിബദ്ധചാരികഭിക്ഖൂനം ദമ്മീ’’തി വുത്തേ ഉദ്ദേസന്തേവാസികാനം വത്തം കത്വാ ഉദ്ദേസപരിപുച്ഛാദീനി ഗഹേത്വാ വിചരന്താനം സബ്ബേസം പാപുണാതീതി.

൨൭൩൭. **വദതിച്ചേവമേവ** ചേതി ഇച്ചേവം യഥാവുത്തനയേന വദതി ചേ. **ത**ന്തി തം പരിക്ഖാരം. **തേസ**ന്തി മാതുആദീനം. സങ്ഘസ്സേവ സന്തകം ഹോതീതി യോജനാ.

൨൭൩൮. **‘‘പഞ്ചന്നം…പേ॰… ഹോതീ’’**തി ഇമിനാ പുരിമഗാഥാദ്വയേന വിത്ഥാരിതമേവത്ഥം സംഖിപിത്വാ ദസ്സേതി. **പഞ്ചന്നം** സഹധമ്മികാനം. **അച്ചയേ**തി കാലകിരിയായ. **ദാന**ന്തി ‘‘മയി കാലകതേ ഇമം പരിക്ഖാരം തുയ്ഹം ഹോതു, തവ സന്തകം കരോഹീ’’തിആദിനാ പരിച്ചജനം. **കിഞ്ചിപീ**തി അന്തമസോ ദന്തകട്ഠമ്പി. ഗിഹീനം പന ദാനം തഥാ ദായകാനം ഗിഹീനമേവ അച്ചയേ രൂഹതീതി യോജനാ.

൨൭൩൯. ഭിക്ഖു വാ സാമണേരോ വാ ഭിക്ഖുനിഉപസ്സയേ കാലം കരോതി, **അസ്സ** ഭിക്ഖുസ്സ വാ സാമണേരസ്സ വാ പരിക്ഖാരാ **ഭിക്ഖൂനംയേവ സന്തകാ** ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സേവ സന്തകാതി യോജനാ. ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സേവ സന്തകാ കാലകതസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിയാപന്നത്താ.

൨൭൪. സാമണേരീ വാതി എത്ഥ **വാ**-സദ്ദേന ''സിക്ഖമാനാ വാ''തി ഇദം സങ്ഗണ്ഹാതി. **വിഹാരസ്മിം** ഭിക്ഖൂനം നിവാസനട്ഠാനേ. **തസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനിയാ വാ സാമണേരിയാ വാ സിക്ഖമാനായ വാ പരിക്ഖാരാ ഭിക്ഖുനീനം സന്തകാ ഹോന്തീതി യോജനാ. **സന്തകാ**തി എത്ഥാപി ഭിക്ഖൂസു വുത്തനയേനേവത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ.

൨൭൫. ദേഹി നേത്വാതി എത്ഥ ''ഇമം ചീവര''ന്തി പകരണതോ ലബ്ഭതി. ''ഇമം ചീവരം നേത്വാ അസുകസ്സ ദേഹീ''തി യം ചീവരം ദിന്നം, തം തസ്സ പുരിമസ്സേവ സന്തകം ഹോതി. ''ഇദം ചീവരം അസുകസ്സ ദമ്മീ''തി യം ചീവരം ദിന്നം, തം യസ്സ പഹിയ്യതി, തസ്സ പച്ഛിമസ്സേവ സന്തകം ഹോതീതി യോജനാ.

൨൭൬. യഥാവുത്തവചനപ്പകാരാനുരൂപേന സാമികേ ഞത്വാ സാമികേസു വിസ്സാസേന വാ തേസു മതേസു മതകചീവരമ്പി ഗണ്ഹിതും വട്ടതീതി ദസ്സേതും ആഹ **''ഏവ''**ന്തിആദി. ''മതസ്സ വാ അമതസ്സ വാ''തി പദച്ഛേദോ. **വിസ്സാസം വാപി ഗണ്ഹേയ്യാ**തി ജീവന്തസ്സ സന്തകം വിസ്സാസഗ്ഗാഹം ഗണ്ഹേയ്യ. **ഗണ്ഹേ മതകചീവര**ന്തി മതസ്സ ചീവരം മതകപരിക്ഖാരനീഹാരേന പാപേത്വാ ഗണ്ഹേയ്യ.

൨൭൭. രജതേ അനേനാതി **രജന**ന്തി മൂലാദിസബ്ബമാഹ. **വന്തദോസേനാ**തി സവാസനസമുച്ഛിന്നരാഗാദിദോസേന. **താദിനാ**തി രൂപാദീസു ഛളാരമ്മണേസു രാഗാദീനം അനുപ്പത്തിയാ അട്ഠസു ലോകധമ്മേസു നിബ്ബികാരതായ ഏകസദിസേന.

൨൭൮-൯. ''മൂലേ''തിആദീസു നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. **മൂലരജനേ** ഹലിദ്ദിം ഠപേത്വാ സബ്ബം മൂലരജനം വട്ടതി. **ഖന്ധേസു** രജനേസു മഞ്ജേട്ഠഞ്ച തുങ്ഗഹാരകഞ്ച ഠപേത്വാ സബ്ബം ഖന്ധരജനം വട്ടതി. **പത്തേസു** രജനേസു അല്ലിയാ പത്തം തഥാ നീലിയാ പത്തഞ്ച ഠപേത്വാ സബ്ബം പത്തരജനം വട്ടതി. **പുപ്ഫരജനേസു** കുസുമ്ഭഞ്ച കിംസുകഞ്ച ഠപേത്വാ സബ്ബം പുപ്ഫരജനം വട്ടതി. **തചരജനേ** ലോദ്ദഞ്ച കണ്ഡുലഞ്ച ഠപേത്വാ സബ്ബം തചരജനം വട്ടതി. **ഫലരജനം** സബ്ബമ്പി വട്ടതീതി യോജനാ.

മഞ്ജേട്ഠന്തി ഏകോ സകണ്ടകരുക്ഖോ, വല്ലിവിസേസോ ച, യസ്സ രജനം മഞ്ജേട്ഠബീജവണ്ണം ഹോതി. മഞ്ജേട്ഠരുക്ഖസ്സ ഖന്ധോ സേതവണ്ണോതി സോ ഇധ ന ഗഹേതബ്ബോ രജനാധികാരത്താ. **തുങ്ഗഹാരകോ** നാമ ഏകോ സകണ്ടകരുക്ഖോ, യസ്സ രജനം ഹരിതാലവണ്ണം ഹോതി. **അല്ലീ**തി ചുല്ലതാപിഞ്ഛരുക്ഖോ, യസ്സ പണ്ണരജനം ഹലിദ്ദിവണ്ണം ഹോതി. **നീലീ**തി ഗച്ഛവിസേസോ, യസ്സ പന രജനം നീലവണ്ണം ഹോതി. **കിംസുകം** നാമ വല്ലികിംസുകപുപ്ഫം, യസ്സ രജനം ലോഹിതവണ്ണം ഹോതി.

൨൮൦. കിലിട്ഠസാടകന്തി മലീനസാടകം. **ധോവിതു**ന്തി ഏകവാരം ധോവിതും. അല്ലിയാ ധോതം കിര സമ്മദേവ രജനം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി.

൨൮൧. ചീവരാനം കഥാ സേസാതി ഭേദകാരണപ്പകാരകഥാദികാ ഇധ അവുത്തകഥാ. പഠമേ കഥിനേ വുത്താതി സേസോ. **വിഭാവിനാ**തി ഖന്ധകഭാണകേന.

ചീവരക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

മഹാവഗ്ഗവിനിച്ഛയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ചൂളവഗ്ഗോ

പാരിവാസികക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ

൨൭൪. ഏവം മഹാവഗ്ഗവിനിച്ഛയം സങ്ഖേപേന ദസ്സേത്വാ ചൂളവഗ്ഗാഗതവിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"തജ്ജനീയ"**ന്തിആദി. **തജ്ജനീയ**ന്തി കലഹകാരകാനം ഭിക്ഖൂനം തതോ വിരമനത്ഥായ നിഗ്ഗഹവസേന അനുഞ്ഞാതം ഞത്തിചതുത്ഥം തജ്ജനീയകമ്മഞ്ച. **നിയസ്സ**ന്തി ബാലസ്സ അബ്യത്തസ്സ ആപത്തിബഹുലസ്സ അനപദാനസ്സ അനനുലോമികേഹി ഗിഹിസംസഗ്ഗേഹി സംസട്ഠസ്സ വിഹരതോ ഭിക്ഖുനോ നിഗ്ഗഹവസേന നിസ്സായ വസനത്ഥായ കാതും അനുഞ്ഞാതം ഞത്തിചതുത്ഥം നിയസ്സകമ്മഞ്ച.

പബ്ബാജന്തി കുലദൂസകസ്സ ഭിക്ഖുനോ യത്ഥ തേന കുലദൂസനം കതം, തത്ഥ ന ലഭിതബ്ബആവാസത്ഥായ നിഗ്ഗഹവസേന അനുഞ്ഞാതം ഞത്തിചതുത്ഥം പബ്ബാജനീയകമ്മഞ്ച. **പടിസാരണ**ന്തി സദ്ധസ്സ ഉപാസകസ്സ ദായകസ്സ കാരകസ്സ സങ്ഘുപട്ഠാകസ്സ ജാതിആദീഹി അക്കോസവത്ഥൂഹി അക്കോസകസ്സ ഭിക്ഖുനോ തംഖമാപനത്ഥായ നിഗ്ഗഹവസേന അനുഞ്ഞാതം ഞത്തിചതുത്ഥം പടിസാരണീയകമ്മഞ്ച.

തിവിധുക്ഖേപനന്തി ആപത്തിയാ അദസ്സനേ, ആപത്തിയാ അപ്പടികമ്മേ, പാപികായ ദിട്ഠിയാ അപ്പടിനിസ്സഗ്ഗേ ച തതോ ഓരമിതും നിഗ്ഗഹവസേന അനുഞ്ഞാതം ഞത്തിചതുത്ഥം തിവിധം ഉക്ഖേപനീയകമ്മഞ്ചാതി. **ദീപയേ**തി **പാളിയാ, അട്ഠകഥായ** ച വുത്തനയേന പകാസേയ്യാതി അത്ഥോ.

തജ്ജനീയാദികമ്മാനം ഓസാരണനിസ്സാരണവസേന പച്ചേകം ദുവിധത്തേപി തം ഭേദം അനാമസിത്വാ കേവലം ജാതിവസേന **"സത്ത കമ്മാനീ"**തി വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. യഥാ ദസ്സിതോ പനേതേസം വിസേസോ അത്ഥുപ്പത്തിവസേനാതി ദട്ഠബ്ബോ. വിത്ഥാരോ പനേസം കമ്മക്ഖന്ധകതോ വേദിതബ്ബോ.

൨൭൫. **ഖന്ധകേ** കമ്മസങ്ഖാതേ ഖന്ധകേ ആഗതാനി തേചത്താലീസ വത്താനി. **തദനന്തരേ**തി തസ്സ കമ്മക്ഖന്ധകസ്സ അനന്തരേ. **ഖന്ധകേ**തി പാരിവാസികക്ഖന്ധകേ. നവ അധികാനി യേസം തേ **നവാധികാനി തിംസേവ** വത്താനി, ഏകൂനചത്താലീസ വത്താനീതി വുത്തം ഹോതി.

കമ്മക്ഖന്ധകേ താവ -

> "ആപത്തിയാ അദസ്സനേ ഉക്ഖേപനീയകമ്മകതേന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ സമ്മാ വത്തിതബ്ബം. തത്രായം സമ്മാവത്തനാ - ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബം, ന നിസ്സയോ ദാതബ്ബോ, ന സാമണേരോ ഉപട്ഠാപേതബ്ബോ, ന ഭിക്ഖുനോവാദകസമ്മുതി സാദിതബ്ബാ, സമ്മതേനാപി ഭിക്ഖുനിയോ ന ഓവദിതബ്ബാ, യായ ആപത്തിയാ സങ്ഘേന ആപത്തിയാ അദസ്സനേ ഉക്ഖേപനീയകമ്മം കതം ഹോതി, സാ ആപത്തി ന ആപജ്ജിതബ്ബാ, അഞ്ഞാ വാ താദിസികാ, തതോ വാ പാപിട്ഠതരാ, കമ്മം ന ഗരഹിതബ്ബം, കമ്മികാ ന ഗരഹിതബ്ബാ, ന പകതത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ അഭിവാദനം പച്ചുട്ഠാനം അഞ്ജലികമ്മം സാമീചികമ്മം ആസനാഭിഹാരോ സേയ്യാഭിഹാരോ പാദോദകം പാദപീഠം പാദകഥലികം പത്തചീവരപടിഗ്ഗഹണം നഹാനേ പിട്ഠിപരികമ്മം സാദിതബ്ബം, ന പകതത്തോ ഭിക്ഖു സീലവിപത്തിയാ അനുദ്ധംസേതബ്ബോ, ന ആചാരവിപത്തിയാ അനുദ്ധംസേതബ്ബോ, ന ദിട്ഠിവിപത്തിയാ അനുദ്ധംസേതബ്ബോ, ന ആജീവവിപത്തിയാ അനുദ്ധംസേതബ്ബോ, ന ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂഹി ഭേദേതബ്ബോ, ന ഗിഹിദ്ധജോ ധാരേതബ്ബോ, ന തിത്ഥിയദ്ധജോ ധാരേതബ്ബോ, ന തിത്ഥിയാ സേവിതബ്ബാ, ഭിക്ഖൂ സേവിതബ്ബാ, ഭിക്ഖുസിക്ഖായ സിക്ഖിതബ്ബം, ന പകതത്തേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം ഏകച്ഛന്നേ ആവാസേ വത്ഥബ്ബം, ന ഏകച്ഛന്നേ അനാവാസേ വത്ഥബ്ബം, ന ഏകച്ഛന്നേ ആവാസേ വാ അനാവാസേ വാ വത്ഥബ്ബം, പകതത്തം ഭിക്ഖും ദിസ്വാ ആസനാ വുട്ഠാതബ്ബം, ന പകതത്തോ ഭിക്ഖു ആസാദേതബ്ബോ അന്തോ വാ ബഹി വാ, ന പകതത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഉപോസഥോ ഠപേതബ്ബോ, ന പവാരണാ ഠപേതബ്ബാ, ന സവചനീയം കാതബ്ബം, ന അനുവാദോ പട്ഠപേതബ്ബോ, ന ഓകാസോ കാരേതബ്ബോ, ന ചോദേതബ്ബോ, ന സാരേതബ്ബോ, ന ഭിക്ഖൂഹി സമ്പയോജേതബ്ബ"ന്തി (ചൂളവ॰ ൫൧) -

ഏവം ചേതാനി തേചത്താലീസ വത്താനി സന്ധായ വുത്തം **“തേചത്താലീസ വത്താനി, ഖന്ധകേ കമ്മസഞ്ഞിതേ”**തി.

പാരിവാസികക്ഖന്ധകേ (ചൂളവം ൭൫-൮൨) -

“പാരിവാസികേന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ സമ്മാ വത്തിതബ്ബം. തത്രായം സമ്മാവത്തനാ - ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബം, ന നിസ്സയോ ദാതബ്ബോ, ന സാമണേരോ ഉപട്ഠാപേതബ്ബോ, ന ഭിക്ഖുനോവാദകസമ്മുതി സാദിതബ്ബാ, സമ്മതേനപി ഭിക്ഖുനിയോ ന ഓവദിതബ്ബാ, യായ ആപത്തിയാ സങ്ഘേന പരിവാസോ ദിന്നോ ഹോതി, സാ ആപത്തി ന ആപജ്ജിതബ്ബാ, അഞ്ഞാ വാ താദിസികാ, തതോ വാ പാപിട്ഠതരാ, കമ്മം ന ഗരഹിതബ്ബം, കമ്മികാ ന ഗരഹിതബ്ബാ, ന പകതത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഉപോസഥോ ഠപേതബ്ബോ, ന പവാരണാ ഠപേതബ്ബാ, ന സവചനീയം കാതബ്ബം, ന അനുവാദോ പട്ഠപേതബ്ബോ, ന ഓകാസോ കാരേതബ്ബോ, ന ചോദേതബ്ബോ, ന സാരേതബ്ബോ, ന ഭിക്ഖൂഹി സമ്പയോജേതബ്ബം.

“ന , ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ പകതത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പുരതോ ഗന്തബ്ബം, ന പുരതോ നിസീദിതബ്ബം, യോ ഹോതി സങ്ഘസ്സ ആസനപരിയന്തോ സേയ്യാപരിയന്തോ വിഹാരപരിയന്തോ, സോ തസ്സ പദാതബ്ബോ, തേന ച സോ സാദിതബ്ബോ.

“ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ പകതത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പുരേസമണേന വാ പച്ഛാസമണേന വാ കുലാനി ഉപസങ്കമിതബ്ബാനി, ന ആരഞ്ഞികങ്ഗം സമാദാതബ്ബം, ന പിണ്ഡപാതികങ്ഗം സമാദാതബ്ബം, ന ച തപ്പച്ചയാ പിണ്ഡപാതോ നീഹരാപേതബ്ബോ ‘മാ മം ജാനിംസൂ’തി.

“പാരിവാസികേന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ ആഗന്തുകേന ആരോചേതബ്ബം, ആഗന്തുകസ്സ ആരോചേതബ്ബം, ഉപോസഥേ ആരോചേതബ്ബം, പവാരണായ ആരോചേതബ്ബം, സചേ ഗിലാനോ ഹോതി, ദൂതേനപി ആരോചേതബ്ബം.

“ന , ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ അഭിക്ഖുകോ ആവാസോ ഗന്തബ്ബോ അഞ്ഞത്ര പകതത്തേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ.

“ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ അഭിക്ഖുകോ അനാവാസോ ഗന്തബ്ബോ അഞ്ഞത്ര പകതത്തേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ. ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ അഭിക്ഖുകോ ആവാസോ വാ അനാവാസോ വാ ഗന്തബ്ബോ അഞ്ഞത്ര പകതത്തേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ.

“ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ അനാവാസാ അഭിക്ഖുകോ ആവാസോ ഗന്തബ്ബോ അഞ്ഞത്ര പകതത്തേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ. ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ അനാവാസാ അഭിക്ഖുകോ അനാവാസോ ഗന്തബ്ബോ അഞ്ഞത്ര പകതത്തേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ. ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ അനാവാസാ അഭിക്ഖുകോ ആവാസോ വാ അനാവാസോ വാ ഗന്തബ്ബോ അഞ്ഞത്ര പകതത്തേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ.

“ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ വാ അനാവാസാ വാ അഭിക്ഖുകോ ആവാസോ ഗന്തബ്ബോ അഞ്ഞത്ര പകതത്തേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ. ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ വാ അനാവാസാ വാ അഭിക്ഖുകോ അനാവാസോ ഗന്തബ്ബോ അഞ്ഞത്ര പകതത്തേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ. ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ വാ അനാവാസാ വാ അഭിക്ഖുകോ ആവാസോ വാ അനാവാസോ വാ ഗന്തബ്ബോ അഞ്ഞത്ര പകതത്തേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ.

“ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ സഭിക്ഖുകോ ആവാസോ ഗന്തബ്ബോ യത്ഥസ്സു ഭിക്ഖൂ നാനാസംവാസകാ അഞ്ഞത്ര പകതത്തേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ. ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ

ആവാസാ സഭിക്ഖുകോ അനാവാസോ ഗന്തബ്ബോ യത്ഥസ്സു ഭിക്ഖൂ നാനാസംവാസകാ അഞ്ഞത്ര പകതത്തേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ. ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ സഭിക്ഖുകോ ആവാസോ വാ അനാവാസോ വാ ഗന്തബ്ബോ യത്ഥസ്സു ഭിക്ഖൂ നാനാസംവാസകാ അഞ്ഞത്ര പകതത്തേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ.

"ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ അനാവാസാ സഭിക്ഖുകോ ആവാസോ ഗന്തബ്ബോ യത്ഥസ്സു ഭിക്ഖൂ നാനാസംവാസകാ അഞ്ഞത്ര പകതത്തേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ. ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ അനാവാസാ സഭിക്ഖുകോ അനാവാസോ ഗന്തബ്ബോ യത്ഥസ്സു ഭിക്ഖൂ നാനാസംവാസകാ അഞ്ഞത്ര പകതത്തേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ. ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ അനാവാസാ സഭിക്ഖുകോ ആവാസോ വാ അനാവാസോ വാ ഗന്തബ്ബോ യത്ഥസ്സു ഭിക്ഖൂ നാനാസംവാസകാ അഞ്ഞത്ര പകതത്തേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ.

"ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ വാ അനാവാസാ വാ സഭിക്ഖുകോ ആവാസോ ഗന്തബ്ബോ യത്ഥസ്സു ഭിക്ഖൂ നാനാസംവാസകാ അഞ്ഞത്ര പകതത്തേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ. ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ വാ അനാവാസാ വാ സഭിക്ഖുകോ അനാവാസോ ഗന്തബ്ബോ യത്ഥസ്സു ഭിക്ഖൂ നാനാസംവാസകാ അഞ്ഞത്ര പകതത്തേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ. ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ വാ അനാവാസാ വാ സഭിക്ഖുകോ ആവാസോ വാ അനാവാസോ വാ ഗന്തബ്ബോ യത്ഥസ്സു ഭിക്ഖൂ നാനാസംവാസകാ അഞ്ഞത്ര പകതത്തേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ.

"ഗന്തബ്ബോ, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ സഭിക്ഖുകോ ആവാസോ യത്ഥസ്സു ഭിക്ഖൂ സമാനസംവാസകാ യം ജഞ്ഞാ 'സക്കോമി അജ്ജേവ ഗന്തു'ന്തി.

"ഗന്തബ്ബോ, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ സഭിക്ഖുകോ അനാവാസോ യത്ഥസ്സു ഭിക്ഖൂ സമാനസംവാസകാ യം ജഞ്ഞാ 'സക്കോമി അജ്ജേവ ഗന്തു'ന്തി.

"ഗന്തബ്ബോ, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ സഭിക്ഖുകോ ആവാസോ വാ അനാവാസോ വാ യത്ഥസ്സു ഭിക്ഖൂ സമാനസംവാസകാ യം ജഞ്ഞാ 'സക്കോമി അജ്ജേവ ഗന്തു'ന്തി.

"ഗന്തബ്ബോ, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ അനാവാസാ സഭിക്ഖുകോ ആവാസോ യത്ഥസ്സു ഭിക്ഖൂ സമാനസംവാസകാ യം ജഞ്ഞാ 'സക്കോമി അജ്ജേവ ഗന്തു'ന്തി.

"ഗന്തബ്ബോ, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ അനാവാസാ സഭിക്ഖുകോ അനാവാസോ യത്ഥസ്സു ഭിക്ഖൂ സമാനസംവാസകാ യം ജഞ്ഞാ 'സക്കോമി അജ്ജേവ ഗന്തു'ന്തി.

"ഗന്തബ്ബോ, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ അനാവാസാ സഭിക്ഖുകോ ആവാസോ വാ അനാവാസോ വാ യത്ഥസ്സു ഭിക്ഖൂ സമാനസംവാസകാ യം ജഞ്ഞാ 'സക്കോമി അജ്ജേവ ഗന്തു'ന്തി.

"ഗന്തബ്ബോ, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ വാ അനാവാസാ വാ സഭിക്ഖുകോ ആവാസോ യത്ഥസ്സു ഭിക്ഖൂ സമാനസംവാസകാ യം ജഞ്ഞാ 'സക്കോമി അജ്ജേവ ഗന്തു'ന്തി.

"ഗന്തബ്ബോ, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ വാ അനാവാസാ വാ സഭിക്ഖുകോ അനാവാസോ യത്ഥസ്സു ഭിക്ഖൂ സമാനസംവാസകാ യം ജഞ്ഞാ 'സക്കോമി അജ്ജേവ ഗന്തു'ന്തി.

“ഗന്തബ്ബോ , ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ വാ അനാവാസാ വാ സഭിക്ഖുകോ ആവാസോ വാ അനാവാസോ വാ യത്ഥസ്സു ഭിക്ഖൂ സമാനസംവാസകാ യം ജഞ്ഞാ ‘സക്കോമി അജ്ജേവ ഗന്തു’ന്തി.

“ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ പകതത്തേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം ഏകച്ഛന്നേ ആവാസേ വത്ഥബ്ബം, ന ഏകച്ഛന്നേ അനാവാസേ വത്ഥബ്ബം, ന ഏകച്ഛന്നേ ആവാസേ വാ അനാവാസേ വാ വത്ഥബ്ബം, പകതത്തം ഭിക്ഖും ദിസ്വാ ആസനാ വുട്ഠാതബ്ബം, പകതത്തോ ഭിക്ഖു ആസനേന നിമന്തേതബ്ബോ, ന പകതത്തേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം ഏകാസനേ നിസീദിതബ്ബം, ന നീചേ ആസനേ നിസിന്നേ ഉച്ചേ ആസനേ നിസീദിതബ്ബം, ന ഛമായം നിസിന്നേ ആസനേ നിസീദിതബ്ബം, ന ഏകചങ്കമേ ചങ്കമിതബ്ബം, ന നീചേ ചങ്കമേ ചങ്കമന്തേ ഉച്ചേ ചങ്കമേ ചങ്കമിതബ്ബം, ന ഛമായം ചങ്കമന്തേ ചങ്കമേ ചങ്കമിതബ്ബം.

“ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ പാരിവാസികേന വുഡ്ഢതരേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം...പേ॰... മൂലായപടികസ്സനാരഹേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം...പേ॰... മാനത്താരഹേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം...പേ॰... മാനത്തചാരികേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം...പേ॰... അബ്ഭാനാരഹേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം ഏകച്ഛന്നേ ആവാസേ വത്ഥബ്ബം, ന ഏകച്ഛന്നേ അനാവാസേ വത്ഥബ്ബം, ന ഏകച്ഛന്നേ ആവാസേ വാ അനാവാസേ വാ വത്ഥബ്ബം, ന ഏകാസനേ നിസീദിതബ്ബം, ന നീചേ ആസനേ നിസിന്നേ ഉച്ചേ ആസനേ നിസീദിതബ്ബം, ന ഛമായം നിസിന്നേ ആസനേ നിസീദിതബ്ബം, ന ഏകചങ്കമേ ചങ്കമിതബ്ബം, ന നീചേ ചങ്കമേ ചങ്കമന്തേ ഉച്ചേ ചങ്കമേ ചങ്കമിതബ്ബം, ന ഛമായം ചങ്കമന്തേ ചങ്കമേ ചങ്കമിതബ്ബം.

“പാരിവാസികചതുത്ഥോ ചേ, ഭിക്ഖവേ, പരിവാസം ദദേയ്യ, മൂലായ പടികസ്സേയ്യ, മാനത്തം ദദേയ്യ, തംവീസോ അബ്ഭേയ്യ, അകമ്മം ന ച കരണീയ”ന്തി (ചൂളവ॰ ൭൬-൮൨) -

ഏവം പാരിവാസികാനം ചതുനവുതി വത്താനി.

സാ ച നേസം ചതുനവുതിസങ്ഖാ ഏവം വേദിതബ്ബാ - നഉപസമ്പാദനാദിനകമ്മികഗരഹപരിയോസാനാനി നവ വത്താനി, തതോ പകതത്തസ്സ ഉപോസഥട്ഠപനാദിഭിക്ഖൂഹിസമ്പയോജനപരിയോസാനാനി അട്ഠ, തതോ നപുരതോഗമനാദീ പഞ്ച, നപുരേഗമനാദീ ചത്താരി, ആഗന്തുകേന ആരോചനാദീ ചത്താരീതി തിംസ, സഭിക്ഖുകാവാസാദിതോ അഭിക്ഖുകാവാസാദിഗമനപഅസംയുത്താനി തീണി നവകാനി ചാതി സത്തപഞ്ഞാസ, തതോ നപകതത്തേന സദ്ധിം ഏകച്ഛന്നവാസാദിപടിസംയുത്താനി ഏകാദസ, തതോ നപാരിവാസികവുഡ്ഢതരമൂലായപടികസ്സനാരഹമാനത്താരഹമാനത്തചാരികഅബ്ഭാനാരഹേഹി സദ്ധിം ഏകച്ഛന്നവാസാദിപടിസംയുത്താനി പച്ചേകം ഏകാദസ കത്വാ പഞ്ചപഞ്ഞാസായ വത്തേസു പാരിവാസികവുഡ്ഢതരമൂലായപടികസ്സനാരഹമാനത്താരഹാനം തിണ്ണം സമാനത്താ തേസു ഏകം ഏകാദസകം, മാനത്തചാരികഅബ്ഭാനാരഹാനം ദ്വിന്നം സമാനത്താ തേസു ഏകം ഏകാദസകന്തി ദുവേ ഏകാദസകാനി, അന്തേ പാരിവാസികചതുത്ഥസ്സ സങ്ഘസ്സ പരിവാസാദിദാനചതുക്കേ ഗണപൂരണത്ഥദോസതോ നിവത്തിവസേന ചത്താരി ചത്താരീതി ചതുനവുതി വത്താനി. താനി അഗ്ഗഹിതഗ്ഗഹണേന ഏകൂനചത്താലീസവത്താനി നാമ. ആദിതോ നവ, ഉപോസഥട്ഠപനാദീനി അട്ഠ, പകതത്തേന ഏകച്ഛന്നവാസാദീ ചത്താരി ചാതി ഏകവീസതി വത്താനി കമ്മക്ഖന്ധകേ ഗഹിതത്താ ഇധ ഗണനായ അഗ്ഗഹേത്വാ തതോ സേസേസു തേസത്തതിയാ വത്തേസു പാരിവാസികവുഡ്ഢതരാദീഹി ഏകച്ഛന്നേ വാസാദിപടിസംയുത്താനി ദ്വാവീസതി വത്താനി പകതത്തേഹി സമാനത്താ താനി ച “ഗന്തബ്ബോ ഭിക്ഖവേ”തിആദികം നവകം തഥാ ഗച്ഛന്തസ്സ അനാപത്തിദസ്സനപരം, ന ആവാസതോ ഗച്ഛന്തസ്സ ആപത്തിദസ്സനപരന്തി തഞ്ച അഗ്ഗഹേത്വാ അവസേസേസു ദ്വാചത്താലീസവത്തേസു പാരിവാസികചതഉത്ഥാദികമ്മചതുക്കം ഗരുകാപത്തിവുട്ഠാനായ ഗണപൂരണത്ഥസാമഞ്ഞേന ഏകം കത്വാ തയോ അപനേത്വാ ഗണിതാനി ഏകൂനചത്താലീസാനി ഹോന്തീതി വുത്തം “നവാധികാനി തിംസേവ, ഖന്ധകേ തദനന്തരേ”തി.

൨൭൨. ഇമാനി ഏകൂനചത്താലീസ വത്താനി പുരിമേഹി തേചത്താലീസവത്തേഹി സദ്ധിം ദ്വാസീതി ഹോന്തീതി ആഹ **“ഏവം സബ്ബാനി...പേ॰... ഗഹിതാഗഹണേന തൂ”**തി.

ഏവം കമ്മക്ഖന്ധകപാരിവാസികക്ഖന്ധകേസു മഹേസിനാ വുത്താനി ഖന്ധകവത്താനി ഗഹിതാഗഹണേന ദ്വാസീതി ഏവ ഹോന്തീതി യോജനാ. ഏവമേത്ഥ ദ്വാസീതിക്ഖന്ധകവത്താനി ദസ്സിതാനി.

ആഗമട്ഠകഥാവണ്ണനായം പന -

''പാരിവാസികാനം ഭിക്ഖൂനം വത്തം പഞ്ഞപേസ്സാമീതി (ചൂളവ॰ ൭൫) ആരഭിത്വാ 'ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബം...പേ॰... ന ഛമായം ചങ്കമന്തേ ചങ്കമേ ചങ്കമിതബ്ബ'ന്തി (ചൂളവ॰ ൭൬-൮൧) വുത്താവസാനാനി ഛസട്ഠി, തതോ പരം 'ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ പാരിവാസികേന വുഡ്ഢതരേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം, മൂലായപടികസ്സനാരഹേന, മാനത്താരഹേന, മാനത്തചാരികേന, അബ്ഭാനാരഹേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം ഏകച്ഛന്നേ ആവാസേ വത്ഥബ്ബ'ന്തിആദീനം (ചൂളവ॰ ൮൨) പകതത്തേ ചരിതബ്ബേഹി അനഞ്ഞത്താ വിസും തേ അഗണേത്വാ പാരിവാസികവുഡ്ഢതരാദീസു പുഗ്ഗലന്തരേസു ചരിതബ്ബത്താ തേസം വസേന സമ്പിണ്ഡേത്വാ ഏകേകം കത്വാ ഗണിതാനി പഞ്ചാതി ഏകസത്തതി വത്താനി, ഉക്ഖേപനീയകമ്മകതവത്തേസു വത്തപഞ്ഞാപനവസേന വുത്തം 'ന പകതത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ അഭിവാദനം ...പേ॰... നഹാനേ പിട്ഠിപരികമ്മം സാദിതബ്ബ'ന്തി (ചൂളവ॰ ൫൧) ഇദം അഭിവാദനാദീനം അസാദിയനം ഏകം, 'ന പകതത്തോ ഭിക്ഖു സീലവിപത്തിയാ അനുദ്ധംസേതബ്ബോ'തിആദീനി ച ദസാതി ഏവമേതാനി ദ്വാസീതി ഹോന്തി. ഏതേസ്വേവ കാനിചി തജ്ജനീയകമ്മാദിവത്താനി, കാനിചി പാരിവാസികാദിവത്താനീതി അഗ്ഗഹിതഗ്ഗഹണേന ദ്വാസീതി ഏവാ''തി (മ॰ നി॰ ടീ॰ ൨.൨൫; സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൩൯; വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൩൯) -

വുത്തം. ഏതാനി പന വത്താനി കദാചി തജ്ജനീയകമ്മകതാദികാലേ, പാരിവാസികാദികാലേ ച ചരിതബ്ബാനി ഖുദ്ദകവത്താനീതി ഗഹേതബ്ബാനി ആഗന്തുകവത്താദീനം ചുദ്ദസമഹാവത്താനം വക്ഖമാനത്താ.

൨൭൧. ഇദാനി പാരിവാസികസ്സ ഭിക്ഖുനോ രത്തിച്ഛേദം, വത്തഭേദഞ്ച ദസ്സേതുമാഹ **''പരിവാസഞ്ച വത്തഞ്ചാ''**തിആദി. **പരിവാസഞ്ച വത്തഞ്ച സമാദിന്നസ്സാ**തി ''പരിവാസം സമാദിയാമീ''തി പരിവാസഞ്ച ''വത്തം സമാദിയാമീ''തി വത്തഞ്ച പകതത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ സന്തികേ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ വചീഭേദം കത്വാ സമാദിന്നസ്സ. **ഭിക്ഖുനോ**തി പാരിവാസികസ്സ ഭിക്ഖുനോ.

൨൭൨. സഹവാസാദയോ ''ഏകച്ഛന്നേ''തിആദിനാ സയമേവ വക്ഖതി. സഹവാസോ, വിനാവാസോ, അനാരോചനമേവ ചാതി ഇമേഹി തീഹി പാരിവാസികഭിക്ഖുസ്സ രത്തിച്ഛേദോ ച ദുക്കടഞ്ച ഹോതീതി യോജനാ.

൨൭൩. ഉദകപാതേന സമന്താ നിബ്ബകോസസ്സ ഉദകപാതട്ഠാനേന. **ഏകച്ഛന്നേ**തി ഏകച്ഛന്നേ പരിച്ഛന്നേ വാ അപരിച്ഛന്നേ വാ ആവാസേ. പകതത്തേന ഭിക്ഖുനാ സഹ ഉക്ഖിത്തസ്സ നിവാസോ നിവാരിതോതി യോജനാ. **''നിവാരിതോ''**തി ഇമിനാ ദുക്കടം ഹോതീതി ദീപേതി.

൨൭൪. **അന്തോയേവാ**തി ഏകച്ഛന്നസ്സ ആവാസപരിച്ഛേദസ്സ അന്തോയേവ. **''ന ലബ്ഭതീ''**തി ഇമിനാ രത്തിച്ഛേദോ ച ദുക്കടഞ്ച ഹോതീതി ദീപേതി.

൨൭൫. **മഹാഅട്ഠകഥാദിസൂ**തി **ആദി**-സദ്ദേന കുരുന്ദട്ഠകഥാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഉഭിന്ന**ന്തി ഉക്ഖിത്തകപാരിവാസികാനം. ഇതി അവിസേസേന നിദ്ദിട്ഠന്തി യോജനാ.

൨൭൬. ഇമിനാ സഹവാസേന രത്തിച്ഛേദഞ്ച ദുക്കടഞ്ച ദസ്സേത്വാ വിനാവാസേന ദസ്സേതുമാഹ **''അഭിക്ഖുകേ പനാവാസേ''**തി. **ആവാസേ**തി വസനത്ഥായ കതസേനാസനേ. **അനാവാസേ**തി വാസത്ഥായ അകതേ ചേതിയഘരേ വാ ബോധിഘരേ വാ സമ്മജ്ജനിഅട്ടകേ വാ ദാരുഅട്ടകേ വാ പാനീയമാളേ വാ വച്ചകുടിയം വാ ദ്വാരകോട്ഠകേ വാ അഞ്ഞത്ര വാ യത്ഥ കത്ഥചി ഏവരൂപേ ഠാനേ. **വിപ്പവാസം വസന്തസ്സാ**തി പകതത്തേന വിനാ വാസം കപ്പേന്തസ്സ. **രത്തിച്ഛേദോ ച ദുക്കട**ന്തി രത്തിച്ഛേദോ ചേവ വത്തഭേദദുക്കടഞ്ച ഹോതി.

൨൭൭. ഏവം വിപ്പവാസേന രത്തിച്ഛേദദുക്കടാനി ദസ്സേത്വാ അനാരോചനേന ദസ്സേതുമാഹ **''പാരിവാസികഭിക്ഖുസ്സാ''**തിആദി. **ഭിക്ഖും ദിസ്വാനാ**തി ആകാസേനാപി ഗച്ഛന്തം

സമാനസംവാസകം ആഗന്തുകം ഭിക്ഖും ദിസ്വാ. **തഞ്ചണേതി** തസ്മിം ദിട്ഠക്ഖണേയേവ. “അനാരോചേന്തസ്സ ഏവ ഏതസ്സാ”തി പദച്ഛേദോ. **ഏവ**കാരേന രത്തിച്ഛേദോ ച ദുക്കടഞ്ചാതി ഉഭയം ഏതസ്സ ഹോതീതി ദീപേന്തേന അദിട്ഠോ ചേ, രത്തിച്ഛേദോവ ഹോതീതി ഞാപേതി. യഥാഹ - “സോപിസ്സ രത്തിച്ഛേദം കരോതി, അഞ്ഞാതത്താ പന വത്തഭേദദുക്കടം നത്ഥീ”തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൭൫). നാനാസംവാസകേന സഹ വിനയകമ്മം കാതും ന വട്ടതി, തസ്സ അനാരോചനേപി രത്തിച്ഛേദോ ന ഹോതി.

൨൭൫൭-൮. **പാരിവാസികോ** ഭിക്ഖു യത്ഥ സങ്ഘനവകട്ഠാനേ ഠിതോ, **തത്ഥേവ** തസ്മിംയേവ ഠാനേ ഠത്വാ **യഥാവുഡ്ഢം** പകതത്തേഹിപി സദ്ധിം വുഡ്ഢപടിപാടിയാ **പഞ്ച** കിച്ചാനി കാതും വട്ടതീതി യോജനാ.

താനി സരൂപതോ ദസ്സേതുമാഹ **“ഉപോസഥപവാരണ”**ന്തിആദി. ഉപോസഥപവാരണം യഥാവുഡ്ഢം കാതും ലഭതീതി യോജനാ. **ദേന്തീ**തി ഏത്ഥ “ഘണ്ടിം പഹരിത്വാ”തി സേസോ. **സങ്ഘദായകാ**തി കമ്മധാരയസമാസോ. സങ്ഘസ്സ ഏകത്തേപി ഗരൂസു ബഹുവചനനിദ്ദേസോ. **“ദേതി ചേ സങ്ഘദായകോ”**തിപി പാഠോ. തത്ഥ ഘണ്ടിം പഹരിത്വാ ഭാജേത്വാ ദേന്തോ സങ്ഘോ വസ്സികസാടികം ദേതി ചേ, പാരിവാസികോ **യഥാവുഡ്ഢം** അത്തനോ പത്തട്ഠാനേ ലഭതീതി യോജനാ.

ഓണോജനന്തി വിസ്സജ്ജനം, സങ്ഘതോ അത്തനോ പത്താനം ദ്വിന്നം, തിണ്ണം വാ ഉദ്ദേസഭത്താദീനം അത്തനോ പുഗ്ഗലികഭത്തപച്ചാസായ പടിഗ്ഗഹേത്വാ “മയ്ഹം അജ്ജ ഭത്തപച്ചാസാ അത്ഥി, സ്വേ ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി വത്വാ സങ്ഘവിസ്സജ്ജനം ലഭതീതി വുത്തം ഹോതി. **ഭത്ത**ന്തി ആഗതാഗതേഹി വുഡ്ഢപടിപാടിയാ ഗഹേത്വാ ഗന്തബ്ബം വിഹാരേ സങ്ഘസ്സ ചതുസ്സാലഭത്തം. തഥാ പാരിവാസികോ യഥാവുഡ്ഢം ലഭതീതി യോജനാ. **ഇമേ പഞ്ചാ**തി വുത്തമേവത്ഥം നിഗമയതി.

തത്രായം വിനിച്ഛയോ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൭൫) - **ഉപോസഥപവാരണേ** താവ പാതിമോക്ഖേ ഉദ്ദിസ്സമാനേ ഹത്ഥപാസേ നിസീദിതും വട്ടതി. **മഹാപച്ചരിയം** പന “പാളിയാ അനിസീദിത്വാ പാളിം വിഹായ ഹത്ഥപാസം അമുഞ്ചന്തേന നിസീദിതബ്ബ”ന്തി വുത്തം. പാരിസുദ്ധിഉപോസഥേ കരിയമാനേ സങ്ഘനവകട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ തത്ഥേവ നിസിന്നേന അത്തനോ പാളിയാ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ കാതബ്ബോവ. പവാരണായപി സങ്ഘനവകട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ തത്ഥേവ നിസിന്നേന അത്തനോ പാളിയാ പവാരേതബ്ബം. സങ്ഘേന ഘണ്ടിം പഹരിത്വാ ഭാജിയമാനം വസ്സികസാടികമ്പി അത്തനോ പത്തട്ഠാനേ ഗഹേതും വട്ടതി.

ഓണോജനേ സചേ പാരിവാസികസ്സ ദ്വേ തീണി ഉദ്ദേസഭത്താദീനി പാപുണന്തി, അഞ്ഞാ ചസ്സ പുഗ്ഗലികഭത്തപച്ചാസാ ഹോതി, താനി പടിപാടിയാ ഗഹേത്വാ “ഭന്തേ, ഹേട്ഠാ ഗാഹേഥ, അജ്ജ മയ്ഹം ഭത്തപച്ചാസാ അത്ഥി, സ്വേവ ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി വത്വാ വിസ്സജ്ജേതബ്ബാനി, ഏവം താനി പുനദിവസേസു ഗണ്ഹിതും ലഭതി. “പുനദിവസേ സബ്ബപഠമം ഏതസ്സ ദാതബ്ബ”ന്തി **കുരുന്ദിയം** വുത്തം. യദി പന ന ഗണ്ഹാതി ന വിസ്സജ്ജേതി, പുനദിവസേ ന ലഭതി. ഇദം ഓണോജനം നാമ പാരിവാസികസ്സേവ ഓദിസ്സ അനുഞ്ഞാതം. കസ്മാ? തസ്സ ഹി സങ്ഘനവകട്ഠാനേ നിസിന്നസ്സ ഭത്തഗ്ഗേ യാഗുഖജ്ജകാദീനി പാപുണന്തി വാ ന വാ, തസ്മാ “സോ ഭിക്ഖാഹാരേന മാ കിലമിത്ഥാ”തി ഇദമസ്സ സങ്ഗഹകരണത്ഥായ ഓദിസ്സ അനുഞ്ഞാതം.

ഭത്തേ ചതുസ്സാലഭത്തം യഥാവുഡ്ഢം ലഭതി, പാളിയാ പന ഗന്തും വാ ഠാതും വാ ന ലഭതി. തസ്മാ പാളിതോ ഓസക്കിത്വാ ഹത്ഥപാസേ ഠിതേന ഹത്ഥം പസാരേത്വാ യഥാ സേനോ നിപതിത്വാ ഗണ്ഹാതി, ഏവം ഗണ്ഹിതബ്ബം. ആരാമികസമണുദ്ദേസേഹി ആഹരാപേതും ന ലഭതി. സചേ സയമേവ ആഹരന്തി, വട്ടതി. രഞ്ഞോ മഹാപേളഭത്തേപി ഏസേവ നയോ. ചതുസ്സാലഭത്തേ പന സചേ ഓണോജനം കത്തുകാമോ ഹോതി, അത്തനോ അത്ഥായ ഉക്ഖിത്തേ പിണ്ഡേ “അജ്ജ മേ ഭത്തം അത്ഥി, സ്വേവ ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി വത്തബ്ബം. “പുനദിവസേ ദ്വേ പിണ്ഡേ ലഭതീ”തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൭൫) **മഹാപച്ചരിയം** വുത്തം. ഉദ്ദേസഭത്താദീനിപി പാളിതോ ഓസക്കിത്വാവ ഗഹേതബ്ബാനി. യത്ഥ പന നിസീദാപേത്വാ പരിവിസന്തി , തത്ഥ സാമണേരാനം ജേട്ഠകേന ഭിക്ഖൂനം സങ്ഘനവകേന ഹുത്വാ നിസീദിതബ്ബന്തി.

പാരിവാസികക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ.

സമഥക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ

൨൭൩൬. ഇദാനി സമഥവിനിച്ഛയം ദസ്സേതും യേസു അധികരണേസു സന്തേസു സമഥേഹി ഭവിതബ്ബം, താനി താവ ദസ്സേന്തോ ആഹ **"വിവാദാധാരതാ"**തിആദി. **വിവാദാധാരതാ**തി വിവാദാധികരണം. **ആപത്താധാരതാ**തി എത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **ആധാരതാ**തി അധികരണപരിയായോ. ആധാരീയതി അഭിഭുയ്യതി വൂപസമ്മതി സമഥേഹീതി **ആധാരോ,** വിവാദോ ച സോ ആധാരോ ചാതി **വിവാദാധാരോ,** സോ ഏവ **വിവാദാധാരതാ**. ഏവമാധാരാധികരണ-സദ്ദാനം വിവാദാദിസദ്ദേഹി സഹ കമ്മധാരയസമാസോ ദട്ഠബ്ബോ. അധികരീയതി അഭിഭുയ്യതി വൂപസമ്മതി സമഥേഹീതി **അധികരണ**ന്തി വിവാദാദിചതുബ്ബിധമേവ പാളിയം ദസ്സിതം. അയമത്ഥോ ''ഏതേസം തു ചതുന്നമ്പി, സമത്താ സമഥാ മതാ''തി വക്ഖമാനേന വിഞ്ഞായതി.

൨൭൩൭. ഏതാനി ചത്താരി അധികരണാനി ച ''ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ വിവദന്തി 'ധമ്മോ'തി വാ 'അധമ്മോ'തി വാ''തി (ചൂളവ॰ ൨൧൫) അട്ഠാരസ **ഭേദകാരകവത്ഥൂനി** ച മഹേസിനാ വുത്താനി. **തത്ഥ** തേസു ചതൂസു അധികരണേസു **വിവാദോ** അധികരണസങ്ഖാതോ ഏതാനി അട്ഠാരസ ഭേദകരവത്ഥൂനി **നിസ്സിതോ** നിസ്സായ പവത്തോതി യോജനാ.

൨൭൩൮. വിപത്തിയോ ചതസ്സോവാതി ''ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖും അനുവദന്തി സീലവിപത്തിയാ വാ ആചാരവിപത്തിയാ വാ ദിട്ഠിവിപത്തിയാ വാ ആജീവവിപത്തിയാ വാ''തി (ചൂളവ॰ ൨൧൫) വുത്താ ചതസ്സോ വിപത്തിയോ. ദിട്ഠാദീനം അനുഗന്ത്വാ സീലവിപത്തിആദീഹി വദനം ചോദനാ **അനുവാദോ. ഉപാഗതോ**തി നിസ്സിതോ, അനുവാദോ ചതസ്സോ വിപത്തിയോ നിസ്സായ പവത്തോതി അത്ഥോ. ''തത്ഥാ''തി പഠമമേവ നിദ്ധാരണസ്സ വുത്തത്താ ഇധ പുനവചനേ പയോജനം ന ദിസ്സതി, ''സമ്ഭവാ''തി വചനസ്സാപി ന കോചി അത്ഥവിസേസോ ദിസ്സതി. തസ്മാ ''ആപത്താധാരതാ തത്ഥ, സത്തആപത്തിസമ്ഭവാ''തി പാഠോ ന യുജ്ജതി, **"ആപത്താധാരതാ നാമ, സത്ത ആപത്തിയോ മതാ"**തി പാഠോ യുത്തതരോ, **ആപത്താധാരതാ നാമ** ആപത്താധികരണം നാമ **സത്ത ആപത്തിയോ മതാ** സത്ത ആപത്തിയോവ അധിപ്പേതാതി അത്ഥോ.

൨൭൩൯. സങ്ഘകിച്ചാനി നിസ്സായാതി അപലോകനകമ്മാദീനി ചത്താരി സങ്ഘകമ്മാനി ഉപാദായ കിച്ചാധികരണാഭിധാനം സിയാ, കിച്ചാധികരണം നാമ ചത്താരി സങ്ഘകമ്മാനീതി അത്ഥോ. **ഏതേസം തു ചതുന്നമ്പീ**തി ഏതേസം പന ചതുന്നമ്പി അധികരണാനം. **സമത്താ**തി വൂപസമഹേതുത്താ. **സമഥാ മതാ**തി സമ്മുഖാവിനയാദയോ സത്ത അധികരണസമഥാതി അധിപ്പേതാ. അധികരണാനി സമേന്തി, സമ്മന്തി വാ ഏതേഹീതി **"സമഥാ"**തി വുച്ചന്തീതി ''സമത്താ സമഥാ മതാ''തി ഇമിനാ **സമഥ**-സദ്ദസ്സ അന്വത്ഥം ദീപേതി.

൨൭൪൦-൧. തേ സരൂപതോ ദസ്സേതുമാഹ **"സമ്മുഖാ"**തിആദി. **"വിനയോ"**തി ഇദം **സമ്മുഖാ**ദിപദേഹി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം ''സമ്മുഖാവിനയോ സതിവിനയോ അമൂള്ഹവിനയോ''തി. **"പടിഞ്ഞാവിനയോ"**തി ച പടിഞ്ഞാതകരണം വുത്തം. **സത്തമോ വിനയോ**തി സമഥോ അധിപ്പേതോ.

തിണവത്ഥാരകോതി ഇമേ സത്ത സമഥാ ബുദ്ധേനാദിച്ചബന്ധുനാ വുത്താതി യോജനാ.

൨൭൬൬. ചതൂസു അധികരണേസു യം അധികരണം യത്തകേഹി സമഥേഹി സമ്മതി, തേ സങ്ഗഹേത്വാ ദസ്സേന്തോ ആഹ **"വിവാദോ"**തിആദി.

൨൭൬൭-൮. "വിവാദോ"തിആദിനാ ഉദ്ദിട്ഠമത്ഥം നിദ്ദിസന്തോ ആഹ **"ഛട്ഠേനാ"**തിആദി. **എത്ഥ** ഏതേസു ചതൂസു അധികരണേസു, സമഥേസു ച കിം കേന സമ്മതീതി ചേ? **വിവാദോ** വിവാദാധികരണം **ഛട്ഠേന** യേഭുയ്യസികായ, **പഠമേന** സമഥേന സമ്മുഖാവിനയേന ചാതി ദ്വീഹി സമഥേഹി **സമ്മതി**. യസ്സാ കിരിയായ ധമ്മവാദിനോ ബഹുതരാ, ഏസാ **യേഭുയ്യസികാ**. "സങ്ഘസമ്മുഖതാ, ധമ്മസമ്മുഖതാ, വിനയസമ്മുഖതാ, പുഗ്ഗലസമ്മുഖതാ"തി (ചൂളവ॰ ൨൨൯, ൨൩൪, ൨൩൬, ൨൩൭, ൨൪൨) വുത്താനം സങ്ഘാദീനം ചതുന്നം സന്നിധാനേന വാ ഗണപുഗ്ഗലേഹി സമിയമാനം വിവാദാധികരണം സങ്ഘസമ്മുഖതം വിനാ ഇതരേഹി തീഹി വാ സമ്മതീതി വുത്തം ഹോതി.

ഏത്ഥ ച കാരകസങ്ഘസ്സ സങ്ഘസാമഗ്ഗിവസേന സമ്മുഖീഭാവോ **സങ്ഘസമ്മുഖതാ,** സമേതബ്ബസ്സ വത്ഥുനോ ഭൂതതാ **ധമ്മസമ്മുഖതാ,** യഥാ തം സമേതബ്ബം, തഥേവസ്സ സമനം **വിനയസമ്മുഖതാ,** യോ ച വിവദതി, യേന ച വിവദതി, തേസം ഉഭിന്നം അത്ഥപച്ചത്ഥികാനം സമ്മുഖീഭാവോ **പുഗ്ഗലസമ്മുഖതാ**.

"അനുവാദോ ചതൂഹിപീ"തി ഉദ്ദിട്ഠം നിദ്ദിസന്തോ ആഹ **"സമ്മുഖാ"**തിആദി. **അനുപുബ്ബേനാ**തി അനുപടിപാടിയാ. **സമ്മുഖാവിനയാദീഹി തീഹിപീ**തി സമ്മുഖാവിനയസതിവിനയഅമൂള്ഹവിനയേഹി തീഹിപി. **തഥേവാ**തി യഥാ തീഹി, തഥാ **പഞ്ചമേന** തസ്സപാപിയസികാസമഥേനാപി അനുവാദോ സമ്മതി, പഗേവ ചതൂഹീതി അത്ഥോ.

യോ പാപുസ്സന്നതായ പാപിയോ പുഗ്ഗലോ, തസ്സ കത്തബ്ബതോ **"തസ്സപാപിയസികാ"**തി കമ്മം വുച്ചതി. ആയസ്മതോ ദബ്ബസ്സ മല്ലപുത്തസ്സ വിയ സതിവേപുല്ലപ്പത്തസ്സ ഖീണാസവസ്സ കതാ അമൂലികാ സീലവിപത്തിചോദനാ സമ്മുഖാവിനയേന, ഞത്തിചതുത്ഥായ കമ്മവാചായ ദിന്നേന സതിവിനയേന ച സമ്മതി. ഉമ്മത്തകസ്സ ഭിക്ഖുനോ കതാ ആപത്തിചോദനാ സമ്മുഖാവിനയേന ച തഥേവ ദിന്നേന അമൂള്ഹവിനയേന ച സമ്മതി. സങ്ഘമജ്ഝേ ആപത്തിയാ ചോദിയമാനസ്സ അവജാനിത്വാ പടിജാനനാദിം കരോന്തസ്സ പാപഭിക്ഖുനോ ബഹുലാപത്തിചോദനാ സമ്മുഖാവിനയേന ചേവ തഥേവ പകതേന തസ്സപാപിയസികാകമ്മേന ച വൂപസമ്മതീതി വുത്തം ഹോതി.

"ആപത്തി പന തീഹേവാ"തി ഉദ്ദേസസ്സ നിദ്ദേസമാഹ **"സമ്മുഖേനാ"**തിആദി. **സമ്മുഖേന** സമ്മുഖാവിനയേന, **പടിഞ്ഞായ** പടിഞ്ഞാതകരണേന, തിണവത്ഥാരകേന വാ ഇമേഹി തീഹി ഏവ സമഥേഹി **സാ ആപത്തി** ആപത്താധികരണം ഉപസമം യാതീതി യോജനാ. ഏത്ഥ **പടിഞ്ഞാതകരണം** നാമ ആപത്തിം പടിഗ്ഗണ്ഹന്തേന "പസ്സസീ"തി വുത്തേ ആപത്തിം ദേസേന്തേന "ആമ പസ്സാമീ"തി സമ്പടിച്ഛനം. **തിണവത്ഥാരകം** പന സയമേവ വക്ഖതി.

തീഹേവ സമഥേഹീതി ഏത്ഥ ഗരുകാപത്തി സമ്മുഖാവിനയേന, പടിഞ്ഞാതകരണേന ചാതി ദ്വീഹി, ലഹുകാപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ സങ്ഘേ വാ ഗണേ വാ പുഗ്ഗലേ വാ ദേസനായ സമ്മുഖാവിനയേന ചേവ പടിഞ്ഞാതകരണേന ച, കോസമ്ബകാനം വിഗ്ഗഹസദിസം മഹാവിഗ്ഗഹം കരോന്തേഹി ആപന്നാ അനേകവിധാ ആപത്തിയോ സചേ ഹോന്തി, താസു വക്ഖമാനസരൂപം ഥുല്ലവജ്ജാദിം ഠപേത്വാ അവസേസാ സബ്ബാ ആപത്തിയോ സമ്മുഖാവിനയേന, തിണവത്ഥാരകേന ച സമ്മന്തീതി അത്ഥോ.

കിച്ചം കിച്ചാധികരണം **ഏകേന** സമ്മുഖാവിനയേനേവ സമ്മതീതി യോജനാ.

൨൭൦. **യേഭുയ്യസികകമ്മേ**തി ഏത്ഥ നിമിത്തത്ഥേ ഭുമ്മം. **സലാകം ഗാഹയേ**തി വിനിച്ഛയകാരകേ സങ്ഘേ ധമ്മവാദീനം ബഹുത്തം വാ അപ്പതരത്തം വാ ജാനിതും വക്ഖമാനേന നയേന സലാകം ഗാഹാപേയ്യ. **ബുധോ**തി "ന ഛന്ദാഗതിം ഗച്ഛതി…പേ॰… ഗഹിതാഗഹിതഞ്ച ജാനാതീ"തി വുത്തം പഞ്ചഹി അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം പുഗ്ഗലം ദസ്സേതി. **"ഗൂള്ഹേനാ"**തിആദിനാ സലാകഗ്ഗാഹപ്പകാരോ ദസ്സിതോ. **കണ്ണജപ്പേനാ**തി ഏത്ഥ കണ്ണേ ജപ്പോ യസ്മിം സലാകഗ്ഗാഹപയോഗേതി വിഗ്ഗഹോ. ഏത്ഥ **ഗൂള്ഹസലാകഗ്ഗാഹോ** നാമ ധമ്മവാദിസലാകാ ച അധമ്മവാദിസലാകാ ച വിസും വിസും ചീവരകണ്ണേ പക്ഖിപിത്വാ പുഗ്ഗലാനം സന്തികം വിസും വിസും ഉപസങ്കമിത്വാ സലാകാ വിസും വിസും ദസ്സേത്വാ "ഇതോ തവ രുച്ചനകം ഗണ്ഹാഹീ"തി രഹോ ഠത്വാ ഗാഹാപനം. **വിവടകം** നാമ ധമ്മവാദീനം ബഹുഭാവം ഞത്വാ സബ്ബേസു ജാനന്തേസു പുഗ്ഗലാനം സന്തികം ഗാഹാപനം. **കണ്ണജപ്പനം** നാമ ഏവമേവ കണ്ണമൂലേ രഹോ ഠത്വാ ഗാഹാപനം.

൨൭൧. **അലജ്ജുസ്സദേ**തി ഏത്ഥ "സങ്ഘേ"തി സേസോ. **ലജ്ജിസു ബാലേസൂ**തി ഏത്ഥാപി "ഉസ്സദേസൂ"തി വത്തബ്ബം.

൨൭൨. **സകേന കമ്മുനായേവാ**തി അത്തനോ യം കിച്ചം, തേനേവാതി.

൨൭൩-൪. **"ആപജ്ജതീ"**തിആദി "അലജ്ജീ, ലജ്ജീ, ബാലോ"തി ജാനനസ്സ ഹേതുഭൂതകമ്മദസ്സനം. **ദുച്ചിന്തിതോ**തി അഭിജ്ഝാദിതിവിധമനോദുച്ചരിതവസേന ദുട്ഠു ചിന്തേന്തോ. **ദുബ്ഭാസീ**തി മുസാവാദാദിചതുബ്ബിധവചീദുച്ചരിതവസേന വചീദ്വാരേ പഞ്ഞത്താനം സിക്ഖാപദാനം വീതിക്കമവസേന ദുട്ഠു ഭാസനസീലോ. **ദുക്കടകാരികോ**തി പാണാതിപാതാദിതിവിധകായദുച്ചരിതവസേന കായദ്വാരേ പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദാനം വീതിക്കമവസേന കുച്ഛിതകമ്മസ്സ കരണസീലോ. **ഇതി ലക്ഖണേനേവാ**തി യഥാവുത്തം അലജ്ജീലജ്ജീബാലലക്ഖണം നിഗമേതി.

൨൭൫. "യേഭുയ്യസികാ"തിആദിഗാഥാഹി നിദ്ദിട്ഠമേവ അത്ഥം നിഗമേതുമാഹ **"തിധാ"**തിആദി. **തിധാസലാകഗാഹേനാ**തി തിവിധസ്സ സലാകഗാഹസ്സ അഞ്ഞതരേന. ബഹുകാ ധമ്മവാദിനോ യദി സിയുന്തി യോജനാ. **കാതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ "വിവാദാധികരണവൂപസമന"ന്തി സേസോ.

൨൭൬. യോ പുഗ്ഗലോ അലജ്ജീ ച ഹോതി സാനുവാദോ ച **കമ്മതോ** കായകമ്മതോ, വചീകമ്മതോ ച അസുചി ച സമ്ബുദ്ധജിഗുച്ഛനീയോതി അത്ഥോ. **സോ** ഏവംവിധോ പാപ**പുഗ്ഗലോ** തസ്സ പാപിയസികകമ്മസ്സ യോഗോ

ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **സാനുവാദോതി** എത്ഥ **അനുവാദോ** നാമ ചോദനാ, സഹ അനുവാദേന വത്തതീതി **സാനുവാദോ,** പാപഗരഹിതപുഗ്ഗലേഹി കാതബ്ബചോദനായ അനുരൂപോതി അത്ഥോ.

൨൭൭൫-൯. **ഭണ്ഡനേ**തി കലഹസ്സ പുബ്ബഭാഗേ. **കലഹേ**തി കായവചീദ്വാരപ്പവത്തേ ഹത്ഥപരാമസാദികേ കലഹേ ച. **വിവാദമ്ഹി അനപ്പകേ**തി ബഹുവിധേ വിവാദേ ജാതേ. **ബഹുഅസ്സാമണേ ചിണ്ണേ**തി സമണാനം അനനുച്ഛവികേ നാനപ്പകാരേ കായികവാചസികവീതിക്കമേ ച കതേ. **അനഗ്ഗേ**തി അനന്തേ. **ഭസ്സകേ**തി കുച്ഛിതേ അമനാപവചനേ ചിണ്ണേതി യോജനാ, **ഭാസിതേ**തി അത്ഥോ. **ഗവേസന്ത**ന്തി ഗവേസിയമാനം, ആപത്താധികരണന്തി സേസോ. **വാള**ന്തി ചണ്ഡം. **കക്ഖള**ന്തി ആസജ്ജം. **കാതബ്ബ**ന്തി വൂപസമേതബ്ബം.

൨൭൮൦-൨. യഥാ ച വൂപസമ്മതി, തഥാ തിണവത്ഥാരകേ സുദ്ധോ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ.

ഥുല്ലവജ്ജന്തി പാരാജികഞ്ചേവ സങ്ഘാദിസേസഞ്ച. **ഗിഹീഹി പടിസംയുത**ന്തി ഗിഹീനം ജാതിആദീഹി പാളിയാ ആഗതേഹി ദസഹി അക്കോസവത്ഥൂഹി, അട്ഠകഥാഗതേഹി ച തദഞ്ഞേഹി അക്കോസവത്ഥൂഹി ഖുംസനവമ്ഭനപച്ചയാ ച ധമ്മികപടിസ്സവസ്സ അസച്ചാപനപച്ചയാ ച ആപന്നാപത്തിം. ഏസാ ഏവ ഹി ആപത്തി ഗിഹിപടിസംയുത്താ നാമ **പരിവാരേ** "അത്ഥി ഗിഹിപടിസംയുത്താ, അത്ഥി നഗിഹിപടിസംയുത്താ"തി ദുകം നിക്ഖിപിത്വാ "ഗിഹിപടിസംയുത്താതി സുധമ്മത്ഥേരസ്സ ആപത്തി, യാ ച ധമ്മികസ്സ പടിസ്സവസ്സ അസച്ചാപനേ ആപത്തി. അവസേസാ നഗിഹിപടിസംയുത്താ"തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧) വചനതോ.

സുധമ്മത്ഥേരസ്സ ആപത്തീതി ച തേന ചിത്തസ്സ ഗഹപതിനോ ജാതിം പടിച്ച ഖുംസനവമ്ഭനപച്ചയാ ആപന്നാ ഓമസവാദസിക്ഖാപദവിഭാഗഗതാ ദുക്കടാപത്തി ഗഹേതബ്ബാ. ഇദഞ്ച ഉപലക്ഖണമത്തം, തസ്മാ ഇതരേഹിപി അക്കോസവത്ഥൂഹി ഗിഹിം ഖുംസേന്താനം വമ്ഭേന്താനം ഇതരേസം ഭിക്ഖൂനം സാ ആപത്തി ഗിഹിപടിസംയുത്താവാതി വേദിതബ്ബം. തഥാ ആപന്നം ആപത്തിം ദേസാപേന്തേന ദസ്സനൂപചാരം അവിജഹാപേത്വാ സവനൂപചാരം ജഹാപേത്വാ ഏകംസേ ഉത്തരാസങ്ഗം കാരാപേത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദാപേത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗണ്ഹാപേത്വാ സാ ആപത്തി ദേസാപേതബ്ബാ.

ദിട്ഠാവികമ്മികന്തി ദിട്ഠാവികമ്മേ നിയുത്തോ ദിട്ഠാവികമ്മികോ, തം, **അട്ഠകഥായം** "യേ പന 'ന മേതം ഖമതീ'തി അഞ്ഞമഞ്ഞം ദിട്ഠാവികമ്മം കരോന്തീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൧൪) യേ പുഗ്ഗലാ ദസ്സിതാ, തേസമഞ്ഞതരസ്സേവ ഗഹണം.

യോതി ഭണ്ഡനകാരകേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം മഹന്തം വിഗ്ഗഹം കത്വാ സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ ആപന്നോ യോ ഭിക്ഖു. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം തിണവത്ഥാരകസമഥകാരകേ ഭിക്ഖുസമൂഹേ. **ന ഹോതീ**തി ഛന്ദം ദത്വാ തം ഭിക്ഖുപരിസം അനാഗതത്താ ന സംവിജ്ജതി. തഞ്ച ഠപേത്വാതി യോജനാ.

തിണവത്ഥാരകേ കതേ സതി യാവ ഉപസമ്പദമാളതോ പഭുതി ആപന്നായ **സേസായ ആപത്തിയാ** നിരാപത്തി ഹുത്വാ **സുദ്ധോ ഹോതി** സങ്ഘോതി യോജനാ.

സമഥക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ.

ഖുദ്ദകവത്ഥുക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ

൨൭൮. **കുട്ടേ**തി ഇട്ഠകാസിലാദാരുകുട്ടാനം അഞ്ഞതരസ്മിം. **അട്ടാനേ**തി ഏത്ഥ **അട്ടാനം** നാമ രുക്ഖേ ഫലകം വിയ തച്ഛേത്വാ അട്ഠപദാകാരേന രാജിയോ ഛിന്ദിത്വാ നഹാനതിത്ഥേ നിഖണന്തി, തത്ഥ ചുണ്ണാനി ആകിരിത്വാ മനുസ്സാ കായം ഘംസന്തി.

൨൭൯. **ഗന്ധബ്ബഹത്ഥേനാ**തി നഹാനതിത്ഥേ ഠപിതേന ദാരുമയഹത്ഥേന. തേന കിര ചുണ്ണാനി ഗഹേത്വാ മനുസ്സാ സരീരം ഘംസന്തി. **കുരുവിന്ദകസുത്തിയാ**തി കുരുവിന്ദകപാസാണചുണ്ണാനി ലാഖായ ബന്ധിത്വാ കതഗുളികകലാപകോ വുച്ചതി, തം ഉഭോസു അന്തേസു ഗഹേത്വാ സരീരം ഘംസന്തി. **മല്ലകേനാ**തി മകരദന്തകം ഛിന്ദിത്വാ മല്ലകമൂലസണ്ഠാനേന കതേന മല്ലകേന, ഇദം ഗിലാനസ്സാപി ന വട്ടതി. **അഞ്ഞമഞ്ഞഞ്ച കായതോ**തി അഞ്ഞമഞ്ഞം സരീരേന ഘംസേയ്യ.

൨൮൦. **അകതം മല്ലകം** നാമ മകരദന്തേ അച്ഛിന്ദിത്വാ കതം, ഇദം അഗിലാനസ്സ ന വട്ടതി.

൨൮൧. **കപാലിട്ഠകഖണ്ഡാനീ**തി കപാലഖണ്ഡഇട്ഠകഖണ്ഡാനി. **സബ്ബസ്സാ**തി ഗിലാനാഗിലാനസ്സ സരീരേ ഘംസിത്വാ ഉബ്ബട്ടേതും വട്ടതി. **"പുഥുപാണിക"**ന്തി ഹത്ഥപരികമ്മം വുച്ചതി, തസ്മാ സബ്ബസ്സ ഹത്ഥേന പിട്ഠിപരികമ്മം കാതും വട്ടതി. **"വത്ഥവട്ടീ"**തി ഇദം **പാളിയം** വുത്തഉക്കാസികസ്സ പരിയായം, തസ്മാ നഹായന്തസ്സ യസ്സ കസ്സചി നഹാനസാടകവട്ടിയാപി ഘംസിതും വട്ടതി.

൨൮൨. **ഫേണകം** നാമ സമുദ്ദഫേണം. **കഥല**ന്തി കപാലഖണ്ഡം. പാദഘംസനേ **വുത്താ** അനുഞ്ഞാതാ. **കതകം** നാമ പദുമകണ്ണികാകാരം പാദഘംസനത്ഥം കണ്ടകേ ഉട്ഠാപേത്വാ കതം, ഏതം നേവ പടിഗ്ഗഹേതും, ന പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി.

൨൮൮. **യം കിഞ്ചിപി അലങ്കാര**ന്തി ഹത്ഥൂപഗാദിഅലങ്കാരേസു യം കിഞ്ചി അലങ്കാരം.

൨൮൯. **ഓസണ്ഠേയ്യാ**തി അലങ്കാരത്ഥം സങ്ഖരോന്തോ നമേയ്യ. **ഹത്ഥഫണകേനാ**തി ഹത്ഥേനേവ ഫണകിച്ചം കരോന്താ അങ്ഗുലീഹി ഓസണ്ഠേന്തി. **ഫണകേനാ**തി ദന്തമയാദീസു യേന കേനചി. **കോച്ഛേനാ**തി ഉസിരമയേന വാ മുഞ്ജപബ്ബജമയേന വാ കോച്ഛേന.

൨൯൦. **സിത്ഥതേലോദതേലേഹീ**തി സിത്ഥതേലഞ്ച ഉദകതേലഞ്ചാതി വിഗ്ഗഹോ, തേഹി. തത്ഥ **സിത്ഥതേലം** നാമ മധുസിത്ഥകനിയ്യാസാദി യം കിഞ്ചി ചിക്കണം. **ചിക്കണം** നാമ നിയ്യാസം. **ഉദകതേലം** നാമ ഉദകമിസ്സകം തേലം. കത്ഥചി പോത്ഥകേസു "സിട്ഠാ"തി പാഠോ, സോയേവത്ഥോ. **അനുലോമനിപാതത്ഥ**ന്തി നലാടാഭിമുഖം അനുലോമേന പാതനത്ഥം. **ഉദ്ധലോമേനാ**തി ഉദ്ധഗ്ഗം ഹുത്വാ ഠിതലോമേന.

൨൯൧. **ഹത്ഥം തേലേന തേമേത്വാ**തി കരതലം തേലേന മക്ഖേത്വാ. **സിരോരുഹാ** കേസാ. **ഉണ്ഹാഭിതത്തസ്സാ**തി ഉണ്ഹാഭിതത്തരജസിരസ്സ. അല്ലഹത്ഥേന സിരോരുഹേ പുഞ്ഛിതും വട്ടതീതി യോജനാ.

൨൬൯. ആദാസേ ഉദപത്തേ വാതി ഏത്ഥ കംസപത്താദീനിപി, യേസു മുഖനിമിത്തം പഞ്ഞായതി, സബ്ബാനി ആദാസസങ്ഖമേവ ഗച്ഛന്തി, കഞ്ജിയാദീനിപി ച ഉദപത്തസങ്ഖമേവ, തസ്മാ യത്ഥ കത്ഥചി ഓലോകേന്തസ്സ ദുക്കടം.

൨൬൯. യേന ഹേതുനാ മുഖം ഓലോകേന്തസ്സ അനാപത്തി, തം ദസ്സേതുമാഹ **"സഞ്ഛവി"**ന്തിആദി. ആബാധപച്ചയാ "മേ മുഖേ വണോ സഞ്ഛവി നു ഖോ, ഉദാഹു ന സഞ്ഛവീ"തി മുഖം ദട്ഠുഞ്ച "അഹം ജിണ്ണോ നു ഖോ, ഉദാഹു നോ"തി അത്തനോ ആയുസങ്ഖാരജാനനത്ഥഞ്ച മുഖം ദട്ഠും വട്ടതീതി യോജനാ.

൨൭൦. നച്ചം വാതി യം കിഞ്ചി നച്ചം അന്തമസോ മോരനച്ചമ്പി. **ഗീതന്തി** യം കിഞ്ചി നടഗീതം വാ സാധുഗീതം വാ അന്തമസോ ദന്തഗീതമ്പി, യം "ഗായിസ്സാമാ"തി പുബ്ബഭാഗേ ഓകൂജന്താ കരോന്തി, ഏതമ്പി ന വട്ടതി. **വാദിതന്തി** യം കിഞ്ചി വാദിതം. **ദട്ഠും വാ പന സോതും വാ**തി നച്ചം ദട്ഠും വാ ഗീതം വാദിതം സോതും വാ.

൨൭൧. സയം നച്ചന്തസ്സ വാ നച്ചാപേന്തസ്സ വാ ഗായന്തസ്സ വാ ഗായാപേന്തസ്സ വാ വാദേന്തസ്സ വാ വാദാപേന്തസ്സ വാ ദുക്കടമേവ **അട്ഠകഥായ** (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൪൮) വുത്തന്തി തദേകദേസം ദസ്സേതുമാഹ **"ദട്ഠുമന്തമസോ"**തിആദി.

൨൭൨. സുണാതീതി ഗീതം വാ വാദിതം വാ. **പസ്സതീ**തി നച്ചം പസ്സതി.

൨൭൩. പസ്സിസ്സാമീതി ഏത്ഥ "സുണിസ്സാമീ"തി സേസോ. "നച്ചം പസ്സിസ്സാമി, ഗീതം, വാദിതം വാ സുണിസ്സാമീ"തി വിഹാരതോ വിഹാരം ഗച്ഛതോ വാപി ദുക്കടം ഹോതീതി യോജനാ.

൨൭൪. ഉട്ഠഹിത്വാന ഗച്ഛതോതി "നച്ചം പസ്സിസ്സാമീ"തി, "ഗീതം, വാദിതം വാ സുണിസ്സാമീ"തി നിസിന്നട്ഠാനതോ ഉട്ഠഹിത്വാ അന്തോവിഹാരേപി തം തം ദിസം ഗച്ഛതോ ആപത്തി ഹോതീതി യോജനാ. വീഥിയം ഠത്വാ ഗീവം പസാരേത്വാ പസ്സതോപി ച ആപത്തീതി യോജനാ.

൨൭൫. ദീഘാതി ദ്വങ്ഗുലതോ ദീഘാ. **ന ധാരേയ്യാ**തി ന ധാരേതബ്ബാ. **ദ്വങ്ഗുലം വാ ദുമാസം വാ**തി ഏത്ഥ ദ്വേ അങ്ഗുലാനി പരിമാണം ഏതസ്സാതി **ദ്വങ്ഗുലോ,** കേസോ. ദ്വേ മാസാ ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദോ അസ്സാതി **ദുമാസോ**. കേസം ധാരേന്തോ ദ്വങ്ഗുലം വാ ധാരേയ്യ ദുമാസം വാ. **തതോ ഉദ്ധം ന വട്ടതീ**തി തതോ ദ്വങ്ഗുലതോ വാ ദുമാസതോ വാ കേസതോ ഉദ്ധം കേസം ധാരേതും ന വട്ടതി.

അഥ വാ ദ്വേ അങ്ഗുലാനി സമാഹടാനി **ദ്വങ്ഗുലം,** ദ്വേ മാസാ സമാഹടാ **ദുമാസം,** ഉഭയത്ഥ അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം. കേസേ ധാരേന്തോ ദ്വങ്ഗുലമത്തം വാ ധാരേയ്യ ദുമാസമത്തം വാ, **തതോ** കാലപരിമാണതോ ഉദ്ധം കേസേ ധാരേതും ന വട്ടതീതി അത്ഥോ. സചേ കേസേ അന്തോദ്വേമാസേ ദ്വങ്ഗുലേ പാപുണന്തി, അന്തോദ്വേമാസേയേവ ഛിന്ദിതബ്ബാ. ദ്വങ്ഗുലേ ഹി അതിക്കമേതും ന വട്ടതി. സചേപി ന ദീഘാ, ദ്വേമാസതോ ഏകദിവസമ്പി അതിക്കമേതും ന ലബ്ഭതിയേവ. ഏവമയം ഉഭയേനപി ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേനേവ വുത്തോ, തതോ ഓരം പന നവട്ടനഭാവോ നാമ നത്ഥി.

൨൭൬. ദീഘേ നഖേ, ദീഘാനി നാസികലോമാനി ച ന ധാരയേതി യോജനാ, ന ധാരേയ്യ, ഛിന്ദേയ്യാതി അത്ഥോ. **വീസതിമട്ഠ**ന്തി വീസതിയാ നഖാനം മട്ഠം

ലിഖിതമട്ഠഭാവം കാതും ഭിക്ഖുനോ ന വട്ടതീതി യോജനാ. സത്ഥകേന തച്ഛേത്വാ ചുണ്ണകേന പമജ്ജിത്വാ ഫലികമണീനം വിയ ഉജ്ജലകരണം **ലിഖിതമട്ഠം** നാമ. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, മലമത്തം അപകഡ്ഢിതു"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൭൪) അനുഞ്ഞാതത്താ മുഗ്ഗഫലതചാദീഹി നഖമലം അപനേതും വട്ടതി.

൨൮൦-൧. **കപ്പാപേയ്യ വിസും മസ്സുന്തി** യോ കേസച്ഛിന്നോ വിസും മസ്സും കപ്പാപേയ്യ. **ദാഠികം ഠപേയ്യാ**തി കേസേ ഛിന്ദാപേത്വാ മസ്സും അകപ്പാപേത്വാ വിസും ഠപേയ്യ. **സമ്ബാധേ**തി ഉപകച്ഛകമുത്തകരണസങ്ഖാതേ സമ്ബാധട്ഠാനേ. **ലോമം സംഹരാപേയ്യവാ**തി സത്ഥേന വാ സണ്ഡാസേന വാ അഞ്ഞേന യേന കേനചി പരേന ഛിന്ദാപേയ്യ, സയം വാ ഛിന്ദേയ്യ. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ആബാധപച്ചയാ സമ്ബാധേ ലോമം സംഹരാപേതു"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൭൫) അനുഞ്ഞാതത്താ യഥാവുത്തസമ്ബാധേ ഗണ്ഡപിളകവണാദികേ ആബാധേ സതി ലോമം സംഹരാപേതും വട്ടതി.

൨൮൨. അഗിലാനസ്സ ഛിന്ദതോ ദുക്കടം വുത്തം. **അഞ്ഞേന** വാ പുഗ്ഗലേന തഥാ കത്തരിയാ ഛിന്ദാപേന്തസ്സ ദുക്കടം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ.

൨൮൩. **സേസങ്ഗഛേദനേ**തി അങ്ഗുലിയാദിഅവസേസസരീരാവയവാനം ഛേദനേ. **അത്തവധേ**തി അത്തുപക്കമേന വാ ആണത്തിയാ ഉപക്കമേന വാ അത്തനോ ജീവിതനാസേ.

൨൮൪. **അങ്ഗ**ന്തി അങ്ഗജാതതോ അവസേസം സരീരാവയവം. അഹികീടാദിദട്ഠസ്സ തപ്പടികാരവസേന **അങ്ഗം ഛിന്ദതോ** ന ദോസോ. താദിസാബാധപച്ചയാ തപ്പടികാരവസേന **അങ്ഗം ഛിന്ദതോ** ന ദോസോ. ലോഹിതം മോചേന്തസ്സാപി ന ദോസോതി യോജനാ.

൨൮൫. **അപരിസ്സാവനോ** ഭിക്ഖു സചേ മഗ്ഗം ഗച്ഛതി, ദുക്കടം. **മഗ്ഗേ** അദ്ധാനേ **തം** പരിസ്സാവനം യാചമാനസ്സ യോ ന ദദാതി, തസ്സ **അദദതോ** അദേന്തസ്സാപി തഥേവ ദുക്കടമേവാതി യോജനാ. യോ പന അത്തനോ ഹത്ഥേ പരിസ്സാവനേ വിജ്ജമാനേപി യാചതി, തസ്സ ന അകാമാ ദാതബ്ബം.

൨൮൬. **"നഗ്ഗോ"**തി പദം "ന ഭുഞ്ജേ"തിആദി കിരിയാപദേഹി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം. **ന ഭുഞ്ജേ**തി ഭത്താദിം ഭുഞ്ജിതബ്ബം ന ഭുഞ്ജേയ്യ. **ന പിവേ**തി യാഗുആദിം പാതബ്ബം ന പിവേയ്യ. **ന ച ഖാദേ**തി മൂലഖാദനീയാദികം ഖാദനീയം ന ഖാദേയ്യ. **ന സായയേ**തി ഫാണിതാദികം സായിതബ്ബഞ്ച ന സായേയ്യ ന ലിഹേയ്യ. **ന ദദേ**തി അഞ്ഞസ്സ ഭത്താദിം കിഞ്ചി ന ദദേയ്യ. **ന ഗണ്ഹേയ്യാ**തി തഥാ സയം നഗ്ഗോ ഹുത്വാ ന പടിഗ്ഗണ്ഹേയ്യ. **അഞ്ജസം** മഗ്ഗം.

൨൮൭. **പരികമ്മം ന കാതബ്ബ**ന്തി പിട്ഠിപരികമ്മാദിപരികമ്മം ന കാതബ്ബം. **കാരയേ**തി സയം നഗ്ഗോ ഹുത്വാ അഞ്ഞേന പിട്ഠിപരികമ്മാദിപരികമ്മം ന കാരാപേയ്യാതി അത്ഥോ.

൨൮൮. പിട്ഠികമ്മാദികേ **പരികമ്മേ** ജന്താഘരാദികാ തിസ്സോ പടിച്ഛാദീ **വുത്താ** "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിസ്സോ പടിച്ഛാദിയോ ജന്താഘരപടിച്ഛാദിം ഉദകപടിച്ഛാദിം വത്ഥപടിച്ഛാദി"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൬൧) അനുഞ്ഞാതാതി യോജനാ. പടിച്ഛാദേതി ഹിരികോപിനന്തി **പടിച്ഛാദി,** ജന്താഘരമേവ പടിച്ഛാദി **ജന്താഘരപടിച്ഛാദി**. ഉദകമേവ പടിച്ഛാദി **ഉദകപടിച്ഛാദി**. വത്ഥമേവ പടിച്ഛാദി

വത്ഥപടിച്ഛാദി. **“സബ്ബത്ഥ പന വട്ടതീ”**തി ഇമിനാ ഇതരപടിച്ഛാദിദ്വയം പരികമ്മേയേവ വട്ടതീതി ദീപേതി. **സബ്ബത്ഥാ**തി ഭോജനാദിസബ്ബകിച്ചേസു.

൬൧൭. യത്ഥ കത്ഥചി പേളായന്തി തമ്ബലോഹവട്ടലോഹകംസലോഹകാളലോഹസുവണ്ണരജതാദീഹി കതായ വാ ദാരുമയായ വാ യായ കായചി പേളായ ആസിത്തകൂപധാനേ. **ഭുഞ്ജിതും ന ച വട്ടതീ**തി ഭാജനം ഠപേത്വാ ഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതി. യഥാഹ - “ആസിത്തകൂപധാനം നാമ തമ്ബലോഹേന വാ രജതേന വാ കതായ പേളായ ഏതം അധിവചനം, ‘ന ഭിക്ഖവേ ആസിത്തകൂപധാനേ ഭുഞ്ജിതബ്ബ’ന്തി സാമഞ്ഞേന പടിക്ഖിത്തത്താ പന ദാരുമയാപി ന വട്ടതീ”തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൪). “അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ മളോരിക”ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൬൪) അനുഞ്ഞാതത്താ മളോരികായ ഠപേത്വാ ഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. **“മളോരികാ”**തി ച ദണ്ഡാധാരകോ വുച്ചതി, യം തയോ, ചത്താരോ, ബഹൂ വാ ദണ്ഡകേ ഉപരി ച ഹേട്ഠാ ച വിത്ഥതം മജ്ഝേ സങ്കുചിതം കത്വാ ബന്ധിത്വാ ആധാരകം കരോന്തി. യട്ഠിആധാരകപണ്ണാധാരകപച്ഛികപിട്ഠഘടകകവാടകാദിഭാജനമുഖഉദുക്ഖലാദീനിപി ഏത്ഥേവ സങ്ഗഹം ഗച്ഛന്തി. **യട്ഠിആധാരകോ**തി യട്ഠിംയേവ ഉജുകം ഠപേത്വാ ബന്ധികതആധാരകോ.

ഏകഭാജനേ വിസും വിസും ഭോജനസ്സാപി സമ്ഭവതോ “ഭുഞ്ജതോ ഏകഭാജനേ”തി ഏത്തകേയേവ വുത്തേ തസ്സാപി പസങ്ഗോ സിയാതി തന്നിവത്തനത്ഥമാഹ **“ഏകതോ”**തി. **“ഭുഞ്ജതോ”**തി ഇദം ഉപലക്ഖണം. ഏകതോ ഏകഭാജനേ യാഗുആദിപാനമ്പി ന വട്ടതി. യഥാഹ - “ന, ഭിക്ഖവേ, ഏകഥാലകേ പാതബ്ബ”ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൬൪). അഥ വാ **ഭുഞ്ജതോ**തി അജ്ഝോഹാരസാമഞ്ഞേന പാനമ്പി സങ്ഗഹിതന്തി വേദിതബ്ബം. അയമേത്ഥ വിനിച്ഛയോ - സചേ ഏകോ ഭിക്ഖു ഭാജനതോ ഫലം വാ പൂവം വാ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി, തസ്മിം അപഗതേ ഇതരസ്സ സേസകം ഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. ഇതരസ്സാപി തസ്മിം ഖണേ പുന ഗഹേതും വട്ടതീതി.

൬൧൮. യേ ദ്വേ വാ തയോ വാ ഭിക്ഖൂ ഏകപാവുരണാ വാ ഏകത്ഥരണാ വാ ഏകത്ഥരണപാവുരണാ വാ നിപജ്ജന്തി, തേസഞ്ച, യേ ഏകമഞ്ചേപി ഏകതോ നിപജ്ജന്തി, തേസഞ്ച ആപത്തി ദുക്കടം ഹോതീതി യോജനാ.

൬൧൯. സങ്ഘാടിപല്ലത്ഥികമുപാഗതോതി ഏത്ഥ **സങ്ഘാടീ**തി സങ്ഘാടിനാമേന അധിട്ഠിതചീവരമാഹ. സങ്ഘാടിപല്ലത്ഥികം ഉപഗതേന യുത്തോ ഹുത്വാതി അത്ഥോ. **ന നിസീദേയ്യാ**തി വിഹാരേ വാ അന്തരഘരേ വാ യത്ഥ കത്ഥചി ന നിസീദേയ്യ. “സങ്ഘാടീതി നാമേന അധിട്ഠിതചീവരവോഹാരപ്പത്തമധിട്ഠിതചീവരം ‘സങ്ഘാടീ’തി വുത്ത”ന്തി **നിസ്സന്ദേഹേ, ഖുദ്ദസിക്ഖാവണ്ണനായമ്പി** “സങ്ഘാടിയാ ന പല്ലത്ഥേതി അധിട്ഠിതചീവരേന വിഹാരേ വാ അന്തരഘരേ വാ പല്ലത്ഥികോ ന കാതബ്ബോ”തി വുത്തം. **അട്ഠകഥായം** പന “അന്തോഗാമേ വാസത്ഥായ ഉപഗതേന അധിട്ഠിതം സങ്ഘാടിം വിനാ സേസചീവരേഹി പല്ലത്ഥികായ നിസീദിതും വട്ടതീ”തി വുത്തം.

കിഞ്ചി കീളം ന കീളേയ്യാതി ജുതകീളാദികം യം കിഞ്ചി കായികവാചസികകീളികം ന കീളേയ്യ. **ന ച ഗാഹയേ**തി ന ച ഗാഹാപേയ്യ, ന ഹരാപേയ്യാതി അത്ഥോ.

൨൭൫. **ദാഠികായപീ**തി മസ്സുമ്ഹി. **ഉഗ്ഗത**ന്തി എത്ഥ "ബീഭച്ഛ"ന്തി സേസോ. **അഞ്ജന**ന്തി അപലിതം. **താദിസ**ന്തി ബീഭച്ഛം.

൨൭൬. **"അഗിലാനോ"**തി ഇമിനാ ഗിലാനസ്സ അനാപത്തിഭാവം ദീപേതി. **"ധാരേയ്യാ"**തി ഇമിനാ സുദ്ധകത്തുനിദ്ദേസേന അഗിലാനസ്സപി പരം ധാരാപനേ, പരസ്സ ധാരണസാദിയനേ ച അനാപത്തീതി വിഞ്ഞായതീതി. അത്തനോ ഗുത്തത്ഥം, ചീവരാദീനം ഗുത്തത്ഥഞ്ച വട്ടതീതി യോജനാ. തത്രായം വിനിച്ഛയോ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൭൦) - യസ്സ കായദാഹോ വാ പിത്തകോപോ വാ ഹോതി, ചക്ഖു വാ ദുബ്ബലം, അഞ്ഞോ വാ കോചി ആബാധോ വിനാ ഛത്തേന ഉപ്പജ്ജതി, തസ്സ ഗാമേ വാ അരഞ്ഞേ വാ ഛത്തം വട്ടതി. വാളമിഗചോരഭയേസു അത്തഗുത്തത്ഥം, വസ്സേ പന ചീവരഗുത്തത്ഥമ്പി വട്ടതി. ഏകപണ്ണച്ഛത്തം പന സബ്ബത്ഥേവ വട്ടതി. "ഏകപണ്ണച്ഛത്തം നാമ താലപത്ത"ന്തി **ഗണ്ഠിപദേസു** വുത്തന്തി.

൨൭൭. ഹത്ഥിസോണ്ഡാകാരോ അഭേദോപചാരേന **"ഹത്ഥിസോണ്ഡ"**ന്തി വുത്തോ. ഏവമുപരിപി. ചീവരസ്സ നാമധേയ്യം **"വസന"**ന്തി ഇദം. **"നിവാസേന്തസ്സ ദുക്കട"**ന്തി പദദ്വയഞ്ച "ഹത്ഥിസോണ്ഡ"ന്തിആദീഹി സബ്ബപദേഹി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം. **വേല്ലിയ**ന്തി എത്ഥ ഗാഥാബന്ധവസേന സം-സദ്ദലോപോ, സംവേല്ലിയന്തി അത്ഥോ.

എത്ഥ **ഹത്ഥിസോണ്ഡം** (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൮൦) നാമ നാഭിമൂലതോ ഹത്ഥിസോണ്ഡസണ്ഠാനം ഓലമ്ബകം കത്വാ നിവത്ഥം ചോളികിത്ഥീനം നിവാസനം വിയ. **ചതുക്കണ്ണം** നാമ ഉപരിതോ ദ്വേ, ഹേട്ഠതോ ദ്വേതി ഏവം ചത്താരോ കണ്ണേ ദസ്സേത്വാ നിവത്ഥം. **മച്ഛവാളകം** നാമ ഏകതോ ദസന്തം ഏകതോ പാസന്തം ഓലമ്ബേത്വാ നിവത്ഥം. **സംവേല്ലിയ**ന്തി മല്ലകമ്മകാരാദയോ വിയ കച്ഛം ബന്ധിത്വാ നിവാസനം. **താലവണ്ടകം** നാമ താലവണ്ടാകാരേന സാടകം ഓലമ്ബേത്വാ നിവാസനം. **ച**-സദ്ദേന സതവലികം സങ്ഗണ്ഹാതി. **സതവലികം** നാമ ദീഘസാടകം അനേകക്ഖത്തും ഓഭഞ്ജിത്വാ ഓവട്ടികം കരോന്തേന നിവത്ഥം, വാമദക്ഖിണപസ്സേസു വാ നിരന്തരം വലിയോ ദസ്സേത്വാ നിവത്ഥം. സചേ പന ജാണുതോ പട്ഠായ ഏകാ വാ ദ്വേ വാ വലിയോ പഞ്ഞായന്തി, വട്ടതി. ഏവം നിവാസേതും ഗിലാനസ്സപി മഗ്ഗപടിപന്നസ്സപി ന വട്ടതി.

യമ്പി മഗ്ഗം ഗച്ഛന്താ ഏകം വാ ദ്വേ വാ കോണേ ഉക്ഖിപിത്വാ അന്തരവാസകസ്സ ഉപരി ലഗ്ഗേന്തി, അന്തോ വാ ഏകം കാസാവം തഥാ നിവാസേത്വാ ബഹി അപരം നിവാസേന്തി, സബ്ബം ന വട്ടതി. ഗിലാനോ പന അന്തോകാസാവസ്സ ഓവട്ടികം ദസ്സേത്വാ അപരം ഉപരി നിവാസേതും ലഭതി. അഗിലാനേന ദ്വേ നിവാസേന്തേന സഗുണം കത്വാ നിവാസേതബ്ബാനി. ഇതി യഞ്ച ഇധ പടിക്ഖിത്തം, യഞ്ച സേഖിയവണ്ണനായം, തം സബ്ബം വജ്ജേത്വാ നിബ്ബികാരം തിമണ്ഡലം പടിച്ഛാദേന്തേന പരിമണ്ഡലം നിവാസേതബ്ബം. യം കിഞ്ചി വികാരം കരോന്തോ ദുക്കടാ ന മുച്ചതി.

൨൭൮. **ഗിഹിപാരുപന**ന്തി "സേതപടപാരുതം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൮൦) പരിബ്ബാജകപാരുതം ഏകസാടകപാരുതം സോണ്ഡപാരുതം അന്തേപുരികപാരുതം മഹാജേട്ഠകപാരുതം കുടിപവേസകപാരുതം ബ്രാഹ്മണപാരുതം പാളികാരകപാരുത"ന്തി ഏവമാദിപരിമണ്ഡലലക്ഖണതോ അഞ്ഞഥാ പാരുതം, സബ്ബമേതം ഗിഹിപാരുതം നാമ. തസ്മാ യഥാ സേതപടാ അഡ്ഢപാലകനിഗണ്ഠാ പാരുപന്തി, യഥാ ച ഏകച്ചേ പരിബ്ബാജകാ ഉരം വിവരിത്വാ ദ്വീസു

അംസകൂടേസു പാവുരണം ഠപേന്തി, യഥാ ച ഏകസാടകാ മനുസ്സാ നിവത്ഥസാടകസ്സ ഏകേനന്തേന പിട്ഠിം പാരുപിത്വാ ഉഭോ കണ്ണേ ഉഭോസു അംസകൂടേസു ഠപേന്തി, യഥാ ച സുരാസോണ്ഡാദയോ സാടകേന ഗീവം പരിക്ഖിപന്താ ഉഭോ അന്തേ ഉദരേ വാ ഓലമ്ബേന്തി, പിട്ഠിയം വാ ഖിപന്തി, യഥാ ച അന്തേപുരികായോ അക്ഖിതാരകമത്തം ദസ്സേത്വാ ഓഗുണ്ഠികം പാരുപന്തി, യഥാ ച മഹാജേട്ഠാ ദീഘസാടകം നിവാസേത്വാ തസ്സേവ ഏകേനന്തേന സകലസരീരം പാരുപന്തി, യഥാ ച കസ്സകാ ഖേത്തകുടിം പവിസന്താ സാടകം പലിവേഠേത്വാ ഉപകച്ഛകേ പക്ഖിപിത്വാ തസ്സേവ ഏകേനന്തേന സരീരം പാരുപന്തി, യഥാ ച ബ്രാഹ്മണാ ഉഭിന്നം ഉപകച്ഛകാനം അന്തരേന സാടകം പവേസേത്വാ അംസകൂടേസു പക്ഖിപന്തി, യഥാ ച പാളികാരകോ ഭിക്ഖു ഏകംസപാരുപനേന പാരുതം വാമബാഹം വിവരിത്വാ ചീവരം അംസകൂടം ആരോപേതി, ഏവം അപാരുപിത്വാ സബ്ബേപി ഏതേ, അഞ്ഞേ ച ഏവരൂപേ പാരുപനദോസേ വജ്ജേത്വാ നിബ്ബികാരം പരിമണ്ഡലം പാരുപിതബ്ബം. തഥാ അപാരുപിത്വാ ആരാമേ വാ അന്തരഘരേ വാ അനാദരേന യം കിഞ്ചി വികാരം കരോന്തസ്സ ദുക്കടം. പരിമണ്ഡലതോ വിമുത്തലക്ഖണനിവാസനപാരുപനദോസേ വജ്ജേത്വാ പരിമണ്ഡലഭാവോയേവ വുത്തലക്ഖണോ അധിപ്പേതോതി അത്ഥോ.

൨൭൭൬. **ലോകായതം ന വാചേയ്യാ**തി "സബ്ബം ഉച്ഛിട്ഠം, സബ്ബം അനുച്ഛിട്ഠം, സേതോ കാകോ, കാളോ ബകോ ഇമിനാ ച ഇമിനാ ച കാരണേനാ"തി ഏവമാദിനിരത്ഥകകാരണപടിസംയുത്തം തിത്ഥിയസത്ഥം അഞ്ഞേസം ന വാചേയ്യ. **ന ച തം പരിയാപുണേ**തി തം ലോകായതം ന ച പരിയാപുണേയ്യ ന ഉഗ്ഗണ്ഹേയ്യ. **തിരച്ഛാനവിജ്ജാ**തി ഹത്ഥിസിപ്പഅസ്സസിപ്പധനുസിപ്പാദികാ പരോപഘാതകരാ വിജ്ജാ ച. ഭിക്ഖുനാ ന പരിയാപുണിതബ്ബാ, ന വാചേതബ്ബാതി യോജനാ.

൨൭൭൭. **സബ്ബാചാമരിബീജനീ**തി സേതാദിവണ്ണേഹി സബ്ബേഹി ചമരവാലേഹി കതാ ബീജനീ. **ന ചാലിമ്പേയ്യ ദായം വാ**തി ദവഡാഹാദിഉപദ്ദവനിവാരണായ അനുഞ്ഞാതം പടഗ്ഗിദാനകാരണം വിനാ അരഞ്ഞം അഗ്ഗിനാ ന ആലിമ്പേയ്യ. ദവഡാഹേ പന ആഗച്ഛന്തേ അനുപസമ്പന്നേ അസതി പടഗ്ഗിം ദാതും, അപ്പഹരിതകരണേന വാ പരിഖാഖണനേന വാ പരിത്താണം കാതും, സേനാസനം പത്തം വാ അപ്പത്തം വാ അഗ്ഗിം അല്ലസാഖം ഭഞ്ജിത്വാ നിബ്ബാപേതുഞ്ച ലഭതി. ഉദകേന പന കപ്പിയേനേവ ലഭതി, നേതരേന. അനുപസമ്പന്നേ പന സതി തേനേവ കപ്പിയവോഹാരേന കാരാപേതബ്ബം. **മുഖം ന ച ലഞ്ജേ**തി മനോസിലാദിനാ മുഖം ന ലിമ്പേയ്യ, തിലകേന അങ്ഗം ന കരേയ്യാതി അത്ഥോ.

൨൭൭൮. **ഉഭതോകാജ**ന്തി ഉഭതോകോടിയാ ഭാരവഹനകോടികാജം. **അന്തരകാജക**ന്തി ഉഭയകോടിയാ ഠിതവാഹകേഹി വഹിതബ്ബം മജ്ഝേഭാരയുത്തകാജം. **സീസക്ഖന്ധകടിഭാരാദയോ** ഹേട്ഠാ വുത്തലക്ഖണാവ.

൨൭൭൯. യോ ഭിക്ഖു വഡ്ഢകിഅങ്ഗുലേന അട്ഠങ്ഗുലാധികം വാ തേനേവ അങ്ഗുലേന ചതുരങ്ഗുലപച്ഛിമം വാ ദന്തകട്ഠം ഖാദതി, ഏവം ഖാദതോ തസ്സ ആപത്തി ദുക്കടം ഹോതീതി യോജനാ.

൨൭൮൦. **കിച്ചേ സതിപീ**തി സുക്ഖകട്ഠാദിഗ്ഗഹണകിച്ചേ പന സതി. **പോരിസ**ന്തി പുരിസപ്പമാണം, ബ്യാമമത്തന്തി വുത്തം ഹോതി. **ആപദാസൂ**തി വാളമിഗാദയോ വാ ദിസ്വാ മഗ്ഗമൂള്ഹോ വാ ദിസാ ഓലോകേതുകാമോ ഹുത്വാ

ദവഡാഹം വാ ഉദകോഘം വാ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ വാ ഏവരൂപാസു ആപദാസു. **വട്ടതേവാഭിരൂഹിതു**ന്തി അതിഉച്ചമ്പി രുക്ഖം ആരോഹിതും വട്ടതി ഏവ.

൨൮൪. സചേ **അകല്ലകോ** ഗിലാനോ ന സിയാ, **ലസുണം** മാഗധം ആമകം ഭണ്ഡികലസുണം **ന ച ഖാദേയ്യ** നേവ പരിഭുഞ്ജേയ്യാതി യോജനാ. **ഭണ്ഡികലസുണം** നാമ ചതുമിഞ്ജതോ പട്ഠായ ബഹുമിഞ്ജം. പലണ്ഡുകഭഞ്ജനകാദിലസുണേ മഗധേസു ജാതത്തേപി ന ദോസോ. ലസുണവിഭാഗോ ഹേട്ഠാ ദസ്സിതോയേവ. ഗിലാനസ്സ പന ലസുണം ഖാദിതും വട്ടതി. യഥാഹ - ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ആബാധപച്ചയാ ലസുണം ഖാദിതു''ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൮൯). **ആബാധപച്ചയാ**തി യസ്സ ആബാധസ്സ ലസുണം ഭേസജ്ജം ഹോതി, തപ്പച്ചയാതി അത്ഥോ. **ബുദ്ധവചന**ന്തി സങ്ഗീതിത്തയാരുള്ഹാ പിടകത്തയപാളി. **അഞ്ഞഥാ**തി സക്കടാദിഖലിതവചനമയം വാചനാമഗ്ഗം ന രോപേതബ്ബം, തഥാ ന ഠപേതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി.

൨൮൫. **ഖിപിതേ**തി യേന കേനചി ഖിപിതേ. ''ജീവാ''തി ന വത്തബ്ബന്തി യോജനാ. ഭിക്ഖുനാ ഖിപിതേ ഗിഹിനാ ''ജീവഥാ''തി വുത്തേന പുന ''ചിരം ജീവാ''തി വത്തും വട്ടതീതി യോജനാ. **''ചിര''**ന്തി പദേ സതിപി വട്ടതി.

൨൮൬. **ആകോടേന്തസ്സാ**തി കായേന വാ കായപടിബദ്ധാദീഹി വാ പഹരന്തസ്സ. **പുപ്ഫസംകിണ്ണേ**തി പുപ്ഫസന്ഥതേ.

൨൮൭. ന്ഹാപിതാ പുബ്ബകാ ഏതസ്സാതി **ന്ഹാപിതപുബ്ബകോ,** ന്ഹാപിതജാതികോതി അത്ഥോ. **ഖുരഭണ്ഡ**ന്തി ന്ഹാപിതപരിക്ഖാരം. **ന ഗണ്ഹേയ്യാ**തി ന പരിഹരേയ്യ. സചേ യോ ന്ഹാപിതജാതികോ ഹോതി, സോ ഖുരഭണ്ഡം ഗഹേത്വാ ന ഹരേയ്യാതി അത്ഥോ. അഞ്ഞസ്സ ഹത്ഥതോ ഗഹേത്വാ കേസച്ഛേദാദി കാതും വട്ടതി. **ഉണ്ണീ**തി കേസകമ്ബലം വിനാ ഉണ്ണമയാ പാവുരണജാതി. ''ഗോനകം കുത്തകം ചിത്തക''മിച്ചാദിനാ വുത്തഭേദവന്തതായ ആഹ **''സബ്ബാ''**തി. ഉണ്ണമയം അന്തോകരിത്വാ പാരുപിതും വട്ടതീതി ആഹ **''ബാഹിരലോമികാ''**തി. യഥാഹ - ''ന, ഭിക്ഖവേ, ബാഹിരലോമീ ഉണ്ണീധാരേതബ്ബാ''തി (ചൂളവ॰ ൨൮൭). **സിക്ഖാപദട്ഠകഥായം** ''ഉണ്ണലോമാനി ബഹി കത്വാ ഉണ്ണപാവാരം പാരുപന്തി, തഥാ ധാരേന്തസ്സ ദുക്കടം. ലോമാനി അന്തോ കത്വാ പാരുപിതും വട്ടതീ''തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൮൭).

൨൮൮. **അങ്ഗരാഗം** നാമ കുങ്കുമാദി. **കരോന്തസ്സാ**തി അബ്ഭഞ്ജന്തസ്സ. അകായബന്ധനസ്സ ഗാമം പവിസതോപി ദുക്കടം സമുദീരിതന്തി യോജനാ. ഏത്ഥ ച അസതിയാ അബന്ധിത്വാ നിക്ഖന്തേന യത്ഥ സരതി, തത്ഥ ബന്ധിതബ്ബം. ''ആസനസാലായ ബന്ധിസ്സാമീ''തി ഗന്തും വട്ടതി. സരിത്വാ യാവ ന ബന്ധതി, ന താവ പിണ്ഡായ ചരിതബ്ബം.

൨൮൯. സബ്ബം ആയുധം വിനാ സബ്ബം **ലോഹജം** ലോഹമയഭണ്ഡഞ്ച പത്തം, സങ്കമനീയപാദുകം, യഥാവുത്തലക്ഖണം പല്ലങ്കം, ആസന്ദിഞ്ച വിനാ സബ്ബം **ദാരുജം** ദാരുമയഭണ്ഡഞ്ച വുത്തലക്ഖണമേവ **കതകം** , **കുമ്ഭകാരികം** ധനിയസ്സേവ സബ്ബമത്തികാമയം കുടിഞ്ച വിനാ സബ്ബം **മത്തികാമയം** ഭണ്ഡഞ്ച കപ്പിയന്തി യോജനാ.

ഖുദ്ദകവത്ഥുക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ.

സേനാസനക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ

൨൭൨൭. ആസന്ദികോതി ചതുരസ്സപീഠം. **അതിക്കന്തപമാണോ**തി ഹേട്ഠാ അടനിയാ വഡ്ഢകിഹത്ഥതോ ഉച്ചതരപ്പമാണപാദകോ. ഏകപസ്സതോ ദീഘോ പന ഉച്ചപാദകോ ന വട്ടതി. യഥാഹ - ''ഉച്ചകമ്പി ആസന്ദികന്തി വചനതോ ഏകതോഭാഗേന ദീഘപീഠമേവ ഹി അട്ഠങ്ഗുലാധികപാദകം ന വട്ടതി, ചതുരസ്സആസന്ദികോ പന പമാണാതിക്കന്തോപി വട്ടതീ''തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൯൭).

തഥാതി ഇമിനാ ''അതിക്കന്തപമാണോ''തി ഇദം പച്ചാമസതി. **പഞ്ചങ്ഗപീഠ**ന്തി ചത്താരോ പാദാ, അപസ്സേനന്തി ഇമേഹി പഞ്ചങ്ഗേഹി യുത്തപീഠം. **സത്തങ്ഗ**ന്തി തീസു ദിസാസു അപസ്സയേ യോജേത്വാ കതം. തഞ്ഹി ചതൂഹി പാദേഹി, തീഹി അപസ്സേഹി ച യുത്തത്താ ''സത്തങ്ഗപീഠ''ന്തി വുത്തം. ഏസ നയോ മഞ്ചേപി. യഥാഹ - ''സത്തങ്ഗോ നാമ തീസു ദിസാസു അപസ്സയം കത്വാ കതമഞ്ചോ, അയമ്പി പമാണാതിക്കന്തോ വട്ടതീ''തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൯൭).

൨൭൨൮. തൂലോനദ്ധാതി ഉപരി തൂലം പക്ഖിപിത്വാ ബദ്ധാ. **ഘരേയേവാ**തി ഗിഹീനം ഗേഹേയേവ നിസീദിതും വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **''നിസീദിതു''**ന്തി ഇമിനാവ സയനം പടിക്ഖിത്തം. **സീസപാദൂപധാന**ന്തി സീസൂപധാനഞ്ചേവ പാദൂപധാനഞ്ച. **ച**-സദ്ദോ പി-സദ്ദത്ഥേ സോ ''അഗിലാനസ്സാ''തി ഏത്ഥ ആനേത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബോ, തേന അഗിലാനസ്സാപി താവ വട്ടതി, പഗേവ ഗിലാനസ്സാതി ദീപേതി.

൨൭൨൯. ന കേവലം ഗിലാനസ്സ സീസപാദൂപധാനമേവ വട്ടതി, അഥ ഖോ ഇദമ്പീതി ദസ്സേതുമാഹ **''സന്ഥരിത്വാ''**തിആദി. **ഉപധാനാനി സന്ഥരിത്വാ**തി ബഹൂ ഉപധാനാനി അത്ഥരിത്വാ. **തത്ഥ ചാ**തി തസ്മിം ഉപധാനസന്ഥരേ. **പച്ചത്ഥരണകം ദത്വാ**തി ഉപരി പച്ചത്ഥരണകം അത്ഥരിത്വാ.

൨൭൩൦. തിരിയന്തി വിത്ഥാരതോ. **മുട്ഠിരതന**ന്തി പാകതികമുട്ഠികരതനം. തം പന വഡ്ഢകീനം വിദത്ഥിമത്തം. **മിത**ന്തി പാകടിതം പമാണയുത്തം ഹോതീതി യോജനാ. കത്ഥചി പോത്ഥകേസു **''മത''**ന്തി പാഠോ ദിസ്സതി, സോ ന ഗഹേതബ്ബോ. **ദീഘതോ**തി ബിമ്ബോഹനസ്സ ദീഘതോ. **ദിയഡ്ഢ**ന്തി ദിയഡ്ഢഹത്ഥം വാ ദ്വിഹത്ഥം വാ ഹോതീതി **കുരുന്ദിയം** വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. ഇദമേവ ഹി ''സീസപ്പമാണബിമ്ബോഹന''ന്തി അധിപ്പേതം. യഥാഹ -

> ''സീസപ്പമാണം നാമ യസ്സ വിത്ഥാരതോ തീസു കണ്ണേസു ദ്വിന്നം കണ്ണാനം അന്തരം മിനിയമാനം വിദത്ഥി ചേവ ചതുരങ്ഗുലഞ്ച ഹോതി, മജ്ഝട്ഠാനം മുട്ഠിരതനം ഹോതി. ദീഘതോ പന ദിയഡ്ഢരതനം വാ ദ്വിരതനം വാതി **കുരുന്ദിയം** വുത്തം. അയം സീസപ്പമാണസ്സ ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദോ, ഇതോ ഉദ്ധം ന വട്ടതി, ഹേട്ഠാ പന വട്ടതീ''തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൯൭).

൨൫൩൪. **ചോളന്തി** പിലോതികാ. **പണ്ണന്തി** രുക്ഖലതാനം പണ്ണം. **ഉണ്ണാതി** എളകാദീനം ലോമം. **തിണന്തി** ദബ്ബതിണാദി യം കിഞ്ചി തിണം. **വാകന്തി** കദലിഅക്കമകചിവാകാദികം. ഏതേഹി പഞ്ചഹി പൂരിതാ ഭിസിയോ **തൂലാനം ഗണനാവസാ** ഹേതുഗബ്ഭാനം ഏതേസം പഞ്ചന്നം ഗബ്ഭാനം ഗണനാവസേന പഞ്ച ഭാസിതാതി യോജനാ.

൨൫൩൫. ബിമ്ബോഹനഗബ്ഭം ദസ്സേതുമാഹ **"ഭിസീ"**തിആദി. **പഞ്ചേവാതി** യഥാവുത്തചോളാദിപഞ്ചേവ. **തഥാ തൂലാനി തീണിപീ**തി "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തീണി തൂലാനി രുക്ഖതൂലം ലതാതൂലം പോടകിതൂല"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൯൭) അനുഞ്ഞാതാനി തീണിപി തൂലാനി. ഏത്ഥ ച **രുക്ഖതൂലം** നാമ സിമ്ബലിരുക്ഖാദീനം യേസം കേസഞ്ചി രുക്ഖാനം തൂലം. **ലതാതൂലം** നാമ ഖീരവല്ലിആദീനം യാസം കാസഞ്ചി വല്ലീനം തൂലം. **പോടകിതൂലം** നാമ പോടകിതിണാദീനം യേസം കേസഞ്ചി തിണജാതികാനം അന്തമസോ ഉച്ഛുനളാദീനമ്പി തൂലം. **ലോമാനി മിഗപക്ഖീന**ന്തി സീഹാദിചതുപ്പദാനം, മോരാദിപക്ഖീനം ലോമാനി. **ഇമേ**തി ഭിസിഗബ്ഭാദയോ ഇമേ ദസ ബിമ്ബോഹനസ്സ ഗബ്ഭാതി സമ്ബന്ധോ.

൨൫൩൬. ഏവം കപ്പിയം ഭിസിബിമ്ബോഹനഗബ്ഭം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അകപ്പിയം ദസ്സേതുമാഹ **"മനുസ്സലോമ"**ന്തിആദി. ലോമേസു മനുസ്സലോമഞ്ച പുപ്ഫേസു ബകുലപിയങ്ഗുപുപ്ഫാദികം സബ്ബം പുപ്ഫഞ്ച പണ്ണേസു ച **സുദ്ധം** കേവലം തമാലപത്തഞ്ച ന വട്ടതീതി യോജനാ. **"സുദ്ധ"**ന്തി ഇമിനാ തമാലപത്തം സേസഗബ്ഭേഹി മിസ്സം വട്ടതീതി ബ്യതിരേകതോ ദീപേതി.

൨൫൩൭. **മസൂരകേ**തി ചമ്മമയഭിസിബിമ്ബോഹനേ.

൨൫൩൮. "സുദ്ധ"ന്തി ഇമിനാ ബ്യതിരേകതോ ദസ്സിതമേവത്ഥം സരൂപതോ വിഭാവേതുമാഹ **"മിസ്സ"**ന്തിആദി.

൨൫൩൯. **തിരച്ഛാനഗതസ്സ വാ**തി അന്തമസോ ഗണ്ഡുപ്പാദസ്സാപി. **കാരേന്തസ്സാ**തി ചിത്തകമ്മകട്ഠകമ്മാദിവസേന കാരാപേന്തസ്സ വാ കരോന്തസ്സ വാ.

൨൫൪൦. **ജാതക**ന്തി അപണ്ണകജാതകാദിജാതകഞ്ച. **വത്ഥു**ന്തി വിമാനവത്ഥുആദികം പസാദജനകം വാ പേതവത്ഥുആദികം സംവേഗജനകം വാ വത്ഥും. **വാ**-സദ്ദേന **അട്ഠകഥാഗതം** ഇധ ദസ്സിതപകരണം സങ്ഗണ്ഹാതി. **പരേഹി വാ**തി ഏത്ഥ **വാ**-സദ്ദോ അവധാരണേ, തേന പരേഹി കാരാപേതുമേവ വട്ടതി, ന സയം കാതുന്തി ദീപേതി. **സയം കാതുമ്പീ**തി ഏത്ഥ **അപി**-സദ്ദോ പഗേവ കാരാപേതുന്തി ദീപേതി.

൨൫൪൧. **യോ പന** ഭിക്ഖു ദ്വീഹി വസ്സേഹി വാ ഏകേന വാ വസ്സേന യസ്സ ഭിക്ഖുനോ വുഡ്ഢതരോ വാ ഹോതി ദഹരതരോ വാ, സോ തേന ഭിക്ഖുനാ സമാനാസനികോ നാമ ഹോതീതി യോജനാ.

൨൫൪൨. **"സത്തവസ്സേന പഞ്ചവസ്സോ"**തി ഇദം ദ്വീഹി വസ്സേഹി വുഡ്ഢനവകാനം സമാനാസനികത്തേ ഉദാഹരണം. **"ഛ വസ്സേന**

പഞ്ചവസ്സോ"തി ഇദം ഏകവസ്സേന വുഡ്ഢനവകാനം സമാനാസനികത്തേ ഉദാഹരണം.

൨൭൪. യം തിണ്ണം നിസീദിതും പഹോതി, തം ഹേട്ഠാ ദീഘാസനം നാമാതി യോജനാ. "സമാനാസനികാ മഞ്ചേ നിസീദിത്വാ മഞ്ചം ഭിന്ദിംസു, പീഠേ നിസീദിത്വാ പീഠം ഭിന്ദിംസൂ"തി (ചൂളവ॰ ൩൨൦) ആരോപിതേ വത്ഥുമ്ഹി "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദുവഗ്ഗസ്സ മഞ്ചം ദുവഗ്ഗസ്സ പീഠ"ന്തി (ചൂളവ॰ ൩൨൦) അനുഞ്ഞാതത്താ **"ദ്വേ"**തി സമാനാസനികേ ദ്വേ സന്ധായ വുത്തം.

൨൭൫. ഉഭതോബ്യഞ്ജനം , ഇത്ഥിം, പണ്ഡകം ഠപേത്വാ **സബ്ബേഹിപി** ഗഹട്ഠേഹി, പബ്ബജിതേഹി വാ പുരിസേഹി സഹ ദീഘാസനേ നിസീദിതും അനുഞ്ഞാതന്തി യോജനാ. പോത്ഥകേസു പന കത്ഥചി "സബ്ബേസ"ന്തി സാമിവചനന്തോ പാഠോ ദിസ്സതി, തതോ **"സബ്ബേഹിപീ"**തി കരണവചനന്തോവ പാഠോ യുത്തതരോ. കരണവചനപ്പസങ്ഗേ വാ സാമിവചനനിദ്ദേസോതി വേദിതബ്ബം. യഥാഹ "യം തിണ്ണം പഹോതി, തം സംഹാരിമം വാ ഹോതു അസംഹാരിമം വാ, തഥാരൂപേ അപി ഫലകഖണ്ഡേ അനുപസമ്പന്നേനാപി സദ്ധിം നിസീദിതും വട്ടതീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൦).

൨൭൬. **പുരിമികോ**തി ഞത്തിദുതിയായ കമ്മവാചായ സമ്മതേന "ന ഛന്ദാഗതിം ഗച്ഛേയ്യ…പേ॰… ഗഹിതാഗഹിതഞ്ച ജാനേയ്യാ"തി (ചൂളവ॰ ൩൧൭) വുത്തേഹി പഞ്ചഹി അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതേന ഭിക്ഖുനാ പുരിമവസ്സൂപനായികദിവസേ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പഠമം ഭിക്ഖൂ ഗണേതും, പഠമം ഭിക്ഖൂ ഗണേത്വാ സേയ്യാ ഗണേതും, സേയ്യാ ഗണേത്വാ സേയ്യഗ്ഗേന ഗാഹേതു"ന്തിആദിനാ (ചൂളവ॰ ൩൧൮) നയേന അനുഞ്ഞാതനിയാമേനേവ സേനാസനഗ്ഗാഹാപനം പുരിമികോ നാമ സേനാസനഗ്ഗാഹോ. ഏവമേവ പച്ഛിമികായ വസ്സൂപനായികദിവസേ സേനാസനഗ്ഗാഹാപനം **പച്ഛിമികോ** നാമ. ഏവമേവ മഹാപവാരണാദിവസസ്സ അനന്തരദിവസേ "ഭന്തേ, അന്തരാമുത്തകം സേനാസനം ഗണ്ഹഥാ"തി വത്വാ വുഡ്ഢപടിപാടിയാ സേനാസനഗ്ഗാഹാപനം **അന്തരാമുത്തകോ** നാമ. **പകാസിതോ** "അപരജ്ജുഗതായ ആസാള്ഹിയാപുരിമികോ ഗാഹാപേതബ്ബോ, മാസഗതായ ആസാള്ഹിയാ പച്ഛിമികോ ഗാഹേതബ്ബോ, അപരജ്ജുഗതായ പവാരണായ ആയതിം വസ്സാവാസത്ഥായ അന്തരാമുത്തകോ ഗാഹേതബ്ബോ"തി (ചൂളവ॰ ൩൧൮) വുത്തോ.

൨൭൭. വുത്തമേവത്ഥം നിയമേത്വാ ദസ്സേതുമാഹ **"പുബ്ബാരുണാ"**തിആദി. ഇധ **പാടിപദാ** നാമ ദ്വേ വസ്സൂപനായികദിവസാ ചേവ മഹാപവാരണായ അനന്തരദിവസോ ച. ഇമേസം തിണ്ണം പാടിപദദിവസാനം അരുണോ **പുബ്ബാരുണോ** നാമ. തേ ദിവസേ അതിക്കമ്മ ദുതിയതിഥിപടിബദ്ധോ അരുണോ **പുനാരുണോ** നാമ. **ഇദന്തി** ഉഭയാരുണാനന്തരം. **സേനാസനഗാഹകസ്സാതി** ഏത്ഥ സകത്ഥേ ക-പച്ചയോ, സേനാസനഗ്ഗാഹസ്സാതി അത്ഥോ. യഥാഹ - "ഇദഞ്ഹി സേനാസനഗ്ഗാഹസ്സ ഖേത്ത"ന്തി. **വസ്സൂപഗതേ** വസ്സൂപഗമേ കാതബ്ബേ സതി, സാധേതബ്ബപയോജനേ ഭുമ്മം. **വസ്സൂപഗതേതി** വാ നിമിത്തത്ഥേ ഭുമ്മം. പുരിമികായ, ഹി പച്ഛിമികായ ച വസ്സൂപഗമനസ്സ തം തദഹു സേനാസനഗ്ഗാഹോ നിമിത്തം, അന്തരാമുത്തകോ പന ആഗമിനോ

വസ്സൂപഗമനസ്സാതി ഏവം തിവിധോപി സേനാസനഗ്ഗാഹോ വസ്സൂപഗമനസ്സ നിമിത്തം ഹോതി.

൨൫൪. പാടിപദദിവസസ്സ അരുണേ ഉഗ്ഗതേയേവ സേനാസനേ പന ഗാഹിതേ അഞ്ഞോ ഭിക്ഖു ആഗന്ത്വാ സചേ സേനാസനപഞ്ഞാപകം സേനാസനം **യാചതി,** സോ ഭിക്ഖു സേനാസനപഞ്ഞാപകേന ''സേനാസനം ഗാഹിത''ന്തി വത്തബ്ബോതി യോജനാ.

൨൫൫. വസ്സാവാസസ്സ ഇദം **വസ്സാവാസികം,** വസ്സംവുത്ഥാനം ദാതബ്ബചീവരം, ഗാഥാബന്ധവസേന ''വസ്സവാസിക''ന്തി രസ്സത്തം. സങ്ഘികം അപലോകേത്വാ ഗഹിതം **വസ്സാവാസികം** ചീവരം സചേ **തത്രജം** തത്രുപ്പാദം ഹോതി, അഞ്ഞോവസ്സേ വിബ്ഭന്തോപി ലഭതേതി യോജനാ. **''തത്രജം സചേ''**തി ഇമിനാ ചസ്സ ദായകാനം വസ്സാവാസികപച്ചയവസേന ഗാഹിതം പന ന ലഭതീതി ദീപേതി. യഥാഹ - ''പച്ചയവസേന ഗാഹിതം പന ന ലഭതീതി വദന്തീ''തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൧൮).

൨൫൬-൮. സചേ വുത്ഥവസ്സോ യോ ഭിക്ഖു ആവാസികഹത്ഥതോ കിഞ്ചി തിചീവരാദികം **കപ്പിയഭണ്ഡം** അത്തനോ ഗഹേത്വാ ''അസുകസ്മിം കുലേ മയ്ഹം ഗഹിതം വസ്സാവാസികചീവരം ഗണ്ഹ'' ഇതി ഏവം വത്വാ **തസ്സ** ആവാസികസ്സ ദത്വാ ദിസം **ഗച്ഛതി** പക്കമതി, സോ തത്ഥ ഗതട്ഠാനേ സചേ **ഉപ്പബ്ബജതി** ഗിഹീ ഹോതി, **തസ്സ** ദിസംഗതസ്സ സമ്പത്തം **തം** വസ്സാവാസികം തേന തഥാ ദിന്നമ്പി ആവാസികോ ഭിക്ഖു **ഗഹേതും ന ലഭതി,** തസ്സ പാപിതം വസ്സാവാസികചീവരം **സങ്ഘികംയേവ** സിയാതി യോജനാ. യഥാഹ - ''ഇധ, ഭിക്ഖവേ, വസ്സംവുത്ഥോ ഭിക്ഖു വിബ്ഭമതി, സങ്ഘസ്സേവേത''ന്തി.

൨൫൯. തസ്മിം കുലേ ദായകേ **മനുസ്സേ** സമ്മുഖാ ചേ പടിച്ഛാപേതി, തസ്സ ദിസംഗമിസ്സ സമ്പത്തം വസ്സാവാസികചീവരം ആവാസികോ ലഭതീതി യോജനാ.

൨൬൦. തത്ഥ **ആരാമോ** നാമ പുപ്ഫാരാമോ വാ ഫലാരാമോ വാ. **വിഹാരോ** നാമ യം കിഞ്ചി പാസാദാദിസേനാസനം. **വത്ഥൂനി ദുവിധസ്സപീ**തി ആരാമവത്ഥു, വിഹാരവത്ഥൂതി ദുവിധസ്സ വത്ഥൂനി ച. **ആരാമവത്ഥു** നാമ തേസംയേവ ആരാമാനം അത്ഥായ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ഠപിതോകാസോ, തേസു വാ ആരാമേസു വിനട്ഠേസു തേസം പോരാണകഭൂമിഭാഗോ. **വിഹാരവത്ഥു** നാമ തസ്സ പതിട്ഠാനോകാസോ. **ഭിസി** നാമ ഉണ്ണഭിസിആദീനം പഞ്ചന്നം അഞ്ഞതരാ. **ബിമ്ബോഹനം** നാമ വുത്തപ്പകാരാനം ബിമ്ബോഹനാനം അഞ്ഞതരം. **മഞ്ചം** നാമ മസാരകോ ബുന്ദികാബദ്ധോ, കുളീരപാദകോ, ആഹച്ചപാദകോതി ഇമേസം പുബ്ബേ വുത്താനം ചതുന്നം മഞ്ചാനം അഞ്ഞതരം. **പീഠം** നാമ മസാരകാദീനംയേവ ചതുന്നം പീഠാനം അഞ്ഞതരം.

൨൬൧. ലോഹകുമ്ഭീ നാമ കാളലോഹേന വാ തമ്ബലോഹേന വാ യേന കേനചി ലോഹേന കതാ കുമ്ഭീ. **കടാഹോ** പാകടോവ. **''ഭാണക''**ന്തി അലഞ്ജരോ വുച്ചതി. **അലഞ്ജരോതി** ച ബഹുഉദകഗണ്ഹനികാ മഹാചാടി, ജലം ഗണ്ഹിതും അലന്തി അലഞ്ജരോ. ''വട്ടചാടി വിയ ഹുത്വാ ഥോകം ദീഘമുഖോ മജ്ഝേ പരിച്ഛേദം ദസ്സേത്വാ കതോ''തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം.

വാരകോതി ഘടോ. കു വുച്ചതി പഥവീ, തസ്സാ ദാലനതോ വിദാരണതോ **"കുദാലോ"**തി അയോമയഉപകരണവിസേസോ വുച്ചതി.

൳൨൧. **വല്ലിവേളുആദീസു** **വേളൂ**തി മഹാവേണു. **തിണ**ന്തി ഗേഹച്ഛാദനം തിണം. **പണ്ണം** താലപണ്ണാദികം. **മുഞ്ജ**ന്തി മുഞ്ജതിണം. **പബ്ബജ**ന്തി പബ്ബജതിണം, **മത്തികാ** പകതിമത്തികാ വാ ഗേരുകാദിപഞ്ചവണ്ണാ വാ മത്തികാ. **ആഹ ച** അട്ഠകഥാചരിയോ.

൳൨൩. **ദ്വേ**തി പഠമദുതിയഗരുഭണ്ഡാനി. **ദ്വീഹി സങ്ഗഹിതാനി** "ആരാമോ, ആരാമവത്ഥു, ഇദം പഠമം. വിഹാരോ, വിഹാരവത്ഥു, ഇദം ദുതിയ"ന്തി (ചൂളവ॰ ൩൨൧-൩൨൨) വുത്തത്താ. **ചതുസങ്ഗഹ**ന്തി ചതൂഹി ഭിസിആദീഹി സങ്ഗഹോ യസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ. **നവകോട്ഠാസ**ന്തി ലോഹകുമ്ഭിആദയോ നവ കോട്ഠാസാ അസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ. **അട്ഠധാ** വല്ലിആദീഹി അട്ഠഹി പകാരേഹി.

൳൨൪. **ഇതീ**തി നിദസ്സനത്ഥേ. ഏവം വുത്തനയേന **പഞ്ചഹി രാസീഹി** നിദ്ദിട്ഠാനം ഗരുഭണ്ഡഗണനാനം പിണ്ഡവസേന പഞ്ചവീസതിവിധം ഗരുഭണ്ഡം പഞ്ചനിമ്മലലോചനോ നാഥോ പകാസയീതി യോജനാ. പഞ്ച നിമ്മലാനി ലോചനാനി യസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ, മംസദിബ്ബധമ്മബുദ്ധസമന്തചക്ഖുവസേന പഞ്ചവിധവിപ്പസന്നലോചനോതി അത്ഥോ.

൳൨൫. **വിസ്സജ്ജേന്തോ**തി ഇസ്സരവതായ പരസ്സ വിസ്സജ്ജേന്തോ. **വിഭാജേന്തോ**തി വസ്സഗ്ഗേന പാപേത്വാ വിഭാജേന്തോ. ഇദഞ്ഹി സബ്ബമ്പി ഗരുഭണ്ഡം **സേനാസനക്ഖന്ധകേ** (ചൂളവ॰ ൩൨൧) "അവിസ്സജ്ജിയം. **കിടാഗിരിവത്ഥുമ്ഹി** (ചൂളവ॰ ൩൨൨) അവേഭങ്ഗിയ"ന്തി ച വുത്തം. ഉഭയത്ഥ ആഗതവോഹാരഭേദദസ്സനമുഖേന തത്ഥ വിപ്പടിപജ്ജന്തസ്സ ആപത്തിം ദസ്സേന്തോ ആഹ **"ഭിക്ഖു ഥുല്ലച്ചയം ഫുസേ"**തി. **പരിവാരേ** പന -

> അവിസ്സജ്ജിയം അവേഭങ്ഗിയം, പഞ്ച വുത്താ മഹേസിനാ;
> വിസ്സജ്ജേന്തസ്സ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ അനാപത്തി;
> പഞ്ഹാ മേസാ കുസലേഹി ചിന്തിതാതി. (പരി॰ ൪൭൯) -

ആഗതം. തസ്മാ മൂലച്ഛേജ്ജവസേന അവിസ്സജ്ജിയം, അവേഭങ്ഗിയഞ്ച, പരിവത്തനവസേന പന വിസ്സജ്ജേന്തസ്സ, പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ ച അനാപത്തീതി ഏവമേത്ഥ അധിപ്പായോ.

൳൨൬. **ഭിക്ഖുനാ** പുഗ്ഗലേന വാ സങ്ഘേന വാ ഗണേന വാ ഗരുഭണ്ഡം തു വിസ്സജ്ജിതം അവിസ്സട്ഠമേവ ഹോതി, വിഭത്തഞ്ച അവിഭാജിതമേവ ഹോതീതി യോജനാ.

൳൨൭. **ഏത്ഥ** ഏതേസു പഞ്ചസു ഗരുഭണ്ഡേസു പുരിമേസു തീസു **അഗരുഭണ്ഡകം** കിഞ്ചി ന ച അത്ഥീതി യോജനാ. ചതുത്ഥേ പന ഗരുഭണ്ഡേ **അട്ഠകഥായ** "ലോഹകുമ്ഭീ, ലോഹഭാണകം, ലോഹകടാഹന്തി ഇമാനി തീണി മഹന്താനി വാ ഹോന്തു ഖുദ്ദകാനി വാ, അന്തമസോ പസതമത്തഉദകഗണ്ഹനകാനിപി ഗരുഭണ്ഡാനിയേവാ"തി വുത്തനയം ദസ്സേതുമാഹ **"ലോഹകുമ്ഭീ"**തിആദി.

൨൬൭. ഇദം തിവിധന്തി സമ്ബന്ധോ. **പാദഗണ്ഹനകോ**തി എത്ഥ **പാദോ** നാമ മഗധനാളിയാ പഞ്ചനാളിമത്തഗണ്ഹനകോ ഭാജനവിസേസോ. ഭാജനാനം പമാണം കരോന്താ സീഹളദീപേ യേഭുയ്യേന തേനേവ പാദേന മിനന്തി. തസ്മാ **അട്ഠകഥായം** "സീഹളദീപേ പാദഗണ്ഹനകോ ഭാജേതബ്ബോ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൯) വുത്തം. **ലോഹവാരകോ**തി കാളലോഹതമ്ബലോഹവട്ടലോഹകംസലോഹാനം യേന കേനചി കതോ. **ഭാജിയോ**തി ഭാജേതബ്ബോ.

൨൬൮. തതോ ഉദ്ധന്തി തതോ പാദഗണ്ഹനകവാരകതോ ഉദ്ധം അധികം ഗണ്ഹനകോ. എവം പാളിആഗതാനം വിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ **അട്ഠകഥാ**ഗതാനം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൯) ദസ്സേതുമാഹ **"ഭിങ്ഗാരാദീനീ"**തിആദി. **ഭിങ്ഗാരോ** നാമ ഉക്ഖിത്തഹത്ഥിസോണ്ഡാകാരേന കതജലനിഗ്ഗമകണ്ണികോ ഉച്ചഗീവോ മഹാമുഖഉദകഭാജനവിസേസോ. **ആദി**-സദ്ദേന **അട്ഠകഥാ**ഗതാനി "പടിഗ്ഗഹഉളുങ്കദബ്ബികടച്ഛുപാതിതട്ടകസരകസമുഗ്ഗഅങ്ഗാരകപല്ലധൂമകടച്ഛുആദീനി ഖുദ്ദകാനി വാ മഹന്താനി വാ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൯) വുത്താനി സങ്ഗണ്ഹാതി. **സബ്ബാനീ**തി ഖുദ്ദകാനി വാ മഹന്താനി വാ.

൨൬൯. തമ്ബഥാലകാ അയഥാലകാ ഭാജേതബ്ബാതി യോജനാ. **ച**-സദ്ദേന **അട്ഠകഥായം** വുത്തം "ഠപേത്വാ പന ഭാജനവികതിം അഞ്ഞസ്മിമ്പി കപ്പിയലോഹഭണ്ഡേ അഞ്ജനീ അഞ്ജനിസലാകാ കണ്ണമലഹരണീ സൂചി പണ്ണസൂചി ഖുദ്ദകോ പിപ്ഫലകോ ഖുദ്ദകം ആരകണ്ടകം കുഞ്ചികാ താളം കത്തരയട്ഠിവേധകോ നത്ഥുദാനം ഭിന്ദിവാലോ ലോഹകൂടോ ലോഹകുട്ടി ലോഹഗുളോ ലോഹപിണ്ഡി ലോഹഅരണീ ചക്കലികം അഞ്ഞമ്പി വിപ്പകതം ലോഹഭണ്ഡം ഭാജിയ"ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൯) വചനം സങ്ഗണ്ഹാതി. **ധൂമനേത്ത**ന്തി ധൂമനാളികാ. **ആദി**-സദ്ദേന "ഫാലദീപരുക്ഖദീപകപല്ലകഓലമ്ബകദീപകഇത്ഥിപുരിസതിരച്ഛാനഗതരൂപകാനി പന അഞ്ഞാനി വാ ഭിത്തിച്ഛദനകവാടാദീസു ഉപനേതബ്ബാനി അന്തമസോ ലോഹഖിലകം ഉപാദായ സബ്ബാനി ലോഹഭണ്ഡാനി ഗരുഭണ്ഡാനിയേവ ഹോന്തീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൯) വുത്തം സങ്ഗണ്ഹാതി.

൨൭൦. അത്തനാ പടിലദ്ധന്തി എത്ഥ പി-സദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ, അത്തനാ പടിലദ്ധമ്പീതി അത്ഥോ. ഭിക്ഖുനാ അത്തനാ പടിലദ്ധമ്പി തം ലോഹഭണ്ഡം കിഞ്ചിപി പുഗ്ഗലികപരിഭോഗേന ന ഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി യോജനാ.

൨൭൧. കംസവട്ടലോഹാനം വികാരഭൂതാനി തമ്ബമയ**ഭാജനാനിപി** പുഗ്ഗലികപരിഭോഗേന സബ്ബസോ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടന്തീതി യോജനാ.

൨൭൨. എസേവ നയോതി "ന പുഗ്ഗലികഭോഗേനാ"തിആദിനാ ദസ്സിതനയോ. സങ്ഘികേസു വാ **ഗിഹീനം സന്തകേസു വാ** യഥാവുത്തഭണ്ഡേസു പരിഭോഗപച്ചയാ **ദോസോ ന അത്ഥീ**തി യോജനാ. "കംസലോഹാദിഭാജനം സങ്ഘസ്സ ദിന്നമ്പി പാരിഹാരിയം ന വട്ടതി, ഗിഹിവികതനീഹാരേനേവ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബ"ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൯) **മഹാപച്ചരിയം** വുത്തം. എത്ഥ ച **പാരിഹാരിയം ന വട്ടതി** അത്തനോ സന്തകം വിയ ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതീതി. **"ഗിഹിവികതനീഹാരേനേവ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബ"**ന്തി ഇമിനാ സചേ ആരാമികാദയോ പടിസാമേത്വാ പടിദേന്തി, പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീതി ദസ്സേതി.

൳൹൮൬. **ഖീരപാസാണ**ന്തി മുദുകാ പാണജാതി. വുത്തഞ്ഹി മാതികാട്ഠകഥാ**ഗണ്ഠിപദേ** ''ഖീരപാസാണോ നാമ മുദുകോ പാസാണോ''തി. **ഗരുക**ന്തി ഗരുഭണ്ഡം. **തട്ടകാദിക**ന്തി **ആദി**-സദ്ദേന സരകാദീനം സങ്ഗഹോ. **ഘടകോ**തി ഖീരപാസാണമയോയേവ വാരകോ. **''പാദഗണ്ഹനതോ ഉദ്ധ''**ന്തി ഇമിനാ പാദഗണ്ഹനകോ അഗരുഭണ്ഡോതി ദീപേതി.

൳൹൮൦. ''സുവണ്ണരജതഹാരകൂടജാതിഫലികഭാജനാനി ഗിഹിവികതാനിപി ന വട്ടന്തി, പഗേവ സങ്ഘികപരിഭോഗേന വാ പുഗ്ഗലികപരിഭോഗേന വാ''തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧) **അട്ഠകഥായം** വുത്തനയം ദസ്സേതുമാഹ **''സിങ്ഗീ''**തിആദി. **സിങ്ഗീ**തി സുവണ്ണം. **സജ്ഝു** രജതം. **ഹാരകൂടം** നാമ സുവണ്ണവണ്ണം ലോഹജാതം. ഫലികേന ഉബ്ഭവം ജാതം, ഫലികമയം ഭാജനന്തി അത്ഥോ. **ഗിഹീനം സന്തകാനിപീ**തി **അപി**-സദ്ദേന ഗിഹിവികതപരിഭോഗേനാപി താവ ന വട്ടന്തി, പഗേവ സങ്ഘികപരിഭോഗേന വാ പുഗ്ഗലികപരിഭോഗേന വാതി ദീപേതി. സേനാസനപരിഭോഗേ പന ആമാസമ്പി അനാമാസമ്പി സബ്ബം വട്ടതി.

൳൹൮൧. **ഖുദ്ദാ**തി യായ വാസിയാ ഠപേത്വാ ദന്തകട്ഠച്ഛേദനം വാ ഉച്ഛുതച്ഛനം വാ അഞ്ഞം മഹാകമ്മം കാതും ന സക്കാ, ഏവരൂപാ ഖുദ്ദകാ വാസി ഭാജനീയാ. **മഹത്തരീ**തി യഥാവുത്തപ്പമാണായ വാസിയാ മഹന്തതരാ യേന കേനചി ആകാരേന കതവാസി ഗരുഭണ്ഡം. വേജ്ജാനം സിരാവേധനകമ്പി ച ഫരസു തഥാ ഗരുഭണ്ഡന്തി യോജനാ.

൳൹൮൨. **കുഠാരീ**തി ഏത്ഥ ഫരസുസദിസോവ വിനിച്ഛയോ. യാ പന ആവുധസങ്ഖേപേന കതാ, അയം അനാമാസാ. **കുദാലോ** അന്തമസോ ചതുരങ്ഗുലമത്തോപി. **സിഖര**ന്തി ധനുരജ്ജുതോ നാമേത്വാ ദാരുആദീനം വിജ്ഝനകകണ്ടകോ. **തേനേവാ**തി നിഖാദനേനേവ.

൳൹൮൩. നിഖാദനസ്സ ഭേദവന്തതായ തം വിഭജിത്വാ ദസ്സേതുമാഹ **''ചതുരസ്സമുഖം ദോണിമുഖ''**ന്തി. **ദോണിമുഖ**ന്തി ദോണി വിയ ഉഭയപസ്സേന നാമിതമുഖം. **വങ്ക**ന്തി അഗ്ഗതോ നാമേത്വാ കതനിഖാദനം. **പി**-സദ്ദേന ഉജുകം സങ്ഗണ്ഹാതി. **തത്ഥ ചാ**തി തസ്മിം നിഖാദനേ. സദണ്ഡം ഖുദ്ദകഞ്ച നിഖാദനം സബ്ബം ഗരുഭണ്ഡന്തി യോജനാ. **''സദണ്ഡം ഖുദ്ദക''**ന്തി ഇമിനാ വിസേസനദ്വയേന അദണ്ഡം ഫലമത്തം സിപാടികായ ഠപേത്വാ പരിഹരണയോഗ്ഗം സമ്മജ്ജനിദണ്ഡവേധനകം നിഖാദനം അഗരുഭണ്ഡം, തതോ മഹന്തം നിഖാദനം അദണ്ഡമ്പി ഗരുഭണ്ഡന്തി ദീപേതി. യേഹി മനുസ്സേഹി വിഹാരേ വാസിആദീനി ദിന്നാനി ച ഹോന്തി, തേ ചേ ഘരേ ദഡ്ഢേ വാ ചോരേഹി വാ വിലുത്തേ ''ദേഥ നോ, ഭന്തേ, ഉപകരണേ പുന പാകതികേ കരിസ്സാമാ''തി വദന്തി, ദാതബ്ബാ. സചേ ആഹരന്തി, ന വാരേതബ്ബാ, അനാഹരന്താപി ന ചോദേതബ്ബാ.

൳൹൮൪. ''കമ്മാരതട്ടകാരചുന്ദകാരനളകാരമണികാരപത്തബന്ധകാനം അധികരണിമുട്ഠികസണ്ഡാസതുലാദീനി സബ്ബാനി ലോഹമയഉപകരണാനി സങ്ഘേ ദിന്നകാലതോ പട്ഠായ ഗരുഭണ്ഡാനി. തിപുകോട്ടകസുവണ്ണകാരചമ്മകാരഉപകരണേസുപി ഏസേവ നയോ. അയം പന വിസേസോ - തിപുകോട്ടകഉപകരണേസുപി തിപുച്ഛേദനസത്ഥകം, സുവണ്ണകാരഉപകരണേസു സുവണ്ണച്ഛേദനസത്ഥകം, ചമ്മകാരഉപകരണേസു കതപരികമ്മചമ്മഛിന്ദനകം ഖുദ്ദകസത്ഥന്തി ഇമാനി ഭാജനീയഭണ്ഡാനീ''തി

(ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧) **അട്ഠകഥാഗതം** വിനിച്ഛയേകദേസം ദസ്സേതുമാഹ **"മുട്ഠിക"**ന്തിആദി . **തുലാദികന്തി** എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന കത്തരിആദിഉപകരണം സങ്ഗണ്ഹാതി.

൨൭൦. "നഹാപിതതുന്നകാരാനം ഉപകരണേസുപി ഠപേത്വാ മഹാകത്തരിം, മഹാസണ്ഡാസം, മഹാപിപ്ഫലകഞ്ച സബ്ബം ഭാജനീയം. മഹാകത്തരിആദീനി ഗരുഭണ്ഡാനീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧) **അട്ഠകഥാഗതം** വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"ന്ഹാപിതകസ്സാ"**തിആദി. ന്ഹാപിതകസ്സ ഉപകരണേസു സണ്ഡാസോ, മഹത്തരീ കത്തരീ ച തുന്നകാരാനഞ്ച ഉപകരണേസു മഹത്തരീ കത്തരീ ച മഹാപിപ്ഫലകഞ്ച ഗരുഭണ്ഡകന്തി യോജനാ.

൨൭൧. എത്താവതാ ചതുത്ഥഗരുഭണ്ഡേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി പഞ്ചമഗരുഭണ്ഡേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"വല്ലീ"**തിആദി. വേത്തലതാദികാ **വല്ലി** ദുല്ലഭട്ഠാനേ സങ്ഘസ്സ ദിന്നാ വാ **തത്ഥ** സങ്ഘസ്സ ഭൂമിയം ജാതാ, **രക്ഖിതാ** ഗോപിതാ വാ അഡ്ഢബാഹുപ്പമാണാ ഗരുഭണ്ഡം ഹോതീതി യോജനാ. "അഡ്ഢബാഹൂതി കപ്പരതോ പട്ഠായ യാവ അംസകൂട"ന്തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. "അഡ്ഢബാഹു നാമ വിദത്ഥിചതുരങ്ഗുല"ന്തിപി വദന്തി. സചേ സാ വല്ലി സങ്ഘകമ്മേ, ചേതിയകമ്മേ ച കതേ അതിരേകാ ഹോതി, പുഗ്ഗലികകമ്മേപി ഉപനേതും വട്ടതി. അരക്ഖിതാ പന ഗരുഭണ്ഡമേവ ന ഹോതി.

൨൭൨. **അട്ഠകഥായം** "സുത്തമകചിവാകനാളികേരഹീരചമ്മമയാ രജ്ജുകാ വാ യോത്താനി വാ വാകേ ച നാളികേരഹീരേ ച വട്ടേത്വാ കതാ ഏകവട്ടാ വാ ദ്വിവട്ടാ വാ സങ്ഘസ്സ ദിന്നകാലതോ പട്ഠായ ഗരുഭണ്ഡം. സുത്തം പന അവട്ടേത്വാ ദിന്നം, മകചിവാകനാളികേരഹീരാ ച ഭാജനീയാ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧) ആഗതവിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"സുത്തവാകാദിനിബ്ബത്താ"**തിആദി. **വാകാദീതി** **ആദി**-സദ്ദേന മകചിവാകനാളികേരഹീരചമ്മാനം ഗഹണം. നാതിദീഘാ **രജ്ജുകാ**. അതിദീഘം **യോത്തകം**.

൨൭൩. നാളികേരസ്സ ഹീരേ വാ മകചി**വാകേ വാ** വട്ടേത്വാ കതാ ഏകവട്ടാപി ഗരുഭണ്ഡകന്തി യോജനാ. യേഹി പനേതാനി രജ്ജുകയോത്താദീനി ദിന്നാനി ഹോന്തി, തേ അത്തനോ കരണീയേന ഹരന്താ ന വാരേതബ്ബാ.

൨൭൪. വഡ്ഢകിഅങ്ഗുലേന **അട്ഠങ്ഗുലായതോ സൂചിദണ്ഡമത്തോ** പരിണാഹതോ സീഹളദീപേ ലേഖകാനം ലേഖനിസൂചിദണ്ഡമത്തോ സങ്ഘസ്സ ദിന്നോ വാ തത്ഥജാതകോ വാ **രക്ഖിതോ** ഗോപിതോ വേളു ഗരുഭണ്ഡം സിയാതി യോജനാ. "യം മജ്ഝിമപുരിസസ്സ കനിട്ഠങ്ഗുലിയാ അഗ്ഗപ്പമാണം, ഇദം സീഹളദീപേ ലേഖകാനം ലേഖനിസൂചിയാ പമാണ"ന്തി വദന്തി. സോ ച സങ്ഘകമ്മേ ച ചേതിയകമ്മേ ച കതേ അതിരേകോ പുഗ്ഗലികകമ്മേ ദാതും വട്ടതി.

൨൭൫. ദണ്ഡോ ച സലാകാ ച **ദണ്ഡസലാകാ,** ഛത്തസ്സ ദണ്ഡസലാകാതി വിഗ്ഗഹോ. **ഛത്തദണ്ഡോ** നാമ ഛത്തപിണ്ഡി. **ഛത്തസലാകാതി** ഛത്തപഞ്ജരസലാകാ. **ദണ്ഡോതി** ഉപാഹനദണ്ഡകോ. **"ദണ്ഡോ"**തി സാമഞ്ഞേന

വുത്തേപി അട്ഠകഥാഗതേസു സരൂപേന ഇധാവുത്തോ ഉപാഹനദണ്ഡോയേവ സാമഞ്ഞവചനേന പാരിസേസതോ ഗഹേതബ്ബോതി. ദഡ്ഢഗേഹമനുസ്സാ ഗണ്ഹിത്വാ ഗച്ഛന്താ ന വാരേതബ്ബാ.

൨൨൭൬. **മുഞ്ജാദീസു** ഗേഹച്ഛദനാരഹേസു തിണേസു യം കിഞ്ചി **മുട്ഠിമത്തം** തിണം വാ ഗേഹച്ഛദനാരഹം **താലപണ്ണാദി** ഏകമ്പി സങ്ഘസ്സ ദിന്നം വാ **തത്ഥ** സങ്ഘികഭൂമിയം ജാതം വാ ഗരുഭണ്ഡം സിയാതി യോജേതബ്ബാ. തത്ഥ **മുട്ഠിമത്തം** നാമ കരളമത്തം. ഇദഞ്ച കരളം കത്വാ ഛാദേന്താനം ഛദനകരളവസേന ഗഹേതബ്ബം. **താലപണ്ണാദീ**തി **ആദി**-സദ്ദേന നാളികേരപണ്ണാദിഗേഹച്ഛദനപണ്ണാനം ഗഹണം. തമ്പി മുഞ്ജാദി സങ്ഘകമ്മേ ച ചേതിയകമ്മേ ച കതേ അതിരേകം പുഗ്ഗലികകമ്മേ ദാതും വട്ടതി. ദഡ്ഢഗേഹമനുസ്സാ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തി, ന വാരേതബ്ബാതി.

൨൨൭൭-൮. **അട്ഠങ്ഗുലപ്പമാണോ**തി ദീഘതോ അട്ഠങ്ഗുലമത്തോ. കേചി "പുഥുലതോ"തി വദന്തി. **രിത്തപോത്ഥകോ**തി ലേഖാഹി സുഞ്ഞപോത്ഥകോ, ന ലിഖിതപോത്ഥകോതി വുത്തം ഹോതി. "അട്ഠങ്ഗുലപ്പമാണോ"തി ഇമിനാ അട്ഠങ്ഗുലതോ ഊനപ്പമാണോ ഭാജിയോ, "രിത്തപോത്ഥകോ"തി ഇമിനാ അട്ഠങ്ഗുലതോ അതിരേകപ്പമാണോപി ലിഖിതപോത്ഥകോ ഭാജിയോതി ദസ്സേതി.

"മത്തികാ പകതിമത്തികാ വാ ഹോതു പഞ്ചവണ്ണാ വാ സുധാ വാ സജ്ജുരസകങ്ഗുട്ഠസിലേസാദീസു വാ യം കിഞ്ചി ദുല്ലഭട്ഠാനേ ആനേത്വാ വാ ദിന്നം തത്ഥജാതകം വാ രക്ഖിതഗോപിതം താലഫലപക്കമത്തം ഗരുഭണ്ഡം ഹോതീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧) **അട്ഠകഥാ**ഗതവിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **"മത്തികാ"**തിആദി. പാകതികാ വാ സേതഗേരുകാദി**പഞ്ചവണ്ണാ** വാപി മത്തികാതി യോജനാ. **സിലേസോ** നാമ കബിട്ഠാദിസിലേസോ. **ആദി**-സദ്ദേന സജ്ജുരസകങ്ഗുട്ഠാദീനം ഗഹണം. **താലപക്കപമാണ**ന്തി ഏകട്ഠിതാലഫലപമാണാപി. തമ്പി മത്തികാദി സങ്ഘകമ്മേ, ചേതിയകമ്മേ ച നിട്ഠിതേ അതിരേകം പുഗ്ഗലികകമ്മേ ദാതും വട്ടതി.

൨൨൭൯-൮൦. "വേളുആദിക"ന്തി പദച്ഛേദോ. രക്ഖിതം ഗോപിതം വാപി ഗണ്ഹതാ **സമകം വാ അതിരേകം വാ** ഥാവരം അന്തമസോ തംഅഗ്ഘനകം വാലികമേവ വാ ദത്വാ ഗഹേതബ്ബന്തി യോജനാ.

അട്ഠകഥായം പന "രക്ഖിതഗോപിതം വേളും ഗണ്ഹന്തേന സമകം വാ അതിരേകം വാ ഥാവരം അന്തമസോ തംഅഗ്ഘനകവാലികായപി ഫാതികമ്മം കത്വാ ഗഹേതബ്ബോ. ഫാതികമ്മം അകത്വാ ഗണ്ഹന്തേന തത്ഥേവ വളഞ്ജേതബ്ബോ, ഗമനകാലേ സങ്ഘികേ ആവാസേ ഠപേത്വാ ഗന്തബ്ബം. അസതിയാ ഗഹേത്വാ ഗതേന പന പഹിണിത്വാ ദാതബ്ബോ. ദേസന്തരഗതേന സമ്പത്തവിഹാരേ സങ്ഘികാവാസേ ഠപേതബ്ബോ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧) വേളുമ്ഹിയേവ അയം വിനിച്ഛയോ വുത്തോ, ഇധ പന "വല്ലിവേളാദികം കിഞ്ചീ"തി വല്ലിആദീനമ്പി സാമഞ്ഞേന വുത്തത്താ തം ഉപലക്ഖണമത്തം വല്ലിആദീസുപി യഥാരഹം ലബ്ഭതീതി വേദിതബ്ബം.

൨൨൮൧. **അഞ്ജന**ന്തി സിലാമയോ. **ഏവം ഹരിതാലമനോസിലാപി.**

൨൭൭൨. ദാരുഭണ്ഡേ അയം വിനിച്ഛയോ - പരിണാഹതോ യഥാവുത്ത **സൂചിദണ്ഡപ്പമാണകോ** അട്ഠങ്ഗുലദീഘോ **യോ കോചി ദാരുഭണ്ഡകോ** ദാരുദുല്ലഭട്ഠാനേ സങ്ഘസ്സ ദിന്നോ വാ തത്ഥജാതകോ വാ രക്ഖിതഗോപിതോ ഗരുഭണ്ഡം ഹോതീതി യോജനാ.

൨൭൭൩. ഏവം **കുരുന്ദട്ഠകഥായ** ആഗതവിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ **മഹാഅട്ഠകഥായ** (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧) ആഗതം ദസ്സേതുമാഹ **"മഹാഅട്ഠകഥായ"**ന്തിആദി. തത്ഥ **ആസന്ദികസത്തങ്ഗാ** വുത്തലക്ഖണാവ. **"ഭദ്ദപീഠ"**ന്തി വേത്തമയം പീഠം വുച്ചതി. **പീഠികാ**തി പിലോതികാബദ്ധപീഠമേവ.

൨൭൭൪. **ഏളകപാദപീഠം** നാമ ദാരുപട്ടികായ ഉപരി പാദേ ഠപേത്വാ ഭോജനഫലകം വിയ കതപീഠം വുച്ചതി. "ആമലകവട്ടകപീഠ"ന്തി ഏതസ്സ **"ആമണ്ഡകവട്ടക"**ന്തി പരിയായോ, തസ്മാ ഉഭയേനാപി ആമലകാകാരേന യോജിതം ബഹുപാദകപീഠം വുച്ചതി. കേസുചി പോത്ഥകേസു **"തഥാമണ്ഡകപീഠക"**ന്തി പാഠോ. ഗാഥാബന്ധവസേന **മണ്ഡക**-സദ്ദപയോഗോ. **കോച്ഛം** ഭൂതഗാമവഗ്ഗേ ചതുത്ഥസിക്ഖാപദേ വുത്തസരൂപം. **പലാലപീഠ**ന്തി നിപജ്ജനത്ഥായ കതാ പലാലഭിസി, ഇമിനാ കദലിപത്താദിമയപീഠമ്പി ഉപലക്ഖണതോ ദസ്സിതം. യഥാഹ - "പലാലപീഠേന ചേത്ഥ കദലിപത്താദിപീഠാനിപി സങ്ഗഹിതാനീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧). **ധോവനേ ഫലക**ന്തി ചീവരധോവനഫലകം, ധോവനാദിസദ്ദാനം വിയേത്ഥ വിഭത്തിഅലോപോ. ഇമേസു താവ യം കിഞ്ചി ഖുദ്ദകം വാ ഹോതു മഹന്തം വാ, സങ്ഘസ്സ ദിന്നം ഗരുഭണ്ഡം ഹോതി. ബ്യഗ്ഘചമ്മഓനദ്ധമ്പി വാളരൂപപരിക്ഖിത്തം രതനപരിസിബ്ബിതം കോച്ഛം ഗരുഭണ്ഡമേവ.

൨൭൭൫. **ഭണ്ഡികാ**തി ദണ്ഡകട്ഠച്ഛേദനഭണ്ഡികാ. **മുഗ്ഗരോ**തി ദണ്ഡമുഗ്ഗരോ. **ദണ്ഡമുഗ്ഗരോ** നാമ യേന രജിതചീവരം പോഥേന്തി. **വത്ഥഘട്ടനമുഗ്ഗരോ**തി ചീവരഘട്ടനമുഗ്ഗരോ, യേന അനുവാതാദിം ഘട്ടേന്തി. **അമ്ബണ**ന്തി ഫലകേഹി പോക്ഖരണിസദിസം കതപാനീയഭാജനം. **മഞ്ജൂസാ** നാമ ദോണിപേളാ. **നാവാ** പോതോ. **രജനദോണികാ** നാമ യത്ഥ ചീവരം രജന്തി, പക്കരജനം വാ ആകിരന്തി.

൨൭൭൬. **ഉളുങ്കോ**തി നാളികേരഫലകടാഹാദിമയോ ഉളുങ്കോ. ഉഭയം പിധാനസമകോ **സമുഗ്ഗോ**. "ഖുദ്ദകോ പരിവിധനോ കരണ്ഡ"ന്തി വദന്തി. **കരണ്ഡോ** ച പാദഗണ്ഹനകതോ അതിരേകപ്പമാണോ ഇധ അധിപ്പേതോ. **കടച്ഛൂ**തി ദബ്ബി. **ആദി**-സദ്ദേന പാനീയസരാവപാനീയസങ്ഖാദീനം ഗഹണം.

൨൭൭൭. **ഗേഹസമ്ഭാര**ന്തി ഗേഹോപകരണം. ഥമ്ഭതുലാസോപാനഫലകാദി ദാരുമയം, പാസാണമയമ്പി ഇമിനാവ ഗഹിതം. **കപ്പിയചമ്മ**ന്തി "ഏളകാജമിഗാന"ന്തിആദിനാ (വി॰ വി॰ ൨൬൭൦) ഹേട്ഠാ ദസ്സിതം കപ്പിയചമ്മം. തബ്ബിപരിയായം **അകപ്പിയം. അഭാജിയം** ഗരുഭണ്ഡത്താ. ഭൂമത്ഥരണം കത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി.

൨൭൭൮. **അട്ഠകഥായം** "ഏളകചമ്മം പന പച്ചത്ഥരണഗതികമേവ ഹോതി, തമ്പി ഗരുഭണ്ഡമേവാ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧) വുത്തത്താ ആഹ **"ഏളചമ്മം ഗരും വുത്ത"**ന്തി. **കുരുന്ദിയം** പന "സബ്ബം മഞ്ചപ്പമാണം ചമ്മം ഗരുഭണ്ഡ"ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧) വുത്തം. ഏത്ഥ ച

"പച്ചത്ഥരണഗതികമേവാ"തി ഇമിനാ മഞ്ചപീഠേപി അത്ഥരിതും വട്ടതീതി ദീപേതി. "പാവാരാദിപച്ചത്ഥരണമ്പി ഗരുഭണ്ഡ"ന്തി ഏകേ, "നോ"തി അപരേ, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. **മഞ്ചപ്പമാണ**ന്തി ച പമാണയുത്തം മഞ്ചം. **പമാണയുത്തമഞ്ചോ** നാമ യസ്സ ദീഘസോ നവ വിദത്ഥിയോ തിരിയഞ്ച തദുപഡ്ഢം. ഉദ്ധം മുഖമസ്സാതി **ഉദുക്ഖലം**. **ആദി**-സദ്ദേന മുസലം, സുപ്പം, നിസദം, നിസദപോതോ, പാസാണദോണി, പാസാണകടാഹഞ്ച സങ്ഗഹിതം. **പേസകാരാദീതി ആദി**-സദ്ദേന ചമ്മകാരാദീനം ഗഹണം. തുരിവേമാദി **പേസകാരഭണ്ഡഞ്ച** ഭസ്താദി ചമ്മകാരഭണ്ഡഞ്ച **കസിഭണ്ഡഞ്ച** യുഗനങ്ഗലാദി **സങ്ഖലികം** സങ്ഖലസന്തകം ഗരുഭണ്ഡന്തി യോജനാ.

൨൯൯. **"തഥേവാ"**തി ഇമിനാ "സങ്ഖലിക"ന്തി ഇദം പച്ചാമസതി. **ആധാരകോ**തി പത്താധാരോ. **താലവണ്ട**ന്തി താലവണ്ടേഹി കതം. വേളുദന്തവിലീവേഹി വാ മോരപിഞ്ഛേഹി വാ ചമ്മവികതീഹി വാ കതമ്പി തംസദിസം "താലവണ്ട"ന്തേവ വുച്ചതി. വട്ടവിധൂപനാനം താലവണ്ടേയേവ അന്തോഗധത്താ **"ബീജനീ"**തി ചതുരസ്സവിധൂപനഞ്ച കേതകപാരോഹകുന്താലപണ്ണാദിമയദന്തമയവിസാണമയദണ്ഡകമകസബീജനീ ച വുച്ചതി. **പച്ഛി** പാകടായേവ. പച്ഛിതോ ഖുദ്ദകോ താലപണ്ണാദിമയോ ഭാജനവിസേസോ **ചങ്കോടകം. സബ്ബാ സമ്മജ്ജനീ**തി നാളികേരഹീരാദീഹി ബദ്ധാ യട്ഠിസമ്മജ്ജനീ, മുട്ഠിസമ്മജ്ജനീതി ദുവിധാ പരിവേണങ്ഗണാദിസമ്മജ്ജനീ ച തഥേവ ദുവിധാ ഖജ്ജൂരിനാളികേരപണ്ണാദീഹി ബദ്ധാ ഗേഹസമ്മജ്ജനീ ചാതി സബ്ബാപി സമ്മജ്ജനീ ഗരുഭണ്ഡം ഹോതി.

൩൦൦. ചക്കയുത്തകയാനന്തി ഹത്ഥവട്ടകസകടാദിയുത്തയാനഞ്ച.

൩൦൧. ഛത്തന്തി പണ്ണകിലഞ്ജസേതച്ഛത്തവസേന തിവിധം ഛത്തം. **മുട്ഠിപണ്ണ**ന്തി താലപണ്ണം സന്ധായ വുത്തം. വിസാണഭാജനഞ്ച തുമ്ബഭാജനഞ്ചാതി വിഗ്ഗഹോ, ഏകദേസസരൂപേകസേസോ, ഗാഥാബന്ധവസേന നിഗ്ഗഹിതാഗമോ ച. വിസാണമയം, ഭാജനം തുമ്ബമയം ഭാജനഞ്ചാതി അത്ഥോ. ഇധ "പാദഗണ്ഹനകതോ അതിരിത്തപ്പമാണ"ന്തി സേസോ. **അരണീ** അരണിസഹിതം. **ആദി**-സദ്ദേന ആമലകതുമ്ബം അനുഞ്ഞാതവാസിയാ ദണ്ഡഞ്ച സങ്ഗണ്ഹാതി. **ലഹു** അഗരുഭണ്ഡം, ഭാജനീയന്തി അത്ഥോ. പാദഗണ്ഹനകതോ അതിരിത്തപ്പമാണം ഗരുഭണ്ഡം.

൩൦൨. വിസാണന്തി ഗോവിസാണാദി യം കിഞ്ചി വിസാണം. അതച്ഛിതം യഥാഗതമേവ ഭാജനീയം. അനിട്ഠിതം മഞ്ചപാദാദി യം കിഞ്ചി ഭാജനീയന്തി യോജനാ. യഥാഹ - "മഞ്ചപാദോ മഞ്ചഅടനീ പീഠപാദോ പീഠഅടനീ വാസിഫരസുആദീനം ദണ്ഡോതി ഏതേസു യം കിഞ്ചി വിപ്പകതതച്ഛനകമ്മം അനിട്ഠിതമേവ ഭാജനീയം, തച്ഛിതമട്ഠം പന ഗരുഭണ്ഡം ഹോതീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧).

൩൦൩. നിട്ഠിതോ തച്ഛിതോ വാപീതി തച്ഛിതനിട്ഠിതോപി. **വിധോ**തി കായബന്ധനേ അനുഞ്ഞാതവിധോ. **ഹിങ്ഗുകരണ്ഡകോ**തി ഹിങ്ഗുമയോ വാ തദാധാരോ വാ കരണ്ഡകോ. **അഞ്ജനീ**തി അഞ്ജനനാളികാ ച അഞ്ജനകരണ്ഡകോ ച. **സലാകായോ**തി അഞ്ജനിസലാകാ. **ഉദപുഞ്ഛനീ**തി ഹത്ഥിദന്തവിസാണാദിമയാ ഉദകപുഞ്ഛനീ. ഇദം സബ്ബം ഭാജനീയമേവ.

൳൯൯൮. പരിഭോഗാരഹന്തി മനുസ്സാനം ഉപഭോഗപരിഭോഗയോഗ്ഗം. **കുലാലഭണ്ഡ**ന്തി ഘടപിഠരാദികുമ്ഭകാരഭണ്ഡമ്പി. **പത്തങ്ഗാരകടാഹ**ന്തി പത്തകടാഹം, അങ്ഗാരകടാഹഞ്ച. **ധൂമദാനം** നാളികാ. **കപല്ലികാ**തി ദീപകപല്ലികാ.

൳൯൯൯. ഥുപികാതി പാസാദാദിഥുപികാ. **ദീപരുക്ഖോ**തി പദീപാധാരോ. **ചയനച്ഛദനിട്ഠകാ**തി പാകാരചേതിയാദീനം ചയനിട്ഠകാ ച ഗേഹാദീനം ഛദനിട്ഠകാ ച. **സബ്ബമ്പീ**തി യഥാവുത്തം സബ്ബമ്പി അനവസേസം പരിക്ഖാരം.

൳൯൯൰. കഞ്ചനകോതി സരകോ. **ഘടകോ**തി പാദഗണ്ഹനകതോ അനതിരിത്തപ്പമാണോ ഘടകോ. “യഥാ ച മത്തികാഭണ്ഡേ, ഏവം ലോഹഭണ്ഡേപി കുണ്ഡികാ ഭാജനീയകോട്ഠാസമേവ ഭജതീ”തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧) **അട്ഠകഥാനയം** സങ്ഗഹേതുമാഹ **“ലോഹഭണ്ഡേപി കുണ്ഡികാപി ച ഭാജിയാ”**തി.

൳൯൯൱. ഗരു നാമ പച്ഛിമം ഗരുഭണ്ഡത്തയം. **ഥാവരം** നാമ പുരിമദ്വയം. **സങ്ഘസ്സാ**തി സങ്ഘേന. **പരിവത്തേത്വാ**തി പുഗ്ഗലികാദീഹി താദിസേഹി തേഹി പരിവത്തേത്വാ. തത്രായം പരിവത്തനനയോ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧) - സങ്ഘസ്സ നാളികേരാരാമോ ദൂരേ ഹോതി, കപ്പിയകാരകാ തം ബഹുതരം ഖാദന്തി, തതോ സകടവേതനം ദത്വാ അപ്പമേവ ആഹരന്തി, അഞ്ഞേസം പന തസ്സ ആരാമസ്സ അവിദൂരഗാമവാസീനം മനുസ്സാനം വിഹാരസ്സ സമീപേ ആരാമോ ഹോതി, തേ സങ്ഘം ഉപസങ്കമിത്വാ സകേന ആരാമേന തം ആരാമം യാചന്തി, സങ്ഘേന “രുച്ചതി സങ്ഘസ്സാ”തി അപലോകേത്വാ സമ്പടിച്ഛിതബ്ബോ. സചേപി ഭിക്ഖൂനം രുക്ഖസഹസ്സം ഹോതി, മനുസ്സാനം പഞ്ചസതാനി, “നനു തുമ്ഹാകം ആരാമോ ഖുദ്ദകോ”തി ന വത്തബ്ബം. കിഞ്ചാപി ഹി അയം ഖുദ്ദകോ, അഥ ഖോ ഇതരതോ ബഹുതരം ആയം ദേതി. സചേപി സമകമേവ ദേതി, ഏവമ്പി ഇച്ഛിതിച്ഛിതക്ഖണേ പരിഭുഞ്ജിതും സക്കാതി ഗഹേതബ്ബമേവ.

സചേ പന മനുസ്സാനം ബഹുതരാ രുക്ഖാ ഹോന്തി, “നനു തുമ്ഹാകം ബഹുതരാ രുക്ഖാ”തി വത്തബ്ബം. സചേ “അതിരേകം അമ്ഹാകം പുഞ്ഞം ഹോതു, സങ്ഘസ്സ ദേമാ”തി വദന്തി, ജാനാപേത്വാ സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതി. ഭിക്ഖൂനം രുക്ഖാ ഫലധാരിനോ, മനുസ്സാനം രുക്ഖാ ന താവ ഫലം ഗണ്ഹന്തി. കിഞ്ചാപി ന ഗണ്ഹന്തി, ന ചിരസ്സേവ ഗണ്ഹിസ്സന്തീതി സമ്പടിച്ഛിതബ്ബമേവ. മനുസ്സാനം രുക്ഖാ ഫലധാരിനോ, ഭിക്ഖൂനം ന താവ ഫലം ഗണ്ഹന്തി. “നനു തുമ്ഹാകം രുക്ഖാ ഫലധാരിനോ”തി വത്തബ്ബം. സചേ “ഗണ്ഹഥ, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം പുഞ്ഞം ഭവിസ്സതീ”തി വദന്തി, ജാനാപേത്വാ സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതി. ഏവം ആരാമേന ആരാമോ പരിവത്തേതബ്ബോ. ഏതേനേവ നയേന ആരാമവത്ഥുപി വിഹാരോപി വിഹാരവത്ഥുപി ആരാമേന പരിവത്തേതബ്ബം. ആരാമവത്ഥുനാ ച മഹന്തേന വാ ഖുദ്ദകേന വാ ആരാമആരാമവത്ഥുവിഹാരവിഹാരവത്ഥൂനി.

കഥം വിഹാരേന വിഹാരോ പരിവത്തേതബ്ബോ? സങ്ഘസ്സ അന്തോഗാമേ ഗേഹം ഹോതി, മനുസ്സാനം വിഹാരമജ്ഝേ പാസാദോ, ഉഭോപി അഗ്ഘേന സമകാ, സചേ മനുസ്സാ തേന പാസാദേന തം ഗേഹം യാചന്തി, സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതി. ഭിക്ഖൂനം ചേ മഹഗ്ഘതരം ഗേഹം ഹോതി, “മഹഗ്ഘതരം

അമ്ഹാകം ഗേഹ”ന്തി വുത്തേ ച “കിഞ്ചാപി മഹഗ്ഘതരം, പബ്ബജിതാനം പന അസാരുപ്പം, ന സക്കാ തത്ഥ പബ്ബജിതേഹി വസിതും, ഇദം പന സാരുപ്പം, ഗണ്ഹഥാ”തി വദന്തി, ഏവമ്പി സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതി. സചേ പന മനുസ്സാനം മഹഗ്ഘം ഹോതി, “നനു തുമ്ഹാകം ഗേഹം മഹഗ്ഘ”ന്തി വത്തബ്ബം. “ഹോതു, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം പുഞ്ഞം ഭവിസ്സതി, ഗണ്ഹഥാ”തി വുത്തേ പന സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതി. ഏവം വിഹാരേന വിഹാരോ പരിവത്തേതബ്ബോ. ഏതേനേവ നയേന വിഹാരവത്ഥുപി ആരാമോപി ആരാമവത്ഥുപി വിഹാരേന പരിവത്തേതബ്ബം. വിഹാരവത്ഥുനാ ച മഹഗ്ഘേന വാ അപ്പഗ്ഘേന വാ വിഹാരവിഹാരവത്ഥുആരാമആരാമവത്ഥൂനി. ഏവം താവ ഥാവരേന ഥാവരപരിവത്തനം വേദിതബ്ബം.

ഗരുഭണ്ഡേന ഗരുഭണ്ഡപരിവത്തനേ പന മഞ്ചപീഠം മഹന്തം വാ ഹോതു ഖുദ്ദകം വാ, അന്തമസോ ചതുരങ്ഗുലപാദകം ഗാമദാരകേഹി പംസ്വാഗാരകേസു കീളന്തേഹി കതമ്പി സങ്ഘസ്സ ദിന്നകാലതോ പട്ഠായ ഗരുഭണ്ഡം ഹോതി. സചേപി രാജരാജമഹാമത്താദയോ ഏകപ്പഹാരേനേവ മഞ്ചസതം വാ മഞ്ചസഹസ്സം വാ ദേന്തി, സബ്ബേ കപ്പിയമഞ്ചാ സമ്പടിച്ഛിതബ്ബാ, സമ്പടിച്ഛിത്വാ വുഡ്ഢപടിപാടിയാ “സങ്ഘികപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജഥാ”തി ദാതബ്ബാ, പുഗ്ഗലികവസേന ന ദാതബ്ബാ. അതിരേകമഞ്ചേ ഭണ്ഡാഗാരാദീസു പഞ്ഞപേത്വാ പത്തചീവരം നിക്ഖിപിതുമ്പി വട്ടതി.

ബഹിസീമായ “സങ്ഘസ്സ ദേമാ”തി ദിന്നമഞ്ചോ സങ്ഘത്ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനേ ദാതബ്ബോ. തത്ഥ ചേ ബഹൂ മഞ്ചാ ഹോന്തി, മഞ്ചേന കമ്മം നത്ഥി, യസ്സ വസനട്ഠാനേ കമ്മം അത്ഥി, തത്ഥ “സങ്ഘികപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജഥാ”തി ദാതബ്ബോ. മഹഗ്ഘേന സതഗ്ഘനകേന, സഹസ്സഗ്ഘനകേന വാ മഞ്ചേന അഞ്ഞം മഞ്ചസതം ലഭതി, പരിവത്തേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. ന കേവലം മഞ്ചേന മഞ്ചോയേവ, ആരാമആരാമവത്ഥുവിഹാരവിഹാരവത്ഥുപീഠഭിസിബിമ്ബോഹനാനിപി പരിവത്തേതും വട്ടന്തി. ഏസ നയോ പീഠഭിസിബിമ്ബോഹനേസുപി ഏതേസു ഹി കപ്പിയാകപ്പിയം വുത്തനയമേവ. തത്ഥ അകപ്പിയം ന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം, കപ്പിയം സങ്ഘികപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം. അകപ്പിയം വാ മഹഗ്ഘം കപ്പിയം വാ പരിവത്തേത്വാ വുത്തവത്ഥൂനി ഗഹേതബ്ബാനി, അഗരുഭണ്ഡുപഗം പന ഭിസിബിമ്ബോഹനം നാമ നത്ഥീതി.

൨൮൭. ഭിക്ഖു അധോതേന പാദേന, അല്ലപാദേന വാ സേനാസനം നക്കമേതി സമ്ബന്ധോ. സയന്തി ഏത്ഥ, ആസന്തി ചാതി **സയനാസനം,** പരികമ്മകതഭൂമത്ഥരണാദി. **അല്ലപാദേന വാ**തി യേന അക്കന്തട്ഠാനേ ഉദകം പഞ്ഞായതി, ഏവരൂപേന തിന്തപാദേന. യഥാഹ - “അല്ലേഹി പാദേഹീതി യേഹി അക്കന്തട്ഠാനേ ഉദകം പഞ്ഞായതി, ഏവരൂപേഹി പാദേഹി പരിഭണ്ഡകതഭൂമി വാ സേനാസനം വാ ന അക്കമിതബ്ബം. സചേ പന ഉദകസിനേഹമത്തമേവ പഞ്ഞായതി, ന ഉദകം, വട്ടതീ”തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൪). **സഉപാഹനോ**തി ഏത്ഥ “ധോതപാദക”ന്തി വത്തബ്ബം. പാദേ പടിമുക്കാഹി ഉപാഹനാഹി **സഉപാഹനോ** ഭിക്ഖു ധോതപാദകം ധോതപാദേഹി അക്കമിതബ്ബട്ഠാനം തഥേവ ന അക്കമേതി യോജനാ.

൨൮൮. **പരികമ്മകതായാ**തി സുധാദിപരികമ്മകതായ. **നിട്ഠുഭന്തസ്സാ**തി ഖേളം പാതേന്തസ്സ. **പരികമ്മകതം ഭിത്തി**ന്തി സേതഭിത്തിം വാ ചിത്തകമ്മകതം

വാ ഭിത്തിം. ന കേവലഞ്ച ഭിത്തിമേവ, ദ്വാരമ്പി വാതപാനമ്പി അപസ്സേനഫലകമ്പി പാസാണത്ഥമ്ഭമ്പി രുക്ഖത്ഥമ്ഭമ്പി ചീവരേന വാ കേനചി വാ അപ്പടിച്ഛാദേത്വാ അപസ്സയിതും ന ലഭതിയേവ. "ദ്വാരവാതപാനാദയോ പന അപരികമ്മകതാപി അപടിച്ഛാദേത്വാ ന അപസ്സയിതബ്ബാ"തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം.

൫൩൦. നിദ്ദായതോ തസ്സ കോചി സരീരാവയവോ പച്ചത്ഥരണേ സങ്കുടിതേ സഹസാ യദി മഞ്ചം ഫുസതി, ദുക്കടന്തി യോജനാ.

൫൩൧. ലോമേസു മഞ്ചം ഫുസന്തേസു. ഹത്ഥപാദാനം തലേന അക്കമിതും വട്ടതീതി യോജനാ. മഞ്ചപീഠം നീഹരന്തസ്സ കായേ പടിഹഞ്ഞതി, അനാപത്തി.

"ദായകേഹി 'കായേന ഫുസിത്വാ യഥാസുഖം പരിഭുഞ്ജഥാ'തി ദിന്നസേനാസനം, മഞ്ചപീഠാദിഞ്ച ദായകേന വുത്തനിയാമേന പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ ദോസോ നത്ഥീ"തി മാതികട്ഠകഥായ **സീഹളഗണ്ഠിപദേ** വുത്തത്താ തഥാ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ അനാപത്തി. "ഇമം മഞ്ചപീഠാദിം സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ"തി വുത്തേ ഗരുഭണ്ഡം ഹോതി, ന ഭാജേതബ്ബം സങ്ഘസ്സ പരാമട്ഠത്താ. "ഇമം മഞ്ചപീഠാദിം ഭദന്താനം വസ്സഗ്ഗേന ഗണ്ഹിതും ദമ്മീ"തി വുത്തേ സതിപി ഗരുഭണ്ഡഭാവേ കപ്പിയവത്ഥും ഭാജേത്വാ ഗണ്ഹിതും വട്ടതി, അകപ്പിയഭണ്ഡമേവ ഭാജേത്വാ ഗഹേതും ന ലബ്ഭതി. "ഇമം മഞ്ചപീഠം വസ്സഗ്ഗേന ഗഹേതും സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ"തി വുത്തേ വസ്സഗ്ഗേന ഭാജേത്വാ ഗഹേതബ്ബം വസ്സഗ്ഗേന ഭാജനം പഠമം വത്വാ പച്ഛാ സങ്ഘസ്സ പരാമട്ഠത്താ. "സങ്ഘസ്സ ഇമം മഞ്ചപീഠം വസ്സഗ്ഗേന ഗണ്ഹിതും ദമ്മീ"തി വുത്തേ പന ഗരുഭണ്ഡം ഹോതി പഠമം സങ്ഘസ്സ പരാമട്ഠത്താതി അയമ്പി വിസേസോ മാതികട്ഠകഥാ **ഗണ്ഠിപദേയേവ** വുത്തോ.

൫൩൨-൪. ഉദ്ദേസഭത്തവിനിച്ഛയേകദേസം ദസ്സേതുമാഹ **"സഹസ്സഗ്ഘനകോ"**തിആദി. സഹസ്സഗ്ഘനകോ സചീവരോ പിണ്ഡപാതോ അവസ്സികം ഭിക്ഖും പത്തോ, തസ്മിം വിഹാരേ ച "ഏവരൂപോ പിണ്ഡപാതോ അവസ്സികം ഭിക്ഖും പത്തോ"തി **ലിഖിത്വാ ഠപിതോപി** ച ഹോതി, തതോ സട്ഠിവസ്സാനമച്ചയേ **താദിസോ** സഹസ്സഗ്ഘനകോ സചീവരോ കോചി പിണ്ഡപാതോ സചേ ഉപ്പന്നോ ഹോതി, തം പിണ്ഡപാതം **ബുധോ** വിനിച്ഛയകുസലോ ഭിക്ഖു അവസ്സികട്ഠിതികായ അദത്വാ സട്ഠിവസ്സികട്**ഠിതികായ** ദദേയ്യാതി യോജനാ.

൫൩൫. ഉദ്ദേസഭത്തം ഭുഞ്ജിത്വാതി ഉപസമ്പന്നകാലേ അത്തനോ വസ്സഗ്ഗേന പത്തം ഉദ്ദേസഭത്തം പരിഭുഞ്ജിത്വാ. **ജാതോ ചേ സാമണേരകോ**തി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനാദിവസേന സചേ സാമണേരോ ജാതോ. **തന്തി** ഉപസമ്പന്നകാലേ ഗഹിതം തദേവ ഉദ്ദേസഭത്തം. **സാമണേരസ്സ പാളിയാ**തി സാമണേരപടിപാടിയാ അത്തനോ പത്തം പച്ഛാ ഗഹേതും ലഭതി.

൫൩൬. യോ സാമണേരോ സമ്പുണ്ണവീസതിവസ്സോ "സ്വേ ഉദ്ദേസം ലഭിസ്സതീ"തി വത്തബ്ബോ, അജ്ജ സോ ഉപസമ്പന്നോ ഹോതി, ഠിതികാ അതീതാ സിയാതി യോജനാ, സ്വേ പാപേതബ്ബാ സാമണേരട്ഠിതികാ അജ്ജ ഉപസമ്പന്നത്താ അതിക്കന്താ ഹോതീതി അത്ഥോ, തം ഭത്തം ന ലഭതീതി വുത്തം ഹോതി.

൨൯൭. ഉദ്ദേസഭത്താനന്തരം സലാകഭത്തം ദസ്സേതുമാഹ **"സചേ പനാ"**തിആദി. സചേ സലാകാ ലദ്ധാ, തംദിനേ ഭത്തം ന ലദ്ധം, പുനദിനേ തസ്സ ഭത്തം ഗഹേതബ്ബം, **ന സംസയോ** "ഗഹേതബ്ബം നു ഖോ, ന ഗഹേതബ്ബ"ന്തി ഏവം സംസയോ ന കാതബ്ബോതി യോജനാ.

൨൯൮. ഉത്തരി ഉത്തരം അതിരേകം ഭങ്ഗം ബ്യഞ്ജനം ഏതസ്സാതി **ഉത്തരിഭങ്ഗം,** തസ്സ, അതിരേകബ്യഞ്ജനസ്സാതി അത്ഥോ. **ഏകചരസ്സാ**തി ഏകചാരികസ്സ. സലാകായേവ **സലാകികാ**.

൨൯൯. ഉത്തരിഭങ്ഗമേവ **ഉത്തരിഭങ്ഗകം**.

൩൦൦. യേന യേന ഹീതി ഗാഹിതസലാകേന യേന യേന ഭിക്ഖുനാ. **യം യ**ന്തി ഭത്തബ്യഞ്ജനേസു യം യം ഭത്തം വാ യം യം ബ്യഞ്ജനം വാ.

൩൦൧. സങ്ഘുദ്ദേസാദികന്തി സങ്ഘഭത്തഉദ്ദേസഭത്താദികം. **ആദി**-സദ്ദേന നിമന്തനം, സലാകം, പക്ഖികം, ഉപോസഥികം, പാടിപദികന്തി പഞ്ച ഭത്താനി ഗഹിതാനി.

തത്ഥ സബ്ബസങ്ഘസ്സ ദിന്നം **സങ്ഘഭത്തം** നാമ. "സങ്ഘതോ ഏത്തകേ ഭിക്ഖൂ ഉദ്ദിസിത്വാ ദേഥാ"തിആദിനാ വത്വാ ദിന്നം **ഉദ്ദേസഭത്തം**. "സങ്ഘതോ ഏത്തകാനം ഭിക്ഖൂനം ഭത്തം ഗണ്ഹഥാ"തിആദിനാ വത്വാ ദിന്നം **നിമന്തനം** നാമ. അത്തനോ അത്തനോ നാമേന സലാകഗാഹകാനം ഭിക്ഖൂനം ദിന്നം **സലാകഭത്തം** നാമ. ചാതുദ്ദസിയം ദിന്നം **പക്ഖികം**. ഉപോസഥേ ദിന്നം **ഉപോസഥികം**. പാടിപദേ ദിന്നം **പാടിപദികം**. തംതംനാമേന ദിന്നമേവ തഥാ തഥാ വോഹരീയതി. ഏതേസം പന വിത്ഥാരകഥാ "അഭിലക്ഖിതേസൂ"തിആദിനാ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൫ പക്ഖികഭത്താദികഥാ) **അട്ഠകഥായം** വുത്തനയേന വേദിതബ്ബാ. **ആഗന്തുകാദീ**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന ഗമികഭത്തം, ഗിലാനഭത്തം, ഗിലാനുപട്ഠാകഭത്തന്തി തീണി ഗഹിതാനി. ആഗന്തുകാനം ദിന്നം ഭത്തം **ആഗന്തുകഭത്തം**. ഏസേവ നയോ സേസേസു.

൩൦൨. വിഹാരന്തി വിഹാരഭത്തം ഉത്തരപദലോപേന, വിഹാരേ തത്രുപ്പാദഭത്തസ്സേതം അധിവചനം. **വാരഭത്ത**ന്തി ദുബ്ഭിക്ഖസമയേ "വാരേന ഭിക്ഖൂ ജഗ്ഗിസ്സാമാ"തി ധുരഗേഹതോ പട്ഠായ ദിന്നം. **നിച്ച**ന്തി നിച്ചഭത്തം ഉത്തരപദലോപേന, തഞ്ച തഥാ വത്വാവ ദിന്നം. **കുടിഭത്തം** നാമ സങ്ഘസ്സ ആവാസം കത്വാ "അമ്ഹാകം സേനാസനവാസിനോ അമ്ഹാകം ഭത്തം ഗണ്ഹന്തൂ"തി ദിന്നം. പന്നരസവിധം സബ്ബമേവ ഭത്തം **ഇധ** ഇമസ്മിം സേനാസനക്ഖന്ധകേ **ഉദ്ദിട്ഠം** കഥിതം. ഏതേസം വിത്ഥാരവിനിച്ഛയോ അത്ഥികേഹി **സമന്തപാസാദികായ** ഗഹേതബ്ബോ.

൩൦൩. പച്ചയഭാജനേ മിച്ഛാപടിപത്തിയാ മഹാദീനവത്താ അപ്പമത്തേനേവ പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി പച്ചയഭാജനകം അനുസാസന്തോ ആഹ **"പാളി"**ന്തിആദി.

സേനാസനക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ.

വത്തക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ

൳൯൪-൫. ആഗന്തുകോ ച ആവാസികോ ച പിണ്ഡചാരികോ ച സേനാസനഞ്ച ആരഞ്ഞകോ ച അനുമോദനാ ചാതി വിഗ്ഗഹോ, താസു വത്താനി, ഇതരീതരയോഗദ്വന്ദസമാസസ്സ ഉത്തരപദലിങ്ഗത്താ ഇത്ഥിലിങ്ഗനിദ്ദേസോ. **ഭത്തേ** ഭത്തഗ്ഗേ, ഉത്തരപദലോപോ. **"ഭത്തേ"**തിആദീഹി പദേഹി "വത്താനീ"തി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം.

ആചരിയോ ച ഉപജ്ഝായകോ ച സിസ്സോ ച സദ്ധിവിഹാരികോ ച, തേസം വത്താനീതി വിഗ്ഗഹോ. **സബ്ബസോ**തി സബ്ബാവയവഭേദേഹി. **ചതുദ്ദസേവാ**തി അവയവഭേദേഹി ബഹുവിധാനിപി **വത്താനി** വിസയഭേദേന ചുദ്ദസ ഏവ വുത്താനി. **വിസുദ്ധചിത്തേനാ**തി സവാസനസകലസംകിലേസപ്പഹാനതോ അച്ചന്തപരിസുദ്ധചിത്തസന്താനേന . **വിനായകേനാ**തി സത്തേ വിനേതീതി വിനായകോ, അനുത്തരപുരിസദമ്മസാരഥിഭാവേന ദമ്മദേവബ്രഹ്മനാഗാദികേ സത്തേ നാനാവിധേന വിനയനുപായേന ദമേതീതി അത്ഥോ. അഥ വാ വിഗതോ നായകോ അസ്സാതി **വിനായകോ,** തേന.

൳൯൬. **ആരാമ**ന്തി ഏത്ഥ തംസമീപേ തബ്ബോഹാരോ. യഥാഹ "ഇദാനി 'ആരാമം പവിസിസ്സാമീ'തി ഇമിനാ ഉപചാരസീമസമീപം ദസ്സേതി, തസ്മാ ഉപചാരസീമം പത്വാ ഉപാഹനാഓമുഞ്ചനാദി സബ്ബം കാതബ്ബ"ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൫൭). "പന അപനേതബ്ബ"ന്തി പദച്ഛേദോ. **മുഞ്ചിതബ്ബാതി ഉപാഹനാ** പാദതോ അപനേതബ്ബാ.

൳൯൭. **ഓഗുണ്ഠന**ന്തി സസീസപാരുപനം. സീസേ ചീവരമേവ വാ ന കാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **തേനാ**തി ആഗന്തുകേന. **പാനീയവാരിനാ**തി പാതബ്ബജലേന.

൳൯൮. **പുച്ഛിത്വാ**തി വസ്സഗണനം പുച്ഛിത്വാ. വിഹാരേ വുഡ്ഢഭിക്ഖുനോ ആഗന്തുകേന ഭിക്ഖുനാ **വന്ദിതബ്ബാവ. കാലേ**തി കാലസ്സേവ. **തേന** ആഗന്തുകേന **ഭിക്ഖുനാ** സേനാസനം "മയ്ഹം കതരം സേനാസനം പാപുണാതീ"തി **പുച്ഛിതബ്ബഞ്ചോ**തി യോജനാ.

൳൯൯. "പുച്ഛിതബ്ബ"ന്തി ഇദം **"വച്ചട്ഠാന"**ന്തിആദികേഹി സബ്ബേഹി ഉപയോഗന്തപദേഹി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം. **പാനീയമേവ ചാ**തി "കിം ഇമിസ്സാ പോക്ഖരണിയാ പാനീയമേവ പിവന്തി, ഉദാഹു നഹാനാദിപരിഭോഗമ്പി കരോന്തീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൫൭) **അട്ഠകഥാ**ഗതനയേന പാനീയഞ്ച. തഥാ **പരിഭോജനീയഞ്ച. സങ്ഘകതിക**ന്തി "കേസുചി ഠാനേസു വാളമിഗാ വാ അമനുസ്സാ വാ ഹോന്തി, തസ്മാ കം കാലം പവിസിതബ്ബം, കം കാലം നിക്ഖമിതബ്ബ"ന്തി **അട്ഠകഥാ**ഗതനയേന സങ്ഘസ്സ കതികസണ്ഠാനഞ്ച. **ഗോചരാദിക**ന്തി ഏത്ഥ ച "ഗോചരോ പുച്ഛിതബ്ബോതി 'ഗോചരഗാമോ ആസന്നേ, ഉദാഹു ദൂരേ, കാലസ്സേവ ച പിണ്ഡായ ചരിതബ്ബം, ഉദാഹു നോ'തി ഏവം ഭിക്ഖാചാരോ പുച്ഛിതബ്ബോ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൫൭) വുത്തനയേന ഗോചരഞ്ച. **ആദി**-സദ്ദേന അഗോചരം ഗഹിതം. "അഗോചരോ നാമ മിച്ഛാദിട്ഠികാനം വാ ഗാമോ പരിച്ഛിന്നഭിക്ഖോ വാ ഗാമോ, യത്ഥ ഏകസ്സ

വാ ദിന്നം വാ ഭിക്ഖാ ദിയ്യതി, സോപി പുച്ഛിതബ്ബോ''തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൫൭) വുത്തനയേന **അഗോചരഞ്ച**.

൨൯൨. ഏവം ആഗന്തുകവത്തം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ആവാസികവത്തം ദസ്സേതുമാഹ **''വുഡ്ഢ''**ന്തിആദി. പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ പത്തഞ്ച ചീവരഞ്ച പടിഗ്ഗഹേതബ്ബന്തി യോജനാ. ച-സദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ.

൨൯൩. തസ്സാതി ആഗന്തുകസ്സ. **പാദോദകഞ്ചാതി ച**-സദ്ദേന ധോതാധോതപാദാ യത്ഥ ഠപീയന്തി, തം പാദപീഠം, പാദകഥലികഞ്ച ഉപനിക്ഖിപിതബ്ബന്തി ഏതം ഗഹിതം. **പുച്ഛിതബ്ബഞ്ച വാരിനാതി** ''പാനീയേന പുച്ഛന്തേന സചേ സകിം ആനീതം പാനീയം സബ്ബം പിവതി, 'പുന ആനേമീ'തി പുച്ഛിതബ്ബോയേവാ''തി വുത്തനയേന പാനീയേന പുച്ഛിതബ്ബോ. ഇധ **ച**-സദ്ദേന -

> ''അപിച ബീജനേനപി ബീജിതബ്ബോ, ബീജന്തേന സകിം പാദപിട്ഠിയം ബീജിത്വാ സകിം മജ്ഝേ, സകിം സീസേ ബീജിതബ്ബം, 'അലം ഹോതൂ'തി വുത്തേന തതോ മന്ദതരം ബീജിതബ്ബം. പുന 'അല'ന്തി വുത്തേന തതോ മന്ദതരം ബീജിതബ്ബം. തതിയവാരം വുത്തേന ബീജനീ ഠപേതബ്ബാ. പാദാപിസ്സ ധോവിതബ്ബാ, ധോവിത്വാ സചേ അത്തനോ തേലം അത്ഥി, തേന മക്ഖേതബ്ബാ. നോ ചേ അത്ഥി, തസ്സ സന്തകേന മക്ഖേതബ്ബാ''തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൫൯) -

വുത്തവത്താനി സങ്ഗണ്ഹാതി.

൨൯൪-൫. വന്ദേയ്യോതി വുഡ്ഢാഗന്തുകോ വന്ദിതബ്ബോ. **പഞ്ഞപേതബ്ബ**ന്തി ''കത്ഥ മയ്ഹം സേനാസനം പാപുണാതീ''തി പുച്ഛിതേന സേനാസനം പഞ്ഞപേതബ്ബം, ''ഏതം സേനാസനം തുമ്ഹാകം പാപുണാതീ''തി ഏവം ആചിക്ഖിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. ''വത്തബ്ബോ''തി ഇദം **''അജ്ഝാവുത്ഥമവുത്ഥ''**ന്തിആദീഹി പദേഹി തംതംലിങ്ഗവചനാനുരൂപേന പരിവത്തേത്വാ പച്ചേകം യോജേതബ്ബം. **അജ്ഝാവുത്ഥ**ന്തി പഞ്ഞത്തസേനാസനസ്സ ഭിക്ഖൂഹി പഠമം വുത്ഥഭാവം. **അവുത്ഥം വാതി** ചീവരകാലം തസ്മിം ഭിക്ഖൂഹി അനജ്ഝാവുത്ഥഭാവം വാ. **ഗോചരാഗോചരം** വുത്തമേവ.

സേക്ഖകുലാനി ചാതി ലദ്ധസേക്ഖസമ്മുതികാനി കുലാനി ച വത്തബ്ബാനി. **''പവേസേ നിക്ഖമേ കാലോ''**തി ഇദം ''സങ്ഘകതിക''ന്തി ഏത്ഥ വുത്തത്ഥമേവ. **പാനീയാദികന്തി ആദി**-സദ്ദേന പരിഭോജനീയകത്തരയട്ഠീനം ആചിക്ഖനം സങ്ഗണ്ഹാതി.

൨൯൬. യഥാനിസിന്നേനേവാതി അത്തനാ നിസിന്നട്ഠാനേയേവ നിസിന്നേന. **അസ്സാതി** നവകസ്സ.

൨൯൭. ''അത്ര പത്തം ഠപേഹി, ഇദമാസനം നിസീദാഹീ''തി **ഇച്ചേവം** ഇമിനാ പകാരേന സബ്ബം വത്തബ്ബന്തി യോജനാ. **ദേയ്യം സേനാസനമ്പി ചാതി** സേനാസനഞ്ച ദാതബ്ബം. **ച**-സദ്ദേന ''അവുത്ഥം വാ അജ്ഝാവുത്ഥം വാ ആചിക്ഖിതബ്ബ''ന്തിആദിനാ വുത്തം സമ്പിണ്ഡേതി. മഹാആവാസേപി അത്തനോ സന്തികം സമ്പത്തസ്സ ആഗന്തുകസ്സ വത്തം അകാതും ന ലബ്ഭതി.

൨൪൨. “മാതികായ നിദ്ദിട്ഠക്കമേനേവ വത്താനി കാതബ്ബാനി, ഉദാഹു യഥാനുപ്പത്തിവസേനാ”തി കോചി മഞ്ഞേയ്യാതി മാതികാക്കമേനേവ കാതബ്ബന്തി നിയമോ നത്ഥി, യഥാനുപ്പത്തവസേനേവ കാതബ്ബന്തി വിഞ്ഞാപേതും മാതികാക്കമമനാദിയിത്വാ ഗമികവത്തം ആരദ്ധം. അഥ വാ വത്തിച്ഛാനുപുബ്ബകത്താ സദ്ദപയോഗസ്സ മാതികാക്കമമനാദിയിത്വാ യഥിച്ഛം നിദ്ദേസോ കതോതി വേദിതബ്ബോതി. **ദാരുമത്തികഭണ്ഡാനീ**തി മഞ്ചപീഠാദീനി ചേവ രജനഭാജനാനി ച. **പടിസാമേത്വാ**തി ഗുത്തട്ഠാനേ ഠപേത്വാ. **ആവസഥമ്പി ഥകേത്വാ**തി ആവസഥേ ദ്വാരകവാടാദീനി ച ഥകേത്വാ.

൨൪൩. **ആപുച്ഛിത്വാപീ**തി ഭിക്ഖുസ്സ വാ സാമണേരസ്സ വാ ആരാമികസ്സ വാ “ഇമം പടിജഗ്ഗാഹീ”തി നിയ്യാദേത്വാ വാ. **പുച്ഛിതബ്ബേ അസന്തേപീ**തി എത്ഥ **പി**-സദ്ദോ പന-സദ്ദത്ഥോ. **ഗോപേത്വാ വാപി സാധുക**ന്തി “ചതൂസു പാസാണേസു മഞ്ചം പഞ്ഞപേത്വാ മഞ്ചേ മഞ്ചം ആരോപേത്വാ”തിആദിനാ (ചൂളവ॰ ൩൬൭) വുത്തനയേന സമ്മാ പടിസാമേത്വാ ഗന്തബ്ബന്തി യോജനാ.

൨൪൪. പിണ്ഡചാരികവത്തം ദസ്സേതുമാഹ **“സഹസാ”**തിആദി. പിണ്ഡചാരികോ ഭിക്ഖു അന്തരഘരം പവിസന്തോ **സഹസാ ന പവിസേ** സീഘം ന പവിസേയ്യ, നിക്ഖമന്തോ **സഹസാ ന നിക്ഖമേ** സീഘം ന നിക്ഖമേയ്യ, ഭിക്ഖുസാരുപ്പേന പവിസേയ്യ, നിക്ഖമേയ്യ ച. **പിണ്ഡചാരിനാ** ഭിക്ഖുനാ ഗേഹദ്വാരം സമ്പത്തേന **അതിദൂരേ ന ഠാതബ്ബം** നിബ്ബകോസതോ അതിദൂരട്ഠാനേ ന ഠാതബ്ബം. **അച്ചാസന്നേ ന ഠാതബ്ബം** നിബ്ബകോസതോ ആസന്നതരേ ഠാനേ ന ഠാതബ്ബം.

൨൪൫. **ഉച്ചാരേത്വാ**തി ഉപനാമേത്വാ. **ഭാജന**ന്തി പത്തം. **ദക്ഖിണേന പണാമേത്വാ**തി ദക്ഖിണേന ഹത്ഥേന ഉപനാമേത്വാ. **ഭിക്ഖം ഗണ്ഹേയ്യാ**തി എത്ഥ “ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി പടിഗ്ഗഹേത്വാ”തി സേസോ. യഥാഹ - “ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി പത്തം പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഭിക്ഖാ ഗഹേതബ്ബാ”തി (ചൂളവ॰ ൩൬൬).

൨൪൬. സൂപം ദാതുകാമാ വാ അദാതുകാമാ വാ ഇതി മുഹുത്തകം **സല്ലക്ഖേയ്യ** തിട്ഠേയ്യ. **അന്തരാ**തി ഭിക്ഖാദാനസമയേ. **ന ഭിക്ഖാദായികാ**തി ഇത്ഥീ വാ ഹോതു പുരിസോ വാ, ഭിക്ഖാദാനസമയേ മുഖം ന ഓലോകേതബ്ബന്തി.

൨൪൭. പിണ്ഡചാരികവത്തം ദസ്സേത്വാ ആരഞ്ഞികവത്തം ദസ്സേതുമാഹ **“പാനീയാദീ”**തിആദി. **പാനീയാദീതി ആദി**-സദ്ദേന പരിഭോജനീയഅഗ്ഗിഅരണിസഹിതകത്തരയട്ഠീനം ഗഹണം. തത്രായം വിനിച്ഛയോ - **പാനീയം ഉപട്ഠാപേതബ്ബ**ന്തി സചേ ഭാജനാനി നപ്പഹോന്തി, പാനീയമേവ പരിഭോജനീയമ്പി കത്വാ ഉപട്ഠാപേതബ്ബം. ഭാജനം അലഭന്തേന വേളുനാളികായപി ഉപട്ഠാപേതബ്ബം. തമ്പി അലഭന്തസ്സ യഥാ സമീപേ ഖുദ്ദകആവാടോ ഹോതി, എവം കാതബ്ബം. അരണിസഹിതേ അസതി അഗ്ഗിം അകാതുമ്പി ച വട്ടതി. യഥാ ച ആരഞ്ഞികസ്സ, എവം കന്താരപടിപന്നസ്സാപി അരണിസഹിതം ഇച്ഛിതബ്ബം. ഗണവാസിനോ പന തേന വിനാപി വട്ടതീതി.

നക്ഖത്തന്തി അസ്സയുജാദിസത്തവീസതിവിധം നക്ഖത്തം ജാനിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. കഥം ജാനിതബ്ബന്തി ആഹ **“തേന യോഗോ ചാ”**തി, തേന

നക്ഖത്തേന ചന്ദസ്സ യോഗോ ഞാതബ്ബോതി അത്ഥോ. **ജാനിതബ്ബാ ദിസാപി** ചാതി അരഞ്ഞേ വിഹരന്തേന അട്ഠപി ദിസാ അസമ്മോഹതോ ജാനിതബ്ബാ.

൨൯൨. അഞ്ഞവത്തം ദസ്സേതുമാഹ **"വച്ചപസ്സാവതിത്ഥാനീ"**തിആദി. **പടിപാടിയാ ഭവന്തീ**തി ഗതാനുക്കമേന സേവിതബ്ബാ ഭവന്തി. യഥാഹ - "വച്ചകുടിയം, പസ്സാവട്ഠാനേ, ന്ഹാനതിത്ഥേതി തീസുപി ആഗതപടിപാടിയേവ പമാണ"ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൩). **യഥാവുഡ്ഢം കരോന്തസ്സാ**തി ഗതപടിപാടിം വിനാ വുഡ്ഢപടിപാടിയാ കരോന്തസ്സ.

൨൯൩. വച്ചകുടിം പവിസന്തോ സഹസാ ന പവിസേയ്യ. **ഉബ്ഭജിത്വാ**തി ചീവരം ഉക്ഖിപിത്വാ.

൨൯൪. നിത്ഥുനന്തേന ഭിക്ഖുനാ വച്ചം ന കാതബ്ബന്തി യോജനാ. "വച്ചസ്സ ദുന്നിഗ്ഗമനേന ഉപഹതോ ഹുത്വാ നിത്ഥുനതി ചേ, ന ദോസോ"തി **സിക്ഖാഭാജനവിനിച്ഛയേ** വുത്തം. ദന്തകട്ഠം ഖാദതോ വച്ചം **കരോതോ** ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടം ഹോതീതി യോജനാ.

൨൯൫. ഖരേനാതി ഫരുസേന വാ ഫാലിതകട്ഠേന വാ ഗണ്ഠികേന വാ കണ്ടകേന വാ സുസിരേന വാ പൂതിനാ വാ ദണ്ഡേന **ന അവലേഖേയ്യ** ന പുഞ്ഛേയ്യ. **ന കട്ഠം വച്ചകൂപകേ ഛഡ്ഡേയ്യാ**തി തം കട്ഠം വച്ചകൂപേ ന ഛഡ്ഡേയ്യ. പസ്സാവദോണിയാ ഖേളം ന പാതേയ്യാതി യോജനാ.

൨൯൬. പാദുകാസൂതി വച്ചപസ്സാവപാദുകാസു. **നിക്ഖമനേ** നിക്ഖമനകാലേ. **തത്ഥേവാ**തി വച്ചപസ്സാവപാദുകാസ്വേവ. **പടിച്ഛാദേയ്യാ**തി ഉക്ഖിത്തം ചീവരം ഓതാരേത്വാ സരീരം പടിച്ഛാദേയ്യ.

൨൯൭. യോ വച്ചം കത്വാ സലിലേ സതി **സചേ നാചമേയ്യ** ഉദകകിച്ചം ന കരേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം ഉദ്ദിട്ഠന്തി യോജനാ. **മോഹനാസിനാ**തി സവാസനസ്സ മോഹസ്സ, തേന സഹജേകട്ഠപഹാനേകട്ഠാനം സകലസംകിലേസാനഞ്ച പഹായിനാ ആസവക്ഖയഞാണേന സമുച്ഛിന്ദതാ **മുനിനാ** സബ്ബഞ്ഞുനാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന. **"സലിലേ സതീ"**തി ഇമിനാ അസതി നിദ്ദോസതം ദീപേതി. യഥാഹ -

> "സതി ഉദകേതി ഏത്ഥ സചേ ഉദകം അത്ഥി, പടിച്ഛന്നട്ഠാനം പന നത്ഥി, ഭാജനേന നീഹരിത്വാ ആചമിതബ്ബം. ഭാജനേ അസതി പത്തേന നീഹരിതബ്ബം. പത്തേപി അസതി അസന്തം നാമ ഹോതി. 'ഇദം അതിവിവടം, പുരതോ അഞ്ഞം ഉദകം ഭവിസ്സതീ'തി ഗതസ്സ ഉദകം അലഭന്തസ്സേവ ഭിക്ഖാചാരവേലാ ഹോതി, കട്ഠേന വാ കേനചി വാ പുഞ്ഛിത്വാ ഗന്തബ്ബം, ഭുഞ്ജിതുമ്പി അനുമോദനമ്പി കാതും വട്ടതീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൩).

൨൯൮. സസദ്ദന്തി ഉദകസദ്ദം കത്വാ. "പാസാണാദിട്ഠാനേ പഹരിത്വാ ഉദകം സദ്ദായതി ചേ, ന ദോസോ"തി **സിക്ഖാഭാജനവിനിച്ഛയേ** വുത്തം. **ചപു ചപൂതി ചാ**തി താദിസം അനുകരണം കത്വാ നാചമേതബ്ബന്തി യോജനാ. **ആചമിത്വാ**തി ഉദകകിച്ചം കത്വാ. **സരാവേ** ആചമനഭാജനേ ഉദകം ന

സേസേതബ്ബന്തി യോജനാ, ഇദം പന സബ്ബസാധാരണട്ഠാനം സന്ധായ വുത്തം. യഥാഹ **അട്ഠകഥായം** -

> "ആചമനസരാവകേതി സബ്ബസാധാരണട്ഠാനം സന്ധായേതം വുത്തം. തത്ര ഹി അഞ്ഞേ അഞ്ഞേ ആഗച്ഛന്തി, തസ്മാ ഉദകം ന സേസേതബ്ബം. യം പന സങ്ഘികേപി വിഹാരേ ഏകദേസേ നിബദ്ധഗമനത്ഥായ കതം ഠാനം ഹോതി പുഗ്ഗലികട്ഠാനം വാ, തസ്മിം വട്ടതി. വിരേചനം പിവിത്വാ പുനപ്പുനം പവിസന്തസ്സാപി വട്ടതിയേവാ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൪).

൨൪൩. **ഊഹതമ്പീ**തി അഞ്ഞേന വാ അത്തനാ വാ അസഞ്ചിച്ച ഊഹതം മലേന ദൂസിതട്ഠാനം. **അധോവിത്വാ**തി ജലേ സതി അസോധേത്വാ ജലേ അസതി കട്ഠേന വാ കേനചി വാ പുഞ്ഛിത്വാ ഗന്തബ്ബം. യഥാഹ - "ഉദകം അത്ഥി ഭാജനം നത്ഥി, അസന്തം നാമ ഹോതി, ഭാജനം അത്ഥി ഉദകം നത്ഥി, ഏതമ്പി അസന്തം, ഉഭയേ പന അസതി അസന്തമേവ, കട്ഠേന വാ കേനചി വാ പുഞ്ഛിത്വാ ഗന്തബ്ബ"ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൪). **ഉക്ലാപാപി സചേ ഹോന്തീ**തി വച്ചപസ്സാവട്ഠാനാനി സചേ കചവരാകിണ്ണാനി ഹോന്തി. **"അസേസതോ സോധേതബ്ബ"**ന്തി ഇമിനാ തതോ കസ്സചി കചവരസ്സ അപനയനം സോധനം നാമ ന ഹോതി, നിസ്സേസകചവരാപനയനമേവ സോധനന്തി ദീപേതി.

൨൪൪. **പിഠരോ**തി അവലേഖനകട്ഠനിക്ഖേപനഭാജനം. **കുമ്ഭീ ചേ രിത്താ**തി ആചമനകുമ്ഭീ സചേ തുച്ഛാ.

൨൪൫. ഏവം വച്ചകുടിവത്തം ദസ്സേത്വാ സേനാസനവത്തം ദസ്സേതുമാഹ **"അനജ്ഝിട്ഠോ"**തിആദി. **അനജ്ഝിട്ഠോ**തി അനനുഞ്ഞാതോ.

൨൪൬. വുഡ്ഢം ആപുച്ഛിത്വാ കഥേന്തസ്സാതി യോജനാ. **വുഡ്ഢതരാഗമേ**തി യം ആപുച്ഛിത്വാ കഥേതുമാരദ്ധോ, തതോപി വുഡ്ഢതരസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആഗമേ സതി.

൨൪൭. **ഏകവിഹാരസ്മി**ന്തി ഏകസ്മിം ഗേഹേ. **"അനാപുച്ഛാ"**തി ഇദം വക്ഖമാനേഹി യഥാരഹം യോജേതബ്ബം.

൨൪൮. പഠമം യത്ഥ കത്ഥചി വുഡ്ഢാനം സന്നിധാനേ കത്തബ്ബവത്തം നിദ്ദിട്ഠന്തി ഇദാനി ഏകവിഹാരേ വസന്തേനാപി തസ്സ കാതബ്ബതം ദസ്സേതും പുനപി **"ന ച ധമ്മോ കഥേതബ്ബോ"**തി ആഹ. **ധമ്മചക്ഖുനാ**തി ധമ്മലോചനേന ധമ്മഗരുകേന, ഇമിനാ അതാദിസസ്സ കതോ വാരോ നിരത്ഥകോതി ദീപേതി.

൨൪൯. **കാതബ്ബോ**തി ജാലേതബ്ബോ. **സോ**തി ദീപോ. "ദ്വാരം നാമ യസ്മാ മഹാവളഞ്ജം, തസ്മാ തത്ഥ ആപുച്ഛനകിച്ചം നത്ഥീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൬൯) വചനതോ തം അവത്വാ ആപത്തിക്ഖേത്തമേവ ദസ്സേതുമാഹ **"വാതപാനകവാടാനി, ഥകേയ്യ വിവരേയ്യ നോ"**തി.

൨൫൦. **വുഡ്ഢതോ പരിവത്തയേ**തി യേന വുഡ്ഢോ, തതോ പരിവത്തയേ, പിട്ഠിം അദസ്സേത്വാ വുഡ്ഢാഭിമുഖോ തേന പരിവത്തയേതി അത്ഥോ. ചീവരകണ്ണേന വാ കായേന വാ **തം** വുഡ്ഢം ന ച ഘട്ടയേ.

൨൯൮. ഏവം സേനാസനവത്തം ദസ്സേത്വാ ജന്താഘരവത്തം ദസ്സേതുമാഹ **"പുരതോ"**തിആദി. ഥേരാനം പുരതോ നേവ ന്ഹായേയ്യ, **ഉപരി** പടിസോതേ ന ച ന്ഹായേയ്യ, **ഓതരന്താനം** വുഡ്ഢാനം **ഉത്തരം** ഉത്തരന്തോ മഗ്ഗം ദദേയ്യ, **ന ഘട്ടയേ** കായേന വാ ചീവരേന വാ ന ഘട്ടയേയ്യാതി യോജനാ.

''തിമണ്ഡലം പടിച്ഛാദേന്തേന പരിമണ്ഡലം നിവാസേത്വാ കായബന്ധനം ബന്ധിത്വാ''തിആദിനാ (ചൂളവ॰ ൩൬൮) നയേന വുത്താനം ഭത്തഗ്ഗവത്താനം **സേഖിയകഥായ** വുത്തത്താ ച ഉപജ്ഝായവത്താദീനം **മഹാഖന്ധകകഥായ** വുത്തത്താ ച അനുമോദനവത്താനം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഭത്തഗ്ഗേ ചതൂഹി പഞ്ചഹി ഥേരാനുഥേരേഹി ഭിക്ഖൂഹി ആഗമേതു''ന്തിആദിനാ (ചൂളവ॰ ൩൬൫) നയേന ഭത്തഗ്ഗവത്തേയേവ അന്തോഗധഭാവേന വുത്തത്താ ച നിദ്ദേസേ താനി ന വുത്താനി, തഥാപി തേസു അനുമോദനവത്തം ഏവം വേദിതബ്ബം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൬൫) - സങ്ഘത്ഥേരേ അനുമോദനത്ഥായ നിസിന്നേ ഹേട്ഠാ പടിപാടിയാ ചതൂഹി നിസീദിതബ്ബം. അനുഥേരേ നിസിന്നേ മഹാഥേരേന ച ഹേട്ഠാ ച തീഹി നിസീദിതബ്ബം. പഞ്ചമേ നിസിന്നേ ഉപരി ചതൂഹി നിസീദിതബ്ബം. സങ്ഘത്ഥേരേന ഹേട്ഠാ ദഹരഭിക്ഖുസ്മിം അജ്ഝിട്ഠേപി സങ്ഘത്ഥേരതോ പട്ഠായ ചതൂഹി നിസീദിതബ്ബമേവ. സചേ പന അനുമോദകോ ഭിക്ഖു ''ഗച്ഛഥ, ഭന്തേ, ആഗമേതബ്ബകിച്ചം നത്ഥീ''തി വദതി, ഗന്തും വട്ടതി. മഹാഥേരേന ''ഗച്ഛാമ, ആവുസോ''തി വുത്തേ ''ഗച്ഛഥാ''തി വദതി, ഏവമ്പി വട്ടതി. ''ബഹിഗാമേ ആഗമേസ്സാമാ''തി ആഭോഗം കത്വാപി ബഹിഗാമം ഗന്ത്വാ അത്തനോ നിസ്സിതകേ ''തുമ്ഹേ തസ്സ ആഗമനം ആഗമേഥാ''തി വത്വാപി ഗന്തും വട്ടതിയേവ. സചേ പന മനുസ്സാ അത്തനോ രുചിതേന ഏകേന അനുമോദനം കാരേന്തി, നേവ തസ്സ അനുമോദതോ ആപത്തി, ന ച മഹാഥേരസ്സ ഭാരോ ഹോതി. ഉപനിസിന്നകഥായമേവ ഹി മനുസ്സേസു കഥാപേന്തേസു മഹാഥേരോ ആപുച്ഛിതബ്ബോ, മഹാഥേരേന ച അനുമോദനായ അജ്ഝിട്ഠോവ ആഗമേതബ്ബോതി ഇദമേത്ഥ ലക്ഖണന്തി.

൨൯൯. **വത്തന്തി** യഥാവുത്തം ആഭിസമാചാരികവത്തം. യഥാഹ - ''ആഭിസമാചാരികം അപരിപൂരേത്വാ സീലം പരിപൂരേസ്സതീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ''തി. **ന വിന്ദതീ**തി ന ലഭതി.

൩൦൦. **അനേകഗ്ഗോ**തി വിക്ഖിത്തത്തായേവ അസമാഹിതചിത്തോ. **ന ച പസ്സതീ**തി ഞാണചക്ഖുനാ ന പസ്സതി, ദട്ഠും സമത്ഥോ ന ഹോതീതി അത്ഥോ. **ദുക്ഖാ**തി ജാതിദുക്ഖാദിദുക്ഖതോ.

൩൦൧. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ദുക്ഖാ ന പരിമുച്ചതി, തസ്മാ. ഓവാദം കത്വാ കിം വിസേസം പാപുണാതീതി ആഹ **"ഓവാദം ബുദ്ധസേട്ഠസ്സ, കത്വാ നിബ്ബാനമേഹിതീ"**തി. **ഏഹിതി** പാപുണിസ്സതി.

വത്തക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ.

ഭിക്ഖുനിക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ

൪൨൨. **വിവരിത്വാ** ചീവരം അപനേത്വാ.

൪൨൩. **യം കിഞ്ചി സമ്പയോജേന്തിയാ**തി യം കിഞ്ചി അനാചാരം കരോന്തിയാ. **തതോ**തി തേന അനാചാരസങ്ഖാതേന അസദ്ധമ്മേന. **ഭാസന്തിയാ**തി വാചായ ഭാസന്തിയാ.

൪൨൪-൫. **ദീഘ**ന്തി ഏകപരിക്ഖേപതോ ദീഘം. **വിലീവേന ച പട്ടേനാ**തി സണ്ഹേഹിപി വിലീവേഹി കതപട്ടേന. **ചമ്മപട്ടേനാ**തി ചമ്മമയപട്ടേന. **ദുസ്സപട്ടേനാ**തി സേതവത്ഥേന. **ദുസ്സവേണിയാ**തി ദുസ്സേന ഗന്ഥിതവേണിയാ. **ദുസ്സവട്ടിയാ**തി ദുസ്സേന കതവട്ടിയാ . **ന ഫാസുകാ നമേതബ്ബാ**തി മജ്ഝിമസ്സ തനുഭാവത്ഥായ ഗാമദാരികാ വിയ ഫാസുലികാ ന നാമേതബ്ബാ. **ജഘന**ന്തി മുത്തകരണപ്പദേസം. **അട്ഠികാദിനാ**തി ഗോജാണുട്ഠികാദിനാ. **ന ഘംസാപേയ്യാ**തി ന ഘട്ടാപേയ്യ. ''അട്ഠികാദിനാ''തി ഇദം ''ന ഘംസാപേയ്യാ''തി ഇമിനാ ച ''കോട്ടാപേതീ''തി ഇമിനാ കിരിയാപദേന ച സമ്ബന്ധിതബ്ബം.

൪൨൬. **''കോട്ടാപേതീ''**തി ഇദം ''ഹത്ഥം വാ''തിആദീഹി ഉപയോഗന്തപദേഹി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം. **ഹത്ഥ**ന്തി അഗ്ഗബാഹം. **ഹത്ഥകോച്ഛ**ന്തി പിട്ഠിഹത്ഥം. **പാദ**ന്തി ജങ്ഘം.

൪൨൭. **ന മുഖം ലിമ്പിതബ്ബ**ന്തി ഛവിപസാദകരേന തിലസാസപകക്കാദിനാ അനേകവിധേന ലിമ്പനേന ന ലിമ്പിതബ്ബം. **ന ചുണ്ണേതബ്ബ**ന്തി മുഖചുണ്ണലേപനം ന കാതബ്ബം. മനോസിലായ മുഖം ലഞ്ജന്തിയാ ആപത്തി സിയാതി യോജനാ.

൪൨൮. **അങ്ഗരാഗോ ന കാതബ്ബോ**തി ഹലിദ്ദികുങ്കുമാദീഹി സരീരച്ഛവിരാഗോ ന കാതബ്ബോ. **അവങ്ഗം ന ച കാതബ്ബ**ന്തി അഞ്ജനം ബഹി അക്ഖികോടിയാ ലേഖം ഠപേത്വാ ന അഞ്ജിതബ്ബം. **ന കാതബ്ബം വിസേസക**ന്തി ഗണ്ഡപദേസേ വിചിത്രസണ്ഠാനം വിസേസകം വത്തഭങ്ഗം ന കാതബ്ബം.

൪൨൯. **ഓലോകനകതോ**തി വാതപാനതോ. **രാഗാ**തി കാമരാഗേന. **ഓലോകേതു**ന്തി അന്തരവീഥിം വിലോകേതും, സാലോകേ ന ച ഠാതബ്ബന്തി യോജനാ. സാലോകേ ദ്വാരം വിവരിത്വാ ഉപഡ്ഢകായം ദസ്സേന്തീഹി ന ഠാതബ്ബം. **സനച്ച**ന്തി നടസമജ്ജം.

൪൩൦. **ഗണികം വുട്ഠാപേന്തിയാ** വേസിം വുട്ഠാപേന്തിയാ. **''വിക്കിണന്തിയാ''**തി ഇദം ''സുര''ന്തിആദീഹി ഉപയോഗന്തപദേഹി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം.

൪൩൧. **ന ചേവുപട്ഠാപേതബ്ബോ**തി അത്തനോ വേയ്യാവച്ചം നേവ കാരാപേതബ്ബോ. തിരച്ഛാനഗതോപി ദാസോ വാ ദാസീ വാ തിരച്ഛാനഗതോപി കമ്മകരോ വാ **ന ചേവ ഉപട്ഠാപേതബ്ബോ** നേവ അത്തനോ വേയ്യാവച്ചം കാരാപേതബ്ബോ. **അപി**-സദ്ദേന പഗേവ മനുസ്സഭൂതോതി ദീപേതി.

൪൩൨. **''സബ്ബനീലാദി''**ന്തി ഇമിനാ -

“സബ്ബനീലകമഞ്ജേട്ഠ-കണ്ഹലോഹിതപീതകേ;
മഹാനാമമഹാരങ്ഗ-രത്തേസൂ”തി. (വിം വിം ൩൮൬) -

വുത്താനി അകപ്പിയചീവരാനി സങ്ഗഹിതാനി. “നമതകം നാമ ഏളകലോമേഹി കതം അവായിമം ചമ്മഖണ്ഡപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബ”ന്തി (ചൂളവം അട്ഠം ൨൬൯) **അട്ഠകഥായ** വുത്തത്താ, **ഗണ്ഠിപദേ** ച “സന്ഥരണസദിസോ പിലോതികാഹി കതോ പരിക്ഖാരവിസേസോ”തി വുത്തത്താ ച നിപജ്ജായ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബോ പരിക്ഖാരവിസേസോ **നമതകം** നാമ.

൨൩൭. ഛന്നമ്പി പുരിസബ്യഞ്ജനം “ഏത്ഥാ”തി ചിന്തേത്വാ രാഗചിത്തേന ഓലോകേന്തിയാ ദുക്കടം ഹോതി. **സബ്ബ**ന്തി വുത്തപ്പകാരം സബ്ബം.

൨൩൮. ഭിക്ഖും ദൂരതോവ പസ്സിത്വാ **തസ്സ** ഭിക്ഖുനോ ദൂരതോ ഓക്കമിത്വാന മഗ്ഗോ ദാതബ്ബോതി യോജനാ.

൨൩൯. ഭിക്ഖം **ചരന്തിയാ** ഭിക്ഖുനിയാ ഭിക്ഖും പസ്സിത്വാ പന യേന ഭിക്ഖായ ചരതി, **തം പത്തം നീഹരിത്വാ** ഉപരി ഛാദേത്വാ ഠിതം സങ്ഘാടിചീവരം അപനേത്വാ **ഉക്കുജ്ജം** ഉദ്ധംമുഖം കത്വാ ഭിക്ഖുനോ ദസ്സേതബ്ബന്തി യോജനാ.

൨൪൦. ഉതുനീനം ഭിക്ഖുനീനം **ഉതുകാലേ** സഞ്ജാതപുപ്ഫേ കാലേ **സംവേല്ലികം കാതും** കച്ഛം ബന്ധിതും മഹേസിനാ കടിസുത്തകം അനുഞ്ഞാതന്തി യോജനാ, ഇമിനാ അഞ്ഞസ്മിം കാലേ കടിസുത്തകം ബന്ധിതും ന വട്ടതീതി ദീപേതി. യഥാഹ - “ന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനിയാ സബ്ബകാലം കടിസുത്തകം ധാരേതബ്ബം, യാ ധാരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഉതുനിയാ കടിസുത്തക”ന്തി (ചൂളവം ൪൨൨).

൨൪൧. ഇത്ഥിപോസയുതന്തി ഇത്ഥീഹി വാ പുരിസേഹി വാ ഇത്ഥിപുരിസേഹി വാ യുത്തം. ഇത്ഥിപോസയുത്തം ഹത്ഥവട്ടകമേവ വാ. **പാടങ്കീ**തി പടപോട്ടലികം.

൨൪൨. ഗരുധമ്മേതി സങ്ഘാദിസേസേ. **മാനത്ത**ന്തി പക്ഖമാനത്തം. **സമ്മന്നിത്വാ**തി ഞത്തിദുതിയായ കമ്മവാചായ സമ്മന്നിത്വാ.

൨൪൩. യസ്സാ ഇത്ഥിയാ പബ്ബജിതകാലേ ഗബ്ഭോ **വുട്ഠാതി** വിജായതി യദി, പുത്തോ ചേ, **തസ്സാപി** ദാരകമാതു യാവ സോ ദാരകോ വിഞ്ഞുതം പാപുണാതി, യാവ ഖാദിതും, ഭുഞ്ജിതും, നഹായിതുഞ്ച അത്തനോ ധമ്മതായ സക്കോതി, താവ ദുതിയാ ഭിക്ഖുനീ തഥാ സമ്മന്നിത്വാ ദാതബ്ബാതി യോജനാ.

൨൪൪. സാ പന മാതാ ഭിക്ഖുനീ അത്തനോ പുത്തം പായേതും, ഭോജേതും, മണ്ഡേതും, ഉരേ കത്വാ സയിതുഞ്ച ലഭതീതി യോജനാ.

൨൪൫. ദുതിയികായ ഭിക്ഖുനിയാ ദാരകേന **സഹസേയ്യം** ഠപേത്വാ യഥാ അഞ്ഞേസു പുരിസേസു **വത്തിതബ്ബം** പടിപജ്ജിതബ്ബം, തഥാ ഏവ **തസ്മിം** ദാരകേ വത്തിതബ്ബന്തി യോജനാ.

൨൯൪. **വിബ്ഭമേനേവാ**തി അത്തനോ രുചിയാ സേതവത്ഥാനം ഗഹണേനേവ. യഥാഹ - “യസ്മാ സാ വിബ്ഭന്താ അത്തനോ രുചിയാ ഖന്തിയാ ഓദാതാനി വത്ഥാനി നിവത്ഥാ, തസ്മായേവ സാ അഭിക്ഖുനീ, ന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനേനാ”തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൪൩൪). **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം സാസനേ.

൨൯൫. **ഗതായാ**തി ഏത്ഥ “സകാവാസാ”തി സേസോ. യഥാഹ - “യാ സാ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനീ സകാവാസാ തിത്ഥായതനം സങ്കന്താ, സാ ആഗതാ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബാ”തി. ന കേവലം ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബാ, പബ്ബജ്ജമ്പി ന ലഭതി. ഓദാതാനി ഗഹേത്വാ വിബ്ഭന്താ പന പബ്ബജ്ജാമത്തം ലഭതി.

൨൯൬. **വന്ദന**ന്തി പാദേ സമ്ബാഹേത്വാ വന്ദനം. **സാദിതും വട്ടതീ**തി “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സാദിതു”ന്തി (ചൂളവ॰ ൪൩൪) അനുഞ്ഞാതത്താ വട്ടതി. തത്രേകേ ആചരിയാ “സചേ ഏകതോ വാ ഉഭതോ വാ അവസ്സുതാ ഹോന്തി സാരത്താ, യഥാവത്ഥുകമേവാ”തി വദന്തി. ഏകേ ആചരിയാ “നത്ഥി ഏത്ഥ ആപത്തീ”തി വദന്തീതി ഏവം ആചരിയവാദം ദസ്സേത്വാ “ഇദം ഓദിസ്സ അനുഞ്ഞാതം വട്ടതീ”തി **അട്ഠകഥാസു** വുത്തം, തം പമാണം. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സാദിതു”ന്തി (ചൂളവ॰ ൪൩൪) ഹി വചനേനേവ കപ്പിയം.

൨൯൭. യായ കായചി വച്ചകുടിയാ വച്ചോ ന കാതബ്ബോ, ഹേട്ഠാ വിവടേ ഉദ്ധം പടിച്ഛന്നേ പന വച്ചം കാതും വട്ടതി. **ഹേട്ഠാ വിവടേ ഉപരി പടിച്ഛന്നേ**തി **അട്ഠകഥായം** “സചേ കൂപോ ഖതോ ഹോതി, ഉപരി പന പദരമത്തമേവ സബ്ബദിസാസു പഞ്ഞായതി, ഏവരൂപേപി വട്ടതീ”തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൪൩൫) വുത്തം.

൨൯൮. **സബ്ബത്ഥാ**തി ഭിക്ഖുനിഉപസ്സയഅന്തരഘരാദിസബ്ബട്ഠാനേസു. **ഗിലാനായാ**തി യസ്സാ വിനാ പല്ലങ്കം ന ഫാസു ഹോതി. **അഡ്ഢപല്ലങ്ക**ന്തി ഏകപാദം ആഭുജിത്വാ കതപല്ലങ്കം. സോ ഏകം പണ്ഹിം ഊരുമൂലാസന്നം കത്വാ ഇതരം ദൂരേ കത്വാ ആഭുജിതപല്ലങ്കോ നാമ.

൨൯൯. **നരതിത്ഥേ**തി പുരിസാനം നഹാനതിത്ഥേ. യഥാഹ - “ന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനിയാ പുരിസതിത്ഥേ നഹായിതബ്ബം, യാ നഹായേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, മഹിലാതിത്ഥേ നഹായിതു”ന്തി (ചൂളവ॰ ൪൩൬).

൩൦൦. യാ സമണീ ഗന്ധചുണ്ണേന വാ **വാസിതമത്തിയാ** വാസിതകായ മത്തികായ വാ പടിസോതേ വാ നഹായേയ്യ, തസ്സാ ആപത്തി ദുക്കടന്തി യോജനാ. **വാസിത**വിസേസനേന അവാസിതാ വട്ടതീതി ദീപേതി. യഥാഹ - “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പകതിമത്തിക”ന്തി (ചൂളവ॰ ൪൩൬).

൩൦൧. **അഭുത്വാ**തി ഏത്ഥ ആമിസഅഗ്ഗം ഗഹണമത്തമ്പി അകത്വാ, പത്തചീവരം കതിപയദിവസാനിപി അപരിഭുഞ്ജിത്വാതി അത്ഥോ. സചേ അസപ്പായം, സബ്ബമ്പി അപനേതും വട്ടതി.

൩൦൨. അനുപസമ്പന്നേ അസന്തേ **സബ്ബം** ഭിക്ഖൂഹി പടിഗ്ഗഹിതം വാ അപ്പടിഗ്ഗഹിതം വാ സന്നിധികതം വാ സബ്ബം അജ്ഝോഹരണീയം ഭിക്ഖൂഹി

പടിഗ്ഗഹാപേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ഭിക്ഖുനീനം വട്ടതീതി യോജനാ. **“ഭിക്ഖുനീനം വട്ടതീ”**തി ഇദം പകരണവസേന വുത്തം. ഭിക്ഖുനീഹിപി പടിഗ്ഗഹാപേത്വാ ഭിക്ഖൂനമ്പി തഥാവിധം പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. യഥാഹ - ‘‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം സന്നിധിം ഭിക്ഖുനീഹി പടിഗ്ഗാഹാപേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതു’’ന്തി (ചൂളവ॰ ൪൨൧).

ഭിക്ഖുനിക്ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

ഖന്ധകകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ചതുബ്ബിധകമ്മകഥാവണ്ണനാ

൨൯൭൩. അപലോകനസഞ്ഞിതം കമ്മം, ഞത്തികമ്മം, ഞത്തിദുതിയകമ്മം, ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മന്തി ഇമാനി ചത്താരി കമ്മാനീതി യോജനാ. തത്ഥ **ചത്താരീ**തി ഗണനപരിച്ഛേദോ. **ഇമാനീ**തി അനന്തരമേവ വക്ഖമാനത്താ ആസന്നപച്ചക്ഖവചനം. **കമ്മാനീ**തി പരിച്ഛിന്നകമ്മനിദസ്സനം. **"അപലോകനസഅഞത"**ന്തിആദി തേസം സരൂപദസ്സനം.

തത്രായം സങ്ഖേപതോ വിനിച്ഛയോ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൧൫; പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൮൨) - **അപലോകനകമ്മം** നാമ സീമട്ഠകസങ്ഘം സോധേത്വാ ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദം ആഹരിത്വാ സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ തം തം വത്ഥും കിത്തേത്വാ "രുച്ചതി സങ്ഘസ്സാ"തി തിക്ഖത്തും സാവേത്വാ കത്തബ്ബം കമ്മം വുച്ചതി. **ഞത്തികമ്മം** നാമ വുത്തനയേനേവ സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ ഏകായ ഞത്തിയാ കത്തബ്ബം കമ്മം. **ഞത്തിദുതിയകമ്മം** നാമ വുത്തനയേനേവ സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ ഏകായ ഞത്തിയാ, ഏകായ ച അനുസ്സാവനായാതി ഏവം ഞത്തിദുതിയായ അനുസ്സാവനായ കത്തബ്ബം കമ്മം. **ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മം** നാമ വുത്തനയേനേവ സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ ഏകായ ഞത്തിയാ, തീഹി ച അനുസ്സാവനാഹീതി ഏവം ഞത്തിചതുത്ഥാഹി തീഹി അനുസ്സാവനാഹി കത്തബ്ബം കമ്മം. ഞത്തി ദുതിയാ യസ്സ അനുസ്സാവനസ്സ തം **ഞത്തിദുതിയം,** തേന കത്തബ്ബം കമ്മം **ഞത്തിദുതിയകമ്മം**. ഞത്തി ചതുത്ഥാ യസ്സ അനുസ്സാവനത്തയസ്സ തം **ഞത്തിചതുത്ഥം,** തേന കാതബ്ബം കമ്മം **ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മം**.

൨൯൭൪-൭. തേസം ഠാനവസേന ഭേദം ദസ്സേതുമാഹ **"അപലോകനകമ്മ"**ന്തിആദി. നവന്നം ഠാനാനം സമാഹാരോ **നവട്ഠാനം,** "ഗച്ഛതീ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. **ഞത്തികമ്മ**ന്തി ഗമനകിരിയാകത്തുനിദസ്സനം . **നവട്ഠാന**ന്തി കമ്മനിദസ്സനം. **ദുതിയ**ന്തി ഞത്തിദുതിയകമ്മം. **സത്ത** ഠാനാനി ഗച്ഛതീതി യോജനാ.

ഇദാനി തം ഠാനഭേദം സരൂപതോ ദസ്സേതുമാഹ **"നിസ്സാരണഞ്ചാ"**തിആദി. നിസ്സാരണാദി കമ്മവിസേസാനം സഞ്ഞാ. അപലോകനകമ്മഞ്ഹി നിസ്സാരണം... പേ॰... പഞ്ചമം കമ്മലക്ഖണന്തി ഇമാനി പഞ്ച ഠാനാനി ഗച്ഛതീതി യോജനാ.

ഏവം നാമവസേന ദസ്സിതാനി നിസ്സാരണാദീനി അത്ഥതോ വിഭജിത്വാ ദസ്സേതുമാഹ **"നിസ്സാരണഞ്ചാ"**തിആദി. **സമണുദ്ദേസതോ**തി കണ്ടകസാമണേരതോ നിസ്സാരണഞ്ച ഓസാരണഞ്ച വദേതി യോജനാ. തത്ഥ കണ്ടകസാമണേരസ്സ നിസ്സാരണാ താദിസാനംയേവ സമ്മാവത്തം ദിസ്വാ പവേസനാ "ഓസാരണാ"തി വേദിതബ്ബാ.

പബ്ബജന്തേന ഹേതുഭൂതേന **ഭണ്ഡുകം** ഭണ്ഡുകമ്മപുച്ഛനം വദേയ്യാതി അത്ഥോ. പബ്ബജ്ജാപേക്ഖസ്സ കേസച്ഛേദനപുച്ഛനം **ഭണ്ഡുകമ്മം** നാമ. **ഛന്നേന** ഹേതുഭൂതേന **ബ്രഹ്മദണ്ഡകം** കമ്മം വദേതി യോജനാ. **തഥാരൂപസ്സാ**തി ഛന്നസദിസസ്സ മുഖരസ്സ ഭിക്ഖൂ ദുരുത്തവചനേന ഘട്ടേന്തസ്സ. **കാതബ്ബോ**തി "ഭന്തേ, ഇത്ഥന്നാമോ ഭിക്ഖു മുഖരോ ഭിക്ഖൂ ദുരുത്തവചനേഹി ഘട്ടേന്തോ വിഹരതി, സോ ഭിക്ഖു യം ഇച്ഛേയ്യ, തം വദേയ്യ. ഭിക്ഖൂഹി ഇത്ഥന്നാമോ

ഭിക്ഖു നേവ വത്തബ്ബോ, ന ഓവദിതബ്ബോ, ന അനുസാസിതബ്ബോ. സങ്ഘം, ഭന്തേ, പുച്ഛാമി 'ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ബ്രഹ്മദണ്ഡസ്സ ദാനം രുച്ചതി സങ്ഘസ്സാ'തി. ദുതിയമ്പി പുച്ഛാമി... തതിയമ്പി പുച്ഛാമി 'ഇത്ഥന്നാമസ്സ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖുനോ ബ്രഹ്മദണ്ഡസ്സ ദാനം രുച്ചതി സങ്ഘസ്സാ''തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൯൫-൪൯൬) ഏവം ബ്രഹ്മദണ്ഡോ കാതബ്ബോ.

൨൪൮൭-൯. **"ആപുച്ഛിത്വാനാ"**തി പുബ്ബകിരിയായ ''ഗഹിതായാ''തി അപരകിരിയാ അജ്ഝാഹരിതബ്ബാ, **"രുചിയാ"**തി ഏതസ്സ വിസേസനം. **ദേതീ**തി ഏത്ഥ ''അച്ഛിന്നചീവരാദീന''ന്തി സേസോ. സബ്ബോ സങ്ഘോ സന്നിപതിത്വാന **സബ്ബസോ** സബ്ബേ സീമട്ഠേ ആഗതാഗതേ ഭിക്ഖൂ **ആപുച്ഛിത്വാന** ''ഇത്ഥന്നാമേന പരിക്ഖാരേന ഭവിതബ്ബം, രുച്ചതി തസ്സ ദാന''ന്തി വിസും പുച്ഛിത്വാ ഗഹിതായ ഭിക്ഖൂനം രുചിയാ തിക്ഖത്തും അപലോകേത്വാ ചീവരാദിപരിക്ഖാരം അച്ഛിന്നചീവരാദീനം ദേതി, യം ഏവംഭൂതം സങ്ഘസ്സ ദാനം, തം **തസ്സ** അപലോകനകമ്മസ്സ കമ്മലക്ഖണം ഹോതീതി യോജനാ. ലക്ഖീയതീതി **ലക്ഖണം,** കമ്മമേവ ലക്ഖണം, ന നിസ്സാരണാദീനീതി **കമ്മലക്ഖണം**.

൨൪൯൦-൧. ഏവം അപലോകനകമ്മസ്സ പഞ്ച ഠാനാനി ഉദ്ദേസനിദ്ദേസവസേന ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ഞത്തികമ്മസ്സ കമ്മലക്ഖണം താവ ദസ്സേതുമാഹ **"നിസ്സാരണ"**ന്തിആദി. ഇതി **"ഞത്തിയാ നവ ഠാനാനീ"**തി അയമുദ്ദേസോ വക്ഖമാനേന ''വിനിച്ഛയേ''തിആദിനിദ്ദേസേനേവ വിഭാവീയതി.

൨൪൯൨. വിനിച്ഛയേതി ഉബ്ബാഹികവിനിച്ഛയേ. **അസമ്പത്തേ**തി നിട്ഠം അഗതേ. **ഥേരസ്സാ**തി ധമ്മകഥികസ്സ. തേനേവാഹ **"അവിനയഞ്ഞുനോ"**തി. **തസ്സ** ''സുണന്തു മേ ആയസ്മന്താ, അയം ഇത്ഥന്നാമോ ഭിക്ഖു ധമ്മകഥികോ, ഇമസ്സ നേവ സുത്തം ആഗച്ഛതി, നോ സുത്തവിഭങ്ഗോ, സോ അത്ഥം അസല്ലക്ഖേത്വാ ബ്യഞ്ജനച്ഛായായ അത്ഥം പടിബാഹതി, യദായസ്മന്താനം പത്തകല്ലം, ഇത്ഥന്നാമം ഭിക്ഖും വുട്ഠാപേത്വാ അവസേസാ ഇമം അധികരണം വൂപസമേയ്യാമാ''തി (ചൂളവ॰ ൨൩൩) ഏവം ഉബ്ബാഹികവിനിച്ഛയേ ധമ്മകഥികസ്സ ഭിക്ഖുനോ യാ നിസ്സരണാ വുത്താ, സാ ഞത്തികമ്മേ ''നിസ്സാരണാ''തി വുത്താതി യോജനാ.

൨൪൯൩-൪. ഉപസമ്പദാപേക്ഖസ്സ ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, ഇത്ഥന്നാമോ ഇത്ഥന്നാമസ്സ ആയസ്മതോ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ , അനുസിട്ഠോ സോ മയാ, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, ഇത്ഥന്നാമോ ആഗച്ഛേയ്യാതി. ആഗച്ഛാഹീ''തി (മഹാവ॰ ൧൨൬) വചനപടിസംയുത്തസ്സ സങ്ഘസ്സ സമ്മുഖാനയനം, സാ ഓസാരണാ നാമ. ''ആഗച്ഛ ഓസാരണാ''തി പദച്ഛേദോ.

ഉപോസഥവസേനാപി, പവാരണാവസേനാപി. ഞത്തിയാ ഠപിതത്താതി ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, അജ്ജുപോസഥോ പന്നരസോ, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ ഉപോസഥം കരേയ്യ'' (മഹാവ॰ ൧൩൪), ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, അജ്ജ പവാരണാ പന്നരസീ, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ പവാരേയ്യാ''തി (മഹാവ॰ ൨൧൦) ഉപോസഥപവാരണാവസേന ഞത്തിയാ ഠപിതത്താ ഉപോസഥോ, പവാരണാ വാതി ഇമാനി ദ്വേ ഞത്തികമ്മാനി.

“ഉപസമ്പദാപേക്ഖഞ്ഹി, അനുസാസേയ്യഹന്തി ചാ”തി ഇമിനാ “സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, ഇത്ഥന്നാമോ ഇത്ഥന്നാമസ്സ ആയസ്മതോ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, അഹം ഇത്ഥന്നാമം അനുസാസേയ്യ”ന്തി (മഹാവ॰ ൧൨൬) അയം ഏകാ ഞത്തി ഗഹിതാ.

൨൯൫. “ഇത്ഥന്നാമമഹം ഭിക്ഖും, പുച്ഛേയ്യം വിനയന്തി ചാ”തി ഇമിനാ “സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, അഹം ഇത്ഥന്നാമം വിനയം പുച്ഛേയ്യ”ന്തി (മഹാവ॰ ൧൫൧) അയം ഏകാ ഞത്തി ഗഹിതാ. **ഏവമാദീ**തി **ആദി**-സദ്ദേന “യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, ഇത്ഥന്നാമോ ഇത്ഥന്നാമം അനുസാസേയ്യാ”തി, “യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, അഹം ഇത്ഥന്നാമം അന്തരായികേ ധമ്മേ പുച്ഛേയ്യ”ന്തി (മഹാവ॰ ൧൨൬), “യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, ഇത്ഥന്നാമോ ഇത്ഥന്നാമം അന്തരായികേ ധമ്മേ പുച്ഛേയ്യാ”തി, “യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, ഇത്ഥന്നാമോ ഇത്ഥന്നാമം വിനയം പുച്ഛേയ്യാ”തി (മഹാവ॰ ൧൫൧), “യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, അഹം ഇത്ഥന്നാമേന വിനയം പുട്ഠോ വിസ്സജ്ജേയ്യ”ന്തി (മഹാവ॰ ൧൫൨), “യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, ഇത്ഥന്നാമോ ഇത്ഥന്നാമേന വിനയം പുട്ഠോ വിസ്സജ്ജേയ്യാ”തി - (മഹാവ॰ ൧൫൨) ഇമാ ഛ ഞത്തിയോ ഗഹിതാ. ഏവം പുരിമാ ദ്വേ, ഇമാ ച ഛാതി **ഏദിസാ** ഇമാ അട്ഠ ഞത്തിയോ “സമ്മുതീ”തി വുത്താ.

൨൯൬. നിസ്സട്ഠചീവരാദീനം ദാനന്തി “സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, ഇദം ചീവരം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ നിസ്സഗ്ഗിയം സങ്ഘസ്സ നിസ്സട്ഠം, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ ഇമം ചീവരം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദദേയ്യാ”തി (പാരാ॰ ൪൬൪) ഏവം നിസ്സട്ഠചീവരപത്താദീനം ദാനം “ദാന”ന്തി വുച്ചതി. **ആപത്തീനം പടിഗ്ഗാഹോ**തി “സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, അയം ഇത്ഥന്നാമോ ഭിക്ഖു ആപത്തിം സരതി വിവരതി ഉത്താനിം കരോതി ദേസേതി, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, അഹം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആപത്തിം പടിഗ്ഗണ്ഹേയ്യ”ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൩൯), “യദായസ്മന്താനം പത്തകല്ലം, അഹം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആപത്തിം പടിഗ്ഗണ്ഹേയ്യ”ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൩൯). തേന വത്തബ്ബോ “പസ്സസീ”തി. “ആമ പസ്സാമീ”തി. “ആയതിം സംവരേയ്യാസീ”തി. ഏവം ആപത്തീനം പടിഗ്ഗാഹോ “പടിഗ്ഗാഹോ”തി വുച്ചതി.

൨൯൭. പവാരുക്കഡ്ഢനാതി പവാരണുക്കഡ്ഢനാ. ഗാഥാബന്ധവസേന ണ-കാരലോപോ. അഥ വാ പവാരണം പവാരോതി പവാരണ-സദ്ദപരിയായോ **പവാര**-സദ്ദോ. **“ഇമം ഉപോസഥം കത്വാ, കാളേ പവാരയാമീ”**തി ഇമിനാ “സുണന്തു മേ ആയസ്മന്താ ആവാസികാ, യദായസ്മന്താനം പത്തകല്ലം, ഇദാനി ഉപോസഥം കരേയ്യാമ, പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസേയ്യാമ, ആഗമേ കാളേ പവാരേയ്യാമാ”തി (മഹാവ॰ ൨൪൦) അയം ഞത്തി ഉപലക്ഖണതോ ദസ്സിതാ. ഏവം കതപവാരണാ “പച്ചുക്കഡ്ഢനാ”തി മതാ. ഏത്ഥ ച **കാളേ**തി പുബ്ബകത്തികമാസസ്സ കാളപക്ഖുപോസഥേ. ഇമിനാ ച “ആഗമേ ജുണ്ഹേ പവാരേയ്യാമാ”തി അയം ഞത്തി ച ഉപലക്ഖിതാ. **ജുണ്ഹേ**തി അപരകത്തികജുണ്ഹപക്ഖഉപോസഥേ.

൨൯൮. തിണവത്ഥാരകേതി തിണവത്ഥാരകസമഥേ. **സബ്ബപഠമാ ഞത്തീ**തി സബ്ബസങ്ഗാഹികാ ഞത്തി വുച്ചതി. **ഇതരാ ചാ**തി ഉഭയപക്ഖേ പച്ചേകം ഠപിതാ ദ്വേ ഞത്തിയോ ചാതി ഏവം തിധാ പവത്തം **ഏതം** ഞത്തികമ്മം

കമ്മലക്ഖണം **ഇതി** ഏവം വുത്തനയേന "വിനിച്ഛയേ"തിആദിനാ ഞത്തിയാ നവ ഠാനാനി വേദിതബ്ബാനീതി യോജനാ.

൳൮൮-൳൦൦൦. ഏവം ഞത്തികമ്മേ നവ ഠാനാനി ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ഞത്തിദുതിയകമ്മേ സത്ത ഠാനാനി ദസ്സേതുമാഹ **"ഞത്തിദുതിയകമ്മമ്പീ"**തിആദി. **"ഞത്തിദുതിയകമ്മ"**ന്തിആദികാ ഉദ്ദേസഗാഥാ ഉത്താനത്ഥാവ.

നിദ്ദേസേ **പത്തനിക്കുജ്ജനാദീതി ആദി**-സദ്ദേന പത്തുക്കുജ്ജനം ഗഹിതം. **നിസ്സാരോസാരണാ മതാ**തി "നിസ്സാരണാ, ഓസാരണാ"തി ച മതാ. തത്ഥ ഭിക്ഖൂനം അലാഭായ പരിസക്കനാദികേഹി അട്ഠഹി അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതസ്സ ഉപാസകസ്സ സങ്ഘേന അസമ്ഭോഗകരണത്ഥം പത്തനിക്കുജ്ജനവസേന നിസ്സാരണാ ച തസ്സേവ സമ്മാ വത്തന്തസ്സ പത്തുക്കുജ്ജനവസേന ഓസാരണാ ച വേദിതബ്ബാ. സാ ഖുദ്ദകവത്ഥുക്ഖന്ധകേ **വഡ്ഢലിച്ഛവിവത്ഥുസ്മിം** (ചൂളവ॰ ൨൬൫) വുത്താ.

൳൦൦൧. **സീമാദിസമ്മുതി** സമ്മുതി നാമ. **സാ പഞ്ചദസധാ മതാ**തി സീമാസമ്മുതി തിചീവരേനഅവിപ്പവാസസമ്മുതി സന്ഥതസമ്മുതി ഭത്തുദ്ദേസക സേനാസനഗ്ഗാഹാപക ഭണ്ഡാഗാരിക ചീവരപടിഗ്ഗാഹക യാഗുഭാജക ഫലഭാജക ഖജ്ജഭാജക അപ്പമത്തകവിസ്സജ്ജക സാടിയഗ്ഗാഹാപക പത്തഗ്ഗാഹാപക ആരാമികപേസക സാമണേരപേസകസമ്മുതീതി ഏവം സാ സമ്മുതി പഞ്ചദസവിധാ മതാതി അത്ഥോ. കഥിനസ്സ വത്ഥം, തസ്സ. മതോയേവ **മതകോ,** മതകസ്സ വാസോ മതകവാസോ, തസ്സ **മതകവാസസോ,** മതകചീവരസ്സ.

൳൦൦൨. ആനിസംസവേത്തഭൂതപഞ്ചമാസബ്ഭന്തരേയേവ ഉബ്ഭാരോ **അന്തരുബ്ഭാരോ**. കുടിവത്ഥുസ്സ, വിഹാരസ്സ വത്ഥുനോ ച ദേസനാ ദേസനാ നാമാതി യോജനാ.

൳൦൦൩. തിണവത്ഥാരകേ ദ്വിന്നം പക്ഖാനം സാധാരണവസേന ഠപേതബ്ബഞത്തി ച പച്ഛാ പക്ഖദ്വയേ വിസും വിസും ഠപേതബ്ബാ ദ്വേ ഞത്തിയോ ചാതി തിസ്സോ ഞത്തിയോ കമ്മവാചായ അഭാവേന ഞത്തികമ്മേ "കമ്മലക്ഖണ"ന്തി ദസ്സിതാ, പച്ഛാ വിസും വിസും ദ്വീസു പക്ഖേസു വത്തബ്ബാ ദ്വേ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചാ ഞത്തിദുതിയകമ്മേ "കമ്മലക്ഖണ"ന്തി ദസ്സിതാതി തം ദസ്സേതുമാഹ **"തിണവത്ഥാരകേ കമ്മേ"**തി. **"മോഹാരോപനതാദിസൂ"**തി ഇമിനാ പാചിത്തിയേസു ദസ്സിതമോഹാരോപനകമ്മഞ്ച അഞ്ഞവാദകവിഹേസകാരോപനകമ്മാദിഞ്ച സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം ഞത്തിദുതിയകമ്മേ. കമ്മലക്ഖണമേവ **കമ്മലക്ഖണതാ**.

൳൦൦൪-൫. ഇതി ഏവം യഥാവുത്തനയേന **ഇമേ സത്ത** ഠാനഭേദാ ഞത്തിദുതിയകമ്മസ്സ. ഏവം ഞത്തിദുതിയകമ്മേ സത്ത ഠാനാനി ദസ്സേത്വാ ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മേ ഠാനഭേദം ദസ്സേതുമാഹ **"തഥാ"**തിആദി.

൳൦൦൬. **തജ്ജനാദീനന്തി ആദി**-സദ്ദേന നിയസ്സാദീനം ഗഹണം. **തേസം** സത്തന്നം കമ്മാനം. **പസ്സദ്ധി** വൂപസമോ.

൳൦൦൭. **"ഭിക്ഖുനീനം ഓവാദോ"**തി ഭിക്ഖുനോവാദകസമ്മുതി ഫലൂപചാരേന വുത്താ.

൩൦൮-൯. മൂലപടിക്കസ്സോ മൂലായ പടികസ്സനാ, ഗാഥാബന്ധവസേന ക-കാരസ്സ ദ്വേഭാവോ. **ഉക്ഖിത്തസ്സാനുവത്തികാ**തി ഉക്ഖിത്താനുവത്തികാ ഏകാ യാവതതിയകാ, അട്ഠ സങ്ഘാദിസേസാ, അരിട്ഠോ ചണ്ഡകാളീ ച ദ്വേ, ഇമേ ഏകാദസ യാവതതിയകാ ഭവന്തി. **ഇമേസം വസാ**തി ഉക്ഖിത്താനുവത്തികാദീനി പുഗ്ഗലാധിട്ഠാനേന വുത്താനി, ഇമേസം സമനുഭാസനകമ്മാനം വസേന. **ദസേകാ**തി ഏകാദസ.

൩൧൦. ഏവം ചതുന്നമ്പി കമ്മാനം ഠാനഭേദം ദസ്സേത്വാ അന്വയതോ, ബ്യതിരേകതോ ച കാതബ്ബപ്പകാരം ദസ്സേതുമാഹ **"അപലോകനകമ്മഞ്ചാ"**തിആദി. ഞത്തിയാപി ന കാരയേ, ഞത്തിദുതിയേനപി ന കാരയേതി യോജനാ.

൩൧൨. അപലോകനകമ്മേ വുത്തലക്ഖണേന ഞത്തികമ്മാദീനമ്പി കാതബ്ബപ്പകാരോ സക്കാ വിഞ്ഞാതുന്തി തം അദസ്സേത്വാ ഞത്തിദുതിയകമ്മേ ലബ്ഭമാനവിസേസം ദസ്സേതുമാഹ **"ഞത്തിദുതിയകമ്മാനീ"**തിആദി. അപലോകേത്വാ കാതബ്ബാനി ലഹുകാനിപി ഞത്തിദുതിയകമ്മാനി അത്ഥീതി യോജനാ. താനി പന കതമാനീതി ആഹ **"സബ്ബാ സമ്മുതിയോ സിയു"**ന്തി. ഏത്ഥ സീമാസമ്മുതിം വിനാ സേസാ തിചീവരേനഅവിപ്പവാസസമ്മുതിആദയോ സബ്ബാപി സമ്മുതിയോതി അത്ഥോ.

൩൧൩. സേസാനീതി യഥാവുത്തേഹി സേസാനി സീമാസമ്മുതിആദീനി ഛ കമ്മാനി. **ന വട്ടതീ**തി ന വട്ടന്തി, ഗാഥാബന്ധവസേന ന-കാരലോപോ. യഥാഹ "സീമാസമ്മുതി, സീമാസമൂഹനനം, കഥിനദാനം, കഥിനുദ്ധാരോ, കുടിവത്ഥുദേസനാ, വിഹാരവത്ഥുദേസനാതി ഇമാനി ഛ കമ്മാനി ഗരുകാനി അപലോകേത്വാ കാതും ന വട്ടന്തി, ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചം സാവേത്വാവ കാതബ്ബാനീ"തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൮൨). **"അപലോകേത്വാ കാതും പന ന വട്ടതീ"**തി ഇദം നിദസ്സനമത്തം, ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മവസേനാപി കാതും ന വട്ടന്തേവ. തേനേവാഹ **"യഥാവുത്തനയേനേവ, തേന തേനേവ കാരയേ"**തി, യോ യോ നയോ തം തം കമ്മം കാതും വുത്തോ, തേനേവ തേനേവ നയേനാതി അത്ഥോ.

ചതുബ്ബിധകമ്മകഥാവണ്ണനാ.

കമ്മവിപത്തികഥാവണ്ണനാ

൩൮൭. കമ്മാനം വിപത്തിയാ ദസ്സിതായ സമ്പത്തിപി ബ്യതിരേകതോ വിഞ്ഞായതീതി കമ്മവിപത്തിം താവ ദസ്സേതുമാഹ **“വത്ഥുതോ”**തിആദി. വസതി എത്ഥ കമ്മസങ്ഖാതം ഫലം തദായത്തവുത്തിതായാതി **വത്ഥു,** കമ്മസ്സ പധാനകാരണം, തതോ **വത്ഥുതോ** ച. **അനുസ്സാവനസീമതോതി** അനുസ്സാവനതോ, സീമതോ ച. **പഞ്ചേവാതി** **ഏവ**കാരേന കമ്മദോസാനം ഏതംപരമതം ദസ്സേതി.

൩൮൮. യഥാനിക്ഖിത്തകമ്മദോസമാതികാനുക്കമേ കമ്മവിപത്തിം വിഭജിത്വാ ദസ്സേതുമാഹ **“സമ്മുഖാ”**തിആദി. സങ്ഘധമ്മവിനയപുഗ്ഗലസമ്മുഖാസങ്ഖാതം ചതുബ്ബിധം സമ്മുഖാവിനയം ഉപനേത്വാ കാതബ്ബം കമ്മം **സമ്മുഖാകരണീയം** നാമ.

തത്ഥ യാവതികാ ഭിക്ഖൂ കമ്മപത്താ, തേ ആഗതാ ഹോന്തി, ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദോ ആഹടോ ഹോതി, സമ്മുഖീഭൂതാ ന പടിക്കോസന്തി, അയം **സങ്ഘസമ്മുഖതാ**. യേന ധമ്മേന യേന വിനയേന യേന സത്ഥുസാസനേന സങ്ഘോ തം കമ്മം കരോതി, അയം **ധമ്മസമ്മുഖതാ, വിനയസമ്മുഖതാ**. തത്ഥ **ധമ്മോ**തി ഭൂതം വത്ഥു. **വിനയോ**തി ചോദനാ ചേവ സാരണാ ച. **സത്ഥുസാസനം** നാമ ഞത്തിസമ്പദാ ചേവ അനുസ്സാവനസമ്പദാ ച. യസ്സ സങ്ഘോ തം കമ്മം കരോതി, തസ്സ സമ്മുഖഭാവോ **പുഗ്ഗലസമ്മുഖതാ**. ഏവം ചതുബ്ബിധേന സമ്മുഖാവിനയേന യം സങ്ഘകമ്മം ‘‘കരണീയ’’ന്തി വുത്തം, **തം അസമ്മുഖാ കരോതി** ചതുബ്ബിധലക്ഖണതോ ഏകമ്പി പരിഹാപേത്വാ കരോതി, തം കമ്മം **വത്ഥുവിപന്നം** സമ്മുഖാവിനയസങ്ഖാതേന വത്ഥുനാ വേകല്ലം ‘‘അധമ്മകമ്മ’’ന്തി പവുച്ചതീതി യോജനാ.

൩൮൯-൯൦. ഏവം സമ്മുഖാകരണീയേ വത്ഥുതോ കമ്മവിപത്തിം ദസ്സേത്വാ അസമ്മുഖാകരണീയം വിഭജിത്വാ ദസ്സേതുമാഹ **“അസമ്മുഖാ”**തിആദി.

ദേവദത്തസ്സ കതം **പകാസനീയകമ്മഞ്ച**. സേക്ഖസമ്മുതി ഉമ്മത്തകസമ്മുതീതി യോജനാ. അവന്ദിയകമ്മം പുഗ്ഗലസീസേന **“അവന്ദിയോ”**തി വുത്തം. അഡ്ഢകാസിയാ ഗണികായ അനുഞ്ഞാതാ ദൂതേന ഉപസമ്പദാ **ദൂതൂപസമ്പദാ**. ഇതി ഇമാനി അട്ഠ കമ്മാനി ഠപേത്വാന സേസാനി പന **സബ്ബസോ** സബ്ബാനി കമ്മാനി ‘‘സമ്മുഖാകരണീയാനീ’’തി സോഭനഗമനാദീഹി **സുഗതോ** സത്ഥാ **അബ്രവി** കഥേസീതി യോജനാ.

൩൯൧-൨. ഏവം വത്ഥുതോ കമ്മവിപത്തിം ദസ്സേത്വാ ഞത്തിതോ ദസ്സേതുമാഹ **“ഞത്തിതോ”**തിആദി. **വിപജ്ജനനയാ**തി വിനയവിപജ്ജനക്കമാ. **വത്ഥും ന പരാമസതീ**തി യസ്സ ഉപസമ്പദാദികമ്മം കരോതി, തം ന പരാമസതി തസ്സ നാമം ന ഗണ്ഹാതി. ‘‘സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, അയം ധമ്മരക്ഖിതോ ആയസ്മതോ ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ’’തി വത്തബ്ബേ ‘‘സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, ആയസ്മതോ ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ’’തി വദതി. ഏവം വത്ഥും ന പരാമസതി.

സങ്ഘം ന പരാമസതീതി സങ്ഘസ്സ നാമം ന പരാമസതി തസ്സ നാമം ന ഗണ്ഹാതി. ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, അയം ധമ്മരക്ഖിതോ''തി വത്തബ്ബേ ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ, അയം ധമ്മരക്ഖിതോ''തി വദതി. ഏവം സങ്ഘം ന പരാമസതി.

പുഗ്ഗലം ന പരാമസതീതി യോ ഉപസമ്പദാപേക്ഖസ്സ ഉപജ്ഝായോ, തം ന പരാമസതി തസ്സ നാമം ന ഗണ്ഹാതി. ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, അയം ധമ്മരക്ഖിതോ ആയസ്മതോ ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ''തി വത്തബ്ബേ ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, അയം ധമ്മരക്ഖിതോ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ''തി വദതി. ഏവം പുഗ്ഗലം ന പരാമസതി.

ഞത്തിം ന പരാമസതീതി സബ്ബേന സബ്ബം ഞത്തിം ന പരാമസതി, ഞത്തിദുതിയകമ്മേ ഞത്തിം അഠപേത്വാ ദ്വിക്ഖത്തും കമ്മവാചായ ഏവ അനുസ്സാവനകമ്മം കരോതി, ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മേപി ഞത്തിം അഠപേത്വാ ചതുക്ഖത്തും കമ്മവാചായ ഏവ അനുസ്സാവനകമ്മം കരോതി. ഏവം ഞത്തിം ന പരാമസതി.

പച്ഛാ വാ ഞത്തിം ഠപേതീതി പഠമം കമ്മവാചായ അനുസ്സാവനകമ്മം കത്വാ ''ഏസാ ഞത്തീ''തി വത്വാ ''ഖമതി സങ്ഘസ്സ, തസ്മാ തുണ്ഹീ, ഏവമേതം ധാരയാമീ''തി വദതി. ഏവം പച്ഛാ ഞത്തിം ഠപേതി. **പഞ്ചഹേതേഹീ**തി ഏതേഹി പഞ്ചഹി കാരണേഹി.

സം॰വ॰ഫ॰വ. ഏവം ഞത്തിതോ കമ്മവിപത്തിം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അനുസ്സാവനതോ ദസ്സേതുമാഹ **''അനുസ്സാവനതോ''**തിആദി. അനുസ്സാവനതോ കമ്മദോസാ പഞ്ച പകാസിതാതി യോജനാ. **''ന പരാമസതി വത്ഥും വാ''**തിആദീസു വത്ഥുആദീനി വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബാനി. ഏവം പന നേസം അപരാമസനം ഹോതി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൮൫) - ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ''തി പഠമാനുസ്സാവനേ വാ ''ദുതിയമ്പി ഏതമത്ഥം വദാമി... തതിയമ്പി ഏതമത്ഥം വദാമി, ''സുണാതു മേ ഭന്തേ സങ്ഘോ''തി ദുതിയതതിയാനുസ്സാവനേസു വാ ''അയം ധമ്മരക്ഖിതോ ആയസ്മതോ ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ''തി വത്തബ്ബേ ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, ആയസ്മതോ ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സാ''തി വദന്തോ വത്ഥും ന പരാമസതി നാമ.

''സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, അയം ധമ്മരക്ഖിതോ''തി വത്തബ്ബേ ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ, അയം ധമ്മരക്ഖിതോ''തി വദന്തോ സങ്ഘം ന പരാമസതി നാമ.

''സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, അയം ധമ്മരക്ഖിതോ ആയസ്മതോ ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സാ''തി വത്തബ്ബേ ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, അയം ധമ്മരക്ഖിതോ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ''തി വദന്തോ പുഗ്ഗലം ന പരാമസതി നാമ.

സാവനം ഹാപേതീതി സബ്ബേന സബ്ബം കമ്മവാചായ അനുസ്സാവനം ന കരോതി, ഞത്തിദുതിയകമ്മേ ദ്വിക്ഖത്തും ഞത്തിമേവ ഠപേതി, ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മേ ചതുക്ഖത്തും ഞത്തിമേവ ഠപേതി. ഏവം അനുസ്സാവനം ഹാപേതി. യോപി ഞത്തിദുതിയകമ്മേ ഏകം ഞത്തിം ഠപേത്വാ ഏകം

കമ്മവാചം അനുസ്സാവേന്തോ അക്ഖരം വാ ഛഡ്ഡേതി, പദം വാ ദുരുത്തം കരോതി, അയമ്പി അനുസ്സാവനം ഹാപേതിയേവ. ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മേ പന ഏകം ഞത്തിം ഠപേത്വാ സകിമേവ വാ ദ്വിക്ഖത്തും വാ കമ്മവാചായ അനുസ്സാവനം കരോന്തോപി അക്ഖരം വാ പദം വാ ഛഡ്ഡേന്തോപി ദുരുത്തം കരോന്തോപി അനുസ്സാവനം ഹാപേതിയേവാതി വേദിതബ്ബോ.

ദുരുത്തം കരോതീതി എത്ഥ പന അയം വിനിച്ഛയോ (പരി॰ അട്ഠ॰ ർവ്വ൭) - യോ ഹി അഞ്ഞസ്മിം അക്ഖരേ വത്തബ്ബേ അഞ്ഞം വദതി, അയം ദുരുത്തം കരോതി നാമ. തസ്മാ കമ്മവാചം കരോന്തേന ഭിക്ഖുനാ യ്വായം -

"സിഥിലം ധനിതഞ്ച ദീഘരസ്സം;
ഗരുകം ലഹുകഞ്ച നിഗ്ഗഹിതം;
സമ്ബന്ധം വവത്ഥിതം വിമുത്തം;
ദസധാ ബ്യഞ്ജനബുദ്ധിയാ പഭേദോ"തി. (പരി॰ അട്ഠ॰ ർവ്വ൭) -

വുത്തോ , അയം സുട്ഠു ഉപലക്ഖേതബ്ബോ.

എത്ഥ ഹി **സിഥിലം** നാമ പഞ്ചസു വഗ്ഗേസു പഠമതതിയം. **ധനിതം** നാമ തേസ്വേവ ദുതിയചതുത്ഥം. **ദീഘ**ന്തി ദീഘേന കാലേന വത്തബ്ബം ആകാരാദി . **രസ്സ**ന്തി തതോ ഉപഡ്ഢകാലേന വത്തബ്ബം അകാരാദി. **ഗരുക**ന്തി ദീഘമേവ, യം വാ "ആയസ്മതോ ബുദ്ധരക്ഖിതത്ഥേരസ്സ, യസ്സ നക്ഖമതീ"തി ഏവം സംയോഗപരം കത്വാ വുച്ചതി. **ലഹുക**ന്തി രസ്സമേവ, യം വാ "ആയസ്മതോ ബുദ്ധരക്ഖിതഥേരസ്സ, യസ്സ ന ഖമതീ"തി ഏവം അസംയോഗപരം കത്വാ വുച്ചതി. **നിഗ്ഗഹിത**ന്തി യം കരണാനി നിഗ്ഗഹേത്വാ അവിസ്സജ്ജേത്വാ അവിവടേന മുഖേന അനുനാസികം കത്വാ വത്തബ്ബം. **സമ്ബന്ധ**ന്തി യം പരപദേന സമ്ബന്ധിത്വാ "തുണ്ഹസ്സാ"തി വാ "തുണ്ഹിസ്സാ"തി വാ വുച്ചതി. **വവത്ഥിത**ന്തി യം പരപദേന അസമ്ബന്ധം കത്വാ വിച്ഛിന്ദിത്വാ "തുണ്ഹീ അസ്സാ"തി വാ "തുണ്ഹ അസ്സാ"തി വാ വുച്ചതി. **വിമുത്ത**ന്തി യം കരണാനി അനിഗ്ഗഹേത്വാ വിസ്സജ്ജേത്വാ വിവടേന മുഖേന അനുനാസികം അകത്വാ വുച്ചതി.

തത്ഥ "സുണാതു മേ"തി വത്തബ്ബേ ത-കാരസ്സ ഥ-കാരം കത്വാ "സുണാഥു മേ"തി വചനം **സിഥിലസ്സ ധനിതകരണം** നാമ, തഥാ "പത്തകല്ലം, ഏസാ ഞത്തീ"തി വത്തബ്ബേ "പത്ഥകല്ലം, ഏസാ ഞത്ഥീ"തിആദിവചനഞ്ച. "ഭന്തേ സങ്ഘോ"തി വത്തബ്ബേ ഭകാരഘകാരാനം ബകാരഗകാരേ കത്വാ "ബന്തേ സംഗോ"തി വചനം **ധനിതസ്സ സിഥിലകരണം** നാമ. "സുണാതു മേ"തി വിവടേന മുഖേന വത്തബ്ബേ പന "സുണംതു മേ"തി വാ "ഏസാ ഞത്തീ"തി വത്തബ്ബേ "ഏസം ഞത്തീ"തി വാ അവിവടേന മുഖേന അനുനാസികം കത്വാ വചനം **വിമുത്തസ്സ നിഗ്ഗഹിതവചനം** നാമ. "പത്തകല്ല"ന്തി അവിവടേന മുഖേന അനുനാസികം കത്വാ വത്തബ്ബേ "പത്തകല്ലാ"തി വിവടേന മുഖേന അനുനാസികം അകത്വാ വചനം **നിഗ്ഗഹിതസ്സ വിമുത്തവചനം** നാമ. ഇതി സിഥിലേ കത്തബ്ബേ ധനിതം, ധനിതേ കത്തബ്ബേ സിഥിലം, വിമുത്തേ കത്തബ്ബേ നിഗ്ഗഹിതം, നിഗ്ഗഹിതേ കത്തബ്ബേ വിമുത്തന്തി ഇമാനി ചത്താരി ബ്യഞ്ജനാനി അന്തോകമ്മവാചായ കമ്മം ദൂസേന്തി. ഏവം വദന്തോ ഹി അഞ്ഞസ്മിം അക്ഖരേ വത്തബ്ബേ അഞ്ഞം വദതി, ദുരുത്തം കരോതീതി വുച്ചതി.

ഇതരേസു പന ദീഘരസ്സാദീസു ഛസു ബ്യഞ്ജനേസു ദീഘട്ഠാനേ ദീഘമേവ, രസ്സട്ഠാനേ ച രസ്സമേവാതി ഏവം യഥാഠാനേ തം തദേവ അക്ഖരം ഭാസന്തേന അനുക്കമാഗതം പവേണിം അവിനാസേന്തേന കമ്മവാചാ കാതബ്ബാ. സചേ പന ഏവം അകത്വാ ദീഘേ വത്തബ്ബേ രസ്സം, രസ്സേ വാ വത്തബ്ബേ ദീഘം വദതി , തഥാ ഗരുകേ വത്തബ്ബേ ലഹുകം, ലഹുകേ വാ വത്തബ്ബേ ഗരുകം വദതി, സമ്ബന്ധേ വാ പന വത്തബ്ബേ വവത്ഥിതം, വവത്ഥിതേ വാ വത്തബ്ബേ സമ്ബന്ധം വദതി, ഏവം വുത്തേപി കമ്മവാചാ ന കുപ്പതി. ഇമാനി ഹി ഛ ബ്യഞ്ജനാനി കമ്മം ന കോപേന്തി.

യം പന സുത്തന്തികത്ഥേരാ ''ദ-കാരോ ത-കാരമാപജ്ജതി, ത-കാരോ ദ-കാരമാപജ്ജതി, ച-കാരോ ജ-കാരമാപജ്ജതി, ജ-കാരോ ച-കാരമാപജ്ജതി, യ-കാരോ ക-കാരമാപജ്ജതി, ക-കാരോ യ-കാരമാപജ്ജതി, തസ്മാ ദ-കാരാദീസു വത്തബ്ബേസു ത-കാരാദിവചനം ന വിരുജ്ഝതീ''തി വദന്തി, തം കമ്മവാചം പത്വാ ന വട്ടതി. തസ്മാ വിനയധരേന നേവ ദ-കാരോ ത-കാരോ കാതബ്ബോ... പേ॰... ന ക-കാരോ യ-കാരോ. യഥാപാളിയാ നിരുത്തിം സോധേത്വാ ദസവിധായ ബ്യഞ്ജനനിരുത്തിയാ വുത്തദോസേ പരിഹരന്തേന കമ്മവാചാ കാതബ്ബാ. ഇതരഥാ ഹി സാവനം ഹാപേതി നാമ.

അസമയേ സാവേതീതി സാവനായ അകാലേ അനവകാസേ ഞത്തിം അട്ഠപേത്വാ പഠമംയേവ അനുസ്സാവനകമ്മം കത്വാ പച്ഛാ ഞത്തിം ഠപേതി. ഇതി ഇമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അനുസ്സാവനതോ കമ്മാനി വിപജ്ജന്തി. തേനാഹ - **''ഏവം പന വിപജ്ജന്തി, അനുസ്സാവനതോപി ചാ''**തി.

൩൦൨. ഏവം അനുസ്സാവനതോ കമ്മവിപത്തിം ദസ്സേത്വാ സീമതോ കമ്മവിപത്തി ഉപോസഥക്ഖന്ധകകഥായ വുത്തനയാ ഏവാതി തമേവ അതിദിസന്തോ ആഹ **''ഏകാദസഹി...പേ॰... മയാ''**തി. കമ്മദോസോയേവ **കമ്മദോസതാ. താവ** പഠമം.

൩൦൪-൭. ഏവം സീമതോ കമ്മവിപത്തിം അതിദേസതോ ദസ്സേത്വാ ഇദാനി പരിസവസേന ദസ്സേതുമാഹ **''ചതുവഗ്ഗേനാ''**തിആദി. **കമ്മപത്താ**തി ഏത്ഥ ''ചത്താരോ പകതത്താ''തി സേസോ. യഥാഹ - ''ചതുവഗ്ഗകരണേ കമ്മേ ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ പകതത്താ കമ്മപത്താ''തി (പരി॰ ൪൯൭). ഏത്ഥ ച **പകതത്താ** നാമ അനുക്ഖിത്താ അനിസ്സാരിതാ പരിസുദ്ധസീലാ ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ. **കമ്മപത്താ** കമ്മസ്സ അരഹാ അനുച്ഛവികാ സാമിനോ. ന തേഹി വിനാ തം കമ്മം കരീയതി, ന തേസം ഛന്ദോ വാ പാരിസുദ്ധി വാ ഏതി. **അനാഗതാ**തി പരിസായ ഹത്ഥപാസം അനാഗതാ. **ഛന്ദോ**തി ഏത്ഥ ''ഛന്ദാരഹാന''ന്തി സേസോ. യഥാഹ ''അവസേസാ പകതത്താ ഛന്ദാരഹാ''തി. ഇമിനാ അയമത്ഥോ ദീപിതോ ഹോതി - ''അവസേസാ പന സചേപി സഹസ്സമത്താ ഹോന്തി, സചേ സമാനസംവാസകാ, സബ്ബേ ഛന്ദാരഹാവ ഹോന്തി, ഛന്ദപാരിസുദ്ധിം ദത്വാ ആഗച്ഛന്തു വാ മാ വാ, കമ്മം പന തിട്ഠതീ''തി. **സമ്മുഖാ**തി സമ്മുഖീഭൂതാ.

തിവങ്ഗികോതി കമ്മപത്താനാഗമനഛന്ദാനാഹരണപടിക്കോസനസങ്ഖാതഅങ്ഗത്തയയുത്തോ. **ദോസോ** കമ്മവിപത്തിലക്ഖണോ. **പരിസായ വസാ സിയാ**തി പരിസവസേന ഹോതി.

പടിസേധേന്തീതി പടിക്കോസന്തി. **ദുതിയേ ചതുവഗ്ഗികേ** കമ്മേ ദുവങ്ഗികോ ദോസോ പരിസായ വസാ സിയാതി യോജനാ.

ഏത്ഥ ഏതസ്മിം തതിയേ ചതുവഗ്ഗികേ **പടിക്കോസോവ അത്ഥി,** ന ഇതരേ പരിസദോസാതി ഏകങ്ഗികോ ദോസോ പരിസായ വസാ സിയാതി യോജനാ. ദുവങ്ഗ യുത്തപരിസാദോസസ്സ ദുതിയം ദേസിതത്താ ദുവങ്ഗ യുത്തപരിസാദോസോ ''ദുതിയോ''തി വുത്തോ. തഥാ തതിയം ദേസിതത്താ ഏകങ്ഗയുത്തോ തതിയോ വേദിതബ്ബോ. ഇമമേവ നയം പഞ്ചവഗ്ഗാദിസങ്ഘത്തയസ്സ അതിദിസന്തോ ആഹ **"ഏവം...പേ॰... തിവിധേസുപീ"**തി. **ആദി**-സദ്ദേന ദസവഗ്ഗവീസതിവഗ്ഗസങ്ഘാനം ഗഹണം.

൩൦൨൩. ഏവം ചതൂസു സങ്ഘേസു ചതുന്നം തികാനം വസേന പരിസതോ കമ്മവിപത്തിയാ ദ്വാദസവിധതം ദസ്സേതുമാഹ **"ചതുത്ഥികാ"**തി. അനുവാദേന **"ദസ ദ്വേ സിയു"**ന്തി വിധീയതി. പരിസാവസാ ചതുത്ഥികാ ദോസാ **ദസ ദ്വേ** ദ്വാദസ സിയുന്തി യോജനാ. **ഏത്ഥാ**തി ഏതേസു ''വത്ഥുതോ''തിആദിനാ വുത്തേസു പഞ്ചസു കമ്മദോസേസു, നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. **"പരിസാവസാ"**തി ഇദം നിദ്ധാരേതബ്ബം. **കമ്മാനീ**തി അപലോകനാദീനി ചത്താരി. ഏത്ഥ ച ചതുവഗ്ഗാദികരണീയേസു കമ്മേസു പകതത്തേന കമ്മവാചം സാവേത്വാ കതമേവ കമ്മം കമ്മപത്തേന കതം ഹോതി. കമ്മപത്തേ പകതത്തേ ഠപേത്വാ അപകതത്തേന കേനചി, കേവലേനേവ കമ്മവാചം സാവേത്വാ കതം അപകതത്തകമ്മപത്തലക്ഖണാഭാവാ, കമ്മപത്തേന ച കമ്മവാചായ അസ്സാവിതത്താ അനുസ്സാവനദോസേന വിപന്നം ഹോതീതി വേദിതബ്ബം. തേനേവ പോരാണകവിനയധരത്ഥേരാ കമ്മവിപത്തിസങ്കാപരിഹാരത്ഥം ദ്വീഹി തീഹി ഏകതോ കമ്മവാചം സാവയന്തി. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന പരിവാരാവസാനേ **പാളിയാ** (പരി॰ ൪൮൨ ആദയോ) വാ **അട്ഠകഥായ** (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൮൨ ആദയോ) ച ഗഹേതബ്ബോ.

കമ്മവിപത്തികഥാവണ്ണനാ.

പകിണ്ണകവിനിച്ഛയകഥാവണ്ണനാ

൩൦൪. **ഛത്തം പണ്ണമയം കിഞ്ചീ**തി താലപണ്ണാദിപണ്ണച്ഛദനം യം കിഞ്ചി ഛത്തം. **ബഹീ**തി ഉപരി. **അന്തോ**തി ഹേട്ഠാ. **സിബ്ബിതു**ന്തി രൂപം ദസ്സേത്വാ സൂചികമ്മം കാതും.

൩൦൫. **പണ്ണേ**തി ഛദനപണ്ണേ. **അഡ്ഢചന്ദ**ന്തി അഡ്ഢചന്ദാകാരം. **മകരദന്തക**ന്തി മകരദന്താകാരം, യം ''ഗിരികൂട''ന്തി വുച്ചതി. ഛിന്ദിതും ന വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. മുഖവട്ടിയാ നാമേത്വാ ബദ്ധപണ്ണകോടിയാ വാ മത്ഥകിമണ്ഡലകോടിയാ വാ ഗിരികൂടാദിം കരോന്തി, ഇമിനാ തം പടിക്ഖിത്തം. **ദണ്ഡേ**തി ഛത്തദണ്ഡേ. **ഘടക**ന്തി ഘടാകാരോ. **വാളരൂപം വാ**തി ബ്യഗ്ഘാദിവാളാനം രൂപകം വാ. **ലേഖാ**തി ഉക്കിരിത്വാ വാ ഛിന്ദിത്വാ വാ ചിത്തകമ്മവസേന വാ കതരാജി.

൩൦൬. **പഞ്ചവണ്ണാനം** സുത്താനം അന്തരേ നീലാദി**ഏകവണ്ണേന** സുത്തേന ഥിരത്ഥം ഛത്തം അന്തോ ച ബഹി ച **സിബ്ബിതും വാ** ഛത്തദണ്ഡഗ്ഗാഹകസലാക**പഞ്ജരം** ഥിരത്ഥം വിനന്ധിതും വാ വട്ടതീതി യോജനാ. **''പഞ്ചവണ്ണാനം ഏകവണ്ണേന ഥിരത്ഥ''**ന്തി ഇമിനാ അനേകവണ്ണേഹി സുത്തേഹി വണ്ണമട്ഠത്ഥായ സിബ്ബിതുഞ്ച വിനന്ധിതുഞ്ച ന വട്ടതീതി ദീപേതി.

പോത്ഥകേസു പന **''പഞ്ചവണ്ണേനാ''**തി പാഠോ ദിസ്സതി, തസ്സ ഏകവണ്ണേന, പഞ്ചവണ്ണേന വാ സുത്തേന ഥിരത്ഥം സിബ്ബിതും, വിനന്ധിതും വാ വട്ടതീതി യോജനാ കാതബ്ബാ ഹോതി, സോ ഏത്ഥേവ ഹേട്ഠാ വുത്തേന -

''പഞ്ചവണ്ണേന സുത്തേന, സിബ്ബിതും ന ച വട്ടതീ''തി -

പാഠേന ച ''കേചി താലപണ്ണച്ഛത്തം അന്തോ വാ ബഹി വാ പഞ്ചവണ്ണേന സുത്തേന സിബ്ബന്താ വണ്ണമട്ഠം കരോന്തി, തം ന വട്ടതി. ഏകവണ്ണേന പന നീലേന വാ പീതകേന വാ യേന കേനചി സുത്തേന അന്തോ വാ ബഹി വാ സിബ്ബിതും ഛത്തദണ്ഡഗ്ഗാഹകം സലാകപഞ്ജരം വാ വിനന്ധിതും വട്ടതി, തഞ്ച ഖോ ഥിരകരണത്ഥം, ന വണ്ണമട്ഠത്ഥായാ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൮൫ പാളിമുത്തകവിനിച്ഛയ) **അട്ഠകഥാ**പാഠേന ച വിരുജ്ഝതി, തസ്മാ സോ ന ഗഹേതബ്ബോ.

൩൦൭. **ലേഖാ വാ പന കേവലാ**തി യഥാവുത്തപ്പകാരാ സലാകലേഖാ വാ. **ഛിന്ദിത്വാ**തി ഉക്കിരിത്വാ കതം ഛിന്ദിത്വാ. **ഘംസിത്വാ**തി ചിത്തകമ്മാദിവസേന കതം ഘംസിത്വാ.

൩൦൮. **ദണ്ഡബുന്ദമ്ഹീ**തി ഛത്തദണ്ഡസ്സ പഞ്ജരേ ഗാഹണത്ഥായ ഫാലിതബുന്ദമ്ഹി, മൂലേതി അത്ഥോ. അയമേത്ഥ **നിസ്സന്ദേഹേ** വുത്തനയോ. **ഖുദ്ദസിക്ഖാഗണ്ഠിപദേ** പന ''ഛത്തപിണ്ഡിയാ മൂലേ''തി വുത്തം. **അഹിഛത്തകസണ്ഠാന**ന്തി ഫുല്ലഅഹിഛത്താകാരം. രജ്ജുകേഹി ഗാഹാപേത്വാ ദണ്ഡേ ബന്ധന്തി, തസ്മിം ബന്ധട്ഠാനേ വലയമിവ **ഉക്കിരിത്വാ** ഉട്ഠാപേത്വാ. **ബന്ധനത്ഥായാ**തി വാതേന യഥാ ന ചലതി, ഏവം രജ്ജൂഹി ദണ്ഡേ പഞ്ജരസ്സ ബന്ധനത്ഥായ. ഉക്കിരിത്വാ കതാ ലേഖാ വട്ടതീതി യോജനാ. യഥാഹ - ''വാതപ്പഹാരേന അചലനത്ഥം ഛത്തമണ്ഡലികം രജ്ജുകേഹി ഗാഹാപേത്വാ ദണ്ഡേ ബന്ധന്തി, തസ്മിം ബന്ധനട്ഠാനേ വലയമിവ ഉക്കിരിത്വാ ലേഖം ഠപേന്തി, സാ വട്ടതീ''തി. ''സചേപി ന ബന്ധന്തി, ബന്ധനാരഹട്ഠാനത്താ വലയം ഉക്കിരിതും വട്ടതീ''തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം.

൩൦൯. **സമം സതപദാദീന**ന്തി സതപദാദീഹി സദിസം, തുല്യത്ഥേ കരണവചനപ്പസങ്ഗേ സാമിവചനം.

൩൦൩൭. പത്തസ്സ പരിയന്തേ വാതി അനുവാതസ്സ ഉഭയപരിയന്തേ വാ. **പത്തമുഖേപി വാ**തി ഭിന്നം ആരാമവിത്ഥാരപത്താനം സങ്ഘടിതട്ഠാനേ കണ്ണേപി വാ, ഏകസ്സേവ വാ പത്തസ്സ ഊനപൂരണത്ഥം സങ്ഘടിതട്ഠാനേപി വാ. **വേണി**ന്തി കുദ്രൂസസീസാകാരേന സിബ്ബനം. **കേചി** "വരകസീസാകാരേനാ"തി വദന്തി. **സങ്ഖലിക**ന്തി ബിളാലദാമസദിസം സിബ്ബനം. **കേചി** "സതപദിസമ"ന്തി വദന്തി.

൩൦൩൮. പട്ടന്തി പട്ടമ്പി. അട്ഠകോണാദികോ വിധി പകാരോ ഏതസ്സാതി **അട്ഠകോണാദികവിധി,** തം. "അട്ഠകോണാദിക"ന്തി ഗാഥാബന്ധവസേന നിഗ്ഗഹിതാഗമോ. **"അട്ഠകോണാദികം വിധി"**ന്തി ഏതം "പട്ട"ന്തി ഏതസ്സ സമാനാധികരണവിസേസനം, കിരിയാവിസേസനം വാ, "കരോന്തീ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. അഥ വാ **പട്ട**ന്തി ഏത്ഥ ഭുമ്മത്ഥേ ഉപയോഗവചനം, പട്ടേതി അത്ഥോ. ഇമസ്മിം പക്ഖേ **"അട്ഠകോണാദിക"**ന്തി ഉപയോഗവചനം. **"വിധി"**ന്തി ഏതസ്സ വിസേസനം. ഇധ വക്ഖമാനചതുകോണസണ്ഠാനതോ അഞ്ഞം അട്ഠകോണാദികം നാമം. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം പട്ടദ്വയേ. **അഗ്ഘിയഗദാരൂപ**ന്തി അഗ്ഘിയസണ്ഠാനഞ്ചേവ ഗദാസണ്ഠാനഞ്ച സിബ്ബനം. **മുഗ്ഗര**ന്തി ലഗുളസണ്ഠാനസിബ്ബനം. **ആദി**-സദ്ദേന ചേതിയാദിസണ്ഠാനാനം ഗഹണം.

൩൦൩൯. തത്ഥാതി പട്ടദ്വയേ തസ്മിം ഠാനേ. **കക്കടകക്ഖീനീ**തി കുളീരഅച്ഛിസദിസാനി സിബ്ബനവികാരാനി. **ഉട്ഠാപേന്തീ**തി കരോന്തി. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം ഗണ്ഠികപാസകപട്ടകേ. **സുത്താ**തി കോണതോ കോണം സിബ്ബിതസുത്താ ചേവ ചതുരസ്സേ സിബ്ബിതസുത്താ ച. **പിളകാ**തി തേസമേവ സുത്താനം നിവത്തേത്വാ സിബ്ബിതകോടിയോ ച. **ദുവിഞ്ഞേയ്യാവാ**തി രജനകാലേ ദുവിഞ്ഞേയ്യരൂപാ അനോളാരികാ ദീപിതാ വട്ടന്തീതി. യഥാഹ - "കോണസുത്തപിളകാ ച ചീവരേ രത്തേ ദുവിഞ്ഞേയ്യരൂപാ വട്ടന്തീ"തി.

൩൦൪൦. ഗണ്ഠിപാസകപട്ടകാതി ഗണ്ഠികപട്ടകപാസകപട്ടകാതി യോജനാ. **കണ്ണകോണേസു സുത്താനീ**തി ചീവരകണ്ണേസു സുത്താനി ചേവ ഗണ്ഠികപാസകപട്ടാനം കോണേസു സുത്താനി ച ഛിന്ദേയ്യ. ഏത്ഥ ച ചീവരേ ആയാമതോ, വിത്ഥാരതോ ച സിബ്ബിത്വാ അനുവാതതോ ബഹി നിക്ഖന്തസുത്തം ചീവരം രജിത്വാ സുക്ഖാപനകാലേ രജ്ജുയാ വാ ചീവരവംസേ വാ ബന്ധിത്വാ ഓലമ്ബിതും അനുവാതേ ബദ്ധസുത്താനി ച കണ്ണസുത്താനി നാമ. യഥാഹ - "ചീവരസ്സ കണ്ണസുത്തകം ന വട്ടതി, രജിതകാലേ ഛിന്ദിതബ്ബം. യം പന 'അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കണ്ണസുത്തക'ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൪) ഏവം അനുഞ്ഞാതം, തം അനുവാതേ പാസകം കത്വാ ബന്ധിതബ്ബം, രജനകാലേ ലഗ്ഗനത്ഥായാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൮൫ പാളിമുത്തകവിനിച്ഛയ).

൩൦൪൧. സൂചികമ്മവികാരം വാതി ചീവരമണ്ഡനത്ഥായ നാനാസുത്തകേഹി സതപദിസദിസം സിബ്ബന്താ ആഗന്തുകപട്ടം ഠപേന്തി, ഏവരൂപം സൂചികമ്മവികാരം വാ. **അഞ്ഞം വാ പന കിഞ്ചിപീ**തി അഞ്ഞമ്പി യം കിഞ്ചി മാലാകമ്മമിഗപക്ഖിപാദാദികം സിബ്ബനവികാരം. **കാതു**ന്തി സയം കാതും. **കാരാപേതു**ന്തി അഞ്ഞേന വാ കാരാപേതും.

൩൦൪൨. യോ ഭിക്ഖു **പരം** ഉത്തമം വണ്ണമട്ഠം **അഭിപത്ഥയം** പത്ഥയന്തോ കഞ്ജിപിട്ഠഖലിഅല്ലികാദീസു ചീവരം പക്ഖിപതി, **തസ്സ പന** ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടാ മോക്ഖോ ന വിജ്ജതീതി യോജനാ. **കഞ്ജീ**തി വായനതന്തമക്ഖനകഞ്ജിസദിസാ ഥൂലാകഞ്ജി. **പിട്ഠ**ന്തി തണ്ഡുലപിട്ഠം. തണ്ഡുലപിട്ഠേഹി പക്കാ **ഖലി**. **അല്ലികാ**തി നിയ്യാസോ. **ആദി**-സദ്ദേന ലാഖാദീനം ഗഹണം.

൩൦൪൩. ചീവരസ്സ **കരണേ** കരണകാലേ സമുട്ഠിതാനം സൂചിഹത്ഥമലാദീനം ധോവനത്ഥം, കിലിട്ഠകാലേ ച ധോവനത്ഥം കഞ്ജിപിട്ഠിഖലിഅല്ലികാദീസു പക്ഖിപതി, വട്ടതീതി യോജനാ.

൩൪൨. **തത്ഥാ**തി യേന കസാവേന ചീവരം രജതി, തസ്മിം രജനേ ചീവരസ്സ സുഗന്ധഭാവത്ഥായ **ഗന്ധം വാ** ഉജ്ജലഭാവത്ഥായ **തേലം വാ** വണ്ണത്ഥായ **ലാഖം വാ. കിഞ്ചീ**തി ഏവരൂപം യം കിഞ്ചി.

൩൪൩. **മണിനാ**തി പാസാണേന. **അഞ്ഞേനപി ച കേനചീ**തി യേന ഉജ്ജലം ഹോതി, ഏവരൂപേന മുഗ്ഗരാദിനാ അഞ്ഞേനാപി കേനചി വത്ഥുനാ. **ദോണിയാ**തി രജനമ്ബണേ. **ന ഘംസിതബ്ബം** ഹത്ഥേന ഗാഹേത്വാ ന ഘട്ടേതബ്ബം.

൩൪൪. രത്തം ചീവരം ഹത്ഥേഹി **കിഞ്ചി** ഥോകം പഹരിതും വട്ടതീതി യോജനാ. "യത്ഥ പക്കരജനം പക്ഖിപന്തി, സാ രജനദോണി, തത്ഥ അംസബദ്ധകകായബന്ധനാദിം ഘട്ടേതും വട്ടതീ"തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം.

൩൪൫. **ഗണ്ഠികേ**തി വേളുദന്തവിസാണാദിമയഗണ്ഠികേ. **ലേഖാ വാ**തി വട്ടാദിഭേദാ ലേഖാ വാ. **പിളകാ വാ**തി സാസപബീജസദിസാ ഖുദ്ദകപുബ്ബുളാ വാ. **പാളികണ്ണികഭേദകോ**തി മണികാവളിരൂപപുപ്ഫകണ്ണികരൂപഭേദകോ. കപ്പബിന്ദുവികാരോ വാ ന വട്ടതീതി യോജനാ.

൩൪൬. **ആരഗ്ഗേനാ**തി ആരകണ്ടകഗ്ഗേന, സൂചിമുഖേന വാ. **കാചിപി ലേഖാ**തി വട്ടകഗോമുത്താദിസണ്ഠാനാ യാ കാചിപി രാജി.

൩൪൭. **ഭമം ആരോപേത്വാ**തി ഭമേ അല്ലിയാപേത്വാ.

൩൪൮. **പത്തമണ്ഡലകേ**തി പത്തേ ഛവിരക്ഖനത്ഥായ തിപുസീസാദീഹി കതേ പത്തസ്സ ഹേട്ഠാ ആധാരാദീനം ഉപരി കാതബ്ബേ പത്തമണ്ഡലകേ. **ഭിത്തികമ്മ**ന്തി വിഭത്തം കത്വാ നാനാകാരരൂപകകമ്മചിത്തം. യഥാഹ "ന ഭിക്ഖവേ ചിത്രാനി പത്തമണ്ഡലാനി ധാരേതബ്ബാനി രൂപകാകിണ്ണാനി ഭിത്തികമ്മകതാനീ"തി (ചൂളവ॰ ൨൫൩). **തത്ഥാ**തി തസ്മിം പത്തമണ്ഡലേ. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ. **മകരദന്തക**ന്തി ഗിരികൂടാകാരം.

൩൪൯. മുഖവട്ടിയം യാ ലേഖാ പരിസ്സാവനബന്ധനത്ഥായ അനുഞ്ഞാതാ, **തം ലേഖം** ഠപേത്വാ ധമ്മകരണച്ഛത്തേ വാ കുച്ഛിയം വാ കാചിപി ലേഖാ ന വട്ടതീതി യോജനാ.

൩൫൦. **തഹിം തഹി**ന്തി മത്തികായ തത്ഥ തത്ഥ. **ത**ന്തി തഥാകോട്ടിതദിഗുണസുത്തകായബന്ധനം.

൩൫൧. അന്തേസു ദള്ഹത്ഥായ ദസാമുഖേ ദിഗുണം കത്വാ കോട്ടേന്തി, വട്ടതീതി യോജനാ. **ചിത്തികമ്പീ**തി മാലാകമ്മലതാകമ്മചിത്തയുത്തമ്പി കായബന്ധനം.

൩൫൨. **അക്ഖീനീ**തി കുഞ്ജരക്ഖീനി. **തത്ഥാ**തി കായബന്ധനേ വട്ടതീതി കാ കഥാ. **ഉട്ഠാപേതു**ന്തി ഉക്കിരിതും.

൩൫൩. **ഘട**ന്തി ഘടസണ്ഠാനം. **ദേഡ്ഡുഭസീസം വാ**തി ഉദകസപ്പസീസമുഖസണ്ഠാനം വാ. യം കിഞ്ചി വികാരരൂപം ദസാമുഖേ ന വട്ടതീതി യോജനാ.

൩൫൪. **മച്ഛകണ്ട**ന്തി മച്ഛകണ്ടകാകാരം. **ഖജ്ജൂരിപത്തകാകാര**ന്തി ഖജ്ജൂരിപത്തസണ്ഠാനം. മച്ഛകണ്ടം വാ മട്ഠം പട്ടികം വാ ഖജ്ജൂരിപത്തകാകാരം വാ ഉജുകം കത്വാ കോട്ടിതം വട്ടതീതി യോജനാ. ഏത്ഥ ച ഉഭയപസ്സേസു മച്ഛകണ്ടകയുത്തം മച്ഛസ്സ പിട്ഠികണ്ടകം വിയ യസ്സ പട്ടികായ വായനം ഹോതി, ഇദം കായബന്ധനം **മച്ഛകണ്ടകം** നാമ. യസ്സ ഖജ്ജൂരിപത്തസണ്ഠാനമിവ വായനം ഹോതി, തം **ഖജ്ജൂരിപത്തകാകാരം** നാമ.

൩൫൫. പകതിവീതാ **പട്ടികാ**. **സൂകരന്തം**നാമ കുഞ്ചികാകോസകസണ്ഠാനം. **തസ്സ** ദുവിധസ്സ കായബന്ധനസ്സ. തത്ഥ രജ്ജുകാ സൂകരന്താനുലോമികാ, ദുസ്സപട്ടം

പട്ടികാനുലോമികം. **ആദി**-സദ്ദേന മുദ്ദികകായബന്ധനം ഗഹിതം, തഞ്ച സൂകരന്താനുലോമികം. യഥാഹ - "ഏകരജ്ജുകം, പന മുദ്ദികകായബന്ധനഞ്ച സൂകരന്തകം അനുലോമേതീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൭൮). തത്ഥ **ഏകരജ്ജുകാ** നാമ ഏകവട്ടാ. ബഹുരജ്ജുകസ്സ അകപ്പിയഭാവം വക്ഖതി. "മുദ്ദികകായബന്ധനം നാമ ചതുരസ്സം അകത്വാ സജ്ജിത"ന്തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം.

൩൦൩. മുരജം നാമ മുരജവട്ടിസണ്ഠാനം വേഠേത്വാ കതം. **വേഠേത്വാതി** നാനാസുത്തേഹി വേഠേത്വാ. **സിക്ഖാഭാജനവിനിച്ഛയേ** പന "ബഹുകാ രജ്ജുയോ ഏകതോ കത്വാ ഏകായ രജ്ജുയാ വേഠിതം മുരജം നാമാ"തി വുത്തം. **മദ്ദവീണം** നാമ പാമങ്ഗസണ്ഠാനം. **ദേഡ്ഡുഭകം** നാമ ഉദകസപ്പസീസസദിസം. **കലാബുകം** നാമ ബഹുരജ്ജുകം. **രജ്ജുയോ**തി ഉഭയകോടിയം ഏകതോ അബദ്ധാ ബഹൂ രജ്ജുയോ, തഥാ ബദ്ധാ കലാബുകം നാമ ഹോതീതി. **ന വട്ടന്തീ**തി മുരജാദീനി ഇമാനി സബ്ബാനി കായബന്ധനാനി ന വട്ടന്തി. **പുരിമാ ദ്വേ**തി മുരജം, മദ്ദവീണഞ്ചാതി ദ്വേ. "ദസാസു സിയു"ന്തി വത്തബ്ബേ ഗാഥാബന്ധവസേന വണ്ണലോപേന **"ദസാ സിയു"**ന്തി വുത്തം. യഥാഹ - "മുരജം മദ്ദവീണ'ന്തി ഇദം ദസാസുയേവ അനുഞ്ഞാത"ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൭൮).

൩൦൪. പാമങ്ഗസണ്ഠാനാതി പാമങ്ഗദാമം വിയ ചതുരസ്സസണ്ഠാനാ.

൩൦൫. ഏകരജ്ജുമയന്തി നാനാവട്ടേ ഏകതോ വട്ടേത്വാ കതരജ്ജുമയം കായബന്ധനം. വട്ടം വട്ടതീതി "രജ്ജുകാ ദുസ്സപട്ടാദീ"തി ഏത്ഥ ഏകവട്ടരജ്ജുകാ ഗഹിതാ, ഇധ പന നാനാവട്ടേ ഏകതോ വട്ടേത്വാ കതാവ ഏകരജ്ജുകാ ഗഹിതാ. **തഞ്ചാ**തി തമ്പി ഏകരജ്ജുകകായബന്ധനം. **പാമങ്ഗസണ്ഠാനം ഏകമ്പി ന ച വട്ടതീ**തി കേവലമ്പി ന വട്ടതി.

൩൦൬. ബഹൂ രജ്ജുകേ ഏകതോ കത്വാതി യോജനാ. **വട്ടതി ബന്ധിതു**ന്തി മുരജം, കലാബുകം വാ ന ഹോതി, രജ്ജുകകായബന്ധനമേവ ഹോതീതി അധിപ്പായോ. അയം പന വിനിച്ഛയോ "ബഹൂ രജ്ജുകേ ഏകതോ കത്വാ ഏകേന നിരന്തരം വേഠേത്വാ കതം 'ബഹുരജ്ജുക'ന്തി ന വത്തബ്ബം, തം വട്ടതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൮൫ പാളിമുത്തകവിനിച്ഛയ) **അട്ഠകഥാ**ഗതോവ ഇധ വുത്തോ. **സിക്ഖാഭാജനവിനിച്ഛയേ** "ബഹുകാ രജ്ജുയോ ഏകതോ കത്വാ ഏകായ രജ്ജുയാ വേഠിതം മുരജം നാമാ"തി യം വുത്തം, തം ഇമിനാ വിരുജ്ഝനതോ ന ഗഹേതബ്ബം.

൩൦൭. ദന്ത-സദ്ദേന ഹത്ഥിദന്താ വുത്താ. **ജതൂ**തി ലാഖാ. **സങ്ഖമയ**ന്തി സങ്ഖനാഭിമയം. **വിധകാ മതാ**തി ഏത്ഥ "വേഠകാ"തിപി പാഠോ വിധപരിയായോ.

൩൦൮. കായബന്ധനവിധേതി കായബന്ധനസ്സ ദസായ ഥിരഭാവത്ഥം കട്ഠദന്താദീഹി കതേ വിധേ. **വികാരോ** അട്ഠമങ്ഗലാദികോ. **തത്ഥ തത്ഥാ**തി തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ, ഉഭയകോടിയന്തി അത്ഥോ. **തു**-സദ്ദേന ഘടാകാരോപി വട്ടതീതി ദീപേതി.

൩൦൯. മാലാ ...പേ॰... വിചിത്തിതാതി മാലാകമ്മലതാകമ്മേഹി ച മിഗപക്ഖിരൂപാദിനാനാരൂപേഹി ച വിചിത്തിതാ. **ജനരഞ്ജനീ**തി ബാലജനപലോഭിനീ.

൩൧൦. അട്ഠംസാ വാപീതി ഏത്ഥ **അപി**-സദ്ദേന സോളസംസാദീനം ഗഹണം. **വണ്ണമട്ഠാ**തി മാലാകമ്മാദിവണ്ണമട്ഠാ.

൩൧൧. അഞ്ജനിസലാകാപി തഥാ വണ്ണമട്ഠാ ന വട്ടതീതി യോജനാ. "അഞ്ജനിഥവികായ ച, നാനാവണ്ണേഹി സുത്തേഹി, ചിത്തകമ്മം ന വട്ടതീ"തി പാഠോ യുജ്ജതി. **"ഥവികാപി ചാ"**തി പാഠോ ദിസ്സതി, സോ ന ഗഹേതബ്ബോ.

൩൬൬. രത്താദിനാ **യേന കേനചി ഏകവണ്ണേന സുത്തേന** പിലോതികാദിമയം യം കിഞ്ചി സിപാടികം സിബ്ബേത്വാ വളഞ്ജന്തസ്സ വട്ടതീതി യോജനാ.

൩൬൭. **മണികന്തി** ഥൂലപുബ്ബുളം. **പിളകന്തി** സുഖുമപുബ്ബുളം. **പിപ്ഫലേതി** വത്ഥച്ഛേദനസത്ഥേ. **ആരകണ്ടകേതി** പത്താധാരവലയാനം വിജ്ഝനകണ്ടകേ. **ഠപേതുന്തി** ഉട്ഠാപേതും. **യം കിഞ്ചീതി** സേസം വണ്ണമട്ഠമ്പി ച.

൩൬൮. **ദണ്ഡകേതി** പിപ്ഫലദണ്ഡകേ. യഥാഹ - "പിപ്ഫലകേപി മണികം വാ പിളകം വാ യം കിഞ്ചി ഉട്ഠാപേതും ന വട്ടതി, ദണ്ഡകേ പന പരിച്ഛേദലേഖാ വട്ടതീ"തി. **പരിച്ഛേദലേഖാമത്തന്തി** ആണിബന്ധനട്ഠാനം പത്വാ പരിച്ഛിന്ദനത്ഥം ഏകാവ ലേഖാ വട്ടതി. **വലിത്വാതി** ഉഭയകോടിയാ മുഖം കത്വാ മജ്ഝേ വലിയോ ഗാഹേത്വാ. നഖച്ഛേദനം യസ്മാ കരോന്തി, തസ്മാ വട്ടതീതി യോജനാ.

൩൬൯. അരണിസഹിതേ കന്തകിച്ചകരോ ദണ്ഡോ **ഉത്തരാരണീ** നാമ. **വാപീതി പി**-സദ്ദേന അധരാരണിം സങ്ഗണ്ഹാതി, ഉദുക്ഖലദണ്ഡസ്സേതം അധിവചനം. അഞ്ഛനകയന്തധനു **ധനുകം** നാമ. മുസലമത്ഥകപീളനദണ്ഡകോ **പേല്ലദണ്ഡകോ** നാമ.

൩൭൦. **സണ്ഡാസേതി** അഗ്ഗിസണ്ഡാസം വദന്തി. കട്ഠ**ച്ഛേദനവാസിയാ** തഥാ യം കിഞ്ചി വണ്ണമട്ഠം ന വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **ദ്വീസു പസ്സേസൂതി** വാസിയാ ഉഭോസു പസ്സേസു. **ലോഹേനാതി** കപ്പിയലോഹേന . **ബന്ധിതും വട്ടതീതി** ഉജുകമേവ ചതുരസ്സം വാ അട്ഠംസം വാ ബന്ധിതും വട്ടതി. **"സണ്ഡാസേതി** അഗ്ഗിസണ്ഡാസേ"തി **നിസ്സന്ദേഹേ** വുത്തം. **അട്ഠകഥായം** പനേത്ഥ സൂചിസണ്ഡാസോ ദസ്സിതോ.

൩൭൧. **ഹേട്ഠതോതി** ഹേട്ഠാ അയോപട്ടവലയസ്സ. "ഉപരി അഹിച്ഛത്തമകുലമത്ത"ന്തി **അട്ഠകഥായം** വുത്തം.

൩൭൨. **വിസാണേതി** തേലാസിഞ്ചനകഗവയമഹിംസാദിസിങ്ഗേ. **നാളിയം വാപീതി** വേളുനാളികാദിനാളിയം. **അപി**-സദ്ദേന അലാബും സങ്ഗണ്ഹാതി. **ആമണ്ഡസാരകേതി** ആമലകചുണ്ണമയതേലഘടേ. **തേലഭാജനകേതി** വുത്തപ്പകാരേയേവ തേലഭാജനേ. **സബ്ബം വണ്ണമട്ഠം വട്ടതീതി** പുമിത്ഥിരൂപരഹിതം മാലാകമ്മാദി സബ്ബം വണ്ണമട്ഠം വട്ടതി.

൩൭൩-൪. **പാനീയസ്സ ഉളുങ്കേതി** പാനീയഉളുങ്കേ. **ദോണിയം രജനസ്സപീതി** രജനദോണിയമ്പി. **ഫലകപീഠേതി** ഫലകമയേ പീഠേ. **വലയാധാരകാദികേതി** ദന്തവലയാദിആധാരകേ. **ആദി**-സദ്ദേന ദണ്ഡാധാരകോ സങ്ഗഹിതോ. **പാദപുഞ്ഛനിയന്തി** ചോളാദിമയപാദപുഞ്ഛനിയം. **പീഠേതി** പാദപീഠേ. സഹചരിയേന പാദകഥലികായഞ്ച. **ചിത്തം സബ്ബമേവ ച വട്ടതീതി** യഥാവുത്തേ ഭിക്ഖുപരിക്ഖാരേ മാതുഗാമരൂപരഹിതം, ഭിക്ഖുനിപരിക്ഖാരേ പുരിസരൂപരഹിതം അവസേസം സബ്ബം ചിത്തകമ്മം.

൩൭൫. നാനാ ച തേ മണയോ ചാതി **നാനാമണീ,** ഇന്ദനീലാദയോ, നാനാമണീഹി കതാ **നാനാമണിമയാ,** ഥമ്ഭാ ച കവാടാ ച ദ്വാരാ ച ഭിത്തിയോ ച **ഥമ്ഭകവാടദ്വാരഭിത്തിയോ,** നാനാമണിമയാ ഥമ്ഭകവാടദ്വാരഭിത്തിയോ യസ്മിം തം തഥാ വുത്തം. **കാ കഥാ വണ്ണമട്ഠകേതി** മാലാകമ്മലതാകമ്മചിത്തകമ്മാദിവണ്ണമട്ഠകേ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി അത്ഥോ.

൩൭൬. ഥാവരസ്സ രതനമയപാസാദസ്സ കപ്പിയഭാവം ദസ്സേത്വാ സുവണ്ണാദിമയസ്സാപി സബ്ബപാസാദപരിഭോഗസ്സ കപ്പിയഭാവം ദസ്സേതുമാഹ **"സോവണ്ണയ"**ന്തിആദി. **സോവണ്ണയന്തി** സുവണ്ണമയം. ദ്വാരകവാടാനം അനന്തരഗാഥായ ദസ്സിതത്താ "ദ്വാരകവാടബന്ധ"ന്തി ഇമിനാ ദ്വാരകവാടബാഹാസങ്ഖാതം പിട്ഠസങ്ഘാടം ഗഹിതം. ദ്വാരഞ്ച കവാടഞ്ച **ദ്വാരകവാടാനി,** ദ്വാരകവാടാനം ബന്ധം **ദ്വാരകവാടബന്ധം,** ഉത്തരപാസകുമ്മാരസങ്ഖാതം പിട്ഠസങ്ഘാടന്തി അത്ഥോ. നാനാ ച തേ മണയോ

ചാതി **നാനാമണീ** , സുവണ്ണഞ്ച നാനാമണീ ച **സുവണ്ണനാനാമണീ,** ഭിത്തി ച ഭൂമി ച **ഭിത്തിഭൂമി** സുവണ്ണനാനാമണീഹി കതാ ഭിത്തിഭൂമി **സുവണ്ണനാനാമണിഭിത്തിഭൂമി. ഇതി** ഇമേസു സേനാസനാവയവേസു. **ന കിഞ്ചി ഏകമ്പി നിസേധനീയ**ന്തി ഏകമ്പി സേനാസനപരിക്ഖാരം കിഞ്ചി ന നിസേധനീയം, സേനാസനമ്പി ന പടിക്ഖിപിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **സേനാസനം വട്ടതി സബ്ബമേവാ**തി സബ്ബമേവ സേനാസനപരിഭോഗം വട്ടതി. യഥാഹ -

> "സബ്ബം പാസാദപരിഭോഗന്തി സുവണ്ണരജതാദിവിചിത്രാനി കവാടാനി മഞ്ചപീഠാനി താലവണ്ടാനി സുവണ്ണരജതമയാനി പാനീയഘടപാനീയസരാവാനി യം കിഞ്ചി ചിത്തകമ്മകതം, സബ്ബം വട്ടതി. 'പാസാദസ്സ ദാസിദാസം ഖേത്തവത്ഥും ഗോമഹിംസം ദേമാ'തി വദന്തി, പാടേക്കം ഗഹണകിച്ചം നത്ഥി, പാസാദേ പടിഗ്ഗഹിതേ പടിഗ്ഗഹിതമേവ ഹോതി. ഗോനകാദീനി സങ്ഘികവിഹാരേ വാ പുഗ്ഗലികവിഹാരേ വാ മഞ്ചപീഠകേസു അത്ഥരിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടന്തി. ധമ്മാസനേ പന ഗിഹിവികതനീഹാരേന ലബ്ഭന്തി, തത്രാപി നിപജ്ജിതും ന വട്ടതീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൦).

"സോവണ്ണദ്വാരകവാടബന്ധ"ന്തി വാ പാഠോ, ബഹുബ്ബീഹിസമാസോ. ഇമിനാ ച ദുതിയപദേന ച സേനാസനം വിസേസീയതി.

൩൦൭. ന ദവം കരേതി "കിം ബുദ്ധോ സിലകബുദ്ധോ? കിം ധമ്മോ ഗോധമ്മോ അജധമ്മോ? കിം സങ്ഘോ ഗോസങ്ഘോ അജസങ്ഘോ മിഗസങ്ഘോ"തി പരിഹാസം ന കരേയ്യ. തിത്ഥിയബ്ബതം മൂഗബ്ബതാദികം നേവ ഗണ്ഹേയ്യാതി യോജനാ.

൩൦൯. താ ഭിക്ഖുനിയോ ഉദകാദിനാ വാപി ന സിഞ്ചേയ്യാതി യോജനാ.

൩൧൦. അഞ്ഞത്ഥ അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ വസ്സംവുത്ഥോ **അഞ്ഞത്ഥ** അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ **ഭാഗം** വസ്സാവാസികഭാഗം ഗണ്ഹാതി ചേ, ദുക്കടം. തസ്മിം ചീവരേ നട്ഠേ വാ **ജജ്ജരേ** ജിണ്ണേ വാ ഗീവാ പുന ദാതബ്ബന്തി യോജനാ.

൩൧൧. സോതി അഞ്ഞത്ഥ ഭാഗം ഗണ്ഹനകോ ഭിക്ഖു. **തേഹീ**തി ചീവരസാമികേഹി. **ത**ന്തി തഥാ ഗഹിതം വസ്സാവാസികഭാഗം. **തേസ**ന്തി ചീവരസാമികാനം.

൩൧൨. കരോതോതി കാരാപയതോ. **ദവാ സിലം പവിജ്ഝന്തോ**തി പന്തികീളായ കീളത്ഥികാനം സിപ്പദസ്സനവസേന സക്ഖരം വാ നിന്നട്ഠാനം പവട്ടനവസേന പാസാണം വാ പവിജ്ഝന്തോ. ന കേവലഞ്ച പാസാണം, അഞ്ഞമ്പി യം കിഞ്ചി ദാരുഖണ്ഡം വാ ഇട്ഠകഖണ്ഡം വാ ഹത്ഥേന വാ യന്തേന വാ പവിജ്ഝിതും ന വട്ടതി. ചേതിയാദീനം അത്ഥായ പാസാണാദയോ ഹസന്താ ഹസന്താ പവട്ടേന്തിപി ഖിപന്തിപി ഉക്ഖിപന്തിപി, കമ്മസമയോതി വട്ടതി.

൩൧൩. ഗിഹിഗോപകദാനസ്മിന്തി ഗിഹീനം ഉയ്യാനഗോപകാദീഹി അത്തനാ ഗോപിതഉയ്യാനാദിതോ ഫലാദീനം ദാനേ യാവദത്ഥം ദിയ്യമാനേപി. **ന ദോസോ കോചി ഗണ്ഹതോ**തി പടിഗ്ഗണ്ഹതോ ഭിക്ഖുനോ കോചി ദോസോ നത്ഥി. **സങ്ഘചേതിയസന്തകേ** താലഫലാദിമ്ഹി ഉയ്യാനഗോപകാദീഹി ദിയ്യമാനേ **പരിച്ഛേദനയോ** തേസം വേതനവസേന പരിച്ഛിന്നാനംയേവ ഗഹണേ അനാപത്തിനയോ വുത്തോതി യോജനാ.

൩൧൪. പുരിസസംയുത്തന്തി പരിവിസകേഹി പുരിസേഹി വുയ്ഹമാനം. **ഹത്ഥവട്ടക**ന്തി ഹത്ഥേനേവ പവട്ടേതബ്ബസകടം.

൩൦൮൫. ഭിക്ഖുനിയാ സദ്ധിം **കിഞ്ചിപി** അനാചാരം **ന സമ്പയോജേയ്യ** ന കാരേയ്യാതി യോജനാ. **“കിഞ്ചീ”**തിപി പാഠോ, ഗഹട്ഠം വാ പബ്ബജിതം വാ കിഞ്ചി ഭിക്ഖുനിയാ സദ്ധിം അനാചാരവസേന ന സമ്പയോജേയ്യാതി അത്ഥോ. **ഓഭാസേന്തസ്സാ**തി കാമാധിപ്പായം പകാസേന്തസ്സ.

൩൦൮൬. **ഹവേ**തി ഏകംസത്ഥേ നിപാതോ.

൩൦൮൭. **അത്തനോ പരിഭോഗത്ഥം ദിന്ന**ന്തി ‘‘തുമ്ഹേയേവ പരിഭുഞ്ജഥാ’’തി വത്വാ ദിന്നം തിചീവരാദിം.

൩൦൮൮. **അസപ്പായ**ന്തി പിത്താദിദോസാനം കോപനവസേന അഫാസുകാരണം. **അപനേതുമ്പി** ജഹിതുമ്പി, പഗേവ ദാതുന്തി അധിപ്പായോ. **അഗ്ഗം ഗഹേത്വാ ദാതും വാ**തി തഥാ ഗഹണാരഹം അന്നാദിം സന്ധായ വുത്തം. ‘‘കതിപാഹം ഭുത്വാ’’തി സേസോ. പിണ്ഡപാതാദിതോ അഗ്ഗം ഗഹേത്വാ പത്താദിം കതിപാഹം ഭുത്വാ ദാതും വട്ടതീതി അത്ഥോ.

൩൦൮൯. **പഞ്ചവഗ്ഗൂപസമ്പദാ**തി വിനയധരപഞ്ചമേന സങ്ഘേന കാതബ്ബഉപസമ്പദാ. **നവാ**തി അഞ്ഞേഹി ഏകവാരമ്പി അപരിഭുത്താ. **ഗുണങ്ഗുണഉപാഹനാ** ചതുപടലതോ പട്ഠായ ബഹുപടലഉപാഹനാ. **ചമ്മത്ഥാരോ**തി കപ്പിയചമ്മത്ഥരണഞ്ച. **ധുവന്ഹാന**ന്തി പകതിനഹാനം.

൩൦൯൦. **സമ്ബാധസ്സാ**തി വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗദ്വയസ്സ സാമന്താ ദ്വങ്ഗുലാ അന്തോ സത്ഥവത്ഥികമ്മം വാരിതന്തി യോജനാ. സത്ഥേന അന്തമസോ നഖേനാപി ഛേദനഫാലനാദിവസേന **സത്ഥകമ്മഞ്ച** വത്ഥീഹി ഭേസജ്ജതേലസ്സ അന്തോ പവിസനവസേന കാതബ്ബം **വത്ഥികമ്മഞ്ച** ഥുല്ലച്ചയാപത്തിവിധാനേന വാരിതന്തി അത്ഥോ. പസ്സാവമഗ്ഗസ്സ സാമന്താ ദ്വങ്ഗുലം അങ്ഗജാതസ്സ അഗ്ഗതോ പട്ഠായ ഗഹേതബ്ബം.

൩൦൯൧. **“പാകത്ഥ”**ന്തി ഇമിനാ നിബ്ബാപേതും ചലനേ നിദ്ദോസഭാവം ദീപേതി.

൩൦൯൨. **ഉപളാലേതീ**തി ‘‘പത്തചീവരാദിപരിക്ഖാരം തേ ദമ്മീ’’തി വത്വാ പലോഭേത്വാ ഗണ്ഹാതി. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം പുഗ്ഗലേ. **ആദീനവ**ന്തി അലജ്ജിതാദിഭാവം ദസ്സേത്വാ തേന സഹ സമ്ഭോഗാദികരണേ അലജ്ജിഭാവാപജ്ജനാദിആദീനവം. **തസ്സാ**തി തതോ വിയോജേതബ്ബസ്സ തസ്സ.

൩൦൯൩. ആദീനവദസ്സനപ്പകാരം ദസ്സേതുമാഹ **“മക്ഖന”**ന്തിആദി. ‘‘നഹായിതും ഗതേന ഗൂഥമുത്തേഹി മക്ഖനം വിയ ദുസ്സീലം നിസ്സായ വിഹരതാ തയാ കത’’ന്തി ഏവം തത്ഥ ആദീനവം വത്തും വട്ടതീതി യോജനാ.

൩൦൯൪-൫. **ഭത്തഗ്ഗേ** ഭോജനസാലായ ഭുഞ്ജമാനോ. **യാഗുപാനേ**തി യാഗും പിവനകാലേ. **അന്തോഗാമേ**തി അന്തരഘരേ. **വീഥിയ**ന്തി നിഗമനഗരഗാമാദീനം രഥികായ. **അന്ധകാരേ**തി അന്ധകാരേ വത്തമാനേ, അന്ധകാരഗതോതി അത്ഥോ. തഞ്ഹി വന്ദന്തസ്സ മഞ്ചപാദാദീസുപി നലാടം പടിഹഞ്ഞേയ്യ. **അനാവജ്ജോ**തി കിച്ചപസുതത്താ വന്ദനം അസമന്നാഹരന്തോ. **ഏകാവത്തോ**തി ഏകതോ ആവത്തോ സപത്തപക്ഖേ ഠിതോ വേരീ വിസഭാഗപുഗ്ഗലോ. അയഞ്ഹി വന്ദിയമാനോ പാദേനപി പഹരേയ്യ. **വാവടോ**തി സിബ്ബനകമ്മാദികിച്ചന്തരപസുതോ.

സുത്തോതി നിദ്ദം ഓക്കന്തോ. **ഖാദ**ന്തി പിട്ഠകഖജ്ജകാദീനി ഖാദന്തോ. **ഭുഞ്ജന്തോ**തി ഓദനാദീനി ഭുഞ്ജന്തോ. **വച്ചം മുത്തമ്പി വാ കര**ന്തി ഉച്ചാരം വാ പസ്സാവം വാ കരോന്തോ **ഇതി** ഇമേസം തേരസന്നം വന്ദനാ അയുത്തത്ഥേന വാരിതാതി സമ്ബന്ധോ.

൩൦൯-൭. കമ്മലദ്ധിസീമാവസേന തീസു നാനാസംവാസകേസു കമ്മനാനാസംവാസകസ്സ ഉക്ഖിത്തഗ്ഗഹണേന ഗഹിതത്താ, സീമാനാനാസംവാസകവുഡ്ഢതരപകതത്തസ്സ വന്ദിയത്താ, പാരിസേസഞായേന ''നാനാസംവാസകോ വുഡ്ഢതരോ അധമ്മവാദീ അവന്ദിയോ''തി (പരി॰ ൪൬൭) വചനതോ ച ലദ്ധിനാനാസംവാസകോ ഇധ **''നാനാസംവാസകോ''**തി ഗഹിതോതി വേദിതബ്ബോ. **ഉക്ഖിത്തോ**തി തിവിധേനാപി ഉക്ഖേപനീയകമ്മേന ഉക്ഖിത്തകോ. **ഗരുകട്ഠാ ച പഞ്ചാ**തി പാരിവാസികമൂലായപടികസ്സനാരഹമാനത്താരഹമാനത്തചാരികഅബ്ഭാനാരഹസങ്ഖാതാ പഞ്ച ഗരുകട്ഠാ ച. ഇമേ പന അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ യഥാവുഡ്ഢം വന്ദനാദീനി ലഭന്തി, പകതത്തേന അവന്ദിയത്താവ അവന്ദിയേസു ഗഹിതാ. **ഇമേ ബാവീസതി പുഗ്ഗലേ**തി നഗ്ഗാദയോ യഥാവുത്തേ.

൩൦൮. **''ധമ്മവാദീ''**തി ഇദം ''നാനാസംവാസവുഡ്ഢകോ''തി ഏതസ്സ വിസേസനം. യഥാഹ ''തയോമേ, ഭിക്ഖവേ, വന്ദിയാ. പച്ഛാ ഉപസമ്പന്നേന പുരേഉപസമ്പന്നോ വന്ദിയോ, നാനാസംവാസകോ വുഡ്ഢതരോ ധമ്മവാദീ വന്ദിയോ, സദേവകേ ലോകേ, ഭിക്ഖവേ, സമാരകേ...പേ॰... തഥാഗതോ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വന്ദിയോ''തി (ചൂളവ॰ ൩൧൨).

൩൦൯. ''ഏതേയേവ വന്ദിയാ, ന അഞ്ഞേ''തി നിയാമസ്സ അകതത്താ അഞ്ഞേസമ്പി വന്ദിയാനം സബ്ഭാവം ദസ്സേതുമാഹ **''തജ്ജനാദീ''**തിആദി. ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന നിയസ്സപബ്ബാജനീയപഅസാരണീയകമ്മേ സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഏത്ഥാ**തി ഏതസ്മിം വന്ദനീയാധികാരേ. **കമ്മ**ന്തി അപലോകനാദി ചതുബ്ബിധം കമ്മം.

൩൧൦. സങ്ഘേന അധമ്മകമ്മേ കരിയമാനേ തം വാരേതും അസക്കോന്തേന, അസക്കോന്തേഹി ച പടിപജ്ജിതബ്ബവിധിം ദസ്സേതുമാഹ **''അധിട്ഠാന''**ന്തിആദി. അധിട്ഠാനം പനേകസ്സ ഉദ്ദിട്ഠന്തി യോജനാ, അധമ്മകമ്മം കരോന്താനം ഭിക്ഖൂനമന്തരേ നിസീദിത്വാ തം ''അധമ്മ''ന്തി ജാനിത്വാപി തം വാരേതും അസക്കോന്തസ്സ ഏകസ്സ ''ന മേതം ഖമതീ''തി ചിത്തേന അധിട്ഠാനമുദ്ദിട്ഠന്തി വുത്തം ഹോതി. **ദ്വിന്നം വാ തിണ്ണമേവ ചാ**തി തമേവ വാരേതും അസക്കോന്താനം ദ്വിന്നം വാ തിണ്ണം വാ ഭിക്ഖൂനം അഞ്ഞമഞ്ഞം ''ന മേതം ഖമതീ''തി **ദിട്ഠാവികമ്മം** സകസകദിട്ഠിയാ പകാസനം ഉദ്ദിട്ഠന്തി അത്ഥോ. **തതോ ഉദ്ധം** തീഹി ഉദ്ധം ചതുന്നം കമ്മസ്സ പടിക്കോസനം ''ഇദം അധമ്മകമ്മം മാ കരോഥാ''തി പടിക്ഖിപനം ഉദ്ദിട്ഠന്തി അത്ഥോ.

൩൧൧. വിസ്സാസഗ്ഗാഹലക്ഖണം അഗ്ഗഹിതഗ്ഗഹണേന പഞ്ചവിധന്തി ദസ്സേതുമാഹ **''സന്ദിട്ഠോ''**തിആദി. യോജനാ പനേത്ഥ ഏവം വേദിതബ്ബാ - സന്ദിട്ഠോ ച ഹോതി, ജീവതി ച, ഗഹിതേ ച അത്തമനോ ഹോതി, സമ്ഭത്തോ ച ഹോതി, ജീവതി ച, ഗഹിതേ ച അത്തമനോ ഹോതി, ആലപിതോ ച ഹോതി, ജീവതി ച, ഗഹിതേ ച അത്തമനോ ഹോതീതി ഏവം സന്ദിട്ഠസമ്ഭത്തആലപിതാനം തിണ്ണമേകേകസ്സ തീണി തീണി വിസ്സാസഗ്ഗാഹലക്ഖണാനി കത്വാ നവവിധം ഹോതീതി വേദിതബ്ബം. വചനത്ഥോ, പനേത്ഥ വിനിച്ഛയോ ച ഹേട്ഠാ വുത്തോവ.

൩൧൨. സീലവിപത്തി, ദിട്ഠിവിപത്തി ച ആചാരാജീവസമ്ഭവാ ദ്വേ വിപത്തിയോ ചാതി യോജനാ, ആചാരവിപത്തി, ആജീവവിപത്തി ചാതി വുത്തം ഹോതി.

൩൧൩. **തത്ഥാ**തി തേസു ചതൂസു വിപത്തീസു. **അപ്പടികമ്മാ** പാരാജികാ **വുട്ഠാനഗാമിനീ** സങ്ഘാദിസേസാപത്തികാ ദുവേ ആപത്തിയോ സീലവിപത്തീതി പകാസിതാതി യോജനാ.

൩൧൪. യാ ച അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി, യാ ദസവത്ഥുകാ ദിട്ഠി, അയം ദുവിധാ ദിട്ഠി ദിട്ഠിവിപത്തീതി ദീപിതാതി യോജനാ. തത്ഥ **അന്തഗ്ഗാഹികദിട്ഠി** നാമ

ഉച്ഛേദന്തസസ്സതന്തഗാഹവസേന പവത്താ ദിട്ഠി. ''നത്ഥി ദിന്ന''ന്തിആദിനയപ്പവത്താ ദസവത്ഥുകാ ദിട്ഠി.

൩൮൦. ഥുല്ലച്ചയാദികാ ദേസനാഗാമിനികാ **യാ പഞ്ച** ആപത്തിയോ, **ആചാരകുസലേന** ഭഗവതാ സാ ആചാരവിപത്തീതി വുത്താതി യോജനാ. **ആദി**-സദ്ദേന പാചിത്തിയപാടിദേസനീയദുക്കടദുബ്ഭാസിതാനം ഗഹണം. **യാതി** പഞ്ചാപത്തിയോ അപേക്ഖിത്വാ ബഹുത്തം. **സാതി** ആചാരവിപത്തി സാമഞ്ഞമപേക്ഖിത്വാ ഏകത്തം.

൩൮൩. **കുഹനാദീതി** **ആദി**-സദ്ദേന ലപനാ നേമിത്തികതാ നിപ്പേസികതാ ലാഭേന ലാഭം നിജിഗീസനതാ ഗഹിതാ, കുഹനാദീനം വിത്ഥാരോ **വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ** (വിസുദ്ധി॰ ൧.൬൩) വുത്തനയേന വേദിതബ്ബോ. ആജീവോ പച്ചയോ ഹേതു യസ്സാ ആപത്തിയാതി വിഗ്ഗഹോ. **ഛബ്ബിധാതി** ചതുത്ഥപാരാജികസഞ്ചരിത്തഥുല്ലച്ചയപാചിത്തിയപാടിദേസനീയദുക്കടാപത്തീനം വസേന ഛബ്ബിധാ. **പകാസിതാ** -

> ''ആജീവഹേതു ആജീവകാരണാ പാപിച്ഛോ ഇച്ഛാപകതോ അസന്തം അഭൂതം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം ഉല്ലപതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സ. ആജീവഹേതു...പേ॰... സഞ്ചരിത്തം സമാപജ്ജതി, ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സ. ആജീവഹേതു...പേ॰... 'യോ തേ വിഹാരേ വസതി, സോ ഭിക്ഖു അരഹാ'തി ഭണതി, പടിജാനന്തസ്സ ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. ആജീവഹേതു...പേ॰... ഭിക്ഖു പണീതഭോജനാനി അഗിലാനോ അത്തനോ അത്ഥായ വിഞ്ഞാപേത്വാ ഭുഞ്ജതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സ. ആജീവഹേതു...പേ॰... ഭിക്ഖുനീ പണീതഭോജനാനി അഗിലാനാ അത്തനോ അത്ഥായ വിഞ്ഞാപേത്വാ ഭുഞ്ജതി, ആപത്തി പാടിദേസനീയസ്സ. ആജീവഹേതു ആജീവകാരണാ സൂപം വാ ഓദനം വാ അഗിലാനോ അത്തനോ അത്ഥായ വിഞ്ഞാപേത്വാ ഭുഞ്ജതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (പരി॰ ൨൮൭) -

ദേസിതാ. ഇമിനാ ആജീവവിപത്തി ദീപിതാ.

൩൮൭. **''ഉക്ഖിത്തോ''**തിആദി യഥാക്കമേന തേസം തിണ്ണം നാനാസംവാസകാനം സരൂപദസ്സനം. തത്ഥ തയോ ഉക്ഖിത്തകാ വുത്തായേവ.

൩൮൮-൯. ''യോ സങ്ഘേന ഉക്ഖേപനീയകമ്മകതാനം അധമ്മവാദീനം പക്ഖേ നിസിന്നോ 'തുമ്ഹേ കിം ഭണഥാ'തി തേസഞ്ച ഇതരേസഞ്ച ലദ്ധിം സുത്വാ 'ഇമേ അധമ്മവാദിനോ, ഇതരേ ധമ്മവാദിനോ'തി ചിത്തം ഉപ്പാദേതി, അയം തേസം മജ്ഝേ നിസിന്നോവ തേസം നാനാസംവാസകോ ഹോതി, കമ്മം കോപേതി. ഇതരേസമ്പി ഹത്ഥപാസം അനാഗതത്താ കോപേതീ''തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൪൭൩) ആഗത **അട്ഠകഥാവിനിച്ഛയം** ദസ്സേതുമാഹ **''അധമ്മവാദിപക്ഖസ്മി''**ന്തിആദി.

അധമ്മവാദിപക്ഖസ്മിന്തി ഉക്ഖേപനീയകമ്മേന നിസ്സാരിതാനം അധമ്മവാദീനം പക്ഖസ്മിം. **നിസിന്നോവാതി** ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ ഗണപൂരകോ ഹുത്വാ നിസിന്നോവ. **വിചിന്തയ**ന്തി ''ഇമേ നു ഖോ ധമ്മവാദിനോ, ഉദാഹു ഏതേ''തി വിവിധേനാകാരേന ചിന്തയന്തോ. ''ഏതേ പന ധമ്മവാദീ''തി മാനസം ഉപ്പാദേതി, ഏവം **ഉപ്പന്നേ പന മാനസേ**. അധമ്മവാദിപക്ഖസ്മിം നിസിന്നോവ ഏവം മാനസം ഉപ്പാദേന്തോ **അയം** ഭിക്ഖു. **ലദ്ധിയാതി** ഏവം ഉപ്പാദിതമാനസസങ്ഖാതായ ലദ്ധിയാ. തേസം അധമ്മവാദീനം **നാനാസംവാസകോ നാമ** ഹോതീതി പകാസിതോ.

തത്രട്ഠോ പന സോതി തസ്മിം അധമ്മവാദിപക്ഖസ്മിം നിസിന്നോവ സോ. സദ-ധാതുയാ ഗതിനിവാരണത്ഥത്താ തത്ര നിസിന്നോ ''തത്രട്ഠോ''തി വുച്ചതി. **ദ്വിന്ന**ന്തി ധമ്മവാദിഅധമ്മവാദിപക്ഖാനം ദ്വിന്നം സങ്ഘാനം. **കമ്മ**ന്തി ചതുവഗ്ഗാദിസങ്ഘേന കരണീയകമ്മം. **കോപേതീ**തി അധമ്മവാദീനം അസംവാസഭാവം ഗന്ത്വാ തേസം ഗണപൂരണത്താ, ഇതരേസം ഏകസീമായം ഠത്വാ ഹത്ഥപാസം അനുപഗതത്താ, ഛന്ദസ്സ

ച അദിന്നത്താ കമ്മം കോപേതി. യോ പന അധമ്മവാദീനം പക്ഖേ നിസിന്നോ "അധമ്മവാദിനോ ഇമേ, ഇതരേ ധമ്മവാദിനോ"തി തേസം മജ്ഝേ പവിസതി, യത്ഥ വാ തത്ഥ വാ പക്ഖേ നിസിന്നോ "ഇമേ ധമ്മവാദിനോ"തി ഗണ്ഹാതി, അയം അത്തനാവ അത്താനം സമാനസംവാസകം കരോതീതി വേദിതബ്ബോ.

൩൮൩. **ബഹിസീമാഗതോ** പകതത്തോ ഭിക്ഖു സചേ ഹത്ഥപാസേ ഠിതോ ഹോതി, സോ സീമായ നാനാസംവാസകോ മതോതി യോജനാ. തം ഗണപൂരണം കത്വാ കതകമ്മമ്പി കുപ്പതി. **ഏവം** യഥാവുത്തനിയാമേന തയോ നാനാസംവാസകാ മഹേസിനാ വുത്താതി യോജനാ.

൩൮൪. **ചുതോതി** പാരാജികാപന്നോ സാസനതോ ചുതത്താ "ചുതോ"തി ഗഹിതോ. "ഭിക്ഖുനീ ഏകാദസ അഭബ്ബാ"തി പദച്ഛേദോ. **ഇമേതി** ഭേദമനപേക്ഖിത്വാ സാമഞ്ഞേന സത്തരസ ജനാ. **അസംവാസാതി** ന സംവസിതബ്ബാ, നത്ഥി വാ ഏതേഹി പകതത്താനം ഏകകമ്മാദികോ സംവാസോതി **അസംവാസാ** നാമ സിയും.

൩൮൫. **അസംവാസസ്സ സബ്ബസ്സാതി** യഥാവുത്തസ്സ സത്തരസവിധസ്സ സബ്ബസ്സ അസംവാസസ്സ. **തഥാ കമ്മാരഹസ്സ ചാതി** "യസ്സ സങ്ഘോ കമ്മം കരോതി, സോ നേവ കമ്മപത്തോ, നാപി ഛന്ദാരഹോ, അപിച കമ്മാരഹോ"തി (പരി॰ ൪൮൫) ഏവം **പരിവാരേ** വുത്തകമ്മാരഹസ്സ ച. **ഉമ്മത്തകാദീനന്തി** **ആദി**-സദ്ദേന ഖിത്തചിത്താദീനം ഗഹണം. **സങ്ഘേ** തജ്ജനീയാദീനി കരോന്തേ. **പടിക്ഖേപോതി** പടിക്കോസനാ. **ന രൂഹതീതി** പടിക്കോസട്ഠാനേ ന തിട്ഠതി, കമ്മം ന കോപേതീതി അധിപ്പായോ.

൩൮൬. **സസംവാസേക...പേ॰... ഭിക്ഖുനോതി** വുത്തനയേന കമ്മേന വാ ലദ്ധിയാ വാ അസംവാസികഭാവം അനുപഗതത്താ സമാനസംവാസകസ്സ സീമായ അസംവാസികഭാവം അനുപഗന്ത്വാ ഏകസീമായ ഠിതസ്സ അന്തിമവത്ഥും അനജ്ഝാപന്നത്താ പകതത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ. **അനന്തരസ്സപി** ഹത്ഥപാസേ **വചനേന** വചീഭേദകരണേന **പടിക്ഖേപോ** പടിക്കോസോ **രുഹതി** പടിക്കോസനട്ഠാനേയേവ തിട്ഠതി, കമ്മം കോപേതീതി അധിപ്പായോ.

൩൮൭. **ഛഹി ആകാരേഹീതി** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൩൫; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) ലജ്ജിതായ, അഞ്ഞാണതായ, കുക്കുച്ചപകതതായ, സതിസമ്മോസായ, അകപ്പിയേകപ്പിയസഞ്ഞിതായ, കപ്പിയേഅകപ്പിയസഞ്ഞിതായാതി ഇമേഹി ഛഹി ആകാരേഹി. പഞ്ച സമണകപ്പാ ച വുത്താ, പഞ്ച വിസുദ്ധിയോ ച വുത്താതി യോജനാ.

"അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹി സമണകപ്പേഹി ഫലം പരിഭുഞ്ജിതും, അഗ്ഗിപരിജിതം സത്ഥപരിജിതം നഖപരിജിതം അബീജം നിബ്ബട്ടബീജഞ്ഞേവ പഞ്ചമ"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൫൦) **ഖുദ്ദകവത്ഥുകേ** അനുഞ്ഞാതാ **പഞ്ച സമണകപ്പാ** നാമ. **പഞ്ച വിസുദ്ധിയോതി** പരിവാരേ **ഏകുത്തരേ** "പഞ്ച വിസുദ്ധിയോ"തി ഇമസ്സ നിദ്ദേസേ "നിദാനം ഉദ്ദിസിത്വാ അവസേസം സുതേന സാവേതബ്ബം, അയം പഠമാ വിസുദ്ധീ"തിആദിനാ (പരി॰ ൩൨൫) നയേന ദസ്സിതാ പഞ്ച പാതിമോക്ഖുദ്ദേസസങ്ഖാതാ പഞ്ച വിസുദ്ധിയോ ച "സുത്തുദ്ദേസോ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ അധിട്ഠാനുപോസഥോ പവാരണാ സാമഗ്ഗിഉപോസഥോയേവ പഞ്ചമോ"തി (പരി॰ ൩൨൫) ഏവം വുത്താ പഞ്ച വിസുദ്ധിയോ ചാതി ദ്വേപഞ്ചവിസുദ്ധിയോ "ദ്വിപഞ്ചവിഞ്ഞാണാനീ"തിആദീസു വിയ സാമഞ്ഞവചനേന സങ്ഗഹിതാ.

൩൮൮-൯. നിസ്സേസേന ദീയതി പഞ്ഞപീയതി ഏത്ഥ സിക്ഖാപദന്തി **നിദാനം,** തേസം തേസം സിക്ഖാപദാനം പഞ്ഞത്തിയാ ഠാനഭൂതം വേസാലീആദി. പും വുച്ചതി നിരയോ, തം ഗലതി മദ്ദതി നേരയികദുക്ഖം അനുഭവതീതി **പുഗ്ഗലോ,** സത്തോ. അരിയപുഗ്ഗലാ തംസദിസത്താ, ഭൂതപുബ്ബഗതിയാ വാ "പുഗ്ഗലാ"തി വേദിതബ്ബാ. ഇധ

പനേതേ സിക്ഖാപദവീതിക്കമസ്സ ആദികമ്മികാ അധിപ്പേതാ. ഇദാനി പുഗ്ഗലനിദ്ദേസം വക്ഖതി. വസതി എത്ഥ ഭഗവതോ ആണാസങ്ഖാതാ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തി തം പടിച്ച പവത്തതീതി **വത്ഥു,** തസ്സ തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിഹേതുഭൂതോ അജ്ഝാചാരോ.

വിധാനം വിഭജനം **വിധി,** പഭേദോ. പഞ്ഞാപീയതി ഭഗവതോ ആണാ പകാരേന ഞാപീയതി എതായാതി **പഞ്ഞത്തി,** പഞ്ഞത്തിയാ വിധി പഭേദോ "പഞ്ഞത്തിവിധി"ന്തി വത്തബ്ബേ "വിധിം പഞ്ഞത്തിയാ"തി ഗാഥാബന്ധവസേന അസമത്ഥനിദ്ദേസോ. സാ പന പഞ്ഞത്തിവിധി പഞ്ഞത്തിഅനുപഞ്ഞത്തി അനുപ്പന്നപഞ്ഞത്തി സബ്ബത്ഥപഞ്ഞത്തി പദേസപഞ്ഞത്തി സാധാരണപഞ്ഞത്തി അസാധാരണപഞ്ഞത്തി എകതോപഞ്ഞത്തി ഉഭതോപഞ്ഞത്തിവസേന നവവിധാ ഹോതി.

"വിപത്തി ആപത്തി അനാപത്തീ"തി പദച്ഛേദോ, വിപജ്ജന്തി എതായ സീലാദയോതി **വിപത്തി**. സാ പന സീലആചാരദിട്ഠിആജീവാനം വസേന ചതുബ്ബിധാ. സാ പന ഉദ്ദേസവസേന ഹേട്ഠാ ദസ്സിതാവ. ആപജ്ജന്തി എതായ അകുസലാബ്യാകതഭൂതായ ഭഗവതോ ആണാവീതിക്കമന്തി **ആപത്തി**. സാ പുബ്ബപയോഗാദിവസേന അനേകപ്പഭേദാ ആപത്തി. **അനാപത്തി** അജാനനാദിവസേന ആണായ അനതിക്കമനം. സമുട്ഠാതി എതേഹി ആപത്തീതി **സമുട്ഠാനാനി,** കായാദിവസേന ഛബ്ബിധാനി ആപത്തികാരണാനി. സമുട്ഠാനാനം നയോ **സമുട്ഠാനനയോ,** തം.

വജ്ജഞ്ച കമ്മഞ്ച കിരിയാ ച സഞ്ഞാ ച ചിത്തഞ്ച ആണത്തി ച **വജ്ജകമ്മക്രിയാസഞ്ഞാചിത്താണത്തിയോ,** താസം വിധി തഥാ വുച്ചതി, തം. **വജ്ജവിധി**ന്തി "യസ്സാ സചിത്തകപക്ഖേ ചിത്തം അകുസലമേവ ഹോതി, അയം ലോകവജ്ജാ, സേസാ പണ്ണത്തിവജ്ജാ"തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പഠമപാരാജികവണ്ണനാ) വുത്തം വജ്ജവിധിം. **കമ്മവിധി**ന്തി "സബ്ബാ ച കായകമ്മവചീകമ്മതദുഭയവസേന തിവിധാ ഹോന്തീ"തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പഠമപാരാജികവണ്ണനാ) ദസ്സിതം കമ്മവിധിം . **ക്രിയാവിധി**ന്തി "അത്ഥാപത്തി കിരിയതോ സമുട്ഠാതി, അത്ഥി അകിരിയതോ, അത്ഥി കിരിയാകിരിയതോ, അത്ഥി സിയാ കിരിയതോ സിയാ അകിരിയതോ"തിആദിനാ (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പഠമപാരാജികവണ്ണനാ) നയേന ദസ്സിതം കിരിയാവിധിം. **സഞ്ഞാവിധി**ന്തി "സഞ്ഞാവിമോക്ഖാ"തിആദിനാ (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പഠമപാരാജികവണ്ണനാ) നയേന ദസ്സിതം സഞ്ഞാവിധിം.

ചിത്തവിധിന്തി "സബ്ബാപി ചിത്തവസേന ദുവിധാ ഹോന്തി സചിത്തകാ, അചിത്തകാ ചാ"തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പഠമപാരാജികവണ്ണനാ) വുത്തം ചിത്തവിധിം. **ആണത്തിവിധി**ന്തി "സാണത്തികം അനാണത്തിക"ന്തി വുത്തം ആണത്തിവിധിം. **അങ്ഗവിധാന**ന്തി സബ്ബസിക്ഖാപദേസു ആപത്തീനം വുത്തം അങ്ഗവിധാനഞ്ച. വേദനാത്തികം, കുസലത്തികഞ്ചാതി യോജനാ. തം പന "അകുസലചിത്തം, ദ്വിചിത്തം, തിചിത്തം, ദുക്ഖവേദനം, ദ്വിവേദനം, തിവേദന"ന്തി തത്ഥ തത്ഥ ദസ്സിതമേവ.

സത്തരസവിധം എതം ലക്ഖണന്തി യഥാവുത്തനിദാനാദിസത്തരസപ്പഭേദം സബ്ബസിക്ഖാപദാനം സാധാരണലക്ഖണം. **ദസ്സേതബ്ബാ**തി പകാസേതബ്ബാ. **ബുധോ** വിനയകുസലോ. തത്ഥ തത്ഥ സിക്ഖാപദേസു യഥാരഹം യോജേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ.

൩-൪-൫-൬. ഇമേസു സത്തരസസു ലക്ഖണേസു നിദാനപുഗ്ഗലേ താവ നിദ്ദിസിതുമാഹ **"നിദാന"**ന്തിആദി. **തത്ഥാ**തി തേസു സത്തരസസു സാധാരണലക്ഖണേസു, നിദ്ധാരണേ ചേതം ഭുമ്മം. **നിദാന**ന്തി നിദ്ധാരിതബ്ബദസ്സനം. **"പുര"**ന്തി ഇദം "വേസാലീ"തിആദിപദേഹി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം. **സക്കഭഗ്ഗാ**തി എതേഹി ജനപദവാചീഹി സദ്ദേഹി ഠാനനിസ്സിതാ നാഗരാവ ഗഹേതബ്ബാ. താനി ച "സക്കേസു

വിഹരതി കപിലവത്ഥുസ്മിം, ഭഗ്ഗേസു വിഹരതി സുസുമാരഗിരേ”തി തത്ഥ തത്ഥ സിക്ഖാപദനിദാനേ നിദസ്സിതാനേവ.

൩൧൧൯. **“ദസ വേസാലിയാ”**തിആദീനം അത്ഥവിനിച്ഛയോ **ഉത്തരേ** ആവി ഭവിസ്സതി. **ഗിരിബ്ബജേ**തി രാജഗഹനഗരേ. തഞ്ഹി സമന്താ ഠിതേഹി ഇസിഗിലിആദീഹി പഞ്ചഹി പബ്ബതേഹി വജസദിസന്തി “ഗിരിബ്ബജ”ന്തി വുച്ചതി.

൩൧൨൧. ഭിക്ഖൂനം പാതിമോക്ഖസ്മിം സുദിന്നധനിയാദയോ തേവീസതിവിധാ ആദികമ്മികപുഗ്ഗലാ വുത്താതി യോജനാ.

൩൧൨൨. ഉഭയപാതിമോക്ഖേ ആഗതാ **തേ സബ്ബേ** ആദികമ്മികപുഗ്ഗലാ പരിപിണ്ഡിതാ തിംസ ഭവന്തീതി യോജനാ. **വത്ഥു**ആദീനം വിനിച്ഛയോ **ഉത്തരേ** വക്ഖമാനത്താ ഇധ ന വുത്തോ. നനു ച നിദാനപുഗ്ഗലവിനിച്ഛയമ്പി തത്ഥ വക്ഖതീതി സോ ഇധ കസ്മാ വുത്തോതി? നായം ദോസോ, ഇമസ്സ പകരണത്താ ഇധാപി വത്തബ്ബോതി. യദി ഏവം വത്ഥുആദിവിനിച്ഛയോപി ഇധ വത്തബ്ബോ സിയാ, സോ കസ്മാ ന വുത്തോതി? ഏകയോഗനിദ്ദിട്ഠസ്സ ഇമസ്സ വചനേന സോപി വുത്തോയേവ ഹോതീതി ഏകദേസദസ്സനവസേന സംഖിത്തോതി ദട്ഠബ്ബോ.

൩൧൨൩. യോ ഏനം തരും ജാനാതി, സോ പഞ്ഞത്തിം അസേസതോ ജാനാതീതി സമ്ബന്ധോ. ഏത്ഥ **“ഏനം തരു”**ന്തി ഇമിനാ നിദാനാദിസത്തരസപ്പകാരം സബ്ബസിക്ഖാപദസാധാരണലക്ഖണസമുദായം രൂപകേന ദസ്സേതി. കിം വിസിട്ഠം തരുന്തി ആഹ **“തിമൂല”**ന്തിആദി.

തത്ഥ **തിമൂല**ന്തി നിദാനപുഗ്ഗലവത്ഥുസങ്ഖാതാനി തീണി മൂലാനി ഏതസ്സാതി തിമൂലം. **നവപത്ത**ന്തി നവവിധപണ്ണത്തിസങ്ഖാതാനി പത്താനി ഏതസ്സാതി നവപത്തം. **ദ്വയങ്കുര**ന്തി ലോകവജ്ജപണ്ണത്തിവജ്ജസങ്ഖാതാ ദ്വേ അങ്കുരാ ഏതസ്സാതി ദ്വയങ്കുരം. “ദ്വിഅങ്കുര”ന്തി വത്തബ്ബേ ഇ-കാരസ്സ അയാദേസം കത്വാ “ദ്വയങ്കുര”ന്തി വുത്തം. **സത്തഫല**ന്തി ആണത്തിആപത്തിഅനാപത്തിവിപത്തിസഞ്ഞാവേദനാകുസലത്തികസങ്ഖാതാനി സത്ത ഫലാനി ഏതസ്സാതി സത്തഫലം. **ഛപുപ്ഫ**ന്തി ഛസമുട്ഠാനസങ്ഖാതാനി പുപ്ഫാനി ഏതസ്സാതി ഛപുപ്ഫം. **ദ്വിപ്പഭവ**ന്തി ചിത്തകമ്മസങ്ഖാതാ ദ്വേ പഭവാ ഏതസ്സാതി ദ്വിപ്പഭവം. **ദ്വിസാഖ**ന്തി കിരിയഅങ്ഗസങ്ഖാതാ ദ്വേ സാഖാ ഏതസ്സാതി ദ്വിസാഖം. **ഏനം തരും യോ ജാനാതീ**തി യോ വുത്തോ ഭിക്ഖു വുത്തസരൂപസാധാരണസത്തരസലക്ഖണരാസിവിനിച്ഛയസങ്ഖാതതരും ജാനാതി. **സോ**തി സോ ഭിക്ഖു. **പഞ്ഞത്തി**ന്തി വിനയപിടകം. **അസേസതോ**തി സബ്ബസോ.

൩൧൨൪. **ഇതി** ഏവം മധുരപദത്ഥം അനാകുലം **പരമം** ഉത്തമം ഇമം വിനിച്ഛയം യോ **പഠതി** വാചുഗ്ഗതം കരോന്തോ പരിയാപുണാതി, ഗരുസന്തികേ സാധുകം **സുണാതി, പരിപുച്ഛതേ ച** അത്ഥം പരിപുച്ഛതി ച, **സോ** ഭിക്ഖു വിനയ **വിനിച്ഛയേ ഉപാലിസമോ ഭവതി** വിനയധരാനം ഏതദഗ്ഗട്ഠാനേ നിക്ഖിത്തേന ഉപാലിമഹാഥേരേന സദിസോ ഭവതീതി യോജനാ.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

പകിണ്ണകവിനിച്ഛയകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

കമ്മട്ഠാനവിഭാവനാവിധാനകഥാവണ്ണനാ

൩൧൨. "ആദിമ്ഹി സീലം ദസ്സേയ്യ.

> മജ്ഝേ മഗ്ഗം വിഭാവയേ;
> പരിയോസാനേ ച നിബ്ബാനം;
> ഏസാ കഥികസണ്ഠിതീ"തി. (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൯൦; മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൨൯൧; അ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൩.൬൪) -

വുത്തം ധമ്മകഥികലക്ഖണം സമനുസ്സരന്തോയമാചരിയോ പാതിമോക്ഖസംവരസീലപരിദീപകം വിനിച്ഛയം നാതിസങ്ഖേപവിത്ഥാരമുഖേന ദസ്സേത്വാ തംമൂലകാനം ഇതരേസഞ്ച തിണ്ണം സീലാനം തംദസ്സനേനേവ ദസ്സിതഭാവഞ്ച സീലവിസുദ്ധിമൂലികാ ചിത്തവിസുദ്ധിആദിയോ പഞ്ചവിസുദ്ധിയോ ച തംമൂലികഞ്ച അരിയമഗ്ഗസങ്ഖാതം ഞാണദസ്സനവിസുദ്ധിം തദധിഗമനീയം നിബ്ബാനഞ്ച ദസ്സേത്വാ യഥാരദ്ധം വിനയകഥം പരിയോസാപേതുകാമോ ആഹ **"പാമോക്ഖേ"**തിആദി. തത്ഥ **പാമോക്ഖേ**തി സമാധിആദീനം അനവജ്ജധമ്മാനം പതിട്ഠാഭാവേന ഉത്തമേ. **മോക്ഖപ്പവേസനേ**തി അമതമഹാനിബ്ബാനനഗരസ്സ പവേസനനിമിത്തേ. **മുഖേ** അസഹായദ്വാരഭൂതേ. യഥാഹ -

> "സഗ്ഗാരോഹണസോപാനം, അഞ്ഞം സീലസമം കുതോ;
> ദ്വാരം വാ പന നിബ്ബാന-നഗരസ്സ പവേസനേ"തി. (വിസുദ്ധി॰ ൧.൯; ബു॰ ബം॰ അട്ഠ॰ ൨.ദീപങ്കരബുദ്ധവംസവണ്ണനാ);

സബ്ബദുക്ഖക്ഖയേതി ജാതിദുക്ഖാദിസബ്ബദുക്ഖാനം ഖയസ്സ അരിയമഗ്ഗസ്സ അധിഗമൂപായത്താ ഫലൂപചാരേന സബ്ബദുക്ഖക്ഖയസങ്ഖാതേ. **"പാമോക്ഖേ"**തി ച **"മോക്ഖപ്പവേസനേ മുഖേ"**തി ച **"സബ്ബദുക്ഖക്ഖയേ"**തി ച "പാതിമോക്ഖസ്മി"ന്തി ഏതസ്സ വിസേസനം. **വുത്തേ**തി പാരാജികതോ പട്ഠായ നാനപ്പകാരതോ നിദ്ദിട്ഠേ സതി. ഇതരത്തയം വുത്തമേവാതി സമ്ബന്ധോ. ഇന്ദ്രിയസംവരസീലആജീവപാരിസുദ്ധിസീലപച്ചയസന്നിസ്സിതസീലസങ്ഖാതം ഇതരം സീലത്തയം വുത്തമേവ ഹോതി "രാജാ ആഗതോ"തി വുത്തേ പരിസായ ആഗമനം വിയ, തസ്മാ തം ന വക്ഖാമാതി അധിപ്പായോ.

൩൧൩. **ഇദം ചതുബ്ബിധം സീല**ന്തി പാതിമോക്ഖസംവരസീലാദിം ചതുപാരിസുദ്ധിസീലം. **ഞത്വാ**തി ലക്ഖണാദിതോ, വോദാനതോ, ഹാനഭാഗിയട്ഠിതിഭാഗിയവിസേസഭാഗിയനിബ്ബേധഭാഗിയാദിപ്പകാരതോ ച ജാനിത്വാ. **തത്ഥാ**തി ചതുബ്ബിധസീലേ. **പതിട്ഠിതോ**തി അച്ഛിദ്ദാദിഅങ്ഗസമന്നാഗതഭാവമാപാദനേന പതിട്ഠിതോ. **സമാധി**ന്തി ഉപചാരപ്പനാഭേദലോകിയസമാധിം. **ഭാവേത്വാ**തി സമചത്താലീസായ കമ്മട്ഠാനേസു പുനപ്പുനം അനുയോഗവസേന വഡ്ഢേത്വാ. **പഞ്ഞായാ**തി തിലക്ഖണാകാരാദിപരിച്ഛേദികായ ലോകുത്തരായ പഞ്ഞായ ഹേതുഭൂതായ, കരണഭൂതായ ച. **പരിമുച്ചതീ**തി സബ്ബകിലേസബന്ധനം ഛേത്വാ സംസാരചാരകാ സമന്തതോ മുച്ചതി, അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബായതീതി അധിപ്പായോ.

൩൧൭. ഏവം സമാസതോ വുത്തമേവത്ഥം നിദ്ദിസന്തോ ആഹ **"ദസാനുസ്സതിയോ"**തിആദി. ദസ അനുസ്സതിയോ ച ദസ കസിണാ ച ദസ അസുഭാ ച ചതസ്സോ അപ്പമഞ്ഞായോ ച തഥാ ചത്താരോ ആരുപ്പാ ച വുത്താ. അപരം കമ്മട്ഠാനദ്വയഞ്ച വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ.

തത്ഥ **ദസാനുസ്സതിയോ** നാമ "ബുദ്ധാനുസ്സതി, ധമ്മാനുസ്സതി, സങ്ഘാനുസ്സതി, സീലാനുസ്സതി, ചാഗാനുസ്സതി, ദേവതാനുസ്സതി, കായഗതാസതി, മരണാനുസ്സതി, ആനാപാനസതി, ഉപസമാനുസ്സതീ"തി (വിസുദ്ധി॰ ൧.൪൭) ഏവം വുത്താ ദസ അനുസ്സതിയോ.

ദസ കസിണാ നാമ "പഥവീകസിണം, ആപോകസിണം, തേജോകസിണം, വായോകസിണം, നീലകസിണം, പീതകസിണം, ലോഹിതകസിണം, ഓദാതകസിണം, ആലോകകസിണം, പരിച്ഛിന്നാകാസകസിണ"ന്തി (വിസുദ്ധി॰ ൧.൪൭) വുത്താ ഇമേ ദസ കസിണാ.

ദസ അസുഭാ നാമ "ഉദ്ധുമാതകം, വിനീലകം, വിപുബ്ബകം, വിച്ഛിദ്ദകം, വിക്ഖായിതകം, വിക്ഖിത്തകം, ഹതവിക്ഖിത്തകം, ലോഹിതകം, പുളുവകം, അട്ഠിക"ന്തി (വിസുദ്ധി॰ ൧.൪൭) വുത്താ ഇമേ ദസ അസുഭാ.

ചതസ്സോ അപ്പമഞ്ഞായോ നാമ "മേത്താ, കരുണാ, മുദിതാ, ഉപേക്ഖാ"തി (വിസുദ്ധി॰ ൧.൪൭) വുത്താ ഇമേ അപ്പമഞ്ഞായോ.

ചത്താരോ ആരുപ്പാ നാമ "ആകാസാനഞ്ചായതനം, വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം, ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം, നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതന"ന്തി (വിസുദ്ധി॰ ൧.൪൭) വുത്താ ഇമേ ആരുപ്പാ. **അപരം കമ്മട്ഠാനദ്വയം** നാമ "ആഹാരേപടിക്കൂലസഞ്ഞാ, ചതുധാതുവവത്ഥാന"ന്തി വുത്തം ട്ഠാനഉഭയം.

൩൷൭൮. ഇച്ചേവം ചത്താലീസവിധം മനോഭുനോ കമ്മട്ഠാനം സമ്ബന്ധി കമ്മട്ഠാനം സമുദ്ദിട്ഠം സിയാതി യോജനാ. കമ്മസ്സ യോഗസങ്ഖാതസ്സ ഠാനം ആരമ്മണഭാവേന പവത്തിട്ഠാനന്തി **കമ്മട്ഠാനം**. തിട്ഠതി എത്ഥ ഫലം തദായത്തവുത്തിതായാതി **ഠാനം,** കാരണം, കമ്മസ്സ വിപസ്സനായ ഠാനം കാരണം **കമ്മട്ഠാനം,** കസ്സാതി ആഹ **"മനോഭുനോ"**തി. മനോ അഭിഭവതീതി മനോഭൂ, തസ്സ **മനോഭുനോ,** കുസലചിത്തപ്പവത്തിനിവാരണേന തഥാലദ്ധനാമസ്സ കാമദേവസ്സാതി അത്ഥോ. ഇമിനാ കമ്മട്ഠാനഗണനാപരിച്ഛേദോ ദസ്സിതോ.

൩൷൭൮-൩൯. ഇമേസം കമ്മട്ഠാനാനം ഭാവനാമയം ഭിന്ദിത്വാ ദസ്സേതും മാതികം താവ ദസ്സേന്തോ ആഹ **"ഉപചാരപ്പനാതോ"**തിആദി. തത്ഥ **ഉപചാരപ്പനാതോതി** "എത്തകാനി കമ്മട്ഠാനാനി ഉപചാരാവഹാനി , എത്തകാനി അപ്പനാവഹാനീ"തി ഏവം ഉപചാരപ്പനാവസേന ച. **ഝാനഭേദാതി** "എത്തകാനി പഠമജ്ഝാനികാനി, എത്തകാനി തികചതുക്കജ്ഝാനികാനി, എത്തകാനി പഞ്ചകജ്ഝാനികാനീ"തിആദിനാ ഝാനഭേദാ ച. **അതിക്കമാതി** അങ്ഗാനം, ആരമ്മണാനഞ്ച അതിക്കമതോ. **വഡ്ഢനാവഡ്ഢനാ ചാപീതി** അങ്ഗുലദ്വങ്ഗുലാദിവസേന വഡ്ഢേതബ്ബാ, അവഡ്ഢേതബ്ബാ ച. **ആരമ്മണഭൂമിതോതി** നിമിത്താരമ്മണാദിആരമ്മണതോ ചേവ ലബ്ഭമാനാലബ്ഭമാനഭൂമിതോ ച.

ഗഹണാതി ദിട്ഠാദിവസേന ഗഹേതബ്ബതോ. **പച്ചയാതി** തംതംഠാനാനം പച്ചയഭാവതോ ച. **ഭിയ്യോതി** പുന-സദ്ദത്ഥനീഹാരത്ഥോ. **ചരിയാനുകൂലതോതി** രാഗചരിയാദീനം അനുകൂലഭാവതോതി **അയം വിസേസോ** അയം ഭേദോ. **ഏതേസു** ചത്താലീസായ കമ്മട്ഠാനേസു.

൩൷൮൦. ഏവം മാതികം നിദ്ദിസിത്വാ യഥാക്കമം നിദ്ദിസന്തോ പഠമം താവ ഉപചാരാവഹാദയോ ദസ്സേതുമാഹ **"അട്ഠാനുസ്സതിയോ"**തിആദി . **തത്ഥാതി** തിസ്സം മാതികായം, തേസു വാ ചത്താലീസായ കമ്മട്ഠാനേസു. **അട്ഠാനുസ്സതിയോതി** കായഗതാസതിആനാപാനസതിദ്വയവജ്ജിതാ ബുദ്ധാനുസ്സതിആദികാ അട്ഠ അനുസ്സതിയോ ച. **സഞ്ഞാ** ആഹാരേപടിക്കൂലസഞ്ഞാ ച. **വവത്ഥാനഞ്ച** ചതുധാതുവവത്ഥാനഞ്ചാതി **ഇമേ** ദസ. **ഉപചാരാവഹാതി** ബുദ്ധഗുണാദീനം പരമത്ഥഭാവതോ, അനേകവിധത്താ, ഏകസ്സാപി ഗമ്ഭീരഭാവതോ ച ഏതേസു ദസസു കമ്മട്ഠാനേസു അപ്പനാവസേന സമാധിസ്സ പതിട്ഠാതുമസക്കുണേയ്യത്താ അപ്പനാഭാവനാപ്പത്തോ സമാധി ഉപചാരഭാവേയേവ പതിട്ഠാതി, തസ്മാ ഏതേ ഉപചാരാവഹാ.

നനു ചേത്ഥ ദുതിയചതുത്ഥാരുപ്പസമാധി, ലോകുത്തരോ ച സമാധി പരമത്ഥധമ്മേ അപ്പനം പാപുണാതി, തസ്മാ "പരമത്ഥഭാവതോ"തി ഹേതു അപ്പനമപാപുണനേ കാരണഭാവേന ന വുച്ചതീതി? ന, തസ്സ ഭാവനാവിസേസേന പരമത്ഥധമ്മേ പവത്തിസമ്ഭവതോ, ഇമസ്സ ച രൂപാവചരചതുത്ഥഭാവനാവിസേസസമ്ഭവതോ ച. തഥാ ഹി ദുതിയചതുത്ഥാരുപ്പസമാധി അപ്പനാപത്തസ്സ അരൂപാവചരസമാധിസ്സ ചതുത്ഥജ്ഝാനസ്സ ആരമ്മണസമതിക്കമമത്തഭാവനാവസേന സഭാവാരമ്മണേപി അപ്പനം പാപുണാതി. വിസുദ്ധിഭാവനാനുക്കമബലേന ലോകുത്തരോ സമാധി അപ്പനം പാപുണാതീതി.

൩൷൮൧. **തത്ഥാതി** തേസു ഝാനാവഹേസു തിംസകമ്മട്ഠാനേസു. **അസുഭാതി** ഉദ്ധുമാതകാദയോ ദസ അസുഭാ. **കായഗതാസതീതി** കായഗതാസതി ചാതി **ഇമേ** ഏകാദസ. **പഠമജ്ഝാനികാതി** ഇമേസം പടിക്കൂലാരമ്മണത്താ, പടിക്കൂലാരമ്മണേ ച ചിത്തസ്സ ചണ്ഡസോതായ നദിയാ അരിത്തബലേന നാവാട്ഠാനം വിയ വിതക്കബലേനേവ പവത്തിസമ്ഭവതോ അവിതക്കാനം ദുതിയജ്ഝാനാദീനം അസമ്ഭവോതി സവിതക്കസ്സ പഠമജ്ഝാനസ്സേവ സമ്ഭവതോ പഠമജ്ഝാനികാ. ആനാപാനഞ്ച കസിണാ ചാതി **ഇമേ** ഏകാദസ **ചതുക്കജ്ഝാനികാ** രൂപാവചരചതുക്കജ്ഝാനികാ ച ചതുക്കനയേന, പഞ്ചകജ്ഝാനികാ ച.

൩൷൮൨. **തിസ്സോവ അപ്പമഞ്ഞാതി** മേത്താ, കരുണാ, മുദിതാതി അപ്പമഞ്ഞാ തിസ്സോവ. സാമഞ്ഞനിദ്ദേസേ ഏതാസമേവ ഗഹണം കഥം വിഞ്ഞായതീതി? **"അഥ പച്ഛിമാ"**തിആദിനാ ചതുത്ഥായ അപ്പമഞ്ഞായ ചതുത്ഥജ്ഝാനികഭാവസ്സ വക്ഖമാനത്താ പാരിസേസതോ തം വിഞ്ഞായതി. **തികജ്ഝാനാനീതി** തികജ്ഝാനികാ. "തികജ്ഝാനാ"തി വത്തബ്ബേ ലിങ്ഗവിപല്ലാസേന ഏവം വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. മേത്താദീനം ദോമനസ്സസഹഗതബ്യാപാദവിഹിംസാനഭിരതീനം പഹായകത്താ ദോമനസ്സപടിപക്ഖേന സോമനസ്സേനേവ സഹഗതതാ വുത്താതി ചതുക്കനയേന തികജ്ഝാനികതാ വുത്താ, പഞ്ചകനയേന ചതുക്കജ്ഝാനികതാ ച.

"അഥാ"തി ഇദം "പച്ഛിമാ"തി പദസ്സ "തിസ്സോ"തി ഇമിനാ പുരിമപദേന സമ്ബന്ധനിവത്തനത്ഥം. പച്ഛിമാ അപ്പമഞ്ഞാ, ചത്താരോ ആരുപ്പാ ച ചതുത്ഥജ്ഝാനികാ മതാ ചതുക്കനയേന, പഞ്ചമജ്ഝാനികാ ച. "സബ്ബേ സത്താ സുഖിതാ ഹോന്തു, ദുക്ഖാ മുച്ചന്തു, ലദ്ധസുഖസമ്പത്തിതോ മാ വിഗച്ഛന്തൂ"തി മേത്താദിതിവിധവസപ്പവത്തം ബ്യാപാരത്തയം പഹായ കമ്മസ്സകതാദസ്സനേന സത്തേസു മജ്ഝത്താകാരപ്പത്തഭാവനാനിബ്ബത്തായ തത്രമജ്ഝത്തോപേക്ഖായ ബലവതരത്താ അപ്പനാപ്പത്തസ്സ ഉപേക്ഖാബ്രഹ്മവിഹാരസ്സ സുഖസഹഗതതാസമ്ഭവതോ ഉപേക്ഖാസഹഗതതാ വുത്താ.

൩൧൩൪. അങ്ഗാരമ്മണതോ അതിക്കമോ ദ്വിധാ വുത്തോതി യോജനാ. **ചതുക്കതികജ്ഝാനേസൂ**തി ദസകസിണാ, ആനാപാനസതീതി ഏകാദസസു ചതുക്കജ്ഝാനികേസു ചേവ മേത്താദിപുരിമബ്രഹ്മവിഹാരത്തയസങ്ഖാതേസു തികജ്ഝാനികേസു ച കമ്മട്ഠാനേസു. **അങ്ഗാതിക്കമതാ**തി ഏകസ്മിംയേവ ആരമ്മണേ വിതക്കാദിഝാനങ്ഗ സമതിക്കമേന പഠമജ്ഝാനാദീനം ആരമ്മണേയേവ ദുതിയജ്ഝാനാദീനം ഉപ്പത്തിതോ അങ്ഗാതിക്കമോ അധിപ്പേതോതി അത്ഥോ. അങ്ഗാതിക്കമോയേവ **അങ്ഗാതിക്കമതാ**.

൩൧൩൫. **അങ്ഗാതിക്കമതോ**തി തതിയജ്ഝാനസമ്പയുത്തസോമനസ്സാതിക്കമനതോ. **ആരമ്മണമതിക്കമ്മാ**തി പടിഭാഗനിമിത്തകസിണുഗ്ഘാടിമാകാസതബ്ബിസയപഠമാരുപ്പവിഞ്ഞാണതദഭാവസങ്ഖാതാനി ചത്താരി ആരമ്മണാനി യഥാക്കമം അതിക്കമിത്വാ. കസിണുഗ്ഘാടിമാകാസതബ്ബിസയപഠമാരുപ്പവിഞ്ഞാണതദഭാവതബ്ബിസയതതിയാരുപ്പവിഞ്ഞാണസങ്ഖാതേസു ചതൂസു ആരമ്മണേസു **ആരുപ്പാ** ആകാസാനഞ്ചായതനാദീനി ചത്താരി അരൂപാവചരജ്ഝാനാനി **ജായരേ** ഉപ്പജ്ജന്തി.

൩൧൩൬. **ഏത്ഥാ**തി ഏതേസു ആരമ്മണേസു. **വഡ്ഢേതബ്ബാനീ**തി "യത്തകം ഓകാസം കസിണേന ഫരതി, തദബ്ഭന്തരേ ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ സദ്ദം സോതും, ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ രൂപം പസ്സിതും, പരസത്താനഞ്ച ചേതസാ ചിത്തം അഞ്ഞാതും സമത്ഥോ ഹോതീ"തി വുത്തപ്പയോജനം സന്ധായ അങ്ഗഗണനാദിവസേന പരിച്ഛിന്ദിത്വാ യത്തകം ഇച്ഛതി, തത്തകം വഡ്ഢേതബ്ബാനി. **സേസം** അസുഭാദി **സബ്ബം തം** കമ്മട്ഠാനം പയോജനാഭാവാ **ന വഡ്ഢേതബ്ബമേവാ**തി യോജനാ.

൩൧൩൭. **തത്ഥ** തേസു കമ്മട്ഠാനേസു ദസ കസിണാ ച ദസ അസുഭാ ച കായഗതാസതി, ആനാപാനസതീതി **ഇമേ ബാവീസതി** കമ്മട്ഠാനാനി പടിഭാഗാരമ്മണാനീതി യോജനാ. ഏത്ഥ **"കസിണാ"**തിആദിനാ തദാരമ്മണാനി ഝാനാനി ഗഹിതാനി.

൩൧൩൮. **ധാതുവവത്ഥന**ന്തി ചതുധാതുവവത്ഥാനം, ഗാഥാബന്ധവസേന രസ്സത്തം. **വിഞ്ഞാണഞ്ചാ**തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം. **നേവസഞ്ഞാ**തി നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം. **ദസ ദ്വേ**തി ദ്വാദസ. **ഭാവഗോചരാ**തി സഭാവധമ്മഗോചരാ, പരമത്ഥധമ്മാലമ്ബണാതി വുത്തം ഹോതി.

൩൧൩൯. **ദ്വേ ച ആരുപ്പമാനസാ**തി ആകാസാനഞ്ചായതനആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസങ്ഖാതാ അരൂപാവചരചിത്തുപ്പാദാ ദ്വേ ച. ഛ ഇമേ ധമ്മാ നവത്തബ്ബഗോചരാ നിദ്ദിട്ഠാതി യോജനാ ചതുന്നം അപ്പമഞ്ഞാനം സത്തപഞ്ഞത്തിയാ, പഠമാരുപ്പസ്സ കസിണുഗ്ഘാടിമാകാസപഞ്ഞത്തിയാ, തതിയാരുപ്പസ്സ പഠമാരുപ്പവിഞ്ഞാണാഭാവപഞ്ഞത്തിയാ ച ആരമ്മണത്താ.

൩൧൪൦. **പടിക്കൂലസഞ്ഞാ**തി ആഹാരേപടിക്കൂലസഞ്ഞാ. കായഗതാസതീതി ദ്വാദസേവ ഭൂമിതോ **ദേവേസു** കാമാവചരദേവേസു കുണപാനം, പടിക്കൂലാരഹസ്സ ച അസമ്ഭവാ **ന പവത്തന്തീ**തി യോജനാ.

൩൧൪൧. താനി ദ്വാദസ ച. **ഭിയ്യോ**തി അധികത്ഥേ നിപാതോ, തതോ അധികം ആനാപാനസതി ചാതി തേരസ രൂപാരൂപലോകേ അസ്സാസപസ്സാസാനഞ്ച അഭാവാ സബ്ബസോ **ന ജായരേ**തി യോജനാ.

൩൧൪൨. **അരൂപാവചരേ** അരൂപഭവേ ചതുരോ ആരുപ്പേ ഠപേത്വാ **അഞ്ഞേ** ഛത്തിംസ ധമ്മാ രൂപസമതിക്കമാഭാവാ **ന ജായന്തീ**തി യോജനാ. **സബ്ബേ** സമചത്താലീസ ധമ്മാ **മാനുസേ** മനുസ്സലോകേ സബ്ബേസമേവ ലബ്ഭമാനത്താ **ജായന്തി**.

൩൧൪൩. **ചതുത്ഥകസിണം ഹിത്വാ**തി വായോകസിണം ദിട്ഠഫുട്ഠേന ഗഹേതബ്ബത്താ തം വജ്ജേത്വാ നവ **കസിണാ ച** ദസ അസുഭാ ചാതി **തേ** ഏകൂനവീസതി ധമ്മാ **ദിട്ഠേനേവ** ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേന **പുബ്ബഭാഗേ** പരികമ്മകാലേ ഗഹേതബ്ബാ ഭവന്തീതി യോജനാ. പുബ്ബഭാഗേ ചക്ഖുനാ ഓലോകേത്വാ പരികമ്മം കതം, തേന ഉഗ്ഗഹിതനിമിത്തം തേസം ഗഹേതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി.

൩൧൪൪. **ഫുട്ഠേനാ**തി നാസികഗ്ഗേ, ഉത്തരോട്ഠേ വാ ഫുട്ഠവസേന. കായഗതാസതിയം തചപഞ്ചകം ദിട്ഠേന ഗഹേതബ്ബം. **മാലുതോ**തി വായോകസിണം ദിട്ഠഫുട്ഠേന ഗഹേതബ്ബം ഉച്ഛുസസ്സാദീനം പത്തേസു ചലമാനവണ്ണഗ്ഗഹണമുഖേന, കായപ്പസാദഘട്ടനേന ച ഗഹേതബ്ബത്താ. **ഏത്ഥ** ഏതേസു കമ്മട്ഠാനേസു. **സേസക**ന്തി വുത്താവസേസം. ബുദ്ധാനുസ്സതിആദികാ അട്ഠാനുസ്സതിയോ, ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരാ, ചത്താരോ ആരുപ്പാ, ആഹാരേപടിക്കൂലസഞ്ഞാ, ചതുധാതുവവത്ഥാനം, കായഗതാസതിയം വക്കപഞ്ചകാദീനി ചാതി സബ്ബമേതം പരതോ സുത്വാ ഗഹേതബ്ബത്താ സുതേനേവ ഗഹേതബ്ബന്തി വുത്തം.

൩൧൪൫. **ഏത്ഥ** ഏതേസു കമ്മട്ഠാനേസു ആകാസകസിണം ഠപേത്വാ നവ കസിണാ പഠമാരുപ്പചിത്തസ്സ ആരമ്മണഭൂതകസിണുഗ്ഘാടിമാകാസസ്സ ഹേതുഭാവതോ **പച്ചയാ ജായരേ** പച്ചയാ ഭവന്തീതി യോജനാ.

൩൧൪൬. ദസപി കസിണാ **അഭിഞ്ഞാനം** ദിബ്ബചക്ഖുഞാണാദീനം പച്ചയാ ഭവന്തീതി യോജനാ. **ചതുത്ഥസ്സാ**തി ചതുത്ഥസ്സ ബ്രഹ്മവിഹാരസ്സ.

൩൧൪൭. **ഹേട്ഠിമഹേട്ഠിമാരുപ്പ**ന്തി ആകാസാനഞ്ചായതനാദികം. **പരസ്സ ച പരസ്സ ചാ**തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനാദിഉത്തരജ്ഝാനസ്സ പച്ചയോതി പകാസിതന്തി യോജനാ. **നേവസഞ്ഞാ**തി നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം. **നിരോധസ്സാ**തി സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധസ്സ, തായ നിരോധസമാപത്തിയാ.

൩൧൪൮. **സബ്ബേ**തി സമചത്താലീസകമ്മട്ഠാനധമ്മാ. **സുഖവിഹാരസ്സാ**തി ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരസ്സ. **ഭവനിസ്സരണസ്സ ചാ**തി വിഭവൂപനിസ്സയതായ വിപസ്സനാപാദകത്തേന ആസവക്ഖയഞാണേന അധിഗന്തബ്ബസ്സ നിബ്ബാനസ്സ ച. **ഭവസുഖാനഞ്ചാ**തി പരികമ്മോപചാരഭാവനാവസപ്പവത്താനി കാമാവചരകുസലചിത്താനി കാമസുഗതിഭവസുഖാനം, രൂപാവചരപ്പനാവസപവത്താനി രൂപാവചരചിത്താനി രൂപാവചരഭവസുഖാനം, ഇതരാനി അരൂപാവചരഭൂതാനി അരൂപാവചരഭവസുഖാനഞ്ച പച്ചയാതി ദീപിതാ.

൩൧൪൯. ദസ അസുഭാ, കായഗതാസതീതി **ഇമേ** ഏകാദസ രാഗചരിതസ്സ വിസേസതോ അനുകൂലാ വിഞ്ഞേയ്യാതി യോജനാ. **"വിസേസതോ"**തി ഇമിനാ രാഗസ്സ ഉജുവിപച്ചനീകഭാവേന ച അതിസപ്പായതോ ച വുത്തോ, ഇതരേ ച അപടിക്ഖിത്താതി ദീപേതി. വുത്തഞ്ഹേതം **വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ** "സബ്ബഞ്ചേതം ഉജുവിപച്ചനീകവസേന ച അതിസപ്പായവസേന ച വുത്തം, രാഗാദീനം പന അവിക്ഖമ്ഭികാ, സദ്ധാദീനം വാ അനുപകാരാ കുസലഭാവനാ നാമ നത്ഥീ"തി (വിസുദ്ധി॰ ൧.൪൭).

൩൧൫൦. **സവണ്ണകസിണാ**തി ചതൂഹി വണ്ണകേഹി കസിണേഹി സഹിതാ. ചതസ്സോ അപ്പമഞ്ഞായോതി **ഇമേ** അട്ഠ ദോസചരിതസ്സ അനുകൂലാതി പകാസിതാതി യോജനാ.

൩൧൫൧. **മോഹപ്പകതിനോ**തി മോഹചരിതസ്സ. "ആനാപാനസതി ഏകാവാ"തി പദച്ഛേദോ.

൩൧൫൨. **മരണൂപസമേ**തി മരണഞ്ച ഉപസമോ ച മരണൂപസമം, തസ്മിം മരണൂപസമേ. **സതീ**തി മരണാനുസ്സതി, ഉപസമാനുസ്സതി ചാതി **ഏതേ** ചത്താരോ ധമ്മാ. **പഞ്ഞാപകതിനോ**തി ബുദ്ധിചരിതസ്സ.

൩൧൫൩. **ആദിഅനുസ്സതിച്ഛക്ക**ന്തി ബുദ്ധധമ്മസങ്ഘസീലചാഗദേവതാനുസ്സതിസങ്ഖാതം ഛക്കം. **സദ്ധാചരിതവണ്ണിത**ന്തി സദ്ധാചരിതസ്സ അനുകൂലന്തി കഥിതം. **ആരുപ്പാ**തി ചത്താരോ ആരുപ്പാ. **സേസാ കസിണാ**തി ഭൂതകസിണആലോകാകാസകസിണാനം വസേന ഛ കസിണാതി **സേസാ ദസ** ധമ്മാ. **സബ്ബാനുരൂപകാ**തി സബ്ബേസം ഛന്നം ചരിയാനം അനുകൂലാതി അത്ഥോ.

൩൧൫൪-൮. ഏവം യഥാനിക്ഖിത്തമാതികാനുക്കമേന കമ്മട്ഠാനപ്പഭേദം വിഭാവേത്വാ ഇദാനി ഭാവനാനയം ദസ്സേതുമാഹ **"ഏവ"**ന്തിആദി. **ഏവം പഭേദതോ ഞത്വാ കമ്മട്ഠാനാനീ**തി യഥാവുത്തഭേദനയമുഖേന ഭാവനാമയാരമ്ഭദസ്സനം. **പണ്ഡിതോ**തി തിഹേതുകപടിസന്ധിപഞ്ഞായ പഞ്ഞവാ ഭബ്ബപുഗ്ഗലോ. **തേസൂ**തി നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. **മേധാവീ**തി പാരിഹാരിയപഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ. **ദള്ഹം ഗഹേത്വാനാ**തിആദിമജ്ഝപരിയോസാനേ സുട്ഠു സല്ലക്ഖന്തേന ദള്ഹം അട്ഠിം കത്വാ സക്കച്ചം ഉഗ്ഗഹേത്വാ. **കല്യാണമിത്തകോ**തി -

"പിയോ ഗരു ഭാവനീയോ;
വത്താ ച വചനക്ഖമോ;
ഗമ്ഭീരഞ്ച കഥം കത്താ;
നോ ചട്ഠാനേ നിയോജകോ"തി. (വിസുദ്ധി॰ ൧.൩൭; നേത്തി॰ ൧൧൩) -

വുത്തലക്ഖണകോ സീലസുതപഞ്ഞാദിഗുണസമന്നാഗതകല്യാണമിത്തകോ.

പഠമമേവ പലിബോധാനം ഉച്ഛേദം കത്വാതി യോജനാ. **പഠമ**ന്തി ഭാവനാരമ്ഭതോ പഠമമേവ. **പലിബോധാനം ഉച്ഛേദം കത്വാ**തി -

"ആവാസോ ച കുലം ലാഭോ;
ഗണോ കമ്മഞ്ച പഞ്ചമം;
അദ്ധാനം ഞാതി ആബാധോ;
ഗന്ഥോ ഇദ്ധീതി തേ ദസാ"തി. (വിസുദ്ധി॰ ൧.൪൧) -

വുത്താനം ദസമഹാപലിബോധാനം, ദീഘകേസനഖലോമച്ഛേദനചീവരരജനപത്തപചനാദീനം ഖുദ്ദകപലിബോധാനഞ്ചാതി ഉഭയേസം പലിബോധാനം ഉച്ഛേദം കത്വാ നിട്ഠാപനേന വാ ആലയപരിച്ചാഗേന വാ ഉച്ഛേദം കത്വാ. **ഇദ്ധി** പനേത്ഥ വിപസ്സനായ പലിബോധോ ഹോതി, ന സമാധിഭാവനായ. വുത്തഞ്ഹേതം **വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ** "ഇദ്ധീതി പോഥുജ്ജനികാ ഇദ്ധി. സാ ഹി ഉത്താനസേയ്യകദാരകോ വിയ, തരുണസസ്സം വിയ ച ദുപ്പരിഹാരാ ഹോതി, അപ്പമത്തകേനേവ ഭിജ്ജതി.

സാ പന വിപസ്സനായ പലിബോധോ ഹോതി, ന സമാധിസ്സ സമാധിം പത്വാ പത്തബ്ബത്താ''തി (വിസുദ്ധി॰ ൧.൪൧).

ദോസവജ്ജിതേ , അനുരൂപേ ച വിഹാരേ വസന്തേനാതി യോജനാ. **ദോസവജ്ജിതേതി** -

"മഹാവാസം നവാവാസം, ജരാവാസഞ്ച പന്ഥനിം;
സോണ്ഡിം പണ്ണഞ്ച പുപ്ഫഞ്ച, ഫലം പത്ഥിതമേവ ച.

"നഗരം ദാരുനാ ഖേത്തം, വിസഭാഗേന പട്ടനം;
പച്ചന്തസീമാസപ്പായം, യത്ഥ മിത്തോ ന ലബ്ഭതി.

"അട്ഠാരസേതാനി ഠാനാനി, ഇതി വിഞ്ഞായ പണ്ഡിതോ;
ആരകാ പരിവജ്ജേയ്യ, മഗ്ഗം പടിഭയം യഥാ''തി. (വിസുദ്ധി॰ ൧.൫൨) -

അട്ഠകഥാസു വുത്തേഹി ഇമേഹി അട്ഠാരസഹി ദോസേഹി ഗജ്ജിതേ.

അനുരൂപേ വസന്തേനാതി -

"ഇധ , ഭിക്ഖവേ, സേനാസനം നാതിദൂരം ഹോതി നച്ചാസന്നം ഗമനാഗമനസമ്പന്നം, ദിവാ അപ്പാകിണ്ണം, രത്തിം അപ്പസദ്ദം അപ്പനിഗ്ഘോസം, അപ്പഡംസമകസവാതാതപസരീസപസമ്ഫസ്സം, തസ്മിം ഖോ പന സേനാസനേ വിഹരന്തസ്സ അപ്പകസിരേനേവ ഉപ്പജ്ജന്തി ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാ, തസ്മിം ഖോ പന സേനാസനേ യേ തേ ഭിക്ഖൂ വിഹരന്തി ബഹുസ്സുതാ ആഗതാഗമാ ധമ്മധരാ വിനയധരാ മാതികാധരാ, തേ കാലേന കാലം ഉപസങ്കമിത്വാ പരിപുച്ഛതി പരിപഞ്ഹതി 'ഇദം, ഭന്തേ, കഥം, ഇമസ്സ കോ അത്ഥോ'തി, തസ്സ തേ ആയസ്മന്തോ അവിവടഞ്ചേവ വിവരന്തി, അനുത്താനീകതഞ്ച ഉത്താനിം കരോന്തി, അനേകവിഹിതേസു ച കങ്ഖട്ഠാനീയേസു ധമ്മേസു കങ്ഖം പടിവിനോദേന്തി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സേനാസനം പഞ്ചങ്ഗസമന്നാഗതം ഹോതീ''തി (അ॰ നി॰ ൧൦.൧൧) -

ഏവം ഭഗവതാ വണ്ണിതേഹി പഞ്ചഹി ഗുണേഹി സമന്നാഗതത്താ അനുരൂപേ ഭാവനാകമ്മാനുഗുണേ വിഹാരേ വിഹരന്തേനാതി അത്ഥോ. **പഠമാദീനീതി** പഠമദുതിയാദീനി രൂപാവചരജ്ഝാനാനി. **സബ്ബസോ ഭാവേത്വാതി വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ** "സബ്ബം ഭാവനാവിധാനം അപരിഹാപേന്തേന ഭാവേതബ്ബോ''തി (വിസുദ്ധി॰ ൧.൪൧) നിക്ഖിത്തസ്സ മാതികാപദസ്സ വിത്ഥാരക്കമേന ഭാവേത്വാ, ചിത്തവിസുദ്ധിം സമ്പാദേത്വാതി വുത്തം ഹോതി.

സപ്പഞ്ഞോതി കമ്മജതിഹേതുകപടിസന്ധിപഞ്ഞായ ചേവ കമ്മട്ഠാനമനസികാരസപ്പായാനി പരിഗ്ഗഹേത്വാ അസപ്പായം പരിവജ്ജേത്വാ സപ്പായസേവനോപകാരായ പാരിഹാരിയപഞ്ഞായ ച സമന്നാഗതോ യോഗാവചരോ. **തതോതി** നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനവജ്ജിതരൂപാരൂപജ്ഝാനം വിപസ്സനാപാദകഭാവേന സമാപജ്ജിത്വാ അട്ഠന്നം വിപസ്സനാപാദകജ്ഝാനാനമഞ്ഞതരതോ ഝാനാ വുട്ഠായ. തേനാഹ **വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ** "ഠപേത്വാ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം അവസേസരൂപാരൂപാവചരജ്ഝാനാനം അഞ്ഞതരതോ വുട്ഠായാ''തി (വിസുദ്ധി॰ ൨.൬൬൨).

നാമരൂപവവത്ഥാനം കത്വാതി വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ **ദിട്ഠിവിസുദ്ധിനിദ്ദേസേ** വുത്തനയേന പഞ്ചക്ഖന്ധാദിമുഖേസു യഥിച്ഛിതേന മുഖേന പവിസിത്വാ നാമരൂപം വവത്ഥപേത്വാ "ഇദം നാമം, ഇദം രൂപം, ഇമമ്ഹാ നാമരൂപതോ ബ്യതിരിത്തം അത്താദി കിഞ്ചി വത്തബ്ബം നത്ഥീ''തി നിട്ഠം ഗന്ത്വാ, ഇമിനാ ദിട്ഠിവിസുദ്ധി ദസ്സിതാ.

കങ്ഖം വിതീരിയാതി യഥാദിട്ഠനാമരൂപധമ്മാനം വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ **കങ്ഖാവിതരണവിസുദ്ധിനിദ്ദേസേ** (വിസുദ്ധി॰ ൨.൬൭൮ ആദയോ) വുത്തനയേന പഞ്ചധാ പരിഗ്ഗഹേത്വാ "ന താവിദം നാമരൂപം അഹേതുകം, ന അത്താദിഹേതുക''ന്തി യാഥാവതോ നാമരൂപസ്സ പഞ്ചധാ ദസ്സനേന അദ്ധത്തയഗതം "അഹോസിം നു ഖോ അഹം അതീതമദ്ധാന''ന്തിആദിനയപ്പവത്തം (മ॰ നി॰ ൧.൧൮; സം॰ നി॰ ൨.൨൦; മഹാനി॰ ൧൭൪) സോളസവിധം കങ്ഖം, "സത്ഥരി കങ്ഖതീ''തിആദിനയപ്പവത്തം (ധ॰ സ॰ ൧൦൦൮) അട്ഠവിധഞ്ച കങ്ഖം വീരിയേന തരിത്വാ പജഹിത്വാ, ഇമിനാ കങ്ഖാവിതരണവിസുദ്ധി ദസ്സിതാ ഹോതി.

ഏവം കങ്ഖാവിതരണവിസുദ്ധിനിപ്ഫാദനേന ഞാതപരിഞ്ഞായ ഠിതോ യോഗാവചരോ സപ്പായം നാമരൂപം ലക്ഖണത്തയം ആരോപേത്വാ കങ്ഖാവൂപസമഞാണേന **മഗ്ഗാമഗ്ഗഞാണദസ്സനവിസുദ്ധിനിദ്ദേസേ** (വിസുദ്ധി॰ ൨.൬൯൨ ആദയോ) വുത്തനയേന സങ്ഖാരേ സമ്മസന്തോ ഓഭാസോ, ഞാണം, പീതി, പസ്സദ്ധി, സുഖം, അധിമോക്ഖോ, പഗ്ഗഹോ, ഉപട്ഠാനം, ഉപേക്ഖാ, നികന്തീതി ദസസു ഉപക്കിലേസേസു പാതുഭൂതേസു തഥാ പാതുഭൂതേ **ഓഭാസാദയോ ദസ ഉപക്കിലേസേ** "അമഗ്ഗോ''തി മഗ്ഗവീഥിപടിപന്നം **വിപസ്സനാഞാണമേവ** "മഗ്ഗോ''തി **പണ്ഡിതോ** പഞ്ഞവാ യോഗാവചരോ ജാനാതീതി അത്ഥോ, ഇമിനാ മഗ്ഗാമഗ്ഗഞാണദസ്സനവിസുദ്ധി സങ്ഖേപതോ ദസ്സിതാ ഹോതി.

ന_ഫരൻ. ഏത്താവതാ തേസം തിണ്ണം വവത്ഥാനേതി യോജനാ. **ഏത്താവതാ**തി "നാമരൂപവവത്ഥാനം കത്വാ"തിആദിനാ സങ്ഖേപതോ ദസ്സിതനയേന. **തേസം തിണ്ണ**ന്തി ദിട്ഠിവിസുദ്ധി, കങ്ഖാവിതരണവിസുദ്ധി, മഗ്ഗാമഗ്ഗഞാണദസ്സനവിസുദ്ധീതി തീഹി വിസുദ്ധീഹി സകസകവിപസ്സനാനം നാമരൂപതപ്പച്ചയമഗ്ഗാമഗ്ഗാനം തിണ്ണം. **വവത്ഥാനേ കതേ** നിയമേ കതേ. **തിണ്ണം സച്ചാന**ന്തി ദുക്ഖസമുദയമഗ്ഗസങ്ഖആതാനം തിണ്ണം സച്ചാനം. **വവത്ഥാനം കതം സിയാ**തി ഞാതതീരണപരിഞ്ഞാസങ്ഖാതേന ലോകിയേനേവ ഞാണേന അനുബോധവസേന നിച്ഛയോ കതോ ഹോതീതി അത്ഥോ. കഥം? നാമരൂപവവത്ഥാനസങ്ഖാതേന ദിട്ഠിവിസുദ്ധിഞാണേന ദുക്ഖസച്ചവവത്ഥാനം കതം ഹോതി, പച്ചയപരിഗ്ഗഹസങ്ഖാതേന കങ്ഖാവിതരണവിസുദ്ധിഞാണേന സമുദയസച്ചവവത്ഥാനം, മഗ്ഗാമഗ്ഗവവത്ഥാനസങ്ഖാതേന മഗ്ഗാമഗ്ഗഞാണദസ്സനേന മഗ്ഗസച്ചവവത്ഥാനം.

ന_ഫന്നും-ഫ. ഏവം ഞാതതീരണപരിഞ്ഞാദ്വയം സങ്ഖേപതോ ദസ്സേത്വാ പഹാനപരിഞ്ഞായ സരീരഭൂതാനി നവ ഞാണാനി ദസ്സേതുമാഹ **"ഉദയബ്ബയാ"**തിആദി. തത്ഥ **ഉദയബ്ബയാ**തി ഉപ്പാദഭങ്ഗാനുപസ്സനാവസപ്പവത്താ ഉത്തരപദലോപേന "ഉദയബ്ബയാ"തി വുത്താ. തത്ഥ ഉദയം മുഞ്ചിത്വാ വയേ വാ പവത്താ ഭങ്ഗാനുപസ്സനാ **"ഭങ്ഗാ"**തി വുത്താ. ഭയഞ്ച ആദീനവോ ച നിബ്ബിദാ ച **ഭയാദീനവനിബ്ബിദാ,** സങ്ഖാരാനം ഭയതോ അനുപസ്സനവസേന പവത്താ ഭയാനുപസ്സനാ ച ദിട്ഠഭയാനം ആദീനവതോ പേക്ഖനവസേന പവത്താ ആദീനവാനുപസ്സനാ ച ദിട്ഠാദീനവേസു നിബ്ബേദവസേന പവത്താ നിബ്ബിദാനുപസ്സനാ ച തഥാ വുത്താ. നിബ്ബിന്ദിത്വാ സങ്ഖാരേഹി മുച്ചിതുകാമതാവസേനേവ പവത്തം ഞാണം **മുച്ചിതുകാമതാഞാണം**. മുച്ചനസ്സ ഉപായസമ്പടിപാദനത്ഥം പുന സങ്ഖാരത്തയപടിഗ്ഗഹവസപവത്തം ഞാണം **പടിസങ്ഖാനുപസ്സനാ**.

സങ്ഖാരധമ്മേ ഭയനന്ദിവിവജ്ജനവസേന അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ പവത്തഞാണം **സങ്ഖാരുപേക്ഖാഞാണം,** സച്ചാനുലോമോ തദധിഗമായ ഏകന്തപച്ചയോ ഹോതീതി **"സച്ചാനുലോമിക"**ന്തി ച കലാപസമ്മസനഞാണാദീനം പുരിമാനം നവന്നം കിച്ചനിപ്ഫത്തിയാ, ഉപരി ച സത്തതിംസായ ബോധിപക്ഖിയധമ്മാനഞ്ച അനുലോമനതോ "അനുലോമഞാണ"ന്തി ച വുത്തം **നവമം** ഞാണഞ്ചാതി യാ നവാനുപുബ്ബവിപസ്സനാസങ്ഖാതാ പഹാനപരിഞ്ഞാ ദസ്സിതാ, അയം **"പടിപദാഞാണദസ്സന"**ന്തി പകാസിതാതി യോജനാ.

ന_ഫന്നവ. തതോ അനുലോമഞാണതോ പരം മഗ്ഗസ്സ ആവജ്ജനട്ഠാനിയം ഹുത്വാ നിബ്ബാനമാലമ്ബിത്വാ ഉപ്പന്നസ്സ പുഥുജ്ജനഗോത്തസ്സ അഭിഭവനതോ, അരിയഗോത്തസ്സ ഭാവനതോ വഡ്ഢനതോ ച **"ഗോത്രഭൂ"**തി സങ്ഖം ഗതസ്സ **ചിത്തസ്സ** സമനന്തരമേവ ച. **സന്തിമാരമ്മണം കത്വാ**തി സബ്ബകിലേസദരഥാനഞ്ച സങ്ഖാരദുക്ഖഗ്ഗിനോ ച വൂപസമനിമിത്തത്താ "സന്തി"ന്തി സങ്ഖാതം നിരോധമാലമ്ബിത്വാ. **ഞാണദസ്സന**ന്തി ചതുന്നം അരിയസച്ചാനം പരിഞ്ഞാഭിസമയാദിവസേന ജാനനട്ഠേന **ഞാണം,** ചക്ഖുനാ വിയ പച്ചക്ഖതോ ദസ്സനട്ഠേന **ദസ്സന**ന്തി സങ്ഖം ഗതം സോതാപത്തിമഗ്ഗഞാണസങ്ഖാതം സത്തമവിസുദ്ധിഞാണം **ജായതേ** ഉപ്പജ്ജതീതി അത്ഥോ.

ന_ഫന്നന. പച്ചവേക്ഖണപരിയന്തന്തി പച്ചവേക്ഖണജവനപരിയോസാനം. **തസ്സാ**തി ഞാണദസ്സനസങ്ഖാതസ്സ സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സ. **ഫല**ന്തി ഫലചിത്തം **അനു** പച്ഛാ മഗ്ഗാനന്തരം ഹുത്വാ ജായതേ.

ഏത്ഥ "പച്ചവേക്ഖണപരിയന്ത"ന്തി ഇദം "ഫല"ന്തി ഏതസ്സ വിസേസനം, കിരിയാവിസേസനം വാ, പച്ചവേക്ഖണജവനം മരിയാദം കത്വാതി അത്ഥോ. മഗ്ഗാനന്തരം ഫലേ ദ്വിക്ഖത്തും, തിക്ഖത്തും വാ ഉപ്പജ്ജിത്വാ നിരുദ്ധേ തദനന്തരമേവ ഭവങ്ഗം ഹോതി, ഭവങ്ഗം ആവട്ടേത്വാ പച്ചവേക്ഖിതബ്ബം മഗ്ഗമാലമ്ബിത്വാ മനോദ്വാരാവജ്ജനം ഉപ്പജ്ജതി, തതോ പച്ചവേക്ഖണജവനാനി. ഏവം ഫലചിത്തം ഭവങ്ഗപരിയന്തമേവ ഹോതി, ന പച്ചവേക്ഖണപരിയന്തം. തഥാപി അഞ്ഞേന ജവനേന അനന്തരികം ഹുത്വാ ഫലജവനാനമനന്തരം പച്ചവേക്ഖണജവനമേവ പവത്തതീതി ദസ്സനത്ഥം ഫലപച്ചവേക്ഖണജവനാനന്തരേ ഉപ്പന്നാനി ഭവങ്ഗാവജ്ജനാനി അബ്ബോഹാരികാനി കത്വാ "പച്ചവേക്ഖണപരിയന്തം, ഫലം തസ്സാനുജായതേ"തി വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം.

പച്ചവേക്ഖണഞ്ച മഗ്ഗഫലനിബ്ബാനപഹീനകിലേസഅവസിട്ഠകിലേസാനം പച്ചവേക്ഖണവസേന പഞ്ചവിധം ഹോതി. തേസു ഏകേകം ഏകേകേന ജവനവാരേന പച്ചവേക്ഖതീതി പഞ്ച പച്ചവേക്ഖണജവനവാരാനി ഹോന്തി. താനി പച്ചവേക്ഖണഗ്ഗഹണേന സാമഞ്ഞതോ ദസ്സിതാനീതി ദട്ഠബ്ബാനി.

ന_ഫന്നർ. തേനേവ ച ഉപായേനാതി ഉദയബ്ബയാനുപസ്സനാദിവിപസ്സനാനം പഠമം മഗ്ഗോ അധിഗതോ, തേനേവ ഉപായേന. **സോ ഭിക്ഖൂ**തി സോ യോഗാവചരോ ഭിക്ഖു. **പുനപ്പുനം ഭാവേന്തോ**തി പുനപ്പുനം വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ. യഥാ പഠമമഗ്ഗഫലാനി പത്തോ, **തഥാ. സേസമഗ്ഗഫലാനി ചാ**തി ദുതിയാദിമഗ്ഗഫലാനി ച പാപുണാതി.

ന_ഫന്നര. ഇച്ചേവം യഥാവുത്തനയേന ഉപ്പാദവയന്താതീതകത്താ **അച്ചന്തം** അമതം **ധമ്മം അവേച്ച** പടിവിജ്ഝിത്വാ അസേസം അകുസലം **വിദ്ധംസയിത്വാ** സമുച്ഛേദപ്പഹാനേന പജഹിത്വാ **തയോ ഭവേ**

കാമഭവാദീസു തീസു ഭവേസു നികന്തിയാ സോസനവസേന തയോ ഭവേ വിസേസേന സോസയിത്വാ **സോ അഗ്ഗദക്ഖിണേയ്യോ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു** പഠമം കിലേസപരിനിബ്ബാനേ സോസിതവിപാകക്ഖന്ധകടത്താരൂപസങ്ഖാതഉപാദിസേസരഹിതത്താ **നിരുപാദിസേസം** നിബ്ബാനധാതും **ഉപേതി** അധിഗച്ഛതീതി യോജനാ.

ഇച്ചേവം സങ്ഖേപതോ കമ്മട്ഠാനഭാവനാനയോ ആചരിയേന ദസ്സിതോതി ഗന്ഥഭീരുജനാനുഗ്ഗഹവസേന വിത്ഥാരവണ്ണനം അനാമസിത്വാ അനുപദവണ്ണനാമത്തമേവേത്ഥ കതം. വിത്ഥാരവണ്ണനാ പനസ്സ വിസുദ്ധിമഗ്ഗതോ, തബ്ബണ്ണനതോ ച ഗഹേതബ്ബാ.

൩൧൩൩-൭. വിഞ്ഞാസക്കമതോ വാപീതി അക്ഖരപദവാക്യസങ്ഖാതഗന്ഥരചനക്കമതോ വാ. **പുബ്ബാപരവസേന വാ**തി വത്തബ്ബാനമത്ഥവിസേസാനം പടിപാടിവസേന വാ. **അക്ഖരബന്ധേ വാ**തി സദ്ദസത്ഥഅലങ്കാരസത്ഥഛന്ദോവിചിതിസത്ഥാനുപാതേന കാതബ്ബായ അക്ഖരപദരചനായ, ഗാഥാബന്ധേതി അത്ഥോ. അയുത്തം വിയ യദി ദിസ്സതീതി യോജനാ.

തന്തി തം "അയുത്ത"ന്തി ദിസ്സമാനട്ഠാനം. **തഥാ ന ഗഹേതബ്ബ**ന്തി ദിസ്സമാനാകാരേനേവ അയുത്തന്തി ന ഗഹേതബ്ബം. കഥം ഗഹേതബ്ബന്തി ആഹ **"ഗഹേതബ്ബമദോസതോ"**തി. തസ്സ കാരണമാഹ **"മയാ ഉപപരിക്ഖിത്വാ, കതത്താ പന സബ്ബസോ"**തി. യോ യോ പനേത്ഥ ദോസോ ദിസ്സതി ഖിത്തദോസോ വാ ഹോതു വിപല്ലാസഗ്ഗഹണദോസോ വാ, നാപരം ദോസോതി ദീപേതി. തേനേതം പകരണം സബ്ബേസം തിപിടകപരിയത്തിപ്പഭേദായതനബഹുസ്സുതാനം സിക്ഖാകാമാനം ഥേരാനം അത്തനോ പമാണഭൂതതം സൂചേതി. അത്തനോ പമാണസൂചനേന അത്തനാ വിരചിതസ്സ വിനയവിനിച്ഛയസ്സാപി പമാണതം വിഭാവേന്തോ തസ്സ സവനുഗ്ഗഹധാരണാദീസു സോതുജനം നിയോജേതീതി ദട്ഠബ്ബം.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനിയാ വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായ

കമ്മട്ഠാനഭാവനാവിധാനകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിഗമനകഥാവണ്ണനാ

൩൧൩൮-൭൮. ഏവം "വിനയോ സംവരത്ഥായ, സംവരോ അവിപ്പടിസാരത്ഥായ, അവിപ്പടിസാരോ പാമോജ്ജത്ഥായ, പാമോജ്ജം പീതത്ഥായ, പീതി പസ്സദ്ധത്ഥായ, പസ്സദ്ധി സുഖത്ഥായ, സുഖം സമാധത്ഥായ, സമാധി യഥാഭൂതഞാണദസ്സനത്ഥായ, യഥാഭൂതഞാണദസ്സനം നിബ്ബിദത്ഥായ, നിബ്ബിദാ വിരാഗത്ഥായ, വിരാഗോ വിമുത്തത്ഥായ, വിമുത്തി വിമുത്തിഞാണദസ്സനത്ഥായ, വിമുത്തിഞാണദസ്സനം അനുപാദാപഅനിബ്ബാനത്ഥായാ"തി (പരി॰ ൩൬൬) ദസ്സിതാനിസംസപരമ്പരാനിദ്ധാരണമുഖേന അനുപാദിസേസനിബ്ബാനധാതുപരിയന്തം സാനിസംസം വിനയകഥം കഥേത്വാ തസ്സാ പമാണതഞ്ച വിഭാവേത്വാ അത്തനോ സുതബുദ്ധത്താ "സനിദാനം, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മം ദേസേമീ"തി (അ॰ നി॰ ൩.൧൨൬; കഥാ॰ ൮൦൬) വചനതോ ഭഗവതോ ചരിതമനുവത്തന്തോ തസ്സ ദേസകാലാദിവസേന നിദാനം ദസ്സേതുമാഹ **"സേട്ഠസ്സാ"**തിആദി.

തത്ഥ **സേട്ഠസ്സാ**തി ധനധഞ്ഞവത്ഥാലങ്കാരാദിഉപഭോഗപരിഭോഗസമ്പത്തിയാ ചേവ ഗാമരാജധാനിഖേത്തവത്ഥുനദിതളാകാരാമാദിസമ്പത്തിയാ ച പസത്ഥതരസ്സ. **നാഭിഭൂതേ**തി മജ്ഝവത്തിതായ നാഭിസദിസേ. **നിരാകുലേ**തി മജ്ഝവത്തിതായേവ പരിമണ്ഡലാദിസമ്ഭവതോ വിലോപാദിആകുലരഹിതേ. **സബ്ബസ്സ പന ലോകസ്സ** രാമണീയകേ **സമ്പിണ്ഡിതേ വിയ** രമണീയതരേ ഭൂതമങ്ഗലേ ഗാമേതി സമ്ബന്ധോ.

പുനപി കിംവിസിട്ഠേതി ആഹ **"കദലീ"**തിആദി. കദലീ ച സാലഞ്ച താലഞ്ച ഉച്ഛു ച നാളികേരാ ച **കദലീ...പേ॰... നാളികേരാ,** തേസം വനാനി **കദലീ...പേ॰... നാളികേരവനാനി,** തേഹി ആകുലേ ആകിണ്ണേതി അത്ഥോ. കമലാനി ച ഉപ്പലാനി ച **കമലുപ്പലാനി,** തേഹി സഞ്ഛന്നാ **കമലുപ്പലസഞ്ഛന്നാ,** സലിലസ്സ ആസയാ **സലിലാസയാ,** കമലുപ്പലസഞ്ഛന്നാ ച തേ സലിലാസയാ ചാതി **കമല...പേ॰... സലിലാസയാ,** തേഹി സോഭിതോ **കമലുപ്പലസഞ്ഛന്നസലിലാസയസോഭിതോ,** തസ്മിം.

കാവേരിയാ ജലം **കാവേരിജലം,** കാവേരിജലസ്സ സമ്പാതോ പവത്തനം **കാവേരിജലസമ്പാതോ,** തേന പരി സമന്തതോ ഭൂതം പവത്തിതം മഹീതലം ഏത്ഥസ്സാതി **കാവേരിജലസമ്പാതപരിഭൂതമഹീതലോ,** തസ്മിം. **ഇദ്ധേ**തി നാനാസമ്പത്തിയാ സമിദ്ധേ. **സബ്ബങ്ഗസമ്പന്നേ**തി സബ്ബസുഖോപകരണസമ്പന്നേ. **മങ്ഗലേ**തി ജനാനം ഇദ്ധിവുദ്ധികാരണഭൂതേ. **ഭൂതമങ്ഗലേ**തി ഏവംനാമകേ ഗാമേ.

പവരോ തിരതാരീണതലാദിഗണേഹി കുലാചലചക്കഭോഗിനാ ഭോഗവലയസീദന്തരസാഗരാദി ആകാരോ ഏത്ഥാസന്തി **പവരാകാരാ,** പാകാരാ ച പരിഖാ ച **പാകാരപരിഖാ,** പവരാകാരാ ച താ പാകാരപരിഖാ ചാതി **പവരാകാരപാകാരപരിഖാ,** താഹി പരിവാരിതോ **പവരാകാരപാകാരപരിഖാപരിവാരിതോ,** തസ്മിം. **ദസ്സനീയേ**തി ദസ്സനാരഹേ. മനോ രമതി ഏത്ഥാതി **മനോരമോ,** തസ്മിം.

തീരസ്സ അന്തോ **തീരന്തോ,** തീരമേവ വാ അന്തോ **തീരന്തോ,** പോക്ഖരണിസോബ്ഭഉദകവാഹകപരിഖാദീനം കൂലപ്പദേസോ, തീരന്തേ രുഹിംസു ജായിംസൂതി **തീരന്തരുഹാ,** തീരന്തരുഹാ ച തേ ബഹുത്താ അതീരാ അപരിച്ഛേദാ ചാതി **തീരന്തരുഹവാതീരാ.** വ-കാരോ സന്ധിജോ, തരൂനം രാജാനോ **തരുരാജാനോ,** തീരന്തരുഹവാതീരാ ച തേ തരുരാജാനോ ചാതി **തീരന്തരുഹവാതീരതരുരാജാനോ,** തേഹി വിരാജിതോ **തീരന്ത...പേ○... വിരാജിതോ,** തസ്മിം, പുപ്ഫൂപഗഫലൂപഗഛായൂപഗേഹി മഹാരുക്ഖേഹി പടിമണ്ഡിതേതി അത്ഥോ. **"തീരന്തരുഹവാനതരുരാജിവിരാജിതേ"**തി വാ പാഠോ, തീരന്തരുഹാനം വാനതരൂനം വേതരൂപരുക്ഖാനം രാജീഹി പന്തീഹി പടിമണ്ഡിതേതി അത്ഥോ. ദിജാനം ഗണാ **ദിജഗണാ,** നാനാ ച തേ ദിജഗണാ ചാതി **നാനാദിജഗണാ,** തേ തതോ തതോ ആഗന്ത്വാ രമന്തി എത്ഥാതി **നാനാദിജഗണാരാമോ,** തസ്മിം, സുകകോകിലമയൂരാദിസകുണാനം ആഗന്ത്വാ രമനട്ഠാനഭൂതേതി അത്ഥോ. **നാനാരാമമനോരമേ**തി നാനാ അനേകേ ആരാമാ പുപ്ഫഫലാരാമാ **നാനാരാമാ,** തേഹി മനോരമോതി **നാനാരാമമനോരമോ,** തസ്മിം.

ചാരൂ ച തേ പങ്കജാ ചാതി **ചാരുപങ്കജാ,** കമലുപ്പലകുമുദാദയോ, ചാരുപങ്കജേഹി സംകിണ്ണാ സഞ്ഛന്നാ **ചാരുപങ്കജസംകിണ്ണാ,** ചാരുപങ്കജസംകിണ്ണാ ച തേ തളാകാ ചേതി **ചാരുപങ്കജസംകിണ്ണതളാകാ,** തേഹി സമലങ്കതോ വിഭൂസിതോ **ചാരു...പേ○... സമലങ്കതോ,** തസ്മിം. സുന്ദരോ മധുരോ രസോ അസ്സാതി **സുരസം,** സുരസഞ്ച തം ഉദകഞ്ചാതി **സുരസോദകം,** സുരസോദകേന സമ്പുണ്ണാ **സുരസോദകസമ്പുണ്ണാ,** വരാ ച തേ കൂപാ ചാതി **വരകൂപാ,** സുരസോദകസമ്പുണ്ണാ ച തേ വരകൂപാ ചേതി **സുരസോദകസമ്പുണ്ണവരകൂപാ,** തേഹി ഉപസോഭിതോ **സുരസോ...പേ○... കൂപസോഭിതോ,** തസ്മിം.

വിസേസേന ചിത്രാതി **വിചിത്രാ,** വിചിത്രാ ച തേ വിപുലാ ചാതി **വിചിത്രവിപുലാ,** വിചിത്രവിപുലാ ച തേ മണ്ഡപാ ചാതി...പേ○... മണ്ഡപാ, അതിസയേന ഉഗ്ഗതാ **അച്ചുഗ്ഗതാ,** അച്ചുഗ്ഗതാ ച തേ വരമണ്ഡപാ ചാതി **അച്ചുഗ്ഗവരമണ്ഡപാ,** ഗാഥാബന്ധവസേന വണ്ണലോപോ, വിചിത്രവിപുലാ ച തേ അച്ചുഗ്ഗവരമണ്ഡപാ ചാതി **വിചിത്രവിപുലഅച്ചുഗ്ഗവരമണ്ഡപാ,** തേഹി മണ്ഡിതോ വിഭൂസിതോ **വിചിത്ര...പേ○... മണ്ഡിതോ,** തസ്മിം. മണ്ഡം സൂരിയരസ്മിം പാതി രക്ഖതീതി **മണ്ഡപോ.** തതോ തതോ ആഗമ്മ വസന്തി എത്ഥാതി **ആവാസോ,** പാസാദഹമ്മിയമാളാദയോ. **അനേകേഹീ**തി ബഹൂഹി. **അച്ചന്ത**ന്തി അതിസയേന.

ധരണീതലം ഭേത്വാ ഉഗ്ഗതേന വിയ, **ഖരം** ഫരുസം കേലാസസിഖരം ജിത്വാ അവഹസന്തേന വിയ ഥൂപേന ച ഉപസോഭിതേ വിഹാരേതി യോജനാ.

അമ്ബും ദദാതീതി **അമ്ബുദോ,** സരദേ അമ്ബുദോ **സരദമ്ബുദോ,** ഥുല്ലനതമഹന്തഭാവസാമഞ്ഞേന സരദമ്ബുദേന സങ്കാസോ **സരദമ്ബുദസങ്കാസോ,** തസ്മിം. സമ്മാ ഉസ്സിതോ ഉഗ്ഗതോതി **സമുസ്സിതോ,** തസ്മിം. ഓലോകേന്താനം, വസന്താനഞ്ച പസാദം ചിത്തസ്സ തോസം ജനേതീതി **പസാദജനനം,** തസ്മിം. എത്താവതാ വിനയവിനിച്ഛയകഥായ പവത്തിതദേസം ദസ്സേതി, **"വസതാ മയാ"**തി കത്താരം.

ദേവദത്തചിഞ്ചമാണവികാദീഹി കതാപരാധസ്സ, സീതുണ്ഹാദിപരിസ്സയസ്സ ച സഹനതോ, സസന്താനഗതകിലേസാദീനം ഹനനതോ ച സീഹോ വിയാതി **സീഹോ,** ബുദ്ധോ ച സോ സീഹോ ചാതി **ബുദ്ധസീഹോ**. സേട്ഠപരിയായോ വാ **സീഹ**-സദ്ദോ, ബുദ്ധസേട്ഠോതി അത്ഥോ. **വുത്തസ്സാ**തി ദേസിതസ്സ. **വിനയസ്സ** വിനയപിടകസ്സ. **വിനിച്ഛയോ**തി പാഠാഗതോ ചേവ അട്ഠകഥാഗതോ ച ആചരിയപരമ്പരാഭതോ ച വിനിച്ഛയോ. **ബുദ്ധസീഹ**ന്തി എവംനാമകം മഹാഥേരം. **സമുദ്ദിസ്സാ**തി ഉദ്ദിസിത്വാ, തേന കതആയാചനം പടിച്ചാതി വുത്തം ഹോതി. ഇമിനാ ബാഹിരനിമിത്തം ദസ്സിതം.

അയം വിനിച്ഛയോ മമ സദ്ധിവിഹാരികം ബുദ്ധസീഹം സമുദ്ദിസ്സ ഭിക്ഖൂനം ഹിതത്ഥായ സമാസതോ വര**പാസാദേ** വസതാ മയാ കതോതി യോജനാ.

കിമത്ഥായാതി ആഹ **"വിനയസ്സാവബോധത്ഥം, സുഖേനേവാചിരേന ചാ"**തി, അനുപാദിസേസേന നിബ്ബാനപരിയന്താനിസംസസ്സ വിനയപിടകസ്സ പകരണസ്സ ഗന്ഥവസേന സമാസേത്വാ അത്ഥവസേന സുട്ഠു വിനിച്ഛിതത്താ സുഖേന ചേവ അചിരേന ച അവബോധനത്ഥന്തി വുത്തം ഹോതി. **ഭിക്ഖൂന**ന്തി പധാനനിദസ്സനം, എകസേസനിദ്ദേസോ വാ ഹേട്ഠാ -

> "ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീനഞ്ച ഹിതത്ഥായ സമാഹിതോ. പവക്ഖാമീ"തി (വി○ വി○ ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ ൨) -

ആരദ്ധത്താ. ഇമിനാ പയോജനം ദസ്സിതം.

൩൧൭൭൦. എവം ദേസകത്തുനിമിത്തപയോജനാനി ദസ്സേത്വാ കാലനിയമം ദസ്സേതുമാഹ **"അച്ചുതാ"**തിആദി. വിക്കമനം **വിക്കന്തോ,** വിക്കമോതി അത്ഥോ. അച്ചുതം കേനചി അനഭിഭൂതം, തഞ്ച തം വിക്കന്തഞ്ചാതി **അച്ചുതവിക്കന്തം,** അച്ചുതസ്സ നാരായനസ്സ വിയ അച്ചുതവിക്കന്തം എതസ്സാതി **അച്ചുതച്ചുതവിക്കന്തോ**. കോ സോ? രാജാ, തസ്മിം. കലമ്ഭകുലം നന്ദയതീതി **കലമ്ഭകുലനന്ദനോ,** തസ്മിം. ഇമിനാ തസ്സ കുലവംസോ നിദസ്സിതോ. കലമ്ഭകുലവംസജാതേ അച്ചുതച്ചുതവിക്കന്തനാമേ

ചോളരാജിനി **മഹിം** ചോളരട്ഠം **സമനുസാസന്തേ** സമ്മാ അനുസാസന്തേ സതി തസ്മിം ചോളരാജിനി രജ്ജം കാരേന്തേ സതി അയം വിനിച്ഛയോ മയാ ആരദ്ധോ ചേവ സമാപിതോ ചാതി. ഇമിനാ കാലം നിദസ്സേതി.

നഫവ്വം. ഇദാനി ഇമം വിനയവിനിച്ഛയപ്പകരണം കരോന്തേന അത്തനോ പുഞ്ഞസമ്പദം സകലലോകഹിതത്ഥായ പരിണാമേന്തോ ആഹ **"യഥാ"**തിആദി. **അയം** വിനയവിനിച്ഛയോ അന്തരായം വിനാ യഥാ **സിദ്ധിം** നിപ്ഫത്തിം പത്തോ, തഥാ സത്താനം **ധമ്മസംയുതാ** കുസലനിസ്സിതാ **സങ്കപ്പാ** ചിത്തുപ്പാദാ, അധിപ്പേതത്ഥാ വാ സബ്ബേ അന്തരായം വിനാ **സിജ്ഝന്തു** നിപ്പജ്ജന്തൂതി യോജനാ.

നഫവ്വഫ. തേനേവ പുഞ്ഞപ്ഫലഭാവേന സകലലോകഹിതേകഹേതുനോ ഭഗവതോ സാസനസ്സ ചിരട്ഠിതിമാസീസന്തോ ആഹ **"യാവ തിട്ഠതീ"**തിആദി. **"മന്ദാരോ"**തി വുച്ചതി സീതസിനിദ്ധഏകപബ്ബതരാജാ. **കം** വുച്ചതി ഉദകം, തേന ദാരിതോ നിഗ്ഗമപ്പദേസോ **"കന്ദരോ"**തി വുച്ചതി. സീതസിനിദ്ധവിപുലപുലിനതലേഹി, സന്ദമാനസാതസീതലപസന്നസലിലേഹി, കീളമാനനാനപ്പകാരമച്ഛഗുമ്ബേഹി, ഉഭയതീരപുപ്ഫഫലപല്ലവാലങ്കതതരുലതാവനേഹി, കൂജമാനസുകസാലികകോകിലമയൂരഹംസാദിസകുന്താഭിരുതേഹി, തത്ഥ തത്ഥ പരിഭമന്തഭമരാമവജ്ജാഹി ച ചാരു മനുഞ്ഞാ കന്ദരാ ഏതസ്സാതി **ചാരുകന്ദരോ. കലി** വുച്ചതി അപരാധോ, തം സാസതി ഹിംസതി അപനേതീതി **കലിസാസനം. "കലുസാസന"**ന്തി വാ പാഠോ. **കലുസം** വുച്ചതി പാപം, തം അസതി വിക്ഖിപതി ദൂരമുസ്സാരയതീതി **കലുസാസനം,** പരിയത്തിപടിപത്തിപടിവേധസങ്ഖാതം തിവിധസാസനം.

നഫവ്വവ. ഏവം ഓകസ്സ ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികപരമത്ഥഹിതസാധകസ്സ സാസനസ്സ ചിരട്ഠിതിം പത്ഥേത്വാ തേനേവ പുഞ്ഞകമ്മാനുഭാവേന ലോകസ്സ ദിട്ഠധമ്മികത്ഥഹേതുമാസീസന്തോ ആഹ **"കാലേ"**തിആദി. **കാലേതി** സസ്സസമിദ്ധീനം അനുരൂപേ കാലേ. **സമ്മാ പവസ്സന്തൂ**തി അവുട്ഠിഅതിവുട്ഠിദോസരഹിതാ യഥാ സസ്സാദീനി സമ്പജ്ജന്തി, തഥാ **വസ്സം** വുട്ഠിധാരം പവസ്സന്തൂതി അത്ഥോ. **വസ്സവലാഹകാ**തി വസ്സവലാഹകാധിട്ഠിതാ പജ്ജുന്നദേവപുത്താ. **മഹീപാലാ**തി രാജാനോ. **ധമ്മതോ**തി ദസരാജധമ്മതോ. **സകലം മഹി**ന്തി പഥവിനിസ്സിതസബ്ബജനകായം.

നഫവ്വന. ഏവം സബ്ബലോകസ്സ ലോകിയലോകുത്തരസമ്പത്തിസാധനത്ഥായ അത്തനോ പുഞ്ഞപരിണാമം കത്വാ ഇദാനി വിദിതലോകുത്തരസമ്പത്തിനിപ്ഫാദനവസേനേവ പുഞ്ഞപരിണാമം കരോന്തോ ആഹ **"ഇമ"**ന്തിആദി. ഇമിനാ അത്തനോ വിരചിതം പച്ചക്ഖം വിനിച്ഛയമാഹ. **സാരഭൂത**ന്തി സീലസാരാദിതിവിധസിക്ഖാസാരസ്സ പകാസനതോ ഹത്ഥസാരമിവ ഭൂതം. **ഹിത**ന്തി തദത്ഥേ പടിപജ്ജന്താനം അനുപാദിസേസനിബ്ബാനാവസാനസ്സ ഹിതസ്സ ആവഹനതോ, സംസാരദുക്ഖസ്സ ച വൂപസമനതോ അമതോസധം വിയ ഹിതം. **അത്ഥയുത്ത**ന്തി ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികപരമത്ഥാനം വിനയനാദീഹി യുത്തത്താ അത്ഥയുത്തം. **കരോന്തേനാ**തി രചയന്തേന മയാ. **യം പുഞ്ഞം പത്ത**ന്തി കാരകം പുനാതീതി പുഞ്ഞം, പുജ്ജഭവഫലനിപ്ഫാദനതോ വാ **"പുഞ്ഞ"**ന്തി സങ്ഖം ഗതം യം കുസലകമ്മം അപരിമേയ്യഭവപരിയന്തം പസുതം അധിഗതം. **തേന** പുഞ്ഞേന ഹേതുഭൂതേന. **അയം ലോകോ**തി അയം സകലോപി സത്തലോകോ. **മുനിന്ദപ്പയാത**ന്തി മുനിന്ദേന സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന സമ്പത്തം. **വീതസോക**ന്തി വിഗതസോകം. സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സഉപായാസാദീഹി വിഗതത്താ, തേസം നിക്കമനനിമിത്തത്താ ച അപഗതസോകാദിസംസാരദുക്ഖം. **സിവം പുരം** നിബ്ബാനപുരം **പാപുണാതു** സച്ഛികരോതു, കിലേസപരിനിബ്ബാനേന, അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ ച പരിനിബ്ബാതൂതി വുത്തം ഹോതി.

ഇതി തമ്ബപണ്ണിയേനാതിആദി പകരണകാരകസ്സ പഭവസുദ്ധിബാഹുസച്ചാദിഗുണമുഖേന പകരണേ ഗാരവം ജനേതുകാമേന ഏതസ്സ സിസ്സേന ഠപിതം വാക്യം.

തത്ഥ **തമ്ബപണ്ണിയേനാ**തി തമ്ബപണ്ണിമ്ഹി ജാതോ, തത്ഥ വിദിതോ, തതോ ആഗതോതി വാ **തമ്ബപണ്ണിയോ,** തേന. ബ്യാകരണമവേച്ച അധീതവാതി **വേയ്യാകരണോ,** പരമോ ച ഉത്തമോ ച സോ വേയ്യാകരണോ ചാതി **പരമവേയ്യാകരണോ,** തേന. തീണി പിടകാനി സമാഹടാനി, തിണ്ണം പിടകാനം സമാഹാരോ വാ **തിപിടകം,** നീയന്തി ബുജ്ഝീയന്തി സേയ്യത്ഥികേഹീതി **നയാ,** നയന്തി വാ ഏതേഹി ലോകിയലോകുത്തരസമ്പത്തിം വിസേസേനാതി **നയാ,** പാളിനയഅത്ഥനയഏകത്തനയാദയോവ, തിപിടകേ ആഗതാ നയാ **തിപിടകനയാ,** വിധാനം പസാസനം, പവത്തനം വാ **വിധി,** തിപിടകനയാനം വിധി **തിപിടകനയവിധി,** തിപിടകനയവിധിമ്ഹി കുസലോ **തിപിടകനയവിധികുസലോ,** തേന.

പരമാ ച തേ കവിജനാ ചാതി **പരമകവിജനാ,** പരമകവിജനാനം ഹദയാനി **പരമകവിജനഹദയാനി,** പദുമാനം വനാനി **പദുമവനാനി,** പരമകവിജനഹദയാനി ച താനി പദുമവനാനി ചാതി **പരമകവിജനഹദയപദുമവനാനി,** തേസം വികസനം ബോധം സൂരിയോ വിയ കരോതീതി **പരമകവിജനഹദയപദുമവനവികസനകരോ,** തേന. കവീ ച തേ വരാ ചാതി **കവിവരാ,** കവീനം വരാതി വാ **കവിവരാ,** കവിവരാനം വസഭോ ഉത്തമോ **കവിവരവസഭോ,** തേന, കവിരാജരാജേനാതി അത്ഥോ.

പരമാ ച സാ രതി ചാതി **പരമരതി,** പരമരതിം കരോന്തീതി **പരമരതികരാനി,** വരാനി ച താനി മധുരാനി ചാതി **വരമധുരാനി,** വരമധുരാനി ച താനി വചനാനി ചാതി **വരമധുരവചനാനി,** പരമരതികരാനി ച താനി വരമധുരവചനാനി ചാതി **പരമരതികരവരമധുരവചനാനി,** ഉഗ്ഗിരണം കഥനം **ഉഗ്ഗാരോ,** പരമരതികരവരമധുരവചനാനം ഉഗ്ഗാരോ ഏതസ്സാതി **പരമ…പേ॰… വചനുഗ്ഗാരോ,** തേന. ഉരഗപുരം പരമപവേണിഗാമോ അസ്സ നിവാസോതി **ഉരഗപുരോ,** തേന. **ബുദ്ധദത്തേനാ**തി ഏവംനാമകേന ഥേരേന, ആചരിയബുദ്ധദത്തത്ഥേരേനാതി അത്ഥോ. അയം വിനയവിനിച്ഛയോ രചിതോതി സമ്ബന്ധോ.

നിട്ഠിതാ ചായം വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനീ നാമ

വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനാ.

വിനയവിനിച്ഛയ-ടീകാ സമത്താ.

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ഉത്തരവിനിച്ഛയ-ടീകാ

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ

(ക) ദേവാതിദേവം സുഗതം, ദേവബ്ര്ഹ്മിന്ദവന്ദിതം;
ധമ്മഞ്ച വട്ടുപച്ഛേദം, നത്വാ വട്ടാതിതം ഗണം.

(ഖ) വന്ദനാമയപുഞ്ഞേന, കമ്മേന രതനത്തയേ;
ഛേത്വാ ഉപദ്ദവേ സബ്ബേ, ആരഭിസ്സം സമാഹിതോ.

(ഗ) ഥേരേന **ബുദ്ധദത്തേന,** രചിതസ്സ സമാസതോ;
സംവണ്ണനമസംകിണ്ണം, ഉത്തരസ്സ യഥാബലം.

ഏ. അഥായമാചരിയോ അത്തനോ വിരചിതേ വിനയേ തസ്സുപനിസ്സയേ വിനയപിടകേ ച ഭിക്ഖൂനം നാനപ്പകാരകോസല്ലജനനത്ഥം പരിവാരട്ഠകഥായഞ്ച ആഗതവിനിച്ഛയം സങ്ഗഹേത്വാ ഉത്തരപകരണം വണ്ണയിതുകാമോ പഠമം താവ അന്തരായനിവാരണേന യഥാധിപ്പേതസാധനത്ഥം രതനത്തയം വന്ദന്തോ ആഹ **"സബ്ബസത്തുത്തമ"**ന്തിആദി.

പകരണാരമ്ഭേ രതനത്തയവന്ദനാപയോജനം തത്ഥ തത്ഥാചരിയേഹി ബഹുധാ പപഞ്ചിതം, അമ്ഹേഹി ച വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനായം സമാസതോ ദസ്സിതന്തി ന തം ഇധ വണ്ണയിസ്സാമ. പകരണാഭിധേയ്യ കരണപ്പകാരപയോജനാനിപി തത്ഥ ദസ്സിതനയാനുസാരേന ഇധാപി വേദിതബ്ബാനി. സമ്ബന്ധാദിദസ്സനമുഖേന അനുത്താനപദവണ്ണനമേവേത്ഥ കരിസ്സാമി.

ജിനം, ധമ്മഞ്ച, ഗണഞ്ച വന്ദിത്വാ ഉത്തരം ദാനി കരിസ്സാമീതി സമ്ബന്ധോ. കിംവിസിട്ഠം ജിനം, ധമ്മം, ഗണഞ്ച വന്ദിത്വാതി ആഹ **"സബ്ബസത്തുത്തമ"**ന്തിആദി. തത്ഥ **സബ്ബസത്തുത്തമ**ന്തി പഞ്ചസു കാമഗുണേസു സത്താ ആസത്താ വിസത്താ ലഗ്ഗിതാതി **സത്താ,** പരമത്ഥതോ സത്തപഞ്ഞത്തിയാ ഉപാദാനഭൂതാ ഉപാദാനക്ഖന്ധാ വോഹാരതോ ഖന്ധസന്തതിം ഉപാദായ പഞ്ഞത്താ സമ്മുതി ''സത്താ''തി വുച്ചന്തി. തേ പന കാമാവചരാദിഭൂമിവസേന, നിരയാദിപദേസവസേന, അഹേതുകാദിപടിസന്ധിവസേനാതി ഏവമാദീഹി അനന്തപഭേദാ. തേസു ഖീണാസവാനം യഥാവുത്തനിബ്ബചനത്ഥേന സത്തവോഹാരോ ന ലബ്ഭതി. തഥാപി തേ ഭൂതപുബ്ബഗതിയാ വാ തംസദിസത്താ വാ ''സത്താ''തി വുച്ചന്തി. സബ്ബേ ച തേ സത്താ ചാ തി **സബ്ബസത്താ**. ഉദ്ധടതമത്താ, ഉഗ്ഗതതമത്താ, സേട്ഠത്താ ച **ഉത്തമോ,** സബ്ബസത്താനം ലോകിയലോകുത്തരേഹി രൂപാരൂപഗുണേഹി ഉത്തമോ, സബ്ബസത്തേസു വാ ഉത്തമോ പവരോ സേട്ഠോതി **സബ്ബസത്തുത്തമോ. "ജിന"**ന്തി ഏതസ്സ വിസേസനം.

പുനപി കിംവിസിട്ഠന്തി ആഹ **"ധീര"**ന്തി. **ധീ** വുച്ചതി പഞ്ഞാ, തായ ഈരതി വത്തതീതി **ധീരോ,** തം. താദിഭാവേന ഇന്ദഖീലസിനേരുആദയോ വിയ അട്ഠലോകധമ്മസങ്ഖാതേന ഭുസവാതേന അകമ്പിയട്ഠേന, ചതുവേസാരജ്ജവസേന സദേവകേ ലോകേ കേനചി അകമ്പനീയട്ഠേന ച **ധീരം,** ധിതിസമ്പന്നന്തി അത്ഥോ. ഇദമ്പി തസ്സേവ വിസേസനം.

വന്ദിത്വാതി കായവചീമനോദ്വാരേഹി അഭിവാദേത്വാതി അത്ഥോ, യഥാഭുച്ചഗുണസംകിത്തനേന ഥോമേത്വാ. **സിരസാ**തി ഭത്തിഭാവനതുത്തമങ്ഗേന

കരണഭൂതേന. ഇമിനാ വിസേസതോ കായപണാമോ ദസ്സിതോ, ഗുണസംകിത്തനേന വചീപണാമോ, ഉഭയപണാമേഹി നാനന്തരിയകതായ മനോപണാമോപി ദസ്സിതോ ച ഹോതി.

ജിനന്തി ദേവപുത്തകിലേസാഭിസങ്ഖാരമച്ചുഖന്ധമാരസങ്ഖാതേ പഞ്ചവിധേ മാരേ ബലവിധമനസമഉച്ഛേദപഹാനസഹായവേകല്ലനിദാനോപച്ഛേദവിസയാതിക്കമവസേന പഞ്ചഹി ആകാരേഹി ജിതവാതി **ജിനോ,** തം.

"ധമ്മ"ന്തി ഏതസ്സ നിബ്ബചനാദിവസേന അത്ഥവിനിച്ഛയോ ഹേട്ഠാ ദസ്സിതോവ. **അധമ്മവിദ്ധംസ**ന്തി ധമ്മസങ്ഖാതസ്സ കുസലസ്സ പടിപക്ഖത്താ **അധമ്മോ** വുച്ചതി അകുസലധമ്മോ, തം അകുസലസങ്ഖാതം അധമ്മം വിദ്ധംസേതി വിനാസേതി പജഹതി തദങ്ഗവിക്ഖമ്ഭനസമുച്ഛേദപടിപ്പസ്സദ്ധിനിസ്സരണപ്പഹാനേനാതി **അധമ്മവിദ്ധംസോ,** സപരിയത്തികോ നവലോകുത്തരോ ധമ്മോ. പരിയത്തി ഹി പഞ്ചന്നം പഹാനാനം മൂലകാരണത്താ ഫലൂപചാരേന തഥാ വുച്ചതി, തം അധമ്മവിദ്ധംസം. "ധമ്മ"ന്തി ഏതസ്സ വിസേസനം.

ഗണന്തി അട്ഠന്നം അരിയപുഗ്ഗലാനം സമൂഹം, സങ്ഘന്തി അത്ഥോ. **അങ്ഗണനാസന**ന്തി അത്തനോ നിസ്സയം അങ്ഗന്തി മഥേന്തീതി **അങ്ഗണാ,** കിലേസാ രാഗദോസമോഹാ, തേ അങ്ഗണേ നാസേതി യഥായോഗം തദങ്ഗവിക്ഖമ്ഭനസമുച്ഛേദപടിപ്പസ്സദ്ധിനിസ്സരണപ്പഹാനേഹി പജഹതീതി **അങ്ഗണനാസനോ,** തം. "ഗണ"ന്തി ഏതസ്സ വിസേസനം.

൨. മയാ വിനയസ്സ യോ സാരോ വിനിച്ഛയോ രചിതോ, **തസ്സ** വിനിച്ഛയസ്സാതി യോജനാ. നത്ഥി തസ്സ ഉത്തരോതി **അനുത്തരോ,** സബ്ബേസു വിനിച്ഛയേസു, സബ്ബേസം വാ വിനിച്ഛയാനം അനുത്തരോ ഉത്തമോ വിനിച്ഛയോതി **സബ്ബാനുത്തരോ,** തം. **ഉത്തരം** പകരണം ഇദാനി കരിസ്സാമീതി യോജനാ.

൩. ഭണതോതി ഭണന്തസ്സ പഗുണം വാചുഗ്ഗതം കരോന്തസ്സ. **പഠതോ**തി പഠന്തസ്സ വാചുഗ്ഗതം സജ്ഝായന്തസ്സ. **പയുഞ്ജതോ**തി തത്ഥ പകാരേന യുഞ്ജന്തസ്സ, തം അഞ്ഞേസം വാചേന്തസ്സ വാ. **സുണതോ**തി പരേഹി വുച്ചമാനം സുണന്തസ്സ. **ചിന്തയതോ**തി യഥാസുതം അത്ഥതോ, സദ്ദതോ ച ചിന്തേന്തസ്സ. "അബുദ്ധസ്സ ബുദ്ധിവഡ്ഢന"ന്തി വത്തബ്ബേ ഗാഥാബന്ധവസേന വിഭത്തിലോപോ. **അബുദ്ധസ്സ** ബാലസ്സ വിനയേ അപ്പകതഞ്ഞുനോ ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനിജനസ്സ. **ബുദ്ധിവഡ്ഢനം** വിനയവിനിച്ഛയേ പഞ്ഞാവുദ്ധിനിപ്ഫാദകം. അഥ വാ **ബുദ്ധസ്സ** വിനിച്ഛയേ കതപരിചയത്താ പഞ്ഞവതോ ജനസ്സ **ബുദ്ധിവഡ്ഢനം** ബുദ്ധിയാ പഞ്ഞായ തിക്ഖവിസദഭാവാപാദനേന ഭിയ്യോഭാവസാധകം. **പരമം** ഉത്തമം **ഉത്തരം** നാമ പകരണം **വദതോ** കഥേന്തസ്സ **മേ** മമ സന്തികാ **നിരതാ** വിനിച്ഛയേ, തീസു സിക്ഖാസു വാ വിസേസേന രതാ **നിബോധഥ** ജാനാഥ സുതമയഞാണം അഭിനിപ്ഫാദേഥാതി സോതുജനം സവനേ നിയോജേതി.

മഹാവിഭങ്ഗസങ്ഗഹകഥാവണ്ണനാ

൪. ഏവം സോതുജനം സവനേ നിയോജേത്വാ യഥാപടിഞ്ഞാതം ഉത്തരവിനിച്ഛയം ദസ്സേതുമാഹ **“മേഥുന”**ന്തിആദി. **“കതി ആപത്തിയോ”**തി അയം ദിട്ഠസംസന്ദനാ, അദിട്ഠജോതനാ, വിമതിച്ഛേദനാ, അനുമതി, കഥേതുകമ്യതാപുച്ഛാതി പഞ്ചന്നം പുച്ഛാനം കഥേതുകമ്യതാപുച്ഛാ. **തിസ്സോ ആപത്തിയോ ഫുസേ**തി തസ്സാ സങ്ഖേപതോ വിസ്സജ്ജനം.

൫. ഏവം ഗണനാവസേന ദസ്സിതാനം **“ഭവേ”**തിആദി സരൂപതോ ദസ്സനം. **ഖേത്തേ**തി തിണ്ണം മഗ്ഗാനം അഞ്ഞതരസ്മിം അല്ലോകാസേ തിലബീജമത്തേപി പദേസേ. മേഥുനം പടിസേവന്തസ്സ പാരാജികം ഭവേതി സമ്ബന്ധോ. ‘‘ഥുല്ലച്ചയ’’ന്തി വുത്തന്തി യോജനാ. **“യേഭുയ്യക്ഖായിതേ”**തി ഇദം നിദസ്സനമത്തം, ഉപഡ്ഢക്ഖായിതേപി ഥുല്ലച്ചയസ്സ ഹേട്ഠാ വുത്തത്താ. വട്ടകതേ മുഖേ അഫുസന്തം അങ്ഗജാതം പവേസേന്തസ്സ ദുക്കടം വുത്തന്തി യോജനാ.

൬. **“അദിന്നം ആദിയന്തോ”**തിആദയോപി വുത്തനയായേവ.

൭. **പഞ്ചമാസഗ്ഘനേ വാപീ**തി പോരാണകസ്സ നീലകഹാപണസ്സ ചതുത്ഥഭാഗസങ്ഖാതേ പഞ്ചമാസേ, തദഗ്ഘനകേ വാ. **അധികേ വാ**തി അതിരേകപഞ്ചമാസകേ വാ തദഗ്ഘനകേ വാ. അദിന്നേ പഞ്ചവീസതിയാ അവഹാരാനം അഞ്ഞതരേന അവഹടേ പരാജയോ ഹോതീതി അത്ഥോ. മാസേ വാ ഊനമാസേ വാ തദഗ്ഘനകേ വാ ദുക്കടം. **തതോ മജ്ഝേ**തി പഞ്ചമാസകതോ മജ്ഝേ. പഞ്ച മാസാ സമാഹടാ, പഞ്ചന്നം മാസാനം സമാഹാരോതി വാ **പഞ്ചമാസം,** പഞ്ചമാസം അഗ്ഘതീതി **പഞ്ചമാസഗ്ഘനം,** പഞ്ചമാസഞ്ച പഞ്ചമാസഗ്ഘനഞ്ച **പഞ്ചമാസഗ്ഘനം,** ഏകദേസസരൂപേകസേസോയം, തസ്മിം. **മാസേ വാ**തി ഏത്ഥാപി മാസോ ച മാസഗ്ഘനകഞ്ച മാസമാസഗ്ഘനകോതി വത്തബ്ബേ ‘‘മാസേ’’തി ഏകദേസസരൂപേകസേസോ, ഉത്തരപദലോപോ ച ദട്ഠബ്ബോ.

‘‘പഞ്ചമാസഗ്ഘനേ’’തി സാമഞ്ഞേന വുത്തേപി പോരാണകസ്സ നീലകഹാപണസ്സേവ ചതുത്ഥഭാഗവസേന പഞ്ചമാസനിയമോ കാതബ്ബോ. തഥാ ഹി ഭഗവതാ ദുതിയപാരാജികം പഞ്ഞാപേന്തേന ഭിക്ഖൂസു പബ്ബജിതം പുരാണവോഹാരികമഹാമത്തം ഭിക്ഖും ‘‘കിത്തകേന വത്ഥുനാ രാജാ മാഗധോ സേനിയോ ബിമ്ബിസാരോ ചോരം ഗഹേത്വാ ഹനതി വാ ബന്ധതി വാ പബ്ബാജേതി വാ’’തി പുച്ഛിത്വാ തേന ‘‘പാദേന വാ പാദാരഹേന വാ’’തി വുത്തേ തേനേവ പമാണേന അദിന്നം ആദിയന്തസ്സ പഞ്ഞത്തം. **അട്ഠകഥായഞ്ച** -

> ‘‘പഞ്ചമാസകോ പാദോതി പാളിം ഉല്ലിങ്ഗിത്വാ ‘തദാ രാജഗഹേ വീസതിമാസകോ കഹാപണോ ഹോതി, തസ്മാ പഞ്ചമാസകോ പാദോ’. ഏതേന ലക്ഖണേന സബ്ബജനപദേസു കഹാപണസ്സ ചതുത്ഥോ ഭാഗോ ‘പാദോ’തി വേദിതബ്ബോ. സോ ച ഖോ പോരാണകസ്സ നീലകഹാപണസ്സ വസേന, ന ഇതരേസം ദുദ്രദാമകാദീനം. തേന ഹി പാദേന അതീതാ ബുദ്ധാപി പാരാജികം പഞ്ഞപേസും, അനാഗതാപി പഞ്ഞപേസ്സന്തി. സബ്ബബുദ്ധാനഞ്ഹി പാരാജികവത്ഥുമ്ഹി വാ പാരാജികേ വാ നാനത്തം

നത്ഥി, ഇമാനേവ ചത്താരി പാരാജികവത്ഥൂനി, ഇമാനേവ ചത്താരി പാരാജികാനി, ഇതോ ഊനം വാ അതിരേകം വാ നത്ഥി. തസ്മാ ഭഗവാപി ധനിയം വിഗരഹിത്വാ പാദേനേവ ദുതിയപാരാജികം പഞ്ഞപേന്തോ 'യോ പന ഭിക്ഖു അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാത'ന്തിആദിമാഹാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൮൮) വുത്തം.

സാരത്ഥദീപനിയഞ്ച -

"ചതുത്ഥോ ഭാഗോ പാദോതി വേദിതബ്ബോതി ഇമിനാവ സബ്ബജനപദേസു കഹാപണസ്സേവ വീസതിമോ ഭാഗോമാസകോതി ഇദഞ്ച വുത്തമേവ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. പോരാണസത്ഥാനുരൂപം ലക്ഖണസമ്പന്നാ ഉപ്പാദിതാ നീലകഹാപണാതി വേദിതബ്ബാ. ദുദ്രദാമേന ഉപ്പാദിതോ ദുദ്രദാമകോ. സോ കിര നീലകഹാപണസ്സ തിഭാഗം അഗ്ഘതീ'തി വത്വാ 'യസ്മിം പദേസേ നീലകഹാപണാ ന സന്തി, തത്ഥാപി നീലകഹാപണവസേനേവ പരിച്ഛേദോ കാതബ്ബോ. കഥം? നീലകഹാപണാനം വളഞ്ജനട്ഠാനേ ച അവളഞ്ജനട്ഠാനേ ച സമാനഅഗ്ഘവസേന പവത്തമാനം ഭണ്ഡം നീലകഹാപണേന സമാനഗ്ഘം ഗഹേത്വാ തസ്സ ചതുത്ഥഭാഗഗ്ഘനകം നീലകഹാപണസ്സ പാദഗ്ഘനകന്തി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ വിനിച്ഛയോ കാതബ്ബോ"തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൮൮) അയമത്ഥോവ വുത്തോ.

ഏത്ഥ **കഹാപണം** നാമ കരോന്താ സുവണ്ണേനപി കരോന്തി രജതേനപി തമ്ബേനപി സുവണ്ണരജതതമ്ബമിസ്സകേനപി . തേസു കതരം കഹാപണം നീലകഹാപണന്തി? **കേചി** താവ "സുവണ്ണകഹാപണ"ന്തി. **കേചി** "മിസ്സകകഹാപണ"ന്തി. തത്ഥ "സുവണ്ണകഹാപണ"ന്തി വദന്താനം അയമധിപ്പായോ - പാരാജികവത്ഥുനാ പാദേന സബ്ബത്ഥ ഏകലക്ഖണേന ഭവിതബ്ബം, കാലദേസപരിഭോഗാദിവസേന അഗ്ഘനാനത്തം പാദസ്സേവ ഭവിതബ്ബം. ഭഗവതാ ഹി ധമ്മികരാജൂഹി ഹനനബന്ധനപബ്ബാജനാനുരൂപേനേവ അദിന്നാദാനേ പാരാജികം പഞ്ഞത്തം, ന ഇതരഥാ. തസ്മാ ഏസാ സബ്ബദാ സബ്ബത്ഥ അബ്യഭിചാരീതി സുവണ്ണമയസ്സ കഹാപണസ്സ ചതുത്ഥേന പാദേന ഭവിതബ്ബന്തി.

"മിസ്സകകഹാപണ"ന്തി വദന്താനം പന അയമധിപ്പായോ -

അട്ഠകഥായം -

"തദാ രാജഗഹേ വീസതിമാസകോ കഹാപണോ ഹോതി, തസ്മാ പഞ്ചമാസകോ പാദോ. ഏതേന ലക്ഖണേന സബ്ബജനപദേസു കഹാപണസ്സ ചതുത്ഥോ ഭാഗോ 'പാദോ'തി വേദിതബ്ബോ. സോ ച ഖോ പോരാണകസ്സ നീലകഹാപണസ്സ വസേന, ന ഇതരേസം ദുദ്രദാമകാദീന"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൮൮) -

വുത്തത്താ, **സാരത്ഥദീപനിയഞ്ച** -

"പോരാണസത്ഥാനുരൂപം ലക്ഖണസമ്പന്നാ ഉപ്പാദിതാ നീലകഹാപണാതി വേദിതബ്ബാ"തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൮൮) -

വുത്തത്താ ച ''വിനയവിനിച്ഛയം പത്വാ ഗരുകേ ഠാതബ്ബ''ന്തി വചനതോ ച മിസ്സകകഹാപണോയേവ നീലകഹാപണോ. തഥേവ ഹി പോരാണസത്ഥവിഹിതം ലക്ഖണം ദിസ്സതി. കഥം? പഞ്ച മാസാ സുവണ്ണസ്സ, തഥാ രജതസ്സ, ദസ മാസാ തമ്ബസ്സാതി ഏതേ വീസതി മാസേ മിസ്സേത്വാ ബന്ധനത്ഥായ വീഹിമത്തം ലോഹം പക്ഖിപിത്വാ അക്ഖരാനി ച ഹത്ഥിആദീനമഞ്ഞതരഞ്ച രൂപം ദസ്സേത്വാ കതോ നിദ്ദോസത്താ നീലകഹാപണോ നാമ ഹോതീതി.

സിക്ഖാഭാജനവിനിച്ഛയേ ച കേസുചി പോത്ഥകേസു ''പാദോ നാമ പഞ്ച മാസാ സുവണ്ണസ്സാ''തി പുരിമപക്ഖവാദീനം മതേന പാഠോ ലിഖിതോ. കേസുചി പോത്ഥകേസു ദുതിയപക്ഖവാദീനം മതേന ''പഞ്ച മാസാ ഹിരഞ്ഞസ്സാ''തി പാഠോ ലിഖിതോ. സീഹളഭാസായ പോരാണകേഹി ലിഖിതായ **സാമണേരസിക്ഖായ** പന -

> ''പോരാണകസ്സ നീലകഹാപണസ്സാതി വുത്ത**അട്ഠകഥാ**വചനസ്സ, പോരാണകേ രതനസുത്താഭിധാനകസുത്തേ വുത്തകഹാപണലക്ഖണസ്സ ച അനുരൂപതോ 'സുവണ്ണരജതതമ്ബാനി മിസ്സേത്വാ ഉട്ഠാപേത്വാ കതകഹാപണം കഹാപണം നാമാ'തി ച 'സാമണേരാനമുപസമ്പന്നാനഞ്ച അദിന്നാദാനപാരാജികവത്ഥുമ്ഹി കോ വിസേസോ'തി പുച്ഛം കത്വാ 'സാമണേരാനം ദസികസുത്തേനാപി പാരാജികോ ഹോതി, ഉപസമ്പന്നാനം പന സുവണ്ണസ്സ വീസതിവീഹിമത്തേനാ''തി -

ച വിസേസോ ദസ്സിതോ.

തം പന സുവണ്ണമാസകവസേന അഡ്ഢതിയമാസകം ഹോതി, പഞ്ചമാസകേന ച ഭഗവതാ പാരാജികം പഞ്ഞത്തം. തസ്മാ തസ്സ യഥാവുത്തലക്ഖണസ്സ കഹാപണസ്സ സബ്ബദേസേസു അലബ്ഭമാനത്താ സബ്ബദേസസാധാരണേന തസ്സ മിസ്സകകഹാപണസ്സ പഞ്ചമാസപാദഗ്ഘനകേന സുവണ്ണേനേവ പാരാജികവത്ഥുമ്ഹി നിയമിതേ സബ്ബദേസവാസീനം ഉപകാരായ ഹോതീതി ഏവം സുവണ്ണേനേവ പാരാജികവത്ഥുപരിച്ഛേദോ കതോ. അയമേവ നിയമോ സീഹളാചരിയവാദേഹി സാരോതി ഗഹിതോ. തസ്മാ സിക്ഖാഗരുകേഹി സബ്ബത്ഥ പേസലേഹി വിനയധരേഹി അയമേവ വിനിച്ഛയോ സാരതോ പച്ചേതബ്ബോ. ഹോന്തി ചേത്ഥ -

> ''ഹേമരജതതമ്ബേഹി, സത്ഥേ നിദ്ദിട്ഠലക്ഖണം;
> അഹാപേത്വാ കതോ വീസ-മാസോ നീലകഹാപണോ.
>
> ഹേമപാദം സജ്ഝുപാദം, തമ്ബപാദദ്വയഞ്ഹി സോ;
> മിസ്സേത്വാ രൂപമപ്പേത്വാ, കാതും സത്ഥേസു ദസ്സിതോ.
>
> **'ഏലാ'**തി വുച്ചതേ ദോസോ, നിദ്ദോസത്താ തഥീരിതോ;
> തസ്സ പാദോ സുവണ്ണസ്സ, വീസവീഹഗ്ഘനോ മതോ.
>
> യസ്മിം പന പദേസേ സോ, ന വത്തതി കഹാപണോ;
> വീസസോവണ്ണവീഹഗ്ഘം, തപ്പാദഗ്ഘന്തി വേദിയം.
>
> വീസസോവണ്ണവീഹഗ്ഘം, ഥേനേന്തോ ഭിക്ഖവോ തതോ;

ചവന്തി സാമഞ്ഞഗുണാ, ഇച്ചാഹു വിനയഞ്ഞുനോ''തി.

൯. **ഓപാതന്തി** ആവാടം. ദുക്ഖേ ജാതേതി യോജനാ.

൧൦. **ഉത്തരിം ധമ്മ**ന്തി ഏത്ഥ ''ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മ''ന്തി വത്തബ്ബേ നിരുത്തിനയേന മജ്ഝപദലോപം, നിഗ്ഗഹീതാഗമഞ്ച കത്വാ ''ഉത്തരിം ധമ്മ''ന്തി വുത്തം. ഉത്തരിമനുസ്സാനം ഝായീനഞ്ചേവ അരിയാനഞ്ച ധമ്മം **ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം. അത്തുപനായിക**ന്തി അത്തനി തം ഉപനേതി ''മയി അത്ഥീ''തി സമുദാചരന്തോ, അത്താനം വാ തത്ഥ ഉപനേതി ''അഹം ഏത്ഥ സന്ദിസ്സാമീ''തി സമുദാചരന്തോതി അത്തുപനായികോ, തം അത്തുപനായികം, ഏവം കത്വാ വദന്തോതി സമ്ബന്ധോ.

൧൧. **പരിയായേ**തി ''യോ തേ വിഹാരേ വസതി, സോ ഭിക്ഖു അരഹാ''തിആദിനാ (പരി॰ ൨൭൭) പരിയായഭണനേ. **ഞാതേ**തി യം ഉദ്ദിസ്സ ഭണതി, തസ്മിം വിഞ്ഞുമ്ഹി മനുസ്സജാതികേ അചിരേന ഞാതേ. **നോ ചേ**തി നോ ചേ ജാനാതി.

ഇതി ഉത്തരേ ലീനത്ഥപകാസനിയാ

പാരാജികകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൨. ചേതേതി, ഉപക്കമതി, മുച്ചതി, ഏവം അങ്ഗത്തയേ പുണ്ണേ ഗരുകം വുത്തം. **ദ്വങ്ഗേ** ചേതേതി, ഉപക്കമതി യദി ന മുച്ചതി, ഏവം അങ്ഗദ്വയേ ഥുല്ലച്ചയന്തി യോജനാ. **പയോഗേ**തി പയോജേത്വാ ഉപക്കമിതും അങ്ഗജാതാമസനം, പരസ്സ ആണാപനന്തി ഏവരൂപേ സാഹത്ഥികാണത്തികപയോഗേ.

൧൩. വുത്തനയേനേവ ഉപരൂപരി പഞ്ഹാപുച്ഛനം ഞാതും സക്കാതി തം അവത്തുകാമോ ആഹ **''ഇതോ പട്ഠായാ''**തിആദി. മയമ്പി യദേത്ഥ പുബ്ബേ അവുത്തമനുത്താനത്ഥഞ്ച, തദേവ വണ്ണയിസ്സാമ.

൧൪. **കായേനാ**തി അത്തനോ കായേന. **കായ**ന്തി ഇത്ഥിയാ കായം. ഏസ നയോ ''കായബദ്ധ''ന്തി ഏത്ഥാപി.

൧൫. അത്തനോ **കായേന പടിബദ്ധേന** ഇത്ഥിയാ കായ**പടിബദ്ധേ** ഫുട്ഠേ തു ദുക്കടന്തി യോജനാ.

൧൬. **തിസ്സോ** ആപത്തിയോ സിയുന്തി യോജനാ. **ദ്വിന്നം മഗ്ഗാന**ന്തി വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗാനം.

൧൭. **വണ്ണാദിഭഞ്ഞേ**തി വണ്ണാദിനാ ഭണനേ. കായപടിബദ്ധേ വണ്ണാദിനാ ഭഞ്ഞേ ദുക്കടന്തി യോജനാ.

൧൮. **അത്തകാമചരിയായാ**തി അത്തകാമപാരിചരിയായ.

൧൯. പണ്ഡകസ്സ സന്തികേപി അത്തകാമപാരിചരിയായ വണ്ണം വദതോ **തസ്സ** ഭിക്ഖുനോതി യോജനാ. **തിരച്ഛാനഗതസ്സാപി സന്തികേ**തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ

നയോ.

൨൭. ഇത്ഥിപുരിസാനമന്തരേ **സഞ്ചരിത്തം** സഞ്ചരണഭാവം **സമാപന്നേ** ഭിക്ഖുമ്ഹി **പടിഗ്ഗണ്ഹനവീമംസാപച്ചാഹരണകത്തികേ** സമ്പന്നേ തസ്സ ബുധോ ഗരുകം നിദ്ദിസേതി യോജനാ.

൨൨. **ദ്വങ്ഗസമായോഗേ**തി തീസ്വേതേസു ദ്വിന്നം അങ്ഗാനം യഥാകഥഞ്ചി സമായോഗേ. **അങ്ഗേ സതി പനേകസ്മി**ന്തി തിണ്ണമേകസ്മിം പന അങ്ഗേ സതി.

൨൪. **പയോഗേ**തി "അദേസിതവത്ഥുകം പമാണാതിക്കന്തം കുടിം, അദേസിതവത്ഥുകം മഹല്ലകവിഹാരഞ്ച കാരേസ്സാമീ"തി ഉപകരണത്ഥം അരഞ്ഞഗമനതോ പട്ഠായ സബ്ബപയോഗേ. **ഏകപിണ്ഡേ അനാഗതേ**തി സബ്ബപരിയന്തിമം പിണ്ഡം സന്ധായ വുത്തം.

൨൬. ഇധ **യോ** ഭിക്ഖു അമൂലകേന പാരാജികേന ധമ്മേന അനുദ്ധംസേതീതി യോജനാ.

൨൮. **ഓകാസം ന ച കാരേത്വാ**തി "കരോതു മേ, ആയസ്മാ, ഓകാസം, അഹം തേ വത്തുകാമോ"തി ഏവം തേന ഭിക്ഖുനാ ഓകാസം അകാരാപേത്വാ.

൨൯. **അഞ്ഞഭാഗിയേ**തി അഞ്ഞഭാഗിയപദേന ഉപലക്ഖിതസിക്ഖാപദേ. ഏവം അഞ്ഞത്രപി ഈദിസേസു ഠാനേസു അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

൨൯. "സമനുഭാസനായ ഏവാ"തി പദച്ഛേദോ. **ന പടിനിസ്സജന്തി** അപ്പടിനിസ്സജന്തോ.

൩൦. ഞത്തിയാ ദുക്കടം ആപന്നോ സിയാ, ദ്വീഹി കമ്മവാചാഹി ഥുല്ലതം ആപന്നോ സിയാ, കമ്മവാചായ ഓസാനേ ഗരുകം ആപന്നോ സിയാതി യോജനാ. **"ഥുല്ലത"**ന്തി ഇദം ഥുല്ലച്ചയാപത്തിഉപലക്ഖണവചനം.

൩൧. ചതൂസു യാവതതിയകേസു പഠമേ ആപത്തിപരിച്ഛേദം ദസ്സേത്വാ ഇതരേസം തിണ്ണം തേനപി ഏകപരിച്ഛേദത്താ തത്ഥ വുത്തനയമേവ തേസു അതിദിസന്തോ ആഹ **"ഭേദാനുവത്തകേ"**തിആദി.

ഇതി ഉത്തരേ ലീനത്ഥപകാസനിയാ

സങ്ഘാദിസേസകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൨. **അതിരേകചീവര**ന്തി അനധിട്ഠിതം, അവികപ്പിതം വികപ്പനുപഗപമാണം ചീവരം ലദ്ധാ ദസാഹം അതിക്കമന്തോ ഏകമേവ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം ആപജ്ജതി. തിചീവരേന ഏകരത്തിമ്പി **വിനാ വസന്തോ** ഏകമേവ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം ആപജ്ജതി. ഇദഞ്ച ജാതിവസേന ഏകത്തം സന്ധായ വുത്തം വത്ഥുഗണനായ ആപത്തീനം പരിച്ഛിന്ദിതബ്ബത്താ.

൩൩. **ഗഹേത്വാകാലചീവര**ന്തി അകാലചീവരം പടിഗ്ഗഹേത്വാ. **മാസ**ന്തി സതിയാ പച്ചാസായ നിക്ഖിപിതും അനുഞ്ഞാതം മാസം. **അതിക്കമന്തോ**തി

സതിയാപി പച്ചാസായ വീതിക്കമന്തോ അന്തോമാസേ അനധിട്ഠഹിത്വാ, അവികപ്പേത്വാ വാ തിംസദിവസാനി അതിക്കമന്തോ, ചീവരുപ്പാദദിവസം അരുണം ആദിം കത്വാ ഏകതിംസമം അരുണം ഉട്ഠാപേന്തോതി അത്ഥോ. ഏകം നിസ്സഗ്ഗിയം ആപത്തിം ആപജ്ജതീതി ഉദീരിതന്തി യോജനാ.

൩൪. അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ. **യംകിഞ്ചി പുരാണചീവര**ന്തി ഏകവാരമ്പി പരിഭുത്തം സങ്ഘാടിആദീനമഞ്ഞതരം ചീവരം.

൩൫. പയോഗസ്മിന്തി "ധോവാ"തിആദികേ ഭിക്ഖുനോ ആണത്തികപയോഗേ, ഏവം ആണത്തായ ച ഭിക്ഖുനിയാ ഉദ്ധനാദികേ സബ്ബസ്മിം പയോഗേ ച. **"നിസ്സഗ്ഗിയാവ പാചിത്തി ഹോതീ**തി നിസ്സഗ്ഗിയാ പാചിത്തി ച ഹോതീതി യോജനാ.

൩൬. പടിഗണ്ഹതോതി ഏത്ഥ "അഞ്ഞത്ര പാരിവത്തകാ"തി യോജനാ.

൩൮. പയോഗസ്മിന്തി വിഞ്ഞാപനപയോഗേ. **വിഞ്ഞാപിതേ**തി വിഞ്ഞാപിതചീവരേ പടിലദ്ധേ.

൩൯. ഭിക്ഖൂതി അച്ഛിന്നചീവരോ വാ നട്ഠചീവരോ വാ ഭിക്ഖു. **തദുത്തരി**ന്തി സന്തരുത്തരപരമതോ ഉത്തരിം.

൪൧. പയോഗേതി വികപ്പനാപജ്ജനപയോഗേ.

൪൨. ദുവേതി ദുക്കടപാചിത്തിയവസേന ദുവേ ആപത്തിയോ ഫുസേതി യോജേതബ്ബം.

൪൪. പയോഗേതി അനുഞ്ഞാതപയോഗതോ അതിരേകാഭിനിപ്ഫാദനപയോഗേ. **ലാഭേ**തി ചീവരസ്സ പടിലാഭേ.

കഥിനവഗ്ഗവണ്ണനാ പഠമാ.

൪൫. കോസിയവഗ്ഗസ്സ **ആദീസു പഞ്ചസു** സിക്ഖാപദേസു ദ്വേ ദ്വേ ആപത്തിയോതി യോജനാ. **പയോഗേ**തി കരണകാരാപനപയോഗേ. **ലാഭേ**തി കത്വാ വാ കാരേത്വാ വാ പരിനിട്ഠാപനേ.

൪൬. "ഗഹേത്വാ ഏളകലോമാനീ"തി പദച്ഛേദോ. **അതിക്കമ**ന്തി അതിക്കമന്തോ.

൪൭. അഞ്ഞായാതി അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ. "ധോവാപേതി ഏളലോമക"ന്തി പദച്ഛേദോ. **ഏളലോമക**ന്തി ഏളകലോമാനി. നിരുത്തിനയേന ക-കാരസ്സ വിപരിയായോ. **പയോഗേ**തി ധോവാപനപയോഗേ.

൪൮. പയോഗേതി പടിഗ്ഗണ്ഹനപയോഗേ.

൪൯. നാനാകാരന്തി നാനപ്പകാരം. **സമാപജ്ജ**ന്തി സമാപജ്ജന്തോ ഭിക്ഖു. **സമാപന്നേ**തി സംവോഹാരേ സമാപന്നേ സതി. **പയോഗേ**തി സമാപജ്ജനപയോഗേ.

൫൦. പയോഗേതി കയവിക്കയാപജ്ജനപയോഗേ. **തസ്മിം കതേ**തി തസ്മിം ഭണ്ഡേ അത്തനോ സന്തകഭാവം നീതേ.

കോസിയവഗ്ഗവണ്ണനാ ദുതിയാ.

൫൧. അതിരേകകന്തി അനധിട്ഠിതം, അവികപ്പിതം വാ പത്തം. ദസാഹം അതിക്കമേന്തസ്സ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏകാവ നിസ്സഗ്ഗിയാപത്തി ഹോതീതി യോജനാ.

൫൨-൩. നത്ഥി ഏതസ്സ പഞ്ച ബന്ധനാനീതി **അപഞ്ചബന്ധനോ,** തസ്മിം, ഊനപഞ്ചബന്ധനേ പത്തേതി അത്ഥോ. **പയോഗേ**തി വിഞ്ഞാപനപയോഗേ. **തസ്സ** പത്തസ്സ **ലാഭേ** പടിലാഭേ.

൫൪. ഭേസജ്ജന്തി സപ്പിആദികം.

൫൫. പയോഗേതി പരിയേസനപയോഗേ.

൫൬. പയോഗേതി അച്ഛിന്ദനഅച്ഛിന്ദാപനപയോഗേ. **ഹടേ**തി അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗഹിതേ.

൫൭. ദ്വേ പനാപത്തിയോ ഫുസേതി വായാപനപയോഗേ ദുക്കടം, വികപ്പനുപഗപച്ഛിമചീവരപമാണേന വീതേ നിസ്സഗ്ഗിയന്തി ദ്വേ ആപത്തിയോ ആപജ്ജതീതി അത്ഥോ.

൫൮-൯. യോ പന ഭിക്ഖു അപ്പവാരിതോ അഞ്ഞാതകസ്സേവ തന്തവായേ **സമേച്ച** ഉപസങ്കമിത്വാ ചീവരേ വികപ്പം ആപജ്ജന്തോ ഹോതി. **സോ**തി സോ ഭിക്ഖു. ദ്വേ ആപത്തിയോ ആപജ്ജതി, ന സംസയോതി യോജനാ. **പയോഗേ**തി വികപ്പാപജ്ജനപയോഗേ.

൬൦. അച്ചേകസഞ്ഞിതം ചീവരം പടിഗ്ഗഹേത്വാതി യോജനാ. **കാല**ന്തി ചീവരകാലം.

൬൧. തിണ്ണമഞ്ഞതരം വത്ഥന്തി തിണ്ണം ചീവരാനം അഞ്ഞതരം ചീവരം. **ഘരേ**തി അന്തരഘരേ. **നിദഹിത്വാ**തി നിക്ഖിപിത്വാ. **തേന** ചീവരേന വിനാ ഛാരത്തതോ **അധികം** ദിവസം യസ്സ ആരഞ്ഞകസ്സ വിഹാരസ്സ ഗോചരഗാമേ തം ചീവരം നിക്ഖിത്തം, തമ്ഹാ വിഹാരാ അഞ്ഞത്ര വസന്തോ നിസ്സഗ്ഗിയം ഫുസേതി യോജനാ.

൬൨. സങ്ഘികം ലാഭം പരിണതം **ജാനം** ജാനന്തോ.

൬൩. പയോഗേതി പരിണാമനപയോഗേ. **സബ്ബത്ഥാ**തി പാരാജികാദീസു സബ്ബസിക്ഖാപദേസു. **അപ്പനാവാരപരിഹാനീ**തി പരിവാരേ പഠമം വുത്തകഥപഞ്ഞത്തിവാരസ്സ പരിഹാപനം, ഇധ അവചനന്തി അത്ഥോ, തസ്സ വാരസ്സ പരിവാരേ സബ്ബപഠമത്താ പഠമം വത്തബ്ബഭാവേപി തത്ഥ വത്തബ്ബം പച്ഛാ ഗണ്ഹിതുകാമേന മയാ തം ഠപേത്വാ പഠമം ആപത്തിദസ്സനത്ഥം തദനന്തരോ കതാപത്തിവാരോ പഠമം വുത്തോതി അധിപ്പായോ.

പത്തവഗ്ഗവണ്ണനാ തതിയാ.

ഇതി ഉത്തരേ ലീനത്ഥപകാസനിയാ

തിംസനിസ്സഗ്ഗിയകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬൪. **മനുസ്സുത്തരിധമ്മേ**തി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മേ. **അഭൂതസ്മിം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മേ** സമുല്ലപിതേ **പരാജയോ** പാരാജികാപത്തി.

൬൫. **അമൂലന്തിമവത്ഥുനാ** അമൂലകേന പാരാജികേന ധമ്മേന ഭിക്ഖും ചോദനായ **ഗരു** സങ്ഘാദിസേസോ ഹോതീതി യോജനാ. **പരിയായവചനേ**തി ‘‘യോ തേ വിഹാരേ വസതീ’’തിആദിനാ (പരി॰ ൨൮൭) പരിയായേന കഥനേ. **ഞാതേ**തി യസ്സ കഥേതി, തസ്മിം വചനാനന്തരമേവ ഞാതേ.

൬൬. **നോ ചേ പന വിജാനാതീ**തി അഥ തം പരിയായേന വുത്തം വചനാനന്തരമേവ സചേ ന ജാനാതി. **സമുദാഹട**ന്തി കഥിതം.

൬൭. ഓമസതോ ഭിക്ഖുസ്സ ദുവേ ആപത്തിയോ വുത്താ. ഉപസമ്പന്നം ഓമസതോ പാചിത്തി സിയാ. **ഇതരം** അനുപസമ്പന്നം ഓമസതോ ദുക്കടം സിയാതി യോജനാ.

൬൮. പേസുഞ്ഞഹരണേപി ദ്വേ ആപത്തിയോ ഹോന്തി.

൬൯. **പയോഗേ**തി പദസോ ധമ്മം വാചേന്തസ്സ വചനകിരിയാരമ്ഭതോ പട്ഠായ യാവ പദാദീനം പരിസമാപനം, ഏത്ഥന്തരേ അക്ഖരുച്ചാരണപയോഗേ ദുക്കടം. പദാനം പരിസമത്തിയം പാചിത്തിയം.

൭൦. ‘‘തിരത്താ അനുപസമ്പന്നസഹസേയ്യായാ’’തി പദച്ഛേദോ. അനുപസമ്പന്നേന സഹസേയ്യാ **അനുപസമ്പന്നസഹസേയ്യാ,** തായ. തിരത്താ ഉത്തരിം അനുപസമ്പന്നസഹസേയ്യായാതി യോജനാ. **പയോഗേ**തി സയനത്ഥായ സേയ്യാപഞ്ഞാപനകായാവജ്ജനാദിപുബ്ബപയോഗേ. **പന്നേ**തി കായപസാരണലക്ഖണേന സയനേന നിപന്നേ.

൭൧. യോ പന ഭിക്ഖു ഏക**രത്തിയം** മാതുഗാമേന സഹസേയ്യം **കപ്പേതി. ദുക്കടാദയോ**തി ‘‘പയോഗേ ദുക്കടം, നിപന്നേ പാചിത്തിയ’’ന്തി യഥാവുത്തദ്വേആപത്തിയോ ആപജ്ജതീതി യോജനാ.

൭൨. **പയോഗേ**തി യഥാവുത്തലക്ഖണപയോഗേ.

൭൩. **അനുപസമ്പന്നേ**തി സമീപത്ഥേ ഭുമ്മം. അനുപസമ്പന്നസ്സ സന്തികേ ഭൂതം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം യോ സചേ **ആരോചേതീ**തി യോജനാ. **ദുക്കടാദയോ**തി യസ്സ ആരോചേതി, സോ നപ്പടിവിജാനാതി, ദുക്കടം, പടിവിജാനാതി, പാചിത്തിയന്തി ഏവം ദ്വേ ആപത്തിയോ തസ്സ ഹോന്തി.

൭൪. **അഞ്ഞതോ** അഞ്ഞസ്സ ഉപസമ്പന്നസ്സ ദുട്ഠുല്ലസ്സ ആപത്തിം **അനുപസമ്പന്നേ** അനുപസമ്പന്നസ്സ സന്തികേ **വദം** വദന്തോതി യോജനാ.

പയോഗേതി ആരമ്ഭതോ പട്ഠായ പുബ്ബപയോഗേ ദുക്കടം ആഗച്ഛതി ദുക്കടം ആപജ്ജതി. ആരോചിതേ പാചിത്തി സിയാതി യോജനാ.

൭൫. **പയോഗേ**തി ''അകപ്പിയപഥവിം ഖണിസ്സാമീ''തി കുദാല പരിയേസനാദിസബ്ബപയോഗേതി.

മുസാവാദവഗ്ഗവണ്ണനാ പഠമാ.

൭൬. **പാതേന്തോ**തി വികോപേന്തോ. **തസ്സാ**തി ഭൂതഗാമസ്സ. **പാതേ**തി വികോപനേ.

൭൭. അഞ്ഞവാദകവിഹേസകാനം ഏകയോഗനിദ്ദിട്ഠത്താ തത്ഥ വുത്തനയേനേവ വിഹേസകേ ച ഞാതും സക്കാതി തത്ഥ വിസും ആപത്തിഭേദോ ന വുത്തോ.

൭൮. **പര**ന്തി അഞ്ഞം സങ്ഘേന സമ്മതസേനാസനപഞ്ഞാപകാദികം ഉപസമ്പന്നം. **ഉജ്ഝാപേന്തോ**തി തസ്സ അയസം ഉപ്പാദേതുകാമതായ ഭിക്ഖൂഹി അവജാനാപേതും ''ഛന്ദായ ഇത്ഥന്നാമോ ഇദം നാമ കരോതീ''തിആദീനി വത്വാ അവഞ്ഞായ ഓലോകാപേന്തോ, ലാമകതോ വാ ചിന്താപേന്തോ. **പയോഗേ**തി ഉജ്ഝാപനത്ഥായ തസ്സ അവണ്ണഭണനാദികേ പുബ്ബപയോഗേ.

൭൯. സങ്ഘികേ വിഹാരേ പുബ്ബൂപഗതം ഭിക്ഖും **ജാനം** ജാനന്തോ അനുപഖജ്ജ സേയ്യം കപ്പേതി, തസ്സേവം സേയ്യം **കപ്പയതോ**തി യോജനാ. **പയോഗേദുക്കടാദയോ**തി ഏത്ഥ അലുത്തസമാസോ. **ആദി**-സദ്ദേന സേയ്യാകപ്പനേ പാചിത്തിയം സങ്ഗണ്ഹാതി.

൮൦. **പയോഗേ**തി ''നിക്കഡ്ഢഥ ഇമ''ന്തിആദികേ ആണത്തികേ വാ ''യാഹി യാഹീ''തിആദികേ വാചസികേ വാ ഹത്ഥേന തസ്സ അങ്ഗപരാമസനാദിവസേന കതേ കായികേ വാ നിക്കഡ്ഢനപയോഗേ. **സേസ**ന്തി പാചിത്തിയം.

൮൧. ''വേഹാസകുടിയാ ഉപരീ''തി പദച്ഛേദോ. **ആഹച്ചപാദകേ**തി ഏത്ഥ ''മഞ്ചേ വാ പീഠേ വാ''തി സേസോ. **സീദ**ന്തി നിസീദന്തോ. **ദുക്കടാദയോ**തി പയോഗേ ദുക്കടം, നിപജ്ജായ പാചിത്തിയന്തി ഇമാ ആപത്തിയോ ഫുസേതി അത്ഥോ.

൮൨. അസ്സ പജ്ജസ്സ പഠമപാദം ദസക്ഖരപാദകം ഛന്ദോവിചിതിയം വുത്തഗാഥാ, ''ഗാഥാഛന്ദോ അതീതദ്വയ''ന്തി ഇമിനാ ഛന്ദോവിചിതിലക്ഖണേന ഗാഥാഛന്ദത്താ **അധിട്ഠിത്വാ ദ്വത്തിപരിയായേ**തി ഏത്ഥ അക്ഖരദ്വയം അധികം വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. **പയോഗേ**തി അധിട്ഠാനപയോഗേ. **അധിട്ഠിതേ**തി ദ്വത്തിപരിയായാനം ഉപരി അധിട്ഠാനേ കതേ.

൮൩. **പയോഗേ**തി സിഞ്ചനസിഞ്ചാപനപയോഗേ. **സിത്തേ**തി സിഞ്ചനകിരിയപരിയോസാനേ.

ഭൂതഗാമവഗ്ഗവണ്ണനാ ദുതിയാ.

൮൮. ദുക്കടം ഫുസേതി യോജനാ. ഓവദിതേ പാചിത്തി സിയാതി യോജനാ.

൮൯. വിഭാഗോയേവ **വിഭാഗതാ**.

൯൦. **അഞ്ഞാതികായ** ഭിക്ഖുനിയാ അഞ്ഞത്ര പാരിവത്തകാ ചീവരം **ദേന്തോ** ഭിക്ഖു **ദുവേ** ആപത്തിയോ ഫുസേതി യോജനാ. **പയോഗേ**തി ദാനപയോഗേ.

൯൩. "നാവം ഏക"ന്തി പദച്ഛേദോ. **പയോഗേ**തി അഭിരുഹണപയോഗേ. **ദുക്കടാദയോ**തി **ആദി**-സദ്ദേന അഭിരുള്ഹേ പാചിത്തിയം സങ്ഗണ്ഹാതി.

൯൪. "ദുവിധം ആപത്തി"ന്തി പദച്ഛേദോ.

൯൫. ഭിക്ഖുനിയാ സദ്ധിം രഹോ നിസജ്ജം കപ്പേന്തോ ഭിക്ഖു പയോഗേദുക്കടാദയോ **ദ്വേപി** ആപത്തിയോ ഫുസേതി യോജനാ.

ഓവാദവഗ്ഗവണ്ണനാ തതിയാ.

൯൭. **തദുത്തരി**ന്തി തതോ ഭുഞ്ജിതും അനുഞ്ഞാതഏകദിവസതോ ഉത്തരിം ദുതിയദിവസതോ പട്ഠായ. **അനന്തരസ്സ വഗ്ഗസ്സാ**തി ഓവാദവഗ്ഗസ്സ. **നവമേനാ**തി ഭിക്ഖുനിയാ പരിപാചിതപിണ്ഡപാതസിക്ഖാപദേന.

൯൮. **ദ്വത്തിപത്തേ**തി ദ്വത്തിപത്തപൂരേ. **തദുത്തരി**ന്തി ദ്വത്തിപത്തപൂരതോ ഉത്തരിം. **പയോഗേ**തി പടിഗ്ഗഹണപയോഗേ.

൧൦൧. **അഭിഹട്ഠു**ന്തി അഭിഹരിത്വാ.

൧൦൨. **തസ്സാ**തി അഭിഹരന്തസ്സ. **പിടകേ**തി വിനയപിടകേ.

൧൦൩. **ദസമേപീ**തി ഏത്ഥ "ദസമേ അപീ"തി പദച്ഛേദോ.

ഭോജനവഗ്ഗവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

൧൦൪. **അചേലകാദിനോ**തി **ആദി**-സദ്ദേന "പരിബ്ബാജകസ്സ വാ പരിബ്ബാജികായ വാ"തി (പാചി॰ ൨൭൦) വുത്തേ സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഭോജനാദികന്തി** **ആദി**-സദ്ദേന ഖാദനീയം സങ്ഗണ്ഹാതി. **പയോഗേ**തി സഹത്ഥാ ദാനപയോഗേ.

൧൦൬. **ദാപേത്വാ വാ അദാപേത്വാ വാ** കിഞ്ചി ആമിസം. **പയോഗേ**തി ഉയ്യോജനപയോഗേ. **തസ്മി**ന്തി തസ്മിം ഭിക്ഖുമ്ഹി. ഉയ്യോജിതേ പാചിത്തി സിയാതി യോജനാ.

൧൦൯. **ഉമ്മാരാതിക്കമേ**തി ഇന്ദഖീലാതിക്കമേ.

൧൧൦. **തദുത്തരി**ന്തി തതോ പരിച്ഛിന്നരത്തിപരിയന്തതോ വാ പരിച്ഛിന്നഭേസജ്ജപരിയന്തതോ വാ ഉത്തരിം.

൧൧൧. ഉയ്യുത്തം ദസ്സനത്ഥായ ഗച്ഛന്തോ ദ്വേ ആപത്തിയോ ഫുസേതി യോജനാ.

അചേലകവഗ്ഗവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

൧൧൪. **മേരേയ്യ**ന്തി മേരയം. നിരുത്തിനയേന അ-കാരസ്സ ഏ-കാരോ, യ-കാരസ്സ ച ദ്വിത്തം. മേരയ-സദ്ദപരിയായോ വാ **മേരേയ്യ**-സദ്ദോ. **മുനീ**തി ഭിക്ഖു.

൧൧൫. ''ഭിക്ഖു അങ്ഗുലിപതോദേനാ''തി പദച്ഛേദോ. **പയോഗേ**തി ഹാസാപനപയോഗേ. **തസ്സാ**തി ഹാസാപേന്തസ്സ.

൧൧൬. ഗോപ്ഫകാ **ഹേട്ഠാ** ഉദകേ ദുക്കടം. ഗോപ്ഫകതോ ഉപരി **ഉപരിഗോപ്ഫകം,** ഉദകം, തസ്മിം, ഗോപ്ഫകതോ അധികപ്പമാണേ ഉദകേതി അത്ഥോ.

൧൧൭. **അനാദരിയ**ന്തി പുഗ്ഗലാനാദരിയം, ധമ്മാനാദരിയം വാ. **പയോഗേ**തി അനാദരിയവസേന പവത്തേ കായപയോഗേ വാ വചീപയോഗേ വാ. **കതേ** അനാദരിയേ.

൧൧൮. **പയോഗേ**തി ഭിംസാപനപയോഗേ.

൧൧൯. **ജോതി**ന്തി അഗ്ഗിം. **സമാദഹിത്വാനാ**തി ജാലേത്വാ. **''വിസിബ്ബേന്തോ''**തി ഇമിനാ ഫലൂപചാരേന കാരണം വുത്തം. വിസിബ്ബനകിരിയാ ഹി സമാദഹനകിരിയായ ഫലന്തി വിസിബ്ബനകിരിയാവോഹാരേന സമാദഹനകിരിയാവ. തസ്മാ **വിസിബ്ബേന്തോ**തി ഏത്ഥ സമാദഹന്തോതി അത്ഥോ. **പയോഗേ**തി സമാദഹനസമാദഹാപനപയോഗേ. **വിസീവിതേ**തി വുത്തനയേന സമാദഹിതേതി അത്ഥോ.

൧൨൦. **പയോഗേ**തി ചുണ്ണമത്തികാഭിസങ്ഖരണാദിസബ്ബപയോഗേ. **ഇതര**ന്തി പാചിത്തിയം.

൧൨൧. **തിണ്ണം ദുബ്ബണ്ണകരണാന**ന്തി കംസനീലപത്തനീലകദ്ദമസങ്ഖാതാനം തിണ്ണം ദുബ്ബണ്ണകരണാനം. **ഏകം** അഞ്ഞതരം **അനാദിയ** അദത്വാ. **ചീവര**ന്തി നവചീവരം.

൧൨൨. നത്ഥി ഏതസ്സ ഉദ്ധാരന്തി അനുദ്ധാരോ, തം അനുദ്ധാരന്തി വത്തബ്ബേ ഗാഥാബന്ധവസേന രസ്സത്തം, അകതപച്ചുദ്ധാരന്തി അത്ഥോ.

൧൨൩. **അപനിധേന്തോ**തി അപനേത്വാ നിധേന്തോ നിക്ഖിപേന്തോ. **പത്താദിക**ന്തി **ആദി**-സദ്ദേന ചീവരനിസീദനസൂചിഘരകായബന്ധനാനം ഗഹണം. **പയോഗേ**തി അപനിധാനപയോഗേ. **തസ്മിം** പത്താദികേ പഞ്ചവിധേ പരിക്ഖാരേ. അപനിഹിതേ **സേസാ** പാചിത്തിയാപത്തി സിയാതി യോജനാ.

സുരാപാനവഗ്ഗവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

൧൨൪. തപോധനോതി പാതിമോക്ഖസംവരസീലസങ്ഖാതം തപോധനമസ്സാതി തപോധനോ, ഭിക്ഖു.

൧൨൫. തസ്മിം ഓപാതേ.

൧൨൬. മനുസ്സവിഗ്ഗഹോ മനുസ്സസരീരോ. **തിരച്ഛാനഗതോ** നാഗോ വാ സുപണ്ണോ വാ. **തസ്സ** ഓപാതഖണകസ്സ.

൧൨൭. പടുബുദ്ധിനാതി സബ്ബേസു ഞേയ്യധമ്മേസു നിപുനഞാണേന ഭഗവതാ.

൧൨൮. പയോഗേതി പരിഭോഗത്ഥായ ഗഹണാദികേ പയോഗേ. **തസ്സാതി** ഭിക്ഖുസ്സ.

൧൨൯. ഉക്കോടേന്തോതി ഉച്ചാലേന്തോ യഥാഠാനേ ഠാതും അദേന്തോ. **പയോഗേ**തി ഉക്കോടനപയോഗേ. ഉക്കോടിതേ പാചിത്തിയം സിയാതി യോജനാ.

൧൩൦. ദുട്ഠുല്ലം വജ്ജകന്തി സങ്ഘാദിസേസാദികേ. ഏകം പാചിത്തിയം ആപത്തിം ആപജ്ജതി ഇതി ദീപിതന്തി യോജനാ.

൧൩൧. പയോഗേതി ഗണപരിയേസനാദിപയോഗേ. **ദുക്കടം പത്തോ സിയാ** ദുക്കടാപത്തിം ആപന്നോ ഭവേയ്യാതി അത്ഥോ. **സേസാതി** പാചിത്തിയാപത്തി ഉപസമ്പാദിതേ സിയാ. ഗാഥാബന്ധവസേന ഉപസഗ്ഗലോപോ.

൧൩൨-൩. ഞാനം ഥേയ്യസത്ഥേന സഹ സംവിധായ മഗ്ഗം പടിപജ്ജതോ ച തഥേവ മാതുഗാമേന സഹ സംവിധായ മഗ്ഗം പടിപജ്ജതോ ചാതി യോജനാ. **പയോഗേ**തി സംവിധായ ഗന്തും പടിപുച്ഛാദികരണപയോഗേ. **പടിപന്നേ**തി മഗ്ഗപടിപന്നേ. **അനന്തര**ന്തി അദ്ധയോജനഗാമന്തരാതിക്കമനാനന്തരം.

൧൩൪. ഞത്തിയാ ഓസാനേ ദുക്കടം ഫുസേതി യോജനാ.

൧൩൫. അകതാനുധമ്മേനാതി അനുധമ്മോ വുച്ചതി ആപത്തിയാ അദസ്സനേ വാ അപ്പടികമ്മേ വാ പാപികായ ദിട്ഠിയാ അപ്പടിനിസ്സഗ്ഗേ വാ ധമ്മേന വിനയേന സത്ഥുസാസനേന ഉക്ഖിത്തകസ്സ അനുലോമവത്തം ദിസ്വാ കതാ ഓസാരണാ, സോ ഓസാരണസങ്ഖാതോ അനുധമ്മോ യസ്സ ന കതോ, അയം അകതാനുധമ്മോ നാമ, താദിസേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിന്തി അത്ഥോ. **സമ്ഭുഞ്ജന്തോതി** ആമിസസമ്ഭോഗം കരോന്തോ ഭിക്ഖു. **പയോഗേതി** ഭുഞ്ജിതും ആമിസപടിഗ്ഗഹണാദിപയോഗേ. **ഭുത്തേതി** സമ്ഭുത്തേ, ഉഭയസമ്ഭോഗേ, തദഞ്ഞതരേ വാ കതേതി അത്ഥോ.

൧൩൬. ഉപലാപേന്തോതി പത്തചീവരഉദ്ദേസപരിപുച്ഛനാദിവസേന സങ്ഗണ്ഹന്തോ. **പയോഗേതി** ഉപലാപനപയോഗേ.

സപ്പാണകവഗ്ഗവണ്ണനാ സത്തമാ.

൧൩൭. സഹധമ്മികന്തി കരണത്ഥേ ഉപയോഗവചനം, പഞ്ചഹി സഹധമ്മികേഹി സിക്ഖിതബ്ബത്താ, തേസം വാ സന്തകത്താ ''സഹധമ്മിക''ന്തി

ലദ്ധനാമേന ബുദ്ധപഞ്ഞത്തേന സിക്ഖാപദേന വുച്ചമാനസ്സാതി അത്ഥോ. **ഭണതോ**തി ‘‘ഭിക്ഖുസ്സാ’’തി ഇമിനാ സമാനാധികരണം.

൫൩൭. **വിവണ്ണേന്തോ**തി ‘‘കിം പനിമേഹി ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകേഹി സിക്ഖാപദേഹി ഉദ്ദിട്ഠേഹീ’’തിആദിനാ ഗരഹന്തോ. **പയോഗേ**തി ‘‘കിം ഇമേഹീ’’തിആദിനാ ഗരഹണവസേന പവത്തേ വചീപയോഗേ. **വിവണ്ണിതേ** ഗരഹിതേ.

൫൩൮. **മോഹേന്തോ**തി ‘‘ഇദാനേവ ഖോ അഹം, ആവുസോ, ജാനാമീ’’തിആദിനാ അത്തനോ അജാനനത്തേന ആപന്നഭാവം ദീപേത്വാ ഭിക്ഖും മോഹേന്തോ, വഞ്ചേന്തോതി അത്ഥോ. **മോഹേ**തി മോഹാരോപനകമ്മേ. **അരോപിതേ** കതേ.

൫൪൦. ഭിക്ഖുസ്സ കുപിതോ പഹാരം ദേന്തോ ഫുസേതി യോജനാ. **പയോഗേ**തി ദണ്ഡാദാനാദിപയോഗേ.

൫൪൧. **പയോഗേ**തി ഉഗ്ഗിരണപയോഗേ. **ഉഗ്ഗിരിതേ**തി ഉച്ചാരിതേ.

൫൪൨. **അമൂലേനേവാ**തി ദിട്ഠാദിമൂലവിരഹിതേനേവ. **യോഗേ**തി ഓകാസകാരാപനാദിപയോഗേ. **ഉദ്ധംസിതേ**തി ചോദിതേ.

൫൪൩. **കുക്കുച്ചം ജനയന്തോ**തി ‘‘ഊനവീസതിവസ്സോ ത്വം മഞ്ഞേ ഉപസമ്പന്നോ’’തിആദിനാ കുക്കുച്ചം ഉപദഹന്തോ. **യോഗേ**തി കുക്കുച്ചുപ്പാദനപയോഗേ. **ഉപ്പാദിതേ**തി കുക്കുച്ചേ ഉപ്പാദിതേ.

൫൪൪. ‘‘തിട്ഠന്തോ ഉപസ്സുതി’’ന്തി പദച്ഛേദോ. സുതിയാ സമീപം **ഉപസ്സുതി,** സവനൂപചാരേതി അത്ഥോ.

൫൪൫. **ധമ്മികാനം തു കമ്മാന**ന്തി ധമ്മേന വിനയേന സത്ഥുസാസനേന കതാനം അപലോകനാദീനം ചതുന്നം കമ്മാനം. **തതോ പുനാ**തി ഛന്ദദാനതോ പച്ഛാ. **ഖീയനധമ്മ**ന്തി അത്തനോ അധിപ്പേതഭാവവിഭാവനമന്തനം. **ദ്വേ ഫുസേ ദുക്കടാദയോ**തി ഖീയനധമ്മാപജ്ജനപയോഗേ ദുക്കടം, ഖീയനധമ്മേ ആപന്നേ പാചിത്തിയന്തി ഏവം ദുക്കടാദയോ ദ്വേ ആപത്തിയോ ആപജ്ജെയ്യാതി അത്ഥോ.

൫൪൬. **സങ്ഘേ** സങ്ഘമജ്ഝേ. **വിനിച്ഛയേ**തി വത്ഥുതോ ഓതിണ്ണവിനിച്ഛയേ. **നിട്ഠം അഗതേ**തി വത്ഥുമ്ഹി അവിനിച്ഛിതേ, ഞത്തിം ഠപേത്വാ കമ്മവാചായ വാ അപരിയോസിതായ.

൫൪൭. **സമഗ്ഗേന സങ്ഘേനാ**തി സമാനസംവാസകേന സമാനസീമായം ഠിതേന സങ്ഘേന.

സഹധമ്മികവഗ്ഗവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

൫൫൦. **അവിദിതോ ഹുത്വാ**തി രഞ്ഞോ അവിദിതാഗമനോ ഹുത്വാ.

൧൮൨. രതനന്തി മുത്താദിദസവിധം രതനം. **പയോഗേ**തി രതനഗ്ഗഹണപയോഗേ.

൧൮൩. വികാലേതി മജ്ഝന്തികാതിക്കമതോ പട്ഠായ അരുണേ.

൧൮൪. അട്ഠിദന്തവിസാണാഭിനിബ്ബത്തന്തി അട്ഠിദന്തവിസാണമയം. **പയോഗേ**തി കാരാപനപയോഗേ.

൧൮൫. തസ്മിം മഞ്ചാദിമ്ഹി **കാരാപിതേ സേസാ** പാചിത്തിയാപത്തി സിയാതി യോജനാ.

രതനവഗ്ഗവണ്ണനാ നവമാ.

ഇതി ഉത്തരേ ലീനത്ഥപകാസനിയാ

പാചിത്തിയകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൮൯. ചതൂസു പാടിദേസനീയേസുപി അവിസേസേന ആദിച്ചബന്ധുനാ ബുദ്ധേന ദ്വിധാ ആപത്തി നിദ്ദിട്ഠാതി യോജനാ.

൧൯൦. സബ്ബത്ഥാതി സബ്ബേസു ചതൂസു.

പാടിദേസനീയകഥാവണ്ണനാ.

൧൯൧. സേഖിയകഥാ ഉത്താനത്ഥായേവ.

സേഖിയകഥാവണ്ണനാ.

൧൯൨. പരിവാരേ പഠമം ദസ്സിതസോളസവാരപ്പഭേദേ മഹാവിഭങ്ഗേ ''പഠമം പാരാജികം കത്ഥ പഞ്ഞത്ത''ന്തിആദിപ്പഭേദോ (പരി॰ ൧) കത്ഥപഞ്ഞത്തിവാരോ , ''മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തോ കതി ആപത്തിയോ ആപജ്ജതീ''തിആദിപ്പഭേദോ (പരി॰ ൧൮) കതാപത്തിവാരോ, ''മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തസ്സ ആപത്തിയോ ചതുന്നം വിപത്തീനം കതി വിപത്തിയോ ഭജന്തീ''തിആദിപ്പഭേദോ (പരി॰ ൧൯൨) വിപത്തിവാരോ, ''മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തസ്സ ആപത്തിയോ സത്തന്നം ആപത്തിക്ഖന്ധാനം കതിഹി ആപത്തിക്ഖന്ധേഹി സങ്ഗഹിതാ''തിആദിപ്പഭേദോ (പരി॰ ൧൯൨) സങ്ഗഹവാരോ, ''മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തസ്സ ആപത്തിയോ ഛന്നം ആപത്തിസമുട്ഠാനാനം കതിഹി സമുട്ഠാനേഹി സമുട്ഠഹന്തീ''തിആദിപ്പഭേദോ (പരി॰ ൧൯൫) സമുട്ഠാനവാരോ, ''മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തസ്സ ആപത്തിയോ ചതുന്നം അധികരണാനം കതമം അധികരണ''ന്തിആദിപ്പഭേദോ (പരി॰ ൧൯൪) അധികരണവാരോ, ''മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തസ്സ ആപത്തിയോ സത്തന്നം സമഥാനം കതിഹി സമഥേഹി സമ്മന്തീ''തിആദിപ്പഭേദോ (പരി॰ ൧൯൭) സമഥവാരോ, തദനന്തരോ ഇമേഹി സത്തഹി വാരേഹി മിസ്സോ അട്ഠമോ സമുച്ചയവാരോതി ഇമേസു അട്ഠസു വാരേസു ആദിഭൂതേ കത്ഥപഞ്ഞത്തിനാമധേയ്യേ അപ്പനാവാരേ സങ്ഗഹേതബ്ബാനം നിദാനാദിസത്തരസലക്ഖണാനം ഉഭയവിഭങ്ഗസാധാരണതോ ഉപരി വക്ഖമാനത്താ തം വാരം ഠപേത്വാ തദനന്തരം അസാധാരണം

കതാപത്തിവാരം സേഖിയാവസാനം പാളിക്കമൊനുരൂപം ദസ്സേത്വാ തദനന്തരാ വിപത്തിവാരാദയോ ഛ വാരാ ഉഭയവിഭങ്ഗസാധാരണതോ വക്ഖമാനാതി കത്വാ തേപി ഠപേത്വാ ഇമേ പച്ചയസദ്ദേന അയോജേത്വാ ദസ്സിതാ അട്ഠേവ വാരാ, പുന "മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവനപച്ചയാ പാരാജികം കത്ഥ പഞ്ഞത്ത"ന്തിആദിനാ (പരി॰ ൧൮൮) പച്ചയ-സദ്ദം യോജേത്വാ ദസ്സിതാ അപരേ അട്ഠ വാരാ യോജിതാതി തത്ഥാപി ദുതിയം കതാപത്തിപച്ചയവാരം ഇമിനാ കതാപത്തിവാരേന ഏകപരിച്ഛേദം കത്വാ ദസ്സേതുമാഹ **"പഞ്ഞത്താ"**തിആദി. **പടിസേവനപച്ചയാ**തി പടിസേവനഹേതുനാ.

൧൮൩. **അല്ലോകാസപ്പവേസനേ**തി ജീവമാനസരീരേ തിണ്ണം മഗ്ഗാനം അഞ്ഞതരസ്മിം മഗ്ഗേ അല്ലോകാസപ്പവേസനേ. മതേ അക്ഖായിതേ വാ **പി**-സദ്ദേന യേഭുയ്യഅക്ഖായിതേ പവേസനേ പവേസനനിമിത്തം **മേഥുനം** ധമ്മം **പടിസേവന്തോ** ഭിക്ഖു പാരാജികം ഫുസേതി സമ്ബന്ധോ.

൧൮൪. തഥാ യേഭുയ്യക്ഖായിതേ, ഉപഡ്ഢക്ഖായിതേ ച മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തോ ഭിക്ഖു ഥുല്ലച്ചയം ഫുസേതി യോജനാ. വട്ടകതേ മുഖേ ദുക്കടം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **ജതുമട്ഠകേ**തി ഭിക്ഖുനിയാ ജതുമട്ഠകേ ദിന്നേ പാചിത്തി വുത്താതി സമ്ബന്ധോ.

൧൮൫. **അവസ്സുതസ്സാ**തി കായസംസഗ്ഗരാഗേന തിന്തസ്സ. **പോസസ്സാ**തി ഗഹണകിരിയാസമ്ബന്ധേ സാമിവചനം. **ഭിക്ഖുനിയാ**തി അത്തസമ്ബന്ധേ സാമിവചനം. "അത്തനോ"തി സേസോ. അവസ്സുതേന പോസേന അത്തനോ അധക്ഖകാദിഗഹണം സാദിയന്തിയാ തഥാ അവസ്സുതായ ഭിക്ഖുനിയാ പാരാജികന്തി യോജനാ.

൧൮൬. **കായേനാ**തി അത്തനോ കായേന. **കായ**ന്തി മാതുഗാമസ്സ കായം. **ഫുസതോ**തി കായസംസഗ്ഗരാഗേന ഫുസതോ. **കായേന കായബദ്ധ**ന്തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ.

൧൮൭. **കായേന പടിബദ്ധേനാ**തി അത്തനോ കായപടിബദ്ധേന. **പടിബദ്ധ**ന്തി ഇത്ഥിയാ കായപടിബദ്ധം ഫുസന്തസ്സ ദുക്കടം. **തസ്സ** ഭിക്ഖുസ്സ.

"മഹാവിഭങ്ഗസങ്ഗഹോ നിട്ഠിതോ"തി കസ്മാ വുത്തം, നനു സോളസവാരസങ്ഗഹേ മഹാവിഭങ്ഗേ കതാപത്തിവാരോയേവേത്ഥ വുത്തോ, ന ഇതരേ വാരാതി? സച്ചം, അവയവേ പന സമുദായോപചാരേന വുത്തം. സാധാരണാസാധാരണാനം മഹാവിഭങ്ഗേ ഗതാനം സബ്ബാപത്തിപഭേദാനം ദസ്സനോപചാരഭൂതോ കതാപത്തിവാരോ ദസ്സിതോതി തംദസ്സനേന അപ്പധാനാ ഇതരേപി വാരാ ഉപചാരതോ ദസ്സിതാ ഹോന്തീതി ച തഥാ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

ഇതി ഉത്തരേ ലീനത്ഥപകാസനിയാ

മഹാവിഭങ്ഗസങ്ഗഹവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗോ

൧൭൦. **വിനയസ്സ വിനിച്ഛയേ ഭിക്ഖൂനം പാടവത്ഥായാ**തി ഭിക്ഖുനീനം പാടവസ്സാപി തദധീനത്താ പധാനദസ്സനവസേന വുത്തം. അഥ വാ ദസ്സനലിങ്ഗന്തരസാധാരണത്തേ ഇച്ഛിതേ പുല്ലിങ്ഗേന, നപുംസകലിങ്ഗേന വാ നിദ്ദേസോ സദ്ദസത്ഥാനുയോഗതോതി **"ഭിക്ഖൂന"**ന്തി പുല്ലിങ്ഗേന വുത്തം.

൧൭൧. **നന്ദന്തീ** സാദിയന്തീ.

൧൭൨. തിസ്സോ ആപത്തിയോ ഫുസേതി യോജനാ. ജാണുസ്സ ഉദ്ധം, അക്ഖകസ്സ അധോ ഗഹണം സാദിയന്തിയാ തസ്സാ പാരാജികന്തി യോജനാ.

൧൭൩. കായപടിബദ്ധേ വാ ഗഹണം സാദിയന്തിയാ ദുക്കടം.

൧൭൪. **വജ്ജ**ന്തി അഞ്ഞിസ്സാ ഭിക്ഖുനിയാ പാരാജികാപത്തിം.

൧൭൫. **തം ലദ്ധി**ന്തി ഉക്ഖിത്തസ്സ യം ലദ്ധിം അത്തനോ രോചേസി, തം ലദ്ധിം ന നിസ്സജ്ജന്തീതി യോജനാ.

൧൭൮. ''ഇധ ആഗച്ഛാ''തി പദച്ഛേദോ. ''വുത്താ ആഗച്ഛതീ''തി പദച്ഛേദോ.

൧൭൯. **ഹത്ഥപാസപ്പവേസനേ**തി ഹത്ഥപാസൂപഗമനേ. **"ഹത്ഥഗതപ്പവേസനേ"**തി വാ പാഠോ, സോയേവ അത്ഥോ.

ഇതി ഉത്തരേ ലീനത്ഥപകാസനിയാ ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ

പാരാജികകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൮൦. **ഏകസ്സാ**തി അത്തനോ അത്തനോ അട്ടകാരസ്സ വാ. **ആരോചനേ**തി വത്ഥുസ്സ വോഹാരികാനം നിവേദനേ.

൧൮൧. **ദുതിയാരോചനേ**തി ദുതിയസ്സ, ദുതിയം ഏവം ആരോചനേ.

൧൮൨. **ദീപേ**തി ദീപേ കമ്മവാചാഹി. **കമ്മവാചോസാനേ**തി കമ്മവാചാഓസാനേ.

൧൮൩. **പരിക്ഖേപേ അതിക്കന്തേ**തി അത്തനോ ഗാമതോ ഗന്ത്വാ ഇതരം ഗാമം പവിസന്തിയാ പഠമേന പാദേന തസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപേ അതിക്കന്തേ, പഠമപാദേ പരിക്ഖേപം അതിക്കമേത്വാ അന്തോഗാമസങ്ഖേപം ഗതേതി അത്ഥോ.

൧൮൪. **ദുതിയേനാ**തി ഗാമപരിക്ഖേപതോ ബഹി ഠിതേന ദുതിയപാദേന. **അതിക്കന്തേ**തി തസ്മിം ഗാമപരിക്ഖേപേ അതിക്കന്തേ, തസ്മിം പാദേ അന്തോഗാമം പവേസിതേതി അത്ഥോ. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവ.

ഇതി ഉത്തരേ ലീനത്ഥപകാസനിയാ ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ

സങ്ഘാദിസേസകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൩൩. ഇഹ ഭിക്ഖുനീ പത്തസന്നിചയം കരോന്തീ ഹോതി, സാ ഏകം നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയംയേവ ഫുസേതി യോജനാ.

൧൩൪. **അകാലചീവരം കാലചീവരം** കത്വാ ഭാജാപേന്തിയാതി യോജനാ. **പയോഗേ**തി ഭാജനപയോഗേ.

൧൩൬. **ഛിന്നേ**തി അച്ഛിന്നേ.

൧൩൭. **തതോ പര**ന്തി തതോ പഠമതോ അഞ്ഞം.

ഇതി ഉത്തരേ ലീനത്ഥപകാസനിയാ ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ

നിസ്സഗ്ഗിയകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൩൯. ലസുണം ഖാദതി ചേ, **ദ്വേ** ആപത്തിയോ ഫുടാതി യോജനാ.

൧൪൦. പയോഗേതി സംഹാരാപനപയോഗേ. **സംഹടേ**തി അത്തനാ സംഹടേ, പരേന സംഹരാപിതേ ച ആപത്തി **പാചിത്തി** ഹോതി.

൧൪൧. കതേതി തലഘാതേ കതേ.

൧൪൨. ജതുനാ മട്ഠകന്തി ജതുനാ കതം മട്ഠദണ്ഡകം. ‘‘ദുക്കടം ആദിന്നേ’’തി പദച്ഛേദോ.

൧൪൪. ഭുഞ്ജമാനസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ ഹത്ഥപാസേതി യോജനാ. **ഹിത്വാ** ഹത്ഥപാസം.

൧൪൬. വിഞ്ഞാപേത്വാതി അന്തമസോ മാതരമ്പി യാചിത്വാ. അജ്ഝോഹാരേ പാചിത്തിം ദീപയേതി യോജനാ.

൧൪൭. ഉച്ചാരാദിന്തി **ആദി**-സദ്ദേന വിഘാസസങ്കാരമുത്താനം ഗഹണം.

ലസുണവഗ്ഗവണ്ണനാ പഠമാ.

൧൪൯. **ഇധ** ഇമസ്മിം രത്തന്ധകാരവഗ്ഗേ. പഠമേ, ദുതിയേ, തതിയേ, ചതുത്ഥേപി വിനിച്ഛയോ ലസുണവഗ്ഗസ്സ **ഛട്ഠേന** സിക്ഖാപദേന **തുല്യോ** സദിസോതി യോജനാ.

൧൫൦. ആസനേതി പല്ലങ്കേ തസ്സോകാസഭൂതേ. **സാമികേ അനാപുച്ഛാ**തി തസ്മിം കുലേ യം കിഞ്ചി വിഞ്ഞുമനുസ്സം അനാപുച്ഛാ.

൧൫൧. അനോവസ്സന്തി ഭിത്തിയാ ബഹി നിബ്ബകോസബ്ഭന്തരം. **ദുതിയാതിക്കമേ**തി ദുതിയേന പാദേന നിബ്ബകോസസ്സ ഉദകപാതട്ഠാനാതിക്കമേ.

൧൫൨. നിസീദിതേതി നിസിന്നേ.

൨൧൩. പയോഗേതി ഉജ്ഝാപനപയോഗേ.

൨൧൪. നിരയാദിനാ അത്താനം വാ പരം വാ **അഭിസപ്പേന്തീ** സപഥം കരോന്തീ ദ്വേ ഫുസേതി യോജനാ. **അഭിസപ്പിതേ**തി അഭിസപിതേ.

൨൧൫. വധിത്വാതി ഹത്ഥാദീഹി പഹരിത്വാ. "കരോതി ഏക"ന്തി പദച്ഛേദോ.

രത്തന്ധകാരവഗ്ഗവണ്ണനാ ദുതിയാ.

൨൧൬. നഗ്ഗാതി അനിവത്ഥാ വാ അപാരുതാ വാ. **പയോഗേ**തി ചുണ്ണമത്തികാഅഭിസങ്ഖരണാദിപയോഗേ.

൨൧൭. പമാണാതിക്കന്തന്തി "ദീഘസോ ചതസ്സോ വിദത്ഥിയോ സുഗതവിദത്ഥിയാ, തിരിയം ദ്വേ വിദത്ഥിയോ"തി (പാചി॰ ൮൮൮) വുത്തപമാണമതിക്കന്തം. **പയോഗേ**തി കാരാപനപയോഗേ.

൨൧൮. വിസിബ്ബേത്വാതി ദുസ്സിബ്ബിതം പുന സിബ്ബനത്ഥായ വിസിബ്ബേത്വാ.

൨൧൯. പഞ്ച അഹാനി **പഞ്ചാഹം,** പഞ്ചാഹമേവ **പഞ്ചാഹികം**. സങ്ഘാടീനം ചാരോ **സങ്ഘാടിചാരോ,** പരിഭോഗവസേന വാ ഓതാപനവസേന വാ സങ്ഘടിതട്ഠേന **"സങ്ഘാടീ"**തി ലദ്ധനാമാനം "തിചീവരം, ഉദകസാടികാ, സംകച്ചികാ"തി ഇമേസം പഞ്ചന്നം ചീവരാനം പരിവത്തനം. **അതിക്കമേ**തി ഭിക്ഖുനീ അതിക്കമേയ്യ. അസ്സാ പന ഏകാവ പാചിത്തി പരിദീപിതാതി യോജനാ.

൨൨൦. സങ്കമനീയന്തി സങ്കമേതബ്ബം. അഞ്ഞിസ്സാ സന്തകം അനാപുച്ഛാ ഗഹിതം പുന ദാതബ്ബം പഞ്ചന്നം അഞ്ഞതരം.

൨൨൧. ഗണചീവരലാഭസ്സാതി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേന ലഭിതബ്ബചീവരസ്സ. **അന്തരായം കരോതീ**തി യഥാ തേ ദാതുകാമാ ന ദേന്തി, ഏവം പരക്കമതി.

൨൨൨. ധമ്മികന്തി സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന സന്നിപതിത്വാ കരിയമാനം. **പടിബാഹന്തീ**തി പടിസേധേന്തീ. **പടിബാഹിതേ** പടിസേധിതേ.

൨൨൩. അഗാരികാദിനോതി **ആദി**-സദ്ദേന "പരിബ്ബാജകസ്സ വാ പരിബ്ബാജികായ വാ"തി (പാരാ॰ ൯൧൭) വുത്തേ സങ്ഗണ്ഹാതി. **സമണചീവര**ന്തി കപ്പകതം നിവാസനപാരുപനുപഗം. **പയോഗേ**തി ദാനപയോഗേ.

൨൨൪. ചീവരേ ദുബ്ബലാസായാതി ദുബ്ബലചീവരപച്ചാസായ "സചേ സക്കോമ, ദസ്സാമാ"തി ഏത്തകമത്തം സുത്വാ ഉപ്പാദിതായ ആസായാതി അത്ഥോ. **കാല**ന്തി ചീവരകാലസമയം. **സമതിക്കമേ**തി ഭിക്ഖുനീഹി കാലചീവരേ ഭാജിയമാനേ "ആഗമേഥ, അയ്യേ, അത്ഥി സങ്ഘസ്സ ചീവരപച്ചാസാ"തി വത്വാ തം ചീവരവിഭങ്ഗം സമതിക്കമേയ്യ.

൨൨൫. ധമ്മികം കഥിനുദ്ധാരന്തി സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന കരിയമാനം കഥിനസ്സ അന്തരുബ്ഭാരം. **പടിബാഹന്തിയാ**തി നിവാരേന്തിയാ.

ന്ഹാനവഗ്ഗവണ്ണനാ തതിയാ.

൨൨൬. തുവട്ടേയ്യുന്തി നിപജ്ജേയ്യും. **ഇതരം** പാചിത്തിയം.

൨൨൭. പയോഗേതി ഭിക്ഖുനിയാ അഫാസുകകരണപയോഗേ കരിയമാനേ.

൨൨൮. ദുക്ഖിതന്തി ഗിലാനം. **നുപട്ഠാപേന്തിയാ വാപീ**തി തസ്സാ ഉപട്ഠാനം പരേഹി അകാരാപേന്തിയാ, സയം വാ അകരോന്തിയാ.

൨൨൯. ഉപസ്സയം ദത്വാതി കവാടബദ്ധം അത്തനോ പുഗ്ഗലികവിഹാരം ദത്വാ. **കഡ്ഢിതേ**തി നിക്കഡ്ഢിതേ.

൨൩൦. സംസട്ഠാതി ഗഹപതിനാ വാ ഗഹപതിപുത്തേന വാ സംസട്ഠവിഹാരീ ഭിക്ഖുനീ സങ്ഘേന സംസട്ഠവിഹാരതോ നിവത്തിയമാനാ. **ഞത്തിയാ ദുക്കടം ഫുസേ**തി സമനുഭാസനകമ്മഞത്തിയാ ദുക്കടം ആപജ്ജേയ്യ.

൨൩൧. അന്തോരട്ഠേതി യസ്സ വിജിതേ വിഹരതി, തസ്സ രട്ഠേ. **പടിപന്നായാ**തി ചാരികം കപ്പേന്തിയാ. **സേസക**ന്തി പാചിത്തിയം.

തുവട്ടവഗ്ഗവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

൨൩൩. രാജാഗാരാദികന്തി **ആദി**-സദ്ദേന ചിത്താഗാരാദീനം ഗഹണം.

൨൩൫. പയോഗേതി കപ്പാസവിചാരണം ആദിം കത്വാ സബ്ബപയോഗേ. **ഉജ്ജവുജ്ജവനേ**തി യത്തകം ഹത്ഥേന അഞ്ഛിതം ഹോതി, തസ്മിം തക്കമ്ഹി വേഠിതേ.

൨൩൭. പയോഗേതി അഗാരികസ്സ വാ പരിബ്ബാജകസ്സ വാ പരിബ്ബാജികായ വാ സഹത്ഥാ ഖാദനീയാദീനം ദാനപയോഗേ.

൨൩൮. "സമം ആപത്തിപഭേദതോ"തി പദച്ഛേദോ.

൨൩൯. തിരച്ഛാനഗതം വിജ്ജന്തി യം കിഞ്ചി ബാഹിരകം അനത്ഥസംഹിതം പരൂപഘാതകരം ഹത്ഥിസിക്ഖാദിസിപ്പം . **പഠന്തിയാ**തി സിക്ഖന്തിയാ. **പയോഗേ**തി ദുരുപസങ്കമനാദിപയോഗേ. **പദേ പദേ**തി പദാദിവസേന പരിയാപുണന്തിയാ പദേ പദേ അക്ഖരപദാനം വസേന.

൨൪൦. നവമേ **"പരിയാപുണാതീ"**തി പദം, ദസമേ **"വാചേതീ"**തി പദന്തി ഏവം പദമത്തമേവ ഉഭിന്നം **വിസേസകം** ഭേദകം.

ചിത്താഗാരവഗ്ഗവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

൨൪൧. തമാരാമന്തി യത്ഥ ഭിക്ഖൂ രുക്ഖമൂലേപി വസന്തി, തം സഭിക്ഖുകം പദേസം.

൨൪൩. **അക്കോസതീ**തി ദസന്നം അക്കോസവത്ഥൂനം അഞ്ഞതരേന സമ്മുഖാ വാ പരമ്മുഖാ വാ അക്കോസതി. **പരിഭാസതീ**തി ഭയദസ്സനേന തജ്ജേതി. ''പാചിത്തി അക്കോസിതേ''തി പദച്ഛേദോ.

൨൪൪. **ചണ്ഡികഭാവേനാ**തി കോധേന. **ഗണ**ന്തി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം. **പരിഭാസതീ**തി ''ബാലാ ഏതാ''തിആദീഹി വചനേഹി അക്കോസതി. **പയോഗേ**തി പരിഭാസനപയോഗേ. **പരിഭട്ഠേ**തി അക്കോസിതേ. **ഇതരം** പാചിത്തിയം.

൨൪൫. **നിമന്തിതാ**തി ഗണഭോജനേ വുത്തനയേന നിമന്തിതാ. **പവാരിതാ**തി പവാരണസിക്ഖാപദേ വുത്തനയേന വാരിതാ. **ഖാദനം ഭോജനമ്പി വാ**തി യാഗുപൂവഖജ്ജകം, യാവകാലികം മൂലഖാദനീയാദിഖാദനീയം, ഓദനാദിഭോജനമ്പി വാ യാ ഭിക്ഖുനീ **ഭുഞ്ജന്തീ** ഹോതി, സാ പന ദ്വേയേവ ആപത്തിയോ ഫുസേതി യോജനാ.

൨൪൬. **മച്ഛരായന്തീ**തി മച്ഛരം കരോന്തീ, അത്തനോ പച്ചയദായകകുലസ്സ അഞ്ഞേഹി സാധാരണഭാവം അസഹന്തീതി അത്ഥോ . **പയോഗേ**തി തദനുരൂപേ കായവചീപയോഗേ. **മച്ഛരിതേ**തി മച്ഛരവസേന കതപയോഗേ നിപ്ഫന്നേ.

൨൪൭. **അഭിക്ഖുകേ പനാവാസേ**തി യതോ ഭിക്ഖുനുപസ്സയതോ അഡ്ഢയോജനബ്ഭന്തരേ ഓവാദദായകാ ഭിക്ഖൂ ന വസന്തി, മഗ്ഗോ വാ അഖേമോ ഹോതി, ന സക്കാ അനന്തരായേന ഗന്തും, ഏവരൂപേ ആവാസേ. **പുബ്ബകിച്ചേസൂ**തി ''വസ്സം വസിസ്സാമീ''തി സേനാസനപഞ്ഞാപനപാനീയഉപട്ഠാപനാദിപുബ്ബകിച്ചേ പന കരിയമാനേ ദുക്കടം ഭവേതി യോജനാ.

൨൪൮. **വസ്സംവുത്ഥാ**തി പുരിമം വാ പച്ഛിമം വാ തേമാസം വുത്ഥാ. **ഉഭതോസങ്ഘേ**തി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേ, ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ച. **തീഹിപി ഠാനേഹീ**തി ''ദിട്ഠേന വാ''തിആദിനാ വുത്തേഹി തീഹി കാരണേഹി.

൨൪൯. **ഓവാദത്ഥായാ**തി ഗരുധമ്മോവാദനത്ഥായ. **സംവാസത്ഥായാ**തി ഉപോസഥപുച്ഛനത്ഥായ ചേവ പവാരണത്ഥായ ച. **ന ഗച്ഛതീ**തി ഭിക്ഖും ന ഉപഗച്ഛതി.

൨൫൦. **ഓവാദമ്പി ന യാചന്തീ**തി ഉപോസഥാദിവസേന ഓവാദൂപസങ്കമനം ഭിക്ഖും ന യാചന്തീ ന പുച്ഛന്തീ. **ഉപോസഥ**ന്തി ഉപോസഥദിവസതോ പുരിമദിവസേ തേരസിയം വാ ചാതുദ്ദസിയം വാ ഉപോസഥം ന പുച്ഛന്തീ.

൨൫൧. **അപുച്ഛിത്വാവ സങ്ഘം വാ**തി സങ്ഘം വാ ഗണം വാ അനപലോകേത്വാവ. **''ഭേദാപേതീ''**തി ഇദം നിദസ്സനമത്തം ''ഫാലാപേയ്യ വാ ധോവാപേയ്യ വാ ആലിമ്പാപേയ്യ വാ ബന്ധാപേയ്യ വാ മോചാപേയ്യ വാ''തി ഇമേസമ്പി കിരിയാവികപ്പാനം സങ്ഗഹേതബ്ബത്താ. **പസാഖജ**ന്തി നാഭിയാ ഹേട്ഠാ, ജാണുമണ്ഡലാനം ഉപരി പദേസേ ജാതം ഗണ്ഡം വാ രുധിതം വാ. **പയോഗേ**തി ഭേദാപനാദിപയോഗേ.

ആരാമവഗ്ഗവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

൨൩൭. ഗബ്ഭിനിന്തി ആപന്നസത്തം സിക്ഖമാനം. **വുട്ഠാപേന്തീ**തി ഉപജ്ഝായാ ഹുത്വാ ഉപസമ്പാദേന്തീ. **പയോഗേ**തി ഗണപരിയേസനാദിപയോഗേ. **വുട്ഠാപിതേ**തി ഉപസമ്പാദിതേ, കമ്മവാചാപരിയോസാനേതി അത്ഥോ.

൨൩൯. സഹജീവിനിന്തി സദ്ധിവിഹാരിനിം. **നാനുഗ്ഗണ്ഹന്തീ**തി ഉദ്ദേസദാനാദീഹി ന സങ്ഗണ്ഹന്തീ.

ഗബ്ഭിനിവഗ്ഗവണ്ണനാ സത്തമാ.

൨൪൭. ''അലം വുട്ഠാപിതേനാ''തി **വുച്ചമാനാ** ഭിക്ഖുനീഹി നിവാരിയമാനാ. **ഖീയതീ**തി അഞ്ഞാസം ബ്യത്താനം ലജ്ജീനം വുട്ഠാനസമ്മുതിം ദീയമാനം ദിസ്വാ ''അഹമേവ നൂന ബാലാ''തിആദിനാ ഭണമാനാ ഖീയതി. **പയോഗേ**തി ഖീയമാനപയോഗേ. **ഖീയിതേ**തി ഖീയനപയോഗേ നിട്ഠിതേ.

കുമാരിഭൂതവഗ്ഗവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

൨൫൦. ഛത്തുപാഹനന്തി വുത്തലക്ഖണം ഛത്തഞ്ച ഉപാഹനായോ ച. **പയോഗേ**തി ധാരണപയോഗേ.

൨൫൧. യാനേനാതി വയ്ഹാദിനാ. **യായന്തീ**തി സചേ യാനേന ഗതാ ഹോതി.

൨൫൨. സങ്ഘാണിന്തി യം കിഞ്ചി കടൂപഗം. **ധാരേന്തിയാ**തി കടിയം പടിമുച്ചന്തിയാ.

൨൫൩. ഗന്ധവണ്ണേനാതി യേന കേനചി വണ്ണേന ച യേന കേനചി ഗന്ധേന ച. **ഗന്ധോ** നാമ ചന്ദനാലേപാദി. **വണ്ണോ** നാമ കുങ്കുമഹലിദ്ദാദി. **പയോഗേ**തി ഗന്ധാദിപയോഗേ രചനതോ പട്ഠായ പുബ്ബപയോഗേ.

൨൫൫. അനാപുച്ഛാതി ''നിസീദാമി, അയ്യാ''തി അനാപുച്ഛിത്വാ. **നിസീദിതേ** ഭിക്ഖുസ്സ ഉപചാരേ അന്തമസോ ഛമായ നിസിന്നേ.

൨൫൬. അനോകാസകതന്തി ''അസുകസ്മിം നാമ ഠാനേ പുച്ഛിസ്സാമീ''തി ഏവം അകതഓകാസം.

൨൫൭. പവിസന്തിയാതി വിനിച്ഛയം ആരാമവഗ്ഗസ്സ **പഠമേനേവ** സിക്ഖാപദേന **സദിസം** കത്വാ വദേയ്യാതി യോജനാ.

ഛത്തുപാഹനവഗ്ഗവണ്ണനാ നവമാ.

ഇതി ഉത്തരേ ലീനത്ഥപകാസനിയാ ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ

പാചിത്തിയകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൫൮-൨൬൦. അട്ഠസു പാടിദേസനീയസിക്ഖാപദേസുപി ദ്വിധാ ആപത്തി ഹോതീതി യോജനാ. **തതോ**തി ഗഹണഹേതു. **സബ്ബേസൂ**തി പാടിദേസനീയസിക്ഖാപദേസു.

പാടിദേസനീയകഥാവണ്ണനാ.

൨൭൫-൨. ഇമം **പരമം** ഉത്തമം **നിരുത്തരം** കേനചി വാ വത്തബ്ബേന ഉത്തരേന രഹിതം നിദ്ദോസം **ഉത്തരം** ഏവംനാമകം **ധീരോ** പഞ്ഞവാ ഭിക്ഖു അത്ഥവസേന വിദിത്വാ **ദുരുത്തരം** കിച്ഛേന ഉത്തരിതബ്ബം **പഞ്ഞത്തമഹാസമുദ്ദം** വിനയമഹാസാഗരം സുഖേനേവ യസ്മാ ഉത്തരതി, തസ്മാ **കങ്ഖച്ഛേദേ** വിനയവിചികിച്ഛായ ഛിന്ദനേ **സത്ഥേ** സത്ഥസദിസേ **അസ്മിം സത്ഥേ** ഇമസ്മിം ഉത്തരപകരണേ **ഉസ്മായുത്തോ** കമ്മജതേജോധാതുയാ സമന്നാഗതോ ജീവമാനോ ഭിക്ഖു **നിച്ചം** നിരന്തരം **സത്തോ** അഭിരതോ **നിച്ചം യോഗം** സതതാഭിയോഗം കാതും **യുത്തോ** അനുരൂപോതി യോജനാ.

ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗോ നിട്ഠിതോതി ഏത്ഥാപി ഉപ്പത്തി വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബാ.

ഇതി ഉത്തരേ ലീനത്ഥപകാസനിയാ

ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ചതുവിപത്തികഥാവണ്ണനാ

൨൭൩. ഇദാനി ഉഭയസാധാരണം കത്വാ വിപത്തിവാരാദീനം വിസിട്ഠവാരാനം സങ്ഗഹം കാതുമാഹ **“കതി ആപത്തിയോ”**തിആദി.

൨൭൪. ഭിക്ഖുനീ സചേ ഛാദേതി, ചുതാ ഹോതി. സചേ വേമതികാ ഛാദേതി, ഥുല്ലച്ചയം സിയാതി യോജനാ.

൨൭൬. **സങ്ഘാദിസേസന്തി** പരസ്സ സങ്ഘാദിസേസം.

൨൭൮. ‘‘കതി ആചാരവിപത്തിപച്ചയാ’’തി പദച്ഛേദോ.

൨൭൯. **ആചാരവിപത്തിന്തി** അത്തനോ വാ പരസ്സ വാ ആചാരവിപത്തിം.

൨൭൯. **പാപികം ദിട്ഠിന്തി** അഹേതുകഅകിരിയനത്ഥികദിട്ഠിആദിം ലാമികം ദിട്ഠിം.

൨൮൫. **മനുസ്സുത്തരിധമ്മന്തി** ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം.

൨൮൭. ആജീവഹേതു സഞ്ചരിത്തം സമാപന്നോതി യോജനാ. **പരിയായവചനേതി** ‘‘യോ തേ വിഹാരേ വസതി, സോ ഭിക്ഖു അരഹാ’’തിആദികേ ലേസവചനേ. ഞാതേതി യം ഉദ്ദിസ്സ വദതി, തസ്മിം മനുസ്സജാതികേ വചനസമനന്തരമേവ ഞാതേ.

൨൮൩. **വത്വാതി** അഗിലാനോ അത്തനോ അത്ഥായ വിഞ്ഞാപേത്വാ. ഭിക്ഖുനീ പന സചേ ഏവം ഹോതി, ഭിക്ഖുനീ അഗിലാനാ അത്തനോ അത്ഥായ പണീതഭോജനം വിഞ്ഞാപേത്വാ ഭുത്താവിനീ സചേ ഹോതീതി അധിപ്പായോ. തസ്സാ പാടിദേസനീയം സിയാതി യോജനാ.

൨൮൪. **“അത്തനോ അത്ഥായ വിഞ്ഞാപേത്വാനാ”**തി ഇമിനാ പരസ്സ ഞാതകപവാരിതേ തസ്സേവത്ഥായ വിഞ്ഞാപേത്വാ തേന ദിന്നം വാ തസ്സ വിസ്സാസേന വാ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ തേസം അത്തനോ അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതേ സുദ്ധചിത്തതായ അനാപത്തീതി ദീപേതി.

ഇതി ഉത്തരേ ലീനത്ഥപകാസനിയാ

ചതുവിപത്തികഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അധികരണപച്ചയകഥാവണ്ണനാ

൨൪൭. വിവാദാധികരണമ്ഹാതി ‘‘അധമ്മം ‘ധമ്മോ’തി ദീപേതീ’’തിആദിനയപ്പവത്താ അട്ഠാരസഭേദകരവത്ഥുനിസ്സിതാ വിവാദാധികരണമ്ഹാ.

൨൪൮. ഉപസമ്പന്നം ഓമസതോ ഭിക്ഖുസ്സ പാചിത്തി ഹോതീതി യോജനാ.

൨൪൯. അനുവാദാധികരണപച്ചയാതി ചോദനാപരനാമധേയ്യം അനുവാദാധികരണമേവ പച്ചയോ, തസ്മാ, അനുവാദനാധികരണഹേതൂതി അത്ഥോ.

൨൫൦. ‘‘തഥാ’’തി ഇമിനാ അമൂലകത്തം അതിദിസതി.

൨൫൧. ആപത്തിപച്ചയാതി ആപത്താധികരണപച്ചയാ.

൨൫൨. കിച്ചാധികരണപച്ചയാതി അപലോകനാദിചതുബ്ബിധകമ്മസങ്ഖാതകിച്ചാധികരണഹേതു.

൨൫൩. അച്ചജന്തീവാതി അത്തനോ ലദ്ധിം അപരിച്ചജന്തീ ഏവ.

൨൫൪. പാപികായ ദിട്ഠിയാ പരിച്ചജനത്ഥായ കതായ **യാവതതിയകം സമനുഭാസനായ** തം ദിട്ഠിം അച്ചജന്തിയാ **തസ്സാ** ഭിക്ഖുനിയാ, തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ ച **അച്ചജതോ** പാചിത്തി ഹോതീതി യോജനാ.

ഇതി ഉത്തരേ ലീനത്ഥപകാസനിയാ

അധികരണപച്ചയകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഖന്ധകപുച്ഛാകഥാവണ്ണനാ

൩൦൦. **സേസേസൂ**തി അഭബ്ബപുഗ്ഗലപരിദീപകേസു സബ്ബപദേസു.

൩൦൨. ''നസ്സന്തു എതേ''തി പദച്ഛേദോ. **പുരക്ഖകാ**തി എത്ഥ സാമിഅത്ഥേ പച്ചത്തവചനം, ഭേദപുരേക്ഖകസ്സ, ഭേദപുരേക്ഖകായാതി അത്ഥോ.

൩൦൩. **സേസേസൂ**തി അവസേസേസു അസംവാസകാദിദീപകേസു പടിക്ഖേപപദേസു.

൩൦൪. **എകാവ ദുക്കടാപത്തി വുത്താ**തി വസ്സം അനുപഗമനാദിപച്ചയാ ജാതിതോ എകാവ ദുക്കടാപത്തി വുത്താ.

൩൦൫. **ഉപോസഥസമാ മതാ**തി ഉപോസഥക്ഖന്ധകേ വുത്തസദിസാ ജാതാ ആപത്തിയോ മതാ അധിപ്പേതാ.

൩൦൬. **ചമ്മേ**തി ചമ്മക്ഖന്ധകേ. വച്ഛതരിം ഗഹേത്വാ **മാരേന്താനം** ഛബ്ബഗ്ഗിയാനം പാചിത്തി വുത്താതി സമ്ബന്ധോ. **വച്ഛതരി**ന്തി ബലസമ്പന്നം തരുണഗാവിം. സാ ഹി വച്ഛകഭാവം തരിത്വാ അതിക്കമിത്വാ ഠിതത്താ **''വച്ഛതരീ''**തി വുച്ചതി.

൩൦൭. **അങ്ഗജാതം ഛുപന്തസ്സാ**തി ഗാവീനം അങ്ഗജാതം അത്തനോ അങ്ഗജാതേന ബഹി ഛുപന്തസ്സ. **സേസേസൂ**തി ഗാവീനം വിസാണാദീസു ഗഹണേ, പിട്ഠിഅഭിരുഹണേ ച. യഥാഹ ''ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ അചിരവതിയാ നദിയാ ഗാവീനം തരന്തീനം വിസാണേസുപി ഗണ്ഹന്തീ''തിആദി (മഹാവ॰ ൨൫൨).

൩൦൮. **തത്ഥ** ഭേസജ്ജക്ഖന്ധകേ. **സാമന്താ ദ്വങ്ഗുലേ**തി വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗാനം സാമന്താ ദ്വങ്ഗുലമത്തേ പദേസേ. സത്ഥകമ്മം കരോന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയമുദീരിതന്തി യോജനാ. യഥാഹ - ''ന, ഭിക്ഖവേ, സമ്ബാധസ്സ സാമന്താ ദ്വങ്ഗുലേ സത്ഥകമ്മം വാ വത്ഥികമ്മം വാ കാരേതബ്ബം, യോ കാരേയ്യ, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ''തി (മഹാവ॰ ൨൭൯). എത്ഥ ച **''സാമന്താ ദ്വങ്ഗുലേ''**തി ഇദം സത്ഥകമ്മംയേവ സന്ധായ വുത്തം. വത്ഥികമ്മം പന സമ്ബാധേയേവ പടിക്ഖിത്തം.

''ന, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞത്ര നിമന്തിതേന അഞ്ഞസ്സ ഭോജ്ജയാഗു പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാ, യോ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, യഥാധമ്മോ കാരേതബ്ബോ''തി (മഹാവ॰ ൨൮൩) വുത്തത്താ ആഹ **''ഭോജ്ജയാഗൂസു പാചിത്തീ''**തി. എത്ഥ ച **ഭോജ്ജയാഗു** നാമ ബഹലയാഗു. ''പിണ്ഡം വട്ടേത്വാ പാതബ്ബയാഗൂ''തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. **പാചിത്തീ**തി പരമ്പരഭോജനപവാരണസിക്ഖാപദേഹി പാചിത്തി. **സേസേസൂ**തി അന്തോവുത്ഥഅന്തോപക്കസയംപക്കപരിഭോഗാദീസു. യഥാഹ ''ന, ഭിക്ഖവേ, അന്തോവുത്ഥം അന്തോപക്കം സാമംപക്കം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം, യോ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തിആദി (മഹാവ॰ ൨൭൪).

൩൦൯. **ചീവരസംയുത്തേ**തി ചീവരക്ഖന്ധകേ.

൩൧൩. **ചമ്പേയ്യകേ ച കോസമ്ബേ**തി ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകേ ചേവ കോസമ്ബകക്ഖന്ധകേ ച. **“കമ്മസ്മി”**ന്തിആദീസുപി ഏസേവ നയോ.

൩൧൪. **രോമമന്ഥേ**തി ഭുത്തസ്സ ലഹും പാകത്ഥായ കുച്ഛിഗതം മുഖം ആരോപേത്വാ സണ്ഹകരണവസേന അനുചാലനേ.

൩൧൮. **സേനാസനസ്മി**ന്തി സേനാസനക്ഖന്ധകേ. **ഗരുനോ**തി ഗരുഭണ്ഡസ്സ.

൩൨൦. **സങ്ഘഭേദേ**തി സങ്ഘഭേദകക്ഖന്ധകേ.

൩൨൧. **ഭേദാനുവത്തകാന**ന്തി സങ്ഘഭേദാനുവത്തകാനം. **ഗണഭോഗേ**തി ഗണഭോജനേ.

൩൨൨. **സാ**തി ഏത്ഥ സബ്ബവത്തേസു അനാദരിയേന ഹോതീതി സേസോ. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവ.

ഇതി ഉത്തരേ ലീനത്ഥപകാസനിയാ

ഖന്ധകപുച്ഛാകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സമുട്ഠാനസീസകഥാവണ്ണനാ

൩൨൫-൬. മഹേസിനാ ദ്വീസു വിഭങ്ഗേസു പഞ്ഞത്താനി **യാനി പാരാജികാദീനി** സിക്ഖാപദാനി ഉപോസഥേ ഉദ്ദിസന്തി, **തേസം** സിക്ഖാപദാനം സമുട്ഠാനം ഭിക്ഖൂനം പാടവത്ഥായ ഇതോ പരം പവക്ഖാമി, തം സമാഹിതാ സുണാഥാതി യോജനാ.

൩൨൭. കായോ ച വാചാ ച കായവാചാ ചാതി അചിത്തകാനി യാനി തീണി സമുട്ഠാനാനി, താനേവ ചിത്തേന പച്ചേകം യോജിതാനി സചിത്തകാനി **തീണി** സമുട്ഠാനാനി ഹോന്തീതി ഏവമേവ സമുട്ഠാനം പുരിമാനം ദ്വിന്നം വസേന **ഏകങ്ഗികം,** തതിയചതുത്ഥപഞ്ചമാനം വസേന **ദ്വങ്ഗികം,** ഛട്ഠസ്സ വസേന **തിവങ്ഗികഞ്ചാ**തി ഏവം ഛധാ സമുട്ഠാനവിധിം വദന്തീതി യോജനാ. കായോ, വാചാതി ഏകങ്ഗികം ദ്വയം, കായവാചാ , കായചിത്തം, വാചാചിത്തന്തി ദുവങ്ഗികത്തയം, കായവാചാചിത്തന്തി അങ്ഗഭേദേന തിവിധമ്പി അവയവഭേദേന സമുട്ഠാനഭേദവിധിം ഛപ്പകാരം വദന്തീതി അധിപ്പായോ.

൩൨൮. **തേസു** ഛസു സമുട്ഠാനേസു ഏകേന വാ സമുട്ഠാനേന ദ്വീഹി വാ തീഹി വാ ചതൂഹി വാ ഛഹി വാ സമുട്ഠാനേഹി **നാനാ** ആപത്തിയോ ജായരേതി സമ്ബന്ധോ.

൩൨൯. **തത്ഥ** താസു നാനാപത്തീസു. പഞ്ച സമുട്ഠാനാനി ഏതിസ്സാതി **പഞ്ചസമുട്ഠാനാ,** ഏവരൂപാ കാചി ആപത്തി ന വിജ്ജതി. ഏകമേകം സമുട്ഠാനം യാസന്തി വിഗ്ഗഹോ. **പച്ഛിമേഹേവ തീഹിപീ**തി സചിത്തകേഹേവ തീഹി സമുട്ഠാനേഹി, യാ ആപത്തി ഏകസമുട്ഠാനാ ഹോതി, സാ സചിത്തകാനം തിണ്ണമഞ്ഞതരേന ഹോതീതി അധിപ്പായോ.

൩൩൦-൧. **തതിയച്ഛട്ഠതോപി ചാ**തി കായവാചതോ, കായവാചാചിത്തതോ ച. **ചതുത്ഥച്ഛട്ഠതോ ചേവാ**തി കായചിത്തതോ കായവാചാചിത്തതോ ച. **പഞ്ചമച്ഛട്ഠതോപി ചാ**തി വാചാചിത്തതോ കായവാചാചിത്തതോ ച. ‘‘കായതോ കായചിത്തതോ’’തി പഠമം ദ്വിസമുട്ഠാനം, ‘‘വാചതോ വാചാചിത്തതോ’’തി ദുതിയം, ‘‘കായവാചതോ കായവാചാചിത്തതോ’’തി തതിയം, ‘‘കായചിത്തതോ കായവാചാചിത്തതോ’’തി ചതുത്ഥം, ‘‘വാചാചിത്തതോ കായവാചാചിത്തതോ’’തി പഞ്ചമം ദ്വിസമുട്ഠാനന്തി ഏവം പഞ്ചധാ ഏവ ഠിതേഹി ദ്വീഹി സമുട്ഠാനേഹി **ഏസാ** ദ്വിസമുട്ഠാനാപത്തി **ജായതേ** സമുട്ഠാതി. **ന അഞ്ഞതോ**തി കായതോ വാചതോതി ഏകം, വാചതോ കായവാചതോതി ഏകന്തി ഏവം യഥാവുത്തക്കമവിപരിയായേന യോജിതേഹി അഞ്ഞേഹി സമുട്ഠാനേഹി ന സമുട്ഠാതി.

൩൩൨. **പഠമേഹി ച തീഹീ**തി ‘‘കായതോ, വാചതോ, കായവാചതോ’’തി പഠമം നിദ്ദിട്ഠേഹി തീഹി അചിത്തകസമുട്ഠാനേഹി. **പച്ഛിമേഹി ചാ**തി ‘‘കായചിത്തതോ, വാചാചിത്തതോ, കായവാചാചിത്തതോ’’തി ഏവം പച്ഛാ വുത്തേഹി സചിത്തകേഹി തീഹി സമുട്ഠാനേഹി. **ന അഞ്ഞതോ**തി ‘‘കായതോ, വാചതോ, കായചിത്തതോ, വാചതോ, കായവാചതോ, കായചിത്തതോ’’തി ഏവം വുത്തവിപല്ലാസതോ അഞ്ഞേഹി തീഹി സമുട്ഠാനേഹി ന സമുട്ഠാതി.

൩൩൩-൪. പഠമാ തതിയാ ചേവ, ചതുത്ഥച്ഛട്ഠതോപി ചാതി കായതോ, കായവാചതോ, കായചിത്തതോ, കായവാചാചിത്തതോതി ഏതേഹി ചതൂഹി സമുട്ഠാനേഹി ചേവ. **ദുതിയാ…പേ॰… ച്ഛട്ഠതോപി ചാതി** വാചതോ, കായവാചതോ, വാചാചിത്തതോ, കായവാചാചിത്തതോതി ഇമേഹി ചതൂഹി ചാതി ചതുസമുട്ഠാനേനാപത്തി.

സാ ഏവം ദ്വിധാ ഠിതേഹി ചതൂഹി സമുട്ഠാനേഹി ജായതേ. **ന പനഞ്ഞതോതി** ''കായതോ, വാചതോ, കായവാചതോ, കായചിത്തതോ''തി ഏവമാദിനാ വിപല്ലാസനയേന യോജിതേഹി ചതൂഹി സമുട്ഠാനേഹി ന സമുട്ഠാതി. ഛ സമുട്ഠാനാനി യസ്സാ സാ **ഛസമുട്ഠാനാ**. സചിത്തകേഹി തീഹി, അചിത്തകേഹി തീഹീതി ഛഹി ഏവ സമുട്ഠാനേഹി സമുട്ഠാതീതി. പകാരന്തരാഭാവാ ഇധ ''ന അഞ്ഞതോ''തി ന വുത്തം.

ആഹ ച അട്ഠകഥാചരിയോ മാതികട്ഠകഥായം.

൩൩൭. സമുട്ഠാതി ഏതസ്മാതി **സമുട്ഠാനം,** കായാദി ഛബ്ബിധം, ഏകം സമുട്ഠാനം കാരണം യസ്സാ സാ **ഏകസമുട്ഠാനാ**. പകാരന്തരാഭാവാ **തിധാ**. കഥം? സചിത്തകാനം തിണ്ണം സമുട്ഠാനാനം വസേന തിവിധാ. ദ്വീഹി സമുട്ഠാനേഹി സമുട്ഠിതാ **ദ്വിസമുട്ഠിതാ,** ദ്വിസമുട്ഠാനാപത്തീതി അത്ഥോ. **പഞ്ചധാതി** വുത്തനയേന പഞ്ചപ്പകാരാ. തീണി സമുട്ഠാനാനി യസ്സാ സാ **തിസമുട്ഠാനാ,** ചത്താരി സമുട്ഠാനാനി യസ്സാ സാ **ചതുരുട്ഠാനാ,** തിസമുട്ഠാനാ ച ചതുരുട്ഠാനാ ച **തിചതുരുട്ഠാനാതി** ഏകദേസസരൂപേകസേസോ, തിസമുട്ഠാനാ ദ്വിധാ വിഭത്താ, ചതുസമുട്ഠാനാ ച ദ്വിധാ ഏവ വിഭത്താതി അത്ഥോ. ഛഹി സമുട്ഠാനേഹി സമുട്ഠിതാ **ഛസമുട്ഠിതാ,** ഛസമുട്ഠാനാതി അത്ഥോ. **ഏകധാതി** പകാരന്തരാഭാവാ ഏകധാവ ഠിതാതി അധിപ്പായോ.

൩൩൮. സബ്ബാ ആപത്തിയോ സമുട്ഠാനവിസേസതോ ഏവം തേരസധാ ഠിതാനം സമുട്ഠാനഭേദാനം നാനത്തതോ തേഹി സമുട്ഠിതാനം പഠമം പഞ്ഞത്തത്താ സീസഭൂതാനം സിക്ഖാപദാനം വസേന **തേരസേവ നാമാനി ലഭന്തി,** താനി ഇതോ പരം വക്ഖാമീതി യോജനാ.

൩൩൯. പഠമന്തിമവത്ഥുഞ്ചാതി പഠമപാരാജികസമുട്ഠാനം. **ദുതിയന്തി** അദിന്നാദാനസമുട്ഠാനം. **സഞ്ചരിത്തകന്തി** സഞ്ചരിത്തസമുട്ഠാനം. **സമനുഭാസനന്തി** സമനുഭാസനസമുട്ഠാനം. ''കഥിനം ഏളകലോമക''ന്തി പദച്ഛേദോ, കഥിനസമുട്ഠാനം ഏളകലോമസമുട്ഠാനഞ്ച.

൩൩൧൦. പദസോധമ്മന്തി പദസോധമ്മസമുട്ഠാനം. **അദ്ധാനം ഥേയ്യസത്ഥന്തി** അദ്ധാനസമുട്ഠാനം ഥേയ്യസത്ഥസമുട്ഠാനം. **ദേസനാതി** ധമ്മദേസനാസമുട്ഠാനം. **ഭൂതാരോചനകന്തി** ഭൂതാരോചനസമുട്ഠാനം. **ചോരിവുട്ഠാപനന്തി** ചോരിവുട്ഠാപനസമുട്ഠാനം.

൩൩൧൧. അനനുഞ്ഞാതകഞ്ചാതി അനനുഞ്ഞാതകസമുട്ഠാനഞ്ചാതി ഏതാനി തേരസ തേഹി സമുട്ഠാനേഹി സമുട്ഠിതാനം തേസം സിക്ഖാപദാനം പഠമം പഠമം നിദ്ദിട്ഠാനം പഠമപാരാജികാദിസിക്ഖാപദസമുട്ഠാനാനം ഇതരേസം പുബ്ബങ്ഗമഭാവതോ **''സീസാനീ''**തി വുത്താനി. യഥാഹ **പരിവാരട്ഠകഥായം**

“പഠമപാരാജികം നാമ ഏകം സമുട്ഠാനസീസം, സേസാനി തേന സദിസാനീ”തിആദി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൨൭൨). **തേരസേതേ സമുട്ഠാനനയാ**തി ഏതേ സീസവസേന ദസ്സിതാ തേരസ സമുട്ഠാനനയാ. **വിഞ്ഞൂഹി** ഉപാലിത്ഥേരാദീഹി.

൩൪൦. **തത്ഥ** തേരസസു സമുട്ഠാനസീസേസു. **യാ**തി യാ പന ആപത്തി. **ആദിപാരാജികുട്ഠാനാ**തി പഠമപാരാജികസമുട്ഠാനാ.

൩൪൧. അദിന്നാദാന-സദ്ദോ പുബ്ബകോ പഠമോ ഏതിസ്സാ തംസമുട്ഠാനാപത്തിയാതി **അദിന്നാദാനപുബ്ബകാ,** അദിന്നാദാനസമുട്ഠാനാതി ഉദ്ദിട്ഠാതി യോജനാ.

൩൪൨. **ജാതൂ**തി ഏകംസേന.

൩൪൩. അയം സമുട്ഠാനവസേന “സമനുഭാസനാസമുട്ഠാനാ”തി വുത്താതി യോജനാ.

൩൪൪. കഥിന-സദ്ദോ ഉപപദോ യസ്സാ തംസമുട്ഠാനായ ആപത്തിയാ സാ **കഥിനുപപദാ,** കഥിനസമുട്ഠാനാതി **മതാ** ഞാതാ, അയം സമുട്ഠാനവസേന “കഥിനസമുട്ഠാനാ”തി ഞാതാതി അത്ഥോ.

൩൪൫. ഏളകലോമ-സദ്ദോ ആദി യസ്സാ തംസമുട്ഠാനാപത്തിയാ സാ **ഏളകലോമാദിസമുട്ഠാനാ**തി അത്ഥോ.

൩൪൬. **ഏത്ഥ** സമുട്ഠാനേസു.

൩൫൦. ഭൂതാരോചന-സദ്ദോ പുബ്ബഭാഗോ ഏതിസ്സാ തംസമുട്ഠാനായ ആപത്തിയാതി **ഭൂതാരോചനപുബ്ബകാ,** ഭൂതാരോചനസമുട്ഠാനാതി അത്ഥോ.

൩൫൧. സമുട്ഠാനം **സമുട്ഠിതം,** ചോരിവുട്ഠാപനം സമുട്ഠിതം യസ്സാ സാ **ചോരിവുട്ഠാപനസമുട്ഠിതാ,** ചോരിവുട്ഠാപനസമുട്ഠാനാതി അത്ഥോ.

൩൫൩. **തത്ഥാ**തി തേരസസമുട്ഠാനസീസേസു, **“സമുട്ഠാനം സചിത്തക”**ന്തി ഇദം “പഠമ”ന്തിആദീഹി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം. **പഠമം സമുട്ഠാന**ന്തി പഠമപാരാജികസമുട്ഠാനം. **ദുതിയം സമുട്ഠാന**ന്തി അദിന്നാദാനസമുട്ഠാനം. **ചതുത്ഥം സമുട്ഠാന**ന്തി സമനുഭാസനസമുട്ഠാനം. **നവമം സമുട്ഠാന**ന്തി ഥേയ്യസത്ഥസമുട്ഠാനം. **ദസമം സമുട്ഠാന**ന്തി ധമ്മദേസനാസമുട്ഠാനം. **ദ്വാദസമം സമുട്ഠാന**ന്തി ചോരിവുട്ഠാപനസമുട്ഠാനം.

൩൫൪. **സമുട്ഠാനേ**തി സമുട്ഠാനസീസേ. **സദിസാ**തി തേന തേന സമുട്ഠാനസീസേന സമുട്ഠാനാ ആപത്തിയോ. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം സമുട്ഠാനവിനിച്ഛയേ. **ദിസ്സരേ**തി ദിസ്സന്തേ, ദിസ്സന്തീതി അത്ഥോ. അഥ വാ **ഇധ ദിസ്സരേ**തി ഇധ ഉഭതോവിഭങ്ഗേ ഏതേസു തേരസസമുട്ഠാനേസു ഏകേകസ്മിം അഞ്ഞാനിപി സദിസാനി സമുട്ഠാനാനി ദിസ്സന്തീതി അത്ഥോ. ഇദാനി താനി സരൂപതോ നിദസ്സേതുമാഹ **“സുക്കഞ്ചോ”**തിആദി. തത്ഥ **സുക്ക**ന്തി സുക്കവിസ്സട്ഠിസിക്ഖാപദം. ഏസ നയോ **“കായസംസഗ്ഗോ”**തിആദീസുപി. യദേത്ഥ ദുവിഞ്ഞേയ്യം, തം വക്ഖാമ.

൧൨൫. പുബ്ബുപപരിപാകോ ചാതി “ജാനം പുബ്ബുപഗതം ഭിക്ഖു”ന്തി (പാചി॰ ൧൨൦) സിക്ഖാപദഞ്ച “ഭിക്ഖുനിപരിപാചിത”ന്തി (പാചി॰ ൧൯൨, ൧൯൪) പിണ്ഡപാതസിക്ഖാപദഞ്ച. **രഹോ ഭിക്ഖുനിയാസഹാ**തി ഭിക്ഖുനിയാ സദ്ധിം രഹോ നിസജ്ജസിക്ഖാപദഞ്ച. **സഭോജനേ, രഹോ ദ്വേ ചാ**തി സഭോജനേ കുലേ അനുപഖജ്ജസിക്ഖാപദഞ്ച ദ്വേ രഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദാനി ച. **അങ്ഗുലീ ഉദകേ ഹസ**ന്തി അങ്ഗുലിപതോദഞ്ച ഉദകഹസധമ്മസിക്ഖാപദഞ്ച.

൧൨൬. പഹാരേ ഉഗ്ഗിരേ ചേവാതി പഹാരദാനസിക്ഖാപദഞ്ച തലസത്തിഉഗ്ഗിരണസിക്ഖാപദഞ്ച. **തേപഞ്ഞാസാ ച സേഖിയാ**തി പഞ്ചസത്തതിസേഖിയാസു വക്ഖമാനാനി ഉജ്ജഗ്ഘികാദീനി സമനുഭാസനസമുട്ഠാനാനി ദസ, ഛത്തപാണിആദീനി ധമ്മദേസനാസമുട്ഠാനാനി ഏകാദസ, ഥേയ്യസത്ഥസമുട്ഠാനം , സൂപോദനവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദഞ്ചാതി ബാവീസതി സിക്ഖാപദാനി ഠപേത്വാ പരിമണ്ഡലനിവാസനാദീനി ഇതരാനി തേപഞ്ഞാസ സേഖിയസിക്ഖാപദാനി ച. **അധക്ഖകുബ്ഭജാണുഞ്ചാ**തി ഭിക്ഖുനീനം അധക്ഖകഉബ്ഭജാണുസിക്ഖാപദഞ്ച. **ഗാമന്തരമവസ്സുതാ**തി ഗാമന്തരഗമനം, അവസ്സുതസ്സ ഹത്ഥതോ ഖാദനീയഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദഞ്ച.

൧൨൭-൮. തലമട്ഠുദസുദ്ധി ചാതി തലഘാതം, ജതുമട്ഠം, ഉദകസുദ്ധികാദിയനഞ്ച. **വസ്സംവുത്ഥാ**തി “വസ്സംവുത്ഥാ…പേ॰… ഛപ്പഞ്ചയോജനാനീ”തി (പാചി॰ ൯൭൪) സിക്ഖാപദഞ്ച. **ഓവാദായ ന ഗച്ഛന്തീ**തി ഓവാദായ അഗമനസിക്ഖാപദഞ്ച. **നാനുബന്ധേ പവത്തിനി**ന്തി “വുട്ഠാപിതം പവത്തിനിം ദ്വേ വസ്സാനി നാനുബന്ധേയ്യാ”തി (പാചി॰ ൧൧൧൨) സിക്ഖാപദഞ്ചാതി ഉഭതോവിഭങ്ഗേ നിദ്ദിട്ഠാ ഇമേ **പഞ്ചസത്തതി** ധമ്മാ കായചിത്തസമുട്ഠിതാ മേഥുനേന സമാ ഏകസമുട്ഠാനാ മതാതി യോജനാ.

ഏത്ഥ ച **പാളിയം** “ഛസത്തതീ”തി ഗണനപരിച്ഛേദോ സമുട്ഠാനസിക്ഖാപദേന സഹ ദസ്സിതോ. ഇധ പന തം വിനാ തംസദിസാനമേവ ഗണനാ ദസ്സിതാ. തേനേവ പഠമം സമുട്ഠാനസീസം പാളിയം ഗണനായപി ദസ്സിതം, ഇധേവ ന ദസ്സിതം. ഉപരി കത്ഥചി സമുട്ഠാനസീസസ്സ ദസ്സനം പനേത്ഥ വക്ഖമാനാനം തംസദിസഭാവദസ്സനത്ഥം, ഗണനായ വക്ഖമാനായ അന്തോഗധഭാവദസ്സനത്ഥം. തേനേവ തത്ഥപി തം വിനാ ഗണനം വക്ഖതി.

പഠമപാരാജികസമുട്ഠാനവണ്ണനാ.

൧൨൯. വിഗ്ഗഹന്തി മനുസ്സവിഗ്ഗഹസിക്ഖാപദം. **ഉത്തരി ചേവാ**തി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മസിക്ഖാപദഞ്ച. **ദുട്ഠുല്ല**ന്തി ദുട്ഠുല്ലവാചാസിക്ഖാപദം. **അത്തകാമതാ**തി അത്തകാമപാരിചരിയസിക്ഖാപദഞ്ച. **ദുട്ഠദോസാ ദുവേ ചേവാ**തി ദ്വേ ദുട്ഠദോസസിക്ഖാപദാനി ച. **ദുതിയാനിയതോപി ചാ**തി ദുതിയഅനിയതസിക്ഖാപദഞ്ച.

൧൩൦. അച്ഛിന്ദനഞ്ചാതി സാമം ചീവരം ദത്വാ അച്ഛിന്ദനഞ്ച. **പരിണാമോ**തി സങ്ഘികലാഭസ്സ അത്തനോ പരിണാമനഞ്ച. **മുസാഓമസപേസുണാ**തി മുസാവാദോ ച ഓമസവാദോ ച ഭിക്ഖുപേസുഞ്ഞഞ്ച. **ദുട്ഠുല്ലാരോചനഞ്ചേവാ**തി ദുട്ഠുല്ലാപത്തിആരോചനസിക്ഖാപദഞ്ച. **പഥവീഖണനമ്പി ചാ**തി പഥവീഖണനസിക്ഖാപദഞ്ച.

൩൯൭. ഭൂതഗാമഞ്ച വാദോ ചാതി ഭൂതഗാമസിക്ഖാപദം, അഞ്ഞവാദകസിക്ഖാപദഞ്ച. **ഉജ്ഝാപനകമേവ ചാതി** ഉജ്ഝാപനകസിക്ഖാപദഞ്ച. **നിക്കഡ്ഢോ സിഞ്ചനഞ്ചേവാതി** വിഹാരതോ നിക്കഡ്ഢനഞ്ച ഉദകേ തിണാദിസിഞ്ചനഞ്ച. **ആമിസഹേതു ചാതി** ആമിസഹേതു ഭിക്ഖുനിയോ ഓവാദസിക്ഖാപദഞ്ച.

൩൯൮. ഭുത്താവിന്തി ഭുത്താവിം അനതിരിത്തേന ഖാദനീയാദിനാ പവാരണസിക്ഖാപദഞ്ച. **ഏഹനാദരി**ന്തി ''ഏഹാവുസോ, ഗാമം വാ''തി (പാചി॰ ൨൭൪) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച അനാദരിയസിക്ഖാപദഞ്ച. **ഭിംസാപനമേവ ചാതി** ഭിക്ഖുഭിംസനകഞ്ച. **അപനിധേയ്യാതി** പത്താദിഅപനിധാനസിക്ഖാപദഞ്ച. **സഞ്ചിച്ച പാണ**ന്തി സഞ്ചിച്ച പാണം ജീവിതാവോരോപനഞ്ച. **സപ്പാണകമ്പി ചാതി** ജാനം സപ്പാണകഉദകസിക്ഖാപദഞ്ച.

൩൯൯. ഉക്കോടനഞ്ചാതി പുനകമ്മായ ഉക്കോടനഞ്ച. **ഊനോതി** ഊനവീസതിവസ്സസിക്ഖാപദഞ്ച. **സംവാസോതി** ഉക്ഖിത്തകേന സദ്ധിം സംവാസസിക്ഖാപദഞ്ച. **നാസനേ ചാതി** നാസിതകസാമണേരസമ്ഭോഗസിക്ഖാപദഞ്ച. **സഹധമ്മികന്തി** സഹധമ്മികം വുച്ചമാനസിക്ഖാപദഞ്ച. **വിലേഖാ ചാതി** ''വിലേഖായ സംവത്തന്തീ''തി (പാചി॰ ൪൩൯) ആഗതസിക്ഖാപദഞ്ച. **മോഹനാതി** മോഹനസിക്ഖാപദഞ്ച. **അമൂലകേന ചാതി** അമൂലകേന സങ്ഘാദിസേസേന അനുദ്ധംസനസിക്ഖാപദഞ്ച.

൩൯൪. കുക്കുച്ചം ഖീയനം ദത്വാതി കുക്കുച്ചഉപ്പാദനഞ്ച ധമ്മികാനം കമ്മാനം ഛന്ദം ദത്വാ ഖീയനഞ്ച ചീവരം ദത്വാ ഖീയനഞ്ച. **പരിണാമേയ്യ പുഗ്ഗലേതി** സങ്ഘികം ലാഭം പുഗ്ഗലസ്സ പരിണാമനസിക്ഖാപദഞ്ച. **കിം തേ, അകാലം, അച്ഛിന്ദേതി** ''കിം തേ, അയ്യേ, ഏസോ പുരിസപുഗ്ഗലോ കരിസ്സതീ''തി (പാചി॰ ൭൦൪) ആഗതസിക്ഖാപദഞ്ച അകാലചീവരം ''കാലചീവര''ന്തി അധിട്ഠഹിത്വാ ഭാജനസിക്ഖാപദഞ്ച ഭിക്ഖുനിയാ സദ്ധിം ചീവരം പരിവത്തേത്വാ അച്ഛിന്ദനസിക്ഖാപദഞ്ച. **ദുഗ്ഗഹനിരയേന ചാതി** ദുഗ്ഗഹിതേന ദുപധാരിതേന പരം ഉജ്ഝാപനസിക്ഖാപദഞ്ച നിരയേന വാ ബ്രഹ്മചരിയേന വാ അഭിസപനസിക്ഖാപദഞ്ച.

൩൯൫. ഗണസ്സ ചാതി ''ഗണസ്സ ചീവരലാഭം അന്തരായം കരേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൯൦൨) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **വിഭങ്ഗഞ്ചാതി** ''ധമ്മികം ചീവരവിഭങ്ഗം പടിബാഹേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൯൭൨) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **ദുബ്ബലാസാ തഥേവ ചാതി** ''ദുബ്ബലചീവരപച്ചാസായ ചീവരകാലസമയം അതിക്കാമേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൯൨൭) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **ധമ്മികം കഥിനുദ്ധാരന്തി** ''ധമ്മികം കഥിനുദ്ധാരം പടിബാഹേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൯൨൨) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **സഞ്ചിച്ചാഫാസുമേവ ചാതി** ''ഭിക്ഖുനിയാ സഞ്ചിച്ച അഫാസും കരേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൯൪൨) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച.

൩൯൩. സയം ഉപസ്സയം ദത്വാതി ''ഭിക്ഖുനിയാ ഉപസ്സയം ദത്വാ കുപിതാ അനത്തമനാ നിക്കഡ്ഢേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൯൬൭) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **അക്കോസേയ്യ ചാതി** ''ഭിക്ഖും അക്കോസേയ്യ വാ പരിഭാസേയ്യ വാ''തി (പാചി॰ ൭൨൯) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **ചണ്ഡികാതി** ''ചണ്ഡീകതാ ഗണം

പരിഭാസേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൧൦൩൮) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **കുലമച്ഛരിനീ അസ്സാ**തി ‘‘കുലമച്ഛരിനീ അസ്സാ’’തി (പാചി॰ ൧൦൪൩) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **ഗബ്ഭിനിം വുട്ഠാപേയ്യ ചാ**തി ‘‘ഗബ്ഭിനിം വുട്ഠാപേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൧൦൭൨) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച.

൩൭൭. **പായന്തി**ന്തി ‘‘പായന്തിം വുട്ഠാപേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൧൦൭൩) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **ദ്വേ ച വസ്സാനീ**തി ‘‘ദ്വേ വസ്സാനി ഛസു ധമ്മേസു അസിക്ഖിതസിക്ഖം സിക്ഖമാനം വുട്ഠാപേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൧൦൭൯) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **സങ്ഘേനാസമ്മത**ന്തി ‘‘സിക്ഖിതസിക്ഖം സിക്ഖമാനം സങ്ഘേന അസമ്മതം വുട്ഠാപേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൧൦൨൭) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **തിസ്സോ ഗിഹിഗതാ വുത്താ**തി ‘‘ഊനദ്വാദസവസ്സം ഗിഹിഗതം (പാചി॰ ൧൦൯൧), പരിപുണ്ണദ്വാദസവസ്സം ഗിഹിഗതം ദ്വേ വസ്സാനി ഛസു ധമ്മേസു അസിക്ഖിതസിക്ഖം (പാചി॰ ൧൦൯൭), ദ്വേവസ്സാനി സിക്ഖിതസിക്ഖം സങ്ഘേന അസമ്മത’’ന്തി (പാചി॰ ൧൧൦൩) വുത്തസിക്ഖാപദാനി ച. **തിസ്സോയേവ കുമാരികാ**തി ‘‘ഊനവീസതിവസ്സം കുമാരിഭൂത’’ന്തിആദിനാ (പാചി॰ ൧൧൧൦) നയേന വുത്താ തിസ്സോ ച.

൩൭൮. **ഊനദ്വാദസവസ്സാ ദ്വേ**തി ‘‘ഊനദ്വാദസവസ്സാ വുട്ഠാപേയ്യ (പാചി॰ ൧൧൩൭), പരിപുണ്ണദ്വാദസവസ്സാ സങ്ഘേന അസമ്മതാ വുട്ഠാപേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൧൧൪൩) വുത്താനി ദ്വേ സിക്ഖാപദാനി ച. **അലം താവ തേ**തി ‘‘അലം താവ തേ, അയ്യേ, വുട്ഠാപിതേനാ’’തി (പാചി॰ ൧൧൪൭) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **സോകാവസ്സാ**തി ‘‘ചണ്ഡിം സോകാവാസം സിക്ഖമാനം വുട്ഠാപേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൧൧൫൯) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **പാരിവാസികച്ഛന്ദദാനതോ**തി ‘‘പാരിവാസികഛന്ദദാനേന സിക്ഖമാനം വുട്ഠാപേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൧൧൬൭) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച.

൩൭൯. **അനുവസ്സം ദുവേ ചാ**തി ‘‘അനുവസ്സം വുട്ഠാപേയ്യ (പാചി॰ ൧൧൭൧), ഏകം വസ്സം ദ്വേ വുട്ഠാപേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൧൧൭൫) വുത്തസിക്ഖാപദാനി ചാതി **ഏകൂനസത്തതി** സിക്ഖാപദാനി. **അദിന്നാദാനതുല്യത്താ**തി അദിന്നാദാനേന സമാനസമുട്ഠാനത്താ. **തിസമുട്ഠാനികാ കതാ**തി സചിത്തകേഹി തീഹി സമുട്ഠാനേഹി സമുട്ഠഹന്തീതി വുത്താ.

ദുതിയപാരാജികസമുട്ഠാനവണ്ണനാ.

൩൮൦. **സഞ്ചരികുടിമഹല്ലക**ന്തി സഞ്ചരിത്തം, സഞ്ഞാചികായ കുടികരണം, മഹല്ലകവിഹാരകരണഞ്ച. **ധോവാപനഞ്ച പടിഗ്ഗഹോ**തി അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ പുരാണചീവരധോവാപനഞ്ച ചീവരപടിഗ്ഗഹണഞ്ച. **ചീവരസ്സ ച വിഞ്ഞത്തി**ന്തി അഞ്ഞാതകം ഗഹപതിം വാ ഗഹപതാനിം വാ ചീവരവിഞ്ഞാപനസിക്ഖാപദഞ്ച. **ഗഹണഞ്ച തദുത്തരി**ന്തി തദുത്തരിസാദിയനസിക്ഖാപദഞ്ച.

൩൮൧. **ഉപക്ഖടദ്വയഞ്ചേവാ**തി ‘‘ചീവരചേതാപന്നം ഉപക്ഖടം ഹോതീ’’തി (പാരാ॰ ൫൨൮) ആഗതസിക്ഖാപദദ്വയഞ്ച. **തഥാ ദൂതേന ചീവര**ന്തി ദൂതേനചീവരചേതാപന്നപഹിതസിക്ഖാപദഞ്ച. **കോസിയ**ന്തി കോസിയമിസ്സകസിക്ഖാപദഞ്ച. **സുദ്ധകാളാന**ന്തി

''സുദ്ധകാളകാന''ന്തിആദിസിക്ഖാപദഞ്ച (പാരാ॰ ൫൪൭). **ദ്വേ ഭാഗാദാനമേവ ചാ**തി ''ദ്വേ ഭാഗാ ആദാതബ്ബാ''തി (പാരാ॰ ൫൫൮) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച.

൩൭൨. ഛബ്ബസ്സാനീതി ഛബ്ബസ്സാനി ധാരണസിക്ഖാപദഞ്ച. **പുരാണസ്സാ**തി ''പുരാണസന്ഥതസ്സാ''തി (പാരാ॰ ൫൬൭) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **ലോമധോവാപനമ്പി ചാ**തി ഏളകലോമധോവാപനസിക്ഖാപദഞ്ച. **രൂപിയസ്സ പടിഗ്ഗാഹോ**തി രൂപിയപടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദഞ്ച. **ഉഭോ നാനപ്പകാരകാ**തി രൂപിയസംവോഹാരകയവിക്കയസിക്ഖാപദാനി ച.

൩൭൩. ഊനബന്ധനപത്തോ ചാതി ഊനപഞ്ചബന്ധനപത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **വസ്സസാടികസുത്തക**ന്തി വസ്സികസാടികസിക്ഖാപദഞ്ച സുത്തം വിഞ്ഞാപേത്വാ ചീവരകാരാപനസിക്ഖാപദഞ്ച. **വികപ്പാപജ്ജന**ന്തി തന്തവായേ ഉപസങ്കമിത്വാ ചീവരേ വികപ്പാപജ്ജനഞ്ച. **യാവ ദ്വാരദാനഞ്ച സിബ്ബന**ന്തി ''യാവ ദ്വാരകോസാ അഗ്ഗളട്ഠപനായാ''തി (പാചി॰ ൧൩൫) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച ''അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ ചീവരം ദദേയ്യ (പാചി॰ ൧൭൧), ചീവരം സിബ്ബേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൧൭൬) വുത്തസിക്ഖാപദദ്വയഞ്ച.

൩൭൪. പൂവേഹീതി പൂവേഹി വാ മന്ഥേഹി വാ അഭിഹട്ഠും പവാരണസിക്ഖാപദഞ്ച. **പച്ചയോ**തി ചതുമാസപച്ചയപവാരണസിക്ഖാപദഞ്ച. **ജോതീ**തി ജോതിയാ സമാദഹനസിക്ഖാപദഞ്ച. **രതന**ന്തി രതനസിക്ഖാപദഞ്ച. **സൂചി...പേ॰... സുഗതസ്സ ചാ**തി സൂചിഘരസിക്ഖാപദാദീനി സത്ത സിക്ഖാപദാനി ച.

൩൭൫. അഞ്ഞവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാ ചാതി ''അഞ്ഞം വിഞ്ഞാപേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൭൪൯) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **അഞ്ഞം ചേതാപനമ്പി ചാ**തി ''അഞ്ഞം ചേതാപേത്വാ അഞ്ഞം ചേതാപേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൭൪൯) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **സങ്ഘികേന ദുവേ വുത്താ**തി ''സങ്ഘികേന അഞ്ഞം ചേതാപേയ്യ (പാചി॰ ൭൫൯), സങ്ഘികേന സഞ്ഞാചികേന അഞ്ഞം ചേതാപേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൭൬൪) വുത്താനി ദ്വേ സിക്ഖാപദാനി ച. **ദ്വേ മഹാജനികേനാ**തി ''മഹാജനികേന അഞ്ഞം ചേതാപേയ്യ (പാചി॰ ൭൬൯), മഹാജനികേന സഞ്ഞാചികേന അഞ്ഞം ചേതാപേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൭൭൪) വുത്താനി ദ്വേ സിക്ഖാപദാനി ച.

൩൭൬. തഥാ പുഗ്ഗലികേനേകന്തി ''പുഗ്ഗലികേന സഞ്ഞാചികേന അഞ്ഞം ചേതാപേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൭൭൯) വുത്തമേകസിക്ഖാപദഞ്ച. **ഗരുപാവുരണ**ന്തി ഗരുപാവുരണചേതാപനസിക്ഖാപദഞ്ച. **ലഹു**ന്തി ലഹുപാവുരണചേതാപനസിക്ഖാപദം. ''വിഘാസാ ഉദസാടി ചാ''തി പദച്ഛേദോ. **ദ്വേ വിഘാസാ**തി ''ഉച്ചാരം വാ പസ്സാവം വാ സങ്കാരം വാ വിഘാസം വാ തിരോകുട്ടേ വാ തിരോപാകാരേ വാ ഛഡ്ഡേയ്യ വാ ഛഡ്ഡാപേയ്യ വാ (പാചി॰ ൮൨൫), ഹരിതേ ഛഡ്ഡേയ്യ വാ ഛഡ്ഡാപേയ്യ വാ''തി (പാചി॰ ൮൨൯) ഏവം വുത്താനി ദ്വേ വിഘാസസിക്ഖാപദാനി ച. **ഉദസാടി ചാ**തി ഉദകസാടികസിക്ഖാപദഞ്ച. **തഥാ സമണചീവര**ന്തി തഥാ ''സമണചീവരം ദദേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൯൧൭) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ചാതി.

൩൭൭. ഇതി ഏതേ ഏകൂനപണ്ണാസ ധമ്മാ **ദുക്ഖന്തദസ്സിനാ** ഭഗവതാ ഛസമുട്ഠാനികാ തേയേവ **സഞ്ചരിത്തസമാ** സഞ്ചരിത്തസിക്ഖാപദേന സമാ

കതാ അനുമതാ പഞ്ഞത്താതി യോജനാ.

സഞ്ചരിത്തസമുട്ഠാനവണ്ണനാ.

൩൭൮. സങ്ഘഭേദോതി സങ്ഘഭേദസിക്ഖാപദഞ്ച. **ഭേദാനുവത്തദുബ്ബചദൂസകാ**തി ഭേദാനുവത്തകദുബ്ബചകുലദൂസകസിക്ഖാപദാനി ച. **ദുട്ഠുല്ലച്ഛാദന**ന്തി ദുട്ഠുല്ലപടിച്ഛാദനസിക്ഖാപദഞ്ച. **ദിട്ഠീ**തി ദിട്ഠിഅപ്പടിനിസ്സജ്ജനസിക്ഖാപദഞ്ച . **ഛന്ദഉജ്ജഗ്ഘികാ ദുവേ**തി ഛന്ദംഅദത്വാഗമനസിക്ഖാപദഞ്ച ഉജ്ജഗ്ഘികായ അന്തരഘരേ ഗമനനിസീദനസിക്ഖാപദദ്വയഞ്ച.

൩൭൯. അപ്പസദ്ദാ ദുവേ വുത്താതി "അപ്പസദ്ദോ അന്തരഘരേ ഗമിസ്സാമി, നിസീദിസ്സാമീ"തി (പാചി॰ ൫൮൮, ൫൮൯) വുത്താനി ദ്വേ സിക്ഖാപദാനി ച. **ന ബ്യാഹരേ**തി "ന സകബളേന മുഖേന ബ്യാഹരിസ്സാമീ"തി (പാചി॰ ൬൧൯) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **ഛമാ, നീചാസനേ, ഠാന**ന്തി "ഛമായം നിസീദിത്വാ (പാചി॰ ൬൪൫), നീചേ ആസനേ നിസീദിത്വാ (പാചി॰ ൬൪൭), ഠിതോ നിസിന്നസ്സാ"തി (പാചി॰ ൬൪൮) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **പച്ഛതോ ഉപ്പഥേന ചാ**തി "പച്ഛതോ ഗച്ഛന്തോ പുരതോ ഗച്ഛന്തസ്സ (പാചി॰ ൬൪൯), ഉപ്പഥേന ഗച്ഛന്തോ പഥേന ഗച്ഛന്തസ്സാ"തി (പാചി॰ ൬൫൦) വുത്തസിക്ഖാപദദ്വയഞ്ച.

൩൮൦. വജ്ജച്ഛാദാതി വജ്ജതോ പടിച്ഛാദനസിക്ഖാപദഞ്ച. **അനുവത്താ ചാ**തി ഉക്ഖിത്താനുവത്തനസിക്ഖാപദഞ്ച. **ഗഹണ**ന്തി "ഹത്ഥഗ്ഗഹണം വാ സാദിയേയ്യാ"തി (പാചി॰ ൬൫൭) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **ഓസാരേയ്യ ചാ**തി "അനപലോകേത്വാ കാരകസങ്ഘം അനഞ്ഞായ ഗണസ്സ ഛന്ദം ഓസാരേയ്യാ"തി (പാചി॰ ൬൮൫) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **പച്ചക്ഖാമീതി സിക്ഖാ ചാ**തി "ബുദ്ധം പച്ചാചിക്ഖാമീ"തി (പാചി॰ ൭൦൦) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **തഥാ കിസ്മിഞ്ചിദേവ ചാ**തി "കിസ്മിഞ്ചിദേവ അധികരണേ പച്ചാകതാ"തി (പാചി॰ ൭൦൬) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച.

൩൮൧. സംസട്ഠാ ദ്വേ ചാതി "ഭിക്ഖുനിയോ പനേവ സംസട്ഠാ വിഹരന്തീ"തി (പാചി॰ ൭൨൭) ച "യാ പന ഭിക്ഖുനീ ഏവം വദേയ്യ സംസട്ഠാവ, അയ്യേ, തുമ്ഹേ വിഹരഥാ"തിആദിവചനം (പാചി॰ ൭൨൭) പടിച്ച വുത്തസിക്ഖാപദദ്വയഞ്ച. **വധിത്വാ ചാ**തി "അത്താനം വധിത്വാ വധിത്വാ രോദേയ്യാ"തി (പാചി॰ ൮൮൦) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **വിസിബ്ബേത്വാ ചാ**തി "ഭിക്ഖുനിയാ ചീവരം വിസിബ്ബേത്വാ വാ വിസിബ്ബാപേത്വാ വാ"തി (പാചി॰ ൮൯൩) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **ദുക്ഖിത**ന്തി "ദുക്ഖിതം സഹജീവിനി"ന്തി (പാചി॰ ൯൪൭) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **പുനദേവ ച സംസട്ഠാ**തി "സംസട്ഠാ വിഹരേയ്യ ഗഹപതിനാ വാ ഗഹപതിപുത്തേന വാ"തി (പാചി॰ ൯൮൭) ഏവം പുന വുത്തസംസട്ഠസിക്ഖാപദഞ്ച. **നേവ വൂപസമേയ്യ ചാ**തി "'ഏഹായ്യേ, ഇമം അധികരണം വൂപസമേഹീ'തി (പാചി॰ ൯൬൫) വുച്ചമാനാ 'സാധൂ'തി പടിസ്സുണിത്വാ സാ പച്ഛാ അനന്തരായികിനീ നേവ വൂപസമേയ്യാ"തി വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച.

൩൮൨. ജാനം സഭിക്ഖുകാരാമന്തി "ജാനം സഭിക്ഖുകം ആരാമം അനാപുച്ഛാ പവിസേയ്യാ"തി (പാചി॰ ൧൦൨൪) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **തഥേവ ന**

പവാരയേതി ''ഉഭതോസങ്ഘേ തീഹി ഠാനേഹി ന പവാരേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൧൦൫൧) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **തഥാ അന്വദ്ധമാസഞ്ചാ**തി ''അന്വദ്ധമാസം ഭിക്ഖുനിയാ ഭിക്ഖുസങ്ഘതോ ദ്വേ ധമ്മാ പച്ചാസീസിതബ്ബാ''തി (പാചി॰ ൧൦൫൯) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **സഹജീവിനിയോ ദുവേ**തി ''സഹജീവിനിം വുട്ഠാപേത്വാ ദ്വേ വസ്സാനി നേവ അനുഗ്ഗണ്ഹേയ്യ (പാചി॰ ൧൧൦൨), സഹജീവിനിം വുട്ഠാപേത്വാ നേവ വൂപകാസേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൧൧൧൭) വുത്തസിക്ഖാപദദ്വയഞ്ച.

൩൨൭-൮. **സചേ മേ ചീവരം അയ്യേ**തി ''സചേ മേ ത്വം, അയ്യേ, ചീവരം ദസ്സസി, ഏവാഹം തം വുട്ഠാപേസ്സാമീ''തി (പാചി॰ ൧൧൫൧) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **അനുബന്ധിസ്സസീ**തി ''സചേ മം ത്വം, അയ്യേ, ദ്വേ വസ്സാനി അനുബന്ധിസ്സസി, ഏവാഹം തം വുട്ഠാപേസ്സാമീ''തി (പാചി॰ ൧൧൫൬) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. അസമേന സമ്ബുദ്ധേന പകാസിതാ ഇമേ സത്തതിംസ ധമ്മാ സബ്ബേ **കായവാചാദിതോ** കായവാചാചിത്തതോ **ഏകസമുട്ഠാനാ കതാ സമനുഭാസനാ സിയും** സമുട്ഠാനതോ സമനുഭാസനസിക്ഖാപദേന സദിസാ സിയുന്തി യോജനാ.

സമനുഭാസനസമുട്ഠാനവണ്ണനാ.

൩൨൯. **കഥിനാനി ച തീണീ**തി ''നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ഭിക്ഖുനാ ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ''തി (പാരാ॰ ൪൬൨) വുത്താനി ആദിതോ തീണി സിക്ഖാപദാനി. **പത്തോ**തി ''ദസാഹപരമം അതിരേകപത്തോ''തി (പാരാ॰ ൬൦൧) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **ഭേസജ്ജമേവ ചാ**തി ''പടിസായനീയാനി ഭേസജ്ജാനീ''തി (പാരാ॰ ൬൨൨) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **അച്ചേകമ്പി ചാ**തി അച്ചേകസിക്ഖാപദഞ്ച. **സാസങ്ക**ന്തി തദനന്തരമേവ സാസങ്കസിക്ഖാപദഞ്ച. **പക്കമന്തദ്വയമ്പി ചാ**തി ''തം പക്കമന്തോ നേവ ഉദ്ധരേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൧൦൯, ൧൧൬) ഭൂതഗാമവഗ്ഗേ വുത്തസിക്ഖാപദദ്വയഞ്ച.

൩൩൦. **തഥാ ഉപസ്സയം ഗന്ത്വാ**തി ''ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഉപസങ്കമിത്വാ ഭിക്ഖുനിയോ ഓവദേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൧൫൭) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **പരമ്പരം ഭോജന**ന്തി ''പരമ്പരഭോജനേ പാചിത്തിയ''ന്തി (പാചി॰ ൨൨൧) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **അനതിരിത്ത**ന്തി ''അനതിരിത്തം ഖാദനീയം വാ ഭോജനീയം വാ''തി (പാചി॰ ൨൩൭) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **സഭത്തോ**തി ''നിമന്തിതോ സഭത്തോ സമാനോ''തി (പാചി॰ ൨൯൯) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **വികപ്പേത്വാ തഥേവ ചാ**തി ''ചീവരം വികപ്പേത്വാ''തി (പാചി॰ ൩൭൩) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച.

൩൩൭. **രഞ്ഞോ**തി ''രഞ്ഞോ ഖത്തിയസ്സാ''തി (പാചി॰ ൪൯൭) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **വികാലേ**തി ''വികാലേ ഗാമം പവിസേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൫൦൯-൫൧൨) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **വോസാസാ**തി ''വോസാസമാനരൂപാ ഠിതാ''തി (പാചി॰ ൫൫൭) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. ''ആരഞ്ഞകേ ഉസ്സയവാദികാ''തി പദച്ഛേദോ. **ആരഞ്ഞകേ**തി ''തഥാരൂപേസു ആരഞ്ഞകേസു സേനാസനേസു പുബ്ബേ അപ്പടിസംവിദിത''ന്തി (പാചി॰ ൫൭൦) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **ഉസ്സയവാദികാ**തി ''ഉസ്സയവാദികാ വിഹരേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൬൭൯) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **പത്തസന്നിചയഞ്ചേവാ**തി ''പത്തസന്നിചയം കരേയ്യാ''തി

(പാചി॰ ൭൩൪) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **പുരേ, പച്ഛാ, വികാലകേ**തി ‘‘യാ പന ഭിക്ഖുനീ പുരേഭത്തം കുലാനി ഉപസങ്കമിത്വാ’’തി (പാചി॰ ൮൦൫) ച ‘‘പച്ഛാഭത്തം കുലാനി ഉപസങ്കമിത്വാ’’തി (പാചി॰ ൮൦൯) ച ‘‘വികാലേ കുലാനി ഉപസങ്കമിത്വാ’’തി (പാചി॰ ൮൧൩) ച വുത്തസിക്ഖാപദത്തയഞ്ച.

൩൮൭-൯. പഞ്ചാഹികന്തി ‘‘പഞ്ചാഹികം സങ്ഘാടിചാരം അതിക്കമേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൮൯൭) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **സങ്കമനി**ന്തി ‘‘ചീവരസങ്കമനീയം ധാരേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൯൦൩) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **തഥാ ആവസഥദ്വയ**ന്തി ‘‘ആവസഥചീവരം അനിസ്സജ്ജിത്വാ പരിഭുഞ്ജേയ്യ (പാചി॰ ൧൦൦൪), ആവസഥം അനിസ്സജ്ജിത്വാ ചാരികം പക്കമേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൧൦൦൯) ഏവം ആവസഥേന സദ്ധിം വുത്തസിക്ഖാപദദ്വയഞ്ച. **പസാഖേ**തി ‘‘പസാഖേ ജാതം ഗണ്ഡം വാ’’തി (പാചി॰ ൧൦൬൩) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **ആസനേ ചാ**തി ‘‘ഭിക്ഖുസ്സ പുരതോ അനാപുച്ഛാ ആസനേ നിസീദേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൧൨൨൫) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ചാതി ഇമേ പന ഏകൂനതിംസ ധമ്മാ കായവാചതോ, കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാനതോ സബ്ബേ **ദ്വിസമുട്ഠാനികാ,** തതോയേവ **കഥിനസമ്ഭവാ** കഥിനസമുട്ഠാനാ ഹോന്തീതി യോജനാ.

കഥിനസമുട്ഠാനവണ്ണനാ.

൩൯൦. ദ്വേ സേയ്യാതി ദ്വേ സഹസേയ്യസിക്ഖാപദാനി ച. **ആഹച്ചപാദോ ചാ**തി ആഹച്ചപാദകസിക്ഖാപദഞ്ച. **പിണ്ഡഞ്ചാ**തി ആവസഥപിണ്ഡഭോജനസിക്ഖാപദഞ്ച. **ഗണഭോജന**ന്തി ഗണഭോജനസിക്ഖാപദഞ്ച . **വികാലേ**തി വികാലഭോജനസിക്ഖാപദഞ്ച. **സന്നിധിഞ്ചേവാ**തി സന്നിധികാരകസിക്ഖാപദഞ്ച. **ദന്തപോന**ന്തി ദന്തപോനസിക്ഖാപദഞ്ച. **അചേലക**ന്തി അചേലകസിക്ഖാപദഞ്ച.

൩൯൧. ഉയ്യുത്തഞ്ചാതി ‘‘ഉയ്യുത്തം സേനം ദസ്സനായ ഗച്ഛേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൩൧൧) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. ‘‘വസേ ഉയ്യോധി’’ന്തി പദച്ഛേദോ. **വസേ**തി ‘‘സേനായ വസേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൩൧൭) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **ഉയ്യോധി**ന്തി ‘‘ഉയ്യോധികം വാ…പേ॰… അനീകദസ്സനം വാ ഗച്ഛേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൩൨൩) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച . **സുരാ**തി സുരാപാനസിക്ഖാപദഞ്ച. **ഓരേന ന്ഹായന**ന്തി ഓരേനദ്ധമാസനഹായനസിക്ഖാപദഞ്ച. **ദുബ്ബണ്ണകരണഞ്ചേവാ**തി ‘‘തിണ്ണം ദുബ്ബണ്ണകരണാന’’ന്തി (പാചി॰ ൩൬൭) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **പാടിദേസനീയദ്വയ**ന്തി വുത്താവസേസം പാടിദേസനീയദ്വയഞ്ച.

൩൯൨. ലസുണന്തി ലസുണസിക്ഖാപദഞ്ച. **ഉപതിട്ഠേയ്യാ**തി ‘‘ഭിക്ഖുസ്സ ഭുഞ്ജന്തസ്സ പാനീയേന വാ വിധൂപനേന വാ ഉപതിട്ഠേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൮൧൬) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **നച്ചദസ്സനമേവ ചാ**തി ‘‘നച്ചം വാ ഗീതം വാ വാദിതം വാ ദസ്സനായ ഗച്ഛേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൮൩൪) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **നഗ്ഗ**ന്തി ‘‘നഗ്ഗാ നഹായേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൮൮൪) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **അത്ഥരണ**ന്തി ‘‘ഏകത്ഥരണപാവുരണാ തുവട്ടേയ്യു’’ന്തി (പാചി॰ ൯൩൬) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **മഞ്ചേ**തി ‘‘ഏകമഞ്ചേ തുവട്ടേയ്യു’’ന്തി (പാചി॰ ൯൩൩) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **അന്തോരട്ഠേ**തി ‘‘അന്തോരട്ഠേ സാസങ്കസമ്മതേ’’തി (പാചി॰ ൯൬൨) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **തഥാ ബഹീ**തി ‘‘തിരോരട്ഠേ സാസങ്കസമ്മതേ’’തി (പാചി॰ ൯൬൬) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച.

൩൯൩. അന്തോവസ്സന്തി ''അന്തോവസ്സം ചാരികം ചരേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൯൦) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **അഗാരഞ്ചാതി** ''രാജാഗാരം വാ ചിത്താഗാരം വാ…പേ॰… പോക്ഖരണിം വാ ദസ്സനായ ഗച്ഛേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൯൭൮) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **ആസന്ദിന്തി** ''ആസന്ദിം വാ പല്ലങ്കം വാ പരിഭുഞ്ജേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൯൮൩) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **സുത്തകന്തനന്തി** ''സുത്തം കന്തേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൯൮൭) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **വേയ്യാവച്ചന്തി** ''ഗിഹിവേയ്യാവച്ചം കരേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൯൯൧) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **സഹത്ഥാ ചാതി** ''അഗാരികസ്സ വാ പരിബ്ബാജകസ്സ വാ പരിബ്ബാജികായ വാ സഹത്ഥാ ഖാദനീയം വാ ഭോജനീയം വാ ദദേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൧൦൦൦) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച . **ആവാസേ ച അഭിക്ഖുകേതി** ''അഭിക്ഖുകേ ആവാസേ വസ്സം വസേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൧൦൪൭) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച.

൩൯൪. ഛത്തന്തി ''ഛത്തുപാഹനം ധാരേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൧൧൭൮) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **യാനഞ്ചാതി** ''യാനേന യായേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൧൧൮൪) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **സങ്ഘാണിന്തി** ''സങ്ഘാണിം ധാരേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൧൧൯൧) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **അലങ്കാരന്തി** ''ഇത്ഥാലങ്കാരം ധാരേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൧൧൯൫) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **ഗന്ധവാസിതന്തി** ''ഗന്ധവണ്ണകേന നഹായേയ്യ (പാചി॰ ൧൧൯൯), വാസിതകേന പിഞ്ഞാകേന നഹായേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൧൨൦൩) വുത്തസിക്ഖാപദദ്വയഞ്ച. **''ഭിക്ഖുനീ…പേ॰… ഗിഹിനിയാ''**തി ഏതേന ''ഭിക്ഖുനിയാ ഉമ്മദ്ദാപേയ്യാ''തിആദീനി (പാചി॰ ൧൨൦൭) ചത്താരി സിക്ഖാപദാനി വുത്താനി.

൩൯൫. തഥാസംകച്ചികാതി ''അസംകച്ചികാ ഗാമം പവിസേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൧൨൨൫) ഏവം വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **ഇമേ പന തേചത്താലീസ** ധമ്മാ സബ്ബേ കായചിത്തവസേന **ദ്വിസമുട്ഠാനികാ**. ഏളകലോമേന സമുട്ഠാനതോ **സമാ** ഹോന്തീതി യോജനാ.

ഏളകലോമസമുട്ഠാനവണ്ണനാ.

൩൯൬-൭. അഞ്ഞത്രാതി ''മാതുഗാമസ്സ ഉത്തരിഛപ്പഞ്ചവാചാഹി ധമ്മം ദേസേയ്യ അഞ്ഞത്ര വിഞ്ഞുനാ പുരിസവിഗ്ഗഹേനാ''തി (പാചി॰ ൬൩) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **അസമ്മതോ ചേവാതി** ''അസമ്മതോ ഭിക്ഖുനിയോ ഓവദേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൧൪൬) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **തഥാ അത്ഥങ്ഗതേന ചാതി** ''അത്ഥങ്ഗതേ സൂരിയേ ഭിക്ഖുനിയോ ഓവദേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൧൫൪) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **തിരച്ഛാനവിജ്ജാ ദ്വേ വുത്താതി** ''തിരച്ഛാനവിജ്ജം പരിയാപുണേയ്യ, വാചേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൧൦൧൪, ൧൦൧൮) ഏവം വുത്താനി ദ്വേ സിക്ഖാപദാനി ച. **അനോകാസസകതമ്പി ചാതി** ''അനോകാസകതം ഭിക്ഖും പഞ്ഹം പുച്ഛേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൧൨൨൨) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ചാതി ഇമേ പന സബ്ബേ ഛ ധമ്മാ വാചതോ, വാചാചിത്തതോ ചാതി ഇമേഹി ദ്വീഹി സമുട്ഠാനേഹി സമുട്ഠാനികാ ഹോന്തി. **പദസോധമ്മതുല്യതാ** അയമേതേസം പദസോധമ്മേന സദിസഭാവോതി യോജനാ.

പദസോധമ്മസമുട്ഠാനവണ്ണനാ.

൩൯൮-൯. ഏകന്തി ''ഭിക്ഖുനിയാ സദ്ധിം സംവിധായ ഏകദ്ധാനമഗ്ഗം പടിപജ്ജേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൧൮൦) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **നാവന്തി** ''ഏകനാവം അഭിരുഹേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൧൮൮) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **പണീതഞ്ചാതി** ''പണീതഭോജനാനി അഗിലാനോ അത്തനോ അത്ഥായ വിഞ്ഞാപേത്വാ ഭുഞ്ജേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൨൫൯) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **സംവിധാനഞ്ചാതി** മാതുഗാമേന സദ്ധിം സംവിധായ ഗമനസിക്ഖാപദഞ്ച. **സംഹരേതി** ''സമ്ബാധേ ലോമം സംഹരാപേയ്യാ''തി (പാചി॰ ൭൯൯) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **ധഞ്ഞന്തി** ''ആമകധഞ്ഞം വിഞ്ഞത്വാ വാ''തി (പാചി॰ ൮൨൧) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **നിമന്തിതാ ചേവാതി** ''നിമന്തിതാ വാ പവാരിതാ വാ ഖാദനീയം വാ ഭോജനീയം വാ ഖാദേയ്യ വാ ഭുഞ്ജേയ്യ വാ''തി (പാചി॰ ൧൦൩൮) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **പാടിദേസനിയട്ഠകന്തി** ഭിക്ഖുനീനം വുത്താ അട്ഠ പാടിദേസനീയാ ചേതി ബുദ്ധസേട്ഠേന പഞ്ഞത്താ ഏതാ ചുദ്ദസ സിക്ഖാ **ചതുസമുട്ഠാനാ** കായതോ, കായവാചതോ, കായചിത്തതോ, വാചാചിത്തതോ ചാതി ചതൂഹി സമുട്ഠാനേഹി സമുട്ഠഹന്തി. സമുട്ഠാനതോ **അദ്ധാനേന** അദ്ധാനസിക്ഖാപദേന സമാ ഹോന്തീതി മതാതി യോജനാ.

അദ്ധാനസമുട്ഠാനവണ്ണനാ.

൪൦൦-൧. സുതിന്തി ഉപസ്സുതിതിട്ഠനസിക്ഖാപദഞ്ച. **സൂപാദിവിഞ്ഞത്തിന്തി** സൂപോദനവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദഞ്ച. **അന്ധകാരേതി** ''രത്തന്ധകാരേ അപ്പദീപേ''തി (പാചി॰ ൮൩൯) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **തഥേവ ച പടിച്ഛന്നേതി** ''പടിച്ഛന്നേ ഓകാസേ''തി (പാചി॰ ൮൪൩) വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **ഓകാസേതി** ''അജ്ഝോകാസേ പുരിസേന സദ്ധി''ന്തി (പാചി॰ ൮൪൭) ഏവം വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. **ബ്യൂഹേ ചാതി** തദനന്തരമേവ ''രഥികായ വാ ബ്യൂഹേ വാ സിങ്ഘാടകേ വാ പുരിസേന സദ്ധി''ന്തി (പാചി॰ ൮൫൧) ആഗതസിക്ഖാപദഞ്ചാതി ഇമേ സബ്ബേപി ആദിച്ചബന്ധുനാ ദേസിതാ ഛ ധമ്മാ **ചതുത്ഥച്ഛട്ഠതോ** കായചിത്തതോ, കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠഹന്താ **ഥേയ്യസത്ഥസമുട്ഠാനാ** ഥേയ്യസത്ഥസിക്ഖാപദേന സമാനസമുട്ഠാനാ സിയുന്തി യോജനാ.

ഥേയ്യസത്ഥസമുട്ഠാനവണ്ണനാ.

൪൦൨. ഛത്ത, ദണ്ഡകരസ്സാപീതി ''ന ഛത്തപാണിസ്സ ദണ്ഡപാണിസ്സാ''തി (പാചി॰ ൬൩൪) വുത്തസിക്ഖാപദദ്വയഞ്ച. **സത്ഥാവുധകരസ്സാപീതി** ''ന സത്ഥപാണിസ്സ (പാചി॰ ൬൩൬), ന ആവുധപാണിസ്സാ''തി (പാചി॰ ൬൩൭) വുത്തസിക്ഖാപദദ്വയഞ്ച. **പാദുകൂപാഹനാ, യാനന്തി** ''ന പാദുകാരുള്ഹസ്സ (പാചി॰ ൬൩൮), ന ഉപാഹനാരുള്ഹസ്സ (പാചി॰ ൬൩൯), ന യാനഗതസ്സാ''തി (പാചി॰ ൬൪൦) വുത്തസിക്ഖാപദത്തയഞ്ച. **സേയ്യാ, പല്ലത്ഥികായ ചാതി** ''ന സയനഗതസ്സ (പാചി॰ ൬൪൧), ന പല്ലത്ഥികായ നിസിന്നസ്സാ''തി (പാചി॰ ൬൪൨) വുത്തസിക്ഖാപദദ്വയഞ്ച.

൪൦൩. വേഠിതോഗുണ്ഠിതോ ചാതി ''ന വേഠിതസീസസ്സ (പാചി॰ ൬൪൩), ന ഓഗുണ്ഠിതസീസസ്സാ''തി (പാചി॰ ൬൪൪) വുത്തസിക്ഖാപദദ്വയഞ്ചാതി നിദസ്സിതാ **സബ്ബേ ഏകാദസ** ധമ്മാ വാചാചിത്തസങ്ഖാതേന ഏകേന

സമുട്ഠാനേന സമുട്ഠിതാ ധമ്മദേസനസമുട്ഠാനാതി സഞ്ഞിതാ സല്ലക്ഖിതാതി യോജനാ.

ധമ്മദേസനസമുട്ഠാനവണ്ണനാ.

ർ൦ർ. ഏവം താവ സമ്ഭിന്നസമുട്ഠാനം വേദിതബ്ബം, നിയതസമുട്ഠാനം തിവിധം, തം ഏകസ്സേവ സിക്ഖാപദസ്സ ഹോതീതി വിസുംയേവ ദസ്സേതുമാഹ **"ഭൂതാരോചനകഞ്ചേവാ"**തിആദി. **ഭൂതാരോചനകഞ്ചേവാ**തി തീഹി അചിത്തകസമുട്ഠാനേഹി സമുട്ഠിതം ഭൂതാരോചനസിക്ഖാപദഞ്ച. **ചോരിവുട്ഠാപനമ്പി ച**ാതി വാചാചിത്തതോ, കായവാചാചിത്തതോ ചാതി ദ്വീഹി സമുട്ഠിതം ചോരിവുട്ഠാപനസിക്ഖാപദഞ്ച. അനനുഞ്ഞാതമേവ **അനനുഞ്ഞാതമത്തം. അനനുഞ്ഞാതമത്ത**ന്തി വാചതോ, കായവാചതോ, വാചാചിത്തതോ, കായവാചാചിത്തതോ ചാതി ചതൂഹി സമുട്ഠിതം അനനുഞ്ഞാതസിക്ഖാപദഞ്ചാതി. **ഇദം തയ**ന്തി ഇദം സിക്ഖാപദത്തയം. **അസമ്ഭിന്ന**ന്തി കേനചി അഞ്ഞേന സിക്ഖാപദേന അസമ്മിസ്സസമുട്ഠാനം.

ഇതി ഉത്തരേ ലീനത്ഥപകാസനിയാ

സമുട്ഠാനസീസകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ആപത്തിസമുട്ഠാനകഥാവണ്ണനാ

൪൦൭. ആദിനാതി പഠമേന കായസങ്ഖാതേന സമുട്ഠാനേന.

൪൦൯-൭. ദുക്കടാദയോതി **ആദി**-സദ്ദേന ഥുല്ലച്ചയസങ്ഘാദിസേസാ ഗഹിതാ. യഥാഹ - ‘‘പയോഗേ ദുക്കടം . ഏകം പിണ്ഡം അനാഗതേ ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. തസ്മിം പിണ്ഡേ ആഗതേ ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സാ’’തി (പരി॰ ൨൭൭). **വികാലേ പന പാചിത്തീ**തി വികാലഭോജനപാചിത്തി. **അഞ്ഞാതിഹത്ഥതോ**തി അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ അന്തരഘരം പവിട്ഠായ ഹത്ഥതോ. **ഗഹേത്വാ**തി ഖാദനീയം വാ ഭോജനീയം വാ സഹത്ഥാ പടിഗ്ഗഹേത്വാ. ‘‘പഞ്ച ഇമാ ആപത്തിയോ’’തി പദച്ഛേദോ.

൪൦൮. ദുതിയേനാതി വാചാസങ്ഖാതേന സമുട്ഠാനേന.

൪൦൯-൧൦. സമാദിസതി കഥേതി ചേ. **സബ്ബഥാ വിപന്ന**ന്തി അദേസിതവത്ഥുകതാദിനാ സബ്ബപ്പകാരേന വിപന്നപ്പദേസം. **കുടി**ന്തി സഞ്ഞാചികായ കുടിം. യഥാഹ **പരിവാരേ** ‘‘തസ്സ കുടിം കരോന്തി അദേസിതവത്ഥുകം പമാണാതിക്കന്തം സാരമ്ഭം അപരിക്കമന’’ന്തി (പരി॰ ൨൭൮). പദസോധമ്മം മൂലം സമുട്ഠാനം യസ്സ പാചിത്തിയസ്സാതി തഥാ വുത്തം, തേന **പദസോധമ്മമൂലേന,** സഹത്ഥേ ചേതം കരണവചനം.

൪൧൧. തതിയേന സമുട്ഠാനേനാതി കായവാചാസങ്ഖാതേന സമുട്ഠാനേന.

൪൧൨. സംവിദഹിത്വാനാതി സദ്ധിം വിദഹിത്വാ, ‘‘കുടിം കരോമാ’’തി അഞ്ഞേഹി സദ്ധിം മന്തേത്വാതി അത്ഥോ.

൪൧൩. വത്വാതി അത്തനോ അത്ഥായ വിഞ്ഞാപേത്വാ. **ഭിക്ഖുനി**ന്തി ഭിക്ഖൂനം ഭുഞ്ജനട്ഠാനേ ഠത്വാ ‘‘ഇധ സൂപം ദേഥ, ഇധ ഓദനം ദേഥാ’’തി വോസാസമാനം ഉപാസകാനം വത്വാ ദാപേന്തിം ഭിക്ഖുനിം. **ന നിവാരേത്വാ**തി ‘‘അപസക്ക താവ, ഭഗിനി, യാവ ഭിക്ഖൂ ഭുഞ്ജന്തീ’’തി അനപസാദേത്വാ ഭുഞ്ജതോതി യോജനാ.

൪൧൪. ചതുത്ഥേന കായചിത്ത**സമുട്ഠാനേന കതി** ആപത്തിയോ സിയുന്തി യോജനാ.

൪൧൭. പഞ്ചമേനാതി വാചാചിത്തസമുട്ഠാനേന. **വദ**ന്തി വദന്തോ സമുദാചരന്തോ.

൪൧൮. കുടിന്തി നിദസ്സനമത്തം, അദേസിതവത്ഥുകം പമാണാതിക്കന്തം സാരമ്ഭം അപരിക്കമനം സേനാസനമ്പി ഗഹണം വേദിതബ്ബം.

൪൧൯. വാചേതി പദസോ ധമ്മന്തി ഏത്ഥ ‘‘അനുപസമ്പന്ന’’ന്തി സേസോ. യഥാഹ - ‘‘ഭിക്ഖു അകപ്പിയസഞ്ഞീ അനുപസമ്പന്നം പദസോ ധമ്മം വാചേതീ’’തി (പരി॰ ൨൮൧). **ദവകമ്യതാ വദന്തസ്സാ**തി ജാതിആദീഹി അക്കോസവത്ഥൂഹി കീളാധിപ്പായേന വദന്തസ്സ. **ദവകമ്യതാ**തി ച ‘‘പടിസങ്ഖാ യോനിസോ’’തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൨൨, ൨൪, ൪൨൨; അ॰ നി॰ ൬.൫൮; ൮.൯;

മഹാനിം ഫൻൻ, ഢംന്നു; ധം സം ഫനമൈ; വിഭം ഭഫവ്വ) വിയ യ-കാരലോപേന നിദ്ദേസോ.

ർഢം. ഛട്ഠേന കായവാചാചിത്ത**സമുട്ഠാനേന**. **സംവിദഹിത്വാനാ**തി സംവിധായ, “ത്വഞ്ച അഹഞ്ച ഏകതോ അവഹരിസ്സാമാ”തി സമ്മന്തനം കത്വാ. **ഭണ്ഡം ഹരതീ**തി “ഭാരിയം ത്വം ഏകം പസ്സം ഗണ്ഹ, അഹം ഇമ”ന്തി വത്വാ തേന സഹ ഠാനാ ചാവേതി ചേ.

ർഢന. ഇധ ഇമസ്മിം സാസനേ. **വിമതൂപരമം പരമ**ന്തി ഏത്ഥ “കപ്പിയം നു ഖോ, അകപ്പിയ”ന്തി വാ “ആപത്തി നു ഖോ, അനാപത്തീ”തി വാ “ധമ്മോ നു ഖോ, അധമ്മോ”തി വാ ഏവമാദിനാ നയേന വിവിധേനാകാരേന പവത്താ വിമതി വിചികിച്ഛാ വിമതി. വിമതിം ഉപരമേതി വിനാസേതീതി **വിമതൂപരമം. പരമം** ഉത്തമം. **ഉത്തര**ന്തി വിഭങ്ഗഖന്ധകാഗതാനം നിദാനാദിവിനിച്ഛയാനം പഞ്ഹഉത്തരഭാവേന ഠിതത്താ ഉത്തരം. ഇമം ഉത്തരം നാമ പകരണം **യോ ഉത്തരതി** പഞ്ഞായ ഓഗാഹേത്വാ പരിയോസാപേതി. ഇധ “ഉത്തരം ഉത്തര”ന്തി പദദ്വയേ ഏകം ഗുണനിദസ്സനം, ഏകം സത്ഥനിദസ്സനന്തി ഗഹേതബ്ബം. സുനയേന യുതോ സോ പുഗ്ഗലോ **വിനയം** പിടകം ഉത്തരതീതി സമ്ബന്ധോ. കിം വിസിട്ഠന്തി ആഹ **“സുനയ”**ന്തിആദി . സുട്ഠു ചാരിത്തവാരിത്തദള്ഹീകരണസിഥിലകരണഭേദാ പഞ്ഞത്തിഅനുപഞ്ഞത്താദിനയാ ഏത്ഥാതി **സുനയോ,** തം. സുട്ഠു നീയതി വിനിച്ഛയോ ഏതേനാതി **സുനയോ,** ഉത്തരവിനിച്ഛയോ, തേന. വിനിച്ഛയാവബോധേന സംയുത്തോ സമന്നാഗതോ. ദുക്ഖേന ഉത്തരീയതീതി **ദുത്തരം**. പാതിമോക്ഖസംവരസീലദീപകത്തേന സമാധിപഞ്ഞാനിബ്ബാനസങ്ഖാതഉത്തരപ്പത്തിയാ പതിട്ഠാഭാവതോ **ഉത്തരം ഉത്തരതി** ഓഗാഹേത്വാ പരിയോസാനം പാപുണാതീതി അത്ഥോ.

ഇധ യോ വിമതൂപരമം പരമം ഉത്തരം ഉത്തരം നാമ പകരണം ഉത്തരതി, സുനയേന യുതോ സോ പുഗ്ഗലോ സുനയം ദുത്തരം ഉത്തരം വിനയം ഉത്തരതീതി യോജനാ. ച-സദ്ദേന സത്ഥന്തരസമുച്ചയത്ഥേന ഇമമത്ഥം ദീപേതി. സേയ്യഥിദം, ഇധ യോ സുനയം ദുത്തരം ഉത്തരം വിനയം ഉത്തരതി, സുനയേന യുതോ സോ പുഗ്ഗലോ വിമതൂപരമം പരമം ഉത്തരം ഉത്തരം നാമ പകരണം ഉത്തരതീതി. ഇമിനാ യോ ഉത്തരം ജാനാതി, സോ വിനയം ജാനാതി. യോ വിനയം ജാനാതി, സോ ഉത്തരം ജാനാതീതി ഉത്തരപകരണസ്സ വിനയപിടകജാനനേ അച്ചന്തൂപകാരിതാ വിഭാവിതാതി ദട്ഠബ്ബം.

ഇതി ഉത്തരേ ലീനത്ഥപകാസനിയാ

ആപത്തിസമുട്ഠാനകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഏകുത്തരനയകഥാവണ്ണനാ

൪൨൪. ഇതോ പരന്തി ഇതോ സമുട്ഠാനവിനിച്ഛയകഥായ പരം. **പര**ന്തി ഉത്തമം. **ഏകുത്തരം നയ**ന്തി ഏകേകഅങ്ഗാതിരേകതായ ഏകുത്തരസങ്ഖാതം ഏകകദുകാദിനയം.

൪൨൫-൬. കേ ആപത്തികരാ ധമ്മാ…പേ॰… കാ ചാദേസനഗാമിനീതി ഏകേകപഞ്ഹവസേന ഉത്താനത്ഥോയേവ.

൪൨൭. സമുട്ഠാനാനീതി ആദികോ വിസ്സജ്ജനസങ്ഖാതോ ഉത്തരവാദോ. തത്ഥ **സമുട്ഠാനാനി…പേ॰… ദീപിതാ**തി യസ്മാ ഏതേസം വസേന പുഗ്ഗലോ ആപത്തിം കരോതി ആപജ്ജതി, തസ്മാ **"ആപത്തികരാ"**തി വുത്താ.

൪൨൮. തത്ഥാതി താസു ആപത്തീസു. **ലഹുകാ**തി ലഹുകേന വിനയകമ്മേന വിസുജ്ഝനതോ ലഹുകാ. ഗരുകേന വിനയകമ്മേന വിസുജ്ഝനതോ സങ്ഘാദിസേസാപത്തി, കേനചി ആകാരേന അനാപത്തിഭാവം ഉപനേതും അസക്കുണേയ്യതോ പാരാജികാപത്തി ച ഗരുകാപത്തി നാമ, താ പന ലഹുകാസു വുത്താസു തബ്ബിപരിയായതോ ഞാതും സക്കാതി വിസ്സജ്ജനേ വിസും ന വുത്താ.

൪൩൧. ദുട്ഠും കുച്ഛിതഭാവം പരമജേഗുച്ഛം നിന്ദനീയഭാവം ഉലതി ഗച്ഛതീതി **ദുട്ഠുല്ലം,** പാരാജികസങ്ഘാദിസേസം. തേനാഹ **"ദുവിധാപത്തി ആദിതോ"**തി.

൪൩൨. പഞ്ചാനന്തരിയസംയുത്താതി മാതുഘാതകപിതുഘാതകഅരഹന്തഘാതകേഹി ആപന്നാ മനുസ്സവിഗ്ഗഹപാരാജികാപത്തി ച ലോഹിതുപ്പാദകസങ്ഘഭേദകാനം അഭബ്ബതാഹേതുകാ കായവചീദ്വാരപ്പവത്താ അകുസലചേതനാസങ്ഖാതാ പാരാജികാ ച അനന്തരമേവ അപായുപ്പത്തിഹേതുതായ ഇമേ പഞ്ച അനന്തരസംയുത്താ നാമ. താ പന മിച്ഛത്തനിയതേസു അന്തോഗധത്താ **"നിയതാ"**തി വുത്താ.

പരിവാരേ (പരി॰ ൩൨൧) പന അഞ്ഞേപി അന്തരായികാദീ ബഹൂ ഏകകാ ദസ്സിതാ, തേ പന ഗന്ഥഭീരുകജനാനുഗ്ഗഹേന ആചരിയേന ഇധ ന ദസ്സിതാ. അത്ഥികേഹി **പരിവാരേയേവ** (പരി॰ ൩൨൧) ഗഹേതബ്ബാ. ഏത്ഥ ച സത്തപി ആപത്തിയോ സഞ്ചിച്ച വീതിക്കന്താ സഗ്ഗന്തരായഞ്ചേവ മോക്ഖന്തരായഞ്ച കരോന്തീതി **അന്തരായികാ**. അജാനന്തേന വീതിക്കന്താ പന പണ്ണത്തിവജ്ജാപത്തി നേവ സഗ്ഗന്തരായം, ന മോക്ഖന്തരായം കരോതീതി **അനന്തരായികാ**. അന്തരായികം ആപന്നസ്സപി ദേസനാഗാമിനിം ദേസേത്വാ വുട്ഠാനഗാമിനിതോ വുട്ഠായ സുദ്ധിപത്തസ്സ, സാമണേരഭൂമിയം ഠിതസ്സ ച അവാരിതോ സഗ്ഗമഗ്ഗമോക്ഖമഗ്ഗോതി.

ഏകകകഥാവണ്ണനാ.

൪൩൬. അദ്ധവിഹീനോ നാമ ഊനവീസതിവസ്സോ. **അങ്ഗവിഹീനോ** നാമ ഹത്ഥച്ഛിന്നാദിഭേദോ. **വത്ഥുവിപന്നോ** നാമ പണ്ഡകോ, തിരച്ഛാനഗതോ, ഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ ച. അവസേസാ ഥേയ്യസംവാസകാദയോ അട്ഠ

അഭബ്ബട്ഠാനപ്പത്താ ദുക്കടകാരിനോ നാമ, ഇമസ്മിംയേവ അത്തഭാവേ ദുക്കടേന അത്തനോ കമ്മേന അഭബ്ബട്ഠാനപ്പത്താതി അത്ഥോ. **അപരിപുണ്ണോ**തി അപരിപുണ്ണപത്തചീവരോ. **നോ യാചതീ**തി ഉപസമ്പന്നം ന യാചതി. **പടിസിദ്ധാ**തി "ദ്വേ പുഗ്ഗലാ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബാ"തിആദിനാ (പരി° ൩൨൨) വാരിതാ.

൪൩൭. ഹവേതി ഏകംസത്ഥേ നിപാതോ. ലദ്ധസമാപത്തിസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദീപിതാ ആപത്തി **അത്ഥി ഹവേ** അത്ഥേവ. **നോ ലദ്ധസമാപത്തിസ്സാ**തി അലദ്ധസമാപത്തിസ്സ ദീപിതാ ആപത്തി അത്ഥേവാതി യോജനാ.

൪൩൮. ഭൂതസ്സാതി അത്തനി സന്തസ്സ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മസ്സ. **അഭൂതാരോചനാപത്തീ**തി ചതുത്ഥപാരാജികാപത്തി. അസമാപത്തിലാഭിനോ നിദ്ദിസേതി യോജനാ.

൪൩൯. "അത്ഥി സദ്ധമ്മസംയുത്താ"തിആദീസു **അത്ഥി**-സദ്ദോ പച്ചത്തേകവചനന്തേഹി പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ.

൪൩൯. പദസോധമ്മമൂലാദീതി **ആദി**-സദ്ദേന "ഉത്തരിഛപ്പഞ്ചവാചാധമ്മദേസനാ"തി ആപത്തീനം ഗഹണം.

൪൪൦. ഭോഗേതി പരിഭോഗേ. **"സപരിക്ഖാരസംയുതാ"**തി ഇദഞ്ച നിദസ്സനമത്തം. "പത്തചീവരാനം നിസ്സജ്ജനേ, കിലിട്ഠചീവരാനം അധോവനേ, മലഗ്ഗഹിതപത്തസ്സ അപചനേ"തി ഏവമാദികാ അയുത്തപരിഭോഗാ ആപത്തിയോപി സകപരിക്ഖാരസംയുത്തായേവ.

൪൪൧. മഞ്ചപീഠാദിന്തി **ആദി**-സദ്ദേന ഭിസിആദീനം ഗഹണം. **അജ്ഝോകാസത്ഥരേപി ചാ**തി അജ്ഝോകാസേ അത്ഥരേ അത്ഥരാപനേ സതി. **അനാപുച്ഛാവ ഗമനേ**തി അനാപുച്ഛിത്വാ വാ ഗമനേ. **വാ**-സദ്ദേന അനുദ്ധരിത്വാ വാ അനുദ്ധരാപേത്വാ വാ ഗമനം സങ്ഗണ്ഹാതി. **പരസന്തകസംയുതാ**തി പരപരിക്ഖാരപടിബദ്ധാ.

൪൪൨. "സിഖരണീസീ"തി യം വചനം സച്ചം, തം ഭണതോ **ഗരുകം** ദുട്ഠുല്ലവാചാസങ്ഘാദിസേസോ സിയാതി യോജനാ.

൪൪൩. ഗരുകാപത്തീതി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മപാരാജികാപത്തി. **ഭൂതസ്സാരോചനേ**തി ഭൂതസ്സ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മസ്സ അനുപസമ്പന്നസ്സ ആരോചനേ. **സച്ചം വദതോ**തി സച്ചം വചനം വദന്തസ്സ. **ലഹുകാ**തി പാചിത്തിയാപത്തി.

൪൪൪. വികോപേതുന്തി വഗ്ഗകരണേന വികോപേതും. **ഹത്ഥപാസം ജഹ**ന്തി അന്തോസീമായ ഏവ ഹത്ഥപാസം ജഹന്തോ, ഹത്ഥപാസം ജഹിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദന്തോതി അത്ഥോ. **ഫുസേ**തി ഭൂമിഗതോ ഫുസേയ്യ.

൪൪൫. വേഹാസകുടിയാ ഉപരി ആഹച്ചപാദകം മഞ്ചം വാ പീഠം വാ അഭിനിസീദന്തോ വേഹാസഗതോ ആപജ്ജതീതി യോജനാ. സചേ തം ഭൂമിയം പഞ്ഞപേത്വാ നിസജ്ജേയ്യ, ന ആപജ്ജേയ്യ. തേന വുത്തം **"ന ഭൂമിതോ"**തി.

ർർ൯. പവിസന്തോതി ആരാമം പവിസന്തോ. **നിക്ഖമ**ന്തി തതോ ഏവ നിക്ഖമന്തോ. **ത**ന്തി ആരാമം.

ർ൬ം. വത്ഥമപൂരേത്വാനാതി സീസതോ ഛത്താപനയനം, പാദതോ ഉപാഹനാമുഞ്ചനവത്ഥം അകത്വാ. **നിക്ഖമ**ന്തി ബഹി നിക്ഖമന്തോ ഛത്തുപാഹനം ധാരേന്തോപി ന ആപജ്ജതി.

ർ൬൧. "നിക്ഖമന്തോ"തി ഇദം "നിക്ഖമ"ന്തി ഏതസ്സ അത്ഥപദം. **പവിസം ന ചാ**തി യം ആരാമം സന്ധായ ഗതോ, തം പവിസന്തോ ന ആപജ്ജേയ്യ.

ർ൬൨. യാ കാചി ഭിക്ഖുനീ അതിഗമ്ഭീരം ഉദകസുദ്ധികം ആദിയന്തീ ആപത്തിം ആപജ്ജതീതി യോജനാ.

ർ൬൩. വത്ഥം പനത്തനോതി യം അത്തനോ നേത്ഥാരവത്ഥം വുത്തം, സോ തം അസമാദിയന്തോവ ആപജ്ജതി നാമാതി യോജനാ.

ർ൱ം. ഇതരസ്സ ആചരിയസ്സ, തഥാ സദ്ധിവിഹാരികസ്സ ച.

ർ൱൧. ദദമാനോതി പാരിവത്തകം വിനാ ദദമാനോ.

ർ൱൨. മുദൂതി മുദുപിട്ഠികോ. "ലമ്ബീആദിനോ"തി പദച്ഛേദോ. **ആദി**-സദ്ദേന "ഹത്ഥേന ഉപക്കമിത്വാ അസുചിം മോചേന്തസ്സ, ഊരുനാ അങ്ഗജാതം പേല്ലന്തസ്സ, അത്താനം വധിത്വാ വധിത്വാ രോദന്തിയാ ഭിക്ഖുനിയാ ആപത്തീ"തി ഏവമാദീനം സങ്ഗഹോ. **അത്താ**തി ഏത്ഥ നിസ്സിതാതി ഉത്തരപദലോപോ, വിഭത്തിലോപോ ച നിരുത്തിലക്ഖണേന ദട്ഠബ്ബോ. **സേസാ**തി മേഥുനധമ്മകായസംസഗ്ഗപഹാരദാനാദീസു വുത്താപത്തി. **പരനിസ്സിതാ**തി പരം നിസ്സായ ആപജ്ജിതബ്ബാതി അത്ഥോ.

ർ൱൩. "ന , ഭിക്ഖവേ, ഓവാദോ ന ഗഹേതബ്ബോ"തി വചനതോ ഓവാദം **ന ഗണ്ഹന്തോ** ന പടിഗ്ഗണ്ഹന്തോ വജ്ജതം ആപജ്ജതി നാമ.

ർ൭ം. അരുണുഗ്ഗേതി അരുണുഗ്ഗമനേ. **നഅരുണുഗ്ഗമേ**തി അരുണുഗ്ഗമനതോ അഞ്ഞസ്മിം കാലേ.

ർ൭൧. ഏകരത്താതിക്കമേ ഛാരത്താതിക്കമേ സത്താഹാതിക്കമേ ദസാഹാതിക്കമേതി യോജനാ. **ആദി**-സദ്ദേന മാസാദീനം സങ്ഗഹോ. **വുത്തമാപത്തി**ന്തി സബ്ബത്ഥ നിസ്സഗ്ഗിയേ പാചിത്തിയാപത്തിം. "ആപജ്ജതി അരുണുഗ്ഗമേ"തി പദച്ഛേദോ.

ർ൭൨. പരസന്തകം രുക്ഖലതാദിം ഥേയ്യായ ഛിന്ദന്തസ്സ പാരാജികം, ഛിന്ദന്തസ്സ പാചിത്തിമത്തം ഹോതീതി ആഹ **"ഭൂതഗാമം ഛിന്ദന്തോ പാരാജികഞ്ച പാചിത്തിഞ്ച ഫുസേ"**തി.

ർ൭൩. ഛാദേന്തോ പനാതി ഏത്ഥ "കാ ആപത്തീ"തി സേസോ. തത്ര ആഹ **"ആപത്തിം ഛാദേന്തോ നരോ ആപജ്ജതീ"**തി.

അച്ഛിന്നോതി അച്ഛിന്നചീവരോ. **നച്ഛാദേന്തോ**തി തിണേന വാ പണ്ണേന വാ സാഖാഭങ്ഗാദിനാ യേന കേനചി അത്തനോ ഹിരികോപിനം അപ്പടിച്ഛാദേന്തോ. യഥാഹ - "തിണേന വാ പണ്ണേന വാ പടിച്ഛാദേത്വാ ആഗന്തബ്ബം, ന ത്വേവ നഗ്ഗേന ആഗന്തബ്ബം. യോ ആഗച്ഛേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൬൫൭).

൪൭൬. കുസചീരാദിന്തി **ആദി**-സദ്ദേന വാകചീരഫലകചീരാദീനം തിത്ഥിയധജാനം ഗഹണം. ധാരേന്തോ കോചി ആപജ്ജതീതി സേസോ. തത്രാഹ - "കുസചീരാദീനി ധാരേന്തോ ധാരേന്തോ ആപജ്ജതീ"തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൩൨൨).

൪൭൭. യം നിസ്സട്ഠപത്തം "അയം തേ ഭിക്ഖു പത്തോ യാവഭേദനായ ധാരേതബ്ബോ"തി **ദിന്നം,** തം സക്കച്ചം അധാരേന്തോ **ച ദോസവാ** ഹോതി ആപജ്ജതി ആപത്തിം. സചിത്തകാചിത്തകദുകസ്സ സഞ്ഞാവിമോക്ഖദുകം യഥാക്കമം പരിയായോതി ആഹ **"സചിത്തകദുക"**ന്തിആദി.

ദുകകഥാവണ്ണനാ.

൪൭൮. യാ ആപത്തി നാഥേ തിട്ഠന്തേ ഹോതി, നോ പരിനിബ്ബുതേ, സാ ആപത്തി അത്ഥി. യാ ആപത്തി നാഥേ പരിനിബ്ബുതേ ഹോതി, ന തു തിട്ഠന്തേ, സാപി അത്ഥി. യാ ആപത്തി നാഥേ തിട്ഠന്തേപി ഹോതി പരിനിബ്ബുതേപി, സാ ആപത്തി അത്ഥീതി യോജനാ.

൪൭൯. സാ കതമാതി ആഹ **"രുഹിരുപ്പാദനാപത്തീ"**തിആദി. തത്ഥ **ഥേരമാവുസവാദേന, വദതോ പരിനിബ്ബുതേ**തി "യഥാ ഖോ പനാനന്ദ, ഏതരഹി ഭിക്ഖൂ അഞ്ഞമഞ്ഞം ആവുസോവാദേന സമുദാചരന്തി, ന ഖോ മമച്ചയേന ഏവം സമുദാചരിതബ്ബം...പേ॰... നവകതരേന ഭിക്ഖുനാ ഥേരതരോ ഭിക്ഖു 'ഭന്തേ'തി വാ 'ആയസ്മാ'തി വാ സമുദാചരിതബ്ബോ"തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൧൬) വചനതോ ഥേരം ആവുസോവാദേന സമുദാചരണപച്ചയാ ആപത്തിം പരിനിബ്ബുതേ ഭഗവതി ആപജ്ജതി, നോ തിട്ഠന്തേതി അത്ഥോ.

൪൮൦. കഥം കാലേയേവ ആപത്തി സിയാ, ന വികാലേ. കഥം വികാലേയേവ ആപത്തി സിയാ, കാലേ ന സിയാ. കഥം കാലേ ചേവ വികാലേ ചാതി **ഉഭയത്ഥ** സിയാതി പഞ്ഹേ.

൪൮൧. യഥാക്കമം വിസ്സജ്ജേന്തോ ആഹ **"ഭുഞ്ജതോ"**തിആദി.

൪൮൨. അവസേസം പന സബ്ബം ആപത്തിം കാലവികാലേസു സബ്ബദാ ആപജ്ജതി, തത്ഥ ച സംസയോ നത്ഥീതി യോജനാ.

൪൮൩. "അത്ഥാപത്തി രത്തിം ആപജ്ജതി, നോ ദിവാ, അത്ഥാപത്തി ദിവാ ആപജ്ജതി, നോ രത്തിം, അത്ഥാപത്തി രത്തിഞ്ചേവ ആപജ്ജതി ദിവാ ചാ"തി (പരി॰ ൩൨൩) വുത്തം തികം ദസ്സേതുമാഹ **"രത്തിമേവാ"**തിആദി.

൪൮൪. അത്ഥാപത്തി ദസവസ്സോ ആപജ്ജതി, നോ ഊനദസവസ്സോ, സാ കഥം സിയാ. അത്ഥാപത്തി ഊനദസവസ്സോ ആപജ്ജതി, നോ ദസവസ്സോ, സാ കഥം ഹോതി. അത്ഥാപത്തി ദസവസ്സോപി ആപജ്ജതി ഊനദസവസ്സോപീതി **ഉഭയത്ഥാപി** ആപത്തി കഥം ഹോതീതി യോജനാ.

ർ൳൦. തത്ഥ വിസ്സജ്ജനമാഹ **"ഉപട്ഠാപേതീ"**തിആദി. "ബാലോ"തി ഏതസ്സ ഹി അത്ഥപദം **"അബ്യത്തോ"**തി.

ർ൳൧. ഊനദസവസ്സോ ഏവം "അഹം പണ്ഡിതോ"തി പരിസം ഗണ്ഹതി, തഥാ ആപത്തിം ആപജ്ജതീതി യോജനാ. "ദസവസ്സോ ഊനോ"തി പദച്ഛേദോ. ദസവസ്സോ, ഊനദസവസ്സോ ചാതി ഉഭോപേതേ പരിസുപട്ഠാപനാപത്തിതോ അഞ്ഞം ആപത്തിം ആപജ്ജതീതി യോജനാ. ഏത്ഥ ച "ആപജ്ജന്തേ"തി വത്തബ്ബേ ഗാഥാബന്ധവസേന ന-കാരലോപോ.

ർ൳൯. കഥം കാളേ ആപത്തിം ആപജ്ജതി, ന ജുണ്ഹേ, കഥം ജുണ്ഹേ ആപത്തിം ആപജ്ജതി, ന കാളസ്മിം, കഥം കാളേ ച ജുണ്ഹേ ചാതി **ഉഭയത്ഥപി** ആപജ്ജതീതി യോജനാ.

ർ൯൦. വിസ്സജ്ജനമാഹ **"വസ്സ"**ന്തിആദി. "ആപജ്ജതേ അപ്പവാരേന്തോ"തി പദച്ഛേദോ. **ജുണ്ഹേ**തി പുരിമപക്ഖേ. **കാളകേ**തി അപരപക്ഖേ.

ർ൯൧. **അവിപത്തിനാ**തി ചതുബ്ബിധവിപത്തിരഹിതത്താ അവിപത്തിനാ ഭഗവതാ പഞ്ഞത്തം. **അവസേസ**ന്തി വസ്സം അനുപഗമനാപത്തിയാ ച പവാരണാപത്തിയാ ച അവസേസം സബ്ബം ആപത്തിം.

ർ൯൨. വസ്സൂപഗമനം കാളേ കപ്പതി, ജുണ്ഹേ നോ കപ്പതി, പവാരണാ ജുണ്ഹേ കപ്പതി, കാളേ നോ കപ്പതി, **സേസം** അനുഞ്ഞാതം സബ്ബം സങ്ഘകിച്ചം കാളേ ച ജുണ്ഹേ ചാതി **ഉഭയത്ഥപി** കപ്പതീതി യോജനാ.

ർ൯൩. അത്ഥാപത്തി ഹേമന്തേ ഹോതി, **ഇതരഉതുദ്വയേ** ഗിമ്ഹാനവസ്സാനസങ്ഖാതേ ന ഹോതി, അത്ഥാപത്തി ഗിമ്ഹേയേവ ഹോതി, ന **സേസേസു** വസ്സാനഹേമന്തസങ്ഖാതേസു, അത്ഥാപത്തി വസ്സേ ഹോതി, നോ **ഇതരദ്വയേ** ഹേമന്തഗിമ്ഹസങ്ഖാതേതി യോജനാ.

ർ൯ർ-൯൫. സാ തിവിധാപി ആപത്തി കതമാതി ആഹ **"ദിനേ പാടിപദക്ഖാതേ"**തിആദി. തത്ഥ **ദിനേ...പേ॰... പുണ്ണമാസിയാ**തി അപരകത്തികപുണ്ണമാസിയാ കാളപക്ഖപാടിപദദിവസേ പച്ചുദ്ധരിത്വാ വികപ്പേത്വാ ഠപിതം പന തം വസ്സസാടികചീവരം സചേ ഹേമന്തേ നിവാസേതി, ഹേമന്തേ ആപജ്ജതീതി യോജനാ.

പച്ഛിമേതി ഏത്ഥ സാമിവചനപ്പസങ്ഗേ ഭുമ്മം. പച്ഛിമസ്സ കത്തികസ്സ യസ്മിം പുണ്ണമേ ദിവസേ വസ്സികസാടികചീവരം പച്ചുദ്ധരിതബ്ബം, തസ്മിം ദിവസേ തം അപച്ചുദ്ധരിത്വാവ പാടിപദേ അരുണം ഉട്ഠാപേന്തോ അപച്ചുദ്ധരണപച്ചയാ ആപത്തി ഹേമന്തേയേവ ആപജ്ജതി, **ഇതരേ** ഗിമ്ഹാനവസ്സാനഉതുദ്വയേ ന ആപജ്ജതീതി കുരുന്ദട്ഠകഥായം (പരി॰ അട്ഠ॰ ൩൨൩) നിദ്ദിട്ഠന്തി യോജനാ. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വസ്സികസാടികം വസ്സാനം ചതുമാസം അധിട്ഠാതും, തതോ പരം വികപ്പേതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൫൮) വുത്തപാളിയാ കുരുന്ദട്ഠകഥാവചനസ്സ അവിരുജ്ഝനതോ "തമ്പി സുവുത്ത"ന്തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൩൨൩) **സമന്തപാസാദികായ** വുത്തത്താ "ഹേമന്തേ ആപജ്ജതീ"തി വചനസ്സ ഉഭയമ്പി അത്ഥോ ഹോതീതി ഗഹേതബ്ബം.

ർ൯൭. ഗിമ്ഹാനമാസാനം സമ്ബന്ധിനി **ഗിമ്ഹികേ** ഉതുമ്ഹി. മാസതോ അതിരേകോ അതിരേകമാസോതി കത്വാ **അതിരേകമാസോ** കാലോ സേസോതി വത്തബ്ബേ കാലേ. **പരിയേസന്തോ**തി അഞ്ഞാതികഅപ്പവാരിതട്ഠാനതോ സതുപ്പാദകരണേന വസ്സികസാടികം പരിയേസന്തോ ച അതിരേകമാസോ സേസോതി കത്വാ നിവാസേന്തോ ച ഗിമ്ഹേ ആപത്തിം ആപജ്ജതി. "ന തു ഏവ ഇതരഉതുദ്വയേ"തി പദച്ഛേദോ. ഗിമ്ഹേ പരിയേസന്തോ പുരിമമാസത്തയേ ആപജ്ജതീതി കത്വാ നിവാസേന്തോ അഡ്ഢമാസാധികേ ഗിമ്ഹമാസത്തയേ ആപജ്ജതി. **നിസ്സന്ദേഹേ** "ഗിമ്ഹാനം പച്ഛിമമാസതോ പുരിമേസു സത്തസു മാസേസൂ"തി വുത്തം, തദയുത്തം "ഗിമ്ഹാനേയേവ ആപജ്ജതീ"തി ഗിമ്ഹാപത്തിയാ ദസ്സിതത്താ, "ഇതരഉതുദ്വയേ"തി പടിസിദ്ധത്താ ച. ഏത്ഥ ച ഗാഥായ പരിയേസനാപത്തിയായേവ ദസ്സനം നിദസ്സനമത്തന്തി കത്വാ നിവാസനാപത്തിയാ ച ഗിമ്ഹേയേവ സമ്ഭവോതി സാപി ദസ്സിതാ.

ർ൯൮. **ഇധ** പന ഇമസ്മിം സാസനേ **യോ** ഭിക്ഖു വസ്സികസാടികചീവരേ വിജ്ജമാനേ നഗ്ഗോ കായം ഓവസ്സാപേതി, സോ **ഹവേ** ഏകംസേന **വസ്സേ** വസ്സാനഉതുമ്ഹി ആപജ്ജതീതി യോജനാ.

ർ൯൯. "അത്ഥാപത്തി സങ്ഘോ ആപജ്ജതി, ന ഗണോ ന പുഗ്ഗലോ, അത്ഥാപത്തി ഗണോ ആപജ്ജതി, ന സങ്ഘോ ന പുഗ്ഗലോ, അത്ഥാപത്തി പുഗ്ഗലോ ആപജ്ജതി, ന സങ്ഘോ ന ഗണോ"തി (പരി॰ ൩൨൩) വുത്തത്തികം ദസ്സേതുമാഹ **"ആപജ്ജതി ഹി സങ്ഘോവാ"**തിആദി.

൫൦൦. കഥമാപജ്ജതീതി ആഹ **"അധിട്ഠാന"**ന്തിആദി. **അധിട്ഠാന**ന്തി അധിട്ഠാനുപോസഥം കരോന്തോ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം വാതി സമ്ബന്ധോ. ഇധ അത്തനോ യഥാപത്തമുപോസഥം അകത്വാ അപത്തഉപോസഥകരണം ആപജ്ജിതബ്ബാപത്തിദസ്സനസ്സ അധിപ്പേതത്താ, അത്തകരണദോസസ്സ വിസും വിസും വക്ഖമാനത്താ ച **ന ഗണോ ന ച പുഗ്ഗലോ**തി ഏത്ഥ അധിട്ഠാനം കരോന്തോ പുഗ്ഗലോ ച പാരിസുദ്ധിം കരോന്തോ ഗണോ ച നാപജ്ജതീതി യഥാലാഭയോജനാ കാതബ്ബാ. യഥാക്കമം യോജനം കരോമീതി വിപരിയായവികപ്പോ ന കാതബ്ബോ. ഏവമുപരിപി വിപരിയായവിപക്ഖം കത്വാ യഥാലാഭയോജനാവ കാതബ്ബാ.

൫൦൧. **"ഉപോസഥ"**ന്തി ഇദം "സുത്തുദ്ദേസമധിട്ഠാന"ന്തി പദേഹി പച്ചേകം യോജേതബ്ബം.

൫൦൨. **സുത്തുദ്ദേസം കരോന്തോ വാ**തി ഏത്ഥ വാ-സദ്ദേന പാരിസുദ്ധിം ഗണ്ഹാതി. സുത്തുദ്ദേസം, പാരിസുദ്ധിം വാ ഉപോസഥം കരോന്തോ പുഗ്ഗലോ ആപത്തിം ആപജ്ജതി, സുത്തുദ്ദേസം കരോന്തോ സങ്ഘോ ച നാപജ്ജതി, പാരിസുദ്ധിം കരോന്തോ ഗണോ ച ന ആപജ്ജതീതി യോജനാ.

൫൦൩. കഥം പന ഗിലാനോവ ആപത്തിം ആപജ്ജതി, ന അഗിലാനോ, കഥം അഗിലാനോവ ആപത്തിം ആപജ്ജതി, നോ ഗിലാനോ, കഥം ഗിലാനോ ച അഗിലാനോ ച **ഉഭോപി** ആപജ്ജന്തീതി യോജനാ.

൫൦൪. യോ പന **അകല്ലകോ** ഗിലാനോ അഞ്ഞേന പന ഭേസജ്ജേന അത്ഥേ സതി **തദഞ്ഞം** തതോ അഞ്ഞം ഭേസജ്ജം വിഞ്ഞാപേതി, **സോ ആപജ്ജതി**

പാചിത്തിയാപത്തിന്തി യോജനാ.

൫൦൫. ഭേസജ്ജേന അത്ഥേ അവിജ്ജമാനേപി സചേ ഭേസജ്ജം വിഞ്ഞാപേതി, അഗിലാനോവ വിഞ്ഞത്തിപച്ചയാ ആപത്തിം **ആപജ്ജതി. സേസം** പന ആപത്തിം ഗിലാനഅഗിലാനാ **ഉഭോപി** ആപജ്ജന്തി.

൫൦൬. അത്ഥാപത്തി അന്തോവ ആപജ്ജതി, ന ബഹിദ്ധാ, തഥാ അത്ഥാപത്തി ബഹി ഏവ ആപജ്ജതി, ന അന്തോ, അത്ഥാപത്തി അന്തോ, ബഹിദ്ധാതി **ഉഭയത്ഥപി** ആപജ്ജതീതി യോജനാ.

൫൦൭. കേവലം അന്തോയേവ ആപജ്ജതീതി യോജനാ.

൫൦൮. മഞ്ചാദിന്തി സങ്ഘികമഞ്ചാദിം.

൫൦൯. ''അന്തോസീമായ ഏവ ആപത്തി''ന്തി പദച്ഛേദോ. കഥം അന്തോസീമായ ഏവ ആപത്തിം ആപജ്ജതി, നേവ ബഹിസീമായ ആപത്തിം ആപജ്ജതി, കഥം ബഹിസീമായ ഏവ ആപത്തിം ആപജ്ജതി, നോ അന്തോസീമായ ആപത്തിം ആപജ്ജതി, കഥം അന്തോസീമായ ച ബഹിസീമായ ചാതി **ഉഭയത്ഥപി** ആപജ്ജതീതി യോജനാ.

൫൧൦. സഛത്തുപാഹനോ ഭിക്ഖൂതി ഛത്തുപാഹനസഹിതോ ആഗന്തുകോ ഭിക്ഖു. **പവിസന്തോ തപോധനോ**തി ആഗന്തുകവത്തം അദസ്സേത്വാ സങ്ഘാരാമം പവിസന്തോ.

൫൧൧. ''ഉപചാരസ്സ അതിക്കമേ''തി പദച്ഛേദോ.

൫൧൨. സേസം സബ്ബം ആപത്തിം അന്തോസീമായ ച ബഹിസീമായ ച ആപജ്ജതീതി യോജനാ. ഏത്ഥ ച കിഞ്ചാപി വസ്സച്ഛേദാപത്തിം ബഹിസീമാഗതോ ആപജ്ജതി, ഭിക്ഖുനീആരാമപവേസനാപത്തിം അന്തോസീമായ ആപജ്ജതി, തദുഭയം പന ആഗന്തുകഗമികവത്തഭേദാപത്തീഹി ഏകപരിച്ഛേദന്തി ഉപലക്ഖണതോ ഏതേനേവ വിഞ്ഞായതീതി വിസും ന വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം. ഏവം സബ്ബത്ഥ ഈദിസേസു ഠാനേസു വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ.

തികകഥാവണ്ണനാ.

൫൧൩. വചീദ്വാരികമാപത്തിന്തി മുസാവാദപേസുഞ്ഞഹരണാദിവസേന വചീദ്വാരേ ആപജ്ജിതബ്ബാപത്തിം. **പരവാചായ സുജ്ഝതീ**തി സങ്ഘമജ്ഝേ ഏകവാചികായ തിണവത്ഥാരകകമ്മവാചായ സുജ്ഝതി.

൫൧൪. വജ്ജമേവ **വജ്ജതാ,** തം, പാചിത്തിയന്തി അത്ഥോ.

൫൧൫-൫൧൬. തം ദേസേത്വാ വിസുജ്ഝന്തോതി തം ദേസേത്വാ വിസുദ്ധോ ഹോന്തോ. **യാവതതിയകം പനാ**തി യാവതതിയേന സമനുഭാസനകമ്മേന ആപന്നം സങ്ഘാദിസേസാപത്തിം പന. **പരിവാസാദീ**തി **ആദി**-സദ്ദേന മാനത്തമൂലായപടികസ്സനഅബ്ഭാനാനി ഗഹിതാനി.

൪൨൨. കായദ്വാരികമാപത്തിන്തി കായദ്വാരേന ആപജ്ജിതബ്ബം പഹാരദാനാദിആപത്തിം.

൪൨൩. കായേനേവ വിസുജ്ഝതീതി തിണവത്ഥാരകം ഗന്ത്വാ കായസാമഗ്ഗിം ദേന്തോ വിസുജ്ഝതി.

൪൨൪. യോ സുത്തോ ആപത്തിം ആപജ്ജതി, സോ കഥം പടിബുദ്ധോ വിസുജ്ഝതി. യോ പടിബുദ്ധോവ ആപന്നോ, സോ കഥം സുത്തോ സുജ്ഝതീതി യോജനാ.

൪൨൭. സഗാരസേയ്യകാദിന്തി മാതുഗാമേന സഹസേയ്യാദിആപത്തിം.

൪൨൯. ജഗ്ഗന്തോതി ജാഗരന്തോ നിദ്ദം വിനോദേന്തോ.

൪൩൦. പടിബുദ്ധോതി അനിദ്ദായന്തോ.

൪൩൨. അചിത്തോതി ‘‘സിക്ഖാപദം വീതിക്കമിസ്സാമീ’’തി ചിത്താ ഭാവേന അചിത്തോ.

൪൩൪. സചിത്തകാപത്തിന്തി വികാലഭോജനാദിആപത്തിം. തിണവത്ഥാരേ **സയന്തോ** നിദ്ദായന്തോ തിണവത്ഥാരകകമ്മേ കരിയമാനേ ‘‘ഇമിനാഹം കമ്മേന ആപത്തിതോ വുട്ഠാമീ’’തി ചിത്തരഹിതോ വുട്ഠഹന്തോ അചിത്തകോ വിസുജ്ഝതി.

൪൩൫. പച്ഛിമം തു പദദ്വയന്തി -

‘‘ആപജ്ജിത്വാ അചിത്തോവ, അചിത്തോവ വിസുജ്ഝതി;
ആപജ്ജിത്വാ സചിത്തോവ, സചിത്തോവ വിസുജ്ഝതീ’’തി. -

പദദ്വയം . **അമിസ്സേത്വാ**തി അചിത്തസചിത്തപദേഹി ഏവമേവ മിസ്സം അകത്വാ. **ഏത്ഥാ**തി പുരിമപദദ്വയേ. **വുത്താനുസാരേനാ**തി വുത്തനയാനുസാരേന.

൪൩൯. കമ്മതോതി സമനുഭാസനകമ്മതോ.

൪൪൦. ആപജ്ജിത്വാ അകമ്മതോതി സമനുഭാസനകമ്മം വിനാവ ആപജ്ജിത്വാ.

൪൪൧. സമനുഭാസനേ ആപജ്ജിതബ്ബം സങ്ഘാദിസേസാപത്തിം **സമനുഭാസന**മാഹ കാരണൂപചാരേന.

൪൪൨. അവസേസന്തി മുസാവാദപാചിത്തിയാദികം.

൪൪൩. വിസുജ്ഝതി അസമ്മുഖാതി സങ്ഘസ്സ അസമ്മുഖാ വിസുജ്ഝതി. ഇദഞ്ച സമ്മുഖാവിനയേന ചേവ പടിഞ്ഞാതകരണേന ച സമേന്തം ആപത്താധികരണം സന്ധായ വുത്തം. തത്ഥ പുഗ്ഗലസമ്മുഖതായ സബ്ഭാവേപി സങ്ഘസ്സ അസമ്മുഖതായ ആപജ്ജതി വാ വിസുജ്ഝതി വാതി ‘‘അസമ്മുഖാ’’തി വുത്തം.

൫൪. "അചിത്തകചതുക്കം അജാനന്തചതുക്ക"ന്തി കുസലത്തികഫസ്സപഞ്ചകാദിവോഹാരോ വിയ ആദിപദവസേന വുത്തോ.

൫൫-൬. അത്ഥാപത്തി ആഗന്തുകോ ആപജ്ജതി, ന **ചേതരോ** ആവാസികോ ആപജ്ജതി, അത്ഥാപത്തി ആവാസികോവ ആപജ്ജതി, ന **ചേതരോ** ആഗന്തുകോ ആപജ്ജതി, അത്ഥാപത്തി ആഗന്തുകോ ച ആവാസികോ ച തേ ഉഭോപി ആപജ്ജന്തി, ഉഭോ സേസം ന ആപജ്ജന്തി അത്ഥീതി യോജനാ.

൫൭. **ഇതരോ**തി ആവാസികോ. **ആവാസവത്ത**ന്തി ആവാസികേന ആഗന്തുകസ്സ കാതബ്ബവത്തം. **ആവാസീ**തി ആവാസികോ.

൫൮. **ന ചേവാഗന്തുകോ**തി തം ആവാസികവത്തം അകരോന്തോ ആഗന്തുകോ ന ചേവ ആപജ്ജതി . **സേസം** കായവചീദ്വാരികം ആപത്തിം. **ഉഭോപി** ആഗന്തുകആവാസികാ. ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീനം **അസാധാരണം ആപത്തിം** ന ആപജ്ജന്തി.

൫൯. **വത്ഥുനാനത്തതാ**തി വീതിക്കമനാനത്തതാ. **ആപത്തിനാനത്തതാ**തി പാരാജികാദീനം സത്തന്നം ആപത്തിക്ഖന്ധാനം അഞ്ഞമഞ്ഞനാനത്തതാ.

൬൦. **"പാരാജികാനം...പേ॰... നാനഭാവോ"**തി ഇദം നിദസ്സനമത്തം സങ്ഘാദിസേസാനം അനിയതാദീഹി വത്ഥുനാനതായ ചേവ ആപത്തിനാനതായ ച ലബ്ഭമാനത്താ.

൬൧. **അയമേവ വിനിച്ഛയോ**തി ന കേവലം പാരാജികാപത്തീസുയേവ സാധാരണാപത്തിയോ ഏകതോ ച വിസുഞ്ച ആപജ്ജന്താനം യഥാവുത്തവിനിച്ഛയോ, അഥ ഖോ അവസേസസാധാരണാപത്തിയോപി വുത്തനയേന ആപജ്ജതി, അയമേവ വിനിച്ഛയോ യോജേതബ്ബോ.

൬൨. **ആദിയന്തോ** ഗണ്ഹന്തോ. **പയോജേന്തോതി** ഗണ്ഹാപേന്തോ.

൬൪. **ഊനകം പാദം...പേ॰... ലഹും ഫുസേ**തി ഥുല്ലച്ചയം, ദുക്കടഞ്ച സന്ധായാഹ.

൬൭. **ഏതേനേവ ഉപായേന, സേസകമ്പി പദത്തയ**ന്തി യോ അയം പഠമവിനിച്ഛയേ വുത്തനയോ, ഏതേനേവ നയേന ഊനപാദം ആദിയന്തോ ലഹുകാപത്തിം ആപജ്ജതി, പാദം വാ അതിരേകപാദം വാ ഗഹണത്ഥം ആണാപേന്തോ ഗരും പാരാജികാപത്തിം ആപജ്ജതി, പാദം വാ അതിരേകപാദം വാ ഗണ്ഹന്തോ ച ഗഹണത്ഥായ ആണാപേന്തോ ച ഗരുകേ പാരാജികാപത്തിയംയേവ തിട്ഠതി, ഊനപാദം ഗണ്ഹന്തോ ച ഗഹണത്ഥായ ആണാപേന്തോ ച ലഹുകേ ഥുല്ലച്ചയേ, ദുക്കടേ വാ തിട്ഠതീതി ഏവം സേസകമ്പി ഇമം പദത്തയം. **അത്ഥസമ്ഭവതോയേവാ**തി യഥാവുത്തസ്സ അത്ഥസ്സ സമ്ഭവവസേനേവ.

൬൮-൯. കഥം കാലേയേവ ആപത്തി സിയാ, നോ വികാലേ, വികാലേയേവ ആപത്തി സിയാ, ന ച കാലേ, അത്ഥാപത്തി കാലേ ച പകാസിതാ വികാലേ ച, അത്ഥാപത്തി നേവ കാലേ ച പകാസിതാ നേവ വികാലേ ചാതി യോജനാ.

൧൭൩-൭. കാലേ പടിഗ്ഗഹിതം കിം കാലേ കപ്പതി വികാലേ തു നോ കപ്പതി, വികാലേ ഗഹിതം കിം വികാലേ കപ്പതി, നോ കാലേ കപ്പതി, കാലേ ച വികാലേ ച പടിഗ്ഗഹിതം കിം നാമ കാലേ ച വികാലേ ച കപ്പതി, കാലേ ച വികാലേ ച പടിഗ്ഗഹിതം കിം നാമ കാലേ ച വികാലേ ച ന കപ്പതി, വദ ഭദ്രമുഖാതി യോജനാ.

൧൭൯. വികാലേയേവ കപ്പതി, അപരജ്ജു കാലേപി ന കപ്പതീതി യോജനാ.

൧൮൦. കുലദൂസനകമ്മാദിന്തി **ആദി**-സദ്ദേന അഭൂതാരോചനരൂപിയസംവോഹാരവിഞ്ഞത്തികുഹനാദീനം സങ്ഗഹോ.

൧൮൨-൪. കതമാ ആപത്തി പച്ചന്തിമേസു ദേസേസു ആപജ്ജതി, ന മജ്ഝിമേ, കതമാ ആപത്തി മജ്ഝിമേ പന ദേസസ്മിം ആപജ്ജതി, ന ച പച്ചന്തിമേസു, കതമാ ആപത്തി പച്ചന്തിമേസു ചേവ ദേസേസു ആപജ്ജതി മജ്ഝിമേ ച, കതമാ ആപത്തി പച്ചന്തിമേസു ചേവ ദേസേസു ന ആപജ്ജതി ന മജ്ഝിമേ ചാതി യോജനാ.

൧൮൫. ''സോ ഗുണങ്ഗുണുപാഹന''ന്തി പദച്ഛേദോ. **സോ** ഭിക്ഖൂതി അത്ഥോ.

൧൮൯. ഏവം ''ആപജ്ജതി, നാപജ്ജതീ''തി പദവസേന പച്ചന്തിമചതുക്കം ദസ്സേത്വാ ''നേവ കപ്പതി, ന കപ്പതീ''തി പദവസേന ദസ്സേതുമാഹ **''പച്ചന്തിമേസൂ''**തിആദി.

൧൯൧. വുത്തന്തി ''ഗണേന പഞ്ചവഗ്ഗേനാ''തിആദിഗാഥായ ഹേട്ഠാ വുത്തം.

൧൯൨. ഏവം വത്ഥുന്തി ''ന കപ്പതീ''തി വത്ഥും. **പഞ്ചലോണാദിക**ന്തി ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ലോണാനീ''തിആദി.

൧൯൩. അനുഞ്ഞാതട്ഠാനസ്സ **അന്തോ** നോ ആപജ്ജതി, തം അതിക്കമന്തോ ബഹിയേവ ച ആപജ്ജതീതി യോജനാ.

൧൯൦. സേക്ഖപഞ്ഞത്തീതി സേഖിയപഞ്ഞത്തി.

൧൯൨. അഗണാതി അദുതിയാ. ഏത്ഥ ഹി ഏകാപി ഗണോ നാമ.

൧൯൪. ഉഭയത്ഥപി അസാധാരണമാപത്തിന്തി ഭിക്ഖുനീനം നിയതാപഞ്ഞത്തി വേദിതബ്ബാ.

൧൯൫. ഗിലാനോ ച നാപജ്ജതി, അഗിലാനോ ച നാപജ്ജതീതി ഏവം ഉഭോപി നാപജ്ജന്തീതി യോജനാ. തികാദീസു ദസ്സിതാനം പദാനം ചതുക്കാദിദസ്സനവസേന പുനപ്പുനം ഗഹണം.

൧൯൬. ''ആപജ്ജതി അഗിലാനോവാ''തി പദച്ഛേദോ.

ചതുക്കകഥാവണ്ണനാ.

൧൯൭. ''ഗരുഥുല്ലച്ചയ''ന്തി വത്തബ്ബേ **''ഗരു''**ന്തി നിഗ്ഗഹീതാഗമോ.

൩൨൧. പഞ്ച കഥിനാനിസംസാ ഹേട്ഠാ വുത്തായേവ.

൩൨൩. അഗ്ഗിസത്ഥനഖക്കന്തന്തി അഗ്ഗിസത്ഥനഖേഹി അക്കന്തം ഫുട്ഠം, പഹടന്തി അത്ഥോ. **അബീജ**ന്തി നോബീജം. **ഉബ്ബട്ടബീജക**ന്തി നിബ്ബട്ടബീജകം.

൩൨൪. പവാരണാപീതി പടിക്ഖേപപവാരണാപി. **ഓദനാദീഹീ**തി **ആദി**-സദ്ദേന സത്തുകുമ്മാസമച്ഛമംസാനം ഗഹണം. **കായാദിഗഹണേനാ**തി കായേന വാ കായപടിബദ്ധേന വാ ഗഹണേന. ''ദാതുകാമാഭിഹാരോ ച, ഹത്ഥപാസേരണക്ഖമ''ന്തി ഇമേഹി ചതൂഹി അങ്ഗേഹി സദ്ധിം തേസം ദിന്നമേകം ഗഹേത്വാ പടിഗ്ഗഹണാ പഞ്ചേവ ഹോന്തി.

൩൨൫-൬. വിനയഞ്ഞുകസ്മിന്തി വിനയധരേ പുഗ്ഗലേ. **സകഞ്ച സീല**ന്തി അത്തനോ പാതിമോക്ഖസംവരസീലഞ്ച. **സുരക്ഖിതം ഹോതീ**തി ആപത്താനാപത്തികപ്പിയാകപ്പിയാനം വിജാനനതായ അസേവിതബ്ബം പഹായ സേവിതബ്ബംയേവ സേവനവസേന സുട്ഠു രക്ഖിതം ഹോതി. **കുക്കുച്ചമഞ്ഞസ്സ നിരാകരോതീ**തി അഞ്ഞസ്സ സബ്രഹ്മചാരിനോ കപ്പിയാകപ്പിയവിസയേ ഉപ്പന്നം കുക്കുച്ചം നിവാരേതി. **വിസാരദോ ഭാസതി സങ്ഘമജ്ഝേ**തി കപ്പിയാകപ്പിയാനം വിനിച്ഛയകഥായ ഉപ്പന്നായ നിരാസങ്കോ നിബ്ഭയോ വോഹരതി. **വേരിഭിക്ഖൂ**തി അത്തപച്ചത്ഥികേ പുഗ്ഗലേ. **ധമ്മസ്സ ചേവ ഠിതിയാ പവത്തോ**തി ''വിനയോ നാമ സാസനസ്സ ആയു, വിനയേ ഠിതേ സാസനം ഠിതം ഹോതീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.പഠമമഹാസങ്ഗീതികഥാ; ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.പഠമമഹാസങ്ഗീതികഥാ; ഖു॰ പാ॰ അട്ഠ॰ ൫.മങ്ഗലസുത്തവണ്ണനാ; ഥേരഗാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൨൫൧) വചനതോ സദ്ധമ്മട്ഠിതിയാ പടിപന്നോ ഹോതി. **തസ്മാ** കാരണാ. **തത്ഥ** വിനയഞ്ഞുഭാവേ. **ധീരോ** പഞ്ഞവാ ഭിക്ഖു.

പഞ്ചകകഥാവണ്ണനാ.

൩൬൧-൨. ഛളഭിഞ്ഞേനാതി ഛ അഭിഞ്ഞാ ഏതസ്സാതി ഛളഭിഞ്ഞോ, തേന. അതിക്കന്തപമാണം മഞ്ചപീഠം, അതിക്കന്തപമാണം നിസീദനഞ്ച തഥാ അതിക്കന്തപമാണം കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദിവസ്സസാടികചീവരഞ്ച സുഗതസ്സ ചീവരേ പമാണികചീവരന്തി ഛ.

൩൬൬-ൻ. അഞ്ഞാണഞ്ച കുക്കുച്ചഞ്ച **അഞ്ഞാണകുക്കുച്ചാ,** തേഹി, അഞ്ഞാണതായ ചേവ കുക്കുച്ചപകതതായ ചാതി വുത്തം ഹോതി. **വിപരീതായ സഞ്ഞായ** കപ്പിയേ അകപ്പിയസഞ്ഞായ, അകപ്പിയേ കപ്പിയസഞ്ഞായ.

തത്ഥ കഥം അലജ്ജിതായ ആപജ്ജതി? അകപ്പിയഭാവം ജാനന്തോയേവ മദ്ദിത്വാ വീതിക്കമം കരോതി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ). വുത്തമ്പി ചേതം -

''സഞ്ചിച്ച ആപത്തിം ആപജ്ജതി;
ആപത്തിം പരിഗൂഹതി;
അഗതിഗമനഞ്ച ഗച്ഛതി;
ഏദിസോ വുച്ചതി അലജ്ജീ പുഗ്ഗലോ''തി. (പരി॰ ൩൫൯);

കഥം അഞ്ഞാണതായ ആപജ്ജതി? അഞ്ഞാണപുഗ്ഗലോ മന്ദോ മോമൂഹോ കത്തബ്ബാകത്തബ്ബം അജാനന്തോ അകത്തബ്ബം കരോതി, കത്തബ്ബം വിരാധേതി. ഏവം അഞ്ഞാണതായ ആപജ്ജതി.

കഥം കുക്കുച്ചപകതതായ ആപജ്ജതി? കപ്പിയാകപ്പിയം നിസ്സായ കുക്കുച്ചേ ഉപ്പന്നേ വിനയധരം പുച്ഛിത്വാ കപ്പിയം ചേ, കത്തബ്ബം സിയാ, അകപ്പിയം ചേ, ന കത്തബ്ബം, അയം പന "വട്ടതീ"തി മദ്ദിത്വാ വീതിക്കമതിയേവ. ഏവം കുക്കുച്ചപകതതായ ആപജ്ജതി.

കഥം കപ്പിയേ അകപ്പിയസഞ്ഞായ ആപജ്ജതി? സൂകരമംസം "അച്ഛമംസ"ന്തി ഖാദതി, കാലേ വികാലസഞ്ഞായ ഭുഞ്ജതി. ഏവം കപ്പിയേ അകപ്പിയസഞ്ഞായ ആപജ്ജതി.

കഥം അകപ്പിയേ കപ്പിയസഞ്ഞായ ആപജ്ജതി? അച്ഛമംസം "സൂകരമംസ"ന്തി ഖാദതി, വികാലേ കാലസഞ്ഞായ ഭുഞ്ജതി. ഏവം അകപ്പിയേ കപ്പിയസഞ്ഞായ ആപജ്ജതി.

കഥം സതിസമ്മോസായ ആപജ്ജതി? സഹസേയ്യചീവരവിപ്പവാസാദീനി സതിസമ്മോസായ ആപജ്ജതി.

൩൩൬-൭. "ഭിക്ഖുനാ ഉപട്ഠപേതബ്ബോ"തി പദച്ഛേദോ. **ധമ്മചക്ഖുനാ**തി പാതിമോക്ഖസംവരസീലസങ്ഖാതോ പടിപത്തിധമ്മോവ ചക്ഖു ഏതസ്സാതി ധമ്മചക്ഖു, തേന ഛഹി അങ്ഗേഹി യുത്തേന ധമ്മചക്ഖുനാ പന ഭിക്ഖുനാ ഉപസമ്പാദനാ കാതബ്ബാ, നിസ്സയോ ചേവ ദാതബ്ബോ, സാമണേരോ ഉപട്ഠാപേതബ്ബോതി യോജനാ. ആപത്തിം ജാനാതി, അനാപത്തിം ജാനാതി, ഗരും ആപത്തിം ജാനാതി, ലഹും ആപത്തിം ജാനാതീതി യോജനാ. **അസ്സ** ഭിക്ഖുനോ ഉഭയാനി പാതിമോക്ഖാനി വിത്ഥാരാ സ്വാഗതാനി ഭവന്തി, അത്ഥതോ സുവിഭത്താനി ഭവന്തി, സുത്തസോ അനുബ്യഞ്ജനസോ സുവിനിച്ഛിതാനി ഭവന്തി, ദസവസ്സോ വാ ഹോതി, അതിരേകദസവസ്സോ വാതി യോജനാ.

ഛക്കകഥാവണ്ണനാ.

൩൩൮. സത്ത സാമീചിയോ വുത്താതി "സോ ച ഭിക്ഖു അനബ്ഭിതോ, തേ ച ഭിക്ഖൂ ഗാരയ്ഹാ, അയം തത്ഥ സാമീചി, യുഞ്ജന്തായസ്മന്തോ സകം, മാ വോ സകം വിനസ്സാതി അയം തത്ഥ സാമീചി, അയം തേ ഭിക്ഖു പത്തോ യാവ ഭേദനായ ധാരേതബ്ബോതി, അയം തത്ഥ സാമീചി, തതോ നീഹരിത്വാ ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം സംവിഭജിതബ്ബം, അയം തത്ഥ സാമീചി, അഞ്ഞാതബ്ബം പരിപുച്ഛിതബ്ബം പരിപഞ്ഹിതബ്ബം, അയം തത്ഥ സാമീചി, യസ്സ ഭവിസ്സതി, സോ ഹരിസ്സതീതി, അയം തത്ഥ സാമീചീ"തി ഛ സാമീചിയോ ഭിക്ഖുപാതിമോക്ഖേവുത്താ, "സാ ച ഭിക്ഖുനീ അനബ്ഭിതാ, താ ച ഭിക്ഖുനിയോ ഗാരയ്ഹാ, അയം തത്ഥ സാമീചീ"തി ഭിക്ഖുനിപാതിമോക്ഖേ വുത്തായ സദ്ധിം സത്ത സാമീചിയോ വുത്താ. **സത്തേവ സമഥാപി ചാ**തി സമ്മുഖാവിനയാദിസമഥാപി സത്തേവ വുത്താ. **പഞ്ഞത്താപത്തിയോ സത്താ**തി പാരാജികാദയോ പഞ്ഞത്താപത്തിയോ സത്ത വുത്താ.

സത്തബോജ്ഝങ്ഗദസ്സിനാതി സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗാദയോ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗേ യാഥാവതോ പസ്സന്തേന ഭഗവതാ.

സത്തകകഥാവണ്ണനാ.

൩൮൦-൧. ഇധ കുലദൂസകോ ഭിക്ഖു ആജീവസ്സേവ കാരണാ പുപ്ഫേന, ഫലേന, ചുണ്ണേന, മത്തികായ, ദന്തകട്ഠേഹി, വേളുയാ, വേജ്ജികായ, ജങ്ഘപേസനികേനാതി ഇമേഹി അട്ഠഹി ആകാരേഹി കുലാനി ദൂസേതീതി യോജനാ. **"പുപ്ഫേനാ"**തിആദിനാ പുപ്ഫാദിനാ ദാനമേവ ഉപലക്ഖണതോ ദസ്സേതി. **പുപ്ഫേനാ**തി പുപ്ഫദാനേനാതി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. പുപ്ഫദാനാദയോ കുലദൂസനേ വുത്താ.

൩൮൨-൫. "അട്ഠധാനതിരിത്താപി, അതിരിത്താപി അട്ഠധാ"തി ദ്വീസു അട്ഠകേസു അട്ഠ അനതിരിത്തേ താവ ദസ്സേതുമാഹ **"അകപ്പിയകതഞ്ചേവാ"**തിആദി . ഗിലാനാനതിരിത്തകന്തി നിദ്ദിട്ഠാ ഇമേ അട്ഠേവ അനതിരിത്തകാ ഞേയ്യാതി യോജനാ. **അകപ്പിയകതാദയോ** പവാരണസിക്ഖാപദകഥാവണ്ണനായ വുത്താ.

൩൮൭. **ഞാതഞത്തിസൂ**തി ഞാതദുക്കടം, ഞത്തിദുക്കടഞ്ച. **പടിസാവനേ**തി പടിസ്സവേ. അട്ഠദുക്കടാനം വിനിച്ഛയോ ദുതിയപാരാജികകഥാവണ്ണനായ വുത്തോ.

൩൮൮-൯൧. **ഏഹിഭിക്ഖൂപസമ്പദാ**തി യസകുലപുത്താദീനം "ഏഹി ഭിക്ഖൂ"തി വചനേന ഭഗവതാ ദിന്നഉപസമ്പദാ. **സരണഗമനേന ചാ**തി പഠമബോധിയം തീഹി സരണഗമനേഹി അനുഞ്ഞാതഉപസമ്പദാ. **പഞ്ഹാബ്യാകരണോവാദാ**തി സോപാകസ്സ പഞ്ഹാബ്യാകരണോപസമ്പദാ, മഹാകസ്സപത്ഥേരസ്സ ദിന്നഓവാദപടിഗ്ഗഹണോപസമ്പദാ ച. **ഗരുധമ്മപടിഗ്ഗഹോ**തി മഹാപജാപതിയാ ഗോതമിയാ അനുഞ്ഞാതഗരുധമ്മപടിഗ്ഗഹണോപസമ്പദാ.

ഞത്തിചതുത്ഥേന കമ്മേനാതി ഇദാനി ഭിക്ഖുഉപസമ്പദാ. **അട്ഠവാചികാ**തി ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ ഞത്തിചതുത്ഥേന കമ്മേന, ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ഞത്തിചതുത്ഥേന കമ്മേനാതി അട്ഠഹി കമ്മവാചാഹി ഭിക്ഖുനീനം ഉപസമ്പദാ അട്ഠവാചികാ നാമ. **ദൂതേന ഭിക്ഖുനീന**ന്തി അഡ്ഢകാസിയാ ഗണികായ അനുഞ്ഞാതാ ഭിക്ഖുനീനം ദൂതേന ഉപസമ്പദാ.

൩൯൦. **സുദ്ധദിട്ഠിനാ**തി സുട്ഠു സവാസനകിലേസാനം പഹാനേന പരിസുദ്ധാ സമന്തചക്ഖുസങ്ഖാതാ ദിട്ഠി ഏതസ്സാതി സുദ്ധദിട്ഠി, തേന സമന്തചക്ഖുനാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന.

൩൯൧. **പാപിച്ഛാ** നാമ അസന്തഗുണസമ്ഭാവനിച്ഛാ.

൩൯൨-൩. **ന ച മജ്ജപോ സിയാ**തി മജ്ജപോ ന സിയാ മജ്ജം പിവന്തോ ന ഭവേയ്യ, മജ്ജം ന പിവേയ്യാതി അത്ഥോ. **അബ്രഹ്മചരിയാ**തി (അം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൩.൭൧) അസേട്ഠചരിയതോ മേഥുനാ വിരമേയ്യ. **രത്തിം ന ഭുഞ്ജേയ്യ വികാലഭോജന**ന്തി ഉപോസഥം ഉപവുത്ഥോ രത്തിഭോജനഞ്ച ദിവാവികാലഭോജനഞ്ച ന ഭുഞ്ജേയ്യ. **ന ച ഗന്ധമാചരേ**തി ഗന്ധഞ്ച ന

വിലിമ്പേയ്യ. **മഞ്ചേ ഛമായം വ സയേഥ സന്ഥതേ**തി കപ്പിയമഞ്ചേ വാ സുധാദിപരികമ്മകതായ ഭൂമിയാ വാ തിണപണ്ണപലാലാദീനി സന്ഥരിത്വാ കതേ സന്ഥതേ വാ സയേഥാതി അത്ഥോ. **ഏതഞ്ഹി അട്ഠങ്ഗികമാഹുപോസഥ**ന്തി ഏതം പാണാതിപാതാദീനി അസമാചരന്തേന ഉപവുത്ഥം ഉപോസഥം അട്ഠഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതത്താ ''അട്ഠങ്ഗിക''ന്തി വദന്തി. **ദുക്ഖന്തഗുനാ**തി വട്ടദുക്ഖസ്സ അന്തം അമതമഹാനിബ്ബാനം ഗതേന പത്തേന ബുദ്ധേന പകാസിതന്തി യോജനാ.

൩൨൮. ഭിക്ഖുനോവാദകഭിക്ഖുനോ അട്ഠങ്ഗാനി ഭിക്ഖുനോവാദകഥാവണ്ണനായ ദസ്സിതാനേവ.

അട്ഠകകഥാവണ്ണനാ.

൩൨൯. ഭോജനാനി പണീതാനി നവ വുത്താനീതി പണീതാനി ഹി ഭോജനസിക്ഖാപദേ വുത്താനി. ദസസു അകപ്പിയമംസേസു മനുസ്സമംസവജ്ജിതാനി **നവ മംസാനി** ഖാദന്തസ്സ ദുക്കടം നിദ്ദിട്ഠന്തി യോജനാ.

൩൩൦. പാതിമോക്ഖ...പേ॰... പരിദീപിതാതി ഭിക്ഖൂനം പഞ്ചുദ്ദേസാ, ഭിക്ഖുനീനം അനിയതുദ്ദേസേഹി വിനാ ചത്താരോതി ഉദ്ദേസാ നവ ദീപിതാ. **ഉപോസഥാ നവേവാ**തി ദിവസവസേന തയോ, കാരകവസേന തയോ, കരണവസേന തയോതി നവ ഉപോസഥാ. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം സാസനേ. **സങ്ഘോ നവഹി ഭിജ്ജതീ**തി നവഹി പുഗ്ഗലേഹി സങ്ഘോ ഭിജ്ജതീതി യോജനാ. യഥാഹ -

> ''ഏകതോ , ഉപാലി, ചത്താരോ ഹോന്തി, ഏകതോ ചത്താരോ, നവമോ അനുസ്സാവേതി, സലാകം ഗാഹേതി 'അയം ധമ്മോ, അയം വിനയോ, ഇദം സത്ഥുസാസനം, ഇമം ഗണ്ഹഥ, ഇമം രോചേഥാ'തി. ഏവമ്പി ഖോ, ഉപാലി, സങ്ഘരാജി ചേവ ഹോതി സങ്ഘഭേദോ ച. നവന്നം വാ, ഉപാലി, അതിരേകനവന്നം വാ സങ്ഘരാജി ചേവ ഹോതി സങ്ഘഭേദോ ചാ''തി (ചൂളവ॰ ൩൫൧).

നവകകഥാവണ്ണനാ.

൩൩൧. ദസ അക്കോസവത്ഥൂനി വക്ഖതി. ദസ സിക്ഖാപദാനി പാകടാനേവ. മനുസ്സമംസാദീനി ദസ അകപ്പിയമംസാനി ഹേട്ഠാ വുത്താനേവ. **സുക്കാനി വേ ദസാ**തി നീലാദീനി ദസ സുക്കാനി.

൩൩൨. രഞ്ഞോ അന്തേപുരപ്പവേസനേ ദസ ആദീനവാ ഏവം പാളിപാഠേന വേദിതബ്ബാ -

> ''ദസയിമേ, ഭിക്ഖവേ, ആദീനവാ രാജന്തേപുരപ്പവേസനേ. കതമേ ദസ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ മഹേസിയാ സദ്ധിം നിസിന്നോ ഹോതി, തത്ര ഭിക്ഖു പവിസതി, മഹേസീ വാ ഭിക്ഖും ദിസ്വാ സിതം പാതുകരോതി, ഭിക്ഖു വാ മഹേസിം ദിസ്വാ സിതം പാതുകരോതി, തത്ഥ രഞ്ഞോ ഏവം ഹോതി 'അദ്ധാ ഇമേസം കതം വാ കരിസ്സന്തി വാ'തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, പഠമോ ആദീനവോ രാജന്തേപുരപ്പവേസനേ.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ബഹുകിച്ചോ ബഹുകരണീയോ അഞ്ഞതരം ഇത്ഥിം ഗന്ത്വാ ന സരതി, സാ തേന ഗബ്ഭം ഗണ്ഹാതി, തത്ഥ രഞ്ഞോ ഏവം ഹോതി ‘ന ഖോ ഇധ അഞ്ഞോ കോചി പവിസതി അഞ്ഞത്ര പബ്ബജിതേന, സിയാ നു ഖോ പബ്ബജിതസ്സ കമ്മ’ന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, ദുതിയോ ആദീനവോ രാജന്തേപുരപ്പവേസനേ.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, രഞ്ഞോ അന്തേപുരേ അഞ്ഞതരം രതനം നസ്സതി, തത്ഥ രഞ്ഞോ ഏവം ഹോതി ‘ന ഖോ ഇധ അഞ്ഞോ കോചി പവിസതി അഞ്ഞത്ര പബ്ബജിതേന, സിയാ നു ഖോ പബ്ബജിതസ്സ കമ്മ’ന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, തതിയോ ആദീനവോ രാജന്തേപുരപ്പവേസനേ.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, രഞ്ഞോ അന്തേപുരേ അബ്ഭന്തരാ ഗുയ്ഹമന്താ ബഹിദ്ധാ സമ്ഭേദം ഗച്ഛന്തി, തത്ഥ രഞ്ഞോ ഏവം ഹോതി ‘ന ഖോ ഇധ അഞ്ഞോ കോചി പവിസതി അഞ്ഞത്ര പബ്ബജിതേന, സിയാ നു ഖോ പബ്ബജിതസ്സ കമ്മ’ന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, ചതുത്ഥോ ആദീനവോ രാജന്തേപുരപ്പവേസനേ.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, രഞ്ഞോ അന്തേപുരേ പിതാ വാ പുത്തം പത്ഥേതി, പുത്തോ വാ പിതരം പത്ഥേതി, തേസം ഏവം ഹോതി ‘ന ഖോ ഇധ അഞ്ഞോ കോചി പവിസതി അഞ്ഞത്ര പബ്ബജിതേന, സിയാ നു ഖോ പബ്ബജിതസ്സ കമ്മ’ന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചമോ ആദീനവോ രാജന്തേപുരപ്പവേസനേ.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, രാജാ നീചട്ഠാനിയം ഉച്ചേ ഠാനേ ഠപേതി, യേസം തം അമനാപം, തേസം ഏവം ഹോതി ‘രാജാ ഖോ പബ്ബജിതേന സംസട്ഠോ, സിയാ നു ഖോ പബ്ബജിതസ്സ കമ്മ’ന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, ഛട്ഠോ ആദീനവോ രാജന്തേപുരപ്പവേസനേ.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ഉച്ചട്ഠാനിയം നീചേ ഠാനേ ഠപേതി, യേസം തം അമനാപം, തേസം ഏവം ഹോതി ‘രാജാ ഖോ പബ്ബജിതേന സംസട്ഠോ, സിയാ നു ഖോ പബ്ബജിതസ്സ കമ്മ’ന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, സത്തമോ ആദീനവോ രാജന്തേപുരപ്പവേസനേ.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, രാജാ അകാലേ സേനം ഉയ്യോജേതി, യേസം തം അമനാപം, തേസം ഏവം ഹോതി ‘രാജാ ഖോ പബ്ബജിതേന സംസട്ഠോ, സിയാ നു ഖോ പബ്ബജിതസ്സ കമ്മ’ന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, അട്ഠമോ ആദീനവോ രാജന്തേപുരപ്പവേസനേ.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, രാജാ കാലേ സേനം ഉയ്യോജേത്വാ അന്തരാമഗ്ഗതോ നിവത്താപേതി, യേസം തം അമനാപം, തേസം ഏവം ഹോതി ‘രാജാ ഖോ പബ്ബജിതേന സംസട്ഠോ, സിയാ നു ഖോ പബ്ബജിതസ്സ കമ്മ’ന്തി. അയം, ഭിക്ഖവേ, നവമോ ആദീനവോ രാജന്തേപുരപ്പവേസനേ.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, രഞ്ഞോ അന്തേപുരം ഹത്ഥിസമ്മദ്ദം അസ്സസമ്മദ്ദം രഥസമ്മദ്ദം രജനീയാനി രൂപസദ്ദഗന്ധരസഫോട്ഠബ്ബാനി, യാനി ന പബ്ബജിതസ്സ സാരുപ്പാനി, അയം, ഭിക്ഖവേ, ദസമോ ആദീനവോ

രാജന്തേപുരപ്പവേസനേ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദസ ആദീനവാ രാജന്തേപുരപ്പവേസനേ''തി (അം॰ നി॰ ൧൦.൪൫; പാചി॰ ൪൯൭).

തത്ഥ ച **പിതാ വാ പുത്തം പത്ഥേതീ**തി പുത്തം മാരേതുമിച്ഛതീതി അത്ഥോ. ഏസേവ നയോ **പുത്തോ പിതരം പത്ഥേതീ**തി. **ഹത്ഥിസമ്മദ്ദ**ന്തി ഹത്ഥീനം സമ്മദ്ദോ സംസട്ഠോ ഏത്ഥാതി ഹത്ഥിസമ്മദ്ദം. ഏവം **"അസ്സസമ്മദ്ദ"**ന്തിആദീസുപി.

ദസാകാരേഹീതി -

''ആപത്തിനുക്ഖിത്തമനന്തരായ-
പഹുത്തതായോ തഥസഞ്ഞിതാ ച;
ഛാദേതുകാമോ അഥ ഛാദനാതി;
ഛന്നാ ദസങ്ഗേഹരുണുഗ്ഗമമ്ഹീതി. -

ഗഹിതേഹി ദസഹി അങ്ഗേഹി.

൧൧൭. **ദസ കമ്മപഥാ പുഞ്ഞാ**തി പാണാതിപാതാവേരമണിആദയോ ദസ കുസലകമ്മപഥാ. **അപുഞ്ഞാപി തഥാ ദസാ**തി പാണാതിപാതാദയോ ദസ അകുസലകമ്മപഥാവ. ദസ ദാനവത്ഥൂനി വക്ഖതി. **ദസേവ രതനാനി ചാ**തി -

''മുത്താ മണീ വേളുരിയാ ച സങ്ഖാ;
സിലാ പവാളം രജതഞ്ച ഹേമം;
ലോഹീതകഞ്ചാപി മസാരഗല്ലാ;
ദസ്സേതി ധീരോ രതനാനി ജഞ്ഞാ''തി. -

നിദ്ദിട്ഠാനി ദസ രതനാനി.

൧൧൮. മുനിന്ദേന അവന്ദിയാ ദസ പുഗ്ഗലാ ദീപിതാതി യോജനാ. കഥം? ''ദസയിമേ, ഭിക്ഖവേ, അവന്ദിയാ. പുരേ ഉപസമ്പന്നേന പച്ഛാ ഉപസമ്പന്നോ അവന്ദിയോ, അനുപസമ്പന്നോ അവന്ദിയോ, നാനാസംവാസകോ വുഡ്ഢതരോ അധമ്മവാദീ അവന്ദിയോ, മാതുഗാമോ അവന്ദിയോ, പണ്ഡകോ അവന്ദിയോ, പാരിവാസികോ അവന്ദിയോ, മൂലായപടികസ്സനാരഹോ അവന്ദിയോ, മാനത്താരഹോ അവന്ദിയോ, മാനത്തചാരികോ അവന്ദിയോ, അബ്ഭാനാരഹോ അവന്ദിയോ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദസ അവന്ദിയാ''തി (ചൂളവ॰ ൩൧൨).

൧൧൯-൪. **സോസാനിക**ന്തി സുസാനേ ഛഡ്ഡിതം. **പാപണിക**ന്തി ആപണദ്വാരേ ഛഡ്ഡിതം. **ഉന്ദൂരക്ഖായിത**ന്തി ഉന്ദൂരേഹി ഖായിതം പരിച്ചത്തം പിലോതികം. **ഗോഖായിതാ**ദീസുപി ഏസേവ നയോ. **ഥൂപചീവരിക**ന്തി ബലികമ്മത്ഥായ വമ്മികേ പരിക്ഖിപിത്വാ പരിച്ചത്തവത്ഥം. **ആഭിസേകിയ**ന്തി രാജൂനം അഭിസേകമണ്ഡപേ പരിച്ചത്തവത്ഥം. **ഗതപച്ചാഗതഞ്ചാ**തി സുസാനഗതമനുസ്സേഹി പച്ചാഗന്ത്വാ നഹായിത്വാ ഛഡ്ഡിതം പിലോതികം.

൧൧൬. **സബ്ബനീലാദയോ വുത്താ, ദസ ചീവരധാരണാ**തി ''സബ്ബനീലകാനി ചീവരാനി ധാരേന്തീതി വുത്തവസേന ദസാ''തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൩൩൯) **കുരുന്ദിയം** വുത്തം. **ഏത്ഥ** ഇമസ്മിം ദസകേ സംകച്ഛികായ വാ ഉദകസാടികായ വാ സദ്ധിം തിചീവരാനി നാമേന അധിട്ഠിതാനി നവ

ചീവരാനി ''ദസചീവരധാരണാ''തി വുത്താനി. യഥാഹ - ''നവസു കപ്പിയചീവരേസു ഉദകസാടികം വാ സംകച്ചികം വാ പക്ഖിപിത്വാ ദസാതി വുത്ത''ന്തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൩൩൩).

ദസകകഥാവണ്ണനാ.

൩൩൩. പണ്ഡകാദയോ ഏകാദസ അഭബ്ബപുഗ്ഗലാ പന ഉപസമ്പാദിതാപി അനുപസമ്പന്നാ ഹോന്തീതി യോജനാ.

൩൩൭. ''അകപ്പിയാ''തി വുത്താ പത്താ ഏകാദസ ഭവന്തീതി യോജനാ. **ദാരുജേന പത്തേനാ**തി ദാരുമയേന പത്തേന. **രതനുബ്ഭവാ**തി രതനമയാ **ദസ** പത്താ ഏകാദസ ഭവന്തീതി യോജനാ. **ദാരുജേന ചാ**തി ഏത്ഥ **ച**-സദ്ദേന തമ്ബലോഹമയപത്തസ്സ സങ്ഗഹോ. യഥാഹ ''ഏകാദസ പത്താതി തമ്ബലോഹമയേന വാ ദാരുമയേന വാ സദ്ധിം ദസരതനമയാ''തി. ഇധ **രതനം** നാമ മുത്താദിദസരതനം.

൩൩൮. അകപ്പിയാ പാദുകാ ഏകാദസ ഹോന്തീതി യോജനാ. യഥാഹ ''ഏകാദസ പാദുകാതി ദസ രതനമയാ, ഏകാ കട്ഠപാദുകാ. തിണപാദുകമുഞ്ജപാദുകപബ്ബജപാദുകാദയോ പന കട്ഠപാദുകസങ്ഗഹമേവ ഗച്ഛന്തീ''തി.

൩൩൯-൪൦. അതിഖുദ്ദകാ അതിമഹന്താതി യോജനാ. ഖണ്ഡനിമിത്തകാ ഛായാനിമിത്തകാതി യോജനാ. **ബഹിട്ഠേന സമ്മതാ**തി സീമായ ബഹി ഠിതേന സമ്മതാ. നദിയം, ജാതസ്സരേ, സമുദ്ദേ വാ തഥാ സമ്മതാതി യോജനാ. സീമായ സമ്ഭിന്നാ സീമായ അജ്ഝോത്ഥടാ സീമാതി യോജനാ. ഇമാ ഏകാദസ അസീമായോ സിയുന്തി യോജനാ.

൩൪൧. ഏകാദസേവ പഥവീ കപ്പിയാ, ഏകാദസേവ പഥവീ അകപ്പിയാതി യോജനാ.

തത്ഥ **ഏകാദസ കപ്പിയപഥവീ** നാമ സുദ്ധപാസാണാ, സുദ്ധസക്ഖരാ, സുദ്ധകഥലാ, സുദ്ധമരുമ്ബാ, സുദ്ധവാലുകാ, യേഭുയ്യേനപാസാണാ, യേഭുയ്യേനസക്ഖരാ, യേഭുയ്യേനകഥലാ, യേഭുയ്യേനമരുമ്ബാ, യേഭുയ്യേനവാലുകാതി ഇമാ ദസ ദഡ്ഢായ പഥവിയാ വാ ചതുമാസോവട്ഠകപംസുപുഞ്ജേന വാ മത്തികാപുഞ്ജേന വാ സദ്ധിം ഏകാദസ. ''അപ്പപംസുകാ, അപ്പമത്തികാ''തി (പാചി॰ ൮൬) അപരാപി പഥവിയോ വുത്താ, താ യേഭുയ്യേനപാസാണാദീസു പഞ്ചസുയേവ സങ്ഗഹിതാ.

ഏകാദസ അകപ്പിയപഥവീ നാമ ''സുദ്ധപംസു സുദ്ധമത്തികാ അപ്പപാസാണാ അപ്പസക്ഖരാ അപ്പകഥലാ അപ്പമരുമ്ബാ അപ്പവാലുകാ യേഭുയ്യേനപംസുകാ യേഭുയ്യേനമത്തികാ, അദഡ്ഢാപി വുച്ചതി ജാതാ പഥവീ. യോപി പംസുപുഞ്ജോ വാ മത്തികാപുഞ്ജോ വാ അതിരേകചാതുമാസം ഓവട്ഠോ, അയമ്പി വുച്ചതി ജാതപഥവീ''തി (പാചി॰ ൮൬) വുത്താ ഏകാദസ.

ഗണ്ഠികാ കപ്പിയാ വുത്താ, ഏകാദസ ച വീധകാതി ഏത്ഥ കപ്പിയാ ഗണ്ഠികാ വിധകാ ച ഏകാദസ വുത്താതി യോജനാ. തേ പന -

“വേളുദന്തവിസാണട്ഠി-കട്ഠലാഖാഫലാമയാ;
സങ്ഖനാഭിമയാ സുത്ത-നളലോഹമയാപി ച;
വിധാ കപ്പന്തി കപ്പിയാ, ഗണ്ഠിയോ ചാപി തമ്മയാ”തി. -

ഇമായ ഗാഥായ സങ്ഗഹിതാതി വേദിതബ്ബാ.

൩൭൪-൫. ഉക്ഖിത്തസ്സാനുവത്തികാ ഭിക്ഖുനീ **ഉഭിന്നം** ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീനം വസാ സങ്ഘാദിസേസേസു **അട്ഠ** യാവതതിയകാതി ഇമേ ഏകാദസ യാവതതിയകാതി പകാസിതാതി യോജനാ.

൩൭൬. നിസ്സയസ്സ പടിപ്പസ്സദ്ധിയോ **ദസേകാവ** ഏകാദസേവ വുത്താതി യോജനാ. **ഛധാ ചരിയതോ വുത്താ**തി -

“പക്കന്തേ പക്ഖസങ്കന്തേ, വിബ്ഭന്തേ ചാപി നിസ്സയോ;
മരണാണത്തുപജ്ഝായ-സമോധാനേഹി സമ്മതീ”തി. -

ആചരിയതോ ഛധാ നിസ്സയപടിപ്പസ്സദ്ധിയോ വുത്താ. **ഉപജ്ഝായാ തു പഞ്ചധാ**തി താസു ഉപജ്ഝായസമോധാനം വിനാ അവസേസാഹി പഞ്ചധാ ഉപജ്ഝായപടിപ്പസ്സദ്ധിയോ വുത്താതി ഇമേ ഏകാദസ.

ഏകാദസകകഥാവണ്ണനാ.

൩൭൭. തേരസേവ ധുതങ്ഗാനീതി പംസുകൂലികങ്ഗാദീനി ധുതങ്ഗാനി തേരസേവ ഹോന്തി.

പരമാനി ച ചുദ്ദസാതി “ദസാഹപരമം അതിരേകചീവരം ധാരേതബ്ബം, മാസപരമം തേന ഭിക്ഖുനാ തം ചീവരം നിക്ഖിപിതബ്ബം, സന്തരുത്തരപരമം തേന ഭിക്ഖുനാ തതോ ചീവരം സാദിതബ്ബം, ഛക്ഖത്തുപരമം തുണ്ഹീഭൂതേന ഉദ്ദിസ്സ ഠാതബ്ബം, നവം പന ഭിക്ഖുനാ സന്ഥതം കാരാപേത്വാ ഛബ്ബസ്സാനി ധാരേതബ്ബം ഛബ്ബസ്സപരമതാ ധാരേതബ്ബം, തിയോജനപരമം സഹത്ഥാ ഹരിതബ്ബാനി, ദസാഹപരമം അതിരേകപത്തോ ധാരേതബ്ബോ, സത്താഹപരമം സന്നിധികാരകം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനി, ഛാരത്തപരമം തേന ഭിക്ഖുനാ തേന ചീവരേന വിപ്പവസിതബ്ബം, ചതുക്കംസപരമം, അഡ്ഢതേയ്യകംസപരമം, ദ്വങ്ഗുലപബ്ബപരമം ആദാതബ്ബം, അട്ഠങ്ഗുലപരമം മഞ്ചപടിപാദകം, അട്ഠങ്ഗുലപരമം ദന്തകട്ഠ”ന്തി ഇതി ഇമാനി ചുദ്ദസ പരമാനി.

സോളസേവ തു “ജാന”ന്തി പഞ്ഞത്താനീതി “ജാന”ന്തി ഏവം വത്വാ പഞ്ഞത്താനി സോളസ. തേ ഏവം വേദിതബ്ബാ - ജാനം സങ്ഘികം ലാഭം പരിണതം അത്തനോ പരിണാമേയ്യ, ജാനം പുബ്ബുപഗതം ഭിക്ഖും അനുപഖജ്ജ സേയ്യം കപ്പേയ്യ, ജാനം സപ്പാണകം ഉദകം തിണം വാ മത്തികം വാ സിഞ്ചേയ്യ വാ സിഞ്ചാപേയ്യ വാ, ജാനം ഭിക്ഖുനിപരിപാചിതം പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ജാനം ആസാദനാപേക്ഖോ, ഭുത്തസ്മിം പാചിത്തിയം, ജാനം സപ്പാണകം ഉദകം പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ജാനം യഥാധമ്മം നിഹടാധികരണം പുന കമ്മായ ഉക്കോടേയ്യ, ജാനം ദുട്ഠുല്ലം ആപത്തിം പടിച്ഛാദേയ്യ, ജാനം ഊനവീസതിവസ്സം പുഗ്ഗലം ഉപസമ്പാദേയ്യ, ജാനം ഥേയ്യസത്ഥേന സദ്ധിം സംവിധായ ഏകദ്ധാനമഗ്ഗം പടിപജ്ജേയ്യ, ജാനം തഥാവാദിനാ ഭിക്ഖുനാ അകതാനുധമ്മേന, ജാനം തഥാനാസിതം സമണുദ്ദേസം, ജാനം സങ്ഘികം ലാഭം

പരിണതം പുഗ്ഗലസ്സ പരിണാമേയ്യ, ജാനം പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപന്നം ഭിക്ഖുനിം നേവത്തനാ പടിചോദേയ്യ, ജാനം ചോരിം വജ്ഝം വിദിതം അനപലോകേത്വാ, ജാനം സഭിക്ഖുകം ആരാമം അനാപുച്ഛാ പവിസേയ്യാതി.

൬൭൮. **ഇധ** ഇമസ്മിം സാസനേ **യോ** ഭിക്ഖു അനുത്തരം **സഉത്തരം** ഉത്തരപകരണേന സഹിതം സകലമ്പി വിനയവിനിച്ഛയം ജാനാതി, **മഹത്തരേ** അതിവിപുലേ **അനുത്തരേ** ഉത്തരവിരഹിതേ ഉത്തമേ **വിനയനയേ** വിനയാഗതേ ആപത്തിഅനാപത്തിഗരുകലഹുകകപ്പിയഅകപ്പിയാദിവിനിച്ഛയകമ്മേ. അഥ വാ **വിനയനയേ** വിനയപിടകേ പവത്തമാനോ **സോ** ഭിക്ഖു **നിരുത്തരോ ഭവതി** പച്ചത്ഥികേഹി വത്തബ്ബം ഉത്തരം അതിക്കമിത്വാ ഠിതോ, സേട്ഠോ വാ ഭവതി, തസ്സ ചേവ പരേസഞ്ച സംസയോ ന കാതബ്ബോതി യോജനാ. **ജാനതീ**തി ഗാഥാബന്ധവസേന രസ്സോ.

ഇതി ഉത്തരേ ലീനത്ഥപകാസനിയാ

ഏകുത്തരനയകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സേദമോചനകഥാവണ്ണനാ

൬൭൯. സുണതം സുണന്താനം ഭിക്ഖൂനം **പടുഭാവകരാ** വിനയവിനിച്ഛയേ പഞ്ഞാകോസല്ലസാധികാ തതോയേവ **വരാ** ഉത്തമാ. **സേദമോചനഗാഥായോ**തി അത്ഥപച്ചത്ഥികാനം, സാസനപച്ചത്ഥികാനഞ്ച വിസ്സജ്ജേതുമസക്കുണേയ്യഭാവേന ചിന്തയന്തസ്സ ഖിന്നസരീരാ സേദേ മോചേന്തീതി **സേദമോചനാ**. അത്ഥാനുഗതപഞ്ഹാ ഉപാലിത്ഥേരേന ഠപിതാ പഞ്ഹഗാഥായോ, തപ്പടിബദ്ധാ വിസ്സജ്ജനഗാഥായോ ച ഇതോ പരം വക്ഖാമീതി യോജനാ.

൬൮൧. കബന്ധം നാമ അസീസം ഉരസി ജാതഅക്ഖിമുഖസരീരം. യഥാഹ - "അസീസകം കബന്ധം, യസ്സ ഉരേ അക്ഖീനി ചേവ മുഖഞ്ച ഹോതീ"തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൭൯). **മുഖേന** കരണഭൂതേന. **കത്വാ**തി സേവിത്വാ.

൬൮൨. തസ്സ ഭിക്ഖുനോ **കഥം പാരാജികോ സിയാ** പാരാജികധമ്മോ കഥം സിയാ.

൬൮൪. കിഞ്ചീതി പാദം വാ പാദാരഹം വാ പരസന്തകം. **പരഞ്ച ന സമാദപേ**തി "അമുകസ്സ ഇത്ഥന്നാമം ഭണ്ഡം അവഹരാഹീ"തി പരം ന ആണാപേയ്യ.

൬൮൬. പരസ്സ കിഞ്ചി നാദിയന്തോതി സമ്ബന്ധോ. **ആണത്തിഞ്ചാ**തി **ച**-സദ്ദേന സംവിധാനം, സങ്കേതഞ്ച സങ്ഗണ്ഹാതി.

൬൮൭. ഗരുകം ഭണ്ഡന്തി പാദഗ്ഘനകഭാവേന ഗരുഭണ്ഡം. **"പരിക്ഖാര"**ന്തി ഏതസ്സ വിസേസനം. **പരസ്സ പരിക്ഖാര**ന്തി പരസന്തകം യം കിഞ്ചി പരിക്ഖാരം.

൬൯൨. മനുസ്സുത്തരികേ ധമ്മേതി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മവിസയേ. **കതികം കത്വാനാ**തി "ഏവം നിസിന്നേ ഏവം ഠിതേ ഏവം ഗമനേ അത്ഥം ആവികരോതീ"തിആദിം കത്വാ. **സമ്ഭാവനാധിപ്പായോ**തി "അരഹാ"തി ഗഹേത്വാ മഹാസമ്ഭാവനം കരോതീതി അധിപ്പായോ ഹുത്വാ. **അതിക്കമതി ചേ**തി തഥാ കതം കതികം അതിക്കമതി ചേ, തഥാരൂപം നിസജ്ജം വാ ഠാനം വാ ഗമനം വാ കരോതീതി അത്ഥോ. **ചുതോ**തി തഥാരൂപം നിസജ്ജാദിം ദിസ്വാ കേനചി മനുസ്സജാതികേന "അരഹാ"തി തങ്ഖണേ ഞാതേ സോ പുഗ്ഗലോ പാരാജികം ആപജ്ജതി.

൬൯൩. ഏകവത്ഥുകാ കഥം ഭവേയ്യുന്തി യോജനാ.

൬൯൪. ഇത്ഥിയാതി ഏകിസ്സാ ഇത്ഥിയാ. **പടിപജ്ജന്തോ**തി ഏകക്ഖണേ അഞ്ഞേന പുരിസേന വുത്തസാസനം വത്വാ, ഇമിനാ ച "പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, വീമംസതീ"തി അങ്ഗദ്വയസ്സ പുരിമസിദ്ധതം ദീപേതി ഇമസ്സ പച്ചാഹരണകതഞ്ച. കായസംസഗ്ഗം സമാപജ്ജിത്വാ ദുട്ഠുല്ലം വത്വാ അത്തകാമപാരിചരിയായ വണ്ണം ഭണന്തോ.

൬൯൬. യഥാവുത്തം വത്തം അചരിത്വാതി ഭഗവതാ വുത്തം പരിവാസാദിവത്തം അചരിത്വാ.

൯൯൯. ഭിക്ഖുനീഹി അസാധാരണസിക്ഖാപദത്താ ആഹ **"നത്ഥി സങ്ഘാദിസേസതാ"**തി.

൯൯൭. **യേന കുദ്ധോ പസംസിതോ**തി എത്ഥ "നിന്ദിതോ ചാ"തി സേസോ.

൯൯൮. തിത്ഥിയാനം വണ്ണമ്ഹി ഭഞ്ഞമാനേ യോ കുജ്ഝതി, സോ ആരാധകോതി യോജനാ, പരിതോസിതോ പസംസിതോതി അധിപ്പായോ. തിത്ഥിയപുബ്ബോ ഇമസ്മിം സാസനേ പബ്ബജ്ജം ലഭിത്വാ തിത്ഥിയാനം വണ്ണസ്മിം ഭഞ്ഞമാനേ സുത്വാ സചേ കുപ്പതി അനത്തമനം കരോതി, **ആരാധകോ** സങ്ഘാരാധകോ സങ്ഘം പരിതോസേന്തോ ഹോതി, സമ്ബുദ്ധസ്സ വണ്ണസ്മിം ഭഞ്ഞമാനേ യദി കുജ്ഝതി, നിന്ദിതോതി യോജനാ. എത്ഥ **സമ്ബുദ്ധസ്സാ**തി ഉപലക്ഖണം.

൭൦൦. **ഗഹേത്വാ**തി പടിഗ്ഗഹേത്വാ.

൭൦൧. **"ന രത്തചിത്തോ"**തിആദിനാ പുരിമാനം തിണ്ണം പാരാജികാനം വീതിക്കമചിത്തുപ്പാദമത്തസ്സാപി അഭാവം ദീപേതി. **മരണായാ**തി എത്ഥ "മനുസ്സജാതികസ്സാ"തി ഇദം പാരാജികപകരണതോവ ലബ്ഭതി. **തസ്സാ**തി കിഞ്ചി ദേന്തസ്സ. **തന്തി** തഥാ ദീയമാനം.

൭൦൨. **"പരാജയോ"**തി ഇദം അഭബ്ബപുഗ്ഗലേസു സങ്ഘഭേദകസ്സ അന്തോഗധത്താ വുത്തം. സലാകഗ്ഗാഹേനാപി സങ്ഘം ഭിന്ദന്തോ സങ്ഘഭേദകോവ ഹോതി.

൭൦൩. അഡ്ഢയോജനേ യം തിണ്ണം ചീവരാനം അഞ്ഞതരം ഏകം **ചീവരം** നിക്ഖിപിത്വാനാതി യോജനാ.

൭൦൪. സുപ്പതിട്ഠിതനിഗ്രോധസദിസേ രുക്ഖമൂലകേ തിചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ അഡ്ഢയോജനേ അരുണം ഉട്ഠാപേന്തസ്സാതി യോജനാ.

൭൦൫. കായികാ നാനാവത്ഥുകായോ **സമ്ബഹുലാ** ആപത്തിയോ അപുബ്ബം അചരിമം ഏകക്ഖണേ കഥം ഫുസേതി യോജനാ.

൭൦൬. വാചസികാ ന കായികാ നാനാവത്ഥുകായോ സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ അപുബ്ബം അചരിമം ഏകക്ഖണേ കഥം ഫുസേതി യോജനാ.

൭൦൭. **വിനയനസത്ഥേ**തി വിനയപിടകേ. **തസ്സ** ഭിക്ഖുസ്സ.

൭൦൮. **"ഇത്ഥിയാ"**തിആദീസു സഹത്ഥേ കരണവചനം. ഇത്ഥിയാ വാ പുരിസേന വാ പണ്ഡകേന വാ നിമിത്തകേ മേഥുനം ന **സേവന്തോ** ന പടിസേവന്തോ മേഥുനപച്ചയാ ചുതോതി യോജനാ.

൭൦൯. കായസംസഗ്ഗോയേവ **കായസംസഗ്ഗതാ,** തം ആപന്നാ. **അട്ഠവത്ഥുകം ഛേജ്ജന്തി** ഏവംനാമകം പാരാജികം.

൭൧൦. **സമയേ പിട്ഠിസഞ്ഞിതേ**തി ഗിമ്ഹാനം പച്ഛിമമാസസ്സ പഠമദിവസതോ യാവ ഹേമന്തസ്സ പഠമദിവസോ, ഏത്ഥന്തരേ സത്തമാസമത്തേ

പിട്ഠിസഞ്ഞിതേ സമയേ. ‘‘മാതുയാപി ചാ’’തി വത്തബ്ബേ **‘‘മാതരമ്പി ചാ’’**തി വുത്തം. സോയേവ വാ പാഠോ.

൪൬൪. **‘‘അവസ്സുതഹത്ഥതോ ഹി പിണ്ഡം ഗഹേത്വാ’’**തി ഇമിനാ സങ്ഘാദിസേസസ്സ വത്ഥുമാഹ, **ലസുണ**ന്തി പാചിത്തിയസ്സ വത്ഥും, **മനുസ്സമംസ**ന്തി ഥുല്ലച്ചയവത്ഥും, **അകപ്പമഞ്ഞ**ന്തി ദുക്കടവത്ഥും. **അകപ്പമഞ്ഞ**ന്തി എത്ഥ ‘‘മംസ’’ന്തി സേസോ. ‘‘സബ്ബേ എകതോ’’തി പദച്ഛേദോ. **എകതോ**തി എത്ഥ ‘‘മദ്ദിത്വാ’’തി സേസോ, അകപ്പിയമംസേഹി സദ്ധിം എകതോ മദ്ദിത്വാ ഖാദതീതി അത്ഥോ. സബ്ബമേതം ‘‘ഗഹേത്വാ, മദ്ദിത്വാ, ഖാദതീ’’തി കിരിയാനം കമ്മവചനം. **മനുസ്സമംസഞ്ചാ**തി എത്ഥ **ച**-സദ്ദോ പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ ഹോതി. **തസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനിയാ. സങ്ഘാദിസേസപാചിത്തിയദുക്കടപാടിദേസനീയഥുല്ലച്ചയാനി എകക്ഖണേ ഹോന്തി.

൪൬൫. ‘‘പുഗ്ഗലോ എകോ’’തി പദച്ഛേദോ. **ദ്വേപി ച പുണ്ണവസ്സാ**തി പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സാ ച ദ്വേ സാമണേരാ. **എകാവ തേസം പന കമ്മവാചാ**തി തേസം ഉഭിന്നം സാമണേരാനം എകേന ആചരിയേന എകാവ ഉപസമ്പദകമ്മവാചാ കതാ. **എകസ്സാ**തി എകസ്സാപി സാമണേരസ്സ. **കമ്മ**ന്തി ഉപസമ്പദകമ്മം. **ന രൂഹതേ**തി ന സമ്പജ്ജതി, കിമേത്ഥ കാരണം, വദ ഭദ്ദമുഖാതി അധിപ്പായോ.

൪൬൬. **മഹിദ്ധികേസൂ**തി ദ്വീസു സാമണേരേസു. സചേ പന എകോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി **ആകാസഗോ** ആകാസട്ഠോ ഹോതി , ആകാസഗതസ്സേവ കതം തം ഉപസമ്പദ**കമ്മം നേവ രൂഹതി** നേവ സമ്പജ്ജതി, ഭൂമിഗതസ്സ രൂഹതീതി യോജനാ.

൪൬൭. ഇദ്ധിയാ ആകാസേ ഠിതേന സങ്ഘേന ഭൂമിഗതസ്സ സാമണേരസ്സ ഉപസമ്പദകമ്മം ന കാതബ്ബം. യദി കരോതി, കുപ്പതീതി യോജനാ. ഇദഞ്ച സബ്ബകമ്മാനം സാധാരണലക്ഖണം. യഥാഹ - ‘‘സങ്ഘേനാപി ആകാസേ നിസീദിത്വാ ഭൂമിഗതസ്സ കമ്മം ന കാതബ്ബം. സചേ കരോതി, കുപ്പതീ’’തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൮൧).

൪൬൮. വത്ഥം കപ്പകതഞ്ച ന ഹോതി, രത്തഞ്ച ന ഹോതി, കേസകമ്ബലാദി അകപ്പിയഞ്ച ഹോതി, **നിവത്ഥസ്സ പനാപത്തി** തം പന നിവത്ഥസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആപത്തി ഹോതി. അനാപത്തി കഥം സിയാ, വദ ഭദ്ദമുഖാതി യോജനാ.

൪൬൯. **എത്ഥ** എതസ്മിം അകപ്പിയവത്ഥുധാരണേ തന്നിമിത്തം. അച്ഛിന്നചീവരസ്സ ഭിക്ഖുനോ അനാപത്തി സിയാതി യോജനാ. **‘‘കിഞ്ചിപീ’’**തിആദിനാ വുത്തമേവത്ഥം സമത്ഥേതി. **അസ്സ** അച്ഛിന്നചീവരസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ അകപ്പിയം നാമ കിഞ്ചിപി ചീവരം ന വിജ്ജതി, തസ്മാ അനാപത്തീതി അധിപ്പായോ.

൪൭൦. **കുതോപി ച** പുരിസസ്സ ഹത്ഥതോ ഭോജനസ്സ **കിഞ്ചി** ന ഗണ്ഹതി, ഭോജനതോ കിഞ്ചിപി സയമ്പി കസ്സചി പുരിസസ്സ ന ദേതി, തഥാപി **ഗരുകം വജ്ജം** സങ്ഘാദിസേസാപത്തിം **ഉപേതി** ആപജ്ജതി, തം കഥമാപജ്ജതി, ത്വം

യദി വിനയേ കുസലോ അസി, **മേ** മയ്ഹം **വദ** ഏതം കാരണം കഥേഹീതി യോജനാ. **ഹവേ**തി നിപാതമത്തം.

൩൩൫. **യാ പന** ഭിക്ഖുനീ അഞ്ഞായ ഭിക്ഖുനിയാ ''ഇങ്ഘ, അയ്യേ, യം തേ ഏസോ പുരിസപുഗ്ഗലോ ദേതി ഖാദനീയം വാ''തിആദിനാ (പാചി॰ ൬൭൭) സങ്ഘാദിസേസമാതികായ വുത്തനയേന ഉയ്യോജിതാ **അവസ്സുതമ്ഹാ** പുരിസപുഗ്ഗലാ യം കിഞ്ചി ഭോജനം **ആദായ** പടിഗ്ഗഹേത്വാ സചേ ഭുഞ്ജതി, സാ തഥാ ഭുഞ്ജന്തീ യായ ഉയ്യോജിതാ ഭുഞ്ജതി, തസ്സാ ഉയ്യോജികായ **ധീരാ** വിനയധരാ പണ്ഡിതാ **സങ്ഘാദിസേസം കഥയന്തി** തസ്സാ ഉയ്യോജിതായ ഭോജനപരിയോസാനേ ഉയ്യോജികായ സങ്ഘാദിസേസം വദന്തീതി യോജനാ. യഥാഹ - ''തസ്സാ ഹി ഭോജനപരിയോസാനേ ഉയ്യോജികായ സങ്ഘാദിസേസോ ഹോതീ''തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൮൫).

൩൩൬. തം കഥം യദി **ബുജ്ഝസി** ജാനാസി, സാധുകം **ബ്രൂഹി** കഥേഹീതി യോജനാ.

൩൩൭. **നിസേവിതേ**തി തായ ഉയ്യോജിതായ ഭിക്ഖുനിയാ തസ്സ പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ ഹത്ഥതോ പടിഗ്ഗഹിതേ തസ്മിം ദന്തപോനേ പരിഭുത്തേ ഉയ്യോജികാ ലഹുവജ്ജം ആപജ്ജതീതി അത്ഥോ.

൩൩൮. **''ഉക്ഖിത്തകോ''**തി ഇമിനാ ആപത്തിവജ്ജമാഹ. യഥാഹ - ''തേന ഹി സദ്ധിം വിനയകമ്മം നത്ഥി, തസ്മാ സോ സങ്ഘാദിസേസം ആപജ്ജിത്വാ ഛാദേന്തോ വജ്ജം ന ഫുസതീ''തി.

൩൩൯. **സപ്പാണപ്പാണജ**ന്തി സപ്പാണകേ ച അപ്പാണകേ ച ജാതം. **നേവ ജങ്ഗമ**ന്തി പാദേഹി ഭൂമിയം നേവ ചരന്തം. **ന വിഹങ്ഗമ**ന്തി ആകാസേ പക്ഖം പസാരേത്വാ ന ചരന്തം. **ദ്വിജ**ന്തി ദ്വീഹി പച്ചയേഹി, ദ്വിക്ഖത്തും വാ ജാതത്താ ദ്വിജം. **കന്ത**ന്തി മനോഹരം. **അകന്ത**ന്തി അമനോഹരം.

൩൪൦. സപ്പാണജോ സദ്ദോ ചിത്തജോ വുത്തോ, അപ്പാണജോ ഉതുജോ സദ്ദോ വുത്തോ, സോ പന **ദ്വീഹേവ** പച്ചയേഹി ജാതത്താ ''ദ്വിജോ''തി മതോതി യോജനാ.

൩൪൧. **''വിനയേ''**തിആദിഗാഥാ വണ്ണിതത്ഥായേവ.

ഇതി ഉത്തരേ ലീനത്ഥപകാസനിയാ

സേദമോചനകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സാധാരണാസാധാരണകഥാവണ്ണനാ

൭൨൪-൨൫. സബ്ബസിക്ഖാപദാനന്തി ഉഭതോവിഭങ്ഗാഗതാനം സബ്ബസിക്ഖാപദാനം. **ഭിക്ഖൂഹി ഭിക്ഖുനീഹീ**തി ഉഭയത്ഥ സഹത്ഥേ കരണവചനം. ഭിക്ഖൂഹി ഭിക്ഖുനീനഞ്ച, ഭിക്ഖുനീഹി ഭിക്ഖൂനഞ്ചാതി ഉഭയത്ഥ അസാധാരണപഞ്ഞത്തഞ്ച, **തഥാ** ഭിക്ഖൂഹി ഭിക്ഖുനീനഞ്ച, ഭിക്ഖുനീഹി ഭിക്ഖൂനഞ്ചാതി ഉഭയത്ഥ സാധാരണസിക്ഖാപദഞ്ച അഹം വക്ഖാമീതി യോജനാ. **സമാഹിതാ**തി ഏകഗ്ഗചിത്താ. **തം** മയാ വുച്ചമാനം നിദാനാദിനയം. **സുണാഥാ**തി സോതുജനം സക്കച്ചസവനേ നിയോജേതി.

൭൨൬. **"നിദാന"**ന്തിആദിഗാഥാ വുത്തത്ഥാവ.

൭൨൭-൩. **"കതി വേസാലിയാ"**തിആദി പുച്ഛാഗാഥാ ഉത്താനത്ഥായേവ.

൭൨൩. "ദസ വേസാലിയാ"തിആദിവിസ്സജ്ജനഗാഥാനം **"മേഥുന"**ന്തിആദയോ നിദ്ദേസവസേന വുത്താ. **വിഗ്ഗഹോ**തി മനുസ്സവിഗ്ഗഹം പാരാജികം. **ചതുത്ഥന്തിമവത്ഥുക**ന്തി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മപാരാജികം. **അതിരേകചീവര**ന്തി പഠമകഥിനം. **സുദ്ധകാളകേളകലോമക**ന്തി ഏളകലോമവഗ്ഗേ ദുതിയം.

൭൨൭. **ഭൂത**ന്തി പഠമേ മുസാവാദവഗ്ഗേ അട്ഠമം. **പരമ്പരഞ്ചേവാ**തി പരമ്പരഭോജനസിക്ഖാപദം. **മുഖദ്വാര**ന്തി ചതുത്ഥേ ഭോജനവഗ്ഗേ ദസമം. **ഭിക്ഖുനീസു ച അക്കോസോ**തി ഭിക്ഖുനിപാതിമോക്ഖേ ഛട്ഠേ ആരാമവഗ്ഗേ ദുതിയം.

൭൨൨. **ദ്വേ അനുദ്ധംസനാനീ**തി അട്ഠമനവമസങ്ഘാദിസേസാ. **ചീവരസ്സ പടിഗ്ഗഹോ**തി ചീവരവഗ്ഗേ പഞ്ചമം.

൭൨൯. **രൂപിയ**ന്തി ഏളകലോമവഗ്ഗേ അട്ഠമം. **സുത്തവിഞ്ഞത്തി**തി പത്തവഗ്ഗേ ഛട്ഠം. **ഉജ്ഝാപന**ന്തി ദുതിയേ ഭൂതഗാമവഗ്ഗേ തതിയം. **പരിപാചിതപിണ്ഡോ**തി തതിയേ ഓവാദവഗ്ഗേ നവമം. **തഥേവ ഗണഭോജന**ന്തി ചതുത്ഥേ ഭോജനവഗ്ഗേ ദുതിയം.

൭൩൦. **വികാലേ ഭോജനഞ്ചേവാ**തി തത്ഥേവ സത്തമം. **ചാരിത്ത**ന്തി അചേലകവഗ്ഗേ പഞ്ചമേ ഛട്ഠം. **ന്ഹാന**ന്തി സുരാപാനവഗ്ഗേ ഛട്ഠേ സത്തമം. **ഊനവീസതിവസ്സ**ന്തി സത്തമേ സപ്പാണകവഗ്ഗേ പഞ്ചമം. **ദത്വാ സങ്ഘേന ചീവര**ന്തി അട്ഠമേ സഹധമ്മികവഗ്ഗേ നവമം.

൭൩൧. **വോസാസന്തീ**തി ദുതിയം ഭിക്ഖുപാടിദേസനീയം. **നച്ചം വാ ഗീതം വാ**തി പഠമേ ലസുണവഗ്ഗേ ദസമം. **ചാരികദ്വയ**ന്തി ചതുത്ഥേ തുവട്ടവഗ്ഗേ സത്തമട്ഠമാനി. **ഛന്ദദാനേനാ**തി അട്ഠമേ കുമാരിഭൂതവഗ്ഗേ ഏകാദസമം. **"ഛന്ദദാനേതീ"**തി വാ പാഠോ. "ഛന്ദദാനം ഇതി ഇമേ"തി പദച്ഛേദോ.

൭൩൨. **കുടീ**തി ഛട്ഠോ സങ്ഘാദിസേസോ. **കോസിയ**ന്തി നിസ്സഗ്ഗിയേസു ദുതിയേ ഏളകലോമവഗ്ഗേ പഠമം. **സേയ്യ**ന്തി മുസാവാദവഗ്ഗേ പഞ്ചമം. **പഥവീ**തി മുസാവാദവഗ്ഗേ ദസമം. **ഭൂതഗാമക**ന്തി ഭൂതഗാമവഗ്ഗേ ദുതിയേ പഠമം. **സപ്പാണകഞ്ച സിഞ്ചന്തീ**തി ഭൂതഗാമവഗ്ഗേ ദസമം.

൫൦൦. ഛഊനാനി തീണേവ സതാനീതി ഛഹി ഊനാനി തീണേവ സതാനി, ചതുനവുതാധികാനി ദ്വിസതാനീതി അത്ഥോ. **സമചേതസാതി** -

> “വധകേ ദേവദത്തമ്ഹി, ചോരേ അങ്ഗുലിമാലകേ;
> ധനപാലേ രാഹുലേ ച, സബ്ബത്ഥ സമമാനസോ”തി. (മി॰ പ॰ ൬.൬.൫; ധ॰ പ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൬ ദേവദത്തവത്ഥു; ഇതിവു॰ അട്ഠ॰ ൧൦൦) -

വചനതോ സബ്ബേസു ഹിതാഹിതേസു, ലാഭാലാഭാദീസു ച അട്ഠസു ലോകധമ്മേസു നിബ്ബികാരതായ ച സമാനചിത്തേന തഥാഗതേന.

വുത്താവസേസാതി വേസാലിയാദീസു ഛസു നഗരേസു വുത്തേഹി അവസിട്ഠാനി. **ഇമേ സബ്ബേ** ഇമാനി സബ്ബാനി സിക്ഖാപദാനി സാവത്ഥിയം കതാനി ഭവന്തി, പഞ്ഞത്താനി ഹോന്തീതി അത്ഥോ.

൫൦൧. പാരാജികാനി ചത്താരീതി വേസാലിയം വുത്തം മേഥുനമനുസ്സവിഗ്ഗഹഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം, രാജഗഹേ അദിന്നാദാനന്തി ചത്താരി. **സത്ത സങ്ഘാദിസേസകാതി** രാജഗഹേ വുത്താ ദ്വേ അനുദ്ധംസനാ, ദ്വേ ച ഭേദാ, ആളവിയം കുടികാരോ, കോസമ്ബിയം മഹല്ലകവിഹാരോ, ദോവചസ്സന്തി സത്ത. **നിസ്സഗ്ഗിയാനി അട്ഠേവാതി** വേസാലിയം അതിരേകചീവരം, കാളകഏളകലോമം, രാജഗഹേ ചീവരപടിഗ്ഗഹണം, രൂപിയപടിഗ്ഗഹണം, സുത്തവിഞ്ഞത്തി, ആളവിയം കോസിയമിസ്സകം, കപിലവത്ഥുമ്ഹി ഏളകലോമധോവനം, ഊനപഞ്ചബന്ധനന്തി അട്ഠ.

ദ്വത്തിംസേവ ച ഖുദ്ദകാതി വേസാലിയം ഭൂതാരോചനം, പരമ്പരഭോജനം, അപ്പടിഗ്ഗഹണം, അചേലകം, “യാ പന ഭിക്ഖുനീ ഭിക്ഖും അക്കോസേയ്യാ”തി പഞ്ച, രാജഗഹേ ഉജ്ഝാപനകം, ഭിക്ഖുനിപരിപാചിതപിണ്ഡോ, ഗണഭോജനം, വികാലഭോജനം, “യോ പന ഭിക്ഖു നിമന്തിതോ”തിആദി ച, “ഓരേനഡ്ഢമാസം നഹായേയ്യാ”തി, ഊനവീസതിവസ്സം, “സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന ചീവരം ദത്വാ”തി ഭിക്ഖൂനം അട്ഠ, ഭിക്ഖുനീനം പന “നച്ചം വാ ഗീതം വാ”തിആദി ച, “യാ പന ഭിക്ഖുനീ അന്തോവസ്സ”ന്തിആദി ച, “യാ പന ഭിക്ഖുനീ വസ്സംവുത്ഥാ”തിആദി ചാതി ദ്വയം, “യാ പന ഭിക്ഖുനീ പാരിവാസികഛന്ദദാനേനാ”തിആദി ചാതി ചത്താരി, ആളവിയം അനുപസമ്പന്നേന ഉത്തരി ദിരത്തതിരത്തം, “പഥവിം ഖണേയ്യ വാ”തിആദി, ഭൂതഗാമപാതബ്യതായ, “ജാനം സപ്പാണകം ഉദക”ന്തി ചത്താരി, കോസമ്ബിയം അഞ്ഞവാദകേ വിഹേസകേ, യാവദ്വാരകോസാ അഗ്ഗളട്ഠപനായ, സുരാമേരയപാനേ, അനാദരിയേ, “യോ പന ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂഹി സഹധമ്മിക”ന്തിആദി ചാതി പഞ്ച, കപിലവത്ഥുമ്ഹി “ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഗന്ത്വാ”തിആദി, “അഗിലാനേന ഭിക്ഖുനാ ചാതുമാസ”ന്തിആദി, “അട്ഠിമയം വാ ദന്തമയം വാ”തിആദി തീണി ഭിക്ഖൂനം, ഭിക്ഖുനീനം പന “ഉദകസുദ്ധികം പനാ”തിആദി, “ഓവാദായ വാ”തിആദീതി ദ്വേ, ഭഗ്ഗേസു “അഗിലാനോ വിസിബ്ബനാപേക്ഖോ”തിആദി ഏകന്തി ഏതാനി ബാത്തിംസേവ പാചിത്തിയാനി.

൫൦൨. ദ്വേ ഗാരയ്ഹാതി “ഭിക്ഖു പനേവ കുലേസൂ”തിആദി, “യാനി ഖോ പന താനി ആരഞ്ഞകാനീ”തിആദി ചാതി ദ്വേ പാടിദേസനീയാ. **തയോ സേഖാതി** കോസമ്ബിയം ന സുരുസുരുകാരകം, ഭഗ്ഗേസു ന സാമിസേന ഹത്ഥേന പാനീയഥാലകം, ന സസിത്ഥകം പത്തധോവനന്തി തീണി സേഖിയാനി. **ഛപ്പഞ്ഞാസേവ** സിക്ഖാപദാനി പിണ്ഡിതാനി വേസാലിയാദീസു **ഛസു നഗരേസു** പഞ്ഞത്താനി ഭവന്തീതി യോജനാ.

൮൦൩. സത്തസു നഗരേസു പഞ്ഞത്താനി **ഏതാനി സബ്ബാനേവ** സിക്ഖാപദാനി പന അഡ്ഢുഡ്ഢാനി സതാനേവ ഭവന്തി. സാവത്ഥിയം പഞ്ഞത്തേഹി ചതുനവുതാധികദ്വിസതസിക്ഖാപദേഹി സദ്ധിം ഛസു നഗരേസു പഞ്ഞത്താനി ഛപഞ്ഞാസ സിക്ഖാപദാനി പഞ്ഞാസാധികാനി തീണി സതാനി ഭവന്തീതി അത്ഥോ. അഡ്ഢേന ചതുത്ഥം യേസം താനി **അഡ്ഢുഡ്ഢാനി**.

൮൦൪-൫. ഏവം നിദാനവസേന നഗരം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി നിദാനമഞ്ഞമസേസേത്വാ ഉഭതോവിഭങ്ഗാഗതാനം സബ്ബേസം സിക്ഖാപദാനം കേവലം പിണ്ഡവസേന ഗണനം ദസ്സേതുമാഹ **"സിക്ഖാപദാനി ഭിക്ഖൂന"**ന്തിആദി.

൮൦൬. ഏവം സബ്ബസിക്ഖാപദാനം നിദാനഞ്ച ഗണനഞ്ച ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അസാധാരണാനി ദസ്സേതുമാഹ **"ഛചത്താലീസാ"**തിആദി. ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീഹി അസാധാരണഭാവം മഹേസിനാ ഗമിതാനി സിക്ഖാപദാനി ഛചത്താലീസേവ ഹോന്തീതി യോജനാ. ഇമിനാ ഉദ്ദേസമാഹ.

൮൦൭. "ഛ ച സങ്ഘാദിസേസാ"തിആദീഹി ദ്വീഹി ഗാഥാഹി നിദ്ദേസം ദസ്സേത്വാ **"വിസ്സട്ഠി"**തിആദിനാ പടിനിദ്ദേസമാഹ.

൮൦൮. "നിസ്സഗ്ഗിയേ ആദിവഗ്ഗസ്മി"ന്തി പദച്ഛേദോ. **ധോവന**ന്തി അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ ചീവരധോവനം. **പടിഗ്ഗഹോ**തി തസ്സായേവ ഹത്ഥതോ ചീവരപടിഗ്ഗഹണം.

൮൦൯. **ആരഞ്ഞ**ന്തി ഏകൂനതിംസതിമം സിക്ഖാപദം.

൮൧൦. ഭിക്ഖൂനം, ഭിക്ഖുനീനഞ്ച വുത്താനി സബ്ബാനി പാചിത്തിയാനി ഗണനാവസാ അട്ഠാസീതിസതം ഭവന്തീതി യോജനാ. **അട്ഠാസീതിസത**ന്തി ഭിക്ഖുനിപാതിമോക്ഖാഗതം ഛസട്ഠിസതപാചിത്തിയം വക്ഖമാനേഹി ഭിക്ഖുനിയതേഹി ബാവീസതിപാചിത്തിയേഹി സദ്ധിം അട്ഠാസീതിസതം ഹോതി. **തതോ**തി അട്ഠാസീതാധികസതപാചിത്തിയതോ നിദ്ധാരിതാനി ഏതാനി ദ്വാവീസതി ഖുദ്ദകാനി ഭിക്ഖൂനം പാതിമോക്ഖകേ ഭവന്തീതി യോജനാ.

൮൧൧. **ഭിക്ഖുനിവഗ്ഗോ**തി ഭിക്ഖുനീനം ഓവാദവഗ്ഗോ. പരമ്പരഭോജനേ പഞ്ഞത്തം സിക്ഖാപദം **പരമ്പരഭോജനം,** പരമ്പരഭോജനേന സഹ വത്തതീതി **സപരമ്പരഭോജനോ**.

൮൨൨. **"ഏകതോ പന പഞ്ഞത്താ"**തിആദി നിഗമനം. ഭിക്ഖുനീഹി അസാധാരണതം ഗതാ ഏകതോവ പഞ്ഞത്താ **ഇമേ** ഇമാനി സിക്ഖാപദാനി പിണ്ഡിതാനി ഛചത്താലീസ ഹോന്തീതി യോജനാ.

൮൨൩. മഹേസിനാ ഭിക്ഖൂഹി അസാധാരണഭാവം ഗമിതാനി ഭിക്ഖുനീനം സിക്ഖാപദാനി പരിപിണ്ഡിതാനി സതം, തിംസ ച ഭവന്തീതി യോജനാ.

൮൨൪. ഏവം ഉദ്ദിട്ഠാനം നിദ്ദേസമാഹ **"പാരാജികാനീ"**തിആദിനാ. **പാരാജികാനി ചത്താരീ**തി ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലികവജ്ജപടിച്ഛാദികഉക്ഖിത്താനുവത്തികഅട്ഠവത്ഥുകസങ്ഖാതാനി ചത്താരി പാരാജികാനി.

൮൨൫. ദ്വീഹി ഗാഥാഹി നിദ്ദിട്ഠാനം പടിനിദ്ദേസോ **"ഭിക്ഖുനീനം തു സങ്ഘാദിസേസേഹീ"**തിആദി. ചതുന്നം പാരാജികാനം ഉദ്ദേസവസേനേവ പാകടത്താ

പടിനിദ്ദേസേ അഗ്ഗഹണം. **ആദിതോ ഛാ**തി ഉസ്സയവാദികാദയോ ഛ സങ്ഘാദിസേസാ. **"ആദിതോ"**തി ഇദം "യാവതതിയകാ"തി ഇമിനാപി യോജേതബ്ബം, അട്ഠസു യാവതതിയകേസു പുരിമാനി ചത്താരി സിക്ഖാപദാനീതി വുത്തം ഹോതി.

വ്വ-൭. സത്തഞ്ഞദത്ഥികാദീനീതി **ആദി**-സദ്ദേന അഞ്ഞദത്ഥികസിക്ഖാപദതോ പച്ഛിമാനി ചത്താരി, പുരിമാനി "അഞ്ഞം വിഞ്ഞാപേയ്യ, അഞ്ഞം ചേതാപേയ്യാ"തി ദ്വേ ച ഗഹിതാനി. **പത്തോ ചേവാ**തി പഠമം പത്തസന്നിചയസിക്ഖാപദമാഹ. ദുതിയവഗ്ഗേ പുരിമസിക്ഖാപദദ്വയം **"ഗരും ലഹു"**ന്തി ഇമിനാ ഗഹിതം.

വ്വ-വ്വ. ഇധ ഭിക്ഖുനിപാതിമോക്ഖേ ഏതാനി പന ദ്വാദസേവ നിസ്സഗ്ഗിയാനി സത്ഥാരാ ഭിക്ഖുനീനം വസേന ഏകതോ പഞ്ഞത്താനീതി യോജനാ.

വ്വ-൯-൩൦. "സബ്ബേവ ഗണനാവസാ"തിആദി നിഗമനം. ഭിക്ഖൂഹി അസാധാരണതം ഗതാ ഭിക്ഖുനീനം ഏകതോ പഞ്ഞത്താ സതം, തിംസ ഭവന്തീതി യോജനാ.

വ്വ൩൧-൩. "അസാധാരണാ ഉഭിന്ന"ന്തി പദച്ഛേദോ. ഉഭിന്നം അസാധാരണസിക്ഖാപദാനി സതഞ്ച സത്തതി ച ഛ ച ഭവന്തി. ഏവമുദ്ദിട്ഠാനം നിദ്ദേസോ **"പാരാജികാനി ചത്താരീ"**തിആദി. ഭിക്ഖൂഹി അസാധാരണാനി ഭിക്ഖുനീനം **ചത്താരി പാരാജികാനി. ദസച്ഛ ചാ**തി ഭിക്ഖൂഹി അസാധാരണാനി ഭിക്ഖുനീനം സങ്ഘാദിസേസാ ദസ, ഭിക്ഖുനീഹി അസാധാരണാനി ഭിക്ഖൂനം വിസ്സട്ഠിആദികാ സങ്ഘാദിസേസാ ഛ ചാതി സങ്ഘാദിസേസാ സോളസ.

അനിയതാ ദുവേ ചേവാതി ഭിക്ഖുനീഹി അസാധാരണാനി ഭിക്ഖൂനം അനിയതാ ദ്വേ ച. **നിസ്സഗ്ഗാ ചതുവീസതീ**തി ഭിക്ഖുനീഹി അസാധാരണാനി ഭിക്ഖൂനം ദ്വാദസ, ഭിക്ഖൂഹി അസാധാരണാനി ഭിക്ഖുനീനം ദ്വാദസാതി ഏവം നിസ്സഗ്ഗിയാ ചതുവീസതി ച. **സതം അട്ഠാരസ ഖുദ്ദകാ**തി ഭിക്ഖുനീഹി അസാധാരണാനി ഭിക്ഖൂനം ബാവീസതി, ഭിക്ഖൂഹി അസാധാരണാനി ഭിക്ഖുനീനം ഛന്നവുതീതി അട്ഠാരസാധികസതം ഖുദ്ദകാനി ച. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം അസാധാരണസങ്ഗഹേ.

ദ്വാദസേവ ച ഗാരയ്ഹാതി ഭിക്ഖുനീഹി അസാധാരണാനി ഭിക്ഖൂനം ചത്താരി, ഭിക്ഖൂഹി അസാധാരണാനി ഭിക്ഖുനീനം അട്ഠാതി ഏതേ പാടിദേസനീയാ ചാതി ഇമേ ഛസത്തതിഅധികാനി സതസിക്ഖാപദാനി ഉഭിന്നമ്പി അസാധാരണാനീതി യോജനാ.

വ്വ൩൪. ഉഭിന്നമ്പി സാധാരണാനി സത്ഥുനാ പഞ്ഞത്താനി സിക്ഖാപദാനി സതഞ്ച സത്തതി ച ചത്താരി ച ഭവന്തീതി പകാസിതാതി യോജനാ.

വ്വ൩൫-൬. പാരാജികാനി ചത്താരീതി മേഥുനഅദിന്നാദാനമനുസ്സവിഗ്ഗഹഉത്തരിമനുസ്സധമ്മപാരാജികാനി ചത്താരി ച. **സത്ത സങ്ഘാദിസേസകാ**തി സഞ്ചരിത്തഅമൂലകഅഞ്ഞഭാഗിയാ, ചത്താരോ യാവതതിയകാ ചാതി സങ്ഘാദിസേസാ സത്ത ച. **അട്ഠാരസ ച നിസ്സഗ്ഗാ**തി നിസ്സഗ്ഗിയേസു പഠമേ ചീവരവഗ്ഗേ ധോവനപടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദദ്വയവജ്ജിതാനി അട്ഠ, ഏളകലോമവഗ്ഗേ അട്ഠമനവമദസമാനീതി തയോ, പത്തവഗ്ഗേ പഠമപത്തവസ്സികസാടികആരഞ്ഞകസിക്ഖാപദത്തയസ്സ വജ്ജിതാനി സത്ത ചാതി ഇമാനി അട്ഠാരസ നിസ്സഗ്ഗിയസിക്ഖാപദാനി ച. **സമസത്തതി ഖുദ്ദകാ**തി -

‘‘സബ്ബോ ഭിക്ഖുനിവഗ്ഗോപി...പേ॰... ദ്വാവീസതി ഭവന്തി ഹീ’’തി. (ഉ॰ വി॰ വ്യ൨വ്യ-വ്യ൨൩) -

വുത്താ ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീഹി അസാധാരണാതി ഇമേഹി ബാവീസതിപാചിത്തിയേഹി വജ്ജിതാനി അവസേസാനി സത്തതി പാചിത്തിയാനി ച ഉഭയസാധാരണവസേന പഞ്ഞത്താനി. പഞ്ചസത്തതി സേഖിയാപി ചാതി **ഉഭിന്നം** ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീനം **സമസിക്ഖതാ** സാധാരണസിക്ഖാപദാനി സബ്ബസോ സതം, സത്തതി, ചത്താരി ച ഹോന്തീതി യോജനാ.

ഇതി ഉത്തരേ ലീനത്ഥപകാസനിയാ

സാധാരണാസാധാരണകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ലക്ഖണകഥാവണ്ണനാ

൬൩൭. ഇതോതി സാധാരണാസാധാരണകഥായ പരം. **സബ്ബഗ**ന്തി സബ്ബസിക്ഖാപദസാധാരണം. **വദതോ മേ**തി വദതോ മമ വചനം. **നിബോധഥാ**തി നിസാമേഥ, ഏകഗ്ഗചിത്താ ഹുത്വാ സക്കച്ചം സുണാഥാതി അത്ഥോ.

൬൩൮-൯. "വിപത്തി ആപത്തി അനാപത്തീ"തി പദച്ഛേദോ. "ആണത്തി അങ്ഗ"ന്തി പദച്ഛേദോ. **വജ്ജകമ്മപഭേദക**ന്തി വജ്ജപഭേദകം കമ്മപഭേദകം. **തികദ്വയ**ന്തി കുസലത്തികവേദനാത്തികദ്വയം. **സബ്ബത്ഥാ**തി **ഇദം പന** സത്തരസവിധസബ്ബസാധാരണലക്ഖണം. **സബ്ബത്ഥ** സബ്ബേസു സിക്ഖാപദേസു.

൬൪൦. **ഇധ** ഇമസ്മിം സത്തരസവിധേ യം ലക്ഖണം പുബ്ബേ വുത്തനയം, യഞ്ച ഉത്താനം, തം സബ്ബം വജ്ജേത്വാ **അത്ഥജോതനം** അത്ഥപ്പകാസനം കരിസ്സാമീതി യോജനാ.

൬൪൧. നിദാനം നാമ രാജഗഹാദിസിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിട്ഠാനഭൂതാനി സത്ത നഗരാനി, തം പുബ്ബേ ദസ്സിതന്തി അവസിട്ഠാനി ദസ്സേതുമാഹ **"പുഗ്ഗലോ"**തിആദി. **പുഗ്ഗലോ നാമ** കതമോ? യം യം ഭിക്ഖുനിം, ഭിക്ഖുഞ്ച ആരബ്ഭ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം, **അയം** ഭിക്ഖുനീ ച ഭിക്ഖു ച സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാ ആദികമ്മികോ പുഗ്ഗലോതി വുച്ചതീതി യോജനാ.

൬൪൨. ധനിയാദയോതി **ആദി**-സദ്ദേന സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ, വഗ്ഗുമുദാതീരിയാ ഭിക്ഖൂ, സേയ്യസകോ, ഉദായീ, ആളവകാ ഭിക്ഖൂ, ഛന്നോ, മേത്തിയഭൂമജകാ, ദേവദത്തോ, അസ്സജിപുനബ്ബസുകാ ഭിക്ഖൂ, ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ, ഉപനന്ദോ സക്യപുത്തോ, അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു, ഹത്ഥകോ സക്യപുത്തോ, അനുരുദ്ധോ, സത്തരസവഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ, ചൂളപന്ഥകോ, ബേലട്ഠസീസോ, ആയസ്മാ ആനന്ദോ, സാഗതത്ഥേരോ, അരിട്ഠോ ഭിക്ഖു, ആയസ്മാ ആനന്ദോതി ഇമേ ഏകവീസതി സങ്ഗഹിതാ.

൬൪൩. ഥുല്ലനന്ദാദയോതി **ആദി**-സദ്ദേന സുന്ദരീനന്ദാ, ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖുനിയോ, അഞ്ഞതരാ ഭിക്ഖുനീ, ചണ്ഡകാളീ, സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖുനിയോ, ദ്വേ ഭിക്ഖുനിയോതി ഛയിമേ സങ്ഗഹിതാ. **സബ്ബേ**തി ഉഭയപാതിമോക്ഖേ ആദികമ്മികാ സബ്ബേ പുഗ്ഗലാ.

൬൪൪. വത്ഥൂതി **വത്ഥു** നാമ സുദിന്നാദിനോ തസ്സ തസ്സേവ പുഗ്ഗലസ്സ മേഥുനാദികസ്സ ച **വത്ഥുനോ** സബ്ബപ്പകാരേന **അജ്ഝാചാരോ** വീതിക്കമോ പവുച്ചതീതി യോജനാ.

൬൪൫-൬. കേവലാ മൂലഭൂതാ പഞ്ഞത്തി. അനു ച അനുപ്പന്നോ ച സബ്ബത്ഥ ച പദേസോ ച **അന്വനുപ്പന്നസബ്ബത്ഥപദേസാ,** തേയേവ പദാനി **അന്വനുപ്പന്നസബ്ബത്ഥപദേസപദാനി,** താനി പുബ്ബകാനി യാസം പഞ്ഞത്തീനം താ **അന്വനുപ്പന്നസബ്ബത്ഥപദേസപദപുബ്ബികാ**. തഥേവ സാ പഞ്ഞത്തീതി യോജനാ. അനുപഞ്ഞത്തി അനുപ്പന്നപഞ്ഞത്തി സബ്ബത്ഥപഞ്ഞത്തി പദേസപഞ്ഞത്തി ഹോതി. ഏകതോ ഉഭതോ പുബ്ബാ കഥേവ സാ പഞ്ഞത്തീതി യോജനാ. ഏകതോപദം ഉഭതോപദഞ്ച പുബ്ബമസ്സാതി **ഏകതോഉഭതോപുബ്ബാ,** ഏകതോപഞ്ഞത്തി ഉഭതോപഞ്ഞത്തീതി വുത്തം ഹോതി.

വ്ര്൭. തത്ഥ നവധാസു പഞ്ഞത്തീസു. പഞ്ഞത്തി നാമ കതമാതി ആഹ **“യോ മേഥുന”**ന്തിആദി. “യോ ഭിക്ഖു മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവേയ്യാ”തി ച “യോ ഭിക്ഖു അദിന്നം ആദിയേയ്യാ”തി ച ഏവമാദികാ സിക്ഖാപദസ്സ മൂലഭൂതാ **പഞ്ഞത്തി** ഹോതീതി യോജനാ.

വ്ര്൮. ഇച്ചേവമാദികാതി ആദി-സദ്ദേന “സിക്ഖം അപച്ചക്ഖായ ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ”തി ച “ഗാമാ വാ അരഞ്ഞാ വാ”തി ച ഏവമാദീനം സങ്ഗഹോ.

വ്ര്൯. വജ്ജകേ അനുപ്പന്നേയേവ പഞ്ഞത്താ അനുപ്പന്നപഞ്ഞത്തി, **സാ** അനുപ്പന്നപഞ്ഞത്തി.

വ്ര൦-൧. ഗുണങ്ഗുണുപാഹനസിക്ഖാപദേന സഹ ചമ്മത്ഥരണസിക്ഖാപദഞ്ച **ധുവന്ഹാനം** ധുവനഹാനസിക്ഖാപദം, പഞ്ചവഗ്ഗേന ഉപസമ്പാദനസിക്ഖാപദഞ്ചാതി **ഏസാ ചതുബ്ബിധാ** പഞ്ഞത്തി പദേസപഞ്ഞത്തി നാമാതി വുത്താതി യോജനാ. **മജ്ഝിമദേസസ്മിംയേവ ഹോതീ**തി മജ്ഝിമദേസസ്മിംയേവ ആപത്തികരാ ഹോതി. **ന അഞ്ഞതോ**തി ന അഞ്ഞത്ര പച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു ദേസന്തരേ ഠാനേ.

വ്ര൨. ഇതോതി ചതുബ്ബിധപദേസപഞ്ഞത്തിതോ. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം പഞ്ഞത്തിഭേദേ. **സാധാരണദുകാദിക**ന്തി സാധാരണപഞ്ഞത്തി അസാധാരണപഞ്ഞത്തി, ഏകതോപഞ്ഞത്തി ഉഭതോപഞ്ഞത്തീതി ദുകദ്വയം. **അത്ഥതോ ഏകമേവാ**തി അത്ഥതോ അഞ്ഞമഞ്ഞസമാനമേവ. വിപത്താപത്താനാപത്തിവിനിച്ഛയോ വിത്ഥാരിതോതി ഇധ ന ദസ്സിതോ. അയം പനേത്ഥ സങ്ഖേപോ - **വിപത്തീ**തി സീലആചാരദിട്ഠിആജീവവിപത്തീനം അഞ്ഞതരാ. **ആപത്തീ**തി പുബ്ബപയോഗാദിവസേന ആപത്തിഭേദോ. **അനാപത്തീ**തി അജാനനാദിവസേന അനാപത്തി.

വ്ര൩. ആപത്തി പന സാണത്തികാപി ഹോതി, അനാണത്തികാപി ഹോതീതി യോജനാ. **“ആണത്തീതി ച നാമേസാ ആണാപനാ”**തി ഇമിനാ ആണത്തി-സദ്ദസ്സ സഭാവസാധാരണത്താതി ഇധാഹ.

വ്ര൪. സബ്ബസിക്ഖാപദേസുപി സബ്ബാസം ആപത്തീനം സബ്ബോ പന അങ്ഗഭേദോപി വിഭാവിനാ ഞാതബ്ബോതി യോജനാ.

വ്ര൫. “സാ ച അക്രിയസമുട്ഠാനാ”തി പദച്ഛേദോ. കായേന, വാചായ വാ ദസാഹബ്ഭന്തരേ അതിരേകചീവരസ്സ അനധിട്ഠാനേന നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയം ഹോതീതി **“പഠമേ കഥിനേ വിയാ”**തി ഉദാഹരണം കതം.

വ്ര൬. ക്രിയാക്രിയതോ ഹോതീതി കിരിയതോ ച അകിരിയതോ ച ഹോതി. തത്ഥ ഉദാഹരണമാഹ **“ചീവരഗ്ഗഹണേ വിയാ”**തി. അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ ഹത്ഥതോ ചീവരഗ്ഗഹണം **ക്രിയാ,** പാരിവത്തകസ്സ അദാനം **അക്രിയാ**തി ഏവം കിരിയായ ചേവ അകിരിയായ ച ഇമം ആപജ്ജതി.

വ്ര൭. സിയാ പന കരോന്തസ്സ അകരോന്തസ്സാതി യാ പന ആപത്തി സിയാ കരോന്തസ്സ, സിയാ അകരോന്തസ്സ ഹോതി, അയം സിയാ കിരിയതോ, സിയാ അകിരിയതോ സമുട്ഠാതി. **സിയാ**തി ച കദാചി-സദ്ദത്ഥേ നിപാതോ.

അത്രോദാഹരണമാഹ **“രൂപിയോഗ്ഗഹണേ വിയാ”**തി. രൂപിയസ്സ ഉഗ്ഗഹണേ, ഉഗ്ഗണ്ഹാപനേ സിയാ കദാചി കിരിയതോ സമുട്ഠാതി, ഉപനിക്ഖിത്തസ്സ സാദിയനേ കായവാചാഹി കാതബ്ബസ്സ അകരണേന കദാചി അകരോന്തസ്സ ഹോതീതി.

൮൫൭. യാ കരോതോ അകുബ്ബതോ, കദാചി കരോന്തസ്സ ച ഹോതി, സാ ആപത്തി സിയാ കിരിയാകിരിയതോ, സിയാ കിരിയതോപി ച ഹോതീതി യോജനാ. “കുടികാരാപത്തി വിയാ”തി വത്തബ്ബം. സാ ഹി വത്ഥും ദേസാപേത്വാ പമാണാതിക്കന്തം കരോതോ കിരിയതോ സമുട്ഠാതി, അദേസാപേത്വാ പമാണാതിക്കന്തം, പമാണയുത്തം വാ കരോതോ കിരിയാകിരിയതോ സമുട്ഠാതി.

൮൫൮. **യതോ** ആപത്തിതോ. **അയം** ആപത്തി. സഞ്ഞായ കരണഭൂതായ വിമോക്ഖോ ഏതായാതി **സഞ്ഞാവിമോക്ഖാ**. ഏത്ഥ ച വീതിക്കമസഞ്ഞാ അവിജ്ജമാനാപി ആപത്തിയാ വിമുച്ചനസ്സ സാധകതമട്ഠേന ഗഹിതാ. യഥാ വുട്ഠിയാ അഭാവേന ജാതം ദുബ്ഭിക്ഖം “വുട്ഠികത”ന്തി വുച്ചതി, ഏവംസമ്പദമിദം വേദിതബ്ബം. **അയം** സചിത്തകാപത്തി.

൮൫൯-൬൦. **ഇതരാ പന** അചിത്തകാപത്തി. വീതിക്കമസഞ്ഞായ അഭാവേന നത്ഥി വിമോക്ഖോ ഏതായാതി **നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖാ**. **സുചിത്തേന** സവാസനകിലേസപ്പഹാനേന, സകലലോകിയലോകുത്തരകുസലസമ്പയോഗേന ച സുന്ദരചിത്തേന ഭഗവതാ **പകാസിതാ സബ്ബാവ** ആപത്തി ചിത്തസ്സ വസേന ദുവിധാ സിയുന്തി യോജനാ. **സചിത്തകസമുട്ഠാനവസേന പനാതി** സചിത്തകസമുട്ഠാനവസേനേവ. സചിത്തകമിസ്സകവിവജ്ജനത്ഥായ **പന**-സദ്ദോ ഏവകാരത്ഥോ വുത്തോ.

യാ സചിത്തകേഹി വാ അചിത്തകമിസ്സകസമുട്ഠാനവസേന വാ സമുട്ഠാതി, അയം അചിത്തകാ.

൮൬൧. **സുവിജ്ജേനാതി** സോഭമാനാഹി തീഹി വിജ്ജാഹി വാ അട്ഠഹി വാ വിജ്ജാഹി സമന്നാഗതത്താ സുവിജ്ജേന. **അനവജ്ജേനാതി** സവാസനകിലേസാവജ്ജരഹിതത്താ അനവജ്ജേന ഭഗവതാ . **ലോകപണ്ണത്തിവജ്ജതോ** ലോകപണ്ണത്തിവജ്ജവസേന സബ്ബാവ ആപത്തിയോ വജ്ജവസേന ദുവിധാ ദുകാ വുത്താതി യോജനാ.

൮൬൨. **യസ്സാ സചിത്തകേ പക്ഖേ, ചിത്തം അകുസലം സിയാതി** യസ്സാ സചിത്തകാചിത്തകസമുട്ഠാനായ അചിത്തകായ സുരാപാനാദിആപത്തിയാ സചിത്തകസമുട്ഠാനപക്ഖേ ചിത്തം അകുസലമേവ ഹോതി, അയം ലോകവജ്ജാ നാമാതി അത്ഥോ. യസ്സാ പന സചിത്തകസമുട്ഠാനായ പഠമപാരാജികാദിആപത്തിയാ ചിത്തം അകുസലമേവ ഹോതി, തസ്സാ ലോകവജ്ജതായ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥി. അചിത്തകാപി വാ ആപത്തി സചിത്തകപക്ഖേ കുസലചിത്തേ സതി ലോകവജ്ജതായ സിദ്ധായ അചിത്തകപക്ഖേപി ലോകവജ്ജാ ഹോതി, കിമങ്ഗം പന അകുസലചിത്തേനേവ ആപജ്ജിതബ്ബായ ആപത്തിയാ ലോകവജ്ജതാതി സാ വിസും ന വുത്താ.

യസ്മാ പന പണ്ണത്തിവജ്ജായ വത്ഥുവീതിക്കമേവജ്ജാ സിയാ കുസലം, സിയാ അബ്യാകതം, തസ്മാ തസ്സാ സചിത്തകപക്ഖേ ചിത്തം കുസലമേവാതി അയം നിയമോ നത്ഥീതി ആഹ **"സേസാ പണ്ണത്തിവജ്ജകാ"**തി. **"പണ്ണത്തിവജ്ജകാ"**തി ഇമിനാ ച ലക്ഖണേന വത്ഥുവിജാനനചിത്തേന സചിത്തകപക്ഖേ ചിത്തം സിയാ കുസലം, സിയാ അകുസലം, സിയാ അബ്യാകതം, തസ്മാ തസ്സാ സചിത്തകപക്ഖേ ചിത്തം അകുസലമേവാതി അയം നിയമോ നത്ഥീതി ആഹ.

൮൩൭. കായദ്വാരേന ആപജ്ജിതബ്ബാ **കായകമ്മം**. ഉഭയത്ഥ ആപജ്ജിതബ്ബാ **തദുഭയം** കായകമ്മം വചീകമ്മം. മനോദ്വാരേ ആപത്തി നാമ നത്ഥീതി മനോകമ്മം ന വുത്തം. "മനോദ്വാരേ ആപത്തി നാമ നത്ഥീതി ച ഇദം യേഭുയ്യവസേന വുത്തം ഉപനിക്ഖിത്തസാദിയനാദീസു മനോദ്വാരേപി ആപത്തിസമ്ഭവതോ"തി ആചരിയാ.

൮൩൮-൯. കുസലാദിതികദ്വയന്തി കുസലത്തികഞ്ചേവ വേദനാത്തികഞ്ച. ആപത്തിം ആപജ്ജന്തോ കുസലാകുസലചിത്തോ, തഥാ അബ്യാകതചിത്തോ വാ ഹുത്വാ ആപജ്ജതീതി യോജനാ.

ദുക്ഖാദിസംയുതോതി ആദി-സദ്ദേന ഉപേക്ഖാവേദനാസമങ്ഗിനോ സങ്ഗഹോ. ഏവം സന്തേപി സബ്ബസിക്ഖാപദേസു അകുസലചിത്തവസേന ഏകം ചിത്തം, കുസലാബ്യാകതവസേന ദ്വേ ചിത്താനി, സബ്ബേസം വസേന തീണി ചിത്താനി. ദുക്ഖവേദനാവസേന ഏകാ വേദനാ, സുഖഉപേക്ഖാവസേന ദ്വേ, സബ്ബാസം വസേന തിസ്സോ വേദനാതി അയമേവ ഭേദോ ലബ്ഭതി, ന അഞ്ഞോ ഭേദോ.

കുസലത്തികം സചേപി ഗഹിതം, ന പന സബ്ബേസമേവ ചിത്താനം വസേന ലബ്ഭതി, അഥ ഖോ ആപത്തിസമുട്ഠാപകാനം ബാത്തിംസചിത്താനമേവ വസേന ലബ്ഭതി. ബാത്തിംസേവ ഹി ചിത്താനി ആപത്തിസമുട്ഠാപകാനി. ദ്വാദസ അകുസലാനി, അട്ഠ കാമാവചരകുസലാനി, ദസ കാമാവചരകിരിയചിത്താനി, കുസലതോ, കിരിയതോ ച ദ്വേ അഭിഞ്ഞാചിത്താനി ചാതി ഏവം ബാത്തിംസചിത്തേഹി സമുട്ഠിതാപി ആപത്തി അകുസലാ വാ ഹോതി അബ്യാകതാ വാ, നത്ഥി ആപത്തി കുസലം. യഥാഹ **സമഥക്ഖന്ധകേ** "ആപത്താധികരണം സിയാ അകുസലം സിയാ അബ്യാകതം, നത്ഥി ആപത്താധികരണം കുസല"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൨൨; പരി॰ ൩൦൩). അയം പന പാഠോ പണ്ണത്തിവജ്ജംയേവ സന്ധായ വുത്തോ, ന ലോകവജ്ജം. യസ്മിഞ്ഹി പഥവിഖണനഭൂതഗാമപാതബ്യതാദികേ ആപത്താധികരണേ കുസലചിത്തം അങ്ഗം ഹോതി, തസ്മിഞ്ച സതി ന സക്കാ വത്തും "നത്ഥി ആപത്താധികരണം കുസല"ന്തി. തസ്മാ നയിദം അങ്ഗപഹോനകചിത്തം സന്ധായ വുത്തം. യം താവ ആപത്താധികരണം ലോകവജ്ജം, തം ഏകന്തതോ അകുസലമേവ. തത്ഥ "സിയാ അകുസല"ന്തി വികപ്പോ നത്ഥി. യം പന പണ്ണത്തിവജ്ജം, തം യസ്മാ സഞ്ചിച്ച "ഇമം ആപത്തിം വീതിക്കമാമീ"തി വീതിക്കമന്തസ്സേവ അകുസലം ഹോതി, അസഞ്ചിച്ച പന കിഞ്ചി അജാനന്തസ്സ സഹസേയ്യാദിവസേന ആപജ്ജനതോ അബ്യാകതം ഹോതി, തസ്മാ തത്ഥ സഞ്ചിച്ചാസഞ്ചിച്ചവസേന ഇമം വികപ്പഭാവം സന്ധായ ഇദം വുത്തം "ആപത്താധികരണം സിയാ അകുസലം സിയാ അബ്യാകതം, നത്ഥി ആപത്താധികരണം കുസല"ന്തി. സചേ പന "യം കുസലചിത്തോ

ആപജ്ജതി, ഇദം വുച്ചതി ആപത്താധികരണം കുസല"ന്തി വദേയ്യ, അചിത്തകാനം ഏളകലോമപദസോധമ്മാദിസമുട്ഠാനാനമ്പി കുസലചിത്തം ആപജ്ജേയ്യ, ന ച തത്ഥ വിജ്ജമാനമ്പി കുസലചിത്തം ആപത്തിയാ അങ്ഗം, കായവചീവിഞ്ഞത്തിവസേന പന ചലിതപവത്താനം കായവാചാനം അഞ്ഞതരമേവ അങ്ഗം, തഞ്ച രൂപക്ഖന്ധപരിയാപന്നത്താ അബ്യാകതന്തി.

൮൦൦. ഇദം തു ലക്ഖണന്തി ഇദം നിദാനാദിസാധാരണവിനിച്ഛയലക്ഖണം.

൮൦൧. "തരു"ന്തിആദിഗാഥാ പുബ്ബേ വുത്തത്ഥാവ. അയം പന വിസേസോ - തത്ഥ "ദ്വയങ്കുര"ന്തി വുത്തം, ഇധ "ചതുസ്സിഖ"ന്തി. തത്ഥ "ദ്വയങ്കുര"ന്തി ലോകവജ്ജപണ്ണത്തിവജ്ജാനം ഗഹണം , ഇധ **ചതുസ്സിഖ**ന്തി ചതുന്നം വിപത്തീനം. ചത്താരോ സിഖാ അങ്കുരാ ഏതസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ. തത്ഥ വിപത്തി "സത്തഫല"ന്തി സത്തഫലേസു അന്തോഗധാ, ഇധ വിപത്തിട്ഠാനേ വജ്ജം ഗഹേത്വാ സത്തഫലാനി.

൮൦൨. അനുത്തരതം ഗതം അത്തനാ ഉത്തരസ്സ ഉത്തമസ്സ കസ്സചി അവിജ്ജമാനത്താ **ഇമം ഉത്തരം** ഉത്തരം നാമ പകരണം **യോ** ഥേരനവമജ്ഝിമേസു അഞ്ഞതരോ **പരിയാപുണാതി** പാഠസ്സ പഗുണവാചുഗ്ഗതകരണേന അധീയതി, **പരിപുച്ഛതി** അത്ഥഞ്ച അത്ഥവണ്ണനം സുത്വാ സക്കച്ചം ഉഗ്ഗഹേത്വാ മനസാ പേക്ഖിത്വാ പഞ്ഞായ സുപ്പടിവിജ്ഝിത്വാ ധാരേതി, സോ ച ഭിക്ഖു **ച**-സദ്ദേന ഏവമേവ വിനയവിനിച്ഛയേ യോ ഭിക്ഖു യുത്തോ, സോ ച **കായവാചവിനയേ** കായവാചാവീതിക്കമാനം വിനയനേ സംവരണേ **വിനയേ** വിനയപിടകേ **അനുത്തരതം ഉപയാതി** അത്തനോ ഉത്തരിതരസ്സ അവിജ്ജമാനതം ഉപഗച്ഛതി. ഏത്ഥ കാരണമാഹ **"ഉത്തരതോ"**തി, പഗുണവാചുഗ്ഗതകരണേന അധീതേന അത്ഥവണ്ണനം സുത്വാ ധാരണേന സുട്ഠു ധാരിതേന ഇമിനാ ഉത്തരപകരണേന ഹേതുഭൂതേനാതി അത്ഥോ.

ഇതി ഉത്തരേ ലീനത്ഥപകാസനിയാ

ലക്ഖണകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സബ്ബസങ്കലനനയകഥാവണ്ണനാ

൮൩൬. പരിവാരേ മുഖാഗതാ കഥപഞ്ഞത്തിവാരാദയോ അട്ഠ വാരാ, തേയേവ പച്ചയ-സദ്ദേന യോജേത്വാ വുത്താ അട്ഠപച്ചയവാരാതി വിഭങ്ഗദ്വയേ വിസും വിസും ദസ്സിതാ സോളസ പരിവാരാ അസ്സാതി സോളസപരിവാരോ, തസ്സ **സോളസപരിവാരസ്സ. സബ്ബം സങ്കലനം നയ**ന്തി സബ്ബേസം വുത്താനം സങ്കലനനയാനം സങ്ഗഹേതബ്ബതോ സബ്ബം സങ്കലഭേദനം നയം.

൮൩൭. **കായികാ ഛബ്ബിധാ**തി പഠമപാരാജികാപത്തി, കുടികരണേ പയോഗേ ദുക്കടാപത്തി, ഏകം പിണ്ഡം അനാഗതേ ഥുല്ലച്ചയാപത്തി, തസ്മിം ആഗതേ സങ്ഘാദിസേസാപത്തി, വികാലഭോജനേ പാചിത്തിയാപത്തി, പഠമപാടിദേസനീയാപത്തീതി ഛബ്ബിധാ.

തഥാ വാചസികാപി ഛാതി ചതുത്ഥപാരാജികാ, കുടിയാ കാരാപനേ പുബ്ബഗതിയോ, പദസോധമ്മപാചിത്തിയം, ദവകമ്യതായ ഹീനേന ഖുംസനം, തസ്സ ദുബ്ഭാസിതന്തി തഥാ ഛബ്ബിധാ.

ഛാദേന്തസ്സ ച തിസ്സോതി ഭിക്ഖുനിയാ വജ്ജപടിച്ഛാദികായ പാരാജികം, ഭിക്ഖുനോ സങ്ഘാദിസേസഛാദനേ പാചിത്തിയം, അത്തനോ ദുട്ഠുല്ലച്ഛാദനേ ദുക്കടന്തി തിസ്സോ ച.

പഞ്ച സംസഗ്ഗപച്ചയാതി കായസംസഗ്ഗേ ഭിക്ഖുനിയാ പാരാജികം, ഭിക്ഖുനോ സങ്ഘാദിസേസോ, കായേന കായപടിബദ്ധേ ഥുല്ലച്ചയം, നിസ്സഗ്ഗിയേന കായപടിബദ്ധേ ദുക്കടം, അങ്ഗുലിപതോദകേ പാചിത്തിയന്തി കായസംസഗ്ഗപച്ചയാ പഞ്ച ആപത്തിയോ.

൮൩൮. ഭിക്ഖുനിയാ വജ്ജപടിച്ഛാദികായ പാരാജികം, ഭിക്ഖുസ്സ സങ്ഘാദിസേസപടിച്ഛാദകസ്സ പാചിത്തിയന്തി ദുട്ഠുല്ലച്ഛാദനേ ദുവേ.

൮൩൯. **"ഗാമന്തരേ ചതസ്സോവാ"**തിആദി പടിനിദ്ദേസതോ ച വിഞ്ഞായതി.

൮൪൫. **വജന്തിയാ**തി ഗച്ഛന്തിയാ.

൮൪൭. യാ പന ഭിക്ഖുനീ രത്തന്ധകാരേ അപ്പദീപേ ഹത്ഥപാസേ പുരിസേന സദ്ധിം യദി സല്ലപേയ്യ, തസ്സാ പാചിത്തി. **ദൂരേ ഠിതാ** ഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാ ഠിതാ വദേയ്യ ചേ, ദുക്കടമേവാതി യോജനാ.

൮൪൮. **യാ പന** ഭിക്ഖുനീ **ഛന്നേ** പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ ദിവാ പുരിസേന സദ്ധിം **അസ്സ** പുരിസസ്സ ഹത്ഥപാസേ ഠിതാ **വദേയ്യ** സല്ലപേയ്യ, തസ്സാ പാചിത്തി. ഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാ വദേയ്യ ചേ, ദുക്കടമേവാതി യോജനാ.

൮൫൫. **സനിസ്സഗ്ഗാ ച പാചിത്തീ**തി നിസ്സജ്ജനവിനയകമ്മസഹിതായേവ പാചിത്തി.

൮൫൬. **ഇധ** ഇമസ്മിം സാസനേ.

വ്യൻറ. ദുവിന്നന്തി ദ്വിന്നം.

വ്യൻവ്യ. സമാനസംവാസകഭൂമി നാമ പകതത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ സമാനലദ്ധികസ്സ ഏകസീമായം ഠിതഭാവോ. നാനാപദം പുബ്ബം ഏതിസ്സാതി **നാനാപദപുബ്ബികാ,** നാനാസംവാസകഭൂമീതി അത്ഥോ . ഉക്ഖിത്തനാനാലദ്ധികനാനാസീമഗതാ **നാനാസംവാസകഭൂമി**. ഇമാ ദ്വേയേവ സംവാസകഭൂമിയോ ഹി മഹേസിനാ കാരുണികേന വുത്താതി യോജനാ.

വ്യൻൻ. ദുവിന്നന്തി പാരിവാസികമാനത്തചാരീനം ദ്വിന്നം പുഗ്ഗലാനം. **ദ്വയാതീതേനാതി** കാമസുഖല്ലികാനുയോഗഅത്തകിലമഥാനുയോഗസങ്ഖാതം അന്തദ്വയം അതിക്കമ്മ **മജ്ഝിമായ** പടിപദായ ഠിതേന. അഥ വാ സസ്സതുച്ഛേദദ്വയം അതിക്കന്തേന.

ൻ൦൦. ''ദ്വങ്ഗുലപബ്ബപരമം ആദാതബ്ബ''ന്തി ച തഥേവ ''ദ്വങ്ഗുലം വാ ദുമാസം വാ''തി ച ദ്വങ്ഗുലാ ദുവേ പഞ്ഞത്താതി യോജനാ.

ൻ൦൧. ആണത്തിയാ മനുസ്സമാരണം, ആണത്തിയാ അദിന്നാദാനമ്പീതി യോജനാ.

ൻ൦൩. തിസ്സോ ഓഭാസനായിമാതി ഇമാ തിസ്സോ മേഥുനാധിപ്പായപ്പകാസനാ.

ൻ൦വ്യ. സങ്ഘാദിസേസോ ഏവ **സങ്ഘാദിസേസതാ**.

ൻ൧൦. വനപ്പതി നാമ പുപ്ഫം വിനാ ഫലന്തീ നിഗ്രോധഉദുമ്ബരഅസ്സത്ഥപിലക്ഖകാദിരുക്ഖജാതി, ഇധ പന വനജേട്ഠോ രക്ഖിതഗോപിതചേതിയരുക്ഖോ വനപ്പതീതി അധിപ്പായോ. **ഥുല്ലതാതി** ഥുല്ലച്ചയം.

ൻ൧൨. വിസ്സട്ഠീതി വിസ്സജ്ജി സമ്ഭവധാതു. **ഛഡ്ഡനേതി** ഉപക്കമിത്വാ മോചനേ. ''ഹരിതേ ഉച്ചാരം പസ്സാവം ഛഡ്ഡനേ''തി പദച്ഛേദോ.

ൻ൧൩. കിം പമാണമേതാസന്തി **കിത്തകാ**.

ൻ൧൪. ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുനിയാ സദ്ധിന്തി ഏത്ഥ ഭിക്ഖൂതി സാമിവചനപ്പസങ്ഗേ പച്ചത്തം, ഭിക്ഖുനോതി അത്ഥോ. ഗാഥാബന്ധവസേന വാ വണ്ണലോപോ.

ൻ൧വ്യ. ദുതിയായ ഹത്ഥപാസകം.

ൻ൨൨. ''യാവതതിയകേ തിസ്സോ ആപത്തിയോ''തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൭൩ അത്ഥതോ സമാനം) പദസ്സ നിദ്ദേസേ ''ഥുല്ലച്ചയം സിയാ സങ്ഘ-ഭേദകസ്സാനുവത്തിനോ''തി പഠന്തി. ''തിണ്ണം സങ്ഘഭേദാനുവത്താകാനം കോകാലികാദീനം സങ്ഘാദിസേസോ''തി **അട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ തഥാ പാഠോ ന ഗഹേതബ്ബോ.

ൻ൨൩. യാവതതിയകേതി തിണ്ണം പൂരണീ **തതിയാ,** കമ്മവാചാ, യാവതതിയായ കമ്മവാചായ പരിയോസാനേ ആപജ്ജിതബ്ബാ ആപത്തി

യാവതതിയകാ നാമ.

൯൨൬. **“അവസ്സുതസ്സ…പേ॰… കിഞ്ചീ”**തി ഇദം ഗരുകാപത്തിയാ വത്ഥുദസ്സനം. **“സബ്ബം മംസം അകപ്പിയ”**ന്തി ഇദം ഥുല്ലച്ചയദുക്കടാനം വത്ഥുദസ്സനം.

൯൨൭. **“വിഞ്ഞാപേത്വാന…പേ॰… ഭോജനമ്പി ചാ”**തി ഇദം പാടിദേസനീയവത്ഥുദസ്സനം. **“ലസുണമ്പി ചാ”**തി ഇദം പാചിത്തിയവത്ഥുദസ്സനം. ‘‘ഏകതോ അജ്ഝോഹരന്തിയാ’’തി പദച്ഛേദോ.

൯൩൦. രത്തചിത്തേന ഇത്ഥിയാ അങ്ഗജാതം ഓലോകേന്തസ്സ ദുക്കടം വുത്തന്തി യോജനാ.

൯൩൧. സമ്മാവത്തനാവ **സമ്മാവത്തനകാ**. **തേചത്താലീസ വത്തനാ** ദ്വാസീതിക്ഖന്ധകവത്താനം പരിപൂരണട്ഠാനേ ദസ്സിതാ.

൯൩൨. അദസ്സനഅപടികമ്മേ ആപന്നാപത്തിയാ **ദുവേ** പുഗ്ഗലാ, പാപികായ ദിട്ഠിയാ അപ്പടിനിസ്സഗ്ഗേ ആപന്നാപത്തിയാ ഏകോതി ഇമേ തയോ ഉക്ഖിത്തപുഗ്ഗലാ.

൯൩൪. **ദൂസകോ**തി ഭിക്ഖുനിദൂസകോ. **കണ്ടകോ**തി കണ്ടകസാമണേരോ.

൯൩൭. **ദദേയ്യച്ചേവമാദികാ**തി ഞത്തികാലേ ‘‘സങ്ഘോ ദദേയ്യാ’’തിആദിഭേദാ ഞത്തികപ്പനാ, ഞത്തികിരിയാതി അത്ഥോ. **ദേതി സങ്ഘോ കരോതീതിആദീ**തി കമ്മവാചാകാലേ ‘‘സങ്ഘോ ദേതീ’’തി വാ ‘‘കരോതീ’’തി വാ ആദിഭേദാ വചനകമ്മസ്സ അനിട്ഠിതത്താ വിപ്പകതപച്ചുപ്പന്നം നാമ സിയാ.

൯൩൮. **ദിന്നം കതം പനിച്ചാദീ**തി കമ്മവാചായ നിട്ഠിതായ ‘‘ദിന്നം സങ്ഘേനാ’’തി വാ ‘‘കതം സങ്ഘേനാ’’തി വാതിആദിവചനം അതീതകരണം നാമ സിയാ.

൯൩൯. **സങ്ഘേ**തി സങ്ഘമജ്ഝേ.

‘‘കാരണേഹി പന ദ്വീഹി, സങ്ഘോ ഭിജ്ജതി നഞ്ഞഥാ’’തി കസ്മാ വുത്തം, നനു ‘‘പഞ്ചഹുപാലി, ആകാരേഹി സങ്ഘോ ഭിജ്ജതി. കതമേഹി പഞ്ചഹി? കമ്മേന, ഉദ്ദേസേന, വോഹരന്തോ, അനുസ്സാവനേന, സലാകഗ്ഗാഹേനാ’’തി (പരി॰ ൪൫൮) വുത്തത്താ, **അട്ഠകഥായഞ്ച** (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൫൮) ‘‘പഞ്ചഹി കാരണേഹീ’’തി വചനതോ ച ഇധ ഇമേഹി ദ്വീഹേവ കാരണേഹി സങ്ഘഭേദകഥനം അയുത്തന്തി? വുച്ചതേ - നായുത്തം പുബ്ബപയോഗകാരകവസേന വുത്തത്താ. തഥാ ഹി **അട്ഠകഥായം** -

> ‘‘കമ്മേനാതി അപലോകനാദീസു ചതൂസു കമ്മേസു അഞ്ഞതരേന കമ്മേന. ഉദ്ദേസേനാതി പഞ്ചസു പാതിമോക്ഖുദ്ദേസേസു അഞ്ഞതരേന ഉദ്ദേസേന. വോഹരന്തോതി കഥയന്തോ, താഹി താഹി ഉപപത്തീഹി ‘അധമ്മം ധമ്മോ’തിആദീനി അട്ഠാരസ ഭേദകരവത്ഥൂനി ദീപേന്തോ. അനുസ്സാവനേനാതി ‘നനു തുമ്ഹേ ജാനാഥ മയ്ഹം ഉച്ചാകുലാ പബ്ബജിതഭാവം, ബഹുസ്സുതഭാവഞ്ച, മാദിസോ നാമ ഉദ്ധമ്മം ഉബ്ബിനയം സത്ഥുസാസനം കരേയ്യാതി ചിത്തേ ഉപ്പാദേതും തുമ്ഹാകം യുത്തം, കിം

മയ്ഹം അവീചി നീലുപ്പലവനമിവ സീതലോ, കിമഹം അപായതോ ന ഭായാമീ'തിആദിനാ നയേന കണ്ണമൂലേ വചീഭേദം കത്വാ അനുസ്സാവനേന. സലാകഗ്ഗാഹേനാതി ഏവം അനുസ്സാവേത്വാ തേസം ചിത്തം ഉപത്ഥമ്ഭേത്വാ അനിവത്തിധമ്മേ കത്വാ 'ഗണ്ഹഥ ഇമം സലാക'ന്തി സലാകഗ്ഗാഹേന.

"ഏത്ഥ ച കമ്മമേവ, ഉദ്ദേസോ വാ പമാണം, വോഹാരാനുസ്സാവനസലാകഗ്ഗാഹാ പന പുബ്ബഭാഗാ. അട്ഠാരസവത്ഥുദീപനവസേന ഹി വോഹരന്തേ തത്ഥ രുചിജനനത്ഥം അനുസ്സാവേത്വാ സലാകായ ഗഹിതായപി അഭിന്നോവ ഹോതി സങ്ഘോ. യദാ പന ഏവം ചത്താരോ വാ അതിരേകേ വാ സലാകം ഗാഹേത്വാ ആവേണികം കമ്മം വാ ഉദ്ദേസം വാ കരോതി, തദാ സങ്ഘോ ഭിന്നോ നാമ ഹോതീ"തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൫൮) -

വുത്തത്താ സലാകഗ്ഗാഹകമ്മാനി ദ്വേ പധാനകാരണാനീതി ഇധ താനേവ ദസ്സിതാനി.

നനു ച സലാകഗ്ഗാഹോപി സങ്ഘഭേദസ്സ പുബ്ബഭാഗോ വുത്തോ, ഉദ്ദേസകമ്മാനേവ പധാനഭാവേന വുത്താനി, തസ്മാ കഥമസ്സ സലാകഗ്ഗാഹസ്സ പധാനകാരണഭാവോതി? വുച്ചതേ - ഉദ്ദേസകമ്മാനിപി സലാകഗ്ഗാഹേ സിദ്ധേ അവസ്സമ്ഭവനതോ അത്ഥസാധനപയോഗേന വിനാ അസിദ്ധാനേവ ഹോന്തീതി സോ പധാനഭാവേന ഇധ ഗഹിതോ, ഉദ്ദേസോ പന പഞ്ഞത്തകമ്മപുബ്ബങ്ഗമത്താ കമ്മേനേവ സങ്ഗഹിതോതി ഇധ വിസും ന വുത്തോതി ദട്ഠബ്ബം.

൪൮൫. പയുത്തായുത്തവാചായാതി പച്ചയുപ്പാദനത്ഥായ പയുത്താ ച സാ സക്യപുത്തിയഭാവസ്സ അയുത്താ അനനുരൂപാ ചാതി **പയുത്തായുത്താ,** സായേവ വാചാതി പയുത്തായുത്തവാചാ, തായ.

൪൮൮. യാ ഭിക്ഖുനീ വിഞ്ഞാപേത്വാ ഭുഞ്ജതി, തസ്സാ ച പാടിദേസനീയം സിയാതി യോജനാ.

൪൮൯. അനാമയോതി അഗിലാനോ.

൪൯൩. "ദസസതാനീ"തിആദിഗാഥായ **രത്തീന**ന്തി ഏത്ഥ "സത"ന്തി സേസോ. ഛാദനകിരിയായ അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം. ദസസതാനി ആപത്തിയോ രത്തീനം സതം ഛാദേത്വാതി യോജനാ. ഏവം കത്തബ്ബയോജനായം -

"ദസ സതം രത്തിസതം, ആപത്തിയോ ഛാദയിത്വാന;
ദസ രത്തിയോ വസിത്വാന, മുച്ചേയ്യ പാരിവാസികോ"തി. (പരി॰ ൪൭൭)
-

അയം പരിവാരഗാഥാപമാണം. ഏകദിവസം സതംസങ്ഘാദിസേസാപത്തിയോ ആപജ്ജിത്വാ ദസദിവസേ ഛാദനവസേന സതംദിവസേ സഹസ്സസങ്ഘാദിസേസാപത്തിയോ ഛാദയിത്വാതി അത്ഥോ. അയമേത്ഥ

സങ്ഖേപത്ഥോ - യോ ദസദിവസേ സതം സങ്ഘാദിസേസാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജിത്വാ ദസദിവസേ പടിച്ഛാദേതി, തേന രത്തിസതം ആപത്തിസഹസ്സം പടിച്ഛാദിതം ഹോതീതി. **ദസ രത്തിയോ വസിത്വാനാ**തി "സബ്ബാവ താ ആപത്തിയോ ദസാഹപടിച്ഛന്നാ"തി പരിവാസം യാചിത്വാ ദസ രത്തിയോ വസിത്വാതി അത്ഥോ. **മുച്ചേയ്യ പാരിവാസികോ**തി പരിവാസം വസന്തോ ഭിക്ഖു അത്തനാ വസിതബ്ബപരിവാസതോ മുച്ചേയ്യ, മുത്തോ ഭവേയ്യാതി അത്ഥോ.

൩൮൭. **പാരാജികാനി അട്ഠേവാ**തി അഗ്ഗഹിതഗ്ഗഹണേന. **തേവീസ ഗരുകാ**തി ഭിക്ഖൂഹി അസാധാരണാ ഭിക്ഖുനീനം ദസ, ഭിക്ഖുനീഹി അസാധാരണാ ഭിക്ഖൂനം ഛ, ഉഭിന്നം സാധാരണാ സത്താതി ഏവം തേവീസ സങ്ഘാദിസേസാ.

൩൮൮. **വുത്താനീ**തി യഥാവുത്താനി നിസ്സഗ്ഗിയാനി. **ദ്വേചത്താലീസ ഹോന്തീ**തി ഭിക്ഖുവിഭങ്ഗാഗതാ തിംസ, ഭിക്ഖൂഹി അസാധാരണാ ഭിക്ഖുനീനം ആദിതോ ദ്വാദസ ചാതി ദ്വാചത്താലീസ നിസ്സഗ്ഗിയാനി ഹോന്തി. അട്ഠാസീതിസതം പാചിത്തിയാ പുബ്ബേ ദസ്സിതാവ.

൩൮൯. **സുസിക്ഖേനാ**തി സുട്ഠു സിക്ഖിതഅധിസീലാദിതിവിധസിക്ഖേന ഭഗവതാ.

൩൯൦. **സുപഞ്ഞേനാ**തി സോഭണാ ദസബലചതുവേസാരജ്ജഛഅസാധാരണാദയോ പഞ്ഞാ യസ്സ സോ സുപഞ്ഞോ, തേന. **യസസ്സിനാ**തി അട്ഠഅരിയപുഗ്ഗലസമൂഹസങ്ഖാതപരിവാരയസാ ച സബ്ബലോകബ്യാപകഗുണഘോസസങ്ഖാതകിത്തിയസാ ച തേന സമന്നാഗതത്താ യസസ്സിനാ. **അഡ്ഢുഡ്ഢാനി സതാനി ഭവന്തീ**തി യഥാദസ്സിതഗണനായ പിണ്ഡവസേന പഞ്ഞാസാധികാനി തീണി സതാനി ഭവന്തീതി അത്ഥോ. സുപഞ്ഞേന യസസ്സിനാ ഗോതമേന **പഞ്ഞത്താനി സബ്ബാനി** സിക്ഖാപദാനി അഡ്ഢുഡ്ഢാനി സതാനി ഭവന്തീതി യോജനാ.

൩൯൧. **ഏതേസു** സിക്ഖാപദേസു യോ സാരഭൂതോ വിനിച്ഛയോ വത്തബ്ബോ, സോ സകലോ മയാ സമാസേന **സബ്ബഥാ** സബ്ബാകാരേന വുത്തോതി യോജനാ.

൩൯൨. **ഇദം** ഉത്തരം നാമ പകരണം.

൩൯൩. **തസ്മാ**തി മയാ വിചാരേത്വാ വുത്തത്താവ. **അത്ഥേ**തി വചനത്ഥഭാവത്ഥാദിഭേദേ അത്ഥേ വാ. **അക്ഖരബന്ധേ വാ**തി അക്ഖരസങ്ഖാതപദബന്ധേ വാ. **വിഞ്ഞാസസ്സ കമേപി വാ**തി ഉദ്ദേസവസേന ഗന്ഥനിക്ഖേപസ്സ കമേപി. **കങ്ഖാ ന കാതബ്ബാ**തി "യഥാഅധിപ്പേതസ്സ ഇദം വാചകം നു ഖോ, അവാചക"ന്തി വാ "ഇദമയുത്തം നു ഖോ, യുത്ത"ന്തി വാ "ഇദമധികം നു ഖോ, ഊന"ന്തി വാ "ഇദമഘട്ടിതക്കമം നു ഖോ, ഘട്ടിതക്കമ"ന്തി വാ "ഇദം വിരുദ്ധസമയം നു ഖോ, അവിരുദ്ധസമയ"ന്തി വാ "ഇദം ദുരുത്തം നു ഖോ, സുവുത്ത"ന്തി വാ "ഇദം സത്ഥകം നു ഖോ, നിരത്ഥക"ന്തി വാ കങ്ഖാ വിമതി യേന കേനചി ന കാതബ്ബാ. **ബഹുമാനതാ**തി "വിനയോ സംവരത്ഥായാ"തിആദിനാ (പരി॰ ൩൬൬) നിദ്ദിട്ഠഉപയോജനപരമ്പരായ മൂലകാരണത്താ മഹതീ സമ്മാനാ കാതബ്ബാതി അത്ഥോ.

൯൪. **യോ** ഭിക്ഖു **സഉത്തരം** ഉത്തരപകരണേന സഹിതം **വിനയസ്സവിനിച്ഛയം** നാമ പകരണം **ജാനാതി** ധമ്മതോ ചേവ അത്ഥതോ ച വിനിച്ഛയതോ ച സബ്ബഥാ അവബുജ്ഝതി, **സോ** ഭിക്ഖു അത്തനാ സിക്ഖിതബ്ബായ സിക്ഖായ സബ്ബസോ വിഞ്ഞാതത്താ സിക്ഖാപകേന ആചരിയേന വിനാപി സിക്ഖിതും സമത്ഥോതി. **നിസ്സയം വിമുഞ്ചിത്വാ**തി ആചരിയുപജ്ഝായേ നിസ്സായ വാസം മുഞ്ചിത്വാ. **യഥാകാമങ്ഗതോ സിയാ**തി യാദിസാ യാദിസാ അത്തനാ ഗാമിതാ, തത്ഥ തത്ഥ ഗമനാരഹോ ഭവേയ്യാതി അത്ഥോ.

൯൫. നിസ്സയം ദാതുകാമേന. സഹ വിഭങ്ഗേന **സവിഭങ്ഗം**. സഹ മാതികായ **സമാതികം. ഇദം** സഉത്തരം വിനയവിനിച്ഛയപകരണം **സുട്ഠു വാചുഗ്ഗതം കത്വാ** ഗന്ഥതോ സുട്ഠു പഗുണം വാചുഗ്ഗതം കത്വാ അത്ഥതോ, വിനിച്ഛയതോ ച സമ്മാ ജാനിത്വാ ഏവം ദാതബ്ബന്തി യോജനാ.

൯൬-൭. യോ ഭിക്ഖു **ഇമം** സഉത്തരം വിനയവിനിച്ഛയപകരണം വാചായ **പഠതി,** മനസാ **ചിന്തേതി,** അഞ്ഞേഹി വുച്ചമാനം **സുണാതി,** അത്ഥം **പരിപുച്ഛതി,** പരം **വാചേതി,** നിച്ചം **അത്ഥം ഉപപരിക്ഖതി** യഥാപരിപുച്ഛിതമത്ഥം ഹേതുഉദാഹരണപവത്തിവസേന ഉപഗന്ത്വാ സമന്തതോ ഇക്ഖതി പഞ്ഞായ നിയമേതി വവത്ഥപേതി, തസ്സ പന ഭിക്ഖുസ്സ **വിനയനിസ്സിതാ സബ്ബേവ അത്ഥാ** ആപത്താനാപത്തികപ്പിയാകപ്പിയാദിപഭേദാ സബ്ബേ അത്ഥാ **ഹത്ഥേ ആമലകം വിയ** കരതലേ അമലമണിരതനം വിയ **ഉപട്ഠഹന്തി** പാകടാ ഭവന്തീതി യോജനാ. നത്ഥി ഏതസ്സ മലന്തി **അമലം,** അമലമേവ **ആമലക**ന്തി മണിരതനം വുച്ചതി.

൯൮. നത്ഥി ഏതേസം ബുദ്ധീതി **അബുദ്ധീ,** അബുദ്ധീ ച തേ ജനാ ചാതി **അബുദ്ധിജനാ,** അബുദ്ധിജനാനം സാരം അവസാരം ഓസീദനം ദദാതി ആദദാതി കരോതീതി **അബുദ്ധിജനസാരദം,** ബുദ്ധിവിരഹിതാനം അഗാധം ഗമ്ഭീരം. തേഹി അലദ്ധപതിട്ഠം **അമതസാഗരം** സദ്ദത്ഥരസാമതസ്സ, നിബ്ബാനാമതസ്സ വാ പടിലാഭകാരണത്താ സാഗരസദിസം **പരമം** ഉത്തമം **ഇമം ഉത്തരം സാഗരം** ആസന്നപച്ചക്ഖം ഉത്തരപകരണസങ്ഖാതം സമുദ്ദസാഗരം സാരദോ ഹുത്വാ **ഉത്തരം** ഉത്തരന്തോ പരിയോസാപേന്തോ **നരോ** ഭിക്ഖു **ഹി** യസ്മാ **വിനയപാരഗോ** വിനയപിടകസ്സ പരിയന്തം ഗതോ ഹുത്വാ **പാരഗോ** പാരം സംസാരസ്സ പാരസങ്ഖാതം നിബ്ബാനം ഗച്ഛന്തോ **സിയാ** ഭവേയ്യാതി യോജനാ.

൯൯. **അതോ**തി തസ്മാദേവ കാരണാ **അവപൂരതോരതോ** പാപപൂരതോ നിരാസങ്കതായ ഓരതോ നിവത്തോ പാപഭീരുകോ നരോ **തമം വിധൂയ** പാപഭീരുകതായ ഏവ ചിത്തപരിയുട്ഠാനവസേന ഉപ്പജ്ജനകം മോഹന്ധകാരം തദങ്ഗപഹാനവസേന വിധമേത്വാ. **സബ്ബങ്ഗണകമ്മദം** സബ്ബേസം രാഗാദീനം അങ്ഗണാനം കമ്മം തദങ്ഗാദിപഹാനം ദദാതി ആവഹതീതി “സബ്ബങ്ഗണകമ്മദ”ന്തി ലദ്ധനാമം **സുഖസ്സ പദം** ലോകിയലോകുത്തരസ്സ സുഖസ്സ കാരണം **ഗുണസംഹിതം** സീലാദീഹി അത്ഥഭൂതേഹി ഗുണേഹി സംഹിതം യുത്തം ഗുണപ്പകാസകം **ഹിതം** അമതോസധം വിയ സബ്ബദോസസബ്ബബ്യാധിരഹിതതായ അജരാഅമതാദിഗുണാവഹത്താ ഹിതം **ഇമം ഉത്തരം** നാമ പകരണം **സക്കച്ചം** ആദരോ ഹുത്വാ **നിച്ചം** സതതം **സിക്ഖേ** “ഏവം പരിചയന്തം കരോമീ”തി ചിന്തേത്വാ ഏകന്തേന

യഥാവുത്തപയോജനസാധനയോഗ്ഗം കത്വാ അജ്ഝേനാദിവസേന സിക്ഖേയ്യ ഏവ, ന അജ്ഝുപേക്ഖകോ ഭവേയ്യാതി യോജനാ.

൯൩൦. **പടുഭാവകരേ** പാതിമോക്ഖസംവരസീലപൂരണേ, സാസനപച്ചത്ഥികാഭിഭവനേ ച പടുഭാവം ഛേകത്തം വേസാരജ്ജം കരോതി അത്താനം ധാരേന്താനം ലജ്ജിപുഗ്ഗലാനന്തി പടുഭാവകരേ **പരമേ** തതോയേവ ഉത്തമേ **പിടകേ** വിനയപിടകേ **പടുതം** പാടവം പഞ്ഞാകോസല്ലം അഭിപത്ഥയന്തേന പടുനാ യതിനാ നിമ്മലപ്പവത്തികേന **പടുനാ വിധിനാ** ഛേകേന സാരേന വിധാനേന **ഇദം** സഉത്തരം വിനയവിനിച്ഛയപകരണം **സതതം** നിരന്തരം **പരിയാപുണിതബ്ബം** ഉഗ്ഗഹണധാരണപരിപുച്ഛാചിന്തനാദിവസേന സിക്ഖിതബ്ബന്തി യോജനാ.

ഇതി ഉത്തരേ ലീനത്ഥപകാസനിയാ

സബ്ബസങ്കലനനയകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിഗമനകഥാവണ്ണനാ

൯൩൧-൨. മഹേസിനോ തിവിധസ്സാപി **സാസനസ്സ സുചിരട്ഠിതികാമേന** അതിചിരകാലപ്പവത്തിം ഇച്ഛന്തേന **ധീമതാ** പസത്ഥതരഞാണേന **സുദ്ധചിത്തേന** ലാഭസക്കാരനിരപേക്ഖതായ പരിസുദ്ധജ്ഝാസയേന **ബുദ്ധദത്തേന** ബുദ്ധദത്താഭിധാനേന ആചരിയവരേന രചിതോ.

പജ്ജവസേന **ഗന്ഥതോ, അത്ഥതോ ചേവ** പരമുത്തരോ **ഉത്തരോ** വിനിച്ഛയോ **അന്തരായം അന്തരേന** അജ്ഝത്തികം, ബാഹിരം വാ അന്തരായം വിനാ യഥാ **സിദ്ധിം ഉപാഗതോ** പരിനിട്ഠാനം പത്തോ, തഥാ സത്താനം **ധമ്മസംയുതാ** കുസലൂപസംഹിതാ **സങ്കപ്പാ** മനോരഥാ **സിജ്ഝന്തു** അന്തരായം വിനാ നിപ്പജ്ജന്തു, ഏതേന ഉത്തരവിനിച്ഛയരചനാമയേന മഹതാ പുഞ്ഞോദയേന ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി ജനം രഞ്ജേതീതി **"രാജാ"**തി സങ്ഖം ഗതോ മഹീപാലോ **മഹിം** പഥവിസന്നിസ്സിതം ജനകായം **സമ്മാ** ഞായേന ദസ രാജധമ്മേ അകോപേന്തോ പാലേതു. **ദേവോ പജ്ജുന്നോ കാലേ** ഥാവരജങ്ഗമാനം ഉപയോഗാരഹകാലേ **സമ്മാ പവസ്സതു** അവുട്ഠിഅതിവുട്ഠികം അകത്വാ സമ്മാ പവച്ഛതു.

൯൩൩. **സേലിന്ദോ** സിനേരുപബ്ബതരാജാ **യാവ തിട്ഠതി** യാവ ലോകേ പവത്തതി, **ചന്ദോ** സകലജനപദനയനസായനോ **യാവ വിരോചതി** യാവ അത്തനോ സഭാവം ജോതേതി, താവ യസസ്സിനോ **ഗോതമസ്സ** അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ **സദ്ധമ്മോ** പരിയത്തിപടിപത്തിപടിവേധവസേന തിവിധോ സദ്ധമ്മോ **തിട്ഠതു** പവത്തതു.

൯൩൪. സീഹാദീനം, ദാഹാദീനഞ്ച ബാഹിരജ്ഝത്തികാനം പരിസ്സയാനം ഖമനം സഹനം അഭിഭവിത്വാ പവത്തനം **ഖന്തി. സോരച്ച**ന്തി സോഭനേ രതോതി **സുരതോ,** സുരതസ്സ ഭാവോ സോരച്ചം. സുന്ദരം അഖണ്ഡതാദിഗുണസമന്നാഗതം സീലം അസ്സാതി **സുസീലോ**. സുസീലസ്സ ഭാവോ.

നിഗമനകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഉത്തരവിനിച്ഛയടീകാ നിട്ഠിതാ.

ഇതി വിനയത്ഥസാരസന്ദീപനീ നാമ വിനയവിനിച്ഛയവണ്ണനാ,

ലീനത്ഥപകാസനീ നാമ ഉത്തരവിനിച്ഛയവണ്ണനാ ച

സമത്താ.

പച്ഛാ ഠപിതഗാഥായോ

ഥേരേന ഥിരചിത്തേന, സാസനുജ്ജോതനത്ഥിനാ;
പുഞ്ഞവാ ഞാണവാ സീലീ, സുഹജ്ജോ മുദുകോ തഥാ.

യോ സീഹളാരിമദ്ദേസു, ചന്ദിമാ സൂരിയോ വിയ;
പാകടോ **സീവലി**ത്ഥേരോ, മഹാതേജോ മഹായസോ.

തേന നീതാ സീഹളാ യാ, ഇധ പത്താ സുധീമതാ;
ഏസാ സംവണ്ണനാ സീഹ-ളക്ഖരേന സുലിക്ഖിതാ.

രേവതോ ഇതി നാമേന, ഥേരേന ഥിരചേതസാ;
അരിമദ്ദികേ രക്ഖന്തേന, പരിവത്തേത്വാന സാധുകം.

ലിഖാപിതാ ഹിതത്ഥായ, ഭിക്ഖൂനം അരിമദ്ദികേ;
ഏസാ സംവണ്ണനാ സുട്ഠു, സന്നിട്ഠാനമുപാഗതാ;
തഥേവ സബ്ബസത്താനം, സബ്ബത്ഥോ ച സമിജ്ഝതൂതി.